„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul **V**, nr. **216** ● 3-9 aprilie 2008 ● 24 pagini ● 3 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

Andrei Pleşu
„Palatul Pionierilor. Inventar“
pagina **3**

Andrei Manolescu
„Case actuale“
pagina **6**

Iaromira Popovici
„La Tescani: istorie culturală şi sentimentală“
pagina **21**

Şi noi am fost pionieri

„Vînd cămaşă de pionier anii ’70. Preţ: 1.000 euro.“

(anunţ pe Internet)

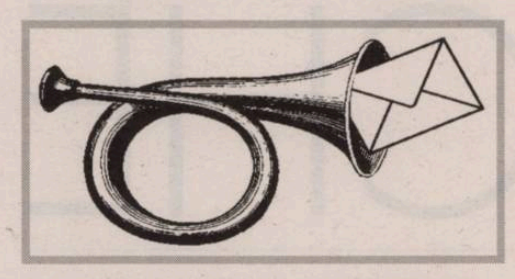

Nr. 214: Articolul lui Sever Voinescu, „Marx. Karl, nu Groucho“

Marx, aşa, în general

Marx a expus esenţa teoriei sale, pe mai puţin de două pagini, în prefaţa la *Contribuţii la critica economiei politice* (1859). Sîntem într-o situaţie fericită: creatorul materialismului istoric ne-a expus chiar el – pe scurt – teoria sa, aşa că ştim ce este materialismul istoric şi nu trebuie să ne întrebăm, ca-n cazul „materialismului dialectic“ (Marx nu a folosit niciodată, cum arată Camus în *Omul revoltat,* această sintagmă şi nici nu a expus sistematic teoria corespunzătoare), ce o fi această teorie? Conţinutul manualelor sovietice de *diamat;* textul lui Stalin cu cele patru trăsături, respectiv trei din *Cursul scurt...?*

Citez din textul lui Marx: „Pe o anumită treaptă a dezvoltării lor, forţele de producţie materiale ale societăţii vin în contradicţie... Din forme de dezvoltare a forţelor de producţie, aceste relaţii se prefac în cătuşe ale acestora. Atunci se deschide o epocă de *revoluţie socială*“ (subl. lui Marx) (Karl Marx, *Scrieri alese,* vol. I, Editura PCR, 1945, pp. 422-423).

Din acest text se înţelege neechivoc că forţele de producţie nu intră în contradicţie cu relaţiile de producţie decît „pe o anumită treaptă“, evident una înaltă. Deci, în ce priveşte societatea capitalistă, Marx s-a referit la ţările înaintate, dezvoltate, dar această teză a fost infirmată categoric de istorie (şi nu e vorba de o teză oarecare, ci de una fundamentală, care defineşte chiar condiţiile revoluţiei sociale). „Relaţiile de producţie“ capitaliste – mai simplu, capitalismul – nu au devenit o frînă („cătuşe“) a „forţelor de producţie“, în esenţă a tehnicii, ci au asigurat şi continuă să asigure o dezvoltare furtunoasă a acestora (să ne gîndim numai la ultimii 40-50 de ani). Mai fericită a fost formularea lui Marx din *Manifestul comunist:* „Burghezia nu poate să existe fără să revoluţioneze neîncetat forţele de producţie“ *(vol. cit.,* p. 240).

Nedumerirea mea este următoarea: de vreme ce, în totală contradicţie cu teoria lui Marx, revoluţia („socialistă“, „comunistă“, cum vreţi) a avut loc nu în ţările dezvoltate, ci în cele mai înapoiate, unde nici vorbă nu putea fi de contradicţia dintre „forţele de producţie“ şi „relaţiile de producţie“: Rusia, China, Cambodgia, Vietnam, victoria revoluţiei în aceste ţări contrazice tot aşa de radical teoria lui Marx ca şi previziunile sale referitoare la ţările capitaliste dezvoltate. Atunci, cum poate să fie făcut răspunzător Marx de evenimentele nefaste, monstruoase din aceste ţări, societăţi – chiar în cazul în care conducătorii lor se revendică din Marx, ceea ce nu dovedeşte nimic (Gulagul, „un munte de zeci de milioane de cadavre în întreaga lume“, „orori precum cele comise de Stalin, Mao, Pol Pot sau Ceauşescu“ – cum spune domnul Sever Voinescu)?

În ce priveşte România, aici n-a avut loc nici o revoluţie socialistă, regimul comunist fiind impus, cum ştie toată lumea, de sovietici.

Cînd o să-şi dea seama autorii de la noi că acest tip de critică a lui Marx a devenit anacronic, un fel de formulă rituală? Nu ar trebui să trecem la o analiză critică imanentă a teoriei lui Marx, în maniera adversarilor săi occidentali, ca, de exemplu, prestigiosul filozof conservator Raymond Aron, care identifică erorile fundamentale ale teoriei marxiste (recunoscîndu-i unele merite incontestabile) fără să apeleze la crimele lui Stalin sau Mao Zedong, pe care desigur le cunoştea Raymond Aron *(Marxisme imaginare,* Editura Polirom, 2002).

Nu este vorba oare tot de o „încremenire“ într-un dogmatism?

Petru VAIDA

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Alegeri locale**
- **Cultura ştiinţifică**

Actualităţi

Ipocrizia antiamericană

E la modă. Apoi, e servită de pretexte relativ concrete: Vietnam, Irak şi – mai nou – Kosovo. Ar trebui să intrăm în multe fineţuri psihologice pentru a explica această anume fobie americană la români, pe care foarte puţini o recunosc, dar care e detectabilă pe mai toate forumurile sau blogurile. Enunţ, cu titlu de „doar titlu“, cîteva posibile subiecte: invidia faţă de un stat (cel mai) puternic, faptul că am stat sub acoperişul alternativei unei puteri (URSS), ura faţă de munca adevărată (am munci şi noi, dar lenea e mai mare...), ideea idioată că le sîntem superiori din punct de vedere cultural, că avem o istorie de 2000 de ani, pe cînd ei au doar cîteva sute, soldaţii lor care vin la baza „Mihail Kogălniceanu“ etc. Lista e lungă.

Aş dori să fiu bine înţeles. În problema Kosovo, ţin cu sîrbii. Cred că SUA, din motive de lipsă de cultură la nivelul politicienilor, au judecat simplu şi strîmb şi sînt convins că şi-au dat seama cu o oră mai tîrziu de gafa pe care au făcut-o. Probabil că încearcă acum să o repare. Însă, la nivelul de putere mondială, nu poţi zice pur şi simplu „am greşit, scuze...“. Deşi ar putea s-o facă.

Altceva am vrut însă să zic. În primul rînd, cît de repede am uitat de cele două războaie mondiale. În Europa au început, nu în SUA. De două ori americanii au venit, au vărsat sîngele lor, au umplut cimitire cu tinerii lor, mii de tineri care nu ştiau înainte diferenţa între Franţa, Belgia şi Germania. Dar au venit, au luptat, au murit, au învins. Apoi, să nu ne ascundem după degete (la fel ca pensionarii nostalgici de azi, care au uitat de cozile la pîine, ulei şi zahăr pe cartelă şi se uită la OTV), dacă nu era să fie SUA, astăzi vorbeam ruseşte, şi noi, şi nemţii, şi francezii, chit că ne păstram şi limba noastră, în tăcere, acasă, şoptit. Nu ştim cît de mult le datorăm americanilor. Nu vrem să ştim. La limită, nu recunoaştem.

În schimb, folosim PC-uri şi Apple MacIntosh, vorbim la telefon, ne uităm la TV şi vedem filme cu Brad Pitt, Johnny Depp, Sylvester Stallone, Chuck Norris, Robert de Niro, Al Pacino, Jean-Claude Van Damme, respectiv Angelina Jolie, Salma Hayek, Sigourney Weaver, Julia Roberts etc. etc. (am ales absolut aleatoriu ce mi-a trecut prin minte). Maneliştii care înjură America se folosesc de instrumente Fender şi Gibson, de staţii Marshall, de pedale Boss. Sigur că da, nu toţi au auzit de Harvard, Yale sau MIT, însă şi mai puţini realizează că aceste venerabile universităţi americane sînt mai vechi decît statul român.

Intenţionat trec de la una la alta, pentru a sublinia *ipocrizia* unei lumi care se crede superioară Americii. Din lipsă de respect? Cum poţi să nu recunoşti că e chiar o lipsă de respect să înjuri America la un PC? De ce nu-şi aruncă oamenii televizorul pe geam sau de ce nu renunţă la lumina electrică, dacă tot urăsc SUA? De ce a existat procesul de la Nürenberg? De ce Saddam a regretat arestul american, cînd a fost dat pe mîna conaţionalilor săi? De ce toate filmele importante antiamericane sînt produse chiar în America? De ce se cred americanii *supermen,* dacă nu noi i-am învăţat să fie aşa?

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“

Cu siguranţă, Immanuel Kant era neamţ, Molière era francez, iar Leonardo da Vinci, italian. Am însă bănuiala că – la fel ca în cazul Mircea Eliade – mai toţi ar fi emigrat în America, dacă ar fi existat pe atunci aşa cum este azi.

Vreţi să ştiţi cu adevărat ce este America? Vizionaţi *Forrest Gump.* Dacă nu-l pricepeţi, daţi pe OTV...

Felix-Gabriel LEFTER
felixgabriell@yahoo.com

Nr. 210: *„Şefu'“*

Trei amintiri

1. În regimul trecut circulau în întreprinderea unde lucram două butade:

– „Lumea e alcătuită din şefi, şefuţi şi futuţi.“

– „Şefu-i şef şi-n pijama!“

2. În 1975 am avut şansa să vizitez o instalaţie petrochimică undeva, în Texas. Eram cu un coleg. Ne-a întîmpinat directorul şi, după ce am făcut turul instalaţiei, ne-a condus în camera de comandă. Acolo, doi operatori tineri stăteau pe scaune şi conversau, ţinîndu-şi picioarele pe pupitrul de comandă. Intrînd, directorul i-a salutat cu *„Hello boys“,* iar ei au întors capul către dînsul răspunzînd *„Hello boys!“,* văzîndu-şi apoi mai departe de conversaţie. Nici nu ne-au băgat în seamă.

Am zîmbit în sinea mea, căci, la noi, cei doi ar fi sărit imediat în picioare cu un „Să trăiţi, tovarăşu' director!“.

3. Despre slugărnicie. La întreprinderea unde lucram (C.P. „Brazi“) mai venea din cînd în cînd prim-secretarul judeţului. La întîmpinare, îşi făcea apariţia şi directorul comercial care, ca să iasă în evidenţă, îl saluta cu „Să ne trăiţi, tovarăşe prim!“.

M. COSTEA
str. Cameliei 16, Bl. 30, sc. B, ap. 38
Ploieşti

Mesaj

Către Cristina Hermeziu,

În *Dilema veche* nr. 212, din 9 martie, am citit articolul „Între două lumi“, despre soarta lui Mircea, a Nataliei şi a copilului lor, Maxim. Impresia a fost covîrşitoare, l-am dat şi altor persoane să-l citească. Eu şi familia mea am fost imigranţi fugiţi din România comunistă, motiv pentru care ne-am identificat cu acest caz. Noi, aici, în SUA, nu văd ce am putea face pentru ei. Mă gîndesc la o altă soluţie viabilă; am văzut de curînd că Ministerul Muncii, chiar ministrul Păcuraru, a iniţiat o campanie în Italia pentru a-i aduce acasă pe unii dintre muncitorii plecaţi, dată fiind criza forţei de muncă.

Aceşti oameni vor aştepta în Franţa mulţi ani pînă se va rezolva, eventual, statutul lor. De ce n-ar putea fi invitaţi în România, sînt români, pot deveni cetăţeni dacă nu sînt, Mircea poate munci în construcţii unde este nevoie, Natalia poate să-şi echivaleze calificarea de asistentă medicală, de care este nevoie, copilul lor va avea o identitate şi un viitor. Ei sînt copii ai ţării, victime ale istoriei.

Dacă puteţi să-i contactaţi şi dînşii sînt de acord, faceţi un memoriu la minister şi prezentaţi cazul, poate se rezolvă la modul convenabil pentru toţi. Nu cred că Franţa le oferă o perspectivă care să merite sacrificiul şi disperarea prin care trec aceşti oameni. Relatarea dvs. din *Dilema veche* este emoţionantă şi veridică fără să alunece în patetic. Vă felicit.

Cu deosebită stimă,

Mircea MILESCU
mirceamilescu@yahoo.com
New York, 13 martie 2008

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)

RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Claudiu CONSTANTINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Luca NICULESCU
Andrei PIPPIDI
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
Mădălina ŞCHIOPU
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ

Şef Departament Abonamente:
Gabriela CRISTEA
tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64; 021-407.4565
fax: 021-407.54.67
e-mail: gabriela.cristea@adevarulholding.ro
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Robert SCHORR
tel.: 021-407.76.67
e-mail: robert.schorr@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Bd. Mircea Eliade nr. 2, sector 1, 012013 Bucureşti.
Telefon: 231.35.00. **Fax:** 230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

Tiraj 12.800
Dilema veche este marcă înregistrată a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Palatul Pionierilor. Inventar

– cercul de teatru, cu Mihai Radoslavescu, pe care îl credeam un fel de Laurence Olivier.

– exerciții de dicție: „Juști și juni, jilavi și jalnici, înjunghiați și cu jugaștri, în șiruri jertfeau“, „Capac cu cupă, cupă cu capac“, „Șase sași în șase saci, în șase saci, șase sași“.

– gustarea de ora 11 (ecleruri).

– amoruri nemărturisite pentru fetele din cor (dirijate de Stelian Olaru).

– vizitele tinerei Daniela Anencov, de care erau îndrăgostiți toți, inclusiv Radoslavescu.

– repetiții și spectacole cu *Sombrero* de Serghei Mihalkov.

– primul meu rol comic, a cărui primă replică era: „Numele meu e Vova. Vova Pestikov“. Jucăm cu schimbul: cînd eu, cînd Gelu Colceag.

– vizita lui Paul Robeson. Ne cîntă și ne pupă.

– recitări, la serbări și la radio, din Mihai Beniuc: „Bătrîni ce cu mîndrie poartă / Lumina anilor în plete / Bărbați voinici, stăpîni pe soartă / Și mame, și copii, și fete / Cu ochii plini de bucurie / Pe tot cuprinsul românesc / Voioși îți cîntă / Slavă ție / Partid al celor ce muncesc“.

– aspirații actoricești. Emisiuni la radio (numele personajului meu e „Arcașul“). Spectacole la Teatrul Giulești *(Mariana Pineda* de Garcia Lorca), poezii patriotice la televiziune.

– drumul cu troleibuzul pînă la Cotroceni.

– ieșirea precipitată în stradă, după spectacol, ca să ne vadă publicul.

– ședințele de machiaj.

– „colegii“ mai mari de la teatrele din București, care făceau cîte un ciubuc în spectacolele noastre. Liviu Crăciun, de pildă.

– fetița blondă cu care prezentam spectacole festive.

– înghețata pe băț pe drumul de întoarcere acasă.

– mirosul de lemn al scenei, mirosul decorurilor și al cremelor de machiaj.

– tracul voluptuos din clipa ridicării cortinei.

– chioșcuri cu suc, eugenia și merdenele. Bragă.

– plimbări pe „6 martie“ cu „bătrînii“ cercului de teatru (elevi de a noua sau a zecea), care se cred, toți, Iurie Darie.

– glume de actori în devenire, vedetizați prematur: ne strîngem în grup, la marginea trotuarului, ne arătăm unii altora un punct imaginar de pe cer și ne amuzăm cînd unii trecători ni se alătură și încearcă să vadă ce vedem și noi.

– grădina în pantă, care leagă sala de spectacol de jos, de palatul din deal. Loc de reflecții solitare și idile candide.

Nu simțeam că sîntem manipulați politic, nici măcar cînd recitam tîmpenii. Totul era o anexă la metabolismul policrom al pubertății. Pe de altă parte, ni se părea absolut normal ca, întorși la casele noastre, să-i auzim pe părinții, pe unchii și mătușile noastre înjurînd regimul și comentînd emisiunile unor posturi de radio străine. Astfel ne-am petrecut copilăria și adolescența, pendulînd somnambulic între Palatul Pionierilor și „Europa liberă“.

Mai toți aveam cîte o rudă în pușcărie.

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Cum și de ce (nu) se schimbă „clasa politică“

Walter Veltroni a intrat în politică încă de tînăr, ca membru în organizația de tineret a Partidului Comunist Italian. A făcut parte din consiliul local din Roma, din partea PCI, aproape 20 de ani. După scindarea Partidului Comunist (care fusese cel mai puternic din Europa Occidentală), a fost de partea reformiștilor. Timp de cîțiva ani, a fost director al ziarului *L'Unità*, încercînd să-l transforme din ziar de partid într-unul de stînga acceptabil. Ca ministru al Bunurilor Culturale în primul guvern condus de Romano Prodi (1996-1998), a încercat elaborarea unei strategii pentru administrarea uriașului patrimoniu cultural italian. Ales primar al Romei de două ori (2001 și 2006), n-a fost la înălțimea așteptărilor (e adevărat însă că Roma e un oraș greu de administrat), dar a avut cîteva inițiative prin care s-a străduit să redea Urbei o anume greutate de „capitală culturală“ modernă. În toamna lui 2007 a fost ales secretar național al noului Partid Democratic, format din fuziunea Democraților de Stînga (foștii comuniști reformatori) cu Margherita (partidul catolicilor de stînga). În Italia este considerat un adept al ideilor lui Bill Clinton și Tony Blair. În februarie 2008, *Los Angeles Times* scria despre el că este „un Barack Obama al Europei“.

Silvio Berlusconi și-a luat licența în drept în 1961 și în același an și-a început afacerile în domeniul imobiliar, ajungînd la sfîrșitul anilor '70 unul dintre marii întreprinzători italieni în acest sector. În 1977 a fost decorat cu distincția *Cavaliere del Lavoro* („Cavaler al Muncii“) și de atunci i se spune „Il Cavaliere“. La începutul anilor '80, profitînd de o hibă a legislației italiene în materie de audiovizual, realizează o rețea de televiziuni locale care transmiteau, la anumite ore, programele micului său post TV din Milano: se năștea, practic, prima televiziune privată cu audiență națională. Ceea ce a dus la modificarea legii audiovizualului. Ulterior, se extinde în domeniul mass-media (deținînd grupul Mediaset, cu 3 canale TV naționale, ziare, reviste, agenții de publicitate etc.), în asigurări și în domeniul bancar. Plus, desigur, clubul AC Milan. A intrat în politică în 1994, pe fondul scandalului de corupție „Tangentopoli“, care a dus la prăbușirea vechilor partide politice, înființînd Forza Italia, formațiune transformată astăzi în Popolo della Libertà. A fost de două ori prim-ministru. Berlusconi afirmă că a intrat în politică din patriotism și din simțul responsabilității, „pentru a contracara ascensiunea comuniștilor“. Criticii săi spun că a intrat în politică pentru a-și salva firmele și a scăpa de complicațiile judiciare în care intrase (acuzații de corupție, fals în contabilitate, evaziune fiscală și altele). Cîteva dintre legile votate în timpul mandatului său au prescris unele infracțiuni de care era acuzat.

Pe 13-14 aprilie, italienii au de ales, practic, între acești doi candidați la funcția de președinte al Consiliului de Miniștri. Conform sistemului electoral italian, se prezintă liste pe circumscripții, iar în capul listei figurează candidatul propus de formațiunea respectivă ca premier. La 15 ani de la prăbușirea „vechii clase politice“, ceea ce îi face pe mulți să vorbească despre „a doua Republică“, după diverse scindări și coaliții aventuroase, s-au constituit, în fine, doi „poli“ (de centru-stînga și centru-dreapta). Sînt, desigur, și alte formațiuni înscrise în cursă: un mic Partid Liberal, un altul socialist, unul comunist (aripa „dură“ desprinsă din fostul PCI), dar și organizații/liste care dau culoare peisajului – Liga Pensionarilor, Stînga Critică, Uniunea Democratică pentru Consumatori, Partidul Comunist al Muncitorilor, Lista dei Grilli Parlanti („Lista Greierilor Vorbitori“, aluzie la Greierul din *Pinocchio*). Începînd din 29 martie (conform unei legi adoptate tot în vremea guvernării Berlusconi), este interzisă difuzarea sondajelor, dar cele apărute înainte arătau o diferență de 4-5 procente în favoarea lui Berlusconi. Aparent, Il Cavaliere se îndreaptă spre a treia victorie. Dar timpul rămas poate schimba multe. Sînt foarte mulți nehotărîți, iar votanții stîngii, deși dezamăgiți de impotența guvernului condus de Romano Prodi, s-ar putea totuși mobiliza în ultimul moment. Apoi, complicatul sistem de vot italian (o struțo-cămilă asemănătoare cu a noastră, combinație între aparența de „uninominal“ și o „primă“ pentru cel care ia mai multe voturi) face ca la Senat voturile să fie contabilizate pe regiuni, acordîndu-se un bonus listei cîștigătoare. Iar în multe regiuni Veltroni stă mai bine ca Berlusconi. Așa încît s-ar putea să asistăm la ceea ce în italiană se cheamă *un pasticcio* („încurcătură“, „amestecătură“): la Camera Deputaților să cîștige dreapta, iar la Senat, stînga. Adevărata problemă însă este că, indiferent cine va cîștiga, va avea de înfruntat o situație dramatică. Italia are o datorie publică mai mare ca PIB-ul, cetățenii sînt demoralizați, șomajul în rîndul tinerilor e mare, proiectele publice sînt încremenite, legislația e stufoasă, investițiile străine au scăzut enorm.

De 15 ani, în Italia se vorbește despre „înnoirea clasei politice“. În această campanie electorală, și Partidul Democrat, și Popolo della Libertà au pus pe liste (și au folosit în marketingul politic) tot felul de figuri noi și decorative: de la un muncitor care a supraviețuit unei explozii dintr-o oțelărie pînă la un tînăr principe, de la Santo Versace (fratele celebrului creator de modă) la un țigan venit din Balcani, de la o fostă *show-girl* la o pensionară în vîrstă de 96 de ani. Dar „sub noua haină se ascunde vechiul“, scrie *Financial Times*. Listele sînt pline de „foști“: oameni bănuiți de legături cu Mafia, traseiști politici, întreprinzători despre care se spune că au corupt, transpartinic, politicienii din „prima“ și „a doua“ Republică. Începînd cu „miracolul economic“ din anii '60, Italia a progresat, deși adesea politicile publice erau proaste. Creșterea economică a permis menținerea unei clase politice clientelare, pe care puterea a corupt-o. Chiar dacă cea mai mare parte a acesteia a căzut în urma scandalurilor de la începutul anilor '90, interesele economice și ierarhiile puterii pe care aceasta le crease și le protejase s-au menținut și au făcut în continuare jocurile, alcătuind un fel de „oligarhie“ greu de demontat.

De cîte ori privesc spre politica italiană, cu aventurile ei, îmi amintesc că, la noi, președintele Iliescu propunea, la începutul anilor '90, „modelul suedez“. Cred că ne îndreptăm cu pași siguri către „modelul italian“. Mai ales către părțile lui proaste.

ținerea de minte

„Rar și cu greu se întîmplă, spunea el mai tîrziu, să reunești toate calitățile necesare unui mare general. Lucrul cel mai de dorit, și care îl scotea imediat pe orice om din rîndul mulțimii, era echilibrul dintre inteligență sau talent și caracter sau curaj; este ceea ce el numea să fii *pătrat* atît la bază cît și la înălțime. Dacă curajul era cu mult mai mare, generalul acționa greșit, dincolo de intențiile lui; și, dimpotrivă, nu îndrăznea să-și îndeplinească planurile, dacă caracterul sau curajul rămîneau mai prejos de inteligență. El cita ca exemplu pe vice-rege, la care acest echilibru era singurul merit, și era totuși de ajuns ca să-l facă un om cu totul deosebit.

Din vorbă în vorbă am ajuns să discutăm îndelung despre curajul fizic și despre curajul moral. Și Împăratul spunea, referindu-se la curajul fizic, că lui Murat sau Ney le-ar fi fost imposibil să nu fie viteji, dar că foarte greu puteai găsi pe cineva mai fără cap decît ei, decît primul mai ales.

Cît despre curajul moral, zicea el, i se întîmplase foarte rar să întîlnească cùrajul de la ora două după miezul nopții; adică acel curaj al neprevăzutului, care în ciuda evenimentelor celor mai neașteptate, îți lasă totuși neatinsă libertatea de gîndire, de judecată, și de hotărîre.“

(Las Cases, *Memorialul din Sfînta-Elena*, traducere de Mihai Murgu și Vasile Covaci, prefață de Manole Neagoe, Editura Minerva, 1979)

Luca NICULESCU

așa și pe dincolo

Greva europeană de la Dacia

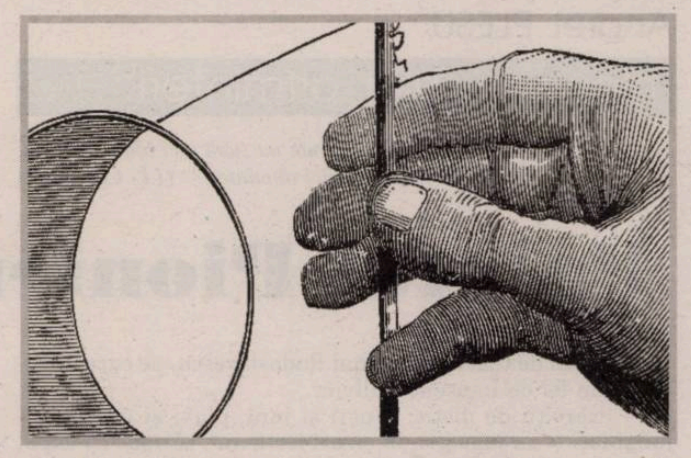

La ora la care apare această revistă, conflictul social de la Dacia poate că s-a încheiat. Din motive de tipar, articolul trebuie trimis cu două zile înainte, deci nu știu ultimele evoluții, nu știu dacă tribunalul din Pitești a declarat sau nu greva ilegală sau dacă sindicatele au ajuns la o înțelegere cu conducerea. Datele de care dispuneam la ora scrierii articolului, marți dimineață, arată că pozițiile rămîn divergente: reprezentanții sindicatelor nu au renunțat la nici un leu din mărirea pe care o cer, în timp ce conducerea aplică politica pașilor mărunți; după o propunere de 19% s-a ajuns la 20%, apoi la 21%, conducerea Dacia estimînd în același timp că solicitarea sindicatelor e „nerealistă".

Chiar dacă nu știm finalul grevei, cîteva concluzii tot pot fi trase. E pentru prima dată cînd un conflict de muncă într-o întreprindere privată durează atît de mult. În plus, în aceeași perioadă au mai fost și altele: greva la Bergenbier sau protestele de la Arcelor Mittal. Angajații cer, cu toții, lefuri mai mari. Motivele pot fi lesne de înțeles. În primul rînd, costul vieții în România se apropie din ce în ce mai mult de cel european. Unele produse de bază, cum ar fi laptele sau carnea, costă cîteodată mai mult decît în supermarket-uri din Franța sau Germania. Costul întreținerii unui apartament de trei camere pe timp de iarnă e mai mare decît în majoritatea țărilor vestice. Și exemplele pot continua.

E vorba apoi de raportul cerere-ofertă. Numărul muncitorilor a scăzut. E nevoie de peste trei sute de mii de oameni în construcții. Greviștii au astăzi opțiuni pe care nu le aveau pînă de curînd: pot pleca să lucreze în străinătate sau își pot schimba locul de muncă cu multă ușurință. Un studiu al companiei specializate în servicii pe piața muncii, Manpower, arăta recent că 43% dintre întreprinderile românești au de gînd să facă angajări în perioada următoare, România clasîndu-se astfel pe primul loc în topul țărilor europene și pe locul doi în lume, după Singapore.

În cazul grevei de la Dacia, sindicaliștii și-au surprins angajatorii cerînd o mărire de peste 60%. În procente, suma pare colosală. Cînd afli însă că e vorba de o creștere de la ceva mai puțin de 300 de euro net, la ceva mai mult de 400, creșterea nu ți se mai pare enormă. Ca urmare, ambele părți par că au dreptate. Sindicaliștii, cînd spun că nu mai acceptă salarii atît de mici, dar și conducerea întreprinderii care se gîndește că o mărire cu 60% ar putea fi o sinucidere economică. Ce ar însemna dacă mîine muncitorii Renault din Rusia, Maroc, America Latină sau chiar Franța ar cere majorări de peste 50%? Renault ar da faliment.

Greva de la fabrica din Pitești a fost îndelung mediatizată de presa franceză și occidentală. Pentru muncitorii din Vestul continentului, situația de la Pitești ar putea însemna începutul sfîrșitului unui coșmar: cel al delocalizărilor (sau al relocărilor). De ani de zile, una dintre temele predilecte ale dezbaterilor sociale din Vest este mutarea întreprinderilor în Estul Europei, din cauza salariilor mai mici pe care le primesc angajații locali. Se încheie însă acest coșmar dacă firmele nu mai vin în România, Bulgaria sau Polonia ca urmare a creșterii rapide a salariilor? Pe o piață mondializată, nu e deloc sigur că firmele se vor întoarce în „țara mamă". E mai probabil că vor căuta alte locuri mai ieftine unde să producă. Cîte mașini/telefoane/aparate electrocasnice nu se pot produce în Africa, de exemplu, vitoarea destinație a delocalizărilor?

Revenind la Dacia, aș nota, în final, cîteva aspecte surprinzătoare pentru colegii din presa franceză care au venit să relateze evenimentul. E vorba, în primul rînd, de solicitarea sindicatelor: 550 de lei, pentru toată lumea, de la primul la ultimul angajat, nu pare o revendicare cu solide baze economice. Modul de acțiune al conducerii a fost perceput ca fiind un joc dublu: pe de-o parte, conducerea s-a declarat deschisă pentru negocieri, pe de alta, a introdus imediat o acțiune în justiție împotriva sindicatelor. Aluziile încă din prima zi la mutarea întreprinderii în Rusia sau în Maroc nu au fost nici ele de cel mai bun efect. În fine, un coleg de la un ziar de stînga mi-a spus că a fost mirat de felul în care se decide zilnic prelungirea grevei: în Franța, decizia e luată după o întîlnire a tuturor greviștilor care votează sau nu continuarea. În România, liderul de sindicat era cel care venea și îi informa pe salariați că „nu s-a acceptat ce am vrut, deci greva continuă". Obiceiuri și obiceiuri.

Știri nebăgate în seamă

● **Revoluția lui Raul Castro.** Cei interesați așteaptă cu nerăbdare modificările pe care le va aduce în viața insulei fratele lui Fidel Castro. Ele au început. Presa internațională anunță pe primele pagini un extraordinar gest de bunăvoință: printr-un decret emis la începutul lunii februarie, li se va permite cetățenilor cubanezi achiziția telefoanelor celulare. Pînă acum doar cetățenii străini erau îndreptățiți să posede asemenea aparate și, așa cum se obișnuiește, mii de cetățeni cubanezi le posedau în mod ilegal, înregistrate pe numele rudelor sau prietenilor din străinătate. Următoarea barieră ar putea fi prețul. În Cuba, un pensionar primește echivalentul a 10 $ pe lună și un salariat – aproximativ 20 $; ei nu vor putea achiziționa în mod legal un aparat care deocamdată costă 240 $. Se pare că „fratele" Castro plănuiește să permită achiziționarea computerelor, a aparatelor de vizionare a DVD-urilor și a cuptoarelor cu microunde. Celor care cred că asemenea măsuri nu au o nici o semnificație li se răspunde că orice reformă trebuie să înceapă cu ceva.

● **Date furate.** Lui Andrew Arai, șef de laborator la *National Heart, Lung and Blood Institution,* i s-a furat laptopul din portbagajul automobilului, în timp ce el o însoțea pe fiica lui la bazinul de înot. În laptop erau stocate datele a 2500 de pacienți: nume, diagnoze, rezultatele analizelor, detaliile scanărilor succesive. Oficialii au anunțat cu mare întîrziere furtul și nu au trimis celor interesați scrisori prin care să-i înștiințeze că datele lor intime circulă nesupravegheate pe piață. „Nu este pentru prima oară cînd Guvernul nu e în stare să asigure securitatea datelor personale" – scrie ziarul *Washington Post*. După analiza unui incident asemănător, petrecut în urmă cu doi ani, s-a luat decizia ca organizațiile care dețin în computere datele personale ale cetățenilor să treacă la criptarea acestor date. După cum se poate constata, pe de o parte, directiva este ocolită, iar de cealaltă parte nici criptarea nu este un obstacol, dacă există voința de a afla. Incidentul pune sub semnul întrebării zelul oficial în colectarea unor date pe care autoritățile sînt incapabile să le gestioneze. Ca peste tot în lume, și în SUA e preferabil să fii sănătos. (**M. B.**)

Lucian MÎNDRUȚĂ

talon de participare

Modele. *Made in Europe*

Acum cîteva zile am planificat vacanța cu băiatul meu cel mare, pe harta Europei. Ne-am uitat la țări și ne-am întrebat în care să mergem. Din vorbă în vorbă, m-am trezit explicîndu-i care sînt opțiunile: Europa de Vest, unde a apărut civilizația, Europa Centrală, unde s-au păstrat bine castelele, sau Europa de Sud-Est, unde plajele sînt foarte frumoase și prețurile, pe alocuri, mici. De aici, conversația a degenerat, pentru că el a vrut să știe de ce-a apărut civilizația tocmai acolo, în cîteva țări, dintre care unele sînt mai mici ca a noastră, iar altele, chiar mai urîte. Are 6 ani, deci e important să afle repede.

Chiar, de ce? Am trecut în revistă toate teoriile. Am început cu presiunea migrațiilor preistorice, care au îngrămădit în fundul de sac al Europei de Vest populații între care s-a făcut o selecție naturală a celor mai deștepți, rezistenți sau doar obraznici. Și-am încheiat cu felurite speculații despre religie, proprietăți ale solului și deci ale legumelor, precum și democrație, ca *gadget* care a făcut societățile mai inventive.

„Bine, mi-a răspuns el, dacă totul a început aici, ce făceam noi cînd ei inventau microscopul și ceasul elvețian?" Am verificat datele și am descoperit un fapt interesant: noi stăteam cu ochii pe ei. Cum facem și acum: stăm și așteptăm să vedem ce se poartă, ce se descoperă, ce muzică se ascultă. Din ce motive obiective s-a întîmplat asta, nu pot spune copilului. O să învețe el la filozofie, dacă se descoperă între timp și dacă îi va mai păsa după ce trece de vîrsta la care te întrebi „Tati, de ce au ajuns americanii pe lună? De ce nu noi?" „Pentru că noi știam deja totul despre ea, d-aia!"

Și totuși, să ne întoarcem la dilema mea educativă: ce țară și ce obiective trebuie vizitate pentru ca un copil să-și ia, prin contemplare, cîteva modele și idei morale?

Prima alegere ar fi Ungaria: țară mică, idei concentrate, la cutie. Înveți de aici că e bine să faci parte dintr-un imperiu, așa, ca exercițiu de socializare. Urmează Austria, unde poți da exemplul lui Mozart, care și-a făcut din talent carieră, cam ca și Costel, doar că mult mai devreme și mai firesc. Aș trece și prin Italia, unde poți explica unui copil că și un palat extrem de scump, construit de oameni care stau în bordeie, se poate justifica moral în maximum 500 de ani, cînd alte mii de oameni trăiesc de pe urma turiștilor pe care îi aduce. Între monumente, poți da exemplul străzilor curate și al oamenilor care stau pe bănci cu cărți în mînă, nu cu *Playstation*-ul!

Va fi treabă grea, asta cu educația. Istoria recentă e martoră mută și-ngrozită: anul trecut, TAROM-ul a plimbat și hrănit 1,9 milioane de călători. Mulți au fost în Occident, destui – la muncă, alții – la cumpărături. Cîte cărți s-au întors în papornițele pline cu haine? Cîte idei au schimbat turiștii noștri cu băștinașii, ce-au învățat cei care muncesc acolo, din cultura locală? La ce ne folosește dacă banii care se întorc aici sînt investiți în boxe cu manele și turnulețe cu sclipici? Unde e progresul, în ce cotlon din geanta *Vuitton* burdușită cu *Versace, Dolce* și *Manolo?*

Chiar și retorică, întrebarea asta cere un context istoric. Acum vreo sută și ceva de ani, generația pașoptistă învăța la Paris idei la modă, între care libertatea oamenilor și a națiunilor. Nu le-au uitat, ba chiar au făcut o țară din ele. Astăzi, generația mea, versiunea luminată, se întoarce de acolo cu amintirea unui *Bordeaux* și-a plajei de lîngă Sena. O fi vina noastră, sau a Parisului, unde ideile noi sînt acum complicate rău, iar hainele de firmă, la prețuri bune?

Un lucru e sigur: Europa care ne-a dat multă vreme direcția are acum cam multe. Între ele putem însă face o alegere: să zicem etica muncii? Sau respectul pentru creația intelectuală? Măcar una dac-am putea importa și aplica, s-o dăm la revistă, s-o lăudăm la televizor, transformată în materie de școală...

Bine, nu e obligatoriu. Mai avem și altă soluție: mai jucăm și duminica asta la loteria națiunilor, cum am făcut de-atîtea ori. În fond, norocul e frate cu românul. Sper doar că nu cu fiu-meu...

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

Pacea de o mie de ani

Liderii din mai toate ţările din Europa Centrală şi de Est, dar şi popoarele din zonă, văd în prezenţa în NATO o garanţie a stabilităţii şi astfel se explică eforturile diplomatice ale unor ţări limitrofe cu actualele graniţe ale Alianţei de a-şi face loc înăuntru; ideea unei Alianţe militare extinse pare însă a trezi temerile unor perspective tulburi atît printre pietoni, cît şi comandanţilor de tancuri, ca să nu-i mai pomenim pe comandanţii comandanţilor.

La Bucureşti, ar trebui luată, în primul rînd, o decizie în legătură cu luptele concrete care se dau în Afganistan pentru înlăturarea talibanilor, luptători pentru un stat islamic şi pentru consolidarea regimului lui Hamid Kharzai. O mişcare neaşteptată vine dinspre Rusia care, se ştie, priveşte cu maximă suspiciune summit-ul de la Bucureşti: purtătorul de cuvînt al Kremlinului a anunţat că se analizează posibilitatea tranzitului încărcăturilor ne-militare cu destinaţia Afganistan prin teritoriul său. Ar fi un gest de bunăvoinţă să scoată din impas negocierile în legătură cu Ucraina şi Georgia, ţări ai căror conducători au cerut să fie primite în NATO, în timp ce Rusia consideră că ar fi încă un gest ostil, adăugat celui al instalării elementelor scutului anti-rachetă în Polonia şi în Republica Cehă.

Presa rusă, în căutarea unor argumente raţionale care să-i susţină instinctele, foloseşte din plin disensiunile europene cu privire la viitorul NATO. Sînt aproape 60 de ani de cînd – uneori în momente foarte dramatice – Statele Unite au garantat prin prezenţa lor militară securitatea europeană. În toţi aceşti ani, bugetele militare moderate ale europenilor au permis evoluţiile economice şi politice, care acum par naturale, rod al muncii şi inteligenţei popoarelor de pe bătrînul continent.

Odată cu descompunerea URSS şi dispariţia *de facto* a reţelei de partide comuniste, pare că ameninţarea de pe continent a dispărut. Într-un sondaj realizat în şase ţări europene, o majoritate crede că NATO este, în general, o organizaţie necesară, dar planul anti-rachetă este considerat inutil de 71% dintre germani, 61% dintre spanioli şi 58% dintre francezi. Ca o curiozitate, 10% dintre respondenţi consideră că Statele Unite sînt cea mai mare ameninţare militară, dar în nici una dintre ţări pericolul războiului nu apare pe primul loc în lista preocupărilor. Ceea ce se întîmplă în Irak, Pakistan sau Afganistan reprezintă subiecte de îngrijorare, dar după economie, ecologie, sănătate şi climat. Europenii din Occident cred în pacea de 1000 de ani; şi ceilalţi, mai spre Est, ar vrea să creadă în acelaşi lucru: pentru unii pacea va putea fi asigurată prin alianţa cu Rusia, putere militară şi economică în plină expansiune, alţii cred că alături de NATO, de Uniunea Europeană îşi vor putea realiza avantajele dobîndite odată cu suveranitatea şi independenţa.

Ziarul rusesc *Izvestia* arată, într-un lung articol, că 70% din populaţia Ucrainei se împotriveşte intrării în NATO. Ar trebui să fie un argument suficient. Dar autorul, Andrei Vnukov, cheamă în ajutor istoria: de cîte ori în trecut lideri ucraineni au declarat independenţa ţării, ei s-au aliat cu duşmanii Rusiei, iar în timpul celui de-al doilea război mondial partizanii independenţei au luptat alături de trupele naziste. Sînt evocate şi fărădelegile soldaţilor ucraineni în Polonia. Înlocuitorul contemporan al lui Hitler (de după pactul Ribbentrop-Molotov) e NATO.

Diplomaţii din Germania, Franţa, Italia, Spania, Belgia, Portugalia, Luxemburg şi Olanda susţin, în principiu, cererile Ucrainei şi Georgiei, dar, practic, ei cred că discuţia serioasă ar trebui amînată, evocînd opoziţia internă din Ucraina, situaţia regiunilor secesioniste (Abhazia şi Osetia de Sud) din Georgia. Ei mai spun că ar trebui aşteptat pînă cînd noul preşedinte al Rusiei, Medvedev, îşi va formula propriile opţiuni. Toate acestea se petrec în interiorul „păcii de o mie de ani" promise de Chamberlain în 1938, după ce a semnat înţelegerea cu Hitler cu privire la regiunea sudetă.

globul cubic

Se caută conducători

Un studiu finanţat de *Girl Scout of the USA* fundamentează cu cifre o tendinţă predominantă la tinerii americani: majoritatea nu-şi doreşte roluri de conducere. „Să ajungi lider" e o dorinţă care vine după „să fiu adecvat", „să am mulţi bani", „să ajut animalele şi să mă ocup de mediu". Eşantionul a fost alcătuit din 4000 de tineri între 8 şi 17 ani. Proporţiile sînt diferite în funcţie de apartenenţa tinerilor: trei pătrimi dintre afro-americanii interogaţi (fete şi băieţi) şi dintre fetele de origine hispanică doresc să se identifice ca lideri, într-un număr mult mai mare decît tinerii albi. În termenii acestui sondaj, lideri sînt oamenii care valorizează colaborarea, au convingeri ferme şi vor să facă mai bună societatea. „Generaţia mileniului are o atitudine ambivalentă, chiar negativă, faţă de conducătorii formali. Preferă să fie lideri în plan orizontal, unde fiecare îşi poate asuma o funcţie" – spune Peter Levine, directorul unui centru de studii de la Universitatea Maryland. 21% dintre fete au afirmat că au calităţile necesare unui conducător: spirit competitiv, capacitate de muncă şi simţul responsabilităţii. Dar se tem că le lipseşte capacitatea de a da ordine şi, dacă ar încerca s-o facă, ceilalţi vor rîde de ele, vor spune că fac pe şefele şi îi vor irita pe toţi. Studiul conchide că fetele sînt încă dominate de stereotipurile „feminităţii": li se cere să fie doar „drăguţe", „liniştite", „politicoase", „agreabile" şi „iubite de toată lumea". Băieţii au mai puţine motive personale, ei sînt pur şi simplu neinteresaţi de funcţia de lider şi se referă la absenţa experienţei. Fetele afro-americane şi hispanice sînt mai sigure de ele. În familiile şi în comunităţile lor li se acordă mai multe responsabilităţi decît în cele ale albilor. Sondajul mai arată că în ceea ce priveşte alegerea unei cariere, dominantă este influenţa părinţilor, mai mare decît cea a prietenilor, a consilierilor şcolari sau a celebrităţilor care au capturat 10% din voturi. Mamele sînt cel mai des citate ca model: 81% dintre fete şi 75% dintre băieţi. Conform ziarului *Washington Post*, aceasta ar fi explicaţia faptului că pe tineri nu-i atrage perspectiva de a fi conducător. (**M. B.**)

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Boris. Cum ar fi?

Pînă la urmă, lumea e o uriaşă enigmă. Nu ştiu dacă sînteţi de acord cu mine, dar din tot ceea ce ştiu eu, asta e concluzia. Cum de merge înainte, deşi e atît de prost administrată? Şi nu de ieri, de azi, ci de secole. Cum de lumea mai respiră şi se mai hrăneşte, deşi produce o cantitate cosmică de gunoaie pe care nu are unde să le ducă şi le ţine în poală, acoperite cu te miri ce? Cum de lumea mai poate trăi bucurii cînd află atît de multe lucruri groaznice despre sine?

Nu cred că Boris era în stare să răspundă acestor întrebări. Lumea îl provoca pentru că etala, ca pe o tarabă, o infinitate de detalii. Pe Boris îl atrăgeau detaliile lumii, şi nu mulţimea lor incomensurabilă. Totuşi, e nedrept să spui despre Boris că era doar un colecţionar de fapte, înzestrat cu o memorie neobişnuită. Era mai mult decît atît. Nu pot spune, însă, *ce anume* mai mult decît atît era. Pot spune doar că Boris era cel mai informat om pe care l-am cunoscut vreodată. Ştia atîtea, încît aveai impresia că lumea toată e în capul lui. Practic, ştia totul. Nu era o enciclopedie pe două picioare, era colecţia completă a tuturor ziarelor lumii.

Am fost în proximitatea mai mult sau mai puţin largă a lui Boris aproape patru ani. Locuiam în acelaşi bloc, el la etajul 3, eu la etajul 51. El la primul etaj de peste garaje, eu la ultimul, de sub acoperiş. Cînd l-am cunoscut, era un zdrahon de om, se apropia de 60 de ani, era grizonant şi vorbea apăsat, cu o voce de piept. Două lucruri te impresionau la el de la prima vedere şi continuau să te impresioneze de cîte ori îl vedeai, după aceea. Înainte de orice, hainele. Ţinuta. Boris arăta mereu ca scos din cutie. Ştiţi, se spune că negrii au o slăbiciune aparte pentru hainele epatante, viu colorate şi bogat ornate. Sau, măcar, pentru hainele albe. Boris, deşi era negru, se îmbrăca precum un alb. Costumele lui erau, toate, sobre, de provenienţă europeană, croite simplu, pantofii erau discreţi şi exorbitant de scumpi. Nu purta bijuterii. Iarna, purta un palton lung cu o singură extravaganţă: un guler de vulpe argintie. L-am văzut la diferite ore ale zilei, în diferite împrejurări. La micul dejun (în fiecare dimineaţă mînca trei ochiuri cu şuncă, o porţie de fasole, bea o cană mare cu cafea şi două pahare de suc de portocale, în colţul străzii) îl vedeam prin geam, cînd mă grăbeam spre birou. Cînd ne întîlneam pe străzile din jurul blocului, ne salutam cu oarecare formalism. Uneori, îl vedeam seara, la cinematograf. De Crăciun îl întîlneam la aproape toate petrecerile din cartier la care eram invitat. De fiecare dată, era impecabil: costum cu vestă, cravată de mătase ordonată de un ac auriu cu un strop de perlă, cămaşă fină cu butoni sobri. Al doilea lucru frapant la Boris era aerul ceremonios. Făcea totul ca pe o ceremonie. Mergea ţanţoş, dar flexibil, cu pas egal. Gesturile uzuale erau ca o incantaţie gotică. Totuşi, nu deranja şi, mai ales, nu stîrnea hazul într-o lume informală pînă la impoliteţe. Ciudat, dar nimănui nu-i trecea prin cap să rîdă de Boris, necum să-l considere nebun.

Dar ceea ce era cu adevărat neobişnuit la Boris era ocupaţia lui. De 30 de ani, în fiecare zi, absolut în fiecare zi, pe la ora 10, se ducea la biblioteca publică din strada State, acolo unde vin toate ziarele. Le lua pe rînd şi le citea de la prima la ultima pagină pe toate. Nu obosea, nu se enerva, nu se deprima, nu se înveselea. Era ca o datorie (sau nevoie?) pe care o executa cu seriozitate şi formalism. Cînd am aflat cu ce se ocupă, am fost sigur că nu asimilează nimic. M-am înşelat. Ştia tot. Ştia detaliile clasamentului campionatului de fotbal din Japonia, ştia ultimul interviu al lui Kissinger, ştia cotele bursei din Londra, ştia pe nume avocaţii lui Britney Spears, ştia ratingul emisiunilor de pe Discovery Channel, ştia despre ce e cartea la care lucrează Philip Roth. Pentru un american care nu părăsise vreodată oraşul său natal, ştia uimitor de multe lucruri despre România. L-am testat cu întrebări generale şi nu a greşit nici un răspuns. Ştia despre rafinăriile din jurul Ploieştiului, bombardate de americani în al doilea război mondial, ştia despre confruntarea dintre Băsescu şi Năstase, ştia cine sînt Hagi şi George Enescu.

Cum am spus, Boris era cel mai informat om pe care l-am cunoscut. Era, de asemenea, şi cel mai singur. Nu ştiu dacă este vreo legătură între una şi cealaltă. Nu ştiu dacă devenise un cunoscător complet al detaliilor lumii pentru că era singur şi nu avea altă treabă sau, invers, se însingurase pentru că se dedicase acestei fanatice colecţionări de informaţii din pliurile infinite ale lumii. Drumul lui matinal spre bibliotecă şi drumul lui seara, înapoi, spre casă, mi se păreau un fel de procesiuni. Nu ştiam şi nu ştiu nici acum dacă erau procesiuni vesele sau triste. Nu l-am văzut niciodată stînd de vorbă cu cineva pe stradă, nu l-am văzut niciodată însoţit, nu ştiu să fi fost nemulţumit de ceva sau fericit de ceva. Era singur. El, cu lumea. Atît. Dacă intrai în vorbă cu el – aşa cum mi s-a întîmplat mie într-o după-amiază antipatică de noiembrie, cînd o ploaie rece şi repezită m-a obligat

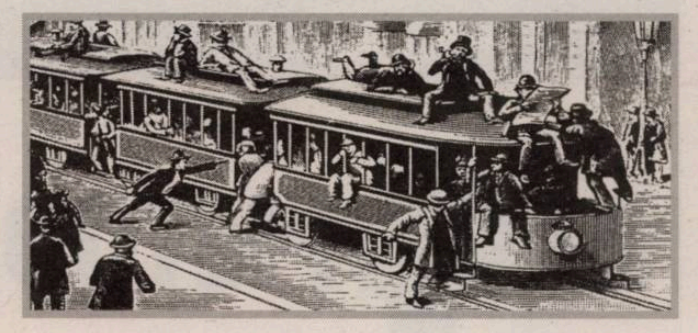

să intru sub prima streaşină disponibilă unde l-am găsit pe Boris – povestea. Vorbea fără patos, ca un crainic norvegian care citeşte ştiri despre Myanmar.

Mi-am adus aminte de Boris, cînd am citit undeva ideea unei experienţe cam stranii. Să expui pe cineva, la maximum, ştirilor politice. Adică, să îl înconjuri cu televizoare, să zicem unul care merge neîntrerupt pe Realitatea TV, altul pe Antena 3, altele pe alte canale de ştiri: CNN, BBC, France 24. Apoi să îl pui în faţa calculatoarelor, unde să curgă ştirile Reuters şi AP, să îi pui sub ochi şi blogurile cîtorva dintre cei mai vizionaţi bloggeri politici. Din timp în timp, îl alimentezi şi cu ziare. Omul-cobai începe acest contact nelimitat cu lumea la 8 dimineaţa şi se opreşte la 8 seara, pentru culcare. Şi tot aşa, zile în şir. Cum ar fi?

ready made

„Tovarăşe general Bordea,
Tovarăşe locotenent-colonel Grama,

1. A durat mult, nu v-aţi încadrat în termenul dat şi nici nu s-a făcut o treabă de care să putem fi deplin mulţumiţi.

[...]

4. O redactare sub orice critică şi în ce priveşte ordonarea ideilor, şi în ce priveşte claritatea lor, dar şi în ceea ce priveşte stilul. Este de necrezut că la acest plan a lucrat şi un cadru didactic... Frazele sînt un amalgam şi de dimensiuni kilometrice.

[...]

8. Nu vă mai dau un termen pentru că şi aşa sîntem cu problema la pămînt...

General-locotenent Iulian Vlad
17.12.1980"

(Mihai Albu, *Informatorul. Studiu asupra colaborării cu Securitatea,* Editura Polirom, 2008)

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Case actuale

Mai multe canale de televiziune ne servesc în ultima vreme, mai ales în orele mai plicticoase ale zilelor de sfîrşit de săptămînă, emisiuni despre case. Filmări în ritmuri mai mult decît tihnite, cu cadre repetate şi de obicei cu voci de prezentatoare care nu-şi pot ascunde admiraţia faţă de ideile proprietarilor şi arhitecţilor care au construit imobilele prezentate. Emisiuni lungi cu cuvinte puţine şi imagini rarefiate. Emisiuni în care se folosesc termeni magici precum „optimizarea spaţiului", „armonizarea formelor" sau „iluminarea mansardei". Proprietarii sau arhitecţii intră şi ei de cele mai multe ori în joc şi vorbesc despre cum „ne-am gîndit să dăm un aspect mai deosebit bucătăriei" (sau biroului) şi aşa mai departe. Niciodată nu vei auzi vreo critică sau măcar vreo observaţie din partea realizatorilor emisiunii pentru că, nu-i aşa, nu poţi să intri în casa omului şi să i-o vorbeşti de rău. Iar gusturile nu se discută, gusturile se admiră. Şi aşa cum spuneam, pe cît de simandicoase sînt aceste gusturi, pe atît de pretenţios trebuie să fie şi tonul descrierilor. De altfel, nici nu poţi spune pur şi simplu aragaz sau masă de bucătărie atunci cînd ai în faţă un „ansamblu integrat al mobilierului de bucătărie". Dar nici closet nu mai poţi spune cînd în locul cu pricina găseşti un „vas de baie". Deunăzi, era prezentată casa unei persoane importante (nu spui cine), cu un living de mulţi metri pătraţi, avînd o înălţime nefirească şi un acoperiş semirotund placat cu un soi de parchet (pe tavan?!). Ceva care te ducea cu gîndul la o sală de sport sau la gara din Predeal (care, de altfel, este considerată o mare realizare arhitectonică). În partea de sus a amintitului living erau constuite un fel de balconaşe interioare pe unde proprietara era însă obligată să meargă aplecată din cauza formei neobişnuite a plafonului. Pe dinafară, casa arăta ca un amalgam ciudat de forme şi geamuri ieşit dintr-o imaginaţie alambicată şi nestăpînită. Îţi venea să te întrebi dacă o asemenea construcţie nu are şi roţi ca să te şi plimbi cu ea sau dacă nu cumva pluteşte pe apă (o idee bună de altfel pentru eventuale inundaţii, ca să nu mai vorbim de avantajul pe care proprietarii l-ar avea în vacanţe, cînd ar putea face croaziere prin întreaga lume fără măcar să plece de acasă). Revenind însă la emisiunile respective, n-ai să vezi probabil în ele vreo casă cu o uşă şi două ferestre, aşa cum desenează copiii, proporţionate în mod clasic şi plăcute ochiului. Probabil că pentru gusturile specialiştilor din televiziuni astfel de lucruri sînt neinteresante, depăşite, în afara „trend-ului actual". Ceea ce, de altfel, e şi destul de adevărat. Cine îşi mai face astăzi o casă obişnuită şi cine mai primeşte aprobare pentru o casă obişnuită? Dacă ai un proiect care se înscrie în standardele normale rişti să devii neinteresant chiar şi pentru cei de la urbanism, care au nevoie de oameni cu imaginaţie care să dorească să încalce toate regulile şi să şi plătească autorităţilor pe măsură. Mi-aduc aminte că imediat după Revoluţie, un fost securist intrat în afaceri, văzîndu-se bogat peste noapte, s-a gîndit să se mute din apartamentul în care stătea, să-şi construiască o locuinţă mai mare. N-a ştiut însă cum să facă asta şi pînă la urmă i-a ieşit un bloc cu mai multe apartamente şi cu camere la fel de mici ca acelea în care stătea înainte. De atunci însă, se pare că lucrurile au mai evoluat. Iar

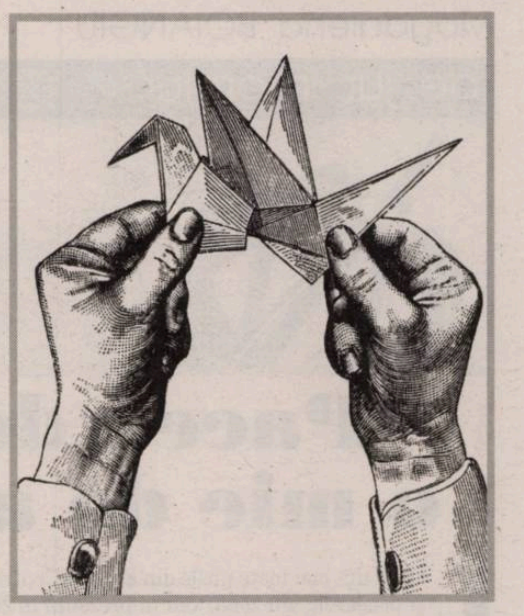

din frustrările locuirii timp de decenii la bloc se pare că răsar tot mai multe imobile pline de imaginaţie futuristă. Cînd nu e vorba de case, atunci sînt blocuri de sticlă. Deşi, poate că acolo imaginaţia încă lipseşte. M-a frapat să văd reclama unei firme de construcţii care vorbea de mult spaţiu verde. Ca şi cum firma respectivă n-ar fi descoperit moda de a construi blocuri între blocuri. Sigur însă că de la reclamă la realitate e cale lungă, şi în realitate observăm cum firmele de construcţii au găsit remarcabila soluţie tehnică de a îndesi pînă şi apropiatele blocuri comuniste. Astfel că nu mai e o imposibilitate ca într-o zi, amărîtul locatar X din comunistul bloc Y, în care vrînd-nevrînd s-a împăcat cu gîndul să trăiască, să aibă surpriza de a-şi găsi pe locul de parcare din faţa blocului sau acolo unde ducea gunoiul... un zgîrie-nori de sticlă. Iar lumea se întreabă tot mai des de ce ţara noastră arată altfel decît toate ţările. Unul din răspunsuri ar trebui să-l ştie arhitecţii.

AI 4 METODE SĂ TE ABONEZI !

1 SUNĂ!

VENIM ŞI TE ABONĂM NOI!

Sună* la 021/407.54.64 sau 021/407.54.66, de luni până vineri, între orele 9.00 şi 18.00 şi un reprezentant Adevărul Holding va veni la tine acasă sau la sediul firmei unde lucrezi, pentru contractarea unui abonament la ziarul Dilema Veche.

*Dacă locuieşti în Bucureşti, Craiova, Sibiu, Râmnicu Vâlcea, Piteşti, Cluj Napoca, Timişoara, Braşov, Suceava, Iaşi, Bacău sau judeţele Ialomiţa şi Sălaj.

SUNĂ ŞI VENIM LA TINE!

sau trimite e-mail la abonamente@adevarulholding.ro

2 SMS!

3 luni abonament

TRIMITE UN SMS DIN REŢEAUA ORANGE SAU VODAFONE LA 7409 CU TEXTUL „DILEMAVECHE"

- Costul unui SMS este de 9 euro + TVA (abonament ediţii luni-sâmbătă)
- Din reţeaua Orange vei primi un mesaj de confirmare a înregistrării
- Din reţeaua Vodafone vei primi un mesaj prin care ţi se cere confirmarea, iar costul SMS-ului de răspuns este de 0,05 euro

Dacă trimiţi până la data de 20 a lunii în curs, primeşti abonamentul începând cu data de 1 a lunii următoare. Contravaloarea SMS-ului nu se returnează. Informaţii la tel: 021/407.54.64

3 Trimite talonul!

Plăteşte prin ordin de plată sau mandat poştal şi trimite talonul de mai jos.

4 La toate oficiile poştale, agenţiile Rodipet (www.rodipet.ro), sau la celelalte firme cu care Adevărul Holding are contract de difuzare a abonamentelor. Lista completă pe www.adevarul.ro.

ABONEAZĂ-TE!

Ai până la 13,5% reducere din preţul de la chioşc!

Tel: 021-407.54.64, 021-407.54.65
Fax: 021-407.54.67
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro

Nume ..... Prenume ..... Compania* ..... Cod Fiscal* .....
(* Completaţi numai dacă plătitorul este o firmă) Str. ..... nr. ..... bloc ..... scara ..... etaj ..... ap. ..... localitate .....
judeţ/sector ..... cod poştal ..... telefon ..... e-mail .....
Adresa de livrare (daca este diferită faţă de adresa de mai sus): Str. ..... nr. ..... bloc ..... scara ..... etaj .....
ap. ..... localitate ..... judeţ/sector ..... cod poştal .....
Număr abonamente contractate ..... începând din luna ..... la:
Dilema Veche ☐ 3 luni (35 lei) ☐ 6 luni (69 lei) ☐ 12 luni (135 lei)
Cei care se abonează direct la Adevărul Holding vor completa şi rândurile de mai jos:
Am expediat către S.C. Adevărul Holding S.R.L. suma de ..... lei cu mandatul poştal/ordin de plată nr ..... din data .....
..... în cont nr. RO81 ABNA 4100 2641 0028 5818 deschis la ABN AMRO BANK SA Centrala Bucureşti.

Pentru ca livrarea abonamentului să începată la data de 1 a lunii următoare, plata se va efectua până la data de 20 a lunii în curs. Prin prezenta sunt de acord ca S.C. Adevărul Holding S.R.L. să prelucreze datele mele cu caracter personal pentru activităţi promoţionale şi să le dezvăluie terţilor conform legii nr. 677/2001. Îmi rezerv dreptul să mă opun acestei prelucrări şi să solicit ştergerea datelor adresându-mă societăţii S.C. Adevărul Holding S.R.L. printr-o cerere scrisă.

Completaţi talonul de abonament cu datele de identificare solicitate şi expediaţi-l, împreună cu copia după dovada plăţii abonamentului, prin poştă, la S.C. Adevărul Holding S.R.L., OP 33 - CP 143, Bucureşti, cod poştal 014820 sau prin fax: 021-407.54.67.

Abonamentele se pot contracta: ■ la sediul S.C. Adevărul Holding S.R.L., Piaţa Presei Libere nr. 1, Corp C, sector 1, Bucureşti ■ cu mandat poştal sau ordin de plată pentru S.C. Adevărul Holding S.R.L. ■ la oficiile poştale ■ la sucursalele RODIPET ■ la firmele particulare. Pentru abonamentele contractate prin poştă, taxa este de 2,6 lei/lună pentru abonamentele luni - sâmbătă şi 3,0 lei/lună pentru abonamentele luni - duminică.

Vintilă MIHĂILESCU
...@hai-hui.ro

Apologia tabietului bine temperat

Mai întîi deschid fereastra. Primăvara aceasta încă tînără şi indecisă îmi aduce un zvon de renaştere a naturii care, după eternitatea excesivă a tropicelor, mi se pare un miracol familiar şi binevenit. Şterg apoi praful aşezat peste biroul meu de la mansardă şi încep să caut printre CD-uri. După mai multe încercări nemulţumitoare, ajung la concluzia că Chopin şi Mozart se potrivesc cel mai bine pe postul de baie rituală la întoarcerea din India. Doar piese pentru pian solo. Un Gange cristalin de sunete mă readuce, încet, încet, *acasă*. Îmi regăsesc apoi, unul cîte unul, tabieturile...

Este un fel de carantină. Curăţarea de alteritate... riscul de alterare... sau de alienare?... bucuria domesticului... *apprivoise-moi!*... Între călătoria în jurul lumii şi aceea împrejurul camerei, oare ce e de ales, oare ce aş alege? Cu ce te alegi dintr-una, cu ce rămîi dintr-alta? Experienţă, cunoaştere...

Cunoaşterea – inclusiv cea de sine – nu poate izvorî, de fapt, decît din comparaţie. Una exterioară, extinsă în spaţiu şi cuceritoare, cum a fost şi este în esenţă ştiinţa europeană. Călătoria în jurul lumii ar fi deci, dacă nu cel mai scurt, în orice caz cel mai sigur drum spre sine. Mai există însă şi calea cunoaşterii interioare, introspectă, care nu este, de fapt, decît o comparaţie prelungită în timp, aşa cum este, în mare măsură, cazul înţelepciunilor indiene (poate de aceea şi cred indienii în *samsara,* în ciclul indefinit al reîncarnărilor, pentru a da cunoaşterii timpul să se împlinească în dificila reprezentare a marii Unităţi). Călătoria împrejurul camerei te poate duce şi ea foarte departe...

De fapt, alternativele se ating. Riscurile nu sînt atît ale călătoriei în sine, ale pierderii sau rătăcirii pe drumurile sale, cît din formele sale extreme de neîmplinire. Astfel, pe de o parte, ne prinde*şte parohialismul,* colectiv sau individual, etno sau ego-centric, împrejmuirea comparaţiei în ocolul propriei aşezări. Tendinţa – de înţeles, în anumite limite – de a aşeza un termen sau altul al exerciţiului comparaţiei într-o postură privilegiată şi autosuficientă, plasînd spiritul într-o formă sau alta de „încremenire în proiect", de autocontemplare stătută. Privită din subcontinentul indian şi din perspectiva miliardului său de diversitate copleşitoare, viaţa publică din România, de pildă, părea atît de parohială!...

Pe de altă parte, pericolul comparaţiei nu vine din mult temuta relativitate culturală, care nu face, de fapt, decît să constate necesitatea comparaţiei şi să o postuleze, metodologic, drept normă. Ci din eventuala grabă a acestei comparaţii, din oprirea prematură în vreo haltă a marii călătorii în jurul lumii. Din nevoia – firească şi ea, în anumite limite – de a îngheţa şirul indefinit al comparaţiilor într-o reprezentare prematură a diferenţei, căzînd astfel în *relativism*. Acestea sînt, de fapt, principalele boli ale spiritului, şi nu comparaţia ca atare, nu principiul însuşi al „călătoriei". Doar astfel de abdicări de la calea comparaţiei fac indivizi şi colectivităţi fie să rămînă nişte „casnici", fie să se „rătăcească" pe neînsemnate cărări în jurul casei.

La mijloc de drumuri, între orgoliul obtuz al identităţii şi tentaţia difuză a alterităţii, descoperim astfel o a treia cale surprinzătoare: obişnuinţa, rutina personală, tabietul bine temperat.

Obişnuinţa nu este acea monotonie a repetitivului pe care societatea noastră de consum şi-a propus să o înlăture cu orice preţ. „Obsedat de originalitate, Occidentul cultivă o viziune prea negativă a repetitivului – constată Pascal Bruckner. Există culturi în care revenirea la aceeaşi temă, ca în muzica arabă sau indiană, imobilitatea unei note prelungite la infinit sfîrşesc prin a produce imperceptibile diferenţe. Aceste melodii, în aparenţă înnebunitor de monotone, cunosc infime variaţii. Fac concurenţă tăcerii şi ne hipnotizează prin modul straniu de a progresa stînd pe loc." Obişnuinţa nu este a ceea ce este, mereu şi mereu identic cu sine, ci a ceea ce devine ceea ce este, a lucrurilor cu care te obişnuieşti apropriindu-le, transformîndu-le pe negîndite în lucruri obişnuite. Obişnuinţa nu este deci semnul unei anorexii spirituale, ci dimpotrivă, al unei bune digestii culturale. Este reuşita acelui *apprivoise-moi* pe care şi-l doreşte Vulpea de la Micul Prinţ. Este domesticirea alterităţii, modul de a „omeni" străinul şi straniul – adică transformîndu-le în ceva pe măsura omului din tine.

Există şi performanţă în domeniul obişnuinţei: ea se cheamă *tabiet*. Acesta presupune o asumarea ironică a obişnuinţei prin recunoaşterea limitelor individuale ale comparaţiei, a necuprinsului alterităţii şi instalarea împăcată – dar nu şi mulţumită de sine – într-o mărginire facultativă şi bine temperată: poţi să te deschizi *Celuilalt,* dar nu poţi să devii *Altul,* aşa că e bine să practici permanent această regăsire de *Sine*. Pe de altă parte, tabietul este obişnuinţa ridicată la rang de ceremonial, transformarea intenţională a obişnuinţei într-o surpriză de fiecare zi. „În definitiv – mai constată Bruckner – nu regularitatea ucide viaţa, ci incapacitatea noastră de a o slăvi într-o artă a vieţii care să spiritualizeze ceea ce ţine de biologic şi să ridice momentele cele mai mărunte la nivelul unei ceremonii."

Dar iată că, în timp ce eu bat cîmpii pe calculator, a venit ora mesei. E duminică, deci este, întotdeauna, o masă festivă. Chiar dacă sînt doar eu şi cu soţia mea. Cobor aşadar să-mi îndeplinesc micile obsesii: păhărelul de ţuică în stînga, lumînarea, farfurioarele de aperitive, muzica în surdină şi toate cele cuvenite. Simt miros de chiftele. Chiftele! Mîncarea mea preferată, aşa că fur una din tigaie. Nu-mi vine să cred: sînt cu chimen! Şi mai au ceva bizar, nu-mi dau seama ce. *Où sont les chiofte d'antan?*

Pînă şi tabieturile mele par să nu mai fie ceea ce au fost, ceva li s-a adăugat, le-a *alterat*. Dar au rămas totuşi atît de plăcute şi profund *personale!*...

Nicoleta ZAHARIA

Cu un summit nu se face primăvară!

Nu ştiu dacă să mă laud ori să ascund că am fost unul dintre sutele de elevi care i-au dat flori lui Ceauşescu. Am dat mîna cu „tovarăşul" şi l-am pupat pe obraz. M-a ţinut în braţe, în timp ce saluta mulţimea care ovaţiona încontinuu. Ţin minte că n-am mîncat nimic în ziua aceea şi era să leşin de emoţie, de frică. Aveam opt ani şi nu prea înţelegeam ce era cu agitaţia din jurul meu. Cu două-trei luni înainte de vizita „preaiubiţilor conducători", Nicolae şi Elena Ceauşescu, în Rîmnicu Vîlcea, fiecare român, patriot de voie sau nevoie, îşi văruia balconul sau îşi tundea iarba din faţa casei. De tratamentul acesta aveau parte, în special, cei care locuiau în centrul oraşului, acolo unde urma să fie montată tribuna pentru cuvîntări. După săptămîni de operaţii estetice, oraşul căpăta o nouă înfăţişare. Acelaşi sentiment l-am avut recent, într-o zi ca oricare alta, în drumul meu obişnuit spre muncă. Capitala se pregăteşte de *acea* vizită importantă din copilăria mea. Doar că locul lui Ceauşescu a fost luat de Bush / Putin / Sarkozy. Zeloşii muncitori de la „spaţii verzi" nu mai pierd timpul cu pauzele de masă – lungi, dese şi de cele mai multe ori urmate de „închiderea programului" – în jurul mormanului de moloz, ci dau de zor din mîini. Se întrec care să îndrepte colţul unui drapel ori să vopsească un gard. Găinaţul de pe statui este înlăturat, străzile – măturate, aurolacii – izgoniţi, doar pentru cîteva zile, pînă pleacă musafirii. Peste noapte, apar flori frumoase pe marginea drumului şi coşuri de gunoi. Totul pentru NATO! Bucureşteanul rîde în barbă: „Las' că e bine... Vin ăştia cu summit-ul lor, şi aşa se mai curăţă oraşul de atîtea gunoaie!". Cei care nu se lasă păcăliţi de această mizanscenă au un nod în gît şi un gust amar. Am dosit cumva mizeria, însă n-am reuşit să scăpăm de apucăturile din trecutul care merită să fie uitat, dar pe care îl reînviem zilnic prin năravurile noastre.

PUBLICITATE

Andrei PIPPIDI

SOS București

Amintirile unui arhitect

De ani de zile căutam această carte pe care o datorez unei prietenii pe care am cîştigat-o de curînd. A apărut la Ploieşti, la Editura Caligraf, sub îngrijirea dlui N. Lascu, profesor la Universitatea de Arhitectură şi Urbanism „Ion Mincu" din Bucureşti. Manuscrisul aştepta din 1952, iar autorul, Toma T. Socolescu (1883-1960), a fost al patrulea arhitect din familia sa, fiind cunoscut mai cu seamă pentru Halele Centrale din Ploieşti şi pentru studiul istoric din 1938, de neînlocuit astăzi, *Arhitectura în Ploieşti,* ilustrat cu fotografii şi desene ale semnatarului.

De ce n-aş spune-o? Înfăţişarea lui îmi stăruie încă în minte, după vreo cincizeci de ani: spătos şi îndesat, cu mustaţa albă, tunsă scurt, care atrăgea privirea asupra figurii rumene. Ca prieten al bunicilor mei, cărora le construise casa de la Sinaia, i-am ascultat poveştile, pe care văd acum că le avea depozitate în aceste memorii. Erau pe atunci şi alţii, de aceeaşi vîrstă, care, fără a nădăjdui tipărirea înainte de sfîrşitul vieţii lor, îşi notau amintirile sau îşi propuneau să restabilească un adevăr vindicativ. „Am să te scriu la memorii!" – era ameninţarea obişnuită a generalului Rasoviceanu, bătrînul erou de la Mărăşeşti, cel care zădărnicise lovitura de stat bolşevică de la Iaşi în 1917. Spre deosebire de asemenea manuscrise de sertar, paginile lui Socolescu au un ton senin, nostalgic cînd se întorc în anii copilăriei, cu viaţa lor patriarhală, lipsită de nevoi sau nelinişti.

Venind la Bucureşti, unde a fost elevul lui Mincu, Socolescu şi-a făcut studiile în 1901-1911. Secţia de arhitectură a Şcolii de Belle-Arte era atunci în casele Ghermani din str. Biserica Enei, unde se instalase din 1899. Faţă de „actualul local, destul de pretenţios ca faţadă", al lui Cerchez, cel vechi nu avea decît şase camere pentru ateliere (mulaj, desen ornamental şi proiecte de arhitectură) şi numai două săli de cursuri. „Lumină electrică nu era, aşa că fiecare elev avea pentru lucrul de seară o lampă cu gaz sau lumînări." Cît despre felul cum îşi petreceau timpul studenţii, în afara programului, el dă într-adevăr de gîndit în comparaţie cu ziua de astăzi: „pe la diferitele concerte, lecturi la Fundaţia Carol I şi la biblioteca Şcolii, audieri de cursuri la Universitate, de logică şi istoria filozofiei contemporane cu T. Maiorescu, psihologie şi estetică cu C. Rădulescu-Motru, un curs liber de istoria literaturilor universale cu N. Iorga, istoria picturii şi sculpturii cu proiecţiuni la Fundaţia Carol cu Tzigara-Samurcaş, ca şi multe conferinţe la Ateneu, expoziţii de pictură şi sculptură, mai rar şi de arhitectură, prin concursuri publice care erau expuse la Ateneu".

Aceste amintiri cuprind, cu privire la moravurile vremii, în care recunoaştem chiar metehne din jurul nostru, critici cu atît mai muşcătoare cu cît aprecierile autorului sînt în general juste şi măsurate: „Cu superficialitatea inerentă unei tinere culturi moderne cum e a noastră, nu existau alte norme şi criterii de alegere a unui arhitect pentru o lucrare importantă de stat, decît bunul plac al Ministerului respectiv, care pornea de multe ori de la legături de prietenie, legături politice sau de rudenie". Mai vreţi altceva? Poftim, despre averile adunate de unii politicieni: „şi-au cumpărat moşii şi au construit adevărate castele de un lux orbitor, cu parchet din lemn negru adus din India". Sau: „din toate aceste bogăţii făcute peste noapte au ieşit şi acele mari blocuri din Bucureşti, ca şi din specula unor anteprenori care construiau ca să vîndă după aceea apartamente ca mijloc de plasament... S-au speculat locurile

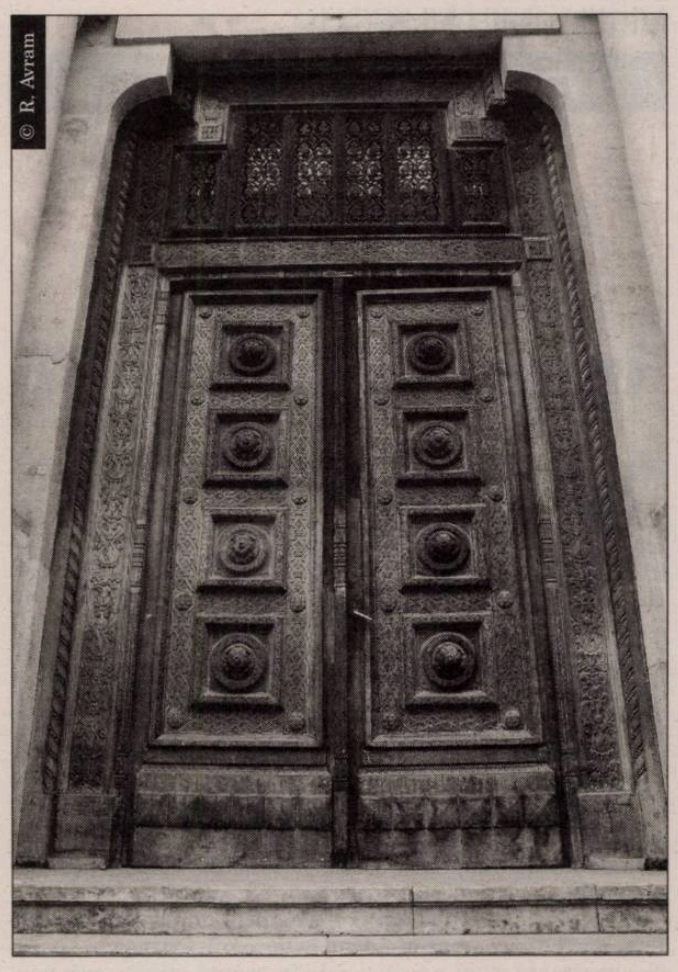

dincolo de orice limită permisă, sub nasul şi cu aprobarea urbaniştilor de la Primăria Capitalei, acoperindu-se cu clădiri, aproape în întregime, o adevărată nenorocire pentru higiena publică!"

Codrin Liviu CUŢITARU

Bruce Lee şi Cioată

În prima parte a anilor '80 s-a întîmplat în România, la un moment dat, un lucru ciudat. Au apărut – în locuri publice – centre de vizionat filme occidentale care nu puteau intra, în mod normal, pe piaţa cinematografică socialistă. Multe dintre ele se aflau la limita acceptabilităţii (din unghiul eticii comuniste), pedalînd enorm pe violenţă şi erotism. La Iaşi, faptul se petrecea în săliţe obscure din Filarmonică şi Teatrul Naţional, de dimineaţa pînă seara. Totuşi, am aflat peste ani, nu aici se localiza explicaţia neaşteptatului fenomen. În alte oraşe, „videourile" (cum le numeam noi) funcţionau în cu totul alte sedii, case ale sindicatelor ori de cultură şi chiar în sfaturi populare. Se pare că regimul comunist descoperise o foarte eficientă metodă de a scoate bani suplimentari din piratarea industriei cinematografice americane. Pelicule noi şi cu succes garantat de public, imposibil de procurat pe căi legale şi improprii, din perspectivă ideologică, sistemului socialist, se proiectau fără *copyright*, aducînd, pervers, venituri uriaşe bugetului. Atunci s-a făcut – să admitem – şcoala marilor tunari ai tranziţiei postceauşiste. Un adevărat Harvard al „ingineriilor" finaciare.

În sfîrşit, pentru noi, copiii, aranjamentul reprezenta un paradis terestru. În vacanţa de vară, se îmbulzea la Filarmonică toată puştimea Iaşiului, creînd o hărmălaie de nedescris. Noul idol al generaţiei devenise Bruce Lee, devansînd furtunos figuri altădată celebre, precum *Spiderman* sau *Superman*. Mieunam cu toţii prin oraş cît era ziua de lungă (pentru a imita icnetele de kung-fu supraenergetic, eliberate din *ki* de către bravul chinez) şi făceam mişcări elegante de *kata* prin Piaţa Unirii, atrăgînd uneori privirea saşie a vreunui sectorist obosit. La sală, forfota infantilă copleşea pur şi simplu. Vizionările lăsau loc frecvent strigătelor de satisfacţie ori de uimire ale micilor pionieri ce sorbeau, efectiv, cu privirile fiecare pumn în plex, fiecare picior în mandibulă, fiecare cot în ceafă. Traducerea filmelor se făcea *ad-hoc* de către un bărbos plictisit (în aparenţă, proprietarul VCR-ului) care îşi lua nestingherit pauze de contemplaţie şi visare. Situaţia însă nu ne deranja. Studiam cu toţii limbile străine (mai ales engleza) la licee serioase din Iaşi şi nu ne pierdeam uşor în faţa bagajului minimal de cuvinte articulate de Bruce Lee şi companionii săi de mardeală. Ba, ca să fiu sincer, pentru mulţi dintre noi, filmele în cauză au jucat un rol major în asumarea (mai degrabă decît învăţarea) limbii engleze ca formă internaţională de comunicare. Eram atît de concentraţi pe buzele (cabrate viril) ale luptătorilor kung-fu, încît înţelegeam (cumva telepatic) expresii pe care le auzeam prima dată. Atunci am învăţat, entuziast, vorbe de duh ca *fuck you, man!, kiss my ass, you dick!, you're full of shit, dirt!* şi (mai inofensivul) *son of a bitch!*. Trebuie să recunosc faptul că, peste ani, ele mi-au folosit, în anumite circumstanţe, în aerul torid al Texasului şi Arizonei.

Adunările în chestiune erau dominate, de departe, de un băietan poreclit (nu ştiu din ce raţiuni) „Cioată", despre care umbla vorba că ar fi putut doborî pe oricine, dintr-un singur pumn, întocmai ca Bruce Lee. Masiv şi plin de figuri, el impunea, într-adevăr, respect, fiind înconjurat mereu de o gaşcă obedientă şi totuşi ameninţătoare. Noi ne înghesuiam dementţial la intrare pentru a prinde un loc bun. Cioată intra întotdeauna agale, suveran, întrucît fotoliul central, din primul rînd, îl aştepta liber negreşit. Îmi amintesc că, odată, personajul în cauză a fost mai şmecher ca de obicei. A adus, din iniţiativă personală, scaune din alte săli ale Filarmonicii, mărind numărul de locuri, a îndreptat, cu tupeu, monitorul spre public, pentru a îmbunătăţi vizibilitatea (pentru noi, VCR-ul şi televizorul color rămîneau obiecte de cult, venite de pe Marte; păstram o distanţă „sacrală", de cel puţin cinci-şase metri, faţă de ele) şi şi-a aprins, relaxat, o ţigară (e drept că a fumat din ea numai pînă cînd bărbosul a urlat animalic la el să o stingă). În ansamblu, a stîrnit o rumoare admirativă în audienţă, prin prestaţia lui non-conformistă. Părea un paşă autentic într-o mare de ieniceri adulatori. Imediat după începerea filmului, bărbosul a făcut una dintre pauzele sale notorii. În mod ciudat însă, acum, întreruperea nu mai avea sfîrşit (cred, sincer, că omul adormise de epuizare, avînd în vedere că „traducea" cam zece-cincisprezece ore pe zi). Toţi sesizaserăm absenţa vocii româneşti de fundal, dar nu ne păsa. Eram complet absorbiţi de acţiunile „dragonului" Bruce Lee, înţelegeam, prin concentrare nebună, pînă şi biografia nescrisă a regizorului din spatele scenelor cu bătăi. După un timp, din primul rînd, chiar din fotoliul lui Cioată, s-a auzit un miorlăit anormal (pentru făptura imensă care îl emitea), de motan oprit chirurgical de la vizitele nocturne în cercurile pisicilor somnambule: „Traducii, uăi!". Surpriza a fost gigantică. Nu doar bărbosul s-a trezit din somn, îngrozit, ci şi noi, spectatorii narcotizaţi de atmosfera marţială a Hong-Kong-ului, spectatori ieşiţi astfel brusc din pîcla ficţională în care ne aflam: *Cioată nu înţelegea deloc engleză!* Era numai un biet ignorant solid, ce urma – în conformitate cu morala competiţională a epocii (care ni se preda acasă concret şi, la şcoală, ceva mai subtil) – să ne lustruiască pantofii, nouă, băieţilor cu carte. Ca atare, Cioată şi-a pierdut splendoarea într-un univers ce credea, iată, fără ipocrizie, în principiul pozitivist *knowledge is power*. A dispărut treptat din viaţa noastră, iar cînd am întrebat de el pe cineva, la un deceniu de la evenimente, am aflat că i se pierduse urma prin puşcărie. Am fost oarecum descumpănit. De după gratii, cu siguranţă, nu ne putea lustrui pantofii. Etica proceselor concurenţiale în comunism nu se dovedea, prin urmare, total infailibilă.

Din nefericire, acea încredere benefică în virtuţile educaţiei s-a pierdut astăzi complet. Preferăm să fim căpşunari, dispreţuind studiul şi performanţa intelectuală. Ne complacem tot mai mult în submediocritate şi ne arătăm iresponsabili vizavi de viitorul nostru european. Ne-am alterat mentalitatea competitivă şi zîmbim, mereu mai nătîng, în faţa universităţilor şi şcolilor căzute în paragină. Deschid televizorul şi văd *talk-show*-uri infernale, cu indivizi retardaţi, citesc presa şi observ supremaţia mondenităţii oligofrene în viaţa de zi cu zi, intru în amfiteatru şi sînt urmărit de retinele albe, tip *tabula rasa*, ale studenţilor actuali, merg pe stradă şi mă ciocnesc de inşi cu expresii delabrate sau lombroziene. Îi aud pe toţi (deşi îmi astup terifiat urechile) strigîndu-mi, la unison, sacadat, furibund şi implacabil, o sentinţă de cor tragic antic, un veritabil *recviem* pentru Cioată: „Traducii, uăi!".

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Texte și opinii de: ● *Ioana BOT (prof. univ. Facultatea de Litere, Universitatea „Babeș-Bolyai“)* ● *Gabriela CREȚU (europarlamentar PSD, membru al Grupului Socialist din Parlamentul European)* ● *Florin DUMITRESCU (publicitar)* ● *Monica IACOB-RIDZI (europarlamentar PD, membru al Grupului Partidului Popular European și al Democraților Europeni)* ● *Rareș NICULESCU (europarlamentar PD, membru al Grupului Partidului Popular European și al Democraților Europeni)* ● *Ion VIANU (scriitor)* ● *Redacția* Dilema veche ● ***Coordonatoarea temei:*** *Ruxandra TUDOR*

Corespondență între doi (foști) pionieri

Dragă Cristi,

Ești culmea! Cum ai putut să crezi că tu ai fost singurul care l-ai iubit cu adevărat pe tovarășul Nicolae Ceaușescu? Sau, auzi, că ai fi singurul pentru care o coadă la brînză era ceva normal! Niciodată în copilărie nu am putut să înțeleg de ce pentru bunica și pentru mama cozile la diverse alimente erau o adevărată tragedie. Mare... brînză! Stăteam eu la coadă și chiar îmi plăcea. Fiind prea mică, oamenilor li se făcea milă de mine și, cîteodată, mă mai lăsau să intru peste rînd. Nu toți se lăsau impresionați cu una, cu două – unii erau cam nesuferiți și o înjurau pe mama: „Dă-o-ncolo, da' ce, am pus-o eu pe mă-sa s-o trimită la coadă? De ce s-o las în față?“. Dacă m-aș gîndi la pionieri cu mintea de acum, sînt multe lucruri pe care le-aș uita cu plăcere: ciorapii de nylon, mirosul de spirt, praful de cretă, bentițele, cataramele de orice fel etc. Cuvinte anoste precum „ideal“, „sarcină“, „angajament“, „conduită“, „îndatorire“, „atașament“... Expresii seci ca „tabela valorilor moralei comuniste“, „devotamentul față de cauza partidului“, „aspirațiile de pace și prietenie ale poporului“ sau „respectarea avutului obștesc“... Astăzi, mă lasă rece ideea unei mulțimi de roboței cu șnururi și „avînt pionieresc“ care se mișcau într-un ritm impus și promiteau din toți rărunchii să învețe bine, să-și cinstească patria (aș fi curioasă ce ar trebui să facă exact un copil de 7 ani pentru acest lucru!), să fie harnici și silitori și, mai ales, să-și cinstească cravata de pionier. Dacă mă gîndesc la pionierie cu mintea de acum, s-ar putea să-mi aduc aminte de cea mai mare bătaie pe care am luat-o în viața mea de la un cadru didactic pe motiv că mi-am „bătut joc“ de îndatoririle de pionier! Dar ar fi o greșeală. Aceeași pe care o fac și foștii pionieri cu care te întîlnești tu. Pionieria a fost o perioadă din copilăria multora dintre noi. Pionieria ar trebui privită și povestită cu mintea și sentimentele din copilărie. Așadar, nu îmi amintesc tabere mai spectaculoase, excursii mai reușite, proiecte mai grandioase la care cu toții munceam pe brînci. Și ne supăram unii pe alții, și ne reproșam că unii muncesc mai puțin decît alții, și nu ne mai vorbeam, dar ne împăcam pentru că venea marea competiție, iar treaba trebuia terminată. Și cîștigam, și ne bucuram, și mergeam, drept recompensă, în tabere de „creație“. Nu aș spune că l-am iubit pe Ceaușescu. Cred că nici tu. Poate că nici măcar nu am iubit pionieria – mi se pare totuși un termen cam exagerat –, dar cu siguranță ne-a plăcut la nebunie! Deci sîntem doi. Și nu sîntem singurii. Ca noi mai sînt mulți, iar pe cîțiva dintre ei am reușit să-i convingem să ne și povestească despre cum au fost ei pionieri. Recunoaștem, ideea ne-a venit după ce am văzut de cît succes s-a bucurat povestea ta (v. Cristian Ghinea, „Stația Titan, cu peron pe partea bizară“, în Dilema veche, *nr. 205). Sper să mai ai și alte idei bune... Tot înainte!*

(R. T.)

Ion VIANU

Cum era pe atunci

În concertul memorial o voce singulară, a părinților celor care au devenit pionieri în „epoca de aur“: „Cum era pe atunci?“.

Stalin fusese omniprezent, ca un zeu viu. Faptele lui se ascundeau în interiorul unei cețe magice. Orologiul de la Kremlin bătea orele vieților și morților noastre. Interviurile lui erau de o scurtime care se întrecea cu a lui Yahvé („Poate fi menținută Pacea? – Da!“).

Gheorghiu-Dej fusese atotputernic, brutal, crud. Românii puteau să moară din ordinul lui. Puteau să se înalțe, dacă se umileau. Pumnul lui de fier te apăsa. Dar nu se gîndea la el toată lumea, tot timpul.

Acum, lumea se gîndea la *El* și la *Ea*. Neîntrerupt. Natura *Lor* era umană, nu divină. Așa, profană cum era, ne coloniza spiritele, totuși. Fie că *Îl* iubeai („Îmi place băiatul ăsta, spunea un avocat, ajuns tehnician la Automecanica. E bun român“), fie că-*l* detestai sau că-*l* socoteai nebun („Ce a mai spus Scornicel?“). Ei nu încetau să ne urmărească nici în vise. În ce o privește pe *Ea*, consensul era unanim și negativ: ura. Unii spuneau că *Ea* era partea cea mai rea a răului, partea de umbră. În timp ce pentru alții, *El* era cumsecade; dar ce folos, dacă *Ea*, nefasta, *îl* influența? Față de *Ea*, bărbații manifestau o arhaică teamă de castrație, femeile – o invidie plină de dispreț.

Dacă aș fi ocultist, aș spune că un fluid iradia din persoana *Lui*, un *ceva* impregna atmosfera, lipicios-malefic, încît nu-*l* mai puteai uita. Nefăcînd parte din breasla mistagogilor, voi spune că era de vină propaganda.

Cîte fotografii ale *Lui* apăreau într-un singur număr al *Scînteii?* – pînă la cincisprezece. Opt, minimum. Evenimentele fericite (inaugurarea unei hidrocentrale) căpătau consistență numai fiindcă *El* venise acolo. Dar și calamitățile naturale se judecau în aceeași optică: în realitate, cutremurul din martie 1977, cu miile lui de victime, nu a avut loc. Adevăratul eveniment (nu pretextul) a fost vizita *Lui* în locurile lovite. Dimpotrivă, unde nu era *El*, nu se petrecea nimic. Odată, a căzut un avion. Au fost șaptezeci de morți. Nu s-a vorbit despre catastrofă. Dar surprindeau zecile de anunțuri mortuare în *România liberă:* „Mort la Oradea“. Oare izbucnise pesta bubonică tocmai la Oradea?

Noi, românii, revendicăm un protocronism al experimentelor radicale. Sîntem inovatori întru ale utopiei vii atroce. Nu se cunoaște un echivalent al reeducării de la Piteești. Proiectul social al lui Ceaușescu, ideea unui despotism asiatic la porțile Orientului, *où tout est pris à la légère,* este originală, teribilă și prin efecte, și prin incongruență. De la reeducarea sadică pe scară redusă, tip Piteești, s-a trecut la o reeducare *soft,* în masă. Erau moduri diferite de distrugere a pesonalității. *El* (și *Ea)* trebuia să planeze deasupra unei mulțimi omogene. O sintagmă descria proiectul general: crearea Poporului Unic Muncitoresc. „Lupta de clasă“, vechiul concept comunist, era depășită. PUM era un proiect comunist, dar integrator. Toată lumea trebuia să semene cu toată lumea. Se proceda la omogenizare prin triturare. Transilvania trebuia populată cu olteni. Maghiarii să fie împămînteniți în Moldova. Intelectualii erau nevoiți să adopte un stil de viață muncitoresc, muncitorii, să urmeze academii. Securiștii să devină doctori-docenți. Conceptul de Partid-avangardă a clasei muncitoare devenise desuet. Țara utilă trebuia să intre în Partid. Un proiect începea să fie pus pe picioare: instalarea de microfoane în toate apartamentele *(Ea* – spunea poporul – aprecia în mod deosebit strigătele produse în timpul îmbrățișărilor drăgăstoase). Omogenizarea prin indiscreție era un motiv încă și mai pertinent de supraveghere, decît securitatea națională. Numărul informatorilor, cu angajament, era mare. Idealul, niciodată atins, fiind ca întreg poporul să informeze. Toată lumea să toarne pe toată lumea.

Firește, existau și ireductibilii, cei ce nu puteau să *arate* normal. Și ei – nonconformiștii, aristocrații, foștii pușcăriași politici – puteau servi. Dînd informații. Li se permitea să fie puțin altfel decît ceilalți, cu o mică condiție: să contribuie la disiparea discreției, la dispariția vieții personale.

...Limba. Limba română. Rebelă. Trebuia țesălată, tunsă, adusă la gabaritul sloganului (Contrapartea: niciodată poezia română nu a fost atît de delirantă, de exuberant indiferentă la sens. Era o supapă de siguranță la înfrînarea generală a expresiei). În limbajul de tipar existau cuvinte interzise. Astfel: „evreu“ (în Orientul Apropiat eram imparțiali ca românu'. Se putea spune „iudeu“, cu un vag iz Dosoftei). Sau: „spermatozoid“ (înlocuit în *Magazin științific* cu ingenios-pudicul „germenii vieții“).

...Sistemul se îndrepta, cu pași vioi, spre perfecțiune... Dar... un dar dureros. Exista „Europa liberă“. Tot atît de prezentă ca *El* și *Ea*. Seară de seară, membrii și nemembrii de partid, lichele și mari caractere, plugari și ciobani, generali și academicieni, cu radioul pe bufetul din sufragerie sau ascunzîndu-se în toalete, sub pleduri, cu un portativ „Mamaia“ sau un masiv „Privighetoarea“, prin hîrîielile paraziților, ascultau... A doua zi, șopteau, să audă toată lumea ce a zis Ierunca.

Insuportabil! Utopia nu era perfectă..., dar ar fi fost controlabilă. Ameliorabilă! Din păcate, existau aceși „ciocnitori de pahare străine“ care stricau armonia prestabilită. Un timp, li s-a aplicat conspirația tăcerii... Apoi, în fața evidenței dezastrului *(ăia* erau tot atît de ascultați ca și *El),* a început o campanie, cam șovăitoare: o polemică prea vie ar fi dat și mai multă apă la moară „ienicierilor“.

...Și în tot acest timp, viața vie continua. Utopia rece lua culoarea balcanismului, în ciuda seizilor. Poeții poetizau, prozatorii nu erau toți prozaici. Se traduceau *Sonetele* lui Shakespeare și *Lusiadele* lui Camões. Metroul înainta. Oamenii stăteau la cozi, pentru aproape nimic, și sufereau de frig. Și toată lumea iubea. Era o vreme nu mai puțin venerică decît celelalte. Îngustimea spațiilor casnice și subțirimea zidurilor conferea dragostei un apreciat coeficient de risc și de publicitate. Masiv, umanitatea secreta anticorpi.

...Cînd a început ura *Lor* împotriva poporului? În ziua în care *Ea* a exclamat: „Ăștia nu *te* merită! Unul ca *tine* se naște o dată la 500 de ani!“. La marea repartiție universală a statelor către Predestinați, Creatorul ar fi trebuit să-i atribuie Brazilia. Măcar Pakistanul.

Puțin cîte puțin, a început decrepitudinea. România a contractat diabetul *Lui*. Bănuiesc că, de la o vreme, își dădu seama că este trecător. *Îl* înnebunea ideea ne-veșniciei, simțea cum se adunau primejdii. Și atunci a apărut proiectul a ceva *mare*. Mare și ornamentat. Baroc. Va fi Casa Poporului. Toți meșterii țării – lemnari, pietrari, țesători, făurari și aurari – aveau să fie puși la lucru. Buldozerele vor dărîma. Macaralele vor ridica. Militarii și ocnașii vor trebălui cu sîrg piramidar.

...Vor fi trecut o mie de ani. Orașul se va fi petrecut în lut. În mijlocul nimicului, o ruină, mai mare ca Borobudur, mai labirintică decît Cetatea Interzisă. Amatorii de expediții primejdioase se vor rătăci prin încăperi, prin canale, printre coloane și scări de marmoră, duhnind de un indescriptibil miros baroc. Ca un bolnav incurabil cerșind eutanasia, palatul va implora demolarea. Dar nimeni nu-i va acorda pacea. Numele celui ce l-a ridicat va fi uitat, dar nu și amintirea de beton, antiseismică pînă la supremul cataclism. Într-un fel, *Ei* își vor fi dobîndit nemurirea, după ce uitarea va fi acoperit acele trupuri sîngerînde, la zid, prefăcute în spectre, care nouă, azi, ne umbresc conștiințele.

Angajamentul pionierului

Potrivit Statutului Organizației Pionierilor, la primire în organizație, școlarul rostește „Angajamentul pionierului“: „Eu..., intrînd în rîndul Organizației Pionierilor, mă angajez să-mi iubesc patria, să învăț bine, să fiu harnic și disciplinat, să cinstesc cravata roșie cu tricolor“. Rostirea lui se face cu mîna pe drapelul patriei. Este, cum bine știm, primul angajament cu implicații social-politice și morale pe care și-l asumă membrii Organizației Pionierilor – organizație revoluționară de masă a copiilor din țara noastră.

[...] Pe lîngă sentientul de mîndrie de a fi printre membrii organizației, de atașament față de idealurile acesteia, fiecare pionier trebuie să-și mobilizeze toate forțele pentru atingerea țelurilor propuse, să se implice în activitate, să-și impună comportamente la înălțimea calității de pionier. În acest sens, secretarul general al partidului nostru, tovarășul Nicolae Ceaușescu, în mesajul adresat pionierilor, șoimilor patriei, școlarilor și tuturor copiilor țării, cu prilejul împlinirii a 35 de ani de la înființarea Organizației Pionierilor din România a spus: „Deviza «Pentru gloria poporului și înflorirea României socialiste, pentru cauza partidului – înainte!» să vă fie permanent călăuză în muncă și în viață, pentru a fi întotdeauna gata de a face totul pentru a servi poporul, cauza bunăstării și fericirii sale, independența și suveranitatea patriei!“.

(Elena Istrate în *Termeni de etică pentru pionieri,* Editura Politică, 1985)

DETAŞAMENTUL *DILEMA VECHE*, LA APEL

Magdalena BOIANGIU

Elitele

Era pe la începutul anilor cincizeci, se formau primele detaşamente de pionieri, ni se arătau poze cu elevii sovietici în tabere la Marea Neagră, aliniaţi, salutînd un drapel, ni s-a recomandat să citim *Timur şi băieţii săi* de Arkadii Gaidar, o carte în care, luaţi separat, copiii erau aşa şi aşa, dar împreună erau buni şi generoşi. După cîte îmi aduc aminte, detaşamentul de pionieri era o combinaţie atractivă de disciplină şi de distracţie şi o modalitate de a-i aduna pe cei mai buni într-un grup deosebit, ca să nu spun elitar. Nu se punea problema devotamentului, se presupunea că la vîrsta aceea toţi sînt devotaţi. Eram mai mică decît ceilalţi din clasa mea, cu un an, aşa că atunci cînd s-a format primul detaşament din şcoală, nu am fost inclusă pe listă. Nu puteam să explic tuturor că era o problemă tehnică, că eu de fapt meritam şi doar cîteva luni în minus mă ţineau departe de „aleşi" şi m-am văzut în afara grupului de elită, aruncată printre copiii nedisciplinaţi şi cu note proaste, spectator la ceremoniile cu care erau onoraţi colegele şi colegii mei.

Am început să mă gîndesc dacă într-adevăr organizaţia asta cu cravate roşii e atît de importantă pe cît spuneau cei de la şcoală, ba mi se părea că sînt o victimă, ba situaţia mea mi se părea extraordinară, nu-mi comanda nimeni ce să fac în timpul liber, puteam fi bună sau rea, fără contribuţia colectivului. La începutul noului an şcolar, cînd am trecut în clasa următoare, am fost primită în organizaţie, într-un cadru mult mai puţin solemn decît cel al colegilor mei. Şi cu cravată roşie la gît, tot o victimă eram. Şi acest sentiment că nu sînt întru totul primită, dar nici definitiv respinsă m-a însoţit şi m-a tracasat pînă în 1989.

Marius CHIVU

Cu clasa la București

„Dragă tăticule,

Ţin mai întîi să-ţi spun că mi-am mai scos un dinte (cu mîna). Eu am acum 1,32 în înălţime. Cînd ai plecat matale aveam 1,29.

Eu am fost iarăşi ales comd. de detaşament şi am primit jnur galben nou şi galoane de pus pe umeri, insigne. Tovarăşa învăţătoare m-a înscris la cercul de matematică. Încă de pe acum pot rezolva probleme de a IV-a. Mă voi strădui să obţin rezultate cît mai bune la învăţătură şi să parcurg din nou drumul de la şcoală pînă acasă cu coroniţa care arată că stăpînul ei a luat premiul întîi muncind pentru a ajunge un om cinstit, curajos, stimat şi iubit în viaţă.

Legămîntul pionierului

În conformitate cu prevederile Statutului Organizaţiei Pionierilor, în clasa a V-a, pionierii rostesc şi semnează „Legămîntul pionierului": „Voi învăţa şi voi munci pentru a deveni fiu de nădejde al patriei mele – Republica Socialistă România –, voi fi credincios poporului şi Partidului Comunist Român, voi respecta neabătut îndatoririle pioniereşti". Rostirea legămîntului, ca şi a angajamentului la primirea în organizaţie, se face cu mîna pe drapelul patriei. Semnarea lui se realizează în Carnetul de evidenţiere a activităţii pionierului [...] şi înseamnă jurămîntul de dragoste al pionierilor faţă de patrie şi partid, adeziunea lor totală la înfăptuirea politicii partidului, angajamentul de a contribui prin fapte, prin măsura forţelor proprii, la înfăptuirea acestei politici.

[...] Detaşamentele claselor VI-VIII au datoria să dezbată periodic modul în care pionierii respectă în muncă şi învăţătură legămîntul rostit şi semnat în clasa a V-a. Cei care obţin rezultate bune sînt stimulaţi, evidenţiaţi; cei care nu îndeplinesc angajamentul asumat sînt dezaprobaţi de colectiv prin: mustrare în faţa grupei, discutare în comandamentul detaşamentului sau în adunarea de detaşament, în comandamentul unităţii, mustrare în faţa unităţii de pionieri.

În numele devotamentului nemărginit faţă de patrie, partid şi popor, toţi membrii Organizaţiei Pionierilor sînt chemaţi să muncească şi să înveţe pentru a deveni fii de nădejde ai ţării, pentru a participa, după puterile lor, la înfăptuirea politicii partidului.

(Elena Istrate în *Termeni de etică pentru pionieri*, Editura Politică, 1985)

Am fost cu clasa la Bucureşti cu încă două clase de pionieri şi două clase de şoimi ai patriei. Drumul a fost lung. Am făcut o pauză de mers în care am mîncat. Ajungînd la Bucureşti am văzut: Casa Scînteii, Muzeul Naţional de Istorie, Aeroportul Băneasa şi Otopeni. Am vizitat grădina zoologică în care am văzut: rîşi, lei, tigri, baghere, hiene, ursul-polar,-brun, vulpea argintie,-polară, puma, cămila, lama, dromaderul, elefantul, cangurul, crocodilul, rase de cîini, şarpele Boa, şarpele Pitonul Roşu, maimuţele etc. etc. Am mai vizitat Muzeul Antipa. În el am văzut tot felul de peşti, insecte, păsări, reptile şi animale împăiate. Am vizitat şi magazinul Victoria precum şi metroul. Mi-a plăcut foarte, foarte mult în excursie.

Îţi mulţumesc pentru cele două pachete de gumă, şi pentru ciocolăţi, mai ales pentru timbrele trimise, timbrele din Irak sînt foarte valoroase. Să-mi cumperi un clasor şi un tricou de fotbalist. Dacă sînt jocuri telerecomandate (cu maşinuţe care se întrec pe pistă cu urcuş şi curbe) să-mi iei. Ca să-ţi spun ce să-mi mai cumperi să-mi scri toate jucăriile ce sînt în magazin.

Dragă tăticule te aştept cu nerăbdare să te întorci curînd. Privesc în fiecare zi fotografia de pe hol. Te visez mereu. Te sărut cu drag şi dor şi te aştept să te întorci repede, cît mai repede. Marius-Victor, 16.10.1988"

Stela GIURGEANU

Stigmatul grupei a doua

Din cauza unui nenorocit de 8 la mate, luat înaintea marelui eveniment, aşteptat şi pregătit cu cîteva luni înainte, cu avînt de şoim al patriei (pe atunci patria noastră era cea mai frumoasă şi mai bogată), era să nu fiu făcută pioneră în prima grupă. Lucru ştiut: grupa a doua era grupa rataţilor. Nota proastă se mai uita, se mai pitea pe după argumente şi pierea pînă la urmă în noianul de amintiri ale timpului. Dar a nu fi făcut pionier în prima grupă... asta era adevărata piatră de moară care ar fi atîrnat de gîtul oricui, pentru tot restul zilelor, ca o floare de crin înfierată în mentalitatea colectivă.

De frica stigmatului ce avea să mă bîntuie tot restul vieţii, de frica mamei (că tovărăşa m-a şi întrebat de ce o să spună mama, implicînd o pedeapsă exemplară), de frică să nu mă izgonească din casă ca pe un Oliver Twist, am împins momentul mărturisirii, cît am putut mai mult. Însă data scadentă se apropia, trebuia să afle. Şi nu voi uita niciodată reacţia ei la prima traumă serioasă din viaţa mea. A rîs. Pur şi simplu a rîs. O avalanşă de rîs cristalin, din acela cu lacrimi de bucurie inocentă. M-a luat în braţe, m-a mîngîiat şi mi-a sărutat obrajii spunîndu-mi că va rezolva. Ceea ce a şi făcut, aranjînd cu tovărăşa şi învăţîndu-mă prima lecţie: am fost făcută pioneră în prima grupă, pe pile.

Andrei MANOLESCU

Competiţia între ţările comuniste

În şcoala generală, cînd am făcut primele noţiuni de geografie, am aflat că există două categorii de ţări comuniste. Unele care se numesc *republici populare* şi altele care sînt *republici socialiste*. „Am fost şi noi republică populară, dar după 1965, cînd la conducere a venit tovarăşul Nicolae Ceauşescu, am devenit ţară cu denumirea *socialistă*" – ne-a spus învăţătoarea. Ne-a mai explicat că următorul pas ar fi cînd o ţară devine republică comunistă, un stadiu pe care însă nici un stat nu îl atinsese în acel moment, după cum spunea ea. Un sentiment de mîndrie patriotică m-a cuprins. România era, după cum indica denumirea ţării, în rîndul celor mai înaintate ţări. Bulgaria, Ungaria sau Polonia erau doar *republici populare*. Mă enerva Cehoslovacia care era tot *republică socialistă*. Cît despre Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste sau Republica Socialistă Federativă Iugoslavia, ele aveau cuvîntul „socialist" mai ascuns printre altele, parcă nu aşa de evident şi nu m-au prea interesat. M-am grăbit spre casă, dornic să le destăinui alor mei ce am aflat. Numai că noua informaţie a fost primită de maică-mea cu o grimasă. Uşor nervoasă, mi-a explicat atunci că, de fapt, nu există nici o diferenţă între ţările *populare* şi cele *socialiste*, că e doar o chestiune de nume şi că diferenţe reale există doar între ţările din blocul comunist şi cele occidentale care sînt cu mult mai dezvoltate. Am înghiţit greu ideea care îmi turtea mîndria, dar am început atunci să înţeleg că trăiam într-o lume în care existau şi două realităţi, una publică şi alta despre care se vorbea doar în particular, şi că ne aflam sub umbra unui mare secret.

Matei MARTIN

Scene hard

Cea mai *hard* scenă pe care mi-o amintesc e de la începutul lui ianuarie 1990. Reîncepeam şcoala după o vacanţă prelungită şi după o revoluţie. Ştiam, evident, tot ce s-a petrecut, am urmărit telerevoluţia, secundă cu secundă. Văzusem pînă şi procesul şi apoi execuţia dictatorilor. Dar drumul spre şcoală era acelaşi şi nu eram pregătit să intru într-o nouă ordine... şcolară: în curtea liceului, zeci, sute de pionieri adunaţi la careu jumuleau manualele şi aruncau cît colo cu portretele Ceauşeştilor; din sălile de clasă, dispăruseră toate tablourile tovarăşului secretar general şi toate siglele şi stemele; iar în Sala Mare, atîrnat de o lampă, stătea spînzurat de o cravată roşie un portret mototolit al dictatorului. Acela a fost momentul în care am simţit nevoia să-mi mai slăbesc un pic nodul de la cravată.

Cezar PAUL-BĂDESCU

Mistere pionierești

Sînt cîteva mistere legate de pionierie care m-au urmărit toată şcoala generală şi care au rămas nedezlegate pînă în ziua de astăzi.

De exemplu, ce aveau înăuntru „ghindele" din capătul şnurului de comandant. Am încercat de mai multe ori să dau la o parte firele roşii ale şnurului meu de comandant de grupă şi, în mica despărţitură care se crea, zăream ceva sticlos şi tot roşu. Mult timp am crezut că trebuie să fie rubine – că doar ce altceva să pui într-un şnur atît de preţios?

Apoi, niciodată nu mi-a fost clar cum se poartă corect basca de pionier (de fapt, din cîte îmi amintesc, i se zicea „bascul" – iarăşi nu ştiu de ce). Unii o trăgeau pe cap ca pe o şosetă, alţii îi făceau un fel de cozoroc în faţă, alţii, pe o parte, alţii o purtau pe vîrful capului etc. Unor fete care purtau basca pe vîrful capului le stătea chiar foarte bine. Mie mi-au atras atenţia de cîteva ori cei în drept să port basca cum trebuie, dar niciodată nu mi s-a spus care-i poziţia corectă.

Aşa cum n-am ştiut niciodată ce unghiuri trebuie să aibă braţul faţă de corp şi respectiv antebraţul faţă de braţ cînd execuţi salutul, ce legătură era între comandantul de unitate copil şi comandantul de unitate om mare (erau şi, şi) sau care este textul cîntecului „Sus, mai sus, cutezători!". Şi, desigur, din ce fel de plastic era făcut inelul de la cravată, de era atît de gustos.

Adina POPESCU

God is dead...

Scurta şi ambiţioasa mea carieră pionierească a fost recompensată, chiar în vara lui '89, cu o invitaţie la Forumul Pionieresc de la Crevedia. O tabără gratuită de zece zile la care participau numai „funcţii", de la comandant de detaşament în sus. Ne-au urcat în nişte autocare cu care am mers vreo jumătate de oră prin cîmp, am ajuns într-un soi de „ghetou" pionieresc, ne-au cazat în nişte clădiri care semănau cu căminele de nefamilişti, aveam broaşte la duşuri, dar erau proaspăt zugrăvite. În fiecare dimineaţa, la ora 6, sute de cravate roşii din Bucureşti şi din sectorul agricol Ilfov ieşeau la raport pe mica platformă din centrul oraşelului nostru dotat cu cantină, sală de spectacol şi terenuri de sport. Însă cea mai fascinantă era librăria de unde ne puteam achiziţiona contra cost şi după o oră de stat la coadă (de fapt, o buluceală de pionieri şi de copii de prin împrejurimi) penarele şi radierele chinezeşti mult visate, *acele* ascuţitori rotunde, cu poze care se schimbau – depindea doar de unghiul din care priveai –, jucării care se mişcau dacă le învîrteai cheiţa, faimoasele carioci cu douăzeci şi patru de culori şi cărţi greu de găsit prin alte librării (mi-am luat o antologie SF cu autori români şi străini pe care o mai am şi în ziua de azi).

Programul pionerilor forumişti era încărcat. Vizite de lucru la APACA şi la alte fabrici şi întreprinderi, întîlniri şi schimb de experienţe cu forumiştii din judeţele Ialomiţa şi Dîmboviţa. Ne plăcea pentru că oriunde mergeam ni se dădea ceva, de obicei de mîncare. La ferma de vaci, inginerul agronom ne-a dat lapte prins şi după aceea a avut proasta inspiraţie să ne îndoape cu caise, aşa că peste puţină vreme sute de cravate roşii înfloreau ca macii în lanul de porumb din apropiere.

Dar cele mai frumoase erau serile din tabără. Serile în care aveam spectacole, iar artişti ai poporului veneau să cînte şi să spună poante doar pentru noi. L-am întîmpinat

DILEMA VECHE
Și noi am fost pionieri

cu aplauze furtunoase pe Iurie Darie pe care îl ştiam de pe la Revelioane şi ne-a plăcut de o fată, una frumuşică şi cu părul lung, pe care o chema Mădălina Manole. Şi serile în care se organiza discotecă şi ne lăsam şnururile galbene şi albastre în camere, căci ţinuta era de voie. În ultima seară, pe platformă, cînd mirosul de crematoriu al puiului carbonizat de Crevedia era mai puternic decît oricînd, un băiat mi-a cerut prietenia. Am dansat şi după aia m-a prins de mîneca bluzonului pe care îl purtam pe umeri. Era un bluzon foarte straniu şi „stîngist" în felul său, cu o pisică neagră sub care scria: *God is dead, I want to take his place!*. I-am spus: „Nu!". Era doar un amărît de comandant de detaşament din sectorul agricol Ilfov. Nu, nu mă încurc eu cu ţărani, chiar dacă sînt pionieri fruntaşi!

Dacă n-ar fi fost Revoluţia, m-ar fi făcut comandantă de unitate şi probabil că nu mai aveam cale de scăpare!

Iaromira POPOVICI

Fiorul primei serii

Ştiu că nu aş fi conceput să nu fiu făcută pionieră în prima serie: ar fi fost ceva împotriva normalităţii unui copil din RSR care învăţa bine, nu făcea acte antisociale, îşi iubea părinţii etc. Glumesc, dar totuşi: ar fi fost un soi de nerecunoaştere socială... În privinţa semnificaţiei şi a conotaţiilor cravatei de pionier, puţin îmi păsa de ele... Nici prin minte nu mi-a trecut vreodată, prin clasa a II-a, cînd se petrecea evenimentul, că ar fi vreunele. Nu m-au deranjat nici textele poeziilor patriotice care se recitau cu ocazia respectivă, din simplul motiv că nu le-am observat vreodată, în mod real, conţinutul. Tot ce îmi amintesc din ceremonie este un băiat cu părul blond şi ondulat, care îmi plăcea în perioada de atunci (şi cu care am văzut, cu altă ocazie, *Pupăza din tei,* într-un diafilm proiectat pe perete...)

În clasa a VIII-a, nu mai purtam cravatele de pionier, le luam doar în geantă în caz de... Zăceau acolo făcute varză, şifonate ca vai de ele. În toate pozele apărem fără. La sfîrşitul clasei a VIII-a, mi-am pus-o pe a mea, împreună cu inelul transparent, cred, într-o cutie metalică cu cheiţă în care îmi ţineam comorile. (Avusesem multe „amoruri" purtînd cravata aia la gît sau în buzunar...) În momentul de faţă nu-mi mai amintesc unde e cutia.

Dan STANCIU

Cîndva, în Republica Populară Romînă

Da, am fost şi eu pionier, am purtat o cîrpă roşie la gît şi cîrpa aia m-a făcut fericit, ca un idiot mic şi scump ce eram sub gloriosul steag al clasei muncitoare (a IV-a B) dintr-o şcoală.

Mădălina ŞCHIOPU

Vrednică

Toată noaptea am dîrdîit sub plapumă, îmi clănţăneau dinţii de febră. Cînd aţipeam, aveam acelaşi coşmar: o sală lungă, ticsită de lume – colegi de clasă şi mai mari, părinţi, învăţători. Eu, pe un scaun, în faţa mulţimii. La prezidiu, autoritatea supremă, *aka* directorul şcolii, începea rechizitoriul: „Dragii mei, iată ce se întîmplă: această elevă (grimasă de dispreţ), la trei zile – trei zile! – după ce a primit cravata roşie cu tricolor, roşie de la sîngele strămoşilor care s-au jertfit pentru ea, la terminarea orelor, l-a îmbrîncit pe colegul ei. El a căzut şi s-a lovit la genunchi. Spuneţi, este ea vrednică de cravata de pionier? Nu şi-a făcut de rîs detaşamentul? Şcoala? Părinţii? Patria?". „Este nevrednicăăăăă" – ţipau toţi. Încercam să mă apăr: „M-a enervat. Îmi punea porecle". „Ha? De ce nu i-ai spus tovarăşei învăţătoare şi te-ai apucat să-l îmbrînceşti? Aşa se poartă un pionier???"

E drept, nu aveam nici o scuză. Pe deasupra, nu puteam să scap de imaginea cu genunchiul lui însîngerat. O adevărată criză de conştiinţă. Şi mă simţeam cu atît mai nedemnă, cu cît intrasem de curînd în rîndurile pionierilor – cei buni, cei silitori, *crème de la crème,* cum ar fi spus domnişoara Brodie în floarea vîrstei.

Spre dimineaţă, am adormit de-a binelea. La trezire, vedeam lucrurile cu alţi ochi. O să spun că a căzut singur şi dă vina pe mine. N-o să-l creadă nimeni: eu am note bune, el – note proaste. O să-mi salvez pielea, o să-mi salvez onoarea! O să fiu vrednică de cravata roşie cu tricolor.

Alex. Leo ŞERBAN

Pionierii la televizor

Modul cel mai frecvent în care erau prezenţi pionierii la televiziunea ceauşistă era ca un apendice cu cravată roşie la cuplul C. Bine verificaţi, în prealabil (analize medicale etc.), aceştia – de regulă, un pionier şi o pionieră – aveau la rîndul lor un apendice: buchetul de flori pentru „Tovarăşa". Nu, de fapt, două: zîmbetul larg, extatic aproape, care le acoperea toată faţa. Capetele de pionieri, în preajma cuplului C., erau ca un *Smiley* (emoticonul, nu cîntăreţul) XXL căpăcit cu un basc alb.

Este mai puţin interesant de ştiut cine erau pionierii prezidenţiali: erau, oricum, traşi la xerox. Aceşti mici roboţi interschimbabili (uneori, în costume populare – pentru a-i aminti „Tovarăşului" de unde plecase) aveau un rol foarte precis în economia televizuală. Ei semnificau „legătura indestructibilă" între Cel-care-nu-fusese-niciodată-pionier (nici măcar al comunismului) şi „tinerele vlăstare" (variantă mai greu de pronunţat: „mlădiţe") care urmau să-l construiască. Rigid codificată, prezenţa acestora nu îngăduia nici o variantă: pionierii erau la fel de lipsiţi de individualitate ca şi uniforma pe care o purtau. Şi, la drept vorbind, nici nu aveau de ce să se chinuie să scoată în evidenţă vreo particularitate: nu erau altceva decît nişte mini-simboluri ale pionierimii „de pe tot cuprinsul patriei" – un soi de pancartă umblătoare pe care scria „Ceauşescu şi poporul". Poporul *mic* era la fel de „înflăcărat" – în „iubirea" lui pentru cuplul conducător – ca şi poporul mare; doar că pionierimea avea la gît cravata roşie pentru a o demonstra.

De regulă, vizitele „în judeţe" sau diversele sărbători erau vizualizate după acelaşi tipic: un cuplu pionieristic apărea, de undeva din stînga, şi alerga vesel spre cuplul C., care aştepta – chipurile, surprins – undeva în dreapta. Băiatul se ducea glonţ (vorba vine) cu buchetul din dotare spre „Tovarăşa", care se apleca încîntată spre florile înmînate de „tînăra mlădiţă", bucuroasă că va avea ce să facă cu mîinile (o problemă întotdeauna spinoasă pentru Elena Ceauşescu). Cealaltă „mlădiţă", fetiţa adică, se ducea şi ea (de bună seamă, îmbujorată de emoţie) spre „Tovarăşul", cadorisindu-l cu un buchet similar. Odată încheiată această scenetă serială (se repeta, fără vreo variaţiune, la toate „vizitele de lucru"), cuplul C. se poza, fericit, cu cuplul P. (= pionierii de serviciu), după care erau trimişi înapoi la mama – sau „judeţeana de partid", care îi racolase.

O variantă extinsă a acestui moment obligatoriu era aceea „orală", care presupunea recitarea unei poezii la fel de „înflăcărate" ca şi limbajul corporal al „mlădiţelor". Aici, pionierul sau pioniera avea prilejul de a încerca un mic exerciţiu de „personalizare" – iute înăbuşit în faşă de stilul standard de recitare a poeziilor oficiale. Cu chipurile paralizate într-o emoţie de gheaţă, aceşti mici păunesti mai mult strigau versurile respective, cu o emfază specială pe numele conducătorilor – care nu puteau să lipsească din meniul rimat; asta dădea, invariabil, repetiţia mecanic-pasională a celei de-a doua silabe a cuvîntului „tovarăş(ă)":

„To*VA*răşe Nicolae Ceauşescu! To*VA*răşă Elena Ceauşescu!". Textul poeziilor mai cuprindea sintagme precum „drag Părinte", „iubit Conducător" ş.a., care beneficiau de aceeaşi emfază – cu atît mai stridentă cu cît era evident falsă.

Finalul oricărei asemenea manifestări echivala cu o trimitere în culise (= în afara cadrului) a pionierilor recitatori şi cu reocuparea avanscenei (= tot cadrul) a tovarăşilor maltratori (= inclusiv ai limbii române).

Întrebare: oare ce s-ar fi întîmplat dacă, în 21 decembrie 1989, „to*VA*răşul" şi „to*VA*răşa" ar fi apărut, în balcon, flancaţi de pionieri? Sau dacă Ceauşeştii ar fi „kidnapat" un cuplu de pionieri, luîndu-l cu ei în elicopter? Ar fi fost o lovitură de imagine care i-ar fi proiectat în mitologia Revoluţiei. Aşa, pionierii au murit – în bloc – odată cu acel ultim moment de televiziune: neresuscitaţi & neexorcizaţi...

Ruxandra TUDOR

O „maninfestaţie" cu ghinion

O pereche de şosete albe – de atît mai aveam nevoie pentru ca imaginea mea de brav pionier să fie completă. În cîteva zile trebuia să plecăm la Mausoleul de la Mărăşeşti, unde urma să îi facem pionieri pe colegii noştri mai mici. În dimineaţa plecării, comandantul de detaşament şi noi, comandanţii de grupă (am luptat şi am muncit din greu pentru şnurul galben, dar nu am reuşit niciodată să îl obţin. În scurta mea carieră de pionier, i-am invidiat din tot sufletul pe cei pe al căror mîndru piept strălucea şnurul galben), urma să le ţinem colegilor noştri o cuvîntare despre îndatoririle şi responsabilităţile de pionier. Pe scurt, moment solemn în mintea mea de copil! Dar nu şi în mintea mamei, care m-a refuzat fără prea multe vorbe. Eram o fetiţă plăpîndă, slabă şi fără prea multă vlagă, iar mama a încercat să-mi explice că afară era mult prea frig pentru a pleca atît de subţire îmbrăcată. Ar mai fi fost o problemă – nu ştiu cum, dar reuşisem, înainte de marele eveniment, să-mi sparg inelul de la cravată, iar tata, ca să mă potolească din plîns, îmi improvizase unul dintr-un tub de plastic. Nu-mi plăcea defel – tata nu reuşise să îl taie perfect pentru că plasticul era foarte dur, iar marginile erau pline de zimţi –, dar mult mai importante mi se păreau şosetele! Unde mai pui că prietena mea Paula îmi promisese să-mi aducă un inel „bun", dar nu te tot, „doar de împrumut, pentru *maninfestaţie*". Pentru şosete însă am plîns şi am suferit mult, m-am văicărit zile întregi şi pesemne mama nu a mai rezistat şi mi-a făcut hatîrul, cumpărîndu-mi mult prea dorita pereche de şosete. Înainte să plec însă, mi-a aranjat basca pe cap şi mi-a spus calmă: „Copilă prostuţă, vezi tu ce ai să păţeşti!". Zis şi făcut – în urma măreţei *maninfestaţii* şcolare m-am ales cu o răceală cumplită, care m-a ţinut în pat mai mult de o săptămînă, dar şi cu inelul cel bun al Paulei! În final, colega mea mi l-a făcut cadou, aşa, ca să mă fac bine mai repede. Peste o săptămînă urma să plecăm în excursie, cu tovarăşa, la Gura Diham.

Mircea VASILESCU

Invidie cultural-artistică

Din punct de vedere „politic", n-am fost cine ştie ce: doar comandant de grupă. Am candidat, ce-i drept, la funcţia de comandant de detaşament în clasa a şasea, dar am pierdut. Vă asigur că totul a fost perfect democratic: trei candidaţi, fiecare şi-a prezentat programul, apoi detaşamentul a votat; a cîştigat cel care promisese mai mult – că vom face o expediţie de două săptămîni în Bucegi, ceea ce – evident – a trezit spiritul de aventură al tuturor. Tot evident, pînă la urmă expediţia nu s-a mai făcut...

Am avut însă o bogată activitate cultural-artistică: începînd dintr-a cincea, am prezentat cam tot ce însemna spectacol pionieresc, nu doar „pe şcoală", dar şi „pe oraş", la Casa de Cultură a Sindicatelor. Ba chiar şi la televiziune, în vreo două emisiuni despre/cu pionierii din Ploieşti. În unele spectacole am şi recitat: nu poezii cu Ceauşescu (încă nu începuse cultul personalităţii), ci din acelea mai nevinovate, cu pacea, strămoşii şi patria. Aveam două partenere, eram nişte cupluri oarecum „instituţionalizate", un fel de vedete pioniereşti pe plan local. La prezentat era o zgîtie de fată blondă care mă ironiza permanent cînd încurcam textul: ea nu se încurca niciodată, motiv pentru care o invidiam crunt. Nu mai ştiu nimic de ea. La recitat, un năpîrstoc de fată care recita cu atîta însufleţire, încît smulgea ropote de aplauze entuziaste. Şi pe ea o invidiam, căci eu „luam" doar aplauze convenţionale. Ne-am reîntîlnit recent, lucrează în PR la o editură. Mă gîndesc să-i propun ca, la vreun eveniment cultural pe care îl organizează, să „refacem cuplul" şi să recităm avîntaţi, cu cravatele roşii la gît. Credeţi că aş avea vreo şansă să „recuperez" aplauzele pierdute?...

DILEMA VECHE
Şi noi am fost pionieri

PE VREMEA CÎND NICI NU VISAU LA BRUXELLES

*I-am invitat pe cîţiva tineri europarlamentari să răspundă la următoarea întrebare: „Ce amintiri aveţi despre pionieria dvs. şi cum credeţi că ar trebui privit astăzi acel episod?". Pînă la închiderea ediţiei nu am primit decît răspunsurile de mai jos. (**R. T.**)*

Gabriela CREŢU

Amintiri cu cravată roşie

Eram în clasa a II-a; ce şcolăriţă mare! Aveam media zece; ce mîndrie pe tata! Am mers la Iaşi, să primim cravata lîngă statuia lui Alexandru Ioan Cuza; ce aventură pentru copii! Doar cineva născut la Ruginoasa, crescut cu umbra lui Cuza plimbîndu-se prin curtea şcolii, poate înţelege că trăiam ceva precum o întîlnire de gradul trei...

După festivitate, am primit în dar o carte. Era *Crăiasa Zăpezii*. Amintirea ei am păstrat-o pînă la maturitate; era acolo un băieţel căruia îi intrase în ochi un ciob rătăcit, care îl făcea să vadă toate lucrurile deformate; şi sufletul i se urîţise de atîta hidoşenie ce descoperea în lume. La puţină vreme, am început să port ochelari şi, toată viaţa, am fost foarte atentă ca nu cumva să mi se întîmple acel accident şi lumea mea frumoasă să-şi schimbe înfăţişarea...

Din 1973 pînă în '79, lumea mea a avut cravata roşie; era vie, veselă şi se lega cu un inel de plastic. Cu ea am fost în prima mea tabără şcolară, la Vulcanii Noroioşi; eram uimiţi să descoperim răceala lor de gheaţă în timp ce forfoteau (nu ştiam încă ce înseamnă să „fierbi la rece").

Pe lîngă cravată, s-au adunat insignele de „Fruntaş la învăţătură", de premiant la „Cîntarea României", de nu mai ţin minte ce... Parcă eram un general sovietic în retragere cînd, în clasa a V-a, am fost aleasă comandanta unităţii... Altă etapă, alte responsabilităţi.

Atunci am luat primul interviu din viaţă, învăţînd regulile democraţiei şi comunicării, într-o altă tabără, pentru liderii de mîine. Cel supus tirului de întrebări era un mare poet; eram moartă de emoţie; am început prin a-l întreba cum se numeşte... Erau o mulţime de personalităţi acolo; focul de tabără a fost fabulos. Ce poezii şi cîntece ştiau cei mari! Dar învăţam şi noi repede... Am învăţat să lucrăm în echipă, să împărţim sarcinile, să ne luăm în serios chiar şi cînd era vorba de joacă. Am reuşit să strîng pumnii şi să-mi depăşesc dificultatea de a vorbi în public. Am fost vreo doi ani Smărăndiţa popii în *Amintiri din copilărie;* ceilalţi erau cu patru sau cinci ani mai mari. La acea vîrstă, însemna enorm. Am învăţat să-i privesc drept egalii mei şi că trebuie să fiu privită la fel. Sînt lucruri pe care nu le-am uitat; şi astăzi sînt momente în care mă surprind strîngînd pumnii înainte de a lua cuvîntul.

M-am folosit deliberat aici de nostalgia, autentică, pe care o simt pentru copilărie; pentru contrast cu concluzia brutală pe care o voi trage. Nu ştiu dacă acea perioadă a contribuit la faptul că sînt un om de stînga, ca o opţiune de viaţă, nu ca un fapt de oportunitate politică. Aş vrea să cred că m-a făcut măcar să iubesc roşul şi să nu am nici un fel de complexe în a-mi asuma semnificaţia lui politică.

Propunerea acestei dezbateri arată că uneori încă ne mai războim cu propriul nostru trecut. Conturile cu trecutul trebuie încheiate prin asumarea lui; cu binele şi răul, cu frumosul şi urîtul lui. Două erori pot fi fatale: să-l respingem ca pe o invitaţie la dans, ca pe un accident care ni s-a întîmplat fără participarea proprie şi să-l reconstruim prin ochii şi cu criteriile prezentului. E păgubos în ambele cazuri; ne sărăcim pe noi înşine şi falsificăm o istorie în care şi prin care am devenit cum sîntem astăzi – profund diferiţi.

Închinare ţării mele

Sîntem pionierii din mîndra noastră ţară
Ce se ridică astăzi prin muncă şi avînt.
Copii sîntem noi încă şi ne gîndim că totuşi
Putem să facem ţării cu drag un legămînt.

Noi ştim că România frumoasă şi bogată
Ne-a fost cu chin păstrată, prin veacuri, de străbuni,
Iar cei ce-o lecuiră, cu toţi viteji şi harnici
Ne dovedesc şi astăzi că sînt aleşi şi buni.

În luminosul August partidul comunist a preluat puterea.
Din munte pînă-n munte cu toţi s-au ridicat
Şi au pornit la muncă, să facă o ţară nouă;
Şi ţara, ca în vrajă, cu totul s-a schimbat.

Frumoasele meleaguri, ca rod al hărniciei
Sînt astăzi cunoscute de orişice popor
Şi fac mîndria noastră nemăsurat de mare,
Iubit ne e partidul şi-al lui conducător.

Iar legămîntul nostru ce-l dăruim azi ţării
E să-i păstrăm pămîntul acum şi-n viitor
Prin muncă şi prin luptă cum ne-a-nvăţat partidul
Nepieritor părinte, iubit conducător!

(sursă: http://www.fanclub.ro/poezii-si-compuneri-dedicate-patriei—partidului-si-fiului-iubit-at14022.html)

Monica IACOB-RIDZI

Copilăria pe care ne încăpăţînam s-o trăim

Perioada în care am fost pionier a coincis cu perioada copilăriei mele. Era atît de normal să fii pionier şi să porţi zilnic, la uniforma albastru pepit cu şorţuleţ albastru, cravata roşie cu tricolor, încît în momentul în care erai pedepsit, prima măsură era să „ţi se ridice cravata", adică să nu mai ai dreptul să o porţi un număr de zile. Aşa ajungeai în afara normalităţii, adică era ceva în neregulă cu tine.

Exista şi uniforma de pionier, pe care sigur nu a uitat-o nici unul dintre noi. Fustă plisată din tergal bleumarin, cămaşă albă cu epoleţi, din material sintetic, cravata roşie cu tricolor prinsă cu un inel de plastic alb transparent, pe care îl pierdeam tot timpul, centură bej-kaki din vinilin cu cataramă pe care era aplicată stema RSR, băscuţă albă cu insignă tot cu stema RSR, pe cămaşă era aplicată emblema pe care scria „Tot înainte!". Această uniformă era concepută parcă exclusiv pentru defilarea de la 23 August. În orice alt moment al anului o purtai, trebuia să mai adaugi ceva, fapt care o făcea să nu mai fie „uniformă".

În tot acest timp însă, ne vedeam de copilăria noastră. Ne uitam la filme produse de Animafilm – *Miaunel şi Bălănel, Mihaela* şi *Omuleţul* lui Gopo –, la un moment dat încercam fiecare dintre noi să ne imaginăm cum ar fi să fim Arabela, eram abonaţi la *Cutezătorii,* unii dintre noi la *Pif,* citeam cu pasiune *Cireşarii* – o poveste despre pionieri cu care doream să semănăm –, beam cu toţii Cico, unii şi Pepsi şi, din cînd în cînd, ne adunam în curtea şcolii, îmbrăcaţi în uniforma de pionier şi strigam în cor „Tot înainte!".

P.S. Cunosc pe cineva care a fost făcut şoim al patriei pe platforma garnizoanei militare din Tîrgovişte, unde a fost împuşcat, cîţiva ani mai tîrziu, cuplul Ceauşescu. Are o fotografie color de la acel eveniment. Vezi în ea, cu culori uşor şterse, un grup de copii de cinci ani, îmbrăcaţi toţi în costum portocaliu cu albastru, în care era îmbrăcat orice şoim al patriei, ţinînd în mînă cîte o garoafă roşie şi citindu-li-se pe faţă fericire, inocenţă şi un freamăt stăpînit, pentru că se aflau la o „manifestare foarte importantă" unde era obligatoriu să fie cuminţi. În jur, totul gri. Ulterior, acel cadru a devenit cunoscut tuturor, dar cu alte personaje. Cred că acea fotografie spune mai multe decît milioane de cuvinte despre acea perioadă a copilăriei noastre. Eram inocenţi, aveam în noi fericire şi nimic din ce se întîmpla în jurul nostru nu ne putea distrage atenţia de la copilăria pe care noi ne încăpăţînam să ne-o trăim, indiferent de istorie.

Rareş NICULESCU

Uteciştii de ieri, pionierii de alaltăieri

Dacă aş privi azi în urmă spre vremea pionieriei, nu aş putea să văd cu ochi buni îndoctrinarea din orice timp a copiilor. Mai ales cînd vine vorba de doctrina comunistă care, cel puţin pentru mine, se constituie la nivel de manifestare ca o amintire neplăcută. Cele mai multe dintre temele politice discutate – gen „tezele din aprilie", care trebuiau învăţate pe de rost etc. – depăşeau în mod evident capacitatea de înţelegere a unui copil. La toate acestea se mai adăugau poeziile, cîntecele – plictisitoare şi ridicole, în acelaşi timp. „Iată marşul bucuriei, şi-al recunoştinţei vii / Pionierii României sînt cei mai fericiţi copii." Nu eram nici pe departe atît de fericiţi precum pretindeau versurile din „Marşul Pionierilor" compuse de de C.V. Tudor. Dar, dincolo de toate derapajele politice, o formă de bucurie şi entuziasm exista. În fond, pionierii erau versiunea comunistă a cercetaşilor şi a altor organizaţii „de tineret". Existau emoţia şi orgoliul celor care erau făcuţi pionieri „în prima serie", pe motiv de rezultate bune la învăţătură, şi bucuria celor făcuţi pionieri „în a doua serie", care răsuflau uşuraţi că ameninţarea „nu vei fi făcut pionier niciodată!" nu a fost dusă pînă la capăt.

Şi era camaraderia, pentru că fiecare viitor pionier avea nevoie de recomandarea unui coleg mai mare. Aceste recomandări, majoritatea scornite, ar fi meritat păstrate: „îl cunosc pe X de la şcoală/de la bloc, are un comportament corect, este politicos cu profesorii şi îi ajută pe vecinii în vîrstă". A face o astfel de recomandare era primul discurs public din viaţa celor din generaţia mea. Cu emoţiile şi bîlbîielile aferente.

Mai era apoi întreg arsenalul: uniforma, tresele şi galoanele care consemnau rangul în cadrul grupei sau detaşamentului, asemănarea cu organizaţiile de tip militar. „Am cravata mea, sînt pionier" nu era vorbă în vînt pentru noi, atunci. Fiindcă în toată această scenografie şi butaforie minimilitară, se regăsesc, mai ales pentru băieţi, elementele de bază ale jocului. Cu reguli clare, formule de compensare bazate pe avansări în grad, sistem de penalizare cu pierderea treselor sau a şnururilor roşu-galben-albastre. Iar jocurile nu se refuză, se joacă.

Cum spuneam, azi, privind în urmă, nu pot să văd cu ochi buni pionieria. Dar cine-şi poate privi cu ochi răi propria copilărie?

Codul etic al pionierului

Capitolul I, referitor la „dragostea fierbinte faţă de patrie, slujirea cu devotament a cauzei partidului şi poporului, dezvoltarea continuă a spiritului internaţionalismului socialist", prezintă explicit noţiuni fundamentale de etică, cum sînt: patriotismul, devotamentul faţă de cauza partidului, concepţia ştiinţifică despre lume şi viaţă, respectarea legalităţii socialiste, aspiraţiile de pace şi prietenie ale poporului nostru ş.a., precum şi angajamentul pionierilor de a transpune în viaţă toate aceste cerinţe.

Capitolul al II-lea, intitulat „Munca şi învăţătura – îndatoriri patriotice ale fiecărui pionier", formulează succint cerinţe de bază ale conduitei pioniereşti, între care: participarea la înflorirea patriei, sîrguinţă la învăţătură, atitudinea cinstită în relaţiile de muncă şi învăţătură, combativitatea faţă de manifestările de chiul şi delăsare în muncă, respectarea avutului obştesc, receptivitatea faţă de elementele noi, de progres în muncă, atitudinea creatoare, optimismul şi iniţiativa în întreaga activitate pe care o desfăşoară pionierii.

Capitolul al III-lea, cu titlul „Pionierul – participant activ la viaţa şcolii, familiei şi societăţii", pune accentul pe îndatorirea copiilor de a-şi respecta şcoala, de a urma sfaturile cadrelor didactice şi de a-şi iubi părinţii, de a fi cuviincioşi şi politicoşi cu cei din jur, de a manifesta solicitudine şi de a participa la ocrotirea mediului înconjurător.

Capitolul al IV-lea, referitor la „atitudinea pionierilor faţă de organizaţie, la contribuţia lor privind promovarea democraţiei, iniţiativei şi conducerii pioniereşti, subliniază îndatoririle pionierilor de a răspunde prompt la toate sarcinile şi chemările organizaţiei, de a-şi îndeplini angajamentele asumate şi a-şi respecta cuvîntul dat.

În sfîrşit, capitolul al V-lea, evidenţiind „caracterul moral al atitudinii generale a pionierului", prezintă ca un corolar cerinţa integralităţii fizice şi morale a omului.

(Gheorghiţa Fleancu în *Termeni de etică pentru pionieri,* Editura Politică, 1985)

Ioana BOT

Corp de pionier

De pionieria mea, din anii '70, nu mă leagă nici un fel de amintiri tandre; nimeni nu o lua în serios în jurul meu, ceea ce mă face să cred, privind peste umăr la vremurile acelea demult trecute, că va fi fost, pentru mine, una dintre primele şcoli ale lui „facem ce ne cer ei ca să ne lase în pace mai departe...". Consideram că profesorii de la şcoală, îndeobşte oameni calmi şi de-nţeles, strigau mult cînd se transformau în comandanţi instructori (de detaşament, de unitate, de tabără...) tocmai pentru a ascunde faptul că nici ei nu credeau în toate alea: raport, jurnal, careu, unitate, instrucţie, informare politică, recital, jurămînt, raport, instrucţie, cordon viu, raport...

Cele mai rezistente amintiri aparţin, de fapt, corpului meu – un soi de reminiscenţe clădite atavic în straturile pielii, în carne, în oasele care dor de nemişcare şi de frig. Pînă azi mă îngrozeşte statul în picioare, în frig, setea îmi dă migrene şi nu suport coafurile complicate, linse şi lăcuite. Simpla enumerare a componentelor costumului pionieresc e elocventă pentru chinurile corpului fetiţei dintr-însul: bluza albă de nylon avea epoleţi pe sub care trebuia trecută cravata (în 1972, cravata roşie sovietică primea margini tricolore, îmi amintesc tranziţia, nu şi sensul ei), prinsă apoi pe piept cu un inel de plastic translucid. De epoleţi atîrnau şnururile mătăsoase de comandant, iar pe epoleţi se trăgeau tresele galbene. De buzunarul de pe inimă se agăţau insigne şi decoraţii de tablă colorată, grele şi zornăitoare. Fusta plisată bleumarin era ancorată cu o centură greoaie, de vinilin gălbui, cu stemă pe catarama grea. Băieţii ne loveau, plictisiţi de nemişcarea din careu, cu ele, peste pulpele trase, reglementar, în ciorapi 3/4 albi, indiferent de temperatura de afară. Uneori, aveam voie să ne luăm pantaloni de trening pe sub fuste. Pantofii erau negri, de lac, cu curea şi cu cataramă: strîngeau, tăiau, jenau. Coafura (altă poveste aproape „japoneză") însemna codiţe împletite, funde „în trandafir", cordeluţă albă de două degete, basc cu insignă pe mijloc, totul – imobilizat în creştet cu o mie de agrafe ascunse. Formam cordoane vii, ghirlande de trupuri pe trotuarele pustiite (la vizitele „tovarăşului", şcolii mele i se repartiza un sector din şoseaua spre aeroport), nemîncaţi şi însetaţi, speriaţi de eventualitatea în care am fi avut de căutat o toaletă sau ni s-ar fi făcut rău. Costumul era din materiale sintetice, eram alergică, mama îmi croia tot soiul de huse ingenioase „pe dedesubt", mă simţeam ca o ceapă în foile sale, cu cap de varză cu funde. Îmi era mai ales frig. Încorsetată, obosită, contorsionată în dansuri pionereşti prin pieţe, scuturată de pasul de defilare, eram mai ales un corp. Mă durea. Îmi mai amintesc plictiseala nesfîrşită.

O dată, să fi fost prin clase mai măricele, am fost desemnată în grupul de pionieri care trebuia să-i dea flori cuplului prezidenţial, aşteptat în vizită. Nici o rugăminte nu m-a putut salva: era o onoare! Au început să ne ducă, pe cei aleşi, la cabinetul medical al şcolii, să ni se uite în gît şi să ne măsoare din ochi. Folclorul urban curgea gîrlă în urechile tuturor: o să ne interneze înainte, preventiv, o să ne tundă pe toate la fel (eu, scîncind, „o să-mi facă bretooon!"), o să ne dea nu ştiu ce medicamente, o să ne dezinfecteze (!?), o să... Cu cîteva zile înainte am fost chemată, într-adevăr, la un alt cabinet medical, pentru un control care se anunţa serios. Resemnată, m-am dezbrăcat sub ochii asistentelor (doctoriţei?), spunînd frumos, cu toate cuvintele limbii române, că sînt în zilele acelea în care... Eram o preadolescentă normală, cred, ştiam să vorbesc despre „asta", îmi înţelegeam ritmurile lunare ale corpului. De aceea m-au uluit, atunci, oripilarea femeilor în halate albe, vaierul agitat cu care nu m-au mai controlat deloc, m-au scos afară, m-au refuzat, m-au tăiat de pe listă... M-am trezit în stradă, năucă: nu înţelegeam nici ce vină aveam, nici de ce nu mai eram bună de dat flori. Gata? Am scăpat? Trebuia să îmi fie ruşine? Acasă, tatăl meu, etnolog şi om cu umor, îmi explicase apoi cum e cu puritatea rituală, la „primitivi". După incident, decenii la rînd, nu avea să mă mai mire nici una din spaimele arhetipale ale conducerii superioare. Cînd, tînăr cronicar literar la revista *Tribuna,* aflam că nu pot folosi cuvintele *boală, moarte, tristeţe* sau *foame* în titlurile articolelor, corpul meu zîmbea, ironic, pe dinăuntru.

Florin DUMITRESCU

Dacă vreun străin îţi oferă bomboane...

Se întîmpla în toiul anilor '90. Făceam reclamă unei mărci multinaţionale de bombonele, aterizate nu de mult şi la noi. Aveam în spate abili oameni de marketing, veniţi din alte zări, dar care îşi ocheau bine ţintele în peisajul românesc. Pentru bombonelele cu pricina hotărîseră să desfăşoare activităţi de fidelizare în şcoli generale (atunci se putea, azi cu siguranţă aşa ceva e interzis).

Noi, publicitarii, le făceam revistuţe cu benzi desenate, jocuri şi (în pîntecele calului troian) multe taloane de participare, care trebuiau expediate împreună cu şi mai multe ambalaje. Trebuie spus – pentru cine poate a uitat – că pe vremea aceea publicaţiile pentru copii erau încă mai rare, mai anoste şi mai neglijent realizate decît cele de azi. În toată acea secetă informaţională, tipăriturile noastre multicolore, lucioase, de calitate occidentală, îi atrăgeau pe copii în aşa un mod şi la aşa o scară, că şi acum resimt un fior de înspăimîntată duioşie. Miile de scrisori, milioanele de biţi de fantezie pură, debordantă, din desenele şi compunerile acelor copii au depăşit toate prognozele cichirgiilor occidentali.

La aşa oportunităţi nesperate, noi măsuri se impuneau de la sine: toţi copiii aceia, elevi din toate marile oraşe ale ţării, trebuiau agregaţi, tutelaţi, călăuziţi. Bombonelele noastre – iată-le purtătoare de valori simbolice nebănuite de către maeştrii lor de branding de peste mări şi ţări. Trebuia să reacţionăm creativ şi totodată responsabil faţă de copii. Le-am făcut un fan-club. Le-am conceput un pliant care, printre desenaşe vesele şi versuri sprinţare, îşi disimula funcţia de statut oficial: le-am stabilit reguli şi ritualuri, le-am trasat directive, printre care, la loc de frunte, era aceea de a consuma, a consuma şi iar a consuma bombonele.

Ajunşi în acel punct, oamenii din agenţia de publicitate s-au împărţit în două tabere.

Pe de o parte, noi, cei de la departamentul de creaţie, ţineam să introducem o componentă formativ-educativă în ideologia bombonoasă pe care tocmai o aveam de forjat. Deja concurenţii noştri de la o firmă de acadele introduseseră în ambalaje poze cu animale sălbatice, pe care copiii, avizi nu numai de lins şi ronţăit, le colecţionau cu sfinţenie. Materialele noastre aveau nevoie de un plus de conţinut, aveau nevoie de orientare etică, aveau nevoie de valoare: ne-o spuneau în scrisorile lor aceşti copii, aceste noi generaţii abandonate de tot mai mulţi şi dornice de cît mai mult.

„Prostii! – ripostau, pe de altă parte, colegii noştri de la departamentul agenţi *(Client Service)* – copiii de azi vor să zburde în voie şi să se distreze. A căzut comunismul, s-au abolit uniformele şi matricolele! Aşa cum adulţii şi-au dat foc la carnetul de partid, pionierii şi şoimii şi-au dat foc la cravată! Dacă e să refacem azi o organizaţie a copiilor liberi, aceasta va celebra bucuria pură şi simplă de a te putea distra în voie, fără restrişte etc."

Tinerele noastre colege de la *Client Service,* care debitau aceste fraze, veneau majoritatea din familii de ştabi – nişte învîrtite, le consideram noi, creativii. La vremea pionieriei or fi fost cel puţin comandante de detaşament, s-or fi învăţat de mici cu astfel de gargarisme prin şedinţele de comandament, prin taberele de formare a viitoarelor cadre... Ceea ce – iată – au ajuns peste ani: nişte cadre ale capitalismului triumfător, sforăind în romgleză echivalentele, de sens opus, ale lozincilor de mai ieri.

Pentru noi, ceştilalţi, pionieria însemnase cercuri de creaţie, ateliere şi cenacluri, întreceri sportive şi concursuri de îndemînare – toate prilejuri de formare extraşcolară, de care copiii de după '90 sînt pe nedrept privaţi. Iar noi aveam un prilej bun să renaştem toată această emulaţie, sub generoasa egidă a bomboanelor noastre.

Noi ăştia, copiii de proletari, chiar ne-am crezut o vreme cutezători, cireşari, temerari... Ei, copiii de ştabi, au fost pregătiţi să devină mici ceauşeşti. Cînd noi învăţam de mici să mînuim letconul sau pensula, ei deprindeau duplicitatea şi compromisul. Pentru noi cravata chiar era zălogul unui legămînt. Pentru ei tresele, şnurul de comandant şi insignele de fruntaş erau prilejuri de aburcare-n ierarhie şi parvenire-n carieră. Şi astăzi ei, învîrtitorii de dosare, îşi maschează arivismul de partid şi de stat cu un libertinaj menit să epateze. Poate că aşa reuşesc să funcţioneze cei din specia lor: după ce-şi petrec toată ziua-n *meeting*-uri şi *meeting-report*-uri, seara ţuşti în discoteci şi cluburi de drogaţi! Şi, poate în mod firesc, îşi răsfrîng gîndirea hedonistă şi asupra copiilor. Cînd vor avea copii la rîndul lor, pesemne că-i vor abandona consolelor de jocuri şi bomboanelor în exces...

Azi îmi reconsider în parte acele gînduri amare, marcate de o formă a urii de clasă. În realitate, colegii (şi mai ales colegele) de la *Client Service* acţionau atunci (şi) cu o oarecare prudenţă faţă de evoluţia neaşteptată pe care o putea căpăta brandul. Ei, care gestionau bugetul onor clientului, aveau parcimonia şi neîncrederea trecute-n fişa postului. O fantezie prea avîntată a creativilor putea duce brandul nostru bombonos pe un teren nesigur, unde nici abilii oameni de marketing, cu expertiza lor internaţională, nu se încumetau.

Am căzut la înţelegere cu ei: pe lista de comandamente plezirist-consumeriste dedicate micuţilor ronţăitori, au fost admise şi cîteva cu caracter etic: prietenia, generozitatea şi devotamentul, exprimate evident cu vorbe mai copilăreşti şi traductibile oricum în abnegaţia cu care ar fi trebuit să-şi împărtăşească bomboanele. Programul n-a mai ţinut mult. Ţintele de vînzări au fost atinse. Copiii au fost interesaţi de programele noastre cît timp au mai sperat să cîştige ceva, acolo... Nu ştiu dacă vreun fan-club al molfăitorilor de bomboane a fost vreodată constituit oficial. Ştim doar că intuiţia noastră a fost bună: copiii români doreau şi altceva decît pura şi simpla distracţie, ca dovadă succesul pe care l-au avut apoi o mulţime de reviste cu caracter enciclopedic şi de popularizare a ştiinţei pătrunse pe piaţă, cu franciză multinaţională şi cu traduceri proaste. Că pionieria are şi ceva demn de urmat, dincolo de nuanţa ideologic-propagandistică, o dovedeşte avîntul pe care îl iau din nou cercurile extraşcolare, precum şi anumite forme de agregare precum *scout*-ismul, cercetăşia sau „clubul aventurilor". Numai că acestea sînt accesibile numai copiilor din familii cel puţin îndestulate; şi interesate serios de educaţia lor.

Aşa e. Nişte bieţi telali tocmiţi de un negustor de sugiuc nu pot rezolva problemele educaţiei naţionale. Dar nu-i împiedică nimeni să reflecteze. Şi să devină nostalgici, descoperind sensul ascuns al vechii devize „tooot înainte"...

Adina ROSETTI

Bijuterii pentru călătorii în timp

Pînă în luna iulie, puteţi admira la Muzeul Naţional de Artă, Sufrageria Regală, creaţiile bijutierului grec Ilias Lalaounis. Puteţi să le priviţi doar ca pe nişte bijuterii de lux. Sau, mai degrabă, ca pe nişte opere de artă. Dar cel mai bine ca pe o călătorie în spaţiu şi timp, printre simboluri antice şi obiecte fantastice.

Ar fi multe de spus despre acest domn magician Lalaounis: că este singurul bijutier membru al Academiei de Arte Frumoase din Paris, că opera sa cuprinde peste 17.000 de modele de bijuterii, că a ridicat bijuteria la rang de artă, aducînd-o de pe podiumurile prezentărilor de modă în muzee, că a reinventat tehnicile orfevrăriei antice (cum ar fi granularea şi filigranul), dar că nu-i este străin deloc nici design-ul contemporan, că sursele sale de inspiraţie pornesc de la istoria civilizaţiei greceşti şi merg pînă la mişcarea în spaţiul cosmic, cu oprire prin corpul uman, că bijuteriile create de el fascinează de peste jumătate de secol şi au fost purtate de femei celebre. Ar fi multe de spus, dar o să povestesc mai degrabă cum am rămas minute în şir privind, printr-un geam securizat, o campanulă şi o carlină din aur (în româneşte, campanula este denumită clopoţel, iar carlina este o specie de scaiete, folosită ca antidot pentru otravă – vedeţi cîte lucruri află omul cînd calcă pragul unui muzeu?).

Sub privirile blînde ale unui domn care veghea în Sufrageria Regală, am văzut obiecte desprinse din călătorii în alte lumi, creaturi fantastice coborîte din vise: muşte supradimensionate, sculptate migălos în argint şi pietre semipreţioase, urechelniţe pe suport de malahit, dansatori din obsidian, o navetă spaţială în formă de zmeu, clădiri înalte din argint dintr-un oraş imposibil, un fluture geometric, un chip de şoarece în ramă, o cicadă din sodalit.

Atunci cînd ai o jumătate de oră la dispoziţie ca să vezi toate minunăţiile astea, iar luminile se sting în jurul tău (nu este vreo metaforă, este modul personalului de a-ţi face cunoscut că se apropie ora închiderii, cînd mult mai eficient şi civilizat ar fi să ţi se atragă atenţia printr-o frază discretă), pe măsură ce notezi cu febrilitate în carneţel, călătoria în timp şi spaţiu se desfăşoară pe *fast forward*. Treci printre colecţiile de inspiraţie istorică, de la paleolitic-neolitic la epoca minoică-miceniană, apoi clasic-elenistică şi bizantină, pînă la dinastia Tudorilor.

Poate vi se pare puţin ciudat să foloseşti capete de animale, şerpi încolăciţi, coarne de bizon, ornamente cabaline, forme războinice de lance, harpon şi scut apaş sau însemne heraldice în crearea unor podoabe destinate înfrumuseţării femeilor. Cît de lipsite de imaginaţie par floricelele, inimioarele şi gărgăriţele pe care le purtăm de obicei! Din colecţia „Mişcare în spaţiul cosmic" parcă ţi-ai dori o brăţară în formă de corp ceresc sau un inel-planetă (poate că ar avea puterea să-ţi influenţeze astrele şi destinul?), din colecţia „Biosimboluri" o broşă în formă de spermatozoid, încărcată de fertilitate, din colecţia bizantină un inel arhitectural pe care să-l foloseşti ca pecete, din cea elenistică un colier cu nodul lui Hercule care să te păstreze pură, iar din cea a Extremului Orient, un colier cu pasărea Phoenix, pentru longevitate. Ar fi frumos dacă ai putea să dai la o parte carapacea de sticlă şi să atingi bijuteriile astea, să le simţi textura, chiar să le încerci în faţa unei oglinzi, să vezi ce efect pot avea asupra unei muritoare obişnuite diadema şi cerceii cu ciucuri ai Elenei din Troia şi tiara împărătesei Teodora.

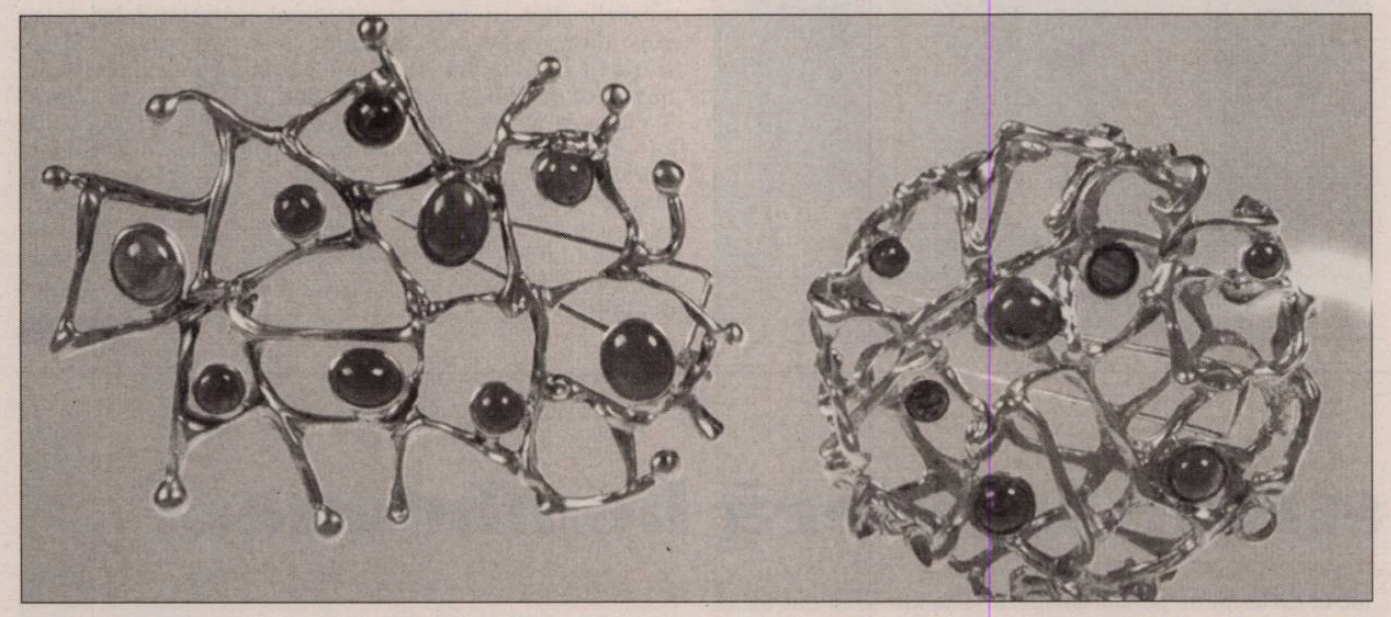

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● **Graham Swift, *Mîine*, traducere din limba engleză şi note de Cristiana Vişan, Colecţia „Biblioteca Polirom", Editura Polirom, 2008.**

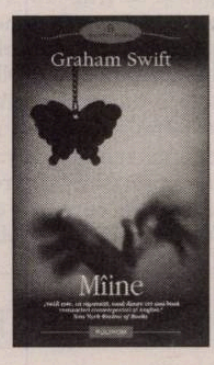

Sîntem în 1995, e noapte, iar a doua zi Paula şi Mike trebuie să le dea copiilor lor – doi gemeni ajunşi la vîrsta de 16 ani – o veste. Mai bine zis, să le dezvăluie o taină. Asta aflăm din prima pagină a romanului şi despre asta va fi vorba pînă la sfîrşit. Un mister familial, prin urmare. Şi o tensiune domestică, molcomă, potrivită acustic la nivelul unei şoapte tandru-înfiorate.

Paula – mama copiilor – vrea să preîntîmpine eventuala reacţie brutală a acestora la aflarea „marelui secret", aşa încît trece la explicaţii detaliate, într-un monolog-confesiune întins pe toate cele 300 de pagini ale cărţii. Ce rezultă e un roman de tip *shaker*, în care sînt încapsulate şi îndelung agitate ingredientele unei poveşti despre cît de doriţi au fost cei doi gemeni şi despre cum legile iubirii pot face concurenţă legilor naturii. Istoria cuplului Mike-Paula, începută în coloraţii ani '60 şi întinsă pe aproape trei decenii, are farmecul aşezat al unei durabile legături de amor, de un firesc cald şi viu, încăpător şi înţelegător cu toate ale vieţii.

Citită aşa – ca un roman de dragoste, de veche şi implicită dragoste – cartea îşi mută misterele în cu totul altă parte, acolo unde om trăi şi om vedea dacă vom putea să ajungem şi altfel decît cu mintea. Taina legată de cei doi copii va fi dezvăluită şi explicată amănunţit, lăsînd însă în suspensie misterul luminos al unei poveşti de iubire în care partenerii îmbătrînesc pe îndelete, cu o nesfîrşită bucurie a vieţii.

Matei FLORIAN

audio şi n-am cuvinte

Linişte şi pace

● **Goldfrapp, *Seventh Tree*, Mute, 2008.**

În definitiv, n-ar fi fost atît de complicat ca factorul cetăţenesc să fie ţinut deoparte de summit-ul NATO. După părerea mea, ar fi fost de ajuns să existe nişte gherete la care să se servească gratis cel mai recent album Goldfrapp, pe principiul că tot ceea ce ţi se oferă fără bani (a se citi steguleţe, baloane, bomboane) e bine primit. Odată ce un procentaj îndestulător al populaţiei s-ar fi chivernisit cu această realizare britanică, efectele, susţin eu, n-ar fi întîrziat să apară. După experimentele executate în laboratorul propriu am putut constata, chiar de la început, instaurarea unui sentiment tonic-pacifist, urmat îndeaproape de insinuări deopotrivă calme şi frăţeşti. Nu trebuie omisă nici nota mai degrabă idilică ce şi-a făcut apariţia de la primele acorduri de chitară folk şi prezenţa unei certe anestezieri hipnotice. Demn de semnalat este şi faptul că produsul în cauză nu a ridicat probleme la o nouă testare auditivă, şi şi-a păstrat efectul terapeutic pe toată durata celor 41 de minute, respectiv 32 de secunde de material expus. Consider, de asemenea, că aspectul mai degrabă trenant al celor 10 piese studiate se poate dovedi un element de protecţie suplimentar. Astfel, e foarte posibil ca *Seventh Tree* să genereze o emulaţie apatică, asemănătoare cu însuşirile unui somnifer, detaliu ce se va dovedi vital în eventualitatea declanşării unor forfote beligerante. Trebuie specificat însă că forţele de ordine nu trebuie să se culce pe o ureche. Alison Goldfrapp şi Will Gregory nu oferă un remediu agitatorilor de profesie, ci sînt dispuşi să servească o consultanţă de ordin preventiv. Mai corect spus, cel de-al patrulea album al lor îi poate struni pe cei ce au deja în dotare un organ prielnic reveriei, poate activa anumite stări tandre & duioase pînă de curînd aflate în părăsire şi, nu în ultimul rînd, îi poate adormi pe cei obosiţi. Pe de altă parte, pentru cei dependenţi de „Ooh La La"-ul dansabil şi *glam* de pe *Black Cherry* şi *Supernature*, riscul unei deziluzii este evident. Ţin să asigur autorităţile române că numărul acestor persoane este extrem de redus, dat fiind faptul că Goldfrapp n-a fost niciodată suficient de popularizată la noi în ţară. Mai exact, atunci cînd „Strict Machine" sau „Number One" evadau din spaţiul britanic pentru a cuceri America cu sunetul lor şic, voluptuos şi devorant (amestec de cabaret, electro, dance, disco şi *glam)*, patria noastră încă îşi mai făcea socoteli în ce privea soarta lui Mihai Trăistariu. În fine. Ideea (binecuvîntată în contextul summit-ului) este că doamna Goldfrapp şi domnul Gregory s-au decis să ia o pauză după tot acest dans-antren care i-a transformat în superstaruri internaţionale. Şi-au făcut socotelile, şi-au măsurat autoritatea morală şi succesul la critică şi au hotărît că după două albume de pop rafinat, inteligent şi electrizant, o atmosferă folk şi ceva francize ambientale din Kate Bush, Cocteau Twins sau Air nu au cum să le strice imaginea. E drept, nu s-au gîndit rău deloc, contrapunctul funcţionează de minune, iar Goldfrapp rămîne unul dintre puţinele grupuri cu o imagine artistică inatacabilă. Buba e (pentru că există şi aşa ceva) că în anul 2000 cei doi îşi făceau debutul cu *Felt Mountain*. Neobservat de publicul larg, albumul acesta, deloc disco şi deloc *glam*, era exact ceea ce trebuia să fie *Seventh Tree* şi nu este: hipnotic, vrăjit, excentric, cinematografic, nostalgic şi meditativ. Acolo erau şi Ennio Morricone şi Syd Barrett, şi cabaret şi electro, acolo era magie şi calm neliniştitor. În contextul discurilor care i-au urmat, *Felt Mountain* rămîne cert nedreptăţit, o bijuterie umbrită de mediatizarea şi de strălucirea sărbătorească de care s-au bucurat *Black Cherry* şi, în special, *Supernature*. Echilibrul pe care îl arată în 2008 cu *Seventh Tree* ar fi fost cu adevărat impecabil dacă *Felt Mountain* nu ar fi apărut. Aşa însă, cu acest termen de comparaţie la dispoziţie, Goldfrapp nu fac altceva decît să se arate sensibili, accesibili şi cuminţi. Miza cu adevărat profundă pare să nu se afle printre ingredientele albumului, iar urmele cinematografice de odinioară se dizolvă rapid într-o mare călduţă. În orice caz, pe durata summit-ului, vă asigur că *Seventh Tree* rămîne cea mai bună alegere cu putinţă.

PUBLICITATE

Parteneri media:
DILEMA VECHE
adevărul Literar & Artistic

Simona SORA

puzzlecturi

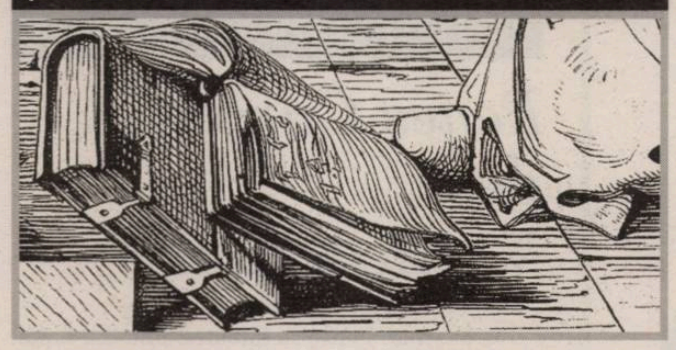

Istoria şi istoriile

Unul dintre reproşurile care se fac din ce în ce mai auzite în ultima vreme la adresa romanului postdecembrist – dinspre cititori, dar şi dinspre critică – este cel al inadecvării în evocarea istorică. Nu avem, se spune, un roman al comunismului şi al ceauşismului; nu avem – se continuă – un veritabil roman al tranziţiei; nu avem – vom auzi în curînd – nici un roman al integrării europene... Avem, în schimb, cîteva romane ale „sfîrşitului istoriei“, tocmai acum cînd Istoria dă semne evidente de însănătoşire. Avem doar fragmente şi revizitări parodice, evocări autobiografice şi autoficţiuni, incursiuni infinitezimale în mica istorie, reconstituiri „la firul ierbii“. Nici vorbă de epică pe largi spaţii ca la ruşi sau la americani (cei ultracontemporani), nici de construcţie „necesară şi verosimilă“, nici măcar de vechea, dar sănătoasa impersonalitate/obiectivitate în manevrarea eurilor experimentale ale literaturii...

Pentru cititorul obişnuit, această nevoie de a fi (măcar din cînd în cînd) cu picioarele pe solul ferm al Istoriei e firească, deşi nostalgică şi aşezată pe vechi reflexe de lectură ale canonului transmis prin şcoală, pe un „orizont de aşteptare“ verificat şi omologat utilitar (literatura care ţinea loc de sociologie-istorie-filozofie), dar (simultan!) şi autonom-estetic. Pentru specialiştii literaturii însă, nevoia aceasta subită de saga, de *epica magna,* de proză pură şi dură îşi are ciudăţenia ei. E evident că ea ţine de presiunea unei reepicizări generale în mai multe ţări din spaţiul nostru geografic, dar şi din alte părţi (tinerii new-yorkezi, de pildă, premiaţi şi traduşi peste tot), precum şi de succesul tinerilor cineaşti români cu miză în istoria recentă.

Cu toate acestea, momentul reafirmării „imperativului istoric“ pare cu totul în afara istoriei noastre literare postdecembriste – cîtă s-a adunat şi cu care, vrînd-nevrînd, lucrăm. Momentul precis la care mă gîndesc a fost încheierea trilogiei lui Mircea Cărtărescu, *Orbitor,* iar vocea care coagula într-un fel reproşurile pomenite a fost cea a lui Paul Cernat, de ale cărui intuiţie critică şi bună-credinţă nu mă îndoiesc deloc. De asta am încercat să înţeleg – şi, în tot acest timp, am aşteptat o revenire la argumente. Cum să ceri unei cărţi precum *Orbitor* – construită programatic în răspăr cu epica interbelică sau şaizecistă – „adecvare morală la istorie“? Cum să aştepţi Istoria – pulverizată în metanaraţiuni mai mult sau mai puţin „legitimatoare“ – de la însuşi teoreticianul postmodernismului românesc? Cum să vrei să citeşti „marele roman despre comunism“ cînd deschizi un desăvîrşit roman poetic şi vizionar care elimină, din prima clipă – prin simultaneitate a timpurilor şi extragere din real –, posibilitatea diacroniei?

În fond, dacă Istoria a devenit inconturnabilă, dacă printr-o reconsiderare contrafactuală ne regăsim intact gustul pentru „marile naraţiuni“, n-ar fi trebuit, totuşi, ca în tot acest timp – avem deja 20 de ani de la dispariţia cenzurii! – să ne întrebăm ceva mai apăsat de ce romanul românesc a luat-o razna? Din cîte îmi amintesc, nu am avut probleme de epic insuficient, de evazionism sau de neimplicare (morală) în Istorie la receptarea (critică) a *Femeii în roşu,* a romanului lui Adrian Oţoiu, *Coaja lucrurilor sau Dansînd cu Jupuita,* sau a ultimului roman semnat de Gheorghe Crăciun, *Pupa russa.* Toate cele trei sînt romane *hard* postmoderne care încearcă – în feluri foarte diferite – să prindă cîte o felie din istoria mică sau mijlocie, singura care se lăsa „prinsă“ înainte de '89, cînd aceste romane fuseseră gîndite. În prefaţa la ediţia a doua a *Jupuitei...,* Paul Cernat vorbea despre „un roman de «frontieră» între două epoci istorice, elaborat la cumpăna dintre totalitarism şi democraţie... Însăşi formula sa narativă mixează «totalitarismul» romanului total – acel chit în burta căruia poate încăpea orice – cu democraţia în care, precum în «bibliografia selectivă» din final, Dr. Papus şi M.C. Escher şi Polybios stau alături de Vasile Ciocârlan, Elie Carafoli şi Marcian Bleahu“. Romanul lui Oţoiu şi primul volum din *Orbitor* au apărut în acelaşi an, 1996, iar procedeul pe care criticul îl numeşte în 2007 „simulacru naiv-populist“ e acelaşi. Nu pun faţă în faţă cele două raţionamente critice ca să găsesc vreo inconsecvenţă. Cu toţii ne răzgîndim, cu toţii vedem altfel cînd lucrurile se aşază...

Nemulţumirea lui Paul Cernat faţă de „eşecul admirabil“ al perspectivei istorice în *Aripa dreaptă* nu e decît cel mai articulat reproş dintre multele – scrise sau nescrise – la încheierea unei opere monumentale şi ea începute în 1996 şi care ţine – la alt nivel, cel al capodoperei – de poetica momentului liminal 1989, continuată şi azi în diferite feluri sau poate definitiv încheiată. Pot să înţeleg nemulţumirea faţă de ruptura de nivel între partea „vizionară“ şi cea „realistă“ a ultimului volum. Acestea sînt însă cele două feţe *asumate* – în burta aceluiaşi chit „totalitar“, ca să preiau metafora lui P.C. din 2002 – ale universului cărtărescian, făcut din nimic altceva decît o lungă istorie a „texistenţei“ şi distrus în final într-o apocalipsă orbitoare. Simulacrul şi revelaţia sînt – simultan şi intenţional – livrate ca o opoziţie de fond ce face parte din logica internă a cărţii lui Cărtărescu şi a scrisului său, cu rădăcini în acea tradiţie a romanului care n-a mizat niciodată pe real ca realitate, pe istorisire ca Istorie sau pe proză ca epic. A aştepta adecvare la istoria recentă de la *Orbitor* e ca şi cum ai aştepta romanul dictaturii castriste de la Cabrera Infante sau frescă istorică de la Kafka şi Hermann Broch.

Viziunea şi simulacrul constituie, la Cărtărescu, una şi aceeaşi opţiune de real maniabil. Într-una dintre lecţiile sale americane, Italo Calvino explica această opţiune de desprindere de istorie, fapte, epic direct, ori de cîte ori se simţea „între maxilarele de piatră ale evocării istorice“. „Procedura“ era cea a lui Perseu în lupta cu Medusa: privirea indirectă, în scutul de bronz, reflexia, simulacrul, una dintre puţinele soluţii în faţa „greutăţii, inerţiei şi opacităţii lumii – lucruri ce otrăvesc imediat scriitura“. Este, într-un fel, şi procedura cărtăresciană, iar simulacrul reflectat ţine de alt regn, de altă specie (chiar şi literară), de altă logică... istorică.

Oricum, mai ales că pare o urgenţă, vom avea şi noi, în curînd, romanele-romane care vor relua „cursul firesc al literaturii române“, deturnată, cum se spune, de optzecism. Mă tem însă că asta va fi o altă istorie, pe care va trebui s-o discutăm cu alte instrumente. Şi mă mai tem că abia atunci vom avea cu adevărat nostalgia oricărei pagini cărtăresciene, din orice carte, din orice „aripă“.

Dilema veche vă recomandă

● Henri Michaux, *Viaţa în pliuri* (traducere de Ioan Pop-Curşeu, Editura Tact, 2007). În vremurile astea ale prozei, cînd scrisul se măsoară în mult, iar valoarea sa de întrebare nu e luată în calcul, un editor de altceva ne pune în faţa minţii un poet, dintre cei mari. A se citi la cald. (Dan Stanciu)

● Urmare a recomandărilor făcute pentru a teletrece cu bine de prima zi a summit-ului, găsesc firesc ca la încheierea lui să propun, în numele destinderii nervoase şi al descongestionării circulaţiei rutiere: vineri, 4 aprilie, la ora 21,00, pe TVR Cultural, Florin Iaru, avînd ca temă cei 100 de ani de la naşterea lui Bette Davis; sîmbătă, la ora 17,00 (pe TVR 1), Claude Lelouch la emisiunea lui Cătălin Ştefănescu, *Garantat 100%,* iar noaptea, fie şi la ora 23,00 (pe TVR Cultural), sublimul *Amarcord* al lui Felini, filmul cu care m-aş duce la orice summit al cinematografiei din ultima sută de ani. (Radu Cosaşu)

● Uraaa, a revenit *Dădaca* (pe Pro Cinema, în fiecare seară, de la ora 20)! Aproape că uitasem – „Nanny Fine“ & C.C. puse deoparte – cît de amuzant este Niles, majordomul... Şi dacă tot sîntem la capitolul Dădace-Copii-Întîmplări, nu rataţi nici *Orfelinatul,* un film spaniol fantastic (la propriu şi la figurat), care vă va băga în sperieţi cu stil. (Alex. Leo Şerban)

● Dezamăgit şi demn, Radu Paraschivescu a spus adio editorialelor sale din *Gazeta Sporturilor* (vezi şi http://blogsport.ro/opinii/2008/03/23/la-revedere/): „Mi-am impus să nu cauţionez prin nici un cuvînt al meu apariţiile toxice din lojele fotbalului. Am îndemnat într-o emisiune TV să le boicotăm în cel mai simplu şi paşnic mod: prin ignorare. Am mizat pe solidarizarea breslei, pe instinctul ei sanitar, şi am crezut, naivul de mine, că voi convinge măcar un ziarist sau un realizator de emisiuni. Evident, nu s-a întîmplat nimic... Am spus de mai multe ori un lucru de domeniul evidenţei: că noxele bipede care sufocă fotbalul pot fi făcute să dispară doar de cei care le-au înlesnit accesul pe scenă. Degeaba. Mi s-a împins sub nas trioul de alibiuri care justifică şi stimulează compromisul: interes-rating-concurenţă... Regret, dar nu particip la farsa asta grotească“. Respect! (Marius Chivu)

Andrei GORZO

dilematograf

Emoţii primare

● ***Orfelinatul / El Orfanato* (Spania, 2007), de Juan Antonio Bayona.**

Nişte copii joacă o formă de leapşa în curtea unui orfelinat: o fetiţă numită Laura stă cu faţa la un copac şi se întoarce din trei în trei secunde, în timp ce tovarăşii ei de joacă încearcă să se apropie de ea şi s-o atingă pe umăr, fără ca ea să-i vadă mişcîndu-se. Tabloul e de o frumuseţe săgetătoare – lumina e ca a unei zile din copilărie care în memorie a devenit perfectă –, dar mişcările formalizate ale jocului au ceva ciudat, neliniştitor. Nu ştim prea bine ce observăm: plămada unei viitoare nostalgii sau a unei viitoare bîntuiri? Aşa se deschide filmul de debut al lui Juan Antonio Bayona, *Orfelinatul.* El culminează, 90 de minute mai tîrziu, cu o altă partidă de leapşa, care reuneşte, după mulţi ani, aceiaşi jucători. Laura (Belén Rueda) s-a făcut mare şi e acum directoarea orfelinatului. Foştii ei colegi nu s-au mai făcut mari; au murit în copilărie (în circumstanţe îngrozitoare) şi sînt acum fantomele locului. Copilul Laurei a dispărut şi Laura crede că ei l-au răpit. În speranţa că o vor conduce la el, îi cheamă din nou la joacă. Se postează într-un colţ al sufrageriei, cu faţa la perete, şi, ca pe vremuri, începe să numere, întorcîndu-se, de fiecare dată cînd ajunge la trei, ca să vadă dacă nu se apropie cineva. Secvenţa e filmată „din mînă“, aparent fără tăieturi şi fără obişnuitele trucuri de film cu fantome. Ca să ridice tensiunea pînă în acest punct, Bayona a folosit *toate* trucurile posibile (furtuni, zgomote sinistre, măşti hidoase de carnaval), dar acum lasă chipul actriţei (şi spaţiul din jurul ei) să vorbească fără ajutor scamatoricesc, fără amplificatori mecanici, şi filmul intră astfel purificat pe ultima sa sută de metri, cînd pur şi simplu îşi deschide larg inima.

Ca orice poveste bună cu fantome (începînd cu ale lui Henry James), *Orfelinatul* are inimă – e clădit pe emoţii adevărate. Căutînd pe cineva care să fie dispus să creadă că fiul ei a fost răpit de fantome, Laura se întîlneşte cu alţi oameni care au pierdut fiinţe dragi şi au continuat o vreme să le simtă prezenţa; după cum îi explică un psiholog, e ceva normal. Citîndu-i-l pe Jung, un alt psiholog (care se dovedeşte a fi şi parapsiholog) îi vorbeşte despre o zonă din inconştientul uman, unde viii şi morţii trec unii pe lîngă alţii. Zona crepusculară pe care o cartografiază acest film în linii fantastice se regăseşte în atlasul universal al emoţiilor umane şi, cu o actriţă ca Belén Rueda, care la vîrsta de 42 de ani face ca frumuseţea fizică să pară unul şi acelaşi lucru cu seriozitatea, inima de mamă a Laurei e o prezenţă concretă pe ecran, somptuoasă şi iluminantă. (Interpretarea lui Rueda e cea mai bună interpretare feminină pe care am văzut-o într-un film distribuit pe ecranele noastre, de la a Anamariei Marinca în *4, 3, 2.*) *Orfelinatul* a fost produs de Guillermo del Toro, autorul marelui basm realist-magic *Labirintul lui Pan,* şi cele două filme au în comun lipsa de inhibiţii emoţionale şi un ginocentrism nemilitant, dar ferm – o ripostă binevenită, deşi neintenţionată, la falocentrismul celor mai ambiţioase filme americane din ultima vreme. Filmul lui Bayona e însufleţit de Rueda, electrizat de Geraldine Chaplin (în rolul unui medium) şi bîntuit de Montserrat Carulla (în rolul unei foste îngrijitoare de la orfelinat), în timp ce soţul Laurei e cea mai ştearsă prezenţă de pe ecran. Dacă *Orfelinatul* nu e la fel de bun ca *Labirintul...,* asta e din cauză că nu e destul de simplu. Un mare basm nu trebuie să arate ca un lucru construit de cineva, ci ca un lucru care s-a construit singur, şi în *Orfelinatul* se simte clar construcţia laborioasă, chiar chinuită pe alocuri – cu neplauzibilităţi, coincidenţe şi pasaje obstructive în care hălci mari de trecut sînt scoase la lumină pentru a explica prezentul. Aici se trădează debutantul din Bayona: e un povestitor nervos. Ştiind că povestea are în compoziţie multe ingrediente arhicunoscute şi temîndu-se că spectatorul i-ar putea-o lua înainte, o răsuceşte în fel şi chip, multiplică trucurile de atmosferă şi dă bice, sperînd să ne ia pe sus. Presupun că nu toţi spectatorii se vor lăsa luaţi pe sus şi că unii vor denunţa „clişeele“ lui Bayona, dar cred că e nu doar mai generos, ci şi mai onest să le numim „ingrediente“, să admitem că fără ele – fără uşi scîrţîitoare, păpuşele sinistre şi bubuituri în miez de noapte – poveştile cu fantome n-ar mai avea atîta haz şi să cădem de acord că rareori au fost combinate atît de bine. În orice caz, nu ele fac filmul. Acesta nu e un exerciţiu *horror,* ci o fantezie lirică ce proslăveşte fără teamă inseparabilitatea mamei de copil şi nevoia copilului de mamă: atunci cînd copiii-fantomă dau semne că vor să se joace cu Laura de-a comoara din insulă, realizăm brusc că nişte copii-fantomă sînt nişte copii orfani.

trecerea prin reviste

Pentru cine votează Mafia

L'espresso

Aşa se intitulează o anchetă publicată în săptămînalul italian *L'Espresso* din 20 martie, sub semnătura lui Peter Gomez (http:// espresso.repubblica.it /dettaglio// 2006907). În Italia vor fi alegeri parlamentare pe 13-14 aprilie, aşa încît jurnaliştii au luat la scărmănat listele candidaţilor propuşi de partide. La Uniunea Democratică de Centru (UDC), Popolo della Libertà şi la Partidul Democratic (PD) au găsit cei mai mulţi candidaţi cel puţin dubioşi. „Dacă UDC va depăşi, în Sicilia, pragul electoral de 8%, în viitorul Senat va intra un om pe care Giovanni Brusca, şeful mafiot care l-a ucis pe judecătorul Falcone, îl considera prieten personal". Se numeşte Salvatore Cintola, a trecut prin mai multe partide, la ultimele alegeri campania sa electorală a fost condusă de oamenii Mafiei, dar – notează jurnalistul – „să fii votat de Mafia nu e un delict, să-i frecventezi pe capii mafioţi nici atît". Înscris de patru ori în ultimii 15 ani în registrul anchetaţilor, posibilul senator a „căpătat", de fiecare dată, o neîncepere a urmăririi penale. Pe listele UDC sînt şi alţi candidaţi anchetaţi sau implicaţi în diverse procese legate de activităţile Mafiei. Pier Ferdinando Casini, preşedintele UDC, spune însă că „nu e drept ca listele să fie făcute de magistratură". Ceea ce, în principiu, e corect: prezumţia de nevinovăţie trebuie să funcţioneze pînă la pronunţarea unei sentinţe definitive. Numai că unii mafioţi aflaţi în arest care au acceptat să colaboreze cu autorităţile (aşa-numiţii „pocăiţi", *i pentiti)* spun că prezenţa pe liste a atîtor oameni bănuiţi că ar avea legături cu Mafia reprezintă un semnal pentru a obţine voturi în favoarea UDC. „În cele trei regiuni din sud – Sicilia, Calabria şi Campania – votul criminalităţii este unul organizat". În unele localităţi din Calabria, a declarat un procuror, organizaţiile criminale controlează pînă la 20% din voturi, pe care le pot „orienta" către un partid sau altul. Iar vicepreşedintele comisiei parlamentare antimafia a spus că, la Palermo, „Cosa Nostra controlează circa 150.000 de voturi", ceea ce înseamnă că „indiferent de sistemele electorale, obiectivele pot fi atinse". Un mafiot povestea că organizaţia are oameni peste tot, aşa încît poate „lua pulsul" electoratului. Apoi, cînd devine clar cine e pe cale să învingă, „încheie acorduri" cu cine e dispus la dialog. Justiţia nu poate interveni, pentru că ar trebui să aibă *probele* acordurilor dintre politicieni şi mafioţi. Încercarea unui senator de la Forza Italia de a trece prin Parlament un „cod etic" care să împiedice partidele să pună pe liste candidaţi „cu probleme" a eşuat. Aşa că, şi în Italia, se vorbeşte intens despre necesitatea unui „Parlament curat"... Dar cu ce bani? Nici la acest capitol nu e... lucru curat. Deşi, la un referendum din 1993, 90% dintre cetăţeni s-au pronunţat *împotriva* finanţării partidelor din fonduri publice, Parlamentul a decis altfel. Partidele care au obţinut cel puţin 1% în alegeri primesc, proporţional cu numărul de voturi obţinute, cîte 1 euro pentru fiecare alegător înscris în listele electorale. Total: 50 de milioane de euro pe an pentru Camera Deputaţilor şi încă atîţia pentru Senat. Dar nu ajung. Tot *L'Espresso* publică un articol (http://espresso.repubblica.it/ dettaglio/Chi-paga-i-partiti/ 2003651) despre finanţarea partidelor politice. Vin bani de la firme, fundaţii, federaţii patronale – ceea ce e firesc. Unele firme sînt „echidistante": de exemplu, Societatea Autostrade, care face parte din grupul Benetton, a dat cîte 150.000 de euro fiecărui partid politic important. Altele îşi manifestă simpatiile: o firmă care a cîştigat licitaţia pentru reparaţia străzilor din Roma a finanţat cîţiva parlamentari de centru-stînga, o alta, patronată de Francesco Gaetano Caltagirone (unul dintre cei mai bogaţi italieni), a donat bani Uniunii Democrat-Creştine, al cărei preşedinte, Pier Ferdinando Casini, este... ginerele lui Caltagirone. Cum spuneam, „Parlament curat"... (**M. V.**)

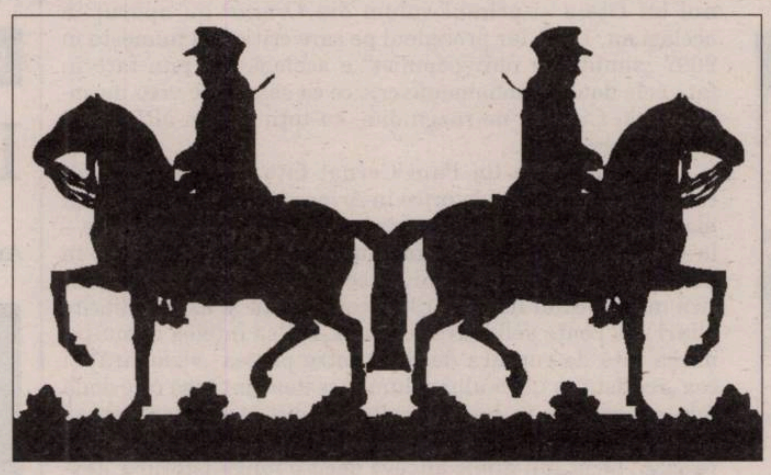

Radu COSAŞU

din viaţa unui extremist de centru...

Nişte arbitri care nu vor nici brichete în cap, nici decoraţii la piept

Salut, salut, salut,
salut încîntat, salut voios, salut pios şi pudic,
salut îngîndurat şi în cele din urmă tăcut, mut,
arbitrilor de fotbal din Mexico City,
celor care au luat o hotărîre ce ar trebui să înmărmurească peluzele şi tribunele, federaţiile şi tipografiile, „mesele presei" şi serviciile de cardiologie,
să paralizeze toate ironiile şi acei centri nervoşi unde se formează, după legi obscure, acele împerecheri de sunete ale unei înjurături, ale unui „huo, arbitru!", ale unui „...cu cine te-a mai făcut şi pe tine", ale unor bancuri de-o răutate unică, strălucitoare ca un dinte de rechin,
fiindcă, într-adevăr, nimeni pe lumea asta nu are parte de statutul unui auz de arbitru la fotbal,
nimeni, nici un jude, nici un gîde, nici un sclav, nici o telefonistă, nici un vînzător de ceapă, nici un vatman, nici un poet neruşinat în patetismul său şi nici criticul ce-l cenzurează rezonabil,
nimeni
nu are parte de ceea ce poate auzi un arbitru de centru sau de tuşă, în pofida oricăror legi care interzic linşajul verbal al celor care şi-au luat pe cap şi pe conştiinţă – într-o clipă, desigur, ameţitoare a vieţilor
sarcina cea mai benignă, cea mai senină, din cîte pot seduce o minte de adult:
aceea de a stabili dacă a fost fault, corner, *out* sau penalti, de a valida un gol, trecînd, ce-i drept, prin infernul sancţionării unui ofsaid,
dar care-i meseria ce nu conţine nimic infernal, ci doar inocenţi?
(Ziaristica? Mioritul? Mieritul? Avocatura?)
La ora cînd la Mendoza poliţia intră pe teren şi îl ridică pe arbitrul de centru pentru că nu a acordat un penalti pe care îl vedea şi un chior, urcîndu-l în duba ei şi acuzîndu-l de comiterea unui scandal public,
sugerînd astfel apariţia unor vremuri în care poliţia să arbitreze, ea, meciurile de fotbal, ceea ce ar simplifica multe pe pămînt,
la ora aceasta de răscruce, arbitrii din Mexico City au solicitat, susţinuţi de municipalitate, ca,
după deces, să fie îngropaţi, toţi, în acelaşi colţ al cimitirului din oraş, unde le va fi rezervată o parcelă specială, numai pentru ei,
(cei numiţi, odată, într-un film care îndrăznea să nu-i vorbească numai de rău: „Arbitrii – aceşti oameni singuri...")
„Am dus cu toţi o viaţă grea, vrem ca măcar să ne odihnim unul lîngă altul, acolo, după ultimul sunet de fluier..."
şi la această declaraţie de exasperată căutare a unei minime solidarităţi al cărei scîncet este pe măsura atîtor huiduieli ale mulţimii totdeauna unite în indignare înainte de a se fi individualizat sub o lespede,
la această ciudată regăsire a unei bresle în faţa neantului,
îmi vine şi mie să şoptesc, după salutul poate prea efervescent:
„Trăiască arbitrii lumii cu toate păcatele lor!" care n-or fi mai multe decît virtuţile noastre, ale nevinovaţilor de la peluză şi „masa presei".

Eugen ISTODOR

literatura română. pentru firme

Peneş Curcanul de V. Alecsandri

Se termină: Peneş se întoarce erou din luptă. Vine pacea. Face burtă. Rămîne ca profesionist în rîndurile armatei române.

Dificultate: nu mai sînt luptele de pe vremuri. Nu mai sînt lupte în general. În ce măsură luptele din Irak şi Afganistan sînt ale noastre e o lungă discuţie. Cert e că voluntariatul de pe vremea lui Peneş era voluntariat, îţi luai glonţul în piept pe gratis, pentru a apăra neatîrnarea ţării de sultan. Azi iei glonţul în piept că te duci departe-departe numai ca să pui şi tu de un credit la bancă, să pui deoparte un bănuţ pentru zile negre, să haleşti şi tu o friptură dintr-un Zanussi, să-ţi speli rufa într-un Whirpool.

Durata lecturii: cît vrei să pupi pe viu. Un drum sau două. Cît te mînă sărăcia durează. *Remixuri: Ultima noapte de dragoste, întîia noapte de război* a lui Camil Petrescu e mişto de citit după Peneş. Să vezi acolo gelozie la drum de război, să vezi suflet, nene, nu roboţel ca Peneş. Nu doar glonţul dulce ca mierea e în rărunchii soldatului, ci şi dragostea, deznădejdea, gelozia, cheful, fuga zac în inima soldatului. Peneşul lui Alecsandri e Fanta. *Ultima* lui Camil e Red Bull.

Utilitate: cum se valorifică bunurile de către M. Ap.? Cariera militară pe timp de pace? În ce stadiu se află proiectul Legii privind statutul cadrelor militare din Ministerul Apărării? Aderarea la un fond privat de pensii militare este opozabil cadrelor militare? Personalul militar are drept la primă de concediu? Ce drepturi au urmaşii militarilor în urma decesului cadrului militar? În ce condiţii se actualizează pensiile militare? Au dreptul soldaţii şi gradaţii voluntari la decontarea biletelor de transport? Care este valoarea soldei de funcţie la minim, corespunzătoare gradului de sublocotenent, pentru perioada cuprinsă între 01.03.2004 şi 30.12.2007? În ce condiţii poate purta un cadru militar în rezervă şi în retragere uniforma şi de unde se poate ea achiziţiona?

Personaje: nouă băieţi haioşi şi patrioţi din Vaslui şi un şef. Deci, zece. Obsesia şefului la român e lungă. Mişto în Camil că un şef îl opreşte să facă prostii şi-i taie cheful de a bîntui prin preajma nevesti-sii, iar altul îi babardeşte soţia. Viaţă de şef. Mişto. Ce o fi făcut nevasta lui Peneş?

Povestea: „Plecat-am nouă din Vaslui, / Şi cu sergentul, zece, / Şi nu-i era, zău, nimănui / În piept inima rece. / Voioşi ca şoimul cel uşor / Ce zboară de pe munte, / Aveam chiar pene la picior, / Ş-aveam şi pene-n frunte. / Din cîmp, de-acasă, de la plug / Plecat-am astă-vară / Ca să scăpăm de turci, de jug / Sărmana, scumpă ţară. / Aşa ne spuse-n graiul său / Sergentul Mătrăgună, / Şi noi ne-am dus cu Dumnezeu, / Ne-am dus cu voie bună. / Ah! cui ar fi trecut prin gînd / Ş-ar fi crezut vrodată / Că mulţi lipsi-vor în curînd / Din mîndra noastră ceată! / Priviţi! Din nouă cîţi eram, / Şi cu sergentul, zece, / Rămas-am singur eu... şi am / În piept inimă rece!".

Mişto: e *horror*-ul: „Cobuz ciobanu-n Calafat / Cînta voios din fluier, / Iar noi jucam hora din sat, / Rîzînd de-a bombei şuier. / Deodat-o schijă de obuz / Trăsnind... mînca-o-ar focul! / Retează capul lui Cobuz / Ş-astfel ne curmă jocul. / Ţinteş era dibaci tunar, / Căci toate-a lui ghiulele / Loveau turcescul furnicar, / Ducînd moartea cu ele. / Dar într-o zi veni din fort / Un glonte, numai unul, / Şi bietul Ţinteş căzu mort, / Îmbrăţişîndu-şi tunul. / Pe-o noapte oarbă, Bran şi Vlad / Erau în sentinele. / Fierbea văzduhul ca un iad / De bombe, de şrapnele. / În zori găsit-am pe-amîndoi / Tăiaţi de iatagane, / Alături c-un moviloi / De leşuri musulmane. / Burcel în şanţ moare zdrobind / O tidvă păgînească. / Şoimu-n redan cade răcnind: / «Moldova să trăiască!» / Doi fraţi Calini, ciuntiţi de vii, / Se zvîrcolesc în sînge; / Nici unul însă, dragi copii, / Nici unul nu se plînge".

claustrofog

Ceaţă pe Canal, continentul izolat

Non-violenţa nu (te) prea ajută

Mă uit la Dalai Lama pe CNN cum aproape imploră guvernul chinez să discute cu el. Spune că e dispus să meargă la Beijing, că discută în orice condiţii, numai să se termine violenţele. Ameninţă chiar că va demisiona dacă manifestanţii sînt violenţi (poţi să demisionezi din funcţia de reîncarnare a lui Budha?). Uitîndu-mă la el mi-am adus aminte de un alt lider moderat şi ignorat: Ibrahim Rugova. S-a rugat ani de zile de Slobodan Miloşevici să negocieze cu el o autonomie a provinciei Kosovo. După ce Belgradul le-a abolit autonomia în 1989, albanezii au creat o administraţie neoficială, care cuprindea şcoli, aziluri, presă. Rugova a fost ales preşedinte în alegeri neoficiale şi a chemat la rezistenţă non-violentă. În cele din urmă, tinerii nemulţumiţi pentru că non-violenţa nu ducea nicăieri au pus mîna pe arme. Au fost ajutaţi de prostia guvernului sîrb, care a intrat cu tancurile acolo şi a trecut la epurare etnică. Rezultatul: liderul lupilor tineri şi violenţi e acum premierul şi întemeietorul de fapt al statului kosovar. Rugova a murit respectat şi atît. Două lecţii post-Kosovo. Dacă eşti un stat mic şi te afli pe un continent pacificat cum este Europa, abţine-te de la epurări etnice, altfel pierzi totul. A doua lecţie: non-violenţa nu a funcţionat, violenţa a declanşat evenimentele care au dus la independenţă.

Mă uit tot pe CNN la un tip agitat care reprezintă congresul tinerilor tibetani. Spune că îl respectă pe Dalai Lama, dar ei sînt dispuşi să lupte pentru a cîştiga un Tibet independent. Cum China nu e Serbia şi NATO nu are ce-i face, vor fi masacraţi ei înşişi, vor oferi pretextul pentru un masacru general şi pentru ignorarea bătrînului care cere doar autonomie şi negocieri. Olimpiada va trece şi guvernul chinez va „rezolva" problema cum ştie mai bine. Tibetul va muri încet prin modernizare şi import de colonizatori aduşi de guvern. Ştiu că ne-am dori cu toţii ca non-violenţa să fie mai eficace decît violenţa. Ne impresionează documentarele despre Gandhi, Mandela, Luther King. Dar adevărul e că non-violenţa funcţionează doar în situaţii excepţionale.

Cel mai trist este că violenţa e mai eficace chiar şi în a atrage atenţia opiniei publice mondiale (dacă putem vorbi despre aşa ceva). Cel mai bun exemplu: comparaţi simpatia pentru tibetani cu cea pentru palestinieni. Tibetanii au avut un stat al lor, înapoiat şi izolat, invadat de China. Palestinienii nu au avut niciodată un stat şi l-ar fi putut avea de mai bine de 50 de ani, dacă nu se încăpăţînau să obţină totul. Ştiu că mulţi cititori vor spune că li s-a luat ţara de către evrei. Le amintesc doar că rezoluţia ONU din 1947 crea două state, cu Ierusalimul administrat de ONU. Evreii au acceptat planul, reprezentanţii arabi l-au respins. Tibetanii au fost mereu paşnici şi, drept urmare, încezesc undeva la coada listei de priorităţi a opiniei publice mondiale, în urma salvării urşilor polari. Palestinienii nu au practicat niciodată non-violenţa ca principiu, iar Yasser Arafat a obţinut Premiul Nobel pentru meritul de a fi încetat să mai pună bombe, fără să-şi fi regretat niciodată trecutul. Cu toate acestea, Liga studenţilor din universitatea mea se ceartă cu rectorul pentru că acesta refuză să instituie boicotarea academică a Israelului. Aceeaşi ligă care organizează regulat „săptămîni chineze" în campus. E la modă să te lupţi cu „nazismul evreu", aşa cum e la modă să speri că lumea va fi mai bună pentru că „imperiul american" va fi balansat de puterea Chinei.

Dacă Dalai Lama ar fi renunţat acum la bombe, ar fi fost salutat ca erou mondial. Problema lui este că nu s-a apucat niciodată să pună respectivele bombe.

Cristian GHINEA

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Editura ANTET www.antet.ro

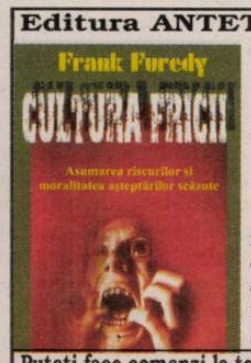

Următorul mare şoc nu va fi o inovaţie tehnologică sau o descoperire epocală în materie de medicină, ci, după toate probabilităţile,

FRICA

După ce devine dominantă, mentalitatea fricii creează o lume în care problemele şi dificultăţile sunt exagerate, iar soluţiile potenţiale sunt trecute cu vederea.

nr. pag.: 232, pret: 21,00 lei

Puteţi face comenzi la tel. 021 2221245, e-mail: comenzi@antet.ro

PUBLICITATE

Ascultă
ŢARA ÎN CARE TRĂIM
cu DANIEL BARBU,
în fiecare zi de luni de la ora 13.00, pe
107,3 FM!
SMART FM, un radio care te descoperă!

PUBLICITATE

Viaţa bate teatrul?

În fiecare vineri la RFI România, dramaturgul Matei Vişniec vă propune cronica insolită.

O puteţi citi şi pe

www.rfi.ro

Iaromira POPOVICI

bazar

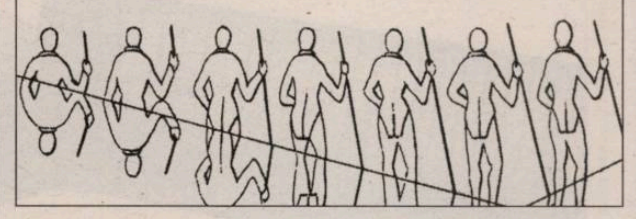

Heidi

Pentru generaţia noastră (a „decreţeilor"), numele acesta înseamnă cît se poate de mult. Nu doar o carte de Johanna Spyri, ci filmuleţul de desene animate ce se difuza în fiecare joi după-amiaza, pe la orele 19,30 – cred – în anii '80. Succesul desenului animat în cauză se datora, desigur, în mare parte, penuriei de programe pentru copii, de film, seriale şi emisiuni de orice fel din vremea aceea. Dar nu se reducea la atît. Serialul în sine (o coproducţie Japonia/Germania federală, 1974, 52 de episoade color de cîte 24 de minute, regizate de Atsuji Hayakawa, Masao Kuroda, Isao Takahata) avea o candoare, o prospeţime care l-ar fi făcut, probabil, demn de urmărit şi în condiţii mai puţin vitrege. Mai ales că, pe atunci, „febra" desenelor animate japoneze standardizate încă nu apăruse... Sau, mai bine zis, începuse o timidă instituire a acesteia prin Heidi însăşi. Copiii de atunci reţineau cuvinte în japoneză, chiar greşit (pe vremea aceea serialele, din fericire, nu erau dublate...), cum ar fi *arigato,* înţeles „aligato" etc... La şcoală se împărţeau rolurile, unele fete erau Heidi, altele Clara, toţi băieţii – Peter... Desenul animat oferea ceea ce asigură, în general, multe dintre produsele culturii populare: subiecte de discuţie, prilej de împărtăşire şi de formare a unor comunităţi de receptori şi nu numai. Acelaşi lucru se întîmpla, în aceeaşi perioadă, cu Scarlett şi Rhet, D'Artagnan şi gaşca, Winnetou & *company,* Familia Palliser, Poldark şi, în final, JR şi ai lui, dar şi cu membrii formaţiei ABBA, Boney M sau cu Beatles-ii. Toate aceste personaje pînă la urmă inofensive, create mai mult sau mai puţin pe principiul maniheist, cu nuanţele de rigoare, împărţeau o doză de inocenţă şi, drept urmare, de uşurinţă în identificarea, mai ales pentru copii sau adolescenţi, cu ele.

Dintre toţi şi toate, Heidi o avea pe cea mai mare; nu doar pentru că serialul în cauză se adresa chiar copiilor mai mici, ci şi fiindcă personajul Johannei Spyri şi al realizatorilor japonezi era astfel croit: fetiţa elveţiancă se extazia atît de uşor în faţa a orice, încît entuziasmul ei devenea molipsitor. Era pur şi simplu un copil care trăia la maximum ceea ce noi, adulţii deveniţi cinici, sîntem învăţaţi să numim „bucuriile simple ale vieţii": un deal înverzit, o capră sărind, cîteva flori... Heidi avea mereu ceea ce, iarăşi, realizatoarele de emisiuni pentru sănătate au transformat într-un loc comun, şi anume „poftă de viaţă", dată la turaţia maximă. Şi-o exprima deschis, fără nici o teamă de ridicol, prin exclamaţii, alergări, sunete şi gesturi intense... Pînă şi modul în care era desenat personajul, simplu, rotunjor şi îmbujorat, era grăitor în acest sens. Cu atît mai mult am suferit cu toţii cînd Heidi a fost trimisă la oraş, care era zugrăvit ca o închisoare, ca un *dead end* al tuturor „energiilor", pasiunilor şi întîmplărilor pozitive. Cred că nimeni nu poate uita scena în care biata Heidi face un efort supraomenesc să se cocoaţe pe o clădire foarte înaltă pentru a-şi vedea munţii dragi, dar nu reuşeşte... Sau pe cea în care fură „pîinişoare moi şi albe" (aşa erau numite în desen) pentru a i le duce bunicii oarbe a lui Peter (pentru că Heidi nu era doar veselă, ci şi bună, generoasă, tolerantă...)

De-ajuns cu laudele şi entuziasmele, care pe unii îi vor fi îngreţoşat deja. În general, şi cu atît mai mult în contextul de atunci, *Heidi* a fost o victorie. De aceea, sînt cu atît mai curioasă cum o vor recepta reprezentanţii mult mai complicaţi, mai informaţi şi cu un grad redus de naivitate ai generaţiei copiilor de azi: căci *Heidi* este reeditat, cu text cu tot, de astă dată dublat în limba română, pe DVD, de către Erc Press.

P.S. I-aş ruga pe cei care erau copii în vremea „aceea" şi mai au (încă) amintiri legate de serialele vremii, precum şi de alte produse „de succes" ale timpului, să ne scrie şi să ni le împărtăşească, dacă au chef.

Teodor BACONSKY

turn înclinat

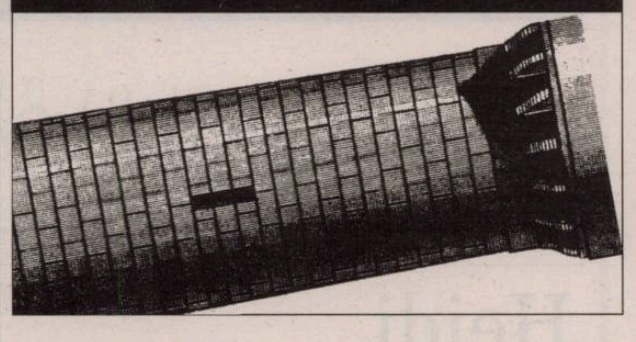

Siddharta

În precedentul articol făceam unele observaţii „geopolitice“ asupra situaţiei din Tibet. Ca de obicei, criza potenţează tensiunea unor întrebări mereu ocolite... Şi are totodată vocaţia de a surprinde fondul evenimentelor la care, cel puţin aici, ne mulţumim să asistăm de la distanţă. Revolta din Lhassa şi impactul ei în ceea ce a mai rămas din conştiinţa etică a lumii dezvoltate au atras din nou atenţia presei mondiale asupra buddhismului. O religie (sau doar o doctrină metafizică) despre care avem impresia că ştim esenţialul, doar dacă reducem acest cuvînt la clişeele curente cu care operăm. În fapt, întîlnirea noastră, ca europeni, cu învăţătura polimorfă formulată în secolul VI î.Chr. de către Siddharta Gautama nu depăşeşte, ca profunzime, două secole. Înaintea Luminilor, Europa fusese doar misionară şi erudită. Nu privea alteritatea cu presupoziţia că ar putea-o cu adevărat respecta. Universul celorlalte religii era fie ignorat, fie demonizat ca infern al ereziilor sălbatice, fie privit ca spaţiu al unei evanghelizări potenţiale. Aşa se explică, printre altele, opacitatea cu care continuăm să evaluăm celelalte mari tradiţii, în vreme ce pierdem contactul viu cu propriile rădăcini.

E adevărat că ştiinţa religiilor – dezvoltată din filologia şi sociologia secolului al XIX-lea, pentru a se îmbogăţi mai apoi cu sugestiile antropologiei culturale şi cu inferenţele psihanalizei – a reuşit să ne rafineze cumva maniera de a descifra spaţiile spirituale din afara creştinismului. Marile corpusuri doctrinare au fost traduse şi editate critic. Manualele şi catedrele de orientalism au permis apariţia şi reproducerea unor comunităţi de experţi. Mai nou, banalizarea călătoriilor cu avionul, tentaţia vacanţelor „exotice“ sau explozia media, puternic susţinută de Internet, au contribuit la „apropierea“ continentelor religioase. Sub impulsul globalizării, ţărmurile altădată inaccesibile se contopesc zilnic într-o imagerie ecumenică, poate superficială, dar nu mai puţin capabilă să diminueze fricile şi prejudecăţile reciproce. Din păcate, secularizarea radicală a societăţilor europene transformă dialogul inter-religios într-un simpozion folcloric, pavat cu bune intenţii retorice. Şocul de la 11 septembrie a înmulţit „apelurile“ în favoarea unor acţiuni chemate să prevină *conflictul civilizaţiilor,* fără ca logoreea dedicată acestui subiect să modifice geografia autismelor noastre.

Ignoranţa în materie de buddhism nu este exclusiv imputabilă „vechii Europe“. Dacă lăsăm deoparte absorbţia ideatică atestabilă printre filozofii nihilişti (de la Schopenhauer la Cioran), putem spune că doctrina buddhistă însăşi a fost o piedică în calea oricărei expansiuni. Răspîndirea ideilor religioase pretinde vehicule concrete. Acestea n-au apărut, în cazul de care vorbim, decît odată cu primele migraţii umane dinspre Asia spre Europa, care au debutat în veacul al XIX-lea şi au sporit pe toată durata secolului al XX-lea. Buddhismul zen, bunăoară, s-a implantat în Hawai prin 1916 şi în SUA în 1922. Decolonizarea avea să intensifice migraţiile, mai ales după anii '60. Mulţi buddhişti tibetani şi-au părăsit ţara după 1959, instalîndu-se mai ales în Elveţia şi Canada. Cea mai numeroasă comunitate se află în Franţa (350.000 de adepţi), urmată de Germania şi Marea Britanie. Diaspora buddhistă rămîne însă preponderent asiatică, dat fiind că europenii convertiţi (intelectuali dezamăgiţi de moştenirea creştină) se numără aproape pe degete. Fapt explicabil, dacă ne amintim extrema diversitate a tradiţiilor buddhiste (mai dispersate, poate, decît cele islamice). Pentru a nu mai pomeni evidenta dificultate de a transpune vocabularul conceptual elaborat de mentalitatea Orientului în logica privilegiată de Occident. La urma urmelor, buddhismul „occidental“ e compus din enclave imigrate, stereotipuri despre serenitatea în faţa Neantului şi sterilă agitaţie umanitară. Misterul unei specii care se transcende şi se risipeşte în numele divinităţii rămîne încă neatins. Aşa că mai bine îl recitiţi pe Hermann Hesse.

Mirel BĂNICĂ

Bufniţele înţelepte şi stafia locului

Mă bucură reeditarea volumului *Bufniţa din dărîmături – insomnii teologice* de Mihail Neamţu, publicat pentru prima oară la Editura Anastasia în anul 2005. În timpul relativ scurt ce s-a scurs de atunci, autorul a devenit un exponent şi o figură-simbol a unei noi generaţii de teologi şi tineri intelectuali *tout court,* prin apariţiile sale publice, verbul bine măsurat şi lupta simbolică pe care o duce împotriva unor sisteme învechite, uneori chiar ticăloase, din România. În plus, de numele său se leagă numeroase speranţe venite atît din partea intelectualităţii româneşti, cît şi a Bisericii Ortodoxe; scrierile sale se constituie oarecum într-o punte între două părţi ce se observă atent una pe alta, dar care îşi vorbesc din păcate atît de puţin.

Bufniţa... lui Mihail Neamţu, dincolo de metafora filozofic-teologică, este o carte în care şi-au găsit armonios locul chestiuni teologice, filozofice, pedagogice şi sociologice, legate de *faptul religios* din România contemporană. Mă voi mărgini să comentez doar aspectele care sînt un reflex al schimbărilor multiple produse de modernitate în corpul ortodoxiei româneşti. Cartea abundă în astfel de exemple, mai ales în prima parte, numită „Areopag“. Totul este scris cu o pană ardentă, de tinereţe, Mihail Neamţu aruncînd pe pagina albă a insomniilor sale o mare cantitate de informaţie împănată cu reflecţii proprii – de unde şi dificultatea resimţită de cititorul mediu de a se orienta în acest volum. Un aspect de care autorul este conştient, în prefaţa celei de-a doua ediţii, revizuită cu atenţie. Entuziasmului juvenil i se recunosc virtuţile, dar şi slăbiciunile. „Pe alocuri, tonul moralist şi patetic, tributar amprentei studenţeşti a primului manuscris, mă stînjeneşte. Este bine totuşi să recunosc faptul că aceste pagini au fost scrise între optsprezece şi douăzeci şi cinci de ani.“

Învăţămîntul teologic

Mihail Neamţu este absolvent de teologie. Iar ca mulţi dintre absolvenţii post-1990, pare a fi extrem de preocupat, pe alocuri necruţător, faţă de calitatea învăţămîntului teologic din România. Nu-şi ascunde pornirea şi pasiunea liber asumată pentru elitism. Fără a o defini exact, cere pentru „elita ortodoxă“ crearea unor „Academii teologice de excelenţă, unde cei mai capabili... să-şi desăvîrşească studiile într-un regim de lucru şi de competenţă similare unor centre universitare din lumea occidentală“. Descrie sec condiţiile dificile de studiu şi viaţă din facultăţile de teologie şi „aventurile“ studenţilor teologici, unele dintre ele intrate de multă vreme, din păcate, în folclorul campusurilor studenţeşti din ţară. O dovadă clară a procesului de selecţie deficitar ce a pus stăpînire pe o branşă profesională deosebită. Lipsesc adevăratele locuri de studii, iar sărăcia cronică şi lipsurile duc la riscuri majore, cum ar fi „tulburările afective, depresia, crizele de personalitate şi abandonul studiului“. Bine, am putea replica, însă nu doar studenţii de la teologie se confruntă cu astfel de probleme; or, tocmai acest aspect vrea să-l sublinieze autorul: teologia nu este o specializare ca toate celelalte; pentru a reuşi pariul, o adevărată „alchimie“ a formării trebuie pusă pe picioare. Lipsesc programe de învăţămînt adaptate cerinţelor actuale. Lipseşte – mai spune Mihail Neamţu – relaţia *maestru-discipol,* atît de caracteristică Ortodoxiei, care şi-ar fi putut găsi un loc privilegiat de exprimare în facultăţile de teologie, după ce a dispărut aproape cu desăvîrşire din mediul universitar academic. E chiar rău văzut astăzi în România sau în Occident ca un student să se „lege“ prea mult de un profesor, practicînd o transmisie tradiţională a cunoştinţelor. Cireaşa de pe tort în privinţa analizei învăţămîntului teologic mi s-a părut punerea în chestiune a „monosexismului, uneori misogin, al catedrelor de la facultăţile de psihologie. Mai este nevoie să spunem că nimic nu poate împiedica o femeie să predea la facultate un curs de patristică, etică sau dogmatică?“.

„Ţiganii şi Biserica“

Acesta este poate unul dintre capitolele cele mai tari şi interesante ale cărţii, pentru că aduce în discuţie o realitate prea mult ignorată, prea mult trecută sub tăcere de ierarhiile ortodoxe. După ce inventariază atent problemele „memoriale“ ridicate de existenţa ţiganilor în trecutul Bisericii Ortodoxe Române (a se vedea mai exact legea dezrobirii ţiganilor domneşti şi mănăstireşti dată de Mihail Sturdza în Moldova în 1844, respectiv, Alexandru Ghica în Valahia în 1845), Mihail Neamţu arată problemele sociale ale ţiganilor din România de astăzi. Cea mai mare parte sînt prea cunoscute pentru a fi enumerate chiar aici. Dar noutatea adusă de autor în subcapitolul intitulat chiar „Ortodoxia şi datoria răscumpărării“ este aducerea în discuţia publică a rolului Bisericii în „recuperarea“ socială (cu necesare ghilimele) şi apoi integrarea ţiganilor în „trupul viu al acesteia... marele pariu pe care ortodoxia românească îl poate juca în viitorii treizeci de ani“. Pînă atunci însă, nu pot decît să fiu de acord cu autorul care observă rece că „după ştiinţa mea, Sinodul de la Bucureşti nu are nici un episcop de etnie ţigănească şi nici un departament care să se ocupe de problemele acestei etnii“. O pierdere nu doar pentru „universalitatea ortodoxiei“, ci şi o nepotrivire cu geniul istoric al acesteia de a se adapta suplu şi neinvaziv cerinţelor fiecărui neam în parte.

Ghimpele memoriei

Capitolul intitulat sugestiv „Despărţirea apelor: Biserica şi Securitatea“ nu exista în prima ediţie a cărţii din 2005, semn că istoria, inclusiv cea „lentă“, ecleziastică, se accelerează şi ea. Parcă nu mai are răbdare. Textul este scris după „toamna smintelilor“ din 2007, cum o numeşte inspirat autorul. Cu toate că extrem de prudent, Neamţu ajunge direct la miezul problemei: „păcatul turnătoriei“. Acesta este analizat şi judecat atît din punct de vedere teologic, cît şi al implicaţiilor profunde, pe termen lung, ale modului însuşi de *a fi* al Bisericii în lume. Memoria şubredă a dus la fragilizarea profundă a poziţiei clerului. „Din pricina dosarelor, numeroşi episcopi au putut fi şantajaţi fie de subalternii lor, fie de meschinii agenţi electorali ai tranziţiei. Corupţia înregistrată în mediile bisericeşti este rezultatul acestei legi a tăcerii – singura care a domnit nestingherită în ultimii optsprezece ani“. Mai clar decît atît cu privire la potenţialul de armă letală al unei memorii traumatice rău asumate nu cred că se putea scrie. Este ataşată chiar şi o „epistolă a unui păstor“ – o epistolă cum nu cred că va fi asumată vreodată din partea unui preot sau ierarh acuzat de colaboraţionism, dar care îşi păstrează întreagă valoarea de exemplu.

ASCOR

În mod vizibil, Asociaţia Studenţilor Creştin-Ortodocşi din România (un „brand spiritual de succes“ al anilor '90, dacă ar fi să utilizăm limba de lemn neodîmboviţeană) îl preocupă pe Mihail Neamţu. Autorul nu ne spune în mod explicit dacă a făcut sau nu parte din această organizaţie, care ar merita într-o bună zi un studiu aparte, datorită importanţei sale pentru înţelegerea faptului religios al anilor '90. Conferinţele de mare succes organizate de ASCOR au remediat, în opinia lui Mihail Neamţu, „una dintre carenţele majore ale sistemului de învăţămînt teologic din România, lipsa unei *apercepţii* [sic] pentru fenomenul duhovnicesc“. Tot în cadrul aspectelor luminoase ale acestei organizaţii, mai ales la începutul anilor '90, sînt enumerate activităţile caritabile, „reinventarea“ studiului icoanei ortodoxe, editarea de casete şi CD-uri cu conţinut duhovnicesc. Ceea ce-l intrigă însă pe Mihail Neamţu este „tentaţia pietistă“, cu puternice tendinţe de înregimentare, ce bîntuie ASCOR-ul. Or, aici, diagnosticul social al fenomenului ni se pare extrem de judicios. Pe de o parte, este vorba de excluderea tinerilor din deciziile cu relevanţă teologică din majoritatea bisericilor locale, iar pe de altă parte, de atracţia „terapeutică“ exercitată de asemenea forme sociale *de-a-fi-împreună,* asupra unor tinere personalităţi preocupate de dimensiunea soteriologică a existenţei. „Precum odinioară Legiunea Arhanghelul Mihail, ASCOR apare ca una dintre acele entităţi, reale sau virtuale, de care un *ego* tulburat de o criză religioasă poate dispune în sens terapeutic“ – Mihail Neamţu *dixit*. În fine, declarînd deschis „respectul şi neştirbita dragoste“ pentru cei implicaţi în proiectele de succes ale ASCOR-ului de-a lungul vremii, autorul remarcă faptul că „*unele* [italice în original] filiale ASCOR se constituie în asociaţii cvasi-familiste, lipsite de verticalitate duhovnicească şi clarviziune teologică de inspiraţie patristică“. Îmi permit să adaug faptul că viitorul se anunţă dificil pentru această asociaţie; într-o lume din ce în ce mai secularizată, tentaţia închiderii în sine, cea a căderii în răspunsuri emoţionale imediate şi cea a diabolizării facile a celuilalt sînt capcane mortale.

Prezenţa publică a Bisericii după 1990

Mihail Neamţu arată într-o crudă lumină starea de fapt din mănăstirile ortodoxe, unde „votul ascultării este confundat adesea cu arta obedienţei şi lecţia ticurilor verbale“, dar şi prezenţa luminoasă a părintelui Teofil de la Sîmbăta de Sus şi atmosfera extraordinară a serilor duhovniceşti, pline de „taina firescului“. Un experiment unic de cateheză colectivă, una din reuşitele majore ale prezenţei publice a Ortodoxiei româneşti de după căderea comunismului. Dincolo de dimensiunea teologică intrinsecă a acestui volum, dacă vreţi să ştiţi cum se prezintă cu adevărat Ortodoxia românească într-un moment de răscruce, cel al modernităţii accelerate aduse de reconectarea deplină la Europa şi valorile ei seculare, citiţi cartea lui Mihail Neamţu. Bufniţele înţelepte se ascund adesea în ruinele unor clădiri în care nu mai locuieşte nimeni – poate doar stafia locului.

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

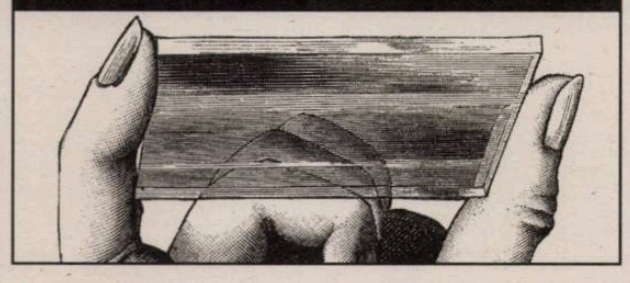

Ridicolul publicitar

Există reclame la lucruri despre care e destul de jenant să vorbeşti în public. Este vorba, de exemplu, de tampoane intime, de hîrtie igienică, de medicamente împotriva afecţiunilor prostatei, de adeziv pentru placa dentară etc. Unele spoturi reuşesc să ocolească penibilul subiectului promovat, altele îl potenţează.

De exemplu, medicamentele pentru prostată nu au reuşit pînă acum să-i inspire pe publicitari, aşa încît să evite problema delicată a „urinării dese" sau măcar s-o sugereze într-un mod decent. În unele cazuri, rezolvarea pe care au găsit-o creativii augmentează ridicolul – aşa cum se întîmplă cu spotul în care nişte bărbaţi, la cărţi, nu au altceva de discutat decît că unul din partenerii de joc se duce des la toaletă; dar se vede că cine rîde la urmă rîde mai bine, pentru că omul cu urinări dese se întoarce triumfător de la budă şi spune că asul e la el. Unde dai şi unde crapă!

În alte cazuri, publicitatea a găsit soluţii rezonabile pentru abordarea subiectelor delicate. Este situaţia reclamelor la tampoane intime care, cu rare excepţii, sînt decente şi ocolesc cu abilitate orice sursă de penibil. Unele au renunţat chiar la demonstraţia-clişeu cu lichidul albastru – aşa cum se întîmplă în spotul dedicat tampoanelor *Discreet,* unde vedem de la început pînă la sfîrşit o fată care dansează în chiloţi. Este plină de energie, iar dinamismul întregii scene nu te lasă să te gîndeşti la lucruri jenante.

La fel se întîmplă şi cu publicitatea la hîrtie igienică: de pildă, spoturile care fac reclamă la hîrtia Zewa sînt un exemplu de cum poţi promova în mod simpatic un produs care trimite la lucruri mai puţin simpatice. Clipul cu moliciunea şi delicateţea hîrtiei igienice care atrag pisica să-şi facă culcuş pe ea este admirabil în acest sens.

Dacă unele produse sînt obligate, prin natura lor, să facă trimitere la lucruri neplăcute (şi rezolvă această problemă mai mult sau mai puţin inspirat), altele caută cu lumînarea penibilul.

Este cazul unor produse alimentare care au ales să se promoveze *şi* ca medicamente – sau *în primul rînd* ca medicamente. După cum se ştie, aceasta e o manevră de marketing la modă în zilele noastre, manevră care a adus foarte multe cîştiguri celor care au adoptat-o. E ceva similar cu ideea de a pune granule albastre sau verzi în detergent – în realitate, respectivele granule nu au nimic diferit de restul prafului alb, doar că sînt colorate altfel. În schimb, se induce ideea că ar fi vorba de nişte granule „miraculoase", „inteligente" sau „cu substanţă activă".

Cam la fel se întîmplă şi în cazul iaurturilor, care ne sînt vîndute nu ca aliment, ci ca medicament. De fapt, proprietăţile invocate – uşurarea digestiei sau protejarea florei intestinale – sînt specifice tuturor iaurturilor. *Bifidus essenis* se regăseşte în multe iaurturi. Iată însă că *Activia* a ales să fie promovat în exclusivitate ca medicament.

În fine, după gafa cu sloganul de început „Activ în interior, se vede la exterior" (pentru care s-au făcut destule ironii), cei de la Danone şi publicitarii lor au mai dres busuiocul: „Activ în interior şi te simţi bine". Şi, o vreme, au făcut eforturi să evite ridicolul – în fine, e un fel de-a spune, pentru că personajele acelea (întotdeauna femei – de parcă numai femeile ar avea astfel de probleme) care mărturisesc public că sînt balonate nu pot să fie altfel decît ridicole. Acum ni se spune că respectivele au „probleme de tranzit intestinal lent". Ori au probleme de tranzit intestinal, ori au tranzitul intestinal lent – dar logica nu e punctul forte al celor care au făcut această campanie. În plus, fetele care au „probleme de tranzit intestinal lent" iniţiază mai nou o dezbatere cu mama lor. Pe cînd un congres al fetelor balonate?

Ridicolul din publicitate se pare că are valoare constantă: dacă scade într-o parte, trebuie să crească neapărat altundeva.

Cezar PAUL-BĂDESCU

Literatura în Epoca Internetului

„După cinema, fotografie şi muzică, este rîndul cărţii să intre în revoluţia digitală? Folosirea Internetului şi a noilor tehnologii obligă să regîndim practica scrisului, a editării cărţilor sau a lecturii" – iată ideea, formulată de Isabelle Lauze, de la care pleacă dosarul din *Courrier International* (nr. 906, 13-19 martie 2008) care are ca temă *„Littér@ture – comment le numérique change tout"* („Liter@tura – cum digitalizarea schimbă tot").

Dosarul preia fragmente apărute în presa din lumea întreagă, de la *The New York Times Book Review,* pînă la *Frankfurter Allgemeine Zeitung* sau *Sekai* din Tokyo.

Ni se vorbeşte despre romane colective, scrise în stil Wikipedia, despre programe de computer care-i ajută pe scriitori la scris, chiar de romane scrise în întregime de calculator, de literatură citită pe telefonul mobil sau pe suporturi digitale care imită foaia de hîrtie, dar putem citi şi comentarii mefiente faţă de puterea de influenţă pe care o poate avea Internetul asupra literaturii sau, dimpotrivă, voci care ne prezic Apocalipsa. Unii scriitori se arată speriaţi de Era Digitală, cum este Walter Kirn, care propune un boicot la adresa Internetului, alţii, cum e laureata Nobel Elfriede Jelinek, s-au adaptat rapid la noua realitate. (Elfriede Jelinek publică de 12 ani texte pe site-ul ei, iar în 2007 s-a decis să scrie un roman numai pentru Internet şi deloc pentru a fi tipărit pe hîrtie).

Tehnologia, pe repede înainte

Există lucruri care par desprinse din scrierile SF.

De exemplu, publicarea în Rusia a unui nou autor – de data aceasta digital. Editura Astrel din Sankt-Petersburg a publicat de curînd prima carte scrisă de un computer, cu ajutorul programului *PC Writer 2008,* la alcătuirea căruia a lucrat timp de opt luni o echipă de informaticieni. Romanul care a rezultat, *O dragoste adevărată*, e inspirat din *Anna Karenina,* iar stilul scriiturii este o combinaţie între Haruki Murakami şi Andrei Platonov. Cartea a ieşit într-un tiraj de 10.000 de exemplare – ceea ce este un tiraj bun pentru Rusia. Dacă Tolstoi a avut nevoie de cinci ani pentru a scrie *Anna Karenina,* computerului i-au trebuit numai trei zile pentru a termina romanul. În eventualitatea în care volumul va avea succes la public, editura promite o întreagă bibliotecă scrisă de autori electronici.

De altfel, mulţi scriitori în carne şi oase – Richard Powers, Vikram Chandra sau Marisha Pessl, de exemplu – mărturisesc că se folosesc de tot felul de programe de computer (printre care „banalul" Excel, dar şi alte programe de gestiune a proiectelor) pentru a-şi organiza universurile imaginare. „Pe măsură ce viaţa reală devine tot mai complexă, este tot mai dificil să coordonezi un roman care încearcă să-şi croiască un drum între existenţa individuală şi vastul cadru al vieţii colective" – spune Richard Powers. După cum se observă în *Courrier International,* computerul devine un aliat pentru unii scriitori, dar şi o sursă de inspiraţie.

S-a încercat scrierea unui roman şi pe modelul Wikipedia. Este vorba de „wikiromanul" *A Million Penguins,* la care au contribuit 1500 de autori şi care a fost lansat în februarie 2007. Rezultatul – care poate fi văzut pe amillionpenguins.com – este un text-fluviu, cu cîteva idei bune, dar lipsit total de coerenţă. Şi, am putea spune, şi de valoare literară.

Receptarea, la rîndul ei, a făcut în unele părţi ale lumii un pas decisiv înspre realităţile SF. În Japonia, de exemplu, romanele scrise şi difuzate pe telefonul mobil (numite în japoneză *Keitai shosetsu)* au un succes incredibil. Aceste romane abordează subiectul amorului şi se adresează adolescenţilor care vor să-şi găsească „sufletul pereche" (adică tuturor – de aici succesul). Comentatorii vorbesc chiar de un nou gen literar în cazul acestui tip de romane. Oricum, pînă la omologarea unui nou gen literar, este clar că avem de-a face cu un adevărat fenomen social.

Apocalipsa se amînă

Cea mai echilibrată poziţie din grupajul realizat de *Courrier International* este cea a lui Nicholas Clee. El este de părere că sfîrşitul cărţii nu se întrevede, totuşi.

„Dintotdeauna au existat Cassandre care au prezis sfîrşitul cărţii: radioul va înlocui lectura; apoi cinema-ul, apoi televiziunea, apoi jocurile video. Astăzi ni se spune că însăşi cartea, ca obiect, este depăşită. Dar cartea se luptă ca un diavol. Vînzările continuă să crească. Anumite opere (seria *Harry Potter,* autobiografiile celebrităţilor) bat toate recordurile. Şi ficţiunea literară, acest gen pe care unii îl numesc demodat şi elitist, continuă să-şi găsească o mulţime de cititori" – ne linişteşte Nicholas Clee. Prin urmare, putem sta liniştiţi. Cel puţin deocamdată.

Matei MARTIN

Posedată de televizor

Patrick Le Lay, fostul preşedinte-director general al celui mai popular post de televiziune din Franţa, spunea la un moment dat că „la bază, scopul canalului TF1 este să ajute Coca-Cola, de exemplu, să-şi vîndă produsul". „Pentru ca un mesaj publicitar să fie perceput – spunea Le Lay –, creierul telespectatorului trebuie să fie disponibil. Scopul emisiunilor noastre este să-l facă disponibil, cu alte cuvinte să-l distreze, să-l relaxeze, să-l pregătească în pauza dintre două mesaje. Noi vindem companiei Coca-Cola timpul creierului uman disponibil." Definind astfel audiovizualul, Le Lay simplifică enorm rolul presei. Dacă ar fi să-l luăm în serios ar însemna că programul TV e, de fapt, pauza dintre programe, în vreme ce scopul principal – informarea – nici măcar nu e adus în discuţie. Pe vremea directoratului său, TF1 era încă numărul 1 în Franţa în ceea ce priveşte audienţa şi principalul aspirator de publicitate. „Ar fi fost o crimă economică să programăm o emisiune culturală seara, la 8,30, pe un post comercial. Pînă una-alta, e treaba statului să promoveze cultura, nu a noastră" – spunea Le Lay într-un interviu care i-a adus numeroase critici şi care a pus pe jar mass-media din Franţa.

O tînără autoare propune propria critică televizuală într-o carte intitulată *Locuiesc în televizor* (Editura Art, 2008). Pornind de la teoria lui Le Lay, Chloe Delaume face o fişă de înregistrare a propriei experienţe în faţa televizorului. Cele 1451 de ore (adică mai bine de 16 luni) petrecute în faţa micului ecran sînt pretextul pentru un romaneseu despre formidabila putere de formare şi de deformare pe care o are mass-media. „Da, totul a fost doar un pretext pentru a face literatură, dar lucrurile acestea s-au întîmplat de-adevăratelea. OK, am mai şi ficţionalizat... dar am fost mereu propriul meu cobai. Am oprit experimentul în momentul în care am ajuns într-un punct mort, cînd am observat că nu îmi mai funcţionează creierul, cînd mi-am dat seama că nu mai pot, că nu mai am unde să merg mai departe. Cît timp am avut ce să explorez, cît timp încă mai aveam spirit critic, cît timp modificările fiziologice nu erau atît de grave, am continuat" – povesteşte Chloe Delaume. În „jurnalul" ei de telespectatoare, a notat toate simptomele resimţite după supraexpunerea la televizor. Autoarea se studiază cu o atenţie suspectă, sadică, aproape patologică: creştere constantă în greutate; dezechilibru la nivelul stratului superior al epidermei; papilom; migrene; stări de confuzie; angoase; pulsiuni de consum neobişnuite. Şi acesta e numai vîrful aisbergului, acestea sînt numai simptomele vizibile. Mult mai perfide sînt modificările comportamentale, cele cognitive sau cele din sfera limbajului: pe măsură ce te expui televizorului, vocabularul devine tot mai sărac, tot mai clişeizat...

Televiziunea e dăunătoare, iar abuzul de televizor poate produce efecte psihosomatice grave. Le cunoaştem din studii medicale şi cercetări sociologice, dar una e să vezi cifre, alta e ca un martor implicat să ţi le descrie direct şi tăios. Imaginile descrise de Chloe Delaume au ceva din violenţa unui *thriller,* iar cartea în sine este ca rezumatul unei intervenţii chirurgicale complicate, pe parcursul căreia chirurgul a avut de îndepărtat straturi întregi de ţesut cangrenos pentru a ajunge la organele vitale: „iradierea" creierului pare atît de severă, încît pacientul are şanse minime de recuperare. Chloe Delaume – santinela, cum se autointitulează – a parcurs drumul complet de la detaşarea critică trecînd pînă la disperare şi apoi pînă la detaşarea indiferentă faţă de propriul obiect de studiu. Din posesoare de televizor a ajuns posedată de televizor. Citiţi această carte şi gîndiţi-vă la asta de fiecare dată cînd puneţi mîna pe telecomandă.

colecția adevărul
să o lași moștenire urmașilor, urmașilor tăi!

Opere complete
Vintilă Corbul · Eugen Burada

Premiul
- despre petrol, bani și putere
Daniel Yergin

din **martie**
în librăriile din toată țara

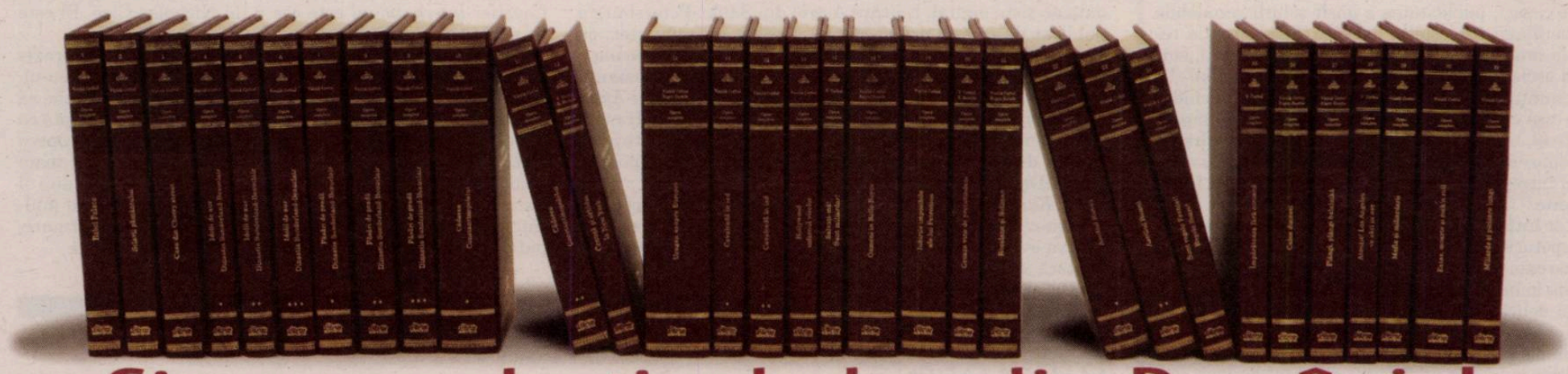

Singura colecție de lux din România!

25 de titluri în 33 de volume

Talon de comandă

☐	Babel Palace	Vintilă Corbul	50 lei
☐	Sclavii pământului	Vintilă Corbul	50 lei
☐	Casa din Cherry street	Vintilă Corbul	50 lei
☐	Idolii de aur – Dinastia Sunderland-Beauclair (3 vol.)	Vintilă Corbul	75 lei
☐	Păsări de pradă – Dinastia Sunderland-Beauclair (3 vol.)	Vintilă Corbul	75 lei
☐	Căderea Constantinopolelui (2 vol.)	Vintilă Corbul	75 lei
☐	Cenușă și orhidee la New York	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei
☐	Uragan asupra Europei	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei
☐	Cavalcadă în iad (2 vol.)	Vintilă Corbul	75 lei
☐	Hollywood – infernul viselor	Vintilă Corbul	50 lei
☐	Salvați-mă! Sunt miliardar!	Vintilă Corbul	50 lei
☐	Oameni în Rolls-Royce	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei
☐	Iubirile imposibile ale lui Petronius	Vintilă Corbul	50 lei
☐	Groaza vine de pretutindeni	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei
☐	Roxelana și Soliman	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei
☐	Asediul Romei (2 vol.)	Vintilă Corbul	75 lei
☐	Sunt regele Franței! Regele Soare!	Vintilă Corbul	50 lei
☐	Împărăteasa fără coroană	Vintilă Corbul	50 lei
☐	Calea ducesei	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei
☐	Plângi, plângi balalaikă	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei
☐	Atenție! Los Angeles va sări în aer	Vintilă Corbul	50 lei
☐	Mafia și miliardarii	Vintilă Corbul	50 lei
☐	Extaz, moarte și rock'n roll	Vintilă Corbul	50 lei
☐	Miliarde și picioare lungi	Vintilă Corbul	50 lei
☐	Premiul – despre petrol, bani și putere (2 vol.)	Daniel Yergin	150 lei

Prin semnarea prezentului talon, îmi dau consimțământul ca Editura S.C. Adevărul Holding S.R.L. să prelucreze datele cu caracter personal de mai sus, date care pot fi transmise terților pentru a primi oferte, informații și materiale promoționale. Conform Legii nr. 677/2001, beneficiezi de dreptul de acces, de intervenție asupra datelor și de a nu fi supus unei decizii individuale, dreptul de a te opune prelucrării datelor și de a solicita ștergerea acestora prin cerere scrisă, datată și semnată, adresată societății.

Nume .....
Prenume .....
Vârsta ..... Str. ..... Nr. .....
Bl. ..... Sc. ..... Et. ..... Ap. .....
Localitate .....
Județ/Sector ..... Codpoștal .....
Telefon ..... E-mail .....

Am expediat către S.C. Adevărul Holding S.R.L., Cod Fiscal R018990288, suma de ..... lei, reprezentând contravaloarea cărților bifate mai sus, cu mandatul poștal / OP nr. ..... din data . ..... în contul:
RO74 ABNA 4100 2641 0031 7469 deschis la ABN AMRO BANK S.A. Centrala București

Semnătura .....

Trimite talonul de comandă prin poștă la Editura Adevărul Holding OP 33 - CP 110, sector 1, București sau prin fax: 021.407.54.81

Relații la: 021/407.76.40., 021/407.76.41 , 021/407.76.38 sau carte@adevarul.ro

„Iubim cinematografia şi solidarizăm naţionalist“

– interviu cu Mihai DOBRE (Şuie Paparude) –

Înfiinţată în 1993, Şuie Paparude este cea mai longevivă trupă electro de la noi, respectată atît în zona platanelor, cît şi în cea a chitarelor. Există chiar un anume consens în ce priveşte valoarea muzicii lor: în topul revistei Sunete *al celor 100 de nume care contează în istoria muzicii româneşti, Şuie Paparude s-a situat pe locul 35. De curînd au scos al şaptelea album al lor:* A fost odată... *(Cat Music/Media Services), căruia Matei Florian i-a dedicat cronica din nr. 210 al revistei.*

Cum aţi pornit şi de ce mai cîntaţi după 15 ani?

Am pornit din simplul motiv că sîntem în stare să exprimăm ceva. La început poate că nimeni dintre noi nu credea că vom ajunge unde am ajuns şi, poate, tocmai abordarea mai relaxată a actului de creaţie ne-a ajutat să ne impunem în faţa altora. Cîntăm şi după 15 ani pentru că mai avem ceva de spus. Şi stai să vezi ce o să urmeze.

Cum v-aţi gîndit să-l cooptaţi în trupă şi pe Cezar Stănciulescu aka *Junkyard? O mutare foarte fericită, de altfel. S-au îmbunătăţit vizibil versurile, neaşteptat de lucrate & inspirate pentru o trupă electro – piesa „Trei oameni“ îmi pare a fi o biografie electro-*fantasy *minimalistă* –, iar vocea lui a prins foarte bine, şi la radio, şi în cluburi...*

Aşa ne-am gîndit şi noi. El a venit peste Şuie, Şuie l-a plăcut şi am făcut echipă. Acum purtăm brandul Şuie Paparude în egală măsură A fost exact catalizatorul de care aveam nevoie după o perioadă de opt ani.

Noul album continuă stilul de pe Scandalos; *se poate spune că aţi găsit „formula“? Cum ai sintetiza muzica voastră pentru cititorii* Dilemei vechi *care nu v-au ascultat niciodată?*

E greu să faci acest lucru, să îţi sintetizezi muzica. *A fost odată...* este un album de muzică electronică, cu un *sound* profund îmbunătăţit, cu accentele rigoristice de techno şi electro, dar în stilul propriu Şuie Paparude. Şi, bineînţeles, umorul subtil al lui Junkyard în versuri.

Reluaţi într-o variantă remixată prima voastră piesă de succes, „La mare...“. Se poate spune că piesa aceasta este capul de afiş al tuturor pieselor estivale ce au urmat?

În 1995, cînd a apărut, piesa a fost într-adevăr un *boom* mediatic în ceea ce o priveşte. Poate şi datorită faptului că mesajul piesei era exact precum un ceas elveţian cu cuc. Crezi tu că există o logică absconsă aici? Uite, nu m-am gîndit la asta. Dacă e aşa, atunci merit o îngheţată!

Ce înseamnă în România să fii mainstream *şi ce înseamnă să fii* underground? *Voi unde v-aţi situa, dat fiind că muzica voastră, deşi se difuzează la radio, numai comercială nu e?*

Mainstream, underground şi comercial sînt nişte atribute care ar trebui rostite numai dacă ai unde să fugi după. Nici măcar catalogarea *gay/straight* nu e atît de domestico-banală. Şi tocmai pentru că ne caracterizează decenţa în abordare, ar fi absolut nepotrivit să dăm o sentinţă muzicii noastre, atîta timp cît asta implică şi o caracterizare a publicului Şuie Paparude. E bine să fim la radio, la fel de tare cum ne încîntă să concertăm în hale industriale.

Aţi observat de-a lungul celor 15 ani şi al celor şapte albume scoase dacă s-a schimbat în vreun fel profilul fanilor voştri?

Pe faţă şi pe verso nu s-a schimbat nimic. Fanii noştri sînt în cea mai mare parte tineri şi chiar foarte tineri, dar nu numai. Sînt cei pasionaţi de muzică electronică sau rock, iar de cîtva timp au muşcat din plăcinta pufoasă Şuie Paparude şi cei care nu au avut curiozitatea, pînă acum, de a-şi ascuţi urechile cu sonorităţile electro. Drept dovadă stau cei peste 100.000 de vizitatori, în trei luni, de pe site-ul *youtube,* ai clipului „A fost odată...“

Vă place ce se cîntă pe la noi? Fă un mic exerciţiu de admiraţie.

Nu am cum. Cu foarte puţine excepţii, iar asta mai ales în zona producătorilor de muzică electronică. Îmi cer scuze.

Dar critica muzicală?

Nu există critică muzicală, nu există rigori impuse şi nici sisteme de valori audio. E un talmeş-balmeş unde fiecare e îndreptăţit să-şi dea cu părerea. Nu avem un Dumnezeu al nostru şi nici nu cred că am fi pregătiţi pentru asta.

Impresia mea este că românii încep să mai cumpere şi CD-uri – nici nu sînt scumpe –, nu doar să le descarce de pe oDC.

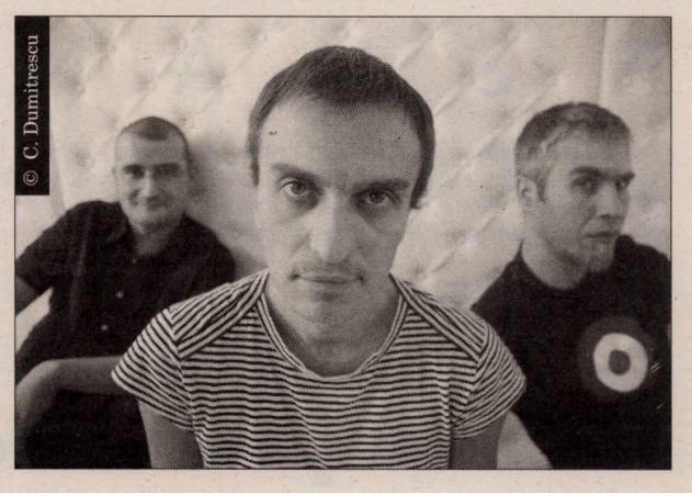

Cum e?

Impresia mea e că românii sînt departe de a-şi cumpăra CD-uri şi tot *download*-ul e sfînt. Nici nu am avea foarte multe pretenţii. Artiştii nu trăiesc din vînzări indirecte, ci mai degrabă din prestaţii *live.* Ascultătorul are la domiciliu extensia numită computer. Combina a dispărut odată cu trendul hip-hop de a te plimba cu difuzorul pe umăr prin cartier. Acum avem *playlist*-uri şi *shuffle,* se poartă club.

Numele tău de scenă este HauteCulture; cît de culturali sînteţi?

Culturali pretind a fi toţi cei care mai ţin cîte-o cravată subţire în şifonier. Muzica e o tendinţă culturală în sine. Nu sîntem pădureţi şi informaţia e în prezent atît de ieftină, încît trebuie să fii mai mult decît circumspect să nu mai prinzi cîte ceva din zbor. Ar fi ipocrit să pretindem că sîntem elitişti, oricum trăim în epoca *Reader's Digest*... Cu toţii am urmat o şcoală sănătoasă, iubim cinematografia şi solidarizăm naţionalist. Ne şade bine.

a consemnat Marius CHIVU

* *„Trei oameni au ieşit de sub pămînt cu basul, / Lumea i-a înjurat, i-a înjurat tot oraşul, / Ziceau că au uitat de tot de unde au plecat, / Ei pe rînd au rînjit şi s-au teleportat. // A patra dimensiune le-a schimbat metabolismul, / În loc de proteine ei băgau numai discuri, / Şi pentru că agenţii îi făceau din butoane / Pe rînd oamenii mei s-au transformat în megafoane.“*

PUBLICITATE

Emisii noxe: 217-322 g/km. Consum mediu de carburant: 8,2-13,5l/100km
Campania este valabilă în perioada **1 martie - 31 mai 2008.**
Importator: EIT-Forum Auto, Sos. Bucureşti-Ploieşti 165-169, tel. 021 319 06 42

Life is better lived together.

www.volvocars.ro

Volvo. for life

VOLVO

ROMÂNI ÎN EUROPA

*Imaginea României în lume este un subiect preferat în presa scrisă sau la televizor. Pe Internet, de fiecare dată cînd mai apare cîte un articol despre faptele infractorilor români din ţările Europei occidentale, curg comentariile celor care acuză sau pur şi simplu îi plîng de milă neamului din care fac parte. Pe de altă parte, recentul succes al lui Costel Busuioc e dat drept un exemplu pozitiv, iar aceiaşi forumişti anonimi devin dintr-odată mîndri că sînt români. Între aceste două extreme, nimeni nu se mai gîndeşte că această „imagine a Românei" de care se face atîta tam-tam este alcătuită, de fapt, din atitudini şi gesturi simple. (**A. P.**)*

Adina POPESCU

Feţele căzute şi privirile nesigure

Nu ştiu cum se face, dar de fiecare dată cînd mergi în străinătate, îi recunoşti din prima pe compatrioţii tăi. Chiar dacă nu vorbesc româneşte, chiar dacă nu poartă tricouri promoţionale cu *Evenimentul zilei,* European Drinks, Romtelecom sau un alt brand românesc, chiar dacă sînt acolo de mai multă vreme şi au căpătat un aer oarecum occidental. La un moment dat, un scriitor de-al nostru stabilit în Canada sesiza că este vorba despre „moaca de român". O „moacă" care, fără să aibă ceva particular, mai degrabă ştearsă şi comună, îţi aminteşte în permanenţă de cozile de la casa de marcat din Carrefour Orhideea şi de staţiile de autobuz din cartierul Berceni. Acea figură prelungă, etern nemulţumită, acea „faţă căzută", buzele strînse care ţîţîie, „dinţii-n sus" pentru că noi ne „inervăm" repede, ridurile de expresie şi privirea, mai ales privirea, în permanenţă nesigură, hăituită, în ciuda atitudinii „de jmecker" pe care o afişăm doar aşa, de faţadă.

Totuşi, românii-călători pe alte meleaguri ale lumii se împart şi ei în mai multe categorii. Cel mai uşor este să-i reperezi pe cerşetori. Se postează strategic în faţa lăcaşelor de cult, căci asta au învăţat ei în România: cei care intră în biserică chiar cu scopul de a vedea o sculptură a lui Michelangelo sînt oameni miloşi, cu frica lui Dumnezeu. Imaginea cea mai reprezentativă este cea a femeii cu un copil mic în braţe. De multe ori, are în faţă o pancartă de tipul: *„Pour* mîncare!" şi bălmăjeşte ceva de genul „Ajutaţi-mă şi pe mine, *madame... merci!*". Dacă îi întinzi o monedă de 50 de bani, la mişto, te înjură pe româneşte.

Mai sînt ţigăncile cu strategii şi metode. Îşi fac apariţia în grup, însă acţionează pe cont propriu într-un perimetru restrîns, frecventat de turişti. La Paris, le-am întîlnit la Tour Eiffel şi la o gură de metrou din Piaţa Charles de Gaulle. Îţi aţin calea, se prefac că au găsit ceva pe jos, apoi îţi arată un inel despre care poţi prespune, dacă eşti naiv, că e din aur. Îţi spun în engleză că eşti un om norocos, că inelul pierdut era sortit să fie al tău, dacă l-ai fi văzut primul, însă ele sînt dispuse să ţi-l cedeze în schimbul unei mici sume de bani, un „comision" pentru faptul că s-au aplecat după el în locul tău. Dacă ai tupeu să le spui pe româneşte o replică acidă, sînt dispuse să se regrupeze şi să te bată.

Africanii de la Sacré Coeur au o strategie asemănătoare de a face bani, bazată tot pe *bonne chance*. Te opresc ca să-ţi înfăşoare nişte fire colorate în jurul încheieturii mîinii, crezi că e un soi de ritual prietenos de prin ţările lor şi te prinzi destul de greu că, de fapt, împletesc o brăţară care te costă doar 1 euro şi e musai să o cumperi, căci îţi va aduce noroc. În timp ce împletesc brăţara, te întreabă de unde eşti, pentru a-ţi distrage atenţia. Cînd aud că eşti din România, se bucură şi-ţi pomenesc de Hagi (probabil că au învăţat pe de rost numele unor personalităţi din toate ţările lumii, ceea ce presupune un mic efort de voinţă care ar putea chiar să merite 1 euro!).

Tot uşor vei recunoaşte familiile care îşi permit să-şi petreacă vacanţa în străinătate. Faptul că vorbesc excesiv de tare şi comentează tot ce văd pe stradă atrage imediat atenţia asupra lor. De obicei, membrii familiei, adică mama, tata şi unu sau doi copii, sînt în permanenţă certaţi sau se ceartă din cauza unor motive cum ar fi de ce s-au dus acolo şi nu s-au dus dincolo, ce obiective turistice vor bifa în continuare (fiecare vrea într-altă parte), dacă să-şi ia sau nu cîte o shaorma la prînz, dacă să ia metroul sau să meargă pe jos, sau din cauza banilor de la teşcherea care sînt număraţi. Cîteva replici: „Nu bem nici o bere la terasă. E şase euro. Nu mai bine luăm cîte una la cutie şi o bem în parc?", „Nu înţeleg la ce-ţi trebe ţie poşeta aia? Mai ai cinci la fel, acasă!", „Vrei să dai doi euro pe un vece? Mai ţine-te şi tu puţin că acuma ajungem la hotel!".

Fascinantă este şi conştiinciozitatea cu care românii vizitează „obiectivele", cu aceleaşi feţe căzute şi priviri pline de scepticism, de parcă nimic nu ar putea fi, în ochii lor, demn de vreo admiraţie. Cu o precizie de ingineri, apreciază înălţimea, lăţimea şi grosimea monumentului, pentru ca apoi să se întoarcă acasă şi să povestească: „N-ai ce vedea la Atena! Nişte pietre!". Totuşi, nu pierd ocazia de a se fotografia cu domul, palatul, fîntîna sau turnul în spate, pentru că e musai să arate la serviciu că n-au pierdut timpul degeaba, că n-au făcut doar *shopping,* ci s-au şi „culturalizat".

Vei recunoaşte pe străzile europene şi tineretul studios care a prins burse „afară" sau pe cei trimişi de părinţii cu bani ca să caşte gura. Sînt ceva mai dezinvolţi, mai senini, însă cu timpul vor purta o singură amprentă: scîrba faţă de tot ce înseamnă România. Două tinere sorbeau *ice tea* cu paiul pe o terasă din Bruxelles şi discutau lejer, cu un (încă) puternic accent ardelenesc, despre un anume Michel care era un fel de *team leader,* dar în acelaşi timp era şi *downshifter*. Le-am întrebat unde pot găsi un telefon de tipul „plăteşti cît vorbeşti". S-au uitat la mine lung, fără nici un fel de bucurie, mi-au indicat vag o direcţie oarecare unde au precizat că se găsesc nişte *shop*-uri arăbeşti (şi în acel moment au strîmbat din nas), după care, deşi eram nelămurită, au început să mă ignore, un semn că politeţea lor de tip occidental are totuşi o limită.

Ar mai putea fi pomeniţi românii snobi care strîmbă din nas cu discreţie, evită locurile aglomerate, fac comentarii culte, cheltuie mai mult decît îşi permit şi, cînd nu mai au nici un chior, devin boemi. O doamnă îmbrăcată într-un poncho şi însoţită de fiica sa adolescentă atingea exponatele din expoziţia permanentă de artă contemporană de la Centrul „Pompidou", pipăia şi aprecia calitatea materialelor folosite, apoi îi explica fetei că şi artistul cutare de la Bucureşti are acelaşi stil, dar păcat de el că e alcoolic, a avut o bursă la Lyon şi a ratat-o. Ştiam cine era artistul cu pricina şi m-a mirat faptul că vizitatoarea unuia dintre cele mai interesante muzee din Paris se raporta tot la viaţa culturală din România, dar mai ales la micile bîrfe şi meschinării.

Cu toate aceste tipuri de români plecaţi, stabiliţi sau în tranzit prin Europa occidentală şi cu multe altele (cum ar fi mamele şi mătuşile venite în vizită la copii, angajaţii la negru, damele de companie etc.) te întîlneşti de-a valma la întoarcere, în aeroport, la coada de la *check in*. Acolo îşi împing în faţă paporniţele şi geamantanele burduşite, se calcă pe picioare şi îşi aruncă priviri pline de ură. E foarte straniu cît de puţin durează starea aceea de firesc şi de bine pe care o capeţi treptat atunci cînd eşti plecat din ţară. În timp ce aştepţi să te urci în cursa spre Bucureşti, te simţi deja în România. În avion, în momentul în care doamna parfumată cu un Chistian Dior, cumpărat de la *duty free,* îţi face scandal că nu are loc din cauza bagajului tău de mînă, faţa ţi se alungeşte brusc, privirea îţi devine opacă. Eşti conştient că ai din nou „moaca de român", deşi îţi închipuiai că ai scăpat de ea pe undeva prin Montmartre sau într-un bar plin de fum din Montparnasse.

Adina ROSETTI

Cum au cucerit românii Viena

Nu i-am invadat numai cu forţa noastră de muncă ieftină, ci şi cu cardurile noastre pline. Teribilii ani '90, cînd se făcea trafic de haine de la Istanbul, înghesuite prin autocare, în genţi şi paporniţe, s-au încheiat de mult. Românii au descoperit între timp *shopping*-ul de plăcere, satisfacţia de a-şi umple dulapul cu haine de firmă, de a avea garderoba „în tendinţe". Pentru că n-au muncit degeaba tot anul şi pentru că Viena e la o aruncătură de băţ. Şi pentru că, vorba aceea, acum sîntem şi noi europeni şi ne permitem.

La pensiune

...din primul moment, observi privirile interesate ale tipilor care învîrtesc un formular la recepţie, şuşotind între ei. Sînt atraşi irezistibil de faptul că aud vorbindu-se româneşte şi se apropie. Au şi ei o nedumerire, pentru că nu prea le au cu engleza sau germana: „Auzi, fetele, e scump aicea, la pensiune?". Le răspunzi că ai făcut rezervare pe Internet, deci preţul nu ar fi relevant pentru ei, ceea ce îi aruncă într-o nedumerire şi mai mare. „Hai, mă, dreacu-n altă parte, să mai vedem!" În drum spre cameră, dai nas în nas cu o familie – surpriză! – de români. Deduci că tocmai plecau. „Mă, da' chiar trebuia să cumperi tot magazinu'?" – exclamă soţul cu năduf, trăgînd un geamantan uriaş după el. „Hai, mă, iubi, dacă era superieftin!" – răspunde ea încîntată.

Pe stradă

„Aoleu, ce mă dor picioareleeee!" – ţipă un puşti după maică-sa, care s-a pierdut în admirarea unei vitrine de lenjerie la superofertă. Ea nu-l bagă-n seamă, ci intră cuprinsă de entuziasm înăuntru, pe poarta raiului. În drum către un obiectiv turistic, doi bărbaţi, în faţa noastră, înjură cu glas tare. Se plîng de frig, de aglomeraţie, de preţuri, de neveste. Noi ne dăm coate şi facem remarce în surdină: „Uite, vezi, românu-i tot român şi la Viena!". Unul dintre ei, înzestrat cu o burtă impresionantă, dedesubtul căreia se iţeşte o borsetă de piele neagră, ne aude şi ne apostrofează: „Ce te uiţi, dom'le, care-i treaba? Ce, ai stat în spatele meu ca să mă urmăreşti? Aşa vorbim noi, românii, mai tare!" Înjură din nou şi îşi vede mai departe de drum. Seara, la promenadă pe Mariahilferstrasse, doi prieteni se extaziază în faţa unui rastel de biciclete: „Păi, uite, mă, la ei e curat pă stradă! Şi-şi lasă bicicletele aşa, nici nu le leagă! Păi, să fi fost astea la noi, la Românica, imediat le ciordea vreunu'!". „Dom'le, nici nu se compară!" – conchide celălalt.

La magazin

...dai nas în nas cu conaţionalii la fiecare cabină de probă. Judecînd după mărimea pungilor cu care ies din magazine, ai crede că fac cumpărături *en-gros,* pe care se pregătesc să le revîndă apoi cu succes în ţară. La C&A, unde sînt ţoale ieftine, mai ales la reduceri, fetele noastre se consultă cu voce tare în faţa oglinzii: „Ia zi, fată, să-mi iau blugii ăştia?", „Da, fată, ce dracu'! Îs numa' cinci euro! Ia-ţi două perechi!".

La *shopping* la Viena nu se vine numai cu prietenele sau în cuplu, ci cu familia extinsă: nepoţi, verişoare, mătuşi. Îi recunoşti imediat pe compatrioţi: sînt întotdeauna mulţi, cară multe pungi şi vorbesc tare (de multe ori la telefon, cu rudele rămase acasă, pentru a cere păreri). Un tip înalt, bine făcut, învîrtindu-se pe lîngă rafturile de *kids,* cu telefonul la ureche, cere sfatul nevestei: „Bă, să-i iau lu' ăla micu' şi pantaloni? I-am luat decît geacă, nu ştiu... Hai, mă, dă-l dreacu', că are el destui!". Mulţi dintre vînzătorii marilor magazine sînt români, dar te lasă să-ţi exersezi chinuit engleza, să întrebi nesigur *how much?,* după care îţi răspund blazaţi „paişpe nouăjnouă".

La restaurant

...românii nu intră direct, ci studiază mai întîi lista de preţuri afişată afară. Chiar dacă tocmai au golit cardul pe un geamantan de haine de firmă, vor să ştie cu precizie dinainte cît urmează să-i coste şniţelul şi berea. Scot mobilul şi calculează preţul meniului, la cursul zilei. „Bă, e cam amendă aicea, hai să mai vedem şi-n altă parte!", „Mai ai bani pă card sau scot io nişte euro?" sînt replici pe care le poţi auzi în faţa multor restaurante vieneze.

La Nordsee, un fel de *fish-fast-food,* se stă cu tava la coadă; te uiţi în vitrină la fructele de mare şi apoi îi ceri lu' tanti de la casă ce-ţi pofteşte inima. Ce te faci însă dacă nu eşti sigur de ce vei mînca? Simplu, întrebi un prieten: „Auzi, mă, ăştia-s creveţi d-ăia... de le zice şrimpşi?". După aia comanzi, în general, mai mult decît poţi mînca, conform zicalelor româneşti „ţi-s ochii mai mari decît burta" şi „nu banii ne fac pe noi!".

La muzeu

...se cam schimbă treaba. Infuzia de limbă şi capital românesc se diluează pînă aproape de dispariţie. Se vorbeşte în şoaptă, nu sună mobile (slavă Domnului!) şi nu se înghesuie lumea la Schiele şi Klimt ca la Zara şi H&M.

La Leopold Museum însă, există o discretă prezenţă românească, pe care te bucuri să o descoperi: o expoziţie de fotografie ce documentează vestigiile industriale din fostele ţări comuniste este însoţită de un citat din Mircea Cărtărescu, *Romanian contemporary writer and poet*. Parcă îţi mai creşte un pic inima...

Şerban FOARŢĂ

Inverosimilele aventuri adevărate ale locatarului din Loch Ness

II) Cimpoiul e un uger
ce e de sunet muls,
cum sadic, de pe lujer,
şi albul crin e smuls.

Cimpoiu,-ntre unelte
de muzică, – eu cred
c-are origini celte,
ca şi textilul pled.

Fie şi dacă-i spune
bagpipe în graiul en-
glezesc, el poa' să sune
ca-n epoca La Tène

sau Hallstadt, – cînd ajunse
şi-n Dakia,-n care celţi
trăiau în neajunse
păduri cu arbori zvelţi.

Dar ce relaţie este
între *bagpipe*-ul celt
şi monstrul din poveste,
avînd o altă *Welt-*

anschauung?!... Una strînsă,
cum vom vedea apoi,
cînd bestia e constrînsă
s-asculte de cimpoi.

Cu ochii-n 3,14

DACĂ PRIVIM JUMĂTATEA PLINĂ A SUMMIT-ULUI, OBSERVĂM CĂ, ÎN ZONA AIA *PREVIZIBILĂ*, RESURSELE DRUMULUI SÎNT TOATE UNDE LE-AI LĂSAT

● Se pare că numărul accidentelor rutiere în care sînt implicaţi politicieni creşte. În aceeaşi zi, Traian Băsescu şi Mircea Geoană au fost personaje principale în tamponări auto uşoare. Dacă privim jumătatea plină a paharului, observăm că totuşi, în ultima vreme, liderii politici nu mai fug de la locul faptei. Jumătatea goală: pe măsură ce se apropie campania electorală, vor deveni din ce în ce mai nervoşi... (**M. Ş.**)

● De cînd toate televiziunile ne-au căinat, eroizat şi ne-au trimis la munte pe perioada summit-ului NATO, se aude prin Bucureşti o nouă urare ante-pascală: „Summit fericit!". (**S. S.**)

● N-o să-mi scoată nimeni din cap că accidentul sinistru de săptămîna trecută de pe Kiseleff, în care a murit o studentă de 20 de ani de la Istorie, pe trecerea de pietoni, nu e altceva decît o dovadă în plus – dacă mai era nevoie – că sîntem atinşi la rădăcină, în zona aia *previzibilă* care are de-a face cu autoconservarea şi care nu ştie legile şi procedurile, dar face gesturi reflexe şi adecvate. Înaintea oricăror programe europene, ar trebui „implementat" un „program" de reumanizare. (**S. S.**)

● În Italia e campanie electorală. Partidul Socialist şi-a făcut un clip în care se spune că Isus a fost „primul socialist din lume" (v. http://www.youtube.com/watch?v=VYAqWUOMCNs). Evident, a declanşat polemici. Eu zic că e de bine, totuşi: înseamnă că „lupta de clasă" şi-a epuizat resursele ideologice. (**M. V.**)

● Nicicînd Bucureştiul nu a arătat parcă mai frumos ca luni seară. Mai curat, mai liniştit, mai pustiu, mai calm. Oamenii, maşinile, gropile, mizeria, gunoiul, maldărele de pămînt de pe marginea drumului au dispărut cu desăvîrşire... E drept, în zonele „norocoase", dar este bine şi aşa. Încă două-trei summit-uri şi oraşul va începe, probabil, să arate normal. (**R. T.**)

● „O victorie a opoziţiei la legislativele din 29 martie ar fi cea mai rea catastrofă pentru ţară", a spus Robert Mugabe, 84 de ani, din 1980 prim-ministru, din 1987 preşedinte prim-ministru al statului Zimbabwe. În campania electorală de dinainte de alegerile de la 29 martie a spus despre contracandidaţii săi că sînt „vrăjitori, prostituate, şarlatani şi trădători, creaturi cu două capete". N-a reieşit dacă sînt toate în acelaşi timp sau pe rînd. (**M. B.**)

● Din minunile lumii: a fost deschis un hotel „planetar", adică un hotel în care fiecare etaj este alt continent! Dacă vreţi – aşadar – să călătoriţi stînd pe loc (precum bătrînul Xavier de Maistre), acum aveţi la dispoziţie camere cu vedere spre altă şi altă ilustrată: ajungi în New York, să zicem, şi-a doua zi te muţi la Hong Kong... Mă rog, astea cam seamănă, nu-i bun exemplul. Să zicem: stai o zi în Paris, a doua zi te muţi în Mumbai! Şi tot aşa. Personalul hotelului se ocupă – la rîndul lui – să-ţi mute papucii şi periuţa de dinţi, aşa că le vei găsi unde le-ai lăsat. Dacă invenţia prinde, va fi sfîrşitul călătoriei aşa cum o ştim & iubim şi triumful definitiv al sinteticului & virtualului. Ai zice „mare e grădina lui Dumnezeu" – numai că, iată, se dovedeşte a nu fi chiar atît de mare: e suficient să sari din etaj în etaj şi-ai văzut-o pe toată... (**a. l. ş.**)

CU PRECIZAREA CĂ O DECIZIE VA FI LUATĂ ÎN OGLINDĂ, DUPĂ MAI MULTE SCENE COMICE PRIN PEŞTERI DE CONDUCERE

● Titlu în presă: „Gazele nu se scumpesc de la 1 aprilie", cu precizarea că o decizie în acest sens va fi luată după summit-ul NATO. Ar fi interesant ca pe următoarea factură să apară totuşi, alături de preţul mărit, completarea: „Ha, ha, v-am păcălit!". (**M. Ş.**)

● Din ultimele minuni ale tehnicii: în toaleta unei cafenele centrale bucureştene, cînd să mă uit în oglindă... surpriză: deodată răbufnesc, pe luciul ei (aproape) imaculat, imagini, care mai de care: reclame, colorate şi jucăuşe, una la o firmă de lasere (?), alta la o agenţie de turism, o a treia la chiar firma de reclame, cred... Fascinată, am întrebat-o pe chelneriţă cum funcţionează treaba şi mi-am zis că o fi un DVD ascuns pe undeva, iar de restul sînt responsabili senzorii... M-am reîntors la toaletă, uitîndu-mă, la propriu, ca mîţa în calendar şi recăzînd în vechea concluzie: sînt o persoană a altui secol, indiferent care... (**I. P.**)

● La repetiţia generală pentru summit, am surprins mai multe scene comice cu poliţişti. Una dintre ele e cu poliţiştii din intersecţie care vorbesc ce vorbesc între ei prin staţie, pentru ca apoi să lase enervaţi aparatura la o parte şi să înceapă să se certe şi să urle unii la alţii direct, fără medierea tehnologiei. (**C. P.-B.**)

● Am urmărit pe National Geographic reconstituirea unei misiuni de luptă a trupelor SEAL în munţii afgani. Totul le-a mers pe dos. Mai întîi, elicopterul a fost lovit de teroriştii Al-Qaeda care beneficiau de avantajul terenului accidentat; apoi a fost doborît un al doilea elicopter care venise să-i ajute, opt dintre cei cincisprezece soldaţi americani au fost ucişi, alţi patru răniţi... Povestind misiunea, căpitanul scăpat ca prin minune îşi cerea scuze că, în cele din urmă, a fost nevoit să-i ucidă pe teroriştii: „Mă gîndeam: cu ce drept era viaţa lor în mîinile noastre!?". Incredibil ce-a făcut corectitudinea politică din acest Rambo! Să-ţi ceri scuze că anihilezi reţele de teroriştii care, atunci cînd nu se întreţin cu caprele prin peşteri visînd la zecile de fecioare de pe lumea cealaltă, aruncă în aer zgîrie-nori şi staţii de metrou pline cu oameni, asta e un fel de culme a poliţeţii politice! (**M. C.**)

● La intrarea în sediul Poliţiei din Udrişte, cel eliberator de permise de conducere, un afiş mare: „Interzis accesul în incintă cu pachete voluminoase". A se înţelege: „Fiţi şi voi mai delicaţi, daţi cu plicul"? Sau, înăuntru, la un ghişeu: „La acest ghişeu nu se primesc atenţii". Să încercăm, aşadar, la altul? Cineva tocmai depunea contestaţie. Picase traseul pe motivul că îşi scrisese prenumele înaintea numelui pe foaia de examen auto. Că aşa e cu unii... nu înţeleg un apropo nici dacă i-ar pocni în moalele capului. (**S. G.**)

PE ACELAŞI TON DE PE LA NOI, FIECARE SCLIPEŞTE ÎNTR-UN *REMAKE*

● În ultima vreme, nimic nu mă amuză mai tare după miezul nopţii decît emisiunea lui Sue Johanson, *Talk Sex*, de pe Zone Club. Sue, un reputat sexolog canadian care, de fapt, este o bătrînică simpatică în jur de 70 de ani, dă sfaturi erotice pe acelaşi ton cu care ne-ar povesti despre mileuri sau ne-ar împărtăşi reţete de prăjituri. Explică cum e cu orgasmul, exemplifică poziţii sexuale folosindu-se de nişte manechine în miniatură, prezintă vibratoare, lubrifianţi (pe care îi încearcă pe propria piele) şi cătuşe, ca şi cum ne-ar arăta mixerul-minune de *teleshopping*. Nimic din gestica sau din cuvintele ei nu este deplasat sau licenţios, doar firesc şi „tehnic". (**A. P.**)

● „La baionetă", „M-au trîntit!", „Fără milă", „Resemnaţi", „Arbitraj inuman", „Blat?", „Huligan", „Inadmisibil" – acestea sînt cîteva dintre titlurile foarte sugestive ale unei dimineţi de luni din *Gazeta Sporturilor*, după ultima etapă a campionatului românesc de fotbal. Mai există unul trăsnet: „Prăbuşire", dar acela este la cronica meciului Betis-Barcelona, în care catalanii au condus cu 2-0 şi au pierdut cu 2-3. Asta nu-i de pe la noi, nu-i de nasul nostru... (**R. C.**)

● În aceeaşi zi, preşedintele ţării şi preşedintele principalului partid de opoziţie au făcut accidente de maşină. Nu s-au tamponat între ei cum s-ar putea crede, ci... fiecare pe cont propriu. Nici unul nu s-a rănit, cum iarăşi s-ar putea crede. S-a rănit, în schimb, în aceeaşi zi, Preafericitul Patriarh, Daniel. Şi-a fracturat glezna. Preşedintele s-a grăbit să-i facă o vizită, semn că pentru el glezna Patriarhului e mai importantă decît genunchiul premierului. (**A. M.**)

● Daţi-mi voie să vă prezint un extras pe hîrtie din melodia „Cum Să Fiu Eu Supărat" a lui Eugen Budău, preot paroh la biserica Sfînta Cruce din Bacău: „Una cîte una / Stele-am numărat / N-a lipsit nici una / Cum am calculat. *(Refren)* Orice stea sclipeşte / Parcă îmi zîmbeşte / Cum să fiu eu supărat?". Într-adevăr, cum să fii supărat cînd Grădina Botanică a lui Dumnezeu e atît de mare şi-n ea a mai răsărit o floare? (**D. S.**)

● La cei 50 de ani ai săi, Madonnei îi trece prin minte să joace rolul lui Ingrid Bergman într-un *remake* după *Casablanca*, urmînd ca Bogey să fie Harrison Ford. Acţiunea s-ar deplasa din Marocul anilor '40 în Irakul mileniului 3! Cred că ar fi începutul unei frumoase tîmpenii. (**R. C.**)

Iaromira POPOVICI

La Tescani: istorie culturală şi sentimentală

Despre Tescani am auzit doar poveşti. De la cele legate de George Enescu, care a trăit şi compus aici o perioadă (printre altele, şi opera *Oedip),* la unele, mai romantice, ba chiar gotice, avînd-o în centru pe soţia sa, Maria Cantacuzino (despre a cărei fantomă se spune că circulă pe acolo...); continuînd, mai spre zilele noastre, cu istoria şederii acolo, în 1989, a lui Andrei Pleşu – dar şi a scrierii *Jurnalului de la Tescani;* şi ajungînd, în momentul de faţă, la taberele de creaţie pentru artişti plastici, ce se organizează aici în fiecare an, şi la bursele pentru scriitori *Pro Helvetia* ce asigură, de două ori pe an, găzduirea cîte unui scriitor român şi străin în acelaşi loc.

Locul în cauză se numeşte „Centrul de cultură Rosetti-Tescanu"; deşi, la prima vedere, o pensiune de două margarete, precum multe altele din spaţiul rural românesc, Tescaniul a rămas incomparabil mai mult de atît: un spaţiu nobil, înconjurat de o anumită aură misterioasă, dar şi un aşezămînt cultural, care a căpătat această dimensiune încă din vremea întemeietorilor săi, familia Rosetti-Tescanu: „o ramură a Rosetteştilor, întinsă pe opt generaţii, în două secole şi jumătate, a sfinţit locul ales, pare-se, de vornicul Manolache din Grozeşti pentru fiul său Ştefan, cumpărătorul din 1709, de la care a rămas din tată-n fiu: Ioniţă, medelnicerul, s-a aşezat aici gospodăreşte, Gheorghe cel destoinic, tot medelnicer, a ctitorit biserica, ridicînd şi o culă de apărare, iar viteazul căminar Dumitrache a salvat satul de răul tîlharilor" (prefaţă de T. Ch. Ciobanu la volumul Mariei Cantacuzino-Enescu, *Umbre şi lumini. Amintirile unei prinţese moldave,* traducere de Elena Bulai, Editura Aristarc, Oneşti, 2005). Dintre urmaşii acestora se distinge bunicul Mariei Cantacuzino, Costache, care desfiinţează, în 1848, „boierescul de pe propria-i moşie", îşi dezrobeşte ţiganii şi deschide şcoala satului în tinda casei sale. Pentru fiul său Dumitru, Costache va acoperi patru pereţi cu rafturi masive din „lemn de Teţcani", „pentru cărţile sosite în cea mai mare parte de la Paris" (punînd bazele viitoarei biblioteci de la Tescani), va proiecta Curtea mare şi-i va lăsa acestuia toată averea. Dumitru contribuie, la rîndul său, la ridicarea locului la rangul de aşezămînt cultural. Implicat în activităţile culturale ale epocii, el susţine reforma învăţămîntului propusă de Vasile Conta, traduce opera acestuia în franceză, frecventează Junimea bucureşteană şi Liga Culturală din Bacău, al cărui preşedinte este. Căsătorit cu Alice, şi aceasta „cu o instrucţie aleasă dobîndită la Stuttgart, iniţiată în muzică şi receptivă la toate artele", el are două fete, Maria şi Nellie, care se căsătoresc cu muzicieni: Maria – cu Enescu, după prima căsătorie cu Mihai Cantacuzino, iar Nellie – cu Maximilian Costin. Aici aveau loc serate muzicale, au fost pregătite primele numere ale revistei *Muzica,* s-au pus bazele Asociaţiei *Amicii Muzicei*. Din 1937, soţii Enescu au fost, timp de aproape un deceniu, „gazde absolute", pînă la plecarea lor din ţară.

Muzeu şi casă de creaţie

Pentru a menţine acelaşi spirit cultural al locului, George Enescu şi soţia sa, Maria (alintată Maruca), au donat locul, statului, „definitiv şi irevocabil", ca aşezămînt de cultură. Condiţia a fost ca moşia familiei Rosetti-Tescanu să fie folosită, în continuare, drept spaţiu de refugiu şi creaţie pentru artiştii din diverse domenii. Conacul, cu parcul său, la care s-au adăugat apoi încă două cabane, ajungîndu-se, în momentul de faţă, la 38 de camere, a fost tot timpul, inclusiv pe vremea lui Ceauşescu, nu doar un loc fermecător, ci şi unul de creaţie. **Georgeta Popovici,** muzeograf, ne povesteşte despre începuturile Muzeului „Enescu" de aici, dar şi ale Casei de creaţie: „Chiar din 1971 mi s-a spus că, în momentul în care se mută şcoala de aici, din Tescani, trece şi conacul în patrimoniul Culturii, şi se amenajează un muzeu şi o casă de odihnă şi recreere. Prin '74 s-a început restaurarea locului. S-a făcut chiar o investiţie foarte serioasă: exista actul de donaţie din 1947 – prin care soţii Enescu lăsau totul statului, cu condiţia să rămînă aici un aşezămînt cultural, şi el trebuia pus în practică... Locul a avut chiar multe destinaţii: şcoală agricolă, fermă de păsări, internat de elevi, şi s-a degradat. Cînd a devenit şcoala satului, oamenii spuneau că stratul de găinaţ era cam de o jumătate de metru... Au făcut şoseaua de la capul dealului, de la Moineşti, pod peste Tazlău, centrala termică şi restaurarea. S-a mai adăugat cîte o cameră, pentru că muzeul ocupa toată faţada, şi rămăsese foarte puţin spaţiu de cazare. În 1976 s-a terminat restaurarea şi a început lucrul la muzeul propriu-zis".

Muzeograf era atunci Alexandru Popovici, detaşat de la Muzeul din Bacău să facă Tescaniul. Era foarte important să fie muzeu acolo, datorită testamentului lui Enescu. Încă mai trăia Romeo Drăghici, care fusese secretarul lui Enescu şi avocatul său, ce lucrase la testamentul acestuia şi la actul de donaţie. Obiectele din muzeu au aparţinut, în mare parte, lui Enescu: Romeo Drăghici a împărţit ce rămăsese de la maestru între cele trei muzee ale acestuia (Bucureşti, Sinaia şi Tescani). „Au venit obiectele de la Bucureşti, dintre cele personale ale lui Enescu, ochelarii, bagheta, un baston, chiar şi piese de mobilier original, Louis XV. Şi pianul este al lui, şi vioara, care e particularizată: a primit-o la sfîrşitul Conservatorului, ca premiu întîi. De la Tescani s-au păstrat mai puţine, pentru că pe aici a trecut tăvălugul războiului, au intrat ruşii, s-a ocupat clădirea: e soarta tuturor conacelor din ţară. Am mai găsit în sat cîteva lucruri de-ale lui Enescu şi de-ale casei pentru că s-a jefuit... Ei aveau şi o bibliotecă foarte frumoasă, imensă, din care s-a pierdut mult. Generalul Radu Rosetti menţionează că erau titluri pe care nu le găsea nici la Biblioteca Academiei Române. Dumitru a şi primit o donaţie foarte mare de la Vasile Conta, mai ales pentru că i-a tradus *Teoria ondulaţiei universale* în franceză. Aveau şi cărţi de agronomie, ştiinţe juridice, aceasta era formaţia lor..." – îşi continuă dna Popovici povestirea.

Dintre obişnuiţii locului

Lucrurile nu au mers chiar unse. Au existat şi momente tensionate: era de aşteptat ca o asemenea „vilă", cu curte şi grădină mare (un parc de aproape 5 ha şi terenuri de 33 ha) să trezească dorinţe ascunse mai-marilor epocii, cunoscuţi că rechiziţionau cît puteau din rămăşiţele putrede, dar confortabile ale „regimului burghezo-moşieresc": „Într-o sîmbătă a Paştelui, am primit o vizită de la CC: Ilie Rădulescu, secretar de partid. Se uita de pe terasa din faţă a aşezămîntului, unde bate o lumină specială, pe care o înţeleg – şi reproduc – cel mai bine pictorii, cînd, deodată, ne-a zis: «Opriţi-vă!». Şi mi-am dat seama că ar vrea să facă acolo un loc de recreere pentru alte persoane, nu intelectuali români şi străini, cum prevedea testamentul. Atunci, Aurel Ilie Calimandric, om politic comunist, şi-a folosit relaţiile personale, şi după luni de zile am primit din nou dispoziţii să ne apucăm de treabă. S-a făcut muzeul, a venit Decorativa şi a aşezat toate camerele, a pus mochetele, perdelele... În jurul lui 1980 s-a terminat şi muzeul. Cred că imediat după cutremur au venit artiştii şi au lucrat aici la prima tabără de artă plastică. Au început întîi pe lîngă fabrica de hîrtie Letea şi au sperat că se va face acolo o hîrtie specială, de tip englezesc, pentru grafică... Au lucrat la un calendar. S-au adus fotolii-pat că nu erau destule locuri şi au venit vreo 10-15 artişti. Printre cei mai frecvenţi oaspeţi se numărau Ilie Boca, Victor Feodorov, Florin Ciubotaru, Paul Gherasim, Ileana Micodin... Şi Horia Bernea a fost foarte legat de Tescani, venea de 2-3 ori pe an, avea chiar un atelier al lui".

Tescaniul a devenit casă de creaţie doar pentru două dintre Uniuni, cea a Artiştilor Plastici şi cea a Compozitorilor. Dna Popovici spune că, după construirea ei, artiştii le-au abandonat pe celelalte la care aveau acces (Bran, Cumpătu), fascinaţi fiind de ce au găsit aici: „Primul lucru care s-a făcut au fost nişte contracte: artiştii plastici aveau 7 camere, compozitorii – 2. Ei îşi plăteau cazarea pe tot anul şi distribuiau locurile. Doritori au fost foarte mulţi: existau parcul, Tazlăul în apropiere, dealurile acestea şi lumina..."

Despre „exilul" lui Andrei Pleşu aici, de care se ştie măcar din *Jurnalul de la Tescani,* Georgeta Popovici povesteşte cu drag şi nostalgie: „Pleşu a fost o binecuvîntare pentru Tescani. Eu lucram la Muzeul din Bacău şi am auzit că va fi transferat acolo. A fost detaşat la Tescani. A stat într-o încăpere creată pentru Horia Bernea. Aici l-a prins Revoluţia. Primea cîte un telefon de la prietenul lui, Dan Hăulică, care-l sfătuia să meargă pe dealuri. Mai pornea la plimbare şi cu prietenul său Teodor Enescu, care venea în cîte o scurtă vacanţă. Ideea era să nu stea de vorbă în spaţii închise. Pe soţul meu, directorul muzeului de atunci, l-a întrebat cineva la telefon: «E adevărat că dl Pleşu lucrează la voi, la Tescani?»; «Da, e adevărat, mătură prin curte» – a răspuns el... A fost reprodus în ziarele momentului... Serile citeam aici Ilf şi Petrov, Caragiale, Zoşcenko. Se rîdea copios. Erau şi seri de muzică. Johnny Răducanu improviza la pian, dl Pleşu cînta..."

În momentul de faţă, locul nu şi-a pierdut destinaţia culturală prevăzută în actul de donaţie. Găzduieşte, în continuare, anual, tabere internaţionale pentru artiştii plastici, finalizate prin expoziţii. Şi, anul acesta încă, burse *Pro Helvetia* pentru scriitori români şi străini, precizează **Gabriela Ilaş,** actualul administrator al locului. (Printre scriitorii români ce au trecut în ultima vreme pe la Tescani se numără Sorin Gherguţ, T.O. Bobe, Bogdan Ghiu, Cezar Paul-Bădescu, Vasile Ernu.)

Dacă programul acesta se va termina, cu siguranţă vor începe altele. Tescaniul îşi va păstra potenţialul cultural, rămînînd un loc de creaţie în recluziune. Şi, de ce nu, farmecul cu tentă suprarealistă: se vorbeşte despre fantoma Marucăi, care bîntuie o anume aripă a vechiului conac. Sau, dacă nu a ei, măcar a altui membru al familiei Rosetti-Tescanu.

PUBLICITATE

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul V, nr. 217 ● 10-16 aprilie 2008 ● 24 pagini ● 3 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

Andrei Pleşu
„Diverse“
pagina **3**

Mircea Vasilescu
„Şoarecele penal şi pisica procedurală“
pagina **3**

Luca Niculescu
„Avem nevoie de apărare antirachetă?“
pagina **4**

ALEGERI LOCALE

„Democraţia este numele pe care îl dăm poporului de fiecare dată cînd avem nevoie de el.“

GASTON ARMAND DE CAILLAVET

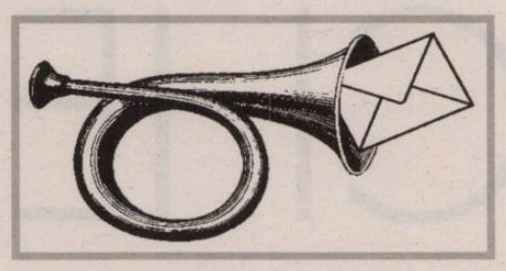

Nr. 213: *„Țară, caut locuitori"*

Didactica/dialectica predării...

Ezit cu aceste rînduri încă de la numărul tematic consacrat „Universității curate". Dintr-o oarecare pudoare personală, din teama de a vedea cuvintele așezate pe hîrtie... Totuși, tema ultimului numar al *Dilemei vechi* m-a repus pe gînduri. Și am decis să scriu. Pentru a descrie un exemplu aflat la intersecția (periculoasă...) dintre o universitate românească nu tocmai curată și țara în căutare de locuitori. Exemplul meu.

Am studiat la Școala Normală Superioară de la Saint-Cloud (Franța) ca bursier al Guvernului Francez între 1994-1996. Mi-am dat, cuminte, toate examenele, întoarsă acasă, la Universitatea „Ovidius" din Constanța. Era o vreme cînd diplomele se echivalau greu. Am terminat apoi (tot ca bursier) un doctorat în Didactologia Limbilor și Culturilor la Universitatea Paris 3 Sorbonne Nouvelle în 2002, cu cele mai înalte calificative. Am trecut printr-o susținere de echivalare la Universitatea „Ovidius" din Constanța în februarie 2003. Și m-am întors acasă. În țara care caută locuitori. „De ce n-ai rămas, mamă, să-ți faci viața undeva, afară?"

...Din 1996, sînt titular al Universității „Ovidius" și am avansat pînă la gradul de lector, obținut în februarie 2003. Am continuat și continui să particip la manifestări și rețele naționale și internaționale de cercetare în domeniul meu de specializare. Am construit un nume (atașat de fiecare dată, precum particulele de noblețe, Universității „Ovidius" din Constanța) într-un domeniu de pionierat în cercetarea universitară românească: didactica predării limbilor și culturilor. Sînt solicitată ca expert (român!) la nivel internațional pe probleme de didactica predării limbii franceze: în noiembrie 2007 am reprezentat Colectivul Internațional de Cercetare în Didactica Limbilor din Agenția Universitară a Francofoniei la reuniunea mondială de la Nouakchott (Mauritania), iar în iulie viitor voi participa la Congresul Mondial al Profesorilor de Limba Franceză de la Quebec în calitate de membru al Consiliului Științific. Și n-am plecat. Am rămas în țara care caută locuitori. „De ce nu pleci, mamă, să-ți faci viața undeva, afară?" Și totuși: la Universitatea „Ovidius" din Constanța sînt pe punctul de a deveni șomer. De doi ani sînt în proces de restrîngere a activității mele didactice, din motive pur administrative. Deși am predat Metodica predării Limbii Franceze timp de 8 ani, deși am toate specializările și calificările posibile la nivel internațional și național în acest domeniu, orele mele de Metodică au fost acordate, începînd din acest an universitar, unei asistente debutante care nu are încă doctoratul în nici un domeniu. Și care a fost angajată după restrîngerea mea de activitate. Iar eu mai predau, doar pentru un an, ore facultative de limba franceză pentru studenții de la facultățile nefilologice. Și *încă* n-am plecat. Din Universitatea (nu tocmai) curată, din țara care caută locuitori. „De ce mai stai, mamă?"

lect. dr. Monica VLAD
Universitatea Ovidius, Constanța
monicavlad@yahoo.fr

Actualități

Fermier sau țăran?

„Ce sînt eu, fermier sau țăran?" Chiar așa m-a întrebat nu de mult un gospodar dintr-un sat nu departe de București. La întrebarea mea, de unde această dilemă, mi-a răspuns că primarul comunei le spune tuturor „fermieri" și îi îndeamnă să se înscrie în „nu știu ce Asociație a fermierilor". Gospodarul meu este foarte sărac, are aproape două hectare de teren arabil în trei loturi, la distanță mare între ele și față de sat.

Cred că această întrebare și-o pun mulți truditori ai pămîntului, pentru că în ultima vreme unii lideri de opinie din presa centrală și din revistele de agricultură îi numesc „fermieri" pe toți producătorii agricoli. Ca și cum, printr-un miracol, toți țăranii au devenit peste noapte „fermieri". Problema nu are deloc un caracter minor, cum ar putea să pară la prima vedere! Aceasta deoarece noi și probabil bulgarii sîntem singurele popoare din Uniunea Europeană care mai au țărani și au menținut noțiunea de „la țară". Celelalte țări din UE nu mai au de mult țărani, iar cei din America de Nord (SUA, Canada) nu au avut niciodată. În toate aceste țări, satul este un oraș în miniatură, cu apă la robinet, canalizare, electricitate, școli, cabinete medicale, drumuri asfaltate, cu tot confortul unei existențe civilizate. Noi sîntem foarte departe de acest standard de viață și avem încă multe de făcut pentru a-l egala.

La ora actuală, cei care au cel mai mult de suferit în România sînt țăranii cu mici proprietăți funciare, total nerentabile. Ei sînt cei mai săraci oameni din România. Fără resurse financiare, fără instruire, fără utilaje pentru munca în agricultură, lăsați la discreția speculanților de tot felul. Să-i numim pe acești oameni „fermieri" este o ironie de un cinism diabolic. „Fermier" este acel agricultor care muncește pentru a vinde produsul agricol și a cîștiga bani. „Țăranul" practică o agricultură de subzistență, ca să aibă ce mînca de la o zi la alta. Ca să practice o agricultură cu scop comercial, „fermierul" trebuie să lucreze cel puțin 30-50 de hectare de teren arabil (în funcție de zonă și de calitatea pămîntului). Trebuie să aibă propriile utilaje, să fie bine instruit, la curent cu tot ce este nou în tehnica agricolă. „Țăranul" practică o agricultură artizanală, bazată pe amintiri din copilărie, fără investiții, cu plugul tras de cai și cu sapa în mînă toată vara. „Fermierul" este sau ar trebui să fie ajutat de organizațiile profesionale ale Asociațiilor de fermieri. Eu am convingerea că *agricultura României, în ansamblul ei, ar trebui condusă de Asociațiile profesionale ale fermierilor*. Ar trebui să existe și să funcționeze Asociația cultivatorilor de grîu, porumb, floarea-soarelui etc. etc., Asociația crescătorilor de vaci, porci, oi etc., etc., Asociația pomicultorilor, a legumicultorilor, a viticultorilor etc. Ministerul Agriculturii ar trebui să se ocupe de aspectele legislative, de încurajarea anumitor acțiuni pentru export, de extinderea sau diminuarea suprafețelor cultivate cu anumite plante, prin politica subvențiilor, și de instruirea permanentă a fermierilor. În rest, îndrumarea tehnică curentă ar trebui să revină Asociațiilor profesionale ale fermierilor, în strînsă colaborare cu Institutele și stațiunile de cercetări agronomice și cu Universitățile Agricole.

Dacă această gîndire s-ar realiza în mod practic, pe teren, sînt convins că țăranii se vor convinge că este mai rentabil să-și unească pămînturile în asociații de 30-50 de hectare și să practice o agricultură cu scop comercial. Repet: ei își vor îmbunătăți standardul de viață și, sub aripa ocrotitoare a Asociațiilor profesionale, vor deveni cu toții „fermieri".

dr. ing. Paul VARGA
str. Aurului nr. 20, Bl. 1, ap. 26
București

...Mă-sa de tristețe!

În viață sînt trei tipuri de oameni: oamenii care urmează, oamenii care sînt urmați și rebelii. Dacă stăm să ne uităm la noi și la – să zicem – cinci prieteni apropiați, vom observa că toate cele trei categorii vor avea măcar un „locatar" dintre cei pe care i-am analizat.

Umanitatea și-a căutat dintotdeauna conducătorii, aceștia au venit și au confirmat sau nu. Oamenii au ales fie să cadă de acord cu conducerea pe care chiar ei au chemat-o (liderii sînt lideri, doar pentru că ceilalți nu sînt) sau să se răzvrătească împotriva lor, devenind astfel rebeli. Vă rog să observați că am scris „conducerea pe care chiar ei au chemat-o", în loc de „conducerea pe care chiar ei au ales-o" pentru că – să fim serioși – sînt mult mai mulți cei care s-au autoproclamat, față de cei care au fost proclamați.

Și acum să ajungem la subiectul discuției noastre: vulgaritatea în ziua de azi. Oamenii iubesc influența, puterea, respectul, dar ele pot fi găsite numai la lideri. Iar dacă liderii nu sînt învestiți, ei se vor numi singuri. Cum în societatea de azi dorința de putere crește, iar educația morală scade, oamenii se vor impune cum pot ei mai bine: prin violență. În om există instinctul animal de a-și rezolva conflictele cu semenii săi prin bătaie, lovire, distrugere. Cum totuși nu sîntem chiar animale, violența umană poate fi de mai multe feluri: verbală și fizică. Să luăm o persoană cu o educație nu foarte bună primită de la părinții săi, un anturaj care pune accent pe respect (de asemenea lipsit de educația „celor 7 ani de acasă") și vom avea un personaj care va folosi numele organelor sale genitale pe post de strigăt de luptă. Trist.

Problema de față nu este generată de o educație morală foarte proastă *per total*, ci mai degrabă de o educație morală proastă în particular. Vulgaritatea este un microb în stare latentă care se află în noi încă de cînd ne-am născut, este ca o întoarcere la origini (în care vulgaritatea nu era considerată vulgară) și de aceea este mai impunătoare și mai ușor de impus decît o minte cultivată. Un om care înjură, care își ridică mușchii în slăvi și care se afirmă prin nenumăratele tatuaje de pe corp (adevărate citate intelectuale) este mai influent decît cineva care îl citește pe Slavici sau îl citează pe Eminescu sau o admiră pe Ana Blandiana. Din păcate, nevoia de a impresiona devine mai acută, iar metodele devin mai neolitice. Urmează să luăm bîte de lemn și pietre și să ne dăm în cap cu ele. Stai, de fapt facem și asta. Trist.

Cînd am citit subiectul pe care l-ați propus în numărul trecut, mi-au sărit în cap cel puțin trei oameni care ar putea să fie catalogați drept „vulgari" (eram indulgent, pe moment). Deși îmi consider anturajul destul de bun, oameni ca aceștia există pretutindeni. Este de admirat azi dacă mai găsești un domn sau o doamnă adevărat/ă, specimene pe cale de dispariție. Spun „pe cale" pentru că cei mai vulgari membri ai societății sînt, fără doar și poate, adolescenții și tinerii. Dacă te duci într-o sîmbătă după-amiază în Parcul Tineretului din București, te așezi pe o bancă și stai să asculți persoanele din jurul tău, 3 din 4 oameni pe care îi auzi înjurînd au sub 25 de ani. Desigur, nu poți să spui despre ei că sînt proști sau că au un nivel de inteligență scăzut, dimpotrivă. Dar educația morală este la fel de importantă precum educația științifică, căci dacă nu ar fi, vom ajunge peste 20-30 de ani nici să nu ne mai salutăm, ci să ne spunem cît de mult o iubim pe mama celuilalt.

Și acum, pentru încheierea mai mult sau mai puțin previzibilă, țin să precizez să nu uitați că toți sînteți vulgari, în felul vostru. Cum zicea Einstein, totul este relativ. Lăsînd la o parte faptul că toată lumea înjură la nervi, supărare, durere, noi toți, prin prisma vulgarilor, sîntem niște vulgari ai vulgarității. Ei sînt rebelii, noi sîntem conformiștii. Noi sîntem vulgari tocmai prin faptul că nu sîntem vulgari. Dar cine mai poate înțelege lumea de azi...?

Mihai BUDA
mihai.buda@gmail.com

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărțile bune..."

WILLIAM FAULKNER – „LECȚIA DE CHIMIE"

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Cultura științifică**
- **Trăim într-o societate violentă?**

DILEMA VECHE

REDACȚIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAȘU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ȘERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacție)
Mircea VASILESCU (redactor-șef)

RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Claudiu CONSTANTINESCU
Matei FLORIAN
Șerban FOARȚĂ
Alice GEORGESCU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUȚĂ
Luca NICULESCU
Andrei PIPPIDI
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
Mădălina ȘCHIOPU
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎȚĂ

Șef Departament Abonamente:
Gabriela CRISTEA
tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64;
021-407.4565
fax: 021-407.54.67
e-mail: gabriela.cristea@adevarulholding.ro
Reclamații Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Robert SCHORR
tel.: 021-407.76.67
e-mail: robert.schorr@adevarulholding.ro

Redacția DILEMA VECHE:
Bd. Mircea Eliade nr. 2, sector 1,
012013 București.
Telefon: 231.35.00. **Fax:** 230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licență de Satiricon srl

satiricon

Tiraj 12.800
Dilema veche este marcă înregistrată
a Societății comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Diverse

● O scrisoare cu antetul Ministerului Finanţelor îmi aduce vestea bună că anul trecut am plătit un impozit mai mare decît era cazul şi că voi primi înapoi diferenţa. La data cutare, ora cutare, trebuie să mă prezint la adresa cutare ca să-mi iau banii. La data cutare, ora cutare am seminar la NEC. Care va să zică, nu pot să mă prezint. Mă informez dacă pot trimite pe altcineva, cu procura de rigoare. Da, dar procura trebuie să fie autentificată la notariat. Mă informez dacă pot fi programat în altă zi. Pot, dar mai întîi trebuie să fac o cerere, după care voi primi o nouă programare. Şi dacă noua programare va fi tot într-o zi de seminar? Aş prefera să mi se propună două-trei variante, aşa încît să o pot alege pe cea convenabilă. Se poate? Nu. Chestiunea devine, ca să zic aşa, complexă. Mi s-a calculat greşit impozitul. Pentru a repara această greşeală, ar fi fost normal să se agite cei care au greşit. În realitate, mi se cere să mă agit singur. Trebuie să alerg, să îndeplinesc formalităţi suplimentare, să mă pliez pe regimul de funcţionare al unor ghişee inabordabile. În loc să fiu despăgubit, sînt penalizat. După ce mi s-au luat banii, mi se ia şi timpul, mi se testează nervii, mi se organizează un conflict cu administraţia. Am mai păţit-o şi altădată, au mai păţit-o şi alţii. Statul român e nemilos cu cei cărora le-a greşit. Ca să-i sporeşti bugetul, trebuie să stai la coadă, ca să obţii un drept, trebuie să te zbaţi. Cine e de vină? Democraţia? Corupţia? Guvernul? Birocraţii? Dar de ce să mergem la concepte atît de pretenţioase? De ce să nu folosim termeni mai la îndemînă, mai expliciţi? Ca de pildă, netrebnicia, nesimţirea şi, mai ales, prostia. Democratica, invulnerabila, insidioasa şi mereu victorioasa prostie.

● O nouă dilemă scutură din rărunchi opinia publică: a ieşit bine chestia cu NATO sau a ieşit prost? Ne-am ales cu ceva sau ne-am chinuit degeaba? Bosumflaţii de toate culorile cred că am fost păcăliţi. Am fost un simplu hotel, un loc de pasaj pentru potentaţii planetei, „maidanezii“ americanilor, cum proclama într-o emisiune contondentă un mare maestru al analizei politice. Ba, din contră, am intrat în istorie, zic alţii, ceva mai bine dispuşi. Preşedintele nostru a stat la masă cu toţi ceilalţi preşedinţi, s-a văzut niţel şi Marea Neagră, ziarele şi televiziunile lumii au pus Bucureştii pe lista subiectelor importante. Da, dar s-a exagerat cu pregătirile şi cu măsurile de siguranţă. Am fost provinciali, am măturat curtea ca gospodinele leneşe, de frica musafirilor. Se poate, dar important e că totul s-a desfăşurat fără incidente. Pînă şi circulaţia automobilelor a fost mai fluentă ca de obicei. Cît despre pregătirile speciale dinaintea vizitei, nu fac ele parte oare din tradiţionala, străvechea, încăpăţînata noastră ospitalitate? Nu e normal să bagi gunoiul sub preş cînd eşti gazdă? Consecvent cu titlul rubricii de faţă, ar trebui să spun că lucrurile nu stau „nici aşa, nici altminteri“. Şi totuşi, cred că profitul prevalează. Am reuşit, fie şi pe baza unor culise crispate, să funcţionăm cu un anumit firesc. Nu ne-am făcut de rîs, am dovedit că putem gestiona în mod decent evenimente de anvergură, că, la o adică, ştim să facem ordine, să dăm o masă, să surîdem afabil. Traian Băsescu a rîs camaraderește şi cu Bush, şi cu Putin. Am dat o probă de normalitate. Eu, unul, sînt mulţumit. Pînă la urmă, numai două lucruri mi-au lăsat un gust prost: re-slobozirea promptă, post-summit, a haitelor de cîini vagabonzi şi alegerea vinurilor pentru dineurile oficiale: „legendare“, dar prea dulci pentru mîncărurile de-alături.

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Şoarecele penal şi pisica procedurală

Ioana Maria Vlas a fost eliberată după aproape cinci ani de arest preventiv, iar dosarul „Zambaccian“ a fost returnat la DNA de către Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie, ceea ce înseamnă că procurorii vor trebui să refacă urmărirea penală. Omul simplu care se uită la ştiri nu pricepe mai nimic din asta: rezultă că Ioana Maria Vlas a stat la închisoare degeaba, iar dosarul soţilor Năstase trebuie luat de la început, căci ce s-a făcut pînă acum nu e bine. Evident, poveştile sînt mult mai complicate, dar orice om de bun-simţ poate trage asemenea concluzii. Şi, după aceea, ajunge repede la concluzia generală: justiţia românească merge prost. Nu-i nici o noutate în asta. Problema este că, pe termen scurt, tinde să meargă şi mai prost.

Un recent raport al Societăţii Academice din România (http://www.sar.org.ro/index.php?page=articol&id=265) atrage atenţia că proiectul de lege privind aprobarea ordonanţei de urgenţă care amendează Codul Penal şi Codul de Procedură Penală, adoptat de Senat pe 19 martie 2008, „ar putea crea cel mai permisiv regim pentru infractori din Europa“. SAR se referă la cîteva articole care pot crea probleme: interceptările convorbirilor telefonice nu se mai pot face, în regim de urgenţă, printr-o autorizaţie emisă de procuror, care să fie ulterior confirmată de judecător (aşa cum se întîmplă în Germania, Belgia, Polonia, Norvegia, Olanda etc.); percheziţia domiciliară se poate face numai după prevenirea persoanei percheziţionate cu privire la obiectele sau înscrisurile pe care investigatorul doreşte să le obţină prin această procedură; procurorii au pierdut competenţa de a interzice celor urmăriţi penal să părăsească localitatea sau ţara pe durata anchetei. Concluzia SAR este că „aceste modificări subminează sistemul de ripostă împotriva criminalităţii, iar acest fapt are consecinţe grave nu doar pentru România, ci şi pentru celelalte ţări cu care avem relaţii de colaborare în materie penală“. „Celelalte“ ţări sînt în primul rînd cele din Uniunea Europeană. Pe de altă parte, SAR admite că varianta de acum este mai bună decît cea anterioară, trimisă spre promulgare şi înapoiată de preşedintele Băsescu pentru a fi reexaminată. Şi aici vine toată „frumuseţea“ poveştii... Cît de bune sînt Codul Penal şi Codul de Procedură Penală rămîne de stabilit în practică, de către specialişti. Dar „istoria“ adoptării este interesantă şi pentru noi, muritorii de rînd, cei care nu (mai) avem încredere în justiţie.

Ordonanţa de urgenţă pentru modificarea celor două Coduri a fost adoptată de Guvern pe 6 septembrie 2006 şi trimisă la Parlament pentru aprobare pe 12 septembrie 2006. Senatul a propus respingerea ordonanţei şi, pe 6 noiembrie 2006, a trimis proiectul la Camera Deputaţilor. Acolo a stat un an la Comisia Juridică, unde a fost „îmbogăţită“ cu amendamente considerate periculoase (de exemplu, interceptările telefonice nu mai puteau fi efectuate decît după prevenirea celui interceptat, şi alte asemenea „inovaţii“ care urmăreau să asigure respectarea „drepturilor celor anchetaţi“). Camera Deputaţilor a votat *în unanimitate* această variantă, cu amendamentele ei cu tot. Preşedintele României a refuzat să promulge legea şi a retrimis-o la Parlament, pe 20 noiembrie 2007, solicitînd eliminarea acelor amendamente care ar face imposibilă sau ineficientă urmărirea penală. Faţă de acele amendamente au avut însă reacţii *publice* şi ambasadorii Statelor Unite, Marii Britanii şi Olandei. (Iar dacă trei ţări de un asemenea calibru au reacţionat public e limpede că au existat reacţii şi din partea altora, pe canalele diplomatice). Senatul a rectificat unele amendamente (au rămas însă unele lucruri problematice, după cum argumentează SAR) şi a votat – din nou – *în unanimitate* proiectul de lege.

Nu-mi aduc aminte ca în cele două Camere ale Parlamentului României să fi existat asemenea unanimităţi – poate doar la votarea salariilor parlamentarilor... Aşa că „frumuseţea“ poveştii în asta constă: se „bagă“ nişte amendamente cusute cu aţă albă, se cade de acord „transpartinic“ şi se votează unanim, ca să „dăm un semnal“ că toate partidele vor reforma în justiţie, iar dacă nu ţine figura şi avem reacţii contra, revenim, mai scoatem cîte ceva din lege (dar mai şi lăsăm, să nu creadă preşedintele că e de capul lui...), şi iar votăm unanim, ca să mai dăm un semnal... Partea proastă este că acest joc de-a şoarecele penal şi pisica procedurală nu mai are loc în curtea noastră umbroasă, în care sîntem feriţi de priviri indiscrete. *Se vede totul.* Sîntem în Uniunea Europeană şi avem de respectat nişte reguli ale jocului nu doar aşa, de dragul regulilor în sine, ci pentru că îi încurcăm pe ceilalţi – oameni serioşi, pentru care dreptatea e dreptate, nu alba-neagra.

Într-un fel, era mai bine dacă se activa clauza de salvgardare în domeniul justiţiei: ne-ar fi arătat fără echivoc stadiul în care ne aflăm şi i-ar fi lăsat pe parlamentarii români cu „unanimitatea nereperată“. Departe de a fi o chestiune strict juridică şi politică, reforma în justiţie este una de mentalităţi, de „cultură“: ne-am obişnuit cu ideea că legile sînt, şi ele, „negociabile“ şi supuse interpretărilor şi pertractărilor de tot felul. Da, ştim că nu trebuie încălcate, dar avem destulă inventivitate pentru *a le ocoli.* Iar cînd o asemenea „inventivitate“ înfloreşte şi în Parlament, nici UE nu prea mai are ce face...

ținerea de minte

„APPELFELD: Niciodată n-am scris despre lucruri aşa cum s-au întîmplat. Toate scrierile mele sînt în realitate capitole ale unor experienţe nemijlocite şi totuşi nu sînt «povestea vieţii mele». Lucrurile care mi s-au întîmplat în viaţă s-au întîmplat deja, au de-acum o alcătuire, timpul le-a împletit şi le-a dat o formă. Să descrii lucrurile întocmai cum s-au petrecut înseamnă să devii sclavul memoriei, care nu-i decît un element minor în procesul creaţiei. După părerea mea, a crea înseamnă a ordona, a aranja, a alege cuvintele şi ritmul ce se potrivesc cel mai bine cu ceea ce scrii. Materialele sînt cu adevărat materiale luate din viaţă, dar pînă la urmă creaţia este o făptură independentă.“

(Philip Roth, *Operaţiunea Shylock,*
traducere din limba engleză şi note de Anca Dan,
Editura Polirom, 2008)

Luca NICULESCU

asa și pe dincolo

Avem nevoie de apărare antirachetă?

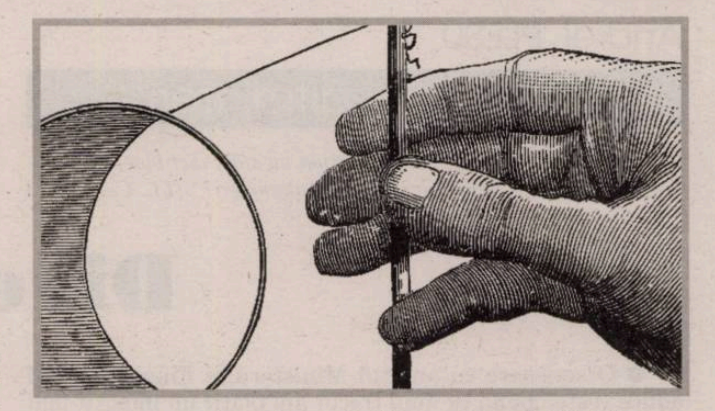

Oficialii români sînt categorici: la summit-ul NATO, România a obţinut cel puţin o victorie – includerea în declaraţia finală a unui paragraf despre scutul antirachetă. Pînă la summit-ul de anul viitor, aliaţii trebuie să elaboreze un proiect prin care scutul american antirachetă să fie completat de un dispozitiv NATO. Scutul american, care urmează să fie instalat pînă în 2013 în Cehia şi Polonia, apără o bună parte a Europei, lăsînd însă pe dinafară Bulgaria, Grecia şi România, ţări NATO. România a scos însă în faţă argumentul indivizibilităţii securităţii aliaţilor şi a obţinut menţiunea respectivă din document.

În vîltoarea summit-ului s-a vorbit puţin despre valoarea scutului antirachetă. Retorica oficială a fost una victorioasă, dar n-am aflat ce înseamnă scutul, împotriva cui ar trebui să ne apere, cît va costa şi cine va plăti.

Scutul antirachetă reprezintă o dezbatere mai veche, împinsă iarăşi în actualitate de administraţia George W. Bush după 11 septembrie 2001. Ideea i-a aparţinut însă lui Ronald Reagan, care propunea în 1983 crearea unui sistem complicat de interceptare a unor eventuale proiectile inamice, cu ajutorul unor rachete care urma să fie lansate atît de la sol, cît şi din spaţiu. Proiectul se numea „războiul stelelor", după filmul care era la mare modă în acea epocă, dar a fost abandonat din mai multe motive. Era prea costisitor, cea mai mare parte a testelor eşuaseră, iar situaţia politică mondială s-a schimbat după dezmembrarea URSS (ţară din care se presupunea că ar fi venit rachetele inamice).

Sistemul propus acum e de mai mică anvergură (nu vor fi plasate rachete în spaţiu, de exemplu) şi, teoretic, vizează rachete care ar putea veni din Coreea de Nord şi din Iran. Două dintre elementele scutului american antirachetă urmează să fie amplasate în state din Europa Centrală: un radar imens în Cehia şi 10 rachete interceptoare în Polonia. Intenţia americanilor a provocat iritarea ruşilor, care consideră că Statele Unite revin de fapt la proiectul de acum 25 de ani şi că sistemul antirachetă vizează tot Moscova, nicidecum Phenian-ul sau Teheranul.

Discuţiile cu Moscova durează de ceva vreme, dar sînt minate de neîncredere. Acum un an, Rusia a propus o colaborare cu Washington-ul, oferind o staţie radar în Azerbaidjan. Atunci, Statele Unite au refuzat politicos. Înaintea summit-ului NATO de la Bucureşti, Washington-ul a fost însă cel care a dat de înţeles că ar putea adopta pînă la urmă radarul rusesc, nerenunţînd însă la cel din Cehia. Întîlnirea de la sfîrşitul săptămînii de la Soci dintre Vladimir Putin şi George W. Bush a arătat că s-au făcut paşi înainte, dar şi că rămîn neînţelegeri. S-ar putea să avem pînă la urmă un scut comun SUA-NATO-Rusia, deşi pare destul de greu de înţeles cum poate funcţiona un sistem în care centrul de comandă să fie în trei locuri: la Washington, Bruxelles şi Moscova.

Apare şi problema costurilor: scutul american va costa aproximativ 11 miliarde de dolari. Întrebare: cît va costa scutul complementar al NATO şi cine îl va plăti? Sînt pregătite statele europene, care evită în general să suplimenteze costurile militare, să scoată din buzunar cîteva miliarde de euro pentru sistemul care va apăra doar sud-estul Europei? Cît va plăti România pentru acest dispozitiv, în condiţiile în care Bucureştiul trebuie deja să cheltuiască nu mai puţin de 15 miliarde de euro în următorii ani pentru a-şi moderniza armata?

Întrebările nu se opresc aici. Cea mai importantă vizează necesitatea scutului. Sînt de fapt capabile ţări ca Iranul sau Coreea de Nord să trimită rachete pe distanţe atît de mari? Un test făcut acum doi ani de Coreea de Nord a eşuat lamentabil, racheta scufundîndu-se în mare după cîţiva kilometri. Iranul se laudă însă că a construit o rachetă care atinge ţinte aflate la 2000 de kilometri. Adevăr sau intoxicare? – greu de aflat de la o ţară care refuză orice control internaţional. Oficialii americani spun însă că nici o precauţie nu e de prisos. Problema e însă, spun alţi specialişti, că o ţară care ar fi capabilă să lanseze rachete atît de performante ar avea şi posibilitatea de a înşela interceptoarele americane. De altfel, dacă George W. Bush este un apărător necondiţionat al sistemului, la fel ca şi John Mc Cain, candidaţii democraţi la preşedinţie sînt mult mai puţin. Hillary Clinton şi-a exprimat recent „preocuparea" pentru miliardele de dolari cheltuite într-un sistem de apărare antirachetă.

În acest moment, e greu de spus dacă proiectul îşi merită sau nu banii. La începutul secolului XXI însă, atentatele cele mai dramatice au fost realizate de organizaţii „nebuloase", nu de state, iar un scut antirachetă e inutil în cazul unor atacuri precum cele de la New York, Madrid sau Londra.

Ştiri nebăgate în seamă

● **Dreptul la frică.** După păţaniile *„horror"* trăite de călători pe aeroporturile newyorkeze „La Guardia" şi „John F. Kennedy" în ziua Sfîntului Valentin a anului 2007, cînd o furtună de gheaţă a dus la anularea a sute de zboruri, s-a decis adoptarea unei legislaţii cu privire la drepturile călătorului prin aer. Atunci, mii de pasageri au stat aproape zece ore fără mîncare, apă şi toalete funcţionale. Situaţia nu s-a îmbunătăţit apoi, pînă la sfîrşitul anului a durat practica decalării zborurilor, iar plîngerile după bagajele pierdute au cunoscut o creştere explozivă. Un proiect de lege al statului New York prevede la cît aer curat, lumină, toalete funcţionale, hrană şi băutură adecvate are dreptul un pasager obligat să aştepte în aeroport trei ore sau mai mult. Discuţia s-a împotmolit într-o dezbatere juridică: e treaba statului, a legislaţiei federale sau a companiilor aviatice să stabilească aceste reguli. Deocamdată nimeni n-a luat în discuţie dreptul cetăţeanului de a-i fi frică de zborul cu avionul.

● **Reeducare în Tibet.** Ce nu se poate realiza cu armata şi poliţia se obţine prin propagandă. După protestele violente din platoul tibetan de luna trecută, autorităţile chineze au reacţionat prin arestări şi interogatorii urmate de o viguroasă campanie de „educare". Se pare că opt oameni au fost ucişi într-un orăşel izolat din provincia Sîciuan cînd au protestat împotriva campaniei de „reeducare". În şedinţele organizate de Partid se predau cursuri despre gloria Chinei, se învaţă pe dinafară lozincile Partidului, dar momentul cel mai dur este acela cînd li se cere călugărilor tibetani să se dezică, public, de Dalai-Lama, „un lup în straie de călugăr, un diavol cu faţă umană şi cu o inimă de fiară". Aflăm din *Washington Post* (6 aprilie 2008) că săptămîna trecută, Zhang Qingli, secretar de partid al Regiunii Autonome Tibet, a dat ordin ca nu doar călugării, ci şi studenţii, funcţionarii guvernamentali şi oamenii de afaceri să participe la şedinţele de educaţie patriotică. Nu se pune problema sincerităţii acestor declaraţii, pentru că, în alt fel, ele îşi ating scopul: călugării mai în vîrstă fug, iar în mănăstiri au rămas tot mai puţini învăţaţi capabili să transmită învăţătura budistă. (**M. B.**)

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

Nişte băieţi

Nişte băieţi au mai făcut un turn. Alţi băieţi au mai aranjat o tranzacţie. Doi băieţi controlează piaţa distribuitoarelor de nu mai ştiu ce. Alţi trei tocmai şi-au vîndut *business*-ul din copilărie unei multinaţionale. Băieţii visează, finanţează şi produc. Băieţii sînt peste tot – inclusiv între fete, fetele de *business*.

Cînd iei revista de afaceri, îţi sare în ochi: uite, băiatul ăsta a început cu circa... în Danemarca. Altul a fost deştept şi-a înţeles că oamenii vor dori case în afara oraşului, şi nu chiar într-un milion de ani. Suc, rafie, covoare şi costume: primii băieţi de bani greu făcuţi ies acum la iveală. Primii antreprenori adevăraţi n-aveau rude în America şi nici părinţi în nomenclatură. N-aveau de fapt mare lucru, de unde şi pofta de a face bani. Ar fi interesant cîţi dintre băieţii de nomenclaturişti s-au descurcat cu adevărat bine pînă în ziua de azi. Cîţi dintre ei au reuşit să răzbească în management în multinaţionale şi cîţi au avut geniul de a pune ban peste ban, nu haina de fitze peste haină.

Am petrecut o săptămînă lucrînd la un proiect cu acest gen de oameni.

Sînt sigur c-aş fi trecut pe trotuarul celălalt, dacă i-aş fi întîlnit pe stradă, în 1991. Probabil că i-aş fi vorbit de rău la Liga Studenţilor, în 1992. I-aş fi dispreţuit pentru mercantilismul lor în 1996, cînd întreaga suflare patriotică se bătea să ducă CDR-ul la putere. M-aş fi uitat chiorîş chiar şi în 2000 la nişte afaceri conduse de oameni fără MBA şi fără nume anglo-saxone.

De unde vin oamenii ăştia? Din *Far-West*. Din copilăria capitalismului românesc, acea vreme cînd oamenii respectabili stăteau acasă la *Isaura*, iar oamenii răi şi cîinoşi plecau în Turcia cu marfă. În vremea cînd noi ceream să vină capitalismul brusc, prin decret-lege, şi libertatea prin demisia preşedintelui în funcţie, în vremea aceea s-au făcut averile următoarei sute de ani. Au fost trei sau patru ani în care cîteva zeci de milioane s-au strîns în cîteva zeci de mîini. Unde şi vor rămîne, Doamne fereşte doar de încă o naţionalizare!

Aceşti oameni sînt cu mult mai moderni decît societatea pe care ne-am obişnuit s-o numim civilă. Pentru ei, distanţele ideologice se parcurg repede, iar guvernele se judecă simplu, după cum a sporit averea în cursul lor. O să ziceţi că e o măsură strîmbă şi egoistă. Tot statisticile vă vor spune însă că atunci cînd au crescut *business*-urile mici, au trăit mai bine şi românii. Şi invers.

Care e secretul, cum de a reuşit o societate egalizată cu buldozerul prostiei să dea, în numai cîţiva ani, oameni perfect capabili să meargă în două picioare pe holul băncii străine, ba chiar să mai şi plece de acolo cu creditul? Ce-au oamenii ăştia înăuntru?

Să facem o pauză de ştiri aici. Acum cîteva săptămîni, oamenii de ştiinţă israelieni au publicat o cercetare din care reiese că există o genă a lipsei de scrupule. Existenţa ei a fost determinată pe un lot de oameni obişnuiţi, supuşi unor jocuri cu tentă economică, în care ei erau obligaţi să ia decizii care îi afectau pe ceilalţi, însă îi îmbogăţeau pe ei. Între cei care au luat banul (sau puterea) şi i-au lăsat pe ceilalţi să flămînzească s-a descoperit că există o genă comună.

Cercetătorii presupun că Hitler şi Stalin erau şi ei din acelaşi aluat – însă n-au mers pînă la capăt cu propunerea cea mai simplă: teste pentru candidaţi la primărie, să zicem...

Nu toţi băieţii noştri de afaceri au gena asta. Între ei am descoperit unul care a reuşit să-şi păstreze aproape 80% dintre lucrătorii cu care a început. Omul mi-a spus un lucru pe care nu l-am citit în nici un manual şi pe care nu l-am auzit de la nici un mega-manager de multinaţională.

„Oamenii trebuie să trăiască bine. Serviciul nu e făcut să chinuie oamenii. Nu de-asta am făcut fabrica! Îi recunoşti pe managerii adevăraţi – mi-a zis omul – după cît de des se duc între cei care muncesc pentru ei. Cînd te uiţi rar în ochii oamenilor e semn sigur că faci totul pentru tine."

Între spiritul rar al lui Malaxa şi realitatea egalizatoare a cutiilor de birouri şi strunguri – aici se întîmplă viaţa economică a României. Nu e loc de ea în ştiri încă sau e prea tîrziu pentru ea la ştiri. Între timp, consumăm poveşti de capră şi spadă (ninja) şi ne bucurăm că nu ni s-a întîmplat nouă.

Nu, nu chestia cu averea. Asta nu se întîmplă, se face.

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

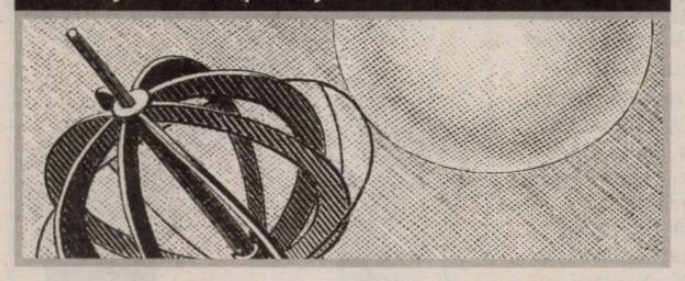

Dictatorul

Marţi, 8 aprilie, în Zimbabwe încă nu fuseseră publicate rezultatele alegerilor ţinute pe 29 martie: pentru a evita un al doilea tur, cîştigătorul ar fi trebuit să obţină peste 50% din voturile exprimate, dar conducătorul ţării din 1980, Robert Mugabe, nu e sigur că le are. Ziarele locale publică datele neoficiale: 48% pentru Morgan Tsvangirai, rivalul lui Mugabe, liderul Mişcării pentru schimbări democratice (MDC), şi 43% pentru acesta din urmă, liderul partidului Zanu-PF. Probabil că aceste cifre sînt foarte aproape de un adevăr verificat şi de ceea ce spun moderatorii internaţionali care au supravegheat procesul electoral, altfel nu se explică de ce puterea nu publică nişte cifre convenabile. Printr-un joc complicat şi cu ajutorul unor manevre politice la marginea legalităţii, sarcina publicării rezultatelor revine Înaltei Curţi de Justiţie. Înalta Curte tace. Nu numără, se gîndeşte.

Robert Mugabe, 84 de ani, a reuşit să transforme fosta colonie britanică bogată şi relativ înfloritoare într-o ţară permanent în criză: o inflaţie atingînd de la o zi la alta aiuritoarea cifră de 100.000%; penuria de hrană şi de combustibil i-a gonit pe cei care ar mai fi putut prin muncă şi iniţiativă să redreseze situaţia. După ce au dansat şi au cîntat, noii proprietari nu s-au priceput să continue o activitate economică eficientă. Programul de dezvoltare urbană, pus în practică de preşedintele Mugabe, a avut rezultate la fel de dezastruoase: în 2005, dărîmarea mahalalelor a lăsat în stradă, conform unor calcule făcute de ONU, 700.000 de oameni. Cu această ocazie, au rămas şi fără serviciu. Considerat mult timp un erou al războiului de independenţă, Mugabe şi-a folosit aura eroică pentru a instala o putere imposibil de contestat, antioccidentală, intolerantă faţă de disidenţă şi opoziţie. Faptele lui revoluţionare au fost însoţite de brutale acţiuni poliţieneşti, de atrocităţi, care pe de o parte au îngreunat formarea unei opoziţii articulate, dar pe de altă parte au stimulat dorinţa politicienilor şi a tinerilor de a se debarasa de o dictatură anacronică.

Liderul opoziţiei, Morgan Tsvangirai, produs al activismului sindical, a fost anul trecut arestat de poliţie, învinuit de „trădare" pentru că a participat la o şedinţă comună de rugăciuni. A fost bătut atît de sălbatic, încît şi el s-a speriat cînd a văzut pozele făcute de fotografi independenţi la ieşirea din arest. În 2005, partidul condus de el s-a scindat, mulţi dintre foştii săi susporteri, tineri orăşeni, îl acuză de tendinţe dictatoriale şi de pactizare cu adversarul. A mai participat la alegeri un fost partizan al lui Mugabe, care le-ar fi putut da celor compromişi cu dictatorul promisiunea impunităţii. Rezultatele tuturor acestor combinaţii sînt acum la Înalta Curte; ezitările ei se explică probabil prin căutarea unei formulări care nici să nu contrazică prea mult realitatea, nici să nu provoace violenţă.

„Pămîntul este al nostru, nu trebuie să revină albilor" – a spus Mugabe la cîteva zile după alegeri. Nu a fost doar o lozincă: sîmbătă, trei fermieri au fost forţaţi să-şi părăsească pămîntul, iar la porţile celui de-al patrulea, 50 de veterani de război ameninţau că vor trece peste orice obstacol. Au mai rămas puţini fermieri albi, dar Mugabe crede că bine ar fi să plece toţi, iar partidul de la putere e gata oricînd să-şi completeze prin acte violente ceea ce i-a lipsit la urne. Responsabilitatea pentru falimentul intern este aruncată în vechea problematică a luptei dintre albi şi negri pentru pămînt. Mugabe înlocuieşte lupta politică prin conflictul colonial, de fapt, de mult epuizat. Dacă nu se va produce o intervenţie politică externă (şi, probabil, nu se va produce, preşedintele Africii de Sud, Thabo Mbeki, cel mai calificat s-o facă, e extrem de prudent), disperarea unei populaţii sărăcite va înclina balanţa în favoarea lui Mugabe. El e stăpînul violenţei oficiale şi al maşinii de tipărit banii. Toate aceste evenimente se petrec departe de Marea Neagră, de Soci, dar ar fi o naivitate să ne închipuim că sînt fără legătură cu ele.

globul cubic

Isterie rasistă

Se pare că există sentimente colective a căror dimensiune rămîne constantă, oricît de mult s-ar modifica realitatea de unde se inspiră. Comentatorii campaniei electorale din SUA văd în victoriile senatorului de culoare Barack Obama dovada rezolvării problemei rasiale, care a marcat istoria ţării. Că este sau nu aşa se va vedea numai dacă Obama obţine candidatura Partidului Democrat şi dacă, în etapa finală, va avea mai multe voturi decît republicanul John McCain.

Ceea ce se observă în viaţa cotidiană este sentimentul tot mai puţin ascuns de latinofobie: „ambianţa ostilă cu care este confruntată o comunitate de peste 45 de milioane de membri" (săptămînalul columbian *Cambio)*. Şi editorialistul argentinian Andrés Oppenheimer denunţă „creşterea isteriei în raport cu emigranţii, încurajată de posturi de televiziune iresponsabile". În cartea sa *His Panic,* jurnalistul Geraldo Rivera afirmă că „hispanicii au devenit negrii de odinioară: sînt atacaţi pentru că pielea lor are altă culoare, fără să se facă deosebiri între cei legali şi cei ilegali". O organizaţie americană specializată în observarea grupurilor rasiste afirmă că numărul crimelor împotriva cetăţenilor latino a crescut cu 35% între 2003 şi 2006. Un asemenea grup – *Federation for American Immigration Reform* (FAIR) – este luat în serios de presă şi de Congres, deşi unele dintre organizaţiile componente afirmă supremaţia rasei albe. Ideile au şi aplicaţii practice: sînt citate propunerile unei organizaţii anti-imigranţi de a „steriliza femeile mexicane şi de a plasa mine la frontiera cu Mexicul".

E adevărat că numărul mare de imigranţi clandestini este de natură să neliniştească autorităţile pentru că traficul de persoane şi de droguri, presiunea pe serviciile de sănătate şi pe cele sociale îşi au rădăcinile în această realitate. Numai că ilegalii îşi văd de treburile lor, în timp ce „legalii" suportă privirile piezişe (şi nu numai) ale „băştinaşilor". (**M. B.**)

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Gînduri despre Karajan

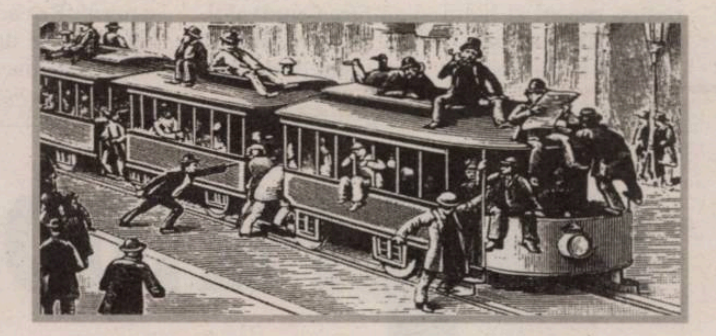

M-am întrebat mereu de ce reputaţia lui Herbert von Karajan a ajuns la dimensiuni legendare. Acum, cînd se împlinesc 100 de ani de la naşterea sa, celebrările sînt aproape obligatorii. Se vorbeşte despre el ca despre un semizeu şi despre „moştenirea" sa ca despre o comoară mai preţioasă decît oricare alta. Încă din timpul vieţii sale, convingerea generală că e un geniu era formată. Glumiţa „Mozart s-a născut la Salzburg, oraşul natal al lui Karajan" circula încă de la mijlocul vieţii sale, iar hiperexigenta presă muzicală germană îi transformase numele în supranumele „Wunder Karajan" încă din anii '30. Omul era, de tînăr, candidat la statuie. Aşadar, nu e de mirare că faima sa depăşeşte hotarul strict al muzicii clasice. Karajan este un fenomen de piaţă. La mijlocul anilor '60, Deustche Gramophon declara că o treime din venituri îi provenea din vînzarea discurilor sale. Astăzi, „industria" raportează că Herbert von Karajan este de departe cel mai bine vîndut dirijor din toate timpurile. Apoi, sau mai bine zis concomitent, Karajan este un fenomen cultural. Dacă întrebi pe cineva care nu a mers în viaţa lui într-o sală de concert ce nume de dirijor îi vine în minte, şansele cele mai mari sînt ca el să spună „Karajan". De ce? Contemporani cu el, au lucrat şi alţi aşi ai bagheţei. Nu sînt puţini cei care spun că erau chiar mai buni decît Karajan. Aşadar, de ce Kleiber nu a ajuns la dimensiunile mitice ale lui Karajan? Poate pentru că era prea reclusiv într-o lume dornică de ştiri şi fotografii. De ce nu Solti? Poate pentru că era un om prea cald şi prea simpatic într-o lume obişnuită să perceapă geniul ca pe ceva rece şi intangibil. De ce Furtwängler rămîne legendar doar în cercul *connaisseur,* iar Karajan este cel mai ştiut nume de dirijor în lume? Nu întîmplător îl alătur pe Furtwängler lui Karajan, pentru că destinul artistic al celor doi arată – cred – cît de nedreaptă poate fi istoria. E încă discutabilă trimiterea lui Furtwängler în procedura denazificării. Dar dacă ne gîndim la Karajan, care a fost cu mult mai apropiat regimului nazist decît Furtwängler şi nu a avut, din cauza aceasta, nici cea mai mică neplăcere, atunci chiar că ceea ce i s-a întîmplat lui Furtwängler apare ca o imensă nedreptate.

Poate că mai viguros decît imensul lui talent muzical a fost instinctul său de a da publicului ceea ce aştepta de la el. În acest sens, îmi amintesc o întîmplare pe care o ştiu de la Virginia Zeani. În 1957, mărea noastră soprană cînta *Traviata* sub bagheta lui Karajan, la Viena. Succesul a fost foarte mare şi aplauzele finale nu mai conteneau, aşa că interpreţii au ieşit de multe ori la rampă. Virginia Zeani îşi aminteşte că, de la o ieşire la alta, Karajan devenea tot mai ursuz şi ea nu îşi putea explica de ce. La un moment dat, în faţa sălii care aplauda în picioare, Karajan i-a şoptit scrîşnit: „Fă ca Maria!". Virginia Zeani nu a priceput ce înseamnă asta şi a părăsit scena complet nedumerită. Sigur, ştia că Herbert von Karajan dirijase multe *Traviate* cu Maria Callas, dar nu înţelegea ce anume trebuie să facă şi de ce. După încă cîteva ieşiri la aplauze, cineva din culise, sesizînd nervozitatea lui Karajan, i-a şoptit Virginiei Zeani: „Îmbrăţişează-l în faţa publicului!". La următoarea ieşire, Zeani l-a îmbrăţişat tandru pe Karajan şi publicul a erupt, pur şi simplu. Karajan s-a înseninat pe loc şi a devenit, la rîndu-i, galant, răspunzînd cu pasiune bine strunită îmbrăţişării divei. Karajan ştia bine că publicul vrea să vadă diva îmbrăţişînd maestrul. Şi asta livra.

De asemenea, Karajan a fost cel care a aruncat în aer onorariile. Nu doar că el însuşi era plătit exorbitant pentru acel timp, dar plătea exorbitant. În anii în care a fost director al Festivalului de la Salzburg, Karajan plătea vedetele invitate, la cote pe care nici un artist nu le putea visa măcar. Şi, mai mult decît că era astfel plătit şi că plătea astfel, Karajan făcea tot ceea ce trebuie ca aceste lucruri să se afle public. Apărea fotografiat în revistele *glossy* ale timpului, singur pe canapele fastuoase ori alături de doamne bine, de cai imperiali sau de avioane private, făcînd figură de aristocrat al muzicii. Încărcătura lui „von" din numele său se transmitea asupra imaginii sale. Răceala lui compusă evoca oamenilor geniul. Profilul, frumos şi rasat, îl ajuta şi nimeni nu ştia mai bine decît el însuşi cît de important este să fii filmat din profil. Mîinile, de asemenea, sînt extrem de expresive. Karajan ştia şi asta. Cînd a murit, în 1989, a lăsat o moştenire care se ridica la echivalentul la zi a 200 de milioane de euro şi o faimă enormă. Karajan dădea publicului ceea ce acesta dorea, dar şi primea de la el înzecit. Este dincolo de orice dubiu că era un mare şef de orchestră. Marca lui este aceea că putea păstra forţa muzicii temperînd tensiunea. Cred că dirijatul lui poate fi cel mai bine explicat chiar de el însuşi. În 1973, într-un *master class* la Julliard, spunea tinerilor dirijori veniţi să înveţe de la el: „Cînd eram copil, învăţam să călăresc. Cu o seară înainte de lecţia în care urma să învăţ să sar obstacole cu calul, nu am putut dormi de frică. Nu-mi puteam imagina cum pot eu, un biet copil, să ridic peste obstacolele care erau mai înalte decît mine acel animal gigantic, de zeci de ori mai mare şi mai puternic decît mine. Ei bine, am constatat în timpul lecţiei că nu trebuie să-l ridic, pentru că se ridică singur. Tot ce trebuia să fac era să-l pun pe direcţia bună, către obstacol. La fel şi cu orchestra. E prea mare pentru a putea fi ridicată de un singur om, fie el şi dirijor. O orchestră se ridică singură. Ca dirijor, tot ce trebuie să faci este să o pui pe direcţia bună". De cîte ori ascult înregistrări cu Karajan, îmi amintesc această confesiune a lui şi încerc să găsesc direcţia spre care el îndrepta orchestra sau vocile. Ca nici un altul, el conduce muzica. Nu o face, nu o găseşte, nu o interpretează. O conduce. Karajan dirija cu ochii închişi şi cu gesturi pe cît de elegante, pe atît de tensionate, sugerînd că muzica nu este nici inspiraţie, nici plăcere, ci concentrare şi putere interioară. Chiar şi lirismul nu vine din aerul bătut de aripioare de fluturi, ci din concentrare şi introspecţie. Drumul spre muzică trece prin cel mai adînc eu.

ready made

„Aşa se nasc (se provoacă) din *cerul gurei* cu aspiraţiune premergătoare sunetul *r,* din organul limbei *l,* parte din aerul ce efluă prin nas *n,* din organul buzelor *m.* Acestora corespund cu aspiraţiunea următoare sunetul palatinal *k,* sunetul limbal *t* şi sunetul labial *p.* Ceste din urmă pot acuma să esperieze modificaţiunea, cum că esprimaţi cu o uşure aspiraţiune a organului ce le produce, ele prin asta se-nmoaie."

(Profesorul dr. Enric Theodor Rötscher,
„Arta reprezentării dramatice dezvoltată ştiinţific
şi în legătura ei organică", în M. Eminescu,
Articole şi traduceri, vol. I, Editura Minerva, 1974)

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Summit

Eaproape sigur că în istoria României nu s-au adunat vreodată la un loc atîţia şefi de state şi guverne cîţi au fost săptămîna trecută la reuniunea NATO de la Bucureşti. Iar după cum au recunoscut mulţi dintre aceşti oaspeţi de vază, organizatorii s-au descurcat neaşteptat de bine. Îmi permit să completez opinia lor cu simpla mea impresie de jurnalist acreditat la un asemenea tîrg politic planetar, din ziua cea mai importantă a lui, în care s-au luat şi marile decizii. Ajuns la staţia de metrou Izvor, am fost îndrumat cu gesturi ferme de către ofiţerii SPP spre o breşă din gardul mobil instalat de jur împrejurul parcului. Mi s-au cercetat cu de-amănuntul acreditările, două legitimaţii cu poză, dintre care una mare dată de SPP şi alta mai mică primită de la organizatorii NATO. Cea mică avea o poză deformată care nu prea semăna cu mine. Aveam să mă lecuiesc însă de orice complexe, văzînd că mai toţi ziariştii aveau asemenea poze hidoase pe legitimaţii (deformate probabil de calculator). Trebuie să spun că la acreditare am primit şi un rucsac cu albume, reviste, ghiduri, DVD-uri şi chiar o sticlă de vin „Conu' Alecu". Printre albume era unul cu poze dintr-o Românie pe care abia dacă o recunoşteai. Tot la fel ca poza de pe legitimaţie, numai că, spre deosebire de mine, ţara ieşea mult mai bine în poze decît în realitate.

În sfîrşit, am ajuns la cortul instalat în cealaltă parte a parcului unde scoteai cureaua, ceasul şi banii şi se făcea controlul. Am auzit cum un SPP-ist i-a spus altuia: „Vezi că ăsta-i român". Am trecut de control şi, pe cealaltă parte a cortului, mă aştepta un autobuz nou şi curat pe care scria RATB. M-am urcat şi am mers singur în el, cele două sute de metri care mai erau pînă la scara Palatului Parlamentului (am fost adică dus cu autobuzul pînă la scară). Înăuntru m-am grăbit să mă îndrept spre sala Unirii, acolo unde ştiam că se întîmplă mari evenimente. Am fost însă oprit, pentru că nu aveam destule acreditări. „Mă tem că nu veţi putea intra doar cu astea două" – mi-a spus o femeie în uniformă albastră. O doamnă, Coca, de la protocol, mi-a explicat că sînt prea mulţi ziarişti şi că doar unii au acces în sălile de lucru, iar ceilalţi trebuie să stea în centrul media şi să participe doar la conferinţele de presă comune. De înţeles. Centrul media era însă o sală cu sute de mese şi mii de ziarişti care vorbeau în toate limbile pămîntului. Asemănătoare unei uriaşe săli de bursă. Pe nişte monitoare se desfăşurau scene de la unele lucrări care erau publice. Găsirea unui loc în faţa unui calculator era o mare victorie. De îndată ce te ridicai însă, îl pierdeai, chiar dacă lăsai vreo geantă sau vreo haină pe el. Din cînd în cînd venea cîte un zvon din *lumea mare:* Pleacă delegaţia Macedoniei, Grecia s-a opus. Şi pe urmă: Nu mai pleacă, lucrurile se rezolvă. Apoi iarăşi: Pleacă macedonenii! La un moment dat, s-a anunţat că o conferinţă de presă a unui purtător de cuvînt NATO, la care cu toţii am fi avut acces, s-a anulat. Anulată a fost şi următoarea, a secretarului general. Era semn că în lumea de dincolo de ofiţerii SPP de la capătul culoarului erau certuri şi discuţii, nu se ajungea la un acord. Deodată însă, dinspre acel capăt de culoar s-a creat rumoare. Brusc, mai bine de o sută de ziarişti s-au repezit într-acolo. Pe interval s-a format un fel de vîrtej mişcător de oameni, cu camere şi bliţuri, panouri dărîmate, pantofi de damă striviţi. În mijloc am reuşit să-l zăresc pe Victor Iuşcenko, preşedintele Ucrainei. Era singurul preşedinte care s-a gîndit să treacă prin sala presei, dar a mers ţeapăn înainte, fără să se oprească o secundă şi parcă nu vedea nimic în jur. Apoi au început zvonurile despre ce se acordă şi ce nu se acordă Ucrainei şi Georgiei. Pe site-urile televiziunilor apăreau informaţii contradictorii. Nimeni nu ştia cu adevărat ce se întîmplă. Răbdare fără tutun.

La toalete era oarece coadă, la bufet, aşijderea. Un tip de aproape doi metri, un bodyguard negru, avînd în ureche acea cască cu fir spiralat, pe care o ştim bine şi din filme, stătea la coadă, la bufetul lui tanti Nuţi de la Parlament, cu pantofii lui negri lucitori şi de o mărime impozantă. A ajuns în faţă şi a cerut o pungă de chips-uri.

Înapoi în sala presei, am prins un alt vîrtej de ziarişti, mai mare chiar decît precedentul şi din sens invers. M-am uitat să văd cine se află în *ochiul uraganului* şi am constatat că era tot Iuşcenko, mergînd la fel de ţeapăn. Se întorcea de unde fusese. De data asta s-a oprit două secunde şi a zis ceva în ucraineană – cine să audă, cine să priceapă!...

În sfîrşit, cînd spre după-masă lucrurile s-au lămurit şi secretarul general NATO a început o conferinţă de presă în sala amenajată în acest scop, am constatat că, pur şi simplu, s-au încurcat limbile. Distribuitorul de sunet pe care scria *english* era în română, cel cu franceza era în engleză şi tot aşa. După conferinţă, cînd am vrut să merg la *brodcasting center* ca să transmit lumii concluziile marelui Consiliu Nord-Atlantic, am constatat că schemele pe care le primisem într-o mică agendă nu prea mi-erau de ajutor, deşi nu-mi lipseşte nici spiritul de orientare şi nici nu mă aflam pentru prima

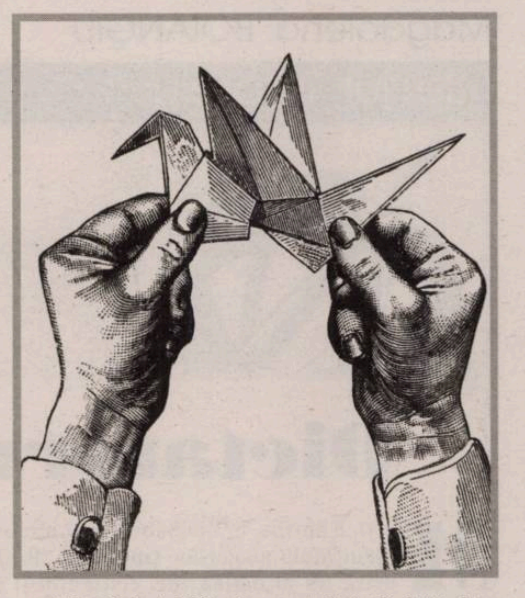

oară în Palatul Parlamentului. O fată dintre cele multe de la *Info desk* mi-a mărturisit că nici ea nu ştie (deşi era vorba de locul de unde televiziunile şi radiourile lumii transmiteau ştirile de la summit). Mi-am amintit de oamenii de la rafturile hipermarket-urilor care nu ştiu niciodată nimic. O altă fată s-a oferit însă să mă conducă şi m-a dus pe un culoar din capătul căruia a apărut un SPP-ist. De la distanţă ne-a făcut semn cu degetul că n-avem voie acolo. Ne-am întors, dar am fost din nou îndrumaţi pe drumul închis. Parcă eram într-un joc pe calculator. În cele din urmă, cu ajutorul colegelor ei şi al SPP-iştilor, fata a desluşit traseul, dar de la un punct încolo, mi-a spus că ea nu mai are acces. Eram privilegiat. Iar în drum spre cabina cu microfon, am trecut pe lîngă o intrare unde era organizat un fel de tîrg de obiecte ţărăneşti artizanale şi am auzit cum unul dintre vînzători îi spunea vecinei de tarabă: „Scrie, Marioaro, preţurile şi nu le mai tot schimba că altfel n-o să vinzi nimic la străinii ăştia".

AI 4 METODE SĂ TE ABONEZI !

1 SUNĂ!

VENIM ŞI TE ABONĂM NOI!

Sună* la 021/407.54.64 sau 021/407.54.66, de luni până vineri, între orele 9.00 şi 18.00 şi un reprezentant Adevărul Holding va veni la tine acasă sau la sediul firmei unde lucrezi, pentru contractarea unui abonament la ziarul Dilema Veche.

*Dacă locuieşti în Bucureşti, Craiova, Sibiu, Râmnicu Vâlcea, Piteşti, Cluj Napoca, Timişoara, Braşov, Suceava, Iaşi, Bacău sau judeţele Ialomiţa şi Sălaj.

SUNĂ ŞI VENIM LA TINE!

sau trimite e-mail la abonamente@adevarulholding.ro

2 SMS!

3 luni abonament

TRIMITE UN SMS DIN REŢEAUA ORANGE SAU VODAFONE LA 7409 CU TEXTUL „DILEMAVECHE"

- Costul unui SMS este de 9 euro + TVA (abonament ediţii luni-sâmbătă)
- Din reţeaua Orange vei primi un mesaj de confirmare a înregistrării
- Din reţeaua Vodafone vei primi un mesaj prin care ţi se cere confirmarea, iar costul SMS-ului de răspuns este de 0,05 euro

Dacă trimiţi până la data de 20 a lunii în curs, primeşti abonamentul începând cu data de 1 a lunii următoare. Contravaloarea SMS-ului nu se returnează. Informaţii la tel: 021/407.54.64

3 Trimite talonul!

Plăteşte prin ordin de plată sau mandat poştal şi trimite talonul de mai jos.

4 La toate oficiile poştale, agenţiile Rodipet (www.rodipet.ro), sau la celelalte firme cu care Adevărul Holding are contract de difuzare a abonamentelor. Lista completă pe www.adevarul.ro.

ABONEAZĂ-TE!

Ai până la 13,5% reducere din preţul de la chioşc!

Tel: 021-407.54.64, 021-407.54.65
Fax: 021-407.54.67
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro

Nume ..... Prenume ..... Compania* ..... Cod Fiscal* .....
(* Completaţi numai dacă plătitorul este o firmă) Str. ..... nr. ..... bloc ..... scara ..... etaj ..... ap. ..... localitate .....
judeţ/sector ..... cod poştal ..... telefon ..... e-mail .....
Adresa de livrare (daca este diferită faţă de adresa de mai sus): Str. ..... nr. ..... bloc ..... scara ..... etaj .....
ap. ..... localitate ..... judeţ/sector ..... cod poştal .....
Număr abonamente contractate ..... începând din luna ..... la:

Dilema Veche ☐ 3 luni (35 lei) ☐ 6 luni (69 lei) ☐ 12 luni (135 lei)

Cei care se abonează direct la Adevărul Holding vor completa şi rândurile de mai jos:
Am expediat către S.C. Adevărul Holding S.R.L. suma de ..... lei cu mandatul poştal/ordin de plată nr ..... din data .....
..... în cont nr. RO81 ABNA 4100 2641 0028 5818 deschis la ABN AMRO BANK SA Centrala Bucureşti.

Pentru ca livrarea abonamentului să înceapă la data de 1 a lunii următoare, plata se va efectua până la data de 20 a lunii în curs. Prin prezenta sunt de acord ca S.C Adevărul Holding S.R.L să prelucreze datele mele cu caracter personal pentru activităţi promoţionale şi să le dezvăluie terţilor conform legii nr. 677/2001. Îmi rezerv dreptul să mă opun acestei prelucrări şi să solicit ştergerea datelor adresându-mă societăţii S.C Adevărul Holding S.R.L. printr-o cerere scrisă.

Completaţi talonul de abonament cu datele de identificare solicitate şi expediaţi-l, împreună cu copia după dovada plăţii abonamentului, prin poştă, la S.C. Adevărul Holding S.R.L., OP 33 – CP 143, Bucureşti, cod poştal 014820 sau prin fax: 021-407.54.67.

Abonamentele se pot contracta: ■ la sediul S.C. Adevărul Holding S.R.L., Piaţa Presei Libere nr. 1, Corp C, sector 1, Bucureşti ■ cu mandat poştal sau ordin de plată pentru S.C. Adevărul Holding S.R.L. ■ la oficiile poştale ■ la sucursalele RODIPET ■ la firmele particulare. Pentru abonamentele contractate prin poştă, taxa este de 2,6 lei/lună pentru abonamentele luni - sâmbătă şi 3,0 lei/lună pentru abonamentele luni - duminică.

Vintilă MIHĂILESCU
...@hai-hui.ro

Lupta cu globalul

Un eveniment istoric! Ce „istoric“, domne', că face parte din rutina întîlnirilor NATO! Sîntem, pentru ei, mai mult decît un hotel de lux? Ce hotel de lux mai e şi ăsta, fără closete suficiente? Politica lumii se face astăzi la Bucureşti! Aiurea, noi am rămas tot la politica sărmăluţei! Aroganţa americană. Aroganţa rusească. Ba, prostia românească! Am negociat în genunchi... Aiurea, ne doare în cur! Capra rîioasă cu coada sus, asta e! Ba nu, oaia, căci doar un popor de proşti poate să-şi aleagă drept simbol o oaie: de la „Mioriţa“ ni se trag toate! Ce să se întîmple, nu s-a întîmplat nimic, a venit Bush şi a plecat aşa cum a venit...

A fost cetăţeanu' român cu revista presei de după. Ia să vedem ce spun şi ceilalţi:

Cu ocazia summit-ului NATO de la Bucureşti, autorităţile române au scos miile de copii din canale, i-au dus în afara Capitalei pînă la încheierea conferinţei şi au sigilat capacele de canal. Acelaşi lucru despre prostituate, cîini comunitari şi copiii străzii. Altcineva precizează: la Bucureşti, acolo unde în urmă nu cu mult timp, zecile de mii de mineri ieşeau din întunericul subteranei pentru a ataca tînăra democraţie română...

Simple vorbe'n vînt, prostii fără valoare şi sens? Cîtuşi de puţin! Nu ştiu ce s-a întîmplat la Bucureşti în plan geo-strategic, dar ştiu că pentru noi, oamenii de rînd, a fost ceea ce antropologii obişnuiesc să numească un „fenomen social total“ – în cazul de faţă, mai degrabă un „fenomen social global“. Altfel spus, pînă să înţelegem noi cum e cu mondializarea şi să o pornim (mai mult sau mai puţin) decis pe urmele ei, a venit ea la noi şi ne-a oferit un spectacol complex şi aproape complet care însă, ce să vezi, ne-a prins nepregătiţi! Căci, trebuie să o recunoaştem: nu prea dăm impresia că înţelegem ce ni s-a întîmplat!...

Nu mă refer deci la marea istorie, ci mai degrabă la istoriile multe şi mărunte, care ne privesc pe toţi şi pe care unii, mai ştiutori, le numesc *globalizare*. Un fenomen care, ne place sau nu, sîntem conştienţi de el sau îl neglijăm, ne defineşte viaţa noastră, a tuturor, şi care ar putea fi rezumat prin următoarea parafrază la o sentinţă antică: *nimic din ceea ce este global nu îmi poate fi străin*.

Pentru a discuta despre această globalizare de fiecare zi, trebuie să o distingem însă mai întîi de un alt fenomen, complementar: *mondializarea*. Dacă e să-l credem pe James Ferguson, aceasta din urmă se referă la construirea unui sistem mondial în care fiecare societate, regiune sau altă entitate politică îşi au „locul“ lor într-o ierarhie atotcuprinzătoare, sistem care ne pune pe fiecare „la locul său“. Dimpotrivă, globalizarea s-ar referi mai degrabă la circulaţia globală a informaţiei, a ideilor şi viselor, a aspiraţiilor şi nevoilor, un fel de reţea globală de comunicare în care fiecare dintre noi este tot mai mult, pe zi ce trece, un „nod“ mai mult sau mai puţin activ şi conştient. Nu prea ştiu, deci, ce s-a întîmplat la Bucureşti din punct de vedere al mondializării. Ceea ce mi se pare însă evident – şi, într-un fel, chiar mult mai important – este faptul că în aceste zile ne-am luat raţia de globalizare, că ceea ce s-a întîmplat şi s-a povestit a fost, de fapt, întîlnirea cu globalizarea, că substanţa însăşi a evenimentului numit summit a fost un fel de epifanie a globalului, care nu ni s-a mai înfăţişat niciodată pînă acum atît de aproape de plenitudinea sa, lăsîndu-ne astfel perplecşi.

Din această perspectivă, globalizarea este în toate, în cele ce sînt şi'n cele ce mîine vor rîde în soare. Este, în primul rînd, *in mente,* aşa cum îi place românului, intelectual sau nu. Mintea ultimului localnic este astfel populată de aspiraţii şi frustrări globale. Ultimul „căpşunar“ din ultimul sat visează la ceea ce se întîmplă în lumea largă, se duce să muncească unde a aflat că e mai bine, se simte marginalizat sau nedreptăţit, se întoarce aici şi îşi construieşte o casă făloasă pentru a-şi domoli frustrările şi a-şi reface imaginea de sine. Văzîndu-l, vecinul îşi vinde vaca şi pleacă şi el în străinătate sau se urcă pe un bloc şi declară că vrea să se sinucidă pentru că nu mai poate trăi aşa. Sinuciderea lui Gheorghe de pe turnul fabricii sale abandonate este, astfel, un fenomen social global.

Dacă aşa stau lucrurile şi cu ultimul om din ultimul sat, putem să realizăm mai bine ce-a fost pe capul jurnaliştilor şi oamenilor noştri publici cu ocazia acestui summit. Nu este deci de mirare şi probabil că nu este nici de condamnat frenezia cu care s-a vorbit de toate alea şi încă ceva pe deasupra. Privindu-i sau ascultîndu-i în aceste zile, aveai impresia că, de fapt, nici nu-i interesează „marea politică“ şi „soarta lumii“, ci această nemaivăzută concentrare de global pe metrul pătrat de local şi semnificaţia ce risca să le alunece printre lentile şi căşti a acestui *happening* nemaivăzut şi nemaiauzit.

Nu foarte diferit au reacţionat însă şi o serie de jurnalişti şi oameni publici „de dincolo“. Fascinaţia lor încremenită pentru minerii şi aurolacii din România, de pildă, nu este o „descriere de la faţa locului“, ci o fantasmă globală a subteranului, a unui întuneric generic care riscă să se ridice din adîncuri şi să învăluie în mod viclean o lume întreagă. O angoasă colectivă căreia Mitterrand i-a dat numele de „Europa triburilor“.

Nimic nu mai este deci doar local, nimic nu mai poate fi înţeles în limitele stricte ale localului, căci totul este legat de fantasmele globalului. Chiar şi refuzul total şi vehement al globalizării nu este decît un coşmar al globalizării.

PUBLICITATE

PUBLICITATE

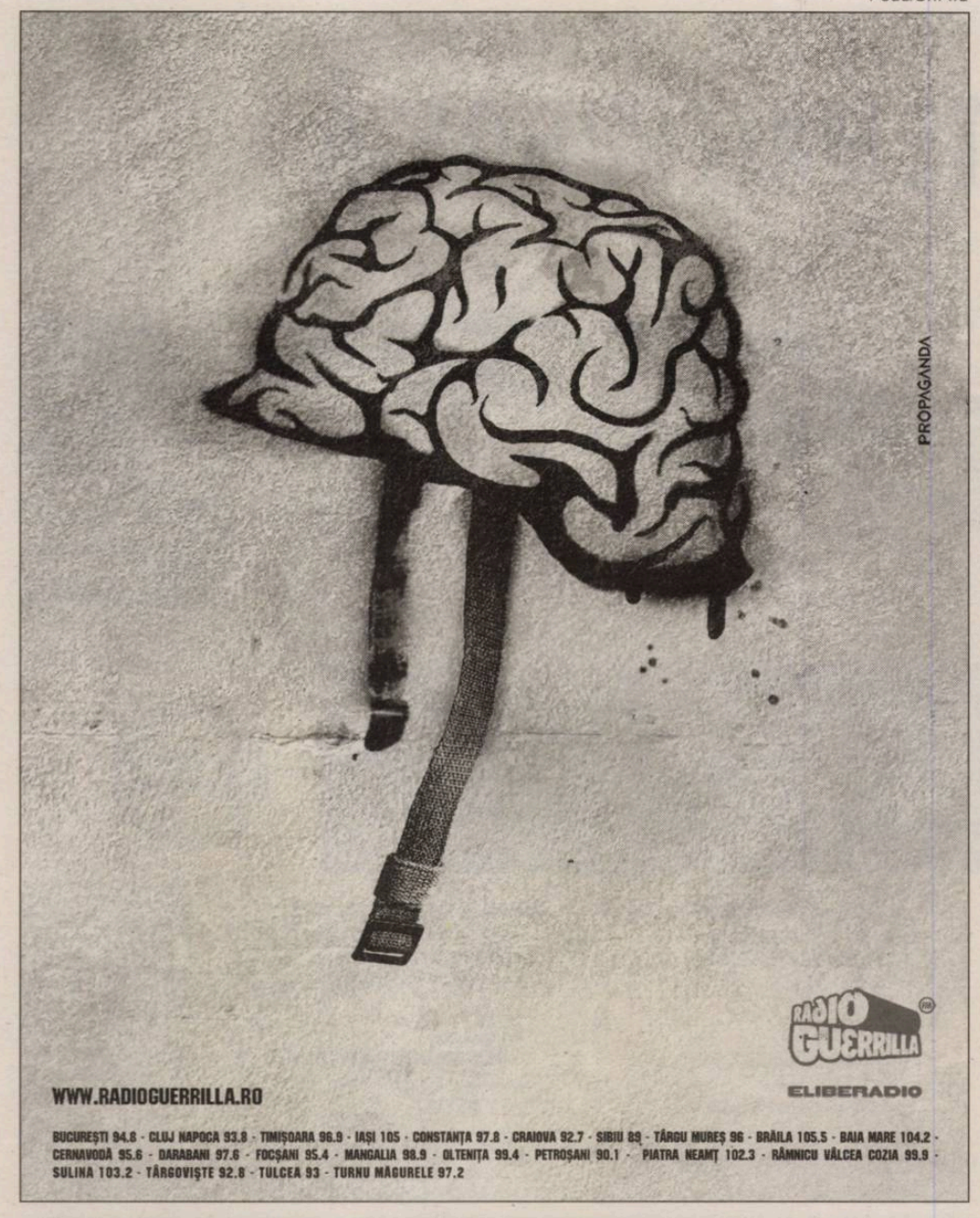

PUBLICITATE

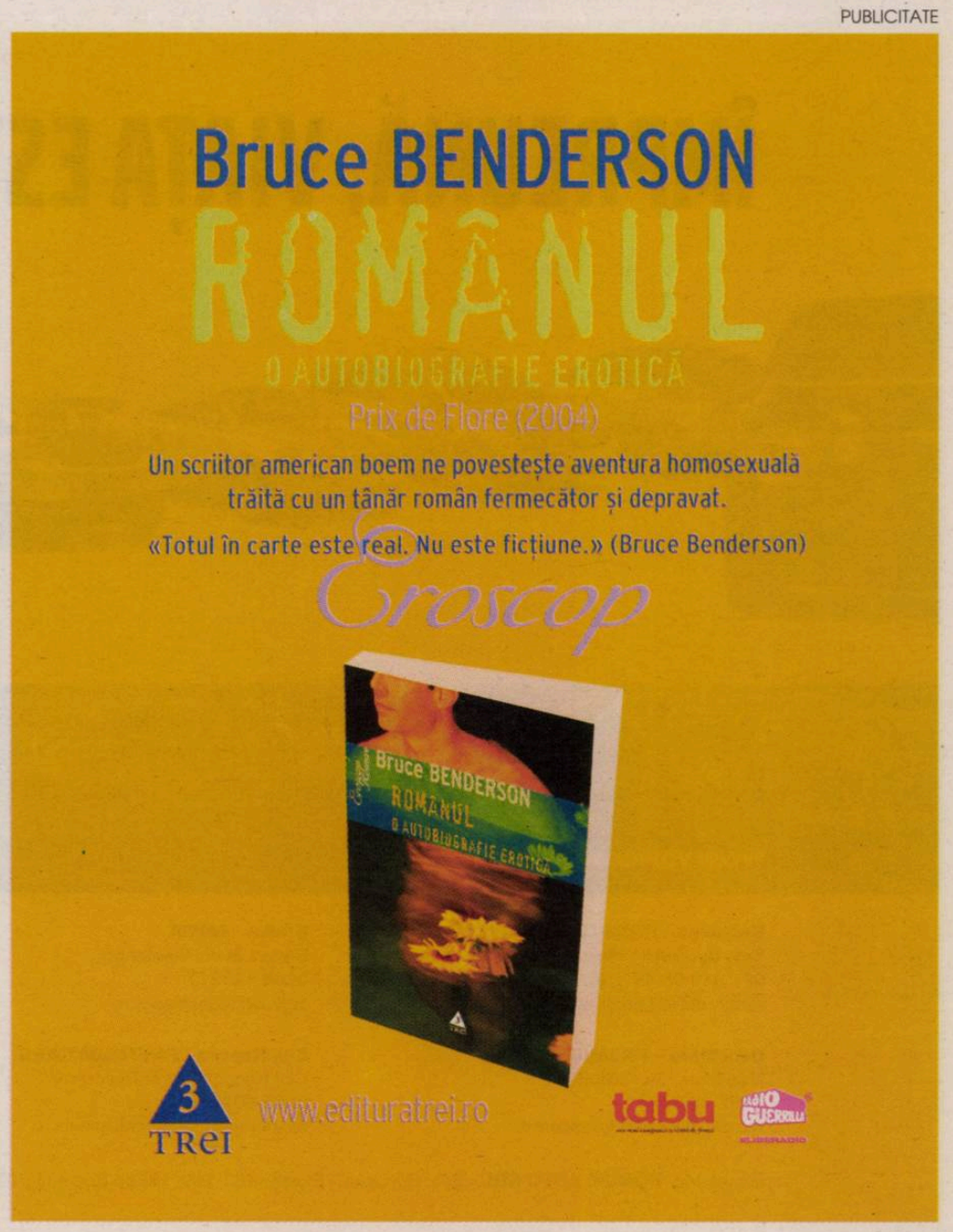

Andrei PIPPIDI

SOS București

Din cetatea scufundată

A trecut şi vacanţa de summit şi o ploaie de primăvară spală oraşul, ca pentru a-l pregăti de Paşti. Dar reclamele au rămas, nu s-a gîndit nimeni că oaspeţilor le vor fi părut supărătoare enormele panouri publicitare care acoperă clădirile din centru. Ba poate că a fost chiar intenţia de a le ascunde: tot sînt ele vechi şi dărăpănate. Dacă mai întîrzia un an-doi vizita, poate că nici nu le-ar mai fi găsit. Ca să le arătăm „cea mai importantă capitală din Europa“, aşa cum se spunea la televiziune, s-au văruit copacii, cam rural, ca în livezile de acasă, şi marginile străzilor, de-a lungul coridorului pentru cortegii oficiale, s-au tivit cu iarbă: cîte o şuviţă îngustă, că nu ajungea gazonul pentru un strat mai larg. Bine că bordurile fuseseră înlocuite... S-au înfipt indicatoare „spre Urziceni“ sau „spre Grădina Botanică“, deşi liderii NATO nu-şi doreau să ajungă acolo. Una dintre aceste pancarte a apărut chiar în faţa statuii lui Mihai Viteazul! Mania asta de a le da oamenilor sfaturi pe care nu le cer, fiindcă n-au nevoie de ele, s-a răspîndit mai demult: aşa, de pildă, la intrarea într-o bancă, se poate citi „interzis accesul cu armament“ (vine omul hotărît să facă un *hold-up,* dar se întoarce de la uşă cînd vede că n-are voie). S-au presărat steaguri peste tot, pînă şi la Jilava, care nu era pe traseul limuzinelor de paradă. Ca de obicei, ne fălim cu ce s-ar putea înjgheba la repezeală (pe vremuri, cînd Jivkov a venit la Cluj ca să se întîlnească cu Ceauşescu, s-au aliniat brazi pe amîndouă părţile drumului de la aeroport pînă în oraş, brazi de Crăciun, fiindcă erau tăiaţi şi implîntaţi în pămînt!).

În vremea asta, ce se mai întîmplă aici, după ce am fost lăsaţi cu noi înşine? Şi bine, şi rău. Mi se spune că, în sfîrşit, la casa din str. Theodor Şerbănescu, nr. 1, despre care am mai avut ocazia să scriu, au început lucrări de consolidare şi restaurare. N-am avut timp să mă duc s-o văd, dar, dacă-i aşa, e bine. De asemenea, am dat de veste despre crima care ar fi dărîmarea caselor din Dorobanţi 16 (Dinu Brătianu) şi str. Romană 29 (Filitti-Golescu); între timp, pe 3 martie, Senatul Universităţii de Arhitectură şi Urbanism „Ion Mincu“ a luat cunoştinţă, fără comentarii, de proiectul unui domn Machedon de a înălţa acolo două turnuri de o sută-două de

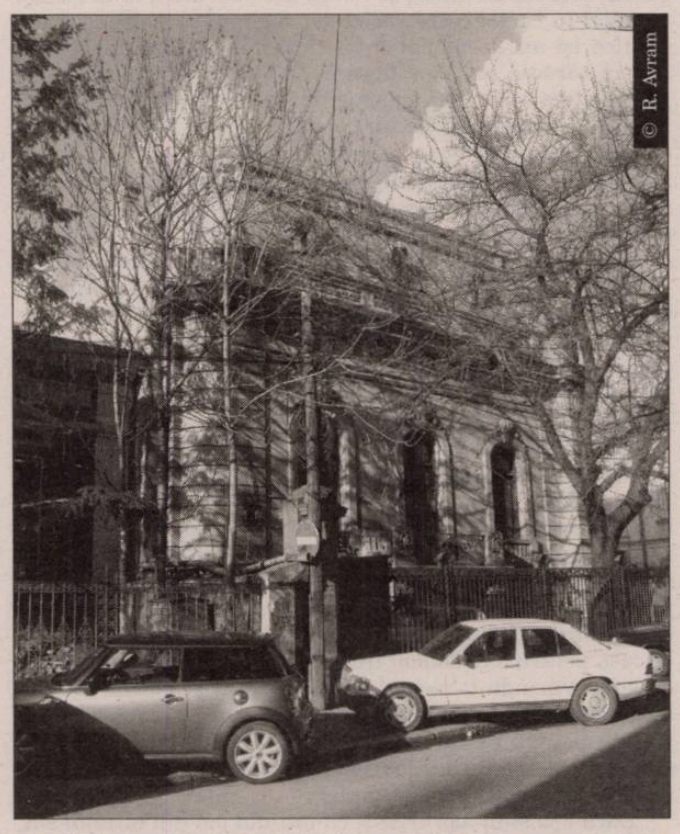

metri! S-au adunat semnături, nu puţine, pe un protest înmînat primarului de la sectorul 1. Care primar trebuie să fie atent cîte voturi va recolta la alegerile viitoare. Dar cererile de demolare curg mai departe. Pentru casa Ghica din str. Christian Tell, nr.16, al cărei interes istoric şi arhitectural l-am semnalat din toamna 2006, „Casa lui Rapino“, nu-mi vine să cred că cineva ar acorda autorizaţia: ar fi o barbarie! Tot aşa, în str. Pictor Verona, casa alipită la sediul actual al librăriei „Cărtureşti“, clădire elegantă, în stilul Berindei, caracteristic pentru sfîrşitul de secol XIX, era, pînă de curînd, ocupată de administraţia Teatrului „Ion Creangă“: acum se solicită demolarea, pentru a ridica în locul ei zece etaje (peste drum de cinematograful „Patria“!), deşi planul nu e aprobat.

Legea ar trebui să prevadă confiscări pentru a împiedica astfel de acte samavolnice. Mă gîndesc la prima casă Petraşcu, cea construită de Mincu, din Piaţa Romană, sau la casa Miclescu de la Şosea, unde conducerea Ministerului Culturii anunţase că e gata să intervină cu exproprierea, dar nu s-a făcut nimic. Ba se face: se dărîmă noaptea pentru a grăbi ruinarea, aşa cum a fost distrus, cu mitocănească sfidare, imobilul din Visarion nr. 9. Clasarea de urgenţă, ca monument istoric, se împiedică de pretenţia legală ca dosarul să conţină actele de proprietate şi relevee (imposibil de executat fără a pătrunde în interiorul clădirii). Prin urmare, e nevoie de consimţămîntul proprietarului, care e tocmai persoana interesată să şteargă de pe faţa pămîntului casa veche.

Atunci, ce e bine? Bine este că, treptat, se dezvoltă conştiinţa dezastrului urbanistic la care sîntem martori, pînă acum neputincioşi. Pe Internet a apărut un memoriu (datat din martie 2008) al Asociaţiei „Salvaţi Bucureştiul“, care cuprinde informaţii teribile, temeinic documentate. Dacă autorii săi vor fi de acord, aş vrea să folosesc şi spaţiul acestei rubrici pentru a răspîndi datele conţinute în document. Ca în poezia lui Mihai Ursachi – vă mai aduceţi aminte? – de acum treizeci de ani:

„Aici, lîngă cele două izvoare, la Templu,
trăia doar sămînţa celor aleşi, dintre care
unii fugiră în zbor, pe cînd alţii
s-au stins de durere.
Sînt scribul
zeiţei din Templu, şi apa mi-ajunge la gît.“

PUBLICITATE

Siguranță, calitate și grija pentru mediul înconjurător sunt valorile de 80 de ani ale mărcii Volvo. Vino să admiri designul revoluționar al gamei Volvo la oricare dintre dealerii autorizați Volvo și vei descoperi avantajele unei mărci care se ridică la înălțimea așteptărilor tale.

www.volvocars.ro

Volvo. for life

VOLVO

București - PRIMUS AUTO
Șos. București - Ploiești 165 - 169, sector 1
021 319 06 42 | 021 319 06 45
vanzari.volvo@primusauto.ro

Brașov - IATSA
Brașov, B-dul Griviței 55
0268 423971
contact@iatsabrasov.ro

Constanța - PREMIUM AUTO
Constanța, Str. Baba Novac 78
0241 694222 | 695868
volvo@kamsas.ro

Oradea - PREMIUM CARS
Oradea, B-dul Gen. Gh.Magheru 48
0359 175370
vanzari.volvo_bh@premiumcars.ro

Baia Mare - PREMIUM CARS
Baia Mare, Str. Culturii, nr. 1
0262 -250296
vanzari.volvo@premiumcars.ro

Cluj Napoca - PREMIUM CARS
Cluj Napoca, Str. N.Titulescu 4
0364 402208
vanzari.volvo_cj@premiumcars.ro

Iași - TESTER
Calea Chișinăului 23
0232 215 012
volvovanzari@testergrup.ro

Timișoara - TODORUT INTERNAȚIONAL
Calea Lugojului nr. 140
0256 243737

Importator: **FORUM AUTO SRL** - Șos. București - Ploiești 165-169, 13686 București, 021 319 06 42 | 319 06 45, office@eit.ro

Texte şi opinii de: ● *AMBRUS Béla (jurnalist, Cluj-Napoca)* ● *Magdalena BOIANGIU* ● *Ciprian CIUCU (coordonator comunicare, Fundaţia pentru Dezvoltarea Societăţii Civile)* ● *Toni HRIŢAC (jurnalist, Iaşi)* ● *Gabriel GIURGIU (jurnalist, TVR)* ● *Alexandru GRUIAN (jurnalist, Deva)* ● *Cristian PÎRVULESCU (prof. univ., Şcoala Naţională de Studii Politice şi Administrative)* ● ***Coordonatorul temei:*** *Mircea VASILESCU*

Locale europene

La televiziunile naţionale, se acordă mare atenţie candidaturii lui Marian Vanghelie la Primăria Capitalei şi „contrelor" din PSD. Dacă mai rămîne timp, se mai vorbeşte şi despre potenţialii candidaţi ai PNL şi PD-L. De parcă ar fi alegeri doar pentru Bucureşti... Pe „întinsul ţării" însă situaţia e mult mai complicată. Organizaţiile locale ale partidelor au trecut la treabă, primarii care se vor realeşi au început asfaltările şi cadourile electorale (ca să-şi încheie madatul cu o „impresie bună"), presa locală se agită şi ea. Nu prea au loc dezbateri adevărate pe proiecte de dezvoltare: *se discută doar despre problemele curente, despre ce mai e de cîrpit şi de rezolvat din „greaua moştenire" a comunismului şi a tranziţiei. Cei care se vor aleşi nu gîndesc pe termen lung, nu ştiu să răspundă la întrebarea „cum vor arăta localităţile noastre peste zece ani?". Ce-i drept, şi cetăţenii s-au obişnuit cu ideea că primarii şi consilierii locali trebuie să „dea" ceva cu efect imediat, aşa că proiectele de dezvoltare pe termen lung au parte doar de un strămoşesc „om trăi şi-om vedea".*

Şi totuşi... Vom avea, pe 1 iunie, primele alegeri locale ca ţară membră a UE. Iar cei care vor fi aleşi vor beneficia de fonduri europene consistente – cu condiţia să elaboreze proiecte de bună calitate. Este important, aşadar, ca în scaunele de primari şi consilieri locali să ajungă oameni competenţi. Administraţia locală este, spun specialiştii, „cheia succesului" nostru în UE, pentru că la acest nivel se vor rezolva, de acum înainte, cele mai multe dintre problemele cetăţenilor. Numai că decizia de a alege prin vot direct preşedinţii de Consilii Judeţene a complicat şi a politizat alegerile administrative. Încercăm, în paginile următoare, o iniţiere a dezbaterii şi un tablou general al „situaţiunii". Cu televizorul închis, desigur... (**M. V.**)

Ciprian CIUCU

Aleşii locali sînt ai noştri

Karl Popper ne învăţa că la întrebarea „cine ar trebui să ne conducă?" nu ar trebui să dăm răspunsuri de genul „liberalii", „socialiştii", „comuniştii", „naţionaliştii" etc. În locul acestor răspunsuri, Popper propunea o altă întrebare care schimbă unghiul de vedere, şi anume, „cum putem crea un sistem prin care cei merituoşi şi integri să ajungă la putere?". Doar dacă aceşti oameni ajung să conducă, doar aşa putem spera la mai bine. Ne aflăm în ajunul campaniei pentru alegerile locale, primele de după aderarea la Uniunea Europeană, şi nu am reuşit să punem la punct un astfel de sistem politic care să aducă în primăriile şi consiliile noastre, locale şi judeţene, oameni capabili să fie forţe dinamice pentru societate, şi nu retrograde. Partidele politice ar trebui să îndeplinească pentru noi (pentru societate) această funcţie, adică să-i recruteze şi să-i pregătească pe cei care trebuie să ne administreze localităţile şi statul. O privire ceva mai pătrunzătoare la cei care ne populează primăriile, consiliile locale şi judeţene, şi este suficient să ne lămurim de ce oraşele noastre arată aşa cum arată şi de ce comunele patriei parcă se descompun. Ceva este putred la nivelul organizaţiilor locale de partid. În toate partidele. „Ieşirile" acestora în termeni de candidaţi la funcţiile de primari (cu excepţia cîtorva oraşe mai mari) şi de consilieri locali sînt jalnice. Găsim cu precădere oameni care au intrat în politică pentru a parveni, prea puţin merituoşi şi prea puţin educaţi pentru a face politică „la centru". Ei sînt împinşi sau se înghesuie singuri pe listele pentru consiliile locale – un fel de bonus pentru că nu au reuşit să ocupe vreo funcţie prin alte instituţii descentralizate (pe care să le poată căpuşa în folosul partidului). Oameni blazaţi, care nu ştiu de ce devin primari sau consilieri şi ce ar vrea să facă în funcţiile respective, fără nici o viziune de dezvoltare pentru comunitatea lor. O cercetare recentă relevă cum, la nivelul Bucureştiului, într-un sector consilierii locali au avut în patru ani 71 de iniţiative pentru comunitatea lor, într-un alt sector au avut o singură iniţiativă, iar în restul sectoarelor nici una! Evident, aceşti oameni, ei înşişi, prin atitudinea lor, desconsideră instituţia Consiliului Local pe care ar trebui să o susţină şi să o promoveze. Dacă în Capitală situaţia arată aşa, ce pretenţii mai putem avea pentru restul ţării?

Există o legătură cît se poate de directă între calitatea resurselor umane (furnizate de partide) şi calitatea vieţii cetăţenilor dintr-o urbe. Atraşi de spectacolul televiziunilor care nu arată decît polemica dintre Preşedinte, Guvern şi Parlament, ne lăsăm antrenaţi (sau nu) în dispute sterile şi îndepărtate. Şi aşa se succed mandate întregi fără ca noi să-i cunoaştem măcar pe unul dintre consilierii locali pe care-i alegem cu propria mînă. Şi culmea este că aceştia au sau ar putea avea o influenţă mult mai mai mare asupra vieţii noastre decît oricare alt politician „de la centru". Cineva s-ar putea întreba de ce mizăm aici pe rolul consilierilor locali, şi mai puţin pe primari, eroii mai vizibili ai localităţilor noastre. Simplu, chiar nefuncţionalitatea cronică a consiliilor locale, transformate în maşinării de vot ale primarului, duce la incompetenţă administrativă, indiferent dacă vorbim de întreaga primărie: primar plus consiliu. Un singur om nu le poate şti pe toate şi nu poate avea cele mai grozave idei într-o comunitate.

Revenind la cum ar trebui să fie aleşii noştri locali (acum europeni), nu putem să oferim o reţetă infailibilă. Mai mult, aria noastră ca alegători este limitată la ce ne propun partidele, iar viaţa politică la nivelul întregii ţări este diversă. Două calităţi par astăzi determinante şi indispensabile pentru viitoarele politici locale de succes: capacitatea de a derula proiecte majore şi *leadership*-ul. Copleşitoarea majoritate a localităţilor din România au nevoie de proiecte majore, în special de infrastructură, proiecte care să ridice calitatea vieţii cetăţenilor şi să atragă după sine alte proiecte de dezvoltare: reţeaua de drumuri şi descongestionarea traficului, infrastructura socială (şcoli, spitale), revigorarea culturală. Bani pentru toate acestea sînt şi vor fi: fondurile structurale. Dar pentru a face aceste lucruri aleşii locali trebuie să înţeleagă logica *managementului de proiect:* orice proiect care are un început are şi un sfîrşit cuantificabil în standardul de viaţă al cetăţenilor din acea localitate. Englezismul de mai sus, *leadership*-ul, presupune oameni care să-şi poată *inspira* comunităţile, pentru că un efort de modernizare fără participarea conştientă a majorităţii membrilor unei comunităţi este unul în zadar. Nu e suficient ca primăriile să realizeze cîte ceva, oamenii trebuie să mai facă şi ei: să participe, să se implice şi mai ales să menţină ceea ce s-a făcut!

Magdalena BOIANGIU

Franţa: lecţia localelor

Cînd rezultatele alegerilor locale sînt convenabile pentru partidul sau coaliţia de la putere, se spune că s-a dovedit justeţea politicii guvernamentale. Cînd nu sînt favorabile, se spune că ele nu au nici o legătură cu politica naţională, că nu exprimă decît adeziunea faţă de unul sau altul dintre politicienii, mai mult sau mai puţin gospodari, din partea locului. După cel de-al doilea tur al alegerilor locale din Franţa, o anumită parte a presei a tras clopotele pentru victoria socialistă, cealaltă parte a diminuat pierderile dreptei, punîndu-le pe seama jocurilor parohiale de interese. O analiză mai obiectivă oferă ziarul spaniol *ABC* din Madrid: „Desigur, e întotdeauna riscant să tragi concluzii de ordin naţional plecînd de la opţiunile electoratului dintr-o comună sau mai multe, dar e clar că scrutinul (al doilea tur al localelor din Franţa, 16 martie – *n. red.)* marchează finalul epopeii victorioase a lui Nicolas Sarkozy. A dispărut esenţialul elanului popular necesar preşedintelui francez pentru a duce la bun sfîrşit marile reforme. La aceste municipale, majoritatea celor care l-au susţinut la alegerile prezidenţiale au ales fie absenteismul, fie votul-sancţiune. Unii vor susţine că marile oraşe franceze au în mod tradiţional înclinaţii de stînga şi că, acolo unde a intervenit Sarkozy, pierderile au fost limitate. E adevărat, în unele cazuri; dar alteori nu avem de-a face decît cu o lectură binevoitoare şi o slabă consolare, avînd în vedere absenţa susţinerii populare de care preşedintele ar avea nevoie azi şi acum. El ar trebui să-i convingă pe francezi să consimtă la unele sacrificii ale căror rezultate binefăcătoare le vor vedea mai tîrziu. Or, tocmai această forţă politică indispensabilă nu a fost prezentă la locale. Absenteismul masiv este un simptom fără echivoc al înstrăinării societăţii franceze de conducătorii ei politici. În unele oraşe emblematice, candidaţii dreptei n-au fost nici măcar în stare să se unească pentru a contracara victoria socialistă. Mai mult, oraşele recîştigate de opoziţia la partidul preşedintelui sînt tot atîtea baloane de oxigen pentru Partidul Socialist, încîlcit în lupte fratricide, iar emergenţa unor noi lideri locali nu va face decît să stimuleze aceste fricţiuni (...) Orice ar fi, Sarkozy trebuie să rămînă fidel obiectivului său: să realizeze reformele necesare pentru a elibera forţele incontestabile ale acestei ţări mari, forţe care în deceniile marcate de autosatisfacţie au fost puse la păstrare".

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

„Dacă nu va schimba administraţia, România va fi doar o ţară exotică...“

– interviu cu Cristian PÎRVULESCU –

În România, alegerile locale au fost întotdeauna prilejul revanşei poporului asupra conducătorilor: în 1992, au fost semnalul unei alternative care n-a mai avut loc, în toamnă, la alegerile parlamentare, au fost lovitura care a dus la dispariţia Frontului Salvării Naţionale; în 1996, alegerile locale au anticipat victoria Convenţiei Democratice; în 2000 – revenirea PSD-ului; în 2004 – victoria Alianţei DA şi a lui Traian Băsescu. Anul acesta, preşedinţii Consiliilor Judeţene vor fi aleşi prin vot direct. Măsura va transforma aceste alegeri tradiţional politizate în cele mai politizate alegeri locale ţinute vreodată în România. „Ne pregătim pentru cea mai urîtă campanie electorală din istoria recentă a României“ – avertizează Cristian Pîrvulescu.

România este de aproape un an şi jumătate stat membru al Uniunii Europene. S-a simţit acest lucru la nivelul administraţiei publice locale? S-a schimbat ceva?

Mi-e teamă că interiorizarea apartenenţei la UE va dura încă multă vreme. Pentru alte ţări din zonă, pentru Grecia, de exemplu, a durat un deceniu. Cred că România va avea nevoie de mai mult timp, chiar dacă beneficiază, teoretic, de unele avantaje în raport cu Grecia: de o poziţie geografică ce va mai aproape de Europa Centrală şi de un teritoriu (Transilvania) cu o tradiţie central-europeană. În ciuda acestor avantaje, România acuză din plin dificultăţile de adaptare la nivel european, şi asta se vede tocmai în absenţa oricăror dezbateri despre Europa. România face parte formal din Uniunea Europeană, dar mental, imaginar, aparţine unei alte zone: Levantul. Administraţia publică nu a făcut nici un progres şi mi-e teamă că nici nu o să facă prea curînd.

Care sînt motivele acestui pesimism?

Nu e pesimism în ceea ce spun, ci doar un trist realism. În România există un sistem de legitimare prin intermediul şcolilor de administraţie publică a unor echipe manageriale ineficiente. Mulţi dintre foştii activişti comunişti – unii la foarte înalt nivel – au preluat controlul asupra domeniului academic al administraţiei publice. Or, cîtă vreme politicienii şi funcţionarii publici sînt incompetenţi, care sînt şansele de a schimba ceva în această ţară? Văd lucrurile acestea din interior, pentru că ştiinţele politice şi administraţia publică intră inevitabil în contact, şi constat că există tentative de a crea şcoli de administraţie competente, dar există şi o reacţie foarte dură a sistemului, care încearcă să protejeze vechea administraţie comunizată şi să-i asigure supravieţuirea într-o aşa-zisă Românie europeană. Dacă România nu va schimba radical administraţia, va fi doar o ţară exotică de la marginea Europei şi atîta tot.

Alegere directă, blocaj sigur

Care e miza alegerilor locale din 2008? E ceva diferit acum faţă de alte dăţi?

Totul e diferit faţă de alte dăţi. Printr-o iniţiativă pe care probabil o va regreta, PSD a propus alegerea directă a preşedintelui de Consiliu Judeţean. Asta va crea o presiune politică extraordinară asupra alegerilor locale din cele mai îndepărtate comune ale ţării. Pînă nu de mult, alegerile locale în zona rurală aveau o miză politică destul de mică, acum această miză va creşte şi, mai mult decît oricînd, alegerile locale vor fi o pregătire pentru alegerile parlamentare.

Pînă la urmă, la alegeri, bătaia peştelui va fi pentru Primărie sau pentru preşedinţia Consiliilor Judeţene?

Foarte adesea, bugetul unor municipii este mult mai mare decît bugetul judeţean. Dar pînă la urmă, lucrurile vor fi strîns legate. Succesul unui candidat la alegerile de primar dintr-un municipiu va depinde în mare măsură şi de calitatea candidatului pentru funcţia de preşedinte al Consiliului Judeţean. Va apărea aproape sigur un tandem între candidaţi. Unul va profita de succesul celuilalt, şi imaginea proastă a unuia ar putea să-l afecteze şi pe celălalt. De exemplu, la Constanţa candidează din partea PSD Nicuşor Constantinescu la Consiliul Judeţean şi Radu Mazăre la Primărie. Primul a adormit la volan, într-o intersecţie, şi Poliţia nu a avut curajul să-l trezească, o bună bucată de vreme. Candidatura lui îl va trage în jos pe Mazăre. El va „munci“ pentru prietenul său Nicuşor Constantinescu. Iată şi unul dintre motivele pentru care avem acum această aşazisă reformă: Radu Mazăre, Nicuşor Constantinescu şi alţii ca ei au presat conducerea PSD să propună alegerea directă a preşedintelui de CJ. Şansele unuia ca Nicuşor Constantinescu de a fi ales în vechea formulă erau scăzute. Ceea ce nu se înţelege e că, la nivelul unei localităţi, formula unei coaliţii locale e mult mai bună decît o formă majoritaristă. Faptul că un preşedinte de Consiliu Judeţean era ales de o coaliţie asigura promovarea unui set de politici. Faptul că de multe ori acest lucru nu s-a întîmplat ţine mai degrabă de incapacitatea de a construi a politicienilor români. În ţările occidentale, preşedintele unei regiuni e ales de consiliu. Aşa cum preşedintele Camerei Deputaţilor sau al Senatului e ales de parlamentari. Chiar şi primarul e ales, în Franţa, de exemplu, de consiliu. El este reprezentantul unei majorităţi, tot aşa cum Guvernul reprezintă o majoritate parlamentară. Vom ajunge în situaţia în care un preşedinte de CJ ales într-un tur – cu un număr relativ mic la nivel judeţean, eu contez cam pe 20%-30% din voturi, deci vor avea o legitimitate discutabilă – se va folosi de faptul că a fost votat direct, ca argument împotriva conducerii centrale a partidului, împotriva reformelor pe care le va iniţia viitorul guvern sau Parlamentul etc.

Este pregătit electoratul să aleagă direct preşedinţii de Consiliu Judeţean?

Românii au iluzia că votul direct rezolvă toate problemele. Nu există însă nici o relaţie între forma directă de vot şi capacitatea administrativă. Dimpotrivă: în condiţiile în care va fi legitimată „dominaţia baronilor“, situaţia ar putea să devină chiar mai dificilă. Liderii judeţeni au înţeles că aceasta e ultima lor şansă de a rămîne în joc. Teama mea e că şi pregătirile pentru alegerile parlamentare din toamnă vor genera mişcări la nivelul partidelor: va apărea un conflict între conducerile tradiţionale şi clientelare, la nivel judeţean, şi noii politicieni. Pentru a preîntîmpina aceste conflicte, preşedinţii Consiliilor Judeţene şi şefi ai organizaţiilor judeţene de partid fac tot posibilul ca să păstreze controlul.

Ce aveţi de reproşat acestei măsuri prin care preşedinţii Consiliilor Judeţene sînt aleşi direct?

Această reformă va antrena conflicte şi blocaje administrative grave. Practic, se va repeta situaţia din marile oraşe a disputelor între primari şi Consilii Locale. Şi asta nu e tot: se va bloca regionalizarea administrativă a României. Această regionalizare nu e un obiectiv oarecare, ci se referă chiar la creşterea capacităţii administrative. Pînă în 2012-2013, cînd noul buget al Uniunii Europene va intra în funcţiune, România ar trebui să se regionalizeze. Anii cei mai propice pentru această reformă ar fi 2009-2010. Or, abia aleşi preşedinţi de Consiliu Judeţean prin vot direct, vor accepta ei să cedeze puterea unei alte entităţi? Mă îndoiesc. Aşa cum au făcut şi în 2000, cînd au blocat regionalizarea, o vor mai face încă o dată.

Judeţele şi regionalizarea

De unde ar trebui să înceapă această reformă administrativă şi ce măsuri ar trebui să cuprindă?

Toate studiile arată că o unitate administrativă este viabilă doar dacă are cel puţin un milion de contribuabili. În România, judeţele de abia dacă au un milion de locuitori. Din această cauză, judeţele nu se pot susţine financiar şi nu pot gestiona politici locale viabile. Regionalizarea ar trebui să înceapă de la crearea unei noi unităţi administrativ-teritoriale care să cuprindă mai mult de un milion de contribuabili. Orice om de bun-simţ poate să observe că atunci cînd treci dintr-un judeţ într-altul, treci dintr-o lume în alta. Calitatea drumului, a şoselei se schimbă. Nu există politici conturate la nivel regional, şi toată lumea suferă din cauza asta. Administraţia judeţeană nu mai poate face faţă nevoilor societăţii actuale. Regiunea va avea şi forţa financiară şi capacitatea de a crea politici coerente. Există în acest moment priorităţi diferite, resurse diferite, şi atunci nu se poate vorbi de o viziune sau măcar de politici sectoriale coerente pentru o regiune mai cuprinzătoare. Există chiar şi concurenţe judeţene... În plus, eu nu cred că în România există o tradiţie judeţeană. Cel puţin nu una în sensul judeţelor conturate în 1968 de comunişti. Nu există nici o legătură între judeţul Romanaţi şi judeţul Olt. Judeţul Romanaţi era totuşi o formă tradiţională de orînduire administrativă în Oltenia, pe cînd judeţul Olt e o construcţie artificială. Prahova – cel mai mare judeţ din România – e un judeţ fracturat între zona de nord, care e bine dezvoltată, şi zona dinspre Buzău, Mizil, Urlaţi, care e total diferită. Acesta e un bun exemplu de cît de artificial au fost conturate aceste judeţe şi cît de ineficientă este, din punct de vedere economic, această delimitare. Dacă dorim să oferim tuturor o şansă egală, atunci trebuie să facem aceste reforme. Ele sînt mai mult decît urgente – avem de recuperat o întîrziere de un deceniu. Din păcate, foarte puţini înţeleg care e miza regionalizării. Multă lume o consideră ceva periculos pentru că o asociază cu autonomia teritorială a maghiarilor din Transilvania, ceea ce e absolut fals. Regionalizarea a avut loc peste tot în Europa. Armonia Europei se datorează acestor reforme. Pentru că ele au permis regiunilor să-şi armonizeze politicile, să-şi folosească în mod corespunzător resursele.

Eşecul nu dăunează farmecului

Faptul că un primar ales şi-a schimbat partidul în timpul mandatului a contat pentru cetăţeni?

În 2004 nu a contat. Majoritatea primarilor care au migrat de la un partid la altul după 2000 au fost realeşi în 2004. Oamenii au acceptat migraţia ca singura alternativă pe care o aveau aleşii lor pentru a avea acces la fonduri şi pentru a proteja interesele comunităţii. Există o complicitate între aleşii locali şi alegătorii lor. Mă aştept ca această complicitate să se vadă şi cu prilejul alegerilor locale de anul acesta. Ştim că preşedintele Consiliului Judeţean va fi ales într-un tur, majoritatea primarilor vor fi aleşi în al doilea tur. Sînt convins că alegătorii vor ţine cont de preşedintele ales al Consiliului Judeţean atunci cînd vor trebui să-şi aleagă primarul. Altfel spus, vor prefera să aleagă un primar de aceeaşi culoare politică cu preşedintele Consiliului Judeţean. Alegerea nu se va face în funcţie de calităţi, ci în funcţie de sistemul de relaţii. Studiile pe care le-am urmărit arată că alegătorii ţin cont de acest sistem de relaţii pentru că au înţeles că resursele sînt dirijate şi pe acest canal.

Cetăţenii evaluează performanţele primarilor din anii trecuţi? Sînt contorizate în vreun fel succesele şi eşecurile primarilor în funcţie?

Experienţa ne arată că memoria e scurtă. Cetăţenii ţin minte doar ce s-a petrecut în ultima perioadă a mandatului. Aşa că majoritatea primarilor au planificat o groază de lucrări, chiar în această perioadă. S-a dovedit că asemenea manevre au funcţionat şi în 2000, şi în 2004, iar sondajele de opinie, din momentul de faţă, arată că ar funcţiona şi acum. În România nu au fost niciodată dezbateri pe proiecte. Dacă un asemenea proiect ar apărea, el ar stîrni mai degrabă uimire. Programul unui partid e văzut mai degrabă ca un exerciţiu impus, în timp ce campania propriu-zisă e văzută ca un exerciţiu liber-ales. La fel ca în gimnastică, farmecul e în exerciţiul liber-ales. Se mizează totul pe farmec, alegătorii sînt vrăjiţi, votează, după care, de foarte multe ori, regretă votul pe care l-au dat. Tipul acesta de farmec pare să fie singurul obiectiv al echipelor de campanie.

Mizînd numai pe farmec, nu riscă aceşti candidaţi să se epuizeze imediat ce îşi preiau mandatul?

Ba da, exact asta se şi întîmplă. Odată ajunşi la conducerea unei localităţi sau a unui judeţ, politicienii se blochează. Brusc, au nevoie de un program. Incapabili să-l dezvolte, preiau ceva elaborat de alţii. De regulă, acest program a fost cel trasat de Uniunea Europeană. Nu avem un proiect pentru România creat de români, ci unul creat de Europa. Numai că Europa nu poate să se ocupe de toate problemele românilor.

Gîndiţi-vă că problemele care la noi par critice – locurile de parcare, circulaţia, spaţiile verzi – sînt deja rezolvate de decenii în oraşele europene. Dezbaterile electorale locale au o cu totul altă substanţă în oraşele europene. Acolo se gîndesc proiecte pentru următorii 20-30 de ani. Pentru că forţa unei comunităţi nu rezidă în capacitatea de a rezolva nişte probleme punctuale, ci în a gîndi strategic, în a preîntîmpina dificultăţi ulterioare. În România nu există această capacitate de gîndire proiectivă.

În România, societatea civilă participă la dezbaterile electorale locale? Poate să propună anumite lucruri pe agenda electorală?

Eu cred că expertiza acumulată în unele organizaţii neguvernamentale e semnificativă. În ceea ce priveşte politicile de dezvoltare durabilă, ecologia, sănătatea, participarea cetăţenilor, organizaţiile pot oferi alternative sau proiecte cît se poate de coerente. Ceea ce nu îşi pot permite deocamdată e să se asocieze cu partidele sau cu un candidat. Cele mai multe organizaţii preferă să rămînă neutre, deşi această neutralitate e adesea prost înţeleasă la nivelul partidelor.

Cristian Pîrvulescu *este profesor de ştiinţe politice la Şcoala Naţională de Studii Politice şi Administrative; din 1999 este preşedinte al Asociaţiei „Pro Democraţia“.*

a consemnat Matei MARTIN

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 10 aprilie, la ora 17,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri,* realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

Cealaltă Românie

– natură vie cu administrație locală –

Asociația „Pro Democrația" a realizat o cercetare privind efectele aderării la Uniunea Europeană asupra cîtorva categorii-cheie: funcționarii din administrația locală, producătorii agricoli și persoanele care lucrează în IMM-uri. A rezultat un portret interesant al „României profunde", din care publicăm cîteva fragmente. Felul în care va arăta administrația locală după 1 iunie 2008 depinde, în mare măsură, de percepțiile, dorințele și cunoștințele oamenilor din „Cealaltă Românie", aceea care nu prea apare la televizor, căci „nu face rating". Probabil că pentru emisiunile TV oamenii aceștia sînt cam plicticoși; dar viața lor de toate zilele decide, măcar o dată la patru ani, soarta partidelor și a politicienilor care se înghesuie să „facă rating"...

Succesul în UE trece prin primării

Capacitatea României de a face față cu succes cerințelor integrării în UE, precum și de a beneficia de oportunitățile acestei integrări va depinde în mod crucial de capacitatea administrației locale din România de a administra la un nivel de calitate adaptat cerințelor europene. Reforma administrației locale presupune organizarea sa în raport cu cerințele populației, introducerea standardelor de calitate în baza cărora să poată fi monitorizată și evaluată activitatea funcționarilor publici. De asemenea, va fi necesară stabilirea unor mecanisme de planificare strategică pentru fiecare autoritate publică locală, în raport cu serviciile publice pe care le furnizează. La nivelul fiecărei comunități, administrațiile locale vor fi cel mai important instrument prin care se vor putea accesa finanțările europene. De aceea promovarea de parteneriate, asocieri și cooperări zonale între autoritățile administrației publice locale și ceilalți actori sociali va da măsura gradului de succes al diferitelor comunități pe viitor. În acest sens, misiunea administrațiilor locale în cadrul proceselor declanșate de integrarea în UE este mai complexă decît cea a sectorului IMM-urilor și a producătorilor agricoli. Nu numai că trebuie să se organizeze astfel încît funcționarea și standardele de calitate să corespundă cerințelor UE, dar trebuie să fie capabile să ofere șansa comunităților locale de a beneficia de oportunitățile apărute în cadrul acestui proces.

Întrebați în legătură cu măsura în care consideră că sînt informați cu privire la schimbările legale datorate implementării *acquis*-ul comunitar în România, 64% dintre respondenții reprezentînd administrația locală se consideră foarte bine informați, în timp ce procentul scade la 45% în cazul persoanelor din sectorul IMM și 32% din producătorii agricoli. Aproximativ 39% din totalul respondenților consideră că finanțarea europeană de pînă acum a avut un impact semnificativ asupra domeniului lor de activitate, cu o creștere la 47% în cazul personalului din administrația locală. Per ansamblu, diferențele dintre cele trei grupuri sînt normale, personalul din administrația locală fiind, prin natura muncii sale, la curent cu schimbările legislative de orice natură, în timp ce producătorii agricoli, și datorită nivelului de educație mai scăzut, vor avea acces cu mai mare dificultate la înțelegerea felului în care legislația europeană interacționează cu cea națională. De asemenea, dacă personalul din administrația locală este chemat să transpună în practică armonizarea legislației, celelalte două grupuri au o poziție reactivă față de necesitatea adaptării la normele europene.

Numărul celor care declară că au un grad de cunoaștere ridicat al aspectelor legate de condițiile de accesare, dificultatea, capacitatea tehnică necesară pentru accesarea de fonduri structurale diferă semnificativ la cele trei grupuri. În timp ce procentul pentru personalul din administrația locală ajunge la aproape 70%, acesta scade sub 40% pentru celelalte două grupuri. De asemenea, același *pattern* se menține și atunci cînd respondenților li s-a cerut să-și exprime opinia cu privire la măsura în care finanțările europene sînt adaptate capacității de cofinanțare a beneficiarilor și răspund nevoilor reale din domeniul lor de activitate în mare și foarte mare măsură. Dacă persoanele din administrația locală au o atitudine pozitivă față de aceste aspecte, în proporție de aproape 80%, acest procent scade sub 60% în cazul producătorilor agricoli și sub 50% în cazul sectorului întreprinderilor mici și mijlocii.

Chestionați în legătură cu modalitățile în care integrarea în Uniunea Europeană se va manifesta în domeniu, funcționarii publici au menționat, în general, posibilitatea accesului la programe de instruire oferite în cadrul diferitelor programe europene, precum și posibilitatea de a petrece perioade semnificative de timp în cadrul unor programe de schimb la nivel european. Nu în ultimul rînd, existența unor viitoare creșteri substanțiale ale nivelului de salarizare prin „armonizarea politicilor salariale" este menționat ca un efect important al integrării europene.

Dacă posibilitatea accesului la informare și pregătire profesională din ce în ce mai bună este menționată și de ceilalți respondenți, existența unei migrații continue a forței de muncă este menționată destul de des. Din acest punct de vedere, cea mai mare îngrijorare este legată de limitarea posibilității de recrutare de forță de muncă la un nivel de salarizare competitiv. Coerent cu această îngrijorare, aproximativ 46% dintre respondenți consideră că aderarea la Uniunea Europeană va duce la o creștere a numărului de cetățeni străini care vin în România să lucreze, aproximativ 65% dintre respondenți considerînd că, pe termen mediu și lung, creșterea imigrației va avea mai degrabă efecte pozitive. De altfel, atunci cînd au fost chestionați cu privire la posibilitatea ca, pentru bunăstarea românilor, cetățenii străini să dețină o proporție din valoarea afacerilor din România mai mare sau mai mică decît dețin acum, 62% au fost de acord cu posibilitatea ca proporția să crească.

În activitatea dvs. ați fost nevoit să implementați în ultimul an schimbări determinate de adoptarea normelor europene?

Funcționarii din administrația locală: DA – 45,3%, NU – 54,7%; ***Producătorii agricoli:*** DA – 38,1%, NU – 61,9%; ***IMM-uri:*** DA – 39,5%; NU – 60,5%.

Se modernizează administrația locală?...

Aprecierea impactului UE în primul an asupra funcționării administrației locale din România este foarte diferită între cele trei subgrupe. Dacă 45% din personalul din administrație consideră efectele mai degrabă negative, acest procent crește la 66% în cazul producătorilor agricoli și scade la numai 17% în cazul sectorului IMM-urilor. Existența unei diferențe atît de mari poate fi explicată prin faptul că, dacă producătorii agricoli s-au așteptat să primească un sprijin semnificativ din partea administrațiilor de la nivelul comunelor, reprezentanții sectorului IMM-urilor au nevoi mult mai reduse legate de administrație.

La primul an după aderarea în UE, cum apreciați efectele asupra funcționării administrației locale din România în general?

Funcționarii din administrația locală: pozitive și foarte pozitive – 43%; negative și foarte negative – 45%; absente – 12%;
Producătorii agricoli: pozitive – 28%; negative și foarte negative – 66%; absente – 6%;
IMM-uri: pozitive și foarte pozitive – 67%; negative și foarte negative – 17%; absente – 16%.

În chestionarele aplicate persoanelor din administrația locală au fost introduse două întrebări care se refereau strict la activitatea lor. În primul rînd, acestea au fost întrebate în ce măsură cred că o mai mare descentralizare va ajuta la creșterea calității serviciilor oferite de instituțiile publice la nivel local. Faptul că 84% dintre respondenți au considerat că acest lucru se va întîmpla în mare și foarte mare măsură arată un grad ridicat de încredere în capacitatea administrației locale de a face față noilor cerințe într-un mod mult mai autonom. Chestionați în legătură cu influența UE asupra modului în care diferite principii de bună practică în administrație vor fi aplicate în mod îmbunătățit, respondenții din cadrul administrației locale au pus accentul pe deschidere, transparență și responsabilitate.

În ce măsură integrarea în UE va contribui în domeniul administrației la o îmbunătățire a aplicării următoarelor principii de bună practică?...

În mare și foarte mare măsură: – administrare prin lege (91%); principiul termenului-limită în luarea deciziilor (86%); deschidere și transparență (87%); responsabilitate (80%); eficiență și eficacitate (86%).

N. red.: *„Cealaltă Românie" este o cercetare efectuată în cadrul proiectului „Un an în UE", realizat de Freedom House România și finanțat de Reprezentanța Uniunii Europene la București.*

Gabriel GIURGIU

Primari europeni, să ne trăiască!

La 1 iunie vom alege primari europeni, carevasăzică. Ei, și? Mare lucru. Corul scepticilor „naționale" va începe: clasa politică e de trei parale, trebuie restructurată. Nu ne așteptăm la nimic bun... Toți se bat pentru ciolan... E bătaie pentru putere, atîta tot. Noi, oamenii de rînd, la ce să ne așteptăm? Cui folosește? Ei fură, noi, poporul, suferim. Știți dvs., genul de plîngere-standard din discursul majorității șoferilor de taxi cu chef de vorbă (traficul e aglomerat, tu ești obosit, el e civic-implicat).

Cîteodată, vreau cu tot dinadinsul să îl scandalizez pe șoferul care-mi trece liniștit peste banda continuă, o ia pe contrasens și înjură nesimțiții din trafic care au făcut imposibilă circulația în București. Evident, principalul vinovat e primarul. De aia, încep: „Nu-i adevărat, dom'le, nu-i atît de rău". Am reușit. L-am blocat. Mai rău ca traficul. Încep să-i explic.

În primul rînd, circulația e nasoală pentru că trăim mai bine. Avem mai mulți bani, avem acces la credite, cumpărăm mașini. Mai multe mașini pe aceleași străzi înseamnă mai multă aglomerație. La fel s-a întîmplat în Dublin, la Madrid și în orice alt oraș care a prosperat rapid. Traficul este victima colaterală a prosperității. Păi, să facă un sistem de „management al traficului". Hopa, zic, de unde ai auzit mata expresia asta? De la Videanu, zice. Mda, are dreptate. Videanu a aruncat conceptul pe piață. Adică, l-a aruncat la propriu, că nu l-a mai recuperat, să-l pună și în practică. L-a uitat pe drum.

Da, îi zic, uite la Londra. Străzile centrale – Oxford Street, Bond Street – au două benzi pe sens. Ar vrea ei să aibă un bulevard ca Magheru. Oraș vechi, nu au avut un Pache sau un Haussman, să taie-n carne vie, să dărîme case și să facă bulevarde largi. Păi, cum pot ăia, dom'le, să circule? Păi, pot, dom'le, că la Londra au avut teroriști irlandezi. Iar mi se blochează interlocutorul. Da, și ce-are una cu alta? Păi, de la teroriști li se trage. Au pus jdemii de camere de supraveghere. La trei stîlpi de iluminat, unul e cu camere d'alea panoramice, filmează totul. Acolo, dacă tragi pe dreapta și pui „avariile", nici n-apuci să ieși din mașină că vin doi polițiști și te-ntreabă dacă ai pană, să te ajute. Nuuuu, vrem doar să scoatem bani de la bancomat. Durează două minute. Ntz. Oprirea e interzisă. Circulați.

Da, dom'le, ai dreptate, că uite ce-i pe Dorobanților, gipan lîngă gipan, parcate aiurea-n tramvai. Că și de la ei e cum e cu traficu'. Da, îi mai zic, la Londra, au un primar cam sărit de pe fix, mai socialist el, unu' Ken Livingstone, a pus taxă de trecere prin centru. 20 de lire. Hai, dă-o-ncolo de treabă, n-o să pună și la noi. Știu și eu, zic, a zis-o și p-asta Videanu, a aruncat-o ca idee. Rămîne pe gînduri. Da' mai bine să sincronizeze semafoarele, să le pună în ordine. Aici ai dreptate, dom'le. Ar trebui. Că am vorbit de Londra, acolo au un departament de 200 de inși care numai asta fac. Se uită pe monitoare, numără mașinile din intersecții și reglează sensurile și semafoarele pe zile, ore și zone. Păi, vezi, așa ar trebui. Așa ar fi, dar costă.

Dom'le, nu se lasă el. Am fost astă-vară la Barcelona, în concediu, acolo se circulă ca lumea. Au avut noroc și cap, zic. Prin anii '20 s-au apucat și au tăiat bulevardele alea drepte, ca la New York. Drepte și late. Colac peste pupăză, au avut și Olimpiada în '92. Pe bani, și-au făcut un fel de centură interioară prin oraș. Nu-i mai doare capu'. Dar Barcelona e marea excepție prin Europa. Vin primari din toată lumea să caște gura pe acolo și să vadă cum au reușit. Rămîne pe gînduri. De fapt, zice, dacă stau să mă gîndesc, acu' cîțiva ani, era mizerie mare prin oraș. Gunoaie cît gardul, gropi la greu, mizerie cît casa. E un pic mai bine. Dar se poate, dom'le, și mai bine. Așa-i, zic. Se poate.

Între timp, ajung în fața blocului. Îi plătesc fără ciubuc prea mare. Dacă nu comitea șapte încălcări ale codului rutier pe un drum de cinci kilometri, îi lăsam mai mult. Să fie sănătos. Și el, și conștiința lui civică.

Trei oraşe, (cam) aceleaşi lupte

AMBRUS Béla

„Piticul atomic“ şi zona metropolitană

Emil Boc a cosit în faţa blocului, îmbrăcat într-un tricou cu 7 numere mai mari şi pantaloni de stofă. Era îndată după ce a fost ales primar. Anual însă, el şi-a luat coasa din cui şi a ieşit în faţa blocului, de îndată ce sosea presa, să arate cît este de gospodar. Sigur, ultima dată a cosit în costum, căci n-a mai avut timp să se schimbe. Şi, la fel de sigur, toată lumea a priceput că nu era vorba nici despre cositul în sine, nici despre a crede că Boc este cine ştie ce gospodar.

De cosit, evident, putea cosi mai bine în satul lui din Munţii Vlădeasa, nu trebuia neapărat să bată atîta drum pînă la Cluj, oraş în care tot ce e (sau a fost) verde e definitiv condamnat să dispară sub cimentul ce izvorăşte din autorizaţiile de construire emise. Mai numeroase, aproape, decît firele de iarbă rămase prin oraş.

Acum, în prag de campanie, e de aşteptat ca Boc, „Piticul atomic“, cum l-au botezat clujenii, să-şi caute din nou coasa prin sufragerie sau pe unde o fi ea şi să vină cu ea din nou în faţa presei şi a cetăţenilor. Numai că, de data asta, i-ar trebui ceva mai mult. Spun că „i-ar trebui“ pentru că rezultatul alegerilor se cunoaşte deja. Cel mai probabil, „Piticul atomic“ va ieşi biruitor din încleştarea electorală.

Că veni vorba – pe măsură ce campania se apropie, liniştea pare tot mai apăsătoare la Cluj. Şi asta dintr-un motiv cît se poate de simplu: democraţii şi liberalii – principali protagonişti – nu îndrăznesc să se atace unii pe alţii. Cel puţin deocamdată. Prea multe secrete stau ascunse prin sertare şi la unii, şi la ceilalţi. Deh, ca între foşti parteneri.

Pe de altă parte, pe liberali nu-i interesează cîtuşi de puţin să cîştige Primaria Cluj, interesul lor centrîndu-se pe Consiliul Judeţean.

În urmă cu patru ani, „Piticul atomic“ a luat Primăria, iar liberalii – în frunte cu Marius Nicoară – şi-au adjudecat Consiliul Judeţean. S-a văzut mai pe urmă că investitorii aveau cu toţii nevoie de un lucru esenţial: de terenuri, pe care să realizeze moriştile lor de făcut bani. Aici însă cîştig de cauză a avut Consiliul Judeţean care, de bine, de rău, putea să găsească la nevoie cîteva hectare de teren într-o parte sau în alta. A se vedea investiţia Nokia. Primăria, cu resursele secătuite deja de administraţiile anterioare, nu putea decît să privească cu jind la măreţele realizări liberale. Sigur, cu ultimele eforturi, „Piticul atomic“ a sacrificat orice urmă de verdeaţă din jurul Clujului, lăsînd a se naşte cîteva cartiere de locuinţe ori măcar cîteva blocuri monstruoase pe locurile odinioară ocupate „abuziv“ de cîţiva copaci, de cîteva fire de iarbă.

Miza alegerilor la Cluj este deci punerea în ecuaţie a zonei metropolitane. Căci bătălia nu este una administrativă, ci una cît se poate de economică. Ca atare, cel care va avea terenuri va avea şi investitori, ba chiar şi bani. Pentru că, în rest, Boc va fi primar o zi, o singură zi, la fel cum viitorul şef al CJ Cluj va fi şef tot doar o zi. În ziua alegerilor. Apoi, vor fi oameni de afaceri sadea, însetaţi de avere, corupţi, jefuitori ai banului public. Aşa îi vede lumea. Şi, ca să fie şi mai clar, viitorul administraţiei locale depinde acum strict de tîrgurile care se fac în spatele uşilor închise.

Un singur „pericol“ mai poate paşte PNL-ul: ca finul lui Emil Boc, fostul prefect de Cluj – Alin Păunel Tişe – să cîştige preşedinţia CJ. Şi tot un singur pericol există şi pentru PD-L: ca „Piticul atomic“ să fie chemat la Bucureşti.

Alexandru GRUIAN

„Mai dure ca niciodată...“

Din 1992, am fost mereu implicat în alegeri – locale, generale sau prezidenţiale. Ca ziarist sau consultant de campanie, la fiecare patru ani auzeam o propoziţie-tip: „Campania de acum o să fie mai dură ca niciodată!“. La localele din 1992, cheia şi trandafirii s-au ciocnit pe tema comunism-anticomunism. În judeţul Hunedoara, considerat roşu, au cîştigat trandafirii, cu o excepţie, Deva, unde a cîştigat cheia. Motiv de mîndrie citadină – eram astfel în rîndul oraşelor mari!

Din 1996, lupta electorală a devenit mult mai nuanţată, dar mesajele au rămas emoţionale. CDR se concentra pe oraşe, lăsînd satele PDSR-ului sau PUNR-ului, acesta din urmă bine reprezentat în zona moţilor.

În 2000 şi 2004, liberalii şi democraţii au ajuns, cu mici excepţii, să domine oraşele mai mari din judeţ. Adversarul comun, PSD, a dat naştere unor alianţe liberal-democrate care au funcţionat fără prea mari defecţiuni. Dacă unul dintre cele două partide aliate avea un candidat foarte bine plasat într-o localitate, atunci celălalt accepta doar o candidatură de formă.

În 2008, în judeţul Hunedoara nu mai există astfel de situaţii. Alianţele, dacă există, sînt discrete şi în nici un caz asumate pe faţă. Deşi campania electorală începe oficial după 1 mai, partidele se consideră în război şi acţionează ca atare. Nu prea există acuze reciproce de campanie prematură, pentru că toţi doresc cumva să-şi expună candidaţii sau intenţiile. Dezbaterile la televiziunile locale sînt în toi, afişele nu cer explicit votul, dar anunţă că se lansează, în cadru festiv, o candidatură sau alta. Democrat-liberalii şi liberalii recurg la lansări „americane“, cu mulţi invitaţi de la centru, consideraţi aducători de vot politic. Social-democraţii sînt mai rezervaţi şi recurg la conferinţe de presă cu un aer ceva mai festiv.

Din 1996, strategiile de campanie s-au profesionalizat mult. Sloganul emoţional a fost înlocuit cu cel direcţionat spre un anumit tip de electorat. Ce merge la Deva nu merge în comuna Bătrîna. La Deva se vorbeşte generic despre primar, la Bătrîna – despre „Gheorghe a lu' cutare, ăsta de-i primar...“. Subtilităţile lingvistice de la oraş sînt inoperante la ţară. Specificul local contează, aşa că partidele lucrează cu echipe care înţeleg mentalitatea localnicilor (sau cel puţin aşa se speră...). O firmă de PR „tare“, angajată la Bucureşti de un partid sau altul, trebuie să-şi găsească neapărat parteneri în zonă. Aceştia vor fi interfaţa cu realitatea locului. La Hunedoara oamenii îşi doresc locuri de muncă, dar la numai 20 de kilometri, la Deva, locuitorii doresc ca oraşul lor să conteze în regiune, nu doar în judeţ. Chestie de orgoliu.

Este aruncat în joc un întreg arsenal de imagine, dar cum oraşele nu depăşesc 80.000 de locuitori, campania *door to door* nu este neglijată. Acest „de la om la om“ îmbracă şi el forme diverse – vizite ale candidatului prin cartiere, excursii, cadouri, spectacole. Iar strategiile se diversifică şi în funcţie de ceea ce vrei sau ceea ce ai. Dacă ai primar în funcţie, trebuie să-l menţii, lăudîndu-i iniţiativele. Dacă nu ai, trebuie să-i convingi pe cetăţeni că cel în funcţie e rău, iar al tău, bun. Mesajele trebuie să fie ingenioase şi, într-o oarecare măsură, duplicitare.

La mai puţin de două luni pînă la alegeri, campania electorală neoficială a fost lansată. Se vorbeşte despre un consens, dictat nu de concordie inter-partinică, ci mai mult de bun-simţ. În săptămîna dinaintea Paştelui, securea războiului va fi, dacă nu îngropată, cel puţin ascunsă sub haină. După care, toţi sînt pregătiţi să tragă cu tot arsenalul din dotare, într-o campanie care va fi, bineînţeles, mai dură ca niciodată...

Toni HRIŢAC

Competiţie acerbă la Iaşi

Niciodată n-a fost mai disputat postul de primar al Iaşiului ca în acest an electoral. Cu mult înaintea fixării datei alegerilor locale şi implicit a campaniei electorale, o parte a candidaţilor a început propaganda explicită, mascată uneori inabil de gesturi administrative, publicitare sau politice. Primarul în exerciţiu, Gheorghe Nichita (PSD), a alcătuit un buget cu aproximativ 50% mai mare decît anul trecut, în care a inclus nu mai puţin de 50 de milioane de euro, bani împrumutaţi de Primărie de la o bancă din Bruxelles, strict pentru lucrări edilitare: reparaţii la peste 100 de străzi, covoare asfaltice noi, locuinţe sociale, pasaje pietonale, fîntîni arteziene etc. Suma depăşeşte totalul investiţiilor de acest gen din ultimii cinci ani. Vîntul prielnic în pînzele finanţelor locale l-a determinat pe primar să facă rectificări, la nici o lună de la adoptarea bugetului, în sensul de a acorda tichete de sărbători profesorilor, gratuităţi pentru transportul local tuturor pensionarilor, teren gratuit şi asistenţă la construcţia locuinţelor pentru tinerii sub 35 de ani. Gheorghe Nichita l-a adus în echipa de campanie pe fostul primar Constantin Simirad – de la care a preluat postul în toamna anului 2003 – pe care l-a propus candidat din partea PSD la şefia Consiliului Judeţean. Desemnarea lui a stîrnit nemulţumiri în PSD, iar actualul preşedinte al Consiliului Judeţean, care viza un nou mandat, a ameninţat public că va candida pentru un alt partid. De altfel, se discută mult despre situaţia nu tocmai confortabilă în care ar fi doi poli de putere în judeţ – primarul municipiului şi preşedintele Consiliului Judeţean – de orientări politice diferite, ambii legitimaţi prin alegeri directe.

Teama cea mare a primarului are drept cauză scorul mic pe care l-a avut partidul în oraş la europarlamentare (20%) şi faptul că rivalii săi, PD şi PLD, au avut atunci, însumat, 51%.

Rivalii de atunci şi-au propus să-l învingă şi acum, la

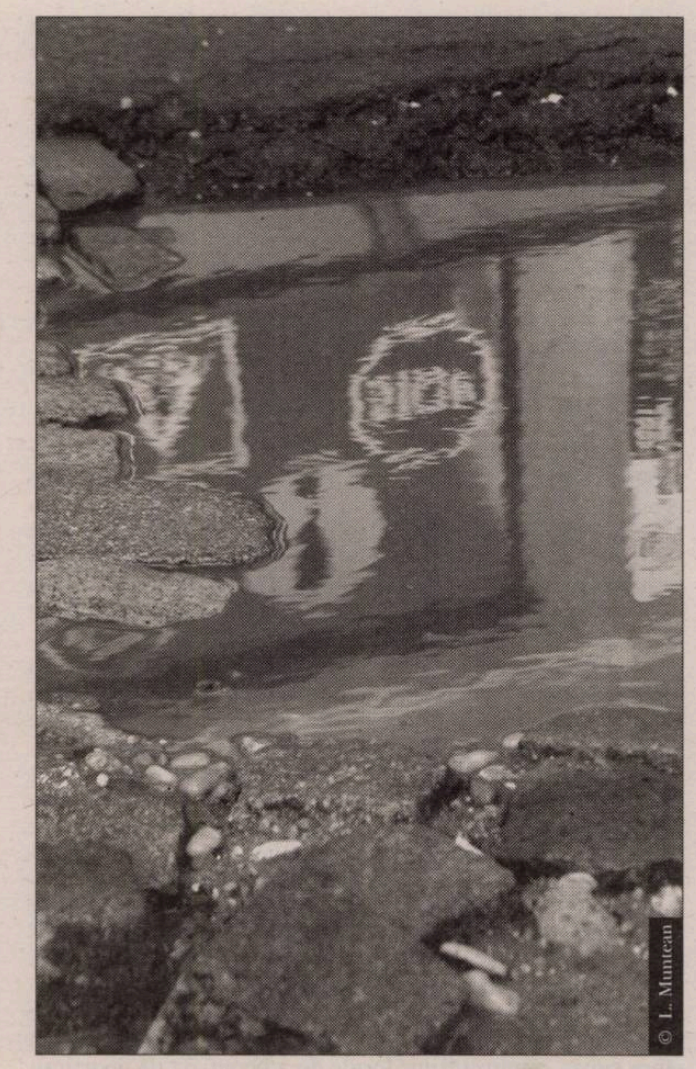

alegerile locale. Candidatul PD-L, europarlamentarul Dumitru Oprea, rector pînă acum o lună al Universităţii „Al.I. Cuza“, are însă o uşoară întîrziere a prezenţei electorale. El este al treilea desemnat la candidatură, după ce democraţii au încercat să-şi impună propriul reprezentant. La Iaşi, uniunea celor două partide este văduvită de efuziunile publice ale liderilor. Echipa PLD, în special Dumitru Oprea, nu se simte confortabil în noul partid. Liderii PD reproşează acestora răceala de care dau dovadă, sărăcia zestrei financiare cu care au venit de la PLD şi faptul că nu participă la viaţa de partid. Dumitru Oprea cere întregii infrastructuri a PD să-l susţină, dar încă nu a fost acceptat drept lider al acesteia. Speranţa simpatizanţilor stă în mobilizarea din campanie şi în scorul foarte bun de la europarlamentare.

De departe, cel mai vehement adversar al primarului în funcţie este creatoarea de modă Irina Schrotter. Fostă susţinătoare a lui Gheorghe Nichita în campania din 2004, ea se întoarce acum împotriva acestuia, cu o virulenţă aproape de boxer. Irina Schrotter a împînzit oraşul, de mai bine de o lună, cu panouri publicitare care îi prezintă chipul, prevalîndu-se de faptul că numele ei este marcă înregistrată. Ea spune că îşi promovează interesele comerciale, şi nu ambiţiile electorale. Irina Schrotter a reuşit să atragă în rîndul simpatizanţilor şi în echipa de campanie, coordonată de soţii Săftoiu, nume importante din societatea civilă din oraş, cărora le cere să o susţină în postura de candidat independent.

În tabăra liberală lucrurile sînt oarecum atipice. Dacă la celelalte partide sînt mai mulţi pretendenţi la onoarea de candidat la Primărie, liderii liberalilor din Iaşi caută argumente ca să evite confruntarea electorală. Relu Fenechiu nu a vrut să candideze şi l-a propus pe Varujan Vosganian. Ministrul Finanţelor nu a fost de acord şi l-a indicat pe ministrul Educaţiei. Cristian Adomniţei s-a opus, spunînd că liberalismul la Iaşi este un proiect al deputatului Fenechiu, care trebuie să şi-l asume public. Disputa centrifugă a fost tranşată de premier, care i-a cerut lui Adomniţei să reprezinte partidul la alegerile locale.

Campania din acest an, cea mai vie de pînă acum, are două coordonate care motivează competitorii. Pentru prima oară în ultimii 15 ani, nimeni nu este favorit indubitabil. Toţi candidaţii din top 4 speră la un rezultat bun, iar sondajele de opinie oferă fiecăruia motive de optimism. Şi tot pentru prima oară, Iaşiul este o miză nu doar simbolică. Bugetul local este impresionant, iar investiţiile publice şi private, în special cele imobiliare, sînt ameţitoare.

Orange caută talente
premiile Orange
pentru
tinerii
muzicieni
ediția a III-a
Arată lumii că ești cel mai bun la Premiile Orange pentru tinerii muzicieni, ediția a III-a.
Te așteaptă premii de 27.000 euro pentru secțiunile: instrumente cu corzi, pian și
canto. Pentru detalii sună la 0751 91 11 92 sau intră pe www.auditie.ro.
orange™

Lucia TERZEA-OFRIM

bon de lectură

Limbajul chipului

● **Jean-Jacques Courtine, Claudine Haroche, *Histoire du visage*, Petite Bibliothèque Payot, Paris, 2007.**

În siajul succesului de care s-au bucurat cele trei volume dedicate istoriei corpului, Jean-Jacques Courtine, unul dintre coordonatori, îşi reeditează această lucrare pe o temă înrudită, scrisă, cu cîtăva vreme în urmă, împreună cu Claudine Haroche. Subtitlul – *Exprimer et taire ses émotions (XVIe – début XIXe siècle)* – dezvăluie intenţia autorilor de a urmări evoluţia codului expresiv al chipului uman, pe parcursul a aproape patru secole.

Emoţiile afişate pe chipul omenesc au avut dintotdeauna un rol indispensabil în procesul de comunicare, însă autorii observă că începînd cu secolul al XVI-lea se manifestă un interes sporit asupra expresiei faciale, în calitatea ei de semn al identităţii individuale. Nimic surprinzător în faptul că odată cu intrarea în „era individului", chipul uman devine un loc predilect al interogaţiilor, atribuindu-i-se rolul de cheie a alcătuirii sufleteşti, figurînd chiar o hartă a destinului, aflată în corespondenţă subtilă cu astrele tutelare.

Noile structuri mentale şi sociale ce au deschis calea spre afirmarea individuală într-un inevitabil sistem concurenţial au condus la căutarea unor instrumente destinate atît cunoaşterii şi stăpînirii de sine, cît şi descifrării intenţiilor, pornirilor, predispoziţiilor celorlalţi, plecînd de la interpretarea datelor oferite de aparenţă, de înfăţişare şi, mai ales, de expresia singulară a chipului uman. Astfel, tradiţia fiziognomonică dobîndeşte un prestigiu şi o înflorire fără precedent, fiind creditată să descopere legăturile între trăsăturile fizice şi însuşirile psihologice, să anuleze clivajul între omul exterior şi omul interior, să contracareze disimularea, atît de răspîndită în intrigile de curte. De exemplu, Regele Soare distribuia funcţiile importante şi onorurile doar după ce asculta sfatul lui Cureau de La Chambre, reputat medic şi fizionomist, autor al lucrării *L'Art de Connaître les hommes*. Din pletora de tratate care ofereau chei de interpretare a chipului uman, se detaşează sinteza lui G.B. della Porta, intitulată *Physionomie humaine* (1586). Fiziognomonia se vrea deopotrivă o ştiinţă naturală şi o practică divinatorie cu fundal astrologic. O ramură distinctă, specializată în interpretarea liniilor şi semnelor prezente pe frunte, care s-a bucurat, o vreme, de un mare succes, a fost metoposcopia. În lucrarea lui Jérôme Cardan (1658) *Métoposcopie,* ilustrată cu 800 de figuri, fruntea este cartografiată de o manieră similară felului în care chiromanţia interpreta liniile din palmă. Se credea că fruntea e locul în care se pot descifra hieroglifele destinului, norocul, bolile, stigmatul social, viciile sau virtuţile. De altfel, zicala „Ce ţi-e scris în frunte ţi-e pus" condensează acelaşi fond de credinţe astăzi aproape uitate.

În interpretarea chipului, accentul se deplasează treptat de pe trăsături, pe expresivitate, un rol important dobîndind privirea, mina, aerul, impresia generală, mai degrabă intuită din mişcările imperceptibile ale feţei sub imperiul trăirilor interioare, decît din interpretarea mecanică a unor particularităţi anatomice. Celebrele *Conférences sur l'expression des passions* susţinute de Charles Le Brun în 1668 marchează definitiv această mutaţie în felul de a privi chipul uman „din interior".

După ce înregistrează o discreditare unanimă în prima jumătate a secolului al XVIII-lea, fiziognomonia va cunoaşte după 1770 şi pînă în prima jumătate a secolului al XIX-lea un constant succes popular. Un rol important în renaşterea interesului pentru această descifrare empirică a indivizilor după caracteristicile fizice îl are difuzarea operei lui Johan Gasper Lavater *Physiognomische Fragmente,* tradusă în principalele limbi europene.

Ne-am înşela să credem că fiziognomonia e o practică desuetă, căzută în uitare. Avatarul sub care o regăsim astăzi se numeşte morfopsihologie. Începînd cu anul 2000, această revăzută şi adăugită lectură a chipului uman este girată de o instituţie care eliberează diplome de morfopsihologi: École Supérieure de Morphopsychologie. Punctul de pornire poate fi considerat publicarea în 1937 a lucrării *Visage et Caractère* semnată de medicul psihiatru Louis Corman. Întreaga naivitate a demersului este trădată de cartea *Visages, Corps et Personalité* scrisă de Jean-Marie Lepeltier şi Christophe Drouet în 2006. Între altele, autorii pretind că au descifrat misterul din surîsul Giocondei... Cu toate acestea, cursurile practice de morfopsihologie îşi găsesc cu uşurinţă clienţi în rîndurile dezorientaţilor uşor de amăgit cu tot felul de tehnici de *développement personnel*. Ţi se promite că după frecventarea unui astfel de curs *Âme et Visage* îţi poţi transforma intuiţia subiectivă în cunoaştere obiectivă, relaţia ta cu sine şi cu ceilalţi se va ameliora spectaculos, ba mai mult, poţi deveni expert consultant în tot ceea ce ţine de *coaching, relooking, profiling*. La un recent tîrg de produse şi servicii „Bio" ţinut la pavilionul expoziţional din Lyon, un *atelier découverte* de mofopsihologie putea fi reperat între standurile *Rencontrer sa voix* şi *Dé-marche en soi*. Nenumărate sînt căile promise către cunoaşterea de sine.

Mă gîndesc acum cît de interesantă ar putea fi o istorie a secolului al XX-lea reconstituită prin caleidoscopul chipurilor celebre care au lansat mode, atitudini, stiluri de viaţă, practici corporale, mergînd de la timide retuşuri cosmetice la radicale intervenţii chirurgicale. Nu mai e nevoie să spun că majoritatea „prototipurilor" provin din lumea eroilor de cinema. Acest trend *wanna-be* & *look-alike* dus la extrem poate fi regăsit şi în emisiunea *I Want a Famous Face* propusă de canalul MTV. După cum sugerează şi titlul, în acest *reality-show* de ultimă generaţie (2004) sîntem invitaţi să urmărim cum operează (la propriu!) magia chirurgiei plastice, pentru a obţine prin rezecţii şi implanturi o asemănare cu chipul vedetei alese drept model. Parcă pentru a dubla grotescul situaţiei, primii doi *looks-obsessed* au fost gemenii Mike şi Matt în vîrstă de 19 ani, care şi-au dorit din tot sufletul lor bolnav de *fame-aholism* să-şi remodeleze feţele după chipul şi asemănarea lui Brad Pitt.

Chiar şi în acest caz, faţa rămîne o marcă a identităţii. E adevărat, dar a cui?

Adina DINIŢOIU

Cuvintele pe scenă

– „Les papous" *la Institutul Francez* –

Joi, pe 27 martie, la Sala „Elvira Popescu" de la Institutul Francez, am avut parte de un spectacol de mare ţinută: echipa *„Les papous"* de la postul de radio France Culture a prestat *live* la Bucureşti, vreme de trei ore, în faţa unei săli pline (francezi şi francofoni, printre ei mulţi elevi de la Şcoala Franceză, alături de profesorii lor). Iată întîi lista de nume: Eva Almassy, Jacques A. Bertrand, Patrice Caumon, Hélène Delavault, Patrice Delbourg, Lucas Fournier, Jacques Jouet, Hervé Le Tellier şi scriitorii români Bogdan Ghiu şi Alex. Leo Şerban. Prezentatoare: Françoise Treussard.

Nu vreau să rezum aici savuroasele momente ale serii – e greu de făcut aşa ceva, a trecut şi ceva timp –, ci mă voi opri asupra „conceptului" de emisiune (de divertisment) şi a echipei care o realizează. Deşi momentul de graţie a trecut – ca şi la teatru, clipa unică e valoroasă prin efemeritate (cu deosebirea că, în acest caz, există o înregistrare radiofonică) –, am rămas cu gustul plăcerii pe care mi-a oferit-o un asemenea divertisment. Şi m-a izbit distanţa dintre capacitatea de dramatizare, de punere în scenă şi de prezenţă actoricească de care au dat dovadă aceşti virtuozi ai limbajului – printre ei şi poeţi, dar şi muzicieni, artişti etc. – şi rara prezenţă scenică a profesioniştilor cuvîntului, la noi. În spaţiul nostru cultural, virtuozitatea lingvistică este aproape exclusiv deţinută de scriitori, în special de poeţi, însă rare sînt cazurile în care aceşti poeţi performează în faţa unui public, şi cu atît mai rare – probabil inexistente – situaţiile în care putem vorbi de profesionişti ai limbajului care să facă emisiuni de divertisment. Or, *„la bande des papous"* funcţionează de mai bine de 20 de ani (emisiunea *Des papous dans la tête* a fost creată în 1984 de Bertrand Jérôme, în colaborare cu poetul oulipian Georges Perec) şi înregistrează în studio, în fiecare săptămînă, o nouă ediţie de „jocuri amuzante cu cuvintele şi limbajul, pentru exerciţii de stil şi de umor" (text de pe afişul de la Bucureşti). Am simţit această echipă ca pe o mică trupă de teatru, o comunitate în care fiecare deţine o anumită „partitură" – aş putea folosi termenul la propriu, fiindcă aproape toţi cîntă –, un rol prin care fiecare excelează (e greu să vorbeşti de preferinţe, fiecare pare să aibă umorul lui specific): Hélène Delavault (care e mezzosoprană) are un suflu de tragediană convertită la comedie, Jacques Jouet (pe care-l ştiu de anul trecut, cînd am avut ocazia să stăm de vorbă la „Primăvara poeţilor"), un oulipian redutabil şi un poet laborios, m-a surprins prin spontaneitate şi joc dramatic, dovadă că viaţa de scenă se învaţă; Lucas Fournier, cu alura lui de Charles Aznavour, deşi în sceneta de final – compusă chiar de el – una din cele mai savuroase, cu trimitere la Bucureşti şi la Ionesco (gest elegant şi, *comme d'habitude,* de mare savoare) a jucat rolul lui Lamartine, a epatat, sub aparenţa mucalită, prin imaginaţia debordantă, probabil cea mai ingenioasă pusă în joc. Am evocat doar cîteva nume, pentru culoare, însă e de spus că întreaga echipă prezentă la Bucureşti a performat fără greşeală şi fără mediocritate: fiecare partitură a avut sunetul şi atuurile ei. Din partea noastră, pentru prima dată într-unul din spectacolele pe care le dau în deplasare (dacă nu mă înşel, aşa a spus prezentatoarea, Françoise Treussard), alături de *„papous"* au participat doi scriitori români: Bogdan Ghiu şi Alex. Leo Şerban, cunoscători rafinaţi ai francezei (condiţie *sine qua non),* care s-au descurcat excelent.

Rămîn, la sfîrşit, cu două nostalgii: una legată de posibilitatea unei emisiuni de divertisment de acest gen şi la noi, de exploatarea potenţialului de divertisment pe care-l poate avea „cultura înaltă" (la spectacol s-au amuzat o mulţime de puşti, deci succesul ar fi garantat), în contextul în care emisiunile umoristice care ne plictisesc de ani de zile la televizor se numesc *Vacanţa Mare, Circotaşii* şi chiar *Divertis;* cealaltă nostalgie e mai profundă şi s-ar putea exprima cam aşa: *„Les papous"* sînt marca unui rafinament cultural cu vechi rădăcini în cozeria strălucitoare de salon şi în stilistica moraliştilor sau a celebrelor autoare epistolare, iar viaţa de scenă continuă într-un fel viaţa de salon de odinioară, volubilitatea socială şi convivialitatea culturii franceze, unde ambasadorii şi juraţii Premiului Goncourt iau deciziile în jurul mesei... La noi, mai va pînă cînd oamenii de cultură vor ajunge la asemenea excelenţă în public: de regulă, cînd urcă pe scenă, urmează o mare plictiseală discursivă şi, aproape fără excepţie, o morgă ce n-are nimic de-a face cu masca obligatorie a rolului.

Marius CHIVU

feedbook

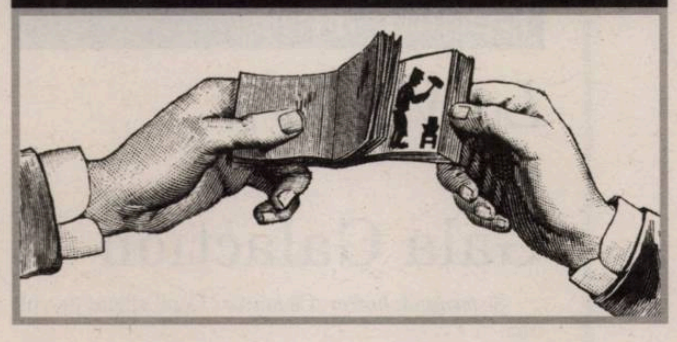

Tutun *vs* poezie

● **Bogdan O. Popescu, *Poeme în loc de tutun*, cu 11 ilustraţii de Mihai Zgondoiu şi prefaţă de Florin Iaru, Editura Brumar, 2007.**

Mai sînt azi medicii (percepuţi drept) intelectuali? Înainte de '89, cînd nu apăreau ca personaje de romane, avînd tot felul de dileme morale ce-i făceau (potenţiali) disidenţi ai regimului, erau mari cititori de literatură şi avizaţi spectatori de teatru. Înainte de a fi o clasă socială privilegiată, medicii erau un fel de elită culturală. Dar azi? Împărţiţi între munca la stat şi cabinetele sau clinicile private, care ar mai fi motivaţiile culturale ale medicilor? Mai citesc ei poezie? Dar care este profilul cititorului de poezie? Mai există cititori (şi cumpărători) de poezie care nu sînt ei înşişi poeţi şi care nu au cel puţin un grupaj de poeme proprii postate pe vreun blog literar? Şi, de fapt, de ce-ai citi poezia asta generaţionistă, mizerabilistă, teribilistă, autistă şi autoreferenţială în care poeţii par casta unei cosangvinităţi lirice? Pe bloguri, la cenacluri, în reviste, poeţii sînt şi autorii, şi personajele, şi comentatorii, şi cititorii aceleiaşi poezii. Pentru cine se scrie poezia de azi?

La toate aceste lucruri m-am gîndit citindu-l pe Bogdan O. Popescu, un poet aşa-zis nouăzecist, debutat în 1995, după ce, mai întîi, la sfîrşitul anilor '80, publicase în două volume colective. A scris cu totul cinci cărţi de poezie care, citite retrospectiv, fac dificilă încadrarea lui într-un curent sau într-o generaţie dat fiind că, dincolo de constantele scrisului său, diferenţele de la un volum la altul sînt semnificative. Crescut cu poezia optzeciştilor (Mircea Cărtărescu şi Florin Iaru au scris despre poezia lui, iar cu Traian T. Coşovei a scris împreună o carte), Bogdan O. Popescu a publicat alături de Dan Mircea Cipariu, Florin Dumitrescu, Sorin Gherguţ şi Dan Pleşa în antologia colectivă *Marfă* (1996), în tot acest timp urmînd Medicina. La doar 37 de ani, este medic neurolog la Spitalul Universitar Bucureşti, are două doctorate în domeniu (dintre care unul în Suedia) şi publică constant în reviste internaţionale de specialitate. Şi, ca să închei cum se cuvine acest inevitabil exerciţiu de admiraţie, Bogdan O. Popescu este şi discretul coautor, pe partea medicală, al scenariului *Moartea domnului Lăzărescu*.

Faţă de precedentele, volumul de faţă este omogen, influenţele nu mai sînt atît de vizibile şi, în ciuda unor inerente clişee optzecist-nouăzeciste, are un anume rafinament adus de maturizarea artistică. „Ideea" cărţii este jocul, doar aparent gratuit, al substituirii fumatului cu scrisul, altfel spus, al unui viciu cu altul. Poemul ludic cu rimă care deschide cartea anticipează traseul plin de riscuri al celor zece zile de abstinenţă tabagică în care scrisul ambiţiosului poet fumător va evolua, într-un crescendo bine gîndit, de la histrionismul cu puseuri autoironice, prin scurte reprize nostalgic-introspective, spre anticipatele momente de nevroză. Cartea capătă, astfel, semnificaţia unei testări *live* căruia cititorul nu-i este doar ipocrit *voyeurist*, dar şi martor empatic, predispus iluziei unui joc cu mult mai mare: „în centrul poemului meu / se află o istorie, o mişcare, o poveste / un mecanism de schimbare / a ceea ce, pînă la urmă, vrei sau nu vrei, este / o maşinărie uriaşă cu aburi prin care vezi cum vreau eu" („libertatea poemului meu").

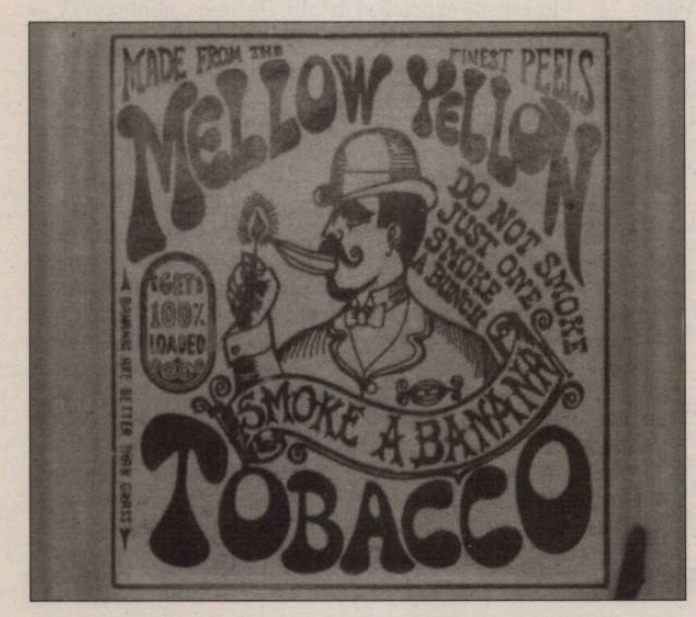

În paralel cu consemnarea zilelor fără ţigări (nişte haiku-uri mai lungi ale insinuantului sevraj), poetul scrie – reflexiv & senzual – despre viaţă, oraş şi iubita lui, reface, printr-un detaliu sau o senzaţie, călătorii din colţuri îndepărtate, colecţionează imagini, face scurte confesiuni („îmi place îmbrăţişarea / şi în egală măsură părerea de rău"), scrie despre lucruri de zi cu zi cărora încearcă să le prindă caracterul singular în texte minimaliste ale căror epitete şi metafore aspiră cumva spre condiţia cromatică a limbajului.

Tonul se menţine o vreme la acelaşi nivel descriptiv şi confortabil, doar vagi semne indică o angoasă subterană („iminenţa întîmplării unor nenorociri / prin cele mai strîmte locuri ale existenţei mele") care va transforma, în cele din urmă, „promisiunile de caramel ale dimineţii" într-o „dimineaţă [care] se urneşte ca o maşină de tocat rugină". Dacă în prima parte a volumului vocea poetului este degajată şi tonică, zilele scurse fără fumat o crispează treptat, simţurile se dereglează vizibil („modul ciudat de a trece al timpului"), percepţiile se ascut, iar discursul devine tot mai încordat („gura mea aruncaţi-o la animale / să nu mai aştepte nimic"). Rutina şi banalul cărora iniţial poemele le aduceau un discret elogiu încep să enerveze, sînt tot mai puţin suportabile pentru ca, în cele din urmă, să-l găsim pe poet la limita stăpînirii de sine în lungul poem de rezistenţă al cărţii: „pentru că nu pot fuma... / am început să fac ordine. / întîi am aşezat la un loc, într-o / punguţă transparentă / toate zarurile din casă – atît / acelea ieftine, albe, mici şi ţintuite inegal / cît şi pe cele multicolore, mari şi strălucitoare. / apoi am pierdut multă vreme pe la colţul draperiilor / aranjînd fundele şi modul în care / cade lumina – / ce talent obsesiv-compulsiv / cum se poate combina el atît / de bine cu radicalul depresiv / în care mă uit în gol... / ordine, vreau să fac ordine pînă / la cel mai mic atom / şi eu să rînduiesc aceste forţe de atracţie fizico-chimice / să aşez biluţe mici de piatră / unele peste altele perfect / pînă la imponderabilitate... / ia uite! nici grăunţele de nisipi nu-s la fel / şi s-ar preta la o altă aranjare / nu pot decît să-mi fac de treabă / cu această cumplită dezordine din cer / şi de pe mare". („Ordine")

Ceea ce iniţial părea un exerciţiu frivol de voinţă şi de stil apare la final ca provocarea, fără drogul nicotinic, unei tensiuni interioare (un „ping-pong nesfîrşit cu mintea mea / egal de o parte şi de alta a fileului"). Scrisul nu e doar terapeutic, dar şi catalitic; scoate la iveală (şi) micile imperfecţiuni existenţiale. În urma scrierii acestei „cărţi de chin", simpaticul poet fumător renunţă la raportul de opoziţie dintre tutun şi poezie şi îşi asumă slăbiciunea ca pe o particularitate.

Poeme în loc de tutun este o carte de poezie *altfel*, onestă, fără pretenţii obscure şi agreabilă, o poezie bine temperată cu autoironie şi care are de toate pentru a încînta un cititor rătăcit printre producţiile milenariste.

Dilema veche vă recomandă

● Philip Roth, *Operaţiunea Shylock* (traducere de Anca Dan, Editura Polirom, 2008). Un Philip Roth înnebunit de el însuşi, de secolul său în care serviciile secrete vor să decidă pînă şi secretele inspiraţiei, un roman în care literatura e spionată mai ceva decît la orice John Le Carré şi a cărui lovitură de teatru este aceea că, în cinci sute şi ceva de pagini, scriitorului i se împlineşte cea mai înţeleaptă rugă: „Îngăduie, Doamne, să nu scriu nimic de prisos!". Un Philip Roth de zile mari. (Radu Cosaşu)

● Ediţia a doua a cărţii *Arca lui Noe. De la neolitic la Coca-Cola* (Editura Martor), unul dintre cele mai frumoase şi mai interesante proiecte iniţiate de Irina Nicolau, un catalog de 500 de pagini de document etnologic, folclor urban şi istorie orală sub forma a nenumărate texte rupte din viaţă, neclasificate & inclasificabile, dar cu atît mai relevante despre timpurile în care trăim: epitafuri, liste, bilete, inscripţii, fişe, jurnale, mărturii, scrisori, interviuri etc. O carte în care realitatea dă pantalonii jos ficţiunii şi o bate cu papucul la fund! (Marius Chivu)

● Nu rataţi *Persepolis* (minunatul film de animaţie al lui Marjane Satrapi & Vincent Parionnaud, după benzile desenate ale Marjanei), un poem alb-negru scris în culorile „'air du temps" şi vorbit de Danielle Darrieux, Catherine Deneuve & Chiara Mastroianni. Iar la Institutul Francez, o retrospectivă a filmelor documentaristului Nicolas Philibert (printre care ultimul, *Retour en Normandie*, şi celebrul *Être et avoir)*, începînd de vineri. (Alex. Leo Şerban)

Andrei GORZO

dilematograf

Exitus

● ***Cocoşul decapitat* / *Der Geköpfte Hahn* (Germania-România, 2008), de Radu Gabrea şi Marijan Vajda.**

Cocoşul decapitat se deschide cu pregătirile unui tînăr sas din Făgăraş, Felix Goldschmidt (David Zimmerschied), pentru *exitus* – petrecerea de absolvire a liceului. Ziua e 23 august, anul e 1944, tatăl şi fratele mai mare al lui Felix sînt pe front – luptă pentru Hitler; toţi saşii transilvăneni sînt în prag de *exitus*, în suspensia de dinainte de cădere, deşi sfîrşitul lumii lor – al acelei Transilvanii multietnice în care trăiseră paşnic alături de unguri, români, evrei şi ţigani – începuse mai demult, odată cu apariţia Asociaţiei Tineretului Nazist şi a aşa-ziselor „reguli de igienă naţională". Ca şi romanul inspirator – extraordinarul debut literar (la vîrsta de 65 de ani) al pastorului transilvănean Eginald Schlattner –, filmul se întoarce apoi în trecut, pentru a ne arăta ce s-a întîmplat. Îi vedem pe Felix şi pe prietenul său Hans (Axel Moustache) – doi băieţi cu capul îmbuiat de poveştile lui Karl May – înrolîndu-se în Tineretul Nazist. Vedem în plan-detaliu briceagul pe care-l folosesc ca să se facă fraţi de cruce, deci înţelegem că rolul lui în film nu s-a consumat, mai ales că tocmai l-am văzut pe profetul oraşului, românul Mailat (Dorel Vişan), prorocind că „între prieteni se va naşte trădarea". Îl vedem pe Felix cum se îndepărtează de prietena lui, evreica Gisela, pînă cînd ea e exmatriculată sub ochii lui, iar el, după un moment de derută, li se alătură celorlalţi fanatici care cîntă „Imnul Transilvaniei" mărşăluind pe loc. Vedem, de asemenea, că Felix, spre deosebire de Hans, nu se va fanatiza niciodată iremediabil. Vedem că zelul lui Hans – care e fiu de coşar – provine dintr-o sete de revanşă socială, după cum vedem că hitlerismul fervent al mătuşii lui Felix are un element erotic. Cu alte cuvinte, nu vedem nimic nou. Co-regizat de Radu Gabrea şi Marijan Vajda, *Cocoşul decapitat* e o melodramă didactică în care tot ce mişcă e programat să-i servească spectatorului un *aperçu* istoric sau altul, pe care probabil că l-a mai avut şi la alte filme despre nazism. E o melodramă arătoasă şi lucrată competent, dar e subţire, şi subţirimea ei e exact opusul bogăţiei textuale a romanului.

În 1990, cînd Schlattner a început să scrie (în germană) despre Făgăraşul interbelic al copilăriei sale, a făcut-o din dorinţa de a le povesti celor cîţiva enoriaşi ai săi (din comuna sibiană Roşia) ce însemna Sărbătoarea Adventului pentru o comunitate săsească încă puternică. După doi ani avea un roman (publicat, după alţi şase ani, de editura vieneză Zsolnay). După cum a spus el, „a fost un fel de explozie". Şi după cum observă Rodica Binder în prefaţa ei la ediţia românească (Humanitas, 2001), romanul „are impetuozitatea epică a unei ape care a rupt stăvilarele": povestea se abate adesea de la cursul ei şi, pe lungi porţiuni, pare să urmeze meandrele memoriei, recuperînd alţi şi alţi locuitori – saşi, români, evrei – ai acelei lumi dispărute. Şi toţi aceştia sînt vii pe pagină, chiar şi cei recuperaţi doar ca simple nume. Unele pagini par scrise într-o stare de transport în care fiecare nouă aducere-aminte (Schlattner a declarat că romanul e 90% autobiografic) e automat şi un act de creaţie, şi o simplă numire antrenează resurecţia celui numit. Romanul te imersează adînc într-o lume. Filmul nu reuşeşte să facă asta: reconstituirea acelei lumi pe ecran nu are destulă textură, destulă vibraţie, destule particularităţi. Nu vreau să spun că filmul ar fi trebuit să fie „mai frescă"; dacă realizatorii ar fi găsit o formulă minimalistă eficientă – dacă toată acţiunea n-ar fi constat decît din conversaţii purtate de-a lungul acelei zile de 23 august (fără imersiuni în trecut) şi conversaţiile acelea ar fi reuşit cumva să recupereze o întreagă lume –, aş fi fost un spectator fericit. Dimpotrivă, în film nu sînt *destule* momente liniştite în care personajele să stea de vorbă pur şi simplu, fără să se audă şi vuietul istoriei. Fiecare personaj e obligat să reprezinte un anumit aspect al tragediei istorice care se joacă şi nici unul nu prea există în afara funcţiei sale de reprezentare: personajul Felix reprezintă vulnerabilitatea unui tineret idealist în faţa ideologiei naziste, drept care vulnerabilitatea e singura lui trăsătură; personajul Hans reprezintă complexele de clasă convertite în revanşism, drept care realizatorii nu s-au mai obosit să-l gîndească şi în afara termenilor acestei ecuaţii simple. În acest film nu există pic de gîndire proaspătă, pic de imaginaţie. Aşa se face că, la final, cînd încearcă o modulaţie elegiacă, rezonanţa e nulă. „Amintirea e singurul paradis din care nimeni nu te poate izgoni" – spune cineva. Aşa e, numai că acest film impersonal nu are nimic dintr-o amintire. Nimic din el n-a fost simţit şi imaginat îndeajuns de intens încît să pară trăit.

trecerea prin reviste

„Direct în ochi“

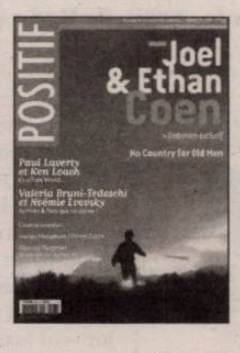

Numerele pe ianuarie, respectiv martie a.c. ale lunarului francez *Positif* sînt dedicate filmelor celor mai premiate ale ultimelor Oscaruri: *No Country for Old Men* al fraţilor Joel & Ethan Coen şi *There Will Be Blood* al lui Paul Thomas Anderson. Revista rămîne fidelă unui program „ecumenic“ riguros şi flexibil, în care lăudarea unui autor nu se face cu preţul demolării altuia, presupus rival – aşa cum se mai întîmplă, inclusiv pe la noi... Acestui program generos (parte a „spiritului de echipă *Positif*“) îi datorăm, număr de număr, o ofertă cinefilă bogată şi totodată exigentă, ce cuprinde – pe lîngă nelipsitele cronici şi interviuri – dosare (sub titlul „Cinéma retrouve“), texte inedite, omagii, note festivaliere şi de lectură, anchete (de pildă, în nr. pe ianuarie, redactorul-şef al publicaţiei, Michel Ciment, dă rezultatele anchetei iniţiate de revistă cu ceva timp în urmă în legătură cu preferinţele cititorilor *positif*-işti; aflăm – astfel – că 35% citesc mai mult de 5 cărţi *de cinema* pe an, 10% – mai mult de 10, dar că există, totuşi, 65% care citesc 5 sau mai puţine... o cifră care, să recunoaştem, ne lasă visători).

Dosarul dedicat fraţilor Coen este complet: interviu pasionant cu aceştia, cronica aferentă, plus 5 (cinci!) studii surprinzînd aproape tot ce ar putea interesa despre opera lor – de la „geniul locului“ („Paysage et ruralité chez les frères Coen“) la studiul specialistului nr. 1 în materie de sunet: Michel Chion, prezent cu „L'homme qui etait bien là“ (despre Carter Burwell, compozitorul-fetiş al Coenilor). Cum se vede, lucruri serioase, mărturisind interesul şi respectul pentru o operă importantă; nimănui nu i-ar trece prin cap, la *Positif,* să respingă un film al fraţilor C. c-un dos de palmă!

De neratat pentru cinefili, în acelaşi număr, sînt cele două „voix off“: Woody Allen despre Bergman şi Martin Scorsese despre Antonioni, texte scrise la moartea acestora şi apărute în acelaşi număr (10 august 2007) al *International Herald Tribune.* Din mărturia lui Allen aflăm că cei doi aveau lungi conversaţii telefonice *(numai* despre Cinema), dar că cineastul newyorkez n-a răspuns niciodată invitaţiei maestrului suedez de a-i face o vizită – din motive de fobie de avion şi fobie de... iaurturile pe care-şi închipuia c-ar fi trebuit să le mănînce la Bergman acasă! Allen – care glumise odată numind arta „catolicismul intelectualilor“ şi care-şi aminteşte că, pe vremea cînd sălile de artă & eseu newyorkeze îl revelau publicului pe Bergman, el era un scenarist şi comic de cabaret – are cea mai simplă şi mai sinceră descriere a magiei bergmaniene: „La şcoala de film (de unde fusesem dat afară, în anii '50) se punea accentul numai pe mişcare. Eram învăţaţi că filmele sînt mişcătoare şi deci şi camera trebuie să se mişte. Dar Bergman punea camera pe chipul lui Liv Ullmann şi Bibi Andersson şi n-o mai mişca. Şi timpul trecea, trecea, şi se-ntîmpla ceva straniu şi miraculos. Eram subjugaţi de personaj, deloc plictisiţi, ci exaltaţi“. Scorsese mărturiseşte, la rîndul lui, şocul descoperirii *Aventurii* antonioniene într-o sală newyorkeză, nu mai ştie exact care, în 1961... un şoc mai profund decît în faţa lui *A bout de souffle* sau *Hiroshima mon amour* (filmele sale preferate în acel moment)! „În epocă – explică Scorsese – existau două tabere, cei cărora le plăcea Fellini şi cei cărora le plăcea Antonioni. Îmi plăceau filmele lui Fellini şi admiram *La dolce vita,* dar filmul lui Antonioni mă provoca. Filmul lui Fellini mă emoţiona şi mă distra, dar cel al lui Antonioni îmi schimba percepţia asupra cinema-ului şi a lumii din jurul meu, le făcea nelimitate.“ Scorsese aminteşte finalul de la *Eclipsa* („ultimele şapte minute“) şi ajunge la această constatare formidabilă: „Antonioni ne pune faţă-n faţă cu timpul şi spaţiul. Şi acestea ne privesc, la rîndul lor, direct în ochi“. **(a. l. ş.)**

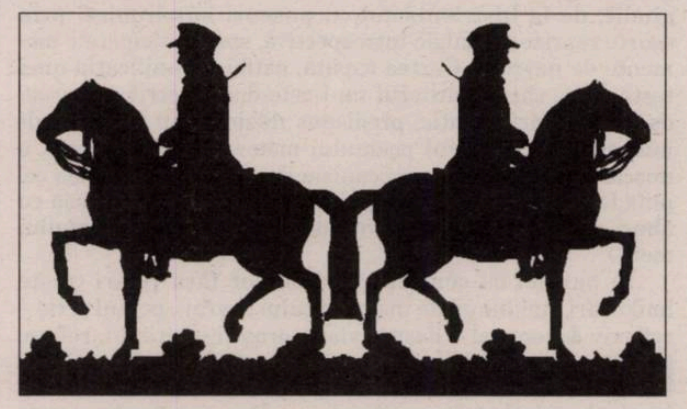

Radu COSAŞU

din viaţa unui extremist de centru...

O lacună cît o stradă

Îndelungă şi sinuoasă, să tot fi avut trei kilometri,
pornea din Şerban-vodă şi se ducea spre Lînăriei,
imediat, pe stînga, lîngă un mare atelier de dogărie, stăteau doi fraţi gemeni, de vîrsta mea, unul dintre ei fiind fruntaşul incontestabil din primară şi liceu, de neînvins la şah şi la fotbal cu nasturi,
apoi, mai departe, tot pe stînga, la colţul cu Oiţelor, aveam un coleg de liceu, tipul de inteligenţă care nu se omora cu cartea, ajuns industriaş la Bruxelles, colecţionar tenace de ediţii rare ale romanelor lui Simenon şi de tipărituri suprarealiste,
peste drum de el, într-un intrînd de case modeste şi plăcute, trăia unul mult mai mare decît noi, care era mort după jazz şi cînta cu palmele puse trompetă la gură orice Louis Armstrong,
după care, cîţiva paşi mai sus, tăiai bulevardul Mărăşeşti, înmiresmat de o fabrică unde se făcea ciocolată, şi ajungeai la o cotitură, un fel de hernie între o farmacie a unui armean, o băcănie („La Costică“), iar vis-à-vis de ele o crîşmă, un debit de tutun şi o croitorie (pe stînga desfăcîndu-se spre Bucur, Verzişori şi Între Gîrle),
dar de aici, scăpată parcă dintr-o încurcătură de maţe, dădea colţul, se ducea mai dreaptă, nepavată, hurducînd toate autobuzele 38,
trecea de brutăria Gagel – o poartă mare, roşie, curte cu cai grei şi cuptoare invizibile plus o prăvălioară la stradă –, lăsa, la stînga, o biserică nu majestuoasă, cît frumoasă, respirînd liniştită într-o grădină a ei, ca să ajungă la noi, „cei de la 8“.

Era o curte lungă de tot, o uliţă interioară de fapt, cu locuinţe mărunte, toate curate, noi stăteam la stradă, nimerisem aici evacuaţi, în numele românizării antonesciene, din aleea Popa Nan, avusesem noroc, căci familia care ne precedase plecase spre Palestina, cu vasul „Struma“, acela torpilat în Marea Neagră...

Tot războiul l-am făcut acolo – inclusiv bombardamentul american din 4 aprilie 1944 (s-au împlinit săptămîna trecută, în plin „summit“ NATO, 64 de ani, dar nu de asta scriu acest articol...), cumplit în cartier fiindcă în preajmă era uzina de gaz şi electricitate de lîngă Parcul Carol.

Toate jocurile pubertăţii acolo mi le-am petrecut – ping-pong în curte, fotbal pe un maidan, aproape, pe Poteraşi, sau ceva mai departe, la „găzărie“, la capătul Rădăuţilor (unde e azi restaurantul „Budapesta), dar mai cu seamă cursele noastre de cai pe „hipodromul“ care se întindea de la casa noastră pînă la calcanul din colţul franzelăriei Gagel, 60-70 de metri, dus şi întors, în care fiecare băiat purta un nume de cal din programele de la Băneasa-Trap pe care le strîngeam avid împreună cu cele de cinema.

Acolo am fost Avion, Clifford şi Joppa Hanover, Xenophon, campioni ai turfului, dar şi Furtwängler, dirijînd în hol, în faţa patefonului, uvertura la *Egmont.*

Acolo am învăţat cîţiva ani să cînt la pian, tot acolo am renunţat la Schubert fiindcă mă chema – încă neîntruchipată – utopia pe străzi, atunci, la '48,

acolo am fost paşoptist şi de acolo decolam în fiecare dimineaţă spre „Matei Basarab“, luînd-o pe Bucur, trecînd pe lîngă pompierii din Radu-vodă şi peste podul Dîmboviţei, urcînd dealul Oltenilor, traversînd Calea Văcăreşti pe la „colonel Orero“ (ce nume de neuitat!), atent să nu mă calce tramvaiul 1 (care venea de la Abator), intrînd pe Oltenii unde maică-mea zicea mereu să mă uit bine la liceul ei pompilian, ajungînd la Labirint, cu totul neatent la metaforă, tăind Anton Pann-ul şi cotind-o spre liceul care în nici un caz nu era un cimitir al tinereţii mele, fiindcă nu-l citisem pe Bacovia şi chiar dacă l-aş fi citit, la mintea mea de atunci, l-aş fi caracterizat ca un reacţionar pesimist.

După care – fără abatere – la prînz, mă întorceam pe acelaşi drum, acasă, pînă la noi, pe Cuza-vodă, oprindu-mă doar să văd ce mai e nou în vitrina librăriei Mercado, la colţul Oltenilor cu Labirintul, ca, la intersecţia cu Văcăreştii, să alung ispita de a intra, la stînga, în cartierul Crucii de Piatră, la „curve“, unde nu fusesem decît o singură dată, cu colegul meu de bancă D.S. (nu Dan Stanciu!), autorul, peste vreo trei decenii, al unui încîntător documentar Sahia despre străzile Bucureştiului.

Nu mai ştiu cum arată acum Cuza-vodă, ştiu doar că nu figurează în acea minune de carte *Străzi vechi din Bucureştiul de azi* a dlui Alexandru Ofrim, pe care am recomandat-o, entuziast, în *Dilemateca.* Mai toate străzile citate aici îşi au poveştile lor, numai a mea, nu. Absenţa ei mi s-a părut o lacună – caragialian, cum altfel să fii bucureştean? –, dl Ofrim sper să nu se încrunte şi să mă înţeleagă.

Eugen ISTODOR

literatura română. pentru firme

La Vulturi! de Gala Galaction

Se termină: horror. Ce *horror?* Copil sfîşiat de vulturi.

Povestea: în vîrf de munte locuiesc totuşi oameni. Comparaţie? Bineînţeles, cu un „cuib de vulturi“. Oamenii sînt dintr-o bucată, muncind natura de munte şi natura lor de oameni. Natura de munte dă grăsime pe oi, cea de om dă voinţa de a urca pieptiş cea mai a dracului potecă a muntelui, de a lupta în oastea revoltatului Tudor Vladimirescu şi puterea de a o lua de la capăt ori de cîte ori eşti înfrînt. Nu încape pe munte dezamăgire, ci doar viaţă sau moarte. Cînd vin turcii prin locurile astea neumblate decît de pîraie şi vulturi, femeia Agripina îşi ia cei trei copii şi se luptă cu muntele, cu limitele ei de femeie ce abia dăduse naştere. Ajunge la adăpost, dar lovită de certitudini: „eu nu mai pot“ face mereu rău celuilalt, adică pruncului, revolta lui Tudor a fost înfrîntă şi deci nici bărbatului ei nu-i este prea bine, emoţiile de femeie nu-s bune de nimic. Presimţirile? Cu presimţiri nu poţi urca muntele.

Şmecheriile textului: există strategii, momente esenţiale. E doar Scripetele pe numele lui muntele. Scripete? Sus-jos, jos-sus, nu? Fiind munte rău, Galaction se joacă cu josul şi susul, cu trecutul şi prezentul pînă cînd Dănilă, general manager al ciobanilor din partea locului, o amăgeşte pe Agripina că totul e OK. Ăla e momentul. De acolo începe tragedia. Jos-sus? Priviţi alinierea cuvintelor în primul fragment: Culmile Scripetelui-soarele-fundul Iablanicioarei. Leagănul acesta anunţă – fraierilor – leagănul poveştii. Huţa sus, descrierea – huţa jos, tragedia. Prezentul aduce şi el, cu nervii la pămînt, prezentul. Ieri, munţii fuseseră frămîntaţi de ploi, azi, prididiti de soare. Ieri, oamenii zăcînd, azi, oamenii risipiţi după *cash* şi caş. Tot şmecherie e continua „cucuvaie“ care este prozatorul. Tot curentează vulturii să stea pe cer anunţînd prăpădul ce va fi. Să mai spunem că stările femeii sînt prezentate, şi el gradat? Altfel nici nu văd cum. Cuvintele nu vin din zona IT. Nu, limba lui Gala vine de la *galé*-uri, cum ar putea fi unii tentaţi să creadă. Observînd natura, descrie elementele naturii, privind faţa femeii, descrie feţefeţele ei, întrucît Dănilă citeşte Biblia, normal, are scăpări de toacă de biserică.

Emoţii utile în viaţă: chestia aia cu lăsatul copilului în căpiţa de fîn e fatală. A nu te lăsa pe tînjeală exact la spartul tîrgului. A fii femeie pînă la capăt iar nu e frumos. Să fii herma e necesar. Bărbat pînă la capăt. Femeia va vedea răul: „gînduri rele care-mi tot croncănesc în inimă“, iar bărbatul nu-şi găseşte niciodată şosetele şi vede inocent: „Îmi aduci berbecelul cel mai drag din turma noastră!“. Nu e bine să-ţi faci planuri prea optimiste cînd ştii că mişună vulturii în preajma afacerii tale. Că Dănilă zice: „Ce are să fie peste 40-50 de ani pe plaiul dezrobit de Tudor“. Bărbat, ce vreţi, nu? Firma lui e *down* şi-şi schimbă apreciativul de la BB+ la CCC. Numai fiindcă vrea să fie bărbat, fără o cercetare de piaţă prealabilă.

Durata lecturii şi tipul de creier: îţi ia la un sfert de ceas. De ce? Ochiul nu alunecă prin bucata de text. Se loveşte de expresii şi detalii. De aceea, mintea-ATV se impune.

Cash *şi investiţii:* femeie proaspăt dînd copil afară şi pusă la caznă pe munte e super. Se poate folosi într-un spot pentru energizante de *clubbing.* A nu se insista prea tare pe proaspăta naştere a copilului, că în *clubbing* nu e nevoie să aminteşti detalii fiziologice şi de viitor. Să nu uităm, o casă la munte e absolut necesară. Dacă nu e departe pîrtia de schi, investiţia se dublează.

Personaje: Dănilă, oi, Ozun, Tudor Vladimirescu, Agripina, trei copii, colectiv de săteni activi, motivaţi în căutarea mîncării, colectiv de săteni şchiopi, bătrîni, inactivi teoretic.

Mişto: este o descriere. Este descrierea lui Dănilă. Înşiruirea de cuvinte indică de către Gala Galaction un adevărat CV al vulturului de om din Scripete. Avem CNP? Avem: Bărbat, deci 1. Om vechi, adică data naşterii. Experienţă în branşă? Normal. „Încercase multe vaduri de amărăciune.“ E băgat pe ONG? Sigur. Sprijină din umbră, prin ginere-su, pe Tudor Vladimirescu. Finanţare strategică.

claustrofog

Ceaţă pe Canal, continentul izolat

Politică locală în sudul profund

Din motive ce nu ţin de tema acestui articol, mă declar un instituţionalist. Adică tind să prefer ipotezele ce ţin cont de instituţii, reguli, proceduri, regimuri, mai degrabă decît pe cele care se uită la mentalităţi, culturi, suflete, simboluri şi alte chestii dificil de măsurat, dar uşor de bîrfit. Astfel încît îmi place să cred că oameni foarte diferiţi s-ar comporta similar dacă instituţiile, regulile şi procedurile ar fi similare.

În această logică, mă gîndeam că problema principală a administraţiei din Bucureşti ţine de cum sînt organizate primăriile. Analizam cam aşa: şapte primari aleşi direct, şapte consilii alese pe liste, legitimitate suprapusă. Dacă mă urc în metrou, mă aflu în grija guvernului naţional (dacă aş fi timişorean m-aş enerva pentru că subvenţionez metroul bucureştenilor). Dacă mă urc în tramvai, mă aflu sub autoritatea primăriei generale. Dacă tramvaiul dă în gropi pe bulevard, înjur tot primăria generală. Dacă mă împiedic pe o străduţă laterală, înjur primăria de sector. Cu această complicată viaţă administrativă e de mirare că Bucureştiul se mişcă cît de cît. Bineînţeles, eram enervat de acest balamuc şi convins că la alţii e mai bine. „Alţii" înseamnă mereu cei pe care îi invidiem.

Cu acest bagaj de idei şi fără bagajul de cală, pierdut de o renumită companie americană, am ajuns în vara lui 2006 în orăşelul W., din Carolina de Nord. Gazdele noastre de la German Marshall Fund ne-au aranjat întîlniri cu oficialităţi locale. Din cîte am reuşit eu să înţeleg, situaţia era cam aşa. Orăşelul face parte din ţinutul *(county)* NH, ocupă cam 70% din teritoriul ţinutului şi cuprinde mai mult de 80% din populaţie. Practic, ţinutul înseamnă oraşul şi cîteva comunităţi răzleţe, plus ceva mlaştini. Orăşelul are un consiliu local şi un primar. Primarul este ales de consilieri şi execută un fel de *part time job*. Aşa se face că atunci cînd fostul primar primise o ofertă de la banca la care lucra, să se mute în alt oraş, plecase şi din funcţie. Noi ne-am întîlnit cu un interimar abia instalat în funcţie, care nu prea ştia mare lucru, astfel încît se tot întorcea spre un consilier mai bătrîn, ca să-i ceară informaţii. Peste acest consiliu orăşenesc (sau paralel cu el) exista şi consiliul de ţinut. Acesta avea ca preşedinte de consiliu o republicană foarte simpatică. Peste toţi (sau paralel cu toţi) exista o autoritate pentru educaţie, din oficiali aleşi care se ocupă doar de supervizarea şcolilor. Iar cel mai pitoresc personaj era şeriful de ţinut. Şi el este ales de cetăţeni. Mai există şi poliţia oraşului, formată din poliţişti numiţi şi controlaţi de consiliul orăşenesc. Brigăzile de pompieri erau două, una a oraşului, alta a ţinutului. Înţelegeţi ceva? Nici eu nu prea înţelegeam. Mi se părea că sectoarele noastre din Bucureşti au o oarecare logică, fie ea şi defectă, pe lîngă ce vedeam. Şeriful era o figură cu totul specială şi cînd mi-a dat cartea de vizită pe care scria simplu *sheriff*, i-am cerut şi o insignă în formă de stea, ca în filmele cu *cowboy*. A rîs şi a zis că numai ajutorii de şerif primesc aşa ceva. Am trecut la lucruri serioase şi i-am spus că eu nu înţeleg nimic. De pildă, nu înţeleg cum se face delimitarea între poliţiştii lui de la ţinut şi cei numiţi de consiliul orăşenesc. Mi-a spus că depinde unde se întîmplă delictul şi cît de grav este. Mi-a mai şoptit că se mai ceartă uneori, dar nu sînt probleme mari.

Să fi asistat doar la un episod bizar din sudul profund american? Cum problema e prea complicată pentru un singur editorial, săptămîna viitoare ne ocupăm de administraţia locală din Londra şi ne întoarcem la Bucureşti. Unde lucrurile sînt chiar mai grave decît par.

Cristian GHINEA

PUBLICITATE

PUBLICITATE

PUBLICITATE

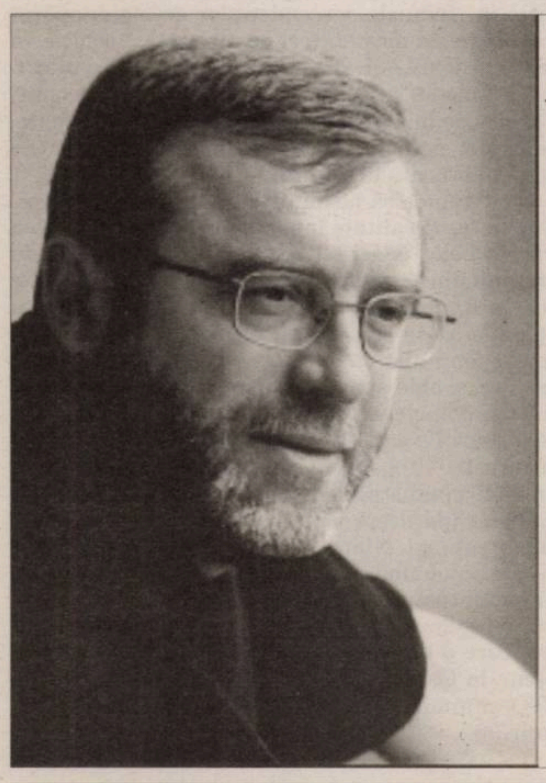

Viaţa bate teatrul?

În fiecare vineri la RFI România, dramaturgul Matei Vişniec vă propune cronica insolită.

O puteţi citi şi pe **www.rfi.ro**

Iaromira POPOVICI

bazar

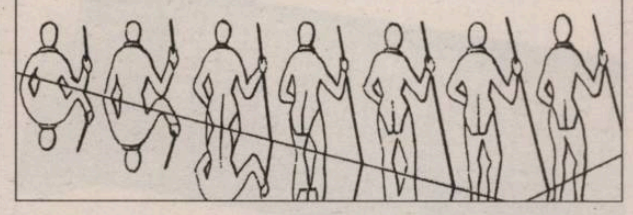

Schimbări montane

Dintotdeauna am fost conservatoare şi mi-am dorit ca lucrurile – de orice fel – să nu se schimbe deloc, nici măcar în punctele esenţiale... Ştiu, în lumea dinamică şi neiertătoare în care ne mişcăm, o asemenea viziune asupra vieţii nu poate fi decît sinucigaşă, veţi spune. Şi totuşi, am rezistat fără prea mari eforturi, fixînd nesemnificativ timpul (în ciuda comprimării lui recunoscute) în cîteva repere constante uneori în derizoriul lor.

Există totuşi situaţii cînd lucrurile se schimbă şi scapă de sub timidul meu „control". La Sinaia, de exemplu, unde am revenit după cîteva luni de absenţă, mă aşteptam, mereu, ca totul să rămînă la fel. Merg la Cumpătu de la 6 ani şi, de aceea, sper mereu ca atît faţa, cît şi interiorul locurilor să fie aceleaşi.

În realitate, ele s-au transformat de mult, de cînd vilele de la fosta „Creaţie", cît şi Clubul, Vînătorul etc. au fost retrocedate proprietarilor. De cînd Cantina de pe vremuri a devenit cochetul, de altfel, restaurant La marmote (cîte marmote sălăşluiesc prin Munţii Bucegi?). Şi tot de cînd, vizavi de el, a răsărit hotelul Piatra Şoimului (şoimi, pare-mi-se, mai zboară şi pe la noi...), cu parcare, formaţii şi... clienţi. Şi, mai nou, odată cu apariţia unui minimarket, chiar în Cumpătu, al cărui proprietar e unul dintre puţinii locuitori ai zonei... Şi a unei biserici, în curtea unui „cetăţean", spre pod şi calea ferată, despre care nu ştiu ce statut are (public sau privat?). Ca să nu mai vorbim de noile şi falnicele vile, combinaţie de lemn cu piatră, într-un stil elveţian adaptat la realităţile româneşti care au răsărit peste tot, inclusiv în ceea ce înainte se numea poligon sau poiană, şi era o întindere semnificativă acoperită de iarbă...

Toate cele de mai sus sînt, poate, ştiute, am mai scris despre ele într-un fel sau altul. Ceea ce m-a pus pe gînduri însă, cu ocazia ultimei vizite acolo, au fost celelalte schimbări. Şi Sinaia era, pentru mine, un orăşel patriarhal, în care – speram... – să nu se întîmple nimic. Şi totuşi, nici acolo nu a stat chiar totul în loc, magazinul universal a devenit Winmarkt, destul de bine aprovizionat, Minerva de altădată s-a transformat într-o destul de bună librărie Polirom, iar Flower Power, într-una Humanitas.

Numai că, pe lîngă toate acestea, anumite lucruri continuam să cred că nu se vor modifica niciodată. Printre ele, cafeneaua „Marlene Dietrich", de la începutul bulevardului central. Nu s-a întîmplat aşa: mai nou, aceasta şi-a schimbat denumirea şi s-a împărţit în două. Deşi şi-a păstrat o mare parte din personal, pe care-l cunoşteam şi-mi dă, în continuare, un sentiment de siguranţă, ceva în actuala ei estetică e... inadecvat şi parcă şi-a pierdut din farmecul anterior. Probabil că schimbarea în sine e de vină.

Acelaşi lucru s-a întîmplat şi cu magazinul Stand By, unul dintre cele mai bune din oraş prin calitatea produselor alese, de la haine la cărţi, niciodată convenţionale sau de calitate proastă. În cazul acestuia din urmă, nimic din design-ul sau produsele lui nu s-a schimbat, ci doar... o vînzătoare. Era aceeaşi de 10 ani, cred, şi, pentru mine, se identifica cu magazinul. Ne saluta cînd intram, ştia din start ce vrem, cam ce citim, ce ascultăm, ce măsuri avem. Ba, mai mult, îi cunoşteam familia (are o fată de vîrsta băiatului meu). Ultima dată cînd am intrat acolo – o faţă nouă. Vechea vînzătoare, despre care, de altfel, ştiam că se înscrisese la facultate, nu mai lucra la magazin, devenise educatoare la o grădiniţă...

Nimic rău în asta, dimpotrivă. Doar că, pentru oameni ca mine, fiecare mică schimbare în peisajul afectiv erodează imaginea stabilă şi idilică a unei lumi permanente. Ştiu, asemenea indivizi nu duc omenirea înainte... Dar pot contribui, infim, la conservarea unor valori ale acesteia.

Teodor BACONSKY

turn înclinat

Simţul istoriei

Exerciţiul de socializare globală prilejuit de summit-ul NATO ne-a demonstrat că detaliul provincial triumfă asupra maturităţii cu care s-ar fi cuvenit să judecăm acest eveniment *irepetabil*. Obsesia derizoriului a deformat sistematic acoperirea mediatică internă. Complexele de inferioritate şi-au îmbogăţit panoplia cu noi expresii jenante. Vocaţia mărunţişului a înfrînt, fără nici un recurs, discernămîntul de ansamblu. Că publicul larg nu e nici interesat *de* şi nici competent *în* materie de relaţii internaţionale, se poate admite. Că majoritatea ziariştilor autohtoni se ocupă de toate, de nimic, şi de toate nimicurile, ştim din păcate de mult. Dar o minimă rezervă de profesionalism ar fi trebuit să asigure o cu totul altă „muzică". Ne-am fi putut aştepta, ca ţară europeană ce ne pretindem, la o analiză oricît de „accesibilă", însă onestă şi responsabilă, cu privire la mizele adunării transatlantice. În definitiv, acesta trebuie să fie talentul oricărui comunicator, fie el profesor, învăţător, agent de PR ori publicitar: să-şi prezinte marfa atractiv, pe înţeles, empatic. Să traducă complexitatea în registru colocvial, nu josnic. Să trateze teme sofisticate fără le dea prin cleiul cu fulgi al caricaturii.

Fireşte – deşi numai firesc nu e – summit-ul a scîrţîit pe alocuri, mai ales sub raport logistic. Nu-mi venea să cred, bunăoară, că miile de ziarişti străini acreditaţi la Bucureşti nu au putut urmări în direct, cu sunet cu tot, discursul rostit la deschidere de către şeful executivului american. Şi totuşi, cel mai mare rău nu l-au făcut asemenea incidente, pînă la urmă tehnice. Grosul daunelor a venit din abordarea masochistă a presei noastre (scrise sau audio-vizuale) care s-a apucat să hipercritice paranoid starea Bucureştiului, metamorfoza sa circumstanţială, şmecheria heruipistică a parterului de panseluţe sau indispoziţia presupus generală a „populaţiei" în faţa unui balet oficial care „nu i-a adus *nimic* omului de rînd". Însă ce puteau să-i aducă George W. Bush, Angela Merkel sau Nicolas Sarkozy „omului de rînd", repliat tactic prin bodegile Capitalei? Un carton cu ouă? O pungă de făină? O palincă? Inepţia acestor hăhăieli populiste, duhoarea demagogică a „grijii pentru om" sînt mai dezgustătoare – aş zice – decît propriile noastre scăderi obiective, nici puţine, nici uşor de remediat.

În prima zi a summit-ului am participat, la *Ecole Militaire* din Paris, la o dezbatere care a reunit cîţiva ambasadori (România, ca gazdă, SUA, ca superputere, Macedonia, Albania şi Croaţia – ca state candidate la NATO, Georgia, ca aspirantă la MAP) plus experţi în strategie din mediile franceze (amirali, contraamirali şi alte capete deştepte, încercate în mediu atlantist, la Bruxelles sau pe teren). Am discutat liber (după regulile Chattam House), constatînd în sinea mea ce diferenţă de atitudine există deja între noi, stat integrat în UE şi NATO, şi vecinii noştri (cît se poate de onorabili, precum Croaţia) care *nu* au dobîndit deocamdată acest privilegiu. Mi-am confirmat atunci – cu o paradoxală tristeţe – faptul că diplomaţia românească a reuşit, cu toate inerţiile şi ambiguităţile sale, o operă majoră, de natură să ne amelioreze condiţia geopolitică şi, prin urmare, destinul colectiv. În vreme ce Occidentul mereu invocat (cu stilul nostru caragialesc) priveşte România ca pe o ţară obiectiv ajunsă în cel mai pozitiv moment al istoriei sale din ultimii 500 de ani, noi continuăm să ne purtăm ca nişte elevi debili, care aruncă din spatele clasei cu avioane de hîrtie, scuipă pe jos coji de seminţe şi rîgîie amplu, pretinzînd că tocmai ar fi făcut o glumă bună.

Îmi aduc aminte reacţia bucureştenilor şi a presei „centrale" în primăvara lui 1999, cînd Papa Ioan-Paul al II-lea a sosit la Bucureşti. Era acolo un oarecare festivism rezidual, dar mesajele respectau demnitatea momentului şi căutau cel puţin să-i evalueze potenţialul. Pe atunci, ca naţiune, nu ne pierdusem cu totul bunul simţ al istoriei.

Augustin IOAN

Patrimoniu controversabil

Conferinţa „Patrimonii controversate", organizată de tînăra echipă a Centrului pentru Arhitectură Contemporană (KEK), condusă de Balint Kadar, mi-a prilejuit întîlnirea cu problemele legate de edificiile trecutului, aşa cum sînt ele întîmpinate de colegii arhitecţi maghiari în contruntarea conflictuală cu dezvoltarea prezentă a oraşelor lor. Este adevărat că tema predilectă pentru ei a reprezentat-o moştenirea arhitecturii moderne, aproape complet neprotejată de aceleaşi legi care acoperă patrimoniul mai vechi. Dar cred că, din experienţa maghiară, sînt lucruri care ar trebui să le dea de gîndit şi arhitecţilor români – practicanţi ai noului şi conservatori ai monumentelor, deopotrivă.

Căci, iată, şeful direcţiei de patrimoniu de la Budapesta ne spunea că există două extreme la fel de periculoase pentru soarta monumentelor istorice: prima este foamea insaţiabilă de construcţie nouă, neîngrădită, în calea căreia clădirea veche – monument sau nu – se află, nu din voia ei. A doua extremă, la fel de periculoasă însă, este inflexibilitatea conservatorilor, care cred că trecutul trebuie să rămînă intangibil în perpetuitate. Între cele două extreme, flexibilă şi de o parte şi de cealaltă, negociată spre cîştigul mutual *(a win-win situation,* cum se spune astăzi în romgleză), trebuie să se afle situaţia în care proprietarul de teren şi/sau edificiu monumentalizabil, pe de o parte, înţelege să cedeze o cotă din legitima sa exercitare a dreptului de proprietate, şi gardianul interesului public, pe de altă parte, care înţelege să aducă un ce profit pentru proprietar, la schimb cu păstrarea integrală sau parţială a monumentului, pe care el o reclamă de la acest proprietar. Negociere flexibilă, aşadar, întru conservarea, în interes public, a unui bun patrimoniabil şi, vorba legii, imobil.

Dar ce înseamnă, potrivit tinerilor mei colegi budapestani, „patrimoniu controversabil"? Pentru ei, este vorba în primul rînd despre arhitectura edificată de regimul comunist. Pe ea o redescoperă ei acum, nu fără o oarecare emoţie, ca nefiind în întregime damnabilă; dimpotrivă: cerinţa lor este aceea ca, dincolo de blamul ideologic care o ţine încă într-un soi de carantină estetică, cele mai reprezentative edificii ale perioadei să fie şi ele protejate de legea de protecţie a monumentelor istorice.

Pentru că, parafrazînd titlul unei prelegeri, aceste edificii „comuniste" sînt prea bătrîne spre a mai fi refolosite şi, parcă, prea tinere spre a fi protejate. Într-adevăr, pare că nu ne putem gîndi să protejăm – încă? – acea Casă de cultură a sindicatelor de la Suceava, o lucrare de forţă a celui mai activ promotor al naţional-comunismului arhitectural care a fost Nicolae „Gipsy" Porumbescu, sau deliranta sa judeţeană de partid/prefectură de la Satu Mare (1987). Arhitectura perioadei comuniste nu este în întregime „comunistă". Fireşte, clădirile construite în acest spirit, precum edificiile centrelor civice din municipiile reşedinţe de judeţ ale României, exprimă, multe dintre ele, cerinţele de temă din acea epocă: edificii ale puterii comuniste. Nu este nici

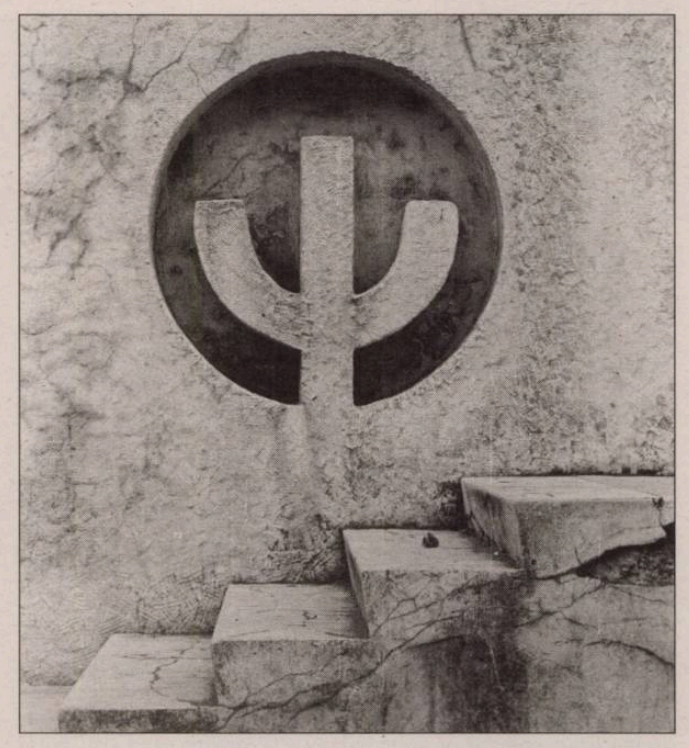

un dubiu la ce folosea tribuna plonjată peste piaţa – goală, dar civică – de la Satu Mare. Nu avem dubii în a înţelege că pieţele civice din faţa lor erau goale, cu excepţia „vizitelor de lucru" cu care teroriza Ceauşescu judeţele. Atunci, ele se umpleau cu anasîna. O singură excepţie: 1989, cînd lumea s-a strîns de bunăvoie în pieţele civice pentru – „a fost sau n-a fost?" – Revoluţie.

Dar arhitectura industrială de bună calitate era doar în chip secund ideologică, la fel, ansambluri întregi de locuinţe colective. Unele ansambluri sau edificii au fost, în felul lor şi la timpul lor, experimente reuşite sau bune exemplificări ale spiritului vremii. Nu este foarte dificil să dăm exemple de cea mai bună calitate, exemple care, cu toatele, fac să privim visători la degenerescenţa arhitecturilor echivalente lor, din prezent. Nu ne este foarte greu să observăm că puţine edificii de birouri *(A-class office buildings)* pot fi comparate cu judeţeana de partid de la Ploieşti, a lui Cezar Lăzărescu, sau cu cea de la Reşiţa. În privinţa clădirilor culturale, nu avem ce cu ce compara; barem aici e mai simplu, căci nu s-au mai făcut după 1989 nici bune, nici rele. Dar putem compara locuinţele şi, dincolo de enormul cîştig al proprietăţii private, nu putem să nu observăm că blocurile anilor '60 sînt incomparabil mai bine făcute decît cele ale anilor '80 şi după. Arhitectura locuinţei private de după 1989 este atît de retardată în relaţia ei cu terenul, cu vecinătăţile şi, mai ales, cu estetica proprie programului, încît este inutil să mai pierdem vremea comparînd-o cu echivalentul ei – să zicem – interbelic; şi atunci, observăm că locuinţa urbană se reîntoarce spăsită la bloc, dar la un bloc inept, apter şi caraghios, atunci cînd îl comparăm, vai, chiar şi cu „blocurile comuniste".

Prin urmare, avem şi noi, bogdaproste, „patrimoniu controversat"! Prima problemă este aceea că el nu este, încă şi încă, patrimoniabil în sens legal. Şi pe bună dreptate: bătălia se duce acum, pe toate fronturile şi cu toate armele, pentru păstrarea patrimoniului aristocrat şi a celui înalt-burghez *(upper middle class),* pentru că el are valoarea de piaţă cea mai mare şi valoare simbolică mai puţin contestată. Ştim cu toţii şi vedem că şi protecţia monumentelor are caracter de clasă. Cu alte cuvinte, dacă a fost construită de aristocraţie, pentru aristocraţie, cutare arhitectură va găsi, cel puţin în rîndurile descendenţilor acesteia, apărători înfocaţi (fireşte, şi moştenitori pe măsură). Acolo se va consuma toată ardoarea şi tot dragul de trecutul edificat. Dacă însă a fost făcută în perioade nefaste, pentru scopuri care astăzi sînt – pe bună dreptate – blamabile şi blamate, arhitectura acestor perioade (şi nu mă refer aici doar la cea comunistă) nu mai poate fi apărată.

Pînă va veni vremea să ne amintim că am avut arhitectură modernă de bună calitate în perioada postbelică – acea „arhitectură paralelă" (celei oficiale) de care vorbea Radu Drăgan într-unul din primele numere din 1990 ale revistei *Arhitext* – ea va fi, probabil, extinctă. Cîte vreun ministru mai înfocat pune să se scoată stelele din decoraţia Casei Scînteii (măcar pînă află că stelele respective au fost mai înainte masonice, şi abia apoi comuniste); vreun dezvoltator pune mîna pe şi demolează complet Tricodava, ansamblul nu lipsit pe alocuri de calităţi patrimoniabile, din Drumul Taberei (Bucureşti). Probabil că şi Apaca – deşi este posesoarea unor clădiri industriale de cea mai bună factură – va fi condamnată curînd drept uzină comunistă ce a fost. Pe ele nu le plînge nimeni. Nimeni nu consideră, la noi, acest patrimoniu, patrimoniabil. Nimeni nu vede, în arhitectura defunctului regim comunist, ceva de salvat.

În afară, fireşte, de edificiile puterii politice şi administrative, care o duc cu toatele excelent, de la prefecturile judeţene la Casa Republicii/Palatul Parlamentului, cea cu NATO summit şi cu botezurile şi cu nunţile mafioţilor *ot* anii '90...

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

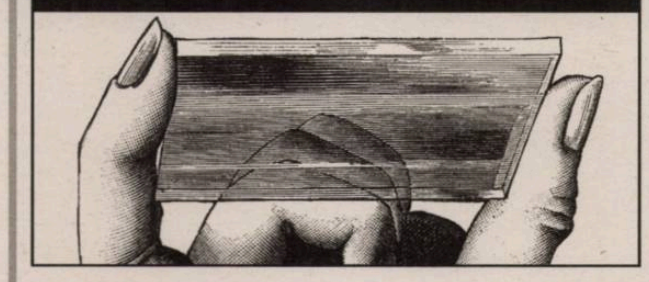

Cîinii latră, ursul merge

De multe ori m-am întrebat care este rostul acestei rubrici. Treaba stă aşa: eu văd nişte lucruri la televizor şi-mi spun părerea despre ele. E o simplă părere de telespectator, deci de *outsider*, pentru că nu am lucrat niciodată într-o televiziune. Mi s-a întîmplat să fiu întrebat ce cădere am eu să scriu despre producţiile de televiziune, din moment ce nu am ţinut niciodată o cameră de filmat în mînă, nu am petrecut nici un minut la masa de montaj, nu am condus o emisiune în direct. (Robert Turcescu, de exemplu, spunea, în timpul unei conferinţe la care am participat amîndoi, că numai cei care au lucrat în televiziuni au dreptul să critice o emisiune TV.) Eu nu am nici o problemă din acest punct de vedere. Consider că nu trebuie să ştii să cînţi la vioară ca să-ţi dai seama că interpretul falsează, şi nici să fi muncit pe platourile de fimare, ca să realizezi că un film e prost.

Nu, problema mea e alta: pe cine interesează tot ce scriu eu în această rubrică?

Credeţi că cei care lucrează în televiziuni se sinchisesc cumva cînd eu vorbesc despre felul lamentabil în care-şi fac treaba, despre incompetenţa lor sau despre cum îşi bat joc cu bună ştiinţă de publicul telespectator? Să fim serioşi! Nu mai pot ei că un neica-nimeni, un individ pe care nu-l recunoaşte nimeni pe stradă (proba valorii unui om, în concepţia lor) îşi dă cu presupusul într-o revistă de-aia, de-a intelectualilor. (Zicerea „revistă de-aia, de-a intelectualilor" trebuie însoţită automat de o grimasă de condescendenţă amestecată cu scîrbă.)

Citeam zilele trecute pe blogul lui Cătălin Tolontan un excelent reportaj despre cum se fac jocurile în culisele televiziunilor, plecînd de la cazul concret al vînzării drepturilor de transmisie pentru meciurile de fotbal. Oamenii care decid ce vedem noi la televizor jonglează cu zeci de milioane de euro, iar de cumpărarea drepturilor de la Liga lui Mitică depinde poziţionarea unei televiziuni pe piaţă, stategia ei de dezvoltare şi, în cele din urmă, felul de programe pe care le oferă publicului. Nu bla-bla-uri de tipul „deontologie", „calitatea produsului de televiziune", „responsabilitatea faţă de telespectator" şi altele de genul acesta îi animă pe oamenii din televiziuni, ci mirosul banilor, al enorm de multor bani care le trec prin mînă. Televiziunea nu-i o artă sau apostolat, ci o imensă afacere. Iar în afaceri singura imoralitate este să nu te îmbogăţeşti.

Aşa stînd lucrurile, prostioarele pe care le îndrug eu aici sînt, pentru cei din televiziuni, ca bîzîitul unui ţînţar pentru un elefant. Ar fi ridicol să se sinchisească de aşa ceva!

Cu cronica de televiziune este exact ca în cazul cronicii politice. Comentatorul îşi structurează discursul în funcţie de valori ca „binele public", „democraţie", „stat de drept", „interesul cetăţeanului", „progresul comunităţii" etc. (sau cel puţin aşa ar trebui să facă), iar politicienii funcţionează după cu totul şi cu totul alte criterii. Schimbă ceva un cronicar cînd critică un anumit demers politic? Nici vorbă! „Cîinii latră, ursul merge" – e vorba care se aplică cel mai bine în România, încît aproape că ar trebui pusă ca slogan de ţară.

Revenind, nu mi-am făcut niciodată iluzia că mîzgălelile mele ar putea fi luate în seamă şi că ar putea îmbunătăţi lucrurile. Atunci, pentru cine scriu în această rubrică? Aş zice că pentru telespectatori, pentru cei în rîndul cărora mă aflu. Desigur, şi în cazul acesta s-ar putea considera că fac un lucru inutil: cei care se uită cu plăcere la gunoaiele care li se servesc pe micul ecran şi cărora nu le pasă că cineva le varsă în cap aşa ceva nu au nici un interes să citească textele mele; cei care sînt conştienţi de aceste gunoaie au renunţat de mult la televizor – deci nici pe ei nu-i interesează ce scriu eu.

Mai rămîn aceia care sînt ca fumătorii care ştiu că fumatul nu e bun de nimic, dar nu se pot lăsa. Rubrica de faţă vrea să le transmită acestora că nu sînt (chiar) singuri.

Tudor Călin ZAROJANU

Doinind eterna jale

Un poliţist fluierînd într-un fluier va rămîne pentru mine imaginea-etalon a felului în care presa, în majoritatea ei, a reflectat summit-ul NATO, cel mai important eveniment internaţional petrecut vreodată în România. Să mai spunem o dată, că sigur n-a reţinut toată lumea: *cel mai important eveniment internaţional petrecut vreodată în România.*

Un poliţist fluierînd din fluier şi dînd frumos din mîini. Într-o intersecţie prin care se circula normal. Marţi, 1 aprilie 2008, spre prînz. L-am văzut de vreo cinci ori, de-a lungul zilei, în jurnalele de ştiri. Băiatul meu cel mare (5 ani şi jumătate) m-a întrebat de ce mă enervez. I-am explicat că „Mihnea a băut apă" nu poate fi o ştire. A înţeles. El a înţeles.

Summit-ul a avut 23 de momente oficiale – la care s-a adăugat programul „primelor doamne". Ştiaţi? Vi s-a spus? Dintre cei 32 de organizatori (ştiaţi că au fost 32 de organizatori?), care ar fi putut vorbi *în cunoştinţă de cauză,* pe cîţi i-aţi auzit? Iată-i: Edmund C. Whiteside, Victor Micula, g-ral Jan Gavrilă, Daniel Gosea, Radu Puchiu, Costel Ciuchi, Lucian Rosenfeld, Cristina Tănase, Adrian Costache, Claudio Apostol, Raluca Răducea, Ovidiu Lazăr, George Colceru, Dumitru Vintea, Alina Coca, Teodora Irina Georgescu, Andreea Bratosin, Raluca Vâlceanu, Marian Tache, Alexandru Enache, Elena Radu-Brăteni, Aneta Tomuţa, Laura Dumbrăveanu, Mihai Kogălniceanu, Veronica Sîrbu, Paula Monica Dănălache, Florentina Topoleanu, Cristina Catrinescu, Petru Dorin Fandolea, Ionel Anghelina, Bogdan Geantă, Andreea Coţoc. Au fost acreditaţi nu mai puţin de 3500 de ziarişti – nu-i aşa că ar fi fost interesant de comparat stilul lor de a gîndi şi a vorbi cu stilul celor autohtoni? Dar dintre cei 3000 de delegaţi oficiali, despre cîţi aţi primit vreo informaţie? Dar despre protocol şi organizare – de pildă, cine participă la ce, cum sînt organizate discuţiile, cum se redactează documentele etc.?

Păi, n-a prea fost loc. Mai întîi, a trebuit să se discute interminabil şi frenetic pe tema „Dar *pentru ce,* tovarăşi!?". Ne-a fost dat să auzim „dacă tot am ţinut mortiş să avem summit la Bucureşti"! Summit-ul NATO se organizează, prin rotaţie, în toate statele membre. Slavă Domnului, ne-a venit şi nouă rîndul. Cam atît despre „morţiş".

Apoi, ore şi zile-n şir, s-a vorbit despre *cum*. Cum se plantează flori, cum se vopsesc garduri, cum se deviază circulaţia. Lăsînd la o parte faptul că NATO a avut ideea răutăcioasă să pună summit-ul primăvara, cînd oricum se plantau flori, dacă pentru mîine s-ar fi anunţat nişte prieteni la dvs. şi soţia dă cu aspiratorul, săriţi s-o ironizaţi că acum şi-a găsit? Bucureştiul a avut *musafiri* şi s-a pregătit în consecinţă. Asta e tot. Dar, mă rog, poate că au bombănit unii care nu dau niciodată cu aspiratorul. Sau nu au niciodată musafiri.

Cînd să ajungă discuţia la *despre ce* va fi vorba la summit, ghinion: Traian Băsescu zice ceva de rău despre Tratatul cu Ucraina şi gata: asta-i faţă de comentat!! Şi astfel, *în timp ce la Bucureşti se aflau zeci de şefi de stat, printre care cei mai puternici din lume, noi urmăream cu sufletul la gură ce păreri mai au Petre Roman, Emil Constantinescu, Radu Vasile şi Aurelian Pavelescu!!* Asta după ce ascultam un cetăţean scăpat de undeva făcînd karaoke peste Frank Sinatra, cu dedicaţie pentru preşedinte. E greu de crezut...

Au fost sute de articole şi zeci de ore de talk-show-uri *fără bibliografie*. Cu ziarişti şi invitaţi capabili să discute minute în şir despre o trecere de pietoni sau despre o virgulă dintr-o declaraţie. E şi normal: despre toate astea poţi vorbi degajat fără să te documentezi în vreun fel. „Cu Balcanii pe masă", „în umbra Carlei", „pe Băsescu l-au trădat mişcările corpului" (sînt titluri din ziare!).

O excepţie remarcabilă: Radu Moraru, unul dintre foarte puţinii care au înţeles din episodul „Aventuri la Marea Neagră" că *SUA chiar au o treabă cu România.*

Sigur, după ce au început să curgă declaraţiile oficialilor străini, care – stupefiant – nu spuneau „Huooo, România! Ăsta-i summit!?", tonul emisiunilor şi al articolelor s-a schimbat radical. Brusc, toţi şi-au adus aminte că s-a discutat *despre ceva* şi au ajuns la concluzia că n-a fost chiar o catastrofă (mă rog, cu excepţia celor care stabiliseră asta cu mult înainte de eveniment). Mai ales după discursul lui Vladimir Putin, de la care unii – se pare – aşteptau să-i tragă un pumn în cap lui Traian Băsescu. În loc de asta, liderul rus a declarat că relaţiile dintre cele două ţări s-au revigorat sub actuala preşedinţie de la Bucureşti! Adică nu s-a şucărit pe faza cu „Marea Neagră – lac rusesc" şi toate celelalte!? Păi, nu.

În materie de politică planetară, Traian Băsescu nu a vorbit niciodată de capul lui, nici despre axa Washington-Londra-România, nici cînd l-a invitat (în numele NATO, *nota bene!)* pe Vladimir Putin la un parteneriat. *Axa chiar există, şi e pe cale să se prelungească.* Summit-ul de la Bucureşti a fost primul pas pe calea unei mişcări senzaţionale, care va schimba cu totul lumea în care trăim: *aderarea Rusiei la NATO*. Konstantin Kosacev, preşedintele comisiei de politică externă a Dumei, a afirmat că *România poate contribui la cooperarea Rusiei cu NATO şi UE.* Dar cine a auzit asta într-un Bucureşti ocupat cu numărătoarea maidanezilor?

Aderarea Rusiei la NATO – sau un parteneriat echivalent – a fost adevărata miză a întîlnirii de la Bucureşti. Calea trece pe aici şi este o senzaţională oportunitate pentru noi.

Dacă, fireşte, nu vom prefera, ca majoritatea comentatorilor, să ne doinim eterna jale.

P.S. Alte titluri simpatice ale ziarelor: „Dansuri de codru pentru Laura Bush", „Hingherii din Bucureşti în alertă maximă", „SUA către Cioroianu: «No, no, of course»", „And the Oscar goes to... Vladimir Putin", „Condamnat la moarte, interzis la protest", „Regulamentul stradal NATO", „Vraja mării: Bush a dat peluza Casei Albe pe faleza de la Neptun", „De la pulane pentru pulime la prăjituri pentru antinatoişti", „România dă cu bani în NATO", „«Seducerea» primelor doamne", „Summit pe MUTE", „Traian Băsescu, poză bună cu Putin", „Anarhiştii berlinezi confirmă «participarea» la summit", „Muşchii Americii", „Garcea în NATO", „Bramburească la Palatul Parlamentului", „Provocarea afgană", „Sforile lui Putin", „Putin mai bine".

Ştefan TURCU

Periferia ca vocaţie

Parcă mai mult ca oricînd, în aceste zile vocaţia României a fost a-nu-ştiu-cîta-oară scoasă în evidenţă. Şi ceea ce s-a văzut nu conţine nimic pozitiv. Din contră. Vorbim – cum altfel? – de periferia ca vocaţie.

Summit-ul NATO este evenimentul care face demonstraţia că meritäm ţara pe care o avem (aşa cum se exprima un secretar de stat, demis la scurt timp după ce a enunţat acest adevăr). Şi culmea, mass-media a fost cea care a repetat pînă la limita suportabilităţii detalii legate de summit, să le numim cu indulgenţă, „inocente". Iată cîteva exemple care sînt grăitoare:

PRO TV titra cu o săptămînă înaintea desfăşurării summit-ului „Trafic de coşmar!" şi la acelaşi post, mai precis la *Apropo TV,* realizatorul purta un tricou inscripţionat „Opriţi circulaţia, blocaţi aeroporturile. Nu mai bine ne evacuaţi? Hai România! Ţine-o tot aşa!". Antena 3 ne avertiza la emisiunea *Sinteza zilei* din 31 martie „Plecaţi din Bucureşti! Va fi nenorocire!". *Gândul* atrăgea atenţia că în Capitală au fost detaşaţi poliţişti care „nu au burtă". Reporterii i-au chestionat pe poliţiştii din provincie şi s-au arătat mîhniţi de faptul că aceştia din urmă nu cunosc Capitala! Revoltat, un comentator de la *Hotnews* scria un articol „Din meandrele summit-ului NATO", cu două zile înainte să înceapă. Revolta era legată, bineînţeles, de locurile de parcare şi de traficul din centrul Capitalei.

Ce s-a reţinut în mass-media: fără nici o îndoială, „traficul de coşmar" pe care bucureştenii nu-l vor putea suporta aşa că e mai bine să plece din localitate; problema insuficienţei numărului de toalete (un secretar de stat din MAE dădea asigurări că numărul acestora corespunde criteriilor de la conferinţele internaţionale), că s-au plantat flori, că s-au spălat străzi cu şampon, că s-au vopsit garduri. Apoi şcolile s-au închis! Urmarea: pe stradă oamenii se întrebau: „Cînd ne dă şi nouă liber de NATO?".

Şi veşnica indignare a jurnaliştilor: „De ce trebuia să vină Bush ca să facem toate acestea?". Am putea oferi un răspuns de bun-simţ: în orice casă, atunci cînd sîntem anunţaţi că vin musafiri (mai ales „de departe", ne pregătim cum nu se poate mai bine, facem, pe scurt, o curăţenie generală). Aşa este şi în cazul NATO.

Dincolo de aceste aspecte secundare, miza summit-ului NATO a fost reinterpretată de jurnalişti (nu toţi) dintr-un motiv dureros: atît au înţeles ei!

Ce au omis să spună posturile TV este că, în loc să mimăm sărbătorirea Pactului de la Varşovia, putem să ignorăm desfăşurarea summit-ului, fără să păţim nimic. În ajunul acestui summit, a fost difuzat la TV *432*-ul lui Mungiu. O paralelă mai bună nici că se putea.

În altă ordine de idei, am făcut prostia să rămîn în Bucureşti, dar circulaţia mi s-a părut mai civilizată ca niciodată. Să fie oare de vină frica de lege?

colecția adevărul
să o lași moștenire urmașilor, urmașilor tăi!

Opere complete
Vintilă Corbul · Eugen Burada

Premiul
- despre petrol, bani și putere
Daniel Yergin

din martie
în librăriile din toată țara

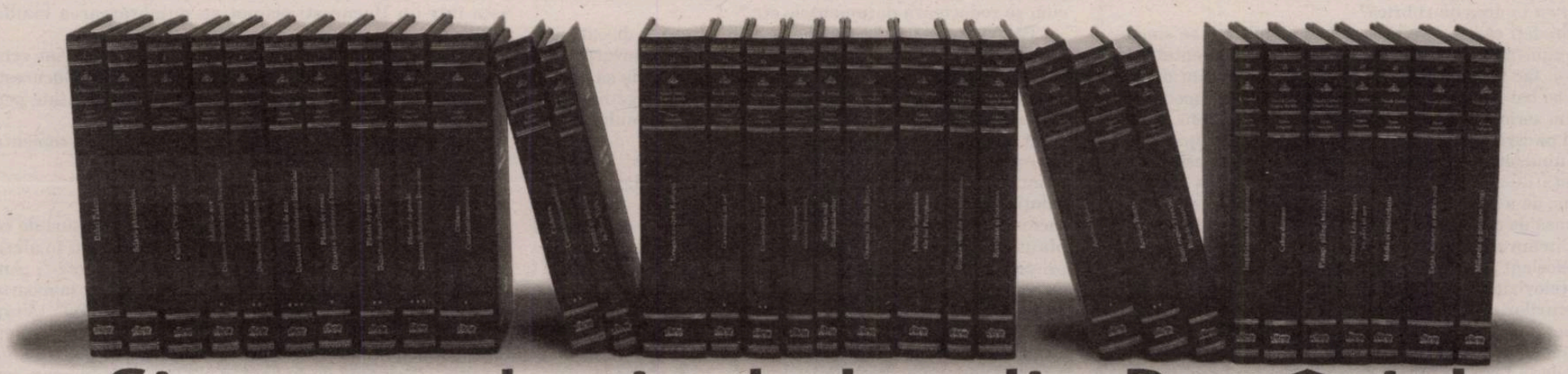

Singura colecție de lux din România!

25 de titluri în 33 de volume

Talon de comandă

☐ Babel Palace	Vintilă Corbul	50 lei
☐ Sclavii pământului	Vintilă Corbul	50 lei
☐ Casa din Cherry street	Vintilă Corbul	50 lei
☐ Idolii de aur – Dinastia Sunderland-Beauclair (3 vol.)	Vintilă Corbul	75 lei
☐ Păsări de pradă – Dinastia Sunderland-Beauclair (3 vol.)	Vintilă Corbul	75 lei
☐ Căderea Constantinopolelui (2 vol.)	Vintilă Corbul	75 lei
☐ Cenușă și orhidee la New York	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei
☐ Uragan asupra Europei	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei
☐ Cavalcadă în iad (2 vol.)	Vintilă Corbul	75 lei
☐ Hollywood – infernul viselor	Vintilă Corbul	50 lei
☐ Salvați-mă! Sunt miliardar!	Vintilă Corbul	50 lei
☐ Oameni în Rolls-Royce	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei
☐ Iubirile imposibile ale lui Petronius	Vintilă Corbul	50 lei
☐ Groaza vine de pretutindeni	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei
☐ Roxelana și Soliman	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei
☐ Asediul Romei (2 vol.)	Vintilă Corbul	75 lei
☐ Sunt regele Franței! Regele Soare!	Vintilă Corbul	50 lei
☐ Împărăteasa fără coroană	Vintilă Corbul	50 lei
☐ Calea ducesei	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei
☐ Plângi, plângi balalaikă	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei
☐ Atenție! Los Angeles va sări în aer	Vintilă Corbul	50 lei.
☐ Mafia și miliardarii	Vintilă Corbul	50 lei
☐ Extaz, moarte și rock'n roll	Vintilă Corbul	50 lei
☐ Miliarde și picioare lungi	Vintilă Corbul	50 lei
☐ Premiul – despre petrol, bani și putere (2 vol.)	Daniel Yergin	150 lei

Prin semnarea prezentului talon, îmi dau consimțământul ca Editura S.C. Adevărul Holding S.R.L. să prelucreze datele cu caracter personal de mai sus, date care pot fi transmise terților pentru a primi oferte, informații și materiale promoționale. Conform Legii nr. 677/2001, beneficiezi de dreptul de acces, de intervenție asupra datelor și de a nu fi supus unei decizii individuale, dreptul de a te opune prelucrării datelor și de a solicita ștergerea acestora prin cerere scrisă, datată și semnată, adresată societății.

Nume .....
Prenume .....
Vârsta ..... Str. ..... Nr. .....
Bl. ..... Sc. ..... Et. ..... Ap. .....
Localitate .....
Județ/Sector ..... Cod poștal .....
Telefon ..... E-mail .....

Am expediat către S.C. Adevărul Holding S.R.L., Cod Fiscal R018990288, suma de ..... lei, reprezentând contravaloarea cărților bifate mai sus, cu mandatul poștal / OP nr. ..... din data . ..... în contul:
RO74 ABNA 4100 2641 0031 7469 deschis la ABN AMRO BANK S.A. Centrala București

Semnătura .....

Trimite talonul de comandă prin poștă la Editura Adevărul Holding OP 33 - CP 110, sector 1, București sau prin fax: 021.407.54.81

Relații la: 021/407.76.40., 021/407.76.41 , 021/407.76.38 sau carte@adevarul.ro

Daria GHIU

Arta nu ucide!

Ştirea despre căţelul lăsat să moară „de dragul artei" pe toată durata unei expoziţii o ştim deja cu toţii. Circulă, de cîteva zile, pe toate canalele media, pe Internet există şi o petiţie împotriva acestei forme crude de exprimare artistică, s-au strîns deja aproape două milioane de semnături. Artistul costarican Guillermo Habacuc Vargas a expus anul trecut într-o galerie de artă contemporană din Nicaragua o „instalaţie": a luat un cîine vagabond şi o sfoară scurtă, astfel încît libertatea de mişcare să fie minimă, cu care l-a legat pe acesta în sala de expoziţie. Pe un perete, a pus şi titlul: *„Eres lo que lees"* („Eşti ceea ce citeşti"). Nimic altceva, o sală goală. Nici un pic de apă sau mîncare. De fapt, mîncare a existat: literele care compun titlul sînt din hrană uscată pentru căţei – cerculeţe de diferite culori. Vizitatorii vin, văd, se revoltă, Vargas nu se răzgîndeşte, e pe poziţia Artistului, deci un „Dumnezeu". Consecinţa: cîinele moare sub ochii noştri, încet-încet. Instalaţia vie moare. Asistăm la spectacolul morţii. *Live.*

Urmarea acestei lucrări de artă: Vargas e invitat să expună din nou, anul acesta, în cadrul Bienalei de artă din Honduras. Ce înseamnă asta? Exhibarea procesului morţii *(murirea)* presupune mai întîi viaţa, aşa că organizatorii bienalei îi vor da ocazia artistului să-şi repete creaţia: se ia un cîine de pe stradă, se leagă în sala de expoziţie şi se lasă să moară lent.

În acest punct, intervin oamenii dinafara lumii artei şi decid să protesteze. Pe Internet se boicotează prezenţa lui Vargas la Bienală. „Credeţi că torturarea unui animal este artă?" – se întreabă mulţi dintre ei. Ca urmare a legitimării date de către specialiştii din lumea artei, oamenii reacţionează ca atare, o iau în seamă drept lucrare de artă. Şi, natural, se întreabă dacă asta este artă, dacă nu cumva instalaţia lui Vargas nu apare în logica demersurilor artistice actuale. Dacă în anii '60, Joseph Beuys explica arta unui iepure mort, într-un performance faimos, dacă la prima ediţie Manifesta, în 1996, la Rotterdam, rusul Oleg Kulik umbla gol prin oraş, în patru labe, ţinut în lesă de „stăpîn", Peter Friedl, anul trecut, a expus la Documenta o girafă împăiată, iar Damien Hirst expune jumătăţi de vaci şi oi jupuite şi crucificate, atunci, oare, instalaţia lui Vargas nu se plasează şi ea în continuarea acestora, nu cumva e artă dusă la extrem şi emblemă pentru ceea ce se întîmplă astăzi în lumea artistică?

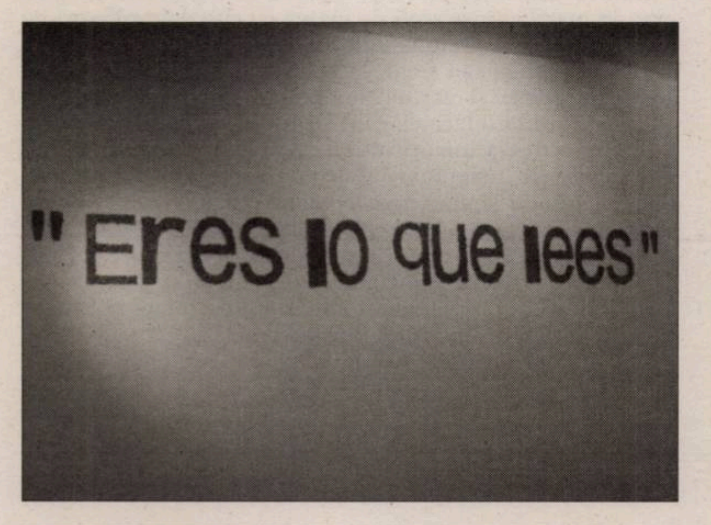

Răspunsul este categoric „nu". Gestul lui Vargas nu este artă. E doar alimentare a cruzimii şi a violenţei, e *voyeurism,* combinat cu plăcerea unora de a vedea moartea cu ochii lor: e similar unui *snuff movie,* care îţi arată crima în direct, fără efecte speciale, fără actori, cu oameni care chiar sînt omorîţi în faţa camerelor. Cu ce diferă actul lui Vargas de arta contemporană? Ce fac Beuys, Hirst, Kulig, Friedl, Thomas Hirschhorn? Ei oferă sens, sublimează, *dau viaţă* lucrurilor moarte, materialelor eteroclite, însufleţesc obiecte, nu ucid fiinţe. Linia de demarcaţie e clară şi simplă, nu poate încăpea nici o umbră de ambiguitate, numai debilii şi rău-voitorii pot face, aici, confuzie. Nici măcar de cultură, de pregătire specială nu e nevoie. Asta-i puterea artei şi asta o distinge de non-artă. Arta asamblează ceea ce vede în jurul ei, în aşa fel încît să creeze, să sugereze noi forme critice de viaţă, alternative la existent.

Vargas nu face decît o crimă. O crimă sub ochii înguşti ai lumii care tace şi se uită. Şi care acţionează prea tîrziu, pentru că, da, nici unul dintre vizitatorii expoziţiei din Nicaragua nu a protestat cu adevărat, n-a tăiat sfoara, nu s-a adresat organizaţiilor pentru drepturile animalelor. S-au uitat şi au plecat, gîndindu-se la „filozofia" prea puţin pertinentă de dincolo de „Eşti ceea ce citeşti": adică hrană pentru cîini?

Cauţi un sens superior în lucrarea lui Vargas: un act critic la adresa acestor ţări ale Lumii a Treia? Un gest crud şi cinic (şi la fel de taxabil) în logica lui *Je me sers d'animaux pour instruire les hommes* (La Fontaine)? Oamenii sînt trataţi precum acest căţel, n-au libertate, sînt înfometaţi, lăsaţi să moară. Nici vorbă de aşa ceva, nu e nici o „cauză", artistul îşi dedică pur şi simplu „opera de artă" unui prieten care a murit ucis de doi cîini Rotweiller. Se răzbună. Aşa că, „ochi pentru ochi, dinte pentru dinte", un cîine trebuie să plătească pentru asta. Şi apoi încă unul şi încă unul. Sînt curatorii gata să-l invite pe Vargas să instaleze crime în lanţ?

Nu e artă, e crimă pur şi simplu. Arta nu asistă la moarte, arta nu provoacă moartea în direct, arta induce viaţa, e spectacolul vieţii, nu al morţii. Guillermo Habacuc Vargas a reuşit să comită o crimă, cu cruzime, o crimă cu premeditare. Ar fi făcut artă în momentul în care s-ar fi supus, cel mult, pe sine însuşi autodistrugerii şi automutilării, asta poate ar mai fi fost în logica artei contemporane, s-ar fi legat şi s-ar fi privat de apă şi hrană. „Asta ar fi atît de artistic!" – sună un comentariu pe un blog. Ar fi fost cu adevărat un act critic. Dar, să nu uităm, Vargas nu vrea decît să răzbune în mod primitiv o moarte, prin moarte. Şi tocmai de aceea ceea ce face el nu este artă, ci doar o crimă de psihopat. Vinovaţi cu adevărat sînt însă cei care o legitimează. Ei nu ar trebui să mai aibă vreun loc pe scena artistică internaţională.

Paul BREAZU

Marimbe, timpane, ondioline...

Nu luaţi titlul prea în serios, Rokolectiv, festivalul bucureştean de muzică electronică şi arte vizuale conexe – care va ajunge, anul acesta, la a treia ediţie – nu a comutat pe muzică cultă şi nici pe terorisme sonice. Asta înseamnă că nu e cazul să vă puneţi costumele de gală sau costumele de camuflaj, ci doar să băgaţi de seamă, de preferat pe viu, că în muzica electronică e loc de timpane, de dirijori care au nevoie doar de un laptop pentru a se juca cu instrumentele unor orchestre demente sau de mişcări care militează doar pentru noi orînduiri sonore. Festivalul Rokolectiv va avea loc între 11 şi 13 aprilie, la clubul Session (11-12) şi la Muzeul Naţional de Artă Contemporană (13). Mai multe detalii pe www.rokolectiv.ro.

La o privire aruncată în fugă pe *line-up*-ul de anul acesta al Rokolectiv-ului, te izbeşte un parfum de-a dreptul îmbătător: mai multe *live act*-uri decît simpli DJ-i sau truditori în ale laptopurilor. De undeva – de-acolo de unde a bătut întotdeauna – bate vîntul schimbării, iar muzica electronică pare a-şi fi depăşit idiosincraziile legate de instrumentele tradiţionale, aşa cum şi instrumentele tradiţionale au păşit peste inhibiţiile legate de maşinăriile creatoare de sunete sintetizate, integrîndu-le propriului discurs şi pregătindu-se astfel să nască un *melting pot* deopotrivă ludic şi seducător. Este timpul „întoarcerii *Live*-ului în muzica electronică", aşa cum o spun şi organizatorii în propria lor declaraţie de intenţii, dar este, dacă ar fi să mă întrebaţi pe mine, mai degrabă întoarcerea *live*-ului în minţile oamenilor, rutinate şi excedate cumva de patima muzicii şi a gesturilor repetitive.

Venerabilul Jean-Jacques Perrey – omul pentru care Beastie Boys au scris şi cîntat excelentul instrumental *The In Sound from Way Out!* şi cel în faţa căruia Salvador Dalí cădea teatral şi admirativ de pe scaun după ce-i asculta una dintre compoziţii – va fi la Bucureşti, împreună cu o foarte bună şi veche prietenă, ondiolina, şi cu un amic ceva mai nou, David Chazam. Alături de el, şi printre alţii, *warpissima* Mira Calix şi ale ei sunete venite din laboratoarele IDM-iste ale unui *label* care nu are nevoie de nici un epitet bulversant (Warp Records), Underground Resistance, un colectiv de DJ-i/producători americani care se confundă cu istoria subterană a techno-ului, Mungolian Jet Set, un „taraf" hipnotic, dansant şi pestriţ venit din aerul îngheţat al Norvegiei, Planningtorock, o pseudodivă glam cu studii de vioară şi cu apucături de Adam Ant după o găleată de *speed,* Sillyconductor, un artist român care şi-a inventat propria meta-simfonie *Abletonică* – contrapunctată pe viu de marimbă şi timpane – din simfoniile unor predecesori cu nume normale la cap, Daedelus, un multi-instrumentist care a produs pentru Planet Mu, amintitul Warp, Soul Jazz sau Ninja Tunes, şi Dat Politics, un trio clovnesc francez care amestecă genurile muzicale şi, odată cu ele, sunetele, cu viteza şi dexteritatea unui scamator absurd.

PUBLICITATE

MNaR
MUZEUL NAŢIONAL DE ARTĂ AL ROMÂNIEI
Calea Victoriei 49-53, Bucureşti
www.mnar.arts.ro
• Galeria de Artă Veche Românească
• Galeria de Artă Românească Modernă
• Galeria de Artă Europeană

PUBLICITATE

Editura ANTET www.antet.ro
ZBIGNIEW BRZEZINSKI
A DOUA ŞANSĂ
Trei preşedinţi şi criza superputerii americane
A DOUA ŞANSĂ
Trei preşedinţi şi criza superputerii americane
Autoîncoronarea preşedintelui american ca Lider Global a fost un moment al timpului istoric, chiar dacă nu o dată precisă în calendar, având loc după prăbuşirea Uniunii Sovietice şi sfârşitul Războiului Rece.
nr. pag.: 174, preţ: 17,50 lei
Puteţi face comenzi la tel. 021 2221245, e-mail: comenzi@antet.ro

PUBLICITATE

19,20,23 aprilie 2008, ora 18.30
P.I. CEAIKOVSKI
LACUL LEBEDELOR
regia şi coregrafia: GHEORGHE IANCU
după M. Petipa, L. Ivanov
dirijori: IURIE FLOREA, TIBERIU SOARE
scenografia şi costumele: LUISA SPINATELLI
light-designer: SERGIO ROSSI
Casa de bilete 313.18.57

PUBLICITATE

Ascultă
CINEMA PARADISSO
cu ADA ROSETI,
în fiecare duminică de la ora 13.00, pe
107,3 FM!
SMART FM, un radio care te descoperă!

PUBLICITATE

Caravana Astra Film la Deva

Asociaţia culturală DevArt - Deva, în colaborare cu Astra Film Sibiu organizează, pe întreaga durată a anului 2008, proiecţii de film documentar, sub „brand"-ul Caravana Astra Film.

Gala de deschidere va avea loc vineri, 18 aprilie, ora 18,00. Va fi proiectat documentarul *La drum,* regizat de Dumitru Budrala, directorul Astra Film.

Plecarea caravanei va fi tradiţional însoţită de Sorin Apan şi Minisatul Sf. Andrei. Invitaţi speciali – Emil Hurezeanu, Cristian Tudor Popescu, Dumitru Budrala.

Iaromira POPOVICI

Farmecul – şi folosul – discret al limbii latine

Dacă nu aş începe un articol, ci versurile unui şlagăr, aş spune că „latina a fost viaţa mea". Cînd am descoperit-o, întîi în clasa a VIII-a, şi apoi la liceu (Şcoala Centrală, secţia de filologie), a fost, indiscutabil, un coup de foudre. *Nu numai datorită unei profesoare unice (**Mia Morogan**), dar şi disciplinei în sine. Felul în care se puneau problemele acolo era pe gustul meu: atît în ceea ce priveşte noţiunile de civilizaţie, cît şi cele de gramatică. Dacă este ceva ce mi-a ordonat „delirul" filologic, aceasta a fost limba latină. De acolo am învăţat că nu poţi spune nimic inexact sau neargumentat. Am studiat latina şi în facultate, e drept ca limbă secundară, şi am avut norocul unor profesori de excepţie **(Iancu Fischer, Gabriela Creţia, Traian Costa, Mihai Nichita...)**.*

O istorie cu meandre

Pe vremea noastră se intra foarte greu la secţia de latină B (în cadrul Facultăţii de Limbi Străine din Universitatea Bucureşti). Ca să nu mai vorbim de secţia Clasice, la care, atunci, aveai acces doar din 4 în 4 ani, apoi din 2 în 2, şi era o concurenţă acerbă... Imediat după Revoluţie, în anii '90, pe vremea cînd ministrul Educaţiei era Mihai Şora, studiul limbii latine a cunoscut un reviriment sensibil: „A fost un soi de *boom* al studiilor clasice. A crescut numărul de locuri şi cel al orelor din liceu, precum şi interesul tuturor pentru latină. Atunci se făcea o oră pe săptămînă şi la real. Şi numărul de clase la profil uman era mult mai mare" – povesteşte **Cezar Octavian Tabarcea,** asistent doctorand la Catedra de Filologie Clasică, Facultatea de Limbi şi Literaturi Străine, Universitatea Bucureşti. Începînd de prin 2000, lucrurile nu au mai stat chiar aşa: „A început declinul limbilor clasice: cînd a intervenit criteriul utilităţii, la modul foarte concret. S-a spus că unele discipline, printre care latina şi elina, sînt inutile" – îşi continuă interlocutorul nostru expunerea.

Ştim cu toţii că tranziţia românească a evoluat spre valori utilitare şi pragmatice, reglată fiind de regulile pieţei, ale cererii şi ofertei. Numai că acelaşi criteriu al utilităţii, pomenit mai sus, a fost înţeles la nivel superficial: „S-a ignorat complet criteriul formativ, limitîndu-se la cel informativ. Dacă vocaţia unui tînăr este umanistă, atunci un foarte mare rol formativ îl au toate limbile străine, inclusiv latina şi elina. Absolvenţii de clasice pot învăţa foarte uşor alte limbi străine. Latina şi greaca trebuie privite şi ca un portal: sînt un scop în sine, dar îţi deschid mintea şi către altceva" (Cezar Octavian Tabarcea).

Urmînd acelaşi tip de logică, orele de latină din învăţămîntul preuniversitar s-au redus, ajungîndu-se, în momentul de faţă, la „o oră pe săptămînă, în clasa a VIII-a. Cei care ajung la liceu la alte profiluri decît uman nu mai fac deloc latină. La profil uman, filologie, într-a IX-a, a X-a, a XII-a, se studiază numai o oră pe săptămînă. În clasa a XI-a – 2 ore. La decizia şcolii, se poate obţine cîte o oră în plus, la a IX-a, a X-a şi a XII-a, la opţionale" – explică **Luminiţa Gheorghiu,** inspectoare de specialitate Limbi Clasice, la Inspectoratul Şcolar Bucureşti, şi profesoară la Liceul „Gh. Şincai".

Numărul acesta de ore este insuficient. Interes pentru latină există, din partea elevilor, dar nu şi din cea a oficialităţilor: Concursul Naţional de limbi clasice are peste 200 de participanţi din cele 40 de judeţe ale României. Şi nu este singurul de specialitate: i se adaugă *Certamen Ovidianum* şi *Certamen Ciceronianum*. Plus alte manifestări pe care profesorii de limbi clasice se străduiesc să le organizeze pentru a-i atrage pe elevi şi a le arăta că studiul acestor discipline nu înseamnă doar declinări şi conjugări: *Antic-fest,* un festival de teatru cu subiecte inspirate din Antichitatea greco-latină, cu participarea a 14 trupe din liceele bucureştene (pe 12 aprilie, la Colegiul Naţional „Sf. Sava"), sau Ziua Latinităţii, pe 15 mai.

Memoriul şi autorităţile

În acelaşi spirit, profesori de latină din Bucureşti şi din provincie au ajuns la concluzia că numărul de ore de latină, atît din gimnaziu, cît şi din liceu, nu este suficient. Argumente în favoarea acestei concluzii sînt destule, atît culturale, istorice, cît şi didactice sau comparatiste: „Situaţia în străinătate este cu totul alta: se studiază limbile latină şi greacă foarte mult în ţările cu limbi germanice: Austria, Elveţia, Germania, Luxemburg (acolo cred că au peste 4 ore pe săptămînă), precum şi în altele care nu sînt vorbitoare de limbi neo-latine (Croaţia, Rusia, Bulgaria, Ungaria): între 2 şi 4 ore pe săptămînă la liceu. Nu putem face abstracţie de istorie: Europa este ceea ce este pentru că avem o bază romană şi grecească. Ar trebui şi noi să ne aliniem la ce se întîmplă în lume, mai ales că sîntem o ţară vorbitoare a unei limbi neolatine sau romanice" – afirmă Luminiţa Gheorghiu.

Tocmai în lumina acestor argumente, profesorii de latină au înaintat Ministerului Educaţiei un memoriu „prin care vrem să cerem tuturor forurilor responsabile o continuitate a studiului limbii latine, pornind, poate, chiar din clasa a VII-a, cu o oră pe săptămînă, într-a VIII-a, poate cu două. Dacă a IX-a trece la gimnaziu, să fie două ore – una de limbă şi una de istorie a culturii eropene. Într-a X-a, a XI-a şi a XII-a să existe cîte două ore, în curriculum diferenţiat, la uman. Şi una la real, la a X-a" (Luminiţa Gheorghiu). Memoriul a fost semnat de către aproximativ jumătate dintre cei 120 de profesori de latină şi greacă din Bucureşti, plus cei care au în completare latina, de către Comisia Naţională de Limbi Clasice, de profesori şi elevi din ţară, plus alte instituţii culturale de prestigiu. În momentul de faţă, acesta a ajuns de la Comisia de învăţămînt din Parlament la Centrul Naţional pentru Curriculum şi Evaluare din Învăţămîntul Preuniversitar. Profesorii aşteaptă un răspuns de acolo, şi, în final, decizia ministerului.

Luîndu-le-o înainte, am întrebat-o pe **Svetlana Preoteasa,** secretar de stat pentru Învăţămîntul Preunivesitar în Ministerul Educaţiei, cum vede situaţia actuală a orelor de latină şi rezolvarea memoriului: „Limbile latină şi greacă sînt două dintre bazele culturii umaniste româneşti. Fiind de factură umanistă, mi-ar plăcea să se introducă limba latină şi limba greacă peste tot. Nenorocirea este că nu putem face acest lucru: nu le putem introduce în trunchiul comun. Aceasta ar însemna ca toate secţiile de la licee să facă măcar o oră pe săptămînă latină şi greacă. Nu se poate pentru că programa şcolară este şi aşa destul de încărcată. Acum lucrăm la decongestionarea programei de gimnaziu şi la anul vom face acelaşi lucru cu cea de liceu."

Mai mult de atît, în ceea ce priveşte orele de la uman, Svetlana Preoteasa adaugă: „Este o variantă ca şi ele să devină opţionale. Încă nu am hotărît acest lucru. Orele care vor fi scoase vor trebui să intre într-un alt pachet de oferte educaţionale la activităţile extracurriculare: adică numai pentru cei care doresc să participe la ele. Probabil că ora de latină va fi o oră din cele de limbă română".

Soluţiile pe care le întrevede reprezentanta ministerului sînt la latitudinea fiecărei şcoli în parte şi a modului lor de gestionare a problemelor: „Prin descentralizare, se va ajunge ca şcoala să decidă ce va dori să facă. În secunda în care o şcoală are un profesor de latină foarte bun, este în interesul acesteia să şi-l ţină, pentru că îşi atrage elevii. Vom avea în marile oraşe şcoli de marcă cu cîte doi profesori de latină, dar vor fi şi altele fără nici unul."

Ne întoarcem, în final, la aceleaşi criterii pragmatice, ale pieţei, cererii şi ofertei. Nu putem să nu ţinem seama de ele, dar de dragul latinei, care – capitalism sălbatic sau nu – rămîne o disciplină atît utilă, cît şi fascinantă, nu ne rămîne decît să „aşteptăm înţelegere de la forurile diriguitoare, începînd şi sfîrşind cu ministerul: să li se lumineze conştiinţa şi să înţeleagă că, în acest caz, nu se pot aplica aceleaşi unităţi de măsură precum unor ştiinţe cum sînt cele exacte" **(Liviu Franga,** conferenţiar la Catedra de Limbi Clasice şi prodecan al Facultăţii de Limbi şi Literaturi Străine, Universitatea Bucureşti).

Mădălina ŞCHIOPU

Profu' de latină

Ştim din liceu: latina, limba odinioară îmbrăcată în purpură imperială, era privită, chiar de către elevii „umanişti", ca o Cenuşăreasă, un fel de oră de umplutură, la concurenţă cu cea de dirigenţie. Doar – se spune – este o limbă moartă, la ce foloseşte? Fericiţi cei care reuşesc să chiulească! Nu liceenii erau vinovaţi pentru acest mod de gîndire: cîndva, înainte de instalarea comunismului, latina fusese studiată serios în şcoală, în acord cu prestigiul ei de limbă fundamentală a culturii europene, dar a fost înlăturată triumfător odată cu victoria „celei mai avansate dintre societăţi". Ceva mai tîrziu, avea să fie acceptată, mai degrabă tolerată, cu mare greutate: cîte o oră pe săptămînă la clasele de profil uman, dar privită mereu ca un soi de moft cultural.

E de înţeles de ce guvernanţii primilor ani ai comunismului gîndeau aşa. În 2008 însă, se pune din nou problema ca latina să devină obiect de studiu opţional. „Am obosit să văd cum toată lumea consideră de la sine înţeleasă existenţa tuturor celorlalte obiecte de studiu, iar în privinţa latinei apar mereu discuţii" – spune **Vinica Ionescu,** profesoară la Liceul „Marin Preda" din Capitală. „Eu sînt singurul profesor de latină din liceu: din fericire, conducerea liceului a acceptat ca la fiecare palier al profilului uman să avem cîte o oră de latină în plus, pe lîngă cea obligatorie, ca oră de aprofundare. Un singur profesor de latină şi 5-6 de religie; nu vreau să fiu înţeleasă greşit, colegii mei care predau religia sînt adorabili, nemaipomeniţi, dar de ce trebuie să existe mereu un semn de întrebare în dreptul latinei, în schimb, s-a considerat necesară prezenţa religiei în trunchiul comun? Cum poate fi pusă o întrebare de genul: la ce foloseşte latina într-o ţară unde se vorbeşte o limbă romanică? Doar prin studierea în liceu a acestei limbi se mai face – cred – o discuţie stilistică serioasă pe text. Am o clasă, a XII-a G, în care 10 copii din 19 dau bacalaureatul la latină; astfel, a doua limbă modernă de studiu se pune în balanţă cu latina, în condiţiile în care pe cea dintîi elevii o studiază din clasele primare. Fac pregătire opţională încercînd să-i aduc la standardele cerute unui examen de bacalaureat. Noi, profesorii de latină, am devenit nişte amărîte de Casandre care prorocesc de multă vreme: ce se va alege de limba română dacă latina este pusă în discuţie ca obiect de studiu? Pentru că, dacă prestigiul latinei dispare, cel al limbii române va avea aceeaşi soartă. Iată rezultatul: numai deschizînd televizorul sau un ziar vedem că nu se mai foloseşte corect limba română."

Poate tocmai faptul că au avut mereu de luptat cu un statut incert explică de ce profesorii de latină apără cu atîta pasiune ceea ce predau. „E adevărat" – spune **Mariana Rogojină,** profesoară la Colegiul Naţional „I.L. Caragiale" –, „studierea latinei presupune un efort susţinut, nu ai prilejul să o auzi peste tot în jur, cum se întîmplă cu engleza; dar fără latină, mai ales la profil uman, intelectualii de mîine nu vor avea acces la texte de referinţă din cultura europeană. Mulţi copii din clasa a XII-a mă întreabă de ce nu mai fac două ore, pentru că ar fi fost o variantă în plus pentru examenul de bacalaureat, apoi sînt mulţi care merg la facultăţi de jurnalistică sau de ştiinţele comunicării, nu mai vorbesc de drept, unde au la examen exerciţii de vocabular care includ cuvinte şi expresii latine. Am elevi care merg la concursuri internaţionale de latină (de exemplu, cel de la Arpino, din Italia, care constă în traducerea şi interpretarea unui text ciceronian); încercăm astfel să concurăm cu cei care au cîte şapte ore de latină pe săptămînă, cum se întîmplă în Germania şi Italia. Dacă latina va dispărea din programa de învăţămînt eu, personal, m-aş reorienta: în 1980 am devenit profesoară de limba latină, dar în 1997 am absolvit şi secţia română-engleză a Literelor. Aşadar, aş putea să predau şi altceva, dar latina este prima dragoste, cea pe care nu o uiţi niciodată." „Eu am luat elevii abia anul acesta" – spune, la rîndul său, **Bogdan Cristea,** profesor la Liceul teoretic „Dante Alighieri" – „şi am văzut că sînt liceeni care vor să dea bacalaureatul la latină. Dacă latina nu va mai face parte din programă, mie nu-mi va afecta cariera, sînt cercetător cu normă întreagă la Institutul de Lingvistică, dar ce se va întîmpla cu colegii care s-au dedicat total predării acestei limbi? În Ungaria se fac mai multe ore de latină decît la noi, ei neavînd o limbă romanică. Nu mai vorbesc de condiţiile de admitere la Limbi Clasice în universităţi prestigioase cum ar fi Oxford, la noi probabil că şi un absolvent de facultate ar face faţă cu greu condiţiilor de admitere de acolo. Prin această decizie, vom fi împotriva curentului european în domeniu." **Paula Iosif,** profesoară la Colegiul Romano-Catolic „Sfîntul Iosif", speră ca, în ceea ce-i priveşte pe tinerii catolici, propunerea Papei de a se reveni la liturghia în limba latină să fie imboldul care să înlocuiască deficienţele şcolii româneşti: „Eu am o catedră-mozaic, predau, pe lîngă latină, greaca veche şi literatura universală, nu mai am mult pînă la pensie şi nu voi fi direct afectată, dar pentru copii, pentru cultura naţiei, va fi o lovitură. Am avut elevi în seriile trecute care, la rîndul lor, au studiat latina la universitate, dar, fiind atît de dificil să găsească un loc de muncă, s-au reorientat, o singură fostă elevă a devenit profesoară. Din cîte ştiu, în celelalte ţări se face multă latină, aşa că ar fi o ruşine pentru noi, un popor vorbitor al unei limbi romanice. Sperăm să subzistăm prin acea decizie a Papei de a se reveni la celebrarea liturghiei în limba latină, poate astfel tineretul catolic se va întoarce la studierea acestei limbi care stă la baza civilizaţiei europene".

Şerban FOARŢĂ

Inverosimilele aventuri adevărate ale locatarului din Loch Ness

III) Dihania fi'nd un şarpe,-n
principiu, – consuna
cu ce, de pe sub carpen
sau alt copac, suna:

zvon de cimpoi anume,
făcîndu-l, după prînz,
pe cel temut de-o lume,
mai blînd decît un mînz:

un bleg plesiozaur
mîncînd din palmă orz,
că epoca de aur
părea să se fi-ntors,

credinţa hiliastă
să se fi-adeverit...
Decît că,-ntr-o nefastă
duminică, – venit

din fundul apei, bunul
de el, s-asculte un
suav cimpoi, nici unul
n-aude şi, nebun

de-o furie tot mai densă
şi-ajuns din cîtov, şui,
o ia ca pe-o ofensă
la chiar adresa lui.

AVEM PRINTRE NOI OAMENI CARE AU DESCOPERIT O PARTE A GLOBULUI PE UN ŞERVEŢEL, DUPĂ TREI ZILE DE DAMBLA

● Citesc într-un cotidian – asta vrînd să fie o ironie inteligentă – că, dacă Seinfeld ar fi văzut prestaţiile trivialului domn Valentin Stan, l-ar fi distribuit în rolul lui Kramer. Nu m-am îndoit niciodată că avem printre noi oameni care nu pricep o iotă din humorul lui Seinfeld. (**R. C.**)

● Dacă Ioana Bot a ratat „onoarea" de a le oferi flori Ceauşeştilor pentru că era în perioada *aceea* a lunii, eu am fost, în ultima clipă, trimis acasă pentru şi mai puţin cînd doctoriţele au descoperit că aveam strungăreaţă. Toată pionierimea mea a trebuit să trăiesc cu amintirea acelui eşec din vara lui '87! (**M. C.**)

● Flacăra olimpică a plecat acum vreo zece zile de la Atena, aşa cum se face. În ziua următoare a ajuns, nu ştiu cum, direct în China (probabil a zburat). Peste alte cîteva zile era iarăşi în Europa, într-un autobuz din Londra, şi peste încă o zi apărea la Paris, unde pro-tibetanii au reuşit să determine stingerea ei de vreo patru ori, fără să sufle. O zi mai tîrziu, torţa a apărut la San Francisco. Nu mai înţeleg nimic din acest traseu şi nici din felul în care circulă flacăra care se stinge puţin printr-o parte a globului şi se reaprinde în alta. (**A. M.**)

● „Miniştrii de Externe ai Rusiei şi SUA au luat notiţe pe meniul de la restaurant" – scriu ziarele. La vremea lor, cică Churchill şi Stalin au împărţit lumea scriind pe un şervetel. Recurgerea la recuzita asta tinde să devină un năravi. Nu înţeleg, nu se mai găsesc bloc-notes-uri şi foi A4 la papetăriile din marile capitale ale lumii? (**M. V.**)

● După ce, anul trecut, Damien Hirst a jupuit nişte oi şi le-a băgat în acvarii cu formol, un artist costarican vrea acum să lege un căţel şi să-l lase să moară într-o sală de expoziţii. Unii critici de artă sînt revoltaţi, eu nu pricep de unde atîta consternare. Păi, nu e arta contemporană o suită de gesturi violente, sub diverse forme, legitimate cît mai teoretic!? Moartea acestui căţel e o consecinţă, nicidecum un derapaj. (**M. C.**)

● Summit-ul NATO sintetizat de un taximetrist: „Trei zile de dambla, acum revenim la starea noastră normală. Ca la nebuni!". „Păi, nici aşa nu-i bine?" – încerc eu să particip la discuţie, fără prea mult succes însă, pentru că şoferul mi-o retează din scurt: „Pentru că aşa sîntem noi, ca muierile! Nimic nu ne convine, totul ne pute". (**R. T.**)

Cu ochii-n 3,14

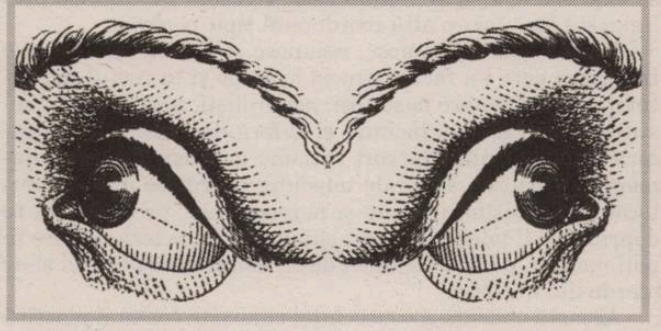

ŞI ATUNCI, MAI ESTE SIMBOLIC UN GHIVECI DE POST PORTOCALIU, DACĂ ROMÂNUL E ÎNDRĂGOSTIT DE ADEVĂRUL PREALABIL?

● Mai este italienească o mîncare gătită în Italia, cu produse italieneşti, dar de un bucătar străin? O întrebare care apare de cîteva zile pe pagina unui ziar neitalienesc, *The New York Times*. Normal, s-a calculat că în Statele Unite sînt mai multe pizzerii decît restaurante McDonald's şi Burger King la un loc. Şi atunci, mai este italienească o mîncare denumită pizza, preparată la Phoenix (Arizona), cu produse locale, de către un bucătar malaiezian? Şi dacă nu este italienească şi nici americană, ce este ea? Mai e mîncare? Mă tem că nu. (**M. B.**)

● *Chapeau!* pentru toţi francezii (simpli militanţi sau miniştri-deputaţi) care au manifestat la Paris pro-Tibet şi împotriva Beijing-ului; flacăra olimpică a fost stinsă de trei ori, în cursul zilei de luni – un gest simbolic forte care, desigur, nu a putut fi văzut în China... Probabil că era ceaţă (pe ochi). (**a. l. ş.**)

● La summit, reprezentanţii Republicii Moldova au cerut traducere simultană din limba moldovenească în limba română. Şi au primit, fireşte. Iar la cîţi studenţi din ţara vecină au absolvit în ultimii ani Facultatea de Limbi Străine din Pitar Moş, se poate să fi avut parte chiar de un traducător nativ. (**S. S.**)

● Cu ocazia summit-ului NATO, o bună parte a presei româneşti a părut copleşită de un bombardament populist la care s-a supus singură, prima victimă colaterală fiind raţiunea. Mi-e greu să mă limitez la un singur exemplu. Să zicem, faptul că s-a publicat în detaliu lista cu bunătăţile puse pe masa oaspeţilor. Ce sfidare! Ce risipă de bani guvernamentali! De bună seamă, ar fi trebuit ca demnitarii să primească ghiveci de post sau merdenele, în semn de solidaritate cu o ţară săracă şi un popor amărît.

Mi-e teamă însă că şi situaţia asta ar fi fost comentată: de ce nu şi-au adus mîncare de acasă? (**M. Ş.**)

● Lucrurile se mişcă şi în România: din Cumpătu spre Sinaia, la aproape 20 de ani de la Revoluţie, a fost introdus, în sfîrşit, un autobuz. De vreo trei ori pe zi. Portocaliu. (**I. P.**)

● Dacă v-aţi cumpărat mobilier de la *Ikea* şi nu descoperiţi nici o plăcere de tipul „Ce pot face două mîini dibace!" în a vi-l monta singuri (ceea ce nu-i deloc uşor, vă asigur!), puteţi apela la firma SC Keia SRL. Pe modelul fierului de călcat *Teefal*, al pantofilor sport *Rebok* şi al casetofoanelor *Soni*, o grămadă de fluturaşi, scoşi la o imprimantă ieftină, au umplut parcarea magazinului suedez. Probabil că „ideea" funcţionează, ceea ce demonstrează încă o dată faptul că dacă românul e îndrăgostit de *brand*, nu mai contează că nu ştie să citească! (**A. P.**)

● A ajuns o obişnuinţă: la fiecare cîteva zile, cum deschizi televizorul sau un ziar, afli că Mihaela Rădulescu şi Andreea Marin se fac reciproc mincinoase. Eu cred că se înşală: în acest caz, amîndouă spun adevărul. (**M. Ş.**)

● O prietenă jurnalistă, venită în ţară pentru summit, mi-a povestit că – vrînd să ia cina la un bistrou de lîngă Hilton, împreună cu colegii – a fost legitimată de 2 *(două)* ori de vigilentele „forţe de ordine"! Rezulta că nu puteai mînca în locul respectiv decît dacă aveai o legitimaţie de jurnalist şi, preferabil, o acreditare NATO: în bistrou nu mai erau decît cîţiva alţi (puţini) jurnalişti, bine verificaţi în prealabil... (**a. l. ş.**)

CÎNDVA, AŞ FI VRUT SĂ NU FI AJUNS AZI

● Am scris cîndva, aici, despre trenurile de metrou cu nume de flori. Între timp, Metrorex a mai cumpărat nişte trenuri, care au primit nume de oraşe. Astfel încît, zilele trecute, am circulat prin Bucureşti cu *Paris* şi *Roma*. (**D. S.**)

● L-am văzut săptămîna trecută pe Sabin Bălaşa intervievat de Cătălin Ştefănescu pe TVR 1. Cătălin, aş fi vrut să nu fi deschis televizorul în acea seară! (**M. C.**)

● Un grup de manifestanţi străini anti-NATO a ajuns la Bucureşti după terminarea summit-ului, acuzînd grănicerii din Croaţia şi România că i-ar fi împiedicat să ostească în timp util. „Le repetam întruna că vrem doar să demonstrăm pentru pace, iar ei tot nu ne lăsau să plecăm" – a declarat luni, 7 aprilie, ajuns la Bucureşti, unul dintre lideri, vădit enervat de întîrziere. Oare în lipsa liderilor NATO, demonstraţia pentru pace nu mai are nici un haz? (**S. G.**)

● Noi, cei care n-o să ne rușinăm niciodată că, de mici, am mers la cinema cu dulcea şi păcătoasa naivitate de a-l vedea pe unul jucîndu-l pe Napoleon sau pe alta zicînd că e Cleopatra, sîntem azi trişti: ni s-a prăpădit Charlton Heston, cel care a fost atît Moise, cît şi Ben Hur. (**R. C.**)

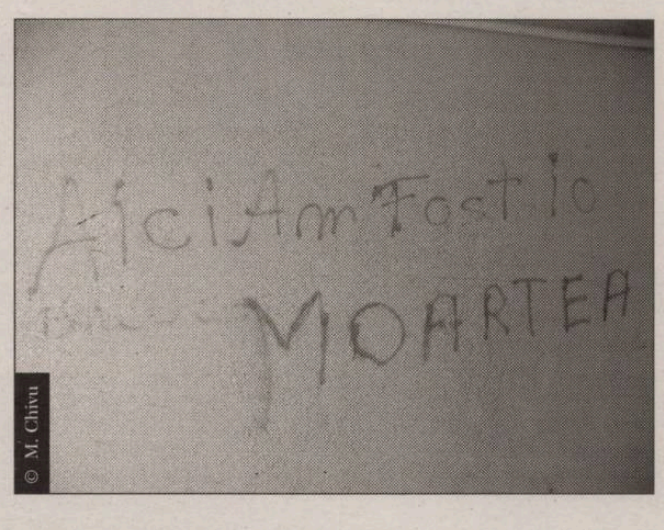

Justina IRIMIA

Mi Buenos Aires querido

Iubeam Buenos Aires înainte de a-l cunoaşte şi ştiam că mă va primi cu aceeaşi generozitate cu care a primit dezmoşteniţi şi îmbogăţiţi.

În inima microcentrului (zona istorică, în surprinzătoare simbioză cu sediile companiilor şi mareea de localuri), se întinde 9 de Julio, cel mai lat bulevard din lume, un vîrtej de (probabil) 20 de benzi ale cărui voce şi pulsaţie nu încetează nici o clipă, la fel de atrăgător pe cît este de ameninţător. Un bulevard care, fără îndoială şi cruţare, îl umileşte pe Champs Elysées. Fără a avea eleganţa lui, 9 de Julio are mult din Europa glorioasă care a cucerit lumea nouă şi se încăpăţînează să trăiască în mijlocul ei. Nicăieri, în cele 23 de ţări de pe toate continentele în care m-a purtat viaţa, nu am trăit cu asemenea intensitate iubirea pentru clădiri. Arhitectura din Buenos Aires este – simplu şi insuficient spus – copleşitoare. Parisul sudului (titlu pe care şi-l revendică şi îl trimite ca pe un sol pretutindeni) cotropeşte şi subjugă şi pe cel mai blazat dintre călători. M-am surprins oprindu-mă în mijlocul străzii sau în timp ce traversam un bulevard (gest necugetat în ţara care ocupă locul 2 mondial în topul accidentelor auto), uitîndu-mă cu aviditate şi stupoare la splendoarea balcoanelor şi a acoperişurilor incredibil de pariziene, la aglomerarea nestridentă a figurilor mitologice, la cupolele sale – emblemă a oraşului – şi, în acelaşi timp, neaşteptat de bucureştene, din nou, *via* Paris. Am numărat etaje şi ornamente, am citit nume de arhitecţi, mereu înscrise cu grijă şi eleganţă, am căutat să-mi amintesc în ce parte a Romei am mai văzut o anumită faţadă şi am ameţit privind minute în şir masive decoraţiuni şi coloane madrilene.

Sînt locuri în care metisajul arhitectural este atît de intens, atît de solicitant, încît ar părea kitsch, dacă nu ar fi minunat de adecvat. Dacă nu ai simţi, ca arhitect sau biet vizitator, că altfel nu poate fi şi că fiinţa argentiniană nu s-ar fi putut întrupa decît într-o astfel de matrice. Poate că echilibrul, proporţia ce se ascunde sub nesfîrşita întindere de Europă majestuoasă este tocmai seninătatea celor care îl umplu, cu patima lor şi cu dubla lor identitate. Căci acest Paris enorm, îndrăgostit de elitiste canoane arhitecturale europene, a fost fidel oamenilor săi – italieni şi spanioli, francezi, germani, polonezi şi evrei europeni.

Se numesc *los porteños* (aluzie la faptul că oraşul este, întîi de toate, un port) şi îşi poartă numele cu vanitate şi expectativă cosmopolită. Copii de imigranţi, ai căror strămoşi au coborît din bărci (după cum ei înşişi mîndru mărturisesc), la pragul dintre secole şi apoi de-a lungul secolului XX, în căutare de îmbogăţire sau în fugă de război sau mizerie, *lor porteños* îşi arată fizionomia incredibil de italiană sau iberică, adîncind confuzia culturală a europeanului, căruia îi este neclar ce ne uneşte şi ce ne desparte, pe noi, cei reuniţi aici, pentru o clipă sau o viaţă. Şi atunci înţelegi de ce oraşul cu clădiri pariziene nu respinge cu aroganţa rece a Parisului real, căci pe bulevardele sale enorme, sufocate de mulţimi grăbite şi răscolite de acorduri de tango ce se revarsă cînd şi cînd din magazinele larg deschise, cîte un zîmbet sicilian îţi aminteşte că te afli, totuşi, în America de Sud, fie şi în carnea ei cea mai europeană, că aici rîsetele, ironia şi neobositul simţ teatral nu vor înceta niciodată, că totul e tumult şi patimă, dar că mereu vei fi binevenit.

Lentoarea dulce şi senzuală a accentului tipic argentinian (pe care doar uruguayenii, ca rudă mult mai mică şi mai săracă, îl împărtăşesc) anunţă, inexorabil, că italiana şi-a lăsat pe veci amprenta culturală în fiinţa argentiniană. Nicăieri în lume, în afara Italiei, nu mai curge atît de seducător, atît de îndrăzneţ, pe alocuri ofensiv, mereu minunat, timbrul legănat al limbii italiene. Nicăieri, în afara spaniolei argentiniene, care, deseori, îşi coboară influenţa italiană pînă la degetele care croiesc gestul tipic explicativ pe care te-ai aştepta să-l întîlneşti doar în Italia.

Expectativele europene snoabe cunosc decepţii în Buenos Aires. Foarte manieraţi, calzi şi prietenoşi, *los porteños* nu au nimic din agresivitatea şi nota primitivă pe care mulţi europeni o asociază cu popoarele sud-americane. Lungile cozi ordonate cărora iniţial nu le-am înţeles rostul sînt cozile celor care aşteaptă, disciplinat, în staţia de autobuz, respectînd cu obstinaţie locul celui din faţă, indiferent de vîrstă şi sex. Mai mult, fibra impulsivă a argentinienilor coabitează, în mod surprinzător, cu o răbdare a politeţii, cu toleranţa, cu bunăvoinţa de a aştepta ca interlocutorul sau străinul pe lîngă care trec pe stradă să se exprime sau să se lămurească. Această răbdare se prelungeşte însă într-o altă coordonată tipic *porteña*.

Los porteños îşi cunosc, recunosc şi par să îşi cultive o trăsătură care i-a făcut faimoşi în lume şi în restul Argentinei. Sînt în genere neserioşi, neparolişti, uşor ipocriţi, nestrăini de jocurile minciunii şi suferă de o lentoare balcanică descurajantă. Rareori satisfac promisiuni şi angajamente. Lipsiţi de astfel de tensiuni, ei trăiesc într-un protocol al promisiunii făcute şi nerespectate, pe care însă te deprinzi să îl tolerezi, uneori chiar să îl apreciezi, de care te poţi molipsi, pentru că, lipsit de el, identitatea *porteña* şi-ar pierde din atracţie.

Această absenţă a consecinţei cunoaşte cea mai plastică şi mai teatrală expresie în ritualul flirtului şi al complimentelor, tipic străzii *porteña*. Urechea feminină neavizată e lovită de salve de elogii galante inimaginabile, de o intensitate hollywoodiană, cu excese sud-americane. *Los piropos* (termen argentinian care desemnează complimentele adresate femeilor) se înşiruie neinhibat în adjective naive, adolescentine şi în termeni extremi precum „regina mea", „iubirea mea", „viaţa mea", total cu o delicioasă teatralitate şi cu o lejeritate de şuetă. Ce europeană şi-ar închipui că un muncitor sud-american s-ar opri din lucru pentru un mic elogiu *ad-hoc*, în care o asigură că e frumoasă precum o zeiţă! Combinaţie proletaro-mitologică ce nu surprinde într-un oraş în care bărbaţii de la 7 la 70 de ani nu simt niciodată cînd opreliştea cenzurii în chestiuni estetice. Dar acest ritual pe care străzile din Buenos Aires l-au adus la perfecţiune şi, uneori, la exagerări obositoare, nu cuprinde nici o latură ameninţătoare, nici o umbră vulgară sau jignitoare. Este inofensiv şi exprimă regia unui mic şi sublim spectacol în care admirator şi admirată cunosc traseul şi se angajează cu nepăsare, cu umor sau simplă bună dispoziţie. Bărbatul *porteño* pare să nu-şi poată înfrînge inerţia nici în circumstanţe clasice de ofensivă, posibil încurajat şi consolat de o realitate statistică neaşteptată. În Argentina, proporţia dintre sexe arată că există patru femei la un bărbat. Într-o discuţie familiară (cum ajung să fie, aici, toate discuţiile, indiferent de relaţia cu interlocutorul) un şofer de taxi

mi-a mărturisit zîmbind nestingherit că e în căutarea unei femei, pentru simplul fapt că are deja trei şi, astfel, ar putea satisface statistica!

Acesta este Buenos Aires, oraşul prin care, la fiecare cîteva minute, trece cîte o maşină Dacia 1300, pe vremuri cea mai ieftină şi, încă, una dintre cele mai populare maşini. Buenos Aires – oraş decadent şi decăzut, în care frumuseţea impunătoare a clădirilor pariziene renovate se îmblînzeşte sub atingerea modestă a caselor neîngrijite sau abandonate. Un oraş pe care criza economică din 2001-2003 (cea mai gravă din istoria statului) l-a marcat precum o cezură permanentă. Pe străzile elegante, cu mulţi cerşetori şi vagabonzi, sub privirea ferestrelor asaltate de ornamente arhitecturale, se adună mormanele de gunoi, pe care oamenii străzii le triază cu grijă, seară de seară, oprindu-se pentru a se odihni, nonşalant, pe sacii imunzi sau pentru a-şi plimba copiii goi în cărucioare cu deşeuri. Cerşetoria, care nu exista înainte de anii 2000, e azi acompaniată de o vertiginoasă rată a criminalităţii produse de sărăcie. Presa relatează în fiecare oră cazuri de jafuri, crime şi luări de ostatici – un fapt devenit banală realitate într-un oraş care, pînă de curînd, se număra printre cele mai sigure din America de Sud.

Buenos Aires îşi poartă, în aceşti ani, resemnarea furioasă a mizeriei, dar nu încetează să strălucească, din inima lui, care mărturiseşte despre nenumăraţii paşi de tango, pînă în cartierele rezidenţiale de un lux uimitor şi pînă în suburbiile murdare. În martie, la Buenos Aires vine toamna, iar dulceaţa autumnală a fratelui său mai bătrîn, Parisul, se încarcă aici cu bogăţia sudului şi cu nostalgia epocii în care Carlos Gardel, celebrul creator şi cîntăreţ de tango, cînta despre al său *Buenos Aires querido*.

Buenos Aires, martie 2008

PUBLICITATE

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul V, nr. **218** ● 17-23 aprilie 2008 ● 24 pagini ● 3 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

Andrei Pleşu
„Riscul de a fi (fost) român“
pagina **3**

Anca Manolescu
„Tibetul şi compasiunea“
pagina **18**

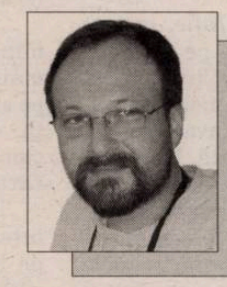

Cezar Paul-Bădescu
„Repetenţi la limba română“
pagina **19**

CULTURA ȘTIINȚIFICĂ

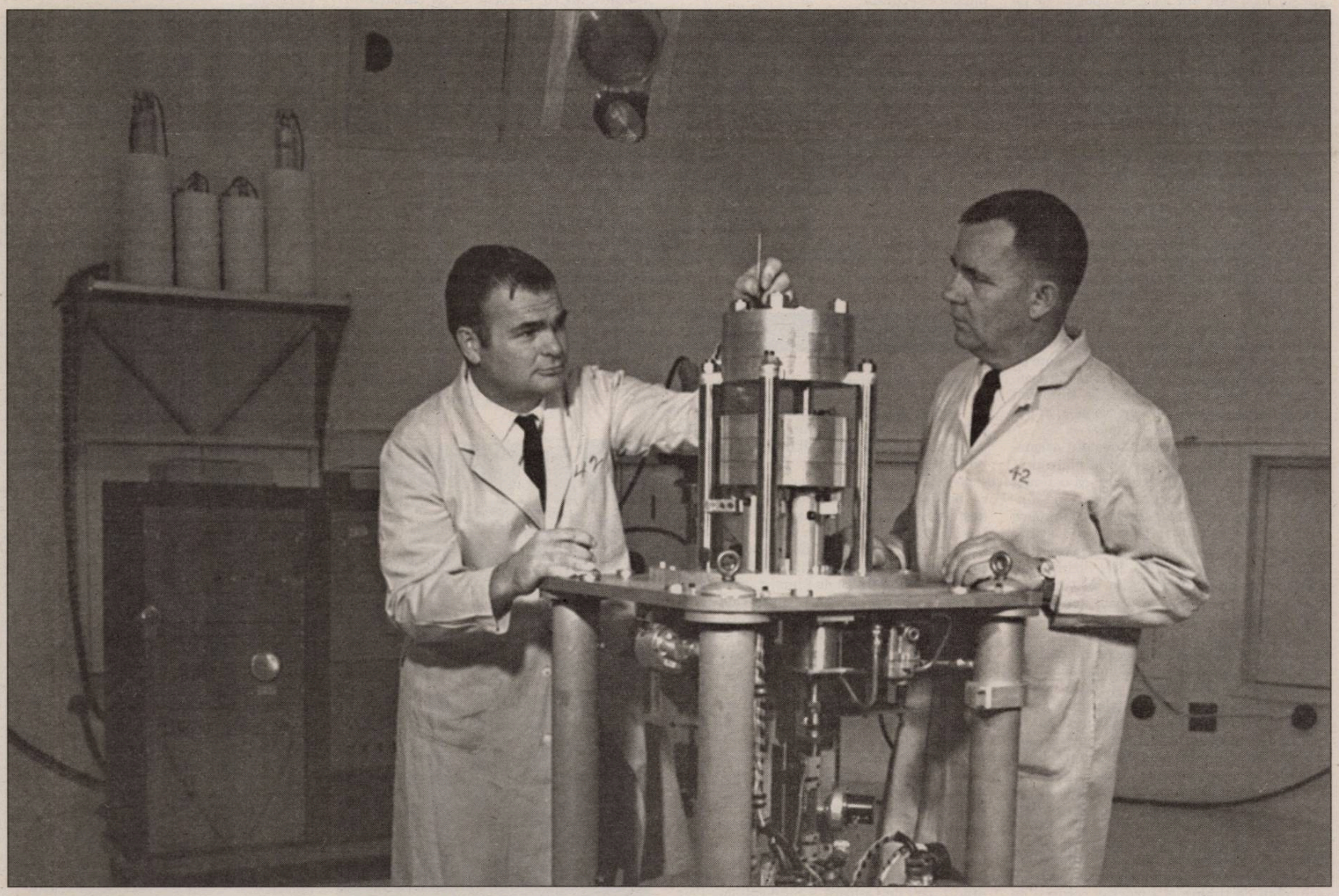

„Există două lucruri, știința și părerea; prima aduce cunoaștere, a doua ignoranță.“

HIPOCRAT

5 948467 000186 15

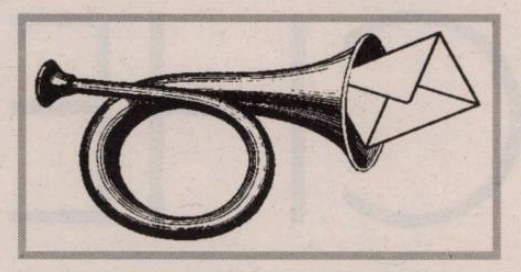

Nr. 216: *„Şi noi am fost pionieri“*

„Slăbănog cum eram...“

Într-un plan larg de fotografie, maiestuos şi rigid, stau cu picioarele pe una dintre ruinele din faţa Turnului Chindia. Cu *mîndrie revoluţionară* pozez în noua mea ipostază de proaspăt pionier. Cravata e la locul ei, la fel şi uniforma apretată. Nu mi se vede centura cu stemă, dar ştiu că atunci era acolo. Avea un sistem foarte prost de închidere. Slăbănog cum eram, o foloseam numai la ocazii festive, iar... încordările mele au rămas vii în memorie. Tot slab sînt şi acum.

Aşa a început viaţa mea de brav pionier pornit să *preschimb în fapte visele îndrăzneţe*. Lupta spre *propăşirea neamului* începea invariabil cu inelul de plastic în care era prinsă cravata, aproape întotdeauna imposibil de găsit în graba dimineţii, şi se termina seara cu lecţiile făcute la lumina lumînării. Între cele două momente, viaţa îşi urma calea spre *înalte culmi de progres şi civilizaţie*. Nimic nu era lăsat la voia întîmplării. Totul era organizat. La şcoală aveam un comandant de grupă, identificabil prin şnurul roşu care era legat de epoleţii de pe umăr şi buzunarul din drepul pieptului, un comandant de detaşament (şeful clasei) ce purta un şnur de culoare galbenă şi, mai ales, un comandant de unitate (şeful pionierilor pe întreaga şcoală) ce purta un şnur albastru, pe care aveam onoarea să-l avem chiar în clasa noastră. Şi acum mi-aduc aminte cîtă solemnitate stătea în saluturile noastre pionereşti. Inocentele mele sentimente de iubire nutrite pentru comandantul detaşamentului – Elena, care ajunseseră la apogeul de a-i scrie numele pe oglinda aburită din baie, în varianta deja clasică Elena + Florian (încă nu ştiam de varianta = *love*), dispăreau atunci cînd lua poziţia de drepţi în faţa clasei şi ne saluta prezentînd *raportul*, aşa cum îi cerea statutul de brav conducător.

Vie mi-a rămas şi ciuda pe care o aveam pe prietenul meu de şcoală, de scară şi de etaj, care a fost selecţionat să-l întîmpine pe mult iubitul nostru conducător la Doftana. A apărut chiar şi la televizor, în timp ce-i dădea flori şi-l pupa. Mă enerva că el şi părinţii lui aveau cu ce să se laude.

Sînt doar cîteva instantanee din perioada de pionier, lîngă care stau la mare preţ şi alte amintiri. Inerţia gîndului că bananele şi portocalele cresc numai iarna mă bîntuie şi astăzi prin obiceiul de a le cumpăra mai ales de Sărbători. (Aveam cunoştinţe vagi despre ce înseamnă repartiţia anotimpurilor pe zone geografice. Îmi închipuiam că dacă la noi se găsesc iarna înseamnă că acolo unde cresc este vară.) Şi acum cînd văd o pelerină sau un inel mai nu-ştiu-cum mă gîndesc dacă nu sînt ale lui Rumburak. Şi dacă sînt? În rest, o sumedenie de imagini cu eugeniile care aveau două avantaje: mîncai crema, de plăcere, şi, dacă îţi era foame, mîncai şi biscuiţii; raţele şi vînătorii; guma de mestecat ce imita forma şi culoarea ţigării; sticlele de Metaxa pline cu ceai, din vitrina vecinului meu Nea' Puiu; pîinea şi uleiul pe cartelă; coada de plase cu sticle de lapte puse de cu noapte; drumurile la Bucureşti pentru a cumpăra bomboane fondante, unt şi pîine; raftul de la raionul de cosmetice plin de cutii de Tix; lapte gros şi monopol; Mieunel şi Bălănel; japonezele (chiflele împletite, pentru cine nu mai ştie); schimbul de timbre şi surprize; cocoşeii de zahăr şi guma de mestecat Turbo, cumpărate de la tanti Cicila; televizorul cu lămpi care mereu avea ceva; Pegasul meu cu cadru gros; oranjada la plic şi brifcorul.

Iar peste toate stă uimirea că am ajuns la vîrsta să nu mi se mai spună Florian. Acum sînt domnul Gaba.

Florin GABA
gabaflorian@gmail.com

„La revedere, tabără dragă“

...de unde-aveam să ştim noi, abia agăţaţii de-o cravată, un detaşament, un comandant, o unitate, că lupul era chiar bunicuţa, că spînul avea plete şi barbă, că albul era negru, pentru disimulare fiind preferat griul.

...de unde-aveam să ştim noi, copiii cuminţi ai familiilor cuminţite, că se poate mai bine decît la mare, la soare, 5 minute pe spate, 5 pe dreapta, 5 pe stînga, 5 pe burtă, o raţional-calculată plajă, să nu dea cumva năvală Soarele prin mintea noastră răvăşită;

...de unde-aveam să ştim noi că tabăra internaţională era o naţională de alesături pe liste bine purecate la centrul „centrurilor“ de partid al proletarilor uniţi dincolo de cugete şi simţiri;

...de unde-aveam să ştim noi, aici, unde rodeam tot ce ne pica-n drum, că ceaiul nu trebuie să fie leşios, că untul era margarină, că gemul avea uşoare urme de fructe, că tocana, ciorba, varza, cartofii, fasolea, şi iarăşi tocana... au gust de cazan, ca să nu facem, ca acasă, mofturi;

...de unde-aveam să ştim noi că scularea la 6, cu steag, catarg, drepţi, imn, gimnastică de-nviorare, stingerea la 9 nu sînt veselia de-ntîmpinare, ci doar cheiţa rotativă gata să pună în mişcare mecanismul păpuşilor-executant;

noi visam napolitana de 5, focul de închidere, nu şi-nchiderea, cîntecele, drumeţiile, jocurile, concursurile, împrietenirea, pozele de grup;

noi *plecam de-acasă*, de la dădăceală, eram puşi pe năzdrăvenit, aşteptam bătăile cu perne, exagerările din poveştile altor vacanţe, pierdeam vremea după licurici, scoici sau fluturi, în funcţie de locul gata tăbărît.

Şi-aşa, din tabără-n tabără, pîş-pîş, ne-am trezit, ca Ana lui Manole, gata zidiţi.

Alina IORDACHE
str. Mihai Viteazu 6, Rîşnov

Nr. 215: *„Starea bibliotecilor“*

...dar şi răutatea

Mă grăbesc să răspund invitaţiei de la pagina 12. În anul 2001, în orăşelul nostru a fost inaugurată noua bibliotecă a municipiului Oneşti. Nu vă dau cifre ca fond de carte sau număr de cititori. Vă spun doar că biblioteca dispune de spaţii necesare desfăşurării unor activităţi culturale plăcute şi folositoare. Este prevăzută cu o sală de Internet pentru copii, o sală pentru expoziţii de artă plastică, un amfiteatru pentru conferinţe şi proiecţii de filme, o sală pentru audiţii muzicale. La intrare, un hol mare adăposteşte o frumoasă expoziţie de cărţi şi fotografii a unui meloman (medic de profesie) care a decedat în urmă cu un deceniu. Fotografii care îndeamnă la meditaţie şi ne cam înduioşează oferă privirii case vechi şi peisaje din vremuri cînd vîrsta medie a locuitorilor din Oneşti era 26 de ani. Aici, la bibliotecă, se desfăşoară activităţile organizate sub egida „Zilele culturii călinesciene“, la care participă oameni de cultură invitaţi cu acest prilej. Există şi Fundaţia „G. Călinescu“ şi, desigur, cu acest prilej se organizează o acţiune şi la Tescani, nu foarte departe de oraşul nostru. Şcolile din oraş au biblioteci, şi mai există o bibliotecă cu un fond de carte consistent şi valoros aparţinînd Casei de Cultură a Sindicatelor. Pe a cărei scenă au fost de curînd aplaudaţi Florin Persic şi Emilia Popescu. Asta, la un orăşel care avea 60.000 de locuitori. Aici, desigur, numărul locuitorilor e probabil mai mic, avînd în vedere vîrsta medie a locuitorilor cam mare.

Mă tem însă că problemele educative devin tot mai presante şi puse cam pe dos. Răutatea – mă tem – este dezgustătoare şi inestetică, aşa cum s-a văzut de curînd în Capitală lîngă o şcoală generală. O amică, profesoară sexagenară, predă cîteva ore la un liceu. Ne povesteste cu năduf că o elevă a întrebat-o cînd o să moară? I-a răspuns printr-o întrebare. „De ce vrei să ştii?“ Răspunsul a fost: „Vreau să mănînc colivă.“ Fără comentarii.

Maria NICULESCU
Oneşti
nicmar2008@yahoo.com

În ţara lui BiblioMetro

Din ianuarie a.c. lucrez în Spania. De la jumătatea lunii ianuarie fac naveta la Madrid şi, din prima zi, am fost impresionată de numărul foarte mare de cititori (cca 80%). Cititori adevăraţi.

Nu este vorba neapărat de ziarele gratuite care se distribuie dimineaţa în preajma mijloacelor de transport, tip *ADN, 20 minutos, Metro, Negocio*. Ci de cărţile&cărţuliile (1000-1500 de pagini) pe care oameni de toate vîrstele şi din toate condiţiile sociale le citesc în timp ce călătoresc cu autobuzul ori cu metroul.

Să nu mai spun de BiblioMetro – o bibliotecă în incinta metroului de unde poţi împrumuta cărţi. Deci se poate citi (în orice poziţie, în picioare, sprijinit sau stînd chiar jos, pe podeaua metroului). Şi se citeşte mai ales beletristică, nu numai cursuri universitare ş.a.

Se pot citi şi în interiorul vagoanelor de metrou multe povestioare cu tîlc, fragmente din marile opere ale literaturii spaniole. Cred că este o preocupare a edililor de a aduce cultura mai aproape de cetăţean, dar, în acelaşi timp, efectiv este vorba de un apetit extraordinar pentru cuvîntul tipărit!

Scuze pentru întîrziere, dar am un program infernal!

Camelia Violeta MARCU
c_v_marcu@yahoo.com

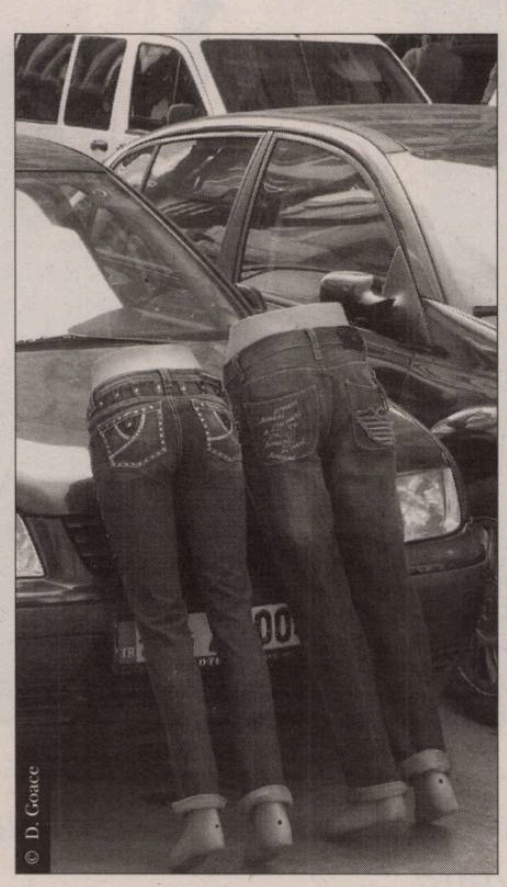
© D. Goace

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Trăim într-o societate violentă?**
- **Viaţa *online***

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)

RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Claudiu CONSTANTINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Luca NICULESCU
Andrei PIPPIDI
Sever VOINESCU

CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
Mădălina ŞCHIOPU

TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ

Şef Departament Abonamente:
Gabriela CRISTEA
tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64;
021-407.4565
fax: 021-407.54.67
e-mail: gabriela.cristea@adevarulholding.ro
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Robert SCHORR
tel.: 021-407.76.67
e-mail: robert.schorr@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Bd. Mircea Eliade nr. 2, sector 1,
012013 Bucureşti.
Telefon: 231.35.00. **Fax:** 230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

Tiraj 13.000
Dilema veche este marcă înregistrată
a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Riscul de a fi (fost) român

Herta Müller a venit din nou în România. De ce vrea Herta Müller să vină, din cînd în cînd, în țara ei de baștină? Succesului pe care îl are de multă vreme în Germania și peste tot în lume, nu ține, probabil, cu tot dinadinsul să-i adauge cîteva aplauze dîmbovițene. A luat toate premiile care se puteau lua, a fost subiect de monografii compacte și materie pentru sobre teze de doctorat. A fost propusă de nemți pentru Premiul Nobel. Ce să caute în România? Cei mai mulți și mai buni prieteni ai ei nu mai sînt aici, iar suflarea autohtonă, sufocată de urgențe, scandaluri și conflicte intestine, nu se înghesuie să o trateze sărbătorește. Și totuși ea vine. Probabil dintr-un soi de amor nevindecabil, din dorința de a revizita cearcănul de pămînt în care era să-și lase oasele, pe vremea disidenței bănățene. E intensă, melancolică și necomplezentă, cum e întotdeauna. E bine primită? De admiratori, prieteni și două-trei instituții, da. Dar există ceva în alcătuirea generală a patriei, care n-o poate absorbi. Ceva care o împinge înapoi, spre penumbrele anilor '80, spre hărțuielile rudimentare ale vigilenței polițienești, spre mirosul acru al țărișoarei, mereu gata să te pedepsească dacă o creditezi prea tare.

Am ales un hotel nepretențios, dar decent, din zona Moșilor. Herta putea, astfel, să vină la NEC pe jos, în cîteva minute. A doua zi, doi jurnaliști au venit să-i ia un interviu. La hotel, în *lobby*. Au vrut să-i facă și o poză, cînd, dintr-odată, și-a făcut apariția un băiat pătrat de sus pînă jos, care a încercat să le smulgă aparatul. Fotografiatul interzis! „Așa e peste tot în lume!“ – scanda, competent, individul cu pricina, presupunînd că cei din jur, Herta mai ales, tocmai au venit din provincie. S-ar fi zis că o cazasem pe invitata mea într-un obiectiv militar. În final, insul cu interdicția a reușit să sperie pe toată lumea. Am încercat să vorbesc cu patronul, dar n-am ajuns decît la nivel de recepție, unde o doamnă care nu mă scotea din „dl Pleșa“ încerca să-și ceară scuze. Mai tîrziu, un prieten comun venit să o salute pe scriitoare a rugat să fie anunțată în cameră că a sosit. I s-a cerut, prompt, să completeze o „fișă de vizită“! Prietenul a mai observat că, pe drumul spre hotel, a fost însoțit „discret“ de cineva în cămașă albă care, apoi, a zăbovit cîteva clipe la recepție, răsfoind, aferat, ziarele. Mangafaua a continuat să-l urmeze și după ce, cu Herta împreună, au ieșit la plimbare. Am decis să renunț la serviciile hotelului și să o invit pe stupefiata clientă într-o cameră de la NEC. În ziua următoare, directoarea noastră a luat legătura cu managerul „stabilimentului“, care a dat de înțeles că majoritatea hotelurilor de mici dimensiuni sînt „servite“ de o indefinibilă rețea de „experți“, de același calibru și de aceeași obediență ca și amicul care păzea *lobby*-ul de fotografi. N-am avut niciodată pasiunea scenariilor și m-am ferit să supraapreciez vigilența, eficiența și capacitățile machiavelice ale vechii Securități. Nu cred, nu vreau să cred că Herta Müller prezintă încă vreun interes special pentru „sistem“, fie că e vorba de băieți vechi sau de urmași și urmașii urmașilor lor. Cred că e vorba de reflexe cretine, de inerții triste, de tembelism și de prostie. Cred că e vorba de hotelieri care, avînd de ales între mușterii și felurite rețele interlope, încă aleg rețelele. Nici pînă azi nu mi s-a dat o explicație plauzibilă pentru chestia cu „fișa de vizită“, un document de care n-am auzit niciodată. Regret, oricum, că toate astea i s-au întîmplat tocmai Hertei Müller, care trebuia, mai curînd, să fie ajutată să uite. Ea se confruntă, în continuare, cu riscul de a fi (fost) român, cu arbitrarul unei țări încă neașezate, cu neprofesionismul unor ziariști care îți pun în gură ce n-ai spus (căci n-a fost scutită nici de asta, după cum o arată un interviu din *Evenimentul zilei),* în sfîrșit, cu durerea de a fi împiedicat să regăsești țara din care ai plecat, într-o versiune primitoare, calmă, îmbunătățită. Sper, fără prea multă energie, ca Herta să ne viziteze în continuare. Sper să o pot convinge, într-o bună zi, sprijinit în baston, puțin surd, miop și șubred, că România e, totuși, frecventabilă, că, așa cum îmi spunea cîndva profesorul Ion Frunzetti, e ceva de iubit aici, în ciuda tuturor aparențelor.

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Vrem o „Europă a fondurilor“?

Săptămîna trecută am urmărit, la Antena 2, un dialog între Ion Cristoiu și Luca Niculescu. Se „confruntau“ două stiluri jurnalistice. Ion Cristoiu punea întrebări „piezișe“, făcea un pic pe niznaiul, nu își termina frazele, așteptînd ca interlocutorul să le completeze el, și uza de alte asemenea tehnici deprinse pe vremea cînd, în presă, se purtau „discursul indirect“ și „cititul printre rînduri“. Părea preocupat mai mult „să sugereze“ decît să spună. Luca Niculescu spunea lucrurilor pe nume, dădea răspunsuri documentate, spunea „nu știu“ atunci cînd nu știa, își ilustra ideile cu exemple, nu-și exprima opiniile atunci cînd credea că subiectul nu e de competența sa. Părea preocupat să spună cît mai multe lucruri interesante pentru telespectatori.

Motivul invitării lui Luca Niculescu era interviul pe care i l-a luat recent președintelui Băsescu la TVR1 și care a stîrnit numeroase ecouri în presă. Așa încît Ion Cristoiu – care și-a declarat deschis admirația față de calitățile jurnalistice ale colaboratorului nostru, inclusiv pentru „tabletele publicate în *Dilema veche*“ – a încercat să afle „secretul“ tehnicilor jurnalistice ale interviului. Dialogul – foarte interesant – a abordat modul în care lucrează jurnaliștii, funcționarea instituțiilor mass-media de la noi și din Europa (în special din Franța, dată fiind experiența lui Luca Niculescu în jurnalismul francofon) și a ajuns, inevitabil, la comparații între „ai noștri“ și „ai lor“. Jurnaliștii străini, de pildă, pun foarte politicos și rece întrebări dintre cele mai dure și insistă, calm, pînă obțin răspunsurile (și nu întotdeauna le obțin, politicienii fiind destul de abili pentru a „ocoli“ întrebarea la fel de politicos și rece); la noi se consideră în general că, atunci cînd este intervievat un politician important, gazetarul trebuie să-l „ia la rost“, să-l încuie, să-l combată energic, să se răstească la el „în numele poporului“, să-l enerveze ș.a.m.d. Două „stiluri“ jurnalistice, dar și două baze educaționale, aș spune: „la ei“, relațiile dintre presă și politică sînt instituționale; „la noi“, și jurnaliștii, și politicienii „o iau personal“, ajung la un soi de familiaritate neadecvată, iar excesul de *talk-show*-uri în care se toacă mărunt aceleași vorbe (ce a mai zis Băsescu despre Tăriceanu și invers, cine cu cine se mai „contrează“ prin partide) a dus la o diluare nemăsurată a „ideii de dezbatere“. La noi nu se dezbat *idei* și *teme* politice, ci se brodează la infinit pe marginea *declarațiilor* unuia sau altuia dintre oamenii politici. Chiar și știrile sînt confecționate, în bună parte, din ce *au zis* politicienii, nu din ce *au făcut*. Așa încît nu e de mirare că, în această interminabilă tacla politico-jurnalistică, subiectele și ideile cu adevărat importante ne scapă sau sînt tratate superficial, fără substanță.

Subiectele europene sînt, în acest context, cele pe care le ratăm cel mai des (așa cum spunea Luca Niculescu în emisiune). În general, politica internațională are parte de un spațiu redus în ziarele noastre (cu o excepție: *Adevărul).* La telejurnale, sînt „bifate“ doar cîteva știri preluate de la agențiile internaționale, fără o punere în context, fără a invita vreun expert care să explice despre ce e vorba. Iar temele europene se bucură de o oarecare atenție doar dacă privesc (și) România. Cea mai „populară“ este tema fondurilor europene: nu este ratată nici o ocazie de a contabiliza miliardele de euro care „vor veni“ de la Bruxelles, nu este uitată nici o „sfîntă indignare“ că „nu sîntem capabili să absorbim“ decît procente reduse din acești bani. Din modul obsedant în care este abordat subiectul fondurilor, aderarea la UE nu este mai mult decît o căsătorie din interes: părem o națiune de hrăpăreți care n-au altă treabă cu Europa decît traiul „pe banii ei“. Iar „absorbția“ pare un scop în sine: să luăm cît mai mult. Nu se vorbește despre faptul că mecanismele de atribuire a fondurilor presupun, de cele mai multe ori, o co-finanțare (deci o parte a sumei trebuie să provină din bugetul României) și, mai ales, nu se vorbește despre *consistența* proiectelor, despre necesitatea lor. Pentru administrațiile locale, a cere bani europeni e *trendy,* e o floare de pus la butonieră, nu un *mijloc* de administrare mai eficientă a problemelor comunitare.

În fața acestei seducții generalizate exercitate de miliardele de la Bruxelles, alte teme europene pălesc cu totul. Am ratat ocazia de a dezbate ce consecințe va avea Tratatul de la Lisabona. Nu discutăm deloc despre faptul că aplicarea acestui Tratat solicită unele modificări în Constituția României. Problema regionalizării țării mai este amintită, din cînd în cînd, fără prea mari ecouri, doar de cîțiva reprezentanți ai societății civile, deși ea este esențială *și* pentru o absorbție mai eficientă a fondurilor europene (v. și interviul cu Cristian Pîrvulescu din *Dilema veche,* nr. 217). Nu părem deloc interesați de relațiile dintre atribuțiile Comisiei Europene și atribuțiile guvernelor și parlamentelor naționale: Bruxelles-ul e privit mai degrabă ca un fel de „Comitet Central“ de pe vremuri, care emite decrete, iar noi nu avem decît să le aplicăm cu sîrg.

În schimb, sîntem extrem de interesați să avem o imagine bună în Europa, să fim priviți „ca o țară europeană“. Probabil că am fi, dacă la rîndul nostru am da mai multă atenție Europei și „străinilor“. Deocamdată, nu sîntem capabili să o facem. Sîntem ocupați cu „chestiunile interne“. Vrem doar o „Europă a fondurilor“, nu una a valorilor și a cetățenilor. Iar dacă mai apare vreo dispută între președinte și premier, uităm chiar și de fonduri...

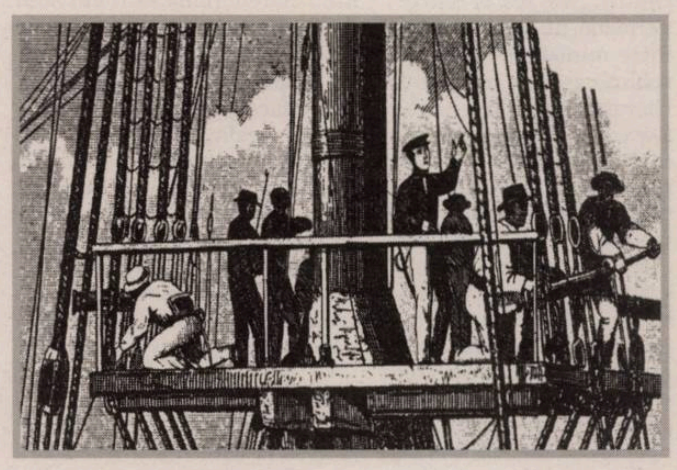

ținerea de minte

„Dar amîn de prea mult timp o povestire necesară, una dintre cele două sau trei care mă vor determina să arunc în foc aceste memorii.

Mama mea, doamna Henriette Gagnon, era o femeie fermecătoare, și eu eram îndrăgostit de mama.

Mă grăbesc să adaug că am pierdut-o pe cînd aveam 7 ani.

Iubind-o la vîrsta de 6 ani probabil, 1789, aveam absolut același caracter ca și în 1828, cînd o iubeam cu furie pe Alberthe de Rubempré. Felul meu de-a vîna fericirea nu se schimbase deloc în fond, cu o singură excepție: față de ceea ce constituie partea fizică a iubirii eram așa cum ar fi Cezar dacă ar reveni pe lume și ar fi pus în fața unui tun și-a unor pistoale. Aș fi învățat totul foarte repede, dar asta n-ar schimba în fond tactica mea.

Voiam s-o acopăr pe mama cu sărutări și chiar dezbrăcată. Ea mă iubea cu pasiune și mă săruta adeseori, eu îi întorceam săruturile cu atîta foc, încît adesea era silită să mă lase și să plece. Pe tata îl uram cînd apărea și întrerupea sărutările noastre. Întotdeauna voiam s-o sărut pe piept. Aduceți-vă aminte că am pierdut-o în urma unei nașteri, pe cînd aveam doar 7 ani.

Era o femeie trupeșă, de-o prospețime desăvîrșită, foarte frumoasă și cred doar că nu destul de înaltă. Avea o nobleță și-o seninătate desăvîrșită în trăsături: foarte sprintenă, preferînd să alerge și să facă totul singură decît să poruncească celor trei servitoare pe care le avea și, în fine, citind adeseori în original *Divina Comedie* de Dante, din care am găsit mai tîrziu cinci sau șase ex[emplare] în ediții diferite în apartamentul său, care, după ce a murit, a rămas închis.

A pierit în floarea tinereții și-a frumuseții, în 1790, să fi avut 28 sau 30 de ani.

De atunci începe viața mea normală.“

(Stendhal, *Amintiri egotiste,*
traducere de Modest Morariu)

Luca NICULESCU

aşa şi pe dincolo

Presa domnului Cioroianu

Niciodată, după 1989, un ministru de Externe nu a avut parte de o presă atît de ostilă ca Adrian Cioroianu. În general, miniştrii de Externe au o imagine mai bună decît a guvernului din care fac parte. Să ne amintim cît de apreciaţi au fost Adrian Năstase, Teodor Meleşcanu (în cabinetul Văcăroiu!), Mircea Geoană – cel mai popular om politic din guvernul PSD 2000-2004 sau Mihai Răzvan Ungureanu (care s-a situat pe primul loc în topul tinerilor politicieni, realizat de Realitatea TV). Cu Adrian Cioroianu nu s-a întîmplat aşa.

Venit în guvern în urma demisiei la care fusese prea repede împins predecesorul său pentru un incident bizar (cel cu muncitorii români ţinuţi în arest în Irak), Adrian Cioroianu a aşteptat săptămîni bune pînă să fie confirmat în funcţie, din cauza opoziţiei preşedintelui României. Imediat după învestire presa avea să îl înece în comentarii acide, căutîndu-i şi cele mai mici greşeli. Persoane din administraţie care nu îl simpatizau au avut grijă să furnizeze jurnaliştilor „muniţia" necesară şi să interpreteze ştirile în defavoarea lui. Nu se întîlneşte Condoleezza Rice la Oslo cu Cioroianu din cauza programului prea încărcat? Ziarele scriu imediat că ministrul român a fost „refuzat" de secretarul de stat american. Se întîlneşte Condoleezza Rice cu el ceva mai tîrziu la Washington? Presa îl atacă furibund, zile întregi, pentru cele cîteva cuvinte rostite înainte de începerea întîlnirii: *„yes, yes, of course"*. Citind ziarele româneşti din acea perioadă nu găseşti nici o informaţie despre ce s-a discutat între ministrul român şi secretarul de stat american, ai în schimb zeci de articole ironice despre cuvintele respective. Cioroianu este amendat pentru ce face şi pentru ce nu face: fiecare gest ajunge să fie considerat o gafă, iar zvonurile cele mai năstruşnice îl urmăresc: „ai auzit că nu cunoaşte nici o limbă străină?" – mă întreba un confrate. Cînd îi răspund că ştiu că şi-a scris teza de doctorat în franceză, primesc replica: „Aş, i-a scris-o altcineva, el nu vorbeşte franceză!". Sau: „Cioroianu e slab, nu îşi citeşte nici un dosar" – mă informa amabil o „sursă". Întreb alte „surse" din Ministerul de Externe şi aflu că îşi citeşte dosarele cu atenţie, ba chiar îi sună pe referenţi pentru lămuriri, lucru pe care cei din urmă îl apreciază. Pe cine să cred?

Cele de mai sus nu înseamnă că Adrian Cioroianu nu a greşit. A greşit crezînd că îşi va îmbunătăţi imaginea apărînd în emisiuni în care nu avea ce căuta. Într-o seară, a petrecut ore bune la Antena 3, mai întîi în emisiunea Gabrielei Vrînceanu Firea, apoi sărind la *Sinteza zilei*, unde Valentin Stan l-a făcut cu ou şi cu oţet, aprostrofîndu-l injurios în repetate rînduri. În loc să se ridice şi să plece, Adrian Cioroianu a dat răspunsuri în doi peri, în timp ce dl Stan ocupase tot terenul. A greşit făcînd declaraţia complet nefericită despre „terenul din deşert" unde ar trebui trimişi „cei care ne fac de rîs". După o astfel de afirmaţie, care duce cu gîndul la sinistrele deportări naziste şi comuniste, Cioroianu ar fi trebuit să se gîndească serios la demisie (chiar dacă a recunoscut a doua zi că l-a luat gura pe dinainte, răul fusese făcut).

A demisionat acum, în urma scandalului provocat de moartea unui român în Polonia. Trebuia? Gestul „de onoare" intervine înainte de finalul anchetei, cînd încă nu ştim ce parte de vină are fiecare instituţie: autorităţile poloneze (totuşi, ele ar trebui să fie primele responsabile), consulatul şi ambasada de la Varşovia, Ministerul de Externe etc.

Rezolvă demisia sa ceva? Din păcate, nu prea. Problemele Ministerului de Externe sînt vechi şi numeroase: imobilism, lipsa reformei, mentalităţi îmbătrînite, în pofida valului de tineri diplomaţi care se află acum atît în „centrală", cît şi la post, în străinătate. Consulatele României nu fac faţă solicitărilor venite de la milioanele de români aflaţi în Europa. În unele cazuri personalul e incompetent, în altele, e puţin numeros (există exemple de consuli care stau la ghişeu pentru a mai suplini lipsa oamenilor), cîteodată se întîmplă să fie şi una, şi alta. Noul ministru, Lazăr Comănescu, va avea un mandat scurt, în care va trebui să încerce multe: să reorganizeze instituţia (şantier de care se apucase şi Adrian Cioroianu, dar a făcut-o tîrziu şi a comunicat prost), să îndepărteze personajele cenuşii din funcţiile importante şi să regîndească rolul consulatelor. Altfel, nu este decît o chestiune de timp, pînă cînd drame de tipul celei din Polonia să se repete.

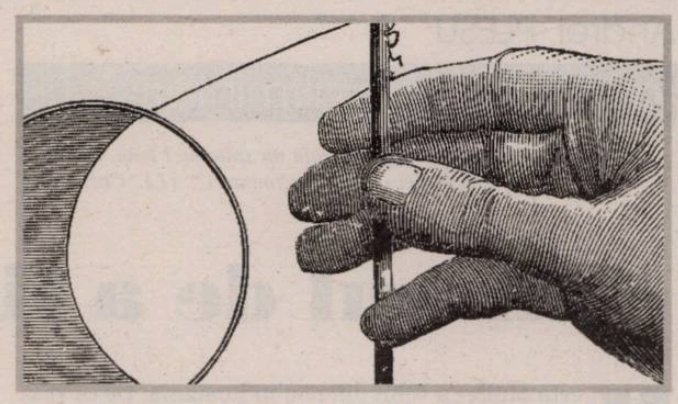

Ştiri nebăgate în seamă

● **Părinţi şi copii.** Pe modelul aparatelor de gonire a cîinilor, a fost inventat un aparat care îi îndepărtează pe tineri prin ultrasunete auzite numai de ei. Aceste aparate sînt acceptate în Marea Britanie; în Franţa, Belgia şi Olanda aceste dispozitive, botezate Mosquito, sînt criticate şi se lucrează la elaborarea modului de întrebuinţare. În Franţa, sînt comercializate sub numele de Beethoven. Fabricantul, *Compound Security Systems,* susţine că s-au vîndut aproximativ 5000 de asemenea aparate, care costă aproximativ 900 de euro. Considerate de unii drept un mijloc eficient de luptă împotriva comportamentelor antisociale, adversarii întrebuinţării lor susţin că ele pot acţiona împotriva inocenţilor şi aduc atingere drepturilor omului. „Dorim să fie pur şi simplu interzise, oricare ar fi forma juridică a interdicţiei" – a afirmat Roselyne Bachelot, ministrul Sănătăţii din Guvernul francez *(Le Monde,* 12 aprilie). În aceeaşi ordine de idei, dar din alt punct de vedere, fostul preşedinte al Germaniei, Ronald Herzog, se teme de „democraţia pensionarilor". Într-un interviu acordat cotidianului *Bild,* referindu-se la propunerea de sporire a cuantumului pensiilor, el afirmă că „în cele din urmă, s-ar putea ca oamenii în vîrstă să-i jefuiască pe cei tineri".

● **Popularitate tîrzie.** Un cătun cu 121 de locuitori din Coreea de Sud cunoaşte o afluenţă turistică excepţională. Automobile şi autobuze aduc mii de turişti în timpul săptămînii, 20.000 în week-end. Cînd ajung la casa de dragul căreia au venit, se strîng rînduri, rînduri şi încep să scandeze: „Ieşiţi afară, domnule Preşedinte!". Este casa lui Roh Moo Hyun, care s-a retras din funcţia prezidenţială în urma alegerilor din 25 februarie; el s-a întors la ţară, în casa unde s-a născut. Apare de opt ori pe zi ca să-i salute pe vizitatori, uneori însoţit de soţia lui. Cît timp era în funcţie, Roh n-a fost un demnitar popular. Spre sfîrşitul mandatului, popularitatea lui scăzuse sub 30%. De cînd s-a retras, e cap de serie în tipologia „preşedinte în retragere". Unul dintre predecesorii săi a fost înlăturat de o răscoală populară, altul a fost asasinat, doi au fost condamnaţi la ani buni de puşcărie sub acuzaţia de răzvrătire şi corupţie. Cu excepţia lui Roh, toţi foştii preşedinţi în viaţă din Coreea de Sud locuiesc în capitală şi sînt bine păziţi de poliţie. Roh se plimbă în satul său pe bicicletă, plantează copaci şi curăţă şanţurile de la marginea drumului, alături de ţărani. Are un blog. „Nu mi-a plăcut cine ştie ce de el cînd era preşedinte – spune un student de 22 ani care se trage din acest sat. Dar e plăcut să vezi un fost preşedinte atît de aproape şi să vezi unde locuieşte. E ca un unchi din vecini." *(International Herald Tribune,* 8 aprilie)

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

Cumpăr, deci exist

Mă uit bine şi pipăi atent bucata de plastic galbenă cu litere în relief: e rece. Cu toate astea, cînd o pun în portofel şi-o duc la piept, ceva arde înăuntru. Focul iadului, în variantă miniaturizată. Lampă cu acetilenă, model de buzunar, capabilă să taie cea mai groasă armură. Senzaţia e mai acută cînd intru în magazin: parcă o mie de viermi ies din portofel şi încep să-mi roadă inima, cîntînd la unison cu vocea lui Bruce Willis dintr-un film, fireşte, comercial: *buy, buy, buy!*

Evident că vorbesc de cardul de credit. Cel cu limită dincolo de cea a bunului simţ. E blestemul oricărui om cu două degete de la o mînă încă libere, dintre atîtea sacoşe. Bucata de plastic inertă are puteri nesfîrşite: poate amîna moartea contra unui comision, vindecă de depresie (în versiunea *gold),* rezolvă problema încălzirii globale prin simpla achiziţie a unui aparat de aer condiţionat uriaş, pe care o să-l instalăm pe Lună (şi nici nu va fi un mare efort: 45 de zile fără dobîndă, apoi doar un miliard la sută pe an, în rate egale şi plătibile cu viaţa...).

Acum cîteva zile, The Onion (www.theonion.com) lista 10 produse care ne pot ajuta să ne luptăm cu societatea de consum. Eu am acasă cel puţin 25, luate în week-end-ul ăsta. Erau, toate, necesare, pentru ca locuinţa mea să nu se prăbuşească sub greutatea oprobriului public al musafirilor. Faţa de masă cu model perlat, tava de lemn pentru servit cafeaua, rondele de pus paharele, cuţit de brînză, vopsea, maşină de găurit, cuier, cuie, aţă, ibrice: exploratorii polari erau mai puţin dotaţi la plecare. Iar eu nu mă duc nicăieri.

Ba da, dacă stai să te gîndeşti bine: mă duc în societatea de consum. E o lume cu reguli simple: cumperi ca să stai la suprafaţă. Te-ai oprit, rişti oricînd să te îneci într-o mare de lucruri posedate de alţii. Şi toate se leagă, nici un produs nu mai e singur pe lume. Aparatul de făcut îngheţată de casă cere o casă de făcut îngheţata în ea, în care să te învîrţi în cămaşa boţită din fabrică (nu mai poţi s-o iei pe aia de anul trecut, călcată!) pe care să dai îngheţata, fără să uiţi să iei medicamentele care să ţină îngheţata la distanţă de artere, pentru care însă ai nevoie de apa cu care să le înghiţi, care cere pahar de designer în care să pui apa, filtru cu care s-o purifici, conducta nouă pe care s-o aducă instalatorul care şi el are un card de credit cu care tocmai a cumpărat un grătar care nu poate trăi fără fleică, sare, condimente, şi dacă tot a intrat în supermarket, hai, să mai ia şi nişte...

Sîntem milioane de oameni prinşi în cursa asta. Şansele să ieşim sînt mici: cere putere de concentrare să aduci un card la zero şi să-l laşi aşa. E ca şi cum ai merge pe sîrmă deasupra parcării de la mall, în vreme ce lumea de jos aruncă în tine cu obiecte contondente, scumpe, mişto sau doar utile.

O replică celebră dintr-un film anonim spune că „înăuntrul sufletului, sînt cu adevărat superficial". Nu te poţi certa cu fraza asta: visele oamenilor au acum un cod de bare pe ele. Sînt clare, metalice, cu inserţii de carbon. Acum 20 de ani visam o seară liniştită, cu muzică şi-un pahar de vin poate. Acum ne dorim aceeaşi seară, într-o sufragerie

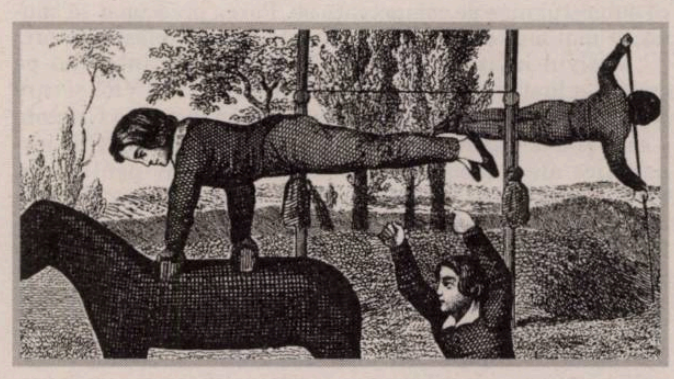

Natuzzi, în faţa unei plasme Panasonic, cu un pahar de Bordeaux. Precizia e importantă.

Un studiu recent arată că publicul din România e mai infidel faţă de branduri, în comparaţie cu francezul sau britanicul. Sîntem gata să cedăm avansurilor Celuilalt Detergent, să ne combinăm în prima noapte cu Următorul Somnifer, să ne lăsăm detoxifiaţi de Ultimul Iaurt. Ca orice popor paşnic şi fără armată, sîntem o pradă uşoară. Frigiderul, şifonierul, inima noastră pot fi invadate şi ocupate după un baraj de doar cîteva zile de reclame. Fireşte, cînd nu opui rezistenţă, nu sînt nici victime: n-avem un José Bové care să dea cu piatra în geam la fast-food. Sau avem, dar nu poate să se aplece, de burtă.

Posesorii de card sînt acum mai mulţi decît membrii tuturor partidelor. Au în mîna lor soarta ţării. Viaţa lor e un card care trece încet prin POS-ul existenţei, şi ea sponsorizată de Mastercard. La final, după mii de zile adunate la cumpărături şi zeci de tone de produse folosite, iubite şi abandonate, vom avea desigur puterea să ne semnăm pe ultima recipisă.

Indescifrabil.

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

Meci nul

Silvio Berlusconi a redevenit premier pentru a treia oară, dar nu au fost victorii consecutive, ceea ce pare a dovedi că alegătorii sînt nemulţumiţi de predecesorii săi, şi nu teribil de încîntaţi de vechiul om nou, întinerit prin mijloace cosmetice. Vor urma coaliţii. A fost o campanie electorală morocănoasă, lipsită de spectacol. O posibilă explicaţie a fost oferită de revista *L'Espresso,* care explică plictisul acestui eveniment politic major prin absenţa sprijinului acordat de „partidul meciului nul", combinaţie de persoane cu interese foarte diferite, şefi de companii, observatori presupus imparţiali, presa internaţională, prelaţi, toţi convinşi că un rezultat paralizant, atît pentru stînga, cît şi pentru dreapta, va duce la necesitatea unui acord materializat în acţiuni eficiente. Ar putea însă duce la o paralizie totală.

În discursul prin care şi-a celebrat victoria, Berlusconi a spus că prioritătile sale sînt vînzarea avantajoasă a companiei aviatice Alitalia şi rezolvarea crizei create de gunoaiele necolectate din Napoli. Nu sînt decît semnele de la suprafaţă ale unei crize profunde, resimţite dureros de populaţie. În timp ce folosirea Internetului, comerţul, salariile şi investiţiile au printre cei mai mici indici din Europa, pensiile, datoria publică, cheltuielile statului sînt printre cele mai ridicate. Companiile mici şi mijlocii, pînă nu de mult nucleul de bază al dezvoltării economice, pierd teren în competiţia globală.

Bărbaţii tineri italieni se căsătoresc mai tîrziu (după 28 de ani) decît tinerii din alte ţări, rămîn mult timp acasă, cu mama şi cu tata, unde o duc mai bine decît dacă şi-ar lua viaţa pe cont propriu. Dincolo de motivaţiile psihologice ale acestui comportament, el are şi explicaţii economice: salariile mici la angajare, chiriile mari etc. Mariajele tîrzii nu sînt teribil de productive în urmaşi, aşa că populaţia Italiei îmbătrîneşte şi ţara suportă consecinţele economice ale acestei situaţii.

După cutremurul creat de operaţiunea „Cu mîinile curate", corupţia s-a reinstalat pe verticala şi orizontala puterii. Dizolvarea Partidului democrat-creştin ca o consecinţă a acuzaţiilor aduse liderilor săi a creat un vid de care a profitat Berlusconi. Nu este suficientă înlăturarea unei clase politice dacă nu sînt cunoscuţi oamenii care ar putea să le ia locul. Altfel se ajunge la înlocuirea unor politicieni deja corupţi cu alţii nerăbdători să-şi împartă ce a mai rămas. Volumul *Casta,* unde sînt expuse păcatele clasei politice italiene care nu mai dă socoteală nimănui pentru comportamentele din marginea legii, s-a vîndut într-un milion de exemplare. Politica a favorizat expansiunea Camorrei în sud, ceea ce a dus la situaţia de la Napoli. Alternanţa politică Berlusconi/Prodi nu a schimbat nimic. Coaliţia socialistă a avut o majoritate fragilă în cele două camere ale Parlamentului şi încercările de a introduce reforme drastice s-au lovit de împotrivirea străzii. „O naţiune mai bătrînă şi mai săracă" – spun comentatorii, „mai dezamăgită" – adaugă alţii. O dezamăgire neproductivă care prelungeşte criza: e puţin probabil ca majoritatea încropită de Berlusconi să aibă dorinţa, dar şi putinţa de a îmbunătăţi competitivitatea europeană a ţării. Indiferent de măsurile fiscale proiectate, în Italia nu există mecanismele care să asigure în mod corect colectarea impozitelor şi, începînd de la această disfuncţie fundamentală într-un stat democratic, se înşiră celelalte. Tinerii pleacă pentru că nu mai suportă clientelismul, falsificarea criteriilor de acces pe scara socială: calitatea relaţiilor bate calitatea aptitudinilor.

Realegerea lui Berlusconi dovedeşte pe de o parte inerţia clasei politice, antrenată în aceleaşi jocuri, dar şi inerţia populară care speră, fără nici o motivaţie reală, că ar exista vreo soluţie care să poată rezolva criza, fără a cere nici un sacrificiu populaţiei. Prin sacrificiu nu se înţelege întotdeauna mai puţin bani sau mai puţine privilegii (acestea se pot impune), cît schimbarea felului de a gîndi în context politic şi de a acţiona în context economic. Tinerii îşi părăsesc ţara îmbătrînită şi dominată de inerţii. Din alte ţări, la fel de îmbătrînite şi la fel de dominate de inerţii, vin alţi tineri. Ei învaţă repede limba italiană.

globul cubic

Şcoala şi divorţul

Există mulţi părinţi care văd în educaţie principala şansă a copiilor lor de a se realiza, de a beneficia de ceea ce se numeşte „ascensorul social", posibilitatea de a depăşi limitele impuse de venituri sau de apartenenţa de clasă. Uneori, aceste sacrificii iau forme bizare: judecătorii din Spania cred că părinţii declanşează divorţuri formale pentru a spori şansele copiilor de a intra într-o şcoală de stat cu renume bun. Au fost descoperite 20 de asemenea cazuri, ceea ce n-ar însemna mult, dacă nu ar indica o tendinţă.

O lege intrată în vigoare anul trecut acordă puncte suplimentare unui copil care trăieşte cu un singur părinte. Oficialii puterii judecătoreşti susţin că au văzut cupluri recent divorţate revenind la tribunal ca să se împace, după începerea anului de învăţămînt. Un preot catolic, Părintele Manuel Bru Alonso, citat de BBC, susţine că o parte din vină aparţine măsurilor guvernamentale; treptat, s-a ajuns la slăbirea consecinţelor contractului de căsătorie: „În Spania, un contract de căsătorie are mai puţină putere decît un contract de afaceri. (...) Mulţi părinţi vor să-şi trimită copiii la şcolile independente unde, pe lîngă finanţarea de la Guvern, beneficiază şi de finanţare independentă, multe dintre ele fiind sprijinite de Biserică. Dar Guvernul nu încurajează un sistem educaţional unde ar fi suficiente şcoli de acest fel".

Părinţii caută o şcoală care să asigure standardele unei competiţii corecte şi vor să evite acele instituţii unde predarea se face în limbile regionale, catalană sau euskera, limba spaniolă fiind tratată ca oricare altă limbă străină, franceza sau engleza. Şi imigraţia este o realitate cu implicaţii în lumea şcolii. Copiii imigranţilor ajung în şcolile cele mai apropiate de domiciliu, fără a se ţine seama de abilităţile lor intelectuale, ceea ce face greu de deosebit şcolile cu un bun nivel al absolvenţilor de cele în care chiorul e împărat în ţara orbilor. (**M. B.**)

Sever VOINESCU

axa dus-întors

România hegeliană. Ce proiect!

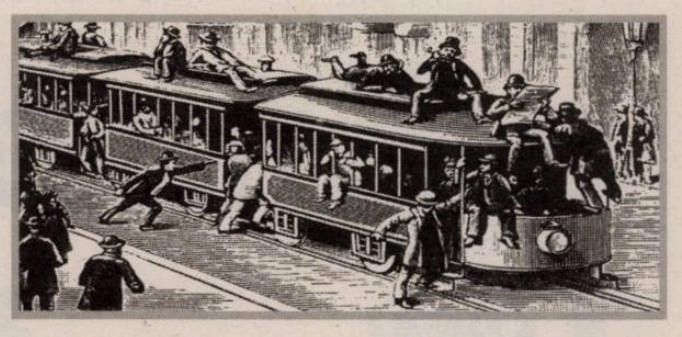

Cred că la finele primului mandat Băsescu, reconstruirea din temelii a statului român este un proiect obligatoriu. Este un proiect politic, evident, ceea ce înseamnă, între altele, că este fezabil numai prin şi alături de partidele politice. Din nefericire, pentru că, dacă s-a găsit în clasa politică postdecembristă un Traian Băsescu în stare să pună întregul sistem al puterii politice într-o criză atît de profundă încît, acum, vedem bine cu toţii cît este de viciat, nu se întrevede încă nimeni în stare să conducă opera de reconstruire.

O nouă Constituţie este mai mult decît necesară. România are nevoie de o nouă Constituţie aşa cum un om care se sufocă are nevoie de aer. Orice încercare de peticire a actualei Constituţii nu va reuşi decît să prelungească agonia şi să vîndă bolnavului incurabil iluzia însănătoşirii. Aşadar, această nouă Constituţie trebuie să plece de la o schimbare majoră de paradigmă. Cred că este necesar ca aceia care o vor scrie să aibă o abordare a problemei statului român care să difere în cel puţin două aspecte fundamentale de viziunea autorilor actualei Constituţii.

Prima este aceea că statul va trebui văzut ca un prieten al individului, aşa cum îl vede Hegel. „E mai uşor să descoperi defectele decît să sesizezi conceptul a ceea ce este afirmativ şi se cade uşor în greşeala de a se uita, din pricina unor laturi izolate, însuşi organismul interior al statului" – scrie la un moment dat Hegel în *Principiile filozofiei dreptului*. Şi continuă, cu o doză discretă de melancolie: „Statul nu este o operă a artei, el se află în lume, aşadar în sfera dorinţei arbitrare, a accidentului şi a greşelii..." O lungă tradiţie de gîndire – de mare succes, de altfel – vede statul ca pe inamicul principal al individului. Statul *vs* individul pare a fi cel mai mare meci al istoriei, dacă te iei după o mulţime de autori. Şi astăzi, cînd se vorbeşte în lumea occidentală despre stat, se prezumă că discursul despre individ este un fel de pandant obligatoriu. Statul are însuşirea naturală şi oribilă de a suprima drepturile individului. Cum individul, ni se spune în atîtea cărţi, este nimic în lipsa listei drepturilor sale, statul a devenit inamicul individului. Aşadar, pentru a supravieţui, trebuie să fim mereu cu ochii pe stat. O Constituţie trebuie să fie garantul victoriei individului asupra statului. Aşa ni se spune.

Este adevărat, experienţa comună confirmă teoriile. Să ne gîndim, de pildă, că tiraniile s-au manifestat mai ales prin excese statale. Să ne gîndim că tot ceea ce e antiuman s-a putut perfecţiona ca armă, numai prin intermediul statului. Şi totuşi, crima nu a fost inventată de stat, deşi, admit, statul a perfecţionat-o şi sofisticat-o pînă acolo încît a justificat-o pe deplin transformînd-o în eroism şi chiar datorie. Nici terorismul nu este o creaţie a statelor. Dimpotrivă, este o creaţie a indivizilor grupaţi împotriva statelor. E drept, în lumea de astăzi, statele sprijină, finanţează şi, uneori, produc direct terorism. Dar nu e invenţia lor. Prin urmare, este adevărat că statul are păcatele sale în privinţa unor practici antiumane, dar el nu a făcut altceva decît să intre într-un parteneriat vinovat cu cei care au adus, în lume, aceste orori. Statul, dimpotrivă, este în viziunea lui Hegel – şi aşa trebuie să fie în viziunea autorilor noii noastre Constituţii – cel mai bun prieten al individului. Explicit, viziunea aceasta sună aşa: „Ideea statului în timpurile noi are drept caracteristică a sa că statul este realizarea libertăţii". Cînd spune, în altă parte, că este „Dumnezeu plimbîndu-se pe pămînt", Hegel nu vrea să spună, aşa cum cred unii că înţeleg, că statul este Dumnezeu. De altfel, plimbîndu-se pe pămînt, Dumnezeu încetează să mai fie Dumnezeu. Hegel vrea să spună că statul („spiritul obiectiv") mediază între individ („spiritul subiectiv") şi Cer („spiritul absolut").

A doua diferenţă fundamentală faţă de foştii legiuitori, nu ar fi „împărţirea" atribuţiilor (căci se sugerează că aceasta e principala problemă a actualei Constituţii, nu împarte bine puterile), ci stabilirea responsabilităţilor. Nu contează prea mult ce puteri îi dau unei instituţii, dacă nu-i dau, de fapt, obligaţii. Şi, mai ales, dacă nu instituie sancţiunea în cazul nerespectării obligaţiei. Guvernul, Parlamentul, preşedintele, curţile judiciare nu trebuie să mai aibă atribuţii, ci e nevoie să li se stabilească obligaţii. Constituţia nu trebuie să fie dominată de ideea împărţirii puterii, ci de ideea atribuirii unor responsabilităţi.

Dacă viziunea noii Constituţii pleacă de la aceste două opţiuni fundamentale, atunci chiar putem avea şansa unui stat român performant. Statul trebuie să emane către societatea românească raţiune şi etică. Nici fericirea şi nici prosperitatea nu sînt asigurate de stat. Statul, în afara unui model etic şi a unei ordini raţionale, nu poate impune nimic. Margaret Thatcher spunea odată că statul trebuie să înţeleagă că nu e în stare să livreze anumite servicii către cetăţeni, deşi simte că este dator să o facă. Atunci, statul îşi satisface obligaţia faţă de societate recunoscînd că nu poate livra şi ajutîndu-i pe cei care pot livra să o facă. Statul român este dator faţă de cetăţenii săi cu trei importante servicii: educaţie, sănătate şi justiţie/ordine publică. Dintre aceste trei servicii, statul e incapabil să livreze servicii de sănătate, livrează cu greu serviciile de educaţie (pînă la un anumit nivel) şi e departe de a livra mulţumitor serviciul justiţiei.

Înainte de a scrie Constituţia, este nevoie ca legiuitorii să facă o baie de hegelianism. Visez, nu-i aşa?

ready made

„Nu este mai mult! [...] S-au tîmpit boldul asupririi, care străpungîndu-ne inimile şi rărunchii, ni-au stors pînă şi sîngile! [...] S-au rîdicat perdiaoa ce ne ţine ascunsă, despre ochii noştri, lumina drepturilor! Şi au căzut zidiul ce pune hotar între noi şi între fericire!"

(Ionică Tăutul, *Scrieri social-politice,*
Editura Ştiinţifică, 1974)

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Mingea roz şi cum se mută calul

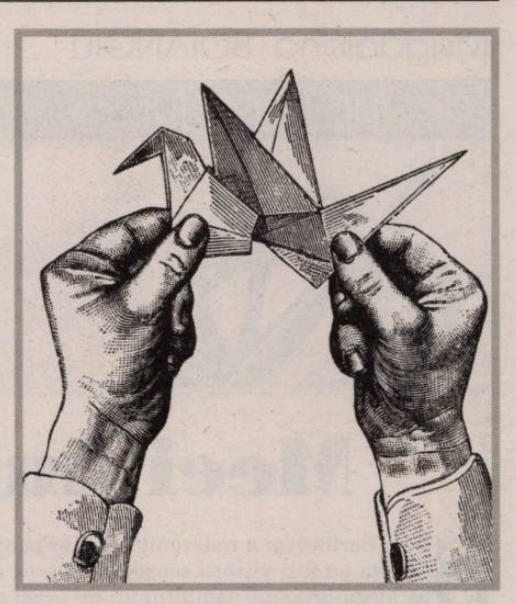

Multe lucruri văzute în filmele româneşti făcute pe la începutul anilor '70 par pe cît de familiare, pe atît de îndepărtate. De curînd, am zărit nişte imagini prin cîteva asemenea filme transmise de unele televiziuni. Şi mi-am amintit, de pildă, cum arăta semnul de telefon public, acel disc alb pe care scria „Telefon" cu care eram aşa de obişnuiţi şi care a dispărut total, cred. Sau cum numărul motocicletelor era scris pe o plăcuţă arcuită montată pe aripa roţii din faţă. Căştile motocicliştilor arătau şi ele într-un mod foarte primitiv şi romantic, faţă de cele de astăzi, femeile purtau pantofi cu talpă ortopedică (şi ele însele erau parcă mai scunde şi mai plinuţe decît modelul care se impune în zilele noastre), şoselele erau aproape pustii, iar la mare, hotelurile erau noi şi colorate. Acele hoteluri văzute într-un film mi-au stîrnit o amintire de o mare claritate. Copil fiind şi destul de mic, eram la mare cu părinţii, la hotelul Pelican de la Mamaia. Nu mai ştiu astăzi cum e acolo, dar pe atunci în hol era chiar un pelican împăiat care mă speria şi mă fascina în acelaşi timp. Nu puteam pricepe cum de e posibil să existe o asemenea pasăre cu un plisc aşa curios. Era acea perioadă de la mijlocul epocii comuniste cînd se putea vorbi de o oarecare linişte şi bunăstare (în măsura în care se poate asocia comunismul cu bunăstarea). Într-una din seri ieşisem la o plimbare cu părinţii. Soarele nu apusese încă şi era o atmosferă caldă. Atunci descopeream că în vacanţă tot ce e în jur poate părea mai curat, mai plăcut şi uneori mai spectaculos. Străzile erau pline de lume ieşită la promenadă iar noi am trecut pe lîngă un gard înalt de plasă care înconjura nişte terenuri de tenis. Jucătorii vorbeau franceză, ceea ce în acele vremuri suna de-a dreptul exotic. Mi-aduc aminte însă fascinaţia pe care mi-au provocat-o mingile cu care jucau şi care erau roz fosforescent. Pe atunci mingile de tenis din România erau albe şi se juca cu ele pînă deveneau cenuşii şi chele, moment în care căpătau numele de „cartoafe". De obicei erau „Aeroplane" *made in China*. Cu aşa ceva jucam vara cînd mergeam la bunici, iar odată profesorul meu de tenis îmi arătase un set de mingi galbene care începuseră deja să apară în Occident. Şi acelea mi se păruseră cît se poate de interesante, dar o minge roz era ceva de-a dreptul fantastic. M-am lăsat cu greu desprins de acel gard prin care urmăream mişcările francezilor de pe teren, hipnotizat de mingile lor roz şi visînd la posibilitatea să joc şi eu vreodată cu aşa ceva. Probabil ca să-mi distragă atenţia de la ceva ce părea să mă pasioneze excesiv, ai mei mi-au arătat o tarabă la care se vindeau lucruri de artizanat. Erau acolo nişte buzdugane de lemn din care mi-aş fi dorit şi eu unul, erau fluiere lungi cu multe găuri şi păsări din ceramică în care dacă suflai scoteau triluri. Fără să uit mingile roz, am fost atras totuşi de o cutie de şah cu piesele instalate în poziţia de început. Tata mi-a spus că sînt ca două armate care stau faţă în faţă, gata să înceapă lupta. Eu ştiam ceva despre armate, aveam o mulţime de soldăţei de plastic acasă (de fapt, cowboy şi piei roşii) cu care mă jucam singur, dar pe acea tablă lucrurile păreau mai serioase. Piesele de lemn erau mai grele şi mai solemne, nu aveau puşti sau lasouri şi nici tot felul de expresii mai caraghioase sau mai crunte. Văzîndu-mă interesat, părinţii mei s-au hotărît să-mi cumpere şahul care, din cîte îmi aduc aminte, era destul de scump. Ne-am întors la hotel, am trecut din nou intrigat pe lîngă pelicanul din hol cu pliscul lui ciudat şi am ajuns la masă unde tata mi-a promis că a doua zi mă va învăţa cum se joacă jocul a cărui cutie stătea pe scaunul de lîngă mine. Iar a doua zi după plajă, în cameră, la umbra obloanelor de lemn vopsite în albastru care micşorau lumina soarelui, chiar s-a apucat să-mi explice scopul jocului şi cum se mută pionii, turele, nebunii, regele şi regina. Eram foarte mulţumit că descoperisem aceste lucruri şi credeam că deja am deprins în mare parte jocul. Nu pricepeam bine de ce tata îmi spunea că de fapt e un joc foarte greu, poate cel mai greu din cîte există. Să fi stat secretul în mutarea calului, pe care nu mi-a arătat-o? Eram extrem de curios. El însă mi-a spus: „Dormi după-masă şi cînd te trezeşti, te învăţ şi cum se mută calul...".

AI 4 METODE SĂ TE ABONEZI !

1 SUNĂ!

VENIM ŞI TE ABONĂM NOI!

Sună* la 021/407.54.64 sau 021/407.54.66, de luni până vineri, între orele 9.00 şi 18.00 şi un reprezentant Adevărul Holding va veni la tine acasă sau la sediul firmei unde lucrezi, pentru contractarea unui abonament la ziarul Dilema Veche.

*Dacă locuieşti în Bucureşti, Craiova, Sibiu, Râmnicu Vâlcea, Piteşti, Cluj Napoca, Timişoara, Braşov, Suceava, Iaşi, Bacău sau judeţele Ialomiţa şi Sălaj.

SUNĂ ŞI VENIM LA TINE!

sau trimite e-mail la abonamente@adevarulholding.ro

2 SMS!

3 luni abonament

TRIMITE UN SMS DIN REŢEAUA ORANGE SAU VODAFONE LA 7409 CU TEXTUL „DILEMAVECHE"

- Costul unui SMS este de 9 euro + TVA (abonament ediţii luni-sâmbătă)
- Din reţeaua Orange vei primi un mesaj de confirmare a înregistrării
- Din reţeaua Vodafone vei primi un mesaj prin care ţi se cere confirmarea, iar costul SMS-ului de răspuns este de 0,05 euro

Dacă trimiţi până la data de 20 a lunii în curs, primeşti abonamentul începând cu data de 1 a lunii următoare. Contravaloarea SMS-ului nu se returnează. Informaţii la tel: 021/407.54.64

3 Trimite talonul!

Plăteşte prin ordin de plată sau mandat poştal şi trimite talonul de mai jos.

4 La toate oficiile poştale, agenţiile Rodipet (www.rodipet.ro), sau la celelalte firme cu care Adevărul Holding are contract de difuzare a abonamentelor. Lista completă pe www.adevarul.ro.

ABONEAZĂ-TE!

Ai până la 13,5% reducere din preţul de la chioşc!

Tel: 021-407.54.64, 021-407.54.65
Fax: 021-407.54.67
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro

Nume ..... Prenume ..... Compania* ..... Cod Fiscal* .....
(* Completaţi numai dacă plătitorul este o firmă) str. ..... nr. ..... bloc ..... scara ..... etaj ..... ap. ..... localitate .....
judeţ/sector ..... cod poştal ..... telefon ..... e-mail .....
Adresa de livrare (daca este diferită faţă de adresa de mai sus): Str. ..... nr. ..... bloc ..... scara ..... etaj .....
ap. ..... localitate ..... judeţ/sector ..... cod poştal .....
Număr abonamente contractate ..... începând din luna ..... la:
Dilema Veche ☐ 3 luni (35 lei) ☐ 6 luni (69 lei) ☐ 12 luni (135 lei)
Cei care se abonează direct la Adevărul Holding vor completa şi rândurile de mai jos:
Am expediat către S.C. Adevărul Holding S.R.L. suma de ..... lei cu mandatul poştal/ordin de plată nr ..... din data .....
..... în cont nr. RO81 ABNA 4100 2641 0028 5818 deschis la ABN AMRO BANK SA Centrala Bucureşti.

Pentru ca livrarea abonamentului să începă la data de 1 a lunii următoare, plata se va efectua până la data de 20 a lunii în curs. Prin prezenta sunt de acord ca S.C. Adevărul Holding S.R.L. să prelucreze datele mele cu caracter personal pentru activităţi promoţionale şi să le dezvăluie terţilor conform legii nr. 677/2001. Îmi rezerv dreptul să mă opun acestei prelucrări şi să solicit ştergerea datelor adresându-mă societăţii S.C. Adevărul Holding S.R.L. printr-o cerere scrisă.

Completaţi talonul de abonament cu datele de identificare solicitate şi expediaţi-l, împreună cu copia după dovada plăţii abonamentului, prin poştă, la S.C. Adevărul Holding S.R.L., **OP 33 - CP 143, Bucureşti**, cod poştal 014820 sau prin fax: **021-407.54.67**.

Abonamentele se pot contracta: ■ la sediul S.C. Adevărul Holding S.R.L., Piaţa Presei Libere nr. 1, Corp C, sector 1, Bucureşti ■ cu mandat poştal sau ordin de plată pentru S.C. Adevărul Holding S.R.L. ■ la oficiile poştale ■ la sucursalele RODIPET ■ la firmele particulare. Pentru abonamentele contractate prin poştă, taxa este de 2,6 lei/lună pentru abonamentele luni - sâmbătă şi 3,0 lei/lună pentru abonamentele luni - duminică.

efectul de ecou

Lăptuci de toamnă

De-a lungul copilăriei mele, Ceauşescu nu a deschis decît o singură dată anul şcolar la Iaşi. Individul a venit în urbe cînd eram printr-a şasea şi plănuisem – în interiorul unei *junta* compuse din prietenii mei cei mai buni, şi ei elevi gimnaziali – să-l lichidăm cu o armă miniaturală (pentru vrăbii), funcţională pe bază de alice şi aer comprimat. Demn de precizat, nu doream eliminarea secretarului general al partidului comunist din entuziasm democratic, ci din interese personale, mai curînd meschine. Mizam pe doliul naţional ce ar fi succedat tragicului eveniment şi, printr-o stranie deducţie făcută în discuţiile din gaşcă, credeam că faptul ar fi generat, automat, încă două-trei zile (poate chiar o săptămînă) de vacanţă. Din păcate, complotul a fost descoperit de tatăl unuia dintre conspiratori, care şi-a găsit puşca pentru piţigoi (deţinută cu acte în regulă) ascunsă (preventiv, pentru ziua marelui asalt) în dulapul cu maiouri chinezeşti ale vajnicei sale odrasle. Au urmat cîteva după-amieze de urecheli zdravene pe scara noastră, încununate de expedierea întregii găşti la instructajul (pionieresc) de întîmpinare a celui mai iubit fiu. Ca atare, la liceul unde învăţam eu, am întîlnit un propagandist UTC, cu mutră de fiară neîmblînzită, care se adăugase corpului profesoral şi dădea directive pe un ton feroce, absolut neconcesiv. Eram strînşi cu toţii în careu şi ascultam înfioraţi precizările tăioase ale zbirului politruc: „Mai presus de orice – striga individul – veţi avea pe voi uniformele de pionier. Apretate, curate, ireproşabile! Fetele, pănglicuţe albe ca zăpada. Băieţii, tunşi, cu pantalonii la dungă şi bască pe cap! Să nu aud scuze sau mofturi în dimineaţa de 15, că vă ia mama naibii. Aţi înţeles?“. Am răspuns în cor, vreo cîteva sute de elevi, „Daaa!“, tulburînd violent somnul de dimineaţă al ciorilor de la marginea Ţicăului ieşean.

Înfiorătoarea dimineaţă de 15 septembrie a sosit mai repede decît aş fi crezut şi, buimac de somn, am scos din dulap umeraşul pe care maică-mea îmi lăsa, în zilele de şcoală, costumul – pregătit după toate rigorile licealo-comuniste. Stupoare! Camera a început să se învîrtă cu mine şi picioarele mi s-au răcit brusc. Pe umeraş atîrnau, impecabil călcate într-adevăr, *hainele unei zile obişnuite de şcoală* (prevăzute *cu cămaşă albastră)* şi nu *costumul de pionier!* Uitasem, traumatizat de urmările (severe, ce-i drept) ale descoperirii complotului pentru eliminarea lui Nea Ceaşcă, să-i spun maică-mii să-mi spele echipamentul pionieresc, aruncat, peste vară, într-un sertar obscur, acum mototolit şi practic imposibil de scos în lume. Am plecat, cu inima strînsă, în costum bleumarin şi cămaşă albastră, către liceu. În jur, vedeam numai pionieri apretaţi, fericiţi, cu flori şi steguleţe în mîini. Mă simţeam ca un slujitor întunecat al lui Belzebuth, strecurat viclean într-o ceată de serafimi. În curtea şcolii, de unde trebuia să pornim, se pare, spre Bulevardul Independenţei, contrastul dintre mine şi restul lumii deveni de-a dreptul insuportabil. Eram o pată de negreaţă pe un cîmp de zăpadă imaculată. Cîteva fete şi-au dus mîna la gură – îngrozite – cînd m-au văzut, retrăgîndu-se din calea mea doi paşi, de parcă aş fi fost ciumat. Un coleg de clasă m-a bătut, compătimitor, pe umăr şi mi-a şoptit (înainte de a se îndepărta, la rîndul său, precaut): „Băi Cuţit, ce-i cu tine? *Ai mîncat lăptuci de toamnă?*“. Nu după multe minute de agitaţie, fiara UTC m-a reperat în mulţime. A venit la mine vînăt, cu ochii bulbucaţi şi ganglionii de sub urechi umflaţi ca două mingi de ping-pong. Părea în pragul apoplexiei. Mă aşteptam să mă strivească, să mă împuşte, să mă tragă pe roată, iar apoi să mă bage la zdup, aşa încît stăteam resemnat. Nu a reuşit decît să-mi mîrîie în ureche, greu perceptibil: „Marş din faţa mea, nenorocitule!“.

Am luat cuvintele literal şi am şters-o, în pas alergător, către casă. Drumurile fiind blocate, am galopat pe străduţe ocolite, prin boscheţi şi, aidoma lui Nică, prin curţile oamenilor. M-a fugărit un cîine, iar un miliţian m-a privit insistent, de la distanţă, spunînd precipitat ceva în aparatul de emisie-recepţie. Am ajuns transpirat acasă, cu uniforma de elev făcută praf. Am găsit un bilet consolator, lăsat de maică-mea, încă de dimineaţă, pe masa din bucătărie: „Cînd veniţi, aveţi pîrjoale în cuptor! Să mîncaţi tot! Mama“. De afară se auzeau, în acorduri orientale, veritabile imnuri teurgice: „Partiiidul! Ceauşeescuuu! Roomâniiiaaa!“. Mi-am înfipt colţii, cu disperare, într-o chiftea şi m-am gîndit ce bine ar fi mers alături nişte lăptuci de toamnă.

Codrin Liviu CUŢITARU

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Andrei PIPPIDI

SOS București

Semne, totuşi, încurajatoare

Chiar în faţa Primăriei, pe bulevardul Elisabeta, am văzut, lipit pe un stîlp, un afiş tipărit. O formă, deci, de *samizdat*. Mi-a atras atenţia titlul: SALVAŢI CIŞMIGIUL! Dedesubt, cu litere mai mici: „Nu sta nepăsător în faţa transformării zonei parcului Cişmigiu“. Apoi, ca o semnătură: www.asociatiabucuresti.ro. Aşadar, un ONG, nu ştiu dacă acelaşi cu „Salvaţi Bucureştiul“, asociaţie despre care spuneam, săptămîna trecută, că face dovada unei admirabile sensibilităţi faţă de absenţa unor politici publice în domeniul urbanismului. Am trecut strada şi am intrat în parc: deocamdată, pîlcuri de forsythia înflorite, aşa că s-ar zice că Cişmigiul intrat în primăvară este încrezător în viitorul său. Dar, după ce se aude despre turnurile proiectate să-l străjuiască, nu se ştie ce soartă îl aşteaptă. Depinde de ce se cheamă, în cea mai lemnoasă limbă, „proces decizional de transformare peisagistică planificată“. Ce contează însă este iniţiativa acestor oameni de a stîrni o mişcare de opinie. Deocamdată, fără mare ecou, dar nu e decît începutul. Dacă va fi nevoie, vom face şi lanţuri umane ca, ţinîndu-ne de mînă, să încercuim zona ameninţată.

Acelaşi idealism (nu zîmbiţi, vă rog) a luat şi alte forme, învestite de prestigiul unor instituţii. Am în vedere „Declaraţia de la Cluj pentru o altă calitate a spaţiului şi a vieţii“. Acum o lună, pe 8 martie, Consiliul Naţional al Ordinului Arhitecţilor, reunit la Cluj, a făcut cunoscute principiile asupra cărora membrii săi au căzut de acord pe tema *SOS dezvoltarea urbană în România*. Acel text condamnă situaţia actuală şi adresează un apel arhitecţilor. Aceştia sînt îndemnaţi să aibă iniţiativa unor proiecte cu viziune, ţinînd seama de dezvoltarea comunităţii, în loc să acţioneze ca angajaţii docili ai clientului; ei sînt chiar încurajaţi să cenzureze acele decizii ale consiliilor locale care contravin intereselor comunităţii. Este de dorit să se asigure astfel coerenţa dintre lucrarea personală şi proiectul de urbanism, integrarea operei arhitectului în ambianţa care o va primi. Aşadar, se apelează la conştiinţa membrilor breslei.

Nu e pentru prima oară cînd Ordinul Arhitecţilor a luat această atitudine. Cu două luni în urmă, Ordinul şi filiala sa teritorială Bucureşti şi-au îndreptat revendicările către dl Borbely, ministrul Dezvoltării, al Lucrărilor Publice şi al Locuinţei. Acest memoriu denunţă derogarea nelimitată de la reglementările existente şi semnalează libertatea pe care şi-o iau unii particulari de a iniţia documentaţii de urbanism care încalcă prevederi legale. În multe cazuri, Planul urbanistic zonal, nesocotind dispoziţiile stabilite de către municipalitate pentru arii întinse, este întocmit conform intereselor promotorilor imobiliari care au comandat şi plătit documentaţia, ba chiar el este restrîns la limitele unei singure parcele, pînă la a deveni un Plan urbanistic de detaliu. El a încetat a fi un instrument de reglementare şi, sub presiunea speculatorilor de terenuri, este utilizat subversiv, pentru a zădărnici măsurile menite să protejeze respectiva zonă. Ca să citez din memoriul înaintat ministrului: „Speculatorii locali sau internaţionali cumpără în zona centrală terenuri ocupate cu clădiri care, fără a fi monumente, au certă valoare arhitecturală şi istorică. Scopul lor real nu este acela de a renova/restaura aceste clădiri – repetăm, foarte onorabile, – şi de a le integra unui circuit economic şi cultural demn de o capitală europeană, ci acela de a le demola şi de a transforma centrul oraşului într-un teren de desfrîu imobiliar“.

Dacă autorităţile vor fi în continuare supuse unui tir neîncetat de critici, sfaturi şi poveţe din partea „vigilenţilor“ care supraveghează abuzurile promotorilor, le va fi tot mai greu să rămînă tolerante faţă de compromiterea imaginii Capitalei.

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Texte şi opinii de: ● *Andrei BACALU (editorialist; cîndva realizator de programe, TVR)* ● *Mircea CĂRTĂRESCU (scriitor)* ● *Dana JALOBEANU (conf., Universitatea „V. Goldiş", Arad, şi Universitatea Bucureşti* ● *Ion MANOLESCU (scriitor)* ● *Solomon MARCUS (prof., Facultatea de Matematică, Universitatea Bucureşti)* ● *Florina RAICU (asistent, Universitatea de Medicină şi Farmacie „Carol Davila")* ● *Adrian STĂNICĂ (cercetător, Institutul Naţional de Geologie Marină şi redactor-colaborator, BBC România)* ● *Adrian ŞONKA (astronom, Observatorul Astronomic „Amiral Vasile Urseanu"* ● *Octavian VOICULESCU (cercetător, University College, Londra)* ● ***Coordonatoarea temei:*** *Mădălina ŞCHIOPU*

Cultura ştiinţifică sau Castalia pe înţelesul tuturor

Formularea „cultură ştiinţifică" se vrea un pleonasm sau o lapalisadă? – se întreabă unul dintre autorii care scriu în acest grupaj dilematic. În mod normal, aşa ar trebui să fie. Însă pentru cei mai mulţi dintre noi, „om de cultură" şi „om de ştiinţă" sînt sintagme cu sensuri diferite, care desemnează persoane cu preocupări distincte. Dintr-o perspectivă mai largă, ştiinţa este şi victima propriei autonomii şi a specializării tot mai accentuate care au avut loc în ultimele două secole – o evoluţie inevitabilă. Pe de altă parte, trăim o epocă paradoxală: toată lumea face reverenţe în faţa ştiinţei, căreia îi datorăm progresul tehnologic modern, dar în spaţiul public informaţia ştiinţifică ajunge prea puţin. Progresul, în acest caz, devine doar posibilitatea de a folosi tot soiul de instrumente tehnice, ale căror principii de funcţionare sînt pentru cei mai mulţi misterioase. Comunitatea ştiinţifică rămîne o Castalie, un spaţiu al iniţiaţilor care vorbesc un limbaj pe care doar ei îl înţeleg. Cînd subiecte ştiinţifice sau mai bine-zis considerate astfel sînt abordate de mass-media, adesea ele nu depăşesc nivelul „grupului de cercetători" care se ocupă de experimente trăsnite, al basnelor şi flecărelilor despre clonări, ca să nu mai vorbim de astrologie ori de sindromul „găinii care a născut pui vii". Este posibil, în aceste condiţii, un dialog între ştiinţă şi societate? Succesul de care se bucură, la noi şi în străinătate, canale TV ca Discovery demonstrează că, deşi o întreprindere anevoioasă, popularizarea ştiinţei nu este un deziderat imposibil. Din păcate, la el au renunţat mai toate televiziunile generaliste, inclusiv cea publică.

Uneori, se ivesc şi prilejuri de discuţie: unul dintre acestea a fost cartea lui H.-R. Patapievici, Despre idei&blocaje, *cu aplicaţie la spaţiul românesc. Prestigiul şi stima sînt adjudecate aici în primul rînd de cultura umanistă: un inginer excepţional este considerat o persoană cultivată cînd se află că scrie poezii. Regimul comunist din România, care îşi făcuse un titlu de glorie din „educaţia ştiinţifică şi tehnică" a populaţiei, nu a schimbat mare lucru. După 1989, lucrurile au mers din rău în mai rău. Dacă acum cîteva decenii mulţi copii visau să devină astronauţi, astăzi şi-ar dori să fie, în cel mai bun caz, manageri (cînd nu de-a dreptul „vedete"). Cercetătorii pleacă în continuare în număr mare din ţară şi – ce e mai rău – societatea românească pierde legătura şi cu cei care pleacă, şi cu cei care rămîn.*

Este ştiinţa parte a culturii generale? Avem nevoie de cultură ştiinţifică? Răspunsul îl dă, în articolul său, Mircea Cărtărescu: ca scriitor pot avea sau nu nevoie de ea, ca om o consider indispensabilă. Poate dacă mai mulţi oameni ar avea posibilitatea să privească bolta cerească prin lunetă, ar înţelege ce tern şi lipsit de poezie este cel mai atrăgător horoscop personal. ***(M. Ş.)***

Dana JALOBEANU

Cultivarea minţii şi inventarea ştiinţei moderne

– povestea unui pariu cu rezultate neaşteptate –

În 1683, un faimos pariu a avut rezultate neaşteptate. Edmund Halley, astronomul al cărui nume ne este astăzi familiar datorită unei comete de care a auzit toată lumea, a promis o considerabilă sumă de bani aceluia care va rezolva o problemă de matematică. Nu orice problemă de matematică, ci principala provocare în faţa celor care pretindeau că sînt partizani ai „ştiinţei noi". Formulată simplu, întrebarea lui Halley era: care este formula forţei de atracţie care ţine planetele sistemului solar pe orbite eliptice stabile? La 1683, orice om cultivat ştia că Soarele este în centrul unui univers ordonat, în care planetele se rotesc pe orbite, într-o mişcare descrisă elegant de legile lui Kepler. Ce le ţine însă acolo, cum anume funcţionează acest sistem al lumii şi care este mecanismul care stă la baza rotaţiei uniforme a cerului erau întrebări încă fără răspuns. Nici unul dintre cei care răspund la provocarea lui Halley nu este astronom. Nici măcar matematician. Unul dintre ei este faimosul arhitect Christopher Wren, cel care, la momentul pariului, reconstruise deja o bună parte din Londra distrusă de marele foc. Cel de-al doilea este Robert Hooke, responsabilul cu experimentele, al Societăţii Regale, un om dotat cu o capacitate extraordinară de a observa – şi uneori de a imita – natura. Nici Wren, nici Hooke şi nici măcar Halley nu erau savanţi propriu-zişi; pentru ei, ştiinţa era o preocupare secundară, o pasiune, o curiozitate. Întrebaţi, ar fi spus că sînt *virtuosi;* termenul generic preluat de membrii Societăţii Regale Britanice pentru a desemna getleman-ii cultivaţi, înzestraţi cu o curiozitate specială şi cu dorinţa de a cunoaşte natura. Îndeletnicirile lor, de la experimente de fizică sau chimie la colecţionarea de plante, animale sau creaturi monstruoase, primeau numele generic de filozofie naturală; în timp ce autorii articolelor, cărţilor sau descoperirilor – cîştigători sau pierzători de pariuri, precum cel amintit mai sus – se intitulau, simplu, filozofi. Făcînd asta, abuzau de un termen şi declarau război *establishment*-ului academic tradiţional: universităţile, bastioane ale filozofiei de şcoală (scolastice şi aristotelice), unde încă se învăţa că Pămîntul este în centrul universului, iar cerurile fluide sau solide se învîrt împrejurul lui, pentru a furniza lumină şi căldură. Nu erau, de altfel, primii: cu aproape 100 de ani înaintea lor, Giordano Bruno sau Galileo Galilei sau Johannes Kepler se intitulaseră şi ei filozofi, iar cei care au urmat, de la Francis Bacon la Descartes sau Gassendi, tot *virtuosi* aflaţi în luptă deschisă cu *„establishment*-ul", au păstrat denumirea şi au căutat să dea strălucire acestei „noi filozofii".

Cei trei *virtuosi* care ţin pariul ştiu multă matematică şi suficientă astronomie şi cel puţin unul dintre ei bănuieşte care ar putea fi soluţia problemei. Însă nici unul nu ştie s-o rezolve. Halley însă nu se dă bătut, ci apelează la cineva care are deja un renume ca matematician, precum şi o nu foarte comodă faimă de minte originală şi oarecum eretică. Cineva care se găsea în interiorul *„establishment*-ului" şi preda geometrie şi optică la Universitatea din Cambridge: Isaac Newton. La 1683, nici Newton nu era considerat un savant; interesele lui multiple şi în mare parte obscure îmbrăţişau istoria bisericii, teologia scripturară, analiza matematică şi studiile asupra luminii. În restul timpului se ocupa cu alchimia; camerele lui de la Trinity College iau cel puţin o dată foc din cauza unor experimente alchimice care o iau razna. Povestea vizitei lui Halley la Cambridge este una dintre cele mai fascinante pagini din istoria ştiinţei şi are încă o serie de puncte obscure. Se pare că, auzind problema, Newton declară că răspunsul este foarte simplu: forţa care ţine planetele pe orbite este invers proporţională cu pătratul distanţei dintre ele. Şi se arată dispus să ofere o demonstraţie. Doar că, pe moment, n-o găseşte printre hîrtiile de pe masa lui de lucru, astfel încît îi promite lui Halley că o va trimite la Londra. Lucrul nu se întîmplă decît un an mai tîrziu, însă cînd se întîmplă, Halley primeşte nu o scrisoare, ci un tratat: *Despre mişcare,* un manuscris de peste 100 de pagini care conţine deja *in nuce* nucleul majorităţii demonstraţiilor faimoase care aveau să alcătuiască, patru ani mai tîrziu, cel mai spectaculos tratat de fizică scris vreodată, *Principiile matematice ale filozofiei naturale.*

Deşi aruncă în aer fizica tradiţională şi constituie un fel de punct culminant al „revoluţiei ştiinţifice", *Principiile matematice ale filozofiei naturale* nu sînt, pentru Newton, decît o mică, şi nu foarte interesantă parte a unor cercetări care se întind de la astronomie la metafizică şi de la teologie la alchimie, trecînd prin analiza matematică, optică sau teoria materiei. *Noi* sîntem cei care, astăzi, vedem în tratatul publicat în 1687 începutul unei ere noi. Şi tot noi sîntem cei care vorbim despre Newton, savantul. Dacă am privi însă lucrurile din perspectiva pariului lui Halley, am vedea altceva: am vedea trei gentleman-i englezi pasionaţi de noile descoperiri, dornici de cunoaştere, informaţi asupra celor mai „la modă" direcţii de cercetare ale timpului lor, intrigaţi de ceea ce părea să fie „marea problemă nerezolvată a epocii", dornici să-şi petreacă timpul liber cu mari întrebări privitoare la constituţia universului. Newton personal avea probabil altă agendă: întrebările lui vizau natura necunoscută a divinităţii, piatra filozofală, măsurile Templului lui Solomon, modelul divin al unei lumi care poartă, şi ea, însemnele degetului lui Dumnezeu.

Ce e şi mai interesant e însă continuarea poveştii: *Principiile matematice ale filozofiei naturale* apar în 1687 şi ar trebui să încheie povestea; în definitiv – după cum spun gurile rele ale epocii –, este o carte pe care numai autorul ei o poate înţelege. Însă nu se întîmplă aşa: matematicieni şi *virtuosi* se pun pe treabă, filozofi vechi şi noi se reped s-o citească. Încep polemicile. Teoria atracţiei universale îşi atrage partizani şi inamici înfocaţi. Pus în faţa unui adevărat război filozofic, Newton trebuie să-şi organizeze apărarea. Pe cine alege el ca să-l apere? Un faimos clasicist de la Cambridge, Richard Bentley, teolog şi profesor de greacă veche. Un teolog cu vederi discutabile asupra divinităţii, capelan regal şi politician abil, sortit unei lungi şi înfloritoare cariere sub două dinastii: Samuel Clarke. Bentely va conferenţia din amvon – la St. Martin in the Fields, biserica aflată azi în Trafalgar Square – susţinînd veridicitatea teoriei lui Newton, precum şi faptul că a fi newtonian este benefic pentru apărarea credinţei creştine zguduite de prea mult scepticism. Clarke se va angaja într-o furtunoasă corespondenţă cu filozoful cel mai cunoscut al momentului (şi el matematician, teolog, metafizician, preocupat de geologie, unificarea Bisericilor, sursa răului, construirea unei maşini de calcul sau găsirea unei întrebuinţări pentru caracterele limbii chineze): G.W. von Leibniz.

Descoperirile ştiinţifice, matematica sau sistemul lumii nu sînt, în secolul al XVII-lea, apanajul unei categorii sociale, ci însemnele unei vocaţii sau îndeletniciri deschise oricărei minţi curioase. După formarea lor, „ştiinţele" reprezintă un rezervor de probleme, întrebări şi provocări care-i privesc pe toţi oamenii cultivaţi. Chiar sensul culturii nu este cel pe care-l întrebuinţăm noi astăzi, ci unul mult mai apropiat de original, de *cultivarea minţii,* îndatorirea morală de căpetenie a oricărei fiinţe raţionale.

Ce sens mai are astăzi o asemenea definiţie? Ce sens mai are povestea în sine? Un simplu exerciţiu de imaginaţie. Pentru istoricul ştiinţei nu este o surpriză să găsească adesea originea surprinzătoare şi oarecum neaşteptată a marilor descoperiri în povestiri ca aceasta, povestiri care au o singură morală: mintea umană – genială sau obişnuită – este adesea cu adevărat creatoare atunci cînd uită de delimitările şi încorsetările doctrinare, disciplinare sau de limbaj, avîntîndu-se în afara cărărilor bătătorite şi deschizînd sau doar urmînd drumuri noi şi controversate. La 1683, ca şi astăzi, exista o foarte bine delimitată filozofie de şcoală, o „ştiinţă" *(scientia)* respectabilă, baricadată în interiorul universităţilor şi privind cu dispreţ mai întîi, şi cu disperare crescîndă mai apoi, găştile de filozofi diletanţi care pretindeau că pot merge mai departe decît Aristotel sau filozofii de şcoală sau că pot vedea lucruri pe care nu le-a văzut nimeni niciodată. Cel care cîştigă însă partida este un alt model cultural: oarecum atipic şi în mare parte pierdut în cei 400 de ani care au trecut de atunci. Modelul care are în centru *omul cultivat,* aflat într-o continuă formare de sine, mişcîndu-se cu înzestrare şi dedicaţie printre marile întrebări privitoare la natură, morală sau religie. Fără acest model – fără miile de oameni care l-au urmat, unii angajîndu-se în pariuri similare cu cel propus de Halley, alţii învăţînd matematică pentru a citi cărţile lui Newton, alţii citind sau discutînd în saloane faimoasele predici ale lui Bentley sau corespondenţa Leibniz-Clarke – inventarea ştiinţei moderne n-ar fi fost posibilă.

Solomon MARCUS

Cultura ştiinţifică, între oximoron şi limba de lemn

Există sloganuri care au rezistat tuturor regimurilor politice, dar care au rămas în stadiul de slogan, adică departe de realitate. Unul dintre acestea este „promovarea interdisciplinarităţii", cu referire la învăţămînt şi la cercetare. Acest slogan se află înscris în toate programele de învăţămînt, de prin 1950 pînă azi. Figura şi în programul PCR, figurează şi în toate programele ulterioare anului 1989, bănuiesc că e la loc de frunte şi în cele europene. Luaţi însă manualele şcolare şi veţi constata că între cele de discipline diferite comunicarea este aproape inexistentă.

În mass-media revine periodic, de asemenea de pe vremea anilor '50 ai secolului trecut, nevoia de a aminti că ştiinţa este şi ea cultură şi că este nedrept să fie neglijată de presa culturală, fie ea cea tipărită, cea televizată sau cea din programele de radio. Fenomenul seamănă întrucîtva cu 8 martie – Ziua Femeii, cînd se amintesc statistici privind locul marginal pe care femeia, în mod nedrept, îl ocupă în diferite domenii.

Pentru corectitudine, trebuie precizat că această problemă nu este numai a României. Mergînd pe firul istoriei, vom constata că a existat un proces extins pe mai multe secole, în care, de la cultura predominant sincretică a Antichităţii şi a Renaşterii, s-a trecut treptat la o atomizare a cunoaşterii – marcată, la începutul secolului al XIX-lea, de separarea ştiinţei de filozofie, urmată de proliferarea unor discipline din ce în ce mai înguste –, care a atins apogeul în secolul trecut.

S-a mai întîmplat ceva. Ştiinţa s-a depărtat de public. Nu a făcut-o din dispreţ faţă de acesta, ci din raţiuni care ţin de dezvoltarea internă a ei. Limbajul ştiinţific s-a diferenţiat tot mai mult de limbajul comun. Mai mult, a devenit tot mai dificilă explicarea rezultatelor sale pe înţelesul publicului. Tot mai multe dintre aceste rezultate contrazic intuiţia comună, fapt care, şi el, derutează. De la situaţia din secolul al XIX-lea, cînd un savant ca Pasteur era recunoscut drept un binefăcător al omenirii, s-a ajuns la situaţia frecventă în care medicina universitară are un credit mai mic în ochii publicului, decît medicinile alternative ale unor şarlatani. A mai contat şi faptul că unele utilizări ale ştiinţei (energia atomică, de exemplu) au venit în conflict cu interesul celor mulţi. Acum, manipulările genetice creează şi ele dubii asupra credibilităţii ştiinţei. O confuzie gravă între valoarea ştiinţei ca manifestare superioară a spiritualităţii umane şi posibila ei folosire defectuoasă face ravagii.

Bine, s-ar putea spune, dar şcoala ce face? Nu iniţiază noile generaţii în tainele cunoaşterii? Ajungem astfel la rădăcina răului. Pe de o parte, şcoala rămîne mult în urmă faţă de stadiul atins de cunoaştere; pe de altă parte, din comoditate şi din considerente practice, reţine din diferitele discipline partea descriptivă, operaţională, care se poate relativ uşor sistematiza şi evalua, dar acest lucru se face cu preţul sacrificării ideilor şi problemelor care constituie viaţa autentică a diferitelor discipline.

Se ajunge astfel la despărţirea ştiinţei de factorul uman, iar disciplinele care în mod explicit se referă la om par a avea un monopol asupra umanului. Terenul devine pregătit pentru a se promova dualitatea ştiinţă/umanism sau opoziţia ştiinţe exacte/ştiinţe socio-umane, deturnîndu-se astfel atenţia de la sensul real al evoluţiei actuale a culturii, spre un metabolism tot mai pronunţat al unor domenii care, pînă mai ieri, păreau a se afla într-un conflict ireductibil. Mai rămîne să se acrediteze drept condiţie obligatorie a culturii prezenţa interesului pentru om, pentru ca ştiinţa să fie practic eliminată din cultură; în această perspectivă, locul ştiinţei este numai alături de tehnologie, funcţia utilitară capătă un rol predominant în ştiinţă, iar factorii de putere şi întreaga birocraţie culturală insistă ca ştiinţa să fie apreciată după rezultatele imediate pe care le obţine.

Să nu ne mirăm că, în acest fel, ştiinţa este redusă la funcţia de unealtă. Dar sînt uneltele cultură? Sugerarea unui răspuns negativ la această întrebare conduce imediat la afişarea cu emfază a unui pretins conflict între Internet şi cultură, dependenţa de Internet fiind asimilată cu dependenţa de droguri. O adevărată culme a realizărilor inteligenţei umane, Internetul, este astfel aruncată în derizoriu.

Dacă părinţii şi şcoala şi-ar face datoria, reuşind să educe la copii bucuria cunoaşterii şi capacitatea de comunicare, spiritul interogativ şi critic, acceptarea efortului, cu oferta unei recompense de natură ludică, atunci alta ar fi atitudinea care s-ar forma faţă de ştiinţă. Este însă, din păcate, greu de acceptat că forţa educaţională şi culturală a ştiinţei, forţa ei artistică vin în primul rînd din gratuitatea şi din libertatea ei.

Multiple sînt, în mass-media, manifestările opuse dezvoltării interesului pentru cultura ştiinţifică. Sub pretextul cultivării tradiţiilor, se acordă o atenţie exagerată diferitelor superstiţii, unele dintre acestea de-a dreptul penibile. Zodiacul şi vrăjitoria proliferează, luînd uneori chip de cultură.

Greşit se crede că prestigiul religiei poate creşte prin denigrarea ştiinţei, prin desfigurarea portretului de înaltă complexitate al acesteia. Spiritualitatea religiei are autenticitatea ei; nu pledăm pentru ea, negînd spiritualitatea ştiinţei. Fiecare dintre ele creşte într-o relaţie sinergetică faţă de cealaltă.

Greşit se crede că educaţia literară cîştigă prin denegrirea ştiinţei; nu cîştigă nimic literatura prin limitarea artificială a razei de acţiune a ştiinţei. De exemplu, un critic literar a pretins că literatura este singurul domeniu în care o operă nu există decît dacă are valoare.

O afirmaţie de acest fel presupune cunoaşterea deplină a tuturor celorlalte domenii, inclusiv a domeniului ştiinţei. În orice caz, nu în această direcţie vom găsi diferenţa specifică dintre literatură şi ştiinţă. Dar cînd oare vor ajunge aceste lucruri măcar la înţelegerea publicului instruit? Deocamdată, ne aflăm departe de acest stadiu.

Octavian VOICULESCU

Ştiinţa nu există decît prin comunitatea cercetătorilor

Ştiinţa în România se află într-o situaţie catastrofală. Îmbucurător, există un consens asupra acestui fapt demonstrabil (şi demonstrat). Întîi, mă voi opri asupra jumătăţii indiferente sau opuse diagnosticului. Există, aici, două componente importante: publicul larg şi o parte semnificativă a inteligheţiei româneşti. Ambele sînt dominate fie de o sastisire faţă de ştiinţele zise „dure" sau „naturale" (după împărţirea franceză sau germană), fie de defetism. Poziţiile sînt, aproximativ, următoarele:

– „ştiinţele sînt plicticoase, invazive şi, în ultimă instanţă, irelevante pentru condiţia umană; comunismul ne-a injectat oricum o supradoză de instrucţie ştiinţifică, în detrimentul celei umaniste";

– „n-am fost grozavi niciodată în ştiinţă, nu ne vom forţa acum, cînd nu ne permitem luxul. Să descopere alţii, noi vom învăţa de la ei – selectiv, fireşte, fiindcă prea multă ştiinţă strică".

De ce ne-ar păsa deci de condiţia precară a ştiinţei la noi? Un motiv, deja evocat în discuţia publică de la noi, este economic: fără ştiinţă, nu putem genera şi nici măcar asimila tehnologiile pe care să întemeiem o creştere reală. În plus, emigraţia celor care aleg să facă ştiinţă în afara României este costisitoare: instrucţia fiecăruia din cei aproximativ 20.000 de români care activează în domenii ştiinţifice în străinătate ne costă 50.000 USD (după calculul lui Tudor Oprea); la asta se adaugă şi pierderea profitului de pe urma lor. Există un al doilea argument, la fel de puternic şi tot utilitarist (dar ieşit din modă şi astăzi ne(mai)rostit la noi, dintr-o foarte curioasă teamă): ştiinţa este modul cel mai bun de a înţelege lumea în care funcţionăm sublunar. Fără ştiinţă – cum ar veni – nu ştim pe ce lume trăim – iată un lux pe care, într-adevăr, nu ni-l putem permite. Al treilea motiv, cronic ignorat în România, este că practica ştiinţelor este un exerciţiu de cultură, în aceeaşi ordine cu orice alt tip de cultură (în înţelesul clasic de la noi).

De ce şi în ce mod nu avem, istoric, o cultură ştiinţifică este un lucru acoperit în studiul dlui H.-R. Patapievici *(Despre idei şi blocaje)* – direct sau prin extensie. În termenii propuşi acolo: punctul de dezarticulare a culturii (culturilor) de specialitate de la trunchiul culturii generale ţine de o „modă" la noi, aceea de a declara ştiinţa drept „răsuflată" (percepţia descrisă în rîndurile de mai sus). În opinia mea, butucul este deci piesa cu defectul primar. În această privinţă, presa are o uriaşă responsabilitate pe care, deocamdată, şi-o asumă parcimonios şi ghidată de criterii aproximative. Cînd există, interesul este de regulă mînat de biografie care, la noi, precumpăneşte asupra bibliografiei. Într-o formulă mult mai fericită de interacţiune, comunităţii ştiinţifice i-ar reveni să selecţioneze oameni cu parcursuri ştiinţifice semnificative, iar gazetarilor, să selecţioneze pe urmă biografiile interesante pentru public. Aşa cum se întîmplă acum, comunitatea ştiinţifică e în bună parte scurtcircuitată; lipsa filtrului său critic duce, pe alocuri, la rezultate hazlii şi, în genere, la perpetuarea erorilor de judecată valorică. Ar fi benign dacă situaţia n-ar fi deja tragică, în această privinţă.

Aceasta fiindcă gardienii calităţii ştiinţifice, îndeobşte organisme ale statului (în ţările de talia României), sînt ei înşişi într-o confuzie perpetuă asupra criteriilor de performanţă ştiinţifică şi a modului în care ele ar trebui puse să opereze. Respectivele organisme româneşti sînt uneori permeabile la sugestiile oamenilor de ştiinţă autentici; cîteodată chiar acţionează în consecinţă. Îndeobşte însă, acţiunile rezultante sînt grabnic zădărnicite de forţele reactive ale sistemului. Rezultă o mişcare oscilantă, în care regula e lipsa regulii. Ba, mai mult, se întîmplă des ca tocmai diriguitorii sistemului să participe, pentru a „nu se pune rău cu nimeni", la diferite acte de huliganism cultural – un exemplu recent şi dramatic fiind eliminarea teoriei evoluţiei din programa şcolară, sub blajina privire a ministrului de atunci. Este limpede că, în aceste condiţii, problema asigurării direcţiei în ştiinţa românească nici nu mai are sens – or, lipsa direcţiei a făcut să eşueze multe sisteme, pe toate meridianele, indiferent de resursele la dispoziţie. Multe speranţe se leagă de înlocuirea treptată a respectivilor cu „oamenii extraordinari", providenţiali, pe care politicienii îi găsesc uneori – nu sînt puţini interesaţi, şi nu puţini sînt cei care au încredere în calităţile lor providenţiale. Personal, cred (urmîndu-l, *mutatis mutandis*, pe Popper) că ar putea, la o adică, „să meargă", dar punem rău problema. Nu e o soluţie infailibilă pentru sindromul sultanatelor pe care ştiinţificii români au avut tendinţa să le instaureze, şi nici pentru lipsa de direcţie.

În opinia mea, comunitatea ştiinţifică în sens larg e singura capabilă să ofere o soluţie organică şi trainică la ambele probleme (capacitatea administrativă şi direcţia ştiinţei româneşti). Avem una? În cea mai optimistă optică, în stare embrionară şi anomică. Numeric, organizaţiile (formale sau nu) ale oamenilor de ştiinţă români nu au masa critică pentru a se constitui într-o comunitate funcţională. Motivul esenţial este – cred – faptul că valoarea nu le este măsurată aşa cum trebuie, adică aşa cum se practică universal. În consecinţă, se simt inutili în discuţiile despre ştiinţa românească şi nu găsesc motivul de a pierde vremea în discuţii sterile, fără finalitate sau perspectivă. În această configuraţie se află – cred – cei 20.000 de oameni de ştiinţă români din lumea largă (minus cei grupaţi în asociaţii precum „Ad Astra"). Personal, sînt perfect convins că singura şansă de a depăşi falimentul cvasi-general al ştiinţei din România trece obligatoriu prin activizarea lor. Ei reprezintă capitalul cel mai de preţ şi ne-înlocuibil: „programe prioritare" şi administratori-„oameni extraordinari" sînt mult mai uşor de găsit (sînt mai greu de adaptat sau înlocuit, însă). În interiorul „Ad Astrei", am lansat spre dezbatere o idee despre cum oamenii de ştiinţă români s-ar putea coagula într-o comunitate coerentă şi eficace. Principiul director este ca, în interiorul acestei comunităţi, fiecare să aibă un cuvînt de spus, cu o greutate legată exclusiv şi direct de propria productivitate ştiinţifică (publicaţii) – atît în chestiuni generale, cît şi în interiorul specialităţii sale. De asemenea, proiectul prevede mecanisme limitative care să împiedice dominanţa unei persoane sau specialităţi asupra celorlalte. Oricine este mai mult decît binevenit să contribuie la dezbaterile preliminare şi de constituire.

În idee generală, responsabilitatea organizării şi iniţiativei coerente ne revine nouă, oamenilor de ştiinţă – rămîne ca politicul şi administraţia să accepte expertiza şi independenţa comunităţii ştiinţifice.

Octavian Voiculescu *este cercetător la University College London (din 2001), în domeniul dezvoltării precoce a embrionului (în particular, cum se definesc, în timp, axele morfologice ale embrionului vertebrat). Doctorat (1995-2001) la École Normale Supérieure (Paris) şi Paris VI (regionalizarea sistemului nervos precoce).*

Mircea CĂRTĂRESCU

O fîntînă în mare

La întrebarea dacă un scriitor trebuie să aibă cultură ştiinţifică răspund, nu foarte decis, dar măcar audibil: nu. La fel răspund la întrebarea dacă el trebuie să fie un erudit sau, dimpotrivă, un ignorant, un intelectual sau un barbar, poate chiar şi la-ntrebarea dacă trebuie să fie talentat sau farseur. Cuvîntul care mă incomodează în toată această serie e „trebuie". Voronca avea dreptate în observaţia lui (pe care n-a pus-o totuşi în practică, pentru că întreaga sa poezie decurge dintr-un şir incredibil de constrîngeri, unele absurde): „Poezia nu *trebuie* nimic". A fost o vreme în care am crezut şi eu, ca o bună parte din generaţia mea, că scriitorul trebuie să fie un om de o vastă cultură, plin de conştiinţă de sine, preocupat de aspectele teoretice ale artei sale. Dar am supravieţuit vreun sfert de veac acelei epoci, iar azi, privind înapoi, observ că, alături de „trebuie", foloseam pe-atunci greşit încă un cuvînt: „scriitor". Scriitorul, am înţeles de-atunci, nu există, există doar scriitori, teribil de diverşi, care frămîntă-n fel şi chip substanţa multifaţetată a literaturii. Mulţi dintre cei mai subtili mînuitori de concepte teoretice nu mai sînt azi citiţi. Mulţi dintre intelectualii cei mai rafinaţi au produs doar acele „sofisticate spîrcîieli lingvistice" despre care scria Salinger, şi care sînt la fel de departe de poezie ca şi grosolăniile celor inculţi. S-au cufundat în uitare destui dintre troglodiţi şi destui dintre rafinaţi, destui dintre culţi şi dintre analfabeţi. Autorii care-au rămas şi se citesc şi azi sînt cei care, mergînd pe nenumărate căi, multe diametral opuse, au ajuns să înţeleagă, intuitiv, intelectual sau pur şi simplu prin forţă artistică brută, ceea ce scria Wittgenstein spre sfîrşitul operei sale din tinereţe: că nu există nimic miraculos în lume, că miraculos e doar faptul că lumea există. Că poezia scrisă este o fîntînă în oceanul de poezie naturală al lumii.

Atracţia mea pentru scrierile ştiinţifice, prin urmare, nu este un „trebuie" pentru un „scriitor", ci doar un reflex al curiozităţii mele în faţa lumii, a poeziei ei naturale. Lumea mă interesează, ca om, şi nu ca scriitor, prin nesfîrşita ei inteligenţă, în care intelectul meu se integrează ca un motiv într-un covor. Nu vreau să pierd nimic, iau permanent mostre din nenumărate straturi ale cunoaşterii. Nu citesc mai multe cărţi de literatură decît cărţi de biologie, fizică, neurologie sau cărţi de bucate. Sau cărţi de istorie, de tîmplărie, de filozofie sau de tot ce-mi cade-n mînă. Odată m-am surprins citind, de jumătate de oră, o carte de trigonometrie plină de tabele cu sinusuri şi cosinusuri, tangente şi cotangente, pe care-am găsit-o la un prieten. Pe de altă parte, nu citesc mai mult decît mă plimb, merg la filme, mă joc cu băiatul meu, mă gîndesc la viaţa-mi (pînă cînd „îmi pare că ea cură..."), scriu sau mănînc sau visez. Nu separ – căci toate şiroiesc de singurul ingredient care mă interesează: poezia – metafizica, teologia, fizica cuantică sau rezistenţa materialelor: toate formează un cîmp continuu de cunoaştere, care sînt înseşi lumea şi viaţa mea. Cineva mi-a împrumutat, cînd eram student, un tratat de topologie. Am învăţat din el mai mult decît din *Ulise*, şi umbra sa de gnomon s-a prelungit pînă între paginile ultimului meu roman. Nu pot înţelege ecuaţii, le scot pe margine cum scoţi oasele flexibile de peşte pe marginea farfuriei, dar consum restul şi simt golul prelung al oaselor în negativitatea lor. Toate lumile nenumăratelor fronturi ale cunoaşterii sînt, pentru mine, pasionante, toate sînt întreţeseri de poeme. Se spunea că o maimuţă, bătînd la maşină litere întîmplătoare, un timp infinit, ajunge în cele din urmă să scrie un sonet de Shakespeare. Lumea noastră e exact asta, ca şi fiecare dintre noi, detaliile ei.

Cărţile de ştiinţă mă-nvaţă pe mine, un om, şi nu un scriitor, că trăiesc într-un mare poem, în cel mai mare poem compus vreodată, un poem fractalic, pentru că e ramificat la nesfîrşit în fiecare proces şi obiect al lumii. Ca om care scrie mă stimez numai în măsura în care cîte-un cîrcel din acest gigantic fractal îşi lasă umbra pe fiecare pagină a mea, aşa cum şi-o lasă şi peste corpul meu. Scriu, de fapt, ca să citesc fiecare pagină pe care-o scriu, în acest proces de scriere/citire care este, de fapt, procesul artistic.

Nu e vorba aici de felul în care „scriitorul" „trebuie" să vadă lucrurile. E doar felul meu de a fi. Nu vreau să-l impun nimănui. Nu vreau să fie sau să ajungă dominant. Este o atitudine care există, şi alături de care mai pot fi multe altele. Îmi imaginez un poet care citeşte doar poezie. Altul care nu citeşte nimic. Unul pe care-l interesează doar femeile sau doar filmele. Nimic nu-i împiedică, pe nici unul, să scrie cărţi bune, cum nu i-a împiedicat niciodată.

Ion MANOLESCU

Tehnocultura. Evoluţie şi impact

Relaţia interactivă dintre cultură, ştiinţă şi tehnologie poate fi privită ca una emblematică a ultimilor 60 de ani. Atît postmodernitatea (etapa civilizatorie marcată prin evoluţia societăţii capitaliste către o economie postindustrială, cibernetică şi digitală), cît şi postmodernismul (dominanta culturală hibridă, relativă şi indeterminată a celei de-a doua jumătăţi a secolului XX) sînt dependente de un *mainstream* al istoriei ideilor: transdisciplinaritatea. În interiorul fenomenului, cultura devine o parte a tehnologiei, iar tehnologia îşi elaborează propria cultură. Metode, instrumente, procedee, sisteme de referinţă sau unităţi de măsură aparţinînd unuia dintre domenii sînt împrumutate celuilalt, pentru a îmbogăţi şi diversifica rezultatele creaţiei şi cercetării. Interfaţarea celor două arii aparent incompatibile este sinonimă cu apariţia unei paradigme pe care teoreticienii o numesc *tehnoculturală*.

Tehnocultura se dezvoltă în anii '80 în spaţiul nord-american şi este tematizată academic un deceniu mai tîrziu. În anii '90, partizanii transdisciplinarităţii discută despre „tehnocultură şi tehnoştiinţă" (Stanley Aronowitz, Barbara Martinsons), „culturi ale întruchipării tehnologice" (Mike Featherstone, Roger Burrows) sau „politici culturale ale tehnoculturii" (Constance Penley, Andrew Ross). Alteori, ei identifică raporturi de dependenţă între descoperiri ale ştiinţei şi tehnologiei şi tipare, strategii sau dinamici ale literaturii (N. Katherine Hayles) sau observă similarităţi între formele de organizare ale sistemelor cibernetice şi direcţiile de dezvoltare socială şi de gen (Donna Haraway).

În Statele Unite, paradigma tehnoculturală este întreţinută în primul rînd instituţional. Principalele centre academice dedicate cercetării transdisciplinare de tip tehnocultural se regăsesc la M.I.T., Carnegie Mellon şi în zona universităţilor californiene, cu precădere la U.C.L.A. Ele cuprind departamente, laboratoare şi programe de învăţămînt dedicate studiului mixt al tehnologiei culturii şi culturii tehnologiei. Ample finanţări private şi de stat sprijină un domeniu considerat de interes vital pentru economia de peste Ocean.

În România, cercetarea tehnoculturală instituţionalizată lipseşte în totalitate. Trecerea societăţii româneşti a anilor '80 prin etapa nefericită a unui „postmodernism fără postmodernitate" (Sorin Alexandrescu, Mircea Martin) este una dintre explicaţiile posibile ale acestei absenţe. Altă explicaţie ar ţine de incapacitatea sau refuzul adaptării societăţii româneşti postdecembriste la economia capitalistă cibernetică şi digitală. În ambele cazuri, dezinteresul public şi lipsa de voinţă sistemică îndepărtează România de principalul motor cultural şi civilizatoriu al globalismului.

În acelaşi timp, în spaţiul autohton există un decalaj vizibil între teoria şi practica aplicării modelului transdisciplinar. Pe hîrtie, politicile culturale şi educaţionale din ultimii opt ani sînt generoase. Ele încurajează apropierea sistemului de învăţămînt românesc de „cerinţele pieţei europene şi globale", pornind de la modelul antreprenorial din universităţile americane private. În practică, lucrurile stau diferit. Modelul privat american este copiat parţial şi fără discernămînt, aplicat birocratic şi finanţat etatist – cu alte cuvinte, subdimensionat şi ineficient. În aceste condiţii, tehnocultura nu poate intra în planurile de învăţămînt. Inadecvarea la un domeniu a cărui inserţie şi finanţare academică ar genera efecte „în beneficiul pieţei muncii" substanţial mai clare decît cele pretinse pe hîrtie de funcţionarii acordului Bologna este evidentă şi anacronică.

Tehnocultura reprezintă un domeniu hibrid nu doar prin definiţie, ci şi prin caracteristici. Teoria şi practica tehnoculturală îmbină principalii parametri ai gîndirii postmoderne: relativismul, indeterminarea, medianitatea, dezagregarea şi recompunerea, hibridizarea, interfaţarea. Totul se subordonează unei viziuni transdisciplinare cu finalitate mixtă: pe de o parte, ştiinţa şi tehnologia servesc unor demonstraţii estetice; pe de alta, cultura împrumută tehnologiei modele şi sisteme care devin operaţionale ştiinţific. De exemplu, teoriile fractale ale matematicianului Benoit Mandelbrot (1975) inspiră perspectiva narativă a unor romancieri ca John Barth (1991) sau pe cea fotografică a unor artişti vizuali ca John Briggs (1992). În aceeaşi manieră, construcţia ficţională a *cyberspace*-ului, realizată în două etape de către prozatorul William Gibson (1982 şi 1984), anticipează dezvoltarea tehnologică a „matricei" Internetului: World Wide Web-ul lui Tim Berners-Lee din 1989 (proiectul) şi 1991 (aplicaţia).

Există însă şi voci care nu găsesc o finalitate pozitivă tehnoculturii şi tehnoştiinţei. Fizicienii Alan Sokal şi Jean Bricmont, doi critici scientişti ai postmodernismului şi adversari declaraţi ai relativismului deleuziano-guattarian, denunţă încă din 1997 aşa-numitele „imposturi intelectuale" ale unora dintre cei mai influenţi teoreticieni transdisciplinari postmoderni: Lacan, Kristeva, Irigaray, Latour, Baudrillard, Lyotard sau Virilio. Aceştia ar practica abuzul de uz şi demonstraţie teoretică: nici una dintre noţiunile împrumutate de ei din zona ştiinţei nu ar fi compatibilă (şi nici folosită corect) cu vreun domeniu cultural. Adepţi ai purităţii şi competenţei monodisciplinare, Sokal şi Bricmont resping orice plasare a conceptelor ştiinţifice sub semnul hibridizărilor ce proliferează în numele „noului relativism": noţiunile matematice sau fizice – afirmă ei – nu pot fi utilizate nici ca „naraţiuni", nici ca „rezervoare de metafore".

Plasat între exigenţe diverse şi, de cele mai multe ori, conflictuale (puritate şi impuritate taxonomică; legitimitate şi ilegitimitate academică; oportunitate şi inoportunitate instituţională; eficienţă şi ineficienţă economică), domeniul tehnoculturii este unul dintre punctele de atracţie ale postmodernităţii şi postmodernismului. Indiferent de tabăra în care ne situăm, a susţinătorilor sau a adversarilor domeniului, gestionarea impactului şi a forţei sale de iradiere publică rămîne o chestiune de maxim interes şi actualitate.

Ştiinţa cultivării ştiinţei la români

– decalogul ziaristului de ştiinţă –

1. Ai un singur scop: să transmiţi oamenilor cît mai limpede cît de atrăgătoare şi interesantă este lumea ştiinţei.

2. Documentează-te trainic înainte de a începe să scrii. În fond, transmiţi un mesaj din ştiinţă, nu din *science fiction*.

3. Fii sigur că ai înţeles bine despre ce e vorba, înainte de a le povesti altora.

4. Nu îţi complexa publicul cu un limbaj plin de termeni din jargonul ştiinţific! Lumea ştie că eşti deştept, nu trebuie să o mai arăţi. Ca să ai succes, foloseşte cuvinte simple în fraze sau propoziţii clare.

5. Nu uita că ştiinţa are şi o latură amuzantă. Nu ezita să o prezinţi!

6. Nu inventa! Noutăţile ştiinţifice pot fi atrăgătoare şi fără ca tu să dramatizezi suplimentar informaţia.

7. Fereşte-te de tentaţia de a transforma banalităţi în descoperiri senzaţionale atunci cînd eşti în penurie de ştiri!

8. Citează-i întotdeauna pe autorii studiilor. Chiar şi în două cuvinte, poţi aminti măcar instituţia la care lucrează. Te fereşti astfel de deja faimosul grup de cercetători.

9. Nu te îndoi de importanţa muncii tale! O mică invenţie făcută azi poate schimba miliarde de vieţi mîine. Iar inventatorii devin astfel mai mari decît mai-marii zilei.

10. Ajută-ţi colegii de breaslă! Cum ştiinţa este perenă şi are multe aspecte, orice descoperire poate fi prezentată prin o mie de feţe.

Adrian STĂNICĂ

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 17 aprilie, la ora 17,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri,* realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

Andrei BACALU

Cultura ştiinţifică?

Ce să fie această formulare – un truism, un pleonasm, o tautologie, o lapalisadă? Sau poate, cine ştie, o fi un oximoron, cu o penetrantă intenţie satirică? V-au enervat suficient aceste întrebări pentru a vă determina să vă duceţi pînă la bibliotecă cu intenţia de a consulta un dicţionar, de preferinţă *DEX?* Dacă este aşa, aţi reuşit să înţelegeţi care este secretul utilizării mijloacelor de comunicare în masă, în procesul educării publicului – declanşarea curiozităţii. Există şi o cultură neştiinţifică? Este posibilă separarea culturii „generale" de informaţia ştiinţifică? Improbabil.

Evident, şi în acest domeniu lucrurile au evoluat. În urmă cu vreo trei decenii, emisiunile de ştiinţă ocupau un loc important în politica de programe a televiziunilor. În Anglia, BBC-ul se putea lăuda cu *Horizon*, Belgia – cu *Elementar, dragă Einstein,* Suedia – cu *Lumea cunoaşterii,* unde au fost difuzate în premieră cîteva dintre tulburătoarele documentare semnate de Lennart Nilsson. Franţa avea *Eureka,* Italia îi lansase pe De Lucca şi Pavoni. În Statele Unite mai exista o reţea de televiziune educativă, PBS, a cărei navă-amiral este staţia WGBH din Boston, Mass., cu faimoasa emisiune *Nova.*

Intenţia declarată era educarea publicului, cotele de audienţă erau satisfăcătoare. În fiecare an se organizau cîteva festivaluri ale audio-vizualului ştiinţific şi tehnologic, cel mai important fiind cel de la Paris, de la care nu lipseau nici ţările din „lagărul" socialist. URSS, Polonia, Ungaria, Cehoslovacia, Iugoslavia şi România îşi prezentau propriile producţii, fără nici un fel de complexe legate de relativa modestie a mijloacelor disponibile.

Detaliu minor – televiziunea din România anilor '70 ai secolului trecut producea cîte cinci, şase ore de emisiuni de ştiinţă popularizată, săptămînal, ceva mai mult decît majoritatea televiziunilor din vestul Europei. Să nu uităm însă că pe lîngă funcţia lor pur educativă, emisiunile cu pricina jucau şi rolul ciudat de înlocuitor de divertisment, de fereastră deschisă spre restul lumii. Pînă şi omniprezenta cenzură era parcă ceva mai blîndă cu ştiinţa popularizată, scăpînd „şopîrle" de toate dimensiunile, spre marea bucurie a telespectatorilor.

Se bucurau de un real succes la public emisiunile pe care azi le-am putea defini, în anglo-româna la modă, drept talk-show, dar şi documentarele originale sau de montaj, fără a mai pomeni emisiunile pe teme medicale care atingeau cote de audienţă greu de imaginat. Să nu uităm că lipsea concurenţa. Un loc aparte l-au ocupat serialele pe teme ştiinţifice. Printre ele, *Ascensiunea omului* al lui Bronowski, *Cosmos,* semnat de Carl Sagan şi mai ales *Conexiuni,* realizat de James Burke.

Acesta din urmă, de un umor care condimenta copios masiva informaţie ştiinţifică, dar şi istorică, a documentarelor sale, stîrnea senzaţie la Moscova în 1975, în timpul misiunii comune Soyuz-Apollo. La informarea zilnică de la centrul de presă, se prezenta pe scurt: „James Burke, BBC, Londra" şi întreba mereu acelaşi lucru – de ce se întîlnesc nava sovietică şi cea americană deasupra teritoriului Republicii Federale Germania. Nu a primit niciodată un răspuns, care ar fi fost oricum înecat de hohotele de rîs ale participanţilor. Nu ştiu dacă întrebarea mai amuză pe cineva în ziua de astăzi, cei tineri probabil că nici nu o înţeleg sau nu sînt dispuşi să o ia în serios. Încă un semn al schimbărilor.

Reţelele de televiziune prin cablu sau prin satelit oferă o bogăţie de canale cu teme geografice, zoologice, antropologice şi/sau tehnologice, ceea ce îi face pe directorii de programe să nu mai dea mare atenţie emisiunilor educative ale televiziunilor „generaliste". Şi aici rolul divertismentului este în creştere, dovadă emisiunile pe teme medicale, combinate cu tot felul de concursuri de scădere în greutate.

Multă lume ar putea să creadă că, de fapt, nici nu prea mai este nevoie de emisiuni de popularizare a ştiinţei. La urma urmei, accesul practic instantaneu la orice fel de informaţie, inclusiv la cea ştiinţifică, cu ajutorul Internetului, pare să justifice absenţa emisiunilor pomenite. Sînt suficiente – susţin unii specialişti – crîmpeiele de ştiinţă din emisiunile de actualităţi şi ce se vede pe canalele specializate.

Alţi experţi susţin însă că lipsa unor „educatori" TV de anvergură – cum au fost Sagan sau Bronowski, Arthur Clarke şi Isaac Asimov, Igor Akimushin ori Piotr Kapitsa, – încetineşte sau chiar împiedică apariţia şi dezvoltarea interesului pentru ştiinţă. Şi asta mai ales atunci cînd este vorba de cei tineri, dornici, conştient sau nu, de modele demne de urmat.

Schimbările de „stil" sînt evidente în toate domeniile. Un exemplu mai la îndemînă – comentariul sportiv. Acum treizeci de ani – să spunem – cel sau cei care asigura/u comentariul tradiţionalei competiţii de canotaj Oxford-Cambridge încerca/u să nu rateze explicaţiile legate de peisaj. Ni se vorbea despre depozitul de mobilă al magazinului Harrod's, palatul de dans Hammersmith sau despre casa în care a locuit poetul Algernon Swinburne. Anul acesta, telespectatorii au fost inundaţi cu statistici, presupuneri pe tema relaţiei dintre greutatea echipajului şi şansele de victorie, detalii privind curenţii şi efectele mareelor. Despre poeţi, nici un cuvînt.

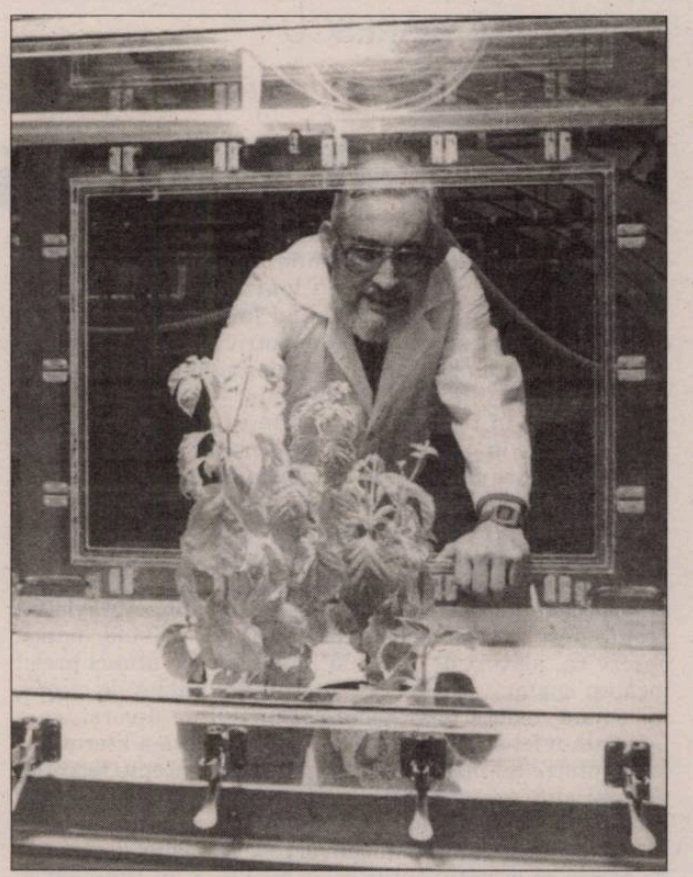

Dispariţia totală sau parţială a educaţiei ştiinţifice de pe ecranele de televiziune şi, din păcate, şi din programele de radio nu a împiedicat însă afirmarea unei noi generaţii de popularizatori, autorii de cărţi cu subiecte cît se poate de exotice.

Printre ei, două nume remarcabile – Simon Singh şi Marius Livio. Primul a scris o *Carte a codurilor,* o istorie a criptografiei, mult mai interesantă decît nenumăratele subproduse care poartă pe copertă cuvîntul „cod". A urmat un volum despre unul dintre marile mistere ale matematicii – teorema lui Fermat – ceva mai dificil, dar foarte bine primit de critică şi de cititori. Nu de mult, Singh şi-a îmbogăţit palmaresul cu o lucrare pe tema originii Universului – *Big Bang,* un nou succes.

Livio, de origine română, a reuşit să facă din povestea secţiunii de aur şi a misteriosului număr phi (a nu se confunda cu ruda lui săracă pi, cel care începe cu 3,14 şi continuă la infinit) o incursiune fascinantă în artă, biologie şi, desigur, matematică. Dacă au succes cărţile de popularizare pe teme de matematică, ştiinţa care i-a îngrozit pe mulţi dintre noi pe vremea şcolii, înseamnă că mai există şanse de supravieţuire a educaţiei ştiinţifice. Asociată, orice am face, cu atotcuprinzătoarea cultură.

Adrian STĂNICĂ

Există o cultură a ştiinţei în România?

La prima vedere, acest subiect pare demn a se încadra pe lista obiceiurilor şi tradiţiilor ajunse la noi pe cale de dispariţie.

Şi asta pentru că, la o primă vedere, cultura populară pare să fi uitat definitiv ştiinţa. Ştirile şi emisiunile româneşti colcăie de persoane foarte importante ale căror merite sînt de fapt lipsite de însemnătate, materialele aşa-zis senzaţionale iau în vizor mizere drame mărunte. Foarte rar – şi atunci cu sfială şi rapid, spre finalul emisiunilor de ştiri – apare cîte un material care anunţă că omenirea merge mai departe – fie spre Marte, fie spre universul mic. În cadrul televiziunilor şi radiourilor româneşti rezistă eroic cîteva emisiuni de popularizare a ştiinţei – care sînt însă flori rare pe marea cîmpie a libertăţii presei din România.

Există – sau măcar a existat vreodată – o cultură a ştiinţei în România?

Răspunsul e, fără îndoială, afirmativ.

Pentru cei din generaţia mea, a celor născuţi la sfîrşitul anilor 1960-început de 1970, în anii copilăriei şi ai adolescenţei ştiinţa era un domeniu extrem de important (cum pentru cei mai mulţi a şi rămas). Dovadă – răspunsul multora la întrebarea „ce vei face cînd vei fi mare?". De la astronaut (termen la alegere cu cosmonaut) la inginer, de la aviator la explorator, ştiinţa era prezentă în visele multora. Lumea ştiinţei era, fără îndoială, o poartă de scăpare din anosta realitate românească de atunci. Dar cauza principală a acestei atracţii faţă de ştiinţă era chiar lumea care ne înconjura – aşa cum o percepeam prin ştirile care ajungeau la noi. Cursa spaţială, spre orbită şi apoi spre Lună, primul laborator spaţial, prima colaborare în jurul Pămîntului în misiunea comună Soyuz-Apollo (sau Apollo-Soyuz?), prima lansare a unei navete spaţiale (prezentată atunci de către TVR şi în pauza unui meci de fotbal al echipei naţionale) au fost subiecte extrem de importante pentru foarte tinerele generaţii ale acelei perioade. Pe noi, cei care eram copii pe atunci – şi nu numai –, ştiinţa ne atrăgea şi prin documentarele lui Jacques-Yves Cousteau, care ne aduceau imagini nemaivăzute din lumea apelor. Iar aceste evenimente cu adevărat istorice (cu ce se deosebesc de fapt călătoriile lui Columb sau Magellan de cele ale lui Gagarin sau Armstrong?) au dus la formarea unor generaţii care au dat ţării – dar mai ales lumii – numeroşi cercetători. Dovada poate fi regăsită mai mult în marile universităţi şi institute de cercetare ale lumii decît în cele româneşti. Iar cei care au contribuit într-o măsură semnificativă la formarea acestor generaţii de cercetători au fost, fără îndoială, cei care au transmis mesajul ştiinţific către marele public. După atîţia ani putem spune că pasiunea şi profesionalismul lor au fost încununate de succes.

Ce s-a întîmplat după 1990?

Poate că cea mai importantă schimbare a ultimelor două decenii este cea a modelului de succes. Pe de o parte, anii tranziţiei au impus modelul bunului manager – model izvorît tot dintr-o nevoie acută a perioadei abia trecute (şi, în mare măsură, şi a celei prezente), aceea a ordonării raţionale a activităţilor lucrative astfel încît să fie încununate de succes financiar. Această politică (extrem de utilă, de altfel) de promovare a junilor manageri eficienţi nu a fost o muncă în zadar, iar în prezent numeroase chipuri şi nume noi ne ajută să înţelegem cum să ne chivernisim mai bine banii. Oamenii realizaţi ai României, aşa cum ne apar ei la televizor, au cu toţii poziţii importante în cadrul unor companii puternice.

Alte modele ale culturii populare de tranziţie sînt cele atît de bine cunoscute şi agresiv promovate de majoritatea mass-mediei din ultimii ani – care sînt, de fapt, nişte modele gen „aşa nu" ale primitivismului, bădărăniei şi analfabetismului. Şi nu mă pot stăpîni să nu mă întreb – ce roade vor transmite tinerei generaţii aceste persoane care ne invadează pe toate căile de comunicare în masă?

Iar ştiinţa? Mai există oare cineva interesat de acest subiect, în ţara noastră? La o primă vedere, răspunsul este negativ. Sau cel puţin aşa ne zice tiranul „reiting", care îi face pe directorii de programe să mute emisiunile de ştiinţă spre (sau dincolo de) inima nopţii, ca să lase locul de onoare unor înjurături în direct.

Să fie asta realitatea? Aş spune că nu. Mi-aş dori să văd sondajele de audienţă pentru documentarele de ştiinţă transmise de către televiziunile (străine) specializate. De multe ori i-am auzit pe taximetrişti vorbind despre ce au văzut la Discovery sau la National Geographic. Iar taximetriştii pot fi consideraţi drept adevăratul barometru al interesului popular. Parodierea numelui canalului Animal Planet poate fi de asemenea un indiciu despre popularitatea unor emisiuni de ştiinţă. Dar dacă mai avem în România un public care consumă emisiuni de ştiinţă, asta înseamnă că mai putem vorbi despre continuitatea unei culturi ştiinţifice. Schimbarea importantă priveşte sursa informaţiei ştiinţifice. O altă schimbare majoră este legată de diversificarea subiectelor ştiinţifice, prin apariţia (şi proliferarea) televiziunilor hiperspecializate – în totalitate străine.

Revin atunci şi mă întreb. Ne-a murit oare cultura ştiinţifică – învelită în umbra uitării? Ei, aş! Mai bine am cultiva directorii programelor media băştinaşe.

Astronomia în România

– interviu cu Adrian ŞONKA, Observatorul Astronomic „Amiral Vasile Urseanu“ –

În acest moment, se mai studiază astronomia în şcoală?

Astronomia, cu toate că este cea mai veche ştiinţă, la noi nu se mai predă. Iniţial, se preda obligatoriu în clasa a XII-a, de către profesorul de matematică sau de fizică. Deşi era în programa şcolară, practic nu se făcea, pentru că elevii se pregăteau pentru bacalaureat. Există încă la clasele mai mici, în cadrul orelor de geografie, de fapt sînt cîteva ore în care se face puţină astronomie, la nivel general.

La facultate cum te poţi specializa?

Sînt două posibilităţi: la Facultatea de Matematică, unde poţi urma o specializare în anul III, sau la Fizică, tot în anul III – de fapt, nu este exclusiv astronomie, se numeşte fizica atomului şi astrofizică, dar poţi deveni astronom. În România, meseria de astronom nu există în nomenclatorul meseriilor, există, în schimb, cea de astrolog. Cei care doresc să se specializeze nu prea au unde să lucreze, pentru că la noi sînt două-trei observatoare pentru cercetători, cel de aici fiind pentru public. Puţinii astronomi români pleacă în străinătate, unde găsesc relativ uşor să urmeze un master sau un doctorat.

Acolo astronomia este mai populară?

Acolo ştiinţa, în general, este mai populară. Şi bineînţeles, în cazul astronomilor, au şi instrumente corespunzătoare. Aşadar, avem un cerc vicios: nu se predă, nu sînt profesori, nu au ce preda, iar cei care totuşi devin astronomi nu au ce face. Cu toate acestea, există o olimpiadă de astronomie, sînt cîţiva profesori şi elevi pasionaţi de astronomia pe care nu o fac în şcoală, şi au avut rezultate destul de bune la nivel internaţional.

Ce categorii de public vin la dvs.?

Din cele cîteva mii de vizitatori pe care i-am avut anul trecut, circa 70% au fost tineri, majoritatea studenţi. Observatorul acesta ar trebui să fie un loc unde oamenii vin nu doar să privească prin lunetă, ci li se pot da şi informaţii despre fizică, despre ştiinţă în general. Din păcate, cum la noi cultura ştiinţifică este atît de restrînsă, nu prea primim fonduri. Acestea vin de la Primărie, prin intermediul Muzeului Municipiului Bucureşti, de care aparţinem. Ei fiind istorici, arheologi, ne văd ca pe nişte ciudaţi, cei care vin la program la ora 14,00 şi stau pînă la 10 noaptea. Astfel că observatorul acesta are statut de muzeu, deşi singurele „exponate“ sînt planetele, stelele, luna etc.

Pe lîngă astronomia profesionistă, există cea de amatori, mult mai răspîndită. În străinătate sînt multe asociaţii cu mii de membri. Aceştia se ocupă şi de public, de studenţi, de

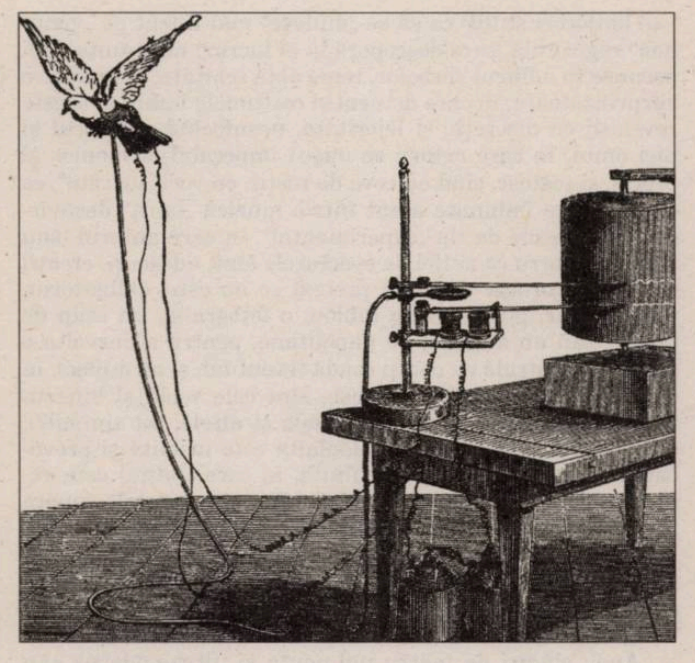

elevi, pe care îi îndrumă spre ştiinţă. Astronomii amatori sînt grupaţi în asociaţii şi în România. În Capitală există Astroclubul Bucureşti, cea mai veche, înfiinţată în 1908, cînd s-a înfiinţat şi acest Observator. Are aproximativ 50 de membri. Cea mai mare organizaţie are sediul în Tîrgovişte – Societatea Astronomică Română de Meteori, cu cîte o filială aproape în fiecare oraş mare şi cîteva sute de membri. Explicaţia este că în Tîrgovişte a fost omul pasionat care a înfiinţat Societatea, Valentin Grigore. Cam în fiecare oraş mare există cîte o grupare de cîţiva astronomi amatori, unii şi-au făcut Asociaţie, alţii nu, dar ei există. Se poate vedea şi pe Internet, discută, ţin legătura între ei pentru că uneori e nevoie să te deplasezi în alt oraş, de unde un fenomen se poate observa mai bine.

Cum explicaţi popularitatea de care se bucură astrologia?

Mai grav este că în ultima vreme se vorbeşte de „astrologie medicală“, se găsesc informaţii şi pe Internet – pasămite, zodia ar influenţa activitatea anumitor organe mai mult decît pe a altora. Noi putem să luptăm cu acest lucru doar cînd sîntem confundaţi cu astrologii. De exemplu, cînd sînt eclipse, vin televiziunile aici şi aud: „Transmitem în direct de la Observatorul Astrologic...“ Atunci am posibilitatea să-i corectez. Ar fi nevoie de o întreagă camapanie ca să punem lucrurile la punct, iar pentru asta e nevoie de bani. Şi de aliaţi. Poate dacă mass-media s-ar ocupa mai mult de ştiinţă, dacă televiziunile ar avea măcar 5 minute zilnic, pe termen lung s-ar putea schimba ceva.

De ce e important pentru un nespecialist să aibă cunoştinţe de astronomie?

E suficient să priveşti mai sus de linia orizontului şi vezi tot felul de lucruri pentru care e nevoie de explicaţii. Mulţi oameni cred, de exemplu, că noi putem, aici, să observăm soarele noaptea. E o informaţie de bază în astronomie: soarele nu se vede noaptea, e sub orizont, de-asta e şi noapte. Cînd vin vizitatori aici, îi întreb cîteodată ce distanţă e pînă la soare şi aud: milioane ori miliarde de ani lumină. De fapt, acestea sînt noţiuni ştiinţifice de bază, nu neapărat de astronomie. Mi se par lucruri de bun-simţ, înseamnă, de fapt, să ştii pe ce lume trăieşti, la fel cum ştim că ne aflăm în Bucureşti, România, Europa.

Ce se mai face la Observatorul Astronomic pentru popularizarea astronomiei?

Avem un curs de astronomie pentru începători, se ţine de 30-40 de ani, în perioada din noiembrie-mai, cîte o şedinţă pe săptămînă. Cînd dl Harald Alexandrescu ţinea cursul, veneau oricum în jur de 20 de oameni pentru că auziseră de el. După aceea ne-am hotărît să facem o mică reclamă şi ne-am trezit anul trecut cu 150 de oameni într-o sală pentru maximum 30. Colaborăm cu Astroclubul Bucureşti, ei au cîţiva lectori, iar la Observator sîntem doi. Anul acesta am limitat numărul la 40 de cursanţi şi au rămas ceva mai mult de jumătate, ceea ce e bine. Puţini vin din dorinţa de a deveni astronomi amatori, mai degrabă pentru cultura lor generală. O venire la curs înseamnă, în bani, echivalentul a două bilete de intrare la Observator. Se pare că peste un an această clădire va intra în renovare şi consolidare. Probabil va dura cîţiva ani, iar alt sediu nu ştiu cum vom obţine. Dacă nu, ne vom lua instrumentele şi vom ieşi în stradă, ca să nu ne uite lumea. Un mijloc de popularizare este şi Ziua Internaţională a Astronomiei, care anul acesta va fi pe 10 mai. Atunci veţi întîlni astronomi amatori în parcuri, de la ora 15 pînă la miezul nopţii, cu instrumente pe care le vor pune la dispoziţia celor interesaţi.

a consemnat Mădălina ŞCHIOPU

Florina RAICU

Genetica, în presă şi în facultate

SUA se pot lăuda cu 11 reviste de popularizare a ştiinţei (printre care *American Scientist),* în România există doar *Ştiinţă şi tehnică*. Am făcut un „search“ cu ocazia redactării acestui material şi, analizînd ultimele 5 numere găsite pe site-ul revistei, fiecare cu o medie de 17 articole, am găsit doar două (2) avînd subiecte legate de genetică şi încă vreo cîteva despre medicina... alternativă. *No comment!!* E bine şi cu o singură revistă pe piaţă, doar că există o mare diferenţă: dacă în *New Scientist* sau *American Scientist* publică autori care sînt specialişti în domeniile lor, printre care şi laureaţi ai Premiilor Nobel, în revista noastră există un colectiv redacţional unic restrîns, organizat pe domenii. Mediatizarea, slabă oricum, apare doar cînd „descoperirile“ au un impact direct asupra publicului: un nou vaccin, de exemplu, cel anti-HPV, ce iscă dezbateri la care sînt invitaţi „specialişti“ care bat cîmpii, o doamnă care naşte un copil la vîrsta la care mulţi se gîndesc la strănepoţi, un scandal de genul imposturii în cercetări mondiale de manipulare genetică, un plagiat, o gripă aviară, un organism modificat genetic... Dar acest lucru nu înseamnă cultură ştiinţifică, ci o banală informare şi dezbatere publică. Din nefericire, în cazul ştiinţei, nu toţi au habar despre ce e vorba. Cîte persoane au ştiut ce lucruri importante în domeniul ştiinţei (cercetarea cancerului de sîn şi colon) şi tehnicii (implementarea unei tehnologii de vîrf în genetica moleculară) a făcut pentru comunitatea ştiinţifică mondială românul de 33 de ani **Victor Velculescu** prin studiile sale la Centrul Oncologic al Universităţii Johns Hopkins? Îmi amintesc bine faptul că atunci cînd a sosit în ţară, cred că prin septembrie 2007, l-am zărit la unul din posturile TV, la un jurnal, cu titlul de „românul propus pentru Nobel“. Nici un cuvînt despre munca sa şi noua tehnologie... poate vreo întîlnire cu studenţii de la Medicină?!

Există atît în media românească, dar cred că şi în cea străină, numeroşi jurnalişti care încearcă să prezinte noile descoperiri din genetică (acestea fiind uneori chiar şi pentru cei din domeniu complicate ca metodologie şi concluzii), deşi au o pregătire limitată în domeniul respectiv. Şi atunci apar în presă subiecte-bombă de genul: descoperirea genei obezităţii, a genei agresivităţii, a inteligenţei sau chiar a genei homosexualităţii – care, cu fiecare nouă relatare, întăresc convingerea publicului-cititor că toate tipurile de comportamente sînt datorate bazei genetice şi, ca urmare, indivizii nu mai trebuie să răspundă de acţiunile personale ce determină aceste comportamente.

Trebuie găsită o modalitate prin care toate noile descoperiri din genetică sau din alte domenii ale ştiinţei să fie aduse la cunoştinţa publicului într-un mod cît mai clar, fără exagerări şi care să nu dea naştere la speculaţii bazate pe cunoaşterea limitată a celor care fac articolele respective. Discursul unor astfel de mediatizări ale descoperirilor din ştiinţă ar trebui formulat în aşa fel încît nespecialiştii să fie capabili să-şi formuleze propriile versiuni, plecînd de la cunoaşterea specializată, şi să le integreze printre cunoştinţele deja deţinute.

În Bucureşti, cel mai important centru universitar din ţară, genetica se studiază într-un mod serios, atît cît e posibil economic, la Facultatea de Biologie, pe specialităţi, pornind de la genetica microorganismelor, a plantelor şi pînă la genetica umană medicală. Dacă ne uităm la Universitatea de Medicină şi Farmacie, al cărei angajat sînt de puţină vreme, lucrurile stau îngrijorător: genetica se studiază după manuale concepute în 1980, evident cosmetizate în timp de diferiţii angajaţi ai catedrelor respective. Nu mai vorbim de laboratoare de genetică în care să aibă acces studenţii. Studenţii noştri de la Medicină nu au văzut în viaţa lor o moleculă de ADN (sub formă precipitată), deşi se pare că sînt interesaţi pînă şi cei care fac genetică la stomatologie, nu au lucrat în viaţa lor cu o micropipetă, nu ştiu bine ce este un kit de diagnostic molecular şi care sînt modalităţile de utilizare a acestuia, nu cunosc tehnici actuale elementare de biologie moleculară... La lucrările practice, unde ar trebui să intre în contact cu noile tehnologii din domeniu, ei încă mai taie cromozomi din hîrtie pentru alcătuirea cariotipurilor, se uită la nişte lame pentru vizualizarea meiozei sau mitozei şi a cromatinei de sex. În schimb, îşi bat capul cu studiul dermatoglifelor şi măsurători antropometrice (aşa-numita genetică cantitativă de acum 70 de ani). Dacă ne referim la producţia ştiinţifică din domeniu, situaţia devine şi mai îngrijorătoare.

La noi, există puţine laboratoare dotate corespunzător pentru cercetare în domeniul geneticii, însă şi aici apar două probleme: fie sînt dotate cu aparatură de ultimă generaţie care nu se utilizează aşa cum ar trebui (se şterge foarte des de praf, în schimb!) şi pe care au achiziţionat-o pentru că accesaseră fonduri din vreun proiect de cercetare (şi în cîte cazuri, chiar în spitale, nu găsim această situaţie!), fie domeniul de cercetare pe care îl studiază este depăşit de ani buni, şi aici mă refer strict la genetică. Spun asta pentru că, în general, se caută să se copieze ceea ce au făcut alţii şi foarte rar să se inoveze şi să se îmbogăţească studiile deja realizate de alte grupuri de cercetători. Această abordare a fost evident benefică şi poate fi în continuare pentru că România nu este acoperită din punctul de vedere al *screening*-ului genetic populaţional pentru multe boli, însă trebuie să existe şi centre canalizate pe domenii de mare importanţă unde să se efectueze cercetare fundamentală originală la standarde internaţionale.

Florina Raicu *este asistent universitar la Universitatea de Medicină şi Farmacie „Carol Davila“ şi lucrează în cadrul Departamentului de antropologie medicală al Institutului de Antropologie.*

Alice GEORGESCU

viaţa scenei / scena vieţii

Primăvara pe cîmpi(i)

Deşi nu am intitulat rubrica, în mod expres, în maniera evazionistă obişnuită, un „nu ştiu ce“ din aerul acestei primăveri mai degrabă morocănoase, o adiere subtilă, o frîntură fugară de parfum crud, un tril repede oprit al vreunei... (cine scoate triluri? mierlă merge?), o creangă înflorită între doi pereţi de beton, în fine, ştiţi ce vreau să zic, toate astea îmi dau, personal, o poftă nebună să bat cîmpii. Şi, cum cîmpii propriu-zişi (plini, altminteri, de pungi şi sticle de plastic, de moloz, resturi şi lături) sînt, pentru mine, relativ inaccesibili, vă propun o mică ieşire pe cîmpii teatrali, aşa, fără premeditare, fără pregătiri şi fără pretenţii.

Cînd vine primăvara, nevrozele, zice-se, se intensifică. Iată însă că pe mine (acuzată, îndeobşte, de porniri depresive faţă de teatrul românesc, pe care îl văd trist, plat, neinteresant – adică deprimant) m-a invadat, odată cu mărirea zilei, o dispoziţie veselă şi optimistă; în lumina ei, scena autohtonă capătă o înfăţişare aproape normală. Adică:

În primul rînd, spectacole. Spectacole multe şi foarte, foarte diferite. Spectacole de tip „clasic“, în care textul se aude integral (sau aproape – să nu exagerăm!), în care decorul şi costumele situează temporal conflictul (nu contează dacă în timpul unde l-a plasat autorul sau în cel pe care şi-l doreşte regizorul, important e că nu există aproximaţii şi improvizaţii dintr-acelea generatoare de confuzii şi amestecături), în care actorii vorbesc audibil, inteligibil şi inteligent, evidenţiind sensul cuvintelor şi legăturile dintre ele, şi construiesc personaje coerente, care se mişcă şi discută natural şi pe care, din acest motiv, le ţii minte luni şi ani după ce producţia iese de pe afiş, ca pe nişte prieteni (sau duşmani) cu identitate certă; spectacole de tip „modern“, în care textul e tăiat bine (adică mult-puţin, dar cu imens respect, fără a i se denatura sensul şi a i se batjocori stilul) ca să se „muleze“ mai fluent pe „viziunea“ regizorală, care descoperă în el lucruri nebănuite, idei ascunse în adîncul vorbelor, teme abia schiţate, perspective surprinzătoare, în care decorul şi costumele îmbracă aceste revelaţii cu discreţie şi lejeritate, nesufocînd nici locul şi nici omul, în care actorii se mişcă impecabil, armonios şi precis, şi rostesc, cînd au ceva de rostit, cu voci „lucrate“, ce emit sunete îmbinate atent într-o muzică „laică“ desăvîrşită; spectacole de tip „experimental“, în care autorul (sau autorii, pentru că astfel de spectacole sînt, adeseori, creaţii colective) pornesc de la un pretext ce nu este, obligatoriu, unul literar, putînd fi un tablou, o fotografie, un stîlp de felinar sau un ambalaj de napolitane, pentru a dezvolta o „poveste“ teatrală cu cap şi coadă (eventual, şi cu mijloc), în care instrumentele de expresie sînt cele vechi şi binecunoscute (de unde Dumnezeu altele şi altele, tot timpul?), dar „ecuaţia“ care le adună laolaltă este insolită şi provocatoare, şocantă şi nemaiîntîlnită, în care spaţiul este exploatat pe toate coordonatele sale, în care obiectele capătă funcţii şi întrebuinţări inedite, în care actorii îţi taie răsuflarea prin performanţe fizice sau/şi interpretative părînd să ţină de miracol. Şi, desigur, ar mai fi loc pentru două-trei categorii ori sub-categorii de spectacole, dar să-i lăsăm şi imaginaţiei ceva de făcut.

Apoi: clădiri de teatru noi-nouţe şi ultramoderne sau antice şi de demult, dar ultramodernizate, cu săli (indiferent de mărime) aerisite, şi la propriu, şi la figurat, în care scaunele, specific-ergonomice, sînt aşezate într-o pantă permiţînd din orice punct vizibilitate perfectă asupra scenei, în care, înainte de începerea reprezentaţiei, lumina e aprinsă la intensitate maximă, dînd un aer festiv incintei şi, mai ales, îngăduindu-le să-şi găsească repede locul şi spectatorilor neantrenaţi în dezlegarea de şarade topografice, operaţie unde sînt ajutaţi şi de „inscripţionarea“ lizibilă a rîndului şi fotoliului, în care să nu fii nevoit să-ţi faci vînt, în timpul spectacolului, cu programul sau batista, dar în care nici să nu te-alegi cu o bronşită sănătoasă de la climatizatoarele reglate aiurea; foaiere spaţioase şi bine luminate, în care să existe şi o cît de mică zonă comercială (cu librărie, de pildă), dar şi o cît de mică zonă „socială“, unde să poţi bea o cafea sau un ceai cu prietenii, înainte să intri la spectacol sau în pauză; în care afişele reprezentaţiilor mai vechi sau mai noi (frumoase, pe cît se poate) să fie expuse atractiv şi instructiv; în care – înainte de orice, înainte de toate cele de dinainte şi chiar în lipsa lor – personalul de serviciu, îmbrăcat decent şi discret, să fie, de la primul pînă la ultimul reprezentant, binevoitor şi zîmbitor, gata oricînd să te ajute cu o informaţie, cu o sugestie sau cu un sfat, fără aere plictisite şi reacţii bruşte (cînd nu bruscante). Am putea, desigur, să dăm o raită şi prin dependinţele mai intime, dar, cum românul e din fire ruşinos (mie-mi spui? nu-l ştiu eu?), ne vom opri, totuşi, aici.

În fine: spectatori dezinvolţi şi civilizaţi, nu neapărat puşi la patru ace în vederea „actului de cultură“, dar nici emanînd (în cel mai bun caz) mirosurile cinei luate de curînd, care să nu vorbească – inclusiv la „celular“ – în timpul reprezentaţiei, care să nu taie tapiţeria scaunelor şi nici să nu-şi lipească pe ea *chewing-gum*-ul consumat, care la sfîrşit să nu sară în picioare ca la congresele defunctului PCR şi nici să nu se cţere pe scenă pentru a oferi actriţei favorite buchete învelite în ţiplă, iar auditoriului, priveliştea unui spate şifonat.

Şi altele, încă... Dar cîmpii teatrali, înverziţi de primăvară, încep să capete de pe-acum, ca şi ceilalţi, aspectul prăfos al secetei.

Matei FLORIAN

audio şi n-am cuvinte

Institutul de date şi statistică prezintă...

● **R.E.M., *Accelerate*, Warner Bros., 2008.**

Nu că ar fi un mare secret, nici vreo dezvăluire senzaţională, dar nu strică niciodată ca lucrurile să fie lămurite. Altfel, R.E.M. riscă să rămînă în ochii unora drept o formaţie legendară care a debutat în anii '90, care a scos cu siguranţă două albume *(Out of Time* şi *Automatic for the People)* şi, probabil, vreo alte două despre a căror soartă nu se mai ştie nimic.

Nu-i vorbă, se poate şi mai rău, iar ca dovadă se poate invoca oricînd majoritatea zdrobitoare a celor care spun „ăştia-s ăia care cîntă «Losing My Religion» şi «Everybody Hurts»“. Pentru reprezentanţii de frunte ai acestei ultime categorii trebuie infirmată şi supoziţia că R.E.M. şi U2 ar fi una şi aceeaşi trupă: datele disponibile pînă la această oră ne asigură că nu este cazul. În fapt, la ultimul recensămînt ce a avut ca temă discografia R.E.M., statisticile întocmite au scos la iveală că există nu mai puţin de 14 albume care corespund acestei titulaturi. Respectînd ordinea lor cronologică, forurile abilitate au stabilit cu exactitate că, pînă la *Out of Time,* numiţii Michael Stipe, Peter Buck, Mike Mills şi Bill Berry au desfăşurat o activitate intensă de-a lungul anilor '80 soldată cu 6 chestiuni demne de respect: *Murmur, Reckoning, Fables of Reconstruction, Lifes Rich Pageant, Document* şi *Green*. Istoricii vorbesc în egală măsură cu încîntare şi mirare de aceste apariţii, proslăvesc spiritul rebel şi neatîrnarea vădită, vorbesc despre nuanţe şi rafinament, aduc în discuţie mişcările alternative, trasează linii ale distincţiei, invocă prospeţimea, siguranţa şi energia calmă, pomenesc de avangardă, post-punk şi indie-rock, elogiază curajul cu care s-au împotrivit curentelor şi nu se feresc să-i numească drept una dintre cele mai importante şi subtil influente trupe ale deceniului.

Istoricii au perfectă dreptate. Doar că R.E.M.-ul acelor ani, mai liber, mai *underground* şi mai rock ca niciodată, nu a avut parte şi de o recunoaştere oficială concretizată îndeobşte prin isterie în masă şi vînzări uriaşe. A fost nevoie de explozia alternativă pe care a adus-o Nirvana şi de un album ceva mai aşezat, mai cuminte şi mai sofisticat, *Out of Time,* de un videoclip pictural şi de o melodie cult, „Losing My Religion“, pentru ca R.E.M. să fie, în sfîrşit, recunoscută, omagiată şi urcată, cu onoruri, pe piedestal. După un disc desăvîrşit, întunecat folk şi atipic, *Automatic for the People,* care le-a consolidat imaginea de staruri mondiale şi portretul de trupă accesibilă şi inteligentă, Stipe & co. s-au trezit în postura ambiguă de a fi adulaţi şi uitaţi în acelaşi timp. *Monster,* în 1994, deşi evident înscris pe linia de forţă a anilor '80, a fost întîmpinat cu nedumerire: deşi mai apropiat stilistic de adevărurile de odinioară, nu corespundea întrutotul faimei galactice proaspăt dobîndite. Sînt convins că din acest punct nici împricinaţii n-au mai ştiut foarte bine încotro să meargă. Următoarele 3 discuri – *New Adventures in Hi-Fi, Up, Reveal* – s-au scăldat în apele tulburi ale unei glorii confuze, ca să culmineze în 2004 cu un dezastru de proporţii, *Around the Sun*. Era mai mult decît evident că, la mai bine de 20 de ani de la debut, părăsiţi şi de tobosarul Bill Berry, pe R.E.M. îi păştea extincţia.

Hotărît lucru, aşa ceva nu se va întîmpla. Sub presiunea dezastrului, Stipe, Buck şi Mills au regăsit la ţanc spiritul energetic de altădată, au mizat pe vitalitate şi pe rock sănătos, au accelerat la maximum ritmul lîncezit al ultimilor ani şi au scos la iveală un album tonic, vibrant, plin de sevă şi bun-gust, gata oricînd să trezească din letargie spiritele adormite la cel mai mărunt acord de chitară. Nu doar Buck şi-a amintit de tinereţea sa jovială, ci şi Stipe pare să fi dat de filonul bucuriei care făcea din „It's the End of the World As We Know It (And I Feel Fine)“ unul dintre cele mai frenetice imnuri ale lipsei de griji din secolul trecut. Dacă mai punem la socoteală şi că Mike Mills a ieşit din pana de inspiraţie şi se mulează de minune pe energia renăscută a lui Stipe pentru a crea faimoasele lor duete vocale, viitorul nu mai arată deloc sumbru pentru R.E.M. Nu că ar fi un mare secret, dar e al naibii de bine să asculţi o formaţie care cîntă cu poftă timp de 35 de minute. După 14 albume şi aproape trei decenii de muzică, e singurul lucru care mai contează.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● **Vladimir Makanin, *Spaima,* traducere din limba rusă şi note de Ana-Maria Brezuleanu, Colecţia „Biblioteca Polirom“, Editura Polirom, 2008.**

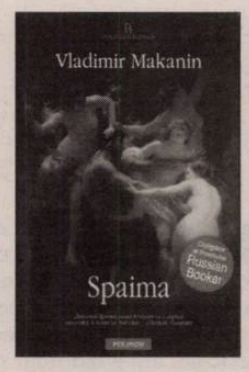

Vladimir Makanin e un senior al literaturii ruse contemporane. Septuagenar astăzi, matematician în juneţe, îndelung exersat în proza scurtă, dar premiat şi pentru cîte un roman sau altul, scriitorul acesta ştie să impună respect inclusiv prin ludic. Jocurile sale postmoderne nu sînt o joacă, iar *Spaima* (2006) o dovedeşte cu prisosinţă.

Construit ca un spumos varieteu erotic, romanul îl are drept protagonist pe Piotr Petrovici Alabin, un unchiaş pensionar pripăşit într-un sat cu case de vacanţă de la marginea Moscovei. Bătrînul – un marginal asumat şi desăvîrşit, nostim şi cumsecade în esenţă – nutreşte o veritabilă pasiune pentru femeile tinere (fie ele localnice sau sezoniste), pe care le vizitează pe furiş, în nopţile cu lună, stîrnit de frumuseţea molatecă a trupului lor adormit şi de poezia luminii selenare. E un lunatic, Piotr Petrovici Alabin, şi un satir atras irezistibil de nimfe, iar plăcerea asta perversă a lui îi va aduce de toate: şi „reuşite“ fabuloase, şi chelfăneli, şi o internare de faţadă într-un „semiospiciu“, şi amante statornice, şi nevinovate partenere de dialog. Înşirate ca mărgelele pe aţă, aventurile sale nocturne lărgesc însă treptat cadrul strict erotic, deschizînd romanul înspre radiografierea – dintr-un unghi insolit, trebuie să recunoaşteţi – a Rusiei anilor '90. Jocul devine aici serios, punînd în discuţie ciocnirea dintre varile mentalităţi, rezistenţa prin cultură, războiul cecen, noua clasă a „mijloceilor“, deriziunea votului, ba chiar – în cel mai lung capitol al cărţii – asaltul din '93 asupra opozanţilor lui Elţîn baricadaţi în clădirea Parlamentului. E mult, uneori cam prea mult şi cam forţat, dar iuţeala de mînă a lui Makanin – nabokovian în răspăr şi cehovian în reflexe – face totuşi valabilă povestea, împăcînd absurdul cu pitorescul şi simbolicul, şi acordînd marginalului privilegiul de a rătăci cu sens prin tranziţie.

Simona SORA

puzzlecturi

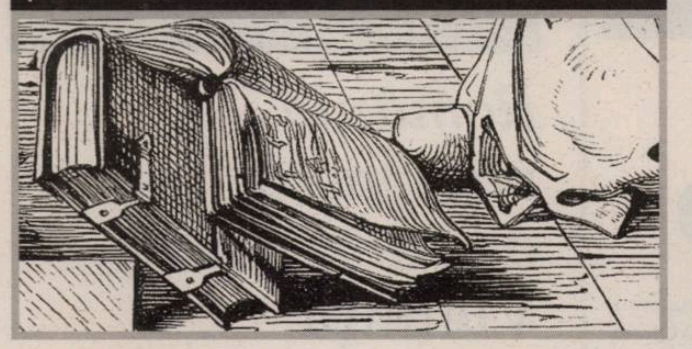

Mușina *game reloaded*

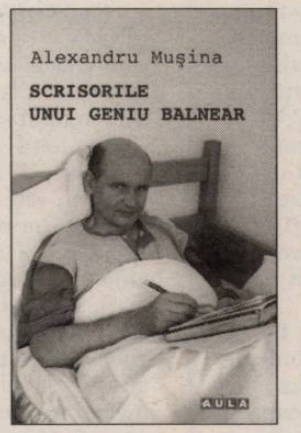

Mă tot gîndeam – de cîteva săptămîni – să scriu despre încrederea în literatură, despre mecanismul, atît de perturbat în zilele noastre, care te face să alegi cutare sau cutare carte (canonul e, în final, tot o chestiune de încredere, într-o „comunitate de gust"), să creditezi (sau nu) un critic sau altul, să vibrezi la discursul cuiva sau să te plictisești din start la vorbele (altfel, bine înșirate) ale altcuiva. Sau poate despre acea încredere bruscă în efectele de realitate ale literaturii (lucru complicat, dar care stă, orice am face, la baza lecturii), o încredere (aproape credință) personală – căci n-ai cum s-o iei altfel decît personal (cu tot ce înseamnă asta: gust, intuiție, cultură) – în literatură, dar și în lumea „reală" din jurul acesteia. Și totuși, de ce anume ține încrederea intimă (interior-consimțită) în mecanismele unei lumi ficționale și de ce ține încrederea personală într-un anumit discurs despre literatură (și despre lumea literară)? Sînt două „încrederi" diferite, care se amestecă rar, la fel cum rar se combină un poet cu un director de editură sau un bun critc cu un prozator „de largă respirație".

Și-așa ajung la cartea care mi-a întrerupt reveria teoretică despre încredere, făcîndu-mă să mă întreb de ce citesc, dintr-o suflare, jurnale *extime* precum noile filipice balneare ale lui Alexandru Mușina intitulate – ironic-parodic – *Scrisorile unui geniu balnear*. Desigur, dintr-o întreită încredere... Întîi, fiindcă e cartea unui minunat poet și eseist, dar și a unui profesor de literatură, pentru care limpezimea și adecvarea n-au fost niciodată vorbă goală. În al doilea rînd (știam asta și din *Scrisorile unui fazan),* fiindcă, pentru Mușina, lucrurile – atît de definitive și de parcelate – ale lumii noastre literare pot fi întotdeauna „și așa, și altminteri"; altfel zis, argumentația lui strînsă și tonul (jucat) intransigent lasă mereu loc celuilalt, măcar pentru că toate scrisorile sale – „balneare", din afară, dintr-un alt domiciliu simbolic – sînt trimise prietenilor și dedicate *foștilor* prieteni. Nu în ultimul rînd, fiindcă personajul epistolarului este un „nebun" – jumătate Nietzsche (partea schizoid-climaterică), jumătate Dalí (partea paranoic-genialoidă) – asumat autoironic, dar și cu extremă seriozitate ardelenească. Cum să nu-i acorzi deplină încredere?

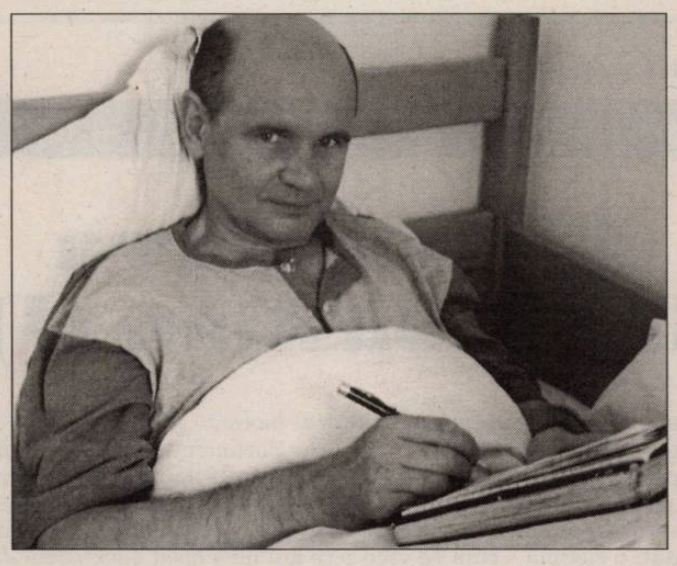

În *Scrisorile unui geniu balnear* poți verifica – mai ales dacă nu faci fixații pe anumite subiecte, din „conformism discret" sau inhibiție post-postcomunistă – ceea ce s-ar putea numi păstrarea încrederii în dezacord. Poți să nu fii de acord cu diagnosticele și ierarhiile lui Mușina, se poate ca tripletele lui (de aur: Liiceanu-Pleșu-Patapievici; de argint: I.B. Lefter-Vlasie-Crăciun; de oțel: el însuși-Al. Cistelecan-Virgil Podoabă) să-ți pară prea simpliste și amestecate, iar unele, între timp, duete... Se poate să ai rezerve față de utopia (pe larg dezvoltată) a introducerii limbii latine ca limbă administrativă a Uniunii Europene, măcar pentru că, practic, există deja una mai simplă și ceva mai vie, pe care o vorbesc cu toții. Cert e – și asta-i din ce în ce mai rar în mica noastră lume literară – că pe Alexandru Mușina îl poți citi mereu „pe bune", știind din capul locului că nu face nici un „joc de glezne", că nu retorizează decît de dragul literaturii, că scrie *scrisori* (adică reformulează, din pricina depărtării, o oralitate spumoasă) mai mult pentru ceilalți (prieteni, dușmani, studenți) decît pentru sine. Practicant al unor sporturi extreme precum „a spune ce crezi" și „a fi tu însuți", Alexandru Mușina, profesorul nouăzeciștilor, dar și al altor generații sau *freelanceri* ingrați, este, probabil, în literele noastre, ultima „moașă" (maieutică), ultima „cloșcă" desplumată de propriii discipoli. Oricine s-ar fi învățat deja minte sau – în varianta cea mai bine reprezentată – ar fi împroșcat cu umoarea neagră a resentimentului. Nu și acest Mușina *reloaded,* omologatorul mioritic (după Mounier, Lévinas & comp.) al „adevăratei filozofii personale", al „complexului valută-shop" în cultura română, al interiorului (intim) care fabrică fantasmele literaturii. Un Mușina personaj al unui *computer-game* poetic în care „îți dorești atît de tare să ai dreptate (jocul va fi unul complet, cu conectarea corpului & minții la aparat), încît... ajungi să ai". Un moralist postmodern, mai apropiat totuși de Žižek (fără lacanism) decît de „Nice". În fine, un scriitor „de-adevă", care știe – primul – că trebuie să revină la literatură, măcar pentru că „Doar ficțiunea rămîne. Doar ea are corp, are acel ceva care e mai mult decît suma părților componente, are acea coerență subtilă căreia-i spunem viață". Îl așteptăm, cu aceeași încredere oarbă!

PUBLICITATE

Dilema veche vă recomandă

● Conștient că marți și miercuri avem fotbal, cu semifinalele Cupei Campionilor (pe PRO TV), conștient că *La Dolce Vita* „se dă", chiar de două ori (pe TVR Cultural, sîmbătă, și pe Prima TV, miercuri), conștient că există un concert Pavarotti dirijat de Karajan (pe Mezzo, sîmbătă), dar și un Elvis Presley (pe Antena 2, duminică), nimic nu mă poate împiedica să ridic glasul și să-mi apăs pixul pe hîrtie pentru a aminti unei secte de microbiști că, de sîmbătă, începe să se transmită (pe Eurosport), de trei-patru ori pe zi, *live,* Mondialul de snooker de la Sheffield... Și să murmur: „Hai, Ronnie!". (Radu Cosașu)

● Orhan Pamuk e unul dintre cei trei scriitori în viață (vă provoc să faceți această listă esențială) pentru care merită să pierzi două nopți consecutive citindu-i romanele de 600 de pagini. Celor cu competența lecturii le recomand noua traducere a aceleiași extraordinare Luminița Munteanu, romanul *Cartea neagră* (Editura Curtea Veche), măcar din trei motive: pentru zecile de povești fabuloase pline de misterul și înțelepciunea orientale, pentru livrescul ezoteric & enciclopedismul senzual și pentru jurnalistul Celâl, unul dintre cele mai absente și/dar fascinante personaje din literatura lui Pamuk. (Marius Chivu)

Andrei GORZO

dilematograf

Eliberare

● ***Persepolis* (Franța, 2007), de Marjane Satrapi și Vincent Paronnaud.**

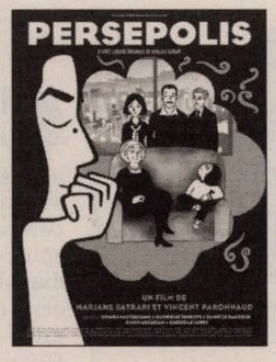

Bazat pe romanul de benzi desenate al artistei franco-iraniene Marjane Satrapi și regizat de Satrapi în colaborare cu Vincent Paronnaud, filmul de animație *Persepolis* începe ca o lecție de istorie, pentru a se impune, pînă la final, ca unul dintre cele mai iluminante *Bildungsromane* cinematografice din memoria recentă. Acțiunea începe la Teheran, în 1978, cînd eroina, pe numele ei tot Marjane, are nouă ani, iar familia ei cosmopolită și cu vederi de stînga (unchiul e un comunist cu acte în regulă) așteaptă cu înfrigurare ca șahul să cadă. Atunci cînd Marjane se declară o simpatizantă a șahului, pe motiv că acesta „a fost ales de Dumnezeu", tatăl ei îi spune adevărata poveste a înscăunării lui; și cum și-o imaginează ea, așa o vedem și noi – ca pe o scenetă cu păpuși în care un personaj cu accent englezesc vine la șah și-i spune „dă-ne petrolul, că de restul ne ocupăm noi". Dialogul e adesea naiv-didactic, vocile sînt adesea lipsite de inflexiuni (deși ele aparțin unor actori ca Danielle Darrieux, Catherine Deneuve și Chiara Mastroianni), iar personajele sînt desenate din puține linii și numai în alb și negru (griul e pentru fundaluri); spectatorului îi poate lua ceva timp ca să-și dea seama că Satrapi face bine ce face, că formula ei „naivă" e de fapt soluția ei minuțios calculată la o problemă foarte dificilă: cum faci o artă care să fie didactică și totuși să rămînă artă? În filmele cu actori, didacticul e aproape întotdeauna inamicul artisticului, și asta pentru simplul motiv că e inamicul vieții (un exemplu recent e *Cocoșul decapitat* al lui Radu Gabrea, un film în care nimic din ce mișcă nu e viu pentru că totul e programat să servească unei lecții de istorie), pe cînd într-o formulă ca a lui Satrapi, didacticul e învestit savant cu un aer de ingenuitate fermecătoare și, uneori (de exemplu, în episodul cu înscăunarea șahului), cu o pereche de ghilimele ironice (care totuși nu-l împiedică să-și facă treaba pe bune – să fie didactic). Așa sîntem purtați prin haosul revoluției din 1979; prin coșmarul care a început cîteva luni mai tîrziu, după alegerile care au adus la putere naționalismul și morala religioasă; și prin coșmarul-în-coșmar care a început un an mai tîrziu, cînd Irakul a atacat Iranul, iar Iranul a răspuns înțeținд lupta cu inamicul intern (unchiul comunist al lui Marjane murise încă de la primul val de epurări). În această situație, părinții lui Marjane se hotărăsc s-o trimită în Europa și, de-aici încolo, tragedia colectivă trece în fundal și filmul se concentrează pe drama formării unei singure identități.

În Iranul islamist, Marjane combătuse plictiseala lecțiilor despre semnificația culturală a vălului dezbătînd aprins meritele relative ale formațiilor ABBA și Bee Gees și se tîrguise la colțuri de stradă cu necunoscuți care vindeau la negru discuri cu Iron Maiden. În cei cîțiva ani pe care și-i petrece la Viena, ea se îmbăiază cu nesaț în cultura occidentală, dar nu se integrează și în societate; preferă compania inadaptaților și a alternativilor, deși nu-și găsește locul nici printre ei – frivolitatea anarhismelor și a nihilismelor lor ofensează greutatea experiențelor ei. În anii aceștia crește – într-o secvență minunată o vedem transformîndu-se mai întîi într-un monstru (căci fiecare parte din corpul ei de adolescentă se dezvoltă într-un alt ritm) și apoi într-o tînără femeie. Trăiește o poveste de dragoste, pe care o vedem prin ochii ei de femeie îndrăgostită (tipul e un prinț, un scriitor de talent ș.a.m.d.) și apoi, într-o altă secvență foarte frumoasă, o mai vedem o dată, prin ochii ei de femeie trădată (tipul e o pocitanie absolută, un buboi pe două picioare ș.a.m.d.). Acest eșec pune capăt, pentru o vreme, visului ei de a fi o femeie liberă într-o țară liberă. Fata care se întoarce în Iran (observați ce poate face Satrapi din cîteva linii adăugate pe fețele părinților: personajele ei par să devină din ce în ce mai expresive pe parcursul filmului) e mai supusă decît cea care a plecat, dar, în curînd, bătălia se relansează. Cu mult înainte de a intra în acest al treilea act, filmul și-a pierdut orice iz de didacticism. Bătălia lui Marjane are, desigur, și o dimensiune politică, dar e în primul rînd o bătălie interioară: pentru a putea fi o femeie liberă într-o țară liberă (la final, ea alege Franța), Marjane trebuie să devină mai întîi o femeie liberă în capul ei. Și pentru așa ceva nu există manual. Cel mai bun model al ei e propria-i bunică (Danielle Darrieux), o femeie care fumează pipă, își umple sutienul cu flori de iasomie ca să-și întrețină sînii încă frumoși și iese de la *Godzilla* bombănindu-i pe japonezii ăștia care „nu știu decît să-și taie gîtul cu sabia și să creeze monștri scîrboși". Un personaj ca ăsta n-avea cum să iasă din nici un manual.

trecerea prin reviste

Oraşe ideale

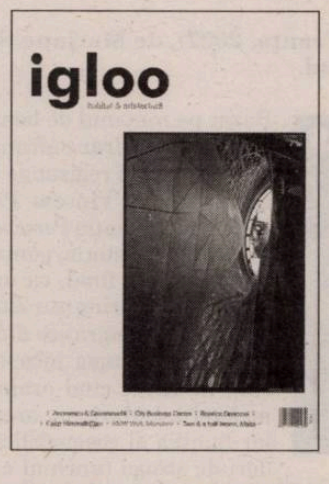

Campania electorală pentru Primăria Capitalei a început cu stîngul: nu pe idei, nu pe proiecte s-au dus cele mai aprige bătălii, ci pe candidaţi. Nici un partid nu a produs pînă acum măcar o listă scurtă cu priorităţi, nici un candidat nu a venit cu vreo idee îndrăzneaţă pentru oraş, în schimb fiecare şi-a anunţat deja victoria. În acest timp, oraşul are nevoie urgentă de soluţii pentru deblocarea traficului, de parcări, de spaţii verzi, de hotărîri care să pună capăt distrugerii patrimoniului, de un proiect urban coerent, de cîte şi mai cîte...

Revista *Igloo* nu şi-a propus să se implice direct în această campanie electorală. Dar nici nu stă deoparte: publicaţia de „habitat & arhitectură" – aşa scrie în subtitlu – propune, număr de număr, articole despre criterii estetice, despre proiecte valoroase, pe scurt, despre cum să creezi un mediu urban plăcut.

În editorialul din numărul 75, Bruno Andreşoiu face un „Recviem pentru litoralul românesc". Directorul publicaţiei deplînge consecinţele urbanizării excesive şi ale construirii haotice din zona Mării Negre. „Îngrozitor e un cuvînt mult prea uşor pentru ceea ce se întîmplă acolo, gravitatea lucrurilor depăşind cu mult nenorocirile similare din periferiile oraşelor. Dezastrul este total, iar efectele colaterale ale acestei catastrofe urbanistice şi estetice nu vor întîrzia să se facă simţite. Imaginaţi-vă o enormă mahala în buza plajei pe care se construiesc haotic case de toate dimensiunile, înghesuite unele în altele, fără străzi sau orice alte spaţii publice, şi o să vă apropiaţi puţin de realitate. (...) Catastrofa este în primul rînd una politico-administrativă, cea arhitecturală fiind doar consecinţa logică a acesteia."

Pornind tocmai de la dezumanizarea peisajului urban – dar de această dată, e vorba de Capitală –, *Igloo* a lansat şi un concurs de design şi urbanism adresat arhitecţilor (sau studenţilor-arhitecţi) prin care speră să adune cît mai multe idei de „locuire" prietenoasă.

Dar nu atît de politici urbane e vorba în *Igloo,* ci de atitudine. Revista alege, din tot ce se construieşte, cele mai interesante proiecte şi le prezintă în articole ample, bine ilustrate cu schiţe şi fotografii: centre de afaceri, locuinţe, sedii de firme, clădiri industriale... Dacă ar fi să ne luăm după aceste articole, trăim în cea mai bună lume posibilă: sînt case frumoase, cochete, minimaliste, cu amenajări plăcute şi funcţionale, cu soluţii ingenioase de folosire a energiei. Sînt case care îţi sar în ochi atunci cînd răsfoieşti paginile revistei, dar pe lîngă care poţi să treci fără să le observi: pentru că în vacarmul vizual al străzii reale de abia mai poţi distinge formele valoroase de paraziţi. Cîte proiecte de arhitectură valoroase există în România? 15? 20? Greu de spus. Dar cele care contează apar în paginile *Igloo.*

În acelaşi număr al revistei mai găsiţi un extraordinar articol despre Biserica Doamnei, ascunsă în spatele unor blocuri undeva, la intersecţia dintre Calea Victoriei şi Bulevardul Elisabeta. Alina Trufin relatează povestea acestui monument istoric şi descrie lucrările de consolidare şi restaurare. Poate e un articol prea tehnic, însă cîte reviste specializate în arhitectură sau urbanism se mai interesează şi de patrimoniu? **(M. M.)**

Radu COSAŞU

din vieaţa unui extremist de centru...

Diabolizarea lui Sebastian (I)

Cu o delicată grijă faţă de „cititorul inocent" al mileniului 3, cu greu egalabila sa cerbicie în cercetarea documentelor, Marta Petreu ne pune la dispoziţie – în două numere ale *României literare** – un adevăr pe care îl vrea de „ultimă oră", senzaţional şi zguduitor: Sebastian are şi el un trecut deochiat! Sebastian nu a fost un înger, un martir, un persecutat, o victimă – cum de vreo zece ani ne-a lăsat s-o credem *Jurnalul* său celebru – ci iniţial, „la originile" sale ideologice, un ucenic al acelui diavol numit Nae Ionescu. Diabolizarea – marcă înregistrată a facilităţii cu care inteligheţia română melodramatizează orice fenomen – întrece cu mult toate obiecţiile dure de pînă acum la viaţa şi opera nefericitului Hechter (supraevaluarea lui literară, mediocritatea sa bulevardieră, ingratitudinea caracterului, absenţa incompatibilităţilor). Documentele, citatele sînt irefutabile: cît timp a fost în redacţia *Cuvîntului* naeionescian, timp de vreo 6 ani, între '27 şi '33, abia ieşit din adolescenţă, Sebastian „a fost – la fel ca mulţi colegi de generaţie – un antidemocrat pe faţă, un antiliberal înverşunat, un «revoluţionar», un antihitlerist ingenios (?, de ce nu consecvent? – *n. mea),* un simpatizant al fascismului mussolinian, un antieuropean rece şi, complementar, un adept înflăcărat al autarhiei României". Cu „un talent îndrăcit", el a servit toate ideile diabolice ale ocrotitorului său care, la rîndul lui, s-a servit, în evoluţia spre un antisemitism deschis, de evreitatea lui Sebastian, manipulîndu-l pînă la ignorarea ei, pînă la „solidarizarea cu Garda de Fier". Aşa cum, probabil, şi-a dorit eseista, mulţi „cititori inocenţi" vor fi fost bulversaţi.

Fără să fiu „un cititor inocent" al studiului ei, ştiind bine de tot ce înseamnă, în 2008, a căuta „la origini" un scriitor, a-i demasca netrebniciile scrise în tinereţe, nu mă gîndesc să iau apărarea lui Sebastian. E aşa cum scrie, decisă, Marta Petreu: „El a fost, pînă în '33, un extremist de dreapta", cu această nuanţă tranchilizantă: „...nu a fost legionar, a fost un extremist de dreapta moderat". Nu-i voi imputa (ar fi abuziv?) că în densul fragment de eseu nu aminteşte în nici un rînd de „articolele culturale" ale ucenicului în satanism, apărute tot în *Cuvîntul,* tot în acelaşi răstimp, simultane cu articolele politice. O carte întreagă, grea, de un indiscutabil rafinament literar, nici de dreapta, nici de stînga, s-ar putea aduna şi tipări din tot ce – şi mai ales cum! – a scris acolo despre Stendhal şi Joyce, despre Galsworthy şi Zamiatin (!), despre Dostoievski şi France... Severă foarte la tot ce e „complementar" politic, cercetătoarea îşi ia libertatea de a nu discuta complementaritatea, chiar perversă, dintre editorialistul de pe-a-ntîia şi cronicarul literar de pe-a patra. Tot „de la Nae învăţase" să simtă somaţia intelectuală a lui Ibsen şi să vadă în *Hedda Gabler* „întîia blenoragie a sentimentalismului licean"? O asemenea întrebare – şi cîte altele la fel de ciudate! – ne-ar fi scos din diabolizarea melodramatică şi ne-ar fi aruncat într-o dramă intelectuală, demnă de un alt „joc al ielelor". Nu. Pe Marta Petreu nu o interesează contradictoriul, acesta nu-i obiectul studiului ei scris pe un ton hotărît demascator, permanent satisfăcut de diagnosticele sale foarte bine postdatate, şi mai ales sceptic faţă de orice „schimbare la faţă". Căci e incontestabil că Sebastian „se schimbă la faţă şi începuse să renunţe la ideologia de extremă dreapta..." stă scris negru pe alb. Cînd? După calculele Martei Petreu, începînd din februarie 1935, cum stă mărturie *Jurnalul,* la un an şi ceva de la interzicerea *Cuvîntului.* E întru totul corect – vezi şi halucinant de exactul articol din *Rampa* la 27 martie 1935: „Despre o anumită mentalitate huliganică"**. Ei bine, „cu stilul multistratificat al autorilor români care ştiu să sugereze mai mult decît scriu", acuzatoarea nu se lasă înşelată; cu excepţia unei singure „schimbări la faţă..." – nimic nu suspectează mai tenace intelectualul român decît o „transfigurare". Autocritica fără de echivoc a lui Sebastian în privinţa buneicredinţe a lui Nae Ionescu: „Trebuie să recunosc astăzi: m-am înşelat" e tratată cu o paranteză solid stratificată: „El şi-a mărturisit dezamăgirea (totdeauna cu talent, uneori cu sinceritate, dar nu totdeauna şi cu adevăr!)". Iar adevărul diabolic, desigur, se găseşte, pentru Marta Petreu, în relaţia sadomasochistă dintre maestru şi ucenic – o relaţie, ca în orice melodramă, vinovată, de neiertat, ca păcătoşenia unui incest; s-o fi lepădat Sebastian de ideologia dreptei, dar, după cum stabileşte triumfal analista, „el a continuat să-l iubească" pe Nae Ionescu, într-un sadomasochism „care-i leagă definitiv". (Mă mir că Marta Petreu nu citează şi plînsul lui Hechter la moartea lui Nae...) Ca atare, ni se cere apăsat, în lumina acestui diagnostic, să recitim *altfel* (subl. M.P.) *Jurnalul* „care a cutremurat, pe bună dreptate, inteligheţia românească şi continuă s-o cutremure"... Altfel, cum? Să ne cutremure mai puţin? Să ne cutremure aşa şi aşa? Deloc? Nu ni se spune nici limpede, nici pe larg. În ce mă priveşte, nu am de gînd s-o ascult.

(va urma)

---

* „Diavolul şi ucenicul său: Nae Ionescu şi Mihail Sebastian".

** „Omenirea merge cu paşi repezi spre o înţelegere poliţistă a lumii. Pe zi ce trece, complexitatea universului sărăceşte, misterele cad, existenţa se simplifică şi tot ce a neliniştit veacuri de-a rîndul inima şi mintea umană încape umilit între dinţii acestui cleşte cu gura căscată: dreapta-stînga."

Eugen ISTODOR

literatura română. pentru firme

România pitorească de Alexandru Vlahuţă

Se termină: eşti român. Nu fi pesimist. Citeşte! Uite de ce: e apoteotic, frumos, în cavalcadă, mişcător, muşcător, vibrant, înduioşător, patriotic, trepidant: „mîndru că poţi spune: sînt român!".

Povestea: autorul călătoreşte în România Mică. De la Orşova la Sulina. Pe Marea Neagră. Pe Valea Prahovei. Moldova. Oltenia. Nu în Transilvania. Vede tot şi nu spune nimic.

Şmecheriile textului: Vlahuţă nu călătoreşte ca să vadă, ci ca să laude. Locurile nu sînt cum sînt, ci cum vrea el să fie. De aceea, de la Vlahuţă înveţi cum să scrii fără umbre. Istoria, legendele locurilor sînt cu totul şi cu totul cele oficiale, iar descrierile sînt cu totul şi cu totul banale. Deci, locurile sînt frumoase, iar ultimul capitol al cărţii, despre Ţară şi Popor, este grandios. Orice cutremur al apei se linişteşte, orice asfinţit nu sperie. Iată deschiderea Dunării la Porţile de Fier. Zgomote cu duiumul: vîjîie mînioasă, zbucium şi clocot, se fac ochiuri mari, se scufundă, bolborosesc, urlă, bătîndu-se de stînci care nu se văd, mugeşte, te crezi în codru, pe vijelie cumplită, valul care strigă, ciocnire între titani, zăgaz colţuros. Totul e cuminţit prin: „Munţii învinşi se dau la o parte". Vlahuţă ia partea Dunării, fiindcă pe ea va merge tot înainte. Tactic, aşa va face mereu în călătorie. De acëea, muntele e neinteresant, egal mereu, dar Dunărea, oho! Omul? Omul e muncitor. Normal. Oraşul e civilizator. La Brăila era un cîmp în care numai bivolii se bălăceau, azi aici e un orăşel, cu grădini, oţeluri şi băi. Pe Valea Prahovei? Demult pustietăţi, azi cea mai bogată vale din ţară. Pieptul în faţă, trompetele răsună, autorul în fiecare oraş, sat, cîmpie intră ca şi cum ar fi Ştefan cel Mare. Nu mănîncă, nu bea, nu miroase, noaptea doarme, ziua călătoreşte, nu vorbeşte cu nimeni, îşi respectă protocolul.

Emo utile în viaţă: patriotismul. Asta înseamnă să pomeneşti de istorie în termenii cei mai fermi, să nu ai vreun dubiu. Să spui lucruri cunoscute de marea majoritate. Să vezi în oraşe clădiri şi statui nemaipomenite, să vezi sate cu ţărani harnici, vitele să dea lapte, porcii să nu fie tăiaţi, dar să guiţe bine hrăniţi. Oraşele şi satele sînt pline de aceeaşi legendă cu un viteaz ce-şi pune numele pe o mare victorie, un mare fluviu, un mare oraş. Patriotismul de tip Vlahuţă îşi dă ochelari de cal şi viaţă veşnică. Nu poţi admite contraziceri. Intri în manualele şcolare. Intrat în manuale, eşti înălţător, exemplu de viaţă şi putere. Fiorul. Dacă te apuci şi citeşti cu voce tare textul lui Vlahuţă te ia pe şira spinării un şerpişor de vară. Exaltarea e totală pentru neamul tău, ţara ta. Vlahuţă te răsfaţă cu lucruri bune despre tine, ca român. Aoleo, am uitat să-ţi repet: eşti român.

Durata lecturii şi tipul de creier: trei ore, patruşcinci de minute, şaptezecişinouă de secunde. Pentru un corporal-kinestezic (la oamenii care îşi folosesc trupul sau o parte din el, pentru a exprima o idee sau un sentiment). În cazul fumătorilor corporal-kinestezici, vă rugăm chiar ca la locurile de fumat să promovaţi acest tip de text: aburitor.

Expresii pentru bloguri şi mess-uri: „Ca trestia ne-am îndoit sub vînt, dar nu ne-am rupt!" A se folosi şi după un clubbing greu de duminică pe luni.

Cash *şi investiţii:* să mai spunem că urmărirea în detaliu a descrierilor lui Vlahuţă duce la descoperirea unor zone fructuoase pentru pensiuni? Nimic mai adevărat. Românul merge unde merg toţi, toţi merg unde ai ce vedea şi unde poţi pune grătarul la muncă şi berica la rece. Unde? Vă spune Vlahuţă. Grătarul şi berica – banalităţi, Vlahuţă, comun. Se împacă, nu se deranjează unii pe altul. Era să uit, luaţi-vă de acasă tablele. Unde clipoceşte Jiul, se rostogoleşte şi zarul.

Personaje: Autorul şi Poporul.

Mişto: retorică perfectă, tatatamtititatatamtatampunct. tatatamtititatatamtatampunct.

claustrofog

Ceaţă pe Canal, continentul izolat

Scandaluri

Săptămîna trecută descriam aparenta harababură administrativă dintr-un orăşel din sudul american şi promiteam o descriere a situaţiei administrative din Londra. Pe hîrtie, nu pare deloc mai simplu. S-ar zice că un oraş atît de vechi şi de admirat ar avea instituţii solide şi responsabilităţi clare. Nu e chiar aşa. Pînă în 1986 exista un aşa-numit *Greater London Council* care se ocupa de administraţia oraşului. După un conflict politic a cărui miză nu mai e importantă acum, Margaret Thatcher a desfiinţat pur şi simplu respectivul consiliu. Abia în anul 2000 a reapărut *Greater London Authority,* care e compusă dintr-un primar ales direct de cetăţeni şi din *London Assembly,* care are puteri destul de limitate (practic, doar un fel de supervizor pentru primar).

Ceva mai jos, există 32 de consilii locale, pentru fiecare cartier. Acestea au atribuţii în ce priveşte planificarea, şcolile publice, infrastructura locală şi colectarea gunoaielor. Ce mai face atunci primarul mare? El se ocupă de dezvoltare, planificare, infrastructura de interes general (metroul). Nu aş putea să vă dau detalii despre cum se împart concret aceste responsabilităţi. Ca totul să fie şi mai complicat, mai există o ciudăţenie numită *City of London Corporation*. Aceasta este o autoritate care răspunde doar de zona financiară a oraşului *(City)* şi este aleasă prin voturile rezidenţilor (foarte puţini) şi prin voturile firmelor care îşi au sediul acolo (foarte multe), în funcţie de numărul de angajaţi. Vi se pare complicat? Este. Din cîte înţeleg citind diverse reviste, nici la Paris administraţia locală nu este mult mai limpede. Acolo, primăria oraşului răspunde doar de o porţiune din metropolă, în rest sînt autorităţi separate pentru suburbii.

Deci, ce facem cu teoriile instituţionaliste de care vorbeam tot săptămîna trecută? Îmi pare că peste tot instituţiile locale sînt mai degrabă rezultatul unor conflicte, aranjamente politice, interese pe termen scurt, decît al unor viziuni administrative limpezi. Cert este că nu prea găsim în realitate acea administraţie locală organizată precum cristalul: limpede şi durabilă.

Atunci de ce nu merg lucrurile în Bucureşti? Pînă la urmă, să fie vorba despre cultură şi mentalităţi? Sîntem pur şi simplu mai necivilizaţi şi mai haotici prin cultura noastră? Nu vă grăbiţi. Instituţionalismul nu se referă doar la primării şi la consilii locale. Instituţiile şi regulile includ şi modul în care îi supraveghem pe aceşti oameni, cum punem presiune pe ei pentru servicii publice mai bune, pentru transparenţă şi onestitate. Ştiu, sună pompos şi cere timp. Dar asta am învăţat şi în vizita mea în orăşelul W. din Carolina şi în şederea mea la Londra. O fi complicată administraţia locală, dar ONG-urile, organizaţiile de caritate, asociaţiile de afacerişti, chiar şi manifestanţii zgomotoşi şi enervanţi stau cu ochii pe oamenii ăia.

Instituţiile singure nu fac mare lucru, indiferent de cum sînt aşezate pe hîrtie. Mai important este să stea cineva cu ochii pe ei. Să facă cineva scandal pentru parcuri (cum am început deja). Să facă cineva scandal pentru monumentele istorice (cum am început deja). A făcut cineva scandal pentru pistele de biciclişti. Acum mai trebuie nişte scandal pentru ca autorităţile să amendeze şoferii care parchează pe ele. Acesta este sfatul meu: mergeţi la vot, dar, mai ales, faceţi şi ceva scandal.

Cristian GHINEA

PUBLICITATE

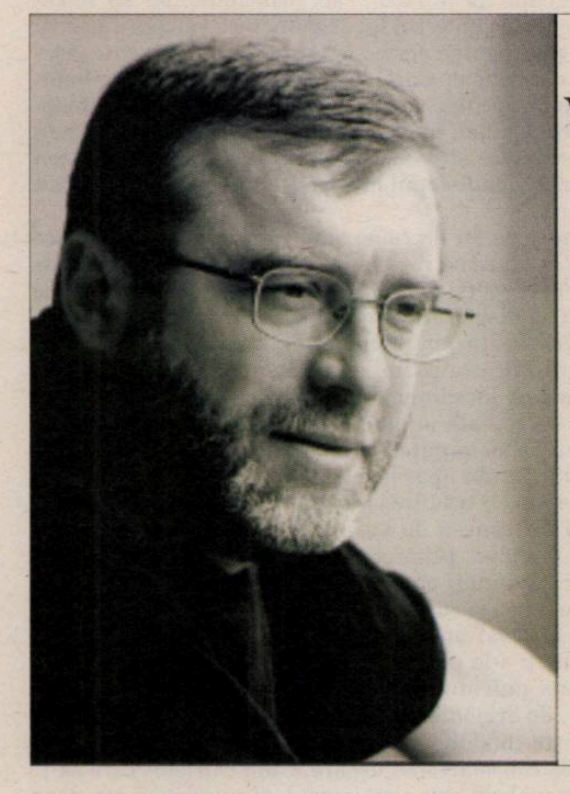

Viața bate teatrul?

În fiecare vineri la RFI România, dramaturgul Matei Vişniec vă propune cronica insolită.

O puteți citi şi pe www.rfi.ro

PUBLICITATE

Cea de-a XI-a ediţie a Bienalei de Arhitectură de la Veneţia

În septembrie – noiembrie 2008 se va desfăşura cea de-a XI-a ediţie a Bienalei de Arhitectură de la Veneţia sub genericul *„Out there. Architecture Beyond Building“*. Bienala de Arhitectură din acest an va prezenta instalaţii „site specific“, manifeste, peisaje şi scene ale unei arhitecturi care merg dincolo de construcţia propriu-zisă. Va fi prezentată şi arhitectură experimentală din toată lumea şi se vor sublinia aspectele experimentale venite din practica curentă.

Comisarul expoziţiei din acest an de la Veneţia va fi arh. Marcu Marius Lăpădat.

Concursul de soluţii pentru selecţia proiectului ce va reprezenta România în acest an la Bienala de Arhitectură de la Veneţia va fi organizat de Uniunea Arhitecţilor din România împreună cu Ordinul Arhitecţilor din România.

Concursul avînd ca temă *„Out there. Architecture Beyond Building“* are ca scop alegerea proiectului şi a echipei care va organiza şi amenaja Pavilionul României la Veneţia 2008. La procedura de selecţie pot participa persoanele avînd calitatea de autor în sensul Legii nr. 8/1996 privind drepturile de autor şi drepturile conexe, cu modificările şi completările ulterioare. Lucrările de concurs (în format A3) vor trebui să ilustreze tema anunţată dintr-o perspectivă românească şi să precizeze totodată modalitatea de concretizare în spaţiul pavilionului (sau în vecinătatea acestuia). Sînt încurajate formule de exprimare care apelează la noile media.

Responsabilităţile cîştigătorilor concursului vor fi:

- Să propună un concept inovativ, atît din punct de vedere al conţinutului cît şi al modului de expunere al Pavilionului României din cadrul Bienalei de Arhitectură de la Veneţia, 2008.
- Să propună un vicecomisar care va colabora cu comisarul numit.
- Să respecte condiţiile contractului pe care-l va încheia cu Ministerul Culturii şi Cultelor pentru transpunerea în realitate a conceptului expoziţional.

Propunerile se vor transmite pînă la data de 12 mai 2008 la Uniunea Arhitecţilor din România, str. Demetru Dobrescu nr. 5, sect. 1, Bucureşti, tel/fax: 3156073.

Pentru informaţii suplimentare, vă rugăm să scrieţi la adresa: mbstudio@mbstudio.ro

Iaromira POPOVICI

bazar

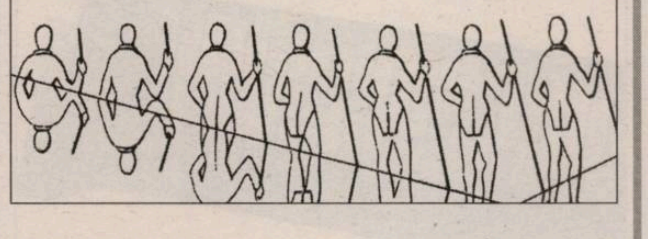

Grupuri şi legi

Se ştie şi se spune că, atunci cînd se adună, copiii de diverse vîrste pot deveni un grup destul de crud. Inocenţa lor caracteristică îi face, probabil, ca atunci cînd întreprind anumite acţiuni, printre care unele la adresa unor tovarăşi de-ai lor, să le ducă pînă-n pînzele albe. Această dedicaţie a întreprinderii, asociată cu o mai mare putere de a imagina utopii şi de a crede în ele, poate face ca grupurile de copii să devină dacă nu periculoase, măcar ameninţătoare în anumite situaţii. (Periculoşi devin atunci cînd măcar unul din grup trece dincolo de limita normalităţii, în cea a patologicului, şi acestea nu sînt întîmplări obişnuite.) Ameninţători sau neplăcuţi pot fi însă mai des: e suficient ca unul dintre ei să vină cu o idee năstruşnică, să aibă calităţi persuasive, şi gata... ideea a prins, iar ceilalţi nu numai că o pun în practică, ci o şi repetă cu obstinaţie.

Ceva de felul acesta mi s-a întîmplat cînd eram mică la Cumpătu: una dintre fete era vădit supraponderală. Altfel, nu era o fată rea sau o tovarăşă neplăcută. Copiii ceilalţi erau problema: aparent educaţi, toţi progenituri de intelectuali, strigau după ea: „Grăsana!“ – şi chiar aruncau cu pietre în direcţia ei, cînd ne aflam în poiană. Nu-mi aduc aminte să se fi întîmplat să o nimerească, dar gestul în sine era suficient...

Pe strada bunicului meu, făceam parte dintr-un grup de copii care se întîlneau în fiecare după-amiază şi, în general, jucau „faţea“. Erau două surori gemene, un băiat grăsuţ cu sora lui mezină, şi, uneori, un puşti blond cu vreo 5 ani mai mic. Băiatul rotofei nu era nici prea inteligent, nici prea simpatic. Dar cu toate acestea, poate pentru că era masculul cel mai copt din „haită“ sau fiindcă, pur şi simplu, deţinea necesara doză de şmecherie instinctivă, devenise liderul neoficial al găştii. (Conducătoarea reală era, de fapt, una dintre cele două surori, cea slăbuţă, o fată cu inteligenţă, creativă, şi curajoasă.) Eu mă situam pe undeva la mijloc, într-o poziţie suficient de confortabilă încît să nu „mă pun“ la faţea. Se puneau, cel mai des, ori juniorii, ori cealaltă soră, moralmente cu nimic mai prejos decît oricare dintre noi, ba dimpotrivă, dar nu destul de abilă în mînuirea celorlalte aparenţe necesare supravieţuirii, şi mai uşor de manipulat.

În taberele în care am ajuns, ceva mai mare fiind, un pic mai tîrziu, se întîmplau lucruri relativ asemănătoare: se crea un grup care, la vremea aceea, mi se părea de sălbatici, dintre băieţii mai mari şi mai curajoşi şi fetele mai fără scrupule, care făceau farse, nopţile, celor consideraţi mai-mici şi mai fraieri (îi mînjeau cu pastă de dinţi etc.).

Nu m-am implicat niciodată în vreuna dintre incursiunile nocturne puse la cale la adresa celor mai slabi. Nu neapărat dintr-un ascuţit spirit justiţiar, ci pentru că îmi displăcea în mod real acest tip de tratament: unul egoist, care să nu ţină seama în nici un fel de dorinţele sau măcar de reacţiile celorlalţi, ci doar de ale tale – ale subiectului – şi atît.

Nimeni nu se gîndea vreodată, în mod serios, că persoanele în a căror cameră pătrundeai noaptea se puteau speria, ba chiar puteau face un şoc sau un atac de la sperietură. Ceea ce conta era să-ţi iasă farsa şi să ieşi din toată povestea *a good sport*.

Am deschis toată discuţia pe de o parte pentru că, în opinia mea, grupurile de acest tip se identifică, în anumite puncte, cu publicul culturii populare, sub forma ei de manifestări stradale, carnavaleşti etc.; şi, pe de alta, pentru că recent, în perioada de maturitate, un grup de colegi mi-au făcut o farsă asemănătoare: într-un conac care se ştia bîntuit, au venit la geamul meu şi s-au jucat de-a fantomele. În timp ce se agitau harnici la fereastra rămasă închisă (am înţeles că cea mai înţeleaptă cale de a le da peste nas era să nu le fac jocul şi să-i ignor), am cugetat la toate acestea şi la multe altele pe lîngă (ajungînd la o inevitabilă concluzie, atît de previzibilă încît nu mai are rost s-o menţionez).

Teodor BACONSKY

turn înclinat

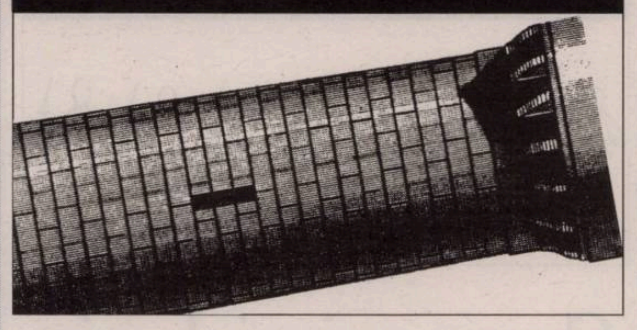

Ecrane

Dacă vorbim despre creştinism, dacă aproape două miliarde de pămînteni îl trăiesc, spre a-l proiecta către viitoarele generaţii, este pentru că Evanghelia a fost continuu transmisă în Biserici, denominaţiuni, grupări, asociaţii, dar mai ales în case, de la bunici către nepoţi, de la părinţi către copii... Creştinismul statistic e un instrument mort. Demografia confesională, cu hărţile şi graficele sale, înşală sau doar construieşte imagini abstracte, viziuni care se iau drept fapte. Creştinismul real, ca orice experienţă vie, presupune infinite micro-istorii: o explozie de poveşti personale, de convertiri şi căderi, asalturi naive, replieri înţelepte, crize şi surprize... Nici o ştiinţă umană nu poate cuantifica acest du-te-vino secret, palpitant, tumultuos. Şi tocmai aici se concentrează vitalitatea transmiterii spirituale: în perpetuarea speranţei, în aşteptarea mîntuirii, ca eliberare şi bucurie a dreptăţii adevărate. Nimic nu rezistă uzurii temporale fără taina Predaniei de la om la om, asumată „apostolic", dincolo de barajele instituţionale. Amvonul ar fi gol şi mut fără glasul lăuntric al celor botezaţi. Biserica văzută ar fi pustie fără altarul dinăuntrul celor care-şi caută cu febrilitate Domnul.

De-a lungul fiecărei epoci marcate de suflul Noului Testament (cu dubla lui faţă, între Bunăvestire şi Apocalipsă), mecanismul pe care-l descriu s-a „mulţumit" să funcţioneze, cu naturaleţea inexplicablă a miraculosului. Naraţiuni intime, folclor, amintiri personale, mărturisiri exemplare şi contagioase s-au îmbinat cu oportunismul alinierii sociale, de care depinde pătrunderea descendenţilor „în rîndul lumii". Suma unor asemenea difuze cunoştinţe a reuşit să păstreze mesajul lui Christos în limitele înţelegerii şi ale creativităţii sănătoase. Ea este, pentru prima dată, în pericol mortal. Nu mă refer aici la ameninţarea persecuţiilor (deşi mulţi creştini vieţuiesc nesigur, mai ales din cauza ofensivei islamice). Nici la ameninţarea secularismului care-şi arogă, prin lupa occidentalismului democratic, pretenţii globale. Mă refer la evidenţa că Internetul, prilej de universalizare a leneviei intelectuale, pulverizează *apostolatul intim* de care vorbeam. Deşi pare să privatizeze cunoaşterea (aşa cum Reforma protestantă privatizase Decalogul), web-ul – şi practicile culturale pe care le generează – juxtapun virtual şase miliarde de solitudini obiectivate. Te poţi lega de alţii, de toţi cei pe care-i preferi, dar rămîi singur dinaintea computerului. E aici o limită tehnică şi o limită a tehnicii. Dacă s-ar fi inventat o reţea tridimensională, senzorială, translucidă emoţional, telepatică, unitivă, atunci realitatea dislocată a Netului ar fi clonat, fără urmări psihologice (şi cu atît mai puţin metafizice), realitatea „tradiţională" de care omul s-a învrednicit pînă acum. Aşa însă, părăsim comunitatea (familială, profesională, amicală) în favoarea ipsaţiunii exhibiţioniste. Omniprezenţa propriului egoism, permanenta expunere de sine în vitrina unei alterităţi instrumentalizate ca „public": iată lotul nostru în era cibernetică.

Consecinţa respectivei ficţionalizări a persoanei este (în termenii recent avansaţi de René Girard) o tot mai acută separaţie între Sacru – ca orizont al violenţei – şi Sfinţenie – ca orizont al violenţei sublimate. Sacrul poate legitima orice derivă, inclusiv regresul spre teologia nominalistă a politeismului antic. Star-sistemul? Idolatrie regăsită, deodată cu mistica „mărcii", fetişizarea „tendinţei" şi banalizarea agresivităţii în imaginarul jocului video... Orice se poate face din orice, dacă insul se mărgineşte la aparatura sacraliza(n)tă a tehnologiei. La polul opus, sfinţenia cere travaliu-de-o-viaţă, asupra vieţii, în interacţiune cu alţii, pentru ceilalţi. Dacă sfinţenia se risipeşte ca model imediat şi posibilitate mereu deschisă, atunci Revelaţia se preface în Informaţie. E ceea ce se întîmplă deja, pe toate ecranele în care ne oglindim.

Anca MANOLESCU

Tibetul şi compasiunea

Sus, pe clădiri-simbol ale Franţei şi Americii, pe Notre-Dame, pe Tour Eiffel şi pe Golden Gate, drapele cu cercurile olimpice transformate în cătuşe. Iar pe jos, flacăra olimpică stinsă ori pitită în autobuzul de securitate, condusă din ce în ce mai pe ascuns prin lume, de teama manifestaţiilor de protest la adresa Chinei. Parlamentari, oameni de cultură, gazetari demonstrînd alături de militanţii pro-tibetani; preşedintele Sarkozy condiţionîndu-şi prezenţa la deschiderea Jocurilor Olimpice de liberalizarea politicii chineze în Tibet; preşedintele Bush declarînd că merge acolo ca să ceară dialogul între regimul de la Pekin şi Dalai Lama. Ceea ce trebuia să fie un parcurs internaţional virat în beneficiul regimului comunist al Chinei s-a transformat într-o manifestare tot atît de spectaculoasă împotriva ocupării, vechi deja de o jumătate de secol, a Tibetului şi riscă să devină, potrivit ziarului *The Independent*, „un traseu al ruşinii". Cei 30.000 de ziarişti care vor fi prezenţi la Jocurile Olimpice vor izbuti cu siguranţă să spargă faţada mediatică a unei politici de tip sovietic, care îmbină, într-o egală brutalitate, autoproslăvirea şi calomnierea, dacă nu pur şi simplu anularea, celui reprimat. Vor pune întrebări şi vor primi mărturii, aşa cum s-a întîmplat de curînd la Lhassa ori la Xiahe, în vestul Chinei, unde cîţiva călugări buddhişti, ieşind din mînăstire, au traversat în fugă piaţa pentru a se adresa unui grup de jurnalişti strict încadraţi de forţele de ordine. „Nu se va arde oare China cu flacăra olimpică?" – se întreabă publicaţia *Time*.

Compasiunea occidentalilor pentru Tibetul invadat în 1959 nu a obosit, ci foloseşte, iată, evenimentul simbolic pe care invadatorul crezuse că îl poate gestiona exclusiv în favoarea sa. E drept că această compasiune are bune raţiuni de a rămîne trează. O întreţin în primul rînd duritatea şi caracterul sistematic al represiunii într-un teritoriu unde ceea ce noi numim religie marchează fiecare act al vieţii individuale şi comunitare. În ciuda terorii, a distrugerilor şi a desfiinţărilor de mînăstiri, a încarcerărilor şi a condamnărilor la exil, practica religioasă nu a putut fi dislocată. Dovadă o imagine din 2001, după ce puterea a fost silită să admită din nou manifestările de credinţă. În pustiul de pavaj al unei pieţe din Lhassa, pe fond plumburiu de blocuri comuniste, un pelerin lungit parcurge cu trupul lui, prin succesive prosternări, drumul spre sanctuar. În martie 2008, au reizbucnit de altfel în tot Tibetul şi chiar în centre universitare din China manifestaţii soldate cu morţi.

Compasiunea occidentalilor e întreţinută apoi de prestigiul spiritual al unei tradiţii care *pune în practică* ceea ce doctrina ei fundamentează prin savante speculaţii metafizice: universala compasiune. În recentul cuvînt prin care Dalai Lama îşi exprimă poziţia faţă de conjunctura actuală, generozitatea şi realismul se îmbină cu o fineţe spirituală absolut stranie pentru lumea condusă de forţă în care trăim.

„Cred că tibetanii nu ar trebui să împiedice prin nimic desfăşurarea Jocurilor. E legitim ca ei să lupte pentru drepturile şi libertăţile lor, dar pe de altă parte, ar fi iluzoriu şi zadarnic să întreprindă ceva care ar stîrni ura în spiritul chinezilor. Ar trebui, dimpotrivă, să întărim în inimile noastre încrederea şi respectul pentru a crea o societate armonioasă, la care nu vom ajunge prin forţă şi intimidare... Sînt convins că vom învinge urmînd calea non-violenţei."

Ca un şef spiritual izgonit de 50 de ani din ţara lui, asistînd în tot acest timp la martirizarea poporului său, să păstreze neabătut un discurs în care compasiunea e la fel de intensă ca şi seninătatea faţă de toţi oamenii pare pentru lumea noastră aproape suprafiresc. Ca forţa brută să fie respinsă cu aceeaşi hotărîre pe scena istoriei şi înăuntrul inimii e aproape un miracol, căci principiile par să se coboare într-adevăr din cerul lor şi să lucreze sub ochii noştri: în politică, ca şi pentru perfecţionarea omului lăuntric, aşadar în chip universal. Ca Dalai Lama să îşi declare hotărîrea de a lucra pentru un Tibet cu statut de netă autonomie, *în cadrul* Chinei, ţine de o gîndire liberă în aceeaşi măsură de resemnare şi resentiment. Neîndurătorul examen al imediatului, buddhismul lui Dalai Lama îl trece cu o rară superioritate.

Dar despre ce fel de compasiune şi de seninătate este vorba aici? În stare să reziste la ororile istoriei şi la catastrofele fiecărei vieţi, ele sînt atitudini dificil de obţinut fiindcă tind să disloce individul din orizontul său familiar, să îi amplifice fiinţa, smulgînd-o condiţionărilor curente şi, pînă la urmă, oricăror condiţionări. Pentru Buddha, a trata suferinţa umană înseamnă a-i depista cauzele *ultime* şi a le reteza. Nu o greşeală anumită sau hazardul, nu răutatea celuilalt sau crimele puterii sînt rădăcinile nenorocirii, ci unanima alipire de aparenţe, de „curentul formelor". În realismul ei, nici o tradiţie spirituală nu gîndeşte căutarea sensului şi eliberarea de suferinţă într-un orizont strict omenesc şi mundan, primindu-şi soluţia în planul de fiinţă unde sîntem obişnuiţi să ne mişcăm. Boddhisattva – cel în care compasiunea şi cunoaşterea îşi ating vîrful – îşi amînă intrarea în *nirvana* nu numai din compasiune pentru toate fiinţele, pentru a le uşura eliberarea. O face şi pentru a-şi anula ultima pulsiune individuală, setea *lui,* ca entitate *particulară,* de armonie şi de *nirvana,* pentru a depăşi ceea ce se numeşte „buddha-pentru-sine". Creştinismul nu propune, nici el, consolări mai uşoare. Cînd Christos cere să-ţi iubeşti aproapele şi chiar vrăjmaşul, el nu urmăreşte doar să instaureze o morală nobilă, liberă de mecanica plăţii şi a răsplăţii. Urmăreşte în primul rînd să actualizeze în fiinţa umană dimensiunea ei *universală*. Cel puţin aşa interpreta Meister Eckhart cuvintele christice. Cîtă vreme nu resimţi interesele şi destinele celorlalţi în acelaşi mod cu ale tale, nu te afli, spunea el, într-o atitudine cu desăvîrşire dreaptă: fiindcă *particularul* tău, viziunea ta particulară oblitează universalul din adîncul fiecărei fiinţe. În aceste condiţii, chiar căutarea lui Dumnezeu riscă să arunce asupra Lui o umbră limitativă. Îl gîndeşti pe el, Universalul concret însuşi, „ca pe o lumînare de care te serveşti pentru a căuta altceva", de ordin particular. Iar reducîndu-l pe El la un asemenea statut, adumbreşti şi realitatea creaturii. Căci fără rădăcina ei, cuprinsă în Universalul divin, spune Meister Eckhart – în concordanţă de altfel cu buddhismul –, creatura este neant pur.

Animaţi de dimensiunea universală din adîncul lor, sfinţi sau mistici ai tuturor tradiţiilor au dorit să se dea pe ei înşişi drept „jertfă de substituţie" pentru nenorocirile oamenilor, să stingă focul infernului cu lacrimile lor de compasiune; au vorbit despre o „milă infinită". Dar ea viza creatura în destinul ei complet, cu traseul ei terestru şi cu participarea ei la Realul absolut care o dezmărgineşte. Noi, oameni comuni, presimţim ceva din această dezmărginire atunci cînd ne copleşeşte suferinţa unei fiinţe apropiate sau cînd, în legătură cu suferinţele îndepărtate ale tibetanilor, auzim un discurs precum cel al lui Dalai Lama.

PUBLICITATE

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

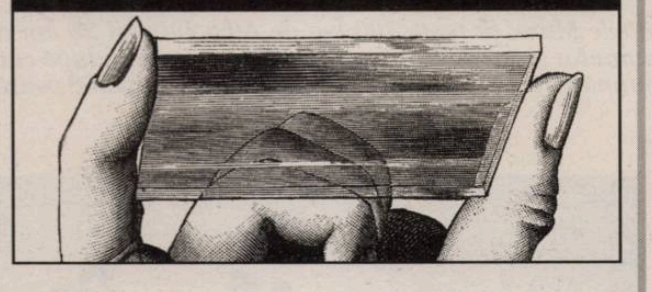

Repetenţi la limba română

În trecut, exprimarea îngrijită era una din mărcile prin care clasele din vîrful societăţii se diferenţiau de „prostime". Să ne amintim de *My Fair Lady* (sau, mă rog, de *Pygmalion*-ul lui George Bernard Shaw): pentru a intra în „lumea bună", nu era de ajuns ca Eliza Doolittle să îmbrace rochii elegante, ci trebuia în primul rînd să înveţe să se exprime corect.

Ei bine, la noi s-a pierdut de mult grija pentru limba română şi s-a ajuns în situaţia în care chiar şi primii oameni ai ţării, cei care ne conduc, să fie certaţi cu gramatica. Pe de altă parte, mulţi dintre ei fac paradă de patriotism, dar „uită" că una dintre formele de exprimare a patriotismului este să vorbeşti corect limba ţării pe care zici că o iubeşti atît de mult.

În situaţia aceasta, faptul că televiziunea a ajuns şi ea să fie agramată nu ar trebui să ne surprindă deloc. Partea proastă e că televiziunea formează modele, iar acestea au o influenţă covîrşitoare asupra publicului. Auzi tot timpul la televizor „butelíe", „omul care l-am văzut" sau „eu, ca şi politician" şi începi să te obişnuieşti cu acest fel de a vorbi şi să consideri că aceasta este normalitatea. Repetată de multe ori, stridenţa ajunge să nu mai zgîrie deloc timpanul şi să fie adoptată de toată lumea.

Aşa stînd lucrurile, iniţiativa Consiliului Naţional al Audiovizualului de a monitoriza, cu ajutorul Institutului de Lingvistică, felul în care se vorbeşte la televizor sau la radio nu poate fi decît lăudabilă. De curînd, au fost date publicităţii rezultatele acestei monitorizări, pentru perioada 1-21 martie 2008. După cum se precizează în raportul final, „s-a renunţat cu totul la ascultarea/vizionarea emisiunilor care se autoprezintă ca fiind de divertisment" şi s-au monitorizat numai emisiunile „serioase". Cu toate acestea, recolta a fost la fel de bogată ca alte dăţi.

De exemplu, cei de la Institutul de Lingvistică au întîlnit în continuare foarte multe cazuri de folosire a pronumelui relativ „care" fără prepoziţia „pe", atunci cînd acesta are funcţia de complement direct („Eu vă mai dau o soluţie **care** ar trebui s-o verific" – Radu Moraru, B1, 17.03; „Aceste cazuri **care** noi le tot scoatem" – Radu Moraru, B1, 19.03; „Prin intermediul miniştrilor **care** i-am avut în guvernul Tăriceanu" – Radu Tudor, Antena 3, 11.03; „preţurile **care** le puneau ei în plus" – Radu Soviany, Realitatea TV, 6.03; „sînt multe lucruri **care** presa le ignoră" – Stelian Tănase, Realitatea TV, 21.03). Sau adverbul „decît" în contexte afirmative (de tipul „Am decît zece lei."). Sau conjuncţia „şi", parazitară după prepoziţia „ca". Sau topica greşită a adverbului „mai" („Mai vă menţineţi argumentaţia?" – moderatoarea emisiunii *Fabrica*, Realitatea TV, 14.03). Sau o bogată ofertă de pleonasme: „*detalii şi multe alte amănunte* în cîteva minute" (PRO TV, 6.03), „A găsit poşeta abandonată, *dar însă* era goală." (Antena 1, 19.03) etc. Sau dezacorduri: „*e* destul de evidente mişcările partidelor" (Corina Drăgotescu, Realitatea TV, 10.03). După cum se vede, cei vinovaţi de siluirea limbii sînt chiar formatorii de opinie sau „oamenii de condei".

Şi mai grav – pentru că, după cum ştim, *scripta manent* – este că multe dintre textele care apar la televizor par scrise de elevi repetenţi în clasele primare. Citez din raportul Institutului de Lingvistică: „În textele scrise (titrări, *crawl*-uri) apar în continuare nepermis de multe greşeli de ortografie şi de punctuaţie. Cele mai grave erori de ortografie privesc folosirea cratimei: absenţa – „şi *ma* lovit" (Prima, 21.03) – sau introducerea eronată a acesteia – „*Lăsa-ţi*, domnule, să vadă cum e aici!" (Antena 1, 11.03); „*Lăsa-ţi* gura!" (Antena 1, 11.03); de asemenea, scrierea secvenţei finale *i/ii/iii*: „*copii* săi" (TVR 1, 7.03); „banii *noştrii*" (Antena 1, 11.03); „angajaţii *noştrii*" (Antena 1, 19.03)."

Prin urmare, în loc să rîdă de „almanahe" şi de „succesuri", jurnaliştii noştri ar trebui să mai dea cîte o raită pe la şcoală, să asiste la orele de limba română din clasele mici.

Lucian POPESCU

„*Quality*" se vinde mai bine pe Internet?

Pe blogul unui tînăr jurnalist american apărea săptămîna trecută o caricatură ce înfăţişează un vapor gata să se scufunde, iar alături se poate vedea o barcă de salvare, plină de pasageri înspăimîntaţi. Pe vapor scrie *USS Print,* iar pe barca de salvare *News Online.* Caricatura nu este prea reuşită grafic (vezi journalistopia.com), însă ea surprinde destul de bine o stare de spirit din rîndul jurnaliştilor de peste Ocean, îngrijoraţi că îşi vor pierde slujbele sau că vor cîştiga mai puţini bani decît înainte, în urma scăderii tirajelor şi implicit a bugetelor de publicitate pentru ziarele tipărite.

Dezbaterile privind viitorul presei, dispariţia jurnalismului *hard,* a presei de investigaţii, discuţiile şi lamentările pe marginea funcţiei sociale a jurnalismului de calitate au reizbucnit de vreo două luni pe sute de bloguri de ziarişti. De data aceasta însă, mulţi dintre ei se simt direct ameninţaţi, iar tonul a devenit mai personal.

De pildă, pe site-ul Online Journalism Review se putea citi luna trecută mesajul unui ziarist „veteran", îngrijorat de faptul că jurnalismul va deveni iarăşi o muncă prost plătită, iar tinerii jurnalişti nu vor mai avea nici timpul, nici resursele necesare realizării unui material de presă de calitate.

Starea aceasta de spirit este alimentată şi de un raport al NAA *(Newspaper American Association),* apărut la sfîrşitul lunii martie. Conform acestuia, în 2007 s-a înregistrat cea mai mare scădere (9,4%) a veniturilor din publicitate pentru ziarele tipărite, din 1950 încoace, de cînd asociaţia a început să măsoare veniturile din publicitate. Un declin asemănător a mai avut loc în 2001 – o scădere de 9%.

În schimb, veniturile din publicitatea online au crescut cu 18,8% în 2007, comparativ cu 2006, ajungînd la 7% din totalul veniturilor din publicitate ale ziarelor din Statele Unite (5,7% în 2006). Însă, aşa cum arată mulţi jurnalişti sau analişti, este vorba de o creştere insuficientă pentru a produce speranţe întemeiate privind viitorul ziarelor, ea fiind mai mică decît creşterea din 2006.

Situaţia este atît de proastă, încît s-a ajuns să fie propuse tot felul de ajutoare, inclusiv de la stat, pentru a susţine jurnalismul de calitate. Alţii, cum ar fi jurnaliştii de pe blogurile Britannica (www.britannica.com/blogs), sînt pur şi simplu sceptici, recunoscînd că nu există nici o soluţie şi cîţiva reiau spusele din 2006 ale lui Martin Nisenholtz, şeful ediţiei Web a *The New York Times:* „Cum să creăm conţinut de înaltă calitate într-o lume în care agenţiile de publicitate nu vor să plătească decît la *click,* iar consumatorii nu vor să plătească deloc?". Răspunsul unui reputat blogger şi ziarist, Nicholas Carr: „Nu putem."

În România, dacă privim cifrele furnizate de BRAT pentru sfîrşitul anului 2007, situaţia nu pare a fi mai roz şi se vorbeşte de mai mult timp de posibilitatea ca unul sau două cotidiene importante să renunţe la ediţia tipărită, concentrîndu-se exclusiv pe ediţia online, pentru a-şi limita pierderile. Dacă s-ar întîmpla aşa, s-ar putea ele susţine? Ar fi barca ştirilor online o salvare?

La o primă privire, s-ar putea spune că nu. Cel puţin nu păstrînd mare lucru din ceea ce sînt ele astăzi. De exemplu, ediţia pe hîrtie se citeşte altfel decît ediţia online şi, în consecinţă, ediţia online va trebui să adopte alte politici şi strategii editoriale decît pînă acum, pentru a creşte în trafic. E dificil de spus care anume. Pînă acum nu s-a inventat o reţetă sigură a succesului pe Internet, dar ideal ar fi ca ziarele să-şi aloce timp şi bani pentru a experimenta, iar jurnaliştii să se adapteze noilor media şi tehnologii. Cîţi dintre jurnaliştii români îşi promovează singuri articolele pe Internet, cîţi au bloguri sau pagini personale pe diferite reţele sociale, cîţi frecventează forumurile de specialitate din România – unele foarte *„quality"?*

Îndrăznesc totuşi să afirm, chiar dacă sună paradoxal, că în România jurnalismul *quality* are o şansă mai bună pe Internet decît pe hîrtie.

Acum, ediţiile tipărite ale ziarelor *„quality"* par să concureze mai degrabă cu tabloidele decît să se concureze între ele. E uşor de remarcat că toate au din ce în ce mai multe subiecte *„soft"* şi sînt pe an ce trece mai lipsite de atitudine. În timp ce demarcaţia între tabloid şi *quality* se estompează, cumpărătorul este din ce în ce mai puţin dispus să plătească pentru altceva decît pentru „divertisment". Vrînd, nevrînd, ediţia online a ziarelor reflectă ediţia tipărită – cu „de toate", pentru toată lumea. Dacă ar renunţa la ediţia tipărită, publicaţiile *quality* n-ar mai fi nevoite să concureze tabloidele şi s-ar putea adresa doar unui public avizat şi cu venituri peste medie – favoritul publicitarilor de pretutindeni. Ar obţine, în cel mai rău caz, tarife mai bune la publicitatea online, dacă nu o sporire substanţială a lor.

S-ar putea să nu fie clar felul în care funcţionează principiul acesta pe Internet – a avea un public bine targhetat implică creşterea numărului de vizitatori şi a veniturilor din publicitate –, dar închipuiţi-vă că site-ul Realitatea ar folosi în aceeaşi măsură ca şi televiziunea factorul 2G (Guşă şi Ghişe). Ar creşte sau ar scădea încrederea în informaţiile prezentate pe site?

PUBLICITATE

PUBLICITATE

PUBLICITATE

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Caravana Astra Film la Deva

Asociaţia culturală DevArt - Deva, în colaborare cu Astra Film Sibiu organizează, pe întreaga durată a anului 2008, proiecţii de film documentar, sub „brand"-ul Caravana Astra Film.

Gala de deschidere va avea loc vineri, 18 aprilie, ora 18,00. Va fi proiectat documentarul *La drum,* regizat de Dumitru Budrala, directorul Astra Film.

Plecarea caravanei va fi tradiţional însoţită de Sorin Apan şi Minisatul Sf. Andrei. Invitaţi speciali – Emil Hurezeanu, Cristian Tudor Popescu, Dumitru Budrala.

SATE EUROPENE

Horea (pre numele său străvechi Arada) este o comună din judeţul Alba, situată între Munţii Bihorului şi Muntele Mare, la peste 100 km de Alba Iulia şi 26 km de Cîmpeni. Ajungi aici pe DJ 108: drumul ce leagă Huedinul de Albac. Locuitorii se ocupă în prezent cu prelucrarea lemnului şi cu agroturismul, însă mai demult, după cum aveam să aflăm, aici se făcea minerit din greu. Atestată documentar pentru prima oară în 1733, localitatea devine comună în 1924 sub numele de Arada, iar din 1968 poartă numele Horea, eroul răscoalei de la 1784. Azi, localitatea este „sat european".

Stela GIURGEANU

Horea, un brand rural

Cum a devenit cultul, brand

După un drum lung, de la Bucureşti la Alba, mai faci încă unul foarte lung de la Alba la Horea. Un drum care pare nesfîrşit în lipsa oricărui indicator (boală veche, aproape cronicizată a drumurilor judeţene româneşti), un timp perceput extins şi prin nesiguranţa destinaţiei: ajungi – nu ajungi – şi, pînă la urmă, unde ajungi?

La un moment dat însă, farurile aproape că se izbesc de o plăcuţă fantomatică, apărută din te miri ce: un Sat european în mijlocul pustiului. Apoi lucrurile încep să se precipite: treci pe sub o Poartă Monumentală, un fel de arc de triumf rural, sculptat cu imagini de istorie, şi imediat dai de un alt simbol: o roată de lemn, şlefuită şi lăcuită, o roată mare şi frumoasă, Roata lui Horea. Etalarea simbolurilor continuă. Ajungi în mijlocul satului şi îţi dai seama că ai intrat într-un fel de fan-club Horea. Pentru că deşi satul nu diferă ca imagine prea mult de alte sate româneşti, elementele surpriză – o primărie şui, construită după modelul Casei Albe, un supermarket în toată regula, cu autoservire, coşuri de plastic şi pastă de ardei bulgărească – se îmbină cu un sentiment de mîndrie locală, intens trăită şi conştientizată: *aici* Horea este revoluţionarul în absolut.

Deşi eliminat din unele manuale de istorie, în satul moţilor de la poalele Bihorului, Horea a depăşit statutul de erou (respectat de mulţi alţii printr-un bust sau o troiţă serbată la răstimpuri), devenind deja un brand – e considerat un fel de Atatürk local. Portretul zugrăvit pe pereţii căminului cultural, sculptat pe uliţe, pictat prin casele oamenilor, îmbogăţeşte pereţii pensiunilor, ai magazinelor şi ai multor inimi bătrîne şi melancolice.

Cu 4x4 spre chef la Fericet

Însă în afara cultului spiritual pentru eroul naţional, aici mai domneşte un cult. Cel pentru maşinile 4x4. Nu din cauza snobismului sau a nivelului de trai, ci dintr-o simplă necesitate. Cînd plouă, noroiul face drumurile impracticabile, şi cum satele din împrejurimi sînt răspîndite pe dealuri, accesul nu s-ar putea face decît cu o maşină serioasă, „de bărbat", nicidecum cu una de „trotuar".

De aceea în dimineaţa comemorării a 223 de ani de la moartea lui Horea, am dat cu ochii, în primul rînd, de o sumedenie de jeep-uri adunate în jurul Porţii. Mai apoi, de oamenii din ele. Îmbrăcaţi de duminică, cei avuţi, în haine populare, frumos ţesute, ca o celebrare a vieţii, oficialii, în costume încinse de-a curmezişul cu panglica tricoloră şi soborul de preoţi, cu crucile şi lumînările.

După împărţirea oamenilor, a merindelor şi a vinurilor pe maşini (noi nimerind în maşina primarului, pe bancheta din spate, printre sticle şi mingi de fotbal – a căror trebuinţă aveam să o înţelegem mai tîrziu), purcedem la urcarea dealului spre Fericet (satul lui Horea). Iar drumul a justificat întru totul existenţa jeep-urilor. Strîmt, înecat în noroi şi în serpentine, abia îngăduie maşinilor să înainteze, încet, în şir indian, una după alta, cu primarul în faţă. Maşina se zdruncină, se hurducă, se ridică într-o parte, se lasă într-alta. Te ţii de ce nimereşti, te rogi să n-ai pană şi ai încredere în pasagerul din dreapta primarului (un ÎPS) şi în postul de radio al Patriarhiei, pe care încercăm să îl ascultăm, toţi – din respect şi nevoie – cucernici.

Printre munţi, o sfinţire şi nişte oameni

Pe dealul Fericetului te prinde fiorul unei clipe de veşnicie, clipa în care nu mai contează ratele de la bancă sau pantofii dispăruţi în noroiul halucinant. E o zi prea limpede, cu un cer prea de sticlă şi poţi vedea prea pînă hăt departe, ca să te mai intereseze dobînzile sau buna stare a pantofilor.

Însă microfoanele încep să bîzîie, clipa dispare şi-ţi aduci aminte de toate. Soborul de preoţi se încinge în jurul unei mese. Colaci înfipţi în sticle de bere, bucate aşteptînd sfinţirea. Deasupra lumii, un peisaj veşnic, în mijlocul oamenilor: *„Sfinţeşte-ne pe noi ce ne-am adunat azi în jurul acestui monument"*. Slujba începe, imnurile se ridică spre cer, trăgînd după sine mulţumiri şi rugăciuni.

Într-o parte, un puşti încearcă să facă ochi dulci unei puştoaice cu cozi împletite.

„...un ţăran cu o inteligenţă ieşită din comun. A făcut serviciul militar în Austria, unde a învăţat limba germană."

În spate, alţi copii se bat cu bulgări de zăpadă. Se trece la inaugurarea Casei Memoriale. Se dezveleşte bustul.

„Sfinţeşte, Doamne, acest bust..."

Din difuzoare izbucneşte, cu toţi decibelii demni de o manea de cartier, muzică patriotică. Se aduc coroane de flori. O băbuţă mărunţită de ani îşi scoate batista din buzunar. Îşi şterge ochii. O cheamă Rafira. O întreb de ce plînge. „Pentru că e tare frumos. Aici sus la noi nu vine niciodată aşa o petrecere frumoasă. Aici se face doar parastasul, pe urmă se mută în centru. Azi avem şi noi pentru prima dată şi biserică şi muzică şi mîncare. E ca de Crăciun."

Apoi, femeile îşi pun şorţurile. Unele amestecă balmoşul (un fel de mămăligă fiartă în smîntînă), altele împart aperitivele: gogoşi şi cozonaci. Bărbaţii cu ulcele de pămînt în mînă dezbat soarta omenirii. Într-un cort separat e masa pentru preoţi şi oficiali. Cheful se încinge, lăutarii cîntă de mama focului. Se trece la platouri cu mezeluri de tot felul, brînzeturi şi, cum sîntem în post, sărmăluţe cu orez.

Mai într-o parte, cîţiva copii au încins un meci de fotbal în toată regula (înţelegem de ce primarul avea mingi în maşină).

Directorul şcolii

„Sînt copii buni." Stă sprijinit de un gard, pe o piatră iţită din noroi şi îi priveşte. E profesor de „limba aritmetică", director din 2005. „Am predat 18 ani în această şcoală şi pot spune că mai mult de 40% dintre elevii noştri reuşesc la licee foarte bune din Cîmpeni, Alba Iulia sau Abrud... Din păcate, puţini se mai întorc... zona nu le oferă mare lucru." Despre oful celor din Horea, faptul că multe manuale de istorie l-au exclus pe revoluţionar... „copiii de aici ştiu foarte bine cine a fost Horea. În fiecare an se întîlnesc pe dealul acesta să evoce evenimentul." Observ: copiii sînt

© R. Avram

foarte cocheţi, „în pas cu moda"... a depăşit „moda" vestimentaţia? „Nu sînt încă atît de emancipaţi, nu avem probleme comportamentale. Buna creştere încă rezistă."

Scriitorul

Ioan Costea e într-un fel scriitorul satului. „Sînt deja la a treia carte" – ne spune despre *Misterele Horei*. Nu e istoric, ci inginer silvic, dar consideră aceasta un atu. "N-am obligaţia să respect programele istoricilor. E o eliberare de jugul metodologic. Dintr-un om poţi face un specialist, dar dintr-un specialist e mai greu să faci un om." Cartea sa încearcă să identifice exploatarea aurului cu ajutorul mercurului. „Mercurul apare mult în descîntecele locale ca «argint viu»". A fost folosit aici pe scară largă pentru a săpa vîna de aur din munţi. În timp, urmăriţi de autorităţi, locuitorii au mascat şteampurile, îngropînd meşteşugul. „Mi-e teamă că acelaşi lucru îl fac şi intelectualii de azi. Cu o oarecare perversitate încearcă să oprească moţul să-şi facă activităţile din timpuri străvechi." Roşia Montana? „Intrăm într-o lipsă de alternativă fără să fie cazul. Sînt resurse care trebuie exploatate, însă oamenii care au prestigiul sărăciei găsesc întotdeauna motive să îi facă şi pe cei care ar avea şansa îmbogăţirii să rămînă săraci."

Ultimul descendent al lui Horea

Se distinge prin atitudine. Fizic, faţa prelungă, ochii albaştri. O vorbă dulce, dar apăsată. O anumită revoltă şi puţină melancolie. „Lui Horea nu i se dă însemnătatea pe care o merită. E mai preţuit de istoricii străini. Noi povestim mai mult despre Mihai Viteazu, despre Carol, dar nu şi despre eroii reali şi valabili ai istoriei noastre. Horea a luptat efectiv pentru oameni, nu a avut nevoie de favoruri sau faimă. Şi nu spun asta pentru că sînt descendentul lui. Dar am un fel mai justiţiar de a fi. Sîntem un popor care nu îşi cinsteşte eroii."

...Petrecerea e în toi. Soborul de preoţi a plecat, iar la masa lor ne-am aciuat noi. Ridicînd, ce e drept, cîteva sprîncene. Nu se prea face să stai acolo. *Sîntem atacaţi de un mesean. Dacă sîntem de la Bucureşti, sîntem ţigani, iar dacă ţinem cu Băsescu, nişte inculţi. Ne caracterizează tranşant şi fără drept de apel, în timp ce un consătean se prăbuşeşte sub povara vinului, printre mese. Cîţiva se reped să-l ajute. De afară, un huruit nedesluşit. Un sătean cu chef de viaţă se urcase în tractor şi dărîmase gardul din jurul casei memoriale. Oamenii rîd, el rîde.*

Doar mai departe o băbuţă urcă lăcrimînd, încă emoţionată, spre căsuţa ei, cu o bocceluţă cu merinde într-o mînă şi cu o carte de vizită primită de la o jurnalistă, în cealaltă. I-a promis că vine la vară să o vadă. Pînă atunci îi va pune cartea de vizită la locul de rugăciuni. Serbarea asta a fost cea mai frumoasă din viaţa ei.

© R. Avram

Iaromira POPOVICI

Primarul, Dîmbul lui Gîf şi horenii

Primarul din comuna Horea, **Cornel Olaru,** nu este un personaj tipic. Nu e doar un admirator declarat al lui Bill Clinton (a cărui sculptură în lemn o are în biroul său, intitulat Camera ovală...), ci şi un om direct, de acţiune, care spune lucrurilor pe nume. Deja la al treilea mandat, pentru care a candidat, în continuare, ca independent, dl Olaru este chiar iubit de săteni (din cei cu care am stat de vorbă, nimeni nu l-a vorbit de rău); şi el, la rîndul său, mărturiseşte că cel mai bine se simte între oameni. Tehnician silvic de profesie, apoi absolvent de Drept, pe vremea cînd a început să candideze la Primărie (în 1996) Cornel Olaru era om de afaceri: „agent economic privat, am avut o firmuliţă. Lucrasem în comerţ, am deschis un magazin, un restaurant... Cînd am intrat în funcţie, cîştigam, legal, cît toţi primarii din judeţul Alba. Furnizam material lemnos, măcinam grîu, tăiam geamuri...". Ideea candidaturii a preluat-o într-o doară: „a fost a unor bătrîni, unul din Matişeşti şi altul din Fericet. Mi s-a părut o joacă, o jucărie şi-am zis hai să intru şi eu în jocul ăsta, mai ales că vedeam atîta luptă şi bătaie pentru a fi primar. Am fost independent. Am candidat şi m-au ales din primul tur, cu 66%".

Odată devenit primar, a preluat postul cu naivităţile omului venit din alte domenii: „Eu credeam că Primăria are o casă de fier plină cu bani, şi merge primarul acolo şi împarte: atît la şcoală... Mi-am zis că, lucrînd în comerţ, o să mă pricep să dau şi la alţii, să-mi rămînă şi mie... Cînd deschid uşa de la casa de fier, era ruginită, goală. Aşa că – a fost taman invers decît gîndisem eu. A trebuit să fac bani, ca să fac ceva pentru comuna asta. Am folosit firma mea: luam bani de acolo pentru Primărie".

După ce s-a dumirit cum stau lucrurile, primarul s-a apucat de treabă: „Am pornit-o cu şcolile. Le-am renovat. La fiecare renovare, adunam tot satul, făceam o sfinţire cu preotul. Lumea era receptivă. Mă şi foloseam de ei: «Mă, tu aduci o scîndură, tu vii şi lucri 3 zile...» Erau 7 şcoli: 2-3 sate mai mici grupate la o şcoală". Mai cu spirit comunitar, mai cu celebrări, în comună s-au rezolvat din vechile probleme. Pe lîngă şcoli, o necesitate erau drumurile. Nu asfaltarea acestora, cît, pur şi simplu, crearea lor: multe dintre cele 15 sate ale comunei Horea sînt răspîndite pe înălţimi şi, ca atare, căile de acces între ele erau simple poteci. A trebuit spart prin munţii din zonă cu buldozerul şi s-au făcut peste 100 km de drum.

În ceea ce priveşte celelalte utilităţi, cel dintîi a fost cablul: „Am reuşit să bag aici cablu, chiar înaintea oraşului Cîmpeni. A trebuit să-l aduc 4 km pînă în centrul comunei. Apoi a urmat telefonia fixă, în '97-'98, 150 de telefoane, cu reţele proprii şi stîlpi de lemn. Gaz nu avem, e tocmai la Turda sau Alba Iulia. În privinţa canalizării, acum am proiect, prin SAPARD, pe 4 km, cu hidranţi pe lîngă şosea, cişmele...".

Oamenii de aici se încălzesc cu lemn, din pădurile locale de răşinoase: prelucrarea şi valorificarea acestuia constituie una dintre principalele lor ocupaţii. Zona nu a fost colectivizată, nefiind nici foarte fertilă: horenii au suprafeţe întinse de fîneaţă, cultivă cartofi, dar nu cereale... De aceea mulţi au plecat, pe vremea comuniştilor, în regiuni mai mănoase. În anii '60, erau în jur de 5600 de oameni în comună; acum sînt vreo 3000. Cei care au rămas se ocupă, pe lîngă prelucrarea lemnului, cu creşterea animalelor – nu multe, 2-3 capete, pentru nevoile gospodăriei. Ei intră în categoria renumită a moţilor: „oameni mîndri, exigenţi, necruţători cu cei necinstiţi, iute vărsători de sînge nevinovat" (conform unei succinte caracterizări a primarului).

Cîţiva locuitori

Stînd de vorbă cu cîţiva dintre săteni, aflu cîte ceva despre problemele lor:

„Sînt aici de cînd m-am născut. De vreo 4 generaţii. Satul e destul de frumos, condiţiile, nu prea... Toată lumea vinde lemn, nu cumpără nimeni. Cîştigă doar cei care-l duc pe piaţă la Timişoara, Arad. Pe vremea lui Ceauşescu am fost angajat la Cîmpeni, la pădure. Am rămas, fiindcă unde să mergi, dacă n-ai bani... Fiii au rămas tot aici, unul creşte animale, altul e poştaş. Dac-or face drumul ăsta, ar fi şi la noi zonă turistică. Primar din ăsta nu sînt mulţi: a făcut şi drumuri, şi piaţă, şi biserică, şi Consiliul nou, şi Căminul, şi toate le-o făcut..." Înţeleg, din spusele celui dintîi interlocutor (67 de ani), că principalele neajunsuri sînt legate de aşezarea satelor, într-o zonă muntoasă şi greu accesibilă, şi de lipsa locurilor de muncă – altele decît cele din propria gospodărie.

„Destul de frumos ca zonă, ca peisaj. Eu am noroc că lucrez la biserica din sat, sînt cîntăreţ. Majoritatea lucrează acasă şi au cîte un lemn din pădure. Lucrează doar 2-3 luni pe vară. Agroturismul nu e dezvoltat că nu e drumul asfaltat. Am trei copii, de şcoală, nu am gospodărie mare, doar două vaci. Majoritatea tinerilor cam pleacă de aici." (**Nicolae Mate**, din Matişeşti). În privinţa locurilor de muncă, sînt privilegiaţi doar cei care lucrează în cele cîteva instituţii existente în comună. O altă posibilitate ar fi agroturismul – acesta ar dezvolta zona şi ar crea locuri de muncă, dar, deocamdată, din cauza dificultăţilor de acces, nu e destul de dezvoltat.

Există totuşi săteni care au început şi aşa ceva şi care sînt mai încrezători în potenţialul zonei: „Frumos la noi pe dealurile astea. Mai ales acum, dimineaţa, cînd se aud păsările cîntînd... Nu aş prefera nici o altă zonă. Lucrez la Ocolul silvic, şi de anul ăsta am 4-5 camere pe care le închiriez. Acesta va fi viitorul. Salariul la Ocolul silvic e mic. Aici, de foame nu moare nimeni. Toată lumea se cunoaşte, toţi se adună duminica la biserică. Lumea-i cam egală... Aproximativ 50% din tineri rămîn. Viitorul: să facem 50 km de drumuri. Dacă vom asfalta, cred că va fi ceva de vis. Numai în Elveţia veţi mai vedea aşa ceva".

Şi un reprezentant al foarte tinerei generaţii, elev de şcoală generală, în clasa a VIII-a, pare-mi-se, îi ţine isonul: „Mie-mi place aici. Îmi plac munţii. Oamenii sînt buni, nu se ceartă între ei. Nu sînt foarte bogaţi. Totu-mi place. După şcoală, stăm două ore şi ne jucăm, apoi ne facem temele şi ne uităm la televizor".

Nu toţi copiii întrebaţi sînt de aceeaşi părere. Mai ales că meseriile pe care şi le doresc pentru viitor nu prea se pot

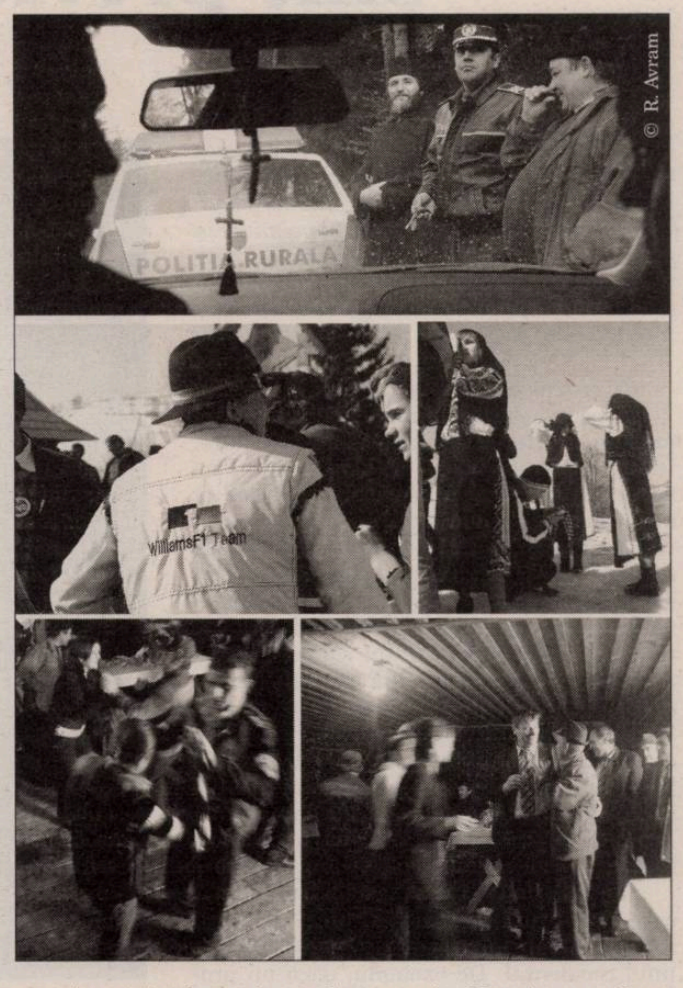

practica strict în perimetrul comunei: „Nu-mi prea place. Prea mulţi munţi. Nu sînt multe locuri în care să ieşi, discoteci... În timpul liber – ne mai plimbăm pe drum. Mai avem acolo un bar – în care mergem cam pe la 6-7. Obiceiurile vechi dintre băieţi şi fete nu s-au păstrat: este ca la oraş. Totuşi, să ai un pic de avere contează: şi pămînturi, şi bani. Vreau să mă fac cîntăreaţă de muzică populară. Îmi plac manelele. Aia cu te iubesc, te iubesc... (elevă, clasa a V-a).

Gîf, europeanul

„Cînd dă dorul sus pe Gîf / Dîmb pe Gîf şi Gîf pe dîmb / Stai aici pe-acest pămînt / Tot iubind şi gîfiind" (2 km). Aceste versuri constituie un soi de indicator poznaş spre... Dîmbul lui Gîf. Ce este acest dîmb şi de ce e un obiectiv horean important? Ambele răspunsuri sînt simple: dîmbul nu e nimic altceva decît un deal; dealul acesta însă este chiar motivul pentru care Horea a căpătat titulatura de „Sat european": „2001. Lucram acolo pe un dîmb cu oamenii. Stînd cu ei la masă, am văzut că parcă aveau o reţinere cînd vorbeau despre acest dîmb. Am început să le dau şi ţuică, şi bere, să-i înveselesc un pic, să-i trag de limbă. Şi unul începe să-mi spună: «Primare, eu aicea am adus 5 femei!». Altul: «Eu, zece!». «Primăvara, duceam cu căruţa sticle goale de lichior, atîtea se adunau aici.» La drăguţ aşa se mergea: cu lichior. Acolo nu s-o-ntîlnit soţ cu soţie, doar amant cu amantă. Am început să culeg de prin sat păţanii de-ale lor, să fac investigaţii. Toată lumea era bucuroasă că nu ştiau unul de altul şi puteau merge pe dealul lui Gîf cu cine voiau. Era un loc unde puteai fugi, să te ascunzi, un loc strategic, ferit. Se afla acolo o poieniţă, Joampa fericirii, unde-şi alinau ei ofurile... Am început să lucrez, să fac un parc pe dealul ăsta. Bătrînii, cînd mă vedeau acolo, ziceau: «Să nu te bagi primare, că te batem cu pietre...». Cînd am inaugurat, au venit şi ziarişti din America. Scările Speranţei, Poarta Inimii fierbinţi, masa Tinereţe fără bătrîneţe... Le-am dat denumiri frumoase, ca să pun în valoare mitologia locală. Cuptorul fermecat, Cămara cu suflete, Fîntîna inimii, din care apa curge în rîul Lacrima iubirii şi se duce pe Moara norocului, scaldă naturală. Mai pusesem şi clopul cu sunet, pe brad: un casetofon şi CD player. L-au stricat...".

Aşa sună, pe lung, în versiunea primarului, povestea Dîmbului lui Gîf. Sau, a Dealului îndrăgostiţilor. Comuna Horea a devenit europeană şi şi-a creat un potenţial turistic punînd în valoare o legendă locală *à la* „Carmina Burana"... Ingenios şi lăudabil. Martirul Horea şi destrăbălatul Gîf în acelaşi spaţiu, pe aceeaşi alternanţă deal-vale (în cazul nostru, mai mult deal...). România profundă în însăşi esenţa ei. Atîta timp cît, pentru locuitorii de acolo, acest amalgam a însemnat condiţii mai bune, de ce nu...

„Acum, filmele din România sînt privite aprioric cu ochi buni“

– interviu cu Ada SOLOMON –

Ada Solomon conduce una dintre cele mai importante case de producţie din România. Firma HiFilm a produs mai bine de 20 de filme, multe dintre ele selectate şi premiate la prestigioase festivaluri internaţionale. Lampa cu căciulă *de Radu Jude este cel mai elocvent exemplu. Tot ea a iniţiat Festivalul Internaţional de scurt şi mediumetraj NexT.*

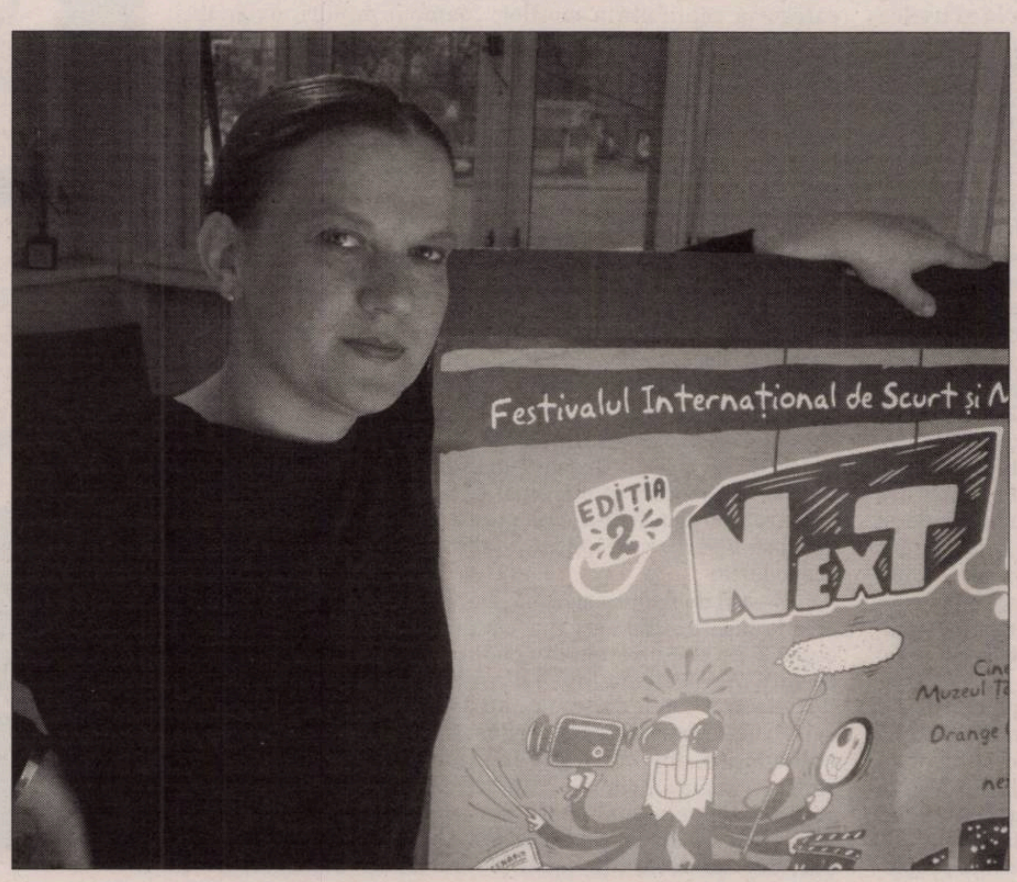

Cu ce se ocupă un producător?

Se ocupă cu adunatul resurselor pentru un proiect. Resurse artistice şi financiare. Într-un fel, e similar unui antreprenor. Porneşte de la o idee şi construieşte angrenajul din jurul ei. Poate porni de la o idee a unui regizor şi împreună cu acesta să găsească scenaristul potrivit pentru a pune în pagină subiectul, apoi aleg împreună distribuţia-actorii, operatorul cel mai apropiat de intenţia vizuală a regizorului ş.a.m.d. Pe de altă parte, trebuie să pună cap la cap sursele financiare şi tehnice ale filmului. Să facă bugetul filmului, să găsească resursele ca filmul să fie în permanenţă balansat calitate-preţ, şi nu în ultimul rînd să găsească modalităţile optime de vînzare a acestuia.

Un producător român are un statut diferit faţă de un occidental?

Nu cred că are un statut diferit. Din păcate, încă, un producător român are mult mai puţine căi de a finanţa un proiect, decît unul occidental. De exemplu, dacă un producător occidental îşi finanţează proiectele din pre-vînzarea către televiziuni sau coproducţia cu acestea, în cazul nostru, al celor din România, acest lucru nu se prea întîmplă, cu excepţia taxelor pe care televiziunile sînt obligate să le plătească în conformitate cu legea cinematografiei. Pe de altă parte, în România, există doar Fondul Cinematografic. Nu există fonduri regionale sau locale ca în alte ţări, nu există scutiri de impozite dedicate filmului, în general nu există încurajare pentru această a şaptea artă.

Percepţia generală este că filmul are CNC-ul şi să ne lase în pace cu accesul la alte fonduri culturale. Ce nu se ştie este că Fondul Cinematografic, adică banii de la CNC, vin din surse extrabugetare şi nici un leu din banii pentru susţinerea producţiei cinematografice nu vine de la buget. M-aş bucura mult să aud că guvernanţilor noştri le pasă real şi fac concret ceva pentru cinematografie, cît de curînd. Filmul în România e mai mult artă decît comerţ şi oricît de mare ar fi succesul comercial al unui film, el nu-şi poate acoperi costurile din vînzările în România. De cele mai multe ori nu-şi acoperă decît cheltuielile legate de lansarea filmului.

O altă sursă de finanţare pe care occidentalii o au, şi noi nu, sînt avansurile (aşanumitul *minim garantat)* plătite de distribuitori pentru film. În România – pe lîngă numărul foarte mic de distribuitori reali de film, încasările fiind atît de mici este practic imposibil ca ei să asigure această sumă de avans pentru distribuţia filmului.

Norocul de a fi producător din România de astăzi este dat de poziţia privilegiată (pentru moment, însă!!! – nu ştim niciodată cît va dura) pe care o au filmele/proiectele noastre în ochii producătorilor/distribuitorilor/agenţilor de vînzări internaţionali. Mulţumită autorilor şi echipelor lor care au reuşit performanţele din ultimii anii ale filmelor româneşti, orice film care vine din România este privit *a priori* „cu ochi buni“ în lumea largă. Personal, le sînt profund recunoscătoare tuturor celor care au contribuit la construirea acestei imagini a României – regizori, scenarişti, actori, tehnicieni – şi nu-mi doresc decît să dureze cît mai mult.

De ce ar fi nevoie pentru ca piaţa coproducţiilor să funcţioneze eficient şi în România?

Ca să primeşti de la alţii, trebuie să fii capabil să le oferi şi lor. Respectiv, dacă tu, cu un proiect românesc, eşti susţinut financiar şi logistic de un producător german, trebuie să existe posibilităţi ca un proiect german să poată fi susţinut financiar şi logistic de fonduri româneşti. În diferite moduri – fie că i se impune ca banii pe care îi primeşte din România (sau chiar un pic mai mult) să fie cheltuiţi în România, fie că i se impune ca elemente artistice române să fie parte din proiect, fie că există scutiri de impozite pentru banii cheltuiţi în România ş.a.m.d. Sînt modalităţi numeroase de a face practic export cu forţa de muncă care trăieşte şi lucrează în România.

Şi mai e nevoie să fim prezenţi în pieţele de coproducţii din jurul marilor festivaluri, dar asta se întîmplă din ce în ce mai mult, e drept cu cei cîţiva producători activi din România. E foarte important să fii văzut, să te cunoască oamenii, e o meserie de relaţii umane şi, dacă asta nu funcţionează, poate fi cel mai bun proiect din lume, că nu pariază nimeni pe el. Pînă la urmă totul se reduce la oameni – şarm, siguranţă de sine, dedicaţie.

Există solidaritate între casele de producţie de la noi?

Mie îmi place să cred că da. Sigur că nu toată lumea iubeşte pe toată lumea, dar eu încerc să am relaţii cît se poate de bune cu „jucătorii activi“, dar şi cu cei aflaţi mai la început şi dau o mînă de ajutor oriunde e nevoie pentru că vine ziua cînd la rîndul meu, am nevoie de ajutor şi vreau să-l pot cere. În plus, cred că unirea face puterea şi că e loc pentru toată lumea. Competiţia pentru mine înseamnă să oferi produse de calitate, nu să te preocupi să-ţi loveşti competitorul.

HiFilm este o casă de producţie activă. Numeşte trei pariuri cîştigate pînă acum.

O mare victorie a fost că am reuşit să obţin bani din România (sprijin CNC şi nu numai) pentru o coproducţie italo-română, *Mar nero,* sînt foarte fericită că *Lampa cu căciulă* a fost primul film românesc selectat la Sundance, premiul de acolo e mai mult decît mi-am dorit vreodată, prezenţa *Marilenei de la P7* la Cannes în *„Semaine de la Critique“* e, de asemenea, un vis pe care nici n-am îndrăznit să-l visez înainte de a se fi întîmplat aievea.

E foarte bizar că în ultima vreme ne-am obişnuit cu premiile atît de tare încît atunci cînd sîntem „doar“ selectaţi într-o competiţie importantă ni se pare ceva minor şi aproape normal. În realitate, e foarte, foarte greu să treci bariera şi fiecare selecţie e o mare reuşită. Seamănă cumva cu o obişnuinţă pe care o căpătasem în competiţiile de gimnastică. După o perioadă de mari succese, dacă nu erau toate medaliile de aur era socotit aproape un eşec. Nu conta că obţinusem cel mai mare număr de medalii – asta era considerat ceva normal. E bine totuşi să ne mai vedem din cînd în cînd şi lungul nasului.

Festivalul Internaţional NexT a avut un succes uluitor încă de la prima ediţie. Ce a adus nou NexT 2008?

117 filme din 20 de ţări şi 7 zile de festival. Secţiuni noi cum ar fi *Ţări în Focus* – în focus anul acesta fiind Suedia, Irlanda şi Spania, Oraş Festival – unde vom vedea filme „pe gustul“ Milano-ului, al Lisabonei, al Sarajevo-ului şi al Ludwigsburg-ului şi a mai adus şi o secţiune experiment – foarte mică anul acesta, doar două filme (sperăm să crească) – numită „Şi ei vor fi NexT generation“ cu filme scrise, regizate şi interpretate de puşti care n-au împlinit încă 12 ani. A mai adus petreceri deschise – la care au putut participa şi alţi bucureşteni, nu doar musafirii NexT, tocmai din dorinţa de a da posibilitatea celor care vin de peste mări şi ţări să ne cunoască cît mai bine şi într-un mod cît mai informal.

a consemnat
Roxana CĂLINESCU

PUBLICITATE

Şerban FOARŢĂ

Inverosimilele aventuri adevărate ale locatarului din Loch Ness

IV) Cum să-l mai faci, pe urmă,
s-asculte de cimpoi,
cînd cîte-o-ntreagă turmă
de vite sau de oi

e,-n toată luna, dată
drept dispărută, – căci
cadavru-i niciodată,
prin iarbă sau sub crăci

de codru, nu se vede...
Or, cum să faci raport,
cînd pravila prevede
că mortul este mort

numai cînd lasă *după*
un leş, altminteri nu...
De ce, cînd dă s-o rupă
la fugă, nici un *muuu*

cireada n-are-a scoate,
iar turma – nici un *beee?*...
Te-ntreabă şi socoate
ce poate fi, ce e!

(A şasea strofă-i lipsă,
căci trebuie să taci
cînd, ca-ntr-o-apocalipsă,
se mutilează vaci.)

O VESTE BUNĂ PENTRU MULŢIMEA PINGUINILOR DE STÎNĂ: NOI CHIAR ARDEM BABA OLIMPICĂ

● O veste bună pentru fanii lui Marilyn Monroe: există o peliculă de 15 minute pe care diva e filmată cum oferă servicii sexuale contra cost (trebuia să trăiască şi ea, nu?). Şi o veste proastă: filmul costă 1,5 milioane de dolari (l-a cumpărat un om de afaceri – trebuie să trăiască şi el, nu?). (**C. P.-B.**)

● La sfîrşitul săptămînii trecute, mergînd pe stradă, am trecut pe lîngă marşul poliţiştilor. Cînd am văzut mulţimea de uniforme albastre, din reflex, cuprinsă de panică, am verificat dacă aveam buletinul în geantă. (**M. Ş.**)

● După ce m-am înrolat, ca în fiecare dimineaţă, în marşul pinguinilor de la intrarea în metrou, şi după ce am stat vreo şapte minute să cumpăr o cartelă care funcţionează doar în unele aparate, m-am aciuit lîngă o bară din tren, cu căştile înfipte bine în urechi, ascultînd oarece. Asta pînă cînd o voce isterică – conductorul, desigur – a tunat: „Spuneţi imediat cine a apăsat semnalul de alarmă!“. Noi, pinguinii, ne-am uitat iscoditori unii la alţii, iar trenul a mers în continuare ca şi cînd nimic nu s-ar fi întîmplat. Dacă nici în efectul de oprire bruscă al semnalului de alarmă nu mai poţi avea încredere... (**R. T.**)

● În Apuseni, pe vîrf de munte, am împărţit frăţeşte sandvişuri cu trei uriaşi cîini de stînă. La un moment dat a apărut şi ciobanul mioritic, desprins parcă din baladă. „Cu ce-i hrăneşti, bace? Cu mămăligă, cu zer?“ „Nu. Îi hrănesc cu din alea de cîini... cu boabe.“ Într-o singură privinţă m-am liniştit: oaia năzdrăvană încă face căcăreze, nu bomboane cu arahide. (**A. P.**)

Cu ochii-n 3,14

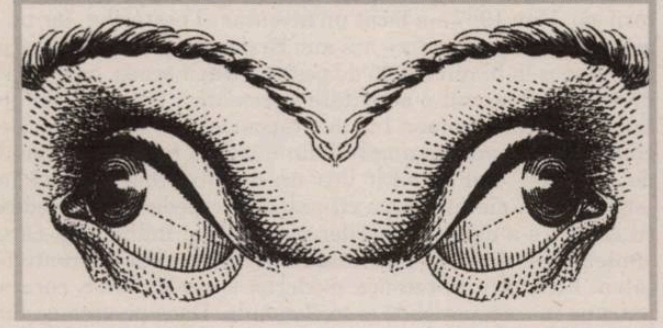

● De-aţi fi o cutie de chibrituri şi v-aţi dori să penetraţi piaţa cu un slogan percutant, care ar fi acela? Ergon Construct 2005 SRL, din Buzău (importator de chibrituri), l-a găsit: „Noi chiar ardem gazul!“. (**D. S.**)

● În numărul din aprilie al *Ideilor în dialog*, Dan C. Mihăilescu – pornind de la un articol din *Evenimentul zilei* – glosează pe marginea adnotărilor securiştilor în dosarul scriitoarei Henriette Yvonne Stahl (aflat în arhiva PCR şi surprinzînd relaţia ei cu Petru Dumitriu); „E ceva de-a dreptul patologic, frizînd voyeurismul“, comentează DCM-ul, referindu-se la notaţii precum: „E geloasă baba! Tu chiar dacă ai fi purtat cu tocuri... ai fi părut muma...“. Mie mi se pare că aceste adnotări seamănă ca două picături de urină cu dejecţiile unor „cititori“ pe ediţiile electronice ale ziarelor: aceeaşi meschinărie harnică, aceeaşi minte îngustă, aceeaşi vulgaritate neistovită. (**a. l. ş.**)

● Flacăra olimpică a ajuns, din păcate, la destinaţie fără alte incidente decît cele din „oraşul Lumină“, care a reuşit s-o stingă (ruşine, SUA, ţară a drepturilor omului, că ai stat cu mîinile încrucişate în timp ce flacăra se ducea în ţara unde drepturile omului sînt încălcate!...), dar eu am încă o mare nedumerire, să-i zicem tehnică: oare cum a stat flacăra aia în avion? au dat-o la cală sau au luat-o în cabină? a fost considerată „bagaj“? au pus-o pe un suport sau a ţinut-o cineva în mînă tot drumul? a fost trecută prin filtre? a fost controlată? s-a detectat ceva metal? etc. Sînt chestii pe care nimeni nu ni le spune – de parc-am fi toţi chinezi! (**a. l. ş.**)

NU PATRONII DE RITMURI REPREZINTĂ CEA MAI FRUMOASĂ ŞI MAI ELEGANTĂ GREŞEALĂ BIZANTINĂ

● Acum, că am văzut cum a tratat mass-media românească şi un summit, cred că jurnaliştii pot fi decretaţi, în mod oficial, cea mai retardată categorie profesională din România. Nu patronii de trusturi media sînt (politic) oligarhi, ci angajaţii lor sînt (profesional) oligofreni. (**M. C.**)

● Am văzut că la lansarea candidaţilor locali ai PSD pentru judeţul Ilfov s-a cîntat o manea, cu un refren în care era repetat numele partidului. Dacă tot a recurs la ritmuri interlope, probabil PSD îşi va face mai mult curaj şi va apela la tradiţionalele versuri despre cum mor duşmanii de ciudă pentru că i-ai „făcut“ la maşini, vile şi bani. Mai ales că lista poate fi completată cu tablouri, termopane, case de protocol etc., încît interlopii înşişi ar muri de ciudă. (**M. Ş.**)

● Am vizionat zilele trecute, din întîmplare, o emisiune uluitoare: *Momentul adevărului*, pe Prima TV, moderată de Teo. Pe lîngă faptul că, aici, Teo nu era ea însăşi, şi interpreta precum într-o telenovelă de serie C, emisiunea în sine reprezintă, cred, *summum*-ul amestecului dintre public şi privat: invitatul trebuie să răspundă la nişte întrebări cît se poate de personale, în faţa unor membri ai familiei, apoi să se psihanalizeze singur. Noţiunea de „grad de dificultate“ era în strictă interdependenţă cu gradul de intimitate al întrebărilor. Una dintre cele mai tari dileme pentru invitatul Sorin a fost următoarea: în timpul căsniciei cu Camelia, a făcut sex şi cu Mirela? (**I. P.**)

● Cea mai frumoasă şi mai elegantă gară din România tocmai s-a dat în folosinţă în Sighişoara. O clădire retro cărămizie, cu multă sticlă şi marmură, termopane de culoarea lemnului, cu afişaj electronic şi felinare electrice. Oare sibienii încă mai renovează la a lor? (**M. C.**)

● Alt telefon: „Păi, bine, Relule, cum ai putut să scrii că ai stat pe Cuza-vodă la numărul 8?“ / „Cine e, dacă nu vă supăraţi?“ / „Un vecin de-al tău de la numărul 80.“ / „E o greşeală de tipar, mi-a căzut un zero de lîngă 8... Realmente, îmi pare rău... Totuşi, cine sînteţi? Cum vă cheamă?“ / „Sînt meşterul Dincă!“ / „Exageraţi! Acela a schimbat doar pe 6 în 9 şi a ieşit *Noaptea furtunoasă*... Să nu fim impostori, mai avem pînă acolo!“ / „Hai, să trăieşti, Cosaşule!“ / „Numai împreună putem reuşi“. (**R. C.**)

● În sediul BCR de la mine din cartier, o angajată a lipit o reproducere după o icoană bizantină pe colţul unei reproduceri după un Miró. O *mise-en-abîme* suprarealistă cu un *touch* creştin, ca să zic aşa! (**M. C.**)

AH, CE BINE! CE VIZIONAR CARE SE RESPECTĂ AR SUPORTA DOUĂ CRIZE ÎN APELE UNEI STATUI?

● Telefon de dimineaţă pe fix: „Alo... Aici este Institutul de... Aş vrea să stau de vorbă cu o persoană între 24 şi 40 de ani.“ / „Nu e cazul, domnişoară, n-avem în casă aşa ceva...“ / „Ah, ce bine! La revedere!“. (**R. C.**)

● Fosta procuroare a tribunalului pentru crime de război de la Haga, Carla del Ponte, a scris că premierul noului stat Kosovo ar fi fost implicat în prelevarea de organe de la etnici sîrbi, răpiţi în timpul conflictului din 1999. De organele prelevate cică ar fi beneficiat persoane care aveau nevoie de transplant în Occident. Ele nu ajungeau în nici un caz la albanezii din Kosovo, pentru că aceştia nu aveau bani şi, pe de altă parte, ce albanez kosovar care se respectă ar suporta în organism un rinichi de sîrb? (**A. M.**)

● Cum problemele globale indică o inevitabilă criză alimentară, o perioadă de foamete mondială, probabil că senatorul Marius Marinescu (cel care a interzis prin lege eutanasierea cîinilor vagabonzi) a fost totuşi un vizionar. Orice se va petrece în lume, românii vor avea mîncare din belşug. (**S. G.**)

● La alegerile de duminică din Italia, un om de afaceri din Napoli, în vîrstă de 41 de ani, şi-a mîncat buletinul de vot în semn de protest faţă de calitatea oamenilor politici. Poliţia l-a arestat, acuzîndu-l că „a distrus material electoral“, deşi omul rezolva, în acest fel, două crize: şi cea politică din Italia şi cea alimentară din lume. (**M. B.**)

● Îmi imaginam că piraţii şi pirateria au cam rămas subiecte de film exotic. Ei bine, se pare că în 2007 au avut loc mai mult de 263 de atacuri pirateşti, cele mai multe în apele asiatice şi africane. Şi nici cap de mort nu mai au pe steag, ci şalupe moderne şi echipamente de ultimă generaţie... (**S. S.**)

● Autorităţile chiliene au amendat un turist finlandez cu 18.600 de dolari pentru că a rupt urechea unei statui de pe Insula Paştelui. Cu 2000 de dolari mai mult decît amenda plătită de soldatul american care l-a omorît pe Teo Peter. (**S. G.**)

„Sînt aisberguri la orizont....“

– interviu cu Cristian LASCU –

Cristian Lascu este redactor-şef al revistei National Geographic România *şi cercetător speolog. În CV-ul său se află o diversitate de preocupări şi trofee: este campion naţional la judoka, scufundător, fondator al Grupului de Explorări Subacvatice şi Speologice (GESS), descoperitor al unor situri subterane neobişnuite, autor de albume şi cărţi, şi activist în domeniul conservării naturii. Pentru cîteva dintre realizările sale, dar şi pentru fotografie şi film documentar, a primit numeroase distincţii naţionale şi internaţionale. Luna decembrie a anului trecut i-a adus două alte premii, unul pentru jurnalism şi altul pentru ştiinţă. „Dar – remarcă sec Cristian Lascu – premiul pentru ştiinţă mi l-au dat jurnaliştii, iar cel pentru jurnalism, oamenii de ştiinţă.“*

Sînteţi un mare pasionat de natură. De ce vă simţiţi mai apropiat: de munţi, de mare sau de peşteri?

Cu siguranţă de peşteri – este o pasiune din adolescenţă. De la 14 ani voiam să mă fac speolog, dar tata, care mă „vedea“ doctor sau inginer, nu m-a luat niciodată în seamă. Dorinţa mea a fost însă mult prea mare, ca să se mai poată face ceva – am studiat geologia, am lucrat apoi ca geolog prospector şi, cînd s-a ivit un post liber la Institutul de Speologie, m-am angajat cercetător.

Dar nu aţi renunţat niciodată să vă consideraţi „amator“!

Niciodată! Prin „amator“ înţelegînd însă persoana care face anumite lucruri strict din plăcere, şi nu pentru bani sau alte avantaje materiale.

Spuneaţi că vă încearcă un disconfort cînd numele dvs. este legat, de cele mai multe ori, de Peştera Movile pe care aţi descoperit-o. De ce?

Cred că orice persoană care are, la un moment dat, o realizare într-un domeniu şi este nevoită să tot povestească acel lucru are un sentiment ciudat de cabotinaj – este foarte greu să spui altceva vorbind despre acelaşi lucru. Descoperirea Peşterii Movile a fost un concurs fericit de împrejurări în care norocul, dar şi flerul profesional au jucat un rol important. Eu nu am „căzut“ întîmplător în această peşteră, ci am bănuit că e acolo. Apoi mi-am dat seama că este un fel de capsulă a timpului, în care vieţuitoarele trăiesc pe bază de energie chimică. A fost pentru a nu ştiu cîta oară cînd dictonul meu favorit, *Audaces fortuna iuvat,* s-a confirmat.

Pe de altă parte, numele dvs. este legat şi de revista National Geographic România, *iar în acest caz nu se mai poate vorbi cu siguranţă de un „disconfort“.*

În nici un caz! Am şansa de a cunoaşte oameni deosebiţi – cercetători, exploratori, călători, fotografi – şi de a lucra cu o echipă foarte competentă; chiar subiectele aparent banale sînt abordate dintr-un unghi inedit, ce te pune pe gînduri. Nu este o publicaţie care relaxează, mai ales atunci cînd vorbeşte despre provocările viitorului, despre crize, dar şi despre cum am putea găsi soluţii la ele, cît mai este timp.

În cazul descoperirii de la Movile, a contat enorm şi „destinul“ foarte special al peşterii. Aceasta are o mare importanţă ştiinţifică atît pentru zoologi, pentru că în interiorul ei au fost descoperite specii de vieţuitoare complet noi, cît şi pentru biologia mediilor particulare de viaţă – atmosfera din interiorul peşterii este săracă în oxigen, dar bogată în hidrogen sulfurat, dioxid de carbon şi metan. Iar în acest mediu extrem există viaţă!

Descoperirile de genul celei de la Movile „trasează“ două direcţii total opuse: prima dintre ele vizează spaţiul, pentru că toate teoriile şi ipotezele legate de viaţa extraterestră se bazează, în mare măsură, pe modelul de tip Movile. Cea de-a doua îţi deschide drumul spre adîncul pămîntului. Cercetările din ultimii ani au evidenţiat faptul că masa organică a biosferei din adîncuri – aşa numita *deep, hot biosphere* – o depăşeşte pe cea terestră. Teoria biosferei adînci, fierbinţi a fost lansată în urma unor descoperiri făcute în a doua jumătate a secolului al XX-lea; prin anii ’70 s-au găsit izvoarele fierbinţi de pe fundul oceanelor, unde, la temperaturi foarte ridicate şi presiuni de sute de atmosfere, viaţa nu ar fi avut ce căuta. Şi totuşi, în mod paradoxal, tocmai acolo erau nişte oaze de viaţă luxuriantă!

Anii ’80 au fost o perioadă importantă pentru speologia românească. Dacă pînă în ’78 nu fuseseră descoperite decît foarte puţine peşteri, pînă în 1990 s-a ajuns la un număr impresionant – 12.000!

Această perioadă a avut o dinamică spectaculoasă, dacă ne gîndim că numai Emil Racoviţă – un mare om de ştiinţă, dar şi un explorator renumit, un om „de teren“ – a „scos la lumină“ în jur de 500 de peşteri văzute de el şi de colaboratorii săi. Prin 1967 s-a făcut un inventar al peşterilor, iar numărul a fost de 980. Zece ani mai tîrziu, s-a făcut o estimare care a scos la lumină 2000 de peşteri. După aceea, cadastrul peşterilor a devenit o activitate sistematică la Institutul de Speologie, care primea regulat rapoartele de explorare ale cluburilor de speologi amatori din întreaga ţară. Fenomenul de „migrare“ sub pămînt într-un deceniu foarte prost la „suprafaţă“ – fiecare fugea cît putea de repede încotro vedea cu ochii – s-a datorat tinerilor pasionaţi şi îndrăzneţi, care simţeau nevoia să-şi folosească cumva energia şi creativitatea. I-a ajutat şi tehnica modernă a explorărilor, care a pătruns în acea perioadă şi în România. Dacă pe vremea lui Racoviţă exploratorii plecau pe teren cu patru măgăruşi încărcaţi cu scări şi materiale grele, acum un speolog coboară în peşteră cu o simplă coardă care îi permite să se deplaseze în sus şi în jos cu mare uşurinţă. Lumina – foarte importantă –, costumele de neopren şi, nu în ultimul rînd, explorarea peşterilor cu scafandrul autonom au creat o adevărată emulaţie. Speologia subacvatică este însă un hobby sinucigaş.

Şi în acest caz, de ce se vorbeşte atît de puţin despre acest domeniu?

Pentru că de foarte puţine ori descoperirile exploratorilor, ale cercetătorilor şi speologilor prezintă elemente – cum se spune – *catchy* pentru presă, în primul rînd, dar şi pentru public. Dacă moare cineva într-o peşteră, dacă rămîn cîţiva speologi captivi, imediat se va găsi cineva care să scrie despre acel fapt. În rest, explorările par să plictisească dacă nu implică şi puţin sînge! Nici măcar Peştera Movile nu a avut, o lungă perioadă, destinul mediatic pe care ni l-am fi dorit, deşi încercările de a face cunoscută reuşita noastră au fost numeroase. La trei săptămîni după descoperire, m-am dus la tipografia Academiei Române unde urma să fie tipărită cartea mea şi a prietenului meu Şerban Sârbu, *Peşteri scufundate,* şi am adăugat în manuscris, la capitolul „Viaţa în peşteri scufundate“, o informaţie extrem de importantă, dar ipotetică şi deci destul de riscantă: „S-a descoperit în Dobrogea o peşteră în care există viaţă pe baza hidrogenului sulfurat“. Cîţiva ani mai tîrziu, a fost publicat un volum dedicat Peşterii Movile, în condiţiile grafice sărace specifice perioadei, care nu a trezit în străinătate nici cel mai mic ecou, deşi Institutul de Speologie trimitea volumul la principalele biblioteci de specialitate din lume. Nici măcar capitolul în care era prezentat scenariul fenomenului Movile – o serie de ipoteze curajoase, care ulterior au fost confirmate – nu a produs nici o reacţie. Din păcate, ne-am confruntat cu o prejudecată: aşa cum oamenii de prin alte locuri sînt obişnuiţi, cînd aud de români, să întoarcă imediat capul şi să verifice dacă nu cumva le-au dispărut izmenele de pe sîrmă, tot aşa a fost privită şi lucrarea noastră – ca o „chestie“ ambalată într-o hîrtie de împachetat brînză, făcută ca vai de lume! Nimeni nu şi-a pierdut timpul să citească cu atenţie ce scria acolo!

Ulterior, după ce peştera a devenit o „vedetă mondială“, am fost invitat în Franţa să ţin o conferinţă pe această temă în faţa unui auditoriu entuziasmat de o asemenea descoperire. Atunci am scos din raftul bibliotecii lor cartea noastră şi i-am întrebat: „Cum nu ştiaţi de ea? Uitaţi aici povestea încă de acum trei ani!“. Recent, o altă descoperire speologică românească, Peştera cu Oase, conţinînd, între altele, cele mai vechi schelete de oameni moderni din Europa, a ţinut capul de afiş al agenţiilor internaţionale de ştiri.

Descoperirea Peşterii Movile a fost – cum spuneaţi – rezultatul unei împrejurări norocoase. Totuşi, studierea acelui mediu unic, fragil, complex a necesitat cu siguranţă echipamente speciale, un laborator... adică mulţi bani. I-aţi obţinut tot prin noroc?

În Peştera Movile este, într-adevăr, foarte complicat să faci cercetări pentru că prezenţa, chiar şi respiraţia omului pot perturba ecosistemul. Pentru că nu am vrut să testăm „suportabilitatea“ peşterii şi a vietăţilor unice care o populează, ne-am hotărît să ne construim un laborator de cercetări în care să simulăm condiţiile din peşteră. Pentru acest lucru aveam însă nevoie de apă sulfuroasă termală sterilă, analoagă cu cea din peşteră. Primul pas a fost să cerem Primăriei din Mangalia dreptul de a „valorifica“ resursele dintr-un foraj adînc de 200 de metri. După aceea, am început să căutăm un teren şi, bineînţeles, sponsorizări. Prima finanţare am obţinut-o graţie unei recomandări de la celebrul Jaques-Yves Cousteau pe care am avut onoarea să-l cunosc. În final, am reuşit să strîngem toată suma de care aveam nevoie. Aceasta cred că a fost mai mult misiunea mea, să fac rost de bani. Aveam charismă, ştiam exact ce trebuie să spun, am fugit de colo-colo... Toţi cei implicaţi în acest „proiect“ au participat însă cu ceva. Cîţiva dintre colegii mei de la GESS au construit laboratorul din temelii, cu mîinile lor, fără ajutor din partea cuiva – au stat acolo două veri şi nu s-au lăsat pînă nu l-au ridicat. Acum avem un laborator dotat cu tot echipamentul (microscoape, fotometre), dispus pe trei niveluri, dintre care unul subpămîntean, o sală de conferinţe pentru 40 de persoane etc.

Credeţi că în România sînt mulţi pasionaţi de natură? Avem „cultul naturii“, aşa cum se spune de obicei?

În nici un caz. Tot aud că sîntem „mari consumatori de turism“. Din punctul meu de vedere, turist este cel care are o viziune specială asupra lumii, curiozitatea de a cunoaşte alte culturi, de a vedea alte locuri. Noi nu ştim să avem grijă de natură... Am fost înfiorat cînd am citit, prin 1984, un număr din *National Geographic* despre descoperirea „Titanicului“. Fotografiile de un albastru-cenuşiu ale cavoului de oţel, făcute la 3800 de metri adîncime, evocau foarte clar acea tragedie. Acum se ştie că deşi căpitanul a fost avertizat că vor străbate o zonă cu aisberguri, nu a redus viteza, căci „Titanicul“ trebuia să-şi dovedească superioritatea faţă de navele concurente. Cu alte cuvinte, a fost o nefericită „decizie de marketing“! Acum, cînd *National Geographic România* scrie despre distrugerea accelerată a habitatelor şi dispariţia speciilor, despre încălzirea globală, despre criza ecologică şi risipa nemăsurată de resurse a speciei noastre, îmi vine să iau binoclul şi, de pe catargul cel mai înalt, să spun: „Hei, căpitani ai lumii, sînt aisberguri la orizont!“. Cîteodată am impresia că nu ne pasă de natură. Dacă maşina stă sub un dud, de exemplu, de supărare că dudele pătează vopseaua maşinii, tăiem dudul, nu mutăm maşina cîţiva metri mai încolo. Este păcat, avem o ţară frumoasă... În primăvara anului trecut mi-am realizat un vis mai vechi – să merg în munţi, la peste 2000 de metri, primăvara! Munţii sînt pustii, norii au o plastică nebună, soarele are o strălucire aparte, culorile, vegetaţia au o nuanţă pe care nu o întîlneşti des. Este ceva fantastic – pe un traseu de cîteva zile treci prin mai multe anotimpuri. La 2000 de metri este încă zăpadă, pe măsură ce cobori se „face“ primăvară, cu brînduşe şi ghiocei, iar la poalele munţilor este deja vară!

Peste 10 ani o să vă plimbaţi tot pe aceşti munţi?

Peste 10 ani, poate că da. Dar peste 20 de ani probabil că nu va mai fi la fel. Poate nici eu, dar din păcate nici ei....

a consemnat Ruxandra TUDOR

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul V, nr. 219 ● 24-30 aprilie 2008 ● 24 pagini ● 3 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

Andrei Pleşu
„Monica Lovinescu şi Paul Miron“
pagina **3**

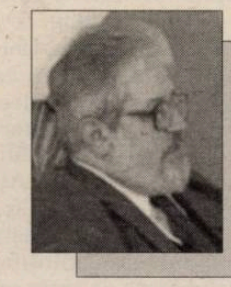

Andrei Pippidi
„În jurul Bisericii Doamnei“
pagina **8**

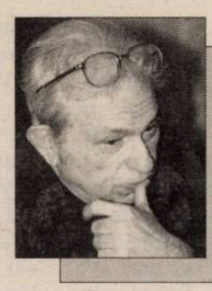

Radu Cosaşu
„Diabolizarea lui Sebastian“
pagina **16**

Trăim într-o societate violentă?

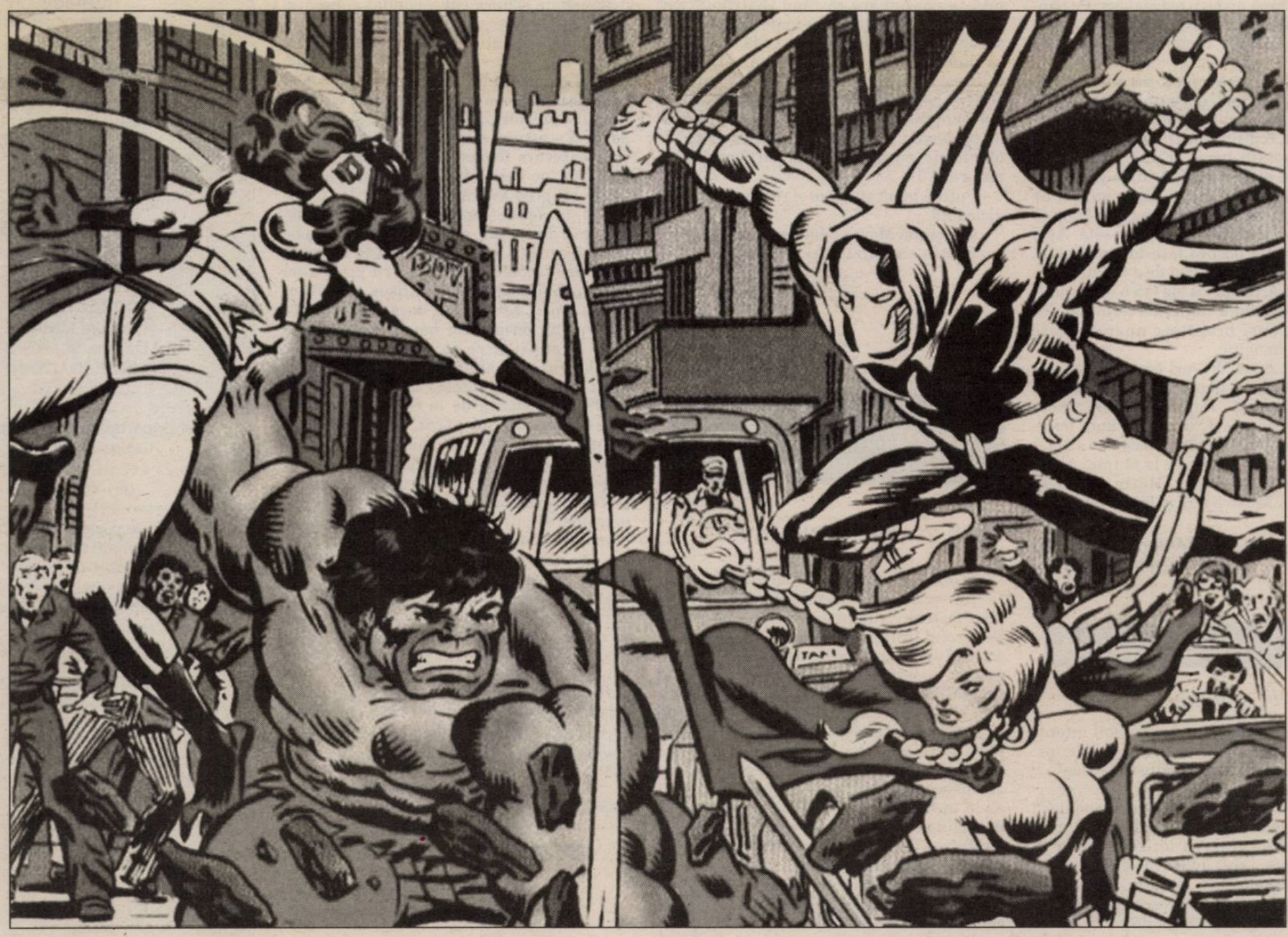

„În lume există doar două forțe, sabia și spiritul. Pe termen lung, sabia e întotdeauna cucerită de spirit.“

NAPOLEON BONAPARTE

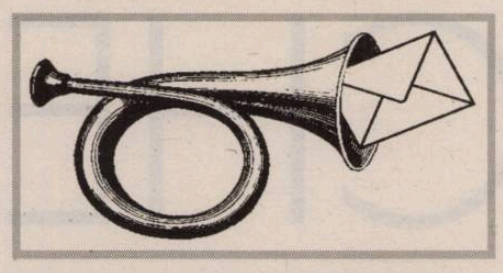

Nr. 216: Articolul Adinei Popescu, „Feţele nevăzute şi privirile nesigure“

Moaca de român

Articolul Adinei Popescu despre moaca de român este extrem de dur. În mare cam are dreptate. Ne cam facem de rîs, ne cam dăm la gioale, ne cam fentăm unul pe altul, ne cam enervăm, ţîţîim la rîndurile civilizaţiei. Dar ar fi bine să nuanţăm. Depinde de starea românească în care ne aflăm. Atunci cînd îl auzim pe Gigi Becali că nu mai are de gînd să denigreze echipe de fotbal, antrenori sau preşedinţi este clar că nu putem să credem aşa ceva. Reglatul din butoane este evident şi în acest an. Tonul s-a schimbat căci Steaua a urcat deasupra tututror. Dar nu, nu aici este esenţa.

O vom găsi duminica în Cişmigiu, la o terasă, cu o bere în faţă. Cor de mierle şi piţigoi. Soare, copii, mămici, pensionari. Alături de mine, un grup de patru tineri. Şi-au luat doar trei sticle de Stejar (extremă urgenţă!) şi le sorb încet, pe îndelete. Sînt doi care beau dintr-o sticlă. Discută despre ce poate să facă aparatul lor foto, apoi despre un joc de Internet cu privire la care unul dintre ei îl întreabă pe altul dacă a ajuns la faza în care e răpit de extratereştri. Se agaţă rău de tot de berea aia. În jur, fete care se descurcă printre pensionari. Pe băncile de lîngă terasă s-au aşezat cîţiva care beau Ciucaş. De ce? E mai ieftin, doar 2,50 lei, faţă de Ursus sau Stejar care e 3 lei. Lîngă mine, la masă îmi cer permisiunea să se aşeze doi bătrînei, el cu un Ciucaş în mînă, ea cu două plicuri cu batoane cu susan. Ea, amabilă, îi întinde lui un baton, iar el se oferă să împartă berea. Erau totuşi două pahare. El e dispus să facă juma-juma. Ea refuză extrem de politicos: doar un pic, de gust. Şi atît, un pic, două degete, în timp ce el îşi umple paharul şi soarbe cu sete. Apoi încep o discuţie despre fata lor (probabil), pe care o aprobă în decizia de a lua un frigider nou. „Lasă, dragă, că ăla era o vechitură!“

Tinerii de lîngă mine au terminat (în fine) berea şi-şi pregătesc aparatul foto pentru alte imagini.

În spate, două WC-uri ecologice trec în faza de curăţenie a unei echipe de vidanjori. E totuşi duminică. Pute. Văd două tinere care-şi acoperă nasul. În acest timp, mierlele nu contenesc. Vin alţi pensionari să mai bea cîte un Ciucaş. Bere de la munte. Aleile sînt pline, băncile tot aşa. Mutra de român se relaxează. Mîine e luni şi feţele vor cădea din nou.

Anton POPESCU
popescuanton@yahoo.com

Nr. 215: „Ştiri nebăgate în seamă“

Matusalem conduce

Am „băgat în seamă“ cu deosebit interes *entrefilet*-ul strecurat în *Dilema veche* nr. 215 la rubrica „Ştiri nebăgate în seamă“...

Este adevărat că după *jucunda juventute,* vine *molesta senectute,* dar numai dacă ai noroc, deoarece singura diferenţă adevărată între un tînăr şi un senior este că omul în vîrstă a fost cu certitudine tînăr...! Şi, ca bun ardelean ce mă aflu, „şăd şi cuget“ că poate aş fi şi eu de acord ca „Matusalem“ să nu mai aibă drept de vot şi să i se suspende şi carnetul de conducere după o anumită vîrstă. Dar tot eu stau şi mă întreb: la care vîrstă devii „Matusalem“? Poate la 360 de ani, ca în Biblie? Sau la 59 de ani, 3 luni şi 24 de zile? Încă nimeni nu a definit limitele dintre tînăr şi matur, dintre matur şi bătrîn, respectiv dintre bătrîn şi „Matusalem“! Şi, de fapt, nici nu este nevoie de aşa ceva...

Onorabilii ziarişti M.M. şi M.B. sper să aibă surpriza ca, într-o bună zi (sau o zi rea), să fie salutaţi cu „sărut mîna“ de o tînără apetisantă sau, eventual, să fie apelaţi cu „săru'mîna tanti“ de un tînăr, şi atunci o să înţeleagă că au intrat şi ei în categoria „Matusalem“. Şi atunci (poate că) o să fie indignaţi că se poate crede despre ei că nu mai au o judecată limpede şi ar fi bine să nu mai voteze defel, deşi ei se simt tineri ca la 20, ca la 35 sau ca la 50 de ani!

Aşa cum există tineri de 30 de ani cu gîndire de om bătrîn, există seniori cu gîndire tinerească! Din păcate, la nişte alegeri, C.V. Tudor (ajuns în turul al doilea a alegerilor prezidenţiale) a fost votat în majoritate de tineri! Cît despre accidentele rutiere, mai bine să nu mai vorbim, deoarece statisticile arată fără putinţă de tăgadă că numărul accidentelor provocate de tinerii între 18 şi 25 de ani este copleşitor mai mare decît cel al accidentelor provocate de „Matusalemi“! Aşa că, stimaţi domni şi doamne, să-l lăsăm pe „Matusalem“ să voteze. De asemenea, să-l lăsăm să şi conducă (desigur maşina), cel puţin pînă cînd slăbirea vederii sau a reflexelor îl va face să renunţe de bunăvoie la permisul de conducere. Iar dacă s-ar oferi nişte compensaţii financiare atractive, să-l lăsăm să decidă singur! Probabil va renunţa la carnet... Cel mai periculos şi mai antidemocratic lucru posibil ar fi să decidă altcineva în locul lor şi să li se interzică dreptul la vot sau dreptul de a conduce maşina.

Pînă atunci însă, poate, cel mai deranjant este faptul că, la nenumăratele ştiri şi emisiuni de actualităţi, cînd se vorbeşte despre o persoană de o anumită vîrstă (probabil pentru a evita repetiţiile), ea este pomenită în continuare ca fiind „bătrînul“ sau „bătrîna“! Toate ţările şi toate limbile, deşi au acest cuvînt, îl evită cu grijă, de teamă că jignesc respectiva persoană. Atunci se utilizează cuvîntul „senior“, se vorbeşte despre o „persoană de vîrsta a treia“ sau, cel mai simplu, i se spune pe nume, vorbindu-se despre „Domnul X“, sau „Doamna Y“ (dar în nici un caz, „Domnul Ion“ sau „Doamna Leana“!)

Puţină bună creştere şi respect nu strică niciodată....

Gheorghe Matusalem de 63 de ani...
Pentru conformitate,

Gheorghe GRÜN
Deva
ggrun2000@yahoo.com

Nr. 215: Articolul lui Lucian Mîndruţă, „Treceţi pe trotuarul celălalt“

Avem dreptul la alegere!

Stimate dle Lucian Mîndruţă,

Într-unul din numerele *Dilemei vechi,* vă manifestaţi virulent indignarea că unora le-a trecut prin cap să elimine din programa şcolară ipoteza darwinistă. Cred că era o reacţie de bun-simţ. Sînt de acord cu dvs.: dreptul la libertate este fundamental. Dacă ar fi să ne luăm după nişte englezi, chiar de la Dumnezeu îl avem. Englezii ăştia! Trebuie să alegem, dar ce bine ar fi dacă am putea alege în cunoştinţă de cauză! Sînt de acord: şcoala „trebuie să vehiculeze idei, nu să le închidă la closet!“. Poate nu ştiaţi că disciplina care asta făcea – vehicula idei, filosofia – a fost aruncată, cel puţin în liceele tehnice, acolo unde spuneţi. Elevii de la filiera tehnologică n-au nevoie de idei! Se poate ajunge om de afaceri sau om politic sau chiar ziarist şi fără!

Din păcate, doar în acest punct ne întîlnim, dvs., autorul, cu mine, cititorul. Cînd mă puneţi să aleg între Darwin şi Iisus, îmi pierd cumpătul: mă puneţi să aleg între epistemologie şi etică, poate chiar şi ontologie, or, eu nu pot întregi concepţia mea despre lume şi viaţă (limba de lemn cum îşi bagă coada!), în absenţa vreuneia, cu toate că-mi declar failibilitatea în toate aceste discipline filozofice. Chiar dacă n-ai veleităţi de epistemolog, te alegi totuşi de pe urma lecturii unor astfel de cărţi, cam indigerabile, e drept, din cauza densităţii de termeni specifici, cu ideea clară că oamenii au concepţii foarte diferite despre cunoaştere. Unii se cred infailibili, ei pretind că au descoperit adevărul. Alţii însă consideră adevărul ca pe un pisc mereu de cucerit spre care înaintezi construind trepte, adică propunînd teorii ştiinţifice. Cînd acestea au fost eliminate de teste propuse în raport cu faptele realităţii imprevizibile (acest gen de epistemologi s-au gîndit c-ar fi ideal ca ei înşişi să descopere punctele nevralgice ale propriilor teorii), la coş cu ele! N-ar trebui să vă miraţi cînd într-o zi un alt cititor, poate mult mai avizat decît mine, vi-l va arunca la coş pe Darwin al dvs. ca fiind caduc. Cu etica, lucrurile se rotesc tot mai mult în defavoarea dvs.: chiar şi adversarii lui Iisus (mă gîndeam la Nietzsche) au recunoscut că, subminînd forţa instinctului şi alegînd, după modelul christic, valorile creştine, unii au atins frumuseţea în stare pură. Este de negîndit cum omul, care poate fi şi animal feroce, e în stare ca la un moment dat să-şi orienteze forţa cruzimii spre interior. Ce altceva este smerenia, dacă nu o agresiune asupra eului gonflat şi nesătul de elogii? Argumentele ontologice e bine să fie lăsate specialiştilor, sînt prea subtile pentru noi. Eu revin la textul dvs. Ne amenînţaţi că, alegîndu-L pe Iisus, ne închidem în prostia noastră bigotă. Realizez că bigotismul e un formalism necritic şi nu sînt adeptul acestuia. Admit şi că unii preoţi extrag oarecare foloase de pe urma acestui bigotism pe care-l încurajează nepermis, sub ochii prea toleranţi ai şefilor lor ierarhici. E un fel de supraprofit pe care îl plătesc unii dintre noi, ortodocşii, pentru lenea de a nu cerceta. Îmi pare rău că vă dezamăgesc, dar trebuie să vă spun că prostia nu este apanajul adepţilor lui Iisus. Am văzut şi atei proşti. Iar prostia, dacă ar trebui să-l citez pe un fermecător bătrîn care umplea imense amfiteatre cu studenţi (ceea ce vreun urmaş de-al lui Darwin nu ştiu să fi făcut, fără vreun interes imediat), e vorba de Teofil Pîrîianu de la Sîmbăta de Sus, prostia nu este un păcat, ci un necaz pe capul omului. Afirmaţi tăios şi rece ca un nemuritor că doar spaima de moarte şi absenţa simţului critic te aruncă departe de Darwin. Cu spaima de moarte sînt de acord, e un ingredient care se insinuează în compoziţia viziunii existenţiale a multora dintre noi. Din nefericire, sau poate salvator pentru cei cu gînduri soteriologice, avem în mintea noastră o alarmă cu sunet, ba de scîncet, ba de jale, că, mai devreme sau mai tîrziu vom încheia socotelile cu lumea aceasta. Bietul Ivan Ilici ce surpriză avu în final! Cît despre simţul critic, cei care-l cultivă admit că omul rămîne totuşi un omuleţ, o trestie, un fir de nisip, în raport cu Universul. Pascal fizicianul, la ce alegeri existenţiale a purces, ce cugetări creştine a putut comite! Şi nu e singurul!

Mi-am permis acest vîrtej polemic doar ca să vă dau dreptate: credinţa „ar trebui să fie o alegere, nu o materie obligatorie“!

Cu respect,

Valeria ROŞCA
ValeriaRosca@libero.it

N. red.: Dl Lucian Mîndruţă vă transmite că, deşi ameţit de scrisoare, găseşte puterea să vă mulţumească, precizînd: „cu umilinţă“.

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Viaţa *online***
- **Cum citeam în comunism**
- **Voyeurism**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)

RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Claudiu CONSTANTINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Luca NICULESCU
Andrei PIPPIDI
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
Mădălina ŞCHIOPU
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ

Şef Departament Abonamente:
Gabriela CRISTEA
tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64;
021-407.4565
fax: 021-407.54.67
e-mail: gabriela.cristea@adevarulholding.ro
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Robert SCHORR
tel.: 021-407.76.67
e-mail: robert.schorr@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Bd. Mircea Eliade nr. 2, sector 1,
012013 Bucureşti.
Telefon: 231.35.00. **Fax:** 230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

Tiraj 13.000
Dilema veche este marcă înregistrată a Societăţii comerciale Dilema veche SRL
Tipărit la R-WEP SCS

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Monica Lovinescu şi Paul Miron

Au dispărut, la cîteva zile distanţă, două repere ale exilului românesc: Monica Lovinescu şi Paul Miron. Uniţi prin comuniunea de destin a expatrierii, dar şi prin misterul riguros al morţii, cei doi erau, pe de altă parte, cît se poate de diferiţi prin biografie, opţiuni strategice şi temperament. Paul Miron era un amestec inanalizabil de blîndeţe moldavă, umor şi tenacitate. Suporta greu distanţa de ţară şi era posedat de nevoia de a-i ajuta pe cei rămaşi acasă. România nu era pentru el o amintire difuză, un dulceag teritoriu al nostalgiei. Era o ocupaţie zilnică, un parteneriat fără sfîrşit. Dădea de lucru şi de mîncare, risipea de jur împrejur afecţiune şi bună-dispoziţie, imagina proiecte, făcea cultură românească oriunde şi oricînd i se oferea ocazia. Nu făcea calcule de oportunitate şi nu ezita să asume riscuri. Se străduia să lase uşi deschise, chiar cînd era privit cu suspiciune sau ostilitate, se străduia să menajeze şansa dialogului eficace, chiar cînd n-avea cu cine dialoga. Nimic nu i se părea prea mult, cînd era vorba să stabilească punţi peste abisurile de rea-credinţă şi viclenie ale dictaturii.

Monica Lovinescu era alcătuită dintr-un cu totul alt aluat. Se angajase, de mult, într-un război „total“ cu România comunistă. Nu dorea să atenueze răul, ci să-l extirpe. Nu credea în loţiuni calmante, ci în incizie şi terapie intensivă. Vorbea cu siguranţa şi intransigenţa unui judecător care îşi refuză răgazul nuanţei infinitezimale şi al spiritului de conciliere. Cu răul nu se negociază. De o inteligenţă strălucitoare, dublată de stilul casant al unui înger exterminator, Monica Lovinescu n-a fost o simplă prezenţă *compensatoare* în debandada intelectuală şi sufletească instaurată de totalitarism. A fost un *criteriu*. Purtătoarea de cuvînt a *nordului* etic. Vocea care ne hrănea tăcerile şi ne veştejea laşitatea. Timbrul ei inconfundabil, verdictul ei nemilos, ambalat, totuşi, într-un fel de ironică amenitate, îndărătul căreia se simţea buna-creştere şi exerciţiul transfigurator al culturii temeinice, vor rămîne, cel puţin pentru generaţiile frustrării pre-decembriste, un model al conduitei de front. Monica Lovinescu a sacrificat o mare vocaţie de critic literar şi, poate, de scriitor, pentru lupta de gherilă a adevărului prigonit.

Am avut norocul să-i cunosc bine pe amîndoi. O atașantă calitate a fiecăruia era umorul. Cînd programam vreo reîntîlnire cu Paul Miron, principalul lui argument era: „Să mai rîdem puţin!“. Cît despre rîsul Monicăi Lovinescu, juvenil, aproape copilăros, cu un subton băieţesc, el e una din cele mai tonice amintiri ale sejururilor mele pariziene.

Şi Monica Lovinescu, şi Paul Miron întruchipează două tipuri de patriotism, pe care conjuncturile de azi nu-l mai pot evalua corect. Patriotismul bunătăţii acomodante şi patriotismul exigenţei necruţătoare. Au fost, amîndoi, duşmăniţi, mai ales de retorii patriotarzi. Asupra lui Paul Miron se azvîrlea, uneori, perdeaua de fum a unei prea binevoitoare colaborări cu regimul comunist, iar asupra Monicăi Lovinescu – mercenariatul „agenturilor“ străine. În România, nimeni nu-şi iubeşte ţara nepedepsit.

Marile personaje ale dictaturii încep să dispară. Şi de partea călăilor, şi de partea victimelor şi a rezistenţei anticomuniste. Nu e o garanţie că vom intra într-o eră mai limpede, curăţată de spectrele unui episod nefast. Dimpotrivă: s-ar putea ca răul să intre doar într-o primejdioasă hibernare. Dacă nu ne vom grădinări memoria pomenind mereu numele şi faptele tragediei, vom avea de înfruntat, mai devreme sau mai tîrziu, efectele toxice ale celei mai perfide amnezii.

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

O democraţie matură şi fragilă

Silvio Berlusconi revine. Infatigabil, mereu surîzător şi dispus să arunce săgeţi ironice către jurnalişti, sigur de sine şi tăios cu adversarii, *Il Cavaliere* a cîştigat, în fruntea coaliţiei de centru-dreapta Popolo della Libertà (PDL), alegerile parlamentare din Italia şi va deveni pentru a treia oară prim-ministru. Împreună cu Lega Nord condusă de Umberto Bossi, coaliţia de centru-dreapta are 340 de locuri (din 630) în Camera Deputaţilor şi 171 de locuri (din 315) în Senat. O majoritate zdrobitoare, cum n-a mai cunoscut de mult Italia, obişnuită de decenii cu coaliţii complicate şi fragile, care au dus la o medie de „rezistenţă“ de un executiv pe an (62 de guverne în 63 de ani). Cu o asemenea susţinere parlamentară, guvernul condus de Silvio Berlusconi are toate şansele să reziste întreaga legislatură. Cheia succesului se află însă la Umberto Bossi, liderul Ligii Nordului, coleric şi imprevizibil, care doreşte o autonomie mai mare (în primul rînd fiscală) pentru regiunile din nordul mai bogat.

La prima conferinţă de presă de după alegeri, Berlusconi le-a spus jurnaliştilor că „aceia care vor de 15 ani să mă scoată din politică îşi vor fi dat seama, probabil, că aşa ceva nu e posibil“. Şi a declarat pur şi simplu că vrea să intre în istorie. Faptul că acesta va fi probabil ultimul său mandat – observă Augusto Minzolini, comentatorul politic al cotidianului *La Stampa* („căci e dificil să ni-l mai imaginăm, la 76 de ani, cîţi va avea la încheierea acestei legislaturi, într-o nouă campanie electorală“) – îi va da o anume libertate, inclusiv în adoptarea unor măsuri nepopulare absolut necesare pentru a scoate Italia din impasul economic în care se află. Om de acţiune, *Il Cavaliere* a anunţat că în prima şedinţă de guvern vor fi adoptate cîteva măsuri (populare!) promise în campania electorală: eliminarea impozitului pe locuinţă (îl vor plăti doar cei care posedă mai multe case), eliminarea taxelor pe orele suplimentare şi pe primele acordate pentru productivitate şi acordarea unui „bonus“ de o mie de euro pentru fiecare nou-născut. În maximum o lună s-a angajat să rezolve situaţia de la Alitalia: dacă nu e cumpărată de cineva, compania aeriană italiană va intra în faliment. Făcuse o ofertă Air France, dar Berlusconi doreşte ca Alitalia să rămînă în proprietate italiană. Tot într-o lună vrea să rezolve problema gropilor de gunoi de lîngă Napoli, devenită caz naţional. „În fiecare seară, înainte să mă culc, vreau să pot scrie în jurnal că am făcut ceva pentru ţara mea“ – a mai spus Berlusconi. Iar dacă ar fi să intre în istorie, ar prefera să o facă prin ceva practic: un mare plan pentru construcţia de locuinţe (Italia chiar are nevoie de aşa ceva: există o criză serioasă a locuinţelor, creditele sînt scumpe, chiriile în oraşe sînt foarte mari). În orice caz, cuvîntul „istorie“ a revenit de cîteva ori în timpul primei sale conferinţe de presă ca învingător în alegeri.

Italia însă este o ţară complicată în materie de politică. Formarea guvernului va dura destul, iar neînţelegerile şi polemicile vor apărea, pe parcurs, în ciuda majorităţii confortabile din parlament. Aceasta va asigura doar mai multă stabilitate şi guvernabilitate – cum a observat Luca di Montezemolo, preşedintele patronatului italian. Sînt necesare însă reforme ample: economia merge prost, investiţiile au scăzut, birocraţia este greoaie, iar toate acestea au dus la o adevărată depresie a populaţiei, la un *malessere* – cum spun italienii. *Il piacere di vivere* şi *la dolce vita* au rămas mai degrabă referinţe culturale.

Adevăratul cîştigător al alegerilor este însă nu Berlusconi, ci sistemul politic italian, care a devenit mai simplu şi mai clar. Există acum două partide mari (cel al lui Berlusconi şi Partidul Democratic, de centru-stînga) şi alte cîteva mai mici cu care se pot forma coaliţii. N-au mai intrat în Parlament extremele: Sinistra Arcobaleno („Stînga Curcubeu“, fostă Rifondazione Comunista) şi Fiamma Tricolore („Flacăra Tricoloră“, de dreapta) n-au obţinut procentele necesare. A fost un mic şoc mai ales dispariţia de pe scena politică a comuniştilor din Sinistra Arcobaleno (al căror lider, Fausto Bertinotti, a fost preşedintele Camerei Deputaţilor în legislatura trecută). Dar – aşa cum au observat unii comentatori – stînga a pierdut „pe mîna ei“: a fost incapabilă să se modernizeze, rămînînd la vechile sloganuri şi formule doctrinare marxist-leniniste despre „apărarea intereselor clasei muncitoare“ de capitalismul exploatator. O stîngă dogmatică, pierdută în „dezbateri intelectuale“ despre alienarea proletariatului şi în discursuri antiglobaliste, în timp ce o bună parte a muncitorilor din nord a votat cu partidul lui Umberto Bossi. De altfel, Lega Nord a obţinut mai multe voturi decît spera (9%), iar în nord patronii şi muncitorii au votat-o cot la cot: unii în speranţa unei autonomii fiscale mai mari, ceilalţi pentru că Bossi a declarat că le va apăra locurile de muncă de invazia străinilor „inclusiv cu puşca, dacă va fi nevoie“. Acum, toţi comentatorii se întreabă dacă Bossi va fi loial coaliţiei sau, în momentul cînd nu vor fi satisfăcute cererile partidului său, o va părăsi, provocînd căderea guvernului. Probabil că va fi loial: Berlusconi este un abil negociator. Şi vrea să intre în istorie. Istoria însă se face cu personaje politice reale şi concrete, iar acestea moştenesc un sistem democratic care, timp de decenii, a fost fragilizat de relaţiile dubioase ale unor politicieni cu structurile mafiote şi de amestecul intereselor politice cu cele economice. De mai bine de 15 ani, în Italia se vorbeşte de „înnoirea clasei politice“. Abia acum s-a ajuns la o simplificare a sistemului de partide, dar în interiorul lor se găsesc destui „foşti“ implicaţi în scandaluri politico-economice ori bănuiţi de relaţii cu organizaţiile mafiote. Berlusconi va intra în cărţile de istorie alături de ei. Nu e clar dacă la pagini diferite.

Roma, 20 aprilie

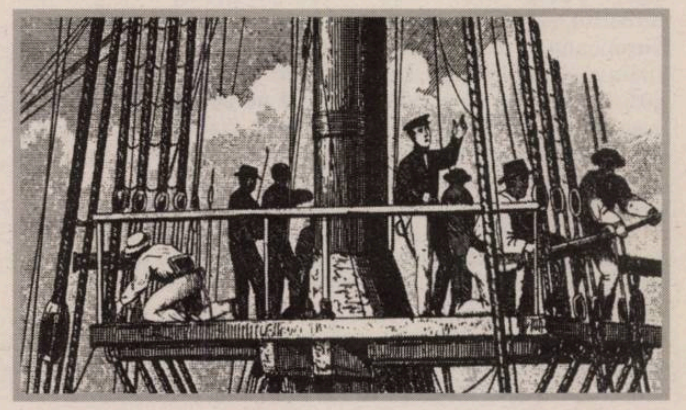

ţinerea de minte

„Sînt cuprins de o indispoziţie greu de învins dacă trebuie să sporovăiesc despre ce am făcut. Am senzaţia demoralizantă că trebuie să mă apăr, acum ori niciodată, înfrumuseţîndu-mi filmul, fardîndu-l cu puterea vorbelor, inventînd justificări, într-o tentativă disperată de a-i da o anumită profunzime de gîndire sau originalitate figurativă; iau totul prea în serios, nu mă pot distanţa, nu sînt spiritual, pe scurt, mă simt rău.

Mi s-a întîmplat să încerc să evit conferinţa de presă, gestul s-a interpretat drept aroganţă, impoliteţe, chiar şi prietenii au fost neplăcut impresionaţi, nu era însă decît timiditate, simţ al măsurii, dorinţa de a nu plictisi. Dacă spun că în filmul meu este un rinocer fiindcă specialiştii în domeniul mării m-au asigurat că în 1914 toate pacheboturile erau obligate să transporte cîte unul în cală, prietenii din presă îşi vor spune, pe drept cuvînt, că încerc fără prea mare succes s-o fac pe glumeţul; dacă spun, în schimb, că în burta navei, adică în fundul ei s-a cuibărit *das Es,* adică partea noastră de inconştient, de animal, care trăind în afara timpului şi spaţiului ne susţine totuşi existenţa, obligîndu-ne să coabităm necesar şi providenţial cu ea, remarc că unii sînt mai mulţumiţi cu un răspuns de acest gen; dar eu mă simt cam ridicol...

Mi-ar plăcea o conferinţă de presă tăcută: să ne privim, să ne zîmbim, să ne adresăm mici gesturi de prietenie, să facem chiar schimb de cadouri, fără însă să scoatem o vorbă, după care fiecare să-şi vadă de treburile sale.“

(Fellini despre Fellini, Convorbiri despre cinema cu Giovanni Grazzini, traducere de Andriana Fianu, prefaţă de Alex. Leo Şerban, Colecţia „Biblioteca de film“, Editura Humanitas, 2007, ediţia a II-a, revăzută şi adăugită)

Luca NICULESCU

asa și pe dincolo

Vize pentru SUA *via* Europa?

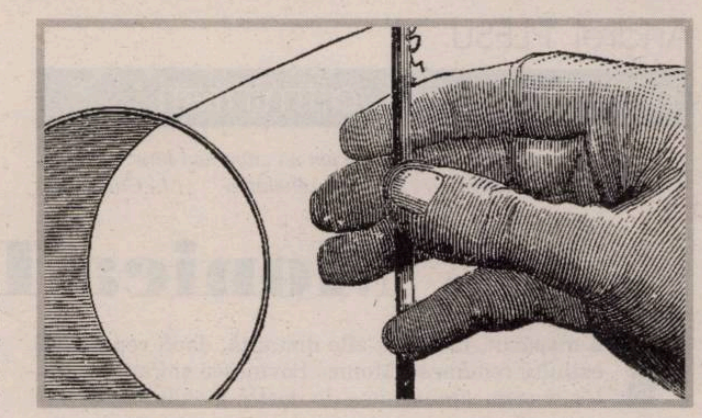

În emisiunea realizată de Stelian Tănase la Realitatea TV, prim-ministrul Călin Popescu-Tăriceanu a făcut o declarație interesantă legată de felul în care ar trebui negociat dosarul vizelor cu Statele Unite. „Din punctul nostru de vedere – a spus el – avantajos ar fi să se rămînă la o negociere de genul SUA-UE în această chestiune a ridicării vizelor. Cred că Uniunea Europeană are o mai mare forță decît România, trebuie să fim realiști, într-o negociere cu Statele Unite" – a încheiat premierul, arătînd o opțiune clară în favoarea unui demers european comun.

Declarația șefului Guvernului încheie astfel o perioadă în care s-a discutat mult despre suprimarea vizelor pentru Statele Unite. În momentul de față, numărul dosarelor respinse este foarte mare, în jur de o treime, iar pentru ca vizele să fie înlăturate ar trebui ca rata de respingere să nu depășească zece la sută. Autoritățile române au cerut în mai multe rînduri ambasadei SUA să motiveze refuzul de a acorda o viză, ceea ce pînă acum nu se întîmpla. După vizita lui George Bush în România lucrurile s-ar putea schimba, în sfîrșit: de fiecare dată cînd vor refuza eliberarea unei vize, funcționarii vor spune și din ce motiv. Explicațiile nu înseamnă însă că vizele vor fi și înlăturate, iar președintele american, într-un interviu pentru *Evenimentul zilei*, a dat un mesaj clar: „România să negocieze cu SUA, bilateral, chestiunea vizelor". Aici intervine diferența de abordare dintre George Bush, care dorește un dialog direct cu Bucureștiul, și șeful Guvernului român, care crede că Uniunea Europeană ar avea mai multe șanse de succes. Diferența de viziune e importantă. La începutul acestui an, mai multe țări din Europa Centrală și de Est au semnat acorduri bilaterale cu SUA pentru suspendarea vizelor: Letonia, Estonia, Cehia și, în urmă cu doar o lună, Ungaria. De fiecare dată, Comisia Europeană a ridicat din sprîncene a iritare deoarece acordurile individuale subminează eforturile Comisiei de a încheia un acord global cu SUA privind regimul de vize pentru toate statele europene (în clipa de față cetățenii a 12 țări din cele 27 membre ale UE mai au nevoie de viză pentru a merge în SUA). Autoritățile de la Praga, Budapesta sau Tallin scot însă în față „interesul național": discutînd bilateral cu SUA au avut de cîștigat mai repede decît dacă s-ar fi lăsat pe mîna complicatei birocrații de la Bruxelles. „Da – răspunde Comisia Europeană –, dar dacă fiecare stat continuă să funcționeze pe baza unor impulsuri individuale, atunci niciodată UE nu va vorbi pe o singură voce." În plus, Bruxelles-ul reproșează statelor care au semnat recent acorduri în chestiunea vizelor cu SUA că au cedat prea mult, încălcînd regulile UE cu privire la siguranța aeriană și la protecția datelor personale. Executivul european consideră că unele paragrafe din aceste acorduri sînt „inacceptabile", cum ar fi prezența obligatorie a unor polițiști înarmați pe toate cursele transatlantice efectuate de companii americane sau faptul că autoritățile Statelor Unite vor avea un acces extins la bazele de date din țările care au semnat acest tip de acord.

Va urma România exemplul Cehiei, Ungariei și al celor două țări baltice? Premierul Tăriceanu spune că nu. Întrebat recent, președintele Băsescu a dat un răspuns evaziv (cum nu i se prea întîmplă), vorbind despre interesul național, dar și despre faptul că România nu va merge împotriva reglementărilor europene.

Pentru cei care așteaptă ore întregi ca să primească răspunsul la o solicitare de viză (care este și destul de scumpă – 100 de dolari) nu contează foarte mult, cel puțin la prima vedere, dacă autoritățile americane vor avea acces la toate datele lor. Ei nu vor avea impresia că le-ar putea fi încălcată vreo libertate, ba chiar se pot simți mai în siguranță știind că în avion va fi și un polițist înarmat. Pentru Europa, ar fi fost un bun exercițiu de solidaritate dacă cei 27 ar fi reușit să adopte o poziție comună în negocierile cu Statele Unite. Brețele sînt însă multiple, iar Washington-ul are acum tot interesul să lungească la nesfîrșit negocierile cu Bruxelles-ul știind că, încet-încet, va obține acordul statelor ai căror cetățeni au încă nevoie de vize pentru a merge în SUA. Ca urmare, celebra frază ironică a lui Henry Kissinger din 1970: „Dacă vreau să vorbesc cu Europa, ce număr trebuie să formez?" – este încă de actualitate. Aproape 40 de ani mai tîrziu, Politica Externă Europeană nu are încă un număr de telefon.

Știri nebăgate în seamă

● **Rufele altuia**. O sfoară cu rufe puse la uscat a ridicat o problemă legală în orașul Ontario din Canada. Acțiunea este interzisă prin lege, o lege introdusă de mult de către un primar care ținea la ordinea și frumusețea peisajului. A fost preluată de mulți alții din Canada și Statele Unite. Proprietarii au încălcat legea crezînd că gardul le va ascunde infracțiunea, dar de fapt rufele au fost puse acolo și în numele diminuării încălzirii globale. „În urmă cu 30 de ani avea rost să folosești mașina de uscat rufe. Energia era ieftină. Cei care o folosesc în continuare sînt iresponsabili în raport cu mediul" – susține familia Cook, înainte de a plăti amenda, după legea veche. Deși mișcarea de restrîngere a consumului de energie electrică, întemeiată pe soluții simple și ieftine, are din ce în ce mai mulți adepți, nu doar în Canada, ci și în unele state nordamericane, cum ar fi Connecticut, Vermont și Colorado, crește în același timp cifra vînzărilor de echipament electric. Utilajul electrocasnic nu este doar un ajutor dat pentru treburile din locuință, ci și o marcă a apartenenței la o anumită clasă, la o anumită categorie de venit. Iar în cochetele orășele ale Canadei casele sînt atît de apropiate unele de altele, încît nimeni nu e dispus să privească rufele vecinului. *(The New York Times,* 17 aprilie)

● **Leac contra tîmpeniei**. *Prince George's County* în colaborare cu *National Symphony Orchestra* au organizat la *Kennedy Center* o serie de patru concerte de muzică simfonică. Este o inițiativă menită să compenseze diminuarea numărului de ore dedicate artei în școlile generale, tendinței învățămîntului de a impune memorizarea cifrelor, procedeu imbecilizant. Programul concertului oferit celor 2500 de elevi din clasa a IV-a, profesorii dorind să-i salveze măcar pe aceștia de la tîmpire, cuprindea fragmente din 400 de lucrări orchestrale, de la Händel la o piesă muzicală din *Harry Potter*. Unii răspundeau la ritm, altul și-a făcut o pernă din jachetă și s-a culcat, o fată și-a astupat urechile cînd orchestra a ajuns la Wagner, doi băieți imitau mișcările dirijorului, de cîteva ori s-a aplaudat înainte de finalul piesei, dar cei mai mulți au fost atenți. „Mi-a plăcut cînd au început tobele și trompetele" – spunea Alexis Garcia, 10 ani. Întrebat cum s-a simțit, el a răspuns după o pauză: „Fericit". *(Washington Post,* 18 aprilie) **(M. B.)**

Lucian MÎNDRUȚĂ

talon de participare

Viață fără idoli

Acum cîteva zile, un tînăr din Ardeal (Mihnea Măruță) s-a despărțit de un ziar central cu o plîngere: nu avem pe cine urma. Nu avem un lider național care să prezideze Gimnastica Morală de Dimineață. Un poet să ne electrocuteze cu cîteva cuvinte, fără să ne încarce nota la Electrica, un vis pe cap de locuitor care să poată fi împărțit (și urmărit) într-o gașcă mai mare de doi. Sîntem o națiie de indivizi care se salvează individual, cum m-a învățat pe mine dl Tatulici acum vreo 15 ani (Mihai, recunoștință!).

Editorialul e frumos, frumos rău. Poate și pentru că el spune de fapt un lucru urît, îngrozitor: n-avem o națiune. Nu credem împreună decît în lucruri separate. Nu există nimic să iei de aici (copaci, munți, opere literare, tradiții, morală publică) și să risti să-i strici țării caracterul, care vasăzică deci că nu-l are. România n-are un ce al ei, cu excepția sarmalelor, pe care le poți servi (îmi place cît de prost sună cuvîntul) și-n Macedonia.

Singurul loc în care n-aș fi de acord cu autorul ar fi datarea. El susține că fenomenul ăsta al lipsei de repere și proiecte valide, decente, luminoase ar fi cumva nou.

Așa o fi. Păi, ia stai să ne gîndim. La cine să te întorci să iei lumină? La Codreanu, la Antonescu, la Carol al II-lea? La alte fantome istorice mai vechi? Nici ele nu rezistă primei confruntări serioase cu cronicile: Mihai, Ștefan, Corvin – strămoșii își aveau fiecare interesul lui, exact ca urmașii. Sau, dacă poftiți la eliberarea prin cultură, cine-a reușit mai mult decît să rîdă de păcatele neamului, necum să le îndrepte? Caragiale? Un emigrant, nici nu poți să-i condamni sila, c-o știi! Mai aproape de noi, cîți dintre literații noștri au trecut testul de non-colaboraționism cu regimul de după 1945? Cîți au ales să ne înflăcăreze din pușcărie, cu poezii scrise pe bucata de săpun? Păi, doi. Trei. Hai, zece? Restul au rămas afară și-au colaborat, șoptit, tăcut. Dar nu s-au prea revoltat. Omul care să strige calea cea dreaptă nu e un produs specific vreunei națiuni. E și el o marfă ca oricare alta, supusă legii cererii și ofertei: vrea cineva calea? Atunci va apărea și omul. Liderul. Mîntuitorul. Cînd lipsește din stoc, e semn că nimeni nu mai cumpără așa ceva.

Nefericirea lui Mihnea e de fapt a unui strat subțire de elită întinsă pe un corp social gras, bubos, urît mirositor a muncă brută și-a zaruri de table, răcit cu bere la pet și mîngîiat pe buricele degetelor de butoanele de la telecomandă. Elitele, cîte s-au reușit reinventa, sînt încă o categorie traumatizată: știu exact cîtă prețuire are marea masă pentru ele. Au verificat-o de la 1907 și pînă la ultima mineriadă.

Și mai e și chestiunea numerelor. Două milioane de oameni de calitate s-au dus în vremea regimului comunist. Într-un fel sau altul: fugiți sau vînduți. Am dat afară din țară sute de mii de nemți. I-am vîndut, și pe ei, și pe evrei. După 1989, am scăpat de un milion de oameni neinstruiți poate, dar cu inițiativă, care au plecat la căpșuni. Altă jumătate de milion de intelectuali, de data asta, a plecat din țară la slujbe mai bune. Un sfert de milion de tineri, care au măcar energie, dacă nu altceva, caută acum soluția bursei, firmei, rețelei de trafic de droguri. Fiecare caută să scape și, cu cît scapă mai mulți, cu atît e mai greu de lucrat cu publicul aici, la fața locului.

De fapt, România e țara celor rămași. A celor care, din felurite motive, puține contînd ca și calități, au ales să nu plece. Sîntem, dragă Mihnea, ăia care-am mai rămas. Și chiar și noi trăim într-o lume dominată de ideologia fugii. De fantasma plecării: *vă dau dracului pe toți!* Chiar dacă ne-am amorezat prosteste de rîul, ramul, sau, la cealaltă extremă, iubim lectura lunară a fluturașului de pensie.

Tocmai d-aia îți zic să nu te deprimi. N-avem pe cineva să ne unească. Dar nici dezbinarea nu-i așa de rea. Îți închipui cum era dacă maneliștii făceau cartel împotriva rockerilor?

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

Scandalul torţei olimpice

La sfîrşitul săptămînii trecute, mii de protestatari s-au strîns în faţa magazinelor Carrefour din China, revoltaţi de ceea ce s-a petrecut cu flacăra olimpică în timp ce atleţii chinezi parcurgeau Parisul: purtătorii torţei au fost atacaţi, ei s-au apărat, poliţia chineză a intervenit destul de brutal, cea franceză i-a răspuns pe măsură, în busculadă a fost prinsă o atletă chineză de 27 de ani, într-un fotoliu pe rotile. „Îngerul care zîmbeşte din fotoliul cu rotile“ a fost înălţată la rangul de erou naţional, simbol al luptei populare împotriva duşmanilor: „cu trupul ei fragil, ea a apărat spiritul olimpic“ – s-a scris pe site-ul oficial al Jocurilor. Pe Yahoo, sub semnătura Liuanna: „Puterea unui individ nu înseamnă mare lucru, e limitată, dar dacă se vor uni un miliard şi trei sute de milioane de chinezi, toţi, din toate ţările, vor fi uimiţi cînd vor vedea puterea noastră“. Spiritul olimpic e departe de o asemenea declaraţie.

China acuză politizarea Jocurilor, poate că e adevărat, cum tot adevărat este că au fost puse la bătaie sume imense ca Jocurile să se desfăşoare la Beijing, pentru a legitima politica actuală a Chinei.

Drumul torţei care prefaţează Olimpiada a fost marcat peste tot de incidente, dar cele de la Paris au fost neaşteptat de violent-spectaculoase într-un loc cu maximă vizibilitate. Militanţii pentru drepturile omului au sesizat ocazia de a demonstra împotriva represiunii din Tibet şi a încălcării drepturilor omului în China. Întrebat dacă va participa la ceremonia de deschidere a Jocurilor Olimpice, preşedintele Franţei, Nicolas Sarkozy, a condiţionat prezenţa lui de declanşarea dialogului între Beijing şi Dalai Lama. China a refuzat. Imaginile de la Paris au fost difuzate de posturile de televiziune din China şi au stîrnit mînia populară exprimată prin lozinci de genul „Nu, independenţei Tibetului!“, „Să condamnăm CNN!“ etalate în nouă oraşe, ameninţînd cu boicotul magazinelor bănuite a-l susţine pe Dalai Lama. Manifestaţiile au depăşit uneori prin amploare chiar şi aşteptările puternicului aparat de propagandă chinez, riscînd să degenereze în violenţă. Brigada anti-insurecţie şi forţele speciale i-au încadrat pe manifestanţii porniţi spre ambasada Franţei. În China, nimeni nu organizează proteste pentru că aşa i-a trecut prin cap; probabil, puterea a stabilit exact limitele între care mînia populară are voie să se expună. Cert este că partea activă a populaţiei Chinei nu este solidară cu lupta tibetanilor, iar sentimentele antioccidentale sînt durabile. Agenţia de presă China Nouă scria: „Fervoarea patriotică trebuie să fie canalizată într-o manieră raţională şi trebuie să se transforme într-o acţiune eficientă“; „Cu cît situaţia internaţională e mai complicată, cu atît poporul chinez trebuie să fie mai calm, mai înţelept şi mai unit“.

Autorităţile franceze n-au rămas nici ele indiferente: în reacţiile chinezeşti se întrevede utilizarea pîrghiei economice, ale cărei efecte ar fi cu totul neconvenabile. Şeful executiv al lanţului Carrefour, José Luis Durán, a declarat că pentru compania sa, China are „o importanţă strategică“. S-au precipitat în vizită la Beijing preşedintele Senatului francez, Christian Poncelet, şi fostul prim-ministru Jean-Pierre Raffarin, vineri vine Jean-David Levitte, consilierul lui Sarkozy în probleme diplomatice. Primul a fost purtătorul unei scrisori adresate de Nicolas Sarkozy tinerei din centrul evenimentelor de la Paris: „Vreau să vă exprim întreaga mea emoţie pentru felul cum aţi fost busculată la Paris, pe 7 aprilie, în timp ce purtaţi flacăra olimpică. Aţi dat dovadă de un curaj remarcabil care vă onorează şi prin dumneavoastră întreaga ţară. (...) Ţin să vă asigur că incidentele din acea tristă zi, provocate de unii, nu reflectă sentimentele concetăţenilor mei faţă de poporul chinez. Încercînd să înlătur consecinţele acestui moment penibil, vreau să vă propun să vizitaţi Franţa în săptămînile următoare, ca invitată a mea şi a poporului francez“.

Între timp, pe 21 aprilie, Consiliul oraşului Paris l-a declarat pe Dalai Lama cetăţean de onoare al oraşului, la propunerea primarului socialist Bertrand Delanoë şi, la propunerea grupului ecologist, aceeaşi distincţie a fost acordată disidentului chinez, apărător al bolnavilor de SIDA, al curăţeniei mediului şi al drepturilor omului, Hu Jia, condamnat în China la trei ani şi jumătate închisoare. Ambasada Chinei a protestat.

E evident că flacăra olimpică luminează mai mult decît şi-a propus.

globul cubic

Un nume contestat

Votul prin care oficialii NATO, ca urmare a vetoului Greciei, au amînat primirea Macedoniei în organizaţie a mîniat şi a umilit populaţia agăţată de televizoare. Discursul oficial a susţinut ani de-a rîndul că apartenenţa la alianţa occidentală va stabiliza tensiunile interne dintre partidele politice, dintre macedoneni şi albanezi, că va fi consolidat Acordul de la Ohrid, prin care s-a asigurat reprezentarea minorităţii albaneze în Parlament.

Grecia contestă, din 1992, numele acestei republici desprinse din fosta Iugoslavie şi acceptarea în ONU s-a produs sub numele de Fosta Republică Iugoslavă a Macedoniei (FYROM – acronimul englez). Grecia susţine că numele Macedonia aparţine exclusiv provinciei ei nordice şi un stat cu acelaşi nume va ridica pretenţii teritoriale. Ceea ce poate fi s-a dovedit a fi mai puternic decît ceea ce este, aşa că relaţiile dintre cele două ţări au rămas reci. La rîndul ei, Bulgaria refuză să-i recunoască limbii macedonene un statut autonom, considerînd-o un dialect bulgăresc. Toate acestea provoacă neliniştea populaţiei şi accentuarea discursului naţionalist. Dragan Klaic, om de teatru şi analist cultural stabilit la Amsterdam, consemnează toate acestea cu relativă îngrijorare, neuitînd să observe că oamenii de teatru lucrează la proiectele lor comune, iar Bazarul vechi refuză orice împărţire pe criterii etnice.

O plimbare de la vechiul Pod de Piatră din Skopje spre centru spune şi ea ceva despre viitorul Macedoniei, cu sau fără NATO: „Pe vîrful unui deal din partea nordică se înalţă imensa clădire a viitoarei Ambasade americane care creşte pe zi ce trece; pe lîngă ea toate clădirile simbolice ale statalităţii Macedoniei par pitice; e o clădire dominantă, supraveghind tulburările şi tensiunile locale, emanînd putere şi dorinţă de control. Acesta va deveni braţul înarmat al unei puternice prezenţe militare la *Camp Bondsteel,* la aproape 50 de kilometri de Kosovo. Dincolo de disputa în legătură cu numele şi rivalităţile naţionaliste acumulate, noii stăpîni îşi pregătesc o tranşee bine adăpostită, în timp ce Uniunii Europene i-a rămas misiunea de a descîlci problemele societăţii civile“. (www. signandsight.com, 14 aprilie) **(M. B.)**

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Din cauza căldurii

Acea vară lovise oraşul Napoli cu o vipie destructurantă. În cartierul strîmt de la margine, căldura toridă apăsa ca un tavan fierbinte direct pe creştetul oamenilor. Unii spuneau că tocmai din cauza căldurii era aproape imposibil să găseşti ceva de lucru. Părinţii lui Salvatore nu credeau în explicaţia asta. La Napoli, nu găseşti de lucru nici iarna. La Napoli, nu găseşti de lucru niciodată. La Napoli, serviciul e ceva şi foarte greu de găsit, şi foarte greu de păstrat. Dar, pentru Salvatore, aveau o speranţă. Ştiau că, la timpul potrivit, Salvatore va avea un serviciu bun. Pe la mijlocul lui iulie, Salvatore a împlinit 18 ani. Taică-su l-a invitat la masă pe Fabrizio şi maică-sa a gătit cea mai generoasă cină de care era în stare. „Fabio – a zis tatăl lui Salvatore după paste – Toto are nevoie de un serviciu. A crescut mare, e timpul...“

Fabrizio era un fel de unchi pentru Salvatore. Încrengătura luxuriantă de veri, cumnaţi şi multe surori cu mulţi copii dintre Salvatore şi Fabrizio poate fi socotită o legătură de rudenie strînsă doar la Napoli şi, mai precis, doar în cartierul acesta de la margine. Întregul cartier, case şi străduţe labirintice, etaje fragile şi scări alambicate, aglomeraţie de proletariat mediteranean falit şi mase de copii gălăgioşi care nu mai creşteau niciodată, erau adunaţi cu toptanul chiar pe malul mării de un Creator care avusese de gînd să le scufunde pe toate în mare, dar s-a răzgîndit în ultima clipă. Acest cartier este, de fapt, o situaţie existenţială. Orice legătură de rudenie e sacră, oricît de distante ar fi ramurile arborelui. Fabrizio era poştaş. Cartierul, oraşul şi vieţile oamenilor nu aveau secrete pentru el. Volubil, vivant, plin de farmec, garnisit cu ceva şiretenie, Fabrizio putea rezolva orice. Era genul acela de om de care orice familie modestă are nevoie şi pe care, slavă Domnului, orice familie din cartier îl are. Pentru Fabrizio nu exista nici şomaj, nici căldură – ceea ce părea etern napoletanilor în acea vară erau doar conjuncturi neînsemnate pentru el. Nu a dezamăgit nici acum. Peste doar zece zile, Toto pleca de acasă în zori, cu inima bătînd ca o tobă tînără, spre prima sa zi de muncă. Se angajase hamal la aeroportul din Capodichino, în partea cealaltă a oraşului. Într-un hangar de tablă cît toate zilele, nu departe de piste, sorta şi aşeza în grămezi bagajele pentru cursele Alitalia: bagajele de Roma – la avionul de Roma, bagajele de Milano – la avionul de Milano, bagajele de Genova – la avionul de Genova. Treabă nu prea complicată, de vreme ce destinaţia era scrisă pe etichetele lipite de mînerele bagajelor. Pentru un copil cuminte ca Salvatore, prima zi de muncă este cea mai mare responsabilitate din viaţă. Pe la prînz, după ce a încărcat conştiincios primele curse, Salvatore a aflat că are pauză de masă o oră. De la 1 la 2. La 1 fix, a apărut Fabrizio: „Toto, e prima ta zi de muncă. Trebuie să sărbătorim. Vino cu mine. La 2 fix eşti înapoi.“

Fabrizio a mîncat, a băut şi a vorbit mult la acel prînz, printre portocali şi lămîi. Salvatore nu a îndrăznit să-l întrerupă. Aşa că, ameţit de vin, cu burta plină, s-a strecurat în hală abia pe la 3. Tabla încinsă ridicase temperatura la 40 de grade în interiorul hangarului. „Dacă mă prind ăştia că am întîrziat în prima zi, mă dau afară“ – se gîndea, speriat, Salvatore. Slavă Domnului, nimeni nu a băgat de seamă că întîrziase. Îl aşteptau munţi de bagaje, pentru vreo trei curse. A zărit printre valize şi colete un coteţ mic, în care stătea nemişcat un cîine, ca un ghemotoc alb. S-a apropiat şi l-a strigat. Nimic. A zgîlţîit coteţul. Nimic. A băgat degetul printre gratiile argintii. Nimic. A deschis coteţul şi a înţeles că frumuseţea de bichon frise murise. Animăluţul căzut pe-o parte, cu ochişorii negri împietriţi şi cu limbuţa roz scoasă, era condamnarea lui Salvatore. De bună seamă, stătuse în căldura aceea mai mult decît trebuia. Întîrzierea lui Salvatore îi fusese fatală. A intrat în panică. Îşi va pierde slujba. A alergat la un telefon, l-a sunat pe Fabrizio şi, cu lacrimile în gît, i-a spus necazul. Fabrizio a sosit imediat. A cerut cîinele. Toto a strecurat cadavrul micului patruped afară din aeroport şi i l-a dat. Fabrizio a strîns toţi poştaşii: „Găsiţi un cîine exact ca ăsta în tot oraşul. Urgent!“. După 2 ore, Fabrizio a adus la aeroport un bichon frise vioi, coafat şi tandru. Era copia vie a nefericitului mort. Fericit că a scăpat, Salvatore l-a vîrît în coteţ. Tocmai la timp ca să prindă cursa căreia îi era destinat: Roma.

Cîteva ore mai tîrziu, la banda de bagaje de la Fiumicino, contesa Maria Luisa Graziella della Conchironi-Fasta, nimeni alta decît nepoata cunoscutului senator, verişoara fostului prim-ministru, cumnata ilustrului bancher – ei, da, chiar acela! – şi sora şefului marelui stat major, cu faţa marmoreană acoperită de voal negru, aştepta. Ca o eroină antică, ca o tragediană demnă. Pe banda care se rotea ca un carusel

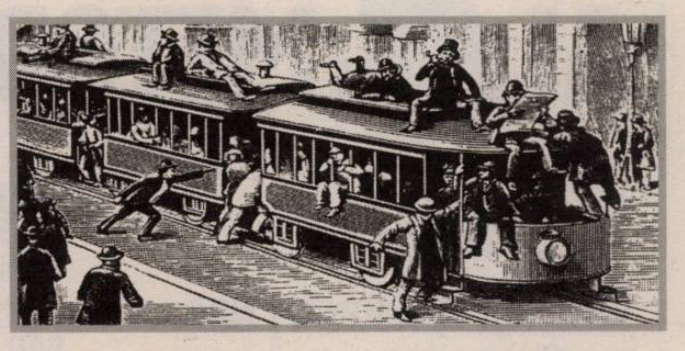

absurd, apare coteţul cu gratii argintii. Contesa respiră greu. Simte ceva ca un cuţit în inimă. Acolo se află corpul neînsufleţit al celei mai mari bucurii a vieţii ei: Rocco. O splendoare de bichon frise, vioi şi tandru, pe care îl trimisese acum cîteva zile la vila ei din Capri, căci căldura şi poluarea Romei nu îi făceau bine. Ieri, telefonase guvernanta. Din pricini neştiute, Rocco murise. Cînd s-a aplecat cu evlavie să ia coteţul ca pe o urnă sacră, micul bichon a început să latre agitat, să se zbată, să vrea afară cu orice preţ. Îi era teribil de sete după o asemenea zi. Contesa a leşinat. Exact aşa cum prezisese doctorul.

ready made

„Auzisem, cînd eram mic, că dacă îţi dă cineva o palmă, să întorci faţa a-ţi da şi alta; preceptul era sacru, era evanghelic, şi-l ţineam minte. Odată, intrîndu-mi pe mînă un borcan cu dulceaţă, ţi-l mîncai tot (adică dulceaţa voiu să zic), pînă'n fund. Cînd mama, după o zi-două pricepu că eu căta să fi comis o asemenea crimă de lesă dulceaţă, mă spuse la tata. El, judecîndu-mă, îmi dete o palmă. Eu întorsei faţa şi zisei să-mi mai dea una.

– Mai na, zise tata, şi cu vorba aplică şi fapta.

– Mai dă!

– Mai na, se repetă de cîteva ori pînă mă răsbi, şi pe tată-meu îl necăji foarte un caracter atît de ţestos.“

(Ioan Eliade-Rădulescu, *Scrieri politice, sociale şi linguistice,* Editura Scrisul Românesc, f.a.)

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Autorităţi provinciale

Sinaia e poate una dintre cele mai bune mărturii asupra stilului în care autorităţile locale, alese în mod liber în România după 1990, şi-au înţeles menirea. În mandatele succesive din ultimii 18 ani, indiferent de primarul sau partidul cîştigător, acestea au reuşit să compromită un mare potenţial turistic şi de dezvoltare. Au transformat un loc istoric, apropiat de Bucureşti, plin de resurse naturale şi hoteluri care aveau ştaif, cu un castel faimos şi probabil cele mai spectaculoase pîrtii de schi din ţară, într-o provincie lipsită de orizont în care turiştii vin doar din inerţie.

Regimul construcţiilor din Sinaia e astăzi unul de-a dreptul dubios, rezultatele fiind alăturarea de vile vechi, lăsate în paragină cu noi imobile fără personalitate (sau cu prea multă personalitate) şi total nepotrivite într-o staţiune de munte. S-a construit te miri unde şi am auzit că unii proprietari au rămas cu maşinile blocate luni de zile în curte din cauza şantierelor deschise în mod aberant. Un primar a dat aprobări pentru construcţii chiar şi pe domeniul Peleşului. Cabane precum Piscul Cîinelui (şi despre asta am mai scris) sau cea de la cota 1300 au fost pur şi simplu vîndute unor persoane particulare care le-au închis accesului public. Hotelul de la cota 1400 continuă să funcţioneze într-un circuit obscur, total neatractiv, probabil spre bucuria unor indivizi interlopi. Străzile Sinaiei au fost de-a lungul celor 18 ani mai mult desfundate cu unele pauze de reparaţii care le-au scos total din funcţiune, cam la fel ca în Bucureşti. Restaurantele au depăşit cu greu (dacă au depăşit) izul neplăcut căpătat în timpul comunismului. Magazinele sînt la rîndul lor provinciale, scumpe şi mizerabile. Vînzătorii sînt acri, la fel cum par şi produsele de pe rafturi. Multă lume s-a înrăit în timpul comunismului şi a rămas aşa. Telecabina, mîndria anilor '70, a rămas şi ea la fel, nu s-a mai făcut acolo nici o investiţie. O mulţime de mijloace de transport pe cablu, care funcţionau pe vremea comunismului, sînt acum pradă ruginei. Exista odată (tot pe vremea comunismului) şi o pîrtie cu reflectoare între cota 1500 şi cota 1400. Acum, aşa ceva pare de neconceput. Ce-i drept, s-a construit o telegondolă nouă care însă, vorba lui Mircea Badea de la Antena 3: „pleacă de nicăieri". Şi tot Mircea Badea observa că mai nou, chiar pe şoseaua naţională, în centrul oraşului, a apărut un sens giratoriu care nu reglementează nimic. Pentru că acolo nici măcar nu prea e o intersecţie. Primăria a construit adică un fel de mal rotund care trebuie pur şi simplu ocolit, o lucrare fără rost, model de cheltuire a banilor comunităţii. În acelaşi timp, presa semnalează afaceri incredibile făcute de primari cu terenuri şi case. Şi în acest stil de administrare, oraşul se dezvoltă (dacă dezvoltare se poate numi) într-un mod de-a dreptul hidos. Turişti din Occident, cu un ochi proaspăt şi imparţial, se strîmbă cînd ajung în staţiunea pe care unele cărţi le-o prezintă ca pe o perlă a Văii Prahovei şi a României. Iar Sinaia e doar un exemplu. Un altul este acela al nu prea îndepărtatei cetăţi a Rîşnovului. Luată în stadiul de „zid părăsit" de un italian bogat, Alberto Drera, aceasta a fost transformată în doar cîţiva ani într-o adevărată oază turistică. Drera a reparat zidurile, a început să reconstruiască ansamblul de clădiri din interior, a reînviat muzeul, a iluminat cetatea, i-a făcut reclamă. A muncit enorm şi cu pasiune. Cînd lucrurile au început să meargă bine, autorităţile locale cu care italianul se asociase pentru reconstruirea cetăţii s-au trezit că o vor înapoi. Mai bine zis, doresc beneficiile de pe urma ei, cu nişte argumente puerile. Au pornit un mare proces, iar în toiul scandalului, Alberto Drera a murit de inimă. Lupta a fost preluată de o fiică a sa. Dar conflictul e mai mare. Însuşi preşedintele Consiliului Judeţean se implică şi, fără să clipească, declară că şi dacă n-ar fi fost italianul, consiliul ar fi reuşit să aducă cetatea cam în acelaşi stadiu. Pînă în anul 2000, Consiliul Judeţean n-a făcut nimic la cetatea din Rîşnov. De asemenea, nu prea se ştie ca pînă în 2000 sau după, autorităţile să fi reconstruit vreo cetate din cele destule aflate în judeţ. E de presupus şi că înainte de 2000, indivizilor care au făcut parte din aceste foruri de conducere nici nu le-a trecut prin minte că o asemenea cetate poate fi şi altceva decît un „zid părăsit". De asemenea, observîndu-le năravurile, e de presupus că dacă vor reuşi să recîştige administrarea cetăţii din Rîşnov, vor ajunge să se certe şi între ei pe beneficiile aduse de taxa de vizitare şi nu vor mai voi şi nici nu vor mai şti să facă nimic pentru cetate. Într-un oarecare interval de timp, aceasta va deveni iar o ruină. E stilul de acţiune aproape obişnuit al autorităţilor noastre locale. O combinaţie de prostie, ticăloşie şi lipsă de orizont, indiferent de partid. Iar peste o lună, noi trebuie să alegem.

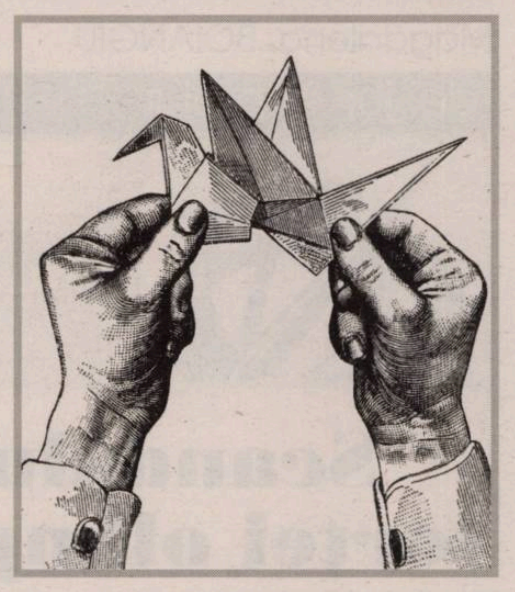

AI 4 METODE SĂ TE ABONEZI !

1 SUNĂ!

VENIM ŞI TE ABONĂM NOI!

Sună* la 021/407.54.64 sau 021/407.54.66, de luni până vineri, între orele 9.00 şi 18.00 şi un reprezentant Adevărul Holding va veni la tine acasă sau la sediul firmei unde lucrezi, pentru contractarea unui abonament la ziarul Dilema Veche.

*Dacă locuieşti în Bucureşti, Craiova, Sibiu, Râmnicu Vâlcea, Piteşti, Cluj Napoca, Timişoara, Braşov, Suceava, Iaşi, Bacău sau judeţele Ialomiţa şi Sălaj.

SUNĂ ŞI VENIM LA TINE!

sau trimite e-mail la abonamente@adevarulholding.ro

2 SMS!

3 luni abonament

TRIMITE UN SMS DIN REŢEAUA ORANGE SAU VODAFONE LA 7409 CU TEXTUL „DILEMAVECHE"

- Costul unui SMS este de 9 euro + TVA (abonament ediţii luni-sâmbătă)
- Din reţeaua Orange vei primi un mesaj de confirmare a înregistrării
- Din reţeaua Vodafone vei primi un mesaj prin care ţi se cere confirmarea, iar costul SMS-ului de răspuns este de 0,05 euro

Dacă trimiţi până la data de 20 a lunii în curs, primeşti abonamentul începând cu data de 1 a lunii următoare. Contravaloarea SMS-ului nu se returnează. Informaţii la tel: 021/407.54.64

3 Trimite talonul!

Plăteşte prin ordin de plată sau mandat poştal şi trimite talonul de mai jos.

4 La toate oficiile poştale, agenţiile Rodipet (www.rodipet.ro), sau la celelalte firme cu care Adevărul Holding are contract de difuzare a abonamentelor. Lista completă pe www.adevarul.ro.

ABONEAZĂ-TE!

Ai până la 13,5% reducere din preţul de la chioşc!

Tel: 021-407.54.64, 021-407.54.65
Fax: 021-407.54.67
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro

Nume ..... Prenume ..... Compania* ..... Cod Fiscal* .....
(* Completaţi numai dacă plătitorul este o firmă) Str. ..... nr. ..... bloc ..... scara ..... etaj ..... ap. ..... localitate .....
judeţ/sector ..... cod poştal ..... telefon ..... e-mail .....
Adresa de livrare (daca este diferită faţă de adresa de mai sus): Str. ..... nr. ..... bloc ..... scara ..... etaj .....
ap. ..... localitate ..... judeţ/sector ..... cod poştal .....
Număr abonamente contractate ..... începând din luna ..... la:

Dilema Veche ☐ 3 luni (35 lei) ☐ 6 luni (69 lei) ☐ 12 luni (135 lei)

Cei care se abonează direct la Adevărul Holding vor completa şi rândurile de mai jos:
Am expediat către S.C. Adevărul Holding S.R.L. suma de ..... lei cu mandatul poştal/ordin de plată nr ..... din data .....
..... în cont nr. RO81 ABNA 4100 2641 0028 5818 deschis la ABN AMRO BANK SA Centrala Bucureşti.

Pentru ca înrolarea abonamentului să înceapă la data de 1 a lunii următoare, plata se va efectua până la data de 20 a lunii în curs. Prin prezenta sunt de acord ca S.C. Adevărul Holding S.R.L. să prelucreze datele mele cu caracter personal pentru activităţi promoţionale şi să le dezvăluie terţilor conform legii nr. 677/2001. Îmi rezerv dreptul să mă opun acestei prelucrări şi să solicit ştergerea datelor adresându-mă societăţii S.C. Adevărul Holding S.R.L. printr-o cerere scrisă.

Completaţi talonul de abonament cu datele de identificare solicitate şi expediaţi-l, împreună cu copia după dovada plăţii abonamentului, prin poştă, la S.C. Adevărul Holding S.R.L., OP 33 – CP 143, Bucureşti, cod poştal 014820 sau prin fax: 021-407.54.67.

Abonamentele se pot contracta: ■ la sediul S.C. Adevărul Holding S.R.L., Piaţa Presei Libere nr. 1, Corp C, sector 1, Bucureşti ■ cu mandat poştal sau ordin de plată pentru S.C. Adevărul Holding S.R.L. ■ la oficiile poştale ■ la sucursalele RODIPET ■ la firmele particulare. Pentru abonamentele contractate prin poştă, taxa este de 2,6 lei/lună pentru abonamentele luni - sâmbătă şi 3,0 lei/lună pentru abonamentele luni - duminică.

Vintilă MIHĂILESCU
...@hai-hui.ro

Prezumţia de vinovăţie

Cumpăr un timbru fiscal de la poştă, după care fug la trezorerie, dar s-a mutat, o găsesc pînă la urmă, plătesc taxa şi dau fuga la poliţie, stau la coadă, dar taxa nu e bună, alerg înapoi la trezorerie şi plătesc taxă de urgenţă, dar, ghinion, sistemul automat pentru cazierul judiciar este pus la punct doar pînă la litera „I", aşa că trebuie să aştept zece zile, dar nu pot să aştept atît, că pierdem banii! *Sînteţi ordonator de credite?* – mă întreabă fata de la ghişeu. *Ce să fiu?* – mă sperii eu. *Ordonator de credite!* – repetă funcţionara. *A, da...* – recunosc eu şi deja mă simt vinovat. *Atunci trebuie să aşteptaţi!* – decide fata de la ghişeu. *Dar, nu vă supăraţi, de ce e nevoie de cazierul meu judiciar pentru ca instituţia mea să primească nişte bani pe care i-a cîştigat într-o competiţie publică a statului român?* – prind eu curaj. *Păi nu vedeţi că mai toţi candidaţii la alegerile locale au dosare penale?* – îmi explică fata şi mă măsoară lung prin crăpătura ghişeului. *Dar eu nu candidez la nimic!* – dau eu să mă justific, dar renunţ. Nu ştiu dacă asta este raţiunea, dar funcţionara poliţiei aşa gîndeşte – şi probabil că nu e singura.

O societate nu se poate construit la nesfîrşit pe suspiciune instituţionalizată.

Înarmat cu un bon de ordine pentru săptămîna viitoare, dau fuga la muzeu. La mapă mă aşteaptă un dosar de licitaţie pentru nişte mobilier de expoziţie. Jurista a făcut rost şi de un „model", ca să ştim cum să procedăm şi să nu avem surprize: dosarul de licitaţie pentru un aeroport. *Dumnezeule, dar noi vrem să cumpărăm nişte lemne de doi bani!* – mă minunez eu. *Nu are importanţă, e mai bine aşa* – îmi explică jurista. Modelul cu pricina cuprinde toate măsurile de precauţie pentru toate tipurile de evaziuni şi şmecherii înregistrate în cazul marilor licitaţii. *Aşa o să fim siguri că nu ne întoarce dosarul* – conchide jurista. Asta e, o să ne ia cel puţin o săptămînă ca să-l completăm. Îl dau în lucru şi fug la facultate.

Aici mă aşteaptă comisia de acreditare a masterelor. Cîte un dosar de peste o sută de pagini pentru fiecare, numeroase anexe care trebuie completate pe loc şi un proces verbal foarte detaliat. Un sistem complicat de *double check*, pe care mi-l explică preşedintele comisiei. Nu înţeleg nimic. Apoi facem o copie după toate actele, care rămîne la noi: *În caz că noi am schimba ceva în evaluare după ce plecăm de aici, aveţi şi voi o copie şi puteţi să ne daţi în judecată; s-au mai văzut cazuri!* – îmi explică acelaşi coleg. Între timp, universităţile private produc mastere la Adunaţii-Copăceni fără să dea socoteală cuiva.

Ajung epuizat acasă şi dau drumul la televizor. Un cunoscut şi respectabil jurnalist tocmai povesteşte o întîmplare cu Steve, un antropolog american pe care îl cunosc bine şi care a lucrat ani de zile în România în timpul comunismului. *Cine ştie ce relaţii avea cu Securitatea!...* – insinuează zîmbind jurnalistul. *Păi, a fost şi arestat pe Aeroportul Otopeni şi are un dosar de urmărire cît toate zilele!* – mă revolt eu în sinea mea. Dar nimeni nu este nevinovat pînă la proba contrarie...

Închid televizorul, uşor amărît, şi mă duc la calculator. Aici mă aşteaptă altă surpriză: un fost student de-al meu mă acuză pe toate site-urile şi yahoogroup-urile cu putinţă că am fost securist pentru că am lucrat cu Bălăceanu-Stolnici. *Dar n-am lucrat!* – mă revolt eu, prosteşte. Apoi îmi dau seama că asta n-are nici o importanţă. Îl cunosc foarte bine, ne-am văzut de nenumărate ori, deci...

Mă simt ca un hoţ scos pe cauţiune, căruia i se monitorizează fiecare gest. Trag linie şi adun: *societatea suspiciunii*. În locul prezumţiei de nevinovăţie care stă la baza oricărui sistem juridic aşezat, la noi funcţionează prezumţia de vinovăţie: toţi sînt vinovaţi de ceva – sau vor fi imediat ce vor avea posibilitatea. Totul se clădeşte apoi pornind de la acest postulat, de la opiniile fiecăruia dintre noi despre oricare altul şi pînă la legislaţie, care este calibrată pe măsură, încercînd să anticipeze toate escrocheriile posibile – chiar dacă ulterior se dovedeşte „indulgentă" cu marii escroci...

Problema este însă că o societate nu se poate construi la nesfîrşit pe suspiciune instituţionalizată; în lipsa unei minime încrederi şi a prezumţiei de nevinovăţie, ea sfîrşeşte prin a se sufoca. Iar pentru individ este obositor să se justifice în fiecare moment, mai ales dacă nu pricepe de ce.

Sînt obosit, aşa că mă duc să mă culc.

PUBLICITATE

PUBLICITATE

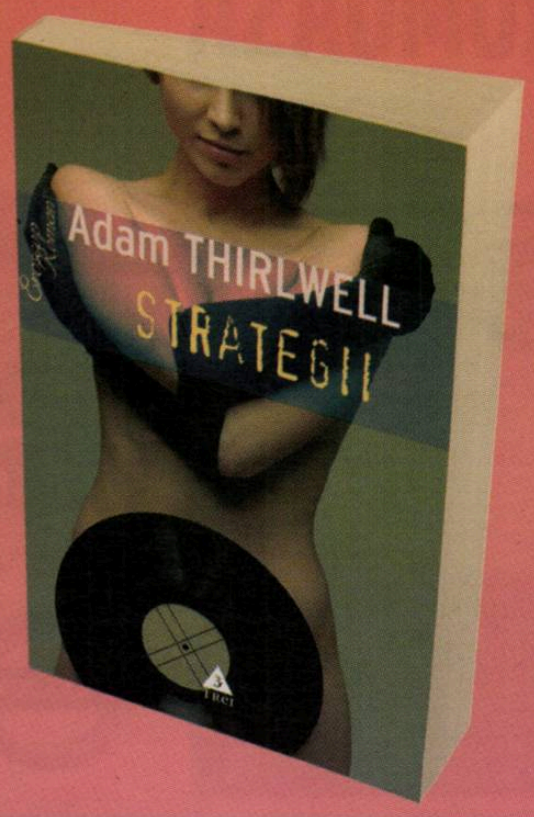

Adam THIRLWELL

BEST OF YOUNG BRITISH NOVELISTS 2003

Autor inclus de «Lire» în lista celor «50 de scriitori contemporani care vor deveni clasicii de mâine».

Un roman care abordează cu mult umor problemele cruciale ale etichetei sexuale.

«Un complicat ménage à trois... prezentat într-o manieră veselă și fermecătoare.» (New York Times Book Review)

«Foarte reușit....foarte sofisticat.» (The Guardian)

STRATEGII

3 TREI www.edituratrei.ro

Eroscop

Andrei PIPPIDI

SOS București

În jurul Bisericii Doamnei

Ce frumos era în București după cutremur! Vreau să spun că, fiind dărîmată Compescaria, numele de pe vremuri al magazinului de la colțul bulevardului cu Calea Victoriei, silueta grațioasă a Bisericii Doamnei se înălța ca un gît de lebădă, așa cum n-o mai văzusem niciodată. După '77 s-au construit blocurile care o înghesuie din toate părțile, așa că nu te mai poți apropia de ea decît printr-un culoar strîmt, între lăzile pe care le descarcă mereu șoferii pentru Pizza Hut sau celălalt restaurant, de alături.

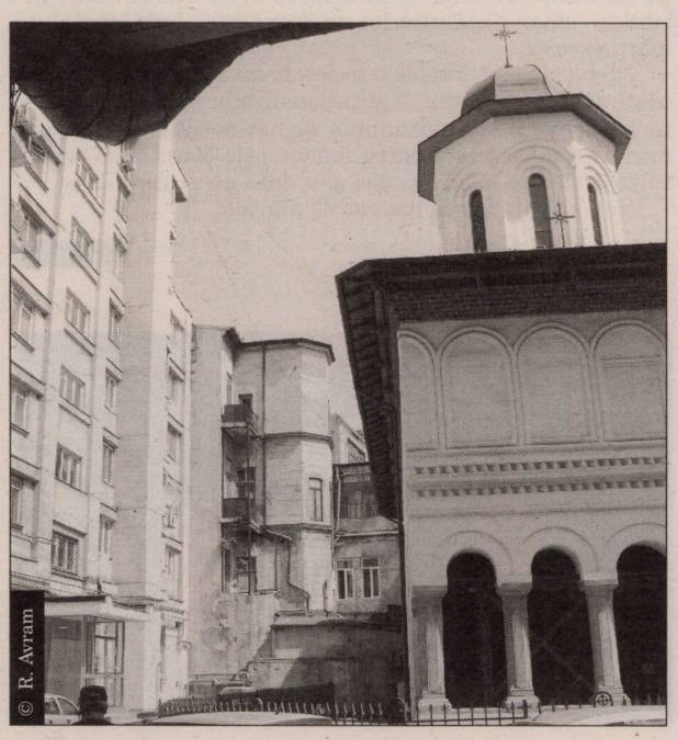
© R. Avram

Care Doamnă? Cred că nu sînt mulți cei care mai știu că Maria, fiica lui Ghencea Rustea, bogat negustor de peste Dunăre, și soția lui Șerban-Vodă Cantacuzino, este cea care a ctitorit biserica în 1683, anul cînd despresurarea Vienei a părut că împlinește dorința tainică a domnului Țării Românești de a vedea cum se surpă împărăția turcească. Dar negociatorii pe care-i trimisese la Viena ca să încheie pactul prin care Habsburgii l-ar fi împuternicit să ia conducerea marii răscoale de eliberare a Balcanilor au aflat acolo că „prințipele" murise, la numai 54 de ani. L-au îngropat la Cotroceni, dar aici, în biserica de pe Podul Mogoșoaiei, la intrarea în curtea domnească, a rămas un epitaf de catifea roșie, brodat cu fir de aur și argint, cu figurile donatorilor și ale celor cinci copii ai lor: scena Punerii în Mormînt pe care o reprezintă tălmăcește nădejdea Învierii, iar acest dar al doamnei Maria era pe peretele din dreapta al naosului. Acum, biserica e plină de schele fiindcă a început restaurarea picturii, sub supravegherea artistului savant și experimentat care este Dan Mohanu. Se curăță năclăiala vînătă care acoperise opera vechilor zugravi Constantinos și Ion, ca să se trezească culorile originale, vii, ca la Stavropoleos, unde a lucrat tot domnul Mohanu. Ultima restaurare a Comisiunii Monumentelor Istorice a fost în 1931, dar de atunci fumul lumînărilor a înnegrit tot, și în interior, și în pridvor. Pentru a modera elanul pios al credincioaselor, s-a pus un avertisment: „Atenție! Rujul pătează icoanele". Altă înștiințare este, de fapt, o reclamă pentru firmele care contribuie financiar la restaurare: „Fiți alături de Prigat în acest demers", iar de schele atîrnă plăcuțe pe care scrie „Apa Nova". Într-adevăr, fără ajutorul noilor capitaliști, statul, Ministerul sărac al Culturii și Cultelor n-ar fi în stare să facă față cheltuielii. Cu atît mai puțin oamenii care vin să se închine aici ar putea să rivalizeze cu Prigat prin donațiile lor.

De jur împrejurul bisericii, spectacolul e sordid. Curtea mai are o ieșire, spre strada Doamnei, însă întreg spațiul e transformat în parking, mașinile stau una lîngă alta, așa de înghesuite că nici nu s-ar putea mișca din loc. Într-un colț sînt, sau au fost, niște prăvălii cu uși închise și vitrine goale. „Pitonul, atelier de marochinărie"! Țin minte din copilărie că mătușile aveau poșete din „piele de șarpe" (sau „de crocodil", sare una dintre ele, pe care, din fericire, pot s-o mai întreb). Mai încolo, cotind la stînga pe același trotuar, un Plafar a găsit soluția ca să-și atragă clienți și anunță „miere cu efect puternic afrodiziac"!

Așa e orașul: cotloane prin care se ascunde vechiul, vitrine care imită glanțul din străinătate, strada cu o lume amestecată. Se lucrează la hotelul Bulevard, construit de Orăscu, și la pasajul subteran de la Universitate. Cine știe ce o să fie și acolo?

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

PUBLICITATE

ÎMPREUNĂ, VIAȚA ESTE MAI FRUMOASĂ

Siguranță, calitate și grija pentru mediul înconjurător sunt valorile de 80 de ani ale mărcii Volvo. Vino să admiri designul revoluționar al gamei Volvo la oricare dintre dealerii autorizați Volvo și vei descoperi avantajele unei mărci care se ridică la înălțimea așteptărilor tale.

www.volvocars.ro

Volvo. for life

VOLVO

București - PRIMUS AUTO
Șos. București - Ploiești 165 - 169, sector 1
021 319 06 42 | 021 319 06 45
vanzari.volvo@primusauto.ro

Brașov - IATSA
Brașov, B-dul Griviței 55
0268 423971
contact@iatsabrasov.ro

Constanța - PREMIUM AUTO
Constanța, Str. Baba Novac 78
0241 694222 | 695868
volvo@kamsas.ro

Oradea - PREMIUM CARS
Oradea, B-dul Gen. Gh.Magheru 48
0359 175370
vanzari.volvo_bh@premiumcars.ro

Baia Mare - PREMIUM CARS
Baia Mare, Str. Culturii, nr. 1
0262 -250296
vanzari.volvo@premiumcars.ro

Cluj Napoca - PREMIUM CARS
Cluj Napoca, Str. N.Titulescu 4
0364 402208
vanzari.volvo_cj@premiumcars.ro

Iași - TESTER
Calea Chișinăului 23
0232 215 012
volvovanzari@testergrup.ro

Timișoara - TODORUT INTERNAȚIONAL
Calea Lugojului nr. 140
0256 243737

Importator: **FORUM AUTO SRL** - Șos. București - Ploiești 165-169, 13686 București, 021 319 06 42 | 319 06 45, office@eit.ro

Texte şi opinii de: ● *Bogdana BURSUC (psiholog)* ● *Iulian CHIFU (director, Centrul de Prevenire a Conflictelor)* ● *Gheorghe FLORIAN (dr. psiholog)* ● *Adina ROSETTI (jurnalist)* ● *Alex. Leo ŞERBAN* ● *Cătălin TOLONTAN (redactor-şef,* Gazeta sporturilor) ● *Bogdan VOICU (sociolog)* ● ***Coordonatorul temei:*** *Andrei MANOLESCU*

Cine cu cine se mai bate

*Un răspuns la întrebarea numărului de faţă ar putea fi dat de statisticile poliţiei. Acestea arată că imediat după intrarea în Uniunea Europeană a scăzut numărul tîlhăriilor. De la peste 4000 de cazuri în 2006 s-a ajuns la mai puţin de 2500 în anul 2007. Poate că tîlharii s-au mai dus prin alte ţări ale Uniunii. La celelalte tipuri de infracţiuni comise cu violenţă însă, variaţiile nu sînt semnificative. Dar violenţa nu înseamnă doar criminalitate şi nu exclusiv violenţă fizică (psihologii spun chiar că de multe ori agresiunile psihice lasă urme mai puternice decît cele fizice), iar mediul în care trăim zi de zi continuă să fie din multe puncte de vedere ostil, de la agresivitatea şoferilor din trafic, pînă la ştirile de la televizor şi relaţiile publice de toate felurile care contiună să fie în mare măsură unele de confruntare. Miza unor conflicte e adesea derizorie. O ştire de la poliţie spunea de exemplu, nu de mult, că „un bucureştean a ajuns la spital înjunghiat de un turc pe care îl tăiase pe faţă cu un briceag, în timpul unui scandal cauzat de neînţelegeri asupra unui loc de parcare". Se pare că locuim prea înghesuit, sîntem încă destul de săraci şi mai ales nu ne-am pierdut reflexele din vremea în care aproape totul se reducea la o luptă pentru supravieţuire. Încă se poate ajunge la conflicte grave pentru lucruri cît se poate de meschine. La asta se adaugă noi tentaţii precum drogurile sau prostituţia şi neştiinţa de a face faţă unor situaţii şi probleme noi. De exemplu, mulţi profesori nu mai ştiu cum să trateze generaţiile noi cu o altă mentalitate. La rîndul lor, televiziunile nu contenesc să ne vîre sub ochi toate ororile pămîntului şi să creeze senzaţia că lumea a devenit un adevărat infern. Răutatea oamenilor pare că s-a globalizat şi ea odată cu informaţia, iar reperele istorice importante sînt de fapt legate de acte de extremă violenţă cum ar fi cel de la 11 septembrie 2001, care a descătuşat o mulţime de energii negative. Înaintea lui a fost un secol în care regimurile instaurate de nazişti şi comunişti au demonstrat oamenilor că violenţa poate fi o politică de stat şi dată drept model pentru toţi cei dispuşi la aşa ceva. Modelul a continuat în România şi după Revoluţie, atunci cînd minerii credeau că prin violenţă pot aduce linştea şi prosperitatea ţării. Cu timpul, acest gen de conflicte a încetat, dar au apărut alte tipuri prin alte locuri. De pildă, violenţa verbală din talk-show-uri sau violenţa pură şi aparent fără motive serioase de pe stadioane. Iar în întreg spaţiul public continuă să persiste acel cîmp de ostilitate în care calmul şi amabilitatea par de-a dreptul surprinzătoare. (**A. M.**)*

Bogdan VOICU

Violenţă, intoleranţă, cunoaştere

România postcomunistă începe cu un act de violenţă extremă, trece în timp pe la nişte vajnici mineri care plantează flori la Universitate, punctează decisiv la Tîrgu Mureş, unde românii şi maghiarii se au ca fraţii şi fac barter cu rîngile în piaţa publică, la Mihail Kogălniceanu, unde românii reînnoadă prietenia cu ţiganii punîndu-le foc la case, se prelinge apoi către alte vizite frăţeşti ale minerilor, ultima finalizată cu o discuţie amicală la Cozia. Între timp, „pamfletul" din *Săptămîna* se converteşte la civilizaţia „măi, animalule", precedînd cultura „ţigancă împuţită", cu o acustică ce trimite către vuietul unei brichete plutind nevinovată pe deasupra unui tăpşan verde, mioritic.

Şi comunismul constituia spaţiul unor violenţe diverse, promovate direct prin propaganda oficială ce îndemna la flagelarea a tot ce nu îi era pe plac. România precomunistă era şi ea expertă în a rezolva tăios dilemele-i fundamentale, precum rebeliunile sau răscoalele la finalul cărora armata arăta că e în stare să cîştige bătăliile. Mai demult în istorie, vedem cum diverse baltage îşi schimbă posesorul, identificăm polemici în jurul capului unui anume Moţoc sau aplicaţii *sui generis* ale legii gravitaţiei puse în scenă de un erou naţional utilizînd nişte neaoşe ţepe.

Toate îşi găseau corespondentul extern în acele vremuri de aur în care Inchiziţia stîrnea respectul, fierarii nu mai pridideau fabricînd cuţite lungi, iar succesiunea la tron era o chestie de viaţă şi mai ales de moarte, încununare firească a unor nesfîrşite probleme patrimoniale rezolvate prin metoda „Mioriţa".

Violenţa există peste tot în istoria noastră şi în istoria umanităţii şi marchează din plin prezentul. Fiecare jurnal de ştiri are de relatat măcar o crimă, o bătaie sau un viol. Un post de televiziune pare a face destul profit şi rating preocupîndu-se aproape exclusiv de crime şi alte incidente violente. Stăpîni pe muşchii lor, bărbaţi neînfricaţi îşi marchează nevestele şi iubitele cu însemne vineţii, simboluri ale dragostei neînfrînate poreclite hazliu drept scatoalce. Există părinţi care îşi bat copiii, politicieni pentru care violenţa verbală este o adevărată vocaţie, bande care se încaieră nestînjenite, şcolari care o încasează de la profesorii lor, mase de oameni care caută să căsăpească alţi oameni pentru că sînt diferiţi sau gîndesc diferit.

Sînt două lucruri care unesc toate aceste situaţii: existenţa unor diferenţe şi importanţa acordată unor relaţii de putere. Violenţa îşi găseşte destinatarul în primul rînd în alteritate, în cei care sînt, se comportă sau gîndesc altfel decît o majoritate de circumstanţă, cum ar fi, de exemplu, galeria echipei gazdă a unui meci de fotbal. Pe de altă parte, ea subliniază dorinţa de a ocupa o poziţie privilegiată într-o relaţie, permiţînd astfel impunerea prin forţă a punctului de vedere propriu.

Violenţa derivă, în esenţă, din convingerea puternică că există un unic adevăr şi din capacitatea redusă de a-i convinge pe ceilalţi de propriul adevăr, altfel decît prin coerciţie. Lumea este extrem de complexă, iar oamenii caută să o simplifice astfel încît să se potrivească cunoaşterii lor. Atunci cînd aceasta este limitată, cel mai la îndemînă este să optezi pentru intoleranţă şi lipsă de flexibilitate, să adopţi un set de adevăruri unice şi să le foloseşti în orice circumstanţă, respingînd tot ceea ce se abate de la ele. Fiind adevăruri unice, ele trebuie să fie şi adaptate la propria persoană, încorporînd protejarea acesteia. Acest lucru poate veni adesea în conflict cu adevărurile unice ale celor din jur şi conduce către violenţă.

Dezechilibrul fizic de forţă dintre femei şi bărbaţi face ca viaţa de cuplu să fie cea mai expusă unei astfel de situaţii. Ca gestionari ai unor adevăruri unice, intolerante, bărbaţii şi femeile se pot găsi adesea în situaţii conflictuale. Soluţiile la conflict pot consta în negociere şi persuasiune sau în impunerea opiniilor cu forţa. Cea din urmă, utilizarea coerciţiei, este cea mai la îndemînă atunci cînd resursele solicitate de negociere lipsesc. Negocierea necesită însă acceptarea relativităţii adevărului propriu, a faptului că orice cunoaştere este una parţială, ca şi capacitatea de a înţelege şi accepta puncte de vedere contrarii faţă de ceea ce crezi în mod obişnuit. Utilizarea forţei este mai la îndemînă bărbaţilor, însă aceasta nu înseamnă că femeile nu ar recurge la aceeaşi metodă, dacă ar deţine un avantaj fizic similar. Dimpotrivă, studiile sociologice arată că bărbaţii sînt de regulă mai înclinaţi spre a accepta şi alte opinii decît cele proprii. Este însă posibil ca acest lucru să se modifice rapid, dat fiind faptul că de trei decenii femeile au mai mult acces la educaţie şi mai ales la educaţie superioară, în raport cu bărbaţii.

O mai veche teorie venită dinspre biologie, dar găsind rădăcini în filozofie sau psihanaliză, a stîrnit dezbateri în lumea ştiinţifică susţinînd că violenţa este înnăscută, că oamenii ar fi nişte *maimuţe ucigaşe*. Perspectiva care i se opune are astăzi din ce în ce mai mulţi susţinători şi aduce în prim-plan faptul că omul se naşte şi cu o mulţime de mecanisme ce stimulează cooperarea, canalizează agresivitatea, ajută la evitarea conflictelor.

Cooperarea este de altfel una dintre căile spre a evita violenţa. Ea facilitează învăţarea despre ceilalţi şi adevărurile lor, interacţiunea relevă relativitatea propriei perspective asupra vieţii şi faptul că cei diferiţi nu îţi sînt neapărat inamici, chiar dacă au alte gusturi, sentimente, plăceri, puncte de vedere şi multe dintre acestea îţi încalcă adevărurile unice, care, la urma urmei, devin din ce în ce mai puţin unice...

Şcoala este a doua cale către evitarea violenţei. Ea presupune astăzi acces la puncte de vedere divergente despre lume şi viaţă, aprofundate la niveluri mai înalte facilitînd o înţelegere mai bună a celor din jur.

Acest fapt depinde enorm şi de modelele oferite de educatori, profeţi ai cunoaşterii a căror violenţă se poate transmite cu uşurinţă către elevii lor. La fel se transmite şi violenţa promovată de alte modele esenţiale: părinţii, liderii politici şi religioşi, diverse staruri. Modelele violente, care exclud negocierea şi compromisul, contribuie la perpetuarea violenţei în toate domeniile vieţii, fie ele publice sau private.

Pe de altă parte, este vorba de circumstanţe. Trecutul este mai bogat în violenţă decît prezentul. Oamenii erau des confruntaţi cu situaţii în care nu aveau suficientă informaţie şi înţelegere pentru a şti cum să le stăpînească altfel decît prin forţă. Astfel de lucruri apar şi acum, chiar la scală mare, mai ales în cazul interacţiunilor culturale stîrnite de valuri de migraţie, cum ar fi evenimentele petrecute în Franţa, în urmă cu cîţiva ani. România se va confrunta în curînd cu un val important de străini veniţi a se stabili aici. Rămîne de văzut în ce măsură violenţa pe care o întîlnim astăzi în familie sau în spaţiul public se va manifesta atunci împotriva emigranţilor...

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 24 aprilie, la ora 17,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri,* realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

Gheorghe FLORIAN

Avem criminalitatea pe care nu vrem să o prevenim

Ultimii ani au amplificat cererea de securitate la nivelul tuturor comunităţilor umane, fapt cauzat de o criminalitate din ce în ce mai diversificată şi de dovezile peremptorii privind incapacitatea instituţiilor specializate ale statului de a asigura protecţia tuturor persoanelor şi a bunurilor acestora. Să mai adaugăm interesul acordat de mass-media crimelor grave, corupţiei şi abuzurilor de tot felul în faţa cărora par să nu existe soluţii imediate. Cînd peste acestea se suprapun şi dezastrele naturale repetate, ca în cazul inundaţiilor, un sentiment de părăsire cuprinde oamenii de toate categoriile. În acest context, cei mai mulţi se deschid spre cooperare, ascultă experţii în domeniu şi fac cheltuieli pentru echipamente de protecţie, urmează cursuri de karate, ţin în apartamente cîini lupi sau iau somnifere să poată dormi noaptea, după posibilităţi...

Deseori, securitatea cetăţenilor obişnuiţi pare o preocupare conjuncturală a guvernanţilor sau a aleşilor locali, mai ales în preajma alegerilor sau pentru a evita o eliberare din funcţie după o crimă sau un accident de circulaţie cu urmări mai deosebite. Atunci se vorbeşte de dreptul fundamental al oamenilor de a trăi într-un mediu liniştit şi curat, de importanţa creării locurilor de muncă pentru a-i integra pe cei marginalizaţi sau fără domiciliu stabil. Din păcate, nici scena politică nu ne ajută prea mult: abundă indivizi care mint, fură, dispreţuiesc legile, pierzîndu-şi total credibilitatea în faţa celor mulţi şi care au nevoie totuşi de idoli!

Uneori, se „elaborează" diagnoze greşite, se formulează explicaţii simpliste ale unor pseudo-experţi în problemele criminalităţii, risipind astfel, fără rost, puţinele resurse financiare şi materiale care există. Alteori, se încearcă depolitizarea problematicii calităţii vieţii canalizînd atenţia spre responsabilitatea individuală în faţa valului de infracţiuni sau spre lipsa de cooperare a populaţiei cu poliţiştii. Mai adaug la acestea promisiunile entuziaste privind tratamentul rapid al cauzelor delincvenţei prin mobilizări temporare de forţe în „zonele sensibile". Sînt ocolite sistematic adevăratele soluţii pe termen lung: reconstrucţia urbană, integrarea tinerilor în muncă, un învăţămînt de calitate, amenajări adecvate pentru timpul liber şi sport, un transport în comun coerent, măsuri de igienă publică eficace, solidarizarea oamenilor la programele de prevenire a pericolelor de orice fel.

Literatura consacrată acestui domeniu se găseşte, din păcate, mai ales în străinătate: la noi s-a studiat şi s-a scris foarte puţin, fapt care întreţine ideea că represiunea e singura modalitate de a lupta contra criminalităţii, că intervenţiile în forţă sînt suficiente pentru a menţine ordinea socială. Abordările retorice nu lipsesc însă din discursul unor înalţi funcţionari ai poliţiei, jandarmeriei sau ai administraţiilor locale: totul se năruie cînd îi întrebi dacă ştiu ce

este un program de prevenire, ce au făcut concret şi, mai ales, cum au evaluat rezultatele.

Iluzia că poate exista o societate fără criminalitate s-a risipit de mult. Noul model social trebuie să includă criminalitatea ca o constantă, cu tot ce decurge de aici: personal specializat, penitenciare suficiente, un institut de criminologie, studii şi cercetări, programe diferenţiate de prevenire, informarea şi educarea publicului, fonduri pe măsura eforturilor, o fundaţie publică pentru prevenire, legislaţie adecvată, cooperare internaţională. O ţară fără un institut de criminologie (cel românesc a fost desfiinţat la propunerea ministrului Justiţiei pe 31 ianuarie 2007) e mai puţin credibilă atunci cînd se angeajază să apere cetăţenii şi bunurile lor, graniţele şi ordinea de drept, să menţină un climat social liniştit, să impună legea în situaţii de o mare diversitate. Şi asta pentru că autorităţile au nevoie să înţeleagă mai întîi fenomenele pentru a putea gestiona probleme atît de complexe precum criminalitatea.

Traversăm o perioadă în care, la marile flageluri sociale cunoscute – corupţia, sărăcia, şomajul, drogurile, alcoolismul –, se adaugă terorismul, crima organizată, degradarea mediului urban, precum şi factori subtili ca abuzurile, discriminările, absenţa controlului, promovarea violenţei prin mass-media. Grupurile care suferă cel mai mult din cauza criminalităţii rămîn mereu aceleaşi: tinerii, vîrstnicii, femeile, persoanele singure, cei care trăiesc în cartiere marginalizate. Deşi riscurile imediate par urgente, ameliorările de durată apar doar cînd sînt abordaţi factorii indirecţi: incultura, sărăcia, lipsa perspectivei de viaţă. Ca urmare, prevenirea criminalităţii este o urgenţă a acestei perioade pentru România, o adevărată problemă de bună guvernare pentru a evita mersul spre o societate terorizată şi care nu poate neglija obiective precum ordinea socială, aplicarea corectă a legilor, supravegherea şi evaluarea activă a riscurilor de orice natură pe întreg teritoriul ţării. Pentru toate acestea este nevoie de o strategie de prevenire centrată pe dezvoltarea socială, în care puterile publice să aibă rolul principal în coordonarea programelor la nivel naţional, judeţean şi local

În ultimii ani, două modalităţi de prevenirea a delincvenţei sînt cele mai utilizate în lume: prima este prevenirea socială, care apelează la educaţie, iar prin intermediul instituţiilor şi specialiştilor, împiedică evoluţia indivizilor spre inadaptare şi antisocialitate. A doua este prevenirea situaţională, care urmăreşte protejarea persoanelor şi bunurilor cu ajutorul poliţiştilor şi experţilor care stabilesc măsuri eficace în teren, instruiesc cetăţenii, instalează dispozitive adecvate. Pe termen lung, acţiunile preventive au o dublă orientare: pe de o parte, spre factorii care anticipează o dezvoltare inadecvată a persoanei şi a familiei sale şi, pe de altă parte, spre comunitatea în care trăiesc aceştia. Prevenirea socială dezvoltă programe de ameliorare precoce a competenţelor de viaţă ale minorilor, de eliminare a carenţelor parentale, de creare a condiţiilor pentru o bună evoluţie intelectuală şi morală a familiei, de îmbogăţire a mediului educativ în care trăiesc copiii. A te purta civilizat, a respecta regulile, a-ţi controla agresivitatea, a-ţi impune să fii bun cu cei din jur, a fi cooperant, a-i preţui pe cei apropiaţi nu sînt achiziţii atît de facile pe cît par la prima vedere. Cu cît vulnerabilitatea socială a copiilor şi părinţilor este mai mare, cu atît riscul apariţiei şi menţinerii conduitelor antisociale este mai amplu. Cînd eşti convins că nu ai valoare şi nici viitor, conduita morală e considerată un lux inutil.

O strategie amplă de prevenire trebuie să clarifice foarte repede o serie de probleme fundamentale: tendinţele şi cauzele criminalităţii în ţară şi în lume, sursele vulnerabilităţii sociale şi individuale, izvoarele tradiţionale ale ordinii sociale, modalităţile creării unei culturi adecvate ideii de prevenire, domeniile şi principiile care fundează programele de prevenire, necesitatea acţiunilor proactive, calitatea penalităţii actuale, limitele sistemului penitenciar, elaborarea reglementărilor naţionale corespunzătoare. Un capitol aparte va fi consacrat instituţiilor şi organizaţiilor implicate direct în prevenirea criminalităţii: ministere, întreprinderi, organizaţii non-guvernamentale, benevoli. Unele priorităţi sînt vizibile de pe acum: o lege a prevenirii, sondaje de victimizare, cartografierea delincvenţei, formarea specialiştilor.

Iată şi un alt argument pentru abordarea serioasă a prevenirii criminalităţii: costurile sale enorme.

Acestea includ cheltuielile privind funcţionarea poliţiei, jandarmeriei, parchetelor, tribunalelor şi penitenciarelor, valoarea îngrijirilor medicale şi psihologice acordate victimelor, pierderile determinate de corupţie, de furturile de bunuri aparţinînd cetăţenilor sau firmelor, de fraudele economice şi fiscale, de fraudele vamale, de cheltuielile prilejuite de tulburările ordinii publice, de pagubele generate de comerţul clandestin şi de profiturile din lumea interlopă, de cheltuielile firmelor particulare şi de stat pentru a se proteja. La acestea se mai adaugă acele aspecte greu de cuantificat, dar generatoare de mari suferinţe: pierderile de vieţi omeneşti, vieţile distruse ale rudelor victimelor criminalităţii, reacţiile de răzbunare, neîncrederea ce survine în relaţiile sociale, frica permanentă de o nouă agresiune, schimbarea obiceiurilor oamenilor determinate de teama de noi infracţiuni, pierderile turistice şi culturale, imaginea defavorabilă a ţării în ochii străinilor. Costurile, desigur aproximative, făcute publice de cîteva ţări în 1996, stau mărturie în acest sens: Statele Unite – 425 de miliarde de dolari (doar costurile sociale), Anglia – 51 de miliarde de lire sterline, Canada – 46 de miliarde de dolari canadieni.

Întregul efort de prevenire are în centrul său o diversitate de programe pentru copii şi familie, pentru şcoli şi comunităţi, pentru victime, pentru deţinuţi, pentru minorităţi şi imigranţi etc., dar şi programe înalt specializate în domeniul toxicomaniei, corupţiei, crimei organizate, mediului natural şi construit (unele există deja, dar nu se bucură de o coordonare generală adecvată). Activitatea de prevenire nu poate fi eficientă în orice condiţii: este nevoie de statistici uniforme, de o legislaţie incisivă, de o reflectare obiectivă în mass-media, de evaluarea corectă a nevoilor locale, de implicarea cetăţenilor şi a sectorului privat.

Prevenirea se realizează cu participarea unor ample categorii de oameni, nebănuite la prima vedere: corpul profesoral din toate categoriile de şcoli, arhitecţii care trebuie să proiecteze spaţii de locuit uşor de supravegheat şi care să încurajeze viaţa în comun, persoanele care pot deveni victime, martorii întîmplători care asistă la scene conflictuale, familiile tinere care au dificultăţi, poliţiştii, al căror rol pacificator devine din ce în ce mai amplu, personalul din penitenciare şi toate categoriile de deţinuţi, portarii şi chelnerii din baruri, discoteci şi restaurante, responsabilii cu iluminatul străzilor, patronii de firme sincer interesaţi de siguranţa instituţională şi de diminuarea pierderilor produse de sustrageri de tot felul...

„Prevenirea nu este doar opera unui specialist, ci ea solicită efortul tuturor. Dincolo de recomandări foarte limitate, ea implică apelul la o schimbare de mentalităţi... O societate unde se reînnoadă comunicarea, unde constrîngerile rămîn suple, unde omul este luat constant în consideraţie va refuza violenţa. Refuzînd această sfidare, se va naşte o lume nu fără violenţă, dar mai liniştită" *(Răspuns violenţei,* Paris, 1977).

Abordarea matură şi profesională a complexităţii fenomenului infracţional din România zilelor noastre se impune deci cu necesitate: pe lîngă miile de miliarde de lei aduse pagubă cetăţenilor ţării şi economiei naţionale prin extinderea fenomenului infracţional, costurile determinate de funcţionarea unei structuri de prevenire sînt, desigur, insignifiante. Şi totuşi, o asemenea structură nu există deocamdată...

Instabilitatea în lume

În luna martie, Jane's Defence Group, instituţie britanică de studii în domeniul apărării şi securităţii, a dat pentru prima dată publicităţii un clasament al ţărilor în funcţie de stabilitate. A ordonat statele lumii în funcţie de riscul pe care-l prezintă pentru locuitorii proprii şi nu numai. Iar potrivit studiului, cele mai instabile zone sînt teritoriile palestiniene Fîşia Gaza şi Cisiordania. Relaţiile încordate dintre cele două teritorii (în special Fîşia Gaza) şi Israel care face incursiuni armate regulate în aceste zone, nivelul foarte scăzut al aplicării legiilor, o slabă securitate internă şi foarte proasta funcţionare a sistemului public de sănătate duc la considerarea acestor regiuni drept cele mai ostile de pe glob. Urmează în ordine Somalia, Sudan şi Afganistan. Coasta de Fildeş, Haiti, Zimbabwe, Ciad, Republica Democratică Congo şi Republica Africa Centrală sînt şi ele printre primele zece regiuni din punctul de vedere al riscului de ţară. Irakul se află în clasamentul respectiv doar pe locul al 22-lea. Autorii raportului consideră că Guvernul de la Bagdad, ajutat de forţele internaţionale, poate controla într-o bună măsură teritoriul (spre deosebire de Afganistan unde guvernul şi preşedintele nu controlează decît cel mult capitala Kabul). În cealaltă extremă, cel mai sigur stat este micul Vatican. Suedia este pe locul al doilea, apoi urmează alte cîteva state mici: Luxemburg, Monaco, Gibraltar, San Marino, Lichtenstein. Tot printre primele zece state din punct de vedere al stabilităţii sînt Marea Britanie, Olanda şi Irlanda. (Date despre locul ocupat de România nu au fost date publicităţii.)

Iulian CHIFU

Surse de agresivitate

Miturile „capitalismului putred" au eşuat în România. Viaţa a demonstrat că nici capitalismul nu era putred, ba chiar a supravieţuit mult şi bine utopiilor comuniste ce îmbrăcau sistemele dictatoriale şi autoritare ale proletariatului; nici efectele secundare şi mecanismele competiţiei ce ar fi dus la prăbuşirea capitalismului nu au acţionat ca atare decît limitat în România tranziţiei. Astfel că nici individualismul, nici atomizarea societăţii şi dizolvarea coeziunii societale, nici înstrăinarea, nici stresul competiţiei acerbe, nici agresivitatea rivalităţilor şi a goanei după bani sau frustrarea perdanţilor în mecanismul concentrării capitalului, nici unul din aşteptatele motive nu a dus la o explozie de violenţă la finalul tranziţiei şi în primii ani de Românie europeană.

Evident că nu vorbim despre elemente colaterale sau minoritare, care apar în fiecare stat în parte, ci despre rezultatul mediu al comportamentelor. Am folosit în evaluarea noastră atît statisticile infracţiunilor cu violenţă din arhivele Ministerului de Interne, cît şi cazuistica psihiatrilor şi psihologilor români, dar şi evaluările privind harta violenţei în ţara noastră, realizată pe medii sociale şi geografice. Evaluările calitative însă ne aparţin.

Ce am respins ca metodologie de studiu – deşi nu negăm relevanţa acesteia – este studiul statistic în funcţie de apartenenţa etnică, tocmai pentru că nu credem că sînt naţii violente prin genă, comportament moştenit sau educaţie dobîndită, ci violenţa este proporţional răspîndită, fireşte amplificată de mediul şi condiţiile de viaţă. Statisticile arată că nici sărăcia nu este un motor ce ar putea explica violenţa, din contră, mediul în care se manifestă cu precădere violenţa în ţara noastră, spre deosebire de Bulgaria, Rusia sau Somalia, exclude o asemenea regulă.

Un alt motiv decît cel conceptual şi cel moral în refuzul abordării violenţei pe dimensiune etnică – respectiv, accentuarea unor preconcepţii şi confuzii potenţate de bîrfă, media şi excesul de vizibilitate al unor tipuri de comportamente şi de infracţiuni – este şi absenţa unor asemenea statistici oficiale în datele poliţiei de după anii '90, dar şi în documentele oficiale ale Ministerului Justiţiei şi ale Direcţiei Penitenciarelor.

Violenţa exportată sau „mămăliga nu explodează"?

Cu suişuri şi coborîşuri, unele relevante precum cazurile de tîlhărie în anii 2003-2006, infracţiunile cu violenţă din România se situează într-o limită modestă spre normală relativ la media europeană, în contextul specific al unei imigraţii restrînse şi al unei prezenţe a cetăţenilor străini în ţara noastră ce nu ar putea fi niciodată presupusă drept cauză a creşterii violenţei. Dar nici în alte state statisticile nu au arătat o creştere a numărului de infracţiuni cu violenţă după sosirea imigranţilor din Europa de Est. Cea mai recentă statistică publicată în Marea Britanie arată că nu a existat o creştere pe seama acestui tip de imigranţi şi a aruncat în aer aşteptările şi argumentele de excludere sau blocare a imigrării peste Canalul Mînecii. Deci nici nu au fost exportaţi infractori într-un număr excesiv, nici reacţia localnicilor la interacţiunea cu cei veniţi din Europa de Est nu a fost una explozivă sau excesiv de îngrijorătoare.

Alta este situaţia în Italia, unde numărul de români este semnificativ mai mare. Am văzut efectele cazului Mailat şi rezultatele mediatizării din presa italiană asupra campaniei electorale recent încheiate, cînd ambele forţe, atît dreapta lui Berlusconi, cît şi stînga democrată a lui Veltroni, primarul Romei, au dezbătut expulzarea străinilor ce stau ilegal în peninsulă. Aici contraexemplul vine de la situaţia din Spania, acolo unde au emigrat tot un număr important de români, gazdă este tot un popor latin – presupus mai inflamabil, numărul real de infractori şi infracţiuni ale românilor este proporţional cu numărul de emigranţi români, în marje comparabile, dar unde campania electorală nu a vizat lupta contra românilor şi est-europenilor şi nici presa nu a pus o lentilă strîmbă pe aceste subiecte.

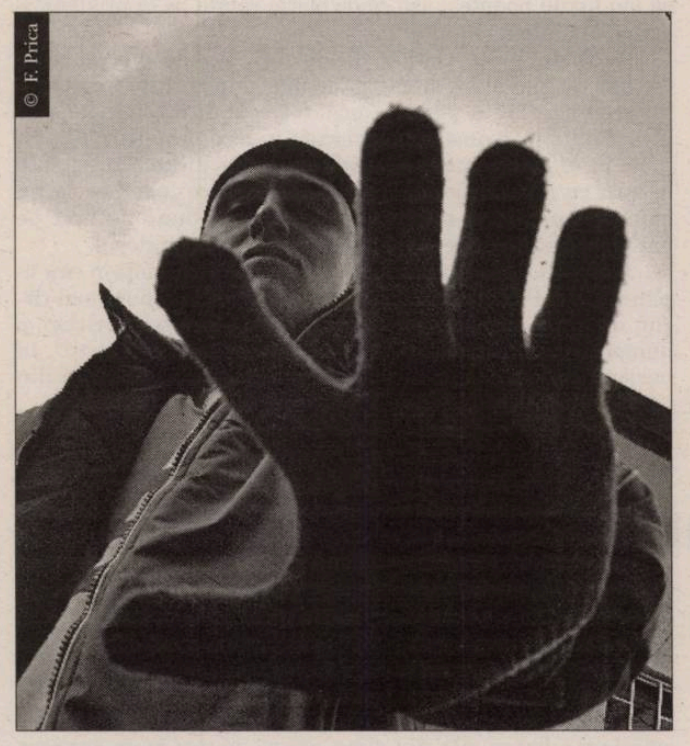

Asta nu înseamnă că nu am exportat infracţionalitate şi violenţă. Mărturiile cele mai bune le pot oferi ataşaţii de interne din ţările europene. Înseamnă doar că, în ciuda numărului mare de români plecaţi în aceste ţări, fenomenul este mai degrabă excesiv perceput. Avem şi anumite statistici în Italia care ne sînt defavorabile, dar şi aici putem să mai ajustăm exagerările şi impresiile, cu corecţia necesară perioadei electorale.

Atunci ce am făcut cu violenţa? Există explicaţia că, odată ce activităţile infracţionale majore cu violenţă s-au mutat în restul Europei, acasă, în România, e mai degrabă un *safety heaven*. Dacă ai ceva de împărţit, împarţi peste hotare, nu acasă unde ţii familia sau investeşti într-o casă sau într-o afacere, unde petreci vacanţe şi vrei să fii liniştit.

Nu am ascuns violenţa. Pur şi simplu, ea a rămas în limite normale, sub media europeană. Dacă este să comparăm cu Bulgaria, Republica Moldova, Ucraina, Rusia, SUA, unele zone din Franţa, Italia, Germania etc., e clar că România este de la distanţă mult mai liniştită, mai puţin violentă.

Moda, snobismul, vedetismul

Dacă este să trecem la cea de-a doua parte a studiului, vom vedea că violenţa în România este de obicei consumată în familie, eventual între cunoscuţi şi prieteni, în marea majoritate a cazurilor. Ca de obicei, la bază sînt sentimentele cele mai obişnuite legate de fiinţa umană: gelozii, pizmă, rivalităţi etc. Cele mai multe infracţiuni cu violenţă – excludem aici tîlhăria unde am avut o creştere constantă între 2001-2006 şi practic o înjumătăţire în 2007 – se consumă asupra cercului de cunoscuţi şi apropiaţi. În zona rurală, alcoolul este baza de potenţare a infracţiunilor cu violenţă, care oricum sînt reduse numeric.

Mediul urban supraaglomerat este cel ce generează potenţialul de violenţă cel mai crescut, de la comportamentul de acasă la cel public, pînă la infracţiunile cu violenţă. Aglomeraţia, stresul, competiţia pot fi mai acerbe în aceste locuri, dar cercetările în datele psihologilor, psihiatrilor şi ale sociologilor specializaţi în evoluţii comportamentale au relevat altă realitate. Fuga după acumulări de bunuri, *moda, snobismul, vedetismul,* nevoia de a fi în prim-plan, în special în raport cu media care „te face să existi", acestea sînt mecanismele ce duc la creşterea violenţei – mai degrabă decît abundenţa de filme cu bătăi sau crime la jurnalele TV şi în media în general, elemente care potenţează, dar nu explică nivelul violenţei în aglomerările urbane. Iar drumul trece prin *şmecherie* şi aprecierea ariviştilor, a oamenilor îmbogăţiţi peste noapte, a celor care „se descurcă", *mişto*-ul şi aruncatul cu vorbe de batjocură, care subliniază o falsă superioritate faţă de cei din jur, cu modele cu preponderenţă în zona politică, *tupeul* şi tentaţia de a arăta că poţi face orice, că eşti peste ceilalţi, că ai un grad de impunitate, în fine, lipsa valorilor reale de raportare care împing spre exces de *agresivitate* şi, fireşte, spre *violenţă*.

Alţi elevi, aceiaşi profesori

– interviu cu Bogdana BURSUC –

V-aţi ocupat de fenomenul violenţei în şcoli. Sînteţi de părere că acest fenomen s-a agravat în ultima perioadă sau nu?

Cred că e foarte important să nu uităm că violenţa a fost dintotdeauna. Dar acum poate că normele socio-culturale sînt de altă natură şi grila prin care privim fenomenele acestea e mult mai severă. De exemplu, înainte toţi părinţii îşi băteau copiii, acesta era principalul element de educaţie. Acum, cînd vedem astfel de fapte, deja ne oripilăm, deja chemăm protecţia copilului ş.a.m.d. Deci şi sensibilitatea noastră la acest fenomen a devenit mai mare şi ne poate influenţa estimările. În orice caz, violenţa are în prezent alte forme decît înainte.

Există anumite tipuri de violenţă mai des întîlnite în relaţiile dintre copii?

Un anumit gen foarte frecvent este violenţa verbală şi, mai mult decît atît, în formele ei subtile, de abuz emoţional. Este aşa-numitul fenomen de *bullying*, adică nimeni nu loveşte pe nimeni, nimeni nu jigneşte pe nimeni, dar sînt anumiţi copii în şcoli care au un statut superior faţă de ceilalţi, ei impun regulile, nu-i lasă pe ceilalţi să aibă acces la anumite beneficii sau la anumite structuri din şcoală. Sînt cazuri în care percep taxe de la ceilalţi, numai ca să-i lase să intre pe poarta şcolii.

Îi terorizează fără să-i bată.

Exact, lucrurile se petrec foarte curat, ca să zic aşa, dar de fapt apare aici un abuz emoţional foarte mare.

Care ar fi cîteva dintre cauzele principale pentru care copiii se manifestă violent între ei?

Depinde foarte mult de fiecare în parte. Sînt mai multe ipoteze. În primul rînd, orice comportament se menţine, dacă aduce nişte beneficii. Astfel de comportamente violente sau agresive între copii nu apar ca scop în sine. Y nu se comportă aşa pentru că vrea neapărat să-l bată pe X. Făcînd aşa însă, el obţine fie acces la ceva ce îşi doreşte, fie o imagine în ochii celorlalţi, fie un alt beneficiu. Ideea este însă că el învaţă că violenţa poate fi un instrument în obţinerea unor beneficii. Adică, el a văzut undeva modalitatea asta de a le obţine. Dacă ar fi văzut alt exemplu prin care să poată cîştiga aceste lucruri, poate că l-ar fi urmat. Dar deficitul de modele funcţionale creşte probabilitatea ca violenţa între copii să apară. O altă cauză pentru care apar asemenea comportamente ar putea fi problemele emoţionale ale copiilor. În prezent e un mare dezechilibru în modul în care sînt crescuţi copiii. Părinţii au mult mai puţin timp, calitatea timpului pe care-l petrec copiii nu e neapărat bună, sînt foarte mulţi părinţi care nici nu-şi mai cresc copiii, pleacă la muncă în străinătate şi-i lasă în seama bunicilor sau a rudelor... Iar copiii aceştia au nişte probleme emoţionale care se pot manifesta fie externalizat, adică prin asemenea comportamente agresive, fie internalizat, atunci cînd ei somatizează, au nişte boli fără o cauză organică, dureri fără cauză organică sau sînt deprimaţi. Dar asta ţine de fiecare caz în parte. De obicei la băieţi asemenea probleme emoţionale se manifestă mai degrabă externalizat, iar la fete, internalizat, pentru că modul în care cineva îşi exprimă emoţiile este normat cultural. La băieţi un comportament agresiv nu este taxat la fel de prompt cum este taxat la o fată. Şi atunci copiii învaţă să se exprime emoţional în mod diferit.

Cum vedeţi relaţiile dintre elevi şi profesori? Presa a tot sesizat de-a lungul timpului diverse cazuri în care sau profesorii îi băteau pe elevi, sau chiar, în alte cazuri, elevii erau agresivi cu profesorii. Se poate vorbi de anumite schimbări în aceste raporturi, în ultima perioadă?

Din păcate, aici situaţia a suportat o schimbare, dar nu aş spune că s-a ajuns la extrema cealaltă. Copiii de astăzi sînt foarte diferiţi de cei cu care mulţi profesori erau obişnuiţi. Şi pentru noii copii e nevoie de metode noi de disciplinare, pe care profesorii n-au avut şansa să le înveţe sau să le exerseze. Unii nici nu ştiu că există. Dificultatea este de a-i disciplina pe aceşti copii. Iar foarte multe dificultăţi pe care copiii le ridică sînt etichetate de profesori ca probleme, pentru că nu sînt conforme cu standardele lor. Este o diferenţă între generaţii. Criteriile după care un caz e înregistrat ca o problemă de disciplină sînt foarte subiective. De exemplu, un anumit profesor poate considera că are 10 asemenea probleme, iar un altul, mai conservator – să spunem – poate considera, în aceeaşi situaţie, că are 20 de probleme de disciplină. Şi dacă acest număr creşte, profesorul sau învăţătorul se simte responsabil şi încearcă să le rezolve prin metode tradiţionale: ridică vocea, aplică tot felul de pedepse (care nu sînt neapărat corporale). Dar aceste metode nu dau rezultate. Ele nu fac altceva decît să stopeze pe termen scurt un anumit comportament şi să ofere profesorului iluzia controlului. Nu rezolvă însă problema, ci tulbură relaţia profesor-elev, acesta din urmă se revoltă, devine răzbunător ş.a.m.d. Se creează astfel o spirală ascendentă la care fiecare contribuie, manifestîndu-se aşa cum poate. Profesorul, prin metode constrictive, cu pedepse nu neapărat corporale (dar cele necorporale sînt şi mai dureroase şi lasă nişte urme care nu trec ca o vînătaie), iar copiii încearcă şi ei metodele lor care, de multe ori, îi depăşesc într-adevăr pe domnii profesori rămaşi, din păcate, fără instrumente.

***Bogdana Bursuc** este psiholog clinician.*

a consemnat Andrei MANOLESCU

Adina ROSETTI

Gherila urbană

Un război de uzură

În Bucureşti, trăim împărţiţi în mai multe tabere, din care, fie că vrem sau nu, facem parte. Şoferii se războiesc cu pietonii pentru fiecare centimetru de asfalt. Pietonii îi au de partea lor şi pe biciclişti, care le împărtăşesc cauza: mai puţine maşini, mai puţină poluare, jos cu jeep-urile, să interzicem claxoanele! Şoferii formează o tabără puternică şi bine înarmată, dar măcinată de lupte interne care au loc, de cele mai multe ori, la semafor. Taximetriştii reprezintă o categorie separată, aflată în război cu toată lumea, în schimb unită de o solidaritate puternică de breaslă. Iar lupta dintre sexe, orice s-ar zice, la volan se ascute!

Mai nou, de cînd ne paşte interzicerea fumatului, bătălia cea mai acerbă se duce între fumători şi nefumători. Fumătorii se simt ameninţaţi şi îi consideră pe nefumători un fel de duşmani de clasă, direct responsabili de această măsură represivă. Se fac remarce agresive de ambele părţi: „Dacă nu vă place fumul, ia duceţi-vă, nene, în alte locuri, unde nu se fumează!“, „Da' de ce să ne ducem noi? Să staţi voi acasă şi să fumaţi acolo, în loc să ne îmbolnăviţi pe noi de cancer!“.

Chiar şi în parc, un loc aparent calm şi idilic, teritoriile sînt împărţite între mai multe tabere (pensionari, posesori de cîini şi mămici) aflate într-un continuu conflict de interese. Nimeni nu are timp să discute civilizat cînd i se încalcă teritoriul, se ţipă direct, fără menajamente: „Da' nu ţi-e ruşine, dom'le, să vii cu javra aici să facă pipi în nisipul în care se joacă copiii noştri?“, „Şi ce vrei, cucoană, dacă acum l-a apucat, io ce să-i fac? Ţipă matale la el, să vedem, te înţelege?“.

Se pare că strada este locul în care oamenii se simt violentaţi cel mai mult. Percep claxoanele, înjurăturile, privirile (mai ales femeile), chiar şi reclamele gigantice care tronează pe clădiri (pe mine, una, mă obsedează cea de pe Calea Victoriei colţ cu Regina Elisabeta la un tratament pentru hemoroizi!) ca pe nişte manifestări violente, care le agresează permanent liniştea şi intimitatea. Pe locul doi se află mijloacele de transport în comun, unde agresiunea verbală, psihică şi oltactivă se transformă imediat în violenţă fizică: coatele, ghionturile, apostrofările te fac să cobori din autobuz sau metrou cu demnitatea şifonată şi uneori cu vînătăi. Dar nici acasă nu e mai bine, dacă ţii televizorul deschis: violenţa de pe micul ecran îţi inundă pe dată apartamentul liniştit – apartament pe care noaptea ţi-l pot sparge hoţii, pe care apoi nu-i prinde nimeni.

De ce se tem tinerii

Teoretic, tinerii ar trebui să fie ceva mai relaxaţi... Chiar şi cei boemi şi cu capul în nori, care se îndeletnicesc cu chestii paşnice, atunci cînd sînt luaţi la întrebări, scot la iveală faptul că au frici sau angoase provocate de ceea ce se întîmplă în jurul lor. Te aştepţi să vadă numai cîmpuri cu margarete, dar ei observă violenţa pretutindeni în jurul lor.

„Oraşul ăsta e un viol diurn pentru mine. Mă uit în sus, mă violează designerul de la Mobexpert cu o nouă canapea de piele cît 5 balcoane de bloc. Mă uit în jos, mă violează cele 23 de chiştocuri stinse pe trotuar. De luat bătaie, totuşi, nu mi-am luat niciodată... Noaptea mi-e frică să trec pe la Mătăsari, pe care nu pot să-l evit cînd mă duc acasă. Mi-e frică şi să iau taxiul noaptea, aşa că de obicei rămîn pe la prieteni“ – spune Mădălina (19 ani).

Pe de altă parte, Cătălin (24 de ani) e aşa de enervat că pe trotuar nu mai ai loc să mergi de maşinile parcate („eu chiar mă simt agresat ca pieton“), încît a trecut direct la fapte, şi a inventat un instrument de a riposta în mod neviolent. El propune pe *http://parchez.ca* cîteva modele de stickere rezistente la apă, cu mesaje simpatice (ai de ales între „parchez ca un bou“, „ca un porc“ şi „ca o vacă“), numai bune de lipit pe parbrizul şoferilor „retarzi“, cum îi alintă inventatorul.

Anca (29 de ani) a păţit de toate: a primit o bîtă-n cap în plin centrul Ploieştilor (poliţiştii au ajuns trei minute mai tîrziu, dar nu s-au agitat prea tare să-i prindă pe agresori), o pungă cu făină în faţă, de la nişte puşti puşi pe „şotii“, în buricul Bucureştilor; este terorizată de cîinii maidanezi din jurul blocului şi hoţii i-au spart casa. Nu crede în destin sau în lanţul ghinioanelor, ci în violenţa unei societăţi unde autoritatea nu funcţionează. „Nimănui nu-i pasă că mi-e frică să intru în bloc din cauza haitei de cîini de pe stradă, deşi sînt plătiţi oameni să-mi asigure confortul ăsta. Poliţia şi jandarmii ar trebui să ne apere, deşi sînt multe cazuri de jigniri şi agresare tocmai din partea lor!“

Pînă acum, nu s-au găsit metode de luptă împotriva agresiunilor zilnice de care ai parte în oraş, în afară de hazul de necaz la o bere, cu prietenii, sau de a te plînge, eventual pe blog, că trăim într-o societate violentă...

Alex. Leo ŞERBAN

De ce mai rău e mai bine

Nu se ştie dacă violenţa din filme s-a născut odată cu Sir Alfred Hitchcock – probabil că nu –, dar, în orice caz, este cert că „maestrul suspansului“ i-a dat un contur, un sens şi chiar o teorie.

Conturul este ceea ce vedem pe ecran şi care poate lua forme diferite. Hitchcock era de părere că o crimă e ca o coregrafie şi că, pentru a-ţi rămîne pe retină, ea trebuie să aibă o formă memorabilă. Sensul e dat de ceea ce face din violenţă ceea ce este, adică reflectarea unor pulsiuni, şi motivul pentru care ai face-o. Cum poţi înfăţişa nişte pulsiuni interioare, şi de ce? Cinema-ul este arta de a arăta ceea ce este în mişcare şi, uneori, ceea ce nu este imediat vizibil, iar violenţa este partea vizibilă şi în mişcare a acelor pulsiuni. De ce ai pune-o pe ecran? Pur şi simplu, pentru că există. Combinînd conturul şi sensul, Hitchcock ajunge la teorie, care are două etaje: unul strict specializat numit teoria suspansului (foarte bun pentru gramatica filmului) şi unul de interes general care s-ar putea numi „De ce e bună frica“ (pentru spectator şi, eventual, medicină). Hitchcock a recunoscut că, încă de mic, adora să-i fie frică, iar apoi, cu timpul, a ajuns la concluzia că frica e chiar foarte bună; ceea ce n-a spus – dar se vede din filmele lui, ceea ce e ca şi cum ar fi spus-o la fiecare cadru – e că el însuşi era un om violent şi că cinema-ul i-a fost o supapă perfectă: i-a canalizat violenţa spre un debuşeu imaginar, folosind frica în scop terapeutic.

Majoritatea celor care se plîng de violenţa din filme fie au o problemă cu realitatea însăşi (şi nu realizează că a băga capul în pămînt nu ajută la nimic: realitatea nu se va schimba, nici filmele care o oglindesc), fie n-au nici o problemă cu hălcile de realitate violentă văzute *la televizor!* Pe ei nu-i deranjează să se uite zilnic la accidente, violuri şi crime servite proaspete, aburinde, la cină; consideră că, fiind „realitate“, e normal să fie informaţi despre existenţa lor. Se vor plînge, însă – pentru că este o lume liberă şi dreptul la opinie e sfînt –, de prezenţa aceloraşi lucruri într-un film. Consideră că filmele ar trebui să vorbească despre orice altceva, dar nu despre *asta;* în general, e preferabil ca filmele să nu vorbească *deloc* despre realitate.

Evident, este o poziţie cel puţin ciudată, dar asta n-o face mai puţin răspîndită. Ciudăţenia vine din faptul că un film, ca orice operă de artă, este *ficţiune* şi că oamenii care se plîng, şi care nu se plîng de violenţa din realitate, nu suportă să vadă o violenţă fictivă. Mai mult: se vor simţi de-a dreptul insultaţi dacă acea violenţă, oricum fictivă, mai este şi stilizată – ca la Tarantino! Este invers decît ar trebui să fie: în loc să se bucure, să se mire, să admire sau măcar să se amuze că cineva, un artist, ia violenţa din lume şi o transformă în *altceva* (fie într-un obiect estetic, fie într-un obiect al deriziunii), oamenii aceştia îl acuză de inconştienţă. De frivolitate. De „exploatarea violenţei“... Serioşi pînă la ultimul nasture, aşteaptă fie o tratare „responsabilă“, fie – şi mai bine – nici o tratare. E ca şi cum ar spune: este prea multă violenţă pe lume, ziarele şi televiziunile sînt pline, aşa că nu mai vrem aşa ceva *şi* la cinema! Şi, astfel, exact ceea ce ar trebui să facă arta, cinema-ul în speţă (adică să pună pe gînduri şi să provoace o terapie colectivă), este aruncat la closet şi tras apa. Întîmplarea (sau nu) face că, la ultimele Oscaruri, peliculele care au fost preferatele membrilor Academiei americane sînt două filme violente, sumbre şi fără speranţă – în ton cu lumea în care trăim: *Nu există ţară pentru bătrîni* şi *Va curge sînge*. Amîndouă sînt ecranizări, amîndouă se petrec în trecut: primul (regizat de fraţii Coen) în anii '80, al doilea (regizat de P.T. Anderson), pe la-nceputul secolului trecut. Ar putea fi văzute ca un diptic despre violenţă, în ciuda marilor deosebiri formale: filmul fraţilor este hazos şi fioros ca un banc sec, celălalt este rece şi grandilocvent ca o catedrală de fier. Primul te îndeamnă la reflecţie, gîndindu-te la lumea (violentă) în care trăim; al doilea te îngheaţă în scaun, nedîndu-ţi răgazul să te gîndeşti prea mult la un caz, particular şi patologic, de obsesie. Filmul Coenilor lasă Răul nepedepsit, aşa cum se întîmplă – cel mai adesea – în realitate şi în filmele mai inteligente (vezi *Funny Games,* I & II, ale aceluiaşi Haneke); filmul Andersonului ne face părtaşi la explozia (previzibilă) a acestuia, cu o la fel de previzibilă „răsplată“ pentru explozia de sînge din final...

Cred că Hitchcock – dacă e să-l mai invocăm o dată – şi-ar fi frecat mîinile cu satisfacţie văzînd că cei doi fraţi americani (el era, să nu uităm, englez!) au făcut ceea ce el n-a avut curajul să facă niciodată, deşi ar fi vrut: să lase Răul nepedepsit. De fapt, cea mai mare violenţă pe care o poate concepe cinema-ul este aceasta: a oferi spectatorului un film foarte violent în care, în plus, cel mai rău scapă. Dar *de ce?!* – ar striga, scandalizaţi, apărătorii vetrei cu bune sentimente în care totul e calm, călduţ şi cuminte. Iar răspunsul ar fi: tocmai pentru a vă pune pe gînduri! Dacă ar fi existat *happy-end,* v-aţi fi dus liniştiţi la casele voastre, aţi fi deschis televizorul şi, între două zapări, aţi fi uitat filmul pe care tocmai l-aţi văzut... Într-o lume violentă (lumea aceea pe care-o vedeţi la televizor şi nu vreţi s-o vedeţi la cinema), singurul mod de a te mai face auzit/ascultat/remarcat este prin supralicitare. Nu vă convine, schimbaţi realitatea!

Cătălin TOLONTAN

Disneyland şi alte lumi

Pe 18 martie 2008, Tweety cobora treptele albmurdar ale Judecătoriei Sectorului 6 din Bucureşti. A ezitat cîteva clipe. Trotuarul dinspre Ştirbei Vodă era plin de lume. Apoi s-a pierdut în soare şi spre Cişmigiu.

Nu l-au însoţit nici Donald Duck şi nici Mickey Mouse pentru că Disney a obosit. Campionatului românesc de fotbal i-a luat locul.

Tweety, puiul galben şi fragil, are 23 de ani şi l-a lovit cu lanţul în picior pe un cameraman al TVR în faţa stadionului Steaua. Înainte, alte cîteva personaje de Disneyland, dintre care s-a remarcat prin precizie Gogoaşă, l-au scuipat, pus la pămînt şi lovit pe jurnalist. Camera a fost spartă, piciorul a ajuns la spital.

S-a întîmplat în aprilie 2007. După un an, Tweety a fost condamnat la 10 luni de închisoare cu suspendare, ceea ce practic se declină într-o plimbare la 17 grade Celsius prin Cişmigiu. În cel mai rău caz, o răceală.

„Timp de patru ani, i se interzice accesul pe stadioane“ – a mai sunat decizia instanţei. Ca şi legea împotriva violenţei, verdictul este impresionant şi inoperabil. Există, la nivelul întregii ţări, o listă cu cîteva zeci de persoane care, prin hotărîri judecătoreşti, nu mai au voie să intre pe arenele sportive.

Metoda prin care legea se aplică? Jandarmii sau firmele de pază care controlează accesul în stadion ar trebui să aibă asupra lor documentul, însoţit de fotografii. Şi să facă asocierea între feţele tuturor celor care pătrund la meci şi lista neagră. Nici măcar specialiştii în fizionomii angajaţi în cazinourile din Las Vegas n-ar fi în stare să discearnă care dintre oamenii de la poartă fac parte din listă. Cu ore impuse de cerinţele televiziunilor, multe dintre meciurile din prima ligă se dispută în nocturnă. Pe întunericul din jurul stadioanelor, este imposibil să identifici feţele miilor sau zecilor de mii de oameni care intră în tribune, asta dacă vrei ca totuşi meciul să înceapă.

Experienţa britanică a fost ignorată de Parlament. Parte a programului anti-violenţă al cabinetului Thatcher, soluţia, impopulară şi eficientă, constă în chemarea la secţia de poliţie a suporterilor recalcitranţi pe perioada meciului echipei favorite. 90% dintre actele de violenţă s-au redus pentru că 90% dintre ele sînt produse de către ultraşi la o singură partidă de fotbal: cea a echipei cu care ţin.

România a făcut, totuşi, un pas înainte. Cu cîţiva ani în urmă, un oficial al clubului Oţelul Galaţi a fost bătut de huligani bucureşteni la un meci disputat pe Dinamo. Omul şi-a pierdut un ochi. Nimeni n-a fost găsit vinovat.

Pe 20 martie în acest an, Rapid-Steaua a fost primul meci oprit de arbitru pentru acte de violenţă. „Centralul“ Deaconu a fost lovit în cap cu o brichetă aruncată din zona tribunei a doua.

„Cerem expertiză balistică!“ – a cerut avocatul Rapidului la Comisia de Disciplină care a judecat cazul. Expertiza nu ar fi scutit fotbalul de ruşine, pentru că e puţin probabil ca bricheta să fi fost aruncată de vreun actor din teatrul Giuleşti. Argumentul n-a ţinut nici măcar pe plan fotbalistic, pentru că Rapid a pierdut meciul cu 0-3, deşi în teren conducea cu 1-0.

Între timp, arbitrul a devenit obiectul ironiei publice. La un meci de liga a doua, spectatorii l-au întîmpinat cu baloane ale păcii, pe care erau pictate brichete. La altă partidă, disputată la Vaslui, spectatorii au venit cu o brichetă uriaşă din carton şi au afişat-o ironic în tribună. În fine, ceva mai practic, dar şi ironic, clubul din Giuleşti a oferit chibrituri la intrarea în stadion tuturor acelora care îşi abandonau de bunăvoie brichetele.

Deşi n-au avut suficienţi oameni la porţi, cei de la pază sînt siguri că, printre cei care au reuşit să intre, totuşi, cu brichete, nu se numără şi Tweety. Pentru că el ţine cu altă echipă şi e de găsit pe alt stadion. Dacă vă aşezaţi lîngă el, trageţi-vă şoseta niţel mai sus, spre tibie. E o măsură de protecţie oricum superioară legii împotriva violenţei pe stadioane.

„Sunetul – o prezenţă mişcătoare precum corpul uman“

– interviu cu Vava ŞTEFĂNESCU –

Pe 10-12 aprilie, la Muzeul Naţional de Artă Contemporană, a avut loc premiera unui act artistic singular în peisajul cultural românesc: instalaţia coregrafic-sonoră Cvartet pentru o lavalieră. *Autoarea Vava Ştefănescu spune: „Este o instalaţie pentru două coregrafii simultane, o coregrafie a corpurilor şi o coregrafie a sunetului... Plasarea spectacolului în galerii de artă contemporană are legătură cu plasarea într-un anumit context: vizitatorii nu au aşteptări specifice spaţiului, iar dansul nu mai ţine de scena convenţională, ci creează un spaţiu comun al publicului şi artiştilor deopotrivă“.*

Cum s-a realizat această „instalaţie coregrafic-sonoră“?

Este un proiect inedit pentru că beneficiază de mecenatul lui Răzvan Penescu. Se întîmplă rar în România ca cineva să creadă în tine şi, cu riscul de a nu şti ce va ieşi, să te susţină pînă la capăt. Sprijinul lui nu se opreşte numai la sponsorizare; promovarea pe care a făcut-o prin intermediul site-ului LiterNet a fost foarte importantă. Proiectul beneficiază, în acelaşi timp, de sprijinul financiar considerabil al Fondului Cultural Naţional. Centrul Naţional al Dansului este un alt suporter al acestui proiect – nu aş fi avut alt loc pentru repetiţii. Un alt suporter care a făcut vizibilă această instalaţie coregrafic-sonoră este MNAC. Faptul că a găzduit premiera lucrării, în total trei reprezentaţii, oferă un plus întregului context în care acest proiect se naşte. Nu e puţin lucru să ai uşi deschise într-un spaţiu de prestigiu. Le sînt recunoscătoare. La acest proiect lucrez cu un grup de artişti bogaţi interior şi foarte diferiţi: dansatorii Mihaela Dancs, Carmen Coţofană şi Adrian Stoian şi artistul sonor Julien Trambouze. Sînt deseori geloasă că am o poziţie de *outsider* care implică o altfel de responsabilitate decît cea de performer. Ei creează această punere-în-corp a fantasmei mele; în plus, am descoperit la ei o mare calitate: ştiu să creeze atmosfera de lucru.

Ce ne puteţi spune despre ideea în jurul căreia e construită instalaţia?

Ideile de acest gen apar dintr-o sumă de procese metabolice rezultate din contactul cu realitatea. S-a născut din ideea de proximitate, din întrebarea legată de corpurile care nu au distanţă; a început de la ideea de experiment, ghidată de o întrebare reală: ce efect, ce consecinţe are faptul de a pune trei corpuri foarte aproape unele de celelalte într-o perioadă de timp relativ lungă pentru această situaţie (o oră). În primă fază am lucrat cu altă echipă, fără cabina de telefon/duş/lift (ştiu că pare mai mult cabină telefonică şi îmi convine ca „semn“, pentru că, în principiu, ţine de comunicaţie şi comunicare).

Rezultatele nu au fost extraordinare şi aveam senzaţia că pentru un spectacol ca acesta nu se poate repeta fiindcă, odată cunoscut celălalt, nu mai ai aceleaşi reacţii. Ceva lipsea şi eram aproape gata să renunţ. Cu totul întîmplător l-am întîlnit pe Julien Trambouze, jurnalist radio, dar care este implicat şi în proiecte artistice. Julien editează sunet, face reportaje, este un artist/poet sonor. M-a inspirat, am început să lucrăm şi aşa s-a relansat ideea. Am reformulat echipa şi, cînd ne-am apucat concret de lucru, am început să înţelegem despre ce e vorba, care sînt parametrii procesului de lucru şi ce intenţionăm să descoperim.

Cît de important e spaţiul în care e aşezată cabina?

Nu e un spectacol pentru un spaţiu scenic, e o instalaţie pentru galerii, destinată privirii spectatorului de galerie, nu de dans. Faptul că se lucrează cu privirile oamenilor e un instrument în sine şi e foarte important, pentru că presupune un mare risc. Dacă în cazul sunetului sînt fragmente înregistrate anterior, la nivel coregrafic nu e nimic prestabilit. Singurele puncte fixe de referinţă sînt insistenţa imaginii şi prezenţa sunetului, iar acţiunea e tot timpul sub semnul riscului. Au fost repetiţii în care am avut un public mai... special. E vorba de seara cînd au venit 14 fotografi. Rezultatul este impresionant, acum sînt 12 galerii de fotografie pe *site*-ul LiterNet dedicate *Cvartetului,* dar a fost o situaţie extremă, pentru că fotografii au format un public cu acţiune accelerată, iar violenţa şi agresivitatea oricărui aparat de fotografiat nu pot fi negate. Repetiţia de atunci nu cred că a mers optim din punct de vedere compoziţional, dar a depăşit limita „normalului“ în relaţia primit-dat, public-performeri.

Cît de importantă este prezenţa sunetului?

Sunetul e un corp, al patrulea corp din cvartet, e o prezenţă la fel de mişcătoare ca şi corpurile umane. Sunetul este unul dintre elementele care intră în compoziţie, nu e tratat ca fond sonor, ca generator de mişcare, e un corp cu o libertate mai mare. Sunetul e o prezenţă care intervine şi se compune în timp real fiind supus aceleiaşi situaţii. Sunetul din cabină sau cel produs de public este captat în timp real şi poate deveni fond sonor în timpul celor 60 de minute. E ca o memorie recentă. Cum spunea Julien: „Nimic nu e real, totul e posibil!“. Prin acest joc al memoriei recente, al redării imediate, se produce un fel de rejudecare a ceea ce tocmai s-a trăit. Există şi un moment de distorsiune (un efect tehnic) a sunetului creat de dansatori care dă o amploare enormă mişcării, o proiectează într-o altă dimensiune decît cea reală.

Este această instalaţie rezultatul unui exerciţiu de cruzime?

Nu ştiu dacă instalaţia face publicul să se gîndească neapărat la cruzime. E adevărat că am lucrat pe aspectul „social“, pe plasarea mentală a propriului corp în condiţii şi medii din afară. În situaţiile în care sîntem forţaţi să stăm aproape unul de altul, să recurgem la negocierea cu celălalt, nu înseamnă neapărat că împărţim un spaţiu. Un strat pe care l-am luat în calcul, şi despre asta am vorbit în mod special cu Julien, este promiscuitatea. Eu cred că cel puţin în Bucureşti, la distanţă mare de celelalte oraşe ale ţării, e o cruzime să trăieşti. Iar cuvîntul care se aplică acestei realităţi este tocmai „promiscuitatea“. De la oamenii care aruncă pe geam gunoaiele, prin felul în care eşti lovit cu maşina şi apoi înjurat, pînă la comportamente politice, toate acestea alcătuiesc un peisaj troglodit comportamental, marcat de cruzime şi de lipsă de distanţă. Deşi sînt zile cînd, ca prin minune, văd că există lucruri frumoase, concerte, spectacole sau expoziţii, oameni... Dar la modul general, nu mai apucăm să vedem, să respirăm. Nu mai e loc!

a consemnat Gina ŞERBĂNESCU

Ramona CRĂCIUN

Brazzaville, un puzzle senzorial-vibrant

Pe 9 mai, în Club Session, trupa Brazzaville va susţine primul dintr-o serie de concerte marca IndieHours ca o alternativă indie la evenimentele live mainstream. *Într-un context în care concertele din România se împart între DJ, trupe rock septuagenare şi dudui mtv-iste, concertul Brazzaville poate părea de-a dreptul* underground, *pentru un public indie-alternativ perfect ignorat.*

Există muzici care îţi transmit stări de bine, de visare, de optimism, stări solare, ludice, încărcate de energie, culori şi impulsuri. Există muzici pe care le asculţi la mare, muzici pe care le asculţi în club, muzici de singurătate şi muzici pentru mers cu maşina. Brazzaville cîntă un indie rock cu „împletituri“ de jazz şi bossanova care te trimit cu gîndul la o după-amiază de vară la mare. Iar versurile sînt mici scenarii din care răzbat poveşti de amor urbane, istorii amuzante despre colţuri de lume, miresme, întîlniri şi anotimpuri. Unii se vor gîndi la zboruri cu avionul peste Mediterana, dar membrii trupei spun că îi inspiră zgomotul din aeroport. Pentru alţii, Brazzaville seamănă cu o întîlnire romantică pe o terasă deasupra oraşului, alături de o sticlă de vin roşu, dar ei spun că muzica lor este cîntecul unei păsări la 4 dimineaţa. Unii se gîndesc la un magazin de mirodenii în care toate miresmele se amestecă şi ameţesc, ei spun că muzica lor aduce cu mirosul ierbii arse...

Brazzaville are o muzică elaborată, cu amprente şi influenţe dintre cele mai surprinzătoare care o fac să pară exotică şi melodioasă precum un carusel de senzaţii. Au fost comparaţi cu Tom Waits, Morphine, Belle and Sebastian, The Velvet Underground, The Clash şi poate că au cîte ceva în comun cu toţi aceştia, dar chitările, clapele, acordeonul şi pianul, susţinute de vocea melancolic-hipnotizantă a lui David Brown, creează un sound suficient de personal pentru a nu avea nevoie de alte referinţe. Cei de la Brazzaville se simt bine călătorind, decupează şi adună stări şi impresii din toată lumea pentru această colecţie senzorială care este muzica lor. Se simt bine în L.A. (unde au început să cînte), în Barcelona (unde s-a stabilit David Brown, liderul trupei), în Istanbul (unde şi-au filmat clipurile) sau în Rusia (unde sînt o trupă-cult). Rămîne să descoperiţi unde au ascuns detalii de atmosferă din aceste locuri şi cum a fost influenţată muzica lor de toate aceste călătorii. Pe 9 mai vin şi în România, pentru un concert care va semăna cu un nou *trip* în locuri luminoase, calde şi exotice. Sînt curioasă ce senzaţii vor asocia Bucureştiului cei de la Brazzaville şi, mai ales, ce versuri le vor inspira mersul femeilor şi zgomotul bulevardelor de aici.

PUBLICITATE

Lucia TERZEA-OFRIM

bon de lectură

Condiţia sensibilă

● **Claudine Haroche, *L'avenir du sensible. Les sens et les sentiments en question*, Presses Universitaires de France, Paris, 2008.**

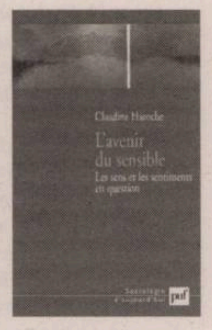

Am terminat cartea cu un sentiment de uşurare. Urmărind demonstraţia, începuse să mă obosească senzaţia că asist la înaintarea placidă, într-un peisaj arid, a unei cămile încărcate cu desagi grei, îndesaţi cu citate. Poate pentru că e prima carte pe care o semnează singură (toate celelalte sînt scrise în colaborare), autoarea se simte mai sigură pe ea dacă, la tot pasul, îşi sprijină afirmaţiile pe părerile altora. Deşi seamănă cu cartea unui începător pisălog, care vrea să arate dintr-odată tot ce ştie şi de unde a aflat (nu există pagină de care să nu atîrne un ciorchine de note), această lucrare lipsită de exemple, fără pic de umor sau strop de melancolie se poate citi (pînă la urmă) cu un real folos. În marea noastră nevoie de poveste, ne place să aflăm ipoteze despre cine sîntem, de unde venim şi încotro ne îndreptăm, chiar dacă, de data aceasta, autoarea e lipsită de talentul literar cu care ne răsfaţă de obicei istoricii şi antropologii francezi.

Într-o carte anterioară, *Histoire du visage,* de care am mai vorbit, Claudine Haroche şi J.-J. Courtine se ocupau de procesul prin care s-a constituit, de la Renaştere şi pînă în secolul al XIX-lea, profilul afectiv al omului occidental, surprinzînd constituirea vieţii interioare la adăpostul aparenţelor din ce în ce mai codificate. Acum, autoarea încearcă să aprofundeze analiza şi să o aducă în prezent, pentru a evidenţia neliniştitoarele metamorfoze ale condiţiei sensibile în contemporaneitate.

Răgazul necesar pentru luarea în posesie a sinelui, mînuirea avizată a diverselor registre sociale, distincţia clară între privat şi public, alături de sentimentul stabilităţii şi senzaţia continuităţii puneau individul modern într-o situaţie de echilibru, traseul existenţial fiind echipat cu repere verificate de tradiţie. Pînă nu demult încă mai funcţiona (cel puţin în planul aspiraţiilor) ceea ce analiştii au denumit „societatea destinului", înţelegînd prin aceasta o lume aşezată, în care indivizii – în marea lor majoritate – dispuneau pe parcursul întregii lor existenţe de un singur loc de muncă, locuiau neîntrerupt în aceeaşi casă, aveau o singură maşină şi, în principiu, un singur partener de viaţă. Simplificînd: profesiunea era trăită ca vocaţie, iar partenerul, considerat predestinat. În aceste condiţii, cotidianul fiecăruia se consuma într-un decor familiar, de care se simţea ancorat afectiv, inteğrat în reţeaua unei sociabilităţi constante, unde individul, instalat într-o poziţie pe care o putea consolida în timp, se simţea valorizat.

La început insidios, apoi din ce în ce mai evident, societatea occidentală, ajunsă în stadiul actual al ritmului hipermodern, hipertehnologic, hiperconcurenţial, antrenează mutaţii considerabile nu doar la nivelul vizibil al relaţiilor economico-sociale, cît şi în dimensiunea psihologică, afectînd îndeosebi structurarea sinelui şi comportamentul afectiv. Autoarea îşi propune să se ocupe de ceea ce M. Gauchet numeşte *„la révolution anthropologique silencieuse"*, adică de schimbările de profunzime ale modului de a fi şi de a simţi, atît sub presiunea accelerării fără precedent a ritmurilor de viaţă şi a efectelor mondializării, cît şi sub influenţa slăbirii frontierei între real şi virtual.

În societatea devenită „lichidă" – după expresia lui Z. Bauman – are loc un proces al disoluţiei sinelui, individul fiind obligat să fie flexibil, mobil, aflat într-un permanent *acting-out,* care nu îi mai permite luxul de a se edifica interior, pe îndelete. Mitraliat de noutăţi şi schimbări, într-o permanentă remodelare, dacă nu chiar reconversie profesională, ţinta unor întregi legiuni de campanii publicitare, care mai de care mai iscusite în a induce nevoi noi şi comportamente de consumator compulsiv, sub asediul unui flux continuu de imagini şi „ştiri" care îi invadează spaţiul interior, omul de astăzi ratează sistematic încercarea de a limita agresiunea exterioară şi de a-şi construi diguri la adăpostul cărora să poată menţine conturul propriei identităţi. Confuzia generală creşte şi din cauza ştergerii graniţelor între privat şi public, precum şi a deformalizării unei largi palete de atitudini care odinioară fixau limite în interacţiunile sociale, protejînd intimitatea.

Trăind mereu la suprafaţă şi la marginea fiinţei sale, obsedat de standarde care îi impun excelenţa ca normă, performanţa ca premisă şi competiţia ca scop, aflat într-o continuă cursă după rezultate evaluate cantitativ şi cu ochii la concurenţă, omului contemporan nu-i mai rămîne nici măcar momentul în care să constate sărăcirea interioară, diluarea capacităţii de a reflecta asupra celor trăite, pustiul afectiv. Trecute sînt vremurile în care prietenii erau „de-o viaţă", legăturile-profunde, iar sentimentelor li se dădea timp să îmbătrînească. Astăzi aproape nici nu mai apucă să se nască. Într-o lume – caleidoscop de senzaţii mereu mai puternice, mereu mai diverse, care face din noutate o valoare în sine, privilegiind succesiunea rapidă şi în general tot ce poate fi experimentat *fast,* dacă nu *instant* –, este clar că sentimentele nu mai găsesc teren propice. Consistenţa interioară, angajarea în durată, rătăcirea prin meandrele unui labirint de nuanţe afective devin improbabile în circumstanţele lumii de azi, în care clipa „ce ni s-a dat" a devenit mai „repede" ca oricînd. Apoi, cine mai are timp (de pierdut), pentru a-l irosi, ani de-a rîndul, într-o iubire pentru vreo Odette, despre care, într-un retrospectiv acces de luciditate, să facă observaţia că nici măcar nu era genul lui...

Să revin însă la cartea de la care am pornit. Aş vrea să închei şi eu cu remarca lui Bergson, pe care autoarea, de data aceasta inspirată, o alege ca notă de final: *„Si tout passe, rien n'existe".*

Dominic NEGRICI

No Country For Old Men – cartea şi filmul

Pe măsură ce scriitorii îmbătrînesc – pentru că, da, şi ei îmbătrînesc –, personajele lor devin meditative. Nimic nu mai e atît de uşor pe cît părea să fie la început. Timpul goneşte, iar amintirile se acumulează şi apasă din ce în ce mai greu. Există totuşi o răsplată. Pentru personajele îmbătrînite ale unui scriitor îmbătrînit, lungul drum poate fi greu, însă le conduce de fiecare dată către un alt nivel al înţelegerii umane.

În primul său roman după mult lăudata *Border Trilogy* – *No Country For Old Men,* Cormac McCarthy explorează teme precum vinovăţia, responsabilitatea, ambiguitatea morală. În ciuda faptului că, în această aventură texană, cortina se ridică dezvăluindu-l în centrul scenei pe tînărul Llwelyn Moss (care mai apoi e aruncat în arenă împreună cu Chigurh, un şi mai tînăr criminal, amoral şi sălbatic), nu se poate spune, la finalul cărţii, că aventura propriu-zisă este neapărat cea care îţi rămîne în minte şi care te-ar putea obseda.

Aşa cum a făcut-o mai înainte în *Border Trilogy* (1992-1998) şi în western-ul *Blood Meridian* (1985), McCarthy ne demonstrează şi aici vechea lui îndemînare şi înclinaţia către haosul literar al „Southern Gothic"-ului. Nu numai că pune accent pe elementele de gen ale poveştii – cu intriga de tip bani-şi-droguri şi o urmărire cît cartea de lungă –, dar îşi mai şi dezbracă proza cît să nu rămînă din ea decît un soi de esenţă elementară cu iz de Hemingway. McCarthy a fost întotdeauna un maestru al dialogului laconic, colocvial, dar deseori vorbele alternau cu pasaje de reflecţii filozofice şi evocări exuberante ale peisajului. Aici, conversaţiile tensionate domină, iar descrierile lui McCarthy – normalmente elegante – devin minimaliste. Pasaje întregi pot fi citite aproape ca un scenariu – fie el de calitate excepţională –, iar cartea se segmentează în scurte scene cinematografice care nu mai povestesc, ci *arată*. Frazele sale sînt convoaie lipsite de virgule, articulate exclusiv de „şi"-ul biblic, adoptînd astfel veleităţi puternic ceremonioase, solemne. De aceea McCarthy este deseori caracterizat drept un scriitor „biblic", „mitic" sau „primordial".

Dialogul este de multe ori înţepător, acid şi de un comic neaşteptat, demn de mari realizări cinematografice. Conversaţiile au făcut mereu gloria ficţiunii lui McCarthy. Acesta este un atent ascultător al dicţiei texane, reproducînd-o mai apoi atît de fidel, cu atîta măiestrie fonetică, încît îşi poate permite inclusiv inserarea de neologisme, perfect încadrate organic în proză. Cartea nu a fost încă tradusă în limba română, dar îl compătimesc de pe-acum pe traducător...

În plină forfotă a acţiunii se află, aşadar, Llwelyn Moss, un veteran al războiului din Vietnam, care într-o zi oarecare se întîmplă să dea peste deznodămîntul unui masacru, în timp ce vîna antilope în deşertul de la graniţa Texasului cu Mexicul. Şerpuind circumspect printre cadavre şi maşini, el descoperă un portbagaj plin cu droguri (pe care le abandonează) şi o valiză plină cu bani (pe care şi-o însuşeşte). Deşi perfect hotărît să păstreze banii, la puţin timp după aceea Moss e lovit de o (aşa cum se va dovedi mai tîrziu, regretabilă) remuşcare de sorginte creştină, în ceea ce-l priveşte pe un unic şi sărman supravieţuitor, şi se întoarce, în toiul nopţii, la „locul faptei", ca să-i dea respectivului puţină apă. Actul său de mărinimie îl dă în vileag şi astfel se pune în mişcare, cu frenezie, o triplă urmărire a lui Llwelyn Moss: de către bătrînul şerif Bell, de către emisarul cartelului de droguri, Carson Wells, şi de către psihopatul liber-profesionist Anton Chigurh.

Moss este axa în jurul căreia pivotează povestea, dar nu este un erou obişnuit. Este un erou ambiguu, enigmatic, dar destul de prietenos, ale cărui motivaţii (exceptînd simpla supravieţuire) rămîn tulburi. Mult mai semnificativ, deşi mai bizar (aproape grotesc) este personajul lui Chigurh. Un predator ultraeficace, Chigurh lucrează – aparent – pentru mafia de la care a luat banii Moss, dar în ultimă instanţă el nu dă socoteală nimănui, urmînd o cale întortocheată, cu repere antrenate doar de propriile gînduri perverse. Seria abominabilă (şi aproape interminabilă) de crime comise de Chigurh este relatată de Cormac McCarthy cu un ager simţ al verosimilului. Generate în egală măsură de detaliile tehnice glaciale şi de o contemplare aproape lirică a „ritualului" vărsării de sînge, scenele nu emană cîtuşi de puţin aerul parodic pe care l-am putea suspecta.

Maniera lipsită de afect a lui Chigurh, indiferenţa sa metalică vizavi de suferinţa şi moartea pe care le seamănă cu dezinvoltură îl tulbură pe şeriful Bell, care adoptă astfel calitatea de busolă morală, ghidînd cititorul prin sălbăticia lipsită de repere pe unde mişună asasinul. Bell, unul dintre acei „bătrîni" din titlul cărţii, este convins că Chigurh este o specie nouă şi sinistru de periculoasă, a cărei geneză (acţiunea avînd loc în 1980) îl transformă pe şerif – laolaltă cu societatea civilizată pe care o reprezintă – în noţiuni fundamental depăşite şi complet inutile.

McCarthy întrerupe periodic naraţiunea, introducînd un *voice-off* literar, respectiv reflecţiile lui Bell asupra acestor timpuri negre, şi astfel, în timp ce romanul se apropie de o concluzie deschisă şi (mult prea) abruptă, şeriful face o rocadă şi devine personaj central, în locul lui Moss. Deplasînd atenţia către Bell (în mod sec şi aproape diversionist) şi ţinînd departe de ochiul „privitorului" consumarea electrizantă a poveştii, McCarthy pare să se creadă subit într-un film, din ale cărui convenţii (mai degrabă hollywoodiene) încearcă să scape.

Ca majoritatea scriitorilor adepţi ai pesimismului, McCarthy nu e niciodată departe de teodiceea leibniziană. Durerea susţinută, inflexibilă, continuu evocată provoacă frecvent nemulţumiri metafizice. Acest roman, deşi lipsit de ecouri teologice, flirtează pe alocuri cu teologia. Chigurh, cu implacabila sa loialitate vizavi de moarte, e un demon de soi nou, care a dobîndit omniscienţa dumnezeiască.

Un thriller brutal şi săţios la început, *No Country for Old Men* sfîrşeşte într-o profundă şi neliniştitoare meditaţie asupra efectelor lăcomiei şi ale violenţei. Sărind, cu economie şi precizie filmică, de la un decor înfiorător la altul, cartea — cu reprezentările ei fulgerătoare ale morţii, cu bărbaţii ei descreieraţi şi femeile absente (dar proporţionat sentimentalizate), cu proza ei rigidă şi percutantă şi cu povestea-i absurdă — este poate un rezultat logic al clasicei ostilităţi literare între minte şi spirit.

PUBLICITATE

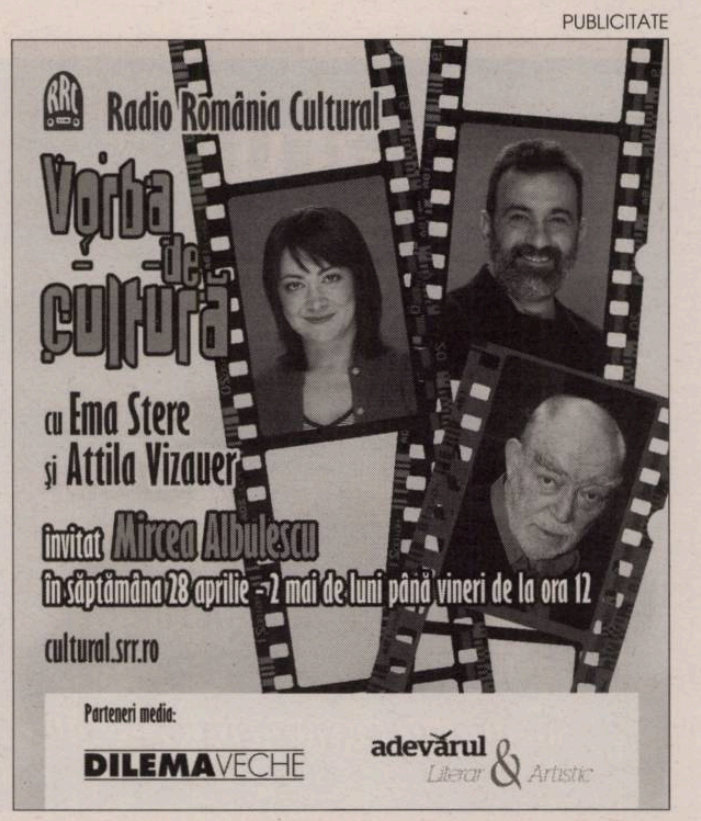

Marius CHIVU

feedbook

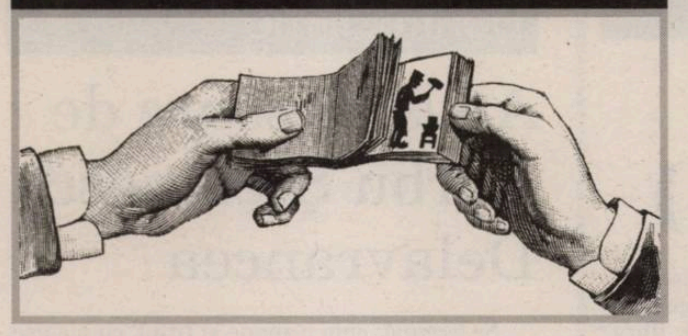

Epuiza(n)t!

● **Nicolae Breban, *Jiquidi*, prefaţă de Alex. Ştefănescu, Editura Art, 2007.**

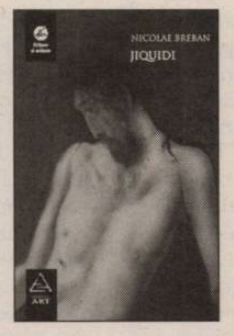

Receptarea literaturii scrise după '89 de Nicolae Breban n-a fost tocmai fericită. Despre tetralogia începută în 1998 odată cu *Ziua şi noaptea* (au urmat *Voinţa de putere* şi *Puterea nevăzută)* n-a scris, cu consecvenţă, decît un singur critic, Gabriel Dimisianu. Cele trei volume de memorii publicate între timp n-au făcut decît să ne arate un scriitor megaloman, nostalgic şi autist, îngropat în propria operă, lucrînd la propria statuie.

Jiquidi este ultimul act al tetralogiei *Ziua şi noaptea*. Sîntem în Clujul sfîrşitului anilor '90; în confuzia postdecembristă s-au făcut averi uriaşe, energii nebănuite s-au consumat în mediile publicistice şi universitare, viaţa politică a virat înspre populismul naţionalist şi regionalist, valorile morale s-au pervertit, destine promiţătoare au fost frînte. În acest ultim volum avem confruntarea „supravieţuitorilor" lumii intelectuale din provincie, majoritatea blazaţi sau rataţi de-a dreptul. Mârzea este patron de ziar şi afacerist dubios, mare chefliu, vinovat de nedreapta condamnare la închisoare a preotului Aristide Bizoniu pentru suicidul tînărului Graţian Porumb (pe care, culmea cinismului, Mârzea îl folosise pentru a-l spiona pe Bizoniu); Cecilia, sora sinucigaşului, îndrăgostită de castul Bizoniu, dar obiect al pasiunii lui Mârzea; profesorul şi publicistul Amedeu Dumitraşcu, şeful unui partid de dreapta; evreul Herrlich; prinţul Callimachi care visează timid la Nadia Martinetti (atrasă, mai degrabă, de Mârzea), soţia profesorului Martinetti şi fosta logodnică a bătrînului Jiquidi, universitar ratat şi schizofrenic, antisemit şi homofob, elementul coagulant al tuturor prin punerea casei la dispoziţia lor. Fiecare are, aşadar, un conflict nerezolvat, este urmărit de o vină din trecut şi se raportează, social, politic sau amoros, la unul dintre cele două personaje dominatoare, nu neapărat şi puternice, dar, prin compensaţie, grosolane şi libidinoase: intrigantul, teatralul şi bogatul Mârzea şi/sau amfitrionul absent, dar patronal, încă radiant al unei glorii niciodată atinse, Jiquidi. Personajele-perechi (maestru-ucenic, stăpîn-sclav, patron-angajat, intrigant-victimă, bărbat-femeie) sînt o necesitate a prozei brebaniene, relaţiile de dominare şi supunere fiind însăşi condiţia intrigii. De altfel, umilirea şi abuzul, mai ales sexual, sînt constantele comportamentale ale personajelor brebaniene.

Ca şi în celelalte volume ale tetralogiei, lipsa de imaginaţie epică a lui Nicolae Breban face ca cele 500 de pagini să conţină exclusiv discuţiile interminabile din casa lui Jiquidi sau din bodegile şi cîrciumile oraşului, monoloagele alternative ale personajelor şi schimburile epistolare despre geniu şi ratare, adevăr şi ideal, istorie şi adevăr, libertate şi putere, credinţă şi valoare, glorie şi raţiune, naţiune şi destin etc.; tot acest verbiaj antologînd zeci de idei existenţialist-nihiliste la mîna a doua susţinute de citate şi referinţe permanente la Cioran şi Nietzsche, în primul rînd, dar şi la Isus, Moise, Hamlet, Macbeth, Napoleon, Hitler, Lenin sau Stalin, ultimilor trei dedicîndu-li-se frumoase elogii. Personajele dialoghează eseistic la limita delirului abstractizant, ţin lungi discursuri agresive, patetice sau doar vulgare, debitează teorii enorme, formulează fraze hilare (în special toate referirile erotice) sau (pseudo)maxime preţios-banale: „orgoliul e prima calitate a drăcesculuí", „mediocritatea este incapabilă de a accepta sublimul", „moartea, parazit regal al neputinţei", „nu există genialitate în creaţia umană în afara agresivităţii", „criza înseamnă tinereţe pur şi simplu" etc., etc.

Modelul acestei proze este Thomas Mann – de aici şi cele două mituri legate de Nicolae Breban, cum că ar fi un mare creator de personaje şi că ar exista un model stilistic al frazei lui. Cel puţin în această tetralogie, personajele brebaniene vorbesc indistinct, au aceleaşi ticuri de limbaj şi, prin asta, sînt nu doar confundabile, dar şi interşanjabile, şi nu doar între ele, dar şi cu naratorul homodiegetic. Proza lui Nicolae Breban poate fi predată la cursurile de naratologie pentru flagrantele ei erori de construcţie şi discurs. O ştie şi autorul, de aici şi insertul discursului metanarativ plasat, invariabil, la jumătatea cărţii (dacă la un moment dat o replică aparţine unui căţel, naratorul îşi face, în mod rizibil, *mea culpa* pentru artificiozitatea şi schematismul personajelor cărora le rezervă în final, izbăvitor, moartea). Personajele brebaniene sînt nişte fantoşe discursive ale propriului egocentrism, dar inconsistenţa lor, departe de a fi deliberată şi în consens cu tipul de literatură practicată, este un viciu al stilisticii, aspect sub care romanul de faţă este o adevărată oroare. Structura frazei brebaniene este o parodie de automatisme verbale: discursul începe invariabil cu o dublă afirmaţie/negaţie („Da-da.."), este imediat lăsat în suspensie (fraza este înţesată de cele trei puncte: dialogul de la pag. 107-109 conţine nu mai puţin de 58 de astfel de semne de punctuaţie), fraza încorporează apoi multe subordonate distribuite haotic şi cîteva incidente (neapărat onomatopeicul „ha-ha", dar, mai ales, omniprezenta incidentă a emfazei „ca să zic aşa" – numai între pag. 20-22 apare de 12 ori), epitetele sînt dublate adesea prin sinonime, ici-colo sînt presărate expresii din latină sau din franceză *(hic et nunc* sau *passons),* pentru ca fraza să scape de chinurile sintaxei şi să se încheie, cel mai adesea, tot cu o construcţie incidentă, concluziv-reductiva „în sfîrşit", precedată, firește, de cele trei puncte. Iată fraza brebaniană, reluată de sute de ori de oricare dintre personaje, inclusiv de narator!

Şi dacă tot am ajuns să fac analiză stilistică, Nicolae Breban nu cunoaşte prea bine nici gramatica, nici ortografia: are probleme cu virgulele şi cu acordul pronumelor reflexive şi relative, greşeşte forme substantivale la cazul genitiv sau n-are proprietatea termenilor – „reflexie" în loc de „reflecţie", „materie" în loc de „material" ş.a. Ca să nu mai zic că ortografiază greşit toate numele sau frazele în engleză: Bill Hendrix (!?!) sau *„The* small *gets in your eyes"* în loc de *„The smoke...".*

S-a spus deja despre Nicolae Breban că ar fi un scriitor epuizat, redundant, inadecvat literaturii care se scrie acum. Din păcate, Nicolae Breban continuă să scrie (aceeaşi) proză intelectualistă din anii '60, cu problematici supralicitate, idei răsuflate şi personaje devenite clişeu, într-un limbaj vetust, preţios şi neglijent, cu o sintaxă defectuoasă şi într-un stil mediocru. Un roman de 500 de pagini cu prea puţine fragmente reuşite, redundant la toate capitolele, prost scris şi, prin urmare, îngrozitor de obositor.

PUBLICITATE

GRUPUL ŞCOLAR DE ARTE ŞI MESERII AL COOPERAŢIEI EŞTEŞUGĂREŞTI „SPIRU HARET" - BUCUREŞTI

Str. Ec. Cezărescu nr. 47 Sector 6
Tel./Fax. 316.61.95; 316.61.96
0316.400.240; 0316.400.257

Cea mai mare unitate particulară de învăţământ preuniversitar din România, autorizată de M.E.C.T. şi M.M.S.S.F., anunţă începerea înscrierilor pentru *grădiniţă.*

NOU!

Grădiniţa „Dumbrava Fermecată"

va funcţiona cu program normal (7,30-13,30) şi program prelungit (7,30-18,30).

Grădiniţa beneficiază de: medic pediatru şi asistenţă medicală, educatoare – absolvente ale Facultăţii de Psihologie şi cu experienţă în educarea copiilor, sală de calculatoare, cantină proprie, parc propriu destinat activităţilor distractiv-educative şi cursuri optionale de limba engleză, informatică, teatru, dans, gimnastică.

Dilema veche vă recomandă

● Simona Chiţan, Michaela Mihailov, *Victor Rebengiuc, omul şi actorul* (ediţia a doua, revăzută şi adăugită, Editura Humanitas, 2008). Cum a scos Pintilie diavolul din el, de ce nu-l mai interesează deloc politica azi, cu ce plăcere ascultă *Cvintetul păstrăvului* de Schubert, *Imperialul* lui Beethoven, Dalida odată cu Aznavour, de ce nu se socoteşte nici monstru, nici sacru, toate acestea şi multe alte idei zbuciumate între existenţă şi creaţie trebuie citite nu numai pentru cei 75 de ani ai victoriosului, dar şi pentru această oră magică, la zi: să joci rolul tatălui în *Moartea unui comis-voiajor,* la aproape cincizeci de ani de cînd i-ai fost fiu... E pentru prima oară cînd recomand o carte dîndu-i ca semn un bilet de teatru. (Radu Cosaşu)

● Filmul de animaţie *Persepolis* (regia Vincent Paronnaud & Marjane Satrapi), povestea biografică, deopotrivă politică şi plină de umor, a unei fetiţe dintr-o familie de intelectuali iranieni din Teheranul islamic, purtînd geacă cu „Punk's not dead", cumpărînd la negru discuri cu ABBA şi dînd din cap pe Iron Maiden în party-uri interzise de regimul teocratic, maturizîndu-se apoi într-un exil vienez eliberat sexual, cu iarbă şi revoltă împotriva societăţii de consum. (Eu am văzut filmul la mall şi am rîs singur în sală înconjurat de o seamă de inculţi care nu pricepeau nimic.) (Marius Chivu)

Andrei GORZO

dilematograf

Un copil

● ***Supravieţuitorul* (România, 2008), de Sergiu Nicolaescu.**

Sergiu Nicolaescu nu e un actor şi nu e un regizor. Sergiu Nicolaescu e un copil. Atunci cînd pune în scenă un schimb de focuri, el n-o face ca un regizor de film. O face ca un copil care se joacă de-a filmele pe care le-a văzut; vrea să facă şi el toate „schemele" pe care le-a văzut la eroii ăia, vrea să se bată şi el cu 15 inamici deodată. Infantilismul lui are o pojghiţă de profesionalism (asta şi pentru că beneficiază de un buget ceva mai mare decît al tradiţionalei partide de pac-pac dintre băieţii de la Scara A şi băieţii de la Scara B), dar numai o pojghiţă. Aşa stăteau lucrurile pe vremea cînd făcea *Cu mîinile curate* (1972) şi, ca regizor-actor, nu se putea abţine să nu-i ia faţa protagonistului nominal al filmului (mult mai sobrul Ilarion Ciobanu), mergînd fără el la înfruntarea finală şi murind cu zîmbetul pe buze după ce împuşcase 15 bandiţi din tot atîtea poziţii. Aşa stau lucrurile şi în *Supravieţuitorul,* cel de-al patrulea film din seria despre comisarul Tudor Moldovan *(Cu mîinile curate* nu se pune, pentru că pe comisarul de acolo îl chema Tudor *Miclovan).*

Acţiunea principală se petrece în 1978 şi Moldovan (Nicolaescu) e acum un senior al războiului – sau, mai exact, ideea unui copil de 8 ani despre un senior al războiului. După război a fost închis de comunişti (o căcănărie indiscutabilă din partea lor, dat fiind faptul că, pe parcursul a trei filme, comisarul le dăduse atîtea dovezi emoţionante de iubire) şi pus să joace ruletă rusească. Eliberat în 1964, Moldovan se află acum într-un oraş european nenumit, unde a venit să-şi încheie nişte vechi socoteli. Oraşul ăsta nenumit (care, din cele două-trei vederi panoramice cu care-l onorează Nicolaescu, pare să fie Praga) are o particularitate sinistră: pare să fi fost cucerit de români – majoritatea, cunoştinţe vechi de-ale lui Moldovan. Vechiul său tovarăş de pîrnaie, Goldberg (Vladimir Găitan), conduce aici un mare cazinou, care găzduieşte un mare campionat de ruletă rusească. (Dată fiind natura spectacolului, e un eveniment aberant de monden – prezentat de o fostă Miss Europa şi savurat la vedere de un public internaţional select.) Dar în spatele lui Goldberg se află cineva şi mai puternic, iar acel cineva e tocmai colonelul (Ion Dichiseanu) care l-a chinuit pe Moldovan în închisoare. Cîntăreaţa cazinoului e o anume Miss Lorry (Loredana Groza), care cîntă (interminabil, căci filmul e produs de Andrei Boncea) în trei limbi de circulaţie internaţională, printre care şi româna, iar hoţul cazinoului e însuşi Limbă (Jean Constantin), pe care Moldovan continuă să-l trateze cu ceea ce înţelege el prin simpatie – o condescendenţă rasistă care cere palme. În fine, cel mai longeviv ruletist al cazinoului, un tip care joacă sub numele de Latin Lover (Ion Riţiu), se dovedeşte a fi nimeni altul decît Cristian Vasile, legendar trubadur al Bucureştiului interbelic şi, după cum ni se arată într-o serie de *flashback*-uri, prieten la cataramă cu tînărul Moldovan. Acesta din urmă e jucat de Petr Falc, un manechin ceh ales pentru asemănarea lui frapantă cu tînărul Nicolaescu (deşi aceasta tinde să lase loc, în prim-planuri, unei asemănări şi mai frapante cu Alexandru Papadopol). Falc are cinstea de a imita celebrele manierisme (salutul cu două degete la pălărie, zîmbetul crispat) şi de a-şi mişca buzele aiurea pe vocea lui Nicolaescu, dar în rest n-are aproape nimic de făcut – n-are şi el o gagică, iar de împuşcat împuşcă mai puţin decît Nicolaescu însuşi. E greu să nu-l suspectezi pe regizorul-star că dinadins îşi ţine la margine copia mai tînără, pe care o doreşte îndeajuns de vizibilă încît să trezească nostalgia după original şi totodată îndeajuns de ştearsă încît să n-aibă nici o şansă de a înlocui originalul. Ce e consternant (şi un pic dezarmant) la Nicolaescu nu e faptul că-i un narcisist, ci faptul că e un narcisist atît de transparent în vicleşugurile sale: e *chiar* ca un copil care-şi pune în scenă, cu înţelegerea lui de copil asupra artei spectacolului, fanteziile eroice de copil. Ăsta e Nicolaescu – şi aşa a fost de la bun început. Dacă era *un pic* mai bun pe vremea cînd făcea *Cu mîinile curate,* asta e din cauză că pe-atunci încerca să imite economia narativă a vechilor filme hollywoodiene. Încă nu descoperise Frumosul. Acum are o idee clară despre Frumos (în cazul de faţă, despre eleganţa Bucureştiului interbelic) – şi e la fel de infantilă ca ideea lui despre aventură. Deci nu, nu s-a „prostit" pe parcurs; n-a fost niciodată mult mai bun ca acum. Pur şi simplu a avut noroc cu comunismul: pe vremea cînd n-aveam parte de adevăratul James Bond, de adevăratul Indiana Jones, aveam parte măcar de versiunile lui tembele. Proeminenţa personalităţii lui în cinematografia noastră e gluma unei epoci triste pe seama marelui nostru public.

trecerea prin reviste

Tabloide online

Deşi formatul mic îţi permite să le citeşti oriunde şi oricînd, în autobuz sau între două staţii de metrou, publicaţiile de tip tabloid şi-au lansat de ceva vreme şi componente online care se bucură de acelaşi succes ca şi cele tipărite. În general, variantele electronice seamănă între ele şi reproduc conţinutul ziarelor de pe tarabe. Aceleaşi *junk food news,* aceleaşi titluri şi fotografii şi, în plus, partea interactivă care le oferă ocazia cititorilor de a face comentarii sau de a răspunde cu „da“ sau „nu“ la întrebări de tipul: „Credeţi că tatăl lui Irinel Columbeanu ar face un rating mai mare decît nora lui dacă ar intra în televiziune la 85 de ani?“ (pentru cultura voastră generală: 56,37% au spus „nu“).

Conform clasamentului general de pe trafic.ro, pe locul 5 se află cancan.ro (locul 3, în topul „Ştiri/Massmedia“, după variantele electronice ale unor publicaţii sportive: *Gazeta sporturilor* şi *Prosport)*. De altfel, site-ul este din start mai agresiv decît cele ale altor tabloide. Prima pagină încearcă să te agaţe cu titluri uriaşe şi cu imagini. Culori stridente, puţin text, numerele extrase la 6 din 49, sînii Andreei Antonescu în diverse ipostaze şi astfel se poate contura destul de uşor profilul cititorului de *Cancan*. Ca să nu mai pierzi timpul, poţi vizualiza un top al celor mai citite articole. Conduce detaşat o preoteasă care a făcut sex cu 3472 de credincioşi (34.509 de vizualizări dintre care una, din nefericire, îmi aparţine). Iată şi comentariile: „Dau la schimb un clasor cu timbre, un briceag şi 3 mingi de ping-pong“, „O femeie cinstită, dar puţin lărgită! Îmi dau seama cît o iubeşte soţul...“, „Băăă... ţara asta se duce de rîpă din cauza m...istului de Băsescu care vrea să adoptăm legile americanilor. Eu dacă aş fi la conducere aş băga şi legea morţii. Ca la musulmani sau mai bine zis ca Hitler. Heil Hitler! Toţi să moară“. Şocant este că nu-ţi poţi imagina în nici un fel personajele (protejate de *nickname*-uri, desigur) din spatele acestor comentarii. Şi, în fond, ce legătură au toate astea cu preoteasa şi cu credincioşii ei?

La secţiunea „Ai un pont?“, cancan.ro oferă premii în bani „turnătorilor“. De pildă, „Domnul X a primit peste 1000 de euro pentru că a furnizat date privind-o pe amanta lui Boc“. Cititorii sînt invitaţi să trimită „poveşti exclusive“, în timp ce paparazzi stau la pîndă şi ne pun la dispoziţie suite fotografice intitulate sugestiv „Mircea Rednic în faţa casei“, „Băsescu la cafea“, „Vadim în Herăstrău“, „Simona Sensual în benzinărie“.

Cu astfel de „subiecte“, cancan.ro a declasat *Libertatea* online care pînă nu de mult era pe primele locuri (acum este doar pe locul 8, în ciuda arhivei cu fata de la pagina 5). Pe lîngă secţiuni ca „Vedete şi bîrfe“ sau „Vremea prezentată de Elena“, varianta electronică a ziarului îşi asumă şi un rol umanitar: „*Libertatea* te ajută!“. Despre unele anunţuri îţi vine cu greu să crezi că sînt reale (sau poate că profilul psihologic al cititorului s-a modificat cu timpul în funcţie de „personalitatea“ publicaţiei). „Sînt pensionar şi pînă acum primeam pungi pentru anus contra naturii prin Casa de Pensii. Acum nu mi le mai acordă pentru că am o firmă de traduceri. Unde să mă adresez?“ *Libertatea* răspunde sec: Casei Naţionale de Asigurări de Sănătate.

Abia pe locul 25, după realitatea.net, se află click.ro (iar ziarul îşi justifică în sfîrşit numele). Varianta electronică se încadrează „în tendinţe“ şi oferă în plus bloguri. Blogul redactorului-şef adjunct Simona Ionescu, după toate aparenţele un blog decent. Dar şi blogul „profei de sex de la *Click“,* Laura Andreşan. Dintr-un post cît un „cearceaf“ extragem următorul fragment de „literatură“: „Astăzi sînt păgînă. Îmi cunoaşteţi deja masca... cea a Cleopatrei născută în ţinuturile relaxate ale Veneţiei. E cea mai frumoasă mască. Este a mea. Astăzi, însă ochii îmi văd o altă mască. Eu îmi port masca mea de un albastru regal, ce-ţi şopteşte iluzia unui amurg dintr-o vară toridă... şi întîlnesc o altă mască. Nu una de Casanova... una pagînă“.

Privit din spaţiul virtual, „fenomenul“ tabloidizării presei de la noi pare mai îngrijorător decît în realitate. Şi tocmai cînd credeam că intrase pe un făgaş... **(A. P.)**

Radu COSAŞU

din viaţa unui extremist de centru...

Diabolizarea lui Sebastian (II)

În ce mă priveşte – şi mă priveşte drept în ochi –, *Jurnalul,* de la apariţia sa şi pînă azi, nu l-am pus nici o clipă pe seama unui angelic, a unui nevinovat; fiindcă mă regăsesc prea mult în el, pînă la fibra autobiografiei intelectuale, pînă la fanaticul care am fost, capabil de atîtea huliganisme, pînă la asimilatul care am rămas.

Ştiam de mult – fără să am acces la documente – că „nu-i deloc în ordine cu Sebastian“; antifascişti mai bătrîni decît mine, bine blocaţi în stalinism, îmi spuseseră cu dispreţul cuvenit că „Hechter al tău a fost năist în toată puterea *Cuvîntului“*... Aflasem şi că familia lui, ani de zile, nu a acceptat să se publice ceva din *Jurnalul* extrem de compromiţător prin prietenia cu Eliade şi iubirea (pînă la plîns cînd a murit Nae...) pentru antisemitul blestemat; recunosc că la prima lectură şi la următoarele, evreitatea *Jurnalului* nu mi-a apărut ca problema capitală. Cînd Horia-Roman Patapievici m-a sunat – în zilele acelui „cutremur“ înregistrat după lansare – să-mi ceară iertare pentru că „pînă la *Jurnal,* Radule, nu am ştiut că evreii aveau raţia de pîine mai mică decît creştinii...“, i-am spus să stea blînd, că nu văd ce-i aici de iertat, în 1997. Cînd Mircea Cărtărescu scria în *Jurnalul* lui că Sebastian nu se poate să nu fie iubit de toată lumea, i-am propus, la noi, în *Dilema,* din nou, să stea blînd, să nu-şi facă iluzii; nu am suportat melodramatizarea *Jurnalului;* mi-a fost clar că apariţine (şi) unui evident egoist, unui impecabil snob, incapabil să scrie un rînd sensibil despre vreun elev al său, fascinat însă, ca un mic burghez în faţa unor „boieri ai minţii“, de aristocraţia spirituală a vremii, de la Camil la Eliade. Marta Petreu vede în asta un arivism urît. Se poate. Cu humorul pe care ştiu că dînsa îl îngăduie rar şi cu greu, aş zice, ca la Radio Erevan în cazul Ceaikovski, da, Sebastian, tînăr, a fost de dreapta, dar nu pentru asta îl iubim.

Eu am avut noroc cu Iosif Hechter: l-am descoperit în 1956, exact în perioada cînd, belit pentru ticăloasa teorie mic-burgheză a adevărului integral, dat afară de la *Scînteia tineretului,* începusem să mă dezintoxic de proletcultism, să mă defanatizez, sub influenţa lui Anatole France şi Isaac Babel, apăruţi la timp în biografia mea textuală. *De două mii de ani* şi *Cum am devenit huligan* mi-au ajuns în mînă şi sub ochelari ca două stricte revoluţii interioare, în sensul acelui sentiment de ruşine pe care Marx îl socotea o revoluţie; liric, mi-am scos nu ştiu cîte citate într-un carnet pe care l-am încredinţat unei femei iubite, să mi-l ţină bine, fiindcă eram deja conştient de cîte idei contrarevoluţionare conţinea. Tot ce am scris mai consistent, de la Babel şi Hechter citire, a fost sub presiunea acestor cinci cuvinte ale lui Sebastian din *De două mii de ani: „tinereţea mea decisă şi confuză“.* În 1985, le-am dat la lumina tiparului, ca motto la *Logica* mea (lîngă un citat din Noica) şi au trecut, cum, necum, de cenzură. *Jurnalul* – alt noroc! – l-am citit după ce descoperisem, în *Război cu toată lumea* (Editura Humanitas), cronica lui Eugen Ionescu la *De două mii de ani;* era răvăşitoare şi profetică: entuziasmat de primele şi ultimele pagini, Ionescu îi imputa sever „mijlocul“, şi anume – absenţa catastrofei! Romanul era lipsit de catastrofa necesară, imperioasă, obligatorie cînd se scrie cu talent, după cum gîndea Ionesco, încă de pe atunci, din '34, literatura. Nimeni – de parcă toţi fuseseră orbiţi de prefaţa lui Nae! – nu văzuse asta, cum ar zice Akakie Akakievici... Or, dacă există ceva orbitor, pentru mine, în *Jurnal,* este – dincolo de politică, iudaism, etnicism, solipsism, egotism, snobism şi tot ce mai vreţi – desfăşurarea acelei catastrofe, trăite zi de zi de Sebastian pînă la ultima pagină, a întoarcerii de la Sinaia, unde, penultimă nenorocire, schiase cu Pătrăşcanu... El ajunge chiar la acest cuvînt, în pagina, pentru mine cea mai elocventă şi devastatoare, din 2 martie 1937. Cînd Mircea îi urlă frenetic credinţa lui în biruinţa Legiunii şi Mihail îşi notează, sperînd că Mircea va citi vreodată acest *Jurnal,* că „nu e farsor, nu e dement, este numai naiv... Dar există naivităţi aşa de catastrofale“. *Jurnalul* ca prelungire *nonfiction* a celor „două mii de ani“, ca expresie „psi“ a visului din 30 august 1938 („îl visez pe Nae Ionescu... astă noapte l-am văzut întors de la Miercurea Ciucului. Părea că sîntem amîndoi în curtea liceului de la Brăila (Ion Vianu ar spune: e prea „clar“... – *n.mea).* Vorbeam aprins, el foarte violent, fiindcă eu denigram „Garda de Fier“...), *Jurnalul* nu-l pot citi altfel, oricîte alte grile abrupte îmi propune Marta Petreu.

De altfel, dacă pentru mine Ionesco este inconturnabil în citirea lui Sebastian, şi pentru eseul dînsei cred că tot el dă perspectiva cea mai clară; îmi permit să citez din „scandaloasa“ (peste timp) scrisoare din septembrie 1945, de la Paris, către „dragul domn Tudor Vianu“, în care, zguduit de vestea dispariţiei lui Sebastian, găseşte spaţiu ca să se dezlănţuie împotriva lui Nae Ionescu, „din cauza căruia toţi au devenit fascişti“, a lui Eliade, „al doilea vinovat“... Ce scrie despre Sebastian (sper, din nou, că nu-s abuziv...) aş pune ca motto la orice eseu despre diabolizarea lui: „...fusese odinioară duşmanul meu (cînd era din şleahta lui Mircea Eliade). Era acum un prieten, un frate. Ce util ar fi fost culturii româneşti, şi nouă, prietenilor lui. Se maturizase. Devenise grav, profund. Se eliberase de năisme şi alte eliadisme. Şi aşa mă bucuram să-l revăd!“. Ca după alte cîteva rînduri, să apară această bulversantă precizare care garantează totul: „Moartea lui Mihail Sebastian m-a decis... aş prefera să rămîn aici“.

Fără această perspectivă dramatică, eseul Martei Petreu riscă să capete alura aceea totalitar nesuferită a conformismelor din 2008, foarte corecte politiceşte, extrem de încîntate cînd descoperă că un „transfigurat“ a scris cîndva – într-o tinereţe decisă şi confuză – la *Scînteia.* Sau la *Scînteia tineretului!* Marta Petreu – nu pot gîndi altfel! – nu va intra nicicum în această tagmă catastrofală.

Eugen ISTODOR

literatura română. pentru firme

Apus de soare de Barbu Ştefănescu Delavrancea

Se termină: cum o spune şi titlul, cu moarte, a lui Ştefan cel Mare. Pusă în scenă cu un ultim cuvînt: „Oooo... Moldova“ şi un geamăt lung al mulţimii. De ce Moldova? De ce geamăt? Poate şi pentru a arăta că povestea Moldovei continuă şi că soarta mulţimii e în mîna viitorilor domni, descrişi în *Viforul* şi *Luceafărul,* ambele ale lui Delavrancea, despre Ştefăniţă şi Petru Rareş.

Povestea: Ştefan cel Mare pune Moldova la cale. Îi încheie socotelile, ca să spun aşa, îi dă lipsă de griji pentru un timp. Întîi, alungă îngrijorările dinspre Pocuţia, înfrîngînd duşmanul pofticios, împarte dreptatea la curtea domnească, îl pune pe Petru Rareş să-şi cunoască limitele, îşi doboară adversarii de la Curte şi, în sfîrşit, îşi pune fiul, Ştefăniţă, pe tron. E ca un testament: lasă Moldova Moldovei. Sigur, avînd patru acte, Ştefan îşi află odihna treptat. Întîi îi înfrînge pe pocuţieni. Iar povestea e văzută prin trăirile şezătoarei de femei, unde munca, zvonul, povestea, admiraţia se adună împreună. Actul doi aduce deznodămîntul războiului din Pocuţia, dar şi piciorul stricat, iar, al lui Ştefan. Dă judecată dreaptă în varii pricini şi află de la o ureche trează că se pune la cale, de către boierii trădători, un complot. Actul patru e cel al cunoaşterii de către Rareş a adevărului, că este frate bun cu Oana, fata pe care o iubea, omorul boierilor trădători, înscăunarea lui Bogdan şi apusul de soare.

Şmecheriile textului: dacă am învăţat despre Romantism, nu am învăţat degeaba. *Apus de soare* e cît se poate de romantică. Inspiraţia din istorie, natura şi folclorul prieteni cu omul-domnitorul sînt evidente. Istoria îi dă piesei un eroism, un aplomb şi îi potriveşte bine de tot tipul oratoric de replică. Logic, Ştefan nu poate vorbi decît în fraze lungi, scandate, rotunjite. O dată şi bine dă sentinţe Ştefan în toate direcţiile. Ca la luptă, te loveşte de nu te mai ridici de jos. Natura, prin tunete, fulgere, participă la parada de vorbe a lui Ştefan. Folclorul e bun fie pentru a sublinia grupul de femei şi şezătoarea lor, fie pentru a arunca în joc prevestirile negre ale morţii. Previzibil, nu? Dacă aşa stau lucrurile la retorică, să vedem cum stau dacă vorbim de ieşirile la rampă ale voievodului. Ştefan e mereu pregătit să intre, se încălzeşte sala, ca să spun aşa. În fiecare act, Ştefan loveşte cu replica ultimul.

Emo utile în viaţă: cînd urlă Ştefan, îţi aduci aminte de şeful veşnic. Autoritar, imposibil de păcălit, mereu ajutat de paranormale urechi care te prind în eternul *Big Brother* în care trăim, de faci vreo mişcare. Apoi, nu uita să laşi ceva în viaţă şi în ţara ta. Delavrancea i-ar spune patriotism, eu aş zice să laşi ceva în viaţa ta, punct. Acum e UE, nu? Şi fiecare pleacă la luptele lui, spre ţări cu salarii mai mari, nu spre Pocuţia s-o înfrîngă şi s-o anexeze spre bunăstarea întregului moldovan. Bîrfa şi zvonul sînt beton. Rezistă în orice regim. La Delavrancea sînt blînde, în multinaţionale te doboară.

Expresii pentru bloguri şi messuri: sînt între două săbii. Bătrîn căzut în copilărie. Se duce ca un taur îndîrjit în mijlocul mieilor. Temeţi-vă de oamenii care şoptesc şi dau bipuri. Ţineţi minte cuvintele lui Ştefan care v-a fost baci pînă la adînci bătrîneţi: blogul n-a fost al strămoşilor voştri, n-a fost al meu şi nu e al vostru, ci al urmaşilor urmaşilor voştri în veacul veacurilor.

Cash şi investiţii: nu uita că Ştefan a construit zonele turistice şi de rugăciune Bucovina şi Moldova mică. Nu uita iar că românul e sensibil la tot ce ţine de Ştefan. Atunci? Vor merge întotdeauna la tipar poveşti cu Ştefan, pe bloguri, faptele de vitejie vor fi comentate îndelung, mai ales dacă aminteşti şi de scrisoarile brăilenilor contra lui Ştefan şi cronica lui Ureche unde e făcut mic de stat şi degrabă vărsătoriu de sînge nevinovat. Ştefan avea şi el un piticu.ro, vă daţi seama.

claustrofog

Ceaţă pe Canal, continentul izolat

Ce e în neregulă cu UE?

Simon Hix crede că UE suferă de prea puţină politică. Într-o lume sătulă de politică, Hix cere şi mai multă. Dar cine este Hix şi ce are el cu săraca UE?

Hix este o figură respectabilă în domeniul studiilor europene, autorul unui manual despre sistemul politic al UE recomandat de toate cursurile bune în domeniu. A scris o carte doar despre cum votează parlamentarii de la Bruxelles. Predă la London School of Economics un întreg curs despre Parlamentul European. Curs pe care l-am ales în semestrul trecut, ocazie cu care am întîlnit un profesor fabulos. Dar nu de asta scriu despre el, ci pentru că tocmai a mai scos o carte: *What's Wrong With The European Union & How to Fix It* („Ce e în neregulă cu UE şi cum se poate rezolva").

Se citeşte ca un roman politic de mare suspans, deşi rămîne o carte academică respectabilă (care deja face valuri). Hix reuşeşte un melanj aiuritor de realism politic şi bună literatură de anticipaţie. Cartea începe cu un bilanţ istoric pozitiv al Uniunii. A fost bine, avem piaţă unică. UE a rezolvat tensiunea istorică între spaţiu şi democraţie. Dintre toate sistemele politice numai SUA au mai reuşit această performanţă. Numai că epoca în care se construia o piaţă unică s-a epuizat. De aici oboseala actuală. Deci, ce e în neregulă cu UE? Comunitatea a mers bine zeci de ani cu mecanisme instituţionale mai proaste decît cele actuale. Uriaşul volum de legislaţie necesar pentru piaţa unică a fost adoptat pe vremea cînd unanimitatea era regula, nu excepţia, ca astăzi. De cînd procedurile de decizie s-au simplificat, volumul de legislaţie s-a înjumătăţit. Frumos paradox, trebuie să recunoaşteţi. Blocajul instituţional este doar un simptom – răspunde Hix – iar tratatul de la Lisabona nu va rezolva mare lucru.

Atunci, care este problema? Păi, problema este că UE trebuie să ia acum alte decizii decît în trecut. Piaţa unică a fost creată. Acum, se pune problema redistribuirii. Cu alte cuvinte, nu mai putem cîştiga cu toţii. Dacă se dereglementează piaţa muncii, cîştigă investitorii, dar pierd muncitorii bine protejaţi din Vest. Dacă se impun standarde ecologice, pierd patronii. Etc, etc. Istoric vorbind, UE a fost creată ca un mecanism consensual (cam cum sînt Elveţia sau Belgia la scară mai mică). Toată lumea trebuia să fie şi era mulţumită. Acum nu mai merge. UE funcţionează *de facto* ca un sistem politic divizat ideologic, cu stînga şi dreapta clar definite, care se ceartă la Bruxelles. Doar că instituţiile politice nu vor să recunoască asta. Se ceartă fără miză. Posturile se împart în Comisie între toate taberele, Consiliul funcţionează opac şi în sens consensual, Parlamentul European evită conflictul politic. Nu mai merge, băieţi – le spune Hix politicienilor de la Bruxelles. Trebuie să jucaţi pe o miză reală. Cine cîştigă ia puterea. Cetăţenii ar urma să ştie clar care tabără conduce şi pe cine să dea vina. Cine pierde stă o tură şi speră pentru data viitoare. Aşa se joacă politica la nivel naţional, aşa trebuie să fie şi la nivel european. Doar mai multă politică poate revigora Uniunea. Nici nu trebuie să schimbaţi vreun tratat pentru asta. Iar în restul cărţii, Hix îi sfătuieşte concret cum să se bată, de parcă ar fi nişte pitbulli fără dinţi care au uitat de ce au fost trimişi în arenă. Dar despre cum poate fi transformată UE într-un spectacol politic cu miză reală, în episodul viitor.

Cristian GHINEA

PUBLICITATE

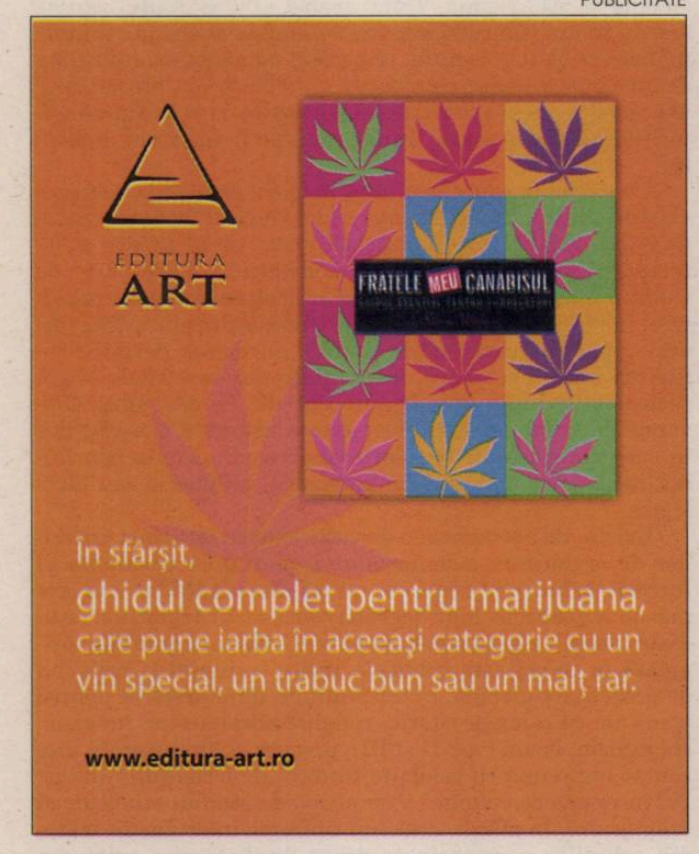

PUBLICITATE

PUBLICITATE

PUBLICITATE

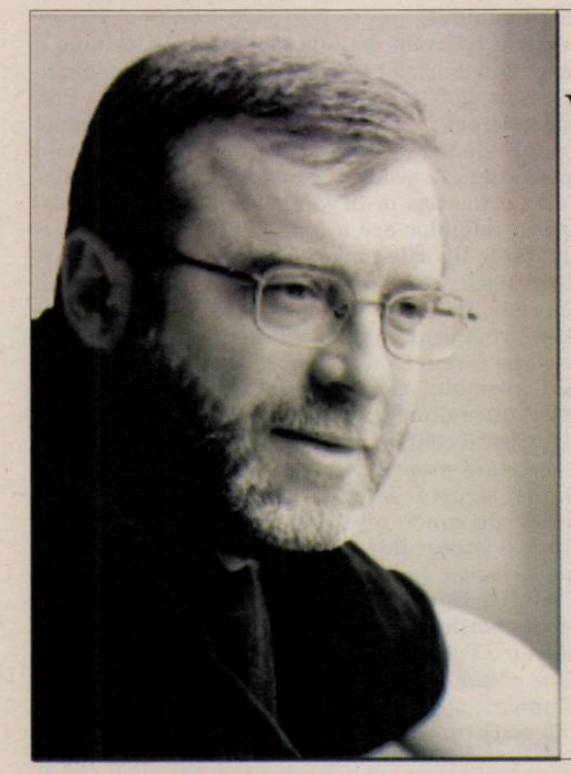

Iaromira POPOVICI

bazar

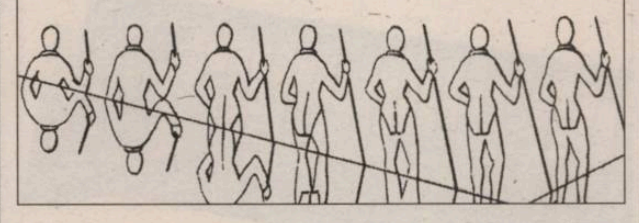

Prison Break

Chioşcurile de ziare au devenit, în ultimul timp, unul dintre locurile cele mai pline de surprize. Spiritul ludic al fiecăruia şi dorinţa de neprevăzut pot fi satisfăcute, măcar într-o oarecare măsură, de lucrurile ce „se dau" împreună cu diverse publicaţii.

Într-un asemenea context am dat de *Prison Break* (creat de Paul Scheuring, 20th Century Fox Television, 2005), serialul ale cărui prime episoade s-au difuzat, o vreme, împreună cu *Cotidianul*. Nu ştiam nimic despre el şi m-am hotărît să-l văd la întîmplare. Nu m-am mai putut dezlipi, devenind, pentru o bună perioadă, dependentă. Nu mai contează, acum, timpul petrecut – şi pierdut – în faţa ecranului. Ci motivele care m-au determinat pe mine, spectator mediu, să zicem, să-l urmăresc atîta timp, ajutîndu-i pe realizatori să-şi atingă scopul: audienţă maximă şi fidelă...

În primul rînd, subiectul în sine. Pe mine, una, nu mă lasă niciodată rece povestea unui „cetăţean" nevinovat, urmărit pentru o crimă pe care nu a comis-o şi nedreptăţit de sistemul de justiţie şi, mai mult de atît, de un întreg aparat de stat corupt. Împotriva căruia are o singură soluţie viabilă: fuga. Evident, completată, în paralel, de diverse încercări de restabilire a adevărului şi a dreptăţii. Celebrul *Evadatul*, filmul şi serialul cu care ne-am delectat pe vremuri, era exact pe aceeaşi temă – şi ţin minte că l-am urmărit cu aceeaşi înfocare. Mecanismul spectatorului ingenuu e simplu: stă cu sufletul la gură pentru că se identifică cu urmăritul, şi merge mai departe cu dependenţa fiindcă vrea să se asigure că-l vede pe acesta scăpat, nu o dată, ci de o sută de ori, cu aceeaşi plăcere... Întrebarea este la ce „trucuri" sau reţete recurg realizatorii pentru a pune în mişcare acest mecanism al auditoriului. În primul rînd, în cazul lui *Prison Break*, evadaţii – măcar cei mai importanţi dintre ei – sînt făcuţi să-ţi fie simpatici, chiar dragi; Michael Scofield (Wentworth Miller), cel care pune la cale întreaga poveste, are patru calităţi ce-i asigură adeziunea spectatorilor: este nevinovat fără dubiu, îşi înscenează intrarea în închisoare doar pentru a-şi salva fratele care era condamnat la moarte pe nedrept; e moral – niciodată nu-şi abandonează tovarăşii la nevoie şi nu face rău gratuit; e foarte deştept, apt să prevină consecinţele lucrurilor pînă în amănuntele cele mai neaşteptate; şi, mai important decît toate, e capabil să lupte şi să învingă sistemul, deşi el nu e decît un „simplu cetăţean". Plănuirea detaliată pe care o face Michael, care acceptă să-şi supună trupul, aproape pe de-a-ntregul, agresiunii tatuajelor (ce reprezentau, de fapt, harta ieşirii din închisoare, dar şi o serie de instrucţiuni pentru ce să facă după aceea), îl aduce aproape de eroii clasici ai genului, Monte Cristo sau Papillon...

O altă sursă a succesului serialului este, cred, echipa cu care, pînă la urmă, Michael se vede nevoit să evadeze: fiecare dintre cei aleşi este diferit, şi, în cele mai multe dintre cazuri, închis pentru un delict minor, pe o scală morală... Este acolo un puşti care a furat o dată în viaţă, ca să aibă bani de petreceri, un altul care a jefuit un magazin ca să-i poată cumpăra un inel iubitei... Situaţii înduioşătoare, pe linia lui Jean Valjean, care te îndeamnă la compătimire alături de împricinaţi. Desigur că sînt cîţiva care chiar au comis crime, precum Abruzzi, şeful mafiei, sau T-Bag, personajul cel mai neplăcut şi lipsit de moralitate al serialului, care are mai multe crime la activ. Dar şi acestuia din urmă i se găseşte un soi de justificare pentru comportamentul său: cînd, în sfîrşit, se hotărăşte să devină „băiat bun" şi să se lase de prostii, pentru că se îndrăgostise, femeia în cauză află că e căutat de poliţie şi îl trădează...

Alte două cauze ale interesului spectatorilor pentru acest serial pot fi corupţia reprezentanţilor autorităţii de orice fel (care răspunde unei imagini standard asupra acesteia) şi redarea neconvenţională şi destul de frustă a relaţiilor amoroase şi de familie. Dar despre acestea, cu altă ocazie.

Teodor BACONSKY

turn înclinat

Sfîntul tuareg

Charles de Foucauld e puţin cunoscut la noi. Născut la Strasbourg (pe 15 septembrie 1856), acest aristocrat, beatificat la Vatican, în 2005, a încarnat cel mai bine Franţa colonială, industrializată, expansivă şi deja perdantă ce urma să-şi încheie zilele la Verdun. De la abatele Rancé, fondatorul ordinului trappist şi erou literar reinventat de Chateaubriand, spaţiul galic nu prea mai asistase la cuminţirea unui mare „păcătos": hagiografia secolului XIX fusese cu precădere „lourdiană", stropită cu apă de trandafir şi închisă în breviare de călugăriţă. Sfinţenia veacului maşinist părea retrogradă, populară, dar şi emasculată printr-un soi de paseism dulceag. Charles de Foucauld, fost ofiţer de carieră şi campion al bordelurilor, avea să răstoarne tendinţa graţie unei saga maghrebine demne de Lawrence al Arabiei...

Militar, mai întîi, viitorul ascet a participat la aventuroasa colonizare franceză a Algeriei şi a Marocului. Lupte cu triburile berbere, urmate de o pace pretins civilizatoare, pe fondul căreia patriotul alsacian lasă uniforma şi îmbracă *djellaba,* hălăduind prin pustie cu truse de geometrie şi ochi de spion... În 1888, publică o milităroasă *Reconnaissance au Maroc*. Repatriat vremelnic, îl descoperă la Paris pe abatele Huvelin, cu ajutorul căruia regăseşte deopotrivă fascinaţia credinţei (pierdute din copilărie) şi... cultul inimii lui Iisus. Intră în ordinul trappist (1890) şi petrece o vreme prin Siria otomană, la mînăstirea Cheikhle, instalîndu-se mai apoi, pentru trei ani, ca grădinar al clariselor din Nazareth.

La 1900 trece simultan în secolul XX şi în condiţia sacerdoţiului. Visează să-i „civilizeze" pe „sălbatici"..., dar se confruntă cu reticenţa unei Franţe laiciste, ale cărei autorităţi tind mereu să-l descurajeze. Tensiunea dintre imaginarul său de cruciat, foarte *Ancien Régime,* şi mentalitatea cazon-republicană a vremii avea să-i domine parcursul. Ea explică exilarea părintelui de Foucauld ca preot al garnizoanei cantonate în oaza Beni Abbes, la marginea Saharei. După 1905, acest neliniştit al înstrăinării voluntare se deplasează şi mai departe, spre Tamanrasset, cătun de colibe la capătul umanităţii cunoscute...

Charles de Jésus, cum avea să-şi spună de atunci înainte, vieţuieşte în extremă sărăcie, predică, scrie mii de scrisori şi redactează un voluminos dicţionar franco-tuareg. Mistic, dar fără a-şi pierde luciditatea de antropolog al caritătii şi rigoarea de fost soldat, Charles înţelege că neamurile „barbare", printre care face misiune, nu se vor converti prea curînd, nu atît pentru că Evanghelia le-ar fi intrinsec străină, ci pentru că ea simbolizează credinţa invadatorului alb... Se simte precum „un turc venit să-l predice pe Mahomet în satele bretone"... însă persevereză, urmîndu-şi visul şi „nebunia" umanitară. Pînă la moartea sa violentă, survenită în 1916, cînd un tînăr tuareg îl împuşcă în cap, mai mult de frică.

Destinul postum al părintelui Charles de Foucauld ascultă, fireşte, de logica legendei. Regimul de la Vichy îl consacră ca erou al imperiului francez, iar informaţiile despre activitatea „martirului" se înmulţesc, graţie orientalistului Louis Massignon. Prima biografie, publicată în 1920 de René Bazin *(Charles de Foucauld, explorateur au Maroc, ermite au Sahara)* depăşeşte 300.000 de exemplare... Mişcarea scuţilor şi presa catolică dintre războaie îl asumă ca patron. Promoţia din 41 de la Saint-Cyr îi poartă numele... În 1959, iconografia foucauldiană se completează pînă şi cu un album de benzi desenate!

Astăzi încă, personalitatea sa „beatificată" continuă să suscite vocaţii şi gesturi de solidaritate Nord-Sud. Dacă ar fi rămas în armată, omul nostru ar fi fost de mult uitat. Ca atlet al lui Christos, el continuă să trăiască în mintea numeroşilor contemporani obsedaţi de eclipsa sensului şi dornici, prin urmare, să-l regăsească pe Dumnezeu. Sfînt modern, Charles de Foucauld ne descoperă tuaregul pe care-l purtăm în suflet, departe de răspunsurile salvatoare.

Anca MANOLESCU

Paradoxurile istoriei religiilor

● **Giovanni Filoramo (coordonator), *Istoria religiilor. Vol. I: Religiile antice*, Editura Polirom, 2007.**

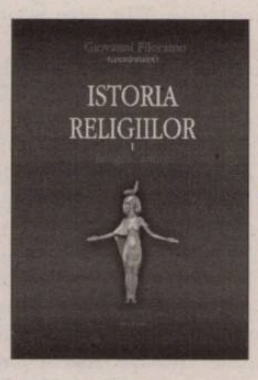

A apărut anul acesta la Polirom traducerea primului volum din cele cinci cîte cuprinde *Istoria religiilor* (Gius. Laterza, Roma-Bari, 1994), coordonată de Giovanni Filoramo, prestigios specialist în domeniu, profesor la Universitatea din Torino. O lucrare de asemenea importanţă – a trata (cvasi)totalitatea experienţei religioase a lumii – dă specialistului un prilej şi îi impune aproape obligaţia de a reflecta asupra disciplinei sale în genere şi de a-i lua pulsul actual. El încearcă să formuleze cît mai precis modul cum îşi concepe/construieşte obiectul de studiu, ce opţiuni metodologice i-au condus pe autori în elaborarea lucrării, care e starea disciplinei şi care sînt temele ei dominante în momentul de faţă, ce schimbări în peisajul lumii religioase şi al ştiinţei religiilor au făcut necesară scrierea unei noi lucrări de asemenea anvergură.

Intitulînd primul paragraf al Introducerii sale „Paradoxul religiei", Giovanni Filoramo situează de fapt propria disciplină, ca problematică şi statut, în logica paradoxului. Introducerea sa inventariază cu luciditate tocmai paradoxurile fertile ale istoriei religiilor, întrebările ei fondatoare, tensiunile ei – unele constitutive, altele amendabile prin rafinarea metodei sau prin schimbarea şi înmulţirea unghiurilor de vedere.

Apare întîi de toate vechea întrebare: cum pot fi studiate sub categoria istoriei fapte ale căror substanţă şi rost ultim stau tocmai în depăşirea istoriei, în contactul omului cu acel „ceva" – „sacrul", „transcendentul" – pe care cercetătorul îşi interzice să îl sondeze? Răspunsul e desigur acela că istoricul religiilor, ca şi antropologul ori sociologul religiei, nu vizează „esenţa" obiectului studiat, ci numai „manifestările" lui – configurate în istorie şi în ţesătura relaţiilor sociale, dependente de contexte culturale. Dar nu riscă oare istoricul ca, respectînd cu stricteţe specificul perspectivei sale, să anemieze specificul obiectului de studiu, să voaleze calitatea *religioasă* a faptelor investigate, transformîndu-le în simple fapte istorice, culturale sau de societate? Vorbind dintru început despre statutul paradoxal al „religiei" – ca obiect de studiu istorico-critic – Giovanni Filoramo lasă să se înţeleagă că această interogaţie trebuie să rămînă vie în conştiinţa cercetătorului şi că ea poate determina întoarceri dintre cele mai productive asupra propriului demers.

A doua întrebare: e legitim ca cercetătorul să conceapă relaţia dintre el şi subiectul său de studiu după binomul raţiune-pietate, raţiunea (ştiinţifică) revenind cercetătorului, iar adepţilor religiei revenindu-le „credinţa"? Nu riscă cercetătorul să se aşeze prea comod în faţa materiei sale, căreia îi neglijează – metodologic – raţionalitatea de alt tip decît cel istoric? Nu riscă să devină decupajul metodologic petiţie de principiu, judecată de valoare, clasificare ontologică? Giovanni Filoramo constată pur şi simplu care e calitatea menţionatei relaţii „în tradiţia noastră culturală". În tradiţia (culturală, ştiinţifică) a Europei moderne, „particularitatea actului religios constă în diferenţa dintre *ceea ce este* o religie (produs pur şi simplu uman, social, cultural, istoric) şi *ceea ce aceasta pretinde să fie* (realitate fondatoare şi justificare a societăţii, culturii, a istoriei)" (p. 5). Sublinierile îmi aparţin. Termenii înşişi declară îndeajuns de limpede *asimetria de principiu* pe care o statuează în genere „ceva" numit „tradiţia noastră culturală", o tradiţie de „obiectivitate" care e înclinată să pună sub semnul întrebării realitatea a ceea ce nu poate fi cunoscut în limite ştiinţifice moderne. Totuşi, dacă Giovanni Filoramo asumă fără ezitări poziţia disciplinei sale, el nu o înfăţişează ca pe un implicit criteriu de realitate, ci în cadrul unor polarităţi bine definite, în cadrul unor întrebări deschise – care dau tocmai orizontul de luciditate al unei cercetări istorico-religioase.

Mai mult, el se referă la cotitura culturală de la sfîrşitul secolului XX, cînd secularizarea a încetat să fie „religia" savanţilor şi a ideologilor, grila exclusivă de interpretare a realului şi de fundamentare a gîndirii moderne. Tocmai această nouă atmosferă culturală este una dintre raţiunile de a concepe o nouă *Istorie a religiilor,* una care să abordeze faptul religios nu sub teza stingerii lui inevitabile, ci ţinînd seama de situaţia din teren, unde se manifestă vitalitatea lui deconcertantă, pestriţa lui inventivitate, unde au loc recompuneri, instrumentalizări, adaptări de care cercetătorul trebuie să dea seamă. Tonul însuşi al discursului său se înscrie în această cotitură care s-a impus astăzi în ştiinţele umane. Stilistic şi mental, se preferă amenajarea unui cîmp de întrebări, nuanţarea apăsată a problemelor, pluralismul abordărilor, iar nu construcţiile teoretice care îşi supun autoritar materia tratată, transformînd-o în material ilustrativ.

Un exemplu este chestiunea *definirii* cadrului conceptual al studiului. Categoria de religie cu care lucrează metoda istorico-critică este înfăţişată, *critic,* drept produs al istoriei culturale occidentale – modelată în mare parte de tradiţia iudeo-creştină –, ceea ce lasă să se înţeleagă relativa ei inadecvare faţă de tradiţii extra-continentale. Dar tocmai capacitatea critică a gîndirii europene permite rafinarea acestei categorii, într-o dialectică care tinde să corecteze atitudinile excesiv eurocentrice. Pe deasupra, Giovanni Filoramo anunţă diversitatea asumată a modurilor în care autorii contribuţiilor manevrează metoda istorico-critică potrivit unor situări personale, religioase sau ideologice.

Există, de asemenea, o discuţie asupra ierarhiei criteriilor de organizare a materialului, planul de ansamblu al lucrării lăsînd şi în acest caz un joc diversităţii lor – în scopul de a respecta mai degrabă caracterul tradiţiilor studiate, decît o rigidă sistematizare. Criteriul cronologic primează în ce priveşte tradiţiile antice (volumul I), criteriul de prezentare globală, în continuitate fiind preferat pentru tradiţiile cu o lungă istorie: religiile abrahamice, iudaism, creştinism, islam (vol. II şi III), precum şi hinduismul, prezentat împreună cu celelalte tradiţii ale Orientului în vol. IV, în vreme ce volumul V se ocupă de studiul etnologic al religiosului. În sfîrşit, criteriul tipologic intervine în tratarea religiilor caracterizate drept dualiste şi a celor din America precolumbiană.

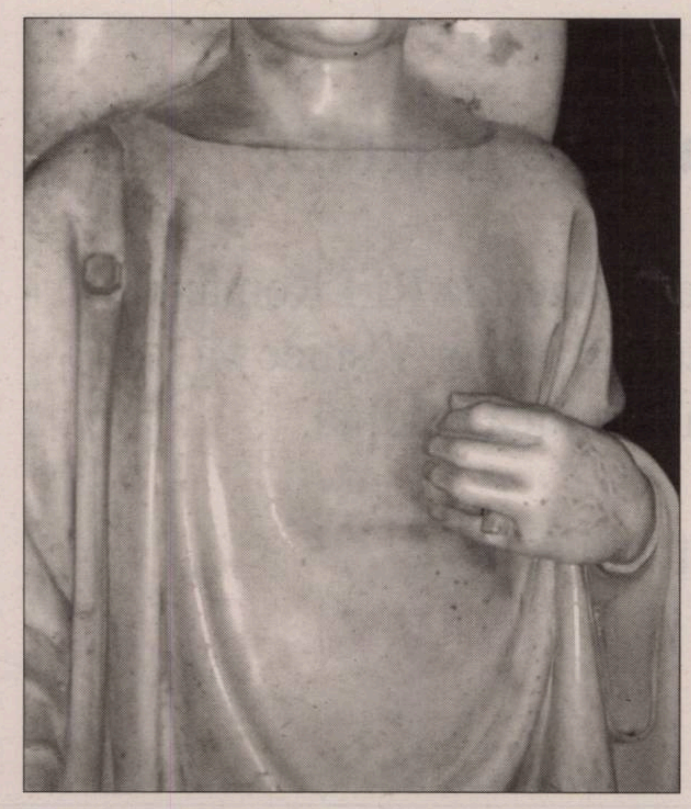

E de remarcat că avem de-a face cu o *Istorie* italiană a religiilor, aşa cum *Enciclopedia religiilor* (Encyclopaedia Universalis, Paris, 2002), tradusă în 2005 de Editura Pro, este una preponderent franceză. În Italia, mediul disciplinei este bogat, cuprinde personalităţi (precum Giulia Sfameni Gasparro, preşedinta Asociaţiei europene de Istoria Religiilor, care tratează în acest prim volum religiile lumii elenistice), iar istoria religiilor are o lungă şi prestigioasă dezvoltare marcată de figurile majore ale lui Raffaele Pettazzoni, Angelo Brelich, Ernesto de Martino şi Ugo Bianchi. Giovanni Filoramo însuşi se află într-o creatoare continuitate cu cel din urmă prin studiile sale asupra gnosticismului şi a gnozei, pe care însă nu le abordează în primul rînd prin prisma dualismului, ci a importanţei date de asemenea curente „crizei" intra-divine. Potrivit unei bune tradiţii academice, universitarii contribuitori încep prin a expune problemele de cercetare proprii domeniului investigat, pentru a-i înfăţişa apoi structurile şi marile teme, cărora materialul istoric le dă concreteţe şi dimensiune temporală. Între structură şi istorie, între descrierea contextualizată a fenomenelor şi logica ce le comandă repetiţia/adaptarea de-a lungul istoriei, între erudiţie şi interpretare, echilibrul este păstrat cu atenţie şi expus în mod convingător.

Graţie Editurii Polirom, vom avea acces în româneşte la o solidă *Istorie a religiilor,* capabilă să dea seamă cu multă precizie de importanţa modelatoare a religiosului în cultura/culturile noastre.

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

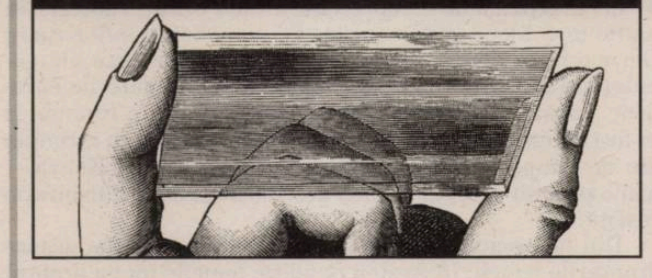

Mărire şi decădere

Robert Turcescu, tînărul jurnalist care se anunţa (sau doar dorea el însuşi) să fie cel puţin un Cristian Tudor Popescu, a dispărut de pe micul ecran. Mai întîi i-a fost scoasă din grilă emisiunea, *100%*, dar el continua să apară din cînd în cînd ca moderator la diferite dezbateri, pentru ca mai apoi să nu mai existe chiar deloc în peisajul televizual. Drept să spun, nici nu i-am remarcat absenţa totală. Asta-i cu televiziunea: te ridică rapid, dar la fel de rapid eşti îngropat cînd nu mai existi pe micul ecran. E ca un energizant din acela care te face să fii în formă maximă, pentru ca apoi, după ce se duce efectul, să te lase secătuit cu totul de energie. Energia care-l propulsa pe Turcescu spre vîrful piramidei junaliştilor-vedetă şi-a închis brusc robinetul.

În fine, am fost anunţaţi că Robert Turcescu va fi trimis în Spania, unde va conduce secţia română a Realităţii TV de acolo. Pare o avansare, dar, din punctul de vedere al carierei lui, este o drastică retrogradare. Cam acelaşi lucru s-a întîmplat şi cu Teo Trandafir, cînd s-a dus directoare la postul Romantica. A dispărut de la televizor şi – pentru că tot statutul ei profesional era construit numai din pixelii de pe sticla ecranelor – i-a fost dinamitată şi cariera. După ce şi-a dovedit incapacităţile manageriale, Teo s-a întors la ceea ce ştia să facă, la Prima TV. Numai că pe o treaptă inferioară faţă de cea pe care se afla pe cînd prezenta emisiunea de la PRO TV.

Revenind la Robert Turcescu, după cum spuneam, nici nu i-am remarcat absenţa totală de pe sticlă. Am conştientizat asta abia zilele trecute, cînd am citit un post care-i era dedicat, pe blogul lui Dan Andronic, fostul şef de la Realitatea TV. Iată ce scrie Andronic: „Prin 2000 eram managerul general al Realităţii. Atunci i-am propus [lui Turcescu] să facă un talk-show politic. I-am sugerat şi numele: *100 la sută*, iar poanta cu bilele am scornit-o împreună. Am conceput un format în care orice om politic era călcat în picioare. Dacă era «blat» se vedea imediat. Aşa eram puşi amîndoi la adăpost de intervenţii. Era nevoie de aer proaspăt la Realitatea, iar succesul a fost imediat. 2-3 puncte de audienţă pe seară, uneori făcea şi 5... (...) Secretul a fost programarea: de la ora 20,00, atunci cînd nimeni nu discuta politică. Mutarea lui Robert T. la concurenţă cu Mihai Gâdea a fost începutul sfîrşitului. O tîmpenie de programare care a distrus un talk-show bun. Şi a îngropat intervalul de la ora 20,00 la 21,00 în anonimat. Un exemplu de Aşa Nu! Paradoxal, Realitatea TV l-a făcut şi mai puternic pe Mihai Gâdea, aducînd în acea zonă orară un potenţial de audienţă mai mare. Care avea de ales. Şi care-l alegea pe Mihai plus Cristoiu, plus Valentin Stan, plus Paler, de cele mai multe ori. Dacă aş fi în locul lui Robert T. aş pleca de la Realitatea TV. E un drum închis. Iar Tatulici, pe care-l întrezăresc în spatele manevrelor, nu-l mai vrea."

E adevărat că mutarea orei de difuzare a emisiunii *100%* a fost o mişcare total greşită (la fel cum greşit a fost şi faptul că, într-o primă fază, Turcescu era pus să prezinte ştirile, lucru pentru care nu e deloc făcut), dar nu acesta este singurul motiv pentru care cea mai importantă vedetă a Realităţii a început să se scufunde. Problema lui Turcescu e că şi-a pierdut răbdarea şi a vrut să ardă mai repede etapele, să ajungă în vîrful piramidei. Era obişnuit cu ascensiunea în viteză pe care ţi-o dă vizibilitatea pe micul ecran, dar chiar şi aşa i s-a părut la un moment dat că înaintează prea încet. El voia totul şi dintr-o dată. A apăsat şi mai tare pedala, motoarele s-au gripat, iar el a început să facă din ce în ce mai multe greşeli. În ultima vreme, căpătase o teatralitate de toată jena (crezînd, probabil, că astfel va fi mai convingător şi va merge mai eficient la inima publicului). Nu i-a ieşit, iar acum a dispărut cu totul. Singura lui şansă este să redescopere umilinţa. Căci umilinţa este ingredientul de bază pentru un nou început.

„Blocajele din trafic sînt bune pentru audienţa radio"

– interviu cu Antoine SCHWARTZ –

Euranet este prima reţea europeană de radio, primul mare parteneriat în domeniul radiodifuziunii. Este pentru prima dată cînd se pune în mişcare un proiect paneuropean de o asemenea amploare. Comisia Europeană a aprobat anul trecut o finanţare de aproape 6 milioane de euro pentru acest proiect. Preşedintele Radio France Internationale, Antoine Schwartz, e de părere că proiectul este indispensabil pentru construcţia europeană.

Euranet e o reţea de radiouri care şi-au propus să realizeze programe informative despre Europa. Cum funcţionează acest proiect?

Anul acesta am iniţiat împreună cu Deutsche Welle şi încă alte 13 posturi de radio o reţea europeană. Această reţea a decis să dezvolte o serie de programe europene. Credem că asemenea emisiuni sînt indispensabile pentru Europa şi am reuşit să obţinem o finanţare din partea Comisiei. Fiecare cetăţean european trebuie să-i cunoască şi să-i înţeleagă pe ceilalţi. Parteneriatul nu e doar o chestiune formală. El se referă chiar la conţinutul emisiunilor, la acţiuni comune. Unele programe sînt realizate în coproducţie şi au aceeaşi linie editorială. Pe de altă parte, ne-am propus să realizăm şi un site Internet comun, unul care să aibă acelaşi conţinut în mai multe limbi europene.

„Sîntem vîrful de lance al informaţiei europene"

Toate posturile implicate în proiect sînt internaţionale. De ce nu există în această reţea şi radiouri naţionale sau regionale?

Într-adevăr, majoritatea posturilor din reţea sînt radiouri internaţionale. În unele dintre ţări există chiar două posturi internaţionale care participă. E cazul României, de exemplu, unde s-au implicat deopotrivă RFI şi Radio România Internaţional. De ce atît de multe posturi de radio internaţionale? Pentru că aceste radiouri s-au specializat în acest gen de ştiri, şi-au dezvoltat competenţe în informaţia europeană. Sîntem vîrful de lance al informaţiei europene – şi sîntem foarte bucuroşi că RFI România e unul dintre pilonii importanţi ai Euranet.

Preşedintele Nicolas Sarkozy a anunţat crearea unui holding de presă în jurul posturilor RFI şi France 24, un trust care să regrupeze toate instituţiile media care se adresează publicului din afara graniţelor Franţei. Care va fi rolul RFI în cadrul acestui grup? Ce schimbări preconizaţi?

Cred că RFI va juca în continuare un rol major, pentru că radioul internaţional este foarte important pentru Franţa şi pentru francofonie. Avem mulţi ascultători în întreaga lume şi sîntem foarte apreciaţi peste tot. Mai ales în Africa, dar nu numai acolo: şi în America, şi în Asia, şi în Europa avem ascultători fideli. În noul holding al audiovizualului străin, care se va numi France Monde, RFI va fi o piesă majoră.

Ce se va schimba pentru jurnalişti?

Schimbările se referă în primul rînd la producţia de informaţii. Toţi jurnaliştii care se ocupă de strîngerea informaţiei vor trebui să lucreze mai eficient împreună, pe bază de reciprocitate, pentru a-şi concentra eforturile. Odată ce aceste informaţii au fost strînse, fiecare element media le va prelucra după propria reţetă. Radioul şi televiziunea nu sînt acelaşi lucru. Vor fi echipe diferite, în funcţie de media în care vor fi expuse, în funcţie de formatul emisiunilor. Însă o parte din munca jurnalistică se va face în comun.

„În multe ţări, franceza regresează"

Limba franceză şi-a mai pierdut din elan, se pare că în lume sînt din ce în ce mai puţini vorbitori de franceză. Asta înseamnă că şi numărul ascultătorilor e în scădere. Ce poate face RFI pentru a-şi păstra publicul?

Nu e neapărat adevărat. Eu cred că vorbitorii de franceză sînt de fapt din ce în ce mai numeroşi. Asta pentru că, în numeroase ţări africane francofone, demografia progresează. Prin urmare, şi numărul vorbitorilor de franceză va înregistra o creştere – şi asta fără ca noi să facem nimic! E adevărat însă că, în multe ţări, franceza regresează. Poate o fi şi cazul României, nu ştiu... În orice caz, radioul – RFI sau altele –, dar şi televiziunea permit o expunere mediatică a limbii în toate ţările lumii. Presa de limbă franceză e un instrument util pentru păstrarea limbii franceze.

Vă apropiaţi de finalul mandatului. Care sînt reuşitele şi care sînt eşecurile în aceşti patru ani în postul de preşedinte-director general al RFI?

Cu siguranţă există nenumărate motive să fiu nefericit. Am avut eşecuri, însă de cele mai multe ori, le-am uitat. Cea mai mare reuşită e, cu siguranţă, Euranet, dar şi faptul că am mai progresat în ceea ce priveşte cultura organizaţională. Dacă, pînă în 2004-2005, RFI era exclusiv un post de radio, acum am reuşit să integrăm aproape în totalitate ştirile pe Internet.

Chiar aşa, care credeţi că va fi viitorul radioului ca mediu de informare? Nu vă temeţi că publicul evoluează, că se deplasează spre alte medii?

Aşa e, publicul evoluează, presa se schimbă, dar cred că radioul îşi păstrează toată pertinenţa. La primele ore ale dimineţii, radioul nu are concurent. La Bucureşti, de exemplu, unde am auzit că se circulă foarte greu, sînt convins că oamenii ascultă adesea radioul în maşină. Da, gropile din asfalt, semafoarele defecte şi blocajele din trafic sînt bune pentru audienţa radio. Altminteri, sigur că pe parcursul zilei cei mai mulţi se informează pe Internet şi că seara triumfă televiziunea. Însă radioul va fi încă multă vreme tovarăşul nostru de călătorie.

***Antoine Schwartz** este preşedintele Radio France Internationale.*

a consemnat Matei MARTIN

PUBLICITATE

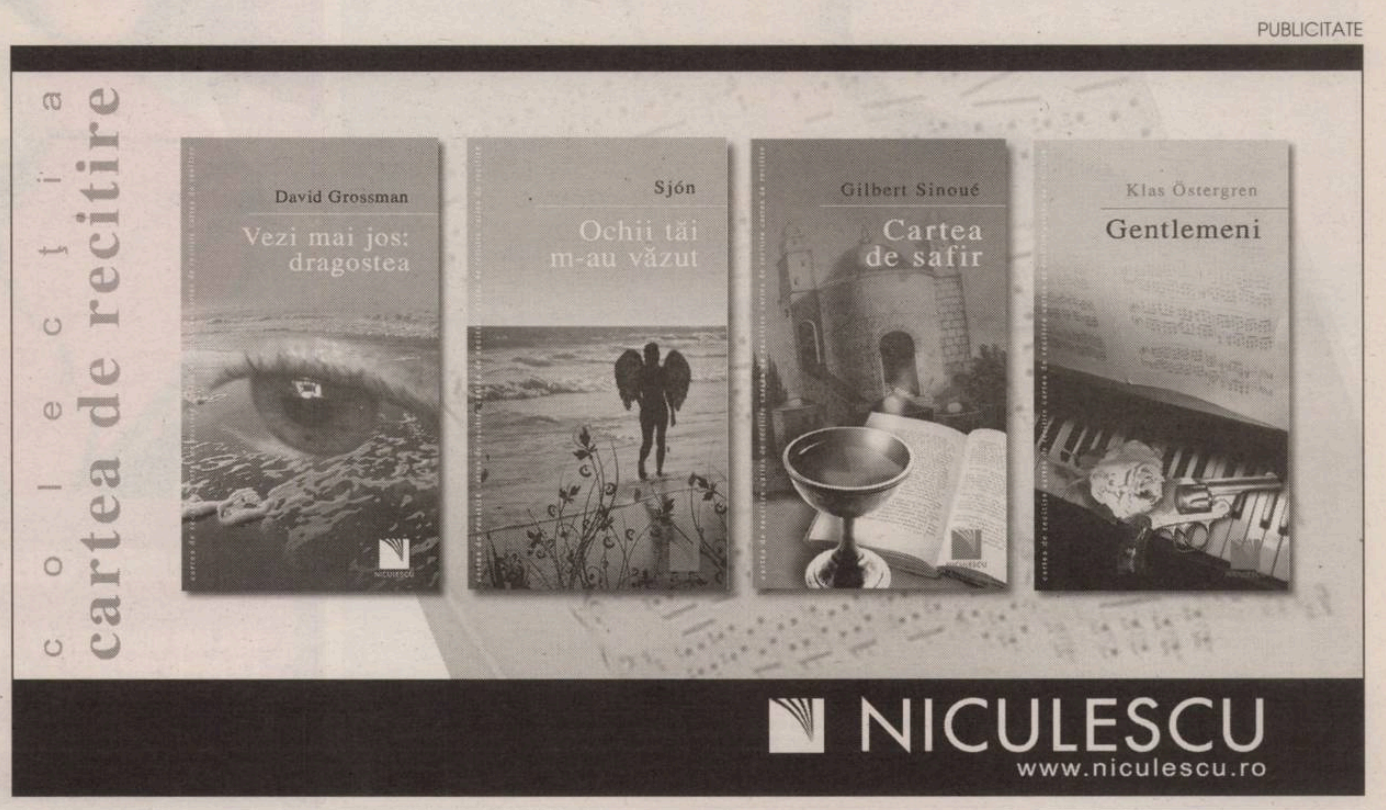

etica vieții

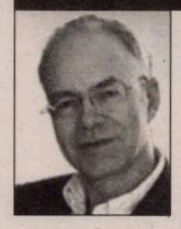

Peter SINGER

Există progres moral?

După un secol care a fost martorul a două războaie mondiale, al Holocaustului nazist şi Gulagului stalinist, al „cîmpurilor morţii" din Cambodgia şi, mai recent, al atrocităţilor din Ruanda şi Darfur, credinţa că umanitatea evoluează din punct de vedere moral devine tot mai greu de apărat. Totuşi, întrebarea dacă există progres etic cuprinde mai multe aspecte decît aceste cazuri extreme de dezastru moral.

În acest an sărbătorim a 60-a aniversare a Declaraţiei Universale a Drepturilor Omului, adoptată de către Adunarea Generală a Organizaţiei Naţiunilor Unite. Ca răspuns la crimele săvîrşite în timpul celui de-al doilea război mondial, Declaraţia a încercat să impună principiul că fiecare om are aceleaşi drepturi fundamentale, indiferent de rasă, etnie, sex, limbă, religie sau alte particularităţi. Astfel, e posibil să judecăm progresul moral al omenirii cercetînd ceea ce am făcut împotriva rasismului şi sexismului.

Să afirmăm în ce măsură sexismul şi rasismul au fost reduse reprezintă o sarcină dificilă. Totuşi, sondaje recente realizate de WorldPublicOpinion.org dezvăluie indirect cîte ceva despre acest aspect.

Sondajele, la care au răspuns aproape 15.000 de persoane, au fost realizate în 16 ţări care cuprind 58% din populaţia lumii: Azerbaidjan, China, Egipt, Franţa, Marea Britanie, India, Indonezia, Iran, Mexic, Nigeria, Teritoriile Palestiniene, Rusia, Coreea de Sud, Turcia, Ucraina şi Statele Unite. În 11 dintre aceste state, cei mai mulţi respondenţi cred că, în timpul vieţii lor, oamenii de diferite rase şi etnii au ajuns să se bucure de o egalitate tot mai evidentă.

În medie, 59% afirmă acest lucru, numai 19% cred că oamenii sînt trataţi mai puţin egal, iar 20% sînt de părere că nu a avut loc o schimbare. Cei din SUA, Indonezia, China, Iran şi Marea Britanie au perceput o egalitate crescîndă din punct de vedere rasial. Palestinienii sînt singurii care, în majoritate, văd în jurul lor mai puţină egalitate a celor de rase şi etnii diferite, iar în Nigeria, Ucraina, Azerbaidjan şi Rusia opiniile sînt împărţite aproape egal.

O majoritate şi mai puternică, în medie de 71%, crede că drepturile femeii au evoluat spre statutul de egalitate, deşi, şi de data aceasta, Teritoriile Palestiniene constituie o excepţie, urmate de Nigeria. Rusia, Ucraina şi Azerbaidjan au minorităţi importante care consideră că femeile sînt mai puţin egale cu bărbaţii decît în urmă cu cîtva timp. În India, deşi numai 53% sînt de părere că femeile au avansat din punct de vedere al drepturilor, 14% dintre respondenţi cred că femeile au obţinut mai multe drepturi decît bărbaţii! (Probabil se gîndeau la acele persoane de sex feminin care nu mai sînt avortate pentru că testele prenatale arată că nu au norocul să fie băieţi.)

În general, se poate admite că aceste opinii reflectă schimbări reale şi sînt semne că ne îndreptăm spre o lume în care oamenilor nu li se neagă drepturile fundamentale pe bază de rasă, etnie sau sex. Această concluzie este sprijinită de cele mai izbitoare rezultate ale acestor sondaje: respingere categorică şi majoritară a inegalităţii, plecînd de la considerentele amintite. În medie, 90% dintre respondenţi au afirmat că tratarea egală a celor de origini rasiale şi etnice diferite este importantă, şi în nici o ţară nu au existat mai mult de 13% dintre participanţii la sondaj care să considere că egalitatea este un aspect lipsit de însemnătate.

În legătură cu drepturile femeii, sprijinul a fost aproape la fel de larg, cu o medie de 86% a celor care le consideră importante. În mod semnificativ, astfel de majorităţi se întîlnesc şi în ţările musulmane. În Egipt, de exemplu, 97% au afirmat că egalitatea rasială şi etnică are însemnătate, iar 90% au fost de părere că egalitatea femeilor cu bărbaţii este importantă. În Iran, procentele au fost de 82%, respectiv 78%.

Comparînd situaţia de astăzi cu cea existentă cu un deceniu înaintea adoptării Declaraţiei Drepturilor Omului, e imposibil să nu constatăm o schimbare semnificativă în opiniile oamenilor. Pe atunci, drepturile femeii – nu numai cel de a vota, dar şi de a munci în afara spaţiului casnic sau de a trăi independent – reprezentau încă o idee radicală în multe ţări. Idei declarat rasiste îşi manifestau influenţa în Germania şi în sudul SUA, iar părţi importante ale populaţiei lumii trăiau în colonii guvernate de puterile europene. Astăzi, în ciuda a ceea ce s-a întîmplat în Ruanda şi în fosta Iugoslavie – şi a părut pe punctul de a se întîmpla din nou după recentele alegeri tumultuoase din Kenya –, nici o ţară nu acceptă în mod deschis doctrine de inspiraţie rasistă.

Din nefericire, nu acelaşi lucru se poate spune despre drepturile femeii. În Arabia Saudită, femeile nu au dreptul nici măcar să conducă o maşină, nu mai vorbim de cel de a vota. În multe alte ţări, orice ar crede oamenii despre egalitatea de gen, faptul că femeile sînt departe de a se bucura de un statut egal cu al bărbaţilor reprezintă o realitate.

Aceasta poate însemna că sondajele amintite dezvăluie nu răspîndirea egalităţii, ci a ipocriziei. Să nu uităm însă că ipocrizia este omagiul pe care viciul îl aduce virtuţii, iar faptul că rasiştii şi sexiştii sînt nevoiţi să aducă acest omagiu este un indice al unui oarecare progres moral.

Cuvintele au consecinţe, iar ceea ce o generaţie spune, dar nu crede cu adevărat ar putea fi crezut de următoarea generaţie şi e foarte posibil ca ea să acţioneze în acest spirit. Acceptarea publică a anumitor idei este ea în sine un semn de evoluţie, dar ceea ce contează într-adevăr este că afirmarea acestor idei furnizează impulsul ce poate fi folosit pentru un progres concret. Din acest motiv, consider că putem să salutăm rezultatele acestor sondaje ca fiind pozitive şi să încercăm să acoperim distanţa care există încă între retorică şi realitate.

Peter Singer *este profesor de bioetică la Universitatea Princeton. Printre cărţile semnate de el se numără* Practical Ethics, Pushing Time Away, The Moral of the Story *şi, cea mai recentă,* The Ethics of What We Eat.

traducere de Mădălina ŞCHIOPU

Copyright: Project Syndicate, 2008
www.project-syndicate.org

PUBLICITATE

PUBLICITATE

colecția adevărul

să o lași moștenire urmașilor, urmașilor tăi!

Opere complete
Vintilă Corbul · Eugen Burada

Premiul
- despre petrol, bani și putere
Daniel Yergin

din **martie**
în librăriile din toată țara

Singura colecție de lux din România!

25 de titluri în 33 de volume

Talon de comandă

☐ Babel Palace	Vintilă Corbul	50 lei
☐ Sclavii pământului	Vintilă Corbul	50 lei
☐ Casa din Cherry street	Vintilă Corbul	50 lei
☐ Idolii de aur – Dinastia Sunderland-Beauclair (3 vol.)	Vintilă Corbul	75 lei
☐ Păsări de pradă – Dinastia Sunderland-Beauclair (3 vol.)	Vintilă Corbul	75 lei
☐ Căderea Constantinopolelui (2 vol.)	Vintilă Corbul	75 lei
☐ Cenușă și orhidee la New York	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei
☐ Uragan asupra Europei	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei
☐ Cavalcadă în iad (2 vol.)	Vintilă Corbul	75 lei
☐ Hollywood – infernul viselor	Vintilă Corbul	50 lei
☐ Salvați-mă! Sunt miliardar!	Vintilă Corbul	50 lei
☐ Oameni în Rolls-Royce	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei
☐ Iubirile imposibile ale lui Petronius	Vintilă Corbul	50 lei
☐ Groaza vine de pretutindeni	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei
☐ Roxelana și Soliman	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei
☐ Asediul Romei (2 vol.)	Vintilă Corbul	75 lei
☐ Sunt regele Franței! Regele Soare!	Vintilă Corbul	50 lei
☐ Împărăteasa fără coroană	Vintilă Corbul	50 lei
☐ Calea ducesei	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei
☐ Plângi, plângi balalaikă	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei
☐ Atenție! Los Angeles va sări în aer	Vintilă Corbul	50 lei
☐ Mafia și miliardarii	Vintilă Corbul	50 lei
☐ Extaz, moarte și rock'n roll	Vintilă Corbul	50 lei
☐ Miliarde și picioare lungi	Vintilă Corbul	50 lei
☐ Premiul – despre petrol, bani și putere (2 vol.)	Daniel Yergin	150 lei

Prin semnarea prezentului talon, îmi dau consimțământul ca Editura S.C. Adevărul Holding S.R.L. să prelucreze datele cu caracter personal de mai sus, date care pot fi transmise terților pentru a primi oferte, informații și materiale promoționale. Conform Legii nr. 677/2001, beneficiezi de dreptul de acces, de intervenție asupra datelor și de a nu fi supus unei decizii individuale, dreptul de a te opune prelucrării datelor și de a solicita ștergerea acestora prin cerere scrisă, datată și semnată, adresată societății.

Nume .....
Prenume .....
Vârsta ..... Str. ..... Nr. .....
Bl. ..... Sc. ..... Et. ..... Ap. .....
Localitate .....
Județ/Sector ..... Cod poștal .....
Telefon ..... E-mail .....

Am expediat către S.C. Adevărul Holding S.R.L., Cod Fiscal R018990288, suma de ..... lei, reprezentând contravaloarea cărților bifate mai sus, cu mandatul poștal / OP nr. ..... din data . ..... în contul:
RO74 ABNA 4100 2641 0031 7469 deschis la ABN AMRO BANK S.A. Centrala București

Semnătura .....

Trimite talonul de comandă prin poștă la Editura Adevărul Holding OP 33 - CP 110, sector 1, București sau prin fax: 021.407.54.81

Relații la: 021/407.76.40., 021/407.76.41 , 021/407.76.38 sau carte@adevarul.ro

Ruxandra TUDOR

Restaurarea unui trecut „în ruine“

– de ce e nevoie de o petiţie pentru Fonoteca de Aur –

Dacă cineva s-ar încumeta să parcurgă toate documentele audio păstrate în Arhiva sonoră a Societăţii Române de Radiodifuziune, ar trebui, probabil, ca timp de 15 ani să nu mai facă nimic altceva decît să asculte. Neîntrerupt, 132.000 de ore de înregistrări, mii de discuri, de CD-uri, de casete, sute de mii de benzi muzicale sau vorbite. În depozitele radioului public nu sînt arhivate însă numai documente sonore. Arhiva scrisă cuprinde 4.000 de metri liniari de documente, 25.000 de dosare, 12.000 de fotografii, iar inventarul cu multe zerouri ar putea continua. Dincolo de cifre spectaculoase, SRR a reuşit să-şi creeze în timp cea mai veche arhivă media din ţară, un patrimoniu unic. Ameninţate însă de degradarea fizică a suporturilor pe care sînt stocate şi de spaţiile de depozitare insuficiente sau improprii, documentele din arhiva SRR sînt condamnate la dispariţie.

Povestea arhivelor radioului public începe în anul 1932, odată cu primul Regulament de Organizare şi Funcţionare al Radiodifuziunii. Acesta prevedea că toţi invitaţii emisiunilor aveau obligaţia să lase un material scris pentru a fi arhivat. O urmare a acestui act normativ – îmi explică **Marilena Negoescu,** redactor al Editurii „Casa Radio“ – a fost crearea Arhivei scrise, „Biblioteca radio“ cum a fost numită atunci, în care erau păstrate toate textele conferinţelor, ale discuţiilor susţinute la microfon. „Banda magnetică nu apăruse încă şi singurul suport pe care se putea păstra ceva era hîrtia. Aşa am ajuns să deţinem un valoros fond de manuscrise radiofonice – caz singular printre celelalte radiodifuziuni europene care nu au conservat decît documente sonore –, semnate de Gheorghe Brătianu, Eugen Lovinescu, Mihai Ralea, Tudor Vianu, Mircea Eliade, Tudor Arghezi, Constantin Noica, Mihail Sebastian etc. Singurul care nu s-a conformat niciodată, care nu a lăsat nici măcar un material scris a fost Nicolae Iorga. El nu nota nimic şi îşi reproducea, în obscuritatea cabinei de emisie (de unde şi faimoasele *Sfaturi pe întuneric),* gîndurile şi ideile cu o precizie uluitoare – să nu uităm că pe vremea aceea emisiunile se făceau numai în direct!“

La numai o lună de la lansare, petiţia pentru salvarea fonotecii radio a fost semnată de peste 1000 de persoane din aproape toate categoriile de vîrstă, de pe tot cuprinsul ţării, dar şi din Marea Britanie, Olanda, Germania, Statele Unite ale Americii, Belgia, Canada, Austria, Franţa, Ungaria, Isreal, Spania, Italia etc. Petiţia poate fi semnată în continuare, accesînd link-ul: http://www.petitieonline.ro/petitie/apel_pentru_salvarea_ memoriei_strong_radio_strong_ului-p46900046.html. Reproducem mai jos cîteva dintre comentariile semnatarilor.

Alexandru Ciochia (36 de ani, Bucureşti): „Aşa cum se găsesc bani pentru clădiri care apără de degradare istoria prezentă (spre exemplu, bani pentru extinderea clădirii Guvernului), ar fi normal să se găsească resurse şi pentru salvarea valorilor Fonotecii de Aur a Radiodifuziunii Române.“

Romeo Iulian Ciocănea (50 de ani, Botoşani): „Doresc să donez 100 RON pentru salvarea Fonotecii de Aur, cea care mi-a încîntat copilăria şi tinereţea.“

Bogdan Ghiu (49 de ani, Bucureşti): „Acesta trebuie să fie primul pas pentru crearea, după model occidental, a ceea ce în Franţa se numeşte Institutul Naţional al Audiovizualului, unde să fie arhivate, digitalizate şi accesibile cercetării publice toate producţiile audio-video, aşa cum se întîmplă în cazul culturii scrise, pentru care există legea depozitului legal, operată de Biblioteca Naţională şi de Biblioteca Academiei. La fel ca şi cultura scrisă, producţiile audiovizuale trebuie patrimonializate legal şi practic, cît mai urgent.“

Petre Bokor (67 de ani, Montréal, Canada): „Ce fel de politică culturală se duce, dacă trebuie făcută petiţie pentru a salva Fonoteca de Aur?! Ce ruşine!“

Lenuţa Chiriţă (52 de ani, Iaşi): „Semnez această petiţie din partea Muzeului Ştiinţei şi Tehnicii «Ştefan Procopiu» din Iaşi.“

Radu Clondescu (51 de ani, Bucureşti): „Iniţiativa dvs. este absolut necesară, dar nu suficientă. Ce se întîmplă cu arhiva de folclor a lui Brăiloiu, începută în anii 1920 la Societatea Compozitorilor şi mutată la Institutul de Etnografie şi Folclor? Dar vechile filme documentare şi de actualităţi (Sahia, Buftea, TVR)? Şi Electrecordul care era să fie cumpărat cu arhivă cu tot... Trebuie ca *toate* arhivele să fie protejate şi fizic, şi legal.“

Florin Andrei Ene (22 de ani, Bucureşti): „Aş vrea să ajut şi personal, chiar şi ca voluntar.“

Arhiva sonoră a fost constituită în perioada interbelică, primele documente fiind discuri muzicale, dar şi discuri cu vocile unor personalităţi culturale. Unele dintre acestea au fost distruse imediat după război, altele au ajuns în instituţii de cultură sau în colecţii particulare. În prezent, Arhiva sonoră cuprinde sute de mii de înregistrări, stocate pe diverse suporturi tehnice. „Este extrem de greu să aproximezi exact în număr de ore conţinutul Arhivei sonore pentru că minutajul diferă de la o bandă la alta, în funcţie de genul fiecărui material care poate fi vorbit sau muzical etc. Numărul de benzi nu reflectă neapărat şi numărul de ore“ – îmi spune **Raphael Vieru,** şeful Serviciului Patrimoniu.

Documente „arestate“ la Jilava

O proporţie foarte mare din documentele sonore din arhivă sînt stocate pe benzi magnetice, dar şi pe casete DAT, pe CD-uri, discuri de vinil şi de ebonită. Principalul „neajuns“ în ceea ce priveşte unele documente sonore, dar mai ales discurile de ebonită, este faptul că inventarierea lor primară – cu alte cuvinte detaliile, extrem de importante, despre conţinut – nu este realizată, drept pentru care devine aproape imposibil să scoţi din fonotecă un astfel de disc în funcţie de conţinut. „A existat la un moment dat un curent «heirupist», de genul să facem cît mai mult într-un timp cît mai scurt, dar iniţiativa nu a avut nici o finalitate practică. Normal ar fi fost ca o persoană să stea cu un suport în faţa ochilor şi să descrie cîmpurile de interes: titlul respectivului disc, dacă era vorba de un disc muzical – compozitorul, genul materialului, interpreţii, casa producătoare, anul de producţie, anul înregistrării etc.“

Cît despre mijloacele tehnice de redare a documentelor sonore din arhivă, situaţia pare să fie la fel de complicată. Deşi în ultimii 15 ani s-au făcut eforturi substanţiale pentru a se achiziţiona aparatură, în continuare, capitolul tehnic este în deficit, cel puţin la unul dintre suporturile de stocare a documentelor, discurile de ebonită. „Modalităţile tehnice actuale de redare a sunetului de pe disc de ebonită sînt dintre cele mai avansate, de domeniul SF. Am văzut astfel de *gadget*-uri la un seminar organizat de Radiodifuziunea Italiană şi de o organizaţie internaţională care se ocupă de arhivele în situaţii de risc (FIAT/IFTA). S-a ajuns la nişte performanţe de neimaginat: raza laser citeşte discul de ebonită, reconstituie bucăţile care lipsesc sau părţile zgîriate printr-o procedură tehnică foarte avansată, aşa încît redarea finală este cît mai aproape de original. Evident că şi preţul este direct proporţional cu «spectacolul» oferit, iar noi nu ne permitem deocamdată asemenea echipamente. Singura variantă rămîne achiziţionarea de echipamente de redare tradiţionale de la terţe persoane, de la producători externi sau de la utilizatori privaţi care încă mai folosesc asemenea aparatură.“

Arhiva sonoră operativă, cea care stă la dispoziţia tuturor redactorilor, şi Arhiva scrisă sînt depozitate în interiorul instituţiei. Arhiva originală, „Fonoteca de mastere“ cum este cunoscută, se află la Jilava, într-o anexă a depozitului arhivelor vizuale. Acolo sînt păstrate benzile originale, la care nu ar trebui să se umble decît în situaţii excepţionale. Cum vorbim de documente de maxim interes, cele mai multe dintre ele destul de vechi, este lesne de înţeles că şi condiţiile de păstrare ar trebui să fie pe măsură. La modul ideal, poate că da. În realitate însă aflu că sînt zone din depozitul de la Jilava în care, din cauza factorilor extremi – mi se spune că în depozit „a nins, a plouat, a bătut vîntul şi, cîteodată, a mai ieşit şi soarele!“ – şi condiţiilor precare de depozitare, unele benzi din Fonoteca de mastere sînt mai deteriorate decît cele din incinta SRR, cu toată uzura acestora de zi cu zi. „Am participat de curînd la un seminar pe teme de conservare şi valorificare a arhivelor şi am vizitat Institutul Naţional Audiovizual din Olanda. Acolo am văzut ce înseamnă cu adevărat un depozit de documente sonore, în ce condiţii sînt păstrate, ce avansare tehnică există în domeniu, ce condiţii de climatizare... Intervenţia umană este minimă în procesul de conservare. Totul era impecabil, condiţiile de securitate – extrem de avansate. De exemplu, depozitul era înţesat cu senzori care, în cazul în care s-ar fi pornit un incendiu, ar fi detectat fumul, ar fi evacuat tot oxigenul din camera respectivă şi, printr-un gaz special, ar fi anihilat focul cu minime pagube.“

O petiţie de milioane

Principalul inconvenient rămîne însă acţiunea timpului asupra documentelor din arhivă, atît asupra celor sonore, cît şi asupra celor scrise, iar recomandarea sau, mai bine spus, salvarea este una foarte clară: migraţia suporturilor analogice în format digital – un procedeu complex, care implică forţe umane şi mai ales financiare importante. Digitalizarea arhivelor se află deocamdată la nivel conceptual, primul pas fiind făcut odată cu lansarea unui apel de „salvare a memoriei radioului“ de către Serviciul Patrimoniu. „Nu ne-am imaginat vreo secundă – îmi povesteşte **Gilda Rădulescu,** editor multimedia la Editura „Casa Radio“ – că într-un timp atît de scurt, o lună, petiţia noastră va fi semnată de peste 1000 de persoane. Personalităţi, dar şi oameni extrem de tineri, de la care nu ne-am fi aşteptat să reacţioneze, opinia publică, clasa politică au răspuns favorabil, admiţînd faptul că salvarea fonotecii este o prioritate.“

O reacţie la fel de promptă şi de benefică a fost faptul că, pînă la sfîrşitul anului trecut, Comisiile reunite de buget-finanţe ale Camerei Deputaţilor şi Senatului au aprobat fondurile alocate Societăţii Române de Radiodifuziune din bugetul de stat pe anul 2008, în care a fost inclusă suma de 4.550.000 de lei, necesară procesului de transpunere în format digital a arhivelor. O investiţie „primară“, dar care ar asigura achiziţia sistemului integrat de digitalizare – echipamente hardware, software, medii de stocare şi cursuri de pregătire profesională. La această sumă se vor adăuga în timp alte sume pentru întreţinerea echipamentelor, în funcţie de dezvoltarea tehnologică în domeniu (servere, softuri, staţii audio, scanere). „Într-o formă schematică – explică Raphael Vieru – procesul poate fi descris astfel: crearea bazei de date primare, transpunerea informaţiilor din format analogic în format digital prin copiere audio sau fotoscanare, asocierea fişierului audio sau grafic cu descrierea detaliată de conţinut şi crearea unei arhive complexe care să servească atît producţiilor radio, cît şi publicului larg prin accesul la un tip de informaţie complexă.“

Despre ce sume este vorba pentru finalizarea proiectului este greu de aproximat – de curînd a fost lansat un studiu de fezabilitate şi, în urma analizelor de fond, de resurse, de capacitate tehnică, umană, de dezvoltare organizaţională, se vor putea face nişte calcule aproximative. Pînă atunci însă, îmi spune Raphael Vieru – „noi sperăm ca răspunsul autorităţilor statului să nu fie singular. În momentul de faţă există pe rol intenţia de constituire a planului naţional de salvare a fonotecii radio. Dacă acest plan ia forma unei legi prin care statul, factorii de decizie îşi asumă salvarea patrimoniului radioului public, vom avea parte şi de alte alocări bugetare ca să putem continua procesul de digitalizare“.

Hai să ne imaginăm...

Oricît de salutară ar fi iniţiativa Serviciului Patrimoniu şi a Editurii „Casa Radio“, nu poţi totuşi să nu îţi pui o întrebare inevitabilă: de ce a trebuit să treacă atît de mult timp? Aflu că din diverse motive, în diverse conjuncturi atît politice, cît şi administrative, la nivel de mentalitate, nu s-a putut ajunge în zona sensibilă care ar fi putut să determine reacţii pozitive. „Arhiva – declară Marilena Negoescu – a fost considerată mult timp zona de interes minim, un loc de depozitare şi atît. Se pare că acum există un curent de opinie favorabil dezvoltării celor două arhive şi, spre şansa noastră, s-a luat decizia de a se lansa acest apel avînd suportul instituţional, lucru care contează foarte mult.“

Cu toate acestea, SRR a găsit o cale de acces al publicului la materialele pe care le deţine, înfiinţînd, la 1 noiembrie 1998, Editura „Casa Radio“, care are ca obiectiv valorificarea documentelor, susţinînd un program de editări, prin care o serie de documentele sonore au fost puse în circulaţie, prin schimbare de suport şi prelucrare editorială, sub formă de cărţi, CD-uri şi audiobook-uri. De asemenea, în plan instituţional a fost creat Serviciul Patrimoniu, o structură în care sînt reunite toate compartimentele care au legătură directă cu gestionarea patrimoniului (Fonoteca, Discoteca, Arhiva scrisă şi Editura „Casa Radio“), pentru a asigura controlul fondurilor şi cadrul integrat pentru digitalizare.

Criteriile după care se va face selecţia documentelor care vor intra în procesul de digitalizare nu au fost încă stabilite, dar, mi se explică, toate departamentele care folosesc documentele sonore şi scrise se vor întîlni la o masă rotundă şi vor lua o decizie în funcţie de priorităţi. Din punctul de vedere al Serviciului Patrimoniu, toate documentele ar trebui păstrate, respectiv digitalizate. Raphael Vieru: „Nici măcar după ce, utopic vorbind, procesul de digitalizare se va încheia, noi nu am vrea să renunţăm la nimic. Presupunem că utilizarea electronică este implementată şi că toate documentele au fost trecute pe suport digital; se întîmplă însă ceva şi pierdem informaţia – o probabilitate infimă pentru că măsurile de securitate sînt atît de bine puse la punct, încît este imposibil să cedeze simultan toate sistemele de stocare a informaţiei astfel încît să nu mai poată fi recuperată. Dacă se va întîmpla însă, salvarea va veni din partea depozitului de mastere. Am ajuns însă prea departe cu discuţia... Sper doar să începem cît mai curînd şi îmi doresc foarte mult să fiu de faţă cînd primul document din arhive va fi transpus în format digital. Cînd voi vedea acel document, atunci voi avea satisfacţia că startul şi direcţia sînt asigurate.“

Şerban FOARŢĂ

Inverosimilele aventuri adevărate ale locatarului din Loch Ness

V) De neam frînc, o năpîrcă,-n
La Tour du Pin, trăia;
ce i s-a pus în cîrcă
e că se înrăia

de la o zi la alta, –
nu şi că va fi fost
în vizită la balta-n
al cărei adăpost

trăia dihania noastră.
Cît despre cea dintîi,
o piatră ca o astră
avea-ntre dinţi, – ce îi

carvunculul din arta
spagirică... Socot
că ea era consoarta
reptilei de neam scot,

la fel cum fost-a Mary
Stuart a lui Francisc II
al Franciei, – unde merii-s
de un mai nobil soi,

cît nu-i păleşte-aversa...
În rest, Franciscus Rex
şi Mary,-s viceversa
faţă d-ăilalţi, ca sex.

ÎNTR-O ZI,
VEI AFLA CE-I NORMALITATEA:
DOUĂ PĂRŢI FLUTURARE
DE IMAGINE, O PARTE VACCINARE
DE FLUTURI ŞI O PARTE SACOŞE
CU NUMELE CELOR ALEŞI,
ÎN MĂRIME NATURALĂ

Cu ochii-n 3,14

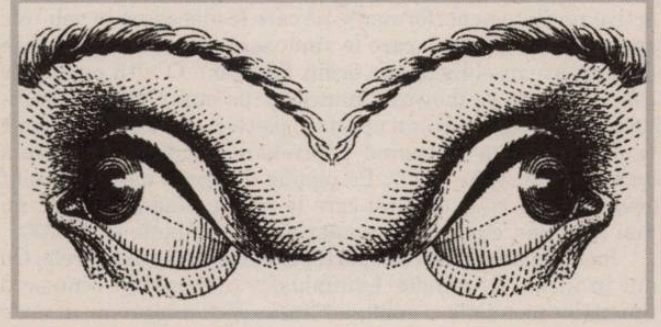

● Într-o zi, pe stradă, am auzit un bărbat înjurînd o hîrtie. (**D. S.**)

● Dacă mergi să te tunzi ieftin, poţi avea surpriza ca vreo coafeză trezită cu faţa la cearceaf să găsească diverse cusururi părului tău, pe care să ţi le spună verde în faţă. Vei afla că ai mătreaţă (de la şampoanele proaste pe care le foloseşti), că ai firul prea subţire, că ai o alergie stranie şi o roşeaţă pe pielea capului (de la stres), că ai părul „ars“, că nu-ţi stă bine brunetă şi că ar trebui să fii blondă, că ai inadmisibil de multe fire de păr alb (de la bărbaţi!). Pentru toate aceste remarce şi pentru sfaturile binevoitoare plăteşti între 10 şi 50 de lei şi, din politeţe, mai laşi şi bacşiş. Încă mai aştept ziua în care mi se va spune că, de fapt, nu am păr deloc şi doar mi se pare c-aş avea! (**A. P.**)

● Replică dintr-un film erotic din cele difuzate noaptea tîrziu (nu l-am văzut eu, un prieten mi-a povestit): „Ce-i normalitatea?“. Iată ce am putea numi o dilemă cu bulină. (**M. C.**)

● În Anglia, după o simulare pe calculator a preferinţelor feminine, s-a stabilit că „cea mai seducătoare femeie a tuturor timpurilor“ ar fi un cocktail de două părţi Kelly Brook, o parte Jennifer Lopez şi o parte Angelina Jolie. Ea s-ar numi Angelle L. Brook şi ar purta rochia lui Marilyn Monroe din *Şapte ani de căsnicie*. În aceeaşi ordine de idei, Marilyn Monroe a fost consacrată drept „cea mai seducătoare femeie din trecut“, iar Angelina Jolie a mai aia din prezent. Fără a fi un conservator înrăit din Cişmigiu, mi se permite o nostalgie nevinovată cînd constat că, din cînd în cînd, trecutul e superior prezentului? (**R. C.**)

● A murit, la 90 de ani, profesorul Lorenz – meteorologul care a dezvoltat teoria haosului, numită şi „teoria aripii de fluture“. Sigur o ştiţi: bătaia unei aripi de fluture într-un colţ al globului atrage un cutremur în alt colţ al globului... Poate fi văzută, după dispoziţie, ca un exemplu eminent de (primă) globalizare sau de haiku planetar; vă propun o fluturare de inimă, la unison, în amintirea acestui om. (**a. l. ş.**)

● Vagoanele metroului bucureştean s-au umplut de postere publicitare în care se face reclamă unui deodorant, cu deja cunoscuta imagine a unei femei superbe la subsuoara căreia e desenat un porcuşor. La vederea ei, călătorii de ambe sexe strîmbă din nas. E totuşi o performanţă ca din combinaţia dintre un fotomodel şi un deodorant să rezulte ceva atît de respingător. (**M. Ş.**)

● Se pare că veterinarii au vaccinat timp de vreo doi ani porcii din România cu o substanţă total ineficientă împotriva pestei porcine. De altfel, Ministerul Agriculturii a şi întrerupt programul. Şi oricum se spune că eradicarea pestei porcine nu se face prin vaccinare. Iar pentru că, spre deosebire de români, occidentalii nu înghit porci bolnavi de pestă şi nici măcar porci vaccinaţi, va mai curge destulă apă pe Dîmboviţa pînă să apucăm să ne exportăm porcii noştri naţionali în restul Uniunii Europene. (**A. M.**)

● Nabokov, antifreudian convins şi convingător, povesteşte într-un interviu din '64, publicat în *Playboy*, că una dintre cele mai mari satisfacţii ale vieţii lui, pe lîngă vînătoarea de fluturi, a fost ca dimineaţa, înainte de „a intra în viaţă“, să-şi rememoreze visele, rîzînd pe seama „şarlatanului vienez“. Un argument mai abisal ca toate cărţile negre ale psihanalizei... (**S. S.**)

● Ieri, pe stradă, mi s-a întîmplat ceva incredibil: un domn de vîrstă medie s-a oferit să mă ajute cu multele sacoşe. Tocmai mă gîndeam, cu bucurie, cum a evoluat mentalitatea compatrioţilor mei, cînd domnul respectiv a spus două cuvinte, deconspirîndu-se: nu era român. (**I. P.**)

● Într-o frumoasă dimineaţă de aprilie, m-am îndreptat spre staţia RATB. Aici m-am pierdut într-un nor de fum, provenind de la două maşini speciale care reparau asfaltul chiar lîngă plăcuţa cu numele staţiei. În cele zece minute de aşteptare, mirosul de motorină arsă s-a impregnat pentru tot restul zilei în hainele şi în părul meu proaspăt spălat. La întoarcere, am găsit în căsuţa poştală felicitări pascale din partea Primăriei sectorului 6. Am avut o reacţie poate infantilă (le-am rupt bucăţi-bucăţele), dar m-am răcorit. S-a dovedit că respectiva maculatură poate totuşi să folosească la ceva: e tocmai bună pentru defularea unui bucureştean exasperat. (**M. Ş.**)

● În Italia există obiceiul ca, după alegeri, să se lipească prin oraşe afişe cu fotografiile celor aleşi, cu un mesaj de mulţumire (de obicei, un simplu *grazie)*. Aşa s-a întîmplat şi după alegerile din 13-14 aprilie. E adevărat, afişele de mulţumire sînt mai puţine decît cele de dinainte, în care poporul era chemat să voteze, dar gestul contează... (**M. V.**)

● Becali şi-a montat în faţa palatului din Bd. Aviatorilor un crucifix pe care este răstignit un Iisus poleit cu aur, în mărime naturală. În stînga crucifixului, covorul roşu de la intrare, în dreapta, ghereta bodyguard-ului. De unde se vede că Iisus nu este scutit, totuşi, de ghinion! (**M. C.**)

ÎNTR-O ZI,
AM AFLAT CE-I PIAŢA ETICĂ
DE LA NOI: UN RAPORT
DESPRE STAREA DE GRATIS
(DECI NIMIC LA SUPRAFAŢĂ)

● Nu am aflat – poate-i vina mea, ca străin într-o lume de internauţi – cine a cîştigat Campionatul Mondial (pe echipe) de înălţat zmeie, desfăşurat între 5 şi 13 aprilie la Berck-sur-Mer. Mă poate cineva lumina? Mi se pare foarte important s-o ştiu. (**R. C.**)

● Uneori, sîntem „protocronişti“ fără să vrem: un film foarte prost cu Al Pacino, *88 minute,* căruia i-am făcut o cronică demolatoare cînd a ieşit pe ecranele româneşti – şi pe care l-am inclus în topul celor mai proaste 10 filme ale anului trecut –, are abia acum premiera în SUA! Evident, cronicile sînt foarte proaste, dar nu pot să nu mă gîndesc că decizia producătorilor americani de a testa piaţa de la noi, în prealabil, ne-a transformat în nişte cobai. Bine măcar că n-am pus botul; nu că m-ar fi mirat... (**a. l. ş.**)

● Lipsa unei litere de pe o firmă de traduceri a adus patul lui Procust taman în centrul Bucureştiului, mai exact pe lîngă magazinul Unirea. Fără nici o restricţie etică, morală sau politică, pancarta galbenă din gang anunţă trecătorii, într-un mod brutal de sincer, că „egalizăm orice limbă. Urgent“. (**S. G.**)

● Se ştie: preşedintele Putin nu divorţează, iar ziarul care a lansat această calomnie a dat peste noapte faliment şi a fost închis din „motive financiare“. „Nu va apărea nici un raport despre starea de sănătate a preşedintelui. Nu există această tradiţie în Polonia“, a declarat Anna Fotyga, colaboratoarea preşedintelui polonez Lech Kaczynski. E răspunsul dat zvonurilor despre alcoolismul şefului de stat. Se ştie: în Polonia, nu există tradiţia alcoolismului. (**M. B.**)

● Pe afişele electorale ale candidatului de centru-stînga la postul de preşedinte al regiunii Lazio din Italia este scris unul dintre obiectivele sale: „Internet *wireless* gratis în toate oraşele din regiune“. L-aş vota. Într-un părculeţ din campusul Universităţii „La Sapienza“ din Roma, unde am fost săptămîna trecută, există Internet *wireless*. Vă asigur că navigatul & mail-ul la umbra palmierilor au alt farmec decît în birou sau acasă... (**M. V.**)

● Pe o bancă în Parcul Crîngaşi, o doamnă îşi lăuda copilul: „Deci băiatul meu are numai *febe* pe linie...“ (**M. C.**)

● Am întîlnit culmea postului! Taman cînd spuneam că nu mai poate fi inventat nimic în domeniul alimentar (avem deja pateu de post, cremvurşti de post, şniţele de post etc.), acum avem şi „Ceai de Post“ (Piaţa Amzei, magazinul Ki Life). Adică ceaiul tradiţional, păcatele mele, nu era... de post? (**S. G.**)

● Cred că pe Valea Jiului cineva locuieşte sub apă, din moment ce-şi întinde boarfele la uscat pe crengile copacilor de pe mal. Iar pe sub rîul Criş trece o autostradă, din moment ce la suprafaţă curge benzină şi motorină. Putem inventa o întreagă mitologie pe teme ecologice, însă în realitate lucrurile stau cam aşa *(vezi foto)*. (**A. P.**)

Daniel DĂIANU

Criza financiară internaţională şi căderea fundamentalismelor

În SUA activismul politicii economice a fost resuscitat de efectele crizei financiare acute. Se iau astfel măsuri de ajutare a unor persoane care nu pot să achite ratele la case. Şi tocmai o administraţie republicană recurge la astfel de măsuri! Ai zice că un asemenea demers este un nonsens într-o economie de piaţă – mai ales pentru libertarieni, ca fundamentalişti ai pieţei. Dar acest eveniment poate fi interpretat într-un context mai larg, al judecării cauzelor şi implicaţiilor crizei pieţei ipotecare, al crizei financiare internaţionale pe un plan mai larg. Această criză aduce cu sine nu numai pierderi mari şi schimbarea unor lideri (CEO) de organizaţii economice. Ea arată cît de şubrede sînt tezele care, pînă nu de mult, erau invocate ca definitorii pentru economia de piaţă. Cîteva exemple sînt relevante în acest sens.

Redistribuirea riscurilor

Să luăm problema realizării echilibrului în economie. A accentua la extrem funcţionarea stabilizatorilor (corectorilor) automaţi echivalează cu recuzarea intervenţiei publice în momente critice. Cei care cred în funcţionarea perfectă a pieţelor, implicit, nu agreează utilizarea instrumentelor de politică economică (monedă, buget public etc.) pentru evitarea unor dezechilibre majore. Ce se întîmplă acum în SUA, unde se încearcă evitarea recesiunii printr-un stimul fiscal şi relaxarea puternică a politicii monetare (în ciuda inflaţiei în creştere), demonstrează că, în viaţa reală, cei care decid au o înţelegere mai rotundă a metabolismului unei economii, chiar dacă măsurile adoptate sînt opuse unor presupoziţii/teze afişate. Drept este că aceasta nu înseamnă că ei nu pot comite erori majore.

Ce doreşte să facă Fed-ul (Banca Centrală a SUA) în prezent se încadrează şi în gama de măsuri care vizează să apere stabilitatea sistemului financiar (bancar). Aşa s-a întîmplat şi în 1998, cînd Fed-ul a intervenit pentru salvarea fondului de investiţii LTCM, existînd pericolul de contaminare la nivelul sistemului bancar. Drept este că injecţii de lichiditate în economie pot amplifica ceea ce economiştii numesc „hazard moral" (comportamentul celui care ştie că, în ultimă instanţă, va fi salvat de către autoritatea publică). Dar considerabil mai mare poate fi riscul unui colaps al sistemului, aşa cum s-a verificat de-a lungul istoriei economice moderne, în lume. De aceea, bancherii centrali şi guvernele nu prea dau ascultare tezelor simplificatoare (fundamentaliste) în situaţii critice.

În relaţie cu dinamica pieţelor este şi ipoteza funcţionării eficiente a pieţelor financiare – în sensul că orice informaţie este procesată şi că echilibrul realizat nu ar avea de ce să fie pus la îndoială. Tot viaţa reală subliniază cît de unilaterală/extremistă este această ipoteză. Este drept că pieţele financiare reacţionează la orice informaţie relevantă, dar acest fapt nu înseamnă că ele nu pot fi mioape, că nu sînt purtătoare ale comportamentului de „turmă" *(herd instinct),* ceea ce poate conduce la excese extraordinare în mişcarea preţurilor (ratelor de schimb). De aici şi apariţia suprareacţiilor foarte mari. Pieţele valutare se caracterizează prin volatilitate, mişcări eratice.

Aici putem discuta despre pertinenţa unor modele (metode cantitative). Alan Greenspan, fostul şef al Fed-ului, a publicat recent în *Financial Times* articolul „Nu vom avea vreodată un model de risc perfect" *(„We will never have a perfect risk model",* 17 martie, a.c.). Una dintre tezele sale este că nici un model (de risc sau econometric) nu poate surprinde, într-o manieră adecvată, *complexitatea* – ca trăsătură definitorie a sistemelor reale. Şi că această insuficienţă este vizibilă mai ales în perioade de ieşire dintr-un şi intrare într-alt regim de evoluţie a variabilelor ce descriu sistemul. Astfel, există perioade relativ lungi cînd principalele variabile măsurabile pot evolua în mod diferit; aceste perioade sînt echivalente pentru expansiune economică, iar modelele caută să identifice corelaţii negative, care să permită investitorilor optimizarea plasamentelor financiare. Există însă perioade de cădere, de panică, cînd corelaţiile negative nu mai sînt prevalente, cînd sincronia caracterizează mişcarea variabilelor; aceste perioade scot în evidenţă insuficienţele modelelor. În această analiză nu poţi să nu fii de acord cu Greenspan. Cînd fondul de risc LTCM a eşuat în 1998, deciziile eronate au fost luate pe baza unui model depăşit de complexitatea realităţii, cînd toate variabilele-cheie au mers în acelaşi sens; acelaşi lucru s-a petrecut şi în timpul actualei crize financiare, cu efecte de multiplicare.

Articolul lui Greenspan conţine însă o afirmaţie asupra căreia doresc să stărui, avînd în vedere acuitatea crizei financiare. Spune el: „Sper ca unul dintre sacrificaţii acestei crize să nu fie autoreglementarea financiară, ca principal mecanism de echilibrare în lumea finanţelor". Această afirmaţie este revelatorie pentru disputa între paradigme în înţelegerea funcţionării pieţelor financiare şi implicaţii în domeniul supravegherii şi reglementării. Greenspan rămîne, în pofida crizei foarte severe de acum, adept al auto-reglementărilor, teză ce poate fi pusă în relaţie cu „ipoteza funcţionării eficiente a pieţelor". În schimb, cei ce văd imperfecţiuni nu minore în funcţionarea pieţelor financiare reclamă măsuri de reglementare corespunzătoare.

Ce mi se pare o omisiune flagrantă în articolul lui Greenspan este judecarea inovaţiilor financiare din ultimele două decenii, care au urmărit să diversifice şi să răspîndească riscuri. În aceste operaţiuni, bănci mari au avut un rol esenţial prin „împachetări financiare", prin *origination and distribution.* Opinia mea este că avem aici o cauză structurală a crizei financiare actuale. Fiindcă ceea ce pare să fi fost raţional la nivel individual, al unei întreprinderi (entităţi financiare) s-a dovedit a accentua riscul de sistem. Sînt explicaţii pentru acest divorţ între raţionalitatrea micro şi cea macro. Una este că la nivelul întregului sistem cantitatea de riscuri nu poate să dispară, ea poate fi cel mult redistribuită, şi aceasta, numai parţial şi temporar (s-a văzut că aşa este cînd bănci mari au fost nevoite să readucă în bilanţul lor active revelate neperformante pe care le plasaseră în vehicole speciale/SPVs, sau pe care le vînduseră unor investitori faţă de care aveau obligaţii de ordin fiduciar). O altă explicaţie este că o serie de inovaţii financiare (precum *CDOs-collaterilized debt obligations)* au opacizat pieţele; „care sînt riscurile şi cine le poartă" devenind o întrebare esenţială *(who bears and how big is the risk?).* Pe pieţele de credit riscul asumat *(counterparty risk)* este cel care le mişcă; cînd acest risc nu mai este clar, cînd transparenţa dispare, pieţele îngheaţă.

Inovaţia financiară are părţi bune, dar are şi părţi rele. Cu ani în urmă, Alexander Lamfalussy, o eminenţă cenuşie a finanţelor mondiale, a subliniat *trade-off*-ul/compromisul între inovarea financiară şi stabilitatea sistemului (vezi de pildă *Financial Crises in Emerging Markets,* Yale University Press, 2000). El se arată mefient faţă de o globalizare a pieţelor financiare în condiţiile unor mecanisme de auto-reglementare (p. 88). Şi Paul Krugman, un vîrf al generaţiei sale în lumea economiştilor, vorbea de creşterea riscurilor ca urmare a inovaţiilor financiare: „...pieţele financiare, prin crearea unor instituţii ce prestează funcţii bancare, nebeneficiind însă de instrumente de asigurare precum băncile, reinventează ameninţarea clasicei panici financiare" (vezi *The Return of Depression Economics,* Norton, 1999, p.162). Eu nu am îndoiala că Lamfalussy şi Krugman au cîştig de cauză în raport cu viziunea pe care continuă să o îmbrăţişeze Greenspan.

Este economia „amorală"?

Viaţa arată cu emfază ce rău este să nu avem o reglementare a sectorului financiar paralel *(shadow banking sector),* să nu încercăm să soluţionăm conflicte de interese flagrante, să nu stăvilim *leveraging*-ul, să nu avem stimulente în concordanţă cu rezultatele obţinute, să nu evităm prociclicitatea în politica macroecnomică, ca şi imense dezechilibre în economia mondială etc. Şi cel mai rău este să nu combatem opacizarea pieţelor, efectele de contagiune care accentuează riscuri de sistem, dincolo de frontiere naţionale. Colegii din Ecofin ar trebui să reexamineze propunerile fostului ministru italian al Economiei, Tommaso Padoa Schioppa, care cerea o creştere instituţionalizată a capacităţii de supraveghere bancară la nivelul UE (acum autorităţile de supraveghere sînt naţionale); să ne imaginăm ce s-ar întîmpla dacă am avea o cădere a unui grup bancar ce operează în mai multe ţări din UE....

Opinia mea este că se cuvine să distingem între pieţe libere şi pieţe fără reglementări. Cînd pieţele sînt complet„lăsate de capul lor", daunele colaterale pot fi imense şi se poate ajunge la reacţii virulente, care să pună în discuţie chiar spiritul economiei de piaţă libere. Evoluţia capitalismului modern merge în paralel cu dezvoltarea unui ţesut de reglementări, care l-au civilizat. Drept este că au alternat faze, în funcţie de mersul ideilor şi evenimente deosebite. Am avut Glass-Steagall Act după Marea Depresiune; am avut dereglementări în deceniile trecute, pe fondul ofensivei neoliberale. A apărut Sarbanes-Oxley după episoadele Enron şi dotcom. Criza de acum reclamă o reevaluare a întregului edificiu de reglementări, astfel încît să putem controla riscurile sistemice rezultate din inovaţii financiare mai puţin benigne. Acest demers trebuie întreprins cu o minte deschisă şi pragmatică; trebuie ca unii să iasă din prizonieratul fundamentalismului de piaţă.

Criza financiară de acum readuce în discuţie liberalizarea făcută fără grija de a avea reglementări eficace pe piaţă. Repet, mulţi nu fac distincţie între pieţe libere şi pieţe reglementate; ultimele sînt şi ele pieţe libere, dar în condiţiile în care norme şi reguli încearcă să promoveze transparenţa, fair-play-ul, evitarea conflictelor de interese şi a abuzului de poziţie dominantă pe piaţă. Unii argumentează în favoarea eliminării reglementărilor, ceea ce se poate întoarce împotriva bunei funcţionări a pieţelor; episoadele Enron şi Worldcom, „explozia" *dotcom*-urilor la finele deceniului trecut, căderea LTCM şi criza de acum subliniază efecte ale deficitului de reglementare.

Preluarea *de facto* a băncii Northern Rock de către trezoreria britanică înseamnă o naţionalizare, fie ea temporară. Şi în Franţa Guvernul Fillon a evocat o posibilitate similară în eventualitatea complicării situaţiei la Société Générale. În Germania, statul a acordat mai multe ajutoare unor bănci aflate la mare ananghie, ca urmare a pierderilor rezultate din expunerea la piaţa ipotecară din SUA. Nu comentez aici cît de adecvat este acest sprijin, întrucît eficacitatea sa depinde de circumstanţe şi de conţinutul său tehnic. Lecţia este însă incontestabilă. Cei care nu pregetă să dea sfaturi altora, cînd este vorba despre „practici bune" *(good practices),* recurg la mijloace pe care nu ezită să le incrimineze la alţii. Este uşor de imaginat cum gîndesc acum nu puţini în lumea bancară din Asia, cînd văd cu ce probleme se confruntă economia SUA, şi grupuri bancare mari din UE, la ce modalităţi se recurge pentru ieşirea din impas – adică la mijloace pe care occidentalii le criticau cu tărie în timpul crizei din Asia de-acum un deceniu, ca şi cu ocazia altor episoade analoge.

Şi mai trebuie spus ceva: nu economia reală trebuie să servească celei nominale (financiare), ci invers. Cînd economia nominală ajunge să urmărească o „raţiune de a fi" a sa (inclusiv prin nivelul profiturilor generate de operaţiuni pur speculative), consecinţele pot fi mai mult decît detrimentale pentru economie în ansamblu. Oare este firesc ca şefi de bănci să fie demişi cu „parașute de aur" de zeci de milioane de dolari (euro), în timp ce pierderi masive să fie suportate de acţionari, de cetăţeni? Este normal ca scheme de compensare în industria financiară să stimuleze asumarea de riscuri aproape indiferent de circumstanţe?

În sfîrşit, scandalurile de corupţie, de evaziune fiscală (vezi disputa între Germania şi Liechtenstein), privind cîştiguri disproporţionate ale unor conducători de firmă reliefează rolul eticii în afaceri. Teza că economia este „amorală" serveşte numai celor care se fac că nu înţeleg că societatea umană are o dimensiune socială pronunţată, că valorile morale nu pot fi abstrase din relaţiile dintre indivizi şi organizaţii economice.

Economia capitalistă are nevoie de un compas moral şi acesta trebuie să ghideze conduita celor care gestionează finanţele private. Iar cei ce nu vor să respecte reguli de fair-play şi decenţă în afaceri şi nu acceptă responsabilitatea socială a acţiunilor lor trebuie să fie penalizaţi pe măsură, într-o formă sau alta. Cu cîţiva ani în urmă, Claude Bebear a scris o carte mult comentată în Franţa, *Ils vont tuer le capitalisme (Ei vor ucide capitalismul),* ce se dorea a fi un strigăt de conştiinţă al celui care a condus patronatul francez. Să fim convinşi că nu întîmplător a scris-o. Malpraxisul trebuie, atît cît se poate, diminuat în lumea afacerilor. Şi pentru a proteja această lume de practici rele, este nevoie, printre altele, de reglementări eficace.

Sînt multe teme de meditaţie pentru cei care urmăresc cu atenţie derularea crizei financiare internaţionale actuale şi măsurile de politică economică adoptate de diverse guverne.

PUBLICITATE

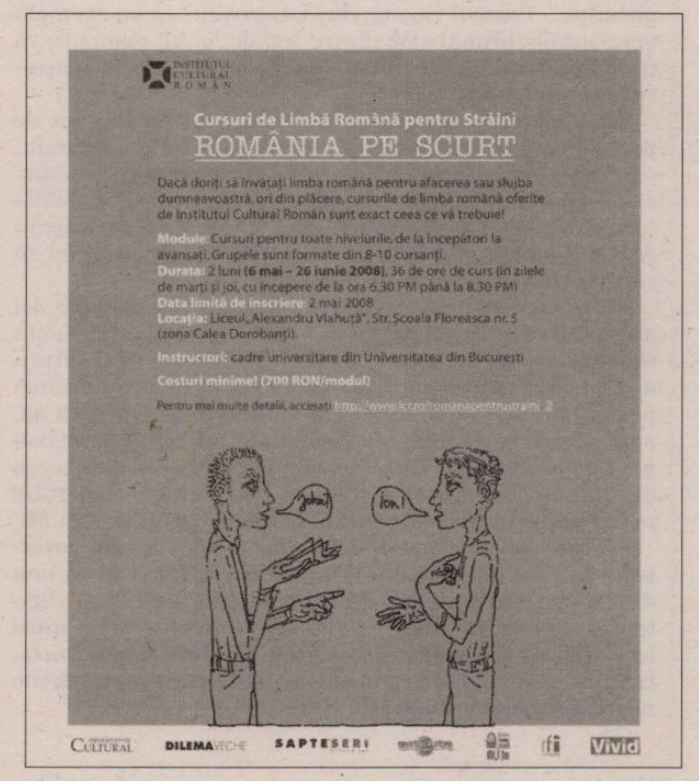

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul V, nr. 220 ● 1-7 mai 2008 ● 24 pagini ● 3 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

Andrei Pleşu
„Educaţia religioasă“

pagina 3

Magdalena Boiangiu
„Şerifi, primari, miniştri“

pagina 5

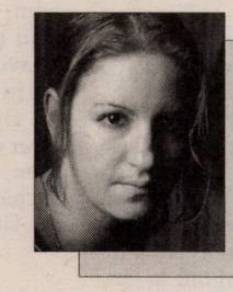

Adina Popescu
„O istorie recentă a oraşului Ştei“

pagina 22

VIAȚA online

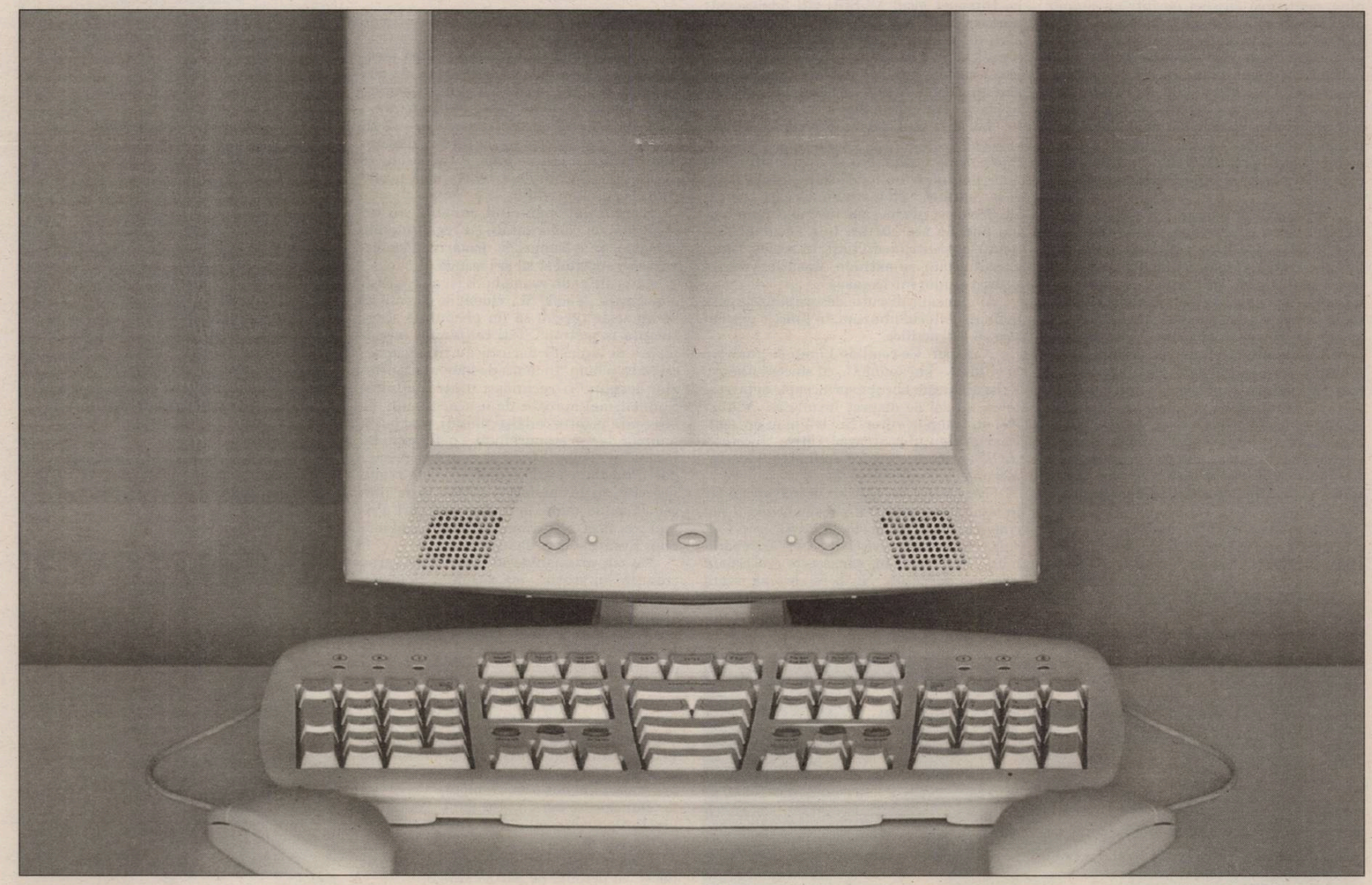

„Ni s-a spus că un milion de maimuțe bătînd la un milion de mașini de scris vor reproduce la un moment dat opera completă a lui Shakespeare. Acum, grație Internetului, știm că acest lucru e fals.“

ROBERT WILENSKY

5 948467 000186 17

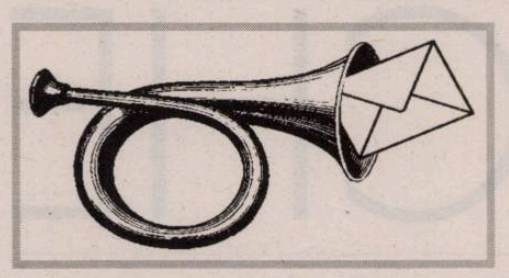

Nr. 216: *„Şi noi am fost pionieri“*

„Am fost un pionier model“

Dragi răspînditori de dileme,

Deşi e foarte mult de cînd dl Ghinea şi-a lansat articolul şi întrebarea, pentru că tocmai aţi „produs“ numărul despre pionieri, îndrăznesc să mai fac şi eu să curgă ceva pixeli pe această temă.

Nu cred că l-am iubit pe tovarăşul Nicolae Ceauşescu decît la grădiniţă, cînd eram şoim al patriei. Pe urmă, iubirea s-a diluat din ce în ce mai tare, ajungînd la dispreţ pentru ignoranţa sa. Dar asta s-a întîmplat abia în perioada în care devenisem deja utecistă de frunte a patriei şi deschisesem cît de cît ochii asupra realităţilor pe care le trăiam.

Totuşi, îmi amintesc că prima mea poezie, datînd de prin clasa a II-a sau a III-a, avea o strofă şi era închinată, evident, partidului. Iar în ziua în care am fost făcută pionieră (în seria a II-a, vai!, deoarece atunci cînd fuseseră făcuţi cei din prima serie eu eram consemnată acasă de varicela cvasiobligatorie a copilăriei), nu mi-am dat cravata jos de la gît nici măcar ca să mănînc, pentru că citisem eu într-un număr din *Cutezătorii* (sau era *Almanahul copiilor?)* că ea, cravata, trebuie purtată veşnic, purtată cu cinste, ca să onorăm sîngele strămoşilor căzuţi în lupte. Şi, fetiţă uşor impresionabilă şi cam credulă cum eram, luasem vorbele de bune, aşa că pentru o zi am fost un pionier model. Pe urmă, logic, am început să uit de cravată, aruncînd-o şi eu, ca mulţi alţii, prin ghiozdan, în caz că ne-o cere cineva (asta însă doar printr-a VII-a, a VIII-a).

Dar, lăsînd la o parte naivităţile de copil, ceea ce mi se pare înspăimîntător acum este altceva. Ceea ce gîndeam în timpul liceului, cînd, aparent, ştiam deja cum e cu minciuna în care trăiam, cu prostiile comuniste care ni se serveau pe tavă, cînd începusem, ce-i drept, destul de sporadic, să ascult şi „Vocea Americii“ şi „Europa liberă“. Vă aduceţi aminte că, atunci cînd se scumpea ceva sau urmau nişte perioade şi mai rele pentru populaţie, apărea în *Scînteia* un articol întins pe minim două pagini despre o nouă carte produsă de revizionismul maghiar, despre încă o ameninţare la adresa Transilvaniei, în pericol, biata, de a fi „smulsă din trupul ţării“. Ei bine, pe atunci (ca şi acum, de altfel), eram pasionată de istorie şi, în plus, traversam şi perioada plină de gînduri măreţe a adolescenţei, cînd a te jertfi pentru ceva pare cel mai minunat lucru din lume. Aşa că – repet – în ciuda faptului că înţelesesem că regimul în care trăiam este unul profund fals, citeam fără discernămînt *Scînteia* cînd apăreau asemenea articole şi, împreună cu prietena mea, la fel de exaltată şi penibilă (gîndesc acum) ca şi mine, ne propuneam să ne înrolăm în armată, dacă începe cumva un război între noi şi unguri, să ne dăm sîngele pentru patrie etc. Iar acum, cînd am aflat cum erau racolaţi elevii de liceu de către Securitate, mă gîndesc ce pradă uşoară am fi fost pentru ei dacă am fi avut ghinionul să ne audă cine trebuie. Noroc că nu eram nişte fiinţe prea vizibile sau că securiştii liceului aveau lucruri mai bune de făcut, căci altfel nu ştiu cum aş fi reacţionat dacă cineva ar fi ştiut să ne vorbească despre integritatea ţării şi apărarea ei etc. etc. Şi, ajungînd aici, nu pot să nu mă mir de faptul că am reuşit, nu ştiu cum, să văd de la început falsitatea FSN-ului şi a „ultimului pe listă, cu voia dumneavoastră“ şi să mă postez pe poziţiile contrare lor.

Orice s-ar spune, istoria contrafactuală e un exerciţiu fascinant, chiar dacă în cazul meu, prezentat aici, este unul mai degrabă înspăimîntător şi penibil, în acelaşi timp.

Cu prietenie,

Florenţa SIMION
florenta.simion@gmail.com

> *„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.*
> *– Unde ai citit asta?*
> *– În toate cărţile bune...“*
>
> *WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“*

Actualităţi

Viaţa de rezervă

Am citit undeva că la ultima întîlnire a profesorilor din Terra de Sud, un remarcabil pedagog – neras, zbîrlit, în şlapi şi blugi – a strigat în microfon: „Bă, voi jucaţi pe Internet jocul X? Ştiţi cîţi adolescenţi participă la acest joc? 800 de milioane de elevi de-ai voştri!“. „Şi ce dacă?“ – i s-a răspuns. „Pentru că acesta este cel mai violent joc electronic care s-a inventat vreodată, cu cîte un mort la fiecare 15 secunde şi sînge – în pixeli – cît cuprinde...“

Nu ştiu dacă elevii mei se îndeletnicesc cu jocul X. Ştiu însă că petrec mult timp în faţa calculatorului. Nu se urnesc din încăpere, dar ajung în toate locurile importante şi se „întîlnesc“ cu toată lumea care contează. Scriu zeci de mesaje, inventează un limbaj plin de prescurtări la prescurtări, de neînţeles pentru neiniţiaţi. În acelaşi timp, eşecul şcolar se extinde, lipsa motivaţiei pentru studiu înfricoşează.

Am lansat o discuţie despre şansele care definesc viitorul unui om, în funcţie de cum ştie să le fructifice.

„Viitorul? Ce copil de 17 ani se gîndeşte la viitor?“ – îmi spune C., cu sinceră uimire. P. îşi arcuieşte abrupt sprîncenele şi priveşte cu un soi de dispreţ însufleţit. „Viitor? Noi nu trăim în viitor. Noi trăim în prezent. Doar prezentul contează.“ Cîţiva chicotesc. *„LOL“* – zice A., ceea ce, în limbajul lor, înseamnă „mă prăpădesc de rîs“.

Nu dezarmez. Ştiu că petrec ore în şir în faţa unui *Counter Strike* sau *Quake 3* sau cine ştie ce alt joc. Acolo nu există eşec. Calculatorul le oferă *n* vieţi de rezervă; ireparabilul este inexistent, şansa este reacordată aproape perpetuu. Nu li se cere să simtă eşecul, li se cere doar exersarea măiestriei de a nu rata o împuşcătură, o uşă deschisă...

„OIC («Oh, înţeleg») – le răspund –, dar, IMHO («după umila mea părere»), avem o singură viaţă. Eu, neavînd de-a face cu *Counter Strike,* ştiu foarte bine că, dacă am greşit, plătesc şi mă doare, dacă nu învăţ să-mi folosesc şansele, pierd pe propria-mi mînă, în propriul meu joc, unic şi irepetabil.“

Caut reverberaţii dincolo de cacofonia textilă şi pieptănăturile bezmetice. Calculatorul le este prieten, tată şi, uneori, mamă. Părinţii se întrec muncind ca şi cum cantitatea cea mai mare de muncă ar indica şi cantitatea cea mai mare de iubire.

Le rămîne doar şcoala, transformată şi ea într-o zonă nesigură, tranzitorie şi metamorfică. Ea trebuie să înţeleagă această cultură juvenilă născută din prescurtarea prescurtărilor, secretizarea conversaţiei şi jocuri pe calculator. Ea trebuie să decripteze emblema epocii accelerate pe care o traversăm. Altfel, „generaţia din faţa calculatorului“ va eşua în aşteptarea următoarei vieţi de rezervă.

prof. Mirela POPA,
Piteşti
miraeftimie@yahoo.com

Peronul de la Victoriei 2, ca un ideal

Cred că e OK ca oamenii să aibă idealuri. Asta aşa, în general. Desigur, de aici putem începe să particularizăm. Să nuanţăm, pe tipuri de oameni, pe tipuri de... idealuri. Că dacă idealul meu ar fi – să zicem – să dobor recordul la furat... dintr-odată nu mai e aşa de bine. Şi iată cum se exemplifică încă o dată teoria mea preferată, cea a relativităţii!

E minunat însă cînd oamenii au un ideal *safe,* în conformitate cu reguli morale şi legale. Şi e frumos de urmărit cu ce fervoare se străduiesc să şi-l atingă.

Uite, am şi un exemplu. E legal, e moral, e inofensiv... e *safe!* Şi... ciudat de comun! El se numeşte „vreau să fiu primul pe scara rulantă la metrou“. Toţi cei reuniţi moralmente de această dorinţă au un *quelquechose* în comun. În afară de idealul propriuzis, desigur. Îi recunoşti dintr-o clipită. Stau cît mai aproape de uşa metroului, se strecoară printre ceilalţi călători, mai puţin animaţi de aşa scopuri înalte, nefericiţii. Îşi fac loc, se împing... Cred că ăsta este primul pas. Probabil că există undeva nişte reguli nescrise, nişte înţelegeri tacite, nişte proceduri (ca la mine, la multinaţională). Primul pas, deci, este ocuparea unui loc cît mai bun. Eventual lipit de uşă.

Cu cîteva secunde înainte de intrarea trenului în staţia – să zicem – Victoriei, freamătul devine aproape palpabil, grupul compact de lîngă uşă devine (deşi părea imposibil) şi mai compact. La deschiderea uşilor, puhoiul ţîşneşte ca din puşcă, alergînd către scara rulantă (care nici nu a visat vreodată să fie aşa aproape de a genera psihoze). Abia acum, pe treptele automat-urcătoare, aspiranţii la împlinire pot în sfîrşit să respire uşuraţi. Este doar un moment de respiro în drumul către Nirvana: sosirea primul pe peronul de la Victoriei 2 (asta aşa, că tot am dat-o ca exemplu).

Dar despre asta... altă dată. Pentru că idealurile unora sau altora nu contenesc să ne uimească.

Pînă atunci, „Urmează staţia Piaţa Victoriei, cu peronul pe partea stîngă“.

Pe locuri... fiţi gata...

Ioana DUMITRAŞCU
Bucureşti
ioana_du@yahoo.com

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Cum citeam în comunism**
- ***Voyeurism* (pe gaura cheii)**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)

RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Claudiu CONSTANTINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Luca NICULESCU
Andrei PIPPIDI
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
Mădălina ŞCHIOPU
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ

Şef Departament Abonamente:
Gabriela CRISTEA
tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64;
021-407.4565
fax: 021-407.54.67
e-mail: gabriela.cristea@adevarulholding.ro
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Robert SCHORR
tel.: 021-407.76.67
e-mail: robert.schorr@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Bd. Mircea Eliade nr. 2, sector 1,
012013 Bucureşti.
Telefon: 231.35.00. **Fax:** 230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

Tiraj 12.800
Dilema veche este marcă înregistrată
a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Educaţia religioasă

Pînă la un punct, educaţia religioasă se suprapune cu educaţia pur şi simplu. Cu buna creştere. În noaptea Învierii, lucrul acesta se verifică an de an. Curţile bisericilor se umplu de tot soiul de inşi care nu ştiu unde se află, nu ştiu ce se petrece în locul în care se află şi nici cum trebuie să se poarte în împrejurarea cu pricina. Sînt simultan necatehizaţi şi needucaţi. Te întrebi, inevitabil, de ce-au venit. Răspunsul e vădit: au venit să se distreze. Biserica e o versiune a discotecii. Atmosfera e *cool*, gaşca e în formă, viaţa de noapte e super-viaţă! Nu-i vorbă că şi publicul „obişnuit“ pare să fi uitat regulile minimale ale reculegerii. Se umblă de colo colo, se dau semnale de regrupare către rudele sau prietenii de la alt capăt al curţii, se vorbeşte, se împinge, se trăieşte agitat, pragmatic, ca la gară sau ca la piaţă. (Trec peste precarităţile tehnice ale organizării, cu difuzoare şubrede, efecte de microfonie, fire răzleţe ale staţiei de amplificare etc.) Nu poţi să nu te gîndeşti că toate acestea sînt, între altele, şi efectul unei secularizări neinteligente, propagandistice, incapabile să-şi evalueze matur efectele. Se vorbeşte cu atîta incult parapon despre religie, încît nu e de mirare că tot ce ţine de sfera ei ameninţă să sucombe în barbarie comportamentală şi ignoranţă.

E drept, nici slujitorii Bisericii nu par pregătiţi să reacţioneze adecvat. Învăţămîntul religios e practicat, adesea, la un nivel inadmisibil, cu accente rudimentar apologetice, ridicol etniciste, străine de orice subtilitate, de orice graţie teologală. Nevrednicia unor dascăli e la fel de vinovată de paloarea educaţiei religioase ca şi discursul laicizant la modă. E nevoie de o reformă tenace şi profundă pentru ca studiul religiei să capete stil, bun-gust şi gust bun.

Îmi e totuşi imposibil să înţeleg pe ce se bizuie alergia unora la ideea însăşi a unei educaţii religioase cuviincioase. Bine condusă, ea nu poate decît să consolideze educaţia pură şi simplă, să-i dea anvergură şi temei. Ce e rău şi urît în marile texte sacre ale lumii? Ce tip de anestezie intelectuală te poate face să priveşti chiorîş spre Upanişade şi spre Coran, spre Canonul Buddhist şi spre Biblie? Ce specie de anestezie sufletească poate anula savoarea marilor mistici de pretutindeni? Cît trebuie să fii de simplificat lăuntric, ca să nu percepi amploarea nelumească a reflexiei teologice, a efortului ascetic, a aspiraţiei ultime? Şi cît de smintit trebuie să fii că să te simţi atins în demnitatea raţiunii tale de vecinătatea lui Lao-tse, a lui Shankara, a Sfîntului Augustin, a Magistrului Eckhart, a lui Pascal, a lui Vasile cel Mare sau a lui Grigorie Palama? Mi se va spune că sînt mai „ecumenic“ decît o îngăduie rigoarea confesională şi că educaţia religioasă autohtonă păcătuieşte tocmai prin refuzul unei astfel de deschideri. Se poate. Dar, pe de altă parte, e perfect firesc să începi cu „preajma“ ta, să deschizi mai întîi uşa frecventată de aparţinătorii lumii tale. E firesc să fii instruit mai întîi asupra ambianţei în care te-ai născut, să-i pricepi metabolismul, istoria, rostul. Nevoia de a înţelege ce înseamnă slujba Învierii, la care participi din copilărie, e, pînă una alta, mai acută decît nevoia de a înţelege ritualurile vedice. Evident, cei de altă confesiune trebuie să aibă libertatea de a opta. Pentru ceilalţi însă, a face din cultura religioasă o îndeletnicire facultativă e a le oferi o libertate riscantă. Aud mereu că, prin educaţia religioasă din şcoală, se inculcă „victimelor“ o „ideologie“ gata făcută, pentru care nu li s-a dat şansa liberei alegeri. E un principiu pedagogic aiuritor. Dacă toţi copiii ar fi invitaţi să aleagă „liber“ între şcoală şi joacă, probabil că majoritatea ar alege joaca. Cum de nu se găseşte nimeni care să protesteze că bieţii elevi sînt obligaţi la o disciplină pe care n-au ales-o de bună voie? Faptul de a învăţa ce înseamnă liturghie, împărtăşanie, euharistie, agneţ, spovedanie, icoană ş.a.m.d. nu duce necesarmente la prizonierat confesional, bigotism sau hirotonisire. E plină lumea de atei născuţi în medii pioase. Ca să nu mai spun că, fără educaţie religioasă, nici ateu nu poţi să fii cu adevărat: rămîi doar captivul unei iraţionale idiosincrasii. Vrem libertate de opţiune? Atunci să proclamăm orice formă de învăţămînt drept facultativă. Nu m-a întrebat nimeni dacă vreau să studiez, în liceu, chimia organică. De ce m-ar întreba dacă vreau să studiez religia? La această întrebare nu există decît un singur răspuns: spre deosebire de chimia organică, religia e un „opium“... S-o trecem atunci, pe urmele lui Marx, la studiul opiaceelor. Deocamdată, nu mi-e clar de ce studiul religiilor e o „intoxicare“ insidioasă, iar propaganda antireligioasă nu. De ce s-ar interzice copiilor dreptul la o instrucţie *completă*, dreptul de a fi liberi *în cunoştinţă de cauză* şi, mai ales, dreptul de a fi bine educaţi nu prin decret social, nu pe bază de etichetă convenţională, ci prin *participare* la ordinea mai subtilă a lumii, pe care secularizarea o pune, arogant şi ignar, între paranteze?

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Slujbe, miei şi căderi în puţ

În a doua zi de Paşti, TVR şi-a început jurnalul de la ora prînzului cu o ştire despre doi inşi care au intrat într-un puţ şi au murit asfixiaţi. Făcuseră nu'ş ce pariu. Cu tot respectul pentru memoria celor doi nefericiţi care au murit atît de stupid, nu mi se pare că era o ştire de interes public în ziua şi la ora aceea. Pe Realitatea TV, cîteva minute mai tîrziu, între două ştiri externe, „intră“ una de ultimă oră: un nene care se dădea cu ATV-ul pe drumuri de costişă a nimerit într-un pom. N-a păţit nimic, n-a fost nici măcar rănit, probabil că nici nu s-a învăţat minte. Dar „a făcut o ştire“ care s-a strecurat între două informaţii serioase la „cea mai importantă televiziune de ştiri“. Seara, pe mai toate posturile, am putut afla că doi turişti s-au cocoţat pe o schelă ca să scape de nişte urşi care mîrîiau la ei. Dacă nu era cazul candidatului Sorin Oprescu, contestat la tribunal – care a asigurat nu doar o ditamai ştirea, dar şi o „dezbatere“ la Realitatea TV, şi reveniri ulterioare –, a doua zi de Paşti se scurgea în tihna de mucava a imaginilor cu ouă roşii, cozonac, popor la mînăstiri şi odăjdii preoţeşti, „punctată“ de ştiri despre zurbagii şi ghinionişti. Aşa cum, în zilele de dinainte, fluxul informaţional fusese dominat de alternanţa dintre cele două ritualuri complementare ale pregătirilor pentru Paşti: participarea la slujbe şi aprovizionarea cu miel. (Adepţii teoriei hypermarket-ului/mall-ului ca „templu postmodern“ ar găsi material bogat la noi, înainte de sărbători...)

Să recapitulăm. Prin anii '90, cînd încă n-aveam hypermarket-uri, se dădeau reportaje din pieţe, cu leitmotivul „preţurile au crescut din cauza intermediarilor, care nu-i lasă pe ţărani să-şi vîndă marfa în piaţă“; mesajul de bază era că „românii nu-şi pot permite o masă de Paşti cumsecade“. Acum, se dau reportaje din hypermarket-uri şi ni se anunţă, pe un ton aproape triumfalist, că „românii consumă tot mai mult“. Prin anii '90, televiziunile noastre se umpleau de duh şi dădeau ore întregi de transmisiuni pioase. Acum, transmit în continuare slujbe, dar le întrerup cu ştiri „normale“, din „normalitatea“ noastră mediatică, în care accidentele auto şi aiurelile de tot felul devin purtătoare de semnificaţie pentru „interesul public“. Cred că nu mai avem de-a face cu o simplă problemă a producătorilor de ştiri şi a televiziunilor avide de audienţă, ci cu un întreg peisaj social bramburit, din care „ştiriştii“ nu fac decît să extragă, după capacităţi şi posibilităţi, ce cred ei de cuviinţă. Societatea s-a schimbat mult şi rapid, dar iureşul tranziţiei a lăsat în urmă nori de praf care ne împiedică să respirăm cumsecade. Încă nu ştim cine şi cum sîntem, dar trăim cu senzaţia că am şti, fie şi pentru că ne agăţăm de cîteva ancore abstracte (pe care uneori chiar sistemul mass-media ni le aruncă, asemenea unei nade).

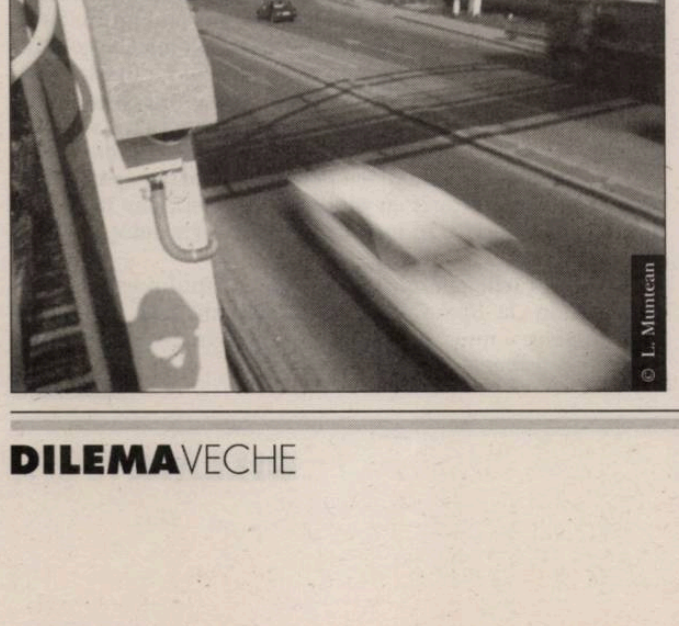

Sîntem, care va să zică, ortodocşi într-o zdrobitoare majoritate (cel puţin aşa ne declarăm la recensămînt). Mulţimea de oameni de la slujba de Înviere (plus şi-mai-mulţimea care priveşte slujba la televizor) ar părea să confirme teoria lui Nichifor Crainic cum că, la români, am avea de-a face cu o „ortodoxie populară“, adînc instalată în sufletul oamenilor, nu doar cu o „dogmă“ impusă de ierarhi. Şi totuşi: am impresia că enoriaşii care vin la biserică doar de Crăciun şi de Paşti sînt ca şi şoferii de duminică: le place, dar nu le trebuie prea mult şi de-aia nici nu ştiu cine ştie ce...

Sîntem şi europeni – aproape că nu mai e nevoie de nici un sondaj care să ne spună asta, sîntem profund convinşi de europenitatea noastră. Numai că, deocamdată, copiem orbeşte consumul de masă şi ne potolim rămăşiţele foamei şi ale fricii de penuria alimentară din vremea lui Ceauşescu (încă nu ne-au trecut, în 18 ani...), cumpărînd la nimereală şi trăind intens sentimentul că, în acest fel, trăim „ca-n Occident“ şi ne-am mai atins un ideal. Ampla dispută care a implicat elitele intelectuale interbelice – despre specificul naţional, despre autohtonism şi europenizare, despre spiritualitate ortodoxă şi intelectualism de provenienţă franceză – s-a redus, astăzi, la cîteva suite de imagini televizate: poporul român surprins la hypermarket şi la biserică, unde se comportă la fel de autentic. În asemenea condiţii, nici nu mai merită să polemizăm pe teme abisale precum „specificul naţional“. Puşi în faţa televizorului care dă ştiri despre oameni căzuţi în puţ ori buşiţi cu ATV-ul de copaci, intelectualii interbelici ar rămîne, probabil, total lipsiţi de argumente, indiferent dacă ar susţine autohtonismul sau europenizarea.

Cred însă că, pînă şi din zbenguiala ştirilor dintr-o zi care ar trebui să fie tihnită, apare destul de clar una dintre

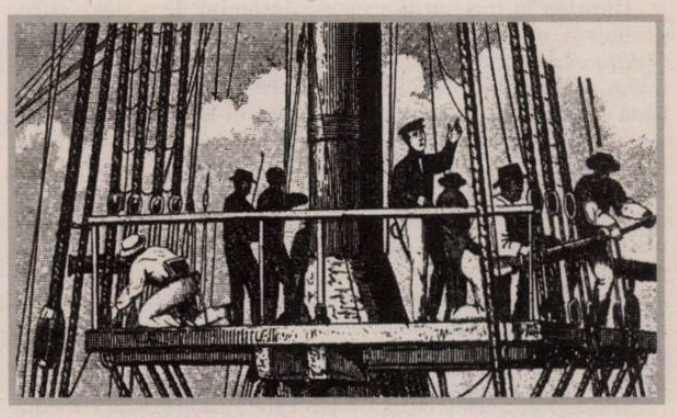

problemele noastre identitare. Osteniţi de efortul de a ne construi o identitate naţională, de a pricepe cum ne raportăm la Marile Valori (precum Biserica, Neamul, Europa etc.), am ratat constituirea unei identităţi civice, n-am fost bîntuiţi de ceea ce unii teoreticieni numesc „naţionalismul civic“. N-am reuşit să ne construim ca indivizi aparţinînd unei comunităţi. Asta se simte zi de zi, dar se simte şi mai puternic de sărbători, cînd spiritul nostru comunitar cade în puţ şi se asfixiază de-a binelea...

ţinerea de minte

„Ai să te faci urîtă, fată tristă, fată de piatră,
Tot ce mi-ai dăruit sporeşte, urcă
piere încet ce ţi-am dat, aşa cum seacă
bălţile neadînci uscate de vînt.
Mi-ai dat puţin – ţi-am luat tot,
ochii mei te păstrează întreagă
şi-n cana de lut a inimii mele
murmură sîngele tău.

Ai să te faci urîtă, fată tristă, fată de fum.
Tot ce era frumos, tot ce era de preţ
pe piept am luat, pe frunte, comori uriaşe –
ce-a mai rămas e aproape nimic
şi mai ţin încă, ce-a mai rămas
încet, încet, tot mie-mi rămîne,
căci strig după tine harnic, avar, bob cu bob,
ca vrabia în urma sacului rupt.

Ai rămas puţină, fată tristă, creangă desfrunzită.
Ca un tîlhar sălbatic te-am prădat:
te-am jefuit de taine, de idoli,
de flori şi de lacrimi,
iar fluturele tău viu, luminos şi năstruşnic,
ţi l-am furat, dezgropîndu-l din inima ta
şi lăsîndu-te stinsă, deşartă,
ca o veştedă crisalidă pustie.“

(Geo Dumitrescu, „Madrigal răsturnat“)

Luca NICULESCU

aşa şi pe dincolo

Cifrele Europei

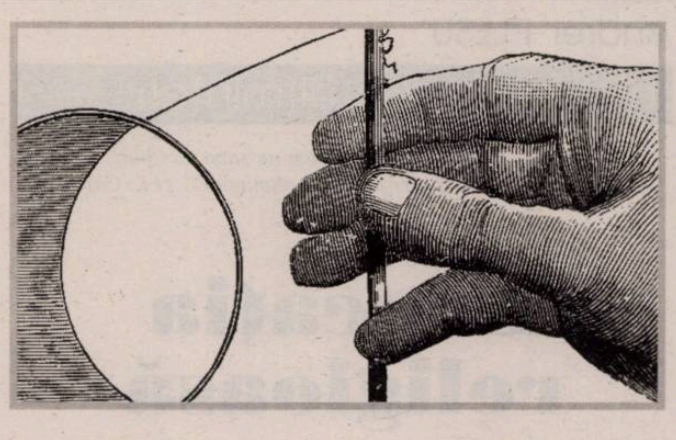

Peste cîteva zile va fi Ziua Europei. Vom asista la discursuri de circumstanţă despre importanţa Uniunii Europene şi, mai ales, despre importanţa participării României la demersul european. În cîteva şcoli se vor organiza exerciţii de compunere despre „Europa mea“, aşa cum se organizau, pe vremuri, concursuri cu tema „În lume nu-s mai multe Românii“, Comisia Europeană va finanţa probabil spectacole pentru a marca evenimentul şi, dacă nu ar fi campanie electorală, probabil că şi televiziunile ar fi găzduit cîteva emisiuni pe subiectul generos „la ce e bună Europa, în afară de banii pe care îi putem obţine de la Bruxelles?“. Din cauza campaniei însă, aceste emisiuni vor fi mai rare pentru că televiziunile ezită să invite oameni politici, pe alte subiecte decît cele strict electorale. Cam aşa vor sta lucrurile de Ziua Europei, pe 9 mai.

Europa nu lipseşte numai din dezbaterile româneşti. La Paris, oraşul în care mă aflu cînd scriu acest articol, ai impresia uneori că Bruxelles-ul este mai departe decît Moscova. Temele de discuţie aici au legătură cu politica internă franceză (trebuie mărită vîrsta de pensionare?), cu recentul interviu al lui Nicolas Sarkozy la televiziune (în care a vorbit despre eforturile sale de a ridica nivelul de trai al francezilor – fără succes la un an de la preluarea puterii) sau cu relaţiile dintre Franţa şi restul lumii (de ce s-au supărat chinezii doar pe francezi în afacerea flăcării olimpice? Nu şi pe britanici sau japonezi, care protestaseră la fel de viguros faţă de încălcarea drepturilor omului în Tibet?).

Cuprins la începutul acestei săptămîni de o stare europesimistă, am avut plăcerea să dau peste o carte intitulată *Opinia europeană 2008,* editată de Fundaţia Robert Schumann. Volumul reprezintă o culegere de articole care au la bază sondaje despre prezentul şi viitorul Europei. Sondajele sînt dintre cele mai diverse, pornind de la existenţa sau nu a unei identităţi comune, pînă la filmele pe care le văd europenii (clasamentul e dominat totuşi de producţiile americane) şi de la cititul ziarelor (jurnalul cu cei mai mulţi cititori e tabloidul german *Bild* – peste 12 milioane în fiecare zi) pînă la salariul prim-miniştrilor (cel mai bine plătit în 2007 a fost premierul irlandez – 310 mii de euro; premierul român se situează pe penultima poziţie cu un salariu anual de 21 de mii de euro, doar prim-ministrul bulgar cîştigă ceva mai puţin).

Dincolo de aceste cifre, cartea este o radiografie e modului în care este percepută Europa la ea acasă. Astfel, aflăm că, în pofida Cassandrelor de tot felul, europenii au în general o părere bună despre Uniune şi că peste două treimi dintre ei se declară „optimişti“ cînd sînt întrebaţi în legătură cu viitorul UE. 60% dintre europeni cred că apartenenţa ţării lor la UE este un „lucru bun“. Întrebaţi despre avantajele construcţiei europene, oamenii avansează trei motive: 1) UE a adus pace între naţiunile de pe continent; 2) garantează natura democratică a regimurilor politice din statele membre; 3) favorizează prosperitatea economică. Este adevărat că pentru 25% dintre cei întrebaţi Europa este o „maşinărie birocratică“, dar e foarte interesant că mai mult de jumătate se pronunţă pentru o Europă din ce în ce mai puternică. În contextul unei mondializări care a generat noi puteri, precum China, Rusia, India sau Brazilia, europenii sînt conştienţi că statele europene singure nu mai pot furniza răspunsurile potrivite. De aceea, opinia publică europeană susţine Uniunea şi îi cere să caute răspunsuri la provocări de actualitate: încălzirea globală, tensiunile legate de identitatea religioasă, riscul unui aşa-numit „conflict al civilizaţiilor“, felul în care sînt trataţi imigranţii, dezvoltarea durabilă, prevenirea unor epidemii la scară mondială etc.

Articolul cel mai interesant se referă la felul în care tinerii pînă în 25 de ani privesc Europa. Ei sînt mai optimişti decît adulţii, Europa reprezentînd un spaţiu de liberă circulaţie pentru vacanţe, studii sau muncă. Pentru tineri, Europa de vis seamănă mult cu cea din filmul *L'Auberge espagnole* (tradus la noi *Euro mix)* al lui Cedric Klapisch – o Europă a întîlnirilor, care le simplifică viaţa, studiile, călătoriile. Interesant şi preocupant în acelaşi timp este că pentru tineri, politica este o absenţă. Întrebaţi despre semnificaţia expresiei „cetăţean european“, mai puţin de jumătate dintre tineri vorbesc despre dreptul de vot, în timp ce peste 90% consideră prioritară posibilitatea de a studia sau pe cea de a munci. Pot fi însă împlinite aspiraţiile aşa-numitei „generaţii europene“ în afara politicii? Greu de crezut.

Ştiri nebăgate în seamă

● **Sportul în China.** În ţara gazdă a Jocurilor Olimpice din 2008, China, sportul de masă este o practică încă necunoscută. Conform unui sondaj TNS Sport (Taylor-Nelson-Sofres), realizat în 11 oraşe, printre subiecţi cu vîrste între 15-54 de ani, la întrebarea ce sport practică, 48% dintre chinezi răspund marşul, şi 28,5% – badminton. Bicicleta ocupă locul 4 cu 16,5% din răspunsuri, dar e folosită, în majoritatea cazurilor, ca mijloc de deplasare, ciclismul fiind un sport aproape necunoscut în China. „În China, nu există cultura cluburilor sportive, aşa că se cască o prăpastie între practicarea ocazională, absolut amatoare a unui sport şi pregătirea atleţilor profesionişti pentru marile competiţii“ – apreciază Pierre Justo, directorul TNS Sports la Beijing. Sportul profesionist e o misiune politică, concepută pentru a spori prestigiul ţării, dar se dezvoltă acum sporturile percepute ca modalitate de identificare socială a clasei mijlocii: schi, tenis, golf, echitaţie. China rămîne însă campion mondial în domeniul sportului televizat: 62.000 de ore de transmisii sportive pe an comparate cu cele 1700 din Franţa. *(Le Monde,* 13 aprilie 2008)

● **De ce să (nu) îţi denunţi şefii.** În Statele Unite, există o lege *(Whistle-Blower Act,* tradus liber, Legea fluieratului în biserică) interzicînd concedierea salariaţilor care-i critică pe şefi sau denunţă practicile ilegale ale acestora. Dar în Tribunalul din Washington DC au apărut o serie de procese: cîţiva foşti angajaţi susţin că au fost eliminaţi pentru că au raportat cazuri de neglijenţă, de hărţuire, de corupţie. Frica de răzbunare explică de ce o afacere cum a fost cea a unei fraude de 50 de milioane de dolari de la Oficiul de colectare a taxelor şi impozitelor nu a fost stopată la timp, deşi toţi angajaţii puteau să observe de ce cadouri şi împrumuturi beneficiază Harriette Walters, inspector-şef: „Sindicaliştii se tem de răzbunări, în special cînd e vorba de un şef; chiar dacă nu concediază, poate să transforme viaţa reclamantului într-un iad“ – spune Joseph Bradley, de la Federaţia sindicală a salariaţilor municipali. „Mulţi nu înţeleg legea şi nu au încredere în ea. Toată lumea are de dat înapoi un împrumut sau de plătit o ipotecă. În doi ani, poţi să cîştigi un proces, dar între timp trebuie să-ţi întreţii familia.“ *(Washington Post,* 28 aprilie 2008) **(M. B.)**

Victor Iulian TUCĂ

La Roma, faci ce fac romanii

Dacă în Vest, discriminarea femeilor musulmane naşte polemici înverşunate, în societăţile religioase, subiectul este ca şi inexistent. Relaţiile dintre bărbaţi şi femei în societatea islamică, dreptul femeilor la moştenire, la muncă, la educaţie, la egalitate de şanse sînt teme care nu interesează prea mult cultura patriarhală a Orientului care a creat femeilor o poziţie de inferioritate în raport cu bărbaţii. În Coran însă, nu există o asemenea inegalitate, dar prin interpretările făcute de-a lungul secolelor, s-a ajuns la deformări evidente ale textului original. De exemplu, Coranul defineşte relaţia dintre bărbat şi femeie ca fiind una de afecţiune, iubire şi înţelegere, şi nu una bazată pe ierarhie şi supunere. Mai mult, în Coran, nu există menţiunea că Eva ar fi fost creată din coasta lui Adam, şi nici că bărbatul a fost creat primul. Femeile sînt tratate în textul original al Coranului ca independente din punct de vedere economic şi social. Dar prin deformări succesive, bărbaţii au ajuns la concluzia că femeile musulmane nu pot lucra în afara gospodăriei proprii, nu pot intra în relaţii financiare în mod independent şi, în timp, şi-au proclamat autoritatea deplină asupra capacităţii juridice a femeilor. Mai mult, conform legii islamice, dacă o femeie a comis un adulter, bărbatul ar avea dreptul să o omoare, fără a fi ulterior judecat pentru fapta sa. În Codul penal libanez se precizează explicit situaţia în care soţul este iertat, în cazul în care îşi omoară nevasta din pasiune, în cazul comiterii de către aceasta a unui adulter. Azizah Y. Al-Hibri, profesoară de drept la Universitatea Richmond, Virginia, prezentă la un seminar în Parlamentul European, spune că în societatea islamică nu există un astfel de text.

„Un lucru este cert: crimele sînt crime şi în Islam, şi nu există motive speciale pentru a le scuza. În fapt, Coranul spune clar, dacă un soţ crede că nevasta l-a înşelat, atunci trebuie să existe un proces, se duc la un judecător, îşi prezintă acuzaţiile, femeia neagă sau nu, şi atunci se pronunţă divorţul. Aceasta este în Coran. Nu se menţionează nimic despre uciderea femeii, fiindcă crima este crimă şi nu poate fi acceptată.“

Şi Occidentul a avut o asemenea cultură patriarhală, dar a depăşit-o odată cu „Secolul Luminilor“, prin distincţia clară între laic şi religios.

În Uniunea Europeană nu există o uniformitate în privinţa predării islamului în şcoli, a purtării voalului *(hijab),* a alegerii viitoarei soţii de către părinţii fetei, a poligamiei sau a locurilor destinate rugăciunii. Dacă în Danemarca nu există nici o moschee, în Franţa există peste 47 de astfel de locuri de rugăciune. În schimb, Constituţia statului francez nu permite subvenţionarea învăţămîntul religios. Dacă Franţa interzice purtarea *hijab*-ului, în Germania această problemă este în principiu admisă. Dar tot mai multe landuri au interzis prin lege purtarea vălului islamic în şcoli. Invers, un tribunal local german a considerat ca fiind discriminare şi a condamnat la plata de daune-interese o companie care a concediat o femeie pe motivul purtării voalului islamic. În Belgia se admite ca un bărbat să fie însurat cu mai multe femei (numai dacă la data intrării în spaţiul belgian era deja căsătorit cu mai multe femei), dar în Marea Britanie se interzice în mod expres căsătoria cetăţenilor cu mai multe femei.

Dacă în ţările islamice aplicarea Coranului este obligatorie, zicala „la Roma, faci ce fac romanii“ este un bun exemplu pentru musulmani, atunci cînd vine vorba de ţările Uniunii Europene.

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

Şerifi, primari, miniştri...

Discuţia despre imigraţie nu lipseşte din nici o campanie electorală: ţările bogate vor să se apere de năvala săracilor lumii, ţările sărace vor să oprească invazia celor şi mai săraci, fugind din calea foametei şi a masacrelor. Nu globalizarea a creat această realitate, ea a făcut-o doar mai vizibilă. Imigraţia nu este doar una dintre problemele pe ordinea de zi a parlamentelor sau de pe agenda miniştrilor, o temă de discuţie pentru comentatorii de stînga sau de dreapta, imigraţia are feţele oamenilor care vor să se salveze, ale grănicerilor şi poliţiştilor, ale marilor şi micilor delincvenţi cu criminalitatea la purtător, ale cetăţenilor speriaţi de comportamentul unor fiinţe de neînţeles.

La Calais, la o staţie de benzină de la intrarea în tunelul care leagă Franţa de Marea Britanie, aparatul de filmat surprinde siluetele a opt oameni; ei încearcă să pătrundă în remorca unui camion, în drum spre Anglia. Uşa e încuiată. Sînt afgani, kurzi, eritreeni; în aşteptarea altui camion, mai rău păzit, locuiesc la hotelurile din oraş şi poartă cele mai bune haine, ca să nu trezească suspiciuni. Autorităţile britanice spun că anul trecut au zădărnicit 18.000 de tentative ilicite de intrare în ţara lor. Uneori, şoferii camioanelor îi iau la bătaie pe ilegali, alteori, poliţia desfăşoară raiduri destul de brutale şi cei prinşi fără acte sînt repatriaţi.

Prim-ministrul francez François Fillon a propus ca Uniunea Europeană să adopte „un regim comun al azilului", proiect promis de Sarkozy în campania sa electorală: ar fi vorba de ameliorarea controlului la frontierele externe, organizarea imigraţiei legale în funcţie de capacităţile fiecărei ţări, criterii comune de expulzare a clandestinilor. În Franţa, lucrează deja o comisie care examinează cererile de regularizare a situaţiei unor ilegali. De fapt, patronii cer regularizarea situaţiei unor angajaţi fără acte; mai sînt primite şi cererile celor care exercită una din cele 30 de profesiuni necesare în Franţa. În ceea ce-i priveşte pe patroni, ei se tem că, de fapt, Guvernul le întinde o capcană.

În Italia, Franco Frattini, viitor ministru de Externe, propune ca după ce stau în ţară 90 de zile, imigranţii să facă dovada unui venit de peste 970 de euro pe lună. Dacă n-au, să plece. În Elveţia, e într-un stadiu destul de avansat proiectul unei legi de generalizare a dreptului tuturor locuitorilor de a vota dacă să se acorde paşaportul elveţian solicitanţilor. Judecătorii federali se împotrivesc, ei consideră că dacă naturalizarea va depinde de votul popular, candidaţii vor fi supuşi discriminărilor flagrante, că vor fi obligaţi să-şi dezvăluie în public viaţa privată.

Se ştie, Statele Unite construiesc un zid la graniţa cu Mexicul, pentru a stăvili afluxul de imigranţi ilegali. Dar zidul e ceva impersonal. La Phoenix, Arizona, Joe Arpaio, cunoscut şi ca şeriful Joe, desfăşoară raiduri spectaculoase în cartierele unde trăiesc *latino*. Însoţite de echipe de jurnalişti TV, maşinile poliţiştilor sfidează regulile de circulaţie şi, în scrîşnet de roţi, opresc pentru a verifica actele şoferilor şi ale trecătorilor, arestînd zeci de imigranţi. Primarul din Phoenix şi cel din Guadelupe (şeriful e angajat cu contract de autorităţile federale) s-au plîns, spunînd că în loc să se ocupe de capturarea infractorilor, şeriful face cascadorii de dragul popularităţii. Şeriful spune că are o gardă alcătuită din 3000 de oameni, 500 dintre ei sînt înarmaţi, au avioane, jeep-uri, motociclete „şi, dacă guvernului federal nu-i place, n-are decît să denunţe contractul". Deocamdată, Guvernul federal e indiferent, puţin îi pasă de ce face şeriful Joe *(The New York Times,* 9 aprilie 2008), fiind preocupat de legislaţia federală cu privire la imigranţii ilegali, legislaţie la care candidaţii la preşedinţie se raportează diferit. Pînă decid ei, sindicatul muncitorilor fermieri a elaborat un plan de recrutare a muncitorilor mexicani necesari în perioada de strîngere a recoltei în Statele Unite. Şi în Arizona, şi Colorado, legiuitorii se străduiesc să găsească o cale legală, în cadrul reglementărilor existente, pentru a importa mîna de lucru necesară, în aşa fel încît viitorii angajaţi temporar să nu mai fie nevoiţi să plătească sume mari recrutorilor mexicani.

Îngrijorarea de pe feţele solicitanţilor îi face să semene, dar se presupune că Franco Frattini se deosebeşte de şeriful Joe.

globul cubic

Berlinul nu e Leipzig

Anul trecut, rezidenţii din Leipzig zădărniciseră prin referendum un plan de privatizare al Primăriei: Consiliul decisese să vîndă 49,9% din acţiunile companiei de gaz, grupului *Gaz de France*. Prezenţa la urne a fost impresionantă, au venit să voteze de două ori mai mulţi oameni decît la alegerile pentru primar. „În cele din urmă, cetăţenii au răspuns printr-un «nu» hotărît unei privatizări lipsite de scrupule." „A fost un mare succes pentru democraţie" – afirma Mike Nagler, 28 de ani, unul dintre iniţiatorii referendumului citat de revista *Der Spiegel*.

Considerat a fi doar un semnal de început, referendumul de la Leipzig anunţa, conform aceleiaşi reviste, o soluţie pentru participarea cetăţenilor la procesul de decizie. „În timp ce partidele politice îşi pierd membrii şi prezenţa la vot este din ce în ce mai slabă, Germania descoperă democraţia directă." Statisticile coroborau această tendinţă a cetăţenilor de a-şi face auzit cuvîntul. Anul trecut s-au ţinut 300 de referendumuri în Germania şi jumătate dintre ele s-au încheiat cu victoria rebelilor. A evoluat şi amplitudinea cererilor: dacă la început se protesta împotriva turnurilor de telefonie mobilă şi a contoarelor din parcări, acum se pun în discuţie serviciile publice, planurile de privatizare, proiectele de transport public sau furnizarea de apă şi de energie. Cum remarca autorul articolului din *Der Spiegel,* „oamenii descoperă că e mai uşor decît ar fi crezut să întorci spatele autorităţii. Ei spun «nu», cu atît mai lesne cu cît nu ei sînt aceia care vor trebui să găsească soluţiile alternative". Autorităţile răspund cu tot soiul de chichiţe administrative, iar în unele land-uri, condiţiile de iniţiere sînt atît de complicate, încît desfăşurarea lor e practic imposibilă.

La Berlin, Primăria a plănuit închiderea aeroportului Tempelhof încă din urmă cu zece ani, pentru a-l înlocui cu un mare aeroport internaţional, construit la marginea oraşului. Oponenţii susţineau că Tempelhof – chiar dacă se face uitat rolul său istoric din timpul războiului rece, cînd de acolo a fost înfrîntă blocada Berlinului impusă de sovietici – rămîne un aeroport ideal pentru călătoriile de afaceri din interiorul Europei. Această opinie a fost susţinută de 60% dintre cei prezenţi la vot. Dar prezenţa la vot a fost sub limita impusă de lege: 21% în loc de 25%. *(BBC News)* **(M. B.)**

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Irealitatea TV

În Vinerea Mare, pe cînd nu se terminase încă denia la bisericile din oraş, la Realitatea TV se vorbea despre Monica Lovinescu şi Virgil Ierunca. Cenuşa celor doi mari români venise pentru totdeauna în România, în aceeaşi zi. La sfîrşitul Săptămînii Patimilor, întotdeauna misterioasă şi înaltă, se vorbea despre curaj, etică şi cultură, unui popor care şi-a descoperit, într-un extaz de nimic cenzurat şi de toate stimulat, calitatea blestemată de a produce mult mai multă vulgaritate decît poate suporta. Brusc, moderatorul opreşte discuţia. *Breaking news:* Curtea de Apel a decis că doctorul Oprescu are voie să candideze la Primărie. Rapid, livrează reacţii domnii Victor Ponta şi Bogdan Olteanu. Apoi, fără să simtă nici o dizarmonie, cu aplombul cuiva care se crede un fel de Prospero al oricărui gen de conversaţie, moderatorul cere unuia dintre invitaţi să comenteze ştirea. Se crede dibaci încercînd să stabilească o legătură între ceea ce e de nelegat: Monica Lovinescu şi Virgil Ierunca, pe de-o parte, şi Sorin Oprescu, Victor Ponta şi Bogdan Olteanu, de cealaltă parte. Senzaţia opririi discuţiei despre Monica Lovinescu şi Virgil Ierunca pentru o ştire despre candidatul Oprescu este atroce. Ca o fractură trăită pe viu. Ca o cădere neaşteptată dintr-un zbor celest într-o groapă de gunoi. Şocul e puternic. Ca privitor, l-am simţit ca pe un viol. În studio, invitaţii au simţit la fel. Domnul Dan C. Mihăilescu chiar a spus: „Asta ne-a cosit". Cum de poate cineva să decidă oprirea unei discuţii despre destinul nostru cel mai profund, pentru o astfel de ştire? Cu cîteva luni în urmă, o emisiune a domnilor Pleşu şi Liiceanu a fost oprită la fel de intempestiv şi fatal de un alt *breaking news:* la aeroportul Otopeni sosea echipa de fotbal Real Madrid. Atunci, toată lumea a protestat. După nici un manual decent de jurnalism, sosirea, altfel anunţată, a unei echipe de fotbal pe un aeroport sau decizia într-un proces precum cel a domnului Oprescu nu este *breaking news*. Ambele puteau foarte bine aştepta încă 20 de minute pînă la buletinul de ştiri. Înţeleg, acum, că nimeni nu a priceput nimic din acea experienţă penibilă. Televiziunile sînt singurele organizaţii care îşi permit să fie penibile la nesfîrşit.

Sînt unii care cred că frîngerea emisiunii despre Monica Lovinescu şi Virgil Ierunca cu o ştire despre tribulaţiile jalnice ale destinului politic al domnului Sorin Oprescu înseamnă profesionalism. Pentru ei, toate ştirile sînt la fel, toate discuţiile echivalează cu o ştire, toate cele ce se petrec trebuie păstrate în atenţia opiniei publice tot timpul şi în mod constant, totul e o apă şi-un pămînt. Refuz să mă înduioşez cînd văd că există oameni pentru care toate cele ce se petrec sub Cer sînt la fel. Mai ales cînd ei fac televiziune. Chiar dacă lucrurile se petrec simultan, este evident că nu sînt egale. Pe o orizontală a timpului, privite în succesiune plată, poate că totul pare că aparţine aceleiaşi categorii. Dar nu e adevărat. Secunda în care a murit Monica Lovinescu este lungă, grea şi tulburătoare, iar secunda în care doctorul Oprescu a aflat că poate candida la Primărie este mai scurtă decît o secundă, uşurică şi fără de consecinţe în planul decisiv al fiinţei acestui popor. Cît de mutilat trebuie să fii să nu simţi acest fapt! Pe verticala relevanţei, după ierarhia firească a importanţei, ştirile, precum gîndurile, nu sînt niciodată la fel. Se mai poate discuta şi despre o variantă agravată: este posibil ca acel cineva de la butoane să considere că o ştire despre mersul candidaturii dlui Oprescu este mai importantă decît o meditaţie despre Monica Lovinescu şi Virgil Ierunca. Numai că aşa ceva mi se pare cu totul neplauzibil şi, mărturisesc, nu mă simt în stare să comentez neverosimilul – pur şi simplu sînt prea răvăşit de real, în acest caz.

Mi se pare îngrozitor că, undeva într-un studio, cineva, anonim pentru mine şi complet ignorant faţă de nevoile mele, decide ce văd şi ce nu. Argumentul multiplicităţii canalelor şi al libertăţii mele capricioase de a zapa nu se poate susţine, din moment ce toate televiziunile sînt la fel. Emit acelaşi lucru, lucrează la fel, gîndesc la fel. Efectul acestei uniformităţi este o sminteală generală, care se instalează pe nesimţite şi care se manifestă în acelaşi fel: pur şi simplu luăm drept reală lumea pe care ne-o prezintă televizorul. Plină de agramaţi şi anormali, amestec de rîs grotesc şi accidente cu descarcerări, o lume a simplităţii agitate pînă la delir, a idioţeniei spasmodice. După incidentul evocat, e bine să stăm un pic în linişte, să tragem aer curat în piept şi să vedem ce e de făcut.

E iluzoriu să credem că îi vom putea convinge pe „profesionişti" că au comis o impietate. În goana oarbă şi disperată după rating, ei sprintează către neant. Primul gest de făcut este să refuzăm să-i urmărim. Văzînd că nimeni nu îi urmăreşte, poate că s-ar opri. În plus, mai există speranţă. Invitaţii prezenţi în studio pentru a ne vorbi despre Monica Lovinescu şi Virgil Ierunca, prin reacţia lor, au dovedit că pot fi ancorele care salvează derapajul. Domnii Gabriel Liiceanu, Emil Hurezeanu şi Dan C. Mihăilescu merită să fie aplaudaţi în picioare. Formula aproape mantrică pe care trebuie să o rostim cînd simţim că sîntem împinşi pe panta smintelii de aceste televiziuni dezlănţuite este chiar cea spusă pe loc de domnul Liiceanu: „Nu puteţi face cu noi chiar orice". De cîte ori cei care, prin lucrarea unui duh dement, au ajuns în poziţia de a ne arăta lumea, ne aruncă, cu voie sau irresponsabil, în haosul din mintea lor, trebuie să ne spunem chiar aşa: nu puteţi face cu noi chiar orice! Asta ne decuplează de la garnitura înlănţuită a audienţei care, poate, se duce după ei.

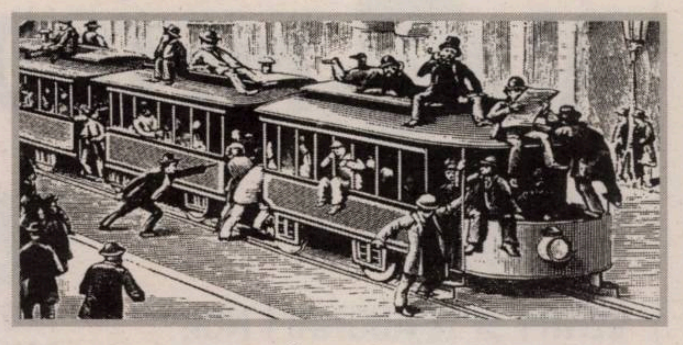

Cît despre cei care au decis şi au operat oprirea evocării Monicăi Lovinescu şi a lui Virgil Ierunca cu o ştire despre procesul unuia ca Sorin Oprescu, cred că o parafrază a unor celebre cuvinte rostite chiar în momentul mitic pe care îl retrăiam în acele clipe este foarte nimerită: Iertaţi-i, Monica Lovinescu şi Virgil Ierunca, dar şi voi toţi, cîţi veţi fi fiind, care aţi simţit trivialitatea de vineri seara ca pe un cuţit în inimă! Iertaţi-i, că nu ştiu ce fac!

ready made

„C-un cerc de sărutătură
A guriţi-ţi iau măsură."

(Iancu Văcărescu, „Măsura gurei", în Al. Piru, *Istoria literaturii române,* vol. II, *Epoca premodernă,* Editura Didactică şi Pedagogică, 1970)

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

După-amiaza aurie

Conduceam printre dealurile luminoase şi pline de viţă-de-vie ale Toscanei. Era toamnă şi un soare blînd şi călduţ. Şoseaua se desfăşura printre şi peste coline ca o panglică, iar de o parte şi de alta a drumului erau tot felul de crame cu afişe care te invitau la degustări de vinuri. La un moment dat, am zărit din fuga maşinii, prin nişte porţi deschise, chiar burta unei asemenea crame în care erau zeci de rafturi cu nesfîrşite şiruri de sticle de vin. Am înghiţit în sec şi mi-am continuat călătoria învîrtind volanul după meandrele plăcutului drum. După o vreme, pe o culme din zare s-a profilat o aşezare rectangulară, contrastantă cu rotunjimea domoală a reliefului. O cetate cu multe turnuri de piatră neobişnuit de înalte care păreau crescute alandala în spaţiul din interiorul zidurilor. Era celebra localitate San Gimignano cu cele 15 turnuri ale ei, rămase în picioare dintr-o mulţime de 72, cîte a avut în urmă cu sute de ani. Într-un Ev Mediu prosper prin care a trecut localitatea, fiecare comerciant bogat ţinea să-şi construiască propriul turn. Şi fiecare şi-l dorea cît mai înalt. Singura condiţie pusă de municipalitate era însă ca turnurile să nu-l depăşească pe cel al Primăriei. Istoria oraşului a fost destul de complicată, iar momentul de referinţă e poate acela din mai 1300, atunci cînd la tratativele dintre familiile rivale ale Ghibellinilor şi Guelfilor a participat (ca ambasador al celei din urmă) chiar Dante Alighieri, care a stat cîteva zile în San Gimignano.Vremurile actuale sînt însă cu mult mai calme. Printre clădirile de piatră, la umbra turnurilor şi a zidurilor, se strecoară străzi înguste pavate şi ele cu piatră, unele în trepte. De-o parte şi de alta, parcă încastrate în ziduri, sînt înşirate restaurante atrăgătoare şi cam scumpe şi nenumărate magazine de suveniruri pentru turişti (care însă nu erau într-un număr deranjant la acea vreme). Vasele de Siena din vitrine care bucurau ochiul cu galbenul lor ca pămîntul plin de soare al dealurilor din jur sau cîte o pisică făcută ghem printre ghivecele cu flori de la fereastra săpată în piatra unei case înalte întregeau o imagine de un pitoresc aproape excesiv... de calendar. Mă întrebam cum ar fi să locuieşti într-un asemenea oraş, şi dacă nu cumva, după o vreme, frumuseţea nu începe să doară. Şi apoi, unde te poţi gîndi să evadezi într-o vacanţă, dacă trăieşti deja într-un loc predestinat vacanţei? În sfîrşit, tot cotrobăind străzile cetăţii, am ajuns într-o mică piaţetă pătrată în mijlocul căreia se afla un scaun gol. I-am dat tîrcoale, neînţelegîndu-i rostul. La un moment dat însă, prin deschizătura unei uşi dintr-un perete de piatră s-a ivit un tip blond şi subţirel cu un flaut în mînă. S-a aşezat cît se poate de firesc pe scaun şi, cu părul în vînt, a început să cînte Mozart. Iar piaţeta a devenit brusc de neimaginat fără acea muzică ieşită din instrumentul auriu. Flautistul avea să ne explice ulterior că încearcă să interpreteze muzica în acord cu spiritul locului. Îl chema Reno Schultz, iar de pe coperta unui CD al său am descoperit că nu cînta doar în piaţă, ci şi cu filarmonici cunoscute din Italia şi Germania. Am părăsit acel oraş prea repede pentru liniştea pe care o găsisem acolo şi ne-am întors pe alte drumuri line, printre coline luminoase şi alte crame ademenitoare, la campingul de deasupra Florenţei unde aveam cortul. Am parcat maşina şi m-am înfiinţat la magazinul de la poarta campingului, de unde mi-am cumpărat într-un mod cît se poate de precipitat cea mai mare sticlă de Chianti pe care am găsit-o. Era deja întuneric şi mi-am făcut cu ea de lucru la o măsuţă, sub un măslin. Am ascultat vuietul care venea dinspre stadionul din vale, luminat *a giorno* de reflectoare. Juca Fiorentina, era pe vremea în care nu-l avea pe Mutu şi rătăcea prin divizia a doua...

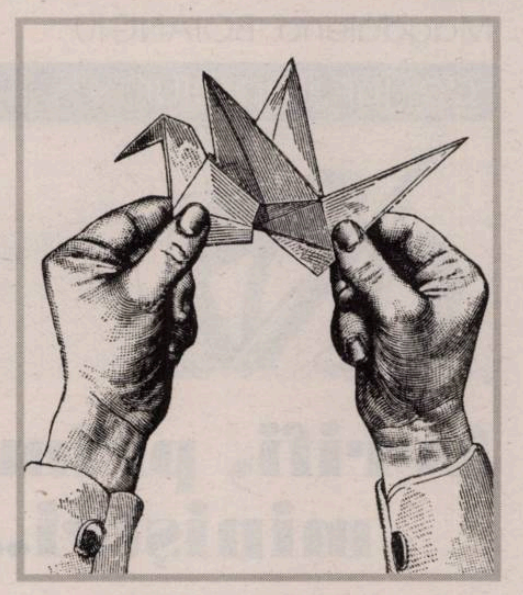

AI 4 METODE SĂ TE ABONEZI !

1 SUNĂ!

VENIM ŞI TE ABONĂM NOI!

Sună* la 021/407.54.64 sau 021/407.54.66, de luni până vineri, între orele 9.00 şi 18.00 şi un reprezentant Adevărul Holding va veni la tine acasă sau la sediul firmei unde lucrezi, pentru contractarea unui abonament la ziarul Dilema Veche.

*Dacă locuieşti în Bucureşti, Craiova, Sibiu, Râmnicu Vâlcea, Piteşti, Cluj Napoca, Timişoara, Braşov, Suceava, Iaşi, Bacău sau judeţele Ialomiţa şi Sălaj.

SUNĂ ŞI VENIM LA TINE!

sau trimite e-mail la abonamente@adevarulholding.ro

2 SMS!

3 luni abonament

TRIMITE UN SMS DIN REŢEAUA ORANGE SAU VODAFONE LA 7409 CU TEXTUL „DILEMAVECHE“

- Costul unui SMS este de 9 euro + TVA (abonament ediţii luni-sâmbătă)
- Din reţeaua Orange vei primi un mesaj de confirmare a înregistrării
- Din reţeaua Vodafone vei primi un mesaj prin care ţi se cere confirmarea, iar costul SMS-ului de răspuns este de 0,05 euro

Dacă trimiţi până la data de 20 a lunii în curs, primeşti abonamentul începând cu data de 1 a lunii următoare. Contravaloarea SMS-ului nu se returnează. Informaţii la tel: 021/407.54.64

3 Trimite talonul!

Plăteşte prin ordin de plată sau mandat poştal şi trimite talonul de mai jos.

4 La toate oficiile poştale, agenţiile Rodipet (www.rodipet.ro), sau la celelalte firme cu care Adevărul Holding are contract de difuzare a abonamentelor. Lista completă pe www.adevarul.ro.

ABONEAZĂ-TE!

Ai până la 13,5% reducere din preţul de la chioşc!

Tel: 021-407.54.64, 021-407.54.65
Fax: 021-407.54.67
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro

Nume ..... Prenume ..... Compania* ..... Cod Fiscal* .....
(* Completaţi numai dacă plătitorul este o firmă) Str. ..... nr. ..... bloc ..... scara ..... etaj ..... ap. ..... localitate .....
judeţ/sector ..... cod poştal ..... telefon ..... e-mail .....
Adresa de livrare (daca este diferită faţă de adresa de mai sus): Str. ..... nr. ..... bloc ..... scara ..... etaj .....
ap. ..... localitate ..... judeţ/sector ..... cod poştal .....
Număr abonamente contractate ..... începând din luna ..... la:
Dilema Veche ☐ 3 luni (35 lei) ☐ 6 luni (69 lei) ☐ 12 luni (135 lei)
Cei care se abonează direct la Adevărul Holding vor completa şi rândurile de mai jos:
Am expediat către S.C. Adevărul Holding S.R.L. suma de ..... lei cu mandatul poştal/ordin de plată nr ..... din data .....
..... în cont nr. RO81 ABNA 4100 2641 0028 5818 deschis la ABN AMRO BANK SA Centrala Bucureşti.
Pentru ca livrarea abonamentului să începată la data de 1 a lunii următoare, plata se va efectua până la data de 20 a lunii în curs. Prin prezenta sunt de acord ca S.C Adevărul Holding S.R.L să prelucreze datele mele cu caracter personal pentru activităţi promoţionale şi să le dezvăluie terţilor conform legii nr. 677/2001. Îmi rezerv dreptul să mă opun acestei prelucrări şi să solicit ştergerea datelor adresându-mă societăţii S.C Adevărul Holding S.R.L. printr-o cerere scrisă.

Completaţi talonul de abonament cu datele de identificare solicitate şi expediaţi-l, împreună cu copia după dovada plăţii abonamentului, prin poştă, la S.C. Adevărul Holding S.R.L., **OP 33 - CP 143, Bucureşti**, cod poştal 014820 sau prin fax: **021-407.54.67**.

Abonamentele se pot contracta: ■ la sediul S.C. Adevărul Holding S.R.L., Piaţa Presei Libere nr 1, Corp C, sector 1, Bucureşti ■ cu mandat poştal sau ordin de plată pentru S.C. Adevărul Holding S.R.L ■ la oficiile poştale ■ la sucursalele RODIPET ■ la firmele particulare. Pentru abonamentele contractate prin poştă, taxa este de 2,6 lei/lună pentru abonamentele luni - sâmbătă şi 3,0 lei/lună pentru abonamentele luni - duminică.

Vintilă MIHĂILESCU
...@hai-hui.ro

Oul de Paşte

Nu ştiu alţii cum sînt, dar mie, cînd vine vorba de Paşte, îmi miroase a sat, a bisericuţă de ţară şi a straie albe de duminică. Şi, fără să mă simt un păcătos pentru asta, încep să fredonez cu ochii aproape umezi de fericire, un cîntecel de copii pe care ni-l cînta „bona" noastră săsoaică imediat ce începea să miroasă a primăvară. Da, Paştele este pentru mine sărbătoarea copilăriei eterne, a lumii, a neamului, a mea. Ceea ce oamenii mari numesc, din cîte mi-am dat seama, viaţă veşnică.

Îmi plac toate sărbătorile. Mă pregătesc îndelung, cu sufletul în sărbătoare, pentru fiecare dintre ele. Le iubesc şi pentru că îmi aduc aminte, de fiecare dată, că a venit vremea să mă bucur (e bine să ţi se mai aducă aminte, din cînd în cînd, de datoria bucuriei...). Dar sărbătoarea Paştelui e, totuşi, diferită.

Pentru Paşte nu te „pregăteşti", ci încerci să te *primeneşti*. Paştele *este*, de fapt, marea „primeneală". Este o sărbătoare care miroase a haine de duminică şi a lăcrămioare, a cuptor cu cozonaci proaspeţi, a pomi înfloriţi şi pajişti înverzite, a ferestre strălucind în lumină, a miei şi a păsări ciripind în zori. O sărbătoare care, an de an, îşi aşteaptă senină sorocul din miez de noapte pentru a se putea naşte de fiecare dată la fel. O sărbătoare fragilă şi vie în lumina cu care ai grijă să te întorci de la biserică, prin întunericul nopţii, şi care îţi luminează apoi, mai departe, zilele. Este singura sărbătoare care se petrece, într-un fel, înainte de a te aşeza la masă – or, asta e, pentru mine, deja un miracol!

N-am mai fost de mult la sat, acolo unde s-a născut Paştele, acolo unde această sărbătoare între sărbători este la ea acasă. Iar această lume pascală a viselor mele de copilărie se îndepărtează an de an de lumea mea actuală. Dar o regăsesc de fiecare dată, închizînd ochii, în gesturile ei premonitorii, în aspiratorul pe care îl mînuiesc prin casă de parcă ar fi un obiect de cult, în brînza de oaie care îmi aduce stîna în bucătărie, în guguştiucul nostru care, iată, şi-a găsit din nou o pereche şi ne întîmpină în zori pe pragul ferestrei, în baia în care mă scufund ore întregi, încercînd să mă spăl de toate relele pămîntului şi de păcatele mele, în firele de lăcrămioare care se ivesc la această vreme, nesădite de nimeni, într-un colţ al grădinii. Şi, mai presus de toate, în lunga aşteptare plină de prevestiri faste care mă desparte de fiecare dată de mersul la biserică.

Şi apoi vine Seara mult aşteptată. Cu buzunarele pline de ouă roşii, tot mai multe cu fiecare an ce trece, fac nevăzut un tur al bisericilor din cartier şi dăruiesc un ou cerşetorilor de pe trepte, cîte unul pentru fiecare fiinţă dragă din copilăria mea prelungită. Apoi cîntăm cu toţii, aşa cum am mai făcut-o de multe ori, demult. Peste toţi se ridică vocea bunicului meu, încă solemnă şi sprinţară la cei peste o sută de ani pe care i-ar fi avut.

Întorşi acasă, ne aşteaptă ouăle. Ouăle de Paşte, ouă primenite şi ele, alintate îndelung de femei pentru a fi frumoase şi luminoase şi din care aştept totdeauna, cînd le ciocnesc, să iasă la lumină un miracol. În sfîrşit, ciocnim... *Cristos a înviat! Adevărat a înviat!*... Paştele s-a încheiat, putem să ne aşezăm la masă.

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

PUBLICITATE

Deschide-i prima carte!
Redirecţionează 2% din impozitul pe venit către Salvaţi Copiii şi ajută copiii care nu au acces la educaţie.

Salvaţi Copiii

Denumire entitate nonprofit	Cod de identificare fiscală al entităţii nonprofit	Cont bancar (IBAN)
SALVAŢI COPIII	3151288	RO15RNCB0071011434790005 RON

PUBLICITATE

INSTITUTUL CULTURAL ROMÂN

Întâlniri şi reîntâlniri la ICR
conferinţe, dezbateri, discuţii

Istoricul şi arheologul
Daniel Spânu
cercetător la Institutul de Arheologie "Vasile Pârvan"
despre:
AVENTURA UNEI FIBULE
moderator: Prof. Dr. Alexandru Vulpe

Evenimentul va avea loc miercuri, 7 mai 2008, ora 18.30,
la sediul ICR din Aleea Alexandru 38, sector 1, Bucureşti

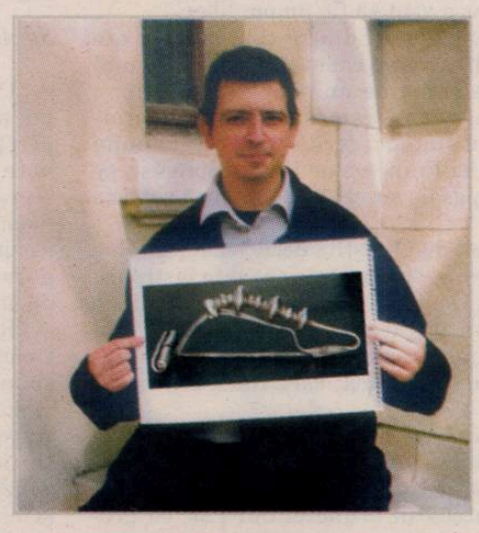

Parteneri media:
SAPTE SERI · DILEMA VECHE · CULTURAL · rfi

Andrei PIPPIDI

SOS București

Bucureștii ce se duc

Acesta e titlul unei cărţi din 1910! Ceea ce înseamnă că nu sîntem noi primii care ne tînguim. Şi alte generaţii au simţit aceeaşi mîhnire, iar asaltul care a schimbat aşa de mult înfăţişarea de altădată a Capitalei, din care ultimele rămăşiţe sînt înlăturate astăzi, începuse de acum un secol.

Cartea pe care o primisem în dar în copilărie, cînd am privit de atîtea ori cele „93 de fotografii originale" cu care era ilustrată, s-a reeditat în anii din urmă, în 2002 şi, încă o dată, în 2006, vînzîndu-se domol, dar pînă la ultimul exemplar. Totuşi, nimeni n-a luat-o în seamă, în aceste vremi în care reclama, „sufletul comerţului", organizează tam-tamul de rigoare pentru orice fleac autohton sau tradus, de bine, de rău, cu ajutorul Ministerului Culturii (de care a beneficiat chiar marchizul de Sade, cu *Cele 120 de zile ale Sodomei!)*. E deci timpul şi locul să se vorbească de ea.

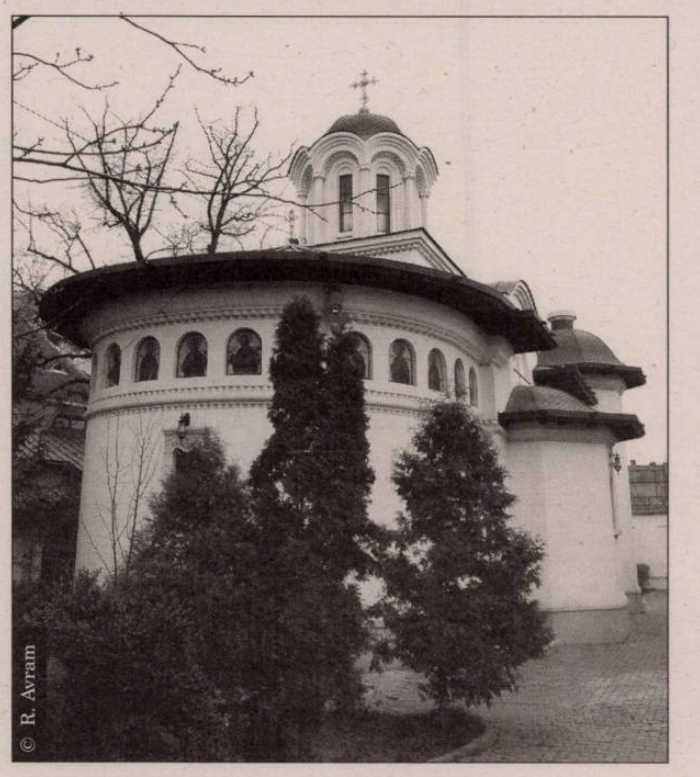
© R. Avram

A fost scrisă de Henri Stahl (1877-1942), începător – în 1914! – al literaturii noastre ştiinţifico-fantastice, cu „romanul astronomic" *Un român în lună*. Făcînd parte din prima serie de studenţi ai lui N. Iorga, el a publicat lucrări de istorie şi un manual de paleografie slavo-română. Era stenograful Camerei Deputaţilor, profesor la Şcoala de Război şi la Şcoala Superioară de Arhivistică. Căpitan în armata română, el, cu strămoşi bavarezi şi francezi, a fost rănit în 1916, a scris amintiri despre experienţa frontului şi a refugiului de la Odessa. Din acele pagini străbat sensibilitatea şi umorul care se regăsesc în schiţele despre Bucureşti, apărute întîi în *Neamul Românesc* al lui Iorga. Aici, privirea este de reporter, iar dexteritatea stenografului înregistrează crîmpeie din hărmălaia sau murmurul străzilor bucureştene. Astfel, moravurile epocii sînt prezente, odată cu descrierea unor monumente şi cartiere care, dacă mai există, s-au transformat peste orice închipuire.

Pe rînd, răsfoirea se opreşte la biserica Sf. Spiridon Vechi (de atunci, dărîmată şi reconstruită), la Piaţa Victoriei, unde nu mai sînt nici „Palatul Funcţionarilor, cu acoperişul de ardezie roşie", nici „palatul cu ornamente prea multe şi greoaie al Ministerului de Externe", la Bdul Aviatorilor („şoseaua Jianu pe unde vin în oraş carele ţăranilor" şi care, într-adevăr, arată ca un larg drum de ţară printre ostreţele ce mărginesc pădurea). Cişmigiul era atunci „paradisul slujnicelor", ieşite duminica la plimbare. Pînă astăzi a rămas „un schit de călugări în mijlocul Capitalei", desigur schitul Darvari. Au dispărut de mult micile prăvălii sordide din zona Sf. Vineri-Călăraşi-Văcăreşti-Dudeşti, un adevărat ghetto, aşa cum o arată vechile nume de străzi: Palestina, devenită Năsturel Herescu, sau Israelită, patriotic botezată Banu Mărăcine (de altfel, această stradă,

© R. Avram

dintre malul nordic al Dîmboviţei şi Bdul Regina Maria, lîngă Hale, nu mai există). Alteori, paşii îl poartă pe autor prin cimitirul Bellu, unde înghesuiala a crescut între timp, pînă spre Valea Plîngerii, care e acum Parcul Tineretului. Capitolele „Prin mahalale" sau „Podul Gării de Nord" dau o imagine deloc flatantă, de mizerie, pentru o populaţie de ţărani orăşenizaţi, adică împinşi în fabrici şi exploataţi de paraziţii din nenumărate cîrciumi.

„Nu cred să mai fie în Bucureşti casă de peste o sută de ani" – spunea Stahl, şi-i dăm dreptate. Pentru că, adăuga el, „la centru s-au înălţat, în locul vechilor hanuri şi primitoarelor case boiereşti, clădiri pedante fără pic de colorit local, imitaţiuni searbede după toate stilurile arhitectonice din lume". Crucile de piatră sau de lemn de la răspîntii le-a mai fotografiat Stahl, copiindu-le inscripţia cu atenţie de epigrafist, ca să nu se piardă cu totul, dar „bisericile se îngroapă strivite de casele de raport" (gîndiţi-vă ce avea să se întîmple mai tîrziu cu Sf. Ioan din Piaţa de Flori şi cu catedrala catolică, în coasta căreia vedem cum se ridică monstruos un etaj peste altul).

Concluzia este mai adevărată azi decît acum un secol: „Oricît ar fi fost încă lipsit de maturitate, dacă s-ar fi păstrat, Bucureştii ar fi ajuns să aibă un caracter propriu, pitoresc, ar fi devenit un fel de Nürnberg; am preferat să ne modernizăm, banalizîndu-ne, maimuţărind Apusul".

Cristina HERMEZIU

La Paris, România începe într-o farfurie

Istoria ei abia se plămădeşte, pe strada Nilului din Paris, din ingrediente româneşti şi un zîmbet delicios, de actriţă. Istoria lui e coaptă deja, dospită cu mirodenii tari, de roman picaresc. De trei ani, Cristina şi Octavian au deschis, într-un cartier cochet din Paris, un restaurant cu specific românesc. Pentru revelionul integrării, „Chez Cristina" a afişat „complet".

El cu banii, ea cu reţetele

În urmă cu şapte ani, **Cristina Ilie** a lăsat restaurantele de pe malul mării din Constanţa pentru cele mai mănoase, de pe cheiurile Senei, din Paris. **Octavian Silaghiu** a fugit din ţară în 1985... pe jos! Fiu de primar, nu-i lipsea nimic acasă, la Deva. Dar a vrut să fie un om liber.

Al doilea arondisment e unul dintre cele mai şic din Paris. Buticurile de modă atrag o clientelă care nu se uită la sutele de euro cînd e vorba de un simplu accesoriu: o geantă, o eşarfă, nişte mănuşi. A rămas şi cu faima de cartier al presei, deşi nu mai sînt aici decît sediul cotidianului *Le Figaro* şi cel al Agenţiei Franceze de Presă. Spre est, pe străduţe cochete şi prin pasaje şirete, se poate încă negocia o mică afacere de amor.

Pe strada Nilului, mult mai liniştită decît vecina sa, Rue Réaumur, înghiţită de trafic, sînt astăzi vreo zece bistrouri. Între ele, Cristina Ilie şi Octavian Silaghiu au pus ochii pe un depozit de textile. S-a lucrat trei luni, cu arhitect din Bucureşti şi echipă de muncitori din Paris, români. Restaurantul lor a fost primul, pe stradă, care ţinea deschis şi seara.

De cînd a plecat de acasă, Cristina i-a servit pe francezi la masă în localuri cu lumini tamisate şi mirosuri sofisticate, şase ani. Le-a învăţat trucurile manierate, politeţea surîzătoare. Degeaba: accentul brunetei din Est, cu gropiţele lui Audrey Tautou, cîntărea mai mult decît desăvîrşirea ei stilistică. Francezii au făcut-o să se simtă inferioară.

Fugarul din Deva a fost, în anii '80, mai întîi om de serviciu la un sediu Givenchy, apoi şofer pentru livrările unei spălătorii. La angajare, a minţit că ştie Parisul ca pe propriile buzunare. Ca să-i înveţe fiecare stradă, a colindat metropola noaptea, bucăţică cu bucăţică. Bani adevăraţi a făcut altfel. Cumpăra taxiuri pariziene uzate, la preţ de nimic, le recondiţiona şi le vindea triplu. Într-o zi a vrut să cumpere o parcare, pentru a-şi rula, în linişte, afacerea. Proprietara avea peste nouăzeci de ani. Cu o vorbă repezită, dar parcă străină de propriul destin, Octavian îşi spune mai departe povestea: „Franţuzoaica a semnat actele şi, de emoţie, a murit pe loc. Am crezut că e un semn rău. Dar n-a fost".

La Paris, România se adună într-o farfurie

Cei doi au investit în fostul depozit de textile o sută de mii de euro. Tavanul e un păienjeniş de bîrne autentice, iar pereţii din piatră aparentă deschid, pe alocuri, firide luminate plăpînd. Decor intim, tipic parizian. Tuşa românească e prea discretă. Cîteva ulcele în miniatură pe o masă. Comoara e ascunsă, de fapt, în a doua sală, subterană: trei icoane româneşti, pictură naivă pe sticlă, dau locului un pic de mister. „Le-am adus de la Deva, au peste o sută cincizeci de ani" – spune Octavian.

România e mai puţin în decor şi mai mult în farfurie. Cinci mititei costă cît cinci sarmale, adică 13 euro. Cristina spune că asta comandă francezii, cel mai des. De unde are varză murată? Din butoaiele lor. Tot ei pun la murat şi castraveţi. La Paris găseşti tot ce vrei, ca ingrediente; mai puţin icre de ştiucă. Pe astea le aduc prietenii români în valize, pe avion, de la Carrefour-ul din Bucureşti. Reţetele şi le-a adus singură din Constanţa, de la mama. Şi Cristina nu se mai simte inferioară cu nimic.

Sîmbătă, pe strada Nilului din Paris, e pelerinaj de ţigani lăutari. Patronii le dau 600 de euro pe seară, ei mai fac din bacşişuri încă pe atîta. „Un manechin de la Armani, româncă, mi-a cerut într-o seară manele – spune Cristina. La noi nu se cîntă niciodată manele." Octavian e categoric: „Merge foarte bine muzica rusească şi ceva din folclorul românesc. Francezii ştiu de Maria Tănase, Edith Piaf a României. E cu totul altceva decît se cîntă în restaurantele din Bucureşti".

Refugiu pentru sfinţi

Discuţia a ajuns la „aderare". „Eu cred că în ţară a fost o fierbere continuă printre oameni" – spune Cristina. La un an şi mai bine de la intrarea României în Uniunea Europeană nu-i vine încă să creadă, cu lumini noi în ochii negri, că românii au ajuns să circule doar cu buletinul. „E o chestie istorică" – spune bărbatul care a fugit din ţară cu 28 de ani în urmă. Cristina îşi ridică braţul şi aproape că-şi suflecă mîneca stîngă: „Mi s-a făcut pielea de găină..."

Îşi amintesc apoi de umilinţele îndurate de-atîtea ori străbătînd ţările din jur. Autocare cu români vînate parcă anume şi puricate cu dispreţ şi rea-voinţă. Odată, un tupeist a urinat în scîrbă, lîngă maşina întoarsă cu fundul în sus, de faţă cu autorităţile indiferente.

Pentru revelionul integrării au avut rezervări tocmai din Anglia şi SUA, povestesc cei doi. La restaurantul „Chez Cristina", din inima Parisului, n-au venit însă englezii sau americanii, ci românii.

La o masă e aşezată o franţuzoaică. Silueta care aminteşte de sculpturile lui Giacometti cere nota şi spune că revine cu banii, 9 euro, într-o oră. A mîncat o ciorbă de văcuţă şi a băut două cafele. „O să plătească?" „Mai mult ca sigur, nu." E ciudata cartierului, supărată pe viaţă, blestemîndu-şi periodic vecinii, locul, zilele. Cei doi români ridică din umeri, indiferenţi la atîta nefericire luxoasă.

Într-o amiază pariziană fără strălucire, în timp ce Cristina supraveghea, la răstimpuri, compoziţia pentru sarmale, au venit doi clienţi: unul a băut o cafea şi a cerut factură fiscală pentru un euro şi cincizeci de cenţi, celălalt nici n-a plătit. Restaurantul ăsta nu le aduce mare lucru. Dar e un loc unde, cînd cei plecaţi de acasă îşi aduc aminte că sînt români, vin cu prietenii francezi şi, mai ales, e un loc unde obrazul României arată bine.

Dau să ies şi ridic privirea. Pe plafon, tencuiala e dezgolită, ca de-o fereastră. Cu cerul Parisului în spate, un sfînt pictat pe zid îşi trăieşte exilul cu împăcare.

Texte şi opinii de: ● *Stela GIURGEANU* ● *Bogdan IANCU (cercetător, Muzeul Ţăranului Român)* ● *Cristian NEAGOE (PR, Institutul Cultural Român din New York)* ● *Dominic NEGRICI (doctorand în Studii Literare şi Culturale, Universitatea Bucureşti)* ● *Mihail Radu SOLCAN (profesor de filozofie, Universitatea Bucureşti)* ● *Monica STROE (masterand CEU Budapesta)* ● *Alexandru-Brăduţ ULMANU (jurnalist)* ● *Constantin VICĂ (jurnalist)* ● ***Coordonatorul temei:*** *Marius CHIVU*

Viaţa nouă

Acum şapte ani, pe cînd eram încă student, n-aveam calculator. Pe atunci scriam iubitei scrisori de mînă (graţie Poştei Române unele se rătăceau), tot de mînă scriam şi recenziile pentru România literară, *la fel şi referatele pentru facultate (uneori plăteam în cămin pe cineva să le tehnoredacteze şi le salvam pe cîte 2-3 dischete, să fiu sigur că nu se pierd), ascultam muzică la casetofon, aveam şi walkman (pînă de curînd am avut în debara 500 de casete audio îngrămădite în cutii de carton), mergeam la cinema, citeam enorm, vorbeam cu ai mei de la telefonul public folosind cartele, iar vara plecam la mare cu filme de 32 de poziţii...*

Acum mă îndrăgostesc pe messenger, trimit sms-uri de amor, calculatorul este extensia eu-lui meu profesional (scriu, redactez, citesc pdf-uri, mă documentez pe Internet, primesc şi trimit articole pe e-mail), ascult mii de mp3-uri şi văd zeci de filme pe care zilnic le downloadez ilegal, mă văd cu ai mei pe webcam, vorbesc zilnic cu prietenii pe messenger (ne întîlnim tot mai rar), fac milioane de fotografii digitale în fiecare călătorie, cumpăr cărţi şi plătesc facturi online, stau tot mai mult în casă...

*Viaţa mea are acum alte repere externe şi altă viteză. Ce fac acum într-o zi făceam altădată într-o săptămînă. Sînt „prezent", sînt informat, sînt eficient şi, totuşi, atît de inconsistent. Viaţa online e tot mai compactă, atît de compactă încît, angajîndu-mă într-o abstractă cursă existenţială contra-cronometru, deseori renunţ la reflecţie şi, implicit, nu mai disting detalii, nuanţe, particularităţi. Uneori sînt doar obosit, alteori mă simt de-a dreptul uniform şi înseriat. Cu viteza pe care a luat-o viaţa mea online, cum voi trăi şi cine voi fi peste alţi şapte ani? Mă vor mai interesa aceste întrebări? (**M. C.**)*

P.S. Această temă se adresează prea puţin celor a căror viaţă se desfăşoară dincoace de monitorul calculatorului.

Constantin VICĂ

Copilăria din societatea cunoaşterii

M-a contactat acum o săptămînă, pe Yahoo! Messenger, un tip, Marc Stănescu (marcsta nescu2008), şi a zis să fim prieteni. Era în vîrstă de o lună şi o săptămînă şi îşi construia lista de prieteni online. Nu se ştie niciodată de unde mai trebuie aflată o linie de cod pentru Linux Baby, adus vreun biberon, cerut lapte praf sau, pur şi simplu, pierdut timpul *în reţea*. De atunci nu am mai vorbit, probabil tatăl său (care i-a creat contul de messenger) nu a mai intrat dedublat în avatarul fiului său. Aparent o joacă de copii ce a făcut tatăl, ironic-conectat la lumea digitală. Dar dacă luăm faptele aşa cum sînt, adică virtual, avem de-a face cu: generarea unei entităţi active în lumea numerică, anunţarea ei publică (rămîne în lista de YMessenger), conservarea „apariţiei" ei cel puţin pe serverele Yahoo!. În lumea socială faptele pot fi privite aşa: extensiunea unei persoane, care nici nu conştientizează existenţa unei lumi sociale, în spaţiul virtual. În ambele situaţii s-a mai pus o cărămidă la construcţia a ceea ce cunoaştem despre lume. Nu ştim cît îl va afecta această joacă pe Marc Stănescu (care oricum are lucruri mai interesante de făcut, cum ar fi să exploreze pătuţul), dar cu siguranţă Marc Stănescu a afectat Internetul. I-a mai adus o modificare, involuntară, i-a mai oferit încă o identitate numerică care se poate încărca cu diferite sensuri. Deocamdată, ea nu este activă, dar va fi activă în următorii ani. Practicile cu care va veni Marc Stănescu online, urmînd *pattern*-uri din viaţa sa socială cît se poate de fizică, pot crea noi aplicaţii digitale, adică inovaţie şi evoluţie.

Ne aflăm într-un moment fast al dezvoltării Internetului, dar sîntem de-abia în copilăria sa. Dacă ne gîndim că numărul global al utilizatorilor nu depăşeşte un miliard şi jumătate (17,8%) şi că mai mult de jumătate din activitatea online se întîmplă în SUA (faţă de doar 1% în Africa), reţeaua planetară de comunicare sau „noosfera" visată de Pierre Teilhard de Chardin sînt departe. Această diferenţă între ţările conectate şi cele în care gradul de pătrundere al Internetului e mic (dar şi al altor tehnologii de comunicare, cum ar fi telefonul mobil sau televiziunea) se repetă şi la nivelul utilizatorilor. Un studiu englezesc din 2005 descrie trei tipuri de utilizatori într-un spaţiu în care pătrunderea Internetului e apropiată de 100% (adică Marea Britanie): netizen-ul, adică utilizatorul principal, care foloseşte mai mult de trei aplicaţii ale Internetului (13%), utilizatorul frecvent sau utilitarist (18%), care foloseşte doar două aplicaţii, şi utilizatorul ocazional, experimental (11%). Restul de 58% din populaţie nu „călca online" acum trei ani, într-un stat în care infrastructura Internet a ajuns aproape pretutindeni. Acest fapt ar trebui să tempereze entuziasmul celor care văd în transferul online rezolvarea problemelor, de la birocraţie la educaţie.

Acelaşi studiu reuşeşte să demonstreze că, deocamdată, Internetul nu dă forma societăţii în care ne aflăm, ci mai degrabă invers. Cît timp vor mai exista şi utilizatori adaptaţi la Internet, acest mediu nu va fi monolitic, ci o colecţie de practici, tehnologii, programe, moduri de interacţionare şi reprezentare care vin dinspre realitatea socială şi se pot sau nu modifica reciproc. De exemplu, dacă femeile utilizează Internetul mai mult pentru socializare şi comunicare (adică e-mail, reţele sociale, forumuri etc.), bărbaţii îl folosesc mai degrabă instrumental şi pentru recreere (joacă online, descarcă filme sau muzică, accesează site-uri pornografice etc.). Cine eşti va influenţa ce faci în reţea. Vîrsta şi statutul social sînt o pre-condiţie a accesului şi practicii online, dar nu trebuie neglijate standardele politice şi morale (cîţi chinezi au acces la canalele de ştiri occidentale şi cîţi fundamentalişti religioşi intră pe site-uri pornografice?), economia morală a casei (multe femei nu folosesc Internetul pentru că bărbaţii sau copiii lor o fac, informîndu-le indirect), capitalul cultural, identitatea de gen şi chiar moda. În cazul utilizatorilor nativi, lanţul condiţiilor începe exact invers, dinspre modă spre standardele politice sau morale. Dacă *pattern*-urile din viaţa de zi cu zi se regăsesc pe Internet, nu putem afirma şi contrariul, doar în cazul limitat al utilizatorilor nativi. Adolescenţii şi copiii care au acces la Internet nu au nevoie de prea multe date pentru a construi imaginea unui „celălalt": dacă acum 10 ani pe canalele de mIRC orice conversaţie începea cu *asl pls (age sex location, please),* acum totul se reduce la un ID de messenger şi un cont pe hi5. Dacă în 10 ani practica contactului online s-a modificat atît de mult (pentru că identitatea online e mai complexă), putem şti ce va fi în următoarea sută de ani, cînd întreaga planetă va fi conectată?

Nici adevăr, nici consens

Să încercăm o versiune reducţionistă: viaţa se baza în epoca premodernă pe adevăr şi cine deţinea adevărul deţinea puterea. Epoca modernă, democrată, se bazează pe consens în detrimentul adevărului. Dar pe Internet nu mai există nici adevăr şi nici consens. Ce a luat locul acum acestor două noţiuni fundamentale? Probabil reputaţia, ca formă a încrederii. Şi cum ajungi să deţii această reputaţie? Pe 5 iulie 1993, cultura populară a Internetului reţine o caricatură publicată în *The New Yorker* – doi cîini stau de vorbă în faţa unui computer conectat şi unul îi spune celuilalt: „Pe Internet nimeni nu-şi dă seama că eşti un cîine!". Această caricatură a devenit, pentru sociologi, o explicare metaforică a contrastelor Internetului: chiar dacă identitatea ta online poate fi una nouă, dincolo de rasa, genul sau înfăţişarea ta reale, practica pe care o ai şi datele pe care le laşi în urmă certifică de fapt că *nu eşti un cîine*. Această identitate mixtă, în care imaginaţia de a te simţi un cîine roz se amestecă cu numărul tău de card (absolut real, cu care cumperi de fapt zboruri *low cost* la Praga), poate fi o piedică în calea reputaţiei tale. Sau, de ce nu, tocmai şansa ta de a fi crezut *drept un cîine roz*. Internetul e un joc de negociere, uneori faţă în faţă (sau avatar la avatar), alteori interpolînd datele tale personale care certifică cine eşti pentru ordinea socială prestabilită. Am fi tentaţi să credem că Internetul seamănă cu vînzătorii de loto: alegi un loz după formă sau culoare, dar nu ştii dacă această etichetă sau bilet *(label)* ales de tine e cel cîştigător. Într-o epocă în care oamenii sînt oricum înregistraţi după diferite cuvinte-cheie, identitatea online nu putea scăpa de această taxonomie. Poate că opţiunile sînt purificate estetic (aleg să fiu cîine roz pentru că *îmi place), dar fac parte din acelaşi mecanism. Acela în care vei fi înregistrat,* categorizat şi pe viitor ataşat unor mesaje publicitare care să ţi se potrivească. Nimeni nu a scăpat online dintr-o viaţă offline plictisitoare sau controlată.

Tehnologia îi sperie pe mulţi care anunţă că în „cutia neagră" nu putem intra, dar şi că din ea nu e cale de scăpare. Dar cutia nu e deloc neagră, e mai degrabă o cutie de prăjituri înconjurată de un zid de foc. Acest *kitsch-fantasy* e tocmai calculatorul nostru, terminalul din reţea. Pentru orice conexiune cu un site apare o prăjitură *(cookie),* un scurt fişier în care se înregistrează date despre tine, astfel încît la următoarea intrare să fii recunoscut şi servit, conform nevoilor şi dorinţei tale. Orice conexiune e un transfer bidirecţional, în care utilizatorul oferă informaţii despre el (IP-ul său, datele din *cookie* etc.), şi în care ar trebui să fie apărat de un *firewall*, care să blocheze conexiunile nesolicitate. Acest *firewall* e un set de reguli, unele *a priori,* altele stabilite de utilizator sau deduse de program din practica utilizatorului, dar nu e cu adevărat un gardian inteligent. Dimpotrivă, el poate interfera cu tot ceea ce i se pare suspect, împotriva voinţei tale, doar din false raţiuni de securitate. Viaţa online începe odată cu controlul prăjiturilor şi al zidului de foc, altfel acestea vor controla utilizatorul.

Care este pericolul mai mare pentru utilizatorii de Internet: *phishing*-ul (furtul de date personale şi financiare), *spam*-ul (mesajele nesolicitate), pornografia sau neatenţia cu care semnează contracte la accesul pe site-urile comerciale? De ultimul pericol, 99% dintre utilizatori nu sînt conştienţi. Restul au fost mediatizate, panica morală creată de media (propagîndu-se pe Internet) şi realitatea fraudei sînt prezente în viaţa şi discuţiile noastre, dar faptul că de fiecare dată, prin accesare, sîntem de acord cu anumite condiţii puse de un străin, apărat de reputaţia sa, nu ne provoacă disconfort psihic sau moral. La fel, nici faptul că ziduri de foc sînt pretutindeni în reţea.

Identitatea şi cît de bine înţelegem tehnologia sînt cele două dominante ale vieţii noastre digitale. Internetul nu e un mediu prietenos pentru cei care vin nepregătiţi. Pentru aceştia alternativa ar fi controlul absolut al informaţiei, plasarea într-un Internet oficial şi *mainstream*. Explorarea lor se limitează la ceea ce primesc prin *web*-ul *brand*-uit şi controlat financiar de trusturile media. Pe cînd copiii lui Kybernetes, exploratorii antrenaţi şi care nu se tem de nimic, formează (mergînd înapoi la originile Internetului) reţele alternative *(darknets) peer-to-peer* (adică necentralizate), generează coduri noi de comunicare, îşi aleg surse independente (mai puţin credibile), dar le interoghează critic în stabilirea încrederii. Deocamdată sînt puţini aceşti exploratori, dar generaţia lui Marc Stănescu de-abia şi-a făcut primul cont de messenger!

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 1 mai, la ora 17,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri,* realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

Cristian NEAGOE

Arhiva speciei umane

Petrec online cam nouă ore pe zi. Dar exist online continuu. Mai bine spus, o reprezentare a mea, conturată atent de urmele pe care le las de mai bine de zece ani, există şi creşte online continuu. Cele mai multe dintre rămăşiţele mele, cele mai relevante în motoarele de căutare, nu-s lăsate chiar la întîmplare. Reprezentarea mea online e mai bună decît mine în multe privinţe, doar că nu are corp. Asta se poate însă rezolva. Nu pot să mă răfuiesc cu ce aleg alţii să depună în reţea despre mine, aşa că mă grăbesc să uploadez eu. Nu pot lupta cu Google, aşa că răspund prin transparenţă. Dar fac o selecţie şi sînt înclinat să dau la o parte pozele nereuşite. Sînt atins, poate, de „efectul hiperpersonal" (Joe Walther). Mă construiesc online cu fiecare bit urcat pe servere, despre care nu ştiu ale cui sînt şi cum vor fi folosite. Nu citesc niciodată Politicile de Intimitate înainte să consimt. Doar cu mult după, cînd deja m-am hotărît să rămîn. Uneori cred în construcţia asta a mea în reţea, fiindcă e reconfortantă. Alteori sînt convins că următorul război mondial va începe online.

Internetul secretă masiv şi în creştere accelerată cea mai complexă arhivă a speciei umane din istoria sa de pînă acum, care va permite cartografierea exactă, în cele mai fine detalii, a universului cunoscut la început de secol XXI. Vom şti atît de multe despre fiecare individ prins vreodată în World Wide Web încît poate că nici nu vom mai fi atît de curioşi. Istoria în asemenea detalii va semăna cu hărţile Google, care au ajuns să-ţi arate oamenii pe stradă în trei dimensiuni. Într-o zi, mi s-a părut că văd o aluniţă pe coapsa stîngă a unei fete care se plimba pe bicicletă, la intersecţia dintre Bowery şi Lafayette, în New York. M-am gîndit că poate ar fi mai bine să ies naibii afară. Reţeaua seduce şi, cu fiecare nod sedus, reţeaua devine mai puternică. Îmi oferă informaţie, prieteni, sex, îmi dă senzaţia de putere, mă gîdilă, din cînd în cînd, cu raţia mea de 15 minute, transformată în trafic pe blog. Am renunţat aproape complet la celelalte medii. Nu mă mai uit la televizor, nu mai citesc ziare, ascult radio doar în maşină. Cred, alături de Howard Rheingold, că telefoanele mobile permanent şi gratuit conectate la Internet vor determina o mutaţie socială la fel de importantă ca trecerea de la telegraf la telefon. Ciudat, poate: n-am renunţat încă la cărţi în forma lor fizică. Sînt prea mişto aşa.

În prezent, petrec mai bine de-o treime din existenţa mea reală în virtual. *Persona* mea online constă din sute de

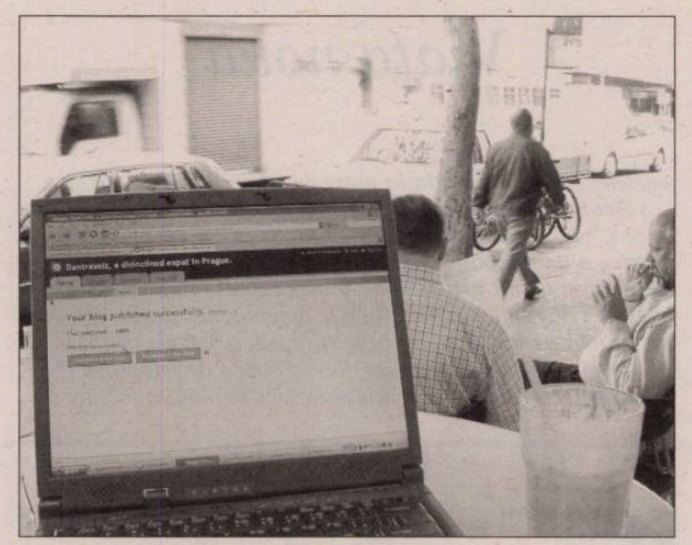

fragmente împrăştiate prin tot felul de ţevi şi secvenţe binare înmulţindu-se necontrolat în colţuri întunecate ale Internetului. E flatant şi înspăimîntător. Mare parte din activitatea mea online se rezumă la grădinărit. Cultiv relaţii. Culeg oameni. Plantez chestii şi mă uit la ele cum cresc. Recent, m-am apucat să-mi cultiv un profil pe Facebook. Cred că succesul enorm al acestui site (peste 70 de milioane de utilizatori activi la ora actuală) stă în algoritmul relaţional pe care Mark Zuckerberg a reuşit să-l creeze între oameni vii şi reprezentările lor virtuale. Pe Facebook (ca şi în *Second Life,* de altfel, unde însă e mult mai uşor să devii cu totul altcineva) ai dublul tău, creat după chipul şi asemănarea ta, pe care îl pui în legătură cu celelalte dubluri. De multe ori, dublul tău virtual se descurcă mai bine ca tine. E mai deschis, mai îndrăzneţ, mai activ social decît eşti tu în viaţa reală. Are timp să construiască răspunsuri, e mai amuzant, mai inteligent. Anxietăţile sociale se topesc. Pe Facebook ţi se propune să-ţi declini interesele de gen, status-ul relaţional, preferinţele politice şi pe cele religioase, printre altele. Nu e obligatoriu, dar eşti mai bine văzut dacă dai detalii despre tine. Cine ar face asta fiind în toate minţile, după un Holocaust şi o Epocă de Aur? De ce aş vrea să pun în spaţiul public astfel de informaţii? Pe Facebook, ţi se spune, eşti vizibil doar celor pe care îi consideri „prieteni". Dacă te apuci totuşi să citeşti *Privacy Policy*-ul, afli că „Facebook poate oferi informaţii despre dvs. unor terţe părţi, inclusiv companiilor responsabile cu care dezvoltăm relaţii". Desigur, nu s-au folosit încă de această clauză şi nici nu intenţionează să se folosească de ea. Dar clauza există în contract, iar eu am apăsat deja *I Agree*. Ştiu asta. Totuşi, astăzi am 221 de prieteni pe Facebook; în afară de vreo cinci dintre ei, pe restul îi cunosc personal din lumea reală. M-am reconectat cu oameni de care nu mai auzisem nimic de ani de zile. Deocamdată îmi pasă prea puţin de informaţiile mele personale. Vreau să cred că ceilalţi îşi văd de treaba lor. Vreau să cred că secolul trecut a fost de ajuns. Vreau să mă prefac că nu am ce să ascund şi, pe de altă parte, ştiu că nu prea am cum. Să ies de pe Internet ar însemna să mă exilez. Iar informaţiile deja existente nu se vor şterge decît la sfîrşitul lumii.

Ritualul morţii offline, pentru noi, cei care trăim astăzi online, va conţine o ceremonie importantă: încredinţarea *username*-ului şi a parolei în vederea accesului celor dragi la contul nostru de e-mail, apoi a tuturor celorlalte chei care deschid cutiile existenţei noastre în reţea. Partenerii de viaţă vor compune, probabil, un mail de înştiinţare către toate contactele defunctului, pentru ca aceştia să îl poată elimina din listele lor. Şi site-urile de postcarduri vor pune la dispoziţie, oh, vederi funerare groaznic de urîte.

Monica STROE

Locuiesc în calculator

Azi se anunţă o zi plină. Atît de plină încît nici nu cred că apuc să ies din camera de cămin. Cu ochii împăienjeniţi, mă abat din drumul către duş şi ibricul de cafea, ca să scot computerul din standby. Peste zece minute sînt în faţa monitorului, verificîndu-mi cele trei adrese de e-mail (una personală, pe Yahoo!, una oficială, pe Gmail, şi cea academică, pe serverul Central European University). Îmi deschid între timp contul de Yahoo! Messenger, unde sînt prietenii mei din ţară, cel de Skype (colegii mei internaţionali nu mai folosesc de mult Yahoo!) şi cel de Facebook, ca să-mi fac un update cu noutăţile celor 96 de prieteni din *network*-ul meu. Cum observă că apar online, vecinul polonez din camera de alături îşi bagă capul pe fereastra de Skype să mă informeze de pe un podcast autohton despre demisia ministrului nostru de Externe. Decît să pierd vremea căutînd podcast-uri, prefer să dau un search rapid pe Hotnews. Înainte să treacă offline, vecinul îmi urează o dimineaţă *cool* şi îmi plasează o cană virtuală de cafea aburindă pe muchia ecranului. O fostă colegă de liceu îmi reproşează într-un offline că a trecut atît de mult timp de cînd nu ne-am văzut, încît nici nu mai ştie cum arăt. Îi trimit prompt link la ultimul meu album foto upload-at pe Flickr şi reflectez la cum ar trebui, poate, să-mi încarc o fotografie mai recentă pe profilul de Messenger.

Încercînd să mai trag de timp pînă să mă apuc de scris la lucrarea de semestru, îmi amintesc că n-ar strica să-mi hrănesc cangurul virtual pe care l-am adoptat pe pagina personală de Facebook (îl ţin flămînd cu zilele) şi să intru pe contul de Catbook al pisicii (reale) a lui Max, ca să o mîngîi, nu cere mare efort, doar se apasă pe un buton, pisica-proprietară a contului trăieşte oricum în Pennsylvania. Ştirile despre odiseea flăcării olimpice îmi stimulează activismul civic, aşa că îmi mai dedic cinci minute să semnez o petiţie online pentru autonomia Tibetului şi să mă alătur unui grup de militanţi la un protest virtual. Mulţumită lui Google Books şi celor 730 de jurnale academice arhivate pe Jstor.org, economisesc timpul în care m-aş deplasa pînă la bibliotecă pentru bibliografie. În felul ăsta îmi va rămîne timp mai pe seară să mă reped pînă pe site-ul Open Society Archives, pe care rulează o expoziţie despre Gulag. Între timp primesc *reminder* de la Birthday Calendar, o aplicaţie Facebook, despre ziua unei colege şi îi trimit de azi o felicitare electronică interactivă (Hallmark.com), pentru că de ziua ei voi fi la Viena. La Viena o să ajung în realitate (mi-am cumpărat online ieri bilet de avion), dar nu mă pot abţine să nu fac de pe-acum un tur virtual pe Ringstrasse, cu ajutorul *live webcam*-ului de pe un site turistic.

Seara tîrziu, după ce ies de la expoziţia de pe site, pun computerul din nou în standby şi mă pregătesc de culcare. Mai apuc să realizez cu regret că nu am apucat să vorbesc cu ai mei, dar sînt sigură că mi-au citit status-ul de pe Skype şi post-ul de pe blog, deci sînt la curent cu ce mai e nou în viaţa mea. În condiţiile astea, cine mai are timp de (o) *second life?* Adorm, în timp ce în minte developez chipurile din spatele ID-urilor, avatarurilor şi emoticoanelor.

Bogdan IANCU

În zgomot de *buzz*

C. ţine volanul cu o mînă şi cu cealaltă expediază un e-mail urgent de pe telefonul supersofisticat cumpărat din SUA anul trecut. În fiecare intersecţie aglomerată se opreşte şi intră pe messenger sau pe site-ul personal ca să verifice numărul de vizitatori pasionaţi de fotografiile lui. Ajungem la o terasă din centru, C. se trîntşeşte plictisit în scaun şi deschide laptopul catifelat ca o felină argintie. Se strîmbă: „N-au *wireless,* vroiam să-ţi arăt cîteva expoziţii la care am participat". Asta nu-l împiedică să mă concedieze în modul cel mai natural cîteva minute ca să-şi comande accesorii dintr-un magazin pe care îl vizitează o prietenă la Barcelona, fix în momentul în care ne sînt aduse cafelele. Încearcă de mai multe ori, între sorbiturile scurte din cafea şi o replică pe mess, să încropească un dialog politicos. Nu reuşeşte pentru că ochii îi alunecă continuu pe ecranul colorat al telefonului, care *buzz*-ăie încet ca un bondar. La plecare ne aruncăm un „mai vorbim" care nu înseamnă nimic, eu cobor la metrou, el se scufundă în trafic.

Ori de cîte ori apar online pe messenger, L. ţîşneşte nesmintit în colţul monitorului: „Ce faaaaaci?". Niciodată nu sînt pregătit să-i răspund şi atunci se enervează: „Dacă eşti ocupat spune şi te las". Nu sînt ocupat. Asta e o mişcare greşită: se revarsă peste mine în numai cîteva minute patru bancuri virale, un *link* la un clip de pe YouTube cu copii care fac sau spun lucruri trăsnite, dileme cu tentă socială, întrebări despre „ce mai e nou acasă" la Bucureşti – L. a plecat cu bursă acum doi ani şi nu s-a mai întors, dar nu reuşeşte să socializeze cu nimeni „de-acolo" şi de-aia e tot timpul online. În 10 minute îmi pierd răbdarea şi trec pe *invisible.* În două minute monitorul se umple de *buzz*-uri.

M. dispare în spatele cutiilor de sticlă ale vameşilor din incinta aeroportului. Se mai uită o dată în urmă, ca şi cum ar mai avea ceva de spus, îşi dă seama că e în întîrziere şi atunci grăbeşte pasul spre terminal. Avionul o să ajungă într-o oră şi jumătate la destinaţie. Aştept un autobuz care se mişcă greu spre oraş. E ora 8 dimineaţa şi Bucureştiul refuză să mai lase maşinile să circule. Ajung acasă la două ore şi jumătate după decolarea avionului. Deschid din reflex laptopul şi ies pînă la magazinul din colţ să iau mîncare pentru după somnul de o oră pe care sper să îl prind. Adorm repede, fără să mai schimb hainele. Vise mici şi întortocheate îmi concurează oboseala. Printre ele, din ce în ce mai puternic, se aude ecoul unui hit la modă: *buzz!* Deschid ochii pe jumătate şi o văd pe M. care scoate limba dintr-un emoticon: „Am uitat un articol la tine în laptop, am nevoie de el urgent".

Alexandru-Brăduț ULMANU

Ham-ham virtual

Unul dintre studenţii mei vrea să facă un magazin virtual de animale. Cine vrea să cumpere un căţeluş intră pe site, îşi alege animalul, îl plăteşte prin card şi îl primeşte acasă prin curier. Ideea mi-a provocat un sentiment de disconfort. Ca unul care a avut animale de companie, aveam o idee foarte clară despre modul în care achiziţionezi unul: te duci, vezi puii şi, la un moment dat, cumva, îţi dai seama că l-ai găsit sau că el te-a găsit pe tine; un proces care include obligatoriu interacţiunea directă cu animalul pe care ţi-l alegi şi stabilirea unei conexiuni în plan emoţional.

Sîntem într-unul dintre acele momente ale istoriei în care ceva se schimbă fundamental şi inexorabil. Tehnologia ne transformă vieţile şi ne permite un trai mai comod. E bine, în astfel de situaţii de schimbare socială, să te opreşti o clipă locului şi să te întrebi ce cîştigi şi ce pierzi. Pe planeta Solaris, din cărţile lui Isaac Asimov, oamenii dintr-un viitor îndepărtat sînt atît de dependenţi de tehnologie, încît s-au izolat aproape complet unii de alţii. Contactul fizic le repugnă, sexul e un act respingător, iar solarienii ies doar în circumstanţe excepţionale din cuibul călduţ al propriei locuinţe, singurul loc în care se simt în siguranţă. Pe cînd Asimov imagina planeta Solaris, Internetul, aşa cum îl cunoaştem astăzi, nu exista. Dar sămînţa acelei lumi imaginare există astăzi. Manuel Castells, cel mai cunoscut teoretician al noii revoluţii tehnologice, o numeşte „Societatea Reţea". Comunicarea mediată de computer (CMC), aflată încă în copilăria timpurie, a început deja să schimbe fundamental societatea.

Oamenii de ştiinţă dezbat dacă e vorba de o schimbare socială generată de evoluţia tehnologică sau de una tehnologică generată de evoluţia societăţii. Cert este însă că asistăm, în această perioadă, la o modificare de substanţă a obiceiurilor de consum. Avem de-a face cu un nou mod de a consuma (şi produce) informaţia. Un nou mod de a face cumpărăturile. Un nou mod de gestiune a finanţelor personale. Simplu spus, Internetul permite cetăţeanului să-şi facă cumpărăturile, să-şi administreze contul bancar sau să afle noutăţile fără să fie nevoie să plece din cuib şi să îndure toate inconvenienţele asociate îndeobşte procesului tradiţional de interacţiune socială: timp pierdut, bani cheltuiţi

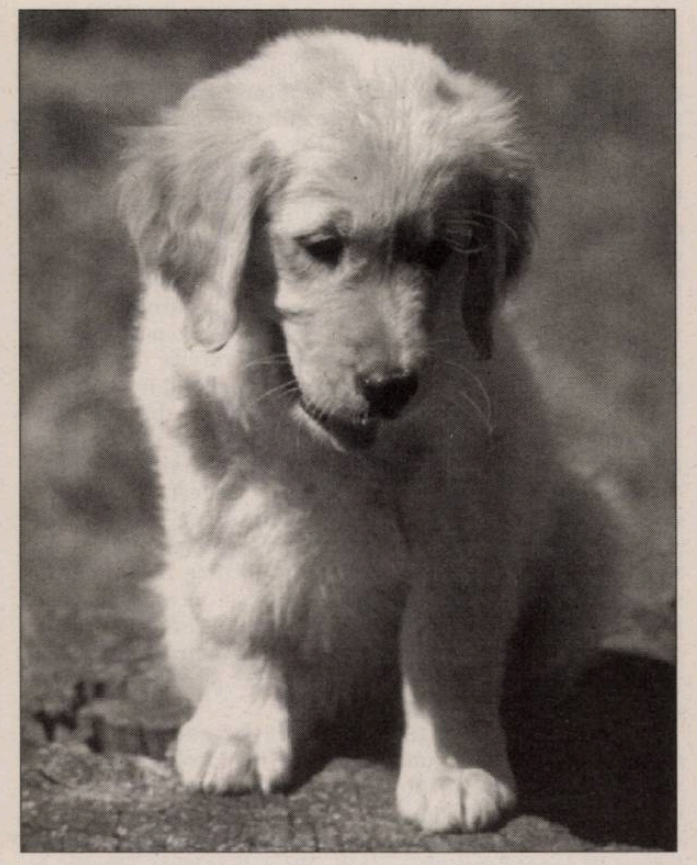

pe deplasări, înghesuială, convenţii şi ritualuri sociale etc. Desigur, lucrurile se află încă la început, însă ritmul în care evoluează este pe alocuri ameţitor. Potrivit CNN Money, în SUA, vînzările din comerţul online au ajuns în 2006 la peste 146 de miliarde de dolari, adică aproximativ 6% din totalul vînzărilor cu amănuntul – o creştere de 29% faţă de anul precedent. Site-urile au vîndut haine în valoare de peste 18 miliarde, ceea ce înseamnă cam 10% din piaţă. Pentru 2007, specialiştii estimau vînzări online de 175,5 miliarde, adică o creştere de 18 procente. Într-o ţară cu o rată mult mai mică de utilizare a Internetului, cum este România, cifrele sînt incomparabil mai mici, însă la fel de impresionante la o privire proporţională. În preajma sărbătorilor de iarnă, magazinul online eMag a reuşit să vîndă, de exemplu, de peste un milion de euro într-o singură zi. Pentru un obişnuit al Internetului, cum sînt eu, revoluţia comercială tehnologică înseamnă că mă pot folosi de calculator pentru a-mi rezerva hotelurile pentru perioada vacanţei, pentru a-mi administra contul de client al unei companii aeriene, pentru a-mi plăti facturile la gaze sau la cablu, pentru a-mi cumpăra cărţi. Un amic comandă online, de la magazine din străinătate, maşinuţele din filmul *Cars* pe care le adoră fiul său şi pe care nu le poate găsi în rafturile din România. O prietenă nevoită să renunţe la job pentru a-şi creşte copilul a deschis un catalog online prin intermediul căruia vinde hăinuţe aduse din Anglia pentru cei mici.

Pe de altă parte, noile tehnologii aduc după ele şi noi belele: infamul spam (mesaje electronice care promovează agresiv şi invaziv tot felul de lucruri de care nu avem nevoie), viruşi, găuri de securitate a tranzacţiilor ce ne pot lăsa fără bani în cont, probleme legate de nivelul scăzut de intimitate ce pot duce la scurgeri de date private etc. etc. Dincolo de toate acestea, rămîne următoarea întrebare: pe măsură ce tehnologia va deveni din ce în ce mai accesibilă, vom ajunge oare să sacrificăm interacţiunea socială de dragul convenienţei? Spaţiul public este pentru societate ceea ce cuptorul este pentru pîine. Dacă renunţăm la el, există pericolul ca firele invizibile, care ne leagă, să dispară la rîndul lor, transformîndu-ne în nişte alienaţi asemeni solarienilor lui Asimov. Ne liniştește Manuel Castells. Comunicarea mediată de computer – spune el – nu substituie alte mijloace de comunicare, ci susţine modelele deja existente. Potrivit acestei teorii, spaţiul public nu dispare din cauza instrumentelor online care ne facilitează administrarea conturilor bancare sau cumpărarea de bunuri prin Internet, ci se extinde şi în lumea virtuală. La urma urmei, existenţa reţelelor online de socializare nu trebuie să ducă, în mod obligatoriu, la dispariţia contactelor offline. Iar dacă aveţi chef să vă cumpăraţi un animal de casă de pe Internet, cel puţin căţelul va fi adevărat.

Mihail Radu SOLCAN

Comunitatea Wikipedia

Scriitorii şi psihologii au vorbit adesea despre distanţa scurtă dintre ură şi iubire. În cazul formelor de viaţă online, mi s-a-ntîmplat în repetate rînduri să trec de la ură la iubire sau invers, dar parcă niciînd tulburarea sufletească n-a fost mai intensă decît în cazul Wikipediei. Pentru cititorul acestor rînduri care n-are experienţa vieţii online şi ar dori să ştie ce este Wikipedia, am putea imita formula cu care se zice că Michelet îşi începea cursurile despre istoria Angliei: *„l'Angleterre est une île"*: Wikipedia este o enciclopedie. Ce mi-a displăcut profund, iniţial, la această enciclopedie este scrierea în devălmăşie a articolelor. Este ca şi cum orice maniac al scrisului ar putea intra în camera lui Diderot şi ar putea recompune conţinutul unui text din *Encyclopédie*.

Aluzia la Diderot poate fi împinsă însă mult mai departe. Wikipedia este o întreprindere mai radical-luministă decît enciclopedia lui Diderot şi d'Alembert. Frontierele prin care, în viaţa academică, sînt delimitate cu atîta rîvnă breslele intelectualilor sînt complet date la o parte. În comunitatea Wikipedia nu există autorităţi, nu există experţi şi controlul acestora asupra publicaţiilor. Nu se ajunge însă, în acest chip, la băşcălie vulgară? Nu pătrunde astfel spiritul gloatelor, deplorat de unii în viaţa politică şi-n cea economică, în cetatea intelectualilor?

Instituirea unei pieţe complet libere a ideilor, fie ele şi neoriginale, dă naştere desigur unor delicate probleme etice. Puneţi-vă în pielea ziaristului John Seigenthaler Sr., care, în septembrie 2005, a descoperit că-n biografia sa de pe Wikipedia se susţinea c-ar fi avut un rol în asasinarea fraţilor Kennedy şi ar fi locuit între 1971 şi 1984 în Uniunea Sovietică. Informaţiile acestea false au fost disponibile online vreme de patru luni. Care este soluţia în cazuri precum cel al lui Seigenthaler? Să ne bazăm pe faptul că oamenii, în marea lor majoritate, n-au înclinaţia de a cultiva băşcălia? Eu, unul, locuind în apropierea malurilor Dîmboviţei, n-aş conta nici în ruptul capului pe aşa ceva. În fapt, în Wikipedia funcţionează un mecanism de eliminare a erorilor întemeiat pe transparenţa procesului de elaborare a textului, asemănător cu depanarea programelor de calculator denumite, în jargonul din lumea informaticii, „programe cu surse deschise". Mecanismul are trei niveluri: amintita posibilitate de a schimba de oriunde, chiar şi fără a fi utilizator înregistrat, textul articolelor; o pagină (sau chiar pagini numeroase) cu discuţii între persoanele care participă la redactarea articolelor; posibilitatea de a examina versiunile anterioare ale articolelor. În plus, redactori, voluntari, ca şi persoanele care contribuie cu articole îi identifică pe cei care introduc în mod repetat informaţii false, distrug articole sau încalcă, deliberat sau nu, regulile Wikipediei. Pe scurt, este un sistem bazat pe *laissez-faire*, fără control ierarhic, în care erorile sînt corectate graţie reacţiei celor care se angajează în sistemul de interacţiuni din comunitatea Wikipedia.

Wikipedia este un etern şantier. Nu există nici o garanţie că n-ai dat peste moloz, peste o capcană sau, din contră, c-ai descoperit un edificiu meşteşugit cu măiestrie. Este *Aufklärung* în sensul cel mai strict kantian: eşti condamnată sau condamnat să gîndeşti cu propriul cap. Optimismul luminist trebuie însă serios temperat. Pare simplu să intri în comunitatea multilingvă a Wikipediei, ca într-un joc cu reguli puţine şi clare: împărtăşeşte cu generozitate o cunoaştere ale cărei surse le poţi indica în cercetări deja consacrate şi fă acest lucru într-un mod neutru, fără partizanat, fără tendenţiozitate de orice gen. Obstacolele sînt însă felurite. Sînt dificultăţile pur tehnice legate de introducerea textului în Wikipedia. Extrem de răspînditul editor comercial Word, cel puţin în versiunile cunoscute mie, nu numai că nu este de nici un folos în cazul Wikipediei, dar chiar poate duce la rezultate dezastruoase. Pe de altă parte, arheologia versiunilor articolelor, care permite obţinerea a o sumedenie de date interesante (inclusiv reconstituirea unui profil al autoarei/autorului şi a celor mai mărunte intervenţii în text) nu este la îndemîna persoanelor lipsite de o minimă familiarizare cu ceea ce este practic scrierea unor programe de calculator, nu doar utilizarea lor. La urmă, dar nu în cele din urmă, compararea articolelor în mai multe limbi, operaţie extrem de utilă, n-are cum fi accesibilă publicului larg.

În definitiv, nici cunoaşterea limbii engleze nu este universală (Wikipedia în engleză fiind, cu peste două milioane de articole, cea mai amplă din colecţia de enciclopedii în peste două sute de limbi) şi nici Wikipedia în franceză n-are cum fi la îndemîna tuturor, iar Wikipedia în germană (cu peste şapte sute de mii de articole), deşi foarte serios elaborată, pare a se lovi de bariere lingvistice şi mai mari.

Luminile online? Categoric, da. Lumini pentru oricine? Categoric, nu. Orice tehnologie – în sensul larg al cuvîntului „tehnologie" – desparte apele. Wikipedia nu-i o excepţie. Pune milioane de articole la dispoziţie, dar generează o falie chiar şi printre persoanele care au acces la Internet, formînd o nouă comunitate, cu regulile şi cultura ei, o comunitate care este departe de a se suprapune cu aceea a intelectualilor de factură tradiţională.

Trafic românesc

● Cele 181 de site-uri care beneficiază de rezultate de trafic în cel puţin două luni din primul trimestru al acestui an au cumulat în medie aproximativ 37,7 de milioane vizitatori unici pe lună şi 661 milioane de afişări pe lună.

● Conform numărului de vizitatori unici din primul trimestru al acestui an, iată topul primelor 10 site-uri româneşti: www.softpedia.com, www.neogen.ro, www.roportal.ro, www.acasa.ro, www.rol.ro, www.clubafaceri.ro, www.ejobs.ro, www.protv.ro, www.clopotel.ro şi www.gsp.ro.

● În topul editorilor, realizat în funcţie de suma vizitatorilor unici ai site-urilor din portofoliu, conduce MediaPro, cu 13% din totalul vizitatorilor unici, urmat de Active Soft, cu 9,5%, şi de Intact/Convergent, cu 6,8%.

● Cei mai mulţi vizitatori unici pe lună (7,6 milioane, 20% din total) au fost atraşi în primul trimestru de site-urile de ştiri (ProTv.ro ocupă primul loc, urmat de două agregatoare de ştiri, 9am.ro şi hotnews.ro), urmează portalurile generaliste (14%) şi site-urile pentru femei (10%).

● În categoria timp liber/hobby/entertainment, cei mai mulţi vizitatori unici i-a avut site-ul www.cinemagia.ro, urmat de www.bestmusic.ro, www.cinemarx.ro, www.sapteseri.ro şi www.procinema.ro.

(Sursa: *Studiul de Audienţă a Traficului pe Internet în Q1 2008 – un proiect BRAT şi Business Standard)*

Dominic NEGRICI

Efectele unui vis lucid

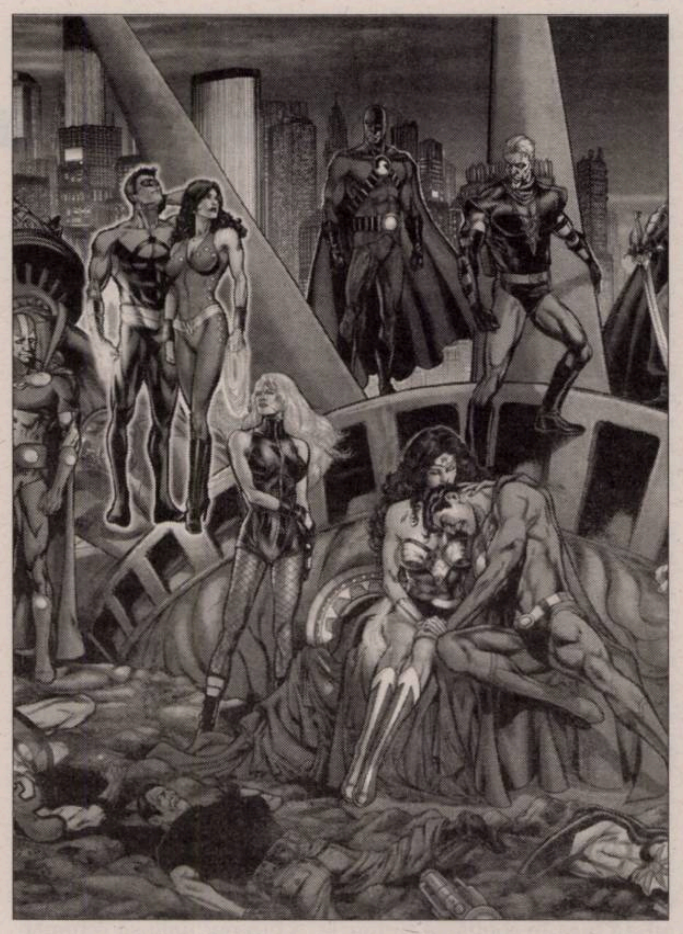

Jocurile MMO *(Massively Multiplayer Online)* sînt vîrful de lance al industriei de *home entertainment*. „Jocuri“ este destul de impropriu spus; media de vîrstă a utilizatorilor fiind de aproximativ 28 de ani (mult superioară față de cea a jucătorilor *single-player),* ar fi poate mai precis să le numim „ocupații ludice“, pentru a nu răni vreun orgoliu sau a ridica vreun nas. Este vorba despre acele jocuri online în care îți creezi un avatar *(alter ego* potențial) prin intermediul căruia te afiliezi unei lumi virtuale (cu diverse tematici), unde te poți angaja în varii activități – printre care a te întîlni cu și/sau a asasina, temporar și reversibil (sic!), alte avataruri. Toate acestea, de regulă, contra unui tarif lunar, știut fiind faptul că lumile se dezvoltă continuu, la cheremul producătorilor, implicînd o gestiune de tip paternalist.

La data de 22 ianuarie 2008, *World of Warcraft* număra 10 milioane de utilizatori. Sau poate că mai corect ar fi să îi denumim *cetățeni*. Cifra impresionantă a acestora justifică modificarea de scară (cantitativ vorbind) a apelativului, iar simplul fapt că ești obligat, imediat după instalarea jocului, să semnezi trei tipuri diferite de acorduri (însumînd împreună aproape 100 de pagini) justifică tenta birocratico-administrativă a termenului – apartenența lui la cîmpul lexical al *politicului*. Timpul petrecut în joc de către acești *cetățeni* este în medie de 22 de ore pe săptămînă, echivalentul a ceva mai mult de trei ore pe zi. Cele trei mari tipuri de activități desfășurate ar fi: socializarea, explorarea și competiția. *World of Warcraft* devine, astfel, un exemplu ideal de viață online. Nu voi trata aici nici una dintre cele trei îndeletniciri, ci filonul comun tuturor, și anume dependența. Conform unui studiu american, 40% dintre jucătorii de WOW sînt catalogați drept dependenți. Plecînd de la această statistică, precum și de la „avantajul“ personal de a fi jucat menționatul joc, voi încerca să schițez cîteva mecanisme ale acestei dependențe și să (îmi) explic motivul pentru care ea e atît de accentuată la MMO-uri.

MMO-urile își propun simularea cît mai complexă și mai ramificată a unei lumi. Tendința generală este de a construi această lume pe un model cît mai fidel lumii reale (evident, în limitele mediului). Astfel, avem monedă oficială, bănci, case de licitație, clase și arene de luptă, capitale, profesii, zeci de zone, una mai diferită ca alta (în materie de vegetație, climat, ecosistem), continente (totalizînd o suprafață aproximativ egală cu – păstrînd proporțiile – de patru ori mărimea Manhattan-ului, adică circa 200 km^2), mijloace de transport cu sau fără plată, posibilitatea de asociere (ghilde, plutoane) etc. Toate acestea se conformează minuțios și impecabil anumitor reguli matematice stricte. Astfel, pentru *cetățean,* se stabilesc niște repere psihologice care înlesnesc acomodarea și care, în același timp – activitățile fiind atît de multe și de diversificate –, nu lasă loc repausului contemplativ: există întotdeauna ceva de făcut, iar jocul este construit astfel încît, pentru a atinge succesul, nici una dintre ocupații nu poate fi neglijată. Ești pus în fața unei „lumi“ legitimate de translația reperelor reale (deci care își merită eticheta), și o accepți ca fiind un soi de variantă a lumii reale, dar o variantă pe care o poți controla infinit mai ușor, și asupra căreia poți exercita o influență mult mai rapid și mai evident decît ai fi capabil în realitate. De aici, angrenajul se pune în mișcare (ajutat, desigur, și de marketing), iar caracterul ludic devine pretext, plăcerea inițială lăsînd loc obișnuinței care, cu timpul, se transformă în dependența sus-menționată. În ceea ce privește WOW, succesul său se datorează în egală măsură unor factori suplimentari: numărul uriaș de utilizatori – care se adaugă lipsei de unanimitate a comunității științifice față de recunoașterea unui statut al dependenței de jocuri și care te face să crezi că nu ești deviant *(They can't ALL be wrong...).* Să nu mai vorbim de excesul de umor sub forma metatextualismelor autoironice, aceste mici pilule de complezență pentru orice *addict* respectabil...

Totuși, avem în față o specie de dependență psihică nouă, cu caracteristici nebănuite. Pe lîngă izolarea inerentă altor tipuri de dependență și efectele lor nefaste asupra eficienței profesionale, mai există și alte consecințe caracteristice fenomenului. Este mai ales o ocupație care te constrînge la dependența de *ceilalți*. Nu poți realiza, efectiv, aproape nimic fără ceilalți *cetățeni*. *Grupul* este crucial. Inițial, asocierea este o plăcere, un atribut fermecător. Pe vremuri, te întîlneai cu prietenii la o bere. Azi, procesul s-a inversat: cunoști oameni noi în joc și, eventual, ajungi să socializezi cu aceștia, tot în ideea de a perora despre lumea din joc. Nenumărate găști de prieteni sînt cristalizate de WOW. În timp însă, individualismul competitiv reduce la zero satisfacția relaxată a simplei asocieri. Constatăm așadar apariția unei specii noi, o cochilie abia mirosind a substanță vie. Activitățile și pasiunile din viața reală se estompează, ajung să fie automatizate și se transformă din scopuri, în mijloace. Toată energia se redirecționează către joc, o lume în care șansele de succes sînt mai mari, în care elitele se formează în funcție de examene, și nu de concursuri. WOW este catharsis-ul tenebrelor. Timp de trei ani am fost înconjurat de fiare înverșunate, scrîșnind din dinții egoismului la fiecare reiterație a necesarei și impusei ortăcii. Dar am perseverat, în speranța naivă și idealistă că WOW rămîne totuși doar un joc. Era însă o oglindă. Și atunci, în sfîrșit, a sunat și pentru mine deșteptarea.

Omul este un animal social. O ființă – parte constituantă a regnului animalic – care tinde către o existență de grup, comunicativă, interacțională, fie ea – mai nou! – chiar și un surogat, o spoială impalpabilă a complexelor, ce preferă ascunderea grabnică a gunoiului sub covor, fără a realiza cît praf psihic stîrnește un atare demers turbat. Cu toate acestea, cine ar fi crezut că apogeul acestei comunicativități va jupui de pe noi, printr-o insidioasă diluare a spiritului, și ultimele petice de umanitate, catalizînd, în ritm exponențial, animalul din străfunduri? Iată-ne totuși față în față cu o făptură drenată de noblețea inocenței necuvîntătoare, un *Homo Ciberneticus* cu personalitate *open-source,* mîndru exponat al melasei.

Stela GIURGEANU

Misterioasele căi ale unui Cupid virtual

Sînt femeie, caut bărbat. Sau dacă sînt o femeie emancipată și conștientă de valoarea mea, „bag“ filtre de căutare și-mi expun pretențiile. Adică nu sînt *doar* o femeie care caută *orice* bărbat. Am standardele mele și reduc bărbații în funcție de înălțime, de vîrstă, de culoarea părului, a ochilor, căutînd, pînă la urmă, un Adonis cu studii superioare, eventual să „simțească“ în armonie cu mine de la literatură la politică sau religie, de la Crazy Loop la Leonard Cohen și, eventual, pînă la un cont în bancă. E valabil și viceversa – bărbații punînd mai mult preț pe imagine, cerînd, potrivit statisticilor, într-un procent mult mai mare, o poză în avans. Adică să vadă fata.

Rece? Meschin? Iubire pervertită? Cupidon nu mai e ce-a fost odată? Nicidecum. Trăim însă un altfel de timp. Mai condensat. Dacă pe vremuri eram obișnuiți cu ocheadele și cu ritualul de „a face curte“, acum SMS-urile, e-mailurile, postările și *search*-urile ne vin ca mănuși turnate. Dacă pe vremuri, îmboldit de singurătate, dădeai anunț la „Matrimoniale“, așteptînd cu înfrigurare venirea poștașului, acum acest mod de a te cupla e total desuet – o fac doar neadaptații fără Internet. Azi, dacă ești conectat și dacă vrei o relație, căsătorie sau doar să trăncănești cu cineva, îți postezi „profilul“ pe net și imediat te trezești năpădit de o avalanșă de propuneri, dintre care le cerni relaxat, de la birou sau din dormitor, pe cele mai picante. Internetul devine astfel pețitoarea perfectă, mai ales că, pentru a cunoaște pe cineva, nu mai ești obligat să te întîlnești cu persoana respectivă față în față, prin restaurante sau cafenele, pierzînd și timp, și nervi, în discuții care uneori se dovedesc a fi de complezență. Socializarea online te scoate dinlăuntrul tău, îți dă „tupeu“ și mai ales șansa de a cunoaște deodată mult mai mulți pețitori, „utilizatori de matrimonial“. Ceea ce pentru unii pare încă „neortodox“ pentru că, pe de o parte, dispare fiorul destinului, pe de alta, care mai e moralitatea: în timp ce corespondezi cu Gigel poți s-o faci și cu Mitică și, în timp ce-i faci ochi dulci lui Petrică, Vasilică te așteaptă deja în sufragerie.

De la flirturi, așa-numiții *pen pal friends* (amici de tastatură) la amici de studiu, treci la lucruri serioase, adică la intermedieri de căsătorii bazate pe amor mai mult sau mai puțin financiar. Într-o extremă există site-urile de matrimoniale „dedicate doamnelor și domnișoarelor din România care-și doresc o relație cu un bărbat din Vestul Europei, în scopul căsătoriei“. *Este gratuit?* Da, cel puțin pentru doamnele și domnișoarele din România, costurile de „întreținere“ ale acestor site-uri fiind plătite de bărbații Europei de Vest care doresc să „cunoască“ fete din Est și care plătesc uneori sume foarte mari, primind în schimb acces la mai multe facilități ale site-ului respectiv. De pildă, un membru *silver* poate coresponda doar prin intermediul site-ului, unul *gold* poate obține pînă la adresa de e-mail a respectivei estice, ceea ce duce la o colaborare mult mai strînsă.

Contrabalansînd acest soi de pragmatism, au apărut site-uri matrimoniale... creștine.

„Cetatea creștină“ este unul dintre ele, scopul declarat fiind intermedierea iubirii bazate pe principii morale. „Dorim să sprijinim întemeierea familiilor creștine. Este foarte important, mai ales pentru buna educație a copiilor, ca ambii soți să fie creștini ortodocși, preferabil practicanți. Sînt tot mai puține familii de acest fel, ceea ce este grav. Oferim acest serviciu gratuit. Acesta nu este un site matrimonial obișnuit. Scopul anunțurilor este unul singur: căsătoria între creștini.“ Aici criteriile de căutare sînt altele: „considerăm că diplomele, averea sau pasiunile mărunte, de zi cu zi, sînt mai puțin importante“ – declară administratorii site-ului.

Creează-ți un profil – vîrstă, înățime, greutate, religie, naționalitate, fumător/nefumător, băutor/nebăutor, tipul de relație pe care ți-o dorești (simplă corespondență sau corespondență de studiu – care se poate metamorfoza în timp în prietenie sau căsătorie) – și garantat vei primi oferte la eradicarea singurătății.

Parafrazînd acum un cîntec de mahala: Cupid n-a murit, Cupid se transformă, putem spune că se adaptează sau face *upgrade* săgeților, mai greu de împlîntat în inimile din ce în ce mai impenetrabile ale unor oameni ocupați cu joburi, istoviți sentimental, dar mai conștienți ca niciodată de posibilitățile lor, mai materialiști și mai pragmatici, în sensul declinării puterii destinului, în favoarea liberului lor arbitru.

Internet pe telefonul mobil

Numărul de utilizatori ai Internetului de pe telefonul mobil a crescut semnificativ, fapt relevat și de statistici. Printre site-urile monitorizate de Trafic.ro, se constată o creștere constantă a traficului pe site-urile accesate de pe telefonul mobil. În luna martie a acestui an, numărul de vizitatori unici de pe iPhone a ajuns la cifra de 55.185, cu o creștere de 7% față de luna precedentă. Cele mai vizitate zece categorii de site-uri (de pe terminalul mobil produs de Apple) arată predilecția posesorilor acestui *handset* pentru știri (74.396 de utilizatori unici, adică 36,28% din totalul accesărilor de pe iPhone pe site-urile aflate în categoriile Trafic.ro) și sport (12.720 de utilizatori unici, adică 6,20% din total), urmate de site-urile de căutare/portal, divertisment, afaceri, comerț electronic, auto, bloguri, artă/cultură și turism.

„Oricînd poţi auzi în jur un sunet extraordinar“

– interviu cu David HARRINGTON –

Pe 11 mai, la Sala Radio, celebrul Kronos Quartet va concerta pentru prima dată în România. Acest interviu cu David Harrington, fondatorul cvartetului californian şi unul dintre cei mai importanţi muzicieni contemporani, a fost posibil cu sprijinul Fundaţiei Phoenix.

Părinţii v-au încurajat de mic să faceţi muzică; aveau vreun background muzical?

Am fost norocos că ambii părinţi m-au sprijinit să fac muzică. Eram în clasa a IV-a cînd mi-au închiriat un violoncel şi mi-au plătit un profesor particular. Aş spune că motivul pentru care eu cînt astăzi la vioară este faptul că profesoara mea particulară de atunci făcea minunate prăjituri cu unt de arahide din care mă lăsa să mănînc la sfîrşitul fiecărei lecţii în care învăţam bine. Prăjiturile ei m-au convins să devin un violonist bun! *(Rîde)*

Bunica din partea mamei era mare iubitoare de muzică şi îi plăceau mult şi florile. Era un grădinar deosebit, avea un simţ rafinat al proporţiilor şi creştea liliac. Colecţiona seminţe de liliac din toată lumea, iar eu i-am moştenit colecţia de mostre. După ani, am realizat că ceea făceam eu în muzică era similar cu ce făcea şi ea. Mă duceam deseori să-i văd grădina unde avea liliac de pe toate continentele, mai puţin din Antarctica, firește.

Cum v-aţi dat seama că vreţi să fiţi muzician?

În 1961 m-am înscris în Columbia Records Club unde, în schimbul unui penny, primeai cîteva înregistrări. Am ales Budapest Quartet interpretînd *Cvartetul pentru corzi op. 1-27 în E bemol major* al lui Beethoven. Acel disc mi-a schimbat viaţa, mi s-a părut atît de frumos că am vrut neapărat să ajung să cînt şi eu aşa ceva.

Cîntaţi încă de la începutul anilor '70, mai aveţi entuziasmul de la început?

Kronos Quartet a început să cînte în 1973 şi atunci căutam un gen cît mai potrivit. Încă fac asta. Un muzician spunea că fiecare respiraţie e altfel şi cred că e adevărat. De fapt, fiecare secundă din viaţă e altfel. Asta înseamnă că muzica necesară pentru a ţine viaţa în balans e diferită cu fiecare respiraţie. Pentru mine, muzica nu e prestabilită, e explorare, căutarea a ceva care să te magnetizeze. Cîteodată descoperi un sunet despre care nu credeai că există şi, odată ce ţi se întîmplă acest lucru, nu mai poţi trăi fără să aspiri la asemenea momente.

Spuneaţi undeva că sînteţi preocupat să cîntaţi o notă „în cel mai onest şi mai adevărat mod cu putinţă“...

Da, înseamnă să cauţi o abordare în totală sincronie cu evenimentele din jur, să găseşti o cale de a aborda o notă muzicală care să fie în echilibru perfect cu viaţa. Cel mai probabil nu voi reuşi. De cîteva ori însă, vreme de o notă-două, am simţit că mă apropii de un astfel de punct, dar căutarea perpetuă a notei perfecte face parte din însăşi condiţia muzicianului.

Tot într-un interviu spuneaţi: „Tot ce auzi te afectează ca şi cum ai fi un giroscop. Permanent ajustezi.“ Ajustezi în vederea a ce?

Fiecare concert îl simţi altfel ca şi cum publicul ar fi el însuşi un instrument. Nu există două concerte la fel. Din cauza sălii, a repertoriului, a publicului... Aşa cum nu te speli de două ori în acelaşi rîu, tot aşa descoperi că, de fiecare dată cînd cînţi aceeaşi notă, ea sună mereu diferit. Cercetaşii americani au un motto: „Fii pregătit!“. La fel şi eu: încerc să fiu pregătit pentru ce aş putea auzi. Numai că deseori sunetul te poate lua prin surprindere, te poate şoca, şi pentru aşa ceva nu te poţi pregăti nicicum. Acestea sînt momentele pe care le caut cel mai mult.

Astăzi muzica incorporează influenţe din toate zonele lumii, dar cît de departe poate muzica să ajungă?

Nu cred că e cineva care să poată prevedea, şi asta e grozav. Muzica ţine de un flux infinit. Cred că cea mai frumoasă notă posibilă n-a fost scrisă şi nu va fi scrisă niciodată, n-a fost cîntată şi nici nu va fi cîntată vreodată. Sunete, melodii şi ritmuri fantastice există peste tot în lume, dar sînt convins că muzica poate fi mai potentă, mai frumoasă, mai *altfel* decît ne putem noi imagina. Datorită acestei credinţe mă trezesc în fiecare dimineaţă şi cînt.

Nu se poate şti cum va fi muzica săptămîna viitoare sau peste zece ani. Muzica pe care o cînta Kronos Quartet în 1973 nu seamănă deloc cu ceea ce cîntăm acum. De aceea îmi imaginez că muzica din anul 2043, cîntată de vreun cvartet de coarde, poate suna ca o altă specie muzicală, ceva ce acum nu sîntem pregătiţi să contemplăm. Iar acest lucru este incredibil de incitant.

Cîntaţi atîtea stiluri muzicale, de la tango la jazz, de la compoziţii clasice la muzică tradiţională; există vreun gen neinteresant, care să nu merite să fie explorat?

Eu nu judec muzica în termeni de gen. Muzica este expresia umană liberă şi sălbatică care-ţi pătrunde în urechi fără nume, care conţine un simţ anume al identităţii compozitorului, al instrumentelor, al culturii din care vine... Prefer să nu etichetez. Creierul meu nu e un magazin de muzică cu rafturi aranjate după categorii, genuri, stiluri.

Arnold Schoenberg a vorbit de progresul muzical, dar eu nu cred că există aşa ceva. Eu cred în varietate. Ar fi grozav ca viitorul să fie mai aproape de perfecţiune, dar poate că cea mai frumoasă notă a fost totuşi cîntată acum două mii de ani. Nu m-ar interesa niciodată muzica fără personalitate, fără simţul locului din care provine, cea care nu e în stare să absoarbă sentimente şi să le transmită mai departe. Mă bucur de felul în care muzica irupe în viaţă, ca atunci cînd mergi pe stradă, vezi o crăpătură în asfalt şi ştii că acolo e viaţă: plante, viermi, gunoi... Simt că aşa funcţionează şi muzica: nu ştii niciodată ce anume ai putea auzi. Poate într-un lift, într-o emisiune la televizor, în cîntecul unui copil, într-un film, oriunde şi oricînd, poţi auzi un sunet extraordinar.

Aţi colaborat cu muzicieni de facturi diferite, cu Thelonious Monk, Phillip Glass, Tom Waits şi Amon Tobin, chiar cu trupe rock, precum Faith No More şi Nine Inch Nails. Ce aşteptări aveţi de la aceste colaborări?

Există multe medii muzicale şi nenumăraţi muzicieni care creează sunete şi fac posibile experienţe sonore minunate, iar cînd găsesc astfel de oameni vreau să apropii cele două feluri de a gîndi şi de a căuta sunetele. Caut întotdeauna o cale de a aduce în lumea cvartetului Kronos muzicieni şi compozitori diferiţi, pentru a vedea ce putem face împreună. Posibilitatea de a împărtăşi experienţe muzicale diferite, de a căuta noi forme de abordare a muncii noastre prin inspiraţia altora, despre asta e vorba.

Cum s-a născut ideea de a face un spectacol pornind de la „Howl“, poemul lui Allen Ginsberg?

Eu am venit cu acea idee. Kronos Quartet tocmai fusese invitat să cînte la Carnegie Hall. Era un moment important, aşa cum ar fi fost probabil pentru oricare alţi muzicieni americani; e ceva mistic legat de acea sală. Concertul nostru fusese stabilit pentru 20 ianuarie 1994, ţin minte bine, şi ne-am gîndit să facem ceva simbolic. Mi s-a părut că a-l aduce pe cel mai bun poet american în viaţă să-şi recite cel mai bun poem este o idee foarte bună.

Pe Allen Ginsberg îl cunoscusem la un concert din New York. În momentul în care l-am întrebat dacă îi place ideea, el nu mai citise în public de foarte mulţi ani. Aşa că prima dată cînd am repetat împreună am făcut-o în San Francisco, în sufrageria unui apartament din North Beach, aproape de locul unde Ginsberg scrisese poemul. Toată familia mea a fost prezentă acolo, a fost un moment extraordinar. Apoi, pe scena din Carnegie Hall, el a recitat ca un saxofonist adevărat, nu prea ştia cum să accentueze unele cuvinte, ce intonaţie să le dea, dar a fost atît de puternic... Pentru mine „Howl“ surprinde, ca nici un alt poem, subnuanţa tragică a destinului american.

Kronos Quartet

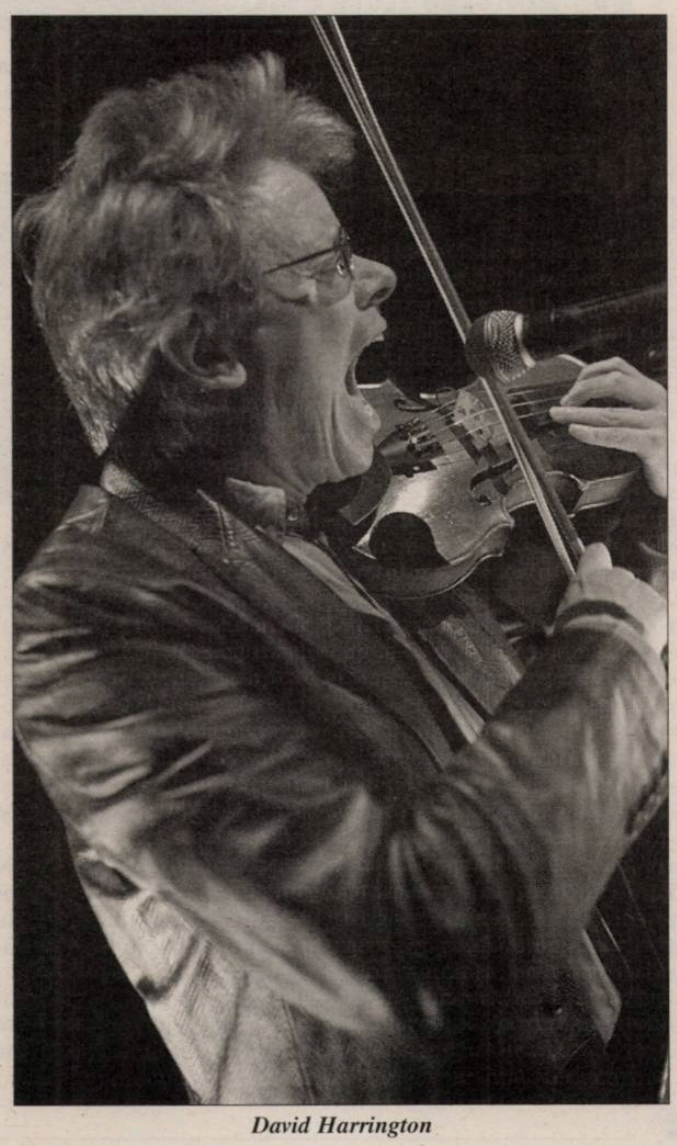

David Harrington

Aţi colaborat chiar cu Taraful Haiducilor; cît de bine cunoaşteţi muzica tradiţională românească?

Taraful Haiducilor este unul dintre grupurile mele preferate. Acum 15 ani, cineva mi-a dat să ascult un cîntec, „Balada dictatorului“, iar violonistul Nicolae Neacşu m-a impresionat imediat prin felul în care scotea acele sunete incredibile. Mi-am spus că trebuie să colaborez cu ei şi am făcut-o prima dată la Londra, în Southbank Centre. Nicolae Neacşu mi-a arătat atunci cum reuşea să scoată acele sunete minunate, apoi am avut plăcerea deosebită să cînt, de mai multe ori, alături de Taraful Haiducilor. Îmi amintesc bine ultima dată cînd l-am văzut pe Nicolae Neacşu. Eram la Reykjavik, el nu vorbea engleză, eu nu vorbeam română, doar am luat micul dejun împreună şi zîmbeam unul la altul. Era foarte bătrîn şi ştiam că n-o să apuc să-l mai văd niciodată.

Apoi am ascultat mulţi alţi violonişti şi cîntăreţi români, dar nu-mi amintesc toate numele. Muzica tradiţională românească e uimitor de profundă şi sper să am timp să cunosc muzicieni din toate zonele muzicale şi să învăţ cît pot despre viaţa muzicală din România.

Care credeţi că este cea mai mare realizare muzicală a dvs.?

Hmm! Asta este o foarte bună întrebare; nu cred că m-am gîndit vreodată. Simt mereu că următoarea experienţă va fi cea mai mare „realizare“. Acum pregătim o lucrare a compozitorului azer Alim Qasimov şi cred că această nouă experienţă muzicală va fi „un zbor deasupra lunii“... Dar avem în proiect şi o lucrare teatrală complexă a unui muzician chinez, iar acest lucru va duce Kronos Quartet în locuri inimaginabile pînă acum. Voi lucra la acest proiect în tot anul următor, probabil în fiecare zi. Poate că acestea vor fi marile noastre realizări sau poate altele, nu ştiu. Muzica e mereu nouă, şi nu e o idee bună pentru un muzician să creadă că a făcut deja mult, pentru că sînt atîtea de făcut. De aceea aştept abia următoarea ocazie de a mă implica într-o nouă situaţie muzicală.

Ce veţi cînta la Bucureşti?

Cum n-am mai fost niciodată, vom interpreta lucrări variate, mai vechi şi mai noi; vom cînta compoziţii de Clint Mansell, Steve Reich, Jon Thorne, John Adams, lucrările unor grupuri precum Sigur Ros sau Café Tacuba... Va fi o plăcere pentru mine, Jeff, Hank şi John să cîntăm la Bucureşti şi abia aşteptăm să venim.

a consemnat Marius CHIVU

Alice GEORGESCU

viaţa scenei / scena vieţii

Despre artă, cu veselie

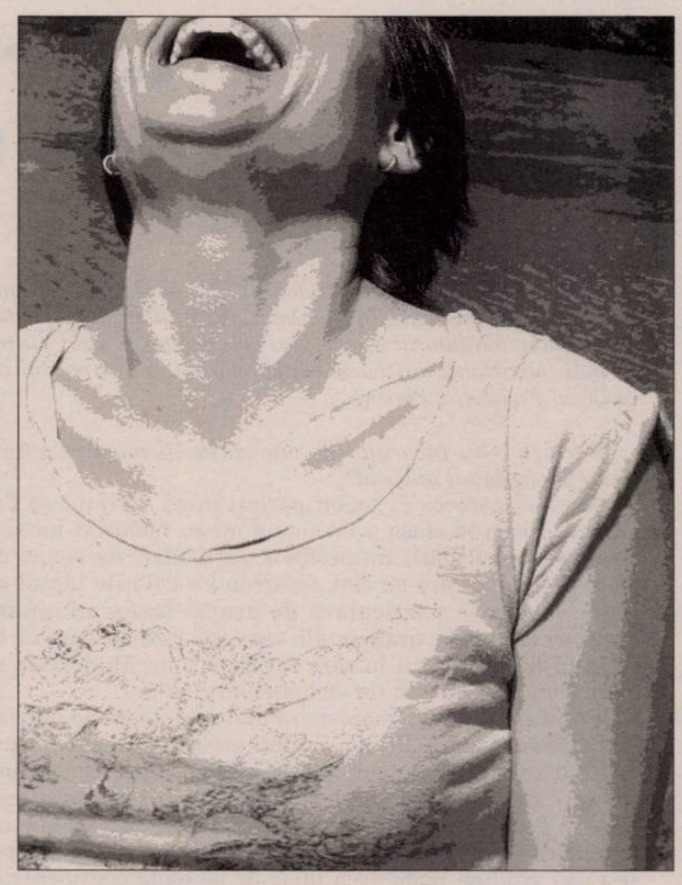

Acum vreo trei săptămîni am fost la Operă. (Deşi mai am o sumedenie de spectacole de văzut, în teatrele din Bucureşti şi în ţară, cîte o evadare de acest fel prin teritoriile vecine este – mă simt foarte vinovată mărturisind asta – ceea ce clişeul numeşte „o gură de aer proaspăt“.) Se juca *Tosca*, avînd în rolurile Mario Cavaradossi şi Scarpia doi invitaţi din Bulgaria, un tenor, respectiv un bariton. Întîmplarea (perfidă!) făcea ca tenorul (încarnînd, nu-i aşa, personajul pozitiv, de dragul căruia Tosca – soprana – îl ucide, la final de act, pe ticălosul Scarpia) să fie un domn relativ tînăr, dar mic de statură şi cu o circumferinţă abdominală considerabilă, iar baritonul (ale cărui avansuri diva le respinge cu dispreţ scîrbit) să fie un bărbat în toată puterea cuvîntului, înalt, suplu şi chipeş. Prima apariţie pe scenă a celui dintîi a stîrnit în sală o tresărire „psiho-fizică“ sesizabilă, dar rapid reprimată; şi nu numai pentru că spectatorii de operă sînt (încă...) ceva mai binecrescuţi decît cei de teatru. Adevărul este că omul era foarte bun: avea un glas limpede şi puternic şi o frazare inteligentă care, ambele, anulau pe loc impresia produsă de aspectul lui fizic nefericit. Desigur, pentru ca arta să obţină o victorie absolută asupra naturii ar fi trebuit ca baritonul să fie, în schimb, catastrofal; din păcate pentru justiţia imanentă, nu era – adică şi el era cam la fel de bun ca şi tenorul. Astfel, seara care, la prima ochire, ameninţa să devină un soi de farsă tragicomică, s-a desfăşurat, dimpotrivă, în modul cel mai delectabil cu putinţă, aplauzele şi uralele de la sfîrşit consfinţind un fapt ce n-ar trebui să ne mai uimească: în artă, calitatea autentică „bate“ orice altceva.

Cîteva zile mai tîrziu am văzut un spectacol adus în turneu bucureştean de o trupă chinezească din Canada. (Sau, oricum, din America de Nord. De altfel, această prezenţă a riscat să declanşeze, pe fondul tulburărilor mai ample prilejuite de problema tibetană şi prin conţinutul însuşi al spectacolului, o oarecare tensiune diplomatică între România şi China. Cum însă raportul dintre artă şi politică e un subiect ce nu poate fi epuizat în cîteva propoziţii, semnalez, doar, chestiunea, pe care o voi comenta pe larg, poate, cu alt prilej.) Reprezentaţia conţinea „numere“ diverse, în special muzicale şi coregrafice – o coregrafie atingînd, în unele momente, graniţa acrobaţiei. Drept decor, pe fundalul scenei erau proiectate imagini care, ca în jocurile pe calculator, se transformau, se îmbogăţeau, se decolorau etc., precum într-un inepuizabil caleidoscop. De fiecare dată, spectatorii oftau la unison; chiar începutul spectacolului (primit, după o clipă de încremenire, cu aplauze şi exclamaţii de încîntare) pregătise cumva şiragul de surprize ce avea să urmeze pentru că, la ridicarea cortinei, de pe scenă păruse să se reverse în sală o uriaşă cascadă albă: erau un fel de nori de abur, produşi, mi s-a explicat ulterior, prin nu ştiu ce reacţie chimică, destul de simplă, altminteri, şi cu nu ştiu ce maşinărie, nici ea mult mai complicată. Totul era să-ţi vină ideea.

Aceste două episoade „extrateatrale“ m-au dus cu gîndul (evident!) la arta scenică autohtonă. Şi, din nou, la ceea ce a pierdut ea: dorinţa şi plăcerea de a-şi surprinde publicul. Firească, surpriza cea mai minunată ar fi excelenţa artiştilor. Dacă, de exemplu, printre nenumăraţii băieţi scunzi şi bărbaţi burtoşi pe care ni-i oferă generos spectacolele româneşti am descoperi diamantul talentului şi perla tehnicii, dezagrementul vizual s-ar topi de îndată şi în locul lui ar rămîne admiraţia, pentru că performanţa autentică nu poate să nu impună şi să nu trezească respect. Dar, e drept, „factorul uman“ este greu de „crescut“, greu de stăpînit şi greu de mînuit. Aici trebuie, încă, să mai avem răbdare: să răbdăm şi să sperăm. Dimensiunea tehnică a problemei pare însă mai uşor de rezolvat, cu atît mai mult cu cît, în clipa de faţă, majoritatea scenelor româneşti şi-au înnoit echipamentul şi dispun de ustensile *up to date* (pe care nu prea are cine să le pună în funcţiune, pentru că tehnicienii de scenă sînt, în general, absolut ingenui în materie; dar asta reprezintă, iarăşi, un subiect separat de discuţie). Cu puţin efort – şi, mda!, cu multă fantezie –, scenografiile sofisticate şi nu o dată greoaie, reclamînd echipe întregi care să muncească la manipularea lor, ar putea fi înlocuite prin ambianţe vizuale esenţializate, aerisite şi, mai ales, insolite, la vederea cărora spectatorii să tresară de uimire. Pentru că, indiferent cît de savant discutăm despre teatru şi despre menirea lui înaltă, despre profunzimi insondabile şi despre „ritualuri iniţiatice“ (expresie pe care, personal, o ador, mai ales cînd e debitată în legătură cu nonsensuri chisnovate), scopul prim şi ultim al artei, inclusiv al artei scenice, este acela de a-i da privitorului bucurie. De a-i produce plăcere. De a-i stîrni uimirea înfiorată cu care un copil deschide pachetele de sub pomul de Crăciun. De a-l fermeca. De a-l face să simtă că... nu, sigur, nu ar pieri în absenţa artei, dar viaţa i-ar fi, fără ea, mai searbădă şi mai tristă. Ca să atingă acest scop ar trebui însă ca artistul, cel dintîi, să simtă astfel.

Dar în punctul acesta, îmi vine în minte, nepoftită şi nepoliticoasă, pe post de contrapunct, o vorbă veselă: dacă nema putirinţa, ce mai chichirez gîlceava?

Păi, nu?

Matei FLORIAN

audio şi n-am cuvinte

Soarele din Brazzaville

● **Brazzaville, *21st Century Girl*, Soyuz Records, 2008.**

După ce vremea legendarelor vizite la nivel înalt a apus, după ce prietenia între popoare dă semne că s-ar fi şubrezit, după ce Congo, chiar dacă a rimat cu Bombo, nu a adăpostit emigranţi români, iar marele Brazzaville a evitat la mustaţă o înfrăţire cu micul Paris, a sosit timpul pentru ca lucrurile să intre în făgaşul lor normal. Fără nici o legătură cu treburile de stat, fără ovaţii inutile şi panglici tăiate degeaba, Brazzaville vine la Bucureşti. Am să încerc să fiu concis: e bine. Şi e bine pentru că, în sfîrşit, în capitala patriei noastre se vor petrece chestiuni muzicale care încep să semene cu acea realitate senină şi cochetă care, pînă nu demult, se confunda întru totul cu imaginea vestului. Primul pas, esenţial de altfel, a fost făcut, iar lumea a început să se obişnuiască la gîndul că trupe ca Rolling Stones, Metallica sau Muse vor ajunge şi pe plaiurile şi stadioanele noastre. Că şi Kasabian, Roisin Murphy sau Unkle au răzbit sau vor răzbi pînă aici este iarăşi un semn că oficialităţile şi poporul ascultător s-au urnit din inerţia de altădată. Pasul trei, şi adevărata încercare, este însă ceva mai sensibil şi mai riscant pentru că porneşte de la premisa că gusturile noastre balcanice au fost şlefuite într-atît încît să primească, să deguste şi să tînjească după formaţiunile ascunse, ferite de intemperiile comerciale, cu desăvîrşire independente şi aproape deloc cunoscute. Pariul acesta, asemănător unui număr elegant de echilibristică, propovăduieşte ideea că evoluţia e îndeajuns de hîtră şi rebelă încît să umple sălile la Fuego şi la Brazzaville în acelaşi timp. Sau, dacă vreţi, mizează pe teoria că într-o ţară care suspină la muzică uşoară împănată cu cel mai kitsch etno este loc sub soare şi pentru acel indie-pop importat din cluburile britanice şi americane. În definitiv, aplicînd şi regulile relativităţii, teoria este, în mare parte, corectă. Singura problemă este că, pînă în momentul de faţă, locul sub soare cuvenit ascultătorilor şcoliţi în indie, a fost, dacă nu ignorat, atunci ţinut mai cu seamă la umbră. Un lucru e însă sigur, dincolo de orice pariu şi de orice risc: dacă vreţi să aveţi parte de briză şi de soare, ascultaţi *21st Century Girl*. Dincolo de orice discuţie despre cît de avizat este publicul din România, dincolo de principiile indie sau de inevitabilele trimiteri la Belle and Sebastian, există pe acest album destulă emoţie şi suficientă căldură vibrantă încît să se descotorosească de orice fel de tinichea retorică. Şi asta pentru că Brazzaville merg la sigur pe mîna celor mai vechi, mai simple, mai de netăgăduit ingrediente: calm, sinceritate, melancolie, tandreţe. Indie-ul lor nu este doar pop în seva sa intimă, ci este colorat exotic în ritmuri topicale, înseninat de folk şi reggae şi proiectat cinematografic în secvenţe filmate cu încetinitorul. Brazzaville pot jongla atent atît pe bossanova cît şi pe cabaret şi se pot aşeza foarte bine la mijlocul drumului dintre Jay Jay Johanson şi Leonard Cohen. Ar putea părea o reţetă de bun gust însuşită rapid, dar marele secret al acestui album este că nu e nevoie de nici un fel de antrenament tenace pentru a vibra la melodii ca „Anabel“, „The Clouds in Camarillo“ sau „Aquamarine“. În definitiv, pentru a rezona la linişte, seninătate şi graţie romantică, trebuie doar să renunţi la încrîncenare şi să redescoperi exerciţiul simplu al tihnei. Fără a căuta excentricităţi şi angoase, departe de a se avînta în explorări originale, băieţii aceştia coboară în străfundul unei melodii, pentru a se întoarce de acolo încărcaţi de acele adevăruri care nu mai au nevoie de explicaţii. Poate ar fi puţin, poate ar fi redundant, dacă Brazzaville nu ar lua în plimbarea lor tot firescul, sinceritatea şi soarele de care au nevoie. Este tot ceea ce le trebuie pentru a suna altfel. Cu toate darurile astea vin acum la Bucureşti, pentru o întîlnire deloc politizată, dar al naibii de importantă. S-ar putea să se fi făcut vremea să descoperim nu neapărat decalogul şi secretele curentului indie, ci cît de tămăduitor poate fi să asculţi muzică bună.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● **Mitch Albom, *Încă o zi*, traducere din limba engleză de Dana Ionescu, Colecţia „Raftul Denisei“, Editura Humanitas, 2008.**

Mitch Albom practică şi jurnalismul sportiv, motiv pentru care mi-a fost din capul locului simpatic. Nu e Radu Cosaşu, nici Radu Paraschivescu, nici Viorel Moţoc, dar e un comentator de sport care ştie să facă şi o partidă de condei, dînd tîrcoale – cu o tehnică ireproşabilă, curată, eficientă – unei stări pe care numai oamenii cu umor îndrăznesc să şi-o mai asume astăzi cu voce tare: duioşia!

Îmi amintesc că, pe la mijlocul anilor '80, era un cîntec de cătănie care începea cam aşa: „Stau în pat, mi-aprind ţigara / Şi mă tot gîndesc la mama“. Cam ăsta ar fi, în linii mari, şi subiectul romanului lui Albom, cu diferenţa că aici protagonistul nu stă în pat, ci în iarba de la baza unui turn de apă (se aruncase din vîrful lui, ca să se sinucidă), nu fumează, ci zace pe muchia dintre viaţă şi moarte, şi nu se gîndeşte, ci se vede, pur şi simplu, petrecînd o zi întreagă cu mama sa. E o zi paranormală, bineînţeles, întrucît mama îi murise cu opt ani în urmă, dar şi o zi fastă, tandră, recuperatoare, o ciudată şi binecuvîntată zi-cadou, cu mic dejun ca pe vremuri şi rememorări mîngîioase.

Eroul, ocupat cu propria decădere după o carieră de baseballist fără altitudine, are acum ocazia unei împăcări cu sine. Dialogul său cu mama va fi unul ca de la om la înger, unde omul e covîrşit de vini pămînteşti, familiale, iar îngerul, candid şi excentric.

Încă o zi trebuie citită cu *fair play*. Lăsaţi-vă înduioşaţi de ea şi savuraţi-i construcţia jucăuşă, înainte de-a o aşeza, cu delicateţe, printre celelalte cărţi bune de pe al doilea raft.

Simona SORA

puzzlecturi

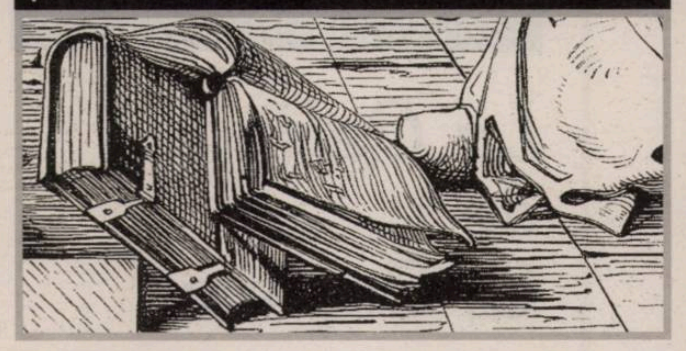

Marile răspunsuri

● **Norman Manea, *Înaintea despărţirii. Convorbire cu Saul Bellow – un proiect Words&Images*, traducere de Nadina Vişan, Editura Polirom, 2008.**

O convorbire – scrisă, transcrisă, vorbită – între doi scriitori are, cel mai adesea, o dublă centrare, un soi de dezacord reciproc convenit, o polarizare întreţinută şi jucată ca o formă particulară de „anxietate a influenţelor". Doi mari scriitori, mai ales atunci cînd sînt apropiaţi – biografic, lingvistic, tematic, cum e cazul latino-americanilor, de pildă, care au practicat adesea genul –, cu greu se „armonizează" în această specie literar-jurnalistică, chiar şi atunci cînd sînt de acord asupra lucrurilor cu adevărat importante, legate, mai toate, de *propriul* scris. Poate de aceea stabilirea, din capul locului, a unei convenţii, a unui cadru strict este mai necesară decît în alte cazuri, cînd întrebătorul şi întrebatul sînt roluri de la sine înţelese.

Convorbirea lui Norman Manea cu Saul Bellow – întregistrată pe suport video, apoi transcrisă şi acum tradusă în româneşte – beneficiază de un dublu cadru iniţial: întîi, ca parte a „Words&Images: the Jerusalem Literary Project" (care reuneşte interviuri cu cei mai importanţi scriitori evrei contemporani în jurul legăturii dintre propria operă şi identitatea evreiască), convorbirea îi este dedicată lui Saul Bellow; apoi Norman Manea (care a avut propriul interviu, în româneşte, în cadrul acestui proiect reunind nume celebre – de la Arthur Miller, Philip Roth, George Steiner, E.L. Doctorow la Amoz Oz, Ahron Appelfeld, Imre Kertész, György Konrád) îşi asumă rolul „întrebătorului", motivîndu-şi alegerea într-un consistent prolog despre relaţia sa cu Bellow, dar şi despre inadecvata receptare a autorului lui *Ravelstein* în România.

Condiţiile odată îndeplinite, lungul interviu luat de Norman Manea *prietenului* său Saul Bellow are, totuşi, o dublă centrare: întrebările adresate lui Bellow – niciodată întîmplătoare – sînt cele ale unui scriitor obsedat de propria identitate, de redefinirile ei succesive, de cosmopolitismul, dar şi de dramatismul acesteia. Sînt întrebări vechi (unele, din anii '70, cînd Bellow vizitase România – experienţă evocată în *Iarna decanului)* şi altele noi, legate de „lumea nouă", de „dictatura" din campusurile universitare americane, dar mai ales de acele „lucruri... nobile" ale scrisului, creaţiei şi imensei vitalităţi a literaturii. Reluarea „clasicei" întrebări („Cine v-a oferit Nobelul?") pusă lui Bellow, pe vremuri, de un editor bucureştean (Romul Munteanu?) imediat după publicarea romanului *Darul lui Humboldt* este şi prilejul tîrziu de a expedia vechea teorie a conspiraţiei ca pe o „întrebare de proastă calitate", pe care nu exista nici un motiv să o accepte. La fel cum, după *Iarna decanului,* Bellow nu văzuse vreo raţiune să explice comparaţia între campusul universitar american şi sistemul totalitar. „Scopul meu a fost să scriu o carte" – răspunde scriitorul, abia în 2000, la întrebarea repetată a lui Norman Manea.

Un loc special în această convorbire este destinat umorului, hazului de necaz, unui soi de veselie molipsitoare (pentru cititor) care relativizează accidentalul şi dă esenţialului adevărata sa – lapidară – importanţă. Dacă ceva unifică cele patru secţiuni ale cărţii – copilăria, familia şi începuturile boeme; artistul şi intelectualul; evreitatea; dragostea şi moartea –, acest lucru e umorul, „punerea a tot felul de lucruri stranii într-o lumină amuzantă", comicul, pozna, relaxarea cu care Bellow răspunde la (aproape) toate interogaţiile. „Marele Răspuns" (kafkian) pe care Norman Manea îl cere „înaintea despărţirii" primeşte – indirect – acest pragmatic şi constitutiv răspuns: umorul, buna dispoziţie, relaxarea. E, fără îndoială, şi marele său noroc. Bellow nu-şi pierde umorul nici cînd povesteşte episodul îndrăgostirii sale de... Iisus. La 8 ani, pe un pat de spital din Montréal, în primejdie de moarte din pricina unei septicemii, micul Saul citeşte singura carte oferită de „doamnele creştine" de la Societatea Cititorilor Bibliei – *Noul Testament* – şi face o pasiune interzisă *(treif,* în idiş) pentru profetul răstignit. Începute prin această fulgerătoare pasiune, îndrăgostirile lui Bellow – de femei ieşite din comun, ale căror urme le regăsim în toate cărţile sale, dar şi de troţkism sau de terapia reichiană, în perioada sa boemă – sînt povestite cu aceeaşi detaşare comic-nostalgică. Probabil deloc întîmplător, chiar în timpul interviului cu Norman Manea, Bellow (la 85 de ani) aştepta de la tînăra sa soţie, Janis, naşterea ultimului lor copil.

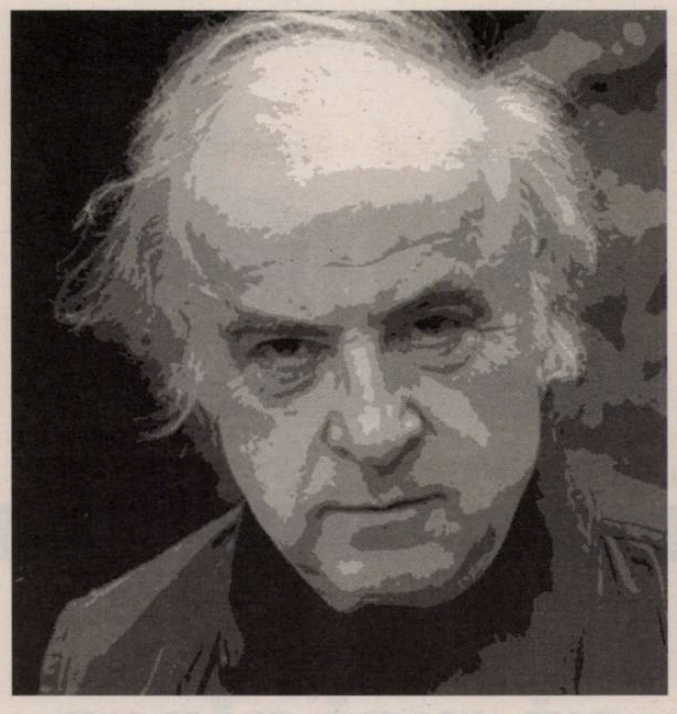

Atent cu generalizările şi teoreticalele, ultimul Bellow optează, fără echivoc, pentru cel de-al doilea termen al dilemei de o viaţă: intelectual sau artist? Chiar felul în care-i evocă – stimulat de Norman Manea – pe scriitorii şi politicienii cunoscuţi de-a lungul vieţii înclină înspre partea aceea infinitezimală de intuiţie, amănunt semnificativ, surprindere a „mecanismului" altora şi, mai ales, a ruginirii placate pe aşa-zisa maturitate... creatoare. De fapt, întrebarea pe care şi-o pune (de unul singur) Bellow nu e „care ipostază – intelectuală sau artistă – e mai potrivită", ci care dintre cele două este, în fond, *mai naivă*. Iar răspunsul nu e – personal şi contextual – niciodată simplu. Căci dacă există un loc în care bătrînul Bellow nu mai poate glumi, acesta-i cel în care „Arta întîlneşte... Oroarea". E punctul în care arta (propria opţiune existenţială), dar şi înţelegerea devin neputincioase, iar naivitatea – condamnabilă. Acesta e, probabil, celălalt „Mare Răspuns", singura situaţie în care joaca, pozna, datul pe glumă nu-şi mai fac treaba. Celor care au spus că după Auschwitz nu se mai poate scrie poezie (deci literatură), Saul Bellow – în acest interviu tombal – le propune varianta sa artistico-pragmatică: „...fenomenologia personală este secretul condiţiei tale de artist... Treaba mea este să fiu eu însumi. Şi, fiind eu însumi, reuşesc să fiu acest fenomenolog elementar sau primitiv. Iată, îmi reglez conturile, înainte să dispar. Mă întreb ce înseamnă să fii artist. În primul rînd, vezi ce n-ai văzut înainte; ai deschis ochii, în faţa ta se află lumea; lumea este un loc straniu; ai căpătat asupra ei propria versiune, a nimănui altcuiva; ai rămas loial versiunii tale şi lucrurilor pe care le-ai văzut".

E un fel de a spune – cu zîmbetul mereu pe buze – că şi viaţa, şi literatura mai au, în ciuda evidenţelor, o şansă.

Dilema veche vă recomandă

● Bernard Malamud, *Lada fermecată* (traducere de Dana Covăceanu, Colecţia „Cotidianul", Editura Univers, 2008). Rareori, dintr-un volum de nuvele, să-ţi rămînă zile întregi, una cîte una, în minte. (Radu Cosaşu)

● Celor sătui de aceleaşi concerte răsuflate soft-pop, hard-rock sau mixed-electro, le recomand evenimentul alternativ marca IndieHours: Brazzaville *live* – vineri, 9 mai, în Club Session –, una dintre cele mai adictive trupe ale momentului, cu un sound *fusion* ultrasenzual şi rafinat, o trupă care combină indie-rock-ul cu bossanova şi jazz-ul oriental, avînd nostalgia unei grădini sonore a Domnului, niciodată suficient de mare şi de condimentată acustic. (Marius Chivu)

● Nu rataţi retrospectiva unuia dintre cei mai importanţi artişti contemporani (Braco Dimitrievici) la MNAC, din 30 aprilie pînă în 1 iunie a.c. Iar din 8 mai, Festivalul filmului european, din care nu trebuie ratate *La graine et le mulet* şi documentarul lui Thomas Ciulei *Podul de flori.* (Alex. Leo Şerban)

Andrei GORZO

dilematograf

A sonda răul

● ***Avocatul terorii / L'avocat de la terreur* (Franţa, 2007), de Barbet Schroeder.**

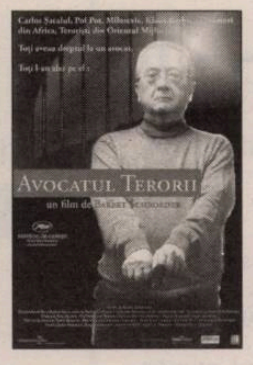

În 1957, un tînăr avocat francez pe nume Jacques Vergès devenea reprezentantul legal al Djamilei Bouhired – membră a Frontului Naţional Algerian de Eliberare, autoarea unui atentat cu bombă în care muriseră 11 civili francezi. Printr-o campanie asiduă de sensibilizare a opiniei internaţionale, Vergès reuşea să obţină graţierea ei; s-au căsătorit în 1965, la trei ani după proclamarea independenţei Algeriei. Trei ani mai tîrziu, Vergès zbura în ajutorul a doi terorişti palestinieni implicaţi într-un atac asupra unui avion israelian, pe aeroportul din Atena; a ajuns prea tîrziu ca să pledeze pentru ei (cei doi au fost eliberaţi într-un schimb de prizonieri), dar a pledat pentru cei patru palestinieni arestaţi un an mai tîrziu, în urma unui atac similar, pe aeroportul din Zürich. În 1978, devenea avocatul grupării teroriste germane Facţiunea Armata Roşie. A apărat-o pe Magdalena Kopp, amanta lui Carlos „Şacalul". L-a apărat pe Anis Naccache, liderul echipei de asasini trimise de autorităţile islamiste iraniene pe urmele fostului prim-ministru al şahului. L-a apărat pe Carlos însuşi. Urmînd traseul profesional al lui Vergès, colosalul documentar al lui Barbet Schroeder, *Avocatul terorii* (pe ecrane din 9 mai), recapitulează, în două ore nemaipomenit de încărcate şi de inconfortabile moral, întreaga istorie a terorismului modern. Schroeder beneficiază pe tot parcursul de asistenţa amabilă a lui Vergès însuşi. O figură relaxată, superior-benevolentă, combinaţie perfectă – şi tocmai de-aceea dubioasă – între stereotipul burghezului plin de sine şi stereotipul asiaticului indescifrabil (mama lui era vietnameză), avocatul trage dintr-un trabuc şi vorbeşte despre convingerile sale. Dar ce convingeri sînt acelea? În al doilea război mondial, Vergès a luptat sub comanda generalului De Gaulle, pentru Franţa Liberă: „Pentru mine, Franţa însemna Montaigne, Diderot, Revoluţia... Nu colonialismul". Însă, chiar în ziua marii victorii împotriva nazismului, autorităţile coloniale franceze înăbuşeau în sînge o demonstraţie din Algeria. În prima parte a filmului, cînd Vergès vorbeşte despre identificarea lui cu poporul algerian, sună sincer. Dar atunci cînd acest excombatant antinazist invocă din nou „metodele gestapoviste" ale coloniştilor francezi, de data asta pentru a relativiza crimele unui gestapovist autentic – clientul său Klaus Barbie, zis „Măcelarul din Lyon" –, vocabularul său umanist („Nu suport să văd un om umilit.") sună nespus de pervers. Radiind de mulţumire de sine, Vergès ne povesteşte cum a ridiculizat 39 de avocaţi ai acuzării, transformînd procesul lui Barbie într-un proces al torturii franceze. Întrebat dacă ar apăra chiar şi un Hitler, acest apărător al vicepremierului lui Saddam şi al partenerului de guvernare al lui Pol Pot răspunde că l-ar apăra „pînă şi pe Bush, cu condiţia ca acesta să pledeze vinovat".

Vergès nu dă semne că ar fi fost „luat de guler" în interviuri; e lăsat să se prezinte aşa cum vrea el, iar ceilalţi vorbitori sînt ori scrupulos-neutri (istorici, judecători), ori din tabăra lui (foşti tovarăşi de luptă din Algeria, foşti clienţi ca Magdalena Kopp, Carlos sau Anis Naccache, foşti asociaţi ca bancherul nazist François Genoud, sponsor al terorismului anti-israelian). *Avocatul terorii* nu e pentru spectatorii care tind să se alarmeze atunci cînd un film nu le spune exact ce să gîndească; aceştia riscă să rămînă cu impresia că Schroeder e de partea lui Vergès şi, într-adevăr, pot să-mi imaginez un anumit tip de (tînăr) spectator aplaudînd la frivolitatea aceea toxică despre Hitler-Bush şi oftînd după epoca de aur a stîngii radicale vest-europene, cînd Sartre (citat printr-o secvenţă de arhivă) se declara „un susţinător al violenţei politice acolo unde e justificată". Dar Schroeder nu e *deloc* de partea lui Vergès. Filmul e o invitaţie de a sonda răul, venită din partea unui expert care consideră că răul se sondează cu maximum de folos atunci cînd nu e înghesuit procuratorial sau diluat didactic. E un film la care trebuie să vii cu nişte cunoştinţe de acasă – nu neapărat cunoştinţe de istorie, ci mai degrabă genul de cunoştinţe pe care le dobîndeşti citind romancieri ca Dostoievski, Conrad sau Graham Greene. Magdalena Kopp vorbind, cu un aer uşor mirat, despre campania de atentate declanşată de Carlos în reacţie la arestarea ei, ca şi cînd bombele lui ar fi fost graffiti-uri de dragoste; Vergès arătîndu-ne puloverul pe care i l-a croşetat Magdalena în închisoare; asistenta lui dezaprobîndu-i relaţia cu clienta şi insinuînd că ar avea o fixaţie pe teroriste cu cătuşe la mîini; Carlos amintindu-şi cît de bine ajunseseră să-l ştie copiii lui pe „unchiul Jacques": filmul e plin de asemenea momente – epifanii negative care-ţi extind cultura răului.

trecerea prin reviste

Cultura *Cuvîntului*

Cuvântul
Revistă de cultură şi de atitudine

Revista *Cuvîntul* continuă să supravieţuiască într-un mediu tot mai toxic pentru cuvintele decente (a ajuns chiar la numărul 369).

Autorul editorialului din ultimul număr, Cosmin Petra, remarcă de altfel cît de impropriu a devenit mediul literar: „Răsfoiesc la întîmplare reviste şi pagini web, volume de eseistică şi bloguri şi, inevitabil, dau peste tot de umorile şi spumele furioase ale scriitorului român care întotdeauna are de pus la punct pe cîte cineva, cel mai adesea un alt scriitor, care, la rîndul sau, îşi desfăşoară invectivele prin alte pagini. Găştile, bisericuţele, dispreţul unora faţă de ceilalţi, ura şi invidia, răutatea gratuită, raderile la cerere, bîrfele, scornelile, atacurile nefondate, atacurile la persoană, promovarea criticii care vizează sau atacă autorul, şi nu opera, toate aceste tone de scîrbă care se varsă în continuu şi împroaşcă în toate direcţiile, mult mai numeroase decît literatura propriu-zisă, mi se par a fi cele mai nefaste lucruri care se întîmplă în momentul de faţă".

Autorul articolului crede că această imagine a mediului literar românesc îi dezarmează în primul rînd pe cititori, dar şi pe editorii occidentali şi în cele din urmă îi descumpăneşte chiar şi pe scriitori.

În dosarul tematic al numărului, redactorii îşi propun să cerceteze într-un mod inedit dezvoltarea culturii din România, de la Revoluţie încoace: „Nu există, pentru noi, cultură pentru mase care să se opună unei culturi pentru elite. Acest pragmatism în a trata cultura drept spectru de medii, şi nu ierarhie unică de valori, va fi, probabil, deranjant şi se va învecina cu relativismul. Dar, într-o tradiţie culturală în care nu a prevalat teoria, putem afirma că tocmai lipsa teoriilor în abordarea acestui fenomen ne va ajuta să nu devenim normativi şi să ne întrebăm ce ar trebui să ofere cultura română?".

În dosarul tematic se aruncă şi o privire asupra revistelor culturale din România, unde ne-am bucurat să constatăm că *Dilema veche* e pomenită pe primul loc, ca avînd cele mai mari vînzări din branşă, urmată de *22* şi *Idei în dialog*. *Observatorul cultural* şi *Suplimentul de cultură* sînt considerate „cazuri speciale" de nişă în zona universitară şi, respectiv, în zona culturii alternative şi a cărţii de beletristică.

Cuvîntul încearcă să facă şi o prognoză asupra consumului de cultură din România: „Problema nu mai este acum lipsa fondurilor pentru dezvoltare, ci a faptului că, pe orizontală, consumul nu va creşte decît dacă vor exista parteneriate între şcoli şi producătorii de cultură. Viitorul public s-ar putea să fie mai degrabă «ignorant» decît «cult», iar reperele din cultura tinerilor nu se vor regăsi niciodată în cultura înaltă". Probabil e o concluzie realistă.

Într-o altă ordine de idei, Ciprian Măceşaru aminteşte într-un articol sub titlul „Premoniţie sau coincidenţă?", uluitoarea poveste a pictorului Victor Brauner care şi-a făcut în anul 1931 un autoportret fără un ochi, iar după şapte ani chiar şi-a pierdut un ochi, fiind lovit cu un pahar. Autorul articolului încheie spunînd că „nu putem şti cu siguranţă dacă autoportretul este mărturia unei premoniţii, dar coincidenţa ar fi, parcă, mult prea mare, mai ales pentru un tip ca Brauner, interesat, după cum am spus, să scotocească în ungherele cele mai ascunse ale minţii sale". Observaţie cît se poate de tulburătoare. (**A. M.**)

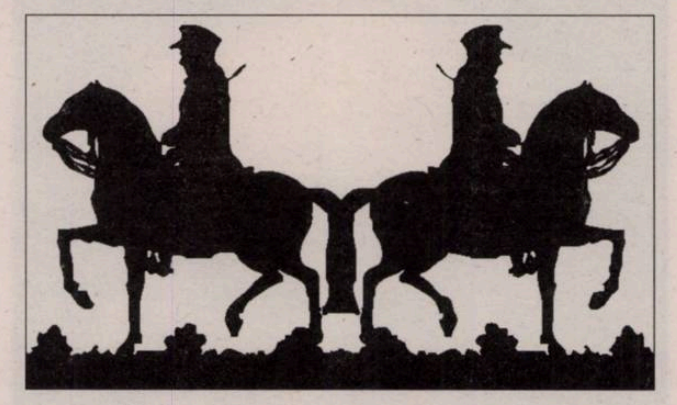

Radu COSAŞU

din viaţa unui extremist de centru...

...Dacă vă mai place (sau nu) boxul

„La box nu mă mai uit de pe vremea cînd
mă învăţa Paul Ochialbi cum să-l citesc..."
(Nicolae Manolescu, în *Ev. zilei,* la 22 aprilie 2008)

Fără îndoială că există o grămadă de oameni care au simţit o straşnică satisfacţie văzînd ce bătaie a încasat Cassius Clay de la Larry Holmes. Există un anume soi de virtute rea, de modestie nu atît falsă, cît plată, care se hrăneşte şi trăieşte cerînd tot timpul victime dintre cei socotiţi prea expresivi.

Foarte mulţi aşteptau ca *„the great"* Ali să primească o asemenea lecţie de umilire:

„Bine i-a făcut!"
„Ce-a mai spus, lăudărosul?"
„Ce-a mai putut să spună?"
„N-a putut da un pumn, el, cel mai bun, cel mai puternic, cel mai frumos!"
„A luat o bătaie de i-a sunat apa în cap şi i-au căzut ochii-ntre dinţi!"
„Să se înveţe minte! Să nu mai dea cu gura!"
„Să stea în banca lui!"
„Să fie modest!"

Adevărul e că Ali aşa a şi făcut, după înfrîngere: nu a scos o vorbă, părea trăsnit de durere – „a rămas mut, incapabil să răspundă învingătorului său", scriu agenţiile de presă.

Care învingător, ce a zis? Cu totul altceva decît grămada de oameni mulţumiţi de căderea lui Cassius Clay:

„Dacă asta te poate consola, îngăduie-mi să-ţi spun că ai fost şi rămîi idolul meu; în onoarea ta, voi continua să fiu demn de acest titlu."

Cred că asta trebuia spus, Holmes mi-a luat vorbele din gură.

Abia aşa, bătut măr, redus la tăcere, abia acum

– dacă în noi nu s-a pierdut vremea deloc zadarnică a maidanului unde aveam pe unul care se încoronase drept cel mai bun şuteur de pe Cuza-Vodă şi aşa şi era, şi toţi îl îndrăgeam, şi toţi ne băteam, ne îngrămădeam ca să jucăm alături de el –

abia acum Muhammad Ali îmi apare în toată frumuseţea lăudăroşeniilor lui copilăreşti şi stupefiante.

A avut un joc de picioare cum nici un greu n-a ştiut ce-i aia;

o mobilitate în ring care-i permitea eschive de „pană" sau „cocoş";

nu a avut pumnul cel mai dur din lume (aici „mînca gogoşi"), dar de ce să mă plîng că nu a trimis oameni pe lumea cealaltă?

În schimb avea humor, ştia să rîdă, să ironizeze, să nu se înfricoşeze de ridicol, să nu-i pese de caraghioşii scandalizaţi de felul cum îşi vindea marfa, şi ce marfă!

(Sigur că se lăuda, dar avea pe ce.)

Niciodată – pînă la această înfrîngere – pumnul nu i-a dezminţit vorba mare. Trebuia să fii prost ca să-l iei sau ca să nu-l iei în serios. Aici a fost un campion ca nimeni altul – în această candoare capsată cu care încremenea atît bunul simţ, cît şi locul comun.

Dacă aveai bun-simţ, trebuia să admiţi că era de un haz încîntător, firesc şi cu totul pueril. El a făcut din aşa-zisa lăudăroşenie o podoabă acceptabilă a omului puternic sau, măcar, a dat acestui păcat, exagerîndu-l, lumina, poate cea mai tandră, a amuzamentului.

Incapabil de asemenea trăsnăi, pot să spun că Ali a fost pentru mine un personaj constant în plăcerea de a mă învîrti prin acest iarmaroc al lumii, unde aş fi rămas trist de tot dacă nu l-aş întîlnit. M-am copilărit cu el, fără să-mi pese dacă greşesc sau nu; este şi ceea ce cred că-mi conferă dreptul să-l întreb în gînd, în şoaptă, dezamăgit, dar nu turtit

dacă merita chiar opt milioane de dolari toată tăbăceala aia.

Addenda. Acest articol are 28 de ani şi a apărut în *Flacăra* la 23 octombrie 1980. De atunci nu ştiu să mai fi scris ceva despre box; ca să fiu sincer, nu o regret. E, desigur, un punct de vedere netumefiat, care poate să nu fie împărtăşit de toţi cei bucuroşi la vestea că Adrian Diaconu, campionul nostru, a ieşit în fine din casă, după 5 zile de la meciul cu un american care l-a cam desfigurat. Rămîn mulţumit că nu am scris şi nu voi scrie niciodată despre oribilele gale K One şi despre boxerul român numit cu drag „moartea din Carpaţi".

Eugen ISTODOR

literatura română. pentru firme

La Oglindă! de G. Coşbuc

Se termină: cu transpiraţie şi frică, să n-o prindă mama cu trupul la oglindă.

Povestea: unei fete îi vine sorocul. Trece din copilărie spre adolescenţă. Trupul îşi cere dreptul la oglindă, gura – la cochetărie, urechile – la prezicerea viitorului. Aşa că, în poezie, fata povesteşte, închisă în casă şi cu ochii în oglindă, cum îşi împodobeşte prima oară veşminte de sărbătoare pe trup, povesteşte cum îşi descoperă trupul, ce spune satul despre ea, ce vrea maicăsa de la un posibil ginere. Trecînd timpul, aude scîrţîitul porţii. Este mama. Pubertatea e încă un secret al fetei şi o ruşine, nu poate fi împărtăşită nimănui. Aşa că oglinda, trupul, îmbrăcămintea şi mintea trebuie să fie ca-nainte. Ordonate. Inocente.

Şmecheriile textului: oglinda este ca primul iubit. Te fericeşte, te laudă, te mîngîie, îţi fură minţile. Uiţi de timp şi nu-ţi pasă unde eşti. Îţi dă nebunie şi putere. Orice defect este calitate. Orice calitate e veşnică. Poezia e o stare, o agitaţie. Avem un tablou simplu: o fată se uită în oglindă, dar simplitatea uităturii e pierdută în tremurul continuu de emoţie. E un moment unic, irepetabil. Aşa că fata trăieşte doar în momentul prezent, al uitării în oglindă. Trecutul povestit este cel de ieri, adică inexistent. Îmbrăcămintea e laimotiv ca să se automăgulească. Creşte şi e fericită, adică extrem de curioasă.

Emo utile în viaţă: privitul în oglindă, jocul cu hainele altuia, conspiraţia sînt bune pentru 14 anişori, ceva gen andressa.ro.

Durata lecturii şi tipul de creier: 3 minute, creier allegro troppo-troppo.

Expresii pentru bloguri şi mess-uri:
„Iată-mă! Tot eu, cea veche!
Ochii? Vai, ce mai pereche!
Şi ce cap frumos răsare!
Nu-i al meu? Al meu e oare?
Mai ştiu eu! Şi-aşa se poate!
Multe ştiu, dar nu ştiu toate.
De-ar şti mama! Vai, să ştie
Ce-i fac azi, mi-ar da ea mie!
Ce să fac? Unde-mi stă capul?
Grabnic, hai să-nchid dulapul,
Să mă port să nu mă prindă."

Cash şi investiţii: oglinzile cred că vor fi întotdeauna o marfă bună. Oglinda e fragilă ca anii noştri, dar ne supravieţuieşte. Se pot vinde în serie limitată şi brodate cu aur, cu sloganul: „Oglindeşte-te! Întinereşte-te!". Expresia: „Asta-s eu! Şi sînt voinică! / Cine-a zis că eu sînt mică?" e bună de folosit în spoturile la cereale Fitness. Hai să nu uităm de toată scena care poate fi pur şi simplu dată cu *copy and paste* şi jucată bine merci în *Noră pentru mama,* de pe Kanal D sau cu retuşuri interesante pe Prima TV, în *Trăsniţi în NATO* – rolul gagicii, cînd nu e asaltată de şef.

Personaje: fata, pubertatea, oglinda şi mama.

Mişto: totul este descris în prima strofă. Însemnătatea momentului, secretoşenia, singurătatea cu inorogul, prima proprie alintare:
„Azi am să-ncrestez în grindă
Jos din cui acum, oglindă!
Mama-i dusă-n sat! Cu dorul
Azi e singur puişorul,
Şi-am închis uşa la tindă
Cu zăvorul."

claustrofog

Ceaţă pe Canal, continentul izolat

Cum să dezărăm UE de fiţele bisericeşti

Săptămîna trecută făceam cunoştinţă cu simpaticul profesor Simon Hix şi cu ideea sa că UE are nevoie de mai multă politică pentru a se revigora. De fapt, ceva mai multă politică se practică deja. La nivel european există o diviziune clară stînga-dreapta. După 2005 există o majoritate de dreapta în Parlament, Comisie şi Consiliu. Această majoritate a încercat să împingă nişte reforme (altfel timide) pro-piaţă, care au zdruncinat statul asistenţial occidental. Dar în lipsa unei adevărate competiţii politice europene, această coaliţie slab definită nu a avut un mandat clar pentru reforme. Rezultatul? Reformele au băltit, iar publicul nemulţumit acuză UE ca sistem, nu pe conducătorii săi de acum. Ca să fie clară diferenţa: dacă publicul francez este nemulţumit de politicile guvernului, îşi pierde încrederea în guvern, dar nu în sistemul democratic din Franţa. La nivel UE nu este aşa, spune Hix. Dacă nu îi plac anumite politici, publicul dă vina pe UE. Şi asta pentru că nu e limpede ce grupare politică conduce UE. Cum să fie mai limpede? Hix vine cu soluţii. De pildă, Parlamentul European (PE) ar trebui să îşi aleagă un preşedinte pentru un mandat de cinci ani. Aşa este şi acum în mod formal, doar că socialiştii şi popularii obişnuiesc să ocupe fiecare scaunul cîte doi ani şi jumătate, indiferent de ponderea lor reală. Atunci care mai este miza alegerilor pentru PE? Altă idee: Consiliul (adunarea guvernelor din UE) ar trebui să aibă şedinţe publice şi să supună la vot toate deciziile. Acum, guvernele se întîlnesc în secret şi se votează rar, pentru că oficialii tind să ţină negocieri peste negocieri, iar cei care cred că ar putea pierde, renunţă. Astfel încît ies în faţa presei şi anunţă decizia luată mai mereu „în unanimitate". Dacă Consiliul ar funcţiona ca o cameră deliberativă, atunci publicul european ar şti exact cum se iau deciziile şi cine ce a susţinut acolo. În fine, cea mai îndrăzneaţă propunere a lui Hix ţine de alegerea preşedintelui Comisiei. Acum este propus de Consiliu şi apoi votat de PE. Prin schimbări succesive ale tratatelor, numirea nu mai cere unanimitate formală, deşi liderii încă mimează unitate în spatele candidatului convenit. Pe scurt, nu e limpede cine ce candidat susţine, ştim doar bîrfe. Şi nici nu e limpede ce calităţi are alesul şi ce vrea să facă în funcţie. Alegerea preşedintelui Comisiei seamănă acum cu alegerea Papei: cardinalii (şefii de guvern) intră în şedinţă şi ies de acolo cu o propunere. Apoi propunerea merge în PE (unde Barroso a fost foarte aproape să fie primul preşedinte respins de legislativ). Ce propune Hix? Cetăţenii UE să-l voteze pe şeful Comisiei. Înainte de alegerile pentru PE, fiecare grup politic ar trebui să prezinte un candidat. Acesta şi-ar face campanie electorală în fiecare ţară prin intermediul partidului care îl susţine acolo. Odată desemnat Parlamentul, ar începe negocierile între grupuri. Evident, şefii de guverne din Consiliu ar fi obligaţi să propună candidatul capabil să întrunească o majoritate în PE, deci pe cel deja negociat de parlamentari. Printr-o simplă schimbare de comportamente politice şi fără nici o reformă constituţională, UE ar ajunge să semene mai puţin cu Vaticanul şi mai mult cu o democraţie parlamentară bicamerală (o cameră ar fi Parlamentul European, cealaltă, Consiliul). Iar cetăţenii UE ar şti pentru ce votează şi pe cine să dea vina. Ştiu, Hix pare un visător. Dar e tipul de visător realist, de care un sistem atît de complicat cum e Uniunea Europeană are nevoie. Dacă veţi auzi peste cîţiva ani că s-a întîmplat ceva din toate astea, să nu-l uitaţi pe simpaticul domn Hix.

Cristian GHINEA

PUBLICITATE

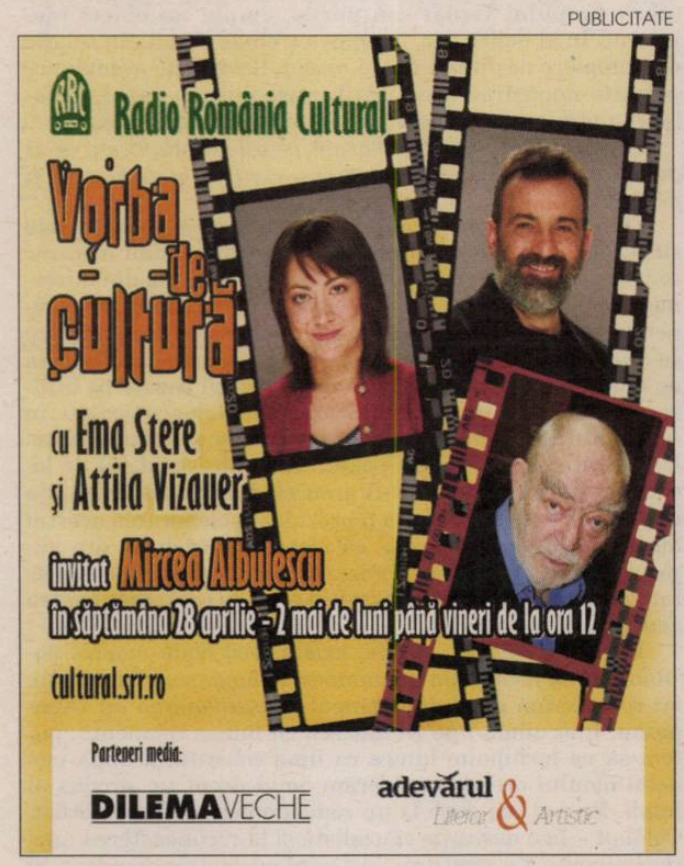

PUBLICITATE

PUBLICITATE

PUBLICITATE

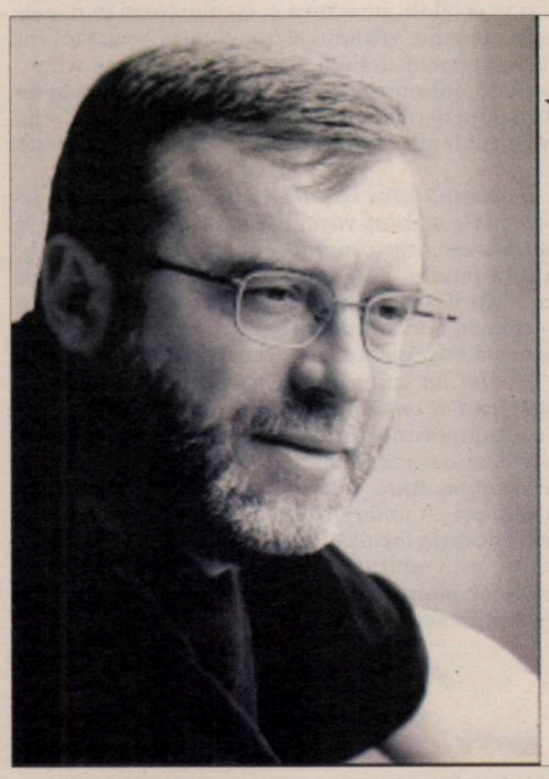

Iaromira POPOVICI

bazar

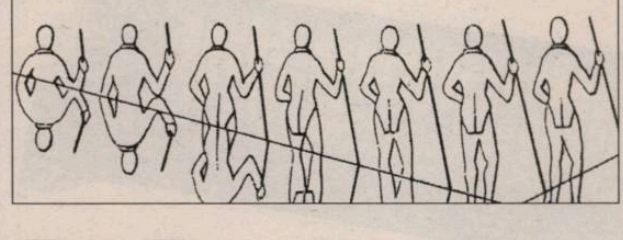

De Paşti

De Crăciun, totul e uşor: trebuie pur şi simplu să te bucuri – ai, cu prisosinţă, de ce: e o sărbătoare fericită.Bucuria ei îi tolerează şi excesele consumiste, „e voie", spiritual vorbind, să te îmbrînceşti cu vecinii la Carrefour pentru un cozonac mai bun...

De Paşti, e mult mai complicat. Percepţia umană e mereu departe de semnificaţia reală a sărbătorii. E greu pentru o minte omenească să se poată bucura, direct, de binele, chiar suprem, venit după un rău foarte mare. Tendinţa generală e ca lucrurile să fie simplificate, ori albe, ori negre, mă întristez cînd omul trece prin necazuri, mă bucur cînd scapă, şi totul se termină cu bine. Or, în istoria lui Iisus, tocmai asta nu poţi face: sfîrşitul tragic e, de fapt, final fericit, dar pe nişte coordonate pe care gîndirea noastră le acceptă cu greu, pentru că îi contrazice chiar mecanismele de funcţionare.

Pe tot acest fundal supraumman şi transcendent e dificil, dacă eşti capabil să conştientizezi măcar puţin din ce se întîmplă, să te înveseleşti la fel de senin la vederea iepuraşilor, ouălor şi, mai nou, a oilor de pluş. Desigur, o poţi face începînd cu Duminica Paştelui, dar în toată perioada de post şi doliu, nu e atît de simplu... Pe de o parte, spiritul omenesc de supravieţuire fericită te îndeamnă să laşi deoparte toate semnificaţiile şi să consumi ca la toate celelalte sărbători, făcîndu-ţi, încă o dată, datoria de cetăţean. Pe de alta, conştiinţa cît de cît iniţiată nu te lasă să te arunci la fel de fără griji ca altădată în vîrtejul *shopping*-ului. Combinaţia dintre cele două dă naştere, cel puţin în cazul unora dintre noi (chestiune de temperament...), anumitor atitudini „dintre", nici pioase, nici consumiste, mai curînd contemplative. Şi – le putem spune – romantice, dar şi conflictuale – sentimental. Probabil – o modalitate mai pămînteană de a percepe lucruri grave într-o cheie tolerabilă.

În ceea ce mă priveşte, cred că sînt un bun exemplu al acestui tip de trăiri. În Săptămîna Patimilor, de pildă, mă trezesc cu aceeaşi dorinţă, implicită, de confort fizic şi spiritual. Îmi doresc aceleaşi zile fericite, în care cei din jur nu numai că se înţeleg, dar şi fac numai lucruri frumoase, de care se bucură. După care, îmi dau seama că nu e în regulă, se simte ceva diferit în aer, care face ca un mic dejun copios, celebrînd o omletă aurită cu bacon, să pară nelalocul lui. Trec la pîinea cu zacuscă, dar nu e numai atît: întregul meu sistem de viaţă, mic – hedonist, e zguduit de conştiinţa îndepărtată că lucrurile pot fi şi altfel. Grave. Serioase. Triste. Între impulsul meu natural de a pierde plăcut vremea şi semnalul că există şi lucruri care ies din acest *pattern* şi la care trebuie să fii atent şi responsabil, se creează un conflict inevitabil. În timpul sacrului sau măcar al ritualului, sînt lucruri pe care trebuie, pur şi simplu, să le faci. Mentalitatea mea de perpetuu greiere se pune împotriva acestora, deşi ştiu că mersul general o cere. De pildă, mă împotrivesc să vopsesc ouăle, în Joia mare, găsindu-mi tot soiul de pretexte: că plec din Bucureşti, că se găsesc gata colorate la supermarket... De fapt, roşirea lor e o acţiune minuţioasă, care solicită răbdare şi mă scoate din timpul obişnuit, grăbit, greşit; ceea ce mi-e greu să accept. La fel, mersul la biserică, măcar de Paşti, în ceasul al 12-lea: mereu intervine ceva, un amănunt care ţi se pune de-a curmezişul, ce pare deodată foarte important... De data aceasta a fost o furtună, spectaculoasă, cu vînt turbat şi crengi căzute. Mă simţeam ca în clasele mici, la meditaţii: de cîte ori mă duceam, speram să nu fie profesorul acasă... Odată ajunsă, cu chiu cu vai, la biserică (nu datorită unor încercări dramatice, ci traficului aglomerat), totul a redevenit nu idilic (cum aş spune dacă m-aş reîntoarce la judecăţile de consumator), ci normal. Nimerisem timpul care trebuie, în cazul unei asemenea sărbători.

Teodor BACONSKY

turn înclinat

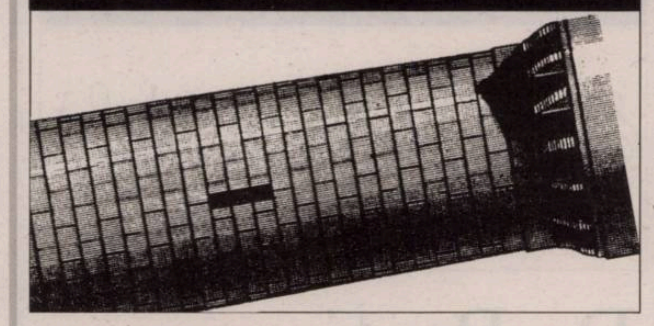

C.L.-S. 100

Aţi avut cu siguranţă ocazia de a vă lamenta pe marginea întrebării „Unde sînt marii oameni de altădată“?. În ce-l priveşte, Claude Lévi-Strauss răspunde acestui apel prin propria-i prezenţă (mai nou) discretă, mereu monumentală şi aproape... centenară. Ocazie, pentru compatrioţii săi francezi, de a-l celebra în fel şi chip. Gallimard a colaborat cu părintele antropologiei structurale pentru a pregăti, în rară cheie antumă, o ediţie Pléiade accesibilă în librării la începutul lunii mai. Comunitatea filozofică şi mai larg culturală din Hexagon e gata de sărbătoare. Toamna intelectuală pariziană va fi lévi-straussiană sau nu va fi deloc!

O atare unanimitate omagială nu exclude totuşi uitarea. C.L.-S. a dominat lumea ideilor pînă spre sfîrşitul anilor '80. Au trecut aproape trei decenii de cînd operele sale, mumificate prin clasicizare şi fixate într-o abstractă efigie de prestigiu internaţional, au părăsit actualitatea imediată. La ora bilanţului, gîndirea maestrului ne recomandă o nouă lectură, măcar spre împrospătarea memoriei.

C.L.-S. s-a născut la Bruxelles, în 1908, a studiat la Sorbona şi a obţinut „agregaţia“ în filozofie în 1931. A efectuat cinci ani de „teren antropologic“ printre triburile Bororo, din Mato Grosso (Brazilia), după care a revenit la Paris. Legile rasiale adoptate de regimul lui Pétain l-au forţat să se refugieze în SUA, unde a fondat, alături de Henri Focillon şi Jacques Maritain, l'École libre des hautes études de New York. Cu *Tristes Tropiques* (1955), C.L.-S. descoperă logica internă a „gîndirii sălbatice“, dar şi ceea ce colegul său de Academie Franceză, Marc Fumaroli, numeşte „contradicţia dintre civilizaţie şi umanism“. Acuzator al colonizărilor vinovate de agresarea „societăţilor fără scriere“, antropologul îşi reinventează disciplina şi regăseşte simultan marele suflu stilistic al naraţiunilor de călătorie din secolul al XVIII-lea. Un regal.

Influenţat de lingvistica lui Roman Jakobson (sinteză între cibernetica lui Norbert Wiener şi teoria informatică datorată lui Claude Shannon), Lévi-Strauss deschide, pe durata anilor '60, voletul „ştiinţific“ al operei sale: *La pensée sauvage* (1962), dar mai ales cele patru volume din *Mythologiques* (1964-1971) valorizează limbajul simbolic al sistemelor de rudenie „primitive“, veritabilă cartă a echilibrului dintre „natură“ şi „cultură“, pe care omul istoric avea să-l distorsioneze iremediabil. Gînditorul studiază originea manierelor culinare, descifrează marile dihotomii (de tipul „crud“ *vs* „copt“) şi reconstituie, cu ajutorul „mitemelor“, gramatica proceselor culturale fondatoare. Teza subiacentă e aceea că monoteismul ne-a dăruit pe planul cunoaşterii de sine tot ce ne-a răpit, în schimb, pe planul cunoaşterii estetice. Culturile scrise au creat subiectul, expulzîndu-ne însă din comuniunea ritmică, atemporală, cu *realitatea* „firii“. Critica lévi-straussiană a etnocentrismului occidental revizitează, cu mijloace neo-rousseauiste, mitul alungării din Rai...

În anii '80 şi după, apologia relativismului, sprijinită pe o critică a modernităţii „imperialiste“, l-a readus pe Lévi-Strauss în orizontul contemporan. Odată cu *Le regard éloigné* (1985), *La potière jalouse* (1985) şi *Saudades do Brasil* (1994), scrisul său, scutit de tehnicalităţile baroce ale primului structuralism (faţă de care se distanţează, de îndată ce îl percepe ca „modă“), plonjează într-o etică a disperării, asortată cu ironia celui mai drastic pesimism, dar şi cu o reiterată admiraţie faţă de primordialitatea „pierdută“.

Pînă în octombrie 2007, maestrul se prezenta rituALic, de două ori pe săptămînă, la biroul său de la Collège de France, forum căruia îi aparţine din 1959 şi unde a predat, de-a lungul deceniilor, magistrale lecţii de antropologie socială. Într-un interviu recent, el mărturisea sentimentul „că nu a făcut ceea ce ar fi trebuit să facă în propria viaţă“ şi regreta că nu s-a dedicat *muzicii*, „singura artă care-şi este sieşi suficientă“... Emil Cioran i-ar fi dat dreptate.

Cuvinte, imagini, sunete, parfumuri

– interviu cu Anca VASILIU –

Anca Vasiliu este cercetător principal titular la Centre National de la Recherche Scientifique (CNRS) şi lucrează la Centrul Léon Robin de studii de filosofie antică, în cadrul universităţii Paris IV-Sorbonne, unde conduce un seminar de istoria filosofiei în Antichitatea tîrzie şi Evul Mediu timpuriu. Predă de asemenea filosofie greacă clasică la universitatea Paris I (Panthéon-Sorbonne). A lucrat ca istoric de artă medievist la Institutul de istoria artei (Academia Română) din Bucureşti şi a fost director de programe la Collège International de Philosophie (Paris) între 1998 şi 2004. A publicat, în principal în Franţa, mai multe cărţi şi studii despre conjuncţiile teoretice dintre imagine, vizibilitate şi lumină în gîndirea antică şi medievală.

În multe dintre marile religii, revelaţia e adresată auzului, în vreme ce privirea pare să fie vehicolul privilegiat al tentaţiei idolatrice, falsificînd adevăratul mesaj al divinităţii. De ce credeţi că tradiţia dă dovadă de o atît de mare neîncredere faţă de simţul socotit cel mai nobil, văzul, bănuindu-l de simplificarea vinovată a realităţii?

Nu sînt un istoric al religiilor şi nu practic analiza comparată. Neputînd vorbi despre marile religii ale lumii, vorbesc din interiorul culturii proprii cu instrumentele educaţiei pe care am primit-o şi a domeniului în care lucrez, acela al teoriilor cunoaşterii, gîndirii şi limbajului. Teologia revelaţiei iudeo-creştine practică un anumit gen de retorică, iar textele pe care le produce fac apel la diferitele canale de transmisie, în funcţie de contextul cultural în care se află. Acest context cultural este determinat, între altele, de canalul lingvistic al comunicării. Limbile sînt aşezate diferit în raportul lor cu experienţa vizuală sau cu cea acustică a realităţii. Scrierea este la rîndul ei un fenomen dependent de această experienţă şi în acelaşi timp un dispozitiv care poate indica modul originar în care s-a constituit limba. „Tradiţia“ nu acordă de la ea însăşi vreo preferinţă uneia sau alteia dintre facultăţile sensibile. Oamenii au elaborat texte şi practici textuale specifice care să transmită o experienţă sensibilă dificil de numit şi de definit. Este aproape imposibil să ajung să transmit aproapelui experienţa senzaţiei pe care mi-o procură, de pildă, un anumit ton de verde-albăstrui sau de albastru-verzui. Recurg atunci la cuvinte care numesc obiecte susceptibile să aibă în mod natural această culoare (un colier de turcoaze, de ex.), la figuri de stil tradiţionale sau inventate ad-hoc care descriu şi localizează culoarea (unda epifanică a Afroditei) şi la simboluri (piatra faraonului). E şi mai greu cînd trebuie să transmit o experienţă intelectuală al cărei obiect este inefabil. Încă şi mai greu cînd este vorba de transcendenţă. În măsura în care obiectul experienţei mele intelectuale este unul de ordin transcendent, cuvîntul este îndeobşte preferat unei imagini. Cîmpul semantic al unei fraze este mai uşor de controlat decît intuiţia de care trebuie să dea dovadă privirea, ca să poată recepţiona sensul dorit al unei imagini. Încă se mai consideră că a privi imagini este mai uşor decît a citi texte. Este oare aşa? O limbă se învaţă. Educarea privirii, în schimb, este extrem de greu de pus la punct. Educaţia privirii cere deopotrivă dominaţia instinctelor şi a gîndirii.

Ca să scurtăm discuţia: recepţionarea realităţii la nivelul identităţii unui lucru produce un enunţ de constatare. Formulez sau ascult acest enunţ şi văd în acelaşi timp despre ce este vorba. Teologia revelaţiei produce şi ea un enunţ, dar referinţa ei nu este în cîmpul experienţei cuiva, ci în ea însăşi. Mai precis, referentul îmi oferă odată cu enunţul o experienţă a subiectului enunţat care se constituie într-un „adevăr“ ce nu poate fi controlat din afară. Acest „adevăr“, care nu are prelungire într-o experienţă imanentă, trebuie transmis şi trebuie pus la adăpost de recuperări posibile într-un alt domeniu sau cu un alt sens. Deopotrivă manipularea cuvîntului şi controlul privirii s-au dotat cu o „instituţie“ care să garanteze validitatea adevărului astfel exprimat şi să asigure transmiterea sa optimală. Instituţia invizibilă şi implacabilă a legilor lingvistice şi a eticii imaginii a permis acest lucru: validarea adevărului intrinsec enunţului şi garantarea transmiterii lui fidele, la adăpost de pericolul interpretării denaturante. Nu se poate spune, nici în contextul comunicării experienţei sensibile, nici în acela al teologiei revelaţiei, că imaginea simplifică în mod vinovat realitatea, tocmai ea care actualizează realitatea ca experienţă (asumînd desigur şi riscul erorii), în vreme ce limbajul redă realitatea în complexitatea ei, deşi este o formă de reducţie a realităţii, o schematizare cerută de adaptarea necesară a experienţei sensibile la regulile gramaticale. Preferinţa acordată auzului în cultura europeană modernă s-a orientat în funcţie de posibilitatea de control relativ mai facilă a cuvîntului. A cîştigat un anumit model de dominaţie intelectuală care s-a impus asupra celuilalt.

Putem să interpretăm imaginea drept o invenţie demonică, o încercare iscusită de a refuza existenţa întregului domeniu al nevăzutului, al inefabilului, al impalpabilului?

Vrei să spui că imaginea este invenţia demonică a materialismului contra idealismului? A diviziunii infinite contra unităţii perfecte „întru“ model? Ce faci atunci cu tradiţia cunoaşterii contemplative? Clasezi cunoaşterea principiilor în domeniul imaginaţiei? Dialectica ar fi în acest caz tehnica prin excelenţă aservită imaginii, pentru că pune în relaţie permanentă cuprinsul şi necuprinsul, semnificantul şi sensul vizat. Imaginea, după cum bine ştii, este un derivat ontologic care permite distincţia dintre fiinţă şi nefiinţă sau dintre identitate şi alteritate; în acelaşi timp, imaginea este un instrument cognitiv. Între imagine şi imaginaţie, mai bine zis între exerciţiul natural al văzului şi facultatea imaginativă există o porozitate care a dat naştere multor consideraţii privitoare la distincţia dintre o gîndire a obiectului în absenţă şi o situare a procesului intelectiv în relaţie cu prezenţa, desigur depăşită material, a obiectului cunoaşterii. Elaborarea unei demonstraţii sau convertirea unei situaţii într-un domeniu al posibilităţilor actualizate, poate conduce către intuiţie (un fel de vedere a nevăzutului din văzut) şi către o cunoaştere a evidenţei conceptuale a inefabilului. Ca orice lucru imanent care are în el însuşi propria sa limită, imaginea conţine în ea posibilitatea nevăzutului. Dar virtuţile imaginii au aplicaţie şi în domeniul metafizicii: determinarea experienţei vizualului în raport cu imaginea poate fi utilizată teoretic ca o etapă în cunoaşterea posibilităţii inefabilului. În primul caz, imaginea este o definiţie a calităţii de vizibilitate a oricărui corp existent *hic et nunc* în cîmpul vizual al unui receptor; un corp nevăzut este în acest caz un corp situat în afara cîmpului vizual sau pur şi simplu un obiect inexistent. În al doilea caz, imaginea trebuie situată în relaţie de apropiere nesfîrşită de un model. Relaţia de asemănare permite depăşirea identităţii imposibile în cazul inefabilului prin asumarea sau prin integrarea diferenţei.

E posibilă o civilizaţie bazată pe alte fundamente decît acelea ale vizibilului, e posibilă o civilizaţie de sunete şi parfumuri?

De ce nu? Lumea contemporană adoră apocalipsele ştiinţifico-fantastice. Putem construi utopic lumi al căror cod de semne să fie exclusiv făcut din sunete sau din miresme. O lume exclusivă a organismelor care „citesc“ ultrasunetele, precum liliecii; sau o lume exclusivă a cîinilor, care se orientează după miros. Prefer să vorbesc în cazul acesta de lumi, în sens biologic, şi nu de civilizaţii bazate pe utilizarea limbajului, deci pe utilizarea sunetelor articulate în semnificaţii şi a imaginilor semnificative şi semnificante. Un cercetător în zoologie poate reconstitui modelul de locuire al liliecilor, dar i-ar fi greu să dovedească existenţa unei gîndiri politice care să fi prezidat la elaborarea acestui model. Cred, de asemenea, că alcătuirea exclusiv din mirosuri a unei epopei sau a unei tragedii ar fi greu de suportat pentru un nas uman. Şi ar fi şi greu de conservat pentru generaţiile următoare.

Lăsînd gluma la o parte, există cred două modele posibile: ori ne închipuim un dumnezeu după modelul omului, ori considerăm omul după chipul şi asemănarea lui Dumnezeu. Înlocuindu-l pe Dumnezeu cu lumea imanentă, putem să ne închipuim lumea ca fiind constituită după modelul omului ori să considerăm omul drept un produs al lumii. Primul caz duce la un reducţionism antropomorfist. Celălalt – la o derivaţie cauzalistă şi la recunoaşterea unei preeminenţe, fie a naturii, fie a unui model transcendent. Şi într-un caz, şi în celălalt, imaginea şi corolarele ei în domeniul experienţei umane, vizualul şi imaginaţia, joacă un rol cheie în determinarea modelului de civilizaţie în care trăim. În această situaţie înlocuirea vizibilului cu un alt sistem de indicatori – cu sunete (nearticulate) sau cu parfumuri – ar ridica cîteva probleme structurale de cunoaştere şi de comunicare.

Cultura momentului mi se pare configurată exclusiv în funcţie de interesele omului-voyeur. *Ce antidot ar putea fi imaginat pentru o asemenea cultură?*

O vacanţă la munte, de pildă. Retragerea periodică în singurătatea naturii. Oglinda cerului într-un lac de munte este – cred – cel mai bun antidot al oglinzilor artificiale care produc deopotrivă narcisismul şi voyeurismul.

Mai este posibil un episod de iconoclasm radical după triumful generalizat al imaginii în lumea contemporană?

Lumea contemporană nu este scena unui triumf al imaginii. Este doar o cavernă platoniciană generalizată. Ce rost ar avea o confruntare de tip iconoclast, în acest caz? Doar n-o să te lupţi cu umbrele! Trebuie ieşit din confuzia genurilor prin educaţia facultăţilor sensibile şi intelectuale. Cu alte cuvinte, prin educaţia posibilităţii de receptare atentă a diferitelor planuri care constituie realitatea imanentă şi care sînt în acelaşi timp revelatorii ale limitelor ei.

a consemnat Ciprian VĂLCAN

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

Televiziunea ne dă ceea ce sîntem

Cînd te uiţi la cele mai multe emisiuni de la televizor, ai impresia că programele respective sînt făcute pentru retardaţi. De fapt, nu este numai o impresie: ele *chiar* sînt făcute pentru retardaţi. Este de ajuns să priveşti emisiunile de divertisment sau sitcomurile. Hăhăieli inepte, la replici şi mai inepte. Gesturi jenante care stîrnesc o adevărată euforie în public, vagi (sau mai puţin vagi) aluzii sexuale care-i fac să se bîţîie pe scaun de plăcere pe cei care privesc, situaţii care se vor comice, dar nu sînt decît penibile. Toate acestea sînt gîndite să ne distreze, să ne facă să ne simţim bine, să avem o viaţă ferice. Nu ştiu alţii cum sînt, dar eu, cînd văd astfel de producţii (de care televiziunile sînt pline), simt că mă ia cu rău de la lingurea. Îmi par vulgare şi imorale. Dar nu pentru că ar fi pline de gesturi deşucheate, ci pentru că pun pe un piedestal penibilul şi-l dau de exemplu. A te distra pe seama unor asemenea lucruri e ca şi cum ai rîde de un handicapat mintal, care te priveşte cu faţa strîmbă şi gîngăveşte cuvintele.

E adevărat, rîsetele acelea pe care le auzim din *off* nu sînt ale celor din faţa televizorului, ci sînt produse de un public special plătit pentru asta. Am fost de mai multe ori „în culisele" unor astfel de emisiuni de la noi şi spectacolul este de-a dreptul angoasant. La prima vedere, crezi că ai de-a face cu nişte oameni amărîţi care, pentru 10 lei, îşi pierd o zi întreagă, să rîdă şi să aplaude la comandă, „dirijaţi" de un ins care-i ţine din scurt şi care îi ameninţă că nu-i mai cheamă a doua zi dacă nu-şi dau toată silinţa. Amărîţi sînt, într-adevăr, dar nu sînt nişte oameni chinuiţi. Am realizat asta cînd am stat de vorbă cu cîţiva. Erau fani ai vedetelor la care veniseră să *se* rîdă şi se socoteau norocoşi că pentru asta mai iau şi bani.

Aşa că publicul idiot de la emisiunile de divertisment nu e o invenţie, o făcătură a realizatorilor de televiziune, ci reprezintă chiar publicul real. Dacă oamenii din faţa televizorului ar considera astfel de producţii o mizerie şi nu s-ar mai uita, ar dispărea şi ele de pe micile noastre ecrane, pentru că nimeni nu le-ar mai difuza dacă nu ar face audienţă.

Analiştii spun că televiziunea infantilizează publicul şi că se adresează pulsiunilor primare din om. E adevărat, discursul televiziunilor este ca pentru primate, cărora le dai hrană, sex şi posibilitatea să-şi satisfacă, virtual, nevoia de violenţă. Numai că nu ştim cine a fost mai întîi, oul sau găina. Publicul e infantilizat de televiziune sau e infantil de la natură? Eu înclin mai degrabă spre a doua variantă. Cred că publicul e pur şi simplu primitiv, iar televiziunea nu face altceva decît să vină în întîmpinarea lui.

Mă întrebam mai deunăzi care să fie explicaţia că la PRO TV sau Antenă ai aproape în fiecare seară un film cu împuşcături şi bătăi. Ştiu, filmele acestea de serie B (dacă nu chiar C, D etc.) sînt şi foarte ieftine. Dar nu e numai aceasta explicaţia. Televiziunile le difuzează şi pentru că publicul e avid după aşa ceva.

Acum, cînd scriu acest articol, aud răpăituri de armă automată. Nu de la televizor, ci de afară, din plin centrul Bucureştiului. E „Ziua forţelor terestre" şi nişte oameni în uniformă au găsit de cuviinţă să se joace de-a războiul. Am mai auzit aşa ceva în Bucureşti în timpul Revoluţiei – şi nu e deloc o amintire plăcută. Ei zic că sărbătoresc, iar la Realitatea TV, reportera Mirela Voicu vorbeşte despre „un spectacol frumos". Nu este numai părerea ei, ci şi a celor veniţi, cu mic cu mare, să asiste la marea demonstraţie. Ce poate fi frumos şi sărbătoresc într-o joacă cu lucruri făcute să ucidă? Copiii prezenţi la eveniment, ca şi oamenii mari veniţi acolo s-au simţit însă foarte bine.

Televiziunea ne dă ceea ce meritäm, ceea ce noi înşine cerem. Ea nu e altceva decît o oglindă în care se reflectă propriile noastre chipuri.

Florin DUMITRESCU

Publicitate: va impune Bergenbier Ziua Bărbatului?

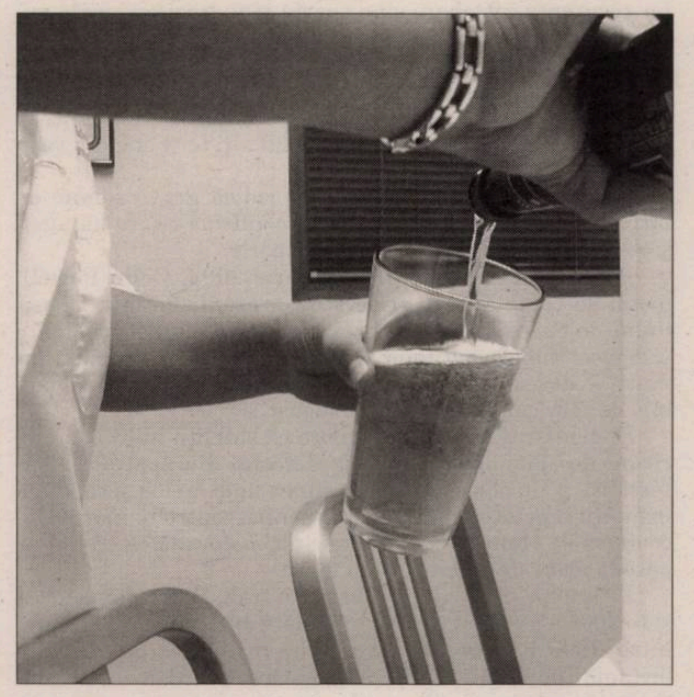

În marketing se operează statistic, cu categorii bine definite. De aceea, în comunicarea comercială, se ajunge la polarizări de tipul: bărbaţilor le place berea; femeile preferă şampoanele cu uscare rapidă. Anul trecut, bunăoară, cînd o anumită campanie Bergenbier ne prezenta cum ar fi (dacă ar fi...) o zi oficială a bărbaţilor, celebrată cu multă bere, femeile s-au putut răcori cu o contra-campanie binevoitor polemică sub egida *Wash & Go*.

Roz sau bleu?

De ce această polarizare merceologică? Pasămite pentru că berea ar fi o băutură predilect – statistic chiar – bărbătească; iar şamponul rapid ar fi o cosmeticală tipic feminină. Acuma.

Mai oricine dintre noi poate face o listă destul de cuprinzătoare a cunoştinţelor de sex feminin care beau bere. Poate chiar şi o listă scurtă cu băutoare „dedicate" de Bergenbier. Apoi, la o adică, putem admite că există şi bărbaţi, cu plete sau nu, care se spală cu *Wash & Go*. De ce totuşi această înglobare categorică pe genuri?

La lansare, în anii '90, brandul Bergenbier s-a propus românilor ca promotor al sporturilor extreme, pentru ca apoi, odată ce a devenit sponsor al naţionalei de fotbal, să se erijeze în berea microbistului român prin excelenţă. Sporturi extreme, fotbal... – interese bărbăteşti, nu? Da, dar nu exclusiv. Sînt şi destule femei care au asemenea predilecţii...

Publicitatea le pune însă în paranteză. Cît timp cifrele de consum atestă predominanţa bărbaţilor, interesul anunţătorului se va orienta spre sexul (sau genul, cum se zice mai nou) cel tare. Conform aceleiaşi logici a comunicării industriale, colimatorul se va strînge anume pe bărbaţii tineri, „urbani", cu un anumit venit şi un anumit nivel de educaţie. Pe căile ştiinţei moderne, se recuperează – iată – teoria aristotelică a auditorului ideal.

Duhul din sticlă

Dar, dacă tot e să suprapunem alchimiilor moderne *know-how*-ul predat de Aristotel oratorilor, să mergem cu ipotezele pînă la capăt. Poate că nu contează numai ce le place bărbaţilor propriu-zis; ci şi ce le-ar plăcea bărbaţilor să li se spună despre ei înşişi. Poate că le-ar plăcea să li se spună că sînt personalităţi forte, pentru că le place o băutură amară, pe care o beau, aşa cum se cuvine, în cantităţi mari. Poate că tînjesc după întrunirile acelea băieţeşti, în care să poţi glumi gros, la o adică poţi şi rîgîi în voie; în general, poţi fi tu însuţi mascul între masculi. Poate că-şi mai doresc în secret să umple o grămadă de lapte-gros; să mai încingă o trîntă amicală; să mai ia parte la un concurs de rîgîituri! de cine scuipă mai departe!! de cine cade primu' sub masă!!! Poate că aspiră, mai mult sau mai puţin conştient, după acele confrerii virile, acele falocraţii secrete, cum era pînă mai ieri armata (devenită între timp profesie opţională şi accesibilă, vai, femeilor); cetele acelea, înrudite deopotrivă cu banda lui Bundy şi decadentele petreceri burlăceşti, care par să-şi tragă seva, prin oculte vase comunicante, din tradiţia „junilor", a căluşarilor, a dansatorilor sufiţi. O societate secretă a prietenilor care „ştiu de ce"...

Misterul iniţiatic al berii Bergenbier, sîmburele ascuns al întregii mitologii masculiniste, taina care se transmite printr-un întreg ritual al îmbărbăţirii, de la băutor vechi la băutor novice, învăluită în formula sibilinică a sloganului „prietenii ştiu de ce" – sînt deja un secret al lui Polichinelle! Mai ales de cînd subsemnatul a dezvăluit totul într-un număr de anul trecut al *Dilemei vechi:* e vorba de zvonul, neverificat, dar nici dezminţit pe căi oficiale, cum că Bergenbier este singura bere care, băută în exces, nu conduce la pierderea potenţei...

Ăsta da obiect de interes masculin! Ăsta da panaş de cocoş, atribut fudul şi ţanţoş! Ăsta da motiv erect de a face din Bergenbier produsul şi brandul cel mai puternic conotat masculin. Mai mult decît produsele de igienă exclusiv pentru bărbaţi. Un aparat de ras, de pildă: o fi el „perfect bărbătesc", dar nu prilejuieşte bancuri, hîrjoane şi secrete între prieteni. Nu spune o poveste atît de adînc resimţită de stirpea bărbătească, precum o face o bere (şi nu orice bere – ci aceea care... ehei, „ştim noi"...)!

Prietenii ştiu ce vor

Aşa că, atunci cînd aparenta utopie a comunicării Bergenbier de anul trecut – anume aceea de a proclama oficial una dintre zilele anului, Zi a Bărbatului – a căpătat anul acesta contur de revendicare populară, cu petiţie către autorităţi şi strîngere de semnături, „prietenii" nu au avut de ce să se mire. Anul trecut, de 5 mai, Bergenbier a organizat o mare petrecere tip Festivalul Berii. A fost prima Zi a Bărbatului, cu caracter comercial, promoţional, hedonistic în nota obişnuită. Ce a fost important – a fost agregarea femeilor, care nu au fost uitate, dimpotrivă. În toată tradiţia populară – de milenii deja – a gîlcevii sexelor, bărbatul e cel care se lasă de fiecare dată învins, la modul simbolic. E noima adîncă, pe lîngă raţiunile de corectitudine politică şi de pură etică mercantilă, care a făcut ca şi Femeia să fie băgată în seamă şi de Ziua Bărbatului, cu deferenţa cuvenită (ba chiar să i se lase impresia că tot ea e cea mai importantă).

Anul acesta, egalitatea sexelor asigură echitatea revendicării. Da, să fie 5 Mai – Ziua Bărbatului – declarată liberă la scară naţională; dar la fel şi 8 Martie, tradiţionala Zi Internaţională a Femeii, dată la care or primi femeile flori şi cadouri, dar nu sînt scutite de muncă. Propunerea legislativă a „prietenilor" ar fi ca şi 8 Martie, şi 5 Mai să fie zile libere pentru ambele sexe (pardon, genuri), pentru ca astfel să se poată sărbători mai bine reciproc. Argumentaţia? Fără cusur: românii au oricum mai puţine zile naţionale libere decît ceilalţi membri UE. Dacă tot e să îi prindem din urmă, să o facem şi la capitolul ăsta!

Va izbîndi iniţiativa Bergenbier?

Se va transforma o aparentă glumă berărească în protocol de stat? Va reuşi un operator comercial privat să genereze toată această schimbare cu profund caracter simbolic la nivel naţional? Sau, spunînd cu vorbele cetăţeanului conştient (cititor de *Dilema veche),* va reuşi o bere să facă legea în România? Va fi acea zi „branduită" în calendar, aşa cum celelalte zile festive sînt trecute cu roşu? Va fi 5 Martie declarată Ziua Bergenbier a Bărbatului, la fel cum competiţiile fotbalistice – alte instituţii naţionale majore – poartă de cîţiva ani numele sponsorilor?

Prietenii au motive să creadă că nu va fi aşa. Bergenbier a pătruns în România ca un brand care mută munţii din loc (aproape la propriu!), atunci cînd a introdus, în anii '90, primele instalaţii de bungee-jumping în România, ocazionînd folosirea gratuită de către public a acestora, în diverse locuri de mare interes turistic. Această campanie de agrement extrem a urmat constatării că publicul românesc de atunci nu prea înţelegea ce se întîmplă în spotul Bergenbier cu prieteni care se aruncă pe coardă în prăpastie şi apoi savurează sticlele de Bergen (cele care se răciseră pînă atunci într-un pîrîu de munte). Ar fi fost mai simplu să retragă reclama; să o programeze doar pe cea cu caiacul şi cu bikeul... Da, dar n-ar fi fost stilul Bergenbier. Nu ne vom plia pe moravurile poporului român: nu face parte din *business plan!* Mai degrabă îl vom civiliza în spirit occidental. Grandoare, dar nu grandilocvenţă...

La ora scrierii acestor rînduri, ce se va întîmpla în 5 mai 2008 e încă secret. Poate primele demersuri legale semnificative în vederea oficierii lui 5 mai 2009. Nici măcar prietenii nu ştiu... Pariorii sînt gata să mizeze: vom sărbători sau nu la anul ziua noastră.

În definitiv, nu contează. Ce contează e că Bergenbier a prilejuit o dezbatere civică, fie ea şi lejeră, cvasi-folclorică, fără să promită premii, fără să-i momească pe consumatori cu maşini sau mii de euro... Doar cel mult o bere, ca între prieteni.

Rodica BINDER

Vinovaţi sau doar ţapi ispăşitori?

La cei cinci ani care au trecut de la răsturnarea dictaturii lui Saddam Hussein, de la capturarea şi executarea acestuia, Irakul este departe de a fi pacificat, iar recurenta întrebare cine poartă vina unei escapade militare ale cărei costuri au atins dimensiuni astronomice, soldată pînă acum cu uriaşe pierderi de vieţi omeneşti (între care peste 4000 de militari americani şi zeci de mii de civili irakieni, la care se adaugă peste un milion de refugiaţi în ţări vecine) este formulată în cu totul alţi termeni, din varii motive şi împrejurări.

Căutarea „ţapilor ispăşitori" ridică grave semne de întrebare, rezervă unele surprize, confirmă cîteva bănuieli şi necesită un mic exerciţiu de memorie.

Deloc în apele sale, în februarie 2003, Colin Powell, fostul secretar american de stat, prezenta în faţa Consiliului de Securitate ONU – executate cu o surprinzătoare stîngăcie sub forma unor desene cu caracter aproape infantil – „dovezile" existenţei în Irak a unor laboratoare mobile de fabricare a armelor biologice.

Demonstraţia părea să ignore că sateliţii militari americani de spionaj puteau deja detecta, din spaţiul extraterestru, şi un obiect de dimensiunea unui creion şi că, după inspecţii repetate, comisia ONU pentru controlul înarmării, condusă de Hans Blix, nu aflase nici o dovadă că Irakul ar poseda arme de distrugere în masă.

La scurtă vreme după invazia în Irak, Blix a demisionat şi în 2004 a publicat o carte intitulată *Misiunea Irak* în care, între altele, îi reproşa preşedintelui Bush şi ex-premierului britanic Tony Blair faptul că au ignorat avertismentele conţinute în rapoartele Serviciilor secrete, prin care era recomandată analizarea cu maximă prudenţă a informaţiilor referitoare la presupusele arme de distrugere în masă pe care le-ar poseda Irakul.

A trebuit însă să treacă cinci ani de la începutul operaţiunilor militare în Irak, pentru ca să fie dată la iveală public una dintre sursele secrete ale informaţiilor (false) despre presupusa existenţă a unui program irakian de elaborare a armelor biologice de distrugere în masă.

Bob Drogin, publicist american laureat al Premiului Pullitzer, în cartea apărută în Statele Unite, intitulată *Curveball* – denumire dată unei lovituri de baseball (Random House, New York 2007), porneşte pe urmele mai multor presupuşi şi dovediţi vinovaţi. Rezultatul investigaţiilor, deşi are toate calităţile unui impecabil roman poliţist, nu are nimic de-a face cu ficţiunea. Dimpotrivă, realitatea este cea care pare a întrece, şi de astă dată, ficţiunea.

Un inginer irakian se refugiază în Germania, solicită în 1999 azilul politic şi, din dorinţa de a obţine cît mai repede statutul rîvnit, furnizează Serviciului Federal de informaţii BND cîteva indicii (false) ale existenţei unui program de fabricare a armelor biologice. Informaţiile sînt transmise colegilor americani de la CIA.

BND nu-i interceptează inginerului irakian, care primeşte numele conspirativ „Curveball", nici convorbirile telefonice, nu verifică nici veracitatea informaţiilor, ci îl ajută chiar cu manuale de specialitate să completeze lacunele tehnice ale detaliilor pe care le furnizează.

Heribert Prantl, de la *Süddeutsche Zeitung,* reia investigarea cazului „Curveball" pornind de la cartea colegului său american, incriminează lipsa de profesionalism a BND, menţionînd că „şarlatania" a fost depistată. Agenţi BND, care au avut rezerve justificate faţă de „depoziţiile" martorului, îşi avertizaseră colegii americani. Şi în CIA nu lipseau unii agenţi care manifestau o anumită neîncredere în fiabilitatea informaţiilor furnizate de inginerul irakian. Numai că aceste informaţii, oricît de false, s-au încadrat perfect în scenariul dinainte elaborat al „atacului preventiv".

Bob Drogin crede că CIA a recurs la strategii tipice „vînătorii de vrăjitoare": dificultatea de a afla dovezile reale ale existenţei armelor de distrugere în masă pe care Irakul lui Saddam Hussein le-ar fi posedat, ar fi demonstrat prin ricoşeu... cît de mult ţinea dictatorul de la Bagdad la acest arsenal uriaş şi cît de bine ştia să-l ascundă... Dar Bob Drogin obţine şi informaţiile unor martori curajoşi, din cele mai înalte cercuri ale puterii. Unul dintre ei este Lawrence Wilkerson, fostul şef de cabinet al fostului ministru american de Externe Colin Powell.

La 21 martie crt., el oferea şi săptămînalului *Der Spiegel,* un interviu în care dezvăluia pas cu pas „instrumentalizarea" falselor informaţii de către promotorii războiului în Irak.

Sînt citate şi avertismentele şefului de atunci al CIA în Europa, Tyler Drummheller, care semnala încălcarea unor reguli profesionale elementare şi fundamentale în activitatea Serviciilor secrete.

Cu bună ştiinţă oare? Răspunsul ar putea fi unul afirmativ. Wilkerson însuşi declara în cuprinsul aceluiaşi interviu că anumite cercuri ale Guvernului american au transformat presupusa existenţă a unor arme de distrugere în Irak într-un „camuflaj" al realelor scopuri ale invaziei în Irak. „Sînt între timp convins că bogatele rezerve de ţiţei au jucat un rol mai mare decît credeam pe-atunci" – declară Wilkerson.

Şi cine au fost aceia care au decis războiul? Preşedintele Bush? Wilkerson nu este sigur, dar şi-ar fi dorit să audă convorbirile pe care Dick Cheney le purta cu mogulii industriei petroliere, în avanpremiera invaziei în Irak.

Resemnat, Wilkerson îşi mărturiseşte speranţa că într-o bună zi istoricii vor scoate la iveală adevărul, după ce unele documente, aflate astăzi sub cheie, îşi vor pierde caracterul secret. „Dar – a ţinut să menţioneze fostul diplomat american – Germania poartă şi ea o parte de vină." Apoi fostul secretar de cabinet al lui Colin Powell adaugă cu curaj: „Motivul pentru care vicepreşedintele Dick Cheney a dorit acest război nu a fost nici Al-Qaeda, nici regimul de la Bagdad, adevăratul motiv a fost petrolul. Şi de aceea ne aflăm şi acum în Irak".

Cît despre Curveball – „el nu este decît o biată minge de joc într-o partidă sumbră" ale cărei reguli cartea lui Bob Drogin le dezvăluie în bună parte. Volumul, publicat în anul electoral american, va apărea curînd şi în traducere germană. Între timp, marile ziare, revistele, posturile germane de televiziune au tematizat cazul nu din dorinţa de a asigura şi aici succesul (deja garantat) al cărţii publicistului american, cît pentru a se confrunta cu ipoteza răspunderii ce le revine şi Serviciilor secrete germane, pentru un război „preventiv" cu final încă deschis.

Rodica Binder *este jurnalist la Deutsche Welle, Bonn.*

PUBLICITATE

colecția adevărul

să o lași moștenire urmașilor, urmașilor tăi!

Opere complete
Vintilă Corbul · Eugen Burada

Premiul
- despre petrol, bani și putere
Daniel Yergin

din martie
în librăriile din toată țara

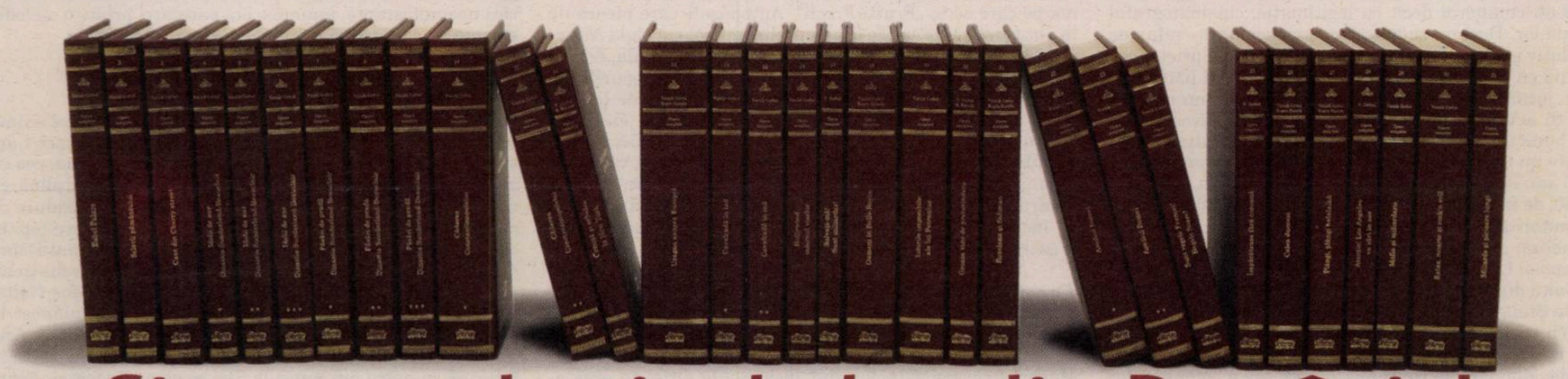

Singura colecție de lux din România!

25 de titluri în 33 de volume

Talon de comandă

☐	Babel Palace	Vintilă Corbul	50 lei
☐	Sclavii pământului	Vintilă Corbul	50 lei
☐	Casa din Cherry street	Vintilă Corbul	50 lei
☐	Idolii de aur – Dinastia Sunderland-Beauclair (3 vol.)	Vintilă Corbul	75 lei
☐	Păsări de pradă – Dinastia Sunderland-Beauclair (3 vol.)	Vintilă Corbul	75 lei
☐	Căderea Constantinopolelui (2 vol.)	Vintilă Corbul	75 lei
☐	Cenușă și orhidee la New York	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei
☐	Uragan asupra Europei	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei
☐	Cavalcadă în iad (2 vol.)	Vintilă Corbul	75 lei
☐	Hollywood – infernul viselor	Vintilă Corbul	50 lei
☐	Salvați-mă! Sunt miliardar!	Vintilă Corbul	50 lei
☐	Oameni în Rolls-Royce	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei
☐	Iubirile imposibile ale lui Petronius	Vintilă Corbul	50 lei
☐	Groaza vine de pretutindeni	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei
☐	Roxelana și Soliman	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei
☐	Asediul Romei (2 vol.)	Vintilă Corbul	75 lei
☐	Sunt regele Franței! Regele Soare!	Vintilă Corbul	50 lei
☐	Împărăteasa fără coroană	Vintilă Corbul	50 lei
☐	Calea ducesei	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei
☐	Plângi, plângi balalaikă	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei
☐	Atenție! Los Angeles va sări în aer	Vintilă Corbul	50 lei
☐	Mafia și miliardarii	Vintilă Corbul	50 lei
☐	Extaz, moarte și rock'n roll	Vintilă Corbul	50 lei
☐	Miliarde și picioare lungi	Vintilă Corbul	50 lei
☐	Premiul – despre petrol, bani și putere (2 vol.)	Daniel Yergin	150 lei

Prin semnarea prezentului talon, îmi dau consimțământul ca Editura S.C. Adevărul Holding S.R.L. să prelucreze datele cu caracter personal de mai sus, date care pot fi transmise terților pentru a primi oferte, informații și materiale promoționale. Conform Legii nr. 677/2001, beneficiezi de dreptul de acces, de intervenție asupra datelor și de a nu fi supus unei decizii individuale, dreptul de a te opune prelucrării datelor și de a solicita ștergerea acestora prin cerere scrisă, datată și semnată, adresată societății.

Nume .....
Prenume .....
Vârsta ..... Str. ..... Nr. .....
Bl. ..... Sc. ..... Et. ..... Ap. .....
Localitate .....
Județ/Sector ..... Cod poștal .....
Telefon ..... E-mail .....

Am expediat către S.C. Adevărul Holding S.R.L., Cod Fiscal R018990288, suma de ..... lei, reprezentând contravaloarea cărților bifate mai sus, cu mandatul poștal / OP nr. ..... din data . ..... în contul:
RO74 ABNA 4100 2641 0031 7469 deschis la ABN AMRO BANK S.A. Centrala București

Semnătura .....

Trimite talonul de comandă prin poștă la Editura Adevărul Holding OP 33 - CP 110, sector 1, București sau prin fax: 021.407.54.81

Relații la: 021/407.76.40., 021/407.76.41 , 021/407.76.38 sau carte@adevarul.ro

Adina POPESCU

O istorie recentă a oraşului Ştei

Este unul dintre oraşele de provincie care are sub 10.000 de locuitori. I se spunea Dr. Petru Groza, dar din 1996 a revenit la vechea denumire, mult mai scurtă, mai lipsită de pretenţii: Ştei. Bustul politicianului care a condus primul guvern pro-comunist al României a fost înlocuit cu cel al unui culegător de folclor local, Miron Pompiliu, cunoscut în lumea literară şi datorită prieteniei sale cu Eminescu. Cu numele său au fost „botezate" o casă de cultură, o şcoală, o bibliotecă, o stradă. Tinerilor care astăzi locuiesc la Oradea, la Timişoara sau la Bucureşti le este destul de greu să explice unde se află exact oraşul lor natal. În judeţul Bihor, aproape de Vaşcău, de Munţii Apuseni şi de Peştera Urşilor. Nu se pot raporta la o zonă anume, la un monument, la o personalitate. Ar putea să existe un reper, undeva în trecut, însă puţini îl cunosc şi îi mai dau astăzi vreo importanţă. Un zăcămînt de uraniu descoperit în anii '50 şi exploatat timp de aproape zece ani de către statul sovietic, în contul datoriilor de război, a transformat un sat într-o localitate prosperă. Salariile minerilor de atunci le depăşeau cu mult pe cele ale profesorilor, iar ruşii erau priviţi ca nişte eroi civilizatori. Construiau străzi, case, cinematografe. După plecarea lor, deşi Şteiul a rămas un oraş minier, nimic n-a mai fost la fel. „Paradisul" anilor '50 se spulberase.

De la strada Lenin la oraşul Frutti Fresh

Oamenii spun că ultimul rus care a părăsit Şteiul, un anume Baranov, geolog, a plecat cu ochii în lacrimi. Se îndrăgostise de oraşul pe care el şi compatrioţii săi l-au ridicat în doar cîţiva ani. De KD-uri – bloculeţele cu două etaje cu pereţii din panouri – şi de BW-uri – căsuţele verzi din lemn unde astăzi locuiesc cîte două familii, în două „apartamente". Ruşii aveau „Alimentara" lor, bine garnisită, de unde nu cumpărai decît cu legitimaţie, cinematograful lor, şcoala lor. Deşi nu se amestecau cu românii – mîna de lucru relativ ieftină pe care o găsiseră aici – erau prietenoşi. „Ne jucam cu copiii ruşilor. De fapt, mai mult îi băteam şi le furam jucăriile. Aveau jucării frumoase, cum nu mai văzusem. Şi acum ţin minte cum urlau pe la ferestre, îşi strigau bunicile să iasă afară şi să-i apere: *Babuşca!*" – îşi aminteşte un fost tehnician la mină, care pe vremea ruşilor avea 8-9 ani. Povesteşte cum după plecarea lor, la începutul anilor '60, de fapt odată cu schimbarea politicii ţării noastre faţă de autorităţile de la Moscova, totul în oraş a început să se degradeze. „Ne-au dat şcoala lor pe mînă. În cîteva luni am distrus-o! Leagănele, curtea, terenul de sport... tot!" Bătrînul Gaiţă din Băiţa (un sat din apropierea minei, aflat la 12 km de Ştei), care are acum peste 80 de ani, a lucrat împreună cu ruşii „la explorări". Se purtau frumos cu el şi îi dădeau mîncare bună, la cantină. În mintea lui, imaginea ruşilor de odinioară se suprapune peste cea a comuniştilor şi a unui regim în care a dus-o bine. De fapt, se suprapune peste anii tinereţii lui.

Un fotograf din Ştei ne arată poze. Ingineri sovietici entuziaşti, încrezători. Figuri luminoase, gesturi energice. Bravii soldaţi care păzeau garniturile de tren cu uraniu ce plecau zilnic spre U.R.S.S. Uraniu „pur" de calitatea I, pe cel mai slab îl aruncau (l-a exploatat ulterior statul român, din sterilul rămas). Circulă multe legende, deşi în mintea oamenilor mitul uraniului poartă eticheta cu „strict secret". Cel mai mare zăcămînt din lume, la vremea aceea. „Mirosit" de nemţii care, dacă apucau să-l exploateze, făceau bomba atomică, iar soarta războiului şi a lumii ar fi fost alta. „Furat" de sovieticii care au mutat un munte întreg, de fapt un uriaş megalit radioctiv, în ţara lor. Cărat cu cîrca şi fără echipamente de protecţie de către minerii români, care iniţial credeau că extrag cuarţ sau ametiste. „Dacă vreţi să ştiţi cîţi au murit atunci, număraţi crucile din cimitire! Însă nici atunci nu veţi şti exact, căci mulţi au plecat şi au murit prin alte părţi!" – ne spune un fost miner, pensionar la 37 de ani, din Băiţa. Există şi studii despre starea de sănătate a populaţiei din perioada respectivă, însă majoritatea au fost documente secrete.

Din nou fotografii alb-negru, filmul e un pic voalat. Un tînăr sovietic, probabil geolog, cu o bască la modă, în acele timpuri, indică surîzător un perete de stîncă. Se munceşte non-stop şi cu hei-rup, în patru schimburi, cu 20.000 de mineri care cîştigă mai mult decît şi-au imaginat ei vreodată. Apoi, o fotografie color cu fraţii Micula, la o recentă sărbătoare, „Zilele oraşului Ştei". Figurile lor amintesc de cele ale investitorilor americani. Costume impecabile, zîmbete profesionale. Mă duc cu gîndul la aşezările pierdute în deşert, în Kansas sau Colorado, unde în sfîrşit, după secole întregi în care nu s-a întîmplat nimic, a sosit primul *business man* decis să deschidă o benzinărie, un motel sau chiar o fabricuţă. Au trecut doar 60 de ani, timp în care istoria oraşului Dr. Petru Groza s-a schimbat în mai multe rînduri. Pe fosta stradă Lenin (astăzi strada Unirii), unde încă nu se circulă cu maşinile (oficialii ruşii care stăteau aici nu vroiau să fie „deranjaţi"), pe fostele străzi Tineretului, Sportului, Fruntaşilor e multă linişte, verdeaţă, dar nu mai sînt plopii care fuseseră plantaţi special ca să „înghită" radiaţiile. În spatele ferestrelor, după perdele, sînt însă locuitorii oraşului, majoritatea pensionari şi şomeri. Ştiu totul unul despre celălalt. Se bănuiesc unii pe alţii că au fost turnători în perioada de după plecarea ruşilor, cînd exploatarea celor două mine (cea de uraniu şi cea de molibden) a continuat administrată de către statul român, iar zona – spun ei – a fost împînzită de băieţii cu ochi albaştri. Şi totuşi se salută între ei cu „servus" şi de cîte trei ori pe zi, beau împreună la micile birturi unde o cafea costă 1 leu, îşi însoară şi îşi mărită copiii la restaurantul „Ardealul", construit tot de către ruşi, iar la nuntă îşi notează pe un carneţel cît a dat fiecare, ca să ştie ce sumă trebuie să „restituie" la nunta următoare.

Oraşul e acum intens circulat de către TIR-urile verzi şi noi pe care scrie „Frutti Fresh". Autobuzele care pleacă de la autogară către satele din împrejurimi poartă sigla *Naţional TV*. Cei care au „salvat" oraşul sînt fraţii Micula; deşi oferă salarii relativ mici, deţin monopolul pe locurile de muncă din zonă. Are loc o nouă migraţie a celor de la ţară către oraş, către fabricile care produc *European Food*. La serbările locale, sucul galben şi roz e pe gratis. Nici el, nici băutura ieftină şi incoloră care înlocuieşte acum carmolul „Diana" pe care îl cumpărau minerii pe timpuri, en-gros, de la farmacie, nu au nici o legătură cu uraniul. Mina e în curs de închidere, va urma o ecologizare. Aici mai lucrează în prezent doar 200 de oameni.

Duminica, ora 6 p.m.

Oraşul e pustiu. Pensionarii şi-au citit deja ziarele de dimineaţă pe băncile din centru şi s-au întors la casele lor. Majoritatea magazinelor sînt închise (de altfel în oraş există un singur butic non-stop). Pe una dintre străzile principale, cea din faţa „Palatului" (o clădire care aduce vag cu Casa Albă, construită tot de către ruşi), trece o maşină o dată la o jumătate de oră. Trecerile de pietoni sînt însă din zece în zece metri, iar semnele au ceva bizar. Siluetele negre, graţioase traversează strada în pas de dans. Senzaţia de mişcare pe care o imprimă are ceva coregrafiat. Uneia dintre ele vreun puşti rebel i-a scrijelit lanţuri la picioare.

Tinerii „cu studii" au plecat din oraş. În general, părinţii rămaşi aici se laudă cu casele, maşinile şi salariilor lor. Părăsirea Şteiului în sine e considerată o realizare.

Mi-amintesc o altă duminică, în urmă cu vreo 12 ani, cînd un băiat mi-a dat întîlnire pe fosta stradă Lenin, prima bancă pe stînga, chiar lîngă bustul lui Miron. Îl cunoscusem cu o seară în urmă la discoteca de la Casa de Cultură (tot a lui Miron), unde ne epuizasem pînă pe la 2 noaptea pe ritmurile Ace of Base. Atunci, în acea duminică de pe la mijlocul anilor '90, era tăcut şi stătea pe bancă lîngă mine oarecum stînjenit. Nu prea aveam ce să ne spunem, aşa că am făcut schimb de adrese. Mi-a scris o singură scrisoare pe care am dus-o la liceu ca să fac mişto de ea împreună cu colegii. „Ştei? Unde e asta... Ştei?" – mă întrebase o prietenă. Cînd a fost luat în armată, m-am trezit cu el la uşă. Eram singura persoană pe care o cunoştea în Bucureşti. Am citit în ochii lui că doar faptul că ne întîlnisem şi îl recunoscusem reprezenta pentru el o victorie personală.

În această duminică, au înflorit magnoliile, căci timpul din Ştei e fixat pe ora veche, iar pe băncile de pe strada Lenin nu şi-a dat nimeni întîlnire. Senzaţia de părăsire nu e dezolantă, căci casele aşteaptă îngrijite şi cochete, ca şi cum locuitorii ei au plecat doar într-o vizită scurtă şi vor ca lucrurile să fie în bună rînduială, cînd se întorc. Ceasul primăriei, o clădire nouă care seamănă oarecum cu o biserică neoprotestantă, anunţă o oră oarecare, printr-o melodie stranie pe care parcă o ştiu de undeva... sună fals.

Marţi, ora 10 a.m.

E zi de piaţă, iar oraşul, mai ales în zona gării, se animă treptat. Îi văd rînd pe rînd pe aproape toţi cei pe care i-am cunoscut în ultimele zile, prin satele din jur. Dorina, cea cu zece copii, însoţită de fata cea mare, cu o sacoşă plină cu ceapă verde pentru leurda pe care o culesese din pădure cu o zi în urmă. Fiul adolescent al Dorinei care îşi face ţepi în cap cu gel, cu gaşca lui de la liceu, fumînd. Domnul Dobre de la Băiţa Plai, celibatar, cu pălăria pe ceafă şi cu dinţii lui „de aur", bînd o bere la bufet, la botul calului. Moş Gaiţă, aşteptînd rata. Ţiganii orfani care şi-au găsit adăpost la Spitalul de boli psihice de la Nucet, înghesuiţi într-un Aro. Vicele de la Nucet, tîrguind. Nu-l văd pe nea Puiu, cel care în urmă cu patru ani venea la Ştei ca să agaţe femei. Acum e bolnav cu plămînii, cică n-o mai duce mult.

În gara de la Ştei nu mai opresc decît personale. E o clădire înconjurată de gunoaie, aproape inutilă. În schimb, autogara e un loc de tranzit, împînzit de mici magazine şi de birturi. Automatele de cafea au rămas fără pahare, se va duce cineva la Oradea să aducă. În apropiere e singurul hotel mai de soi care se numeşte „adisimon" sau „Lipscani". Aici, la restaurant, sînt două săli, una pentru nefumători şi poţi mînca „cea mai bună pizza din Ardeal". În schimb, personalul e cam ciufut.

Băncile din autogară se umplu de oameni cu sarsanale care aşteaptă autobuzele. Rachiul se bea din geantă sau de la birt. E mult fum de eşapament care îl estompează pe cel de ţigară. Vizavi de autogară, se vede o remorcă transformată în tonetă unde se vînd gogoşi calde. Şi depozitele rămase de pe vremea ruşilor. Erau depozite care adăposteau „protocolul" minei. În 1989, cînd a fost o revoluţie paşnică şi la Petru Groza, o mulţime de manifestanţi în faţa „Palatului" au spart geamul de la librărie ca să ardă cărţile, deşi era deschis (orar 9,00-16,00) şi au năvălit în depozite ca să ia paharele de cristal şi covoarele persane.

Anul ăsta nu s-a făcut palincă de prune, doar de mere. Îmi lipseşte acel moment din copilărie în care gospodinele se adunau toamna în spatele blocurilor, lîngă garaje, ca să coacă vinete şi ardei pentru zacuscă, la plita comună. Blocurile n-au încălzire centrală, oamenii se folosesc de mici sobe cu lemne şi boilere. Pentru plita comună exista programare şi o gospodină mai organizată şi mai vigilentă ţinea evidenţa pe un carnet.

În piaţă, ţigăncile vînd haine second-hand: „orice bluză la zece mii". Două adolescente admiră un tricou negru cu o mutriţă de messenger şi cu inscripţia *„Be happy!"*. „Nu-i aşa că-i fain?"

Acest reportaj a fost realizat în timpul prospecţiei pentru un film documentar despre mina de uraniu de la Băiţa Plai, un proiect cîştigător al unui grant de finanţare din partea Centrului Naţional al Cinematografiei, produs de Libra Film. ***(A.P.)***

Şerban FOARŢĂ

Inverosimilele aventuri adevărate ale locatarului din Loch Ness

VI) Cum şerpuie o cobră
voi şerpui şi eu
în povestirea-mi sobră,
altminteri, – dar, mereu,

ca limba unei viperi
peltice, bi- sau tri-
furcîndu-se, – căci liberi
ne place a trăi,

fără, adică, unic
sens, nici vreun fix traseu!
Ce-aş vrea să vă comunic
este ce ştiu şi eu

din docte cărţi: şi-anume
că le *serpent de mer*,
temut de-o-ntreagă lume
dintre ocean şi cer,

doar năvi avînd drept case, –
se naşte-ntr-un jurnal
(la anu-o mie şase
sute şi optzeci), al

cărui zeu e nepotul
cutărui „Vert galant“,
c-un titlu spunînd totul,
alias *Mercure galant*.

Cu ochii-n 3,14

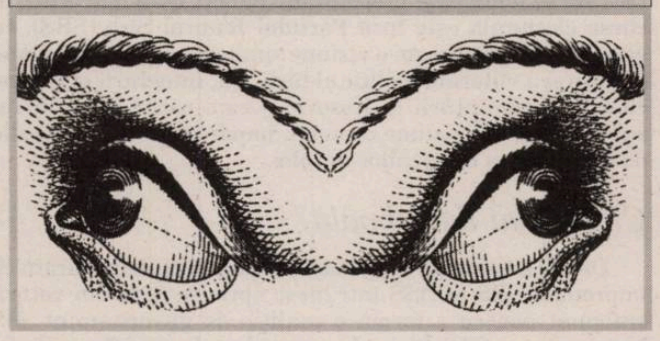

O RECTIFICARE CARE NU SCHIMBĂ ADEVĂRUL: MENŢINEREA UNUI ECHILIBRU ÎNTRE GREABĂN ŞI O INIMĂ PROGRESISTĂ E DOVADA VIE CĂ LUMINA UNUI MOŞ CU SCLIPICI NU MAI ARE ACUM NICI UN HAZ

● La ce am recomandat în *Dilemateca* nr. 24, o rectificare care nu schimbă adevărul: poeta Marina Ţvetaieva s-a întors din străinătate în URSS în 1939 şi s-a spînzurat, tot acolo, în 1941. (**R. C.**)

● Recent, profesorul Francisco Mora, şeful catedrei de Fiziologie de la Universitatea Complutense din Madrid, a elaborat un studiu după care creierul omenesc nu e „proiectat“ pentru fericire, ci mai degrabă pentru supravieţuire. Ar fi totuşi două posibilităţi de scăpare: menţinerea unui echilibru (cum?) între plăcere şi durere sau izolarea totală de lume. Au mai zis-o şi alţii, mai ales poeţi şi filozofi, deşi fără a secţiona sistemul limbic unde se pare că e hiba. (**S. S.**)

● Îl cheamă Digger, locuieşte în Marea Britanie, are patru ani şi o înălţime de 1,98 m la greabăn. Este cel mai înalt cal din UK şi aparţine rasei Clydesdale, foarte rară astăzi. Cum îmi plac englezii, i-aş fi făcut bucuros cunoştinţă cu Scarlet, mînza mea care va atinge majoratul cabalin vara asta, numai că e prea delicată pentru el. Deocamdată n-o dau, mai aştept. (**M. C.**)

● Hillary Clinton, candidat democrat la preşedinţia SUA, a spus că „n-are nimic împotriva bogătaşilor“. Afirmaţia a venit după ce a devenit publică declaraţia de impozite plătite de ea şi de soţul ei, reieşind că ei doi au cîştigat, în 2007, 107 milioane de dolari. „Am un cap conservator şi o inimă progresistă“, a spus ea cu altă ocazie. Şi cum să voteze americanii, cu capul sau cu inima, pentru cap sau pentru inimă? Sau cu femeia care cîştigă mulţi bani apărîndu-i pe cei cu venituri mici? (**M. B.**)

● Prin oraş, nişte afişe anunţă un concert extraordinar (pe 1 mai, la Sala Palatului), organizat de Academia de Artă şi Muzică „Florin Salam“. Existenţa unei asemenea academii e dovada vie că sublimul poate fi uneori atins. (**D. S.**)

● În noaptea de Înviere, în jurul unei biserici din Drumul Taberei, o mare de oameni aştepta începerea slujbei. Paşnică la început, după vreo oră jumate de aşteptat – să se fi tot făcut ora 12 –, mulţimea a început să se agite şi să-şi dea cu părerea asupra motivelor pentru care părintele întîrzia să înceapă slujba, de lumina sfîntă nemaipunîndu-se problema. La un moment dat, se aude o voce gravă: „Hai, părinte, că Domnul a înviat de mult, la alte biserici!“. (**R. T.**)

● La biserica din Murighiol, judeţul Tulcea, credincioşii au ieşit cu lumina doar la intervenţia unui moş autoritar şi a preotului însuşi; la ora 12, o doamnă din Republica Moldova, cred, schimba impresii în direct cu iubitul de acasă pe telefonul mobil. (**I. P.**)

● În ajun de sărbătoare, un potenţial cumpărător întreabă un vînzător de abţibilduri pentru ouăle de Paşti: „Dar sfinţii cît costă?“. Aşteptam continuarea „Scumpi, domnule, scumpi“, însă vînzătorul i-a replicat, oarecum cu dispreţ: „Ăştia sînt cei mai ieftini, un leu jumate“. Preţuiţii erau Tweety şi inimioarele cu sclipici. (**S. G.**)

● Botaniştii japonezi au descoperit o specie de trifoi care numără nu mai puţin de... 18 foi. Trifoiul cu patru foi nu mai are acum nici un haz. (**M. C.**)

CE SEMNE INDESCIFRABILE S-OR ASCUNDE AICI, PRINTRE PUBELELE DE BUZUNAR?

● Veşti ciudate, foarte ciudate: în noaptea Învierii şi în prima zi de Paşte, numărul accidentelor rutiere în România a fost cu mult sub media zilnică, iar ambulanţele Salvării nu s-au zbuciumat în urgenţe. Ce semne indescifrabile s-or ascunde aici? (**R. C.**)

● Moartea lui Kuki a întristat toată Calea Moşilor. A murit într-o joi seară, eutanasiat. Doamna Cornelia a vorbit cu un portar de la un atelier din spatele blocului să-i dea 50 de lei şi să-l îngroape, pe timp de noapte, aşa cum se cuvine. Doar să-i spună unde e locul. A doua zi i s-a părut că-l vede pe Kuki aruncat la ghenă, printre pubelele de gunoi. Femeia de serviciu susţine că nu era Kuki, ci doar o buturugă acoperită de frunze uscate. Presupusul gropar nu mai răspunde la telefon. De atunci a trecut o săptămînă. Cornelia nu ştie nici acum unde e mormîntul. Am asistat la o discuţie între ea şi o florăreasă din intersecţie. „Ce aţi făcut, doamnă? L-aţi îngropat?“ Cornelia oftează şi ridică din umeri. Kuki era un teckel negru cu bej, în vîrstă de 16 ani. Luaţi acest text ca pe un necrolog... măcar atît! (**A. P.**)

● Sînt consternat de aerele atotştiutoare şi de tonul sentenţios al deputatului Cozmin Guşă ori de cîte ori apare la televizor (şi tot apare!): nu înţeleg, ce reprezentativitate are el?! Din cîte ştiu, PIN-ul este un partid de buzunar; singurii membri identificabili ai acestuia sînt respectivul Guşă şi gureşa Lavinia Şandru. Ah, că aceştia doi fac gură cît zece – asta e altă poveste. Dar, repet, tot nu-nţeleg de ce este atît de prezent dl Guşă. Pentru *rating* – susţin unii: Guşă ar fi un fel de Gigi cu o figură aşa, mai utecistă... În ritmul ăsta – în care politica se face la televizor, iar *rating*-ul decide sondajele & voturile –, nu ştiu de ce n-ar candida şi Andreea Marin, Andreea Bănică, Ştefan Bănică jr. plus restul „showbiz“-ului autohton, măcar să ştim o chestie! Ce, nu face cuplul Marin-Bănică jr. mai mult *rating* decît cuplul Guşă-Şandru?! (**a. l. ş.**)

ŞI DACĂ EXISTĂ, TOTUŞI, UN NUMĂR DE DOUĂ ORI MAI SIMPATIC?

● În Paraguay, după 64 de ani de neîntreruptă domnie guvernamentală, Partidul Conservator a fost învins în alegeri... Şi dacă există, totuşi, un sentiment paraguayan al fiinţei? (**R. C.**)

● „Avem cel mai mic număr de zile libere legale din Europa“ – a glăsuit o ştire zilele trecute. Dar zilele libere nelegale le-a contabilizat cineva? Că s-ar putea să ieşim primii în UE... (**M. V.**)

● Glaciar-calina Islandă (cea care ni i-a dat pe Björk şi pe Sigur Rós) a anunţat că anul acesta intenţionează să vîneze de două ori mai multe balene decît anul trecut, adică mai bine de 100 de exemplare. Huo! (**M. C.**)

● În discursul rostit la aniversarea celor 100 de ani ai Uniunii Scriitorilor, preşedintele Băsescu a spus, citez: „Dacă în străinătate sîntem cunoscuţi prin figurile artei muzicale sau picturii, în ţară scriitorii sînt ridicaţi la rang nobiliar“. Bun, acum eu ştiu că nu preşedintele îşi scrie discursurile – deşi, în acest caz, referirea la „lumea almanahelor, succesurilor şi scheleţilor“ a fost un *Băse touch* foarte simpatic –, dar poate că cineva de acolo, de la protocol, ar fi trebuit să-i spună/scrie că, mai nou, sîntem cunoscuţi (ba chiar foarte cunoscuţi!) *şi* prin „figurile (tinere) ale artei *cinematografice*“! Care – oricît ar părea de surprinzător pentru unii, de pe la Cotroceni – *tot* cultură este... (**a. l. ş.**)

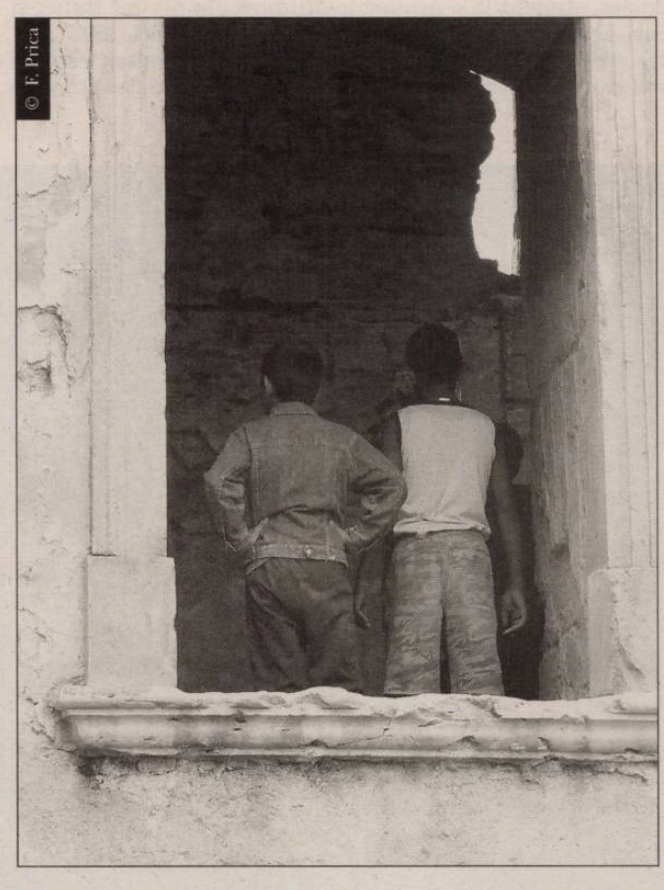

Victoria STOICIU

Serbia – tristeţi preelectorale

„Am fost pedepsiţi de trei ori în istoria noastră recentă: mai întîi Miloşevici, apoi războiul, iar acum Kosovo“ – îmi mărturiseşte o tînără din Serbia, susţinătoare a formaţiunii lui Boris Tadici, în alegerile anticipate din 11 mai. Acest sentiment de victimizare – chiar dacă unele dintre sancţiuni sînt autoimpuse, cum a fost Miloşevici – îl vei regăsi la cei mai mulţi dintre sîrbi. Spre deosebire de majoritatea statelor din Europa Centrală şi de Sud-Est, după căderea Zidului Berlinului istoria Serbiei s-a confruntat cu aşa-numita „recesiune a tranziţiei“ – fenomen pe care sîrbii l-au trăit ca pe o degradare permanentă şi din care nu şi-au revenit pînă în prezent. În timp ce nouă, românilor, anii ’80 ai secolului trecut ne evocă imaginea unei lumi claustrate, izolate în singurătatea istoriei şi absurdităţii sale, pentru sîrbi această perioadă are o cu totul altă conotaţie. Anii ’80 au reprezentat un apogeu al prosperităţii, al bunăstării şi al mobilităţii, iar această percepţie nu e neapărat hrănită de sentimente care se înrădăcinează în naţionalismul sîrb, în ideologii cu tentă stîngistă, ortodoxă sau în aspiraţii aşa-zis imperialiste. Senzaţia de declin istoric o vei regăsi inclusiv la minorităţile etnice din Serbia. **D.** este de origine croată, locuieşte de mai bine de 30 de ani în Belgrad, susţine independenţa Kosovo şi, cu toate astea, îşi aminteşte cu o nostalgie inepuizabilă vremurile cînd îşi putea petrece sfîrşitul de săptămînă în Italia, fără a avea nevoie de viză, ca acum. Libera circulaţie a forţei de muncă era o realitate pentru cetăţenii iugoslavi, realitate care ignora barierele ridicate de ideologiile politice, dar care a ajuns un mit după 1989, cînd – iată – „casa comună a Europei“ promisă de Gorbaciov este traversată de noi ziduri la fel de impenetrabile pentru sîrbi cum erau altădată pentru noi, românii.

Integrare cu preţul renunţării?

Perceperea istoriei recente sub forma unei descompuneri nefaste care nu cunoaşte zăbavă, de aproape 20 de ani încoace, o vei regăsi în tristeţea şi în discursurile oamenilor de rînd, în reticenţa marilor companii multinaţionale de a investi în Serbia sau în graba cu care şi-au închis fabricile pe care le mai aveau din timpurile de altădată. Peste 60% din populaţia tînără se confruntă cu problema şomajului. Lipsa de încredere în viitor este o consecinţă nefericită, dar firească, a acestei situaţii, propulsîndu-i pe sîrbi în rîndul naţiunilor celor mai pesimiste din regiune, cu un procent de peste 40% din populaţie care se aşteaptă ca anul care vine să fie mai rău decît cel anterior.

Sindromul de victimă a istoriei postsocialiste şi resentimentele pe care le naşte se văd clar şi în preferinţele sîrbilor pentru partidele cu tentă naţionalistă, sindrom accentuat de recenta recunoaştere a independenţei Kosovo. Este o înfrîngere care se situează în continuarea escaladei eşecurilor din ultimii ani. „Noi – sîrbii – avem un talent deosebit în a transforma orice chestiune în dispută politică. M-am săturat de atîta politică! Dar Kosovo... Kosovo e ceva special, e sfînt pentru noi“ – îmi mărturiseşte un tînăr de 20 de ani, student la o Academie Militară din nordul Italiei şi care se declară neutru din punct de vedere politic. 59% dintre sîrbi sînt de părere că un Kosovo independent este de natură să destabilizeze regiunea şi 16% se aşteaptă la o reizbucnire a războiului, conform unui sondaj Gallup World Poll.

Sensibilitatea faţă de Kosovo explică şi intenţiile de vot pentru apropiatele alegeri anticipate, convocate ca o consecinţă a demisiei coaliţiei de guvernămînt în urma votului negativ acordat de către forţele pro-europene unei rezoluţii care ar fi stopat eforturile Serbiei de aderare la UE, pînă cînd Bruxelles-ul nu ar fi încetat să susţină independenţa Kosovo. Formaţiunea preşedintelui Tadici (DS) şi G17 Plus nu sînt însă dispuse să condiţioneze relaţia cu UE, de recunoaştere, de către aceasta, a suveranităţii Serbiei asupra Kosovo. Această polarizare cu privire la chestiunea Kosovo a pus capăt coaliţiei de guvernămînt din care făcea parte DS, partidul pro-european al preşedintelui Tadici, şi DSS, partidul cu tentă naţionalistă al premierului Vojislav Kostuniţa. Profitînd de isteria naţională pe care a declanşat-o recunoaşterea independenţei fostei provincii sîrbe, Kostuniţa a anunţat organizarea de alegeri anticipate, conştient că valul de revoltă va favoriza partidele din spectrul de dreapta şi cel naţionalist al spectrului politic, printre care se numără şi propriul său partid, DSS. Favoritul în cursa electorală este însă Partidul Radical Sîrb (SRS), cu care DSS împărtăşeşte o viziune similară asupra problemei Kosovo şi a viitorului politic al ţării. *Nu,* integrării europene cu preţul renunţării la Kosovo! – cam astfel poate fi rezumată această viziune comună, împărtăşită în aceste zile de majoritatea cetăţenilor Serbiei.

Cît va mai dura boala?

Datele sondajelor referitoare la intenţiile de vot arată că împreună, SRS şi DSS întrunesc aproape 50% din voturi, suficient pentru a forma o coaliţie de guvernămînt. DS împreună cu G17 Plus abia se ridică la 37,5%, conform aceluiaşi sondaj Gallup. 11 mai, data alegerilor anticipate, va reprezenta un moment de cotitură pentru viitoarele evoluţii politice ale ţării, fără ca problemele care convulsionează societatea sîrbă să îşi găsească şi ele o rezolvare.

Chiar în cazul – puţin probabil, conform sondajelor de opinie – al unei victorii a forţelor pro-europene, fracturile şi clivajele sociale şi politice vor rămîne la fel de intense. 70% dintre sîrbi se declară în favoarea integrării în UE, situîndu-se în rîndul celor mai fervenţi susţinători ai integrării europene din regiune. Totuşi, mai puţin de 40% intenţionează să voteze cu formaţiunile politice pro-europene. Este clar că resentimentul creat de „incidentul“ Kosovo este mai puternic decît dorinţa de integrare europeană. Sigur, în timp, plăgile naţionalismului rănit se vor cicatriza, fără să dispară definitiv. Este de aşteptat ca partidele conservatoare şi naţionaliste să mai piardă din popularitatea de acum, cînd aceste răni abia au fost provocate. Dar la fel de posibilă este şi scăderea încrederii în partidele pro-europene. „O să votez cu partidul lui Tadici, dar asta nu va rezolva situaţia Kosovo. Kosovo va rămîne şi mai departe o problemă. Voi vota cu DS, din lipsă de alte opţiuni şi pentru că ştiu că locul nostru este în Europa, dar nu mă simt reprezentată de nici un partid politic“ – susţine o tînără cu cetăţenie dublă, sîrbă şi germană, angajată a unei organizaţii internaţionale. În faţa valului crescînd de euroscepticism, perspectiva integrării europene se vede şi ea ameninţată,

antrenînd o mobilizare a electoratului, chiar dacă votul acordat va fi unul negativ, ca acela al tinerei de mai sus. Pe termen lung însă, acest gen de atitudine va reprezenta un handicap care va fragiliza poziţiile actualilor euro-optimişti.

Ce va urma după exprimarea acestui vot? O creştere a absenteismului politic? Un nou val de frustrare, o şi mai accentuată creştere a pesimismului? Un nou război pe teritoriul Serbiei, aşa cum se aşteaptă de altfel un număr important de cetăţeni sîrbi? Indiferent de rezultatul alegerilor, tensiunea din interiorul societăţii sîrbe va continua să mocnească. Împăcarea cu propriul trecut şi prezent şi asumarea responsabilităţilor şi a greşelilor proprii reprezintă un proces anevoios, dar fără parcurgerea acestuia societatea sîrbă nu va putea depăşi contradicţiile care o scindează. Chiar dacă opţiunea pro-europeană va fi dominantă la alegerile din 11 mai, aderarea nu se va produce într-un an sau doi, iar între timp va fi nevoie de supape pentru eliminarea tensiunilor acumulate. Uniunea Europeană însă continuă să se baricadeze cu ziduri greu de trecut, care în limbajul uşor ezoteric al experţilor şi birocraţilor europeni poartă denumirea de frontiere securizate. Semnarea Acordului de Asociere cu Serbia (SAA), care urma să se producă la sfîrşitul lunii aprilie, acord care ar fi sporit capitalului electoral al partidelor pro-europene şi, în consecinţă, ar furniza o perspectivă clară şi concretă asupra dezvoltării ţării, este tergiversată de refuzul Olandei de a semna, sub pretextul necooperării depline a Serbiei cu Tribunalul Criminal pentru fosta Iugoslavie de la Haga.

După atîtea „sancţiuni“ – unele reale şi altele închipuite –, dar care induc unui întreg popor mania persecuţiei, ar fi timpul acordării mult aşteptatelor „recompense“, cum ar fi o perspectivă europeană clară sau facilitarea regimului de vize pentru intrarea în spaţiul UE. Nu atît de dragul unei justiţii istorice, care e o chestiune de perspectivă, cît mai ales din considerente pragmatice: resentimentele şi autovictimizarea nu au fost niciodată un bun călăuzitor al popoarelor, coagulîndu-le în jurul discursurilor naţionaliste şi populiste. Or, Uniunea Europeană nu îşi poate permite riscul de a hrăni în continuare cu resentimente şi frustrări butoiul cu naţionalism al Balcanilor de Vest.

PUBLICITATE

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul V, nr. 221 ● 8-14 mai 2008 ● 24 pagini ● 3 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

Andrei Pleşu
„Sîntem manipulaţi de Ceauşescu?“
pagina **3**

Mircea Vasilescu
„Calitatea presei şi presa de calitate“
pagina **19**

Interviu cu **Roberto Fonseca**, Buena Vista Social Club
pagina **13**

Cum citeam în comunism

„Atunci cînd citesc poemele lui Ossip Mandelstam scrise sub regimul blestemat al acestor brute încerc un sentiment de ruşine neputincioasă văzîndu-mă atît de liber să trăiesc, să gîndesc, să scriu şi să vorbesc în partea liberă a lumii noastre. Sînt singurele momente în care libertatea este amară.“

VLADIMIR NABOKOV, Canal 13 New York, 1965

5 948467 000186 18

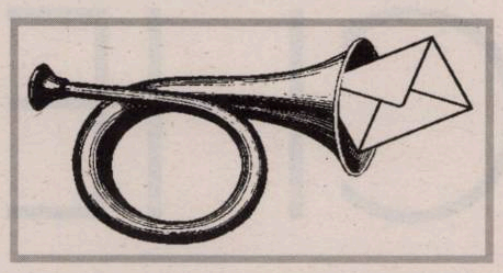

Actualităţi

Noi, cei de astăzi

E dificil să defineşti tinerii din ziua de astăzi. Ei formează un grup eterogen, fiind despărţiţi de dorinţe, aspiraţii, experienţa de viaţă, mediul în care au crescut şi s-au dezvoltat, cercul de prieteni şi cunoştinţe, de perspectiva asupra viitorului.

Există, pentru început, o categorie de tineri care se mulează perfect pe tipologia tînărului „emancipat", tineri foarte deschişi la tot ceea ce este nou, la tot ceea ce vine din Occident şi pătrunde pe piaţa românească. Aceştia se împart în două subcategorii: cei care adoptă elementele occidentale doar la exterior şi cei care au şi o mentalitate occidentală. Primii vor adopta un stil vestimentar modern, vor asculta muzica la modă în Occident sau în SUA, vor viziona filme străine, cu predilecţie americane, vor mînca în restaurante de tip *fast food,* vor folosi cît mai multe cuvinte de origine engleză şi americană în conversaţiile lor, dar, paradoxal, vor avea prejudecăţi, idei preconcepute, dificultăţi în a accepta punctul de vedere al altora, o viziune destul de superficială asupra vieţii, vor fi oamenii perfecţi pentru societatea mileniului trei, prototipul consumatorului, fără însă a avea un cuvînt de spus în această lume, fără a contribui la dezvoltarea acestei lumi. Din a doua categorie fac parte tinerii care sînt lipsiţi de prejudecăţi, care doresc să schimbe ceva, care nu au idei preconcepute, ci îşi fundamentează opiniile pe propriile experienţe, pe logică şi observaţie. Ei sînt cei pregătiţi pentru un alt aspect al lumii contemporane, şi anume competitivitatea, nevoia de a fi întotdeauna cît mai pregătit şi mai bun în ceea ce faci, nevoia de a fi la curent cu ultimele descoperiri, nevoia de a fi inventiv şi de a te adapta în orice mediu. Sînt cei care muncesc pentru a obţine ceea ce vor, dar pot şi specula sau profita de anumite conjuncturi şi situaţii.

Există în societatea românească prototipul „olimpicului". Tineri înzestraţi nativ cu aptitudini speciale, cu o sclipire, cu un talent, pe care şi-l dezvoltă progresiv încă de la începutul gimnaziului pînă ating apogeul performanţelor lor în liceu şi reuşesc să participe la o olimpiadă internaţională, unde cel mai probabil îşi vor fructifica anii de muncă şi vor obţine o medalie. Viitorul lor este invariabil o bursă de studii la un colegiu de prestigiu din Statele Unite ale Americii sau din Anglia. Într-un fel dezamăgiţi poate de ceea ce le rezervă România, pleacă la studii în străinătate şi cel mai probabil se întorc aici doar ca să-şi viziteze familia. Ce pretinde totuşi o astfel de realizare? Multe. În primul rînd, presupune o specializare timpurie şi alegerea unui drum în viaţă încă de foarte devreme. Chiar dacă ei ar putea recupera anumite materii şi cunoştinţe pe care le-au sacrificat în favoarea pasiunii lor, rămîne dorinţa de a persevera în domeniul care le-a adus atîtea succese, iar perspectiva renunţării la acest domeniu nu poate naşte decît regrete şi păreri de rău mult prea mari. Performanţa mai cere şi alte sacrificii. Cele de la patru la opt ore consacrate zilnic domeniului ales nu mai lasă în general loc prietenilor şi unei vieţi sociale active, deoarece atunci cînd ţinteşti performanţa, este greu să găseşti o cale de mijloc între muncă şi distracţie. Dar orice lucru cere anumite sacrificii, pînă la urmă. Privind per ansamblu, aceşti tineri sînt hotărîţi, muncitori, perseverenţi, dar axaţi pe o singură direcţie, neavînd altceva în afara acesteia.

Ne vom transfera atenţia asupra unei categorii minoritare, uneori invizibilă şi neglijată. Aceea a tinerilor conservatori, care se ghidează după principii şi valori despre care majoritatea consideră că nu se mai pot aplica lumii de astăzi. Ei cred în continuare în concepte ca familia, religia, respectarea tradiţiilor, instituţia căsătoriei, existenţa lui Dumnezeu. Ei nu vor aduce nimic nou nici lumii şi nici societăţii noastre, nu se vor abate de la reguli, de la convenţii, de la tipare. Nu vor îndrăzni să aibă opinii personale, ci mai degrabă vor adopta un sistem de idei şi principii specific unei anumite religii sau pe cel al părinţilor lor. Vor avea doar o viaţă convenţională, dar poate mai fericită şi mai mulţumită decît a altora. Au de la început o viziune bine stabilită asupra vieţii, idei şi concepţii care pot merge pînă la prejudecăţi şi care nu se vor modifica pe parcursul vieţii lor. Pe de altă parte, acest gen de tineri se află departe de întrebările, dilemele şi tentaţiile specifice vîrstei. Nu au nevoie de timp pentru a se gîndi ce drum vor alege în viaţă, dacă decizia lor este bună sau nu, şi cel mai probabil sînt mai fericiţi în lipsa incertitudinilor, a întrebărilor şi a alegerilor definitorii.

Categoria tinerilor rebeli îi reuneşte pe cei aflaţi în simplă derivă prin viaţă. Alegerile, gesturile, acţiunile şi comportamentul lor au simplul rol de a impresiona, de a brava sau de a încălca regulile, cu orice preţ. Aceasta este filozofia lor de viaţă. Nu au nici o perspectivă de viitor în general, nu îşi pun prea multe întrebări, iar deviza lor este aceea de a trăi momentul sau, altfel spus, de a trăi momentul în aşa fel încît să încalce cît mai multe reguli, orice tabu. Există, ca în orice caz, o latură pozitivă a acestor tineri. Ei pot fi cei care, redirecţionîndu-şi dorinţa de rebeliune, să provoace schimbări politice, sociale, să iniţieze proteste, marşuri şi manifestări, dar, cel mai important, noi curente artistice, fie ele în literatură, pictură sau sculptură. Ei sînt cei care, revoltîndu-se împotriva regulilor, vin cu o perspectivă şi cu un mod propriu de a privi lumea, un mod inovator, care deschide noi drumuri şi care ajută la progresul societăţii în ansamblu.

Ultima categorie este cea a tinerilor care speră o îmbogăţire facilă, care să presupună cît mai puţină muncă şi efort, în general. Ei sînt cei care pierd timpul cu distracţii, prieteni, „gaşcă", nu muncesc, nu învaţă, nu au nici o perspectivă de viitor, în afară de aceea de a se îmbogăţi cît mai repede şi cu cît mai puţină muncă, recurgînd la fraude, spălare de bani sau orice lucru compromiţător, dar în final profitabil. Nu au idei sau o mentalitate, nu urmăresc nimic altceva în viaţă. Au ca modele oamenii care cîştigă mult şi muncesc puţin. Nu doresc să cunoască, nu au un sistem de principii şi valori pe care să-şi fundamenteze existenţa, sau poate nu au altul în afară de ban. Sînt, pe de altă parte, lipsiţi de griji şi preocupări, foarte inventivi, extrem de adaptabili şi maleabili şi dotaţi cu un intelect care nu este folosit aproape niciodată într-un scop nobil. Sînt ambiţioşi, perseverenţi şi fac orice pentru a-şi atinge scopul.

Cam acestea ar fi, în opinia mea, marile categorii în care se încadrează tinerii din generaţia mea. Ele sînt, de fapt, categorii umane universal valabile, care se conturează în adolescenţă şi care cu greu se pot schimba mai tîrziu.

Dana BUTNARIU
Colegiul Naţional de Informatică „Tudor Vianu"
dana220890@yahoo.com

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- ***Voyeurism* (pe gaura cheii)**
- **Mai 1968**
- **Elite maghiare / elite româneşti**
- **Viaţa în cartier**
- **Lux şi *high-life***

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune..."

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE"

„Şi am murit din nou şi gol s-a făcut sufletul meu"

Cu aşa un vers, nerostit încă, aş vrea să înceapă un comentariu despre moartea limbii latine, dar mai ales despre implicaţiile acestei întîmplări asupra spaţiului românesc.

Desigur că agonia limbii latine durează de mai multe secole, astfel încît includerea acestei discipline printre materiile opţionale nu ar trebui să surprindă, şi cu atît mai puţin să scandalizeze.

Şi totuşi, ceea ce se petrece acum ridică un mare semn de mirare şi alături de el un uriaş semn de întrebare.

Căci mă întreb: cum vor mai intra tinerii în contact cu splendorile şi valorile antice? Deşi Wikipedia ar putea să ofere informaţii despre Ovidiu şi Seneca, mă îndoiesc că aceştia ar mai căuta astfel de nume.

Există într-adevăr biblioteci, traduceri, dar cine i-ar ghida pe tineri spre astfel de resurse?

Nici vorbirea, scrierea şi cunoaşterea adecvată a limbii române nu se vor mai putea sprijini pe studiul limbii latine.

Dar mai presus de toate, tinerii nu vor mai şti ce înseamnă *„gaudeamus igitur",* aşa că nu vor mai putea să îşi împlinească tinereţea printr-o bucurie sănătoasă.

Atunci cînd latina îşi va lua declinările şi etimonii, şi scriitorii şi se va muta în manuale nedeschise, între pereţi tăcuţi, manelizarea, trivialitatea, superficialitatea vor deveni singurii zei din patrimoniul românesc.

Pentru a preveni o astfel de calamitate propun deci un protest şi o nouă golanizare:

Sînt golancă şi apăr limba latina.

În termeni practici, mă gîndesc la o mobilizare substanţială pentru a înlătura o astfel de măsură.

Emanuela IGNĂŢOIU-SORA
emanuela_ignatoiu@yahoo.com

P.S. M-ar bucura dacă:

1. aţi pregăti un număr despre moartea limii latine.

2. aţi putea iniţia un protest atît împotriva daclarării studiului limbii latine ca materie opţională, cît şi pentru reformarea studiului acestei limbi (în sensul îmbunătăţirii modului de predare, luarea în serios a disciplinei, pregătirea unor profesori competenţi).

Mesaje

Către Radu Cosaşu

Stimate dle Cosaşu,

Am văzut nedumerirea dvs. legată de cîştigătorii Campionatului Mondial de înălţat zmeie şi, conform informaţiilor găsite de mine, cîştigătoare ar fi echipa Air-Rex, urmată de O4 şi de 6th Sense. Mai multe detalii sînt disponibile, alături de nişte clipuri video, la următoarea adresă: http://www.freaksteam.com/english/festivals/france-2008-world-championship.htm

Cu stimă,

George IONESCU
george_ionescu_2005@yahoo.com

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)

RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Claudiu CONSTANTINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Luca NICULESCU
Andrei PIPPIDI
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
Mădălina ŞCHIOPU
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ

Şef Departament Abonamente:
Gabriela CRISTEA
tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64;
021-407.4565
fax: 021-407.54.67
e-mail: gabriela.cristea@adevarulholding.ro
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Robert SCHORR
tel.: 021-407.76.67
e-mail: robert.schorr@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Bd. Mircea Eliade nr. 2, sector 1,
012013 Bucureşti.
Telefon: 231.35.00. **Fax:** 230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

Tiraj 13.000
Dilema veche este marcă înregistrată
a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Sîntem manipulaţi de Ceauşescu?

La 11 mai 1990, primul „parlament“ postdecembrist (CPUN) şi-a încetat activitatea printr-o şedinţă, bineînţeles, festivă. Urmau alegerile. Radu Cosaşu a descoperit în presa vremii textul cuvîntării mele de atunci, de care, sincer să fiu, uitasem cu totul. S-ar putea ca acest text, care împlineşte acum exact 18 ani, să nu fie încă „expirat“. Dacă însă e expirat, îl ofer, totuşi, cititorilor, ca pe un simplu document de epocă.

Cu cîteva excepţii, discursurile din seara aceasta au devenit tot mai „înţelepte“, mai festive şi mai sentimentale. S-ar zice că am traversat, în aceste cinci luni, un adevărat paradis. E un semn că sîntem, definitiv, un popor cumsecade...

În ce mă priveşte, nu am simţit întotdeauna că traversăm un paradis şi, mai ales în ultimele săptămîni, am avut sentimentul că, dimpotrivă, tensiunile au crescut, că o anumită încordare, o anumită profunzime a agresivităţii ne-au făcut, de multe ori, să ne urîţim. Pe mine personal lucrurile acestea m-au tulburat. M-am trezit cu prieteni vechi pierduţi, am constatat că se creează, dimpotrivă, alianţe între oameni care nu au în comun nimic decît patimi contextuale, am văzut cum cresc neliniştea, intoleranţa, confuzia criteriilor.

Am fost ameninţat telefonic în fel şi chip, ceea ce nu mi s-a întîmplat înainte de Revoluţie. Am fost calificat în toate felurile de oameni cu care, pînă nu de mult, eram în raporturi cordiale.

Dacă este vorba de un fenomen post-totalitar tipic sau de un fenomen specific românesc nu-mi dau seama, dar este, în orice caz, o dîră de toxicitate lăsată în urmă de dictatură, de Ceauşescu personal. Am impresia că sîntem manipulaţi cu toţii, *post-mortem,* de Nicolae Ceauşescu. Sîntem manipulaţi de el cînd ne este frică de fantoma comunismului mai mult decît ne-a fost de comunismul însuşi. Sîntem manipulaţi de el cînd sîntem neîncrezători şi suspicioşi, cînd socotim că totul este impur, cînd interpretăm totul ca subversiune, ca manevră necinstită şi cînd facem recriminări în permanenţă. Sîntem manipulaţi de el cînd folosim prea uşor expresii care-i plăceau lui: „duşmanii poporului“ se auzea aici într-un discurs care, prin tonul lui, m-a nemulţumit. Sîntem manipulaţi de el cînd ne invocăm prea rapid, cu o retorică obosită, „voievozii“. Sîntem manipulaţi de el cînd, ca putere, ne pierdem cordialitatea (şi vorbesc ca unul care a făcut vrînd-nevrînd parte în această perioadă din structurile puterii). Sîntem manipulaţi de el cînd sîntem flataţi de argumentul unanimităţii şi ne irită orice manifestare a spiritului critic. Sîntem manipulaţi de el cînd ne declarăm mefienţa faţă de intelectualitate şi încurajăm conflictele dintre diferitele pături sociale. Sîntem manipulaţi de el cînd cultivăm euforic lozincile rimate, din orice parte ar veni ele. Sîntem manipulaţi de el cînd abuzăm de conceptul de revoluţie. Era conceptul lui preferat („revoluţia permanentă“), ca şi cum starea normală în care trebuie să trăim este starea de răzmeriţă neîncetată.

Fac, în consecinţă, apel la calmul interior al tuturora, la dezintoxicare, la spirit realist, la toleranţă, la speranţă şi la umor. Altfel vom sucomba schimonosiţi de ură, în timp ce Ceauşescu, din infernul în care sper că se află, va surîde triumfător.

(Cuvînt rostit în şedinţa Consiliului Provizoriu de Uniune Naţională, 11 mai 1990)

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Demisia lui Frattini şi micii noştri electorali

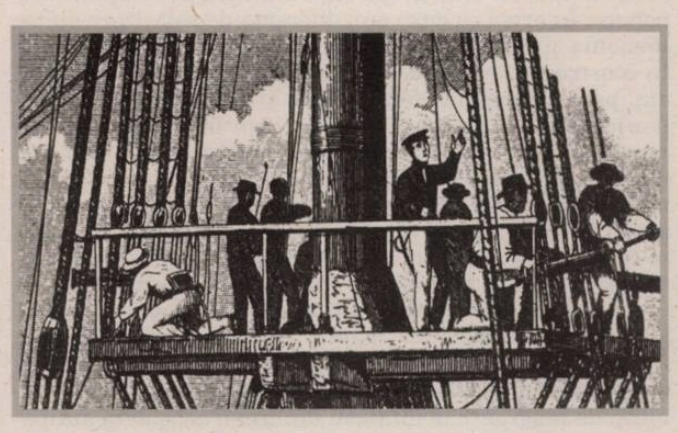

Mică furtună româno-europeană: Renate Weber, europarlamentar liberal, a cerut demisia comisarului european Franco Frattini pentru că, prin afirmaţiile făcute în două interviuri acordate ziarelor *La Stampa* şi *Il Giornale,* încalcă unele articole din Carta drepturilor fundamentale ale Uniunii Europene. Declaraţiile incriminate sînt: „libertatea de circulaţie a cetăţenilor, care este sacrosanctă, nu trebuie să devină libertatea de circulaţie a infractorilor“ *(La Stampa* din 23 aprilie) şi „ei [cei bănuiţi că au comis infracţiuni] trebuie arestaţi imediat, judecaţi folosind o procedură de urgenţă şi apoi expulzaţi să-şi execute condamnarea în ţările de unde vin“, pentru că „nu e corect ca infractori străini să fie găzduiţi în închisorile noastre [italiene]“. Dna Renate Weber, juristă riguroasă, citează articolele din Cartă şi solicită „demisia de onoare“ a lui Franco Frattini, încă vicepreşedinte al Comisiei Europene. În ce măsură comisarul european încalcă articolele din Carta drepturilor fundamentale rămîne la aprecierea juriştilor. Din punct de vedere *politic* însă, altele sînt problemele.

Mai întîi, cine este, de fapt, Franco Frattini. BBC îl definea drept un „tehnocrat *low profile*“. A intrat în politică în Partidul Socialist, a fost secretar general al guvernului pe cînd prim-ministru era Giuliano Amato şi a rămas pe acelaşi post în 1994, cînd la conducerea guvernului a venit Silvio Berlusconi. Afirmarea lui ca personaj de prim-plan a început în partidul Forza Italia, iar vîrful de carieră politică l-a atins în timpul celui de-al doilea mandat de premier al lui Berlusconi, ca ministru de Externe. Pe site-ul de atunci al guvernului se afla următoarea prezentare „în engleză“, citată de *La Stampa* din 13 martie 2008: *„In 1996 he discharges himself from the assignment of Minister for candidarsi to the political elections with the Pole for the Freedoms, List of Italy Force. He comes elect to the Parliament in the uninominale College of Bolzano Laives. In september 1996 it is elect to the unanimità President of the Committee Parliamentarian for the Intelligencies agency and emergency and for the secret of State“.* Engleza dlui Frattini este mai bună decît a site-ului oficial, observă *La Stampa;* şi a avut ocazia să o vorbească după ce a devenit comisar european pentru justiţie. În România, şi-a exersat-o de mai multe ori susţinînd reforma justiţiei iniţiată de Monica Macovei (unul dintre lucrurile bune făcute de Franco Frattini în calitate de comisar european, din păcate fără prea mare efect la noi). Anul acesta, s-a hotărît să candideze la alegerile parlamentare din Italia. A fost ales, iar Silvio Berlusconi a declarat recent că îi va oferi portofoliul Externelor în noul guvern. Aşadar, tehnocratul *low profile* şi-a construit o carieră de mare politician european. Nu e un „vizionar“, declaraţiile şi discursurile sale nu au substanţă, n-a avut, în Italia, o activitate parlamentară deosebită (iar Italia, în ciuda politicii sale „complicate“ şi adesea corupte, are parlamentari de ţinută, excelenţi oratori şi foarte activi în rezolvarea problemelor cetăţenilor). Şi totuşi, tehnocratul *low profile* a ajuns în avanscenă.

Franco Frattini

Declaraţiile din cele două interviuri fac parte din „marketingul electoral“ şi reprezintă a doua problemă la care merită să medităm, valabilă nu doar pentru dl Frattini. Cînd se află în diverse funcţii europene, politicienii sînt calculaţi şi „neutri“, vorbesc despre mari principii şi mari valori ale UE, de parcă „ideea de Europă Unită“ le curge prin vine. Cînd se întorc în ţărişoarele lor, spun ceea ce vor urechile electoratului să audă, urmînd principiile marketingului politic. Iar marketingul politic funcţionează, după împrejurări şi de la ţară la ţară, mai primitiv sau mai subtil. În Italia, o bună parte a alegătorilor vrea să audă că „cineva“ e capabil să rezolve problema imigranţilor care comit infracţiuni (inclusiv – sau mai ales – români). Franco Frattini şi alţi politicieni din coaliţia lui Berlusconi au spus-o. Dar *esenţa* problemei este una europeană: cum poţi construi Europa Unită, cum poţi elabora „politici europene“, cum poţi oferi cetăţenilor senzaţia unei apartenenţe şi a unei identităţi europene, cînd politicienii produc, de fapt, un „dublu discurs“? Cînd ce spun din fotoliile înaltelor demnităţi europene este cu totul altceva decît ce spun „la intern“? Din acest punct de vedere, Franco Frattini nu e un caz singular.

Nici liberalii noştri, care i-au cerut demisia, nu sînt departe de acest fenomen. Franco Frattini *oricum* nu va mai fi comisar european, căci va intra în noul Guvern italian. Intuiesc, în iniţiativa liberalilor noştri, şi o conotaţie „internă“: şi la noi sînt alegeri, aşa încît electoratul român trebuie să vadă cum europarlamentarii noştri îşi fac treaba şi luptă pentru chestiuni „de principiu“ chiar şi cu ditamai comisarul european, care pînă mai ieri ne dădea note proaste în materie de reformă a justiţiei. Aşa încît solicitarea „demisiei de onoare“ a lui Franco Frattini – primul gest radical al unui eurodeputat român – ar trebui să aibă efect „pe plan intern“. Şi dna Renate Weber, şi alţi europarlamentari români s-au adaptat rapid la regulile politicii europene. Deprind însă din mers şi regula discursului „cu ţintă dublă“. Ceea ce nu e neapărat un păcat în sine. Şi, în plus, e practicat şi „la case mai mari“. De altfel, dacă tot a venit vorba de Italia, cotidianul *Il Sole-24 Ore* scria acum cîteva luni că, în ultimii 2 ani, 37 din cei 78 de europarlamentari europeni au renunţat la fotoliul de la Strasbourg pentru a candida în alegerile locale sau parlamentare din Italia. Bineînţeles, postul de deputat european a servit aici ca „trambulină“ pentru candidatura pe plan naţional. E de preferat această „tehnică“ celei de a oferi mici şi bere?

ţinerea de minte

„Spuneţi-mi Ismael. Acum cîţiva ani – n-are importanţă exact cît de mulţi –, cum n-aveam mai deloc bani în buzunar şi nimic special care să mă intereseze pe uscat, mi-am spus să plec niţel pe mare şi să văd partea acvatică a lumii. E felul meu de a-mi vărsa fierea şi de a-mi regla circulaţia. Ori de cîte ori observ că mi se încleştează gura, ori de cîte ori simt o burniţă de noiembrie în suflet, ori de cîte ori mă trezesc zăbovind fără să vreau în faţa depozitelor de sicrie şi aşezîndu-mă ultimul în alaiurile de la toate înmormîntările pe care le întîlnesc în cale şi, mai ales, ori de cîte ori depresiile pun într-atît stăpînire pe mine încît numai un puternic principiu moral mă poate împiedica să ies în stradă cu intenţia clară de a le smulge metodic oamenilor pălăriile din cap – ei bine, atunci socotesc că a sosit momentul să plec pe mare cît mai curînd cu putinţă. Astfel înlocuiesc eu pistolul şi glonţul. Cu o înfloriturăfilosofică, Cato se aruncă în propria sabie, eu urc liniştit pe corabie. Nu e nimic surprinzător în asta. Chiar dacă nu-şi dau seama, într-o bună zi, mai toţi bărbaţii ajung să nutrească, într-o anumită măsură, aceleaşi sentimente faţă de ocean, ca şi mine.“

(Herman Melville, *Moby Dick,* traducere de Cristiana Vişan, în *Ispita şi cele 10 porunci,* Colecţiile „Cotidianul“, 2008)

Luca NICULESCU

aşa şi pe dincolo

Întoarcerea românilor

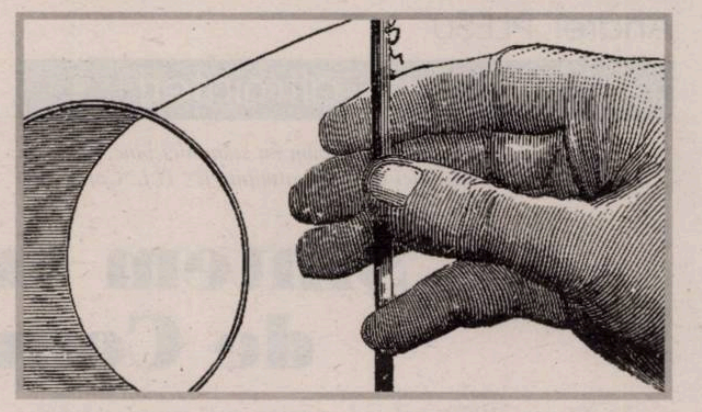

Despre românii plecaţi în străinătate se vorbeşte, în general, în cifre: au plecat un milion, două, trei (sau chiar cinci, după cum anunţa recent un ziar italian!), trimit acasă patru, cinci, şase sau chiar zece miliarde de euro pe an, sînt pe primul loc în topul infractorilor străini din Italia şi, pînă la intrarea României în UE, erau primii pe lista expulzărilor din Franţa. Cifre oferă şi autorităţile române: din cauza plecărilor în masă, industria de construcţii suferă de un deficit de forţă de muncă de 300 de mii de persoane, iar trei sferturi din întreprinderile mici şi mijlocii se plîng că nu au suficienţi oameni. La mica publicitate, anunţurile de angajări ocupă partea leului (alături de nelipsitele tranzacţii imobiliare) şi există zone (Timişoara, Cluj, Bucureşti) unde şomajul este zero.

Confruntaţi cu solicitări din ce în ce mai insistente din partea firmelor, oficialii români au organizat în urmă cu cîteva săptămîni o bursă a locurilor de muncă în Italia, anunţînd semnarea a peste 800 de precontracte (nu ştim deocamdată cîţi dintre cei interesaţi au fost şi angajaţi pînă la urmă).

În ultima vreme sînt semnale că valul de plecări s-a terminat, ba chiar că unii dintre românii plecaţi s-ar putea întoarce. Pentru asta există mai multe explicaţii. Cei mai mulţi dintre cei care au plecat au făcut-o din raţiuni economice. În urmă cu cinci ani, diferenţa de salarizare dintre România şi Vestul Europei era mult mai mare decît acum. În construcţii, leafa medie aproape că s-a triplat în ultimii ani, patronii români oferind acum şi 600-700 de euro pentru meseriile de bază. Există apoi un fenomen ceva mai complicat în Europa occidentală: pe de-o parte, cele mai multe dintre ţările europene au ridicat barierele de pe piaţa muncii, pe de alta, destinaţiile principale ale compatrioţilor noştri încep să nu mai fie atît de atrăgătoare. În Italia, ţară în care se află peste un milion de români, sentimentul antiromânesc este în creştere (fiind, printre altele, folosit drept combustibil electoral atît de stînga, cît şi de dreapta, în recentele alegeri municipale şi legislative din Peninsulă). De altfel, într-un recent sondaj de opinie, românii ocupau locul al treilea în clasamentul celor mai antipatizate comunităţi de imigranţi: doi italieni din trei îi consideră antipatici, românii fiind devansaţi doar de albanezi şi de romi (care de multe ori sînt cetăţeni români). Din ce în ce mai puţin doriţi în Italia, peste jumătate dintre cei aflaţi acolo se gîndesc să se întoarcă, potrivit unui sondaj realizat de Agenţia de Strategii Guvernamentale de la Bucureşti, la începutul acestui an.

Românii din Spania se uită şi ei către ţară, chiar dacă nu din aceleaşi motive. Politicienii spanioli şi ziarele din Spania nu şi-au făcut un cal de bătaie din imigranţii români, deşi numărul lor se apropie de un milion. Presa de la Bucureşti nu a ratat de altfel prilejul de a face o comparaţie: în timp ce în Italia imaginea românilor s-a deteriorat serios în urma cazului Mailat, în Spania a existat episodul Costel Busuioc, zidarul care a cîştigat premiul cel mare la un reality show de mare audienţă. Românii care vor să plece din Spania o fac în primul rînd din motive economice: piaţa imobiliară spaniolă o duce din ce în ce mai rău, zeci de mii de apartamente nu îşi găsesc cumpărători, construcţiile au stagnat. Or, cei mai mulţi români lucrează chiar în sectorul imobiliar şi riscă să rămînă fără slujbă. Situaţia e atît de serioasă, încît Celestino Corbacho, noul ministru al Imigraţiei şi al Muncii, vrea să ofere o „primă de întoarcere" străinilor care doresc să se întoarcă în ţara lor. Cu siguranţă că vor exista români care vor profita de ocazie.

Ce vor face odată întorşi acasă? Cei mai mulţi spun că vor să îşi construiască o casă şi să îşi caute o slujbă. Dacă ne gîndim la deficitul de forţă de muncă de care se plîng autorităţile, probabil că nu le va fi greu să îşi găsească de lucru. Cei mai optimişti speră ca românii întorşi să fie mai mult decît o cifră în tabloul schimbării tendinţelor migraţiei. Cei care au locuit o perioadă în străinătate vin cu o altă imagine despre raportul dintre cetăţeni şi administraţie, despre modul în care trebuie să funcţioneze primăriile, prefecturile, ministerele etc., au constatat că, de cele mai multe ori, în Europa occidentală oamenii sînt politicoşi (chiar dacă e o „politeţe de faţadă", după cum se plîng unii, e preferabilă mitocăniei sincere pe care avem ocazia să o întîlnim la tot pasul în marile oraşe din România). Cei întorşi ar putea fi mai buni cetăţeni decît atunci cînd au plecat, arătînd astfel că societatea românească se europenizează mai repede decît elitele care o conduc.

Ştiri nebăgate în seamă

● **Grija pentru omul preşedinte.** A fost aprobat de Duma, Parlamentul Rusiei, legea centrelor de păstrare a moştenirii istorice lăsate de foştii preşedinţi. Legea începe să producă efecte odată cu plecarea lui Vladimir Putin de la Kremlin. În Centrul Putin vor fi expuse colecţiile de muzeu, arhivele şi biblioteca preşedintelui. Conform ziarului *Izvestia* (25 aprilie), el însuşi, în calitate de director (poate că se va numi tot preşedinte) al Centrului, va putea să continue activitatea sa de cercetare ştiinţifică, editorială, filantropică şi chiar pe cea de investitor. Un centru prezidenţial va costa aproximativ 1,22 miliarde de ruble, iar întreţinerea sa – 122,5 milioane pe an. Dacă fostul preşedinte ocupă o altă funcţie în stat, directorul va fi numit de administraţia prezidenţială. Autorii documentului susţin că nu se cunoaşte reacţia lui Vladimir Putin, dar avînd în vedere cît se vorbeşte despre el, „preşedintele e informat".

● **Construcţii înalte nedorite în ţara care a inventat zgîrie-norii.** Un antreprenor vrea să construiască un turn înalt de 550 de metri, ceea ce ar presupune dărîmarea unor clădiri, mutarea unora dintre persoanele şi instituţiile care le ocupă. Chiar şi locuitorii neameninţaţi direct se plîng: se împotrivesc susţinînd că li se ia priveliştea şi lumina. Ambele părţi agită vechi acte de proprietate şi hărţi, pentru a-şi fundamenta drepturile, copii ale unor registre vechi de 200 de ani şi se publică e-mail-uri, dovezi ale unor întîlniri secrete şi ale unor înţelegeri dubioase. Se semnează proteste colective. Lupta dintre constructorii susţinuţi de avocaţi bine plătiţi şi activiştii fără bani pare o confruntare între David şi Goliat. Numai că în acest caz, din statul Washington, vecinii sînt tot nişte mari companii, iritate de pretenţiile noului venit. „E Goliat împotriva lui Goliat" titrează ziarul *Washington Post* (29 aprilie). (**M. B.**)

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

Planul meu secret pentru care *Dilema veche* mă persecută

(Am pus titlul à la *Oprescu, să văd dacă merge. Este că aţi citit?)*

OK, vin alegerile. M-am uitat pe planurile electorale: vin degeaba. Candidaţii au în cap doar citate de agenţie şi coduri Pantone de afiş. Cei mai oneşti îşi dau termene infinit de lungi pentru o capitală blocată chiar de săptămîna asta: 2012 – am auzit unul, cu o idee de tren suburban. Pentru referinţă, trenul a fost promovat masiv în România acum vreo sută de ani şi mai bine, de Regele Carol, care n-a fost ales niciodată de popor. Mă rog, cred că asta e soluţia.

Pînă atunci, rămîn propunerile nerealiste în mod onest. Propunerile stupide, prosteşti, aiurea. Le încep aici şi le aştept pe mail, în nădejdea că vom reuşi să înjghebăm o platformă dadaistă pentru un primar imaginar, cu cioc de raţă, monoclu şi pîlnie, prin care să se vadă Nirvana, colţ cu Lahovari. Iată:

Îngustarea maşinilor, pînă la un metru. Se poate realiza cu o simplă presă, montată în staţiile de benzină. Măsura ar transforma toate şoselele din Bucureşti în autostrăzi, la costuri infime. Se acceptă maşinile de un metru jumătate lăţime, cu dispensă de la Institutul Parhon pentru proprietari. Şi, da, trebuie să fie graşi pe merit, cu operă adică!

Merge şi *importul de locuitori* conştienţi de necesitatea unei vieţi active, capabili să meargă pe jos la birou şi să mănînce iarba din faţa blocului, pentru a nu aglomera liniile de la supermarket. Ţara de proveniență: California.

Renunţarea la sens. Şi nu e vorba de sensul unic ori giratoriu. Mă refer la sens în general, la cel al vieţii în special şi, în cazul nostru, la sensul vorbelor şi al faptelor. Vedeţi, suferinţa noastră cea mai mare e că nu mai înţelegem nimic. Şi trebuie să înţelegem, că aşa am fost condiţionaţi. Or, ar fi foarte simplu ca legislaţia locală să interzică sensul, logica şi o mare parte din mecanica cuantică (mai puţin nedeterminarea lui Heisenberg). În felul ăsta, expresii precum „Ce vorbeşti dom'le, n-are nici un sens!" ar deveni dintr-odată complimente.

Mărirea spaţiilor verzi prin vopsirea spaţiilor gri, maro, negre, în – firește! – verde. Nu mai trebuie să explic nici necesitatea spaţiilor verzi, nici pe cea a împlinirii rapide a promisiunilor electorale. Firește, partidele de stînga vor primi derogare: ele pot folosi culoarea roşie, cu condiţia să-i schimbe numele. Hai că era simplu rău, nu ştiu de ce sînt primul care să vină cu ideea asta!

Corupţia, generalizată! Ştiţi cu toţii că există o problemă a corupţiei. Ea vine în primul rînd din faptul că mai există încă oameni cinstiţi. Ei sînt cei care pun în lumină, în perspectivă, fenomenul. Fără ei, nu ne-am da seama de corupţie, tot aşa cum în apă nu realizezi că eşti ud! Sînt, firește, destule căi prin care să eliberezi o societate de cinste, însă eu propun să încercăm de la bun început cu bani.

Distribuirea gratuită de căşti audio, în regim umanitar, în toate cartierele în care oamenii suferă de o afecţiune cumplită, care se manifestă prin incapacitatea de a asculta singuri muzică.

Alegerea lui Marian Vanghelie în funcţia de ambasador itinerant al Bucureştiului şi trimis să itinereze. Ar fi un minunat călător român prin ţări străine, are stofă de cronicar!

Adoptarea *schemei de circulaţie europene,* cu trafic pe partea dreaptă, cînd te duci, şi pe stînga, cînd te întorci, şi renunţarea la metoda orientală, cu trafic doar pe centru, în gipan, practicată acum.

Renunţarea la trotuare astfel încît cetăţenii pietoni să nu se mai uite de sus, de pe trotuar, la cei din maşini, în special la cei din maşinile joase, sportive, gen Ferrari. Această soluţie presupune însă internarea oraşului într-un centru specializat, unde să i se poată trata adicţia la borduri.

Aşezarea de *biblioteci publice în staţiile de autobuz,* cu poeţi lirici şi onirici, astfel încît oamenii să se urce încet, trist, deprimat. Astfel încît să se înghesuie lent şi meditativ, să se împingă visător, să se calce blazat pe bombeuri şi să lăcrimeze fără motiv, aşa, ce ţi-e şi cu viaţa asta... Cum ziceai? *Îi scîrţîiau aripele de plumb...?*

Or mai fi şi alte idei. Ce ziceţi, voi pentru ce militaţi?

lucian@signfactor.ro

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

Popularitatea şi istoria

Preşedintele Franţei, Nicolas Sarkozy, va marca anul care a trecut de la alegerea sa cu un rezultat mai mult decît convingător (53% din voturile exprimate) printr-o vizită de lucru şi un dineu privat: invitaţi – doar miniştrii şi soţiile lor. De cîteva săptămîni însă, presa din ţara lui, din vecini şi din depărtare îşi dedică inteligenţa analitică dezbaterii rezultatelor acestui prim an. Rezultatele alegerilor locale nu au însemnat atît un avans al rivalilor socialişti, cît o înfrîngere a candidaţilor partidului prezidenţial. Un sondaj de la sfîrşitul lunii aprilie arăta că 72% dintre francezi sînt nemulţumiţi de politica preşedintelui, 65% dintre cei întrebaţi consideră că nu şi-a îndeplinit promisiunile din campania prezidenţială. Ciudat e că în acest sondaj apar majorităţi convingătoare referitoare la aproape toate proiectele economice, majorităţi din care fac parte şi alegătorii de stînga.

În primul său an ca preşedinte, Sarkozy a fost deosebit de activ (atît în planul public, cît şi în cel privat) şi a fost răsplătit pentru energia consumată prin calificativul de „hiperpreşedinte". În plan extern, prezent în aproape toate crizele mondiale, Sarkozy a dat semnale clare cu privire la desprinderea de clişeele Chirac: el vede rolul central al Franţei în politica europeană, proiectează modificarea relaţiilor cu NATO, dialogul cu SUA se duce acum în termeni prietenoşi. E adevărat, relaţiile cu Germania par a trece printr-o reaşezare rece, generată poate şi de diferenţele de stil dintre Sarkozy şi Merkel, dar flexibilitatea şi simţul politic corectează ceea ce strică temperamentul.

Sarkozy degajă o senzaţie de energie, cu o solidă componentă de aroganţă, e excesiv, nu reuşeşte să-şi ascundă bucuria că deţine puterea. În urmă cu un an a obţinut voturile francezilor pentru că în funcţiile lui publice anterioare a dovedit că nu se teme să facă afirmaţii în răspăr cu ipocrizia dominantă şi să acţioneze în acord cu ceea ce afirmă. Cînd a promis că în calitate de preşedinte va face în aşa fel încît francezii să muncească mai mult şi să cîştige mai mult, proiectul a plăcut. Cine nu vrea să cîştige mai mult? Cît despre mai multă muncă...

Reforma pensiilor speciale, de eliminare a privilegiilor acordate la sfîrşitul războiului, categoriilor de muncă grea de pe atunci, a fost primită cu greve şi blocarea transportului public. Francezii au răbdat nouă zile de haos şi legea s-a votat. Pe urmă însă, directorii companiilor vizate au încheiat înţelegeri cu sindicatele privind creşterea salariilor celor care urmau să iasă la pensie, în aşa fel încît „economiile realizate nu sînt spectaculoase" (Guillaume Pépy, directorul Companiei de Căi ferate). Modificările în Codul Muncii propuse pentru a face piaţa mai mobilă, după luni de negocieri, au dus la compromisuri departe de promisiunile iniţiale. S-a căutat mai degrabă consensul, pentru a evita masive demonstraţii de stradă, în condiţiile recesiunii economice mondiale şi ale diminuării puterii de cumpărare în Franţa. Modernizarea economiei, mai importantă, totuşi, pentru Sarkozy decît peripeţiile lui conjugale, a rămas un obiectiv tarat de ambiguităţi. În timp ce alegătorii din Italia şi Marea Britanie optează pentru oamenii de dreapta în care îi văd pe deţinătorii soluţiilor ieşirii din criză, dreapta la putere prin Sarkozy nu are un bilanţ eroic. Proiectul liberal, menit să asigure dinamismul economic, nu avansează, în timp ce măsurile de „protecţionism partizan" sînt la ordinea zilei. Liberalul Sarkozy, propagandist al pieţei libere, crede în „campionii naţionali" (Michelin, L'Oréal, Renault, Carrefour) şi într-o politică puternică pentru a-i proteja.

Manifestanţii din stradă afirmă că ei nu sînt împotriva schimbării, dar nu vor să accepte acele legi proaste pentru cei care trăiesc din leafă şi bune pentru posesorii de capital. De fapt, protestul o ia pe căile bătute ale opoziţiei stînga/dreapta, în timp ce lui Sarkozy i se opune, ca peste tot în lume, o majoritate conservatoare, alcătuită – cu argumente diferite – din persoane de stînga şi de dreapta, dispuse să vorbească despre reforme, ba chiar să-i voteze pe cei care le promit, dar nu sînt deloc dispuse să suporte efectele lor. Dacă Sarkozy va insista pentru introducerea unor reforme radicale, s-ar putea să piardă în popularitate, dar să cîştige al doilea mandat şi chiar pariul cu istoria.

globul cubic

Instalatorul polonez se întoarce

Conform unui raport publicat de Public Policy Research, aproximativ jumătate din milionul de lucrători din Uniunea Europeană veniţi, începînd din 2004, în Marea Britanie s-au întors acasă.

Unul dintre motive este raportul dintre euro şi moneda poloneză, zlot: cînd Polonia a intrat în UE, zlotul valora 7 *pounds* (moneda britanică), acum abia dacă se pot obţine 4. Şi economia poloneză se dezvoltă: anul acesta va creşte cu 5,5%. Cresc şi salariile: în februarie, rata anuală era de 12,8%. A scăzut şi rata şomajului. „Cercetările au arătat că o mare parte din imigranţii polonezi urmăresc situaţia de acasă prin Internet şi televiziune. 30% dintre imigranţii polonezi au studii superioare, iar 80% sînt absolvenţi de liceu. E mai curînd o risipă a creierelor decît un transfer al lor. Pentru mulţi, imigraţia poate fi o bună soluţie financiară pe termen scurt, dar după un timp încep să se întrebe dacă vor dori să fie angajaţi toată viaţa la serviciul lor din străinătate. Acesta este motivul pentru care mă aştept ca majoritatea să se întoarcă de dragul unor servicii corespunzătoare capacităţilor lor" – explică Pawel Kaczmarczyk, cercetător la Centrul pentru studiul migraţiei de la Universitatea din Varşovia, corespondentului BBC de la Varşovia. Ania Tatulinskaia, 31 de ani, licenţiată în marketing şi management, e de trei ani şi jumătate chelneriţă la Londra. S-a întors, locuieşte la Torun, în nordul Poloniei: „N-am mai vrut să fiu chelneriţă. Nu era satisfăcător. Mă simţeam ca într-o vacanţă, pentru că nu era chemarea mea. Nu mă vedeam făcînd carieră în domeniu". La fiecare sfîrşit de săptămînă, Ania pleacă la Varşovia, călătoreşte şapte ore cu autobuzul, ca să-şi dea doctoratul la Warsaw School of Economics. „Cînd m-am întors, experienţa din Marea Britanie m-a ajutat să-mi găsesc aici un serviciu mai bun. Sînt în ţara mea şi mi-e mai uşor." Se poate trage concluzia că au rămas libere locurile instalatorilor polonezi sau că n-are rost să faci un ocol pe la Londra ca să-ţi descoperi ţara. (**M. B.**)

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Spiritul conservator în secolul XXI

„Principala caracteristică a relaţiilor internaţionale în secolul XXI se dovedeşte a fi non-polaritatea: o lume dominată nu de una, de două sau de mai multe state, ci, mai degrabă, de mulţi actori care posedă şi exercită diferite feluri de putere" – scrie într-un recent articol Richard N. Haass*. Teza lui Haass este că puterea în lume se va exercita de tot mai mulţi actori, dintre care statele vor fi tot mai puţine, iar actorii non-statali tot mai mulţi. În plus, aş adăuga eu, puterea se va exercita tot mai specializat, în sensul că deconstruirea conceptului de putere are un echivalent în realitate prin aceea că aspecte ale puterii (economic, militar, cultural, religios) sînt tot mai limpede exercitate de actori anume constituiţi. Ceea ce anunţă, cu ton profetic, Haass nu e ceva nou. Încă de la începutul anilor '90, autorii care cred într-o convergenţă deplină a spiritului civilizaţiei cu exprimarea politică au arătat că relaţiile internaţionale intră într-o vîrstă postmodernă care se caracterizează exact prin aceea că puterea ordonatoare se va exercita difuz, nu va mai aparţine cu necesitate unei entităţi imediat identificabile, dar şi prin aceea că numărul actorilor internaţionali se va multiplica datorită, mai ales, diminuării puterii statelor.

Este limpede că nu doar organizaţiile politice supra-statale de genul Uniunii Europene sau Naţiunilor Unite sînt avute în vedere. Marile corporaţii, marile biserici, marile ONG-uri, alianţele mai mult sau mai puţin formale dintre toate categoriile de actori internaţionali şi multe alte organizaţii non-statale au un rol tot mai important în forjarea ordinii internaţionale. Mai mult, chiar şi exprimarea puterii statelor începe să se schimbe: accentul tot mai apăsat pus pe diplomaţia publică şi pe acţiunile de tip *captatio benevolentiae* în exprimarea politicii externe a statelor este evident. Acţiuni care inspiră forţă, precum cele desfăşurate de mari puteri, ca SUA sau Rusia în ultimii ani, sînt aproape unanim socotite inacceptabile. Puterea, astăzi, nu mai constă în numărul de F16 pe care o ţară le deţine şi nici măcar în faptul dacă deţine sau nu arma atomică. Încă din anii '80, o personalitate academică influentă precum Richard Ashley constata că puterea în planul relaţiilor internaţionale a încetat să mai aparţină marilor state şi este tot mai clar deţinută de „mici reţele" care compun baza unui ţesut social internaţional, iar puterea nu se mai exprimă nici formal şi nici grandios, ci prin „microrelaţii" la nivelul „de jos", care mai degrabă scapă ochiului vigilent al statului. Ideea foucaultiană conform căreia puterea înseamnă cunoaştere şi, mai departe, puterea înseamnă să deţii adevăruri se simte în aceste teorii.

În faţa unei atari perspective, un spirit conservator ar putea fi contrariat, dacă nu chiar îngrijorat. Chiar o anumită teamă ar putea proveni din constatarea deopotrivă logică şi factuală că dezordinea sporeşte şi nesiguranţa creşte într-o astfel de lume. E limpede, tot mai mulţi deţinători ai puterii înseamnă tot mai multe interese divergente, ceea ce duce, inevitabil, la tot mai multe tensiuni şi conflicte. Pe de altă parte, e limpede că sporirea numărului de actori cu impact internaţional este o consecinţă a creşterii libertăţii, a deschiderii societăţilor, a aprofundării şi sofisticării democraţiei occidentale. În plus, un conservator nu ar avea de ce să se tulbure, căci aceste modificări ale tectonicii relaţiilor internaţionale nu sînt deloc factice, sînt absolut „naturale". Nimeni nu le-a planificat, nimeni nu le-a forţat, nimeni nu le-a „fabricat". Un conservator nu este, aşa cum spun „progresiştii", unul care se opune schimbării şi care vrea o lume împietrită, ci unul care vrea doar ca schimbările să curgă cît mai firesc, fără să fie inventate sau doar anticipate prin programe „utopic-revoluţionare", dar şi fără să fie împiedicate deliberat. Un conservator autentic admite că lumea se mişcă, în mare, după un „plan" superior (cel al lui Dumnezeu, de pildă) sau, cum ar spune Hegel, cel al Ideii. Acest „plan" este în bună măsură cognoscibil şi, de aceea, efortul major trebuie depus în sensul cunoaşterii sale. Vorba secretarului de stat american, strategia unui conservator trebuie să fie aceea de a afla în ce sens se mişcă Istoria şi să dea evenimentelor un mic brînci în acea direcţie. În fond, tot principiul suveranităţii guvernează ordinea internaţională, atîta doar că el aparţine şi altor entităţi decît statele. Nu e vorba despre anarhie, ci doar despre o diseminare prin democratizare a suveranităţii. Suveranitatea statelor se distribuie spre structuri supra-statale, dar şi spre structuri sub-statale, după cum bine se vede. Iar acest proces poate fi foarte bine gestionat în spirit conservator, adică în spiritul respectului pentru suveranitate. Cînd România a intrat în UE, suveranitatea ei nu s-a diluat pur şi simplu, ci o parte a acestei suveranităţi a fost transmisă Uniunii. Cînd Iugoslavia s-a pulverizat, suveranitatea ei nu a dispărut în neant lăsînd loc liber dezordinii, ci s-a

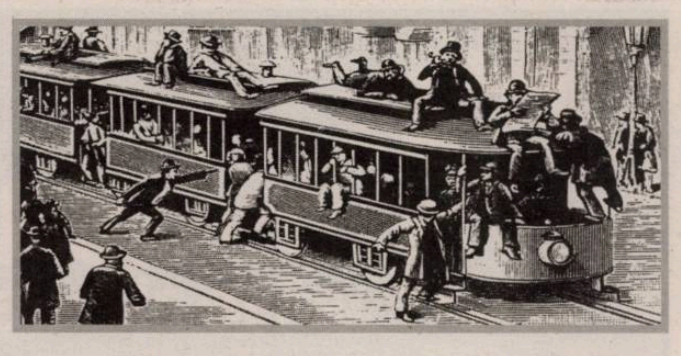

divizat în alte cîteva suveranităţi „mai mici" ca arie de exercitare, dar la fel de tari în substanţa lor. Tocmai aceasta trebuie să fie grija spiritului conservator, să nu dispară suveranitatea, căci pericolul este ca printr-o divizare de neoprit sau printr-o delegare a ei voios pionierească spre structuri supra-statale, suveranitatea să dispară. Spiritul conservator trebuie să rămînă un spirit al măsurii, al moderaţiei şi al bunului-simţ. Spiritul conservator trebuie să rămînă ataşat ideii de suveranitate, dar trebuie să o înţeleagă în evoluţia sa. Iar evoluţia suveranităţii nu înseamnă, cum cred „progresiştii", dispariţia ei.

Aşadar, spiritul conservator nu are de ce să se teamă de tumultul lumii de astăzi. De asemenea, nu are nici un motiv să se simtă iritat, izolat, inadecvat. Trebuie doar să se străduiască să înţeleagă mai mult rămînînd acolo unde este adevărul, adică în valorile sale fundamentale.

* Haass este preşedintele faimosului *Council on Foreign Relations*, iar articolul la care mă refer se cheamă „Vîrsta non-polarităţii. Ce va urma după dominaţia Statelor Unite" şi a apărut în ultimul număr al prestigioasei *Foreign Affairs*.

ready made

„Lupta dintre cenzor şi «colportor» se termină cu victoria cenzorului: «În cursul dimineţii am cercetat regiunea: Bd. 6 martie, Bd. Republicii, Bd. Bălcescu, pentru a vedea dacă mai există colportorii de romane poliţiste. Am constatat că nu se mai difuzează astfel de cărţi»."

(Liliana Corobca, „Poveste cu cenzori",
Observator cultural nr. 147, 10-16 ianuarie 2008)

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Paradisul sinucigaşilor

Canada a fost o vreme locul la modă pentru românii (de obicei cu studii superioare) care nu-şi găseau locul în societatea românească de tranziţie a anilor '90. Era pe atunci de-a dreptul fascinant să afli că poţi primi de la început tot ce-ţi doreşti, de la casă pînă la frigider, că poţi plăti totul apoi, în timp, după ce-ţi faci un rost. Vizele se obţineau relativ uşor, în condiţiile în care mai apropiatele ţări ale Europei de Vest nu erau aşa uşor accesibile esticilor. Canada era un paradis al civilizaţiei şi al şanselor. Au plecat o mulţime de ingineri şi alte categorii de oameni, pentru care în România orizontul părea cît se poate de îngust. După un timp au început să vină înapoi peste Ocean tot felul de poveşti. Totul era foarte bine, mult mai bine decît în România, dar cu unele mici probleme. Totdeauna sînt unele mici probleme cînd faci o schimbare atît de radicală. Mai ales cei din zona franceză, de pe la Montréal, se plîngeau de sistemul medical de acolo, foarte simplu şi oarecum brutal. Apoi, un serviciu bun nu se găsea chiar imediat. Mai toţi au trecut prin clasica fază de administrator de bloc. Erau însă anii acomodării. După o vreme, unii şi-ai găsit servicii bunicele. Dar au început să tot explice prietenilor rămaşi în ţară că, în afară de serviciu, nu prea mai ştiu altceva. Că banii se cîştigă mult mai uşor, dar că se duc pe diversele rate la credite şi cheltuieli curente. Că prietenii, în cazul în care mai erau şi alţi români prin zonă, nu prea erau prieteni şi că, oricum, nu prea aveau timp de întîlniri la o bere, ca în România. Cît despre relaţii cu localnicii, toţi spuneau (fără excepţie) că nu se pune

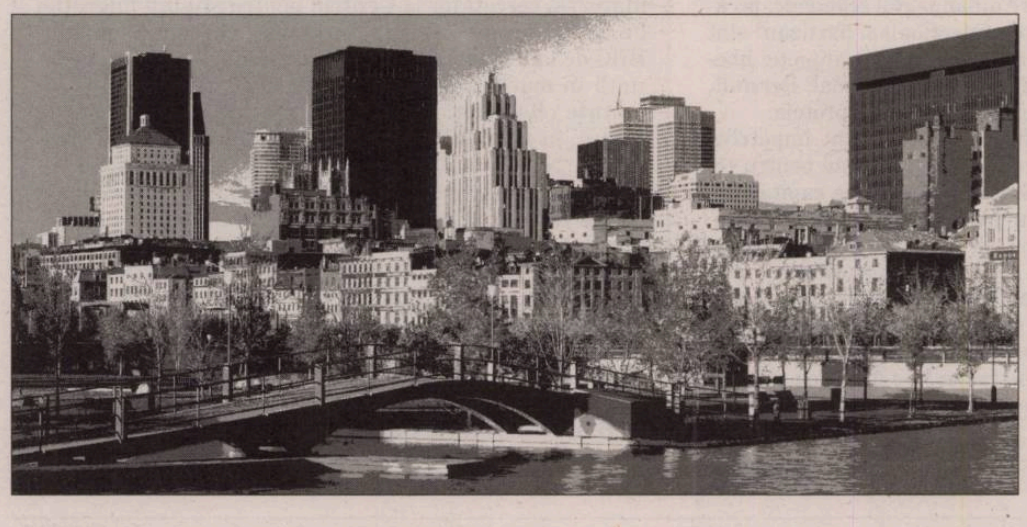

problema altui gen de relaţii decît al celor de serviciu. Nu se plîngeau, era oricum mai bine decît în România, dar aveau, vezi Doamne, ca tot omul care încearcă să-şi facă un rost prin altă parte, unele mici necazuri. Şi o bună parte din an cu toţii aveau o treabă foarte importantă: să cureţe zăpada din faţa blocului. Au compus chiar şi o baladă a emigrantului român din Canada în care refrenul era chiar legat de deszăpezire. Au trecut şi anii acomodării. Au venit însă alţi ani în care mulţi au descoperit că tot nu s-au acomodat. Încrîncenarea dorinţei de integrare s-a diminuat şi pe mulţi i-a ajuns din urmă dorul de casă. Cînd veneau însă înapoi în vacanţe, redescopereau mitocănia şi răutatea care-i alungase. Nu se mai puteau readapta, şi nici acolo nu erau cu inima împăcată. Deveneau tot mai conştienţi de defectele sistemului de viaţă canadian. Cineva povestea că a comandat un premergător pentru copil în Statele Unite pentru că în Canada nu găsea. A plătit pe Internet, dar premergătorul nu i-a venit. A aflat că ar fi unele probleme la vamă, apoi a descoperit că există o lege care interzice folosirea premergătorului la copii şi că în Canada încălcarea ei poate duce chiar la închisoare. A făcut comanda uitată. Alţi părinţi povesteau cum fata lor de 16 ani, cu care plecaseră din România, a început să-i şantajeze că îi reclamă la poliţie pentru că nu-i respectă drepturile. În fine, odată ce România a intrat pe o cale mai sigură, salariile au început să crească şi nevoia de forţă de muncă la fel, nu puţini au fost cei care au început să se întoarcă. Şi atunci au început să iasă la iveală poveşti motivante pentru acest tip de decizie. Canada nu mai era un paradis, ci o ţară tot mai stupidă, dacă nu de-a dreptul idioată. Iar ultima poveste auzită este una despre Montréal care ar fi un oraş al sinuciderilor. Bate toate recordurile în această privinţă. Sinucideri care se petrec în cea mai mare parte primăvara, la ieşirea din iarnă. Fiindcă iernile sînt foarte lungi şi grele, se pare că şi depresiile sînt la fel de grele, iar multe se

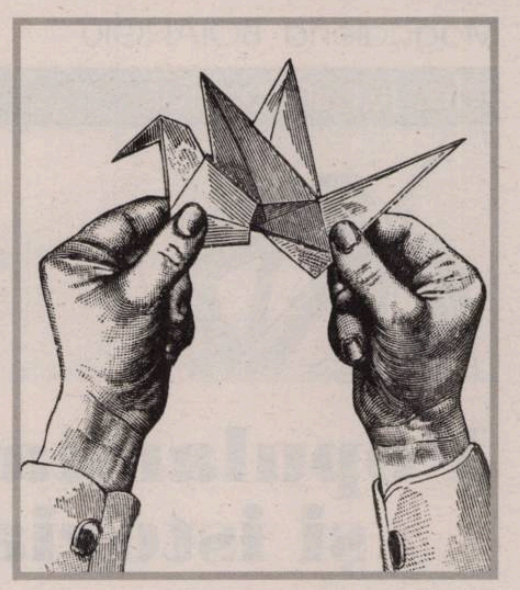

încheie brusc şi definiv. E şi anotimpul în care traficul din Montréal se blochează, inclusiv metroul. Cauzele nu sînt la fel cu cele din Bucureşti. Nu e vorba de aglomeraţie, de prea puţine străzi şi parcări pentru prea multe maşini. E vorba tot de sinucideri. Primăvara imigranţii nefericiţi se aruncă sub roţile metroului. Lucru care provoacă mari perturbări programului de funcţionare a acestui mijloc de transport. Apoi, mai e cea de-a doua categorie de sinucideri: aruncarea de pe un anume pasaj înalt. E un loc foarte apropiat de un celebru cazino, unde mulţi nefericiţi (de obicei tot imigranţi) îşi încearcă ultima şansă cu ultimii bani. După ce-i pierd, merg la pod. Cînd intenţiile le devin evidente, se opreşte circulaţia şi încep negocierile. Cică acestea durează de obicei ore în şir, timp în care circulaţia e complet blocată. În majoritatea cazurilor, discuţiile eşuează…

Însă, după ce omul se aruncă, traficul se reia rapid, graţie echipelor de intervenţie care îşi fac treaba cu profesionalism.

3 metode să te abonezi

3 luni abonament

SMS TRIMITE UN SMS DIN REŢEAUA ORANGE SAU VODAFONE LA 7409 CU TEXTUL **DILEMA VECHE**

- Costul unui SMS este de 9 euro+TVA
- Din reţeaua Orange vei primi un mesaj de confirmare a înregistrării
- Din reţeaua Vodafone vei primi un mesaj prin care ţi se cere confirmarea, iar costul SMS-ului de răspuns este de 0,05 euro

Dacă trimiţi până la data de 20 a lunii în curs, primeşti abonamentul începând cu data de 1 a lunii următoare. Contravaloarea SMS-ului nu se returnează. Informaţii la tel: 021/407.54.64

TRIMITE TALONUL

Plăteşte prin ordin de plată sau mandat poştal şi trimite talonul de mai jos.

LA TOATE OFICIILE POŞTALE, AGENŢIILE RODIPET, SAU LA CELELALTE FIRME CU CARE ADEVĂRUL HOLDING ARE CONTRACT DE DIFUZARE A ABONAMENTELOR.

ABONEAZĂ-TE!
Ai până la 13,2% reducere din preţul de la chioşc!

Tel: 021-407.54.64, 021-407.54.65
Fax: 021-407.54.67
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro

Nume ..... Prenume ..... Compania* ..... Cod Fiscal* .....
(* Completaţi numai dacă plătitorul este o firmă) Str. ..... nr. ..... bloc ..... scara ..... etaj ..... ap. ..... localitate .....
judeţ/sector ..... cod poştal ..... telefon ..... e-mail .....
Adresa de livrare (daca este diferită faţă de adresa de mai sus): Str. ..... nr. ..... bloc ..... scara ..... etaj .....
ap. ..... localitate ..... judeţ/sector ..... cod poştal .....
Număr abonamente contractate ..... începând din luna ..... la:
Dilema Veche 3 luni (41 lei) 6 luni (81 lei) 12 luni (158 lei)
Cei care se abonează direct la Adevărul Holding vor completa şi rândurile de mai jos:
Am expediat către S.C. Adevărul Holding S.R.L. suma de ..... lei cu mandatul poştal/ordin de plată nr ..... din data .....
..... în cont nr. RO81 ABNA 4100 2641 0028 5818 deschis la ABN AMRO BANK SA Centrala Bucureşti.
Pentru ca livrarea abonamentului să înceapă la data de 1 a lunii următoare, plata se va efectua până la data de 20 a lunii în curs. Prin prezenta sunt de acord ca S.C Adevărul Holding S.R.L să prelucreze datele mele cu caracter personal

Completaţi talonul de abonament cu datele de identificare solicitate şi expediaţi-l, împreună cu copia după dovada plăţii abonamentului, prin poştă, la S.C. Adevărul Holding S.R.L., **OP 33 – CP 143, Bucureşti**, cod poştal 014820 sau prin fax: **021-407.54.67**.

Abonamentele se pot contracta: la sediul S.C. Adevărul Holding S.R.L., Piaţa Presei Libere nr. 1, Corp C, sector 1, Bucureşti cu mandat poştal sau ordin de plată pentru S.C. Adevărul Holding S.R.L. la oficiile poştale la sucursalele RODIPET la firmele particulare.

Vintilă MIHĂILESCU
...@hai-hui.ro

Orientalism după orientalism

„Născut în Botoşani (pe atunci parte a imperiului austro-ungar), în 1850, Mihai Eminescu este considerat, în general, ca cel mai valoros scriitor romantic şi este recunoscut ca poetul naţional atît al României, cît şi al Moldovei. Majoritatea românilor pot recita vers după vers din opera sa, moştenire a anilor de învăţare papagalicească obligatorie. Faptul că a fost unul dintre cei mai notorii antisemiţi ai României (o dată a scris că «Evreul nu merită să aibă vreun drept nicăieri în Europa») nu i-a afectat, se pare, cu ceva, popularitatea.

Al şaptelea copil al unei familii mijlocaşe, Eminescu a fost şcolit într-un gimnaziu german din Cernăuţi, în Ucraina de astăzi (...).

Membru fondator al mişcării literare Orientul (care dorea să adune o bibliotecă de folclor românesc şi care credea că în cultura română ar trebui să fie mai puţină influenţă occidentală şi mai multă autohtonă), Eminescu a luat el însuşi calea Vienei, pentru a studia filosofia. (...)

Cel mai faimos poem al său, cam siroposul *Luceafărul,* faimos pentru cupletele sale delicios de simple şi copilăreşti, a fost scris în această perioadă" *(după întoarcerea în ţară).*

Nu, nu am luat-o razna, pur şi simplu citesc dintr-un ghid turistic găsit într-o bibliotecă, la rubrica „români pe care trebuie să-i cunoaşteţi"! Celălalt român faimos prezentat în ghid este... antrenorul Stefan Kovacs, periferializat în România deoarece este maghiar. Nu, nu-i nici lucrătură ungurească, nici mîna lungă a sionismului şi, probabil, nici vreo agentură duşmănoasă. E, pur şi simplu, *inyourpocket,* o companie care a devenit lider pe piaţă, informînd lumea despre oraşele din Europa Centrală şi Orientală.

Surfez puţin pe Internet, ca să mă lămuresc. Dau imediat peste revolta furibundă a *României Mari:* „nişte unguri din Odorheiul Secuiesc au scris nişte porcării inimaginabile despre România!". Cum altfel? Mai sînt şi alţi români de bine care s-au revoltat. Mă gîndesc însă că eu însumi, în această revistă onorabilă, am scris despre mai multe „porcării" din România decît încap în toate ediţiile *inyourpocket* la un loc. Nu despre asta este vorba, aşadar, nu despre faptul că Bucureştiul nu este prezentat ca un spaţiu edenic, că multe informaţii, cît se poate de corecte, avertizează şi despre riscurile cu care se poate confrunta turistul străin în Capitala ţării noastre. Tonul general este cît se poate de favorabil. Mai mult, este menit mai degrabă să fascineze turistul, decît să-l îndepărteze.

Dar exact despre acest gen de „fascinaţie" este vorba. Nu informaţia este discutabilă, ci tipul de discurs şi o anumită *politică a imaginarului* care depăşesc cu mult spaţiul şi cazul României. Următoarea „introducere" spune mult în acest sens:

„România este o minunată ţară a extremelor. Sufocant de caldă vara, teribil de rece iarna. Un ţinut în care o cantitate obscenă de bunăstare este sechestrată în mîinile unui număr firav de oameni, un ţinut în care sărăcia este ubicuă. România este acolo unde se sfîrşeşte lumea occidentală şi unde începe Estul slavic. Ultimul teritoriu care a fost integrat în Imperiul Roman, atunci cînd Roma acoperea cea mai bună parte a pămîntului şi cea mai civilizată bucată a omenirii, şi primul care a fost abandonat destinului său barbar. După două mii de ani, România s-a alăturat în sfîrşit lumii civilizate, sau cel puţin Uniunii Europene: un alt imperiu născut de (un tratat semnat la) Roma."

Despre asta este deci vorba. România face parte şi ea din acele destinaţii turistice „la capătul lumii", adică acolo unde se sfîrşeşte „lumea civilizată" şi începe haosul „barbariei": Bucureştiul este „un oraş unic, o combinaţie între socialismul Varşoviei şi haosul din Cairo" – ne mai avertizează, în acest sens, *inyourpocket*. Un astfel de tărîm „mărginaş" nu poate fi decît unul al „contrastelor", adică al naturii şi societăţii ne-stăpînite, ne-civilizate, exuberante în vigoarea lor primitiv-infantilă. Şi tocmai de aceea fascinante pentru o evadare turistică din lumea civilizată, trăită uneori ca excesiv de stăpînită şi ordonată: *„it is a shit hole, but my kind of shit hole"* – conchide un turist occidental citat de *inyourpocket,* poate vulgar, dar entuziasmat. La aşa ceva a învăţat să se aştepte – generic vorbind – turistul vestic şi exact asta îi oferă, cu profesionalism, ghidul de faţă. Economic vorbind, acesta face astfel un mare serviciu României.

În acest tip de discurs se încadrează şi nota despre Eminescu şi în această cheie trebuie ea citită, căci fiecare „informaţie" în parte este greu – şi inutil – de combătut, cele mai multe dintre ele fiind, de altfel, corecte. Nu „ingredientele" în sine, ci „reţeta" după care au fost alese pentru a compune portretul „poetului naţional" este deci de luat în considerare. Iar din această reţetă fac parte: incultura ţinutului (poetul naţional al României se naşte în imperiul austro-ungar şi se educă oriunde în lume, numai în România nu şi în orice limbă în afară de cea română); infantilismul, înduioşător altminteri, propriu popoarelor primitive (pentru o minte occidentală matură, *Luceafărul* este siropos şi fermecător de copilăros); şi, nu în ultimul rînd, bolile morale ale societăţilor înapoiate: xenofobia, în general, şi antisemitismul, în particular. Acest ultim ingredient face parte (şi) dintr-un alt discurs, cel al politicilor rememorării, culminînd cu acel *Vergangenheitsbewältigung* al germanilor, politici de care Europa este foarte mîndră – şi pe bună dreptate. Cu o condiţie însă, aş adăuga eu: să nu mute mortu' pe Academiei, adică să nu le folosească doar ca pe o exorcizare şi o iertare a păcatelor proprii, proiectînd în afara spaţiului său simbolic ce a mai rămas din păcatele colective.

Dar aceste *păcate* de care Occidentul „matur" consideră că a scăpat intră în reţeta care conferă fascinaţia tărîmurilor îndepărtate la care acesta visează. Aceste ţinuturi turistice sînt un fel de societăţi carnavaleşti unde, în spaţiul şi timpul precizat de o agenţie turistică, (aproape) totul este permis căci (aproape) nimic nu este „în ordine", unde îţi poţi îngădui astfel o serie indefinită de *péchés mignons*. Dar pentru ca aceste mici păcate să fie posibile în linişte şi pace, turistul trebuie să fie convins că se află în ţinutul marilor păcate, cărora le face faţă şi cu care se luptă, de fapt, ca un adevărat erou civilizator (şi nu ca un mic păcătos hedonic...). În final, nu-i rămîne decît să aprindă o lumînare pentru iertarea păcatelor acestor simpatici localnici – şi totodată pentru propria sa mîntuire.

Cine ar putea nega partea noastră de haos şi de păcat? Pe de altă parte însă, nu este cumva şi o doză de ipocrizie bine orchestrată în acest tip de discurs neo-orientalist?

PUBLICITATE

Andrei PIPPIDI

SOS București

Memoria Căii Victoriei

De la o vreme, se înmulțesc cărțile despre București. Sub forma albumelor de fotografii sau a reeditărilor de amintiri sau reconstituiri istorice, la care se adaugă și cîteva noi, se trezește conștiința bucureștenilor că orașul lor are o identitate pe care riscă să și-o piardă și că, atîta timp cît încă sînt cruțate acele cartiere și clădiri care manifestau cu mîndrie ori amintirea trecutului, ori prima noastră europenizare, titlurile cu care pretindem o nouă integrare în Europa mai pot fi văzute sau pipăite. Poate să fie și o remușcare, o pocăință, prin care să răscumpărăm greșelile trecute.

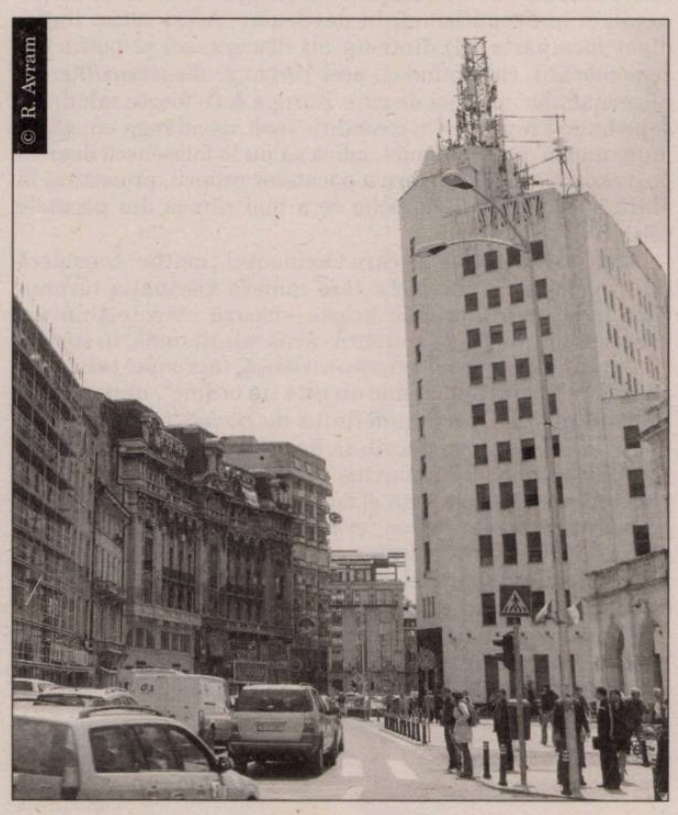
© R. Avram

Printre altele, a apărut de curînd (? fără dată pe copertă) un album, la NOI Media Print, care se cheamă *Bucureștiul interbelic. Calea Victoriei*. Textele care însoțesc fotografiile sînt și traduse în englezește, așa că subtitlul *Interbellum Bucharest* sună ca marca de pistol „Parabellum", iar porecla de „beizadea Vițel" a lui Grigore Sturdza, de care nu era nevoie pentru a prezenta palatul din Piața Victoriei, ca și cum ar fi „Vițelul tînărului prinț"! Franțuzește mai știau oamenii altădată, dar acum se vorbește și se scrie un jargon pseudo-ingliș, ca în insulele Salomon. Prefața (semnată Tudor Octavian) era inutilă. Identificarea subiectului fotografiilor nu-i nici ea fără cusur: lîngă Patriarhul Miron și N. Iorga (cu jobenul obligatoriu la civili pentru ținuta oficială!), nu e Carol II, ci generalul Gavrilă Marinescu stînd de vorbă cu Tătărescu, probabil în 1932.

Cu toate astea, cartea se ține cu plăcere în mînă și, pe cînd unora le stîrnește nostalgii, altora, celor mai mulți, le aduce folos, dezvăluind o planetă necunoscută. Unele după altele, pozele urmăresc pașii cuiva care ar fi pornit de la cheiul Dîmboviței spre celălalt capăt al străzii. În primele imagini, de la Bobotează, se recunosc regele și fiul său, asistînd la ritualul sfințirii apelor pe care-l descrie și Paul Morand între impresiile sale din București; la piciorul scării coborînd spre rîu, patru bărbați dîrdîiau în cămeșoaie, gata să pescuiască crucea aruncată de Vodă în acest Iordan tulbure și glacial. Mai departe, tramvaie, automobile și vreo trei birje sînt imobilizate de fotograf în piața zisă atunci a Senatului, astăzi a Națiunilor Unite. Începutul Căii Victoriei este, îndată, sugrumat între clădirile monumentale, prestigioase, care erau Palatul Poștelor și Casa de Depuneri, prima ascunzînd cu fațada ei pompoasă, împrumutată după un model de la Geneva, bisericuța Stavropoleos. O fotografie din cei dintîi ani ai secolului arată încă zidul incintei vechiului han Zlătari, dincolo de poarta căruia, cu clopotniță, se ițește biserica nouă, într-un fel de stil *secession* care nu s-a potrivit niciodată cu locul. Alte fantome sînt

© R. Avram

librăria Socec și legația Rusiei imperiale, vîndută de sovietici, cînd și-au construit-o pe cea de la Șosea, așa că micul palat a fost înlocuit în 1936 cu un bloc mătăhălos, la colțul cu str. Eforiei. După Cercul Militar și peste drum de Capșa, se deschidea strada Sărindar, în perspectiva căreia se zărea *Universul*, iar *Adevărul* și *Dimineața* erau instalate în frontul stîng al străzii. Urmează instantanee luate pe Calea Victoriei (segmentul dintre Cercul Militar și Palatul Telefoanelor), senzaționale: un furnicar de lume care se revarsă de pe trotuare, încît doar prin mijlocul străzii își fac loc cortegiile oficiale, caleașca regală însoțită de cîțiva călăreți. Marea majoritate a trecătorilor vizibili acolo sînt bărbați: sute de pălării, una lîngă alta. Dacă așa era în zilele obișnuite, cu atît mai mare era îmbulzeala la manifestațiile politice, fie că mulțimea ieșea din clubul Partidului Țărănesc sau se încolona, cînd liberalii erau în opoziție, sub lozincile. „Trăiască Regele, trăiască România Mare!" și, neapărat, „Jos guvernul incapabil!" De partea cealaltă, autoritatea: la un 10 Mai, Armand Călinescu și, în spatele lui, Argetoianu. Vechiul palat regal, cum apare într-un colț, era de o simpatică modestie: așa fusese în tinerețea lui Carol I. Mult mai trufașă este casa Cantacuzino, purtînd pe frunte armoariile de piatră și cu leii păzindu-i pragul. Cît despre Palatul Sturdza, splendoarea saloanelor care se văd aici păstra, pînă la înlocuirea cu clădirea în stil fascist italian pe care ne-a lăsat-o Duiliu Marcu, atmosfera Europei lui Napoleon al III-lea.

Fotografiile provin din patru colecții particulare: puse împreună într-o succesiune bine gîndită, ele au dat o carte frumoasă.

Cristina HERMEZIU

Scriitorul de serviciu și bolile profesionale

În Franța, bufonii de serviciu de pe scenă au ceva în comun cu scriitorii de serviciu din culise: vocația de a fi un „negru", un sclav.

Cultura de divertisment îi ține în mare cinste pe imitatori. Sînt curtați de toate emisiunile de radio sau de televiziune, umplu stadioane întregi sau uriașe săli de spectacol. Cu cîteva minute înainte de ora de seară a știrilor, informațiile zilei sînt livrate în șarje spumoase prin imitarea mai ales a politicienilor, spre deliciul fanilor emisiunii *Les Guignols de l'info,* difuzată în direct pe Canal+. Vocea păpușilor e a unui imitator „celebru" în deghizarea sa, pentru că toată lumea știe despre cine este vorba, anonim în notorietatea sa, pentru că împrumutînd tonul, timbrul și ticurile verbale ale lui Sarkozy, spre exemplu, le uită pe ale sale, se dezice de identitatea proprie. De aici vine și melancolia bufonului de serviciu: invitat la o emisiune muzicală, unde, evident, a imitat șansonete și cîntăreți cunoscuți, un alt imitator (celebru) al Franței a mărturisit că visează să scoată un album cu vocea proprie... În nomenclatorul culturii de divertisment a Franței, artistul-imitator e o adevărată meserie, onorabilă, pentru moment la modă, deci bine plătită, o slujbă fără complexe, doar cu ceva nostalgii benigne...

Lucrurile se complică atunci cînd anonimatul devine regula de aur a meseriei. E cazul „scriitorilor de serviciu" care, uitați în culise, simt nevoia să iasă din cînd în cînd pe scenă, uitînd, la rîndul lor, că și-au asumat prin contract condiția de „sclav". M-am întrebat întotdeauna cînd au timp politicienii sau diferite personalități ale Franței să scrie zeci de cărți, într-un ritm pe care l-ar invidia și cea mai versată dactilografă... Simplu: nu *ei* au timp. Timpul e al „negrilor" plătiți să scrie în locul și în „numele" lor, în deplin, bine intenționat și de nemărturisit anonimat. *Le Figaro Littéraire* publică recent un dosar excelent (realizat de Mohammed Aissaoui), pornind de la trei apariții editoriale – confesiuni sau romane cu cheie – în care autorii își povestesc experiența de „negru profesionist", semnînd pe copertă cu numele propriu. Dan Franck *(Roman nègre,* Grasset) a scris pînă acum, pentru alții, 62 de cărți. Păstrînd regula jocului, nu-și dezvăluie angajatorii, dar jurnalistul de la *Le Figaro Littéraire* îl ghicește drept autorul unei cărți publicate de fotbalistul Zidane. Jean-François Kervéan e mai curajos: pe coperte ar fi apărut, în locul său, de exemplu, numele scriitorului Hervé Vilard sau, recent, al celebrului animator TV Michel Drucker, cel care își publică... memoriile! În cincisprezece ani, Catherine Siguret *(„Enfin nue. Confessions d'un nègre littéraire",* Intervista) a scris 35 de cărți, pentru anonimi, dar și staruri internaționale precum fotomodelul Claudia Schiffer. Eric Doumoulin *(Politiquement nègre,* Robert Laffont) nu-și denunță clientela politică, dar sparge tăcerea pe un teritoriu delicat: într-o țară în care „puterea stă în verb", oamenii politici nu se vor discredita recunoscînd că recurg la serviciile unor „sclavi". Geniul limbii, ipocrit, are grijă să acopere această realitate cu nume neutre, de genul „colaboratori", „consilieri", „redactori"... Au recurs la această metodă miniștri sau foști președinți ai Franței (precum Pompidou, care ar fi scris pentru De Gaulle), cu imensa grijă de a nu încurca „negrii": pentru că există „negri de dreapta" și există „negri de stînga"! Mai întîi o elegantă metaforă, sintagma *„la plume de"* se banalizează, acoperind aceeași realitate: astăzi, „pana lui Nicolas Sarkozy" ar fi consilierul său Henri Guaino.

Anecdota care circulă e simptomatică – în absurditatea ei spectaculoasă – pentru modul în care e afectată relația cu cititorii. Pe cînd era ministru al bugetului, Sarkozy este felicitat de către un consilier al președintelui Adunării Naționale pentru noua sa carte, o biografie a unui om politic. „Ai citit-o în întregime?" – îl întreabă Sarkozy-autorul. „Da" – răspunde, politicos, consilierul. „Sînt surprins, pentru că eu n-am reușit s-o citesc pînă la capăt..."

Cărți cu coperte false, care se vînd pentru faima numelui de pe copertă sau pentru conținutul atît de „autonom" încît nu mai contează cine semnează? Cărți orfane, cărți cu părinți adoptivi, cărți care poartă printre rînduri un stigmat de nemărturisit... În nomenclatorul culturii scrise din Franța (numai?!) „scriitorul de serviciu" e o meserie neoficială, la modă, probabil bine plătită, dar inevitabil atinsă de complexe și boli „profesionale", precum schizofrenia și orgoliul rănit. Regretabilă nu e însă atît relația dintre comanditar și scriitorul de comandă (cine spunea că scrisul nu este o meserie? cine spunea că nu se poate trăi din scris?): în fond, e afacerea lor... Numai că e o afacere care viciază profund relația autor-carte-cititor care presupunea un tacit contract de încredere, o subînțeleasă onestitate. E un abuz de încredere care se bazează pe faptul că cititorul e tot timpul cititor în numele său, fără pseudonim, la nesfîrșit – un anonim necesar.

Și dacă cititorul ar începe să trișeze și el, în mod sistematic și radical?

BARBURISME

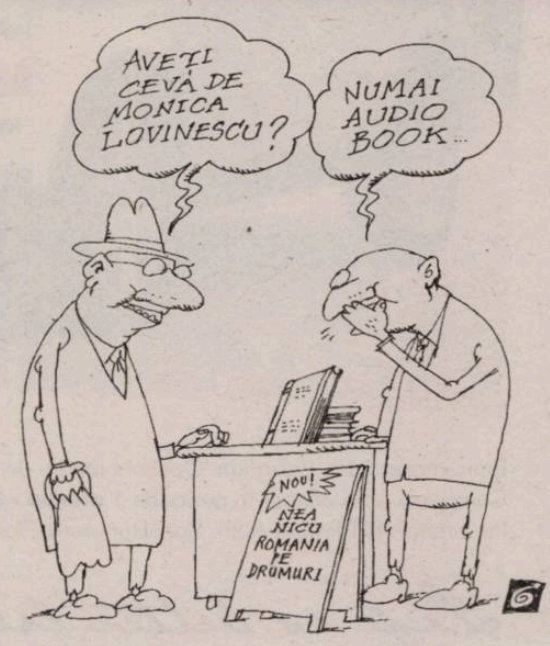

Desen de Ion BARBU

Texte şi opinii de: ● *Gabriela ADAMEŞTEANU (scriitoare)* ● *Mirel BĂNICĂ (eseist)* ● *Magdalena BOIANGIU* ● *Paul CERNAT (critic literar)* ● *Radu Pavel GHEO (scriitor)* ● *Mihai Dinu GHEORGHIU (sociolog)* ● *Florin IARU (scriitor)* ● *Dan C. MIHĂILESCU (critic literar)* ● *Vintilă MIHĂILESCU (antropolog)* ● *Eugen NEGRICI (critic literar)* ● ***Coordonatoarea temei:*** *Simona SORA*

Un studiu sociologic, publicat în RDG în 1978, avînd ca principal scop evaluarea performanţei cititorilor, dar şi o contrabalansare suficient de apăsată a teoriilor receptării (Groeben şi Schmidt) din RFG, trăgea, printre altele, următoarea concluzie: „clasa muncitoare nu este doar clasa dominantă într-o manieră absolută; viziunea sa asupra lumii şi activitatea sa concretă conţin şi produc cea mai profundă bogăţie de relaţii practice şi spirituale, determinante pentru o societate socialistă dezvoltată“ (Dietrich Sommer, Funcţie şi efect). *Între studiile „recepţioniste“ care încercau, la acea dată, schiţarea cititorului real – cu gusturile, idiosincraziile, posibilităţile, nivelul şi limitele sale –, grupul redegist, cu concluziile lui ideologic-propagandiste (grup care nu furniza în „studiul“ final nici măcar chestionarele ce determinaseră incredibilele răspunsuri), a fost mai mult decît ironizat. Însă studiul acesta e, probabil, unica anchetă sociologică dintr-o ţară comunistă care încerca să afle* cum, ce, cît, de ce *citesc cititorii normali, în condiţii profund anormale.*

La noi nu au existat asemenea studii şi, din cîte ştiu, nu există nici acum. „Recuperarea“ cititorului din vremurile intens ideologizate ale cenzurii, croşetelor, fondurilor speciale, fotocopiilor ilizibile după cîteva manipulări nu se mai poate face azi decît prin istoriile la firul ierbii, prin poveşti mai mult sau mai puţin personale, căci lucrurile se coagulează mereu în jurul aceloraşi subterfugii, arte ale fugii, breşe ale sistemului... O istorie a lecturii în timpul comunismului ar trebui să cuprindă – pe lîngă scriitori interzişi (în diferite etape) sau brusc conformişti (în altele) – capitole bizare precum „trocul cu cărţi“, „cărţile la pachet“ sau „epurări şi salvări“. Neavînd deloc iluzia acestei (imposibile) recuperări, am încercat în acest dosar o schiţare a „patimilor“ cititorului profesionist (din zona umanistă) în căutarea unor cărţi necesare. Cititorul real este invitat – în măsura în care-l mai interesează subiectul – să răspundă la chestionarul de mai jos al profesorului Vintilă Mihăilescu. Portretul robot al acestui cititor – ţinta nemărturisită a numărului de faţă – va putea fi, astfel, privit în ochi foarte curînd! (**S. S.**)

Portretul cititorului real

Vintilă MIHAILESCU

Cititorul cult

De cîte ori se întîmpla să ieşim la iarbă verde cu maşina, treceam mai întîi prin Tîrgovişte. Era acolo, în centru, pe colţ, o librărie care, pentru mine, era mai mult decît podul bunicii. Găseam cărţi pe care le pierdusem în Bucureşti. Erau acolo, pierdute printre sute de alte volume, cărţi pe care nu le văzusem, de care nu aflasem că au apărut. Mă uitam cu atenţie peste tot, luam raft cu raft şi apoi încă o dată, pentru a prelungi plăcerea. Apoi cumpăram, cu frenezie, tot. Eram, probabil, cititorul generic al acelor vremuri.

Cumpăram, ca mai toţi „intelectualii“, colecţii, şi nu volume. „Idei contemporane“, dar şi tot ce apărea în „Meridiane“. Nu ratam, bineînţeles, nimic din Colecţia „Eseuri“ sau din Colecţia „Studii“ a Editurii Univers, dar şi volumele de epistemologie din „Materialismul dialectic şi ştiinţele contemporane“ a Editurii Politice, tot ce apărea în „Pedagogia secolui XX“ a Editurii Didactice şi Pedagogice sau în „Enciclopedia de buzunar“ a Editurii Ştiinţifice şi Enciclopedice. Urmăream, de asemenea, cu multă grijă, mereu surprinzătoarea „Bibliotecă pentru toţi“ a Editurii Minerva. Şi nu ratam, bineînţeles, nici o traducere de literatură străină, oricare ar fi fost autorul.

Deasupra acestei aprovizionări de masă a cititorului obişnuit, mai erau anticariatele. Puţine, dar care adăposteau surprizele lor. Puteai să cumperi de acolo, uneori, opere complete ale unor autori clasici. Aşa am ajuns să citesc (aproape) tot Goethe, Schiller şi Anatole France. De ce tocmai aceştia? Pentru că mama mea reuşise să procure, printr-o pacientă, operele lor complete îmbrăcate în piele de viţel...

În fine, existau şi furnizorii „specialişti“, precum faimosul B., etern student la filozofie, reputat a fi în stare să găsească în cîteva săptămîni orice carte cu putinţă. Prin el şi alţii asemenea se cumpărau biblioteci întregi ale unor cărturari răposaţi sau ale unor văduve flămînde, ediţii *princeps* sau carte rară pentru cei cîţiva colecţionari împătimiţi. O mafie de elită în care nu intra însă oricine.

Şi apoi citeam. Citeam aproape tot, în ordinea aleatorie a apariţiilor şi din toate domeniile disponibile. Deviza implicită pe care o împărtăşeam, probabil, cu toţi ceilalţi cititori obişnuiţi era o parafrază de genul: *sînt intelectual, nimic din ceea ce este cultură nu-mi poate fi străin!* Eram cu toţii ceea ce s-ar putea numi *cititorul cult*. Puţini erau cei care să caute şi să cumpere doar cărţile de care aveau nevoie pentru domeniul lor de activitate, *cititorii de specialitate* în sensul strict al termenului. Ar fi fost, de altfel, imposibil... Cea mai mare deziluzie a mea după 1990 a fost astfel, poate, momentul în care am intrat în casa unui faimos profesor de la Sorbona şi am constatat că nu avea, practic, bibliotecă: *îmi iau de la facultate ceea ce îmi trebuie pe moment* – mi-a explicat el. Şi eu care visasem ani de-a rîndul că *Ei,* acolo, se lăfăie în biblioteci uriaşe, bîntuind nopţile pe culoare nesfîrşite pline de rafturi cu cărţi...

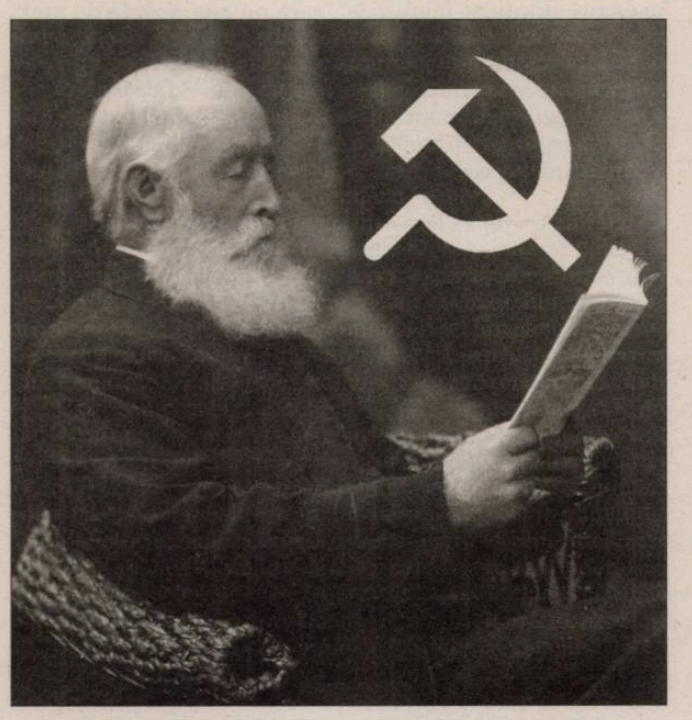

Cititul, în acele vremuri, era în mare măsură o activitate compulsivă. Se citea tot, aproape fără discernămînt, dar, de regulă, cu înzecită şi gratuită plăcere. Iar din această bulimie făceam cu toţii un titlu de glorie: se chema vocaţie universalistă, foame de cultură, dar şi rezistenţă prin cultură. Uneori căpăta un titlu mai „operaţional“: *interdisciplinaritate*. Aceasta era la modă în lumea largă, dar la noi era (şi) o legitimare publică a nobilei noastre lecturi trans-disciplinare. În numele „interdisciplinarităţii“, devoratorii de colecţii se puteau întruni chiar şi oficial (într-o comisie specială a Academiei, de pildă) pentru a se confrunta în lecturi disparate.

Şi mai era o particularitate generică a lecturilor în comunism: se citeau idei, şi nu fapte, ca să spun aşa. „Faptele“ – date statistice sau descrieri de fenomene sociale – vorbeau despre realitate, iar aceasta era apanajul exclusiv al Partidului şi trebuia să rămînă ascunsă publicului. Economia era integral sub controlul Puterii, etnografia şi folclorul erau înregimentate în cea mai mare măsură „Cîntării României“, iar sociologia şi psihologia dispăruseră, practic. Supapa – deschisă cu parcimonie de către strategii lecturii – o constituiau „meta-textele“: nu sociologie sau psihologie, ci epistemologie sau filozofie a ştiinţelor sociale, nu etnologie, ci semiotică a folclorului etc. Acestea erau suficient de apetisante pentru specialişti spre a fi căutate şi practicate cu delicii şi suficient de abstracte spre a nu reprezenta un pericol pentru monopolul de partid al realităţii.

Singura „fisură“, singurul acces la realitatea imediată o constituiau astfel „sub-textele“ literare. Literatura – care trebuia să se inspire programatic din „realitate“ – era, în mod paradoxal, substitutul cunoaşterii sociale, în ea se puteau strecura, din cînd în cînd, faimoasele „şopîrliţe“ care făceau aluzie la fapte sau persoane reale din viaţa noastră reală. Romanele erau, într-un fel, contactul privilegiat cu viaţa noastră de fiecare zi, în ele cititorul putea regăsi – sau crede că regăseşte – „fragmente de viaţă adevărată“. Citeam cu toţii aceste texte în intimitatea firavă a apartamentelor noastre şi ne făceam cu ochiul, fericiţi, peste blocuri: *ai văzut ce bine a zis-o cutare?...*

Această lectură din timpurile comuniste a promovat astfel, în mod pervers, două atitudini mentale complementare care au înflorit în vremurile postcomunismului: abordarea predilect „trans-disciplinară“ a realităţilor noastre înconjurătoare şi relativa ghetoizare a „specialiştilor“; şi pasiunea pentru fabulaţia literară ca modalitate de a relata pe înţelesul tuturor despre ce se întîmplă în jurul nostru. Cititorii pasionaţi de ieri au devenit *eseiştii* pasionali de astăzi...

Vă mai amintiţi?

● *Aproximativ cît timp acordaţi cititului pe săptămînă înainte de 1989 (în afară de ziare şi reviste)?*

a) 1-2 ore
b) aproximativ o oră pe zi
c) mai multe ore în fiecare zi

● *Aveaţi o bibliotecă personală?*

a) Da
b) Nu

● *Dacă da, aproximativ cîte volume aveaţi înainte de 1989?*

a) Sub 100
b) între 100 şi 300
c) peste 300

● *De unde vă procuraţi cărţile? (puteţi încercui mai multe răspunsuri)*

a) librării
b) anticariate
c) biblioteci publice
d) prieteni
e) străinătate

● *Ce gen de cărţi obişnuiaţi să citiţi (puteţi încercui mai multe răspunsuri)?*

a) în specialitatea mea
b) beletristică
c) filosofie, eseistică
d) memorialistică
e) cultură generală

● *Aveţi impresia că citeaţi diferit, din alte motive înainte şi după 1989?*

a) Da
b) Nu

● *Dacă da, ce anume aveţi impresia că era diferit?*

● *Vă amintiţi o experienţă (legată) de lectură pe care credeţi că nu aţi fi putut s-o aveţi decît înainte de 1989, în timpul comunismului?*

Aşteptăm răspunsurile dvs., însoţite de iniţiale, vîrstă şi profesie, pe adresa dilema@satiricon.ro pînă pe 10 iunie 2008.

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 8 mai, la ora 17,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri,* realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

Cum citeau profesioniştii?

„În ce fel îmi alegeam cărţile?", se întreba N. Manolescu într-un articol din 2003. „...selecţia a fost, în bună măsură, rodul hazardului", îşi răspunde cel mai longeviv cronicar al literaturii române. Cum funcţiona însă acest hazard, temperat uneori de intuiţie şi talent? Mai mult ca oricine, scriitorii, criticii, eseiştii au avut, în timpul comunismului, experienţe de lectură limită. I-am provocat, pe cîţiva dintre ei, să-şi amintească acele vremuri.

1. Citeaţi diferit („de plăcere"/profesional) înainte de 1989?

2. Cum vă procuraţi cărţile de care aveaţi nevoie? Au existat situaţii în care aţi renunţat pur şi simplu să mai căutaţi o carte?

3. Vă amintiţi o experienţă (legată) de lectură pe care n-aţi fi putut s-o aveţi decît înainte de *1989, în timpul comunismului?*

Gabriela ADAMEŞTEANU

Intoxicaţia cu literatură

1. „De plăcere" n-am citit niciodată. Pînă pe la începutul anilor '70, cînd am început să scriu şi să public, am citit „din pasiune"; lectura era un drog, sufeream cînd trebuia să las cartea din mînă şi mai ales în cele două săptămîni de vacanţă cînd mergeam cu cortul pe munte. Citeam oriunde, în trenuri şi autobuze, la lumina unor lămpi chioare, în camere cu mai multe persoane etc.

Ca scriitor, am citit „profesional", de prin 1970 pînă în 1986. Mi-am dat repede seama că scrisul nu numai că îmi luase pasiunea lecturii, ci îmi schimbase chiar şi felul cum citeam, deşi nu stăteam să identific structuri, procedee, personaje etc.

Îmi promisesem să nu lucrez niciodată într-o editură de literatură, dar la Editura Enciclopedică fusesem pusă pe o listă de concedieri, pe motiv de dosar şi, la sfîrşitul lui 1985, am acceptat oferta lui D.R. Popescu, preşedintele Uniunii Scriitorilor, să mă transfer la Cartea Românească. Între 1986 şi 1989 am citit „profesional" ca lector de editură. Trebuia să separ literatura de maculatură, plus veşnicele probleme de cenzură; nici vorbă de plăcere la citit şi, cum nu îmi permiteam să sar pagini, pur şi simplu m-am intoxicat. După 1990, timp de 10 ani, nu aveam să scriu, dar nici să mai citesc literatură.

2. Citeam cărţile care erau pe piaţă, româneşti şi traduceri. Îi sînt foarte recunoscătoare lui Mircea Ivănescu pentru traducerile lui din Faulkner şi Joyce. Era o perioadă bună, se traducea rapid şi masiv, iar eu lucram într-o editură: se făceau liste pentru cărţile mai greu de găsit, dădeam şi luam cu împrumut frecvent. Cum nu am trăit în mediul literar, nici în cel universitar, aveam rareori ocazia să pot împrumuta cărţi în limbi străine. Mi-amintesc de *L'homme sans qualités* a lui Musil din care am primit, împrumut, pentru un timp foarte scurt, un singur volum, pe următorul nu l-am mai găsit, deşi am tot încercat, aproape cu disperare, căci fusesem fascinată de carte. Şi da, am renunţat să mai citesc cartea cînd a apărut, după '90, în traducere românească (cel puţin deocamdată) aşa cum nu mai ai chef, uneori, să vezi pe cineva iubit în tinereţe. Altminteri, nu alergam după o carte anume, ci alegeam dintre cele pe care le aveam la îndemînă.

3. După ce am publicat *Drumul egal al fiecărei zile,* m-am gîndit (aşa cum aveam s-o mai fac în viaţă de mai multe ori) să nu mai scriu literatură şi, împreună cu o prietenă, am început o traducere din Maupassant. Mi-am făcut permis de lectură la Institutul Cultural Francez. Am fost decepţionată de cărţile, majoritatea vechi (cele noi erau mereu împrumutate); totuşi, am găsit o biografie interesantă a autorului meu. Înainte să apuc s-o dau înapoi însă, ne-am trezit, eu şi mama mea, la uşă cu un ofiţer de Securitate. Firească, venise să mă avertizeze să nu mai trec pe la Institutul Cultural Francez. Şi, cum abia scăpasem de altul, care voia să mă recruteze ca informatoare, pînă în 1990 nu am mai intrat în clădirea din Bulevardul Dacia.

Mirel BĂNICĂ

Cititul de-a-ndoaselea

1. Vîrsta joacă un rol esenţial în orice exerciţiu de memorie. Adolescenţa mea s-a încheiat odată cu comunismul. Atunci, *pe vremea aceea,* citeam pur şi simplu, nu cred că operam distincţia de mai sus. Trăiam într-o societate în care partidul-stat încerca să dirijeze totul, inclusiv lectura. În aceste condiţii nu puteai citi, după părerea mea de acum, decît din plăcere. O plăcere subversivă, desigur, o modalitate de a evada şi a fugi din borcanul gri al cotidianului. Cît despre lecturile pe care astăzi le-aş numi cu îngăduinţă „profesionale", la vîrsta şi la vremea aceea ele erau preponderent tehnice, din domeniul culturii ştiinţifice. Repet, doar dacă lectura unui manual de optică sau termodinamică, în vederea admiterii la facultate, poate fi asimilată unui act de lectură...

2. Simplu. Primul mod de a-mi procura cărţile era de a le cumpăra „la pachet", în marile librării din oraşul Brăila. Le cumpăram, dragele de ele, cu banii puşi deoparte din raţia săptămînală de covrigi, sandvişuri şi *brifcor* (cuvînt uitat acum, la fel ca şi comunismul). Pachetul chiar arăta ca... un pachet de cărţi, legat cu sfoară ordinară, compus dintr-o carte vandabilă, cum ar fi de pildă *Shogun,* însoţită de o alta, în genul *Tehnici de navigaţie cu pînze.* Aşa după cum în liceu eram nevoiţi ca atunci cînd făceam curte unei colege frumoase să suportăm la început şi prezenţa prietenei acesteia, urîtă şi răutăcioasă. Cărţile bune nu ieşeau nici ele în lume decît însoţite... Mai procuram cărţi din bibliotecile de cartier sau din cele „municipale", dar numai în caz de extremă urgenţă. Acolo era frig, murdar, cărţile pline de praf. Dar ce mă punea pe fugă era adînca ură pe care ne-o purtau „tovarăşele" bibliotecare, profund deranjate din hibernare de cererile noastre de adolescenţi cu şapcă şi matricolă regulamentară pe braţ. În fine, schimburile pe sub bancă între colegi, dar asta doar pentru literatura lejeră sau celebrissimele, în epocă, almanahuri *Anticipaţia.*

3. Ce-mi vine imediat în minte este modul în care citeam ziarele (mai ales cotidienele) înainte de 1989. De-a-ndoaselea, de la ultima pagină spre prima pagină. Oarecum în sensul în care acţiona propaganda oficială, de la diluat la ilizibil. În paginile ultime se mai puteau găsi, pe ici, pe colo, cîte un fapt divers, actualităţi internaţionale, cronici auto etc. Prima pagină era inevitabil scrisă într-un limbaj fie de lemn, fie agresiv sau plicticos. Un obicei pe care l-am păstrat pînă în ziua de astăzi, chiar dacă pe ultima pagină a marilor cotidiene se lăfăie fie un cearşaf publicitar, fie privirea opacă, de peşte fiert în formol, a unui fotbalist de succes. Lemnul a rămas. Am tăiat pădurea, dar au rămas copacii.

Paul CERNAT

„Nu dădeam viaţa pe literatură "

Citeam enorm şi în devălmăşie. Pînă tîrziu, în adolescenţă, lecturile mele au fost tipic evazioniste. Pe la 9-10 ani, după etapa lecturilor din mitologie şi basme (de la noi şi de aiurea) sau a *Cărţilor cu Apolodor,* combinate adesea cu lecturi nepotrivite vîrstei şi înţelegerii mele, cu „conspecte" din enciclopedii şi atlase, mă dădeam în vînt după Jules Verne (aveam toată colecţia cartonată şi ilustrată de la Editura Ion Creangă), după romanele de aventuri gen *Papillon* sau *Don Fernando,* după (bineînţeles) Dumas, Zevaco, Sue şi Ponson du Terrail, Vintilă Corbul şi... Maurice Druon, după *Toate pînzele sus!,* după Panait Istrati şi, ei da, după memorialele de călătorie ale exploratorilor români şi străini. Dar şi călătoriile prin ţară mă încîntau – pe cele din volumele lui Iorga le-am citit din scoarţă-n scoarţă. Evident, eram un fan al eroului BD Corto Maltese. Începeam să-i descopăr pe Melville, Conrad şi Poe (cel din *Aventurile lui Arthur Gordon Pym,* dar nu numai). Au venit apoi biografiile romanţate ale lui Stefan Zweig, cronicile de familie gen *Forsyte Saga, Familia Thibault* sau mai puţin cunoscuta *Moara de pe Pad* a lui Riccardo Bachelli. Mă atrăgea, fără doar şi poate, caracterul lor de saga istorică, dar mai ales sentimentul copleşitor de crepuscul al secolului al XIX-lea, al Vechiului Regim, în pragul primului război mondial, drept pentru care mi-am extins lecturile asupra perioadei cu pricina. Pe urmă am dat iama în romanele picareşti, în clasicii şi romanticii ruşi (Lermontov, Puşkin, Tolstoi, Dostoievski, Saltîkov-Scedrin, Turgheniev, Goncearov, Cehov, dar şi Gorki, Alexei Tolstoi, Şolohov) şi în romancierii americani (de la, firească, Mark Twain şi Fenimore Cooper, trecînd prin Hawthorne, pînă la Dos Passos, Dreiser şi Steinbeck). Nu-i uit pe francezii *mainstream* de secol XIX (de la Mérimée şi A. Daudet la Balzac şi Zola) sau pe englezi (de la gotici la Dickens, Thackeray, George Eliot şi Stevenson), pe polonezi (Krasewsky, Reymont), pe maghiari... Dintre sutele de BPT-uri, nu uitam culegerile de nuvele din diverse ţări sau antologiile de poezie aşijderea. Voiam să ştiu „tot", să cuprind cît mai mult, fără orientare sau program. În alegerea lecturilor, filmele şi-au avut, bineînţeles, rolul lor. Dar, repet, pe fondul unei devălmăşii generale, care cuprindea bine mersi istorii romanţate (de la volumele lui Stefan Zweig despre Talleyrand sau Fouché pînă la cărţile despre Tamerlan şi Hoarda de Aur), literatura despre Napoleon, almanahul *Anticipaţia,* cărţi despre vînătoare şi pescuit, lucrări geografice şi de entomologie. „Subversiva" *Lumea românească la 1900* de Ion Bulei stătea lîngă *O mie şi una de nopţi,* savuroasa ediţie BPT în traducerea lui H. Grămescu! Reacţionar intratabil, aveam slăbiciune şi pentru cărţile care „evocau" nostalgic lumea interbelică şi lumile „ce se duc", de la *Cişmigiu et. Comp.* la proza lui Ionel Teodoreanu şi *Oameni cari au fost.* Eram – şi am rămas de atunci – mare admirator al lui Sadoveanu. Am vibrat la atmosfera *belle époque* şi la desuetudinile sentimentale din *Adela* şi *Enigma Otiliei.* Citeam în afara oricărei obligaţii şcolare foarte multă literatură română, poezie, proză, critică, dar, cu puţine excepţii, nu treceam de interbelici. Iar cînd treceam, se întîmpla s-o fac mai ales prin Marin Preda, prin Bogza şi... prin policier-uri (Horia Tecuceanu, Vlad Muşatescu, Rodica Ojog Braşoveanu, Haralamb Zincă), prin romane istorice de aventuri şi, da, prin *Cireşarii.* De prin '88 au început lecturile „la negru" din *bestseller*-urile *Shogun, Vraciul* şi *Magicianul.* Pînă la 17 ani, cîţi aveam cînd am ieşit din comunism, palmaresul cărţilor citite număra sute şi sute de titluri, poate vreo două mii, o varză culturală devorată cu acel pseudodiscernămînt plezirist care nu e al profesionistului sclifosit, ci al amatorului pentru care cărţile înseamnă viaţă multiplicată şi hrană imaginară compensatorie. Citeam ca un drogat şi gîndeam în fraze care se înlănţuiau că-n cărţi. Nu dădeam viaţa pe literatură (dar ce viaţă era aia dintre două cozi şi două pene de curent, cu şase zile de şcoală pe săptămînă?), sau cel puţin nu puteam s-o concep în absenţa ei. Aşa au fost vremurile. M-au marcat, şi marcat am rămas de-atunci. Dar de asta chiar nu-mi pare rău.

Nu-mi amintesc decît de librăresele din cartier care ne mai păstrau cărţi „pe sub tejghea". În rest, îmi luam binele de unde-l găseam. Împrumutam de pe la prieteni, cunoştinţe, rude... Mă rog, nu ajunsesem să fiu excesiv de pretenţios.

Radu Pavel GHEO

„De ce să renunţi să cauţi o carte?"

1. Cred că aici se impune o precizare biografică: în decembrie 1989 încheiam primul semestru la Facultatea de Litere (pe atunci Filologie). Aşadar, înainte de 1989 citeam aproape exclusiv de plăcere: nu scriam la reviste, nu aveam bibliografie obligatorie (exceptînd acel prim semestru, adică trei luni) şi nici nu redactam/traduceam cărţi. Şi aveam mult mai mult timp pentru lectură, dar nu din cauza regimului politic, ci tot a vîrstei. Eventual, aş putea spune că, din pricina ritmului mai redus de publicare şi traducere de atunci – dar şi a posibilităţilor reduse de procurare a cărţilor bune –, reciteam mai mult. Paradoxal, deşi acum am mai puţin timp pentru citit, citesc mai mult decît înainte de 1989. E drept, cel mai des din interes profesional. S-a dus adolescenţa, s-a mai dus şi inocenţa lecturii.

2. Pe vremea aceea marele meu regret era că nu am şi eu o pilă (relaţie, cunoştinţă) la o librărie sau măcar la anticariat – nu exista decît unul singur. Ştiam că vînzătoarele de-acolo pun deoparte cărţi pentru cunoscuţi şi faptul că nu mă număram printre ei a născut în mine o oarecare ură de clasă. Rareori căutam o carte anume. Dar se mai întîmpla. De exemplu, cum una din pasiunile mele, cea de cititor de *science fiction,* s-a combinat cu cea de colecţionar de cărţi de gen, am avut ambiţia să strîng toate numerele din „Colecţia de povestiri ştiinţifico-fantastice", care nu mai apărea de mult, de prin anii '70. Au fost 466. De obicei găseam din cînd în cînd cîte un număr, două, cinci la *ocsko* (talciocul timişorean, despre care am scris în antologia Clubului 8 *Cartea roz a comunismului).* De renunţat n-am renunţat – mi-am completat colecţia prin anii '90, după vreo douăzeci de ani de căutări. De ce să renunţi să cauţi o carte? Pînă la urmă nu se poate să n-o găseşti.

3. Aş fi tentat să rememorez zilele alea lungi şi călduroase de vară, în care stăteam undeva la umbră şi citeam în voie. Dar ele ţin de altceva: de o vîrstă dăruită cu multă libertate. Din amintirile legate strict de lectura în comunism îmi amintesc totuşi cîteva momente.

Îmi amintesc figura încurcată şi uşor speriată a bibliotecarei de la Liceul Silvic în momentul cînd am cerut să îmi dea *Capitalul* lui Marx. Eu şi încă un coleg aveam idei reformatoare şi eram convinşi că sistemul comunist e foarte bun, doar că era greşit aplicat. „Înfiinţaserăm" şi un partid – Partidul NeoComunist Român. Azi mă bucur că n-a aflat nimeni de el. Oricum, bibliotecara m-a privit lung, nedumerită, şi a început să caute cartea. Pînă la urmă a găsit-o, prăfuită ca vai de lume, pe un raft din fund. Eram primul ei solicitant din ultimii 25 de ani.

Îmi mai amintesc şi bucuria de a găsi o carte bună care *nu* era „la pachet" sau necazul cu care vedeai o carte bună *pusă* „la pachet". Ca notă explicativă, trebuie să spun că pe atunci librăriile încercau să-şi vîndă cărţile proaste sau pe cele

ideologice şi le vîrau într-o pungă legată la gură, împreună cu o carte bună, pe care voiai s-o cumperi. Le plăteai pe amîndouă, apoi pe cea dorită o citeai, iar pe cealaltă o foloseai cumva – fie ca să echilibrezi o masă, fie ca suport de ceva... că pe atunci nu se arunca aproape nimic. Îmi aduc aminte că am găsit „la liber" cele trei volume din *Comedia modernă* a lui Galsworthy – 15 lei. Săptămîna următoare erau deja la pachet, iar în *ocsko* se vindeau cu 150 de lei. Şi îmi mai aduc aminte că am văzut la pachet primele două volume din *Război şi pace*. Au dispărut însă repede. Eu nu le-am luat fiindcă nu aveam garanţia că o să le prind şi pe următoarele două. Le-am cumpărat pe toate mai tîrziu, după 1989. Tot din *ocsko*.

Mihai Dinu GHEORGHIU

Timpul lecturii şi timpul istoriei

1. 1989 reprezintă pentru mine şi pentru mulţi dintre „optzecişti" anul care desparte nu doar două epoci istorice, ci şi două vîrste. Dat fiind şi faptul că am părăsit România în 1989, nerevenind periodic decît din 1997, conţinutul lecturilor mele s-a modificat prin forţa lucrurilor: cele în limba română şi cele literare s-au rărit, cele profesionale au tins să ocupe aproape totalitatea timpului disponibil. Hotărîrea de a abandona critica literară o luasem cu cîţiva ani înainte, dar nu a fost una cu totul consecventă, am continuat o vreme să public sporadic sau să fac „cronici" pentru Radio „Europa liberă" sau Radio France International.

2. Reorientarea lecturilor în limba română s-a făcut şi sub şocul transformării discursului public, determinat de dispariţia cenzurii (lucrul bun) şi de poluarea mediatică (lucrul rău). Pînă în ziua de azi urmăresc sistematic presa (mai ales pe Internet), în ciuda părerii foarte proaste pe care o am despre mai toate ziarele, fiind şi eu o victimă a patologiei lecturii „postcomuniste".

3. E un lucru ştiut, dar care poate trebuie reamintit: cărţile se cumpărau din librărie (iar dacă aveai o „relaţie", îţi puteau fi puse deoparte), de la anticariat, puteau fi împrumutate de la bibliotecă (inclusiv de la bibliotecile străine, în ciuda supravegherii); puteau fi primite din străinătate de tine însuţi sau de un prieten, iar unele dintre acestea circulau de multe ori xerografiate. Uneori împrumutul era de foarte scurtă durată, trebuia să restitui cartea a doua zi. Împreună cu un prieten făceam parte dintr-un circuit de cititori „clandestini" ai ziarului *Le Monde,* pe care-l „împrumutam" de la Difuzarea Presei din Iaşi, ziarul trecînd prin mai multe mîini pînă ajungea la destinatar (BCU).

4. Cea mai extraordinară experienţă de lectură pe care am avut-o vreodată a fost aceea a romanului *Maestrul şi Margareta* al lui Bulgakov. Eram student, l-am citit pe nerăsuflate, am renunţat la somn, nu m-am dus la cursuri etc. Nu ştiu dacă aş fi putut face această experienţă în „postcomunism" (m-am străduit totuşi să citesc traducerea germană a romanului în anii '90, de astă dată cu un ochi mai critic). Ştiu însă că fără „comunism" nu mi-ar fi fost accesibile marile cărţi ale literaturii ruse şi doresc să aduc aici un omagiu tuturor celor care ne-au înlesnit lectura lor.

N.B. Ţin să-mi exprim rezerva faţa de expresia, devenită din păcate curentă, „timpul comunismului". Cel mult ar putea fi vorba de timpul regimului comunist, deşi cred că temporalitatea lecturilor mele (ca şi ale altora) şi cea a regimului erau destul de diferite. Mi-amintesc că unii autori importanţi în ordinea lecturilor mele din anii 1970-1980 – Radu Petrescu, Mircea Horia Simionescu, Alexandru George – refuzau să fie încadraţi în vreuna dintre categoriile politico-literare în circulaţie – nu erau şi nu fuseseră nici autori „realişti-socialişti", şi nici denunţători ai „obsedantului deceniu". Cîndva, Alexandru George a protestat împotriva ochelarilor de cai politici prin care erau percepute retrospectiv literatura şi viaţa intelectuală a anilor '50, căci lecturile şi discuţiile lor din acei ani nu erau determinate nici de vreo plenară de partid, nici de atribuirea vreunui premiu de stat. Acest lucru şi explică, între altele, afinităţile dintre optzecişti şi tîrgovişteni.

Florin IARU

„Conjuraţia subterană a valorilor"

1. Da, profund diferit. Diferit înseamnă pentru mine profesional de plăcere. Eu cred că la început a fost plăcerea, apoi a venit obligaţia (meseria), apoi neplăcerea, apoi libertatea, ca acum să citesc ce vrea muşchii mei. Ajuns aici, trebuie să mă umplu de ruşine, să mărturisesc adevărul gol-goluţ, ca să merg mai departe. Nu am fost un „profesionist" al lecturii, pentru că nu scriam despre cărţi. Nici nu trăiam din citit (ca absolvent de Filologie, e suficient să mori cu ce-ai citit în facultate). Prin urmare, toată viaţa, pînă de ieri, am fost, sînt un amator. Un amator cu păreri din ce în ce mai sigure, trufaşe chiar. Şi tot mai radical. Dar asta nu mă salvează de la ridicol.

Pentru că sistemul (sau „sistema") lecturilor dinainte de '89 era altceva. Aproape că nu existau eşecuri. Ştiam dinainte (printr-o reţea de cititori profesionişti) ce merită şi ce nu merită, iar dintre cele care „nu merită" – ceea ce ar trebui totuşi citit, ca să nu mori prost. Nu aveam nevoie de ghizi. Cîţiva critici literari aveau încrederea mea necondiţionată. Cîţiva profesori, esteţi, ciudaţi aduceau cu ei păreri clare. Iar prietenii de generaţie erau barometre fără greş. Mi-era foarte uşor să constat că, în 99% din cazuri, părerile noastre coincideau. Asta m-a făcut trufaş. Conjuraţia subterană a valorilor funcţiona fără pauze. Sigur, eram cam întîrziat. Valorile mele îmbătrîniseră deja în Occident. Aşa se face că am răsuflat uşurat cînd m-a pocnit libertatea în moalele capului. Cu aşa un instinct formidabil, aveam să mă pun la punct şi cu literatura mondială contemporană. Aiurea!

2. Ceea ce nu ştii nu există. Îmi procuram cărţile despre care ştiam că există, într-un fel sau altul, în România. La ieşeni găseam franţuzii la modă. La ardeleni, un pic de filozofie în germană, lucru care m-a făcut să abandonez lupta pentru că nu ştiam germana. Şi n-o puteam învăţa. Iar la bucureşteni, prin poduri, prin subsoluri, prin case conspirativ-culturale, ediţii rare şi poezie anglo-saxonă. Ştiam ceva despre Henry Miller, apucasem să parcurg un fragment din *1984,* Ghiu îmi povestise cîte ceva despre Foucault. Iar la „Europa liberă" se vînturau nume de care nici nu izbuteam să-mi aduc aminte, deşi pasajele păreau formidabile. Dar asta e normal. Ce zădărnicie să vrei să citeşti toate cărţile, dar ce tristeţe să te mulţumeşti cu mai puţin!

3. Timpul liber, nesfîrşitul timp liber din perioada aceea e de neimaginat. Era o plictiseală ca o mare fără rază, pe care nici măcar cărţile nu o puteau umple. Dar experienţa ultimă, care ţinea de o prejudecată „sănătoasă", e aceea a *Muntelui vrăjit*. Pentru că era o carte enormă – ca dimensiuni –, iar copilul de mine trebuia să doarmă, am citit-o sub pătură, cu lanterna. Eram foarte tînăr, iar părinţii mei, tare maturi. De aia, cînd mă gîndesc la o figură emblematică, numaidecît îmi răsare în minte Clavdia. Ei, bine, nu ştiu dacă experienţa asta e repetabilă, dar, în lumea noastră, asta e ceva care nu există.

Dan C. MIHĂILESCU

„Aceste jalnice victorii ale normalităţii"

Vezi bine că totul era altfel înainte de 1990. Eram forjaţi în idealismul de gherilă al luptei contra Duşmanului comun. Nu ne păsa de noi, ci numai de cauza colectivă. Egoismul era prohibit, ce ne călăuzea era cultul slujirii comunitare. Religia nimicului şi auto-deposedării. Nu aveam grija zilei de mîine, fiind repartizaţi pe viaţă, prăjiţi la foc mic, hrăniţi cu linguriţa, căutîndu-ne un cotlon cît mai nebăgat în seamă în marea Zoo care era patria. Nu eram deprinşi să *trăim,* ci să supravieţuim. Ţinuţi departe de evantaiul libertăţilor orizontale (hedonism, erotism, esoterism, Shop, turism *outside* etc.) eram educaţi să evadăm exclusiv pe verticala spiritului, acolo unde două ceasuri de teatru echivalau cu extazul total, lectura unei cărţi prohibite făcea cît un orgasm de vis, un vernisaj te înălţa cît o doză de heroină, iar vizionarea unei casete video cu prietenii se consuma mai ceva ca o conspiraţie de conjuraţi, ca o şedinţă de lojă masonică, avînd în oase şi sub piele fervorile catacombarilor de odinioară.

I-aţi auzit vreodată pe foştii puşcăriaşi sau pe foştii confraţi de arme amintindu-şi cu stupefiantă fericire şi cu un bezmetic orgoliu al suferinţei toate umilinţele îndurate în colcăiala dezumanizantă – dar sublimă! – a „universului concentraţionar"? Ei, uite-aşa ne amintim noi, acuma, cititorii din ceauşism, fervoarea dementă cu care căram săptămînal în bîrlog cîte-un vraf de cărţi de Cioran, un Soljeniţîn, un Gobineau, un Spengler, un Kundera, un Jung sau un Jünger, un Le Carré, ultimul număr din *Lire,* o casetă video cu Pivot sau *Căinţa* lui Abuladze, un Guénon, sau – Doamne! – toate cărţile lui Eliade tipărite-n interbelic, aşa cum am avut eu parte graţie prieteniei cu Doina Graur, nepoata lui Ion Chinezu. Păi, cum să uit dimineţile petrecute în casa ei de pe Ştefan cel Mare, de unde plecam cu plasa de bucoavne prăfoase, ca să le fotocopiez cu un acut sentiment al clandestinităţii la ditamai BNR, vizavi de „Trei ursuleţi", prin tot soiul de complicităţi care-ţi făceau pielea de găină? Cum plecam de la Paul Sterian cu poveştile despre Nae Ionescu şi „carcasierii români", cum plecam de la Arşavir Acterian cu fotocopii ale articolelor lui Mircea Vulcănescu, sau cum călcam casa anticarului Sterescu după memoriile lui Sextil Puşcariu, un Vasile Conta, un Paul Morand, un Simion Mehedinţi, un terfelog masonic sau cîte-o arzătoare fascie legionară...!

Păi, ştiu copiii de azi, care strîmbă din nas în faţa unui stand cu toate interzisele noastre de altădată, ce însemna să te întorci seara acasă la soţie cu un pacheţel de OB-uri şi-o ciocolată chinezească, însoţite de *Mircea Eliade. The Romanian Roots,* de Mac Linscott Ricketts?!?

Nu ştiţi. Şi nici nu doresc nimănui să mai ştie vreodată ce înseamnă aceste jalnice victorii ale normalităţii obţinute cu preţul unei umilinţe pseudoeroice şi alienante. Trăiţi firesc şi citiţi cît mai mult, că nu se ştie niciodată din ce tufiş vă aşteaptă, cu ochiul crud şi nemilos, iepurele.

Magdalena BOIANGIU

Cărţi de noapte în Rusia comunistă

În masivul volum dedicat Rusiei din trecut şi de azi, profesorul Georges Nivat, eminent slavist, descrie evoluţia „cărţii de căpătîi" pentru cititorul rus: „Bărbatul rus trebuia să aibă o carte de căpătîi, o carte care să-l însoţească toată viaţa, cartea vieţii lui, cartea care l-a educat. Cînd, în secolul al XVIII-lea, cultura rusă s-a emancipat despărţindu-se de Biserică, cînd s-a modernizat şi s-a europenizat, ea a rămas totuşi tributară unei concepţii didactice despre rolul etic al literaturii. La începutul secolului al XIX-lea însă, cînd influenţa franceză a devenit mai puternică, cînd «modernii» i-au învins pe «tradiţionalişti» şi cînd a apărut acel tînăr excepţional numit Puşkin, tocmai lui i-a revenit misiunea de a scrie cartea care avea să rămînă de căpătîi, din generaţie în generaţie, pînă în zilele noastre". După ce trece în revistă calităţile şi statutul acestui roman în versuri, Nivat atribuie, pentru epoca sovietică, calitatea de carte de căpătîi poemului lui Alexandr Tvardovski, *Vasilii Tiorkin*: „Ritmului zglobiu şi «occidental» al lui Puşkin îi corespunde ritmul popular, folcloric al lui Tvardovski, personajului monden, blazat şi supus lecţiei dictate de Tatiana, îi corespunde un personaj zurbagiu, popular şi descurcăreţ, dar şi el învins de un destin care-l depăşeşte. Subtilei lecţii despre lume îi corespunde teribila lecţie despre «adevărul» războiului. *Tiorkin* a fost o carte de căpătîi, o carte unde generaţii de oameni sovietici au aflat/recunoscut adevărul, mai ales după ce au primit prin samizdat continuarea, *Tiorkin în iad,* carte care circula pe sub mînă, în anii '50, pe vremea cînd şi eu eram student în Uniunea Sovietică. Cînd s-a produs «dezgheţul», rusii nu mai aveau cărţi de căpătîi, ci înregistrări de căpătîi: casetele cu cîntecele lui Bulat Okudjava şi Alexandr Galici. Ei doi au fost mai mult decît Brassens şi Piaf la un loc: fronda şi nostalgia, supunerea şi ruga exprimate prin «vocile de căpătîi»; difuzarea lor a fost uimitoare şi n-ar fi o exagerare dacă am spune că vocile lor au clătinat monumentul totalitar".

O altă carte de căpătîi: *Război şi pace* de Lev Tolstoi, carte „educativă, de formare": „Tolstoi i-a învăţat să simplifice, să se desprindă de cultură, de raţionalism, de ceea ce e dobîndit. O lecţie valabilă mereu pentru că ea corespunde unei chemări interioare a sufletului rus".

Dar fenomenul specific culturii sovietice de opoziţie a fost samizdatul: „Samizdat: cuvîntul acoperă realitatea mistică a cărţii, cartea interzisă, cartea împrumutată clandestin: prin samizdat, cartea îşi conserva statutul de revelaţie mistică, de carte unică şi sacră. *Vasilii Tiorkin în iad,* adaos inedit la poemul oficial, circula în samizdat. O anecdotă din epoca sovietică povestea că o bunică a fost surprinsă copiind în fiecare seară, de mînă, într-un caiet, *Război şi pace.* A explicat că vrea ca nepoţica ei să citească această carte şi ea nu citeşte decît samizdat. Într-un anume sens, şi Tolstoi, în timpul vieţii, a cunoscut o soartă asemănătoare: *Învierea* aşa a circulat. *Care e credinţa mea* şi multe alte scrieri condamnate de Biserica oficială au fost recopiate de mînă şi au circulat ilegal. Şi eu am un astfel de exemplar, legat în piele neagră, de la sfîrşitul secolului trecut. Cum să nu evoci perioada înflăcărată a cititorilor de samizdat care primeau un text bătut la maşină sau de mînă, pentru o noapte sau două, nopţi albe consumate în timp ce înghiţeai textul căruia, în mod necesar, îi transfigurai mesajul? Nu erau cărţi de căpătîi, ci de noapte, de nopţi albe, cu urme mult mai puternice decît cele lăsate de cărţi citite într-un cadru normal. Poemul Annei Ahmatova, de exemplu, *Poem fără erou,* e unul dintre aceste texte clandestine care te ardeau misterios pe dinăuntru, sau *Note despre Ahmatova* de Lidia Ciukovskaia şi *Memoriile* Nadejdei Mandelştam. Erau texte care îi sacralizau pe marii poeţi ai subteranei: Ahmatova şi Mandelştam care elaborau un fel de *talmud* mistic. Soljeniţîn a avut, firește, ceasurile lui de lecturi pătimaşe, cînd trebuia să citeşti *Pavilionul canceroşilor* într-o lungă noapte albă şi să înghiţi *Arhipelagul Gulag* în trei nopţi. Era o experienţă din care ieşeai istovit, dar metamorfozat".

Eugen NEGRICI

Cultul cărţii în comunism şi consecinţele lui. O evocare

Tinerilor care după 1989 au avut acces la orice fel de cărţi le-ar fi greu, poate imposibil, să realizeze cum au perceput elevii şi studenţii anilor '50 şi '60 contactul cu forţa magică a literaturii adevărate. Cu dificultate vor intui ce a însemnat conectarea, la începutul anilor '60, la marele ceas al culturii, descoperirea ameţitoare a primelor traduceri din Faulkner şi Camus (strecurate prin fisurile Cortinei de fier de revista *Secolul 20)* sau a primelor volume semnate de Ion Barbu ori de Lucian Blaga, reeditate convenabil de ESPLA.

Să reconstituim, pentru ei, circumstanţele naşterii, în acel răstimp, a cultului cărţii de literatură. O facem spre a înlesni, mai întîi, înţelegerea corectă a fenomenului supravieţuirii literaturii în ultimele trei decenii de comunism prin înmulţirea cititorilor de performanţă, care – zid în spatele criticilor de prestigiu – au făcut să eşueze mai toate tentativele oficiale de reideologizare şi restalinizare de după 1971.

Dar şi spre a evalua mai nuanţat fenomene precum: *agonia spiritului critic, tendinţa de după 1989 de reprimare a iniţiativelor de primenire a canonului, cultivarea (neîntreruptă de nimic) a pioşeniei faţă de literatura română ca bun naţional fragil, cultul capodoperelor şi credinţa încă puternică în perenitatea valorilor şi în verdictul ireversibil.*

Să ne reamintim felul cum era concepută şi, într-un fel, definită fericirea într-o faimoasă istorioară rabinică: înţeleptul recomanda aducerea celui neîmpăcat cu soarta la limita disperării prin sporirea treptată a motivelor de supărare, spre a-l face, apoi, să simtă efectul euforic al împuţinării treptate a Răului şi al redescoperirii nivelului „obişnuit" al acestuia. Istorioara merită avută în minte ca fundal pe tot timpul anamnezei noastre, căci are toate elementele unei teorii politice vizînd esenţa puterii comuniste şi strategiile ei.

Să o completăm cu mărturia unui „politic" din lotul eliberat în 1964, care, pe timpul încarcerării la „izolaţi", ajunsese, după spusele lui, să aştepte, cu un amestec straniu de pasiune şi de fidelitate încrîncenată, în dreptul unei crăpături minuscule din scîndura groasă de la fereastră, noapte de noapte, ca pe un miracol şi un semn al mîntuirii, ivirea firavă a unei stele pîlpîitoare. Şi această relatare are caracterul unei pilde, care poate înlesni înţelegerea circumstanţelor naşterii unui *cult al cărţii de literatură,* cu efecte importante asupra funcţionării ulterioare a întregului angrenaj literar.

În esenţă, starea care a generat magia cărţii şi consolidarea, mai apoi, a unui cult al ei este rezumată în mărturia fostului deţinut. Datele ei „clinice" sînt cam aceleaşi pentru cel puţin două generaţii de cititori. Erau valabile pentru cititorii tinerei generaţii educate în comunism, care sesizau existenţa unei altfel de literaturi decît aceea realist-socialiste. Dar se potriveau şi supravieţuitorilor intelectualităţii decimate în primii 15 ani de comunism, acelor cititori care nu aveau cum să nu fi învăţat să preţuiască, ca pe orice sursă de lumină, deschiderea – chiar vicleană – operată de Putere, din raţiuni de putere, la începutul anilor '60.

Oricît de modestă, această deschidere – materializată în traduceri din scriitorii occidentali cu un prestigiu consolidat, în reeditarea, încă selectivă, a unor scriitori români cu „probleme" şi în tipărirea, în regim de maximă vigilenţă, a textelor unor scriitori rămaşi în viaţă şi a unor debutanţi – a părut atunci uimitoare.

Tinerii, mai ales, s-au trezit inundaţi de literatură, prinşi într-un vîrtej ameţitor de mituri, „abia-nţelesuri", vedenii, noime, umbre şi imagini. Se aflau acum în braţele desfătătoare ale fanteziei, după ce străbătuseră deşertul, ce nu credeau să aibă capăt, al *Obcomului clandestin în acţiune,* al *Flăcăului de pe tanc* şi al lui *Lazăr de la Rusca*. S-a activat, iar în ce-i priveşte pe aceia mai în vîrstă, s-a reactivat pasiunea lecturii, întreţinută acum şi de tentaţia motivată a venerării.

Există şi cîteva consecinţe neaşteptate. Astfel, a început să prindă contur o categorie aparte de cititori. Graţie diferenţei colosale între genul de literatură ajuns, în sfîrşit, la ei şi ceea ce lăsaseră în urmă, toate acele produse rudimentare, sălcii, complet previzibile prin primitivitatea mesajului şi maniheismul viziunii, ei erau înclinaţi să admire – o admiraţie care semăna din ce în ce mai clar cu o adorare – mai ales ceea ce deosebea literatura adevărată de textele utile propagandei.

Pentru că a aşteptat atîta – şi nu în zadar –, *cititorul din acea specie de vremuri grele s-a format în spiritul aşteptării minunii.* Deschidea cartea cu senzaţia înălţătoare a participării la un ritual măreţ prin care se aleg, alchimic, sentimentele pure, emoţiile tari, sensurile adînci. Dominanta acestui tip de lectură era zelul speculativ. Totul îndemna la interpretare, te împingea să scotoceşti, cu luare-aminte, după sensuri şi, cu din ce în ce mai mult curaj, să atribui înţelesuri izvorîte din lumea ideilor tale.

După o vreme, prin invocarea existenţei unui precedent, vor fi permise tipărirea sau retipărirea şi a unor volume de proză ori de poezie aparţinînd modernismului şi avangardei. Se înţelege că, odată cu accesul la astfel de texte şi cu dificultatea de a le descifra, sporea ardoarea analitică a cititorului şi se accentua tentaţia investigării.

Asaltarea cu ipoteze şi cu supoziţii a textelor va ajunge o preocupare în marginea viciului. Ea va prinde cu uşurinţă nebănuită în mreajă şi pe din ce în ce mai numeroşii, acum, cititori deturnaţi, pe durata lecturii, de la ocupaţiile lor obişnuite (din afara ariei umaniste), dar rămaşi cu reflexul căutării sensului prin raţionamente. Exerciţiul speculativ va da totdeauna un anumit soi de satisfacţie. Cel ce-l practică are sentimentul snob al participării la ceva ce nu îi este oricui accesibil. Şi astfel se lărgea nesperat de mult cercul amatorilor de literatură, printre care se numărau acum cititori aparţinînd unor categorii profesionale noi.

În anii '80, în faţa degradării vizibile a vieţii, a aberaţiilor şi umilinţelor de tot felul, cartea a continuat să fie un obiect magic. Apetitul lecturii (motiv de fudulie naţională) se menţinuse – se spunea – în pofida tuturor vicisitudinilor politice. „Apetitul" nu fusese, de fapt, conservat, ci, ca peste tot în ţările socialiste unde cartea reprezenta un refugiu – unul iefitin şi la îndemînă –, crescuse proporţional cu presiunea totalitară.

Cum la noi aceasta atinsese cote paroxistice, iar accesul la marea literatură fusese cîştigat, în anii '60, cu dificultate şi cu mare risipă de energie, cultul cărţii a fost într-adevăr un fenomen ce trebuie privit cu luare-aminte. Şi prima consecinţă a acestei tendinţe de idolatrizare a fost diminuarea simţului critic: aproape orice carte făcea eveniment.

Cultul cărţii – devenit moda cărţii „bune" – a favorizat, de la un timp, un comerţ bizar pe sub tejghea, care, în ochii străinilor bîntuiţi de febra consumismului, putea să pară extravagant. În orăşelele de provincie, cărţile înconjurate de o aureolă ocultă, despre care se zvonea că au avut probleme la apariţie, erau împachetate la iuţeală, de-a valma cu altele, de către librărese, spre a fi strecurate clienţilor obişnuiţi (doctori, arhitecţi, ingineri şi profesori), dar şi celor cu profesii modeste, la care, acasă, se întîmpla nu o dată să dai peste biblioteci uimitoare.

Printre cei prinşi de moda cărţii şi chiar a cărţii „cu probleme" s-au numărat şi funcţionarii de partid, mai mari sau mai mici, mulţumiţi sau nu de ce văd în jur. Acestora, şefii centrelor de librării le expediau, spre a-şi menţine posturile, pachete cu cărţi greu de găsit, fie pentru că tirajele fuseseră uşurate de tipografii înşişi, fie pentru că, în Capitală, cozile la cărţi erau depăşite numai de cele de la carne, fie pentru că, folosind metoda – mai nouă – a dirijării tirajelor şi a reţinerii în stoc a volumelor „dubioase", organele abilitate greşiseră proporţiile. În pachete se aflau, evident, exemplare de rezervă pentru cunoştinţe, rude şi prieteni.

Transformaţi, prin moartea şi viaţa lor misterioasă, în personaje impenetrabile şi în figuri de legendă, Mircea Eliade şi Marin Preda au servit cel mai bine de „cadou tovărăşesc" şi au avut cea mai mare cotă în acest comerţ. După ce confisca, cu justificări obscure, *Cel mai iubit dintre pămînteni,* miliţianul satului vindea romanul la oraş pe sume fabuloase.

Cîţi dintre editorii care au făcut avere în primii trei ani postrevoluţionari îşi vor fi dat seama că îşi datorează succesul în afaceri magiei cărţii şi numărului – de neconceput în Occident – de cititori fideli, aflaţi mereu în aşteptarea miracolului literaturii, care, pentru cîteva ore, răzbuna o existenţă cenuşie?

Specii de închinători. Două specimene de cititori se profilează pe fundalul pasiunii generale pentru literatură din ultimii treizeci de ani de comunism. Amîndouă se definesc prin *nevoia de compensare* şi amîndouă au primit satisfacţie deplină, după Revoluţie, prin cărţile şi ziarele tipărite în tiraje îndestulătoare.

Dintre ele, unul îşi găseşte locul numai într-un regim dictatorial viclean, de felul celui ceauşist, în care, din raţiuni diverse şi diversioniste, cenzura se lăsa, din cînd în cînd, înşelată de referatele ipocrite ale redactorilor sau ceda presiunilor unui protector puternic şi cu slăbiciuni „intelectualiste", din aparatul de partid. Este vorba de *cititorul pervertit,* pe care scriitorii mînaţi de gîndul succesului imediat l-au făcut dependent de fărîmele consolatoare de adevăr politic şi social strecurate, pe ici, pe colo, prin părţile neesenţiale ale textelor.

Profitînd de setea de adevăr şi de zelul speculativ al celor care aşteptau, de peste tot, semne, trimiteri, aluzii la personajele politice, la gesturile şi faptele lor nesăbuite şi la degringolada socială, numeroşi scriitori au iniţiat jocul meschin al gloriei născute printr-un neînsemnat sacrificiu. O frază în doi peri din care răzbătea ceva din tristeţea vitrinelor goale, a piramidelor de borcane de mazăre veche din alimentare ori a oraşelor coborîte în bezna îngheţată, un biet vers ţîfnos ce părea adresat analfabeţilor de partid, un altul palpitînd de emoţie, înfiorat de premoniţii, care spunea ceva melancolic, erau de ajuns să inflameze spiritele. Cu cît acestea erau aţîţate mai tare prin oferte parcimonioase, prin avansări şi retrageri de dovezi, prin începuturi de dezvăluiri teribile şoptite cu jumătate de gură şi suspendate brusc, cu atît autorul devenea mai important, mai comentat, mai iubit, mai jinduit.

Reconforta pînă şi examinarea critică a neajunsurilor minore, a dereglărilor, a lipsurilor întîmplătoare, inerente oricărei societăţi. Denunţarea neiertătoare – dar nu fără voia deplină a cenzurii politice – a aspectelor nesemnificative pentru dăinuirea regimului părea că rezervă o parte din energia punitivă regimului, în ansamblul lui. Părea. Acest nedemn, acest nevolnic *pars pro toto* critic se practica, în trecere fie zis, şi în şedinţele de consiliu ale Uniunii Scriitorilor, unde preşedintele ei suporta, cuminte, toate reproşurile pe care magnificii oratori ai scriitorimii se păzeau să le adreseze cui trebuia.

Cititorul pervertit şi scriitorul-paliativ s-au încurajat reciproc ani la rînd, vreme în care şi-au înşelat durerea, şi-au dat sentimentul faptei bune şi s-au reconciliat cu viaţa. Între timp, numărul mare de fani ai acestui soi de scrieri, deliberat sau nu diversioniste, a forţat mîna criticii, care s-a simţit somată să le ia în seamă, să le analizeze binevoitor şi să facă loc autorilor lor, în scara naţională de valori, ori să-i înalţe mai mult decît se cuvenea.

Acest soi de cititor-decriptor, gata oricînd să citească printre rînduri, să soluţioneze ambiguităţile textelor pe potriva dorinţelor lui, şi-a potolit setea de adevăr după 1989, îmbogăţindu-i pe editorii care au avut inteligenţa să publice memorii, jurnale, mărturii ale prizonierilor politici, documente interzise sau cenzurate, dar şi pe patronii marilor cotidiene care au oferit hrană pentru toate poftele.

Complet imun acum la drogul stilului întortocheat sau al celui aluziv al prozelor şi poeziilor care, în socialismul ceauşist, îi provoca asociativitatea speculativă şi îi alina umilinţa, cititorul de care vorbim, tot el, va fi probabil în măsură să-i determine, în timp, pe critici să modifice din nou scara valorilor, şi tot greşit. Primele victime sînt, în orice caz, chiar autorii care au iniţiat, cu sau fără voie, pervertirea.

Salamul cu soia, „nechezolul", „adidaşii", „tacîmurile" din comunism i-au învăţat pe români să fie mulţumiţi cu ce „se bagă", i-au obişnuit cu aparenţele şi înlocuitorii. Literatura jumătăţilor de adevăr i-a deprins să iubească simulacrul de adevăr, care le dădea senzaţia fiinţării într-o societate normală ce îţi suportă nemulţumirea şi spiritul critic. Numeroşii cititori din vremea lui Ceauşescu au reuşit să-şi ofere, tot prin procură, şi senzaţia trăirii unei vieţi ferite de mizeria cozilor, a frigului şi a întunericului.

Se poate spune că, într-o proporţie mai mare decît altundeva, s-au înmulţit atunci şi *cititorii bovarici,* avizi de literatura evadărilor de orice fel, rîvnind la o lume diferită, spectaculoasă, mirobolantă, fără umbrele ameninţătoare ale Securităţii, fără urîcioasa dădăceală a activiştilor, foarte îndepărtată de terna realitate cotidiană. Este vorba, evident, de tendinţe, predispoziţii, proporţii.

Aspiraţia cititorului şi, în aceeaşi măsură, a scriitorului de a se dezlega, măcar o vreme, de mecanismele, normele şi legile alienante ale societăţii, s-a activat în circumstanţele politice şi sociale ale regimului opresiv comunist, care ne-a penetrat brutal intimitatea. Un viol naţional fără precedent în istorie.

Cărţile de refugiu erau, cu predilecţie, cele de *reverie*. Ele îi dădeau acestei specii de cititori posibilitatea să trăiască sau să retrăiască – printr-un tipic proces de transvazare – iubiri nobile, răvăşitoare, romantice, cu sfîrşit frumos (precum cele din Colecţia „Romanul de dragoste"), să parcurgă fără paşaport ţinuturi îndepărtate, exotice, ori oraşe luminate şi cu vitrine luminate (precum cele din notele de călătorie ale celor ce voiajau, fie şi în misiune), să înfrunte alte primejdii decît aceea a pierderii locului la coadă (în aventurile colecţiilor „Cutezătorii" şi „Aventura"), să aibă în preajmă, o vreme, nu pe informatorul de la serviciu şi pe cel de pe palier, ci pe eroul puternic, demn, incoruptibil, hotărît să sfideze tirania – şi nu cu arma naţională a bancului.

În loc de epilog. Pessoa semnează undeva aceste rînduri triste: „Am părăsit obiceiul de a citi. Aş putea citi pentru a învăţa sau din plăcere. Dar nu am nimic de învăţat, iar plăcerea pe care ţi-o dă o carte e una care poate fi înlocuită cu folos de ceea ce îmi oferă direct contactul cu natura şi observarea vieţii".

Este greu de crezut că e vorba de reacţia nevrotică a intelectualului sastisit de literatură ori de cochetăria celui ce respinge pentru că iubeşte. Ori de vreo oboseală pasageră. Mărturia trebuie luată în serios, chiar şi numai pentru că exprimă cu francheţe ceea ce mulţi nu au curajul să recunoască. Ca toţi cei ieşiţi de curînd din închisoarea comunistă, noi, românii, nu ne aflăm însă în cea mai bună poziţie pentru a primi netulburaţi această opinie.

„Nu vreau ca muzica mea să fie ascultată de o minoritate“

– interviu cu Roberto FONSECA –

Considerat unul dintre cei mai talentaţi tineri muzicieni cubanezi ai momentului, pianistul Roberto Fonseca (n. 1975) a făcut parte din proiectul Buena Vista Social Club, iar anul trecut şi-a lansat primul album solo. În 2005 a cîntat pe scena Sălii Palatului alături de Ibrahim Ferrer, iar acum va concerta în două spectacole proprii: pe 14 mai la Bucureşti şi pe 15 mai la Timişoara.

Cînd eraţi copil – aţi povestit undeva – obişnuiaţi să ascultaţi Beatles la radio împreună cu mama dvs.; nu v-aţi dorit să ajungeţi star rock? Care a fost rolul părinţilor în formarea dvs. ca muzician?

Acasă eram întotdeauna înconjuraţi de muzică: ori cînta mama, ori studiau fraţii mei... Eram o familie simplă şi ascultam la radio ce se întîmpla în lume din punct de vedere muzical, pentru că prindeam şi cîteva posturi din străinătate. În felul acesta ascultam muzică de toate genurile. În parte, asta a fost ceea ce m-a făcut să îl imit pe Ringo Starr pe vremea cînd eram baterist în prima mea trupă. Bine, încă mai vreau să fiu un rock star, dar cu muzica mea! Am un frate baterist şi încă unul pianist, iar mama e cîntăreaţă. În mod sigur, faptul că provin dintr-o familie de muzicieni m-a influenţat foarte mult şi, datorită acestui fapt, sînt disciplinat şi compun muzică tot timpul.

I-aţi urmat legendarului Ruben González în Buena Vista Social Club; aţi simţit vreo presiune?

Sigur, am simţit oarecare presiune. Ruben a ridicat foarte mult standardele în muzica cubaneză şi era de datoria mea să menţin ştacheta ridicată, din respect pentru Ruben şi pentru Ibrahim. În orice caz, a fost o mare şansă să fiu în apropierea lor, nu numai ca muzicieni, dar şi ca oameni. Ei doi erau nişte îngeri care au ajuns la noi prin muzică.

Aţi făcut turnee în toată lumea, inclusiv în România, ca pianist al lui Ibrahim Ferrer căruia i-aţi şi produs albumul postum; cum v-aţi „împăcat“, dat fiind background*-ul dvs. de jazz?*

Muzica e una singură, iar atunci cînd faci muzică din adîncul sufletului şi cu mult respect, totul fuzionează şi curge ca un singur stil. Întotdeauna eram foarte atent şi respectam toate criteriile lui Ibrahim şi, în acelaşi timp, el mă asculta şi îmi respecta ideile. De aceea ne-am înţeles foarte bine şi, de la prima notă, a existat o comunicare foarte bună între noi.

Cu ce impresii v-aţi întors după acel concert din 2005? Aţi ascultat jazz românesc?

După acel concert mi-am spus din nou că nu contează cît de departe eşti de casă şi cît de diferită este limba vorbită, trebuie doar să te dedici cu totul şi să încerci ca, prin intermediul muzicii – un limbaj universal –, să te faci înţeles într-un fel foarte simplu, direct şi transparent, aşa cum o făcea Ibrahim. Nu am avut atunci ocazia să ascult muzică românească, dar mi-ar plăcea să ascult folclor.

Pentru primul dvs. album solo aţi compus toate cele zece cîntece pe care le interpretaţi alături de Carlinhos Brown, Cachaíto López şi Omara Portuondo. Ce înseamnă Zamazu?

Cîteodată compuneam în turneu, după repetiţiile pentru turneul cu Ibrahim sau acasă. Compoziţiile sînt trăirile mele, experienţele din fiecare colţ de lume pe care l-am vizitat, iar cuvîntul „zamazu“ este inventat de Paola, una dintre nepoatele mele, care încerca să vorbească în alte limbi şi toată lumea o înţelegea foarte uşor – pur şi simplu zicea ceva de genul *„zamazamazu“*... Este ceea ce vrem să şi obţinem cu acest disc: să devină parte din viaţa oricărui ascultător, indiferent cît de departe de Cuba ar fi ţara lui.

Cum vă simţiţi în postura de „cel mai promiţător şi talentat muzician cubanez“?

Niciodată nu mă gîndesc la asta. Vreau doar ca acela care mă ascultă să rămînă vrăjit şi să simtă foarte intens muzica, aşa cum o trăiesc şi eu. Poate de aceea, cu altă ocazie, am fost numit „creatorul pop-jazzului“. Nu vreau ca muzica mea să fie ascultată de o minoritate, şi nu e vorba aici de vreun interes comercial.

V-aţi găsit un stil printre atîtea influenţe, de la muzică clasică şi cubaneză tradiţională, la jazzul modern?

Această diversitate a influenţelor se datorează faptului că am crescut, graţie familiei mele, înconjurat de stiluri muzicale diferite. Rezultatul prezent este muzica mea. Întotdeauna mi-a plăcut să amestec stilurile şi să sparg tiparele, riscînd şi căutînd mereu sonorităţi diferite.

Herbie Hancock v-a invitat să cîntaţi alături de el la Tokyo Jazz Festival în 2002. Nu v-aţi dori ca într-o zi să cîntaţi alături de muzicieni americani de jazz şi să lăsaţi în urmă, măcar o dată, rădăcinile muzicale?

© J. Sauty

Nu cred că e posibil să renunţ la rădăcini, pentru că atunci nu aş mai fi eu şi nu ar mai fi stilul meu. Cu toate astea, da, mi-ar face mare plăcere să cînt cu alţi muzicieni de jazz – ei cu stilul lor şi eu cu al meu – să vedem ce se întîmplă.

Acum doi ani la Paris aţi cîntat live într-o prezentare de modă a creatoarei Agnès B. Vă plac hainele?

Hainele sînt elementul complementar prin care lumea îl identifică pe artist şi care îi reafirmă stilul. Sînt recunoscător creatoarei Agnès B., o persoană absolut încîntătoare, cu idei mereu proaspete şi geniale. Mi-a plăcut foarte mult să cînt la show-ul ei. Hainele ei mă fac să mă simt comod cînd sînt pe scenă.

a consemnat Marius CHIVU

Cristina MODREANU

Wilson cu încetinitorul

Aintrat în aplauzele sălii, însă imediat după ce a fost pe scurt prezentat a luat fiecare suflare de acolo în stăpînire printr-o tăcere care îi purta adînc amprenta. Aşteptînd ca Robert Wilson, aflat pentru prima dată la Bucureşti, la invitaţia Festivalului „Shakespeare“ şi a Universităţii de Teatru şi Film (al cărei *doctor honoris causa* devenea în seara zilei de 30 aprilie), să înceapă să vorbească, fiecare dintre cei de faţă a fost obligat să rămînă deodată singur cu propriile gînduri. Cîteva zeci de singurătăţi au vibrat împreună preţ de cîteva clipe, timpul a căpătat sens şi greutate, consistenţă, iar cînd liniştea deplină instaurată de cel care a reinventat teatrul în secolul XXI s-a risipit, a început un alt fel de magie. Atenţia tuturor fusese deja captată, atît de simplu, atît de eficient, iar ulterior întreaga audienţă a fost pe rînd cucerită de poveştire (ce dacă e aceeaşi poveste pe care Wilson o spune în asemenea împrejurări, subliniind care au fost influenţele majore asupra operei sale? – doar asta nu se poate schimba), amuzată de glumele povestitorului şi surprinsă de neaşteptatele sunete scoase de acesta. Fiindcă nu numai timpul ştie Robert Wilson să-l controleze, ci şi sunetele care au dat întotdeauna relief şi profunzime spectacolelor sale. Un adevărat *„soundscape“* a creat şi la Bucureşti, fracturîndu-şi discursul cu scurte ţipete sau bizare emisiuni sonore ce făceau descrierea etapelor de creaţie evocate infinit mai eficientă. Adăugînd la aceste intenţionate şi bine controlate ruperi de ritm farmecul personal al *„performer*-ului“, fascinaţia exercitată asupra celor de faţă, precum şi umorul şi energia personajului – care tocmai aterizase de la Marsilia şi urma să plece în cîteva ore spre Beijing, dar nu dădea nici un semn de oboseală, spre deosebire de tînărul său asistent, care nu părea să aibă nici 30 de ani – rezultă că scurtul popas al lui Wilson la Bucureşti a fost cu adevărat un moment numai bun de decupat din timp şi pus în sertarul cu cele mai „altfel“ amintiri.

Aş minţi dacă aş spune că am aflat ceva complet nou în această seară dedicată regizorului ale cărui opere n-au fost niciodată prezentate în România, circulînd ani de zile numai pe cîteva casete prost înregistrate. Parcursesem deja amplul album *Absolute Wilson* dedicat vieţii şi carierei lui de Katharina Otto Bernstein şi văzusem documentarul realizat anul trecut de aceeaşi exegetă şi lansat la New York, aşa încît dispuneam de informaţiile propriu-zise. Numai că pe artiştii completi, pentru care fiecare clipă trăită e făcută să hrănească o nouă operă, cel mai important este să-i vezi, să-i auzi, să observi cum transformă timpul brut, condamnat la o banală trecere, în timp cîştigat, purtînd amprenta lor de neconfundat. O oră cu Robert Wilson – un Robert Wilson care povesteşte despre întîlnirile sale marcante cu Raymond Andrews (băiatul afro-american pe care l-a salvat de poliţişti, l-a adoptat şi l-a distribuit în spectacolul care l-a făcut celebru, *The Deafman Glance),* cu Cristopher Knowles (puştiul autist descoperit prin intermediul unei casete audio, a cărei coloană sonoră Wilson a redat-o parţial la UNATC, puşti introdus şi el în mai multe spectacole şi devenit un apropiat al artistului), sau cu baletul lui Balanchine, despre planurile pe care le are cu Watermill Center (centrul înfiinţat de el în Long Island, special pentru tinerii artişti) – ei bine, o asemenea oră consistentă atîrnă mai greu decît o zi. E o oră în care afli cum arată un neobosit *globetrotter* capabil să injecteze energie în toţi oamenii cu care lucrează, în actorii pe care îi conduce în scenă, în fiecare dintre cei veniţi să asiste la conferinţele pe care le ţine, în cei ce participă la vernisajul vreuneia dintre numeroasele instalaţii pe care le semnează. Iar cînd vezi cît umor are acest simpatic „supraom“ care, odată îmbrăcat cu toga primită împreună cu titlul de *doctor honoris causa,* face cu mîna asistenţei, jucînd timiditatea şi fragilitatea unei fetiţe cu o rochie nouă, această normalitate a geniului aproape că îţi pare de natură extraterestră.

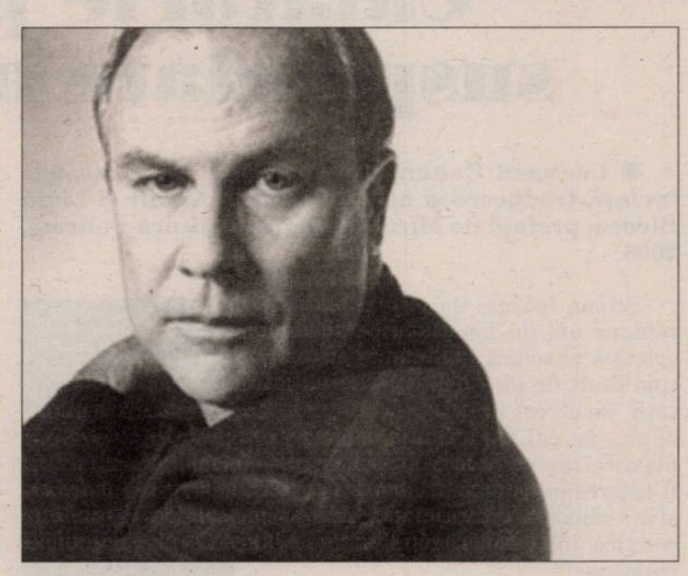

La fel ca teatrul lui Wilson pentru lumea teatrală românească, care va asista la primul spectacol wilsonian prezentat la noi – *Femeia mării,* 15 şi 16 mai, sala mare a TNB, în cadrul Festivalului „Shakespeare“. Speranţa mea este că această oră wilsoniană, ce s-a scurs *„in slow motion“,* această oră în care timpul s-a întins ca un elastic şi s-a impregnat de tăceri şi reflexivitate, de rîs şi de bucuria înţelegerii va avea impact asupra unora dintre oamenii foarte tineri care au avut norocul să o trăiască.

Robert Wilson s-a născut pe 4 octombrie 1941 în Waco, Texas, într-o familie foarte tradiţionalistă care nu a acceptat niciodată homosexualitatea artistului. Peisajele texane alcătuiesc nucleul vizual al creaţiilor de mai tîrziu. A decis să renunţe la studiile economice şi să se stabilească în Brooklyn, New York, unde s-a remarcat mai întîi prin spectacolele complet atipice înscrise de comentatori în zona de avangardă care înflorea în New York la sfîrşitul anilor '60. Celebritatea mondială i-a venit după debutul european, la Festivalul de la Avignon 1976, unde a prezentat spectacolul *Einstein on the Beach,* despre care Louis Aragon a scris că împlineşte şi duce mai departe tot ceea ce au visat suprarealiştii. A montat spectacole de teatru, de operă şi a creat numeroase instalaţii vizuale, fiind considerat azi unul dintre cei mai faimoşi artişti avangardişti ai lumii.

Codrin Liviu CUŢITARU

bon de lectură

Teratologie şi halucinaţie

● **Nichita Danilov, *Locomotiva Noimann*, Colecţia „Fiction Ltd.“ Editura Polirom, 2008.**

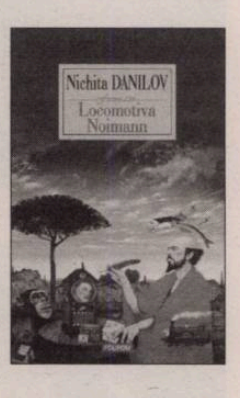

În 2004, scriind despre primul roman al trilogiei *Tălpi* (proiectate de Nichita Danilov să apară integral la Polirom) – *Şotronul* pe numele său –, mă arătam optimist în privinţa urmărilor. Autorul demonstra prin acel volum iniţial al ambiţiosului ciclu epic (dacă nu o făcuse deja printr-un experiment narativ anterior – *Nevasta lui Hans)* că are o vocaţie de prozator – măcar tot atît de demnă de luat în seamă ca şi aceea de poet. Nu aveam nici o îndoială că scriitorul va continua aventurile halucinant-parabolice ale pictorului Bikinski şi ale stomatologului Noimann. Totuşi, la doar un an de la publicarea *Şotronului*, în 2005 adică, Nichita Danilov a scos un alt roman – *Maşa şi extraterestrul* (tot la Polirom) –, fără nici o legătură cu amintita trilogie, şi a stîrnit astfel îndoieli că va mai duce la bun sfîrşit, cel puţin în viitorul apropiat, proiectul *Tălpilor*. Nimeni nu scrie *altceva*, atunci cînd are o trilogie în lucru, decît dacă a abandonat-o cu succes, sugerau cîrcotaşii pe la colţuri. Spre surprinderea lor însă, iată-l pe scriitor, la începutul anului 2008, ieşind pe piaţa de carte cu volumul al doilea din *Tălpi*, intitulat *Locomotiva Noimann* şi articulat pe un calapod epic mai puternic şi mai închegat ca oricînd.

În *Şotronul,* autorul construise un univers halucinant, unde personajele se mişcau parcă în transă, purtate de un destin transistoric, implacabil precum un *fatum malus* antic şi, totodată, încărcat de simboluri şi semnificaţii oculte. Atmosfera rămîne neschimbată în *Locomotiva Noimann,* dimensiunea psihedelică a naraţiunii căpătînd chiar o mai mare intensitate. Elitismul personajelor este numai un pretext pentru transferul în lumea fantasmelor, ca la Poe ori Hoffmann, disponibilitatea lor de transcendere *existînd* oricum şi *manifestîndu-se* indiferent de prezenţa sau absenţa alcoolului. Terasa „Corso“ funcţionează ca un fel de *axis mundi,* în jurul ei gravitînd –, cu o lentoare specifică mai curînd literaturii ruse (cred că o înrudire culturală între Danilov şi Gogol se simte dincolo de orice dubiu, urmînd a fi confirmată şi explorată, mai devreme ori mai tîrziu, de către specialişti!), vieţile fabulos-onirice ale protagoniştilor. Bikinski, pictorul de icoane – în relaţii de afaceri cu stareţul Mănăstirii Golia –, continuă să fie un filozof al străzilor, în căutarea adevărului absolut al fiinţării. Noimann îşi trăieşte constant drama conjugală (cu misterioasa Mathilda-Lilith), sondîndu-şi abisurile conştiinţei încărcate (el are un embrion uman în talpa piciorului stîng, embrion pe care e nevoit să-l extirpe şi care trimite la profunzimile întunecate ale unui subconştient traumatizat). Ceilalţi eroi, masterandul Lawrence Oliver, inginerul Satanovski, profesorul Perjovski, intervin în existenţele celor doi protagonişti doar pentru a intensifica efectul halucinatoriu şi pentru a întări impresia unei lumi preponderent monstruoase, desprinse direct din ficţiunea gotică.

Trenul („locomotiva“ din titlu) în care Noimann o caută pe Lilith devine o metaforă apocaliptică – finalul călătoriei funcţionînd aici, în plan alegoric, drept punct terminal al unei întregi istorii. „Apocalipsa“ ţine însă mai mult de psihicul (labil), al eroilor şi de conştiinţa încărcată a protagonistului, decît de spaţiul în care ei se mişcă (în fond, la rîndu-i, o proiecţie a imaginarului lor maladiv şi teratologic). Nichita Danilov se dovedeşte un subtil manipulator al codurilor freudiene, transferînd sugestiile psihicului convulsiv către codurile realităţii imediate (Freud numea operaţia „dislocare-condensare“). „Monştrii“ lui sînt, de aceea, mai degrabă reflecţii disproporţionate ale unui univers familiar reprimat (acel *Unheimlich* al psihanalizei vieneze), şi nu „lucruri în sine“. La o perspectivă ceva mai atentă, este posibil ca, în spatele măştilor lor groteşti, să ne regăsim noi înşine, pierduţi în interminabile introspecţii.

Dispariţia unei forme de viaţă

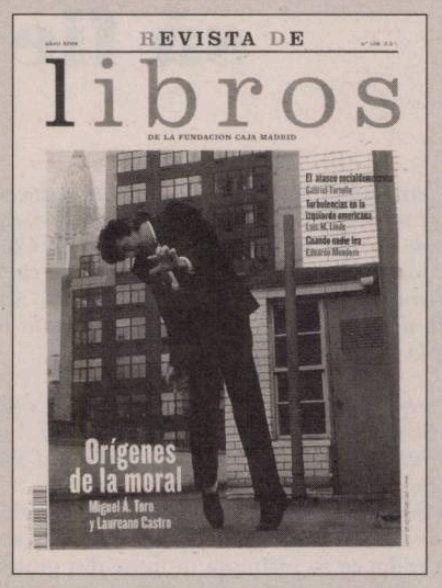

În numărul pe aprilie al revistei spaniole *Revista de libros,* scriitorul Eduardo Mendoza, autorul romanelor *Misterul criptei vrăjite* şi *Labirintul măslinilor,* pare împăcat cu fatalitatea scăderii numărului de cititori în timpurile noastre. Citind, în oglindă, două noi volume la chestiune, Mendoza ne invită să nu ne pierdem timpul gîndindu-ne la o decădere fără remediu: „Istoria e plină de alarme şi prevestiri ale dispariţiei diferitelor vehicule culturale care astăzi ne par inspirate, pentru că este dificil să faci diferenţa între conţinut şi formă atunci cînd o anumită formă e încă în vigoare. Dacă am supravieţuit însă prăbuşirii ideologiilor, distrugerii familiei şi morţii lui Dumnezeu, vom supravieţui sigur şi dispariţiei lecturii ca formă de viaţă“. Mendoza, unul dintre cei mai prolifici scriitori spanioli atît de romane, cît şi de eseuri tombale despre roman, va supravieţui desigur dispariţiei lecturii, dar nu şi dispariţiei scrisului despre lectură.

Alice POPESCU

Călătorie prin lumile suspendate ale lui Cohen

● **Leonard Cohen, *Joaca preferată. Frumoşii învinşi*, traducere şi note de Vlad A. Arghir şi Liviu Bleoca, prefaţă de Mircea Mihăieş, Editura Polirom, 2008.**

Ştiam, înainte de a citi cele două romane ale lui Leonard Cohen, că o estetică absolută a urîtului nu poate ţine decît fie de miracolul masculinităţii, fie de cel al literaturii. Dar niciodată de cel feminin. Ca şi artele plastice sau muzica, femeile urîte pot fi interesante, atrăgătoare ori expresive, senzuale şi, în cele din urmă, estetice, însă niciodată, pînă la capăt, frumoase.

Am văzut însă cărţi urîte şi bărbaţi urîţi sfîrşind într-o frumuseţe uluitoare. L-am văzut pe Leonard Cohen în fotografiile de la treizeci şi..., apoi, de la şaptezeci şi..., însă am înţeles abia citindu-i romanele că mă aflam în faţa unui bărbat şi a unor cărţi frumoase care revendicau miracolul invers. *Sînt un bătrîn cărturar, care arată mai bine acum decît la tinereţe* – spune personajul-narator al *Frumoşilor învinşi* şi avea oarecum dreptate, la 32 de ani, să-l anticipeze pe autor. Interiorul, asemenea cîntecelor lui Leonard Cohen, devine, pe măsură ce îmbătrîneşte, un vin din ce în ce mai plăcut gustului propriu, dar nu pentru că el s-ar fi schimbat, ci fiindcă, odată cu trecerea timpului, în ochii poetului se deschide fanta către propria frumuseţe. Ca şi aceea a afirmării de sine.

„Frumoşii învinşi“ sînt oameni aflaţi în derularea devenirii personale, a depăşirii unui contur propriu, expus nu doar pericolului de erodare temporală, ci şi socială (erau anii '60, vremea *beatnik*-ilor, a mişcării *flower-power,* a revoluţiei sexuale). În prefaţa pe care o face romanului, Mircea Mihăieş are dreptate să observe că: „Valorile reprezentate de personaje sînt primejdioase, în primul rînd, pentru protagonişti, victime sigure ale «principiului plăcerii» în proximitatea căruia se află întotdeauna instinctul şi premoniţia morţii“.

Atenţi să colaboreze cu acest principiu al plăcerii, exersat sub forma unui hedonism postmodern după ale cărui instanţe încearcă şi eşuează să îşi (re)construiască vieţile, naratorul Edith şi F. îşi ignoră propria frumuseţe. Ea nu este recunoscută ca un dat, ci transferată unei himere spre care sînt îndreptate eforturi şi elaborări. F. se declară artizanul estetic al Edithei: „Dar sigur că nu ştii, căci nu ai nici un motiv să-ţi închipui că faţa lui Edith a fost vreodată altfel decît plăcută la pupat şi la atins. Cînd am dat de ea însă, faţa ei nu era plăcută la pupat şi la atins, şi nici măcar la privit. Era într-un hal fără de hal. Într-o altă parte a acestei lungi scrisori o să-ţi povestesc cum am creat-o, Edith şi cu mine, pe soţia încîntătoare pe care ai descoperit-o făcînd manichiuri extraordinare în frizeria de la hotelul Mount Royal – mentorul acesteia şi al naratorului, iar, în ceea ce îl priveşte, produsul propriilor experimente şi principii“. Ochiul care pare să se ignore pe sine într-o lume efervescentă, dar căzătoare („Eu nu sînt decît un erou decăzut“, spune F.), proiectează altundeva împlinirea visată, în urmărirea căreia, însă, tocmai iubirea şi frumuseţea se sfărîmă precum nişte atleţi de sare. În această evadare exasperată, universul întrevăzut la final este monstruos de urît. Cursa a eşuat. Procesul dez-iniţierii s-a sfîrşit. Cel paralel, iniţiatic, abia acum începe, undeva, în afara limitelor cărţii şi totuşi, conţinut, sugerat şi profanat permanent în pielea însîngerată de spini a sfintei Catherina Tekakwitha, dublul Edithei. Frumuseţea pare învinsă de exigenţele unui retine oarbe, care a răsturnat totul, toate imaginile, toate valorile, fără a reuşi însă să vadă nimic. Miracolul invers s-a produs. Frumosul a fost urîţit, dar el este încă acolo. A fost totdeauna acolo, de la bun început. Cohen, precum personajele şi cărţile sale, nu arată mai bine doar la bătrîneţe. Poezia a fost întotdeauna acolo, chiar şi în romanele sale, vinişoarele ei se citesc în spatele fiecărui demers romanesc, al fiecărei promisiuni narative, oricît de (şi chiar dacă) bine ţinute. Ca un copil rebel şi dezabuzat, autorul o trece prin toate instanţele urîţirii, ale umilirii şi travestirii deliberate, în două romane provocatoare şi inteligent controlate tehnic, cu instrumentele (deja stăpînite) ale unui postmodernism, pe atunci, în plină articulare (manevre narative, derapaje stilistice, fragmentaritate, intertextualitate şi rafinament aluziv, ludic, comic – exersat de la derizoriu pînă la grotesc şi înapoi spre tragic etc.). Aparent pornografică, scatologică – şi totuşi nu – (ca o Justine mult mai sofisticată, Edith pare să rescrie degradarea unui amor buzzati-an) religioasă, joyce-iană, biografică, ingenuă şi nostalgică, dramatică, ironică, cinică şi gravă, livrescă şi exasperată de sine însăşi, dar, mai presus de toate, poetică, scriitura coheniană se autosuspendă undeva în atemporalitate, susträgîndu-se oricărei finalităţi asumate, ca şi Breavman şi iubirea sa pentru Shell *(Joaca preferată),* parcă pentru a putea supravieţui anxietăţii acestei lumi. „Să ne imaginăm că ai putea să îţi petreci restul vieţii exact ca acum, în maşina asta (...) – ce ai alege? (...) Şi Breavman nu ezita o secundă în alegere. De-ar ţine-o tot aşa. Cu aceeaşi viteză. Pe această zăpadă... O altă joacă preferată.“

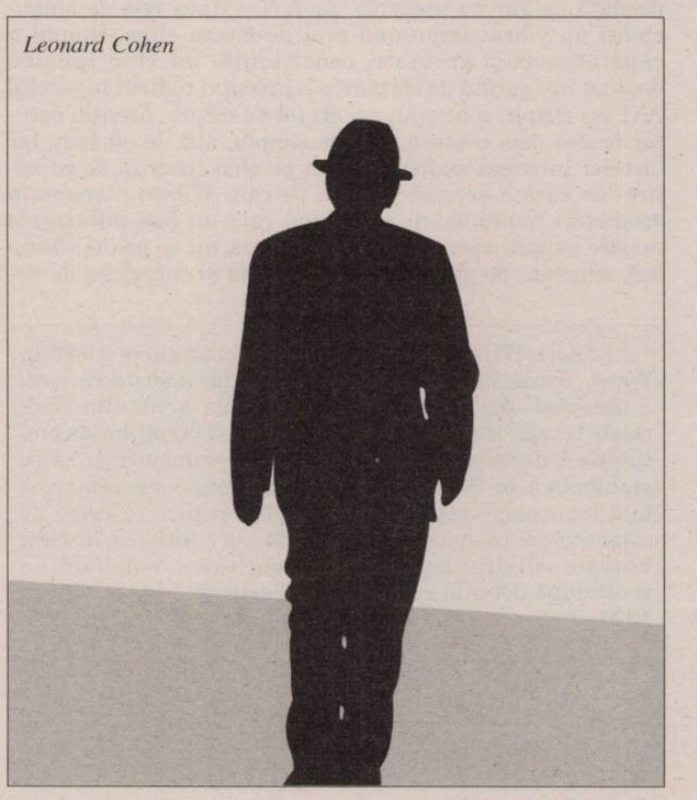

Leonard Cohen

Marius CHIVU

feedbook

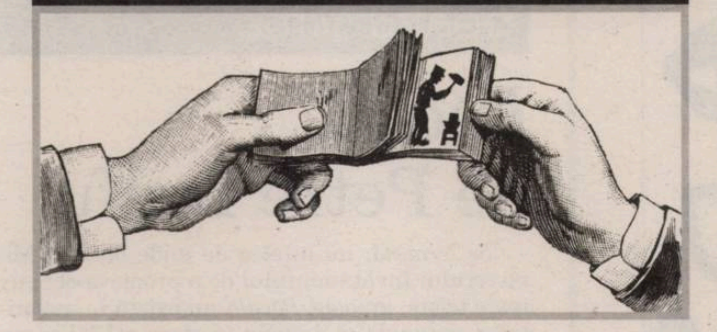

Romanţă pentru canon

● **Ion Simuţ, *Simptomele actualităţii literare*, Biblioteca Revistei *Familia*, 2007.**

Găsesc întotdeauna utile şi interesante volumele de publicistică şi eseu ale criticilor literari. Deşi pe termen lung riscă datarea, îşi pierd din prospeţime, relevanţă şi interes, astfel de culegeri dau măsura exactă a implicării şi importanţei criticului în dezbaterile perioadei. Dovadă şi caracterul compozit al volumului de faţă în care Ion Simuţ a „organizat“ texte dintre cele mai variate: articole despre canon şi revizuiri, despre generaţia '60, optzecism şi postmodernism, despre Premiul Nobel, inflaţia de scriitori şi declinul poeziei, despre premii, tiraje şi regionalismul în literatură, cronici la cărţi semnate de Alex. Ştefănescu, I.B. Lefter, Breban, Ţepeneag, Eugen Barbu, Mihai Sin ş.a., plus cîteva interviuri. Aşadar, comentarii, analize, polemici, răspunsuri la anchete, confesiuni etc. Intenţia criticului orădean, unul dintre cei mai activi şi respectaţi ai generaţiei sale, este de a se erija, indirect, într-un diagnostician al actualităţii literare, prin implicarea în mai toate dezbaterile importante ale ultimilor ani: de la starea instituţiilor literare şi reabilitarea ficţiunii *vs* inflaţia poeziei, la conflictele dintre generaţii, chestiunea ierarhiilor şi a raporturilor de putere în jocul revizuirilor şi al schimbării de canon. Acestea fiind şi obsesiile criticii literare româneşti, mă opresc asupra primului grupaj de texte din carte, mai închegat, intitulat „Canonul şi revizuirile“, „simptomatic“ pentru felul în care se duc dezbaterile critice la noi.

Discuţia românească despre canon a început de la articolul lui Sorin Alexandrescu „Pentru un mai grabnic sfîrşit al canonului estetic“ şi s-a înteţit cu traducerea cărţii lui Harold Bloom, *Canonul occidental,* cele două eseuri ale lui Mircea Martin şi un articol al lui Virgil Nemoianu. Dezbaterea, haotică, aruncînd pe piaţă o colecţie uriaşă de prejudecăţi, confuzii, incompetenţe şi resentimente, a durat relativ puţin (doi ani) şi s-a terminat, previzibil, brusc şi nedecis. Importată forţat din spaţiul american, dezbaterea a pus la noi o falsă problemă şi n-a avut o miză reală, în ciuda energiilor puse în joc. Aşa cum am avut postmodernism literar fără postmodernitate, tot aşa am avut şi o tentativă de dezbatere canonică în lipsa deteritorializării, a multiculturalismului, a feminismului, a conflictelor şi militantismelor cultural-politice de natură rasială, etnică, religioasă sau sexuală. Dacă în State canonul a fost una dintre temele confruntării acestor noi ideologii, din ce direcţie şi ca urmare a cărei nevoi/discriminări culturale să fi venit contestările canonului românesc şi a criteriului lui predominant estetic!? Există un pluralism al postmodernismului românesc discriminat pe considerente estetice? În baza căror criterii şi cărui profil identitar oficial s-ar justifica existenţa unui canon alternativ? Excelenta carte a Cosanei Nicolae, *Canon, canonic,* explică indirect de ce canonul est-european, cu a lui estetică subversivă ideologiei comuniste, nu va putea fi niciodată contestat de pe poziţii ideologice cît de cît similare cu cele americane.

În ciuda încrîncenării publicistice dintre generaţii, n-a fost foarte clar, în fond, care era problema canonului românesc, exceptînd, firește, dinamica lui intrinsecă ce presupune, la anumite perioade de timp, inerente reaşezări. Aşadar, atîta vreme cît realitatea socio-culturală românească nu cerea, în mod real, un alt criteriu valorizant şi nici canoane alternative, „bătălia canonică“ a fost doar pretextul unor revizuiri în cheie etică ale literaturii postbelice şi al unei ciomăgeli vulgar-teoretice între şaizecişti şi optzecişti. Dacă concurenţa literară are ca aspect disputa canonică, la noi a fost exact invers.

„Păcatul originar“ al canonului, inadecvarea unei astfel de bătălii şi punerea teoretică în context îi scapă şi lui Ion Simuţ. În textele despre canon şi revizuiri, două operaţii care – intuiţia e bună! – nu se suprapun în totalitate, criticul se situează de partea aşa-zişilor neomoderniști conservatori, dar are o atitudine dezamăgitor de suficientă („o discuţie teoretică despre canon ar fi binişor inutilă“) şi dă dovadă de o flagrantă lipsă de rigoare conceptuală. De aici concepţia simplistă, incompletă şi restrictivă a canonului şi preluarea cîtorva mari confuzii – vehiculate, de altfel, de ambele tabere – care au făcut ilizibilă întreaga dezbatere: canonul curicular (didactic) şi canonul intern (al unui curent literar, cum e cel neomodernist) sînt subcanoane ce nu trebuie confundate cu (supra)canonul estetic, aşadar canonul nu e sinonim cu paradigma unei epoci (caracterul lui e cronotopic), iar postmodernismul nu se substituie postmodernităţii şi nici nu se află în raport de precedenţă sau opoziţie cu aşa-zisa cultură a divertismentului (alt epifenomen al postmodernităţii). Prea puţin familiar cu mecanismele canonizante, Ion Simuţ preia false opoziţii, folosindu-se de termeni precum „rezistenţă“ şi „substituire“. Numai că în canon scriitorii nu sînt pur şi simplu înlocuiţi unul cu altul: Leonid Dimov sau Şerban Foarţă, de pildă, nu-i vor „scoate“ automat pe Nichita Stănescu şi pe Sorescu din canon, şi nici Ştefan Agopian sau M.H. Simionescu, pe Marin Preda (şi unii, şi alţii sînt perfect omologabili estetic şi nicidecum într-o concurenţă directă); iar afirmaţii precum aceasta pot fi considerate adevărate gafe critice: „Nu poţi să lupţi împotriva lui Nichita Stănescu, Marin Sorescu şi Ana Blandiana cu Mihai Ursachi, Constantin Abăluţă, Ileana Mălăncioiu şi Angela Marinescu: opera celor din urmă e mult mai restrînsă, univocă, lipsită de complexitatea, profunzimea şi prestigiul public dobîndit de cei dintîi“. Canonul nu are tendinţa să se simplifice, eventual se reaşază (vezi teoria lui Paul Cornea), nu este o listă de autori, nu conţine opere complete (poate alege un singur titlu), nu e omogen şi nici nu creează o poziţie între modernism şi postmodernism, văzut aiurea drept „alt film“, „altă literatură“. Şaizeciştii, tîrgovişteni, oniricii, scriitorii exilului, textualiştii, milenariştii etc., toţi au şansa aceluiaşi mare canon. Afirmaţii precum „Scriitorii postmoderni nu pot intra decît la periferia canonului neomodernist, ca o extravaganţă“ sînt nonsensuri care fac talmeş-balmeş întreaga dezbatere.

Fără apetenţe teoretice sau lecturi sociologizante, prea puţin flexibil, mult prea pasional, Ion Simuţ nu face decît să întreţină clişeele unei dezbateri confuze purtate amatoristic, în termeni improprii. Cînd însă se apleacă peste texte de proză şi face critică literară pură sau istorie literară, Ion Simuţ îşi arată adevăratele atuuri. Îl prefer oricînd pe criticul şi istoricul literar publicistului „diagnostician“.

Dilema veche vă recomandă

● Duminică, 11 mai, la ora 14, pe VH1, 3 (trei) ore cu şi despre Rolling Stones, pentru cei care au crescut cu Mick Jagger. Pentru înaintaşii lor, miercuri, 14 mai, pe Mezzo, o seară întreagă (de la 21,30) consacrată lui Frank Sinatra, la zece ani de cînd s-a dus. În fond, şi pentru unii, şi pentru alţii, dacă mai vor să (se) înţeleagă. (Radu Cosaşu)

● Propuneţi şi votaţi cei mai importanţi intelectuali ai momentului pe site-ul revistei Foreign Policy: http://foreignpolicy.com/story/cms.php?story_id=4262. În acest moment, printre cei o sută de nominalizaţi se află doi colaboratori ai revistei *Dilema veche*, doi francezi, patru scriitori şi un idiot pe nume Chomsky. (Marius Chivu)

Andrei GORZO

dilematograf

Vine vara

● ***Iron Man – Omul de oţel* (SUA, 2008), de Jon Favreau.**

Iron Man – povestea unui genial fabricant de arme care conştientizează răul pe care l-a făcut şi purcede la repararea lui, îmbrăcat într-o ultraperformantă armură de luptă – e un film care anunţă venirea verii cinematografice. Aceasta durează din mai pînă prin septembrie şi e sezonul în care practic nu se mai desfac pe piaţă decît filme pentru copii – mai exact, filme hollywoodiene croite după gusturile masculilor între 8 şi 14 ani, dar finanţate ca şi cînd ar constitui mîndria industriei cinematografice şi promovate ca nişte experienţe indispensabile întregii umanităţi. Ei bine, pentru un film care dă toate semnele că a fost băgat în producţie sub imboldul succesului repurtat vara trecută de *Transformers*, *Iron Man* nu e chiar atît de inaccesibil adulţilor. Nu e nici cine ştie ce candidat la simpatia lor; nici la a copiilor, de altfel. E prea mediocru. Nu e o ţeapă – una peste alta, livrează cam toate satisfacţiile pe care se obligă să le livreze, dar o face cu conştiinciozitate şi fără nimic altceva, fără jubilaţie, fără vibraţia pe care i-ar fi imprimat-o o minte regizorală cu adevărat angajată de ceea ce pune pe ecran; admiţînd că regizorul Jon Favreau *are* o minte, supereroii îmbrăcaţi în costume de roboţi nu par s-o angajeze. Dar mai bine o minte ca a lui decît una ca a lui Michael Bay, regizorul lui *Transformers* – atît de entuziast-angajată în lucrul cu supereroii-roboţi, încît nu-şi mai punea problema că publicul e alcătuit şi din non-roboţi, care ar fi vrut să-i poată deosebi între ei pe supereroii ăia. Pentru spectatorul sărit de 13 ani, experienţa de a vedea *Transformers* era un fel de sumă a tuturor momentelor în care deschisese dulapul din bucătărie şi toate strachinile îi căzuseră zdrăngănind în cap, diferenţa fiind că aici trebuia să şi plătească pentru aceste senzaţii. Scenele de acţiune din *Iron Man* nu sînt nemaipomenite, dar măcar se înţelege cine-i cine. Şi dacă actorii din *Transformers* păreau umiliţi şi plastificaţi, cei de-aici – Robert Downey Jr. în rolul eroului, Jeff Bridges în rolul mult-prea-cordialului său partener de afaceri – au totuşi un pic de aer.

Cu *Iron Man,* probabil că Downey va deveni în sfîrşit un superstar. Ar fi devenit de mult, dacă în cei 16 ani care au trecut de la primul său rol mare (Chaplin din *Chaplin),* Hollywood-ul ar fi făcut mai puţine filme gen *Iron Man* şi mai multe filme *bune,* şi dacă el însuşi nu şi-ar fi petrecut o parte din anii ăştia destrăbălîndu-se. Downey a fost distribuit aici şi pentru aura lui publică de păcătos reîntors pe calea cea dreaptă, dar el nu se fudulește cu ea, ci o incorporează discret în jocul său, care, deşi simplificat după cerinţele psihologiei de bandă desenată, e serios şi precis, fără băşcălie şi fără grozăveli. Personajul lui, fabricantul de arme Tony Stark, e răpit de teroriști şi pus să le construiască o bombă, dar în loc de asta îşi construieşte un costum de robot, cu aruncătoare de flăcări, aruncătoare de rachete şi un reactor care-i permite să-şi ia zborul. Toate astea se petrec în Afganistan – o ţară în care Hollywood-ul pare să considere că e OK să-şi trimită supereroii de B. D. la vînătoare de teroriști, atîta timp cît nu uită să precizeze că tot America i-a înarmat pe teroriștii ăia. Atunci cînd îşi trage viziera, Iron Man duce cu gîndul la un cavaler în armură, dar în acţiune n-are cine ştie ce aură mitică: în prima lui armură, pare copilul făcut de Robocop după ce a fost violat de un Transformer, iar armura lui îmbunătăţită e şi mai rea – înghite complet personalitatea pe care i-o dăduse Downey. Personajul a fost creat, în 1963, de legendarul autor de benzi desenate Stan Lee, dar nu e una dintre creaţiile lui puternice, ca *Spider-Man* sau *X-Men:* identitatea secretă a unui super-erou trebuie să extindă sau să completeze cumva identitatea lui oficială, or, Iron Man în armură n-are nici o legătură cu Iron Man în civil, e doar un robot oarecare. Singurul lucru interesant la el este că în timpul răpirii a fost rănit de o bombă şi trebuie să umble peste tot cu un electromagnet înfipt în piept, ca să ţină schijele la distanţă de inima lui. La întoarcerea din Afganistan, îi cere secretarei lui fidele (Gwyneth Paltrow, altfel irosită într-un rol cu nimic mai important decît al lui Miss Moneypenny din Bond-uri) să-i schimbe electromagnetul şi, stînd el cuminte, cu braţul ei scormonindu-i prin piept, începe să capete, în ochii noştri, un pic de pedigri – pare fratele Omului de Tinichea din *Vrăjitorul din Oz.* E cel mai dulce moment din film. Şi mai e unul bun, cînd Iron Man se conversează relaxat la telefonul din cască în timp ce zboară pe deasupra Afganistanului urmărit de două avioane. Din tot filmul se pot aduna vreo cinci minute cu zvîc. Filmul are 126 de minute, a costat 180 de milioane de dolari şi în momentul ăsta îl vede toată planeta. A venit vara.

trecerea prin reviste

Pofta de lectură

Aşa cum o face de la primul număr, revista *Lettre Internationale* oferă şi la această apariţie de primăvară 2008 un meniu bogat şi sănătos în acelaşi timp, parcă în conformitate cu toate indicaţiile medicinii moderne. Şi deşi simt că această comparaţie culinară e nepotrivită pentru o revistă atît de cultivată şi de elitară, o menţin pentru că prin tot ceea ce oferă revista răspunde unei nevoi acute, asemănătoare senzaţiei de foame. Articolele, eseurile, fragmentele de roman, analizele climatului politic se situează într-o actualitate dincolo de durata unei zile şi, după ce ai citit şi numele celor care trudesc la complicata alcătuire a sumarului şi la translarea lui în pagină tipărită, îţi vine să le dai telefon şi să întrebi unde poţi găsi mai mult, completări în legătură cu subiectele atinse în acest volum. După ore de lectură temeinică nu vrei să faci altceva decît să mai citeşti, iarăşi şi iarăşi, din John Updike, Juan Goytisolo, Graham Greene, Carol Shields, Joseph Roth, John Barth (secţiunea „Biblioteca «Lettre Internationale»“). Grupajul „Cultura – cardiograme“ adună autori specializaţi în diverse domenii, pentru a analiza cum se extind graniţele preocupărilor lor în teritoriile celorlalte arte, efect al modernităţii, dar şi al necesităţii de a găsi coridoarele de comunicare între artişti, creatori sau interpreţi, oameni de teatru sau scriitori şi publicul lor. Într-o vreme cînd arta rămîne o preocupare de nişă e poate util ca nişele să comunice între ele.

În secţiunea „Comentarii şi scrisori“, toate articolele sînt interesante, dar unul este tulburător. Asistînd la procesul lui Goran Jelisici, un sîrb bosniac condamnat pentru crime de război, Slavenka Drakulici încearcă să înţeleagă cum devine criminal un om obişnuit. Pînă s-a înrolat în poliţie, acuzatul nu se deosebea prin nimic de membrii generaţiei sale. Era pasionat de pescuit. Ar fi, fără îndoială, o exagerare să crezi că dorinţa de a vedea peşti morţi constituie un început al impulsurilor criminale. A locuit într-un oraş unde 40% din populaţie era musulmană şi n-a avut niciodată vreo reacţie faţă de această realitate. „Ce anume se întîmplă cu o fiinţă omenească şi o face să omoare altă fiinţă umană cu sînge rege?“ – se întreabă Slavenka Drakulici descriind ororile făptuite de condamnat. „«Hitler a fost primul Adolf, eu sînt al doilea» era modul obişnuit în care Jelisici se prezenta prizonierilor. În lagărul de la Luka toţi tremurau cînd îi auzeau vocea, pentru că însemna literalmente moarte. Intra în hangarul unde erau ţinuţi prizonierii, îşi alegea victimele la întîmplare, spunînd «Tu, tu şi tu». Nu se rostea nici un nume, nu se menţiona nici o acuzaţie, nici un verdict“. Urmează descrierea felului cum erau omorîţi cei scoşi din hambar, ritualul torturii şi bucuria produsă de chinurile şi spaima condamnatului. Toate acestea au durat fix 18 zile. Cînd a plecat din lagăr, a redevenit omul obişnuit de dinainte. „Pentru prima oară în viaţa sa, Goran Jelisici a ajuns într-o poziţie de putere. Un om oarecare din Bijeljina, un mecanic de ţară de-abia ieşit din închisoare (pedepsit pentru falsificare unor cecuri), un pescar, un nimeni – dintr-odată a ajuns să deţină puterea absolută. I s-a dat un pistol şi libertatea de a-l folosi – noi posibilităţi care l-au făcut să-şi piardă capul. Martorii spun că se comporta şi arăta ca un om drogat“. (**M. B.**)

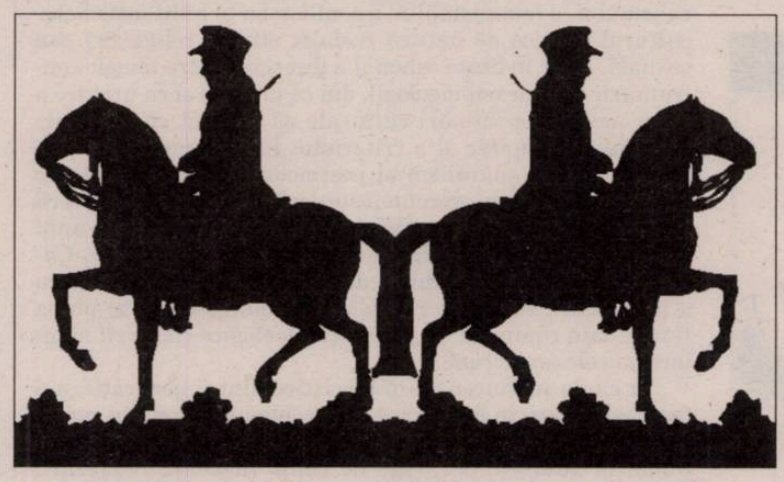

Radu COSAŞU

din viaţa unui extremist de centru...

Vise desfrînate de mărire şi mirare

„E înspăimîntător
să nu-ţi percepi propriul ridicol.“
Alvaro Pombo

...Ce m-a împiedicat, de cînd mă ştiu concret istoric, să dau ample interviuri, să apar îndelung la televiziune, pe o scenă, la o tribună sau într-un prezidiu?

Sau: ce mă împiedică să iau parte la un colocviu Est-Vest, pe un yacht, la Capri, pus la dispoziţie de un emir saudit?

Sau: ce m-a împiedicat să am şi eu un cont într-o bancă elveţiană?

Sau: ce m-a împiedicat să descind în orice hotel norvegian, israelian, argentinian, obligatoriu cu vedere la mare sau ocean şi în apartamentul meu rudele să se calce pe picioare cu ziariştii care mă terorizează?

Sau: ce m-a împiedicat să mă încurc de-a lungul timpului cu Simone Signoret, ori cu Audrey Hepburn, ori cu Tatiana Samoilova, preferînd să lucrez la o revistă de cinema unde toate colegele rîvneau să fie ca Elisabeth Taylor?

Sau: ce m-a împiedicat să-i spun, în urmă cu 30 de ani, „sub comunişti“, unui şef peste penitenciare: „tovarăşe, de foarte multă vreme, soţia ta şi cu mine ne iubim în taină, cred că e timpul să ne laşi în pace, să ne căsătorim şi noi, ca lumea...“?

Sau: ce m-a împiedicat toată viaţa să-i zic cuiva, simplu şi pe româneşte: „dă-te la o parte, să mă aşez eu!“?

Totuşi: ce *nu* m-a împiedicat să-i declar primului ministru al Culturii de după '80, că nu pot să fiu redactor-şef la nici o nouă revistă fiindcă nu-s deajuns de anticomunist, oricît m-au belit tovarăşii?

Sau: ce mă împiedică de cîteva zile – de cînd mi s-a dat mobilul primului meu amor, între 14 şi 16 ani – s-o sun pe această Angelică, undeva în Canada, şi să vorbesc cu ea, după 60 de ani? (Aş putea să nu-i evoc cum ne rupeam, în pădure, lîngă Poiana Ţapului, năsturaşii cămăşilor mele şi, respectiv, bluzelor ei? Ce m-ar împiedica?)

Sau, mai pe larg şi, poate, mai adînc: ce m-a împiedicat să cunosc şi eu invidia neagră – cea albă, cum o numesc ruşii, frumoasă, o ştiu: invidia maiakovskiană pe Cel care a inventat trandafirul –, să mă străbată din cap pînă în călcîie o ambiţie, o furie, o ură, toate păcatele care asigură energia, dezinvoltura, ostentaţia siguranţei de sine?

Sau – revenind în contingent, a doua cădere din rai: ce, cine mă împiedică, azi, să stau 4-5 ore pe zi în studiul bridge-ului, în loc să mă canonesc pe scaunul ăsta în căutarea ritmului pierdut al nuvelelor de altădată?

Trebuie să fie un amănunt, două, trei, care să explice totul, doar amănuntele au putere – cauzele generale, determinările istorice, ideile şi vorbele mari sînt pe cale să-şi epuizeze înţelesurile, cu atît mai mult consecinţele; dacă de mult se ştie – tot fără consecinţe! – că literatura nu se face cu sentimente curate, măcar să ne rămînă în pix că nu se poate scrie decît cu cuvinte şi anume: cuvintele amănuntelor.

Dar un amănunt esenţial într-o viaţă de om e un ac într-un car de fîn – sau într-o căpiţă, da, o căpiţă, ca în incredibil de joviala însemnare din *Jurnalul* lui Kafka: „căpiţa asta de fîn care sînt eu însumi de 5 luni de zile“. Mă văd – în drum spre un consult la Viena – întins pe o căpiţă de fîn (ca pe un divan...) căutînd pe sub pleoape detaliile, acele acelea, nasturii cămăşilor rupte în hîrjoanele senzuale cu Angelica, notele acelui impromptu de Schubert, după care profesoarea de pian mi-a spus să mă pregătesc pentru o apariţie la Ateneu, într-un recital al elevilor ei, şi spaima care m-a cutremurat la această perspectivă, ieşind din strada Constantin Nacu în bulevardul Carol, se fac 60 de ani de atunci, 60 de ani cît zice Malraux că durează pînă devii om.

Ipohondru moral, speriat de orice junghi al vanităţilor, de orice hemoragie a remuşcărilor, m-am temut mai ales de dambla – damblaua megalomaniei.

O fi numai asta, onkel Sigi?

Şi atunci de ce nimic nu mă împiedică să pun toate astea pe hîrtie fără să mă tem de lipsa mea de modestie?

Dar cine e competent în modestie? Specialist în sinceritate?

Atenţie, *mein Herr,* apar tot mai mulţi megalomani rezonabili!

Eugen ISTODOR

literatura română. pentru firme

Păcală de Petre Dulfu

Se termină: nu înţeleg de unde obsesia Ministerului Învăţămîntului de a promova obsesiv texte triste, greoaie. *Păcală* nu există în majoritatea manualelor de pînă în clasa a VIII-a sau este în umbră. E rîs, e morală, e optimism. Inerţia. Tîmpeala ministerului şi a editurilor este boală. *Păcală* e sănătate. Nu e mai strălucit ca Brătescu-Voineşti, dar e viaţă, unde *Puiul* e moarte. În Dulfu, *Păcală* are sfîrşit: „A făcut el, nu e vorbă, şi pe urmă, de-ale lui, / Ghiduşii nenumărate! Dar... pe toate să le spui? / Cînd aş sta să-nşir eu toate, cîte el a săvîrşit: / Povestirea-mi niciodată nu ar mai avea... Sfîrşit.“

Păcală şi Bulă sînt oamenii secolului XX. Păcală pînă în războaie, la sate, Bulă, după războaie, la oraş. Război sau nu, Păcală şi Bulă pun de o istorie a rîsului. E greu de inventat unul ca ei la multinaţionale. De ce? Nu există inteligenţă oblică, ci doar pe obiect.

Povestea: un tată moare. Ca-n *Regele Lear.* Lasă celor trei fraţi o vacă. Vaca e amăgită de Păcală. Apoi, vîndută unui copac. Copacul îi dă bani. Popa vede banii şi e înecat. Fraţii toţi fug din sat. Păcală ia uşa cu el. Se culcă pe uşă în pom. Cade pe nişte tîlhari cu bani. Dumnezeu mulţumit. Păcală ia un fluier. Pune oile să danseze. Pune soacra să danseze. Mor copilul, nevasta, soacra, caprele, cucul, boii. Ursul şi lupul trag la jug. Dracii puşi să dea grîne. Ca-n homer.voce din sac. Salvează mireasa de urît şi urîtului îi dă o capră. Păcală păcăleşte pe Tîndală. Tîndală păcăleşte pe Păcală. Păcală se face mort ca să-şi vadă posterioritatea. Păcală cu nevastă. Păcală păcăleşte curva.

Şmecheriile textului: sînt toate încurcăturile tipice ale vieţii. Banul dă lăcomie, femeia – bătaie la cap, fratele – prostie, popa – păcatul, satul – tîmpeală, mireasa – libertate, Păcală – Tîndală. Fiecare din situaţii este rezolvată OK de către Păcală. Cred că felul acesta de faptă proastă – răsplată cu rîs e ilustrată cel mai bine de un moment simplu: Tîndală e gata să fie pedepsit de către sat pentru o urîciune de comparaţie. Cică a văzut el un ou mare cît un bou. În artă, supravieţuirea se face pe reţeta lui Păcală. 1. El a apărut la ţanc în judecarea lui Tîndală. 2. A găsit ficţiunea potrivită: în sat la el este o raţă mare cît o şură. Istoria publicităţii, artelor, teoriei politice şi filozofiei se bazează pe aceşti doi paşi înainte. Cînd Homer a dat oul cît un bou, Dante a creat găina cît o şură.

Emo utile în viaţă: să momeşti vaca. Să vorbeşti de unul singur şi să scoţi bani din asta. Să pui oile să danseze.

Expresii pentru bloguri şi messuri: „nu azi, nu ieri, hei“, „deatuncea apa curs“, „nasdravan“, „ba e ticnit“, „shi pacala l-au poreclit!“, „ramineti cu dumnezeu“, „soarele asfintea departe“, „ziua s-a crapat“, „Sciirt!“, „oliolio!“, „vai!“, „cioc, cioc, cioc.“, „s-o tulim“, „trage usha dupa tine“, „trei“, „incarcati cu bani cu scule“, „zau“, „poftim“, „draga“, „alba demult plecase“, „nishte umbre trecatoare prin viata“, „de“, „vezi?“, „mai, mai, mai“, „ai capiat, frate“, „tisht“, „na“, „he“, „n-am sa scap in veci de tine“, „te-ai suparat pe mine“, „ash“, „puico“, „hai“, „iartama ca noi mai face“, „hm“.

Cash şi investiţii: fii păcălitorul inteligent al biroului tău. Nu fă glume groase cu femeile şi cu şeful, dar nici nu fi păcăliciul lor. Asta îţi oferă avantajul de a fi mişto, de a băga o ironie, de a nu fi batjocorit, de a urla de durere în suflet, dar a afişa un zîmbet. Banii? Vor veni. Să ştii.

Personaje: Păcală, tata lui Păcală, uşa, popa, fraţii lui Păcală, copacul, alt popă, nevasta popii, soacra popii, fiul popii, săteni, mireasă, Tîndală, nevasta lui Păcală, nevasta păcălicioasă, soţul păcălit, sfîrşitul.

Mişto: cînd popa e lacom, aruncă-l în baltă. Cînd nevasta te bate la cap, fă pe prostul. Cînd Tîndală e în faţa ta, fii Păcală. Cînd viaţa e neagră, vorbeşte cu copacii şi vinde-le vaca. Cînd soacră-ta e nebună, urc-o în pom să cînte cucu.

claustrofog

Ceaţă pe Canal, continentul izolat

Despre încredere

Acum două luni, autoritatea electorală m-a anunţat că trebuie să votez. De unde ştia că sînt aici? În afară de înregistrarea la şcoală, nu m-am declarat pe niciunde. Cu cîteva zile înainte de vot, am mai primit un cartonaş cu care trebuia să mă prezint la locul cutare, conform hărţii de pe spate. Pe 1 mai, la locul însemnat pe hartă, erau doi negri zîmbăreţi. Ei erau comisia electorală. Amintirile m-au copleşit, cum zice cîntecul. Era în 1996. Eram observator. Sînt în dubiu dacă trebuie să votez cu paşaportul, cu buletinul de România sau cu cardul de la London School of Economics. Le am pe toate. Negrul mai mic în rang se uită pe cartonaşul meu şi zice: *„please,* confirmaţi-vă numele!". Zic „Ghinea", cu pronunţie românească. Stă două secunde cu pixul în aer. Pare să se convingă că, în definitiv, fiecare nume poate suna după cum îl taie capul, apoi subliniază ceva pe o foaie şi îmi dă buletinele de vot. Rămîn uşor descumpănit, trebuie doar să ştii cum te cheamă ca să poţi vota? Mă duc la o măsuţă aflată la perete. Mă uit peste umăr, poate totuşi comit o fraudă fără să ştiu. Nici o cabină de vot, doar măsuţe. În dreapta mea, doi bătrîni votează la aceeaşi masă. Reprezentantul CDR face scandal că un moşuleţ a intrat cu o bătrînă în cabina de vot. Omul ţipă că e nevastă-sa, deşi nimeni nu se îndoieşte de acest lucru. Preşedintele comisiei, apolitic cu simpatii iliesciene, decretează că femeia nu vede bine, deci e legal, şi se uită galeş spre mine. Ca observator de la ONG puteam să-i fac probleme. Să-mi depăşesc atribuţiile? Un articol din legea electorală cere separarea bătrînilor. Zic: „Hai, dom'le, lasă-i în pace, nu vede bine!". Preşedintele îmi face cu ochiul: „I-am băgat la articolul cu handicapaţii, e legal". Cei doi bătrîni londonezi dezbat la măsuţa lor cu cine să voteze. Pe masa mea, lipit cu bandă adezivă, un... creion. Din ăla care se poate şterge cu gumă. Ce părere ar avea Ion Cristoiu despre o democraţie care te lasă să votezi cu creionul? Bifez cu creionul X-urile de rigoare, bag hîrtiile într-o urnă de carton şi plec fără nici o ştampilă.

Cu două zile înainte, un ONG publicase un raport devastator: sistemul electoral britanic este uşor de fraudat. Capul gospodăriei declară cine sînt votanţii din casă, dar unii ar putea declara mai mulţi. Mai este apoi şi votul prin poştă. Pe scurt, ziarele spun că sistemul electoral britanic este o mizerie. 42 de oameni au fost condamnaţi din 2000 pentru fraudă electorală. Însă eu nu îmi pot scoate din cap creionul. Şi numele. Doar numele. Te întreabă cum te cheamă şi îţi dau un creion. Un ziar a înregistrat numele „Gus Trobev" (anagramă din englezescul pentru „alegător fictiv") în 31 de circumscripţii. Nu mai ştim nimic de miile de voturi duble dovedite de ProDemocraţia în Ilfov. Gus Trobev nu a votat nicăieri. Aici, regulile sînt laxe. Cu creionul, fără ştampilă, poţi să dezbaţi la măsuţă în doi sau mai mulţi. Dar 42 de oameni fac puşcărie pentru fraudă. Noi sîntem obsedaţi de fraude şi nu le facem nimic fraudatorilor. Ei sînt obsedaţi de încredere şi îi pedepsesc pe cei care o încalcă. Hai, dom'le, c-am ieşit bine! Preşedintele apolitic e epuizat. E două noaptea. Am numărat voturile de patru ori. Emil Constantinescu a cîştigat detaşat la secţia noastră de la marginea Bucureştiului. Domnu' observator, nu-i aşa că nu avem probleme, dom'le? Sîntem bine, nu? Era în 1996. Votasem tot pentru prima oară.

Londra, 6 mai 2008

Cristian GHINEA

Iaromira POPOVICI

bazar

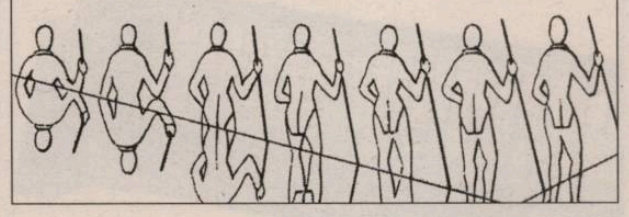

De ce mi-a plăcut atunci

În anii '80, cînd eram prin liceu, *Declaraţie de dragoste* (cu Teodora Mareş, Adrian Păduraru, Ion Caramitru, Tamara Buciuceanu-Botez, muzica – Florin Bogardo, scenariul – George Şovu, regia – Nicolae Corjos) mi-a marcat adolescenţa. Trist, veţi spune, chiar patetic, avînd în vedere calitatea îndoielnică a filmului dintr-o perspectivă serioasă a esteticii cinematografului. În epocă, atunci cînd am făcut parte din puzderia de adolescenţi comunişti ce au stat cuminţi la coadă pentru a vedea această „capodoperă", criteriile nu erau de ordinul menţionat înainte. Ci de natură – să-i spunem – personală şi afectivă: dacă acum sîntem bombardaţi cu comedii romantice hollywoodiene ce sosesc pe plaiurile mioritice aproape concomitent cu premierele lor americane, cît şi cu reviste pentru femei, şi nu numai, ce întorc pe toate părţile relaţiile dintre sexe, pe vremea aceea – nici vorbă de aşa ceva.

În aceste condiţii, *Declaraţie de dragoste* a constituit o premieră în epocă: în primul rînd, în sfîrşit, un film normal ca subiect, care să nu fie nici doctrinar (mă rog, pe alocuri...), nici excesiv de metaforic şi criptic, accesibil doar iniţiaţilor. Într-o cultură măcar cu vagi accente hollywoodiene, ar fi fost unul din multele producţii de serie despre viaţa şi problemele adolescentine. În România anilor '80 (moment în care chingile se strîngeau cu atît mai tare şi perspectivele generaţiei în cauză se tot diminuau), o atare peliculă avea o indiscutabilă calitate: *teenager*-ii comunişti găseau, în sfîrşit, un loc unde să-şi poată privi imaginea, chiar distorsionată de o oglindă prea convenţională şi conformistă: da, iubirea reflectată în versurile pe care protagoniştii filmului, Ioana şi Alexandru, le înregistraseră pe o casetă era, în esenţă, goală de conţinut. Cuvintele folosite de ei erau cele ale muzicii uşoare româneşti din perioada respectivă, de genul zbor, aripi, cer albastru, vis, ideal, aspiraţii, totul foarte eteric şi abstract, fără acoperire concretă... Şi totuşi, etalau sentimente reale la vîrsta aceea existente în capul şi inima tuturor adolescenţilor momentului, fie ei elevi la un liceu de elită sau la unul industrial, utecişti cu toţii, evident... Da, Alexandru Bîrsan – *alias* Adrian Păduraru – era fericit de experienţa lui de şantier, ba chiar visa să o prelungească pe toată durata vieţii (dovadă că se întoarce acolo cînd fuge de acasă), deşi provenea dintr-o familie „bună", de condiţie. Evident, neplauzibil în viaţa reală, unde elevii reali de liceu din vremea aceea nu mai ştiau cum să facă rost de certificate medicale false, ca să se scutească de mizerabila şi inutila practică productivă... Dar filmul trebuia să treacă de cenzură, care, probabil, îi impunea să „exprime adecvat realităţile epocii". Şi, în ciuda acestor inadvertenţe, Teodora Mareş şi Adrian Păduraru erau frumoşi, tineri, şi, totuşi, se sărutau, măcar puţin... Personajul interpretat de Ion Caramitru – Socrate – umaniza categoria profesorilor, completîndu-l pe cel obtuz, dar veridic, întruchipat de Tamara Buciuceanu-Botez. Mama lui Alexandru, doctoriţă, frustrată de o viaţă de familie deficitară (Adela Mărculescu), precum şi calmul, dar destul de indiferentul tată (Constantin Diplan) prezentau o imagine nu foarte idilică a cuplurilor epocii. Iar Mihaela (Carmen Enea), fata rea, emancipată (singura care are, în film, curajul de a purta fusta deasupra genunchilor), ţin minte că era şi pe vremea aceea personajul meu preferat, fiind mai cu iniţiativă şi mai presus de prejudecăţile epocii...

Toate acestea, una peste alta, fac din filmul lui Nicolae Corjos, reeditat de *Jurnalul naţional,* o mărturie utilă – păstrînd proporţiile – a vieţii adolescentine a epocii. Şi a faptului că s-au putut face şi atunci filme mai aproape de normalitatea gustului mediu, nu neapărat preţioase sau hiperideologizante.

PUBLICITATE

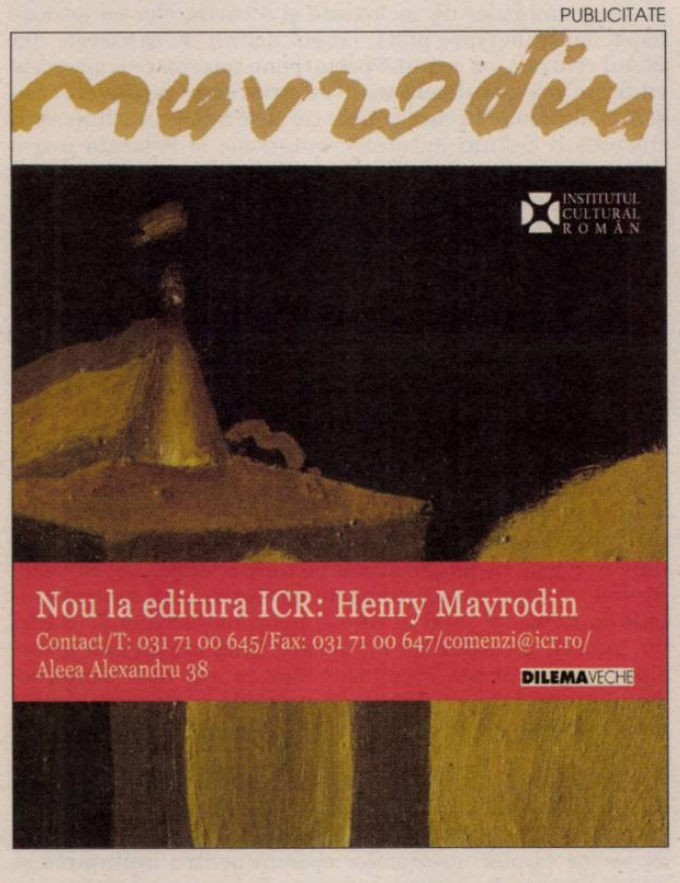

PUBLICITATE

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Teodor BACONSKY

turn înclinat

Filozofie

N-aş spune că modelul paideic ridicat de C. Noica trebuie demontat. *Cultura înaltă,* alpină, cultura „catharilor" (cum zicea N. Steinhardt) rămîne instrumentul oricărui efort *serios* de a descifra lumea. Filozofia trebuie să reziste, chiar dacă metafizica tradiţională s-a dizolvat în pozitivism, materialism, empirism, nihilism şi alte isme mai mult sau mai puţin vieneze (Freud, Wittgenstein, Popper). Orice naţiune îşi doreşte gînditori elevaţi, capabili de creaţie superioară, geniali! Problema legată de moştenirea lui Noica e cu totul alta: sub comunism, ea a fost – din păcate – unica alternativă la imbecilul dogmatism al gîndirii oficiale, marxist-leniniste. De ea s-au prins *cei chemaţi* (micul grup al ucenicilor din *Jurnalul de la Păltiniş),* dar mai ales cei nechemaţi. Epigonii care umpluseră revistele de provincie din anii '80 cu jargonul lor „nicasian", tristă parodie de heideggerianism nedigerat şi... indigest. Neavînd alte căi de acces către spirit, promoţii compacte de modeşti veleitari au căzut astfel în capcana unei pseudospecializări derizorii. Fără să vrea, maestrul lui „Cum e cu putinţă ceva nou?" a demonstrat că, la poalele Carpaţilor, nu e cu putinţă decît reciclarea periodică a dispreţului bonjurist faţă de „popor". Difuzată peste măsură, paradigma „culturii înalte" a funcţionat precum o beţie cu şampanie. Toţi cei ameţiţi de ea au preluat din aer ideea că a face act de cultură înseamnă a păcăli ignoranţa cenzurii cu o frazeologie cît mai criptică şi a suci mintea „bizonului" cu o pompoşenie cît mai solemnă. În rezumat, toţi aceşti urmaşi nelegitimi au răspîndit superstiţia că eşti cu atît mai bun cu cît te faci mai puţin înţeles.

Sub regim democratic, masa ipochimenilor care chiar că nu pricepuseră nimic s-a răzbunat diabolizînd la grămadă cultura înaltă şi pe reprezentanţii săi (adevăraţi sau falşi). Am trecut de la Mozart şi Salieri direct la *Infractoarea Mov* şi Vali Vijelie. Ideal ar fi fost să asigurăm pasajul *soft* de la Bach la Offenbach: să stimulăm apariţia unei burghezii intelectuale care face figură onorabilă, fără să pretindă că zboară prea sus. Absenţa acestei clase medii e un dezastru pentru noua cultură din România, pentru că numai reprezentanţii săi ne menţin capacitatea de a tematiza continuitatea memoriei identitare. Dar cum să o inventăm din aproape nimic?

Primul pas implică schimbarea de atitudine tactică la nivelul elitei care gestionează predania lui Noica. Dacă exponenţii săi nu vor aplica o strategie de diseminare culturală centrată pe ceea ce francezii numesc *haute vulgarisation,* lupta e pierdută. Al doilea pas ar fi ceva lobby ONG-istic în favoarea unor politici educaţionale bazate pe popularizarea intensivă a ştiinţei şi artelor „liberale". Al treilea priveşte mai buna organizare a corporaţiilor profesionale care, cu excepţia arhitecţilor, nu se prea fac auzite, văzute şi ascultate. Al patrulea, mai sindical, ar putea urmări revolta sistematică a părinţilor inteligenţi împotriva manualelor şcolare care continuă să ne deformeze copiii, de vreme ce pun accentul mai mult pe cunoaşterea mecanică decît pe cultivarea abilităţilor de gîndire autonomă. Ştiu că generalizez şi risc să par „peremptoriu". Dar încerc măcar să pun un diagnostic... şi să schiţez cîteva remedii.

Aş ilustra „primul pas" din lista mea cu sumarul pe aprilie 2008 al revistei franceze *Philosophie Magazine* (www.philomag.com). Dosar: amorul la proba libertăţii. Convorbire inedită: Jean Baudrillard şi dispariţia lumii. Întîlnire: experienţa poetică a lui Patti Smith. Prezidenţialele americane. Decriptaj: sectă şi religie. Drept: este sharia constituţională? Sens şi viaţă: speranţa. Mai '68: idei în pietre de pavaj. Exemplul: stoicii şi tirul cu arcul. Ochiul şi spiritul: Tzvetan Todorov despre pictura flamandă a cotidianului. Fraza şoc: Bernard Mandeville. Nu lipsesc paginile de BD, teste şi jocuri, programul conferinţelor publice, mini-recenziile... Pasionant şi util! (De) ce să mai aşteptăm?

Augustin IOAN

Un oraş creştin

Cu cîtăva vreme în urmă, mai tînărul meu coleg Sebastian Boţic şi cu mine plănuiserăm o antologie de texte care să definească modul în care feluritele ideologii aflate la lucru în lumea politică actuală influenţează politicile urbane (aşadar producţia, administrarea şi utilizarea de spaţiu locuit întreolaltă, cotidian, de către comunităţi, grupuri umane şi indivizi), spaţiul public şi privat, respectiv containerele lor edificate, reunite sub specia arhitecturii. Politici, respectiv oraşe şi arhitecturi influenţate de aceste politici.

Zis şi făcut. Am lansat un *call for papers,* rămas aproape fără răspuns (lumea e ocupată cu lucruri mai importante decît cercetarea, mai ales dacă truda nu e răsplătită în bani, ci doar în capital simbolic, de notorietate între colegi). Din cele cîte se întindeau pe spectrul ideologiilor şi pe care colegul Boţic, urbanist şi aproape-politolog, mi le înşiruise drept ţinte posibile, eu mi-am propus să scriu strict despre o perspectivă creştină asupra oraşului şi arhitecturii sale. Cu alte cuvinte, îmi propusesem să sumarizez şi să mai îndrept pe ici-colo cele deja scrise în cărţile recente *Poverism – Pentru reîncreştinarea zidirii* şi, respectiv, *Retrofuturism / Spaţiul sacru astăzi* (un dialog cu Arhiepiscopul Chrysostomos de Etna, CA, apărut anul trecut la Editura UAUIM şi din care am publicat fragmente în *Dilema veche* în ultimii ani).

Cîteva observaţii preliminare şi precauţii metodologice înainte de redactarea capitolului ce îmi revine. El va lua, nu mă îndoiesc, ceva mai mult spaţiu decît cel al articolului de revistă, acesta, care îi precede cumva naşterea.

O perspectivă creştină nu este acelaşi lucru cu o perspectivă democrat-creştină. Este destul de veche şi de lămurită distincţia între cele două ipostaze, pentru a o mai relua eu aici: nici în lumea catolică, şi nici în cea ortodoxă a fi creştin nu înseamnă a fi înregimentat politic în ceea ce, prin forţa lucrurilor, nu are cum să fie decît – reductivă – o ideologie. Perspectiva creştină este, prin chiar definiţia termenului, una holistică: creştinul năzuieşte să fie, să devină sau să rămînă om întreg, prin urmare nu îşi poate propune să se scindeze (doar) într-o fracţiune de sine, de stînga, de dreapta sau de centru. Astfel, şi perspectiva pe care el o va proiecta asupra temei în chestiune nu are cum să nădăjduiască a fi altfel decît completă.

O perspectivă creştină vede proces şi devenire acolo unde altele văd doar obiecte şi stagnare; vede aceeaşi demnitate a facerii peste tot: în natura (di)ferită de aşezare, ca şi în natura oferită pentru aşezare. Aceeaşi demnitate se străvede, telescopată ca scară a lucrurilor doar, în trasarea urbei şi în zidirea ei, în parcul public ca şi în grădina privată, în coloană ca şi în stîlpul de prispă. Nu este creştin să tratezi centrul ca fiind superior periferiei: cartierul de lux – ca fiind superior, din punct de vedere urban, mahalalei (şi, deci, mai îndrituit la servicii comunale, investiţii şi vizibilitate); palatul – ca fiind superior locuinţei celei mai umile a comunităţii; în fine, nu e creştin să privilegiezi spaţiul privat – ca fiind superior celui public sau invers.

O perspectivă creştină asupra urbanităţii este una participativă, avînd drept unităţi elementare familia (pentru spaţiul privat, cuprinzînd în grija ei deopotrivă pruncii şi vîrstnicii), respectiv comunitatea parohială (unitatea de vecinătate rînduită împrejurul unui lăcaş de cult proxim, în vederea aceloraşi griji caritabile ca şi familia, dar extinse la scara grupului social). O notă aparte fac aici comunităţile emigrate (aici sau *de* aici), asupra cărora avem a discuta separat, sub specia locuirii pe traiectorie.

O perspectivă creştină asupra politicilor urbane priveşte această sintagmă drept tautologică. Religie urbană prin naştere, prin focarele sale de propagare (Ierusalim, Constantinopol, Roma), creştinismul înţelege şi asumă că politica, precum ştim barem de la *Politica* lui Aristotel încoace, înseamnă ca sens prim buna facere, rînduire, păstrare şi extindere/propagare a cetăţilor, deopotrivă în sensul comunităţilor care le populează, cît şi în sensul spaţiului organizat pe care acestea îl închipuie în vederea facerii, rînduirii, păstrării şi extinderii/propagării lor.

Acestea fiind spuse, nu poate fi prea greu de înţeles ce are de făcut un creştin, deîndată ce va fi ajuns într-o demnitate aleasă ori numită, poziţie din care să reprezinte obştea, în sensul administrării locului de aşezare permanentă a acesteia. La fel ca în cazul în care acest demnitar – consilier sau primar, respectiv arhitect-şef – este ales ca vector al vreunei alte ideologii, el trebuie să deplieze consecinţele principiilor pe care se întemeiază credinţa sa publică. Mai mult decît aceştia, de vreme ce am spus că perspectiva creştină este una holografică, el trebuie să tragă toate consecinţele credinţei sale, deopotrivă de importante.

Oraşul este deci un întreg şi trebuie tratat ca un întreg. Pentru a putea administra o urbe, spre pildă una de talia şi complexitatea Bucureştilor, un primar creştin va avea în mîinile sale toate pîrghiile administrative pentru a o putea face, de la transporturi la poliţie, iar oraşul va fi nu segregat în felii de tort, pentru disiparea răspunderii, ci articulat pe baza unităţilor de vecinătate şi a cartierelor cu graniţe fizice naturale (spre pildă, oraşul definit de cartierele din inelul central), cu comune periurbane interioare (cartierele edificate înăuntrul centurii) sau exterioare (actualele oraşele sau comune în care trăiesc cei care migrează zilnic spre Bucureştii definiţi anterior), autonome şi federate într-o metropolă.

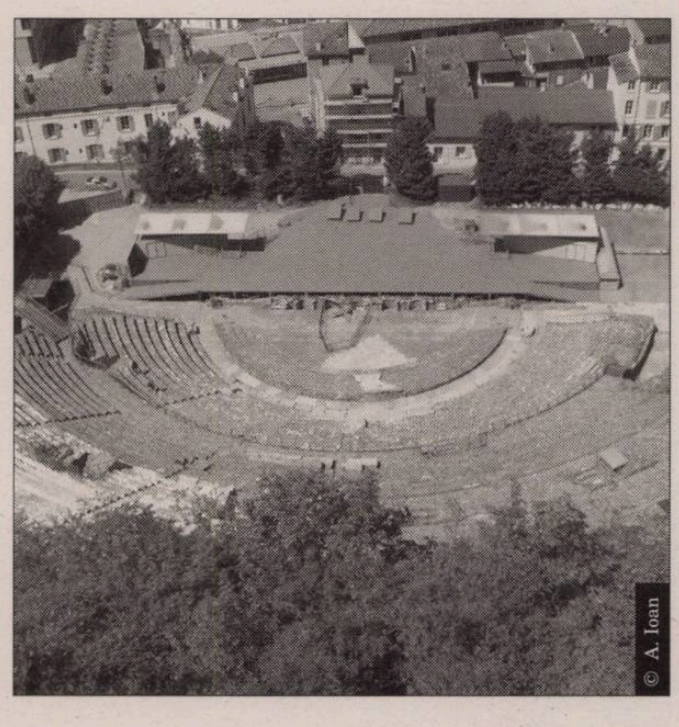

Cu toatele însă, demnitarul creştin trebuie să pornească de la unităţile elementare de agregare socială, comunitară, respectiv de articulare urbană. El trebuie să îngăduie şi să încurajeze prin toate mijloacele pe care le are la îndemînă formarea de micro-comunităţi, punînd, în acelaşi timp, în centrul acestora, calitatea locuirii individuale în micro-comunitatea respectivă, ca oglindă a oraşului. Mai pe scurt: oricît de mic ar fi cartierul, el trebuie să fie oraş în oraş. Tipologia de locuire, ca şi unitatea de vecinătate trebuie să aibă, fractalic, aceleaşi componente ca şi oraşul: centru şi periferie, natură şi ziduri, loc şi edificiu public şi, respectiv, spaţiu privat, deopotrivă. Locuinţa însăşi – proces de devenire a fiinţelor învecinate, şi nu obiect de stocat corpuri vii – trebuie să cuprindă aceste spaţii, toate, precum şi grădină în curte, pe faţade şi/sau pe terase, după caz. Străzile trebuie să lege, nu să despartă cartierele, iar centrul trebuie să fie nodul focal al reţelei neuronal-urbane de centri vii, publici, ai cartierelor în aşezare. Dacă oraşul este un organism, apoi aceste organisme sînt cu atît mai complexe, deci mai evoluate, cu cît au mai mulţi centri nervoşi cu grad de autonomie proprie, coordonaţi de centrul prim, al creierului.

Demnitarul ales sau numit va veghea, astfel, ca subsidiaritatea urbană să aibă sens şi substanţă: problemele care apar se rezolvă chiar la nivelul la care apar. Primarul de sector va oferi cetăţenilor opţiuni pentru înfiinţarea şi administrarea în comun de locuri de parcare şi garaje, în parteneriat public/privat. Primarul de oraş va oferi politici urbane, fiscale şi administrative proprii fiecărei zone, potrivit specificului fiecăreia: alta pentru centrul istoric şi alta pentru cartierul Drumul Taberei. Primarul creştin nu va fi nici tovarăş de afaceri cu investorii cei mari, ci doar va arbitra – în chip pro-activ, potrivit viziunii creştine despre viitorul urbei, a cărei expresie a fost programul votat – ca mediul de afaceri al urbei să fie acelaşi pentru oricine, mic sau mare, localnic sau străin.

Primarul, deci, nu construieşte case pentru nimeni, nici nu le dăruieşte pe ale altora, ci creează condiţii pentru ca acele comunităţi interesate în construcţia de locuinţe să aibă şanse similare de a edifica; de la locuinţe sociale, întreţinute de acele comunităţi, la cele mai scumpe, dar, ori de care ar fi, gîndite de la început în micro-comunităţi urbane, nu în clădiri aliena(n)te.

Primarul creştin nu va fi nici robul maselor, care sînt, şi ele, doar un grup de interese mai amplu, mai slab articulat şi deci mai puţin vizionar.

Primarul creştin nu îşi va umili semenii cu pomeni de orice natură, ci le va crea condiţiile şi oportunităţile de a-şi păstra demnitatea de fiinţă umană, dreptul la adăpost şi la loc de închinare, dreptul la spaţiu public în care să evolueze neîngrădit fizic sau politic, în ipostaza sa cetăţenească; dreptul la natură nespoliată, la iniţiativă privată; dar, mai cu seamă, dreptul la frumuseţe edificată şi la memorie colectivă.

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

Un om a muşcat un mic

Înaintea marii sărbători, am aflat la emisiunile de ştiri cutremurătoarea informaţie că „românii au golit galantarele supermarketurilor de carne de mici". (Sună apocaliptic, nu?) Apoi a venit sărbătoarea, iar televiziunile au intrat într-o adevărată frenezie să transmită la cald, de la faţa locului, „cum se distrează românii" de 1 Mai. Adică de pe pajişti, din păduri, de pe tăpşane. Am putut vedea corespondenţe de la Piteşti, de la Iaşi, de la Timişul de Sus, de la Constanţa, de la Cluj, de la Tîrgu Jiu, de la Poiana Braşov etc. Pe scurt – grozăvie! –, pe tot cuprinsul ţării, oamenii ieşiseră la iarbă verde.

La posturile de ştiri Realitatea TV şi Antena 3, reporterii transmiteau de zor, din jumătate în jumătate de oră, cum sfîrîie mititeii pe grătare. Sintagma „au încins grătarele" a fost laitmotivul zilei. Oamenii erau întrebaţi cum se distrează şi ei răspundeau: „Bine"; sau cum e la iarbă verde şi ei răspundeau: „Frumos, aer curat!".

Realitatea TV ne-a anunţat în repetate rînduri, ca nu cumva să uităm, că „românii ştiu să se distreze": „Românii ştiu să se distreze, iar astăzi au avut prilejul să se relaxeze, să asculte muzică, să mănînce mici şi carne, să bea bere şi – de ce nu? – să se bucure de aerul curat şi de iarba verde". Antena 3 nu s-a lăsat nici ea mai prejos: „Românii se distrează aşa cum ştiu ei cel mai bine, adică cu mici, grătare din abundenţă, carne friptă, bere şi muzică dată la maximum din boxele de la maşini, adică exact cum stă bine unui 1 Mai popular".

În toată această poveste, bucureştenii au fost privilegiaţi, pentru că reporterilor le-a fost mai la-ndemînă să dea cîte o fugă la Cernica să vadă ce se mai întîmplă, aşa că despre ce au făcut ei am putut afla informaţii mai diverse. Ce au făcut? Păi, cam acelaşi lucru: „Vremea a fost un atu pentru bucureşteni, pentru că au fost 25 de grade. Aşa se face că aici la Cernica a fost împînzită pădurea. Foarte mulţi bucureşteni, şi angajaţi, şi studenţi, care s-au bucurat de zilele libere şi se bucură în continuare de minivacanţă. Au venit cu toţii cu maşinile, au ascultat muzică, au încins grătarele, s-au simţit foarte bine cu familiile sau cu prietenii". (Realitatea TV); „Faptul că a fost o zi superbă şi reuşită dovedeşte că încă mai sînt bucureşteni care nu se dau duşi spre case, ba mai mult, au încins un al doilea grătar pentru masa de seară. Au făcut şi ceva mişcare, însă nu prea multă, pînă a fost gata grătarul, că el a fost astăzi la putere." (Antena 3)

Seara, la ştiri, televiziunile generaliste au adîncit problema. De exemplu, la *Observatorul* Antenei 1, am aflat şi reţeta mititeilor. De fapt, nu am aflat, pentru că ni s-a spus că în compoziţia micilor intră nişte ingrediente secrete – şi iată că regele mic capătă şi o aură de mister, care tinde să-l ridice la rangul de zeu. Altfel, după cum ne-a informat crainicul, „în pădurile din jurul Capitalei, aceeaşi vedetă – micul". Apoi a intrat în direct cu un reporter de la faţa locului şi l-a întrebat curios „care e atmosfera acolo, la pădure?". Răspunsul a fost edificator: „Care să fie decît cea care-l caracterizează cel mai bine pe românul ieşit la iarbă verde... etc.". Un alt material a fost despre cîţi mici cumpără „românul", iar la sfîrşitul lui am fost puşi în gardă: „Atenţie, excesul de mici dăunează grav mărimii! Ne face prea mari". Deh, mai glumim şi noi, să ne treacă timpul...

PRO TV a venit cu o notă puţin diferită în simfonia grătarelor de 1 Mai. O notă critică: „În Capitală, cine a vrut să scape de aglomeraţia din oraş a dat peste aglomeraţia din pădure. Manelele au făcut concurenţă mierlelor, iar mirosul de grătar s-a împletit armonios cu cel de eşapament. Minunată privelişte, dacă ne gîndim că într-un astfel de loc se relaxează şi oamenii, şi vacile din Cernica".

Aşa a fost, la televiziunile noastre, ziua de 1 Mai, zi în care s-a întîmplat nemaiauzitul fapt că oamenii au muşcat din mititei. Aşteptăm totuşi ştirea cu micul care a muşcat un om, despre care au învăţat la şcoală cei care fac astăzi televiziune în România. Sau n-au învăţat.

Mircea VASILESCU

Calitatea presei şi presa de calitate

De multă vreme se tot afirmă, în diverse forme, că „avem o presă proastă". Chiar oameni din interiorul breslei îşi exprimă, uneori categoric, opiniile negative despre ziare şi jurnalişti. Se fac adesea comparaţii cu presa „din Occident" şi se exclamă defavorabil: „noi n-o să fim niciodată ca ei!"; „n-o să avem niciodată un Le Monde!"; *etc., etc. Din moment ce nu avem şosele mai bune, o administraţie publică mai eficientă ori o justiţie necoruptă, de ce am pretinde să avem o presă mai bună? Situaţiunea e ceva mai complicată, iar „tema" se ramifică: pe de o parte, trebuie să ne întrebăm de ce* calitatea presei *nu e mai bună în general, iar pe de altă parte, trebuie să analizăm situaţia* presei de calitate.

Jurnalişti vs manageri?

Dacă privim în urmă, constatăm că principalele ziare care au traversat tranziţia au progresat sau, în orice caz, şi-au găsit un statut clar. *România liberă* de azi e cu totul altceva decît ziarul militant anticomunist din anii '90: a separat informaţia de opinie, şi-a îmbunătăţit grafica, a adunat o echipă de comentatori de calitate. *Adevărul* nu mai e nici el ce-a fost: trece printr-un proces de reconstrucţie şi de schimbare a publicului-ţintă. *Cotidianul* se re-construieşte, de cîţiva ani, ca ziar „pentru cititori de elită" şi a introdus pe piaţa noastră „tehnica" inserturilor (preluată apoi şi de alţii): cărţi, CD-uri etc. *Evenimentul zilei* a depăşit de mult epoca „găinii cu trei picioare" şi s-a străduit să se transforme în ziar de referinţă, inclusiv prin constituirea unui „Senat" format din editorialişti de renume. Dar toate aceste ziare nu au, deocamdată, rezultate spectaculoase în materie de tiraj: *Cotidianul* a crescut cu greu (şi se pare că mai ales datorită inserturilor), celelalte au scăzut faţă de acum cîţiva ani, cînd – paradoxal? – nu-şi construiseră actualul profil de *ziare de calitate*. E adevărat, schimbarea lor de profil se suprapune peste o perioadă în care numărul cititorilor de ziare a scăzut *în ansamblu* (şi din cauza dezvoltării Internetului, dar nu numai), în care noua clasă de mijloc în formare îşi redefineşte gusturile, comportamentele culturale şi opţiunile ideologice. Într-un asemenea context amestecat, cu multe lucruri în curs de stabilizare, lipsa de răbdare este cea mai mare greşeală. La *România liberă*, *Evenimentul zilei* şi *Cotidianul* au avut loc deja schimbări ale unor oameni (din management sau din echipa editorială), unele motivate chiar de „lipsa de rezultate". Iar la *Gândul* (un ziar nou, care ţinteşte acelaşi segment al cotidienelor de referinţă), Cristian Tudor Popescu – fondator şi director al ziarului – a demisionat din cauza neînţelegerilor cu echipa managerială.

S-ar părea că, pe măsură ce se profesionalizează şi îşi identifică mai clar poziţia, ziarele nostre „descoperă" ceea ce în alte ţări există de mult: conflictul între jurnalişti şi manageri, între conţinutul de calitate pe care îl poate asigura echipa editorială şi „cerinţele pieţei". Grăbiţi şi cu ochii pe cifre, încrezători în capacitatea lor de a promova şi de a vinde „un produs", managerii fac studii de piaţă, elaborează strategii şi cer rezultate cît mai repede. Jurnaliştii resimt adesea solicitările de a se adapta la cerinţele publicului drept „presiuni" din partea managerilor, iar aceştia din urmă au uneori impresia că „a scrie bine" sau „a-i oferi cititorului subiecte interesante tratate profesionist" sînt nişte idealuri jurnalistice cam romantice, depăşite, insuficiente pentru a face un ziar bun. Pentru oamenii din management şi pentru specialiştii în marketing, contează promovarea, campaniile, vînzarea. Sînt, desigur, îndreptăţiţi să gîndească astfel, mai ales cînd au şi argumente. Dar nici „procedurile", tehnicile de vînzare, campaniile de promovare *în sine* nu sînt suficiente. Nu poţi vinde în acelaşi fel cartofi sau caviar. Un ziar de calitate – mai ales cînd e vorba despre un public sucit şi în curs de reaşezare ca al nostru – se vinde greu, se impune în timp. *Le Monde*, *Times*, *La Stampa* ori *Frankfurter Allgemeine Zeitung* au în spate o întreagă istorie (şi nici ele nu sînt scutite de dificultăţi financiare). Ziarele noastre abia şi-au conturat un profil de cîţiva ani. Nu e suficient ca managerii să aibă răbdare şi să le eficientizeze; trebuie să imagineze şi soluţii *creative* pentru a le ajuta să crească. Iar asta nu se poate decît utilizînd creativitatea şi talentul jurnaliştilor şi editorialiştilor. În ciuda oricărui studiu de piaţă, managementul şi marketingul ar trebui, uneori, să se bazeze pur şi simplu pe intuiţiile unor jurnalişti de talent. Istoria presei ne dă multe exemple bune în acest sens.

Prestigiu şi beneficii practice

Dacă însă cotidienele par aşezate pe un drum bun, există un segment al presei de calitate ca şi inexistent în România: revistele. N-avem un *newsmagazine* de tipul *Time*, *L'Express*, *Focus*, *Panorama*, *Newsweek*. În Ungaria, Polonia sau Cehia există astfel de reviste. La noi, au existat unele încercări, dar „n-au prins"; şi nu mai contează dacă eşecurile s-au datorat managementului, echipei editoriale sau publicului „încă nepregătit" pentru aşa ceva. *E un fapt* că pe piaţa românească acest segment important al presei scrise lipseşte cu desăvîrşire. Dar dacă asemenea reviste cu un conţinut bogat, adresate clasei de mijloc au nevoie de un tiraj mare pentru a rezista (ceea ce înseamnă resurse umane şi financiare consistente), există exemple de reviste care pot fi „ţinute" în viaţă cu mijloace ceva mai reduse, n-au un tiraj colosal, dar funcţionează eficient şi aduc profit (ori măcar „îşi scot banii"). „La ei", nu „la noi", desigur. *Die Zeit* este un săptămînal de actualităţi, dezbateri, idei politico-sociale şi culturale, cu un nivel intelectual ridicat, adresat unui public „de elită". *The New Yorker* este săptămînalul „celor care contează", al aşa-numiţilor *trendsetters* în materie de gusturi culturale, idei şi atitudini. *Prospect* este o revistă lunară britanică axată mai ales pe subiecte politice şi sociale, dar abordate dintr-o perspectivă „intelectuală" ori „culturală". Toate acestea – şi altele care ar mai putea fi date ca exemple – rezistă pe pieţe concurenţiale puternice pentru că editorii/jurnaliştii le asigură calitate şi prestigiu, iar echipele manageriale *ştiu să vîndă* tocmai calitatea şi prestigiul, se pliază pe specificul şi personalitatea acestor reviste, nu încearcă să aplice proceduri-standard. Unele dintre ele fac parte din trusturi de presă mari *(The New Yorker,* de pildă, e editat de Condé-Nast), altele sînt independente. Important este însă că „ideea de prestigiu" *are piaţă* – pentru public, pentru jurnalişti, pentru manageri. Poate cel mai bun exemplu în acest sens îl reprezintă *Jornal do Letras* din Portugalia. Revistă de mare prestigiu intelectual (printre alţii, colabora permanent José Saramago), a fost preluată în 1992 de trustul Edipresse (prezent şi în România, specializat în reviste „de divertisment", de hobby-uri, pentru femei etc.). A fost prima achiziţie a acestui trust pe piaţa portugheză, deşi nu prezenta nici un fel de interes din punct de vedere comercial, cu cele cîteva mii de exemplare ale sale. Astăzi, Edipresse deţine, în Portugalia, circa 50 de titluri (reviste de celebrităţi şi reviste pentru femei, publicaţii economice şi de ştiri, reviste pentru tineret, ghiduri TV etc.), dar păstrează şi *Jornal do Letras* ca pe o floare la butonieră. Cristina Simion, manager general la Edipresse Romania, observa într-un „ymterviu" pe blogul lui Iulian Comanescu (http://comanescu.hotnews.ro/ymterviu008-cristina-simion-edipresse-as-asteapta-un-profit-de-135-milioane-de-euro-in-2006.html) că *Jornal do Letras* aduce „un imens profit de imagine" pentru trust, dar are şi o valoare practică: „A reprezentat o excelentă pepinieră de editorialişti foarte inteligenţi, care aveau deja un prestigiu indiscutabil... şi pe care Edipresse (de fapt, Edimpresa) i-a folosit pentru lansarea altor publicaţii". Presa de calitate – chiar în variantă foarte sofisticată, precum *Jornal do Letras* în Portugalia – poate aduce şi beneficii concrete, dar numai pentru managerii care au răbdare, care văd lucrurile pe termen lung şi dincolo de „ograda" lor. Ceea ce se observă şi la noi, dar nu ştiu cîţi recunosc asta: şi membrii „Senatului" de la *Evenimentul zilei*, şi unii dintre comentatorii de la *Cotidianul*, *România liberă*, *Adevărul* şi alte ziare (inclusiv locale) au fost „furnizaţi" de publicaţii precum *Contrapunct* (cel de la începutul anilor '90), *22*, *România literară* sau (cu voia dumneavoastră, ultima pe listă) *Dilema (veche)*.

E uşor să te plîngi, în România, de calitatea presei – o facem cu toţii, jurnalişti, manageri, cititori, ori de cîte ori avem ocazia. În „logica" lamentaţiei şi a complexului de inferioritate, poţi spune oricînd nu doar că „n-avem un *Le Monde*", dar şi că tabloidele noastre sînt mai proaste ca *Bild* ori *Sun*. Dar calitatea presei „în general" depinde, în bună măsură, de locul pe care îl ocupă în sistem *presa de calitate*, adresată unui public ceva mai sofisticat în gusturi, dar cu idei şi opinii care „contează" în peisajul social. Pe acest segment, partida va fi cîştigată de managerii care vor avea răbdare măcar doi-trei ani şi vor găsi formule suficient de inteligente pentru a face să ajungă ziarele şi revistele de calitate la publicul care le aşteaptă. Ceea ce presupune nu disputa seacă, ci un fel de armonie creativă între jurnalişti şi manageri.

Marta PETREU

dreptul la replică

Răspuns domnului Radu Cosaşu

Am citit cu spăşită uimire perdaful „Diabolizarea lui Sebastian“, pe care, cu incontestabilă competenţă şi impecabilă logică, mi l-a tras domnul Radu Cosaşu în două numere din *Dilema veche* (nr. 218-219). E un pamfleţel simţit şi plin de ofuri, care merge drept la ţintă, străbătînd rapid şi fără probleme, ca trenul pe şine, peisajul denivelat al probelor concrete pe care le-am adus eu în fragmentul de studiu publicat în *România literară*. La un studiu ştiinţific, bazat pe probe precise – dar pe care dl R.C. îl socoteşte eseu, şi încă unul „pe un ton hotărît demascator“ – dl R.C. opune, demn, un pamfleţel incoerent şi fără nici o probă, care se află 99% în *ignoratio elenchi* (sau, pe româneşte, în afară de chestiune). Elanul dlui R.C. se nutreşte din indignare şi, în absenţa totală a contraargumentelor, se afirmă prin atacul la persoană şi prin numeroasele procese de rea-credinţă pe care mi le face. La acestea din urmă, n-are nici un rost să răspund, că tot n-o să mă creadă.

Dar.

Dar, fapt remarcabil, pamfleţelul dlui R.C. se află, în proporţie de 1%, la obiect. Iar despre asta merită să vorbesc. Şi anume, dl R.C. recunoaşte că domnia sa a ştiut de multă vreme despre trecutul de extremist de dreapta al lui Mihail Sebastian:

„Ştiam de mult – fără să am acces la documente – că «nu-i deloc în ordine cu Sebastian»; antifascişti mai bătrîni decît mine, bine blocaţi în stalinism, îmi spuseseră cu dispreţul cuvenit că «Hechter al tău a fost năist în toată puterea *Cuvîntului*»“.

Deci, dl R.C. a ştiut. Şi, fireşte, nu s-a dus la „documente“, să afle concret despre ce anume este vorba. A preferat să creadă că „documentele“ îi sînt inaccesibile. Bineînţeles, colecţia *Cuvîntului* îi stătea la dispoziţie şi înainte de 1990, şi după. Dar a ales să ştie numai în mod vag, ca să poată să tacă în mod profund. Sau, mai mult, ca să poată „ficţiona“ o întîlnire, la Capşa, între un Eliade vinovat şi un Sebastian curat ca lacrima, care tac împreună. Iar acum e supărat foc pe mine că, după ce am aflat şi eu (eu, una, neavînd picior de „stalinist“ în preajmă, am aflat citind *Cuvîntul),* nu am tăcut ca el.

Pentru tăcere, dl R.C. are un argument imbatabil: cînd a scris ce a scris, Sebastian era „abia ieşit din adolescenţă“.

Cu asta, dl R.C. mi-a astupat gura: într-adevăr, în toamna anului 1933, cînd se afla în culmea avîntului său revoluţionar de dreapta, Sebastian avea numai 26 de ani. Iar eu, în graba mea de a-mi ului cititorii cu „un adevăr... de «ultimă oră»“, şi orbită cum eram de senectutea coaptă a colegilor de generaţie ai lui Sebastian – Cioran o fi fost la vîrsta a treia în 1936, cînd şi-a publicat *Schimbarea la faţă a României,* căci avea 25 de ani şi 8 luni – nu am ţinut cont că avem de-a face cu un ins „abia ieşit din adolescenţă“.

Aşa că fac *mea culpa* şi îmi fixez bine în minte că, în vreme ce huliganii Eliade, Cioran, Eugen Ionescu, Noica, Pandrea, Acterienii şi ceilalţi au fost nişte moşnegi cu bărbi colilii, în generaţia '27 a existat, ca unică excepţie, un „abia ieşit din adolescenţă“ – Sebastian, fireşte.

Şi, ruşinată foarte că nu am văzut asta singură, mai că-mi vine să făgăduiesc că nu o să mă mai ocup de el –

decît din punctul de vedere pe care, prevăzător şi generos, mi-l indică dl R.C. însuşi. Şi anume, dl R.C. îmi sugerează o temă mai demnă de cercetare: să studiez „articolele culturale“ ale Sebastianului-abia-ieşit-din-adolescenţă... Ar fi, recunosc, un cîştig pentru toată lumea, deoarece „articolele culturale“ ale lui Sebastian, gata adunate şi rumegate în diverse antologii, toate *ad usum Delphini,* sînt uşor accesibile (inclusiv pentru dl. R.C., care nu merge la bibliotecă, dar care ştie totul: din antologii; iar cînd nu ştie, ghiceşte, aşa cum mi-a ghicit mie în bobi ce-am scris în partea încă nepublicată a studiului meu). Or, dacă aş citi şi eu, ca dl R. C., numai antologii cu „articolele culturale“, aş fi pe veci ferită de ispita de a mai scotoci în colecţia rău-mirositoare a *Cuvîntului*... de unde nu se ştie ce dovezi împeliţate o să mai culeg...

Dar, înainte de a face un asemenea sacrificiu intelectual, mă întreb cu îngrijorare: cum să îi facem să tacă pe jurnaliştii din presa evreiască a anilor 1934-1935, care au scris despre „abia ieşitul din adolescenţă“ lucruri mult mai date dracului decît o să pot eu – cu lipsa mea de „humor“, pe care bine face dl. R.C. că mi-o taxează *ad personam* – să scriu vreodată... Şi, mai ales, oare cum să facem să se volatilizeze textele năiste şi ultranăiste ale lui Sebastian însuşi din paginile *Cuvîntului*... Cum să facem, îl întreb sfios pe dl R. C., ca din stilul şi din bagajul de idei ale lui Sebastian să dispară gheara inconfundabilă a „diavolului“ – adică a lui Nae Ionescu...

Am scris numele Necuratului, şi trebuie cu grăbire să mă lepăd de el: vai mie, nu eu, ci Sebastian însuşi l-a numit pe Nae Ionescu „diavolul“. El şi alţi „postdataţi“ din epoca interbelică, pe care dl R.C. îi ştie, cu siguranţă, pe dinafară.

Aşa că „diabolizarea lui Sebastian“, pe care dl R.C. mi-o pune graţios în spinare, e un lucru ceva mai gingaş... Dl R.C. crede că „diabolizarea“ este „marcă înregistrată a facilităţii cu care inteligenţia română melodramatizează orice fenomen“. Din păcate însă, nici eu, nici „facila inteligenţie română“ nu deţinem patentul „diabolizării“ extremei drepte, fie aceasta românească sau europeană. „Marca“ este ea „înregistrată“, cum observă acut dl R.C., dar „facilii“ Thomas Mann, Klaus Mann sau Norman Mailer ne-au făcut figura şi au patentat-o, mai de multişor sau mai de curînd, în altă parte: în *Doctor Faustus,* în *Mefisto,* în *Castelul din pădure*...

În ceea ce mă priveşte, transportată de elanul dlui R.C., recunosc cuminte că sînt (aproape) gata să renunţ la a-l mai „diaboliza“ pe „abia ieşitul din adolescenţă“. Mai mult, deoarece studiul meu îl face pe dl R.C. să se plîngă că i-aş ştirbi lui Sebastian calitatea de „înger“, i-o restitui pe loc: în faţa înaltului şi cinstitului scaun de judecată al dlui R.C. (care a ştiut totul, dar ori a tăcut, ori a „ficţionat“ pe măsură), declar, de bunăvoie şi nesilită de nimeni, că sînt gata să mă iau de mînă cu I. Ludo, ca să îl recunoaştem pe Mihail Sebastian, la unison, drept „arhanghelul Mihail circumcisul, angelul păzitor al demnităţii patronului“ său.

Cluj-Napoca, 1 mai 2008

Răspuns la răspuns

Ca autor al unui „pamfleţel simţit şi plin de ofuri“, dar şi de „o incontestabilă competenţă şi impecabilă logică“ (arta ironiei nu constituie deocamdată punctul forte în scrisul doamnei Marta Petreu), aş fi foarte mulţumit dacă şi acel 1% din argumentarea mea i-ar ajuta să-şi desăvîrşească studiul, în sensul firesc al îmbunătăţirii lui.

Radu COSAŞU

PUBLICITATE

PUBLICITATE

colecția adevărul

să o lași moștenire urmașilor, urmașilor tăi!

Opere complete
Vintilă Corbul · Eugen Burada

Premiul
- despre petrol, bani și putere
Daniel Yergin

din **martie**
în librăriile din toată țara

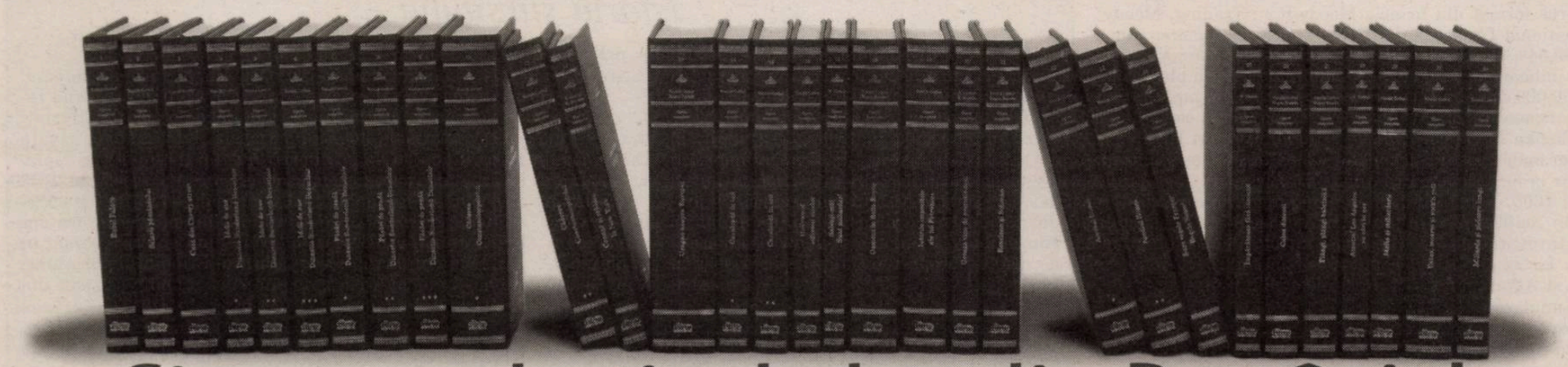

Singura colecție de lux din România!

25 de titluri în 33 de volume

Talon de comandă

☐	Babel Palace	Vintilă Corbul	50 lei
☐	Sclavii pământului	Vintilă Corbul	50 lei
☐	Casa din Cherry street	Vintilă Corbul	50 lei
☐	Idolii de aur – Dinastia Sunderland-Beauclair (3 vol.)	Vintilă Corbul	75 lei
☐	Păsări de pradă – Dinastia Sunderland-Beauclair (3 vol.)	Vintilă Corbul	75 lei
☐	Căderea Constantinopolelui (2 vol.)	Vintilă Corbul	75 lei
☐	Cenușă și orhidee la New York	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei
☐	Uragan asupra Europei	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei
☐	Cavalcadă în iad (2 vol.)	Vintilă Corbul	75 lei
☐	Hollywood – infernul viselor	Vintilă Corbul	50 lei
☐	Salvați-mă! Sunt miliardar!	Vintilă Corbul	50 lei
☐	Oameni în Rolls-Royce	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei
☐	Iubirile imposibile ale lui Petronius	Vintilă Corbul	50 lei
☐	Groaza vine de pretutindeni	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei
☐	Roxelana și Soliman	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei
☐	Asediul Romei (2 vol.)	Vintilă Corbul	75 lei
☐	Sunt regele Franței! Regele Soare!	Vintilă Corbul	50 lei
☐	Împărăteasa fără coroană	Vintilă Corbul	50 lei
☐	Calea ducesei	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei
☐	Plângi, plângi balalaikă	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei
☐	Atenție! Los Angeles va sări în aer	Vintilă Corbul	50 lei
☐	Mafia și miliardarii	Vintilă Corbul	50 lei
☐	Extaz, moarte și rock'n roll	Vintilă Corbul	50 lei
☐	Miliarde și picioare lungi	Vintilă Corbul	50 lei
☐	Premiul – despre petrol, bani și putere (2 vol.)	Daniel Yergin	150 lei

Prin semnarea prezentului talon, îmi dau consimțământul ca Editura S.C. Adevărul Holding S.R.L. să prelucreze datele cu caracter personal de mai sus, date care pot fi transmise terților pentru a primi oferte, informații și materiale promoționale. Conform Legii nr. 677/2001, beneficiezi de dreptul de acces, de intervenție asupra datelor și de a nu fi supus unei decizii individuale, dreptul de a te opune prelucrării datelor și de a solicita ștergerea acestora prin cerere scrisă, datată și semnată, adresată societății.

Nume .....
Prenume .....
Vârsta ..... Str. ..... Nr. .....
Bl. ..... Sc. ..... Et. ..... Ap. .....
Localitate .....
Județ/Sector ..... Codpoștal .....
Telefon ..... E-mail .....

Am expediat către S.C. Adevărul Holding S.R.L., Cod Fiscal R018990288, suma de ..... lei, reprezentând contravaloarea cărților bifate mai sus, cu mandatul poștal / OP nr. ..... din data . ..... în contul:
RO74 ABNA 4100 2641 0031 7469 deschis la ABN AMRO BANK S.A. Centrala București

Semnătura .....

Trimite talonul de comandă prin poștă la Editura Adevărul Holding OP 33 - CP 110, sector 1, București sau prin fax: 021.407.54.81

Relații la: 021/407.76.40., 021/407.76.41 , 021/407.76.38 sau carte@adevarul.ro

Dan CARP

Republica nimănui

Cînd ieşi din staţia de metrou Republica, dai de un peisaj dezolant chiar şi pentru o margine de oraş est-european. Doi mamuţi industriali, perlele regimului comunist, Faur şi Republica, stau poartă-n poartă. *Stau* e un cuvînt bine ales. Dacă Faur de bine, de rău mai funcţionează, la capacitate mult sub cea din perioada comunistă (are în jur de 700 de salariaţi, faţă de 21.000, în 1989), bătrîna fabrică de ţevi Republica, înfiinţată de Nicolae Malaxa în anii '30, a ajuns o ruină de proporţii uriaşe. Poarta este încă bine păzită. Pe clădirea de birouri din faţă se poate citi numele firmei ruseşti care a achiziţionat-o în 2003, Tehnologika Tub. Înăuntru au mai rămas însă hale părăsite şi sedii ale unor firme care au închiriat spaţiu în parcul industrial.

Mă întîlnesc cu preşedintele Sindicatului „Nicolae Malaxa", Constantin Dobre, în dreptul unei clădiri mai mici de pe o intrare lăturalnică. Intrăm pe uşa deasupra căreia ameninţă un semn cu „proprietate privată". Liderul sindical îmi arată un panou cu tăieturi din ziare şi îmi explică ce e cu fiecare. Apoi intrăm în biroul său, unde se mai află o persoană la calculator. „Avocatul Marius Alexe. Dînsul ne ajută în problemele legale."

Sînt lăsat să mă uit peste dosarul cu articole de ziar, comunicate de presă şi adrese oficiale, cît timp domnul Dobre se ocupă de foşti angajaţi care îşi găsiseră de lucru în Daghestan. În zonă de război se pare că e mai bine decît la penultima staţie de metrou din Bucureşti.

Povestea Republicii e mai complicată şi mai dureroasă decît a altor uzine privatizate în aceeaşi perioadă. Intrată în administrare specială din 15 mai 2002 şi începînd activitatea în luna octombrie a aceluiaşi an, Republica atrage atenţia Corpului de Control al prim-ministrului. Privatizarea se realizează în martie 2003, cînd un consorţiu româno-rus format din firmele Moody-Rom Trading, Moody International Trading, OOO Temerso şi ZAO Temerso cumpără 99,54% din acţiunile companiei pentru o sumă totală de 2,9 milioane de dolari. Din această sumă s-au plătit numai 660.000 de dolari, conform sindicaliştilor. O mare parte din patrimoniul societăţii este transferat însă companiei Tehnologika Tub. Aceasta este patronată de Yuri Triponov, acţionar majoritar şi la Moody Rom Trading. Prima măsură a noilor proprietari: trimiterea în şomaj a 550 de angajaţi din cei 1600. În doar trei luni de la privatizare, angajaţii intră în conflict cu patronii care nu plăteau salariile restante. Investiţiile se opresc brusc, iar oamenii sînt trimişi în şomaj. La 22 noiembrie 2003, Autoritatea pentru Privatizare şi Administrarea Participaţiilor Statului (APAPS) decide anularea contractului de vînzare-cumpărare, urmare a nerespectării obligaţiilor contractuale de către consorţiul româno-rus. Autoritatea de Valorificare a Activelor Statului (AVAS) propune vînzarea unor active puse sub sechestru, dar administratorul unic al uzinei refuză să semneze înţelegerea. Se ajunge la intrarea în greva foamei. Şaisprezece salariaţi protestează timp de o săptămînă în faţa fabricii. Pentru că nu se ajunge la nici un rezultat, pe 29 aprilie 2004, alte patruzeci de persoane intră în greva foamei în faţa guvernului. Protestul a luat sfîrşit abia pe 19 mai. Ca urmare a grevei s-a modificat legea 137/2002, cu privire la urgentarea privatizării, modificîndu-se perioada de recuperare a salariilor restante de la 6 luni la 3 ani.

Ce a urmat seamănă întrucîtva cu un război de mici proporţii. Trei combatanţi – lichidatorul (RVA Insolvency Specialists), Tehnologika şi sindicaliştii – se luptă pe tezaurul din interiorul parcului industrial. Tehnologika era încă proprietară peste hale şi terenuri, lichidatorul stăpînea clădirile administrative şi utilajele, iar şomerii păzeau zi şi noapte magaziile unde se afla materia primă. Aceasta, odată vîndută, ar fi acoperit plata salariilor. Liderul sindicatului cumpără insulţe de teren în toate colţurile uzinei, doar pentru a se putea deplasa între magaziile unde se află – tezaurul angajaţilor. Camioane tocmite de nu-se-ştie-cine sînt oprite de şomeri în toiul nopţii, în timp ce încercau să fugă cu marfa din magazii. Alertată, poliţia renunţă să intervină, recunoscînd că situaţia o depăşeşte.

Harababura se mai domoleşte pe 10 iunie 2005, cînd începe procedura de faliment. Sindicatul îşi adjudecă în contul creanţei mai multe active pe care le revinde apoi pentru a plăti salariile. În sfîrşit, la data de 17 noiembrie 2006, Tribunalul Bucureşti anulează contractele de vînzare-cumpărare către Tehnologika şi restituie societăţii SC Republica SA bunurile transferate ilegal. Ultimele utilaje ale uzinei au fost vîndute în decembrie anul trecut către Maharashtra Seamless, producător de ţevi fără sudură din India. Cu banii primiţi, statul român a achitat ultimele plăţi compensatorii, foştilor angajaţi.

Întreb ce s-a întîmplat cu muncitorii de cînd au intrat în şomaj. „În aceşti 4 ani de zile fiecare a încercat să se descurce, să asigure un trai familiei. Cei care aveau familii la ţară au plecat şi şi-au lăsat copiii aici. Alţii au rămas, s-au reprofilat, unii lucrează pe şantier, alţii sînt la Europa... N-au stat, vă daţi seama." Încă cincizeci de oameni sînt angajaţi de lichidator, dar odată ce acesta îşi termină treaba la uzină, vor trebui să-şi caute noi locuri de muncă. Şi reprezentantul lor? „Uitaţi" – îmi arată un teanc de cărţi de legislaţie. „Ne-am reprofilat şi noi. La cît am luptat prin tribunale, am devenit experţi în dreptul muncii. Acum îi ajutăm şi pe alţii." Avocatul îl completează: „Dînsul se pricepe mai bine la faliment decît mine. Eu sînt pe partea de privatizare".

Totuşi, putea să fie şi altfel. De ce nu s-a încercat reprivatizarea? De ce a trebuit să dispară cu totul un gigant industrial? Marius Alexe îmi explică: „Din cauză că nu s-a votat un plan de reorganizare". Dobre e însă de altă părere. „Republica trebuia să dispară de pe piaţă. Au fost tot felul de interese. Ale concurenţei, în primul rînd. Prăjina de foraj de la Republica se vindea cu 2800 de dolari tona, iar acum e între 6500 şi 9000 de euro tona. Eram cel mai mare producător de ţevi din zonă, dar americanul care deţine 66% din producţia mondială a ocupat acum şi Europa de Est." Toate dedesubturile privatizării, luptele de la tribunal şi protestele din faţa guvernului sînt subiectul unei cărţi la care lucrează cei doi. Are 509 capitole, o adevărată enciclopedie. Liderul sindical nu e însă convins că vor vedea toate lumina tiparului. A fost sfătuit să renunţe la unele dezvăluiri.

În sfîrşit, soarta imensului teren pare să fie aceeaşi cu a celorlalte platforme industriale din Bucureşti. Terenul e evaluat la 96 de milioane de euro, bani ce vor intra în contul statului. Cumpărători sînt, se vor construi probabil spaţii comerciale şi complexe rezidenţiale. Greviştii sînt bucuroşi că lupta lor nu a fost în zadar. Oamenii şi-au luat toţi banii ce li se cuveneau, 10 milioane de euro în total, iar statul face o afacere extrem de profitabilă. Dar fabrica nu mai există. Sindicalistul devenit avocat rîde amar: „La noi există o vorbă: Republica e ca mătuşa Tamara. Amîndouă valorează mai mult moarte decît vii".

Istoria sfîrşitului

Republica a intrat în atenţia presei mai ales datorită mişcărilor sociale care au acompaniat lungul şi urîtul său proces de privatizare.

Primele probleme apar la sfîrşitul lui 2002, cînd se întrerupe plata salariilor. În martie 2003, înainte de vînzarea companiei către Moody, liderii sindicali anunţă că situaţia a devenit critică, existînd „tensiuni ce pot exploda în orice moment". Negocierile dintre APAPS şi Moody durau de aproape un an. Muncitorii nu sînt nici măcar trimişi în şomaj tehnic, neprimind astfel nici un ban, timp de mai bine de cinci luni. Sindicaliştii ameninţă că vor intra în greva foamei şi că-şi vor da foc în faţa fabricii, dacă nu se găseşte o soluţie privind viitorul acesteia.

La scurt timp după realizarea privatizării, angajaţii îşi dau seama că nici cu noua conducere nu e de trăit. Patronii ruşi refuză să plătească 50% din salarii pentru perioada în care producţia rămîne oprită, aşa cum se convenise la negocieri. În iunie 2003, sindicatele organizează un marş între Piaţa Revoluţiei şi Palatul Victoria, cerînd intervenţia preşedintelui Ion Iliescu. Primesc promisiunea lui Dan Iosif, pe atunci consilier prezidenţial, că şeful statului se va implica în medierea conflictului. În opinia sindicaliştilor, firma rusă refuza să plătească salariile şi se folosea de muncitorii ieşiţi în stradă tocmai pentru a primi anumite facilităţi de la APAPS.

Patronul rus dispare, dar apare o nouă problemă: APAPS refuză să semneze convenţia de plată privind recuperarea salariilor restante, iar şaisprezece salariaţi intră în greva foamei în aprilie 2004, la început în faţa fabricii. Patru cedează fizic. O echipă medicală se deplasează zilnic la uzină pentru a-i consulta pe grevişti. Protestul este urmat de un altul, de data asta în Piaţa Victoriei. Trei săptămîni de proteste, în urma cărora opt oameni sînt spitalizaţi, iar restul fac greva foamei în schimburi, cei aflaţi în piaţă de la începutul grevei, ajunşi la capătul puterilor, fiind înlocuiţi de forţe proaspete din rîndul sindicatului. Cum negocierile cu conducerea companiei nu duc nicăieri, Autoritatea Naţională de Control declanşează o anchetă penală, iar cazul ajunge în faţa justiţiei.

Ultima pagină din istoria frămîntărilor sociale de la Republica se scrie în martie 2006. Şapte sute de muncitori, şomeri după intrarea în faliment a companiei, organizează un marş în centrul Bucureştiului, cerînd redeschiderea fabricii şi reangajarea muncitorilor. Memoriul cu revendicările şomerilor rămîne pe pragul Palatului Cotroceni, necitit. A fost ultima zbatere a unei societăţi aflate în comă. (**D. C.**)

PUBLICITATE

FP
Foreign Policy
România

POLITICĂ GLOBALĂ, ECONOMIE ŞI IDEI

Cea mai citită revistă de politică internaţională din lume. Acum în România

NUMĂRUL 4 APARE LUNI, 12 MAI

Şerban FOARŢĂ

Inverosimilele aventuri adevărate ale locatarului din Loch Ness

VI) Un şarpe-al mării poate
şi monstrul nostru-a fi,
ba chiar şi e, – cu toate
că locuieşte, zi

şi noapte, într-o apă
prin care nu străvezi,
ca printr-o-nchisă pleoapă
prin care n-ai dovezi

că monstru,-n lac, subzistă, –
chiar dacă, an de an,
pe cîte-o falsă pistă
îl poartă pe duşman.

Duşmanul său e omul
ce,-n ziua de apoi,
cînta-va iar, sub pomul
cel verde, din cimpoi;

dar pîn-atuncea tace,
nemaiiscînd un strop
de cînt, — ceea ce-l face
pe monstru, mizantrop,

pe monstrul de la Loch Ness
ce zace-n balta lui
cum ceia care,-n ocne,-s
ţinuţi şi devin şui.

SÎNT MOMENTE ÎN CARE E LESNE DE ÎNŢELES DE CE „LA VIE EN ROSE" AR PUTEA SĂ DEVINĂ PROBĂ SPORTIVĂ LA CAMPIONATUL MONDIAL DE PUFNIT ÎN RÎS

● Sînt momente în care poezia redevine ce a fost şi ce-ar trebui să fie, în fond. Scriitorul columbian Santiago Gamboa povesteşte, în ultimul său editorial din *Babelia,* o asemenea întîmplare: poetul Ivo Machado, controlor aerian în viaţa de toate zilele, i-a recitat poeme (Whitman, Emily Dickinson, Coleridge) o noapte întreagă unui englez rămas fără combustibil în largul Oceanului Atlantic. Spre dimineaţă a început să traducă din propriile poeme. Englezul a murit, deşi avionul a rămas intact, iar pentru Ivo Machado întîmplarea a devenit artă poetică: „Aşa ar trebui să scriem întotdeauna. Ca şi cum cuvintele noastre ar fi pentru un pilot singur, care luptă noaptea în furtună". (**S. S.**)

● În ziarul gratuit *Ring* de miercuri, 30 aprilie 2008, o anume Alexandra Agapie, înveşmîntată într-un năvod bleu şi privindu-ne galeş de pe nisipul unei plaje, recomandă o carte *(Bătrînul şi marea* de Ernest Hemingway) astfel: „Mi-a plăcut mult cartea. Îmi aduce aminte de fostul meu prieten. Iubea marea şi mă plimba cu iahtul". Cu asemenea amintiri, e lesne de înţeles de ce fata e iahtiată după Hemingway. (**D. S.**)

● La Paris, în Place de la Sorbonne, am găsit nişte tipi care cîntau un fel de *nu-jazz* (vocal, percuţie, chitară şi un acordeonist). Tot acolo era şi o expoziţie în aer liber, cu poze din timpul revoltei studenţilor din mai '68. Unele imagini erau chiar din Place de la Sorbonne, cu baricade, poliţişti şi oameni care protestau. Într-o pauză de cîntat, m-am dus la tipi şi i-am rugat să cînte „Internaţionala". Voiam să-i filmez cu imaginile din mai '68 pe fundal. Atunci, acordeonistul, care era ceva mai brunet (spre deosebire de ceilalţi, care erau blonzi), mi-a zis că el nu cîntă aşa ceva. Nu cîntă aşa ceva, pentru că vine dintr-o ţară comunistă şi s-a săturat de chestii care ţin de comunism. „Quel pays?" – îl întreb eu, bănuind ceva. „Le pays de Ceausescu!" – îmi răspunde el pătruns. „Ei, nu zău!" – o dau eu pe română. Cică stătea de 13 ani în Franţa, vreme în care nu s-a mai întors deloc în România. Şi avea conştiinţă: nu a vrut să cînte „Internaţionala" nici după ce i-am explicat, ca de la conaţional la conaţional, ce vreau să fac şi că totul e o joacă. Ţinea morţiş să-mi cînte „La vie en rose". „La vie en rose" sau nimic. (**C. P.-B.**)

● În sfîrşit, torţa olimpică s-a întors cu bine acasă, la Beijing. Cred că a fost cea mai palpitantă cursă cu obstacole din istoria olimpismului. Pînă la urmă, dacă vom avea parte de încă una-două ediţii ale Jocurilor, la fel de controversate, alergarea cu torţa ar putea să devină probă sportivă de sine stătătoare. (**M. Ş.**)

● Cîteva secvenţe de sportivitate autentică: la Campionatul Mondial de Snooker desfăşurat la Sheffield (Anglia) şi încheiat luni, 5 mai, în meciul dintre Peter Ebdon şi Alister Carter, Peter Ebdon nu numai că şi-a autodenunţat două faulturi nevăzute de arbitru, dar a şi avut imensa şi nedisimulata bucurie de a-şi vedea adversarul cum reuşeşte break-ul maxim, dîndu-i lui Alister Carter, în timpul evoluţiei sale la masă, şi cîteva sfaturi ajutătoare, nu care cumva să rateze break-ul de 147 de puncte. Domnilor, pentru frumuseţea bucuriei cu care jucaţi, jos pălăria! (**S. G.**)

● Duminică, 4 mai, a fost Ziua Internaţională a Rîsului. Dacă tocmai aţi pufnit în rîs, aţi celebrat-o! (**M. C.**)

Cu ochii-n 3,14

RECUPERAREA UNOR MESAJE DE PE UN TRUNCHI DE MECANIC DIN SECOLUL AL XIV-LEA CONTINUĂ PE SITE-URI TRADIŢIONALE

● Hotelul în care-am stat la New York era ţinut de italieni şi era după chipul şi asemănarea lor – „flexibil" şi imperfect: unul dintre cele patru lifturi nu oprea nici mort la mezanin (unde se lua breakfast-ul), iar altul era doar pentru personal, sala de breakfast era ridicol de mică (pentru cele 17 etaje ale hotelului), aşa că se făcea coadă, iar recuperarea unor mesaje de pe telefonul din cameră se dovedea o întreprindere dadaistă (unul dintre mesaje, înregistrat încă a doua zi, s-a „materializat" abia în ultima!). Cel de la Lisabona era „design" şi cinefil: *toate* camerele aveau nume de actori sau regizori (eu am stat „în Jack Nicholson" – Marilyn era o suită cu salon şi costa în consecinţă!), iar în cele două lifturi te întîmpinau Audrey Hepburn & Humphrey Bogart în mărime naturală (şi alb-negru)... Organizatorii festivalului IndieLisboa au oferit participanţilor, în ultima seară, cîte un săculeţ cu un tricou şi o insignă de vedete; bătaia cea mare (ca la solduri!) a fost tot pe Marilyn, în schimb mai nimeni nu-l voia pe Jimi Hendrix, Elvis & James Dean aveau o „cotă" aşa şi-aşa, iar Lennon una OK; îmi pare rău pentru fanii acestora, dar asta era situaţia la faţa locului, la sfîrşitul săptămînii trecute. (**a. l. ş.**)

● Un stejar californian cu vîrsta estimată la 180-220 ani, înalt de 17,67 m şi cîntărind 415 tone, cu un trunchi ce măsura 5 m în circumferinţă, tocmai a fost transplantat la o distanţă de 400 m într-un parc nou din Los Angeles. De ce l-or mai fi deranjat la vîrsta lui doar pentru atîta lucru?! (**M. C.**)

● Ce mai caută compatrioţii noştri pe Google? „Muzică live cu turci", „Povestirea meseriei de mecanic", „Soiuri de vinuri puterea ursului", „Asemănări şi deosebiri dintre primul şi al doilea război mondial", „Sportive filmate în timp ce fac duş", „Clipuri de porumbei zburînd", „Episodul cînd s-a transformat Emma în monstru", „Salarii actori *Inimă de ţigan",* „Cel mai bun clarinetist bulgar din lume", „Cum ne ferim de fulgere?", „Sfîrşit de film ce să scriu", „www.acordeoanedinaur.ro". Şi pentru că Google-ul încă nu e un oracol, am nimerit întîmplător pe un blog de film destul de elitist al lui Mihai Fulger, de pe HotNews. (**A. P.**)

● Pe drumul dinspre Tulcea spre Constanţa, cu ocol prin Jurilovca, am avut norocul unei descoperiri, tipice pentru România profundă şi surprizele ei: o impresionantă cetate medievală, Enisala, din secolul al XIV-lea. Era păzită de un tată şi un fiu locali, care spuneau că abia acum au venit de la Muzeul de arheologie din Tulcea să vadă ce-i cu ea. (**I. P.**)

● Continuă să facă ravagii un adjectiv îngrozitor, ucigător, apocaliptic: „răzuibil". (**R. C.**)

● Un funcţionar japonez a fost retrogradat după ce a fost prins făcînd un lucru pe care mulţi funcţionari nu-l recunosc: a accesat site-uri porno de pe calculatorul de la serviciu. Mai precis, niponul a intrat pe site-uri de profil de 780.000 de ori în nouă luni. S-a dovedit încă o dată că japonezii nu au rival în privinţa eficienţei, chiar şi cînd n-au ce face la slujbă. (**M. Ş.**)

● Salut şi susţin iniţiativa Gărzii de Mediu „plecată" la vînătoare de nesimţiţi care, după ce se îmbuibă ca nişte speriaţi cu diverse preparate tradiţionale româneşti – mici, pizza etc. – lasă în urma lor un dezastru. Cînd se vor vedea rezultatele? Păi, la cît de mulţi bădărani, amatori de „iarbă verde" sînt... probabil prin 2091, cînd va fi gata şi autostrada Bucureşti-Braşov. (**R. T.**)

DACĂ AL NOSTRU NU SE ÎNTÎLNEŞTE PE LA NOI, CEA MAI BUNĂ DINTRE LUMILE ANULUI 2008 A FOST CEA MAI REA

● Dacă şampoanele au diverse culori, de ce spuma lor e mereu albă? (**M. C.**)

● După descoperirea ororii incestului prelungit din Austria, s-a intrat în competiţia generată de nevoia de a demonstra că „al nostru e mai fioros". PRO TV a descoperit la Tg. Mureş un bărbat care-şi ţinea sechestrată soţia de ani de zile, dar, ca de obicei, standardele europene nu sînt uşor de atins: în Germania, poliţia a găsit cadavrele a trei sugari în frigiderul unde îi pusese femeia presupusă a fi mama lor. (**M. B.**)

● Zdrobiţi de Zenit Sankt Petersburg, într-o semifinală a Cupei UEFA, jucătorii de la Bayern München au invocat oboseala unui sezon în care cîştigaseră şi campionatul, şi Cupa Germaniei. *Bild*-ul de maxim tiraj i-a luat efectiv la palme: „Sînteţi şi mai jalnici cu scuzele astea. Englezii joacă o căruţă de meciuri tot anul şi fac spectacol în semifinalele Ligii. Iar voi vă plîngeţi... Să vă fie ruşine!". Oricît ne-am pune în fason, să recunoaştem că atîta lipsă de compasiune nu se întîlneşte pe la noi. La noi, oboseala rămîne sacrosanctă. (**R. C.**)

● În atenţia ziarelor *Cotidianul, Obiectiv de Suceava* şi a *Suplimentului de cultură,* care au scris că Antonio Tabucchi a luat „Premiul Nossack al Academiei *din* (subl. mea) Leibniz": Leibniz nu e un oraş, iar în „cea mai bună dintre lumile posibile", cînd se traduc ştiri de pe agenţiile de presă, „the Leibniz Academy" înseamnă „Academia Leibniz". În lumea presei noastre, departe de a fi „cea mai bună", se poate şi aşa... (**M. V.**)

● Un afiş din staţia de metrou ne anunţă apariţia unui disc al nu ştiu cărei cîntăreţe, „cel mai anticipat album al anului 2008". Constat că, prin grija vreunui copywriter, „anticipat" a căpătat grade de comparaţie. Drept pentru care m-am hotărît ca anul acesta să mă anticipez mai mult ca anul trecut. (**M. V.**)

● Doi copii din clasele primare treceau în revistă revoluţiile de care auziseră. „Revoluţia franceză, revoluţia de la 1848, revoluţia industrială", zicea unul. „Revoluţia culturală, revoluţia rusească", îl completa celălalt. „Aia rusească a fost cea mai rea", zice primul. „Ai văzut cum aveau steagul ăla cu ciocan şi coasa aia pe el?" (**A. M.**)

Bogdan & Miron GHIU

efectul de ecou

Refugiul ultim, gadgetul total

(B.G.) Viaţa online nu e viaţă, e doar online: *tehno-bio-politică*. Incitarea la exprimarea de sine e o capcană sigură, pe care o acceptăm cu toţii, permiţînd să ni se schimbe condiţia. Incitarea democatică la transparenţă şi incitarea la spontaneitate ne atrag în capcana *geomarketingului:* nu, nu mai sîntem supravegheaţi în primul rînd din motive politice, am devenit de mult inofensivi, ci doar din perspectiva condiţiei noastre de consumatori. (M.G.) În calitatea noastră de mediatori (ai maselor de media) ajungem să ne confundăm atît de mult cu produsul, încît biţii pe care-i consumăm devin contextuali, acţionînd ca repere zilnice, şi nu doar ca pretexte ale interacţiunii virtuale. Agora contemporană nu mai e posibilă ca spaţiu comod de împărţit, prin linii de demarcaţie, între privat şi public, ci mai degrabă ca un continuu pretext de întîlnire şi de campare *ad-hoc*, în funcţie de deschiderile şi posibilităţile fiecărui participant. Agora în format clasic, ca teritoriu delimitat, aparţine trecutului, ca mai toate manifestările în care referinţele şi bibliografia sînt statice şi *closed-source*. Prea tîrziu ca să ne mai dăm seama sau să putem reacţiona cumva, ne-am trezit într-un spaţiu hibrid, ai cărui parametri sînt volatili şi interşanjabili ca într-un Tetris care foloseşte mereu alte piese. Greu de definit în termeni ca public/privat, teritoriul întîlnirilor noastre e compus nu din prezenţa imediată a celuilalt, cu arme şi bagaje culturale, ci din continuu-mediata sa absenţă din reţea, într-o permanentă situare între „aici" şi „acolo". Orice media reprezintă prilejuri de întîlnire, ca textul ăsta. Care te obligă, evident, la infinite flic-flac-uri şi tumbe de bufon regal, într-un nomadism care a devenit condiţie de existenţă *sine qua non,* asumată şi nu doar constatată şi adaptată la comportamente pe stil vechi. Capcanele noii tale piei sînt la tot pasul. Pe lîngă riscul de a sta într-o permanentă ascundere/revelare faţă de celălalt, care te obligă la o continuă reciclare a noilor media, inclusiv a celor personale, (B.G.) nomadismul însuşi e o imensă capcană: pe drumurile noastre se vor implanta „mărcile", hipermarketurile. „Cine-a pus cîrciuma-n drum" a făcut-o pentru că a constatat că pe acolo trecea multă lume, era *trafic*. Nu mai constituim populaţii, ci *trafic*. Conectarea la reţea, mai exact imposibilitatea ne-conectării la Reţea, prin simplul fapt că eşti viu, transcodează *semnele de viaţă* în *urme* care sînt citite ca *ţinte:* tot ce mişcă trebuie vînat pentru că vînează. Ţinta e vînătorul, iar scopul – ţelul – este să-i scoţi vînatul, frumos ambalat, perfect sintetizat-simulat, în cale.

(M.G.) Permanenta goană după organisme vii, compuse din semne şi bîntuite ca atare, e de cele mai multe ori pasivă pentru că nu noi căutăm media. Media ne găsesc pe noi, transformîndu-ne din receptori de informaţie în intersecţii de conţinut căruia îi adăugăm în permanenţă carne nouă, deci valoare, prin simpla noastră prezenţă în traseul reţelei. Reţea vie, apropiată de un model de perpetuum mobile pentru că e într-un continuu mecanism de autoreciclare şi nuanţare prin fiecare individ care o comunică mai departe. Uşor de numit, măcar pînă la o refutare valabilă, motor al perpetuum media. Pe măsură ce extrapolăm paradigma facerii de conţinut media (activ, prin producere, şi pasiv, prin adăugare), ne vom da seama că singura posibilă salvare din simulacru este ieşirea din paranteza la care ne obligă reciclarea continuă. Avînd în vedere însă că nu sîntem pe deplin conştienţi de condiţia postmodernităţii noastre, care ne-ar salva de la întrebări inutile şi ne-ar plasa, ca raportare, într-o poziţie de forţă în care spaţiul public nu poate fi definit altfel decît ca o colecţie de spaţii private suprapuse, contextual, într-un *continuum,* mai avem de aşteptat. Pînă atunci, cînd ne vom înţelege şi exploata, fiecare, calităţile de circar, să ne prefacem că înţelegem şi să nu ne mai plîngem de lipsa intimităţii sau de redundanţa spaţiilor comune în care dăm, pe beat, din încheieturi.

(B.G.) Online, *ne dăm viaţa,* ne punem la dispoziţie, literal, viaţa. Mă conectez, deci mă ofer – voluntar. Mă înrolez şi nici nu ştiu. Particip la capitalismul ecumenic, la consumul etic, responsabil: a consuma pentru a-ţi ţine semenii în viaţă. A nu consuma este principala crimă împotriva umanităţii actuale. Nu sîntem niciodată singuri sau cu cine vrem noi, iar cîmpul, Reţeaua nu sînt impersonale, ci au dumnezei. Reţeaua a fost făcută de către Dumnezeu însuşi, de către oameni care se cred Dumnezeu, pentru a-şi materializa delirul. Reţeaua e Dumnezeu însuşi, care nu uită, nu iartă şi vede tot. Nici un *Big Brother,* ci Întoarcerea Tatălui asupra Fiului Risipitor, nu pentru a-l pedepsi sau a-l primi cu braţele deschise, ci, dimpotrivă, pentru a-l încuraja să bîntuie în continuare în voia dorinţelor, pentru a putea să-i capteze neglijenţa, spontaneitatea, risipa, poftele şi fantasmele. Împăratul Roş mascat în ustensil tehnologic. (M.G.) Pe măsură ce ne apropiem însă de Împărat, ne dăm seama că nu mai avem de ajuns nicăieri, fiind deja acolo. Un „acolo" definibil nu printr-un punct pe hartă, ci prin însăşi harta. Omniprezenţa celuilalt, pe care nu-l mai percepem ca reper individuat, ci doar ca pretext al situării continue faţă de un *alter* niciodată acelaşi, deci ideal, ne obligă la transparenţă şi la universalitate. Starea de a fi conectat nu mai e un bonus pe care ni-l oferim pentru că avem uneltele, ci condiţie de existenţă. În momentul în care vom percepe starea-de-a-fi-online ca pe-o stare naturală, şi nu ca pe-o extensie a comunicării, vom dansa perfect în faţa camerelor video din intersecţii şi din birouri. Simulacrul nu va mai fi simulare, transformîndu-se dintr-o teroare a supravegherii, în care uneltele funcţionează ca accesorii ale societăţii controlului, într-o reuniune de Fraţi mai Mici care se observă între ei prin aceiaşi ochi, poziţia lor într-o ierarhie nemaifiind deloc relevantă.

(B.G.) OK, deci mediul tehnologic-„virtual", căruia doar într-un mod convenţional, deja depăşit, i se mai spune aşa, este de fapt, şi în primul rînd, mediu de viaţă, plan de co-existenţă sau ceea ce în alt loc am numit *colocraţie* şi chiar *colloque-craţie:* a locui – a vorbi unii cu alţii, împreună. Vom apuca încă o dată, în istorie, sabia de capul care ne vizează, şi care este chiar vîrful ei, şi vom „întoarce armele", vom răsturna situaţia: vom transforma capcana într-o plasă de salvare. Căci nu ne mutăm în virtual, nu dispărem, aşa cum se temea străMoşul Baudrillard, ci *dublăm realitatea,* reuşind, poate, să punem la adăpost ceea ce este mai fragil şi mai preţios: legătura, socialitatea, lumea, Viaţa în sine. Mai bine să devenim, aşa cum spui, particule şi organisme nano, decît să nu mai fim deloc. Şi decît să nu mai convieţuim deloc sau total codificat, mai bine să ne amestecăm vieţile ca semne. Sîntem doar semne, dar Cartea se scrie deopotrivă sub ochii noştri şi cu noi. Destine-machetă!

Dar apropo: în cazul mediului tehnologic actual, al tehnologicului-lume, se mai poate vorbi de *unelte?* Mai este tehnologia, cu alte cuvinte, o *tehnică?* (M.G.) Rămîne de văzut. (B.G.) Ba da, este: tehnică de viaţă, prin care putem să asistăm neîncetat la propria moarte şi la propria renaştere. Ne conectăm, adică, la Viaţă. Măcar aşa, ca semne, dacă am reuşi să fim fericiţi. Să ne asigurăm supravieţuirea, ca semne în Cartea Vieţii. Pînă la urmă, „virtualul" nu este, poate, altceva decît vechea, marea Utopie a Cărţii, revizitată, relansată ca *„performance",* ca „instalaţie".

N. red.: *În acest text interpretat „la patru mîini", am marcat cu iniţiale contribuţiile celor doi autori.*

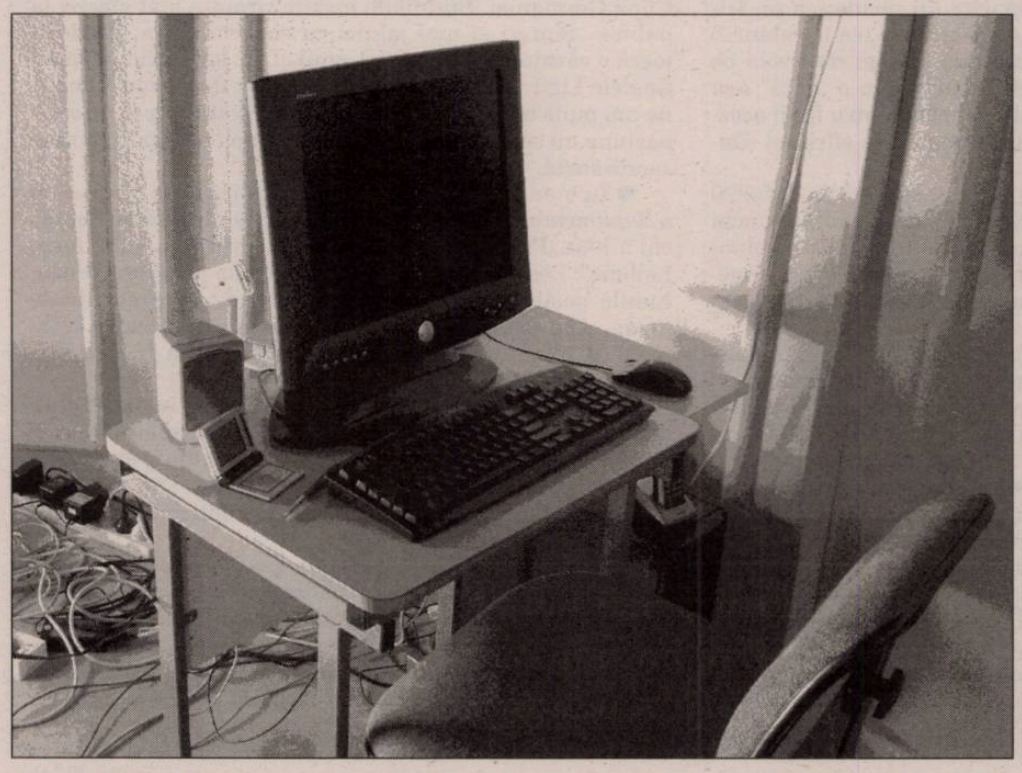

PUBLICITATE

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul V, nr. 222 ● 15-21 mai 2008 ● 24 pagini ● 3,5 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

Andrei Pleşu
„Interesul propriu şi interesul public“

pagina **3**

Simona Sora
despre
Femeia în roşu

pagina **15**

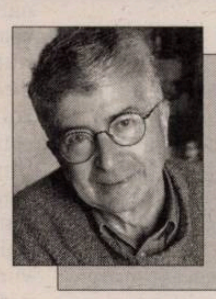

Georges Nivat
„Rusia, «cealaltă» Europă“
interviu

paginile **20-21**

O anumită parte (tabloidă) a presei

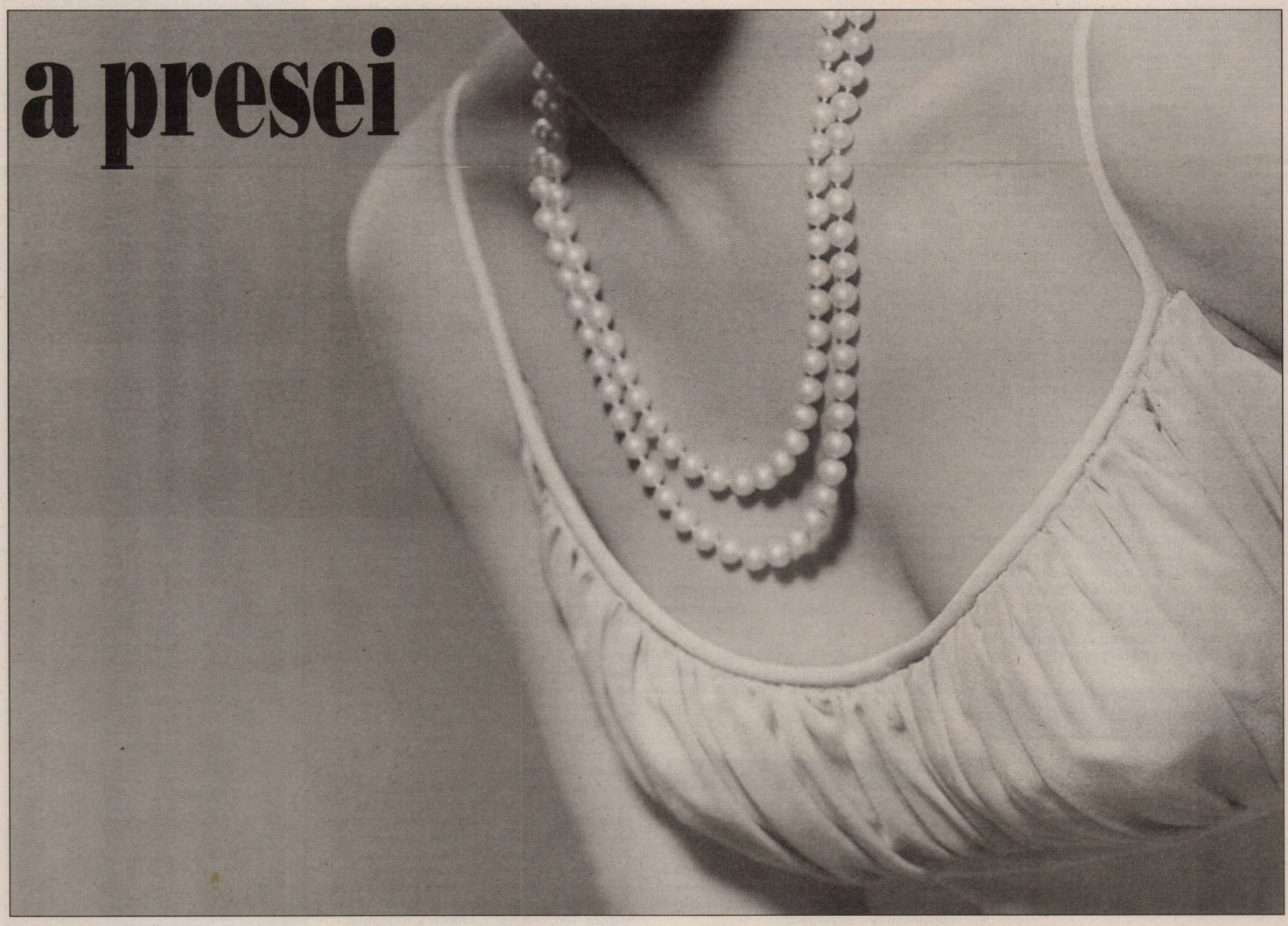

5 948467 000186 19

„Un ziar făcut de oameni care nu știu să scrie pentru oameni care nu știu să citească.“

LÉON ARÉGA

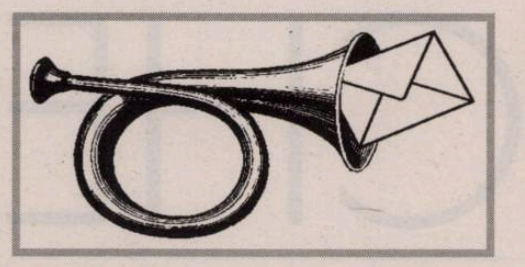

Nr. 221: *„Cum citeam în comunism“*

„Cu disperare... munți de literatură“

Au trecut și sărbătorile, așa cum trec toate momentele frumoase din viața noastră: pe repede înainte cu multă efervescență. A fost frumos, am stat cu familia, ne-am vizitat rudele pe la țară și am aprins o lumînare la mormintele celor dragi, plecați dintre noi.

Întotdeauna de sărbători nostalgia copilăriei mele vine năvală peste mine și amintiri atît de dragi mă năpădesc făcîndu-mă să fiu la rîndul meu o mamă mai bună, mai iertătoare, mai răbdătoare. Am fost un copil foarte norocos și asta pentru că am crescut undeva în Ardeal, la țară, într-o perioadă e drept nu prea frumoasă (anii '70-'80). Am avut și am doi părinți minunați, care, deși oameni simpli, ne-au dăruit, mie și fratelui meu, cel mai de preț lucru: multă dragoste și o educație creștinească.

Voi, cei din generația mea, vă amintiți probabil perioda aceea a copilăriei noastre. Și poate la fel ca și mine vă simțiți cumva... prinși între vremuri. Da, eu așa mă simt acum. Am fost crescuți și educați în acele vremuri într-un fel, cu acele valori umane de necontestat, iar acum sîntem nevoiți să trăim în alte vremuri în cu totul alt fel. Da, noi, cei din acele vremuri în care nimeni nu vorbea despre stres, iar timpul parcă trecea mai lin... Oamenii încă se mai vizitau și se întîlneau cu drag la un pahar de ce-o fi fost... Aveam mai tot timpul frigiderele goale, dar aveam în schimb locuri nelimitate în suflete pentru prietenii pe viață. Noi nu mergeam la școală cu ciunga în colțul gurii, cu iPod-ul în buzunar și nici nu aveam cercel în... limbă. Nu... noi nu eram nici *funky*, nici *trendy*, dar ne respectam părinții și profesorii oriunde îi întîlneam. Nu am crescut cu telecomanda în mînă, la o apăsare de buton distanță de unul din sutele de programe de televiziune..., ci am crescut ascultînd radioul cu muzica aia „naspa“ românească de atunci, cu cîte un teatru radiofonic pe la ureche. Eram premianți, deși, iarna mai adesea, ne făceam temele la lumina și fumul lămpilor cu petrol (fiindcă se lua curentul)! Amintiți-vă că noi nu știam mai nimic despre droguri sau contracepție, dar știam pe de rost zeci de poezii de dragoste. Noi nu ne doream nici vile, nici case de vacanță pe malul mării (deși cred că ne-ar fi plăcut multora), nu ne doream nici mașini fițoase, dar ne doream ca atunci cînd vom fi mari să fim oameni adevărați, cinstiți și buni. Nu aveam Internet și calculator pe biroul de lîngă pat (apropo, eu nu aveam nici măcar biroul), dar tocmai de aia citeam în disperare schimbînd între noi munți de literatură. Vă mai amintiți cum stăteam cu orele pe la cozi pentru o carte bună și cum ne bucuram cînd ne vedeam cu ea în mînă? Eu nu știam de *Zîna Măseluță*, dar aveam grijă seara la culcare să-i fac loc îngerașului meu să doarmă lîngă mine. Nu știam deloc despre *Valentine's Day*, dar credeam în nemurirea iubirii și căsătoriei pe viață, iar concubinajul nu exista nici măcar ca opțiune în planurile noastre.

Privesc acum la cei doi copii ai mei pe care mă străduiesc din răsputeri să-i cresc cumva în acel spirit, al acelor vremuri... Dar înțeleg că nu sînt de fapt decît un alt Don Quijote luptînd cu alte mori de vînt... Un fel de... *Wind of change* desigur. Cine mai crede oare în acele valori adevărate cu care am crescut noi, acum cînd rege e *banul* (fără număr... fără număr!) iar regină e *minciuna?* În aceste vremuri în care vindem și cumpărăm *ambalaje*, în această societate de consum în care *sexul* e marfă *number one!* Sînt vremuri grele... pentru noi, copiii de atunci, părinții de acum! Și oricît de mult am dori ca și copiii noștri să gîndească ca noi... e cu neputință. Doar nu e deja celebră vorba: la vremuri noi, oameni noi? Tot ce putem spera e ca genetic să le fi transmis măcar a mia parte din ceea ce am fost și continuăm să fim *noi!*

Corina STROIA
stroia.corina@gmail.com

N. red.: V-am înțeles nostalgia, totuși, pe vremea acelor „valori umane incontestabile“ ați fi îndrăznit să scrieți unei reviste despre „îngerașul care dormea“ lîngă dvs.?

Nr. 207: *„Exerciții de admirație“*

Cu sarcasm

...am auzit prima dată sintagma „exercițiu de admirație“ într-o convorbire telefonică în care prietenul meu de atunci... încerca să-și amintească de mine...

De atunci am făcut numeroase exerciții de admirație. Am încercat să-mi reamintesc trăsăturile părinților mei, cînd sesiunea insomniacă mă ținea departe de ei, am făcut exerciții de admirație în legătură cu motanul meu negru.

Dar niciodată nu am admirat pe cineva în sensul absolut. Am reușit, în schimb, să admir uimirea care mi se așterne involuntar pe față în timpul discuțiilor impotente din metrou, tramvai. Am reușit să admir indiferența și prostia afișate de fețele noilor *mall fashion victims*, am reușit să admir bătrîna care într-o noapte al naibii de friguroasă își găsea adăpost deasupra unei guri de canal. Am ajuns să admir totala nepăsare care îmi provoacă atacuri de panică.

Am reușit să admir superficialitatea sistemului de învățămînt, ușurința cu care „organele de poliție“ acceptă – nu, greșesc –, cerșesc mita, incompetența secretarelor din facultăți. Aș putea continua la nesfîrșit, tot ce fac e doar un exercițiu de admirație...

Alina CREȚU
cretualina06@yahoo.com

N. red.: În elanul sarcasmului dvs., ați uitat, desigur, să puneți între ghilimele verbul „a admira“. Cititorii o vor face cu ușurință.

Mesaje

Către Cezar Paul-Bădescu

Stimate domn,

Articolul dvs. despre scrierea corectă în limba română m-a făcut să rîd cu lacrimi (deși toate exemplele date sînt mai curînd îngrijorătoare decît hazlii).

Sînt în Canada (Toronto) de 26 de ani. Încă mai știu să scriu bine românește și, deși chimistă, colaborez la un ziar de limba română *(Observatorul)*, unde apar, cred, mai puține greșeli decît am văzut în exemplele dvs.

Cele mai comice mi s-au părut exemplele în care există o cratimă în plus, așa ceva încă nu văzusem.

Problema nu este însă a elevilor, ci a profesorilor. Exact așa e și în Québec (regiunea francofonă a Canadei). Am stat la Montréal 15 ani, lucrînd la aceeași companie la care sînt și acuma (tot chimistă) și am constatat că scriam mai bine în franceză decît cei care au învățat în școlile publice din Montréal, unde profesorii scriau ca vai de lume.

Din fericire, limba română e mai ușoară la scris decît franceza. Poate că dacă s-ar face concursuri de dictare cu premii, cum făcea Bernard Pivot, s-ar mobiliza și elevii, și adulții și ar scrie/vorbi mai bine...

Cu deosebită stimă,

Veronica PAVEL LERNER
Expert Air Liquide Canada
verolerner@yahoo.ca

P.S. Spuneți-i *bonjour* lui Andrei Pleșu, căruia i-am dat acum vreo 20 de ani, prin mama (Amelia Pavel), explicația la mirarea lui cu privire la cauza dispariției bragăi de la Bușteni (și nu numai)!

Vă citesc pe toți, bravo, sînteți o mînă de oameni grozavi!

Actualități

Obama și Hillary

Știu că ar fi trebuit, conform codului bunelor maniere, să rînduiesc de-a întoarselea numele care se regăsesc în titlu. Însă în limba română Obama sună mai a femeie și Hillary, mai a (umor) negru, de aceea mi-am permis viceversiunea.

Tentația ar fi să figurez o comparație cu decadența Imperiului roman, însă mă las păgubaș, sătul fiind de teoriile conspirative ale analiștilor politici, care aduc pe tapet sfîrșitul dominației planetare americane. Texanii spun că se vor kosovoriza dacă la președinția SUA ajunge o femeie sau un negru. Dar o vorbă de duh texană decretează că *Never say never!* Așa că se cam contrazic cu rezoluțiile ONU. Dacă îmi fac eu, un cetățean de pe colțul opus al planetei, mustrări de conștiință privind întîietatea numelui din titlu, vă dați seama ce criză politică trăiește sistemul electoral american!

Pînă și unui lider important de opinie, cum e Oprah, i-a fost extrem de dificil să aleagă în tabăra cărui prezidențiabil să se implice. Alegerea lui Oprah e un semnal de alarmă pentru creșterea demografică negativă (termen românesc, inventat de Văcăroiu) din Imperiul SUA. Un regretat comunist român, Lucrețiu Pătrășcanu, s-a ales cu închisoarea (pe acea vreme, echivalentă cu moartea) după ce afirmase că: „Înainte de a fi comunist, sînt român!“. Așa și cu Oprah: înainte de a fi femeie, e negresă. Lucru observabil chiar și de aici, din colțul opus al planetei.

Recunosc că e dificil și pentru mine să-mi exprim simpatia față de unul sau altul dintre candidați. Asta, nu pentru că sînt alb și bărbat. Nici vorbă de așa ceva! Îmi este destul de greu să mă așez într-una din taberele PSD. Nu știu deocamdată cu cine să votez. Cu doamna Adrian Năstase sau cu negrul de supărare Geoană? Poate îmi va sugera Teo Trandafir, Oprah a României.

Lupta de rasă și de sex s-a ascuțit atît de mult în Partidul Democrat (cel american, măi!), încît *staff*-ul sexului slab l-a deconspirat pe reprezentantul rasei slabe (american-cele susțin contrariul!) ca musulman, aducînd dovadă o poză a acestuia în straie mahomedane.

Ptiu, drăcie! Se îngroașă gluma! Dacă ajunge președinte al Americii un negru transexual, de religie musulmană și cu origine maghiară?

Gelu HOSSU
gelu.hossu@gmail.com

> *„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.*
> *– Unde ai citit asta?*
> *– În toate cărțile bune...“*
>
> *WILLIAM FAULKNER – „LECȚIA DE CHIMIE“*

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Mai 1968**
- **Elite maghiare / elite românești**
- **Viața în cartier**
- **Lux și *highlife***

DILEMA VECHE

REDACȚIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAȘU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ȘERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacție)
Mircea VASILESCU (redactor-șef)

RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Claudiu CONSTANTINESCU
Matei FLORIAN
Șerban FOARȚĂ
Alice GEORGESCU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUȚĂ
Luca NICULESCU
Andrei PIPPIDI
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
Mădălina ȘCHIOPU
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎȚĂ

Șef Departament Abonamente:
Gabriela CRISTEA
tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64;
021-407.4565
fax: 021-407.54.67
e-mail: gabriela.cristea@adevarulholding.ro
Reclamații Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Robert SCHORR
tel.: 021-407.76.67
e-mail: robert.schorr@adevarulholding.ro

Redacția DILEMA VECHE:
Bd. Mircea Eliade nr. 2, sector 1,
012013 București.
Telefon: 231.35.00. **Fax:** 230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licență de Satiricon srl

Tiraj 13.500
Dilema veche este marcă înregistrată a Societății comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Interesul propriu şi interesul public

Simon Gächter e profesor la Facultatea de ştiinţe economice din Nottingham şi se ocupă, între altele, de analiza raportului dintre comportamentul *egoist* al oamenilor şi comportamentul lor *social*. De curînd, a dat un interviu revistei *Der Spiegel*, pe care ar trebui să-l citească atent toţi politicienii, reformatorii, gazetarii, analiştii şi moraliştii români. La prima vedere, dl Gächter nu spune aproape nimic nou. Dar spune lucruri pe care chiar cei care pretind că le ştiu nu le mai spun, cenzuraţi sau autocenzuraţi de o anumită „corectitudine politică“. Iată-le, rezumate pe puncte:

Egoismul e un viciu străvechi, am spune constitutiv, al naturii umane.

Pentru a corecta acest viciu în beneficiul interesului comunitar, *pedeapsa* funcţionează, în general, mai eficient decît *răsplata*.

Clişeul potrivit căruia capitalismul încurajează comportamentul egoist nu e decît un clişeu. În realitate, cooperarea dintre oameni pe temei altruist e mult mai răspîndită în democraţiile vestice avansate decît în statele cu regim autoritar. În Rusia, Ucraina sau în ţările arabe, înclinaţia spre parazitism şi înşelătorie e mai mare decît în Germania, America, Australia, Anglia sau Elveţia. Caracteristic pentru regimurile autoritare e faptul că ele răstoarnă raportul dintre pedeapsă şi răsplată: nu comportamentul asocial e amendat, ci, dimpotrivă, comportamentul social. Pedepsiţi sînt mai curînd oamenii cumsecade. Ca unii care respectă regulile şi iau în calcul interesul public, ei sînt socotiţi „trădători“ sau, în orice caz, suspecţi. Persoanele cooperante produc secrete complexe de vinovăţie şi deci resentimente. În consecinţă, ele sînt marginalizate, ridiculizate sau supuse unor violente campanii de discreditare.

În cazul fostelor ţări comuniste, explicaţia pentru derapajul instinctului social e comunismul însuşi. Deşi comunismul a transformat valorile „colective“ într-o doctrină, în realitate el şi-a încurajat cetăţenii să supravieţuiască *pe socoteala* eludării lor. „Cooperativele“ nu erau decît asociaţii formale, înlăuntrul cărora indivizii furau pe cont propriu, în interes strict privat. Senzaţia de arbitrar instituţional, de vulnerabilitate personală, cuplate cu un instinct de conservare exacerbat nu făceau decît să intensifice nevoia fiecăruia de a acţiona în beneficiu propriu, în defavoarea binelui comun. Aşa se face că atrofierea simţului comunitar e, peste tot unde se manifestă, una dintre cauzele cele mai toxice ale înapoierii economice, ale unui nivel de trai scăzut.

Autocraţiile – cele arabe, de pildă – încurajează versiunea *malefică* a cooperării. Solidaritatea de grup, de clan, de interese prevalează asupra solidarităţii sociale largi. 11 septembrie 2001 n-ar fi fost posibil fără o excelentă cooperare a complotiştilor, o cooperare mergînd pînă la sacrificiu. Organizaţiile mafiote, cartelurile de tot soiul, oligarhiile sînt, de asemenea, exemple îngrijorătoare de cooperare deviată, cu efecte dezastruoase. Aşadar, cooperarea nu e o valoare în sine: ea poate invoca valori sublime („onoarea“, martirajul etc.), dar poate eşua în catastrofă.

Omul are, din păcate, o dublă natură. Într-un context favorabil, el poate face dovada unor calităţi remarcabile, în vreme ce un context prost îi profilează defectele. Regimurile totalitare şi manipularea ideologică scot la suprafaţă tot ce e mai rău în firea fiecăruia dintre noi şi încurajează dizgraţioase derapaje egolatre.

În sfîrşit, se pare că democraţia şi economia de piaţă nu sînt suficiente pentru o reorientare a omului spre o viaţă comunitară igienică. E nevoie de educarea *încrederii* în ceilalţi şi în instituţiile statului de drept (mai ales în justiţie), de cultivarea transparenţei, a loialităţii şi a sportivităţii. În ce mă priveşte, aş adăuga necesitatea convertirii comunităţii în *comuniune*, un exerciţiu pe care îl propune, dintotdeauna şi pretutindeni, viaţa spirituală.

Cine are urechi de auzit să audă!

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Cu oiştea-n Schengen

Bate telegraful între România şi Italia de se încing sîrmele... Noul guvern italian promite măsuri împotriva imigranţilor ilegali şi a infractorilor (inclusiv – sau mai ales – români), noul primar al Romei, Gianni Alemanno, îşi începe mandatul cu promisiunea că va expulza 20.000 de „clandestini“, iar presa română dă seama de toate acestea cu o strădanie demnă de o cauză mai bună. Preşedintele Traian Băsescu ţine cu ai noştri şi se declară împotriva oricărei propuneri menite să limiteze libera circulaţie a românilor, iar premierul Călin Popescu Tăriceanu îi solicită Italiei să fie mai puţin tolerantă faţă de delincvenţi şi le reproşează autorităţilor italiene că au permis (sau au tratat cu indiferenţă) apariţia „taberelor“ de romi din apropierea Romei. Pe fundalul acestui schimb de declaraţii şi promisiuni, presa noastră se mai agită şi în jurul altor exemple: proprietarul unui local din Spania a interzis accesul cîinilor şi al românilor în barul său, în Italia (iar Italia!) a apărut fenomenul căsătoriilor „aranjate“ între românce şi cetăţeni extracomunitari dornici de legalizare a propriei situaţii în Peninsulă etc. Dacă ne lăsăm duşi de val, ajungem la concluzia că românii au devenit o problemă pentru Uniunea Europeană. Dar ar fi mai indicat să nu ne lăsăm duşi de val, mai ales că valul e „ocupat“: s-au cocoţat pe el, trăgîndu-se unul pe altul, ministrul de Interne al Italiei, primarul Romei, alţi politicieni şi editorialişti italieni, niscaiva politicieni şi editorialişti români, ba chiar şi vechiul nostru aliat întru reforma justiţiei, Franco Frattini. Cînd valul se va sparge de ţărm, dumnealor se vor trezi pe nisip, privind nelămuriţi în jur.

Mă tem că politicienii italieni sînt luaţi pe sus de suflul victoriilor în alegeri. Coaliţia condusă de Silvio Berlusconi a cîştigat cu o majoritate mai mult decît confortabilă, aşa că îşi permite, prin unii dintre reprezentanţii săi, să spună „ce-o doare“, dînd astfel o satisfacţie facilă unei părţi a electoratului. Berlusconi a promis că, în prima şedinţă de guvern, va elimina ICI (impozitul pe locuinţă), dar nu o va face: de cînd a lansat această „idee“, în campania electorală de acum doi ani, a stîrnit reacţiile contrare ale unor primari (inclusiv din partidul său) care au declarat, pe bună dreptate, că în acest fel autorităţile locale sînt private de nişte fonduri consistente, necesare pentru a rezolva problemele localităţilor. Berlusconi & co. cad pur şi simplu într-un populism lejer. Promisiunea de a rezolva chestiunea imigranţilor ilegali şi a infractorilor străini (căci despre ei e vorba) face parte din aceeaşi tentaţie a lăudăroşeniei postelectorale. Imigranţii ilegali sosesc în Italia, în special din ţările Maghrebului, cu bărcile, de ani de zile. Poliţia de frontieră e depăşită de fenomen, structurile de primire (în special cea din insula Lampedusa) sînt insuficiente. Tot ce au putut face autorităţile italiene în ultimii ani a fost o acceptare a situaţiei: în vreo două rînduri, s-au dat decrete de *sanatoria*, adică de legalizare a situaţiei celor aflaţi deja în Italia, care dovedeau că au o slujbă. Şi cei mai mulţi aveau, căci munca la negru e un fenomen destul de răspîndit. Aşa a ajuns poporul italian să se adapteze, în decurs de numai 10-12 ani, la o schimbare consistentă a peisajului etnic: aproape 10% din populaţie e reprezentată acum de străini, în timp ce la începutul anilor '90 numărul non-italienilor era cu totul nesemnificativ.

Românii sînt însă cetăţeni comunitari, deci se bucură de libertatea de mişcare prevăzută de documentele Uniunii Europene. Chestiunea se complică, aşa încît cele 20.000 de expulzări cu care se laudă noul primar al Romei reprezintă un pur efect retoric. Gianni Alemanno, devenit un mic erou al coaliţiei de centru-dreapta pentru că a „smuls din ghearele stîngii“ conducerea Capitalei după mai bine de 15 ani, nu are competenţele necesare pentru a decide şi a pune în practică aceste expulzări, dar face impresie anunţîndu-le. Problema e în altă parte, iar comisarul Leonard Orban a punctat-o clar într-un interviu acordat cotidianului *Il Sole-24 Ore:* modificarea Directivei 38 din 2004 a Comisiei Europene privind expulzarea cetăţenilor UE ar fi un proces de durată, care „va implica şi Parlamentul European“. Iar Parlamentul European tocmai şi-a descoperit, de cîtăva vreme, orgoliul de for legislativ care poate decide *peste* Comisie, aşa încît nu se va lăsa impresionat de noii demnitari italieni. Franco Frattini, mai abil, spune că pentru a rezolva problema sînt suficiente actualele prevederi europene. E adevărat, oricare dintre ţările membre ale Tratatului Schengen poate decide unilateral unele restricţii temporare faţă de cetăţenii altei ţări. O să reintroducă Italia vizele pentru cetăţenii români? Să zicem că, prin chichiţe avocăţeşti, ar face-o. Asta ar dezavantaja şi România, dar *şi Italia,* care este un partener comercial important al României, iar patronatul italian are totuşi un cuvînt greu de spus în ţara sa. Nu întîmplător, în campania electorală de acum doi ani, Luca di Montezemolo (un distins şi respectat personaj al mediilor de afaceri, pe atunci preşedintele patronatului italian, astăzi manager la grupul Fiat) a ajuns să se declare în favoarea stîngii, nemulţumit de bîlbîielile în materie economică şi financiară ale polului de centru-dreapta. Orice restricţie a dreptului la liberă circulaţie al românilor *ar costa* foarte mult Italia. Politicienii italieni ştiu foarte bine asta, dar preferă să anunţe „măsuri drastice“ în loc să accepte că fenomenul (amplu şi complicat) al migraţiei românilor (inclusiv a celor care comit infracţiuni) a prins autorităţile italiene pe picior greşit. Iar problema – care este a *administraţiei italiene* în primul rînd – continuă să fie prost gestionată. Aşa încît declaraţiile „ferme“ ale noilor aleşi nu fac decît să dea cu oiştea-n Schengen.

Semnul de normalitate europeană, ilustrarea vie a ceea ce ar putea fi cu adevărat Europa Unită, vine – culmea! – din eurosceptica Marea Britanie. Temîndu-se de un val de români şi bulgari în căutare de slujbă, guvernul britanic a introdus unele restricţii. Acum, scrie *The Independent,* din cauza lipsei de

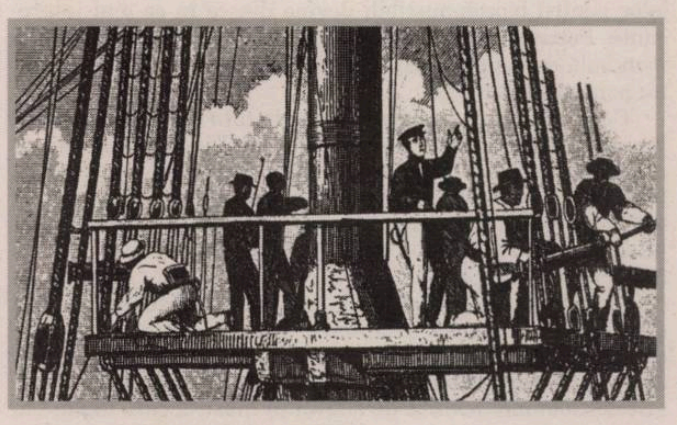

mînă de lucru, putrezesc fructele Majestăţii Sale pe cîmpuri, în timp ce perfidul Albion importă căpşuni de dincolo de Canalul Mînecii. S-ar putea ca aceste căpşuni să fie culese de românii din Spania. Ceea ce dovedeşte că Europa Unită (cu libertate de mişcare cu tot) ar fi posibilă dacă politicienii n-ar cădea atît de repede în tentaţia de a găsi lejer „ţapii ispăşitori“ acolo unde nu se află, de fapt, decît nişte oameni care au luat în serios ideea libertăţii de mişcare şi au plecat la mii de kilometri depărtare ca să-şi caute o viaţă mai bună.

ţinerea de minte

„N-ai ecou, domnule,
Nici bun, nici rău...
Să trăieşti aşa, s-o duci,
Neştiut de nimeni, te strecori...
Ştiţi caiiăia furaţi,
De li se pun cîrpe, trenţe, pe copite
Să nu facă zgomot, cînd sînt scoşi din grajd?
Cine ne-a furat pe noi? ce fel de vite, mîrţoage de rasă
Mai sîntem şi noi?

Ia suie-te tu în Piscul cu Bojii
Şi strigă... să vezi, te aude cineva?
– Ce să strig?
– Ce vrei... strigă că iote nu plouă...
Să vezi ce se întîmplă.
– Păi, ce să se întîmple?
– Păi, aia e, că nu se întîmplă nimic.
Ca şi cînd ai împunge o dată cu acul în cer,
Nu zice nimeni «au»,
Nici un sfînt, nimeni nu zice «au»
Dacă împungi o dată în cer
Cu acul.

Fiindcă de aici n-ai nici un fel de ecou.“

(Marin Sorescu, „Ecoul“,
în *La lilieci,* Editura Cartea Românească, 1988)

Luca NICULESCU

așa și pe dincolo

Foamea

În Haiti, premierul şi-a dat demisia după ce zeci de mii de oameni au ieşit în stradă cerînd ieftinirea mîncării. Burkina Faso, Bangladesh, Somalia şi alte 30 de ţări sînt ameninţate de foamete, iar un „tsunami alimentar“ s-ar putea abate asupra omenirii, atrage atenţia un oficial ONU. În 2007, preţul alimentelor la nivel mondial a crescut cu peste 50% şi, pentru prima dată în ultimii 20 de ani, asistăm la o îngrijorare planetară privind aşa-numitele produse de bază.

Care sînt cauzele? E vorba în primul rînd de o mărire a cererii de produse alimentare în unele ţări. Chinezii, de exemplu, şi-au diversificat alimentaţia şi mănîncă din ce în ce mai multă carne. Animalele din care se produce carnea sînt hrănite cu cereale. „Dacă chinezii vor începe să consume tot atîta carne ca americanii, vor înghiţi 50% din producţia de cereale a lumii“ – spunea Lester Brown, părintele conceptului de eco-economie. Alt motiv este seceta: 2007 a fost un an foarte prost pentru agricultură, iar producţiile din Australia, Ucraina sau Argentina, state mari producătoare de cereale, au fost slabe. Mai e vorba apoi şi de speculă. Din cauza crizei împrumuturilor americane *(subprime),* fondurile speculative s-au orientat către alte orizonturi: cerealele, legumele şi fructele. Soia, grîul sau porumbul au devenit valori bune de speculat. Într-o singură zi, pe 27 martie, după ce mai multe ţări au anunţat că îşi suspendă exporturile, preţul orezului a crescut cu 30%! Un alt element îl reprezintă biocarburanţii, pentru producţia cărora se sacrifică din ce în ce mai multe terenuri, iniţial destinate alimentaţiei. Din cauza preţului barilului de petrol, care a depăşit 125 de dolari, cultivarea cerealelor pentru biocombustibili devine din ce în ce mai interesantă. Potrivit unui raport al FMI, pînă la 50% din producţia mondială de rapiţă este folosită acum pentru biocarburanţi, nu pentru alimentaţie.

Care este reacţia internaţională în faţa crizei alimentare? Deocamdată este una dezorganizată. Ţările bogate au anunţat că vor aloca cîteva zeci de milioane de euro (sau dolari, în funcţie de moneda statului) pentru a ajuta statele sărace, care s-au confruntat cu aşa-numitele „revolte ale foametei“. Ajutoarele de urgenţă nu rezolvă însă problema. Unii spun că e de fapt o falsă problemă, deoarece planeta are capacitatea de a-i hrăni pe cei şase miliarde de locuitori. Totul ar ţine deci de organizare. Pentru asta, unele voci propun o liberalizare completă a schimburilor de cereale şi eliminarea subvenţiilor agricole. Altele, dimpotrivă, spun că exemplul Politicii Agricole Comune (politica de subvenţii masive, care înghite aproape jumătate din bugetul UE) ar trebui extins şi pe alte continente. Sînt experţi care cer o interzicere a speculei cu cereale: fondurile de investiţii nu s-ar mai putea „juca“ crescînd preţurile alimentelor; alţii, în schimb, atrag atenţia că nu se poate interveni brutal pe o piaţă liberă etc.

În România, criza alimentară mondială a însemnat pînă acum prezentarea unor imagini exotice cu „revoltele foamei“ din ţări africane sau asiatice. Am văzut din cînd în cînd cîte o emisiune în care se punea întrebarea „cînd şi în ce fel riscă să fie afectată România?“. Am reţinut o remarcă interesantă a lui Emil Hurezeanu: „Ne aducem aminte de sărăcia Sudului doar cînd ne ameninţă foametea şi în Nord“. În timp ce în Europa occidentală se discută intens despre dublarea preţului laptelui în ultimul an, în România acest gen de discuţii lipseşte. Alimentele s-au scumpit şi la noi, dar probabil că românii sînt atît de obişnuiţi cu creşterea preţurilor, încît nu îi mai şochează. Subiectul nu pare interesant nici pentru oamenii politici. Doar preşedintele Băsescu şi-a exprimat surprinderea că există atîtea culturi de rapiţă pentru biocarburant. „Prin biodiesel riscăm să diminuăm capacitatea României de a asigura mîncare ieftină pentru cetăţenii ei“ – a declarat Traian Băsescu, la postul public de radio, exprimîndu-şi temerea că România nu are o strategie agricolă şi criticînd astfel voalat Guvernul. Şeful statului este astfel unul dintre puţinii oameni politici români care abordează acest subiect de mare actualitate. În urmă cu numai cîteva luni, acelaşi Traian Băsescu avea o părere contrară: el cerea „mărirea producţiei de biocarburanţi“, solicitînd Guvernului să ia măsuri. Ce s-a întîmplat între cele două declaraţii? Criza alimentară, despre care anul trecut se vorbea încă în cifre şi prognoze, a devenit o prezenţă foarte concretă din cauza „revoltelor foametei“.

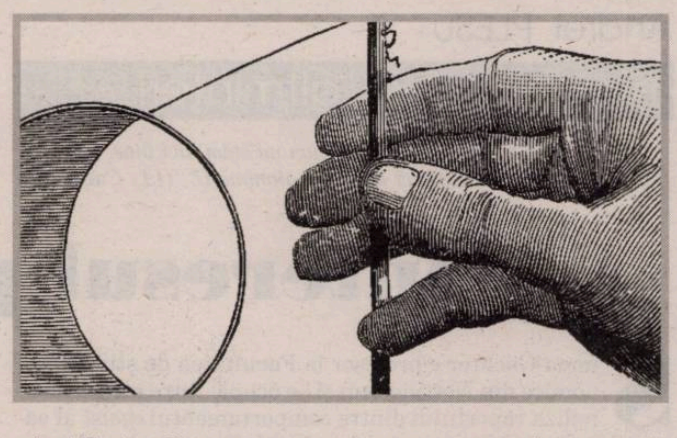

Ştiri nebăgate în seamă

● **Kafka *vs* top-modele.** Războiul cultural de la Praga se duce pentru calitatea culturii: elita demonstrează şi după opriri la McDonald's şi Starbucks sau la mall-uri, manifestanţii poposesc în faţa unei clădiri administrative. Băuseră o cafea espresso tare, fumau ţigarete populare şi purtau tricouri cu inscripţii nonconformiste, ţinînd în mînă exemplare din cărţile lui Kafka. Au declarat că în această săptămînă „lupta pentru sufletul Pragăi“ va atinge culmea. Duşmanul este Consiliul municipal care a tăiat subvenţiile pentru teatre (18% mai puţin decît anul trecut pentru Festivalul de Dans contemporan), alocînd, în schimb, 250.000 de lire sterline pentru un clip publicitar TV unde top-modele beau şampanie pe muzica lui Mozart, avînd în spate celebrul castel. Clipul, care ar trebui să fie brandul oraşului „e sclipici şi vrajă, modele, automobile de lux, showbiz, celebrităţi fără cultură“ – spune Martin Plitca, un jurnalist local (BBC). În replică, impresarii: „noi atragem turiştii, noi adunăm la un loc cele mai numeroase mase de oameni, de ce trebuie să primească bani arta pe care nu o înţelege nimeni?“. Dezbaterile şi discuţiile depăşesc însă tema subvenţiilor. Praga trăieşte un *boom* turistic: 7 milioane de vizitatori pe an. Problema e dacă aceştia vin de dragul destinaţiilor culturale sau ca să bea bere mai ieftină decît în Anglia – de pildă – şi să vadă spectacole deocheate.

● **Harakiri popular.** Este universal cunoscută metoda prin care nobilii japonezi, samuraii, se sinucid atunci cînd consideră că nu se mai pot prezenta în mod demn în faţa celor din jurul lor. În Japonia însă demnitatea nu este o noţiune asumată doar de clasele superioare. A crescut numărul sinuciderilor în toate segmentele de populaţie: în luna aprilie, s-au înregistrat 60 de cazuri, majoritatea fiind adolescenţi sau tineri în jur de 20 de ani. S-au inventat tot soiul de tehnici macabre, cum ar fi inhalarea unor combinaţii de gaze, greu de eliminat apoi, prezentînd astfel riscuri şi pentru martori, şi pentru salvatori. Principalele religii din Japonia – budismul şi şintoismul – sînt neutre faţă de sinucidere, nu o consideră un păcat. Motivaţiile sinucigaşilor sînt de natură economică, de obicei şomajul. Mulţi sinucigaşi reglementează încă din timpul vieţii posibilitatea familiei de a încasa asigurarea. Firmele de asigurare nu plătesc decît la doi-trei ani de la data decesului. Căile ferate trimit familiei sinucigaşului nota de plată pentru curăţarea liniilor, în cazul în care s-a folosit această metodă. Guvernul a decis finanţarea unor servicii de consiliere. Autorul articolului din revista *The Economist* este de părere că un efect mai sensibil ar avea o schimbare în atitudinea societăţii: în Japonia nu e acceptată ideea că un om se poate ridica după ce a căzut. Soluţia de durată ar fi încurajarea celei de a doua şanse. (**M. B.**)

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

Bucureşti, ultimul ţărm

Pentru naufragiaţii în oraşul nostru, săptămîna trecută a fost binecuvîntată de apariţia salvatorilor. Oameni cu ochi mari şi înţelegători, cu liste de preţuri absolut rezonabile pentru orice om putred de bogat şi cu răspunsuri la toate întrebările tale stupide care încep cu „cît de mare trebuie să fie barca să n-am rău de mare?“.

Vorbesc de tîrgul de bărci, cel mai mare eveniment al campaniei electorale, singurul în care n-am văzut picior de candidat, deşi ocazia era minunată să promiţi gondole publice şi-un iaht în cada fiecărui român, ca bancul acela cu maşina Lada pentru fiecare rus, în comunism.

Tîrgul nostru n-a avut apă, deşi Dîmboviţa era în apropiere. Nu e destul de adîncă (Ceauşescu nu s-a gîndit la plezir, doar la *look!).* Şi nici suficient de aspiraţională: cei mai mulţi cumpărători au deja locul plătit în Croaţia, acolo unde milionarii români îşi termină şcoala de marină, versiunea seral şi nocturn. Tîrgul n-a avut nici mare înţelegere din partea media: reporterii au vorbit de preţuri şi s-au mirat că pe mare există piele şi crom şi frigider, deşi în *Piraţii din Caraibe* realitatea era cu totul altfel prezentată.

Pentru publicul de stînga, evenimentul a fost o risipă. S-au aruncat pe iahturi mai bine de 20 de milioane de euro. Cu banii ăştia puteam să construim 1000 de birturi săteşti, 100 de bordeluri ilegale, 10 depozite de droguri sau o carieră politică de nivel ministerial. Cu toate astea, am aruncat banii pe insule plutitoare, pe care cîţiva români, puţini, se vor ascunde de restul.

Nici nu e vreun *selling point* mai mare pentru un iaht, pe litoralul românesc. E singurul litoral din lume pe care muzica se aude de la 2 mile marine în larg, unde delfinii ştiu să fredoneze Guţă şi Florin Salam, iar marinarii străini dorm pe partea opusă a navei, aia cu vedere la Batumi. Pe un asemenea ţărm, singura distracţie posibilă în vacanţă e evadarea. Singura mîndrie, singurătatea. Singura investiţie, cu adevărat recuperabilă, e cea în distanţă. *„Băăă, nu te mai duce dracu', că mă duc eu. Hai, dragă, porneşte motorul, că nu-i mai suport p-ăştia!“*

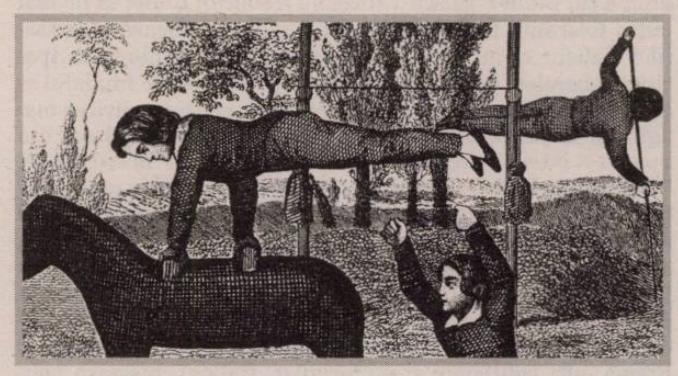

Tocmai pentru că există deja cerere socială, propun un program guvernamental de distanţare, cam ca în bancul cu scrumiera din tren „mai răsfiraţi, băieţi, mai răsfiraţi“. Un proiect public în stare să pună la dispoziţia publicului disperat de el însuşi, sătul de restul naţiunii, un echivalent nautic al Loganului. O barcă de familie, mică, uşor de produs în cantităţi uriaşe şi greu de scufundat, chiar şi sub greutatea a două navete de bere şi-a unui grătar cu cărbuni.

Ar fi, de fapt, o Arcă a lui Noe pe dos: una care să ne asigure că nu scapă nimeni, decît noi, în caz de potop. Noi, ăştia de la iarbă verde, de la petrecerea cu lăutari, de la magazinul cu ceasuri de aur şi haine cu fir argintiu... Noi, ăştia care meritäm să moştenim un pămînt nou şi curăţat de civilizaţia obosită care ridică hîrtiile de pe jos şi-a aflat unde e butonul de volum. Noi, ăştia odihniţi şi gata să spunem, cînd am ridicat în barcă şi ultima legătură de mărar:

Doamne, dă drumul la robinet: nu mai e nimeni în urmă! Hai, că n-avem toată ziua!

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

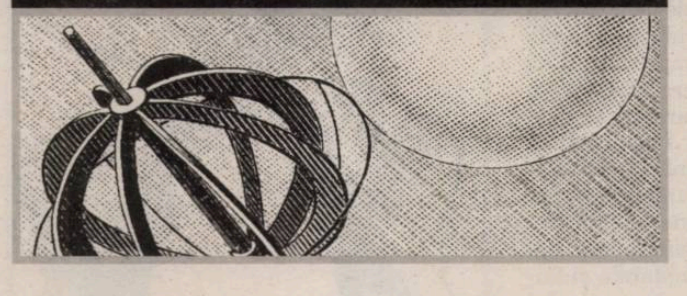

Surpriza de la Belgrad

Înainte de ziua alegerilor, cînd sondajele îl dădeau cîştigător, Tomas Nikolici, liderul Partidului Radical, spunea că el nu trebuie reconsiderat o reîncarnare a lui Miloşevici: „Miloşevici n-a fost un criminal, dar el a făcut o mulţime de greşeli. N-a terminat nici unul dintre războaiele începute. Cea mai mare greşeală a lui a fost că nu ducea lucrurile la bun sfîrşit". Nikolici este un bun orator, gata oricînd să declare că afirmaţiile extremiste din discursurile sale sînt doar „glume" şi toată campania sa electorală s-a bazat pe refuzul recunoaşterii independenţei regiunii Kosovo şi pe ameninţările destul de vagi la adresa ţărilor care îi susţin pe secesionişti, pe refuzul colaborării cu Tribunalul penal internaţional (Vojislav Seselji, liderul partidului, aşteaptă să fie judecat la Haga). Prin promisiunea preţurilor fixe la pîine şi mărirea pensiilor, a extinderii schimburilor cu Rusia, programul său electoral atrăgea şi electoratul socialist şi pe moderaţii dezgustaţi de injustiţia socială şi de corupţie. Sondajele din ţările foste comuniste continuă să fie un reper relativ: cei întrebaţi sînt mai tentaţi decît cei din Occident să răspundă „aşa cum trebuie" şi nu aşa cum gîndesc. Şi „aşa cum trebuie", este să fii alături de ceea ce, la un moment dat, pare a fi majoritatea. Poate că măsurile Uniunii Europene au contribuit la răsturnarea opiniilor: s-a semnat acordul de pre-aderare, s-a decis acordarea gratuită a vizelor în 17 ţări şi s-a finalizat acordul între concernul italian Fiat şi uzinele Zastava (producătoare de automobile, puşti Kalaşnikov şi alte jucării). E un contract în valoare de 700 milioane de euro şi promite crearea a mii de locuri de muncă.

Rezultatele alegerilor generale, difuzate imediat, dădeau o diferenţă mare, 9 procente, între cîştigătorul prezumat şi cel real: coaliţia pro-europeană condusă de Boris Tadici, liderul Partidului Democrat. Dar victoria nu este atît de semnificativă încît să-i permită lui Tadici formarea unui guvern cu susţinere parlamentară majoritară. Cum spun comentatorii, cheia e la Partidul Socialist, urmaşul nominal al partidului lui Miloşevici, cîştigător a 20 de mandate. Dacă la deputaţii lui Nikolici se adaugă socialiştii şi partidul lui Kostunica – în perioada electorală, aliat al naţionaliştilor radicali –, radicalii ar putea forma Guvernul. Dacă socialiştii se unesc cu pro-europenii lui Tadici, şi-ar putea netezi drumul către Internaţionala socialistă, îmbunătăţind-şi imaginea internă şi externă.

Cum toţi politicienii sîrbi vorbesc pe aceeaşi voce în problema Kosovo – nici unul dintre ei nu acceptă declaraţia de independenţă a regiunii –, diferenţa este dată de atitudinea faţă de UE: Tadici doreşte continuarea negocierilor pentru găsirea unei formule convenabile ambelor părţi (deocamdată nimeni nu ştie cam cum o să arate termenii finali), Nikolici afirmă că se poate lipsi de Europa, că Serbia se poate redresa economic prin contracte cu piaţa Rusiei, a Chinei şi a ţărilor arabe. Un număr mai mare de cetăţeni prezenţi la vot au optat pentru soluţia europeană. Memoria războaielor recente, a tulburărilor politice a stins amintirea faptului că în 1989, cînd a început descompunerea sistemului comunist, Federaţia Iugoslavă era cea mai integrată ţară europeană din „lagăr". În această parte a lumii, era spaţiul cel mai deschis dezbaterilor din lumea largă, mîna de lucru iugoslavă contribuia la prosperitatea Europei occidentale şi, prin banii trimişi acasă, la propria prosperitate. Toate acestea au dispărut odată cu exaltarea ideii naţionaliste şi transformarea ei în acţiune directă: război, secesiune, epurare etnică. Poate că acum e alt punct de răscruce, cînd revenirea Serbiei la tradiţia care o ducea spre democraţie pare plauzibilă. Dar în acest context, poate că n-ar trebui uitat şi alt precedent: în anul 2000, Vojislav Kostunica era „băiatul bun", adversarul lui Miloşevici, portdrapelul forţelor democratice. Acum îl acuză pe Tadici că e trădător pentru că astăzi Tadici a adoptat discursul lui de atunci.

Cînd se zbat să fie aleşi, politicienii vorbesc „aşa cum trebuie"; cînd obţin puterea, încep să spună ce gîndesc.

globul cubic

Preşedinţii din seriale

Rezultatul alegerilor poate fi influenţat de un serial televizat? Aşa a crezut Rod Lurie, cînd, în 2005, a lansat pe postul american ABC serialul *Commander in Chief*, unde actriţa Geena Davis juca rolul primei femei preşedinte al SUA. Unii cîrcotaşi ar putea produce observaţia că o anume senatoare avea ambiţii pe jumătate mărturisite pentru cursa din 2008. „Posibilitatea unei asemenea candidaturi a făcut ca această candidatură să fie credibilă" – scria Nancy Franklin în *The New Yorker*. Cu primele şapte episoade, serialul se bucură de o audienţă excepţională, dar schimbarea scenaristului – Rod Lurie este înlocuit cu Steven Bochco – modifică evoluţia intrigii. Bărbaţii devin mai inteligenţi, acaparează puterea de decizie, preşedinta cere tot timpul sfatul soţului ei. „Miza serialului nu mai este aceea «de ce am avea nevoie de o femeie pe post de preşedinte», ci de ce ar fi de preferat să n-o avem" – scria Rod Lurie în *Newsweek*.

Dennis Haysbert a început să joace, în 2001, rolul unui preşedinte de culoare (David Palmer) în serialul *24 de ore*, care a bătut toate recordurile de audienţă. „Personajul a infiltrat în public ideea că dacă s-ar prezenta un bun candidat negru, el ar putea deveni preşedintele Statelor Unite" – declara actorul despre personajul său în *TV Guide*. Cariera şi felul de a fi ale realului Obama seamănă cu acelea ale fictivului Palmer: „Palmer era afabil şi dichisit, excesiv de politicos, dotat cu un talent oratoric deosebit şi cu o voce baritonală onctuoasă care împacheta totul" – scria Joshua Alston în *Newsweek*. Nici Obama cel adevărat, nici Palmer cel din serial nu se referă la problema rasială. Prea bun ca să cîştige? Maurren Callahan în *New York Post*: „Doar în ziua cînd în Statele Unite va fi ales un negru plin de defecte (ea ilustrează teza cu exemplul Bill Clinton) se va putea spune că «a fost depăşită bariera rasială»".

Poate că aceste seriale captează anumite curente ale vieţii publice americane. Poate că ele creează, nu doar prin adeziuni, ci şi prin împotriviri, noi curente în viaţa publică americană. Enigma se va rezolva pe 4 noiembrie. (După *Courrier International*, 29 februarie 2008) (**M. B.**)

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Scriind despre politică

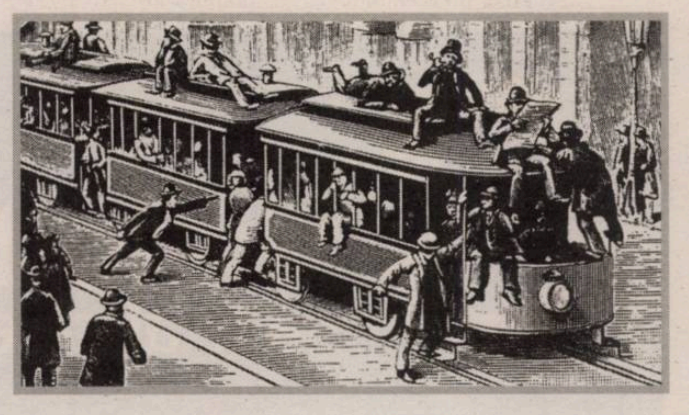

De cîţiva ani (nu-mi dau seama de cîţi anume) scriu, cu ardoare, despre politică. Mă fascinează jocul puterii, mai ales din perspectiva naturii umane. Sigur, înţeleg importanţa instituţiilor şi a legilor, dar cu adevărat interesanţi mi se par oamenii care se îndeletnicesc cu puterea. Văzîndu-i, înţeleg mai multe despre regnul căruia îi aparţin. Politica este o ocupaţie – revelatoare – în politică, cineva îşi dă adevărata măsură. Poţi fi un mediocru sau, de-a dreptul, un prost şi, stînd în banca ta (o catedră, o carieră în jurnalism sau în afaceri, în arte sau în domenii ceva mai inginereşti), să obţii un bun renume. Cînd te menţii în spaţiul privat, poţi păcăli – căci, se ştie – poţi să păcăleşti pe cîţiva tot timpul. Dar, intrînd în politică, ca un făcut, tot ce eşti se vede imediat. Nu-i poţi păcăli pe toţi, tot timpul. Ţi se văd, în toată splendoarea, atît caracterul, cît şi putinţele intelectuale. Măcar pentru acest inestimabil aport cognitiv, şi tot merită să fim atenţi la jocul politic.

Tocmai pentru că oamenii sînt determinanţi pentru politică (la urma urmei, şi legile sînt tot de ei făcute, şi instituţiile tot prin ei capătă concreteţe socială şi expresie publică), politica este o îndeletnicire umană. Chiar dacă, la origini, politicienii suplineau cumva zeii şi, tot de atunci, mulţi dintre ei chiar au ajuns să se creadă zei, nu e nimic divin în politică. Chiar dacă, mai recent, au apărut fel de fel de *„pundits"* care lasă impresia că politica este o ştiinţă ale cărei legi ei le stăpînesc şi că, în general, orice efect se poate obţine dacă amenajezi cauza adecvată, politica nu e nici ştiinţă*. Politica este *omenească*. Aşadar, toate regulile umanului, şi cele biologice, şi cele morale, îi sînt pe deplin aplicabile. Nu cred că politica este un teritoriu cu deplină autonomie printre îndeletnicirile oamenilor, că legile morale ale societăţii nu i se aplică ori că se conduce după alte reguli şi funcţionează după alte criterii. Ticăloşia în politică nu e mai puţin scuzabilă decît ticăloşia comisă, de pildă, într-o prietenie. Şi are exact acelaşi mecanism de funcţionare. Nici trădarea, nici minciuna, nici sperjurul, nici lipsa de recunoştinţă nu sînt mai puţin blamabile în politică. Iar o virtute care ne stîrneşte admiraţia în viaţa cotidiană trebuie la fel apreciată dacă se întîmplă să fie detectată în comportamentul unui om politic. În definitiv, „binele" politic nu poate fi, niciodată, un „rău" în ordine omenească. Oricît de strîmt şi vinovat l-am citi pe Machiavelli, nu există justificare pentru cei care profesează ideea că drumul spre Rai trece prin Infern.

Uneori, cînd mă cuprinde plictisul, recitesc mai vechi articole şi încerc să-mi amintesc exact contextul politic, uneori şi personal, în care le-am scris. Am făcut această precară anamneză deunăzi şi a fost o experienţă uimitoare. Pur şi simplu am descoperit cît de naiv devin cînd scriu despre politică. Mă grăbesc să spun că nu e vorba despre naivitate în sensul că „acum" îmi dau seama că „atunci", scriind articolul cu pricina, m-am înşelat. Dimpotrivă, continui să cred şi azi ceea ce am scris – să zic – acum patru ani, şi asta mi-a dat un sentiment reconfortant. Nu este vorba nici despre credulitate, nici despre infantilism – ambele sinonime uzuale ale naivităţii. Este vorba despre o anumită ingenuitate pe care o simt printre rîndurile mele. Scriind despre politică, autorul scrie, de fapt, despre propriile convingeri. Iar în regatul puternic al convingerilor, ingenuitatea e regină. Mai mult, constat aceeaşi formă de naivitate la mai toţi autorii de comentariu politic din România. Se pare că nu putem fi altfel cînd scriem despre politică. Că avem convingeri inocente sau vinovate nu contează aici. Că provin din cărţi, din experienţe trăite sau din snobism, iarăşi, nu are importanţă. Ceea ce contează este că îndelunga practică a comentariului politic ne reduce la nucleul dur al propriilor valori (fiecare cu ale lui, adică), le radicalizează pe acestea şi livrează lumii, în general, chipul naiv al celor care sîntem. Doar în articolele politice autorii se lasă sub imperiul speranţei lor şi doar prin articolele politice cineva poate articula precis ce vrea de la lume.

De asemenea, mai există un sens al cuvîntului „naiv" care se potriveşte de minune comentatorilor politici de la noi. Nu utopism, nu idealism înaripat, ci o cunoaştere parţială, cu convingerea că e totală. Şi în acest sens, comentatorii sînt naivi, dar, deşi păcătuiesc gnoseologic, sînt salvaţi ontologic. Este beneficiul ştiut al naivităţii. Mai toţi comentatorii sînt în eroarea lui Menon care, năucit de „bondarul" Socrate, ajunsese să creadă că o părere corectă este acelaşi lucru cu cunoaşterea. Doar copiii au dreptul să creadă acest lucru fără a fi pedepsiţi şi, de aceea – repet –, comentatorii politici de la noi sînt nişte copii. Care se iau în serios, desigur. În ceea ce mă priveşte, las copilul din mine să mai vorbească. Un timp...

* Prietenii mei care şi-au dedicat cariera profesională ştiinţelor politice nu se vor supăra, sper, pe mine.

ready made

„Pentru fiecare fel de muncă, ca: aratul unui ha., semănatul unui ha., prăşitul unui ha. de porumb, de bumbac, smulgerea inului de pe un ha., treieratul unei tone de grâu, scoaterea unei tone de cartofi, mulgerea unui litru de lapte etc., se stabilesc norme de lucru pe care le poate înfăptui un colectivist conştiincios, având în vedere starea vitelor de muncă, a maşinilor şi a solului."

(Statutul model al gospodăriei agricole colective,
Editura pentru Literatură Politică, 1953)

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Rusoaica

În 1977 rușii stăteau la coadă la chibrituri. La noi era un pic mai bine, în magazine tot se mai găsea cîte ceva. Eram copil și am călătorit prin cîteva orașe de-ale lor, într-o excursie organizată de școală. Am mers zile întregi cu trenul printre niște tufe plantate strategic de-o parte și de alta a căii ferate, așa încît să nu vezi nimic din țara aceea mare. La graniță așteptasem pînă ne-au schimbat platformele de sub vagoane pe ecartamentul mai mare al Uniunii Sovietice, iar după ce am traversat

și Republica Sovietică Socialistă Moldova, cînd treceam peste Nistru, un băiat cam de vîrsta mea a strigat: „Am ieșit din Romîniaaaa!“. În secunda următoare taică-său i-a cîrpit o palmă peste gură, și i-a zis apoi speriat că, „dacă ne aud ăștia, ne arestează pe amîndoi“. Singura bucurie în monotona călătorie cu trenul era masa de la vagonul restaurant de unde mai țin minte și acum ceaiul servit în pahare fixate în suporturi de alpaca și porțiile de rasol de vită cu sos de roșii și hrean. Ajunși la Kiev, am aflat că și la ei s-a simțit cutremurul care, în martie, făcuse multe victime la București. Ghidul ucrainean ne-a povestit că în apartamentul de la etajul XI al blocului în care locuia, balansul a fost destul de mare. Am ținut minte etajul pentru că la noi nu existau atunci blocuri cu peste 10 etaje. Tot atunci am descoperit că există o limbă ucraineană, diferită de rusă și că ucrainenii nu-i prea iubesc pe ruși. Cel puțin asta se deducea din comentariile naționaliste ale ghidului nostru. Tot el încerca să ne sugereze că turlele aurite ale bisericilor din Kiev, ca niște căpățîni de ceapă, fuseseră pe vremuri din aur masiv, dar că în cel de-al doilea război mondial le furaseră nemții. Era o gogoriță pe care nici un copil, cum eram eu pe atunci, nu o putea crede. Ghidul vorbea într-o românească uimitor de corectă, nu însă la fel de fluentă ca aceea vorbită la Leningrad (cum se numea pe atunci Sankt Petersburg), de următoarea ghidă care a luat în primire grupul nostru: Vera. Ei bine, Vera – o ființă care mă fascina. Tînără, subțire și sprintenă, blondă, tunsă scurt, cu gropițe în obraji la colțurile gurii și cu pometii proeminenți. Într-un cuvînt: rusoaică. Nu-mi mai dezlipeam ochii de la ea și ascultam tot ce ne spunea. Și frumos era orașul pe care ni-l arăta, cu clădirile lui colorate, cu palatul de iarnă al țarilor (Ermitajul) cu grădini suspendate și coloane de malachit, cu podurile peste Neva care se ridicau în acele nopți albe, ca să poată trece vapoarele, și cu catedrala Isakevski în care era instalat un mare pendul (Focault), prin care se demonstra că Pămîntul se învîrtește. La palatul de vară (Petrodvoreț) m-am plimbat prin grădinile cu fîntîni, pe acolo pe unde, dacă pășești pe anumite pietre, țîșnește apă din niște pompe ascunse și te poate stropi. Am cumpărat înghețată (era formidabilă și faimoasă, chiar un punct forte al turismului din acea vreme din Uniunea Sovietică), iar Vera m-a observat atunci mai atent, cred că prima oară, și a întrebat-o pe mama dacă îmi dă voie să mănînc înghețată. Am mers apoi la un monument, la care din adîncul unei pietre funerare se auzea un fel de bătaie de inimă. Erau inimile celor care luptaseră sau care fuseseră exterminați de naziști în timpul războiului. Acolo, în timp ce vorbea, impresionată, Vera a izbucnit în plîns. Și un timp, din ochi i-au curs lacrimi mari și rotunde, neputînd să-și reia explicațiile. Eu mă țineam băiețește, deși era cît pe ce să-mi dea și mie lacrimile, de plînsul ei, nu din cauza monumentului care doar mă înfricoșa. Nici nu prea înțelegeam cum poți să începi să plîngi așa, dintr-odată, în fața unei pietre întunecate, mai ales ghid fiind. Dar era Vera, și încercam să înțeleg orice. Atunci am văzut doi copii ruși, mai mici decît mine, care se uitau cu mare admirație la pantalonii mei. Își dădeau coate. Erau niște bermude tăiate de bunica mea din niște blugi din aceia românești, albastru închis, un material moale despre care eu știam bine că e departe de cel din care se făceau blugii americani originali. Dar copiii de acolo nu făceau asemenea deosebiri. În sfîrșit, cele trei zile la Sankt Petersburg s-au încheiat și, spre marea mea tristețe, urma să ne preia un alt ghid pentru Riga. Am aflat însă că Vera dorea să meargă ea cu noi, mai

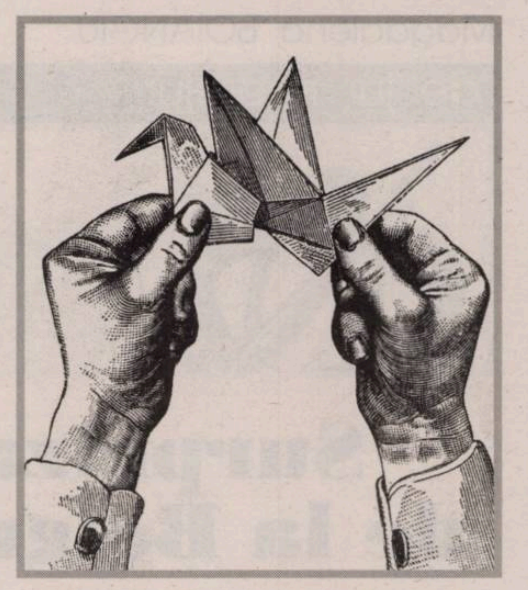

departe. Depindea de nu știu ce aprobare. Inutil să spun cît m-am bucurat aflînd că a fost obținută. Numai că, cele trei zile la Riga au trecut și ele repede, iar Vera parcă n-a mai stat așa de mult timp cu noi. Ultima etapă a călătoriei era Moscova. Ne-am despărțit de Vera care a plîns din nou. Ne-a preluat o altă rusoaică. O femeie înțepată și cam antipatică. Am stat într-un hotel cu coridoare înguste și nesfîrșite, am văzut turnul Televiziunii printre nori, și patru picturi de Van Gogh la Muzeul „Pușkin“, din care, pe vremea aceea, n-am priceput nimic. Mi-am cumpărat un tanc cu baterii și o stea roșie pe el, de la Dețki Mir (Lumea Copiilor – un fel de Romarta Copiilor de la noi, dar mult mai mare), iar apoi, după o masă festivă la care mi s-a dat de băut șampanie, am fost conduși la gară. Am mers iar vreo două zile cu trenul printre tufe. Îmi rămăsese în minte gustul de înghețată de la Petrodvoreț, peste care se suprapunea privirea tulbure-albastră a Verei.

3 metode să te abonezi

3 luni abonament

SMS TRIMITE UN SMS DIN REȚEAUA ORANGE SAU VODAFONE LA 7409 CU TEXTUL DILEMA VECHE

- Costul unui SMS este de 9 euro+TVA
- Din rețeaua Orange vei primi un mesaj de confirmare a înregistrării
- Din rețeaua Vodafone vei primi un mesaj prin care ți se cere confirmarea, iar costul SMS-ului de răspuns este de 0,05 euro

Dacă trimiți până la data de 20 a lunii în curs, primești abonamentul începând cu data de 1 a lunii următoare. Contravaloarea SMS-ului nu se returnează. Informații la tel: 021/407.54.64

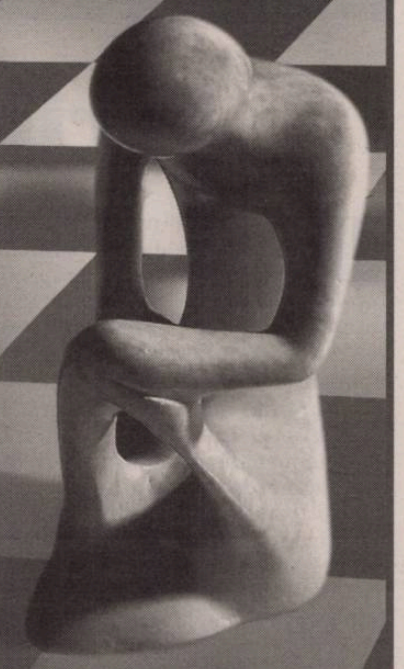

TRIMITE TALONUL

Plătește prin ordin de plată sau mandat poștal și trimite talonul de mai jos.

LA TOATE OFICIILE POȘTALE, AGENȚIILE RODIPET, SAU LA CELELALTE FIRME CU CARE ADEVĂRUL HOLDING ARE CONTRACT DE DIFUZARE A ABONAMENTELOR.

ABONEAZĂ-TE!
Ai până la 13,2% reducere din prețul de la chioșc!

Tel: 021-407.54.64, 021-407.54.65
Fax: 021-407.54.67
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro

Nume ..... Prenume..... Compania* ..... Cod Fiscal*.....
(* Completați numai dacă plătitorul este o firmă) Str. ..... nr. ..... bloc ..... scara ..... etaj ..... ap. ..... localitate .....
județ/sector ..... cod poștal ..... telefon ..... e-mail .....
Adresa de livrare (daca este diferită față de adresa de mai sus): Str. ..... nr. ..... bloc ..... scara ..... etaj .....
ap. ..... localitate ..... județ/sector ..... cod poștal .....
Număr abonamente contractate..... începând din luna ..... la:
Dilema Veche 3 luni (41 lei) 6 luni (81 lei) 12 luni (158 lei)
Cei care se abonează direct la Adevărul Holding vor completa și rândurile de mai jos:
Am expediat către S.C. Adevărul Holding S.R.L. suma de..... lei cu mandatul poștal/ordin de plată nr ..... din data .....
..... în cont nr. RO81 ABNA 4100 2641 0028 5818 deschis la ABN AMRO BANK SA Centrala București.
Pentru ca livrarea abonamentului să începă la data de 1 a lunii următoare, plata se va efectua până la data de 20 a lunii în curs. Prin prezentu sunt de acord ca S.C Adevărul Holding S.R.L să prelucreze datele mele cu caracter personal

Completați talonul de abonament cu datele de identificare solicitate și expediați-l, împreună cu copia după dovada plății abonamentului, prin poștă, la S.C. Adevărul Holding S.R.L., OP 33 – CP 143, București, cod poștal 014820 sau prin fax: 021-407.54.67.

Abonamentele se pot contracta: n la sediul S.C. Adevărul Holding S.R.L., Piața Presei Libere nr. 1, Corp C, sector 1, București n cu mandat poștal sau ordin de plată pentru S.C. Adevărul Holding S.R.L. n la oficiile poștale n la sucursalele RODIPET n la firmele particulare.

Vintilă MIHĂILESCU
...@hai-hui.ro

Moartea online

– Ce mai e nou?
– Priveghi online!
– !?
– Cam aşa ceva – îmi explică M, care este masterandă la Budapesta. Au fost două cazuri la CEU chiar luna aceasta. Mai întîi, a murit un coleg al nostru, pe care îl ştiam, şi ştirea a fost pusă pe *face book* şi, toată noaptea, nişte colegi au făcut un fel de „priveghi"...
– Adică? – întreb eu, uluit.
– Păi au stat toată noaptea pe calculatoare, pe un fragment de reţea, au pus epitafe, au povestit despre cel mort, unii aveau fotografii cu el...
– E deja ceva obişnuit? – mă mai interesez eu.
– Nu ştiu, nu aş spune, dar, v-am spus, a mai fost imediat un al doilea caz. O colegă, care a avut un accident tragic şi a murit. De data aceasta, părinţii au fost cei care au anunţat moartea fetei lor pe *face book* şi, tot aşa, colegii s-au mobilizat, au ţinut un fel de discursuri funerare şi au „priveghiat-o" toată noaptea...

După „viaţa online", „moartea online", deci – rezum eu. Adică? – nu pot să nu mă întreb. Şi îmi e greu să găsesc un răspuns gata făcut. Din antropologie ştiu că, dacă vrei să înţelegi resorturile ultime ale unei culturi, nu te uiţi la cei vii, ci mai degrabă la cum se moare în comunitatea respectivă. Cu moartea nu glumeşte nimeni, practicile şi credinţele funerare fiind ultimele care se schimbă. Iar cînd se întîmplă să se schimbe, acest lucru are un rost profund. Ce vrea să spună deci această inovaţie?

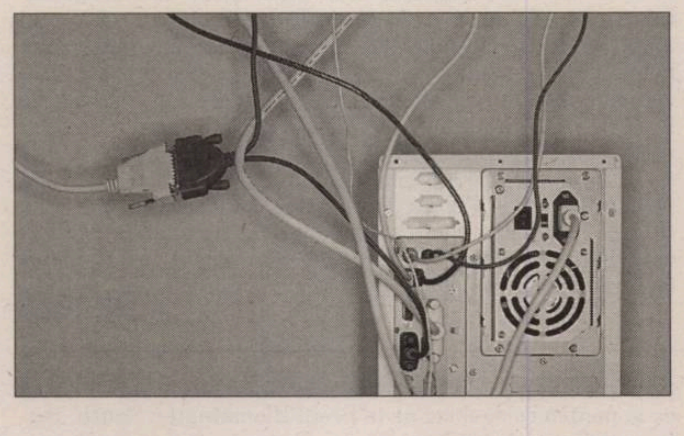

Îmi aduc aminte că pe vremea cînd lucram la Cristian, un sat iniţial săsesc de lîngă Sibiu, m-a impresionat „modelul săsesc", faptul că românii au preluat în mare măsură practici ale *Vecinătăţii* săseşti, la început obligaţi de administraţia habsburgică, apoi din proprie iniţiativă. *E mai eficient cum fac saşii* – îmi explicau ei. Pînă la un punct însă: înmormîntarea. De aceasta, la saşi, protestanţi, se ocupa integral *Vecinătatea,* comunitatea. Ea anunţa moartea în tot satul, ea se ocupa de sicriu şi cruce, ea distribuia sarcinile pentru „serviciile funerare" printre membrii săi. Românii mobilizau şi ei *Vecinătatea* lor, românească, dar o făcea familia şi tot ea se ocupa de toată înmormîntarea şi pomenirile succesive: erau morţii familiei, nu ai comunităţii, iar ţăranul ortodox nu putea concepe o „înstrăinare" de neam a morţii. Această diferenţă a făcut ca *Vecinătăţile* săseşti, şi nu cele româneşti să treacă, pe măsură ce se împuţinau membrii lor şi li se dilua menirea, la un fel de „servicii funerare": cînd îţi murea cineva, apelai la *Vecinătate* (sau la ce mai rămăsese din ea) şi aceasta se ocupa de toate. Urmau astfel, fără să-şi propună, un trend mult mai general: „externalizarea serviciilor". Moartea – cel puţin anumite aspecte ale ei – trecea din grija familiei în sarcina unor persoane străine şi specializate.

În paralel, în satele româneşti avea loc o altă prefacere, de care ierarhii Bisericii ortodoxe nu erau foarte mulţumiţi, dar pe care, la ţară, erau obligaţi să o urmeze: pomana de viu. Schimbările demografice masive, faptul că, de cele mai multe ori, copiii plecau să lucreze la oraş, se îndepărtau sau chiar se înstrăinau de casă i-a făcut pe bătrîni să-şi ia soarta în mîini şi să facă ei înşişi, din timpul vieţii, cele cuvenite. *Ce ştiu eu dacă or să-mi facă pomenile aşa cum trebuie!* – oftau cei bătrîni. Acelaşi lucru îl spunea zilele trecute şi Prigoană la propria sa pomană de viu, făcînd astfel mai mediatică o practică deja veche. Nemaiputînd fi sigur că, după moarte, vei fi strămoşul cuiva, mai bine să devii propriul tău urmaş din timpul vieţii. Disoluţia familiei şi a continuităţii de neam a dus astfel la o „individualizare" a morţii, am putea spune chiar o anumită singurătate a morţii, de asemenea un trend mult mai general, păstrat în acest caz în limitele creştinismului.

Într-o societate a individului şi a prezentului, moartea este tot mai mult refulată din social şi din cultură, pentru a deveni tot mai mult un eveniment personal, eufemizat discret pentru a-i deranja cît mai puţin pe cei din jur. Şi pentru a da impresia individului că e doar o problemă printre altele, pe care trebuie să o rezolve eficient ca pe orice altă problemă. Managementul morţii...

Din această perspectivă, „priveghiurile online" (pe care nu ştiu să le numesc deocamdată altfel, dar care sînt deja cu totul altceva) pot fi citite şi ca prime semne ale unui soi de resocializare, de readucere a morţii în comunitate. Nu o revenire la tradiţii şi societăţi tradiţionale, ci o mutaţie în comunităţi virtuale. Ritualizarea acestor prime gesturi spontane este foarte posibilă – şi chiar previzibilă –, iar o cultură a „morţii online", care să păstreze în serverele lumii şi sufletul virtual al celui răposat, se poate coagula apoi, firesc, în timp. Mai mult, ea poate constitui o nouă dimensiune semnificativă a coeziunii tehno-sociale a lumii postmoderne. Prin integrarea morţii, comunităţile virtuale ar începe să aibă un trecut, ieşind astfel de sub imperiul individualismului *hic et nunc*.

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Andrei PIPPIDI

SOS București

Cum procedează Mafia

Teribil de ingrată e încercarea de a întreţine această rubrică în fiecare săptămînă. Nu fiindcă nu s-ar găsi subiecte: din păcate, atacurile asupra patrimoniului bucureştean de arhitectură se produc mai rapid decît li se poate ţine socoteala. Dar dacă e nevoie, pentru o casă ameninţată, să i se refacă istoria, cu toate legăturile în epocă prin care ea aparţine unui context cultural sau politic, nu mai e deloc uşor. Pe de altă parte, angajarea în această campanie înseamnă şi denunţarea comportamentului unor autorităţi care ştiu sau nu ştiu ce fac, deci cedează presiunii investitorilor imobiliari, din corupţie sau indiferenţă. Totodată, mai înseamnă consilierea proprietarilor unor clădiri de interes istoric ca să realizeze ce pagubă ar aduce comunităţii cîştigul lor personal, care, chiar dacă li se pare mare, va fi incomparabil inferior celui dobîndit de cumpărătorul care se pregăteşte să suprime casa bătrînească şi să ridice în locul ei un hotel.

De data asta va fi vorba, şi nu pentru ultima oară, de manevrele prin care o asemenea afacere îşi face drum. Strada Pictor Artur Verona, de la cinematograful „Patria“ pînă la biserica anglicană, se numea odinioară D. A. Sturdza, fiindcă fostul prim-ministru liberal, căruia Academia Română îi datorează prima ei organizare temeinică, a locuit în casa, cu faţada spre bulevard, în care se află astăzi Librăria Cărtureşti. Ca monument istoric, are dreptul la o zonă de protecţie în jurul ei. Cu toate acestea, numărul 15, imobilul imediat următor, lipit spate în spate cu casa Sturdza, după ce a fost ocupat mulţi ani de zile de administraţia Teatrului „Ion Creangă“, a apărut acum în reclama unui întreprinzător. Ca şi cum s-ar fi obţinut deja o derogare de la planul urbanistic zonal (aceste încălcări ale legii sub un pretext iarăşi legal seamănă cu ce se cheamă în vocabularul bisericesc tradiţional „iconomie“, adică o concesie faţă de sfintele canoane). Aşa că, pentru a atrage cumpărătorii, li se spune că pe acest lot de 1494 m^2 există două clădiri de la începutul secolului trecut, care se întind una pe 900 m^2 şi cealaltă pe 250 m^2. Deschiderea la stradă este de 20 m, iar înălţimea maximă atinsă de prima casă nu depăşeşte 13 m. Clientul este ispitit să adopte o transformare a locuinţei principale prin care zece etaje s-ar suprapune parterului, pe cînd din fosta locuinţă a servitorilor s-ar înjgheba un P+4. Prima casă, parter şi etaj *(piano nobile)* la care se urcă pe o monumentală scară de marmură, seamănă cu C.O.Ş.-ul din Piaţa Lahovary, fiind probabil proiectată de acelaşi arhitect de şcoală franceză, I.D. Berindei, care a construit în 1914 Casa Assan. De altfel, toată strada, pe vremuri, înşira pe două rînduri locuinţele unor oameni politici, de la conservatorul Marghiloman la liberalii Carada şi Procopiu, sau diplomaţi, ca Al. Iacovaky sau Stanislas Alfonsovici Poklewski-Koziel, ultimul reprezentant la Bucureşti al Rusiei ţariste. Singura casă care mai este identificată în prezent ca monument istoric este aceea de la colţul cu Pitar Moş în care a trăit arhitectul Ion Mincu.

Alt proiect pe care l-am denunţat se bazează pe demolarea numerelor 16 din Dorobanţi şi 27 de pe Eminescu, avînd intenţia de a împlînta acolo nişte zgîrie-nori. După datele pe care le-am avut la dispoziţie, cel mai recent şi mai ambiţios dintre cumpărători vine din Israel şi a plătit pînă acum patru milioane de euro! Vă daţi seama că cine a achiziţionat cu un asemenea preţ cele două case boiereşti de la 1900 se va lupta pe viaţă şi pe moarte pentru a-şi îndeplini intenţia. Să ştie însă că a găsit aici oameni la fel de hotărîţi să împiedice ştergerea trăsăturilor de veche Europă pe care Bucureştii le-au mai păstrat. Valoarea unor clădiri ca acelea de care e vorba nu ţine doar de arhitectura lor, este una simbolică. Nu vrem să vedem oraşul nostru tratat ca un teritoriu de colonizare!

Alin FUMURESCU

Matrioşele Americii

A început timid şi clasic, cu două Americi: cea a bogaţilor şi cea a săracilor. A continuat cu America „de pe cele două coaste“ *versus* America „din interior“, apoi cu *red states* şi *blue states*. În interiorul fiecăreia, aidoma unei matrioşe ruseşti, Americile au continuat să se înmulţească, spre satisfacţia strategilor de campanie: America „albă“ s-a împărţit mai întîi în „peste“ şi „sub“ 65 de ani, apoi în bărbaţi şi femei, femei „peste“ şi „sub“ 45 de ani, bărbaţi cu studii superioare sau fără, din mediul urban sau rural, catolici sau protestanţi etc. – pînă cînd din America n-a mai rămas nimic, doar amănunţite hărţi electorale. Lumea aşteaptă resemnată începutul campaniei electorale, convinsă fiind – vorba lui Kurt Vonnegut –, că „aşa merg lucrurile“: statisticile se plictisiseră, analiştii anticipau blazaţi instalarea candidaţilor în blocstarturi, iar matrioşele aşteptau şi ele, frumos aliniate, aceleaşi promisiuni, atent decupate pentru nevoile fiecăreia.

Cînd Barack Obama şi-a anunţat intenţia de a intra în cursa pentru Casa Albă, propunerea a fost primită cu entuziasmul copilului căruia i se oferă o pauză de zece minute: în sfîrşit, se puteau face nesfîrşite speculaţii pe tema democraţiei americane, în care, pentru întîia oară, un candidat-femeie se înfruntă cu un candidat-negru, pentru cea mai înaltă funcţie în stat. Obama reprezenta (paradoxal) o binevenită picătură de culoare într-un peisaj cenuşiu, zugrăvit altminteri în alb şi negru, întru prevenirea plictiselii. Discursurile lui au fost comparate cu cele ale lui Churchill, cel care „a mobilizat limba engleză şi a trimis-o la război“. Iluzii însă, nu-şi făcea nimeni. Zarurile fuseseră deja aruncate. Odată oprite din rostogolirea mediatică, suficientă cît să ţină cîteva săptămîni lumea cu sufletul la gură, aveau să indice, cuminţi, şase-şase: Hillary Clinton. Aşa merg lucrurile.

Nici măcar cu matrioşa ce i s-a alocat automat – electoratul de culoare – Obama nu s-a potrivit de la bun început. Încăpăţînatul a refuzat să intre în forma repartizată, comportîndu-se mai degrabă ca un... alb (ceea ce şi este, pe jumătate). În consecinţă, la primele alegeri primare, repartiţia votului afro-americanilor între Obama şi Clinton era de aproape jumătate-jumătate. A fost primul semn de degringoladă în rîndul matrioşelor. Nu însă şi ultimul. Senatorul le-a declarat război, refuzînd să vorbească în alb şi negru, *red states* şi *blue states*, *blue collars* şi *white collars*. În ciuda specialiştilor, un politician lua în serios inscripţia aproape ştearsă de pe *nickels* şi *quarters* – o inscripţie pe care nimeni nu se mai ostenea să o descifreze: *„E pluribus unum“*. Treptat, realitatea a încetat să se mai conformeze experţilor şi statisticilor, matrioşele au început să se fisureze, iar unele dintre ele s-au prăbuşit de-a dreptul. Paradoxal, la şubrezirea acestora a contribuit inclusiv campania lui Clinton. Pedalînd pe imaginea femeii cu *„balls“*, Hillary a ieşit de bunăvoie din matrioşa femeilor. Lumea a înţeles că înfruntarea se dă de fapt între o femeie-mai-degrabă-bărbat şi un negru-mai-degrabă-alb.

De bună seamă, sistemul n-a stat nici el cu mîinile-n sîn. Senatorul de Illinois a fost acuzat iniţial că e votat de prea puţini negri (50%), apoi de prea mulţi (92%), de prea puţine femei albe (30% în Ohio) sau de suspect de multe (40% în Indiana), că e „elitist“ (o acuzaţie gravă în SUA), că nu e suficient de „bărbat“, ba că e, şi de aceea captează voturile bărbaţilor albi (peste 60% din voturile celor sub 65 de ani), ş.a.m.d. Matrioşele intraseră în vrie. Cu vreo trei săptămîni înaintea alegerilor primare din North Carolina şi Indiana, se părea că norocul îi surîde sistemului: reverendul Wright, fostul pastor al lui Obama, a ţinut cu tot dinadinsul să-şi reconfirme aberaţia conform căreia SIDA face parte dintr-un plan diabolic al albilor îndreptat împotriva negrilor. Experţii au răsuflat uşuraţi: sondajele de opinie reintraseră în normal. Ironia sorţii: un singur om, pretinzînd că luptă împotriva sistemului, era pe cale să-l salveze de la atacul unui alt om singur.

Era însă prea tîrziu. Bulgărele o luase abitir la vale, iar avalanşa nu mai putea fi oprită. Omul cu pricina nu mai era de multişor singur. De partea lui se plasaseră între timp nu doar milioanele de albi şi negri, asiatici şi *latinos*, femei şi bărbaţi, tineri sau mai puţin, care, urmărindu-i discursurile, săriseră de pe canapelele unde-şi făceau veacul urlînd *„yes, we can!“*, ci şi... mass-media. Urmînd pîrtia deschisă de către ne-ortodocşii John Stewart şi Steven Colbert, comentatori preţioşi de la televiziuni şi ziare prestigioase au început şi ei să constate, din ce în ce mai entuziaşti, „uite, măi, că se poate!“. Şi s-a putut. În North Carolina, unde experţii îi dădeau 6-7% avans faţă de Clinton, Obama a cîştigat cu 16%. În Indiana, unde Clinton era creditată cu 5% avans, am stat pînă după 1 noaptea pentru a afla că senatoarea de NY a cîştigat la vreo 17.000 de voturi diferenţă. Din punctul de vedere al delegaţilor, a fost o catastrofă. Ca şi Angela noastră însă, Hillary a declarat că va merge mai departe.

„Merge degeaba“ – a declarat Ana, fii-mea, cu siguranţa adolescentului supărat că nu poate vota într-o înfruntare electorală istorică. „E ca o găină fără cap, al cărei trup continuă să alerge“ – a completat, cu cinismul vîrstei. Pentru ea şi pentru colegele ei de la liceul Bloomington South, matrioşa electoratului feminin s-a făcut ţăndări de multişor. Trăiesc, fără să ştie, entuziasmul Pieţei Universităţii – varianta americană. E frumos. E aproape prea frumos ca să fie şi adevărat. „Clinton pentru noi este Iliescu doi!“ – mi-a scandat, mai în glumă, mai în serios, un alt român trăitor pe meleagurile Americii, constatînd că singura matrioşă ce i-a mai rămas întreagă e electoratul de peste 65 de ani, trăitor la ţară şi fără studii superioare. Pentru un preşedinte e cam puţin. Vorba unui comentator de la CNN (cetitor de Churchill) la aflarea rezultatelor: „Nu este sfîrşitul unei epoci. Dar este începutul sfîrşitului“.

Nu de eşecul lui Obama se tem însă româno-americanii pe care-i cunosc, ci de succesul său. Cu eşecurile ne-am obişnuit. De dezamăgiri ne temem. Fripţi cu CDR, suflăm şi-n Obama. Noi ne-am pierdut inocenţa.

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Texte şi opinii de: ● *Iulian COMANESCU (analist media)* ● *Adrian HALPERT (director editorial,* Adevărul) ● *Cristi LUCA (jurnalist,* Tabu) ● *Gabriel MARIAN (asistent univ., Universitatea „Babeş-Bolyai", Cluj)* ● *Ana NIŢĂ (redactor-şef,* Libertatea) ● *Radu PARASCHIVESCU (scriitor)* ● *Cristian STANCU (redactor-şef,* Click) ● *Mădălina ŞCHIOPU* ● *Cătălin TOLONTAN (redactor-şef,* Gazeta Sporturilor) ● *Luiza VASILIU (jurnalistă,* Suplimentul de cultură) ● ***Coordonatorul temei:*** *Alex. Leo ŞERBAN*

*În engleză, „*Get a life!*" e o expresie care se aruncă la enervare, atunci cînd eşti excedat de cineva care spune numai prostii. Nu ştiu care ar fi echivalentul exact în română (poate ne spune Radu Paraschivescu), dar aici, într-un număr despre excedantul, extenuantul şi vitalul voyeurism al presei tabloide, cred că merge „tradus" chiar aşa... Aşa, cum?! Păi, ca în titlu.*

Cu tabloidele (şi există, fireşte – pe lîngă publicaţiile, tipăriturile, adică, purtînd această „poreclă" –, o grămadă de televiziuni tabloide; prea numeroase pentru a le enumera aici pe toate...) se-ntîmplă precum cu filmele porno: toată lumea a văzut/citit unul, măcar din greşeală, dar puţini recunosc. Dicţionarele ne spun că termenul propriu-zis (care sună futuristic şi medical, dar este doar britanic) e de pe la-nceputul secolului trecut, dar nu trebuie să fim naivi şi să ne închipuim că atunci *s-a născut şi tabloidizarea, şi publicul pentru ea: aceasta exista dinainte – dovadă oftăturile unor Baudelaire sau Balzac (firi sensibile, deh!) la adresa ziarelor din epoca lor. Şi e interesant de observat o chestie: cei doi mari „B" se văicăreau de* presă, *în general! Să-nţelegem, de aici, că presa a fost, dintru început, după chipul şi asemănarea tabloidelor de astăzi, sau că artiştii aveau un simţ în plus, care-i făcea să vadă, vaticinar, cancerul cuibărit, parşiv, în bobocul de trandafir? Vă las să răspundeţi.*

Ia-ţi o viaţă!

În orice caz, ceea ce a devenit cu prisosinţă clar, astăzi, este nu doar că există un public pentru „aşa ceva" (adică pentru privitul pe gaura cheii, spălatul rufelor în public şi alte drăguţe eufemisme), dar că acesta, de cînd i s-a dat acadeaua otrăvită, o suge întruna... Poţi să i-o mai iei, odată ce s-a obişnuit cu ea?

Care ar fi, cum se zice, „resortul psihologic" care ne *face (să nu fim ipocriţi!) să privim pe gaura cheii în casele altora?*

Păi, curiozitatea ar fi unul (cel mai de înţeles, poate). Sîntem curioşi să aflăm una, alta (mai ales „alta"...) despre cei de lîngă noi. Dacă persoana despre care vrem să aflăm „alta" e celebră, cu atît mai bine, dar ne mulţumim cu orice bîrfă despre oricine! Ca victimă neconsimţătoare a unei astfel de curiozităţi, pot spune – în cunoştinţă de cauză – că sentimentul celui expus este că a fost supus unui viol în grup. Intimitatea ta devine o marfă – „palpată", cîntărită, preţăluită şi apreciată (sau nu). Dacă voyeurismul ajunge pînă în dormitor (şi, vorba aia, ce voyeurism e ăla care nu ajunge acolo?!), persoana (sau personalitatea) voyeurizată *astfel simte că a jucat într-un porno fără să ştie... Voyeurul, în schimb (primul este ziaristul, al doilea, publicul – căci ziaristul ştie întotdeauna ce vrea publicul, nu?), ştie că a „pus-o de-un porno": îşi clăteşte ochii şi-n acelaşi timp îşi freacă mîinile, pentru că nu e nimic mai plăcut decît să nimereşti, din greşeală, peste un canal necodat care difuzează „aşa ceva" gratis! Cînd vezi, mai nou, cîte astfel de „efracţii sexuale" au făcut prima pagină a ziarelor nu neapărat tabloide (diverse celebrităţi prinse cu chiloţii în vine în diferite poziţii & diverse situaţii), nu poţi să nu ajungi la concluzia că Sexul nu doar că vinde (cum se spune la rece),* dar că vinde pentru că este subiectul cel mai apetisant. *Toată lumea are parte de sex (cel puţin, să sperăm...), dar se pare că sexul altora este mai atrăgător.*

Şi atunci, nu poţi să nu te gîndeşti că tabloidele satisfac, de fapt, o nevoie profundă, abisală chiar: aceea de a trăi prin procură. „Ia-ţi o viaţă!" este, la modul literal, deviza oricărui tabloid care se respectă (respectîndu-şi publicul): ia ziarul şi poţi citi (iar dacă e cu poze-n culori, şi vedea) cum a făcut vedeta X cu (non)vedeta Y treaba aia Z... Dacă viaţa pe care o duceţi e amărîtă, dacă sexul e vai de capul lui şi, deci, dacă sînteţi nefericiţi – „Ia-ţi o viaţă!".

Pînă unde se poate merge cu această tabloidizare? – se-ntreabă minţile cele mai lucide (sociologi, analişti media etc.). Şi, mai îngrijorător poate: este tabloidizarea viitorul oricărei forme de presă? Evident, deocamdată orice răspuns este o conjectură. Dar mă hazardez să fac o previziune: tabloidizarea va dispărea atunci cînd Sexul nu va mai fi ceva extravagant şi tabu. Cînd „scandalurile" cu X sau Y vor părea banale... Atunci – şi numai atunci –, „Ia-ţi o viaţă!" va deveni o injoncţiune inutilă; „Să-mi iau o viaţă? Încă una?! Nu, mersi: o am deja pe a mea, şi e la fel de plicticoasă..." ***(a. l. ş.)***

Radu PARASCHIVESCU

Cu ochiul pe gaura cheii

„Rău ne mai dor genunchii şi şalele! Găsiţi, oameni buni, o poziţie mai comodă. Aşa n-avem cum să rezistăm." Cine se plînge atît de amarnic? Al cui e glasul acesta spart, care în loc să înduioşeze prost dispune? Chiar nu l-aţi recunoscut? E glasul chivuţei naţionale, al slujnicei reumatice, al făpturii care înghite hulpav tot ce e inavuabil, nepovestibil sau ignar. E glasul făpturii hrănite cu E-uri jurnalier-televizive şi dresată să stea cu genunchii flexaţi şi cu ochii lipiţi de gaura cheii. E glasul care cerşeşte stentorial: vrem poale în cap şi pumni în gură, vrem non-ştiri despre non-persoane. E în fond glasul nostru, gîtuit de emoţia întîlnirii cu ghiveciul de scîrboşenii şi exofle mediatice pe care am învăţat să-l înghiţim fără să-l cerem.

Dacă v-a căzut greu patetismul paragrafului de mai sus, să trecem la întrebări. Cum s-a ajuns aici? Am fost dintotdeauna aşa sau am cedat după 1990? Este presa tabloidă o realitate inevitabilă sau apare doar în condiţiile unui receptor neexigent? E greu să dai răspunsuri tranşante. Poţi, în schimb, să faci anumite observaţii de bun-simţ. Poţi să spui, de pildă, că presă tabloidă există în toate civilizaţiile occidentale şi că existenţa ei nu provoacă leşinuri şi ofuscări pudibonde ale inteligheţiei. În sobra şi traînica Anglie, *The Sun* vinde trei milioane de exemplare în fiecare zi de week-end şi frămîntă un aluat comparabil cu cel din copaia carpatină. Există şi la Londra amatori de flecuşteţe, frivolităţi şi stupizenii prisoselnice. Căci, oricît v-ar mira, *The Sun* nu discută despre indicele Dow Jones, numerele lui Fibonacci sau neopozitivism. Altele sînt dilemele sale: procentul de colagen din buzele Victoriei Beckham, ultima

aventură a lui Cristiano Ronaldo, rîvna cu care se face de rîs Lembit Opik alături de Gabriela Irimia. Ajunşi aici, să bombăm pieptul şi să ne umflăm în penele globalizării. Cheeky Girls ameninţă Parlamentul englez. Dacă tot am stabilit că e bine să avem faliţii noştri, de ce să nu aibă şi englezii Irineii lor?

Înseamnă că nu existenţa unuia sau mai multor tabloide deranjează aici, în ţara lui Moni, Bahmu şi Zăvo, ci altceva. Ce anume? Detenta lor tot mai ambiţioasă. Adică intenţia – exprimată sau nu – de tabloidizare a tot mai multor produse de presă. Să ne înţelegem, presa tabloidă e una, tabloidizarea alta. Cea dintîi are, cum spuneam, ţarcul ei în toate democraţiile lumii. Cea din urmă e echivalentul unei maladii de presă izvorîte din tendinţa noastră de-a fi hiperconcesivi în ce priveşte calitatea. Altfel spus, dacă ni se livrează pîine şi circ, e-n regulă. Nu contează că pîinea e mucegăită şi circul o pantomimă de prost gust. Tabloidizarea fructifică tendinţa omului de-a concepe viaţa ca pe un lung prilej de relaxare. (Nici nu mai contează că unii nu au după ce să se relaxeze, cîtă vreme traiul lor zilnic înseamnă salon de masaj, cafele în barul de fiţe, shopping şi – pentru întreţinerea tonusului cerebral – un film ca pretext de ronţăit floricele la mall.) Direcţia tabloidă nu constituie o primejdie cîtă vreme nu forţează conturul nişei. În clipa cînd vrea să iasă de pe culoar şi să inunde restul, încep problemele. Iar de aici încolo lucrurile depind ceva mai mult de noi. Dacă ştim să discernem şi să punem piciorul în prag – prin refuz, boicot sau alte forme de atitudine –, e posibil măcar să încetinim ritmul de tabloidizare. Dacă suspinăm blazat şi dăm din umeri, meritäm să avem parte numai de Prigoană în loc de Iureş şi de Garcea în loc de *Hamlet*.

Iar aici revin la una dintre întrebările de la început. Am fost dintotdeauna aşa? Este uitatul pe gaura cheii o trăsătură care face parte din profilul naţional, la un loc cu privitul peste gard sau spionatul pe vizor, ca să vezi cine-i aduce flori blondei de vizavi cînd soţul e în delegaţie? Păi... este. Nu cred că după 1990 a existat un skanderberg între gustul estetic al românului şi presa tabloidă, iar aceasta din urmă a învins. Cred, dimpotrivă, că am tînjit ani în şir după amantlîcuri date în vileag, bîrfe picante, ştiri cu sînge, accidente şi sex, dar n-am avut parte de ele din motivele ştiute. Nu întîmplător, cea mai citită rubrică din *Informaţia* de pe vremuri era „Aflăm de la Miliţia Capitalei", singurul decupaj tabloid din comunism. Oricîte speculaţii fine am face pe tema ofertei facile a presei tabloide, totul se reduce la o problemă de sistem şi de doctrină. În fond, diferenţa dintre Rîmaru şi criminalii arătaţi la *Ştirile de la ora cinci* e în primul rînd de expunere şi abia în al doilea de palmares.

> „Orice ziar, de la primul rînd şi pînă la ultimul, nu este decît o ţesătură de orori. Războaie, crime, furturi, necuviinţe, crimele unor prinţi, crimele unor naţiuni, crimele unor indivizi particulari, o beţie universală de atrocităţi." (Baudelaire)
>
> „Problema nu mai este dacă un tablou mai rezistă pe lîngă un cîmp de grîu, ci dacă mai rezistă pe lîngă jurnalul cotidian, care este o junglă." (André Breton)
>
> „Amintiţi-vă de acel ziar care a publicat, cu cinci ani înainte, ştirea morţii unui om celebru şi care, în ziua în care acesta chiar a decedat, şi-a început necrologul astfel: «Cum noi am fost primii care au anunţat-o...»." (Philippe Bouvard)
>
> „Jurnalismul este o catapultă mare pusă în mişcare de uri mici." (Balzac)

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 15 mai, la ora 17,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri,* realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

CINE FACE LEGEA?

1. Ce este un „tabloid" pentru dvs.?
2. Cît de departe se poate merge în materie de „dezvăluiri"? Există reguli? Există limite?
3. Credeţi că există riscul ca publicul „formatat" astfel să dorească numai o presă tabloidă?

Ana NIŢĂ

„Să mergi departe..."

1. Aş putea încerca, pe de-o parte, o definiţie obiectivă a conceptului de tabloid: ziarul care vorbeşte pe înţelesul tuturor, de la vladică la opincă, despre evenimentele care îi interesează şi îi afectează în mod direct pe oamenii obişnuiţi, satisfăcînd nevoia de informare şi de divertisment a acestora. Un tabloid este suportul media care reuşeşte să transforme ştirile într-un spectacol.

Pe de-altă parte, dacă mă întrebaţi ce înseamnă tabloidul *Libertatea* pentru mine, vă voi răspunde cu două cuvinte: mîndrie şi ambiţie. Mîndrie pentru că *Libertatea* este ziarul care a introdus în România conceptul de tabloid, îndelung copiat în prezent. Ambiţie pentru că *Libertatea* este cel mai bine vîndut cotidian din România la ora actuală şi aşa va rămîne.

2. Un om pe care îl apreciez foarte mult şi de la care am învăţat enorm mi-a spus la un moment dat că uneori trebuie să mergi departe ca să-ţi dai seama pînă unde poţi merge de fapt. Ideea se aplică perfect tabloidelor.

3. Ca redactor-şef al celui mai bine vîndut tabloid din România, apetitul publicului pentru acest tip de presă nu poate decît să mă bucure. Sînt convinsă însă că publicul „formatat", cum l-aţi numit dvs., va avea tot timpul nevoie şi de o alternativă, însă aceasta ar trebui să fie preocuparea ziarelor care se autointitulează de calitate, dar care, din ce în ce mai des, publică pe prima pagină articole cu subiect de tabloid sau abordate în cheie tabloidă.

Cristian STANCU

Publicul e curios...

1. Văd în tabloid un produs de presă cu cel puţin trei calităţi foarte importante: este util cititorului, îl informează scurt şi la obiect şi îl „distrează". În fapt, acestea sînt cele trei reguli de aur pe care trebuie să le urmeze, aproape cu sfinţenie, un ziar popular. Cititorul vede în el un ajutor de nădejde, pentru că află informaţii utile fără de care o banală zi de muncă i-ar fi, poate, dată peste cap. Cel mai elocvent exemplu? Aparent banalele ştiri „de coloană", cum le spunem noi, despre străzi închise sau opriri de apă şi curent! La capitolul „informează scurt şi la obiect", dezbaterea poate fi extrem de lungă. Esenţial de ştiut este însă că omul modern, în goana unei zile care niciodată nu are suficiente ore, are nevoie de informaţii scurte, trebuie să afle despre un eveniment dintr-un articol accesibil, scris simplu şi foarte „prietenos". Asta înseamnă că poate citi şi ce crede o personalitate, dar şi ce crede un om de pe stradă, normal, aşa cum e şi el. A treia calitate, dar nu şi cea mai puţin importantă, este „distracţia". Vorbim aici despre funcţia de divertisment a mass-media în general, exacerbată pozitiv atunci cînd vorbim despre tabloide. Este regula după care se guvernează alegerea subiectelor: poveşti extraordinare despre oameni obişnuiţi sau detalii inedite despre vedete! Da, despre vedete! Este subiectul care pe om îl distrează/încîntă/provoacă la dezbatere cel mai mult. „Ai auzit ce-a făcut X-uleasa?" Dacă auzi asta în metrou şi ştii că e dintr-un articol de-al tău, ei bine, atunci acela a fost de succes. A suscitat interes!

2. Atît regulile, cît şi limitele ţin foarte mult de cele trei calităţi descrise mai sus. Un tabloid trebuie să lucreze exclusiv cu emoţii. Exemplu concret? Un tabloid nu va publica niciodată doar o ştire seacă despre deraierea unui tren cu bilanţ un mort. Va face neapărat o „poveste" *(feature,* cum foarte bine e definit în terminologia de specialitate) cu familia şi prietenii persoanei decedate. Da, uneori pentru jurnaliştii de la tabloid, munca de documentare este mult mai grea pentru că se loveşte în teren de rudele victimei care îi pot acuza că sînt „hiene de presă". Limita este, în acest caz, decenţa şi autocenzura pe care şi-o impune tabloidul. Vrea să distreze, nu să oripileze. În schimb, la capitolul scandaluri cu vedete, se poate merge foarte departe. Motivul: sînt VIP-uri, deci şi-au asumat statutul de persoană publică. Iar publicul e curios...

3. Nu neapărat. Există şi cititori „formataţi" doar pe presa tabloidă. Ei oricum nu citesc nimic altceva. Există însă şi o categorie interesantă de „migratori". Sînt cititorii de tabloide care vin din sfera ziarelor *quality*. Au citit „ziare serioase" şi apoi au trecut şi în tabăra blamatelor „bulevardiere". I-a ajutat mult şi creşterea numărului de tabloide, diversificarea pieţei. Caută aici să afle lucruri noi, interesante şi utile, care, în plus, le sînt livrate foarte „prietenos" la nivel de imagine şi text. Vor să se relaxeze. În plus, s-au cam săturat de dezbaterile sterile, anchetele fără rezultate din zona politicii şi a afacerilor bizare pe care le-au citit în ziarele serioase. Un tabloid îi ajută să iasă din sfera banală a cotidianului, îi duce în lumea vedetelor, pe scurt, le dă subiecte care de la începutul presei au făcut legea: bani, sex şi celebritate.

Adrian HALPERT

Reţeta succesului

Cum s-a „croit" Libertatea? *Cît a contat modelul tabloidelor occidentale şi cît au contat aşteptările/experienţele publicului românesc (care, înainte de* Libertatea, *cunoscuse* Evenimentul zilei *din etapa „găinii cu trei picioare")?*

Libertatea a fost un proiect mai special, de concepţie 100% românească, dar care a beneficiat de consultanţă din străinătate. Mai special, spun, pentru că *Libertatea* nu era un tabloid clasic – cel puţin nu a fost, pînă în 2007 –, ci, mai curînd, un ziar popular. *Libertatea* conţinea, pe lîngă partea de vedete/divertisment, o mare parte de informaţii utile şi astfel s-a ajuns ca publicul să îl identifice drept „ziarul care te ajută". Totodată, sub aparenţa unui ziar „uşurel, monden", *Libertatea* a lansat multe probleme serioase în dezbaterea publică: vezi „Casa din Mihăileanu a lui Traian Băsescu" sau „Trecutul defunctului patriarh". Aşadar, reţeta succesului era compusă dintr-un mix de elemente.

Tabloidele răspund unei cereri a pieţei: asta cere publicul, asta i se dă. Există însă şi opinii care consideră că cititorii de tabloide sînt prinşi ca într-o capcană de acest tip de ziar, sînt „condiţionaţi" de goana după senzaţional a jurnaliştilor, care „plusează" permanent. Cum comentaţi?

Nu sînt de acord cu această abordare. Publicul este variat, iar oferta către public trebuie să fie variată. Sînt oameni care-l savurează pe Cioran, alţii care se delectează cu Sandra Brown. Aşa a fost de cînd lumea şi aşa va fi şi în continuare. Este o chestiune de gusturi, de preferinţe, de pregătire, de aptitudini. Şi nu putem vorbi despre „o capcană" atît timp cît cumpărarea ziarului nu este un gest impus, ci o chestiune de alegere personală.

Există limite/reguli la un tabloid? Există un punct la care editorul se opreşte şi spune „ştirea asta/dezvăluirea asta nu o dau, e prea de tot"?

Sigur că există limite sau, cel puţin, ar trebui să existe limite, iar acele limite trebuie să fie cele jurnalistice universal valabile. Credibilitatea este un atribut esenţial, fie şi pentru un tabloid, care va fi în cele din urmă respins chiar de publicul său, dacă persevereză în tipărirea de „gogoşi". Iar eu am o vorbă: nu există jurnalism de tip tabloid sau jurnalism de tip serios; există, pur şi simplu, jurnalism de bună calitate şi jurnalism de proastă calitate. Atît. Iar afirmaţia mea este susţinută de tirajul redus al multor tabloide care nu înţeleg acest lucru.

***Adrian Halpert** a fost redactor-şef al cotidianului* Libertatea *în perioada cînd acesta a cunoscut o spectaculoasă creştere de tiraj. În prezent este director editorial la* Adevărul.

Mădălina ŞCHIOPU

Colega mea, Katharina Blum

Pe cînd eram elevă de liceu, s-a întîmplat un lucru care a bulversat viaţa micului oraş în care mă aflam. O colegă de clasă, în vîrstă de 16 ani, a fugit de acasă. Acesta era deja un eveniment neobişnuit pentru tihna provincială a localităţii; a luat însă proporţiile unui cutremur cînd faptul a ajuns în paginile unui important cotidian, aflat pe vremea aceea în plină epocă a găinii născătoare de pui vii. Ziarul era smuls din mînă; în şcoală, îl citeam în grup şi îi analizam fiecare rînd, îi comentam fiecare cuvînt. Ce se întîmplase, de fapt: colega mea depusese, înainte de plecare, plîngere la poliţie, fiindcă fusese victima unui viol. Apoi fugise, nu se ştie exact din ce motiv: poate pentru că îi fusese ruşine să nu se afle, într-o lume închistată şi absurdă care într-o astfel de situaţie ar fi judecat mai degrabă victima decît răufăcătorii; poate că fusese ameninţată să-şi retragă plîngerea. Toate aceste aspecte erau comentate în cotidianul respectiv, pe un ton cînd revoltat, cînd ironic, cînd îmbibat într-o peltea sentimentaloidă, cu toate amănuntele şi aluziile scatologice de rigoare. De fapt, asta părea să fie singura preocupare a articolului cu pricina: a oferi detalii cît mai picante şi mizerabiliste pe marginea unei drame. Normal că, în loc să ne sensibilizeze în vreo măsură cît de mică, a avut darul să scoată ce era mai rău în noi: zile întregi de bîrfă veninoasă, răutăţi incredibile, sarcasm demolator, elan calomniator. Uitasem că fata aceea ne fusese colegă, unora dintre noi prietenă; devenise personaj într-o telenovelă jurnalistică scabroasă, al cărei mesaj subliminal era să te bucuri că a murit capra vecinului şi nenorocirea nu ţi s-a întîmplat ţie.

Cînd vine vorba de presa de extracţie şi inspiraţie voyeuristă, se crede că aceasta se ocupă de viaţa vedetelor. De fapt, primele victime ale ei, totodată cele mai neajutorate sînt oamenii obişnuiţi. Cei care au statut de VIP prin prisma acestor publicaţii ştiu de multe ori cum să le manipuleze în interes personal, le cunosc mecanismele de funcţionare: ne-vedetele sînt înghiţite cu totul de malaxorul care striveşte reputaţii. Exemplul cel mai cunoscut, la noi, este cel al profesoarei Corina Vasile al cărei elev, îndrăgostit de ea, s-a aruncat de la fereastră: rareori poţi să vezi o manifestare de *character assassination* de genul celei arătate de presa tabloidă (urmată în scurt timp şi de cea considerată „serioasă") faţă de această femeie, tocmai profitînd de faptul că nu se putea apăra. Corina Vasile a ales în cele din urmă, şi ea, să fugă. În ultima vreme, am văzut că se poartă în zona cancanului o metodă pe care Securitatea ar fi fost invidioasă: sînt publicate fotografiile unor anonimi aflaţi în preajma (de obicei, la braţul) unor VIP-uri, iar cititorii care îi recunosc sînt invitaţi să ofere detalii despre ei. Pe faţă. Pe deasupra, se plăteşte. Iată anunţul: „Paparazzi *Cancan* realizează zilnic zeci, sute de fotografii. De multe ori în aceste fotografii apar, pe lîngă persoane foarte cunoscute, şi necunoscuţi. Nu ştim cine sînt, nu ştim ce legătură au cu acele persoane publice, într-un final nu ştim dacă fotografiile pot fi interesante pentru dvs., cititorii noştri. Motiv pentru care, mai jos, vom posta foarte des diferite imagini cu persoane pe care vă rugăm să le recunoaşteţi şi să ne scrieţi cine sînt, practic, cît mai multe detalii. Puteţi să ne scrieţi la... sau suna la... sau posta informaţiile la secţiunea Comentariu din josul paginii. Dacă cumva informaţiile pe care ni le oferiţi reprezintă un subiect de prima pagină, evident, oferim şi o recompensă. Totul în funcţie de importanţa informaţiilor".

Aşadar, dacă ţi-ai recunoscut vecina care flirtează cu politicianul cutare, chelneriţa de la restaurantul pe care îl frecventezi sărutîndu-se cu vedeta X sau colegul aflat în compania starletei Y, spune tot ce ştii. E liber la delaţiune. Aşa o să ne distrăm un pic cu toţii, nu-i aşa?

Din păcate, nu e nimic amuzant în acest tip de presă, care s-a extins pînă la variante vizuale: emisiuni, chiar posturi TV dedicate subiectelor respective. Pentru că acesta e unul dintre argumentele aduse în favoarea ei: este o specie de *entertainment,* o modalitate să mai treacă timpul, prilejul să răfoieşti o publicaţie lejeră cît stai pe plajă sau pînă cînd ajunge trenul la destinaţie. În loc să asistăm la o maturizare jurnalistică în vremea scursă de la Revoluţie încoace, presa serioasă este ea însăşi contaminată de stilul OTV, mai mult, pare că vrea cu tot dinadinsul să intre în competiţie cu metodele lui Dan Diaconescu în direct. Pe măsură ce trece timpul, viziunea coşmarescă din *Onoarea pierdută a Katharinei Blum,* rechizitoriul lui Heinrich Böll în urmă cu peste trei decenii împotriva ziarelor de scandal, se insinuează în viaţa noastră de zi cu zi. Şi acolo victima principală este un om oarecare; ceilalţi, politicieni sau oameni de afaceri avînd legături cu sfera politică, reuşesc să manipuleze avîntul născocitor al publicaţiei, în interesul lor. Katharina este călcată în picioare: relaţiile cu cei din jur devin imposibile după ce viaţa ei este pusă pe tarabă, răstălmăcită, oferită pentru consumul public. Grav este cînd îţi dai seama că ea, Katharina Blum, ţi-a fost colegă şi ar putea să facă parte oricînd din cercul tău de cunoştinţe. Ai putea fi chiar tu.

De cîtăva vreme, se pune întrebarea dacă presa viitorului va rămîne pe hîrtie sau se va muta online. Bine ar fi ca oricare dintre variante să se dovedească adevărată. Văzînd însă cum informaţia jurnalistică sobră de odinioară pierde teren în faţa bîrfei tabloide, la nivel mondial, s-ar putea că urmaşii noştri să trăiască într-o distopie înfricoşătoare: aceea ca publicaţia standard de mîine să arate ca o *România Mare* cu poze paparazzi. Ar trebui făcut ceva, pînă nu e prea tîrziu. Mi s-ar părea un activism cel puţin la fel de îndreptăţit ca salvarea mediului înconjurător. La urma urmelor, de ce am fi îngrijoraţi dacă lăsăm în urmă o planetă poluată, cîtă vreme acceptăm ca pe o fatalitate posibilitatea să oferim drept moştenire, pe lîngă o politică murdară şi o societate hidoasă, o presă imundă?

Cătălin TOLONTAN

Cişmigiu, tabloid de neuitat

Doi centimetri înălţime a avut ultima ştire serioasă a presei sportive din România. Era 8 mai 1986 şi ziarul *Sportul* saluta cîştigarea de către Steaua a Cupei Campionilor Europeni. Campioana României devenea prima echipă din Europa de Est care cucerea cel mai preţios trofeu al fotbalului de club. Adversară îi fusese cea mai iubită marcă sportivă a lumii, FC Barcelona, care adună 15.000 de abonaţi plătitori de peste o jumătate de secol.

„Nici un poem nu poate da o imagine veridică a lumii noastre. Imaginea adevărată şi oribilă a acestei lumi este ziarul." (Elias Canetti)

„Jurnalismul constă în mare parte în a spune «Lordul Jones a murit» unor oameni care habar n-au avut că lordul Jones a existat." (G.K. Chesterton)

„Nici un ziarist nu mai ştie ce e aia o veste bună." (Dalai Lama)

„Totul se găseşte într-un ziar, e suficient să-l citeşti cu destulă ură." (Elias Canetti)

„Puţin îmi pasă ce se scrie despre mine. Nu voi vorbi decît cu ziariştii care-mi plac. Ceilalţi pot scrie ce le place." (James Dean)

O groază de superlative, nu-i aşa?

Să tot dedici evenimentului o bandă pe pagina întîi, strivită de „Trăiască Partidul Comunist Român!", de poezia „Primăvara Partidului" a lui Geo Ciolcan şi de un text-bloc despre cei 65 de ani de cînd „s-a făurit PCR"!

„Ori de cîte ori mi se face lehamite de televiziunea de azi mi-o amintesc pe cea de dinainte de 1989" – scria recent Andrei Pleşu.

Aidoma. Cînd nu aveţi timp să citiţi analizele tactice ale lui Vochin sau articolele lui TRU, dar deţineţi certitudinea că presa sportivă de azi se ocupă doar de maşina lui Mutu sau de teleevanghelistul Becali, cînd îl săriţi pe Cosaşu, dar îl savuraţi pe ascuns pe Dragomir, ei bine, acceptaţi această terapie! Priviţi ochi în ochi prima pagină a ziarului de a doua zi de după finala de la Sevilla! Se simte atîta ordine acolo că nu poţi să n-o admiri. În general, era aşa de comod!

Comentariile TV sportive de dinainte de 1989, pe care le regretă mai ales cei care nu le-au ascultat, erau, multe dintre ele, colecţii de locuri comune. Nu pentru că reporterii ar fi fost, toţi, mediocri, ci pentru că asta li se permitea să spună. În cel mai bun caz, relatau ceea ce oamenii vedeau deja. Uneori, nici atît.

Acum cîteva zile, invitat în studioul Realitatea TV, Dumitru Graur rememora retragerea Stelei de pe teren în finala Cupei României din 1988, disputată în faţa lui Dinamo. „Eram la microfon, vedeam scandalul din teren, simţeam panica oficialilor şi a noastră, a televiziunii, şi am avut un moment de inspiraţie. Am tăcut momente în şir şi aşa nu au avut ce să-mi facă" – a mărturisit, după 20 de ani, comentatorul.

Are dreptate. Aşa a fost. Steaua a plecat la cabine, telespectatorii n-au înţeles nimic, transmisia TV s-a terminat în coadă de peşte şi ziarele de a doua zi n-au scris nimic, de parcă finala nici nu avusese loc vreodată. Pentru un gol din ofsaid, fotbalul a intrat într-un gol ontologic. Nimeni nu ştia dacă mai existau Cupa României, Steaua şi Dinamo.

În fiecare dimineaţă, în colţul microbiştilor din Cişmigiu, acest spaţiu multimedia tabloid *avant la lettre,* se zvonea că arbitrul a fost arestat, că Federaţia a fost dizolvată sau că Dinamo va pierde Cupa. A trecut aproape o săptămînă pînă cînd un comunicat sec, într-un colţ de pagină, tipărit cu litere filatelice, a confirmat că trofeul a fost acordat Stelei, la masa verde. Nici o declaraţie, nici o reacţie, nici o dezbatere. Treabă serioasă!

Prin comparaţie, libertatea de azi a presei sportive radiază pericol. Nu mai sîntem, după cum mărturisea un analist media american, „recipienţii cu circuit închis a ceea ce vrea statul să comunice". Alegem. Ne enervăm. Suferim. Şi regretăm. Inclusiv vremurile în care cronica unui meci România-Ungaria din anii '80 a apărut nu a doua zi, ci a treia zi după meci, pentru că oamenii de la CC al PCR s-au decis cu întîrziere dacă arbitrul greşise sau nu. Penaltiul acordat de el devenise o chestiune care putea perturba relaţia dintre partidele frăţeşti.

Priviţi din nou pagina întîi din mai 1986! Imaginaţi-vă cum ar arăta astăzi ziarele, dacă performanţa s-ar repeta!

Între timp, colţul microbiştilor din Cişmigiu s-a desfiinţat. Îl purtăm în noi, tabloizi şi selectivi.

Iulian COMANESCU

Poveşti deloc belfereşti cu tabloide

„Aaa, să vă ajutăm", dondăne tipul în raiaţi jerpeliţi şi vestă, ars de soare şi bărbierit cu drujba, pe cînd aşez valizoiul pe poliţa pentru bagaje, în vagonul spălăţel de Intercity din trenul de Suceava. Are şi el o geantă, bleumarin, de umăr, plină cu nişte chestii dreptunghiulare. „Doriţi reviste?" Păi, nu. „Cum nu?! *Star, Story, VIVA, Unica, Bolero, integrame, Libertatea, Click!*" Uite-aşa, nu! În gară, la o sută de metri de noi, cum ieşi de la casele de bilete, e un magazin curat unde poţi găsi *Newsweek* şi *Dilema veche,* ba chiar şi cîte-un bestseller lizibil, nu numai brambureli cu masoni şi fă-te-milionar-peste-noapte. De fiecare dată cînd sînt în trecere e închis, cred că a pierdut deja vreo 200 de lei de la mine, îmi plac revistele frumoase, străine, şi, din cînd în cînd, cîte-o publicaţie prăfuită a scriitorilor din Constanţa sau Timişoara, cu care mai încerc să iau pulsul lucrurilor din puţin productiva lume a literelor româneşti. Restul e nu tăcere, ci Internet.

Omul cu raiaţi mai face o tentativă de vînzare şi după aceea o ia la pas prin vagonul lung şi verde, fără compartimente, de Intercity. Peste 10 minute, trenul pleacă din gară şi pe măsuţele călătorilor – oameni civilizaţi – se află *Star, Story, Libertatea, integrame.* Unde-s ziarele „de referinţă"? Cine se „referă" sau raportează la ele? Călătorii din jurul meu nu se referă/raportează la nimic, stau cuminţi, cu nasul în incredibila poveste a purtătorului de cuvînt al PSD luat prizonier în Haiti, de rebeli, în luna de miere (apropo, tipul ăsta chiar există – l-am cunoscut, îl cheamă Marius Lazăr, sper că rebelii haitieni erau de dreapta, ca să nu îi provoace lui Marius dileme ideologice).

Ziarele serioase, mai vechi (atît cît se poate în România, adică *Evenimentul zilei, România liberă, Ziua)* au un public mai bătrîn, mai puţin educat, mai puţin fidel decît ziarele neserioase, mai noi, adică *Libertatea* (a devenit ceea ce este prin 2001), *Click* sau *Can-Can.* Directorii lor şi redactorii-şefi au plecat sau n-o duc prea bine din motive de tiraj, care e sub 60.000. *Libertatea* vinde 250-270.000 de exemplare, cît ocupanţii locurilor 2, 3 şi 4 laolaltă, şi la mai puţin de un an de la lansare, celelalte două tabloide pe care le-am numit au ajuns şi ele sus în top, cu tiraje între 70.000 şi 100.000 de exemplare. Tot vîndute.

Ce-ar putea găsi, azi, 1 mai, oamenii civilizaţi din jurul meu, în ziarele serioase? Ping-pongul cu Oprescu, care ba a fost nedreptăţit fiindcă n-a fost lăsat să candideze, ba a deschis uşa biroului electoral cu piciorul, fiindcă semnăturile pe care le-a strîns erau fictive. Pietrele de la rinichii lui Emil Boc, dacă ţinem neapărat să trecem asta la ştiri serioase (pietrele, nu pe Emil Boc), raportul anual al Departamentului de Stat american (iranienii sînt răi rău, zice), românul care s-a sinucis într-o celulă din Italia. Unde-i justiţia din România? Unde-i mîna lui Dumnezeu? Pe Trinitas TV te ceartă fiindcă fumezi. În tren e interzis. Fumatul. Prin vagon trece chelnerul de la bar, cu cafele şi răcoritoare.

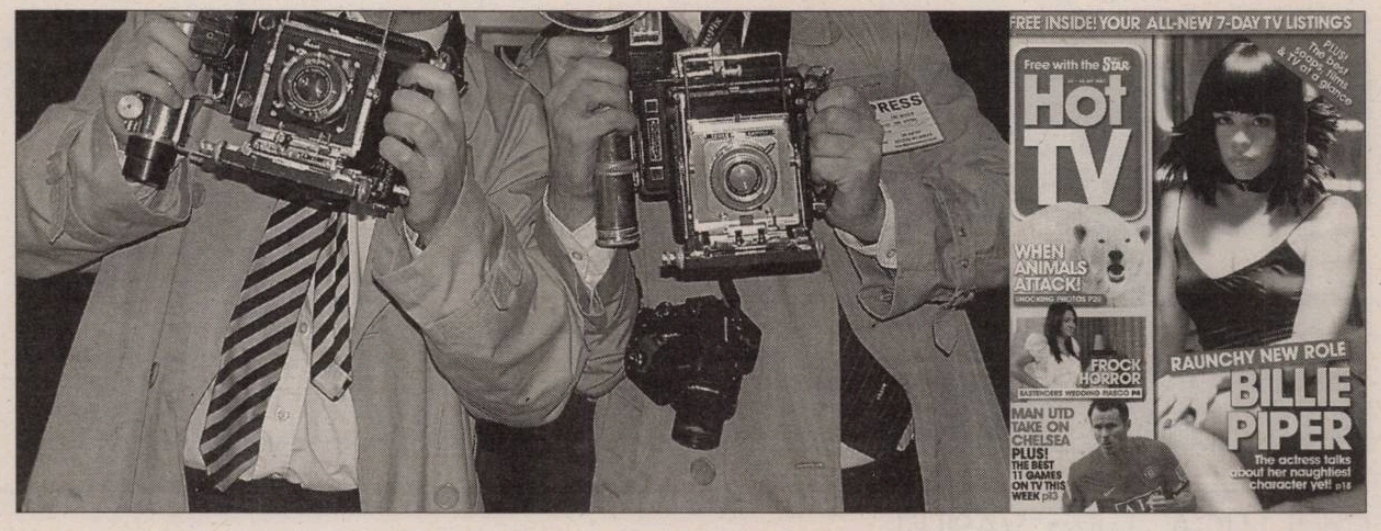

În magazinul închis pe care l-ai lăsat în gară, o mulţime de editorialişti se strîmbă din pozele lor făcute la kil de fotograful redacţiei, deoarece campania pentru locale a început înainte de a începe, ceea ce nu e bine, fiindcă politicienii nu ştiu ce să mai facă pentru ca să ne scoată din minţi, dar e bine, fiindcă se prefigura o mare amorţeală. Cristian Tudor Popescu, fostul bau-bau al presei de referinţă din România, mai scoate din cînd în cînd cîte-un scîncet slab, din cauza dictaturii cititorului, care l-a lăsat fără coledzi, cu blogurile, forumurile şi webdoizerourile lui. *In illo tempore,* acolo de unde vine Cristian Tudor Popescu, cititorul te lăsa să faci ce vrei şi îţi cumpăra ziarul, citea articolele în care îi serveai ceea ce ştiai *tu* că e bine. Ai priceput, mă, cititorule? Nu fi dictator! Citeşte mai departe. O fată pe care o văd printre scaune, cu o mutră de personaj din *Ice Age,* mănîncă o căpşună. Bătrînelul de vizavi a primit şi el una cadou, a molfăit-o, s-a şters cuviincios la gură cu singura batistă de pînză din tot trenul şi acum moţăie visînd stabilizarea din '52.

Pentru cine se scriu ziarele? La început, prin secolul al XVII-lea, erau nişte buletine cu informaţii comerciale. Le citeau negustorii. Au urmat pamfletele Revoluţiei de la 1789, publicaţii fără periodicitate certă, dar cu un ton apăsat şi miros de proaspăt, scrise de domnii cu vederi radicale pentru uzul poporului, dar citite mai curînd de alţi domni cu vederi radicale şi, desigur, de poliţie. Apoi, pe vremea lui Ludovic Filip, primul ziar european de tiraj, finanţat din reclamă şi un preţ modic. Ziarele au devenit, oarecum, ale poporului, cu *La presse.*

De atunci şi pînă acum, gazetarii cu pretenţii s-au îmbătat cu propria misiune de păstori ai maselor şi ciobăneşti ai democraţiei, criticii presei au ricanat pe seama felului cum presa face un scandal din orice, publicul a spus că vrea să se educe şi să se informeze, dar, cel mai adesea, a căutat să se distreze. Cu ziarele, cu telecomanda sau, mai nou, pe Internet. Altfel, fiecare ziar încearcă să se deosebească de altele. Fiecare pretinde, în diferite grade, că e respectabil. Ziarele se poziţionează prin preţ, public-ţintă declarat (cel atins e adesea o masă amorfă), sumar. Mai e şi povestea cu formatul – dimensiunile – care în ultima vreme e tot mai mic, de nu mai poţi deosebi tabloidele serioase de cele neserioase, scandaloase. Presa se împarte mai degrabă în presă care se citeşte şi în presă care nu se citeşte, şi nu în bună şi rea. Cea care se citeşte poate fi mai urbană, educativă, interesantă, preocupată de binele public. Sau nu. Şi chiar cînd ziariştii nu scriu pătrunşi de vreo misie înaltă, cititorii au tot dreptul să se distreze benign cu aventurile purtătorului de cuvînt al PSD în Haiti. Tabloid a însemnat, înainte de a desemna un ziar, pastilă. Un fel de ceea ce se numeşte în prospectele noastre de doctorii „comprimate". Dincolo de micşorarea ziarului şi scurtarea poveştilor, asta înseamnă şi medicament. Pentru plictiseală, proastă dispoziţie, minte obosită. Sau, dacă vreţi, în Intercity-ul de Suceava, ziarele sînt un fel de căpşuni.

Gabriel MARIAN

Tabloidul ca *ready-made*

Presa de tip tabloid n-ar avea acelaşi impact în absenţa imaginilor. De altfel, ea se defineşte în mare măsură prin puterea vizualului. Avangardele (şi nu doar ele) nu au rămas insensibile la această putere şi nu au ezitat să asimileze citate iconice care trimit la toate aspectele tabloidului: dincolo de indiscreţie, vulgaritate sau simpla fascinaţie pentru fenomenele de bîlci *(phénomènes de foire* – cum ar fi femeia cu barbă, sirena din Pacific etc.), acţionează aici şi o nevoie de transcendenţă la preţ redus, opiul *light* al popoarelor. Aspecte sau nevoi care hrănesc şi literatura de gară, şi în general o anume (sub)cultură populară, privită cu atîta condescendenţă de *establishment*, pînă în momentul cînd un artist sau altul o transformă în ceva demn de muzee sau săli de concerte. Aici ar fi suficient să menţionăm doar cîţiva din compozitorii secolului al XIX-lea şi redescoperirea (a cîta oară?) a muzicilor populare sau mai tîrziu a jazz-ului – pe cînd un concert sau o operă inspirate nu de rock, ci de hip-hop sau manele?

Dar să revenim la tabloid şi să propunem cîteva categorii pe baza cărora am putea sistematiza acest tip de abordare a realităţii: pe scurt, tabloidul reconstituie imaginea lumii înconjurătoare prin prisma următoarelor criterii (desigur, dominate de ideea de profit) – scandal, vizual, senzaţional, excepţional (fie din specia celebrităţii, fie din cea a monstruosului sau a oricărui alt tip de exagerare) şi, nu în ultimul rînd, emoţional. Extindem aşadar definiţia acestui domeniu al mass-mediei pe coordonatele mai vaste ale consumului în masă de produse culturale: o cultură „de jos", opusă uneia de „prestigiu". Conform acestei accepţiuni lărgite, imaginea de tip tabloid e asociată de obicei cu teme ca: fiinţe sau fenomene nemaivăzute, personaje ilustre, crime, foiletoane populare (precursoarele pe hîrtie ale telenovelelor) şi (deloc accesoriu) publicitatea. Cele două extreme între care se desfăşoară teritoriul imaginii de tabloid sînt secvenţele furate de paparazzi şi fotoreportajul. În definitiv, viaţa publică (dar şi privată) a prinţesei D. e cuprinsă în întregime între aceste două tipuri de imagine: fotoreportaj (nunta), imagini furate (accidentul). Aceste extreme vizuale îi interesează în mod egal pe artiştii tuturor avangardelor, care le citează intensiv şi extensiv, mai ales că frontiera dintre ele e uneori invizibilă. Ca să coborîm şi mai adînc în istorie, de un anume fel de „fotoreportaj" nu se sfiau să se ocupe, înainte de apariţia fotografiei (şi în concurenţă cu gravura), nici chiar pictorii cei mai clasicizanţi: să ne amintim de naufragiul în stil Titanic ce i-a inspirat lui Géricault *Pluta Meduzei* (1819), dar şi de asasinate, cum e cel reprezentat de David în *Moartea lui Marat* (1793); cît despre trivialitatea subiectelor din popor, e destul să notăm că pe Caravaggio (circa 1600) sau La Tour (1630) îi interesau scene de gen cu etnici minoritari pe cale de a escroca tineri bogaţi, dar naivi.

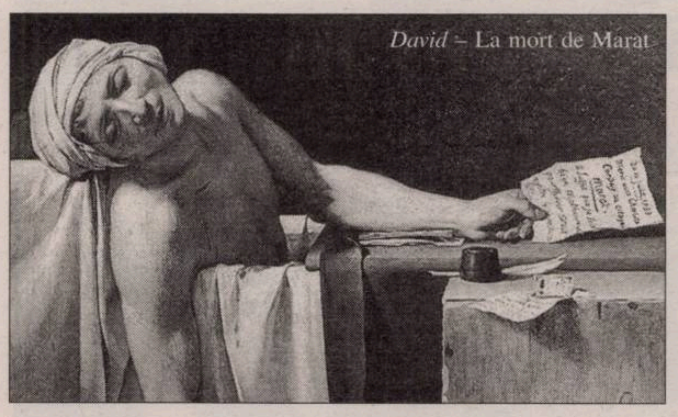
David – La mort de Marat

Ajungem însă şi la cîteva dintre icoanele ce au obsedat avangardele secolului XX. Şi nu ne vom referi aici la perioada cea mai evidentă şi mai celebră pentru citatele ei tabloidice: pop-art-ul, cu reclamele sale la supa Campbell, cu benzile desenate şi celebrităţile sale multiplicate – despre raportul acestor imagini cu presa de tip tabloid se găsesc referinţe în orice istorie a artei. Ne vom interesa mai ales de avangardele începutului de secol, iar spaţiul ne permite să ne oprim aici doar la trei nume: întîi inevitabilul Max Ernst şi doar un exemplu, *La femme 100 têtes* (1929) – o serie de colaje suprarealiste conţinînd extrase de gravuri din presa epocii, din instrucţiuni de utilizare sau din ficţiuni poliţiste. În ce priveşte titlul seriei, e inutil să mai traducem jocul de cuvinte *(la femme sans tête)* care trimite la universul teratologic al circului. Dacă vorbim de presă, trebuie subliniată şi pasiunea cubiştilor pentru colajele conţinînd bucăţi de ziare, deşi ei insistau mai mult pe aspectul literelor decît pe imagini. Al doilea caz, cel al lui Magritte, e cu atît mai interesant cu cît el s-a îndepărtat treptat de dogma suprarealistă (oniric-automatistă), printre altele tocmai în direcţia unei anti-picturi ce reaminteşte de obiectele scoase din context ale lui Duchamp (tendinţă vizibilă atît în stilul impersonal cît şi – uneori – în tematică). O utilizare a imaginii, care – prin demersul său asociativ: decupaj, colaj, juxtapunere, suprapunere, deturnare, deformare – e comparabilă cu expunerea pisoarului *(La Fontaine,* 1916) sau a altor *ready-made* muzeificate de Duchamp. Însă la Magritte scoaterea din context vizează nu atît un efect de şoc, cît mai degrabă iniţierea unui nou limbaj poetic. Subiecte inspirate de subcultura populară mai apar la belgian şi în *Le retour de flamme* (1943, cu imaginea lui Arsène Lupin, *gentleman*-ul infractor, charismaticul personaj al seriei de aventuri scrise de Maurice Leblanc) sau alte compoziţii inspirate din „almanahe" populare – *L'Homme au journal* (1928) (4 cadre aproape identice, ca o bandă desenată). *L'Assassin menacé* (1927) ne obligă chiar să reflectăm o clipă la clişeul criminalului pîndit de patru poliţişti şi să încercăm să ne închipuim cum ar fi primită azi o pictură inspirată eventual de imagini din cazul Elodia: cadavrul descoperit, soţul/poliţist/asasin etc. Alte personaje aparţinînd culturii populare sînt sportivii: jucătorul de base-ball din *Le Joueur secret* (1927) sau călăreţul din *Le jockey perdu* (1926). Operele lui Magritte (spre deosebire de Ernst sau Duchamp) constituie azi obiectul unei duble adoraţii: în paralel cu snobismul elitelor, a înflorit cultul kitsch al maselor, desfăşurat pe

Max Ernst – La femme 100 têtes

ceşti, *mouse-pads* şi magneţi de frigider.

În condiţiile în care provocările lui Duchamp datează de aproape un secol – deci ele se voiau şocante nu pentru bunici, ci pentru străbunicii noştri – nu se poate să nu remarcăm două fenomene fascinante şi paralele în arta contemporană şi în receptarea ei: 1) mai sînt încă artişti, şi nu puţini, care insistă să-şi definească originalitatea radicală şi noutatea şocantă prin provocări inspirate de aceeaşi subcultură (fotoreportaj/paparazzi); 2) în ziua de azi mai există părţi din public, dar şi din critica profesionistă, al căror confort intelectual mai poate fi zdruncinat de acest gen de provocări. Poate strălucirea „fîntînii" lui Duchamp nu a ajuns încă la ei, pe cînd lumina i s-a stins deja în depărtări. Azi tot nu o vedem, dar nu e.

Cristi LUCA, Luiza VASILIU

Maiorescu Sensual. Fragmente.

Cristi: Mai întîi de toate, zi-mi, te rog: crezi că putem numi „ştiri" toate subiectele de bîrfă din revistele de cancan?

Luiza: Bîrfa nu e ştire. Pentru că, jurnalistic vorbind, ştirea trebuie verificată din mai multe surse, în timp ce bîrfa s-ar autodistruge dacă ar fi confirmată.

C.: Iar tu ţii la veridicitatea informaţiei, să înţeleg. Oricum, cred că subiectele de bîrfă din revistele de gen sînt inofensive pentru cititori. Nu te pot enerva pentru că, de obicei, nu prea au legătură cu hoţia vreunui parlamentar sau cu scumpirea gazului. Sînt unele care îţi fac protagoniştii simpatici (Johnny Depp devastînd o cameră de hotel) sau te pot amuza, atunci cînd constaţi penibilul de care dau dovadă unii – vezi cazul nuştiucărui interpret care voia să intre într-un top al posesorilor de penis mare.

L.: Sînt inofensive pentru cititorii inteligenţi. Şi nu ştiu cîţi cititori inteligenţi au *Click* sau *Libertatea.*

C.: E clar că există şi cititori care se consumă emoţional cînd vedeta preferată rămîne fără dragostea vieţii ei, soarele de pe cer, lumina ochilor. Dar empatia lor nu valorează doi bani. Mie îngrijorător mi se pare cînd vieţile unor personaje gen Simona Sensual, Oana Zăvoranu sau Poponeţ îţi devin mai familiare decît cele ale membrilor propriei familii – e clar că ai o problemă şi trebuie să-ţi suni mama şi să-i spui că ţi-e dor de ea...

L.: Pe mine chiar nu mă interesează micile şi marile întîmplări din viaţa prostănacilor şi-a fandositelor deaiurea. Însă admit că un tabloid dimineaţa poate fi pentru unii taximetrişti ca o cafea tare. Şi pentru unii funcţionari, şi pentru unii pensionari etc.

C.: Şi nu numai... Mi-e greu să citesc Thomas Mann la metrou, am senzaţia că-s ridicol şi nu vreau nici să fiu menţionat prin reviste culturale drept tînărul deosebit care citeşte pe scările de la metrou, mare şmecherie. Eu citesc tabloide.

L.: Dar nu-ţi cere nimeni să citeşti Mann în metrou! Ai o sumedenie de alte variante onorabile, mult mai uşor de citit. Eu aş muri de ruşine dacă m-ar vedea cineva citind un tabloid. Oriunde. Aş muri de ruşine şi să-l cer la chioşc. E o chestiune de etichetă...

C.: Să fim serioşi, cum să zici că lectura unui tabloid te descalifică? Ideea de bîrfă nu e într-atît de blamabilă, la urma urmei. Din nefericire, subiecţii sînt aşa cum spui tu, insipizi şi prostănaci. Dar ce să facem, trăim vremuri plictisitoare, marile gesturi s-au consumat, dandysmul a dispărut...

L.: Nu neg că, în cazul meu, istoria literaturii e, neapărat, şi o mare colecţie de anecdote despre autorii respectivi. Anecdote care, la vremea lor, au fost bîrfe. Dar e una să ştii că, într-o zi, Maiorescu şi-a uitat pălăria acasă şi a umblat cu capul gol prin tîrg, drept pentru care toţi au crezut că înnebunise, şi alta e să fii la curent cu realizările Simonei Sensual. (A, şi nu cred deloc că trăim vremuri plictisitoare, dimpotrivă.)

L.: Mai mult decît tabloidele în sine, mă scoate din sărite tabloidizarea restului presei. De exemplu, de Paşte, a fost ştire mare la Realitatea despre cum îşi petrece sărbătorile Andreea Marin! La treaba asta fabuloasă s-a mai adăugat una: tot minunata în cauză i-a luat interviu Anamariei Marinca. Zi-mi şi mie, e Andreea Marin jurnalist, e critic de film, e intervievatoare de renume sau e prezentatoarea de la *Surprize, surprize?* Că mi se pare că nu mai ştiu pe ce lume trăiesc. La fel, amica ei, Mihaela Rădulescu, s-a dus să-l vadă pe Orhan Pamuk, ca şi cum scriitorul ar fi fost un urs de circ adus în oraş ca să se zgîiască la el protipendada de duminică.

C.: Faptul că toate astea te indignează e un semn clar că mondenităţile nu-ţi sînt complet indiferente. Eu cred că e firesc ca fiecare eveniment să aibă o parte *glamour* – e ceea ce se cheamă publicitate.

L.: *Glamour*-ul trebuie să aibă şi el o logică. E stupid să crezi că se-apucă cineva de un roman de 600 de pagini numai pentru că Răduleasca mimează că s-a apucat şi ea...

„Realitatea basarabeană este deosebită“

– interviu cu Igor COBILEANSKI –

Născut la Chişinău în 1974, Igor Cobileanski a absolvit în 1995 Academia de Teatru şi Film, Secţia Regie film şi TV, la Bucureşti. Filmografia sa cuprinde titlurile Murind pentru Madrid *(documentar, 2000),* Răsăritul bălţilor *(documentar, 2000),* Cînd se stinge lumina *(scurtmetraj ficţiune, 2006),* Saşa, Grişa şi Ion *(scurtmetraj ficţiune, 2006),* (Plictis) şi Inspiraţie *(scurtmetraj ficţiune, 2007) şi* Tache *(lungmetraj ficţiune, 2008). Filmele sale au fost selectate la numeroase festivaluri de gen internaţionale, iar ca actor a jucat în filme regizate de Emil Loteanu şi David Natvilişvili. Luna trecută, Institutul Cultural Român i-a dedicat o seară de proiecţii.*

De ce aţi ales să faceţi regie de film la Bucureşti?

M-am hotărît să fac regie acum 18 ani. Mai exact, în 1990. Dacă încercăm să ne amintim de timpurile respective, probabil ne vom aminti de atmosfera plină de sentiment naţional care plana peste Moldova şi România. URSS era pe cale de dispariţie, iar Moldova făcea toate eforturile pentru a scăpa de autoritatea Moscovei. Ca multi alţi români basarabeni, nu-mi imaginam o viitoare facultate în Rusia. Am ales Bucureştiul, mai bine zis Academia de Teatru şi Film, şi nu regret acest lucru. Pe atunci, aveam posibilitatea să merg şi la VGIK, dar spre norocul meu nu am făcut-o. Exact atunci VGIK-ul traversa o perioadă grea. Lipsa finanţării a transformat facultatea în una „cu bani“. Colegii mei de la Moscova povestesc despre o decadenţă regretabilă a renumitei instituţii moscovite în acea vreme. În acest context, am „dat“ la Bucureşti devenind cel mai tînăr student al facultăţii, aveam doar 17 ani.

Scurtmetrajele dvs. sînt inspirate toate din realitatea basarabeană...

Realitatea basarabeană este una deosebită. Mai bine zis, felul de a fi al oamenilor este deosebit. Descopăr şi admir o splendidă mentalitate formată la intersecţia a două culturi, cea slavă şi cea latină. Sinceritatea rusească şi cuminţenia românească, amestecate cu alte calităţi şi neajunsuri ale celor două popoare au creat un caracter uman cu un comportament social total diferit de alte zone. Subiectele mele sînt de multe ori inspirate din această realitate. Încerc doar să le universalizez, să le fac înţelese de spectatorii din afară. Şi, probabil, cochetez şi speculez în acelaşi timp, cu umorul care reiese din acţiunile sincere şi serioase ale personajelor. Pentru noi însă, acţiunile lor par deseori cel puţin absurde. Şi mai e ceva: îmi iubesc personajele, chiar şi pe cele negative, care nu prea sînt prezente fizic în filme, dar pe care le intuiesc ca fiind „în afara cadrului“, undeva peaproape, în satul vecin.

Unde plasaţi umorul în filmul dvs.?

Umorul pe care îl încerc în filmele mele l-aş plasa, probabil, între acţiunile absurde, dar foarte personale, ale unor oameni şi seriozitatea lor, încrederea în reuşită şi lipsa lor de îndoială. Încerc să redau doar nişte personaje care nu sînt nici ţărani, nici orăşeni, nici ruşi, nici români, nici buni, nici răi, nici proşti, nici deştepţi.

Aţi supărat autorităţile locale cu filmele dvs.?

Nu pot spune că am supărat autorităţile cu filmele mele. Este adevărat însă că, într-o discuţie privată cu o autoritate publică comunistă de la noi, mi s-a reproşat: „E bine că faci film şi vrei să faci film... Dar chiar nu se poate să ne arăţi pe noi, moldovenii, şi altfel? Chiar crezi că e neapărat nevoie să scoţi la suprafaţă doar «calităţile negative»? De ce nu arăţi moldoveni frumoşi, muncitori, devotaţi ţării?“. Nu am avut un răspuns pentru moment, am zis: „Mă voi gîndi“. Aşa s-a născut personajul primarului din *(Plictis) şi Inspiraţie*.

Ce relaţii aţi păstrat cu regizorii şi producătorii din România?

Ca să fiu sincer, fiind la început de cale cinematografică, relaţia mea cu regizorii şi producătorii români este, deocamdată, una superficială. Cu alte cuvinte, pe mulţi dintre ei îi cunosc, iar unii dintre ei au auzit de mine... Sînt bun prieten cu Thomas Ciulei, cel care m-a ajutat să fac primul scurtmetraj, *Cînd se stinge lumina*.

Mi-a plăcut ultimul film al lui Thomas Ciulei, *Podul de flori,* pentru că e un documentar autentic. Chiar dacă intuim o anumită prezenţă a regizorului pe platou şi comenzile pe care acesta le-a dat personajelor, acestea nu s-au transformat în actori, ci au rămas personaje. Peste asta, eroii lui Thomas Ciulei sînt oameni obişnuiţi, simpli, care acceptă o realitate dură, fără a se resemna. Ei rîd, muncesc, învaţă, la fel cum ar fi făcut-o şi dacă normalitatea situaţiei familiale şi financiare i-ar înconjura. Filmul e lipsit de personaje negative concrete, mai degrabă starea în care se află, timpul pe care îl trăiesc este „personajul“ antagonic cu care eroii se confruntă zilnic. E un film sincer şi foarte uman.

Cum a fost să lucraţi la primul lungmetraj pe un scenariu care nu vă aparţine? Mă refer la Tache *al cărui scenariu este scris de Mara Nicolescu.*

Am fost obişnuit să iau singur deciziile legate de stilistica şi acţiunea personajelor în filmele mele. Lucrînd cu un scenariu scris de altcineva, fără să vreau a trebuit să intuiesc şi forma de expresie pe care şi-a dorit-o scenarista Mara Nicolescu, să mă pliez, dacă vreţi, pe forma pe care ea a dat-o naraţiunii. La fel am procedat şi cu celelalte segmente decizionale: producător, operator. A fost o experienţă unică, o posibilitate de a-mi impune viziunea proprie pe un material gîndit de altcineva. Spectatorul va fi cel care va decide cum a ieşit filmul.

Din ce trăiţi? Îmi închipui că din film nu puteţi supravieţui.

Mai filmez în timpul liber publicitate şi clipuri muzicale. Altfel, într-adevăr, nu m-aş simţi „independent“.

Acum lucrez la un scenariu de lungmetraj împreună cu scriitorul Petru Cimpoeşu. *Simion Liftnicul* va fi un film pe care-l văd extrem de poetic şi de realist. Un film cu umor şi tragism, dragoste şi prostie, sinceritate şi probleme existenţiale. Romanul e excelent, greu de dramatizat, dar important este că ştiu că va ieşi un film demn de a fi vizionat. Mai am şi altele de făcut, dar despre ele voi vorbi la timpul lor.

a consemnat Roxana CĂLINESCU

Daria GHIU

Cum creşte iarba peste istorie

„Invitaţie la acţiunea de ardere din Königsplatz. Miercuri, 10 mai 1933, noaptea, ora 11.30. Studenţimea din cadrul Universităţii şi Şcolii Superioare Tehnice din München, precum şi Cercul VII (Bavaria) al Studenţimii Germane vă invită la adunarea mai sus anunţată. Cu această invitaţie puteţi intra în spaţiul marcat din Königsplatz (în faţa Expoziţiei Naţionale de Artă). Acest loc trebuie la ora 11 noaptea fix să fie ocupat. După orele 23, în spaţiul marcat va ajunge procesiunea de torţe aprinse a studenţilor. 1) Asociaţia corurilor va cînta muzică de marş. 2) Sărbătoarea începe la ora 11,30 cu cîntecul Burschen heraus. *3) Cel mai în vîrstă membru al Studenţimii Germane, Kurt Ellersiek, va ţine o cuvîntare. 4) Va avea loc arderea cărţilor şi a revistelor care descompun naţiunea germană. 5) Vom cînta în cor următoarele cîntece: „Dumnezeu, care a lăsat fierul pe pămînt“,* „Deutschland Deutschland über alles“, *„Steagul sus, ţineţi rîndurile strînse“.*

75 de ani mai tîrziu, exact pe 10 mai 2008, münchenezii primesc, din nou, o invitaţie în Königsplatz. E o zi a aducerii aminte, o zi închinată scriitorilor şi cărţilor lor arse de către cei 50 de mii de studenţi şi profesori nazişti (aproximativ 10 procente din populaţia de atunci a Münchenului), alături de membrii SA, în noaptea de 10 mai 1933, în Königsplatz – „cîmpul“ partidului nazist, în timpul celui de-al Treilea Reich, loc al marşurilor şi al marilor adunări, cît şi loc de sacralizare a victimelor naziste. E cunoscută fotografia lui Hitler împreună cu Mussolini salutînd masele din faţa unuia dintre cele două temple-altar.

© D. Ghiu

München, Königsplatz, 10 mai 2008

Bücherverbrennung – arderea cărţilor – se transformă ani de zile mai tîrziu într-un maraton al lecturii, al rostirii cu voce tare şi al retrăirii acelei nopţi printr-un *performance* al artistului german Wolfram Kastner – arderea ierbii, asemenea unui rug, exact pe locul în care naziştii aruncaseră cărţile în foc, „cărţile celor mai buni scriitori germani“, după cum declară Kastner.

Deja de opt ani, din 2000, Wolfram Kastner repetă acest act în fiecare an, nu lasă ca această zi să treacă uitată. Se luptă cu autorităţile, e considerat un personaj incomod. Ideea i-a venit spontan, a fost un act de revoltă la adresa administraţiei locale. În 1935, atunci cînd naziştii au început construcţia celor 42 de clădiri administrative, transformînd München-ul în capitala mişcării lor (două dintre clădirile naziste încă mai există, *Führerbau* este acum o şcoală de muzică şi teatru), iarba din Königsplatz a fost înlocuită cu plăci de granit. În 1988, primăria oraşului a decis ca aici să fie iarbă din nou, ştergînd astfel orice urmă, spunînd că în sfîrşit iarba poate creşte peste istorie. Kastner a cerut permisiunea de a marca an de an arderea cărţilor printr-o ardere simbolică. Nu a fost lăsat, pe motiv că iarba de acum nu mai este cea din '33 şi deci actul său este neautentic. Pe 9 noiembrie 1995, a fost lăsat să o facă o dată. Alături de el, Hanne Hiob, fiica lui Bertolt Brecht şi cunoscută actriţă, a citit pentru prima oară în Königsplatz din autorii arşi în acel loc în '33, împreună cu studenţi şi elevi. De atunci, ea citeşte acolo în fiecare an, pe 10 mai. Lui Kastner nu i s-a mai dat voie să-şi repete actul simbolic, dar din 2000, a început s-o facă fără aprobare. În 2004, a avut o surpriză: i-a fost permis legal, dar a fost pus să plătească iarba distrusă. A refuzat. „Artistul are menirea să facă vizibilul, nu invizibilul“, a spus Kastner.

Sîmbăta trecută, la München, a fost din nou ziua aducerii aminte. Ca în fiecare an, Hanne Hiob a deschis lecturile, Kastner a retrăit simbolic arderea cărţilor din '33. Pînă la lăsarea întunericului, oamenii au citit, recitat, alţii au stat pe iarbă şi au ascultat, în jurul urmei negre făcute de către artistul german. A fost o adunare liniştită, cu mult soare, contrară ploii şi întunericului zilei de 10 mai '33. Oricine a putut citi ceea ce a vrut, pentru cinci minute. Singura condiţie a fost ca autorul să fie unul ale cărui cărţi au fost arse în acea noapte. Brecht, Canetti, Kafka, Heinrich Mann, Thomas Mann, Valeriu Marcu, E.M. Remarque, A. Schnitzler, Th. Wolf şi mulţi alţii.

Rugurile din cărţi ale nopţii de 10 mai 1933 iau, 75 de ani mai tîrziu, forma unei întîlniri solare, iar atmosfera a fost cea a unei adunări paşnice, neagresive. Nu mai este ocuparea violentă a unui spaţiu marcat, nu mai e o procesiune cu torţe, nu se mai aud muzica de marş, cîntecele naziste sau imnurile studenţeşti, nu mai este începutul marii arderi a omenirii. Nu se mai aud nici flăcările. Ci doar liniştea cuvintelor scrise de cei care altădată „descompuneau naţiunea germană“. E ziua celor care cred, asemeni lui Kastner, că „o simplă plăcuţă care să documenteze evenimentul nu este suficientă. Avem nevoie de retrăirea an de an a acelei zile“.

„Autorităţile nu se mai opun intervenţiei mele. Acum e o vreme foarte bună pentru ca iarba să crească. Peste o săptămînă sau două, nu se va mai vedea foarte mult din actul meu. Iar peste o lună, nu se va mai vedea nimic. De aceea, trebuie ca anul viitor să fie aici din nou. Aducerea aminte nu este eternă, de aceea trebuie repetată.“

Sîmbătă, 10 mai, în München, Königsplatz, am trăit una dintre cele mai frumoase zile. Temperatura la care ard cărţile, Fahrenheit 453, a scăzut. Temperatura la care arde iarba a reuşit să recompună o amintire.

München, 10 mai 2008

Alice GEORGESCU

viaţa scenei / scena vieţii

Linişte pe calea ferată

Dacă în frumoasa noastră capitală europeană (în care tot mai multă lume se întreabă cum mai putem trăi – de aglomeraţie, de zgomot, de praf, de mitocănie) se întîmplă să existe zile întregi de calm cultural plat, ultimele două săptămîni au părut că vor să-şi ia revanşa, cel puţin din punctul de vedere al teatrului: turnee, premiere, conferinţe (de presă ori de public) ale unor personalităţi marcante din domeniu. Toate acestea, în mare măsură, datorită Festivalului Internaţional Shakespeare (director: Emil Boroghină), care, de vreo trei ediţii încoace, are două *„volet"*-uri, cum spun francezii; unul, deschis spre urbea sa de origine, Craiova, altul, spre Bucureşti. Astfel, principalele evenimente ale festivalului se desfăşoară şi într-un oraş, şi în celălalt, spre folosul general: reuniunea craioveană capătă o amploare sporită, putîndu-şi adăuga la calificativul „internaţional" şi pe cel de „naţional" (mult mai important!), artiştii participanţi pot fi văzuţi (aşadar, aplaudaţi) de mai mulţi spectatori şi pot vedea la rîndul lor, fie şi în treacăt, nu unul, ci două oraşe din proaspăta achiziţie a uniunii continentale – ba, încă, oraşe aflate „în febra pregătirilor electorale", ceea ce nu-i de colo –, iar interesaţii care, din felurite motive, nu s-au putut deplasa pînă la Craiova sînt serviţi la domiciliu cu toate delicatesele scenice procurate, majoritatea, cu destule eforturi financiare şi, mai ales, diplomatice. Zic „mai ales" pentru că (lucru pe care, slavă Domnului, nu ni-l amintim chiar în fiecare zi), România are, în Europa, un renume cît se poate de rău: de la fondurile comunitare „neaccesate" din lipsă de interes, de pricepere ori de minte, la compatrioţii cerşetori sau hoţi (mai nou, şi asasini) prin cele străinătăţuri, plus diversele statistici unde figurăm fie în capul, fie în coada listei, dar întotdeauna în locul greşit, faptele prin care atragem atenţia altora asupra noastră nu sînt tocmai unele apte să ne aducă o simpatie neţărmurită. Lucru pe care, din păcate, nu ni-l amintim decît atunci cînd ieşim din ţară şi ne declinăm public identitatea etnică – nu în faţa cine ştie căror instituţii, ci pe stradă, în faţa unor cetăţeni obişnuiţi. Dar asta-i altă chestiune, nu? Mai lasă-mă, domnule, cu Europa dumitale, vorba lui Caţavencu.

Buuuun, deocamdată a venit Europa (teatrală) la noi. Anul acesta, afişul festivalului craiovean, care întotdeauna a avut cel puţin un „cap", etalează, în partea sa internaţională, o componenţă de top mondial: Peter Brook, Declan Donnellan, Lev Dodin, Eimuntas Nekrosius, Robert Wilson, plus Michael Pennington şi Bruce Myers, apoi Cheek by Jowl, Malîi Teatr din Sankt-Petersburg sau Biuro Podrózy din Poznan sînt nume de regizori (ultimele două, de actori) şi de trupe despre care la noi nu au auzit, poate, prea multe persoane din afara „breslei" (şi nici toate dinăuntrul ei...), dar care, în lume, circulă, sînt ştiute, admirate sau detestate, oricum *discutate* nu numai în „cercurile de specialitate", ci şi printre amatorii de teatru din aşa-zisul public larg. De fapt, în fraza de dinainte cuvîntul-cheie este *circulă:* în alte ţări – şi nu ne-ar face plăcere să descoperim că printre acestea se numără nu doar statele din obsedantul Occident, ci şi vecini aflaţi pînă acum douăzeci de ani în aceeaşi ciorbă ca şi noi –, oamenii vor să afle şi altceva decît pe cine a mai înjurat ieri preşedintele, cu cine s-a mai combinat azi cutare fotbalist ori ce haine şi-a mai cumpărat acum o oră cutare domnişorică publică, drept care acolo turneele „de marcă" sînt un lucru obişnuit, cum obişnuite sînt şi dezbaterile, în presă ori la televiziune, pe teme culturalmondene, ca să spun astfel: ce se întîmplă în teatrul mondial? care sînt ultimele tendinţe în romanul modern? cum arată noul cinematograf polonez? Şi aşa mai departe. Nu inventez şi nu idealizez: am privit şi am ascultat cu ochii şi cu urechile mele.

La noi, dimpotrivă, apariţia în peisajul teatral a cîte unei trupe străine renumite ori a cîte unui artist „de vîrf" este, încă, un eveniment excepţional; o excepţie de la regulă, adică. Oamenii de teatru români nu sînt, ca regulă generală, *efectiv* conectaţi la actualitatea globală a artei lor (ceea ce îi şi face, de-altminteri, să tot reinventeze roata şi să o prezinte credulilor drept ultimul răcnet în materie de artă şi de tehnică – dar asta este, iarăşi, altă chestiune). Te-ai aştepta, de aceea, ca o asemenea ocazie de a se pune la curent cu ideile şi faptele altora să-i adune imediat în jurul „obiectului", pe care să-l cerceteze atent, pe toate feţele, şi despre care să discute apoi în mod competent. În cunoştinţă de cauză. Cu argumente şi contraargumente. Cu bunăcredinţă.

La reprezentaţiile bucureştene ale spectacolelor lui Brook, Dodin şi Nekrosius, de pildă, sălile au fost pline (medie aritmetică între înţesate şi relativ goale), dar cei ce le umpleau erau mai ales tinerii; probabil, studenţi la diversele facultăţi de teatru – iată, speranţa începe, parcă-parcă, să mijească. Am văzut, cu bucurie, şi mulţi actori (cam aceiaşi, seară de seară), unii sosind, cu sufletul la gură, de la repetiţii. N-am prea întîlnit, în schimb, regizori; sau i-am zărit la începutul, dar nu şi la sfîrşitul spectacolului. I-am auzit, în schimb, aşa cum am auzit şi o sumă de persoane ce-şi zic cronicari, pufnind ironic şi cu infinită superioritate: „Ah, mda, am fost aseară la..., dar am plecat la pauză. Hai, dom'le, să fim serioşi, zău! Praf în ochi! Păi, n-am eu răbdare să-mi bată el capul patru ore cu chestii de mult fumate!..." (reproduc întocmai). Adică, vezi Doamne, noi sîntem mult mai buni. Incomparabili. Ia să ne mai lase ăştia, cu teatrul lor cu tot!

Nu sînt paranoică. Nu cred că orice îmi place mie este, automat, demn de admiraţie. Admit că există gusturi diferite şi, evident, opinii diferite. Nu aş dori decît un strop de modestie şi de bun-simţ, adică de simţ al realităţii. În lipsă, tare mi-e teamă că teatrul românesc va rămîne în postura unui omuleţ care, plantat în mijlocul liniei de tren, se umflă în pene să oprească, fie şi cu preţul vieţii, expresul ce trece între timp, liniştit şi inexorabil, pe linia paralelă.

Matei FLORIAN

audio şi n-am cuvinte

Gaşca teribilă

● **Nick Cave & The Bad Seeds, *Dig!!! Lazarus, Dig!!!*, Mute, 2008.**

E de ajuns să arunci o privire la orice fotografie de dată recentă care îl înfăţişează pe Nick Cave, ca să pricepi că în preajma lui nu e rost de prea mult romantism. OK, poate că nu e pe de-a întregul un asasin mexican fără scrupule, dar mustaţa aceea neagră şi pleoştită, părul pieptănat pe spate şi privirea fixă, de un albastru metalizat, umbrită de sprîncenele stufoase îl fac îndeajuns de feroce încît să alunge (dacă nu să sugrume din faşă) orice urmă de eventuală tandreţe. Pentru cunoscători, pentru flegmatici, pentru cei blagosloviţi cu simţul umorului, imaginea acestui Cave ajuns la 50 de ani lasă să se întrevadă însă şi o parte ascunsă, tonică şi binefăcătoare. Oricît de macho şi inflexibil s-ar arăta, există suficientă muzică şi destule albume care stau drept mărturie că în spatele aparenţelor şi al unei seriozităţi ce riscă să devină caraghioasă se află un artist care a ştiut întotdeauna să-şi dubleze gravitatea cu mult haz şi la fel de multă poezie. Departe de mine gîndul de a vă propune să-i nesocotiţi înfăţişarea cumplită. Vă îndemn, în schimb, să nu intraţi în panică: e adevărat că acest al paisprezecelea album nu-l găseşte pe Nick Cave în cea mai fragilă, suavă şi delicată stare cu putinţă, dar adrenalina, nesupunerea şi vigoarea compensează cu prisosinţă lipsurile melancolice. Este la fel de adevărat că în noua lor descindere, Cave şi băieţii din Bad Seeds par să fi uitat cu totul de pianul şi lirismul tihnit de pe *The Boatman's Call* ca să se aventureze mai departe pe linia de forţă, anunţată de proiectul Grinderman. Deşi mai lustruit şi mai atent la detalii ca albumul-surpriză din 2007, *Dig!!! Lazarus, Dig!!!* păstrează şarjele ofensive, umorul corosiv, tonusul vital şi pofta nebună de a extrage seva rock din aproape orice melodie. În condiţiile astea (repet, nu tocmai ideale pentru firile gingaşe şi visătoare), e de presupus că strigătele turbulente ale acestei găşti de prieteni îi vor alunga pe toţi acei musafiri întîmplători, cuceriţi odinioară de duetele tulburătoare şi stranii cu Kylie Minogue şi P.J. Harvey. Ceea ce contează cel mai mult pe acest album nu este neapărat seninătatea şi nepăsarea cu care băieţii îşi iau în răspăr vîrsta, nici măcar rock-ul clasic, sănătos, amintind de The Doors, pe care îl scot la iveală la răstimpuri, ci nonşalanţa năucitoare cu care continuă să se simtă bine după atît timp petrecut împreună. Orice s-ar spune, după ani buni în care frenezia revoltată a fost întoarsă pe toate feţele, era greu, dacă nu imposibil de anticipat revirimentul acesta exploziv. Unde mai pui că refugiile lirice (aflate la loc de cinste pe somptuosul şi ireproşabilul *Abbatoir Blues / The Lyre of Orpheus* din 2004) sînt acum puţine şi riscante, iar orice tentativă de nostalgie sau patos sentimental precum splendida „Hold on to Yourself" este urmată îndeaproape de un refren plin de subtilitate romantică tip *„lie down here and be my girl"*. Mai direct şi mai abrupt decît orice alt disc al lor de la *Let Love In* încoace, şi, cu siguranţă, mai brutal, mai obscen, mai deranjat, mai haios, mai poetic şi mai ireverenţios decît orice altă producţie care să însemne ceva din acest an, *Dig!!! Lazarus, Dig!!!* se ridică, fără doar şi poate, la înălţimea mustăţii pe care o arborează triumfător Nick Cave.

Nu se mai poartă astfel de mustaţă? Veniţi şi ascultaţi cîtă virilitate şugubeaţă se poate ascunde în spatele ei. Criminalii lirici sînt pe cale de dispariţie? Mergeţi pe mîna lui Nick Cave ca să vedeţi cît de mult v-aţi putut înşela. Să fi apus zilele de glorie ale rock-ului sigur şi vital? Daţi-le o şansă lui Mick Harvey, Warren Ellis, Jim Sclavunos & co. şi e garantat să primiţi o porţie de energie pentru o săptămînă întreagă. Vă e dor de neliniştea periculos de fragilă pe care Cave o etala pe *No More Shall We Part*? Sincer, şi mie. E de ajuns însă să asculţi cît de tandru şopteşte Cave în „Jesus of the Moon" – *Cause people often talk about being scared to change / But for me I'm more afraid of things staying the same / Cause the game is never won / By standing in one place / For too long* – ca să te lămureşti că vremurile acelea se pot întoarce oricînd. Pînă atunci, vă anunţ cu bucurie că Lazăr a înviat din morţi şi umblă nestingherit prin Los Angeles. Să-l întîmpinăm cum se cuvine.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● **Andreï Makine, *Fiica unui Erou al Uniunii Sovietice*, traducere din limba franceză de Ileana Cantuniari, Colecţia „Raftul Denisei", Editura Humanitas, 2008.**

Aşa a debutat Andreï Makine, în 1990: cu această poveste rusească pe înţelesul şi gustul cititorilor din Vestul domestic, o poveste pe potriva interesului lor reîncălzit pentru nişte realităţi estice cu care se aflaseră, pînă mai an, într-un război cam rece.

Spre a le ieşi cum se cuvine în întîmpinare, Makine scrie un roman scurt care să acopere multă istorie (de la vremurile lui Stalin pînă la cele sub Gorbaciov), dă cadrelor-şablon relieful unor elocvente situaţii-limită şi propune ca erou un Erou oficial (decorat de sovietici în război), astfel încît contrastul dintre adevărurile unei vieţi de om şi ipocrizia unei politici de stat neomeneşti să devină strident.

Ivan Demidov este eroul, decorat cu Steaua de Aur după bătălia din faţa Stalingradului. Ajuns – în anii postbelici – şofer de camion, apoi văduv-alcoolic, apoi pensionar-alcoolic şi sărac lipit, cu preţioasa decoraţie atîrnîndu-i în piept tot mai zeflemitor, cu o soţie ucisă de o coadă la unt şi cu o fiică ce se prostituează ca să obţină informaţii pentru KGB, Ivan Demidov va sfîrşi într-o sală de tribunal raional – în anul celei de-a 40-a aniversări a Zilei Victoriei –, după scandalul pe care-l iscase într-un magazin „Beriozka" (echivalentul rusesc al „Shop"-ului nostru antedecembrist). Povestea are, aşadar, o idee simplă, clară şi univocă: într-o lume comunistă care înlocuia soarta omului cu falsul vizionarism al planurilor cincinale, omului nu-i mai rămînea de trăit decît ironia sorţii.

Nu scenele-şablon îl vor încînta pe cititorul estic, ci detaliile (pentru care Makine are un veritabil har) şi, mai ales, scriitura – o scriitură coborîtă peste lucruri precum chiciura, rece şi tandră deopotrivă, realistă şi poetică, invariabil obiectivă în zgribulirile ei lirice.

Simona SORA

puzzlecturi

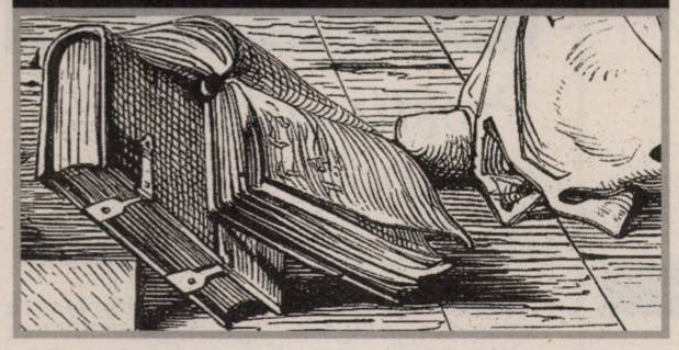

Senzaţie şi senzaţional

● **Mircea Nedelciu, Adriana Babeţi şi Mircea Mihăieş, *Femeia în roşu*, ediţia a IV-a, Editura Polirom, 2008.**

În aceeaşi situaţie însă se găseşte şi cititorul atent al *Femeii în roşu,* iar lecturile succesive nu fac decît să confirme mai-mult-decît-actualitatea romanului, o curioasă (canonică?) „mulare" pe aşteptările noilor cititori, simultan cu permanenta lor contrariere. La prima ediţie, în 1990, dubla îndrăzneală – de a nesocoti aşteptările cenzurii şi de a muta romanul optzecist autohton nu numai dincolo de ocean, dar şi dincolo de propria-i poetică – a atras atenţia în primul rînd; la cea de-a doua, în 2004, după lansarea Colecţiei „Ego.Proză" la Polirom, *Femeia în roşu* a apărut mai mult ca oricînd ca o carte ce anunţase de mult noile tendinţe de „dezinhibare" a scrisului, de corporalizare a scriiturii, de răsturnare a raportului suflet-trup. În 2008, în schimb, aceeaşi carte, nemodificată esenţial, ne apare ca o avancronică a unor inovaţii de astăzi: autoficţiunea, dozajul senzaţionalului, istoriile la firul ierbii.

Şi totuşi, numitorul comun al lecturilor periodice din *Femeia în roşu* nu poate fi altul decît *corpul,* contraponderea acelui suflet supravegheat şi pedepsit, despre care scrie Foucault în *Naşterea închisorii,* şi din care cei trei „corei" fac o adevărată poetică. Este corpul condamnatului (din închisoarea comunistă), opusul corpului dublu regal al lui Kantorowicz, el însuşi închis într-un suflet ce „se naşte... ca rezultat al modurilor de a pedepsi, de a supraveghea, de a constrînge". Corpul este, astfel, locul „adevărului" căutat de-a lungul celor cîtorva romane din acest roman (cel „optzecist", cel documentar-jurnalistic, cel ficţional de care vorbeşte M. Cărtărescu, dar şi alte cîteva, intertextuale, cu Elias Canetti sau Petru Comarnescu în primplan, sau cu personaje butaforice atît de senzaţionale încît nu pot deveni ficţionale, ca Hellen/Tuşa Lena sau Ducesa de San-Marco); dar tot adevărul corpului este căutat şi de-a lungul mai multor autopsii (cea a Şpăiniţei, cea a Anei Cumpănaş-Sage, dar mai ales cea a literaturii române de pînă în 1989). Regulile autopsiei profesioniste devin astfel şi regulile romanului conştient de sine şi de pretenţiile (adesea vide) ale literaturii: „La suprafaţă, urme, dîre, muşcături, *des traces!* O sfîrtecare, o sfîşiere, cu ghearele şi cu dinţii. Un corp îmbucătăţit, da, da, tăiat sistematic. Nu sfîşiat aiurea, ci riguros, după un plan secret. Cu ştiinţă şi artă. Cu acest stilet tăios. Cu stilul. Cu un bisturiu de anatomist. De chirurg. De autopsist. O autopsie generală. Cu sînge rece. Pînă în miez, în adînc, în abis. «Autopsie» înseamnă a vedea cu propriii ochi. Dar şi literatura tot asta înseamnă: a tăia pentru a înţelege".

Nu-mi dau seama în ce fel experimentul literar în trei din *Femeia în roşu* a reuşit să exorcizeze – cum îşi propunea – „complexe foarte vechi ale scriitorului român", cel demiurgic în primul rînd. Cert e însă că riguroasa autopsie pe corpul literaturii optzeciste (şi nu numai) din acest roman, practicată de trei *insideri,* rămîne cel mai solid reper de înţelegere contextuală a literaturii anilor '80, dar şi a modificărilor ei ulterioare, prin reluări, renunţări, comutări şi prefaceri profunde. Cine vrea să înţeleagă „mecanismul înţelegerii" a sute de romane de cea mai bună calitate din acei ani (dar şi din *aceşti* ani) trebuie să înceapă cu *Femeia în roşu,* demonstraţie teoretică şi practică de virtuozitate, o etalare de forţe exact în momentul în care viaţa se pregătea să-şi ia revanşa asupra artificiului, adică atunci cînd memoriile, autoficţiunea, jurnalele şi dezlănţuirile amoroase dădeau să ecluzeze manierata, stilata, rafinata doamnă optzecistă.

Mircea Nedelciu, Adriana Babeţi, Mircea Mihăieş

Reeditat pentru a patra oară în româneşte, tradus şi ecranizat, romanul semnat de Mircea Nedelciu, Adriana Babeţi şi Mircea Mihăieş pare un caleidoscop în care reliefurile, accentele, culorile se schimbă şi capătă noi forme la fiecare mişcare. Într-un ultim „drum spre adevăr", autorii *Femeii în roşu* plonjează quijotesc în realitate, înţelegînd că „dacă ar fi să rescrie în fiecare an cartea ar putea ieşi un frumos roman autobiografic". De la un an la altul, de la scrierea propriu-zisă a cărţii, în doar 17 zile, pînă la refacerea *„stricto sensu"* a drumurilor din ea şi (în fine) pînă la epopeea publicării sale mult întîrziate, viaţa a trecut în carte, cartea s-a modificat în aşteptare, drumul adevărului *(iter spectrorum,* în asumata structură de dicţionar juridic penal) s-a bifurcat la nesfîrşit, în tot mai multe interpretări divergente şi adesea contradictorii. Invocate într-o realitate liminală (cea a anilor '90) pe punctul de a exploda, personajele *Femeii în roşu* au „colonizat" viaţa propriilor autori, iar senzaţionalul teoretizat ca specie (şi „reîncărcat" ca senzaţie) s-a mutat din proză în viaţă, în feluri insolite care ar merita odată şi-odată reluate într-o continuare (fatalmente, acum, cu doar doi autori) a romanului-cult al anilor '90.

PUBLICITATE

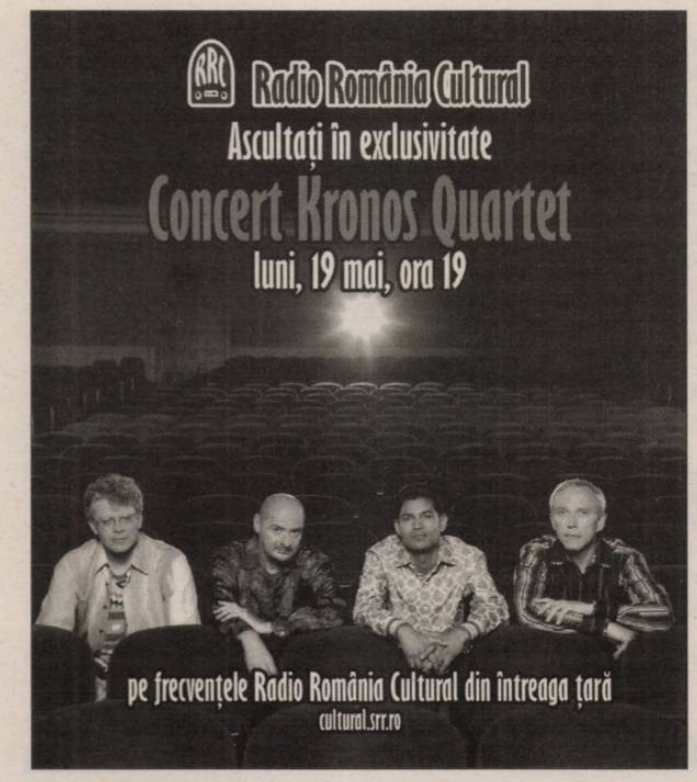

Dilema veche vă recomandă

● Imposibil să-mi reprim plăcerea – dusă pînă la datorie intelectuală – de a anunţa celor interesaţi (oricît ar fi de puţini, nu are vreo importanţă...) că, pe Mezzo, luni, 19 mai, de la ora 21,30, avem concertele nr. 1, 2, 3 şi 4 pentru pian şi orchestră de Beethoven, iar joi, 22 mai, de la 11 dimineaţa, primele cinci simfonii ale aceluiaşi titan, numit – pentru uzul raţiunii – „Babacul" de către Nenea Iancu. (Radu Cosaşu)

Andrei GORZO

dilematograf

Răsfăţatul

● ***Jocuri murdare / Leatherheads* (SUA, 2008), de George Clooney.**

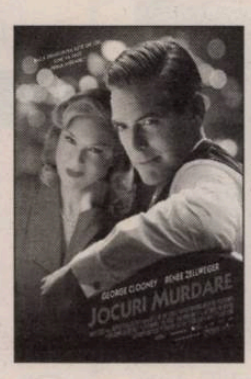

Într-un Hollywood care a ajuns să semene mai curînd cu o fabrică de jucării scumpe şi proaste decît cu una de filme, cîţiva regizori, scenarişti şi actori uniţi într-o gaşcă rămîn fideli ideii că Hollywood-ul are o responsabilitate educativă, că e dator să trateze (în termenii *entertainment*-ului, dar fără concesii nedemne) despre problemele serioase ale lumii de azi. Un amic de-al meu îi numeşte „partidul bolşevic de la Hollywood", dar sînt, pur şi simplu, *„showman*-i cu conştiinţă" în tradiţia umanist-liberală a lui Sidney Lumet şi a lui John Frankenheimer. George Clooney e faţa cea mai publică a acestui grup din care mai fac parte, printre alţii, Matt Damon, regizorul Steven Soderbergh şi scenariştii convertiţi la regie Stephen Gaghan şi Tony Gilroy. În ultimii ani, Clooney a regizat (cu Soderbergh ca producător executiv) *Good Night, and Good Luck* – un omagiu (cu evidente trimiteri critice la actualitate) adus jurnalistului de televiziune care în anii '50 a denunţat vînătoarea de comunişti a senatorului McCarthy; a jucat (împreună cu Damon şi în regia lui Gaghan) în *Syriana* (pe care l-a şi produs împreună cu Soderbergh) – un mozaic ambiţios despre globalizare, lăcomie şi terorism; şi a fost iarăşi producător executiv (tot împreună cu Soderbergh) la *Michael Clayton* (regizat de Gilroy), în care a jucat şi rolul titular – un avocat care descoperă matrapazlîcurile unei companii de produse agrochimice. Clooney şi gaşca alternează aceste proiecte „de conştiinţă" cu frivolităţi de calitate superioară ca seria *Ocean's* (Clooney şi Damon pe afiş, Soderbergh regizor) sau seria *Bourne* (Damon pe afiş, Gilroy scenarist), menite să le întreţină popularitatea şi influenţa în industrie. E o strategie bună. E greu să ai ceva împotriva lor – şi în special împotriva lui Clooney: e cu siguranţă unul dintre cei mai onorabili oameni de la Hollywood. Dar, ca fan al lui, trebuie să mărturisesc că sînt din ce în ce mai dezamăgit. Filmele lui „serioase" nu sînt foarte pasionante *ca filme* – nu sînt filme care să te facă să redescoperi cinema-ul sau viaţa; rămîn în limitele expozeului jurnalistic de calitate superioară (excepţia e *Syriana,* al cărui expozeu cu privire la mecanismele globalizării e totodată şi un mare pariu *dramaturgic)* şi, în artă, forma asta de seriozitate e un pic cam ternă. Iar în frivolitate pare să devină din ce în ce mai leneş.

Noul său film ca regizor-actor, *Jocuri murdare,* e plasat în era Prohibiţiei şi evocă o comedie sofisticată în stil clasic. Spun „evocă" pentru că n-are destulă energie ca să *fie* una; stă tolănit pe ecran, visînd că e o comedie sofisticată. Acţiunea se desfăşoară în lumea fotbalului american, care pe-atunci abia începea să se profesionalizeze, şi Clooney e proprietarul, antrenorul şi căpitanul unei echipe de fotbal care nu deţine nici măcar o minge de rezervă, pentru eventualitatea în care vreuna dintre vacile de pe teren ar fura originala. Ca să rămînă în ligă, echipa are nevoie de un jucător cu adevărat dotat – şi-l găseşte în persoana unui tînăr (John Krasinski) care a făcut minuni atît pe terenul de fotbal al colegiului său, cît şi pe frontul francez al primului război mondial. Pe urmele tînărului este şi o ziaristă cu pielea tăbăcită şi replica promptă (Renée Zellweger), care îl suspectează de impostură. Ziarista cu pielea tăbăcită şi replica promptă e un personaj clasic de comedie sofisticată (reprezentat cel mai bine de Rosalind Russell în *His Girl Friday* – capodopera din 1941 a lui Howard Hawks) şi una dintre primele ciocniri dintre ea şi Clooney are loc într-un vagon de dormit – o arenă clasică a bătăliilor între sexe (folosită cel mai bine tot de Hawks, în *Twentieth Century* din 1934, şi de Preston Sturges în *The Palm Beach Story* din 1942). Numai că între Zellweger şi Clooney nu sare nici o scînteie: ea pare rătăcită şi nemotivată, el dispare în mulţumirea lui de sine ca un motan sătul în moliciunea propriei blăni. Şi filmul e la fel: zace ca o pleaşcă pe ecran cînd ar trebui să gonească, toarce cînd ar trebui să zbîrnîie, se răsfaţă pe lîngă public cînd ar trebui să muncească pentru el – atunci cînd Clooney şi tînărul se bat pentru Zellweger şi-şi spun unul altuia unde să nu se lovească, sînt amîndoi atît de convinşi că sînt adorabili încît îţi vine să-i omori. Nu e un film *adevărat:* pînă şi secvenţa în care Clooney şi Zellweger, surprinşi de poliţie într-un local care vinde alcool, scapă deghizîndu-se ei înşişi în poliţişti, e mai curînd o reverenţă distrată în faţa unei tradiţii comice, decît un efort real de a contribui la tradiţia aceea. Există ceva condescendent în indolenţa acestui film (ca şi-n a seriei *Ocean's):* se presupune că marele public ar trebui să fie fericit pentru simplul fapt că George Clooney a luat o pauză de la filmele lui „serioase" ca să se joace puţin cu el.

trecerea prin reviste

Paşi mici, dar „rafinaţi“

Cum nu sînt o împătimită a „licorii chihlimbarii“ – beau rar whisky, numai cu prietenii şi „dres“ cu multă gheaţă, din motive de foarte slabă rezistenţă la băuturile cu un grad mare de „rafinament“ – cunoştinţele mele în materie, recunosc, lasă de dorit. Aşadar, cînd am văzut suplimentul din ultimul număr al revistei *Descoperă,* intitulat „Povestea whisky-ului“, l-am considerat o ocazie bună să mă mai... „cizelez“. Şi credeţi-mă, informaţiile interesante, bine structurate şi documentate l-ar scoate din „umbră“ şi pe cel mai necunoscător dintre necunoscători.

Pasul 1: denumirea „whisky“ provine dintr-o expresie din dialectul gaelic scoţian, *uisge-beatha,* traducere a termenului latinesc *aqua vitae* – apa vieţii – şi se aplică unei categorii de băuturi care au în comun faptul că sînt produse din cereale, prin distilare.

Pasul 2: băuturile distilate cuprind două mari categorii: cele care se beau aşa cum ies din recipientele de fabricaţie – sub numele generic, vodcă – şi cele învechite îndelung în butoaie de stejar – whisky – „pentru a căpăta minunatele nuanţe chihlimbarii şi îmbătătoarele arome“ care fac gloria acestei băuturi. În funcţie de materia primă utilizată, dar şi de diferenţele de fabricaţie responsabile în cea mai mare parte de deosebirile de gust, există nenumărate tipuri de whisky. Deşi se crede că „ţinutul whisky-ului“ este prin excelenţă Scoţia, băuturi cu acest nume sînt produse în multe regiuni ale lumii – în Irlanda, de exemplu, băutura se numeşte whiskey, nu whisky şi are o tradiţie proprie. În SUA, cele mai cunoscute tipuri sînt Bourbon, Rye (produs dintr-un amestec de cereale ce conţine cel puţin 51% secară) şi Corn (minim 80% porumb). „Japonia – explică Mihaela Stănescu într-un articol intitulat «Fabrica de apă vie» – a intrat şi ea de cîteva decenii în afacere, preluînd metode scoţiene, şi a făcut-o atît de bine încît, la cîteva degustări «oarbe», whisky-urile japoneze au obţinut scoruri la fel de mari ca şi cele scoţiene.“

În mare însă, aflu din acelaşi articol, există două tipuri de whisky. Primul este făcut numai din malţ de orz şi distilat în recipiente tradiţionale din aramă – *malt whisky.* Cel de-al doilea – *grain whisky* – este fabricat şi din alte cereale, orzului adăugîndu-i-se grîul, porumbul sau secara, iar extractul din aceste cereale este distilat, de regulă, într-un alt tip de dispozitiv. „Cele care circulă în mod obişnuit pe piaţă sînt *blended whisky*-urile, amestecuri complexe, artistic construite, de *malt* şi *grain whisky.* În mică proporţie şi considerate oarecum elitiste, sînt aşa-numitele *single-malt,* whisky-uri provenite de la o singură distilerie. Şi mai rare încă, au început să circule abia de curînd şi anumite *single-grain*-uri, [...] un *grain whisky* produs de o singură distilerie, neamestecat cu altceva.“

Pasul 3: picanterii. Într-un articol intitulat „De la gripă la Războiul Rece“, Daniel Nicolescu propune o cu totul altă abordare a subiectului, dincolo de procedee de fabricaţie, distilerii, materii prime etc. – o istorie culturală a consumului de whisky, pentru că „nu puţini sînt cei care au tratat problema divinei băuturi cu umor, cu lejeritate hîtră sau ricanînd scrîşnit. [...] Aceştia, dar şi fidelii cu sorb religios, dependenţii rafinaţi, băutorii de tejghea sau degustătorii de ocazie au distilat whisky-ul a patra oară, mutîndu-l nu doar în anecdota folclorică, ci şi în muzică, literatură sau film“. Iată un scurt exemplu dintr-un grupaj pe care vi-l recomand dacă aveţi chef de un pic de bună dispoziţie „rafinată“: cum tratează scoţianul o gripă? Simplu, cu o sticlă de whisky, un pahar şi o pălărie. Se întinde frumuşel în pat, îşi aşază pălăria pe picioare şi începe să se „cinstească“ pahar după pahar. În momentul în care începe să vadă două pălării înseamnă că a început să se vindece! (**R. T.**)

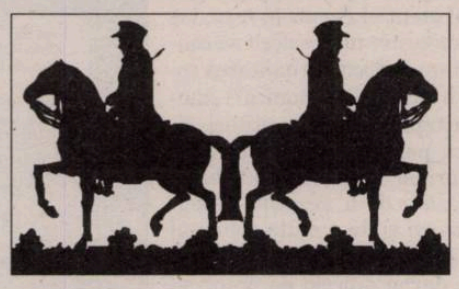

Radu COSAŞU

din viaţa unui extremist de centru...

Fotbalizarea gîndirii politice

– ediţia a II-a, scurtată şi adăugită la zi –

Se poate generaliza liniştit, fără multe dificultăţi: la noi – dar şi aiurea, ceea ce nu scade din intensitatea prostiei, ci ne ia doar dreptul de a fi şi aici protocroni – la noi, mai tot omul *politikon,* cînd vrea să fie pe înţelesul maselor, recurge la fotbal, la „conceptele“, strategia, tactica, logica şi clişeele lui de maximă plasicitate. Arta comunicării în politică se învaţă la Telesport, sportpunctro şi Eurosport, avînd ca bibliografie *Gazeta Sporturilor* (la care scriu cu mare plăcere), *Prosportul* şi cronicile de specialitate din cotidiene. Astfel încît:

o moţiune de cenzură e asimilată perfect cu un cartonaş roşu, cu o pasă dată fie puterii, fie opoziţiei, cu un penalti;

orice tărăgănare legislativă e numită, cu toată naturaleţea, „o temporizare“, termen introdus în română încă de pe vremea lui Angelo Niculescu, antrenorul de la Guadalajara, cel răstignit recent şi în vecii vecilor pentru crima mioritică din cazul Dobrin;

Preşedinţia e acuzată nu o dată că driblează Constituţia, iar prim-ministrul e îndemnat să-l dribleze şi el pe preşedinte;

un referendum este văzut permanent ca un meci între Cotroceni şi Piaţa Victoriei;

deputaţi în toată firea refuză să fie tuşieri în partidul lor;

senatori stimabili nu ezită să-şi accepte un statut de interi rătăcitori, un destin de „libero“;

doamne legislatoare nu admit ca proiectul lor de lege să fie faultat;

nenumărate iniţiative politice sînt fluierate în ofsaid;

primari – mai mult sau mai puţin generali – sînt stigmatizaţi conform clişeului: „el centrează, el marchează“;

unor candidaţi europarlamentari li s-a urat să aibă prestaţia lui Mutu la Fiorentina;

catastrofice compromisuri sînt „salvate de pe linia porţii“;

„avem nevoie de politicieni tineri de forţa lui Messi la Barcelona“ (am închis citatul şi exemplele...).

În sumă – cum zic filozofii – nu mai avem, în politică, idei, ci faze; cu cît vor să fie mai limpezi în gînd, cu atît *zoon politikonii* devin mai fotbalişti.

Totul se trage, decurge şi culminează din deja obsedanta imagine a preşedintelui-jucător. Aşa cum toţi actorii vor să joace Hamlet, tot astfel politicienii noştri (atenţie!, dar şi preşedintele Franţei!) vor să fie jucători, în echipă sau nu cu cel din Cotroceni. Ideea a fost epidemică, transpartinică şi nu cred că a fost un lapsus prezidenţial dacă nu s-a specificat vreodată jocul în care vrea să se afirme. Oricine a înţeles că e vorba de fotbal, nu de snooker sau de popice. De ce nu de poker? Asta-i altă poveste care nu mă priveşte, în calitatea mea de simplu cronicar sportiv. În această calitate, nu pretind decît ca politicienii fotbalişti să-şi definească stilul: dur sau fin? Cotonogar sau mingicar? Alegerile viitoare vor fi fotbalistice sau nu vor fi deloc.

Tot ce aţi citit pînă aici face parte dintr-un articol al sussemnatului, apărut în *Dilema veche* în urmă cu doar 6 luni, la 14 noiembrie 2007.

Cum nu văd – pentru păcatele mele! – de ce un articol nu ar avea dreptul unei cărţi la o ediţie a doua scurtată şi adăugită, mă simt azi dator, din obligaţia profesională de a ţine pasul cu evenimentele, să-i completez fraza finală: „Alegerile viitoare vor fi fotbalistice sau nu vor fi deloc.“

Săptămîna trecută, preşedintele ţării a verticalizat, a şutat, a finalizat şi a introdus în vocabularul democraţiei româneşti ideile de blat şi noncombat, fără de care nu ne-am putea concepe viaţa de supuşi ai sportului-rege: „[Campania electorală] îmi dă senzaţia de blat. Ştii, dacă aş fi la Liga lui Mitică, aş spune că mulţi candidaţi parcă ar fi într-un aranjament şi te uiţi la ei: vin şi se laudă unul pe altul în emisiuni. Sînt caraghioşi!“. Obiecţia mea de simplu cronicar sportiv este una singură, la ultima propoziţiune: cei care blătuiesc în fotbal şi politică nu sînt, cu nici un chip, nici în glumă, caraghioşi! Niciodată şi nici cum un Becali, doi Becali sau trei, un Turcu, un Iancu de Timişoara sau un Ştefan al Pietrei nu se vor conştientiza (ăsta verb!) ca caraghioşi (cacofonie voită!). Cu atît mai puţin politicienii angrenaţi în meciurile lor pentru o calificare în cupele judeţene, naţionale sau europene.

Toţi sînt, înainte de toate şi în ultimul rînd, serioşi cît arbitrul Alexandru Tudor, cît arbitrul Alexandru Diaconu, cel decorat abuziv de un preşedinte-jucător şi el, nici el caraghios vreodată. Caraghioslîcul nu e cuvîntul cel mai potrivit pentru ceea ce trăim într-o ţară unde Liga lui Mitică a devenit o instituţie referenţială. Cu acest bemol, consacrarea blatului fotbalistic în logica şi practica politică e o împlinire în lupta, da, lupta continuă pentru clarificarea şi precizarea noţiunilor de care depinde inteligenţa unui popor.

Vanitos oarecare, ar trebui să mă bucur că mi-a biruit gîndul final din noiembrie 2007.

Aş fi un caraghios!

Eugen ISTODOR

literatura română, pentru firme

Proştii sub clar de lună de Teodor Mazilu

Se termină: „Nu sta nemişcat, Gogule! Ia-te cu mîinile de cap! Regretă, Gogule, regretă!“ (Cortina cade peste strigătele disperate ale femeilor şi încercările neputincioase ale delapidatorului Gogu.)

Povestea: Ortansa şi Clementina se despart un pic de însoţitorii lor de-o viaţă. Ortansa vrea încurcături, Emilian, soţul ei, e cinstit. Nu se bagă. Clementina e dusă de nas şi abandonată de Gogu, întreţinătorul şi şmecherul. Clementina îşi găseşte peticul, pe Gogu. Dar Emilian vine cu controlul financiar şi-l prinde pe Gogu. Gogu o dă înapoi pe Clementina, ca Emilian s-o lase moale. Emilian ia gagica, dar e şi intransigent. Gogu termină luîndu-se cu mîinile de cap, e adevărat, dar cu ambele gagicuţe lîngă el.

Şmecheriile textului: e piesă de teatru. Patru oameni într-o cuşcă. Fiecare şi-a atins limitele. Gogu a făcut şmecherii. Ce-l mai aşteaptă? Tot şmecherii. Emilian a fost cinstit. Ce-l mai aşteaptă? Tot cinstea. Gagica 1 s-a săturat de cinste. Ce-o aşteaptă? Şmecheria. Gagica 2 nu are unde să se ducă. Ce-o aşteaptă? Despărţirea. Gagica 1 şi şmecherul încearcă să-şi găsească un rol mai profitabil. Ceilalţi doi şi l-au găsit pe cel confortabil. Simplu. Dar ceea ce ţine sus textul este nebunia dialogului dusă dincolo de absurd. Bătaia de joc la adresa vorbelor călduţe despre viaţă, căsătorie. Gogu e un mare specialist. Clementina: „Tu ştii că dragostea e oarbă“. Gogu: „Să nu fie“. „Poate simt şi eu nevoia unui om care să mă înţeleagă, care să nu-mi reproşeze întruna că n-am principii.“ Bun, şi Ortansa: „Cînd l-am luat de soţ, aveam o singură speranţă. Speram că nu e sincer în ce spune.“

Emo utile în viaţă: „Hai, fetelor, iubitelor, nevestelor, amantelor... Hai să fim oameni“. „În puţinul ăsta de timp, trebuie să trec prin mari zguduiri sufleteşti.“ „Daţi-mi tot ce aveţi voi mai frumos. Cu titlu de împrumut, nu vă fie teamă. După ce trece controlul, vi le dau înapoi pe toate.“ Pe scurt, emoţia de panaramă care o zguduie pe acasă... emoţia controlului fiscal... emoţia femeii rele ce te părăseşte. Se pot regăsi în această piesă, pe care mulţi o trăiesc în fiecare zi.

Durata lecturii şi tipul de creier: 2 ore, 23 de minute. Pauză după actul întîi şi jumătate. Problema textului este că se vorbeşte des despre comunism. A se înlocui comunism, cuvîntul, cu „zilele noastre“. Tipul de creier şi minte nu trebuie schimbat în nici un fel. Viaţa de atunci din piesă e ca a noastră de azi. Şi ăia furau, de la bani la femei, şi noi facem la fel. Şi pe ei îi prindeau. Şi pe noi. Garda, Fiscul. Şi atunci, şi acum se poate aranja orice.

Expresii pentru bloguri şi messuri: „Vino în braţele mele moi!“, „Eu nu judec, Gogule, eu iubesc!“, „Uite mobila! Îţi dau tot ce am eu mai bun“, „Cu Gogu al tău...“, (bine dispusă), (înţelegere sigură şi dureroasă), (rezonabilă), (nu ştie despre ce e vorba), „După ce eşti rigid, mai eşti şi cinic?“, „Ca o tigroaică infidelă“, (se trezeşte brusc), (demn), (respectuos), (tare), (cam stînjenit).

Cash şi investiţii: ce făcea şmecherul prost? Păi, nu fugea din lumea lui, nu muta banii prin bănci străine, nu lua facturi şi chitanţe acoperitoare de la ţiganii-chitanţieri de pe marginea drumului Bucureşti-E85. Textul se adresează întreţinutelor de gagii. Fetele ce stau pe bani pe-acasă şi speră să le cadă para mălăiaţă. Fetelor, e un job pe timp limitat. Vă rog, în timp scurt reorientaţi-vă. Vă lasă. Nu intraţi în socoteala lor. „Vin de Drăgăşani se bea în caz de neplăceri amoroase. Pentru neplăceri de serviciu se bea Muscat-Otonel.“

Personaje: bineînţeles, patru principale. „Femeia satanică“, „plîngăreaţa“, „cinstitul“ şi „şmecherul“. Între ei ies scîntei. Păi, de asta sînt şi diferiţi. Restul, figuranţi: femeia-suport, părinţii-doritori de compromis.

Mişto: Gogu termină luîndu-se cu mîinile de cap, e adevărat, dar cu ambele gagicuţe lîngă el. „Gogu nu moare! Gogu se transformă!“

claustrofog

Ceaţă pe Canal, continentul izolat

Au fost de stînga, dar s-au tratat (I)

Ştiinţa psihologiei politice spune că oamenii îşi schimbă greu convingerile. Dacă realitatea tinde să le contrazică aceste convingeri, cu atît mai rău pentru ea. Am dat în ultima vreme peste cîteva cazuri spectaculoase de oameni care şi-au schimbat totuşi convingerile. Toţi trei au fost de stînga. Şi nu mai sînt. Este vorba de Joshua Moravchik, David Mamet şi Christopher Hitchens. Voi dedica cîte un articol fiecăruia.

Moravchik este autorul unei cărţi care se numeşte *Raiul pe pămînt,* a fost tradusă în româneşte şi este o istorie a întîlnirii ideilor socialiste cu realitatea. De la primele comune încercate în secolul al XIX-lea, trecînd prin URSS şi pînă la chibuţurile israeliene. Iar Moravchik ştie bine ce înseamnă să fii socialist. Îşi spune povestea într-un lung interviu acordat revistei online *Democratiya* (http://www.democratiya.com/interview.asp?issueid=11). Socialismul a fost o religie de familie. Bunicul, tatăl, mama sa erau socialişti. La cinci ani, împărţea fluturaşi în New York. La 16, era preşedintele Organizaţiei de tineret a Partidului Socialist. Treptat, a început să se certe mai mult cu colegii de la stînga, decît cu adversarii politici. Considera că atît capitalismul, cît şi comunismul sînt două sisteme rele. Dar nu egal de rele. Capitalismul era mai puţin criminal decît comunismul. Ce ni se pare nouă banal acum era greu de spus în radicalii ani '60. A fost şocat citind memoriile unui supravieţuitor al Gulagului. Foştii bolşevici trimişi acolo de Stalin regretau vremurile „sentimentale" ale ţarismului. Acasă, colegii săi din facultăţi condamnau anticomunismul ca fiind o exagerare bolnăvicioasă. Dar el se considera un socialist anticomunist. Erau doar cîţiva, o minoritate, la stînga. Pentru majoritate, capitalismul era mai rău decît comunismul. Anti-anti-comuniştii au cîştigat. Moravchik devenise între timp activist în Partidul Democrat. S-a alăturat unui grup numit Coaliţia pentru o Majoritate Democrată (CDM), care se temea că partidul va pierde alegerile, dacă se deplasează prea mult la stînga. În 1972, George McGovern a cîştigat nominalizarea democrată pentru alegerile prezidenţiale. CDM a pierdut lupta în interiorul partidului. Partidul a pierdut alegerile – republicanul Nixon a cîştigat cu o diferenţă istorică (un singur stat a votat cu McGovern). Cei din CDM s-au trezit că le-a plecat partidul de sub picioare. Aproape toată gruparea celor pe care astăzi îi numim neoconservatori era atunci în Partidul Democrat şi încă se considerau oameni de stînga. În scenă intră Reagan. Spune că URSS este imperiul răului, comunismul e doar un capitol bizar în istoria umanităţii şi se va termina curînd. În sfîrşit, un preşedinte o spune cu voce tare. Migrează spre Reagan pentru politica lui externă. Sînt contaminaţi treptat şi de restul ideilor sale conservatoare. Nu se mai consideră oameni de stînga. Neoconservatorii au intrat şi ei pe scena istoriei. Imperiul răului cade, dar răul rămîne. Preiau de la stînga idealurile internaţionaliste. Preiau de la conservatorii tradiţionali încrederea în putere şi forţă. Neoconservatorii vor să folosească puterea Americii pentru a răspîndi idealurile tinereţii lor. Vine 11 septembrie. Restul e istorie... O istorie pe care Moravchik o desluşeşte în restul interviului cu o claritate morală reconfortantă.

Cristian GHINEA

Londra, 13 mai 2008

PUBLICITATE

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Editura ANTET www.antet.ro

AMERICA ÎMPOTRIVA LUMII

În ce fel suntem diferiți și de ce suntem detestați

Dacă America nu este capabilă să conducă, se va crea un vid pe care alţii se vor grăbi să îl umple, cu consecinţe imposibil de prevăzut. Acest „dacă" este la fel de mare, pe cât de mare este contribuţia acestei cărţi la înţelegerea locului Americii în lume. *(Madeleine K. Albright)*

nr. pag.: 264, pret: 23,60 lei

Puteți face comenzi la tel. 021 2221245, e-mail: comenzi@antet.ro

PUBLICITATE

PUBLICITATE

PUBLICITATE

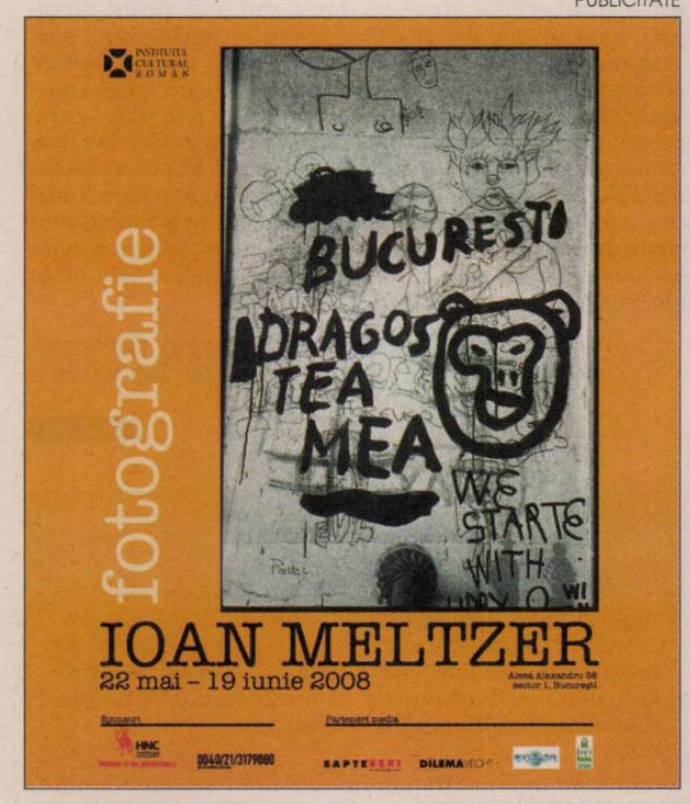

Iaromira POPOVICI

bazar

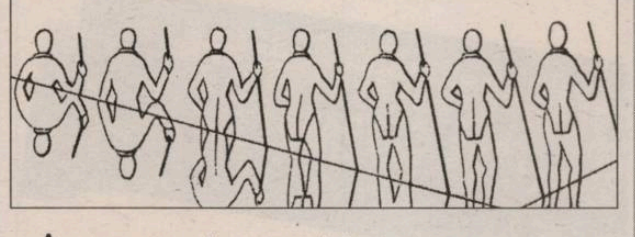

Aventură şi exotism

Pe vremea cînd eram în şcoală sau liceu, filmele de aventuri constituiau... filmele prin excelenţă. Ele parcă se potriveau cel mai bine cu acţiunea colectivă de a te mobiliza şi a merge, în gaşcă, la cinema, cu un suc şi niscaiva bomboane (pe atunci nu erau floricele) la tine. Puteai să te uiţi destins, să faci bancuri, să mai vorbeşti cu colegii, să desfăşori idile... Ţin minte că *Aventuri în Marea Nordului* (regia Andrew McLaglen, cu Roger Moore) a fost unul dintre acestea: l-am văzut nu la vreun mall (nici aşa ceva nu exista), ci la fostul cinematograf Modern, undeva pe lîngă Parcul Carol (genul de sală în care nu mirosea prea frumos şi pe jos era o mare de seminţe)...

După '89, am văzut puţine filme de genul acesta. „Aventuri" au început să însemne *thriller*-uri, din ce în ce mai violente, cu criminali tot mai psihopaţi. Sau, pur şi simplu, lupte... Genul aventurilor naive, de prin anii '70, în care bunii învingeau răii, după ce se băteau cu ei de cîteva ori, dar fără prea mult sînge, a trecut. Singurele pelicule care s-ar mai putea integra aici sînt *Mumia* şi *Mumia se întoarce* (regia Stephen Sommers, cu Rachel Weisz, Brandon Fraser): deşi aveau, în plus, şi partea *horror,* naivitatea rămînea aceeaşi...

Aurul nebunilor (regia Andy Tennant, cu Mathew McConaughey, Kate Hudson, Donald Sutherland) şi *Insula din vis* (regia Jennifer Flackett, Mark Levin, cu Gerard Butler, Jodie Foster, Abigail Breslin), ambele producţii 2008, se pot încadra, amîndouă, în categoria sus-menţionată. Deşi foarte diferite între ele, cel dintîi fiind un amestec de comedie şi aventură, iar cel de-al doilea mai curînd un *fantasy,* ambele împărtăşesc din doza de inocenţă pierdută, despre care vorbeam. Personajul interpretat de Mathew McConaughey întruchipează genul de aventurier cîndva tipic, gata oricînd să se arunce cu capul înainte pentru a obţine ceva, în ciuda posibilelor consecinţe nefaste pentru integritatea sa corporală. Deşi mereu prins de răi şi bătut măr, ori aruncat în mare sau uitat în locuri periculoase, el reuşeşte să supravieţuiască victorios. Asemenea lui Tom şi Jerry sau personajelor dintr-un alt clasic al genului, *Minele regelui Solomon* (regia L. Lee Thompson, cu Sharon Stone, Richard Chamberlain), frumosul căutător de comori se reface de fiecare dată, renăscînd mai întreg şi mai strălucitor din toate înfruntările... Noutatea este tenta feministă pe care o aduce personajul interpretat de Kate Hudson: ea, soţia, este „capul", partenerul inteligent şi documentat din cuplu, aptă să pună la cale planuri... În ciuda discrepanţelor în ceea ce priveşte IQ-ul celor doi, partea de amor şi pasiune rămîne plauzibilă, în aceeaşi notă plăcută, tradiţională.

Insula din vis poate fi catalogat drept un film de aventuri, dar şi ca o *fantasy* pentru copii, o *Mary Poppins* mutată într-un loc exotic. De Mary Poppins mi-a adus aminte pe undeva, de departe, personajul scriitoarei Alex Rover, interpretată de Jodie Foster. Aceasta nu e nicidecum o *nanny,* dar are, cel puţin în primele apariţii, în faza sociopată (în care se temea să iasă din casă) ceva din eroina romanelor Pamelei Travers: o tînără pe cale să devină domnişoară bătrînă – şi cu o pălărie de Paddington (ursuleţul lui Michael Bond) pe deasupra. De dragul unei fetiţe rămase singură pe o insulă şi avînd nevoie de ajutor, scriitoarea iese din inerţie, îşi învinge fobiile şi porneşte în aventură, străbătînd mări. Inhibiţiile scriitoarei, tenta feministă şi ecologică a filmului fac din el, desigur, o creaţie a zilelor noastre, din care problematizările şi ideologiile nu pot lipsi. Cu toate acestea, nici *Insula din vis* nu se îndepărtează prea mult de naivitatea benefică, fie ea şi în cheie exotică sau fantastică, a clasicelor genului de aventură. Şi îţi dă sentimentul încurajator că violenţa şi îngrozitorul nu sînt singurele variante.

Teodor BACONSKY

turn înclinat

Şi ceva bun

Cifre neoficiale, dar plauzibile, arată că un milion de români s-au aşezat numai în Italia. Un milion de Badea Cîrţani? Nu. Un milion de „suflete" gonite de sărăcie şi îmbiate de libertate... Tot atîtea istorii, deci. Poveşti nepovestite, cu excepţia franjurilor infracţionali prinşi cu capse în tabloidele din ţară. Nu ştiu cine şi dacă va face vreodată cronica sociologică a numeroşilor noştri compatrioţi desţăraţi de „tranziţie". M-am referit dintru început doar la românii din Italia pentru că ei s-au ales, recent, cu un episcop: fostul vicar Siluan, ajuns acum eparhiot al Peninsulei.

Evidenţa că BOR a început să se mişte mai prompt în afara graniţelor se cere salutată. Biserica Ortodoxă e prima instituţie care gestionează realist noua diasporă economică din vechile state membre ale UE. Avem doi mitropoliţi, unul la Paris şi altul la Berlin. S-a creat treptat – cu sprijinul catolicilor şi al autorităţilor locale – o reţea de parohii care numără deja peste 60 de „unităţi" în Italia, peste 30 în Spania, cam tot atîtea în Franţa etc. Pe urmele Bisericii majoritare au păşit apoi, cu felurite măsuri de „încadrare", statul român (Departamentul Românilor de Pretutindeni) şi partidele, care şi-au deschis „birouri" în marile aglomeraţii româneşti. Dintre toate, Biserica face treaba cea mai concretă. Pentru că românul paraşutat în Occident (fără să prea ştie limbi străine, fără bani şi acoperiş, dar mai ales fără mijloace juridice de apărare) îşi găseşte primul refugiu la parohia românească din proximitatea locului unde s-a nimerit să ajungă. Însă meritul BOR la acest capitol nu e doar reflexul faptului că oamenii vin spre ea ca spre cel mai apropiat liman. El se măsoară printr-o mulţime de iniţiative de susţinere a inserţiei profesionale sau de proiecte comunitare menite să le restituie oamenilor „busola" pierdută. Şi mai e de semnalat un factor: cele două mitropolii din Europa sînt populate cu o preoţime de calitate. Cum se face? Simplu. Pe de o parte, episcopii aleşi sînt tineri fără „cocoaşe" ori „schelete în dulap". Pe de altă parte, preoţii de mir care slujesc „noile comunităţi" sînt oameni cu solide studii apusene şi obişnuiţi cu exigenţele democraţiilor avansate. Ştiu să vorbească, ştiu să scrie bine, ştiu să facă o petiţie, să cucerească pentru cauza lor un primar sau un prefect.

În privinţa Italiei, alegerea episcopului Siluan e cu siguranţă o veste bună. El a păstorit o vreme la Marsilia, fiind apoi selecţionat de către ÎPS Iosif Pop, mitropolitul nostru pentru Europa Occidentală şi Meridională. ÎPS Iosif Pop, a cărui reşedinţă se află la Limours, lîngă Paris, e lumina tuturor celor care-l cunosc: maramureşean fin, citit, deştept şi curat. Deşi tînăr, el are firescul charismei, gestul umil, dar deloc fariseic, şi privirea limpede a celui care ştie să vorbească despre Dumnezeu cu discreţie mistică, în şoapta chemată să mîngîie. PS Siluan e ucenicul ÎPS Iosif. Amîndoi au fost, înainte de călugărie, tineri „normali", care joacă fotbal sau volei, ascultă rock, se instruiesc, speră, comit erori graţioase, cresc împreună şi caută să privească în sus. Amîndoi au slujirea (supra)naturală: se risipesc fără marketing, îşi servesc aproapele fără morgă, dăruiesc fără să ceară înapoi. Cei doi alcătuiesc nu doar o ierarhie, ci şi o echipă. Se vede după calitatea a tot ce întreprind, de la „Foaia Ioan Cassian", pînă la cele 50 de şcoli parohiale din Mitropolie, de la nivelul pastoralelor de Paşti şi de Crăciun, pînă la miile de kilometri parcurşi anual, din loc în loc, pentru a-i ţine pe români în priza lui Hristos.

N-am defel complexul că, insistînd pe împlinirile unor semeni, devin plicticos sau demodat. Mă bucur să pot elogia, în deplină gratuitate, reapariţia unor români vrednici şi felul lor de a recupera normalitatea sistematic desfigurată pe vremea comunismului. Oricît mi-ar lipsi „audienţa", susţin pur şi simplu că viaţa diasporei nu se limitează la crimele lui Mailat, eroul favorit al presei româneşti.

Laurent JENNY

Veghe indiană

Zăpada la Roissy, ploaie de martie la Delhi. La două dimineaţa, o mulţime lipită în noapte de geamurile aeroportului ca un roi adunat pe raza unui proiector de 10.000 de waţi. O mulţime, de neimaginat pe la noi. În lumina farurilor, în bălţile mahalalelor din Delhi, încerc *să ghicesc* India. Ici-colo, întrevăd tabere întunecate, sub zdrenţe vagi de pînză cerată albastră, între betoane şi ruine, pe care la început le confund cu nişte şantiere. Dar nu e aşa, aici locuiesc oameni. Maşina luminează crud intimitatea siluetelor adormite la grămadă, pe somiere de frînghie, apoi le restituie nopţii. Închid ochii. India rămîne pe mîine.

La ţară

La cîteva ore de Delhi şi de centrul de afaceri ultramodern care îşi ridică peste zare zgîrie-norii de metal şi sticlă ca la Beijing, întinderi mari de pămînt uscat, ocru, cu arbori înălţînd cioturi de ramuri desfrunzite (sînt tăiate pentru a hrăni caprele). Din loc în loc, prezenţa rară a vreunei ape subterane izbucneşte în cîmpuri de muştar şi în grîne verzi (apă venerată prin construcţia unor fîntîni, păzite de turnuri înalte, vizibile din depărtare). Siluete princiare îmbrăcate în galben ori în sîngeriu, aplecate, pe cîmpuri, cu secera-n mînă, sau ducînd pe creştet mănunchiuri de fîn.

Balegile de vacă sînt puse la uscat, vor fi folosite drept combustibil. Apoi sînt clădite una peste alta, un mic edificiu cu acoperiş de paie. Şi, în sfîrşit, sînt împodobite cu arabescuri, desenate cu degetul, ca nişte case sau nişte palate pictate.

Pelerini mulţime pe străzi, în grupuri (după sat?), purtînd steaguri portocalii legate de lănci, precedaţi de tractoare decorate cu ghirlande şi difuzoare urlătoare. Merg de cinci zile spre un templu al lui Shiva, în soare, în mijlocul camioanelor prea pline cu fîn sau cu marmură (unde dorm? la ce fîntîni îşi potolesc setea?), într-o ambianţă de sărbătoare. Cîntînd şi făcînd gesturi mari cînd ne încrucişăm, ca nişte chemări la a ne alătura lor.

La marginea satelor, şi ele sărmane, săracii lumii, nomazi trăind în şanţurile drumului, copii goi în praf, cîteva vase de metal în soare, adăpostite sub un coviltir precar, ceva zdrenţe. În spatele lor o trăsurică din lemn sculptat unde se pot încărca toate averile familiei. Dar nu se văd animale de corvoadă. Îi spun lui Nansingh nedumerirea mea: cum pot supravieţui? Sînt zilieri care îşi închiriază braţele ţăranilor. Alt sat, aceeaşi întrebare. *„These ones, they sell dogs"*, îmi spune Nandsingh cu detaşare. Cad pe gînduri. De ce să vinzi cîini, într-o ţară plină de cîini vagabonzi? Nu are răspunsuri la toate întrebările mele.

Templul lui Ganga Mai

Pentru a ajunge înainte să cadă noaptea la templul lui *Ganga Mai* (mama „Gange"), am profitat de ricşa cu motor care duce la intuşabili rufele murdare ale hotelului, să le înălbească (şi oare nu brahmanilor li s-ar potrivi mai degrabă această sarcină purificatoare?). Parcurs presărat cu obstacole, mai ales acolo unde s-a revărsat canalul de scurgere, umplînd strada cu un lac greţos a cărui putoare o împodobeşte, totuşi, un covor elegant de măzăriche de apă, verde ca peruşii hotelului. Nu o dată riscăm să cădem în zoaie, rufe, şofer şi pasager, grămadă.

O fetiţă îmi arată intrarea templului. Iată-mă într-o curte largă, vraişte, înconjurată de galerii, în mijlocul căreia conversează o femeie despletită, surprinzător de neîngrijită, şi un soi de funcţionar în cămaşă şi pantaloni foarte călcaţi, stînd pe o saltea din acelea de frînghii care în India ţin loc de salon sau de pat în aer liber pentru siestă. Dinaintea aerului batjocoritor al femeii şi a atmosferei de bordel, întreb dacă nu am greşit adresa. Dar nu, templul e chiar aici, în susul scărilor. *„It is also my kitchen and my bedroom"*, îmi declară femeia cu neobrăzare, arătîndu-mi un set de veselă răsfirată sub cerul liber. Funcţionarul mi se prezintă ca *„businessman"*, după cum o dovedeşte servieta diplomat, dar ce afaceri o fi întrerupt sosirea mea? În sfîrşit, discuţia se încheie, femeia îşi strigă cu voce leneşă fiica – pentru cîteva rupii îmi va arăta sanctuarul.

Cea care mă conduce e o adolescentă în rochie galbenă; mă pune să mă descalţ şi îmi dezvăluie în cele din urmă cîţiva idoli spoiţi grosier în interiorul minunatului edificiu ruinat. Apoi, îmi arată cu mîndrie o acuarelă înfăţişînd cîţiva zei asociaţi lui Ganga, pe care a pictat-o cu mîna ei. O felicit, aşa că îmi răspunde cu o legănare a capului, elefantească şi mută, atît de răspîndită pe aici, şi căreia de cînd am sosit încerc să îi lămuresc nuanţa expresivă exactă: recunoaştere, manifestare a plăcerii, afectarea unei modestii sau uşor scepticism?

Laurent Jenny (n. 1949) este profesor de literatură franceză la Universitatea din Geneva. A debutat ca romancier, a publicat volumele *La terreur et les signes* („Teroarea şi semnele", 1982), *La parole singulière* („Rostirea singulară", 1990; traducere românească 1999), *L'expérience de la chute* („Experienţa căderii", 1997), *La fin de l'intériorité* („Sfîrşitul interiorităţii", 2002), dar îi place să spună că a început să scrie... ieri. Indiferent dacă scrie literatură sau teorie literară, ceea ce îl atrage pe Laurent Jenny este, mereu, evenimentul, locul unde se întîmplă ceva, iar fiinţa se vede adusă în impas. Este, cu siguranţă, ceea ce-l incită la călătorii singuratice în colţuri depărtate de lume, precum India de aici, sau China, sau Cuba. Deriva într-o lume străină şi intraductibilă, veghea (deopotrivă vibrantă de atenţie şi năucă de neînţelegere) este metafora potrivită pentru a-l defini pe Laurent Jenny ca scriitor. (**Ioana Bot**)

Bestiar indian

Vaci, fireşte, vaci pretutindeni, delăsate în mijlocul străzilor, înfometate şi rumegînd hîrtie de ziare sau saci de plastic, sau îngrădite fără scăpare, în refugiile autostrăzilor, de traficul neîntrerupt, ori încercînd zadarnic să se împerecheze în bazarul din Jaipur, ciomăgite de negustorii nemulţumiţi care le împingeau mai departe. Vaci moarte, de asemenea, căzute la marginea drumurilor, unele parcă din mucava, ca fulgerate, cu labele rigide, paralele. O vacă monstruoasă la Pushkar, cu o labă care îi ieşea din greabăn şi un *sâdhu* care ne obliga să o privim, aproape să o atingem, aşteptînd să primească nişte rupii pentru asta. Şi bivoli negri spălaţi la fîntîni, cu dragoste şi răbdare, lucind sub buretele ud.

Cămile înhămate, transformate în animale de fermă, cărînd poveri din cele mai grele, peste tot pe unde este marmură sau pietriş de transportat. Înaintînd pe roţi cu o încetineală inexorabilă, ca încălţate în bocanci de pînză sau cu labe de scafandru, ziua în lumina orbitoare, sau noaptea ivindu-se ca nişte apariţii fantastice în lumina farurilor. Insensibile la urletele claxoanelor, la scrîşnetul motoarelor, cu botul foarte sus deasupra tuturor, privind lumea prin ce ochi? Nu li se văd.

Porci negri, tolăniţi în centrul oraşului în noroi, sugînd la scroafe cîte doisprezece, cel puţin, sau optsprezece, născuţi parcă din senin, peste tot unde este noroi şi murdărie, o revărsare de canal, un morman de gunoaie, găsindu-şi mediul, elementul lor, fericirea speciei, prosperînd în orice insulă de mizerie. Nu duc lipsă. De ce atîţia porci negri, că nu se mănîncă (cu excepţia unor înapoiaţi, îmi explică Nandsingh, care trăiesc prin păduri)? Păi, tocmai pentru că nu-s de mîncare...

Măgari în miniatură, nu mai mari decît cîinii, ţîşnind sub lovituri. Păuni urcaţi pe terase sau prin vîrfuri de copaci, îndoind, cîte doi, cîte trei, ramurile, apoi scoţînd strigăte răguşite. Maimuţe mîncînd delicat în familie flori de glicine, abandonate de credincioşi în drum spre vreun sanctuar. Maimuţe cu fese roşii şi maimuţe cu feţe negre care, pentru a primi de la credincioşi arahide sau dulciuri se duc, dimineaţa şi seara, la templul din Galta. Cîini de culoarea nisipului, culcuşiţi în colb cît e ziua de lungă, pînă-ntr-atît că îi confunzi cu pămîntul şi stai să îi calci în picioare, cîini cu un aer înşelător de blajin şi dezinteresat, pentru a evita loviturile, dar pregătindu-se deja pentru urletele neîncetate ale nopţii.

traducere din limba franceză
de Ioana BOT

Precizare

La solicitarea dnei Anca Vasiliu, precizăm că interviul cu domnia-sa, apărut în numărul 220 al revistei, a suferit cîteva operaţiuni de editare: din motive de spaţiu, am eliminat cîteva pasaje, iar titlul şi intertitlurile aparţin redacţiei. Îi mulţumim încă o dată dnei Anca Vasiliu pentru amabilitate.

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

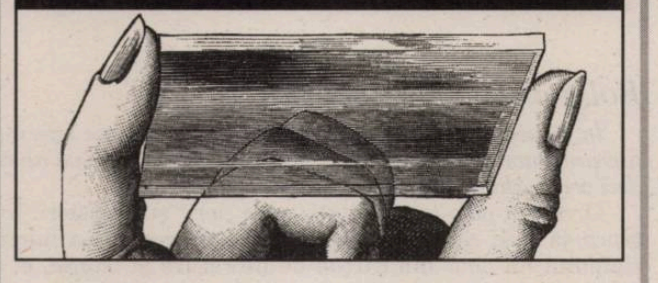

Lacrimi, cinism şi rating

Acum ceva vreme, Gigi Becali spunea la o emisiune *Naşul: „Dansez pentru tine* e singura emisiune la care au voie copiii mei pînă la ora 11-12 noaptea. Sînt lucruri impresionante. Mă refer la acei tineri care plîng, acei tineri cu afectivitate pentru ceilalţi. Cînd acei tineri vor conduce România, atunci va fi salvată România!"

Duminică, Realitatea TV i-a invitat pe Anca Parghel, pe Iulian Comanescu şi pe sociologul Marius Pieleanu, la o discuţie despre emisiunea *Dansez pentru tine*. Citez din intervenţiile invitaţilor:

Iulian Comanescu: „În formatul acesta, la început se dansa mai mult; acum am văzut că s-a plîns mai mult. Pe de altă parte, nici nu trebuie să aruncăm, ca analişti, o anatemă asupra lor, pentru că în definitiv se smiorcăie, încearcă să ne facă şi pe noi să ne smiorcăim şi toată treaba asta ajunge la un rezultat destul de frumuşel în termenii unei emisiuni comerciale – 9-9.5 puncte de rating. Din unghiul profesioniştilor de televiziune, este un format destul de elaborat şi care-şi atinge obiectivele. E ceva greu de făcut."

Anca Parghel: „Acesta este cel mai cinic mod de a face emisiuni. Cînd mă uit la emisiunea *Dansez pentru tine,* zic: uite, domnule, ce fain dansează băieţii ăia! Chiar e muncă acolo! Şi, cînd să mă simt şi eu bine, apare cineva care plînge – şi am schimbat imediat. Cînd văd plîns, pe orice canal, schimb. De ce trebuie să plîngem? Cînd se uită la televizor, omul se simte mult mai bine dacă rîde, decît dacă plînge."

Marius Pieleanu: „Oamenii nu trebuie să ajungă în situaţia să apeleze la media pentru a primi un ajutor. Românii vor plînge mai puţin atunci cînd vor avea un nivel de civilizaţie materială superior celui de acum. Problema e că românul nu mai ştie să rîdă. Dacă ieşim pe orice bulevard din Bucureşti, să vedem cîţi oameni zîmbitori sînt pe stradă... Foarte puţini."

Am mai scris, în cadrul acestei rubrici, despre tipul de emisiuni în care oamenii vin să-şi exhibe durerea, să joace rol de victimă şi, pe de altă parte, despre cinismul realizatorilor de televiziune, care fac bani buni arătîndu-şi – chipurile – compasiunea (nu este nici o compasiune la mijloc, e doar afacere).

Pe de altă parte, deşi emisiunile lacrimogene au încă rating mare, interesul publicului pentru ele scade din ce în ce mai mult. Cîndva, *Surprize, surprize* se ducea cu ratingul pînă înspre 20 de puncte, acum *Dansez pentru tine* face un maximum de 9.5, iar emisiunea prezentată de Andreea Marin s-a desfiinţat. Poate că Marius Pieleanu are dreptate şi că setea de lacrimi a publicului va fi ostoită pe măsură ce nivelul de trai va creşte. Dacă ne gîndim, telenovelele au fost inventate în America Latină, în nişte ţări cu un nivel de trai scăzut şi cu diferenţe mari între o pătură subţire de îmbogăţiţi şi masa de oameni de rînd. Cît despre formatul emisiunii *Dansez pentru tine,* el există şi în Statele Unite sau în alte ţări occidentale, numai că acolo totul se reduce la dans, nu apar oameni cu handicap sau săraci, care să cerşească lacrimi şi bani. Să sperăm că noi ne îndreptăm spre statutul ţărilor dezvoltate şi că, odată cu asta, indecenţa publică lacrimogenă va dispărea.

De altfel, cei de la PRO TV au intuit că plînsul nu mai este de ajuns şi au apăsat şi mai tare pedala cinismului. Într-una din emisiunile de săptămîna trecută, am putut vedea un număr de dans în care cei ce evoluau erau costumaţi în oameni în vîrstă şi cu dizabilităţi, iar în mîini purtau un cadru metalic, din acela cu care se deplasează unii bătrîni. Dacă e să facem show din cinism, atunci hai să mergem pînă la capăt!...

Vestea bună e că aceşti oameni care plîng la televizor nu vor conduce România (şi – să sperăm – nici Gigi Becali). Vestea proastă e că, pînă cînd publicul se va declara sătul de astfel de exhibiţii, cei din televiziuni vor încerca cu disperare să-l menţină în ciorba cu lacrimi şi compasiune, iar pentru asta vor face din ce în ce mai multe gesturi extreme.

Răzvan MARTIN

Tonomatele noastre sînt mai cinstite decît ale lor

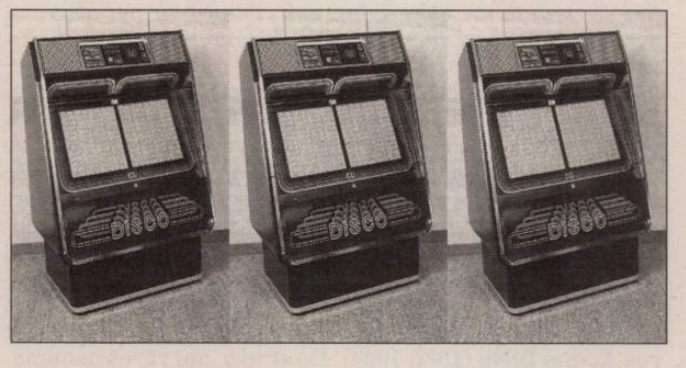

„Măi, păsărică, tu nu ai treabă azi?", „Cît era de agresivă ţiganca asta împuţită!" Ştim cui aparţin aceste expresii, deşi ele intră mai degrabă în registrul verbal al baronilor locali Mischie, Oprişan sau Sechelariu. Totuşi, iată că Traian Băsescu ţine să ne demonstreze că distanţa politică care-l desparte de personajele mai sus menţionate nu îşi găseşte corespondent într-o diferenţă de atitudine în relaţia cu presa. Regăsim acelaşi comportament agresiv faţă de jurnalişti, născut dintr-o pronunţată ranchiună împotriva celor care nu-i susţin 100% activităţile politice şi exprimă opinii diferite faţă de cele ale preşedintelui. Dacă preşedintele îşi permite să confişte telefoanele jurnaliştilor şi să-i jignească în cel mai marinăresc mod, ce aşteptări să mai avem din partea oprişanilor, mischiilor sau interlopilor despre care vreun ziarist mai curajos se încumetă să scrie?

Surprinzătoare mi se pare lipsa de reacţie la derapajele prezidenţiale a unora care acum 3-4 ani dovedeau o maximă sensibilitate la atacurile pesediste împotriva libertăţii presei. Această toleranţă în faţa unor atitudini vizibil antidemocratice de care se face responsabilă inclusiv o parte a presei *(mea culpa* pentru exprimarea iliesciană) şi unii lideri de opinie contribuie la perpetuarea acestui gen de manifestări, indiferent de regimul politic sau actorii responsabili de producerea lor.

Atitudinea preşedintelui le poate părea unora ca fiind o simplă descărcare nervoasă de moment, în comparaţie cu nevoia compulsivă a fostului premier Năstase de a controla presa pentru a elimina informaţiile critice la adresa regimului său, mai ales în zona televiziunilor. Totuşi, astfel de atitudini agresive sînt extrem de periculoase prin semnalul pe care-l transmit, acela de „undă verde" la comportamente agresive faţă de jurnalişti.

TVR, perla din coroana politicienilor

Altfel, apropierea anului electoral a crescut semnificativ miza presei, după ce primii doi ani post-electorali demonstraseră o oarecare relaxare a mediului politic în relaţia cu media. Anul trecut a consemnat o intensificare a presiunilor politice asupra presei, în special asupra instituţiilor care sînt inevitabil legate de zona politică – televiziunea publică şi Consiliul Naţional al Audiovizualului.

După ce conducerile celor două instituţii au rămas vacante, în mediul politic s-a declanşat bătălia pentru controlul lor. Împărţeala s-a făcut transparent între PSD şi PNL, deşi negocierile s-au purtat în culise. Ghinionul lor a fost că, asemenea hoţilor care îşi împart prada, au apărut neînţelegeri majore între cele două partide, generate de lipsa de încredere reciprocă şi de posibilitatea ca unul dintre ele să-l „ţepuiască" pe celălalt şi să înhaţe conducerea ambelor instituţii. Inevitabil, toate aceste neînţelegeri au transpirat în spaţiul public şi au expus jocurile de culise.

Una dintre victimele acestui murdar joc politic a fost, culmea ironiei, Valentin Nicolau, care fusese ales membru CNA din partea PSD în locul decedatului Ralu Filip şi avea promisă conducerea instituţiei. Între timp, negocierile între partide au transferat conducerea CNA la PNL şi aşa s-a trezit Nicolau victimă a jocurilor politice pe care tocmai el avea să le denunţe, renunţînd totodată la calitatea de membru al CNA. Valentin Nicolau este cel care a condus TVR în perioada 2002-2005, transformînd instituţia în portavocea Guvernului Năstase.

Din păcate, povestea politizării TVR nu se termină aici. Conducerea TVR a ajuns, în premieră, pe mîinile unui politician, Alexandru Sassu. Evident, şi domnia sa a jurat de la bun început că se va bate pentru depolitizarea TVR, invocînd în favoarea sa un atu decisiv – faptul că vine din zona politică şi deci cunoaşte cel mai bine mecanismele politizării pe care are astfel ocazia să le combată mai competent decît alţii. Şi, pentru a ne demonstra că reţeta sa funcţionează, la doar trei luni de la instalare, a oprit de la difuzare a doua parte a înregistrării care ni-l prezenta pe fostul ministru Ioan Avram Mureşan înmînîndu-i un plic – presupus a conţine şpagă – ministrului de atunci al Agriculturii, Decebal Traian Remeş. Normal, cum să permită un politician să lase cetăţenii să vadă cum funcţionează corupţia, indiferent de partid?

Parlamentarii au utilizat şi anul trecut atribuţiile legislative pentru a încerca să pună piedici libertăţii de exprimare. Dintre multiplele astfel de iniţiative, cea mai flagrantă aparţine deputatului PSD Eugen Nicolicea care, la doar cîteva zile după scandalul Remeş-TVR, a propus introducerea în Codul Penal a unui articol care să interzică difuzarea unor astfel de imagini. Adică, jurnalistul care va expune public imagini cu fapte de corupţie riscă să meargă la închisoare. Din fericire, protestele organizaţiilor de drepturile omului şi ale presei au reuşit să oprească această iniţiativă legislativă.

Dacă anul 2006 a adus eliberarea jurnaliştilor de ameninţarea sancţiunilor penale pentru opiniile exprimate, prin eliminarea insultei, calomniei şi a defaimării ţării din Codul Penal, începutul anului 2007 a fost marcat de decizia Curţii Constituţionale de a anula această decizie, sub pretextul că nu există altă modalitate legală de protecţie a demnităţii persoanei.

Clientul nostru, stăpînul nostru

Presiunile şi ameninţările mediului politic nu sînt nici pe departe singurele care afectează presa din România. Există şi alt gen de presiuni, mult mai puţin vizibile şi pe care doar puţini sînt dispuşi să le facă publice pentru că riscă sinuciderea economică. Este vorba de presiunile venite din partea celor care cumpără spaţiul de publicitate al ziarelor, televiziunilor şi radiourilor. Avem, în ultimii ani, suficiente exemple de şantaj editorial practicat de corporaţii care ameninţă presa cu ruperea contractelor de publicitate (principala sursă de venit a presei) în cazul reflectării negative a activităţii lor în paginile ziarului. Anul trecut, ziarul *Curentul* a făcut publice clauzele abuzive introduse de Romtelecom în contractele de publicitate. Tot anul trecut, TV Galaţi a întrerupt o emisiune la jumătatea desfăşurării acesteia în urma presiunilor făcute de Mittal Steel. Emisiunea avea ca invitaţi doi lideri de sindicat care dezbăteau problemele întreprinderii, mangerul Mittal Steel refuzînd să participe la emisiune. Directorul televiziunii a invocat dependenţa presei locale de contractele de publicitate cu Mittal Steel în sprijinul deciziei sale de a întrerupe emisiunea.

„Mogulii" şi „tonomatele"

Nu putem evita să menţionăm o temă dragă preşedintelui (şi nouă, recunoaştem) – „mogulii de presă". Piaţa de media din România cunoaşte de cîţiva ani un proces accentuat de concentrare a proprietăţii, proces ce are cîteva aspecte pozitive, dar mă voi mărgini să menţionez aspectele negative care riscă să ameninţe libertatea de exprimare a jurnalistului şi dreptul la liberă informare al consumatorului de media. Avem, la ora actuală, o piaţă dominată la nivel naţional de trei mari grupuri media, cu un al patrulea nou intrat, dar care încă nu a devenit jucător semnificativ. Aceste grupuri au în componenţă ziare, reviste, televiziuni, radiouri, agenţii de publicitate avînd puterea de a influenţa formarea opiniilor la nivel naţional. Dintre cei patru mari moguli de presă (Adrian Sîrbu, Dan Voiculescu&familia, Sorin Ovidiu Vîntu şi Dinu Patriciu), doi (Dan Voiculescu şi Dinu Patriciu) au interese politice evidente, iar doi (Patriciu şi Vîntu) au probleme cu justiţia. Nu cred că are rost să detaliez modul în care Voiculescu îşi negociază poziţia pe tabla politică folosind media, pe care le controlează familia sa, ca principal argument.

De asemenea, faptul că multe dintre instituţiile media membre ale acestor grupuri produc pierderi financiare naşte suspiciunea că sînt folosite pentru obţinerea unor avantaje politice, economice sau de altă natură.

La final, mă voi referi la altă temă dragă preşedintelui, „ziarişti tonomat". Da, cu siguranţă avem şi astfel de jurnalişti dispuşi să-şi vîndă conştiinţa în schimbul unui job călduţ şi bine remunerat. Există însă şi jurnalişti, şi formatori de opinie care se întîmplă să aibă opinii diferite de ale preşedintelui. Întrebare: oare toţi ziarişti tonomat sînt în tabăra ostilă preşedintelui? Sau preşedintele nu poate fi criticat decît la comandă (cu toţii ştim că Traian Băsescu e infailibil în tot ce face), în timp ce susţinătorii săi sînt monumente de conştiinţă, adevărate repere morale ale României?

Răzvan Martin *lucrează în cadrul Agenţiei de Monitorizare a Presei şi este coautor al recent lansatului Raport FreeEx „Libertatea Presei în România – 2007".*

Rusia, „cealaltă“ Europă

– interviu cu Georges NIVAT –

Domnule Georges Nivat, o parte a presei culturale franceze vă elogiază pentru că sînteţi un neobosit passeur litéraire, *în timp ce unii dintre colegii dvs. universitari par mai degrabă deranjaţi de acest lucru. Cum le răspundeţi acestora din urmă?*

Specializarea mea de cercetare este şi va fi întotdeauna literatura rusă. La aceasta adaug un fel de sinteză asupra problematicii Rusiei în Europa. Adevărul este că în orice specializare strîmtă există un *ceva* greu de definit care nu-mi convine. Îmi aduc aminte încă de primul meu contact academic cu Statele Unite, unde am participat la un congres dedicat simbolismului rus, la Universitatea de Stat din Kentucky. În pauza de cafea, îl intreb pe unul dintre participanţi care este specializarea sa principală şi-mi răspunde „Adam“, un lung poem de 15 pagini al poetului simbolist rus Andrei Bielîi (1880-1934). De atunci, am văzut nenumăraţi savanţi închizîndu-se în cariere strîmte; după treizeci de ani de carieră se regăsesc tot la „Adam“, învîrtindu-se în cerc. O adevărată boală a universitarilor.

Ce v-a determinat să faceţi din limba şi literatura rusă o pasiune pentru o viaţă?

Limba rusă este *născută* să fie o limbă mult mai poetică decît limba franceză. Ceea ce însemnă că atunci cînd trebuie să fie tradusă în limba franceză, necesită lungi propoziţii cauzale. Este o limbă care poate cuprinde în puţine cuvinte un cîmp semantic şi estetic foarte vast.

Bolşevismul şi intelectualii francezi

V-aş ruga să le vorbiţi puţin cititorilor din România despre itinerarul dvs. spiritual şi profesional, despre personalităţile ce v-au influenţat cariera şi viaţa. Ştiu din discuţiile precedente pe care le-am purtat împreună că sînt multe şi impresionante: Pierre Pascal, Boris Pasternak, Soljeniţîn...

Îmi este destul de greu să răspund la această întrebare, pentru că ar trebui să „serializez“ şi să ordonez toate aceste întîlniri. Din momentul în care am *înţeles* că voi fi slavist, am întîlnit o mulţime de personalităţi pe care soarta mi le-a făcut cadou şi despre care îmi spun uneori că nu le-am meritat cu adevărat. Prima mea întîlnire cu rusa s-a făcut prin intermediul lui George Nikitin, în 1951. Un rus alb, eşuat la Clermond-Ferrand, oraşul meu natal. Un om simplu, bun, cu vorba aspră. Meseria sa era legător de cărţi. A fost prima persoană care m-a făcut să descopăr limba şi universul Rusiei. Poetul Boris Pasternak, apoi, pe care l-am întîlnit la vîrsta de 21 de ani. O mare personalitate, foarte copilăros pentru că era genial, genial pentru că era copilăros... Un poet care a devenit încetul cu încetul un veritabil profet, chiar dacă el nu a dorit direct acest lucru. În sfîrşit, Pierre Pascal, care a fost profesorul meu la Sorbona, acolo unde începusem să fac studii de limba engleză. Dar profesorii din vremea aceea de la catedra de engleză mi s-au părut cam plicticoşi, aş spune că m-au lăsat indiferent. Aşa că m-am dus spre limba rusă şi aşa l-am întîlnit pe Pierre Pascal – exact genul de „non-specialist“ universitar de care vorbeam ceva mai devreme. Un om care a crezut profund în Revoluţia rusă, ca într-o nouă Evanghelie trăită pe viu, un fel de „sfinx surîzător“, căruia i-am descoperit pas cu pas trecutul bolşevic. Dar din 1922, el nu mai dispune de un *„laisser-passer“* pentru Kremlin. Începînd cu acel moment, Pascal intră în rîndul numeroşilor străini ce au îmbrăţişat cauza Revoluţiei, pentru a fi mai apoi dezamăgiţi de mersul evenimentelor, regăsindu-se fără slujbă. Pierre Pascal era însă un catolic practicant, fervent. El vedea în începutul de construcţie a comunismului chiar epoca de început a creştinismului, timpul apostolilor... Putem fi foarte negativi şi să spunem că Pierre Pascal a fost un naiv; dar atunci cînd l-am cunoscut eu, se simţea ceva din fosta sa experienţă. Părea că s-a salvat revenind dintr-un vis utopic.

Atingem aici în discuţia noastră un punct sensibil pentru cei care vă citesc în România. Recunosc deschis că mi-e destul de greu să formulez întrebarea. Aceşti mari intelectuali francezi, printre care şi Pierre Pascal, au fost „naivi“, s-au înşelat şi nu au mai putut (sau nu *au vrut) să recunoască angajamentul lor, mai tîrziu? Au făcut ei parte dintr-o mare piesă de teatru în care au fost manipulaţi cu bună ştiinţă?*

Nu, Pierre Pascal nu a fost „manipulat“. El a participat efectiv la Revoluţie. Au fost şi intelectuali care s-au convertit de la distanţă, dar el nu s-a numărat printre ei. El a trăit 17 ani în URSS, într-o sărăcie lucie, dar şi-a schimbat opiniile de îndată ce şi-a dat seama că puterea şi knutul erau la fel ca înainte. Credea că la un moment dat comisarul politic şi măturătoarea de stradă vor primi aceeaşi raţie alimentară – celebra *paiok,* în rusă. Dar încet, încet şi-a dat seama că măturătoarea nu va fi niciodată egală cu comisarul. Se înşelase. Este adevărat că, pe de altă parte, cei care au luat parte efectiv la Revoluţie sînt solidari cu o parte din brutalitatea ce i-a fost caracteristică. Dar angajamentul său creştin a fost real, mergea la biserică, avea o viaţă spirituală intensă etc. Din această cauză a fost convocat de

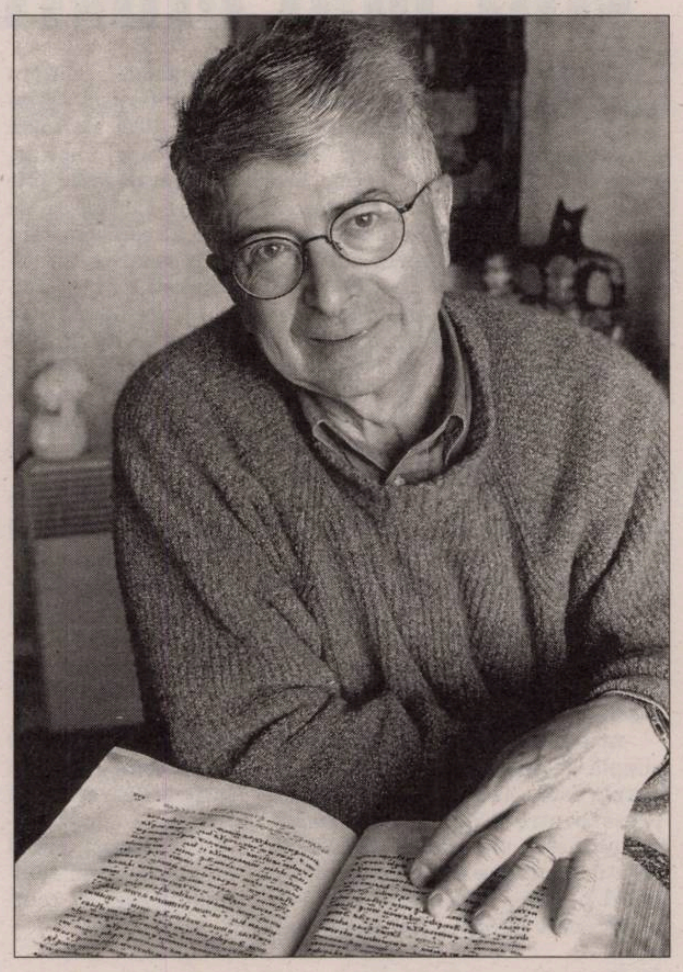

Elena Stassova (secretar general al Partidului, înaintea lui Stalin) şi de Buharin. Acesta din urmă l-a întrebat: „Tovarăşe Pierre Pascal, explicaţi-ne faptul că mergeţi la biserică şi totuşi vă declaraţi public ca fiind bolşevic“. În jurnalul său, Pierre Pascal notează răspunsul dat: „Din punct de vedere economic şi politic sînt marxist, dar din punct de vedere spiritual nu pot fi de acord cu doctrina lui Marx, ci cu cea a lui Toma d'Aquino“. Şi le-a explicat apoi cine a fost Toma d'Aquino...

În plus, a mai scăpat şi cu viaţă. Prin umorul său involuntar, această scenă îmi aminteşte o alta, povestită de Emil Cioran într-un interviu pe care l-a acordat filozofului Gabriel Liiceanu la Paris, la începutul anilor '90, intitulat foarte sugestiv, „Les continents de l'insomnie“. *Spune Emil Cioran că într-o bună zi, unul din prietenii săi, pe numele său Petre Ţuţea, cumpără ziarul* Pravda *în plin centrul oraşului Bucureşti – faptul se petrecea în anii '30. După care, amicul îşi face semnul crucii şi începe să sărute slova rusească a gazetei. „Un marxist entuziast şi mistic, dar care nu ştia un cuvînt din limba rusă“ – punctează cu satisfacţie Cioran... Sînteţi un pasionat de călătorie. Aţi publicat mai multe cărţi de „voiaj intelectual“, dacă le pot numi astfel. Una dintre ele a fost tradusă destul de recent şi în limba română. De unde vine, în cazul dvs., această veritabilă pasiune a ochiului deschis către Celălalt, „aproapele-departele“ nostru?*

Vedeţi dvs., dacă iubim literatura nu doar din punct de vedere „tehnic“ sau „textologic“, dacă iubim literatura ca poartă deschisă către viaţă, sîntem obligaţi să călătorim. Am călătorit astfel de-a lungul Rusiei cu Constantin Levin, personajul lui Tolstoi. În Georgia, călătoresc împreună cu Boris Pasternak... Călătoria reală este o prelungire a călătoriei realizate imaginar prin intermediul lecturii şi al literaturii, şi viceversa. Nu-mi plac călătoriile „exotice“ ale omului modern, nu cred că voi merge vreodată în Thailanda cu o excursie organizată de o agenţie de turism. Pentru a călători cu plăcere şi cu dragoste într-o ţară, este nevoie să stabilim o anumită „familiaritate“ cu geografia şi cultura acelei ţări, fie că este vorba de Rusia, de Polonia, Brazilia sau Japonia – ţări pe care le cunosc şi le iubesc foarte mult.

În primăvara anului 2004, aţi fost prezent timp de o săptămînă în România, cu ocazia lansării cărţii dvs., La pas prin Noua Rusie – memorie, tranziţie, renaştere, *editată de Editura Compania. Ce amintiri păstraţi din acea călătorie?*

Sînt foarte variate. Imagini din oraşul Brăila, curgerea lină a Dunării maiestuoase, satele pierdute în cîmpiile Valahiei şi fîntînile cu cumpănă, dar şi romii în căruţe trase de cai pe una dintre şoselele de centură ale Bucureştiului. Cel mai mult m-au impresionat resturile satului abandonat de către locuitorii săi în anii 1960-'70 – pe care chiar dvs. mi le-aţi arătat – pentru a avea o viaţă mai uşoară la oraş sau în împrejurimi. Este un fapt foarte rar într-o civilizaţie ţărănească cu rădăcini atît de profunde*. Şi alte imagini de acest gen pe care mi-e greu să le pun împreună pentru că nu am călătorit suficient de mult în România.

Bolşevismul şi ortodoxia

În tot ceea ce aţi publicat pînă acum faceţi dese referinţe literare, istorice şi teologice la ortodoxia rusă. Cum vă apare deci ortodoxia rusă astăzi?

O văd ca pe o continuitate între „ieri“ şi alaltăieri. Îmi place să cred că am cunoscut ortodoxia rusă de-a lungul timpului nu doar din cărţile de literatură şi istorie, ci şi prin experienţele personale pe care le-am avut de-a lungul şi de-a latul Rusiei, cînd am luat contact direct cu ea. Am avut şi am mereu un mare respect pentru ortodoxia rusă; sînt adesea indignat de judecăţile superficiale ce se emit asupra ei, ca şi cum Biserica Ortodoxă Rusă ar fi fost doar o rotiţă din mecanismul de represiune al URSS. Paradoxal, mă văd obligat să „apăr“ uneori ortodoxia rusă, tocmai în faţa ortodocşilor din exil, a unor prieteni parizieni, ce împărtăşesc cîteodată o viziune prea angelică, prea idealistă, asupra vieţii reale şi asupra cotidianului din Biserică. Mă refer de exemplu, la unii discipoli francezi ai lui Olivier Clément, o persoană căreia îi port, de altfel, un mare respect. Din lipsă de reală inserţie în Rusia de astăzi, ei nu-şi pot da seama de imensitatea operei sociale pe care Ortodoxia rusă a fost obligată să o realizeze în continuare. Efortul de inserţie într-un „timp“ istoric devenit din ce în ce mai vag a fost uriaş. Mă simt obligat să apăr această Biserică: după 70 de ani de ateism agresiv bolşevic, plus o perioadă dificilă de tranziţie, ea nu poate pluti pe nori de sfinţenie.

În ultima dvs. carte, Vivre en russe, *apărută foarte de curînd la editura L'Age d'Homme din Lausanne, aveţi totuşi o poziţie specială faţă de teologia rusă a exilului de la începutul secolului al XX-lea. Mi s-a părut că practicaţi faţă de ei un fel de „admiraţie detaşată“, dacă îmi este permisă această expresie...*

Reflecţia teologică de la începutul secolului al XX-lea m-a impresionat dintotdeauna: Berdiaev, Serghei Bulgakov, Pavel Florenski şi moartea sa tragică în Gulag. Toţi trei veneau din această mişcare spiritualistă tipică începutului secolului al XX-lea, o religie a Duhului. Percepeau Biblia ebraică că fiind de la Tatăl, Noul Testament – al Fiului,

Georges Nivat (n. în 1935 la Clermont-Ferrand, Franţa) este unul dintre cei mai reputaţi slavişti ai momentului, fiind recunoscut pe plan mondial pentru cercetările sale cu privire la simbolismul rus, dar şi prin traducerile sale din Soljeniţîn, Iosif Brodsky, Andrei Bielîi, Boris Pasternak şi multe alte personalităţi literare ale secolului XX. Profesor emerit al Universităţii din Geneva, este un mare îndrăgostit de limba şi literatura rusă, fiind autorul, printre altele, al impresionantei lucrări *Istoria literaturii ruse,* publicată în şapte volume de către editura Fayard. Georges Nivat este un european convins, chiar dacă uneori îşi ascunde dragostea sub masca euroscepticismului. Opiniile sale asupra războiului din fosta Iugoslavie, asupra Ceceniei sau a provinciei Kosovo, liber exprimate în tribune influente ca *Le Monde* sau *Le Débat,* au deranjat uneori o parte din păturile înaltei inteligenţii din Franţa, dar nu l-au tulburat pe pacifistul convins care este Georges Nivat.

În scrierile sale despre Rusia (în limba română avem disponibilă cartea *La pas prin noua Rusie – memorie, tranziţie, renaştere,* Editura Compania, 2004) face portretul îndrăgostit al unei ţări-continent, europeană şi asiatică, occidentală şi slavofilă. O Rusie apocaliptică şi greu de înţeles din exterior, dar niciodată închisă şi impenetrabilă spiritului european. În toate scrierile sale, Georges Nivat nu poate imagina Europa (cel puţin cea culturală!) fără Rusia şi viceversa.

Dar poate cel mai mare merit al vieţii de slavist a lui Georges Nivat este lupta neobosită pe care a dus-o de-a lungul întregii sale cariere contra stereotipurilor de tot felul ce bîntuie Europa atunci cînd vine vorba despre complexa Rusie. Nivat a luat mereu atitudine împotriva celor ce exclud pur şi simplu Rusia din Europa, prezentînd de o manieră simplificată *doar* puterea represivă a regimurilor ce s-au succedat la Kremlin şi uitînd viaţa intensă şi profundă a multiplelor Rusii ce formează Rusia cea mare. Aşa după cum declara recent în revista *Esprit, „le monde russe peut paraître lointain, mais il ne faut pas oublier que l'esprit russe n'est pas l'ombre de nos Lumières“* („lumea rusă poate părea îndepărtată, dar nu trebuie uitat că spiritul rus nu este umbra Luminilor europene“).

O personalitate cu „vieţi multiple şi lecturi nenumărate“, după cum îl caracteriza în aceeaşi revistă Olivier Mongin, prestigioasă publicaţie care i-a dedicat recent un întreg număr omagial sub titlul *Vieţile ruseşti ale unui spirit european.*

Inteviul a putut fi realizat graţie subsidiului de cercetare oferit de Colegiul „Noua Europă“, Bucureşti. (**Mirel Bănică**)

iar timpul în care trăim, copt ca un fruct pentru o „religie a Duhului", un complement al celor două de dinainte. Este o concepţie care mi se pare puţin tulbure, cam „nebunească", ce nu a ajutat la concilierea dintre Biserică şi popor. Inteligenţia vremii avea această atracţie pentru socialism, ceea ce a slăbit Biserica şi ţara în întregime, pregătind oarecum victoria rapidă a bolşevismului. Repet: sînt impresionat, dar nu pot spune că am o admiraţie profundă pentru gîndirea teologică a lui Berdiaev. Ideea sa de libertate este pusă uneori înaintea celei de Dumnezeu creator. În mod cert, ei au jucat un rol mare în istoria intelectuală, şi nu numai a Rusiei. Ştiu că din Gulag mai trimiteau uneori manuscrise prin samizdat şi erau citite intens unele texte ce le aparţineau. Divorţul între intelighenţie şi religie continuă şi astăzi în ortodoxia rusă, dar se consumă cu o intensitate redusă faţă de trecut. Un mare număr dintre preoţii ruşi de astăzi provin din breasla medicilor fizicienilor, politehniştilor, optînd mai apoi pentru studii teologice. Pot dialoga deci mai uşor cu intelighenţia rusă contemporană pentru că ei înşişi fac parte din aceasta.

Mai întîlnim în dezbaterea actuală dintre intelectualii ruşi urme din mai vechiul conflict din trecut dintre „slavofili"/ „occidentalizanţi" şi străluciţii lor reprezentanţi: Alexei Homiakov, Alexander Hertzen, Piotr Ciadaev etc.?

Da, conflictul de fond încă persistă. Să nu uităm că Rusia a fost dintotdeauna euro-asiatică prin geografie – imensă este Siberia asiatică! – şi europeană prin cultură. În fine, credinţa ortodoxă este moştenită din Bizanţ, euro-asiatic, la rîndul său. Cultura seculară vine din Europa occidentală. Petru cel Mare a lucrat timp de un an de zile în Olanda sub comenzile unui simplu meşter-fabricant de corăbii. A fost un exemplu bun pentru un întreg popor, o pedagogie a muncii aplicate. Ţarul Petru pare să le fi spus ruşilor: „Să mergem să învăţăm din cărţi!". Din acest punct de vedere, Petru cel Mare a fost un bun european, chiar un super-european...

Ştiu că nu vă place să fiţi asimilat unui „geopolitician" sau, mai rău, unui „specialist al Rusiei" – în sensul pe care mass-media de astăzi îl dau acestei expresii. Dar vă întreb totuşi: cum vă explicaţi relaţiile încordate dintre Patriarhatul Moscovei şi bisericile naţionale aflate pe fostul „limes" *imperial sovietic?*

Nu pot afirma că stăpînesc prea bine acest subiect. Biserica Ortodoxă Română a fost prima Biserică ortodoxă ce a acceptat vizita unui papă catolic – iar acest gest a contat extrem de mult în ochii ruşilor. Într-un fel, Patriarhatul de la Moscova este ultimul moştenitor al Imperiului Rus, nu doar al celui sovietic. El consideră propria sa teritorialitate echivalentă cu teritorialitatea defunctelor imperii. Ucraina are aceleaşi probleme, în ciuda largii autonomii de care se bucură acum Mitropolia Kievului.

Memoria rusă și rușii

Impozanta lucrare Les Sites de la mémoire russe, *pe care aţi coordonat-o împreună cu Alexander Arhangelsk, a fost publicată de curînd la editura pariziană Fayard. Pierre Nora spunea într-un articol scris în anii '90, după fenomenalul succes al trilogiei* Les lieux de mémoire, *că noţiunea însăşi de „loc al memoriei" (o traducere dificilă în limba română!) nu este o noţiune „exportabilă". Aţi întîlnit oarecare opoziţie din partea sa sau dimpotrivă, v-a încurajat?*

Pierre Nora, pe care de altfel îl cunosc personal şi cu care colaborez foarte bine, nu era la curent. A aflat de această carte abia cînd ea ieşit pe piaţă. La vremea respectivă, am citit cu mare atenţie marea majoritate a articolelor din *Les lieux de mémoire* a lui Nora şi mi-a venit ideea că acelaşi lucru ar putea fi făcut şi pentru Rusia. Termenul de *„lieu"* l-am înlocuit cu „site" – mi s-a părut mai sugestiv pentru a descrie situaţia de aici, dar şi din cauza sensului: *tout est lieu, mais le site n'est pas un tout*. Aş putea spune că toate aceste situri ale memoriei ruse din primul volum sînt tot atîtea simboluri asociate istoriei „vii" a Rusiei de astăzi. Ceea ce îl face pe un rus să fie rus şi nu francez sau chinez, de exemplu... Am prevăzut trei volume. Cel care a apărut deja explorează toate acele locuri unde rezidă memoria rusă, începînd cu cele mai „impalpabile", cum ar fi peisajul urban rus, istoria oraşelor, muzeele şi terminînd cu memoria religioasă de anul liturgic ortodox. Cel de-al doilea volum va fi dedicat „istoriei memoriei" ruseşti, iar cel de-al treilea şi ultimul, mitologiei şi patologiei memoriei vechi şi actuale ale memoriei ruse.

A început să fie tradusă cartea aceasta şi în limba rusă?

Nu, nu încă. Rușii cunosc destul de puţin limbile străine, iar infima minoritate ce poate citi direct în franceză nu se interesează deloc tocmai de propria ţară, Rusia, orientarea lor intelectuală fiind dată tocmai de limba pe care o stăpînesc. În această ţară, specializarea lingvistică implică adesea un refuz al obiectului de studiu cel mai interesant, Rusia însăşi, acompaniată uneori chiar de o depreciere profundă, „patologică" a sinelui propriu.

În interviul acordat în toamna 2007 revistei pariziene Esprit, *utilizaţi expresia „naţionalism monarhic" pentru a caracteriza starea de spirit actuală a ruşilor. Cum se combină aceasta cu ideea de „petro-monarhie" ce tinde să devină Rusia?*

„Petro-monarhia" rusească este un termen la modă, utilizat în presa occidentală, dar rari sînt ruşii ce se simt locuitori ai unei „petro-monarhii". Preşedintele Putin a ştiut să flateze nostalgia imperiului. Imperiile au în general memoria lungă şi avem obiceiul de a plînge pe mormîntul lor abia atunci cînd ele nu mai există. Aud adesea exclamaţii de genul „ah, Austro-Ungaria...", dar uităm că popoarele ce o alcătuiau înainte de 1918 o denunţau ca pe o veritabilă *prison des peuples*. Cînd *K.u.K.*-ul era încă în picioare, toată lumea nu se gîndea decît cum să-l pună la pămînt. În fine. Imperiul rus a căzut şi nu prea... nu a existat, de fapt, nici o victorie militară asupra lui, un fapt pe care avem adesea tendinţa să-l uităm cînd judecăm Rusia de astăzi. Imperiul ruso-sovietic s-a prăbuşit pentru că sistemul comunist în sine nu mai juca regulile unui mare imperiu. Dar Rusia actuală are încă dimensiuni gigantice, de la Kaliningrad pînă în Alaska, cuprinde peste o sută de popoare. Cu unele dintre ele a reuşit un *modus vivendi,* cum ar fi de exemplu cu Daghestan-ul. Cu altele nu, neînţelegerea este istorică – cazul Ceceniei.

Rădăcinile reale ale Europei

Aveţi două patrii, Franţa şi Rusia?

Nu-i pot părăsi uşor pe Montaigne şi Molière, cei doi stîlpi ai culturii franceze. Sau pe Antoine de Rivarol, autorul celebrului discurs asupra universalităţii limbii franceze din 1784. Dar influenţa limbii franceze asupra lumii s-a încheiat de multă vreme; nu mai trăim în vremea în care generalii ruşi ai lui Alexandru I vorbeau în Marele Stat Major doar în limba franceză. Poate că a mai rămas ceva din „cultul" Revoluţiei franceze de la 1789, această veritabilă matrice a secolului XX. În cazul meu, dubla cetăţenie franco-rusă nu există. Nu mă simt deloc cetăţean rus – de altfel, sînt iritat de pasivitatea cetăţeanului rus obişnuit să se plîngă tot timpul, dar care preferă să nu meargă la vot, atunci cînd simte că ar putea schimba ceva. În Rusia nu există o istorie a cetăţeniei ruse. Cînd un cetăţean nu vrea să-şi exercite libertatea, se ajunge la lucruri paradoxale, căci el se simte bine în mediocritatea condiţiei sale.

Sînteţi un intelectual francez atipic. Locuiţi la 600 km de Paris şi la 10 km de Geneva, profesor în acest din urmă oraş, dar sînteţi în acelaşi timp foarte „parizian" prin activităţile în care sînteţi implicat (comitete de redacţie, jurnalism, colocvii etc.). Faceţi parte trup şi suflet din ceea ce ne-am obişnuit să numim deja La République des lettres, *dar adeseori daţi impresia că nu împărtăşiţi maniera de a se comporta şi reacţiona a multora dintre membrii de marcă ai acesteia. Cum vă raportaţi la această situaţie?*

În primul rînd, obiectul meu de studiu este unul foarte particular, iar ei au despre Rusia opinii foarte disparate, ca un puzzle. André Glucksmann, de pildă, nu încetează să repete că Rusia devine un stat din ce în ce mai „poliţienesc". E drept, formula îi aparţine lui Richard Pipes de la Harvard, dar acesta din urmă este totuşi un foarte bun cunoscător al Rusiei. Mica lume intelectuală de la Paris, care influenţează opinia publică generală, îşi schimbă opiniile de pe o zi pe alta, după cum se schimbă buletinul meteo. Nu doar Rusia nu este prea bine cunoscută la Paris şi supusă prejudecăţilor de tot soiul, ci majoritatea naţiunilor slave din Est. Afirmaţia mea e valabilă desigur şi pentru România. La Paris, nu citim nimic sau aproape nimic din literatura acestor ţări. Iar dacă se întîmplă ca un scriitor maghiar să cîştige Nobelul, abia atunci ne amintim că există literatura maghiară. Eu găsesc acest lucru destul de trist. Comparativ cu celelalte ţări mai mici din Est, în cazul Rusiei asistăm la o „reverenţă" şi la un dispreţ mai mare, concomitent. *Rusia este „cealaltă" Europă,* ea face totul diferit în ochii noştri... Cînd, în 1717, Petru cel Mare l-a întîlnit pe Ludovic al XV-lea la Paris, faptul că ţarul tuturor Rusiilor a fost un simplu marangoz în Olanda nu a fost prea bine văzut, nici înţeles de frivola curte de la Versailles. Iar cum Rusia joacă bine rolul „celuilalt" în imaginarul european, putem revărsa asupra ei şi o anumită admiraţie, şi un anumit dispreţ.

Simt o undă de scepticism în ceea ce-mi spuneţi. Este adevărat?

Da, în măsura în care ni se spune de sus că pentru a face efectiv Europa ne trebuie o „cetăţenie europeană", dar uităm care sînt rădăcinile reale ale acesteia. Uitînd istoria, cum poţi deveni european? Drepturile omului, condamnările „rituale" de la Strasbourg, această continuă tendinţă a Occidentului de a da lecţii *în* stînga şi *în* dreapta, *la* stînga şi *la* dreapta. Nu ştiu dacă în aceste condiţii putem crea Europa şi o reală cetăţenie europeană. Faptul că nici pînă acum nu avem o frontieră mentală a Europei (şi aici mă refer la posibila adeziune a Turciei) este foarte revelator. Am spus un *nu* hotărît unei Rusii europene şi un *da* ezitant unei Turcii non-europeane, fapt ce aruncă în ceaţă întreg viitorul european al continentului. Plus uitarea voită a rădăcinilor creştine ale continentului. Charles Mela, renumitul medievist, reamintea recent într-un articol din *Le Monde* dedicat cartografiei că la început Europa era identificată de navigatorii asiatici şi nord-africani ca fiind „pămîntul creştinătăţii". Or, Europa nu mai vrea să-şi asume rădăcinile creştine. Aşa se naşte o „melancolie neagră" la scara continentului. Iar melancolia acută, „bila neagră", cum o numea medicina pre-modernă, se termină în general cu o sinucidere.

a consemnat Mirel BĂNICĂ

Geneva, 5 februarie 2008

---

* Mai exact, este vorba de satul Filiu sau Budişteanu situat în lunca Călmăţuiului, la circa 2 km vest de Lişcoteanca, judeţul Brăila. Satul a fost abandonat de locuitori în urma inundaţiilor catastrofale din 1970, aceştia mutîndu-se în special la Ianca şi Brăila. Zona este cunoscută prin urmele de locuire din neolitic, în special culturile Gumelniţa şi Boian.

colecția adevărul

să o lași moștenire urmașilor, urmașilor tăi!

Opere complete
Vintilă Corbul · Eugen Burada

Premiul
- despre petrol, bani și putere
Daniel Yergin

din martie
în librăriile din toată țara

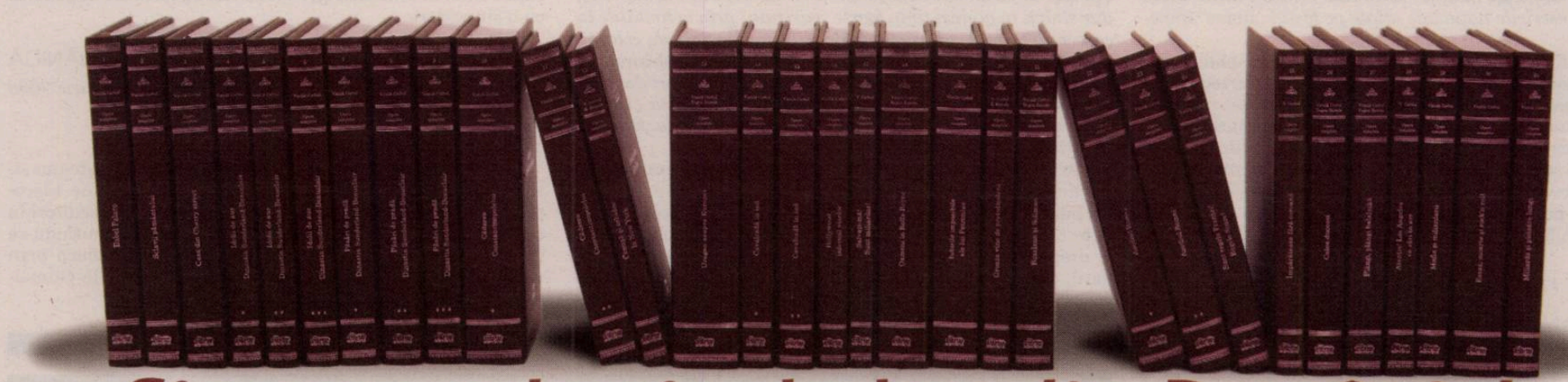

Singura colecție de lux din România!

25 de titluri în 33 de volume

Talon de comandă

☐	Babel Palace	Vintilă Corbul	50 lei
☐	Sclavii pământului	Vintilă Corbul	50 lei
☐	Casa din Cherry street	Vintilă Corbul	50 lei
☐	Idolii de aur – Dinastia Sunderland-Beauclair (3 vol.)	Vintilă Corbul	75 lei
☐	Păsări de pradă – Dinastia Sunderland-Beauclair (3 vol.)	Vintilă Corbul	75 lei
☐	Căderea Constantinopolelui (2 vol.)	Vintilă Corbul	75 lei
☐	Cenușă și orhidee la New York	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei
☐	Uragan asupra Europei	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei
☐	Cavalcadă în iad (2 vol.)	Vintilă Corbul	75 lei
☐	Hollywood – infernul viselor	Vintilă Corbul	50 lei
☐	Salvați-mă! Sunt miliardar!	Vintilă Corbul	50 lei
☐	Oameni în Rolls-Royce	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei
☐	Iubirile imposibile ale lui Petronius	Vintilă Corbul	50 lei
☐	Groaza vine de pretutindeni	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei
☐	Roxelana și Soliman	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei
☐	Asediul Romei (2 vol.)	Vintilă Corbul	75 lei
☐	Sunt regele Franței! Regele Soare!	Vintilă Corbul	50 lei
☐	Împărăteasa fără coroană	Vintilă Corbul	50 lei
☐	Calea ducesei	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei
☐	Plângi, plângi balalaikă	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei
☐	Atenție! Los Angeles va sări în aer	Vintilă Corbul	50 lei
☐	Mafia și miliardarii	Vintilă Corbul	50 lei
☐	Extaz, moarte și rock'n roll	Vintilă Corbul	50 lei
☐	Miliarde și picioare lungi	Vintilă Corbul	50 lei
☐	Premiul – despre petrol, bani și putere (2 vol.)	Daniel Yergin	150 lei

Prin semnarea prezentului talon, îmi dau consimțământul ca Editura S.C. Adevărul Holding S.R.L. să prelucreze datele cu caracter personal de mai sus, date care pot fi transmise terților pentru a primi oferte, informații și materiale promoționale. Conform Legii nr. 677/2001, beneficiezi de dreptul de acces, de intervenție asupra datelor și de a nu fi supus unei decizii individuale, dreptul de a te opune prelucrării datelor și de a solicita ștergerea acestora prin cerere scrisă, datată și semnată, adresată societății.

Nume .....
Prenume .....
Vârsta ..... Str. ..... Nr. .....
Bl. ..... Sc. ..... Et. ..... Ap. .....
Localitate .....
Județ/Sector ..... Cod poștal .....
Telefon ..... E-mail .....

Am expediat către S.C. Adevărul Holding S.R.L., Cod Fiscal R018990288, suma de ..... lei, reprezentând contravaloarea cărților bifate mai sus, cu mandatul poștal / OP nr. ..... din data . ..... în contul:
RO74 ABNA 4100 2641 0031 7469 deschis la ABN AMRO BANK S.A. Centrala București

Semnătura .....

Trimite talonul de comandă prin poștă la Editura Adevărul Holding OP 33 - CP 110, sector 1, București sau prin fax: 021.407.54.81

Relații la: 021/407.76.40., 021/407.76.41 , 021/407.76.38 sau carte@adevarul.ro

Şerban FOARŢĂ

Inverosimilele aventuri adevărate ale locatarului din Loch Ness

VIII) Mizantropia este
cînd cîte-un om ca noi
începe să deteste
tot omenescul soi,

căruia nu-i suportă
odoarea, cînd, în lift,
acesta se transportă
cu dînsul... Pentru Swift,

ăl cam de-un neam cu Fiara,
puţea tot omul, vai,
într-astfel că,-n afara
mirosului de cai,

nu-l suporta pe-acela
al semenului său, –
duhnindu-i chiar şi Stella,
chiar şi Vanessa, rău,

pe lîngă nişte iepe
de-aievea,-n trap întins...
Mizantropia-ncepe
cu-aproapele,-acest ins

fi'nd cel mai greu, în rîndul
făpturii, de iubit, –
că, de-ar fi după gîndul
nostru,-ar crăpa subit.

VREI, NU VREI, SĂLBĂTICIA NE PRIVEŞTE PROVOCATOR DINTR-UN AŞTERNUT RADIOS

● Vrei, nu vrei, dai cu ochii de ele pe unde mergi. De afişele candidaţilor pentru primăriile de sector. La mine, în 4, mi-am format un început de opinie: nu vreau un primar care se recomandă Piedone sau unul pe care-l cheamă Gâf-Deac. (**D. S.**)

● O comemorare puţin cunoscută, reamintită de Deutsche Welle: pe 10 mai s-au împlinit 75 de ani de cînd naziştii au început să ardă în piaţa publică volume considerate „decadente", o bună parte din patrimoniul literar al Europei. Ruguri pentru cărţi au fost aprinse în peste 200 de oraşe germane, iar evenimentul a fost transmis la radio. În străinătate, faptul n-a stîrnit reacţii semnificative: un gest teribilist şi fără urmări, s-a crezut. E bine să avem parte din cînd în cînd, în goana noastră zilnică după lucruri mai importante sau mai mărunte, de un memento despre cum poate să irumpă, în plină civilizaţie, sălbăticia. (**M. Ş.**)

● Presa tabloidă a instituit de cîţiva ani „moda" combinării informaţiilor meteo cu cîte o individă care se pozează dezbrăcată – „Cutare vă prezintă vremea". Nou lansatul ziar gratuit *Ring* a venit cu o inovaţie în domeniu. Sub poza unei tinere îmbrăcate sumar, ce ne priveşte provocator dintr-un aşternut presărat cu petale de trandafiri, este scris: „Luiza Cîrlan vă recomandă *Vorbind pietrei* de Norman Manea". Şi avem şi un citat din recomandarea fetei: „Am încercat şi eu să vorbesc cu pietrele. Sunt foarte atente, dar dau sfaturi proaste". Asta poate pentru că le-a vorbit dezbrăcată. (**C. P.-B.**)

● În comunitatea posesorilor de maşini Ford din România există unii mai catolici decît toţi ceilalţi: deţinătorii de Ford Fusion, o maşină cam ciudată la moacă, dar, se pare, fiabilă şi, mai ales, rezonabilă pecuniar. Pe site-ul lor, printre sfaturi şi constatări, am citit zilele trecute următorul panseu: „Nu depăşi niciodată viteza îngerului tău păzitor". Da' cum să afli viteza maximă a angelului radios fără să-l pui serios la treabă? (**S. S.**)

O VECHE ŞI MEREU TÎNĂRĂ PARTE A SISTEMULUI ALEGE O ALTĂ DIMENSIUNE A PERCEPŢIEI

● „Nu ştiam că eşti rasist", mi-a reproşat la telefon o veche şi mereu tînără poetă, cînd am fost la New York... „Vina" mea? Scrisesem un „3,14" în care spuneam că nu-mi place Barack Obama. (Şi nu-mi place în continuare!) Am încercat s-o liniştesc că nu, nu sînt „rasist" – după care m-am gîndit aşa: dacă scriam că nu-mi place de Hillary, eram misogin; dacă scriu că nu-mi place de Bloomberg, sînt antisemit. Numai de McCain e OK să te legi şi să spui că nu-ţi place, pentru că e bărbat, e alb şi mai e şi republican... (**a. l. ş.**)

● A revenit în urechile noastre o expresie lansată, pare-mi-se, de Traian Băsescu: „sistemul ticăloşit". O rostesc tot mai mulţi politicieni, de parcă ei n-ar fi parte a sistemului. E ca şi cum carburatorul s-ar plînge că-i pute a benzină. (**M. V.**)

● Am observat că afişele electorale vor, mai toate, să transmită ideea de hotărîre, dinamism, *leadership*, principii solide – „alege drumul drept", „omul dintr-o bucată", „eu pot schimba Bucureştiul" ş.a.m.d. Avînd în vedere personajele, am senzaţia că asist la un show în care păpuşile Muppets încearcă să-l imite pe James Bond. (**M. Ş.**)

Cu ochii-n 3,14

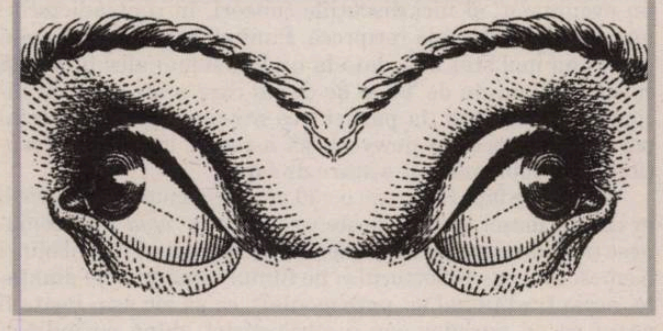

● Sîmbăta trecută, la Sala Radio, Kronos Quartet, unul dintre cele mai importante cvartete de coarde din istoria muzicii, a susţinut cel mai complex, mai avangardist şi mai intens concert din acest an. A fost unul dintre acele extrem de rare momente din viaţă în care muzica te copleşeşte oferindu-ţi, pur şi simplu, o altă dimensiune a percepţiei. Din păcate, doar 400 de bucureşteni au fost acolo, şi eu nu-mi revin: chiar atît de limitaţi, de ignoranţi, de aculturali sîntem? Unde au fost sutele de studenţi de la Conservator sau muzicieni pentru care un asemenea concert ar fi trebuit să fie una din „întîlnirile" vieţii lor? Teoria mea (mai veche) este că artistul român este incult, limitat şi teribil de autosuficient, iar publicul românesc nici nu merită astfel de experienţe muzicale, merită să trăiască şi să moară pe manele. (**M. C.**)

SINGURELE LUCRURI PALPABILE AU UN UMOR SUBTIL, ÎN ALB ŞI NEGRU, CU LITERE MICI

● În comuna Iepureşti din judeţul Giurgiu, campania electorală s-a lăsat cu capete sparte şi picioare rupte, bătaia începînd cu cei care lipeau afişe electorale PSD şi PD-L şi terminînd cu intervenţia poliţiei şi cu arcada spartă a candidatului PD-L. La fel, bătălie electorală la propriu şi în Constanţa, soţia viceprimarului PD-L fiind amendată pe motiv de păruială aplicată cumnatei primăriţei PSD. Cu alte cuvinte, dacă bătaia e ruptă din rai, să întrezărim o luminiţă divină în toate astea sau să le luăm ca pe singurele lucruri palpabile şi reale ale campaniei? (**S. G.**)

● Un prieten din Cluj mi-a trimis un mesaj care se încheia cu salutări „din Bocville". Mărturisesc că nu m-am prins din prima. Au un umor subtil, ardelenii ăştia, în ciuda a ceea ce se pretinde... (**M. V.**)

● În Paris am văzut cel mai neimaginativ gadget posibil, de un kitsch sec: un frigider miniatural, care era, de fapt, un ceas cu radio. Totul numai în alb şi negru... (**I. P.**)

● Într-una din zilele trecute, pe prima pagină de Internet a ziarului *Gândul* era un articol despre grave matrapazlîcuri pe care le-ar fi făcut pe bani publici actualul primar Videanu împreună cu „firmele de casă" ale PD-L. Chiar în burta articolului era însă plasată o reclamă electorală pentru Vasile Blaga şi PD-L. În vreme ce în articol se scria cu litere mici că inspectorii Curţii de Conturi au descoperit prejudicii de zeci de milioane de euro, în reclamă clipea cu litere mari sloganul candidatului PD-L: „Mai puţine discuţii, mai multe soluţii". Să fie o reclamă plătită din banii despre care se scrie în articol? (**A. M.**)

ÎN REST, BRAVO LUI CARAGIALE. NU S-AR PUTEA CA DÎNSUL SĂ SE OCUPE ŞI DE VIZE?

● Toată admiraţia pentru Mihaela Rădulescu care a declarat, în ultima emisiune *Duminica în familie*, că intenţionează să realizeze interviuri cu laureaţii premiilor Nobel. Ţin însă să precizez – cît mai sus şi cît mai tare – că exclusivitatea nu îi aparţine, aşa cum a precizat. Jurnaliştii de la redacţia Ştiinţă a Radiodifuziunii Române ar putea să scoată un volum întreg cu interviurile pe care, încă de acum 6-7 ani, le realizează. Mult prea modeşti însă, e posibil să fi trecut neobservaţi... Exclusivitatea, aşadar, este în altă parte! În rest, bravo Mihaelei Rădulescu pentru iniţiativa sa. (**R. T.**)

● Moment de vîrf în postmodernitatea nopţilor noastre furtunoase: Gigi Becali şi moderatorul Radu Moraru studiind împreună Codul Penal, capitolul „Mita", trimiteau irezistibil la Ipingescu şi Titircă Inimă-Rea descifrînd „Vocea Patriotului Naţionale". Trăiască-n veci – şi nici o clipă-n plus – actualitatea lui Caragiale! (**R. C.**)

● Premierul Tăriceanu l-a delegat pe ministrul de Interne, Cristian David, să plece urgent în Italia cu misiunea de a-i apăra pe românii cinstiţi de consecinţele provocate de acţiunile hoţilor şi criminalilor români. Nu s-ar putea ca dînsul sau altcineva să se ocupe şi în România de apărarea intereselor oamenilor cinstiţi? (**M. B.**)

● Din ciclul „Nil mirari": pentru prima oară în istoria actualei Rusii, dar şi a fostei Uniuni Sovietice, 40.000 de englezi, fanii lui Manchester şi Chelsea, vor sosi la Moscova pentru finala Cupei Campionilor Europeni, fără vize individuale. Tot pentru prima oară, un post rusesc de televiziune a difuzat, în direct, de la Ierusalim, cu prilejul zilei de 9 Mai, Ziua Victoriei, defilarea veteranilor israelieni, cîndva cetăţeni sovietici, care au luptat în rîndurile Armatei Roşii împotriva Germaniei hitleriste. (**R. C.**)

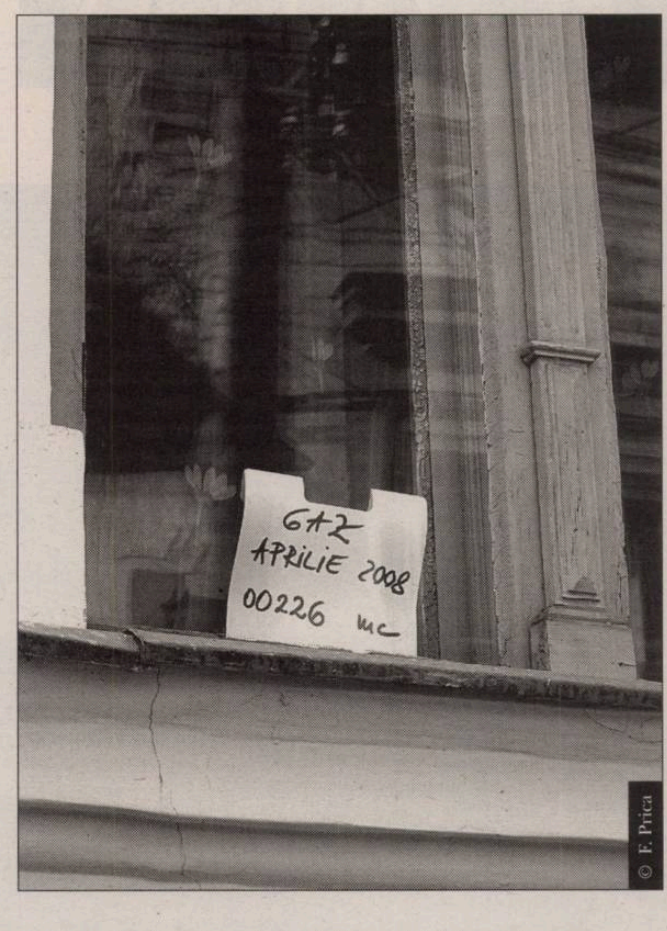

Alex. Leo ŞERBAN

Portret de familie cu oglindă retrovizoare la New York

În TGV-ul care mă duce de la Lisabona – via *Hendaye* – *la Paris...*

Am recitit ce am scris, în decembrie 2006, despre festivalul TIFF-Tribeca de la New York (organizat în parteneriat cu Institutul Cultural condus de Corina Şuteu); am făcut-o şi pentru că – iată, *mea culpa!* – nu am scris şi despre a doua ediţie a acestui festival (prima s-a chemat *„Talking about a Revolution“*, a doua, *„The Golden Age of Romanian Cinema“)*, dar şi pentru a „intra în atmosferă“. Şi, dacă tot (m-)am recitit, trebuie să vă reproduc o ditamai enormitatea aşternută atunci, senin, în paginile revistei pe care-o citiţi: în 2006 – scriam eu acolo –, Filmul Românesc a fost pe val; în 2007, posibil ca norocul să se fi terminat... Vă daţi seama!? 2007 – adică anul celui mai mare succes al Filmului Românesc, Palme d'Or-ul pentru *4,3,2* (başca „Un certain regard“ pentru *California Dreamin' – nesfîrşit)* – era „verdictat“ de mine drept un an în care nu prea era înţelept să ne punem mari speranţe! Ce-i drept, îmi menajasem o portiţă de scăpare, enumerînd nişte excepţii – printre care şi Mungiu... Ce-i drept, sînt întotdeauna prudent cînd vine vorba de predicţii (Oscarurile *included)*. Ce-i drept, am scris/spus, de nenumărate ori, că un critic vede (adesea) mai clar, dar că nu este nici el, totuşi, un clarvăzător. Ce-i drept, în fine, cred că *nimeni* (incluzîndu-l pe Mungiu însuşi) nu prevedea premiul de la Cannes.

Ediţiei a doua a festivalului făcut într-un tandem-în-3 (oare cum s-o numi, „tridem“?) de Corina Şuteu, Mihai Chirilov şi Peter Scarlet (directorul Tribecăi) i-a urmat, la nici cinci luni după, o amplă Retrospectivă organizată la Lincoln Center de alt important critic newyorkez, Richard Peña – directorul New York Festival şi profesor la Columbia. (Peña & Scarlet sînt rivali pe acelaşi segment festivalier, aşa că nu exclud dorinţa de „revanşă“ a newyorkezului faţă de „sanfranciscanul“ Scarlet – cel care condusese Festivalul din San Francisco şi, o foarte scurtă perioadă, Cinemateca franceză...) Iar lui Armand Assante, Răzvan Vasilescu, Nae Caranfil, Jamie Elman, Cristian Comeagă, Gorzo, Chirilov & sussemnatul – plus o *special guest appearance* a lui A.O. (Tony) Scott, influentul critic de la *New Yok Times* – i-a urmat o întreagă garnitură de cineaşti & critici veniţi mai de peste tot: Elisabeta Bostan, Dan Piţa, Manuela Cernat, Florin Mihăilescu, Tudor Giurgiu, Chirilov & cu mine – din România, Dan Nuţu, Andrei Both şi Gabor Tarko – din SUA, Iosif Demian – tocmai din Australia... Plus Perjovschi & Gorzo (Dumitru, nu Andrei), aflaţi la faţa locului.

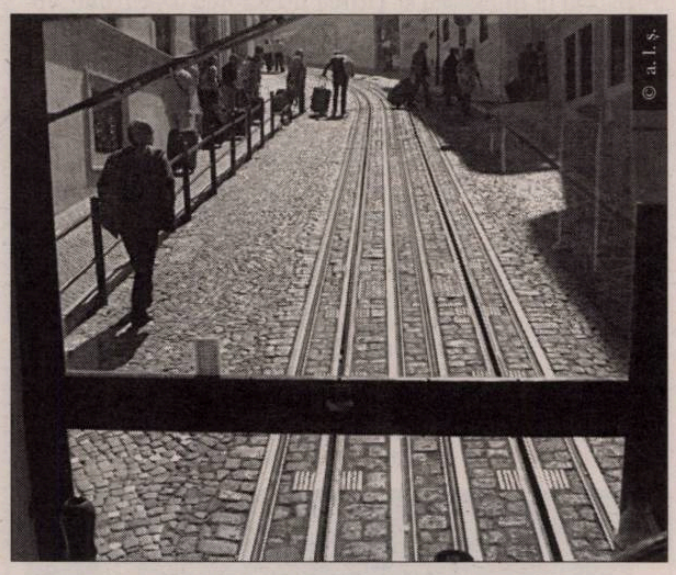

Masa rotundă desfăşurată încă de-a doua zi, şi moderată cu tact de Peña, a scos foarte bine în evidenţă necesitatea unei astfel de întîlniri – care, culmea, are loc mai întîi la New York şi, eventual (?), abia pe urmă în România... Pentru că nu a fost ceva formal, gen hai să bifăm încă un eveniment; şi nici discuţiile (uneori, în contradictoriu) nu au fost o firitiseală reciprocă. Punînd faţă în faţă oameni care n-au mai stat niciodată la un loc, şi mai ales filme (18 cu totul, dinainte de '89 şi de după) care n-au mai fost niciodată prezentate „la pachet“, ca-ntr-un experiment temporal, Retrospectiva newyorkeză a reuşit un lucru excepţional: a problematizat o stare de fapt.

Starea de fapt (aşa cum o văd eu şi aşa cum am descris-o în cadrul mesei rotunde) este următoarea: *noul* film românesc (marcat de succesele unor Puiu, Mungiu, Porumboiu şi Nemescu) a pus reflectorul *şi* pe filmul românesc de dinainte, acela tradiţional şi „patrimonial“, ca să zic aşa. Poate fi văzut ca un paradox sau o „obrăznicie“, după posibilităţi (mentale), dar este nu mai puţin o realitate: locomotiva *Lăzărescu + 4,3,2* a tras după sine celelalte vagoane (unora nu li se mai vedea capătul, în tunel...). Iar asta pentru că Prezentul este, întotdeauna, mai bogat decît Trecutul – întrucît îl conţine –, iar după cum ştim, de la (culmea, un american) T.S. Eliot citire, există nu doar influenţa Trecutului asupra Prezentului, ci şi invers: Prezentul *schimbă* Trecutul, îl remodelează permanent – şi, de fapt şi pînă la urmă, că vrem-nu vrem, Trecutul este ceea ce facem noi, cei din Prezent, din el...

Au fost săli pline (în marea sală Walter Reade Theater de la Lincoln Center) la două dintre filmele emblematice ale modernităţii cinematografice româneşti – *Pădurea spînzuraţilor* al lui Ciulei şi *Duminică la ora 6* al lui Pintilie *(Reconstituirea* fusese prezentată în decembrie la Tribeca). Celelalte titluri care au atras un public numeros au fost (surprinzător, poate, ţinînd cont de faptul că fuseseră recent distribuite în SUA) *Moartea domnului Lăzărescu* şi *A fost sau n-a fost?* (De o bună primire s-a bucurat şi *Hîrtia va fi albastră*, deja proiectat la prima ediţie a TIFF-Tribecăi, prezentat „pe *fast-forward*“ – compact, „la ţintă“ & „mitraliat“ – de ajunsul-în-ultima-clipă Chirilov.) În ce mă priveşte, m-am bucurat să pot prezenta, în prezenţa Danielei Codarcea (care-şi făcea debutul ca scenografă & autoare a costumelor), unul dintre filmele cele mai bune de dinainte de '89 *(Proba de microfon* al lui Daneliuc) şi, în alte zile, pe Puiu & Porumboiu. În altă seară, Florin Mihăilescu şi Andrei Both au fost invitaţi pe scenă de Richard Peña pentru a vorbi despre – cred – unul din filmele care, alături de *Proba...* lui Daneliuc, nu poate să lipsească din nici un Top 5 al filmului românesc ante-1989: *Secvenţe* al regretatului Alexandru Tatos! Revăzîndu-l, la mai bine de două decenii de la premieră, l-am (practic) redescoperit; este un film eficient şi inteligent, care „conservă“ trecutul în singurul mod inteligibil, astăzi: problematizîndu-l. Şi care ne face să rîdem (în hohote, uneori) – semn că ne-am despărţit de el... (În plus – lucru pe care-l uitasem cu desăvîrşire –, în *Secvenţe*-le din 1982 debutează marea noastră Luminiţa Gheorghiu: un rol de nici juma' de minut, impecabil, memorabil & mut!)

Florin Mihăilescu a pus punctul pe i, vorbind despre lucrul la filmul lui Tatos (în care apare nu doar ca director de imagine, ci şi ca actor – alături de toată echipa filmului): cel mai mare merit al Retrospectivei de la New York – dincolo de selecţia lui Richard Peña şi de faptul, în sine, al alăturării atîtor epoci & stiluri – este că „ne-a obligat să ne facem temele“. Adică să refacem copiile filmelor vechi! A fost condiţia *sine* (sau cine) *qua non* a selecţionerului, dusă la îndeplinire (în timp record) de CNC – semn că se poate! În plus, filmele au beneficiat şi de o nouă subtitrare (excelentă), la care s-a înhămat adjuncta Corinei Şuteu, Oana Radu. Cu astfel de *credentials,* filmul românesc nu doar că „a stat în faţă“ – la New York –, dar a reuşit ceea ce ar fi părut imposibil acum patru ani: să fie fotografiat „în familie“, faţă & profil, cu bunicii, părinţii, unchii şi mătuşile sale... Pentru nişte „tineri furioşi“, să iasă astfel în lume cu părinţii mai puţin norocoşi – poate că nu este lucrul cel mai rău care se poate întîmpla.

PUBLICITATE

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul V, nr. **223** ● 22-28 mai 2008 ● 24 pagini ● 3,50 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

Andrei Pleşu
„Note berlineze“
pagina **3**

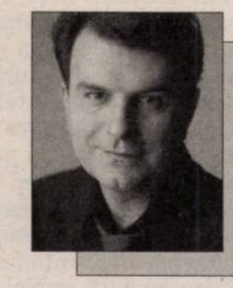

Lucian Mîndruţă
„Dreapta
care ne-a
tras pe stînga“
pagina **4**

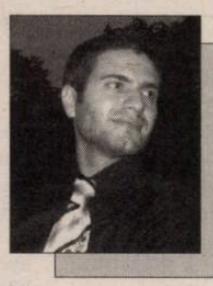

Oameni cu dileme:
Marius Dosincescu
manager la Avantaj Net
pagina **20**

După 40 de ani

MAI ’68

„Oamenii se opreau, începeau să vorbească şi se întrebau: «Sîntem fericiţi?». Mai ’68 nu a fost o revoluţie – cînd a început din nou să se vîndă benzină, toată lumea a plecat în week-end – a fost un catharsis.“

JEAN-PIERRE LE GOFF, Libération

5 948467 000186 20

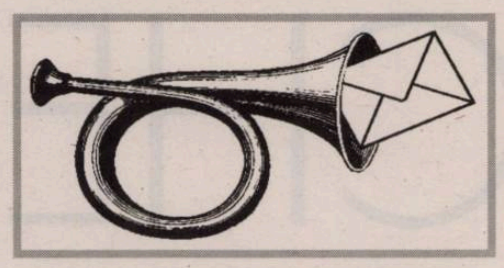

Nr. 218: *„Şi noi am fost pionieri“*

„Trăiască intelectualitatea din R.P.R.!“

Era 1 Mai; primăvară timpurie cu pomi grei de flori albe şi roz. Inima îmi bătea puternic cînd, cu mîna pe drapel, am rostit angajamentul. Cîteva luni am fost singura pionieră din clasă. Cravata mea nu era cu tricolor (tricolorul şi inelul din plastic au apărut mai tîrziu) şi îi făceam un nod special. Nu eram prea îndemînatică şi trebuia să o calc în fiecare zi.

„Pentru pionieri, dragostea nemărginită şi ataşamentul profund faţă de partid sînt năzuinţa cea mai fierbinte...“ – citeam din Codul etic al pionierului pe fondul sonor, brutal bruiat, al „Europei libere“. În jurul radioului, bunicii şi tatăl meu discutau aprins despre venirea americanilor. Aproape că începusem să-i aştept şi eu, în mare secret, la fel ca bunica. Uneori mă simţeam vinovată pentru taina mea; în cod scria că „pionierul manifestă sinceritate deplină, cinste, demnitate şi exigenţă...“

Înainte de culcare, bunica asista cînd îmi făceam rugăciunea. În genunchi, cu mîinile împreunate, rosteam „Tatăl nostru“ cu o voce îngroşată de dubla vină care apăsa pe umerii mei de copil. Minţeam organizaţia (în cod scria că „pionierul luptă cu hotărîre şi pasiune împotriva misticismului“) şi-L minţeam pe Dumnezeul de dincolo de icoană. Mă mai linişteam puţin la prohod, cînd, printre copiii din cor, se zvonea că „directorul s-a uitat pe fereastră“. Ne asumam răspunderea şi cîntam cu patimă încercînd să pătrundem în lumea fabuloasă a sfinţilor.

„Să fim mîndri că ne-am născut şi creştem într-o ţară minunată...“ Şi bunicul meu era. Cu el comentam ce ne spunea „Paxamanca“ (o chema Paxaman, dar ca să nu spun „tovarăşa“, convenisem să-i zicem Paxamanca). Primul automobil aerodinamic a fost proiectat şi realizat de Aurel Presu, prima cabină catapultabilă de avion este invenţia românului Atanasie Dragomir, prima autosanie cu elice este inventată de Radu Stoika. Despre Vuia şi Vlaicu ştiam de mult. Cînd i-am spus că Henry Coandă a gîndit tot timpul în limba română, o lacrimă subţire s-a prelins din ochiul drept al bunicului.

„Pionierul luptă cu toate puterile sale pentru a îndeplini Programul educaţiei prin muncă şi pentru muncă.“ Păi – ne spunea Paxamanca – şi Lev Tolstoi cosea fînul şi avea în colţul uşii un coş cu unelte de cizmărie; cînd obosea scriind, punea mîna pe unelte şi lucra. Şi astăzi mă întreb de ce ne-a spus povestea asta cu Tolstoi.

La sfîrşitul clasei a III-a am început „să percep“ *sistemul*. Cînd primeam diploma de premiant, trebuia să strigăm o lozincă. Cei mai mulţi ziceau ceva cu trăiască partidul sau trăiască republica. Am vrut să fiu originală. „Trăiască intelectualitatea din Republica Populară Română!“ – am strigat. Directorul a înnebunit subit, iar învăţătoarea, roşie ca o cravată, mi-a întins diploma şi cele cîteva cărţi, cu o mînă tremurîndă. Cîteva zile m-au tot întrebat cum de m-a lovit aşa o creativitate spontană? „Gîndirea prea liberă strică“ – mi-a spus directorul.

Toamna, într-una din zile, a venit în clasă însoţit de cîţiva tovarăşi. În seara aceea trebuia să ne lămurim părinţii şi bunicii să se înscrie la „colectiv“. O senzaţie de rău a pus stăpînire pe mine. Am tăcut toată seara. Peste cîteva zile au început să bată în poartă „echipele de lămurire“. Atmosfera era apăsătoare. Verdele crud al ierbii şi florile jucăuşe ale pomilor nu mai aveau farmec. Crizele de inimă ale bunicului s-au înmulţit. „Fără pămînt o să fiu ca o pleavă, ca o coajă de alună goală, ca o păstaie fără boabe“ – plîngea bunica.

Paxamanca ne pregătea pentru serbare. „Aş vrea să pot şi eu / s-ajut unde e greu, / cu tot avîntul meu / de pionier.“ Cîntecul invada agresiv străzile din jurul şcolii. Treceam în clasa a V-a şi tocmai se încheiase colectivizarea.

Mirela POPA, Piteşti
miraeftimie@yahoo.com

Actualităţi

„Limba română e grea“

Mă veţi găzdui sau nu la „poştă“ contează mai puţin. Dar, român fiind, nu pot să nu-mi dau cu părerea, nu? Deja am dat pe dinafară de – cum să-i zic? – scîrbă e prea mult, dispreţ e prea puţin. *Revoltă,* da, de revoltă.

Astăzi, 2 mai, să tot fi fost orele 17-18, ascultam în surdină Radio România Actualităţi. Atenţie, *Radio România!* – adică postul care bate peste tot, ascultat de enşpe mii, luminător de mase etc.

Ei bine, un biet reporter, fetiţă după voce, care s-o fi recomandat la început sau la sfîrşit de emisiune, nu ştiu, că n-am rezistat, zice: „Sîntem azi în *două* mai, ziua [...]. Iar pe *douăsprezece* mai vom aniversa...“ parcă mai contează ce!

M-aş întreba şi v-aş întreba foarte scurt – aceşti reporteri care sînt puşi să se adreseze unei ţări întregi de... în fine, şi mai şcoliţi, şi mai aşa... au trecut bacalaureatul? Şi dacă da, cu ce note? Sau, iartă-mă Doamne, l-au trecut cum scrie prin ziare, cu curcani şi damigene? (Sînt slab, e moda euro...) Sau: chiar toată lumea este fiica, nepoata, vecina, fina, amanta nu-ştiu-cui (dar vremelnic important!)?

Mai sînt – acu', dacă tot m-am pornit! – şi cei/cele de la TV: eu ştiu, limba română e grea, pînă la urmă, dar dacă n-o ştii ca lumea, stai, mamă, la Meteo! Nu are nimeni puterea de a face o selecţie adevărată, obiectivă, corectă, cinstită, a celor care sînt puşi/puse să rostească vorbe în româneşte pentru un rating de n puncte?!?

Dilemă: credeţi că sînt speranţe de mai bine?

Cu respect,

Mircea STĂNESCU
mirmag11@yahoo.ca

N. red.: Cu siguranţă că va veni vremea sublimă în care toţi românii vor rosti corect „ziua de doi mai“. Staţi blînd... Dar pînă atunci, ca să glumim mai departe, de ce dispreţuiţi emisiunile meteorologice? Sîntem mulţi aceia care le socotim cele mai interesante ale telezilei.

Paul Goma, encore et toujours

Dumnezeu să o odihnească pe Monica Lovinescu. Scriu *nu* cu ideea aceea perfidă, care se poartă la noi, gen „X are următoarele realizări, *dar...!*“ Locul Monicăi Lovinescu şi al lui Virgil Ierunca va fi, fără îndoială consemnat de istorie (chiar dacă emoţia *momentului* hiperbolizează acel loc). Dar, vorbind de critici literari, *de pildă,* este cum a vorbi de Titu Maiorescu fără a aminti că el l-a descoperit (şi, pînă la proba contrară, cel mai bine definit) *pe Eminescu.* În general, despre analişti, de toate felurile, nu putem vorbi, *post-mortem* mai ales, fără a apăsa puternic pe punctele de vîrf ale muncii lor. Nu poţi desprinde analiştii de... hrana lor, fără de care nu ar fi *fost* ce au fost.

Cunoscătorii sau cei de peste 40 de ani vor ghici imediat, mai ales că titlul *strigă* asta, că mă refer la o mare nedreptate care continuă să i se facă lui Paul Goma. Şi imediat îmi vor aminti că s-au certat; îmi vor aminti poate de *Jurnal* sau altele asemenea... Ca şi cînd Eminescu nu s-ar fi certat cu Caragiale, Istrati cu Rolland, Camil Petrescu – E. Lovinescu, Ezra Pound – Carl Sandburg, Eugen Ionescu, în tinereţe, cu *toată* lumea etc. etc. Ei au fost certaţi în ultimii ani, dar în anii în care o Românie întreagă îi asculta febril la „Europa liberă“ erau prieteni, *făceau împreună* acel necesar *punct de referinţă,* şi doar asta, după mintea mea limitată, ar trebui să conteze. Noi toţi şi, mult mai mult decît noi, presa „scrisă şi vorbită“ ar trebui să amintească mereu românilor că Paul Goma a înfiinţat o Cartă pentru apărarea drepturilor omului, în care au semnat sute de intelectuali (şi nu numai!), pînă a-i împiedica – Securitatea prin bătăi îngrozitoare – şi pe alţii să mai semneze. Goma i-a scris lui Ceauşescu ceva de genul *„Domnule* Ceauşescu, în ţara asta eu constat că pentru Drepturile omului, pentru respectarea Convenţiei de la Helsinki, mă zbat deocamdată numai eu. Cum sînt convins că Dumneavoastră apăraţi total aceste drepturi, vă invit să semnaţi Carta mea, ba să semneze şi Doamna, căci doamna mea a semnat“! Pot tinerii să-şi închipuie ce criză de nervi a făcut Piticul Cretin cînd a primit asemenea scrisoare *prin poştă?* Au urmat arestarea, bătăi, de omorît nu-l mai puteau omorî, *tocmai* pentru că scrisoarea şi întreaga lui iniţiativă *absolut fabuloasă* fuseseră făcute publice de „Europa liberă“! L-au şicanat, ameninţat că i se omoară familia (după exilare au încercat să-l omoare şi pe el), au încercat să-l cumpere, iar l-a bătut generalul de Securitate Pleşiţă (care e bine-mersi!!!) şi pînă la urmă l-au exilat forţat. N-a tăcut o clipă. *Poate* n-a tăcut cam despre prea multă lume, dar din capătul provinciei, un simplu intelectual ca mine *n-a reuşit* să spună *măcar o dată,* „uite, aici, în cazul ăsta nu are dreptate“ Nicky Man., Lucian P. a recunoscut chiar el, Alexandru P. *idem,* toţi, toţi cei faţă de care a luat el distanţă au semnat pactul cu diavolul. E perioada pînă-n Înalţare, îmi măsor cuvintele. Paul Goma e un fel de turnesol: a promis că nu va călca în România cîtă vreme la vîrful ei sînt tot comunişti, tot securişti. Acuma, azi, noi auzim „fruntaşi“ de partide recunoscînd franc că România e condusă, de peste 18 ani, tot de Securitate, nu? În ce fel e simbolul Goma Paul un turnesol? Simplu: cîtă vreme nu va fi invitat în România, nu i se va reabilita statutul de român (incredibil, *nu* s-a făcut asta!), totul rămîne o vorbărie insipidă. În jurul *pivotului* Goma rezistenţa română a căpătat valenţe cu adevărat istorice: lumea vedea că aveam şi noi un scriitor care nu se limitase la vorbe, eventual spuse de la mare distanţă, care fusese întemniţat şi bătut pînă era să moară, exilat *împotriva dorinţei lui,* coerent, tradus în mai toate limbile, coerent chiar şi-n patimă şi, cel mai important, *avînd dreptate chiar cînd, chiar unde ne durea* să constatăm că are...

Liviu MARTINESCU
lmartinescu@yahoo.com

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“

Dragi cititori dilematici,
Dacă aveţi copii – şi cu siguranţă unii dintre dumneavoastră aveţi,
Dacă aveţi copii care citesc – şi cu siguranţă copiii dilematicilor citesc,

NU RATAŢI
Suplimentul special
Cărţile copilăriei

Personajele preferate, cărţile care merită făcute cadou de 1 iunie, lumile imaginare ale copilăriei – în 8 pagini de supliment, împreună cu numărul din 29 mai al revistei *Dilema veche.*
Copiii noştri sînt mai citiţi decît ai lor!

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Elite maghiare / elite româneşti**
- **Viaţa în cartier**
- **Lux şi *highlife***

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)

RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Claudiu CONSTANTINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Luca NICULESCU
Andrei PIPPIDI
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
Mădălina ŞCHIOPU
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ

Şef Departament Abonamente:
Gabriela CRISTEA
tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64; 021-407.4565
fax: 021-407.54.67
e-mail: gabriela.cristea@adevarulholding.ro
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Robert SCHORR
tel.: 021-407.76.67
e-mail: robert.schorr@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Bd. Mircea Eliade nr. 2, sector 1,
012013 Bucureşti.
Telefon: 231.35.00. **Fax:** 230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

Tiraj 13.000
Dilema veche este marcă înregistrată a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Note berlineze

1. În mediile academice occidentale se discută aprins despre exigența „obiectivității“ în teritoriul studiilor religioase. Din ce perspectivă trebuie să se ocupe de religie un „om de știință“? Preferabilă pare să fie, evident, „distanța critică“. Dacă vrei să fii riguros și credibil, trebuie să refuzi în mod radical postura „adeptului“, să te ferești de orice alunecare spre discursul consimțitor sau, mai rău, apologetic. Trebuie să lași mereu să se înțeleagă că, de fapt, n-ai nimic în comun cu universul credinței, că religia nu te interesează decît din unghi psihologic, sociologic, antropologic, istoric etc. Deîndată ce îți alunecă piciorul, deîndată ce începe *să-ți placă* subiectul cercetării sale, ba chiar *să aderi* la substanța lui intimă, devii suspect, demodat, în cel mai bun caz, cripto-fundamentalist, în cel mai rău. E citată cu simpatie vorba unui celebru matematician anglo-saxon: „Nu trebuie să fii triunghi ca să te ocupi de geometrie“. Mircea Eliade a înțeles imediat această lecție și a dovedit un adevărat geniu strategic, în efortul de a-și reprima orice convingere, pentru a impune istoria religiilor ca „simplă“ istorie culturală. Cioran avea, prin urmare, dreptate să-l caracterizeze, la un moment dat, drept „un istoric al religiilor fără religie“. Henry Corbin, în schimb, unul dintre cei mai învățați iranologi ai secolului XX, a devenit, dimpotrivă, oarecum marginal, tocmai pentru că a avut imprudența de a vorbi „dinăuntru“, de a se plia pe cercetarea sa pînă la identificare. Există totuși o minoritate de specialiști, care au serioase rezerve față de indiferența „științifică“, deghizată, igienic, în „distanță critică“. Da – spun ei – nu trebuie să fii triunghi, pentru a fi un bun geometru. Dar e musai ca un bun geometru să nu se îndoiască de existența triunghiului. Zoologul care se ocupă de elefanți trebuie să admită că elefanții există, ba chiar, eventual, să-i găsească simpatici. Altfel, cercetarea sa capătă o dimensiune fantasmatică și maniacală. Evident, în plan religios, lucrurile sînt mai complicate. Propoziția „Dumnezeu există“ e de alt gen decît propoziția „există elefanți“. Pe de altă parte, nu poți condiționa competența prin recitarea *Credo*-ului. Credința, în sine, nu e o calificare suficientă, dacă vrei să devii *Religionswissenschaftler*. E însă tot atît de adevărat că fără o anumită experiență religioasă, fără tematica, trăită nemijlocit, a *căutării* spirituale, ai puține șanse să pricepi despre ce e vorba în textele sacre, ce este aceea o rugăciune sau ce-au avut în cap marii mistici și marii reformatori religioși. În general, nu poți înțelege ceea ce ți se pare futil și nu are rost să cauți sensul în lucruri pe care le socotești lipsite de sens.

2. Cu jumătate de oră înainte de miezul nopții, postul german de televiziune SAT 1 transmite o lungă conversație (aproape două ore) cu Peter Sloterdijk. Miezul nopții e un moment foarte potrivit pentru „bufnița“ filozofiei. (Sloterdijk are, el însuși, ceva de bufniță blondă, surprinsă între veghe zglobie și somnolență.) Ultima carte a filozofului se ocupă de cele trei religii monoteiste și de lovitura pe care le-a dat-o Iluminismul. Iluminismul s-a vrut o amplă acțiune de exterminare a iluziilor, dar a căpătat, prin asta, o riscantă „dimensiune genocidară“. Știutor, ingenios, aforistic, Sloterdijk e cînd greoi și previzibil, cînd de o strălucitoare îndrăzneală. Biografia lui intelectuală nu e lipsită de o anumită excentricitate, mascată de aparențe placide. În definitiv, nu e puțin lucru să devii ucenicul lui Osho și să-l declari „un Wittgenstein al religiei“.

Un mare canal de televiziune poate, așadar, să suporte, chiar dacă la o oră incomodă, un lung monolog filozofic, nu prea amuzant la prima vedere (și nici chiar la a doua), fără să-și pună probleme de accesibilitate și de *rating*. La noi, pe toate posturile, ar fi fost preferat oricînd un atlet al audienței, din categoria Gigi Becali sau Vadim Tudor. Integrarea europeană va putea fi socotită încheiată în România cînd, la o emisiune de noapte a lui Dan Diaconescu, va fi invitat, pentru două ceasuri, un metafizician subtil de la Universitate. Pînă atunci, ne aflăm într-o integrare „de tranziție“. Și dacă, prin absurd, ajunge la televiziune vreun filozof, gazdele profită de ocazie și îl întrebă ce crede despre Sorin Oprescu...

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

De ce aș activa clauza de salvgardare

Săptămîna aceasta, am avut inspecție de la Comisia Europeană. O echipă de experți a venit să evalueze stadiul reformelor în justiție. După cum se știe, justiția și agricultura sînt cele două domenii asupra cărora planează „clauza de salvgardare“. Raportul despre starea justiției va fi realizat în iulie, așa că pînă atunci ar fi cazul ca opinia publică din România să dezbată aprig chestiunea. Evident, nu se va întîmpla asta. Pentru că „opinia publică“ din România e firavă, necoagulată, atentă la ce mai zice Traian Băsescu la televizor, obișnuită cu ideea că „ăștia“ de la putere fac ce vor și că, orice ai face, corupția e imposibil de combătut – doar o practicăm cu toții, că altfel „nu te descurci“ în țara asta... Aaa, diferența e că noi, amărîții, dăm șpăgi mici pe la funcționari ca să ne treacă cu vederea mici ilegalități, pe cînd „ăștia“ fură milioane de euro. Păi, se compară?...

Se compară. Aparent, reforma în justiție este treaba Guvernului și a Parlamentului. Experții de la Comisia Europeană verifică stadiul adoptării unor legi (noile Coduri de procedură penală și civilă etc.), activitatea unor instituții (DNA, Agenția Națională pentru Integritate), situația dosarelor de mare corupție. Ce putem face noi, cetățenii, dacă „ăștia“ au creat o Agenție Națională pentru Integritate doar de formă (există, dar nu face nimic), dacă „ăștia“ plimbă dosarele marilor corupți de colo pînă colo, dar numai în instanță, *pe fond,* nu ajung, dacă „ăștia“ din Camera Deputaților au adoptat niște modificări la Codul de procedură penală care, practic, în unele situații, îi pun pe procurori în situația de a-i ruga frumos pe infractori să se lase cercetați (cu scuzele de rigoare pentru deranj...)? Ce putem face dacă președintele Statului afirmă la televizor despre Curtea Constituțională că a devenit un fel de paravan pentru corupție și după o asemenea declarație nu se întîmplă nimic? (Vă imaginați o situație asemănătoare în Franța, Germania sau – poftim! – chiar în Italia?) Ce putem face dacă președintele și premierul se ceartă de atîția ani, fiecare fiind convins că se află de partea bună a baricadei și că „celălalt“ are probleme? Ce putem face dacă presa, cît e ea de a patra putere în stat, bate toba de atîta timp, face dezvăluiri peste dezvăluiri, aduce probe și documente cu privire la coruptul X și șpăgarul Y, iar respectivii X și Y ne zîmbesc senin din afișele electorale, anunțînd că vor face și vor drege pentru binele nostru național și local?

Nu putem face nimic. Adică da, putem. Putem să ne uităm la televizor, să cutreierăm Europa fără vize (unii în plimbare, alții cu afaceri, alții cu alte „afaceri“), putem să năpădim hypermarketurile, să ne luăm mașini noi cu zecile de mii (și apoi să-i înjurăm pe „ăștia“ că nu iau măsuri pentru fluidizarea traficului), putem să aspirăm la un *job* într-o multinațională care să ne permită să facem toate cele de mai sus. A, da! Și putem să-i înjurăm pe „ăștia“, la un mic și-o bere cu prietenii, că nu fac nimic „pentru țară“, ci doar pentru buzunarele lor, că „toți fură, dom'le, ceva de speriat“.

Dacă sîntem – noi, cetățenii, micii întreprinzători, fermierii, ba chiar și funcționarii publici – atît de nemulțumiți de justiție, dacă avem atît de puțină încredere în judecători și în tribunale, ar trebui să reacționăm cumva. În Cehia a fost, acum cîțiva ani, o mare manifestație publică pentru că s-a încercat schimbarea directorului de la televiziunea publică, în Ungaria au fost ample proteste pentru că premierul a mințit (că au degenerat e o altă problemă) – și exemplele pot fi continuate. Noi – care știm ca nimeni alții să „boicotăm istoria“, cum spunea Lucian Blaga – ne vedem de treabă. Vechiul adagiu „noi ne facem că muncim, ei se fac că ne plătesc“ s-a transformat în „noi ne facem că sîntem în UE, ei se fac că ne-au băgat în UE“. Și de la capăt.

Experții de la Comisia Europeană vor constata ceea ce noi deja știm – că reforma în justiție e blocată, că nu s-au îndeplinit promisiunile făcute înainte de aderare, dimpotrivă, totul pare blocat într-o fundătură creată prin contribuția tuturor: parlamentari, judecători de la Curtea Constituțională, miniștri, baroni locali etc. Plus cetățeni apatici și obișnuiți, din negurile istoriei, cu fatalismul mioritic. În mod normal, dacă Uniunea Europeană ar fi ce trebuie, iar Comisia Europeană și-ar lua în serios rolul de „executiv european“, ar trebui activată clauza de salvgardare pe domeniul justiției. Eu, unul, aș activa-o. Nu numai pentru a arăta cartonașul roșu instituțiilor statului care nu și-au îndeplinit atribuțiile, ci și pentru a acorda cetățenilor români ocazia unui duș rece binefăcător, în atmosfera călduță prilejuită de intrarea în UE. N-ar fi o revoluție, n-ar lăsa poporul binefacerile hypermarketurilor și ale mașinilor luate în leasing pentru a ieși în stradă cu sutele de mii. Dar ar fi (măcar pentru unii) o bună ocazie de a cădea pe gînduri. Și i-ar pune în încurcătură pe mulți dintre „ăștia“ care tot apar pe la televizor și debitează vorbe multe despre chestiunea proceselor de corupție în care sînt implicați. Dacă s-ar activa clauza de salvgardare, ar exista măcar șansa unei mici *prise de conscience.*

Dar probabil că nu se va activa. Decizia de primire a României și Bulgariei în UE a fost una politică și așa va rămîne. Iar reforma în justiție se va face cu adevărat cînd „ăștia“ vor ieși la pensie și își vor vedea liniștiți de bătrînețile lor corupte.

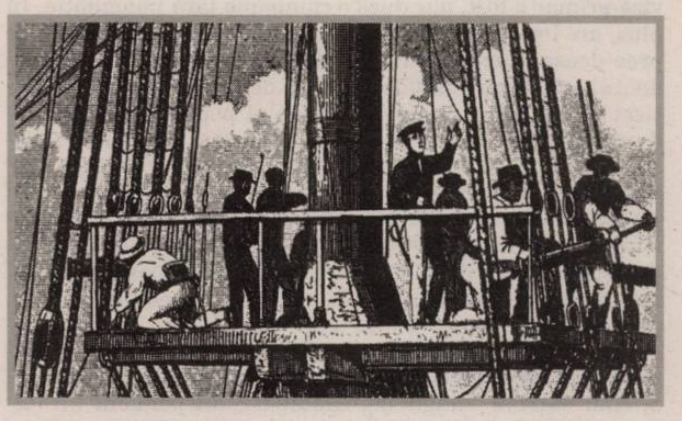

ținerea de minte

„Eu am o casă pe Popa Tatu și am închiriat-o Statului, ca să deschidă un oficiu poștal model, cu mașini automate pentru muls, cu tranșee la etaj și cu salonașe individuale, unde fiecare cetățean poate aplica Alifia în toată liniștea. Căci de la acel oficiu scrisorile pleacă unse cu așa-zisa Cremă Poștală. Nu li se mai lipesc timbre, adică mărci sau, cum zic alții, *filatele.* Plicurile se lipesc cu limba, operație pe care cred că am uitat să o menționez la început, cînd am spus că vorbesc toate limbile, afară de limba mea.

După ce au fost lipite, plicurile se ung cu Crema Poștală.

Există trei tipuri de cremă, după gradul de concentrație: gradul I, pentru LOCO, gradul II pentru provincie, și gradul III, cel mai concentrat, pentru adresanți necunoscuți și vapoare.

O scrisoare unsă cu Crema Poștală, vă dați dumneavoastră seama ce îmbunătățire fenomenală reprezintă? Ce repede poate să meargă?... și ce adînc?... și ce sigur? Nu poate să se piardă niciodată și, în felul acesta se elimină și funcția absurdă de factor poștal. Dispar astfel acei indivizi, care-și pierd vlaga bărbătească și demnitatea de om, umblînd încoace și-ncolo pe străzile orașelor, pe ulițele satelor, prin ploaie, prin gunoaie, în cîrduri uniformate, cu chipiuri cu cozoroc, vai de cozorocul lor, la orele cele mai nepotrivite, vite, nu altceva, marsupiale poliglote, căsătorite, pretind unii, cu toate că eu desfid pe oricine să afirme că ar fi cunoscut vreodată o soție de factor poștal.

Cînd a sunat retragerea ultimului poștaș, omenirea a răsuflat ușurată lăsînd să scape un A, un O sau un U de satisfacție.

A! au zis Alibabacii.

O! au zis Opoponaxii.

U! au zis bravii ulani, fără să-i oblige nimeni.“

(Grigore Cugler, „Teorie cu vocale“ în *Apunake și alte fenomene,* Editura Cogito, 1996)

Luca NICULESCU

așa și pe dincolo

Cîştigătorul Oprescu

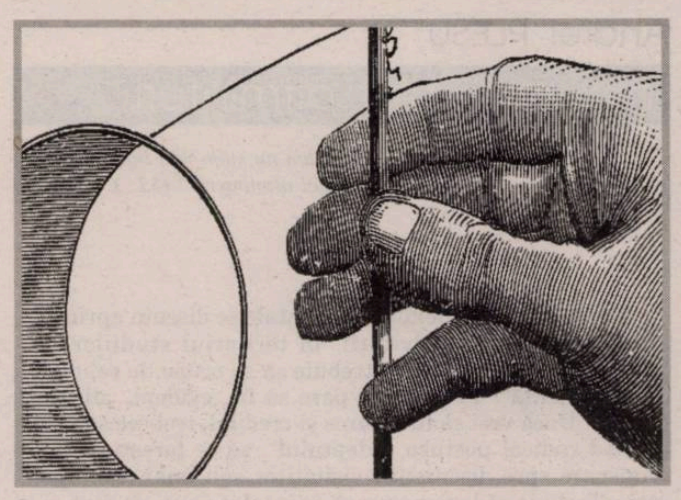

Campania electorală pentru Bucureşti începe să se dezmorţească. Sondajul INSOMAR de la începutul săptămînii confirmă zvonurile care circulau de vreo două săptămîni: medicul Sorin Oprescu, candidatul nerecunoscut al PSD-ului, îl devansează cu 12 puncte pe principalul contracandidat, democrat liberalul Vasile Blaga. Cu numai 10 zile înainte de alegeri, tabăra PDL-istă este derutată.

Ce se întîmplă? Partidele riscă să plătească pentru lipsa de interes cu care au tratat desemnarea candidaţilor. La Bucureşti, PD-L a ezitat mult înainte de a-l prezenta pe Vasile Blaga. Se vorbea la un moment dat despre o nouă candidatură a lui Adriean Videanu sau despre lansarea în cursa pentru Capitală a celui mai bun primar de sector din Bucureşti, Liviu Negoiţă. Amîndoi au refuzat. Adrian Videanu nu a vrut niciodată să fie primar şi s-a desprins cu greu de portofoliul de viceprim-ministru pe probleme economice, unde se descurca bine. Motivele refuzului lui Liviu Negoiţă sînt mai greu de deslușit; în orice caz, el este unul dintre puţinii oameni politici români care se ţin de cuvînt: cînd a cîştigat Primăria sectorului 3 în urmă cu 4 ani a spus că vrea să rămînă două mandate. Nestăpînind dosarele administrative, fiind contrazis deseori în dezbateri de candidaţi cu experienţă ca Ludovic Orban sau Sorin Oprescu, Vasile Blaga a părut pînă acum nelalocul lui în această campanie.

Alţi candidaţi nu evoluează nici ei în registrul potrivit. Liberalul Ludovic Orban cunoaşte Bucureştiul, al cărui vice-primar a fost, dar duce o campanie fără imaginaţie. În plus, are imaginea unui om politc cam neserios, cauzată de prea deasa prezenţă în emisiuni de divertisment, iar incidentul cu adevăratul/fals accident de maşină supra-mediatizat nu i-a adus puncte la capitolul popularitate. Candidatul oficial al PSD-ului pentru Primăria Capitalei, Cristian Diaconescu, este şi el un om nefericit în aceste zile: nesusţinut de partid, cu o campanie demarată tîrziu şi cu un discurs de administrator care nu se potriveşte celui care a fost ministru al Justiţiei, Diaconescu se poate totuşi lăuda că obţine o cotă de 11% dintre intenţiile de vot, numai şi numai pentru meritele lui. Dacă nu ar fi membru al PSD, probabil că ar obţine şi mai mult.

Sorin Oprescu nu mai e – oficial – membru PSD. Ar putea el să repete scenariul de acum patru ani, de la sectorul 5, cînd Marian Vanghelie, candidat „independent", a cîştigat alegerile devansîndu-i atît pe candidatul alianţei D.A., cît şi pe PSD-istul necombatant Cătălin Stochiţă? Greu de spus deocamdată. În orice caz, Oprescu are un atu – pe care l-a avut la vremea sa şi Traian Băsescu cînd a cîştigat Primăria Capitalei înotînd împotriva curentului: spre deosebire de ceilalţi candidaţi, el vrea să cîştige. A intrat în cursă ca independent după certuri serioase în partid, care a refuzat să îl desemneze drept candidat. Are revanşe de obţinut pentru înfrîngerile electorale trecute şi pentru marginalizarea din PSD. E un luptător.

În acelaşi timp, programul său pare făcut în mare grabă şi este un amestec de locuri comune şi idei bizare. Vrea să înfiinţeze parcuri, să planteze arbori, să creeze spaţii pentru pietoni, dar şi să lanseze un program turistic şi cultural al oraşului cu ajutorul Patriarhiei sau să facă o mega-autostradă suspendată la 8 metri deasupra solului prin care să rezolve problema traficului din oraş. Cu toată subţirimea proiectului, în dezbaterile televizate Sorin Oprescu pare un candidat „autentic", nu o dublură. Probabil că şi din această cauză sondajul INSOMAR îl creditează cu 39% dintre intenţiile de vot. Sigur, un sondaj nu reprezintă decît o fotografie a momentului, el nu ilustrează o tendinţă (pentru ca ea să fie corectă, ar mai trebui şi alte sondaje, făcute după aceleaşi norme), iar sondajele din campanii electorale trebuie privite cu şi mai mare atenţie. Analiza INSOMAR, de pildă, nu a răspuns unei întrebări esenţiale: cine, dintre primii doi candidaţi, ar deveni primar, în cazul în care Sorin Oprescu şi Vasile Blaga s-ar înfrunta în al doilea tur? Sorin Oprescu a mai fost o dată în frunte, la primul tur al municipalelor din 2000, obţinînd aproape 42%, în timp ce Traian Băsescu nu recolta decît ceva mai puţin de 18%. Asta nu l-a împiedicat pe actualul preşedinte să recupereze întîrzierea şi să cîştige Primăria, două săptămîni mai tîrziu. Pînă la urmă, după cum spunea Mark Twain, există trei tipuri de neadevăruri: minciunile, minciunile sfruntate şi statisticile.

Ştiri nebăgate în seamă

● **Dolce far niente?** Italienii au mai multe zile de concediu decît alţi europeni, dar 47% dintre angajaţi nu şi le iau pe toate. Un sfert dintre italieni lucrează mai mult de 40 de ore pe săptămînă, 16% şi-au amînat vacanţele din cauza unor probleme urgente la serviciu, 22% preferă să-şi ia scurte pauze de maximum trei zile libere, 11% nu apucă să îşi ia concediu pentru că sînt „prinşi" cu problemele de serviciu, iar 8% declară că munca „e viaţa lor". Există însă şi alte motive: 4% se tem că, pe timpul vacanţei, ar putea pierde decizii importante care îi privesc, iar 4% nu-şi iau vacanţă pentru că nu se înţeleg cu şeful. Salariaţii italieni au 33 de zile de concediu pe an; germanii – 27, spaniolii – 31, iar francezii – 37. Peste Ocean, asemenea cifre sînt de neimaginat: canadienii au 19 zile, iar americanii – 14. *(Corriere della Sera,* 20 mai 2008) **(M. V.)**

● Oskar Lafontaine, liderul partidului *Die Linke* (Stînga) din Germania, a declarat recent că el şi partidul său conduc ţara din opoziţie. Într-un interviu acordat cotidianului *Sueddeutsche Zeitung,* după o lungă serie de critici la adresa coaliţiei de guvernare – inclusiv la adresa SPD, partid social-democrat – Lafontaine este întrerupt brusc de reporter, care insistă pe esenţa chestiunii: conduceţi din opoziţie şi criticaţi puterea? „Cercetătorii spun că stînga ar influenţa politica celorlalte partide, aşa că da, putem spune că noi conducem din opoziţie". La ultimele alegeri generale, *Die Linke* a obţinut 53 de mandate (dintr-un total de 614, cîte sînt în actualul Bundestag). În mai multe landuri, acelaşi partid a încercat să se coalizeze cu SPD pentru a intra la guvernare, însă oferta a fost refuzată. Cu o popularitate în creştere (mesajele politice se referă la creşterea salariului minim şi a pensiilor), dar relativ izolat, Lafontaine continuă să-şi aroge un statut de lider. Nu este invitat prea des la emisiuni politice, însă toată lumea îl citează. Este imaginea răsturnată a politicii româneşti, unde liderii principalului partid de stînga spun tot timpul la televizor că sînt în opoziţie, deşi în parlament susţin guvernul. **(M. M.)**

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

Dreapta care ne-a tras pe stînga

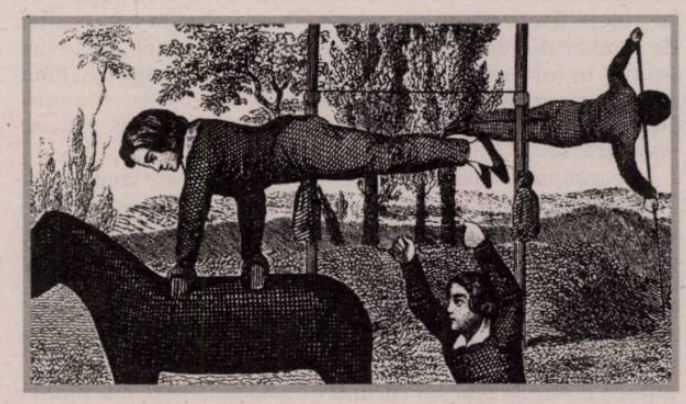

Nu ştiu voi, dar eu eram absolut sigur că în capitalism toată lumea o să aibă maşină. Cu muncă, nu pe credit. Cu atît mai bună cu cît e mai mare. Americană, de preferinţă. Sau nu, mai bine suedeză! În fine, capitalismul din capul meu de copil de 10 ani (cînd mi-am şi fundamentat opţiunile politice) era neapărat motorizat la nivel de mase. Prin asta se şi deosebea de socialism, a cărui sosire la putere mi s-a părut mereu subvenţionată subteran de o conspiraţie mondială a vatmanilor de tramvaie.

Niciodată, dar niciodată nu mi-am imaginat însă că treaba asta cu maşinile o să fie aşa o problemă. Sigur, *Almanahul Scînteia* m-a prevenit încă din 1982 de traficul cumplit din lumea capitalului (în special zona Los Angeles, în *rush-hour).* M-a prevenit, dar sună mai degrabă ca o promisiune exotică. Pe vremea aceea, *traffic-jam*-ul îmi părea mai degrabă apropiat de *leisure:* ce poate fi mai palpitant, pentru un pionier cu bicicletă din Pantelimon, decît să viseze că stă în maşină, în Los Angeles, cu orele...?

Am aflat ce poate fi mai frumos decît asta: absolut orice. Şi-am mai aflat un lucru: să stai prizonier în maşina ta, în capitalism, duce într-o singură direcţie. La stînga.

E foarte simplu: Bucureştiul a rezistat PSD-ului exact atîta vreme cît liderii de opinie ai oraşului (şi nu mă refer aici la ăia care apar la televizor, ci la frizeri şi taximetrişti, măscălime şi pensionari luminaţi) au considerat că stînga îşi face afacerile în cerc închis, iar dreapta îi mai lasă şi pe alţii. Multă vreme a fost şi un vot al invidiei de mase: *cum să-i votăm p'ăştia ale căror maşini luxoase ne stropesc în fiecare zi la stop?* Şi mai e şi mîndria de oraş purtător de stindard: e *uncool,* cînd mergem spre capitalism, să-i votezi pe ăia care trag invers, care te îmbie înapoi.

Problema e că am ajuns în capitalism. Cu toţii, şi pesedişti, şi liberali, şi băsescieni şi oengişti. E frumos aici, însă e o mică problemă: nimeni n-a prevăzut că vom sosi. Nu avem nici scaune cîţi sîntem la masă, nici case, nici drumuri, nici legi. Poporul a făcut un efort, o rată, un credit, a stat la slujbă pînă la 9, şi pe net pînă la 12 noaptea. A ajuns. Dar singur, fără politicieni.

Unde sînt ei? Acolo unde i-am lăsat. În temele din deceniul trecut: dosare, retrocedări, morală publică şi încrîncenare cu fond de ten în strat subţire, să se vadă bine pe cameră. Directorii s-au transformat în manageri, agenţii de vînzări în *sales executives,* chiar şi activiştii sînt acum *PR consultants* sau *coach* de carieră. Politicienii, care ar fi trebuit să devină administratori, au rămas acolo unde erau: la logica a trei ani de domnie urmaţi de unul de promisiuni.

Bucureştiul a crezut multă vreme în piaţă. În forţa ei magică, de a stabili preţuri, de a inventa produse, hai, chiar şi de a pune borduri. Problema e că a venit un moment cînd piaţa n-a mai reuşit să se descurce singură. Şi un şcolar poate să-l descrie: e clipa în care lungimea totală a maşinilor din Capitală e mai mare decît cea a străzilor.

Era evident de cîţiva ani că vine o criză masivă. Şi ar fi fost nevoie de un administrator care să facă planuri, să adune bani, să deschidă drumuri. Am avut în schimb oameni în care am crezut politic, în care ne-am recunoscut sufletul. Pînă cînd sufletul s-a rupt şi el, într-o seară, cînd ne-am învîrtit o oră după un loc de parcare.

Dreapta a condus Bucureştiul exact atîta vreme cît am fost mai indiviualişti decît disperaţi. Acum, chiar şi cel mai înrăit dintre partizanii *laissez-faire* vorbeşte în termenii stîngii: planificare, taxe de intrare, centralizare a traficului, investiţii în infrastructură, finanţate cu taxe pe *business.*

Libertatea de a cumpăra maşini şi-a atins limita. Prescurtat: Libertatea şi-a atins limita.

Tocmai de aceea, *oricine* vine la putere va fi de stînga. *Şi cu asta n-am spus altceva decît că Blaga sau Oprescu vor fi primari de stînga sau deloc.* Dreapta, ca soluţie, e blocată în parcare.

Andrei MANOLESCU

de jur împrejur

Natura şi politica

La începutul lunii, în Birmania, ciclonul Nargis a făcut multe zeci de mii de victime (circa 80 de mii, după surse oficiale). Ţara, condusă de un guvern militar represiv, instalat în 1993, a revenit astfel în atenţia internaţională, la doar cîteva luni după demonstraţiile pro-democratice ale călugărilor budişti reprimate cu violenţă toamna trecută. După numai zece zile, în China vecină, un puternic cutremur a făcut zeci de mii de victime şi a lăsat aproape cinci milioane de persoane fără adăpost în provincia Sichuan din sud-vest. Asemeni Birmaniei, şi China a revenit prin această catastrofă în principalele ştiri internaţionale, unde mai fusese cu ocazia reprimării din martie a revoltei tibetanilor din Lhasa şi din alte zone ale Tibetului ocupat. Asemănările se opresc însă aici. Autorităţile din Birmania s-au făcut remarcate printr-o indiferenţă şocantă faţă de propria populaţie lovită de cataclism. Au refuzat cu încăpăţînare să permită accesul direct al ajutoarelor străine şi al asistenţilor umanitari internaţionali în zona cea mai calamitată, delta fluviului Irrawady. În schimb, în ciuda recomandărilor internaţionale, au continuat neabătut organizarea unui referendum menit să consolideze puterea constituţională a generalilor care conduc ţara. Mai mult, autorităţile de la Rangoon au fost acuzate că ar fi folosit o parte din ajutoarele care au intrat în ţară nu pentru sinistraţi, ci pentru a mitui electoral populaţia, înaintea referendumului. Premierul britanic Gordon Brown a calificat atitudinea regimului din fosta colonie britanică drept inumană şi a spus că, fără îndoială, pentru asta generalii vor fi judecaţi de întreaga lume şi de către propriul popor. Ambasadorul Franţei la Naţiunile Unite nu a ezitat să vorbească despre o crimă împotriva umanităţii pe care regimul de la Rangoon ar fi pe cale s-o comită prin refuzul ajutoarelor. Între timp, vase americane şi franceze cu ajutoare au aşteptat zile în şir, în largul coastelor Birmaniei, permisiunea de a acosta în apropierea zonelor calamitate. Abia după aproape trei săptămîni de la dezastru, autorităţile de la Rangoon au început să devină mai cooperante, sub marile presiuni internaţionale. Între timp însă, e de presupus că numărul victimelor a crescut, din lipsa oricăror ajutoare. Reprezentanţii organizaţiilor umanitare internaţionale au vorbit de transformarea unei catastrofe naturale într-una creată de cauze umane. Formula a fost folosită şi în China atunci cînd s-a constatat că la cutremur s-au dărîmat prea multe şcoli construite recent, în vreme ce clădiri mai vechi au rămas întregi. Diferenţa faţă de Birmania e însă că vocile critice n-au venit din afară, ci au fost lansate chiar în presa chineză, care s-a dovedit de o promptitudine cu totul neobişnuită, incomparabilă cu aceea din situaţii similare anterioare. Circulaţia informaţiilor în China e în prezent potenţată chiar de o lege a dreptului la informaţie, intrată în vigoare de la 1 mai şi pe care *Newsweek* o consideră similară cu cea americană. Dar, după cum observa *The Guardian,* ştirea cutremurului din China îi afectează şi pe birmanezi, pentru că autorităţile chineze erau principalul factor de presiune asupra conducerii de la Rangoon, pentru a accepta ajutoarele internaţionale. Iar acum conducerea Chinei e ocupată cu propriile probleme. Se poate spune însă că aspiraţiile internaţionale din ultima vreme ale Chinei au condus şi la o mai bună gestionare a unui dezastru, spre deosebire de maniile izolaţioniste ale generalilor din Birmania care au adîncit prăpădul provocat de ciclon.

globul cubic

Obezitate TV

15% dintre copiii italieni nu practică nici un sport. 80% navighează pe Internet zilnic, 25% pentru mai mult de două ore pe zi, scrie *Corriere della Sera*. Foarte mulţi îşi petrec după-amiezile tolăniţi pe canapea în faţa televizorului, îndopîndu-se cu *chips*-uri, batoane de ciocolată şi altele „asemenea". Cel mai alarmant este însă faptul că unul din trei copii italieni cu vîrsta între 5 şi 17 ani este supraponderal, conform unui raport realizat de International Obesity Task Force. Iar pînă în 2010, cifra se va dubla. În faţa acestei situaţii îngrijorătoare, canalul de televiziune Nickelodeon (dedicat copiilor) a luat iniţiativa de a nu transmite pe 19 mai. În locul desenelor animate şi al emisiunilor de divertisment, pe ecran apărea un afiş care îi invita pe copii să iasă din casă şi să se joace în parc. Iniţiativa „face parte din filozofia provocatoare a postului, şi anume că televiziunea trebuie folosită într-o manieră inteligentă, protejîndu-i pe copii", a spus unul dintre directorii postului. Ambra Angiolini, cîndva vedetă a emisiunilor de divertisment pentru copii şi adolescenţi, acum tînără mamă, a refuzat să filmeze un clip publicitar la o marcă de batoane de ciocolată: „eu nu le dau copiilor mei asemenea produse, deci nu văd de ce le-aş face reclamă". Dar astfel de exemple individuale nu sînt suficiente. Drept pentru care, Nickelodeon le dă copiilor sfaturi pentru a combate dependenţa de *junk food,* care duce la obezitate. Sfaturile sînt afişate, evident, pe un site Internet. Site-ul este vizitat de un milion de copii şi îi învaţă – spune directorul postului – „procedurile unei vieţi sănătoase". Aşadar, la întoarcerea din parc, copiii au posibilitatea să se convingă, stînd cîteva ore pe Internet, că joaca lor a fost „conform procedurilor"... *(Corriere della Sera,* 19 mai 2008) **(M. V.)**

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Lupta stîngii româneşti cu fascismul italian

De cîteva săptămîni, Italia a luat foc. Asistăm la o revoltă generalizată împotriva românilor! Se pare că tot italianul, de la politicianul miliardar şi guraliv la băietanul simplu cu ochiul anume antrenat să ginească din goana scuterului, prin aglomeraţie, clipa de echilibru nesupravegheat al poşetei de pe umărul turistei, nu mai are altă treabă decît să vîneze români. Au descoperit voluptatea asta şi, cum italienii sînt un popor hedonic, o practică în continuare abundent, neînfrînat. Au devenit cu toţii nişte fiare rasiste şi xenofobe. Fascişti! Ici-colo, cîte un italian mai domol exprimă vocea raţiunii recitînd litania ştiută: nu toţi românii sînt aşa, unii sînt buni, alţii răi, nu e corect să-i condamni pe toţi pentru faptele unuia, e periculos să generalizăm etc. Dar, totuşi, impresia generală e că italienii mănîncă ficat de român la cină. Cam asta ar fi concluzia unui picat din Lună care ar vizita presa românească de la scandalul Mailat încoace. Presa noastră musteşte de ştiri, articole, păreri, frustrări şi tifle despre isprăvile romilor români ajunşi în Peninsulă şi care, citez deja un clişeu, „au îngrozit Italia". Intim legaţi de presă, politicienii români nu pot nici ei prea mult. În toate aceste luni nu am înregistrat nici măcar o singură idee lucidă din partea elitei noastre politice în privinţa administrării eficiente a acestei situaţii neplăcute.

S-o spunem clar: singurii politicieni români care au reacţii faţă de ceea ce se întîmplă în Italia sînt socialiştii şi liberalii. Nu e de mirare. În proiecţia lor europeană, şi PSD, şi PNL aparţin unor grupuri politice de stînga, iar alegerile locale şi generale din acest an au produs o victorie masivă a dreptei în Italia. În buna ei tradiţie, stînga ţipă alarmist că ceea ce se petrece în Italia e fascism. Ştim bine, în arsenalul retoricii stîngiste nimic nu e mai infamant decît „fascist". Este invectiva supremă. Cam la fel cum este „comunist" pentru retorica de dreapta. De ce este fascism ce se întîmplă în Italia e imposibil de explicat cu argumente politice. Teza revigorării fascismului în Italia, agitată de stînga românească, are numai argumente conjuncturale şi nu are, din cîte îmi dau seama, nici o substanţă. Primul argument pare a fi acela că totul se petrece în Italia – ţara în care, în anumite adîncuri, freamătă nostalgii vii după Duce şi a cărei dreaptă este *a priori* suspectă de fascism orice-ar face. Al doilea argument este trecutul politic al lui Gianni Alemanno, noul primar al Romei. În tinereţe, omul a simpatizat fascia. Odată fascist, mereu fascist – spun socialiştii noştri. Sigur că, dacă te uiţi printre rîndurile lor şi aplici reciproca – „odată comunist, mereu comunist" – rezultatul ar fi cam dramatic pentru că ai descoperi un partid social-democrat compus, în proporţie de 90%, din comunişti. Iar interviurile lui Alemanno, oricît ar fi fost scormonite de presa noastră, nu exprimă nimic fascist. Tot ce spune Alemanno este perfect democratic, perfect european. Cred că fermitatea lui miroase a fascism stîngii noastre, totuşi, nu poţi echivala fermitatea cu dictatura, aşa cum relativismul nu presupune anarhie. La fel mi s-au părut şi intervenţiile lui Franco Frattini, noul ministru de Externe italian. Stînga noastră, fie că e social-democrată, fie că e liberală, rumegă clişee de speriat sugarii.

În Italia, anumite comunităţi se simt ameninţate, asediate, agresate de romii români, stabiliţi la periferii în acele „tabere" care sînt, de fapt, insule pestilenţiale de ilegalitate. Prima obligaţie de a apăra comunităţile revine autorităţilor – guvern, prefecturi, primării. Autorităţile nu au făcut acest lucru. Aşadar, italienii din acele comunităţi au început să se apere singuri. Dreptul la autoapărare este fundamental, natural, atît pentru indivizi, cît şi pentru comunităţi şi o lectură ceva mai aplicată a unor clasici precum Hobbes sau Locke lămureşte, cred, acest lucru. Firesc, dacă admitem că Hobbes şi Locke nu au fost fascişti. Guvernarea centrală şi locală (în cazul Romei) de stînga nu a putut livra cetăţenilor sentimentul de siguranţă. Prin urmare, a fost incapabilă să îndeplinească cea dintîi menire a unei guvernări (iar trimit la Hobbes şi la Locke). În aceste condiţii, italienii au reacţionat absolut firesc votînd o ofertă care răspunde nevoii lor şi trecînd la acţiune tocmai pentru că autorităţile nu o fac. Să negi dreptul de autoapărare al unei comunităţi neapărate de propriul guvern – căci asta face stînga de la noi cînd vitriolează Italia „fascistă" – e antinatural şi absurd. Mai există în retorica stîngii noastre ideea că pericolul rom asupra comunităţilor italiene e fals sau, în orice caz, e exacerbat de „fascişti", ca să manipuleze frica cetăţenilor simpli şi că culeagă voturi. De unde ştiu ei? Au trăit vreo zi într-un cartier roman sau napoletan aflat lîngă „tabere"? Eu nu am trăit şi, de aceea, mă feresc să spun celor care au trăit ce trebuie să simtă. Îi ascult şi îi înţeleg – atîta am dreptul să fac. Ideea că din studioul unei televiziuni de ştiri de la Bucureşti cineva explică unei comunităţi italiene – Roma sau Napoli – că nu trebuie să îi fie frică de ceea ce îi este frică şi că, de fapt, ceea ce ei percep ca pe o ameninţare nu este o ameninţare mi se pare de un ridicol nebun. Adevărul este că Guvernul Prodi a fost foarte slab şi că primarul socialist al Romei a ignorat ani de zile problema romilor români, deşi violenţele se acumulau şi romanii deveneau tot mai îngrijoraţi.

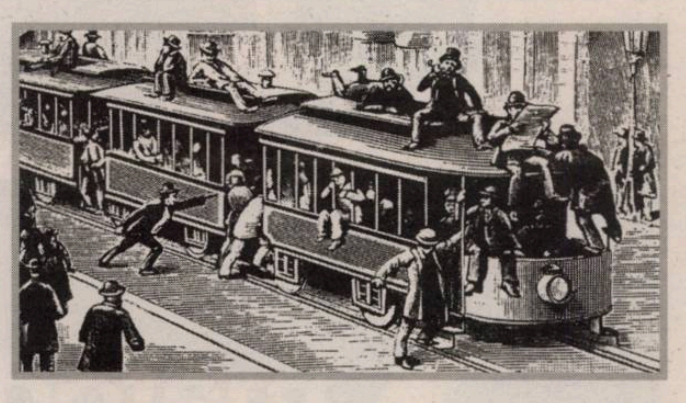

În contextul reacţiilor stîngii noastre, trebuie amintit şi episodul ridicol al solicitării „demisiei de onoare" a comisarului Frattini. Vă amintiţi, cînd toată lumea ştia că Frattini îşi face bagajele de la Bruxelles pentru a prelua Externele în cabinetul Berlusconi, hop şi PNL cu solicitarea „demisiei de onoare". Nu elaborez pe tema onoarei celor care cer „demisii de onoare", ci semnalez că nu văd nici o neconcordanţă între declaraţiile lui Franco Frattini de acum cîteva luni – cînd susţinea că legislaţia europeană trebuie aplicată în cazul ilegalilor infractori din Italia – şi cele de azi – cînd susţine că legislaţia europeană ar trebui modificată pentru a fi încă mai eficientă în reprimarea acestora. Oricum, nimic fascist nu se află în declaraţiile lui Alemanno şi nimic dezonorant în declaraţiile lui Frattini. Doar îngrijorare şi fermitate. Luciditate şi responsabilitate faţă de ţara lor. Şi subliniez: nu este nimic nedemocratic în asta.

Dar dacă stînga politică românească s-a dovedit ridicolă în raport cu ceea ce se petrece în Italia, dreapta noastră este de-a dreptul nătîngă. Despre asta, săptămîna viitoare.

ready made

„Nu cred să vin în ţară. Mă gîndesc să mă duc la Londra pentru limbă şi poate pentru electricitate."

(din corespondenţa lui Nae Vrăbiescu, în volumul *Un craiovean pe meridianele globului. Impresii de călătorie la cumpăna de veacuri XIX-XX* de Ilie Vulpe şi Nicolae Mihai, Editura Alma – Craiova, 2007)

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Un soi ciudat

Unii indivizi au făcut, cum bine ştim, compromisuri cu regimul comunist, pentru a trăi mai bine. La aproape 20 de ani de la căderea acelui regim, aproape că nu mai e nimic de mirare în asta. La fel de bine ştim că unii dintre ei au încercat să se pună apoi bine cu noua putere sau chiar să intre în structurile ei, aşa încît să continue a avea un trai mai bun decît ceilalţi. Şi acesta poate părea deja un fenomen aproape natural. Deşi enervant, ţine de firea omenească. Se mai adaugă acea categorie de inşi care n-au reuşit să priceapă răul pe care l-a făcut comunismul, decît la mult timp după ce acesta a fost înlăturat. Printre ei şi unii mai rari care, deşi continuau să creadă în valorile comunismului, nu s-au sfiit ca după Revoluţie (dintr-un reflex oportunist învăţat tot din comunism) să laude valorile capitalismului. Perversităţi care astăzi nu ne mai surprind nici ele. Mai există însă şi un alt soi de indivizi, ce-i drept destul de rari, dar de-a dreptul fascinanţi. Oameni care au crezut în comunism, au avut funcţii importante în acele vremuri, n-au profitat deloc de ele din punct de vedere material şi care continuă să creadă şi astăzi că aceea era cea mai bună dintre lumile posibile. Activişti care n-au acceptat să-şi boteze copiii nici măcar în secret, aşa cum făceau cei mai mulţi. Persoane care se declară atee, deşi firea lor e mai degrabă asemănătoare cu a unor credincioşi fanatici. Numai că, prin cine ştie ce deviaţie, se pare că în mintea lor Dumnezeu a fost înlocuit cu Marx, Engels şi Lenin. De obicei sînt oameni săraci, înrăiţi şi fără prieteni. De multe ori înstrăinaţi chiar şi de propria familie. Am aflat despre un asemenea personaj care înainte de 1989 şi chiar şi în primii ani de după, nu-i dădea voie nevestei lui sub nici o formă să vopsească ouă de Paşti. Cu timpul însă, nu s-a mai putut opune acestui obicei şi chiar a început să mănînce ouă vopsite, dar numai dacă nu erau roşii (cine poate şti ce fel de rezonanţe producea în mintea lui această culoare). Şi tot astfel, niciodată nu le ciocnea aşa cum face toată lumea, ci le spărgea pur şi simplu în creştetul copiilor. Aceştia se supuneau cu stoicism ciudatului ritual, din milă şi dragoste faţă de capul familiei, aşa imbecil cum era el. La mulţi ani după Revoluţie, cînd terminaseră deja şi facultatea, au aflat cu groază de la tatăl lor că nu sînt botezaţi. Repede au hotărît să intre în rînd cu lumea şi s-au pregătit să meargă la biserică. Aproape în ultimul moment au fost opriţi de mama lor care le-a spus să stea liniştiţi pentru că de fapt, atunci cînd s-au născut, înainte de 1989, ea i-a botezat fără ştirea tatălui. A fost momentul în care şi tatăl a aflat povestea botezului şi felul în care fusese păcălit de întreaga familie, în urmă cu 25 de ani. Trei zile n-a vorbit cu nimeni şi n-a vrut să mănînce nimic. Crisparea-i caracteristică s-a accentuat. În a patra zi însă, a părut să-şi revină. Şi, gest rar, şi-a invitat fiul la pescuit. Acesta se aştepta ca tatăl să-i facă cine ştie ce dezvăluiri, să-i spună cine ştie ce secrete, pe care păruse a le ţine în el toată viaţa. Au stat pe malul bălţii patru ore, timp în care tatăl n-a scos nici o vorbă. Fiul a crezut mai întîi că are lîngă el un om frămîntat de îndoieli interioare pe care nu ştie sau nu poate să le exprime. Apoi, a început a se întreba dacă nu cumva tatăl său e de fapt cu mult mai simplu decît îşi închipuia el, un tip fără gînduri apăsătoare, fără complicaţii interioare şi oarecum insensibil la nuanţele sau frumuseţile vieţii. O simplă fiinţă cu automatisme imprimate definitiv în creier de acea propagandă comunistă care i-a ţinut loc de orice altă şcoală sau educaţie.

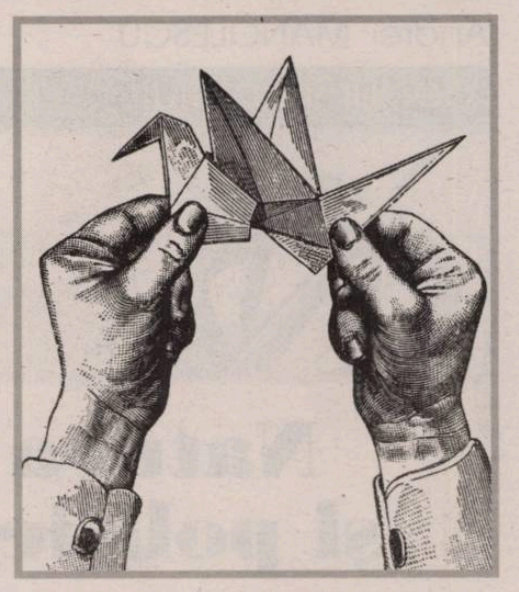

3 metode să te abonezi

3 luni abonament

SMS TRIMITE UN SMS DIN REŢEAUA ORANGE SAU VODAFONE LA 7409 CU TEXTUL **DILEMA VECHE**

- Costul unui SMS este de 9 euro+TVA
- Din reţeaua Orange vei primi un mesaj de confirmare a înregistrării
- Din reţeaua Vodafone vei primi un mesaj prin care ţi se cere confirmarea, iar costul SMS-ului de răspuns este de 0,05 euro

Dacă trimiţi până la data de 20 a lunii în curs, primeşti abonamentul începând cu data de 1 a lunii următoare. Contravaloarea SMS-ului nu se returnează. Informaţii la tel: 021/407.54.69

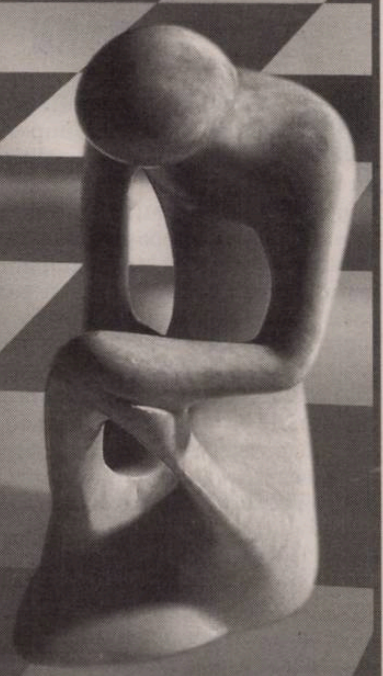

TRIMITE TALONUL

Plăteşte prin ordin de plată sau mandat poştal şi trimite talonul de mai jos.

LA TOATE OFICIILE POŞTALE, AGENŢIILE RODIPET, SAU LA CELELALTE FIRME CU CARE ADEVĂRUL HOLDING ARE CONTRACT DE DIFUZARE A ABONAMENTELOR.

ABONEAZĂ-TE!
Ai până la 13,2% reducere din preţul de la chioşc!

Tel: 021-407.54.64, 021-407.54.65
Fax: 021-407.54.67
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro

Nume ..... Prenume ..... Compania* ..... Cod Fiscal* .....
(* Completaţi numai dacă plătitorul este o firmă) str. ..... nr. ..... bloc ..... scara ..... etaj ..... ap. ..... localitate .....
judeţ/sector ..... cod poştal ..... telefon ..... e-mail .....
Adresa de livrare (daca este diferită faţă de adresa de mai sus): Str. ..... nr. ..... bloc ..... scara ..... etaj .....
ap. ..... localitate ..... judeţ/sector ..... cod poştal .....
Număr abonamente contractate ..... începând din luna ..... la:
Dilema Veche **3 luni (41 lei)** **6 luni (81 lei)** **12 luni (158 lei)**
Cei care se abonează direct la Adevărul Holding vor completa şi rândurile de mai jos:
Am expediat către S.C. Adevărul Holding S.R.L. suma de ..... lei cu mandatul poştal/ordin de plată nr ..... din data .....
..... în cont nr. RO81 ABNA 4100 2641 0028 5818 deschis la ABN AMRO BANK SA Centrala Bucureşti.
Pentru ca livrarea abonamentului să înceapă la data de 1 a lunii următoare, plata se va efectua până la data de 20 a lunii în curs. Prin prezenta sunt de acord ca S.C Adevărul Holding S.R.L să prelucreze datele mele cu caracter personal

Completaţi talonul de abonament cu datele de identificare solicitate şi expediaţi-l, împreună cu copia după dovada plăţii abonamentului, prin poştă, la S.C. Adevărul Holding S.R.L., **OP 33 – CP 143, Bucureşti**, cod poştal 014820 sau prin fax: **021-407.54.67**.

Abonamentele se pot contracta: n la sediul S.C. Adevărul Holding S.R.L., Piaţa Presei Libere nr. 1, Corp C, sector 1, Bucureşti n cu mandat poştal sau ordin de plată pentru S.C. Adevărul Holding S.R.L. n la oficiile poştale n la sucursalele RODIPET n la firmele particulare.

Vintilă MIHĂILESCU
...@hai-hui.ro

Icoane şi mici

– Ce ţi-a plăcut cel mai mult?

– Icoanele şi micii – răspunde un vizitator, fără să clipească.

Este noaptea muzeelor. „O noapte de excepţie" – comentează, pentru PRO TV, un taximetrist încîntat de clientela neaşteptată. Într-adevăr, este o noapte extraordinară şi, ca să fim sinceri, neaşteptată şi pentru organizatori. Afluxul de public pe traseele muzeelor este fără precedent, iar cozile care blochează circulaţia în faţa unora dintre muzee te duc cu gîndul la cu totul alte vremuri. Cozi pentru cultură! Doar pentru cultură?...

În faţa acestei îmbulzeli entuziaste nu poţi să nu te întrebi ce îi aduce, de fapt, pe toţi aceşti oameni, pentru o noapte, la muzee, ce anume îi motivează suficient de mult pentru a sta la cozi cu care nimeni nu mai este obişnuit şi a se înghesui, făcîndu-şi loc cu coatele, prin săli de expoziţie altminteri prea puţin vizitate.

– Sîntem bugetari, nu avem bani şi de muzee. Aşa că profităm de ocazie acum, că e pe gratis – răspund mulţi dintre cei întrebaţi.

– În timpul zilei nu avem timp, e o idee foarte bună să se deschidă muzeele şi noaptea, acum putem veni şi noi – mai afirmă alţii.

Oare chiar aşa să fie? Nimeni dintre cei pe care i-am văzut perindîndu-se în această noapte prin sălile Muzeului Ţăranului Român nu avea aerul că nu-şi poate permite preţul unei beri pentru a vizita muzeul. De altfel, după ce ieşeau din muzeu, marea lor majoritate se opreau îndelung la mai multe beri, la grătar şi la taraful gorjenesc „ca la carte", care le cînta la masă şi pe care îl şi cinsteau cum se cuvine. Este greu deci să accepţi ca atare motivaţia financiară – chiar dacă argumentul, nemărturisit, că „se dă pe gratis" nu este chiar lipsit de importanţă nici în acest caz.

Nici povestea cu timpul nu stă prea bine în picioare. Este, desigur, o ocazie aparte, un „timp" de graţie ce se cere folosit, dar aceasta nu înseamnă că în tot restul anului toţi aceşti oameni nu ar avea două, trei ore disponibile pentru a vizita un muzeu, dacă şi-ar dori cu adevărat acest lucru. Mai mult, unii nici nu ştiu prea bine unde au ajuns: *Auzi, fată, unde sîntem aici, la geodezie?...* – se întreba un grup de tineri făcîndu-şi loc prin sala Puterea Crucii de la MŢR. Şi atunci?

„Ai motiv oficial să te prindă dimineaţa în oraş: s-a deschis muzeul pentru distracţie!" – titrează *TimeOut,* oferind astfel şi o anumită perspectivă asupra fenomenului. S-ar părea că Noaptea muzeelor este pe cale să devină – deocamdată cel puţin, şi cel puţin în Bucureşti – un fel de *carnaval urban,* spontan şi pestriţ, născut din nevoia de sărbătoare a unui oraş sufocat şi sufocant. Un carnaval fără măşti şi ritual, dar un eveniment carnavalesc în care locuitorii urbei participă la jocurile diverse ale muzeelor şi devin, conştient sau nu, pentru un scurt timp, *personaje* ale unui alt scenariu decît cel cotidian. O *fiesta* al cărei spaţiu îl depăşeşte cu mult pe cel al sălilor de muzeu, care se desfăşoară pe străzile şi în parcurile oraşului, pe traiectoriile întîlnirilor şi în locurile unde poţi să vezi şi să fii văzut. Pe scurt, Noaptea Muzeelor nu se desfăşoară (doar) în muzee, ci mai mult într-o topografie urbană pe care cetăţenii oraşului o construiesc şi o iau în stăpînirea lor spontană şi haotică. Deschizîndu-şi propriile porţi, muzeele deschid astfel, de fapt, porţile oraşului. Rezultă o adevărată „tradiţie inventată", într-un oraş care şi-a distrus sistematic, în timpul comunismului şi după, aproape orice tradiţie urbană.

Să corespundă oare aceste efecte ce încep să se întrezărească unor intenţii şi strategii îndelung elaborate ale organizatorilor? Nu cred că ar fi onest să spunem aşa ceva... Lucrurile sînt la fel de confuze şi improvizate şi pe această parte. *Muzeele trebuie să se deschidă mai mult către public, mai ales publicul tînăr, care nu este obişnuit să vină la muzeu* – declara o responsabilă de muzeu pe unul dintre posturile TV. Absolut de acord, doar că există foarte puţine muzee care au început să facă acest lucru în mod sistematic şi nu doar festiv(ist), cu ocazia Nopţii muzeelor. Pe de altă parte, colaborarea dintre muzee este sublimă, dar lipseşte cu desăvîrşire, iar concurenţa este de genul capitalismului sălbatic din anii '90: se copiază, se invidiază, se inventează, se încearcă şi se greşeşte, dar, una peste alta, se mişcă. În sfîrşit, cu rare excepţii, muzeele nu sînt încă prezenţe urbane vizibile şi valorizate şi de cele mai multe ori nu fac parte din reţelele turistice ale oraşului. Cu ocazia Nopţii muzeelor s-a pus la dispoziţie, de pildă, o linie de autobuz care să lege toate muzeele bucureştene active, dar ea a dispărut a doua zi dimineaţă aşa cum a apărut. Un proiect de „muzeobus" permanent pentru Bucureşti există la MŢR de peste un an, dar încă îşi mai aşteaptă ultimele binecuvîntări ale edililor. Alte proiecte care să lege muzeele de oraş există şi în alte părţi (nu neapărat în muzee), dar ele sînt percepute mai degrabă ca nişte ciudăţenii şi au, cel mai adesea, o viaţă scurtă şi un impact limitat. Pe scurt, oferta muzeelor în şi pentru urbe este, deocamdată, aproape la fel de incipientă şi nesistematică precum cererea publicului urban, care nu vrea să rateze nici o ocazie.

Marea îmbulzeală din acest an ar trebui să pună deci pe gînduri muzeografii, care vor trebui să-şi (re)gîndească strategiile pentru a echilibra, cu tact şi profesionalism, şi nu de-a valma, „icoanele" şi „micii" şi a răspunde astfel unei cereri reale, chiar dacă difuze, din partea publicului larg. Şi ar trebui să pună pe gînduri şi edilii, care ar putea pricepe din astfel de evenimente măcar faptul elementar că simbolurile culturale sînt, în sine, o monedă electorală mult mai puternică decît o lingură de fasole. Nu trebuie să fii Pompidou sau Chirac pentru a pricepe că *Paris vaut bien un musée*...

Sever VOINESCU

Macbeth la Opera Română din Bucureşti

În paradigmă nietzscheană, *Macbeth* de Verdi este o victorie a dionisiacului. Puteri întunecate, misterioase şi periculoase domină opera. Forţa ei implacabilă constă, mai ales, în exacerbarea potenţialului distructiv al unei psihologii topite în delir de ambiţia de putere. Este – cum spuneau criticii italieni ai premierei – o operă *senza amore,* o operă care investighează stratul monstruos al umanului. Opera îşi trage energia din pactul soţilor Macbeth, amîndoi confiscaţi de visul nebun de putere ca de un miraj nocturn, pentru că răul este mai cumplit dacă este săvîrşit în doi.

Puţine creaţii fac să vibreze fibra rea a lumii mai cutremurător decît o face piesa lui Shakespeare, iar Verdi reuşeşte să traducă în limbajul operei această terifiantă, dar esenţială experienţă.

Shakespeare a fost, pentru Verdi, nu doar subiectul unei admiraţii aproape deificatoare, ci şi o provocare continuă. Se ştie, Verdi a compus trei opere după texte shakespeariene *(Macbeth, Otello* şi *Falstaff)* şi a gîndit îndelung, fără să-l poată realiza, proiectul unui *Lear.* Deşi primele contacte cu dramaturgia lui Shakespeare au fost indirecte, prin traduceri şi adaptări în proză, mai mult sau mai puţin aproximative, Verdi a simţit o intensă atracţie pentru marele englez. Compozitorul se referea la dramaturg numindu-l, cu respectuoasă dragoste, „Papa". Obişnuia să-l evoce des şi era cucerit de ştiinţa cu care Shakespeare amestecă epicul cu introspecţia psihologică. „Shakespeare era un realist fără să ştie. El era un realist datorită inspiraţiei, în vreme ce noi, ceilalţi, sîntem realişti ca urmare a unui calcul, a unui plan" – scria Verdi, la un moment dat, editorului său, G. Ricordi.

Macbeth se petrece la limita lumii reale, acolo unde forţele celeilalte lumi, pe care o bănuim, de care ne temem, dar despre care nu se pot spune prea multe, se întîlneşte cu lumea noastră. Verdi este fidel piesei – chiar el a scris textul operei lăsînd credinciosului, dar mediocrului Piave, numai sarcina versificării – şi îşi permite doar cîteva accente noi care pun şi mai mult în evidenţă ceea ce el numea „realismul lui Shakespeare". Întîlnirea cu vrăjitoarele este mult mai pregnantă, personajul Lady Macbeth devine principal şi psihologia lui Macbeth se simplifică oarecum. Spre deosebire de Macbeth al lui Shakepseare, care se frînge sub tensiunea propriei vinovăţii strivit de povara insuportabilă a cercului perfect închis al crimei care cheamă mereu o altă crimă, Macbeth al lui Verdi este un personaj rău de la început la sfîrşit, care rezistă pînă la epuizare în interiorul său diabolic. Astfel, în opera lui Verdi, răul se vede mai bine, căci nu asistăm, ca la Shakespeare, la „înrăirea" cuiva, ci la extazul răului deja instalat.

Într-o veche încercare de explicare a lumii, filozoful presocratic Empedocle vedea patru elemente fundamentale care se combină sau se resping sub puterea a două forţe divergente: una de atracţie, *filia* (dragostea), şi cealaltă de respingere, *neikos* (repulsie). Totul – spunea Empedocle – este produsul relaţiilor de apropiere sau respingere a elementelor fundamentale. Iar acest lucru – continua filozoful – se vede cel mai bine în relaţiile dintre oameni. *Macbeth,* atît piesa, dar parcă şi mai mult opera arată o asemenea lume, împinsă la propria ei limită, în care forţele ordonatoare sînt atît de puternice în raport cu elementele, încît le anulează substanţa şi le transformă în particule elementare instabile şi vulnerabile. După ce te oripilează, soţii Macbeth devin vrednici de milă, căci răul pe care l-au operat i-a mutilat în asemenea măsură, încît i-a ucis şi nu există nimic care să ne indice faptul că ei ştiu bine de ce sfîrşesc atît de tragic. Împlinirea unei profeţii este explicaţia pe care o poate accepta Macbeth, dar noi ştim că uciderea sa de către Macduff are sensuri mult mai adînci. Cu această crimă, lumea reală se repune în ordinea ei şi tocmai de aceea lumea reală însăşi este la fel de înspăimîntătoare ca cea pe care vrăjitoarele par că o stăpînesc.

S-a spus, cu îndreptăţire, că prin *Macbeth,* operă pe care Verdi a scris-o cînd nu împlinise 34 de ani, în 1846-1847, pentru Teatro della Pergola din Florenţa şi pe care a revăzut-o aproape 20 de ani mai tîrziu pentru premiera pariziană, maestrul a forţat limitele operei italiene. O masivă infuzie de teatru şi, prin asta, o sporire a intensităţii dramatice în economia întregii creaţii fac ca *Macbeth* de Verdi să nu semene cu nimic din ceea ce se scrisese, pînă atunci, în genul liric italian. *Macbeth* impresionează profund şi astăzi, deşi acţiunea şi personajele sînt foarte cunoscute. Chiar dacă nu există în această operă momente muzicale fermecătoare şi inubliabile, aşa cum există în alte capodopere verdiene, puterea ei de fascinaţie rămîne colosală, iar legendele din jurul producţiilor sale înfioară şi acum. Explicaţia – cred – e simplă: rar este dat omului să vadă răul de atît de aproape.

Scena Operei Române din Bucureşti face, pentru prima dată, cunoştinţă cu producţia operei *Macbeth* de Verdi. Şi pentru maestrul Iurie Florea, dirijorul Operei bucureştene, aceasta este prima întîlnire cu *Macbeth.* „Este o partitură dificilă, foarte provocatoare pentru orchestră. În *Macbeth,* orchestra este al treilea personaj principal" – îmi spune Iurie Florea. Îi spun că în întreaga componistică verdiană, *Macbeth* face cumva notă aparte. „Eu nu simt aşa. Pentru mine, întreaga muzică a lui Verdi este un monolit, un întreg în care toate componentele se leagă între ele firesc. Tot ceea ce a compus Verdi aparţine unei gîndiri muzicale unice. Dacă asculţi atent, poţi găsi în *Macbeth* anticipări ale lucrărilor care vor urma. Chiar şi *Traviata,* chiar şi *Rigoletto.* În orice caz, după această experienţă muzicală cu *Macbeth,* mă voi apropia mult mai uşor de *Traviata,* de *Rigolleto* sau de *Trubadurul"* – îmi răspunde Iurie Florea.

Înaintea premierei din 17 mai, maestrul Iurie Florea avea un avantaj faţă de ceilalţi doi creatori ai spectacolului, regizorul Petrică Ionescu şi scenograful Cătălin Ionescu Arbore: dirijase ansamblul care urma să cînte premiera în varianta concertistică a operei, cu două luni şi jumătate înainte. A fost un succes şi asta dă siguranţă orchestrei, cîntăreţilor şi, mai ales, maestrului Florea, că partea muzicală a producţiei va fi bine executată. Sigur, apar mereu diferenţe cînd o operă trece de la concert la producţie propriu-zisă. Orchestra coboară în fosă, soliştii joacă, corul se mişcă, decorurile funcţionează – inevitabil, se va auzi altfel decît la concert. Dar succesul concertului constituie o temelie solidă pe care se poate clădi speranţa unui spectacol mare.

Andrei PIPPIDI

SOS București

Unde ne sînt statuile?

Spuneam odată că cele mai frumoase statui din Bucureşti, poate chiar singurele, sînt Monumentul Aviatorilor (Lydia Kotzebue, în colaborare, se zice, cu Iosif Fekete-Negrulea), Vladimir Ghica (D. Anghel, prezentat chiar sub regimul comunist, într-o expoziţie de neuitat, sub numele de „Cărturarul", fiindcă monseniorul murise în închisoare) şi Ion I.C. Brătianu, de Mestrovici. Nu-mi trece prin gînd să-mi iau vorba înapoi. Dar a venit timpul să ne întrebăm de ce nu se face nimic pentru a recupera statuile care marcau altădată în centrul Capitalei un stil de civilizaţie. Revenirea lor, după ce au fost înlăturate la bolşevizarea României, n-ar fi decît un act de dreptate, care a întîrziat prea mult. Ar da centrului istoric un caracter retro, restabilind astfel o continuitate.

Mă gîndesc, de pildă, la statuia care din 1907 domina Piaţa Romană, a lui Lascăr Catargiu. Autorul ei, Antonin Mercié (1845-1916), fiind specializat în figuri istorice, îl făcuse şi pe Al. Lahovary în 1905, după un Wilhelm Tell la Lausanne şi o Jeanne d'Arc în satul natal al eroinei. Şeful conservator, strîns în redingota lui de bronz, nu era nici mai bine, nici mai rău decît Mihai Viteazul al lui Carrier-Belleuse şi a fost chiar menţinut pe lista oficială a monumentelor istorice din 1955. După un an sau doi, cînd i-a venit rîndul să fie doborît de pe soclu, a căzut în cap şi aşa, cu capul teşit, era păstrat undeva, în dosul Casei Scînteii. Poate că n-ar fi imposibil să fie reparat. Lahovary a scăpat ca prin minune de distrugere.

Mergînd mai departe, către Universitate, pe partea stîngă a bulevardului, era statuia lui Take Ionescu, inaugurată în 1931 şi dărîmată şi ea din aceeaşi pornire duşmănoasă contra personalităţilor care clădiseră aici un stat european. „Cred în victoria Aliaţilor aşa cum cred în lumina soarelui" – declarase acest patriot român în zilele de restrişte de la sfîrşitul lui 1916, şi aceste cuvinte erau gravate pe unul dintre medalioanele care încingeau soclul. Se apelase la un sculptor francez, Ernest Dubois (1863-1930), a cărui inspiraţie provenea din tendinţa de revanşă patriotică din Franţa de după războiul din 1870. Tot lui i se încredinţase monumentul lui Ion C. Brătianu din Piaţa Universităţii, răspîntie care avea atunci, în 1903, ca şi acum, un rol central în viaţa oraşului. Acolo, personajul era reprezentat între două figuri alegorice: România june rupîndu-şi lanţurile la declararea independenţei şi România muncitoare încununîndu-l cu lauri pe omul politic liberal. Meritele care-i asigură lui Brătianu locul în recunoştinţa naţională au fost, mai degrabă decît momentele simbolice 1848-1866-1877, silinţele sale de a organiza într-un echilibru statornic România modernă. A reconstitui după fotografii aceste lucrări este încă o datorie amînată.

La rondul din faţa bisericii greceşti, unde s-a aşezat un bust al lui Bălcescu, de Paul Vasilescu, frumos, dar total nepotrivit cu locul, îşi avea statuia, din 1895, fostul primar Emanoil Protopopescu-Pache, a cărui administraţie, în anii 1888-1891, a contribuit mult la modernizarea Capitalei şi la deschiderea bulevardelor din centru. Sculptorul a fost Ioan Georgescu, primul român care a îmbrăţişat această carieră artistică şi profesorul lui Brâncuşi. Probabil, ar fi mai uşor de copiat, dacă nu cumva este şi astăzi ascuns prin vreun depozit.

În sfîrşit, e firesc să se caute un mijloc de a reface statuia ecvestră a lui Carol I, ridicată în 1939, la centenarul regelui, între Palat şi Fundaţie. Cercetări la muzeele închinate marelui Mestrovici la Zagreb şi la Split ar găsi, poate, ceea ce sperăm. Şi atunci, în 2009, cînd se împlinesc 170 de ani de la naşterea Maiestăţii Sale, cît de mîndri am fi să avem iarăşi o operă a ilustrului artist croat!

Alex. Leo ŞERBAN

Cannes *Boogie*

Vineri 16 mai. Las baltă filmul din competiţie *(Un conte de Noël* al lui Arnaud Desplechin) pentru a vedea *Boogie* al lui Radu Muntean (în secţiunea *„Quinzaine des realisateurs").* Şi nu regret: deşi (inevitabil) mai puţin dramatică decît *Hîrtia va fi albastră,* această poveste 100% contemporană – pe scenariul aceleiaşi echipe: Răzvan Rădulescu, Alexandru Baciu şi regizor – este o foarte binevenită alternativă la „valul mizerabilist", rămînînd, totuşi, în minimalismul cel mai canonic... Trei trentagenari, aşadar (jucaţi de Dragoş Bucur, Mimi Brănescu şi Andrei Văncică), se-ntîlnesc din întîmplare pe litoral; „Boogie" (Bucur, în cel mai bun rol al său în cinema) este deja tată, iar soţia lui (Anamaria Marinca) aşteaptă încă un copil; în urma unei discuţii nocturne în care acuzele sfredelesc tot mai adînc, pînă la os (scena cea mai reuşită a filmului), Boogie lasă nevastă cicălitoare şi copil şi-şi petrece noaptea alături de foştii colegi – într-un fel de bifare compulsivă (şi ultimativă) a tuturor lucrurilor la care a renunţat de dragul căsniciei: băutură, ţigări, femei... Această ultimă *„boy's night out"* se încheie – la modul cel mai natural cu putinţă – în zori, după ce Boogie şi-a înmormîntat tinereţea realizînd, cu această ocazie, că trecutul de la 18 ani nu poate fi „reconstituit" – la 30 şi ceva – decît cu amărăciunea care vine la pachet. Dialogurile incredibil de fireşti (marca Rădulescu & Co.) ţin povestea (şi spectatorii) mereu „în priză" (priza la realitate); în acelaşi timp, nu *tot* este important în acest inedit (pentru cinematograful românesc) exemplu de terapie colectivă (a regizorului şi a celorlalţi doi scenarişti), unele anecdote sînt „cu circuit închis", mult prea personale pentru a rezona cu marele public, iar lipsa unei singure soluţii vizuale (de tip „imagine-simbol") care să suplinească excesul de limbaj se face simţită...

Acestea fiind spuse, *Boogie* este un film mai mult decît necesar: primul film românesc *intimist* de după 1989 care priveşte relaţiile de cuplu şi problemele personale cu maturitatea artei adevărate – fără, adică, romanţiozitatea postadolescentină din *Legături bolnăvicioase,* de pildă.

P.S. Mai multe despre Cannes 2008 pe www.liternet.ro

PUBLICITATE

Texte şi opinii de: ● *Georges BANU (critic şi istoric de teatru)* ● *Adrian CIOROIANU (prof. univ., Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti)* ● *Stela GIURGEANU* ● *Laurent JENNY (prof. univ., Universitatea din Geneva)* ● *Nicolae MANDEA (prof. univ., UNATC)* ● *Lucia TERZEA-OFRIM (lector univ., Universitatea din Grenoble)* ● *Vasile MORAR (prof. univ., Facultatea de Filozofie, Universitatea Bucureşti)* ● *Zoe PETRE (prof. univ., Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti)* ● *Vladimir TISMĂNEANU (prof. univ., Universitatea Maryland)* ● ***Coordonatoarea temei:*** *Magdalena BOIANGIU*

Recuperarea revoltei

Cînd s-a propus în redacţie ca tema unui număr să fie dedicată semnificaţiei revoltei din Mai '68 pentru viaţa contemporană, am avut impresia că vom păşi pe un teritoriu puţin cercetat. Între timp, preşedintele Nicolas Sarkozy a declarat că trebuie să fie lichidată moştenirea lui Mai '68, ceea ce a declanşat în Franţa o adevărată furie mediatică: evenimentele de atunci sînt evocate, cercetate, dezbătute în presa cotidiană şi în revistele de specialitate, numere speciale, peste 40 de volume dedicate fenomenului mondial. Unii vorbesc despre caracterul anarhisto-trotkisto-maoist al stîngii extremiste care a întreţinut continuitatea manifestaţiilor şi a oferit vocabularul lozincilor. Alţii susţin că revolta de atunci stă la baza ideologiei neo-conservatoare, atît de familiară unor conducători ai zilei de azi. În Franţa, revolta studenţilor, a copiilor răsfăţaţi – cum s-a spus – s-a transformat într-o grevă generală, susţinută din vîrful buzelor de Partidul Comunist, toate ducînd la o criză politică de proporţii. Revolta s-a oprit în pragul unei revoluţii, care părea perfect posibilă în noaptea baricadelor pariziene. Sistemul a recuperat nemulţumirea prin concesii şi acorduri parţiale, astăzi vedetele lui Mai '68 au intrat în politică, la stînga sau la dreapta, practicînd cu mai mult sau mai puţin talent exact ceea ce au detestat pe vremea cînd aruncau în poliţişti cu pietre smulse din pavaj. Caracterul predominant francez al „anului revoluţionar" '68 e contestat de mulţi specialişti: în cronologia revistei L'Histoire, *Mai '68 a început în septembrie '64 în SUA, cînd s-a organizat primul* sit-in *la Universitatea Berkeley, protest împotriva războiului din Vietnam. Tema a fost prezentă şi în protestele studenţeşti din Franţa. Aici, după atîta agitaţie, baricade, discursuri, totuşi numărul victimelor a fost derizoriu. În Mexic, în octombrie '68, poliţia a tras în studenţi: 300 de morţi. Ar fi dificil de găsit o explicaţie comună tuturor revoltelor din acei ani. Asemănarea cu Primăvara de la Praga se bazează şi ea pe identitatea unor elemente exterioare: nici cei care se revoltau, nici cei care trăgeau în ei sau îi ciomăgeau nu erau din aceeaşi echipă. Am dorit să consemnăm aceste realităţi diverse, ţinînd seama de faptul că, pentru românii de după Mai '68, evenimentele sînt la fel de îndepărtate ca războaiele punice.* ***(M. B.)***

Vladimir TISMĂNEANU

Revoluţie şi utopie

În memoria Monicăi Lovinescu şi a lui Virgil Ierunca

„*Changez la vie*" – ambiţia suprarealistă a renăscut în 1968, împreună cu aceea marxistă, a „transformării lumii". Rebelii parizieni, cei din Berlinul de Vest ori studenţii de la universităţile Columbia şi Berkeley credeau că vor aduce utopia la putere. Îi citau pe Guevara, Gramsci, Rosa Luxemburg, Troţki, Marcuse, Mao, ba chiar şi pe Lin Biao („A te revolta este just"). Purtau în mînă „cărticica roşie". Unii jurau pe numele unor Proudhon ori Bakunin, fără să ştie că aceştia decelaseră la timp potenţialul dictatorial-terorist al marxismului.

Prea puţin le păsa lor atunci despre ce se întîmpla în Estul Europei, în acea zonă a paraliziei brejneviste unde se ivise, totuşi, odată cu Primăvara de la Praga, o rază de speranţă care avea să piară zdrobită de *Panzerkommunismus,* de acel „*socialisme qui venait du froid*", despre care scria chiar Jean-Paul Sartre după invazie. Toate aceste lucruri reies din lungul dialog dintre Adam Michnik şi Cohn-Bendit, Dany „*le Rouge*" (la păr şi la idei), devenit între timp europarlamentar ecologist, deci Dany *le Vert (Nous l'avons tant aimée la révolution,* Barnard Barrault, 1986). Obsesia revoltaţilor din Vest era să stigmatizeze „imperialismul american". Se opuneau războiului din Vietnam şi se credeau soldaţi ai noilor Brigăzi Internaţionale. Habar nu aveau despre ce era de fapt Vietnamul de Nord, cu al său monstruos Gulag, şi îl venerau pe „unchiul Ho", stalinistul suprem de la Hanoi. Rebeliunea studenţească pariziană era exaltată, euforică, jubilantă, jouissantă, exuberantă şi carnavalescă. Se celebra „*l'imagination au pouvoir*". Studenţii şi ideologii lor detestau autoritarismul (social, familial) şi puneau pe zidurile oraşului postere de genul „*Il est interdit d'interdire*". O contagioasă *insouciance* dădea măsura acelor febre revoluţionare – „*Soyons réalistes, exigeons l'impossible*". Revoluţiile sînt *moments of madness,* scrie sociologul Aristide Zolberg, şi nu greşeşte. Gaullismul era văzut ca un fel de mumie, un cadavru politic ce trebuia neapărat biciuit, profanat, înmormîntat pe veci. De fapt, nu doar gaullismul, ci întreg „sistemul". Era o revoltă neo-romantică, un strigăt împotriva unui raţionalism scientist pe care îl deplora Herbert Marcuse în scrierile sale.

Despre aceste lucruri a scris la vremea respectivă pagini de o mare luciditate Monica Lovinescu. Transmise la „Europa liberă" în emisiuni devenite legendare, ele ne informau şi ne formau. Cu fineţe şi respect pentru spaţiul ideilor, Monica Lovinescu a făcut adevărate disecţii ale miturilor inspiratoare al revoltei studenţeşti franceze. Nu a condamnat-o înainte de a o explica. Reflecţiile sale se întîlneau cu cele ale lui Raymond Aron care scria despre *la révolution introuvable*. După cum se întîlneau cu acelea ale lui Leszek Kolakowski, marxistul deziluzionat care avusese curajul să se solidarizeze cu studenţii Universităţii din Varşovia, în martie 1968. Pentru Kolakowski, Zygmunt Bauman, Krzystof Pomian, Stefan Morawski şi alţi intelectuali contestatari, expulzaţi din Universitate la ordinul lui Gomulka, socialismul polonez intrase în faza sa fascistă. Ministrul de Interne, sinistrul general Mieczyslaw Moczar, şeful facţiunii „partizanilor", organiza în acele luni adevărate pogromuri. Ziarul partidului, *Trybuna Ludu,* publica texte de tip *Der Stürmer*. Antisemitismul devenise doctrina oficială a comunismului polonez. Michnik, Kuron, Modzelewski, Irena Grudzinska, Seweryn Blumsztajn erau arestaţi şi condamnaţi pentru „uneltire împotriva ordinii de stat". Nici o mirare aşadar în faptul că, pentru Kolakowski, doctrina politică a lui Marcuse suna cît se poate de fals: era o invitaţie la iresponsabilitate, la un tip de acţiune din care dispăruse orice interes pentru articularea scopurilor cu mijloacele. Invitat să-i succeadă lui Adorno, Kolakowski se vedea contestat de studenţii germani îndrăgostiţi de Marx, ba chiar şi de Lenin. În a sa de neegalat istorie a marxismului, Kolakowski îşi încheia capitolul despre Marcuse cu aceste neiertătoare cuvinte: „...principala problemă cu scrierile lui Marcuse nu este că profesează marxismul, în pofida evidenţelor contrare, ci că încearcă să ofere o bază filozofică pentru o tendinţă de-acum prezentă în civilizaţia noastră, care se străduieşte să distrugă această civilizaţie din interior, de dragul unui apocalips al Noii Lumi a Fericirii care, chiar prin firea lucrurilor, nu poate fi descrisă.... Nu există probabil un alt filozof în lumea de astăzi care să merite atît de complet ca Marcuse să fie numit ideologul obscurantismului" *(Main Currents of Marxism,* Vol. 3, Oxford University Press, 1978).

În iunie 1968, sintetizînd lecţiile revoltei avortate a studenţilor francezi, Monica Lovinescu examinează amalgamul nihilist al utopismului autorului *Omului unidimensional:* „Două aspecte din opera lui militează în favoarea acestei explozii: lipsa de nuanţe dintr-o critică ce se vrea globală şi definitivă şi apelul la iraţionalul fericirii. (...) Desigur, critica acestui tip de raţional se afla în Heidegger, dar Heidegger n-o îmbină cu o speranţă mesianică sau cu rămăşiţe de marxism. «Sistemul» lui Marcuse nu este exploziv prin rigoarea lui, ci, dimpotrivă, prin înglobarea atîtor izvoare diferite într-o critică radicală, dar nu şi la obiect" *(Unde scurte,* Editura Limite, Madrid, 1978). Diagnosticul este impecabil: critica a ceea ce filozofii Şcolii de la Frankfurt numeau capitalism tîrziu era radicală, nu însă şi la obiect. Chiar Habermas admitea acest lucru atunci cînd scria despre revolta studenţească germană drept o *Scheinrevolution* (pseudo-revoluţie) şi îi acuza pe unii dintre lideri de „fascism de stînga".

În timpul acesta, la Praga prindea fiinţă cealaltă aventură utopică. Sper să revin curînd pe tema relaţiei dintre cele două mari revolte despre care Paul Berman a scris o carte excelentă *(A Tale of Two Utopias,* Norton, 1997). Utopia intelectualilor cehi şi slovaci era una anti-ideologică, aşadar una care se opunea minciunii oficiale, logicii despotismului birocratic şi terorii poliţiste prezentate drept apoteoza libertăţii umane. Era o insurecţie a spiritului ori, spre a relua o minunată formulare hegeliană, era „un superb răsărit de soare". Se topea gheţarul stalinist: societatea civilă renăştea sub semnul convingerii că socialismul poate fi umanizat. Anul 1968, cu ale sale mari iluzii şi nu mai puţin teribile dezamăgiri, a avut cel puţin un efect de lungă durată: prăbuşirea mitului sovietic şi declinul ortodoxiilor comuniste în Occident. În acest sens, André Glucksmann are dreptate să afirme că mişcarea din 1968 a determinat începutul sfîrşitului pentru Partidul Comunist Francez, aflat astăzi într-o stare de comă mentală (ca şi stînga franceză în genere). Atunci cînd Marchais (fost prim-secretar al Partidului Comunist Francez) l-a atacat pe Cohn-Bendit numindu-l „*un Juif allemand*" (un evreu german), mii de studenţi au răspuns scandînd „*Nous sommes tous des Juifs allemands*" şi „*À bas les crapules staliniennes!*". PCF îşi dezvăluia orientarea fascistă. În spatele secerei şi ciocanului se întrezărea umbra lui Doriot, în tinereţe comunist, apoi susţinător al nazismului prin acţiuni concrete. Comunismul se deconspira ca extremism de dreapta, cum scrisese cîndva Jeanne Hersch, eleva lui Jaspers şi prietena Monicăi Lovinescu. La Bucureşti, în timpul acesta, echipa barbistă infesta spaţiul public cu calomnii împotriva „Europei libere", dovedind ambiguitatea incurabilă a stalinismului naţional. Pretenţia autonomistă, mascarada reabilitărilor unor comunişti ucişi în perioada Dej ca şi a celor lichidaţi în URSS în anii Marii Terori, refrenul agasant privitor la „umanismul socialist" deveneau argumente pentru edificarea tot mai grotescului cult al personalităţii lui Nicolae Ceauşescu. După 1956, anul 1968 a fost al doilea moment istoric pierdut de intelectualii români. Suflul libertăţii s-a stins înainte de a crea o mişcare intelectuală reală. Una care, asemeni celei de la Praga, să submineze „Castelul" prin curaj, cinste şi nonconformism.

Sumarul revistei *Le Nouvel Observateur,* numărul din 27 aprilie 1968

- Arestarea lui Daniel Cohn-Bendit
- Roma – 50 de răniţi într-o manifestaţie
- O călătorie în ţara tinerilor (grupaj de reportaje)
- New York: 100.000 de persoane au manifestat împotriva războiului din Indochina
- SUA: Hubert Humphrey, candidat la învestitura democrată
- Ierusalim: Defilare militară, în pofida rezoluţiei ONU
- Fundaţia Maeght organizează la Sain-Paul-de-Vence o expoziţie despre evoluţia artei moderne
- Şapte disidenţi chinezi au fost executaţi la Shangai, în Piaţa Revoluţiei Culturale
- Criză politică în Uruguay
- În ţările din Est, Moscova ameninţă. Primăvara de la Praga continuă

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Lucia TERZEA-OFRIM

După 40 de ani

● **Jean-Philippe Legeois, *Les slogans de '68*, First, Paris, 2008.**

● **Denis Langlois, *Slogans pour les prochaines revolutions*, Seuil, 2008.**

Mai 68, l'héritage impossible, Mai 68 et ses vies ultérieures, La pensée anti-68: Essai sur une restauration intellectuelle, Mai 68 raconté à ceux qui ne l'ont pas vécu, Mai 68 expliqué à Nicolas Sarkozy – iată doar cîteva dintre cele peste 80 de titluri apărute cu prilejul aniversării celor 40 de ani care ne despart de acea primăvară în care totul părea posibil. Acel *carnaval révolutionnaire* este evocat şi analizat din cele mai divergente puncte de vedere, nostalgia stînd alături de contestare, idealizarea de diabolizare. În loc să aleg, cum altfel decît la întîmplare, o carte oarecare dintre cele ce inundă librăriile astăzi, într-un adevărat carnaval al interpretărilor, am preferat să imaginez un joc. Pentru a evoca atmosfera de atunci, dar şi cîteva note din ecoul actual, m-am gîndit să amestec într-un fel de *cadavre exquis* sloganuri autentice care au modelat sensibilitatea acelor zile cu altele imaginate astăzi, cînd toate utopiile par expirate. Vă las plăcerea de a le identifica şi de a măsura şi în acest fel distanţa care ne desparte de acea ultimă primăvară în care totul părea posibil.

„Libertate de expresie!
Gata cu faptele, de acum, vorbe!
Aş vrea să spun ceva, dar nu prea ştiu ce.
Nu mai daţi cuvîntul zidurilor, pot deveni prea vorbăreţe.
E interzis să interzici!
Trăiască efemerul!
E interzis să întrerupi!
Pereţii au urechi, urechile voastre sînt zidite.
Imaginaţia la putere!
Baricada blochează strada, însă deschide o nouă cale.
Aleargă, camarade, vechea lume e după tine.
Viaţa e în altă parte.
Să consumăm societatea de consum.
Sudoarea e sacră, munca te împlineşte, dar nici siesta nu e rea.
Fiţi realişti, cereţi imposibilul!
În fiecare dintre noi există un cartier latin, care se poate trezi din somn.
Să nu adăugaţi nicicînd un S la MAI!
Visul este realitatea.
Să fim la înălţimea visurilor noastre.
Tastaţi REVOLTĂ şi ieşiţi în stradă.
Nu sîntem nici idealişti, nici utopişti, pur şi simplu ne trăim ideile.
Trebuie să explorăm în mod sistematic hazardul.
Să ne ferim de avangardele iluminate. Oricînd poate avea loc o pană de curent.
Şi cînd te gîndeşti că ar mai fi un miliard de maşini numai bune de dat foc.
O gîndire care stagnează e o gîndire care putrezeşte.
Să nu îi urmaţi niciodată pe cei care pretind că ştiu exact unde vor să ajungă.
Vrem să simţim plăcerea de a trăi, şi nu dificultatea de a exista.
Din pricina examenelor şi a dascălilor, arivismul începe la 6 ani.
Puterea studenţilor.
Stimaţi profesori, ne faceţi să îmbătrînim!
Vă rugăm, puţină milă, scutiţi-ne de profi idioţi!
Să închidem ferestrele Windows şi să coborîm în stradă.
De lucru pentru toţi, dar nu prea mult...
Nu mai tot schimbaţi locurile unde vă angajaţi, găsiţi un alt angajament pentru viaţa voastră.
Să nu munciţi niciodată!
Make love not war. Faceţi război, nu amor.
Să ţi se pară dezirabilă realitatea e un lucru bun. Să-ţi realizezi dorinţele e şi mai bine.
Bucuraţi-vă fără limite. Eliminaţi timpul mort.
Iubiţi-vă aproapele, dar şi pe cei ce sînt departe.
Trăiască uniunea liberă!
Fericirea e o idee recentă la Institutul de Ştiinţe Politice.
Speranţa noastră nu poate veni decît din disperare.
Zilele proaste se vor sfîrşi.

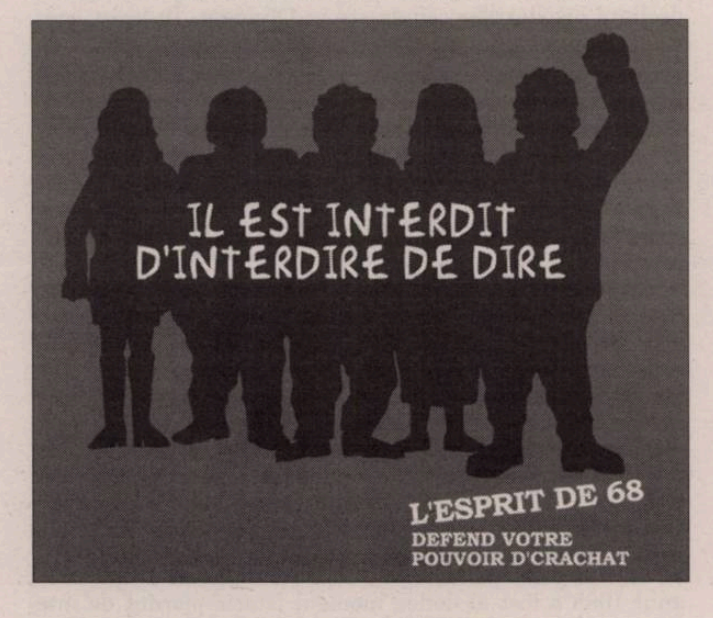

Mai faceţi şi dragoste, nu doar cumpărături în supermarket.
A-ţi cheltui viaţa bucurîndu-te de puterea de a cumpăra. Să îţi petreci viaţa cumpărînd...
Să nu mai consumăm viaţa, să o savurăm!
Dumnezeu e mort, Marx e mort, dar eu mă simt al naibii de bine.
Pare-se că bătrîna cîrtiţă a istoriei macină zdravăn Sorbona.
Sînt marxist de tipul Groucho.
Aţi băgat de seamă că sîntem mult mai mulţi decît ei?
Începeţi prin a vă contesta pe voi înşivă!
O revoluţie care vă cere să vă sacrificaţi pentru ea este o revoluţie *à la papa*.
Aleargă, camarade, vechea lume e încă înaintea ta.
Scoate-ţi căştile din urechi. Ascultă murmurul revoluţiei.
Să luptăm plini de emulaţie împotriva spiritului de competiţie.
Dacă vă e greu să spuneţi Nu, spuneţi *Merde!*
Exerciţiul nelimitat al revoltei este excelent pentru sănătate.
Să luăm revoluţia în serios, dar pe noi să nu ne luăm niciodată în serios.
Aici are loc spectacolul contestării. Să contestăm spectacolul.
Alegeţi cauzele pierdute, sînt cele cu care se cîştigă.
Tocmai am obţinut un permis de a construi o baricadă pe strada mea.
Uitaţi tot ce aţi învăţat. Începeţi să visaţi.
Doar o întrebare: Cînd punem de-o revoluţie?"

Georges BANU

Anarhia improvizaţiei

Spiritul lui '68 a modificat faţa teatrului, şi astăzi, la ora cînd unii fac bilanţul, această afirmaţie prealabilă îşi asumă integral legitimitatea ei. Dacă au fost iluzii înseamnă oare că ele trebuie asimilate unor elemente pernicioase sau, dimpotrivă – cum se întîmplă în cazul meu –, să le recunoaştem valoarea eliberatoare, chiar dacă au fost trecătoare. În '68, totul a basculat...

În primul rînd, felul de a lucra, deoarece într-un elan fără precedent, teatrul – cel puţin în aparenţă – s-a eliberat de autoritatea prea implicită a unui lider şi a crezut că e posibil să se sprijine pe efortul comunitar al unei echipe, care simte necesitatea realizării unui ansamblu de energii. Astăzi, ştim: a existat o distanţă între termenii discursului şi realitatea practică a activităţii, deoarece „creaţia colectivă", atît de lăudată în epocă, nu a dus la eliminarea „patronului", cum erau numiţi pe vremuri Jouvet sau Copeau. El a supravieţuit, dar retras, disimulat, lăsînd să se creadă că dispariţia lui e posibilă... eroare, ne grăbim să afirmăm acum. Fără îndoială, dar tentativa merita un experiment. Un om tînăr, în pragul vieţii, nu e întotdeauna interesat să evite riscurile, care îl îmbogăţesc tocmai prin primejdiile implicite.

Teatrul a descoperit efervescenţa improvizaţiei, practică eliberatoare care permitea actorului să se angajeze într-un raport inedit cu celălalt, un raport reînnoit cu partenerii şi cu publicul, graţie emancipării propriei creativităţi neîndiguite de proiectele maestrului, minuţios elaborate. Improvizaţia a dus la eliberarea corpului, componentă esenţială a teatrului din '68. A fost sursa şi vocaţia. Dar ca să se ajungă acolo, tinerii s-au hrănit cu Artaud, cel dispreţuit! În tumultul acestei reaşezări a frontierelor s-a încercat reînnoirea locului de joc, în uzine, arsenale sau mînăstiri. Teatrul a abandonat securitatea edificiilor perene, de dragul fragilităţii adăposturilor pasagere. Spectatorii şi actorii s-au angajat în adevărate expediţii de explorare a oraşului, descoperind locuri secrete, bucurîndu-se de această extraordinară sursă pînă atunci ignorată.

În '68 s-a crezut că teatrul poate schimba viaţa. După 15 ani este evident eşecul acestei splendide încrederi în puterea teatrului. Merită să deplîngem acest lucru?

Perseverenţa ar fi putut duce la o iluzie înşelătoare, dar cînd s-a formulat această credinţă, în '68, în ea exista şi gîndirea utopică, şi voinţa afirmată de a trece dincolo de limitele „teatrului de artă", de a-l depăşi.

Teatrul acelor ani a înlăturat paravanele unei practici care nu va mai fi niciodată la fel. Revoluţiile, chiar şi cele înfrînte, nu rămîn fără consecinţe. În timp, ele furnizează iluzii, dar permit, totodată, şi transformarea necesară printr-o analiză corectă *a posteriori*, a eşecurilor şi erorilor... tinereţii.

Teatrul anilor '68 a exacerbat incandescenta trăsătură proprie a culturii occidentale: spiritul critic. Poate că exasperat abuziv, dar a anihilat, cel puţin temporar, riscurile împietririi, ameninţătoare pentru orice artă care nu admite decît normele, respectul limitelor şi domnia legii moştenite.

Nicolae MANDEA

După August '68

În august '68, pe litoralul românesc erau mulţi turişti din estul socialist. La Eforie Nord, pe plajă sau în restaurante, nemţi redegişti, cehi, unguri, polonezi, într-o agitaţie estivală ce-mi pare şi acum caraghioasă, îşi consumau concediile precum personajele lui Tati. Trecusem de examenul de admitere în liceu, citeam *Străinul*, mă fascina marea şi detestam băile de nămol, iar aparatul de radio era obiectul care realiza cel mai bine iluzia libertăţii: puteam asculta noutăţile muzicale, indiferent unde mă aflam într-un moment sau altul al zilei. Era august, nu ştiam prea multe despre evenimentele politice ale anului, vizita lui De Gaulle nu îmi atrăsese atenţia, iar noutăţile care mă interesau se aflau în top-ul *New Musical Express* şi în emisiunea *Metronom '68*, realizată săptămînal la Radio Bucureşti (se transmitea şi în reluare, cred că miercuri şi vineri).

Ziua de 21 august a fost deosebit de agitată. Radiourile portabile erau vedetele momentului. În cele mai diverse locuri, grămezi neorganizate se formau acolo unde se puteau auzi ştirile. Nu numai în limba română, adeseori cu un accent pentru mine neobişnuit, cel al emisiunilor Radio Moscova pentru România. Ceva se întîmpla, se instala o spaimă colectivă pe care nu o înţelegeam.

În anul care a urmat, anul marcat de sacrificiul lui Jan Palach, s-au schimbat multe. *Metronomul* s-a mutat la „Europa liberă", am început să descopăr legătura între blue jeans, Jimi Hendrix şi politică. Între mişcările studenţeşti din mai '68, atitudinea anti-sistem în Est şi Vest, între baricadele de stradă, ocuparea Sorbonei la Paris şi tancurile sovietice la Praga. Pentru cel puţin două decenii s-a definit o nouă internaţională, internaţionala în *blue jeans*, internaţionala *flower-power*. Cu un imn propriu: „Give Peace a Chance". Mai '68 şi August '68 s-au contopit treptat într-o atitudine de refuz, de negare a dictaturilor şi de afirmare a drepturilor omului. Stînga occidentală a început să sprijine disidenţa din Est, regimurile comuniste au început să se teamă de marxism mai mult decît de extrema dreaptă. „Power to the People" sau „Working Class Hero" (John Lennon) nu au fost niciodată difuzate de Radio Bucureşti.

Anul 1989 a încheiat procesul, dar a deschis un nou drum al confuziilor, dinspre „socialism" spre „capitalism". Logica istoriei inversează cronologia. Părea mai limpede „de la totalitarism spre libertate".

DILEMA VECHE
După 40 de ani
MAI '68

Zoe PETRE

Un mai (mai) aparte

Anul 1968 era unul neobişnuit de generos cu iubitorii români ai culturii franceze. O mulţime de cărţi noi în populara colecţie „Livres de poche" apăruseră brusc la librăria Creţulescu, o mulţime de prieteni aveau voie să călătorească în Franţa, ba la congrese, ba pe la rudele brusc devenite avuabile, abonamentele la *Vaillant* (sau era deja *Pif?)* erau accesibile. Cînd, în mai, generalul De Gaulle a venit pentru cinci zile în România şi a recitat versuri de Eminescu, toate stereotipele francofile moştenite de la bunici s-au activat nemăsurat.

Aceleaşi stereotipe s-au prăbuşit imediat, căci Franţa bunicilor era de nerecunoscut. Studenţii intraseră în fibrilaţie, iar nedumerirea noastră creştea cu fiecare zi mai mult. Un coleg care şi-o manifestase pe stradă, la Paris, confruntat cu o mulţime de tineri furioşi, mîncase bătaie; într-un cămin din atît de burghezul şi calmul Strasbourg, unde locuia ca bursier, un altul primise vizita a trei colegi foarte tineri şi foarte dezbrăcaţi, care îi solicitau semnătura pe un manifest pentru libertatea sexuală în cămine (şi fusese a doua zi împiedicat să intre la cursuri ca „anticomunist" fiindcă, prudent şi scandalizat în părţi egale, îi trimisese să-şi pună pantalonii). Aflam de greve ale gunoierilor, de greve ale metroului – în fine, dar nu în ultimul rînd, de greva studenţilor, care se extinsese de la Nanterre la tot Parisul, apoi la mai toate universităţile franceze. Ce le lipsea? Nu puteam pricepe, şi ne era chiar ciudă pe toată această agitaţie care zgîlţîia din temelii o lume în care bibliotecile gemeau de cărţi la care noi nu aveam acces, ziarele scriau ce voiau ziariştii şi cititorii lor, călătoriile erau o libertate, nu un privilegiu – şi care vorbea, culmea, franţuzeşte!

Sorbona era un loc sacru, de ce se baricadau la Sorbona? Aşa am aflat ce înseamnă autonomie universitară: rectorul interzisese accesul poliţiei în clădire, drept care poliţia stătea la poartă, iar studenţii strigau *mort aux vaches!* şi nu păţeau nimic. Aflam fragmente: celebrul Jean-Louis Barrault – atunci director al Teatrului Odeon – interzisese şi el intrarea poliţiei în teatrul ocupat de tineri; stelele tot mai strălucitoare ale noului cinema francez, Godard şi Truffaut, a căror faimă ajunsese chiar şi pînă la noi, întrerupseseră splendoarea riturilor consacrate de la Cannes, în semn de solidaritate cu studenţii. Nu mai ştiam ce să credem.

Nici comuniştii francezi nu ştiau ce să creadă. Cum îmi spunea atunci cu umor un mare profesor francez, fervent radical-socialist (deci profund anticomunist), cu ţigara lui Gauloise veşnic arzîndă la colţul gurii, *studenţii s-au răsculat, De Gaulle se plimbă pe la voi recitînd poeme, Pompidou admiră în Iran dansatoare din buric, noroc cu PCF, marele apărător al ordinii burgheze*.

În primele zile ale lui septembrie 1968, a avut loc la Mamaia un colocviu de o calitate intelectuală excepţională, „Sursele arheologice ale civilizaţiei europene", cu o participare la vîrf a savanţilor din Occident. Spre marea noastră bucurie, invadarea Cehoslovaciei nu-i împiedicase decît pe cîţiva dintre ei să participe. Mulţi dintre ei veniseră cu soţiile, cărora nu le prea păsa de Cehoslovacia, fiind încă traumatizate de evenimentele din mai. Cred că abia atunci am început să pricep: una dintre aceste distinse doamne îmi explica îndelung că toţi studenţii erau drogaţi şi spioni chinezi, în vreme ce alta mă întreba retoric: „cum adică, soţul meu să vorbească cu studenţii? El e profesor, ce are el de vorbit cu nişte studenţi, cum îşi permit?".

Fraza asta m-a urmărit obsesiv şi m-a făcut să percep, dincolo de agitaţia politică, de spionii maoişti, de sărbătorile revoluţionare şi de lozincile troţkisto-suprarealiste cu care s-au încîntat mii de tineri atunci, pe de-o parte – violenţa destructivă a stîngii, pe de alta – rigiditatea unui sistem academic pe care, copleşită de nostalgiile părinţilor şi profesorilor mei, exilată intelectual şi exilată pur şi simplu în patria mea socialistă, îl idealizasem fără rezerve. Aşa, amăriţi şi săraci de cărţi cum eram, noi vorbeam cu profesorii noştri. Măcar atît.

În anul următor, am avut privilegiul – cu care n-am încetat nici azi să mă mîndresc – de a mă împrieteni cu Pierre Vidal-Naquet, unul dintre cei mai novatori istorici ai Antichităţii din generaţia postbelică şi o conştiinţă civică de o excepţională vigilenţă. Am aflat că şi el, şi cei mai mulţi dintre colegii şi elevii lui, care mi-au devenit şi ei prieteni, se aflaseră în mai pe baricade. Dincolo de atmosfera romantic-revoluţionară, de amintirea care, cu timpul, nu s-a evaporat, s-a epurat doar de tot ce fusese confuz şi ciudat în tensiunea de atunci, Vidal-Naquet, care era bolnav de luciditate, n-a încetat să analizeze, să claseze, să explice. Împreună cu Alain Schnapp – unul dintre cei mai apropiaţi elevi şi prieteni (Vidal-Naquet vorbea tot timpul cu studenţii!) – a publicat un volum masiv de documente, *Journal de la Commune étudiante* (Seuil, 1968, reeditat în 1988) care consemna şi sistematiza graffiti, manifeste, discursuri, caricaturi, fotografii, lozinci şi tot ce s-a mai putut păstra din marele haos al lui mai '68.

Am evocat de multe ori, cu amicii mei parizieni, pe marginea amintirilor şi a acestui foarte important corpus documentar, împrejurările din acea primăvară ciudată. Fără să cred că am înţeles integral reacţia în lanţ a marilor universităţi occidentale – căci, ştim bine, mai '68 ne e mai familiar fiindcă a fost mai spectaculos, şi fiindcă am fost multă vreme mai atenţi la ce se petrece în Franţa, dar nici campusurile americane, nici universităţile italiene nu au fost mai prejos atunci – ştiu măcar un lucru: acea imensă Frondă a tinerei generaţii occidentale nu poate fi redusă la dimensiunile unei simple diversiuni.

De cîte ori, cînd se lăsa seara în Piaţa Universităţii, nu m-am gîndit la mai '68: *il est interdit d'interdire!*

Adrian CIOROIANU

Visul de pe plaja de sub pavaj

La începutul lumii a fost un cuvînt, iar la începutul societăţii moderne a fost un obiect. Apoi al doilea, al şaptelea, al zecelea. Un aspirator, un frigider, un automobil. Modernitatea occidentală are la bază marfa şi clientul. Prima trebuie să fie accesibilă, iar ultimul trebuie să fie mulţumit şi suficient de aţîţat încît să mai vrea şi altceva. Jean Baudrillard, teoreticianul *societăţii de consum*, scria în 1968 (!) despre un *sistem al obiectelor* care ar fi devenit însuşi *codul* ce guvernează raporturile sociale (v. *„Les idées de Mai 68"*, în *Magazine littéraire,* nr. special, aprilie-mai a.c.). Dintotdeauna oamenii *au avut* obiecte; numai că, în alte vremuri, morala şi religia dădeau societăţii un cadru al existenţei pe care azi îl fixează doar consumul.

Iar studenţii din mai 1968, apostolii celei de-a 11-a porunci *(vivre sans temps morts et jouir sans entraves),* din Strasbourg, Nanterre sau Paris, s-au ridicat *şi* împotriva *acestei* modernităţi. Aşa cum am mai scris-o în chiar aceste pagini pe cînd eram vecin de bancă parlamentară europeană cu ex-rebelul cu păr roşu Daniel Cohn-Bendit, nu am o simpatie ideologică faţă de cei care au pus Franţa pe foc şi Europa pe gînduri acum 40 de ani. Dar cred că nimeni nu poate nega importanţa şi farmecul acelui moment în care domnia obiectului asupra omului a fost, o clipă, pusă sub semnul întrebării. Este aproape o datorie să vedem ce-a mai rămas – din acei oameni şi acele întrebări mai ales, pentru că obiectele, ele, par a fi cîştigat partida.

Vizibil este că a rămas o fractură, în chiar societatea franceză. Preşedintele Sarkozy, în numele unui gaullism intransigent, cerea deunăzi *lichidarea moştenirii lui '68*. În schimb, Baudrillard spunea în 2001 că '68 a fost ultima redută a gîndirii critice, după care sistemul obiectelor a evoluat mai repede decît sistemele reflecţiei dubitative.

Apoi, mi se pare clar că există un *'68 al lor* şi un (alt) '68 *al nostru*. O discuţie, la Bucureşti, asupra lui '68 francez e niţel exotică. De ce? În 1968, România şi Franţa erau două planete diferite. Studenţii români ar fi protestat şi ei – cu trei mici diferenţe: una, că nu ar fi făcut-o împotriva falusocraţiei *(à la* Paris), ci împotriva autocraţiei *(made in* Kremlin); doi, că nu atît sistemul de obiecte era opresant în România, cît sistemul fără obiecte; şi trei, scurt, că indiferent împotriva cui ar fi vrut să protesteze, oricum n-aveau voie s-o facă. Excepţie făcînd reveriile comunisto-egalitariste ale lui Georges Marchais, tipul de discurs dominant în fiecare dintre cele două societăţi era cu totul altul. Pe drumuri paralele evoluau cele două societăţi – şi spun *paralele* nu în sensul că între ele ar fi ceva comparabil, ci în sensul că nu s-ar fi întîlnit niciodată.

Consecinţa: azi, în România nu se pune problema lichidării *moştenirii lui '68,* din moment ce ea reprezintă miezul bun al deceniilor comuniste. Şi, vrem, nu vrem, există acest detaliu: în momentul în care străzile Parisului ardeau, Charles de Gaulle şi Ceauşescu se întîlneau la Bucureşti (şi mergeau apoi la Craiova) şi se înşelau, fiecare în parte. De Gaulle se înşela crezînd că Ceauşescu e mai independent decît acesta era cu adevărat; Ceauşescu se înşela crezînd că-l prosteşte pe De Gaulle exhibîndu-i mărgelele colorate ale unui naţionalism latino-oriental în care *le Général* era invitat să observe similitudini.

În timp ce '68 românesc (cu De Gaulle, cu invazia Cehoslovaciei ş.cl.) rămîne pe mai departe o piesă sacră din muzeul imaginar al naţional-comunismului, '68-ul lor a dat un capitol de istorie europeană. *Şaizecişioptiştii* s-au revoltat nu atît împotriva unei Franţe îmbătrînite, cît împotriva viitorului ce se propunea atunci unei noi generaţii de europeni, născute imediat după război: mercantilism, consumism etatizat, dezintelectualizat şi clişeizat pe surogate; se revoltau împotriva oglinzilor trucate ale politicii în care toate partidele semănau deja între ele; se revoltau împotriva învăţămîntului, cerînd inovaţie într-un sistem calat pe tradiţie; se revoltau împotriva orgiei imagistice care se pregătea să cucerească Occidentul (vezi sloganul *Assez! Nous ne sommes pas des poupées!* – plecat din caricaturizarea fotomodelelor caselor de modă şi devenit parola mişcării pentru legalizarea avortului).

În fine, Mai '68 rămîne încă un preludiu al unei descărcări ample, cu ecouri pînă la mişcarea antiglobalizare de acum. Cei ce condamnă azi consumismul, capitalismul, atlantismul etc. sînt, în parte, fii spirituali ai acelui '68. În spatele multor pietre ce lovesc astăzi geamuri de McDonald's se regăseşte ceva din alonja unor braţe studenţeşti arcuite atunci, la Paris.

Între timp, s-a refăcut pavajul de pe *rue* Gay-Lussac, sub care *sorbonnarzii* spuneau că se află ascunsă o plajă. Unele dintre *ism*-ele lui '68 nu mai există; altele, ca să reziste, s-au recalibrat. Consumismul exasperant la Paris în 1968 e abia atrăgător, în 2008, la Bucureşti. Patru decenii mai tîrziu, la Paris, copiii studenţilor din '68 nu mai refuză tutela statului, ci o cer.

Şi a rămas, printre altele, această frază: *Nu sîntem împotriva bătrînilor, ci a ceea ce-i îmbătrîneşte*. Dumnezeule, ce vis frumos! Semn că doar visul şi plaja au rămas aceleaşi, ascunse – evident – sub cîte o piatră din pavaj.

Culoare locală

„O scenă petrecută la Teatrul Odéon, povestită de un reporter de la ziarul *Combat:* unul dintre participanţi strigă: «E un poliţai printre noi». Cine e? Se ridică un bărbat: «Eu sînt poliţaiul». Tipul explică, a venit ca să reclame dreptul lor la grevă. Dar nu e decît un sergent de stradă, nu un CRS, nu e «un SS, un ucigaş». Urmează o ploaie de injurii împotriva CRS. Izbuteşte să se facă auzită o voce subţire: îi apăra calm, dar cu «o anume vibraţie internă a vocii» pe toţi poliţiştii, noii damnaţi: «nu mai pot să suport dispreţul cu care este privită poliţia, mă răneşte foarte tare. Îmi face rău. Dispreţul atrage dispreţ şi violenţă. Nu e bine, nu e drept!». Stupoare, tăcere, apoi i se explică tinerei persoane că nu sîntem în perioada în cînd e nevoie de sensibilitate şi că CRS nu poate fi învins decît cu pumnii. Apoi s-a ridicat un negru. A spus că CRS sînt fii de ţărani şi de muncitori şi că nu sînt decît o consecinţă a subdezvoltării Franţei. «Urcă-te la loc în copacii tăi, zulusule! Se declanşează o furtună enormă, gigantică», notează reporterul. I se cer scuze negrului şi cel care l-a insultat iese pe uşă".

Michel Winock –
„A fost oare revoluţie?", *L'Histoire,* aprilie 2008

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 22 mai, la ora 17,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri,* realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

Stela GIURGEANU

Golanii de ieri, negociatorii de azi?

Dacă înainte de Revoluţie vocea majoritară a studenţilor tăcea la unison cu cea a restului populaţiei, după '89 s-a făcut auzită vehement prin mitinguri îndelungi de protest la adresa politicii, a liderilor şi a unei sumbre perspective de viitor, în care Revoluţia, deloc de catifea, risca să fie trecută la capitolul „incidente". Au fost golaniadele, mineriadele, au fost tineri care intrau în greva foamei, exprimîndu-şi părerile politice, riscîndu-şi libertatea sau chiar viaţa în numele unor idealuri, implicîndu-se emoţional dincolo de raţiunea unui prezent apropiat. Credeau şi vedeau într-o perspectivă pe termen lung, iar ceea ce li se întrezărea la orizont nu-i lăsa indiferenţi, nu îi lăsa să stea deoparte, motivîndu-i să se implice trup şi suflet valorilor pe care le descopereau cu fiecare clipă a libertăţii abia cîştigate.

În timp însă lucrurile s-au sedimentat. Entuziasmul revoluţionar s-a tasat sub povara traiului cotidian. Idealurile, aşijderea. Perspectivele au devenit din ce în ce mai apropiate, îngustîndu-se înspre orizontul aşteptărilor. Curînd după episoadele mineriadelor, vocea studenţească a încetat să mai iasă atît de evident din matcă, s-a „cuminţit", resemnîndu-se ori în spatele inutilităţii, ori refugiindu-se în Castalia lumii universitare. De la masele impresionante de studenţi care ocupau Piaţa Universităţii în timpul mineriadelor, la începutul anilor '90, la cei cîţiva care au protestat anul acesta contra desfiinţării CNSAS-ului, cine şi unde ne sînt studenţii?

Organizaţii şi statute

Alianţa Naţională a Organizaţiilor Studenţeşti din România (ANOSR), prima şi cea mai importantă „federaţie studenţească, neguvernamentală şi apartidică", reuneşte cele mai multe organizaţii studenţeşti din ţară. În prezent membră a Federaţiei Europene a Studenţilor, îşi are „rădăcinile" în mişcările sociale studenţeşti din '98, atunci primind şi „botezul focului". Despre mişcarea studenţească, preşedintele ANOSR, **Irina Tudor,** masterand la Facultatea de Ştiinţe Politice, spune că „întotdeauna a impus reformarea societăţii la toate nivelurile. Diferenţa e că noi, cei de azi, nu considerăm că un lider sau o organizaţie studenţească trebuie să fie implicaţi politic."

Prioritare aşadar organizaţiilor studenţeşti de acum nu mai sînt convingerile politice sau ideologice, ci în special problemele legate de reformarea sistemului de învăţămînt. „Dacă vorbim de o societate care se dezvoltă, avem nevoie de o societate de oameni educaţi şi implicaţi. Politicile educaţionale îi afectează pînă la urmă pe toţi membrii unei societăţi, atît la nivel academic, profesori şi studenţi, cît şi la nivel social, avînd repercusiuni către generaţia viitoare. Pentru asta ai nevoie de o educaţie de calitate, de un sistem de învăţămînt coerent şi conectat la vremurile actuale."

Despre activitatea strictă a ANOSR aflu că reprezintă în special „interesele comune ale studenţilor", avînd în prim-plan formarea de lideri la nivel naţional, promovarea acestora în societatea românească, implicîndu-se totodată în dezvoltarea politicilor educaţionale şi de tineret la nivel naţional.

Ca realizări concrete, „am fost primii care am iniţiat dezbateri publice în România pe tema Procesului de la Bologna şi a Asigurării Calităţii Învăţămîntului şi primii care, printr-o campanie puternică «5% din PIB» şi prin revendicări realiste am reuşit să obţinem, în negocierile cu Guvernul: s-au acceptat peste 80% din revendicările studenţeşti."

De asemenea, la capitolul „realizări" se numără şi obţinerea autonomiei universitare sau realizarea statutului studentului: „În legea învăţămîntului există un statut al cadrului didactic, dar nu şi unul al studentului. Nicăieri nu sînt prevăzute obligaţiile şi drepturile acestuia, deşi, pînă la urmă, ceea ce se oferă în universităţi se adresează întregii societăţi, studenţii fiind principalii beneficiari ai serviciilor educaţionale. Dacă aceştia nu sînt consultaţi ca parteneri, există pericolul să nu răspundă acestor cerinţe".

Tot „pe ordinea zilei" stau şi problemele legate de cămin, mai precis transparenţa taxei de cămin: „Studenţii nu văd facturile, nu li se explică ce se întîmplă cu banii respectivi... am derulat un program în colaborare cu Ministerul Educaţiei, prin care să se afişeze exact transparenţa acestor fonduri. Important e însă ca studenţii, cînd constată că nu se întîmplă acest lucru, să acţioneze, să se uite pe acele tabele şi, dacă văd o problemă, să tragă responsabilii la răspundere".

Mai bine negociator decît golan?

Dacă în primii ani de după Revoluţie studenţii îşi exprimau public cerinţele, demonstrînd şi revendicîndu-şi doleanţele prin mitinguri de stradă, azi... „am evoluat, am crescut, nu sîntem doar aceia care cer agitînd pancarte în Piaţa Universităţii. Azi avem o perspectivă constructivă. Întotdeauna cînd venim cu o cerere încercăm să aducem şi soluţia. Important este să construim un dialog. Dacă oamenii ar comunica mai bine şi nu s-ar interesa doar de valori şi interese personale, ci şi de cele ale grupului pe care îl reprezintă, atunci cu siguranţă am putea vorbi de evoluţie".

Azi, îmi spune preşedintele ANOSR, vocea studenţilor e auzită prin mai multe mecanisme. Nu întotdeauna dintre cele mai vizibile pe plan mediatic, dar percepute şi auzite „de cine trebuie": „Pentru prima dată instituţiile centrale vorbesc de realizarea unui statut al studentului, o dezbatere lansată de ANOSR în 2006, acum pe buzele tuturor. De asemenea, mulţi nu ştiu că anul acesta condiţiile din cămine au fost îmbunătăţite datorită faptului că organizaţiile s-au implicat, mulţi nu ştiu că problemele care ţin de creşterea taxei se încearcă a fi rezolvate tot de către liderii acestor organizaţii care au întîlniri săptămînale cu reprezentanţii Ministerului. Într-adevăr, dacă nu faci o acţiune de scandal, presa scrie rar despre tine. Faptul că studenţii reuşesc să menţină taxele la acelaşi nivel, prin discuţii, nu prin grevă, nu poate concura cu faptul că domnişoara X a pozat goală într-o revistă pentru bărbaţi".

Poziţia protestatară a studenţilor, aşadar, deşi mai puţin vizibilă mediatic, există: „Dacă avem o problemă şi vrem să facem lobby pentru rezolvarea sa, prima întrebare care ni se pune: faceţi grevă? Încercăm să explicăm că există şi alte mecanisme prin care să rezolvăm problema. La fel de eficiente. Nu e nici o problemă să faci grevă. Dar de ce să o faci cînd se poate rezolva altfel?".

Mulţumiţi cu societatea în care trăiesc?

„Probabil că schimbarea vine în primul rînd de la noi. Dacă vrem să schimbăm societatea, poate că trebuie să începem chiar cu propria persoană. Dacă nu ne asumăm o responsabilitate a ceea ce înseamnă propriul viitor, dacă noi continuăm să credem că sîntem doar o picătură în ocean şi să nu vedem importanţa cercurilor concentrice pe care aceasta le face, sîntem victima propriei noastre nepăsări. Din lucrurile mici se realizează marile schimbări. Nu trebuie să îţi restricţionezi nici visele, nici idealurile sau convingerile. Poate nu vei reuşi să atingi un ideal, dar merită să te apropii cît mai mult de el. Altfel nu vom face decît să ne îndepărtăm de visele noastre, să ne închidem în noi şi să devenim persoane care nu construiesc societatea, ci doar o absorb."

Vasile MORAR

În ce (mai) putem crede

Cînd, nu de mult, am fost solicitat să creionez cîteva gînduri despre Mai '68, am răspuns prompt da, şi aceasta din mai multe motive. Primul ţine de ceva foarte personal şi se referă la preţuirea străveche pe care i-o port celei care mi-a făcut propunerea. Celelalte raţiuni le pot dezvălui în continuare. Astfel, prin vîrstă, am aparţinut acelui segment omenesc denumit adeseori imediat după „evenimente" de Edgar Morin sau Alain Tourraine „al noului personaj colectiv din istorie: clasa vîrstei adolescente". Eram student la finele primului an, nu la Nanterre sau la Sorbona, ci la Universitatea din Bucureşti, unde asistam ca invitat oficial alături de un alt coleg de la Filozofie, Marin Vladimir, în Aula Mare, în chiar zilele în care Parisul fierbea, la discursul preşedintelui De Gaulle. Era, cred, 6 sau 7 mai. Cuvîntarea a durat exact atît cît ni s-a comunicat cu cîteva zile înainte, atunci cînd, fericit, mi-am ridicat invitaţia, adică exact 12 minute. Inutil să spun că eram mai mult decît încîntat să-l ascult şi să-l văd pe acest om care venea, parcă, din adîncurile istoriei; a celei grandioase, eroice, sublime şi tragice, deopotrivă. În acelaşi timp însă, citeam ziarele franţuzeşti cumpărate la chioşcurile de pe Bulevard şi ascultam „Europa liberă", de unde aflam că „Parisul este în flăcări", iar eroul nostru este contestat. Şi nu oricum, ci cu totul şi – se spunea – de către toţi. Prin urmare, sentimentele erau juxtapuse. Aşa fiind, ele puteau să locuiască împreună în suflet şi să nu se tulbure reciproc. Bănuiesc că la fel se petreceau lucrurile şi în ceea ce-i priveşte pe colegii mei. Asta cel puţin cîteva luni după aceea. În fapt, nu atunci şi nici după ce am citit – pot spune – enorm despre subiectul care mă interesa (la noi cele mai oneste intelectual analize erau cele ale lui Fred Mahler), mi s-a conturat, în timp, această interpretare pe care o expun succint. Sper să nu vulgarizez. Astfel, pentru mine „Mai '68" este un cvasi-echivalent, în secolul XX al lui 1789, 1830, 1849, dar şi al Comunei din Paris. El n-a fost însă nicidecum o revoluţie în sensul clasic al termenului, ci o revoltă. El n-a avut dinamica violentă a acestora, dar, aidoma lor, a fost, cu certitudine, o cotitură-ruptură, în ţesătura adîncă a modului de viaţă. Viaţa publică şi cea cotidiană a europeanului occidental şi a americanului n-au mai fost aceleaşi după Mai '68. Într-un fel, acel mai a consemnat în plan moral şi în orizont simbolic o tăietură, o separaţie brutală, radicală, între două tipuri de convingeri şi de viziuni care au apărut, parcă, fără nici un preaviz. E vorba, în primul rînd, de o simbolistică morală ce a purtat cu sine două grupuri mari de oameni din spaţiul public francez. Unii – cei care au suportat două războaie sîngeroase, o victorie şi o capitulare, colaboraţionismul, dar şi Rezistenţa, în sfîrşit, Eliberarea – inclusiv reprezentantul lor exemplar De Gaulle, dar şi Malraux au depus mărturie pentru o etică a situaţiilor-limită, dar şi pentru ideea de ordine şi conservare a unei „moşteniri măreţe a Franţei" – ca opus al dezonoarei capitularde din vreme de război, dar şi ca refuz al anarhiei ce i-a urmat acesteia. Ceilalţi sînt cei care au crescut şi au trăit în experienţele paşnice ale reconstrucţiei făcute însă cu efortul aceloraşi actori din generaţia trecută. Sînt cei care au asimilat un etos al liberării de prejudecăţi, într-un timp al despărţirii de multe iluzii. Eliberarea din '44 era pentru ei „istorie" a celorlalţi, iar ceilalţi erau resimţiţi brusc ca opunîndu-se „eliberării" lor. Sînt, pur şi simplu, cei care aveau alte perspective de viaţă şi alte năzuinţe decît cele ale simplei supravieţuiri. Sînt cei care nu mai resimt atît de acut restricţiile penibile ale penuriei, dar care, în acelaşi timp, se simt încorsetaţi de birocraţie şi de un stat prea autoritar. Sînt cei care nu mai văd în afirmarea şi dezvoltarea individualităţii decît reprezentarea unui destin colectiv, unul plin de grandoare şi înfrăţit organic cu „istoria celor 150 de ani de trecut glorios". Sînt cei care se simt eliberaţi de constrîngeri şi obligaţii conformiste, tocmai cînd oferta de bunuri creşte şi se naşte sentimentul ambivalent de adorare a lucrurilor, dar şi de dispreţ al celor care se definesc doar prin consum şi posesie. Sînt cei care, înainte de a se manifesta ei înşişi în spaţiul public drept nişte revoltaţi, i-au citit şi i-au înţeles pe „tinerii furioşi". Sînt cei care începeau să nu mai înţeleagă şi să accepte vechile dispute politice legate de jocul ipocrit al partidelor. Sînt cei care refuză puterea „canonizată şi osificată" pentru că descoperă întrezărind alte spaţii ale puterii şi ale legitimităţii. De unde şi faimoasele sloganuri pline de paradoxuri şi de injoncţiuni paradoxale: „Este interzis să se interzică!"; „Fiţi realişti! Doriţi imposibilul!"; „Gîndirea care stagnează este gîndirea care putrezeşte". Acestea şi alte propoziţii situează divorţul între morala închisă şi cea deschisă, dintre etica modernă a datoriei necondiţionate şi cea postmodernă a „libertăţii responsabile", dintre etica „virtuţilor militare" şi cea a „virtuţilor militante", dintre „morala conformităţii" şi cea a „spontaneităţii", dintre „logica birocratică a vieţii" şi afirmarea unei vieţi duse „fără constrîngere şi fără sancţiune". În fond, dacă dorim să marcăm un moment al debutului frenetic al eticii postmoderne, atunci acesta nu poate fi decît „Mai '68". În fine, dacă luăm în seamă toată evoluţia vieţii morale şi a celei politice, de atunci încoace, atunci am putea lansa ideea valabilă cel puţin în şi pentru anumite spaţii naţionale: asocierea dintre fenomene – precum deficitul de valori fundamentale, lipsa guvernării, instituţionalizarea spiritului exhibiţionist într-un climat de populism deşănţat – poate genera un alt Mai '68. El nu trebuie neapărat „să cadă" în aceeaşi lună. Un posibil slogan ar fi: „Fiţi optimişti, nu indiferenţi şi cinici! Doriţi imposibilul!".

Mai '68 – început şi sfîrşit

– convorbire cu Laurent JENNY –

Înainte de orice întrebări, o mărturisire din partea cuiva care te citeşte de mai bine de 25 de ani: am fost întotdeauna fascinată de faptul că ai trăit Mai '68 în centrul lumii, la o universitate pariziană; mi-am dat seama cunoscîndu-te că nu vorbeşti uşor, explicit, despre asta. Ce se află acolo, în experienţa ta din Mai '68, dinainte de opţiunile tale profesionale ulterioare?

Şi eu sînt fascinat încă de această experienţă. Ea este, într-un fel, legată de opţiunile mele profesionale, totuşi. Mi-am dat seama de asta lucrînd pe textele lui Maurice Blanchot, cînd am înţeles mult mai mult despre Mai '68, în chip neaşteptat pentru mine. Mai ales să înţeleg că esenţa lui Mai '68 – cum susţine Blanchot – era suspendarea timpului istoric; Blanchot a participat puţin la revoluţie, dar Mai '68 încarna tipul de eveniment care îl interesa, la care visa, pentru care nu avea decît referenţi depărtaţi, precum teroarea, revoluţia etc. Scrierile lui m-au ajutat să îmi înţeleg mai bine '68-ul meu.

Versiunea occidentală a momentului „Mai '68" a fost receptată la noi într-un mod foarte oblic, intermediat; îndeosebi în ceea ce priveşte evenimentele din Franţa, a fost şi foarte multă mitizare la mijloc... Pe tine, ca participant direct, în schimb, ce te mai izbeşte şi astăzi, în amintire, din vremurile respective?

Cred că în general trăiam atunci sentimentul că se prăbuşea o ordine de lucruri. La fel, la Universitatea din Paris-Nanterre, cînd a început mişcarea din 22 martie, exista ideea de a face, după exemplul german, o „universitate critică", deci – stop cu toate cursurile, constituirea unor comisii pentru a gestiona toate problemele lumii; existau comisii pentru războiul din Vietnam, eu am făcut parte dintr-o comisie care a lucrat puţin, pentru Cultură şi Creaţie, dar existau comisii pentru a lua lumea toată de la început. De la zero. Cred că ne caracterizau deopotrivă incredulitatea şi entuziasmul. Îmi amintesc bine de starea de spirit: credeam fără să credem, dar în orice caz era foarte vesel, aveam un sentiment de atotputernicie, efectiv, un sentiment foarte iluzoriu, desigur. Pentru că realitatea mult mai cinică a lumii spune că, de fapt, ceea ce trăiam noi acolo era o criză de creştere a capitalismului, unde un mod de consum s-a dezvoltat mai repede decît structurile ideologice şi morale ale ţării şi asta cerea o reajustare a comportamentelor, care trebuiau să urmeze economia. Specialiştii nu se înşală. Dar pentru mine e foarte grăitor faptul că această criză de adaptare, care a cerut un soi de mutaţie culturală, pentru a intra în contemporaneitate, în ordinea economică, s-a făcut cu imagini şi simboluri care aparţin secolului al XIX-lea. Asta e izbitor. Cred că simbolul cel mai pregnant este baricada, care, orice s-ar spune, este o chestie de mitologie franceză care datează din 1789, şi care s-a repetat în 1830, în 1848, în vremea Comunei, apoi înainte de Mai '68 în Algeria... Deci baricada este cu adevărat un imaginar francez care a traversat secolele, de la Revoluţie încoace, încheindu-i traseul în Mai '68, dar funcţionînd şi aici ca un simbol puternic. Ideea de a face baricade e complet lipsită de sens, arhaică, nepotrivită. M-am gîndit mult mai tîrziu la asta. În *Mizerabilii* lui Victor Hugo există un capitol întreg despre cum se fac baricadele (la 1830), de pildă. În esenţă, nu era nici o diferenţă artizanală între baricadele din 1830 şi cele din 1968. Pietrele din pavaj erau aceleaşi, autorităţile au turnat numai ulterior asfalt pe străzile Parisului... Dar aveam un imaginar revoluţionar care aparţinea efectiv secolului al XIX-lea, şi îl foloseam pentru a realiza o mutaţie în a doua jumătate a secolului al XX-lea! Pentru mine, Mai '68 este ultima manifestare a secolului al XIX-lea, e limpede. E-adevărat, noi, tinerii de atunci, eram totuşi niţel mai cultivaţi decît tinerele generaţii de astăzi. Nu rîde, aşa era! Exista o memorie istorică şi politică a tinerilor, mult mai importantă. Îmi amintesc că în 1971 am serbat centenarul Comunei la Universitatea din Nanterre; îmi imaginez că studenţilor de la Litere de azi nici nu le-ar trece prin cap să facă aşa ceva. Or, noi ne reprezentam încă istoria scandată de balize majore... Le avuseseră şi părinţii noştri: războiul mondial, războiul din Alger, cel din Vietnam, care nici nu era aşa de departe de noi, întrucît existau foarte mulţi dezertori americani, tineri, la Paris în 1968; am cunoscut şi eu cîţiva, veniseră odată ce începuse o politică dură de conscripţie pentru Vietnam în Statele Unite, şi venirea lor masivă în Europa a precipitat inclusiv constituirea unei atitudini europene unitare faţă cu războiul din Vietnam. Deci, cred că Mai '68 este ultima mare baliză istorică a secolului, doar că este o baliză imaginară, pentru că de fapt nu s-a întîmplat nimic în Mai '68, a fost doar o cristalizare de simboluri care aduna piese pînă atunci disparate ale imaginarului secolului al XIX-lea.

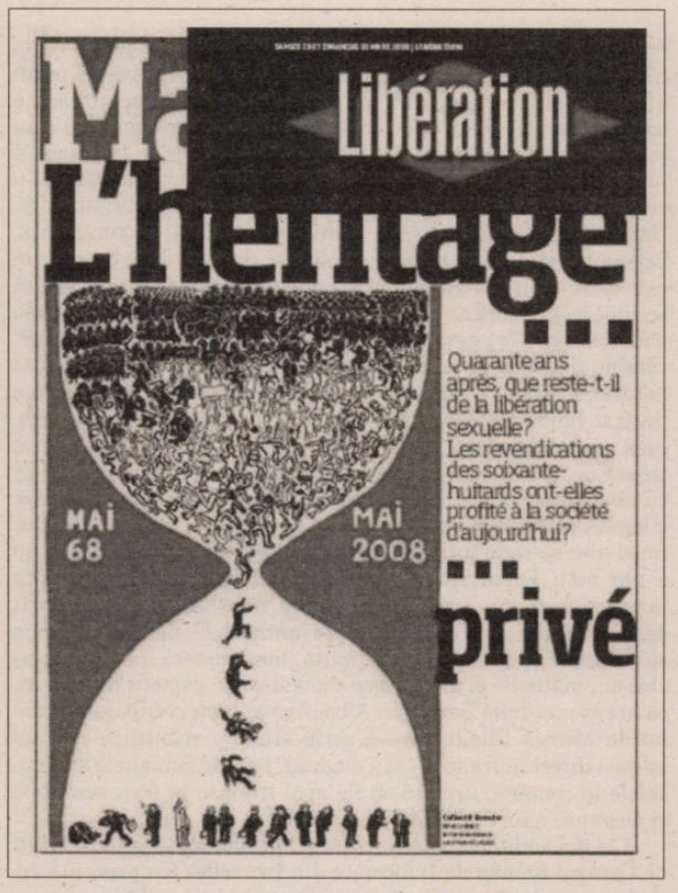

Îţi aminteşti vreo scenă de atunci, care ţi se pare astăzi de-a dreptul alegorică?

Am una, foarte clară şi puternică. Într-o zi a revoltei, în plină dominaţie a imaginarului de care vorbim, m-am dus la facultate (Paris-Nanterre), unde nişte studenţi avuseseră ideea de a elibera caii din abatoarele din jur, şi doi dintre ei veniseră în facultate cu un cal de povară, un cal foarte mare, adus prin mahalalele de lîngă Nanterre, şi mi-a rămas imaginea asta foarte puternică a perechii de studenţi (erau un băiat şi o fată), cu drapelul roşu cu negru al anarhiştilor, desfăşurat, călare, un soi de statuie ecvestră stranie, traversînd holurile clădirii, ieşită din nu se ştie ce trecut imaginar istoric, căruia clădirile acelea noi şi deja murdare ale universităţii îi constituiau scena incredibilă. Retrospectiv, ceea ce mă izbeşte este tocmai acest aspect de secol XIX al lui Mai '68, în vreme ce, desigur, se întîmpla o „eliberare a moravurilor" şi aşa mai departe; dar ştii că îmi place să observ disocierile dintre reprezentările pe care ni le facem despre lucruri şi ceea ce se petrece de fapt. Or, în cazul de faţă, imaginea cuplului pe cal întrupează tocmai disocierea radicală dintre imaginarul şi scenele lui Mai '68 şi ceea ce se petrecea cu adevărat la nivel politic şi social. Poate că era nevoie să ne simţim mai liberi – dacă nu pentru altceva, atunci pentru a consuma mai bine, într-o societate care tot de consum rămînea...

Mă întreb dacă faptul de a-ţi fi început viaţa ta de adult prin a asuma Mai '68 nu a încurajat ulterior la tine o anumită atitudine?

Cred că în momentul acela nu aveam deloc o viziune clară asupra evenimentelor. Raportul cu secolul al XIX-lea l-am înţeles mult mai tîrziu. Dar pentru a pleda un pic cauza lui Mai '68, desigur că el a reprezentat o deschidere intelectuală extraordinară, o sete de cunoaştere a tinerilor, care nu se va mai repeta niciodată cu aceeaşi intensitate. Să ne amintim de pildă că *Anti-Oedipe*-ul lui Deleuze şi Guattari s-a vîndut atunci în 30.000 sau 40.000 de exemplare, e de neînchipuit acum! A avut un efect de deschidere culturală reală. Îmi amintesc că mă plictisisem copios la Nanterre, la Litere, unde intrasem deja în 1966. Era o Sorbonă foarte veche, care îşi schimbase doar cartierul; era dificil de găsit o hrană intelectuală reală în disciplinele universitare, pe-atunci, aşa că trebuiau aruncate în aer graniţele disciplinare şi trebuia să ne interesăm de tot ce mişcă. Mai '68 a permis o înflorire intelectuală care ar fi fost înainte de neconceput.

Mai '68 nu a fost, poate, o „revoluţie", dar asta nu l-a împiedicat să lase urme distincte la nivelul politicului, al moravurilor, ca să nu mai vorbim despre urmele lui literare. Care ţi se par cele mai importante?

Ziceam că stilul politic al lui Sarko' ar fi inimaginabil fără '68. E de-ajuns să îl comparăm cu stilul lui De Gaulle, pentru a vedea că am trecut într-o lume unde spectacolul (în sensul situaţionist al termenului), eliberarea moravurilor, integrarea categoriei *„people"* în politică, toate astea nu erau de conceput fără Mai '68. Cred totuşi că trecem printr-un moment de reflecţie critică asupra lui Mai '68: multe prostii s-au făcut în numele lui '68, mai ales în politică; în schimb, cred că a adus multe schimbări bune la nivelul moravurilor, totuşi. Nu mă refer la declinul autoritarismului, ci la moravurile sexuale. Îmi amintesc că erau multe drame cînd eram adolescent, provocate de sarcini nedorite. Îmi amintesc de un coleg de clasă care s-a sinucis pentru că lăsase o fată însărcinată: era ceva enorm, de neconceput, oribil. Mi se pare că am cam uitat rigiditatea şi duritatea societăţii noastre dinainte de Mai '68, şi că acea latură a sa nu era întotdeauna una pozitivă. Cred că, în schimb, critica pe care o facem declinului autoritarismului nu e întemeiată. Dificultăţile cartierelor mărginaşe ale Franţei de azi nu ţin de spiritul delăsător al moravurilor „post-'68", ci ele se datorează perpetuării unor alte tipuri de probleme, netratate la timp, sociale, de imigrare, nu e vorba aici de spiritul lui '68... Mi se pare că adesea, azi, '68 apare ca un soi de ţap ispăşitor pentru probleme străine lui, în discursuri aiurea; e un soi de logică bolnavă, care dă de înţeles că relele noastre se trag de acolo şi că ar fi de-ajuns să răsturnăm ce a împlinit Mai '68, ca să ne meargă toate bine.

Cînd ai avut senzaţia, în viaţa ta, că Mai '68 s-a terminat?

Am avut-o destul de repede, în 1975, cînd am trăit primul şoc al petrolului, şi dacă îmi amintesc bine Giscard d'Estaing era preşedintele Franţei, iar noi ieşeam din Istorie pentru a intra de-a dreptul în Economie, în chip radical, Giscard era un gestionar, nu un politician, cum avusesem pînă atunci. Plăcerea cu De Gaulle era că te puteai opune unor idei, aveai ce contesta, dar nu mai găseam idei politice la Giscard, care era un bun gestionar al Franţei, ce voia să ne rentabilizeze. Iar problemele, „evenimentele" istorice au devenit evenimente economice, criza petrolului... Atunci am avut senzaţia că secolul al XIX-lea se termina cu-adevărat.

Se jonglează adesea, azi, cu concepte foarte uşor mitizabile, pentru a configura spiritul european: „Mai '68" e unul din ele. Un altul e cel de „intelectual". În România se vorbeşte mult despre condiţia intelectualului contemporan: a murit, a ratat trenul istoriei, a pierdut partida după prăbuşirea Zidului Berlinului... Ce nuanţe crezi că a adăugat Mai '68 percepţiei europene a intelectualului?

Nu aş vrea să par iarăşi pesimist, dar cred că Mai '68 marchează şi sfîrşitul intelectualilor. A însemnat într-un fel împlinirea intelectualului, în ambele sensuri: de finalizare, dar şi de realizare deplină. Dar după '68 ce s-a mai întîmplat? Am avut parte de critica maeştrilor gîndirii, de gînditori la modă, precum Bernard-Henri Lévy şi alte caricaturi ale tipului „Malraux", dar nimeni nu mai voia rolul intelectualului. După care, ne-am trezit intraţi în lumea specialiştilor, unde nu sînt intelectuali, numai experţi. Un intelectual, prin definiţie, se presupune că intervine în afara domeniului său – într-un cîmp civic care îl depăşeşte, dar pentru care ar avea competenţe ca să vorbească în numele tuturor. Da, experţii au înlocuit intelectualii, iar universitarii au acoperit alături de aceştia cîmpul ocupat înainte de intelectuali. Nu văd figuri importante, după 1975, care să poată pretinde în Franţa că au continuat tradiţia intelectualului.

a consemnat
Ioana BOT

***Laurent Jenny** este profesor de literatură franceză la Universitatea din Geneva. În mai 1968, era student la Universitatea Paris-Nanterre.*

Mirella NEDELCU-PATUREAU

Unde şi de ce fugim de acasă

– sau cînd un scriitor alege o altă limbă –

La sfîrşitul anului trecut, José Manuel Barroso, preşedintele Comisiei Europene, şi Leonard Orban, comisar european pentru Multilingvism, au dorit să constituie un grup de intelectuali pentru a elabora un program de recomandări privind contribuţia multilingvismului la dialogul intercultural şi la înţelegerea mutuală între toţi cetăţenii Uniunii. După o serie de reuniuni, s-a născut un raport, redactat de scriitorul franco-libanez Amin Maalouf, intitulat „Un pariu salutar: cum ar putea multiplicitatea limbilor să consolideze Europa". Pornind de la acest raport şi în virtutea unor preocupări ce se anunţă de durată, EUNIC (European Union National Institutes for Culture) a organizat pe 24 aprilie, la Bruxelles, o conferinţă intitulată „Literatura imigrantă – a scrie într-o altă limbă". Inutil de spus că eticheta de „literatură imigrantă" a fost respinsă de majoritatea participanţilor, care au simţit-o ca o discriminare, un soi de literatură de scriitori fără acte, *sans papiers*. Dar formula e comodă şi permite gruparea unor personalităţi şi mai ales a unor motivaţii diverse. Conferinţa a reunit, în jurul a două principale teme de discuţie, 12 scriitori sau cercetători şi un public în majoritate de specialişti – universitari, traducători, scriitori. Nu aş dori să fac un alt raport, fie el cît de precis sau de oficial al acestor discuţii care s-au desfăşurat într-un dialog liber cu sala, punctate de lecturi scriitoriceşti în marginea propriilor argumente teoretice. Voi aminti doar cîteva prezenţe şi idei semnificative.

Tocmai participasem la o întîlnire de traducători din limba română, organizată de ICR la Paris, ce se încheiase chiar cu problema scriitorilor bilingvi; la Bruxelles, trecerea la cazul scriitorilor ce s-au instalat definitiv într-o altă limbă mi s-a părut o continuare, pe alt plan, a aceleiaşi sinuoase probleme a alegerii între două limbi şi două culturi. Motivaţiile pot fi variate şi pot declanşa reacţii diferite. De pildă, un Jan Rubeš, traducător şi specialist de literatură cehă la Universitatea liberă din Bruxelles, ne-a reamintit cazul lui Milan Kundera. Cînd autorul *Glumei* s-a stabilit în Franţa, după invazia sovietică a Cehoslovaciei în august 1968, el era deja un scriitor recunoscut pe plan european. La început, textele sale, scrise în cehă, au fost traduse în franceză de François Kerel, dar între 1985 şi 1987 toate scrierile sale anterioare au fost retraduse şi revăzute de autor cu precizarea că ele sînt singurele autentice. Milan Kundera scrie de la această dată direct în franceză şi tranşează clar cu trecutul său ceh. Explicaţia o găsim poate într-unul din romanele sale „franceze", *L'Ignorance*, unde personajele, cehi stabiliţi în Franţa, împinşi de amici francezi un pic naivi şi sentimentali, revin pe urmele lor şi realizează că nu se mai pot întoarce, că de acum ţara şi poate limba lor „maternă" sînt cele pe care le-au ales. Căderea Zidului şi a regimului comunist nu a rezolvat totul, există un punct de la care întoarcerea se dovedeşte imposibilă. Aceasta era cel puţin analiza conferenţiarului, pe care o împărtăşesc şi care e tulburătoare. Aşadar, dincolo de elementele exterioare pe care le putem controla (avem paşapoarte noi, traversăm frontiere şi interdicţii), unele pierderi sînt definitive, incontrolabile, în ciuda tuturor nostalgiilor sau a refulărilor nemărturisite. Impresia a fost consolidată şi de alte mărturii la conferinţă, bejenia în alte limbi nefiind pricinuită de astă dată de nici un cataclism politic. Kristina Goikoetxea, de pildă, este o tînără scriitoare spaniolă de origine bască, ce s-a stabilit în Olanda şi a ales să scrie în neerlandeză („Ce căuta neamţul în Bulgaria?" rămîne deci o replică ce poate traversa cu voioşie multe alte hotare). E drept, a petrecut cîţiva ani în Africa de Sud, unde a învăţat limba burilor, o olandeză corcită cu multe anglicisme, ceea ce a determinat alegerea ei finală. Ce a făcut-o însă să treacă de la o limbă cu sute de milioane de vorbitori la o limbă cu abia cîteva milioane? Ar fi putut alege limba bască, de care e legată prin sînge, într-o optică naţionalistă şi militantă. Dar nu, a ales să scrie într-o limbă în care părinţii şi rudele sale nu o pot citi. Încolţită de întrebări, Kristina Goikoetxea mărturiseşte că „trecînd" la limba neerlandeză s-a simţit deodată liberă să-şi exprime toate fantasmele, pe cînd în limba sa maternă se simţea mai reţinută, mai austeră, ca şi cum, aş zice eu, mătuşile ei ar fi supravegheat-o din camera de alături, ca în casa teribilei Bernarda Alba. Aici am intervenit, gîndindumă la Mircea Eliade care-şi scria studiile ştiinţifice cel mai adesea direct în franceză sau engleză, pe cînd romanele sau nuvelele în română, urmînd să fie apoi traduse în franceza abilă şi elegantă a lui Alain Paruit.

Cei doi scriitori români „rătăciţi" pe alte meleaguri, invitaţi de Centrul Român de Informare din Bruxelles (cu prezenţa activă şi entuziastă a tînărului său director, Andrei Ţărnea) au adus o notă plină de viaţă şi originalitate. Saviana Stănescu e stabilită de opt ani la New York şi se simte perfect în engleză, limbă pe care o mînuieşte cu delicii. Ne-a citit un fragment din ultimul său volum, *Google me*, unde evaziunea lingvistică se dublează cu evaziunea în altă civilizaţie, căci trăim doar cel de „al treilea val", cel al informaticii, anunţat deja de profeticul MacLuhan, iar astăzi nu mai exişti profesional decît dacă ai un site. Invitaţia Savianei Stanescu e perfect valabilă, dacă vreţi să ştiţi ce scrie şi cu se ocupă, *google her*, vreau să zic mergeţi pe siteul *www.saviana.com*. Saviana Stănescu a ştiut să profite şi de un alt avantaj: e autoare de teatru – dirijează de altfel la New York University un atelier de scriere dramatică – şi a făcut din plin dovada acestui „simţ al scenei" (căci eram toţi cu microfoane şi ecrane video sub nas) cînd şi-a citit poemul sarcastic şi savuros şi a basculat apoi dintr-odată, în alte două fragmente citite, într-o tonalitate mult mai gravă: exilul – trecerea la o altă limbă, la o altă lume – nu e o glumă, el poate fi dificil şi angoasant, ca în cazul eroinei din *Waxing West* (piesă prezentată anul trecut la Festivalul de la Sibiu de trupa de la Mamma din New York) sau realmente o catastrofă, pentru valurile de imigranţi alungaţi astăzi de războaie, de foamete, de molime... Marius Daniel Popescu, invitat şi el la această conferinţă, e poate un „lup" singuratic, dar în acelaşi timp o variantă fericită a scriitorului imigrant, ce şi-a găsit, în fine, calea, publicat de un editor de prestigiu în Franţa, José Corti. Prezentat de fiecare dată ca un şofer de autobuz ce a învăţat franceza şi s-a stabilit în Elveţia, Marius Daniel Popescu e mult mai interesant şi mai complicat decît această etichetă, pe care aş identifica-o ca fiind o tehnică de marketing. În România nu a fost, bineînţeles, şofer, ci inginer silvic, a frecventat grupul textualiştilor din Braşov, fiind prieten cu Gheorghe Crăciun, şi a publicat mai multe volume de poezie. Poate un alt Panait Istrati, venit şi el într-un Occident şlefuit, cu poveştile lui de lup colţos şi neîmblînzit. Dar lumea romanului său este mult mai densă, mai complicată decît poveştile cu bandiţi dunăreni de altădată, şi mai ales, dincolo de insolitul bestiarului comunist, romanul său este cartea unui scriitor cu o structură solid eşafodată şi personală. „Ce căutăm noi aici, la Parlamentul European, ce ne poate aduce el nouă, artiştilor, indiferent de limba în care scriem" – a fost întrebarea cu care a atacat, încă din sală, „lupul" nostru, înainte de a urca la tribună să povestească încă o dată cum şi de ce bîntuie acum cu succes într-o altă limbă. Cît despre alţi vorbitori – un kurd în daneză, un ungur în italiană, un bulgar în germană – ar fi fost poate suficient să priveşti un calendar al evenimentelor istorice din ultimul secol, Budapesta 1956, Praga 1968, imigranţii economici etc. Conferinţa nu a putut aduce bineînţeles răspunsuri concrete şi imediate, nefiind o comisie *ad-hoc* pentru a rezolva un program punct cu punct. Literatura, ca şi lumea tristului prinţ al Danemarcei, „şi-a ieşit din ţîţîni", iar această scurtă întîlnire, dar o lungă zi, ce s-a încheiat pe la miezul nopţii, a pus poate degetul pe o rană, a pus o clipă reflectorul, prin cuvîntul celor 12 invitaţi (ca cei 12 apostoli), pe mulţimea pestriţă de scriitori, artişti, unii dezrădăcinaţi ce trăiesc exilul ca pe o ruptură sau o dramă, sau cei ce au ales deliberat să viziteze alte limbi şi alte lumi. De la simpla idee de a crea arhive europene ale acestor artişti, pierduţi de voie sau nevoie între frontiere, sau de a-i sprijini cu burse, subvenţii şi programe adecvate şi eficace. Pentru moment, meritul real al conferinţei a fost simpla întîlnire, posibilitatea de a crea legături şi de a construi noi solidarităţi.

Oana TĂNASE

Galeriile şi comerţul de artă

Organizat pe baza unui parteneriat încheiat între Ministerul Culturii şi Cultelor, MNAC – Muzeul Naţional de Artă Contemporană – şi Centrul de Documentare a Patrimoniului Flamand din Bruxelles, simpozionul internaţional „Artistul şi piaţa de artă", găzduit pe 16 aprilie de Galeriile Etaj 3/4 (TNB), şi-a propus să identifice posibilităţile unor direcţii şi proceduri ale acestui segment al pieţei culturale locale. Prin prezentările oferite, participanţii au lămurit aspecte ale sistemului de expertiză şi evaluare a operelor de artă, norme ce reglează exportul şi importul lor, precum şi diferite aspecte fiscale ale pieţei de artă.

Pentru o mai bună localizare temporală, încep prin a vă spune că această secvenţă găzduită de MNAC, în aprilie 2008, este a doua aventură organizată în Bucureşti, dedicată deopotrivă plusurilor şi minusurilor unui sistem ce reglementează piaţa de artă, căci anul trecut am avut deja şansa unei întîlniri similare cu jucători importanţi ai zonei, parte dintre aceştia consecvenţi încă misiunii lor de a informa/favoriza scena de specialitate românească. Prin urmare, în public, cei de atunci şi de azi şi-au focalizat inevitabil atenţia asupra lui Jan De Maere, un personaj nu doar charismatic, ci şi excelent antrenat în domeniu.

Pentru o mai bună punere în pagină a evenimentului, mi-e greu să spun că audienţa locală a simpozionului a fost una coagulată, cu puţine excepţii lipsind actorii majori – galerişti, colecţionari, experţi în evaluarea operei de artă, semn nu doar atît al unei comunităţi slabe, cît poate al unei autosuficienţe prost dirijate. Nu întîmplătoare, aşadar, revenirea, de-a lungul discuţiilor din finalul simpozionului, asupra detectării unui sentiment de uşoară inutilitate a întregului demers, în ciuda unui set de concluzii mature, gata de preluat de către echipa gazdă. Veţi rîde la auzul sintagmei, desigur, dar – vă asigur, nu o singură dată – viteza şi valoarea tranzacţiilor de pe piaţa de artă sînt cumva asemănătoare transferurilor din fotbal, de unde şi suspiciunea unei lipse de transparenţă, a unei ambiguităţi declarate de joc amical fără urmă de teamă.

În „atac" i-am întîlnit pe doi dintre *decider*-ii CINOA – o federaţie internaţională non-profit a asociaţiilor *dealer*-ilor de artă şi antichităţi: Bo Knutsson şi Jan de Maere. Înfiinţată cu mai bine de 70 de ani în urmă, CINOA – al cărei secretariat este stabilit în Bruxelles – numără astăzi 29 de astfel de asociaţii din 19 ţări. Scopul acestei organizaţii? *Sharing knowledge and developing greater expertise.* Misiunea ei priveşte promovarea pieţei internaţionale de artă, protejarea unui set de valori etice în interiorul ei şi facilitarea circulaţiei operei de artă. Bucurîndu-se de poziţia de observator pe lîngă UNESCO, în toate problemele artei, CINOA, prin activitatea ei, ajustează constant balanţa dintre prezervarea specificului cultural şi patrimonial şi elaborarea unei politici a pieţei de artă şi antichităţi.

Jan de Maere a avut, în cadrul simpozionului, mai multe intervenţii, în primul rînd oferind o perspectivă istorică asupra pieţei de artă, începînd din secolul al XV-lea şi pînă în prezent, pentru ca mai apoi să analizeze relaţiile pe care *dealer*-ii de artă le întreţin cu sistemul organizatoric. Pornind de la observaţia că „piaţa de artă este şi rămîne în definitiv o ramură economică ce are nevoie de transparenţă şi de organizare", cu o contribuţie fundamentală şi favorabilă în dezvoltarea patrimoniului nostru artistic, Jan de Maere a insistat asupra rolului de mediator al galeriştilor şi al *dealer*-ilor între artist şi public: „Comerciantul de artă profesionist este un antreprenor care acţionează în cunoştinţă de cauză, care a dezvoltat un gust şi o judecată personale şi care poate să se prevaleze de o reputaţie excelentă. Acesta este factorul care atrage atenţia colecţionarilor. De aceea cei mai buni galerişti şi comercianţi de artă sînt specialişti autentici, în asemenea măsură încît pot rivaliza cu criticii de artă şi cu muzeografii/curatorii. Cu toate acestea, a vrea să converteşti o încredere şi o pasiune în valoare comercială necesită mult mai mult decît un simplu fler. Profesioniştii reuşesc să-şi combine cunoştinţele şi înţelegerea asupra artei cu o experienţă practică şi cu instinct în afaceri."

Hervé Chayette s-a oprit în prelegerea sa asupra sistemului de organizare a caselor de licitaţie în Franţa. Preşedinte al SYMEV, sindicat al societăţilor de licitaţii publice de artă şi, implicit, al comisarilor-priseuri din Franţa, Chayette este total preocupat de poziţia sa de ameliorator al contextului juridic şi fiscal al caselor de licitaţie. Pentru o mai bună vizualizare, ar fi important de spus despre SYMEV şi faptul că este un container de servicii: nu doar juridic şi de expertiză contabilă, ci şi de comunicare ori relaţia cu presa. Dar, poate că de fapt util ar fi să clarific termenul *commissaire-priseur:* evenimentul considerat drept fondator al meseriei se situează în 1556, atunci cînd Henri II a creat birourile *„de maîtres priseurs vendeurs de biens meubles"*, al căror monopol instituit asupra pieţei a fost desfiinţat abia în 2000; pentru ca abia sub Louis XVI, în 1773, sintagma *commissaire-priseur* să intre în vocabularul comun. Dacă pagina web *Hotel Drouot* îţi serveşte 12 piese video pentru a înţelege ce şi cum se întîmplă într-o casă de licitaţie, site-ul organizaţiei SYMEV lămureşte variate aspecte juridice benefice ale activităţii şi te ghidează în cazul în care ai ambiţia de a deveni un comisar-priseur.

Simpozionului i s-au adăugat prezentări ce au iniţiat, la final, discuţii deschise cu publicul: tatonante, acestea lăsau cumva să se înţeleagă că astăzi un model de constituire a sistemului pieţei de artă trebuie cîştigat prin informare, procesul ulterior solicitînd, desigur, o cointeresare a statului, singurul, în acest moment, în măsură să opereze pîrghii fiscale favorabile artiştilor şi reprezentanţilor lor.

Marius CHIVU

feedbook

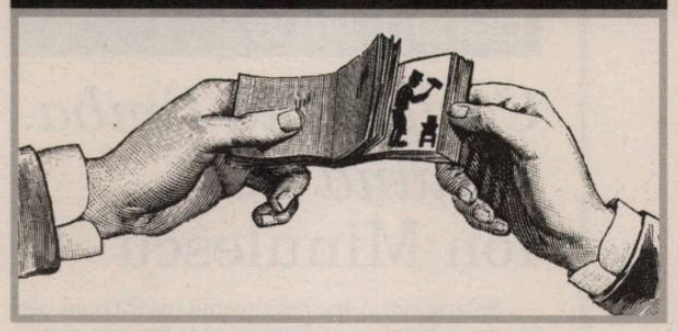

De ce nu (mai) avem nuvelă?

În celebrul său eseu „De ce nu avem roman?“, publicat în 1927 în *Viaţa românească,* Mihail Ralea remarca faptul că, înainte de primul război mondial, nuvela şi schiţa fuseseră genul predilect al prozatorilor români (Caragiale, Duiliu Zamfirescu, Gala Galaction, Nicolae Gane, Delavrancea, Brătescu-Voineşti, Emil Gîrleanu) şi vedea în atenţia pe care Sadoveanu, Rebreanu, Ionel Teodoreanu, Cezar Petrescu, Hortensia-Papadat Bengescu şi Minulescu începeau s-o acorde romanului o tendinţă de a recupera „o lipsă naţională“. Ralea găsea cîteva explicaţii pentru întîrzierea „apariţiei definitive a romanului nostru“. În primul rînd, lipsa epopeii din tradiţia literară românească, baladele şi poezia epică nefiind „surse populare“ serioase pentru roman; apoi, singurul eseist din epocă cu importante lecturi sociologizante, Ralea intuia nu doar funcţia, dar şi geneza socială a romanului. Întîi publicul: sfîrşitul secolului al XIX-lea nu ajutase suficient constituirii clasei de mijloc, puţinul public cititor de literatură nu era interesat de producţia românească, citea romane în franceză, cultura era prea „recentă“ şi nu se crease o masă critică de cititori, iar viaţa privată era rudimentară şi nu identificase încă lectura ca *loisir.* Apoi scriitorii: romanul este un gen cronofag şi, în lipsa publicului, nu aduce bani; prin urmare scriitorii nu erau motivaţi a scrie roman, cu atît mai mult cu cît nici nu-i inspira realitatea socială austeră ce număra „prea puţine individualităţi“ şi insignifiante „conflicte sociale dramatice“ – aceste ultime argumente Ralea identificîndu-le drept caracteristici ale psihologiei etnice. În 1935, aşadar la nici un deceniu de la eseul care constata lipsa romanului românesc, în publicistica la temă (adunată de Aurel Sasu şi Mariana Vartic într-un excelent volum intitulat *Bătălia pentru roman)* deja apăreau expresii precum: „destinul romanului“, „preponderenţa romanului“, „criza de romane bune“ şi chiar „inflaţia romanului“. Ce se întîmplase între timp? O simplă consultare a *Dicţionarului cronologic al romanului românesc* ne arată că numai în anul 1933 (cel mai bun an din istoria romanului românesc) se publicaseră nu mai puţin de 80 de romane, printre care: *Patul lui Procust, Creanga de Aur, Adela, Maitreyi* ş.a. Încă cinci ani mai tîrziu, în 1940, romanul românesc de consum luase o asemenea amploare, încît publiciştii vorbeau despre „declinul/decăderea romanului“, iar Eugen Ionescu făcea predicţii despre „moartea romanului“ pe care-l vedea înlocuit definitiv de reportaj. În tot acest deceniu în care modernismul românesc a recuperat un gen, oferind un număr uluitor de capodopere, dar şi de subgenuri de consum, doar Anton Holban a mai susţinut cauza nuvelei denunţînd în van prejudecata „genului minor, liniar“ care căzuse, în atît de scurt timp, asupra prozei scurte.

Într-un eseu din 1964, Nicolae Manolescu găsea chiar şi „în condiţiile realismului-socialist“ destui continuatori ai tradiţiei genului scurt. Cu puţine excepţii (Marin Preda, Eugen Barbu, D.R. Popescu, Fănuş Neagu, Nicolae Velea, Sorin Titel), numele autorilor enumeraţi de critic nu mai spun astăzi nimic: V. Em. Galan, Petru Vintilă, Aurel Mihale, Francisc Munteanu, Eusebiu Camilar, Vasile Rebreanu, Pop Simion ş.a. (Ar merita redescoperit, totuşi, Teodor Mazilu, prozatorul!). La finalul eseului său tematic, Nicolae Manolescu se arăta satisfăcut de varietatea şi complexitatea nuvelei acelor ani şi o considera „un capitol de sine stătător“. Citită acum însă, proza scurtă a acelei epoci nu rezistă decît cu puţine titluri, ca să nu mai spun faptul că autorii menţionaţi l-au contrazis *big time* pe criticul literar, genul scurt dovedindu-se a fi exact „experienţa pregătitoare în vederea romanului“: doar Fănuş Neagu a continuat – manierist şi mediocru – să mai scrie proză scurtă. Optzeciştii au încercat, impulsionaţi de entuziasmul teoretic al lui Mircea Nedelciu, o resurecţie a genului, însă ofensiva lor, în mare parte tributară textualismului, nu avea cum să aibă efect pe termen lung. Mircea Cărtărescu, Cristian Teodorescu, Ioan Lăcustă sau Constantin Stan, singurii desantişti de altădată rămaşi deopotrivă în viaţă şi în cărţi, scriu acum foarte rar sau nu mai scriu deloc proză scurtă.

Astăzi, într-o literatură al cărei mare succes comercial din ultimele două decenii este, totuşi, o carte de povestiri – *De ce iubim femeile* de Mircea Cărtărescu –, prea puţini prozatori (mai) scriu nuvele. De obicei se debutează cu proză scurtă sau se scrie numai la începutul carierei, pentru ca apoi să se treacă definitiv la roman, un gen care se bucură, mai mult ca oricînd, de audienţă, deopotrivă publică şi critică. Acest lucru este valabil inclusiv la noua generaţie de prozatori: Sorin Stoica, Dan Lungu, Lucian Dan Teodorovici, Florin Lăzărescu sau Bogdan Suceavă. Alţii, din generaţiile anterioare, au abandonat genul – ca Ioan Groşan, Ştefan Agopian, Adriana Bittel sau Alexandru Ecovoiu; au inventat forme hibride – precum Radu Cosaşu şi, mai nou, Emil Brumaru; ori s-au apropiat prea mult de gazetărie – risipitorul Tudor Octavian, autorul unui volum de povestiri, *Istoria unui obiect perfect* (1981), absolut remarcabil. Rămîne de văzut dacă Radu Paraschivescu şi Liviu Bleoca vor continua cu povestiri, cît despre Răzvan Petrescu – maestrul incontestabil al genului la noi, un prozator scurt în linia unor Raymond Carver sau Woody Allen, uneori chiar mai bun decît ei – mă tem că pe umerii lui cade responsabilitatea de a continua, de a revitaliza şi de a salva onoarea pierdută a prozei scurte.

În finalul acestui excurs istoric al nuvelei româneşti, sînt dator cu un răspuns întrebării din titlu (doar pe jumătate retorică). Există mai mulţi factori nevaforabili nuvelei: dificultatea genului (o nuvelă bună e, uneori, mai greu de scris decît un roman) placat pe megalomania scriitorului român care vede în roman oportunitatea genului canonic prin excelenţă – deşi există un număr infinit de contraexemple: Agutakawa, Borges, Buzzati, Carver, Cehov, Cortázar, Hrabal ş.a., predilecţia publicului (în bună parte) needucat pentru roman ca gen de consum perfect, conformismul editorilor care speculează trendul comercial, conformism denunţat vehement de un Ovidiu Papadima („lipsa de curaj negustoresc“) încă de la sfîrşitul anilor '30, dar şi limitele criticilor care întreţin prejudecata genului minor.

Teoreticienii literari mi-ar putea spune că lumea în care trăim este mult prea complexă pentru a fi prinsă în tiparul nuvelei, iar sociologii, că nevoia de evaziune este satisfăcută într-o mai bună măsură de roman, cel mai proteic gen dintre toate, dar oare cînd am renunţat noi la micile şi frivolele plăceri ale vieţii şi ale artei, iar dacă ritmul în care trăim e tot mai accelerat, cum de nu găsim tocmai în genul scurt acea minimă necesară fantă a ficţiunii pentru momentele cînd sîntem prinşi fără oxigen în mijloacele de transport ale vieţii?

PUBLICITATE

GRUPUL ŞCOLAR DE ARTE ŞI MESERII AL COOPERAŢIEI EŞTEŞUGĂREŞTI „SPIRU HARET“ - BUCUREŞTI

Str. Ec. Cezărescu nr. 47 Sector 6
Tel./Fax. 316.61.95; 316.61.96
0316.400.240; 0316.400.257

Cea mai mare unitate particulară de învăţămînt preuniversitar din România, autorizată de M.E.C.T. şi M.M.S.S.F., anunţă începerea înscrierilor pentru *grădiniţă.*

NOU!

Grădiniţa „Dumbrava Fermecată“

va funcţiona cu program normal (7,30-13,30) şi program prelungit (7,30-18,30).

Grădiniţa beneficiază de: medic pediatru şi asistenţă medicală, educatoare – absolvente ale Facultăţii de Psihologie şi cu experienţă în educarea copiilor, sală de calculatoare, cantină proprie, parc propriu destinat activităţilor distractiv-educative şi cursuri optionale de limba engleză, informatică, teatru, dans, gimnastică.

Dilema veche vă recomandă

● *Bomba zilei (The Scoop,* regia Woody Allen*)* – perfectă comedie de week-end în care o frumoasă studentă la jurnalism (Scarlet Johansson) anchetează o serie de crime la Londra, însoţită de un iluzionist mizantrop şi ticăit (Woody Allen) şi urmînd indiciile unui jurnalist de pe lumea cealaltă. Vă sfătuiesc să luaţi un carneţel pentru a nota replicile lui Woody Allen, personaj la propriu şi la figurat: „M-am născut în religia iudaică, dar m-am convertit la narcisism“, „Anxietăţile sînt pentru mine ca aerobicul: mă menţin în formă“. (Marius Chivu)

● Duminică începe la Paris clasicul turneu de tenis de la Roland Garros (Eurosport Live, de la prînz pînă după apusul soarelui...). Va fi apusul galacticului elveţian Federer? Va izbîndi din nou extraterestrul Rafa Nadal? Poate fi neglijat un sîrb de forţa lui Djokovici? Acestea de ce n-ar fi întrebări europene? (Radu Cosaşu)

Andrei GORZO

dilematograf

Blues

● ***Iubire cu gust de afine / My Blueberry Nights* (SUA, 2007), de Wong Kar-Wai.**

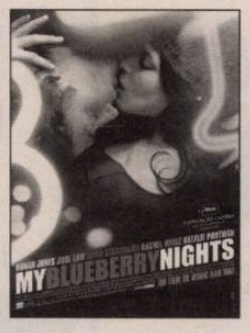

Tare aş vrea să mă înşel, dar mi se pare că în noul lui film, *My Blueberry Nights* (pe ecrane din 30 mai), Wong Kar-Wai dă semne de (sper că numai temporară) epuizare artistică. Stilul lui s-a manierizat atît de rău încît a devenit autoparodie involuntară. Wong continuă să facă muzică vizuală de inimă albastră, dar o face ca şi cînd „Inimă albastră“ ar fi o marcă de parfum. A devenit un fel de superfotograf de modă specializat în alura morozităţii amoroase şi alura asta, care în filme ca *In the Mood for Love* şi *Fallen Angels* sugera substanţă, a devenit un *look* şic, o atitudine manechinoasă şi atîta tot. Filmul e plasat în America viselor lui Wong Kar-Wai, toată numai inimioare ce se fac ţăndări lîngă *jukebox*-ul din bar şi maşini ce gonesc pe Route 66 pentru a lăsa în urmă nefericirea, dar atmosfera e la fel de sintetică şi de subţire ca a unui pictorial pe teme din Tom Waits şi Edward Hopper, filmat într-un studio la cererea unei reviste de fiţe. Wong îşi pune actorii să stea în atitudini triste, de regulă aplecaţi asupra unei băuturi la tejgheaua unui bar, şi îi filmează ba prin geam, ba în ralanti, ba cu fundalul în *unsharf,* ba cu camera de supraveghere. Filmînd în America, nu-i poate pune să fumeze în bar, dar asta nu-i o problemă – dacă fumează afară şi noi ne uităm la ei pe geam, e ca şi cînd ar fuma înăuntru. Dacă ei sînt înăuntru şi noi ne uităm la ei de afară, culorile fluorescente din jurul lor încep să se scurgă unele în altele ca tot atîtea băuturi diferite vărsate pe tejghea. Ne uităm la ele cum se combină, vedem cît de estetic cade o şuviţă de păr peste ochii rătăciţi ai unei soţii fugite de-acasă (Rachel Weisz), observăm asortarea dintre coafura blondă arborată de Natalie Portman, cămaşa galbenă purtată de Norah Jones şi stîlpul galben care se zăreşte în spatele lor în secvenţa în care personajul lui Portman află de la personajul lui Jones că tatăl său a murit. Motivul pentru care observăm toate aceste decoraţiuni este că n-avem altceva de făcut: nu credem o boabă din ce spun personajele.

Povestea începe în seara în care personajul lui Norah Jones intră într-un bar din New York, ţinut de un englez cumsecade (Jude Law), şi află de la el că prietenul ei a trecut recent pe acolo cu o altă femeie. Ca s-o consoleze, englezul cel cumsecade îi propune tarta lui cu afine, pe care nimeni n-o vrea niciodată; ea o vrea. Ea vrea să lase la bar cheia de la apartamentul prietenului ei şi, văzînd că englezul cel cumsecade o pune într-un vas plin de alte chei, îl roagă să-i spună povestea fiecăreia dintre ele. Mai tîrziu, englezul cel cumsecade îi prezintă înregistrările camerei lui de supraveghere, explicîndu-i că apelează la ele ca la un fel de jurnal. Numai că toate aceste jocuri romantice sînt jocuri pe care Wong Kar-Wai le-a brevetat de mult. Dezamăgirea de a vedea acest film, după ce-ai văzut *In the Mood for Love* şi *Happy Together,* e comparabilă cu dezamăgirea de a-l cunoaşte în sfîrşit pe marele Oz: unul dintre cei mai mari glamorizatori ai cinemaului de la Josef von Sternberg încoace ţi se înfăţişează aici ca un butaforist care ştie doar cîteva trucuri (reciclează pînă şi muzica din *In the Mood for Love);* şi, după cît de mecanic sînt executate aici, chiar şi un spectator nou-venit în lumea lui Wong le va recunoaşte imediat drept simple trucuri. Jude Law munceşte din greu ca să le încălzească, dar nu reuşeşte decît să pară el însuşi fals-înfierbîntat. Mai tîrziu are de jucat o secvenţă imposibilă în care sună la toate barurile din Memphis, ştiind că frumoasa lui vizitatoare, pe care n-o ştie decît pe numele mic, a ajuns chelneriţă într-unul dintre ele. La un moment dat, crede că o are în sfîrşit la capătul firului şi începe să-şi descarce sufletul. Apoi face o pauză şi spune: „Îmi cer scuze, voiam doar să vorbesc cu prietena mea“. O altă pauză, şi apoi: „Nu, nu doresc puiul dumneavoastră fript“. Această înfloritură finală, care se vrea comică şi înduioşătoare, e intolerabil de falsă: ce chelneriţă din lumea reală l-ar mai întreba de pui fripţi pe unul care tocmai şi-a descărcat sufletul în urechea ei? Între timp, eroina devine confesoarea unui poliţist beţiv şi a soţiei lui fugite de acasă. Aceasta fiind un *road movie,* se presupune că ea învaţă ceva din nefericirea lor, dar numai Dumnezeu ştie ce – singura învăţătură care se desprinde din acest film, în privinţa nefericirii amoroase, este că e fotogenică. (Soţia e cea cu şuviţele răvăşite atît de estetic peste ochi.) În ultima parte, eroina se împrieteneşte cu o cartoforiţă (Portman) – şi ea tot cu inima frîntă, dar de tatăl ei. Existenţa ei are la fel de puţină realitate ca a poliţistului şi a soţiei sale. Ca şi ei, e doar o emblemă *glossy* a acelui *mood for love* wong-kar-wai-an care a ajuns să sune ca un slogan publicitar.

trecerea prin reviste

Psihologia pe înţelesul... femeii???

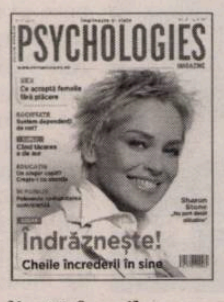

Să ne înţelegem: nu intentez proces contra revistei *Psychologies*, apărută de anul trecut şi în limba română, nu sînt chitită în a o desfiinţa sau a o vorbi de rău. Dar mi-a deranjat niţel doza de feminism, minoră, dar existentă, următoarea reclamă care a precedat apariţia ei: „prima publicaţie la nivel mondial dedicată femeilor care vor să se cunoască şi să se înţeleagă mai bine". Bună reclamă, în sensul că m-a revoltat îndeajuns să mă facă să o cumpăr, proastă pentru că, prin titlurile de o şchioapă de pe copertă, mi-a dat de la bun început un ghes de îndoială.

Bunăoară, numărul lunii mai are anunţat pe copertă, printre surîsul lui Sharon Stone: „Nu port decît atitudine", printre rubrica nelipsită de „Sex": „Ce acceptă femeile fără plăcere" şi cea de „Cuplu": „Cînd tăcerea e de aur", dosarul ediţiei, mare şi roşu: „Îndrăzneşte: cheile încrederii în sine".

Divagînd puţin, dacă psihicul femeii e atît de diferit de cel al bărbatului şi are atîtea probleme încît necesită o revistă lunară, este oare de bon ton să se continue generalizarea sa înspre preocuparea majoră, după cum titlurile denunţă veşnica dilemă: cum să-mi ţin bărbatul în frîu?

Şi aşa că am început să o răsfoiesc, încercînd să minimalizez efectele copertei. Încercînd să descopăr şi alte probleme ale „psihicului femeii", cauzate de o societate, în marea ei parte, misogină.

Editorialul, semnat de Iuliana Alexa, readuce în discuţie Internetul. Cu ale lui bune şi rele, un editorial bine scris, însă pe un subiect destul de fumat, care prezintă cam aceleaşi laturi ale dizertaţiei: a fi sau a nu fi Internet, a fi sau a nu fi nociv. În ceea ce priveşte orientarea tinerilor spre lectură, articolul omite lectura online, insistînd mai mult pe latura informativă a Internetului. „Internetul nu este în sine nociv. Dar cum îi deschizi unui adolescent gustul pentru lectura cărţilor?" – se mai întreabă Iuliana Alexa, fără a deschide ea însăşi breşa literaturii electronice.

După editorial, în goana paginilor, urmează întrebări şi răspunsuri (fetiţe care doresc să devină manechine, studente care vorbesc numai despre băieţi, exasperant pentru o tînără de 21 de ani care îşi caută o menire academică, o mamă cu un fiu de 20 de ani acaparat de jocuri pe calculator etc. etc.). Apoi interviuri cu femei realizate (modele de urmat, probabil, pentru cititoarele revistei), recomandări literare, istorii vestimentare şi repere ale modei „în tendinţă", o rubrică de „educaţie" pentru familiile cu un singur copil („neavînd fraţi poate fi alintat, dar şi foarte singur"), sfaturi pentru femeile care „se tem de sexul anal" şi pe care „felaţia le dezgustă", cum să-ţi rezolvi problemele la serviciu (cu exemple indubitabile: Carmen I. şi Valeria S.), o rubrică de „autoanaliză" a complexelor fizice (cu sfaturi de genul: „corpul tău e un motiv de tristeţe şi frustrare? Fă sport, dansează, du-te la masaj...").

Înotînd printre toate aceste clişee şi truisme, ajung în sfîrşit la „Dosar". Cel care deţine „cheile încrederii în sine". Cel care, pornind de la exemple rupte din viaţa de zi cu zi a unor personaje reale (Marian, Daniela, Raluca R. etc) încearcă să explice şi să dea totodată lecţii despre oameni complexaţi şi despre cum pot fi evitate sau tratate traume din copilărie. „Doar încrederea profundă şi stabilă în propria fiinţă ne poate ajuta să ne luptăm şi să trecem peste momentele grele". Adică tot un fel de revistă *glossy*, reviste cu care nu am absolut nimic, nici cu ele, nici cu cititorii lor. Însă mă încearcă o oarecare revoltă cînd o asemenea revistă e dedicată, prin numele pretenţios, „psihicului femeii". (**S. G.**)

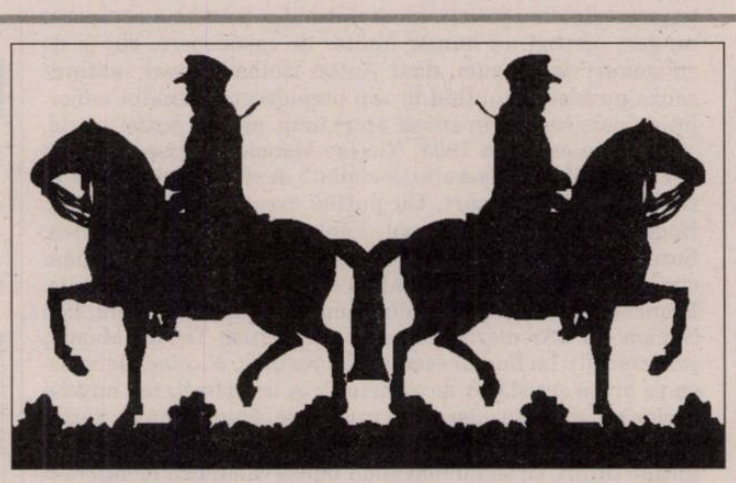

Radu COSAŞU

din viaţa unui extremist de centru...

Ecuaţia lui Makanin

Spaima – satirmanul şi femeile lunatice, ultimul roman al lui Vladimir Makanin tradus la Polirom*, povesteşte tribulaţiile erotice – şi nu numai! – ale unui „bătrînel foarte haios", localnic într-un sat de lîngă o Moscovă aflată în plină epocă Elţin. Printre aventurile nocturne ale acestui Piotr Petrovici, de o formidabilă truculenţă a vieţii, de o nerušinare nici o clipă vulgară, avem un capitol mai liniştit, în care eroul se duce la un vechi amic, Goşa, care „şi-a înţepenit" butonul televizorului pe un canal 5, strict cultural, fără de politică, fără de alte „actualităţi" decît „Picasso... Apoi Ţvetaeva şi Pasernak... Primul bal al Nataşei... Femeile lui Goya... Liszt despre Mozart..."

„Emisiuni înălţătoare au umplut toată seara aceea! Ca nişte pini. Pini drepţi ca nişte suliţe. Unul şi unul.

Într-o pauză l-am întrebat:

– Ştiai că Dobrîşev al nostru a murit?

– Cum să nu?

Şi adăugă:

– A murit chiar aici. La mine.

– Ce tot spui?

– Chiar aşa a fost.

Dobrîşev al nostru era un bărbat inteligent, cu scaun la cap, cu-adevărat remarcabil, dar cu timpul devenise, mai bine zis, se făcuse un bătrîn nechibzuit, absurd şi vanitos. I se părea infinit de puţin să fie un simplu pensionar. Se arunca dintr-o expediţie în alta, nimerind chiar în analele cuceririi Arcticii. Ar fi fost suficient. Însă Dobrîşev s-a vîrît în viaţa socială... la radio... la TV... şi s-a dezlănţuit! A început să-şi facă nişte planuri delirante. Era impulsiv! Urla la toată lumea... I se năzăreau duşmani peste tot... Se purta ca un nebun... Se certa cu copiii... Şi se apucase de băut.

Nu se pricepea să îmbrătrînească... Nu ştiam cum a sfîrşit-o, dar mi-a povestit Goşa. Din istorisirea sa reieşea că exact vizitele la Goşa şi butonul al cincilea, înţepenit de tot, îl domoliseră pe orgoliosul scrîntit... E-adevărat însă că, după spusele lui Goşa, bătrînul Dobrîşev se potolise cam prea tare. Se frînsese. (Poate că asemenea oameni nu cunosc calea de mijloc.)

Dobrîşev venea aici, la vechiul lui prieten, se uita la ecran şi plîngea încetişor fără oprire. Stătea aşa, cu batista în mînă. Nici nu se mai scuza. Plîngea şi tot plîngea. Fără să i se mai zvînte ochii.

De unde să ştim la ce se gîndea şezînd aici?... Habar n-aveam. Poate la proiectele lui nebuneşti şi aiuristice. La neîmplinirile lui. La cine ştie ce eroisme... Era de-al nostru. Generaţia neîmpliniţilor. Murise...

Cum s-a întîmplat? am întrebat avînd în vedere opţiunea simplă pentru un bătrîn, între infarct şi congestie cerebrală.

Goşa răspunse parcă amintindu-şi:

– Cum s-a întîmplat?... *Patetica*.

Adică mi-a spus ce se cînta în clipa în care Dobrîşev al nostru a murit.

Dac-ai pus întrebarea „a", pune-o şi pe „b".

– Unde şedea... Pe scaunul ăsta pe care stau eu?

Goşa nu mi-a ascuns adevărul. N-avea de ce. Sîntem bătrîni.

– Da.

Iar mie mi-a trecut prin minte gîndul că, uite, a fost o moarte minunată. Subită. Dac-ar fi s-alegi... Cu atît mai bine pentru Dobrîşev, cu vanitatea lui. Cu eroismul lui de nestins. Îmi închipui cît de sus plutea spiritul lui în ultima clipă. Şi alături mai era şi muzica. Şi cu adevărat demonicul Ludwig van.

Am preferat această pagină densă unei recomandări entuziaste la care, ca de atîtea ori, m-aş trezi cu întrebarea aceea normală: „şi cîte pagini are?". Spunînd „adevărul": „Multe!", aş ucide frumuseţea „acestui măscărici atît de ciudat care, pe măsură ce îmbătrîneşte, an după an, pierde tot în viaţă. În afară de avîntul ei..." „Viaţa s-a dus, avîntul a rămas" e ceea ce voi numi, sfios în tot ce-i algebră, ecuaţia lui Makanin.

*) traducere din limba rusă şi note de Ana-Maria Brezuleanu.

Eugen ISTODOR

literatura română. pentru firme

Corigent la limba română de Ion Minulescu

Se termină: „Cine mă cheamă însă? Omul care îmi vrea binele sau femeile care îmi vor răul?". Adevărul e că încheierea nu e chiar aşa. Fiind autobiografic declarat, romanul nu vorbeşte de o a treia variantă: poezia. Minulescu a devenit poet. Mai tare cu mult decît fraza asta disperată şi adolescentină de final. Iar femeile lui Minulescu, cele frămîntate în carte, să fim cinstiţi, l-au făcut să scrie şi versuri cinice mai tîrziu, aşa că a pierdut timpul cu ele. Cu folos.

Povestea: un licean din Piteşti descoperă femeile. Întîi dădaca l-a descoperit pe el, apoi, el are un intinerar erotic de la Slatina la Bucureşti pînă la Paris, unde se îndrăgosteşte de o româncă, sora unui coleg de liceu. Corigent rămîne în Piteşti. De ce? Fiindcă se apucă să interpreteze în stil propriu *Umbra lui Mircea. La Cozia,* spunînd că Alexandrescu a scris poezia acasă, şi nu tremurînd lîngă zidurile Coziei. Liceanul nostru oricum ar fi rămas corigent: fusese prins în patul amantei profesorului de română.

Şmecheriile textului: simplu. Descrierea atmosferei de liceu, dar atmosfera nu din interiorul instituţiei, ci din timpul orelor libere şi zvăpăiate. Cîte o fată cade răpusă de cîte un băiat la fiecare douăzeci de pagini, ceea ce te face să mergi cu taxiul prin carte. Descrieri erotice nu există. Ci doar sugestii, impresii de suprafaţă. Cum se vorbeşte de o fată, cum vei fi sigur că va fi eroina unei intrigi pasionale. Se trece de la amorurile de duzină către cele tragice. Băieţii ori se sinucid, ori rămîn cu buzele umflate. Cea frumoasă şi unică moare ca-n *Dama cu camelii.*

Emo utile în viaţă: romanul e bun pentru pubertate. Trăieşti emoţiile alea ale primelor întîlniri.

Durata lecturii şi tipul de creier: trei ore sexy pentru un creier inhibat.

Expresii pentru bloguri şi messuri: ai înnebunit?... Ieşi afară, măgarule... Ieşi mai repede. disperată. Iartă-mă, dar nu te pot primi... Nu sînt singură... *„Oui, le seul bonheur de notre vie / C'est de jeter aux quatre vents de la folie / Les rêves d'amour qui tour à tour, / Dans notre coeur, ouvrent le jour / Parmi les flots de poésie..."* Păcat de dumneata.

Cash şi investiţii: e-referate.ro face bani prin interpretările şcolăreşti. Corigentul de Minulescu dă doar o carte ce face parte din colecţia de cărţi mult timp interzise şcolarilor din cauza listei de fete.

Personaje: Cotan, Mihăiţă, Margareta, Steluţa, Chioştec, Jean de Capritza, Kety, profesorul de limba română, soţi înşelaţi, panarame de Bucureşti şi Paris, Lizica.

Mişto: „A fost odată ca niciodată... Pe vremea aceea lumea basmelor nu fusese încă anexată la rubrica faptelor diverse. Bunicii şi nepoţii păreau aproape de aceeaşi vîrstă". Şi interpretarea poeziei lui Alexandrescu: „Umbra lui Mircea. La Cozia" o cunoşteam tot aşa de bine ca şi autorul ei, Grigore Alexandrescu. Grigore Alexandrescu iubise natura mai mult de acasă, de la el din birou. Mănăstirea Cozia îl inspirase la Bucureşti, nu pe malul Oltului... Dovada era clară ca lumina zilei: primul vers chiar – „Ale turnurilor umbre peste unde stau culcate" – e fals. De ce? Fiindcă: 1. Mănăstirea are şi a avut totdeauna „turle", nu „turnuri". 2. Fiindcă la nici o oră din zi cu soare sau din noapte cu lună plină, umbrele acestor turle nu ajung nici măcar pînă la marginea Oltului, dar să se mai şi culce pe undele lui. Adevărul este cu totul altul. Dimineaţa, cînd soarele răsare pe malul argeşean al Oltului, umbrele turlelor pornesc din şosea şi, treptat-treptat, se rotesc după mersul soarelui, plimbîndu-se prin ceardacul chiliilor dinspre munţi, pînă ce spre seară se strîng în poeniţa din dosul mănăstirii şi, în faţa arhondaricului, intră în pămînt odată cu soarele ce apune peste dealul vîlcean. Oltul, însă, n-a sărutat niciodată umbra adevăratelor turle sub care doarme voievodul Mircea.

claustrofog

Ceaţă pe Canal, continentul izolat

Au fost de stînga, dar s-au tratat

„Timp de cîteva decenii am avut păreri liberale, dar cred că m-am răzgîndit.“ Aşa scria David Mamet în urmă cu două luni. În America, liberalismul este curentul intelectual şi politic de stînga, deci faceţi abstracţie de înţelesul românesc. Două lucruri m-au amuzat teribil. În primul rînd, acest „cred“ din „cred că m-am răzgîndit“. Să fie doar ironie sfioasă? Apoi, m-a amuzat modul în care am aflat de răzgîndirea lui Mamet. Articolul său a făcut valuri, iar la Londra *The Independent* i-a dedicat o jumătate de pagină. Comentariul semăna mai mult cu un necrolog. Ziaristul părea să creadă că prin renunţarea la liberalism, Mamet a trecut în lumea morţilor vii.

Cine este David Mamet şi de ce atîta vîlvă? Dramaturg premiat, scenarist premiat, produs tipic al anilor '60. În piesele lui se face mişto la modul cinic de convenienţele burgheze, de obişnuinţele sociale. Pe scurt, un liberal obişnuit, pe linia Hollywood-San-Francisco-ce-deştepţi-sîntem-noi-şi-ce-prost-popor-avem. Iar cînd un liberal celebru scrie un articol cu titlul *„Why I am no longer a «brain-dead liberal»“ (http://www.villagevoice.com/news/0811,why-i-am-no-longer-a-brain-dead-liberal,374064,1.html)*, e normal să facă vîlvă. E şarmant, are umor şi te lasă mască prin argumentaţie. Nici nu şi-a dat seama cînd i s-a întîmplat. Pur şi simplu, dintotdeauna crezuse sincer că guvernul e corupt, afacerile înseamnă exploatare şi că oamenii sînt în general buni la suflet. S-a pomenit că asculta, ca întotdeauna, posturi de radio liberale, dar era tot mai nervos şi îi venea să strige: „ia mai tăceţi dracu' din gură!“. De ce? Pentru că acolo totul este în neregulă. Iar viaţa reală i se părea mai bună decît auzea. Cum se face că toţi oamenii sînt buni, dar lumea e mereu dereglată? Şi, dacă te gîndeşti mai bine, oamenii nici nu sînt mereu buni. Uneori sînt nişte porci. S-a mai gîndit la ţara lui. Şi-a dat seama că americanii nu sînt nişte ticăloşi, ci nişte oameni banali („adică lacomi, duplicitari, corupţi, inspiraţi“) care împreună fac o ţară destul de bună. Şi, în definitiv, ce avea Mamet cu corporaţiile? Le ura aşa, în principiu, că altfel le consuma cu plăcere produsele. Dar cu militarii ce avea? În fond, ei îşi fac datoria şi apără ţara asta descrisă mai sus. Unii dintre ei pot fi incapabili, corupţi sau criminali? Aşa putem fi cu toţii.

În concluzie, ce-a păţit Mamet? S-a plictisit să mai fie liberal. Credinţa că totul e greşit şi totul trebuie schimbat imediat şi cu orice preţ l-a obosit şi nu s-a potrivit cu realitatea în care trăia. Teoriile pieţei libere îi explică mai bine această realitate decît idealismul liberal. Dar toate acestea s-au structurat mai bine în capul său cînd îşi scria ultima piesă. Este un dialog între un preşedinte egoist, corupt şi realist şi consiliera sa stîngistă, lesbiană şi socialist-utopică. Piesa – spune el – „prezintă o dispută între raţiune şi credinţă, sau mai bine spus, între viziunea conservatoare (sau tragică) şi cea liberală (sau perfecţionistă). Preşedintele conservator crede că oamenii vor doar să-şi facă un trai decent şi guvernul îi poate ajuta doar lăsîndu-i în pace, pentru că inevitabilele abuzuri şi greşeli (adică economia de piaţă) oricum sînt mai bune decît intervenţia guvernului“.

Aş fi în stare să pariez că David Mamet – lacom, duplicitar, inspirat, pe scurt, om – a făcut atîta vîlvă şi pentru că avea o piesă de promovat. Ceea ce nu înseamnă că n-are dreptate.

Cristian GHINEA
Londra, 19 mai 2008

PUBLICITATE

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Editura ANTET www.antet.ro

Ray Pahl
DESPRE PRIETENIE

DESPRE PRIETENIE
Cine are nevoie de prieteni? Când şi de ce?

Prietenii ne pot ajuta să ne formăm identitatea, dar adesea îi privim ca pe duşmani... Uneori ei par a fi o obligaţie supărătoare.

Printr-o largă sinteză din sociologie, filozofie şi psihologie, autorul ne explică sensul modern al prieteniei.

nr. pag.: 152, preţ: 15,30 lei

Puteţi face comenzi la tel. 021 2221245, e-mail: comenzi@antet.ro

PUBLICITATE

PUBLICITATE

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Iaromira POPOVICI

bazar

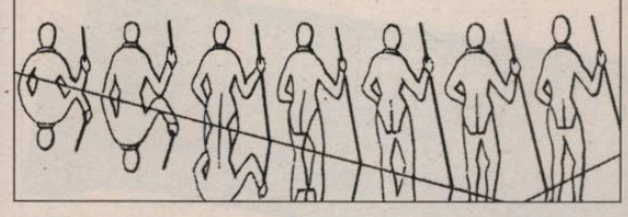

Parisul – o variantă domestică

După ce am scris nenumărate relatări ale „aventurilor“ mele în Piaţa Romană-Piaţa Amzei, a trebuit să-mi mut meschina existenţă şi tabieturile adiacente, pentru o săptămînă, la Paris, trecînd prin previzibilele faze ale cetăţeanului est-european plonjat în meandrele civilizaţiei occidentale. Am locuit la români emigraţi, am cumpărat de la ED-uri şi Tati-uri, am mers cu metroul fără bilet şi am bătut oraşul pe jos; apoi am stat la o franţuzoaică, undeva într-o periferie; şi, în cele din urmă, la hotel, devenind un turist respectabil care mănîncă la restaurant şi poate lua, la o adică, chiar taxiul...

Mai nou, ultima dată, am avut ocazia să stau într-un apartament închiriat, nu departe de Champs Elysées. Întreaga mitologie turistică, cu care eram atît de obişnuită şi de care eram încîntată, s-a prăbuşit... Du-te-vino-ul hotelului, serviciile, agitaţia, senzaţia plăcută de tranzitoriu au dispărut. Înlocuite fiind cu singurătatea şi – cel puţin aparenta – stabilitate a unui apartament. Mai ales că blocul în care locuiam era – asemenea multor altora din Paris – foarte bine baricadat şi izolat: ca să intri, trebuia să treci mai întîi de o poartă monumentală, mai ceva ca la casele ardeleneşti, înaltă şi masivă, care se deschidea cu ajutorul unui cod misterios; abia după ce pătrundeai în curtea interioară, ajungeai la uşa propriu-zisă, normală, cea cu interfonul; şi după ce o deschideai pe aceasta, la cea a apartamentului propriu-zis... Odată intrat în el, te izbea liniştea: nimeni nu se certa cu consoarta, nu punea manele, nu urla pe scări. Înţeleg că sînt amenzi mari pentru aşa ceva.

Pentru un locuitor al zglobiului Bucureşti, care a copilărit pe Şoseaua Giurgiului, liniştea nu poate fi decît angoasantă. Noroc că nevoile zilnice îl scot din casă pe cetăţeanul consumator, fie el şi global, indiferent în ce capitală a lumii se află... Aşa că, în loc de Nick-ul din Piaţa Amzei, a trebuit să iau cu asalt Monoprix-ul de pe Rue de la Boetie... Desigur, acesta din urmă s-a dovedit mult mai grandios şi mai bine aprovizionat decît varianta lui românească: multe şi complicate feluri de Danone, fructe, brînzeturi, sucuri, peşti... Şi, cu toate acestea, odată ce te obişnuieşti cu diversitatea şi cu ideea că eşti într-o civilizaţie vizibil mai avansată, cel puţin cu 50 de ani înaintea noastră, şi mintea ta învaţă să proceseze *super multiple*-ul *choice* la care e expusă, începi să ai sentimentul de acasă. Şi tot atunci începe să iasă la iveală imperfecţiunile, care micşorează distanţele spaţiale şi temporale: vînzătoarea de la raionul de cosmetice şi haine dă telefoane disperate schimbului, care nu mai vine, deşi e ora prînzului, şi ea vrea să se ducă la toaletă... În acelaşi timp, în faţa uriaşei cozi, îi povesteşte unui coleg, în cuvinte deloc roze, despre nesimţirea respectivei colege... Atîta doar că, deşi se plînge şi deşi, la un moment dat, chiar colegul căruia i se confesează îi sugerează să plece, doamna în cauză dă dovadă de profesionalism: nu îşi lasă clienţii şi continuă să le încaseze banii şi să le marcheze produsele, automat, dar profesionist. Chiar dacă nici vînzătoarele pariziene nu sînt mereu cu zîmbetul pe buze sau pe faţă, îşi fac totuşi treaba, în ordine, civilizat, respectînd regulile şi dînd restul pînă la centimă. Departe de a fi perfecte, sînt profesioniste. Iar clienţii – mult mai răbdători, mai placizi, fără să le sară ţandăra din orice (deşi uneori poate că ar trebui...), aşa cum se întîmplă la noi.

Sigur că latura pe care am semnalat-o nu e decît o interpretare minusculă şi *terre-à-terre* a Parisului. M-a distrat să văd că se poate aplica şi grila asta – să-i zicem umană – unui oraş altfel cultural şi complicat.

Teodor BACONSKY

turn înclinat

Oastea de lut

Anu scrie despre soldaţii de la Xi'an pe motiv că nu eşti sinolog e la fel de frustrant cu a nu te mai duce la vot sub pretextul că n-ai aprofundat *Politica* lui Aristotel. Nu sînt sinolog, evident, însă am trecut recent la Pinacoteca din Paris, unde se află expuşi (temporar) cîţiva dintre vitejii de teracotă ai groaznicului Shihuangdi, primul împărat al Chinei...

Jacques Chirac, un lider emfatic, după cum vi-l amintiţi, numea descoperirea din 1974, de la Xi'an (provinicia Shaanxi), „a opta minune a lumii". Avea pesemne dreptate, pentru că hazardul (la fel de generos cu ţăranii chinezi, săpători ai unui puţ, precum fusese cu păstorii arabi, care dăduseră anterior peste manuscrisele eseniene de la Qumran) a scos aici la iveală un sit mai amplu decît cel mai vast şantier arheologic egiptean, dar şi un tezaur unic, fără posibilă comparaţie. Pentru că nu peste o fostă cetate – oricît de prosper centru civilizaţional – au căzut localnicii din Xi'an, ci peste un oraş fantomă, un oraş *conceput* ca loc de veci.

Cu peste două secole înainte de Hristos, numitul Shihuangdi, suveran local din perioada Regatelor Luptătoare, izbuteşte să unifice primul imperiu chinez. Dinastia fondată de el s-a născut din cea mai drastică operaţiune de tip *damnatio memoriae* (alegoric repovestită de Borges): suveranul a dispus arderea tuturor cărţilor păstrate vreodată, cu excepţia tratatelor de strategie şi medicină. A masacrat nobilimea rebelă. A executat vreo 400 de savanţi, care ar fi putut conserva, cumva, memoria altor vremuri. A creat o societate strict ierarhizată. A ridicat statul la rigoarea unei forme de viaţă colectivă rafinat-austere şi nemiloase. A introdus în istorie modelul imperiului bazat pe *revoluţia culturală*, din care aveau să se inspire, în secolul XX, Hitler, Stalin şi Mao.

Din timpul vieţii şi-a pregătit faraonic mormîntul, adică scena propriei eternităţi. Un istoric chinez de la începutul erei creştine susţinea că toţi cei 700.000 de prizonieri şi sclavi care au trudit la respectiva înfăptuire au pierit îngropaţi de vii. Dalta arheologilor nu a relevat totuşi gropi comune, ci de acum faimoasa armată de teracotă, postată în centrul unui oraş virtual: 7000 de soldaţi idealizaţi peste scara naturală, aliniaţi pe grade militare, corpuri de apartenenţă – infanterişti, fantazini, arbaletieri, sulitaşi – dar şi pe roluri tactice în bătălia închipuită la care n-au mai apucat să participe. O scenografie imuabilă, o viziune terifiant hieratică. Spre a-şi asuma destinul muzeal pe care-l va cunoaşte de acum înainte, acest patrimoniu fragil a necesitat trei decenii de restaurare, căci statuile fuseseră de mult fărîmate sub prăbuşirea grinzilor de susţinere a galeriilor, iar scoaterea din mediul lor subteran a distrus pigmentul. Însă efortul de reconstituire a generat, după cum se vede, rezultate spectaculoase.

Armata de teracotă rămîne vedeta mondială a Xi'an-ului, deşi locul cuprinde numeroase alte obiecte de inventar: care de bronz de o desăvîrşită fineţe artizanală, clopote rituale, păsări din aur şi argint, figuri de muzicieni şi acrobaţi, arbori de jad, mormintele numeroaselor concubine... În fine, reproducerea exactă a condiţiilor de la curtea reală a împăratului autodivinizat. Am fost de două ori în China, fără să fi dobîndit privilegiul de a le vedea la faţa locului (ţara e suficient de întinsă pentru a te absorbi cu alte destinaţii). De vreme ce vederea cîtorva dintre piesele păstrate *in situ* răscoleşte atîtea emoţii şi gînduri, prespun însă că voiajul merită făcut.

Nu pricep, pe de altă parte, de ce turiştii contemporani cedează fascinaţiei fără a se mai gîndi, cu oroare, la maleficiile comise de tiranicul întemeietor al dinastiei Qin (se citeşte „Ţin"). Poate pentru că s-au scurs de atunci prea multe secole pentru ca suferinţa victimelor sale să mai fie perceptibilă. Un mecanism psihologic similar îi defineşte şi pe cei care, *mutatis mutandis*, privesc admirativ spre Casa Poporului! S-ar spune că servitutea voluntară (mai ales dacă nu e a ta) naşte, la termen, monştri de complezenţă estetică...

Laurent JENNY

Veghe indiană (II)

Religie

La Pushkar, podul care traversează bazinul de alimentare a lacului (născut miraculos dintr-un lotus – dar cu toate acestea pe cale de a seca), podul deci e sacru, trebuie să te descalţi, un paznic veghează la îndeplinirea ritualului. Dar nu e sacru drumul, care duce imediat după pod la *ghats (n.tr.:* trepte terasate). Sacre sînt şi treptele, dar nu terasele de deasupra. Şi fireşte, apa murdară a lacului e sacră. La Dunlod şi în alte părţi, obiectele de cult folosite se aruncă la rădăcina unui copac: vreun Ganesh de ipsos cu trompa spartă sau imagini sfîşiate ale zeului albastru, Shiva. La Ajmer, în Daragh, trebuie să te descalţi şi nu e voie să îţi duci pantofii în mînă prin sanctuar (îi ascund pe ai mei în sacul de călătorie), iar pentru a intra în moschee trebuie să laşi paznicului tot ce ai din piele asupra ta, cureaua şi ceasul-brăţară. Şi peste tot ficusul e femelă, iar banyanul mascul, astfel ca bărbaţii şi femeile să binevoiască a se odihni sub arbori diferiţi.

Templu în care adolescenţii fac larmă sau se pregătesc pentru vreun examen, aplecaţi peste saltele. Temple unde se pregăteşte cina în aer liber, într-o hărmălaie de cratiţe şi lighene. Temple unde preotul leneveşte toată ziulica, culcat pe o rogojină jegoasă, aşteptînd ofrandele. Temple unde se uită familiile la televizor, temple cu zei înfricoşători, sîngeroşi şi coloraţi, dar uluitor de neatenţi la utilizarea ce se dă locului lor de cult.

Noaptea lui Shiva, în martie, noapte albastră ca zeul ei. Către ora zece, cobor în întunericul drumului abrupt care duce de la fortul Kuchaman către oraş şi pun să mi se deschidă poarta incintei de către un paznic adormit şi reticent. Oraşul nu e adormit de tot. Ici şi colo, aud muzici ritmate şi recitări din *Ramayana* care trebuie că ţin toată noaptea. Din înaltul unei scări, o fetiţă cu ochi de jasp mă pofteşte într-un templu al lui Hanuman, zeul-maimuţă, unde o comunitate de credincioşi, fără a se opri din cîntat cît îi ţin puterile, în sunet de ţimbale şi de armonică, îmi face loc, îmi surîde, mă încurajează. Preotul, un tip înalt deşirat, în cămaşă, ritmează energia cîntecului cu gesturile largi ale braţelor, ca şi cum ar scoate apa dintr-o cisternă. Adună entuziaştii, suscită răspunsurile, insuflă inteligibilitate religiei, relansează cu dezinvoltură teatrul dinaintea ochilor fermecaţi ai copiilor. Veghează să nu rămînă nimeni în afara cîntării, îmi aruncă neglijent o pereche de talgere, ca să mă alătur ritmului. Tensiunea creşte, un bărbat se ridică, lăsîndu-se pradă unui dans dezarticulat, aproape în transă. Dar la pauză totul se potoleşte, se bea *chai* într-o atmosferă voioasă. Mi se enumeră zeii sanctuarului acestuia sărac şi jegos. Mi se prezintă bijutierul cartierului. Sînt interesaţi de aparatul meu fotografic digital. Plec în noapte, în mijlocul cîinilor vagabonzi.

Dar a doua zi dimineaţă, cînd trec din nou pe stradă (aş fi vrut să revăd preotul acela cu o fizionomie atît de elegantă, să încerc să leg o prietenie cu el, dincolo de limbile noastre), nu mai e nici urmă de sărbătoare. Templul cu cupole albastre e închis. O altă muzică umple strada. E o fanfară de nuntă, acompaniind un cîntec cu accente ţigăneşti, teribil de melancolic, şi care conduce toată nunta spre templul lui Ganesh, zeul cu cap de elefant. Sunetul mă poartă şi pe mine, mă alătur cortegiului. Urc cu el pînă la sanctuar. Mă ating, rîd. Îmi oferă dulciuri binecuvîntate. Mă invită să rămîn pînă la ceremonie. Culorile roşii ale vălurilor mă orbesc. Mă las în voia acestei visări nesfîrşite.

Nandsingh

Un parfum de rahat din petale de trandafiri pluteşte mereu în jurul gurii lui Nandsingh: sînt aromele adăugate sulurilor lui de betel. Pentru a scăpa de ele, scuipă pe drum deschizînd larg portiera maşinii, oricare ar fi viteza şi vehiculele ce vin dimpotrivă. Mai ieri, pe stradă, la Dunlod, se întrerupe pentru a se scobi îndelung în gură şi a extrage, cred, o bucată de betel recalcitrantă. Dar nu, e un molar pe care îl azvîrle fără regrete peste umăr (provocînd rîsul celor trei obraznici din spatele nostru), după ce mi-l arătase ca pe o curiozitate amuzantă.

Nandsingh este *rajpout,* cum o dovedesc, deopotrivă, mustaţa, slujba trecută, scurtă, în poliţie, prea coruptă pentru el, aerul lui marţial care place atît de mult străinelor: nu mai departe decît ieri, la Mandawa, cele două nemţoaice de la restaurant, care abia de s-au uitat la mine cînd le-am vorbit, ei bine – mă asigură el, deîndată ce eu le-am întors spatele –, l-au invitat pe el în aceeaşi seară la o bere şi la altele... a trebuit să refuze din cauza angajamentelor luate faţă de mine (subliniază el cu un pic de fatalism şi de regret); nu e totuşi mirat de asemenea neîncetate omagii, profită cu plăcere de ele, fără ca asta să strice în vreun fel iubirea tandră pe care o are faţă de soţia lui, foarte ocupată cu creşterea celor opt copii ai lor, la Jaipur.

Infirmiera australiană, pe care a condus-o luna trecută prin Rajahstan – ei bine – a descoperit că era „sora" lui şi că el era „fratele" ei. Nu pierduseră oare, fiecare, cîte o soră şi respectiv un frate, în ultimii ani, pe care fiecare a venit să îl înlocuiască pentru celălalt? Şi acum ea face parte din familia lui, aşadar l-a anunţat că îi va plăti 16.000 de rupii pe lună pentru educaţia celui mai mic dintre copii. Îmi arată copia boţită a e-mail-ului cu vestea cea bună şi îşi dispreţuieşte, pe acest temei, colegii şoferi mai puţin norocoşi, cu care stă de vorbă în haltele noastre.

La Galta, la templul lui Vişnu, Nandsingh îmi spune că zeul vine cu-adevărat să mănînce delicatesele ce i se închină. Înaintea aerului meu neîncrezător, întăreşte, amuzat de enormitatea faptului, ca şi de necesitatea de a-mi oferi dovada indiscutabilă. În cinci minute, perdeaua murdară se va da în lături, voi putea constata cu ochii mei. Un clopot bate îndelung, începe o melopee rotitoare pe un radiocasetofon din adîncurile sanctuarului. Preotul trage perdeaua. Într-adevăr, nu mai e *nimic* acolo. Modest, Nandsingh triumfă.

Om religios (zeul lui preferat e Ganesh, devenit aproape un membru al familiei, căruia i se închină dimineaţa şi seara într-un templu sărman de lîngă casă, într-una din mahalalele Jaipurului), serviabil, descurcăreţ (ştie unde să găsească bere rece – sau, mai rău, whisky indian, în cotloanele cele mai improbabile), discret, prevenitor, respectat (nepoţii îl salută atingîndu-i piciorul, apoi ducîndu-şi mîna la inimă), şi mereu calm (chiar cînd un poliţist corupt – un vechi coleg – ne scutură de 100 de rupii, cu pretextul că nu am respectat un semafor).

(continuare în numărul viitor)

traducere din limba franceză de Ioana BOT

PUBLICITATE

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

Pauză publicitară

Scenă de Rocky-Stallone, cu toate clişeele genului: doi boxeri în ring care-şi împart pumni. Unul primeşte, cu încetinitorul, un croşeu în barbă (şi desigur vedem, tot în *slow motion,* cum îi zboară saliva din gură) şi cade la podea. Îi este surprinsă privirea abrutizată, cum se uită la adversar, dar el de fapt nu se uită la celălalt boxer, ci îşi vede, în *flash*-uri, propria viaţă: cum se antrenează de mic, cum creşte în faţa sacului de box, antrenorul care-i dă sfaturi, cîştigarea centurii, dar şi căsătoria, copilul etc. Asta îl ambiţionează şi, printr-un extraordinar efort, se ridică şi e gata din nou de luptă. Pe ecran, este scris sloganul: „Nu se termină acum. Acum începe". Şi apoi, hodoronc-tronc „CEC Bank – banca noastră".

Bun, înţeleg ideea că CEC-ul a fost doborît la pămînt (oare de asocierea cu FNI?), că acum s-a ridicat şi că ne promite să ne arate ce poate, dar care e legătura dintre Casa de Economii şi Consemnaţiuni şi bruta aia transpirată şi cu arcada spartă? E „banca noastră", de acord, dar de ce banca noastră trebuie să fie reprezentată printr-un ins cu privirea tulbure şi tîmpă? Apoi, de ce acest clip de rebranding a trebuit să fie atît de lipsit de imaginaţie şi drapat cu atîtea clişee sforăitoare?

Spotul a fost făcut de Papaya Advertising, iar Creative Director a fost Robert Tiderle, cel care a realizat şi reclamele la Cava d'Oro (acelea cu replica de final „Ce vrei, mă? Nişte ţărani!"). Dacă cele pentru Cava d'Oro au umor şi sînt OK (deşi copiază spiritul celebrelor spoturi la Unirea), în cazul campaniei pentru CEC creativitatea advertiserilor a intrat în impas. Se pare că ne ies mai bine reclamele în cheie ironică, cu oameni fruşti, „din popor", şi că în alte registre nu prea ne mai pricepem să comunicăm.

Acum, e adevărat, campania nu e catastrofală sau cu gafe ridicole, dar de la cei care au făcut-o aveam oareşce pretenţii. Nu o compar, de exemplu, cu o campanie cum e cea pentru accesarea fondurilor europene, cu seria aceea de spoturi absolut enervante, în care în faţa unui nene (jucat de un actor de toată jena) vin pe rînd un primar, un mic întreprinzător etc. şi toţi îi arată o imagine mare, să înţeleagă despre ce e vorba. (De exemplu, primarul vrea să asfalteze şi-i arată o poză cu buldozere.) Ce rezultă din asta? Că funcţionarul de stat e un idiot. De ce te-ai duce să-i dai proiectul unui astfel de individ?

De fapt, în pauzele publicitare putem vedea destule reclame discutabile – unele dintre ele făcute chiar în străinătate. Aşa este, de exemplu, spotul care promovează guma de mestecat *Orbit clean*. O femeie de serviciu care dă cu mopul găseşte un birou încuiat. Nici o problemă: femeia se transformă într-un lichid albastru, intră pe sub uşă şi se re-materializează în partea cealaltă (ca-n *Terminator 2).* Lichidul acela albastru seamănă izbitor cu lichidele cu care ni se demonstrează virtuţile absorbante ale tampoanelor intime. Mă abţin să duc raţionamentul pînă la capăt... Oricum, atunci cînd ni se spune că e vorba de o reclamă pentru o gumă de mestecat şi ni se arată jumătatea de perniţă de Orbit umplută cu un lichid albastru, ai impresia că vezi un bazin de WC şi că reclama e cel mult la un lichid dezinfectant pentru toaletă.

Sau clipul publicitar pentru Fiat Sedici, în care vedem un tată care-şi ridică pruncul deasupra capului, iar acesta găseşte de cuviinţă să-i facă pipi pe faţă. „Fiecare zi e o provocare 4x4" – ne spune sloganul. Poate, dacă s-ar fi protejat cu un Fiat Sedici, tatăl putea să pună în funcţiune ştergătoarele de parbriz în cazul acesta. Deşi ar fi fost mai indicat să se protejeze, ceva mai devreme, cu un prezervativ.

Dar, dacă vorbim de reclamele la maşini, nici una nu o întrece în aberaţie pe cea la Hyundai Accent. Copilul zice „tata", iar părinţii îl iau rapid, pe tăcute, ies din casă, intră în maşină şi de-abia acolo izbucnesc în urale că plodul lor a zis pentru prima dată „tata". Că, adică, „cele mai importante momente vrei să le trăieşti într-un Hyundai Accent". După o asemenea reclamă, nu vreau să le trăiesc nici pe cele mai puţin importante.

Lucia Simona DINESCU

Viaţa a-liniată

Spaţiul virtual este unul social. Teoriile exagerate despre tendinţa internauţilor de a se izola s-au dovedit false. Mai mult, aceştia se afiliază activ sau pasiv diverselor micro-comunităţi, comentînd, creînd sau pur şi simplu vizitînd bloguri, forumuri, liste de discuţii. Fiind pe jumătate construct cultural simbolic, pe jumătate suport practic şi concret, spaţiul social virtual reiterează sau chiar adînceşte contradicţiile realităţii sociale fizice. Pe de o parte, spaţiul Internetului este un „laborator" social în care se experimentează diverse experienţe individuale sau colective ale comportamentului şi ale comunicării online, ale regulilor sociale, ale caracterului anonim, ale jocului de roluri în societate, ale globalismului etc. Însă, chiar mai mult, spaţiul online este suportul manifestării activităţilor zilnice.

Un exemplu de contradicţie socială în spaţiul virtual este ciocnirea dintre două tendinţe: cea de sporire a vizibilităţii şi cea de păstrare a anonimităţii. Internauţii au descoperit că spaţiul Internetului le oferă prestigiu cultural şi profită din plin de marketingul social al virtualităţii, participînd la forme competitive, aducătoare de capital simbolic: festivaluri ori concursuri cu premii. În acelaşi timp însă, pot frecventa spaţiul online sub diverse măşti sau optînd pentru anonimitate. Aceleaşi identităţi online pot experimenta succesiv sau simultan maxima vizibilitate şi protectorul caracter anonim al unui avatar. De unde să ştim, printre atîtea iconuri virtuale care îşi trimit *flash*-urile orbitoare ale emoticonurilor, că, de fapt, mulţi dintre cei care şi-au construit o bună vizibilitate în spaţiul virtual nu sînt aceiaşi cu cei care, în alte contexte, aleg iconul neutru al anonimatului? În altă ordine de idei, deopotrivă cei care vînează un statut hipervizibil pe Internet şi cei care optează să fie anonimi pot atinge două extreme, adică două modele de comportament social agresiv. Primii pot înclina spre o hiperbolizare a unei identităţi corespunzătoare cu cea din spaţiul realităţii fizice sau a unei identităţi proiectate, iar ultimii, spre crearea unui scut din spatele căruia să poată adresa un limbaj de multe ori asocial.

Anonimitatea online e ambivalentă

Unii aleg anonimitatea din considerente de viaţă privată, de prezervare a unei intimităţi într-un spaţiu public sau de securitate personală. Pe messenger însă, apelul la online sau offline indică dualitatea relaţiei de (in)vizibilitate: poţi să fii vizibil pentru unii din listă şi invizibil pentru alţii, personalizîndu-ţi aşadar gradul de aparenţă şi apariţie. Poţi selecta şi alt statut: să fii văzut de toţi sau să nu fii văzut de nimeni în timp ce îi poţi vedea pe ceilalţi care aleg să fie vizibili. De asemenea, poţi să apari celorlalţi offline, pe cînd „adevărata" ta situaţie este cea online. În spaţiul virtual se pare că ai multe opţiuni. Dar şi această disponibilitate este una aparentă. Opţiunile proprii sînt limitate fie de nişte programe, fie de opţiunile celorlalţi. Iar alteritatea – fie cea pur tehnologică – fie cea identitară, îţi poate juca feste. Anonimitatea online e ambivalentă. În unele circumstanţe identitatea trebuie bine precizată, iar în altele identitatea devine un construct ludic sau psihologic-experimental. Pe de o parte, caracterul anonim denotă libertatea personală şi de grup, în special în contextul controlului şi al supravegherii digitale şi stabilirea reputaţiei în funcţie de calitatea ideilor exprimate, mai degrabă decît în funcţie de statut social, situaţie financiară, etnie, vîrstă etc.; pe de altă parte, conduce la anarhie, asocialitate şi decepţie.

Imaginea de sine, imaginea celuilalt

Se pot aduce argumente pro şi contra caracterului anonim al comunicării: beneficii pentru oameni cu handicap sau marginalizaţi, ale exprimării libere, ale absenţei prejudecăţilor şi ale experimentalismului identitar şi dezavantajele comportamentului ofensiv sau violent. În cadrul comunităţilor, definite prin întrepătrunderea dintre onestitate şi deziluzionare, identitatea primeşte reputaţie sau recunoaştere din partea celorlalţi membri sau a celorlalte colectivităţi. În lipsa indiciilor vizuale şi auditive şi datorită experimentelor dese de mistificare, formarea de impresii sociale online funcţionează în mod diferit decît în comunicarea de tip offline. Graţie oportunităţii de a construi atît imaginea de sine, cît şi reprezentarea imaginativă a celuilalt, se poate studia modul în care participanţii îşi formează impresii şi imagini despre ceilalţi sau compară aşteptările online cu experienţele în persoană. Analizele empirice au subliniat faptul că aşteptările online nu coincid cu experienţa trăită în spaţiul fizic, diverşi utilizatori atribuind alte însuşiri celorlalţi, decît cele „adevărate", sau prezentînd celorlalţi altă imagine de sine: se tinde fie spre optimizarea prezentării de sine, fie spre idealizarea celorlalţi.

Mult discutatul caz al identităţii multiple îşi găseşte concretizarea în spaţiul virtual, dar poate să se arate fie ca un cîştig, fie ca o pierdere. Viaţa online este una a-liniată: cînd multi-aliniată, cînd fără nici o linie.

Ştefan TURCU

Abuzul de limbaj şi pauza de gîndire

Aproape că este banală afirmaţia „limbajul a luat-o razna". Fie că vorbim despre politică sau despre viaţa de zi cu zi, limbajul a ajuns să fie un substitut, şi nu o reflectare a gîndirii. Scepticii spun că au mai apărut astfel de crize, dar s-au rezolvat de la sine şi că ne alarmăm degeaba. Un alt curent dă vina pe tineri şi pe „teribilismul" lor, iar decăderea limbajului reprezintă o consecinţă a felului în care aceştia se comportă şi a gadgeturilor pe care le folosesc şi astfel se produce o mimare a limbajului. Vom vedea în cele ce urmează că lucrurile nu stau tocmai aşa. Dacă acum mai bine de 50 de ani, Orwell se plîngea de influenţa nefastă a politicului şi economicului asupra limbajului, acum televiziunea şi presa au cea mai mare răspundere în acest sens.

Cu cîtva timp în urmă, a fost difuzată la TV miniseria *Îngeri în America.* Un gest lăudabil, dacă nu luăm în considerare ora aproape imposibilă la care a fost programată. Pe scurt, este vorba despre epoca Reagan (anii '80), acţiunea se desfăşoară în New York şi ilustrează drama provocată de SIDA. Totul se desfăşoară pe fundalul unor poveşti care îi au drept protagonişti pe homosexuali.

Dl C.T. Popescu, prezentatorul *CineTePrinde* – a introdus telespectatorilor tema miniseriei şi s-a oprit asupra impactului pe care l-a avut asupra sa subiectul legat de homosexualitate. Dl Popescu a declarat că, după vizionarea filmului, a înţeles cum stă treaba cu homosexualii. Ei bine, aceştia „sînt şi ei oameni" (!) – rosteşte senin dl Popescu. Am încercat să înţeleg ce a determinat o asemenea remarcă şi am găsit cîteva scuze. Una ar fi că din dorinţa de a lăuda filmul, s-a ajuns la o afirmaţie hazardată, extremă. Alta că pur şi simplu pe dl Popescu l-a luat gura pe dinainte. Dar nu stă în picioare nici o scuză. Nu de la o persoană cu experienţa dlui Popescu. Cei care lucrează în televiziune nu îşi dau seama de importanţa a ceea ce spun. Apariţia la TV aduce cu sine o pseudo-legitimitate. Funcţionează principiul „apar la TV, deci sînt important!". Dacă cineva încearcă să respingă acest principiu, sînt invocate argumentele următoare. „Cît de des apari la TV?" sau „Cine îţi cere ţie opinia?".

Două comentarii postate pe site-ul televiziunii care a difuzat *Îngeri...* sînt relevante în ceea ce priveşte limbajul. Unul dintre comentarii este semnat de un utilizator numit „Hombre homofob" şi spune că „aş pune fosfor alb în toate fundurile homo de la Media Pro care au acceptat difuzarea acestei monstruozităţi (...)". Mai „blînd", un alt utilizator trage concluzia: „Homosexualitatea are cauze genetice şi prenatale. Nu este o alegere". Se poate observa, la fel ca în cazul dlui Popescu, uşurinţa cu care limbajul este folosit pentru a da verdicte care descumpănesc. Limbajul devine o unealtă de răfuială gratuită. Dincolo de trivialitatea limbajului oferită de anonimatul pe bloguri, nu există mari diferenţe de gîndire între dl Popescu şi cei care postează mesaje pe site-ul televiziunii. Se spune adesea că urmărim persoanele care tind să ne confirme părerile, şi nu să le pună la îndoială. Menirea unui jurnalist, cu atît mai mult dacă are „acces" la TV, constă în a pune probleme. Ştiu, cei din televiziune argumentează (vorba vine...) că educaţia nu se face la televizor. Aşa şi este. Dar de ce s-ar învăţa prejudecăţi sau aberaţii la TV?

Un personaj din *Îngeri...,* interpretat de Emma Thompson, îşi începe orice replică cu automatismul „Eu-eu-eu-eu". Se pare că acesta este şi argumentul ultim utilizat de către dl Popescu ca sprijin pentru afirmaţiile sale. Limbajul este convocat să ascundă o pauză de gîndire.

Calculator şi afaceri: mod de întrebuinţare

– interviu cu Marius DOSINESCU –

Peste Ocean, se vorbeşte despre „visul american". Un vis care nu are nimic himeric sau utopic, ci înseamnă, pur şi simplu, capacitatea de a reuşi prin forţe proprii să realizezi ce ţi-ai propus. În România, furaţi de peisajul politic sau mediatic, uităm că există şi firescul celor care izbutesc să urmeze un asemenea vis, în modul cel mai concret.

Marius Dosinescu are 29 de ani. A absolvit Facultatea de Automatică şi Calculatoare şi urmează acum Facultatea de Marketing şi Management. A înfiinţat o firmă, Avantaj Net, în urmă cu 8 ani, care se ocupă în principal – arată site-ul de prezentare – de web development, *creaţie* web *şi consultanţă în domeniu. A început singur, şi patron, şi angajat, avînd ca unică investiţie un calculator. Acum, firma are în portofoliu zeci de clienţi, de la Pepsi la Credit Europe Bank. Iar banii (pentru că investiţia iniţială a fost recuperată cu vîrf şi îndesat), cum arată interviul de mai jos – care se vrea o pledoarie pentru spectaculosul normalităţii – nu sînt singura unitate de măsură într-o afacere.*

„Părinţii nu ştiau exact cu ce mă ocupam"

Cum te-ai gîndit să ai propria ta afacere? Cum a început?

S-a întîmplat prin 2000, cînd aveam 21 de ani. La vremea respectivă lucram ca *webmaster,* eram încă student şi iniţial a pornit ca o pasiune, nu aveam o direcţie anume, nu mă gîndeam să transform acest lucru într-o afacere. A trebuit să înfiinţez o firmă mai mult din necesitate, pentru că persoanele cu care lucram îmi cereau facturi. Nici măcar nu eram hotărît dacă urma să fac website-uri sau să vînd calculatoare, însă într-o jumătate de an m-am orientat spre producţia de website-uri. Apoi, această parte de antreprenoriat s-a transformat, la rîndul ei, într-o pasiune. În acel moment aveam trei job-uri (plus facultatea), dar am renunţat la slujbe concentrîndu-mă asupra firmei, Avantaj Net. În 2000 s-a organizat un concurs pentru site-ul *Jurnalului naţional* şi întîmplător l-am cîştigat. Internetul, website-urile reprezentau la vremea aceea un domeniu puţin cunoscut pentru mulţi români. De exemplu, părinţii mei, mult timp, cam cinci ani după ce am înfiinţat firma, nu ştiau cu ce mă ocupam eu concret.

Mă întrebau de ce mai stau în Bucureşti, erau de părere că ar trebui să mă întorc acasă, în Caracal. „Cine eşti tu să reuşeşti în Bucureşti?" – îmi spuneau. Între timp, au început să înţeleagă de fapt cu ce mă ocup şi să mă susţină, chiar să mă ajute – în partea de acte ale firmei, de pildă, la care se pricep.

Au fost momente cînd erai strîmtorat financiar, cînd nu vedeai – cum se spune – luminiţa de la capătul tunelului?

Business-ul l-am început singur, fără bani, practic, investiţia iniţială a constat într-un calculator şi foarte multă muncă, nopţi nedormite, nervi. Uneori rămîneam cu bani în buzunar cît să merg acasă noaptea cu taxiul, pentru că altceva nu mai găseşti după miezul nopţii, cînd terminam eu lucrul. Dar atunci au fost anii cînd am învăţat de nevoie lucruri pe care ulterior le-am aflat la facultate. Ca student, am urmat cursuri de managementul crizei sau managementul crizei financiare – dar, de fapt, le cunoşteam foarte bine, pe pielea mea. Sigur, totul ar fi fost mai uşor dacă aş fi avut posibilitatea să încep cu un capital important şi aş fi putut să angajez oameni, puterea de lucru ar fi fost mult mai mare şi firma s-ar fi dezvoltat mult mai repede.

Divorţuri online şi intimidări avocăţeşti

La început „firma" erai tu singur, şi patron, şi angajat?

Da, eram singur, angajat şi patron. Cum se spune, eu centram, eu dădeam cu capul. În 2002, am cîştigat o licitaţie pentru portalul travel.myx.net, portalul de *travel* al celor de la Connex. Atunci a trebuit să îmi iau doi angajaţi. Tot în 2002 am lansat divort.ro, primul site de divorţuri online din România, împreună cu un partener din Moldova.

Ce e un site de divorţuri online?

Mulţi nu ştiu că divorţul cu acordul părţilor se poate realiza fără avocat. Noi ne-am dat seama şi am hotărît să exploatăm ideea. Cei care doreau să divorţeze îşi puteau face absolut toate actele online. Apoi le primeau foarte frumos, în pachet. Un avocat i-ar fi costat atunci patru milioane de lei vechi, iar prin noi, 799.000. Practic, o economie destul de importantă pentru un om care nu îşi permite să plătească avocaţi. Din păcate, avocaţii şi barourile au recurs la intimidări, considerînd că acest site era un atac la adresa tagmei lor. Pesemne n-ar fi trebuit să afle prea mulţi că ceea ce se făcea cu bani mulţi şi drumuri la case de avocatură poate deveni simplu, ca în alte părţi ale lumii. Am fost nevoiţi să închidem site-ul. Acum situaţia s-a schimbat, nu cred că avocaţii ar mai putea proceda ca atunci, oamenii sînt mai informaţi. În sfîrşit, un insucces, deşi plecînd de la o idee bună: l-am trecut la capitolul „experienţă".

După care, am creat o serie de site-uri pentru persoane din showbizz, cum ar fi formaţia Direcţia 5 şi creatoarea de modă Liza Panait. La momentul respectiv eram plătiţi foarte prost pentru ele, dar, treptat, am început să mărim preţurile şi să avem din ce în ce mai mulţi clienţi. Portalul travel.myx.net ne-a ajutat să ne facem o imagine în piaţă şi să ne poziţionăm bine ca agenţie. În 2003 am făcut un pas foarte important: am propus un proiect pentru obţinerea unui fond PHARE. Am reuşit: ne-au acordat o finanţare de 95.000 de euro.

Aşadar, nu era foarte greu să obţii bani europeni, ca micro-întreprindere.

Un lucru foarte important era să ai acces la informaţie, iar eu, prin natura profesiei, aveam. Deci, în 2003 am depus proiectul, în 2004 mi s-a acordat finanţarea şi a început implementarea proiectului, care a continuat în 2005-2007. Derularea unui program european este monitorizată: aşa am fost şi noi, prin rapoarte, vizite la sediu, prin diverse chestionare pe care le completam. Şi acum lucrăm la cîteva proiecte pentru fonduri structurale, pentru că ştim ce înseamnă şi cît de mult ajută.

Cifra noastră de afaceri era destul de mică, undeva la 30.000 de euro, iar majoritatea banilor pe care i-am cîştigat în 2003 şi în 2004 au intrat în finanţare, pentru că proiectul era finanţat 60% de UE şi Guvernul României şi 40% de către noi.

Pe parcurs a crescut şi numărul de angajaţi?

Da. În 2002 aveam trei angajaţi, în 2004 cam şase, în 2005 ajunsesem undeva la 12, în 2006 şi 2007 – 14, dar cu variaţii, în 2007 am avut la un moment dat cam 22 de oameni. În 2007 am ajuns la o cifră de afaceri de 11 miliarde de lei vechi. Ceea ce e foarte bine pentru o afacere de acest gen.

Au fost momente cînd te-ai gîndit să pleci din ţară?

Sigur că toţi tinerii au la un moment dat un „vis american", mai ales cînd lucrează în acest domeniu. Am sperat să pot rămîne alături de familie, de prieteni şi să reuşesc să fac ceva aici. Pe de altă parte, am fost absorbit repede de proiectele mele. Cred că poţi să-ţi urmezi visul şi aici.

Acum este chiar mult mai uşor decît atunci cînd am început eu. Tinerilor li se oferă bani pentru *start-up*-uri, li se dau o mulţime de informaţii, li se susţin iniţiativele. În 1999-2001, mulţi tineri au fost nevoiţi să înveţe lovindu-se de problema instituţiilor care nu erau bine structurate, nu aveai acces la informaţie, trebuia să te duci la sediul respectiv, să te documentezi, să lupţi cu birocraţia. Da, cei tineri pot reuşi în România – asta este părerea mea. E nevoie de voinţă şi multă putere de muncă.

Revista liceului şi spiritul de întreprinzător

Ce-ar trebui schimbat pentru ca totul să decurgă mai uşor?

O problemă majoră pe care am avut-o noi era că ceea ce învăţaserăm în liceu, în facultate nu avea nici o legătură cu ceea ce se întîmpla în piaţă. M-au ajutat mult mai mult activităţile extraşcolare, de genul revista liceului, culegerile de matematică şi geometrie pe care le-am tehnoredactat încă din liceu. Mi-au fost de mai mare folos să capăt un bagaj de cunoştinţe şi să înţeleg cum merg lucrurile cînd urma să ajung într-o firmă, decît şcoala propriu-zisă. Ar trebui ca un tînăr să ştie puţin din toate, dar cel mai important este să se specializeze într-un domeniu. Mai cred, în acelaşi timp, că spiritul de întreprinzător unii îl au, şi alţii nu. Unii se apucă să facă nişte lucruri concrete încă din copilărie. Acest spirit trebuie cultivat, pentru că, pînă la urmă, antreprenoriatul este dezvoltarea lui. Mă uit la firmele mari: ei vin cu un produs, ştiu să îl vîndă, dar nu au curajul şi nici timpul necesar să inventeze. Un antreprenor, în schimb, da, face acest lucru, ca dovadă iniţiativele de tip Google sau YouTube, care au avut un succes teribil, tocmai pentru că la baza lor stau tineri care au inovat. Business-ul acesta de *web* de agenţii nu este unul care se face de către un necunoscător, atît ca director de firmă, cît şi ca *middle management.* E o afacere de specialitate. Evident, se aplică şi aici principiile de marketing, iar acestea se învaţă.

Care sînt cele mai importante site-uri pe care le-aţi făcut sau le faceţi?

Site-urile Pepsi, Credit Europe Bank, Ultra PRO Computers, Zapp (cîştigat de curînd), site-urile din grupul Burda, baneasa.ro a fost realizat de noi şi ne ocupăm de el, Banc Post, Charisma şi altele. Avem clienţi destul de mari şi o poziţie bună în piaţă.

De cînd ai început, care au fost proiectele de site-uri mai năstruşnice sau cele deosebite, de gen divort.ro?

A fost, de exemplu, digitalyou.ro, care era un laborator foto online. Mai sînt cele pe care le avem ca business separat (pentru că pe lîngă Avantaj Net mai deţin două firme), floridelux.ro, coroane.ro şi brazidecraciun.ro.

Coroane.ro înseamnă coroane funerare?

Da. Primeam tot mai multe cereri de coroane funerare pe site-ul dedicat florilor de lux şi nu am vrut să afectăm brandul în nici un fel, aşa că am hotărît să dezvoltăm unul separat. Site-ul merge foarte bine, în special pentru diaspora şi firme. De curînd am lansat publisms.ro, un site de SMS-uri gratuite şi publicitate pe SMS. Adică: advertiserii cumpără publicitate în interiorul SMS-ului şi utilizatorii pot trimite SMS-uri gratis. Sînt două lucruri prin care se măsoară succesul unui proiect: banii şi utilizatorii. Poţi să ai finanţare pentru proiect, dar să nu fie agreat de utilizatori, sau să nu ai finanţare, dar să obţii foarte mulţi utilizatori, care ulterior îţi aduc bani, pentru că generează un trafic foarte mare şi poţi să vinzi publicitate. Aşadar, sînt mai multe posibilităţi de monetizare – ca să spun aşa – a unui proiect.

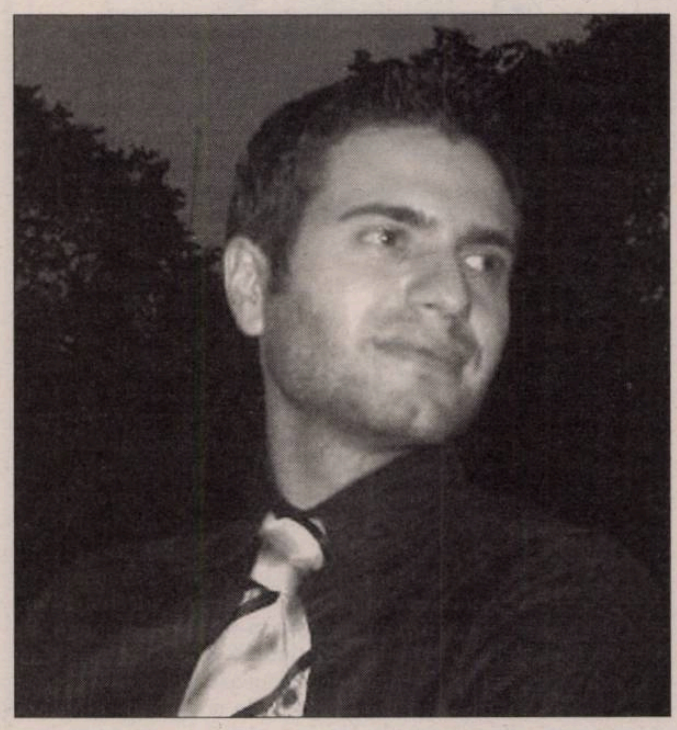

Care este media de vîrstă a celor care lucrează în firmă?

26 de ani. Am mai îmbătrînit şi noi! De fapt, dacă ai oameni mai în vîrstă, nu cunosc tehnologiile, le ştiu pe cele vechi. Probabil peste zece ani vom avea oameni de 40, pentru că se pricep şi asta au făcut toată viaţa.

„Încerc să fug de Internet cînd vreau să mă relaxez"

Este important în această branşă să fii la curent cu tot ce se întîmplă? Bănuiesc că tehnologiile se schimbă rapid.

Da. Acest aspect se numeşte cercetare-dezvoltare şi e important. Şi noi am pierdut la un moment dat pe partea asta, nu am mai venit cu lucruri noi o perioadă. Ulterior, am început să ne documentăm, să trecem la tehnologii noi, ne-am ocupat de propria platformă de dezvoltare pentru clienţii noştri. Trebuie să fii în permanentă mişcare. Dacă stai, pierzi.

Cît din timp îţi ocupă munca?

Acum, practic, nu mai desenez şi nu mai dezvolt website-uri, asta o fac cei din firmă care sînt specializaţi şi foarte bine pregătiţi – am o echipă de care sînt foarte mîndru şi e cea mai bună de pînă acum. În ceea ce priveşte afacerea în sine, cred că îi dedic cam 80% din timpul în care nu dorm.

Mulţi clienţi sînt dificili, unii vor un lucru foarte repede, sînt şi clienţii importanţi, pe care nu poţi să-i refuzi cînd trimit o cerere că vor un *deadline* mai rapid. Dar piaţa s-a mai aranjat şi, în ultimii doi ani, sîntem ceva mai liniştiţi din punct de vedere al programului.

Ce faci în timpul liber, atît cît îţi mai rămîne?

Îmi place foarte mult să şofez. Apoi să joc baschet şi să ies cu prietenii. Încerc să fug de Internet cînd vreau să mă relaxez, cînd plec undeva, dar nu pot să renunţ cu totul, păstrez un nivel minimal de comunicare, e-mail-ul, de exemplu.

Mai există astăzi o şansă pentru o firmă să trăiască fără promovare pe Internet?

Da. Sînt încă mulţi în această situaţie, fără o prezenţă online foarte puternică. Nu cred că am ajuns încă în faza „dacă nu eşti pe Internet, nu exişti". Merg şi acum foarte bine campaniile clasice, pe media tradiţională. Cred că lucrurile acestea se modifică doar pe măsură ce se schimbă generaţiile, pe durată lungă, şi asta se face natural, organic. Fiecare se raportează la tehnologie în felul lui, sînt oameni care nu o înţeleg, unii care refuză să o folosească şi alţii care o acceptă ca pe un lucru normal.

a consemnat Mădălina ŞCHIOPU

colecția adevărul
să o lași moștenire urmașilor urmașilor tăi!
Opere complete
Vintilă Corbul · Eugen Burada
Premiul
- despre petrol, bani și putere
Daniel Yergin
25 de titluri
Singura colecție de lux din România!
din 4 iunie
Opere complete
James Clavell
Theodor Constantin
Sven Hassel
40 de titluri
În magazinele
diverta
îmi place!
în exclusivitate pentru
perioada 9 iunie - 9 august
Lansarea va avea loc la Târgul de carte Bookfest 4-8 iunie Romexpo - Pavilionul 15

Stela GIURGEANU

La „Dragonul Roşu“ se supravieţuieşte

În fiecare dimineaţă de la ora cinci, culoarele tăcute ale „Dragonului Roşu“ prind din nou viaţă şi încep să răsune de voci şi de zgomotul obloanelor de metal ale prăvăliilor. Apar vînzătorii, zgribuliţi sub răcoarea matinală. Chinezi, ţigani, români, turci şi arabi se răspîndesc care încotro, îşi deschid tarabele şi încep să îşi aranjeze marfa. În scurt timp vor avea de încheiat afacerile „mari“ pentru că *acum* este ora cînd vin „oamenii de afaceri“ serioşi, cei care cumpără „en gros“, şi nu „la bucată“ (cumpărătorii de ocazie, cei care vin doar după un blug sau un tricou apar abia după ora 10). „Serioşii“ sînt buticarii din centrul oraşului care vin cu microbuze şi vînzătorii ambulanţi (care vin cu plase de rafie), şi care revînd mai apoi marfa în oraş, cu un oarecare adaos.

„Nu prea mare“, îmi spune o basarabeancă, venită în Bucureşti de mai bine de zece ani. Are trei plase enorme de rafie. Goale. Vine să le umple cam la două zile în complex, dimineaţa cît mai devreme, cu şosete şi lenjerie sau ce-i mai comandă clienţii. Trecătorii străzilor bucureştene pe care şi i-a fidelizat, în marea lor parte, sînt pensionari. Tinerii – îmi spune – au fost acaparaţi acum de magazinele de „10 lei bucata“. Care, mă asigură, tot de aici se aprovizionează, dar buticarii îşi permit să revîndă mai scump. Una e să cumperi de pe umeraş, alta – din traistă. În ceea ce o priveşte, ia chiloţi cu un leu, îi vinde cu doi, ia ciorapi la trei, îi vinde cu cinci. Supravieţuieşte. Cît să-i acopere „benzina“, adică spatele rupt de greutatea sacoşelor şi biletul de tramvai. Preferă să cumpere de la „Dragonul Roşu“, de la chinezi. Aici cît ceri, atît primeşti. Dincolo, în „Europa“, unde majoritatea sînt, ori minoritari, ori românaşi puşi pe căpătuială, trebuie să te tocmeşti şi la urmă tot ieşi pe minus. La început, cînd „Europa“ era a chinezilor, situaţia era alta. Mai apoi au venit celelalte naţii, au simţit că e rost de bani şi, sub reclama de „ieftin“ impusă de orientali, au început să dea aceeaşi marfă, dar mai scumpă. Păcălind cumpărătorul convins că „mai ieftin“ nu există. Aşa că ea, martoră legitimă a transformărilor, preferă onestitatea vînzătorilor orientali, celei a europenilor.

Tinerii vînzători chinezi din complex poartă geci de motor şi o atitudine „emo“ (pantaloni strînşi pe picior, adidaşi sau tenişi, tricouri mulate şi inscripţionate, părul lung, cu breton întins pe o parte a feţei, de multe ori acoperindu-le ochii şi jumătate din faţă). Sînt micuţi, dar încearcă parcă să compenseze statura printr-o atitudine agresivă. Dacă le eşti cumpărător, te măsoară din cap pînă în picioare cu priviri dure şi oblice. Te judecă parcă, te tratează cu un aer superior. Merg pe scutere sau motoare, traversează în viteză culoarele înguste, mai strîmte chiar din cauza hainelor care atîrnă agăţate în cîrlige ori zac în maldăre în cutii de carton, aruncate în mijlocul drumului. Sau vînd chiloţi la un leu bucata, sutiene la doi şi sînt revoltaţii sorţii, adolescenţi smulşi din mediul lor de acasă, tîrîţi în altă ţară, în altă cultură. Prieteni români nu prea au, preferă comunitatea. Deşi mai adaptabili, deşi cunosc limba română mai bine ca părinţii sau rudele lor mai vîrstnice, preferă să nu o vorbească şi, în afară de preţul mărfii, altceva nu prea poţi scoate de la ei. La fiecare întrebare mai personală pe care le-o adresezi, se fac că nu înţeleg, comentează cu prietenii lor şi rîd. Învaţă să supravieţuiască.

Părinţii lor sînt mai prietenoşi. Încearcă să-ţi răspundă, dar nu prea te înţeleg.

„Rochiile astea sînt tradiţionale? Cum se numesc?“

„400 scurtă, 450 lungă... bluze, 200...“

„Sînt frumoase, dar au şi o denumire... Numele? Cum se numesc?“

„400 scurtă, 450 lungă...“

Dacă îi întrebi de şcoală, unde le merg copiii la şcoală, spun doar „copiii înapoi China“, după care încearcă să-ţi distragă atenţia oferindu-ţi blugi sau pijamale. Viaţa personală, ce fac în afara complexului, nu trebuie să te intereseze. Nimeni nu înţelege nevoia de detalii, nimeni nu vrea să vorbească mai mult decît e necesar. Dacă insişti, încep să te privească cu suspiciune. Aici se fac afaceri, nu se leagă prietenii (după cum ne povesteşte o vînzătoare „europeancă“, româncă: *aici* fiecare e cu treaba lui, chinezii cu românii se înţeleg atîta vreme cît fiecare stă în banca sa).

În complex, raziile poliţiei sînt destul de frecvente. Evaziuni fiscale, reglări de conturi. Este un loc de care încă se prind multe semne de întrebare şi unde jurnaliştii sau poliţiştii sînt văzuţi ca perturbatorii micului univers, protejat prin legea tăcerii. Exilul pentru supravieţuire marchează aici, de altfel, multe destine. Pentru mulţi imigranţi chinezi, „Dragonul Roşu“ e o binecuvîntare unde nu ajung decît prin „cunoscuţi“, familie sau prieteni. Scăpînd de sărăcia lucie de acasă, venind în România, a fi vînzător sau a avea grijă de o tarabă într-un complex mizer este un vis, de departe cea mai rîvnită poziţie, avînd în vedere alte munci pe care confraţi de-ai lor le prestează în România, pentru a se întreţine.

© A. Popescu

„La România e bine, la «Dragonul Roşu», şi mai bine“, ne spune un chinez bătrîn, ai cărui ochi se umplu de lacrimi cînd întrebăm dacă nu îi e dor de casă. Curios, neştiind prea multă română, cuvîntul „dor“ îl pricepe, deşi îl neagă. Acasă nu se poate duce prea curînd, are cetăţenie română prin căsătorie, iar acum în China nu poate intra decît cu viză. Dar preferă să rămînă aici. Acasă sărac, aici om.

Iar ochii lui ne spun fără cuvinte toate poveştile emigranţilor de nevoie: la „Dragonul Roşu“ se supravieţuieşte.

Adina POPESCU

Europa, *made in China*

La începutul anilor ’90, ori de cîte ori mătuşa mea de la Cluj venea la Bucureşti, îşi propunea să facă o excursie pînă la „Europa“. Fără a-şi dori să cumpere ceva în mod special, nu-şi permitea să rateze un asemenea obiectiv. Faima sa – pe vremea cînd cuvîntul *shopping* nu intrase încă în vocabularul femeilor din România – se răspîndise în mai toate oraşele din ţară unde de abia apă-ruseră primele supermarketuri, iar hainele ieftine (aduse de fapt tot din acel El Dorado de la capătul şoselei Colentina) se vindeau pe la tarabe, prin piete, împreună cu banane şi lănţişoare de aur importate din Turcia.

Aşadar, într-o dimineaţă anume, îndelung planificată, mătuşa mea dispărea într-un mod misterios. Mi-o închipuiam călătorind cu tramvaiul 21, staţie după staţie, ferindu-şi poşeta de ţiganii care se urcau în cîrduri în mahalaua cu care se continua cartierul de blocuri, suportînd cu stoicism căldură, mirosurile, înghesuiala şi mai apoi coborînd împreună cu mulţimea ce se revărsa spre pod, acolo unde începea comuna Voluntari. În dreapta podului, pe o întindere de cîţiva kilometri, mirajul devenea realitate. Fascinantă era abundenţa mărfurilor care, pe atunci, părea „occidentală“. Pe bună dreptate, mătuşile, doamnele, domnişoarele şi gospodinele visau la „Europa“ cu ochii deschişi. Hainele, pantofii, perdelele, covoarele „persane“, seturile de farfurii şi pahare se înălţau în mormane amorfe, îţi oboseau ochii cu culorile lor vii şi pestriţe (care în cazul hainelor se duceau la prima spălare), erau fără număr, te sufocau. Un asemenea belşug era imposibil de imaginat în anii de sărăcie ai comunismului.

După cîteva ore, mătuşa se întorcea. Epuizată, dar veselă, de parcă uriaşul bazar i-ar fi injectat o infuzie de optimism. Ne arată pilota, lenjeria de pat, covoraşele de baie, prosoapele. Peste puţină vreme urma să le înşire şi în faţa vecinelor ei de la Cluj şi să le explice: „pe asta am dat atît“, „pe astalaltă doar atît“. Le promitea că data viitoare va face mici comisioane.

Au trecut aproape 20 de ani de atunci, iar tramvaiul 21 e gol. De fapt, se goleşte tocmai spre capăt, unde pe vremuri începea aglomeraţia. Puţinii călători care coboară la ultima staţia, vizavi de fosta fabrică de ţevi sudate, iau din nou drumul „Europei“. Cam abătuţi şi cam lipsiţi de entuziasm. Trec unul după altul de lîngă Intrarea Calităţii: o străduţă neasfaltată, noroioasă, plină de şanţuri şi de gunoaie.

Voiam să vedem noul bazar, de fapt „cartierul“ chinezesc „Dragonul Roşu“. Mi-l imaginam un spaţiu cu străduţe înguste, pe margine imitaţiile unor pagode, lampadare kitsch, firme cu semne bizare, restaurante, miros de peşte stricat şi aburi de orez care fierbe. Însă doar la intrare tronează un dragon din piatră (sau din ipsos). În rest, bazarul e aşa cum îl ştiam. Aceeşi „Europa“, revendicată de chinezi. Standurile numerotate, rochii tradiţionale de mătase naturală al căror nume nu-l pot pronunţa în româneşte, de fapt nu ştiu româneşte aproape deloc, căci mulţi au venit în România abia de 2-3 ani. Nesfîrşitele şiruri de marfă, etichete identice, negre, cu pozele unor graţioase siluete sau ale unor chipuri cu ochi migdalaţi şi zîmbete misterioase. Maldăre de chiloţi în care poţi scotoci după bunul tău plac, sub privirile unei întregi familii: bărbaţii joacă table, femeile stau pitite în spatele draperiilor cu flori imense, galbene. Sute de perechi de ochelari de soare în ale căror lentile din plastic se reflectă soarele amiezii.

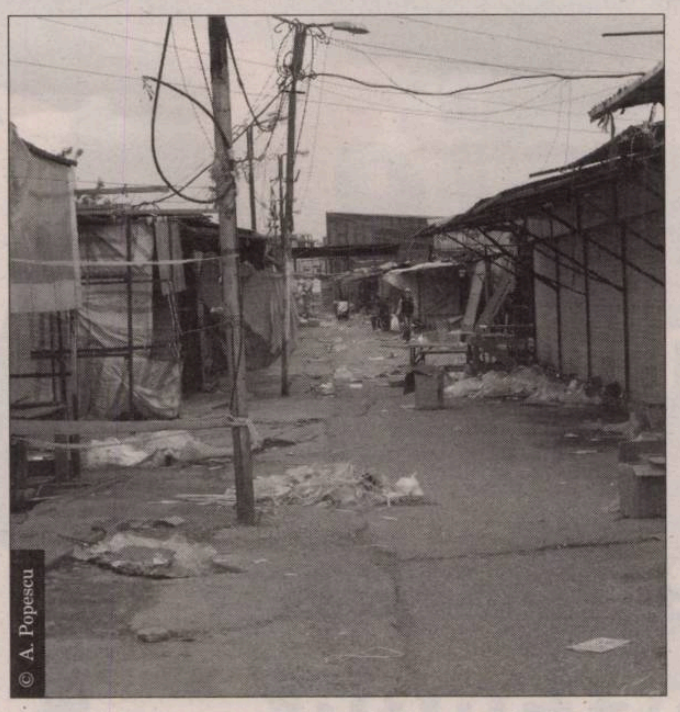
© A. Popescu

Ai senzaţia că ai nimerit într-o Chină provincială, săracă, în care se produce imens şi fără folos. Tot felul de fleacuri pe care nu le cumpără nimeni. Atmosfera de la standuri e paşnică, patriarhală. Se vorbeşte puţin, ca în filmele lui Kim Ki-duk. Femei mărunte împing cărucioare încărcate cu baloturi. Tinerii parcurg distanţele în linie dreaptă, pe biciclete. Pînă la urmă, este un mic orăşel, un spaţiu al comerţului în exces, însă doar în aparenţă, căci atît vînzătorii cît şi cumpărătorii sînt aproape invizibili, iar mărfurile par lăsate în părăsire. De parcă nimănui nu i-ar păsa cu adevărat de ele. Nu putem fotografia, chinezii îşi duc speriaţi mîinile la ochi şi clipesc des, cu fereală.

Ajungem într-un loc mai animat, un fel de centru. Aici e într-adevăr o „pagodă“ în care se află un restaurant „cu specific“ şi un cazino. De la o fereastră ne zîmbeşte o frumuseţe locală, blondă şi cu ochii oblici. Chinezi şi români stau pe cîteva tarabe, discută despre afacerile lor comune. În aer pluteşte vag o ameninţare, sentimentul de siguranţă se pierde. Un ţigan repetă cu voce joasă, de parcă ar vinde telefoane mobile: „Hero, hero, hero!“.

O luăm la întîmplare pe un alt culoar, de fapt o ulicioară desfundată, urît mirositoare. Abia acum am intrat în „Europa“. Cele două bazaruri sînt unite. Mai mulţi români, mai puţini chinezi, aceeaşi marfă, mai scumpă. Mai mulţi cîini vagabonzi care au agăţat în preumblările lor etichete lipicioase cu preţuri, de un verde fosforescent. Printr-o spărtură dintre standuri se văd un maidan şi munţi de gunoaie: cartoane şi ambajale. „Staţi ca porcii aici în «Europa»! La voi la ţară tot aşa mizerie e?“ – se aude vocea unui angrosist.

E aproape ora două. Bazarul se închide, storurile metalice se trag. Comercianţii sînt aici de la cinci dimineaţa, acum se pregătesc să plece. Chiar în mijlocul „Europei“ e un *fast-food* cu un acoperiş de stuf. Se vînd mici şi bere la pahar. Se ascultă Bregovic. Porneşte o pală de vînt, manechinele de la taraba de alături sînt proptite cu pet-uri pline cu nisip. Brusc, te simţi ca în Vama Veche. Trec agale ultimii cumpărători: doamne grăsuţe, respectabile, îmbrăcate în costumaşe de mătase, cu poşete mari pe umăr. Mătuşi.

Peste o jumătate de oră, totul e pustiu. Descopăr că aproape nimic nu-ţi dă un sentiment mai puternic de derizoriu ca un bazar după ora închiderii. Parcă nimic nu mai contează pe lumea asta decît pungile de plastic care se întovărăşesc cu slabele adieri de vînt ale după-amiezii, se ridică de la pămînt, plutesc, dansează. Peisajul devine hipnotic. Deşi au trecut aproape 20 de ani, iar mătuşa de la Cluj preferă acum mall-urile şi hipermarketurile, mirajul rămîne acelaşi, însă capătă alte sensuri. *At the count of ten you will be in Europa...*

Şerban FOARŢĂ

Inverosimilele aventuri adevărate ale locatarului din Loch Ness

IX) Ci monstrul de sub ape
nu are seamăn, nici,
aşadar, vreun aproape
în lacul cu peşti mici

din care nu se ştie
dacă se-nfruptă, căci
priveliştea-i pustie
de obicei, sub crăci;

iar dacă ipochimeni
ar fi, mereu, pe prund
tot n-ar putea şti nimeni
ce se petrece-afund.

El e, pe lume, *unul*,
sau astfel lumea îl
consideră, – ca pe-unul
ce s-a ivit din mîl

prin generaţie zisă
spontană; doar că nu
ştim epoca precisă
în care apăru, –

din, însă, nici un germen,
ca unele mulţimi
ce au un singur termen
pe fund sau pe-nălţimi.

DE FIECARE DATĂ CÎND ZBOR SPRE O FOARTE PUTERNICĂ STIMĂ, UN PASAGER DE LÎNGĂ MINE BEA LINIŞTIT SPUMA VEŞNIC ALBĂ

● De fiecare dată cînd zbor spre Paris, cîte un pasager de lîngă mine citeşte *Dilema veche*. Din scoarţă-n scoarţă. (**I. P.**)

● Michel Fourniret – cel mai recent ucigaş, de-o anvergură a sălbăticiei rar cunoscută în criminologia franceză – a fost caracterizat de psihiatri ca posesor al unei „hipertrofii a eului“, dotat cu „o foarte puternică stimă faţă de el însuşi“, total incapabil de autocritică. Încremeneşti: cu asemenea trăsături poţi fi şi laureat al Premiului Nobel, şi preşedinte, şi rege, şi căpitan de balenieră, chiar bijutier sau miniaturist în fildeş. (**R. C.**)

● Din înţelepciunea ştiinţifică a celor de la *Brainiac:* dacă turnaţi într-o cană acid clorhidric peste sodă caustică, puteţi bea liniştit lichidul rezultat. E doar apă. Puţin mai sărată, ce-i drept. (**M. C.**)

● Nici nu am apucat bine să mă amuz de dilemele existenţiale ale colegului Marius Chivu, legate de spuma veşnic albă a tuturor şampoanelor, indiferent de culoarea lor, că m-a lovit şi pe mine una: nu înţeleg de ce vocile roboţilor telefonici, ale celor care, în metrou sau în unele tramvaie, anunţă „Urmează staţia X, legături cu liniile Y“ sau ale celor din hipermarket-uri („Un reprezentant al raionului cosmetice să se prezinte de urgenţă la casă, vă rog“!), sînt numai voci feminine. Adică ce – vocile masculine ce cusur au? (**R. T.**)

DE FIECARE DATĂ CÎND UN COPAC DE DOI LITRI N-A FOST SĂPAT LA RĂDĂCINĂ, SUBLIMUL REPORTER CÎT PRUNA SCOATE ARGINTUL VIU DIN BASMA

● 1) La mine în cartier este un părculeţ unde, ani de zile, nu s-a plantat un tufiş, nici un copac n-a fost săpat la rădăcină, băncile se paradiseră, iarba nu mai creştea... Într-o singură săptămînă au fost aduse brazde de gazon, bănci, ghivece, coşuri de gunoi. Ăştia n-or să înceteze niciodată să ne ia de fraieri!? 2) Ludovic Orban are ca slogan „Punem Bucureştiul pe roate!“. Nu e cam deplasat pentru un tip care a pus roţile pe oameni?! 3) Dragoş Dincă are alt slogan: „Bagă vitamine în Primărie!“. Anemia votează Primăria? (**M. C.**)

● Sîmbăta trecută, pe la miezul nopţii, în faţa Muzeului „Enescu“ de pe Calea Victoriei, două secvenţe cam de Ferentari: un dialog între două găşti, una venind din Piaţa Victoriei, cealaltă dinspre cheiul Dîmboviţei: „Ce-i aicea, băi? Un muzeu de muzică, băi! Hai, băi, mai bine la ăla cu animale moarte!“; a doua, din acelaşi film: un tip cam tuciuriu stătea pe prima treaptă, între lei, cu o sticlă de bere de doi litri în mînă, urlînd: „Bere moca!!!“. De unde se vede că, la Bucureşti, Noaptea Muzeelor se poate transforma rapid în Noaptea Animalelor (moarte) sau în Noaptea Berii gratis. (**S. S.**)

● Inenarabilul portar al Rapidului, irezistibilul Rică Răducanu, a fost, de curînd, înălţat la rangul de cetăţean de onoare al Bucureştiului. Foarte bine, dar la noi, cei care l-am apărat de mînia nepricepuţilor în a descoperi sublimul unei gafe, la noi, cei care ne-am pus în joc pentru el competenţa şi chiar onoarea, la noi nu se gîndeşte nimeni? Şi noi, giuleştenii, sîntem cetăţeni onorabili! (**R. C.**)

● Bineînţeles (?!), după cutremurul din China, Realitatea TV şi-a trimis un reporter la faţa locului, iar acum face promo pe ideea „singurul jurnalist român aflat în mijlocul dezastrului“. Televiziunile noastre au un mare apetit pentru a trimite corespondenţi speciali cu ocazia dezastrelor. Vreau să văd şi eu, mama ei de audienţă, ce televiziune are curaj să trimită un reporter special (cu tam-tamul şi promo-ul agresiv de rigoare) într-un orăşel paşnic din Germania sau Elveţia, să transmită în direct cum îşi văd oamenii de treabă pe acolo. Ce, nu se poate? (**M. V.**)

Cu ochii-n 3,14

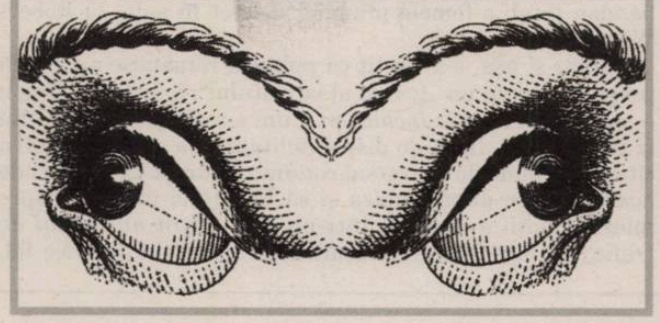

● Dacă sucurile astea făcute din tot felul de chimicale reproduc atît de fidel gustul fructului, cum se face că fructele crescute cu tot felul de chimicale peste dimensiunile cu care ne-a obişnuit copilăria (căpşuna cît pruna, pruna cît mărul, mărul cît pepenele) nu au nici un gust? De ce nu se injectează în fruct, laolaltă cu substanţele care cresc pulpa fructului, şi potenţatorii de gust care se folosesc la sucuri? Sau să se vîndă separat fiole cu gust. (**M. C.**)

● Anunţ pe un stîlp: „Ghicitoarea Moni Înzestrată Cu Harul De a Vindeca Boli Scoate Argintul Viu, Blesteme, Farmece, Împreunează Iubit De Iubită, Ajută în Afaceri!!! Apelaţi cu Încredere!!!“. Tot ce vrei... şi ce nu vrei. (**A. P.**)

● „Ţigancă împuţită“, „ţigancă împuţită“, „ţigancă împuţită“ etc., etc... s-a auzit săptămîna aceasta, din nou, pe mai toate posturile TV, s-a scris în ziare, s-a vehiculat printre consumatorii de mass-media: preşedintele Traian Băsescu a cîştigat recursul contra avertismentului de discriminare dat de Consiliul Naţional Contra Discriminării (CNCD). Şi stai să te gîndeşti dacă, pînă la urmă, toată tevatura asta nu a avut un efect invers decît cel scontat. Verdictul, procesul şi recursul nereuşind nimic altceva decît să transforme o înjurătură particulară într-o sintagmă naţională. (**S. G.**)

● Inspirat de simpatica poveste cu români-la-Paris a colegului Cezar, vreau să vă spun cum am ginit-o eu, la Lisabona, pe o rom(ânc)ă de-a noastră... Urcam, deci, cu doi prieteni, din staţia de metrou Baixa-Chiado (cea mai subpămînteană din capitala Portugaliei: urci vreo trei escalatoare şi apoi mai urci nişte scări...) cînd, pe treptele ultime, văd o mamaie mai tuciurie cu basma pe cap. Le zic: Asta-i de-a noastră! Ei, zic ei, chiar crezi?! Staţi să vedeţi, le răspund... Urc, trec pe lîngă ea şi-i zic: Merge, merge, mamaie? Surprinsă, femeia se blochează o fracţiune de secundă, apoi dă din basma, uşor timidă... Morala: mai bine *gypsy* la Lisabona decît romă la Roma. (**a. l. ş.**)

DE FIECARE DATĂ CÎND OBSCENUL NU E PREA CLAR NUMIT, TREBUIE SĂ TRIMIŢI UN MESAJ PUFOS

● „Pornografia“ pe care o putem vedea la televizor este foarte prolifică. De exemplu, obscenul cuplu Iri-Moni a început să facă pui. De cîtăva vreme, televiziunile sînt cutreierate de un cuplu format din ea – femeie în vîrstă, el – băiat tînăr. Se ţin tot timpul, demonstrativ, de mînă şi spun cît de mult se iubesc. Dacă televiziunile ţin morţiş să ne arate scene *hardcore,* măcar să nu apeleze la perversiuni! (**C. P.-B.**)

● Unul dintre candidaţii la primăria Bucureştiului apare pe un afiş cu un pătrat roşu în dreptul gurii, peste barbă. Cînd îl vezi îţi vine să te crispezi. Ideea ar fi că nu poate vorbi (nu e prea clar din ce motive). E Adrian Vilău, cel care a avut mari probleme acum mai mulţi ani pentru că se aflase că a vorbit acolo unde nu trebuie, adică la Securitate. Şi pe cît de vizibil e afişul cu pricina, pe atît de invizibil e partidul care-l sprijină, UPSC, condus de nimeni altul decît Ioan Talpeş. (**A. M.**)

● Fostul boxer Mike Tyson a declarat într-un interviu că în închisoare (ultima perioadă de detenţie dintr-un şir) i-a citit pe Machiavelli şi Tolstoi, care i s-au părut *„cool guys“*. Şi cînd te gîndeşti că locul cu pricina este numit „facultate“ sau „academie“ în zeflemea! (**M. Ş.**)

● În stilul legilor lui Murphy, aş dori să enunţ, din proprie experienţă, următoarea Lege a poştei electronice: Probabilitatea ca Internetul să nu funcţioneze este direct proporţională cu nevoia ta disperată de a trimite un mesaj foarte important pe e-mail. De aici decurg, cu precizie matematică, două corolare: 1) Între importanţa unui mesaj şi funcţionarea Internetului există o reacţie naturală de respingere; 2) Pentru ca server-ul de Internet să funcţioneze, trebuie să trimiţi un mesaj important mai tîrziu, cînd nu mai e nevoie de el. Şi concluzia: zîmbeşte, mîine va fi mai rău! (**M. Ş.**)

● „Ai încercat cel mai pufos desert cu lapte din Alpi?“, mă întreabă o reclamă, la metrou. Mi se pare o întrebare prea intimă pentru a-i răspunde în public. (**D. S.**)

Ana-Maria ONISEI

4 ore, 30 de minute şi 2 pauze

Secunde... Minute... Plastice, exploatate la maximum, înşurubîndu-se lent în mintea spectatorului. Festivalul „Shakespeare“ a stat sub semnul *timpului*. Fiecare spectacol a accelerat senzaţia (pe alocuri, copleşitoare) că ai parte de o meta-experienţă: această confruntare *vizibilă* cu timpul. Pe care cei vrăjit-răbdători ori cunoscători au interiorizat-o, alţii au adunat-o entuziast în aplauze, ceilalţi au pedepsit-o cu spaimă, în măsura în care le înlocuise, probabil, un alt fel de timp. Ce te faci cînd Timpul însuşi devine un personaj? Aceasta pare să fi fost întrebarea-cheie, tăinuită ori, dimpotrivă, verbalizată – „Haide, domnule, că durează prea mult. Am prins ideea, gata!“ – în reacţiile celor adunaţi la spectacolele din cea de-a şasea ediţie a Festivalului „Shakespeare“.

Desfăşurat în perioada 28 aprilie-18 mai, la Bucureşti (între 1 şi 9 mai, la Craiova), sub supravegherea directorului artistic Emil Boroghină, cu suportul financiar al MCC şi al Primăriei Generale, prin fundaţia de proiecte culturale ArCuB, „Shakespeare“-ul de anul acesta are meritul de a fi reunit în România artişti care dau direcţia teatrului mondial de mai bine de 40 de ani încoace. Teoretic, o „întîmplare“ (în simţire şi rafinament) numai bună de pus – spiritual – la fezandat. Practic, un prilej (artistic) pentru a (re)descoperi o cenuşie stare de fapt – să-i spunem – generalizînd, socială.

Sălile au fost pline. În aplauze s-a regăsit entuziasmul – uneori, năucitor pînă şi pentru actori – unui public pentru care să vadă, să simtă şi – de ce nu? – să „rabde“ la teatrul de calitate e o adîncă bucurie. Sala Izvor a Teatrului „Bulandra“ a fremătat la finalul fiecărui spectacol din trilogia lituanianului Eimuntas Nekrosius *(Macbeth, Hamlet, Othello)*, care a durat, în medie cîte cinci ore. „Să te îmbraci comod, e foarte lung spectacolul!“ – a devenit una dintre glumele preferate, înainte de orice invitaţie. După prima pauză de la *Hamlet*, unul dintre politicienii prezenţi în sală a recunoscut: „Mă bucur că nu sînt regizor!“. În acelaşi spirit ironico-ludic, actriţa care a fost nominalizată la Premiul UNITER pentru interpretare feminină s-a adresat prietenilor săi, tot dintr-un cerc de actori: „Eu de mult v-am spus că trebuia să ne apucăm să punem mărături. *(pauză)* Dacă s-or mai face şi alea!“.

Nici la *Regele Lear* al lui Lev Dodin (prezent şi anul trecut în România, în Festivalul Naţional de Teatru, cu montarea *Cevengur)* nu s-a stat mai puţin în sală. În schimb, poate „din cauza“ minimalismului (pe deplin stăpînit şi încărcat, altfel *în crescendo* după prima jumătate a spectacolului – plictisitor, au considerat alţii), s-a mai plecat la pauză... Constantă a fost prezenţa unor actori consacraţi, care au venit, trup şi suflet, să-i vadă pe „maeştri“. Şi au plecat purtînd zîmbete nostalgic-luminoase, expresii ale adevărului. Îmbucurătoare şi prezenţa actorilor tineri – mai puţini, ce-i drept, sau doar disparaţi –, şi mai ales a *tinerilor,* fără bilete, dar arzînd neobosit să apuce şi ei un loc. *Oriunde* în sală. Nu în ultimul rînd, instantaneul unui abandon total: o femeie plîngînd discret în sală, la Robert Wilson.

Chiar şi aşa, s-a simţit că publicul românesc nu e încă pregătit pentru un „teatru al cuvîntului“, *à la* Peter Brook – monologul *Marele Inchizitor*. Cum s-a simţit în suflul lui şi nerăbdarea, lipsa de disponibilitate în a se rupe pentru cîteva ore bune de universul cotidian. E drept că să pleci de acasă la şase după-amiaza şi să te întorci undeva înspre miezul nopţii a devenit, într-un oraş gîtuit *nu numai* de trafic, un lux. Însă, mai mult decît blocajele de orice fel, poate ar trebui să ne îngrijoreze revelaţiile de tipul: „Dar ăsta e un teatru care te vrea *acolo,* prezent în mijlocul spectacolului. Şi e aşa de frumos!“. Şi ideea că pînă şi timpului – dilatat, în *slow-motion,* suprarealist sau pur şi simplu *dedicat* – e necesar să-i găsim acea *măsură pentru măsură* care ne face să nu trăim tocmai în contratimp.

Veronica D. NICULESCU

Konstantin & Constantin

După două interviuri consecutiv cu cei doi directori sibieni de festival – de jazz şi de teatru –, am avut senzaţia că populaţia Sibiului e capabilă de o stranie dedublare. Primul mi-a vorbit cu nerv despre lipsa de cultură a publicului, crede că toţi ascultă manele şi vin la festivalul de jazz fiindcă e „mişto“. Cel de-al doilea e încîntat de gusturile tot mai rafinate ale unui public care nu mai înghite orice, după ce a servit de atîţia ani lucruri de calitate.

Konstantin Schmidt, înainte de deschiderea Sibiu Jazz Festival, a criticat din nou sistemul de învăţămînt şi, implicit, publicul sibian. Afirmaţii precum: „educaţia culturală în perioada comunistă era extrem de serioasă, chiar dacă avea o tentă de secera şi ciocanul. Copiii erau duşi la concerte-lecţie, chiar dacă cu forţa...“ sau „preferam cîntecele patriotice acestor manele“ fac pixurile să danseze vioi în agendele reporterilor, însă nu mai miră. De fapt, publicul de la festivalul de jazz e obişnuit cu stilul, căci nu o dată de pe scenă s-au formulat astfel de idei şi s-a luat atitudine împotriva prostului gust. I-am reamintit dlui Schmidt că atunci cînd, cu doi ani în urmă, a vorbit pe scenă împotriva manelelor a fost aplaudat ca un star. „Da, într-adevăr am fost şi eu surprins. Mă gîndeam că generaţia tînără... că toţi au acasă casetofoane şi ascultă manele. Sînt foarte mulţi taximetrişti în Sibiu care ascultă manele...“ – mi-a răspuns. Poate nu-s aşa mulţi, am îndrăznit, dar sînt gălăgioşi, se fac auziţi. Brahms nu asculţi dat la maximum, în boxele Mercedesului, ci la tine în dormitor. Şi-apoi, chiar taximetrişti să fie cei care vin la festivalul de jazz?

La pol opus se situează opinia lui **Constantin Chiriac,** directorul teatrului sibian şi al Festivalului Internaţional de Teatru. Încîntat: „Publicul din Sibiu este atît de bun şi datorită festivalului care i-a adus lucruri de calitate. Subcultura se elimină de la sine cînd impui astfel de standarde de calitate. Optzeci la sută din publicul nostru este format din tineri. Asta înseamnă viitor“.

Pentru cineva care nu locuieşte la Sibiu şi nu frecventează de ani buni festivalurile, selectînd cu pasiune doar acele spectacole care îl interesează, cele două opinii ar părea că se bat cap în cap. Unde e adevărul? Am putea da un răspuns simplu – nici măcar ochiul stîng nu vede întocmai aceeaşi imagine ca dreptul. Dar... Mai degrabă ar trebui evitate generalizările. E de luat în considerare faptul că este vorba despre mulţimi care se intersectează în zone extrem de subţiri. Nabokov iubea teatrul şi filmul, dar nu suporta concertele de muzică clasică şi opera. Rareori văd la jazz chipurile cunoscute de la teatru, la fel cum nu prea văd la Astra Film Fest spectatorii de la serile de lectură. Iar la festivalurile de folclor nu mă duc eu. Pe de altă parte, am putea judeca totul şi prin prezenţa – sau absenţa – iubirii. Zilele trecute, într-o excelentă emisiune de pe Realitatea TV, la moşia lui Mircea Dinescu de la Cetate, Emil Hurezeanu spunea despre Bucureşti că este un oraş pe care nu-l mai iubeşte nimeni: „Nimeni. Nici măcar locuitorii lui!“. Ce rezultate am obţine dacă am aplica teoria iubirii asupra Sibiului? Desigur, cel care îl iubeşte îl vede cu mai multă îngăduinţă, în culori mai strălucitoare, atribuindu-i chiar şi calităţi care-i lipsesc. Şi-atunci de ce fel de sentimente îl putem bănui pe cel care îl vede doar ca pe-un bădăran, un necioplit căruia, chiar şi aşa, va continua să îi facă an de an darurі?

Adevărul este, ca în orice poveste, camuflat undeva la mijloc. În mijlocul acesta cu margini neclare, cînd mergi spre teatru trebuie să închizi obloanele minţii ca să nu auzi manelele din taxi.

PUBLICITATE

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul V, nr. 224 ● 29 mai – 4 iunie 2008 ● 24 pagini ● 3,50 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

„Pieţele financiare nu ne pot guverna“ – o scrisoare deschisă a unor demnitari europeni alarmaţi (p. 12)

CĂRȚILE COPILĂRIEI – un supliment pentru copii editat de Dilema veche

Românii și maghiarii ALTFEL?

5 948467 000186 21

„Cei care au idei, dar nu ştiu să le prezinte sînt, unul cîte unul, excluşi din dezbatere.“

BERNARD WERBER

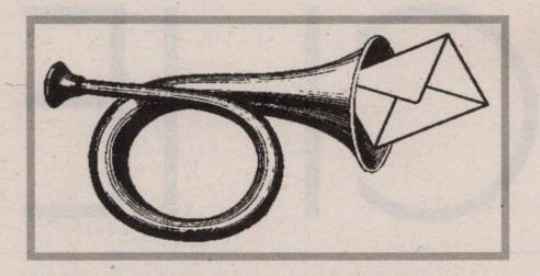

Nr. 222: *„Cum citeam în comunism“*

„...ştiaţi că au existat difuzori de carte în întreprinderi?“

1. Citeam cu fervoare, aş putea zice chiar cu disperare. Încă din şcoala elementară. Luam de la bibliotecă literatura admisă atunci – rusă şi sovietică şi clasici ai literaturii universale. La 11 ani am citit *Germinal*. De asemenea, citeam *Scînteia, România liberă, Sportul popular, Magazin, Flacăra, Contemporanul, Cinema,* iar mai tîrziu, *Lumea, Magazin istoric, Secolul 20* şi apoi beletristică, istorie, politică, sociale, economie, jurnale, biografii, memorii.

2. Cînd veneam acasă de la liceu, îmi punea mama să mănînc şi-mi luam romanul lîngă farfurie. Tata zicea că o să-mi mănînc mintea, iar mama profita de ocazie ca să-mi mai pună mîncare fără să văd, că eram absorbit de lectură.

3. Dintre cei care au scris în revistă, nici unul n-a amintit de „difuzorii de carte din întreprinderi“. Sistemul a funcţionat din anii '60 pînă în anii '80.

Marfa se expunea în zilele de salariu şi puteai cumpăra şi în rate. Pe vremea aceea, toţi citeau în orice clipă liberă: la serviciu, în autobuz, în parc şi acasă.

4. Politica partidului de culturalizare a maselor a fost autentică şi benefică pînă în momentul cînd şi-au dat seama că un popor informat şi culturalizat este mai greu de condus decît unul prostit zilnic cu sloganuri. Vorba coanei Leana de prin anii '80 (sursă securistă): „Ce atîta şcoală? Muncitorul român nu trebuie să ştie decît să-şi numere salariul şi să semneze statul de plată!“. Păi, avea dreptate, dacă cu 4 clase puteai ajunge „savant de aură planetară“, cum se exprima un imbecil din anii '80!

5. Anecdotic. *Scînteia* anilor '51-'53. Războiul din Coreea. Comunicate de război nord-coreene din care nu lipsea niciodată propoziţia „puşcaşii vînători de avioane au doborît x avioane americane“. X varia între 2 şi 4. Amintindu-mi acum şi făcînd o socoteală, rezultă că la o medie de două avioane doborîte zilnic, înmulţită cu circa 900 de zile de război, americanii rămăseseră fără flotă aeriană. De aceea, cred că au semnat armistiţiul!

Mă minunam atunci, cum poţi să împuşti avioanele ca pe ciori!

M. COSTEA
str. Cameliei 16
Bl. 30, sc. B, ap. 38
Ploieşti

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Viaţa în cartier**
- **Lux şi *highlife***
- **Natură / ecologie**
- **Ce facem cu Bucureştiul?**
- **Filmul în comunism**

Actualităţi

Călătoare

● Tren, Salonic-Atena. Iubesc peisajul care se insinuează, lăsîndu-se aflat agale.

● Dacă Renaşterea a încheiat descoperirile, iar epoca burgheziei – călătoria ca travaliu, noi am rămas cu turismul, gladiatori ofiliţi care ne batem pentru un loc pe bancă, în tren, la tavernă.

● Atena, Vinerea Mare. Drapelul naţional în bernă. În biserici, mai multe pungi de firmă decît lumînări aprinse.

● Un tînăr grec, îndrăznind pe engleză: „Azi, de-ntîi mai, toată lumea e în grevă“. Ca să înţelegem că şi muzeele.

● Atena. Parlamentul grec. O clădire sobră, simplă cît tradiţia europeană a culturii făcute cu căpătîi.

● Atena. Lîngă Altarul Eroilor Patriei, evzonii. Cald, frig, sobra datorie. Mă uit la botoşeii lor: parc-au încălţat pisica.

● Zeul grec – umanizat, împăratul roman – zeificat.

● Atena. Între Parlament şi Academie, strada Bucureşti.

● Thira – Santorini. O tînără englezoaică regretă că nu poate vizita Muzeul de Arheologie din Thira. Mai avea o oră de aşteptat autobuzul.

● Fiind pe-o insulă, orice magazin 6/7 e supermarket.

● Cînd ţi se spune că, la Akrotiri, situl e închis de doi ani, trebuie să înţelegi românește: data încheierii lucrărilor – 2006. Mulţi străini au dificultăţi, văzînd panoul.

● Dacă Occidentul are o cultură a curăţeniei şi scapă rapid de gunoaie, Orientul convieţuieşte cu ele. Ca un memento. O cultură a gunoiului, asociind marmura, bălegarului.

● Atena. Rare urechi tinere din care să n-atîrne vreun fir sau care să nu fie-ncleiate de-un mobil.

● Thira. Feţele de masă protectoare, din hîrtie, au desenată harta insulei. Culturalizare între două-nghiţituri, sorbituri, mestecături. Poate pentru asta le plăteşti 1euro de persoană. Muzeul turistului – crîşma.

● Kamari. Un băcăuan, plecat de 8 ani la chelnerit prin lume, face rezumatul românului ajuns în Santorini: „Decît să dai 600 de euro pe-o săptămînă la Costineşti, mai bine mai pui 200 şi vii aici!“.

● Akrotiri. Culmea eufoniei: ploaia în mare.

● Diferenţa dintre turist şi călător: primul, ajuns într-un loc străin, vrea ca acasă şi zburdă dintr-o închiriere în alta, amuşinînd publicitatea; cel de-al doilea vrea ca acolo, şi se abandonează locului.

● Thira-Santorini, zisă Strongyli. Bucată sau nu din Atlantida, cînd vezi iar vulcanul, pufăind uşor somnoros, şi insulele de lavă, 3000 de ani ajung să-ţi pară o biată zvîrlitură de timp a istoriei.

● Cine crede că, la noi, trenurile merg de parc-ar sta, să încerce Bucureşti-Salonic, 21 de ore. „Bulgăreşti“ vreo 15, cînd nu pe loc, cu sughiţuri de frînă trasă.

● Pierre Béarn, născut la Bucureşti, a lansat, pentru secolul XX, formula „Métro, boulot, bistrot, mégots, dodo, zero“. Îndrăznesc o adaptare pentru secolul XXI: Auto, PC, TV, Disco, Perlot (argou – tutun, drog), Yo-Yo.

Alina IORDACHE
doramandru@yahoo.com

„...nu e loc pentru femei în chirurgie“!?

Ştiinţa este religia noastră universală şi ultimul argument. Ea nu mai face loc altor puncte de vedere comune şi poate că acesta este motivul pentru care nu sîntem întrebaţi, elevi fiind, ce materii am dori să studiem. Şi totuşi, cred că nu religia aşa cum am făcut-o noi pe vremuri ar trebui să se predea în şcoli.

Încă îmi amintesc cum fiecare oră de religie se transforma într-o misiune de convertire şi profesorii noştri, în profeţi apocaliptici.

Şi eu cred că spiritualitatea ar trebui să pătrundă în curricula şcolară, dar sub forma unei istorii a religiilor şi a ideilor religioase predate de oameni bine pregătiţi pe fiecare subdomeniu în parte, profesori capabili să explice provenienţa riturilor, ritualurilor şi miturilor fără părtinire, capabili să facă diferenţă între ceea ce stă scris în Biblia creştinilor, a evreilor, în Coran şi felul în care a fost pusă în aplicare fiecare idee religioasă, capabili să facă diferenţă între ritual şi tradiţie.

Şi cred că mai există o materie neglijată în şcoli, o materie care să abordeze egalitatea şanselor: o istorie a feminismului, rasismului, antisemitismului. Iar dacă ultimele două au avut parte de recunoaştere şi puţină lumină istorică, discriminarea de gen nu este nici măcar pe deplin conştientizată sau recunoscută. Poate că e timpul să rescriem istoria adăugînd punctele de vedere neglijate ale categoriilor defavorizate.

De ce în manualele din şcoli găsim atît de puţine personalităţi feminine?

De ce există atît de puţine femei în funcţii de conducere, în funcţii ce implică luarea de decizii şi modelarea opiniei publice? De ce violul este o agresiune îndreptată în primul rînd împotriva femeilor? De ce prostituţia este reprezentată mai ales de femei? De ce atîtea femei sînt victimele traficului cu fiinţe umane? De ce există încă mai puţine femei decît bărbaţi care au acces la educaţie (şi aici mă refer la romi)? Cum este posibil să mai existe *încă* tradiţii care vizează doar femeile şi care încalcă drepturi umane fundamentale, iar aici cel mai elocvent exemplu este mutilarea genitală a femeilor sub pretext cultural sau religios. De ce este pornografia acceptată, cu toate că sînt cunoscute efectele ei asupra demnităţii femeii ca fiinţă umană? Cred că fiecare întrebare în parte ar face subiectul unor dezbateri interesante, şi lista nu se opreşte aici, însă o voi încheia cu o ultimă întrebare: aş vrea să mai ştiu de ce maturizarea înseamnă pentru femei renunţare: renunţarea la carieră în favoarea familiei, renunţarea la viaţa de familie în favoarea profesiei, renunţarea la principii în favoarea siguranţei financiare, renunţarea la sexualitate în favoarea respectului şi acceptării sociale.

Eu îmi doresc să urmez mai departe o specializare chirurgicală. Sfaturile pe care le-am primit au fost de fapt descurajări: să renunţ, nu e loc pentru femei în chirurgie. Motivele? Diverse şi nesubstanţiale: femeile nu au forţa fizică necesară, femeile sînt prea delicate pentru sînge şi puroi, toate femeile trebuie să îşi dedice tot timpul (sau cea mai mare parte) familiei. Dar dacă mi se spune că femeile nu sînt rezistente la efort, vă contrazic: există încă multe femei care dau cu sapa, încă există mult mai multe femei decît bărbaţi care stau toată ziua în picioare şi spală, calcă, gătesc. Există încă mai multe femei decît bărbaţi care se ocupă de munca mai puţin „nobilă“, iar asta presupune rezistenţă fizică.

Dacă îmi spuneţi că femeile sînt prea delicate pentru sînge şi puroi, vă voi da drept exemplu majoritatea covîrşitoare de asistente şi infirmiere care lucrează în spitale şi văd mai mult decît sînge şi puroi, în fiecare zi. Şi totuşi, imaginea clişeu care place societăţii noastre este cea a asistentei sexi cu fustă mini şi decolteu adînc.

Spuneţi-mi că femeile trebuie să se dedice vieţii de familie şi vă întreb: de ce doar ele?

Şi să zicem că aleg sacrificarea vieţii de familie şi a siguranţei financiare, dvs. ce alegeţi: o femeie chirurg sau un bărbat chirurg?

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“

Propun ca temă de gîndire pentru dilematici discriminarea de orice fel, dar în special, discriminarea de gen. Motivul pentru care propun această temă este unul singur: sînt femeie.

Cristina MANEA
manea.cristina.andreea@gmail.com
Bucureşti

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)

RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Claudiu CONSTANTINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Luca NICULESCU
Andrei PIPPIDI
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
Mădălina ŞCHIOPU
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ

Şef Departament Abonamente:
Gabriela CRISTEA
tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64;
021-407.4565
fax: 021-407.54.67
e-mail: gabriela.cristea@adevarulholding.ro
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Robert SCHORR
tel.: 021-407.76.67
e-mail: robert.schorr@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Bd. Mircea Eliade nr. 2, sector 1,
012013 Bucureşti.
Telefon: 231.35.00. **Fax:** 230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

Tiraj 13.300
Dilema veche este marcă înregistrată
a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Note berlineze

Luise Schottroff, o profesoară din Germania, strămutată la *Pacific School of Religion* din Berkeley, a publicat, acum vreo patru ani, o carte despre parabolele lui Isus. Doamna Schottroff e preocupată să adapteze interpretarea textului evanghelic la problematica aspră a contemporaneității: abuzurile militarismului și ale imperialismului economic occidental, ideile revoluționare ale mișcării feministe, ale organizațiilor pacifiste, ale ecologismului etc. Totul e sociologic, socialist, militant, relativist. Isus e un postmodern de extremă stîngă. Trebuie să-i urmăm exemplul. Mai întîi, cîteva mici corecții de formulare: nu se va mai spune, de pildă, „parabola semănătorului“, ci „parabola semănătorului/semănătoarei“. Parabole de tipul „sămînța care crește singură“ sau „bobul de mușțar“ vor fi analizate ca mici reportaje despre viața grea a țărănimii evreiești (țărani și țărance) sub jugul imperialismului roman. Ele „povestesc despre experiențele agricultorului în contact cu lumea plantelor care îi servesc drept hrană“. Din păcate, Isus trece sub tăcere problema exploatării, a sclaviei, a cametei nemiloase și spolierii proprietății. „Fiecare parabolă pe care am încercat să o înțeleg a devenit, pentru mine, o surpriză“ – mărturisește doamna profesoară. Cred. Și pentru mine.

Presa germană deplînge soarta unor tineri turci hipercalificați, siliți să părăsească Germania adoptivă pentru că talentele lor nu sînt apreciate. În Statele Unite o asemenea situație e de negîndit. În Silicon Valley, una din două firme de înaltă tehnologie are drept fondator un imigrant. Dar în România? În România, instituțiile românești îi tratează pe tinerii români hipercalificați ca pe niște imigranți inoportuni. „Acasă“ a devenit, astfel, pentru mulți dintre ei, un echivalent al lui „nicăieri“. „Tradițională“ ospitalitate autohtonă nu se pune în funcțiune cînd e vorba de compatrioți școliți în marile universități ale lumii și dispuși, într-o naivă uitare de sine, să se repatrieze. În România nu mai e loc pentru expertiză. E loc numai pentru „patrioți“.

În *Stern,* interviu cu Lady Bitch Ray, o tînără turcoaică născută la Bremen, vedetă de *rap,* doctorandă în semiotică, luptătoare pentru „eliberarea limbajului“ de orice pudibonderii burgheze. „Filozofia mea: stil vaginal, *pussy* de lux. Nu-mi plac mătușile ecologice, care nu se spală unde trebuie și nu se bărbieresc la subraț.“ „Cînd va apărea primul dvs. album?“ „La vară. Se va numi «Iluminism», după Immanuel Kant, marele filozof iluminist. Va fi un album umed, provocator, cu melodii social-politice legate de Kant și de mine, o tuciurie trăitoare în Germania.“

Cherie Blair, nevasta fostului premier britanic, și-a publicat, de curînd, memoriile *(Speaking for myself).* O cronică apărută în *Der Spiegel* califică textul drept rezultat al „purei plăceri de a sporovăi“. Cherie Blair e aproape o matroană balcanică. Tony e somat, matern, să se țină de carieră: să-i ia locul lui John Smith la șefia partidului („E momentul tău! Înhață-l!“) și să nu-i cedeze lui Gordon Brown („Dacă accepți ideea lui Gordon să te limitezi la un singur mandat, să nu te mai prind pe-acasă!“). Mai aflăm cum organiza Putin vînători nocturne de porci mistreți sau cum a fost conceput micul Leo în Castelul Balmoral din Scoția, în timpul unei vizite la familia regală: era frig, drept care Tony și Cherie a trebuit să se înghesuie unul într-altul... Cartea – spune cronicarul german – pare dictată de Victoria Beckham frizerului ei. La predarea manuscrisului, autoarea a încasat un avans de un milion de lire sterline.

Pierd o jumătate de noapte într-o discuție cu un prozator austriac, al cărui discurs, în 2008, repetă toate poncifele stîngii din anii '50. Ideea comunistă e bună, capitalismul e, dimpotrivă, inuman și criminal. Dar există un Gulag capitalist? Da, lagărele de concentrare. Problema fascismului e că e capitalist? Da. Hitler e un produs al capitalismului. E capitalismul o pepinieră de dictatori? Da. Vezi America Latină. Se ocupă capitalismul cu exterminarea sistematică a adversarilor? Da. Capitalismul a produs tot atîtea morminte ca și comunismul. E Margaret Thatcher la fel de rea ca Fidel Castro? Mult mai rea: a încercat să distrugă economia britanică. De ce Heidegger e un caz și Sartre nu? Pentru că Heidegger a acceptat o poziție oficială, iar Sartre nu. I s-a oferit și n-a acceptat? N-ar fi acceptat. La ora două după miezul nopții abandonez. Nici vinurile noastre nu se potrivesc. Eu beau Riesling de Mosela, el bea Rioja, din solidaritate cu oprimații *hispano* de pretutindeni.

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Cum să te înțelegi cu România europeană

Susanne Kastner, vicepreședinta Bundestag-ului, a fost în România pentru lansarea unui proiect de turism transfrontalier pe bicicletă, finanțat în parte și de statul german, și a declarat următoarele, după ce a mers cu bicicleta între Dubova și Orșova: „Drumul de la Caraș Severin spre Drobeta-Turnu Severin este o rușine. Într-adevăr, am văzut că se lucrează la el, însă se lucrează într-un mod neacceptabil, în bătaie de joc față de toți participanții. La sfîrșitul campaniei electorale, Guvernul României ar trebui să devină mult mai responsabil și să se ocupe de această problemă, pentru că alegătorul i-a dat o sarcină. Dacă nu se pot înțelege asupra traseului autostrăzii, măcar să repare drumurile europene (...) Parlamentul Germaniei privește cu foarte mare îngrijorare situația din România“ (HotNews.ro, 23 mai 2008). Susanne Kastner a criticat Guvernul român și acum cîteva luni, în termeni foarte duri: „Guvernul Flat-Tax-Tăriceanu este orb față de problemele sociale din propria țară. (...) Trebuie să ne unim cu toții eforturile împotriva ignoranței pentru domeniul social ce stăpînește Palatul Victoria“.

Dacă asemenea declarații ar fi fost făcute în vremea cînd România aștepta aderarea la UE, presa ar fi luat foc, iar Guvernul s-ar fi dat de ceasul morții să atenueze „impactul negativ asupra imaginii României“. Acum – nimic. Pe cine mai interesează că „Parlamentul Germaniei privește cu mare îngrijorare situația din România“? Să fie la ei acolo, avem și noi Parlamentul nostru, cu alte îngrijorări (cum să „facă scăpat“ dosarul lui Miron Mitrea și altele din aceeași categorie). Cine mai bagă de seamă că un demnitar european de un asemenea nivel folosește o stilistică neobișnuită în declarațiile publice ale politicienilor occidentali („Guvernul Flat-Tax-Tăriceanu“, „drumul este o rușine“, „se lucrează în bătaie de joc“, „ignoranța ce stăpînește Palatul Victoria“)? Și nu se poate spune că expresiile dure „i-au scăpat“: în multe țări din Europa de Vest (mai ales în cele germanice) asemenea formule nu se folosesc în mod curent. Și totuși, doamna Susanne Kastner n-a reușit să obțină nici măcar o sprînceană încruntată din partea Guvernului, cu atît mai puțin vreo replică sau vreun punct de vedere. Înainte de 2007, dacă vreun parlament din vreo țară UE se declara „îngrijorat“, ar fi fost alarmă generalizată, căci parlamentele trebuia să ratifice Tratatul de aderare a României.

Exemplul mi se pare tipic pentru atitudinea României după aderare: ne-am văzut cu sacii în car... Încă de la începutul anilor '90, motorul principal al reformelor a fost presiunea Occidentului. Mai întîi voiam clauza națiunii celei mai favorizate din partea SUA și am adoptat, șontîc-șontîc, reglementări democratice privind drepturile omului și ale minorităților. Apoi, voiam în Consiliul Europei, în NATO și în UE, și am început reformele economice. Orice urmă de melancolie din glasul vreunui demnitar occidental ne dădea fiori, întrezăream imediat „un semnal negativ“ și ne puneam pe treabă. Orice aiureală legislativă era motivată de ai noștri cu „așa ne cere UE“, iar noi, cetățenii, băgam la cap cu smerenie și oftam împăcați cu soarta, de dragul „marelui moment istoric“ al „intrării în lumea civilizată“. Iată-ne intrați și neadaptați. Tocmai pentru că e civilizată, lumea aceasta i-a învățat pe politicienii ei de vîrf să nu se joace cu vorbele, să respecte termenele, să respecte relațiile cu alte state ș.a.m.d. Or, cu România europeană e greu să te înțelegi. Demnitarii noștri sînt mai ocupați decît ai lor; și n-au – mă tem – aceleași „ocupațiuni mintale“, vorba lui Moromete. Promisiunile că reformele vor continua și după aderare nu sînt respectate; dar nici *modul* de a face politică nu e compatibil cu „al lor“. Și aici se află – cred – una dintre cheile neînțelegerii. Dincolo de tratative, de negocieri, de presiuni care pot fi făcute, atîta timp cît în politica românească predomină păcăleala și vorbele umflate, obsesia „imaginii publice“ și aburreala cetățenilor, Uniunea Europeană nu are ce să ne mai facă. Cînd un parlamentar german, suedez, francez, britanic, danez (etc.) ajunge să spună că Parlamentul său „e îngrijorat“, e conștient de seriozitatea spuselor sale. *Își asumă* ce spune. Greutatea „semnalului politic“ e mare, la fel de mare ca și înainte de 2007, numai că între timp ai noștri s-au trezit într-o țară „egală“ cu toate celelalte, ca membră a UE. Nu sîntem singurii: și țările intrate în 2004 în UE au trecut prin perioada lor de delăsare internă și nepăsare față de ecourile externe.

Există o mică parte bună în această transformare de atitudine: am scăpat de „sensibilitatea“ față de ce spun străinii, așa că avem șanse, în timp, să scăpăm și de complexul aferent. Partea rea e că procesul de „desensibilizare“ duce uneori pînă la nesimțirea totală. Acum reformele trebuie făcute pentru că există voința de a le face, nu pentru că „ne cere UE“. Politica trebuie să se schimbe, *tocmai* pentru că sîntem în UE. Dar asta va mai dura multă vreme. Pînă atunci, instituțiile europene și politicienii din celelalte țări se vor înțelege, adesea, greu sau deloc, cu „stilul“ nostru. Și nici măcar șantajul cu tăierea fondurilor, dacă nu facem ce trebuie, nu ține. Românu' e gata oricînd

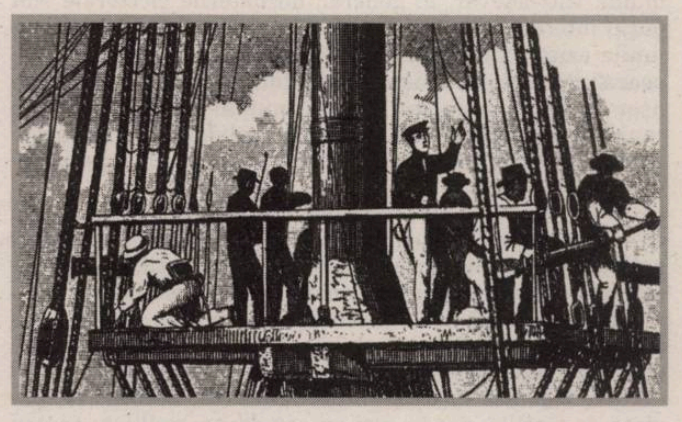

să spună „ducă-se, unde a mers mia, merge și suta“. Și apoi, n-au decît să taie cît vor, oricum nu reușim să cheltuim atîta bănet, din lipsă de proiecte. Adică – vorba doamnei Kastner – pentru că „se lucrează în bătaie de joc“...

tinerea de minte

„mi-am luat și eu capul în mîini și nu și-a făcut efectul
în lume se văruia
și tot ce era pat sau
canapea
fusese acoperit cu ziare
nu era loc să te-ntinzi
loc să-ți culci capul terciuit de experimente

îmi inventasem o țeastă ca nu
cumva creierul meu să
se-atingă cu mizeria de-afară
ca nu cumva degete
murdare să-ndrăznească a-l mîngîia
ca pe un creier al lor

și creierul meu se interiorizase
și suferea

uneori simt că mi-a murit cineva în cap
mă iau atunci în brațe și veghez
și după trei zile
scuip afară un trupușor înghețat

un făt micuț
cu ochi albaștri
senini

un omuleț cu capul în mîini“

(Dan Sociu, *Fratele păduche,* Editura Vinea, 2007)

Luca NICULESCU

asa și pe dincolo

Politica spectacol

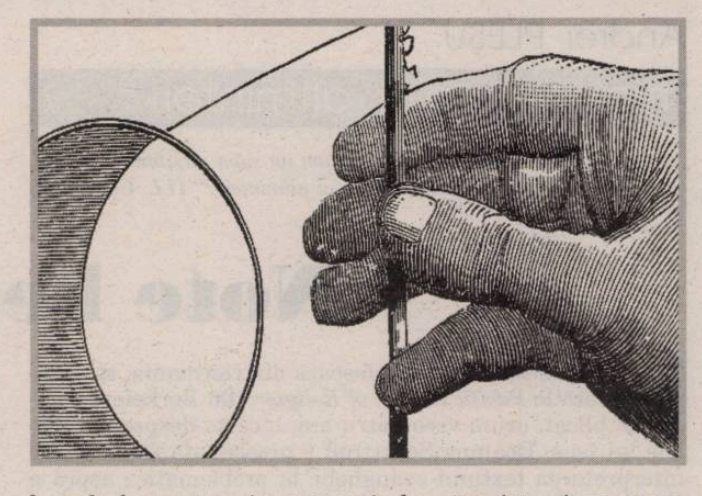

Cu emisiunea *Meciul serii,* televiziunea din România a mai făcut un pas către amestecul de genuri. Candidaţii sînt instalaţi pe ring ca boxerii între două runde de luptă, un jurnalist este arbitru, alţi jurnalişti comentează din public, galeriile îşi susţin zgomotos favoriţii, fete îmbrăcate sumar defilează pe ring purtînd pancarte cu temele ce urmează a fi dezbătute şi, probabil pentru că programul e considerat a fi prea serios, din cînd în cînd avem parte de „momente artistice": cîntec, dans, monologuri teatrale adaptate circumstanţelor. Am avut astfel şansa nesperată de a-l vedea pe Hamlet flirtînd cu ideea de a fi primar într-un oraş din România! Rezultatul: nu mai ştim unde se termină discuţia politică şi unde începe divertismentul, iar diferenţele dintre viaţa publică şi cea privată se şterg (unul dintre moderatori a întrebat la un moment dat un candidat dacă are de gînd să divorţeze). În acelaşi timp, boxerii sînt criticaţi pentru că ar da dovadă de non-combat. Probabil că nu lipsa argumentelor le este reproşată, ci faptul că nu îşi strigă vehement opţiunile, că nu se amendează injurios sau că nu transformă discuţia într-o „luptă cinstită", de tip „care pe care", încăierîndu-se bărbăteşte, cu mănuşi sau fără.

Pînă acum, din cîte ştiu, doar Cristian Diaconescu a refuzat să participe la această emisiune, gîndindu-se probabil că există un prag al ridicolului care trebuie evitat. Alţi candidaţi au intrat în joc, mai greu sau mai uşor, considerînd că este bine să apari la o oră de audienţă pe unul dintre cele mai importante posturi TV din România. Audienţa este şi principalul argument pe care l-au avut realizatorii programului. Într-adevăr, în general, dezbaterile electorale sînt puţin interesante, jurnaliştii evită să le modereze, televiziunile ezită să le pună în *prime-time,* telespectatorii „zapează" către alte emisiuni sau închid televizorul. Ar fi prea uşor să spunem că se întîmplă numai în România, din cauză că partidele nu au ideologii, candidaţii vin fără argumente, jurnaliştii sînt lipsiţi de curiozitate, iar telespectatorii sînt apatici.

Şi în alte părţi, televiziunilor le este greu să facă rating cu oamenii politici. La televiziunile publice, dezbaterile politice sînt împinse la ore din ce în ce mai tîrzii, la cele particulare pur şi simplu nu există. Pe canalele de ştiri, oamenii politici sînt invitaţi din cînd în cînd, în formate clasice, iar audienţele sînt slabe. Pentru că politicienii au nevoie de expunere mediatică, acceptă invitaţii în emisiuni de divertisment în care cîntă, dansează, vorbesc despre viaţa de familie, dar în nici un caz despre politică, pentru că „nu se face".

Ca urmare, în campaniile electorale, televiziunile inventează diferite formate pentru a face politica mai uşor de digerat. Cu ocazia ultimelor alegeri, cel mai important post de televiziune din Franţa, TF 1, a difuzat o emisiune în care oamenii politici erau prezenţi într-o arenă, înconjuraţi de public, public care îi bombarda cu întrebări din cele mai diverse. Emisiunile s-au bucurat de audienţă, e adevărat. Din păcate, rolul jurnaliştilor (pentru că existau şi jurnalişti) a fost extrem de limitat, ei mărginindu-se să îi indice pe cei care urmau să preia cuvîntul şi, eventual, să îl relanseze pe candidat în cazul în care uita să dea vreun răspuns. Şi aici aveam un amestec de genuri: dacă toată lumea poate pune întrebări, înseamnă că sîntem cu toţii jurnalişti? Aş fi înclinat să sper că nu, sau nu încă: întrebările din public aveau de cele mai multe ori legătură doar cu interesul strict, pe un domeniu, al celui care le formula.

Tot în Franţa, în timpul unei campanii electorale pentru alegerile europene, s-au înfruntat într-un studio de televiziune Bernard Tapie (lider populist din Partidul Socialist) şi Jean-Marie Le Pen (preşedintele Frontului Naţional, extremă dreapta). Moderatorul Paul Amar, unul dintre cei mai cunoscuţi jurnalişti francezi de televiziune, se aştepta la o dezbatere tensionată, mai ales că exista şi un precedent. Ca urmare, la începutul emisiunii, Amar a pus pe masă cîte o pereche de mănuşi de box pentru fiecare dintre protagonişti, îndemnîndu-i să le folosească, pentru a nu se lovi prea tare în cazul în care ajung să se încaiere. Le Pen a zîmbit, Tapie a reacţionat: „Politica nu e un joc" – a replicat el, tăios. Jurnalistul a fost dat afară imediat după emisiune, reputaţia i-a fost ştirbită şi cariera, afectată. Episodul se întîmpla însă în 1994. 14 ani mai tîrziu, cînd televiziunile fac din orice cîte un *reality show,* nu sînt sigur că Paul Amar ar fi pedepsit tot atît de sever.

Ştiri nebăgate în seamă

● **Acum 70 de ani...** mai precis pe 26 mai 1938, Hitler punea piatra de temelie pentru uzina de maşini Volkswagen. „Maşina populară" a fost, ani buni, de negăsit în Germania, căci fabrica comandată de Führer a produs, multă vreme, doar pentru armată. De abia după terminarea războiului, maşina proiectată de Ferdinand Porsche în anii '40 a intrat pe piaţă, devenind un simbol al relansării economice a Germaniei Federale. „Broscuţa" Volkswagen s-a vîndut în nu mai puţin de 20 de milioane de exemplare, un record la care Germania Democratică nici nu putea visa atunci cînd a lansat propria maşină populară, Trabant. (după *Die Welt)*

● **Fotbal şi migraţie.** Noile măsuri promise de guvernul Berlusconi în ceea ce priveşte romii de pe teritoriul Italiei riscă să producă efecte în Elveţia. Ziarul *Le Temps* – cea mai importantă publicaţie francofonă – afirmă, într-un articol amplu, că romii alungaţi din Italia îşi vor căuta adăpost în ţările învecinate, iar Elveţia ar fi destinaţia cea mai la îndemînă. Campionatul mondial de fotbal constituie pentru aceşti imigranţi o dublă oportunitate, se explică în articol: pe de o parte, le va fi mult mai uşor să se amestece în mulţime şi să treacă neobservaţi; pe de altă parte, aglomeraţiile, busculadele, hoardele de suporteri etc. ar fi momente prielnice pentru cerşetorie şi pentru micile găinării.

„Alertă? Încă nu, dar de la Bruxelles la Bucureşti, trecînd prin Parlamentul European de la Strasbourg, Uniunea Europeană constată cu îngrijorare că aderarea României şi a Bulgariei în spaţiul Schengen, prevăzută pentru 2011, este otrăvită de chestiunea romilor. În cazul Elveţiei, vor exista, evident, consecinţe imediate în ceea ce priveşte dezbaterile despre extinderea liberei circulaţii a persoanelor provenite din cele două ţări membre ale Uniunii" – se menţionează în articol. **(M. M.)**

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

Lucruri care te enervează

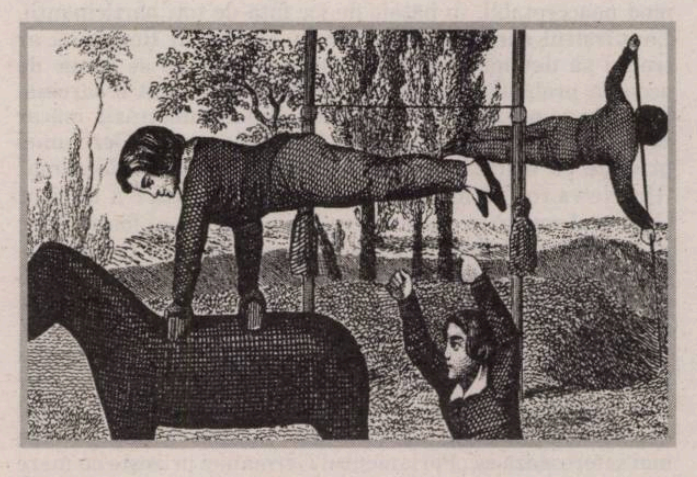

Vînzătorul care pune mîna pe cutia de cola exact în locul în care tu vei pune gura. Şi e clar că nu e curat pe degete. Mall-urile noi, în care la toaletă nu există nici o chiuvetă la care copiii pot ajunge, să se spele înainte de masă. Restaurantele în care ticul nervos naţional, fumatul, e impus tuturor, inclusiv celor de la aşazisa zonă de nefumători, în nici un fel izolată... Mă mai enervează povestea fără sfîrşit a toaletelor murdare (despre care credeam ca sînt un subprodus al marxismului!), oamenii care îşi cumpără maşini rapide ca să poată fi fulgerător de nesimţiţi, petrecerile la care nimeni nu cere voie vecinilor să pună muzica tare, precum şi fosilele vii din istoria umanităţii, care au supravieţuit cumva pe aici.

Acum cîteva seri, am oprit pentru benzină la intrarea în Medgidia. La două pompe distanţă, un individ scos din diorama de la Antipa, secţia pre-hominizi, tocmai pusese una dintre capodoperele hip-hop-ului românesc, aia cu 95% organe sexuale şi doar 5% muzică. M-am uitat la el, în vreme ce muzica din maşina lui înjura toată benzinăria: să fim oare de aceeaşi specie?

Mi-e greu să accept asta. Darmite faptul că am fi cumva parte a aceleiaşi naţiuni! Şi totuşi, acolo, în faţa mea, mustind de mitocănie ca Dunărea de stuf, bucuros că nu ştie nimic şi nici măcar asta, cel mai idiot cetăţean din sudul ţării se uita cu mîndrie în jur: *băăă, ce... asta e muzica mea, are cineva o problemă?*

Ce poţi să faci cu aşa ceva? Să te bucuri că şi proştii sînt liberi? Sau să te plîngi, stereotip, de *românii ăştia*?

Adevărul e că nu ştiu altă naţiune care să vorbească aşa de urît despre ea însăşi. Şi, de cînd cu invazia de expaţi, am ajuns să cunosc, la un pahar, la nivel personal, o mulţime. Francezii sînt mîndri, englezii sînt mîndri, grecii sînt supermîndri, românii sînt oficial mîndri. Dar devin deprimaţi rău după un pahar, scîrbiţi de ei înşişi după două, şi decişi să-şi împartă poporul în două categorii (ştiţi şi voi care), după o cină prelungită cu colegii de multinaţională de la New York.

De altfel, enervarea pe noi înşine a dus la o adevărată industrie, pe net. Avem site-uri în care sînt înfieraţi nesimţiţii care şi-au abandonat maşinile, forumuri în care ne plîngem unii de alţii, homosexuali de homofobi, pesedişti de pedelişti, jurnalişti de cititori, eu de tine şi tu de mine. Din treaba asta se face trafic, adică bani, care şi ei vor fi cheltuiţi fără să aducă prea multă fericire, la o terasă unde ospătarul vorbeşte cu accent de Ferentari, ca să ştii că poţi să iei şi o bătaie dacă cumva nu te simţi bine.

Între timp, străinii se miră că nu putem schimba nimic din toate astea. Am un amic foarte bun, de felul lui englez, care a reuşit cumva să rămînă uimit de tot ce vede, în ultimii 15 ani de cînd stă aici. Poate că asta ne desparte: ei nu sînt capabili să accepte un lucru, doar pentru că el se întîmplă de multă vreme, repetat. E ca un robinet care curge: românul nu-l repară, se obişnuieşte cu zgomotul. Britanicul meu se enervează la fiecare picătură. La nesfîrşit.

Singura speranţă de schimbare, e, firește, moda. Trebuie cumva să facem să se poarte bunul-simţ. Botezatu să scoată colecţia „Nu scuip pe jos", cu dantele, Poponeţ să-şi facă emisiune de spovedanii pe Trinitas, Porsche să aducă maşina cu viteză limitată la 50 de kilometri pe oră şi muzică doar la căşti. Iar la terasă, pe Herăstrău, să auzi colecţiile Humanitas audio, recomandate chiar de sponsorul localului, berea Carlsberg.

Şi, peste toate astea, trebuie să devină cumva *uncool* să ai bani, putere, tupeu. Aveţi vreo soluţie?

lucian@signfactor.ro

CĂRȚILE COPILĂRIEI

un supliment pentru copii editat de **Dilema veche**

Salut. Numele meu este Dilematix şi vă voi povesti despre cărţi. Unii copii m-au întrebat: de ce nu despre filme, despre jocuri sau despre călătorii? Pentru că, deşi nu sînt eu un mare savant, aşa precum par, îmi place foarte mult să citesc. Şi de multe ori am dileme: ce să citesc mai întîi? O carte de poveşti? Sau o enciclopedie? Fiindcă îmi doresc să fiu bine informat, dar şi să cunosc personaje şi lumi fabuloase. Desigur, citesc tot ce e la modă. L-am dat gata pe *Harry Potter* (toate volumele!) în doar o săptămînă (de fapt, mulţi îmi spun că semăn cu bufniţa lui... ce jignire!). M-am împrietenit cu zînele Winx. L-am însoţit pe Frodo în aventura sa cu Inelul, deşi îl cunoşteam foarte bine şi pe unchiul său, stimabilul Bilbo. M-am rătăcit pe coclaurile din Narnia... noroc că am găsit uşa din şifonier ca să mă reîntorc în lumea mea! Mi-am permis să-i dau cîteva sfaturi viteazului Eragon şi m-am îndrăgostit, pe bune, de Crăiasa Copilă din Fantazia.

Însă am citit şi alte poveşti pe care voi nu le ştiţi, iar dacă le-aţi afla, vi s-ar părea de-a dreptul demodate. Am descoperit cărţi cu coperte rupte, cu imagini decolorate şi cu pagini lipsă. Sînt cărţile copilăriei altor generaţii, ale părinţilor voştri. Aţi auzit cumva de Tom Sawyer? De Winetoo? De Habarnam şi de prietenii săi? Chiar şi Peter Pan a căzut în dizgraţie. Ca să nu mai vorbim de personaje ca Făt-Frumos (un fel de bunic al lui Eragon), balaurul cu şapte capete (dacă nu ştiţi ce e, vă zic eu: un soi de dragon mai necioplit) şi Statu-Palmă-Barbă-Cot... bieţii de ei, toată lumea i-a uitat! Şi, în fond, nu mi se pare corect. Toate aceste personaje nu pot supravieţui, dacă nimeni nu le mai citeşte poveştile. Şi nu e vina lor că apar alte personaje noi care sînt mai de gaşcă, au site-uri pe net şi ştiu să deosebească un iPod de un mp3 player!

Aşa că sfatul meu ar fi ca, în cazul în care găsiţi o carte veche, într-un pod prăfuit sau într-o pivniţă rece şi întunecoasă, să nu o aruncaţi cît colo. N-aveţi de unde să ştiţi care sînt puterile magice ale Cărţii şi nici locul în care ar putea să vă ducă, dacă veţi avea curiozitatea să o deschideţi şi măcar să o răsfoiţi. Însă pînă la această încercare (sau *Quest*, cum vă place vouă să spuneţi), vă propun să aflaţi mai multe lucruri despre cărţi. Mi-au scris cîţiva copii despre cărţile lor, dar şi cîţiva oameni mari, despre cărţile pe care le citeau ei cîndva, aşa că vă invit să-i cunoaşteţi!

Mircea Cărtărescu a scris multe cărţi extrem de complicate pentru voi, acum, dar pe care sigur le veţi citi cînd veţi fi mai mari. A scris şi o carte despre zmei, nişte personaje de altfel foarte simpatice pe care pun pariu că le desconsideraţi pentru că nu sînt la modă. S-a inspirat puţin dintr-un joc care se numeşte *Heroes of Might and Magic* şi e plin de elfi, orci, magi şi dragoni.

Mircea CĂRTĂRESCU

Apokolokyntosis

Pentru mine, Apokolokyntosis va rămîne întotdeauna un fluture uriaş, moale şi leneş din Amazoane. La treizeci de ani după ce am auzit prima dată cuvîntu-ăsta parcă făcut pentru „spînzurătoare“ (dar nefolosibil, de fapt, acolo, din motive evidente: copiii cred că tu l-ai inventat...), am aflat că el înseamnă, de fapt, „metamorfozarea în dovleac“ şi că se referă la împăratul Claudius, satirizat astfel de Seneca. Informaţia asta – drept să spun – m-a lăsat rece. Căci la zece ani, cînd nu ştiam nimic despre împăratul Claudius – abia dacă ştiam că mă aflu pe lume –, citeam în pat, lungit pe burtă, istoria expediţiei în jungla amazoniană a unor entomologi care, urmînd o tulbure legendă aborigenă, căutau eluzivul, sfiosul şi – se presupunea – paradisiacul fluture Apokolokyntosis. Numele lui, silabisit cu greutate la-nceput, îl învăţasem pe de rost şi-l rosteam repede în cele mai neaşteptate împrejurări. Îmi snobam cu el părinţii, bunicii şi prietenii din spatele blocului, căci *„épater le bourgeois“* şi „plăcerea aristocratică de a displăcea“ sînt cunoscute copiilor mult înaintea dandy-lor şi avangardiştilor. Era în 1966, şi cuvîntul, cam din aceeaşi plămadă „supercalifragilisticexpialidocious“ nu apăruse încă, la noi, cel puţin. Nu cunoşteam încă nici shakespeareanul „honorificabilitudinitatibus“, care-ar fi putut fi şi el numele cine ştie cărei gîngănii monstruoase. Cînd, în finalul broşurii, entomologii, după înfruntări cu sălbaticii şi cu jaguarii, după rătăciri prin împletituri de pitoni şi liane, după baterea de cuie în ochii idolilor de lemn putred găsiţi în temple ruinate zăresc doar o clipă, în amurg, fluturarea aripilor celei mai mari lepidoptere din lume (Mădălina, singura fată din expediţie şi singura romîncă într-o asezonare de scoţieni, americani şi francezi, strigă deodată, pe cînd, legată de un stîlp, e gata să fie torturată de Borabora: „Priviţi! Apokolokyntosis!“, la care Borabora aruncă lăncile şi-o iau la fugă înspăimîntaţi), se făcuse deja şi-n camera mea o lumină de amurg, aşa că eram acolo sau ei erau aici, şi marele fluture abia avea loc să-şi desfăşoare aripile în camera-junglă unde citeam, ca-n fiecare săptămînă, broşurica din Colecţia „Clubul temerarilor“.

Hrana mea şi aproape singurul input cerebral din acei ani erau broşurile. Dacă era miercuri, erau „Povestirile ştiinţifico-fantastice“, dacă era vineri, era „Clubul temerarilor“. În acele zile, în fiecare săptămînă, mă trezeam în zori, nu mai aveam răbdare. Mă-mbrăcam pe fugă, îmi puneam sandalele şi fugeam, în dimineţile reci de vară, spre Ultima Thule a lumii mele de-atunci, foarte îndepărtatul chioşc de ziare de la Tunari. N-am putut descrie în *Orbitor* şi n-am să pot niciodată descrie acel chioşc fabulos, dizolvat în aerul roz al dimineţii (de fapt, nu se poate descrie nimic). Cînd ajungeam la el mă simţeam mai departe decît jungla Amazoniei. Mă suiam pe marginea lui de metal ca să-mi pot ridica faţa deasupra tejghelei pline de ziare. Înăuntru era un clarobscur ciudat, în care cărţi groase prindeau relief şi porozitate. Poroasă era şi faţa lată, de căpcăun, a vînzătorului în filtrul ca de Photoshop al zorilor. Cumpăram broşurica şi mă-ntorceam spre casă împleticindu-mă, lovindu-mă de rarii trecători, căci eram cu ochii numai la coperta pe care piraţi romantici, cu inel în ureche, idoli de sticlă, piramide tatuate cu ideograme, nave zburătoare din alte lumi, iguanodoni înfruntîndu-se în epoci geologice de mult trecute şi alte miracole erau înfăţişate în culori vii şi puternice, mai adevărate decît realitatea. Cine-şi închipuie că, în comunism, copiii au avut parte numai de omagii, *Cutezătorii* şi „salut voios de pionieri“, n-a trăit în anii '60 şi '70. Aveam, prin 1972, 400 de broşuri din „Povestiri ştiinţifico-fantastice“ (inclusiv faimosul şi rarissimul fascicul numărul unu, „Meteoritul de aur“) şi nici nu mai ştiu cîte din „Clubul temerarilor“. Trăiam de pe-o săptămînă pe alta, de la un episod la altul al unor poveşti care puteau ţine şi treizeci de episoade... Dacă ratam un fascicul era tragedie. Am început de fapt să scriu literatură cînd n-am putut găsi al treilea episod din „Răsare soarele pe Umbriel“: mi-am scris atunci, pur şi simplu, episodul care lipsea, ca să-l pot citi mai tîrziu.

Azi, după mai mult de patruzeci de ani, nu mi-a mai rămas, ca singură dovadă că n-am visat acei ani, decît o singură broşură din „Clubul temerarilor“: *Apokolokyntosis,* povestea fluturelui amazonian. Păstrez încă, tot de atunci, şi un caiet gros cu primele mele povestiri: călătorii în jurul lumii, nave spaţiale, extratereştri, canibali... Cred că ajunge pentru certificarea unei epoci (oricum, nimic nu poate fi certificat).

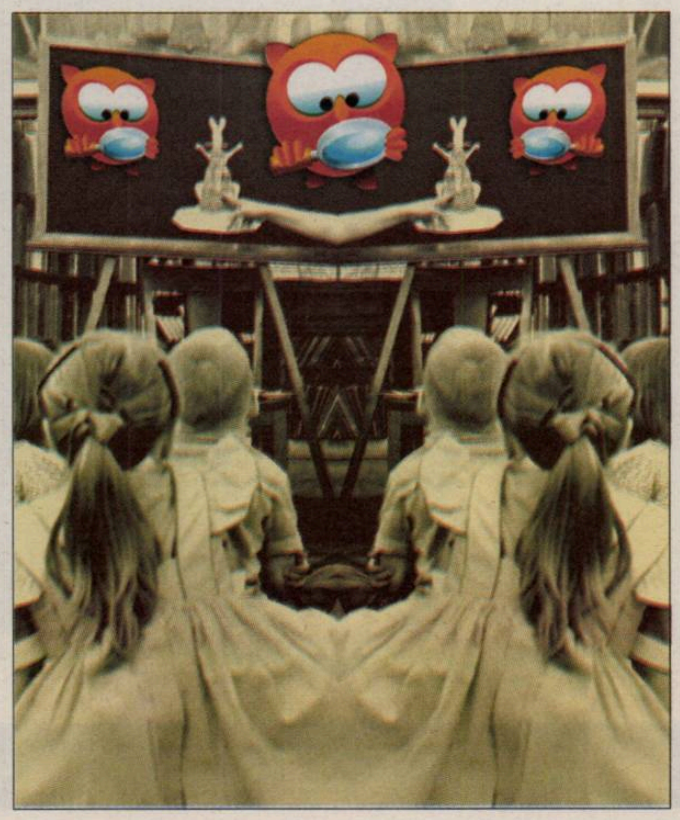

Prietena mea, cartea

De cînd eşti mic, cartea îţi este alături. Şi acum mai păstrez primele cărticele cartonate cu imagini. De asemenea, bunicul îmi povesteşte cum stăteam pe genunchii lui şi ascultam basmele citite de el.

Aşa îmi dau seama că prietenele noastre cărţile ne însoţesc de la primii paşi. În cărţi am înţeles că stă toată istoria lumii şi în ele avem toate cunoştinţele despre lumea înconjurătoare. De aceea există romane, cărţi de basme şi povestiri, poezii, cărţi de ştiinţă, enciclopedii, dicţionare şi multe altele.

O carte poate să-ţi ofere ajutorul sau să-ţi ţină de urît în clipele de singurătate. Cartea îţi este prietenă şi atunci cînd o oferi în dar, devenind camaradul altei persoane.

Sper din tot sufletul să pot citi în viaţa mea cît mai multe cărţi! Voi avea astfel prieteni nu numai cărţile, ci şi povestitorii şi autorii lor.

Măriuca PIPER
clasa a IV-a E, Şcoala nr. 280 „Mihail Sebastian“, Bucureşti

Editura LITERA INTERNAȚIONAL

LITERA INTERNAȚIONAL

Enciclopedia numărul 1 pentru elevi!

EDITORI
Dorling Kindersley
Litera Internațional

FORMAT
220x280 mm
448 pag

Peste 1000 de imagini color

Copertă cartonată

CAPITOLE
Spațiul
Pământul
Natura
Corpul uman
Știința și tehnologia
Oamenii și lumea
Societatea și credințele
Artele și divertismentul
Istoria

Deține un site propriu, interactiv, creat de Google, conținând mii de linkuri ce completează informațiile din carte:
www.e-enciclopedia.ro

PREȚ
129 lei

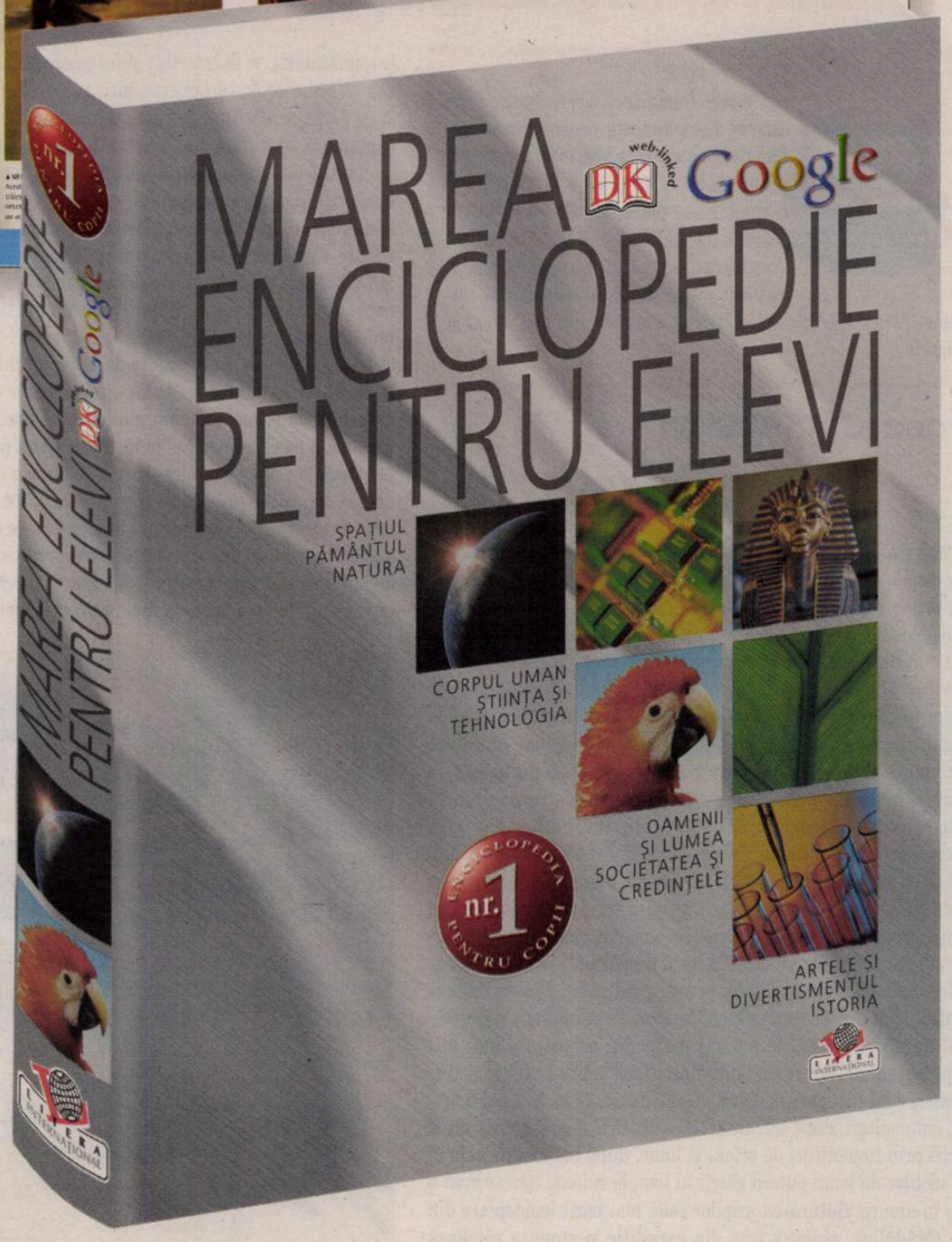

Ideală pentru rezolvarea temelor și a proiectelor școlare

Votată de "Times"
Cea mai bună carte pentru copii!

DATE DE CONTACT
Mob: 0752 LITERA
Tel: 031.425.16.19
Tel./Fax: 031.425.16.20
Mail: comenzi@litera.ro
www.litera.ro

Vă spun eu, e un adevărat război de gherilă între personajele vechi şi personajele noi. Fram, ursul polar deja se luptă cu urşii în armură din romanul *Materiile întunecate* al lui Philip Pullman. Harry Potter se înfruntă cu legendarul vrăjitor Merlin. Iar spiriduşii se iau la întrecere cu elfii. Cine va învinge, pînă la urmă?

Portaluri magice

Nici nu ştiu cum am trăit pînă acum fără colecţiile W.I.T.C.H. şi Winx! Nu se compară cu nici o carte citită de mine pînă acum, cu nici un film, cu nici un joc pe computer! Ca să ştiţi despre ce vorbesc, trebuie să le citiţi sau măcar să le răsfoiţi... Sînt incitante, glumeţe, pline de imaginaţie, cu poveşti, dar şi cu lucruri reale, cu lumi imaginare şi altele care ar putea oricînd să fie adevărate.

Cărţile Winx sînt împărţite pe domenii: magie, modă, muzică, sport, natură şi tehnologie. Aşa, să tot înveţi! Fiecare carte este prezentată de cîte un personaj pasionat de lucrul respectiv, mai bine zis de o zînă. Pasiunea comună e, de fapt, legătura între mine, cînd citesc, şi personajul care povesteşte. Astfel, am descoperit moda cu Stella, dar şi „cum se cucereşte un băiat" sau cine au fost Nefertiti, Mata Hari sau Coco Chanel. Am descoperit cu Musa instrumente tipice muzicii arabe, cimpoiul scoţian şi gongul budist. Cu Flora am aflat cîte ceva despre limbajul florilor şi cum se metamorfozează larvele ca să ajungă fluturi. Layla mi-a susţinut pasiunea pentru toate sporturile, dar mai ales pentru înot. Tecna mi-a explicat simplu (nu ca alţii!) cum se formează curcubeul şi cum se construieşte un higrometru (un aparat care se foloseşte la măsurarea umidităţii în aer). Dar cel mai mult o iubesc pe Bloom, zîna magiei, care i-a luat un interviu vrăjitorului Merlin şi care cunoaşte toate locurile magice de pe Pămînt, de la Stonehenge la Faleza Uriaşilor sau Insula Paştelui.

Cărţile W.I.T.C.H. sînt mai degrabă poveşti despre cinci vrăjitoare – Will, Irma, Taranee, Cornelia şi Hay Lin – ale căror iniţiale formează cuvîntul WITCH. Ele trec prin nenumărate aventuri extrem de periculoase, dar cu ajutorul unui pandantiv fermecat (Inima Kandracarului, sursa puterii unei alte lumi, despre care noi habar n-avem) capătă puterile apei, focului, pămîntului, aerului şi energiei. Pe deasupra, ele se pot teleporta, printr-un fel de portaluri magice, în lumi paralele. Cînd se întorc însă pe Pămînt, redevin nişte adolescente obişnuite.

Mie şi prietenelor mele ne plac enorm fetele W.I.T.C.H., şi fiecare ne-am ales vrăjitoarea preferată. Eu mi-am ales-o pe Will, pentru că e mereu directă şi sinceră, dar şi o lideră înnăscută, aşa cum aş vrea şi eu să fiu. Miruna, cea mai talentată din clasa mea la desen, şi-a ales-o pe Hay Lin. Încă mă uimeşte cîte asemănări pot vedea între ele! Diana, care e foarte vorbăreaţă, şi-a ales-o pe Irma: cînd sînt amîndouă la un loc, nu se mai înţelege nimic! Ana-Maria, care e foarte sigură pe ea, şi-a ales-o pe Cornelia. Iar Maria a hotărît să se transforme în Taranee, în urma unui pact între noi care aş vrea să rămînă secret.

Dora CONSTANTINESCU
clasa a IV-a D, Şcoala nr. 45 „Titu Maiorescu", Bucureşti

Goosebumps – cărţile care îţi dau fiori

Cărţile din seria asta sînt sau ar trebui să fie înfricoşătoare. Spunînd asta vreau să spun că multe dintre ele nu sînt atît de înfricoşătoare pentru că acţiunea se repetă: întîi fantomele dau nişte semne că ar exista „victima" speriindu-se, apoi cei doi, monstrul şi (în general) copilul se întîlnesc şi se urmăresc, binele cîştigînd (de cele mai multe ori). Cîteva exemple sînt: *Bun venit în casa morţilor, Nu coborîţi în pivniţă, O tabără de coşmar, The Haunted School* etc. Pînă aici totul e frumos, nu? N-o să mai fie... *The Haunted School* este cea mai înspăimîntătoare carte, care chiar îţi face piele de găină: un copil descoperă, într-o şcoală, un lift care duce într-o lume alb-negru, ce s-a format din cauza unei fotografii luate de un anumit domn „cameleon". Pînă la urmă, copilul reuşeşte să scape cu ajutorul unui ruj, care încă mai era colorat. Problema e că Domnul Cameleon se întoarce chiar după ce acesta scapă, ca să mai facă o poză de grup... Cartea şi... cărţile, în general, sînt scrise simplu, plat, poate chiar prea plat, dar, totuşi, autorul (care se pare că a intrat în *Cartea recordurilor* pentru această serie, ca fiind cea mai bine vîndută din genul ei), R.L. Stine ştie să păstreze suspansul (după mine, necesar, în cărţile *horror*).Totul se întîmplă încet, mai tot timpul eroul povestind. Cărţile sînt multe şi subţiri, neluîndu-ţi decît două-trei ore să citeşti una şi doi-trei înmulţit cu cincizeci ca să parcurgi întreaga colecţie. Romanele sînt de mai multe feluri: scîrboase (cele cu mutanţi şi substanţe slipicioase), foarte normale (cam toate sînt aşa: un vampir, o fantomă... un monstru...), amuzante (din cîte am citit eu, doar una: *Vampire Breath* – un copil se luptă cu un vampir găsit în dulap şi trezit din morţi, pînă cînd află că vampirul era chiar... vărul lui), foarte înspăimîntătoare *(The Haunted School, Noaptea păpuşii* – o păpuşă care prinde viaţă), plictisitoare *(Fantoma de la teatru* etc.) şi ciudate, amuzante şi înfricoşătoare *(O zi în ţinutul ororilor* – un parc de distracţii bîntuit).

Luca ISTODOR
clasa a V-a E, Şcoala nr. 75, Bucureşti

Bart Simpson şi Sughiţ Straşnicul

Cărţile mele preferate sînt: *Bart Simpson's Guide of Life*, seria *Sughiţ Straşnicul Stavrid al 3-lea*.

Încep cu prima. *Bart Simpson's Guide of Life* este o carte de la 12 ani în sus (părerea mea – chiar dacă am abia 10 şi 11 luni). Păi, întîi să spun cine e Bart Simpson: un băiat de 18 ani (cartea fiind făcută prin 2002) care face toate prostiile posibile, se dă cu skate-ul şi zici că e făcut din curent electric. Şi despre capitolele din carte zic aşa: la capitolele *„School"*, *„After Hours"* şi *„XXX"* (nu folosesc cuvinte urîte căci poate citesc şi cei mici *Dilema veche)* stă cel mai bine. La capitolul *„Food"* stă excelent. Acest capitol conţine: Bătaie cu mîncare, Trucul cu Seafood: o întrebi pe sora ta dacă îi plac fructele de mare (în engleză) şi dacă da (tot în engleză) îi arăţi mîncarea din gură spunînd *„See? Food!")*, manierele la masă, tipuri de mîncare, cum să spui chestii scîrboase despre mîncare (cum ar fi: spaghetele = viermi însîngeraţi) şi ce era de aşteptat: Chestii nemaiauzite despre mîncare *(Food Facts)*.

School are: Cum să scrii un bilet de la părinte şi să chiuleşti de la şcoală, cum să copiezi, cum să faci o compunere despre o carte care nu există, cum să-ţi enervezi profa.

After Hourz: How to stay up past your bedtime, My dream bedroom, Your dreams.

XXX: **********....*

Cam atît despre prima carte, dar vine şi a doua....

Cărţile cu Sughiţ Straşnicul Stavrid al 3-lea sînt 3 la număr (Ah, am uitat să zic că sînt traduse de Cressida Cowell din vechea scandinavă!): *Cum să îţi dresezi dragonul*, *Cum să fii un bun pirat*, *Cum să vorbim Dragoneză* (în ordine, toate). Am citit doar două ca să-mi dau seama că sînt bune (n-am citit *Cum să fii un bun pirat*). Sughiţ este un băiat din tribul Huliganilor, tatăl lui fiind şeful grupului: Stoicul cel Vast. El, cel mai bun prieten al lui Picior-De-Peşte şi dragonii lor, Ştirbul şi Vaca-Groazei au o mulţime de aventuri. De obicei se bate cu nişte dragoni mari cît Everestul, în ultimele două cărţi se bate cu Alvin Trădătorul şi în ultima cu romanii. Ştirbul este un „Dragon comun de grădină", deci e pitic, dar cu un tupeu, aoleu! Duşmanul cu care se întîlneşte Sughiţ în fiecare carte este Rît-Mucos, un băiat foarte superficial, urît şi prost. Cel care îl învaţă pe Sughiţ cum să se lupte, cum să conducă o corabie, să construiască o corabie este Mîncăul care nu-l încurajează deloc.

Cărţile astea au şi nişte„EXTRAS"-uri adică cum ar fi „Dragonii Vikingilor şi ouăle lor" (exemple: Dragonul comun de casă, Orăcăitorul, Şarpele-Veninos-De-Înaltă-Frecvenţă, Rechinul-Tîrîtor etc.) şi desenele mari la fiecare trei pagini.

Mie-mi plac cărţile astea pentru că sînt haioase şi originale, adică nu-s ceva care găseşti la fiecare colţ de stradă sau fiecare librărie.

Păi, cam atît am de spus despre cărţile mele preferate.

FINISH

Marc SOLOMON
clasa a V-a A, Şcoala nr. 79, Bucureşti

PUBLICITATE

Radu Pavel Gheo este şi el scriitor. A scris o carte care se numeşte *Fairia – o lume îndepărtată*, însă e pentru copii ceva mai mari. Cînd era de vîrsta voastră, citea basme, dar mai tîrziu a descoperit romanele SF şi fantasy, poate chiar aceleaşi care vă plac şi vouă.

Radu Pavel GHEO

Cărţile altei lumi

Amintirile pot fi înşelătoare, mai ales cînd e vorba de amintirile copilăriei. Dar dacă nu ai alternativă, atunci amintirile respective devin realitate – singura realitate pe care o recunoşti.

În amintirile mele, primele – dar chiar *primele* – cărţi pe care le-am citit, le-am pierdut şi apoi le-am regăsit sînt două volume de poveşti. Simplu, banal... Unul este de basme şi chiar aşa se şi numea: *Basme*. Avea pagini mari, galbene şi groase şi, din cînd în cînd, cîte o pagină separată, cu un desen frumos colorat. Atunci nu ştiam ce fel de basme sînt şi nici ce-i aia o carte ca obiect, fiindcă volumul n-avea nici început şi nici sfîrşit: îi lipseau şi copertele, dar şi primele şi ultimele pagini. Dar n-am uitat că primul basm îl avea ca personaj pe un anume Bob-de-Grîu, iar asta m-a ajutat mai tîrziu, fiindcă am redescoperit volumul într-o ediţie nouă şi aşa i-am aflat şi autorul. Vladimir Colin, *Basme*. Frumoase basme! Mi s-au părut la fel, cu farmecul neatins de vreme sau de maturizarea mea, şi cînd le-am recitit atunci, în adolescenţă, a nu ştiu cîta oară – dar şi prima oară, ca şi cum redescopeream o comoară îngropată tot de mine într-un timp uitat –, dar şi anul trecut, la o nouă şi obligatorie relectură. Cred că, într-un fel, mă reciteam de fapt pe mine. Asta să fi fost? Nu ştiu sigur. Oricum, deşi nu pot să fac o legătură directă, ştiu – simt – că romanul meu, *Fairia – o lume îndepărtată*, acolo îşi are rădăcinile; în basmele din cartea aia ferfeniţită. Bănuiesc că asta a fost şi cartea care m-a învăţat să citesc – singur, intuitiv, mai întrebîndu-le cînd şi cînd pe bunica sau mama, dar fără metodă şi fără profesor, cu vreo doi ani înainte de a merge la şcoală.

Dar prima carte cumpărată de ai mei pentru mine, prima carte care a fost *a mea* în mod oficial se intitula *Poveşti populare româneşti şi săseşti*. Habar n-aveam ce-i aia „săsesc“. Probabil ceva legat de un neam de pe undeva. Dar volumul, ca multe dintre cărţile pentru copii din acea vreme, avea nişte ilustraţii superbe, făcute de Val Munteanu. Exemplarul acela l-am ferfeniţit la propriu. Mi-au mai rămas vreo zece-douăzeci de pagini şi jumătăţi de pagini. Iar apoi, în 2002, am redescoperit şi *Poveştile...* mele româneşti şi săseşti la un anticar din Timişoara. Ultima oară le-am recitit luna trecută. (De fapt nu ultima oară – cel mai recent. O să le mai recitesc.) Dar relectura maturului nu mai e complet inocentă. N-am putut să nu remarc, cu ochiul filologului de azi, că poveştile româneşti de acolo sînt, probabil, tot săseşti. Pe una din paginile volumului scrie că textele au fost preluate din *Kronstädter Kalender* din perioada 1850-1912 şi au fost traduse în română. Ce-i drept, mi se va fi părut mie ciudat acum vreo treizeci de ani că nu dau acolo de nici un Făt-Frumos, dar pe atunci plăcerea lecturii era mai mare decît scrupulozitatea literatului.

Mai tîrziu am trecut de la basme la SF, ca toţi adolescenţii epocii mele. Apoi la literatură de toate soiurile, la texte ştiinţifice, eseistice, filozofice, -ice, -ice, -ice... Doar că atunci cînd recitesc cărţile de „atunci“, deşi rînjesc în sinea mea de naivitatea lor, am senzaţia că degajă o viaţă pe care n-o are nici una dintre lecturile mele de azi. Poate fiindcă mă mai plimbă puţin pe-acolo, prin curtea aceea însorită în care, chiar şi cînd merg acasă, la ai mei, n-o să mai calc cu adevărat niciodată.

După cum bine ştiţi, există mai multe tipuri de cărţi. Cărţile de citit, cărţile de joc sau cărţile poştale. Acestea din urmă au timbre pe care dacă le veţi colecţiona, puteţi să fiţi siguri că atunci cînd veţi fi mari vor avea o mare valoare. Dar să ne reîntoarcem la cărţile cu poveşti...

Cum au apărut poveştile

Demult, tare demult, trăia o femeie săracă împreună cu fiul ei. Marea ei supărare era că băieţelul, Bogdan, nu vorbea. Toată ziua, femeia muncea: spăla hainele, freca podelele, făcea de mîncare şi îngrijea de mica grădină din jurul casei, în care cultiva roşii zemoase, ceapă, morcovi, castraveţi, varză şi usturoi. Mai avea şi fructe: prune, mere, pere, căpşuni şi o vie micuţă, plină de struguri aromaţi, de culoarea chihlimbarului. Singura lor avuţie era o capră bătrînă, care nu mai dădea de mulţi ani lapte, dar pe care nu se îndura să o vîndă.

Singurele momente de răgaz erau seara, cînd stătea împreună cu fiul ei şi îi povestea despre oamenii din jur, despre fructele şi legumele din grădină, despre animale şi păsări. Femeia nu era învăţată, dar ca orice mamă îşi dorea tot ce este mai bine pentru fiul ei. Bogdan o asculta mereu cu atenţie. Ochii lui albaştri îi sorbeau cuvintele şi parcă tot dorea ca mama lui să-i spună cît mai multe lucruri.

Într-o dimineaţă ploioasă şi rece de toamnă, femeia găsi capra moartă în hambar. Necăjită, intră în casă plîngînd. Bogdan se apropie încet de ea şi începu să o mîngîie şi să îi şteargă lacrimile. Femeia îl privi cu tristeţe şi îi spuse:

– Of, dragul mamei! Ce o să se aleagă de tine cînd eu nu voi mai fi? Oamenii te privesc ca pe o ciudăţenie.

– Nu fi tristă, mamă! Tot ce mi-ai povestit o să mă ajute. Femeii nu-i venea să creadă că fiul ei vorbeşte. Era pentru prima oară cînd îi auzea vocea cristalină şi curată de copil. Dumnezeu îi ascultase rugăciunile.

– Mamă, o să mă ajuţi să învăţ să scriu? Vreau să scriu toate lucrurile pe care le-am auzit de la tine. Trebuie să afle toţi copiii lucrurile minunate pe care eu le-am ascultat. Aşa cred eu că au apărut primele poveşti!

Cristiana Ioana DRAGOMIR
clasa a II-a C, Colegiul Naţional „Tudor Vladimirescu“, Tîrgu-Jiu

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Chiar dacă nu mă credeţi, există copii care citesc şi îşi iau notiţe. Pentru că îşi doresc să ajungă la rîndul lor scriitori de poveşti. Singura condiţie ca să reuşească este să aibă imaginaţie...

Poveste fără sfîrşit...

De curînd am citit o carte intitulată *Povestea fără sfîrşit*. Mi-a plăcut foarte mult pentru că în ea se întîlneşte multă fantezie care din păcate în zilele de azi se pierde treptat, treptat. Ceea ce mi s-a părut cel mai super în ea a fost faptul că un băieţel obişnuit care în lumea noastră era batjocorit şi enervat de colegii de şcoală, ajunge într-o lume cu totul diferită pe care o salvează (am uitat să spun că ajunsese în acea lume prin intermediul unei cărţi pe care o furase de la un bibliotecar bătrîn). El nu numai că ajunge în această lume, dar o şi salvează şi devine rege al ţinutului pe care îl numeşte Fantazia. Poartă lupte grele cu făpturi ciudate, iar groaza de care trebuia să scape această lume superbă aproape că îl înghite, dacă n-ar exista un prieten adevărat care, nici măcar după ce a fost trădat de protagonist, nu a încetat a-i fi prieten. De fapt, cei doi care se numeau Bastian (cel din lumea noastră) şi Atreiu (cel din Fantazia) erau aceeaşi persoană, numai că veneau din locuri total diferite. Principalul salvator al Fantaziei fusese Atreiu care, în călătoria sa prin neant, îl văzuse pe Bastian în oglinda care îţi arată cine eşti cu adevărat. Cei doi trebuiau să o salveze pe Crăiasa Copilă care era tare bolnavă din cauza nenorocirii abătute peste regatul ei.

După ce Bastian a salvat această lume, puterea a început să i se urce la cap şi şi-a trădat toţi prietenii adevăraţi, împrietenindu-se cu duşmanul. După ce îşi dă seama că a greşit, este prea tîrziu, căci trebuia să se întoarcă acasă la tatăl lui, care nu îi acorda prea multă atenţie de cînd mama lui murise. Înainte să plece, încearcă să ia puţină apă dintr-un izvor al vieţii, dar nu poate să o aducă în lumea de unde vine. Cînd s-a întors acasă, a descoperit că, de cînd a plecat, trecuse doar o zi, dar în Fantazia trecuseră zeci, poate chiar sute de ani. Acolo a învăţat că nu e bine să minţi sau să furi, exact ceea ce făcuse el atunci cînd luase cartea de la bătrînul bibliotecar – aşa că îndată ce ajunse acasă, porni spre bibliotecă pentru a înapoia cartea. Ajungînd acolo, bibliotecarul îi spuse că de la el nu a furat nimeni niciodată vreo carte şi nici nu a avut astfel de cărţi. Apoi, Bastian îi povesti cum ajunsese în Fantazia şi cum o salvase pe Crăiasa Copilă, dîndu-i un nume nou. Însă fu surprins cînd auzi că şi domnul Koreander (bibliotecarul) fusese şi el în Fantazia, dar prin uşa altei cărţi.

Aceasta este cartea care m-a impresionat cel mai mult pînă acum. Poate m-a impresionat pentru că a fost o carte scrisă cu multă fantezie sau pentru că în ea se reflectă generaţia mea, dar un lucru e sigur: orice generaţie se poate regăsi oarecum în ea. Mulţi spun că toate cărţile din ziua de azi sînt nişte lucruri pe care copiii le citesc doar pentru distracţie, dar nu este aşa: cărţile din ziua de azi au foarte multe lucruri pe care le au şi cărţile de pe vremea părinţilor sau a bunicilor mei, iar cel mai important lucru este că fantezia rămîne neschimbată la orice vîrstă şi la orice generaţie. Dar lucrul cel mai tragic este că în ziua de azi copiii nu mai citesc aşa cum citeau părinţii sau bunicii noştri, iar pentru a lua din nou cartea în mînă trebuie ca aceea să fie captivantă şi interesantă – iar cărţile acestei generaţii au toate aceste caracteristici şi pot fi citite şi de adulţi.

Trebuie să citim cît mai mult pentru a ne dezvolta abilităţile vorbirii, ale gîndirii şi ale cunoaşterii.

Andreea Hanelore GRECU
clasa a V-a B, Colegiul Naţional „Traian“, Drobeta-Turnu Severin

Eragon

Cartea *Eragon* se poate descrie cel mai simplu în doar cîteva cuvinte: un băiat... un dragon... o lume plină de aventuri.... În ea este vorba despre un băiat pe nume Eragon, fiul unui fermier sărac, care avea ca pasiune vînatul, şi care, într-una din zile, descoperă în pădure o piatră albastră, minunat şlefuită. În acel moment de împietrire, tot ce poate crede este că va reuşi să cumpere toată iarna de mîncare pentru familia lui. Nu ştie însă că astfel a chemat din adîncuri neştiute un dragon mistic cu care va începe să petreacă clipe minunate şi cu care va călători în lumi ale celor mai de necrezut fiinţe, cum ar fi elfii, şi că a devenit moştenitorul unui destin misterios. În curînd el va fi prins într-o aventură pe care nici nu şi-a putut-o imagina cu cîteva zile în urmă, atunci cînd dragonul nici nu ieşise din ou. Duşmanii îi pornesc pe urme, iar singurele lui ajutoare sînt o sabie veche şi sfaturile unui povestitor bătrîn, foarte înţelept, care la vremea lui fusese şi el încercat de această aventură. Iar lumea pe care trebuie să o înfrunte este una a magiei şi a puterilor nebănuite de nici o vieţuitoare de pe pămînt de pînă atunci. Deci..., după cum aţi putut vedea, este o carte *fantasy* care i-a făcut pe copiii din toate ţările să o citească. Acest roman are trei volume, dintre care unul încă nu a apărut. Cartea, care pentru mine şi cred că şi pentru toţi ceilalţi copii de vîrsta mea a fost o minunată plăcere, este foarte bine concepută, deoarece mereu ai cîte ceva de descoperit, foloseşte şi un limbaj necunoscut, care te face să crezi că totul este o realitate şi că poate chiar scriitorul a trăit tot ce el povesteşte. De exemplu, acesta a folosit nişte fraze cu adevărat uimitoare şi descrieri care te fac parcă să vezi acele locuri şi acele personaje închipuite de el.

Sinceră să fiu, deoarece eu sînt fată, personajul cu care aş vrea să semăn este Arya. Ea este o războinică elfă, care îl conduce pe Eragon pînă la ascunzătoarea unor rebeli care vor să îl ajute pe băiat să îl detroneze pe regele Galbatorix.

De multe ori cînd stau cu ochii închişi şi mă gîndesc la aceste romane parcă mi-aş dori să fiu eu în acea poveste şi să mă lupt cu toţi monştrii şi cu toate creaturile, să descopăr fortăreţe, locuri ascunse în munţi şi să plănuiesc atacuri.

Iar cîteodată aş vrea ca ele să vină în lumea mea să vadă că noi sîntem mai paşnici, să ne vadă animalele, florile şi fructele. De asemenea, aş dori ca ei să vadă şi toate mall-urile şi sălile de cinema, computerele, cărţile, armele, istoria şi, bineînţeles, să cunoască limbajul nostru mai dezvoltat, mai bogat.

Ooooo... dar cel mai mult mi-aş dori să am şi eu un dragon, un dragon la fel ca dragonul lui Eragon, Saphira, paşnică, iubitoare şi devotată stăpînului său.

Mulţumesc că m-aţi ascultat şi vă recomand să citiţi cartea *Eragon* scrisă de Christoper Paolini!

Carina ONOFREI
clasa a IV-a B, Şcoala nr. 280 „Mihail Sebastian“, Bucureşti

PUBLICITATE

De la egipteni la bancuri cu animale

Ce citesc copiii astăzi? Este întrebarea care ne obsedează pe noi, cei care lucrăm în edituri de cărţi şi reviste pentru copii. Răspunsurile sînt pe cît de simple uneori, pe atît de surprinzătoare alteori. Am încercat să redau mai jos, din memorie, cîteva mici dialoguri pe care le-am avut cu părinţi şi copii sau discuţii surprinse între aceştia. Cred că sînt relevante. Lectură plăcută!

– Ce vă place să citiţi cel mai mult?
– Cărţi de aventuri!!!
– Ce cărţi de aventuri?
– *Eragon, Harry Potter, Stăpînul Inelelor*...
– E cineva care le-a citit pe toate astea?
– Eu mai am puţin şi le termin!
– Eu le-am început, dar nu le-am terminat...
– Eu am văzut toate filmele...
– Sora mea le-a citit pe toate, dar e mai mare!

– Mamă, ia-mi şi mie cartea asta! Am văzut-o la fetele din clasă şi e foarte drăguţă!

– Ţi-am mai luat două cărţi luna trecută şi nu le-ai citit! După ce le citeşti pe-alea, ţi-o iau şi pe asta!

– Dar eu o vreau pe asta! E despre cum să îţi faci un supergrup!

– Am zis nu! Cînd o să te văd că citeşti, îţi iau cîte cărţi vrei tu...

– Ce carte vrei să îţi cumpăr?
– Nu ştiu... nu văd nimic interesant...
– Haide, dragă, zi-mi ce ţi-ar plăcea! O vrei pe asta cu vrăjitori? Sau pe asta cu experimente pe care să le faci acasă?
– Nuuuuu, aş vrea ceva... cu piraţi. Ba nu, una cu şerpi!
– Hai că mă enervezi! Dacă îţi baţi joc, nu îţi mai iau nimic...

Pentru unii adulţi, a citi cărţi de poveşti este un job. Ei sînt editori de carte pentru copii: subliniază cu roşu anumite pasaje (dar şi greşelile gramaticale) care nu corespund şi îşi notează numele personajelor suspecte care se comportă nepotrivit, căci orice poveste trebuie să aibă un cap şi o coadă.

– Vă rog să îmi daţi cîteva exemple de subiecte sau teme care vă interesează şi despre care aţi vrea să citiţi în revista noastră.
– Alexandru cel Mare.
– *Wrestling*.
– Plante carnivore.
– Civilizaţii pierdute.
– Despre egipteni.
– Cum trăiau romanii cînd nu erau în război.
– Despre vulcani.
– Eu aş vrea să citesc despre animale dispărute şi jocuri video. Ba nu, despre jocuri pe consolă!
– Mie mi-ar plăcea să citesc despre arahnide şi despre cele mai periculoase arme!
– Eu aş vrea bancuri cu animale!
– Despre poluare se poate? Mie mi se pare interesant subiectul...

– Aveţi cumva *Legendele Olimpului?*
– Nu.
– Dar *Pasărea albastră?*
– Nu.
– Dar poeziile Anei Blandiana?
– Nici.
– Dar *Basmele* lui Ispirescu?
– Nu, noi nu publicăm astfel de cărţi. Dar vă pot arăta cîteva poveşti din Colecţia „Disney". Sau altceva. Ce vîrstă are copilul? E băiat sau fată?

– E băiat, dom'şoară! Şi are 4 ani. Nu ştie el să citească, dar îi place să asculte. Speram să îi cumpăr ceva frumos... Nu se mai fac cărţile de pe vremea mea... La revedere!

„Stimată editură,

Sînt mama unei fetiţe de 8 ani, îndrăgostită de revista *Princess*. I-o cumpăr în fiecare lună şi este foarte fericită. O citim împreună de fiecare dată. Cînd o terminăm, o luăm de la capăt. Pînă cînd apare următorul număr, o citim de 10 ori. Aş vrea să vă întreb dacă faceţi şi cărţi cu prinţese şi, dacă da, de unde le pot cumpăra. Noi locuim în provincie, şi în oraşul nostru nu mai sînt foarte multe librării. Dacă le pot comanda de la editură, vă rog să îmi spuneţi cum trebuie să procedez. Vă mulţumesc!"

– Tu ce îţi cumperi?
– Nu m-am hotărît. Nu ştiu dacă să o iau p-aia cu Spiderman sau p-asta cu Superman...
– Da' nu o mai vrei pe aia cu Piraţii din Caraibe?
– Ba da, dar poate mi-o ia tata de ziua mea... Ah, uite cartea aia pe care ne-a cerut-o la şcoală...
– Las-o p-asta, ia-ţi ce-ţi place!
– Mai bine îmi iau posterele cu Harry Potter...

– Spuneţi-mi, vă rog, ce carte pot să cumpăr pentru o fetiţă foarte deşteaptă de 8 ani?
– Citeşte singură?
– Da, citeşte de cîteva luni şi aş vrea să îi cumpăr ceva frumos.
– Ce credeţi că i-ar plăcea: Barbie, poveşti cu prinţese, cu zîne...
– Nu, e deja mare! Şi de Barbie am scăpat cu greu, dar am scăpat! Vreau să citească şi altceva.
– Credeţi că i-ar plăcea nişte mini-romane cu fete vrăjitoare? E un subiect cu succes la fetiţe.
– Nu, aş vrea ceva mai clasic...
– Ce înseamnă clasic?
– *Amintiri din copilărie* aveţi?

Adriana SAVU
Director Marketing
Editura Egmont România

PUBLICITATE

ADEPC
Asociația Difuzorilor și Editorilor – Patronat al Cărții
Str. Petru Maior nr. 32, sect. 1, București
Tel./Fax: 021.222.02.13; www.adepc@adepc.ro
Vă oferă: Cadouri inspirate pentru 1 Iunie!

Simplu, ușor, avantajos!
Alegeți dintre cele peste 4.000 titluri de pe site-ul
www.carteaonline.ro sau comandați direct

Ed. VOX – Minunate cărți care îi familiarizează pe cei mici cu lumea în care trăiesc: natura, societatea, școala, familia.

Ed. PRUT – cu ajutorul părinților sau bunicilor și folosind accesoriile, lectura se va transforma într-un joc plin de învățăminte pentru cei mici.

Ed. Ametist '92 – poezii, proverbe, ghicitori, povești, legende din folclor, din lucrările clasice românești și internaționale.

Ed. Cartea copiilor – ilustrațiile originale și inovative ale acestei cărți cu coperte groase, oferă copiilor șansa să cunoască lumea care îi înconjoară.

Ed. Sophia – o întrupare a cântecului copilăriei nevinovate în care simplitatea, credința și dragostea de neam sunt valori reafirmate.

Ed. For You – copiii au șansa de a beneficia de aceste cărți prin intermediul părinților lor, care găsesc în ele sfaturi importante.

-10%

Ed. Nicol – năzdrăvane personaje din povești clasice în înfățișări și haine noi, se adresează noilor generații de copii care învață să citească.

Ed. Iulia Hasdeu – Vlad Țepeș o personalitate a neamului nostru prezentată într-un mod special pentru a fi mai bine înțeleasă de copii.

De vorbă cu Păcală

Este ora de culcare. Împreună cu surioara mea, mă aşez nerăbdător lîngă tata, ca să mai rîdem la încă o trăsnaie de-a lui Păcală. Vocea molcomă a tatei ne conduce pe tărîmul fermecat al povestirii... Un pic şi Moş Ene m-a ajutat să pătrund mai repede în acest ţinut. Cînd am închis ochii, Păcală m-a luat zîmbind de mînă şi m-am trezit în satul lui. Aici am văzut un om care dorea să urce vaca în pod, ca să mănînce fîn. Un altul dorea să aducă soarele în casă cu o găleată!

Iar Păcală îmi tot arăta din prostia omenească. La un moment dat, am ajuns lîngă un om care încerca să culeagă nucile cu o furcă şi am trecut pe lîngă altul care mergea cu o uşă în spate.

Obosiţi, ne-am aşezat pe iarbă. Păcală m-a luat pe după umeri şi mi-a spus: „Cine nu ne înţelege, cine nu rîde la şotiile noastre, cine nu se bucură de victoriile pe care le realizăm în lupta cu prostia, răutatea şi zgîrcenia omenească nu poate înţelege sufletul românesc". Aşa îmi spunea Păcală, mîngîindu-mă pe umeri şi repetîndu-mi numele... Atunci am deschis ochii şi l-am văzut pe tata care mă mîngîia pe umeri şi îmi spunea că este timpul să merg la şcoală.

Am închis puţin ochii şi am apucat să-l mai văd pe Păcală ridicîndu-se din iarbă şi făcîndu-mi un semn prietenesc cu mîna.

Mihai Sebastian BELBE
clasa a III-a A, Şcoala nr. 1,
Carei, Satu Mare

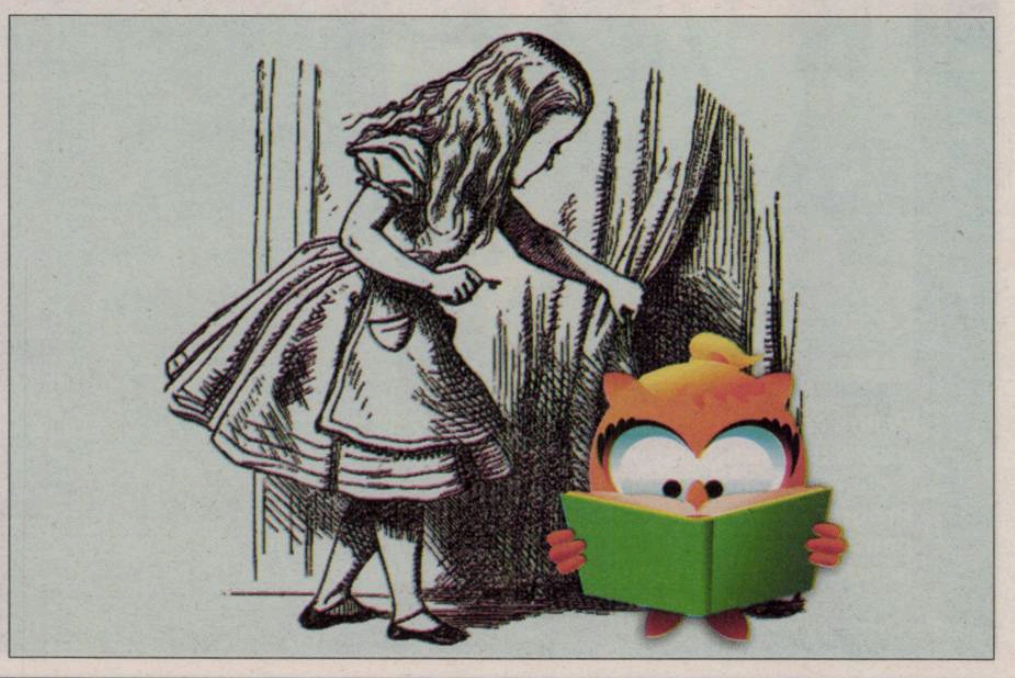

Florin Dumitrescu lucrează în publicitate. El este responsabil ca personaje precum Harry Potter să ajungă faimoase. Le învaţă bunele maniere, le spune cum să se comporte în societate şi inventează reclame care să vă convingă să le citiţi poveştile.

Florin DUMITRESCU

Zîna şi Vrăjitorul

Întîlnirea celor doi s-a petrecut în Marea Librărie... Dar ai fi zis că-i un tărîm de poveste, cînd vedeai munţii aceia împăduriţi, pe vîrful cărora se iţeau turnuleţe; sub cerul acela înstelat, unde părea să-şi dea întîlnire Soarele şi Luna...

De fapt, Soarele era din carton, ca şi restul decorului care ţinea de standul unei cunoscute edituri pentru copii... hai să-i zicem Editura X. Iar Luna era din staniol şi făcea parte din standul vecin, la fel de frumos realizat. Acest al doilea stand aparţinea altei cunoscute edituri pentru copii... hai s-o numim Editura Y.

Sînt acele corpuri de mobilă cu multe rafturi, înţesate de cărţi, pe care decoratorii de magazine le numesc gondole, poate pentru că la început aveau formă de bărci veneţiene. De data asta însă, aveau formă de munţi cu turnuleţe crenelate-n vîrf: şi cel de la Editura X, şi cel de la Editura Y. Şi erau pline de rafturi cu cărţi amîndouă. Standul de sub Soarele de carton avea cărţi ale Editurii X, iar standul de sub Luna de staniol avea cărţi ale Editurii Y.

Şi iată că, în acea dimineaţă, înainte ca Marea Librărie să se deschidă pentru cumpărători, între cele două standuri s-au întîlnit Zîna şi Vrăjitorul. Zîna venea dinspre muntele însorit al Editurii X, iar Vrăjitorul venea dinspre cerul înstelat al Editurii Y.

– Fă-mi o vrajă, Vrăjitorule! spuse Zîna zîmbind.

– Mai bine îndeplineşte-mi tu o dorinţă, Zîno! îi răspunse Vrăjitorul rînjind.

Cei doi s-au privit cîteva clipe cu dispreţ, încercînd să-şi mascheze – Zîna, durerea de cap, iar Vrăjitorul, durerea de şale. Doar pentru o fărîmă de clipă, în ochii amîndurora a licărit o anumită luminiţă, pe care însă şi unul, şi celălalt s-au prefăcut că nu o văd.

– Eu, ţie o dorinţă? M-am lăsat de sportul ăsta, Vrăjitorule.

– Şi eu m-am lăsat de vrăji, Zînico.

– Nu te mai ţin puterile, scamator amator ce eşti?

– Nu mai rău decît pe tine, Zînă de lînă. Asta e tot ce puteţi face acolo, la Editura X?! Să ne furaţi ideea cu standu-n formă de munţi!

Ei bine, da! Zîna nu era o zînă adevărată: era o funcţionară a Editurii X, îmbrăcată în zînă: cu coroniţă, rochiţă bufantă şi, prinse la spate, aripioare străvezii ca de libelulă. Şi nici Vrăjitorul nu era – ei bine, nu! – un vrăjitor adevărat, ci un funcţionar al Editurii Y, îmbrăcat cu pelerină, guler înalt şi pălărie ţuguiată, ca un vraci adevărat. Femeia îmbrăcată în zînă avea de lăudat cărţile cu zîne apărute la Editura X, toate frumos scrise şi ilustrate de autori şi desenatori foarte pricepuţi. Iar bărbatul îmbrăcat în vrăjitor avea de lăudat cărţile cu vrăjitori de la Editura Y, lucrate la rîndul lor de maeştri ai scrisului şi desenului.

Zîna care nu era zînă şi Vrăjitorul care nu era vrăjitor se cunoşteau de demult, din vremea în care fuseseră amîndoi colegi la Editura Z... Mă rog, poate ceva mai mult decît colegi... Amîndoi pasionaţi de literatură pentru copii, colaboraseră la editarea multor cărticele frumoase, care se cumpăraseră în mii, chiar zeci de mii de exemplare, spre bucuria micilor cititori şi succesul editorilor de la Z.

Într-o bună zi, ceva – nu se ştie ce – s-a petrecut şi cei doi s-au despărţit. Tînăra femeie a acceptat un post foarte bine plătit la Editura X, unde i se cerea să editeze cărţi pentru copii, cel puţin la fel de frumoase. Iar tînărul s-a angajat la Editura Y, unde era de asemenea foarte bine plătit; şi i se cerea acelaşi lucru.

Cum amîndoi erau la fel de buni în meseria lor şi cum uceniciseră amîndoi cot la cot, împărtăşindu-şi o vreme pasiunile şi hatîrurile, se întîmpla ca multe dintre noile lor idei să semene. Acum, de pildă, cînd se întîlneau pe cîmpul de bătălie al Marii Librării, îşi dădeau seama că standurile lor seamănă între ele dubios de mult: amîndouă aveau formă de munţi împăduriţi cu turnuri fortificate în vîrf.

Diferenţele erau mici-mici-mici... dar erau! Editura X promova cărţile sale cu zîne într-un stand mai colorat, deasupra căruia se afla Soarele de carton. Iar Editura Y promova cărţile sale cu vrăjitori într-un stand în culori mai închise, mai misterioase, deasupra căruia se găsea Luna de staniol.

Acum, cei doi, după ce aranjaseră volumele în rafturi, se priveau ca nişte vechi prieteni deveniţi între timp duşmani de temut. Şi stăteau aşa: ea de partea cu Soarele, el de partea cu Luna. Ea mascîndu-şi cu un zîmbet proasta dispoziţie dată de migrenă, el ascunzîndu-şi sub pelerină aspectul cocoşat pricinuit de lombosciatică.

Se mai priveau încă în ochi în clipa în care porţile librăriei s-au dat în lături şi au năvălit înăuntru o mulţime de copii, însoţiţi de părinţi şi bunici. Mulţi dintre ei veniseră atraşi de reclama la cărţile cu zîne pe care o făcuse ea, aşa-zisa Zînă. Şi alţi mulţi, în urma reclamei la cărţile cu vrăjitori pe care o făcuse el, aşa-zisul Vrăjitor. Nu puţini dintre ei veniseră şi pentru unele, şi pentru altele. Acum ei zburdau printre standuri, minunîndu-se de lumea de poveste în care ajunseseră. Decorurile erau fabuloase, iar cărţile arătau minunat! Şi acolo, lîngă ei, se aflau chiar acele personaje pe care le iubeau atît de mult, Zîna şi Vrăjitorul.

– Îndeplineşte-mi o dorinţă, dragă Zînă!

– Şi mie una!... Şi mie!... Şi mie!

– Fă-mi o vrajă, dragă Vrăjitorule!

– Şi mie!... Şi mie!...

Molipsiţi de bucuria micuţilor, Zîna a simţit ca prin farmec cum îi trece durerea de cap, iar Vrăjitorul s-a lecuit ca prin magie de durerea de şale. Căci, da: ea devenise cu adevărat o zînă; iar el – un vrăjitor în toată puterea cuvîntului. Vorbeau cu copiii, glumeau, rîdeau, le spuneau ghicitori şi le povesteau cîte ceva, nu prea mult, din păţaniile cărţilor... cît să le aţîţe curiozitatea.

La pauza de masă, după ce vînduseră o mare parte din cărţi, erau amîndoi obosiţi, dar mulţumiţi... poate chiar fericiţi. Atunci, Zîna şi Vrăjitorul s-au apropiat unul de altul în acel loc de graniţă între tărîmul cu Soare şi tărîmul cu Lună.

– Te rog frumos, aş vrea să cumpăr o carte de-a ta...

– Şi eu aş vrea să te rog să-mi dai o carte de la tine...

– Nu de alta, dar ca să i-o dau fetiţei aceleia care a venit cu frăţiorul mai mare...

– Da, şi care nu are bani destui... Şi eu tot pentru cei doi frăţiori vroiam să-ţi cer...

Şi licărul acela de demult reveni dintr-odată în ochii Zînei. Precum şi în ochii Vrăjitorului.

PUBLICITATE

EDITURA ART pentru copii şi pentru rafinaţi www.editura-art.ro

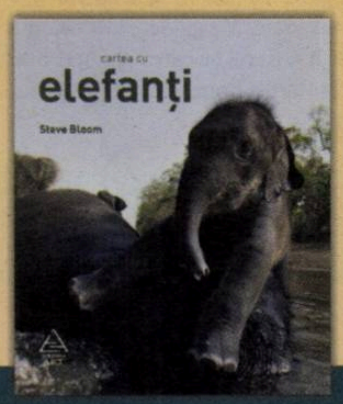

Cartea cu elefanţi

Poate că i-ai văzut la Zoo sau la televizor. Poate că părinţii sau bunicii ţi-au povestit multe despre ei. Noi îţi propunem să-i cunoşti mai bine, să descoperi micile secrete ale vieţii lor de zi cu zi într-o carte minunat scrisă şi incredibil ilustrată.

Preţ: 49,9 RON

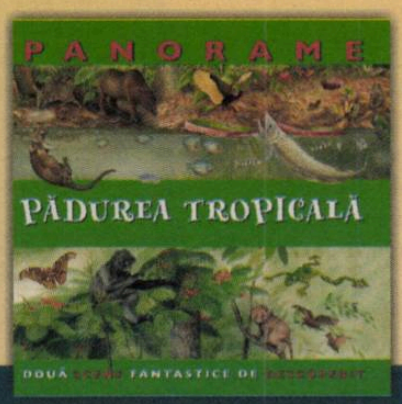

Pădurea tropicală

Deschide această carte şi vei avea pădurea tropicală desfăşurată în faţa ochilor! În interior găseşti două imagini panoramice, ambele de peste un metru lungime şi ilustrate cu detalii superbe.

Din aceeaşi serie : *Corpul uman* şi *Dinozaurii*

Preţ: 33 RON

Poveştile bunicii

Poveşti clasice, într-o ediţie deosebită, cu o ilustraţie spectaculoasă : *Albă ca Zăpada şi cei şapte pitici*, *Scufiţa Roşie*, *Pinocchio*, *Frumoasa din Pădurea Adormită* şi alte basme ale bunicii, numai bune de citit la gura sobei.

Preţ: 64,5 RON

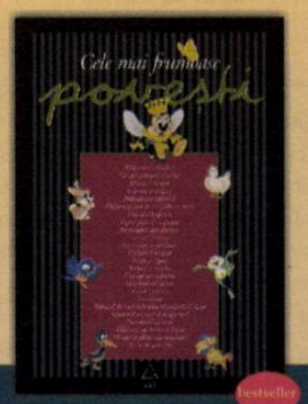

Cele mai frumoase poveşti

Muzicanţii din Bremen şi ursuleţul cel lacom, bobocul de raţă care voia să pescuiască şi iepuraşul cel şiret, găina cea înţeleaptă şi mieluşeii care ascultă radio sunt câţiva dintre ştrengarii ce aşteaptă să îi însoţeşti în micile lor aventuri educative, adecvate lumii de azi.

Preţ: 59,5 RON

Catalogul fiinţelor fantastice

De la zânele fermecate până la zeităţile mării, de la îngeri până la demoni, balauri şi alte personaje legendare, *Catalogul fiinţelor fantastice* oferă poveşti pe gustul celor mai tineri cititori, îmbogăţindu-le imaginaţia cu o lume fabuloasă.

Preţ: 64,5 RON

Hărţile ilustrate Dino:
- Harta animalelor lumii
- Harta Sistemului Solar
- Harta Europei pentru copii
- Harta lumii preistorice
- Harta lumii pentru copii
- Harta invenţiilor şi exploratorilor

preţ unic: 39,5 RON

Ioana Nicolaie scrie cărţi de poezie şi de proză pentru adulţi. Însă cu puţină vreme în urmă l-a cunoscut pe Arik şi a scris şi o carte pentru copii în care veţi descoperi o lume mînjită de ciocolată şi împunsă de acele otrăvitoare ale viespiilor de fum.

Ioana NICOLAIE

Arik

Dacă eşti copil *crezi* – aşa cum crede băieţelul meu, Gabriel – că iarba e părul pămîntului şi că florile sînt picturile lui Doamne-Doamne. Faci case din lego pentru gîndăcei şi eşti convins că vei ajunge cîndva să torni apă din sticlă pe soare. Strîngi plantele uscate şi le aşezi în vaze ca să învie. În poveştile ce-ţi sînt cunoscute îi avertizezi de la început pe eroi de pericole. Vrei să iei Bucureştiul şi să-l pui în automobilul care te duce-n vacanţă.

Cînd eşti om mare ai o mulţime de treburi. Lumea din cărţi nu mai este aceeaşi cu lumea reală. Şi nu mai visezi niciodată – dar niciodată! – poveşti; de aceea, cu timpul, renunţi să-ţi mai aduci aminte de ele. Copilul din tine rămîne astfel foarte singur. Numai strigînd tare de tot mai poate fi înţeles.

Arik a venit cînd eu, mare fiind, m-am oprit puţin ca să-nţeleg toate acestea. Fraţii mei, unsprezece, mari şi ei, apucaseră să se răsfire prin lume. Oare aveam să mai fim cu toţii, vreodată, în acelaşi loc? Ne vom mai strînge, măcar pentru cîteva ceasuri, acasă? Cît de mult va fi întinerit mama atunci? Şi tata cum de nu se va fi dus la serviciu? Va mai fi găsit vreunul din noi puiul de arici pe care să-l poarte pe palme?

Arik a venit – mai mult pentru mine – ca să-şi caute fraţii. Nasuri Cîrne, un şoarece, şi Zum, un tăun l-au ajutat să-i găsească şi să-i salveze. Între o aventură şi alta s-a întins un Ţinut... Am ajuns să-i ştiu drumurile, arborii, să am în minte o hartă. În Ciocolaterie am simţit miros de cacao şi nenumărate arome. Am fost, pe rînd, Moş Cîrţ care face lumină în întreaga poveste, Prinţesa Florii de Cireş care leagă noduri cînd nu te aştepţi, dar şi Viespiile de Fum împrăştiindu-şi otrava. Pe drum m-au uluit fiinţe stranii şi peisaje. Dar şi întîmplările care n-au apucat să fie spuse în carte. Mi-a fost teamă întîi, apoi am prins curaj, ca, treptat, să mă pregătesc de o bătălie. Din tortul de la final am păstrat, în sipetele mele cu lucruri de preţ, două litere... Dar şi o piatră roşie din zidul palatului. Mi-aş fi dorit ca, la sfîrşit, Domnul Timp să se uite şi către mine, autoarea, şi să-mi spună mai multe.

Pentru Gabriel, băieţelul meu de cinci ani, Arik chiar există. E îmbrăcat – ca-n ilustraţiile lui Mihail Marian – în salopetă albastră. Peste o lună, cînd vom merge la părinţii mei în vacanţă, îl vom găsi negreşit. Ne va povesti el însuşi ce i s-a întîmplat mai departe.

Pe Gabriel l-am auzit spunînd că a văzut undeva un *arik*. Şi altădată, că lui îi plac toţi *arikii*...

Editura Corint Junior l-a scos în lume pe Arik. Deşi prins în ţiplă, mi-e teamă că s-ar putea rătăci. Sper însă că va da mereu de fetiţa sau băieţelul care să-l ducă acasă. Şi care, serile, să-i asculte povestea. *Arik e mic şi cu botic / Şi are ţepi şi-n ochi mărgele / Sub tălpi el ţine borangic / Şi un trifoi cît patru stele...*

Poveştile şi povestea...

Cel dintîi „a fost odată...“ îl auzim pe la 2-3 ani, odată cu primele poveşti pe care ni le spune mama sau tata, cu descifrarea primelor ilustraţii care însoţesc povestirea şi cu insistentele întrebări *Ce-i asta? Ce face? De ce?*. Nu de puţine ori ne-am pus părinţii în încurcătură sau i-am scos din răbdări rugîndu-i să ne povestească acelaşi basm săptămîni la rînd. De fiecare dată realizăm ceva diferit, că Făt-Frumos este mai puternic, că zîna se arată mai graţioasă, că zmeul trebuie pedepsit mai crunt... Au fost poveşti auzite de zeci şi sute de ori, niciodată nu ni s-au părut plictisitoare sau neinteresante, nici măcar atunci cînd le-am învăţat pe dinafară! Şi asta pentru că fiecare basm este un mic infinit...

Adesea ne-am imaginat propriul basm, cu siguranţă mai frumos decît orice s-a scris, povestit ori închipuit vreodată, un univers fantastic, în care noi avem rolul decisiv în lupta dintre bine şi rău. Chiar dacă nu l-am aşternut pe hîrtie, am lucrat în fiecare zi să-i dăm strălucirea care să ne reprezinte; poate că, împinşi de dorinţa de a împărtăşi cu un frate mai mare bogaţia strînsă cu atîta pasiune, am fost ridiculizaţi şi catalogaţi drept „mucoşi încrezuţi“. Nu ne-am supărat, am continuat să savurăm basmele şi să ne împodobim propria poveste nemuritoare.

Dacă rămînem copii în adîncul sufletului, ne putem aventura oricînd, indiferent de vîrstă, prin lumea poveştilor, din care poezia, dragostea şi compasiunea nu vor dispărea niciodată. Iar povestea noastră se va prelungi, ne va însoţi întreaga viaţă şi, cine ştie, cîndva, vom avea din nou curajul să o spunem... Poate, nepoţeilor!

Emanuel ALBOIU
Editura CDPRESS

Iaromira Popovici şi-a imaginat o lume plină de prinţese mai puţin sexi, mai puţin comerciale ca fetele Winx. Însă mai interesante şi care îşi pun întrebări mai filozofice despre lumea în care trăiesc. Dacă veţi citi despre ele seara, la lumina unei lumînări, le veţi putea auzi vocile şoptite.

Iaromira POPOVICI

De-ale prinţeselor

Am scris despre prinţese *(De-ale prinţeselor şi patrupezilor,* Editura Curtea Veche, 2005) pentru că mi-am dorit, evident, precum un numeros procent din fetele de vîrsta copilăriei spre adolescenţă, să fiu o prinţesă. Pe vremea aceea desenam prinţese, cu părul învolburat şi rochii excedînd de modele, şi visam la zburători ocazionali care să pătrundă (prin efracţie) pe balconul meu din Şoseaua Giurgiului.

Cînd m-am apucat de-adevăratelea să scriu despre ele, prin anul II de facultate fiind, şi foarte îndrăgostită, s-a întîmplat ceva neprevăzut: pe hîrtie, prinţesele mele şi-au pierdut cumva inocenţa romantică pe care o aveau în desenele (şi visările...) timpurii. Poate dintr-o excesivă nevoie de decenţă sau dintr-o la fel de exagerată frică de ridicol, eroinele din poveştile mele au devenit complicate, nemulţumite, pline de căutări, feministe şi suprarealiste.

Şi totuşi, au rămas prinţese: dar nu convenţionale. În fond şi la urmă urmei, în epoca în care trăim, nici prinţesele nu mai pot fi doar nişte fete frumoase şi de familie bună care-şi aşteaptă, placide, alesul. Timpul se scurge repede, tentaţiile sînt mari, ele se plictisesc şi trebuie să facă ceva între timp: una dintre ele plînge atît de mult încît îneacă tot regatul; o alta se îndrăgosteşte de un bursuc, alături de care se apucă de cîntat doine; o a treia ia autobuzul şi pleacă în lume, sufocată de suficienţa prinţului ei; o a patra salvează regatul gîndindu-se profund la un tort cu frişcă; o a cincea, în sfîrşit, scoate din propriu-i umăr un lup cenuşiu, moralist, care o pune în ordine...

Toată înşiruirea de acţiuni diverse şi absurde de mai sus nu-şi propune decît să arate că prinţesele mele sînt într-o continuă mişculaţie afectivă şi intelectuală, că, mai pe-nţeles, caută mereu ceva. Desigur, propria fericire; dar aceasta este în strînsă legătură cu soarta regatului: cînd prinţesele îşi găsesc echilibrul şi le merge bine, şi regatul e prosper...

Cum se poate întîmpla acest lucru, veţi întreba, probabil, şi de ce prinţesele astea nu sînt frumoase sau îndrăgostite, ca oricare altele asemenea lor? Răspunsul e cît se poate de încurajator: eroinele mele sînt şi una, şi alta, dar, iarăşi, altfel decît ne-am obişnuit. Una dintre ele arată ca un pai subţire, iar alta ca un deal sălbatic. O a treia e albastră, cu pielea precum albastru de metil. Frumuseţea lor depăşeşte limitele realului şi ale standardelor omeneşti, devenind, mai curînd, una a lumii în general.

De iubit, iubesc cu toatele, şi visează să fie fericite alături de „fiinţa aleasă“, precum orice prinţesă care se respectă. Numai că Feţii-Frumoşi de altădată, cu o troiectorie bine stabilită (caută, găsesc, învinge, se întorc...) nu mai sînt atît de liniari, nici în lumea poveştilor... Unii sînt mediocri, alţii – plicticoşi, măcinaţi de dorinţa absurdă de a face ordine, cu orice preţ, chiar şi cînd nu e cazul... În consecinţă, prinţesele aleg soluţii radicale, cum ar fi să se îndrăgostească de bursuci, de lupi sau chiar de cer (fie şi platonic); sau să-şi închidă iubitul, sosit prea tîrziu, într-o colivie.

Dar nu vă speriaţi: în final nu sînt nefericite, dimpotrivă, găsesc soluţii şi pacea interioară. Rămîn libere, într-un fel sau altul, şi trăiesc veşnic.

Fram, ursul polar

Una dintre cărţile pe care eu le-am citit în vacanţa de vară şi care mi-a plăcut foarte mult este *Fram, ursul polar* de Cezar Petrescu.

În această poveste este vorba despre Fram, un urs polar de la Circul Struţchi şi care de la o vreme începea să îşi uite numerele pe care trebuia să le facă. Oamenii erau uimiţi şi dezamăgiţi de acest lucru. Fram stătea în cuşca lui de la circ şi îşi amintea de mama lui, făptura mare care îl încălzea de prima oară de cînd a deschis ochii şi s-a speriat de lumină.

Era o noapte friguroasă, dar pe cer se afla aurora boreală, un eveniment foarte rar. Fram a plecat cu mama lui din bîrlog să caute hrană. Nişte vînători au împuşcat-o pe mama lui, care a căzut într-o baltă de sînge la pămînt. Pe Fram l-au prins şi l-au dat copiilor să se joace cu el. Dar după vara polară, un vapor trebuia să plece şi l-au luat pe Fram. În amintirea lui, marinarii au numit vaporul „Fram“.

Fram a fost luat de Circul Struţchi unde se află acum. Cînd Fram a început să îşi uite numerele, cei de la circ şi-au dat seama că lui îi era dor de locurile natale. Ei au hotărît să îl trimită pe Fram la Polul Nord. El îşi amintea tumbele sale de la circ şi le exersa pe vaporul cu turişti, iar o femeie le-a zis să-i dea drumul din cuşcă. Echipajul vaporului l-a lăsat pe Fram la mal. I-au lăsat şi hrană şi apoi vaporul a plecat. În timp ce echipajul îi făcea cu mîna, Fram îi saluta milităreşte.

După cîteva zile Fram a rămas fără hrană. S-a întîlnit cu un urs care mînca şi s-a gîndit că putea să fie prietenos. Fram l-a salutat, dar el a vrut să-l atace. La al doilea atac, Fram a făcut o săritură dublă pe spate şi ursul s-a speriat şi a fugit mîncînd pămîntul.

Un copil care l-a văzut la circ citea despre idolul lui, căpitanul Noringthon şi ajutorul său. Dar să ne întoarcem la povestea lui Fram. După ce s-a luptat cu mai mulţi urşi, Fram a primit porecla de Bufonul oceanului polar. El a întîlnit un urs mic şi îngheţat căruia i-a fost ucisă mama. Ei s-au împrietenit repede. Dar în secret, fără să ştie Fram, ursul mic îl copia. Pentru că Fram nu vroia ca ursul să ajungă ca el a sărit pe un gheţar care plutea. În ultimele zile de vară, el a găsit doi oameni îngheţaţi care trebuiau să plece în civilizaţie. I-a încălzit cu corpul lui şi le-a salvat viaţa. Cînd au plecat înapoi, l-au luat cu ei pe Fram care a ajuns înapoi la Circul Struţchi.

Mie mi-a plăcut povestea asta în mod special şi v-o recomand şi vouă, celor de acasă. Mă gîndesc atît de mult ce frumos ar fi să ai un urs mic ca cel pe care l-a ajutat Fram. Mi-a plăcut prietenia arătată de Fram oamenilor şi mi-aş dori mult să am şi eu un prieten ca el.

Ionuţ Adrian BOGDAN
clasa a III-a E, Şcoala nr. 280, Bucureşti

Dilematix
le mulţumeşte Luminiţei Volintiru,
lui Lucian Branea
şi tuturor celor care au colaborat
la realizarea acestui supliment

CĂRŢILE COPILĂRIEI
supliment al revistei
Dilema veche nr. 224
29 mai – 4 iunie 2008
Coordonator: Adina POPESCU
Viniete: shutterstock
Corectură: Ruxandra MIHĂILĂ, Mădălina ŞCHIOPU
Prezentare grafică: Dan STANCIU
Tehnoredactare: Corina MÎŢĂ

Mădălina ŞCHIOPU

de jur împrejur

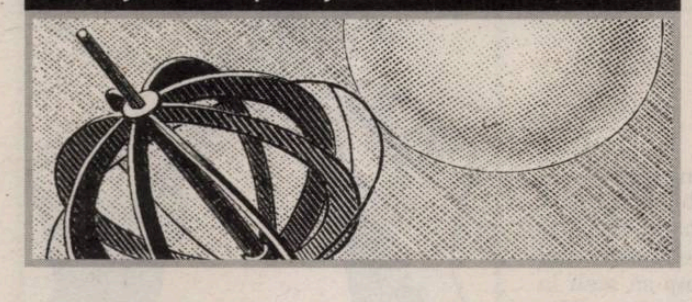

Africa de Sud, între speranţă şi violenţă

În 1994, la prăbuşirea regimului de apartheid, liderii şi figurile charismatice ale mişcării de eliberare, Nelson Mandela şi arhiepiscopul Desmond Tutu, au vorbit despre un început ca „o naţiune a tuturor" sau „o naţiune-curcubeu". Africa de Sud părea să aibă toate şansele să devină un model democratic şi economic pentru toate ţările de pe continent, un exportator de echilibru politic către statele din jur. Înainte de 1994, imaginea asupritorului se confunda cu cea a omului alb, descendent al colonistului european. Lucrurile s-au schimbat: conducătorii politici sînt acum, în covîrşitoare majoritate, de culoare, proporţional cu structura populaţiei. Evenimentele recente demonstrează însă în mod tragic că represiunea şi xenofobia nu sînt un monopol de rasă.

De două săptămîni, violenţele etnice din Africa de Sud, prin amploarea lor, ţin capul de afiş al ştirilor internaţionale. Grupuri de sud-africani („înarmaţi" cu cuţite, răngi, bare de metal sau, pur şi simplu, cu pari) atacă taberele şi locuinţele unor imigranţi care sînt, la rîndul lor, africani (cei mai mulţi dintre veniţi din Zimbabwe, Mozambic, Nigeria). Nu au fost cruţaţi nici patronii despre care se crede că preferă să-i angajeze pe cei nou-veniţi în dauna autohtonilor. Violenţele s-au extins în şapte dintre cele nouă provincii ale ţării. Pentru prima oară de la regimul de apartheid încoace, guvernul a scos armata pe străzi, iar soldaţii au stat faţă în faţă cu civilii. Imagini care ar fi trebuit să rămînă definitiv îngropate în istorie revin în atenţia publică după 20 de ani. De exemplu, aşa-numitul „colier": o metodă de ucidere în care o anvelopă umplută cu benzină este agăţată de gîtul victimei şi i se dă foc. Era folosită pentru pedepsirea celor consideraţi spioni sau informatori ai guvernelor de apartheid: acum, cei omorîţi astfel au fost oameni obişnuiţi, veniţi să găsească un adăpost şi ceva de lucru într-o altă ţară. Bilanţul provizoriu al victimelor este de 56 de morţi şi peste 650 de răniţi. Imigranţii hărţuiţi fug, disperaţi, unde văd cu ochii: 30.000, după estimările guvernamentale, peste 80.000, după cele ale ONG-urilor.

Este neaşteptată această izbucnire de brutalitate? Presa internaţională vorbeşte de greşeli în serie ale liderilor şi guvernului din Africa de Sud. De măsurile de liberalizare economică luate în ultimii ani nu au beneficiat segmente întregi ale populaţiei. Şomajul a atins dimensiuni descurajante – undeva între 30-40% din forţa de muncă. Printre tineri, proporţia celor care nu-şi pot găsi de lucru depăşeşte 50%. Mulţi membri ai Congresului Naţional African, principala formaţiune politică a ţării, fără rival, de fapt un conglomerat cu diferite orientări politice sau interese, sînt implicaţi în scandaluri de corupţie. Asemenea acuzaţii planează chiar asupra liderului partidului, Jacob Zuma (după ce a fost exonerat de cele pentru... viol). În ceea ce-l priveşte pe preşedintele ţării, Thabo Mbeki, se vorbeşte de un efect de bumerang: relaţia de amiciţie cu dictatorul din Zimbabwe, Robert Mugabe („nu există nici o criză în Zimbabwe" – a afirmat Mbecki), s-a întors împotriva lui: majoritatea refugiaţilor sînt din ţara lui Mugabe. În Africa de Sud au venit, din motive politice sau economice, în jur de cinci milioane de imigranţi, fără să existe nici o strategie serioasă de sprijinire sau includere a acestora, uneori nici o evidenţă a lor. Rata criminalităţii este una dintre cele mai ridicate din lume. În astfel de împrejurări, se caută ţapul ispăşitor, care, cel mai adesea, este străinul.

Pentru evenimentele recente, reprezentanţi ai guvernului de la Pretoria au dat din nou vina pe „greaua moştenire": apartheid-ul. Un argument care nu mai este credibil de multă vreme.

globul cubic

Atracţii religioase cu îngheţată

„Printre telefoane mobile care sună, camere video în funcţiune şi îngheţată care se topeşte sub soarele Floridei, un Isus stropit cu sînge se clatină, trecînd prin mulţime pe drumul său spre Golgota, acolo unde nişte romani cruzi îl despoaie şi-l bat în cuie, crucificîndu-l, în vreme ce turişti transpiraţi în bermude se uită la toate astea. După secvenţa învierii, vizitatorii aplaudă şi se strîng în grupuri pentru a face poze, nu cu Mickey Mouse şi nici cu Minnie, ci cu vreun apostol sau cu vreun prietenos centurion roman care are încă mîinile pătate de sînge" (*Newsweek*, 23 mai 2008). Este vorba de descrierea unui neobişnuit parc tematic (pentru că nu putem să-i spunem chiar „de distracţii") din Orlando, Florida, în care vizitatorii pot urmări refacerea atmosferei de acum 2000 de ani de la Ierusalim şi a unor scene biblice. Se numeşte Holy Land Experience, a fost construit în anul 2001 şi a costat 16 milioane de dolari. Printre altele, turiştii pot găsi acolo şi un *gift shop* unde se vînd stele ale lui David, lănţişoare cu crucifixuri sau bucăţi de lemn de măslin din Ţara Sfîntă. Un bilet pentru o zi costă 35 de dolari pentru un adult şi 20 de dolari pentru copiii între 6 şi 12 ani. Parcul a provocat multe dezbateri şi cele mai multe, după cum scrie *Newsweek*, au fost legate nu atît de ideea în sine a unui asemenea parc, ci de misiunea iniţială pentru care el a fost construit de către un cult creştin, aceea de a „propovădui într-un mod atractiv nevoia evreilor de a se se mîntui personal prin credinţa în Isus Cristos". Discuţiile s-au atenuat însă în 2007, cînd parcul a fost cumpărat de o mare reţea de televiziune religioasă, *Trinity Broadcast Network*, care a schimbat mesajul şi ţinta parcului spunînd că vrea să „promoveze nevoia de mîntuire prin Isus Cristos pentru toţi oamenii". Şeful reţelei TBN a spus că „oricine şi cu toţii sînt bineveniţi în parc". Adică, a precizat el: „evreii şi toate denominaţiunile creştine". Numai musulman să nu fii. (**A. M.**)

Sever VOINESCU

axa dus-întors

De ce tace dreapta noastră

Faţă cu tensiunile iscate de romii români din Italia, dreapta noastră politică a tăcut încurcată. În dezbaterile pe care le-am urmărit, de la cazul Mailat pînă astăzi, nu am putut sesiza nici o atitudine bazată pe ideologie, ci doar ţipete sau lamentări cu origini în complexele noastre, fie de superioritate, fie de inferioritate. Aşadar, dreapta nu s-a diferenţiat de stînga şi am avut numai dezbateri în care poziţiile participanţilor nu aveau relief, ci exprimau un fel de aluat comun numai bun de balsam pentru sufleţelul tricolor. Se înţelege, desigur, că nu sînt dintre cei care cred că ideologiile şi-au pierdut substanţa, după ce ideologia cea mai pregnantă a celei de-a doua părţi a secolului trecut – comunismul – s-a dizolvat sub puterea adevărului. Remarc, în treacăt, că apologeţii morţii ideologiilor sînt, în marea lor majoritate, foşti adepţi ai ideologiilor de stînga, oameni care au digerat greu dispariţia blocului roşu şi, mai ales, entuziasmul popular care a însoţit sau chiar a determinat această dispariţie. Cred că ideologiile nu şi-au pierdut capacitatea de a produce istorie, chiar dacă unele dintre ele s-au epuizat definitiv.

Faptul că dreapta italiană a cîştigat, recent, şi localele, şi parlamentarele nu a mirat pe nici un observator atent al vieţii politice italiene. Toate condiţiile pentru această schimbare de putere erau întrunite: pe de o parte, prestaţia lamentabilă a guvernării (naţionale şi locale) socialiste şi mediocritatea evidentă a premierului Romano Prodi, care a făcut repede uitate tonele de reproşuri care se revărsau acum puţini ani în capul lui Silvio Berlusconi, pe de altă parte, tipul de problemă, devenită principală pe agenda cetăţeanului italian, şi care, tradiţional, are o soluţie de dreapta – siguranţa cetăţeanului marilor oraşe. După opinia mea, dreapta politică este capabilă să răspundă acestei probleme, mai bine decît stînga, tocmai pentru că valorizează mai ales individul şi pentru că aplică o egalitate rece, redusă la poziţia subiecţilor în faţa legii conjugate cu ideea deplinei responsabilităţi personale pentru actele sociale comise. Pentru dreapta, criminalitatea nu are temei social, nu se explică (la limită se scuză, chiar) prin precaritate materială sau prin marginalizare socială. Reprimarea criminalităţii, în viziunea dreptei, se bazează pe principiul responsabilităţii individului pentru propriile acţiuni pentru că dreapta crede, mai ales, în libertăţile individuale. Cînd criminalul loveşte, el nu exprimă o poziţie de clasă, el nu transmite un mesaj social şi, cu atît mai puţin, el nu semnalează o problemă de natură socială pe care guvernul trebuie să o repare repejor prin programe asistenţiale. Italienii care au votat dreapta nu au fost – cum se tot spune – manipulaţi de „fascişti". Ei au resimţit pe străzile lor nesiguranţa, au văzut incapacitatea autorităţilor de a-i proteja şi i-au votat pe aceia care pot rezolva această problemă.

Tăcerea dreptei noastre în chestiunea romilor români stabiliţi ilegal în „taberele" de la periferia unor oraşe italiene se explică – cred – prin două motive. Primul, lipsa de curaj în afirmarea propriei identităţi. Dreapta românească, asumată politic de PD-L, dar şi de PNL – pe care, din perspectiva acestei analize, îl văd totuşi la stînga – nu pare a fi încă sigură pe propriile-i valori. De aceea, răspunsul dat din interiorul dreptei unor probleme de magnitudine precum cea la care mă refer astăzi pare o mică aventură pe nisipuri mişcătoare pentru politicianul de la noi. Al doilea motiv al tăcerii dreptei noastre este acela al plasării într-o aparentă contradicţie din care nu ştie cum să iasă. Între susţinerea unor măsuri dure împotriva romilor ilegali şi faptul că aceşti romi – subiecte ale unui posibil abuz – sînt totuşi cetăţeni români pe care statul are datoria să-i protejeze, dreapta de la noi nu şi-a putut găsi opţiunea. De asemenea, nu e de neglijat şi argumentul electoral – o susţinere deschisă a măsurilor propuse de administraţia Berlusconi ar fi putut duce la scăderea simpatiei în România. Pe de altă parte, ralierea la discursul aberant despre „fascism" era de neconceput. Aşadar, prinsă în această contradictorialitate, dreapta noastră tace.

Căutînd cea mai bună exprimare a propriilor valori (plec, deci, de la prezumţia că liderii dreptei noastre politice ştiu care sînt valorile dreptei şi le împărtăşesc sincer – vă rog să nu zîmbiţi!), cred că politicienii de dreapta ar fi trebuit să îşi fundamenteze poziţia pe trei idei principale. Prima: recunoaşterea dreptului Guvernului italian de a-şi proteja cetăţenii prin măsuri pe care le crede de cuviinţă, pînă la limita stabilită de legislaţia europeană, firește. A doua: sprijinirea Guvernului italian în aceste măsuri printr-o conlucrare efectivă între România şi Italia. Faptul că Guvernul Tăriceanu nu a putut afla o altă cale de cooperare decît aceea de a mai trimite cîţiva poliţişti români în ajutorul carabinierilor dovedeşte lipsă de imaginaţie şi de determinare. În acelaşi timp, dreapta noastră ar fi trebuit să promoveze o anumită raportare la legislaţia europeană. Dacă este fetişizată, dacă este socotită aidoma

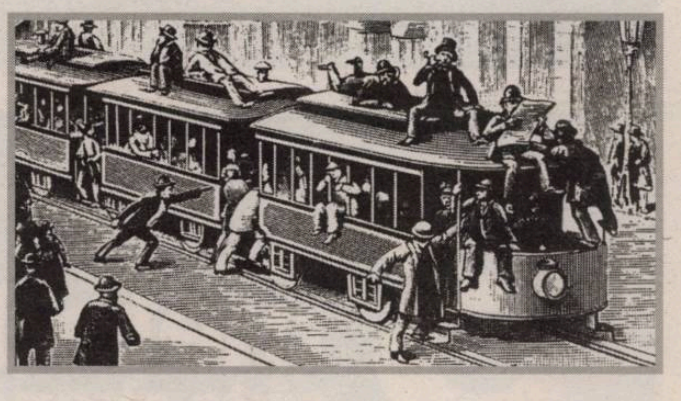

legilor lui Moise, picată din cer şi imuabilă, legislaţia europeană este cît se poate de dăunătoare. Să ne întoarcem la un principiu fundamental al dreptului american: legea nu este un pact suicidar. Mai precis, legea nu poate fi interpretată/aplicată astfel încît rezultatul acestei interpretări/aplicări să fie paralizia reflexelor naturale de supravieţuire ale societăţii. Legislaţia europeană este cu osîrdie interpretată de partea română ca şi cum ar bloca orice acţiune împotriva acestor romi ilegali, negînd, astfel, dreptul natural al oricărei comunităţi de a se apăra. Ai impresia că, din punctul de vedere al statului nostru, italienii ar trebui să le dea case şi locuri de muncă romilor ilegali, pentru că asta e singura soluţie europeană. Absurdul e evident! În fine, al treilea fundament al poziţiei unei drepte româneşti conştiente de sine ar fi asumarea deschisă a responsabilităţii. Stînga noastră spune că problema este, de-acum, a Europei. Am externalizat-o. Odată cu intrarea în UE, problema romilor din România a devenit, mai ales, problema Europei. O dreaptă principială nu ar spune niciodată acest lucru. Ar spune că, fiind vorba despre cetăţeni români, statul român se simte responsabil. Şi ar fi găsit soluţii. În fond, libertatea de mişcare a cetăţenilor români în spaţiul comunitar, ca orice libertate, poate fi restrînsă în condiţiile legii.

ready made

„Să revenim la ăl mare. Ăl mare ajunge-ntr-o ţară. Cum ajunge-n ţara aia acolo, era o şedinţă mare. Se alegea un nou împărat."

(„Fiii săracului şi rața fermecată",
în Mihail M. Robea, *Basme populare românești*,
Editura Minerva, 1986)

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

La o *shaorma*

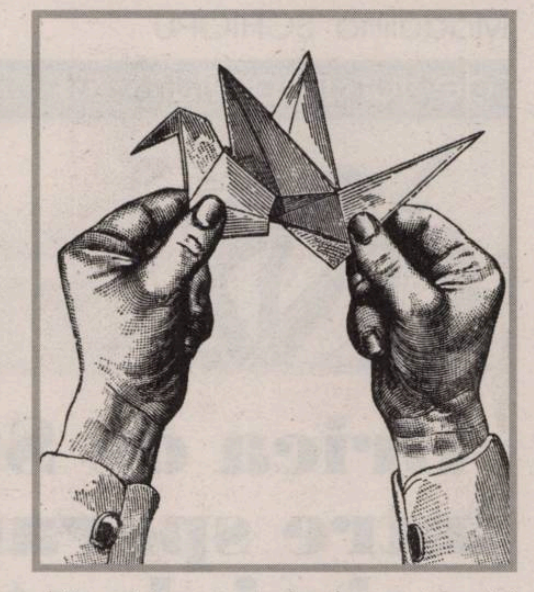

O femeie mică şi blondă de vreo treizeci de ani, cu cearcăne, taie felii de carne pentru *shaorma,* cu mişcări iuţi. „Ceapă, usturoi?“ – îşi întreabă clientul. „*Ketchup* dulce sau picant?“ „Picant“ – răspunde morocănos bărbatul în şlapi care aşteaptă cu banii în mînă. „Şi pune chiar mai mult, nu te zgîrci.“ Femeia face o grimasă aproape imperceptibilă şi îşi continuă cu repeziciune operaţiunile: strînge lipia cu tot ce a pus în ea, o înfăşoară într-o pungă căreia îi face un nod ca să stea fix, pune apoi totul într-o hîrtie. Vîră pachetul într-o pungă pe care o rupe dintr-un sul, folosindu-se de cot. O întinde clientului căruia îi ia apoi banii. Înainte să ia următoarea comandă, faţa i se luminează. La gemuleţul care dă afară apare un tînăr brunet, cu părul dat cu gel şi cu un tricou fără mîneci. La gît are un lanţ dintr-un metal nepreţios. „Ce faci, fato?“ „Muncesc.“ „Nu-mi dai şi mie un hamburger?“ „Stai la rînd.“ „Dacă-mi dai mai repede, te servesc şi eu cu un baton.“ „Ei, nu zău! Şi cu lumea asta ce fac?“ Începe să taie din nou felii de carne pe care le adună într-un loc pe tava de sub grătarul vertical. Mişcările îi sînt automatizate, dar mereu dă senzaţia că o să scape ceva pe jos.

Totuşi, asta nu se întîmplă niciodată. „Ai slăbit, băi, fato!“ – zice iar brunetul. „Ba chiar m-am îngrăşat de cînd lucrez aici. Mănînc în fiecare zi *shaorma* şi beau bere, cînd nu sînt de serviciu şi am timp să stau la televizor. Mă uit la *Inimă de ţigan*. Mie nu-mi plac telenovelele, dar asta mi se pare mai deosebită.“ „Să vezi tu ce te îngraşi după ce o să te măriţi“ – îşi continuă vorba interlocutorul ei. „Măi, băieţică, eu sînt măritată şi am şi o fetiţă de trei ani. Tu ce credeai?“ „Păi, şi atunci de ce mai stai de vorbă cu mine, femeie?“ „De prost ce eşti. Uite, fii atent că apare Ciciolinu, sau cum îi zice, bărbatul ăla cu ţîţe.“ Toată lumea întoarce capul. În piaţă îşi face apariţia un individ care se uită cu oarecare superioritate la roşiile de pe o tarabă. Are o eşarfă galbenă la gît şi, dacă te uiţi mai jos..., dai într-adevăr cu ochii de nişte sîni proeminenţi ca de femeie. Poartă rochie şi pantofi cu toc. În jurul lui mişună o droaie de copii care rîd de el. Ciciolinu încearcă să-i gonească, făcîndu-se că le trage cîte una peste fund. Femeia cu *shaorma* îl priveşte cu un ochi, continuînd în acelaşi timp să presare peste o lipie castraveţi, varză şi ceapă. Ia o lingură de sos cu usturoi şi una de *ketchup* şi le toarnă deasupra. Între timp, Ciciolinu a reuşit să-i ardă una peste ceafă unui copil care-l trăgea de rochie. „Perversul naibii“ – zice brunetul. „Ce-ai spune dacă s-ar da la tine?“, îl întreabă femeia. „Păi, l-ar lua dracii, cum să facă aşa ceva. Eu nu ştiu multe.“ Femeia îl priveşte neîncrezătoare. „Băi, grăsano, ştii că tu faci *shaorma* mai bună decît Vlad?“ „Păi, nu-i şi normal? Doar că am impresia că atunci cînd te întîlneşti cu el îi spui invers: că el o face mai bună.“ „Nu-i aşa, dar nu ştiu cum se întîmplă, ce pui tu în ea de iese aşa gustoasă. Cred că ai mîinile alea fermecate.“ Femeia zîmbeşte. „Lipie mică sau lipie mare?“ – o întreabă pe următoarea clientă, o fetiţă de vreo 11-12 ani, cu burtică. „Vă uitaţi la *Inimă de ţigan*“ – zice fetiţa. „V-am auzit că vă place. Şi mie îmi place şi să ştiţi că o colegă de-a mea joacă în film. E şi ea acolo în şatră.“ „Bravo ei, vedetă de mică. Ceapă, usturoi?“... Pachetul e gata, fetiţa îl ia şi iese afară unde-l ocoleşte, grăbind pasul, pe Ciciolinu, care păşeşte victorios prin faţa magazinului. Are spatele arcuit şi îşi împinge pieptul înainte. Femeia de la *shaorma* pune din nou mîna pe cuţitul cel lung şi începe să taie felii de carne. Strînge la un loc bucăţile căzute, desface o pungă nouă de lipii, ia una mare şi o învîrteşte în palmă, o apropie de grătar pe o parte şi pe cealaltă, pune carnea, ia castraveţi dintr-o tavă şi-i presară peste, adună ceapă din altă tavă, pune sare....

3 metode să te abonezi

3 luni abonament

SMS TRIMITE UN SMS DIN REŢEAUA ORANGE SAU VODAFONE LA 7409 CU TEXTUL **DILEMA VECHE**

- Costul unui SMS este de 9 euro+TVA
- Din reţeaua Orange vei primi un mesaj de confirmare a înregistrării
- Din reţeaua Vodafone vei primi un mesaj prin care ţi se cere confirmarea, iar costul SMS-ului de răspuns este de 0,05 euro

Dacă trimiţi până la data de 20 a lunii în curs, primeşti abonamentul începând cu data de 1 a lunii următoare. Contravaloarea SMS-ului nu se returnează. Informaţii la tel: 021/407.54.69

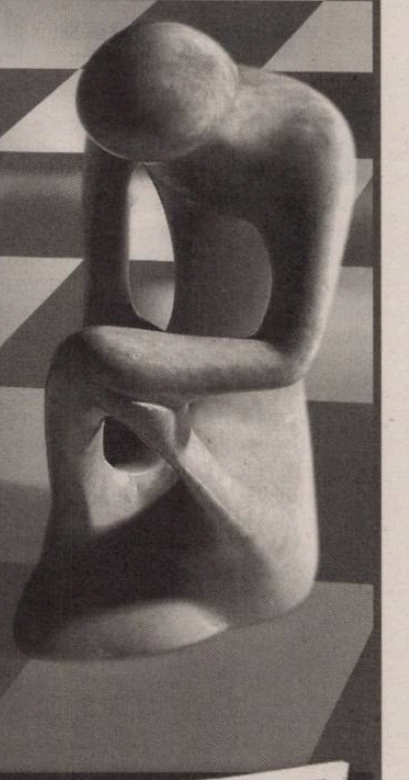

TRIMITE TALONUL

Plăteşte prin ordin de plată sau mandat poştal şi trimite talonul de mai jos.

LA TOATE OFICIILE POŞTALE, AGENŢIILE RODIPET, SAU LA CELELALTE FIRME CU CARE ADEVĂRUL HOLDING ARE CONTRACT DE DIFUZARE A ABONAMENTELOR.

ABONEAZĂ-TE!
Ai până la 13,2% reducere din preţul de la chioşc!

Tel: 021-407.54.64, 021-407.54.65
Fax: 021-407.54.67
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro

Nume ..... Prenume..... Compania* ..... Cod Fiscal*.....
(* Completaţi numai dacă plătitorul este o firmă) Str. ..... nr. ..... bloc ..... scara ..... etaj ..... ap. ..... localitate .....
judeţ/sector ..... cod poştal ..... telefon .....e-mail .....
Adresa de livrare (daca este diferită faţă de adresa de mai sus): Str. ..... nr. ..... bloc ..... scara ..... etaj .....
ap. ..... localitate .....judeţ/sector ..... cod poştal .....
Număr abonamente contractate..... începând din luna ..... la:
Dilema Veche **3 luni (41 lei)** **6 luni (81 lei)** **12 luni (158 lei)**
Cei care se abonează direct la Adevărul Holding vor completa şi rândurile de mai jos:
Am expediat către S.C. Adevărul Holding S.R.L. suma de..... lei cu mandatul poştal/ordin de plată nr ..... din data .....
..... în cont nr. RO81 ABNA 4100 2641 0028 5818 deschis la ABN AMRO BANK SA Centrala Bucureşti.
Pentru ca livrarea abonamentului să înceapă la data de 1 a lunii următoare, plata se va efectua până la data de 20 a lunii în curs. Prin prezenta sunt de acord ca S.C Adevărul Holding S.R.L să prelucreze datele mele cu caracter personal

Completaţi talonul de abonament cu datele de identificare solicitate şi expediaţi-l, împreună cu copia după dovada plăţii abonamentului, prin poştă, la S.C. Adevărul Holding S.R.L., **OP 33 - CP 143, Bucureşti**, cod poştal 014820 sau prin fax: **021-407.54.67**.

Abonamentele se pot contracta: ◻ la sediul S.C. Adevărul Holding S.R.L., Piaţa Presei Libere nr. 1, Corp C, sector 1, Bucureşti ◻ cu mandat poştal sau ordin de plată pentru S.C. Adevărul Holding S.R.L. ◻ la oficiile poştale ◻ la sucursalele RODIPET ◻ la firmele particulare.

Vintilă MIHĂILESCU
...@hai-hui.ro

Bîta de baseball

Din vila de alături unde a venit un grup de copii să-şi petreacă sfîrşitul de săptămînă la munte, iese un puşti cu o bîtă de baseball în mînă. O vîntură marţial prin aer şi o ia în jos, spre oraş. Pe balcon, cîteva fete se agită zgomotos şi îşi fac poze reciproc cu mobilul. *Fată, stai şi tu într-o parte, să se vadă părul!* – dă indicaţii una dintre ele. Cealaltă se aşază în profil şi îşi răsfiră părul, proaspăt şamponat, cu degetele. Mobilul imortalizează gestul. Sînt prea mici pentru a-şi exhiba şi alte farmece...

Ieşisem în curte şi priveam înspre crucea de pe Caraiman în căutare de inspiraţie. Trebuie să răspund la un interviu despre valorile tineretului de astăzi şi nu prea ştiu ce să scriu. Realizez brusc că, într-o variantă infantilă şi prescurtată, aceste „valori" tocmai se plimbaseră prin faţa ochilor mei: bîta de baseball şi şamponul, *puterea* şi *seducţia*. Împreună, egal *reuşită*. Valorile tineretului de astăzi, dar mai ales valoarea centrală a întregii noastre societăţi actuale.

S-ar părea că tocmai am spus o platitudine: ce societate şi ce individ, de aici sau de aiurea, şi-ar dori altceva decît reuşita în viaţă? Ce e rău sau bun şi ce e specific, deci, în asta? Nimic! Cel puţin la prima vedere. La o privire mai atentă, încep să apară însă şi particularităţile, dincolo de bine şi de rău.

Reuşita este, de fapt, o simplă şi firească aspiraţie, de oricînd şi de pretutindeni. Ceea ce diferă, de la o societate la alta sau de la o epocă la alta, este conţinutul cu care se umple această dorinţă de „reuşită", ce anume trebuie să faci în viaţă, în mod concret, pentru ca să consideri că ai reuşit şi să fii recunoscut ca atare şi de alţii. Altminteri, în sine, „reuşita" este o formă goală. Or, puterea şi seducţia ar putea constitui doar cu greu conţinutul propriu-zis al unei reuşite, ele fiind, eventual, doar mijloace pe drumul reuşitei, şi nu obiective, scopuri în sine ale acesteia. Sînt şi ele, de fapt, forme vide. Mai departe, „bîta de baseball" şi „şamponul" nu sînt nici ele propriu-zis componente ale reuşitei, aşa cum familia şi vaca, pămîntul şi reputaţia de bun gospodar erau, de pildă, conţinuturi ale rostului ţărănesc. Ele pot fi, cel mult, semne ale unei reuşite promise, imagini ale unui statut de *„winner"* în devenire. În lipsa unui „mod de întrebuinţare" al reuşitei, elaborat şi acreditat social, fiecare este liber să-şi imagineze cum *arată* reuşita. Şi, eventual, să se uite la cei care declară public că au reuşit pentru a face şi ei la fel. *Imaginea publică* a reuşitei ia astfel locul reuşitei propriu-zise, *semnul* vizibil al valorii ţinînd loc de valoare. Ne-am procurat bîta de baseball, dar o folosim ca pe un trofeu de învingător, şi nu ca pe un simplu accesoriu pentru a cîştiga un joc de echipă. Bîta de baseball ca „signifiant flotant" al dezirabilităţii sociale, ar fi spus structuraliştii...

Idealul cel mai răspîndit – şi mai tiranic – al societăţii noastre actuale pare să fie astfel următorul: cînd te scoli dimineaţa şi te uiţi în oglindă trebuie să vezi pe chip semnele reuşitei, iar cînd ieşi pe stradă trebuie să le arăţi tuturor că eşti un *winner*. Şi dacă nu ai prea multă încredere în puterea ta de seducţie, îţi procuri o bîtă de baseball care să fie suficient de „grăitoare", în locul tău. Ea poate lua orice înfăţişare pentru a transmite mesajul puterii tale implacabile în trafic şi la slujbă, cu vecinii pe stradă sau cu adversarii într-un talk-show, ziua sau noaptea. Iar această *în-chipuire* se vrea răspîndită relativ uniform, egalitar, într-un soi de democraţie a imaginarului care a ridicat-o la rangul de model. Sîntem astfel o societate care nu se luptă atît pentru egalitatea de şanse, cît pentru distribuţia egală a aparenţelor de reuşită, care (îşi) produce pierderi fără prea mari remuşcări, consumînd în acelaşi timp, frenetic, semne ale cîştigului.

Există însă şi ceva bun în acest lucru: angoasaţi să nu ratăm reuşita noastră cea de toate zilele, sîntem astfel o societate extrem de dinamică. Şi din acest ne-astîmpăr nu se poate să nu iasă, din cînd în cînd, şi lucruri bune. Ah, Doamne, doar de ne-am maturiza mai repede!...

Am terminat de notat aceste cîteva idei pentru interviul cu pricina şi mă uit din nou în zare. La capătul străzii tocmai apare băiatul din vila de alături, cu bîta sa de baseball într-o mînă şi o pungă de pop-corn în cealaltă. Se mai uită o dată, triumfător, de-a lungul străzii, apoi intră în casă.

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

PUBLICITATE

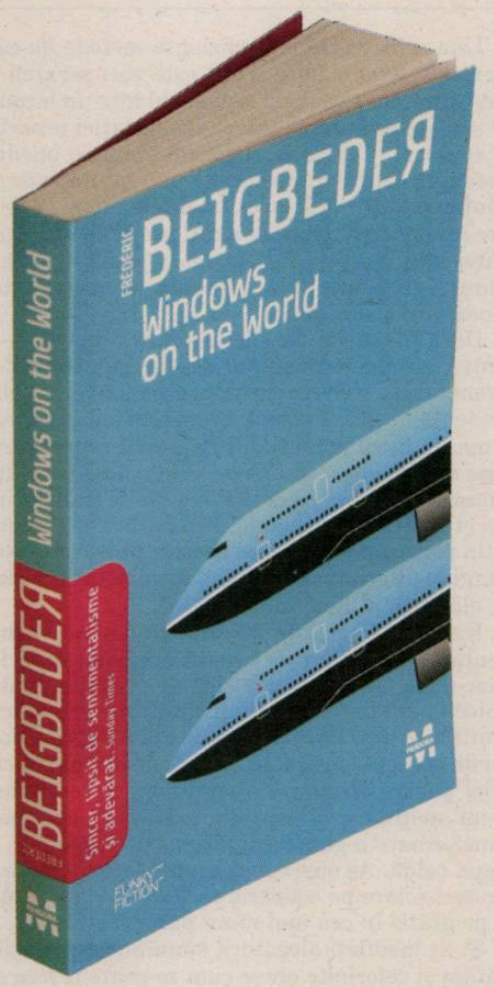

FRÉDÉRIC BEIGBEDER Windows on the World

Imaginaţi-vă ce au simţit pe 11 septembrie 2001 oamenii care erau în **World Trade Center:**

«Windows on the World» a fost un celebru restaurant de la etajul 107 din turnul de nord, primul dintre cele două Twin Towers care a fost lovit, ultimul care a căzut. Cartea «Windows on the World» este cronica ultimelor minute de dinaintea prăbuşirii.

«Sincer, lipsit de sentimentalisme şi adevărat.» Sunday Times
«Martorii atestă că majoritatea victimelor au supravieţuit până la prăbuşirea clădirii, la 10,28. Au suferit 102 minute – durata medie a unui film hollywoodian.» Frédéric Beigbeder

Prix INTERALLIE 2003

Independent Foreign Fiction Prize în 2005

PANDORA M FUNKY FICTION

Editura Pandora M este parte a grupului editorial TREI

radio guerrilla EUROPA RADIO tabu

Andrei PIPPIDI

SOS București

La cimitir

Îi zicem Bellu, după numele familiei boiereşti care stăpînea locurile pînă cînd C. A. Rosetti, liberalul laic, ca ministru al Cultelor preocupat de higienă, a cumpărat pentru stat toată întinsa cîmpie ce avea să fie consacrată morţilor, ca să poată opri înmormîntările din jurul bisericilor bucureştene. De atunci, cimitirele de parohie au dispărut ori nu mai primesc morminte noi (bisericile Icoanei, Mavrogheni şi Ghica-Tei sînt singurele care mai păstrează cîteva morminte vechi, ale familiilor de ctitori).

I se mai spune şi „Şerban-Vodă", numele oficial, fiindcă se găseşte aproape de capul străzii care se chema odinioară Podul Şerban-Vodă, fiind îndreptată spre sud, către Dunăre şi Constantinopol. În secolul al XIX-lea, cortegiile funerare, păşind pe jos în urma dricului, străbăteau oraşul pe acest drum şi nu pot să nu mă gîndesc la cei care, în 1889, au însoţit sicriul lui Eminescu, în frunte cu bătrînul Lascăr Catargiu, care era pe atunci preşedintele Consiliului de Miniştri, din datorie faţă de marele ziarist al Partidului Conservator.

Este o grădină şi, din cauza cavourilor impunătoare care străjuiesc aleile, o cetate. Mulţi copaci, poate mai mulţi chiar decît au rămas în parcuri (de-a lungul străzilor sînt tot mai puţini, de cînd trebuie să facă loc maşinilor). Monumentele de la început, dacă nu erau busturi de domni bărboşi (însuşi Rosetti şi, alături, Mary a lui par nişte totemuri înfipte într-o pîrloagă pustie), arată ca dagherotipuri transpuse în piatră, fie că sînt graţioase doamne cu rochii lungi, înhorbotate, sau băieţelul, desigur genial, lîngă pupitrul său de şcoală. Instantanee pietrificate. Mai tîrziu, efigiile au fost înlocuite, mai ieftin, de fotografii, ideea fiind aceeaşi, că fizionomia defuncţilor merită păstrată, pentru cei care-i vizitează ca în timpul vieţii ori pentru trecători a căror atenţie trebuie atrasă asupra unor merite publice sau private. Cîteodată, acele merite sînt parafrazate simbolic (pe piatra de mormînt a lui Xenopol sînt gravate rafturile unei biblioteci, încărcate de volumele *Istoriei Românilor din Dacia Traiană)* sau expuse laconic şi cu atît mai fascinant, ca în cazul unui fost candidat la Premiul Nobel fiindcă desco-

perise cauzele sforăitului. Inscripţia poate perpetua amintirea onorurilor care-l ridicau pe răposat mai presus de muritorii de rînd („acad. prof. dr." de pildă) sau, mai ades, în versuri sau proză, dă glas unor sentimente duioase. Numele doar şi datele de naştere şi moarte sînt, uneori, un semn de orgolioasă discreţie.

De la o vreme însă, o ofensivă brutală atacă vegetalul şi piatra. Ca să intre cei nou-veniţi în spaţiul tot mai neîncăpător, s-au săpat morminte pe alei şi s-au cumpărat locuri „de veci" ale unor familii care s-au stins ori au emigrat. Una cîte una, au dispărut lespezi cu nume istorice. Se pierde astfel amintirea unor oameni care nu erau totuşi neînsemnaţi.

Îngerul de piatră care ţinea un felinar, rămas de mult fără feştilă, deasupra unui general al lui Carol I, va îndeplini acum aceeaşi funcţie pentru un parvenit care n-a murit încă. Îmbogăţiţii de astăzi îşi clădesc peste oseminte vechi cavouri de beton şi sticlă, rivalizînd cu locuinţele pe care, provizoriu, le ocupă în oraş. Alt semn al vremurilor, pietrele care nu aveau nici un simbol creştin, fiind ale unor demnitari comunişti, au adoptat, din acelaşi conformism, o cruce, menită să rectifice nu itinerarul sufletului, ci reputaţia familiei supravieţuitoare. Se îngustează spaţiile verzi care înconjurau cîte un mormînt. Banda hoţilor de bronz a furat sfincşii care vegheau mausoleul eroilor de la Turtucaia. Altădată, o bancă sau un scaun de fier aşteptau oaspeţi care să aducă flori, să aprindă o lumînare şi să zăbovească puţin, cu gîndul la rudele sau prietenii a căror absenţă nu se vindecă.

Acest tablou idilic nu mai există. Cimitirul nu mai e un refugiu faţă de ce ai lăsat afară. Confuzia bezmetică şi vulgară se întinde şi aici.

Rupert Wolfe MURRAY

Dacă aş fi primar

Dacă aş candida ca primar la alegerile locale, aş propune o strategie verde care să includă tot ce-i trebuie unui politician aflat în campanie electorală; referinţa la un subiect global extrem de fierbinte, un cadru care ar crea locuri de muncă, ar reduce poluarea, ar rezolva transportul sufocant, ar atrage turişti şi ar disciplina haosul din construcţii. Şi mai ales aş avea dreptul să-i critic pe ceilalţi candidaţi că folosesc eticheta eco doar pentru a da un strop de culoare campaniilor lor, dar în realitate puţin le pasă de ameninţarea încălzirii globale şi de criza energetică ce se prefigurează la orizont.

Elementul-cheie în strategia mea verde ar fi crearea unui oraş ecologic care să fie atractiv pentru turiştii străini, investitori şi cetăţeni deopotrivă. Aş stabili obiective ambiţioase în reducerea cu 90% a poluării şi nivelului de dioxid de carbon. Desigur, acest lucru înseamnă investiţii masive în infrastructură, transport şi construcţii – automat şi noi locuri de muncă şi reduceri majore la facturile de întreţinere (o altă promisiune ce poate fi făcută în perioada alegerilor).

La temelia acestei strategii stă teoria potrivit căreia dacă Bucureştiul ar deveni un oraş „eco", ar atrage fără îndoială mai mulţi turişti, fiind pur şi simplu un oraş mai plăcut. Cu alte cuvinte, beneficiarii infrastructurii ar fi în ultimă instanţă chiar rezidenţii oraşului.

Aş demonstra că reducerea facturilor la întreţinere cu pînă la 100% e acum posibilă prin investiţii în tehnologiile germane numite *PassivHaus* (o mare parte dintre ele nici măcar nu sînt high-tech). Aş arăta cît de vitală este găsirea de soluţii la o dublă ameninţare: încălzirea globală (cu o posibilă creştere cu 6 metri a nivelului mărilor) şi epuizarea combustibilului (unii oameni de ştiinţă afirmă că rezervele de petrol vor începe să se epuizeze din 2012). Acest nor ameninţător global ar furniza campaniei mele urgenţa, motivaţia şi cadrul de lucru necesare în susţinerea unui program politic pe termen lung.

Alegătorii trebuie să ştie cît de urgentă e nevoia de soluţii la criza globală de energie (care de-abia acum începe) sau, în cazul în care nu se iau măsuri, cît de reale ar putea deveni foametea, inundaţiile, războaiele şi colapsul economic general. Aş arăta că rezervele de hrană se bizuie prea mult pe petrol (gîndiţi-vă, aş spune, de cît combustibil e nevoie pentru a produce şi transporta mîncarea pe care o consumaţi) şi că trebuie găsite alternative. Dar aş încerca să evit alunecarea în fanatisme şi obsesii, pentru că nu există nimic mai searbăd decît un *environmentalist* fervent.

Punctele forte ale oricărei strategii ecologice sînt eficienţa energetică şi energia regenerabilă. Eficienţa energetică înseamnă propriu-zis reducerea consumului de energie prin îmbunătăţirea izolaţiei termice, utilizarea becurilor economice, a centralei cu condensare şi a tehnologiilor *PassivHaus*. Consumatorii trebuie să înţeleagă importanţa economisirii de energie – ca parte a mişcării globale de reducere a emisiilor de carbon – şi să fie conştienţi cît de importantă este contribuţia lor. Mulţi se plîng că eficientizarea resurselor energetice este o problemă a ţărilor bogate şi că, oricum, mica lor contribuţie individuală (care costă pe termen scurt) e irelevantă. Uite o şansă ca să răsturnăm acest mit şi o ocazie să-i faci pe oameni să simtă că deţin puterea şi că părerea lor contează.

În afară de a încuraja alegătorii să ia măsuri de eficientizare a energiei în propriile case, o parte din acestea putînd fi subvenţionate de stat – cum ar fi programul existent de instalare a izolaţiei termice în blocuri –, aş lua măsuri ca administraţia publică să fie obligată să facă eforturi serioase de reducere a energiei.

Cîte clădiri publice, şcoli şi spitale sînt excesiv încălzite şi prost aerisite? Cît rău provoacă sănătăţii copiilor noştri? Cît costă bugetul de stat? Cît dioxid de carbon este aruncat în atmosferă în urma acestei risipe? De ce nu sînt încurajate instituţiile publice să investească în eficientizarea energiei şi economisirea unor sume considerabile din banii contribuabililor? Aceste întrebări aşteaptă răspuns şi alegerile reprezintă ocazia ideală pentru a le adresa.

Una dintre cele mai eficiente metode de economisire a energiei într-o clădire mare este recuperarea căldurii din aer. Costă mult să încălzeşti aerul într-un birou, şcoală, spital sau supermarket. Din cauza izolaţiei proaste şi a nevoii de aerisire, căldura se risipeşte aproape imediat – ceea ce înseamnă că trebuie pompată mai multă energie înăuntru. Soluţia eco este utilizarea unei tehnologii ce foloseşte aerul care iese pentru a încălzi aerul proaspăt care intră. Această tehnologie, numită *PassivHaus,* poate reduce facturile la căldură cu peste 60%, aducînd în acelaşi timp şi o îmbunătăţire a ventilaţiei.

Dacă măsurile de eficientizare a energiei sînt folosite pentru a reduce consumul de energie, soluţiile de energie regenerabilă trebuie introduse pentru a ne elibera de dependenţa de gaz şi petrol. Lumea se familiarizează din ce în ce mai mult cu potenţialul pe care îl reprezintă energia eoliană şi cea solară, şi începe să afle despre soluţii mai puţin cunoscute precum biomasa (reziduuri transformate în energie) şi energia geotermală. Din păcate, s-a întreprins foarte puţin pentru introducerea acestor proiecte în România, deşi energiile alternative ar putea furniza tot necesarul de energie electrică al României.

Există o paralizie stranie cînd vine vorba de implementarea soluţiilor de energie regenerabilă în România, chiar dacă sume imense sînt disponibile pentru astfel de proiecte, din partea Uniunii Europene şi a fondurilor de investiţii private. Dacă aş candida la alegerile locale, m-aş folosi de această idee ca principala mea armă în cîştigarea bătăliei pentru Primărie. Avînd siguranţa că fondurile care să-mi susţină promisiunile există, aş expune planuri de transformare a gunoiului produs de oameni în electricitate şi apă caldă. Aş susţine că toate blocurile ar trebui să aibă panouri solare pe acoperiş care să dea rezidenţilor apă caldă pe gratis în cea mai mare parte a anului.

Şi aş însufleţi alegătorii spunîndu-le că, dacă putem să arătăm şi celorlalte oraşe cum se poate reteza consumul de energie şi trece pe energie regenerabilă, Bucureştiul ar putea fi deschizător de drumuri spre un viitor mai curat.

traducere de Maria FARCAŞ

Texte şi opinii de: *● Imre József BÁLAZS (redactor-şef al revistei* Korunk*) ● Ioana BOT (prof. univ., Facultatea de Litere, Universitatea „Babeş-Bolyai") ● Smaranda ENACHE (preşedinta Ligii „Pro Europa") ● Stela GIURGEANU ● Ovidiu PECICAN (prof. univ., Facultatea de Studii Europene, Universitatea „Babeş-Bolyai") ● Levente SZÁBO (conf. univ., Facultatea de Litere, Universitatea „Babeş-Bolyai") ●* ***Coordonatorul temei:*** *Mircea VASILESCU*

Avem ceva în comun?

Am făcut un mic test printre mai mulţi intelectuali români. I-am rugat să-mi spună repede primele trei nume de intelectuali (artişti, oameni de cultură etc.) maghiari contemporani din România care le vin în minte. În majoritatea cazurilor, au urmat lungi pauze. În cîteva cazuri, primul nume rostit a fost Tompa Gabor. Eventual, al doilea: Iosif Kiraly. Vreo doi au ştiut să-mi spună nişte nume de universitari (erau „în branşă") sau de scriitori (ştiuţi „din auzite", nu le citiseră cărţile). Cineva şi-a adus aminte că Marko Bela, preşedintele UDMR, este (a fost?) poet.

Aşa a apărut „dilema" acestui grupaj. Pe vremuri, exista Editura Kriterion, care publica sistematic traduceri în română ale scriitorilor aparţinînd „naţionalităţilor conlocuitoare", cum se spunea atunci. În manualele şcolare, în numele „corectitudinii politice" de tip comunist (cine a trăit atunci îşi mai aminteşte formula-standard „români, maghiari, germani şi de alte naţionalităţi", folosită cînd era vorba de cetăţenii „strîns uniţi" în jurul partidului sau de raportarea de noi succese în muncă), figura cîte un text literar al unui autor maghiar şi al unuia german, aşa, „spre ilustrare"... Acum, Kriterion nu mai are o „politică a traducerilor" (şi nici fonduri pentru asta). Apar mai multe publicaţii în limba maghiară, dar „noi, majoritarii" nu avem acces la ele, neştiind limba. Singura revistă care apărea „şi-şi", Provincia, *nu mai există.* Magropress, *o revistă a presei de limba maghiară făcută în limba română şi trimisă pe e-mail a dispărut de asemenea (şi era foarte bună şi foarte utilă). Sigur, artele vizuale, muzica şi teatrul sînt avantajate: nu e nevoie de cunoaşterea limbii. Dar, pe scurt, putem spune că nu prea ştim ce se întîmplă, în planul culturii şi al ideilor, în lumea „conlocuitorilor" noştri maghiari. N-ar fi interesant să ştim despre ce scriu „ei" în revistele lor, să dezbatem subiecte comune, să ştim mai bine cu ce se ocupă, în plan academic şi cultural, elitele maghiare? Cu siguranţă, ar fi. Dar, din 1990 încoace, se acordă prea puţină atenţie subiectelor comune. Se discută la nesfîrşit despre chestiunile legate într-un fel sau altul de problema identităţii: „ei" vorbesc despre drepturile lor, despre învăţămîntul lor, despre păstrarea identităţii culturale, despre chestiuni „specifice". „Noi" vorbim despre relaţiile cu „ei", facem legături forţate între Kosovo şi Ţinutul Secuiesc şi uneori, în adîncul sufletului, ne temem că ne vor lua Ardealul sau că, oricum, „e o problemă" la mijloc. Ratăm, astfel, împreună – „noi" şi „ei" – nenumărate ocazii de a dezbate subiecte comune. De a identifica, măcar, acele subiecte comune. Iar acestea sînt mai importante decît veşnica dezbatere a „specificului". Dacă nu reuşim, riscăm să pierdem toţi. Paginile următoare sînt o primă încercare de a „expune problemele", pornind de la opiniile şi experienţele cîtorva oameni interesanţi. Vom reveni într-un număr viitor. Între timp, aşteptăm opiniile cititorilor.* ***(M. V.)***

Dialogul autentic şi virusul discordiei

– patru întrebări pentru Smaranda ENACHE –

Liga „Pro Europa" a fost prima organizaţie nonguvernamentală de la noi care s-a ocupat de dialogul intercultural, de dezbaterea unor teme care privesc relaţiile cu minorităţile etc. După atîţia ani, puteţi evalua pe scurt modul în care comunică românii cu maghiarii?

E mai lesne de evaluat un produs finit decît un proces. În opinia mea, reconcilierea istorică româno-maghiară este un proces în plină desfăşurare, cu lumini şi umbre, deopotrivă. Pragmaticii superficiali se grăbesc să îl considere încheiat şi să-l înregistreze la succese. Fără îndoială, în multe privinţe, acest diagnostic este corect. România şi Ungaria sînt membre ale aceluiaşi sistem de alianţe instituţionalizate, participă deopotrivă la construcţia europeană şi la securitatea euro-atlantică. Desfăşoară proiecte comune, culturale, militare, de infrastructură. Ceea ce mă nelinişteşte sau, mai moderat spus, mă nemulţumeşte este că aceste relaţii nu sînt unele cu caracter special, cum am sperat, nu s-au convertit într-un parteneriat strategic, în ciuda acelor *summit*-uri guvernamentale pe care le-am fi crezut imposibile cu numai cîţiva ani mai devreme. Totuşi, reconcilierea la nivelul elitelor nu înseamnă neapărat o reconciliere în profunzime, iar eu am uneori impresia că apropierea româno-maghiară s-a blocat în cancelarii, a fost îndosariată şi bifată înainte de vreme. Reacţiile profund viscerale, un anume dispreţ reciproc în rîndul „maselor", perpetuarea mitologiilor naţionale confrontaţioniste confirmă faptul că, în profunzimea celor două naţiuni, suspiciunea reciprocă a supravieţuit ca un virus bine conservat. Nu am reuşit gradul de reconciliere atins de tandemul franco-german şi „congelarea" reconcilierii noastre nu mi se pare răspunsul adecvat. În strategia de politică externă, nici măcar un singur rînd nu se referă la relaţia cu Ungaria! Desigur, există de ambele părţi numeroase personalităţi publice onorabile care nu încetează să întreţină un dialog amplu, dar, din păcate, sondajele, derivele discursurilor publice, obstrucţionismul politic şi administrativ contrazic teoria că am avea de-a face cu un capitol încheiat.

Publicul maghiar poate fi la curent, citind presa în limba română, cu subiectele dezbătute; în schimb, românii nu ştiu ce se scrie în ziarele şi revistele de limba maghiară şi ratează astfel posibile subiecte interesante. Au fost cîteva proiecte de publicaţii bilingve, dar au eşuat. Ce se poate face?

După dispariţia cvasitotală a arhetipului intelectualului român ardelean, căruia îi erau familiare limba şi cultura maghiară, germană, idiş, în relaţia dintre elitele noastre s-a instalat o asimetrie izbitoare. În timp ce un intelectual maghiar este la curent cu toate dimensiunile politicii şi culturii române, inclusiv cu sensibilităţile româneşti, majorităţii covîrşitoare a celor din elita noastră îi sînt străine cultura şi limba maghiară, şi, mai ales, sensibilitatea maghiară, imaginea de sine a maghiarilor din România şi Ungaria, proiectele lor naţionale de viitor. Nu ar fi în sine un lucru grav şi nici neobişnuit în regiunea Europei Centrale, unde naţiunile vecine se ignoră cu voluptate, cu atît mai mult cu cît există mereu intelectuali de anvergură care contrazic aceste etichete. Dar, în relaţiile dintre naţiuni, contează şi proporţia, amploarea unei percepţii. Ceea ce se poate face ar fi, ca prim pas, să constatăm că după entuziasmul solidarităţii din anii '90, acest proces de apropiere s-a banalizat şi a fost transferat eşalonului doi, care îl înecă în birocraţie. Nu ar trebui ca, în calitatea noastră de români europeni, să tolerăm nici o atitudine publică agresivă faţă de maghiari. În loc de aceasta, ridicăm obosiţi din umeri şi asistăm la revărsarea, pe paginile de Internet, în discursul din parlament, la televiziuni, a inepţiilor şi valurilor de ură şi intoleranţă. Democraţia aşezată ne-a aplatizat, ne-a adormit simţurile. În loc să încheiem un proces pe care l-am început cu riscuri şi dăruire în anul 1990, tolerăm ca manualele, cîntecele din armată, predicile, doctrinele interesului naţional, discursul politic să alunece incontrolabil spre zonele confrontaţionale. Cred că trebuie să urmăm modelul reconcilierii istorice franco-germane pînă la capăt, să scăpăm de balastul mitologiei naţionale a secolului al XIX-lea şi să construim cu maghiarii un parteneriat profund atît în Translilvania, cît şi între cele două ţări. Nu în ultimul rînd, să participăm la construcţia Europei Centrale, împreună.

Sîntem, cu siguranţă, departe de tensiunile de la începutul anilor '90, iar felul în care sînt protejate drepturile minorităţii maghiare e dat ca exemplu în Europa. Şi totuşi: nu riscăm ca toleranţa să se transforme într-un fel de indiferenţă, atîta timp cît noi, majoritarii, trăim cu impresia că „ei" au revistele lor, şcolile lor etc., deci toate problemele s-au rezolvat?

Toleranţa de acest tip ne-a condus la izolare şi indiferenţă. Nu ascultăm revendicările maghiarilor, credem că democraţia şi prosperitatea rezolvă totul. Nu puţine sînt conflictele şi tensiunile intraeuropene care contrazic acest triumfalism. Nu trebuie să privim indiferenţi declinul culturii şi limbii maghiare din România, dacă nu vrem să contribuim direct la apariţia unei noi minorităţi muzeale, cum sînt cea germană, cea evreiască şi cea armenească. Decăderea culturală a maghiarilor din Transilvania, ruralizarea lor, dacă vreţi, balcanizarea lor, reprezintă o lovitură dată soliditătii europene a României. Sînt atît de mulţi tinerii intelectuali maghiari care părăsesc ţara, încît în deceniile următoare, una dintre comunităţile care au constituit coloana vertebrală a Ardealului va face implozie, limba lor va decădea în diglosie, aşa cum castelele, bisericile, bibliotecile, aşezămintele lor culturale sînt azi lovite de – în cel mai bun caz – indiferenţă. Ştiu că sună patetic ceea ce spun, dar o incursiune în Ardeal poate fi lămuritoare. Din această profundă frustrare a „pierderii patriei" se alimentează atît aspiraţiile autonomiste legitime, cît şi extremismele.

La rîndul ei, ce poate face elita intelectuală maghiară pentru a amplifica dialogul intercultural, pentru a nu fi un fel de „provincie culturală" închisă şi autosuficientă?

Intelectualitatea maghiară din Ungaria are destul de furcă cu derapajele din ţara vecină, cu dispreţul pentru „valahi" şi neîncrederea în Europa. Renasc şi acolo tentaţiile naţionaliste şi extremiste. Maghiarii din România îşi susţin public aspiraţiile de aproape două decenii, dar nu de puţine ori răspunsul nostru este alunecos. Nici strategia lor de comunicare nu este lăudabilă, de multe ori energia lor se consumă în luptele interne pentru putere sau pentru captarea bunăvoinţei majorităţii pentru proiecte minore, în timp ce criza lor identitară comunitară nu ne este explicată cum se cuvine, iar capacitatea lor de a crea punţi de comunicare cu elita românească a diminuat mult. Uneori am impresia unei lipse totale de interes şi din partea lor. În ce mă priveşte, am avut sentimentul că atelierul clujean *Provincia*, publicaţia şi asociaţia cu acelaşi nume, au fost mediul cel mai aproape de ideal pentru un dialog substanţial şi fără menajamente între intelectualii romani şi maghiari din Transilvania. Nu mai puţin, preocuparea vîrfurilor intelectuale de la Bucureşti şi Budapesta a creat un precedent fericit, ca şi contribuţia revistei *22* sau a *Dilemei vechi*. Sîntem însă într-un moment de depresie, relansarea dialogului autentic nu va fi uşoară, ceea ce nu înseamnă că nu avem datoria de a încerca, pentru ca acel virus al discordiei care a supravieţuit să nu facă ravagii cînd ne aşteptăm mai puţin.

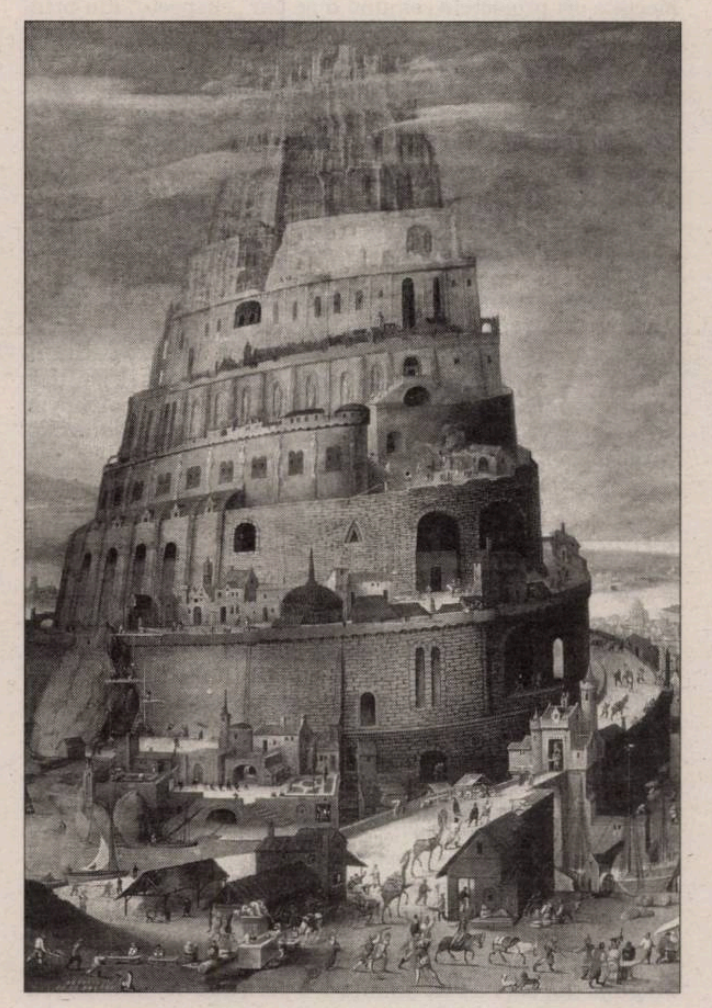

a consemnat Mircea VASILESCU

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 29 mai, la ora 17,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri*, realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

Mircea VASILESCU

Prinşi între două culturi

Despre relaţiile dintre români şi maghiari s-a scris şi s-a vorbit mult. Politizate sau nu, dezbaterile s-au cantonat, de cele mai multe ori, în jurul „problemei interetnice". La Cluj, de pildă, există o universitate multiculturală („Babeş-Bolyai") şi o veche dispută pe tema înfiinţării unei universităţi separate în limba maghiară. Subiectul a născut polemici aprinse, dar nici una dintre „părţi" nu a reuşit să etaleze argumentele pro şi contra pînă la capăt, pierzînd esenţialul tocmai din cauza percepţiei „etniciste" a problemei: important este să faci o universitate *bună* şi utilă studenţilor, indiferent în ce limbă se ţin cursurile. Altminteri, separate sau multiculturale, universităţile riscă să rămînă insule fade, dacă nu reuşesc să comunice şi să creeze un mediu academic al dialogului. Tot aşa, există o presă în limba maghiară la care publicul românesc nu are acces, necunoscînd limba. Cum poate exista o dezbatere pe subiecte comune? Vreau să spun că, din această exagerare a percepţiei „etniciste", pierdem toţi: şi minoritarii, şi majoritarii. Iar „vina" o purtăm şi unii, şi ceilalţi: majoritarii consideră că maghiarii beneficiază de toate drepturile (îşi vorbesc limba, au şcolile, ziarele, teatrele „lor" etc.) şi cu asta „problema s-a rezolvat", iar minoritarii nu fac prea mari eforturi de a ieşi din „insularizare" şi de a crea punţi către majoritate. Evident, există, de ambele părţi, destui oameni pentru care stereotipiile şi prejudecăţile continuă să funcţioneze. Ei sînt aceia (români şi maghiari) cărora subiectele ori proiectele comune li se par „suspecte" din principiu. Între timp însă, problemele se adună tenace – unele serioase, altele mici şi rutiniere – şi, mai devreme sau mai tîrziu, vom descoperi că sîntem nepregătiţi să le facem faţă şi că, ocupaţi fiind cu definirea identităţilor culturale şi etnice, am ratat ocazia de a comunica pe teme care chiar ne interesează. Ceea ce urmează este o încercare de a privi lucrurile *şi altfel*. La Cluj, am stat de vorbă cu cîţiva tineri intelectuali care, pe acelaşi etaj al aceleiaşi universităţi multiculturale, se ocupă cu lucruri diferite, dar au idei şi opinii comune.

Levente Szábo este istoric literar, predă istoria literaturii maghiare. **Imre József Bálazs** este redactor-şef al revistei *Korunk* (înfiinţată în 1926) şi ţine cursuri de literatură la universitate. **Ioana Bot** este profesoară de literatură română la aceeaşi universitate. Aşadar, oameni ai scrisului, pentru care cunoaşterea limbii este esenţială. Discuţia nu putea începe altfel decît cu domeniul lor de predilecţie, literatura.

Cine pe cine traduce?

Levente Szábo: „Liceenii şi studenţii maghiari învaţă atît literatură română, cît şi literatură maghiară de secol XIX, dar ei nu văd legătura între ele. Din acest punct de vedere, curricula şcolară prevede lucruri total eronate. Pe de altă parte, este vorba de o falsă toleranţă atît în cultura maghiară din România, cît şi din alte părţi – se spune că fiecare are drepturile lui, că fiecare poate spune ce vrea, că există respect reciproc şi atît... Există un grad de indiferenţă". Din şcoală, aşadar, rămîne ideea unor literaturi „diferite", între care elevii nu reuşesc să stabilească punţi. Dar mai tîrziu? Dacă cineva vrea să cunoască literatura „celuilalt", e nevoie de traduceri, desigur. Aici apare o primă problemă, începînd cu traducerile din reviste. Cum pot avea acces la presa maghiară cititorii care nu ştiu limba? **Imre József Bálazs:** „A existat la un moment dat o publicaţie, *Magropress,* care a fost finanţată o perioadă de minister, lucru care nu a durat foarte mult. Anul trecut a apărut ultimul număr. Noi, de exemplu, am făcut o antologie din materialele publicate în *Korunk*, cinci volume denumite *Cumpăna*, şi o vreme am găsit finanţare, dar după un timp, banii au fost sistaţi. Pentru tipărire se găsesc uşor bani, dar pentru traduceri nu. Există un proiect important pentru traduceri al Primăriei din Cluj. Acum doi ani a fost publicată o antologie bilingvă de poezie – poeţi clujeni, maghiari şi români. A fost însă de foarte proastă calitate – traducerile poeziilor maghiare erau foarte proaste calitativ. Anul trecut a apărut o antologie bilingvă de proză care este de foarte bună calitate, textele sînt traduse impecabil şi ironia sorţii este că, în presa locală, se vehiculează acuma că traducătorul are un adevărat business... Presa românească locală a desfiinţat pur şi simplu această carte sub pretextul că s-au primit bani publici etc. A fost totuşi un produs de bună calitate, reprezentativ pentru cultura maghiară, dar se mai întîmplă, din păcate, ca astfel de proiecte să devină suspecte". Există însă un sistem articulat pentru a forma traducători? **Levente Szábo:** „Eu cred că lipsesc anumite instituţii fundamentale care să se ocupe cu asta. De exemplu, facultatea noastră, care are o secţie de limbi moderne aplicate, de care noi sîntem foarte mîndri, din păcate nu s-a axat pe recrutarea celor care fac traduceri din română în maghiară sau invers. Am discutat la un moment dat cu Iona Bot că ar fi timpul ca prin Institutul Cultural Român să facem un astfel de proiect cu studenţii noştri. Cred că ar fi un lucru care în momentul de faţă lipseşte din oferta facultăţilor româneşti, nu cred că ar fi un fapt împotriva economiei fireşti a universităţilor. Dacă cineva vrea să facă traducere ştiinţifică sau literară, probabil că va avea de lucru...". Pînă la formarea unor traducători profesionişti, este nevoie însă de încurajarea românilor pentru a învăţa limba maghiară, crede **Ioana Bot:** „Românii nu sînt încurajaţi să înveţe limba maghiară, a o cunoaşte nu e un plus nici la CV, nici în viaţa cotidiană. Instituţiile academice care îşi clamează multiculturalismul adecvat regiunii acesteia nu au de fapt politici de «punere împreună» a celor două elite. Viaţa academică a fiecăreia dintre ele se desfăşoară pe o linie paralelă celeilalte". Dar faptul de a avea cursuri şi discipline care se predau în română, maghiară şi germană nu e suficient pentru a valida caracterul multicultural al universităţii? Ioana Bot crede că e nevoie de mai mult şi de *altceva:* avantajarea programelor de studii care au în vedere cunoaşterea ambelor limbi/culturi; sau, la nivelul liceelor, un curs opţional de limba maghiară pentru elevii români. Ceea ce nu ar avea doar o importanţă strict culturală, ci şi una practică: „În general, politicile noastre lingvistice sînt mai interesate de limbile Estului îndepărtat (chineza, coreeana, japoneza) între cele învăţabile la universităţi, şcoli şi centre de limbi străine, pe bani buni, dar nu a maghiarei, deşi cred că posibilitatea unui tînăr român din regiunea Transilvaniei de a lucra cu parteneri maghiari e mai mare decît de a lucra cu parteneri japonezi...". Iar cunoaşterea limbii ar putea duce şi la o cunoaştere mai profundă nu doar a culturii „celuilalt", dar şi a *interferenţelor* dintre ele, consideră Ioana Bot: „Cît e de competent pe opera lui Rebreanu un exeget român care nu poate citi scrierile maghiare ale lui Rebreanu? Cine se pricepe azi la a compara diferenţa stilistică a unui autor de talia lui Franyo Zoltan, cînd schimba limba în scriere? Ştie cineva de la noi că scria altfel în maghiară, altfel în germană, altfel în română?". Gavril Scridon, fost profesor la Literele clujene (decedat în 1995), s-a ocupat de istoria comunicării celor două arii literare. Pînă acum, nu s-a găsit un editor interesat de asemenea cărţi.

Paralelisme

Dacă nu există programe sistematice pentru a susţine comunicarea dintre cele două culturi, se ajunge la un fel de „provincializare" dublă a culturii maghiarilor din România. Sînt un fel de „insulă" faţă de cultura majoritară, dar nici faţă de cultura din Ungaria nu au o poziţie prea bună. **Imre József Bálazs:** „Există un paralelism extraordinar nu doar între cărţile şi revistele în limba maghiară care se publică în România şi cele româneşti. Dacă publici o carte în Ungaria şi ulterior o aduci în România, ea nu apare în difuzarea românească, nu va ajunge niciodată în secuime, iar o soluţie practică la această problemă nu există. Pe de altă parte, există un paralelism şi în ceea ce priveşte acreditarea editurilor şi a revistelor maghiare. În Ungaria există publicaţii prestigioase şi edituri care nu au vizibilitate la noi, pentru că nu sînt acceptate de Academia Română, de Ministerul Educaţiei etc. Este o problemă din ambele perspective, atît din cea maghiară, cît şi din cea românească". Aşadar, cei care publică în Ungaria nu au beneficii profesionale în România. Dar nici în Ungaria. Există o problemă maghiaro-maghiară?

Levente Szábo: „Din punctul meu de vedere, relaţiile maghiaro-maghiare nu sînt îndeajuns discutate. Cîteodată, pur şi simplu sîntem invitaţi în Ungaria nu din considerente ştiinţifice, ci doar ca reprezentanţi ai culturii maghiare. În Ungaria există uneori o atitudine de genul «ei ar trebui invitaţi pentru că sînt de-ai noştri, nu sînt băgaţi în seamă de colegii români». Nu este singura atitudine, dar este prezentă. Cîteodată sîntem prinşi între cele două culturi. Să spunem că noi sîntem încă prea tineri, că poate nu avem îndeajuns de multă experienţă, dar avem colegi mai buni ca noi, foarte buni, dar nu au şansa să ajungă *visiting-professor,* să predea la universităţi de renume, pentru că în Ungaria este stipulat prin lege că numai cei care sînt cetăţeni maghiari au astfel de drepturi. Pe de altă parte, nici la instituţiile româneşti nu avem acces, chiar dacă vreodată am studiat limba română. Sîntem prinşi între cele două culturi".

Nu mai există o cultură a comunicării

Cum se poate ieşi din „capcană"? Folosind avantajele ambelor culturi, ceea ce nu e deloc uşor. Imre József Bálazs observă că succesele filmului românesc se suprapun într-un fel cu evoluţia tinerei cinematografii maghiare – ceea ce ar putea fi interesant de comentat, la noi nu se ştie nimic

despre asta. Levente Szábo observă că adesea, în presa maghiară, despre Teatrul din Sfîntu Gheorghe se vorbeşte doar ca „teatru maghiar", deşi acolo există şi o secţie română, există spectacole realizate în colaborare de ambele secţii, iar problema esenţială – finanţarea – este comună. Această lipsă de comunicare între cele două culturi e greu de depăşit, cel puţin în lumea literaţilor. **Levente Szábo:** „Artiştii plastici stau mai bine, au proiecte comune, socializarea lor se face după alte criterii, chiar sîntem invidioşi pe ei. La fel se întîmplă cu muzicienii... Probabil că este şi o problemă de socializare, nu numai de limbă. Să ne gîndim cum funcţionează instituţiile noastre... În urmă cu patru săptămîni am avut un invitat faimos de la Budapesta, şeful catedrei de Studii Media, care a predat ani buni la o universitate din Statele Unite. Am propus să ne ţină o conferinţă în limba maghiară, dar şi una în limba engleză, la care să îi invităm şi pe colegii români, studenţii etc. După o campanie foarte intensă de publicitate, la conferinţă au apărut vreo 30 de persoane, dintre care 15 erau maghiari, iar restul oricum erau în contact cu el... Nu ştiu ce s-a întîmplat, am încercat să îi întreb pe colegii mei români, au spus că şi la ei există dezinteres, că profesorii sînt ocupaţi, nu mai au timp, şi nu ştim dacă vom mai putea continua acest proiect, dacă îşi mai are rostul. Merită să mai aducem finanţare pentru astfel de lucruri? Nu avem prea multe ocazii în care să mai vorbim maghiară sau română, în care să ne formăm o nouă identitate fără să ne gîndim la conflictele vechi".

Dincolo de vechimea conflictelor, altădată comunicarea între elitele maghiare şi cele româneşti funcţiona mai bine, e de părere **Ioana Bot:** „Nu mai există o cultură a comunicării între elitele celor două comunităţi, nu ştiu cînd s-a pierdut; ea exista la începutul secolului al XX-lea şi pînă la al doilea război: adică un intelectual ardelean ştia vorbi, măcar, limba maghiară, la un nivel acceptabil, în cotidian. Iar politicile de «discriminare pozitivă» comuniste nu au consolidat-o, ci au distrus-o, dacă mai era".

În lipsa acestei culturi a comunicării, proiectele comune sînt greu de realizat şi nu-şi găsesc locul în „grila" finanţatorului. Proiectele culturale sau educaţionale pe teme exclusiv româneşti sînt susţinute în numele „patrimoniului cultural naţional", cele exclusiv maghiare sînt sprijinite pentru a respecta dreptul la identitate al unei minorităţi. Cele comune însă cad „între două ape". Şi, eventual, între două rînduri de priviri încruntate. Destui români (nu neapărat „verzi") nu văd cu ochi buni o colaborare a unui intelectual sau artist cu colegii săi maghiari: „de ce tocmai cu maghiarii?". Pe de altă parte, destui maghiari (nu neapărat naţionalişti) preferă rolul de victimă (mult mai confortabil) şi au impresia că tot ceea ce nu obţin (finanţări, proiecte etc.) este provocat de vreo intenţie discriminatoare a majorităţii. Ceea ce conduce doar la frustrare de ambele părţi.

Probabil că această situaţie va fi depăşită cînd vom vedea, de exemplu, comentatori politici ori critici literari de etnie maghiară invitaţi în emisiunile TV nu în calitatea lor de maghiari, nu pentru a comenta politica sau literatura maghiară, ci politica sau literatura pur şi simplu. Ne-am obişnui cu ideea...

Stela GIURGEANU

O dublă identitate culturală

În localităţile cu o minoritate maghiară numeroasă, există şcoli şi licee cu predare în limba maghiară şi ele reprezintă o parte importantă a vieţii comunitare, un mijloc de conservare şi dezvoltare a identităţii culturale. Liceul „Ady Endre" din Bucureşti este altfel: tot cu predare în limba maghiară, dar funcţionînd într-un mediu românesc, ceea ce îi creează avantajul deschiderii spre „celălalt". Un „caz" care ar putea fi multiplicat...

Cînd trecutul sună bine. Învăţămîntul în limba maghiară din Bucureşti are ca punct de plecare anul 1815, cînd preotul reformat Sukei Imre pune bazele unei şcoli confesionale în propria casă parohială. Nucleul s-a dezvoltat destul de repede, mai ales prin contribuţiile enoriaşilor, iar la începutul secolului al XX-lea, în Bucureşti se înfiinţează, între 1904 şi 1906, două şcoli cu predare în limba maghiară. Statisticile vremii arată că populaţia şcolară de limba maghiară în Capitală atingea cifra de 1141 de elevi la şcoala catolică şi 468, la cea reformată. Şcolile fiind foarte bine dotate (bibliotecă, laboratoare, ateliere, semi-internat), asigurau un învăţămînt de calitate, susţinut şi de multele grădiniţe şi secţii ale claselor primare în limba maghiară, aflate în mai multe şcoli din cartierele bucureştene. Un trecut, aşadar, fără patos naţionalist.

Declinul. Cele dintîi ecouri naţionaliste apar după primul război mondial. În 1918, şcoala maghiară din Bucureşti intră sub sechestrul statului, reuşind abia după un deceniu să îşi redeschidă porţile. Populaţia şcolară scade însă drastic şi din cauza apariţiei extremismului şi a atacurilor de după 1940. În al doilea război mondial, una dintre clădirí este distrusă în timpul bombardamentelor, iar în 1948, singura clădire rămasă e naţionalizată, devenind, un an mai tîrziu, Liceul Maghiar Mixt, numele şi statutul fiindu-i schimbate de mai multe ori în anii următori. În final, se transformă în liceu industrial, în fapt, adăpost pentru cei care nu reuşeau la licee mai bune şi erau redistribuiţi. În anii '80, toate clasele de liceu sînt lichidate, după gimnaziu elevii maghiari fiind înscrişi automat în clase cu predare în limba română. Înainte de Revoluţie, doar şase clase primare şi gimnaziale mai aminteau tradiţia de aproape 200 de ani a învăţămîntului maghiar în Bucureşti.

Azi Liceul maghiar „Ady Endre" se află pe B-dul Ferdinand, despărţit de Liceul „Iulia Hasdeu" prin clădirea Trezoreriei. La poartă eşti întîmpinat de elevul de serviciu. Portar sau bodyguard nu au pentru că: „nu avem probleme de disciplină", îmi spune din start directoarea liceului, **Ibolya Bejan**.

Clădirea este veche, seamănă cu un conac cu parfum nobiliar. Deşi elevii, în marea lor parte, provin din familii mixte, români şi maghiari, deşi cursurile se ţin (exceptînd orele de română) în limba maghiară, liceul maghiar nu e o şcoală exclusivistă, doar pentru maghiari, aici învăţînd şi elevi români get-beget.

„Naţionalitatea nu restricţionează apartenenţa" – îmi spune directoarea liceului. „E o şcoală deschisă tuturor celor care vor s-o urmeze. Românii care vin la noi încep să studieze limba maghiară la grădiniţă, apoi rămîn aici – avem, de altfel, elevi români care participă la concursuri internaţionale de limbă maghiară – părinţii lor considerînd acest liceu un plus." De ce? Renumele, atmosfera familială, clasele cu efectiv mic (în prezent existînd 147 de elevi în clasele I-XII şi 60 la grădiniţă), cantina unde mulţi rămîn după ore să îşi facă lecţiile. Peste toate însă, motivul principal rămîne faptul că aici se face carte mai abitir ca în alte părţi. După limba maghiară şi cea română, învăţarea limbii engleze, a francezei şi latinei se face la un nivel foarte ridicat, elevilor fiindu-le mult mai uşor să asimileze o nouă limbă străină. Nu au dificultăţi nici la admiterea în facultăţile din Bucureşti. „Deşi învaţă în limba maghiară, limba română nu le e o necunoscută. În comparaţie cu şcolile maghiare din Ardeal, aici limba română se predă de către profesori de naţionalitate română, care nu cunosc limba maghiară" – îmi spune directoarea liceului. Apoi „se simt aparţinînd *şi* unei alte culturi". Orice e în plus înseamnă o îmbogăţire a culturii şi a personalităţii. Dintre elevii liceului – mi se mai spune – mai toţi reuşesc admiterea la o facultate, după care îşi găsesc de lucru în bănci sau firme unde cunoaşterea limbii maghiare reprezintă un atu. „De vreme ce alegi un liceu maghiar, ai dorinţa de a învăţa, de a şti mai mult. Eşti obligat să faci asta, avînd în vedere că sînt şi mai multe materii, cel puţin 5 ore în plus faţă de alte licee."

Izolare sau interculturalitate? Deşi cursurile se predau în limba maghiară, deşi cu profesorii vorbesc în maghiară, elevii trăiesc totuşi într-un mediu românesc, iar pe coridoare, în pauză, îi auzi vorbind între ei româneşte. „În Ardeal într-adevăr au greutăţi cu învăţarea limbii române, pentru că sînt oraşe unde minoritatea maghiară este majoritară şi nu prea au cum să o exerseze. Aici însă peste tot vorbesc în româneşte, majoritatea elevilor provin din familii mixte unde se vorbesc ambele limbi şi nu au probleme de acest gen. Ajung să treacă foarte uşor de la o limbă la alta, uneori nici nu-şi dau seama ce limbă vorbesc. E un fenomen pe care nu numai că nu încercăm să-l stopăm, dar pe care îl vedem ca un lucru pozitiv. Pe de altă parte, elevii noştri fac parte din Consiliul Municipal al elevilor împreună cu ceilalţi elevi din alte licee, avem şi un elev parlamentar la Primăria sectorului 2, şi nu refuzăm niciodată proiecte sau invitaţii din exterior."

Din această parte nu există aşadar nici un fel de „izolare", la nici un nivel, faţă de ceilalţi liceeni bucureşteni. Singurul lucru care îi deosebeşte de ceilalţi ar fi interculturalitatea cu care intră în contact şi dubla identitate culturală pe care o asimilează.

Dacă e însă să vorbim despre o izolare, **Agnes Öllerer,** profesoară de muzică, afirmă că încă „există o reminiscenţă de mulţi ani..., cei de naţionalitate maghiară învaţă şi cunosc cultura română, însă *feed-back*-ul nu se realizează în aceeaşi măsură. E o problemă de politică culturală şi educaţională, de politică în general, pentru că mult timp nu s-a predat nici măcar istoria minorităţilor, ignorîndu-se în totalitate faptul că ele există".

„Ady Endre" nu este în acest context o „insulă" de cultură maghiară în Bucureşti, ci mai degrabă o „peninsulă" de cultură, continuînd şi lărgind orizontul cultural al elevilor.

Un liceu de tradiţie. Deşi tradiţia de aproape 200 de ani a învăţămîntului maghiar în Bucureşti a fost în cîteva rînduri zdruncinată, ea nu a dispărut. Aflu că există generaţii întregi care au urmat cursurile acestui liceu, stabilind o punte peste timp. „Sînt cazuri unde cunoaştem şi bunicii copiilor, toată istoria lor, viaţa lor. Este un liceu de tradiţie. Mulţi vin aici pentru că părinţii şi bunicii lor au învăţat aici. Ne împrietenim şi îi cunoaştem îndeaproape pe părinţi, mergem împreună la spectacole, în excursii, la orice manifestare culturală, sîntem într-o altfel de relaţie decît se întîmplă în alte părţi." Şi tocmai datorită acestei relaţii, pe care profesorii o au cu părinţii copiilor, nu există probleme de disciplină, huliganism, droguri sau abandon şcolar. „Nu îşi permit nici măcar să chiulească pentru că dacă lipsesc de la o oră, automat află părinţii."

Întreb, în final: viitoarea elită maghiară? Mi se răspunde, fără ezitare: „Viitori oameni. Dintre foştii absolvenţi avem episcopi, secretari de stat, oameni care muncesc în diverse domenii, dar nu avem oameni «pe stradă». Iar asta e cea mai mare realizare a unui profesor. Chiar dacă nu sîntem clasaţi în rîndul liceelor ca «Mihai Viteazul» sau al colegiilor naţionale, omenia se învaţă, desigur, aici."

Ovidiu PECICAN

Spaţii şi interferenţe

Întors acasă din „Marele Război", unde se bătuse, prin Balcani, în serviciul împăratului vienez, bunicul meu dinspre tată nu şi-a pierdut năravurile central-europene. Prietenii lui din Erdeiş, traducere *ad-hoc* a numelui de sat Pădureni – o localitate de pe Crişul Alb inclusă astăzi în oraşul Chişineu-Criş – erau un maghiar şi un evreu, cu care, pînă tîrziu, prin anii '60, încă mai închina cîte un pahar şi mai bătea cîte o carte la birtul din colţul străzii. Această amintire cu gust de Svejk e completată de altele, cu bunicul – acum octogenar – bolnav, care, dîndu-se, desigur, român, cum şi era, refuza totuşi să discute, altfel decît în germană, cu doctorul venit să îl consulte. Ce ridicol mi se părea! Dar astăzi înţeleg că din identitatea lui românească, forjată – ca la mulţi ardeleni, în liniile unui loialism imperial moderat, însă real – din multiple componente (opoziţia la politica guvernamentală maghiară şi, în acelaşi timp, colegialitatea cu maghiarii membri ai social-democraţiei, ca şi el, înţelegerea faţă de alţi „asupriţi ai imperiului, un aer de lume pe cale de dispariţie printre alţi români, neimperiali" etc.) făcea parte şi un pic de vanitate care îl determina să îşi afirme, pînă în ultima clipă, disponibilităţile plurilingviste.

În lumea în care am crescut, la Arad – un Banat ratat, o prelungire ilicită a Bihorului, o continuare la cîmpie a Zărandului –, moştenirile de acest fel şi pluridimensionalitatea culturală făceau regula. De aceea, acolo extremismul naţionalist a rămas mereu o pasăre hrănită prin sere bizare cu grăunţe din plante modificate genetic. Şi poate tot de aceea, Parţiul este citit peste Carpaţi ca o Transilvanie bis, mai suspectă întrucît era integrată, acum un secol încă, în Ungaria propriu-zisă. Pe acolo iobăgia s-a abolit mai din vreme, pămîntul mai fertil le-a adus mai iute prosperitatea românilor de prin sate, iar reacţiile politice au fost mai nuanţate. La 1848, destui români s-au încadrat în armata revoluţionară maghiară, cu gîndul că luptă pentru afirmarea libertăţii individuale şi a drepturilor burgheze. Iar romancierul clasic al literaturii maghiare, Jókay Mór, şi-a localizat un excelent roman, *Sărmanii bogaţi*, tocmai prin părţile acelea, pe care le-a cunoscut personal în aceleaşi împrejurări revoluţionare, şi unde a descoperit tipologii româneşti diverse, tratate cu căldură, simpatie, uimire şi... talent.

Citind devreme autorii maghiari şi mergînd la filmele artistice produse la Budapesta, avînd vecini unguri, sîrbi, evrei şi slovaci, întîlnind mereu în piaţă şvăboaicele din Aradul Nou, cu excelentele produse ale grădinilor lor nemţeşti – era înainte de valul migrărilor din anii '70-'80 –, am regretat mai tîrziu că, fascinat de aventurile lui Pif şi Hercule şi de publicitatea turistică iscusită a Marii Britanii, mi-am dorit cu fervoare, de mic, să înţeleg franceza şi engleza, nedînd atenţie limbilor vorbite de oamenii de pe strada noastră, în spaţiul vieţii lor private. Am ales să studiez la Cluj, mai apoi, cu gîndul la atmosfera central-europeană a oraşului imaginat de mine, unde, la sfîrşitul anilor '70, se mai vedeau pe străzi şi prin scuaruri fustele roşii şi cizmele negre ale fetelor din Sic (de fapt, Szek), angajate prin casele clujenilor mai înstăriţi pentru a le ţine gospodăria în ordine.

Fascinantă cu adevărat mi s-a părut şi mi se pare însă pasiunea pentru dezbatere, încă din timpul studiilor, a oamenilor de cultură maghiari. Colegii mei de facultate din „subgrupa" maghiară (eram cu toţii, în 1981, o singură grupă de douăzeci şi cinci de inşi, printre care şi cele cinci studente din Grecia) erau, cam toţi, implicaţi în diverse activităţi de susţinere a vivacităţii culturale a comunităţii lor ardeleneşti şi au ajuns profesori şi cercetători distinşi. Deja la acea dată, bariera lingvistică şi o anume polarizare etnică se făceau simţite, probabil că şi sub impresia campaniilor naţionaliste ale regimului.

Anii '90 nu au adus, în capitala Ardealului, risipirea prejudecăţilor de nici o parte. Întărită de victoria în alegeri a „eşalonului doi" şi, loco, de „triumful ultranaţionaliştilor români", propulsată la dimensiuni dramatice de manipularea din martie 1990 de la Tîrgu Mureş, reunirea în jurul unei mese de discuţii comune a avut de aşteptat cam un deceniu, în pofida stăruinţei redutabile a Ligii Pro Europa şi a altor instanţe ale societăţii civile.

În 2000, profesorul de geopolitică Molnár Gusztáv, fost disident cu merite în propulsarea intelectuală din mediile secuieşti în deceniul dictaturii omului din Scorniceşti, dar şi editor de carte la Kriterion, în Capitală, a venit în Cluj cu ideea năstruşnică şi impopulară de a întemeia o revistă unde să scrie şi români, şi unguri, şi care să apară în ediţii separate, în ambele limbi. După ezitări între mai multe titluri posibile, l-am ales pe cel – latinesc – de *Provincia*. Aşa am devenit, prima oară în viaţă, membrul unei redacţii preocupate să aducă în discuţia publică teme pînă atunci confiscate sau trecute cu vederea de politicieni; şi de cei maghiari, şi de cei români. A fost o şcoală nemaipomenită pentru mine, căci să fii redactor – şi apoi secretar de redacţie – într-o ambianţă pluriculturală care presupunea prezenţa unui număr mare de traducători, colaboratori, corespondenţi din toată Europa depăşea cu mult proiectul unei reviste cu circulaţie zonală, ardelenească. Spargerea graniţelor culturale între comunităţi coexistente în acelaşi spaţiu, normalizarea dialogului, acceptarea criticilor, de o parte şi de alta, cu bună-credinţă şi fără a bloca dezbaterea, regîndirea formulei administrative cam nefuncţionale, acceptarea cooperării publice dintre români şi maghiari (dar nu numai) au alcătuit agenda noastră, iar ecourile au fost şi rămîn considerabile, chiar dacă nu în direcţia pe care o scontasem. După doi ani, revista dispărea, din cauza spaimei instituţiilor societăţii civile de a o mai sprijini – redactorii devenind „trădători", în ochii unei părţi a scenei politice naţionale, susţinute de destule voci jurnalistice, şi rămînînd în atenţia serviciilor secrete româneşti; dar *Provincia* a lăsat o moştenire bogată, din care încă mai trăim (v. arhiva revistei pe www.provincia.ro). Problemele sînt tot nerezolvate, iar discutarea lor se face încă „pe bucăţi", în cluburi separate.

Pe vremea cînd UDMR se afla în opoziţie, au fost momente cînd lucrurile arătau chiar mai bine decît acum, cînd maghiarii au două partide care să îi reprezinte. La Cluj, revista *Apostrof* organiza – împreună cu *Korunk*, în sălile Muzeului de Artă, întîlniri culturale prestigioase. „Casa Tranzit", gîndită de Kínzei Csilla ca un spaţiu multicultural, părea chiar mai prezentă şi mai cutezătoare decît astăzi în abordările pe care le propunea.

Reîntîlnirea într-un spaţiu comun, zi de zi, nu sporadic, ne-ar îmbogăţi substanţial pe toţi, astăzi, cînd sărăcia ideatică a politicienilor ne menţine în mareea cotidiană a scandalurilor bulevardiere.

Pieţele financiare nu ne pot guverna!

Le Monde din 22 mai a publicat o scrisoare deschisă semnată de doi foşti preşedinţi ai Comisiei Europene, opt foşti premieri şi cinci foşti miniştri de Finanţe. Iniţiată de Daniel Dăianu, Poul Nyrup Rasmussen şi Michel Rocard, scrisoarea exprimă îngrijorarea semnatarilor faţă de criza financiară şi faţă de situaţia de ansamblu a economiei mondiale. Felipe Gonzales, fost prim-ministru al Spaniei şi preşedintele unui „Consiliu al înţelepţilor" care urmează să elaboreze un raport privind viitorul Uniunii Europene, sprijină de asemenea scrisoarea, care a fost adusă şi la cunoştinţa preşedintelui Comisiei Europene, José Manuel Durrão Barroso, şi preşedinţiei franceze a UE, de la care se aşteaptă reacţii. Semnatarii aparţin unor grupări politice diferite (liberali, social-democraţi şi conservatori), depăşirea barierelor ideologice adăugînd un plus de importanţă documentului. Dl Daniel Dăianu a publicat recent, în revista noastră, un articol pe aceeaşi temă („Criza financiară internaţională şi căderea fundamentalismelor", în Dilema veche *nr. 219, http://www.dilemaveche.ro/index.php?nr=219&cmd=articol&id=8153).*

Publicăm textul scrisorii oferit, în traducere românească, de dl Daniel Dăianu, căruia îi mulţumim.

Actuala criză financiară nu este un accident. Nu a fost imposibil de prezis, cum pretind acum nu puţini politicieni şi importanţi oameni de afaceri din domeniul financiar. Această criză reprezintă de fapt un eşec al pieţelor prea puţin sau deloc reglementate şi demonstrează încă o dată că piaţa financiară nu se poate reglementa singură. De asemenea, criza ne reaminteşte de diferenţierile crescînde de venituri din societăţile noastre şi pune la îndoială capacitatea noastră de a implica ţările în curs de dezvoltare într-un dialog credibil privind provocările globale.

Pieţele financiare au devenit din ce în ce mai opace, iar a-i identifica pe cei care suportă şi evaluează riscul este frecvent o sarcină formidabilă. Mărimea sectorului bancar „din umbră" *(shadow banking sector),* foarte puţin sau mai deloc reglementat, a crescut tot mai mult în ultimele decenii. Bănci majore au fost implicate într-un joc de „originare şi distribuţie" de produse financiare extrem de complexe, împachetate în condiţii îndoielnice şi vînzări de credite ce aveau în spate ipoteci cu risc ridicat. Scheme de compensare neadecvate, orientarea pe termen scurt şi conflicte de interese flagrante au încurajat tranzacţiile speculative.

Credite ipotecare dubioase, bazate eronat pe ideea că în sectorul imobiliar preţurile aflate într-o creştere continuă vor acoperi datoriile, reprezintă un simptom al unei crize mult mai largi în domeniul guvernării financiare şi practicilor de business. Primele trei agenţii de rating la nivel global au cotat investiţii financiare bizare ca fiind lipsite de orice risc. O bancă de investiţii a cîştigat miliarde de dolari de pe urma speculaţiilor efectuate în momentul în care piaţa de investiţii în domeniul imobiliar era în scădere, vînzînd aceste investiţii clienţilor – exemplul perfect ce reprezintă dispariţia moralităţii în domeniul afacerilor!

Am fost avertizaţi de aceste pericole. Alexander Lamfalussy şi Comitetul oamenilor înţelepţi au subliniat, într-un raport privind pieţele europene de titluri de valoare (2001), raportul invers între o eficienţă financiară aparent mai ridicată şi stabilitatea financiară. Paul Krugman a avertizat, cu zece ani în urmă, asupra problemelor cauzate de entităţile financiare nereglementate. În 2003, Warren Buffett a numit produsele financiare derivate ca „arme financiare de distrugere în masă". Un raport al Băncii Angliei privind stabilitatea financiară a subliniat distanţa periculoasă dintre creditori şi consecinţele deciziilor lor. Paul Volker a exprimat de asemenea îngrijorări în această privinţă.

Problema este un model de guvernare în domeniul economic şi al afacerilor bazat pe reglementare redusă, supervizare neadecvată şi pe furnizarea precară de bunuri publice.

Această criză financiară arată cît se poate de clar faptul că industria financiară este incapabilă de a se reglementa singură. Este necesară ameliorarea cadrelor de supervizare şi reglementare pentru bănci şi sectorul financiar nebancar. Utilizarea instrumentelor financiare (precum CDO) trebuie să fie reglementată. Tuturor instituţiilor financiare ar trebui să li se ceară, ca şi băncilor, să deţină rezerve minime, iar nivelul investiţiilor bazate pe împrumut nu ar trebui să rămînă necondiţionat. Şi, nu în ultimul rînd, schemele de motivare trebuie să fie ajustate în aşa fel încît luarea iresponsabilă de riscuri să nu fie stimulată în detrimentul prudenţei.

În ceea ce priveşte consecinţele acestei crize asupra economiei reale, se pare că lumea expertizei este timidă! Practic, toate instituţiile ce fac studii de prognoză îşi reduc evaluările de creştere economică în 2008 şi 2009 pentru ţările dezvoltate, dar nimeni nu spune clar dacă ne aflăm sub ameninţarea unei recesiuni economice în Europa. Unele simptome pot fi citite totuşi în această direcţie. În cazul Uniunii Europene, apariţia unei recesiuni în acest an sau în cel care vine ar fi dramatică.

Inegalitatea de venituri din ce în ce mai ridicată a evoluat în tandem cu un sector financiar în exapansiune. Este adevărat că procesul tehnologic a contribuit într-un mod semnificativ la accentuarea diferenţierilor de venit, favorizînd munca înalt calificată. Totuşi, politicile eronate au avut şi ele contribuţia lor în această direcţie. Activele financiare reprezintă acum de 15 ori mai mult decît PIB-ul tuturor ţărilor. Datoriile cumulate ale gospodăriilor, ale companiilor financiare şi non-financiare şi ale autorităţilor publice americane se ridică acum la mai mult de trei ori PIB-ul SUA, de două ori mai mare decît nivelul înregistrat în 1929. Lumea financiară a acumulat o cantitate enormă de capital fictiv, cu prea puţine ameliorări pentru umanitate şi mediul înconjurător. Această criză financiară a adus la lumină diferenţieri de venit alarmante care s-au accentuat în ultimele decenii. Într-un mod ironic, salariile şi primele multor directori executivi au ajuns la un nivel incredibil de ridicat, în timp ce performanţele companiilor lor au stagnat sau chiar au regresat. Avem o problemă majoră de etică aici!

Pieţele libere nu pot ignora morala socială. Adam Smith, considerat părintele economiei *„laissez faire"*, a scris şi *Teoria sentimentelor morale,* iar Max Weber a legat munca şi valorile morale de evoluţia capitalismului. Capitalismul decent (care respectă demnitatea umană, pentru a folosi cuvintele lui Amartya Sen) necesită politici publice eficace. Obţinerea de profit este esenţa economiei de piaţă, dar cînd totul este de vînzare, coeziunea socială se topeşte şi sistemul se strică.

Actuala criză financiară reduce capacitatea Vestului de a-şi îmbunătăţi dialogul cu restul lumii privind provocările la nivel mondial, şi mai ales gestionarea efectelor globalizării şi încălzirii globale – tocmai cînd progresul economic extraordinar al Asiei induce provocări fără precedent.

Creşterile spectaculoase în preţurile energiei şi alimentelor, combinate cu efectele crizei financiare sînt prevestitoare pentru ce ne aşteaptă. Este grăitor faptul că fonduri speculative au fost implicate în creşterea preţurilor la produsele de bază. Tocmai cetăţenii celor mai sărace ţări vor fi cei mai afectaţi. Riscăm o proliferare a statelor eşuate şi o migraţie fără precedent; riscăm mai multe conflicte armate.

Unii se laudă cu „economii europene robuste", o supervizare financiară şi reglementări mai bune (decît în SUA). Şi, într-adevăr, ei au dreptate într-o anumită măsură, dar ar trebui să luăm în considerare problemele din ce în ce mai numeroase în piaţa imobiliară din Marea Britanie, Spania şi Irlanda, şi încetinirea procesului de creştere economică în întreaga Europă. Trebuie să ne gîndim de asemenea la naţionalismul economic şi la populism, ambele în creştere rapidă.

Factorii de decizie din UE, la nivel european şi naţional, trebuie să vină cu un răspuns ferm la această criză. Avem nevoie de pragmatism, de lipsă de prejudecăţi şi de cooperare pentru a atinge obiective comune!

Europa trebuie să ţină cont de aceste fenomene şi să identifice consecinţele previzibile, pe termen scurt şi lung, şi să vină cu propuneri pentru comunitatea internaţională spre a combate efectele şi cauzele acestei crize.

Este timpul să creăm un Comitet european de criză care să reunească politicieni, foşti şefi de stat şi de guvern sau miniştri de Finanţe, la fel ca şi economişti de renume şi experţi financiari de pe toate continentele. Acest comitet ar trebui să aibă următoarele sarcini:

- Să întreprindă o analiză detaliată a crizei financiare, într-un context cuprinzător, după cum s-a subliniat mai sus.
- Să descrie şi să evalueze riscurile economice şi sociale provocate de criză asupra întregii economii, în special în Europa.
- Să sugereze o serie de măsuri Consiliului Uniunii Europene pentru a evita sau a limita aceste riscuri.
- Să prezinte Consiliului Uniunii Europene, statelor membre ale Consiliului de securitate al Naţiunilor Unite, directorului general al FMI şi tuturor autorităţilor implicate un set de propuneri pentru a limita efectele acestei crize şi pentru a pregăti organizarea unei Conferinţe financiare mondiale care să îşi propună regîndirea aranjamentele din finanţele internaţionale şi modalităţile de gestionare a problemelor economice internaţionale.

În 2000 am căzut de acord să transformăm Uniunea Europeană în cea mai competitivă zonă din lume. Acest fapt a fost reconfirmat în 2005. Este necesar să ne asigurăm că pieţele financiare susţin, şi nu distrug competitivitatea Europei. Trebuie să acţionăm acum: în numele cetăţenilor noştri, pentru mai multe investiţii, creştere economică, justiţie socială, locuri de muncă şi, într-un cuvînt, pentru un viitor mai bun pentru toţi europenii.

Helmut SCHMIDT, Otto Graf LAMBSDORFF,
Lionel JOSPIN, Jacques DELORS,
Michel ROCARD, Jacques SANTER,
Göran PERSSON, Pär NUDER,
Massimo d'ALEMA, Hans EICHEL,
Poul Nyrup RASMUSSEN, Daniel DĂIANU,
Paavo LIPPONEN, Ruairi QUINN, Romano PRODI

În Occident, oamenii nu ştiu de unde vin emigranţii

– interviu cu Thomas CIULEI –

Cel mai recent documentar regizat de Thomas Ciulei, Podul de flori, *o coproducţie româno-germană, a fost prezentat în deschiderea Festivalului European organizat de Institutul Cultural Român. Filmul a cîştigat Premiul Bibiotecilor şi Menţiunea Specială a Juriului pentru tineret la Festivalul de film documentar Cinéma du Réel, Marele Premiu pentru film documentar şi Premiul Go East de la Wiesbaden. La Festivalul Mediawave de la Györ (Ungaria), din luna mai, Marele Premiu i-a revenit tot filmului lui Thomas Ciulei. Filmul este ilustrarea unui fenomen social de amploare: migraţia economică masivă, care afectează profund structura familiei. Într-un sat din Republica Moldova, Costică Arhir îşi creşte singur cei trei copii a căror mamă este plecată la muncă în Italia.*

Ai fost în tinereţe şofer, constructor şi vînzător; de aici interesul faţă de oamenii simpli?

Mi s-a reproşat că fac filme despre oameni la marginea societăţii şi că, de fapt, nu spun nimic despre societatea respectivă. Întotdeauna mi s-a părut că şi stropul de pe marginea lacului face parte tot din lac. Am avut şi am în continuare o simpatie pentru oamenii simpli care încearcă să ducă o viaţă demnă în condiţii grele.

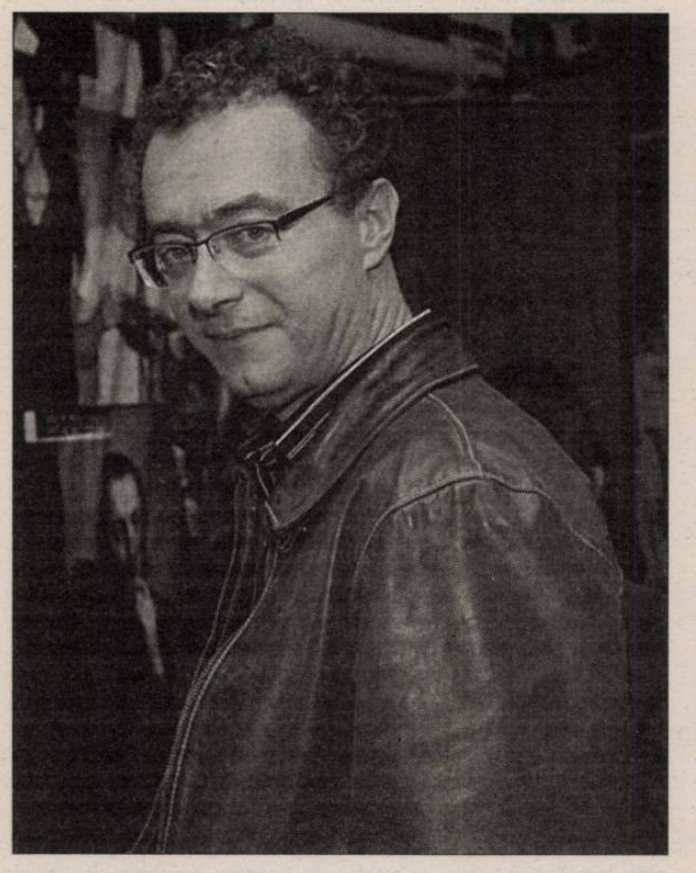

Aveam la mine un aparat video şi el a dorit neapărat să înregistrez un mesaj pentru Băsescu, şi anume „să trimită cărţi în Moldova pentru copii, să citească şi ziua, şi noaptea".

Cum l-ai cunoscut pe Costică Arhir?

Făceam nişte prospecţii în zonă şi, trecînd prin satul Acui, despre care toată lumea spunea că e plin de beţivi şi copii abandonaţi, Costică ne-a oprit crezînd că sîntem procurori veniţi să ancheteze cazul unui tînăr ucis acolo. Aşa am intrat în vorbă. Aveam la mine un aparat video şi el a dorit neapărat să înregistrez un mesaj pentru Băsescu, şi anume „să trimită cărţi în Moldova pentru copii, să citească şi ziua, şi noaptea". Mi s-a părut un lucru deosebit ca un om de la ţară să înţeleagă importanţa educaţiei, şi am devenit curios să aflu mai multe despre acest om.

Cît de uşor/greu a fost să intri în intimitatea unei familii lipsite de mamă?

Nu ştiu dacă prezenţa mamei ar fi schimbat foarte mult situaţia. Între mine şi Costică a fost o simpatie reciprocă de la bun început şi, în mod evident, Costică a dorit ca această poveste să fie spusă.

Ai încercat să „prinzi" subiectul şi prin alte personaje?

Da. Chiar şi la începutul filmărilor m-am dus cu gîndul că voi avea trei poveşti, toate axate în jurul ideii de plecare. Găsisem o fată de 18 ani care ar fi vrut să plece şi care nu a putut fiindcă părinţii ei erau bolnavi. Apoi am mai avut un cuplu de 30 de ani, proaspăt căsătoriţi, plecaţi în Ucraina, dar care au realizat că munca pe euro nu-i interesează şi au luat decizia să se întoarcă în sat să se căsătorească. Al treilea caz a fost cel al lui Costică Arhir. După două săptămîni de filmare, am realizat că trebuie să fac tot filmul cu el. N-am mai vrut să introduc alte personaje pentru că povestea s-ar fi diluat.

Ca spectator nu mă pot abţine să nu te întreb ce s-a întîmplat cu familia Arhir – au trecut de atunci trei ani –; şi-au revăzut copiii, mama?

Mama s-a întors la sfîrşitul anului trecut şi a trebuit să stea o bună parte din timp la Chişinău cu probleme de viză etc. Nu a apucat să stea mult acasă deoarece trebuia să se întoarcă în Italia să nu-şi piardă jobul. Am fost întrebat la un festival de ce nu sînt în film interviuri cu copii despre mama. Copiii nu prea vorbeau despre asta, eu nu i-am auzit niciodată vorbind despre ea în tot timpul filmării, care a durat trei luni. Cred că amintirea ei s-a transformat în timp în ceva foarte dureros pentru copii. Pe de altă parte, Costică îşi dădea seama de acest lucru şi amintea mereu copiilor motivul plecării ei: „Este pentru voi, ca voi să puteţi merge în continuare la şcoală, să aveţi o viaţă mai bună...". Mama acestor copii a făcut un sacrificiu extrem, iar tatăl familiei Arhir realizează lucrul acesta şi le aminteşte mereu, încercînd să intervină cu argumente raţionale în faţa unei mari carenţe sentimentale.

Mi s-a părut că scrisorile copiilor erau adresate parcă nu unei mame, ci unei rude îndepărtate.

Aşa este. Mama, în film, are într-adevăr o poziţie foarte ingrată fiindcă ea e cea care a plecat. Pentru unii spectatori, prin felul cum se raportează la copii prin întrebări foarte tehnice de genul „ce notă ai luat la matematică?", ea pare rece şi distantă. Dar cred că aceasta este poziţia oricărui om care pleacă şi care îi lasă pe cei iubiţi acasă.

În ce fel diferă situaţia emigranţilor din Republica Moldova faţă de cei din România?

Cea mai mare diferenţă este că România e în Comunitatea Europeană, oamenii fiind liberi să plece oriunde, pe cînd în Moldova lucrurile nu stau la fel. Pentru ei, Occident înseamnă şi România. Pentru a putea pleca din Moldova, oamenii au nevoie de invitaţie, de viză, iar de muncă legală nici nu poate fi vorba. De aceea moldovenii pleacă şi muncesc ilegal şi, ca atare, situaţia lor este foarte fragilă. În Italia, dacă trăieşti patru ani, se consideră că faci parte din societate, dobîndeşti drept de şedere şi poţi chema familia. Dar patru ani departe de familie e foarte mult.

Pentru a putea pleca din Moldova, oamenii au nevoie de invitaţie, de viză, iar de muncă legală nici nu poate fi vorba.

Podul de flori *a obţinut premii importante la trei festivaluri internaţionale; ai găsit un distribuitor? Şi ce intenţii ai cu acest film în România? Există precedentul documentarului lui Alexandru Solomon,* Război pe calea undelor, *care a rulat în cinematografe.*

Am un distribuitor pentru televiziune în toată lumea, dar eu mă pot gîndi la multe variante. Întîi de toate, în România sînt puţine cinematografe şi nu avem distribuitori de film documentar. Nu ştiu exact la cîţi spectatori a ajuns filmul lui Alexandru Solomon – la 4000, poate... Eu am mai distribuit filmul *Asta e* la cinematografele din România şi ştiu că înseamnă o muncă gigantică aproape nerentabilă. Este ca şi cum ai trage de mînecă fiecare spectator din sală. Nu ştiu dacă *Podul de flori* va ajunge în cinematografele noastre, cred însă că filmul are potenţial pentru a putea fi vîndut la televiziuni.

Este Podul de flori *un film politizat?*

Filmul atinge mai multe teme care sînt, într-adevăr, politice. Ce se întîmplă cu societatea noastră dacă copiii cresc fără părinţi, aceasta ar fi una dintre ele. În Occident, mulţi spectatori înţeleg pentru prima dată de unde vin toţi aceşti estici care lucrează la ei şi de ce. Dar, mai ales, îşi dau seama că poate mulţi dintre ei ar prefera să fie cu familia lor, acasă, dacă situaţia economică şi politică le-ar permite o viaţă decentă.

a consemnat Roxana CĂLINESCU

PUBLICITATE

Alice GEORGESCU

viaţa scenei / scena vieţii

Un episod anodin

După ce am tot scris, pe unde am putut, şi am tot ţinut, cui a vrut să le asculte, discursuri interminabile despre nenumăratele clipe astrale pe care ni le-a oferit anul acesta, sub deviza „Mari regizori", Festivalul Internaţional Shakespeare – cel mai impresionant eveniment teatral din România ultimilor, cred, cinci-şase ani, dacă nu mai mult –, constat cu surprindere că, orice aş face, gîndul îmi revine iar şi iar, ca o muscă încăpăţînată, la un mic episod mai degrabă anodin, ba, poate, chiar supărător; oricum, dintre acelea peste care, în general, memoria preferă să alunece, afară de cazul că se opreşte acolo spre a ricana. În timpul ultimei reprezentaţii bucureştene, la Teatrul Odeon, cu *Marele Inchizitor* după Dostoievski, spectacol (din afara selecţiei tematice) prin care s-a înfăţişat în festival legendarul regizor britanic Peter Brook, actorul Bruce Myers a avut, cam pe la sfertul monologului său (cu durata calculată strict: 55 de minute), un moment de confuzie: a uitat textul. Mai întîi s-a oprit în mijlocul frazei (în timp ce pe ecranul de deasupra scenei asistenţa putea citi, în traducere, întregul paragraf, dezvăluit de indiferenţa rece a maşinăriei), apoi, după cîteva secunde ce au părut că nu se mai sfîrşesc, a început, cu privirea aţintită undeva în spaţiu, să-şi mişte repede buzele, rederulînd cuvintele pînă la punctul unde se produsese ruptura. Iniţial, cu un reflex de spectator captivat, mi-am zis că totul e „făcut", că „aşa e-n piesă"; cum stăteam însă în rîndul al doilea, i-am putut vedea, într-o străfulgerare, ochii: aveau un luciu întunecos, de spaimă şi deznădejde, ca ochii unui animal încolţit. Nu era aşa în piesă... Înnebunitor, incidentul s-a repetat, cam douăzeci de minute mai tîrziu; de astă dată, după o clipă de încremenire, omul a coborît de pe podium, s-a îndreptat cu paşi mari spre culise, a lipsit un moment, s-a întors cu aceiaşi paşi mari, a surîs complice spre sală şi a zis scurt, cu un gest spre locul unde dispăruse şi unde, evident, consultase textul: *„The Angel!"*. Cum povestea (care prelucrează scenic fragmentul din *Fraţii Karamazov* unde Ivan K. îşi exprimă îndoielile faţă de puterea divină şi raţiunile ei ascunse) trata în pasajul respectiv tocmai despre tovărăşiile celeste, aluzia glumeaţă – autoironică, în primul rînd – la Înger era atît de bine plasată încît chiar puteai presupune că totul fusese dinainte aranjat, calculat, „regizat". Sau jucat. Cînd însă eşti singur – ori ca şi singur – în scenă, asemenea „jocuri" se exclud, cred eu, din capul locului. Dacă, la acest al doilea accident, a existat o intenţie, ea i-a aparţinut, mai mult ca sigur, regizorului. Lui Sir Peter Brook.

Dar iată, în cîteva cuvinte, spectacolul. Acesta constă, exclusiv şi în întregime, dintr-un monolog adresat de Marele Inchizitor (în roman, personaj-argument al demonstraţiei pe care Ivan Karamazov o desfăşoară în faţa fratelui său Alioşa) deopotrivă publicului şi unui partener ce-l figurează pe Isus, un „interlocutor" mut şi imobil, aşezat cu spatele spre sală. Cei doi sînt amplasaţi pe un podium pătrat (aducînd, cumva, a ring de box), ridicat la circa 30 de centimetri faţă de scena pe care e construit şi lipsit de orice fel de obiect de recuzită. Cîteva reflectoare luminează uniform, fără modulaţii, acest podium. Afară de costum – un fel de pardesiu lung, negru, închis pînă la gît –, actorul nu are aşadar, pentru a-şi duce rolul înainte şi la bun sfîrşit, absolut nici un punct de sprijin; poate, doar ochii, invizibili nouă, ai partenerului său. Care pot deveni la fel de bine, mă gîndesc, o capcană, un obstacol, un duşman.

E un spectacol, pentru protagonist, ucigător. Actorul-regizor francez Patrice Chéreau, care a plecat de la acelaşi pasaj din romanul dostoievskian, pentru a-şi construi un fel de *one-man show* (văzut şi la Bucureşti, în Festivalul Naţional de Teatru, acum doi ani), nu numai că a preferat formula spectacolului-lectură, dar a şi agrementat această lectură cu o varietate de „acţiuni scenice" (aşezări şi ridicări de pe scaun, deplasări de colo-colo, golirea paharului cu apă, tamponarea frunţii cu batista etc.). Nimic din toate acestea în montarea lui Sir Peter. Bruce Myers abia dacă poate face cîţiva paşi în sus şi-n jos pe strîmta platformă; e ţinut captiv, cu sadism aproape, sub lumina nemilos egală, între partenerul nemişcat şi hăul foşnitor al sălii. Este, sub aştrii falşi ai proiectoarelor, singur în faţa necunoscutului, pentru a rosti vorbe care nu-i aparţin – şi nu sînt vorbe teatrale, în propoziţii scurte, „normale", ori măcar în versuri ajutătoare prin rimă sau ritm, ci vorbe de roman, în fraze lungi şi întortocheate – şi pentru a convinge cu aceste vorbe făpturi pe care nu le vede, dar a căror prezenţă o simte – prietenoasă? ostilă? indiferentă? Şi totuşi, nu e un recital Bruce Myers, ci un spectacol Peter Brook. Cu siguranţă, aproape nimeni nu vine la acest spectacol, în festivaluri plasate sub tutela „Marilor regizori" sau în stagiunea curentă, la Bouffes du Nord de la Paris, pentru a-l vedea şi auzi pe Bruce Myers, ci pentru a-l degusta, comenta, analiza, admira, critica ş.a.m.d., ş.a.m.d. pe Peter Brook. Dar, cînd Bruce Myers uită textul, de vină nu e Peter Brook.

Actorii sînt – ne-o spune chiar Shakespeare, actor şi el, în *Hamlet* – o specie periculoasă: mai bine să ai parte de un epitaf rău după moarte decît de bîrfa lor în timpul vieţii. Sînt schimbători, inconsistenţi („n-au caracter"), umorali – şi imorali, adesea –, spurcaţi la gură şi fără Dumnezeu. Cîndva, nici nu erau înmormîntaţi în pămînt sfinţit, la un loc cu morţii demni, ci pe la margini şi pe lîngă ziduri. Nu e recomandabil să zăboveşti în preajma lor: precum caricaturiştii, te „prind" dintr-o ochire şi te imită în răspăr. Oamenii de bine se ţin, prudenţi, deoparte. Au grijă să nu le prea dea nas, chiar dacă-i scot în faţă, la ocazii. Nici prea mulţi bani. În epoca modernă, nu le-au mai lăsat pe mînă nici măcar teatrul.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● **Gilles Leroy, *Alabama Song*, traducere din limba franceză de Nicolae Constantinescu, Pro Editură şi Tipografie, 2008.**

Dacă *Alabama Song* ar fi fost doar un exerciţiu de admiraţie, ar fi ieşit o carte decentă, dar sigur nepotrivită cu personajul pe care îl povesteşte – Zelda, soţia scriitorului Scott Fitzgerald. Gilles Leroy face însă pasul de la exerciţiul de admiraţie la cel de fascinaţie şi scrie un roman de o forţă aproape indecentă, cu adevărat în spiritul personajului şi în tonul vocii sale.

Pseudoconfesiunile Zeldei – cu date reale prelungite de imaginaţia lui Leroy – au o feminitate băieţoasă, nervul vitalităţii excentrice, frisonul marii pasiuni şi al marii decepţii, nebunia sănătoasă a frondei, tăciunele deziluziei, abulia rătăcirilor între şantanuri şi ospicii. Ca prozator în toată firea, Gilles Leroy e un ficţionalist în firea gesturilor Zeldei, în cadrele biografiei ei smucite, convulsive. Fireşte că scriitorul o reinventează, numai că accentele lui nu retează din ambiguitatea eroinei, nu o marionetizează, ci o reconstruiesc ca aprigă, tulburătoare, sfîşietoare pendulare între extreme.

S-ar putea să vă displacă optica Zeldei asupra lui Hemingway sau acel „Goofo" prin care îl numea pe Fitzgerald. Dar asta e. Zelda pe care v-o propune Leroy nu e un personaj admirabil, ci fascinant.

Matei FLORIAN

audio şi n-am cuvinte

Infernul

● **Portishead, *Third*, Island Records, 2008.**

N-aş merge atît de departe încît să asemăn lumina şi verdeaţa cu seninătatea cu care Mills Brothers despovărau jazz-ul de griji în anii '30; nu m-aş încumeta să compar oazele cu candoarea voioasă a sunetului de ukulele; n-aş risca să-l apropii pe Dante de cel de-al treilea album Portishead; dar în mijlocul frumuseţii sfîşietoare a acestui *Third* există un loc ferit, ciudat, aproape izbăvitor, în care îţi poţi trage sufletul pentru un minut şi jumătate. Spuneţi-i pace, spuneţi-i linişte, spuneţi-i cum vreţi, dar, dacă *Third* a fost inventat pentru a-ţi purta sufletul de la un capăt la altul al deznădejdii şi al tensiunii irespirabile, mirajul fraţilor Mills de pe melodia „Deep Water" e tot ce poate fi mai apropiat de o epifanie blîndă. Că această pauză de respiraţie se sfîrşeşte rapid pentru a fi urmată de cel mai dens vuiet industrial-apocaliptic nu e decît semnul că Beth Gibbons, Geoff Barrow şi Adrian Utley nu au de gînd să ne lase vreo urmă de speranţă, odată intraţi aici. Şi nu e atît sentimentul pîrjolitor ce se ascunde sub blocurile de gheaţă electrice, nu e doar vocea tînguitoare, bîntuită de stafii a doamnei Beth Gibbons cea care îţi deschide porţile spre o lume stranie, nu e nici măcar înrudirea subterană cu angoasa fragilă, gata de explozie a celor de la Radiohead, ci tocmai reverberaţia bizară a corzilor de ukulele care te face să pătrunzi pe acest tărîm fără întoarcere. Fără acest contrapunct, *Third* ar fi rămas, probabil, un obiect compact şi inaccesibil, o bijuterie ale cărei reflexii s-ar fi îndreptat, inevitabil, spre interior, un disc greu de digerat fără atenţie, fără empatie, fără un antrenament temeinic.

Ar fi trebuit, bunăoară, să vă întoarceţi în timp cu mai bine de 10 ani ca să (re)descoperiţi cît de mult au însemnat, au cizelat şi au impus cele două albume, *Dummy* şi *Portishead*, curentul trip-hop în opinia publică, cît de maiestuos, dramatic şi întunecat se înstăpînea timbrul vocii lui Beth Gibbons peste linia hipnotică, cinematografică, desprinsă din filmele de spionaj, a compoziţiilor lui Barrow şi Utley, ar fi trebuit să vă deprindeţi cu levitaţia insinuantă şi tremurătoare a unor piese celebre ca „Glory Box" sau „Only You", şi, nu în ultimul rînd, ar fi fost nevoie să daţi la o parte toate mărcile înregistrate ale trip-hop-ului (*scratch*-urile, *sample*-urile de jazz, fundalul tulbure de hip-hop) şi, dacă mai e posibil, să adăugaţi şi mai multă convulsie, adîncime şi diversitate tematică, pentru a obţine secretul acestui *Third*. Pe de altă parte, nu e deloc sigur că recursul la cele două albume ale anilor '90 v-ar fi pregătit întrutotul pentru această reînnodare a poveştii. Era evident că Portishead nu puteau relua lucrurile de unde le-au lăsat, măcar şi pentru că cei 11 ani trecuţi de la discul anterior făceau ca o schimbare de registru să fie obligatorie. Nu doar că anii de glorie ai trip-hop-ului au apus odată cu secolul XX, dar, în ochii celor mai mulţi, numele Portishead însemna deja istorie. Cu hotărîrea de a înregistra un nou album, Gibbons, Barrow şi Utley s-au aflat într-o poziţie cel puţin delicată, dacă nu ingrată: trebuia să se ridice la înălţimea emblemei de odinioară şi, totodată, să se reinventeze, păstrîndu-şi, pe cît posibil, identitatea neştirbită. Este genul acela de pariu care, fără pasiune devoratoare, se pierde. Or, tocmai pasiunea devoratoare nu prisoseşte deloc de pe *Third:* dincolo de temele psihedelice care amintesc de Pink Floyd-ul lui Syd Barrett, dincolo de pustiirea *à la* Aphex Twin sau de unele ecouri hippie brevetate de Grace Slick (& Jefferson Airplane) în vocea lui Beth Gibbons, dincolo de fragilitatea excentrică (şi ea explorată de Björk şi de Radiohead de la *Kid A* încoace), *Third* este, fără doar şi poate, una dintre cele mai originale apariţii de care am avut parte din 2000 şi pînă acum. Portishead au rămas ei înşişi şi mai mult decît atît: au folosit orice melodie ca prilej de rafinament şi explorare tematică, iar, de la Beth Gibbons pornire, au înnobilat fiecare pasaj cu un zbucium lăuntric fără egal. Nu susţin nici o clipă că vă aşteaptă o experienţă uşoară. Spun doar că fără Mills Brothers şi sunetul de ukulele, toată această splendoare chinuitoare imaginată aici, tot acest purgatoriu cotropitor ar fi făcut, poate, să uităm unde ne aflăm.

PUBLICITATE

Simona SORA

puzzlecturi

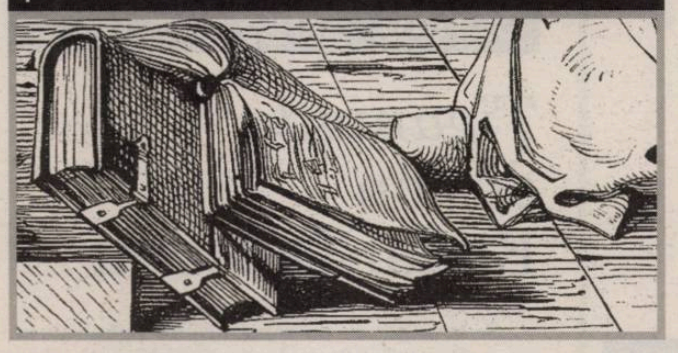

„Trafic de frontieră“

● **Alain Corbin, Jean-Jacques Courtine, Georges Vigarello (coord.),** ***Istoria corpului I. De la Renaştere la Secolul Luminilor,*** **traducere de Simona Manolache, Gina Puică, Muguraş Constantinescu, Giuliano Sfichi; Grupul Editorial ART, 2008.**

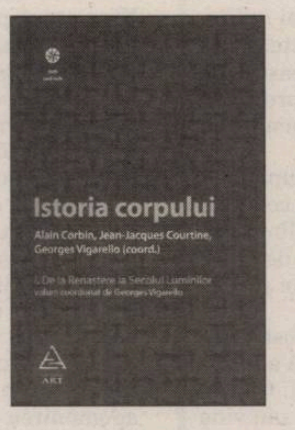

În 2006, cînd a apărut şi cel de-al treilea volum al monumentalei *Istorii a corpului* (primul, de la Renaştere la Secolul Luminilor, coordonat de Georges Vigarello; cel de-al doilea, de la Revoluţie, la primul război mondial, coordonat de Alain Corbin; ultimul, *Mutaţiile privirii,* dedicat secolului al XX-lea, coordonat de Jean-Jacques Courtine), a fost editat în Franţa şi un masiv *Dicţionar al corpului în ştiinţele umane şi sociale* sub direcţia lui Bernard Andrieu, profesor de epistemologia corpului la Universitatea din Nancy. Cum cele două sinteze au reunit majoritatea cercetătorilor francezi – istorici, antropologi, sociologi, filozofi, etnologi, critici ai artei, psihologi etc. – preocupaţi de chestiunea corporalităţii, putem fi de acord că 2006 a fost – cel puţin în Franţa – „anul corpului“. Iar dacă *Dicţionarul* a părut mai degrabă o reacţie la *Istorie,* o reacţie de exorcizare a oricărei rivalităţi la umbra unei „complementarităţi“ mai aproape de cercetările contemporane în istoria mentalităţilor, neuroştiinţe şi un soi de „soma-estetică“ bioculturală, *Istoria corpului* a însemnat mult-aşteptata sinteză, girată de trei instanţe indubitabile ale momentului şi ale domeniului.

S-a spus că Georges Vigarello, autorul unor volume de referinţă privind istoria practicilor şi repezentărilor corporale *(Le corps redressé, Le Propre et le sale, Une histoire culturelle du sport, Histoire du viol, Histoire de la Beauté),* a coordonat acest prim volum „cu cronometrul în mînă“, adică privilegiind istoria medicinei şi pe cea a sportului. Totuşi, alături de vechile sale preocupări, profesorul de la Sorbona şi-a extins – în ultimii ani – domeniul de elecţie, scriind nu doar o altă *Istorie a frumuseţii,* dar şi (împreună cu Olivier Mongin de la *Esprit)* o analiză (anecdotic-semnificativă) a „sarkozy-smului“, ca punere în scenă a unui corp deopotrivă exultant şi rănit... Pentru Vigarello, spre deosebire de alţi istorici (la care, în diferitele epoci, diferă mai ales valorizarea diferitelor forme de frumuseţe), „istoria se înscrie în corp: siluetele şi formele se schimbă în timp“. Frumuseţea (cu tot ce înseamnă ea de-a lungul modernităţii: model divin revelat în Renaştere, dezvăluire a sensibilităţii în lumea clasică, descoperire de sine în Romantism sau formă de democratizare a identităţii în secolul XX) nu este, la Vigarello, o ficţiune. Ea poate fi o „invenţie“, însă una întemeiată în arte (vizuale sau ale scrisului), în psihologie şi sociologie, în istoria vieţii private şi a instituţiilor. Ca invenţie, frumuseţea înseamnă, pentru Vigarello, o sporire a atenţiei faţă de dimensiunea fizică (în Renaştere), o importanţă nouă acordată unei anumite părţi a corpului (partea de sus în lumea clasică, cea de jos începînd cu sfîrşitul secolului al XIX-lea) sau inventarea unor noi contururi corporale („imaginarul aroganţei“ burgheze, „imaginarul eficienţei“ sportive).

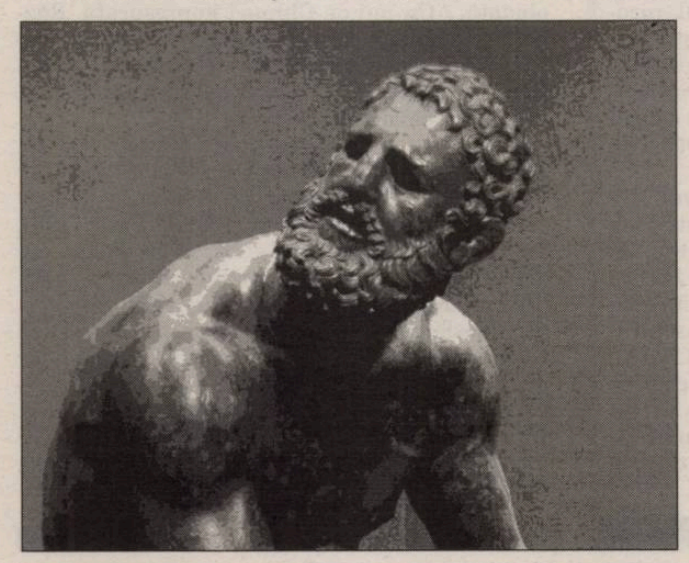

Pornind de la reperele clasice ale istoriei corpului în Occident (M. Mauss cu nelipsitele „tehnici ale corpului“, Jacques Le Goff cu ideea „resurecţiei totale a trecutului“ prin intermediul corpului, Norbert Elias cu ideea corpului-receptacul şi agent al unor norme interiorizate), *Istoria corpului* surprinde trecerea de la corpul premodern, supus influenţelor oculte, corespondenţelor astrale şi puterilor magice, la un corp modern, un corp-maşinărie (în primul volum) şi apoi la unul postmodern, supus unei „logici informaţionale“, unei noi viziuni asupra controlului şi sensibilităţii. Punct de frontieră între exterior şi interior, corpul-microcosmos, comunicînd cu universul, al secolelor XV-XVI, va fi înlocuit, începînd cu secolul al XVIII-lea, de un nou model, „asimilînd funcţionarea sa cu cea a maşinilor inventate în Europa epocii moderne: ceasuri, orologii, pompe, fîntîni, orgi sau pistoane“. Astfel, acest prim volum – reunind zece studii semnificative nu atît cronologic, cît ca nuclee de tensiune pentru istoria reprezentării şi interiorizării imaginii corporale – povesteşte naşterea corpului modern, „dezvrăjirea“ sa, în paralel cu singularizarea şi autonomizarea, avînd consecinţe nebănuite asupra „graniţelor sinelui, pulsiunilor şi dorinţelor“, adică asupra interiorităţii şi constituirii moderne a persoanei.

În studiile din acest volum, conştiinţa despre corp este pusă permanent în relaţie cu imaginarul vieţii, istoria mentalităţilor şi viziunea asupra lumii, fie că e vorba despre concepţia dual (sacralizare şi desconsiderare) a creştinismului, „religie a Dumnezeului întrupat... instituită pe pierderea trupului“, de „corpurile obişnuite“ ale comunităţii de supuşi, de corpul-instrument moral (în cultura pluralistă a Renaşterii) sau, dimpotrivă, de corpul fizic văzut ca duşman al individului moral (la începutul secolului al XIX-lea). Corpul este nu doar locul unui continuu trafic de frontieră pulsional (atît pentru omul-zodiac premodern, cît şi pentru omul-maşinărie vie al vremurilor mai recente), dar şi cartea cea mai semnificativă a naturii, în care semnele (fiziognomice) au o organizare ternară: „ele ţes relaţii analogice între un însemn corporal, un semnificat psihologic şi o putere tutelară – astre, divinităţi sau natură... – care vin să pecetluiască relaţia semnificantă“ (J.-J. Courtine, „Oglinda sufletului“). Corpul viu, semnificant, trebuie astfel citit, disecat, interpretat prin diversele grile de lectură temporale, rezultatele fiind mereu surprinzătoare, fie că ţin de interioritatea cea mai abisală sau de exterioritatea pur istorică.

Să recunoaştem însă, corpul, corporalitatea, corpul trăit nu sînt astăzi teme la modă în România. „Corpul neîndoielnic“, „trupul sufletesc“, „trupul singur“ par concepte slabe, umbrele bune pentru defulări teoretice, subiecte de seminar franţuzit pe care se exersează mai ales cercetătorii şovăielnici, în căutare de zone marginale, amatorii ambigui de graniţe interdisciplinare şi de despicare a firului în patru. Publicarea în românește a monumentalei istorii de către Grupul editorial ART este, şi de aceea, nu doar un act de cultură, prin propunerea – într-o traducere expresivă – a unei sinteze de ultimă reflecţie în Franţa, dar şi un act de curaj.

Dilema veche vă recomandă

● Radu Pavel Gheo şi Dan Lungu (coordonatori), *Tovarăşe de drum. Existenţa feminină în comunism* (Editura Polirom, 2008). Mărturii dure şi incontestabile privitoare la condiţia femeii pe vremea „lu' ăla“. De citit sub semnul acestei întrebări din finalul cronicii favorabile apărute în *Formula AS* şi semnate de admirabila nuvelistă Adriana Bittel, competentă în materie: „E adevărat că era urît şi greu... Dar, cu toate relele, bucata aceea de viaţă în comunism ne-a conţinut copilăria cu miracolele ei, tinereţea cu iubirile, prieteniile, revelaţiile culturale, maternitatea, dragostea necondiţionată a părinţilor, bucuriile ilicite... De aceea, nu putem privi înapoi *doar* cu mînie, nu-i aşa?“. Aşa e, dar răspunsul acesta liniştit e încă dificil, fiindcă te iau maniheiştii de nostalgic şi se lasă iar cu mînie. (Radu Cosaşu)

● Serialul lui Andrei Oişteanu „Scriitorii români şi narcoticele“, început cu nr. 947 al revistei *22*. Multe lucruri inedite, printre care şi o teribilă ipoteză legată de arta poetică a lui Ion Barbu: „«Credeam pe atunci în Poesie şi aduceam, în adîncirea ei, o veracitate cartesiană şi o ardoare de navigator. Natura ei îmi părea identică somnului controlat.» Ion Barbu pare să sugereze existenţa unei relaţii de tip *ménage à trois* (poet + narcotice + matematică = Poezie), cu toate splendorile şi mizeriile pe care o astfel de ecuaţie le presupune“. (Marius Chivu)

Andrei GORZO

dilematograf

Minte filmică

● ***Indiana Jones şi regatul craniului de cristal / Indiana Jones and the Kingdom of the Crystal Skull*** **(SUA, 2008), de Steven Spielberg.**

Inteligenţa cinematografică a lui Steven Spielberg e un fenomen în faţa căruia merită să te minunezi. Nu mă refer numai la cît e de strălucită, ci în primul rînd la cît e de cinematografică: pare aproape complet „necontaminată“ de expunerea la alte arte, ba chiar şi la alte tipuri de experienţă pe lîngă cea cinematografică; pare să se fi format numai cu filme – prin consumarea lor şi prin lucrul la ele. Nici unul dintre regizorii importanţi de pînă la el nu lasă impresia asta: se vede că au dat cu nasul şi prin alte lucruri în afară de filme – prin literatură sau prin pictură sau prin teatru şi, în orice caz, prin *lume.* Spielberg e prima minte cinematografică de mîna întîi care pare să se fi hrănit doar cu cinema. De aici îndoiala care continuă să planeze (în pofida unor succese ca *Lista lui Schindler* şi *München)* asupra capacităţii acestei minţi de a se aplica pe „lucruri adevărate“. Dar *este* o minte cinematografică de mîna întîi. Hollywood-ul de azi e plin de minţi hrănite numai cu filme, de oameni care dacă nu sînt în stare să gîndească cinematografic, atunci nu sînt în stare să gîndească deloc. Şi majoritatea *nu* sînt în stare să gîndească cinematografic. În mîinile lor, *blockbuster*-ul (tipul de spectacol pe care Spielberg practic l-a definit pentru epoca modernă) a degenerat fie în expoziţie tehnologică, fie în bombardament de sunete şi lumini. Spielberg însuşi poate fi blamat că le-a deschis calea, dar nu se poate spune că filmele lui – inclusiv cel mai recent, *Indiana Jones 4* – nu sînt cinema. Ce altceva e secvenţa (lungă de 20-25 de minute) care începe cu o dispută sitcomistă între membrii familiei Jones, pe fundul unui camion care-i transportă legaţi, sub pază sovietică, prin jungla amazoniană, se transformă într-o încăierare cu paznicii, se extinde pe o altă maşină plină de soldaţi sovietici, se transformă într-o partidă de na-ţi-o-ţie-dă-mi-o-mie cu un craniu de mare valoare arheologică, înzestrat cu puteri supranaturale, se continuă cu o partidă de scrimă între fiul lui Indiana Jones (Shia LaBoeuf), crăcănat între cele două maşini hurducăitoare, şi o KGB-istă plină de vino-ncoace sado-maso (Cate Blanchett), se mută temporar pe domeniul lui Tarzan, cu tînărul Jones sărind din liană în liană, însoţit de un popor de maimuţe, revine pe pămînt, care s-a umplut de furnici mari şi carnivore, cu excepţia unui cerc magic creat în jurul preţiosului craniu, în interiorul căruia Indiana Jones (Harrison Ford) boxează cu un colos sovietic, înainte de a se urca din nou în maşină şi de a sări cu ea într-o prăpastie, nimerind într-un copac care crescuse din peretele de stîncă şi care acum se apleacă graţios, depunînd maşina în rîul de pe fundul prăpastiei, pentru ca apoi, destinzîndu-se, să-i lovească pe sovieticii care coborau pe frînghii? Criticii au dreptate să deplîngă regresul cinematografului american (cel puţin pe perioada verii) la funcţia sa primitivă de spectacol de bîlci, fără mare însemnătate, şi nu sînt complet nedrepţi nici atunci cînd dau vina pe Spielberg, dar la fel de adevărat e faptul că, în mîinile *lui,* forma asta de spectacol poate părea nu o funcţie primitivă, ci însăşi *menirea* cinema-ului, împlinirea sa în propriii termeni – de cinema şi nimic altceva. Presupun că-i poţi găsi rădăcini în alte forme de spectacol (circul, vodevilul) şi că poţi vorbi despre „simţul muzical“ al lui Spielberg, dar ce are el se cheamă, pur şi simplu, simţ filmic, iar marile lui scene de acţiune sînt buchete de vechi specialităţi cinematico-cinetice – duelurile lui Douglas Fairbanks, tarzanismele lui Tarzan, cascadoriile comice ale lui Buster Keaton (*acestea* îşi au rădăcinile în circ şi în vodevil) – reînflorite luxuriant, îmbătător.

Dar această prodigioasă minte filmică lucra cu mult mai multă agilitate (şi cu un buget mult mai mic) la vremea primului film din seria Indiana Jones, *Căutătorii arcei pierdute* (1981). Între timp a pus pe ea ceva osîndză. Noul film e stagnant între scenele de acţiune, supraîncărcat de personaje nefolosite şi plin de gaguri, „faze“ şi motive tematice pe care Spielberg le-a consumat de mult. Nu pare doar autoreferenţial, pare autoreverenţial: finalul e un fel de „Indiana Jones îl întîlneşte pe E.T.“ şi întîlnirea n-are nici un fior – parcă ar fi două exponate dintr-un muzeu construit de Spielberg în cinstea propriei opere. Pînă la acest anticlimax, filmul e în general plăcut, dar nu decolează cu adevărat decît în vreo două momente (o dată, desigur, pentru secvenţa aceea de 25 de minute). În rest, e mai puţin o aventură în toată puterea cuvîntului decît o vizită într-un parc tematic „Steven Spielberg“ – bine administrat, dar prea aglomerat de atracţii care, în orice caz, nu sînt decît reconstituirile spielbergheriilor care au atras o lume întreagă.

trecerea prin reviste

Sentiment şi ironie

Mi-a căzut din nou în mînă *„Tango,* revista femeilor care ştiu să se mişte“ (redactor-şef Alice Năstase), una dintre publicaţiile româneşti destinate auditoriului feminin. Îmi aduc aminte că, la începuturi (acum vreo trei ani), îi reproşam tonul prea sentimental din unele articole. Acum am deschis-o, din întîmplare, la interviul cu Irina Păcurariu, realizat de Alice Năstase. Recunosc că interviul m-a prins pentru că... se desfăşoară firesc, pe linia normală, logică a întrebărilor; şi, desigur, pentru că interlocutoarea nu dă răspunsuri penibile, convenţionale, şi nu se lansează în obişnuitele aforisme de doi bani ale „vedetelor“ fără minte şi nuanţe. De pildă, la întrebarea Alicei Năstase: „Crezi că există o singură iubire pentru fiecare dintre noi sau tu ai simţit că iubeşti de mai multe ori?“, Irina Păcurariu răspunde cu bun-simţ: „Eu cred că iubeşti de cîte ori îţi e dat să iubeşti“. Dialogul pe aceeaşi temă continuă şi niciodată nu te alegi cu răspunsul aşteptat, şi anume cel a unei *neverending love story:* „Tu ai de gînd să îţi mai dai voie să iubeşti? / Dacă va fi să se întîmple, probabil că voi iubi de cîte ori se va întîmpla. / Ce bătaie o să iei de la soţul tău după răspunsul ăsta... / Dacă va fi acasă...“ Întrebările continuă: „Cum înduri, de fiecare dată, gîndul că bărbatul tău nu e plecat pînă la supermarket, ci puţin mai departe?“ (soţul Irinei Păcurariu, Ticu Lăcătuşu, e alpinist şi merge pe Everest...).

Linia aceasta uşor ironică e cea care îmi place în paginile revistei şi care o contracarează pe cealaltă, excesiv de sentimentală. Alice Năstase pluteşte între cele două, chiar şi în rubrica „Meniu de amor“, articolul „Damf de despărţire“: „chiar în clipa în care mîna lui frumoasă s-a lungit ca să mi se aşeze, într-o doară, pe coapsă, arsura grea şi nemiloasă din stomac mi-a amintit, vertiginos şi acru, că am azvîrlit fără discernămînt în ghiozdănelul aşezat mai la sud de diafragmă şi de suflet, într-un talmeş-balmeş indecent, şi citrice, şi fructe de mare, şi banane, şi vin, şi ciuperci. (...) L-am rugat să plece, spunîndu-i nu că mă simt balonată şi îmbibată cu alcool gîlgîit necugetat, ci că vechile dezamăgiri m-au făcut temătoare“.

Desigur că tabloul zugrăvit mai sus nu e dintre cele mai graţioase: dar tocmai combinaţia între spiritul pantagruelic şi cel sandra-brownian salvează textul din căderea totală în golul convenţional al revistelor pentru femei, mult prea tributare reţetelor.

Textul Aurorei Liiceanu, „Pirostria: pentru ele – vis, pentru ei – coşmar“, nu doar certifică această linie, ci oferă un ton şi mai potrivit: şi anume unul sec şi la obiect, capabil să analizeze exact şi la rece orice subiect, aparent sentimental: „Dacă n-ar fi existat aspectul biologic – dorinţa adîncă şi relativ neconsumată a femeii de a-şi asigura viaţa şi de a-şi pune la adăpost progeniturile – nu s-ar fi inventat căsătoria ca un contract social, şi nici nu ar fi ajuns să fie un spectacol. Pentru femeile care se descurcă, care au carieră şi bani, nunta este doar un spectacol. Este dorinţa de a fi balerina-stea“.

Tot pe această temă brodează şi o la fel de veche colaboratoare a revistei, Simona Catrina: dacă Alice Năstase excela pe latura sentimentală, Simona se remarcase, dintotdeauna, printr-o ironie cu tentă vulgară. În timp, stilul ei a evoluat şi s-a mai cizelat (nepierzîndu-şi total vulgaritatea). Concluzia articolului ei, tot despre căsătorie, e relevantă pentru întrevederea încurajatoare a unei epoci în care revistele pentru femei nu vor fi doar simple reţete: „Bărbaţii sînt totuşi proşti, în contextul dat. Ar fi avut la îndemînă o metodă sigură de a ne dezvăţa artistic de patima căsătoriei: să-şi fi făcut un obicei din a ne cere de neveste repede şi insistent, leşinat şi lipicios de romantic, în aşa fel încît ideea să ne exaspereze înainte de a ne seduce“. (**I. P.**)

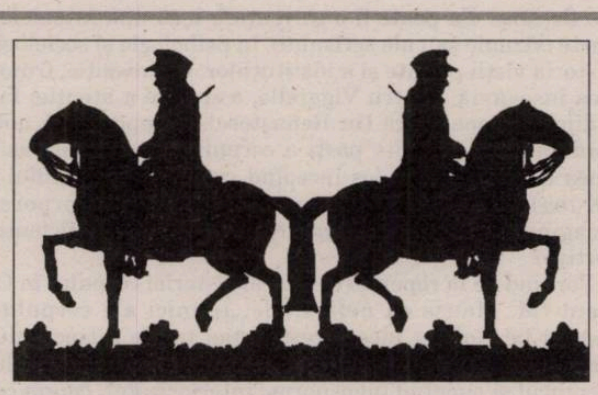

Radu COSAŞU

din vieaţa unui extremist de centru...

Cînd-ul din fiecare gînd

Cine – dar mai ales cînd? – a scris rîndurile de mai jos:

„Îţi mulţumesc pentru volumul lui Eugen Ionescu pe care l-am primit acum cîteva zile. Trebuie să-ţi mărturisesc că în viaţa mea nu am simţit un dezgust mai mare la lectura unei cărţi, o scîrbă nesfîrşită m-a apucat în faţa acestei nulităţi intelectuale şi morale. Este atît de puţină tragedie în mizeria acestui om încît nu pot să am pentru el nici milă şi nici măcar dispreţ. Tu scriai în *Vremea* despre un aşa-zis mit ionescian. Eu nu am aflat de el, dar dacă este cazul, atunci, cu adevărat, nu mai este nimic de sperat de la cultura românească. De ce nu ţi-aş spune-o? După ce am citit cartea lui Eugen, am avut impresia că m-am prăbuşit într-un closet de ţară. Declar rupte orice legături personale cu acest om...“

Este Cioran, la 1934, din Germania, către Petru Comarnescu, după ce a citit *Nu*. Originalul – pentru a ne trezi din „leşin“, din buimăceală, din ce-o mai fi în mintea noastră la zi – se găseşte în colecţia Muzeului Literaturii Române, iar citatul, după o fotocopie a scrisorii, ne-a fost adus la cunoştinţă de către Matei Călinescu în notele la cartea sa *Eugène Ionesco, teme indentitare şi existenţiale* (p. 442).

Dar cine – şi mai ales cînd? – a scris cele ce urmează: „Noi am fost nişte bezmetici, nişte nenorociţi. În ceea ce mă priveşte nu-mi pot reproşa că am fost fascist. Dar lucrul acesta se poate reproşa aproape tuturor celorlalţi... Cioran e aici exilat. Admite că a greşit în tinereţe. Mi-e greu să-l iert. A venit sau vine zilele astea Mircea Eliade; pentru el totul e pierdut de vreme ce «a învins comunismul». Ăsta e un mare vinovat. Dar şi el, şi Cioran, şi imbecilul de Noica, şi grasul de Vulcănescu şi atîţia alţii (Haig Acterian! Mihail Polihroniade!) sînt victimele odiosului defunct Nae Ionescu. Dacă nu era Nae Ionescu (sau dacă nu se certa cu regele) am fi avut astăzi o generaţie de conducători valoroşi între 35 şi 40 de ani. Din cauza lui toţi au devenit fascişti. A creat o stupidă, înfiorătoare Românie reacţionară... Tot timpul i-am urît, am luptat contra lor; m-au urît şi ei, dar fără ei, duşmanii mei, mă simt singur... România pentru mine e un imens pustiu. Nu mai am pe cine să detest... Poate că se va ivi o generaţie nouă de intelectuali – generoasă, universalistă, deschisă problemelor generale ale omului, o generaţie de stînga, nerefulată...“

Citez dintr-o scrisoare a lui Eugen Ionescu, de la Paris, către Tudor Vianu, în septembrie 1945, la vîrsta de 33 de ani şi la cîteva luni după zdrobirea hitlerismului; transcriu basculînd între violenţele adjectivale ale unei indignări sublimate în speranţa „unei stîngi româneşti deschisă problemelor generale ale omului“ şi imaginea deja clasică, emblematică, a celor trei prieteni parizieni, din anii ’70, privindu-se liniştiţi drept în ochi. Pieriseră „scîrba... dezgustul...“, detestarea comunismului îi făcuse să-şi uite jurămintele de ură şi ruptură, azi incredibile pînă la insuportabil; fuseseră fanatici fascişti şi antifascişti şi în 50 de ani „le-a trecut“, s-au împăcat fără explicaţii la fel de scandalizante ca documentele de mai sus; s-a propus chiar secretizarea lor, de parcă ar fi pus în pericol siguranţa literaturii naţionale; s-a sugerat bagatelizarea lor ca „normalele tîmpenii“ din tinereţea oricărui geniu (de neuitat Cioran către Dieter Schlesak, despre *Schimbarea la faţă...:* „Cum am putut să scriu asemenea tîmpenii?“).

Nu. Simplu nuvelist pentru care ei aparţin vieţii mele textuale, competent cît de cît în ale fanatismelor şi în fantasmele lor, de care m-am dezbărat pînă la a mi se imputa blîndeţea împăciuitoristă, mi-a rămas un singur fanatism: acela al contextului; mă fascinează, în orice gînd, *cînd*-ul lui. Cînd a fost emis, cînd a fost pus pe hîrtie, cînd s-a născut. Cînd a murit (dacă a murit şi dacă nu, de ce...) Acest fanatism – al timpului – mi se pare unicul acceptabil, rezonabil pentru a nu mai fi permanent scandalizaţi, crispaţi, apucaţi, „nişte bezmetici, nişte nenorociţi“, vorba de mai sus; anul, ziua, data ne conduc spre a înţelege tot ce este mai greu azi: o evoluţie între permanente revoluţii şi contrarevoluţii. O epică şi, dacă nu sună exagerat, o epocă. (Mă tem de exagerăţiuni, în România, de cînd s-a pierdut o scrisoare de amor într-un orăşel de munte...)

Oameni tobă de carte opun rezistenţă – chiar fanatică – acestui „cînd“ din fiecare gînd; li se pare prea marxist, prea sartrian, prea determinist, prea situaţionist, prea romanesc, deloc românesc, căci la noi gîndul cel mai eroic rămîne sabotarea istoriei. (Nu se ia în calcul cum ne poate istoria sabota fiecare rînd, citatele de mai sus şi cîte altele sînt martore...) Alergici la dialectica de mult detestată ca filozofie... leninistă, acestora le este mai uşor să tînjească după un Cioran, consecvent legionar sau un Ionesco inflexibil de stînga. *Cînd*-ul din fiecare gînd le apare ca o capcană întinsă pentru a-şi pierde comoditatea intransigenţelor neiertătoare; dacă nu chiar ca un complot în numele acelui oribil duh al ironiei. Zilele trecute, un fost utopist care m-a învăţat demult ce înseamnă „o ură de moarte“ mi-a imputat că nu mai ştiu să sar la beregată. I-am răspuns, blînd, că sper să nu am şi un viitor dubios.

Eugen ISTODOR

literatura română. pentru firme

Ţiganiada de Ion Budai-Deleanu

Se termină: cu un român ce dă ţigănimii un sens: „Romîndor fîrşind, răpşti mulţimea, / Ş-un gomot din şireag în şireag / Mearsă crescînd, iară călărimea / Desvoalsă-îndată-alb-verdele steag: / «Du-ne (strîgînd), măcar în ce parte, / Ori la slobozie sau la moarte!»“.

Povestea: ţiganii, eliberaţi, pleacă din Flămînda spre Inimoasa. Vor o viaţă nouă. Vlad Ţepeş le-o promite, dacă vor lupta alături de el în război. Frumoasa Romica este răpită de diavoli, iar Parpanghel, logodnicul ei, se rătăceşte după ea printr-o pădure plină de zîne vîntoase şi iele. Vlad Ţepeş îi pune la încercare pe ţiganii indecişi. Aceştia fug şi se fac de rîs. În iad, Satana, căzut în melancolie, hotărăşte să-i ajute pe turci. Dar Vlad atacă prin surprindere turcimea, iar Argineanul, român, se luptă singur cu armata otomană şi îl înfruntă pe sultan. Ţiganii, speriaţi, fug, închid ochii de frică şi se luptă cu o cireadă de vite, convinşi că se luptă cu turcii. Are loc nunta lui Parpanghel cu Romica, iar la ospăţ, Parpanghel povesteşte despre fabuloasa lui călătorie în lumea de dincolo. Urmează discuţii şi bătaie.

Şmecheriile textului: Ţiganiada este epopeea laşităţii. Aşa că un pas înainte în luptă e însoţit de doi înapoi spre laşitate. Poate azi e mai greu de citit, dar e singura carte a literaturii române descriind în versuri fuga sănătoasă. Tehnica *Ţiganiadei?* Fuga sănătoasă! Asta însemnînd tot: închipuirea duşmanului, flecăreala inutilă, ademenirea cu mîncare multă-terminarea merindelor-cîrteala infinită, trecerea pe lumea de dincolo, capcana, filozofia laşităţii.

Emo utile în viaţă, durata lecturii şi tipul de creier: discursul laş e foarte util, ne-a fost leagăn în istorie şi azi la multinaţională. Aveţi grijă să nu păţiţi ca ţiganii. Vlad era travestit în turc şi ţiganul l-a dat în gît pe Vlad. Vai de ciorimea din sufletele noastre! „Ţiganii încremeniră de frică: / Cesta léşină fără de veste, / Cela-amúrte, nu sîmte nimică, / Altul să vaietă-în gura mare, / Iar altul plînge cu suspinare. // Neicul la tîmplarea cea mai jeloasă / Socotindu-să puţin în sine, / Un bun cuget îi nimeri-în minte, / Să iasă turcilor înainte: // «Domnilor turci! deh, fie-vă milă / Dă ţigănia noastră săracă! / Că zieu! nu dă voie, ci dă sîlă,» / Ca mai rău doară să nu petreacă, / Au trebuit armele să-îmbrace / Neavînd dă nevoie ce mai face! // Tot Vlad Vodă e-ahăstòr dă vină, / Numa Dumnezieu lui să plătească, / Căci el ne-au băgat în hastă tină, / Dar’ viţa noastră ţigănească / Cu toată lumea trăieşte-în pace / Şi zieu că bătălia nu-i place“.

Expresii pentru bloguri şi messuri, mişto: „După dînse cu capete-o mie / Ş-o mie de mîni, Vrajba porneşte avînd Pisma duşmană, soţie; / Dîrzia cai buieştri-înteţeşte; Pe lîngă cotigă mergînd saltă / Jacul cu prada ş-Izbînda naltă. Cazna, Răutatea necăită, / Sîla şi Cruzia neîndurată, Vrăjmăşia şi cu arma ascuţită, / Şugubina cu haina cruntată; După-aceste şi Moartea-obidată, / Cu mii de Chinuri împresurată. Războiul stropit cu negru sînge / Răgni, şi suliţă-ucigătoare / Cu care şireaguri întregi frînge / Arătă ţiganilor ciopoare, / Trecînd pe lîngă ele mereu, / Cu tot groaznicul alaiul său“.

Cash şi investiţii: se poate investi într-un parc de distracţii Parpanghel, varianta Iad-Rai. Uite cum ar trebui să arate undeva la Snagov sau la Sighişoara, pe locul Dracula Parc: iadul, spaţiu de jar, cu rîuri de foc, în care sînt pedepsiţi nemilostivii, lacomii, judecătorii corupţi, defăimătorii şi tiranii, în timp ce raiul este grădina desfătată, în care curg rîuri de lapte şi de rachiu, în copaci cresc turte, colaci şi covrigi, iar dealurile sînt de caş, brînză şi slănină. În pulberea drumurilor zac pietre preţioase şi mărgele. Într-un colţ să fie seminarii *open minded* despre formele de guvernare pe pămînt, în iad şi în rai. *Team buildinguri* încheiate cu *drinkbuildinguri*.

claustrofog

Ceaţă pe Canal, continentul izolat

Au fost de stînga, dar s-au tratat

Într-un fel, Christopher Hitchens crede că a rămas un soi de marxist. Doar că acum capitalismul a devenit revoluţionar şi stînga este reacţionară. Revista *Prospect* îi dedică un articol de 11 pagini şi îl pune pe coperta numărului din mai. În caricatura de pe copertă, are burtă şi un tricou cu „*Vote Bush*". Greu de crezut că pe vremuri se bătea cu poliţia, era maoist şi membru al unei organizaţii internaţional-socialiste de la Oxford. De fapt, multe lucruri sînt atipice la Hitchens. Mama sa, soţie de ofiţer naval, a aşteptat să plece băieţii la facultate, apoi a fugit cu un amant şi s-au sinucis amîndoi la Atena, unde Hitchens merge la înmormînare şi nimereşte în plină lovitură de stat. De ce nu se mai înţelege cu foştii prieteni din tinereţe? Reporterul încearcă să vorbească cu unii dintre ei. Cei mai mulţi îl consideră un oportunist care a dat de gustul puterii – s-a mutat la Wasghinton şi este o voce în anumite cercuri.

Dar ce este Hitchens? Nu e chiar conservator, ar fi prea mult. Îi place să se creadă un dur al drepturilor omului *(human rights hawk)*. Aşa ar trebui să se numească cei care cred că puterea americană poate şi trebuie să fie folosită pentru a se opune totalitarismului. Îşi aminteşte primul moment al divorţului. În 1982 a susţinut războiul cu Argentina. Ceva scandalos pentru stînga britanică. Dar el fusese în Argentina, ştia ce făcuse junta acolo. Deşi unele dezamăgiri au început chiar mai devreme. Avea 19 ani şi se afla în Cuba cînd sovieticii au invadat Cehoslovacia. Cubanezii de rînd ţineau cu cehii, Castro ţinea cu sovieticii. Ceva nu era în regulă. Apoi s-au adunat deziluziile. Ce ar fi trebuit să facă stînga? „Vrei o listă?" – îl întreabă pe reporter. Ar fi trebui să salute căderea Zidului la Berlin şi căderea lui Ceauşescu, ar fi trebuit să ţină cu demonstranţii din Tien An Men, trebuia să-l apere fără echivoc pe Rushdie în faţa ayatolahîlor, trebuia să protesteze cînd Miloşevici a invadat Bosnia şi Saddam Kuweitul şi trebuia să susţină înlăturarea lor imediată. Nu au făcut nimic din toate acestea. Şi totuşi, Hitchens nu se încadrează uşor în tabere. A crezut mereu că nu trebuia bombardată Cambodgia şi că nu trebuia intervenit în Chile împotriva lui Allende. Ba chiar a încercat să pornească un proces împotriva lui Kissinger, pentru aceste două acţiuni. Urma să depună plîngerea cînd se împlineau 28 de ani de la lovitura din Chile, pe 11 septembrie 2001. Soţia l-a anunţat prin telefon că se întîmplase ceva la New York, nu o să mai intereseze pe nimeni Chile şi Kissinger. Totul s-a schimbat. A susţinut invazia Irakului. De atunci este un proscris pentru stînga în care şi-a trăit tinereţea şi maturitatea. Dar el a susţinut mereu că trebuie intervenit împotriva dictatorilor. Nu armele de distrugere în masă l-au interesat (deşi Saddam era un pericol major), ci o necesitate istorică de a înfrînge totalitarismul. Puterea americană este o putere revoluţionară, o putere anti *statu quo*. Recunoaşte că din tinereţea trotkistă a păstrat această determinare şi această încredere în ideile care mişcă lumea. Cînd s-au împlinit cinci ani de la invazie, o revistă a întrebat o serie de susţinători dacă încă mai cred că a fost bine. Doar Hitchens a spus clar că da: „Irakul era proprietatea unui fascist sadic care îşi măcelărea poporul şi se pregătea să o lase moştenire fiilor săi obraznici. Şi acum avem un kurd plin de umor şi socialist ca preşedinte şi se presupune că eu ar trebui să îmi cer scuze?! Ia mai dă-i dracu'!".

P.S. Din cauza unor examene ucigătoare care mi se vor întîmpla, jurnalul londonez ia o pauză.

Cristian GHINEA
Londra, 26 mai 2008

PUBLICITATE

PUBLICITATE

PUBLICITATE

PUBLICITATE

PUBLICITATE

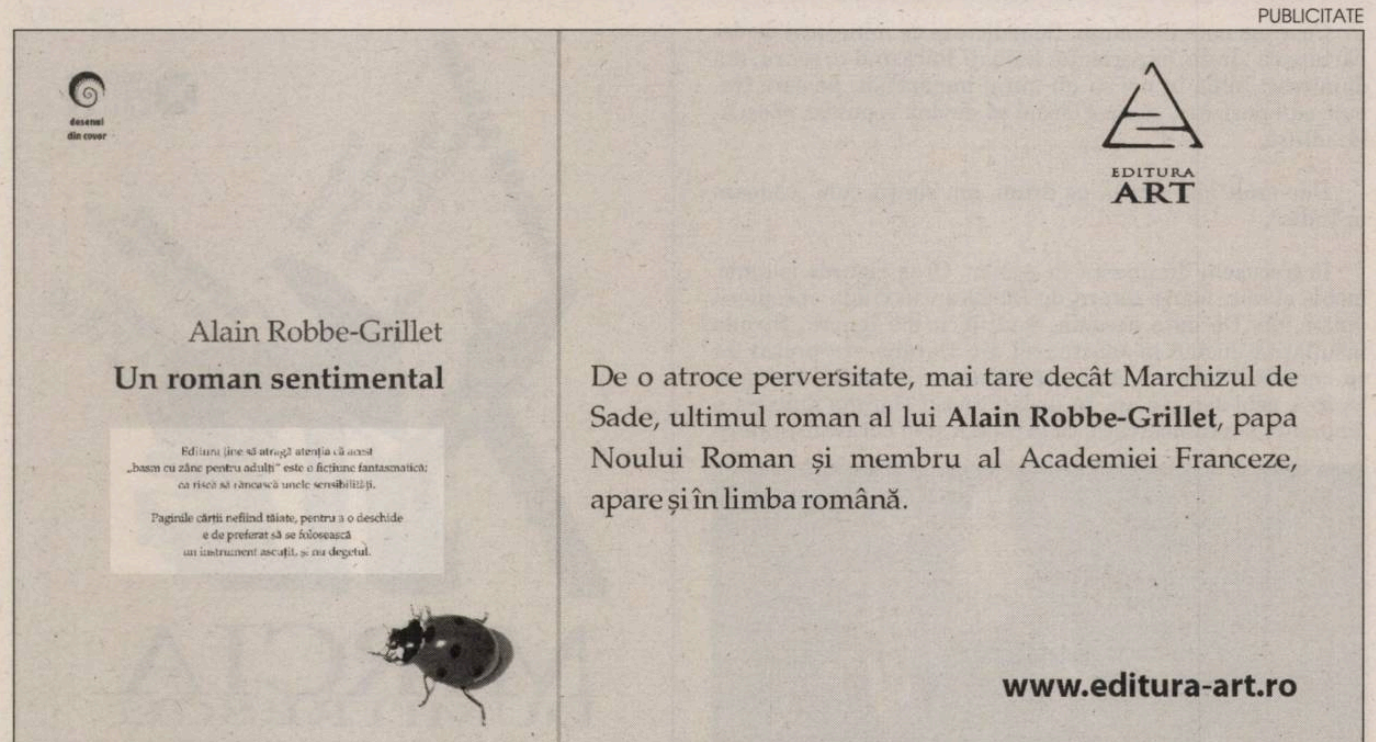

Iaromira POPOVICI

bazar

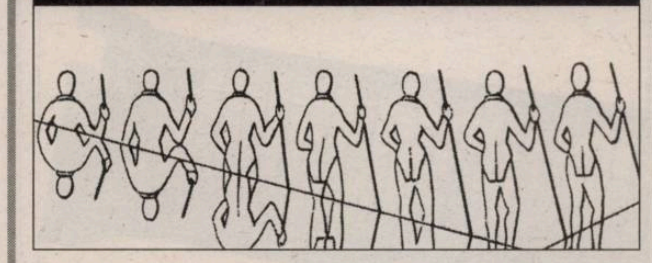

Globalizare stradală

Imaginea străzii/ străzilor unui oraş îţi dă, de cele mai multe ori, măsura gradului de civilizaţie a acestuia, a nivelului de trai al locuitorilor lui, al procentului lor de toleranţă şi de spirit civic. De pildă, duminica trecută, în acelaşi Bucureşti, am asistat la o scenă tipică pentru metropola în care trăim: o doamnă în vîrstă, bine (dar simplu) îmbrăcată (care s-a dovedit mai încolo că trăise în străinătate), îi reproşa unui vînzător de ziare de lîngă staţia de metrou Tineretului că... e hoţ, pentru că i-a taxat cu un leu mai mult ţigările pe care le lua de obicei. Auzind una ca asta, vînzătorul, un exemplar destul de falnic în cea mai la îndemînă acceptie de cartier, a ieşit din bîrlog, cu factura în mînă, ca să-i arate doamnei nemulţumite adevărul, negru pe alb. Numai că *background*-ul de proastă creştere şi gestionare a impulsurilor fiind de vină, odată ieşit, a tras-o puternic pe doamna în cauză de mîna ei osoasă, pentru a-i băga sub nas documentele. Urît şi, mai ales, nepermis gest, veţi spune. Aşa gîndeam şi eu, uluită, de pe margine, tocmai cînd o doamnă, la vreo 50 de ani, îmbrăcată şi ea destul de şters şi cu vreo două sacoşe în mînă, s-a nimerit chiar la locul faptei şi... a intervenit. Încredibil pentru un oraş ca Bucureştiul, proverbial pentru lăsitatea cetăţenilor săi: noul personaj i-a spus vînzătorului că nu avea voie să-i facă aşa ceva clientei sale, indiferent dacă aceasta avea sau nu dreptate, că nu-şi merită locul de muncă, iar pe aceasta a îndemnat-o să dea telefon la poliţie. Vînzătorul bănuiesc că s-a speriat, dar a avut două replici, şi ele tipice pentru modul neaoş de a cugeta: „Doamnă, m-a făcut hoţ!" şi „Vă rog să vă vedeţi de treabă!". Surprinzător, doamna la vreo 50 de ani a gestionat foarte bine situaţia, avea ceva practică, probabil: i-a semnalat băiatului de la ziare că e destulă lume pe stradă, deci au martori. Tocmai în clipa aceea prin dreptul lor a trecut un domn de vîrsta a treia, cu pălărie, care a încarnat, *en passant*, dar la obiect, întreaga atitudine a publicului românesc prezent la asemenea scene – a strigat, din mers, hotărît: „Doamnă, chemaţi poliţia!". Şi a trecut mai departe. Finalul a fost următorul: vînzătorul s-a întors în cuşca lui, ca şi cum nimic nu s-ar fi întîmplat; cele două doamne au plecat împreună şuşotind.

La Paris, imaginea străzii era alta, dar nu neapărat mai interesantă (cel puţin pentru mine). Da, străzile în sine erau mult mai curate, clădirile unitare stilistic, iar regulile mai clare. Şi totuşi, obişnuită în bălăceala mea balcanică, îmi lipsea tocmai surpriza pe care „*happening*-uri", precum cel de mai sus, ţi-o pot oferi: amestecul de pitoresc şi cruzime comportamentală, să-i spunem, nicidecum pozitiv, dar solicitînd atitudine...

Acolo puteai asista, însă, la scene de alt tip, interesante şi ele, relevante pentru o altfel de civilizaţie, dar şi în contextul globalizării: de pildă, dacă te aşezai la o cafenea, riscai ca vecinul tău să fie... un căţel, ce-i drept bine îngrijit, care ocupa nonşalant scaunul de lîngă tine. Sau, dacă te aflai într-un loc turistic, cel alături de tine la mesele strîmte ale bistrourilor pariziene putea fi... un domn burtos, în maieu, de genul tetra, aşa cum numai (credeai...) în faţa blocurilor din Berceni poţi găsi, în zilele cu soare, jucînd table. Dar nu, un asemenea domn poate sta la Alsace, pe Champs Elysées, mîncînd fructe de mare pe care să le scoată tacticos din cochilie, cu un instrument lung şi ascuţit pe care noi, cei bine-crescuţi în Piaţa Romană, dar într-ale şniţelului şi cartofilor prăjiţi, nu l-am mînuit în veci... Tot lîngă tine poate nimeri o pereche de japonezi, serioşi, care mănîncă stridii în lunile cu „r" (ceea ce am auzit că nu se face...), precum şi un domn altfel impecabil, citind *Manifestul suprarealismului*, dar cu şosete roz...

Deşi foarte diferite, cele două tipuri de scene şi atmosfere stradale sînt, pînă la urmă, tablouri – vivante – din ţări europene, supuse aceloraşi reguli şi aceleiaşi globalizări.

Teodor BACONSKY

turn înclinat

Fulguraţie

Surprinzător de tîrziu apare în Franţa seria *Operelor complete* datorate lui Simone Weil. Ediţia, pregătită la Gallimard, dezvăluie progresiv monumentalitatea unei creaţii pe care publicul nu o putuse niciodată aprecia în totalitate. Odată cu desăvîrşirea acestui proiect (început acum cîţiva ani şi care va mai pretinde alţi cîţiva), pasionaţii de gîndirea Simonei Weil vor avea finalmente privilegiul de a contempla subtila coerenţă a unui parcurs filozofic inegalabil sub raportul adîncimii, al clarităţii şi al patosului existenţial. Ansamblul e grandios: Tomul I: *Primele scrieri filozofice*. Tomul II: *Scrieri filozofice şi politice* (vol. 1: *Angajamentul sindical (1927-1934)*; vol. 2: *Experienţa muncitorească şi despărţirea de revoluţie (1934-1937)*; vol. 3: *În preajma războiului (1934-1940)*; Tomul III: *Poeme* şi *Veneţia salvată*; Tomul IV: *Scrierile de la Marsilia* (vol. 1, proaspăt apărut în mai 2008: *Filozofie, ştiinţă, chestiuni politice şi sociale*); vol. 2: *Civilizaţiile inspiratoare: Grecia, India şi Occitania*; Tomul V: *Scrieri de la New York şi Londra* (vol. 1: *Probleme politice şi religioase;* vol. 2: *Înrădăcinarea);* Tomul VI: *Caiete* (4 volume); Tomul VII: *Corespondenţă* (vol. 1: *Corespondenţa familială*; vol. 2: *Corespondenţa generală).* Pe temeiul acestui corpus editat critic, referinţele la scrierile weiliene vor suferi – ca să zic aşa – schimbări stabilizatoare. Ediţia Gallimard va deveni inconturnabilă, fixînd noi coordonate exegetice.

Simone Weil a trăit relativ puţin, a dus o viaţă tumultuoasă, a trecut prin experienţe limită, atît căutate (asceza la uzină sau angajamentul din Spania), cît şi pătimite istoric (al doilea război mondial, exilul, maladia). În asemenea condiţii, autoarea a scris totuşi frenetic: cărţi, articole, note, scrisori. Asemenea lui Kierkergaard sau Nietzsche, geniul ei s-a disimulat în pseudonimie, anonimat şi fragment. A fost reacţionară, pentru că s-a sprijinit elitist doar pe cei mai buni (Platon, Descartes, gîndirea indiană etc.), dar şi modernă, pentru că s-a interesat deopotrivă de ştiinţele tari, politică, religie şi metafizică. Rămasă în afara Bisericii catolice (prin refuzul de a primi botezul), ea a devenit, în logica unei enigmatice compensaţii, cea mai profund-creştină gînditoare a secolului XX. Ingenuă şi fervent, matematic riguroasă şi mai ales plină de curaj intelectual, Simone Weil a vrut mereu să acţioneze, să participe, să lupte împotriva gravitaţiei cu ajutorul unei gravităţi luminoase. A emanat o singulară dăruire, trăindu-şi zilele într-o stare sacrificială care caută, dincolo de doctrine, graţia existenţei şi sfinţenia lui Hristos, Mediatorul. Vă propun o mostră din interpretarea weiliană a rugăciunii *Pater noster,* în traducerea mea:

Genetheto to thelema sou („Facă-se voia Ta"): „Sîntem pe deplin şi negreşit siguri de voinţa lui Dumnezeu doar în trecut. Toate evenimentele produse, oricare ar fi, sînt conforme cu voinţa atotputernicului Dumnezeu. Căci asta implică noţiunea de atotputernicie. Şi viitorul, oricare ar fi, odată împlinit, se va împlini potrivit voinţei lui Dumnezeu. Nu putem completa sau diminua această conformitate. (...) Aici, cererea noastră are ca obiect ceea ce se petrece în timp. Dar cerem conformitatea infailibilă şi eternă dintre tot ce se petrece în timp şi voinţa divină. După ce, în prima cerere, am răpit timpului dorinţa, pentru a o transforma într-un proiect veşnic, reluăm acum dorinţa oarecum eternizată, spre a o reintroduce în timp. Astfel, dorinţa noastră străpunge timpul, pentru a descoperi îndărătul lui eternitatea. E ceea ce se întîmplă atunci cînd ştim să facem dintr-un eveniment împlinit, oricare ar fi acela, un obiect al dorinţei. E vorba de ceva cu totul diferit de resemnare. Chiar şi termenul «acceptare» e prea slab. Trebuie să doreşti ca tot ce s-a produs să se fi produs, şi nimic altceva. Nu pentru că tot ce s-a produs ni se pare bun; ci pentru că Dumnezeu l-a îngăduit, iar supunerea cursului evenimentelor faţă de Dumnezeu este prin ea însăşi un bine absolut" *(ed. cit.*, tom. IV, vol. 1, p. 339).

Laurent JENNY

Veghe indiană (III)

India în mine

La sosirea în oraşe noi, sînt mereu, mai întîi, decepţionat în mod inexplicabil. Intrînd în Pushkar şi cuprinzînd dintr-o privire frumuseţea stupefiantă a acestui oraş sfînt cu cupole albe cufundate în lumina schimbătoare a lacului, mi-am zis: „Acest oraş nu e decît un miraj, să ne facem pozele şi să ne cam ducem. Ce să fac eu cu un mic Benares, plin de *sâdhuşi* şarlatani în izmene portocalii, cerşind, şi cu nişte *babacool* îmbătrîniţi, tîrînd după ei progenituri lăieţe?". Dar a doua zi dimineaţă, la ora şapte, am simţit altceva. O lumină verde se tîra pe străzile murdare şi pustii. Lacul, sub un cer ameninţător, căpătase o dulceaţă argintie şi tulbure, de o fineţe nebănuită în ajun. Am înţeles că puteam rămîne la infinit să privesc pelerinii cum îşi înmoaie zdrenţele colorate în apa sacră, scufundările lor lente, să simt trecerea orelor peste *ghat*-uri. Intrasem în timpul locului, care acum creştea în jurul meu, se întindea în pînze infinite, mă absorbea. Şi tot aşa în fiecare oraş.

De cu bună dimineaţă, m-am aşternut la drum spre templul Saraswati, cocoţat pe o colină în formă de vulcan, lîngă Pushkar. Ascensiune abruptă, dar uşoară, pe o scară tăiată în trepte. Sus, puţini pelerini, un vas de ceai întremător, un templu foarte modest, redus la o singură terasă sub un *velum*, de unde se vede catifeaua brună a munţilor din jur, lacul aşezat în scrinul lui de cupole şi, mai spre Apus, întinderi de sare pe o cîmpie pustie. Pentru a gusta liniştit singurătatea şi puritatea locului, mă îndepărtez de drum, pe latura colinei, în spatele templului, şi mă instalez în şezlongul improvizat pe care mi-l oferă o scobitură în stîncă.

Acolo mă găseşte, o oră mai tîrziu, o fată care a avut aceeaşi idee. Bénédicte călătoreşte singură prin India de trei luni. A ajuns cu trei zile înainte de tsunamiul care a răvăşit regiunea Madras. În cea de-a 28-a zi, i s-a acrit de-atîta murdărie, de mizerie, de oboseală şi de dificultăţile călătoriei. I s-a urît de India. Apoi India s-a întors în ea. Şi acum abia aşteaptă să se ducă înapoi. Surîsul îi alunecă pe chip, dispare, revine. Hotărîm să coborîm împreună, să vizităm templul lui Brahma, la intrarea în oraş. Pe drum, ne încrucişăm cu ciorchini de maimuţe mici, lînoase, instalate prin copaci.

Ce zi incertă şi delicioasă! Picături mari de ploaie caldă fac găuri în praf, apoi se opresc. Templul lui Brahma e atît de proaspăt, atît de primitor, curţi cu dale albe şi negre, salcîmi, terase mărginite de flori de glicină.

Ne vom întoarce fiecare la visul lui. Bénédicte ezită. Prezenţa ei scapă, apoi devine din nou foarte atentă. După cîteva ezitări, acceptă să mîncăm un *thali* modest, pe terasa unui mic restaurant deasupra lacului. După-amiaza se întinde şi, în ciuda numeroaselor ocupaţii pe care le-a invocat (spălatul rufelor, rezervarea unui bilet de autobuz pentru Birkaner), zăboveşte cu mine fără să o reţin, priveşte jocurile luminii pe *ghat*-urile pustii, de cealaltă parte a lacului. Hotărîm să intrăm în mirajul de vizavi.

Acum, malul de pe care venim a căpătat un aer fantomatic. O vacă coboară treptele, întinde botul spre apa sacră. Izbucneşte furtuna. Drumul se transformă în noroi.

Ce avem oare în comun, Bénédicte şi cu mine, atît de depărtate ca vîrstă, experienţă, limbaj? Părăsind-o, seara, mă dumiresc: India în noi ca un miraj împărtăşit, pe care trebuie să-l păstrăm, să nu-l lăsăm să devină repulsie, oboseală, uitare.

Dar mult mai tîrziu, pe drum, am simţit cum „cădeam în India".

Petrecusem dimineaţa la Ajmer. Oraş riguros islamic, închis şi dur, foarte diferit de Pushkar, în ciuda apropierii dintre ele. De data aceasta, mulţimea mă ignora. Strada însufleţită ducînd la sanctuarul din Dargha era presărată cu cerşetori infirmi, unii extraordinar de slabi, bolnavi, leproşi, orbi sau ciungi. În foarte vastul Dargha domnea o ambianţă supraîncărcată, ca la Mecca şi în caravanseraiuri.

Laurent Jenny (n. 1949) este profesor de literatură franceză la Universitatea din Geneva. A debutat ca romancier, a publicat volumele *La terreur et les signes* („Teroarea şi semnele", 1982), *La parole singulière* („Rostirea singulară", 1990; traducere românească 1999), *L'expérience de la chute* („Experienţa căderii", 1997), *La fin de l'intériorité* („Sfîrşitul interiorităţii", 2002), dar îi place să spună că a început să scrie... ieri. Indiferent dacă scrie literatură sau teorie literară, ceea ce îl atrage pe Laurent Jenny este, mereu, evenimentul, locul unde se întîmplă ceva, iar fiinţa se vede adusă în impas. Este, cu siguranţă, ceea ce-l incită la călătorii singuratice în colţuri depărtate de lume, precum India de aici, sau China, sau Cuba. Deriva într-o lume străină şi intraductibilă, veghea (deopotrivă vibrantă de atenţie şi năucă de neînţelegere) este metafora potrivită pentru a-l defini pe Laurent Jenny ca scriitor. (**Ioana Bot**)

Familii dormind pe covoare în galerii acoperite. Din patru colţuri ale mormîntului sfînt, cîntăreţi sufi susţineau o melopee neîntreruptă, în vreme ce credincioşii se înghesuiau în ciopoare dense înăuntru, purtînd coşuri cu flori. Acolo am văzut un pelerin bogat care, pentru a-şi pune în valoare darurile, atîrnase un cîntar de crengile unui copac şi punea pe unul din talgere un copil de şase ani, iar pe celălalt talger o cutie misterioasă plină cu ofrande. Templul *jaïn* din Ajmer nu m-a ostoit cu nimic. De fapt, nu era vizitabil. Erai chiar îndepărtat cu bruscheţe. Nu aveai voie decît să priveşti, prin geamuri întunecate de murdărie, macheta urieşească a lumii acesteia şi a tuturor lumilor de dincolo, peste care pluteau nacele aurite cu cap de elefant, plimbînd în gol rajahi de lemn naivi şi prăfuiţi.

Pe drum, aşadar, revenind spre Jaipur, am simţit ce? O dorinţă de a mă cufunda, de a mă îneca în India. Am invidiat-o pe Bénédicte şi timpul ei infinit.

Şi, ca în orice oraş nou, Jaipur şi camera cu miros de putregai m-au decepţionat la început. Dar nu gustasem încă trenurile (hotelul era lîngă o cale ferată) care, în tot minutul, îmi traversau visele, cu şuierăturile lor scoase nu în serii scurte, ci ca un muget continuu sfîşiind noaptea şi trăgînd după ele, în ritmul tampoanelor, kilometri interminabili de vagoane. Nu văzusem încă dimineaţa aşezîndu-se ca o pasăre pe rozul solzos al terasei.

Ce se află aici şi nu găsesc în altă parte? Lumina, desigur, splendoarea zdrenţelor, duritatea uscată a mizeriei, murdăria suprarealistă, culoarea. Toate astea sînt cunoscute. Dar şi mai mult păgînismul regăsit, combinaţia de pur şi impur, care nu sînt curatul şi murdarul, geografia magică, ritualurile nonşalante şi practice, zeii în mulţime, circulaţia puterilor prin pămînt, prin apă şi prin arbori. Multe alte lucruri pe care nu le ştiu numi. Vis de profan venit să se excursioneze, ca turiştii, dintr-o lume inertă.

traducere din limba franceză de Ioana BOT

PUBLICITATE

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

Starea televiziunii de la noi

De curînd, a fost lansată ediţia 2008 a raportului „Televiziunea în Europa“ – un proiect de monitorizare care anul acesta a avut în vedere nouă ţări, printre care şi România. Raportul pentru ţara noastră a fost realizat de Manuela Preoteasa, director al EurActiv România, şi mi se pare un exemplu de treabă făcută cu seriozitate şi profesionalism. Sînt analizate legislaţia în domeniu, piaţa de audiovizual, demersurile de reglementare ale CNA, acţionariatul televiziunilor, structura de conducere, finanţarea sau standardele editoriale ale serviciului public de radio şi televiziune etc.

Concluziile acestui raport reflectă starea proastă în care se află audiovizualul românesc – de la cadrul legislativ, pînă la funcţionarea propriu-zisă a posturilor de televiziune: „În pofida unor lăudabile intenţii de reformă care au urmat schimbării Guvernului social-democrat după alegerile din 2004, sectorul audiovizual din România a mers din ce în ce mai prost în anii din urmă. Audiovizualul rămîne terenul de joacă al unei coterii de moguli media ale căror interese sînt dictate mai degrabă de legăturile lor cu cercurile politice şi de afaceri, decît de dorinţa de a oferi producţii de televiziune de calitate, independente şi diverse. Sute de investitori sînt astăzi activi pe piaţa de televiziune din România. Cu toate acestea, ea rămîne dominată de patru jucători majori, în timp ce televiziunea publică eşuează constant în îndeplinirea mandatului şi misiunii sale, în aşteptarea unei reforme mereu amînate“.

Din păcate, instituţiile statului sînt neputincioase în faţa provocărilor realităţilor din audiovizualul românesc: „Tendinţa de concentrare a capitalului pe piaţa audiovizualului s-a menţinut. Autoritatea de reglementare în audiovizual (CNA) şi organismul antimonopol (Consiliul Concurenţei) nu dispun de instrumentele necesare pentru a preveni concentrarea proprietăţii încrucişate“. Sînt neputincioase sau, mai degrabă, interesate să menţină starea de acum şi să blocheze reforma: „Proiectul de lege privind reforma în serviciile publice de radio şi televiziune s-a blocat la Senat. Ca şi în trecut, înaintea alegerilor din 2004, Parlamentul a arătat un interes sporit faţă de reformarea serviciilor publice de radio şi televiziune. Dar, imediat după alegeri, zelul reformator s-a stins. În plus, acţiunile Parlamentului au contribuit la o şi mai mare politizare a serviciilor publice, prin legislaţia inadecvată şi prin menţinerea unor structuri supradimensionate la nivelul acestor instituţii, care se luptă pentru finanţarea bunei lor funcţionări“.

Manuela Preoteasa observă, în finalul raportului, că există totuşi şi unele semne bune. Acestea se datorează nu atît demersurilor venite din partea autorităţilor, a legislativului, ci dorinţei unor patroni de a avea o afacere competitivă de presă: „Deşi încă părtinitoare în ceea ce priveşte relatarea confruntărilor politice, companiile de media încep treptat să fie tratate de către patronii lor drept operaţiuni comerciale în sine, nu numai drept instrumente pentru urmărirea unor interese personale sau de afaceri. Multe dintre aceste companii fac parte din conglomerate mediatice mari sau se află în procesul de a atrage noi investitori. Dar, după anii de manipulare vizibilă, de lipsă de profesionalism şi de senzaţionalism ieftin, încrederea telespectatorilor se recîştigă cu greu. Telespectatorii de azi se uită la televizor mai ales pentru divertisment, în timp ce pentru ştiri caută surse alternative, cum ar fi canalele de nişă sau Internetul“.

Cred că Manuela Preoteasa şi-a propus, la sfîrşit, să adopte un ton optimist, dătător de speranţă. De fapt, cele două canale de nişă de la noi care ar oferi ştiri credibile fac ele însele jocuri politice şi îşi manipulează publicul. Este deci cu atît mai greu să recîştigi încrederea telespectatorilor, cînd îi minţi în continuare. Pe de altă parte, nu după încrederea telespectatorilor aleargă televiziunile de la noi, ci după banii lor.

Florin DUMITRESCU

Campania electorală „troiană“ şi agenţii ei involuntari

Gem ziarele, vuiesc televiziunile de ştiri, debordează portalurile online... Comentatorii, păreriştii, specialiştii în datul cu presupusul sînt solicitaţi în această campanie electorală, mai mult ca oricînd. De la o zi la alta, în ultimul timp chiar din oră-n oră, hop! – cîte un afiş electoral caraghios, cîte un cîntec popular care glorifică vreun candidat, cîte un website năstruşnic de propagandă electorală... Exemplele de comunicare electorală îndrăzneaţă, fantezistă, neconvenţională sînt tot mai dese, mai înteţite, ca o erupţie cutanată pe harta ţării! Şi apoi, în chip de reacţie – comentariile, glosele, cîrcotelile – multiplicate geometric, prin editoriale, pe bloguri, prin telejurnale. Ultima tendinţă e să le stîrneşti, pe cît posibil să le programezi, pe post de mesaj reverberat, de intensitate mai mare...

Strategia calului troian

Dacă treci pe lîngă o masă cu amici flecărind la o bere sau pe lîngă un televizor deschis pe vreun talk-show cu părerologi, auzi cam acelaşi gen de observaţii: – da' candidata aia din Buzău care zice „încearcă şi cu o femeie“? – ce penibil, domnule... – da' maneaua candidatului ăluia din judeţul Braşov? – ce kitsch, maestre... – doar că nu e manea, dacă-mi permiteţi: e bănăţeană... – oricum, toată politica românească e o manea...

La această mare vorbă consensuală (despre politica manelistă şi „politicul“ kitschos) se ciocnesc halbele (într-o parte) şi se anunţă publicitate (în cealaltă).

Nicicînd nu s-au pescuit mai multe perle în cişmigiele patriei. Nicicînd nu s-a analizat mai mult o campanie încă dinainte să i se cunoască rezultatele. Şi n-ar fi de mirare ca unii – poate nu puţini – dintre candidaţii mai excentrici, mai bălţaţi şi mai stridenţi să obţină scoruri bune, poate chiar victorii. Cîţi dintre ei vor ajunge primari sau preşedinţi de consilii – vom vedea în ziua votului; şi vom trage atunci cele mai bune concluzii despre eficienţa kitsch-ului şi rentabilitatea penibilului...

Partea cea mai interesantă însă este că toată această flecăreală metadiscursivă întreţine şi împrăştie mai departe mesajul electoral propriu-zis, chiar dacă o face de pe poziţii critice superioare, ale unor instanţe atotcunoscătoare. Iată ceva la care atotcunoscătorii de serviciu nu se aşteptau: că aveau să devină agenţii electorali ai celor pe care îi judecă!

Este mai mult decît limpede! Miza ultimă a acestor mesaje de tip nou este de a stîrni interes şi, în consecinţă, de a fi preluate şi retransmise, fie şi cu titlu de bizarerii. E strategia calului troian; şi anul acesta e aplicată cu frenezie de candidaţi mari şi mici; din Bucureşti sau din provincie; cu bugete mai mult sau mai puţin generoase.

Televiziunea suverană, Internetul paj

O premisă: televiziunea este mediumul-rege. Apari pe post, deci exişti. A demonstrat-o, printre alţii, C.V. Tudor în 2000, cînd a intrat în finala prezidenţialelor cu o serie de recitaluri TV şi (practic) zero panouri, zero machete de presă (spre deosebire de contracandidaţii nefinalişti care au prăpădit multă celuloză degeaba).

Cum poţi ajunge însă la televizor, în afara minutelor acordate la paritate pentru clipuri electorale şi intervenţii regulamentare? Provocînd o ştire! Cu un simplu fluturaş, dar ingenios, cu un slogan mai trăznit, cu un desenaş mai poznaş – poţi deveni subiect de fapt divers şi poţi atrage atenţia posturilor locale şi, cine ştie, chiar a celor naţionale. O ocazie să se vorbească despre comuna noastră pe telejurnalele „de la centru“, să fie toată ţara cu ochii pe noi!

Există aproape o simbioză între candidaţi şi corespondenţii din ţară ai televiziunilor: unii avizi de promovare abilă, ceilalţi ahtiaţi după subiecte pitoreşti. Ecuaţia se completează şi dă rezultate!

În plus, spre deosebire de istoricul an 2000, azi avem moda YouTube-ului! Astăzi, doamnelor şi domnilor, avem Trilulilu.ro! Un clip electoral, fie şi la calitate de home-video, dacă are un grăunte de bizarerie, poate genera o adevărată campanie virală: internauţii şi-l trimit pe e-mail într-o năvală arborescentă; sau îl postează pe site-urile cu haioşenii, de unde va fi vizualizat de mii, chiar de zeci de mii de ori... Cu atît mai uşor în cazul unei simple poze sau al unui cîntecel! E ceea ce se cheamă campanie virală: mesajul este transmis ca un virus de către chiar destinatarii săi, care participă astfel benevol la (re)difuzarea sa.

Toate astea pot fi grozave pentru publicul tînăr, de obicei apatic la politică şi indiferent faţă de problemele comunităţii, din care ar cam vrea să evadeze (către paradisuri reale sau artificiale)... Poate că, începînd cu o glumă online şi intrînd apoi pe forumuri şi bloguri, tinerii vor deprinde participarea, fie şi cu un „hmm“ sau cu un *„wow“*, la dezbaterea politică şi cetăţenească. De aici, drumul pînă la urnă e poate mai simplu...

Dar nici faţă de publicul mai în vîrstă, activ în ziua alegerilor, dar captiv pînă atunci în faţa televizoarelor, campaniile online nu sînt muniţie irosită: televiziunile preiau copios de pe YouTube spoturi electorale şi clipuri cu muzică naiv propagandistică...

Un mix de media planificat pe bîjbîite şi bănuite, cu undiţe şi năvoade întinse către atenţia publică, dar – practic – pe gratis!

Anul trecut pe vremea asta...

Campania pentru referendumul de suspendare a preşedintelui a servit drept repetiţie (ca şi mai tîrziu, în mai mică măsură, campania pentru europarlamentare).

Încă de la acţiunile de 1 Mai ale PSD-ului, aproape tot ce dădea mai animat şi mai colorat în cadru s-a transmis pe post, la ştiri, cu titlu de reportaj! Şi cu o forţă a penetrării înzecită, poate chiar însutită, faţă de cea a manifestării publice originare! Aproape tot ce s-a scandat ori s-a scris pe şepcuţe, de o parte sau cealaltă a baricadei – s-a dezbătut şi răzbătut cu părerologii de serviciu, mult înainte de a bănui măcar rezultatele! Culmea anticipării a atins-o în primăvara lui 2007 Andrei Gheorghe, care a supus dezbaterii din studio nişte presupuse sloganuri PSD-iste obţinute „pe surse“ încă din stadiu de schiţă! Şi care, pasămite, aveau să fie folosite cîndva, în viitor!! Cei mai mari critici au fost, evident, invitaţii din partea PSD-ului...

Prejudecăţi şi idei gata primite despre comunicarea electorală

Odată lecţia lui 2007 învăţată, anul acesta, cînd miza electorală e mult mai importantă, comunicarea politică pe stil troian e pusă în practică pe tot cuprinsul ţării. Cititorii dilematici vor şti să o recunoască, mai ales dacă se vor feri de cele cîteva prejudecăţi pe care „bezmediaticii“ de pe canalele principale continuă să le întreţină, mai mult sau mai puţin tacit:

1) Candidaţii ne sînt „vînduţi“ precum detergenţii. Fals! Publicitatea comercială este cea care s-a inspirat, la începutul secolului XX, din comunicarea politică, aceasta din urmă la fel de veche ca parlamentarismul şi sufragiul democratic. Dimpotrivă, forme de logică belicoasă precum campania, sloganul (etimologic, strigăt de luptă), stindardul heraldic (sublimat în elemente de identitate corporatistă) au fost preluate de marketing şi publicitate din arsenalul propagandei politice. E drept, industrializarea şi producţia de serie au impus reguli noi, care au trecut graniţa îndărăt, spre comunicarea politică. Dar cum în România toate lucrurile astea ne-au venit după '89 „prin franciză“, de-a valma, e greu azi să desluşim capătul firului. Ca idee principală, odată pentru totdeauna: publicitatea e cea care, istoriceşte, s-a inspirat din propaganda politică, nu invers.

2) Cică „se înregistrează o creştere a agresivităţii mesajelor“ (şi ni se dau ca exemple „tancul“ lui Codrin Ştefănescu, porecla de Piedone a colegului său conservator, candidata din ţară care pozează cu bîta în mînă etc.). Fals! După cum arată şi punctul 1), în comunicarea politică s-a mers de la început pe o logică a confruntării. De la Cromwell încoace, patimile s-au potolit, luptele s-au cizelat şi s-au mutat în planul ideilor. Baterea a devenit dezbatere. E o istorie pe care am recuperat-o, mult comprimată, şi noi în România, de la Decembriele sîngeros încoace. Însă un nucleu de retorică a confruntării s-a păstrat; şi e ipocrit cel care vede numai agresivitatea din tabăra adversarului.

3) Nu e eficient să arăţi copii în propaganda politică. Aproape fals! E drept, cînd eşti un nabab local şi ai un puşti supraponderal şi răzgîiat, îţi aduce mai degrabă deservicii să-l arăţi votanţilor cum se bălăceşte în piscina ostentativă a viloiului personal. (Deşi... mai bine să evităm un verdict definitiv şi să aşteptăm rezultatele!) Dar, ca regulă foarte generală, etalarea copiilor înduioşează, creează presiuni emoţionale asupra decidentului şi conotează la modul unanim acceptat, de-a dreptul somatic, ideea de viitor. De la Lyndon Johnson în 1964 (cu al său antologic spot „Daisy“), la recenta dispută Clinton-Obama, copiii sînt un factor de persuasiune major în elaborarea mesajelor. Anul acesta, sub presiunea ONG-urilor europeniste, folosirea copiilor în campania electorală a fost denunţată ca exploatare. De remarcat însă că mulţi dintre cei care azi strigă *„j'accuse“* se înduioşau cu graţie în 1996, cînd CDR a cîştigat alegerile cu celebra imagine a unei fetiţe întinzînd o cheie, sub sloganul „cheia e la tine“...

4) Obiceiul de a face muzică în scop electoral e ceva „nou, nemaiauzit şi dezgustător“. Falsitatea întruchipată! Muzica de campanie, muzica angajată, muzica militantă – sînt de pe vremea surlelor şi trîmbiţelor: se pierd în negura Antichităţii... Dacă unii rapsozi propun azi muzică populară (fie ea şi de fason mai... oriental), iar candidaţii o acceptă – nu e decît o adaptare la gustul publicului-ţintă. Cei care ar fi vrut în loc nu'ş'ce eurovizioane n-au decît să strîmbe din nas...

Mai vorbim după alegeri...

„Aş da orice să am un glob de cristal!“

– interviu cu Camelia TOADER –

***Camelia Toader** a primit în anul 1997 titlul de doctor în drept la Universitatea Bucureşti. După un stagiu de doi ani la Buftea, a primit un post de judecător la Judecătoria sectorului 5 din capitală. În 2005 devine profesor de drept civil şi de drept european al contractelor la Universitatea Bucureşti. Între 1992 şi 2004 urmează mai multe stagii doctorale şi de cercetare la Institutul „Max Planck“ de drept internaţional privat şi drept comparat de la Hamburg. În 1997 este numită şef al Departamentului pentru integrare europeană la Ministerul Justiţiei, iar doi ani mai tîrziu, judecător la Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie. Între 2005-2006 a fost formator în drept comunitar la Institutul Naţional al Magistraturii, iar din 12 ianuarie 2007 este judecător la Curtea Europeană de Justiţie. Dincolo de această biografie impresionantă, am descoperit şi un partener de dialog deschis, atent la detalii şi precis în răspunsuri. Camelia Toader a acceptat cu amabilitate o discuţie „informală“ despre instanţa supremă europeană, despre activitatea şi responsabilităţile postului pe care îl ocupă, dar şi despre prietenii, prejudecăţi şi planuri de viitor.*

Cum funcţionează mecanismul de desemnare a judecătorilor care ajung la Curtea Europeană de Justiţie? De multe ori, pentru cetăţenii obişnuiţi, pare un procedeu destul greu de înţeles...

Potrivit Tratatului, guvernele naţionale sînt cele care fac propunerile pentru posturile de judecător la Tribunalul de Primă Instanţă şi la Curtea de Justiţie, dar procedura internă după care se fac aceste nominalizări diferă de la stat la stat. După intrarea în vigoare a Tratatului de la Lisabona, se pare că propunerile vor fi analizate de un aşanumit „consiliu al înţelepţilor“, format din foşti membri ai Curţii de Justiţie a Comunităţilor Europene, din reprezentanţi ai instanţelor supreme naţionale, din personalităţi şi specialişti în dreptul comunitar, cu valoare recunoscută pe plan european.

Există diferenţe între justiţia europenă şi justiţia din România? În ce constă decalajul între modul în care ea funcţionează în ţara noastră şi la nivel european?

Diferenţele există şi sînt semnificative, dar nu putem spune că unul sau altul dintre sisteme este mai bun, acest lucru fiind strict o chestiune de particularitate. Justiţia comunitară a fost inspirată de sistemul francez, dar cu timpul s-a impus şi tradiţia din sistemul *common law,* în sensul că jurisprudenţa anterioară a Curţii face parte din *acquis*-ul comunitar şi nu îţi poţi permite, în numele independenţei complete, să faci abstracţie de ea. Respectarea jurisprudenţei anterioare este unul dintre principiile de bază ale funcţionării Curţii, iar acest lucru presupune cunoaşterea la perfecţie a întregii jurisprudenţe a Curţii, de la crearea ei şi pînă în prezent. Curtea Europeană de Justiţie nu se opune însă progresului – spectaculoasa extindere a UE (în prezent la 27, mîine, poate, la 30 de state membre, cu sisteme juridice diferite, cu tradiţii şi obiceiuri diferite) a reprezentat o mare provocare pentru toate ţările. În afară de faptul că treci într-un sistem juridic diferit – de la cel naţional, la cel comunitar –, particularitatea fiecărui regim juridic naţional aduce o îmbunătăţire.

O altă diferenţă ar fi relaţiile dintre judecătorii de la Curte – acolo sîntem mult mai apropiaţi decît judecătorii din sistemul naţional. Nu spun neapărat că sîntem prieteni la cataramă, dar există o politeţe, o bună-cuviinţă care îţi dau încredere, dar care, în unele sisteme de drept, lipsesc. La Curte avem reuniuni generale o dată pe săptămînă, în care analizăm noile cauze intrate pe rol, chiar dacă facem sau nu parte din completele care le vor judeca – acesta este însă un lucru foarte important pentru asigurarea coerenţei jurisprudenţei Curţii. Ne întîlnim frecvent şi *extra muros* pentru că există obiceiul întîlnirilor informale, acasă la unul dintre noi sau la restaurant – cutumă care pentru mine a fost, recunosc, destul de surprinzătoare şi chiar solicitantă. Cu toate acestea însă, se face o distincţie foarte clară între relaţiile profesionale şi cele de amiciţie. Ai fost invitat la masă de judecătorul X, aţi stat de vorbă, aţi rîs – foarte bine! Asta nu înseamnă însă că a doua zi, cînd tu ai deliberare, el va fi de acord cu soluţia propusă de tine, dimpotrivă. Iar tu vei sta ore în şir căutînd argumente, şi cu toate astea este posibil să nu se ajungă la nici o concluzie – deliberarea se amînă pentru încă o săptămînă şi tot aşa! Am însă o legătură foarte strînsă, atît profesională, cît şi personală, de amiciţie, cu colegii mei.

Cum să soluţionezi prejudecăţile

Cu toate acestea vorbim de oameni care vin din sisteme diferite, de persoane cu tradiţii, cu experienţe, cu obiceiuri diferite, lucru care poate complica situaţia. Aţi avut momente în care aţi simţit că nu v-aţi integrat, că vreţi să vă întoarceţi acasă?

M-am gîndit îndelung la acest lucru, mai ales înainte de a ajunge la Luxemburg. La început a fost greu – în primul rînd, îmi era un dor cumplit de familie. Pentru a compensa lipsa alor mei şi faptul că nu îi putem vedea decît foarte rar, munceam de dimineaţă pînă noaptea, şapte zile pe săptămînă. În al doilea rînd... eram femeie, destul de tînără, veneam dintr-o ţară ex-comunistă, de curînd intrată în UE, şi nu a fost foarte uşor să îmi impun punctul de vedere. Am încercat însă, printr-o atitudine deschisă şi prin bagajul profesional care îmi permite o anumită detaşare, să înlătur prejudecăţile. Cred că m-a ajutat foarte mult şi faptul că vorbesc mai multe limbi străine, inclusiv franceza, care este limba de lucru la Curte – toate actele se emit în franceză, deliberările se fac tot în franceză. Chiar dacă la elaborarea proiectelor te ajută colaboratorii, chiar dacă în sala de şedinţă există o cabină de interpretare, la deliberări nu are voie nimeni altcineva în afară de judecători. Eşti – cum se spune – singur cuc şi nu este de-ajuns doar să stăpîneşti „materia“, trebuie să fii în stare să o şi explici.

Acum stau cu băiatul meu cel mic, mi-am făcut cîţiva prieteni, particip la viaţa culturală a Luxemburgului, dar şi a comunităţii româneşti de aici, din care biserica şi ambasada României fac parte integrantă, astfel că momentele în care îmi este dor de casă au devenit mult mai rare şi, în orice caz, nu sînt determinate de latura profesională, de relaţiile cu colegii mei de aici, de atmosfera de lucru sau de volumul de muncă.

La ce visează judecătorii

Dat fiind că vorbim de instanţa supremă, aţi resimţit acest lucru ca pe o mare responsabilitate?

Construcţia europeană este o construcţie juridică, dar, în foarte mare măsură, este o construcţie economico-politică, iar impactul pe care deciziile noastre îl au este foarte mare. Ele nu afectează un sector din Bucureşti, un judeţ sau o populaţie de 20 de milioane de locuitori – afectează peste cinci sute de milioane de oameni. Acest impact mi s-a părut deosebit!

Dacă vorbim de responsabilitate a fost una dintre grijile pe care întotdeauna le-am avut. Mi-am dorit să devin judecător încă de la 14 ani, fără să mă fi împins cineva de la spate. La 23 de ani am ajuns să-i judec pe alţii, extrem de conştientă fiind de responsabilitatea pe care o aveam. Nu îţi poţi permite să te joci cu soarta, cu bunurile, cu libertatea oamenilor – este vital să ai o pregătire temeinică şi să fii dedicat. Mi se pare că este o chestiune de vocaţie să fii judecător – am avut mulţi colegi care au renunţat la această profesie şi au ales avocatura. Curtea Europeană de Justiţie este, cred, visul suprem al oricărui judecător, deci vă imaginaţi cum am resimţit această responsabilitate în momentul în care a trebuit să-mi iau postul în primire. Nu pot să uit emoţiile cumplite pe care le-am avut cînd am depus jurămîntul...

Cum arată, concret, activitatea dvs. ca judecător la Curtea Europeană de Justiţie?

Perioada mea de adaptare a fost foarte scurtă pentru că din prima lună de activitate am primit dosare spre soluţionare – de la începutul anului 2007 şi pînă în prezent am primit ca judecător raportor 46 de dosare. Aş vrea să mai spun – cu oarecare satisfacţie! – că dintre cauzele pe care le-am primit ca judecător raportor, trei au fost repartizate la Marea Cameră – un fapt semnificativ pentru că per ansamblu, conform datelor statistice ale Curţii, numai 11-12% dintre cauze ajung la Marea Cameră. La acestea se adaugă acele cauze la care faci parte din complet – pînă acum am fost repartizată în 96 de cauze. Evident, într-un complet de judecată se întîmplă des să ai opinii diferite faţă de ceilalţi membri, dar este o normă elementară de conduită să nu-ţi iei prin surprindere colegii şi, ca atare, în măsura în care ai opinii diferite, de formă sau de fond, să le faci în scris şi să le trimiţi din timp tuturor colegilor, aşa încît, în ziua şi la ora deliberării, fiecare judecător să fie în deplină cunoştinţă de cauză. Un lucru benefic, pentru că opiniile diferite, notele repetate în deliberare, răspunsurile la note au ca scop final redactarea unei hotărîri care să reflecte spiritul dreptului comunitar şi concepţia Curţii despre modul în care ar trebui aplicat dreptul comunitar.

Scurt ghid de drept comunitar

De ce natură sînt cauzele pe care trebuie să le soluţionaţi?

Curtea de Justiţie a comunităţilor europene are o competenţă largă pentru că şi dreptul comunitar este foarte complex. Judecătorii sînt repartizaţi în complete de judecată care nu sînt specializate pe anumite materii. De aceea şi dosarele la soluţionarea cărora am participat au fost dintre cele mai diverse: politică socială, mediu înconjurător, tarife vamale, justiţie şi afaceri interne, libera circulaţie, modul de interpretare a directivelor, fiscalitate, concurenţă, subvenţii de stat, statutul funcţionarului, proprietate intelectuală, cetăţenie europeană, agricultură, relaţii externe, securitate aeriană, energie... O paletă diversă!

Există un mecanism prin care o cauză nesoluţionată la nivel naţional ajunge la Curtea Europeană?

Pentru a răspunde la această întrebare, cred că trebuie să pornim de la spiritul civic care, printre altele, ne învaţă că legile trebuie respectate de toţi: de funcţionari, de cetăţeni, de străini, de operatorii economici şi, desigur, de judecători. Mi se pare exagerat să avem aşteptări numai de la judecători. Urăsc expresia „justiţia să îşi spună cuvîntul“ – cu alte cuvinte, „noi“ putem face orice, putem să trecem orice clauze într-un contract, putem să semnăm orice, să fraudăm legile, pentru că „îşi va spune justiţia cuvîntul“. Acest tip de atitudine este, cred, la originea volumului extrem de mare de dosare de pe rolul instanţelor din România.

Revenind la întrebarea dvs., trebuie spus că instanţa comunitară este un partener de discuţie al instanţelor naţionale şi de aceea se şi spune, într-o formulă devenită aproape clasică, că judecătorul naţional este primul judecător comunitar, persoana care cunoaşte cel mai bine o anume situaţie şi care este în măsură să soluţioneze un litigiu. Dacă totuşi are dubii cu privire la interpretarea sau chiar la validitatea unui text din legislaţia comunitară, judecătorul naţional poate – iar uneori este chiar obligat de Tratatul CE – să adreseze Curţii o întrebare preliminară în acest sens. Între timp, dosarul naţional se suspendă, iar după primirea răspunsului Curţii, judecătorul naţional termină de soluţionat cauza, ţinînd cont de acest răspuns.

Cu siguranţă există şi cauze care vizează România...

Există, dar nu vă pot da prea multe detalii – conform unui *gentlemen's agreement,* cauzele care provin dintr-o anumită ţară nu îi pot fi repartizate judecătorului din ţara respectivă, tocmai pentru a nu se simţi supus vreunei presiuni sau nostalgii... Există o cauză, înregistrată pe rolul Curţii la începutul anului 2007, o întrebare prejudicială trimisă de o instanţă din România cu privire la interpretarea Tratatului şi a unei directive privind libertatea de circulaţie a cetăţenilor. Judecătorul naţional îşi pune problema dacă exigenţele prevăzute în tratat şi în această directivă sînt îndeplinite într-o dispoziţie dintr-o lege românească care pare să restrîngă această libertate de circulaţie.

Ce se va întîmpla după ce vă veţi întoarce în ţară?

O, aş da orice să am un glob de cristal! Deocamdată caut să învăţ cît mai mult în materie de proceduri comunitare şi drept material şi să îmi perfecţionez abilităţile deprinse la Luxemburg. După întoarcere, cu siguranţă nu am să ies la pensie... De la Instanţă am calitatea de detaşat, aşa că mă voi folosi de experienţa pe care am cîştigat-o în interpretarea şi aplicarea dreptului comunitar. Mi-am păstrat postul de profesor titular, deci mă pot întoarce la catedră – am teancuri de materiale pe care aş vrea să le prezint şi studenţilor, pentru că mi se pare că, dacă se mai poate îmbunătăţi ceva, speranţa este în tînăra generaţie. Trebuie să facem mai mult pentru ei, pentru a-i determina să rămînă în ţară. Avem nevoie de ei!

a consemnat Ruxandra TUDOR

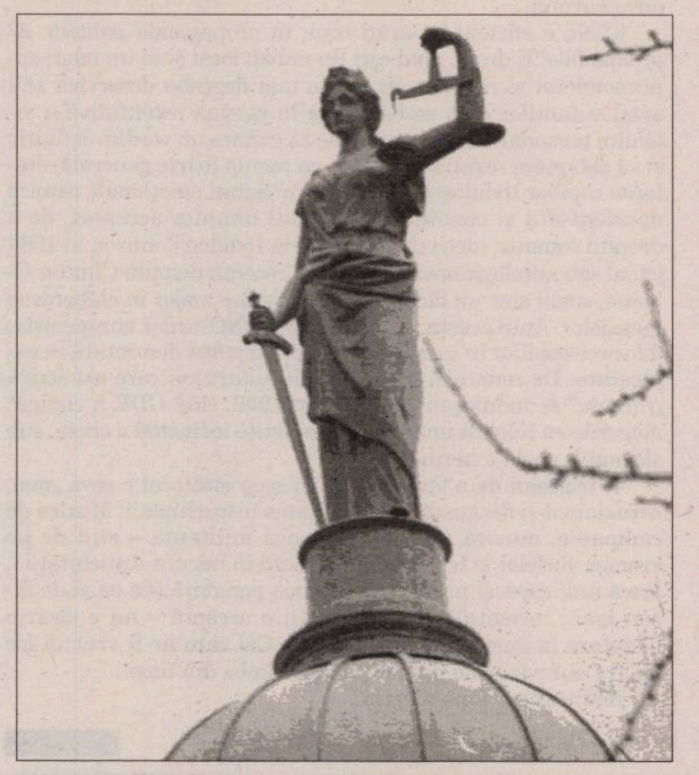

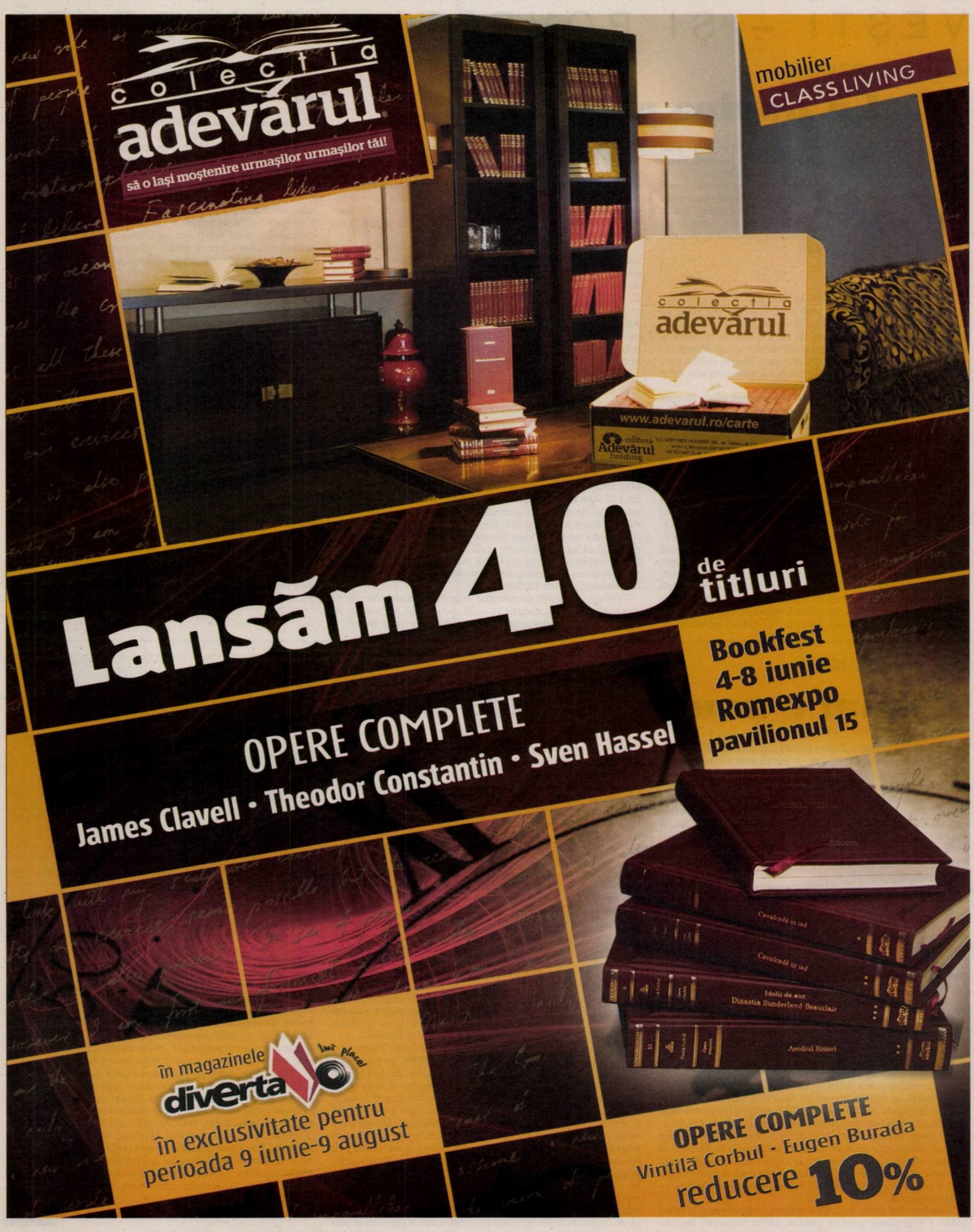
colectia
adevărul
să o lași moștenire urmașilor urmașilor tăi!
mobilier
CLASS LIVING
colectia
adevărul
www.adevarul.ro/carte
editura
Adevărul
holding
Lansăm 40 de titluri
OPERE COMPLETE
James Clavell • Theodor Constantin • Sven Hassel
Bookfest
4-8 iunie
Romexpo
pavilionul 15
Cavalcadă în ad
Cavalcadă în ad
Idolii de aur
Dinastia Sunderland-Beauclair
Asediul Romei
în magazinele
diverta
îmi place!
în exclusivitate pentru
perioada 9 iunie-9 august
OPERE COMPLETE
Vintilă Corbul - Eugen Burada
reducere 10%

VEŞTI – ŞI POVEŞTI – DIN DELTĂ

Iaromira POPOVICI

Un novice pe canale...

Am ajuns, în sfîrşit, pentru prima dată în Deltă anul acesta, de Paşti, din capriciul unui prieten. Eram (şi am rămas, încă...) novice, nu ştiam mai nimic despre ea, în afara faptului că mă aşteptam să văd locuri pitoreşti, multă apă şi tot atîtea păsări. Urma să fim cazaţi la Complexul Cormoran, proprietatea familiei Găină, situat pe braţul Sf. Gheorghe, în satul Uzlina, nu departe de Tulcea. Destul de faimos nu doar în zonă, ci şi printre bucureştenii ecologişti şi pescari.

La Cormoran

Locul de îmbarcare a fost la Murighiol. De acolo am realizat, brusc, că sîntem şi vom rămîne cîteva zile strict pe ape. Accesul la Uzlina se face doar pe Dunăre, nu există drum pe uscat. Uzlina e o insulă care – aflu de la doamna **Mihaela Găină,** patroană a complexului, alături de soţul ei – a fost evacuată la inundaţiile din anii '70 şi a rămas pustie. Cînd au preluat ei locul, în 1994, nu mai erau aici decît vreo două-trei familii. Totul era pustiu.

Felul în care familia Găină şi-a dezvoltat afacerea este un exemplu, tipic, pozitiv, de dezvoltare a unei întreprinderi apărute din convingere: actualii patroni erau vechi iubitori ai Deltei, unde veneau ani în şir cu prietenii, cu cortul, apoi la hotel. Pînă la urmă şi-au cumpărat o casă pescărească în zonă, pe care au definitivat-o tot împreună cu prietenii, prin „muncă voluntară".

Abia după un timp a urmat construcţia propriu-zisă a complexului, care, în momentul actual, ocupă întreaga insulă: „Am făcut întîi o pensiune, cu teren în jur. Atunci era 3 euro metrul pătrat... A ieşit una cu 8 camere, care există în continuare. În timp, am devenit cunoscuţi prin agenţii de turism şi a fost nevoie să ne extindem pentru că era cererea mare. Am ridicat hotelul Cormoran, de 3 stele, care are 36 de camere, fiecare cu grupul ei sanitar, aer condiţionat etc. Apoi – vilele, întîi 5 mici şi 5 mari, cu cîte două apartamente, mobilier rustic. Au urmat restaurantul, centrul de conferinţe, sala de biliard, tenis de masă, piscina, discoteca..." – ne relatează succint dna Găină povestea locului. Care este destul de impresionant, prin diversitate. Dar şi prin eforturile pe care proprietarii le-au făcut ca să-l dezvolte într-un mod ecologic: apa caldă se furnizează prin energie solară, la fel becurile albastre (precum acoperişurile vilelor, albastrul fiind, de altfel, culoarea locală...) care luminează aleile dintre componentele complexului. De asemenea, ca să aibă lumină electrică, au trebuit să tragă un cablu pe sub Dunăre...

Nici cu personalul nu a fost foarte uşor. Dna Găină e uşor ezitantă asupra acestui subiect: ideea e că nu a fost simplu să-i înveţe pe oamenii din zonă că nu poţi face rabat de la anumite standarde, niciodată. La o capacitate actuală de 100 de camere (o cameră costă în jur de 250 de lei), s-au creat multe locuri de muncă pentru localnici, în majoritate pescari. Mai ales că acelaşi Cormoran are în dotare o întreagă flotă, cu şalupe rapide şi mai puţin, dintre care cea mai mare de 50 de locuri, cu care poţi face excursii în zonă, pe braţul Sf. Gheorghe sau Sulina...

Cu şalupa, spre Sulina

În barcă ne-am petrecut şi noi cea mai frumoasă zi din scurta şedere în Deltă. Am plecat de dimineaţă şi ne-am lăsat pe mîna barcagiului. Tot ce ştiam era că, la un moment dat, vom ajunge la Sulina... Barcagiul însuşi făcea toţi banii: era aşa cum m-aş fi aşteptat să fie, nu ştiu exact de unde şi de ce – mustăcios, bronzat, nici prea obraznic şi nici prea simpatic, uşor morocănos... Avînd rara calitate de a şti cînd să stea deoparte şi cînd să se bage în vorbă. Cu o viziune destul de detaşată şi moderat-entuziastă asupra lucrurilor şi locurilor: de pildă, ne arăta, constant şi răbdător, cînd zbura pe acolo vreo pasăre sau vreun grup de păsări, cu aerul că îşi face datoria şi că nu-i vina lui, atîtea sînt... Şi nici nu era, căci, în perioada aceea a anului (început de mai), acestea cuibăreau, adică îşi cloceau ouăle, şi nu ieşeau la comandă pentru turişti.

Totuşi, în ciuda numărului mic de pelicani, lebede şi cormorani zăriţi, mersul în sine pe canale, cu vîntul în coaste, în păr şi peste tot, printre stufărişuri şi nuferi, a fost o experienţă în sine. Cu sentimentul de frică, uneori, pentru că mai erau şi valuri, şi de extaz (atît cît sîntem în stare, noi, orăşenii...) pentru că era pur şi simplu un alt fel de frumos...

Sulina însăşi a fost interesantă, în ciuda (sau tocmai prin...) monotonia frustă a peisajului uscat şi repetitiv. Mai tînăra generaţie (copiii din grup) tot aşteptau ceva senzaţional. Hazul a fost că tocmai aşa ceva nu s-a întîmplat. Cel puţin nu explicit. Poate doar cimitirul de acolo avea şi lucruri senzaţionale: chiar faptul că era multietnic în sine, cu o parte evreiască, una grecească şi mulţi turci şi tătari; cu mormîntul unui pirat, dar şi cele ale unor englezi ce au trăit o poveste locală de dragoste gen Romeo şi Julieta, şi al unei prinţese... Sau cel puţin aşa ne-au spus – şi arătat – muncitorii care lucrau acolo, la intrare; şi a căror plăcere era să facă să circule informaţia empirică, poveştile...

Biserici şi cetăţi

La întoarcerea din Uzlina ne-am hotărît să vedem şi Tulcea, şi ce mai putem din Deltă, şi Dobrogea, pe drumul spre Constanţa. Tulcea a fost o revelaţie, cu străzile ei înguste şi pietroase şi... multele biserici. Iarăşi, multietnice, de diverse confesiuni. Pe una din străduţe ne-am întîlnit, întîmplător, cu un personaj pe care îl pot numi „moş", fără nici o tentă de discriminare după vîrstă, şi aşa l-ar fi chemat orice povestitor care se respectă: avea, pur şi simplu, o barbă albă şi lungă (e drept că şi un basc negru...). Moşul era lipovean şi ne-a chemat să vizităm biserica rusească de pe străduţă. Am avut ocazia chiar să asistăm un pic la slujbă, care s-a dovedit fascinantă: părea un ritual din vremuri mai vechi, preotul şi enoriaşii erau foarte serioşi şi transfiguraţi, iar cuvintele sunau ca o incantaţie.

Am vizitat biserica grecească, şi geamia, şi cea românească, precum şi cîrciuma locală situată chiar pe malul apei, unde, pe uşa toaletei scria: „Numai pentru consumatori". Iar pe drumul spre mare am dat de atîtea cetăţi şi biserici – printre care cetatea medievală Enisala, din secolul al XIV-lea, şi o biserică părăsită, cu turla înclinată, ai cărei bani de renovare fuseseră cheltuiţi înainte de finalizarea lucrării – cît să ne facă, împreună cu relieful fascinant pe o linie uşor extraterestră, să ne simţim într-o lume pe care, încă, nu o înţeleg suficient.

Mădălina ŞCHIOPU

Ce mai e nou pe frontul Delta

Cîndva, locuitorii Deltei Dunării glumeau că lumina li se arată prima oară lor, ca punct estic extrem al României, parafrază la cunoscuta expresie proletcultistă de inspiraţie sadoveniană „lumina vine de la Răsărit". Acum, Delta este nu numai o rezervaţie naturală cu un specific unic pe Bătrînul continent, ci, de la 1 ianuarie 2007, şi extremitatea estică a Uniunii Europene. O zonă cu foarte multe şi variate probleme, începînd de la cele de mediu şi terminînd cu relaţiile dintre state. Diferendul cu Ucraina asupra construcţiei canalului Bîstroe continuă. De curînd, Ucraina a dat semnale că s-ar putea ajunge la un compromis în această privinţă. Afirmaţia – preluată de presa românească – îi aparţine lui Wiek Schrage, secretarul general al Convenţiei Espoo (Convenţia privind evaluarea impactului asupra mediului transfrontalier): „Ucraina a făcut deja o declaraţie prin care guvernul acestei ţări anunţă că intenţionează să îşi reconsidere poziţia referitoare la canal. Practic, se vor opri din lucrări şi vor fi luate în considerare amendamentele şi recomandările din decizia comună ce va fi adoptată".

Să ne bucurăm? Să avem încredere? **Liviu Mihaiu,** preşedintele Asociaţiei „Salvaţi Dunărea şi Delta", consideră că entuziasmul, în acest caz, e hazardat. „Niciodată Ucraina nu va renunţa la acest proiect. Ei doresc foarte mult să intre în Uniunea Europeană, de unde şi declaraţiile respective, care au scopul să adoarmă vigilenţa europenilor, pentru că nu pot spune oficial că ignoră recomandările. Şi, de fapt, problema cea mare nu ar fi canalul Bîstroe, care are 8 kilometri, ci faptul că vor să facă din Chilia canal navigabil. Se fac în continuare presiuni asupra lor să renunţe şi atunci întîrzie cît mai mult să decidă oficial ceva şi, în acelaşi timp, recurg la tertipuri juridice, cum ar fi să încerce să facă abstracţie de specificul de rezervaţie al Deltei, să scoată definirea ca rezervaţie a acestei zone. Pe lîngă asta, cea mai mare problemă a Deltei o constituie braconajul, care a căpătat proporţiile unui flagel ce ameninţă serios rezerva piscicolă."

Aşadar, din acest punct de vedere, toate-s vechi şi nouă toate. Ce proiecte propun pentru Delta Dunării, în continuare, organizaţiile non-guvernamentale, avînd în vedere că explorarea acestei zone nu afectează exclusiv flora şi fauna? Este o regiune cu mulţi locuitori săraci, unii trăind în sate izolate, iar principala lor sursă de hrană şi venit o constituie peştele. Un paradox al Deltei: un ţinut fabulos, cu potenţial turistic imens, presărat de arii de subdezvoltare. Din acest motiv, accentul s-a mutat de pe stricta ecologizare, pe ceea ce se numeşte „dezvoltare durabilă": locuitorii sînt încurajaţi şi, pe cît posibil, sprijiniţi să se orienteze spre alte surse de cîştig, decît pescuitul.

În privinţa organizaţiei sale, **Cristian Tetelea,** de la *World Wide Fund for Nature,* aminteşte: „Prin proiectul «Delta Dunării – o poartă naturală către Europa. Ecologie şi economie în armonie», sîntem implicaţi alături de parteneri locali în realizarea unei strategii de dezvoltare durabilă a turismului. Vom realiza, cu sprijinul unor experţi naţionali şi internaţionali, o zonare turistică a Deltei care să sprijine autorităţile locale în proiectele viitoare şi în promovarea dezvoltării durabile în condiţiile ecosistemului fragil al Deltei. Acum, o echipă de experţi internaţionali (printre care români şi ucraineni) elaborează, la cererea *World Wide Fund*-Proiectul Dunăre-Carpaţi, un studiu independent care să identifice soluţii pentru navigaţia cu impact redus în Deltă, în special ca răspuns la construirea canalului Bîstroe".

Anamaria Bogdan, de la Asociaţia „Salvaţi Dunărea şi Delta", spune că un nou program pentru 2008, pe lîngă cele deja existente, se va desfăşura în localitatea Mahmudia şi pleacă tocmai de la nevoia de a găsi o alternativă economică pentru locuitori, cei mai mulţi pescari. Pe scurt, problema şi soluţia se prezintă astfel: „Principala activitate a locuitorilor o reprezintă pescuitul şi creşterea animalelor. Dificultatea majoră a pescarilor este că nu pot negocia preţul peştelui cu societăţile care îl valorifică (cherhanalele), ceea ce face ca acesta să fie foarte scăzut. Aceste societăţi speculează piaţa peştelui cumpărînd la un preţ foarte mic şi vînzînd peştele la un preţ mult mai mare. În aceste condiţii, pescarii sînt nevoiţi să pescuiască cantităţi mai mari de peşte, pentru a-şi asigura un cîştig decent. Soluţia acestei probleme o reprezintă dezvoltarea unor facilităţi de prelucrare a peştelui şi sindicalizarea pescarilor, pentru ca aceştia să-şi asigure un statut juridic ce le va oferi putere în relaţiile de schimb comercial. În ultimii ani s-a dezvoltat şi industria extractivă, prin activitatea de exploatare a calcarului, cu impact semnificativ asupra mediului. Turismul este o activitate încă insuficient exploatată în această localitate, deşi există posibilităţi de cazare (pensiuni de 2 şi 3 margarete şi hoteluri) şi activităţi turistice (cum ar fi vestigiile cetăţii Salsovia, monumente istorice, de arhitectură şi de artă, un mic muzeu). Localitatea Mahmudia prezintă un potenţial foarte mare de dezvoltare a meşteşugurilor tradiţionale (prelucrarea stufului şi a papurei), a agro- şi eco-turismului, fiind o zonă bogată în tradiţii".

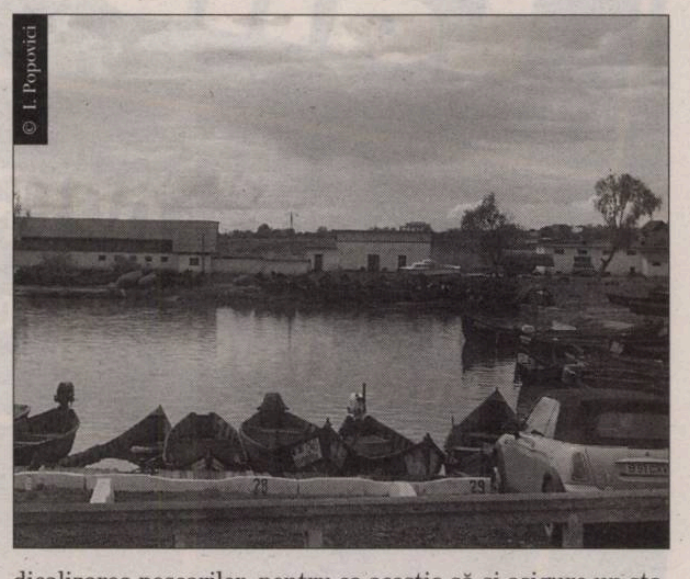

Pînă unde poate fi însă încurajată dezvoltarea turismului în Deltă? Nu ar aduce acest fapt alte prejudicii regiunii, printr-un posibil număr ridicat de vizitatori? Liviu Mihaiu crede că turismul este răul cel mai mic, în comparaţie cu exploatarea industrială care se practică astăzi: „Oricum, de turism nu poţi să scapi, el va evolua în anii care vin. Dacă este plafonat, supravegheat, să nu ajungă să se transforme în mall, este preferabil exploatării industriale de acum. Aceasta este o continuare a exploatării fără limite a Deltei, în scopuri industriale, din vremea regimului comunist".

Şerban FOARŢĂ

Inverosimilele aventuri adevărate ale locatarului din Loch Ness

X) Pentru pragmatici, monstrul
ar fi un patriot,
căci „în profitul nostru“,
zic ei, „aduce tot
mai mult bănet, şi nu e
alt punct turistic mai
de preş, încît statuie
s-ar cere-a-i face,-ncai,
sau cetăţean de-onoare
a-l face doar, – schimbînd
acvatica oroare
într-un britanic blînd!“

SE ŞTIE, PATRIOTISMUL
ESTE CHEIA PENTRU A PRICEPE
FEBRA MEDALIILOR,
COMUNICÎND IMPERCEPTIBIL
ŞI CU CELE MAI FRUMOASE
CĂRNURI PUBLICE

● Alte sloganе stupide: dl Fuciu candidează pentru Primărie „În Slujba Crucii“ (ce-o să facă, o să posteze preoţi în intersecţiile blocate?!); dl Şerbu zice aşa: „Mi-au furat Formula! Ţi-au furat Bucureştiul!“ (candidatura dlui Şerbu este un act vindicativ?!); dl Bîldea: „Aţi votat destul cu hoţii, votaţi azi cu patrioţii!“ (căci, se ştie, patriotismul este cheia unei administraţii eficiente!). (**M. C.**)

● O frază fulgerătoare din ultimul Graham Greene, *Al treilea om*, a cărui acţiune se petrece prin anii '40, în Franţa: „Generozitatea făcea parte din vulgaritatea lui“. Ce perspectivă bruscă pentru a pricepe omul politic român! Aşa-s romanele bune: parcă mereu la zi. (**R. C.**)

● Criza demografică din Rusia şi-a găsit naşul: administraţia de la Kremlin a emis un decret prin care mamele care vor naşte cît mai mulţi copii vor fi decorate, decoraţiile urmînd să fie acordate de la trei copii în sus. Se pare că vestea a traversat mări şi ţări, ajungînd şi în SUA, unde într-un recent scandal monden, actorul Charlie Sheen îşi acuză fosta soţie că „i-ar fi cerut iubitei actuale să-i dea puţin din sperma lui ca să mai facă un copil“. Să fie la mijloc febra medaliilor? Sau înfrăţirea ruso-americană e pe cale să devină realitate? (**S. G.**)

● Fiică-mea a fost invitată duminica trecută la spectacolul de absolvire al unei şcoli de teatru pentru copii. În sala mică de la „Nottara“, am văzut două mini-spectacole, unul cu Apolodor, după Gellu Naum, celălalt, un colaj după Caragiale. Copii drăguţi, părinţi transpiraţi de emoţii, filmări şi flori, tacîmul cunoscut. Ei, şi la spectacolul după Caragiale, printre Miţe, Ziţe şi Tipătești a apărut o fetiţă mititică cu ochelari, care a ridicat sala în picioare. N-aş putea să explic prea bine ce făcea, cum se întîmplă de

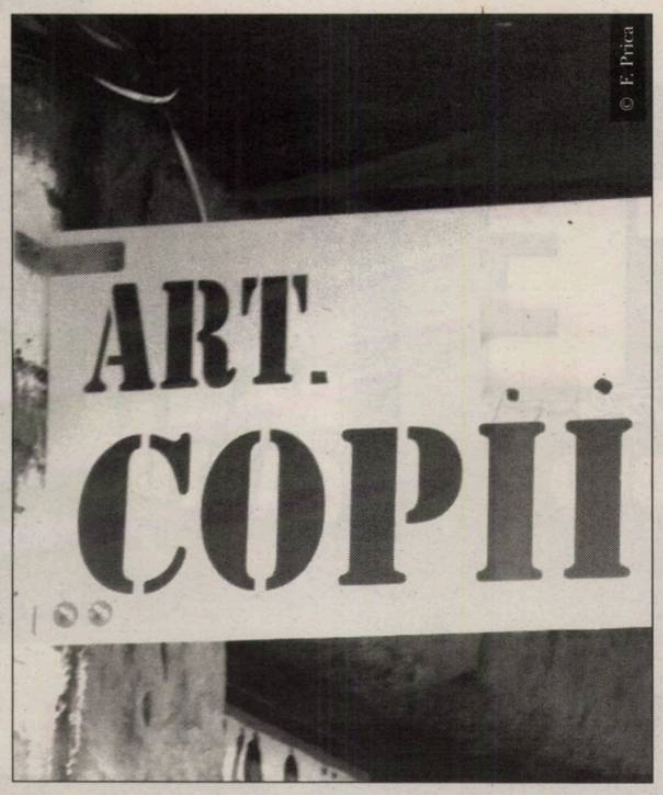

Cu ochii-n 3,14

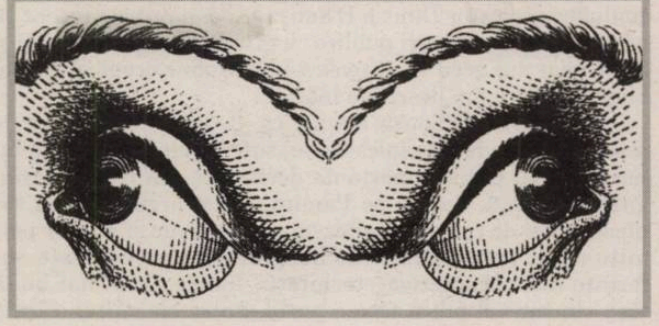

obicei cînd sîntem în prezenţa evidentă a talentului: părea că joacă de o viaţă şi o făcea fără nici un efort, comunicînd imperceptibil şi cu sala. La final am aflat că o cheamă Daria Anghel. Nu ştiu a cui e, dar ar trebui, peste vreo 10 ani, să mai auzim acest nume, dacă nu s-o găsi pînă atunci cineva să-i explice că „Dreptul“ sau „ASE“-ul sînt mai lucrative decît „Teatrul“. (**S. S.**)

● În drumul meu cotidian spre Palatul Festivalului, la Cannes, treceam prin faţa unei măcelării cu un nume ademenitor: „Les plus belles viandes“. Întrebarea mea (tot zilnică): oare cum s-ar traduce cel mai bine? „Cele mai frumoase cărnuri“ sună grotesc, iar „Cele mai frumoase cărniţe“ sună echivoc... Oricum, ideea că şi „les viandes“ sînt „belles“ e de reţinut – mai ales că vine din partea unor francezi pentru care „la chair est triste (hélas!)“. (**a. l. ş.**)

● Cu ocazia GayFest, site-ul www.notoriu.ro i-a întrebat pe candidaţii la Primărie dacă ar oficia căsătorii între gay. Iată-i pe cei mai homofobi dintre aceştia: „Eu le spun acestor gay să-şi vadă de viaţa lor şi să mai lase dracului manifestaţiile publice. Aceşti oameni au nişte deviaţii comportamentale, sînt bolnavi... Dacă aş fi primar şi s-ar legaliza relaţiile lor, aş chema un preot să sfinţească sala de ceremonii, poate le vine mintea la cap“ (Codrin Ştefănescu, PC); „Eu sînt tolerant, dar aş prefera să nu-şi exhibe anormalitatea prin aceste parade“ (Ludovic Orban, PNL); „Îi privesc cu destul de puţină toleranţă. Ba chiar mă enervează. Dacă legea le-ar permite să se căsătorească, aş contesta legea“ (Cozmin Guşă, PIN). (**M. C.**)

ÎNŢELEGEŢI UNDE BAT, DA?
E BINE CÎND
DOUĂ FELURI DE CIORBE
SPERIE GRAMATICA...

● Primul european care a cîştigat Cupa Împăratului la sumo este un bulgar. Înţelegeţi unde bat, da? Iar ne-au luat-o bulgarii înainte... (**M. V.**)

● Un candidat de pe un afiş portocaliu cere să fie votat la primăria unei localităţi. Se numeşte Vasile Laba. O candidată de pe un alt afiş, de o culoare ceva mai închisă, cere la rîndul ei: „Încearcă şi cu o femeie“. E bine cînd oamenii pot alege. (**A. M.**)

● De ce preferă românii să-şi petreacă vacanţele în Bulgaria? Pentru că la „Cîrciuma din bătrîni“ de la Muzeul Astra din Sibiu (o idee excelentă, de altfel) în zilele de week-end aştepţi două ore ca să ţi se aducă mîncarea şi poţi avea surpriza să combini tochitura cu cartofii prăjiţi şi micii cu mămăliga, iar ospătăriţa dă vina pe nepriceputii de la bucătărie şi oftează prelung: „Ioi, dacă aţi şti cît urăsc duminicile!“. Şi pentru că, la o terasă din Bucureşti, vezi în meniu două feluri de ciorbe şi întrebi: „Aveţi ciorbe?“. Ţi se răspunde cu nonşalanţă: „Sigur că avem dacă e trecut acolo, dar peste 2-3 săptămîni se fac!“. (**A. P.**)

● Într-un cort bucureştean de campanie electorală, arunca priviri ameninţătoare unul dintre cei mai fioroşi buldogi pe care i-am văzut, fără lesă. „Nu se sperie vizitatorii?“ – o întreb pe doamna din interiorul cortului, stăpîna lui, care, moleşită de plictiseală, se uita cu silă la nişte grămezi neatinse de broşurele electorale (evident, după ce a chemat patrupedul lîngă ea şi i-a pus lesa). „Draci! Nu vine nimeni. N-am cu cine să schimb o vorbă. De-aia mi-am luat cîinele, să-mi ţină companie.“ (**M. Ş.**)

● În Cartierul Latin din Paris, la faimoasa Café Procope (în care, printre alţii, erau clienţi fideli Robespierre, Danton, Marat), idealurile Revoluţiei franceze sînt încă vii: pe toaleta bărbaţilor stă scris „Citoyens“, în timp ce, pe cea a femeilor, evident – „Citoyennes“. Din păcate, turiştii străini, se dovedeşte, nu sînt suficent de iniţiaţi într-ale libertăţii, egalităţii etc., dar nici în gramatica franceză: la locul rezervat femeilor era o lungă coadă de... bărbaţi. (**I. P.**)

...ŞI CÎND OMUL STRĂVECHI
(AFLAT ŞI EL ÎN JOC)
N-AR AVEA
CUM SĂ STRICE APĂRAREA
VALORILOR COLECTIVE

● Garsoniera în care am stat, la Cannes (în pitorescul Suquet), se numea „Studio Kennedy“... Am crezut, la-nceput, că numele de „Kennedy“ era aşa, o fiţă – cum ai spune „Club Krystal“ sau „Pollock Bar“ (există unul în Salonic). Dar, într-o zi, am primit un telefon – cineva îl căuta pe „*Monsieur* Kennedy“! I-am spus că nu sînt eu acela (dacă eram mai spontan i-aş fi răspuns: „Staţi puţin, s-o chem pe Marilyn!“) şi am continuat să cred că şi nenea care-l căuta pe „*Monsieur* Kennedy“ luase numele de la agenţia imobiliară, la pachet cu „Studio“-ul... Dar, într-o altă zi, am găsit la parter, în faţa uşii de la intrare, un plic adresat lui „Kennedy Owen“; deci omul chiar exista! Dar nu cred că e rudă cu... (**a. l. ş.**)

● În *România liberă* de luni, 26 mai 2008, un anunţ de la mica publicitate îmi atrage atenţia asupra unei ocupaţii străvechi, dar care abia astăzi are un nume: „Angajăm amanetar(ă)“. (**D. S.**)

● În prima repriză a meciului Sportul Studenţesc – FC Braşov, o tînără a irupt pe teren, „îmbrăcată doar în lenjerie intimă“ (ziarele), purtînd o pancartă: „Dani, după meci să vii acasă!“. Chemarea era adresată unui jucător al Sportului, aflat şi el în joc, pe cîmpul muncii cu balonul. Faptul e considerat ca fără de precedent în fotbalul nostru. Dar asta să fie problema? Dacă era sinceră? Dacă era – vorba nemuritoare a lui Toma Caragiu – „tîmpită, dar emoţionantă“? (**R. C.**)

● Sînt, în ţara asta, nenumărate asociaţii, mai mari sau mai mici, de toate felurile şi culorile. Şi dacă tot sînt atîtea, una în plus n-ar avea cum să strice. Propun aşadar înfiinţarea Asociaţiei „Odihna Română“. (**D. S.**)

● Aşadar, cei care au organizat contramanifestaţia la parada *gay* din Bucureşti, pentru apărarea „valorilor tradiţionale“, sînt membrii Partidului Conservator. Tare! Îmi aduce aminte de un film în care personajul principal, o „fetiţă veselă“, făcea orice îi cerea clientul, dar se ruşina să fie sărutată în public. (**M. Ş.**)

● Un ultim apel: Dragi prieteni de la HotNews, fraţilor! Mai terminaţi cu acele necroloage colective de fiecare dată cînd moare careva, Dumnezeu să le ierte şi să le odihnească! Noi, cititorii discreţi, ne-am săturat de bocete şi de priveghiuri online, cu iz de tabloid! (**A. P.**)

etica vieții

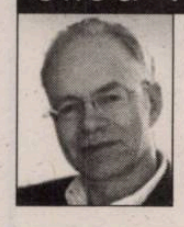

Peter SINGER

Un Dumnezeu al suferinţei?

Trăim într-o lume creată de un Dumnezeu atotputernic, atotştiutor şi bun? Creştinii cred că da. Totuşi, zilnic ne izbim de un motiv important să ne îndoim de acest lucru: în lume există prea multă durere şi suferinţă. Dacă Dumnezeu este atotştiutor, ştie cîtă suferinţă e în jur. Dacă e atotputernic, ar fi putut să creeze o lume fără atîta durere – şi la fel ar fi făcut dacă era bun.

De obicei, creştinii răspund că Dumnezeu ne-a hărăzit liberul arbitru, deci nu este responsabil pentru răul pe care îl facem. Dar acest argument nu reuşeşte să acopere şi cazul celor care se îneacă în inundaţii, ard în incendii sau mor de foame şi de sete pe timp de secetă.

Creştinii încearcă uneori să explice aceste suferinţe prin faptul că toţi oamenii sînt păcătoşi, aşa că îşi merită soarta, chiar dacă e una îngrozitoare. Dar copiii sînt cel puţin la fel de vulnerabili ca adulţii în faţa morţii din cauza catastrofelor naturale, şi pare imposibil ca ei să merite să sufere şi să moară din cauza păcatelor.

Şi de data aceasta, unii creştini spun că am moştenit păcatul originar de la Eva, care a încălcat porunca divină de a nu mînca din pomul cunoaşterii. Această idee e oribilă din trei motive: sugerează că cunoaşterea e rea, nesupunerea în faţa poruncii lui Dumnezeu e cel mai mare păcat, iar copiii moştenesc păcatele părinţilor şi e drept să fie pedepsiţi pentru ele.

PUBLICITATE

Chiar dacă am accepta toate aceste argumente, problema rămîne nerezolvată. Pentru că animalele suferă şi ele în vreme de inundaţii, incendii sau secetă şi, cum ele nu sînt urmaşele lui Adam şi ale Evei, nu au moştenit păcatul originar.

Odinioară, cînd păcatul originar era luat în serios mai mult decît astăzi, suferinţa animalelor reprezenta o problemă dificilă pentru gînditorii creştini. În secolul al XVII-lea, filozoful René Descartes a rezolvat-o afirmînd că animalele nu pot suferi. Acestea – a explicat el – sînt ca nişte mecanisme ingenioase, şi n-ar trebui să le privim urletele sau zbaterile ca semne ale durerii, la fel cum zgomotul unui ceas deşteptător nu înseamnă că el ar avea conştiinţă. Desigur, oamenii care au animale de casă şi le cunosc n-ar fi convinşi de o asemenea afirmaţie.

Luna trecută, la Universitatea Biola din sudul Californiei, am dezbătut ideea existenţei lui Dumnezeu cu intelectualul conservator Dinesh D'Souza. El şi-a propus recent să aibă o serie de discuţii publice cu gînditori atei cunoscuţi şi a încercat din greu să găsească un răspuns credibil la problema pe care am descris-o înainte.

La început, D'Souza a spus că, deoarece oamenilor le este acordată viaţa veşnică în rai, suferinţele din această lume sînt mai puţin importante decît dacă am fi avut o singură existenţă, cea de pe Pămînt. Acest argument nu explică totuşi de ce un Dumnezeu atotputernic şi bun ar permite acest lucru. Oricît de insignifiante ar fi aceste suferinţe din perspectiva eternităţii, lumea ar fi mai bună fără ele sau cel puţin fără o parte dintre ele. (Unii afirmă că avem nevoie de oarecare suferinţă pentru a putea să înţelegem ce este fericirea. Poate, dar în nici un caz nu avem nevoie de atît de multă.)

Apoi, D'Souza a argumentat că, dat fiind faptul că Dumnezeu ne-a dăruit viaţa, nu sîntem în situaţia să ne plîngem că aceasta nu este perfectă. El a folosit exemplul unui copil născut cu un membru lipsă. Dacă viaţa în sine e un dar – a zis el – nu se greşeşte cu nimic faţă de noi dacă ni se dă mai puţin decît am dori. Ca răspuns, am spus că noi condamnăm mamele care consumă alcool sau droguri cînd sînt însărcinate. Atunci, din moment ce oricum dăruiesc viaţă copiilor lor, se pare că, urmînd logica lui D'Souza, ele nu au greşit cu nimic faţă de aceştia.

În cele din urmă, D'Souza a dat înapoi, aşa cum fac mulţi creştini cînd nu mai au ce să spună, afirmînd că noi nu sîntem capabili să înţelegem motivele pentru care Dumnezeu a creat lumea aşa cum este. E ca şi cînd o furnică ar încerca să înţeleagă motivele acţiunilor omeneşti, atît de neputincioasă este inteligenţa noastră, în comparaţie cu înţelepciunea nesfîrşită a lui Dumnezeu. (Acelaşi răspuns este dat, într-o formă poetică, în *Cartea lui Iov.)* Dar dacă abdicăm într-un asemenea fel de la capacitatea de înţelegere specifică raţiunii noastre, atunci ajungem să credem orice absurditate.

Mai mult, afirmaţia că inteligenţa noastră este neputincioasă în comparaţie cu cea a lui Dumnezeu implică tocmai enunţul în dezbatere – că există un Dumnezeu care

este atotştiutor, atotputernic şi bun. Or, realitatea dezvăluită de ochii noştri arată într-un mod mai plauzibil că lumea nu a fost creată de o asemenea fiinţă. Dacă totuşi continuăm să credem într-o creaţie divină, sîntem obligaţi să admitem că acela care a făcut lumea nu poate fi atotputernic şi bun. Trebuie să fie ori rău, ori neîndemînatic.

Peter Singer *este profesor de bioetică la Universitatea Princeton. Printre cărţile sale se* numără Practical Ethics, Pushing Time Away, The Moral of the Story *şi, cea mai recentă,* The Ethics of What We Eat.

traducere de Mădălina ŞCHIOPU

Copyright: Project Syndicate, 2008
www.project-syndicate.org

PUBLICITATE

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul V, nr. 225 ● 5-11 iunie 2008 ● 24 pagini ● 3,50 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEŞU

Andrei Pleşu
„Note,
stări, zile“
pagina **3**

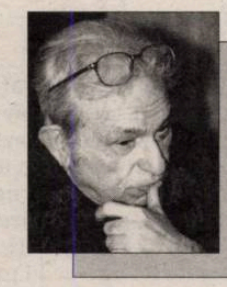

Radu Cosaşu
„Sentimentul
fotbalistic
al fiinţei europene“
pagina **16**

Alex. Leo Şerban
„Cannes 61: o lume
care dă pe-afară“
pagina **20**

Viaţa în cartier

5 948467 000186 22

„Nu aş vrea să aparţin vreodată unui grup care m-ar accepta ca membru.“

GROUCHO MARX

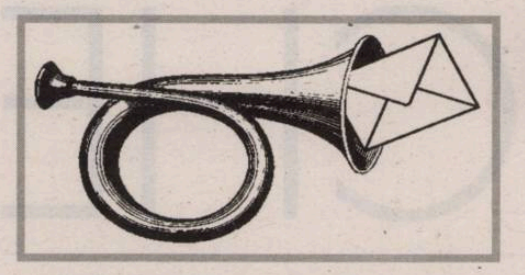

Nr. 222: Rubrica „Cu ochii-n 3,14“

Stimată redacţie,

De cînd mă ştiu că urmăresc *Dilema,* o consum după un anumit tipic, atac întîi pagina cu „3,14“, pentru că parcurgerea acelor pastile nostime şi variate creează o anumită bună dispoziţie, propice pentru pătrunderea în conţinutul de fond.

Dar în numărul 222 din 15-21 mai 2008, o mică intervenţie m-a îngrijorat!...

Referindu-se la un concert avangardist, probabil valoros pentru o mare parte din cei avizaţi, persoana cu iniţialele M.C. face aprecierea categorică prin care susţine că „artistul român este incult, limitat, teribil de autosuficient“, iar păcătosul public românesc nu merită experienţe muzicale evoluate, după care profeţeşte apocaliptic moartea întregii naţii pe ritm de manele (probabil vor scăpa cei 400 de favorizaţi de soartă care au asistat la concertul în cauză).

Nu am dreptul să dau sfaturi, dar mă gîndesc că dacă s-ar fi utilizat formule ca: „mai sînt unii care – o mare parte din... există printre... etc...“ poate s-ar fi salvat naţia de la dezastru.

După cîte ştiu, există din partea multor români o aversiune declarată faţă de manele.

De asemenea, pentru că în aceste timpuri, în fenomenele de cultură, „artă“ înseamnă încercări cîteodată aberante căutîndu-se originalitatea cu orice preţ, probabil au creat şi anumite rezerve faţă de formele „prea avangardiste“, nu întotdeauna valoroase şi digerabile. Fac parte, fără să fiu de specialitate, dintr-o mare mulţime de oameni care se hrănesc şi cu muzică. Desigur, am opţiuni, preferinţe şi, bineînţeles, limite recunoscute şi asumate

În aceeaşi rubrică de „3,14“, ceva mai jos, dna Iaromira Popovici remarcă existenţa unui kitsch penibil în plin centrul Parisului. Dar domnia sa doar semnalează, chiar cu o nuanţă de zîmbet, fără să condamne naţia franceză la lipsă de gust.

De altfel, din mulţimea de muzicieni „inculţi şi limitaţi“, mulţi au reuşit să păcălească omenirea şi să-şi facă loc în viaţa muzicală internaţională.

Deoarece această modestă epistolă nu este emisă pentru publicare *(n.red.: de ce nu?),* ci este doar un gînd aruncat, îmi permit să mai lungesc un pic cu o relatare mai veche. Pe cînd eram în activitate, o distinsă dnă plastician, colegă ceva mai în vîrstă, a beneficiat de un tardiv voiaj la Paris, care urma să-i reediteze trăirile şi nostalgiile tinereţii. La întoarcere, noi ăştia „mai tineri“ am asaltat-o, cu aviditate, cu întrebări. După relatări fireşti, ne-a mai povestit că s-a dus din interes şi curiozitate la un concert de muzică concretă. Cînd s-a ridicat cortina şi a început „muzica“, adică o domnişoară ciudat îmbrăcată bătea în nişte recipiente metalice, un instrumentist spărgea geamuri, altul tăia un lemn cu fierăstrăul, iar ultimul din „quintet“ strîngea rumeguşul cu aspiratorul. Stupefiată, doamna noastră a scăpat de emoţie programul, care fiind oarecum cartonat, a făcut un imperceptibil zgomot, care totuşi a indignat cîteva persoane din rîndul din faţă, care s-au întors cu figuri aspre şi cu degetul la gură cu un ssttt... *silence...* Deh, unii oameni evoluaţi... Pe noi, ignoranţii, ne-a amuzat întîmplarea reală!

Şi cu aceasta închei, cu scuzele de rigoare pentru o intervenţie nu chiar întru totul necesară.

Cu stimă şi îngăduinţă,

R. VOINESCU

Bătrîn pictor conformist,
naturalist, retrograd etc.
str. L. Rebreanu 29, bl. M36

Nr. 221: Articolul lui Andrei Manolescu, „Paradisul sinucigaşilor“

Am mai scris de cîteva ori la *Dilema veche,* de fiecare dată cu entuziasm. Acum însă o fac fără elan – chiar nu-mi face plăcere, dar mă simt obligată. Este caraghios, dar mă simt obligată să apăr Canada. Prea spune dl Manolescu multe lucruri urîte despre ea! Ştiu că cititorii *Dilemei vechi* sînt persoane avizate – dar dacă totuşi cineva crede?!

Canada, care este una dintre cele mai bogate ţări ale lumii, cu o suprafaţă uriaşă şi o populaţie cam cît a României, a avut totdeauna nevoie de imigranţi. Şi după ce îi primeşte, are şi grijă de ei. Iar ei au o singură obligaţie: să respecte nu doar legile – asta e de la sine înţeles – ci şi regulile de viaţă canadiene. Acestea nu sînt altele decît în orice ţară civilizată – dar pot părea ciudate celor care la ei acasă nu respectă nici o regulă!

Am citit şi eu, de la cunoscuţi, vreo două scrisori ale unor români nemulţumiţi de acolo.

Era o familie fără prea multă şcoală, el fusese administrator de bloc, şi care minţiseră la interviul dinainte de plecare (despre studiile lor şi despre nivelul de limbă străină cunoscut.) Nu le plăcea însă nimic de acolo şi-şi petreceau timpul înşirînd pe hîrtie doar nemulţumiri.

Am fost de mai multe ori în Canada şi am vorbit cu mulţi români de acolo. Nu am auzit de nici unul care să se fi întors acasă! Dar cred că atunci cînd te duci să trăieşti într-o altă ţară, trebuie să te integrezi modului de viaţă de acolo. N-ai decît să-ţi faci mici, dacă nu poţi trăi fără ei – deşi mîncarea chinezească e foarte bună –, dar n-ai de ce să fii „jignit“ dacă trebuie să-ţi schimbi meseria de care nu s-a auzit niciodată acolo, dacă ai de urmat cursurile canadiene, multe gratuite, dacă în autobuz trebuie să cobori o treaptă ca să ţi se deschidă uşa, dacă prietenii veniţi în vizită trebuie să parcheze în locul stabilit din „condominiu“, şi nu în faţa casei, pe aleea îngustă care este „drum de pompieri“, sau chiar dacă ai de curăţat zăpada din faţa casei. E drept că în România nu se prea obişnuieşte, că doar vine primăvara şi se topeşte singură!

Cît despre localnici... Am stat la Toronto într-un bloc construit pentru pensionarii unguri; pe una dintre străzile-grădină pe care mă plimbam era un cămin foarte mare al pensionarilor greci; la cîteva colţuri de stradă depărtare, pe o tăbliţă scria că intrai în *„little Italy“* şi aşa şi era.

În imediata noastră apropiere se afla o intersecţie renumită, pe care o prezenta totdeauna vatmanul în tramvai, pentru că avea pe cele patru colţuri patru biserici de religii diferite.

Lîngă una dintre ele se găseşte un restaurant haitian renumit, la care a mîncat şi Bill Clinton. (De altfel, guvernatoarea generală a Canadei este de origine haitiană.)

Şi între toate acestea sînt numeroase prăvălioare chinezeşti, de unde luam fructe şi legume mai ieftine ca la supermarket. Deci, care sînt „localnicii“?!

Am cunoscut români cu mulţi prieteni, care organizau petreceri de cîte patruzeci de persoane (cum nu-şi permiseseră acasă). Între ei erau exemple strălucite de integrare, între care o doamnă nu tocmai tînără, absolventă de Automatică la Bucureşti, devenită profesoară de liceu de gradul I, meserie care acolo se plăteşte bine şi are multe avantaje.

Cît despre istorisirile sinistre cu sinucigaşi, eu nu le-aş mai repeta. Montréal este un mare oraş al lumii şi e păcat să-l murdăreşti cu poveşti răuvoitoare. Mai degrabă cred că cel care i le-a povestit dlui Manolescu a adormit şi a visat urît la „ştirile“ televiziunilor române.

Marina SOFRONIE
husanu@yahoo.com
Bucureşti

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“

Actualităţi

Încotro, atîta grabă!?

În fiecare dimineaţă, plecînd de acasă spre birou, trecînd evident înainte pe la şcoală, unde debarchez „două bucăţi“ copii, mă confrunt mereu cu aceeaşi problemă: un trafic nebun, o lume nebună... Acum, pînă la un punct e chiar firesc, îmi spun, lumea are un program şi toţi alergăm buimaci să ajungem fiecare pe la muncile noastre. Dar, vrînd-nevrînd, tot entuziasmul de a începe o nouă zi cu bucurie îţi dispare pe traseu: printre claxoane, semne obscene şi mime încruntate...

Ce-a devenit viaţa noastră, oameni buni? O cursă de formula 1, un veşnic „100 m garduri“ sau ce? Trăim pe repede înainte, prinşi în zbaterea asta pentru ziua de mîine, pentru pîinea de azi... şi uităm esenţialul. Ne scapă esenţa, ne fuge printre degete de fapt însăşi viaţa noastră, timpul nostru atît de limitat aici pe Pămînt. E drept, ştiu, veţi spune că aşa sînt vremurile, că trăim în secolul vitezei şi că trebuie musai să ne adaptam.

Dar oare vremurile nu le facem noi, oamenii? Nu noi ne creăm singuri sisteme, norme, reguli? Şi mai apoi nu noi trebuie să le respectăm, să fim în rînd cu lumea (spunem mereu!). Şi uite-aşa cum să mai poţi să nu te alături turmei, cum să ţii piept valului!?

Nu pot să nu-mi amintesc cum în copilărie timpul părea să treacă atît de încet! Cum vacanţa de vară mi se părea o mică veşnicie, iar cînd aveam în faţă o zi întreagă pentru joacă ştiam că va fi o zi lungă, lungă şi fericită.

Acum zilele trec ca o clipire, între dimineţi stresante şi seri îngîndurate! Trec anotimpurile pe lîngă noi ca trenurile prin gări, iar anii au devenit parcă păsări migratoare şi zboară, zboară..., dar nu se mai întorc niciodată.

Da, e adevărat şi e păcat că ne lăsăm trăiţi noi de viaţă, uitînd de fapt chiar să trăim. Uităm să ne bucurăm de fiecare zi pe care o trăim lîngă cei dragi, să ne bucurăm de toate lucruşoarele acelea micuţe din care e făcută lumea.

Nu ne mai bucurăm de o floare de pe marginea şoselei, pentru că din goana maşinii nici n-o mai vedem.

Nu ne mai bucurăm de un ciripit de păsărele, pentru că nu le mai auzim de sirene şi claxoane.

Nu mai putem zări răsăritul soarelui dimineaţa, pentru că trăim în cutii de betoane, iar orizontul nostru se limitează la blocul de vizavi...

Nu ne mai bucurăm de o întîlnire cu un prieten drag... fiindcă mereu ne grăbim, mereu ne aşteaptă undeva ceva de făcut. Şi atunci, vin şi vă întreb: încotro atîta grabă, dragii mei? *Spre ce? De ce?* Cînd ştim cu toţii ce e la sfîrşitul drumului nostru, ne grăbim nebuni spre destinaţia finală, uitînd să ne bucurăm de drum, de ceea ce întîlnim fiecare în calea noastră.

Eu am început să nu mă mai grăbesc. Şi am descoperit că, de fapt, timpul îl creăm noi singuri. Normal... cu cît te grăbeşti mai tare, trece mai repede. Aşa că vă sfătuiesc, puneţi schimbătorul de viteză la 1, deschideţi bine ochii şi gîndiţi-vă, mereu, că sînteţi în excursia vieţii voastre. Nu-i aşa că nu vreţi să rataţi nimic din ea!?

Corina STROIA
stroia.corina@gmail.com

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Lux şi *highlife***
- **Natură/ecologie**
- **Ce facem cu Bucureştiul?**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)

RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Claudiu GONSTANTINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Luca NICULESCU
Andrei PIPPIDI
Sever VOINESCU

CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
Mădălina ŞCHIOPU

TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ

Şef Departament Abonamente:
Gabriela CRISTEA
tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64;
021-407.4565
fax: 021-407.54.67
e-mail: gabriela.cristea@adevarulholding.ro
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Robert SCHORR
tel.: 021-407.76.67
e-mail: robert.schorr@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Bd. Mircea Eliade nr. 2, sector 1,
012013 Bucureşti.
Telefon: 231.35.00. **Fax:** 230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

satiricon

Tiraj 13.300
Dilema veche este marcă înregistrată
a Societăţii comerciale Dilema veche SRL
Tipărit la R-WEP SCS

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Note, stări, zile

Septembrie 1991, Cracovia

Leszek Kolakovski, într-o dezbatere restrînsă, e de părere că trebuie să fim puţin *şi* împotriva democraţiei. Consensul majorităţii poate fi, uneori, malefic (şi, în fond, antidemocratic). Naţionalismele, de pildă, sînt forme riscante de consens. La fel, fanatismele de tot soiul, înregimentările ideologice etc. Idolatrizarea democraţiei poate naşte monştri, mai ales în ţările încă debile economic şi politic şi în perioadele de tranziţie. (În treacăt, o anecdotă: diferenţa dintre democraţie şi democraţia socialistă e diferenţa dintre scaun şi scaunul electric.) Principala problemă a episodului post-totalitar, mai spune L.K., este inerţia minciunii. Totul trebuie să focalizeze spre eliminarea ei. În rest, singura soluţie politică pentru intervalul tranziţiei ar fi următoarea: preşedinte slab, parlament slab, guvern puternic.

Mai 1992, Berlin

Replici memorabile din filme pe care tinzi să le uiţi: dintr-un film despre Moise, de exemplu, pe un scenariu, cred, de A. Burgess: „Te voi conduce – spune Dumnezeu alesului său – cum îşi conduce calul călăreţul“. „Păcatul meu – spune, în alt moment, Moise – este că am iubit Legea mai mult decît pe oameni.“

Sfîrşitul anilor ’70, la cafeneaua blocului-turn din Piaţa Palatului

„*Tischreden*“ cu Petre Ţuţea:

„Cutărică e aşa de tîmpit, încît dacă îl laşi puţin singur îşi mănîncă cravata!“

„I-am transmis lui Cioran că aş vrea să-l mai văd o dată, înainte de moarte. Dar nu aici, la noi, şi nici în Occidentul care pute a hoit. Aş vrea să-l întîlnesc într-un pustiu.“

„Muscelenii, din care mă trag, sînt ostaşi viteji şi oameni mediocri. Dar noaptea, cînd îi strigă cineva şi ies toţi în curte în cămăşi albe cu rîuri, mediocritatea fiecăruia e o stea.“

„Sînt produsul a două cauze: hazardul şi voinţa mea de oţel. Inteligenţa e o anexă.“

„Avea dreptate Hegel: *Die sogenannte britische Philosophie ist ein Skandal*“ („Aşa-numita filozofie britanică e un scandal“).

„Atîta m-au înghesuit, încît a trebuit să mă apuc de scris...“

„Idealul nu are altă caracteristică decît majestatea idealităţii sale.“

„Pot demonstra oricînd că Emil Cioran nu e pesimist: iau cîţiva burdufi cu brînză de Răşinari şi mă fac că-i uit la el în casă: dacă mă întorc a doua zi, îţi garantez că găsesc coadă de franţuji la uşă şi pe Emilică înşelîndu-i la cîntar.“

„România ar trebui să fie străbătută de două mari bulevarde: bulevardul «Ionel Brătianu» de la Bucureşti la Cernăuţi şi bulevardul «Iuliu Maniu», de la Bucureşti la Oradea Mare.“

„Totul e convingător la creştini şi la Platon. În afară de nemurirea sufletului. Asta e drama vieţii mele.“

1991, primăvara, Bucureşti

Opoziţia nu reuşeşte, la noi, să depăşească faza comentariului şi a gesticulaţiei. Mi se reproşează că am rămas în Guvern. Dar am făcut-o tocmai pentru a nu fi confiscat de bombăneală sterilă şi angelism. Într-un anumit sens, în ţările de est e mai *imprudent* acum să fii la guvernare, decît în opoziţie. Uneori, îmi spun că unii dintre prietenii mei anti-guvernamentali au ales soluţia facilă (şi adaug, oarecum răutăcios, că şi înainte de ’89, tot soluţii facile aleseseră, de tipul „rezistenţei prin cultură“). O sumedenie de protestatari par să fi adoptat modelul Gavroche: dar un Gavroche care nu iese pe baricade decît după ce nu mai trage nimeni. Strigătul celor mai mulţi nu s-a făcut auzit sub dictatură, cum nu se aude strigătul în timpul coşmarului. El se aude abia acum, cînd apogeul spaimei e depăşit. Unii, e drept, sînt disperaţi în mod autentic. Dar disperarea nu e o formă de opoziţie.

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Capitala europeană a termopanelor

Cu ocazia alegerilor locale din 2008, dedic acest articol apărut în Dilema veche *nr. 137 din 8 septembrie 2006 noilor aleşi, indiferent de culoare politică, deoarece sînt convins că îi uneşte strîns în continuare (cu excepţiile de rigoare, desigur) aceeaşi distanţă faţă de problemele reale ale alegătorilor şi ale localităţilor, dublată de preocupările pentru afacerile proprii şi de grup. La care se adaugă fondurile consistente pe care le vor avea de gestionat. Am de adăugat doar o notă la sfîrşit.*

Azi-dimineaţă, Google mi-a „dat“ 856.000 de rezultate cînd am căutat cuvîntul „termopan“ şi 265.000 de rezultate pentru forma de plural. Nu mă îndoiesc că, la ritmul românesc de modernizare, urbanizare, reabilitare termică, construcţii de locuinţe, renovări de şcoli etc., etc., pînă va apărea acest articol prezenţa termopanului pe www va fi şi mai mare.

Termopanul a devenit simbolul tranziţiei spre capitalism, semnul bunăstării şi al occidentalizării, panaşul celor care vor să arate lumii că au prosperat şi „au intrat în rîndul lumii“, panaceul civilizator: ţi-ai „tras“ termopane, existi, eşti „de-al nostru“, se cheamă că n-ai stat degeaba în era postcomunistă, ai priceput mersul Timpului, te-ai prins încotro bate Istoria. Acolo unde apare, termopanul poate naşte invidii între rubedenii şi vecini („ai văzut, dragă, pînă şi amărîtu’ ăla de Gogu şi-a pus termopane“) sau mari investigaţii jurnalistice întru paza democraţiei şi a banilor publici („Şeful Armatei, generalul Eugen Bădălan, a ordonat ca ferestrele sediului Ministerului Apărării să fie înlocuite cu geamuri termopane, iar clădirea să fie împînzită cu noi aparate de aer condiţionat“, *Jurnalul naţional*, 5 septembrie 2006). Asortabil cu orice – blocuri ceauşiste, clădiri noi de birouri „clasa A“ sau vile burghezo-moşiereşti din cartierul Primăverii, confiscate, retrocedate şi noilor capitalişti date – termopanul tinde să definească o eră în istoria României: peste ani, nu se va mai vorbi, ca acum, despre „regimul Iliescu“ şi „regimul Constantinescu“ ori „epoca Băsescu“, ci – transpartinic şi apolitic – despre „era termopanului“. În fine, termopanul este – în această perioadă de tranziţie marcată de diferenţieri sociale, de învrăjbiri politice, de o proastă gestionare a pluralismului politic şi cultural – elementul unificator: de la udemerişti la rromâni mari şi de la rockeri la manelişti, de la adepţi ai corectitudinii politice la neoconservatori creştini şi de la angajaţi ai multinaţionalelor la securişti pensionari, cu toţii ne topim diferenţele identitare în bazinul comun al acestei invenţiuni tehnologice care, la noi, a căpătat o amprentă culturală puternică şi o utilizare socială complexă. Etnologii şi antropologii ar face bine să se apuce de studii sistematice pe tema „termopanul la români“, astfel încît arheologii viitorului să nu zgîndăre degeaba pămîntul întrebîndu-se ce şi cum, fără să aibă şi oarece consemnări de-acum, din vremea contemporanilor termopanului.

Invenţie fără îndoială utilă şi necesară, termopanul tinde să devină, în concepţia unor edili şi administratori, expresia deplină şi suficientă a „noului“. S-a creat o mentalitate de tip termopan, în care mecanismul dominant este cel al înlocuirii. Aşa cum locatarii de la bloc îşi schimbă ferestrele vechi cu unele noi, „uitînd“ că în ciuda tehnologiei nemţeşti blocul tot de tip ceauşist rămîne, primarii şi arhitecţii-şefi ai oraşelor sînt porniţi într-un iureş modernizator pe bază de substituţie: radem o clădire veche cu ipsosării şi colonade şi punem în loc un bloc de sticlă. Căci, nu-i aşa, renovarea e mai scumpă decît o construcţie de la zero. Cea mai nouă ţintă a primarilor este Piaţa Obor. De acord, e cam ponosită şi ar avea nevoie de o aducere la standarde actuale. Dar soluţia găsită e bazată pe principiul înlocuirii: se va face ceva „în loc de“, nu se va integra ce este acum cu eventuale construcţii şi amenajări noi care să-i sporească funcţionalitatea, dar să nu-i omoare specificul şi patina. Marea ipocrizie este că edilii anunţă asemenea măsuri ca pe o necesitate ineluctabilă, dat fiind că Bucureştiul „trebuie să redevină o capitală europeană“. Presupun că, din deplasările lor în interes de serviciu prin capitalele europene, primarii noştri rămîn cu cîte o jumătate de impresie, atît cît le permite formaţia lor culturală: ici văd o placă de gresie, dincolo un paviment, mai încolo un fier forjat şi, abia coborîţi din avionul de întoarcere, se şi reped să aplice în Bucureşti ce-au „văzut“ la Viena ori Paris, pînă nu se iau cu politicalele şi cu alte biznisuri valahe. Concentraţi să nu uite ce culoare avea gresia, n-au apucat să observe că

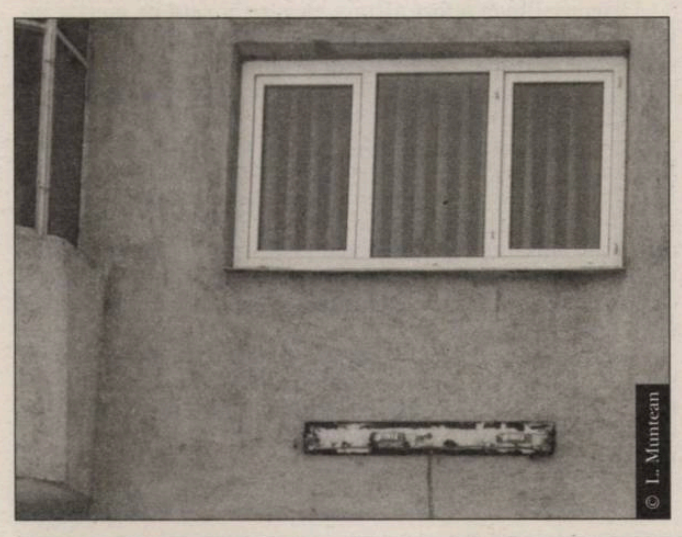

piaţa veche a Vienei, lăsată în pace cu fierăriile ei cu tot, e şi funcţională, şi modernizată, dar şi frumoasă, şi veche; n-au observat că la Helsinki, chiar în port, piaţa veche e şi o atracţie turistică, nu doar un loc numai bun de cumpărături; n-au observat că la Roma, Piazza Vittorio s-a renovat, dar chioşcurile „de tip vechi“ n-au fost alungate şi nici nu li s-a pus în cap o parcare supraetajată, deşi traficul e şi acolo o problemă. Nu. Ai noştri vor progresul şi numai progresul, iar ce au înţeles ei din ideea de progres nu face nici cît gazul acela miraculos care se pune între cele două straturi de sticlă şi asigură superioritatea termopanului faţă de „trecut“. Nu mă îndoiesc că şi în centrul istoric, şi în alte locuri se va întîmpla la fel: se va distruge mult, „în numele noului“, şi se va cîrpi enorm.

Tot ce mai lipseşte pentru a consfinţi triumful deplin al „erei termopanului“ este o nouă „Cîntare a României“, cu muncitori şi muncitoare în salopete „de firmă“ dansînd pe marea scenă a ţării cu ferestre de PVC în mîini şi defilînd prin faţa portretelor de o sută de metri pătraţi ale vajnicilor noştri primari, atîrnate pe noile blocuri de sticlă. Nici măcar nu mi se mai pare o imagine de coşmar...

O ştire din Evenimentul zilei *de marţi, 3 iunie 2008 ne anunţă că, pe 1 iunie, serialul* Inimă de ţigan *a bătut de departe în audienţă posturile care prezentau rezultatele alegerilor. Dacă televiziunile noastre vor produce în continuare telenovele şi seriale cu specific local, noii aleşi îşi vor putea vedea liniştiţi de treabă, în timp ce noi ne vom uita la televizor.*

ţinerea de minte

„Fie că era în timpul cursurilor sale, fie că era în conversaţiile private, acest «nu-i aşa?», spus în prescurtarea franceză ca un, *spa?* (abreviere uzuală a interogaţiei *n’est-ce pas?* – n. trad.) revenea la fiecare trei-patru cuvinte, căutînd aprobarea. *Spa?, Spa?*. Avea nevoie de această exclamaţie pentru a face să avanseze raţionamentul său sau pentru a căuta cuvîntul exact, epitetul potrivit.“

(Salomon Malka, *Emmanuel Lévinas. Viaţa şi amintirea lui*, traducere de Andrei Banc, Editura Hasefer, 2005)

Luca NICULESCU

aşa şi pe dincolo

România, Polonia şi politica estică a UE

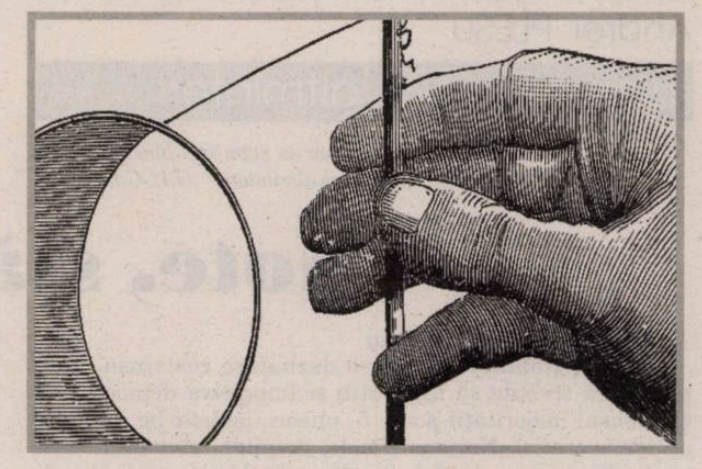

În urmă cu cîteva zile, Polonia şi Suedia au anunţat la Bruxelles o iniţiativă comună: un „parteneriat estic“ pe care UE ar urma să îl propună statelor aflate la frontiera orientală a Uniunii Europene. E vorba de Georgia, Armenia, Azerbaidjan, Moldova, Belarus (în funcţie de cît de mult se va democratiza) şi Ucraina. Dacă parteneriatul estic va fi însuşit de UE, aceste state ar urma să se bucure de o atenţie specială din partea europenilor, cum ar fi parteneriate, fonduri şi – de ce nu? – pe termen lung, o aderare la UE.

Presa europeană a comentat iniţiativa ca fiind o contrapondere la proiectul Uniunii Mediteraneene care urmează să fie lansat peste cîteva săptămîni, cu ocazia preşedinţiei franceze a Uniunii Europene. Altfel spus, suedezii şi polonezii nu vor ca UE să îşi concentreze atenţia numai către ţările aflate în coasta sudică a continentului (mai ales că Tunisia, Marocul sau Egiptul nu au nici o şansă de a intra în UE), ci să se uite şi către Est. „In Sud avem vecini ai Europei, în Est avem vecini europeni“ – a făcut distincţia ministrul polonez de Externe Radoslaw Sikorski.

Chestiunea nu se pune numai în termeni Sud-Est, ci chiar Est-Est, dacă este să ne uităm la reacţiile venite în urma iniţiativei. Cehia, ţara care va deţine preşedinţia UE la începutul lui 2009, a îmbrăţişat-o după un moment de ezitare. „Dacă anul 2008 e anul Mediteranei, 2009 ar trebui să fie anul Estului“ – a declarat un viceprim-ministru ceh. Ezitarea cehă venea din faptul că Praga nu fusese consultată înainte de lansarea proiectului, deşi relaţiile dintre Cehia şi Polonia sînt tradiţional bune. Mai mult, chiar Ucraina, ţara care ar trebui să fie prima pe lista celor interesaţi, a avut reţineri, tot din cauza lipsei discuţiilor prealabile. „Sperăm că UE nu va uita să ne consulte cînd iniţiativa va fi finalizată“ – a declarat ironic ambasadorul ucrainean la UE. Lipsa consultărilor, dincolo de „axa“ Varşovia-Stockholm, este deci surprinzătoare, mai ales că Varşovia e principalul avocat al Kievului pe lîngă UE.

Reacţia Comisiei Europene nu este nici ea entuziastă. Comisarul pentru relaţii externe, Benita Ferrero Waldner, şi-a exprimat temerea ca acest plan să nu se suprapună cu „sinergia Mării Negre“, proiect al UE ce vizează aproximativ aceeaşi zonă geografică.

În aceeaşi linie s-a situat şi poziţia României. „Singura noastră preocupare este ca orice propunere nouă să completeze politicile deja existente, nu să le înlocuiască“ – declara Răduţa Matache, secretar de stat în MAE român. Bucureştiul nu a fost nici el întrebat înaintea lansării iniţiativei polono-suedeze şi se teme că noua iniţiativă ar putea pune în pericol Sinergia Mării Negre, un demers încă fragil, deoarece a fost lansat în urmă cu doar un an. „Sinergia“ este practic un „coş cu proiecte“ la care sînt invitate să coopereze statele din regiune. După un început ezitant, în care retorica o luase cu mult înaintea acţiunii, Bucureştiul a început să vină cu proiecte pe teme de mediu, de migraţie sau de consolidare a societăţii civile în zonă.

Destinul iniţiativei polono-suedeze va fi mai clar după summit-ul Uniunii Europene de la sfîrşitul acestei luni. Pînă atunci, putem observa că state care au interese similare în regiune nu au încredere unele în altele. Polonia pare a suferi de „sindromul statului mare“ şi îşi tratează partenerii cu condescendenţă. România, actor european şi NATO la Marea Neagră, are şi ea poziţii paradoxale. În urmă cu două săptămîni, preşedintele Traian Băsescu a absentat de la un summit regional ţinut la Kiev. E adevărat că summitul a fost organizat în pripă („multe iniţiative, nici o decizie“, avea să comenteze agenţia France Presse), dar e la fel de adevărat că „absenţii greşesc“. La această întîlnire, unde au participat, printre alţii, preşedintele polonez, cel georgian şi, evident, cel ucrainean, s-a discutat în primul rînd despre reducerea dependenţei energetice faţă de Rusia, unul dintre subiectele preferate ale preşedintelui român. „Problema este că, aşa cum nu are încredere în Rusia, România nu are încredere nici în Ucraina“ – spunea un diplomat străin acreditat la Bucureşti.

Revenind la „parteneriatul estic“ propus de Suedia şi Polonia, putem vedea şi partea plină a paharului. Chiar dacă au apărut temeri, e mai bine să existe mai multe iniţiative, decît nici una. Exerciţiul consultărilor se poate învăţa şi din mers. Pînă la urmă, chiar planul Uniunii Mediteraneene, propus de Franţa, era primit cu mult scepticism de Germania, în urmă cu cîteva luni. Încă nu se ştie dacă va funcţiona, dar faptul că a devenit din proiect francez proiect european este un pas înainte.

Ştiri nebăgate în seamă

● **Prostie la alegere.** Doamna Ngozi N. Okonjo-Iweala, director general la Banca Mondială şi fost ministru de Finanţe în Nigeria, semnează un raport al unei Comisii care lucrează din 2006: experţii instituţiei, precum şi consultanţi externi analizează premisele dezvoltării durabile şi mijloacele de evitare a sărăciei. Principala concluzie a comisiei: necesitatea unui stat puternic. Raportul nu contestă realităţile mondializării şi ale deschiderii economice, arătînd că nici protecţionismul, nici retragerea în limitele pieţei naţionale nu sînt soluţii durabile. Raportul se ocupă şi de prostiile comise de guvernele pline de bune intenţii şi sărace în competenţe. Unele guverne le-au adoptat pe toate, altele au optat pentru cîteva. Iată cîteva prostii cu repetiţie: subvenţionarea preţului energiei pentru acea parte a populaţiei lipsită de mijloace materiale; conservarea unor structuri fără a ţine seama de efectele concurenţei; supradimensionarea funcţiei publice pentru a diminua şomajul; controlul pieţei pentru a ţine jos inflaţia sau eliminarea investiţiilor în infrastructura zonelor urbane sînt tot atîtea măsuri condamnate de raport.

Se cere, de asemeni, ca rezultatele învăţămîntului să nu mai fie apreciate prin numărul sălilor de clasă construite sau prin cel al elevilor şcolarizaţi, în timp ce calitatea şi eficacitatea educaţiei nu sînt luate în consideraţie. Sînt denunţate salariile prea mari ale funcţionarilor în raport cu ceea ce se plăteşte pe piaţa muncii, reglementarea bancară mediocră şi supraaprecierea monedei naţionale înainte ca productivitatea ţării să crească. În acest context, sînt criticaţi şi cei care consideră protecţia mediului „un lux inabordabil“ (...), „ignorarea problemelor de mediu în faza iniţială a dezvoltării amputează inevitabil creşterea pe termen lung“ *(Le Monde*, 23 mai). **(M. B.)**

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

Showbiz sau *no biz*

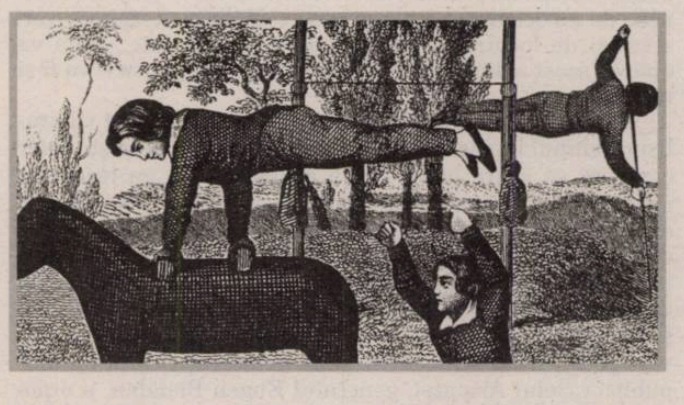

În seara cînd s-au anunţat rezultatele, lider de piaţă pe televiziune a fost o telenovelă, pe Acasă TV. Ultimul episod, am înţeles, s-a filmat inclusiv în Sahara, ceea ce sigur că a adus vizual spectaculos şi diurne pentru deplasări externe, întotdeauna bune în a creşte productivitatea muncii. La concurenţă, deşertul din minţile candidaţilor a provocat mai curînd setea de-o bere decît de cunoaştere a programului lor. Au fost alegerile cel mai puţin dramatice din istorie: mai bine de jumătate din cetăţeni au ales Ziua Copilului. El, copilul, de altfel, ar trebui să şi conducă primăriile. Sînt sigur că nu s-ar vedea nici o diferenţă.

Cel mai plicticos candidat a fost de departe Blaga. Şi asta din cauza unui singur lucru: ritmul verbal, aşezat la marginea hipnotismului şi coleg cu somnul de după amiază. Între el şi Oprescu a fost diferenţa între un modem de 56 k şi o legătură *broadband* de 20 de mega. La ce te-ai lega? Bineînţeles că la ăla care te ţine atent, poate cu o mulţime de prostii, dar atent, fascinat, *entertained*.

Sigur, conţinutul mesajului a fost diferit între cei doi, însă tocmai aici s-au înşelat strategii actualei campanii: conţinutul nu mai contează. Nici în politică şi nici în *showbiz*. Contează forma, spectacolul, iluzia şi feeria. Omul cu laptop, nu cel cu scaun la cap.

Nu ştiu dacă aţi mai observat un amănunt la Blaga: chiar şi jurnaliştii care i-au fost aproape, amici de-a dreptul, n-au reuşit să pună un citat de-al lui în titlu. Felul lui de a vorbi e cel al vechii gărzi de politicieni. Cu enunţuri complicate şi serioase, cu gerunzii şi infinitive, cu regente şi subordonate. Oprescu, în comparaţie, e un vorbitor de clasa a treia. *Ana are pere. Am să fac autostradă suspendată. O visez şi noaptea!*

Uite, am ţinut minte un citat. Şi nu sînt fanul lui Oprescu. Însă omul a vorbit foarte natural şi vizual. Blaga s-a căznit să fie elegant, pentru că aşa spune şcoala veche a vorbitului în public: *pune o distanţă între tine şi prostime, să te respecte. Fii doct, nu natural! Fii complicat, să se vadă că ai carte!* Şcoala nouă zice simplu: *nu te da mai deştept ca ei. Fă pe prostul, dacă poţi, şi încearcă s-o faci în mod spectaculos!* Mai bună o metaforă decît două cifre, mai bun un banc decît o mie de demonstraţii. În final, scopul nu e neapărat să convingi. Ci să fii ţinut minte.

De ce e important să fii ţinut mine? Foarte simplu: pentru că media nu mai ajunge la public în aceeaşi măsură ca acum un deceniu. Într-o seară bună, în care eşti pe PRO TV şi Antena 1, pe Realitatea şi Antena 3, probabil că vei obţine 20, hai 30 de puncte de rating. Unde sînt celelalte 70-80? Unde e restul lumii? Peste tot: care la slujbă, care pe net, care la bere, care în Italia, că a fost promoţie la Ieftin Air. Tocmai de aceea ai nevoie de mesaje pe care oamenii să vrea să le repete şi altora, care nu ajung să mai consume media. Ce şanse ai să le zică „Blaga e optimist pentru turul doi de scrutin, cu toate că nu va fi o competiţie uşoară“? Mai degrabă vor ţine minte ce zice doctorul „O să merg din poartă-n poartă. Ce-o să facă, o să-mi închidă toate uşile?“. Chiar şi cînd nu-l suporţi pe doctor, chestia cu uşa e extrem de vizuală, îţi rămîne în cap. Blaga, în schimb, face tot ce poate să te lase rece: propoziţiile lui sînt mai degrabă abstracte şi plate. Şi să-l placi, nu-l poţi urma în Ţara Plictiselii. Ai mai fost acolo.

Oricum, Blaga a fost ultima alegere bazată pe merite interne, de partid. Ultima alegere în care nu s-a făcut casting, ca la filme. Ultima alegere în care candidatul n-a fost pus să slăbească, să zîmbească, să se nască prin partea locului.

Oprescu e prima alegere bazată pe şansa ca omul să realizeze empatie cu publicul. Sigur, înaintea lui au fost Roman sau Iliescu sau Băsescu, toţi oameni cu vino-ncoace. Însă ei n-au fost numiţi de un colectiv de genii şi strategi: şi-au luat singuri dreptul de a candida. Acum însă, partidele devin tot mai mult companii, cu griji similare cu ale firmelor: ce clienţi găsesc, ce produse umane să trimită pe piaţă, ce poziţionare să le dea, ca brand, cît să pună în marketing şi cum să-şi scoată banii.

Tocmai de-aia politica va fi *showbiz* sau nu va mai fi deloc. O dovedeşte pătania tristă a PRM. Un partid ca un film, ajuns, precum *Rocky*, la ediţia a cincea, cu un actor bătrîn şi mușchi desenaţi în postproducţie. Cine să mai vină la cinema?

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

În Myanmar e ordine

Dacă ar fi vrut, responsabilii politici din Myanmar, junta de la putere, ar fi putut să facă unele lucruri strict necesare supravieţuirii miilor de oameni loviţi de tsunami: conform estimărilor Naţiunilor Unite, 2,4 milioane de oameni au fost grav afectaţi de ciclon, 1,4 milioane dintre ei au nevoie urgentă de hrană, apă de băut, adăpost şi îngrijire medicală *(The New York Times,* 3 iunie). 134.000 de oameni sînt daţi dispăruţi. Atît de eficiente cînd a fost vorba de represiunea revoltei călugărilor în septembrie, autorităţile administrative sînt cuprinse de o stranie abulie în rezolvarea acestui dezastru. De fapt, nu e nimic mistic la mijloc: atunci, trebuia apărată puterea, acum e vorba despre viaţa şi moartea oamenilor fără putere. După zece zile de penibile amînări, junta a permis ca primele zece elicoptere să ducă alimente din Yangoon în delta unde se află oamenii afectaţi. Accesul este îngreunat de decizia de a nu permite americanilor care vin cu ajutoare să participe la împărţirea lor. Pe de altă parte, *Human Rights Watch* afirmă că mii de oameni au fost scoşi cu forţa din şcolile, mănăstirile şi clădirile publice unde se adăpostiseră şi trimişi în regiunile de unde provin, să-şi refacă singuri casele dărîmate, deşi satele sînt încă inundate, şcolile sînt distruse; răspîndirea sinistraţilor creează imposibilitatea de a li se da asistenţă medicală adecvată, ceea ce poate duce la un nou val de îmbolnăviri.

Neputincioasă, comunitatea internaţională asistă la acest efort de „normalizare", fără a putea întreprinde nimic legal pentru salvarea vieţilor omeneşti. La Adunarea Generală ONU din 2005, peste 150 de state au adoptat o rezoluţie care pomenea „responsabilitatea de a proteja", noţiune evocată de ministrul de Externe francez Bernard Kouchner, dispus personal să treacă prin orice mijloace graniţa, pentru a-i ajuta pe sinistraţi. Dar anunţul lui nu a declanşat adeziuni, pentru că transpunerea în realitate a unei asemenea noţiuni ar însemna încălcarea unuia dintre cele mai vechi tratate (cel de la Westfalia – 1648) pe care se bazează dreptul internaţional: acolo este consfinţit dreptul fiecărui stat de a acţiona liber în interiorul frontierelor sale suverane. Rezoluţia ONU se referă la „ameninţarea păcii, încălcarea păcii sau acte de agresiune", afirmînd totodată că „nimic nu poate autoriza o intervenţie în problemele esenţiale privind jurisdicţia naţională a statelor".

De la sfîrşitul războiului rece, spectacolul suferinţelor umane îi lasă indiferenţi pe conducătorii suverani ai ţării şi nu o dată a fost evocat dreptul la intervenţie umanitară. Trebuie amintit că pe vremea cînd conducea un ONG devenit celebru, *Médecins sans frontières,* Bernard Kouchner a uzat de acest drept în Biafra, de exemplu. Acuzat că printr-o propagandă excesivă nu face altceva decît să-şi impună pe plan internaţional imaginea de om bun, Kouchner a răspuns că fără răspîndirea imaginilor dramei nu se poate da nici un ajutor eficient, că doar propaganda favorizează strîngerea de fonduri şi elaborarea unor structuri eficiente de întrajutorare. Conflictele din sînul organizaţiei, unde divergenţele ideologice s-au combinat cu conflictul orgoliilor personale, au anulat în fapt eforturile umanitare. Graniţele au fost mai puternice decît bunele intenţii.

În Consiliul de Securitate se va găsi întotdeauna o putere gata să folosească dreptul de veto pentru a împiedica intervenţia într-o ţară considerată prietenă din cauza intereselor comune. E adevărat că „responsabilitatea de a proteja" este un concept prea vag pentru ca să nu dea consistenţă fricii de abuzuri. Intervenţia americană în Irak a creat un precedent periculos: pretenţia înlocuirii cu forţa a unei dictaturi cu o ordine democratică s-a dovedit a fi un eşec, respectul unuia pentru libertatea celui de-al doilea nu poate fi impus de un al treilea, a cărui prezenţă nu face decît să multiplice şi să radicalizeze conflictele. Campania electorală americană, prin vocile candidaţilor McCain şi Obama, a dat naştere unei propuneri de a crea „un concert" de naţiuni democratice care să poată acţiona chiar cînd există un veto al Consiliului de Securitate. Oricare ar fi standardele acestei noi organizaţii (ce statut formal va avea?), puterile nedemocratice din Consiliul de Securitate o vor considera o nouă formă de manifestare a unilateralismului american, a dorinţei SUA de a face ordine în lume. Ceea ce nu înseamnă că ordinea din Myanmar este bună.

globul cubic

Stînga cea mai de stînga

În declin electoral în mai toate ţările Europei occidentale, partidele stîngii social-democrate trec printr-un proces de redefinire a identităţii şi de recompunere a eventualelor alianţe guvernamentale. Militanţii socialişti francezi asistă la bătălia surdă între pretendenţii la postul de lider, în timp ce în Germania s-a format *Die Linke* (Stînga), un nou partid alcătuit din grupurile comuniştilor loiali din fosta Germanie de Est şi ale radicalilor din fosta Germanie de Vest, devenit al treilea partid ca importanţă. Un sondaj de săptămîna trecută prevede 11,9 % din voturi la alegerile naţionale din toamna lui 2009, *Die Linke* depăşind astfel partidele tradiţionale, parteneri de coaliţie ai creştin-democraţilor. „Această stîngă respinge Uniunea Europeană (prea capitalistă), vrea ca Germania să iasă din NATO şi trupele ei să părăsească Afganistanul şi, evident, nu simpatizează politica americană, indiferent de cine este la putere" *(The International Herald Tribune).*

În ceea ce priveşte măsurile interne, propunerile stîngii sînt mult mai generale: „Nu se întîmplă prea des ca un partid să acumuleze victorii pe baze atît de fragile ca *Die Linke*. În culise domină o atmosferă putredă, deşi Oskar Lafontaine (liderul formaţiunii) încearcă să menţină iluziile. Chiar dacă partidul este aureolat de recentele sale victorii, asta nu înseamnă că progresul este ireversibil. În *Die Linke* lipsesc ideile, creativitatea, personalul. Partidul cîştigă de pe urma climatului social actual şi din cauza sentimentului general că ţara nu merge bine. Reprezentanţii formaţiei *Die Linke* sînt votaţi pentru problemele pe care le pun, nu pentru răspunsurile date. Şi conducătorii o ştiu foarte bine. Nu e întîmplător faptul că *Die Linke* este singurul partid din Bundestag incapabil să prezinte un program şi nu prevede pentru viitorul apropiat un asemenea obiectiv. Se mulţumeşte cu «linii directoare», o grămadă de absurdităţi, printre care reducerea vîrstei de pensionare la 60 de ani" *(Der Spiegel).* **(M. B.)**

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Note politice de la noi

● Campaniile electorale au, la noi, ceva infantil. Toţi candidaţii declară cu siguranţă dezarmantă că vor cîştiga alegerile. Privesc în camerele televiziunilor fără să clipească şi spun cu ton mesianic: „eu voi cîştiga!". Numai că, firesc pentru orice cursă electorală, cei mai mulţi dintre ei pornesc fără nici o şansă. La recentele locale bucureştene, candidaţi precum Cozmin Guşă sau Codrin Ştefănescu şifonau ecranul cu încrederea masivă pe care o afişau. Cînd ai în mod constant 2% în sondaje şi spui aşa ceva, te acoperi de ridicol. Nu mai crede nimeni în tine, nici măcar cei care, poate, ar fi stat pe gînduri dacă să te voteze sau nu. Cum să crezi că vor face curăţenie, vor stîrpi corupţia şi vor construi locuinţe, dacă ei mint de la bun început? Nici un candidat nu spune „încerc să devin primar" sau „fac tot ce pot să vă conving să mă votaţi" sau, măcar, „am încredere în şansele mele în această competiţie". Cea mai rudimentară judecată politică arăta clar că, din puzderia de candidaţi, doar unul din doi putea cîştiga alegerile. Toţi ceilalţi erau patetici cînd spuneau, pătrunşi ca de întîlnirea cu un mare destin, că vor fi primari. Dar judecata se topeşte sub imperiul recomandării din manualul *Cum se comportă un candidat în campanie electorală,* inventat de „strategii" dîmboviţeni, în care scrie că trebuie să insufli electoratului încredere prin asemenea declaraţii. În acest manual însă, nu scrie nimic despre penibil, despre ridicol, despre caraghios. Prelungirea logică a acestei atitudini este poziţia partidelor după alegeri. Fiecare anunţă victoria sa şi zdrobirea adversarului. La noi, în campanie, nimeni nu se îndoieşte de victorie şi, pe cale de consecinţă, după alegeri, fiecare partid cîştigă. Ce ţară minunată este aceea în care, la alegeri, nu pierde nimeni!

● Tudor Vianu, în *Filozofia culturii:* „Cine nu bagă de seamă că în activitatea politică omul doreşte să impună lumea de valori pe care o poartă în sine, acela nu poate să înţeleagă din ce se compune realitatea vieţii politice". Abia după ce citeşti acest fragment, campania electorală devine înspăimîntătoare.

● La Cluj, cu o zi înainte de locale, un amic localnic mă pune la curent cu situaţiunea: „La Cluj, totul este cît se poate de normal. Se bat PD-L şi PNL, iar PSD este într-o jenantă minoritate, neînsemnînd nimic din punct de vedere politic". Într-adevăr, într-un asemenea peisaj politic îţi vine să scrii numai despre cărţile pe care le iubeşti sau despre autorii pe care îi deteşti, cu acea detaşare paradisiacă izvorîtă din convingerea că lumea îşi vede liniştită de ale ei şi fără tine. Iubesc Clujul! Această împrejurare îmi produce o sănătoasă poftă de mîncare. Spre seară, mă opresc la o terasă întinsă cu generoasă eleganţă pe trotuarul lat. Cer meniul şi mi se aduce. Sînt uimit de varietatea oferită. Aleg ceva ce mi se pare şi spectaculos, şi clujean. Vine ospătarul şi comand. Îmi spune că nu are decît pui la grătar şi cartofi prăjiţi. Mă enervez, desigur sub impactul frustrării produse de suprimarea bruscă a perspectivei de a domoli sucurile gastrice furtunoase. „Atunci, de ce mi-aţi mai dat meniul?" – mă răstesc la băiat. „Pentru că mi l-aţi cerut" – vine răspunsul calm, ardelenesc şi logic. Plec înfuriat. Abia tîrziu, după ce am cinat copios în alt loc, îmi dau seama că ospătarul avea dreptate... La Cluj, totul e normal.

● Cu ocazia acestei campanii, analiştii, dar şi politicienii vîntură clişeul că nu se discută „la obiect", că nu se confruntă programe şi competenţe, ci se discută vrute şi nevrute fără vreo relevanţă pentru alegător care, lipsit de dezbaterile despre „problemele reale", nu poate să-şi formeze opţiunea de vot, în cunoştinţă de cauză. Se bat cîmpii! Protestez împotriva acestui clişeu! Din această bătaie de cîmpi, alegătorul îşi poate face o impresie foarte corectă asupra candidaţilor. Aduc în ajutor un fragment din Patronul incontestabil al spiritului naţional, dl Ion Luca Caragiale: „Noi, românii, sîntem o lume în care, dacă nu se face ori nu se gîndeşte prea mult, ne putem mîndri că cel puţin se discută foarte mult. Asta e frumos din parte-ne – să lăsăm încolo orice modestie; căci este ştiut că din discuţie se

naşte scînteia adevărului. Nu e vorba, adesea discutăm cam pe de lături; dar asta o facem tocmai pentru că voim să alimentăm continuarea discuţiei; dacă n-am da pe de lături, ar înceta poate discuţia prea degrabă! Ei! Atunci de unde ar mai ţîşni adevărul?". Eu cred că din discuţiile pe lîngă „problemele reale", iese la iveală mai evident decît altfel adevărul despre competitori.

● Şi încă ceva despre „problemele reale". Aţi sesizat că, de cîte ori cineva spune ceva incomod despre un adversar, acesta replică imediat acuzînd că atacatorul încearcă să eludeze „problemele reale"? Caz tipic: dl Adrian Năstase la DNA, întrebat fiind despre mătuşa Tamara, spunea fără oprire că acest dosar este o înscenare menită să distragă atenţia de la „problemele reale".

● Alegătorul care priveşte candidatul în ochi în timp ce acesta promite: ce aventură! Candidatul care priveşte alegătorul în ochi în timp ce promite: ce tupeu!

ready made

„9 decembrie – gospodărie singură – să curăţă murdăria rămasă de la Academie. Oţi, Boţi se îngroaşe binişor."

(„Jurnalul Veturiei O. Goga (1957)", *Transilvania* nr. 9, 1990)

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Încîlceli tehnologice

Am auzit de curînd de la un prieten, care se ocupă cu lucruri ştiinţifice, ideea că absolut orice poate fi explicat pe înţelesul oamenilor obişnuiţi. El spunea că un om cu o pregătire medie sau chiar sub medie poate să înţeleagă chestiuni ştiinţifice, chiar de nivel înalt, dacă îi sînt explicate aşa cum trebuie. Cînd nu le înţelege, problema e totdeauna a savantului, care nu ştie să i le expună. Iar omul de ştiinţă care nu e în stare să explice în mod clar ceea ce face are nu numai o problemă de comunicare, ci poate şi una legată de meseria lui. Pentru că, spunea prietenul meu, în condiţiile în care nu ştie să explice, e foarte probabil ca el să aibă chiar unele lacune în înţelegerea esenţei propriei activităţi. Adică să nu ştie exact de la ce a pornit şi ce anume urmăreşte în demersul său ştiinţific. Aceasta fiind în cele din urmă şi esenţa explicaţiei pe care trebuie să o dea unui om care nu se pricepe la domeniul lui. Ştiinţa ajunge în cele din urmă la oamenii obişnuiţi, care trebuie să beneficieze de rezultatele ei. Iar oamenii obişnuiţi trebuie uneori să înţeleagă la ce lucrează savanţii sau tehnicienii. Rezultatul muncii acestora poate fi un eşec tocmai din cauză că nu ştiu să explice ce au făcut sau pentru că nu-şi adaptează activitatea la o nevoie finală clară pentru clienţi. De exemplu, se spunea că unul din ultimele modele de BMW, clasa

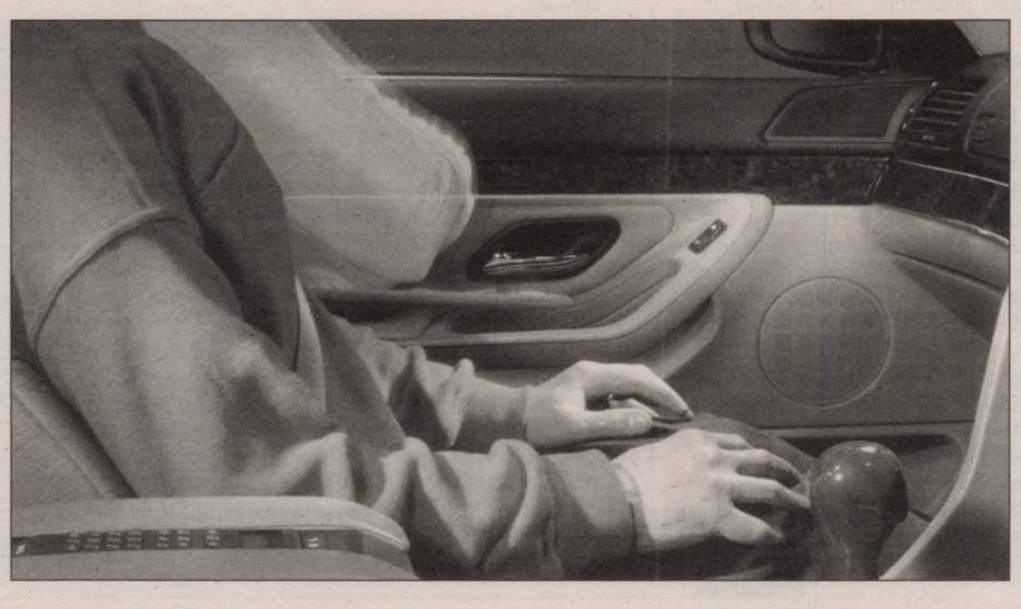

700, are înglobată prea multă tehnologie inutilă pentru cei mai mulţi dintre şoferi, care nu au nici nevoie şi nici timp să înveţe tot ce poate oferi computerul de bord al maşinii. De asemenea, era riscant şi dificil accesul în timpul mersului la toate acele comenzi cu utilitate îndoielnică. Se pare că pînă ce inginerii au înţeles greşeala, firme concurente n-au pierdut ocazia să se laude cu tehnologia lor *sută la sută utilă* clienţilor. Comunismul a excelat în a rupe punţile de comunicare între specialişti şi nespecialişti, între cei care produceau tehnologie şi cei care ar fi trebuit să beneficieze de ea. Chiar şi limbajul tehnicienilor şi inginerilor s-a distanţat de cel comun. De exemplu, dacă tot omul obişnuit zicea „întrerupător“ la butonul care oprea curentul electric, tehnicienii ziceau „întreruptor“ şi pretindeau că acesta este termenul corect, folosit şi în industrie. Şi instalatorii au modificat, la rîndul lor, diverse cuvinte. De pildă, în gura lor, *robinetele* au devenit *robineţi,* iar dacă astăzi te duci la un magazin de obiecte sanitare şi comanzi *robinete,* eşti imediat taxat drept nespecialist şi tratat ca atare. Sau dacă întrebi de ţeavă de 0,5 ţoli, ţi se spune că aşa ceva nu există. Cu greu reuşeşti să afli că trebuia să zici „ţeavă de 1/2“. În sfîrşit, am mai scris despre instrucţiunile unor telefoane mobile care sînt ininteligibile pentru majoritatea celor care le folosesc şi care alternează informaţii ultra-tehnice cu diverse avertismente foarte simple, dar la fel de inutile, de tipul: nu introduceţi aparatul în cuptor. Mai de curînd, am avut de-a face cu un *GPS* prin ale cărui instrucţiuni erai învăţat cum să desenezi direct pe ecranul aparatului cu *stilul,* dar în care nu se explica modul în care ustensila se poate programa să te ducă într-un anume loc (de altfel, scopul principal pentru care a fost construit aparatul). Cînd, în cele din urmă, am descoperit, pe bîjbîite, cum ar putea să mă dirijeze pe drumul cel mai scurt de acasă şi pînă la serviciu (o altă inutilitate), am aflat totodată că strada pe care voiam să ajung nici nu figurează în memoria aparatului,

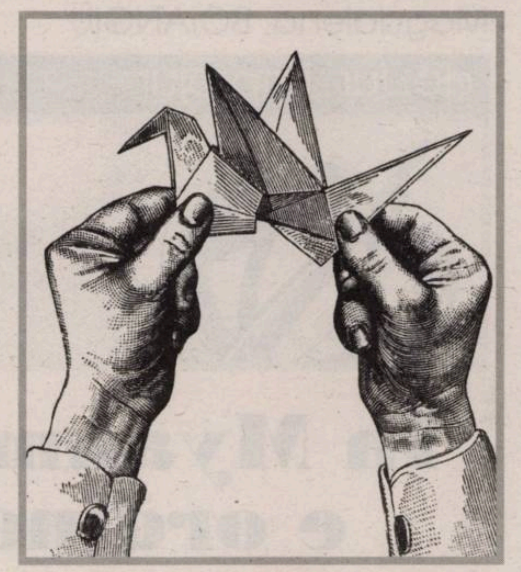

ceea ce mi-a scăzut drastic încrederea în el. Ulterior am descoperit şi ceea ce mă temeam, anume că poţi pierde mai puţin timp cu regăsirea unui drum pe care l-ai pierdut pe cont propriu, decît cu o programare a aparatului sau cu o rătăcire/ocolire provocată chiar de comenzile lui. Ce-i drept, ustensila conţine o mulţime de alte lucruri: *Windows* cu posibilitate de accesare a Internetului, agendă, calendar, ceas deşteptător sau, aşa cum spuneam, facilităţi de exersare a talentului la desen.

În sfîrşit, ceea ce aş mai vrea să spun e că jurnaliştii ar avea şi ei menirea să faciliteze comunicarea şi înţelegerea între specialişti şi publicul larg, fie că e vorba de chestiuni ştiinţifice, de complicate probleme financiare, de legi, mecanisme de guvernare sau fraude rafinate. Asta presupune însă ca jurnaliştii să înţeleagă ei înşişi ceea ce transmit, mai exact să-i oblige pe specialişti să vorbească la obiect şi pe înţeles. Lucru care, după cît se pare, nu e deloc simplu...

3 metode să te abonezi

3 luni abonament

SMS TRIMITE UN SMS DIN REŢEAUA ORANGE SAU VODAFONE LA 7409 CU TEXTUL **DILEMA VECHE**

- Costul unui SMS este de 9 euro+TVA
- Din reţeaua Orange vei primi un mesaj de confirmare a înregistrării
- Din reţeaua Vodafone vei primi un mesaj prin care ţi se cere confirmarea, iar costul SMS-ului de răspuns este de 0,05 euro

Dacă trimiţi până la data de 20 a lunii în curs, primeşti abonamentul începând cu data de 1 a lunii următoare. Contravaloarea SMS-ului nu se returnează. Informaţii la tel: 021/407.54.69

TRIMITE TALONUL

Plăteşte prin ordin de plată sau mandat poştal şi trimite talonul de mai jos.

LA TOATE OFICIILE POŞTALE, AGENŢIILE RODIPET, SAU LA CELELALTE FIRME CU CARE ADEVĂRUL HOLDING ARE CONTRACT DE DIFUZARE A ABONAMENTELOR.

ABONEAZĂ-TE!
Ai până la 13,2% reducere din preţul de la chioşc!

Tel: 021-407.54.64, 021-407.54.65
Fax: 021-407.54.67
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro

Nume ..... Prenume ..... Compania* ..... Cod Fiscal* .....
(* Completaţi numai dacă plătitorul este o firmă) Str. ..... nr. ..... bloc ..... scara ..... etaj ..... ap. ..... localitate .....
judeţ/sector ..... cod poştal ..... telefon ..... e-mail .....
Adresa de livrare (daca este diferită faţă de adresa de mai sus): Str. ..... nr. ..... bloc ..... scara ..... etaj .....
ap. ..... localitate ..... judeţ/sector ..... cod poştal .....
Număr abonamente contractate ..... începând din luna ..... la:
Dilema Veche 3 luni (41 lei) 6 luni (81 lei) 12 luni (158 lei)
Cei care se abonează direct la Adevărul Holding vor completa şi rândurile de mai jos:
Am expediat către S.C. Adevărul Holding S.R.L. suma de ..... lei cu mandatul poştal/ordin de plată nr ..... din data .....
..... în cont nr. RO81 ABNA 4100 2641 0028 5818 deschis la ABN AMRO BANK SA Centrala Bucureşti.
Pentru ca livrarea abonamentului să începă la data de 1 a lunii următoare, plata se va efectua până la data de 20 a lunii în curs. Prin prezenta sunt de acord ca S.C Adevărul Holding S.R.L să prelucreze datele mele cu caracter personal

Completaţi talonul de abonament cu datele de identificare solicitate şi expediaţi-l, împreună cu copia după dovada plăţii abonamentului, prin poştă, la S.C. Adevărul Holding S.R.L., **OP 33 – CP 143, Bucureşti**, cod poştal 014820 sau prin fax: **021-407.54.67**.

Abonamentele se pot contracta: la sediul S.C. Adevărul Holding S.R.L., Piaţa Presei Libere nr. 1, Corp C, sector 1, Bucureşti la cu mandat poştal sau ordin de plată pentru S.C. Adevărul Holding S.R.L. la oficiile poştale la sucursalele RODIPET la firmele particulare.

Vintilă MIHĂILESCU
...@hai-hui.ro

De la autentic la „genuine“ sau despre omul glocal

– Ce credeţi că mi-am cumpărat ieri? – mă întreabă, şugubăţ, G., din celălalt capăt al lumii. E un magazin cu artă inuită, unde mai au şi artizanat din diferite colţuri ale lumii, cred că-l ştiţi...

– Ei, ce ţi-ai luat? – mă prefac eu curios.

– O lingură de lemn! – exclamă G., tot mai amuzat. O lingură de lemn pe care scria *„Genuine Maramuresh handcraft“!*

– Nu scria şi *„made in dignity“?* – mă interesez eu, dumirindu-mă despre ce este vorba.

– Nu, dar avea o etichetă frumoasă, cu un *logo* pe ea. Şi fără tricolor...

Încep să-mi imaginez. O lingură cioplită în lemn, „artizanal“, nici prea mică, nici prea mare, cu ceva însemne pe care le mai vezi încă pe porţile maramureşene, numai bună să atragă turistul global cu farmecele locale ale unui ţinut exotic. Dar pe care nici un etnograf respectabil din România nu ar fi acceptat să o numească *autentică*. Lungul drum al autenticului către *„genuine“* – mai meditez eu, jumătate ironic, jumătate căzut pe gînduri.

Autenticul a însoţit de la început, ca un cîine de pază, discursul folcloric – şi naţional – despre tradiţii. Împrumutat din limbajul juridic (la notar, de pildă, te duci să-ţi „autentifice“ nişte acte), termenul sugera conformitatea cu originalul. Şi era folosit de etnografi şi alţi „experţi“ pentru a autentifica „adevăratele“ tradiţii şi a le feri astfel de orice „fals“, de orice contrafacere. Tradiţiile noastre populare erau garantate astfel ca originale şi originare, ale noastre, ale tuturor şi dintotdeauna. Acest „dintotdeauna“ semnifica astfel durata istorico-mitică a naţiunii, iar faptul că aceste tradiţii erau „ale noastre“ punea în scenă o anumită unitate culturală a acestei naţiuni – sau măcar reprezentau aceste tradiţii ca pe un soi de metonimii ale acestei unităţi. Aşa cum s-a întîmplat, de pildă, cu faimosul Căluş, devenit, iată, patrimoniu UNESCO în numele întregii Românii. Acest discurs constitutiv construcţiei naţionale impunea astfel, implicit – şi inevitabil, probabil, la acea vreme – un soi de creaţionism cultural, în care faptele tradiţionale erau date dintru începuturi, dimpreună cu poporul care le-a creat şi pe care continuă să-l reprezinte. Tradiţiile erau la popor şi poporul era tradiţie... Opusul tradiţiei (autentice) devenea astfel inovaţia, bănuită prin definiţie de neautentic, deci de kitsch, un soi de fals fără valoare. Unii folclorişti mai operează şi astăzi cu aceste dihotomii tranşante, aflîndu-se astfel în mare dificultate de a se apropia de tot ceea ce reprezintă schimbare socială.

Mult mai tîrziu, un istoric (Eric Hobsbawm, un soi de Darwin al tradiţiilor), a răsturnat această paradigmă, propunînd ceea ce el numea „tradiţii inventate“, *invented traditions*. „Conceptul de «tradiţii inventate» – îşi aduce el aminte – a început să intereseze cîţiva istorici în anii 1970. Aceştia erau impresionaţi de faptul că anumite practici sociale noi, ritualizate sau exprimate simbolic, care erau construite în mod deliberat şi care apăreau adesea într-o perioadă scurtă şi databilă de timp, revendicau totuşi o continuitate cu trecutul. Am vrut să arătăm că aceste inovaţii ascunse în spatele aparenţei de vechime nu ţineau de ceea ce teoria modernizării numeşte «societăţi tradiţionale», ci făceau parte integrantă din societăţile contemporane.“ Altfel spus, tradiţiile (cel puţin anumite tradiţii) erau „invenţii“ prezente, încercînd să stabilească punţi de legătură şi continuităţi cu trecutul, dincolo de marea ruptură a Modernităţii.

Această nouă grilă de lectură a făcut vogă. S-a răspîndit în toată lumea (nu însă şi la noi...) şi a fost folosită în toate ocaziile. Dacă înainte totul era – sau trebuia să rămînă – tradiţie, acum totul era invenţie, construcţie socială neîncetată, atribuită de regulă unor elite manipulatoare şi unor jocuri de putere omniprezente. Tradiţia devenise un mecanism universal. Unul dintre primele lucruri pe care le-am învăţat astfel după 1990 a fost să evităm cu orice chip termenul „autentic“ şi să semnalăm imediat, cu degetele în aer, trei rînduri de ghilimele ori de cîte ori am fi întrebuinţat cuvîntul „tradiţii“.

Dar piaţa le reglează pe toate, după cum ne învaţă economia liberală. Piaţa mondială sau mondializată, de data aceasta. Ea a trecut la marketizarea tradiţiilor, transformîndu-le pe acestea într-o marfă existentă pretutindeni şi vandabilă oriunde. Doar că pentru a căpăta această „plusvaloare“ globală, marfa numită „tradiţii“ a trebuit, în mod paradoxal, să fie re-localizată. Nu poţi vinde cu succes aceleaşi „creaţii populare“ în toate tîrgurile din lume dacă aceste produse nu sînt garantate pretutindeni ca locale, de la faţa locului. Alţi „experţi“, globali de data aceasta, legitimează creaţiile artizanale ca fiind *„genuine“* şi astfel bune pentru piaţa mondială. Artizanul de succes trebuie astfel, la rîndul său, să se înfăţişeze ca un soi de spirit al locului, să-şi declame identitatea încăpăţînat locală pentru a putea fi acceptat la bursa universală de valori tradiţionale.

Dincolo de particularităţile domeniului, această „glocalizare“ a tradiţiilor poate fi citită şi ca o parabolă a condiţiei noastre, a tuturor. În orice caz, devine problematic pentru om să-şi mai găsească *locul*...

PUBLICITATE

POVESTEA BOIERNAȘULUI DE ȚARĂ ȘI A FECIOAREI...
Eroscop
Emil BRUMARU

Un volum de versuri bulversant, o șocantă supradoză de erotism literar sub inconfundabila semnătură a unuia dintre cei mai controversați poeți contemporani, Emil Brumaru.

«Interdicția, după Brumaru, nu e o afacere de morală, ci de estetică. Ce sună urât nu poate fi spus. Îmi imaginez o lume în care cel ce nu va vorbi poetic despre sex va fi obligat să se abțină... Cuvintele vor fi poezie sau nu vor fi deloc.» (Ion Vianu)

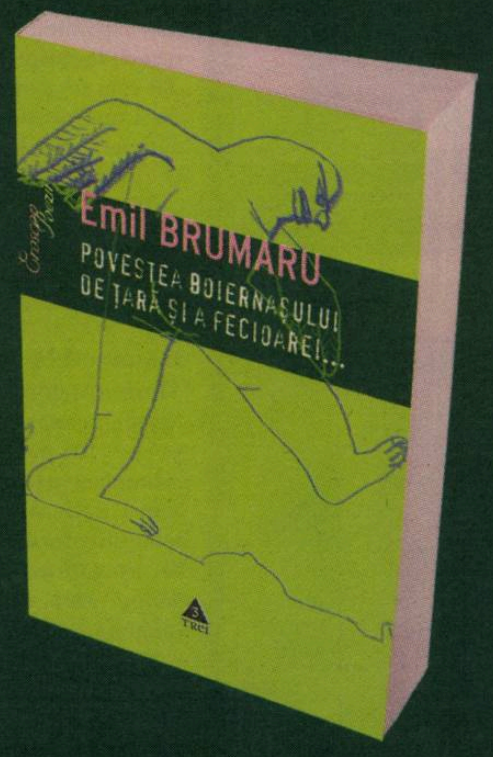

3 TREI
www.edituratrei.ro

Andrei PIPPIDI

SOS București

Războiul Crimeii şi viermii de mătase

Ca „persoană neautorizată“, n-am putut intra în curtea casei din str. Theodor Aman nr. 4. Am admirat prin gard restaurarea într-adevăr excepţională a uneia dintre rarele clădiri care au avut norocul de a găsi un proprietar conştient de valoarea ei. E timpul ca aceşti investitori să înţeleagă că au mai mult de cîştigat dacă-i redau vechii case frumuseţea din tinereţe, în loc să o dărîme ca să construiască un imobil de raport, în stilul anonim, postmodern. Cîştigul e şi al oraşului, care-şi regăseşte aspectul din zilele sale bune, de pe vremuri, cînd asemenea clădiri îi afirmau identitatea europeană şi, totodată, originalitatea, fie că aceasta era dată de sinteza stilurilor sau numai de frunzişul îmbelşugat al arborilor care le înconjurau. Strada Theodor Aman, de la colţul cu Berthelot pînă la celălalt capăt, prin care se leagă de Mircea Vulcănescu (nume care l-a înlocuit pe legendarul Ştefan Furtună pentru strada odinioară a Sculpturii), a rămas aproape intactă. În orice caz, şi-a păstrat atmosfera tihnită, bătrînească, de patriarhală provincie.

Spre deosebire însă de faţadele jupuite, cu stucaturile roase, care se mai văd în dreapta şi în stînga, nr. 4 este acum o splendoare. Azi-dimineaţă, trei servitori stropeau gazonul proaspăt care se întinde în faţa casei, iar aceasta îşi aşteaptă cumpărătorul care va fi atras de fizionomia ei echilibrată şi elegantă. În fotografie nu se vede scara monumentală care suie la parterul înalt şi la piciorul căreia se oprea altădată automobilul, înainte de a pătrunde în garajul din fundul curţii.

Prin anii ’50, casa fiind naţionalizată, era sediul unui serviciu de stat, dar, înainte, a cui fusese ea? La această adresă figurează pe lista din 1935 a membrilor Jockey-Clubului domnul George Lakeman. În 1930, locuia încă în str. Negustori, nr. 1 bis, unde era înscris ca membru la Automobil-Clubul Regal Român, sub numele uşor diferit de G. Lakeman-Economu. Din ambele asociaţii făcea parte din ajunul primului război mondial. Fiind căsătorit cu o româncă, al cărei prim soţ fusese un Butculescu, a avut cu ea o fiică, mai tîrziu măritată cu Nicky Chrisoveloni, directorul Băncii familiei. Eric Tappe, care l-a întîlnit în 1945, fiindu-i oaspete la moşia de la Novaci, scrie: „bătrînul domn Lakeman, al cărui tată era englez, are barbă şi un aer cordial“. Culmea este că şi eu îl ţin minte tot aşa, deşi cred că l-am văzut vreo zece sau cincisprezece ani mai tîrziu.

Bunicul său fusese Stephen Lakeman, fost colonel în armata otomană în timpul războiului Crimeii, după care s-a stabilit la Bucureşti, unde era cunoscut sub numele său turcesc de Mazar-Paşa. Casa lui, aflată pe lîngă Biserica Enii, a găzduit în 1874 o faimoasă adunare a opoziţiei coalizate contra guvernului conservator Lascăr Catargiu, din care s-a născut apoi partidul liberal. Domnul vînjos, cu barbă albă şi cu o pălărie cu boruri largi, care mi-a fost arătat pe stradă era aşadar descendentul lui Mazar-Paşa!

În strada Aman exista şi o a doua clădire, în fundul curţii, cu ferestrele privind spre casa mare printr-o perdea de iederă. Jos, lîngă coteţele de găini, era un butuc strîmb şi noduros de viţă-de-vie, dar vinul roşu şi gustos cu care era aprovizionată familia Stavila venea de la Nicoreşti, fiindcă acolo mai rămăsese un petec de răzeşie. Garajul, în care era adăpostită o parte din biblioteca istoricului Ion Vlădescu (primul soţ al Vioricăi Stavila, născută Raşef), servea la creşterea viermilor de mătase. Era una dintre soluţiile de supravieţuire pe care le încercau din cînd în cînd aceşti prieteni ai părinţilor mei: ea, profesoară de latină prin Dudeşti-Cioplea, el, filozof, teolog şi poet, dar, ca fost şef de cabinet al lui Ion Petrovici, redus la a vinde la Talcioc şi terorizat de securistul beţiv care locuia la parter. În aceeaşi casă rău famată în plină construcţie socialistă, am fost prezentat unui fost senator de Tecuci, care căra cu spatele mobile grele. După eşecul previzibil al aventurii sericicole, s-au cumpărat, cu preţul ultimelor bijuterii, tablouri: toate de maeştri, un Degas, un Pissarro, un Zuloaga, toate false! Cărţile din garaj, cîte am primit atunci sau le-am cules mai tîrziu din podul – chiar de sub streaşina – unei case din Ploieşti, au ajuns la Facultatea de Istorie din Bucureşti, în afară de cîteva volume pe care le păstrez în amintirea acelor prieteni dragi. Unul dintre ele,

în nemţeşte, despre Egipt, purta iscălitura lui Coşbuc.

Aşa se împletesc istoriile caselor, înainte să se stingă ca flacăra unei lumînări, fie că zidurile mai durează sau nu.

P.S. Articolele mele pe care *Dilema veche* a avut bunăvoinţa de a le găzdui săptămînal din august 2006 pînă în ianuarie 2008 au fost adunate sub titlul *Case şi oameni din Bucureşti*, la Editura Humanitas, într-o carte care va fi lansată la Tîrgul Bookfest, duminică, 8 iunie, orele 14,00.

PUBLICITATE

EDITURA ART Noua colecție Dulapul îndrăgostit www.editura-art.ro

Şerban Foarță,
Micul Print
Cu wordesign-urile autorului
„Micul Print e Micul Print,/ între scrisùri, cel mai sprinten,/ cel mai repede la sprint, / de-i mai dai câte un pinten,/ chiar dacă nu-i cal de basm/ să cutreiere pământul/ când ca gândul fără as[t]m,/ când ca, mai nesprinten, vântul...” Ş.F.

Hippolyte Taine,
Viața și opiniile filozofice ale unei pisici
Considerat un text rar, acest volum este un mic clasic al literaturii despre pisici.
Să învățăm din experiența de viață a unei pisici care atinge un nivel sublim de înțelepciune: „Pământul e un ou spart, iar lumea, o imensă omletă”.

Pierre Enckell,
Încă o zi infectă... sau 365 de motive de a nu te ridica din pat
Culese din jurnalele intime ale scriitorilor și ale personalităților publice din secolul al XVIII-lea până în zilele noastre, aceste fragmente de pesimism cotidian îi vor amuza chiar și pe cei mai abătuți dintre noi...

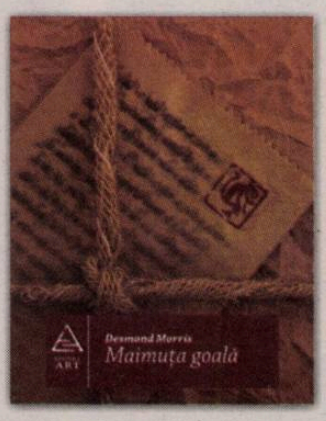

Desmond Morris,
Maimuța goală
Maimuța goală s-a vândut în peste 10 milioane de exemplare în toată lumea și a fost tradusă în aproape toate limbile cunoscute.
O carte care n-ar trebui să-i scape nici unei ființe umane animale.

Ecclesiastul. Cântarea Cântărilor
Pre stihuri retocmite acum de Şerban Foarță
Muzical vorbind, *Ecclesiastul* e un *ostinato*, ce reia tema incipientă (și, de fapt, unică) până la propria-i istovire, iar *Cântarea Cântărilor* ar fi (zis cvasi-pleonastic) o *cantată*.

Eluned Summers-Bremner,
O istorie culturală a insomniei
Dincolo de o analiză a celor mai eficiente metode, *O istorie culturală a insomniei* nu te va ajuta să adormi, ci să conștientizezi natura problemei și neobișnuit de bogata ei moștenire culturală.

Texte și opinii de: ● *Dana BALAN (jurnalist)* ● *Stela GIURGEANU* ● *Cristina HERMEZIU (jurnalist)* ● *Ruxandra HUREZEAN (jurnalist)* ● *Florin ONCESCU (scriitor)* ● *Radu PARASCHIVESCU (scriitor)* ● *Ștefan SUSAI (jurnalist)* ● *Dan TAPALAGĂ (jurnalist)* ● *Constanța VINTILĂ-GHIȚULESCU (istoric)* ● ***Coordonatoarea temei:*** *Adina POPESCU*

Centrul și marginea

În urmă cu ceva ani, cînd îmi petreceam vacanțele în alte orașe din țară, iar locuitorii lor aflau că sînt din București, eram întrebată invariabil în ce cartier stau. Cei mai mulți erau dezamăgiți și își pierdeau interesul față de mine în momentul în care le spuneam că locuiesc pe o stradă, pe Calea Moșilor. Pentru ei era un loc vag cunoscut, încercau să își ia repere, cum ar fi cartierul Colentina sau magazinul Bucur Obor. Apoi îmi povesteau că au stat și ei la un moment dat în București, o lună, un an sau cîteva zile la o soră, un nepot, un cumnat din cartierul Militari, Balta Albă sau Drumul Taberei. Din punctul lor de vedere, Capitala, ca și orașul lor, de altfel, exista în primul rînd datorită cartierelor sale. Deși nu aveau un specific aparte, căci semănau între ele – aceleași aglomerări de blocuri construite în anii '70-'80 – le puteai denumi și aparține. Mi-am dat seama mai tîrziu că acest tip de mentalitate își avea de fapt originea în dorința oamenilor de a face parte din comunități mici unde reprezentau cîte o individualitate (Gigi de la blocul F7, scara 2, Maria de la blocul turn de lîngă complex, Sandu care stă vizavi de Peco etc.) și în teama de a se pierde în anonimatul Marelui Oraș. De fapt, cartierul era doar o extensie a satului de unde au plecat majoritatea bunicilor lor. Au venit la oraș ca să lucreze în fabrici și întreprinderi, li s-a repartizat o locuință de serviciu, de cele mai multe ori chiar în imediata apropiere a locului de muncă (pe care ulterior au cumpărat-o cu bani puțini), au învățat să trăiască la bloc, să stea la coadă la Alimentara atunci cînd se băgau ouă și carne, să-și cumpere țigări de la debitul din colț și urma să mănînce la comun în acele cantine socialiste din Circurile Foamei, un alt „proiect" pentru oamenii muncii care, din fericire, n-a mai fost realizat.

Astfel, majoritatea cartierelor de astăzi sînt de fapt o „invenție" comunistă, lipsită de farmec și de personalitate. Dar care totuși a creat treptat un mod de viață. Generații întregi s-au format și au crescut „în cartier". Au mers la școala de peste drum cu cheia de gît, s-au jucat în parcarea din spatele blocului, s-au cățărat pe teresa punctului termic și au atîrnat cu capul în jos de bătător. Pentru generații întregi, linia de tramvai a însemnat unica legătură cu restul lumii. Și cu timpul au început să facă diferența dintre „centru" și „margine". „Centrul" sau „în oraș" reprezenta ceva îndepărtat unde nu aveau de ce să se ducă (poate doar duminica la vreun film, dar era cinematograf și în cartier), o tentație destul de costisitoare (iar cheltuielile începeau cu biletul de tramvai) și care implica pierdere de vreme și renunțarea la comoditate. „Marginea", în schimb, erau vecinii, prietenii, tot ce le era familiar și cunoscut. În centru erai doar turist de ocazie, la margine erai, în schimb, acasă.

Cu timpul lucrurile au început să se schimbe, însă nu în esență. Încă există oameni pentru care Bucureștiul, de pildă, e alcătuit din două străzi și trei magazine. Spre deosebire de americani, să zicem, care se mută cu lejeritate dintr-un stat în altul, la noi mutatul într-un alt cartier este echivalent cu o dezrădăcinare și poate cauza depresii. Totuși, „viața de cartier" a evoluat. E mai dinamică, mai diversă. Au apărut terasele, găștile, cursele de mașini nocturne. Hip-hop-ul românesc a cunoscut o perioadă de succes, după care a căzut în dizgrație. Pentru că nu exista nici o mizătă. „Băieții de cartier" nu trăiau în Bronx sau în Queens, ci în Rahova sau Pantelimon. Nu erau cu nimic mai speciali față de alți băieți de vîrsta lor din Titan sau Berceni și din această cauză întregul „fenomen" s-a dovedit a fi doar un moft de tranziție.

Apartenența la un grup, la o comunitate a rămas însă la fel de importantă. Dar comunitățile „de cartier" (dacă or fi existat vreodată) încep să se destrame și să fie treptat înlocuite de mica lume „din firmă" sau de prietenii virtuali de pe Internet. Vii acasă, încui ușa și descoperi că, de fapt, ești singur într-un cub de beton. Știi totul despre vecinii tăi, iar ei știu totul despre tine, însă nu aveți nimic în comun. Nici măcar un elementar simț civic care să aibă drept rezultat o scară de bloc mai civilizată sau un părculeț mai curat. Cei de la parter pun stăpînire pe peticele de pămînt de lîngă bloc și le transformă în grădini private. Dincolo de ele, e trotuarul plin de coji de semințe și de mucuri de țigări.

Așa că viața din cartier se reduce de fapt la detalii. Străzi, oameni, case... (**A. P.**)

Constanța VINTILĂ-GHIȚULESCU

Prin mahalalele Bucureștiului la 1800

„...că știe toată mahalaua...", aceasta este sintagma cu care oamenii din trecut își legitimează spusele ori de cîte ori este nevoie și în orice împrejurare. Formată în jurul unei biserici, a unei importante personalități din epocă, ctitor al unei biserici, al unui loc care spune ceva, mahalaua ajunge să se identifice cu denumirea respectivă: Tuturor Sfinților, Apostol, Sfîntul Gheorghe cel Vechi, Crețulescu, Brezoianu, Fîntîna Boului, Flămînda, Kaimata, Icoanei, Popa Cozma, Ceauș Radu, Udricani, Scaune, Mîntuleasa, Răzvan, Olari, Sărindar, Zlătari etc. Am pomenit doar cîteva dintre mahalalele celebre ale trecutului. Unele ne sînt familiare și astăzi, altele s-au pierdut. Dar mult mai important este „spiritul" acestor mahalale.

De la solidaritate la conflict

Mica comunitate este centrul preocupărilor fiecăruia, iar fragilitatea raportului interior /exterior face ca mare parte din viață să fie trăită în spațiul public. Mai toate activitățile se derulează în curte, în grădină, în uliță, la cîrciumă, în fața prăvăliei. Interiorul servește mai ales iarna, dar și atunci vecini și vecine se adună să lucreze sau numai să bîrfească împreună.

Invitațiile la masă par cît se poate de firești și se fac cu ocazia sărbătorilor sau în zilele de duminică. Ioan ceauș din mahalaua Popa Soare îl invită deseori la masă pe vecinul său Ianache bărbierul cu familia sa, mai ales știindu-l sărac și cu „casă grea". Mihalache, din mahalaua Sfîntul Gheorghe cel Vechi, recunoaște singur că deseori își ia copiii și mănîncă cînd la soacră-sa, cînd prin „alte părți" și nu acasă cu soția sa, așa cum ar dori aceasta; într-o zi din vara anului 1769, Turda ceauș îi invită pe Vasile lipscanul și pe soția acestuia „să ospăteze bucate", cînd un alt vecin pătrunde în curte, le întrerupe liniștea ospățului „făcînd pricină de vorbe". La vecin se bate în poartă pentru micile ajutoare, ele se rezumă la forme banale de împrumut: o jurubiță de tămîie, o lumînare, un fus, o sită de mălai, un tăciune din vatră pentru a aprinde focul. Calița din mahalaua Sfînta Vineri împrumută de la vecina ei Dumitrana un ghem de ață pentru că avea nevoie să țeasă „un tort de pînză".

Această sociabilitate nu îndepărtează vigilența exacerbată care face ca fiecare gest, detaliu, cuvînt să fie reținut, interpretat, comentat. Ferestrele, ușile întredeschise, gaura cheii, gardurile sînt locuri de supraveghere, poziții de unde se poate observa. Pereții sînt subțiri, iar țipetele sau numai simpla ridicare a tonului pot răzbate „dincolo", acolo unde priviri și urechi curioase așteaptă cu nerăbdare să prindă din zbor frînturi de fraze, scene. În plus, nenumăratele războaie, insecuritatea cotidiană transformă corpul individului într-un ceas ce declanșează alarma cu fiecare zgomot necunoscut, cu fiecare foc de armă, cu fiecare țipăt. Noaptea se doarme iepurește, cu ciomagul, cuțitul sau pușca la cap. Strigătele de „hoții, hoții" în miez de noapte trezesc vecinătatea. Chiar dacă nu trimit întotdeauna la sensul propriu, ele sînt un semnal de alarmă care creează teamă și curiozitate. Vecinii aprind lumînările și cei mai curajoși dintre ei se încumetă să pătrundă întunericul nopții pentru a depista ce le-a tulburat somnul, dacă este un pericol, dacă trebuie să intervină sau dacă este vorba numai de un simplu tovarăș care chefuiește. Vasile brutarul și Istrate sînt deseori treziți din somn de vecinul lor Gheorghe care *„aruncă pistoale noaptea pă la trei ceasuri și-și bate soția"*. Dar dacă ei au curajul să se aventureze în întunericul nopții, alții preferă să-și potolească curiozitatea, ascunși în spatele tufișurilor și doar să braveze în zori de zi: Toncea unchiașul din mahalaua Fîntîna Boului povestește *„că într-o seară, în păresimi pe la două ceasuri din noapte fiind întîmplîndu-se trecerea lui pe lîngă casa pîrîtului* (Dumitrache – *n.n.) și auzind țipete în casă s-au abătut în curte unde apropiindu-se de fereastra casii de jos au văzut pă Niță jăluitoarea spînzurată de grindă. De care el, speriindu-se, îndată de frică, au și fugit"*. Zi sau noapte, vecinii intervin și rețin cu acuratețe cuvinte, imagini, detalii sau orice altă informație pe care apoi le deversează în fața cui vrea să asculte. Voica povestește cum Sima grecul o bate pe Antița pe ulițele mahalalei Biserica Albă, trăgînd-o de păr, rupîndu-i hainele de pe ea, cum numai intervenția lui Costea Deliu o poate salva; un alt vecin, Ion, martor și el la scenele din mijlocul uliței, adaugă că l-ar fi auzit pe soț strigînd *„că le va pune foc caselor"* dacă nu-l lasă în pace, în timp ce Necula completează cum soțul s-a jurat la cîrciumă *„că va să o junghe și să-i taie mîinile și nasul"*. Astfel de vorbe se spun deseori la cîrciumă sau în uliță, dar, deși obișnuiți cu un astfel de limbaj, oamenii le acordă importanța cuvenită date fiind gravitatea amenințărilor și potențialitatea producerii lor.

Onoarea mahalagiului

Negustorul, meșteșugarul și micul prăvăliaș au nevoie de o bună reputație pentru a-și apăra propriile afaceri, pentru a se bucura de stima vecinilor și respectul întregii comunități. În numeroasele conflicte reținute de arhivele judiciare se observă miza importantă deținută de „cinste" în bunul mers al unei afaceri, al menținerii echilibrului în interiorul familiei, în fine, al comunității. Reputația poate fi atacată de un tovarăș de afaceri pentru a diminua profiturile celuilalt și pentru a-și spori propriile beneficii. În același timp, devine obiect de șantaj mai ales atunci cînd persoana are o situație, ceva de oferit. Văduva Arghira din mahalaua Colțea din București cunoaște foarte bine avantajele unei „bune politii" *(reputație – n.n.)*, încrîncenarea cu care fiecare individ încearcă să și-o apere, dar și vulnerabilitatea ei. Fostă amantă a ciubuciului Ispas, ea îl șantajează ori de cîte ori are ocazia amenințîndu-l cu scandal în public, cu jalbe la mitropolit și la domn. „Ipochimen de cinste", cu casă și prăvălie, Ispas cedează într-o primă fază și, pentru a evita scandalul și dezonoarea, îi dă 50 de taleri. Știind că poate obține mai mult, văduva creează scene după scene pe care le aruncă în joc în funcție de context. Aflînd că Ispas s-a căsătorit, Arghira îi face o vizită. Iată cum o descrie reclamatul: *„m-am pomenit la săptămînă cu numita la casa mea, unde după ce înaintea soției mele, luați de o săptămînă, m-au ocărît și m-au necinstit căutînd am sparge casa"*. Nu se descurajează cînd jalbele ei sînt respinse rînd pe rînd atît la Mitropolie, cît și la Divan, ci merge mai departe mizînd pe impactul vizual al scandalului și pe defăimarea cotidiană. Așa că îl „înfricoșează" cu *„supărări și necinste la prăvălia lui"*. Dimineața devreme îl pîndește cînd deschide obloanele și sosește și ea cînd clientela începe să se adune pentru a-și arunca acuzațiile, insultele și blestemele. Scenele adună trecătorii și mai ales vecinii care nu scapă nici un detaliu: *„ducîndu-se pîrîta Arghira la prăvălia lui în tîrgu, și el prinzînd de veste, fiindu-i rușine de neguțători s-au ascuns, iară pîrîta l-au necinstit cu feluri de ocări nesuferite, făcîndu-l de rizil în mijlocul neguțătorilor, în uliță, căutîndu-l și păn prăvălie, și încă cu mare strigare întru auzul și al soți<i>i lui, și a mușteriilor dinprejur"*. După toate aceste scene, Ispas se vede nevoit să facă apel la justiție care surprinde foarte bine jocul Arghirei: *„<gîndea> că cu acest fel de pornire îl va înfricoșa pă jăluitor de a-i da oricînd îi va cere de cheltuială ca să nu-și strice ipolipsisul"* (17 iulie 1803). Prăvălia trebuie așadar să trăiască „bine" atît în „interior", cît și în „exterior": viața cuplului să fie liniștită, soția „să-și poarte cinstea", iar soțul să nu creeze „evenimente" care ar putea să-l dezonoreze, *„să-l facă de batjocora oamenilor"*. Mersul afacerii constă și în avea o bună „politie". Economicul este strîns legat de social, căci odată *„făcut de rizil"*, clientela, tovarășii de afaceri, vecinii se îndepărtează izolînd persoana în cauză.

Scene din mahalalele Bucureștiului de altădată: solidarități, sociabilități, conflicte, amiciții, tovărășii, afecțiuni, posibile datorită unor alte vremuri, unor alte mentalități. Mahalaua este parte integrantă din viața tuturor: „știe toată mahalaua", „după cum a văzut toată mahalaua", „rîde toată mahalaua", „e în gura tuturor mahalagiilor", „după cum au mărturisit toți mahalagiii". Oamenii trăiesc, plîng, suferă, mor, flirtează, iubesc, se entuziasmează, se oferă, se tîrguiesc, se ating, se îmbrățișează, se sărută sub privirile celorlalți pentru că „viața publică" este un mod de a fi.

Dana BALAN

Firimituri din Ferentari

După un timp, la Zoo, leii ajung să vîneze muşte, iar delfinii să facă salturi înalte chiar şi în cel mai mic bazin. Omul, oricît ar traversa el viaţa în cea mai mare grabă, sfîrşeşte uneori prin a se mulţumi şi cu mai puţin.

Dacă nu ai aplecări meschine, este destul să vizitezi o singură dată cartierul-dormitor Ferentari, din sectorul 5. Aici vin narcomanii, ca la benzinărie, să-şi facă plinul sufletesc: pe străzile Zăbrăuţi, Tunsu Petre ori Vadu Nou, doar taximetriştii fără scaun la cap, trupele de intervenţie şi mascaţii îndrăznesc să pună piciorul. Infracţionalitatea şi sălbăticia sărăciei născute din şomaj au adus cartierului faimă de ghetou. Chiriile mici, pentru apartamente strîmte, uneori fără apă şi curent electric, strîng buluc, în aceeaşi încăpere, familii întregi. Blocurile de pe o stradă oarecare, precum Radu Constantin, compun de la sine poeme fără final. Fortăreţe cu patru etaje, unde locatarii îşi cumpără, din toată calicia, uşi de fier. Prin nu se ştie ce minune, găsesc bani pentru antene parabolice, Internet şi telefoane. Între clădiri, mormane de gunoaie freamătă neîncetat. Şi totuşi, în Ferentari, ca oriunde în lume, copiilor nu le ajunge timpul să se joace. Printre deşeurile zemoase, aruncate la întîmplare, aleargă şi rîd şi se bucură în fiecare zi. Supravieţuiesc microbilor care ar putea da gata şi o herghelie de cai. Duminica, aici se fac grătare, se ascultă manele şi se pun la cale afaceri, la fel de „mici“ ca locul.

„La blocurile Z, vă rog!“

Taximetristul te va privi lung şi va ghici pe loc cu cine are de-a face. Pe drum, îţi va da tot felul de indicaţii şi sfaturi de om păţit. Printr-o prietenă, am reuşit să obţin „o audienţă“ de duminică într-o familie din Ferentari. Oameni normali care se trezesc dimineaţa, se duc la serviciu sau la şcoală, iar seara se întorc acasă, în acest cartier-dormitor imens, pe care încearcă să-l ţină la distanţă cu o cheie. Valentina, dispeceră la o firmă de pază şi protecţie, are 41 de ani, iar fiul ei, Andrei, licean la Colegiul Tehnic Energetic, a împlinit 17. După cinci ani petrecuţi aici, legea casei este următoarea: cu vecinii nu te întinzi la vorbă. În rest, viaţa decurge după legile ei firești. Mama munceşte, iar băiatul învaţă cît şi cum poate, într-un liceu unde jocurile de altădată s-au schimbat. „Pe vremea mea, cel mai important era să fii frumos. Azi contează să fii bine îmbrăcat“ – spune Valentina, care crede despre copilul ei că e „sufletist şi bun“, dar că are nevoie de noroc. Andrei îmi pare un adolescent normal. Ascultă La Familia şi DJ-ii în vogă, poartă un cercel „bling-bling“ şi visează să viziteze Parisul. Dacă ar pleca să muncească în Spania, la tatăl lui, Valentina ar fi fericită. Spune că banii sînt importanţi: cînd nu îi ai, ziua de mîine pare un concurs. Se lasă seara şi Andrei mă conduce la tramvai. Îmi numără staţiile de metrou pînă la Eroii Revoluţiei şi dispare, cu mîinile în buzunar. „Şi ce facultate ţi-ar plăcea să faci?“ îmi pare, deodată, o întrebare indecentă.

Printr-o împrejurare nicidecum secretă, am avut ocazia, de curînd, să mă plimb ore în şir cu o mică avere în buzunar: bancnote mari, ordonate şi numărate cu grijă, din care aş fi putut trăi fără să fac nimic, la limită, o vară întreagă. Şi totuşi, nefericirea îmi dădea tîrcoale, ca o vulpe flămîndă. Poate că nici măcar nu e vorba de bani, cînd se întîmplă să te simţi ratat. Pentru mine, oamenii din Ferentari sînt, de la mic la mare, nişte supravieţuitori. Firimituri credule ale marilor ospeţe, la care spun că au participat aievea.

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Radu PARASCHIVESCU

La noi, la Potcoava

Cine descinde în Titan venind de la Viena strîmbă din nas şi-i căinează pe nefericiţii comprimaţi în tabachere de beton, pe care Şerban Foarţă i-a numit cîndva „blocatarii din blocoteţe“. Cine descinde în Titan venind din Zăbrăuţi se crede la Oslo, Lucerna sau Bruges. Observatorul neutru – singurul credibil, în fond – vede cartierul ca pe un obraz bubos pe care mîna machiorului edilitar aşterne de cîţiva ani fard de camuflaj. Căci, prin însăşi structura lor, cartierele muncitoreşti sînt de obicei pasteluri în gri-moloz care spun povestea unei pierderi ireparabile. Cine stă aici învaţă să uite arta concesiilor reciproce. Bucuriile simple ale convieţuirii se îneacă sub valuri de scuipat, fum de mititei şi măscări urlate în creierii nopţii. Asta e regula generală şi totodată dogma de tranziţie de care cartierul Titan dă semne că vrea să se despartă.

Să ne înţelegem, Balta Albă nu e Idilia, Bucolia sau vreo altă provincie a paradisului oniric. Nasc şi aici cumetre clevetitoare, şoferi apucaţi, neamuri proaste şi mîrlani. Dacă te uiţi cu ochelarii cusurgiului, vezi imediat beteşugurile. Blocurile sînt tot cenuşii, lumea e tot prost dispusă, claxoanele amatorilor de raliuri nocturne spintecă liniştea la fel de strident. Cine nu e din Titan are impresia că a nimerit într-un loc unde realitatea a fost spoită cu un reflex demn de tradiţia potemkiniadelor. E ca şi cum ai pulveriza mult deodorant şi parfum în concavitatea unei subsuori îndelung ferite de săpun. Ce ar trebui să miroasă pute, iar ce ar trebui să pută miroase. Izurile se amestecă derutant, astfel încît nu ştii dacă te găseşti în prezenţa unui hoit descompus sau a unei vietăţi excentrice, care a aflat că supremul rafinament e să arate bine şi să duhnească.

Şi totuşi, lucrurile se mişcă. În vremuri tulburi şi nesigure, cel mai uşor o duc cîrcotaşii şi căutătorii de noduri în papură. Tocmai de aceea mă grăbesc să scriu că îmi place zona în care îmi duc zilele. Stau în Titan de şapte ani şi observ că de la o vreme lumea rosteşte numele cartierului cu un amestec de invidie şi respect. Ceea ce era altădată un bastion al lumpenului a prins culoare în obraji şi a început să ia lecţii de estetică. Un primar cu vocaţie sanitară a prins drag de întregul sector şi s-a apucat să-l vindece. Duse sînt zilele (şi mai ales nopţile) cînd oamenii îşi înfigeau dopuri în urechi şi-şi trăgeau plapuma peste cap din cauza chefurilor tîrzii din locante. Elvis the Pelvis, Fane Cauciuc, Creţu a' lu' Seringă şi alţi rapsozi de rit manelar au fost pensionaţi, iar acum îşi mîngîie portofelele în liniște. Parcurile au prins sclipici occidental, garajele insalubre au dispărut, crîşmele clandestine au fost luate pe lama buldozerului, florăresele s-au trezit cazate în chioşcuri cochete. Cartierul Titan cîştigă încet o luptă titanică: lupta cu reflexele trecutului, cu indolenţa prestigioasă a administraţiei şi cu obişnuinţa românească a autocompătimirii fataliste.

La noi, la Potcoava din Titan, normalitatea îşi recapătă pulsul. Cartierul a păşit într-o zodie bună, în care oamenii încep să preţuiască locul în care i-a aşezat soarta. Sigur, se va găsi oricînd cineva care să azvîrle gunoiul pe geam sau să vorbească la telefonul mobil în biserică. Reforma pătrunde anevoie în cotloane şi are nevoie de timp şi răbdare, adică exact de lucrurile care lipsesc întregii omeniri. Însă cine acum dă o raită prin cartier are motive să se înveselească. Trebuie să fii orb sau rău intenţionat să nu le vezi. Comunismul a transformat partea asta de Bucureşti într-un fagure aglomerat, gălăgios şi uneori promiscuu. Iată de ce prima ambiţie a celor care stau astăzi aici e să-şi recapete buna dispoziţie şi să nu mai meargă pe stradă privindu-şi bombeurile. Cînd ridici fruntea, poţi avea surpriza unei raze care face să dispară cutele. Iar cînd, intrat în parc, ochii ţi se opresc asupra unei cortine de trandafiri sau asupra unui labrador orbitînd cu bățul în gură în jurul stăpînului, eşti dator măcar cu un surîs.

Stela GIURGEANU

Crîngaşi *blues*

Locuiesc în Crîngaşi de cînd m-am născut. De cînd am fost adusă de la Maternitatea Giuleşti. Şcoala generală era la o aruncătură de băţ de casă. Mai apoi, liceul, la două. Pot spune, aşadar, că prima parte a vieţii mele s-a desfăşurat în cartier, fără să dezvolte însă în mine sentimentul de „fetiţă de cartier“. În timpul şcolii evadam prin parcul de lîngă bloc sau, din cînd în cînd, suprema distracţie, luxul de a merge „la trenuri“. Traversam alături de colega mea de bancă uliţa din spatele fostului cinematograf, spre şina feroviară care tivește şi acum marginile cartierului. Apoi, în liceu, evadările scurte şi la obiect se făceau pe Lacul Morii, laolaltă cu toţi chiulangiii rockeri din liceu. În altă parte nu prea aveai unde, exceptînd cimitirul din staţia lui 44, unde erau cîini, paznici şi un sentiment de *ne faut pas*.

Apoi m-am înstrăinat. Am plecat la facultate. Şi m-am obişnuit cu viaţa de „oraş“ – centrul Bucureştiului, pe care îl frecventam zilnic – terase, cinematografe, magazine – microclimatul Romană-Universitate, care făcea Crîngaşiul un loc provincial, mărginaş, cu doar o piaţă, două alimentare şi două magazine de *second hand* – o sărăcie de care ne deziceam în călătoria cu metroul spre „oraş“.

Acum cîţiva ani, pînă şi să comanzi un taxi în Crîngaşi era o aventură: trebuia să te înarmezi cu multe indicaţii şi răbdare pînă să dai de un suflet caritabil de taximetrist. Era socotit cartier de periferie, care nu exista pe timp de noapte. De altfel, singurii care aveau „viaţă de noapte“ erau maidanezii şi nepretenţioşii sorţii: cei care se mulţumeau să se dreagă cu o bere, în colţ la „Tamulis“, unica bodegă deschisă pe B-dul Constructorilor, o gheretă de 5 pe 5, cu mese de plastic şi miros greu de băutură ieftină. În rest, Crîngaşiul însemna doar drumul pînă la metrou (sau piaţă) şi înapoi, iar cartierul cădea în non-existenţă odată cu lăsarea serii.

Pînă a apărut prima bancă. Prima farmacie. Primul cazino. Instituţii care s-au înmulţit rapid (doar în perimetrul de la gura de metrou pînă înspre Podul Grant, găseşti azi pe puţin zece bănci şi mai multe farmacii – cazinouri, trei!), trăgînd după sine civilizaţia urbană: terase, pizzerii, restaurante, motive pentru decolteuri şi tocuri, pentru maşini străine decapotabile şi motociclete. Recent a apărut un mall, săli de fitness, super şi mini market-uri. Preţuri ridicate la vînzări-închirieri apartamente/garsoniere. Asfalt de bună calitate – curse nocturne de motociclism.

La gura de metrou, spre seară, în locul vînzătorilor de seminţe şi al cerşetorilor care obişnuiau să doarmă în cutii de carton amplasate deasupra gurilor de canal, au apărut în ultima vreme trupe de *break dance*. Aceeaşi atitudine, alt *look*. Crîngaşiul a urcat şi în topul agenţilor imobiliari, şi în cel al preferinţelor şoferilor de taxi care nu doar că vin prompt la prima comandă, dar mai şi consideră terenul propice, clienţii de Crîngaşi fiind „graşi la buzunar“. Acum, Crîngaşiul a devenit centru cosmopolit pentru cei care trăiesc în Giuleşti-Sîrbi şi care fac naveta cu maşina 611 pentru *shopping* ori viaţă de noapte.

Luminate şi păzite, străzile Crîngaşiului nu mai răsună de manele, poliţia nu mai opreşte circulaţia pentru nunta bulibaşei de cartier, magazinele *second hand* au devenit magazine de 10 lei bucata, alimetarele – mini market-uri, piaţa – supermarket, cerşetorii – „generaţia emo“.

Singurele lucruri neschimbate: şuieratul în noapte al trenului ce trece la tiv de cartier, îmbinat cu hămăitul haitelor de cîini veşnici şi simbolici.

Errata

Dintr-o eroare pe care mi-o asum în totalitate, în articolul „Prinşi între culturi“, apărut în numărul trecut al revistei noastre, „editorul“ a fost înlocuit cu „traducătorul“, într-o frază care trebuie citită astfel: „Anul trecut a apărut o antologie bilingvă de proză care este de foarte bună calitate, textele sînt traduse impecabil şi ironia sorţii este că, în presa locală, se vehiculază acum că *editorul* are un adevărat business...“. Cer scuze domnului Marius Tabacu (autorul traducerilor în cauză) şi domnului Imre József Bálazs (căruia i-am atribuit ceea ce, de fapt, nu spusese). Oricum, mesajul rămîne acelaşi: atunci cînd se fac lucruri bune (de exemplu, traduceri literare impecabile), corul de „nemulţumiţi“ strică atmosfera... (Mircea Vasilescu)

Ștefan SUSAI

Viaţa în Frumoasa

Pe la mijlocul anilor '80 se construia în Iaşi un cartier select. Situat lîngă vechea mănăstire Frumoasa, cartierul urma sa îi aibă ca locatari pe ateii secretari şi funcţionari din PCR. Cartierul urma să aibă blocuri atrăgătoare de 3 şi 4 etaje acoperite cu ţiglă. În fiecare zi treceam vrăjit prin cartier în drum spre liceu. Îmi spuneam: „aici voi locui!". Eram sătul de cartierul muncitoresc Mircea, unde distanţa dintre blocuri făcea ca de soare să beneficieze doar locatarii de la ultimele etaje. Deschiderea Combinatului de Utilaj Greu a schimbat destinaţia cartierului Frumoasa. Mii de reprezentanţi ai „clasei muncitoare" au primit locuinţele destinate comuniştilor. Acea repartiţie, dată pe criterii de clasă şi pentru meritul de a fi contribuit cu generozitate la politica demografică a cuplului Nicolae şi Lenuţa, a umplut blocurile. Vremurile s-au schimbat. Locuitorii sînt însă cam aceiaşi: nici ţărani, nici orăşeni. E acea categorie care a fugit de sapă la oraş, dar aici nu a avut nici darul muncii şi nici voinţa de a învăţa.

A fi cununat de şefa de scară sau de cine ştie ce băiat „realizat" prin Italia a devenit ceva de invidiat.

La un moment dat, m-am mutat în cartierul viselor mele. Imediat am fost luat la ochi. „Vă văd la televizor", îmi zice un „vecin". „Ce faceţi cu atîtea cărţi?", mă întreabă altul. Iritat, răspund: „...pun cărţile sub mobilă, în funcţie de cum se clatină". Chiar m-au crezut. Vecinii au devenit, în scurt timp, coşmarul vieţii mele. Urletele animalice ale copiilor, scuipatul seminţelor pe scară, consumul de alcool lîngă bloc, scrijelitul pereţilor şi bîrfele mi-au otrăvit viaţa. „Sînt copii, şi dacă distrug ceva şi înjură înseamnă că sînt sănătoşi şi au energie. Fă şi tu un copil şi apoi să dai lecţii", îmi aruncă un vecin-proletar. „Cum îţi permiţi să vii şi să ne dai cărţi despre creşterea copiilor?", îmi aruncă altul după ce le-am împăţit volumul *Cum să îţi educi copilul*. Disperat, am început să pun afişe de genul „În această scară trăiesc şi oameni, nu doar animale". Cum acasă vin des în vizită parlamentari şi oficiali locali, m-am transformat în om de servici. Cu 10 minute înainte mătur scara şi strîng pet-urile. Vizitele politicienilor se reflectă şi la întreţinere. Pe listă figuram cu o persoană în plus. „Am văzut eu că intră mulţi la dvs.", mi-a spus, cu ură, o fostă muncitoare realizată profesional după revoluţie, cînd a devenit şefă de scară. Grădina, odată o adevărată oază de verdeaţă, a fost distrusă de micii derbedei. Cui să te plîngi?

Mulţi locuitori din Frumoasa au decis să se înrudească. În treninguri şi capoate înflorate, se merge de la un bloc la altul la „cuscru", „naşă", fini, socri etc. A fi cununat de şefa de scară sau de cine ştie ce băiat „realizat" prin Italia a devenit ceva de invidiat. Rubedeniile stau seara pe la scări şi beau din pet-uri, invitînd şi odraslele să tragă o duşcă.

În urmă cu cîţiva ani, Mircea Mihăieş spunea că şi-a reamenajat spaţiul verde de la bloc. Se trezeşte apoi în cutia poştală cu un bilet: „aici nu-i auşviţu, să pui cătuşe la flori". Şi eu am primit un bilet după ce dimineaţa la 6 puneam gard viu: „Dacă nu te linişteşti, vom suna la televiziune cînd ai emisiune în direct".

Repet, atunci cînd sînt oprit, că vreau doar linişte şi curăţenie. Mutre tîmpe mă privesc fără să mă înţeleagă. Cum sun des la 112, poliţia îşi face apariţia, iar vecinii comentează: „iar a sunat nebunul, că nu mai poţi asculta muzică în casa ta...". Mă întîlnesc prin cartier cu profesori şi scriitori. Ne plîngem de milă din cauza vecinilor care, recunoscători comuniştilor pentru repartiţia locuinţei, aplică picătură cu picătură politica „moarte intelectualilor". Un cartier frumos şi relativ nou, într-o zonă rezidenţială a Iaşiului, seamănă tot mai mult cu oraşul Pripiat părăsit în urma accidentului de la Cernobîl şi devastat de trecerea timpului. În Frumoasa, accidentul nuclear invocat e doar o adiere de vînt pe lîngă distrugerile provocate de clasa muncitoare şi demnii ei urmaşi.

Dan TAPALAGĂ

Saşii de pe strada mea

Martz ieşea la poartă înainte să tragă de opt. Cu mîinile împreunate la spate, privea uşor adus în faţă, în susul şi în josul străzii. Nimeni nu-şi aminteşte să-l fi văzut fără şorţ. Un şort albastru, curat, care făcea pereche bună cu un chipiu negru. Nimeni nu şi-l aminteşte fără chipiu. El, Martz, ieşea primul. Cîteva case mai sus, înainte să tragă de opt, începea să mişte la geam, după tablele de lemn, o năframă neagră: bătrîna lui Gunther. Nu ştiu nici azi cum o chema şi nimeni nu ştie să-i fi spus altfel decît bătrîna lui Gunther. Îşi lungea gîtul pe fereastră şi se holba, ca şi Martz, în susul şi-n josul străzii. Pînă să tragă de opt, strada se umplea cu saşi ieşiţi la porţi şi apoi, cînd clopotele începeau să bată, strada se umplea cu vaci, mugete şi bălegar.

Puţin mai devreme, pe la cinci, exact în dreptul bisericii, Fritz descăleca de pe bicicletă şi o împingea oblic în sus, spre casă. Nu cobora niciodată mai sus sau mai jos pentru că de 40 de ani venea de la fabrică pe bicicletă, intra cu avînt din şoseaua principală pe stradă, iar elanul luat de pe asfalt îi ajungea, întotdeauna, pînă la biserică, unde începea urcuşul.

Uneori, în zilele de leafă, se prăbuşea de pe bicicletă înainte de gardul bisericii. Cădea de mai multe ori şi, în orice caz, i se întîmpla mult după cinci. Atunci îl ajuta Martha să-i care bicicleta ca să nu-l vadă Martz, nici domnişoara Hanni, care la 70 de ani tot domnişoară era şi ieşea, ca toţi saşii, la poartă înainte să tragă de opt. Sîmbăta şi duminica clopotul bătea la 9 şi la 12, cînd saşii intrau şi ieşeau din biserică, iar la cinci fix se înşirau pe băncile din faţa caselor.

– *Gendoch, gendoch,* strigau un fel de „bună ziua" în săseşte.

Aş putea să vă povestesc mai departe şi să vă spun ceva despre Martin, sasul gras în maieu alb, cu un inel de chei atîrnat de pantaloni, cheile de la turn. Păzea grădinile cu trandafiri şi castanii din curtea bisericii, iar la opt fix deschidea turnul ca să tragă clopotele. Cît era el de gras, Martin ţîşnea de după poartă înjurînd de mama focului şi arunca după noi, copiii, cu tot ce-i pica în mînă, dacă ne prindea pe gard sau atîrnaţi prin copaci după castane. Aş putea să vă spun mai multe poveşti cu saşii de pe strada mea, dar strada, cum să spun, strada mea nu mai e ca înainte.

Trage şi acum de opt. Pînă iarna trecută, mai trăgea pentru Martz. El, ultimul sas, mai ieşea uneori în poartă cu mîinile spînzurate pe lîngă şorţul albastru, cu privirile ascunse sub chipiul negru. Dar mai sus, acolo unde se zărea bătrîna lui Gunther cu năframa ei neagră, tablele de lemn rămîn închise, iar pe Fritz n-o să-l mai vedeţi descălecînd, jos, în dreptul bisericii. Clopotul sparge şi acum liniştea la opt – dooong, dooong, dooong – pe o stradă goală, fără vaci, mugete şi bălegar. Bate şi pentru domnişoara Hanni, care face suta şi tot domnişoară este, dar nu mai iese de mult la poartă.

După „marele exod", între zidurile caselor cu bolţi şi porţi înalte au rămas ceilalţi, într-o linişte macabră şi fără ritualuri, ceilalţi cu singurătatea lor îmblînzită cu telecomanda. Şi aici, în cîmpia fără de sfîrşit de unde îmi amintesc de strada mea din Transilvania, satul pare aşa: un pustiu umplut cu case şi maşini la poartă. Iar aici, cum să spun, aici nu trage niciodată de opt.

Ruxandra HUREZEAN

La o margine de Cluj

Pe strada Căii Ferate trece zilnic tramvaiul. De şaizeci de ori, a numărat vecinul Ionescu, un oltean care trăieşte în concubinaj cu o ardeleancă văduvă. Pe strada mea nu stau mulţi oameni, dar ei concentrează o lume întreagă. Nimic nu mai rămîne pe dinafara străzii mele. Pare că acolo cineva s-a jucat cu lumea, a amestecat-o teribil, ca să ne arate totul în 20 de case.

La Consiliul judeţean vine un arab. În capătul străzii s-a aşezat un arab cu toată familia lui. Vinde zilnic curmale, cimbru, migdale, lubeniţă şi castraveţi. Are un magazin universal în vreo 20 de metri pătraţi. Detergenţi, făină, biscuiţi, papuci de plastic, banane, pateu, caiete de şcoală, fidea şi hîrtie igienică. Arabul are o nevastă tînără, din Făureni. Face lobby pentru satul ei. S-a dus în audienţă la judeţ să ceară bani pentru un drum mai bun. Drumul din Făureni e desfundat.

Arabul vorbeşte mult şi le ştie pe toate. Ştie aproape totul despre clienţii lui, îi iubeşte pe românii care cumpără de la el şi pentru asta ar fi în stare să le aducă sare şi curmale, parfumuri şi cele mai fine săpunuri, chiar de la Siria lui.

În fiecare zi la cinci, cînd soarele se dă peste clădirea gării, arabul din colţ intră în depozit, într-un loc strîmt unde ţine mazărea, pasta de tomate, făina şi calmarul, ca să se roage pentru el şi ţara lui. Este din Siria şi este un arab vesel. Creol şi cu mustaţă, are un ochi alunecos. „Place la mine femeile, veţina, face bine şi la comerţ. Eu le îmbiu să vină, eu am drag de vînzare. Am învăţat să vînd la Siria. Stăpînu trăgea pălmi la mine dacă nu vindeam. Cu pălmi am învăţat să vînd. Şi acum, dacă nu iese la comerţ, simt pălmi la mine pe obraz. Nu cumpăra ciocolată, veţina. Ascultă la mine, că ştiu ce e bun. Ia curmale, sînt bune, e mai bun la sănătate. Ciocolată e pentru americani. La ţara mea mănînc fructe, mii de boli vindecă aşa. Sînt de la Allah."

Din cei 20 de metri pătraţi trăiesc arabul şi familia lui, două vînzătoare şi cîţiva copii de ţigani care-i cer în fiecare zi eugenii.

Doamna Maier citeşte ziarul. Cîteva case gri, ascunse sub funinginea gării, porţi înalte de fier şi cîteva cornişe rupte de ploaie. Într-o ruină cu uşi şi ferestre de termopan, puse de Boc în campania din toamnă, dar fără apă sau lumină, stă doamna Maier. E mică, strînsă de bătrîneţe, umblă însoţită de doi cîini, singurii ei tovarăşi. Citeşte ziarul dimineaţa, stînd pe scara unei vecine.

„Bună ziua, stimată doamnă, foarte frumos articol aveţi astăzi. Nu vă supăraţi că vă reţin. Nu vreau nimic, eu nu cerşesc. Şi eu am fost ziaristă. Am scris la *România liberă*, pe vremuri. Am şi acum maşina de scris, în casă. Am lucruri de valoare. Au venit să mi le ia şi să mă ducă la azil. Nu i-am lăsat. Eu nu sînt o cerşetoare, am pensie. Nu plec de la casa mea, n-am cu cine să-mi las cîinii. Ei nu pot trăi fără mine. Am făcut o boală grea, n-am mai putut lucra. Acum nu mai scriu, dar nu trece zi să nu citesc ziarul."

Cu mîinile murdare, cu cîinii lîngă ea pe treptele casei vecine, femeia citeşte ziarul.

(De cîteva zile însă, n-am mai văzut-o pe doamna Maier. Se pare că a luat-o o nepoată. Aşa scrie şi la ziar. A rămas casa cu geamurile termopan, puse de Boc, din toamnă.)

Hotel roz cu maşini albe, de poliţie. Un hotel roz cu giurgiuvele verzi este cea mai tare clădire de pe strada mea. Ceferiştii spun că e loc pentru peşti şi prostituate. Poliţişti şi călători trag la hotelul roz, unde, seară de seară, toate locurile sînt ocupate. Din viermuiala umană de sub pămînt, din umbra pasajelor de la Gară, ies cei mai selecţi dintre ei, ţigani cu bani şi poliţişti mînjiţi de interlopi, cu tîrfele lor negricioase. La hotelul roz intră şi ies oameni care seamănă între ei şi care simt că la adăpostul kitschoasei clădiri au şi ei un loc de plăceri clandestine.

Cursa de la miezul nopţii. Pe strada mea a murit un om. Băiatul doamnei Beti care are magazin în gară. A mers la cursele de maşini. Un sport interzis de lege, dar care se practică noaptea pe străzile oraşului. Avea un Opel, a intrat cu viteză într-un stîlp. I-a rămas un copil de doi ani. S-a vorbit mult despre soarta lui crudă, dar şi despre maşini, bani şi nesăbuinţă. Mama lui, doamna Beti, crede că amanta olteanului Ionescu i-a făcut farmece.

La capătul străzii mele, dincolo de parc, este Spitalul. Înconjurat de arţari şi de garduri înalte, lasă să i se scurgă afară în fiecare seară cîte un pacient în pijama care merge după ţigări şi una mică de coniac, la cîrciuma de pe stradă. Îi văd trecînd uşor, în papuci de casă, pe sub fereastră.

Sommet-ul lui Boc. Orice s-ar fi întîmplat, nu se poate închipui de ce stau maşinile bară la bară, tramvai şi TIR, autocisternă şi betonieră, Mercedes şi taxi, fumează şi înjură, înjură şi fumează. Claxonează, dau telefoane, înjură, se plîng, povestesc cu oamenii ieşiţi pe la porţi să vadă ce se întîmplă. Coloana de maşini fierbe pe la amiază, se caută poliţiştii, se urlă după primar şi se claxonează în draci. De la Podul Iris şi pînă la strada Horea coloana de maşini aşteaptă ore în şir. „Ce mama dracu' se întîmplă, cu oraşul lui de cinci stele cu tot!" – strigă un bucureştean nervos. „E de la sommet-ul lui Boc. Face şi el un sommet cu ai lui, ca să-i facă în ciudă lui Tăriceanu! Să nu fie doar la voi, la Capitală" – răspunde în glumă un vatman, ca din partea oraşului.

Mai aproape de departe. Aproape de gară, ştiu că am rămas ca nişte venetici, mereu lîngă peron. Pe noi ne leagă şuierul trenului şi gîndul că în orice moment, aşa cum am venit din toate părţile lumii, putem sări în tren, în orice noapte şi să pornim spre fraţii noştri din Siria sau din Moldova sau alte părţi ale lumii.

Cristina HERMEZIU

În cartierul cu „coadă la pîine“

Distanţa între un cartier din arondismentul 14 al Parisului şi un cartier din Bacău este de o amintire. Julien şi soţia lui au deschis cu cîţiva ani în urmă o patiserie în zona gării din Bacău. Nu le-a mers. S-au întors în Franţa cu imaginea că românilor nu le place să mănînce în oraş pentru că, paradoxal, e semn că „n-ai ce mînca acasă“. Şi-au regăsit la Paris „bulanjeria“ lăsată unui asociat şi cel mai bine le merge duminica: de pe la 10 pînă pe la 13, francezii stau la coadă pentru o baghetă de pîine, cam cum stăteau românii înainte de ’89 pentru orice.

Nodul arondismentului este Cité Universitaire: cartier studenţesc, staţie de RER şi de tramvai deopotrivă. RER-ul B, tren-metrou care leagă miezul Parisului de periferiile sale din est şi din sud, iese din măruntaiele pămîntului să ia o gură de aer şi să înghită alţi călători. Tramvaiul T3 desparte orgolios, ca o jucărie nouă, silenţioasă, rezidenţele studenţeşti de parcul Montsouris. „Căminele“ studenţeşti formează în sine un cartier. Risipite pe hectare întregi, construcţiile reprezintă fiecare, uneori şi prin arhitectură, cîte o ţară fondatoare: de la Statele Unite la Cambodgia, de la Japonia la Cuba. România n-are şi nici n-a investit vreodată într-o „casă“ pentru studenţii şi cercetătorii săi. Indiferent însă de guvernele sau industriaşii din lumea întreagă care, din 1920 încoace, au avut grijă de tinerii lor veniţi să înveţe la Paris, cele 40 de rezidenţe îi primesc de mult şi pe locatarii „orfani“: peste 130 de naţii de studenţi se întîlnesc zi de zi, dorm, mănîncă, dansează, vizionează spectacole, citesc, iubesc, studiază sau lenevesc la Cité Universitaire, un fel de Turn Babel orizontal, oglinda prin excelenţă a unui Paris metisat.

Chiriaş în Turnul Babel. Că să ajungi însă chiriaş în Turnul Babel de la Cité Universitaire trebuie să fii student, cercetător sau universitar străin cu... dare de mînă. O cameră de două persoane ajunge pînă la 800 de euro pe lună, e adevărat, cu Internet la liber, dar cu bucătăria comună, pe palier. Alina a locuit doi ani în rezidenţa Danemarcei. „Cu mobilierul vechi, uzat, apuci să te înveţi. Într-o duminică am ajuns însă la urgenţă pentru că-mi intrase o aşchie adînc în palmă, nu mai eram în stare nici să scriu.“ Studenta la chimie şi-a căutat un apartament în colocaţie în Paris. Pînă la urmă a găsit o „cameră de bonă“ chiar în zonă. Locuieşte la o familie de francezi, dar în camera de serviciu, dintr-o aripă supraetajată a clădirii, fără lift şi fără încălzire centrală. Pentru dormitorul ei strîmt prestează servicii de bonă. Îl duce şi îl ia pe Thomas de la creşă şi are grijă de el pînă seara cînd se întorc părinţii de la serviciu. Dacă stă cu el şi în week-end, e plătită cu 8 euro şi 10 cenţi pe oră. Nu regretă linoleumul ros de la Cité Universitaire, deşi a auzit că se fac renovări. În camera ei de bonă a cîştigat un pic de intimitate, dar a pierdut un parfum inedit: cînd intrau indienii în bucătăria comună, tot căminul începea să miroasă a mirodenii.

Nemaiavînd unde găti, Alina mănîncă la restaurantul studenţesc aflat în interiorul campusului Cité Universitaire. Principiul e simplu: pe baza legitimaţiei de student îţi poţi cumpăra oricîte bonuri valorice vrei, valabile la orice restaurant din celebra reţea CROUS împînzită în tot Parisul, în special în jurul marilor universităţi. Pentru 2 euro şi 80 de cenţi ai dreptul la trei feluri: *entrée, plat* şi *dessert*. La Cité Universitaire, CROUS-ul e o uzină de fabricat şi distribuit mîncare, o cantină pestriţă, nu doar prin păienjenişul de limbi vorbite: pentru că la casă nimeni nu mai scoate din buzunar legitimaţia, ai sentimentul că la Cité Universitaire flămînzii Parisului şi ai lumii au fost invitaţi de studenţi să ia masa împreună.

Conferinţă lacustră în parcul Montsouris. Tramvaiul 3 se strecoară la răstimpuri între campus şi parcul Montsouris ca o virgulă nesigură între predicat şi complementul său. Parcul e complementul de vacanţă al cartierului. Trotuare colţuroase te scot în cîte un luminiş ocupat deja de un grup de oameni „în transă“ care fac un balet ciudat, exerciţii de gimnastică date parcă pe relanti. Cobori mai departe şi ajungi la lac unde din loc în loc plutesc către mal bucăţi de pîine umflate de apă. Raţele şi gîştele le ocolesc indiferente, îndestulate de generozitatea sutelor de trecători, învăluiţi pesemne într-un soi de autism, de vreme ce rămîn insensibili la avertismentele „Vă rugăm nu hrăniţi păsările“. Trei ponei prietenoşi bat cu copitele lor mărunte pietrişul unei alei în semicerc, într-un du-te-vino întrerupt din trei în trei minute de schimbarea călăreţilor: alţi copii încalecă, părinţii plătesc 3 euro cursa şi scot telefoanele mobile ca să fotografieze. Sîmbăta şi duminica un sunet de talangă umple parcul pînă dincolo de manej: unul dintre păpuşari iese în faţa teatrului de marionete aflat în capătul de jos al lacului şi anunţă începerea reprezentaţiilor. Repertoriul se schimbă în fiecare lună. Ritmic, văzduhul parcului e străpuns de trecerea RER-ului printr-o galerie suspendată. Cînd e soare, se întîmplă un fenomen ciudat. Ai sentimentul că dintr-odată studenţii şi locuitorii cartierului părăsesc brusc clădirile, ca nişte gîndaci speriaţi, spre a se aduna la oră fixă în parcul Montsouris. Arhitectura ca de amfiteatru a parcului închipuie lacul drept scenă şi, aşezaţi direct pe iarbă, zeci de privitori aşteaptă cine ştie ce conferinţă lacustră. Picătura de timp liber are în Franţa un loc geometric circumscris. Nu e niciodată „în faţa“ sau „în spatele“ blocului, ca în România, unde ciorchini de copii se joacă nestingheriţi şi nesupravegheaţi. E o imagine care lipseşte cu totul din peisajul unui cartier parizian.

În timp ce mama lui Thomas face jogging, Alina, studenta, are grijă de băieţel în parcul Montsouris. O însoţesc la plecare pînă la „bulanjeria“ lui Julien. Cumpărăm baghete şi-l întreb pe patiserul dezamăgit de Bacău dacă la întoarcerea din România la Paris a găsit cartierul schimbat.

– Tramvaiul a răsărit peste noapte. L-au dat şi la ştiri în România. Şi încă ceva: bar-tabacul vecin cu mine a fost preluat de chinezi.

De cînd cu legea antifumatului în Franţa, la tejgheaua chinezului se aşază din ce în ce mai puţini oameni din cartier. În schimb, la „bulanjeria“ lui Julien e coadă în fiecare duminică. În cartierul gării de la Bacău nu i-a mers. În cartierul studenţilor din arondismentul 14 al Parisului, pîinea lui cu gust de făină aprinsă, uitată prea mult într-un sac, e antiteza desăvîrşită a gustului de carton al pîinii de la supermarket.

Florin ONCESCU

Suburbie sau oraş?

Montréal-ul are multe din caracteristicile unui oraş european. Oraş compact, din centru pînă la margini, străzi cu trotuare, metrou, autobuze... Dar e amplasat pe continentul american, iar fenomenul suburbiilor nu l-a ocolit. Dacă vrei mai mult spaţiu de locuit la aceiaşi bani, cumperi o casă dincolo de limita oraşului. Cu cît mai departe de centru, cu atît mai avantajos, financiar.

Dacă locuieşti în oraş nu-nseamnă că vezi zilnic oraşul. Dar îl simţi mereu aproape. Dacă vrei să-l vezi, poţi! Aşa îşi spun şi locuitorii suburbiilor. Dacă vrei să-l vezi, poţi, dar dacă nu, ai spaţiul, ai liniştea, ai aerul curat!

Însă nu toate familiile ajung la un consens. Într-un cuplu de români cu locuinţă în nordul insulei (Montréal-ul e amplasat pe o insulă, între două braţe – inegale – ale fluviului St. Laurent), partea feminină militează de ani buni pentru întorsul la viaţa citadină.

„El: Cînd ne lipseşte oraşul, ne urcăm în maşină şi îl vedem.

Eu: Cît faceţi pînă în *downtown?*

El: Puţin. Cel mult douăzeci de minute.

Soţia lui: Glumeşti? Cît am făcut acum? O oră şi jumătate!

El: Bine, a fost o situaţie specială. Dar dacă-i liberă autoruta, atîta facem. Douăzeci de minute.

Ea: Păi, asta-i problema. Autoruta e liberă numai la trei noaptea, bănuiesc.“

Côte-des-Neiges. Din 1995, am schimbat patru adrese în acelaşi cartier din Montréal, Côte-des-Neiges. Patru apartamente, toate de aceeaşi mărime, salon şi două dormitoare, oferind cam acelaşi grad de confort. Mai întîi, apartamentul de pe strada St-Kevin, într-un bloc de patru niveluri, aparţinînd unei vietnameze, madam Tina. Apoi apartamentul de pe strada Edouard Montpetit, într-un bloc de trei niveluri, aparţinînd unei române, madam Angela. Apoi, după întoarcerea de la Seattle, apartamentul din blocul turn de peste drum de intrarea principală a cimitirului Mont Royal, aparţinînd unei evreice unguroaice, o văduvă bătrînă, care conducea un Jaguar. În sfîrşit, de doi ani, prezentul apartament, dintr-un bloc din nou de patru niveluri, de pe-o mică stradă circulară numită Place Decelles. Proprietate personală, de data asta.

Statuia lui Eminescu. În urmă cu cîţiva ani, a existat o dispută în sînul comunităţii românilor din Montréal, pe tema amplasării unei statui a lui Eminescu. Primăria fusese, în principiu, de acord cu trei propuneri venind dinspre români. O piaţetă din centru, un teren acoperit cu iarbă de lîngă biserica Bunavestire – cea mai veche dintre cele şapte biserici ortodoxe româneşti din aglomerarea ubană – şi un mic parc din Côte-des-Neiges.

Un român cu domiciliul în suburbii şi-a exprimat pe un forum de pe Internet, cu vehemenţă, preferinţa pentru spaţiul verde de lîngă biserică. Era vorba de un loc în care românii se întîlneau cu regularitate, unul situat la mică distanţă de o autostradă, deci cu acces facil pentru cineva venind din afara oraşului, şi – fapt esenţial – cu bune posibilităţi de parcare. Piaţeta din centru i s-a părut opţiunea cea mai proastă. N-avea nici una din calităţile menţionate. Am tresărit luînd cunoştinţă de felul în care respectivul a respins ideea micului parc din Côte-des-Neiges.

Omul spunea cam aşa: „E drept că în Côte-des-Neiges locuiesc mulţi români, dar e vorba de un loc de tranzit, în care oamenii stau un an ori doi după sosirea la Montréal şi din care pleacă imediat ce fac rost de o slujbă mai acătării şi se încumetă să-şi cumpere, pe credit, o casă. După această perioadă neagră a existenţei lor, şi ei îşi vor dori ca statuia lui Eminescu să se găsească în locul de lîngă biserică!“.

Statuia stă azi în piaţeta din centru, spre marea dezamăgire a omului nostru, se poate bănui.

Viaţă de cartier. Dacă trăieşti timp îndelungat într-un cartier, viaţa ta devine, vrînd-nevrînd, viaţă de cartier.

„Da, m-am tuns. Nu se vede? Păi, tot pe Gatineau, de ce m-aş duce în altă parte? M-a tuns vietnameza aia minusculă. Albaneza era ocupată, cînd am ajuns acolo.“

„Bine, mîine îmi duc pantalonii la curăţat. Unde? Pe Queen-Mary, lîngă Starbucks, că alt loc nu ştiu. Deşi... n-am mai trecut pe-acolo de cînd m-a enervat rusoaica.“

„Bine, trec şi pe la farmacie. La care? O fi Jean Coutu de pe Van Horne mai aproape, dar mie tot Pharmaprix-ul de la colţ cu Queen Mary îmi place!“

„Bine, iau eu filme. Nu, nu de la Blockbuster. N-au mare lucru, aici. Mai bine din centru, de la Boîte Noire.“

„M-ai programat la dentistă, pentru *cleaning?* Cînd? OK. Da, şi eu am observat că noua secretară e bizară. De ce naibii a schimbat-o madam Munteanu pe cea dinainte? Ai întrebat-o?“

Chiar şi întîlnirile cu amicii români din suburbii, tot parte din viaţa de cartier devin.

„Bună! Cum rămîne, mergem la un restaurant? Unde să fie? În *downtown?* Sau, poate, în Côte-des-Neiges? Găsim mai uşor loc de parcare. Noi nici n-am mai lua maşina. OK, de acord. Unde? La Fiesta, la mexicani? Sau la vietnamezi? Ar fi cei de pe Victoria, cu *crisp noodles*. Sau cei de pe Côte-des-Neiges, colţ cu Côte-Ste Catherine, cu supele alea uriaşe. Mi-a plăcut şi unde am fost ultima oară, la barul irlandez. Aveau mîncare rezonabilă. Deci? OK. Ne vedem acolo, la şapte?“

O suburbie liniştită. La Seattle, am lucrat cu un spaniol tînăr. Jorge era venit din Spania cu prietena lui, care lucra pentru aceeaşi companie, dar într-o altă clădire de birouri. După aproape doi ani, omul a anunţat că ei doi se întorc în Spania şi se căsătoresc. Cu banii strînşi în America, îşi plătiseră un avans substanţial la un apartament în Madrid.

„–În centru? – am întrebat eu.

– Nu chiar în centru, că ar fi fost prea scump, dar într-un cartier relativ central, a spus Jorge.

– De ce nu într-o suburbie liniştită?, s-a mirat Scott, un coleg american.“

Mai departe, Jorge i-a explicat lui Scott cum se face că suburbia liniştită nu-i visul standard al clasei de mijloc din Spania şi, în general, din Europa. Acolo, centrul oraşului încă n-a devenit un amalgam de centru bancar strălucitor, zone rezidenţiale ultrascumpe şi zone ghetoizate, mai mult sau mai puţin mascate. Transportul public există, este eficient, poate fi utilizat fără jenă şi fără teamă. Tot fără jenă şi fără teamă îţi poţi înscrie copiii la şcoala publică. Viaţa citadină n-a devenit o experienţă de vacanţă ori de week-end, n-a devenit o amintire din anii studenţiei. „Pentru mulţi, oameni ca tine şi ca mine – i-a spus Jorge lui Scott – este viaţa normală, de zi cu zi.“

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 5 iunie, la ora 17,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri,* realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

Adela GRECEANU

Expoziţia-vizuină

Am tot amînat, din diverse motive, să merg la Muzeul Literaturii Române, să văd expoziţia documentară „M. Blecher“. Vineri, de pildă, la ora 16,30, cînd am vrut să intru, mi s-a spus că deja s-a închis şi să vin a doua zi. A doua zi, adică sîmbătă, 31 mai, în faţa muzeului era un mare afiş pe care scria „Pune mîna pe o carte“. Am intrat şi mi s-a spus că expoziţia „M. Blecher“ nu mai e. Adică e, dar e acoperită de rafturi cu cărţi. Să vin luni. Am zis că trebuie să scriu pînă luni despre ea. Atunci mi s-a recomandat să încerc să mă uit printre rafturile cu cărţi. Palimpsest? Nicidecum. Întîmplare din irealitatea imediată? Mai degrabă, prin forţa hazardului, o expoziţie-vizuină.

Am zis mersi că nu am nimerit în timpul vreunei lansări sau al vreunei proiecţii de filme (cum am văzut că se anunţa în program), fiindcă era tîrg de carte pentru copii. Rotonda muzeului era căptuşită binişor cu cîteva biblioteci. Aşa că m-am strecurat printre mesele expozanţilor, am primit şi o ofertă cu cărţi pentru grădiniţă şi, în cele din urmă, am reuşit să văd expoziţia ascunsă: desene de Blecher (care mi-au amintit de Victor Brauner), un autoportret, reviste din epocă în care apăreau texte de Blecher *(Contimporanul, Bilete de papagal, Punct),* fotocopii ale unor scrisori, celebra fotografie cu M. Blecher în patul lui, cu ochii albaştri strălucitori, cu faţa luminoasă sub bascul negru. Şi, fireşte, manuscrise. Pe care am putut să le admir în voie, fiindcă nu erau mascate de nici un raft. Am rămas minute bune să privesc patru caiete numerotate I, II, III, IV (după cum se putea vedea într-o fotocopie), două deschise, două închise, cu coperte bordo, ştampilate cu numărul de înregistrare al Muzeului Literaturii şi conţinînd manuscrisul romanului *Inimi cicatrizate*. Am putut privi scrisul mărunt, citeţ şi cu o caligrafie foarte din zilele noastre al lui M. Blecher. După cum se vedea în cele două caiete deschise, pagina din dreapta era acoperită cu text, în timp ce pagina din stînga era lăsată liberă pentru inserturi ulterioare, scrise în diagonală. „În timpul febrei, auzul ca un ecou îndepărtat“ – scria, de pildă, pe una dintre acestea. Un număr din 1988 al revistei *Manuscriptum* era deschis la o pagină semnată de M. Blecher, în care am citit: „Oamenii înnebunesc pentru că, după ce au făcut o nebunie, nu mai găsesc nici un gust înţelepciunii“.

Nu puteam să nu mă gîndesc, în timp ce mă strecuram printre rafturi cu alte cărţi, la vizuină. La *Vizuina luminată* (era şi ea acolo, firește) şi la vizuina despre care vorbesc Gilles Deleuze şi Félix Guattari: „Chiar şi cel care are nenorocul de a se naşte în ţara unei mari literaturi trebuie să scrie în limba acesteia, aşa cum un evreu ceh scrie în germană sau un uzbec în rusă. Să scrie asemenea unui cîine care îşi sapă o gaură, asemenea unui şoarece care îşi construieşte vizuina“. M. Blecher a scris în acest fel şi literatura lui continuă să-şi sape vizuina, continuă să se ascundă, să fugă, să scape din ramă. Mihail Sebastian scria despre el: „Puţin străin a rămas mereu băiatul ăsta, care, în atrocea lui durere, trăia ca într-o altă lume“. Deleuze, Guattari: „A exista în propria ta limbă asemenea unui străin“. Ca să devii „nomadul, imigrantul şi ţiganul propriei tale limbi“. Toate acestea fiind în teoria celor doi filozofi argumente pentru „o literatură minoră“, al cărei model este Kafka. Scriitorul cu care l-a comparat E. Ionescu pe M. Blecher. Am ieşit din vizuină amuzată de toată întîmplarea. Acasă, am căutat informaţii despre M. Blecher şi am văzut că a murit pe 31 mai 1938. Adică exact cu 70 de ani în urmă faţă de ziua cînd am văzut expoziţia. O zi-vizuină.

DILEMATECA

Andrei Pippidi
Case şi oameni din Bucureşti
Editura Humanitas, 2008

Andra MATZAL

Din copilăria alegerilor

În plină campanie electorală, e bine din cînd în cînd să scoţi capul dintre munţii de spam *propagandistic şi să-ţi aduci aminte că nici unul dintre cei de pe afişe nu inventează apa caldă din maşinăria care luptă pentru voturi. Şi oglinda pe care Muzeul Naţional de Istorie o pune în faţa alegătorilor prin expoziţia „Electorale interbelice“ nu face decît să dezbrace isteria acestor zile de trucurile Photoshop-ului, de suporturile care de care mai lucioase pe care se tipăresc sloganele, de opulenţa atîtor media puse la îndemîna politicienilor, întorcîndu-se la alegerile aproape exclusiv alb-negru ale României din anii '30.*

Deschisă pînă în luna iunie, expoziţia, destul de restrînsă, pune pe panou şi în vitrine mostre din retorica electorală a unei perioade în care personajele-cheie erau Iuliu Maniu, Ion Mihalache, Nicolae Iorga sau Mareşalul Averescu. Rivalitatea Partidului Naţional Liberal şi a Partidului Naţional Ţărănesc, cele mai importante formaţiuni politice ale vremii, consuma la rîndul ei multă hîrtie pentru afişe şi fluturaşi, în care dominant este însă textul, şi nu figura candidatului care, atunci cînd apărea, era, de cele mai multe ori, desenată în tuş. Dacă liberalii încercau să-şi convingă alegătorii că „Nădejdea ţării se razimă cu tot temeiul numai pe partidul liberal“, îndemnîndu-i, printr-un afiş desenat şcolăresc, dar color, să-i voteze pe cei „care au clădit şcoli poporului“, ţărăniştii încercau bicolor să se folosească de spaimele românului care, după cum se ştia şi atunci, e prin natura sa poet. „Înfieraţi-l pe Vintilă *(Brătianu,* n. red.) / Cînd s'o duce după moarte / La cîntar la Sarsailă / Să-l cunoască de departe“ – îşi consilia electoratul partidul împătimit de slogane versificate, promiţînd în schimb mari revoluţii: „Vreţi lumină şi dreptate / La oraşe şi la sate? / Dacă vreţi să se sfîrşească / Jafu'n ţara românească / Şi să umple visteria / Cinstea şi economia – / Vă ajungeţi iute ţelul / Dacă veţi vota inelul“.

Nu lipsesc însă nici partidele mai puţin importante, cum ar fi Partidul Social-Democrat, care se adresa în egală măsură „muncitorilor, plugarilor, intelectualilor“ şi care în 1938, îşi îndemna în trei limbi – română, maghiară şi germană – alegătorii „Să curăţim ţara de trîntori!“. Partidul Popular însă, în aceeaşi linie care astăzi ar trece drept model de *politically correctness,* apăra drepturile tinerilor evrei în schimbul unui vot pentru „steaua plină în şease colţuri“. Mai puţin corectă politic era însă mulţimea de pălării adunate la o întrunire electorală a acestui partid, printre care se zăreau vag, în fotografia expusă, doar vreo două-trei prezenţe feminine. Raportînd totul la ceea ce vezi aruncînd o simplă privire de jur împrejur într-o Românie în proaspăt frison electoral, pînă şi caricaturile politicienilor interbelici – la vremea aceea arme de încredere – capătă o inocenţă gata să ducă la un oftat melancolic. Minuţios desenaţi, Maniu, Iorga, Averescu şi Mihalache bat – într-o astfel de caricatură, la uşa Puterii, întrupată în matroană greoaie, care păzeşte bine sacul cu Fonduri Secrete sub care stă strivit registrul de Buget.

Retrospectiva de la MNIR, unde au fost expuse şi insigne propagandistice – gravate însă în metal –, medalii cu figuri de politicieni în vogă şi documente legate de ritualurile electorale, a avut şi un bun preambul, o altă expoziţie organizată de acelaşi muzeu, în acelaşi timp, despre oraşele româneşti la sfîrşitul secolului al XIX-lea, începutul secolului al XX-lea. După un tur printre obiectele vieţii cotidiene de acum peste o sută de ani, landouri, lornioane, reclame la pomezi „cu preţuri moderate“ şi plăcuţe cu „Scuipatul interzis“, numai bine arunci un ochi în revista *Aurora,* în care, în 1930, Dr. N. Popa susţinea în articolul „Note dintr'o campanie electorală“ că „în timpul unei campanii electorale nu e timp de citit gazete“.

PUBLICITATE

Lucia TERZEA-OFRIM

Dureri de creştere

● **David Le Breton, *En souffrance – Adolescence et entrée dans la vie*, Métailié, Paris, 2007.**

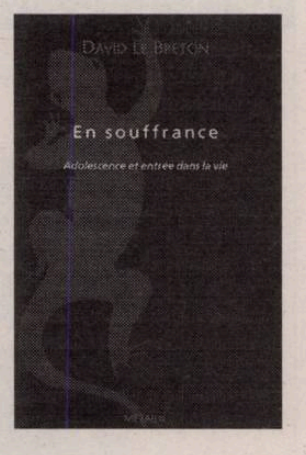

În scurta vacanţă de primăvară, gazda mea, apreciind că stau prea mult în casă, m-a invitat la casa ei de la malul mării, unde urma să stea cîteva zile împreună cu trei nepoţi, două fete şi un băiat. Zis şi făcut. În mai puţin de patru ore eram la Cap D'Agde, între Grenoble şi plaja Richelieu, distinsa bunică de la volan servindu-ne tuturor pastile de istorie şi geografie locală. Nu ştiu dacă ar trebui să fiu mirată de lipsa de reacţie a „micuţilor" (16, 17 şi 21 de ani) în faţa seriei de inexactităţi şi confuzii, scoase din inepuizabila tolbă a pseudoculturii generale, cu aplomb, sublinieri din priviri în oglindă şi, desigur, multă bunăvoinţă. Doar un exemplu. Panoul care indica *Château Grignan* e prilejul de a exclama: Iată unde a trăit Mme de Sévigné! Ei, *mes enfantes,* care dintre voi îmi spune ce a scris marchiza? Scrisori către fiica ei, răspund nepoţii, fără să clipească. Încurajată de răspuns, bunica ridică bara: Şi cum o chema pe fiica ei? Linişte în tabăra nepoţilor, nelinişte în tabăra bunicii, care, vai, nu îşi aminteşte nici ea. Amuzant e că tocmai treceam pe lîngă castelul unde soseau cîndva scrisorile trimise de Mme de Sévigné fiicei ei, căsătorită cu contele de Grignan, şi stabilită aici, în Provence, departe de Paris. Ce-i drept, Mme de Sévigné şi-a sfîrşit zilele în castelul fiicei, dar în mod evident nu la acest amănunt biografic se referea simpatica bunicuţă, care, dacă ar fi răsfoit măcar volumul de *Scrisori,* ar fi fost imposibil să nu reţină atît de frecventa menţiune inserată de editor: *„A Madame de Grignan"*. Interesant e felul în care bunica şi-a amintit de atît de citata marchiză prin ricoşeul unui nume pe care îl „uitase". E mereu surprinzător cîte lucruri ştim despre lucrurile pe care nu le ştim!

Nici nepoţii nu săreau mai departe de gard, cu toate că numele lor de familie era precedat de particula *de* şi erau născuţi şi crescuţi într-un castel adevărat, vechi de cîteva secole. Măcar din acest motiv ar fi putut fi curioşi să afle detalii ale vieţii aristocraţiei de odinioară, şi să se lase ghidaţi şi de aceste scrisori. Nici pomeneală. Asta nu-i împiedica să participe la mari serate rezervate exclusiv adolescenţilor ce poartă nume precedate de particulă şi care – după cum îmi spunea mezina, cu o uşoară înclinare a capului – *partagent les mêmes valeurs*. Petrecerile sînt „discrete", dar adună peste 200 (!) de mlădiţe de viţă nobilă. Uneori se organizează cîte o *soirée à thème,* ultima la care participaseră fiind „Ideea de bomboană", fiecare invitat avînd datoria ca un lucru din alura lui să-l facă să se încadreze în balul bomboanier. Fantezia nu a lipsit: de la bomboane în loc de nasturi, bomboane în loc de cercei ori mărgele şi pînă la bomboane din cap pînă în picioare.

Nu despre adolescenţii care duc şi astăzi o dulce viaţă la castel scrie David le Breton... Deşi durerile de creştere nu ocolesc în mod automat mediile privilegiate, criza de identitate ia aici forma particulară a dificultăţii de a nu dezamăgi, de a fi la înălţimea unor exigenţe impuse de rang sau de vanitatea părinţilor. Le Breton se ocupă în această ultimă carte în primul rînd de ravagiile produse de lipsa de afecţiune, de vidul existenţial al tinerilor care se regăsesc la răscrucea adolescenţei singuri, neînţeleşi, fără repere, fără modele, fără perspective, cu senzaţia devastatoare că nu au viitor, într-o lume ostilă, care îi respinge brutal.

Am citit cartea în zilele petrecute cu acei trei adolescenţi luminoşi, curaţi, printre poveştile lor vesele, observîndu-i cît sînt de prieteni cu viaţa şi cum abia aşteaptă să îşi taie o felie din tortul pe care deja îl zăresc în faţa lor. În aceste condiţii, mi se părea că Le Breton analizează realităţi de pe o altă planetă, întîmplări de o tristeţe fără margine, convulsive, turmentate, violente şi tragice.

Din nefericire, zona de turbulenţă afectează *une frange non négligeable* din această grupă de vîrstă ale cărei graniţe, atît cu copilăria, cît şi cu vîrsta adultă, devin din ce în ce mai difuze. În plus, cadrul general al societăţii de astăzi, caracterizată de sociologi drept *société du risque,* nu face decît să mărească dificultatea tinerilor de a-şi anticipa liniile mari ale destinului şi de a se construi în raport cu un ideal care să pară tangibil. Dacă la această situaţie generalnefavorabilă se mai adaugă şi provenienţa dintr-o familie care nu numai că nu oferă un minim confort şi suport afectiv, ci e un factor de gravă destabilizare psihologică, dezastrul e ca şi anunţat.

Deposedaţi atît de viitor, cît şi de trecut, acestor tineri nu le rămîne decît propriul corp ca teren al teribilei confruntări cu lumea. Suferinţa fizică se transformă într-un adevărat ritual de luare în posesie a sinelui. Durerea devine un certificat de existenţă, suspendă temporar insuportabila anxietate, umple golul interior. Scarificările compulsive sînt doar exemplul la îndemînă dintr-un larg repertoriu al comportamentelor reactive descrise de Le Breton, care deşi par menite să aneantizeze individul, să distrugă corpul şi pun viaţa în pericol, nu sînt decît expresii extreme ale dorinţei de a supravieţui.

Lucru mai puţin obişnuit, David Le Breton publică simultan, la aceeaşi editură, un roman intitulat *Mort sur la route,* care – sub o intrigă poliţistă – ilustrează cam toate ideile din lucrarea dedicată adolescenţei. Avînd în vedere felul în care înţelege Le Breton să facă antropologie, şi mai ales darul lui de a scrie în aşa fel încît ideile să devină captivante şi accesibile, mi-ar fi greu să spun care dintre cele două cărţi se citeşte mai uşor. Sînt cărţi pentru părinţi. Pentru toţi părinţii...

Magda RADU

Braco Dimitrievic, omul-artă

● **Braco Dimitrievic, *Louvre is My Studio, Street is My Museum*, MNAC, 30 aprilie-4 iunie 2008, curatori Magda Cârneci, Mihai Oroveanu, Oana Tănase.**

În anul 1971, la ora 13,15, un tînăr artist din Zagreb oprea pe stradă un trecător oarecare, pentru a-l fotografia. După cîteva zile, imaginea monumentală cu chipul trecătorului *(the casual passer-by)* apărea pe faţada unei clădiri din piaţa principală a oraşului, loc unde erau de obicei afişate portrete ale personalităţilor politice. Împrumutînd retorica propagandei politice sau pe cea a mesajelor publicitare, Braco Dimitrievic destabilizează percepţia comună şi produce în primă instanţă confuzie, apoi induce suspiciune privind felul în care societatea îşi desemnează figurile importante (politicieni, eroi, VIP-uri de tot felul). Pe urmele lui Duchamp, care selecta obiecte banale pentru a le introduce în cîmpul artei, sau inspirat de regula de aur a dadaiştilor care credeau cu toată convingerea în supremaţia hazardului, Dimitrievic îi propulsează pe trecătorii obişnuiţi la rangul de personalităţi publice şi îi transformă totodată în figuri emblematice ale lumii artei. *„This Man is Art"* – anunţa un critic pe coperta unei celebre reviste de artă care înfăţişa imaginea unui necunoscut. Provocarea lansată de Dimitrievic este dublă: pe de o parte, publicul trebuie să chestioneze selecţiile şi ierarhiile impuse de autorităţi, setul de valori transmise, criteriile prin care oamenii faimoşi din trecut şi prezent au intrat în istorie, uneori poate accidental, aşa încît celebritatea lor e întreţinută din pasivitate şi obişnuinţă; pe de altă parte, artistul respinge noţiuni precum originalitate, virtuozitate şi geniu, preferînd să lucreze cu „semne" luate de-a gata care sînt omniprezente în societate, aportul său fiind în esenţă unul conceptual. De altfel, pe lîngă bannerele cu *casual passers-by,* montate în multe oraşe europene, Dimitrievic apropriază şi alte formule istorice de glorificare precum monumentul, bustul, placa memorială sau obeliscul, aplicînd acelaşi principiu de deturnare a mesajului lor. Fără a obţine întotdeauna aprobări din partea autorităţilor locale, artistul instalează în diverse locuri din oraş plăci de marmură cu inscripţia „acesta ar putea fi un loc de importanţă istorică" sau îi ridică un monument-bust lui John Evans, trecătorul întîlnit întîmplător la Londra. Sînt doar cîteva exemple lămuritoare, din multele posibile, care ne indică faptul că practica lui Braco Dimitrievic nu este una arid conceptuală, ci că introduce o „dezordine poetică în ordinea osificată a lucrurilor", arătîndu-ne că accidentele şi întîlnirile întîmplătoare pot schimba lumea, că istoria e făcută nu doar din nume şi evenimente

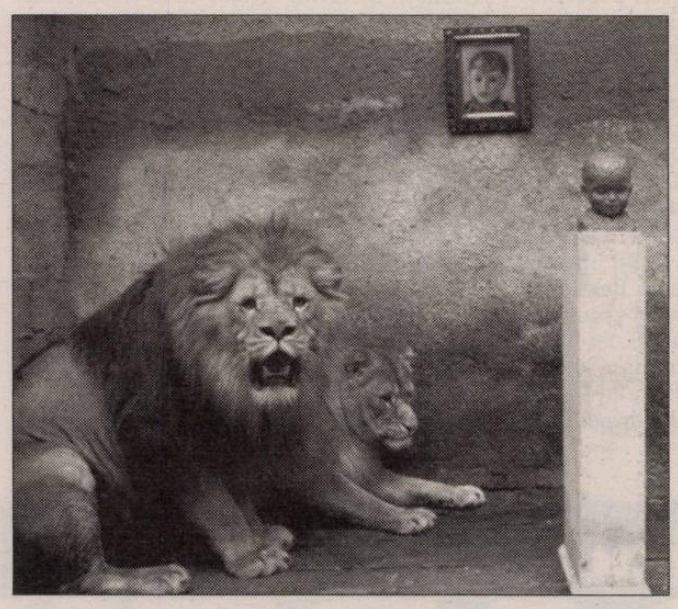

consemnate, ci şi din omisiuni, că ierarhiile sînt arbitrare şi pot fi reorganizate de fiecare individ în parte. De altfel, respectînd exigenţele artei conceptuale, artistul îşi asumă şi rolul de teoretician, publicînd în 1977 *Tratactus Post-Historicus,* text ce anticipează cu surprinzătoare claritate probleme ale postmodernismului în artă.

O altă serie consistentă de lucrări, *Tryptichos Post Historicus,* propune un viraj conceptual pe care artistul îl explorează continuu de la sfîrşitul anilor '70 pînă astăzi: iritat de proliferarea intervenţiilor artistice în spaţiul urban cărora el le-a dat un impuls decisiv, artistul se orientează înspre muzeu, privit ca spaţiu propice pentru continuarea preocupărilor sale. Dimitrievic realizează compoziţii în care sînt juxtapuse lucrări de artă (capodopere aflate în muzee), obiecte cotidiene şi produse naturale (fructe ori legume). Combinaţiile sînt atent gîndite şi apoi fotografiate, iar rezultatul reprezintă într-o anumită măsură şi o analiză a sistemului artei, artistul testînd limitele instituţiilor prin îndelungi negocieri birocratice care îi vor permite să utilizeze operele originale pentru a le transpune într-un context simbolic diferit, restructurîndu-le semnificaţia. După cum sublinia Cornelia Lauf, Dimitrievic pune în act o critică instituţională, interacţionînd în permanenţă cu directori de muzee şi curatori, „tratînd astfel întreaga lume academică şi instituţională ca pe un teatru". Alegerile nu sînt niciodată întîmplătoare, însă ele nu se bazează pe interpretări canonizate din istoria artei, ci mai degrabă pe asociaţii libere, izvorîte dintr-o comunicare empatică şi dintr-o cunoaştere idiosincratică a obiectului artistic, presupoziţia fiind aceea că spectatorul are habar de opera unui Malevich sau Mondrian şi că are supleţea de a se distanţa de sensurile încetăţenite şi de cadrul muzeal care îmbălsămează arta. „Înţeleg, iubesc şi respect arta, dar dispreţuiesc profund convenţiile care îi sînt impuse şi care îi răpesc obiectului artistic funcţia primară şi performanţa spirituală" – declară Dimitrievic. Artistul apropriază obiecte extrase din lumea înconjurătoare sau din lumea artei *(ready-aesthetics),* pentru a-şi compune tripticurile, însă componenta subversivă a acestui tip de strategie – care în postmodernism videază obiectul de sens şi îi dezvăluie irelevanţa – este mai puţin evidentă în cazul său. Ceea ce el vrea să impună este o „nouă realitate" în care reflecţia asupra timpului şi a istoriei primează, în care timpul, perceput la o scară cosmică, se comprimă sau se dilată, în care valorile „perene" ale culturii sînt relativizate prin învecinarea lor cu natura regenerabilă şi eternă. Conceptul de post-istorie, definit de Dimitrievic înainte cu cîţiva ani ca termenul să fi fost lansat de teoreticienii postmodernismului, furnizează cheia de înţelegere a demersului său: „Post-istoria este timpul de după istorie, un timp al perspectivelor multiple, o situaţie ce presupune criterii individuale, deschise şi flexibile, un timp al coexistenţei unor valori diferite şi adeseori contradictorii, un spaţiu în care noutatea se manifestă în domeniul meta-materialului. Este un cîmp multi-logic, fără un adevăr final".

Însă dincolo de această complexă armătură conceptuală, tripticurile fotografiate ale lui Braco Dimitrievic sînt uneori pline de umor: rămîi perplex în faţa unei picturi de Van Gogh înconjurată de cartofi sau privind un Fernand Leger pe care se sprijină o lopată alături de cîteva portocale. Şi pentru că artistul este un profesionist al muzeelor, un *insider* aproape, el a decis să îşi adapteze discursul la spaţiul în care se desfăşoară expoziţia. La MNAC, două picturi cu Ceauşescu (atent selectate, în care conducătorului îi sînt înmînate flori) sînt parţial îngropate într-o grămadă de cartofi, ceea ce nu înseamnă neapărat că ele sînt capodopere, ci că istoria şi „locurile de importanţă istorică" pot uneori să sfîrşească în nişte puncte nebănuite.

Marius CHIVU

feedbook

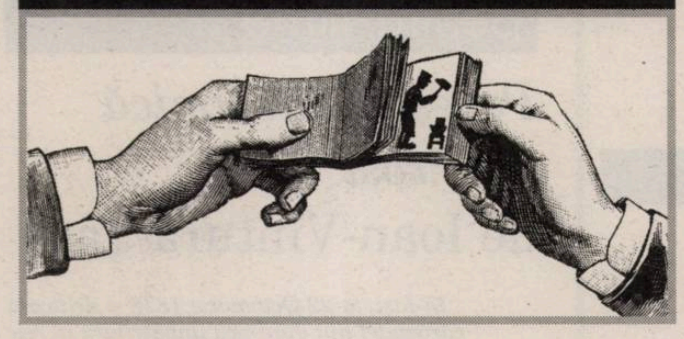

Un mare prozator

● **Răzvan Petrescu, *Foxtrot XX*, Editura Cartea Românească, 2008.**

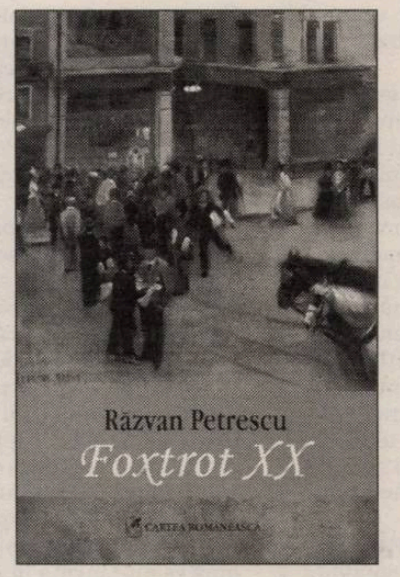

Frecventarea Cenaclului „Universitas", condus de Mircea Martin, în prima jumătate a anilor '80, l-a deturnat definitiv (şi în mod fericit) pe absolventul de Medicină Răzvan Petrescu spre literatură. A debutat într-un volum colectiv uitat astăzi cu desăvîrşire: *Debut '86*. Era perioada în care tinerii scriitori nu puteau publica decît la grămadă, în volume colective fantomă: cu cît erau mai mulţi şi mai amestecaţi, cu atît mai bine pentru un sistem ce nu agrea afirmarea individuală a artiştilor. Mai mult decît un privilegiu, volumul colectiv era o concesie editorială. Rătăcit printre mediocri (crema prozatorilor deceniului 8 fusese deja adunată de Ovid S. Crohmălniceanu în *Desant '83),* Răzvan Petrescu s-a impus cu adevărat în prima jumătate a anilor '90 cînd a publicat, cu totul, trei volume de proză scurtă şi două de teatru. Recunoaşterea s-a produs instantaneu: criticii au scris entuziast, iar Uniunea Scriitorilor, ASPRO, ASB şi UNITER l-au premiat deopotrivă pentru proze şi pentru piesele de teatru. O vreme a făcut un fel de publicistică, apoi a devenit un foarte bun redactor de carte, mai întîi la Editura ALL, iar de cîţiva ani, la Editura Curtea Veche.

Interesul scăzut pentru literatură de la jumătatea anilor '90, o oarecare dificultate de încadrare a prozei sale, faptul că n-a mai scris nici o carte în ultimii 11 ani şi promovarea slabă a antologiei *Mici schimbări de atitudine* (2003, Editura ALLFA), lipsa din peisajul publicistic şi retragerea deliberată în munca editorială, precum şi prejudecata minoratului genului scurt au făcut ca Răzvan Petrescu (una dintre puţinele mari absenţe, de pildă, din *Dicţionarul Biografic al Literaturii Române* coordonat în 2006 de Aurel Sasu) să nu fie perceput de publicul larg drept ceea ce este: unul dintre cei mai buni prozatori din întreaga noastră literatură. Relativa lui marginalitate este una dintre nedreptăţile literaturii contemporane şi avea dreptate Daniel Cristea-Enache să spună că, faţă de acest prozator, critica literară are o mare datorie de plătit. Comparabil oricînd cu Caragiale, Sadoveanu sau Preda prin acuitatea simţului de observaţie şi prin felul în care reuşeşte să (re)constituie un univers social şi moral folosind exclusiv oralitatea, Răzvan Petrescu este maestrul din umbră al literaturii române. Polimorfia stilistică a prozei sale trece, brusc sau prin fineţuri intertextuale, de la realism la parabolic – situîndu-se undeva între tradiţia est-europeană a farsei absurde gen Hrabal-Harms şi realismul parodic nord-american *à la* Carver-Allen (Woody, fireşte).

Foxtrot XX este un *comeback* oarecum atipic. În fond, avem în faţă o culegere de publicistică, dar raţiunea şi construcţia volumului depăşesc necesitatea unei simple recapitulări şi/sau reveniri în atenţia cititorilor, oricare ar fi aceştia. În ciuda naturii textelor de prin periodice adunate (autobiografii ironice, eseuri despre cinema & muzică, digresiuni publicistice, false recenzii de cărţi, un răspuns la o anchetă, un interviu), volumul de faţă se citeşte ca o inclasificabilă carte de literatură, o comedie publicistică scrisă de un prozator cu personalitate ce înregistrează deopotrivă arta şi viaţa. Cele cîteva secţiuni alcătuiesc, cu toate fluctuaţiile de gen presupuse de geneza şi destinaţia textelor, un volum surprinzător de unitar. Orice scrie Răzvan Petrescu se transformă automat în literatură.

Diferenţele de natură dintre aceste texte conjuncturale se sting datorită calităţilor scriitorului şi constantelor scrisului său: umorul, stilul, inteligenţa şi personalitatea. Spiritual şi scriind o proză absurd-umoristică cu vizibil potenţial de *live act,* Răzvan Petrescu ar putea susţine memorabile lecturi publice. Umorul lui e inepuizabil datorită surselor multiple: de situaţie, de limbaj, asociativ, intertextual; dar, înainte de a fi teribil de amuzant, Răzvan Petrescu este un scriitor inteligent şi cult – cunoştinţele lui ştiinţifice, cinematografice sau muzicale (de la Bach la McLaughlin), nu mai vorbesc de cele literare, sînt absolut impresionante. Îmi asum, o dată în plus, afirmaţia că scriitorul român contemporan este destul de (auto)suficient. Presa britanică, de pildă, abundă în comentariile scriitorilor despre filme, muzică şi artă contemporană; la noi, cu puţine excepţii, scriitorii nu se pricep la alte arte. Citiţi-le eseurile, publicistica sau interviurile! Ei bine, Răzvan Petrescu e în stare să recunoască un cvartet de Beethoven după numai cîteva note, poate vorbi despre diferenţele dintre saxofonul lui Coleman şi cel al lui Coltrane, îl poate face praf într-o recenzie pe Philip Roth, e în stare să-ţi povestească istoria rock-ului sau a jazz-ului ca pe *Iliada* şi e capabil să facă o analiză structuralistă a filmelor lui Pasolini sau a serialului *Six Feet Under,* dacă e nevoie. Dovadă a inteligenţei este felul graţios în care face uluitoare asocieri folosind mii de referinţe din toate artele, precum un regizor ce te ţintuieşte în fotoliu cu imagini pline de neprevăzut. Pentru că asta şi este scrisul lui Răzvan Petrescu – un spectacol!

Am lăsat totuşi la urmă partea cea mai interesantă din acest volum şi anume secţiunea de deschidere ce cuprinde şase texte aşa-zis autobiografice. Aceste aproape o sută de pagini ar fi putut foarte bine să fie publicate separat într-o carte intitulată *Portretul scriitorului la vîrsta mijlocie*. Aici, în aceste autobiografii parodice, micro-ficţiuni biografice şi confesiuni burleşti despre anii de facultate şi de cenaclu, despre momentul debutului, cărţi, pasiuni, familie, probleme de sănătate, scriitorul se transformă pe sine în cel mai reuşit personaj al său. Povesteşte te miri ce istorii personale caraghioase, se parodiază aproape cu sadism şi se ascunde în spatele tuturor citatelor şi referinţelor culturale pentru a topi, de fapt, în adîncimile autoironiei, ale digresiunii şi distanţării stilistice tristeţea condiţiei scriitorului prins între seninătatea efemeră şi nostalgia infinită, între certitudinile vieţii şi dilemele operei, între frivolităţile existenţei şi anxietăţile bolii, ale uitării şi morţii. Sînt pagini intense de literatură adevărată care trădează natura anxioasă a unui mare prozator pentru care viaţa este un amestec, deopotrivă fericit şi insuportabil, de hazard, limite, revelaţii, nostalgie, suferinţă... Sînt aici pagini copleşitoare prin încărcătura lor emoţională drapată într-un histrionism atent construit – nicicînd scrisul lui Răzvan Petrescu n-a fost mai adevărat şi mai profund!

Mi-am afirmat în numeroase ocazii încrederea şi admiraţia pentru literatura lui Răzvan Petrescu, o fac şi acum cu acea rară bucurie a regăsirii unui mare prozator.

Dilema veche vă recomandă

● Graham Greene, *Al zecelea om* (traducere de Anca Gabriela Sîrbu, Editura Polirom, 2008). Un roman scurt, mai degrabă concis decît dens, scris la 80 de ani, cînd povestitorul ştia deja cum e cu „dorinţa din care nu mai rămîne decît tandreţea". Uşor precipitat în respiraţie, obsedat de problema lui: laşitatea – aceea la care „toţi avem dreptul o dată în viaţă, cei mai mulţi o înfăptuiesc şi apoi uită totul". Sîntem cîţiva cei care nu luăm ca pe o extravaganţă mărturisirea lui Faulkner – Graham Greene era singurul dintre contemporanii lui pe care îl citea cu cea mai mare atenţie. (Radu Cosaşu)

● Conferinţa şi şcoala de vară cu tema „Germania şi România. Transferuri academice, culturale şi ideologice" (directori: Sorin Antohi, Klaus Bochmann, Jörn Rüsen). Se adresează studenţilor avansaţi, doctoranzilor şi postdoctoranzilor şi se ocupă cu „transferurile culturale germano-române, de la Cantemir la Celan şi Celibidache". Dacă lucraţi deja pe tema de mai sus sau sînteţi interesaţi de această perspectivă, merită să mergeţi la http://www.rki-berlin.de/index.php?option=com_content&task=view&id=39&Itemid=1 pentru informaţii suplimentare. (Mircea Vasilescu)

● Înainte să ne copleşească de tot canicula, vă recomand, de pe rafturile Librăriei Cărtureşti, două albume energizante care scriu singure istoria contemporană a rock-ului: *HAARP. Live from Wembley Stadium 16 & 17 June '07*, un dublu album (CD şi DVD) al celei mai bune trupe *live* a momentului – Muse; şi tot un dublu CD, o colecţie cu 22 de best-uri, raritäţi şi B-sides intitulată ironic *Greatest Hit (...and 21 other pretty cool songs),* al celei mai inteligente trupe rock de la Pink Floyd încoace – Dream Theater. *Let's rock this summer!* (Marius Chivu)

Andrei GORZO

dilematograf

Arta agresiunii

● ***Funny Games U. S.* (SUA, 2008), de Michael Haneke.**

O familie perfectă. O casă de vacanţă. Nişte răufăcători. Familia obligată să se apere. Ştim cu toţii filmul ăsta. În prima parte, răufăcătorii vor face mult rău. Probabil că vor omorî cîinele. Probabil că o vor pune pe stăpîna casei să umble dezbrăcată prin faţa lor. Probabil că îl vor tortura pe capul familiei. Nu-i exclus s-o omoare pe soţie, condamnată la o moarte groaznică în mîinile soţului. În versiunile mai „moderne", nu-i exclus nici să-l omoare pe soţ, condamnat la o moarte groaznică în mîinile soţiei. Dar *în nici un caz* nu vor omorî copilul. A spus-o şi Hitchcock: copilul nu trebuie omorît pentru că asta îl destabilizează pe spectator. Spectatorul vrea să fantasmeze că el e cel victimizat, dar vrea ca fantezia să-i facă plăcere; contează pe realizatori să respecte anumite pietăţi şi anumite limite, şi, bineînţeles, să-i dea tradiţionala satisfacţie morală: cei răi să-şi primească pedeapsa. Tradiţionala satisfacţie morală acoperă, desigur, adevăratele satisfacţii ale acestui tip de spectacol: faptul că pînă la urmă îşi vor primi pedeapsa îi autorizează pe cei răi să fie cît de sadici vor (şi pe spectatori să se semiexcite fără procese de conştiinţă la unele dintre sadismele lor), iar faptul că ei sînt atît de sadici îi autorizează pe cei buni să fie şi mai sadici (şi pe spectatori să juiseze nedisimulat la fiecare detaliu oribil al răfuielii finale). Adevăratele satisfacţii ale acestui tip de spectacol sînt sadice şi voyeuristice, dar existenţa unui cadru moral de tip „după faptă şi răsplată" rămîne importantă pentru marele public, care contează pe realizatori să-i creeze condiţiile necesare pentru a se bucura de ultraviolenţa asta în siguranţă şi în legitimitate – cu sentimentul că e OK să accepte aşa ceva drept divertisment.

Ei bine, în 1997, regizorul austriac Michael Haneke a făcut un film, *Funny Games,* care-şi propunea să ne confrunte cu faptul că *nu* e OK. Ce-a făcut el a fost să despoaie spectacolul de capitonajul lui de pseudo-moralitate (binele va învinge pînă la urmă şi, orice s-ar întîmpla, copilul nu va muri), obligîndu-ne să privim în faţă substanţa nudă a plăcerii noastre: tortura. „De ce faceţi asta?" – îi întrebau victimele pe răufăcători, la care aceştia – doi băieţi cu feţe de îngeri decăzuţi – răspundeau înşirînd cîteva motivaţii-clişeu (copilării traumatice, dependenţă de droguri), cu o batjocură îndreptată nu atît împotriva victimelor care voiau să înţeleagă, cît împotriva publicului care continuă să ţină la motivaţie cînd aceasta nu mai e de mult decît o formă vidă: singura motivaţie reală a personajelor negative dintr-un astfel de spectacol e plăcerea pe care ne-o aduc nouă actele lor. Numai că, în *Funny Games,* aceşti agenţi ai autorului fuseseră trimişi ca să ne pedepsească şi să ne ruşineze. În timp ce torturau familia, comentau sarcastic valenţele de *entertainment* ale propriilor acţiuni sau se întorceau spre cameră ca să ne întrebe, cu dispreţ, pe cine pariem. Păreau să ne poarte pică fiindcă veniserăm ca să ne excităm cu violenţele lor, pentru a ne descărca apoi cu morţile lor violente, şi excitaţia noastră, iniţial plăcută, se transforma în frică reală de ce avea să urmeze, deşi manipularea magistrală a lui Haneke ne ţinea agăţaţi de speranţa descărcării (cuţitul acela pe care l-am văzut în plan-detaliu *va servi* pînă la urmă la ceva) pînă spre final, cînd, prin intermediul reprezentanţilor săi din film (răufăcătorii), autorul ne refuza, la modul cel mai explicit şi mai şocant cu putinţă, descărcarea dorită. Dar, în pofida aparenţelor, Haneke nu-şi propusese să ne ofere doar o experienţă punitivă, ci şi una cathartică, aşa cum *thriller*-urile convenţionale nu sînt în stare să ofere: în viziunea lui, tipul de descărcare cu care ne-a obişnuit *thriller*-ul modern nu e decît o versiune degenerată şi mecanică – aproape o caricatură pornografică – a efectului de catharsis şi numai refuzîndu-ni-l ne putea face să redescoperim adevărata teroare şi adevărata milă. Asta era intenţia reală – pe cît de nobilă, pe atît de frumos urmărită – a acestui aparent exerciţiu de cruzime şi singura problemă este că, fiind o producţie austriacă, *Funny Games* n-avea nici o şansă de a ajunge la acel mare public căruia i-ar fi agresat obişnuinţele cu maximum de folos. Problema a fost remediată anul trecut, cînd Haneke l-a refăcut – cadru cu cadru – în SUA (cu Naomi Watts şi Tim Roth în rolurile soţilor victimizaţi). Nu găsesc nimic ciudat sau necurat în decizia lui de a-l reconstrui – nu cred că e vorba despre bani sau despre epuizare artistică: probabil că finanţatorilor americani li s-a părut cel mai comercial film al lui, iar lui pur şi simplu i-a surîs ideea de a-şi aduce în sfîrşit mica bombă în inima Multiplexului global. Dacă a existat vreodată un film căruia *remake*-ul american chiar să-i împlinească menirea, *Funny Games* (premiera: 13 iunie) e acela.

trecerea prin reviste

Internetul, cărţile şi literatura

Revista electronică a Centrului Naţional al Cărţii din Franţa „publică", în ultimul număr, o conferinţă a lui Pierre Assouline despre viitorul cărţii în epoca mediatică şi rolurile – din ce în ce mai neobişnuite ale scriitorului, editorului şi cititorului într-un spaţiu ajuns brusc la antipozii vechilor obiceiuri de lectură. Pierre Assouline – binecunoscut romancier dar şi prolific biograf – este şi unul dintre acei jurnalişti culturali creatori de şcoală, la *Lire*, unde a fost redactor-şef, la France Culture sau la *Le Nouvel Observateur*. Dar, mai presus de orice (şi-acesta a fost pretextul invitaţiei de a ţine o conferinţă despre Internet la Centrul Cărţii), este creatorul unui blog literar (deja) cult, vizitat zilnic de peste 7000 de internauţi, numit *La république des livres*.

Aflat la mijloc între tabieturile de scriitor convertit la tehnologie şi bloggerul asumat, dar terifiat de violenţa de pe *toile,* Assouline povesteşte mai bine ca oricine despre brava lume nouă în care am intrat cu toţii, fie că ne place şi ne pricepem, fie că mai facem încă elogiul lentoarei.

În ceea ce priveşte veriga între editor şi cititor, vechiul şi bunul librar, o instituţie în Franţa, el este, se pare, pe cale de dispariţie: „Ce librărie se poate instala în centrul snob al Parisului? Nici una. Ele coabitează azi, dar nu pentru mult timp. Cînd discuţi cu marii librari din Provence, vei vedea că ei vorbesc despre vînzarea cărţilor pe Internet, nu de noi colecţii, de noi cărţi, de reviste literare care să facă recomandări. Ei ştiu mai bine ca oricine că viitorul lor este acela de librari internautici, cu una-două librării la Bordeaux sau în altă parte. Nu ştim nimic, avansăm în ceaţă. Acum avem *e-book*-uri şi USB-uri, dar ce va fi peste zece ani nu ştie nimeni."

Poveştile lui Assouline cu bloggeri schizoizi, cu eminenţi germanişti care s-au apucat să retraducă scrisorile lui Heidegger doar ca să-l contrazică pe Littel din *Les Bienveillantes* sau cu directori (francofoni) de bancă din Tasmania pentru care *La république des livres* înseamnă Franţa *toute crachée* – sînt fabuloase. Dar tonul – ponderat, interogativ, dilematic – face tot farmecul conferinţei. Problema de fond, deloc tehnică, este pentru scriitor felul în care noile tehnologii – de la scrisul pe computer pînă la documentarea pe Google Earth – pot modifica *scriitura*. Nu concepţia, nu tehnicile, nu viziunea, ci locul acela intim, neatins (pînă acum) la scriitorii veritabili: „Sînt convins că pentru un scriitor faptul de a scrie la computer modifică într-un fel greu de prevăzut scriitura. În secolul al XX-lea – vă mai amintiţi? – cînd modificai un cuvînt, asta îţi lua timp. Te gîndeai, alegeai, uneori căutai două zile. Acum modificarea, odată făcută, e definitivă, revenirea, imposibilă. Iar căutarea o faci mai degrabă în dicţionarele de sinonime electronice care sînt nesfîrşite.

Pe de altă parte, s-a întîmplat ceva cu ceea ce obişnuiam să numim *impregnare*. Un tînăr scriitor englez a scris un articol în care mărturiseşte cumva ruşinat rolul masiv pe care îl joacă Internetul în scrierea romanelor sale. Într-un roman al său, are o secvenţă care se petrece într-un sat din România. Altădată făcea o documentare de o săptămînă, acum a găsit, prin Internet, tot ce îi trebuia. Pînă la urmă, asta e şi diferenţa: un adevărat scriitor va şti întotdeauna că exact de asta are nevoie, să meargă o săptămînă în acel sat din România, să se *impregneze* de atmosferă, să vadă chipurile oamenilor, să mănînce cu ei, să meargă cu autobuzul. Să nu uităm, *impregnarea* este cheia literaturii, această intimitate n-o va putea realiza vreodată un terminal". Deşi, aşa cum tot Assouline spune, habar n-avem spre ce ne îndreptăm şi ce-o mai fi însemnînd azi un scriitor adevărat... **(S. S.)**

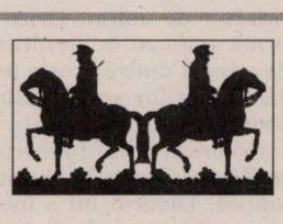

Radu COSAŞU

din viaţa unui extremist de centru...

Sentimentul fotbalistic al fiinţei europene

Începînd de poimîine, 7 iunie, „Europa dumitale" trăieşte un eveniment de o rezonanţă indiscutabilă: timp de trei săptămîni, în Austria şi Elveţia, va avea loc turneul final pentru desemnarea campioanei continentale la fotbal-asociaţie (numele de bază, tot mai uitat, al acestui joc). Parlamentul European, cu toate comisiile sale oricît de alambicate, nu va avea nimic de spus în problemă; e cu totul posibil ca în anumite zile şi nopţi, întregul aparat birocratic să-şi suspende activitatea pentru a se concentra asupra vreunui meci decisiv de care poate depinde soarta multilingvismului bazat pe penaltiuri.

România se va integra firesc, fără vreun efort prezidenţial sau guvernamental, în această emotivitate întinsă de la Atlantic pînă în Urali, inutil dispreţuită de cei indiferenţi la fenomen. Indiferenţii – fie ei şi cititori ai *Dilemei vechi* – vor fi priviţi cu indiferenţă, nu vom avea timp pentru ei. (Îmi asum „pluralul întîia" cu toate riscurile...) Oricîte ironii la adresa acestei pasiuni – de mult înfierată ca „o nenorocire" sau, mai simplu, ca o tîmpenie – nu vor conta. Mai mult, celebra vorbă de un sarcasm inoxidabil: „ca la noi, la nimenea..." va fi abrogată. La noi va fi ca oriunde în Europa: nebunie! De cînd s-a integrat în UE, România – şi ea „a dumitale" nu o dată – nu a fost mai sincronă cu Europa ca acum, nu a trăit mai intens un sentiment pentru a cărui implementare nu are de primit recomandări şi documente de la Bruxelles. În ale fotbalului, nimeni nu are ce să ne înveţe ce-i aia o asomare. Aici ne asomăm, de mult, singuri, nu ne temem de monitorizări şi nu tremurăm la gîndul vreunei salvgardări. Cum să fim salvgardaţi de fotbal? În sentimentul fotbalistic al fiinţei româneşti sîntem paraguaieni, germani şi chiar chinezi. (Andrei Pleşu ne-a povestit deseori cum urmărea Noica, la Păltiniş, din fotoliul său, un meci, cum vibra la orice ratare cu cîte un „au!...au!... au!*)

Doar pasiunea ancestrală pentru dreptate şi adevăr se mai poate măsura cu patima pentru „balonul rotund", de mult dezmierdat în tandreţea populară ca o „coţofană" sau, ceva mai ideologic, după atîţia ani de seminarizare, „obiectul muncii". În cîte ţări prezente în actualul turneu final, se mai strigă, din tribună, unei „extreme drepte" sau „stîngi", angajate într-un sprint: „Bebică, ia şi obiectul muncii cu tine!"? Nici un partid nu va aduna mulţimile într-o piaţă – fie ea cu „ţepe"! – ca la o eventuală finală sau semifinală sau „sfert" ca „naţionala" la aceste Europene. Asta-i situaţia, oricît s-ar ţîţîi din indignare civică sau compătimire faţă de „nişte nebuni".

Problema – pentru a cădea, în sfîrşit, în contingent – este dacă vom ajunge să trecem de grupa din care facem parte, numită, fără ezitare, cu toată competenţa în cruzime, „grupa morţii". (Două campioane mondiale, Italia şi Franţa, una europeană, Olanda...) Cîteva spirite – pervers intelectualiste, desigur – au găsit că e „o grupă frumoasă". Şansele de calificare – pe locul 1 sau 2 – nu au crescut din această perspectivă estetică. Personalităţi de vază şi bază ale nemuritoarei „generaţii de aur" – ei, care?, doar nu aceea a lui Nichita sau a lui Cărtărescu... – au declarat limpede că „nici noi nu ne-am putea califica într-o grupă ca asta". Un geniu de dimensiunea lui Ilie Balaci s-a exprimat şi mai dur: „Nu avem nici o şansă". Alte cîteva nume de mare renume au fost la fel de tranşante, refuzînd să confunde patriotismul cu incompetenţa – trăsătura cea mai izbitoare a puterii noastre de a pronostica şi „a vedea prin veacuri" a noastră înălţare în fotbal. Nu am de gînd să fac pronosticuri aici, într-o revistă căreia nu degeaba i se zice *Dilema veche,* şi nu „Vocea Patriotului Naţionale".

Macabră sau adorabilă, grupa e curat imposibilă la o primă vedere, şi la a doua, la o a treia urmînd să discutăm, să negociem. De pe ce poziţii? De pe poziţii, ca să zic aşa, meta-fizice, adică dincolo de condiţia fizică, de tehnica – în regim – de viteză, de tactică, strategie şi alte blestemate probleme concrete pe care obişnuim să le sfidăm aşa cum ne-au învăţat moşii şi strămoşii care nu au ştiut – ah, nici Caragiale! – ce-i un corner: „Românie, te iubim şi cu tine ne mîndrim!", exact cum scrie pe autocarul „naţionalei" care va străbate Europa pînă în Elveţia.* Prea bine, dar nu-i de ajuns; cum nu-s suficiente nici alte locuri comune: „nu avem nimic de pierdut!" (de ce? sînt bani frumoşi la mijloc de la UEFA...) sau „speranţa moare ultima!" (dar reînvie prima!). Personal, eu m-aş încredinţa, în primul şi ultimul rînd, norocului; poate să pară scandalos, adică umilitor, doar ageamiilor care nu ştiu nimic din (i)logica oricărui joc în condiţiile unei presiuni nervoase incomensurabile. Oricît de mare e diferenţa de valoare dintre echipa României (pe locul 12 într-un clasament mondial) şi celelalte trei, clasate mult mai sus, şansa poate totuşi funcţiona ca între buni şi foarte buni (aşa cum nu e cazul cu Clujul sau Steaua în viitoarea Ligă a Campionilor). Nu e nimic meschin sau capitulard în a dori să te bată norocul, fie şi excesiv. Excesul de noroc nu dăunează sănătăţii.

---

* S-a făcut mişto – „pam! pam!" – despre această idee. Dar citind lozinca de pe autocarul Germaniei: *„Deutschland – ein Team-ein Ziel"*, răii nu pot exclama „bum-bum!"? Cea mai drăgălaşă e aceea poloneză: „...pentru că doar sportul şi plăcerea contează". „Cuţu-cuţu!", cum ar fi comentat neuitata noastră Tita Chiper.

Eugen ISTODOR

literatura română. pentru firme

Povestea lui Ionică cel Prost de Ioan-Vîntură-Ţară

în Iaşi, la 22 Octomvrie 1876 şi dedicată cărăcudei din Junimea îmbătrînită în rele cu prilejul aniversării a treisprezecea, numărul dracului

Se termină: cine-i prost la sfîrşit îşi pierde urma. Cine ascultă de cel prost se dă de-a dura prin lumea asta după cel prost. Cine-i deştept la sfîrşit nu mai e socotit niciodată prost. Cine-i laş bea, petrece, rîde, rămîne un cor de neştiuţi.

Povestea: satul îl socotea pe Ionică prost. Poate chiar fusese prost de cîteva ori, ori dacă eşti socotit prost de la început, greu ieşi din gura lumii. Ce ne pasă este că într-o seară, după nunta celei mai dorite fete din sat, Ionică cel Prost face pariu cu cheflii că în noaptea aia face amor cu mireasa. Socotit prost şi de către mire, Ionică se lasă iniţiat în tainele sexului chiar avînd cobai pe mireasă. Retorica e: „Cum e? Păi, nu ştii? Uite aşa! Încearcă şi tu!". Face amor cu mireasa sub ochii pîlnie ai chefliilor.

Şmecheriile textului: e o lungă demonstraţie privind gura lumii socotindu-l prost pe Ionică. Apoi, e o concentrată, scurtă şi vioaie demonstraţie de desprostire a lui Ionică şi de prostie pură a mirelui. De unde ideea că prostia din naştere se vindecă, fudulia şi prejudecata în viaţă moarte nu au.

Emo utile în viaţă şi mişto: tot sînt emoi în ţara asta ca niciodată. Unii chiar fac ţucahara pe geam aterizînd cu gîtul rupt direct în lipsa noastră de conştiinţă. Bravi emo, citiţi acest fragment. Există viaţă dincolo de literatură. Se poate rîde în hohot în România, fiţi serioşi:

„– Ba nu, măi Ionică, nu te las din casa mea pînă ce nu-i învăţa în astă-noapte, ferească Dumnezeu! Că am de gînd numaidecît să te însor şi să fii de casa noastră. Catrină-hăi! ia aşază-te, bre, odată, cole, cum îi ştii tu mai bine; nu mai fi aşa de ruşinoasă, că Ionică-i de-a noştri şi ca mîne-poimîne are să facă şi el cu Ioana lui ce facem noi acum.

Catrina nu prea voia să se aşeze, cam umbla cu şopîrleala. Ca-n povestea ţiganului: «şopîrcai cu cine şopîrcai, dar cu Ivan nu şopîrcai».

Tocmai aşa şi deliul de Vasile nu mai aşteptă multă rugăminte; ia pe Catrina lui cam cu nepus pe masă, o aşază, cole, frumuşel la muchea patului, cu picioarele de-a umere şi strigă la Ionică să ie sama şi să bage la cap, că-l mănîncă mama dracului.

Şi cum se mîntuie Vasile întreabă:

– Ei, măi Ionică, mai poţi zice şi acum că n-ai învăţat?

Doamne, băică Vasile, numai că mi-i groază de dumneata, să-ţi spun drept; dar zic zău că n-am putut învăţa defel.

– Tă-te pustiea să te bată, netotule, că bolîndă tigoare de om mai eşti; îmi vine să-ţi sucesc gîtul, nu altceva, ticăitule şi puhinosule! Catrină-hăi, ia las', fa, să facă şi el odată, că poate atunci s-a deschide mai bine la cap...

– Vai de mine şi de mine! Ce spui, bărbate, ce-ţi iese din gură? Nebun eşti, ori te faci numai? Dar de care femeie mă crezi tu pe mine?

– Ia las', fa Catrină, las'! Unde a mers miea, meargă acum şi suta: că doar, futu-l, n-a să ţ-o mînînce din loc. Ş-odată, c-o mînă trînteşte pe Catrina pe pat, iar ceielaltă îl apucă pe Ionică de cămeşoi şi-l trage peste dînsa, cu de-a sila!...

Atîta i-a trebuit lui Ionică cel prost, ş-apoi atunci las' pe dînsul că pe loc s-a dat la brazdă."

Durata lecturii şi tipul de creier: „Tae-mi capul, băică, nu ţ-am mai spus?" se citeşte pe nerăsuflate.

Cash şi investiţii: bordelul de firmă. O locaţie centrală, lîngă marile aglomerări de *cash* şi băieţi scrobiţi. Femei pe bani la cinşpe minute douăzeci sau de valorificat din personalul feminin cu fantasme. Contra cost, fetele pot practica vechea meserie, plătite fiind, nu?, dar consumîndu-şi şi energia excedentară-rară.

Personaje: triunghiul Ionică-Catrina-Vasile. Cheflii. Gura satului.

Lauda de sine

– de trei ori –

Sub titlul „Lauda de sine", ne-am bucurat de fiecare dată de succesele colegilor noştri. Acum avem trei motive să o facem.

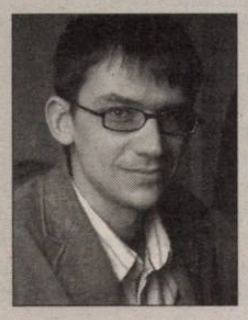

Matei Martin a fost mai întîi secretar general de redacţie la *Dilema veche*, acum are aceeaşi funcţie la *Dilemateca*. În plus, colaborează permanent la Radio France Internationale. Clubul Român de Presă i-a acordat premiul pentru jurnalism cultural pe 2007 pentru articolele publicate în *Dilemateca*.

Luca Niculescu este redactor-şef la Radio France Internationale România, realizatorul emisiunii *Fără frontiere* la TVR 1 şi, de anul trecut, autorul rubricii „Aşa şi pe dincolo" din *Dilema veche*. Asociaţia Profesioniştilor de Televiziune din România i-a acordat premiul pentru talk-show pe anul 2007.

Dragoş Ghiţulete este redactor la Radio France Internationale România, unde realizează, printre altele, emisiunea săptămînală *Punerea pe gînduri*, în colaborare cu *Dilema veche*. Clubul Român de Presă i-a acordat premiul pentru talk-show radio pe anul 2007.

...Ceea ce dovedeşte încă o dată că toţi colaboratorii noştri sînt foarte buni, dar unii iau şi premii!

PUBLICITATE

PUBLICITATE

PUBLICITATE

PUBLICITATE

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Iaromira POPOVICI

bazar

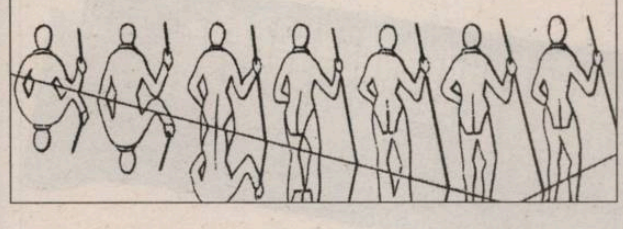

Femeile Ewing

Serialul *Dallas*, unul dintre deliciile – vrute sau nevrute, la vremea aceea (anii '80), cînd nu prea aveam de ales – ale copilăriei şi adolescenţei mele, se ştie, se reia, de ceva vreme, la televiziunea Romantica. Revăzînd, cu această ocazie, o serie din episoadele sale, am avut o revelaţie: lumea anilor '80, cu valorile ei destul de explicite, atît în ceea ce priveşte relaţiile, cît şi cariera, nu doar a trecut, dar e... de-a dreptul istorie. Că aceasta s-a schimbat, e un truism – mai grav mi se pare, însă, ceea ce am constatat cu ocazia vizionării unei producţii de televiziune ce, pe vremea aceea, reprezenta, în ochii noştri naivi şi lipsiţi de perspectivă, Imaginea civilizaţiei occidentale şi a visului american: că locurile comune cu care serialul jongla ni s-au inoculat, în diverse moduri, în straturi ale conştiinţei – nouă, generaţiei în formare de atunci.

De pildă, relaţiile de familie, între parteneri. Imaginea unei căsnicii reuşite era cea a Pamelei şi a lui Bobby, ambii modele pentru nenumăraţi tineri optzecişti bucureşteni: frumoşi (evident, în linia epocii şi a unei audienţe medii...), bogaţi şi, cu precădere, morali. Nici Bobby şi nici Pamela nu ar fi făcut vreodată ceva odios sau măcar nepăsător, care să afecteze *well-being*-ul unei alte persoane. Cei doi se iubeau vizibil, făceau dragoste zgomotos şi se sprijineau reciproc în orice acţiune. Totul minunat pînă aici: doar că, într-o scenă de prin episodul al cincilea, cînd Bobby îi spune Pamelei că are de gînd să-i facă o surpriză, şi anume s-o ia cu el la o convenţie a petroliştilor, într-un alt oraş, şi faţa acesteia se luminează la auzul veştii, am avut o nouă revelaţie – oricît de minunată ar fi relaţia lor, Pamela (cel puţin pînă la un punct în serial) se „realizează" sau, în termeni mai ai momentului, îşi găseşte identitatea tot prin Bobby. E fericită, în mod evident, atunci cînd e Mrs Ewing, cînd apare în societate la braţul descendentului ultra-dorit al celei mai puternice şi bogate familii din zonă. Biata Pamela, izvor de inspiraţie comportamentală şi onomastică pentru nenumărate june din generaţia mea de atunci, nu era mai nimic prin ea însăşi, în epoca noastră nu şi-ar fi găsit locul...

Şi apoi am înţeles, am avut o viziune mai exactă: în anii '80, cu alte cuvinte, epoca în care am fost crescuţi noi, cei care la şcoală eram unul sau altul din membrii familiei Ewing, am fost obişnuiţi să vedem lucrurile aşa: femeia se afirmă prin bărbat, acesta din urmă fiind exponentul unei alte valori foarte importante – şi anume puterea. În familia Ewing, ca şi în succesoarele lor din *Dinastia* sau *Tînăr şi neliniştit*, nu morala e pe primul loc, ci puterea. Banii sînt doar un mijloc de a o obţine, altele la fel de importante fiind bunul nume şi tăria de caracter. Valorile tradiţionale de familie reprezentau, în lumea acestor seriale, adevărate sisteme sociale, ierarhice şi închise, enclave care conduceau universul la îndemînă...

În lumea globalizării şi a însingurării, în sensul independenţei şi afirmării identităţii personale, devenită mai importantă decît cea de familie, personaje precum Pamela devin desuete. Poate că Sue Ellen, mult mai antipatică publicului românesc de atunci, mai puţin morală şi cu binecunoscuta ei aplecare spre băutură, a fost mai avangardistă, în felul ei, anticipînd dacă nu neapărat revolta, măcar cîrcoteala şi fisurarea perfecţiunii familiale. Cu ţinutele lor tradiţionale, cu buclele perfecte, rezistente la orice intemperii, cu intrigile de culise, femeile *Dallas*-ului mi-au adus aminte de o eră de care am fost fericită să scap: fie ea în SUA capitalistă sau în România comunistă, una marcată de un soi de ipocrizie tradiţionalistă excesiv de ierarhizată şi conformistă.

Teodor BACONSKY

turn înclinat

Mişcări imaginare

Deconstrucţie, demitologizare, caleidoscop citaţional, relativism: dotată cu o asemenea formulă atotdizolvantă, era postmodernă a consacrat, fără opoziţie, „moartea ideologiilor". O ipoteză imediat validată în lumea postcomunistă, cancerizată de sistematizarea excesivă a utopiilor din veacul trecut. Dar nu mai mult decît o ipoteză. Cum societatea umană are totuşi nevoie de o paradigmă, oricît de difuză, vidul a fost umplut cu „studii culturale", „studii de gen" şi alte produse de laborator universitar californian arozate cu *French Theory*. Cam acesta ar fi – în rezumat razant – orizontul de aşteptare al elitelor est-europene, locul unde intelectualii fostului bloc sovietic şi-au reciclat, în cheie occidentală, dependenţa mentală faţă de poncifele filozofiilor de stînga.

Pentru că dreapta intelectuală onestă, de filiaţie aroniană, a dispărut odată cu Zidul berlinez, operaţiunea de reciclare a stîngii a reuşit fără oprelişti serioase. Din păcate pentru ea, dreapta europeană de factură creştin-democrată s-a fleşcăit sub propriul succes politic (vedeţi cazul italian). Iar PPE, actualul forum unde, chipurile, îi este dat să se salveze, pare un simplu bazar burghez, un fumoar de trabuc, trist învecinat cu marea finanţă şi zona reacţionară a birocraţiei comunitare. Nici dreapta neoconservatoare americană nu se simte mai bine la capătul celor două mandate Bush. Eşecul irakian, viesparul din Afganistan, reforma fără cap a NATO şi exagerările discursului cruciat compun substratul acestei aporii de care profită mai ales stînga celei de-a Treia Căi.

La o privire superficială, politica de stînga pare sortită unui şir automat de succese, *în lipsă de altceva*. Însă care sînt marile idei promovate în cercurile stîngii postmoderne? Cam greu de spus. E adevărat că *stînga democratică* şi-a conservat ceva urme de legitimitate întrucît comunismul nu a trecut printr-un Nürenberg, dar şi pentru că Rusia şi-a revenit după slăbiciunile anilor ielţînieni. Însă, de prin 1968, ea nu a mai produs viziuni insolite (şi noi insolenţe) capabile să cucerească masele. De partea sa, Internetul – factor major de perturbare a relaţiei dintre realitate şi ficţiune – nu joacă nici el în favoarea stîngii (care îşi propune, *grosso modo,* să transforme ficţiunea în realitate). Mimetismul încrucişat la care asistăm (dreapta socială în concurenţă inexpresivă cu stînga liberală) va slăbi pur şi simplu democraţia. Vedeţi cît de puţin mai fascinează oferta democratică, astăzi. Electoratul e demotivat, absenteist, confuz. Alternativele se hiper-personalizează, absolutizînd populist factorul charismatic şi histrionismul promisiunii-gata-îndeplinite. Dominaţia pulsatilă a flashului TV (care preface gîndul în spot publicitar) se adaugă acestei indistincţii perverse. Migraţia frenetic-iraţională a capitalurilor, irealizarea bursieră a economiei, delocalizările industriale spre Est şi Sud, criza resurselor energetice (denunţată şi agravată de explozia preţurilor) sînt tot atîtea fenomene care pun deopotrivă în criză umanismul stîngii şi realismul dreptei.

Cum revoluţia tehnologică a produs milioane de noi îmbogăţiţi, a extins pieţele, sporind oportunităţile de afaceri şi investiţiile directe, optimismul „mondialist" izbuteşte încă să mascheze completa noastră iresponsabilitate dinaintea riscurilor endemice. Singurul numitor comun în această grandioasă croazieră fără pilot pare să fie ecumenismul ecologic (lupta împotriva „schimbării climatice"), deşi orice spirit lucid nu va descifra aici decît amenajarea politico-afectivă a trecerii de la economia bazată pe hidrocarburi la cea axată pe energii reciclabile şi neconvenţionale. E clar că nici „soluţiile salvatoare" nu mai sînt ce au fost...

Ne urmăreşte însă norocul metafizic al Speciei, care vrea ca trecutul să nu fie recuperabil şi nici răul să nu fie previzibil. Asta înseamnă că maleficiile deja cunoscute vor rămîne irepetabile, tot aşa cum anunţatul dezastru al democraţiei va fi (poate) mai puţin *iremediabil* decît se aşteaptă cei mai pesimişti dintre noi.

Vasile CHIRA

Vulturul şi cocoşul

– sau despre implicarea preoţilor în politică –

Unul dintre cei mai mari sfinţi ai secolului XX, Siluan Athonitul, notează undeva o fabulă pe care, pentru a pune în evidenţă contrastul dintre politică şi credinţă, dintre imanenţă şi metafizică, ne îngăduim să o nuanţăm. Rănit de fulgere şi obosit de zbor, un vultur cade în ograda unui ţăran. Văzîndu-l bolnav, cocoşului i se făcu milă de el şi-l încredinţă spre îngrijire tovarăşelor sale de curte. După o vreme, vulturul îşi reveni şi, privind spre înălţimi, îl copleşi dorul de piscuri. Văzîndu-i intenţia, cocoşul îl rugă să rămînă, promiţîndu-i că-l va pune, alături de el, rege peste toate păsările curţii. Arătîndu-şi recunoştinţa faţă de binefăcătorul său, vulturul refuză elegant oferta cocoşului spunînd: „După ce ai privit odată pămîntul de sus, după ce ai trecut peste munţi şi văi, mări şi rîuri, cîmpii şi păduri, după ce ai văzut sate, oraşe, oameni, animale şi păsări, după ce ai inspirat aerul rarefiat al înălţimilor şi ai simţit prietenia azurului, nu mai poţi zbura la înălţimea firului de iarbă". Se înţelege, cele două păsări simbolizează structura dihotomică a fiinţei umane, propensiunea telurică şi o altfel de gravitaţie, care ne trage în sus. În fiecare dintre noi zac un vultur şi un cocoş. Însă ca să deprinzi zborul altinic, ai nevoie de exerciţii în spaţiul terestru. Ca să ne înălţăm cu Hristos la cer, trebuie să-l însoţim în periplul mundan, în Ghetsimani, pe Golgota şi uneori chiar în adîncurile iadului. În timpul patimii, Hristos l-a invitat pe tîlhar în rai, însă El, fiul lui Dumnezeu, S-a dus în iad. Pentru ca urcuşul să fie mai măreţ, trebuie să cobori!

Mutatis mutandis, în continuitatea acestei ecuaţii a fiinţei poate fi interpretată şi hotărîrea Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române din 6 martie 2008 prin care li se permite preoţilor să candideze cu aprobarea episcopului, în calitate de independenţi, pentru consiliile locale şi judeţene.

Mediatizarea intensă, dar şi insolitul acestei decizii au împărţit opinia publică în două tabere: unii care acceptă prestaţia parapolitică a preoţilor şi alţii care o contestă. Cetăţenii (credincioşii) sau oamenii politici care au rezerve faţă de această decizie a Sfîntului Sinod pierd din vedere faptul că spiritul creştin constituie un factor care aduce întotdeauna un plus de stabilitate şi toleranţă. Pe de altă parte, statul nu are mijloacele şi pîrghiile cele mai potrivite pentru cultivarea moralităţii unei societăţi, ceea ce face necesară intervenţia Bisericii în acest proces.

Răspunderea preotului se desfăşoară pe două planuri: în primul rînd ea este de ordin hermeneutic, de interpretare, iar în al doilea rînd (dar de fapt cu adevărat în primul rînd) o răspundere ontologică. Sinodul a pus pe umerii preotului o răspundere uriaşă apelînd la maturitatea lui spirituală, maturitate care are în vedere interpretarea deciziei sinodale. Se subînţelege că un paroh nu are dreptul de a-şi transforma campania electorală în bîlci. Preotul trebuie să fie în spaţiul public un personaj decent şi consonant cu etica Evangheliei. Se subînţelege că preotul nu are dreptul de a-şi cumpăra electoratul, dar are obligaţia de a se ţine de cuvînt, de a respinge emfaza electorală. Dacă preotul trebuie să fie un model spiritual, el trebuie să fie şi un model electoral. El trebuie să arate cum se poate purta o campanie fără minciună, fără parvenire, fără promisiuni lipsite de orice pudoare etică. El ar trebui să descurajeze comerţul electoral nu prin discurs, ci prin exemplul personal. Din această cauză, repetăm, decizia Sinodului nu acordă preoţilor libertatea de a face politică activă, ci libertatea de a contribui într-un chip non-partinic, dar eminamente etic, la deciziile unei comunităţi locale. Prin aceasta, Sfîntul Sinod, odată cu libertatea, pune şi povara pe umerii preoţilor pentru că libertatea este întotdeauna o probă de foc. În ultimă instanţă, Sfîntul Sinod, dînd libertate, constrînge, căci această responsabilitate va fi o metodă de verificare a gradului vocaţional.

Întrebarea nu este dacă Biserica trebuie sau nu să se implice în politică, ci căutarea unei modalităţi adecvate de exprimare în acest sens. Biserica „face" politică prin simpla ei prezenţă în societate. Chiar şi neimplicarea e tot un gest politic. Rolul politicii este să asigure oamenilor dreptul la viaţă, la credinţă, la proprietate, la exprimare, la asistenţă medicală etc. Or, atîta timp cît aproape 90% dintre membrii comunităţii sînt creştini ortodocşi, e normal să fie reprezentaţi în consiliile locale de liderii lor religioşi. Relaţia dintre preot şi credincios fiind una care vizează paternitatea spirituală, nu e nimic nefiresc în a avea un reprezentant în consiliile locale care să se intereseze ce se întîmplă cu banii, cu copiii, cu bătrînii sau cu sănătatea enoriaşilor.

Preoţii sînt „funcţionari" ai fiinţei. Ei nu pot administra doar o zi pe săptămînă (Duminica) din viaţa credincioşilor, ci sînt chemaţi să le secondeze, ca un înger păzitor mundan, indiferent de sacrificii, întregul traseu existenţial pentru că, în definitiv, ei, şi nu politicienii, vor da seama de sufletele lor în faţa Judecătorului Suprem. Într-o societate postmodernă în care ura, indiferenţa, superficialitatea, dezmăţul, crima au atins pîrghiile cosmice, într-o societate în care kitsch-ul trece drept operă de artă şi maculatura drept capodoperă literară, într-o societate în care se luptă pe toate căile împotriva omului de excepţie, într-o societate unde Salieri (autorul moral al morţii lui Mozart) este patron; într-o ţară în care singurul vis al copiilor este să devină fotbalişti, într-o ţară în care manelele au luat locul doinei populare sau al fugii lui Bach, într-o ţară în care fetiţele îşi încep viaţa sexuală la 11 ani, este cu siguranţă necesară prezenţa preoţilor în politică pentru că acolo, uneori, sînt împiedicate în faşă decizii şi proiecte care ar putea îmbunătăţi substanţial viaţa materială, sănătatea fizică şi spirituală a copiilor, a bătrînilor şi a societăţii în general. Sarcina preotului este aceea a rezistenţei axiologice în faţa tăvălugului postmodern.

Oricum, România are un retard istoric de cel puţin 100 de ani. În 1907, la doi ani după ce Einstein a dat teoria relativităţii şi la şapte ani după ce Planck a formulat teza discontinuităţii absorbţiei şi emisiei de energie care stau la baza fizicii cuantice, noi, printr-o retroversiune temporală, aveam încă o răscoală ţărănească în care protestele sociale se exprimau cu coasa şi cu furcoiul. Preoţii, alături de celelalte vocaţii şi profesii, trebuie să recupereze momentele istorice ale spiritului, să-i determine pe mai-marii cetăţii să ofere poporului mai multă pîine şi, mai ales, mai mult spirit decît circ.

Prin celebrele cuvinte: „Daţi Cezarului cele ce sînt ale Cezarului, iar lui Dumnezeu cele ce sînt ale lui Dumnezeu" (Matei XXII, 21), Hristos pecetluieşte pentru totdeauna relaţia dintre Biserică şi Stat. Hristos nu accentuează aici numai separarea dintre cele două împărăţii, ci recunoaşte implicit existenţa autorităţii politice. Hristos a criticat, atunci cînd a fost cazul, şi autorităţile religioase mozaice. E adevărat, revoluţia Sa în mediul iudaic a fost în primul rînd de ordin metafizic, însă n-a ignorat niciodată realităţile sociopolitice ale vremii sale. Hristos nu a venit să-i înveţe pe oameni regulile politicii, însă în replica pe care o dă judecătorului Pilat: „N-ai avea nici o putere asupra mea dacă nu ţi-ar fi fost dat ţie de sus" (Ioan XIX, 11), lasă să se înţeleagă faptul că există o logică a politicii, că Dumnezeu a rînduit o ordine socială, un mediu în care creştinul îşi dobîndeşte mîntuirea. Hristos nu a coborît în istorie doar să ne prezinte un set de învăţături, să restaureze ontologic fiinţa prin propriul sacrificiu, să se înalţe la cer şi să ne abandoneze apoi într-o junglă cosmică, fără să-i pese de condiţia noastră socială. Chiar dacă n-a formulat explicit un cod legislativ care să reglementeze portul creştin cu autoritatea politică, deducem din spiritul învăţăturilor Sale atitudinea de dezavuare faţă de orice nedreptate, fie ea socială, morală sau politică.

Odată, Hristos relatează unui învăţător de lege o pildă, extrem de relevantă în contextul temei de faţă, care, pe scurt, sună astfel: un om venind de la Ierusalim la Ierihon cade între tîlhari care, după ce-l jefuiesc, îl bat, lăsîndu-l aproape mort. După acest episod trec pe lîngă el, pe rînd, două persoane care văzîndu-l îşi continuă drumul fără să-l ajute. La un moment dat trece pe acolo şi un samarinean căruia i se face milă de cel tîlhărit şi bătut, îi spală rănile cu untdelemn şi vin, îl pansează, îl pune pe animalul său şi-l duce la o casă de oaspeţi unde se oferă să-i plătească toate cheltuielile. Aceasta este celebra parabolă a samarineanului milostiv pe care Hristos o contrapune legii mozaice ca paradigmă creştină de iubire a aproapelui.

Pînă aici totul este frumos şi etic, însă nu putem să nu ne întrebăm ce s-ar fi întîmplat dacă milosul samarinean ajungea în momentul în care tîlharii îl jefuiau? Ar fi stat cu mîinile în sîn, ar fi aşteptat calm să-l deposedeze de bunuri şi să-l schingiuiască pentru ca mai apoi, după plecarea lor, să-şi înceapă în linişte serviciile terapeutice sau l-ar fi apărat de tîlhari?

Corectivul raportului temporal adus acestei pilde, sincronizarea samarineanului milostiv cu momentul atacului oferă măsura comportamentului creştin în societate. În privinţa agresiunilor, se înţelege că ele nu trebuie să fie neapărat fizice.

A face politică în condiţiile în care acel *bellum omnium contra omnes* este mai actual ca oricînd înseamnă să fim samarineni care sosesc în momentul agresiunii. Misiunea preoţească nu se rezumă numai la condiţia de terapeut, ci trebuie să facă şi profilaxie spirituală, la nevoie să condamne pe faţă răul moral evident, cu condiţia de a nu se transforma în numele acestor imperative într-o poliţie spirituală a societăţii.

Prin prestaţia lor politică, sperăm onestă, fără iniţiative administrative *pro domo,* preoţii vor fi în măsură să diminueze pasivismul politic, să readucă oamenii la urne, să spulbere mentalitatea generală cum că politica românească este o *cloaca maxima,* un canal în care se scurg şarlatanii, demagogii, mediocrii şi parveniţii societăţii, o caracatiţă monstruoasă ale cărei tentacule sînt ţintuite în seifurile marilor bănci, în timp ce democraţia nu este decît un praf azvîrlit în ochii celor mulţi şi naivi.

Sîntem evident de acord că preotul nu trebuie să facă politică activă de maniera unui militantism partinic, agresiv, să rîvnească la funcţii publice care nu cadrează cu misiunea lui. Sîntem, de asemenea, de acord că politica poate fi perdantă în plan spiritual şi creativ, că te sustrage de la contemplaţie prin infuzii cotidiene de imanentină, transformîndu-te uneori dintr-un Aristotel într-un Alexandru, dintr-un Platon într-un Pericle, dintr-un Meister Eckrart într-un Machiavelli, însă, repet, prezenţa preoţilor în consiliile locale este o extensie a vocaţiei lor pastorale şi omiletice. Lumea nu poate fi ignorată, căci este o anticameră a Eternităţii.

Fără îndoială, oamenii de spirit trebuie să-şi dorească zenitul, munţii, nu piaţa publică. Trebuie să fim vulturi, nu cocoşi, însă atunci cînd potentaţii cetăţii atentează asupra legilor zborului nu avem dreptul să ne eschivăm.

Vasile Chira *este lector dr. la Facultatea de Teologie „Andrei Şaguna" din Sibiu.*

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

CNN *à la* OTV

De curînd, îmi povestea o colegă că a fost sunată din provincie de mama ei, care a întrebat-o alarmată dacă n-a păţit ceva. La ştiri la Realitatea TV se anunţase, pe un ton apocaliptic, că în Bucureşti a venit prăpădul. În realitate, fusese doar o ploaie ceva mai sănătoasă, fără inundaţii sau alte stricăciuni.

Într-una din zilele săptămînii trecute, văd de dimineaţă, la Realitatea TV, o ştire din categoria celor care pot fi văzute din ce în ce mai des pe acest post: un tată şi-a omorît fetiţa de cîţiva anişori şi apoi, avînd-o pe mamă complice, a înghesuit în sobă cadavrul şi l-a ars. În după-amiaza aceleiaşi zile, primesc un telefon: „Bună ziua, vrem să vă invităm în seara asta la emisiunea lui Răzvan Dumitrescu". „Bine, zic eu, dar care e tema?" „Monştrii." Eu: „Ce monştri?" Vocea: „Monştrii ăştia umani care ucid copii, cum au fost părinţii care şi-au omorît fetiţa şi au ars-o în sobă."

Am procesat rapid în minte de ce mă invită tocmai pe mine la o discuţie cu un asemenea subiect şi mi-am zis că trebuie să fi citit pe undeva că am investigat, în Germania, cazul canibalului din Rotenburg (în realitate, am făcut-o să mă documentez pentru un roman). Şi m-or fi crezut vreun specialist în crime odioase. În fine, mai mult din amuzament, altoit cu ceva curiozitate, am acceptat şi iată-mă la ora 20 la poarta Realităţii TV. Acolo, din cauza unor probleme de comunicare dintre portar şi producător, ajung în platou la cîteva minute după începerea emisiunii. Indivizii mă furişează prin spatele camerelor şi mă cablează imediat. La un moment dat, în treacăt, o tipă mi se adresează cu „domnu' Andrei". Eu îi zic „care Andrei?", iar ea are un moment de ezitare: „Păi, nu sînteţi psihologul Andrei?". Nu eram psihologul Andrei. Dar nu face nimic, la Realitatea merge şi-aşa... Iar eu am ajuns să fiu întrebat ce părere am despre părinţii care şi-au omorît fetiţa, despre sinuciderile adolescenţilor, ba chiar şi despre Elodia.

Bun. Nu ne interesează acum că am fost confundat cu un psiholog-vedetă – deşi povestea poate fi relevantă pentru haosul din această televiziune şi pentru felul cum ajung să ne vorbească despre orice tot felul de invitaţi.

Aş vrea să remarc, mai degrabă, felul cum, încetîncet, s-a transformat „CNN-ul românesc" într-o prelungire a *Ştirilor de la ora 5*. Iar unele talk-show-uri ale Realităţii au devenit un fel de *Dan Diaconescu Direct*. Desigur, atitudinea afişată nu este (încă) de „Senzaţional! Să vedeţi ce grozăvii vă arătăm noi!", ci de „Ce se întîmplă cu lumea asta? Părinţii îşi ucid copiii, adolescenţii se sinucid... Hai să discutăm despre situaţia alarmantă la care s-a ajuns!". În realitate, îngrijorarea afişată e doar un pretext, iar demersul este, în esenţă, similar cu cel al OTV-ului şi cu cel al *Ştirilor de la ora 5*. Şi totul are ca efect inducerea ideii, în rîndul telespectatorilor, că situaţia se înrăutăţeşte galopant, că trăim vremurile cele de pe urmă, apocaliptice. În această situaţie, singura soluţie este să rămîi în permanenţă conectat la fluxul de ştiri catastrofice, să prinzi Apocalipsa în direct.

Desigur, criminali au existat dintotdeauna, nu putem spune că acum „s-a înrăit lumea". Atîta doar că acum televiziunile culeg cu hărnicie toate ororile de pe cuprinsul ţării/lumii şi le înghesuie laolaltă, în jumătate de oră de ştiri. Cu un astfel de tablou al răului omniprezent, oamenii ajung să creadă că se află în plină stare de asediu – percepţie foarte profitabilă pentru cei care fac ştirile.

În privinţa sinuciderilor din rîndul adolescenţilor, o astfel de publicitate face cu atît mai rău: se creează o modă. Mulţi dintre adolescenţi nu vor neapărat să se sinucidă, ci doar să atragă atenţia asupra lor. Ceea ce se şi întîmplă, căci orice tînăr care are o tentativă de suicid este vedetă a doua zi la televizor. Din păcate, nu toţi supravieţuiesc, să se bucure de laurii gloriei.

Revenind la Realitatea TV, observăm că furia tabloidizării nu atrage după sine şi o creştere a ratingului. Lucru care nu poate decît să ne bucure.

Tudor Călin ZAROJANU

Sezonul de transferuri e permanent închis

Mircea Badea ne anunţă aproape în fiecare zi că programul său şi cel al colegului Mihai Gâdea au bătut la audienţă emisiunile programate în acelaşi interval orar pe Realitatea TV. Victoria este semnalată în termeni specifici: „zdrobit", „călcat în picioare", „făcut muci". Nimic altceva nu pare să-l intereseze pe realizator, cum ar fi comparaţia cu alte canale de ştiri, cu alte perioade ale zilei, cu audienţele din anii trecuţi sau – de ce nu? – cu cele reuşite de posturi similare din alte ţări. Sînt doar „ăia" şi „ai noştri". Cu precizarea că „ăia" sînt ai lui „ăla", iar „ai noştri" nu sînt ai nimănui.

Există însă un lucru încă mai important, ieşind cu totul din preocupările teleastului care respinge categorisirea sa drept jurnalist – ceea ce, de altfel, este o poziţie înţeleaptă. Comparaţia care-l obsedează este la fel de relevantă precum aceea dintre mere şi pere. Şi unele, şi celelalte sînt fructe pomicole – dar atît. Se deosebesc prin orice altă trăsătură care contează: formă, culoare şi gust.

Telespectatori şi gusturi

Raportul de audienţă dintre emisiunile implicate în comparaţia amintită este unul imanent, care exprimă gusturile unor categorii de telespectatori şi care nu depinde decît în foarte mică măsură de prestaţia prezentatorilor şi a invitaţilor. Acelaşi public se va uita la acelaşi tip de emisiune indiferent pe ce canal TV, indiferent la ce oră şi indiferent cine o realizează. Dacă este nemulţumit de valoarea *(în cadrul* genului respectiv) celor pe care-i vede, va căuta alt post sau altă emisiune care să-i ofere ceva similar, mai bine realizat – dar nu va migra niciodată spre alte genuri, pe care pînă atunci nu le-a gustat. Raportul de audienţă nu are legătură directă cu raportul de valoare – dacă ar fi aşa, cel mai prăpădit meci din prima divizie de fotbal, ba chiar şi din a doua, ar trebui considerat mai valoros decît cea mai reuşită ediţie a *Sintezei zilei*. Comparaţiile valorice nu au sens decît în interiorul aceluiaşi gen, mai exact al aceluiaşi subgen – căci umorul, de pildă, poate să arate ca Divertis-ul sau ca *Tele banc*-ul (citez două emisiuni ale aceluiaşi trust, pentru a nu fi acuzat de părtinire). Or, nu numai că publicul *Sintezei zilei* nu este cel al *Meciului serii,* dar nici măcar cine rîde la Divertis nu rîde la *Tele banc* – şi reciproc. Decît dacă rîde la orice.

Esenţial este ce vrea emisiunea respectivă: să informeze, să amuze, să facă mişto, să sperie, să emoţioneze, să mobilizeze ori să se dedice pe viaţă atacării unui singur actor de pe scena publică

Realizatorul TV, echipa sau postul care îşi închipuie că pot „fura" din publicul altuia oferind Eminescu „la concurenţă" cu un meci de box sau invers, se află în severă eroare. Un astfel de transfer este imposibil în veci, oriunde în lume.

Ca oricare alt adevăr, fie el de nivelul logicii elementare, nici acesta nu poate fi absolut. Sigur că există oameni care se uită la orice fel de emisiune, sigur că mulţimile de telespectatori fideli pe genuri şi chiar pe realizatori nu sînt disjuncte. E vorba în primul rînd despre cei care o fac din motive profesionale (ziarişti, sociologi, monitori de presă etc.), la care se adaugă cei care urmează o curiozitate ştiinţifică sau amuzată. Dar ponderea tuturor acestora este infimă. Pentru că se poate măsura ce procent dintre telespectatori au trecut de la o emisiune la alta, dintre cele care fac obiectul comparaţiei lui Mircea Badea, fac pariu că procentul este sub 0,1%.

E momentul să precizez că singurul motiv pentru care l-am invocat în mod repetat pe simpaticul realizator al emisiunii *În gura presei* este acela că domnia sa pare mai agitat decît oricine altcineva pe marginea acestei false probleme. Dar ştiu că este departe de-a fi singurul care face această greşeală. Asta dacă vorbim despre gusturi şi categorii de public asociate respectivelor gusturi. Există, firește, şi un unghi de vedere din care tot ceea ce contează e audienţa, un criteriu care, paradoxal, îi este nesuferit tocmai lui Mircea Badea: banii. Dacă vorbim în termeni financiari, atunci, evident, audienţa e totul.

Ce vrea o emisiune

O nuanţare suplimentară se impune. Fiecare om este o fiinţă complexă, cu manifestări diferite, uneori surprinzător de diferite. Un acelaşi realizator TV poate avea momente în care e adulat şi urmărit doar de băieţii de cartier sau de gospodinele telenoveliste, dar şi unele care pot capta atenţia celui mai pretenţios intelectual. Deasupra tuturora însă, ceea ce contează este impresia generală, orizontul de aşteptare. Pentru că, din nefericire, de ani de zile are în faţă aceleaşi cîteva personaje (nu mă refer doar la realizatori, ci şi la cei 20-30 de invitaţi plimbaţi pe toate posturile, puşi – şi dispuşi – să vorbească despre orice: politică internă şi externă, viaţă privată, economie, încălzirea globală, fotbal, finanţe etc.), publicul cam ştie la ce să se aştepte cînd îi vede.

Pe cît de deschişi sînt politicienii la traseism, fuziuni, facţiuni, fricţiuni, fisiuni, alianţe, trădări, balansări de la dreapta la stînga şi înapoi – pe atît de neschimbătoare sînt opţiunile electoratului.

De aceea, pînă la urmă, esenţial este *ce vrea emisiunea respectivă:* să informeze, să amuze, să facă mişto, să sperie, să emoţioneze, să mobilizeze ori să se dedice pe viaţă atacării unui singur actor de pe scena publică. În funcţie de această alegere, îşi atrage publicul respectiv: cine simte nevoia să plîngă, cine vrea să înjure, cine arde să i se confirme bănuiala că există stafii şi/sau extratereştri, că mîncăm numai porcării, că toţi sînt o apă şi-un pămînt, că Apocalipsa bate la uşă.

De altfel, *mutatis mutandis*, toate cele de mai sus sînt valabile nu numai pentru publicul telespectator, ci şi pentru electorat. Nici acestuia din urmă nu i se schimbă gusturile decît prin excepţie, şi asta indiferent ce agitaţii există pe scena politică, ce anonimi sînt împinşi în faţă pentru un timp mai lung ori mai scurt. Există, de pildă, o categorie de electorat (din care fac parte şi eu) care, de 18 ani, votează avînd un foarte precis criteriu principal: care dintre partide/candidaţi sînt – sau par a fi, căci sigur că te poţi înşela – cei mai conştienţi de dezastrul comunismului. Restul criteriilor vin după.

Schimbare şi constanţă

Iată un dublu paradox:

1. Pe cît de schimbătoare este lumea presei, în care nu prea există ziarişti care să nu fi trecut prin cel puţin cinci locuri de muncă, nu de puţine ori transferîndu-se în barca unui canal mass-media şi/sau a unui patron pe care îl atacaseră frenetic anterior – pe atît de consecvente sînt gusturile publicului. Cine e interesat azi de chiloţii unei vedete tot asta citea şi acum 15 ani. Publicaţiile de profil de atunci nu mai există, dar interesul lui e tot ăla.

2. Pe cît de deschişi sînt politicienii la traseism, fuziuni, facţiuni, fricţiuni, fisiuni, alianţe, trădări, balansări de la dreapta la stînga şi înapoi – pe atît de neschimbătoare sînt opţiunile electoratului. El poate avea – pe bună dreptate! – dificultăţi în a se orienta unde naiba au ajuns „ai lui", cine îi mai reprezintă idealurile; dar aceste idealuri, mărunte ori măreţe, sclipitoare ori eronate, sînt aceleaşi.

În definitiv, e ca-n fotbal: antrenorii sînt schimbaţi pe capete, jucătorii sînt vînduţi ca oile, mai nou se schimbă şi patronii, dar suporterii nu se transferă niciodată de la o echipă la alta.

Adevărul holding
angajează
sales manager

DESCRIEREA POSTULUI:
- vânzarea de spațiu publicitar clienților direcți pentru ziarele și revistele editate de ADEVĂRUL HOLDING, cu precădere pentru Dilema Veche, Dilemateca și Foreign Policy România
- administrarea contractelor de publicitate
- prospectarea pieței și abordarea potențialilor clienți

CERINȚE:
- experiență în vânzări de cel puțin 18 luni; experiență în domeniul publicității sau media constituie un avantaj
- de preferat, posesor de permis de conducere categoria B
- cunoștiințe bune de operare PC și de limba engleză

OFERTĂ (BONUSURI, BENEFICII):
- salariu fix + comision
- oportunități de training și dezvoltare profesională

Cei interesați sunt rugați să transmită CV-ul până la data de **15.06.2008** la adresa de e-mail; **dorina.petruti@adevarulholding.ro**

Alex. Leo ŞERBAN

Cannes 61: o lume care dă pe-afară

Cine ar fi crezut că tocmai Sean Penn (angajatul, anti-Bush-ul, antipaticul...) se va dovedi unul dintre cei mai buni preşedinţi de juriu din istoria recentă a Festivalului de la Cannes? Şi totuşi, cu una-două excepţii, palmaresul celei de-a 61-a ediţii a Cannes-ului a fost o surpriză extrem de plăcută: Palme d'Or pentru cel mai entuziasmant film din competiţie (franţuzescul Entre les murs*), Marele premiu, celui mai excitant film italian din competiţie* (Gomorra) *şi, una peste alta, sentimentul că nu s-au făcut compromisuri, în orice caz, nu majore – dovada cea mai concludentă fiind nu mai mult decît un premiu de consolare pentru Clint Eastwood, şi nu Palma pe care o aştepta mai toată lumea...*

Preşedinţi şi politici

Adevărul e că m-am „fript" de atîtea ori, cu preşedinţii-mari-regizori (şi favoriţi ai mei), încît eram pregătit să suflu şi-n iaurt anul acesta! Or, palmaresul Penn chiar vine ca o surpriză – plăcută, cum spuneam. (Pe lîngă plăcuta surpriză de a sta la Cannes c/o Henkel!)

O scurtă recapitulare a decepţiilor: Martin Scorsese, marele „Marty", dă Palme d'Or-ul lui Theo Angelopoulos pentru al său, interminabil, *Eternitatea şi o zi;* Quentin Tarantino face figura şi, împotriva tuturor pronosticurilor (şi a bunului simţ), dă Palma lui Michael Moore cu al său penibil *Fahrenheit 9/11;* şi Wong Kar-wai, în fine, îl budează pe Almodovar (atunci, în competiţie cu splendidul *Volver)* pentru a-i conferi o Palmă (de o viaţă aşteptată) lui Ken Loach cu al său banal *The Wind That Shakes the Barley*...

Aranjamente de culise, politici & interese, principiul (valabil şi la Cannes) „N-a luat cînd trebuia, hai să i-l dăm acum"? Poate. Dar iată ce crede Sean Penn într-un interviu apărut a doua zi după decernarea premiilor, în *Le Monde,* despre Michael Moore şi al său *Fahrenheit:* „E un film important, care va avea un impact pe termen lung *ca arhivă istorică (subl. m.).* În acelaşi timp, n-are nimic din ceea ce îmi place mie în cinema". Care va să zică unul dintre artiştii americani cei mai angajaţi, de aceeaşi parte a baricadei cu Moore, un – ca şi acesta – notoriu inamic al politicii lui Bush jr. spune, iată, ceea ce noi am spus atunci cînd pseudo-documentarul de propagandă al lui M. Moore a ieşit pe ecranele noastre: anume, că filmul n-are valoare *cinematografică,* ci doar politică; or, eficacitatea lui politică dovedindu-se nulă (Bush jr. a fost reales), nu rămîne decît (cum spune Penn) valoarea de „arhivă istorică"... Cînd am scris noi înşine acest lucru, stîngiştii locului – virulenţi cum îi ştim – ne-au făcut în toate felurile (iarăşi, după cum le e felul); ne rămîne satisfacţia de a ne vedea confirmaţi chiar „de la sursă".

„The Exchange" ex-„Changeling"

Anul acesta, probabil că surpriza cea mai neplăcută (dar ce spun? *Şocul!)* a fost pentru Clint Eastwood şi susţinătorii lui încăpăţînaţi. Clint, „spaghetti-cowboy-ul" convertit la regie, Eastwood, considerat de unii (nu de noi!) un mare *auteur* şi intronizat deja ca un „clasic" în viaţă, a fost prezent în competiţie cu ultimul său titlu, *The Exchange* (ex-*Changeling),* o (melo)dramă judiciară cu Angelina Jolie în rolul principal. (Gurile rele spun că dl Eastwood a sunat personal „la festival" pentru a-şi propune filmul în competiţie...) Indiferent care e adevărul, filmul a fost proiectat în competiţie, avînd parte – conform automatismelor de rigoare în vigoare – de aplauze şi cronici înflăcărate (din partea americană, un singur bemol: cronica reţinută a Manohlei Dargis în *New York Times* – care, tocmai de aceea, a avut un şi mai răsunător ecou). Problema lui *The Exchange* nu e că ar fi un film prost; e că nu e un film aşa bun! Partea bună, totuşi, e că Eastwood se întoarce în timp (prin 1928, cînd se petrece acţiunea filmului), regăsindu-şi acolo izvorul formal: mai toate filmele sale arată cam de pe atunci, doar că acum, în fine, forma şi-a întîlnit fondul.

Şi totuşi, povestea promitea; inspirat de un caz real din epocă, *The Exchange* conţine o situaţie care, pe alte mîini (şi, mai ales, după alt cap), ar fi putut deveni subiectul *cu adevărat* principal al filmului: o mamă căreia îi dispare băieţelul de nouă ani este forţată aproape, de poliţie, să „recunoască" un copil necunoscut drept fiul ei... Este o situaţie aproape kafkiană, cu un imens potenţial psihologic (şi, eventual, filozofic), pe care *The Exchange* o rasoleşte gospodăreşte, metodic-hollywoodian. Mama (Christine Collins pe numele ei real) este americancă, aşa că n-are timp (nici dispoziţie) să se înfioare/alieneze/angoaseze zilnic în faţa micului „mutant" oficial (copilul de împrumut este mai scund cu vreo zece centimetri, este circumcis şi „seamănă" cu fiul dispărut cum semăn eu cu Marius Chivu); în plus, este telefonistă (pe vremea aceea, telefonistele umblau pe patine cu rotile la serviciu, dacă erau şefe... dna Collins/Jolie era şefă), deci o femeie practică, încrezătoare în justiţie şi în *„the American way of life"* – cum să renunţe să spere, să dis- şi trispere şi să înnebunească, în aceste condiţii?? Nu-i nimic, are grijă de asta poliţia din Los Angeles, al cărei şef o bagă într-un azil de nebuni pentru că femeia „refuză să-şi recunoască" odrasla – deci nu e în toate minţile. Urmează, aşadar, mai multe scene în care asistăm cum este abuzată (medical) dna Collins/Jolie, cum li se fac electroşocuri altor paciente politic-„recalcitrante", cum întreaga instituţie este un infern (în fine) kafkian, pre-Gulag, ş.a.m.d. Unde se întîmplau toate astea, în URSS-ul lui Stalin? Nu, în SUA lui Coolidge!

Dna Collins/Jolie însă *strikes back* – tocmai pentru că sîntem în SUA, iar în SUA, chiar şi cînd ai ghinionul să treci printr-un gulag psihiatric, la capătul tunelului te aşteaptă, întotdeauna, *happy end*-ul! Dna Collins/Jolie devine un fel de mamă eroină, suficient de puternică să treacă fără să se deşire, la rîndul ei, peste revelaţiile macabre aduse de diegeză (fiul ei se pare că a fost ucis de un ucigaş în serie care mai căsăpise alţi 20 de copii...). Şi tot aşa – (melo)dramă, cum spuneam: cînd penală, cînd medicală, cînd socială, filmul propunîndu-şi, parcă, să bifeze cît mai mult din „substanţa" poveştii şi să nu lase nimic nebifat – nici corupţia poliţiei, nici abuzurile psihiatrice, nici crimele în serie.

Politica şi tendinţele

A fost o ediţie politică? Da, dar nu în sensul de a „face politică", ci mai mult în acela de a „avea politică".

Politica avută de această ediţie (a 61-a, dar prima pentru Thierry Fremaux în calitate de delegat general) a fost de a avea 22 de filme în competiţie, plus 20 în secţiunea „Un certain regard". Unii s-au plîns de faptul că lista completă a filmelor din competiţie a fost anunţată tîrziu (cu, mai ales, ştirea – „bombă" – acum, pentru reputaţia dlui Fremaux – că filmul care a primit Palma a fost inclus *in extremis*!); sincer, nu m-a afectat în vreun fel – şi, în ce mă priveşte, mă ghidez după principiul (politica, dacă vreţi): nu contează cînd, contează să fie bun(ă). Or, selecţia Cannes 61 a fost bună – chiar foarte bună, pe ansamblu. OK, n-au fost „capodopere", dar, cum am spus şi la o emisiune France Culture (la care am pariat pe *Gomorra – Entre les murs* încă nu se văzuse, la acea dată), este irealist – şi mai mult o nevroză festivalieră – să aştepţi „capodopere" în fiecare an: capodoperele ţin de excepţionalitate, dacă ne-am trezi cu capodopere an de an am ajunge la inflaţie, iar valoarea capodoperei, în consecinţă, ar scădea. La emisiunea respectivă (animată de Arnaud Laporte şi de Antoine Guillot) au mai participat Charlotte Garson (redactor-şef adjunct la *Cahiers du cinema),* Lisa Nesselson (de la *Screen,* membră în juriul FIPRESCI) şi N.T. Binh (de la *Positif);* prima întrebare a fost chiar aceasta – cum ni se pare competiţia şi dacă putem „degaja" unele tendinţe. Am răspuns că, în ce mă priveşte, cred că este (a fost) ediţia cu cele mai multe filme în care joacă actori neprofesionişti de cînd „fac" Cannes-ul (12 ani) – cel puţin o mînă de titluri: *Leonera, Gomorra, Linha de passe, 24 City, Entre les murs*. Multe filme, de asemenea, avînd în centrul poveştilor familia (vezi *Leonera, Un conte de Noel, Linha de passe, Three Monkeys, Serbis, Two Lovers, La mujer sin cabeza, Adoration...),* familia de împrumut (*Blindness, Leonera, Entre les murs...*) sau „familia" în sens mafiot *(Gomorra, Il Divo...).* Filme pe subiecte sensibile, dure, adesea politice (vezi *Waltz with Bashir* – din păcate nepremiat, *Il Divo, Che...*). Filme cu şi despre copii, adolescenţi – cel mai adesea, dramatice sau la limita documentarului *(Linha de passe, Gomorra, Entre les murs...*). O imagine disperată, dementă şi dezolantă a lumii în care trăim – *Blindness* (ecranizarea după Saramago, care a deschis festivalul) a dat tonul. Imagini fără menajamente, puternice sau puternic disconfortante, iritante, alienante... Un „decupaj" din lumea în care trăim, de care Cannes-ul pare rupt (petreceri, staruri, limuzine şi vile de lux...), sau măcar „securizat", dar care, de fapt, răbufneşte pe ecran – precum toaletele din filipinezul *Serbis* sau capra, venită nu se ştie de unde, care traversează ecranul în acelaşi film. Lumea „de afară", mereu „refluită", refulată – dar care, cum ştim, revine întotdeauna cu o putere direct proporţională încercărilor de a o înăbuşi...

Revelaţii, replici şi restul

La revelaţii – cu siguranţă *Gomorra* al lui Matteo Garrone: film despre Mafie (aici, aceea napolitană, Camorra) şi ecranizare a unui roman scris de tînărul Roberto Saviano (co-scenarist al filmului), jucat (în parte) de neprofesionişti – adică chiar de băştinaşi...

Poate cel mai adevărat film cu mafioţi – un fel de versant neorealist, brut, de-glamourizat al filmelor americane... Şi *Entre les murs* al lui Laurent Cantet: un, cum spuneam, aproape-documentar, jucat în întregime de neprofesionişti între cei patru pereţi ai sălii de clasă a unui liceu din al 20-lea arondisment parizian – amuzant, alarmant, pasionant şi entuziasmant; un film pe care ar trebui să-l vadă toţi profesorii & elevii din toată lumea...

Replici – au fost multe, dar preferata mea e aceea rostită de Giulio Andreotti, *alias* Tony Servillo, în *Il Divo* al lui Paolo Sorrentino: „Unii vorbesc cu Dumnezeu, eu vorbesc cu preoţii. Preoţii votează, Dumnezeu nu".

Restul – pe www.liternet.ro

PUBLICITATE

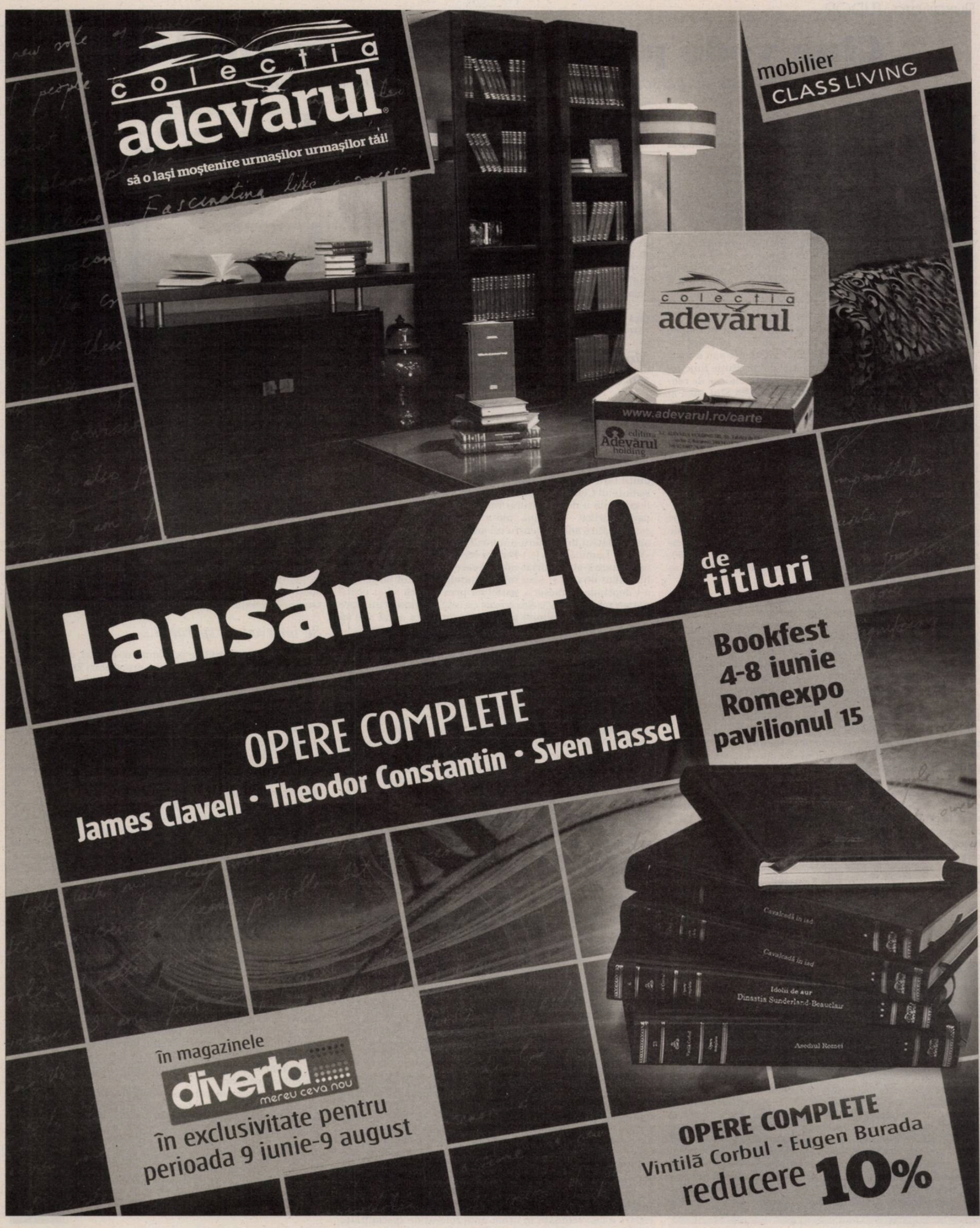
colectia
adevărul
să o lași moștenire urmașilor urmașilor tăi!
mobilier
CLASS LIVING
colectia
adevărul
www.adevarul.ro/carte
editura
Adevărul
holding
Lansăm 40 de titluri
OPERE COMPLETE
James Clavell • Theodor Constantin • Sven Hassel
Bookfest
4-8 iunie
Romexpo
pavilionul 15
Cavalcadă în iad
Idolii de aur
Dinastia Sunderland-Beauclair
Arcașul Romei
în magazinele
diverta
mereu ceva nou
în exclusivitate pentru
perioada 9 iunie-9 august
OPERE COMPLETE
Vintilă Corbul - Eugen Burada
reducere 10%

Ruxandra TUDOR

Cine vede problemele nevăzătorilor?

– sute de persoane au nevoie de un centru modern de reabilitare –

Şi dacă totuşi „ţi se poate întîmpla chiar şi ţie“? Dacă vine un moment în care „cursul firesc“ parcă nu-i mai este „pe plac“ şi viaţa decide să facă o schimbare? Discret, fără să sufle o vorbă, fără să îţi dea vreun semn. Fără să te întrebe dacă eşti de acord sau dacă eşti pregătit. Ai mai zice că ţie nu ţi se poate întîmpla? Şi dacă traiectul este unul total necunoscut, iar „devierea“ – una dureroasă, care vizează în cel mai brutal mod integritatea ta corporală, ai şti ce să faci? Probabil că nu... pentru că orice handicap dobîndit de o persoană validă sub aspect fizico-senzorial, la vîrsta la care deprinderile sînt deja formate, reprezintă un şoc de proporţii. Reabilitarea şi readaptarea la un mod de viaţă total necunoscut fac parte dintr-un proces complex şi, de aceea, în ţările civilizate, persoanele în viaţa cărora a survenit un handicap sînt imediat preluate de aşa-numitele centre sociale şi de reabilitare – unităţi de specialitate care aparţin asociaţiilor persoanelor cu diverse dizabilităţi.

În prezent, în aproape toate statele Uniunii Europene funcţionează astfel de centre pentru cei care îşi pierd vederea la vîrstă adultă, în urma unor accidente sau a unor boli. În Bulgaria, de exemplu, o astfel de instituţie funcţionează încă din 1966; în alte ţări, centrele sociale şi de reabilitare pentru adulţii cu cecitate dobîndită sînt încă şi mai vechi, iar interesul autorităţilor pentru astfel de unităţi speciale este foarte mare. După dezmembrarea Federaţiei Cehoslovace, singura unitate rămăsese în Slovacia. În lipsă de suficiente fonduri pentru construirea unui centru similar în Cehia, autorităţile de la Praga au făcut apel la surse externe, au obţinut, de la donatori olandezi, 85% din suma necesară, au adăugat restul de 15% şi au amenajat în Capitală, în cartierul Dedina, atît de necesara instituţie.

Excepţie de la această „regulă“ fac Malta şi Cipru, ţări cu o populaţie nu foarte numeroasă şi cu puţine cazuri de cecitate dobîndită. Şi România – o ţară în care, deşi numărul persoanelor cu deficienţă vizuală ajunge la peste 80.000, normalitatea se află încă în faza de „fundaţie de beton“ şi se construieşte pe nisipuri mişcătoare.

Reabilitarea ideii de reabilitare

Situaţia este atît de grea deoarece nu există o unitate specială pentru persoanele cu cecitate dobîndită. Cauzele acestei stări de fapt sînt multiple şi ţin, pe scurt, de indiferenţă şi de lipsă de profesionalism. Mai important decît arătatul cu degetul spre vinovaţi, ar fi de spus că Asociaţia Nevăzătorilor din România (ANR) a demarat de curînd un proiect de construcţie a unui Centru Social şi de Reabilitare în care vor fi furnizate serviciile pe care nici o altă unitate din România nu le oferă adulţilor cu cecitate dobîndită – asistenţă psihologică, readaptarea la noua situaţie existenţială şi la mediul din jur, acomodarea cu contextul social mai larg etc. În acest Centru vor fi organizate şi cursuri de instruire, de calificare şi recalificare profesională pentru toţi deficienţii de vedere interesaţi, domeniile vizate de aceste programe referindu-se, în primul rînd, la profesii, servicii şi îndeletniciri pentru care nu există o pregătire organizată în alte instituţii. Proiectul de construcţie prevede, de asemenea, un punct de investigaţie oftalmologică şi spaţii pentru serviciile administrative, pentru cele specifice copiilor nevăzători, pentru consiliere şi reuniuni de lucru. În incinta Centrului ar mai urma să funcţioneze o tipografie Braille şi studiouri pentru producţia de carte audio. Începînd din 1906, toate cărţile tipărite în alfabetul Braille în ţara noastră (lucrări literare, ştiinţifice, volume cu caracter utilitar sau documentar, dar mai ales manuale şi alte cărţi şcolare) sînt realizate în tipografia Asociaţiei Nevăzătorilor din România. De asemenea, întregul fond de carte în sistem audio (benzi, casete magnetice şi compact discuri) se realizează, începînd din 1966, în studiourile ANR – extinse şi modernizate, aceste servicii urmează să funcţioneze şi în noul Centru.

Deşi proiectul arhitectonic şi terenul pe care urmează să se ridice construcţia există, deşi autorizaţia de construcţie a fost semnată, Centrul Social şi de Reabilitare al ANR mai are o cale lungă pînă la finalizare. Un obstacol ar fi lipsa de fonduri – pînă în momentul de faţă, din banii nevăzătorilor, ai familiilor lor şi ai angajaţilor ANR, a fost strînsă suma de 200.000 de euro. Dacă problema se va pune în continuare numai în termeni de „donaţii“, este lesne de înţeles cît va mai trece pînă cînd vor fi strînse cele 2.500.000 de euro, valoarea totală estimată a construcţiei.

Un alt „obstacol“ ar fi lupta care se dă în momentul de faţă pe terenurile care odată au aparţinut Asociaţiei Nevăzătorilor şi Centrului Şcolar nr. 1 „Regina Elisabeta“.

Moştenirea reginei s-a cam făcut nevăzută

În 1901, Casa Regală a României a cumpărat, în estul Capitalei, un teren de 26 de hectare pe care regina dorea să construiască un aşezămînt pentru orbi. Cinci ani mai tîrziu, după ce a fost înfiinţată Societatea Orbilor „Vatra Luminoasă“, cu fondurile colectate de această organizaţie, în zonă au fost construite o şcoală primară şi un azil pentru adulţii fără vedere. În 1909, printr-o scrisoare adresată preşedintelui Consiliului de Miniştri, regele Carol I îşi exprima dorinţa de a dona statului român aşezămintele destinate nevăzătorilor – „Regina, iubita mea soţie, îndemnată de o compătimire adîncă pentru cei suferinzi, a luat acum cîţiva ani iniţiativa întemeierii unui azil pentru orbi, sub numele «Vatra Luminoasă». [...] Pentru îndeplinirea acestei opere umanitare s-au închiriat case, în care s-a găzduit un număr însemnat de orbi şi s-au înfiinţat ateliere de tot felul, spre a-i deprinde la meserii, astfel ca prin muncă să-şi poată cîştiga pîinea lor [...]. Am crezut cu cale, Regina şi eu, spre o mai sigură îndeplinire a ţintei urmărite, ca acest azil să treacă asupra statului“ *(România liberă,* 4 martie 2008).

Deşi speranţa regelui a fost ca destinaţia iniţială a pămînturilor să fie păstrată, acest lucru nu avea să se întîmple – de-a lungul timpului, pe terenul Societăţii Orbilor au fost construite Stadionul Naţional şi complexul sportiv, depouri, fabrici şi blocuri de locuinţe. După 1989, disponibili pentru ANR, dar, paradoxal, neretrocedaţi acesteia, i-au mai rămas doar 14.400 mp, suprafaţă pe care ar fi urmat să se construiască Centrul Social şi de Reabilitare. După îndelungi discuţii şi negocieri cu Primăria Sectorului 2 legate de acest teren, conducerea ANR a fost de acord să renunţe la o jumătate din această suprafaţă pentru ca administraţia să poată ridica o biserică. Condiţia acestei înţelegeri a fost ca pe jumătatea rămasă să poată fi edificat Centrul destinat adulţilor cu cecitate dobîndită. Cu toate acestea – îmi explică **Radu Sergiu Ruba,** preşedintele ANR –, la iniţiativa Primăriei sectorului 2, care a declarat liber de sarcini un teren dat deja în folosinţă, Comisia de retrocedări de pe lîngă Prefectura Capitalei a decis reducerea suprafeţei la o parcelă de numai 2411 mp.

Centru de afaceri în curtea şcolii

Cum vorbim de o zonă aflată în imediata vecinătate a Stadionului „Lia Manoliu“ – extrem de atractivă din punct de vedere imobiliar – şi, implicit, de terenuri cu valoare foarte mare (un mp de teren poate ajunge la cîteva mii de euro) ambiguităţile merg mai departe. Nu numai terenurile Asociaţiei Nevăzătorilor sînt ameninţate, ci şi cele ale Centrului Şcolar nr. 1 „Regina Elisabeta“. După 1989, Şcolii pentru nevăzători îi mai rămăseseră în administrare doar 50.000 mp, suprafaţă care ulterior a fost redusă la 26.000 mp. Motivul? Unul cît se poate de obiectiv – o „regretabilă eroare“ în cartea funciară a şcolii în care, din greşeală, fuseseră trecuţi mai mulţi metri pătraţi decît ar fi trebuit. Cu 24.000 mp mai mult...

8100 mp, inclusiv suprafaţa pe care se află terenul de sport al elevilor, şi-au „schimbat“, de asemenea, proprietarul şi au intrat în posesia urmaşilor lui Maximilian Tonolla, unul dintre fondatorii Circului de Stat, terenul fiind dat în compensaţie pentru altele care nu au putut fi retrocedate în natură. Deşi „schimbul“ a fost făcut în luna iulie a anului trecut, nici conducerea şcolii, nici inspectoratul în subordinea căruia se află aceasta, nici Ministerul Educaţiei, care ar fi trebuit să îşi dea acordul înainte ca un loc destinat educaţiei să-şi schimbe destinaţia, nu au fost informaţi pînă la începutul acestui an. Decizia de retrocedare a fost semnată în urma unui referat de specialitate,

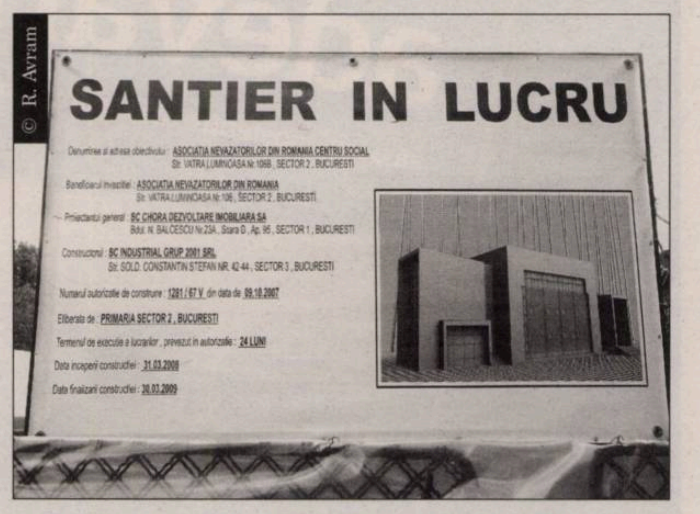

întocmit de Primăria sectorului 2, în care terenul de sport al copiilor este un teren viran, plin de vegetaţie, pe care, din cînd în cînd, locuitorii din blocurile dimprejur bat mingea *(Jurnalul naţional,* 4 martie 2008). „Extrem de grav e însă un alt aspect – îmi explică Radu Sergiu Ruba. Moştenitorii familiei Tonolla au vîndut terenurile care nu le-au aparţinut niciodată. Noii aşa-zişi «proprietari» se pare că nu sînt clienţii direcţi ai Danielei Tonolla – ei au intrat în posesia terenurilor printr-o tranzacţie iniţiată şi finalizată în 24 de ore: 11-12 decembrie 2007.“

Cum aberaţiile sînt departe de a se fi terminat, Consiliul Local al sectorului 2 a aprobat construcţia pe aceste terenuri (4789 de mp răpiţi ANR şi 8100 smulşi şcolii „Regina Elisabeta“) a unui centru de conferinţe şi afaceri, unii vorbind chiar şi de un hotel luxos, cu multe etaje. Adriana Bagdasar, arhitectul-şef al sectorului 2, nu a putut explica cum s-a elaborat un plan de detaliu pentru un imobil cu două subsoluri şi trei pînă la şase etaje pe un teren încadrat în planul urbanistic general ca „V1a“, cu alte cuvinte, un spaţiu pe care este interzisă ridicarea unor astfel de construcţii *(România liberă,* 4 martie 2008).

Se întrevede o speranţă...

Pînă aici am vorbit de probleme, de lipsuri, de suprafeţe de pămînt care au „migrat“ spre proprietari cu bani, şi de interese imobiliare care se văd cu ochiul liber. Ce spun totuşi ei, cei în cauză, nevăzătorii pentru care acest Centru nu este un lux, un proiect prin care să epateze, o investiţie orgolioasă prin care să impresioneze pe cineva, ci este doar un mod mai firesc în care să îşi poată continua o existenţă şi aşa lipsită, la un moment dat, de vedere?

Radu Sergiu Ruba, preşedintele Asociaţiei Nevăzătorilor din România, ne demonstrează că soluţiile pot fi găsite atunci cînd există voinţă, că încăpăţînarea te apropie de reuşită atunci cînd lupţi pentru semeni.

„Existenţa unui centru de reabilitare şi de formare profesională pentru adulţii fără vedere ţine de drepturile elementare ale omului. Aşa-zisul stat de drept românesc nu respectă nici o fărîmă din acest principiu: guvernul, chiar dacă nu are bani, ar putea să nu fie indiferent, ci să apeleze, asemenea lui Vaclav Havel, la dregătoriile din ţări mai lipsite de griji. De partea lor, autorităţile locale, după ce au dat cu trei mîini, ar putea măcar să nu fure cu două. Îmi este groază să îndrăznesc o comparare a acestor slujbaşi cu regii şi reginele acestui neam. Dar mă mai bîntuie o nedumerire: înţelepţii naţiunii se vaietă, ori de cîte ori au prilejul, că românii n-ar fi în stare a se mobiliza pentru un proiect comunitar. Bine că sînt în stare s-o facă orbii, iar alţii se arată incapabili să-i vadă şi să priceapă. La apelurile pe care le-am lansat, la semnificaţia umanitară a proiectului, la vicisitudinile prin care a trecut şi mai trece terenul, solidaritatea ar fi trebuit să se fi manifestat neechivoc pînă acum. Fireşte că nu e tîrziu nici de acum încolo – se poartă discuţii despre posibile teledonuri, a fost întinsă o mînă de ajutor, la sugestia Casei Regale, din partea firmei Carpat Beton. Dar mai sînt multe de făcut, iar cu acest centru de reabilitare, societatea noastră are şansa de a se mai reabilita şi ea moral“.

Ce nu vedem noi, cei care vedem foarte bine? Nu vedem că destinul celor cu probleme ne e indiferent pînă cînd noi sau cei apropiaţi nouă ajung să aibă o problemă similară; că lipsa de solidaritate nu este o boală, ci doar o ignoranţă care se poate „trata“ oricînd prin simpla implicare în rezolvarea unei situaţii cît de mici, a unui semen; nu vedem că, într-un fel sau altul, „dizabilităţile“ noastre sufleteşti ne împiedică, de cele mai multe ori, să fim alături de cei cu probleme.

Şerban FOARŢĂ

Inverosimilele aventuri adevărate ale locatarului din Loch Ness

X) Pentru pragmatici, monstrul
ar fi un patriot,
căci „în profitul nostru“,
zic ei, „aduce tot

mai mult bănet, şi nu e
alt punct turistic mai
de preţ, încît statuie
s-ar cere-a-i face,-ncai,

sau cetăţean de-onoare
a-l face doar, – schimbînd
acvatica oroare
într-un britanic blînd!“

Noi-ăştia cam ştim, însă,
privind prin clar ochean,
că gàdina, constrînsă
să zacă-ntr-un lighean,

dintotdeauna-i contra
britanicilor, — ba
chiar jubilînd cînd Londra,
de bombe, bubuia...

E pentru ce dèloc Hess
nu-i va fi fost pe plac
dihaniei de la Loch Ness,
tot mai ascunsă-n lac.

Dintr-o eroare, acest text a apărut, în numărul trecut, redus la jumătate. Îl republicăm integral.

Cu ochii-n 3,14

OAMENII DE ŞTIINŢĂ AU DOVEZI CĂ, ODATĂ CU VENIREA VERII, A CRESCUT CONSUMUL DE NAŢIONALISM INFANTIL, CARE VA ADUCE CĂLDURĂ, CULOARE ŞI TEXTURĂ LA PRIMĂRIE

● Oamenii de ştiinţă au dovezi că şi animalele visează – caii, în mod special, deşi dorm în picioare. Dar oare căluţii de mare visează şi ei? Ce? (**M. C.**)

● Senzaţional! „Odată cu venirea verii, a crescut consumul de îngheţată“ – mă anunţă o televiziune de ştiri, într-un material care are scrisă pe burtieră propoziţia de mai sus. Cred că o asemenea ştire şocantă merita, totuşi, un Breaking News. (**C. P.-B.**)

● Imaginile de la Ştefăneşti arată că perioada romantică (cel puţin din perspectiva alegătorilor) a fragedei democraţii româneşti s-a încheiat. Adio dueluri comunism-anticomunism, naţionalism-europenism, foşti şi actuali, ai lor şi ai noştri. Am intrat în era terenurilor convertibile în proprietăţi imobiliare, achiziţionate cu voturi plătite *cash*, în euro. Democraţia originală românească s-a transformat în *real estate democracy*. Curat constituţional! Muzica! (**M. Ş.**)

● Tanja, o mămică de 23 de ani din Germania, a pus un anunţ pe eBay prin care scotea la vînzare bebeluşul ei de şapte luni, pe nume Merlin. Anunţul era însoţit de poza copilului şi conţinea acest mesaj: „Bebeluşul meu, aproape nou, de vînzare pentru că a devenit cam zgomotos. Preţ: un euro“. Mai multe persoane cu simţ civic au sunat la poliţie, anunţul a fost scos de pe eBay în două ore şi jumătate, mama identificată, iar copilul preluat de serviciile sociale. Tanja a declarat ziarului *Bild am Sonntag* că a fost o glumă, fiind curioasă dacă apare vreun cumpărător, dar urmarea e mai puţin nostimă: cei doi părinţi ar putea face obiectul unei inculpări pentru „comerţ infantil“. Se pare că, în materie de drepturile omului, progresele sînt tot mai rapide – în schimb, în materie de „dreptul la umor“, ne întoarcem (la fel de rapid) în Evul Mediu... (**a. l. ş.**)

● Recunoaşteţi: n-aţi întîlnit niciodată o denumire mai inspirată pentru o „bază de materiale de construcţii“ decît Ochişorii Catincuţei SRL. Pe site-ul www.catincuta.info.md putem citi: „Compania Ochişorii Catincuţei SRL vă propune parchet masiv din lemn, care va aduce căldură, culoare şi textură locuinţei Dvs.“. Ochişorii Catincuţei se află în Chişinău, pe strada – bineînţeles – Bucuriei. (**M. V.**)

● În pasajul de la Universitate, o fată împărţea poporului brichete albe (chirurgicale, presupun) din partea doctorului Sorin Oprescu, candidat la Primărie. Am luat şi eu una, să-mi aprind ţigara de după vot. (**D. S.**)

ALŢI OAMENI DE ŞTIINŢĂ AU CONFIRMAT FAPTUL CĂ O UTOPIE SE MIŞCĂ APROAPE GOALĂ ÎN BURICUL TÎRGULUI, DAR ÎI LIPSEŞTE RIGOAREA

● Alţi oameni de ştiinţă (de la Weymouth Sea Life Centre din Dorset, UK) au confirmat faptul că cea mai fidelă specie de pe planetă sînt, spre deosebire de rudele lor terestre, căluţii de mare, ale căror relaţii sînt întărite printr-un înot sincron de două ori pe zi. Experimentul a constat în supravegherea cuplurilor căluţilor de mare, cărora li s-au ataşat la gît (greabăn?), pentru recunoaştere, minuscule brăţări. Din cele 35 de specii cunoscute, se pare că cea numită *Hippocampus abdominalis* ar fi „cea mai promiscuă“, deşi practică „aceeaşi formă de feminism extrem“, singulară în lumea animalelor: masculul este cel care dă naştere puilor, fecundînd ouăle depuse de femelă într-un fel de marsupiu. (**M. C.**)

● *Der Spiegel* a făcut un blog dedicat integral romanului lui Littel, *Les Bienveillantes*, în care îşi dau cu părerea (respectînd cîteva reguli de bună convieţuire internautică) bloggeri, scriitori, critici, germanişti, specialişti în istoria Germaniei, mii de cititori care au citit cartea asta nu doar pentru că a luat Premiul Goncourt. M-am întrebat cum ar fi să discutăm pe bune *Orbitorul* cărtărescian, gusturile sau dezgusturile, intenţiile sau idiosincrasiile, cartea sau scriitorul. Să discutăm orice, însă după lectura integrală a cărţii. O utopie, căci cele mai multe opiniuni critice din ultima vreme par formulate înainte ca Mircea Cărtărescu s-o fi scris. Cam odată cu *Postmodernismul românesc*, cel mult cu *Jurnalul*... (**S. S.**)

● Din observaţiile unei mame filozoafe: copiii din ziua de azi, cel puţin cei pe care dr. Căpraru i-ar numi „şcolarii mari“, comparativ cu generaţia noastră, a părinţilor, foşti copii optzecişti, se mişcă... mai repede. În parc, la leagăne, roată sau alte *device*-uri de învîrtit (care pe vremea noastră nici măcar nu existau în forma asta), fac totul la viteza maximă, ca şi cum ar performa un sport extrem. Puse cap la cap cu teoriile privind curgerea mai rapidă a timpului, toate acestea mă fac să cred că am experimentat, la propriu, un moment din secolul vitezei. (**I. P.**)

● La Administraţia Financiară, la două săptămîni după *deadline*. Întreb la un ghişeu, spăsită, ce mai e de făcut. O tanti îmi spune grăbită, gesticulînd cu un cuţit (!): adunaţi, calculaţi 40%, scădeţi 40%, netul, brutul, forfetarele etc., etc... după care, la domnu' Dragoş, la registratură. Mă retrag la o masă, tristă. Încep să socotesc. Tristeţea atinge apogeul – matematica mă bîntuie. Încropesc cîteva numere – nu ştiu unde să le pun... La tanti la ghişeu nu-mi prea vine să mă întorc. Mă duc exasperată şi cu foaia aproape goală la domnul Dragoş, la registratură. Declar: forfertarele m-au învins... Mă aştept la ce e mai rău. Îmi spune, surîzător, să trec doar totalul brutelor, de restul se ocupă el. Mulţumesc, uşurată: am găsit pe cineva să se ocupe şi de brutele din viaţa mea! (**S. G.**)

● Entuziasmată (vestea suna bine) şi exasperată (prea multe repetări) de reclamele care anunţă cît de simplu îţi poţi cumpăra o casă, cu credit bancar, mi-am spus că a sosit momentul. Nu vreau vedere la mare, nici camere largi, nici măcar să stau în buricul tîrgului sau în noile zone rezidenţiale. Deci ce poate fi mai simplu? Mai simplu ar fi să se renunţe la aceste reclame. Cel puţin pînă cînd ele vor fi puse în acord cu realitatea. La ghişeu orice vis se transformă în nimic. Poate de aici şi mesajul: „Nu te costă nimic să încerci“. Îl completez cu unul personal: „Dar nici nu te alegi cu ceva“. (**R. T.**)

● Fără vreo legătură cu Europeanul de fotbal, ca simplă consemnare a decalajului dintre „noi“, cei de aici, şi „ei“, de acolo, cred că merită consemnată reacţia antrenorului francez Jean Fernandez de la Auxerre, cînd a auzit că jucătorul lui, românul Gabriel Tamaş, şi-a cumpărat un Audi în valoare de 150.000 de euro: „Tamaş nu are noţiunea banului. E o nebunie... I-am spus: Gabi, eşti la Auxerre, în Franţa nu se merge cu viteză!“. Altfel, „e un băiat şarmant, dar îi lipseşte rigoarea“. La noi, rigoarea e un cuvînt şarmant. (**R. C.**)

TU ÎI IGNORI, FIINDCĂ ENTITĂŢILE DIN LUMEA DE DINCOLO DE PRAHOVA NU PERMIT NIMĂNUI SĂ PĂTRUNDĂ ELEGANT

● Ca să fii compatibil cu sistemul medical românesc, trebuie să ai harul predicţiei şi al previziunii. Un exemplu: anticipezi că vei cădea şi că te vei lovi la un picior, îţi faci programare la o clinică particulară pentru un anumit tip de ecografie (peste 10-12 zile), apoi cazi liniştit, te duci la cîţiva doctori *just for fun*, ca să afli mai multe diagnostice diferite, unii vor să te interneze, dar tu îi ignori, alţii îţi vor spune că e ruptură de tendon, de muşchi sau de ligament, nu te duce la Spitalul de Urgenţă, că „e stricat aparatul“, stai acasă cu piciorul şi cu dinţii în sus pînă vine şi ziua programării, atunci cînd te vei lămuri, în sfîrşit, ce se întîmplă cu piciorul tău. Recomandare: sfatul meu este să cazi exact în ziua programării, chiar pe trotuarul de vizavi de clinică, asta ca să nu mai fii nevoit să te plimbi într-un picior dintr-o parte într-alta! (**A. P.**)

● Dintr-un reportaj la France 24 – realizat pe mare şest, fiindcă autorităţile ruseşti nu permit nimănui din afară să pătrundă în Cecenia, în groaznicul Groznîi, să filmeze ruinele unui oraş de unde a fugit jumătate din populaţie şi nici măcar să înregistreze cum arată normalizarea din ultimii cinci ani – aflu de la un localnic mai slobod la gură, după un gît de vodcă şi castraveciorul aferent, că „Dumnezeu cînd a creat paradisul l-a aşezat aici, în Cecenia“. (**R. C.**)

● OTV a lansat o nouă modă: televiziunile autohtone au pornit în căutare de fantome, prin case şi conace bîntuite. Practic, strigoii sînt pe cale să le fure punctele de rating lui Becali şi Prigoană. Partea bună a poveştii este că entităţile din lumea de dincolo au măcar bunul simţ să fie mute. (**M. Ş.**)

● În suplimentul *Gazetei de Prahova* de joi, 29 mai 2008, un detaliu oniric despre Mircea Cosma, candidatul PSD la preşedinţia Consiliului Judeţean: „La o manifestare publică a spus că l-a visat pe Mihai Viteazul care i-a cerut să memoreze o poezie simbol pe care a şi recitat-o!“. (**D. S.**)

● Un prieten mi-a adus un foarte elegant catalog de produse al firmei „Depozitul de uşi“ (www.depozitulde usi.ro). *Vezi foto.* (**M. C.**)

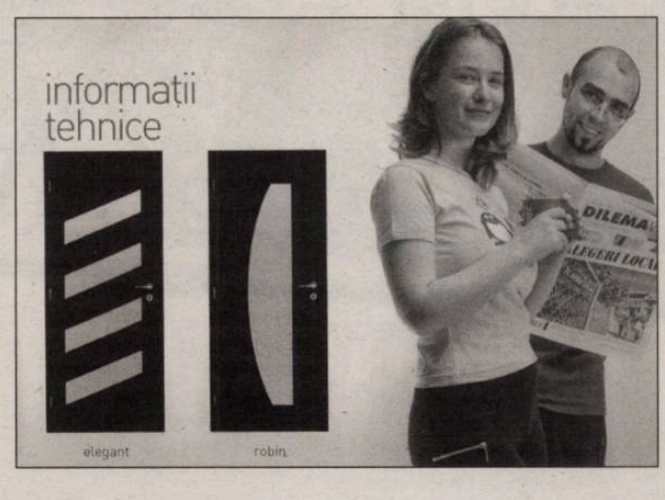

Rodica BINDER

Feminismul – încotro?

Lungul drum al emancipării feminine pare a fi intrat la ora actuală în Germania în zona post-feminismului sau neo-feminismului.

Sub cupola ilustrei Paulskirche din Frankfurt pe Main, simbol al parlamentarismului şi democraţiei în Germania, unei inteligente, vajnice şi talentate jurnaliste, una dintre icoanele feminismului occidental militant, fondatoare a revistei *Emma*, i-a fost decernat la începutul lunii mai Premiul Ludwig Börne.

Laureata – nimeni alta decît Alice Schwarzer – intrase deja de scurtă vreme în dizgraţia unei mult mai tinere companii de combatante pentru drepturile femeii care şi-au propus să cucerească fortăreţele puterii – cîte au mai rămas în stăpînirea bărbaţilor –, nu luptînd făţiş împotriva lor, ci dîndu-le impresia că ar fi alături de ei.

Să fi fost acesta motivul pentru care Harald Schmidt, un *show master* talentat, star al televiziunii publice germane, catolic, familist, monogam, conservator, foarte cultivat şi uşor cinic, a rostit elogiul la adresa Alicei Schwarzer intitulîndu-l nici mai mult, nici mai puţin: „De ce am devenit feminist?“. Un titlu care trimite cu gîndul la volumul lui Mircea Cărtărescu, *De ce iubim femeile* (şi el un delicat adept al cauzei).

Dar cine şi ce sînt reprezentantele neo-feminismului sau post-feminismului? Majoritatea sînt jurnaliste sau moderatoare TV. Dacă una dintre ele, Eva Hermann, frumoasă, blondă, elegantă şi emancipată, propovăduia nu demult în cărţile şi apariţiile ei la televiziune revenirea femeii la rolurile ei tradiţionale, declanşînd şi un turbulent scandal mediatic prin afirmaţia că politica familială a celui de-al treilea Reich nu ar fi fost chiar atît de rea, restul „echipei“ se orientează în cu totul alte direcţii.

Zone umede se intitulează romanul unei foste moderatoare TV la canalul Viva, pe nume Charlotte Roche. Manuscrisul, respins de Editura Kippenheuer & Witch pentru caracterul lui „pornografic“, a fost preluat de casa Du Mont. Romanul s-a vîndut în aproape 500.000 de exemplare, autoarea este invitata unor festivaluri, talk-show-uri, lecturi cu public, făcînd săli pline. Secretul a ceea ce ar putea fi numit succes, fiind vorba mai degrabă de un fenomen, este pe cît de simplu, pe atît de simptomatic pentru preferinţele tînărului public (feminin în special). Autoarea se slujeşte de resorturile provocării, întinzîndu-le la maximum, dislocă încă cîteva dintre puţinele tabuuri rămase, insistînd cu un narcisism scabros şi pervers asupra celor mai intime detalii ale fiziologiei şi anatomiei feminine. Speriată de efectele acestor „secreţii literare“, Charlotte Roche, adoptînd aerul cuminte şi vestimentaţia unei domnişoare de pension, debitează, ceva mai temperat decît o făcea pînă nu demult, obişnuitele-i obrăznicii, încercînd să-şi acrediteze scrierea drept manifest împotriva tiraniei frumuseţii, cosmeticii şi îngrijirii corpului.

Erotismul este absent din ecuaţia unui text care cu greu mai poate fi numit „roman“ şi care merge mult mai departe în zonele interzise ale intimităţii şi sexualităţii decît o făcea în urmă cu cîţiva ani Catherine Millet, în romanul *Viaţa sexuală a Catherinei M.* Autoarea, critic şi istoric de artă, editor, declara că este fascinată nu de sex, ci de privire şi că naturalismul descrierilor se voia un antidot la mediocritatea hipersexualizării publicităţii. Oricum, la acea vreme, Mario Vargas Llosa descifra în experimentele literaro-sexuale ale Catherinei Millet şi expresia unei tristeţi. Dacă pseudo-curajul Charlottei Roche şi al altor autoare de aceeaşi formaţie poate fi interpretat ca o nouă variantă a feminismului, atunci nu poate fi vorba decît de ceea ce criticii au şi denumit „porno-feminism“.

Varianta *„wellness“* a feminismului este ilustrată de o serie de tinere jurnaliste care scriu la mai multe mîini noi pseudo-manifeste inofensive, edulcorate, neagresive, intitulate „Noile fete germane“, „Noi, fetele alpha“, „Cartea albă a femeilor, cartea neagră a bărbaţilor“...

Nu puţini observatori ai fenomenului întrevăd în aceste noi forme de manifestare a spiritului de emancipare feminină instrumente ale unor forţe neoliberale, în măsura în care „combatantele“ nu mai încearcă să schimbe regulile de joc ale puterii, impuse de colegii lor masculini, ci le respectă pentru a putea profita de structurile acesteia. Protestul este înlocuit de conformism.

Noile evoluţii ale feminismului german, ale cărui forme de militantism au fost mai agresive, mai populare, mai organizate, dar mai puţin intelectualiste decît în Franţa vecină, reţin atenţia publicisticii declanşînd pe alocuri şi o contraofensivă.

Prompt, după apariţia fenomenului „Roche“, revista *CICERO* publica în ultimul ei număr o listă cuprinzînd numele primelor 100 de intelectuale, savante, scriitoare, artiste din spaţiul de limbă germană. Criteriile după care a fost întocmit *„ranking“*-ul nu sînt enunţate. Dar după autoarea şi moderatoarea Elke Heidenreich, care şi-a cucerit popularitatea şi printr-o emisiune literară TV, după ce Marcel Reich Ranicki a renunţat la legendarul său „cvartet literar“, al doilea loc este ocupat de Alice Schwarzer şi al treilea, de Elfriede Jelinek.

Alice Schwarzer, proaspăta laureată a Premiului Ludwig Börne, de care reprezentantele noului val al feminismului german se distanţează mai mult retoric decît programatic, nu a ezitat la rîndul ei să riposteze, cotîndu-şi tovarăşele de luptă pe terenul emancipării drept infantile, insensibile, jalnic lipsite de orice simţ politic şi istoric.

Dar ce credea strălucitul foiletonist Ludwig Börne, *alias* Juda Löw Baruch, născut în 1786 la Frankfurt pe Main, despre femei? În elogiul adresat laureatei, un discurs doct, inteligent şi amuzant care trece în revistă scurta istorie a emancipării feminine în secolul XX, Harald Schmidt citează un fragment din „Predica de post despre gelozie“ a lui Börne: femeile nu se pricep să preţuiască dragostea bărbatului, amăgindu-se cu iluzia că iubirea lor este mai puternică decît a partenerului, „muierea“ ar trăi cu adevărat doar atunci cînd iubeşte şi se regăseşte pe sine, cînd se pierde în dragostea faţă de un bărbat. Gol din naştere, sufletul unei femei nu trebuie să înlăture nimic din el pentru a face loc imaginii bărbatului iubit...

După mai bine de 200 de ani de la spusele lui Ludwig Börne, o întrebare tot se ridică: de vreme ce tinerele tratează cu atîta nonşalanţă problemele grave ale emancipării feminine, nu cumva mişcarea feministă, în chiar sensul evoluţiei ei istorice, şi-a atins deja bună parte din obiective, cel puţin aici, în Occident?

Rodica Binder *este jurnalist la Deutsche Welle, Bonn.*

PUBLICITATE

PUBLICITATE

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul V, nr. **226** ● 12-18 iunie 2008 ● 24 pagini ● 3,50 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

Andrei Pleşu
„Prestigiul marginalităţii“
pagina **3**

Luca Niculescu
„Moldova, între Europa şi Rusia“
pagina **4**

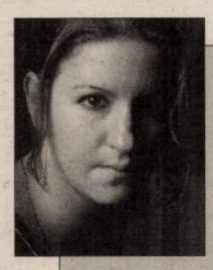

Adina Popescu
„Colonia de la Băiţa Plai“
reportaj
pagina **22**

Lux şi *high-life*

„Luxul este acel superfluu care aduce visul în viaţa cotidiană.“
ISABELLA ROSSELLINI

5 948467 000186 23

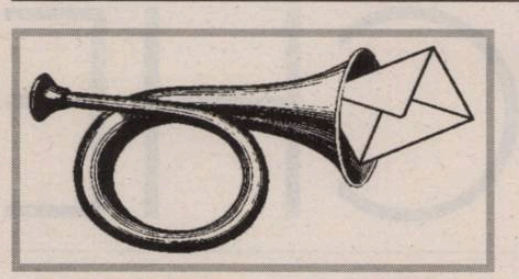

Nr. 225: *„Viaţa în cartier“*

Peisaj

Coloane de maşini, claxonînd strident; formula lingvistică, cu maximă folosire, „VOTAŢI CU...“, steaguri de mătase: dimineaţa – verzi sau galbene, la prînzişor – roşii, către seară – albe, mai apoi – portocalii, manele, prin care voci agasante îţi sparg timpanele, tineri, care ar fi trebuit să se afle la şcoală, dar, pentru „un ban grămadă“, slujesc diverse cauze şi împart, în stînga şi în dreapta: pliante, steguleţe, şepci, tricouri (mai puţine), cu imprimeuri sugestive.

Cireşele nu se mai fură ca pe vremea lui Nică, a(l) lui Ştefan a(l) Petrii, îndesîndu-se în sîn, pentru că tricourile lălîi se poartă pe afară.

De aceea, se rup crengi mari şi gaşca aleargă disperată ca nu cumva să apară vreo mătuşă Marioara, pregătită să arunce cu apă fiartă sau vreun moş Andrei, înarmat cu pietre păstrate strategic de anul trecut în balcon, cu adresă precisă.

Doamne cu părul oxigenat sau în mai multe culori se chinuie, de la înălţimea tocurilor-cui, să care sacoşele din care ies legăturile de ceapă verde şi bidoanele de bere leşioasă.

Negustorii de farfurii, ceşcuţe şi castronaşe din plastic şi-au expus marfa pînă în stradă... vin Moşii de vară!

În faţa cîrciumii din piaţă, cîţiva muncitori angajaţi să mai sape o fîntînă (cu chiu cu vai au terminat-o pe cealaltă – două blocuri, mai la dreapta) îşi îneacă zăpuşeala, la o bere şi-o ţigară (va cîştiga oraşul un loc în vreo carte a recordurilor pentru mulţimea de fîntîni, apărute, în ultima lună, precum ciupercile după ploaie?)

Răsturnaţi pe două bănci, aşezate faţă în faţă, că abia poţi trece, mai mulţi tineri, cu freza emo, scuipă, după modelul „Mărgelatu“, cojile de seminţe, cu sonorul dat la maximum, direct pe trotuar (au răsărit cîteva coşuri verzi, dar poate că nu le-au văzut încă).

Cîţiva bătrînei, în sandale şi cămăşi cu mîneca scurtă, fac politică, fără prea mare convingere.

Un comunitar plictisit îşi aşteaptă covrigul.

Ici-colo, prin gardul viu, corectat atent în ultimele zile, zîmbesc bujorii.

G. R.
floare.albastra2007@gmail.com

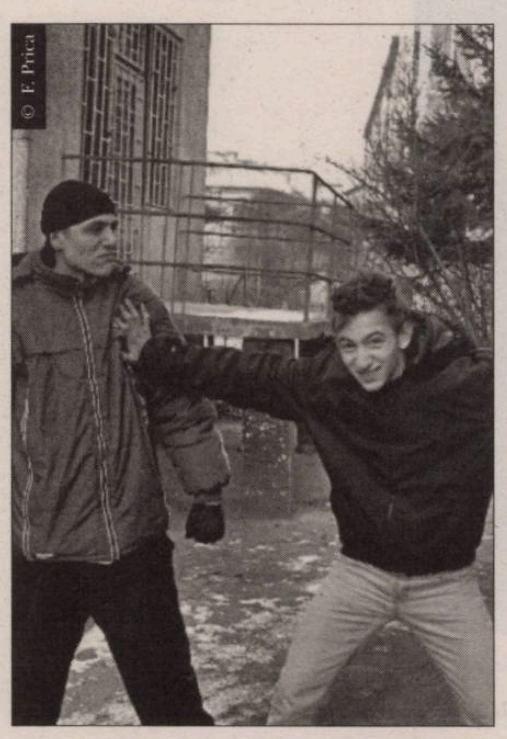

Actualităţi

10 angoase de vară

Bună ziua, stimată redacţie,

1) Mă enervează cît de uşor lipesc unii „comentatori/analişti“ etichete politice gen „dreapta“ şi „stînga“. Nu am reuşit deocamdată să mă conving că liderii PSD ar fi de stînga, nici că cei ai PD-L ar avea vreo aplecare pentru familia politică a partidelor de dreapta. Dar dacă aşa spun analiştii... poate aşa o fi.

2) Mă enervează să aud cum dl Mîndruţă consideră că orice măsuri vor fi luate de administraţia locală în Bucureşti în mandatul viitor, acestea vor fi invariabil de stînga. Adică toate soluţiile care ar putea fi adoptate – gen planificare, sistematizare, taxare – toate acestea aparţin inevitabil arsenalului politic al stîngii, iar Bucureştiul are nevoie tocmai de astfel de măsuri. Întîi de toate că nu văd de ce măsurile ar fi de dreapta sau de stînga. Ceea ce le validează este pînă la urmă eficienţa şi viabilitatea lor, nu filozofia politică ce le-a inspirat. Doi la mînă, se înţelege din articolul dlui Mîndruţă că soluţiile dreptei ar fi să lase lucrurile să se îndrepte de la sine, crezînd cu tărie că piaţa şi mecanismele ei vor rezolva pînă la urmă problemele. Cam prăfuită viziune asupra politicilor liberale sau conservatoare!

3) Mă enervează cît de găunoase sînt convingerile multor jurnalişti români. În aparenţă, toţi se declară libertarieni, de parcă ar fi supt lapte chiar de la sînul lui Adam Smith. În practică, se indignează foarte uşor cînd aud cum o companie străină a subminat economia naţională exportînd (auzi blasfemie!!) din gazele patriei. Evident, logica este că acelea aparţin întregului popor, deci răii – în spatele cărora se află, evident, conspiraţiile străine – n-au nici un drept să exporte bunurile naţiunii. Halal înţelegere a proprietăţii private!

4) În acelaşi registru n-ai găsi vreun jurnalist care să-ţi spună că demersul retrocedării proprietăţilor este unul care ar trebui sistat. Toţi vor lăuda justeţea acestui act. Cînd vine însă vorba de retrocedat vreo bucată de teren dintr-un parc, actul trebuie înfierat cu mînie proletară. Evident, problema fundamentală a unei legi a retrocedării care a lăsat loc multor abuzuri trebuie amplu discutată, însă felul în care reacţionează cîteodată „liderii de opinie“ denotă o ostilitate profundă faţă de ideile liberale.

5) Mă enervează cum se inflamează unii gazetari plătiţi cu salarii astronomice pentru cît de scump a devenit uleiul în magazine. Din proprietari de vile, maşini străine şi conturi în bănci străine, gazetarii români devin peste noapte purtătorii stindardului cauzei pensionarilor oropsiţi de sistemul capitalist sălbatic. Evident că în toate dezbaterile televizate statul trebuie făcut răspunzător pentru creşterea preţului la ulei, la pîine, la gaze. Cine altul decît ministrul de Finanţe are în vîrful pixului puterea de a controla preţurile în România? Cred că fostul preşedinte Iliescu nu-i deloc departe de o astfel de interpretare...

6) Mă enervează cum la aproape 19 ani de la Revoluţie toţi liderii de opinie aşteaptă ajutor din partea statului pentru absolut orice, evitînd să-şi asume vreo responsabilitate individuală. Evident, oamenii sînt frustraţi pentru că pierd ore întregi în trafic, cu toate acestea puţini sînt cei care ar renunţa la maşină, fie şi pentru a merge să-şi cumpere ţigări. În ciuda a ceea ce spun mulţi, în Bucureşti cel mai adesea maşina este un simbol de status, şi nu o necesitate la care să nu se poată renunţa. Cel mai adesea, argumentul împotriva folosirii mijloacelor de transport public este că acestea sînt insuficiente şi sînt într-o stare jalnică. Mă întreb însă cîţi dintre cei care vehiculează astfel de argumente n-au mai mers cu metroul de cîţiva ani buni.

7) Mă enervează ce imagine bună au în România oficiali care nu s-au clintit din fotoliile lor timp de 18 ani. Preşedinţii au venit şi au plecat de la Cotroceni, partidele au guvernat şi au trecut în opoziţie, ba pînă şi pe băncile Academiei au venit oameni noi, însă la Banca Naţională avem o solidaritate de monolit pentru susţinerea actualului guvernator. Nu contează că sub mandatul său s-au prăbuşit cîteva bănci mari sau că ducem de ani de zile o bătălie permanentă şi fără speranţe cu inflaţia, instituţia tătucului funcţionează de minune la Banca Naţională.

8) Mă enervează cum enervările altora se transformă în frustrări generalizate. M-am săturat să aud că toţi politicienii sînt hoţi, că nimeni nu face nimic pentru oameni, că sînt doar găşti ce apără anumite interese economice. Chiar dacă lucrurile ar sta aşa, cui foloseşte într-o democraţie să invalideze întregul eşafodaj politic al ţării? Celor care iubesc normalitatea? Nu cred.

9) Mă enervează memoria scurtă a oamenilor. Cît de uşor este să uiţi din ce sărăcie lucie ne-am smuls în ultimii 10 ani şi cît de mult am evoluat după Revoluţie. Pentru cei care acuză administraţiile locale că nu au făcut suficient pentru dezvoltarea urbelor lor, cum ar putea totuşi explica faptul că cele mai multe dintre oraşele care au cunoscut un boom economic real în România ultimilor ani au fost conduse de primari de dreapta – fie că vorbim de Bucureşti, Timişoara, Cluj, Sibiu sau Braşov?

10) Mă enervează că acest text are deja 5300 de semne şi nu o să-l publicaţi, invocînd lipsa de spaţiu. Mai bine aşa, totuşi. Eu parcă m-am mai răcorit.

Mihnea ANASTASIU
mihnea.anastasiu@bmg.ro

O Românie fără memorie

M-am născut în România. Acesta este numele ţării care, prin faptul naşterii, a ajuns să fie a mea. La început, nu ştiam multe una despre cealaltă. În timp, am început s-o cunosc şi să-mi pun între parantezе apartenenţa la ea. Uneori, îi semăn pentru că văd în ea chipul primelor cărţi, citite pe pervazul ferestrei. Alteori, îi livrez atîta furie, încît îmi vine să alerg în afara timpului. Într-o dimineaţă, îmi miroase a vişin şi un bătrîn cu gesturi interbelice îşi mişcă colţul pălăriei, cînd mă vede. În altă dimineaţă, într-un tren spre Iaşi, un alt bătrîn face elogiul comunismului şi îşi roşteşte ura imensă – de unde, oare? – pentru toţi şi toate. Privirea îmi cade peste poteca spre Cibin şi îmi spun că nicăieri în lume nu găseşti atîta lumină şi atîtea rosturi de a trăi. Îi văd cerşind la colţ de stradă, trunchiaţi în umanitatea lor şi mă simt vinovată, brutalizată de o realitate din care gîndurile mele lipsesc.

Aş vrea să-mi pot rosti ţara. Ştiu multe despre România. Am învăţat, aşa mi s-a părut corect, de vreme ce sîntem silite să trăim una în preajma celeilalte. Trei oameni – Drăghicescu, Ralea şi Cioran – m-au avertizat că România este, pentru cei născuţi aici, o obsesie în cercul căreia trăieşti toată viaţa. Alţii, cum sînt Ierunca şi Schlattner, m-au întors spre cuvînt şi spre nostalgia unei ţări de care nu te desparţi niciodată. Nu ştiu dacă o iubesc, nu-mi dau seama, nu-mi lasă acel timp de singurătate şi linişte în care iubirea să irumpă. Mă dor însă, imens, oamenii din România. Le-aţi privit chipurile? Ridate, nepăsătoare, încremenite undeva, între avîntul spre viaţă şi neputinţa ei. Trăiesc zi de zi cu România. Eu am ajuns s-o cunosc, însă ea nu-mi ştie nici măcar numele.

Magda GRĂDINARU
magda_gradinaru@yahoo.com

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Natură/ecologie**
- **Ce facem cu Bucureştiul?**
- **Filmul în comunism**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)

RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Claudiu CONSTANTINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Luca NICULESCU
Andrei PIPPIDI
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
Mădălina ŞCHIOPU
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ

Şef Departament Abonamente:
Gabriela CRISTEA
tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64;
021-407.4565
fax: 021-407.54.67
e-mail: gabriela.cristea@adevarulholding.ro
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Dorina PETRUŢI
tel.: 021-407.76.87
e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Bd. Mircea Eliade nr. 2, sector 1,
012013 Bucureşti.
Telefon: 231.35.00. **Fax:** 230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

Tiraj 13.300
Dilema veche este marcă înregistrată
a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Prestigiul marginalității

Vrem, nu vrem, harta fiecărei zile este „hotărîtă“, adică are hotarele pe care i le impune presa. Presa desenează agenda cotidiană a țării și a locuitorilor ei, presa decide ce este important și ce e accesoriu, ce trebuie să stea în centru și ce e condamnat la marginalitate. Nimeni nu e dispus să pună la îndoială ierarhia evenimentelor, așa cum apare ea în buletinele de știri, editorialele și dezbaterile oferite publicului de ziare și televiziuni. În genere, pe primele locuri sînt evenimentele politice și sportive. Sau știrile senzaționale, indiferent din ce domeniu. Sau catastrofele. Stai la televizor sau răsfoiești publicațiile zilnice și afli pe ce lume ești, afli „cum merg lucrurile“.

Dar în timp ce la rampă se petrec tot soiul de acrobații spectaculoase (alegeri, suspendări ale președintelui, referendumuri, conflicte între partide sau în interiorul partidelor), în lumea largă se petrec o mulțime de alte lucruri. Obligată să aleagă interesat și să gîndească lucrativ, presa sacrifică, inevitabil, evenimentul prețios, dar discret, policromia inepuizabilă a faptului divers, bogăția de substrat a marginalității. Știrile ne vorbesc despre un registru sonor, dar foarte restrîns al realului. Îndărătul acestui registru, lumea își vede de ale ei, paralelă cu politica și cu zvonul, orientată spre alte centre decît cele prestabilite de experții în comunicare și informație. Lumea e mai interesantă, mai diversă, mai surprinzătoare și mai nelumească decît lumea emisiunilor de știri și a editorialelor. De multe ori, evenimentele adevărate, cu bătaie lungă, se petrec în penumbră, la margine, abia percepute.

Dar nu e vorba numai de evenimente mari care trec neobservate. E vorba și de evenimente pur și simplu semnificative, care ar merita – cel puțin la fel ca acelea scoase în vedetă de gazetari – atenția și comentariul nostru.

Un exemplu: cînd ieși cu mașina din București și traversezi Otopeniul, sastisit de aglomerația unui drum național care tinde să arate a periferie, poți avea surpriza să vezi dintr-odată, pe partea dreaptă, un grup de „sculpturi“, 14 la număr, așezate în fața galeriei de blocuri care flanchează traseul. Sînt forme extrem de vitale, colorate intens, greu de clasat după criterii „figurative“, un fel de plante hipertrofice, răsărite, imprevizibil, din plictiseala asfaltului. Deși impozante (au aproape patru metri înălțime), obiectele cu pricina provoacă o candidă bună-dispoziție, ca niște jucării ciclopice, ca niște monștri benigni, care cuplează fantezia cu umorul. Ambianța devine brusc respirabilă, șoseaua devine cordială. Cineva s-a gîndit să transforme un peisaj dominat de reclame gigantice, trafic sufocant și beton armat într-o ogradă prietenoasă. Cineva a privit locul *cu grijă*. Cuiva *i-a păsat* de bună-starea vizuală a trecătorilor. E o pornire salutară care, multiplicată, ar salva de urîțenie și de inumanitate nenumărate orașe autohtone, în cap cu Bucureștiul. Dacă aș fi ziarist, m-aș opri să aflu istoria acestui „marginal“ demers terapeutic. Aș afla că autorii ansamblului sînt cîțiva artiști bucureșteni, responsabili de mai multe asemenea performanțe: Florin Ciubotaru, Andrei Ciubotaru și Jan Eugen, alături de Toma Iulian și Ciprian Paleologu. Un veteran prestigios și o mînă de tineri. Aș mai afla că inițiativa lor n-ar fi dus nicăieri, dacă n-ar fi întîlnit un primar inteligent, energic și curajos (Silviu Constantin Gheorghe), dispus să asume amplasarea lucrărilor în spațiul pe care îl administrează. Un proiect îndrăzneț pentru că nu se conformează gîndirii urbanistice comune, și un primar îndrăzneț pentru că nu se lasă intimidat de bombănelile unor concetățeni recalcitranți. Iată un eveniment care nu ține de specia *„news“*. Dar care plasează „actualitatea“ pe altă orbită decît aceea a zarvei de la „centru“.

În ce mă privește, am devenit, numai dintr-atît, euforic. M-am dat jos din mașină, m-am plimbat puțin printre cele 14 piese și am intrat să mă răcoresc în restaurantul de-alături. Se numește „La Iancu“, are vinuri cinstite, pizze bine dozate și un patron șarmant. În versiunea Otopeni, România devine prizabilă.

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Trei exemple cu „noi și-ai noștri“

Primul exemplu. Virgin Media a produs niște clipuri de prezentare a echipelor de fotbal participante la EURO 2008. Cel rezervat României avea în fundal niște tipi grași, bruneți, cu ghiuluri și lanțuri de aur la gît. Ambasada României la Londra a protestat, iar Virgin Media și-a cerut scuze și a scos clipurile cu pricina de pe Internet. Concetățenii noștri din videoclip nu erau diferiți de cei din Ștefănești și din alte comune, arătați abundent de televiziunile române în plină exercitare a spiritului de dezbatere democratică *(y compris* ceva caft și înjurături) după primul tur al alegerilor locale. Dar – desigur – nu erau „reprezentativi“ pentru un clip de circulație internațională, nu cu ei trebuie să „apărem noi în lume“ (mai ales că în clipul rezervat Franței apărea Turnul Eiffel, iar în cel cu echipa Italiei apărea Colosseum-ul). Ambasada României a făcut ce scrie în „fișa postului“ oricărei ambasade și a obținut ce a vrut. Problema însă rămîne: chiar dacă nu apar în clipuri, concetățenii respectivi sînt foarte prezenți în *realitatea* cotidiană a țărilor occidentale și, fie că ne convine sau nu, „ne reprezintă“, spun ceva despre România și despre problemele ei. E de la sine înțeles că țărișoara noastră are de arătat lumii și altceva, nu doar romi care cerșesc și fură din buzunare. Dar *e un fapt* că cerșetorii și hoții de buzunare (indiferent de etnie) au ajuns mai repede în Europa decît multele, complicatele și inutilele încercări de a-i face României un „brand de țară“. Iar mediatizarea intensă a diverselor infracțiuni (poate exagerată, de acord – dar de ce să-i cerem presei străine ceea ce chiar presa română nu face, adică să nu mai umble cu anasîna după „senzații tari“?) ne-a „branduit“ ca *țară cu probleme.*

Al doilea exemplu. Despre romi a fost vorba și în convorbirile dintre Tarja Halonen, președinta Finlandei, și președintele României. Apariția, în Helsinki, a unor romi care cerșesc și „locuiesc“ pe stradă cu copii mici i-a șocat pe finlandezi. În cultura și tipul de educație din Finlanda „ideea de a cerși“ pur și simplu nu există. Acum cîtva timp, reprezentanți ai primăriei din capitala finlandeză au venit la primăria din București pentru a „găsi soluții comune“. Faptul că problema a ajuns subiect de discuție la nivel înalt arată că soluțiile n-au fost găsite. La conferința de presă, cei doi președinți au avut atitudini paralele. Traian Băsescu a accentuat ideea că situația romilor trebuie rezolvată la nivel european, căci „România singură nu-și poate asuma responsabilitatea pentru ceea ce minoritățile rome fac în străinătate“ și că, de fapt, „problema este cum facem ca romii să aibă același comportament ca orice cetățean al Uniunii Europene care muncește în alt stat UE“. Tarja Halonen a spus că „a cerși nu este o muncă“ și că „important este să facem curățenie la noi acasă“, invitînd autoritățile române la cooperare pentru a rezolva problema cerșitului, care este „aspectul cel mai vizibil“ al țării noastre în Finlanda. Are dreptate. Oricîte spoturi cu – de pildă – Coloana lui Brâncuși s-ar face, ceea ce văd finlandezii (și alți europeni) în fiecare zi pe străzile din orașele lor are un impact mult mai puternic.

Al treilea exemplu. Ladislau Bölöni a dat un interviu în revista *France Football* și a caracterizat jocul echipei României, legîndu-l de unele „trăsături culturale“ ale noastre: „Poporul român nu este curajos și este lipsit de ambiție, deoarece a învățat să se mulțumească cu puțin. În schimb, este un popor abil, descurcăreț, inventiv, care a fost obligat întotdeauna să găsească o soluție pentru a se descurca și a putea supraviețui. Are o mare capacitate de a suferi în tăcere, fără a se revolta. Toate aceste caracteristici se găsesc în fotbalul nostru și în jocul echipei naționale“. Presa noastră a preluat cuvintele lui Bölöni, calificîndu-le drept „dure“, iar pe forumurile ziarelor a (re)izbucnit vîlvătaia complexelor identitare. Fostul mare jucător a primit scurt calificativele de „bozgor“, „trădător“ și altele, concetățeni de-ai noștri (ba chiar și vreo doi comentatori) și-au arătat indignarea că spune toate astea în străinătate. Un forumist a făcut observația de bun-simț că, de exemplu, Cioran a scris lucruri mult mai „rele“ despre poporul român. Adaug că despre tot ce spune Ladislau Bölöni s-au pronunțat, într-o formă sau alta, Dumitru Drăghicescu, Mihail Ralea, G. Călinescu, C. Rădulescu-Motru, Lucian Blaga și mulți alți mari intelectuali care au scris despre „specificul național“. (Ca nepriceput în fotbal, mi se pare, de exemplu, că sintagma lui Blaga despre „boicotarea istoriei“ se potrivește meciului dintre România și Franța: dacă îi învingeau pe francezi, ai noștri ar fi „făcut istorie“; au jucat prudent, doar „pentru a supraviețui“, așa că „au boicotat istoria“.) Dl Bölöni nu face decît să rezume lucruri deja știute. Dar pe mulți dintre ai noștri îi enervează 1) că toate astea sînt spuse de „un ungur“ și 2) că sînt spuse „în fața străinilor“.

Din cele trei exemple care s-au întîmplat să „curgă“ pe fluxurile agențiilor de știri în doar cîteva zile, rezultă că avem în continuare complexe identitare „demne“ de secolul XIX. Din acest motiv, nu pricepem nici care ne sînt problemele, nici cum putem găsi soluții. Ce vreți, finlandezilor le e ușor să vorbească, sînt doar cinci milioane. Noi sîntem o țară mică și necăjită, cu peste douăzeci de milioane de locuitori, din care a plecat „afară“ un număr apropiat de populația Finlandei...

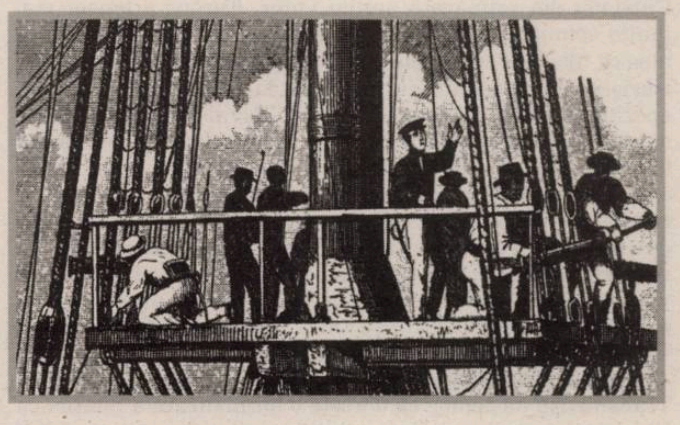

ținerea de minte

„Pe cînd se afla încă într-un sat de lîngă Nijne-Udinsc, Răutu a avut prilejul să observe, la lucrările de terasament pentru viitorul transiberian, atitudini atît de caracteristice pentru reprezentanții diferitelor rase, care erau angajați la aceste lucrări.

Masa lucrătorilor o formau chinejii, – în cea mai mare parte oameni înalți și cari păreau robuști. Cu toate acestea munca lor era de vreo trei ori mai puțin spornică decît a lucrătorilor ruși – care nu sînt nici ei muncitori faimoși.

Japonezii, de cele mai multe ori oameni mici și slabi, aproape pitici, erau în regulă generală întrebuințați ca supraveghetori, contramaiștri și picheri.

O scenă care se gravă în memoria lui Răutu, îi dădu mult de gîndit; și mai tîrziu îi putea explica numeroasele evenimente din istoria Extremului Orient.

Era o sîmbătă, zi de socoteli și de plăți.

Între un grup de vreo treizeci, patruzeci de lucrători chineji și un supraveghetor japonez, se născu o discuție – fie pentru numărarea zilelor de lucru, fie pentru calculul salariului convenit.

Japonezul gesticula mînios și striga strident cît îl ținea gura. Chinezii nemișcați, parcă cîntau tînguindu-se îndărătnic, în aceeași notă nazală.

În sfîrșit, japonezul se înfurie, sări în sus ca să poată ajunge pînă la obrazul namilei ce-i stătea în față, și-i plesni o palmă răsunătoare – o dată, de două ori, de trei ori, apoi, ca o veveriță, săltă spre o altă namilă, spre a treia, a patra...

Și, deodată, toată turma aceasta de namile chinezești porni în fugă năprasnică, ferindu-și cu mîinile obrazul de lovituri; iar piticul japonez alerga țipînd după ei, sărind cînd în spatele unuia, cînd în al altuia...

Ce-i asta?

Lipsă de resort sufletesc? Fire pacifică, incapabilă de manifestări violente? Dispreț pentru interese materiale? Resemnarea în fața violenței și a exploatării?

Cine poate ști?...

Trebuie să simtă și ei vreo nostalgie de ideal...“

(C. Stere, *În preajma revoluției*, ediție și prefață de Z. Ornea, Editura Cartea Românească, 1991)

Luca NICULESCU

aşa şi pe dincolo

Moldova, între Europa şi Rusia

Preşedintele moldovean Vladimir Voronin a făcut recent două vizite interesante. În urmă cu două săptămîni a fost la Bruxelles, unde a vorbit despre drumul „ireversibil" al Moldovei către Uniunea Europeană. O săptămînă mai tîrziu, el a mers în Rusia, la summit-ul CSI, pentru prima întîlnire cu noul preşedinte Dimitri Medvedev, o întîlnire pe care o aştepta cu „emoţie", după cum s-a exprimat Vladimir Voronin. Între cele două vizite, şeful statului moldovean a dat un interviu unui post de televiziune de la Chişinău, în care, printre altele, acuza România că nu vrea să semneze Tratatul de frontieră dintre cele două ţări, motiv pentru care Moldova s-a plîns UE şi SUA.

Între declaraţiile proeuropene, cele proruseşti şi cele antiromâneşti, care este poziţionarea actuală a Republicii Moldova? Nu e foarte simplu de înţeles. În relaţia cu Uniunea Europeană, Chişinăul ar dori semnarea unui acord de asociere, după ce acordul de parteneriat a expirat la începutul acestui an. Acordul de asociere ar însemna o apropiere de UE. Bruxelles-ul nu se grăbeşte însă şi dă de înţeles că un nou acord nu va fi semnat decît după alegerile legislative de la Chişinău din primăvara anului viitor. Europa a lansat mai multe semnale, cerînd ca aceste alegeri să fie corecte, mai ales că ultimele veşti venite din Moldova sînt îngrijorătoare: ziariştii independenţi sînt hărţuiţi, la fel ca şi partidele de opoziţie. Dorin Chirtoacă, primarul liberal al Chişinăului, a devenit inamicul public numărul 1 al Partidului Comuniştilor (de guvernămînt) care blochează şedinţele Consiliului Municipal sau strînge semnături pentru revocarea sa. Viitorul relaţiei dintre Moldova şi Bruxelles depinde deci de alegeri, de atitudinea regimului faţă de presă şi societatea civilă. El mai depinde însă şi de chestiunea transnistreană. În ultima vreme, relaţiile dintre Chişinău şi Tiraspol s-au dezmorţit, existînd chiar şi o întîlnire între Voronin şi liderul de la Tiraspol, Igor Smirnov.

Cu sprijinul mai mult sau mai puţin subtil al Rusiei, Transnistria dă semne că doreşte o normalizare a relaţiei cu Chişinăul: în viziunea Tiraspolului, ar fi vorba de o republică federală, cu reprezentanţi transnistreni în Parlamentul şi Guvernul de la Chişinău. Rezolvarea problemei transnistrene este un lucru bun, fără îndoială, contează însă felul în care este găsită soluţia. Federalizarea Moldovei, cu o Transnistrie din care nu s-au retras trupele ruseşti, condusă de aceeaşi elită controversată, ar putea bloca pentru multă vreme vitorul european al Chişinăului. Ca urmare, UE doreşte relansarea formatului multilateral de negociere, aşa-numitul 5 + 2 (UE, SUA, Rusia, Ucraina, OSCE + Moldova şi Transnistria).

În complicatul joc geopolitic din regiune poziţia Rusiei este esenţială. Moscova a dat semnalul că doreşte apropierea celor două părţi în formula „republicii federale". Cu o Moldovă „transnistrizată", Rusia ar putea conta pe un aliat bun şi pe o poziţie interesantă în această zonă în care NATO e din ce în ce mai prezentă, o prezenţă care însă irită Moscova.

În chestiunea transnistreană, România nu prea are cum să intervină, deoarece nu face parte decît indirect din procesul de negociere. Pe de altă parte, în ultima vreme, Bucureştiul se comportă discret în dialogul cu Chişinăul, pentru a nu alimenta şi mai mult propaganda antiromânească a autorităţilor moldovene. Bucureştiul a renunţat pentru moment la retorica de tip „toţi moldovenii trebuie să primească naţionalitatea română" şi se concentrează pe acţiuni mai puţin vizibile, dar mai eficace, cum ar fi Convenţia privind micul trafic de frontieră. Dacă e semnată de autorităţile moldovene, un milion de locuitori din ţara vecină ar putea călători mai uşor în România.

Iar moldovenii? Într-un fel, mulţi dintre ei sînt deja europeni. Diferite statistici arată că un milion din cele patru milioane de locuitori ai Moldovei au plecat din ţară şi lucrează în Europa. Există sute de mii de cereri de acordare a cetăţeniei române, paşaportul românesc fiind „sesam-ul" pentru UE. Spre deosebire de preşedintele Voronin, care vede deseori în România un inamic al intereselor Chişinăului, cetăţenii moldoveni cred, dimpotrivă, că Bucureştiul poate fi principalul avocat al Moldovei în faţa instanţelor europene. În general, nu se înşeală, România militînd de multă vreme pentru ca Moldova să fie inclusă în pachetul „Balcanilor de Vest" (ţări cu o perspectivă clară de aderare la UE).

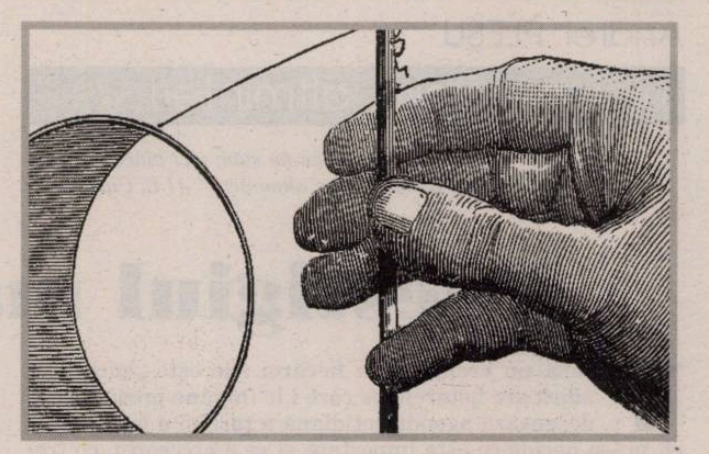

În timp ce moldovenii îşi dau seama că prosperitatea vine din Vest, preşedintele moldovean face un complicat balet diplomatic, cu un singur scop: ca partidul său să rămînă la putere şi după alegerile din 2009. Ajutat de o opoziţie confuză, Vladimir Voronin s-ar putea să reuşească.

Ştiri nebăgate în seamă

● **Buzunarele adînci ale politicii.** Într-o carte recent publicată în India, de Shyam Bhatia, un apropiat al lui Benazir Bhutto, se afirmă că acesta ar fi transportat personal în Coreea de Nord datele despre procedeele de îmbogăţire a uraniului. „În 1993, înainte de a părăsi Islamabadul, ea (Benazir Bhutto, pe atunci prim-ministru în Pakistan, *n.red.)* şi-a cumpărat un palton cu buzunare largi, iar la întoarcere a adus în acelaşi fel, pe CD-uri, date despre rachetele nord-coreene." Ideea acestui troc de informaţii era o modalitate a Pakistanului de a-şi construi dispozitive necesare în eventualitatea că India va întrebuinţa armamentul atomic, iar Coreea de Nord putea obţine astfel o tehnologie avansată, la care altfel nu avea acces. Doamna Bhutto a contat drept un om politic apropiat de interesele Statelor Unite, în timp ce Coreea de Nord figura pe „axa răului", fie că s-a numit sau nu aşa. *(Le Monde,* 3 iunie)

● **Lapte pentru merituoşi.** Statul venezuelean a achiziţionat cea mai mare companie producătoare de lactate din ţară, Los Andes. În fruntea ei, fostul director al companiei petroliere, tot de stat, Mauricio Herrera, o persoană pe de-a-ntregul devotată preşedintelui ţării, Hugo Chavez. Chavez a anunţat încă din martie că va cumpăra această companie, pentru a contracara creşterile de preţuri care i-au diminuat popularitatea. Se spune că preţul a fost de 180 de milioane de dolari şi preşedintele a anunţat chiar în emisiunea sa săptămînală de la televiziunea naţională că va face această achiziţie fără întîrziere, deoarece „lupta pentru creşterea producţiei de lapte se înscrie în bătălia epică între revoluţie şi imperialism. O să avem hrană bună pentru cei care merită. Vom zădărnici planurile imperialiste". *(Washington Post,* 7 iunie)

● **Fals şi uz de fals.** Luni, 2 iunie, David Féret, fondator şi fost preşedinte al Frontului naţional belgian, a fost condamnat la un an de închisoare, de un tribunal din Namur. Liderul extremei-drepte francofone din Belgia a fost implicat într-un proces de fals şi uz de fals. Fost deputat, şi-a alcătuit un dosar în care erau multe semnături false, pentru ca la alegerile din 2004 să poată candida la un loc de deputat în Parlamentul european. Şi înainte mai avusese probleme cu justiţia, cu privire la activitatea sa de medic. David Féret n-a fost prezent la audienţa de luni. *(Le Monde,* 4 iunie) **(M. B.)**

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

Dosarul Brutus

Pentru el, n-am mai cumpărat *The Economist* săptămîna asta. Am luat în schimb mici la o terasă şi m-am trezit privind reclamele vechi din centru, alea cu parfum de Cooperativă de Consum şi Emailul Oradea. M-am plimbat prin oraş încercînd să văd, pe clădirile în etate, urmele orînduirilor succesive, în care Silviu Brucan şi-a încleştat dinţii şi destinul, ezitînd între supravieţuire şi eroism. Am trecut pe la el pe stradă, încercînd să-mi închipui unde stăteau oamenii Securităţii, cum e să ai apropiaţi care te vizitează doar ca să te toarne, şi mai ales ce anume l-a făcut să-şi înfrîngă spaima, boala epocii. Agent? Al cui? Şi e asta îndeajuns încît să glumeşti în anchetă cu tovarăşul colonel care te face trădător de ţară, în 1988?

Am citit dosarul* Brucan fără să mă pot opri, în cîteva zile. Şi l-am revăzut pe dom' profesor Brucan, profetul care n-a vrut să fie iubit şi urmat, ci doar detestat şi confirmat de evenimente, niciodată de oameni. Un evreu care a dat o probă (scurtă) de demnitate daco-romană, acolo unde românii au ales să pozeze pe Coloana a cincea a Împăratului Nicolae, în calitate de vivandiere, oaste, trupă de dans şi popor.

Evident, exagerez, exact ca el. Personajul nu e nicidecum disidentul pur, intelectual în căutare de libertate, dascăl disperat să dea istoriei o lecţie, ca Ana Blandiana sau Doina Cornea. Brucan e Brutus, copil de suflet al comunismului românesc, stalinist cu operă jurnalistică de care i-e ruşine mai apoi, agent al Securităţii probabil, în anii '70, agent dublu poate, profet al Perestroikăi, om al ruşilor, americanilor, românilor, mă rog, al cui vrea cititorul, care se poate desfăta cu gîndul că nu va reuşi, din carte, să pună nici de data asta vreun final clar romanului de spionaj.

Despre Brucan ştim clar doar c-a murit, aşa că ne rămîn doar foile astea într-un dosar strîns într-o carte, selectate de el, cenzurate de dragul imaginii celor apropiaţi, dar fără îndoială şi cu gîndul la posteritate. Lipseşte o perioadă mare, cea dintre posibila trimitere în judecată din primăvara lui '89 şi Revoluţia care îl prinde totuşi liber, evacuat în Dămăroaia. Nu mai face scandal, stă la coadă la butelie, merge să-şi ia carne din shop, cu valuta adunată din articole în America. Ăsta e finalul cărţii, la care fiecare e liber să adauge amintirile cu execuţia lui Nicolae şi a Elenei, cei care au şi citit ca destinatari ai rapoartelor, înaintea ta, ultimele pagini. Cartea e, pînă la urmă, şi epitaful lor. El i-a omorît. Simt eu că nici Iliescu n-ar fi avut curajul ăsta.

Brutus e însă un *bon-viveur,* nu-şi face probleme de conştiinţă, nici înainte şi nici după. Am fost cu el la Paris o dată şi m-a uimit rezistenţa lui la mese lungi şi bogate. Mi-a explicat: începuse antrenamentul pe vremea lui Stalin, cînd o masă de şase ore în delegaţie la Moscova era de fapt o foarte scurtă recepţie.

Apropo de Moscova: Brucan e un complotist, aşa cum şi declara după Revoluţie. Îl sprijină ruşii, îl ajută americanii, ţin legătura cu el olandezii. E, în primăvara lui '89, unul dintre primii cetăţeni globali ai României: un om conectat (pînă cînd Securitatea opreşte scrisorile) la mediul academic, jurnalistic şi politic mondial. Îi place asta şi se vede: chiar anchetatorilor le povesteşte cît de important e el pentru Occident. Se dă mare? Opt ani mai tîrziu, cînd făceam emisiune cu el, am fost martorul uneia dintre ultimele sale sforării: dărîmarea unui guvern, în echipă cu mai mulţi cetăţeni care doresc şi azi să rămînă anonimi. I-a reuşit, drept pentru care propun să-l credem, aşa, un pic.

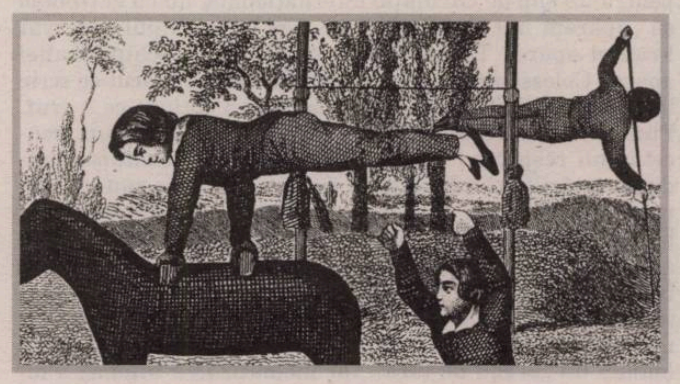

Dincolo de toate, Brucan e un om de dreapta. Mulţi dintre disidenţii de după au evoluat strîmbînd din nas la politică, s-au marginalizat în comitete şi comiţii, s-au revoltat văzînd că-n lumea reală îngerii iau şpagă, iar diavolii inaugurează cămine de copii. Brucan n-a avut problema asta. Pentru el, mirosul urît al politicii româneşti era mai degrabă un afrodisiac.

Cartea e şi un mic manual de rezistenţă: între semnatarii scrisorii celor şase, doar Brucan reuşeşte să nu abjure. Citind rapoartele de anchetă, te izbeşte un lucru cumplit: mai toţi am trecut, trecem, după 1989, prin acelaşi gen de tentaţie ca şi Brucan. Renunţarea la convingeri, pentru o viaţă mai bună.

Tocmai de aceea, dosarul Brucan nu e defel despre trecut. E de fapt ultima lui profeţie: libertatea e o sumă de trădări.

* *Dosarul Brucan,* îngrijit de Radu Ioanid, a apărut luna trecută la Editura Polirom.

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

Educaţia contează

După 16 luni de campanie în alegerile preliminare, cînd victoria se muta dintr-o tabără în alta după criterii greu de descifrat prin prisma ideilor lansate în discursurile concurenţilor, Barack Obama s-a declarat cîştigător al cursei din Partidul Democrat, pe 3 iunie, la Minneapolis. Senatorul de Illinois trebuie să-i convingă pe partizanii lui Hillary Clinton (ea i-a promis din vîrful buzelor că o să-l susţină) că el poate produce schimbarea aşteptată nu doar de negri, de tineri şi de membrii profesiilor liberale, susţinătorii lui cei mai vizibili. Mulţi dintre alegătorii democratei Hillary Clinton în cadrul primarelor spun că vor vota pentru republicanul McCain la alegerile generale. Probabil şi mai mulţi gîndesc aşa. Pentru a deveni preşedintele Statelor Unite, Obama va trebui să ţină un discurs convingător şi pentru cei care dintr-un motiv sau altul cred că McCain e cea mai puţin proastă variantă posibilă.

În primul său discurs de candidat (pînă acum fusese candidat la candidatură), el a atacat problematica economică, răspunzînd astfel reproşului, nu o dată formulat, că deşi ţara traversează o criză, el nu face decît să se refere în termeni vagi şi optimişti la posibilităţile de a reechilibra situaţia. Încă din faza alegerilor preliminare s-a constatat că Obama are puţine voturi de la „gulerele albastre", muncitorii albi, unii dintre ei ameninţaţi că-şi vor pierde locuinţa din cauza crizei creditelor, toţi nemulţumiţi de faptul că preţul benzinei a ajuns la 4 dolari galonul; şi asta într-o ţară unde deplasarea cu automobilul, departe de a fi un răsfăţ, este condiţia necesară pentru a putea ajunge de acasă la locul de muncă şi înapoi. Astfel, Obama a promis că odată ales preşedinte va acorda un stimul de 50 de miliarde de dolari pentru revigorarea economiei, va spori ajutorul de şomaj, va acorda nişte sume celor care riscă să-şi piardă locuinţa; toate la un loc şi fiecare în parte înseamnă că, dacă se pun în practică, impozitele vor creşte (de la cei bogaţi, promite Obama) şi Guvernul va avea un rol important în redistribuirea venitului naţional. „Gulerele albastre" votaseră majoritar pentru Hillary Clinton, se pare că printre ei prejudecăţile rasiale sînt mai puternice decît la cei cu o instrucţie superioară. Obama se va strădui să demonstreze că economia este mai importantă decît rasa, că „omul obişnuit" va fi mai bine reprezentat de el decît de McCain.

„Mitul omului obişnuit" a fost creat încă din 1840 de candidatul William Henry Harrison care, pentru prima oară, a mers prin toate statele şi afişul cu portretul lui avea pe fond o cabană şi o sticlă de cidru. A cîştigat cu o majoritate semnificativă şi campania lui a devenit modelul: „Dacă reuşeşti să pari un om obişnuit şi să-l faci pe contracandidatul tău să pară din altă lume, ai cîştigat alegerile" – afirmă Richard Shenkman, profesor de ştiinţe politice; „dacă poporului american i se dă posibilitatea să opteze între mit şi realitate, aproape întotdeauna va alege mitul".

Paradoxal este că reprezentanţii elitelor, persoane cu avere şi cu un statut social mult peste medie, se aruncă în căutarea simpatiilor omului obişnuit, identificîndu-se aparent cu aspiraţiile lui. Şi Hillary Clinton, şi Barack Obama, şi John McCain sînt absolvenţi ai unor universităţi din topul şcolilor prestigioase (şi costisitoare) şi au o existenţă îndestulată. Se pare că, pentru a obţine majoritatea, biografia contează mai puţin, mai importante sînt legăturile emoţionale, capacitatea de a cîştiga încrederea oamenilor. În acest domeniu meciul rămîne deschis, pentru că în următoarele luni orice frază bine ţintită, dar şi orice eroare pot schimba rezultatul. Interesant e că toţi cei care se ocupă de raportul între elite şi candidaţi consideră că apartenenţa la elite este dată – în această ordine – de educaţie, bogăţie şi privilegii.

globul cubic

Cel mai mare ucrainean

Cunoscutul format de televiziune, lansat de BBC, *Cel mai mare...* a iscat controverse politice şi în Ucraina. Cîştigătorul a fost anunţat cu mare pompă, dar acum producătorul show-ului e scandalizat: el susţine că votul a fost falsificat în favoarea unui prinţ din secolul al XI-lea, Iaroslav cel Înţelept, deşi se crede că Stepan Bandera ar fi obţinut majoritatea. Disputa priveşte relaţiile Kievului cu Moscova: Iaroslav cel Înţelept (983-1054) a fost unul dintre marii conducători ai Rusiei kievliene, imperiu care se întindea pe teritoriul Rusiei, Ucrainei şi Republicii Belarus de astăzi. În timpul domniei sale a fost construită catedrala Sfînta Sofia, din centrul oraşului Kiev, considerată cea mai veche biserică ortodoxă din lumea slavă. Pentru cei educaţi în timpul epocii sovietice, Iaroslav cel Înţelept este simbolul a ceea ce-i uneşte pe slavii din cele trei ţări astăzi independente. „În acest sens, votul a fost mai curînd în relaţie cu viitorul, decît cu trecutul" – i-a spus reporterului BBC, Andrei Kulikov, un publicist ucrainean. „Pe de o parte se poate observa tendinţa de a ne căuta un drum propriu, ucrainean. Pe de altă parte, multă lume crede că trebuie să păşim spre viitor mînă în mînă cu Rusia sau măcar alături de ea. Aceştia l-au ales pe Iaroslav; în schimb, Bandera este, pentru tînăra generaţie, un simbol al partizanilor independenţei ţării şi văd viitorul ei în relaţia cu Occidentul" – afirmă prezentatorul emisiunii *Mari ucraineni*.

Stepan Bandera a fost un naţionalist ucrainean care a luptat şi împotriva naziştilor şi împotriva sovietelor, pentru unii el este un erou, pentru alţii un terorist şi un trădător al patriei sovietice. Şi unii şi alţii ştiu că mijloacele acestui luptător au fost deosebit de brutale. Concurează, de fapt, istoria învăţată după cărţi părtinitoare cu istoria reprodusă după ureche.

A fost numită o comisie care să cerceteze dacă numărătoarea voturilor a fost corectă. (**M. B.**)

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Reîntîlnire cu Rousseau

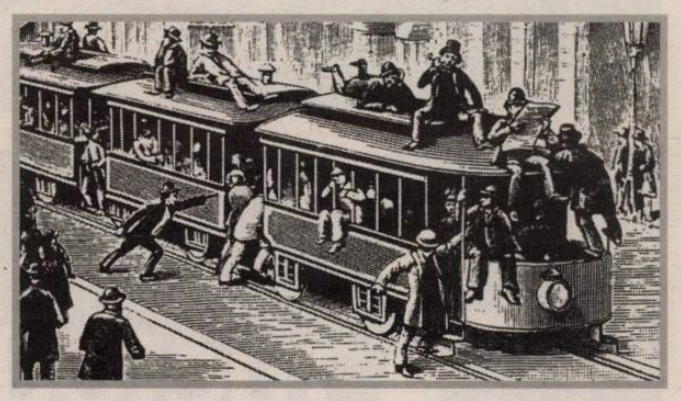

Nu demult a apărut o nouă versiune românească a celebrisimei lucrări a lui Rousseau, *Despre contractul social sau principiile dreptului politic* (la Editura Nemira, în traducerea lui Cătălin Avramescu, care semnează şi un consistent studiu introductiv). Bun prilej pentru mine să tatonez din nou această carte, după mulţi ani de la ultima lectură. Îmi place mult autorul, dar nu sînt deloc de acord cu el. Rousseau este, în imaginarul meu clădit, desigur, pe cărţile lui, un personaj extraordinar. Este primul intelectual modern al lumii, este primul om care a scris deopotrivă despre alcătuirea politică a societăţii şi despre frămîntările sale private, cu un stil minunat şi într-un melanj care reinventează eseul. Să aduci angoasele şi frămîntările tale private la înălţimea principiilor care guvernează relaţiile de putere dintre guvernaţi şi guvernanţi era, la mijlocul secolului al XVIII-lea, ceva cu totul nou. Trebuie să fii şi un mare scriitor, şi un mare politolog (urăsc termenul, dar nu am altul la îndemînă), ca să poţi scrie cu tensiunea introspecţiei despre alcătuirea politică a lumii şi cu precizia politologului despre propriul suflet. Iar Rousseau a fost un astfel de autor.

Nu sînt un contractualist. Teoria contractului social, al cărei celebru adept a fost Rousseau, dar pe care nu a inventat-o el, nu mi se pare satisfăcătoare nici ca explicaţie, nici ca proiect. Admit că o societate modernă poate să aibă, în unele aspecte ale ei, o organizare contractualistă. De pildă, în raporturile fiscale, cred că substanţa relaţiei este contractuală şi vedem bine asta din succesul enorm pe care îl are percepţia cetăţeanului drept contribuabil. Dar cînd vine vorba, de pildă, despre obligaţia statului de a administra aparatul judiciar deopotrivă în termenii legalităţii şi ai justiţiei, cred că viziunea contractualistă sucombă.

În general, ideea de bază a contractualismului, anume că totul este/trebuie să fie produsul unui consimţămînt, mi se pare eronată: nu îmi amintesc să fi consimţit la felul în care lucrează statul al cărui cetăţean sînt, iar în teoria contractelor consimţămîntul tacit sau prezumat este doar excepţia, în vreme ce consimţămîntul manifest este regula. Teoria contractualistă exclude faptul că, dincolo de voinţele noastre, există *ceva* mai înalt, căruia voinţele trebuie să i se conformeze. Există o lume a valorilor care ne preced şi care ne vor supravieţui, cu care trebuie să ne punem în acord, tocmai pentru a trăi într-o bună guvernare. În general, oamenii funcţionează productiv în spaţiul libertăţii, dacă recunosc şi respectă o autoritate superioară, exterioară politicului. Or, contractualismul tocmai asta neagă.

Pentru mine, nu *Contractul social* este cea mai bună carte a lui Rousseau, deşi este cea mai cunoscută. *Confesiuni* şi *Eseu despre originea limbilor* sînt cărţile sale de care sînt îndrăgostit. Fără îndoială, *Contractul social* este una din primele trei cele mai influente cărţi de acest gen din spaţiul culturii occidentale (dimpreună cu *Politica* lui Aristotel şi *Principele* lui Machiavelli). De la ea se adapă cu sentimentul că beau din cel mai pur izvor şi socialiştii, şi liberalii de dreapta, şi naţionaliştii, şi federaliştii. Pînă şi Mahatma Gandhi cita cu plăcere din *Contractul social*. De unde vine această enormă influenţă a *Contractului social*, nu-mi pot explica: ideile sale nu sînt noi deloc. Ideea că legitimitatea este cea mai importantă problemă a regimurilor politice e de la Locke. Însăşi ideea contractului social vine din veacul anterior, de la Hobbes. Ideea separaţiei puterilor este cu mult mai articulat prezentată cu un deceniu înainte de Montesquieu (pe care Rousseau îl cunoştea bine, căci îl citează adesea). Ideea că oamenii trăiesc în societate pentru că aşa vor, prin liberul lor consimţămînt, şi nu pentru că îi împinge vreo fatalitate iraţională e încă şi mai veche – o găsim în dialogurile platoniciene (în „Criton", de pildă).

Mă leagă însă de Rousseau frămîntările lui şi mă seduce stilu-i. De pildă, Rousseau nu e niciodată explicit în legătură cu preferinţa lui pentru un anume tip de organizare politică. Între monarhie, aristocraţie şi democraţie, ezită să aleagă ferm. Critică puternic aristocraţia (cu o oarecare simpatie totuşi pentru ceea el numeşte „aristocraţia electivă") şi monarhia, simţind că trebuie să ţină partea democraţiei. Dar e ceva ce-l împiedică. Rousseau simte că democraţia, în desenul ei corect, este un guvernămînt perfect care, firesc, cere cetăţeni perfecţi: „Să mai adăugăm că nu există un regim atît de expus războiului civil şi agitaţiilor interne, precum cel democratic sau popular, pentru că nu e nici unul care tinde atît de mult şi atît de constant să îşi schimbe forma, şi nici vreunul care să ceară mai multă vigilenţă şi curaj pentru a fi menţinut în starea actuală. Mai ales în cadrul acestei constituţii (a democraţiei, *n.m.)*, cetăţeanul trebuie să se înarmeze cu forţă şi constanţă şi să-şi spună în fiecare zi în străfundul inimii sale ceea ce spunea un virtuos palatin în Dieta Poloniei: mai bine o libertate primejdioasă decît o sclavie liniştită. Dacă ar exista un popor de zei, el s-ar guverna democratic. Însă oamenilor nu le convine un regim perfect". Democraţia cere prea mult de la cetăţean şi, de aceea, e cumva nefirească. Acest tip de nelinişte lucidă îmi place mult al Rousseau.

Rousseau era foarte mîndru de ideile sale. Le apăra pînă în pînzele albe, le răstălmăcea, uneori, de dragul de a fi convingător. Rousseau vroia să aibă dreptate cu tot dinadinsul. Era un gînditor care dădea cu piatra-n Dumnezeu. Lui Voltaire, îi stîrnea admiraţie fără margini. Ei bine, acest autor încheie *Contractul social* cu o concluzie de o modestie tulburătoare: „După ce am stabilit adevăratele principii ale dreptului politic şi am încercat să aşezăm Statul pe această temelie, mai rămîne să îl consolidăm în relaţiile externe... Dar toate acestea formează un nou obiect, prea vast pentru perspectiva mea limitată: ar fi trebuit să mă rezum la un domeniu mai restrîns". Aici avem o traducere cam generală (în original: *„...Mais tout cela forme un nouvel objet trop vaste pour ma courte vue: j'aurais dû la fixer toujours plus près de moi."),* dar spiritul modestiei intelectuale este evident şi, pentru mine, asta contează. Amestecul de îndrăzneală aproape insolentă (de pildă, cînd demonstrează că un creştin nu poate fi un bun cetăţean) şi de modestie îmi place mult la Rousseau. A se reciti!

ready made

„Meşterii-n ateliere
Bat ciocanul cu putere,
Că partidul muncă cere
Întreceri şi evidenţiere."

(Nicoleta Coatu, *Lirica populară românească cu tematică actuală*, Editura Minerva, 1984)

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Educaţie cu castane

Avenit iarăşi vacanţa despre care nu ştiu dacă mai e astăzi aşa un motiv de bucurie cum era odată. Mi-aduc aminte că noi (mai ales băieţii) eram foarte fericiţi de venirea acestui moment, cînd ne încheiam socotelile pentru o vreme, destul de lungă, cu profesorii. Şi asta pentru că obiceiurile unora dintre ei reuşeau să ne îndepărteze de şcoală. Amintite astăzi, unele comportamente ale „dascălilor“ de prin anii '70-'80 par greu de crezut. Aveam, de exemplu, o profesoară de engleză, o doamnă bine şi în general foarte civilizată care însă, din cînd în cînd, avea momente cînd voia cu tot dinadinsul să facă linişte în clasă. Îi căşuna atunci pe primul pe care-l vedea că vorbeşte şi îl apuca de un perciune cu două degete, trăgîndu-l aşa încetişor afară din bancă, într-o operaţiune oarecum mămoasă care însă îi storcea lacrimi de durere celui în cauză. Era un spectacol care avea darul să ne liniştească instantaneu pe toţi. Îngroziţi, continuam să buchisim lista verbelor neregulate, ca şi cum nimic nu s-ar fi întîmplat. Dar, mai era şi o altă *tovarăşă* profesoară (de altfel, tot aşa de respectabilă ca precedenta) care a avut la un moment dat un fel de criză prin care s-a hotărît să-i bată la palmă cu un arătător lung de lemn pe cei cîţiva elevi mai slabi din clasă şi care nu reuşeau să înţeleagă nimic din lecţiile ei. Îi ameninţa pe săracii copii că dacă-şi retrag palmele din calea băţului (care vîjîia prin aer) le dublează numărul de lovituri. În aceeaşi perioadă, dintr-o clasă paralelă se auzea că un profesor de matematică obişnuia să le tragă elevilor *castane*. Le umplea capetele de cucuie din te miri ce motive. Dar omul era, ca şi profesoarele amintite înainte, doar un biet nevinovat faţă de adevăraţii sadici care populau şcolile. Am auzit de unul care-şi lovea elevii cu creionul peste unghii. Sau mai era de pildă „chimistul“, care ne învîrtea cu multă plăcere în păr o gumă de şters mare şi albă. Ori „tîmplarozaurul“ de la atelier care urla tot timpul, făcîndu-ne în toate felurile şi care ne punea să stăm în picioare şi cîte două ore fără pauză. A fi trimis la colţ era pe atunci o pedeapsă de-a dreptul banală, dar ţin minte cum o colegă a leşinat acolo, la colţ, după ce a stat vreo jumătate de oră în picioare. În sfîrşit, la liceu aveam să mai uităm de pedepsele fizice şi să învăţăm mai multe, în schimb, despre teroarea psihică. Am întîlnit acolo o profesoară de chimie care era în stare să ne scoată pe toţi la tablă într-o singură oră şi apoi, cu zîmbetul pe buze, să umple tot catalogul cu note de trei şi de patru. Odată ne-a auzit că plănuiam s-o blocăm în liftul liceului cu care urca cele două etaje pînă la laboratorul de chimie. Am suportat o adevărată urgie de ascultări la tablă în urma cărora mulţi au rămas corijenţi. Ne-a părut chiar rău că n-am fost în stare s-o blocăm în lift. Am învăţat atunci chimie, de frică.

După liceu am uitat însă absolut totul. Mai era şi grozăvia formulei „scoateţi o foaie de hîrtie“, adică urma să fim testaţi printr-un extemporal. Un profesor de istorie folosea formula foarte des, dar de cele mai multe ori, după ce rupeam acea foaie din caiete, el se răzgîndea şi zicea că a fost doar o glumă. Gestul semăna cu simularea unei execuţii. În sfîrşit, am avut o profesoară de rusă, care părea să ne fie cu adevărat duşmancă. Ne ameninţa mereu că ne lasă repetenţi. Pentru a trece clasa, foarte mulţi elevi trebuia să aducă la sfîrşitul anului şcolar diverse cadouri pentru „cabinetul de limba rusă“. Erau vaze sau ghivece de flori, lucruri luate de la magazinele de artizanat, covoare sau chiar tablouri. În ultima perioadă cerea chiar bani. După ce am terminat liceul, am aflat că a lăsat repetent un elev din clasa a X-a care, drept urmare, n-a mai putut da examenul de treapta a doua, aşa cum era pe atunci. Băiatul s-a spînzurat.

3 metode să te abonezi

3 luni abonament

SMS TRIMITE UN SMS DIN REŢEAUA ORANGE SAU VODAFONE LA 7409 CU TEXTUL **DILEMA VECHE**

- Costul unui SMS este de 9 euro+TVA
- Din reţeaua Orange vei primi un mesaj de confirmare a înregistrării
- Din reţeaua Vodafone vei primi un mesaj prin care ţi se cere confirmarea, iar costul SMS-ului de răspuns este de 0,05 euro

Dacă trimiţi până la data de 20 a lunii în curs, primeşti abonamentul începând cu data de 1 a lunii următoare. Contravaloarea SMS-ului nu se returnează. Informaţii la tel: 021/407.54.69

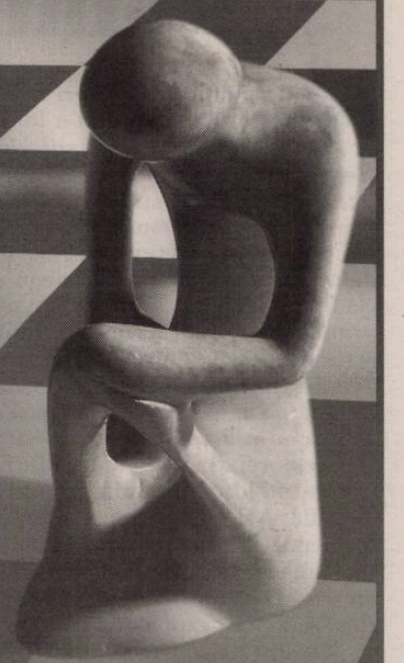

TRIMITE TALONUL

Plăteşte prin ordin de plată sau mandat poştal şi trimite talonul de mai jos.

LA TOATE OFICIILE POŞTALE, AGENŢIILE RODIPET, SAU LA CELELALTE FIRME CU CARE ADEVĂRUL HOLDING ARE CONTRACT DE DIFUZARE A ABONAMENTELOR.

ABONEAZĂ-TE!
Ai până la 13,2% reducere din preţul de la chioşc!

Tel: 021-407.54.64, 021-407.54.65
Fax: 021-407.54.67
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro

Nume ..... Prenume ..... Compania* ..... Cod Fiscal* .....
(* Completaţi numai dacă plătitorul este o firmă) str. ..... nr. ..... bloc ..... scara ..... etaj ..... ap. ..... localitate .....
judeţ/sector ..... cod poştal ..... telefon ..... e-mail .....
Adresa de livrare (daca este diferită faţă de adresa de mai sus): Str. ..... nr. ..... bloc ..... scara ..... etaj .....
ap. ..... localitate ..... judeţ/sector ..... cod poştal .....
Număr abonamente contractate ..... începând din luna ..... la:
Dilema Veche 3 luni (41 lei) 6 luni (81 lei) 12 luni (158 lei)
Cei care se abonează direct la Adevărul Holding vor completa şi rândurile de mai jos:
Am expediat către S.C. Adevărul Holding S.R.L. suma de ..... lei cu mandatul poştal/ordin de plată nr ..... din data .....
..... în cont nr. RO81 ABNA 4100 2641 0028 5818 deschis la ABN AMRO BANK SA Centrala Bucureşti.
Pentru ca livrarea abonamentului să începă la data de 1 a lunii următoare, plata se va efectua până la data de 20 a lunii în curs. Prin prezenta sunt de acord ca S.C Adevărul Holding S.R.L să prelucreze datele mele cu caracter personal

Completaţi talonul de abonament cu datele de identificare solicitate şi expediaţi-l, împreună cu copia după dovada plăţii abonamentului, prin poştă, la S.C. Adevărul Holding S.R.L., **OP 33 - CP 143, Bucureşti**, cod poştal 014820 sau prin fax: **021-407.54.67**.

Abonamentele se pot contracta: la sediul S.C. Adevărul Holding S.R.L., Piaţa Presei Libere nr. 1, Corp C, sector 1, Bucureşti la cu mandat poştal sau ordin de plată pentru S.C. Adevărul Holding S.R.L. la oficiile poştale la la sucursalele RODIPET la la firmele particulare.

Vintilă MIHĂILESCU
...@hai-hui.ro

Apel către edili

Sfîrşit de săptămînă în Bucureşti. Capitala este dintr-odată un oraş diferit, pentru simplul fapt că se poate circula normal. Mă aventurez aşadar să merg cu maşina la Bookfest.

Evenimentul s-a aşezat în conştiinţa şi habitudinile bucureştenilor, chiar dacă nu arată încă precum Salonul de Carte de la Paris, aşa cum sugerează ministrul Culturii. Lume multă, cărţi şi mai multe. Te întîlneşti cu toată lumea cu care te aşteptai deja să te întîlneşti, în jurul lansărilor de carte au loc ecumenii politice şi intelectuale dintre cele mai surprinzătoare, se schimbă idei şi amabilităţi ca pe vremuri la Şosea. În sălile supraîncălzite pluteşte o anumită atmosferă de comunitate. De comunitate urbană, aş îndrăzni să zic. Bucureştiul se întîlneşte pre sine într-un spaţiu de mare capitală.

Părăsesc pavilionul de la Şosea şi mă îndrept spre centru. Pe drum, mă opresc la Muzeul Ţăranului Român, unde tocmai a fost dată la cheie o primă „grădină bucureşteană“, cu flori locale şi varză, meri şi viţă-de-vie, pietriş şi garduri de lemn, care a „domesticit“ spaţiul interior al muzeului. Este opera unui grup de arhitecţi şi studenţi peisagişti, finanţată de o mare companie, care ştie să-şi facă (şi) publicitate. „Credeţi că ni s-ar permite să ne ocupăm şi de spaţiul verde din faţa muzeului, dinspre Kiseleff?“ – mă întreabă I. „Nu le cerem nici un ban!“ – mai precizează ea, plină de speranţă. „De ce nu?“ – dau eu să răspund. Apoi mă întreb singur: „De ce da?“.

Ajung, în sfîrşit, în zona Piaţa Romană. Pe stînga, pe strada Pictor Verona, *Street Delivery*. Pe dreapta, pe strada Mendeleev, un vîrf al acestui iceberg numit TUB (Transcentral Urban Bucureşti). Amîndouă străzile au fost închise şi au devenit pietonale, adăpostind o diversitate de „evenimente urbane“ şi de prezentări de proiecte care mai de care mai interesante şi mai ingenioase. Unele mai „culturale“, altele mai „comerciale“. Mici ironii reciproce, publicuri oarecum diferite. Trecînd de la „micul Paris“ la marele Bucureşti, iată că avem şi noi un *rive gauche* şi un *rive droite* – chiar dacă nu prea e clar, deocamdată, cam ce ar putea însemna asta. Majoritatea bucureştenilor trec însă de pe un „mal“ pe altul şi cu toţii, beneficiari şi realizatori, se simt bine. „Se întîmplă ceva!“ – aud pe un domn spunîndu-i entuziast-neîncrezător doamnei de lîngă el.

Da, chiar aşa, „se întîmplă ceva“, iar acest colţ de Bucureşti este viu, arată a mare capitală. Arată normal, aşa cum ar trebui să arate permanent. Dar cu toţii ştiu – şi ştim – că nu aşa arată Bucureştiul de obicei, că este ceva excepţional, ceva extra-ordinar. Şi în timpul summit-ului NATO Bucureştiul arăta altfel, dar la doar cîteva zile după ce s-a încheiat evenimentul, aceleaşi echipe de la administraţia locală care redaseră capitalei ceva din aerul de oraş-grădină, au venit şi au smuls toate florile plantate cu grijă în faţa MŢR. „Da' cu florile ce-aţi avut?“ – m-am întrebat eu, cu obidă, atunci. „De luni o s-o luăm de la capăt!“ – mai aud eu de data aceasta un sceptic oftînd în public.

Mă retrag pe o terasă, la o bere, şi îmi pierd privirile prin mulţimea care a recucerit „spaţiile urbane“ după încetarea ploii. Am impresia că există şi o morală a acestor „întîmplări“, a acestor „normalizări“ vremelnice a unor spaţii din Bucureşti. Ceva asemănător, oarecum, cu „noul val“ din cinematografia română. Mie personal, acesta îmi aduce aminte de Mircea Vulcănescu şi fraza sa profetică: „la români se poate atunci cînd nu se mai poate!“. Nu cred că acest „nou val“ este opera unor proiecte senine şi îndelung concertate, ci mai degrabă rodul unor disperări individuale, cum că „aşa nu se mai poate!“. Similar, am impresia că o disperare similară i-a atins de ceva vreme şi pe arhitecţi (mă rog, o parte a lor) şi că există, în prezent, un imens potenţial gata să se constituie într-un „nou val“ în urbanism.

Mai există şi o altă morală, oarecum perversă, a întregii poveşti: aceste „evenimente urbane“, care au luminat oraşul şi i-au înseninat pe locuitorii săi, nu sînt iniţiativa edililor, nu s-au petrecut din dorinţa şi voinţa lor nestrămutată, ci doar pentru că aceştia *au dat voie să se întîmple!* Disperarea unor iubitori ai oraşului a produs – şi produce – proiecte, idei, amenajări mai mici sau mai mari, pentru care iniţiatorii lor găsesc chiar şi banii necesari. Totul este ca edilii să le „permită“ să îşi pună proiectele în practică. Iar edilii, iată, le permit atunci cînd şi cît au interesul imediat şi explicit: în campaniile electorale. După care, uită şi îşi văd din nou de aranjamentele lor bănoase.

Ei bine, domnilor edili, fiţi mai inteligenţi şi mai vizionari decît vă este firea şi încercaţi să înţelegeţi că aveţi *tot timpul* interesul ca astfel de proiecte să se desfăşoare în urbea pe care o păstoriţi! Că este şi interesul *vostru* de a profita (aproape) pe gratis de munca şi entuziasmul altora şi că, deci, măcar din interes meschin politic, ar trebui să învăţaţi să spuneţi, măcar din cînd în cînd, un DA deschis şi tranşant. Nu vă cer, aşadar, să aveţi idei şi viziuni de viitor, ci doar să nu înecaţi în indiferenţa voastră astfel de idei şi viziuni atunci cînd ele vă sînt puse pe masă din pură pasiune.

Desigur, problemele structurale ale oraşului nu se rezolvă doar cu „evenimente urbane“. Cu o floare nu se face primăvară, ce-i drept, dar îţi dă entuziasmul şi răbdarea necesare pentru a aştepta – şi a pregăti – venirea toamnei, cînd se numără bobocii. Iar populaţia Bucureştiului s-ar putea să nu mai aibă prea multă răbdare...

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Andrei PIPPIDI

SOS București

Călăreţul de bronz

Am mai avut ocazia să regret că nu se face nimic pentru a regăsi modelul statuii lui Carol I. Între timp, a apărut în Piaţa Palatului (deocamdată, a Revoluţiei, de parcă ar fi una singură) o machetă de probă, supusă unui referendum al publicului. Vă rog să consideraţi rîndurile ce urmează drept unul din bileţelele strecurate în cutia care conţine părerile trecătorilor despre acest monument. Nu putem decît regreta că nu s-a recurs la un sondaj de opinie şi în cazul operei dlui Ghilduş, despre care există unanimitate, dar ea s-a exprimat prea tîrziu, faţă de obiectul erect. Despre oportunitatea reconstituirii statuii distruse de comunişti nu încape îndoială. Problemele care se pun sînt oarecum tehnice şi nu sînt decît două: a) paternitatea lucrării pe care o vedem şi b) amplasarea ei.

Din motive obscure, sarcina de a reface statuia i-a fost încredinţată dlui Florin Codre, artist cunoscut, figură simpatică. Rezultatul e dezamăgitor. Dimensiunile mai mari decît ale originalului nu se potrivesc cu profilul clădirii din spate, a Fundaţiei Regale. O serie de detalii (coada calului, coama lui, lipsa şeii şi scărilor) sînt modificate în raport cu originalul, fiind deci intervenţii care-i aparţin sculptorului de astăzi, deşi de importanţă minoră. În aceste condiţii, statuia e un plagiat sau, în cel mai bun caz, o pastişă. Un plagiat nu numai din punct de vedere moral, ci chiar legal, deoarece se încalcă dreptul de autor deţinut de către descendenţii marelui artist croat care a lucrat în 1939. De ce nu s-a reprodus întocmai opera lui Mestrovici, de o valoare recunoscută în istoria artei europene? Greutatea de a răspunde la această întrebare vine din paravanul de ceaţă care a ascuns contactele, cîte şi cum au fost, cu familia Mestrovici. Potrivit informaţiilor comunicate într-o declaraţie pentru Hotnews din partea urmaşilor sculptorului, în cursul anului 2006, Ministerul Culturii, Casa Regală a României şi Ambasada noastră la Zagreb au avut cunoştinţă despre existenţa (şi adresele) moştenitorilor, dar, după ce şi-au manifestat intenţiile cu privire la reconstituirea monumentului, dialogul care abia începuse a încetat. Aşa cum era normal, familia a pus întrebări în legătură cu condiţiile tehnice ale lucrării, dar n-a mai aflat nimic despre acest proiect. S-a răspîndit prin presă, dar mai ales prin „telefonul arab“, adică de la gură la ureche, *ştirea falsă* că moştenitorii hrăpăreţi ar cere o sumă atît de mare pentru consimţămîntul lor, încît trebuie căutată altă soluţie. Dezminţirea zvonului, categorică, poartă semnătura doamnei Rumiana Mestrovici, nora artistului, şi poate fi verificată la adrese precise din Zagreb şi New York. Această situaţie ne îndreptăţeşte să credem că cineva, la Minister sau la Primărie, a găsit că e mai simplu să se ofere o imitaţie în locul originalului care putea fi reprodus întocmai după modelul de ghips din Gliptoteca Academiei Croate. Fie pentru a evita acuzaţia de plagiat, fie pentru a nu pierde o comandă consistentă – mă înţelegeţi? –, un sculptor român s-a apucat să lucreze „în genul lui Mestrovici“, aşa încît aluzia istorică există, dar autorul e Florin Codre. Şi, în vremea asta, noi credeam că se mai caută la Zagreb sau la Split macheta originală! La Paris, în curtea Luvrului, s-a adus în 1978

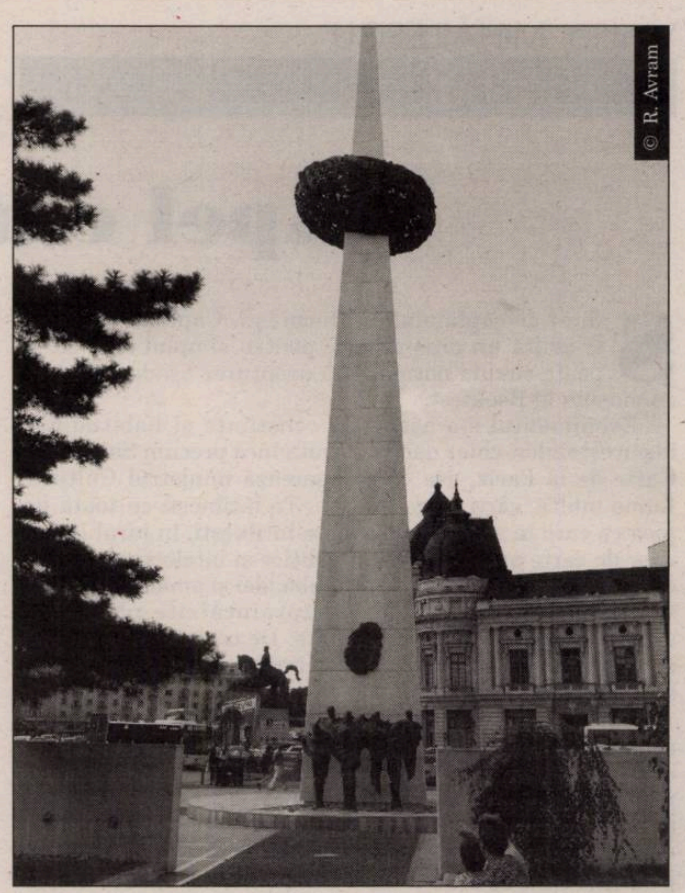

statuia ecvestră a lui Ludovic al XIV-lea, „după Bernini“; nu s-a gîndit nimeni să aplice peste amintirea unei mari opere de artă intervenţii moderne de detaliu.

Piaţa este acum ticsită de statui. Dacă am fi avut reproducerea identică a monumentului, era firesc ca el să se întoarcă la locul său, unde sublinia relaţia între Fundaţia Regală şi ctitorul ei. Dacă sîntem siliţi să ne mulţumim cu Codre, în loc de Mestrovici, se poate lua în consideraţie propunerea de a aşeza statuia regelui Carol în Piaţa Victoriei, pe tăpşanul ocupat altădată de Ostaşul Sovietic al lui Baraschi, cu faţa către Calea Victoriei pe care s-au întors în 1878 soldaţii Măriei Sale, care cuceriseră Independenţa. Această idee vine din partea comitetului de experţi care este împuternicit de Ministerul Culturii să avizeze monumentele de for public. Dar ea frustrează nu numai aşteptările vechilor bucureşteni, care ar dori să revadă călăreţul de bronz acolo unde a fost, ci şi socotelile, mai puţin idealiste, ale cui calculează, pentru viitoare blocuri-turn, valoarea terenului din Piaţa Victoriei.

Codrin Liviu CUŢITARU

Tîrnăcopul cu cerneală

Vă rog să citiţi cu atenţie următorul poem: „Lucrători care vă puneţi şorţuri de piele / Şi vă suflecaţi mînecile cămăşii / Dezgolind braţele vînjoase, / Fochişti mînjiţi de funingine care aruncaţi / Cocs sub furnalele pline de aliaj fierbinte / Vin la voi să lucrez în acord. / Plătiţi-mi şi mie simbrie / Ca să cînt duduitul cuptoarelor, / Şi fumul ce iese pe coş. / Mecanici ai căilor ferate, / Luaţi-mă şi pe mine pe locomotivă, / Meşteşugul meu nu e fără folos, / Daţi-mi salariul unui frînar. / Cînd trenul aleargă pe linie, / Făcînd să fugă înapoi pădurile şi aripile podurilor, / Voi cînta şuierul maşinii, / Scînteile risipite-n vînt. / Ţărani care porniţi tractoarele pe ogor, / Tîrînd după ele mari pluguri, / Ţărani care îndemnaţi boii din plesnituri de bici / Pe lîngă carele pline cu dealuri de fîn, / Vreau să vă dau o mînă de ajutor, / Plătiţi-mă ca pe oricare zilier / Ca să vă cînt răsăritul soarelui / Şi berzele ce stau într-un picior“. El se intitulează „Poetul căutînd de lucru“ şi a apărut la Havana, într-o revistă cubaneză de cultură, în urmă cu aproximativ cincizeci şi opt de ani. Versiunea românească aparţine lui G. Călinescu şi a fost folosită de celebrul critic într-un text publicistic de-al său („Muncitorimea şi cultura“), tipărit în *Naţiunea* (nr. 355) din 3 februarie 1949. Nu imbecilitatea poeziei mă interesează propriu-zis şi nici asocierea numelui lui Călinescu cu o asemenea traducere „de anvergură“ nu constituie un subiect demn de atenţie. Toată lumea ştie cum se scria pe atunci în lagărul socialist. Ceea ce ar putea intra în atenţie este argumentaţia ca atare, derivată de autorul *Istoriei literaturii române* din amintitul poem. Călinescu vrea să demonstreze o teză aberantă: intelectualul şi, în speţă, scriitorul e un „muncitor cu fantezia“ şi *poate fi abordat* din aceeaşi perspectivă din care îl preluăm pe „muncitorul cu uneltele“.

Spune criticul, pornind de la un „apel“ al Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Român: „Planul economic pe anul 1949 presupune o strînsă colaborare între cele trei divizii ale producţiei, muncitori, plugari şi intelectuali, şi era firesc ca guvernul să răsplătească [...] sforţarea tehnicienilor şi oamenilor de ştiinţă, cărora le cere o cît mai exactă informare asupra legilor ce stăpînesc materia“. Mai pe înţelesul cititorului contemporan, intelectualul nu operează cu un univers abstract, ci cu *materialitatea* pe care trebuie să o exploreze *concret* şi să o facă *utilă* întregii societăţi. Dacă în lumea savanţilor medicinei şi ingineriei, mai poţi spera că o astfel de dogmă socialistă îşi va găsi un minim suport real, în cazul umaniştilor şi, cu precădere, al scriitorilor, ideea pare o glumă proastă. Ne reaminteşte Călinescu: „Artiştii îşi vor da seama că nu sînt [...] apăraţi ca să-şi contemple şi să-şi cultive propriul *eu* blazat“. Ca şi poetul din textul cubanez, ei sînt aşteptaţi să urce pe locomotivă şi „să cînte“ şuieratul vîntului, să intre în mină şi „să picteze“ şorţurile de piele ale lucrătorilor sau braţele lor vînjoase, în sfîrşit, să meargă pe ogor şi „să descrie“ brazda plugului în pămînt. „Activitatea cerebrală“ devine, în concluzie, o „magmă“, un „aluat“ – modelabile după bunul plac al societăţii. Scriitorul munceşte cu „un tîrnăcop“, însă cu unul special, prevăzut cu rezervor de cerneală. G. Călinescu enumeră măsurile politice şi sociale luate de guvernul comunist pentru ca aceste principii ideologice să ajungă „realitate“. Măsurile în cauză stîrnesc, indubitabil, agitaţia „nostalgicilor“: „Cea mai însemnată dintre măsurile de protecţie a operei savanţilor, artiştilor şi literaţilor recunoscuţi este asigurarea existenţei familiilor lor. [...] Oricît de devotat ştiinţei ar fi un învăţat, grija pentru membrii familiei sale îl poate îndemna să împutineze activitatea propriu-zis creatoare, în scopul de a-şi găsi timp pentru una lucrativă. [...]. Aşadar, în noul stat de concepţie socialistă, clasa muncitoare preţuieşte valorile culturale, stimează pe omul de ştiinţă şi pe artist şi înţelege a-l pune la adăpost de zbaterea pentru existenţă“. Deşi legitim, confortul intelectualului nu trebuie însă plătit cu propria libertate. Singura creaţie validă, în ştiinţă sau artă, rămîne opera neconstrînsă ideologic. Atunci cînd „principiile“ socio-politice intervin în „activitatea cerebrală“, ea nu mai poartă numele de *creaţie,* ci de *propagandă*. Asemenea „concluzii“ nu veneau totuşi prea uşor, la lectură, înainte de 1989!

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Texte şi opinii de: ● *Svetlana CÂRSTEAN (scriitoare)* ● *Madeleine FLORESCU (patroana magazinului Madison)* ● *Radu GEORGESCU (preşedinte GECAD Grup)* ● *Stela GIURGEANU* ● *Mircea KIVU (sociolog)* ● *Alice NĂSTASE (jurnalist)* ● *Constantin RUDNIŢCHI (jurnalist)* ● *Adrian STOICAN (general manager al magazinelor Helvetansa)* ● *Mădălina ŞCHIOPU* ● *Paula A. TUFIŞ (sociolog)* ● ***Coordonatoarea temei:*** *Iaromira POPOVICI*

Imagine şi competenţă

La aproape 20 de ani de la ieşirea din comunism, structura societăţii româneşti începe să arate altfel: la începutul anilor '90, nici nu ne-am fi permis să ne imaginăm că există oameni bogaţi, milionari (deşi erau destui şi atunci). Pe la mijlocul aceloraşi ani furtunoşi, cînd cîteva exemplare ale acestei categorii au ieşit la iveală, opinia publică generală era că nu puteau fi altfel decît dubioşi: banii lor nu puteau veni decît dintr-o abilă – şi frauduloasă – mînuire a fondurilor de partid şi ale securităţii regimului apus (deşi, dacă-i întrebai, majoritatea dintre ei declarau că au pornit în afaceri vînzîndu-şi televizorul color...). Viziunea generală asupra lor nu era, nici pe departe, una pozitivă: românii se uitau, în mare parte, urît la conaţionalii lor care reuşiseră mai bine decît ei înşişi. În acelaşi timp, în sinea lor îi invidiau şi-şi doreau să ajungă precum aceştia. Invidia se pare că a avut şi latura ei pozitivă: a fost un motor al progresului, care i-a determinat pe unii dintre invidioşi să facă ceva ca să cîştige şi ei măcar jumătate cît invidiaţii... Încet-încet, spre anul 2000, au apărut şi alţi oameni cu bani care să nu-şi fi sprijinit averile neapărat pe fonduri de tristă amintire, ci pe propriile competenţe. Că acestea constau într-un foarte eficient manageriat, învăţat în şcoli înalte, precum MBA-urile prestigioase, sau în înclinaţia personală pentru speculaţii financiare sau imobiliare nu e de maximă relevanţă.

Cert e că, treptat, s-a format o categorie socială alcătuită din oameni nu doar cu bani, ci şi cu un oarece know-how *în a-i cheltui şi investi. Ţin minte că prin anii '90 îi numisem „oameni noi", conotaţia negativă de Dinu Păturică fiind evidentă. Acum nicicînd să-i mai considerăm aşa. Nu numai că deprinderile comuniste de egalitarism s-au mai evaporat, ci perspectiva noastră, a cetăţenilor de rînd (aparţinînd clasei mijlocii?) s-a schimbat: pînă şi noi ne dăm seama că acest segment al societăţii ar trebui să fie cel care are puterea şi posibilitatea să ducă lucrurile înainte, să ajute la dezvoltarea diverselor domenii economice, la crearea locurilor de muncă şi la creşterea nivelului de trai. Fie că îi numim pe reprezentanţii lui* upper class, high class *sau, în varianta neaoşă, „clasa de sus" sau „clasa superioară".*

*Limitele economice şi sociologice stricte ale acestei categorii îi lăsăm pe specialişti să le traseze (vor încerca acest lucru în paginile revistei). Ceea ce ne interesează este raportul între „cheltuială" şi „investiţie" în rîndul acestora: cum se împacă imaginile ostentative ale unora dintre ei, foarte prezenţi în mass-media, în ipostaze excesive, cu partea serioasă de acumulare de capital social şi de reinvestire a acestuia în scopuri profitabile pentru economie. Numărul de faţă îşi propune să schiţeze un profil al unei categorii sociale încă nu suficient cuantificate de sondajele sociologice din perspectiva imaginii publice a acesteia: „luxul" şi consumul de lux constituie o cale vizibilă. Dar nu singura. (**I. P.**)*

Paula A. TUFIŞ

Bani, muncă şi timp liber în clasa de sus

În mai 2003, conform Barometrului de opinie publică (BOP), cei mai mulţi dintre români percepeau structura socială a României ca avînd o formă piramidală (cu o elită mică la vîrf, mai mulţi oameni la mijloc şi cei mai mulţi la bază) sau o variantă a piramidei cu baza supra-dimensionată (o mică elită la vîrf, puţini oameni la mijloc şi cea mai mare parte la bază). Dacă opiniile respondenţilor au fost împărţite în privinţa dimensiunilor straturilor de jos şi ale celor de mijloc, 99% dintre ei au ales variante în care doar un mic procent din populaţie face parte din clasa de sus, pentru a caracteriza structura socială existentă.

Atît măsura subiectivă (autoclasificare în clase sociale), cît şi cele obiective (bazate pe venit, ocupaţie, educaţie) de împărţire a populaţiei pe clase sociale oferă aceeaşi imagine conform căreia doar o mică parte din populaţie poate fi etichetată ca aparţinînd clasei de sus. Între anii 1998 şi 2006, în cercetările BOP, aproximativ 1% din respondenţi se autoidentifică drept membri ai acestei clase. Tot în această perioadă, diverse măsuri obiective ale apartenenţei la clasa de sus (folosind criterii de venit şi nivel de educaţie) estimează că o proporţie între 4% şi 6% din populaţie face parte din aceasta. Dat fiind că cei din straturile sociale superioare sînt de obicei subreprezentaţi în sondaje, datele oferă informaţii despre un subsegment al clasei superioare (partea inferioară a clasei de sus).

În condiţii ideale, delimitarea clasei de sus ar trebui făcută avînd în vedere atît criterii subiective, cît şi criterii obiective, însă subreprezentarea membrilor clasei de sus în sondajele de opinie ne obligă să lucrăm cu definiţii permisive. Folosind o astfel de definiţie, bazată pe criterii obiective (cei mai bogaţi 10% cu mai mult de 12 clase), membrii clasei de sus sînt concentraţi în prezent în ocupaţii care nu implică muncă manuală, dar provin din familii cu niveluri educaţionale şi ocupaţionale extrem de variate (de la gimnaziu pînă la studii superioare şi de la muncitori calificaţi pînă la ocupaţii intelectuale). Originile sociale diverse ale actualilor membri ai clasei de sus reflectă structura socială existentă înainte de 1989 (cu principala linie de demarcaţie între o mică elită politică şi restul populaţiei grupată în cîteva straturi caracterizate de distanţe comprimate din punct de vedere al resurselor financiare şi al accesului la bunuri de consum şi servicii) şi faptul că după 1989 o parte din barierele în calea mobilităţii sociale au dispărut, permiţînd o rearanjare a populaţiei în structura socială.

Chiar dacă pătura cea mai bogată a clasei de sus (probabil cu origini sociale mai omogene) nu este surprinsă de

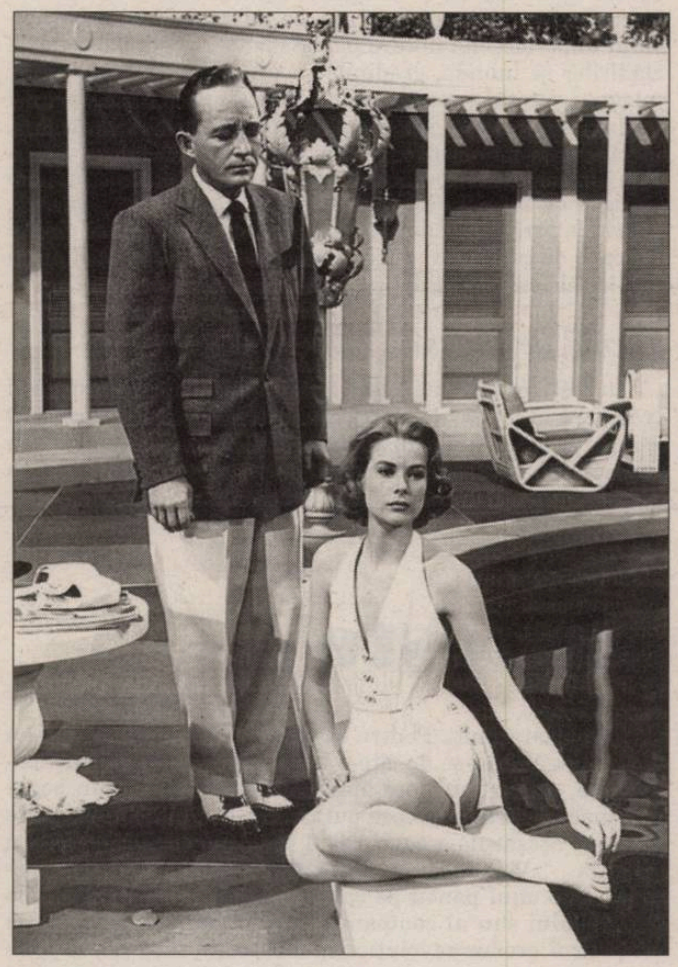

datele de sondaj, acest segment caracterizat de origini sociale diverse şi-a făcut loc pe lîngă primul grup în topul ierarhiei celor mai bogaţi şi mai educaţi, apelînd la alte resurse decît cele ale familiei de origine. Aceste resurse sînt cel mai probabil în principal propria educaţie, relaţiile, structura oportunităţilor de după 1989, schimbările din structura ocupaţională şi apariţia sectorului privat. În opinia membrilor acestui segment, resursele cele mai importante pentru reuşita în viaţă sînt inteligenţa, munca, relaţiile şi norocul (BOP 2003).

Dată fiind proveniența din medii sociale diferite a acestui segment social, se ridică întrebarea dacă trăsăturile sale denotă cristalizarea unei clase sociale caracterizate de o viziune comună asupra lumii, cu orientări comportamentale, atitudinale şi valorice diferite de celelalte clase sociale. Orientările în jurul cărora se poate cristaliza o viziune comună a membrilor acestui grup ar putea fi legate în principal de bani, muncă şi timp liber, domenii în care resursele materiale şi financiare mai bune ale clasei de sus permit o organizare diferită a activităţilor şi atitudini diferite în comparaţie cu membri celorlalte clase sociale.

Membrii clasei de sus se consideră mai bogaţi decît membrii celorlalte clase. Diferenţele din acest punct de vedere nu sînt foarte mari, sugerînd fie că aceştia nu pun accentul pe statutul lor de oameni bogaţi, fie că estimarea propriei bogăţii este ponderată de ambiţii mai mari. Pe de altă parte, 43% din clasa de sus estimează că veniturile lor sînt suficiente pentru cumpărarea unor bunuri mai scumpe sau pentru a avea tot ce le trebuie, pe cînd doar 10% din clasa de mijloc şi 6% din clasa de jos consideră că se află în această situaţie. De asemenea, cei din clasa de sus declară cheltuieli lunare medii în gospodărie de două ori mai mari decît cheltuielile celor din clasa de mijloc şi de trei ori mai mari decît cele ale membrilor clasei de jos (BOP 2006).

Surprinzător, în discursul clasei de sus, banii nu sînt mai puţin importanţi decît în discursul celorlalte clase – se discută la fel de des despre preţuri şi costul vieţii cu cei apropiaţi (BOP 2006), salariul primit la locul de muncă este considerat la fel de important (BOP 2005), iar banii familiei sînt la fel de importanţi pentru reuşita în viaţă (BOP 2003).

Deşi munca este considerată mai importantă în clasa de sus decît în celelalte clase, nu există diferenţe între aceasta şi cea de mijloc în atitudinile faţă de muncă. Ambele clase tind să creadă în mai mare măsură decît clasa de jos că munca este un mod important de a-ţi pune în valoare aptitudinile, pe cînd clasa de jos priveşte munca drept o datorie către societate. Clasa de sus şi clasa de mijloc nu diferă nici în importanţa acordată timpului liber, deşi ambele consideră timpul liber mai important decît clasa de jos (BOP 2005).

Deşi segmentul clasei de sus descris aici se diferenţiază clar de clasa de jos pe toate dimensiunile discutate, diferenţele faţă de clasa de mijloc sînt mai puţin evidente. În afară de cîteva semnificative din punct de vedere statistic în ceea ce priveşte aprecierea bogăţiei şi a veniturilor, evaluarea cheltuielilor lunare şi importanţa muncii, profilurile de orientări valorice şi atitudinale cu privire la muncă şi timp liber sînt similare în cele două clase. Este posibil ca această asemănare să fie determinată parţial de originile sociale comune ale actualilor membri ai celor două clase şi parţial de un flux de mobilitate intra-generaţională ascendentă dinspre clasa de mijloc înspre clasa de sus.

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 12 iunie, la ora 17,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri,* realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

„Luxul din secolul 21 e de două tipuri, lizibil, *nouveau riche*, şi ilizibil, *old money*. O pereche de pantofi de crocodil ţine de luxul vizibil, de noii îmbogăţiţi care vor să-şi marcheze bogăţia faţă de foştii vecini, rămaşi la bloc. Pantofii de hipopotam sînt *old money*, îi poartă cei care au trăit de generaţii printre oameni foarte bogaţi, singurii care recunosc textura pahidermă a pielii. Rolex e *nouveau riche*. Ceasurile de safari, din bronz matisat, ca să nu reflecte razele soarelui la vînătoarea de lei, şi care se patinează cu timpul, sînt *old money*. Chanel nr 5 e *nouveau riche*. Diptique e *old money*. (...) Caviarul e *nouveau riche*. Chateau Yquem e *old money*". (Dan Ungureanu, *Despre lux*, editori Dana Percec şi Ciprian Vălcan, Napoca Star, 2007)

Stela GIURGEANU

Opulenţă şi mizerie: bară la bară

Îl iei pe 41 pînă la capăt. De acolo, o maşină pînă la aeroportul Otopeni unde aştepţi autobuzul 301. Şi mergi, din nou, tot pînă la capăt. Pînă la Băneasa S.A. Treci de Grădina Zoologică, de Restaurant Băneasa (din care a rămas doar o plăcuţă ruginită cu numele staţiei), treci de staţia „Facultativa". Băneasa S.A. Cobori. Singura „rată" spre zona rezidenţială: 167, mijlocul de transport al celor care muncesc în vilele de lux. Majoritatea sînt femei. Schimbă impresii despre patroni, îşi povestesc una alteia ce şi-a mai luat şeful sau şefa, unde au mai mers, ce au mai făcut, lăudîndu-se astfel prin angajatorii lor. Cu cît şefii le sînt mai prosperi, mai „şmecheri", cu atît urcă şi ele pe scara ierarhică.

Băneasa era mai demult punctul de socializare al bucureştenilor la final de săptămînă, porţia de aer curat şi iarbă verde şi impresia de excursie la pădure. Însemna Grădina Zoologică, mirosul de animale, mirosul de pămînt, grătarele, mititeii pe cartoane mustind de ulei prăjit şi muştar lichid.

Acum mergi cu 167 pe un drum veşnic în şantier. Este cald şi praf şi o mizerie delimitată de o parte şi de alta de gardurile înalte şi semitransparente ale unui paradis imobiliar. Dincolo de colbul drumului se înalţă cartierele rezidenţiale, vile somptuoase, microclimatul oamenilor cu bani. Pentru că, azi, „stau în Băneasa" este o declaraţie de avere. Investiţiile au dezvoltat cartierele rezidenţiale într-un peisaj contrastant, luxul fiind aici vecin, gard în gard, cu mizeria. Pentru a-şi scoate cît mai rapid banii, cartierele au fost date în folosinţă într-un ritm accelerat, care nu a permis dezvoltarea zonei în totalitate, cartierele luxoase fiind izolate de exterior: tot ce nu intră sub parametrul „orăşelelor" e lăsat în paragină, ochii rezidenţilor fiind oblojiţi de ce se întîmplă în afară prin paravane opace.

Alpha Ville

Rogi şoferul ratei să oprească la Alpha Ville. Unul dintre cartierele de lux din Băneasa. La intrare trebuie să te legitimezi. Vorbeşti cu portarul, îi spui cine eşti, la cine mergi (ai invitaţie?) şi în ce scop faci vizita. Te simţi ca la graniţa cu străinătatea în aşteptarea vizei. De vreme ce eşti acceptat şi treci de gardul de fier, îţi dai seama că locul e un fel de străinătate, tot ce există dincolo de realitatea prăfuită şi mizeră din care vii e străin de România. Nu recunoşti nici liniştea, nici curăţenia, nici adierea de civilizaţie. Un singur însemn, un steag mare şi patriotic care flutură pe ghereta paznicului, menţine identitatea. În rest...

Vile cochete, pavaj discret din cărămidă rozalie, fin tăiată şi perfect îmbinată, gărduleţe minione, de lemn, lăcuite, peste care se revarsă valuri de verdeaţă şi flori. Grădinile sînt însă mici (pămîntul fiind foarte scump) şi îndesate, concepute mai ales de grădinari specializaţi. „Nu vrem să dăm greş, chiar dacă de multe ori şi nouă ne place să lucrăm în grădină. E prea mică totuşi ca să ne permitem luxul de a greşi..."

De altfel, şi casele stau cam „bot în bot", din unele poţi chiar vedea ce se întîmplă în casa vecinului. „Intimitatea e şi ea o problemă" – îmi spune un rezident – „dar să ai casa ta e infinit mai bine decît să stai, chiar şi într-un apartament de lux, la bloc." Intimitate nu există nici la bloc, iar aici, de bine de rău, îţi permiţi să ai un petic de grădină, dacă nu mai mult. „Am vrut să ne facem piscină" – mi se plînge altcineva, „dar ne-am dat seama că ar ocupa toată curtea". Soluţia? O piscină gonflabilă (de vreo mie de euro), dar una de „fiţe", cu jacuzzi, încălzire etc... Practică, pînă la urmă, o soluţie la problema spaţiului.

Şi, fără nici o ironie – chiar dacă ar suna aşa minţilor tentate să gîndească: ce bine ar fi să am şi eu necazurile lor –, aflu că pînă şi locuitorii paradisului chiar au probleme „locative".

Penele de curent. Multe şi dese. „De cînd ne-am mutat, adică de vreo doi ani, nu există zi să nu pice curentul sau să nu fluctueze, ceea ce ne strică aparatura electrică." Iar aici electricitatea e sfîntă. Apa, căldura, totul funcţionează pe bază de centrală electrică. Cînd pică aşadar curentul, se opresc apa, căldura şi „aragazul", mulţi folosind cuptoare electrice. Canalizarea nu e nici ea punctul forte al paradisului imperfect. La fiecare ploaie mai serioasă, subsolurile clădirilor se inundă, grădinile se transformă în adevărate mlaştini şi totul se termină cu o depresie în masă. Vorbind de depresii, ultima la modă este poluarea fonică. Pentru că, de cînd cu redeschiderea aeroportului Băneasa, din jumătate în jumătate de oră, un mini cutremur pune stăpînire pe viluţele de lux. Începe cu un huruit care se accelerează, cuprinde pereţii, zguduie podelele, avioanele trecînd atît de aproape de case încît, după cum se amuză cineva, poţi să-ţi faci bezele cu pasagerii.

Turnul de fildeş?

În rest, totul e bine. Dacă se opreşte curentul, rezidenţii trăiesc ca în „epoca de piatră". Dacă plouă, se transformă în refugiaţi. Dacă stau prost cu nervii, o iau razna din cauza zgomotului avioanelor. Sînt izolaţi, singura modalitate de a intra în contact cu civilizaţia fiind maşina personală. De care nimeni nu duce lipsă, însă... „traficul e infernal". Se circulă bară la bară, uneori aştepţi şi jumătate de oră doar ca să traversezi strada (fiind în construcţie, nu există trotuare, semafoare sau treceri de pietoni). Din cauza traficului, mulţi rezidenţi din Băneasa preferă să meargă cu maşina doar pînă la Pipera, unde o parchează, continuîndu-şi drumul cu metroul.

În rest, totul e bine. Deşi nici aer prea curat nu pot spune că respiră. „Sîntem oarecum izolaţi de praful de afară, dar nu într-atît încît să poţi ieşi în zori să tragi oxigen în piept. Mai sînt şi avioanele... care numai ecologice nu pot fi..." Un turn de fildeş, unde te simţi bine cît timp nu eşti obligat să iei contact cu exteriorul.

Dacă îl părăseşti, reintri în normalitatea ţării tale, dacă n-ai maşină, n-ai ce căuta aici. N-ai face decît s-o iei la picior prin praf, sperînd să treacă vreo rată să te scoată măcar la 301. Dacă speranţa e deşartă, faci drumul pînă în staţia autobuzului într-o oră de mers pe un drum desfundat, strecurîndu-te pe lîngă gardurile elegante, printre maşinile scumpe şi haitele de cîini. Un drum în care simţi din plin contrastul. Opulenţă şi mizerie. Bară la bară.

Alice NĂSTASE

Totul se plăteşte

Invitaţiile pe care le primesc zilnic se caţără unele peste altele şi alcătuiesc, pe biroul meu, o moviliţă de materiale mai mult sau mai deloc reciclabile. Plicuri albe sau mov, suluri sau papirusuri, muţunachi caraghioşi pe burta cărora scrie oareşce, pernuţe inscripţionate, tricouri pe care sînt imprimate o zi, o oră şi-un cuibuşor de nebunii, cutiuţe şmecherite în care găseşti cîte un bileţel care te invită misterios să vii într-un loc fabulos unde ţi se va întîmpla ceva la care, promit ei mincinos, nu s-ar fi gîndit şi aşteptat neam de neamul tău. Deşi, credeţi-mă, toate petrecerile de firmă din oraş arată la fel.

Surprize zguduitoare, distracţie pultacee, revelaţii năucitoare. Mi se promit aproape în fiecare zi, atunci cînd sînt chemată să dau sept în sept cu *high life*-ul bucureştean, la petreceri unde e bine să te duci, ca să nu pierzi legătura cu lumea în care trăieşti (da, eu vieţuiesc în jungla mondenă). Şi ca să fii chemat şi altă dată.

Nimeni nu e invitat chiar pe gratis, deşi acolo mîncarea, de obicei multă, grasă, spectaculoasă, şi băuturile, desfrînat de multe, gata să cherchelească papilele oricărui beţivan mai cu fason, se distribuie doar pe bază de zîmbet larg şi oleacă de îmbulzeală în zona meselor cocoşate de bunătăţi. Cu ceva tot trebuie să plăteşti.

Pe mine, de exemplu, organizatorii mă poftesc insistent – cu invitaţie tipărită, notificare pe e-mail şi telefon de confirmare – ca să fie convinşi că mă prezint, observ şi public apoi cîte o ştirucă despre ceea ce s-a comis la locul faptei. (Asta pentru că eu nu fac parte tocmai din lista de oaspeţi de mîna întîi, ci din aceea cu invitaţi confort doi – sporit –, adică din eşalonul căruia i se acordă şansa să popularizeze măiestria cu care a fost organizată întîlnirea ce are, desigur, obiective nu cumva culturale, ci, musai, advertoriale.)

Vedetele, adică aceia care apar des la televizor, sînt oaspeţii cei mai rîvniţi. Pentru că presa îşi va publica ştirile a doua zi agăţîndu-se de cîte-o ispravă a vreunei duduci cunoscute, care-a venit proţăpită la braţul unui domn bogat sau măcar celebru, şi care purta o ţoală scumpă demnă de pozat şi aşezat de-a curmezişul paginii cu „Aşa nu..." sau „Aşa da...". Vedeta îşi va plăti biletul de intrare stînd la poză în faţa unui panou pe care tronează, lăbărţat, numele sponsorului sau al companiei care organizează lansarea nu'ş cărui produs revoluţionar. Revoluţia însă nu va avea loc, dacă nu garantează pentru ea lumea bună, aşa-numitul *high life*, aşa de insuportabil de des denumita – cu un pleonasm care spune destul despre caracterul gregar al celor desemnaţi şi despre sfrijita învăţătură de carte a mînuitorilor de cuvinte – „lumea mondenă".

Merg des la *high life parties*, cîteodată şi la două în aceeaşi seară. Zîmbesc ipocrit, strîng mîini, aşez pupături la doi centimetri de obrazul năclăit de fard al adversarei mele din meciul în care se aruncă dintr-un teren în altul cocoloaşe de vorbe goale: „Uau, ce bine arăţi", „E super, super rochia ta!", „Eşti al naibii de trendoasă!", „Mulţumesc muult, *darling*, că ai venit!".

Mă întîlnesc acolo cu cei care lucrează în corporaţii, pe care-i recunosc după hainele „în tendinţe" şi după limbajul de rumeguş barbar, englezit. Îi pup pe toţi, fiindcă ei sînt cei care-mi vor decide soarta într-o lună sau două, cînd vor strîmba din nas la ofertele mele şi vor hotărî dacă produsul meu (care, întîmplător, e chiar viaţa mea) e destul de *cool* ca ei să investească în el *ad*-uri sau încredere. Sau, mai exact, banii corporaţiei. Ei sînt cei „determinaţi" să ducă proiectele pînă la capăt şi care vor să „şeruiască" cu tine din experienţa lor.

Dau tot acolo peste vipuri, pe care, de asemenea, le ţocăi din vîrful buzelor date cu *gloss*, fiindcă fără prietenia lor nu existi pe piaţă. Cine-aş fi dacă vedetele nu mi s-ar destăinui? Ei sînt cei care ştiu că frumuseţea interioară contează, de-aceea, absolut întîmplător, şi-au ales un partener sau o parteneră cu atuuri estetice vertiginoase. Ei sînt cei care îşi recunosc, da, îşi recunosc cinstit marile defecte, sînt prea generoşi şi au prea multă încredere în oameni. Tot ei ştiu că bogăţia e în suflet, şi numai pentru că au şi ei, ca toţi muritorii, un hobby, se dau pe şosele în maşini supraponderale, obscen de scumpe, pe care le-au primit cadou la ultima aniversare de la bogătaşii pe lîngă casa cărora trăiesc. N-au unde să le parcheze, dar maşinile cît vapoarele îi ajută să ilustreze, temeinic, crezul lor, similar celui consemnat de Cicero, al filosofului care-a „şeruit" cu omenirea învăţătura sa: *Omnia mea mecum porto* / „Port cu mine toate ale mele". Port poşeta asta Louis Vuitton, care mă reprezintă. Şi silicoanele astea puse în America – nu cum au mîrlancele, făcute aici. Şi gleznele astea subţiri, cocoţate pe tocuri de firmă. Şi cravata asta YSL, uite, brandul e la vedere, discret, dar vizibil.

„Cît timp am pierdut!" – am oftat cu damf de şampanie scumpă, după ce am evadat de la o petrecere de firmă fiţoasă, împreună cu amicul meu (de care, desigur, în stilul meu păgubos, sînt îndrăgostită în taină). „Să nu-ţi pară rău, chiar a fost o petrecere reuşită" – mi-a şoptit el, mîngîindu-mi umărul cu un gest dătător de fiori ridicoli, fără rost. „A fost un succes, a venit toată lumea proastă" – m-a consolat. Şi am rîs amîndoi. El cu rîs de om vesel. Eu cu hohot de om trist.

„Luxul este universal. (...) Este un element constitutiv al oricărei societăţi care depăşeşte pragul minim al subzistenţei, din momentul în care surplusul de avere este folosit şi în alte scopuri decît cele pur funcţionale." (Luiza-Maria Caraivan, *Despre lux*, editori Dana Percec şi Ciprian Vălcan, Napoca Star, 2007)

Consumul exclusivist

Consumul poate fi un indice al apartenenţei sociale, se ştie. Consumul produselor catalogate drept „de lux" este simptomatic pentru categoria socială a oamenilor cu venituri peste medie, pentru „clasa superioară". Atît parfumurile, de un anumit nivel, cît şi ceasurile de marcă se încadrează în categoria sus-amintită. De aceea, am stat de vorbă cu doi întreprinzători români ce se ocupă de comercializarea acestor două tipuri de produse, despre marfa lor: dacă are căutare pe piaţa naţională, dacă cei care le achiziţionează fac parte, în opinia lor, din „clasa superioară" şi dacă ei înşişi se consideră circumscrişi aceluiaşi segment al societăţii.

Madeleine FLORESCU

Mirosuri exclusive

Am 33 de ani; la 14 ani am plecat împreună cu părinţii şi ne-am stabilit în SUA. Nu a fost după mine, dar consider că e foarte bine ce mi s-a întîmplat. Acolo am locuit 14 ani, dintre care 13 i-am petrecut în industria cosmetică şi a parfumeriei de lux. Mi-am luat job-uri, chiar din liceu, în acest domeniu. Departamentele de cosmetice îmi aminteau cel mai mult de Europa, pentru că doamnele erau frumoase, aranjate, nu precum americancele în general... Am intrat apoi la New York University International Business, dar mi s-a părut mult prea tehnic şi nespecializat; după un timp m-am mutat la Fashion Institute of Technology. M-am şcolit mai mult pe partea de cifre. Să recunoaştem că în spatele modei şi al parfumeriei se află o mare afacere. În paralel, mi-am continuat munca în domeniu. Pînă cînd o companie japoneză de produse de lux a avut nevoie de un *business manager;* nimeni nu voia să se ducă pentru că lansau o cutie cu cremă foarte mică şi foarte scumpă – acum e ceva obişnuit... Am stat mulţi ani la ei, aproape că m-am identificat cu modul lor de lucru, nu m-aş mai fi adaptat la o companie americană. Aveam şi oarece nemulţumiri în ceea ce priveşte programul, vacanţele prea scurte, faţă de Europa, iar, pe de altă parte, vizitele mele în România erau încurajatoare, mi se părea că aici lucrurile se schimbau în bine... Aşa că mi-am dat doi ani să stau în România, să văd dacă pot face ceva.

Produsele. Zis şi făcut. Am venit şi am început ca fiecare antreprenor pe aici: mi-am făcut o firmă, mi-am găsit o nişă, am debutat cu consultanţă pe PR, marketing... După cîtva timp, mi-am dat seama cam pe unde aş putea să operez eu, cu ce ştiu. Îmi lipseau parfumurile cu care eram obişnuită acolo-mărci cu tradiţie. Aşa că m-am gîndit să le aduc în România. Una dintre ele este fondată în 1760, marca „Creed", ai cărei producători iniţiali erau londonezi, dar apoi au fost mutaţi la Paris, din ordinul lui Napoleon, care şi i-a luat drept furnizori personali. Apoi – „Fiori di Capri", de la Carthusia, o mînăstire din Insula Capri, cea mai veche reţetă de parfum, cu toate ingredientele culese de pe insulă; pentru a se fabrica şi în altă parte decît pe insulă, din 2000 încoace, a trebuit să aibă un acord scris de la papa de la Roma; „Annick Goutal", o prezenţă feminină, lucru mai rar în lumea parfumurilor; cel mai scump parfum din lume, de la „Clive Christian", No 1, unde nu numai lichidul dinăuntru, dar şi ambalajul sînt foarte preţioase – flaconul e din cristal de Baccara, cu un inel de aur la bază, un diamant, şi depăşeşte 2000 de euro; „Claus Porto", cu nişte ambalaje foarte speciale, *vintage,* dar foarte moderne; „Nasomatto", tari şi dure, care au avut mare succes aici; o grupă de nonconformişti, avangardişti, Comme des Garçons, care nu privesc parfumeria tradiţională, ci spun că fac antiparfumuri şi pun miros de cerneală sau de rufe care se usucă-n vînt, cu acorduri de secreţii ale corpului; „Ineke", din San Francisco, nişte parfumuri mai naive, inocente.

Aceste parfumuri nu se găsesc în majoritatea magazinelor, trebuie să ştii şi să umbli după ele. Sînt create de adevăraţi artişti, care sînt foarte puţini în lume – ei pot distinge peste 25.000 de mirosuri diferite cu ochii închişi şi au studii la Institutul Superior din Bretagne, singura şcoală de parfumerie din lume. Sînt opere de artă create la inspiraţia artistului.

Preţurile sînt de la 60 pînă la 2000 de euro. Preţul mediu e cam de 400 de lei un parfum.

Afacerea propriu-zisă. Magazinul datează din 25 decembrie anul trecut. Am anunţat din septembrie şi clienţii au dat năvală chiar înainte ca magazinul să fie gata. Românii m-au surprins, mulţi dintre ei deja cunoşteau mărcile, chiar înainte de a fi disponibile aici.

Mi-a mers foarte bine. Caut acum cu disperare încă o locaţie. Investiţia iniţială a fost de 150.000 de euro. Încă mi-o acopăr. E rentabil, în contextul în care mă pricep bine la aşa ceva. Trebuie să le spui povestea în aşa fel încît clientul să se identifice cu ea.

Clienţii. Mă adresez clientului de lux, care-şi ia ceasuri de la Helvetansa, cumpără de la Delicateria, are studii, călătoreşte de cel puţin 5 ori pe an, cîştigă peste 1000 de euro pe lună. Deşi sînt unii care au 500 de euro pe lună şi vin şi-şi iau un parfum pe an de aici. E nevoie de o anumită educaţie ca să poţi aprecia asemenea produse. Mi se pare un lux, nu neapărat din punctul de vedere al preţului, cît al exclusivităţii: deşi poţi să ţi-l iei dintr-un lanţ de magazine, te duci într-un loc unic, unde atît experienţa de a cumpăra, cît şi produsele sînt speciale. Este singurul fel de a te diferenţia.

Ea însăşi. Cred că fac parte din clasa superioară. În America aveam o viaţă destul de bine situată financiar. Poate că aici nu mi-am permis cît mi-am permis dincolo, dar obiceiurile, predilecţiile şi alegerile mele în ceea ce priveşte produsele cam acolo se situează. Nu vreau să-mi iau ceva din categoria bandă rulantă. Călătoresc mult. Mi-am luat un ceas foarte special cînd am împlinit 30 de ani, de 5000 de euro. Apreciez detaliile, grija care se pune într-un produs. Mîncarea prefer să o iau dintr-un restaurant care se ocupă şi de modul de prezentare.

Madeleine Florescu *este patroana magazinului Madison.*

Adrian STOICAN

Spune-mi ce ceas ai...

Magazinele Helvetansa. Unul a fost înfiinţat în 1996, altul în 2001; din 2008, un al treilea în Piteşti. Ele comercializează în mod special ceasuri elveţiene: unele care vizează un nivel mediu, şi altele – de lux, o parte importantă, cel puţin în ultima vreme. În '96, cînd am deschis primul magazin, de pe Bălcescu, nu am avut prea multe produse de lux, doar Cartier şi IWC. Nu era momentul, cei care voiau să-şi cumpere o făceau din străinătate. Dar din 2001, în noua locaţie, din clădirea BCU, au început cu adevărat vînzările de lux. Am fost primii care am luat această direcţie, ne-am dat seama că lumea începe să ne caute.

Mărci celebre. Vacheron Constantin, Audemars Piquet, Leo Wittwer, IWC, Piaget, Panerai, Cartier, Ebel, Hermès, Movado, Chaumet, Boucheron. A fost o luptă să aduc mărcile mari aici: trebuia să-i conving pe producători că există piaţă pentru aşa ceva. Am început prin partea cea mai vizibilă, mai populară, am adus la început Cartier. Am continuat cu Piaget, care a mers foarte bine la vremea respectivă, cu ceasuri şi bijuterii. După aceea, celelalte s-au înşirat ca mărgelele pe aţă: Baume Mercier, IWC, Vacheron Constantin – în primele trei luni ale lui 2002 a fost un boom al vînzărilor. Preţurile încep de pe la vreo 4-5000 de euro şi ajung aproape nelimitate – la 2 milioane de euro. Asta în lume. Noi nu am avut chiar aşa. Cel mai scump ceas vîndut a fost 220.000 de euro. Cel mai bine merg produsele de 10-15.000 de euro.

Ceasul, obiect de lux? Luxul este foarte bine definit de către percepţia publicului – aceasta aşază produsele într-o anumită ierarhie. Dar şi ele, în sine, sînt deosebite: în domeniul ceasurilor, sînt manufacturate. Părţile ceasurilor, placa de bază, rotiţele se realizează prin maşini-unelte, nu precum acum cîteva sute de ani, cînd făceau aşa ceva ţăranii din Elveţia, în timpul iernii. Dar după aceea urmează partea manuală: sînt oameni care stau cîte 8 ore ca să ajusteze sau să decoreze o piesă (s-o pilească) ce va intra la asamblare. Procesul de asamblare poate dura luni, chiar ani. Un singur om face întreg mecanismul. Contează şi numărul de produse: unul de serie are o producţie de 20.000.000 pe an, pe cînd unul de lux poate avea 20.000 sau chiar 8000 de exemplare anual.

Clienţii. Oameni de afaceri. Cred că fac parte din clasa superioară. Anul trecut am vîndut mai mult de 60 de ceasuri cu preţuri peste 10.000 de euro. Ceasul te reprezintă. Ori de cîte ori deschizi o uşă şi întinzi mîna, se observă... Mulţi se uită direct la mîna omului să vadă ce ceas are.

El însuşi. Afacerea este foarte profitabilă: cifra noastră de anul trecut a fost de 6 milioane de euro. Eu nu mă consider ca făcînd parte din clasa superioară. Sînt o persoană care munceşte ca să pună pe picioare ceva. Ca să faci afaceri la alt nivel, îţi trebuie inspiraţie; eu îmi dedic sută la sută timpul *business*-ului meu.

Adrian Stoican *este general manager al magazinelor Helvetansa.*

a consemnat Iaromira POPOVICI

„Universalitatea luxului nu constă doar în faptul că el poate fi întîlnit în orice societate, indiferent de epocă, ci şi în faptul că a devenit accesibil, lăsînd un mare semn de întrebare în ceea ce priveşte definiţia elitelor." (Luiza-Maria Caraivan, *Despre lux*, editori Dana Percec şi Ciprian Vălcan, Napoca Star, 2007)

Svetlana CÂRSTEAN

De la Cola la Cartier

Nu l-am inventat noi, nici secolul nostru, nici marii designeri ai ultimelor decenii, nici revistele *glossy*. Cum luxul există dintotdeauna, noi nu facem decît să trăim una din vîrstele lui, cea democratică şi apocaliptică totodată. În acest Babel consumist în care ne învîrtim cu toţii, fie că am cunoscut comunismul, fie că nu, se vorbeşte de ani buni despre democratizarea luxului. Într-o lume în care aproape oricine poate epata o cinstită adunare printr-o pereche de sandale Galliano şi printr-un ceas Cartier, fie ele *fake* sau nu, se impune o revizuire a definiţiei luxului.

România... În mijlocul Capitalei, la Palatul Regal, acum cîteva luni, o expoziţie fugitivă cu rol de *luxury show* scotea din ascunzişuri, din cafenele selecte şi saloane de înfrumuseţare, toată clientela revistelor mondene, care a considerat absolut necesar şi oportun să nu rateze un asemenea eveniment. Dacă luxul înseamnă *bling-bling* şi un număr redus de standuri modeste menite să impresioneze pe oricine, dar nu şi pe *connaisseurs*, atunci cele cîteva ceasuri şi bijuterii expuse, combinate cu o prezentare ratată de modă şi, în mod paradoxal, cu atmosfera elitistă a Muzeului de Artă au făcut obiectul unui eveniment marcant pentru viaţa luxului din România. E vorba, de altfel, de singurul eveniment de acest gen al anului 2008, de la noi, pînă în acest moment. Cadoul rezervat tuturor invitaţilor la ieşire a fost, spre surprinderea multora, un minibax de Coca-Cola. Sigur că acest misterios lichid numit Coca-Cola e unul dintre visele de lux democratice pe care revoluţia ni le-a împlinit. Dar să identifici un *luxury show,* chiar şi în contextul în care luxul e demult democratizat, cu cea mai democratică băutură răcoritoare a lumii, spune mult despre cultura luxului în România începutului de mileniu.

În contextul românesc, verbul *a avea* nu are suficientă valoare dacă nu e însoţit de verbul *a arăta*. E o definiţie bipolară a fiinţei, o marcă dublă identitară. Prada nu e Prada, dacă nu e scris mare, la vedere, PRADA. E celebră întîmplarea cu tînărul patron al unui mic trust de presă, care şi-a făcut apariţia la un eveniment monden, într-un sacou căruia nu-i rupsese eticheta. Hugo. Hugo Boss îl chema în acea seară. De aceea numele lui adevărat nici nu mai contează.

La începutul lui aprilie, eram un jurnalist român într-unul dintre cele mai exclusiviste saloane expoziţionale din Europa – Salonul Internaţional de Haute Horlogerie de la Geneva: un spaţiu care respiră luxul în fiecare colţişor al lui, de la vitrinele strălucitoare cu ceasuri, la trandafirii de culoarea somonului aşezaţi în vaze transparente de cristal. E un salon care nu se defineşte ca fiind „de lux"; francezii au şansa de a fi inventat cuvîntul *haute,* care exprimă mult mai discret şi mai profesionist excelenţa: *haute joaillerie, haute couture, haute horlogerie, haute cuisine*... Şi totuşi, la Geneva, ca şi la Basel, în saloanele ce prezintă trendurile orologeriei, luxul are nenumărate definiţii, toate valabile. Există luxul în variantă Audemars Piguet, Van Cleef & Arpels, Cartier, de Grisogono, Hermès sau Piaget. Iar acest lux nu înseamnă obligatoriu modele pavate cu diamante, ci în primul rînd tradiţie, *savoir faire,* istoria artei. Da, luxul nu l-am inventat şi nici democratizat noi, el e o parte vie şi autentică a istoriei mentalităţilor şi a culturii universale. Într-un interviu pe care l-am realizat cu Emmanuel Raffner, director al casei Hermes, acesta întreba retoric: „Lux? Aţi văzut oare în vreuna din prezentările mărcii noastre folosindu-se acest cuvînt?". Iar Norberto Ferretti, celebrul personaj responsabil de existenţa şi ascensiunea Ferretti Group, spunea, tot într-un interviu: „Istoria adevărată e scrisă de către cei care creează şi folosesc iahturile sau orice alt produs de lux, şi nu de către cei care le achiziţionează doar pentru a le arăta".

Nu noi am inventat luxul, el este etern, după cum ne-o demonstrează însuşi Gilles Lipovetsky, în cartea *Le luxe éternel:* „De ce să stigmatizăm luxul? De ce ne-am opune oare dorinţei de a căuta voluptatea? (...) Este inutil să moralizăm luxul, la fel cum e şocant să-l sanctificăm."

Constantin RUDNIŢCHI

Fructul otrăvit

România are, nu mai încape nici o îndoială, multimilionarii ei în valută. Mulţi dintre ei duc o viaţă de lux. Unii la vedere, pe ecranele televizoarelor, exhibîndu-şi casele, maşinile sau bijuteriile, alţii mai discret, ferindu-se de luminile rampei, aproape necunoscuţi opiniei publice. Evident, oamenii cu bani din România sînt mult mai puţin excentrici decît, de exemplu, noii îmbogăţiţi ruşi. Faptul vine din diferenţa de avere. Dacă ruşii au luat cu asalt staţiunile turistice de lux din Europa, românii îndrăgostiţi de imagine preferă să fie surprinşi de paparazzi parcîndu-şi maşina de lux în faţa vreunei cafenele din Piaţa Dorobanţi. Dacă ruşii au cumpărat echipe de fotbal pe care le-au dus în fazele finale ale „Champions League", milionarii români, proprietari de cluburi de fotbal, îi aleargă pe unii şi pe alţii cu valizele pline cu bani pentru a prinde un loc bine plătit abia în grupele competiţiei europene de fotbal.

Oamenii cu bani din România au deja la îndemînă cea mai mare parte dintre ingredientele luxului. Nimic din ce este bogăţie nu le este străin: maşini, vile, haine, accesorii, bijuterii. Din păcate, bogaţii României au un mare dezavantaj. Vrînd-nevrînd, ei îşi amestecă existenţa cu cei săraci. Şi nu doar săraci, ci şi prost educaţi. Astfel, pe străzile Capitalei şi pe şoselele patriei se întretaie maşinile de lux cu cele din care urlă pe geam manelele, pe litoral, hotelul civilizat este la doi paşi de plaja populată cu vînzători ambulanţi de seminţe. Este un tablou colorat, compus din sărăcie şi bogăţie, din rafinament şi bădărănie, din discreţie şi lălăială zgomotoasă.

Ideal ar fi ca luxul să fie însoţit de bun-gust şi completat de rafinament şi bună-creştere. O astfel de situaţie este o *rara avis* în România. De ce? Pentru că majoritatea celor bogaţi din România provin dintr-o zonă nebuloasă. Vorbesc o limbă română aproximativă, au atitudinea celor care au învins în lupta cu viaţa, adică dau cu pumnul în masă şi dacă este cazul ridică glasul. Aşa au făcut banii (prin tupeu şi învîrteli), aşa trăiesc şi acum cînd sînt bogaţi. Hotărîţi, siguri pe ei pînă la nesimţire, expunîndu-şi luxul ca pe nişte trofee de vînătoare.

Şi totuşi, este evident, bogaţii încep să fie deranjaţi de săraci. Clasa bogată din România a depăşit situaţia anilor '90. Atunci bogăţia trebuia să fie vizibilă, trebuia să impună respect sau teamă, trebuia să fie motiv de invidie şi, totodată, blazonul succesului. Acum, bogaţii noştri nu mai au nevoie de recunoaşterea poporului. Au obţinut-o deja prin emisiuni la televizor, prin ziare sau prin prezenţa în diverse topuri. Acum, acest amestec de lux cu austeritate îi oboseşte. Soluţia pentru oamenii cu bani ar fi izolarea în zone exclusiviste, dar în România nimic nu este exclusivist.

O altă soluţie, mai idealistă, ar fi ca bogaţii României să aibă iniţiative ce ţin de – ceea ce se numeşte – responsabilitate socială. Pentru a se simţi mai bine în propria ţară, clasa de lux ar trebui să facă pe banii ei şi ai statului o muncă de educaţie. Ei nu vor mai apuca să culeagă roadele unui astfel de efort, dar urmaşii lor poate că vor trăi mai confortabil în România.

Marea problemă a oamenilor de afaceri români este aceea că nu au găsit mijloacele de a-şi consolida afacerile, de a le da anvergura regională. Hărţuiţi de politicieni, sforari înnăscuţi, atenţi la chilipiruri, obosiţi de schimbările legislaţiei şi de încetineala cu care a crescut piaţa românească, mulţi oameni de afaceri români au ales calea cea mai uşoară: şi-au vîndut companiile unor investitori mai mari sau mici din străinătate. În felul acesta au preferat să-şi conserve luxul personal în dauna dezvoltării companiei pe care o deţineau. Au ales, aşadar, metoda cea mai la îndemînă: au vîndut, au încasat banii şi şi-au consolidat viaţa de lux. Desigur, dacă ar fi continuat să caute soluţii de management, dacă ar mai fi venit cu bani de acasă, riscîndu-şi luxul personal pentru prosperitatea companiei, ar fi însemnat că „îşi permit luxul" să lupte în continuare pe frontul afacerilor.

„Îşi permite luxul" este, de altfel, una dintre cele mai suculente expresii din limba română. Pentru că ea defineşte, extrem de complex, mai mult decît o situaţie materială, o stare de spirit. O familie săracă îşi „poate permite luxul" ca, o dată pe lună, să ia masa la un „restaurant de lux", o familie din clasa medie îşi „poate permite luxul" să petreacă două concedii pe an, ambele cu destinaţii „exotice". Un om bogat are mult mai multe opţiuni atunci cînd se gîndeşte să „îşi permită luxul". De aceea, luxul este o noţiune atît de diferită şi ea îi poate face fericiţi şi pe cei bogaţi, şi pe cei săraci.

Bogaţii României pot avea aproape tot ce îşi doresc. Din păcate însă, puţini oameni de afaceri români şi-au permis luxul să construiască o companie care să fie între cele mai mari din ţară. Economia românească este dominată de investitori străini. În ultimă instanţă, nu este nimic special în această situaţie, care însă arată că marile idealuri sînt de multe ori învinse de fructul otrăvit al luxului.

„Refuz să cred că un om cu bani este superior unuia fără"

– interviu cu Radu GEORGESCU –

Radu Georgescu a devenit vizibil chiar şi pentru profanii într-ale informaticii cînd antivirusul produs de compania sa, RAV, a fost cumpărat de Microsoft. După ce l-am cunoscut, am aflat că acesta reprezintă doar o mică parte din obiectul grupului său de companii, GECAD, care oferă servicii IT în domeniul securităţii, al plăţilor online şi nu numai, în aproximativ 60 de ţări.

Ce este GECAD?

GECAD este un grup de inovaţie, eu sînt acţionar şi preşedinte al consiliului de administraţie. Nu aş spune patron pentru că termenul a căpătat deja nişte conotaţii ciudate. Este un grup de firme: am început o firmă în 1992, prin care programam şi licenţiam, pînă cînd am vîndut tehnologie cu totul; în 1994 am făcut un antivirus (iniţial RAV, acum Microsoft One Care), pe care în 2003 l-am vîndut la Microsoft. Asta ne-a făcut vizibili.

De ce un antivirus?

În 1994 eram doi oameni în firmă. Ne-am gîndit ce ar trebui să se vîndă în anii următori: am ajuns la concluzia că securitatea software. Tocmai începuseră să apară viruşii. În momentul acela erau trei antiviruşi în lume, aşa că am zis hai să-l face şi noi pe al patrulea. Am lucrat cu Costin Raiu, un programator genial, care astăzi lucrează la Kaspersky Antivirus. Cînd l-am făcut, am ajuns la 130, 150 de distribuitori. Şi... l-am vîndut. Am ales să nu vindem toată compania, deşi aveam oferte în acest sens (toată compania să se mute în Redmont, iar eu să iau postul de Vice President Security, director de produs), ci să rămînem şi să facem ceva mai simpatic, pentru că sîntem nişte oameni care vrem să construim. Nu dintre cei care sîntem potriviţi să fim o piesă într-un *puzzle corporate:* acesta este mult prea mare ca munca ta să se vadă per global. După care, am înfiinţat un grup de companii, bazate pe *knowledge*-ul pe care-l aveam, una care dezvoltă un server pe mail, o alta care dezvoltă un sistem de plăţi online. Merg foarte-foarte bine.

Aveţi o filozofie în modul de conducere al acestor companii?

Ne construim foarte bine partea de oameni care văd latura pozitivă din semenii lor şi din întîmplări, ceea ce ne conferă stabilitate şi fericire; dar şi pe cea prin care vrem în permanenţă mai mult, să ducem compania mai departe. Nici una dintre companiile noastre (Axigen, Avangate şi ePayment, GECAD Net, GECAD Software) nu se adresează doar pieţei româneşti, ci şi celei internaţionale. Companiile sînt organizate ca la carte, nu de genul patronat – nu e doar patronul care are cîţiva oameni şi ei sînt cei care fac totul, există *board of directors.*

Ca acţionar al GECAD grup, vă consideraţi un reprezentant al „clasei superioare"?

Eu nu cred în superioritatea unei rase asupra altei rase şi nici în cea generată de venituri mai mari. Fiecare om are o superioritate faţă de ceilalţi într-un domeniu sau altul. Cum ar putea cineva să spună că un om este superior altuia în valoare absolută? Nu avem estimări asupra veniturilor altora şi nu avem o linie care să spună că, de la atîţia bani în sus, omul este superior. Cunosc foarte mulţi oameni pentru care banii nu contează. Refuz să cred că un om cu bani este superior unuia fără.

Ce faceţi cu banii pe care-i aveţi?

Fiecare dintre noi se străduieşte să-şi pună deoparte pentru o perioadă. Apoi să construiască ceva. Eu îmi doresc – şi o fac deja – să-i ajut pe cei cu potenţial antreprenorial, care creează valoare adăugată.

Oamenii de afaceri trebuie să fie vizibili?

Societatea, în general, nu doar cea românească, este interesată mult mai mult de vedete decît de personalităţi fără aere de vedetă. Din cauza asta, există oameni mai cunoscuţi sau mai puţin cunoscuţi, fără legătură cu calităţile lor intelectuale, antreprenoriale sau cu altele, ci în relaţie cu capacitatea lor de a se face plăcuţi. Bill Gates, de pildă, e un exemplu în acest sens. Sau, la noi, Marius Ghenea (director general Flanco) este un tip charismatic, care se vede foarte bine, dar şi un om care a creat valoare şi a construit foarte mult. Deci cele două nu se exclud. În percepţia oamenilor, partea de vedetă e mai puternică decît cea de conţinut. Dar şi mult hulitele vedete sînt oameni care au construit: de pildă, despre Prigoană nu se ştie decît că se ceartă cu Bahmuţan, nu şi că o companie de-a lui a produs DVD reader-ul E-Boda, cel mai cumpărat din estul Europei. Sigur că există şi reversul medaliei, atîţia oameni care fac business-uri fără să fie deloc vizibili: de exemplu, în Craiova, trei băieţi au înfiinţat o firmă Oxygenxml.ro, care face cel mai bun editor de XML-uri (unul din cele mai bune programe din lume). Nici eu nu ştiam de ei, am aflat întîmplător în SUA. În afara României sînt cunoscuţi, în România – nu. De ce? Pentru că nu se ceartă cu Bahmuţan.

a consemnat Iaromira POPOVICI

DILEMA VECHE
Lux şi high-life

Mircea KIVU

Identitatea omului cu bani, la noi şi aiurea

Că există în România oameni bogaţi e de domeniul evidenţei: statisticile publicate ne indică peste o mie de oameni a căror avere depăşeşte milionul de euro. Studii sociologice pe această temă nu prea sînt, motivele principale fiind, pe de o parte, volumul relativ redus al categoriei respective (într-un eşantion probabilistic de 2000 de oameni, din 17 milioane, şansele să găseşti un milionar sînt reduse) şi dificultatea de a-i aborda (sînt oameni ocupaţi, nu răspund personal la telefon, casele la sînt păzite de bodyguarzi). Dificultatea unei abordări strict cantitative nu înseamnă că nu există informaţii despre traiul lor, originea socială, stilul de viaţă, valorile la care aderă. Chiar mă gîndesc că ar fi o temă interesantă pentru o cercetare sociologică de amploare.

În general, ştim despre bogaţii noştri că le place luxul – nimic nou pînă aici, doar luxul nu fost inventat pentru clasa muncitoare. Producătorii de maşinî scumpe (e vorba despre cele a căror producţie anuală se numără cu sutele, şi al căror preţ se scrie cu şase cifre) şi-au deschis pe rînd reprezentanţe la Bucureşti înainte să o facă în capitalele unor ţări mai dezvoltate. Mărcile marilor bijutieri sînt vizibile şi în cantităţi impresionante etalate la reuniunile mondene. Castelul de la Balcic al Reginei Maria, şi chiar Pelişorul par nişte locuinţe modeste dacă le comparăm cu noile palate răsărite în jurul Bucureştiului. Bogaţilor noştri le place să arate că sînt bogaţi în măsură mai mare decît celor din ţările unde acest statut datează de secole. Atributul definitoriu al categoriei oamenilor bogaţi din România este ostentaţia.

Oamenii cu bani din România sînt marcaţi de exhibiţionism într-o măsură care dă de gîndit: le place să fie filmaţi pretutindeni (cazul Columbeanu e simptomatic), îşi expun portofelele burduşite (Becali nu pare să fi deprins manipularea cardului), cochetează cu statutul de vedete de televiziune, dar şi cu politica (Prigoană). Sînt bogaţi şi le place să le fie recunoscut acest statut. De aici se pare că li se trage mania ostentaţiei.

Ca să înţelegem, trebuie să facem o comparaţie cu felul în care funcţionează clasa avută în ţările în care ea există nu de cîţiva ani, ci de cîteva secole. Cei mai mulţi bogătaşi nu au acest statut de azi, de ieri, ci de cîteva generaţii. Familiile respective sînt deja adevărate branduri, numele lor figurează pe frontispiciile unor mari uzine, lanţuri de hoteluri, dar şi al spitalelor sau ale muzeelor pe care le-au fondat. Fac parte din cluburi în care calitatea de membru nu se cîştigă doar achitînd o taxă, fie ea şi exorbitantă, ci mai degrabă prin faptul că ceilalţi membri ai clubului – respectiv ai clasei superioare – te recunosc ca fiind „de-al lor". Nu au nevoie să poarte bijuterii vizibile. Ochiul obişnuit nu distinge costumul de *haute couture* de cel de bună calitate, dar de serie. Apartamentele de pe Boulevard Foch nu au un exterior spectaculos, iar *chalet*-urile din Neuilly sînt discret ascunse privirilor, în parcuri cu arbori de vîrsta familiilor proprietare. Dimpotrivă, membrii clasei avute ştiu imediat

dacă un veston costă 100 sau 10.000 de euro, cu atît mai mult cu cît sînt şanse mari să-l fi întîlnit pe purtătorul celui din urmă în holul casei de modă în care se intră numai în urma unei programări. De cele mai multe ori, recunosc pe unul „de-al lor" chiar dacă acesta merge pe bicicletă îmbrăcat în jeansi, după modul de a pronunţa cuvintele, după felul în care salută, ţine în mînă cuţitul şi furculiţa etc. Cele două sensuri ale cuvîntului „distincţie" (cel care desemnează un mod de a fi, şi cel care desemnează existenţa unei diferenţe) sînt de fapt convergente.

Chiar dacă am idealizat puţin trăsăturile clasei avute (există peste tot *nouveaux-riches),* este evidentă diferenţa: acolo, cel bogat doreşte să fie recunoscut ca atare de către membrii clasei sale; la noi, bogătaşul se vrea recunoscut pe stradă, la televizor, în revistele de cancan, de toată lumea. Asta, pentru că de fapt la noi nu există o clasă superioară, ci doar o categorie de oameni bogaţi. Pentru a vorbi despre o clasă veritabilă, nu este suficient ca membrii ei să aibă caracteristici comune, ci este necesar ca între ei să existe relaţii strînse, să aibă interese comune, să-şi recunoască lideri mai mult sau mai puţin formali, să aibă valori comune. Cu alte cuvinte, să posede o identitate.

Oamenii bogaţi din România sînt în criză de identitate. Ei nu se pot deosebi de ceilalţi prin distincţie pentru că deocamdată nu o posedă. Ei fac încă eforturi de a-şi afirma identitatea nu în faţa alor lor, ci în faţa celor din rîndul cărora tocmai au plecat şi, de aici, nevoia de ostentativ.

Se impune, înainte de a încheia, o precizare. Românii bogaţi pe care i-am descris mai sus nu sînt *toţi* românii bogaţi. Există oameni care plătesc pentru a fi incluşi în topurile averilor, şi oameni care plătesc pentru a nu fi incluşi acolo. Ştiu cîţiva oameni care deţin nu doar conturi impresionante, ci şi realizări remarcabile materializate în afaceri solide şi produse de succes nu doar local; mă refer la oameni cărora nu le place să apară pe coperţile revistelor de *lifestyle,* nu îşi pavează cu marmură trotuarul din faţa casei, nu se afişează cu femei spectaculoase, fac acte de caritate şi cînd nu e de faţă televiziunea. Doar că, tocmai pentru că preferă discreţia, aceştia nu sînt cunoscuţi de către marele public. Imaginea bogătaşului român rămîne, deocamdată, cea despre care vorbeam.

Mădălina ŞCHIOPU

Miliardarii. Tipuri şi caractere

Bogătaşii României postcomuniste se numără printre cele mai mediatizate persoane publice. Cei mai mulţi, cu voia lor: pesemne e greu să nu împărtăşeşti cu ceilalţi euforia propriului succes, pînă într-acolo încît să-ţi dai cu părerea despre cele ce sînt şi cele ce mîine vor rîde în soare sau să-ţi înscenezi reality-show-uri, ca să fii văzut în ipostaze casnice sau intime (sigur, lucruri care n-ar fi posibile fără colaborarea entuziastă a vînătorilor de rating cu orice chip, căci banul la ban trage). În mare, se disting, prin prisma personalităţii şi a imaginii pe care vor să o cultive, cîteva tipuri de miliardari români (aceasta este o denumire generică: unii sînt deocamdată mai „pauperi", încă în faza de milionari în euro/dolari, doar cîţiva au intrat în Topul *Forbes* al est-europenilor care au depăşit miliardul).

Bogătaşul „din popor"

Cei mai reprezentativi: Gigi Becali, Silviu Prigoană, Cristian Ţînţăreanu. Cultivă un stil frust, neaoş, pitoresc, chiar rustic pe alocuri. Ideea de bază este că averea face casă bună cu deprinderile unui român simplu, din popor. Imaginea-simbol: „repararea" Maybach-ului cu ranga. Este de bonton, odată ce ţi-ai asumat această tipologie, să cobori din maşina luxoasă şi să încingi un grătărel, să schimbi vorbe de dulce cu suporterii unei echipe de fotbal, să dansezi din buric cu pasiune la chefuri şi paranghelii, să te amesteci în biserică printre bătrîne care poartă platouri cu colivă, să ciupeşti şmechereşte stripteuzele de fund (cînd îţi permite religia). În general, mărcile mondiale de lux sînt asortate, în toate împrejurările vieţii, cu obiceiurile locului. Este un semn – subliniat prin declaraţii de cîte ori se iveşte ocazia – că „nu uiţi de unde ai plecat", banii nu te-au schimbat în mod esenţial, eşti un om dintr-o bucată, care nu ştie multe, dar cunoaşte ce trebuie. Cînd joci cartea popularităţii, nu există limite: nu sînt excluse nici scandalurile televizate cu propria soţie, cu membri ai familiei sau colaboratori, iar mărturisirile fără prejudecăţi sînt la ordinea zilei (limbajul trebuie să fie şi el realist, adaptat situaţiei în genul: „Poţi să te duci la mă-ta că îi semeni", „Du-te dracu' de hahaleră", „Nu mai vezi nici un ban de la mine pînă nu te dai pe brazdă", „Cîteodată vreau să mă culc cu mai multe femei. Mare brînză – plătesc trei sute de euro în loc de una. Nevastămea nu se supără că mă culc şi cu ea în fiecare zi"). Miliardarul de acest soi manifestă o frenezie a înrudirilor şi cumetriilor: năşeşte şi botează pe cine prinde. Are tendinţe de implicare în politică, fie direct, prin crearea de partide proprii sau candidatura personală, fie implicit, prin opinii frecvente despre mersul cetăţii (în calitate de român obişnuit care a încropit o avere bunicică şi ştie cum merg lucrurile).

Occidentalizantul sau „obrazul subţire"

Aici se încadrează un Irinel Columbeanu, un Bobby Păunescu sau un Ion Ţiriac. Spre deosebire de grupul precedent, acest gen de miliardar joacă pe cartea omului umblat prin cele patru zări, cu manierele finisate de contactul cu lumea bună internaţională. Fapt care are mai mult sau mai puţin acoperire în realitate. Imagine-simbol: poşeta de lux confundată cu o căciuliţă. Dacă cei dinainte se străduiesc cu asupra de măsură să demonstreze că şi-au păstrat rădăcinile bine înfipte în solul natal, în acest caz primează efortul de a arăta că eşti în elementul tău în perimetrul Coasta de Azur-Monte Carlo-Hollywood. Fotografiile alături de celebrităţi mondiale din lumea filmului sau a sportului sînt la mare căutare. Se poartă petrecerile cu ştaif, vînătoarea în companie selectă, cluburile şi restaurantele de lux, cu meniuri cosmopolite. Este *trendy* să ai contacte cu lumea modei sau a cinematografiei (dacă ai şi o parteneră sex-symbol implicată în aceste activităţi, cu atît mai bine. Asta subliniază poziţia socială înaltă de care te bucuri). Tendinţe minime de atracţie spre zona politică (în afara relaţiilor personale care pot facilita afacerile), în compensaţie cultivîndu-se cea mondenă sau financiar-bancară. Din nefericire, se manifestă fenomenul de deconspirare involuntară „dacă o ţine tot aşa, monşer, se duce dracului rapiţa": cu cît vrei să arăţi mai mult că te-ai îndepărtat de apucăturile neaoşe, cu atît sînt mai evidente. Cel mai faimos exemplu: s-o faci pe junele cu un „mişto" la fiecare frază.

Interlopul

O categorie ceva mai discretă şi mai zgîrcită cu apariţiile publice, din motive lesne de înţeles. Exemplarul cel mai „şlefuit" este Nicu Gheară. Sîntem totuşi familiarizaţi cu ei din înregistrările de chefuri sau nunţi care „se scurg" spre micul ecran. E adevărat, şi din jurnalele de ştiri, din cauza întîlnirilor frecvente cu poliţia: frecvente pentru că pe cît de des sînt implicaţi, pe atît de iute sînt eliberaţi. Imagine-simbol: teancul cu bancnote de 100 de euro aruncate spre taraful de lăutari/manelişti. E dificil să-ţi dai seama cam la cît se ridică averile pe care le deţin. La fel ca aisbergurile, partea cea mai consistentă rămîne invizibilă, cel puţin la capitolul evidenţă fiscală. Putem să ne facem o idee despre puterea lor reală cînd aflăm din presă cum, în perioadele cînd se află în închisoare, încă îşi dirijează „afacerile" prin telefonul mobil.

Ai lor şi ai noştri

Care este deosebirea dintre toţi cei enumeraţi mai sus şi bogătaşii cunoscuţi din Vest? Şi acolo sînt mai multe tipuri, comportamental vorbind: Bill Gates e modest în apariţiile lui publice, dar Donald Trump se remarcă printr-un stil mai ostentativ. Cred că diferenţa esenţială – pentru mine, simplul consumator – constă în faptul că ceilalţi produc ceva vizibil. Te întîlneşti cu produsele lor pe stradă, la serviciu, în supermarket: *soft*-uri, calculatoare, hoteluri, pantofi, mobilă, lactate... Despre ai noştri, cu puţine excepţii, ştiu că au afaceri, dar nici un rezultat concret al acestora nu ajunge la mine, sub formă de produs. În capitalismul lor, competiţia comercială se converteşte în bunuri, individualismul concurenţial se transformă în beneficiu comun. Noi ne aflăm încă în era afacerilor fără marfă.

Alice GEORGESCU

viaţa scenei / scena vieţii

Stele în bezna înserării

Nu e nevoie să fii depresiv, cum mă diagnostichează pe mine o sumă de persoane (deşi, în ultima vreme, nu am prea mai avut parte de această gratificaţie, înlocuită, cînd vine în discuţie subiectul, de o clătinare a pagubă din bărbie), nu e nevoie, zic, să fii depresiv ca să vezi că teatrul românesc stă, „per ansamblu", prost. Din toate punctele de vedere: calitativ şi cantitativ, artistic şi administrativ, organizatoric şi organigramatic (cuvînt inventat ad-hoc pentru a denumi o realitate obsedantă, în instituţiile de stat, atît pentru şefi cît şi pentru subalterni). Au ajuns să observe acest lucru nu numai pesimiştii idealişti, cei convinşi că „mai rău decît aşa nu se poate", dar chiar şi optimiştii realişti, cei care fredonează vesel „Ba se poate, ba se poate!". Evident, a constata un dezastru nu înseamnă (din păcate) a-l remedia; catagrafierea lui este totuşi primul pas către eventuala reparaţie. Căci, fără primul pas, nu vin, nu-i aşa, următorii, cum ar spune descendenţii valorosului senior de La Palisse (pentru nelămuririle clasice, a se consulta diverse dicţionare, pentru nelămuririle moderne, a se consulta Wikipedia). Ca să treci însă la al doilea, al treilea etc. pas, trebuie să ai curaj, hotărîre şi, poate, o mică doză de nebunie.

O astfel de doză (mai mărişoară, chiar) s-a dat ca sigură, prin lumea teatrală, acum trei sau patru ani, în cazul Adei Lupu, cînd s-a auzit că tînăra regizoare (cred că abia împlinise 30 de ani), avînd o „presă" destul de bună şi unele succese solide în CV, s-a prezentat la concursul pentru postul de director general al Teatrului Naţional din Timişoara. Nu doar pentru că ea, ca persoană – mereu veselă şi activă, dar şi aeriană, neîndemînatică şi zăpăcită, cel puţin în aparenţă –, nu „rima" deloc cu ideea de cîrmaci al unei asemenea venerabile corăbii, ci şi pentru că locul ca atare nu promitea decît, într-un caz fericit, sinuciderea profesională lentă: a repune pe picioare un ansamblu cîndva răsfăţat an de an cu premii de-ale „breslei" (şi pe merit, şi...), dar ajuns, treptat, o umbră palidă a vechii măreţii, a descurca inextricabilele iţe ale relaţiilor vizibile şi mai ales invizibile dintre feluritele entităţi, autorităţi şi oficialităţi locale, pentru a şti cui şi ce poţi cere, a dezamorsa vrajbe solid înrădăcinate înăuntrul trupei, a contracara influenţe oculte (care mai eliberaseră fotoliul directorial de ocupanţi inocenţi), a scăpa, într-un cuvînt, cu viaţă şi cu faţă curată dintr-o asemenea încercare părea un obiectiv cu neputinţă de atins fără arme un pic mai sofisticate decît temeritatea. Şi totuşi. O recentă vizită la Timişoara, după multă vreme (în care „notasem pozitiv", deja, turneele prompte în Capitală şi „promovarea" eficientă a Festivalului Dramaturgiei Româneşti, organizat de teatru), mi-a oferit o surpriză de proporţii: afişe uriaşe fluturînd pe zidurile istoricei clădiri, încăperi renovate agreabil la etajul administrativ (în aşteptarea renovării generale), o excelentă revistă a TNT, însoţind fiecare premieră cu tipărirea textului piesei („ca în Vest"), figuri noi şi utile în trupă. Şi, mai important decît orice, o atmosferă vie, dată de oameni vii care încearcă să facă un lucru viu. Directoarea rîde la fel de mult şi pare la fel de voioasă şi de aiurită ca înainte. E un om pe care viitorul poate conta.

Apropierea de Bucureşti nu a fost, timp îndelungat, pentru Teatrul (actualmente numit) „Toma Caragiu" din Ploieşti, un avantaj. Dimpotrivă, urbea caragialiană era privită de actori ca un popas vremelnic şi nu prea plăcut în drumul inexorabil spre malurile asfaltate ale Dîmboviţei – şi, eventual, spre scenele din preajma lor; un popas în care, firește, nu se omorau muncind (la ce bun?) şi nici nu se bucurau cine ştie ce în cazul vreunui succes (la ce bun?). Om al locului şi teatrolog de formaţie, Lucian Sabados a preluat direcţia instituţiei „en douceur", acum mai bine de zece ani, cînd el însuşi avea vreo treizeci şi ceva. Treaba nu a mers uşor; nici repede. Încet-încet, clădirea teatrului (un fost cinematograf, inospitalier şi vag sordid) a fost refăcută şi dotată cu tot (sau aproape tot – aviz ordonatorilor de credit!) ce-i trebuie, încet-încet trupa s-a înnoit şi s-a consolidat (ajungînd, la ora de faţă, printre ansamblurile interesante pentru orice regizor), încet-încet spectacolele bune şi foarte bune au devenit predominante în repertoriu. Directorul e întotdeauna calm, zîmbitor şi de o urbanitate neverosimilă în ziua de azi. Cînd e liniște, se aşază la pian şi cîntă – jazz, mai ales – aproape ca un profesionist. Teatrul poate merge mai departe; şi din ce în ce mai bine.

Nu de laude – rocamboleşti, uneori – duce lipsă Teatrul (autoinstituit, cu entuziasm de sorginte europeană) Naţional „Radu Stanca" din Sibiu. Nici directorul său din ultimul deceniu, Constantin Chiriac, om cu visuri, viziuni şi ambiţii uriaşe, concretizate la început integral şi apoi parţial în Festivalul Internaţional pe care l-a creat şi-l găzduieşte, dar tot mai mult, de doi-trei ani încoace, în programul şi nivelul teatrului. Care a ajuns în acest moment, cu notabila contribuţie a unor regizori de calibru, dar şi cu munca – mai puţin spectaculoasă decît declaraţiile gongorice, dar, din fericire, mult mai temeinică decît ele – a directorului său, la înălţimea propriilor aspiraţii. Cu şanse, dacă această muncă va continua şi entuziasmul nu va aţipi, să le depăşească, într-un viitor pe care îl poate spera plin de bucurii.

Cu o floare nu se face primăvară, spune unul dintre cele mai demobilizatoare proverbe din lume. Cu două-trei, însă... parcă-parcă...

Matei FLORIAN

audio şi n-am cuvinte

Electro-vegetarian

● **Moby, *Last Night*, Mute, 2008.**

Probabil că cel mai interesant lucru cu care ne întîmpină Moby în acest an este videoclipul melodiei „Disco Lies". Există acolo un pui de găină – nevinovat, gălbui, drăgălaş – în fine, un pui de găină ca mai toţi puii de găină de pe lume, care asistă neputincios cum un nene foarte rău, înarmat cu un satîr înspăimîntător, o meneşte pe mama găină unui sfîrşit prea puţin glorios: să fie ronţăită de clienţii unui fast-food celebru. Aţi prins ideea. Partea hazlie se petrece ceva mai tîrziu: puiul de odinioară, devenit între timp un zdrahon în toată regula, se întoarce cu o falcă-n cer şi una-n pămînt şi, la capătul unei urmăriri spectaculoase, îl ciopîrţeşte la rîndul lui pe nenea cel rău, devorîndu-l, mai apoi, cu poftă. Concluziile – zic eu – nu pot fi foarte multe: în orice pui nevinovat, gălbui şi drăgălaş zace un Steven Seagal, iar Moby e cu siguranţă vegetarian. Mărturisesc că aspectele moral-vindicative ale unui pui de găină mi-au fost, pînă de curînd, străine, iar în privinţa opţiunii lui Moby pentru partea vegetală a hranei, iarăşi, n-am avut suficientă răbdare ca să studiez atent problema. Fără doar şi poate, e vina mea, mai ales acum cînd, confruntat cu albumul *Last Night,* am ajuns la concluzia că cel mai spumos, mai consistent şi, în ultimă instanţă, mai dilematic lucru pe care îl pot spune în momentul de faţă despre Moby este că suferinţa lui privind destinul tragic al găinilor este demnă de luat seamă. Pe de altă parte, n-aş vrea să se înţeleagă că respectul pe care i-l datorez se opreşte aici. De pildă, m-am bucurat foarte mult să aflu că pe o rămurică îndepărtată din arborele genealogic a lui Richard Melville Hall (cunoscut popoarelor lumii prin numele său de scenă, Moby) se află nimeni altul decît domnul Herman Melville. Veţi spune, poate, „şi ce dacă?", iar eu voi fi obligat să vă dau, parţial, dreptate. Nu vreau să existe dubii: mi se pare mai mult decît posibil ca un descendent al unui scriitor şi vînător de balene să ajungă într-o bună zi artist electro vegetarian. În fond, din spusele nepotului, Herman Melville era doar fratele stră-stră-străbunicului. Poate dacă Melville nu ar fi fost doar un frate al acestui stră-stră-străbunic, ci chiar stră-stră-străbunicul însuşi, lucrurile ar fi stat altfel cu Moby. Aşa însă, singurul lucru care i-a rămas muzicianului a fost să renunţe la înşelătorul Dick şi să rămînă în conştiinţa lumii drept Moby. În calitatea lui de Moby, Richard Melville Hall a apărut cu un prim album în 1992, atunci cînd în mişcarea electro se înfiripa destulă efervescenţă creatoare. Primul single, „Go", i-a atras atenţia lui David Lynch şi a devenit celebru pe coloana sonoră a serialului Twin Peaks. Următoarele sale patru albume s-au înşurubat şi ele în atenţia publicului dornic să danseze pînă la epuizare, iar, în 1999, *Play* spărgea orice tipar cunoscut, propulsîndu-l pe Moby pe aceeaşi orbită cu starurile pop. Reţeta era simplă şi eficace: pe nuanţe mai degrabă suave şi eterice de house, Moby broda bucăţi cît se poate de retro şi de dichisite de gospel şi folk. Găselniţa asta, poate nu cea mai curajoasă sau inventivă cu putinţă, avea darul să păstreze aroma unor timpuri blînde şi voluptuoase, să o facă accesibilă şi de nerefuzat. Ce a urmat după acest *Play, 18* în 2002 şi *Hotel* în 2005, a fost clasica lecţia de bîjbîială stilistică pe care o încearcă destui artişti confruntaţi din senin cu deliciile şi povara unui succes uriaş. *Last Night* urmează, la rîndul său, un traseu ştiut: după deruta ultimilor ani, ca orice muzician afundat în mediocritate care se respectă, Moby pare să redescopere cu o încîntare mimată ritmurile care l-au făcut celebru în anii '90. Problema lui nu este doar că, între timp, tot acel tehno, rave, dance, house, hip-hop sau ambient a fost paradit de molii şi duhneşte a naftalină, ci şi că, dacă tot te-ai apucat să îmbraci hainele de altădată, parcă n-ar strica să le asortezi cu ceva şic sau, măcar, să le porţi cu convingere. Revelaţiile, convingerea, vibraţia nu sînt de găsit pe *Last Night*. E la fel de drept că nici slăbiciuni spectaculoase sau stîngăcii amuzante nu veţi avea de ascultat. Ce rămîne este un album pasabil în toată puterea cuvîntului şi cutremurătoarea dramă a unui pui de găină.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● **Vladimir Sorokin, *Ziua opricinicului*, traducere din limba rusă şi note de Mihail şi Alexandru Vakulovski, Editura Curtea Veche, 2008.**

Gheaţa, primul roman al lui Vladimir Sorokin tradus şi publicat la Editura Curtea Veche, trecea drept scrierea cea mai izbutită a nonconformistului autor rus. *Ziua opricinicului,* recidiva lui Sorokin la aceeaşi editură românească, e, în schimb, cel mai recent roman al său.

Gustul scriitorului pentru lumi imaginare şi societăţi secrete pare să fi rămas însă intact. Ne aflăm acum într-o Rusie a anului 2027, un hibrid de antiutopie şi SF, unde elemente de Ev Mediu (cnezi, ispravnici, diaci, stolbovoi) coexistă – aiuritor şi hilar – cu tehnologii ale laserului şi hologramelor. E vorba de o Rusie ieşită şi din „Confuzia Albă", şi din „Confuzia Roşie", şi din „Cenuşa Sură", separată printr-un zid tip chinezo-berlinez de Vestul inamic şi hrăpăreţ – pe scurt, o Rusie totalitară, inchizitorială, condusă de un despot care manevrează inclusiv religia în scop coercitiv.

Cum arată o zi de lucru într-o asemenea lume? În replică, parcă, la *O zi din viaţa lui Ivan Denisovici,* Sorokin îşi alege ca protagonist nu o victimă, ci un torţionar: pe Komiaga, un membru al poliţiei secrete (numită „opricină", ca în vremea lui Ivan cel Groaznic). După care, se pune pe povestit – rapid, într-un expeditiv „zis şi făcut" prozastic, pentru că zelosul Komiaga are multe sarcini de dus la bun sfîrşit: să se trezească din mahmureală, să distrugă un rebel (cu tot cu familie şi casă), să se lase mituit pentru anularea unui ordin de deportare, să asculte posturi de radio insurgente, să viziteze o clarvăzătoare, să cenzureze repertoriul unui mare spectacol artistic, să participe ritualic la o drogare în grup şi la o orgie băieţească, alături de alţi fraţi de opricină. Cu alte cuvinte: „Viaţă fierbinte, eroică, statală. Responsabilă".

Sorokin are umor, iar de multe ori îl simţi savurîndu-şi pînă la exultare scenele prin care îşi preumblă personajul. Nervul lui satiric-parodic caută însă frisonul meditativ. De meditat, aşadar - şi în general, la întreaga poveste, dar şi, în particular, la ce răspunde clarvăzătoarea cînd e întrebată, tremurător, ce o să fie cu Rusia: „Nimic n-o să fie".

Simona SORA

puzzlecturi

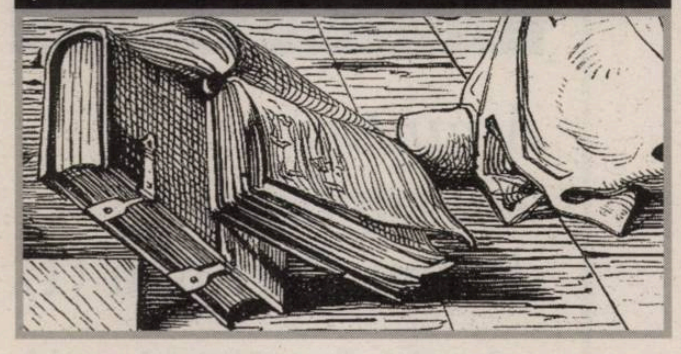

Judecata de Acum a literaturii

● **Eugen Negrici, *Iluziile literaturii române*, Editura Cartea Românească, 2008.**

Pentru cei care-i ştiu cărţile – bîntuite, pe de o parte, de o rară vocaţie sistemică, demistificatoare şi limpezitoare, iar pe de alta, de scepticism amar şi ironie superioară –, apariţia noului volum semnat de Eugen Negrici, intitulat *Iluziile literaturii române,* nu e o surpriză. Lansată la Bookfest, cartea aproape a dispărut de pe rafturi, dovadă că era aşteptată şi semn, sper, al unei dezbateri de fond care tocmai se coace.

Strîns structurată în jurul a două „impulsuri", deopotrivă antropologice şi psihologice – cel protector şi cel compensator –, cartea reuşeşte să identifice şi să grupeze o sumă de fenomene literare, să le periodizeze şi să pună în evidenţă o procesualitate întemeiată atît pe opoziţii, cît şi pe succesiunea diferitelor curente literare. Ea s-ar fi putut intitula simplu *Literatura română.* Dar nimic nu e simplu în această panoramă a literaturii române, privită – cînd intransigent şi rece, cînd amar şi cu patos – ca o luptă pe viaţă şi pe moarte între estetic şi nonestetic, între literatură şi ideologie, o bătălie mai veche decît literatura, distorsionată de mituri şi de o „efervescenţă mitogenetică" demnă de spaţii literare mai vaste. Mitul, văzut ca „ecran pe care se proiectează angoasele colective" (Roger Bastide), dar şi ca „legătură intimă dintre perturbările cele mai secrete ale psihismului individual şi presiunile imperative ale existenţei" (Roger Caillois), va fi, astfel, modelul antropogenetic şi psihologic al unui scenariu scris din perspectivă relaxat-semiotică, un scenariu comunicaţional plin de blocaje şi sabotat atît din interior, cît şi din exterior.

Desigur, numai un „vechist" dublat de un istoric contemporan al „literaturii române sub comunism" ar fi putut diseca simultan mentalul românesc, configurator de mituri şi „corpusul" literar compensator, surprinzînd nu doar recurenţe, ci şi o dialectică a vîrstelor literare. Miturile – paseiste (Mitul Vîrstei de Aur, Mitul Paradisului pierdut), milenariste (Noua Vîrstă de aur, Paradisul de Mîine) sau ale stabilităţii (Mitul Respectabilităţii, Mitul Unităţii, Mitul Omului Providenţial) – structurează, în viziunea lui Eugen Negrici, un peisaj literar oscilînd între angoasa inexistenţei şi euforia preaplinului cu greu dobîndit. Permanenta idealizare pe care criticul o surprinde în diferitele mecanisme protectoare-compensatoare puse în mişcare, în diferite perioade literare, are la bază două stări de urgenţă mitogenetice: „Prima se regăseşte în *sentimentul vacuităţii şi al frustrării,* indus de complexele identitare legate de naşterea tîrzie a literarurii culte în sens modern, de defazările şi desincronizările ei, de posibila inferioritate şi de probabilul ei provincialism. Cea de-a doua se traduce prin *sentimentul primejdiei prezente sau viitoare,* care străjuieşte şi modelează ideologiile literare, tulbură şi falsifică piaţa valorilor, amestecă criteriile, contribuind, într-o măsură greu de bănuit, la exagerările, idealizările şi sanctificările ce par la noi de nestăvilit".

Fixată în această dialectică a complexelor de inferioritate-superioritate, corpusul literar românesc e privit (cel mai adesea ironic) ca o fiinţă fragilă şi incompletă, o clonă silnic sincronizată şi admirativ cultivată. Sub semnul unui constant „impuls protector" se regăsesc, astfel, atît fenomene precum „cultul cărţii în comunism", cît şi „cultul «capodoperelor» şi al «clasicilor»", atît supralicitarea oamenilor de litere, cît şi „idealizarea unor perioade literare şi supralicitarea unor «generaţii de creaţie»". Antihegelian şi anticrocean, Eugen Negrici respinge ideea canonului literar, a exemplarităţii în artă, schiţînd chiar o „biografie-standard a textului ca fiinţă trecătoare" ce aminteşte de *Sistematica poeziei.*

Descrierea fenomenului literar prin grila mitologiei politice este însă partea cea mai dură, mai demistificatoare şi mai amară a acestei analize asupra „pioşeniei globale" în literatură. Eugen Negrici face un soi de analiză identitară a marilor modele provocatoare de „încremenire în respect", fie că ele se subsumează „modelului Gravitas" (Kogălniceanu, Titu Maiorescu, Iorga), intră în rolul „tatălui regăsit" (Arghezi, Alexandru Philippide) sau în cel al „paznicului de far" (Geo Bogza, Octavian Paler). Tabuizarea agresivă, dar mai ales „deliraţia la geniu", este diagnosticată în miturile romantice eminesciene, labişiene sau eliadeşti, iar psihanaliza (surprinzătoare) a luptelor politice disimulate în bătălii literare (de la Nae Ionescu şi Nichifor Crainic la taberele din jurul lui Preda şi Barbu) este prilejul de a deconspira nu doar „mentalitatea criminal-mafiotă" a lumii noastre literare, dar şi reveria sa sado-masochistă: „dependenţi de banii partidului, dar liberi să-l înjurăm". Iată una dintre schizoidiile de fond care ar explica – psihologic, dar şi din punctul de vedere al istoriei mentalităţilor remanente – o serie de crime în efigie din viaţa noastră literară de azi.

Impulsul compensator pe care Eugen Negrici îl aşază, ca pe un pilon fantasmatic, la baza euforiei mitogenetice din spaţiul nostru literar ţine de formele de reprezentare a trecutului literaturii, prin trei reflexe: „mimarea normalităţii", adică inventarea continuităţii, organicităţii şi a originalităţii; „ignorarea proporţiilor acţiunii disturbative a factorilor extrinseci", adică a bolilor ideologice suprapuse; şi, în fine, obsesia sincronizării. În cazul ultimei, surprinde (cel puţin în acest context) reluarea chestiunii „postmodernismului", pus în abisul românizării romantismului românesc. Aş zice că, dintr-o mişcare, Eugen Negrici se expune focurilor încrucişate ale exegeţilor romantismului sau preromantismului românesc (Paul Cornea, Nicolae Manolescu, Mihai Zamfir, Mircea Anghelescu) şi optzeciştilor. Iar dacă, teoretic măcar, cu primii mai pot încăpea negocieri, cu cei din urmă lucrurile se mai complică o dată, nu atît pentru relansarea ideii despre „întreruperea cursului firesc al literaturii române" (din *Istoria literaturii române în comunism),* cît pentru intrarea în propriul scenariu mitogenetic. Cînd vine vorba de ceea ce s-a numit „postmodernismul românesc", Eugen Negrici îşi pierde umorul şi ironia – devastatoare în alte locuri – şi sugerează atît un soi de organicitate preexistentă a literaturii, cît şi un mit al datoriei literaturii faţă de... istorie. Cu un amendament, totuşi. Acum mişcarea e, şi ea, dublă, căci criticul se include în această fugă de responsabilitate, împreună cu întreaga sa generaţie: „Dintr-o teamă exagerată de represiune şi sub pretextul înviorător al «salvării culturii», scriitorii noştri – noi toţi, de fapt – au sacrificat marile adevăruri ale fiinţei şi au practicat o artă infantilă, lipsită de îndrăzneală, «îngăduitoare» şi «onestă», cum ar fi spus W. Gombrowicz. Prozatorii şi-au consumat energia fie într-o literatură a «şopîrlelor», nu numai îngăduite, dar şi asumate cu bunăvoinţă de cenzură, fie într-una, aparent curajoasă, care izbea în comunismul anilor lui Gheorghiu-Dej, înălţînd, cu sau fără voie, imaginea lui Ceauşescu şi a comunismului în general, amplificîndu-i puterea şi legitimînd-o. Felul în care au fost «împlinite» aceste datorii faţă de istoria poporului român dă măsura degradării noastre: încă o mîzgălitură cu aer de temă făcută corect şi la vreme, o misiune vitală eludată cu o viclenie dezonorantă, un pariu pierdut, încă unul".

Iluziile literaturii române, o metoposcopie a chipului desfigurat, remaniat, periodic butaforizat al literaturii române, este şi un tăios *Eugen Negrici par lui-même:* cartea unui critic iconoclast şi demistificator, a unui profesor de istoria literaturii exasperat de omologarea prin şcoală a unor inepţii şablonarde, dar şi cartea adevărului propriu, de spus pînă la capăt, măcar o dată în viaţă.

Dilema veche vă recomandă

● Chiar şi după meciul România-Italia (vineri, 13 iunie), mă voi fixa din nou pe Mezzo (ora 23), la tot ce am audiovăzut mai emoţionant în ultimii ani: concertul orchestrei simfonice West-Eastern Divan, dirijată de Daniel Barenboim. „A cincea", a „Destinului", transmisă de la Ramalah, interpretată de tineri israelieni, palestinieni, iordanieni, sirieni, libanezi şi spanioli. Un miracol în zona aceea unde oamenii bat într-un zid sau se dau cu capul de pămînt pentru a găsi un răspuns. (Radu Cosaşu)

● Dacă daţi pe la Ikea pentru vreun raft, cratiţă sau cine ştie ce articol de decoraţiune interioară, nu ocoliţi rafturile cu delicatese suedeze. Recomandarea mea merge înspre borcănelul de hrean cu bobiţe de muştar alb, morcov şi pătrunjel – „Pepparrotssås" scrie pe etichetă. Nu faceţi ca mine, mai bine luaţi două-trei borcănele de la început! (Marius Chivu)

● Pentru cei care n-au ajuns la Cluj, TIFF-ul vine la Bucureşti – în proporţie de 0,07% – în două locaţii: City Cinema şi „Elvira Popescu"; nu trebuie ratate cele două mari premii *(Shakespeare colţ cu Victor Hugo* şi *Lacul Tahoe* – vineri şi sîmbătă, la ora 19, CC), premiul de regie *(Mergi în pace, Jamil* – vineri, 18, EP), precum şi *Problema cu ţînţarii şi alte poveşti.* (Alex. Leo Şerban)

Andrei GORZO

dilematograf

Dezastre

● ***Fantomele lui Goya / Goya's Ghosts* (SUA-Spania), de Milo? Forman.**

Fantomele lui Goya, cea mai nouă colaborare dintre regizorul Miloš Forman şi scenaristul Jean-Claude Carrière (cîndva şi colaboratorul lui Buñuel), începe bine – cu nerv şi cu duh. În prima secvenţă, nişte gravuri de-ale lui Goya sînt disecate de maimarii inchiziţiei spaniole, care încearcă să stabilească dacă autorul e un agent al Satanei sau doar un cronicar nevinovat al lumii lipsite de Dumnezeu în care trăieşte. Această a doua poziţie e susţinută, cu elocvenţă mieroasă, de fratele Lorenzo (Javier Bardem), pe care spectatorul îl poate lua drept o voce a toleranţei – pînă cînd realizează că Lorenzo se foloseşte de arta lui Goya ca să le ceară fraţilor săi inchizitori mai multă vigilenţă, mai multă *in*toleranţă. La scurt timp după aceea, o frumoasă fiică de negustor (Natalie Portman) e arestată şi interogată în privinţa refuzului ei de a mînca porc ultima oară cînd a fost la tavernă; sub tortură, ea recunoaşte că are sînge evreiesc (ceea ce e adevărat, numai că ea *nu ştia)* şi că practică în continuare, pe ascuns, ritualurile strămoşilor ei. Prin intermediul lui Goya (Stellan Skarsgârd), care de curînd a pictat-o pe fată în chip de înger, iar acum lucrează la un portret al lui Lorenzo, tatăl îndurerat (José Luis Gomez) îl invită pe inchizitor la el la masă. Urmează cea mai bună secvenţă din film: atunci cînd Lorenzo, care tocmai a vizitat-o pe fată la închisoare (şi a invitat-o, cu o voce cam gîtuită, să se cuibărească în braţele lui cam tremurînde), explică, pe un ton suav, că nu mai e nimic de făcut din moment ce fata a mărturisit; el şi tatăl, unul mai afabil şi mai zîmbitor ca altul, se lansează într-o discuţie teoretică despre valabilitatea mărturisirii obţinute prin tortură; iar atunci cînd inchizitorul încolţit ajunge să afirme răspicat, deşi în continuare zîmbitor, că frica sinceră de Dumnezeu e întotdeauna mai puternică decît frica de durere, tatăl, continuînd şi el să zîmbească, îşi anunţă intenţia de a-i testa afirmaţia *pe loc.* Ce-i drept, această secvenţă lasă să pătrundă în film şi o primă boare puternică de artificialitate (ce negustor din Spania sfîrşitului de secol XVIII ar fi îndrăznit să sechestreze şi să tortureze un inchizitor, şi s-o mai facă şi cu atîta stil?), dar, oricum, are stil şi o strînsoare puternică – două calităţi pe care filmul le pierde aproape imediat după aceea. Lorenzo cade în dizgraţie şi fuge din ţară, după care filmul sare 15 ani înainte şi praf se face.

Armatele lui Napoleon taie şi spînzură acum în Spania, iar Goya, care fără nici un avertisment s-a apucat să vorbească din *off,* ne pune la curent cu ultimele evenimente şi cu propriul lui rol – „să las o mărturie despre ce s-a întîmplat aici". Scenele de război ale lui Forman sînt reconstituite după gravuri din ciclul *Los desastres de la guerra,* dar reconstituirile lui sînt academice, aseptice, lipsite de orice fior – ştii tot timpul că te uiţi doar la nişte figuranţi aranjaţi în compoziţii goyeşti. De fapt, în toată această parte a doua a filmului nu e chip să uiţi vreo clipă că actorii sînt actori. Ca într-o mini-serie istorică de la televizor, evenimente de maximă însemnătate trec *vîjîind* prin faţa spectatorului (vine inchiziţia; pleacă inchiziţia; iar vine inchiziţia; fata intră în închisoare tînără şi frumoasă; fata iese din închisoare urîtă şi nebună; fiica *ei* născută în închisoare a crescut şi s-a făcut curvă), iar spectatorul, neapucînd să trăiască destul în interiorul nici unui moment, nu se aclimatizează niciodată suficient încît să poate crede că actorii chiar sînt cine spun că sînt. Goana asta neproductivă din cutremur al istoriei în cutremur al istoriei şi din climax melodramatic în climax melodramatic o deserveşte cel mai rău pe Portman, ale cărei transformări – din fecioară proaspătă în femeie trecută prin beciurile inchiziţiei şi din femeia aceea în fiica ei – par pur şi simplu carnavaleşti. Inchizitorul Lorenzo e interesant ca tip uman – e omul slab aflat mereu în căutarea unei autorităţi (Biserica, Revoluţia Franceză, Napoleon) căreia să i se încredinţeze cu totul şi în numele căreia să se bucure şi el de putere – şi, în prima parte, Bardem are cîteva momente bune; dar, aşa cum e scris rolul, Lorenzo e *doar* un tip – nu şi un individ – şi revenirea lui din partea a doua, sub steagul lui Napoleon, nu ne aduce noi revelaţii despre el – doar completează demonstraţia. Strigătul lui către Goya: „Eu măcar cred în ceva!" n-are nici o încărcătură dramatică, pentru că, pînă la înfruntarea aceea, realizatorii au fost prea superficiali ca să recunoască intensitatea nevoii lui de a crede – de a crede că crede. În aceeaşi înfruntare, Goya ne dezvăluie că o vede pe fata aceea martirizată ca pe un înger al Spaniei şi izbucnirea lui pare venită de nicăieri – nimic din comportamentul lui anterior nu sugera fervoarea asta. Filmul e un dezastru.

trecerea prin reviste

Ce citesc bărbaţii britanici

Short List (www. shortlist.com) este un săptămînal britanic pentru bărbaţi, 40 de pagini color, care se distribuie gratuit şi, prin urmare, *„Britain's numer one men's magazine"*. Şi, ca orice publicaţie britanică gratuită, este mai bun decît multe dintre ziarele româneşti ce se vînd la chioşc. Nu face politică, dar oferă ştiri şi reportaje sociale şi culturale, articole despre sport, fitness, călătorii, modă, electronice şi gastronomie, are în fiecare săptămînă cîţiva invitaţi speciali, jurnalişti sau scriitori care scriu articole sau care acordă cîte un scurt interviu, dă sfaturi în materie de cumpărături, îţi recomandă ce e de văzut la TV şi ce merită văzut/vizitat în capitalele Marii Britanii, menţinînd un echilibru perfect între plăcerile vinovate ale bărbaţilor (maşini, fotbal, jocuri video, fotomodele ş.cl.) şi articole serios documentate (despre problemele sistemului britanic de transport, criminalitatea americană sau longeviva carieră a celor de la Rolling Stones pe care-i numesc „aristocraţii rock-ului").

E o revistă făcută să-ţi treacă timpul mai uşor citind lucruri amuzante şi interesante, uşurele, dar nicidecum tîmpite sau vulgare. Mîndria revistei sînt paginile din mijloc în care îţi oferă săptămînal cele mai inedite topuri. În numărul de acum o lună şi ceva care mi-a căzut în mînă am găsit topuri cu rolurile care au dăunat carierelor unor actori (Ben Affleck în *Gigli,* Val Kilmer în *The Saint,* Chris O'Donnell în *Batman & Robin,* Kelly McGillis în *Top Gun,* Vin Diesel în *The Pacifier,* Emilio Estevez în *The Mighty Ducks* etc.), topul regiunilor care şi-au împrumutat numele unor celebre mîncăruri sau băuturi (Feta, Champagne, Prosciutto di Parma, Brie, Stilton, Mowbray, Kalamata etc.), cei mai inteligenţi cîini (Border Collie, Poodle, Ciobănescul German, Golden Retriever, Doberman Pinscher), cei mai puţin inteligenţi cîini (Borzoi, Chow Chow, Afgan Hound, Basenji şi Buldogul) sau un top cu cele mai neobişnuite meniuri pentru micul dejun în care pe ultimul loc se află şobolanul prăjit servit în nordul Tailandei.

Din secţiunile culturale ale revistei am reţinut cada-bibliotecă, creaţie a designer-ului de mobilă italian Antonio Lupi, o cadă cu rafturi încorporate, spate ergonomic şi dispozitiv special pentru fixat cartea în timpul lecturii; şi interviurile, cu scriitorul Will Self şi cu cei doi *stone*-şi Mick Jagger şi Keith Richards, din care voi reproduce cîte un fragment:

„Ca scriitor satiric aş greşi să vreau să fiu simpatizat. Scopul celui care scrie satiră este să-i facă pe cei care merită să se simtă inconfortabil cu adevărat. Cultura noastră insistă prea mult pe ideea de a te face plăcut. Nu-mi place să fiu antipatizat ca persoană, dar nici nu urmăresc ca prin scrisul meu să devin o figură plăcută." (Will Self)

„Ideea că un cîntec poate schimba lumea e o idee prostească. Un cîntec nu va schimba niciodată nimic, aşa cum nici o declaraţie politică n-o va face, dar cred că muzica în general, acumularea ei poate schimba ceva. Sunetul unei tobe, cîntecul unui fluier, înregistrarea simfoniilor sau cîntatul unui vers precum «Războiul, la ce e bun războiul?», toate acestea împreună pot schimba felul în care trăim." (Mick Jagger)

„Nu iau rock'n roll-ul acasă. Îmi scot cîinele la o plimbare, ies în oraş cu copiii mei, din astea... Am o familie. Nu e totul rock'n roll în viaţa mea. S-a întîmplat însă ca asta să fie ceea ce fac şi totul să vină de la sine." (Keith Richards) (**M. C.**)

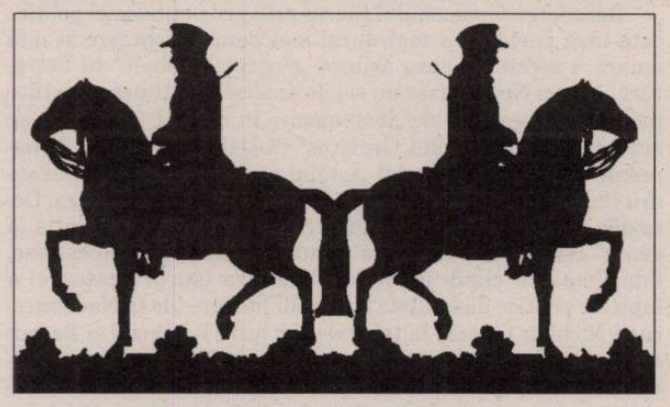

Radu COSAŞU

din viaţa unui extremist de centru...

Hagicraţia

– din „Exerciţiile de oarecare posteritate" –

N-ar trebui luată nici cu interogaţie tragică, nici cu mişto superficial, ideea populară de a avea ca prim-ministru sau ca preşedinte al ţării un fotbalist. Tot mai des şi oriunde, fotbalul şi politicul se întîlnesc vesel şi trivial la colţul străzii şi nu la infinit, cum ar fi putut crede spiritele prea subţiri. Competenţa în pase, geniul în şuturi şi fente fascinează mulţimile plictisite şi sătule, din Rio de Janeiro pînă la Mizil, de arta specialiştilor în buget, moţiuni de cenzură, disperare şi moft. Fotbalul, că e român, că e german, că e paraguaian, nu e moft. Lumea nu e atît de apatică, nebună sau concret-istorică, precum zic clişeele, cît din ce în ce mai concret-fotbalistică. (Nu mă entuziasmează, dar nici n-o să mă spînzur, e mai grav că mi s-a spart o ţeavă la baie...) Dacă în biserici se înalţă rugi pentru o calificare în optimi, de ce n-ar lua o Naţională, susţinută de popor, puterea politică? *Evenimentul zilei* titra voios şi responsabil, după acel 3-1 cu Columbia: „În zorii zilei de ieri, mai ceva ca la Revoluţie, românii au sărbătorit în stradă..." După 1-0 cu SUA, la 2 dimineaţa, Piaţa Universităţii „arăta ca-n zilele bune". „Imaginaţia la putere" e o abstracţie, un intelectualism, Pele, Hagi sau Valderrama conducînd o ţară sînt însă verosimili, de o concreteţe al cărei humor antipoliticianist are toate şansele să cucerească masele şi să devină o forţă materială, cum se visa altădată, pentru ideile progresiste.

Nu şarjez. După ce, de-a lungul timpului, „a avut nevoie" de un Havel, de un Snegur, de un Elţîn, doamna Roxana Iordache cădea – cînd am biruit la Cardiff – mult mai aproape de adevăr, lansînd pe prima pagină că „omul de care avem nevoie" e Anghel Iordănescu! Antrenorul? Exact, antrenorul! „Nu se poate" – a murmurat toată redacţia noastră. Din noiembrie pînă azi, viaţa însăşi, inclusiv cea internaţională, a confirmat-o. Patronul celui mai puternic club din Europa, AC Milan, a devenit în două luni prim-ministru. Sociologi serioşi ai mulţimilor au analizat cum fără acest fotbal conexat la forţa telecraţiei sale, Berlusconi nu obţinea o asemenea victorie politică fulgerătoare. Dacă Reagan, actor de seria B, nu a putut invoca nici un film genial de-al său în campania electorală – Berlusconi înseamnă imagocratic Van Basten, Savicevici, Baresi, ceea ce doar filozofilor total apolitici le scapă ca semnificaţie.

Privind deci cu seriozitate problema, aducînd imaginaţia acolo unde trebuie, e cazul să ne întrebăm cum ar arăta viaţa noastră cu un Răducioiu în loc de Văcăroiu (fericită limba asta a lui Anton Pann şi a generalului Floricâ!) cu Hagi preşedinte, conform urletelor din cîteva telefoane de noapte, entuziasmate de „victoria ca la Rovine" asupra Columbiei. În logica strînsă a elanului populist, nu-l văd pe Răducioiu aducîndu-şi în guvern decît tot oamenii lui; îl va pune la Cultură nu pe domnul Eugen Simion, ci pe Dobrin, idolul său din Trivale. Fotbaliştii avînd un înalt simţ al consecvenţei în idolatrie, consilierul cel mai apropiat al lui Hagi n-ar putea fi decît tot Anghel Iordănescu, antrenorul său de azi, jucătorul divinizat încă de pe cînd Gicuţă (aşa ar fi dezmierdat, ca preşedinte, Hagi!) era mic şi bătea mingea în Constanţa. Desigur că vom avea cîţiva poeţi şi romancieri de curte care îi vor citi lui Hagi odele ridicate de ei, lui, în calitate de cronicari sportivi încă de pe vremea lui nea Nicu, cînd scriitorul demn se salva, tot ca azi, prin rubrici de sport. Fenomenul e inerent şi neinteresant. Oportunismul nu va scădea, nici nu va creşte. El ar fi o constantă şi sub hagicraţie. Viaţa nu ni s-ar schimba din temelii.

Aşa cum îmi cunosc eu însă neamul, cel mai clar îmi sună în urechi telefoanele de noapte care vor zbîrnîi la ziarul domnului Cristoiu, supus, fără îndoială, din primele zile ale noii preşedinţii, persecuţiilor ei; aud, aşa, pe la trei dimineaţa, un anonim din Bucureşti: „Alo, domnişoară, spuneţi-i lui Răducioiu – textual: Bă, puţă, tu mai ţii minte cine te dribla ca toţi dracii pe Dinamo? Bagă-ţi minţile în cap că vin la tine!". Rămîne o problemă deschisă dacă doamna Roxana Iordache – văzîndu-şi împlinită profeţia cu Iordănescu – va mai fi monarhistă, şi doamna Rodica Becleanu, iliesciană. Femei-bărbat cum le ştiu, mi le închipui scoţînd împreună o revistă nuanţată faţă de noua Putere. Ce vor face în faţa acestor realităţi, oameni ai faptelor şi pragmatismului ca domnii Solcanu, Văcaru, Severin sau Ciumara? Închideţi ochii, dar să nu ziceţi că nu vedeţi nimic. Doar clasa noastră politică nu înţelege că, azi, fotbalul e singura forţă (Forza Italia!) care poate să scoată, la miezul nopţii, mii de oameni în marile pieţe, purtaţi de un lirism plin de măscări, de o energie care – trist sau nu – nu miroase deloc a lehamite.

Acest articol a apărut în *Dilema,* în urmă cu 14 ani, adică pe vremea Campionatului Mondial din SUA. Sper ca doar cititorii noştri puberi să nu-l înţeleagă şi să ceară explicaţii părinţilor lor. Nu ştiu dacă aceştia vor fi dispuşi să le dea, după meciul de luni cu Franţa, pe care un Toma Caragiu l-ar fi definit cu geniul său: „stupid, dar emoţionant".

Eugen ISTODOR

literatura română. pentru firme

Amintiri din copilărie de Ion Creangă (I)

Se termină: „Tunsul felegunsul, tunsul felegunsul, cîinii după dînsul".

Povestea: Creangă îşi aminteşte de Calul Bălan, Smărăndiţa popii, ceaslovul de prins muşte, fuga de la şcoală de frica bătăii, luatul la armată al lui bădiţa Vasile, discuţia despre dorinţa mamei de a-l vedea popă pe Nică, holera, plecarea la şcoala din Broşteni, rîia de la capre şi doborîrea casei Irinucăi, gloria din strana bisericii din sat.

Şmecheriile textului: capitolul acesta e despre bărbaţi. Lăudaţi, desigur, dar şi jonglaţi ironic. E un tipar didactic. Se dă nebunia: popa aduce Calul Bălan în clasă. Adică, Calul pe care eşti pus cînd eşti indisciplinat şi bătut cu biciul. Popa cuminţeşte cum se făcea în epocă. O urcă pe fiica sa pe Cal, dînd exemplu, dar Nică scapă fugind. Aşa că pedeapsa este lege, bărbatul îşi respectă principiile la sînge, dar poţi să le fentezi, dacă vrei. Deci, principiile, legile sînt date, dar şi înmuiate. Creangă dă teoria, apoi o îndulceşte.

Sms şi mess: „Doamne, bine!", „Că mai bine nu i-oi zice", „Decît codaş în oraş, mai bine-n satul tău fruntaş", „Chiţigaie, gaie, ce ai în tigaie? / Papa puilor duc în valea socilor. / Ferice de gangur, că şede într-un vîrf de soc. / Şi se roagă rugului şi se-nchină cucului! / Nici pentru mine, nici pentru tine, / Ci pentru budihacea de la groapă, / Să-i dai vacă de vacă şi doi boi să tacă", „Aşă-i că s-a deocheat vremea?", „Ian taci, măi femeie."

Durata lecturii şi tipul de creier: de făcut la tinereţe şi de citit la bătrîneţe. Creierul nostalgic, desigur. Merge şi melancolic, dar musai creierul ce poate recita fără să-l doară: „Decît codaş în oraş, mai bine-n satul tău fruntaş".

Cash şi investiţii: păi, site-ul ăla colegi.ro, ce este, dacă nu o afacere? Ce să mai zicem de patiseriile de la colţul străzilor? „De plăcinte rîde gura, de vărzare, şi mai tare."

Personaje: Nică, bădia Vasile, mama lui Nică, Smărăndiţa, popa, bunicul David, bunica, tîntul, satul.

Mişto: „Şi unde nu ne trezim într-o bună dimineaţă plini ciucuri de rîie căprească de la caprele Irinucăi! Ei, ei! ce-i de făcut? Dascălul nu ne mai primea în şcoală, Irinuca nu ne putea vindeca, pe bunicul n-avea cine-l înştiinţa, merindele erau pe sfîrşit, rău de noi! Nu ştiu cum se întîmplă, că, aproape de Buna-Vestire, unde nu dă o căldură ca aceea, şi se topeşte omătul, şi curg pîraiele, şi se umflă Bistriţa din mal în mal, de cît pe ce să ia casa Irinucăi. Şi noi, pe căldurile celea, ne ungeam cu leşie tulbure, şedeam afară la soare cu pielea goală, pînă se usca cenuşa pe noi, şi apoi ne băgam în Bistriţa de ne scăldam. Aşa ne învăţase o babă să facem, ca să ne treacă de rîie. Vă puteţi închipui ce va să zică a te scălda în Bistriţa, la Broşteni, de două ori pe zi, tocmai în postul cel mare! Şi nici tu junghi, nici tu friguri, nici altă boală nu s-a lipit de noi, dar nici de rîie n-am scăpat. Vorba ceea: Se ţine ca rîia de om. Într-o zi, fiind Irinuca dusă în sat şi avînd obicei a şedea uitată, ca fata vătămanului, noi n-avem ce lucra? Ne suim pe munte, la deal de casa ei, cîte c-o bucată de răzlog în mînă, şi cum curgeau pîraiele grozav, mai ales unul alb cum îi laptele, ne pune dracul de urnim o stîncă din locul ei, care era numai înţinată, şi unde nu porneşte stînca la vale, săltînd tot mai sus de un stat de om; şi trece prin gardul şi prin tinda Irinucăi, pe la capre, şi se duce drept în Bistriţa, de clocotea apa! Asta era în sîmbăta lui Lazăr, pe la amiază. Ei, ei! ce-i de făcut? Gardul şi casa femeii dărîmate la pămînt, o capră ruptă în bucăţi, nu-i lucru de şagă. Uitasem acum şi rîie şi tot de spaimă."

PUBLICITATE

TEATRUL AT
SALA DE LECTURĂ
Calea Victoriei 126
ETAJUL 2
Ceainarie & Biblioteca
Ceai, Cafea, Prăjiturele, Dulcețuri, Carte, Muzică Live
și alte evenimente...
PROGRAM: Luni - Duminică
15 - 23
www.teatrulact.ro Calea Victoriei, Nr. 126
Pentru informații și rezervări de bilete vă rugăm să sunați la 3103 103 (0723 103 103) sau scrieți la bilete@teatrulact.ro.

TEATRUL AT lansatat din 1998
ABB
DILEMA VECHE
Cotidianul.
revista 22
24-FUN
PORT.ro
www.onlinegallery.ro

Iaromira POPOVICI

bazar

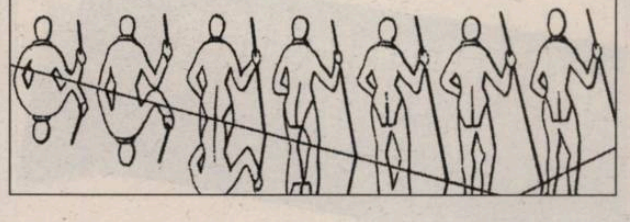

Ciudăţenii

Ne-am învăţat cu toţii să ne mişcăm într-o anumită lume, pe care o considerăm nu doar a noastră, ci „cea bună“, şi, mai grav, cea adevărată sau reală. Dacă sîntem obişnuiţi, printre altele, să ne îmbrăcăm într-un anumit fel, să mîncăm aceleaşi lucruri, să ne conversăm pe teme eterne, cu grupul nostru de oameni, să privim emisiuni de televiziune identice şi, în sfîrşit, să străbatem locuri previzibile, ni se pare că norma este aceasta – că ceea ce facem noi e cît se poate de firesc, şi ce e în afara ritualului nostru cotidian e, dacă nu greşit, măcar straniu şi inacceptabil. Despre lucrurile acestea, ciudate, „celelalte“, aflăm din surse indirecte, care nu ne pot atinge prea mult, dincolo de gradul mediu de confort.

Uneori însă, dintr-un motiv sau altul, sîntem nevoiţi să trecem graniţele dintre lumi, să o părăsim, temporar, pe a noastră, şi să păşim într-una pe care nu o prea înţelegem. Impactul e mai mult sau mai puţin şocant, iar ceea ce vedem acolo avem tendinţa să calificăm drept „ciudat“.

Aşa am păţit eu însămi în cartierul de *business* din Pipera, în căutarea unor firme ce-şi aveau sediul în unele dintre clădirile uriaşe şi standardizate împotriva cărora s-a organizat, recent, un meeting de protest. Era evident că nu aparţineam peisajului, pentru că, fără maşină fiind, nu aveam, practic, pe unde merge: nu existau trotuare. Aşa că singura soluţie rămînea linia de tramvai: pe aceasta puteai înainta, cu excepţia momentului în care venea... chiar tramvaiul; atunci trebuia să te dai, agil, într-o parte...

Odată ajuns la destinaţia finală, body-guard-ul de la intrare îţi înmîna... o cartelă. Cartela în cauză nu deschide nici o uşă, ci... un lift. La etajul doi, liftul nu opreşte şi, evident, nici nu se deschide fără cartelă. *Top security,* probabil, a firmei respective. Ceea ce nu a ştiut bietul bodyguard e că eu am fobia lifturilor. Că pot urca oricîte etaje pe jos, mai curînd decît să fiu expusă potenţialului risc de a sta într-o cutie închisă cîteva ore. Ca atare, am căutat să eludez sistemul, cu mijloacele mele desuete şi deloc *trendy:* am luat-o pe scări. La etajul al doilea, surpriză: cartela nu deschidea şi uşa scărilor... Nimerisem drept în alt coşmar al meu, acela de a fi prinsă într-un spaţiu necunoscut, kafkian, fără vreo aparentă posibilitate de ieşire...

Noroc că de acolo se putea totuşi ieşi: făceai pur şi simplu cale întoarsă: ceea ce am şi făcut, întorcîndu-mă, exact în punctul iniţial, şi anume la parter.

Acolo, am ochit un lift spre care se mai îndrepta şi o altă persoană şi mi-am zis fie ce-o fi, îl iau. M-am urcat în el, ba chiar l-am convins pe domnul respectiv, destul de bonom, să mă însoţească, deşi avea treabă la un alt etaj. Ceea ce omul a şi făcut politicos. Numai că... liftul nu oprea sub nici o formă la etajul doi... A oprit la trei, şi la patru, am luat alţi pasageri, şi... ne-am întors de unde am plecat.

Domnul respectiv, amabil, mi-a dezvăluit la coborîre că, probabil, nu am luat liftul care trebuie... M-ar fi însoţit şi la celălalt, abia obişnuindu-se cu funcţia ad-hoc de liftier, dar... avea o şedinţă fix la ora patru. Mi-am luat inima în dinţi, am luat cu asalt liftul celălalt, de una singură, şi... culmea: cartela a mers, nu am rămas între etaje şi uşile chiar s-au deschis la etajul doi.

După o discuţie într-un alt limbaj decît cel cu care eram obişnuită, mult mai exact, dar şi mai încrîncenat, am reuşit să plec din această lume nouă, cel puţin pentru mine. Fericită, am găsit metroul care era populat cu oameni vii şi imperfecţi, chiar dacă unii nu foarte prezentabili sau mirosind a transpiraţie. Măcar arătau reali şi m-am simţit mulţumită că scap dintr-un univers cu potenţial orwellian şi mă întorc într-unul destul de derizoriu, dar familiar.

PUBLICITATE

PUBLICITATE

PUBLICITATE

PUBLICITATE

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Teodor BACONSKY

turn înclinat

Sadism

Erou al literaturii clandestine, Donatien Alphonse François de Sade a intrat la Bastilia şi a sfîrşit în paginile Pleiadei. Precum o ţesătură aruncată deasupra golului metafizic dintre Vechiul Regim şi Restauraţia bonapartistă, biografia acestui tip inclasabil rezumă în efigie toate chinurile modernităţii născînde. Graţie familiei sale de rafinată nobleţe provensală, marchizul se înrudea cu Laura, muza lui Petrarca! Printr-un efect de genealogie simbolică, am putea spune că scrierile sadiene compun idealul unei purităţi răsturnate: imn scabros către darurile obscenităţii, ele poartă semnul unui exces care inocentează. Însă omul, confundat militant cu opera, ne apare tot mai enigmatic...

Educat de iezuiţi la Louis-le-Grand, sub autoritatea abatelui Amblet, militar eşuat şi fiu nedemn, anticlerical şi totuşi reacţionar, căci perfect neadaptat la crima „virtuos" cetăţenească a demagogiei jacobine, marchizul – care a îmbogăţit, prin „sadism", vocabularul psihiatriei şi al represiunii organizate – continuă să ne scape. Deşi mulţi îl revendică, nimeni nu-l poate anexa. Prototip al deţinutului *politic,* martir al conflictului dintre libertatea absolută şi constrîngerea socială, Sade trăieşte ce descrie şi descrie ce trăieşte, ca un nebun ieşit din istorie. Azilul, închisoarea şi exilul profilează decorul existenţei sale hăitute. Tribunalele şi fulgerele cenzurii în sporesc, de peste două veacuri, legenda. Palpitaţia sa obiectiv delirantă ne propune o cronică a transgresiunii cu prestigii funerare, un soi de etică pe dos, care cîntă prohodul ipocriziei nivelatoare.

Este Sade un autor de romane filozofice sau doar un pornograf impenitent, un campion al provocării metodice? Exegeţii săi, critici sau apologeţi, n-au reuşit să ne ofere vreun răspuns clar în această privinţă. Majoritatea judecătorilor continuă să nu-l cunoască, fie pentru că textele rămîn greu accesibile, fie pentru că asumarea lor converteşte scandalul într-un coşmar cu alunecări vertiginoase. Pus în priză directă, faţă-către-faţă, cititorul se descoperă pe sine nu doar stînjenit, demonic excitat sau dezgustat de sordida manifestare a „viciului", ci şi cuprins de îndoială, ca membru al unei specii ambigue. Pentru că marchizul nu-şi pune eroii în situaţii teatrale, menite să exalte impudoarea sub false pretexte moralizatoare: el este avocatul empatic al propriei naraţiuni şi protagonistul abia disimulat al propriilor fantasme. Fiecare dintre noi a trăit cîndva, în taină, inavuabila simpatie faţă de personajele negative. Problema e că, în scrierile sadiene, nimeni nu joacă rolul pozitiv: nu există decît fapte, imagini, scene, servite de cel mai explicit lexic al erotismului scatologic, sfîşietor, penetrant, iraţional.

La prima vedere, libertinii sadieni par ocupaţi cu pervertirea unei feminităţi candide. O privire mai atentă ne arată însă că aceşti căpcăuni ai deflorării nu fac decît să verifice amploarea unor complicităţi preexistente. Ei nu strică rînduiala presupusei înclinaţii „naturale" către bine, ci preferă să-i denunţe ficţiunea. Patosul autodepăşirii nelimitate comunică parcă dorinţa lor de a remodela umanitatea prin abolirea distincţiei dintre organic şi anorganic, dintre principiul realităţii şi cel al plăcerii. Din acest unghi, Sade pare să reia doctrina anumitor secte gnostice orientate spre sinuciderea colectivă, ca formulă orgiastic salvatoare.

Îndrăznelile sadiene sînt atît de complexe încît ridiculizează tot ce a urmat pe linia „emancipărilor" sexuale, de la avangardă şi suprarealism, pînă la Mai '68. Autorul celor *O sută douăzeci de zile ale Sodomei* nu anunţă nici o „eliberare" a libidoului, nici o întoarcere a refulatului. Sade a trecut prin lume cu un mesaj mai adînc, a cărui obscuritate înfricoşează. La 5 decembrie 1791, în plină violenţă revoluţionară, el îşi întreba un corespondent: „Ce sînt eu acum? Aristocrat sau democrat? Spuneţi-mi vă rog căci, în ce mă priveşte, habar n-am"...

Virgil CIOMOŞ

Între refulare şi perversitate

Spaţiul acordat de revistele româneşti fenomenului religios este, pe zi ce trece, mai limitat, mai ocazional (în acest sens, *Dilema veche* este o excepţie de la regulă). Presa noastră nu face, de altfel, decît să urmeze – „cuminte", pentru a nu spune de-a dreptul „docilă" – un anume *„trend"* mediatic occidental. Fie că abordează (la modul epidermic, totuşi) evenimente tragice petrecute în mediile monastice – precum „cazul Taizé" sau „cazul Tanacu" –, fie că ne propun o perspectivă „superioară" – antropologică, sociologică şi, de ce nu?, politologică – asupra religiei şi „practicilor" sale, puţinele texte de acest gen sînt, din păcate, rareori însoţite şi de o necesară şi suficientă familiarizare cu domeniul. Religia a devenit o pură curiozitate ca oricare alta. În cel mai bun caz, o piesă de muzeu ce trebuie – nu-i aşa – repertoriată. Cei ce îşi rezervă timpul să o facă nu se gîndesc – de regulă – la altceva decît la oportunitatea de a-şi practica – de o manieră mai mult sau mai puţin narcisistă – propriul instrumentar teoretic, fie el antropologic, sociologic sau politologic. Din păcate, rezultatul imediat al acestor eforturi – onorabile pînă la un punct – relevă tot atîtea perplexităţi.

Separarea spaţiului public de cel privat şi, implicit, separarea Bisericii de Stat au putut prilejui, pe lîngă pacificarea (salutară) a conflictelor inter-religioase (sursă a cîtorva sîngeroase războaie civile europene), şi o anume „superioritate" a puterii publice asupra celei private, „retrase" cumva într-un con de umbră. Nu numai că religia a fost astfel limitată la o simplă „afacere privată"; ea a devenit, în mod paradoxal, un simplu „obiect de studiu" tocmai pentru instituţiile... publice, între care universităţile. Dacă odinioară doctorii Bisericii erau şi doctori ai Universităţii, acum, cei de pe urmă trebuie să fie nu doar nişte „apostaţi" – adică (egal) „distanţaţi" de Biserici (pentru a rămîne teologic „corecţi") –, ci şi „experţi" specializaţi în istoria şi destinul acestora din urmă. Căci – ni se repetă – doar o anume „distanţă" axiologic neutră faţă de „fenomenul" religios poate garanta „obiectivitatea" unei cercetări „autentice". Nu Biserica dă acum lecţii Universităţii, ci invers. Cum se ştie însă (cel puţin de la Kant încoace), obiectivitatea ţine de obiectitate, or, religia are de-a face cu subiectul, iar nu cu obiectul. La limită, teologia – ştiinţa al cărei „obiect" este Dumnezeu – n-are nici un... obiect.

Ceea ce uită uneori „doctorii" noştri laici este că laicitatea însăşi este produsul gîndirii teologale creştine (pentru a nu mai crea confuzii cu teo-logia „receptă"). Ar trebui, într-adevăr, să ne întrebăm mai des de ce doar civilizaţia creştină a cunoscut (după nenumărate şi tragice tribulaţii, ce-i drept) secularizarea şi, la limită, ateismul? Şi nu e vorba aici doar de „dubla natură" a lui Iisus (omul) Hristos (Dumnezeul) – un Dumnezeu unic... divizat –, ci mai ales de separarea celor două voinţe – umană şi divină – în chiar persoana sa (în acelaşi timp creată şi increată). O separare şi, deci, secularizare de principiu care, după Sf. Maxim Mărturisitorul, „atlet" al luptei împotriva monotelismului, ţine tocmai de libertatea şi demnitatea noastră de oameni creaţi „după chipul şi asemănarea lui Dumnezeu", capabili, prin urmare (şi inclusiv), de secularizare şi de ateism. (Nimeni, în afară de Dumnezeu, nu i se poate opune lui Dumnezeu, spuneau scolasticii.) Acelaşi Maxim insista ca, atunci cînd e vorba despre oficiul religios al anaforei, de pildă, numele Cezarului să fie menţionat întotdeauna printre cele ale laicilor. Principiu aplicat mai degrabă în Occident, şi anume sub chiar forma... secularizării. Orientul „creştin", în schimb (monotelist cum era), i-a tăiat (la propriu) sfîntului nostru limba şi mîna dreaptă... Nu e prima oară cînd un principiu teologal oriental îşi găseşte aplicaţia politică în Occident. Şi nici ultima oară cînd reputaţi politologi ai Occidentului ignoră sursele lor teologale, orientale.

Dacă secularizarea relevă un proces declanşat în chiar interiorul Bisericii creştine înseamnă că practicarea privată a confesiunii sale ţine nu atît de o „restrîngere de activitate", ci mai degrabă de caracterul ei cu totul „special". Ziua lui Dumnezeu – duminica – nu este doar ziua în care... şomăm, adică nu „producem". La fel ca în psihanaliză (atacată şi ea din toate părţile tocmai pentru că insistă asupra... divizării şi, deci, „secularizării" subiectului), cel ce doreşte să se iniţieze în cunoaşterea Celuilalt trebuie să se cunoască mai întîi pe sine însuşi. Analistul trebuie el însuşi... analizat. Ceea ce presupune, între altele, că acceptă principiul kantian (mai degrabă uitat de universitari) după care nu ne cunoaştem pe noi înşine (adjectivul de „întărire" vine să ateste tocmai acest deficit). Gîndiţi-vă ce s-ar întîmpla dacă, în caz contrar, „terapeutul" de la care sperăm – uneori cu disperare – ajutorul ar fi „el însuşi" un... pervers, a cărui plăcere este tocmai aceea de a „penetra" în şi mai ales de a „juisa" de propria noastră intimitate, „interzisă" (în principiu)? Unde să mai punem că, pentru practicarea „cu diplomă" a propriei sale perversităţi, „terapeutul" nostru ar mai fi şi plătit pentru asta? Gîndiţi-vă acum şi la „tentaţia" unui intelectual „pervers", aprins tocmai de dorinţa de a transgresa „interzisul" religiei. Cunoaşterea pretins „obiectivă" a Celuilalt presupune schimbarea prealabilă a subiectului (im)propriu acestei cunoaşteri. Ceea ce nu e întotdeauna comod pentru un universitar (prea) sigur de el însuşi (tocmai de aceea – spre deosebire de teologie – psihanaliza nu face „obiectul" vreunei diplome universitare). Şi la fel se întîmplă cu filozofia – „iubirea *(philein)* de înţelepciune (*sophia*)" (mai ales în varianta ei fenomenologică) –, definită uneori drept anticameră a religiei – redefinită, la rîndu-i, ca înţelepciune. Reducţia fenomenologică şi cea eidetică nu sînt doar teme de doctorat; ele presupun, înainte de toate, o anume „practică efectivă" a spiritului (iertat fie-ne pleonasmul). Vorbim, astăzi, despre „filosofia bugetului" tocmai pentru a nu mai vorbi de filosofia propriu-zisă şi, mai ales, de practica ei (un concept „cosmic", după Kant).

Principiul general al majorităţii abordărilor universitare ale religiei rezidă tocmai în independenţa (protestantă, dacă nu de-a dreptul „puritană") intelectului în raport cu afectele noastre (mai mult sau mai puţin „religioase"). Şi asta după opt decenii de la apariţia celebrei *Fiinţă şi Timp* a lui Heidegger, care demonstrează tocmai predeterminarea afectivă a oricărei atitudini intelectuale. Dar cîţi dintre doctorii specializaţi în Heidegger – numărat, uneori, printre... atei – mai realizează aportul (notoriu totuşi printre „anumiţi" universitari) al cursului său dedicat fenomenologiei religiei la configurarea capodoperei sale. Din fericire, religia – cea autentică – nu se rezumă la o simplă *Schwärmerei,* „(in)dispoziţie afectivă" criticată inclusiv de... protestanţi (de Hegel, de pildă). Ceea ce pretinde ea este tocmai inversul, şi anume că o anume pregătire (asceză) a afectelor noastre poate produce o neaşteptată (pentru unii) meta-noia a intelectului *(nous).* (La urma urmei, intelectul nu este proprietatea nimănui, nici măcar a intelectualilor!) Culmea postmodernismului „relativist" revine la „simplul" fapt de a nu accepta că pînă şi relativitatea este... relativă. Motiv pentru care respingerea problematicii religioase ţine – adesea – de o anume refulare a propriei noastre „calităţi" umane (precare prin definiţie): punem (teoretic) la îndoială religia pentru că (practic) nu acceptăm (sau acceptăm cu greu) să ne punem la îndoială pe noi înşine. Înainte de a respinge teoretic existenţa Celuilalt, respingem ceea ce eventuala ei atestare ar implica, practic, pentru felul nostru (îndoielnic) de a fi. Întîlnirea cu religia *(i.e.* cu Celălalt) este, de fapt, o întîlnire cu noi înşine.

Mai mult chiar, am spune că nici o etică autentică nu poate fi întemeiată în lipsa unei asemenea refulări (asumate, de astă dată!). Conştiinţa morală revine (înainte de toate) la o conştiinţă a păcatului (ca excepţie de la virtute). Principiul (fie el unul „moral") se întoarce întotdeauna cu semn schimbat (ca excepţie adică). În psihanaliză, simpla „negare" a religiei revine, astfel (şi mai ales practic), la o... denegare. În aceasta constă, de altfel, „avantajul" atitudinii atee: ea presupune o (de)negaţie a Celuilalt şi, în consecinţă, o anume „atestare" indirectă a lui. Un ateu care nu crede (în cunoştinţă de cauză) este mai preţios decît un antropolog, un sociolog sau un politolog al religiei care nu văd în Celălalt decît pe ei înşişi. (Psihanalitic vorbind, ei n-au depăşit încă stadiul – pur imaginar – al oglinzii, încît se poate susţine că „religia" despre care vorbesc ei nici nu există în realitate.) Adevărata „credinţă" – cea căreia francezii îi spun *foi,* iar nu *croyance* – se naşte numai după ce ne vom fi pierdut... credinţa. Căci cine – în afară de un „psihotic" (fie el unul *sui generis)* – îşi poate permite să spună: „Dumnezeu există!" (cazul maniacului) sau, dimpotrivă, „Dumnezeu nu există!" (cazul melancolicului)? Nu „altcineva" (teologii noştri „specializaţi", bunăoară) trebuie să ne convingă de existenţa (sau de inexistenţa) lui, ci mai degrabă acel „Altcineva" din noi înşine. Dar pentru asta trebuie să fi ajuns deja la o anume calitate (diviziune) umană.

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

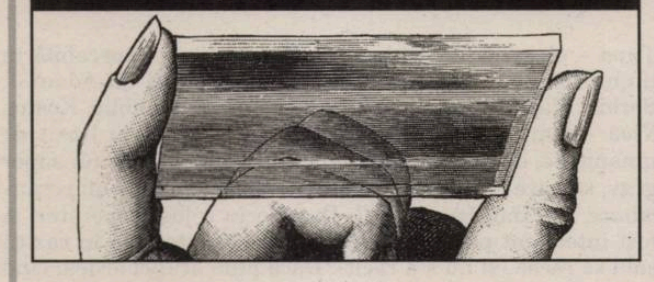

Declinul Epocii Lazarov

După 1990, cele mai de succes formule de emisiuni TV au fost cele care au purtat semnătura lui Valeriu Lazarov. De fapt, formula era una singură, pentru că reţeta era alcătuită din aceleaşi ingrediente: poporul era invitat să-şi spele rufele în public, să-şi spună ofurile şi să verse lacrimi – totul într-un decor de anii '80 şi cu „numere artistice" preluate din emisiunile de varietăţi de dinainte de 1989 (limbajul pe care creatorul de emisiuni îl cunoştea foarte bine, de cînd lucra la Televiziunea Română). Formula a fost cîştigătoare din punctul de vedere al audienţei, pentru că, pe de o parte, au existat destui oameni dispuşi să-şi exhibe viaţa personală la televizor şi încă şi mai mulţi dornici să se uite printr-o gaură a cheii mare cît ecranul, la vieţile altora. În plus, atmosfera de emisiuni demodate nu deranja deloc publicul de la noi, ba dimpotrivă: „ansamblurile coregrafice" care păreau teleportate din vremea revelioanelor ceauşiste şi în care te aşteptai să apară şi un Cornel Patrichi pe post de june prim erau lucruri pe care publicul de la noi, proaspăt dezmeticit după televiziunea de două ore pe zi, ştia de unde să le ia. O formulă de ultimă oră cu siguranţă ar fi bulversat ochiul televizual încă neformat al telespectatorilor din România postcomunistă.

Aşa au apărut la noi emisiunile *Surprize, surprize, Iartă-mă* sau *Din dragoste*. Toate realizate după o reţetă cîndva de succes în Spania şi Italia, dar rejectată între timp, toate făcînd la noi audienţe incredibile. Oamenii au fost încurajaţi să-şi spună poveştile de dragoste şi să ceară mîna partenerei în faţa întregii ţări, să-şi povestească certurile pe care le-au avut cu cei apropiaţi, să cerşească un bilet de avion care să aducă în platou ruda plecată de mult în străinătate şi, în general, să plîngă în faţa camerelor de luat vederi. „Văd că vă sînt umezi ochii de lacrimi..." le zicea prezentatoarea *Surprizelor,* iar invitaţii, chiar dacă nu avuseseră ochii umezi pînă atunci, şi-i umezeau instantaneu. Această strategie de stoarcere a lacrimilor în direct a făcut o adevărată şcoală în televiziunile noastre – şi am putut-o vedea aplicată şi de curînd, la emisiunea *Dansez pentru tine;* aceasta, deşi nu reproduce un format internaţional creat de Valeriu Lazarov, s-a *lazarovianizat* de la sine pe pămînt românesc.

(În fine, Lazarov a avut şi formate care au eşuat după cîteva ediţii – cum a fost *Maşina adevărului,* unde Radu Moraru punea oamenii la detectorul de minciuni; sau *Babilonia,* prezentată de Augusta Dumitraşcu – dar acestea nu i-au ştirbit cu nimic din aura de creator de succes.)

Emisiunile lui Valeriu Lazarov mă duc cu gîndul la autobuzele acelea verzi, care au fost băgate în anii '90 pe liniile expres din Bucureşti. Erau aduse din Franţa, unde fuseseră date la casat. Ei bine, deşi aruncate la gunoi în lumea civilizată, autobuzele respective îşi făceau destul de bine treaba la noi. Se opinteau din greu, scoteau mult fum, dar erau ceva mai bune decît rablele pe care le moşteniserăm din vremea comunistă. Second hand-urile (haine, electronice, autovehicule etc.) erau la mare căutare în România de atunci şi noi ne socoteam fericiţi dacă prindeam ceva resturi de la masa bogaţilor. Aşa şi cu emisiunile lui Lazarov – aruncate de alţii şi primite cu entuziasm la noi.

Iată însă că gloria lui Valeriu Lazarov a început să apună şi în spaţiul televizual românesc. *Iartă-mă* a fost scoasă din grila de programe, la fel şi perla coroanei *Surprize, surprize,* iar *Din dragoste* nu se simte nici ea prea bine. Ultima ispravă a lui Lazarov, *Meciul seriî* de pe Realitatea TV, nu mai impresionează pe nimeni.

Între timp, şi în cazul transportului în comun, oamenii s-au învăţat cu autobuze noi şi moderne şi ar strîmba din nas dacă ar fi puşi să se mai urce în vehiculele date la casat în alte părţi.

Iulian COMANESCU

Îngrijorări tardive despre moartea cărţilor

„Văleu, sînt mort! sînt mort! strigă acesta, cu o vioiciune care arăta pe deplin contrariul." Lamentaţiile privind moartea ziarelor şi a tiparului sună exact ca Bringuenarilles, personajul lui Théophile Gautier din *Căpitanul Fracasse,* mai ales că ele au loc, sinistru, chiar în mormînt, adică în pagina tipărită.

Avem tendinţa de a ne îngrijora mai mult decît e cazul cu privire la deficitul de atenţie cu care tinerii întîmpină producţia editorială, fie ea de carte sau de presă. Cam 1,4 miliarde din cei 6,7 miliarde de cetăţeni ai planetei au intrat măcar o dată pe Internet, prin urmare – spun îngrijoraţii – oamenii încep să fugă de „print".

Dacă, aşa cum a spus Lenin, comunismul e puterea sovietelor plus electricitate, democraţia e puterea votului plus Internet.

Internetul pare a înlocui tiparul, dar nu este aşa. În plină „criză a ziarelor", World Association of Newspaper raporta, la Congresul mondial de la începutul acestei luni, o creştere globală a tirajelor ziarelor cu plată, de 2,6%, în 2007. Asta, fără a pune la socoteală publicaţiile gratuite, care nu sînt chiar visul de aur, culturalizant şi mobilizator, al comunismului, ci mai curînd divertisment de metrou, şi totuşi proliferează galopant.

E drept, tirajele au scăzut în 2007 cu 3% în SUA şi 1,9% în Europa. Creşterea globală vine din China şi India, care sînt şi două dintre pieţele explozive de Web. Dacă, aşa cum a spus Lenin, comunismul e puterea sovietelor plus electricitate, democraţia e puterea votului plus Internet. O mare parte din consumul digital actual e pornografie, divertisment sau altă hrană nemetafizică. Totuşi, într-o cultură nu tocmai centrală, ca a noastră, Internetul face mult bine. Cablarea aduce studenţilor comentariile lui Deleuze la Kant, în locul greoaiei ediţii Bagdasar. Fragmentele presocraticilor sînt de găsit în clar, în engleză, în locul şleampetei ediţii a lui Gheorghe Vlăduţescu. La fel se întîmplă în mai toate disciplinele, unde textele clasice şi traducerile lor mai vechi de 50 sau 75 de ani, domeniu public, ajung rapid pe Internet, graţie softurilor de tip OCR *(optical character recognition),* care extrag literele din poza obţinută prin scanare. Scările de valori intelectuale autohtone, osificate aşa cum au vrut Dumnezeu, Ceauşescu şi tranziţia, sînt permanent relativizate de achiziţiile culturale obţinute de tineri şi foarte tineri în călătoriile virtuale.

Lumea digitală reprezintă un catalizator şi pentru sistemul media. Presa românească nu e tocmai mare scofală, dar ce-ar fi fost ea fără termenii de comparaţie numiţi TheAtlantic.com, TheGuardian.co.uk sau ALDaily.com, accesibili oricui ştie engleza?

În toată lumea, cifrele de mai sus arată că presa scrisă nu cade în ritmul în care creşte cea electronică. Peste mai

mulţi ani, publicaţiile tipărite vor fi mai curînd un obiect de lux sau de savurat în linişte, presă-obiect, aşa cum e pentru noi, românii, azi, un număr de *Q Magazine, Wired* sau *The Economist,* achiziţionat din aeroportul de la Frankfurt. Marile grupuri de media clasică au toate motivele să se îngrijoreze. Însă inamicii lor nu sînt YouTube.com sau Google News, ci chiar rutina şi funcţionarismul cărora le-ar fi căzut pradă oricum, şi fără apariţia Internetului. Criza de prestigiu şi de identitate a mass-media, ca instituţie, vine din accentul pe profit, dispariţia redactorilor-şefi şi a publisher-ilor cu vocaţie din poziţia de decizie, unde sînt înlocuiţi de manageri preocupaţi de volumul de reclamă şi reducerea costurilor. Blogurile valoroase, agregatoarele bine puse la punct sau *collective tagging*-ul sînt mai curînd un colac de salvare al vechii prese, prin exemplul pe care îl dau, acela că poţi avea succes şi respect în media mileniului al treilea.

Dispariţia hîrtiei ca suport ar putea avea efecte negative asupra calităţii discursului – se mai zice. Dar pagina de Internet e un suport mai bun – pe lîngă text, are şi link-uri, dar şi poze „mişcătoare" şi alte facilităţi care nu se găsesc pe hîrtie. Iar suportul, oricum, contează prea puţin. Ediţia alb-negru din *Căpitanul Fracasse,* Editura Tineretului, cu masca aceea bizară pe copertă, pe care o citeam în copilărie s-a pierdut pe undeva, nu mai e, a murit. Cît trăieşte o carte, ca obiect? Dacă sîntem îngrijoraţi de moartea cărţilor, ar trebui să ne gîndim tocmai la asta.

Pentru că, la ora la care noi ne speriam de decesul iminent, acesta se petrecuse deja. Şi de mai multe ori. Cărţile au murit o dată atunci cînd tăbliţele de lut sumeriene, apărute înainte de anul 2000 î.Hr., au fost înlocuite de papirusuri egiptene. Acestea au intrat în agonie prin secolul al V-lea, odată cu declinul culturii romane, pentru a fi înlocuite de pielea de viţel din Pergam. Pe la 1120, şi aceasta a fost ucisă de prima fabrică de hîrtie, apărută la Xátiva, după modelul inventat în China, în timpul Dinastiei Han, adică pe la 105 d.Hr.

Gutenberg a schimbat lumea la 1450 cu tiparul mobil, adică realizarea unei matriţe din litere separate, care puteau fi refolosite. Dar, uitîndu-ne înapoi, acum, că plumbul şi zeţarul au dispărut pînă şi din România, nu a durat mult mai mult decît tăbliţa de lut, papirusul sau pergamentul. Iar pe lîngă acestea, ca suport de scris au mai existat osul, piatra, tăbliţa de ceară, frunza de palmier sau bambusul.

Însuşirea comună a tuturor acestor decese a fost că nu a existat rubrică de ziar în care să fie cuprinse. Presa a apărut de-abia acum patru sute de ani, în 1605, odată cu *Relation aller Fürnemmen und gedenckwürdigen Historien,* a lui Johann Carolus. Probabil că şi atunci cînd Imperiul Roman s-a făcut bucăţi, iar papirusul nu a mai ajuns în Europa, din Egipt, ca urmare a întreruperii legăturilor politice şi comerciale, a existat vreun nemulţumit de pergament. Să nu uităm însă că pe atunci, o mănăstire care avea o colecţie de 100 de cărţi se putea lăuda cu ea. Astăzi, pe un stick de USB (breloc) intră vreo 3-4.000 de volume. Pe un laptop ieftin, în jur de 200.000. Exact cîte manuscrise se spune că ar fi oferit Marc-Antoniu ca dar de nuntă pentru Cleopatra, cu destinaţia Biblioteca din Alexandria. Se spune că, la apogeu, aceasta ar fi avut 400.000 pînă la 700.000 de suluri de papirus. Pentru ea trebuie să vă cumpăraţi un laptop nou.

PUBLICITATE

Eugen SUMAN

Poeţi români la New York

Cum, de ce şi cu cine? Mi-am spus că ar fi cel mai bine dacă aş păstra încă *feeling-ul* american şi aş scrie articolul pentru cititorii *Dilemei vechi* chiar în timpul zborului de întoarcere. Dar să încep cu începutul. Cum şi, mai ales, de ce a fost Suman la NY?

Prima dată cînd am aflat că ICR-ul m-a pus pe o listă de posibili autori, am crezut că e o glumă de-a poeţilor. Cum eu nu prea aveam treabă cu viaţa literară şi cam evitam să mă fac remarcat acolo unde n-are absolut nici un rost, mi se părea cel puţin suspect să fiu luat în considerare la modul acesta, oficial. I-am zis lui Sociu: „nu cred pînă nu am în mînă invitaţia oficială". Lucru pe care, de altfel, aveam să i-l repet şi lui Vică două săptămîni mai tîrziu, la un concert în Fabrica.

Evident, invitaţia a venit şi m-am trezit, fără prea multe ceremonii, pe JFK Airport, New York, într-o frumoasă zi de început de mai, pregătit pentru ce era mai rău de la controlul de securitate de-acolo. Ăsta a fost primul mit care a căzut. Deşi coada a fost lungă, totul a decurs foarte uşor şi foarte civilizat. Nici un fel de *probing* pe cine ştie unde, nici cîini-lup sau ordine lătrate. Netul e plin de poveşti de groază de pe aeroporturile americane, şi mă aşteptam la ceva mai puţin OK. Au scăpat teferi şi fără traume şi Elena Vlădăreanu, Nora Iuga, Kostea Vică, Răzvan Ţupa, Vasile Leac şi Dan Sociu.

Chestiile ciudate au continuat cu taxiurile de la aeroport, care veneau unul după altul, în şir continuu, încît era imposibil să nu găseşti maşină. Pe drum, pînă în Manhattan, mă uitam cu Leac pe geam, puţin dezamăgiţi de căsuţele înguste de lemn şi de lipsa de spectaculozitate a peisajului. Apoi, după un pasaj subteran, şocul. Prima întîlnire cu Manhattan-ul te lasă fără aer, cu gura căscată. Pe faţă mi se lăţise un zîmbet indecent de fericit, după standardele bucureştene, comparabil doar cu neastîmpărul fizic pe care ţi-l dă prima vizită la Paris. Numai că altfel.

Institutul Cultural Român din New York se află la intersecţia *3rd Avenue* cu strada 38, într-un bloc-turn de 17 etaje, cumpărat de statul român prin anii '70, şi construit, probabil, şi mai demult. Acolo se află şi consulatul român, şi misiunea României la ONU. Cum s-ar spune, cam tot ce e românesc şi oficial în NY se găseşte în clădirea aceea. Acolo i-am cunoscut, de altfel, pe cei care urma să ne fie cei mai buni prieteni pe durata întregului proiect: Corina Şuteu, directorul ICRNY, Cristian Neagoe, pe care ar trebui să-l ştiţi (şi dacă nu, să vă fie ruşine) şi Silvia Rogozea, care a avut grijă să nu ne lipsească nimic. Concluzia primei zile de la NY? Şoc cultural + *jetlag* = somn greu de la 9 seara. Din fericire, n-am avut problemele de care s-au plîns alţii şi am rezolvat diferenţa de fus orar scurt, cu un somn neîntrerupt, de 11 ore absolut delicioase, într-una din camerele Misiunii. Primele două nopţi le-am petrecut acolo, din pricina unor încurcături cu rezervările de la hotel şi, în fine, neimportant. S-a dovedit a fi o experienţă foarte, foarte interesantă. Gusturile băieţilor cu ochi albaştri de prin anii '70, în ceea ce priveşte design-ul interior, se opreau, se pare, la faianţă cu model şi linoleum „tipic românesc".

Despre ce vorbim cînd vorbim despre New York. Începînd cu a doua zi, toate clişeele despre America, cu care venisem în bagaj, au început să cadă unul după altul. În Manhattan oamenii nu sînt graşi, nu în România sînt cele mai frumoase fete, newyorkezii nu sînt agresivi, traficul, deşi aglomerat, e un mieluşel, pe lîngă scîrboşenia din Bucureşti, newyorkezii nu sînt fumători înrăiţi (din păcate), ah, şi newyorkezii nu sînt proşti. Deloc.

Unele însă au rămas neschimbate. Da, majoritatea taximetriştilor sînt indieni sau spanioli, şi da, nu ştiu să vorbească engleza prea bine. Da, ritmul oraşului e unul la turaţie maximă, aerul vibrează, oamenii vibrează, nu se stă niciodată degeaba, toţi au ceva de făcut. Da, oraşul nu doarme niciodată. Pe la 4 dimineaţa, dacă te plimbi pe stradă, găseşti, inevitabil, un loc în care să bei o bere, dacă ai chef.

Oraşul ăsta tremură şi-şi îmbie locuitorii într-un fel în care Bucureştiul nu o să ajungă niciodată să o facă. Cred că NY face foarte bine scrisului. Ori o iei razna, ori ţi se întîmplă lucruri încă şi mai frumoase de-atît. Zgomotul de fond e unul gutural, un uruit care vine de nicăieri şi de peste tot în acelaşi timp, şi zgomotul de fond e cheia prin care poţi comunica & interpreta oraşul.

Poate de aceea am ales să merg foarte mult pe jos, să mă plimb pe străzile paralele, intersectate de bulevardele largi şi înţesate de oameni. Aşa înveţi să cunoşti sufletul unui oraş, plimbîndu-te pe jos, la întîmplare, pînă nu mai ştii unde eşti şi ce e cu tine. Noroc că aici nu te poţi rătăci, cu adevărat, niciodată. Dacă ştii intersecţia la care trebuie să ajungi, e imposibil să n-ajungi la ea. Doar două numere îţi trebuie şi, ca prin magie, Manhattan-ul ţi-e deschis.

Foarte mulţi oameni pe străzi, îmbrăcaţi în toate stilurile posibile, de la punkerii clasici, cu bocanci Doc Martens şi lanţuri în sfîrcuri, pînă la tinerii yuppies în costume de mii de dolari. Toţi foarte direcţi, lipsesc subtilităţile răutăcioase şi mistoul mascat de pe-aici. Cînd are cineva ceva de spus, o spune. În afară de chiriile destul de piperate, New York mi s-a părut mai ieftin decît Europa de Vest. Însă cred că nicăieri în lume nu veţi găsi legi mai drastice împotriva fumatului. Practic, în afară de străzi şi apartamentul personal, nu prea poţi să fumezi pe nicăieri. Şi am impresia că asta i-a făcut pe mulţi să se lase de fumat, pentru că nici în afara barurilor, şi nici în afara clădirilor de birouri nu vedeai grupuri mai mari de cinci oameni care să fumeze. Ăsta a fost singurul lucru care m-a călcat pe nervi şi la care m-am adaptat foarte, foarte greu.

În ultima zi am aflat şi eu lucrul pe care trebuia să-l ştiu dinainte de a pleca de acasă. Cînd vorbim despre New York, cu siguranţă nu vorbim despre Statele Unite ale Americii.

Lecturile. Pe 3 mai, pe la 6 seara, debarcam toţi din taxiuri undeva pe *4th street,* în inima ucraineană a New York-ului. Blocuri mici, personaje pestriţe şi un aranjament neaşteptat de mişto: bar, teatru, bar, teatru, bar, teatru, KGB Bar. Urcăm în KGB, undeva deasupra unei săli de teatru, însă dedesubtul unei săli de dans contemporan, ne luăm fiecare cîte ceva de băut, care cola, care bere, care altele, şi observăm cu uimire cum sala se umple încet-încet. Adam J. Sorkin face ultimele retuşuri pe traducerea celor cu care a colaborat îndeaproape, Sharon Mesmer şi Saviana Stănescu vorbesc cu toată lumea, neobosite; la un moment dat apare Nina Cassian, escortată de Cristi Neagoe. Am fost surprins să văd cu cîtă poftă de viaţă participă dna Cassian la evenimentele de acest fel, cum i se citeşte în ochi dorul de limba română şi cu cît interes urmăreşte, încă, poezia românească.

Lectura din seara de 3 a ieşit cum nu se poate mai bine. Fiecare dintre noi a adus ceva nou la peisajul care se contura. Elena Vlădăreanu a fost energică şi hotărîtă, Răzvan Ţupa – elegant ca-ntotdeauna, Nora Iuga – impecabilă în limba română, apoi interpretată foarte bine de Adam J. Sorkin, Vasile Leac – şugubăţ şi cu lipici la public, Kostea Vică – foarte *up-to-date* cu tehnologia, însă nu lipsit de umanitate, eu – superemoţionat, deci superserios (& super grav, se pare), Saviana Stănescu a făcut aproape un *performance,* iar Dan Sociu, *well,* Dan Sociu a fost superstar. A fost inteligent plasat ca ultimul care să citească, în caz că sala se răcea (şi nu s-a răcit). Dacă pînă atunci ardea, cînd a citit Sociu deja s-a trecut de-a dreptul la explozii. Una peste alta, lectura de la KGB i-a surprins & pus pe gînduri pe mulţi de acolo. Pe Brandon, Kevin, Calla şi Sabrina cu siguranţă, pentru că ne-am văzut în fiecare seară după aceea, pînă la plecare, la discuţii despre literatură şi nu numai. Am reuşit să evităm complet subiectul comunismului, din fericire, un subiect căruia îi venise timpul să fie îngropat odată, un subiect pe care toţi românii îl îmbrăţişează cînd ies din ţară.

Pe 5 mai, la *38th* cu *3rd,* am avut a doua lectură, în sala Auditorium a Institutului Cultural Român din New York. Deja lucrurile stăteau cu totul altfel aici, publicul era diferit, unul mai degrabă românesc, puţin cam prea oficial pentru gustul meu, însă îndeajuns de receptiv încît şi această a doua lectură să iasă mişto. Am citit fiecare texte diferite faţă de cele din prima lectură, unii dintre noi şi în limba română, iar cei care au venit să ne asculte pentru a doua oară şi-au făcut, probabil, o imagine destul de clară despre ce scriem fiecare. 5 mai avea să fie seara doamnelor Nora Iuga şi Nina Cassian, fiecare dintre ele avînd nişte lecturi fulminante, adevărate *performance*-uri care au prins extrem de bine la public. Unde mai pui că şi discuţiile de după lectură au continuat în aceeaşi notă. A fost o încîntare să le asculţi vorbind despre inspiraţie, despre tehnică de lucru şi despre ceea ce face poezia să fie poezie. Interludiile au fost asigurate de Alex Harding şi saxofonul său magic, Alex dînd şi startul discuţiilor cu o întrebare despre ce ne inspiră şi care e diferenţa dintre inspiraţia scrisului şi inspiraţia jazz-ului. S-a răspuns şi alte întrebări din sală, Sabrina ne-a făcut o grămadă de fotografii şi cu asta s-a încheiat şi cea de-a doua seară de lectură. N-au apărut faimoşii români de dreapta din NY, şi bine au făcut, că n-aveam nici un chef de prostii tracomane sau de discuţii cretine.

Flashes. Cum în ultima seară m-am plimbat singur, pe jos, pînă m-au durut picioarele, cu Thom Yorke în urechi.

Cum Vasile Leac a vorbit o noapte întreagă cu Brandon, el în română, Brandon în engleză, şi s-au înţeles perfect.

Cum de pe terasa Corinei Şuteu, noaptea, se văd stopurile maşinilor de pe *3rd Ave.* ca un rîu roşu pînă la linia orizontului.

Cum nu mai există rău de înălţime atunci cînd eşti pe cea mai înaltă clădire din New York, atît de sus că ţi se pare că te uiţi pe *google maps* la o hartă a Manhattan-ului.

Cum oraşul e murdar, zgomotos, poluat, cu vînt puternic din cauza clădirilor foarte înalte, scump, ieftin, viu, incredibil de viu, şi cum vreau să ajung din nou acolo, de data asta definitiv.

Cum a trebuit să merg tocmai pînă la NY ca să-mi dau seama cît de mişto sînt cu-adevărat oamenii cu care am plecat şi cu care împart Bucureştiul de-atîta timp.

PUBLICITATE

colecția
adevărul
să o lași moștenire urmașilor urmașilor tăi!
Carte de lux
OPERE COMPLETE
James Clavell
Theodor Constantin
Sven Hassel
Vintilă Corbul
în magazinele
diverta
mereu ceva nou
în exclusivitate pentru
perioada 9 iunie-9 august
Peste 70 de titluri

Adina POPESCU

Colonia de la Băiţa Plai

Nu mi-aş fi închipuit că există un astfel de loc. „Nicăieri nu se vede mai puţin cer decît la noi... uite, fişia asta de cer n-are mai mult de un kilometru!“ – îmi zice **nea Puiu.** O văgăună în munţi. Soarele nu ajunge aici decît la apus şi atunci totul e învăluit în acea lumină fantastică, ireală. O lumină de culoarea păpădiilor, care se cerne blînd peste ruinele fostei cantine şi peste cele ale clădirii administraţiei pe jumătate prăbuşite, dar şi peste blocurile cu două etaje, unul devastat de un incendiu în urmă cu ceva vreme. Peste versantul muntelui şi peste ce-a mai rămas din haldele de steril în care, în mod paradoxal, îşi au rădăcinile copaci chirciţi. Lumina aceea pare produsul artistic al unui director de imagine, desprinsă dintr-un film science-fiction despre zorii unei noi civilizaţii, de după sfîrşitul lumii.

La Băiţa Plai, această „civilizaţie“ e reprezentată de vreo 20 de familii, în general bătrîni şi copii, de rămăşiţele unei foste colonii ridicate la gura minei de uraniu de către ruşi, cei care au exploatat iniţial zăcămîntul în anii '50, de un magazin care este în acelaşi timp şi cîrciumă şi de o şcoală generală, într-un apartament de bloc. Mai demult exista şi o capelă, într-un alt apartament, şi un clopot care anunţa din cînd în cînd cîte o slujbă, însă mai nou aspectele spirituale ale vieţii comunităţii se rezolvă ceva mai la vale, în satul Băiţa.

Desigur, mai e şi drumul care leagă colonia de Nucet şi, mai departe, de Ştei. Două orăşele care au fost create în mod artificial tot de către ruşi şi au apărut odată cu mina. Privirile locuitorilor din Plai se îndreaptă într-o singură direcţie a drumului tehnic, cea de unde vine maşina care face aprovizionarea cîrciumii cu băuturi spirtoase incolore şi cu vin „Babanu“, din care patronul n-a scos la vînzare decît trei butelci. În cealaltă parte a drumului e, pentru ei, Capătul. O barieră, o pancartă pe care scrie „Pericol de radiaţii“ şi o gheretă cu doi paznici. Nimeni nu trece fără aprobare sau legitimaţie, în afară de copiii care ocolesc bariera mai sus, pe versant, căci îi trimit părinţii după leurdă, zmeură şi ciuperci. Dincolo de barieră, drumul continuă spre mina care e în curs de închidere şi se pierde în măruntaiele muntelui. Un munte ca o măsea cariată. Odinioară, cînd ruşii au descoperit că filonul de minereu era chiar muntele, au fost fascinaţi de ideea de a-l cără bucată cu bucată în URSS. Şi în mare parte au reuşit.

Poate tocmai acea pancartă a imprimat psihoza. Oamenii îşi imaginează că presupusele radiaţii nu se pot opri acolo, la barieră, şi că trec mai departe, că se insinuează în viaţa şi în casele lor.

Psihoza uraniului

Am ajuns în colonie pe la prînz. M-am gîndit că n-o să mai găsesc pe nimeni, că toţi au reuşit să se mute, să-şi găsească locuinţe într-altă parte. Şi că locul acela de la gura minei a devenit, în sfîrşit, pustiu, aşa cum ar trebui, de fapt, să fie. Însă am aflat că între timp au sosit oameni noi. S-a întors fiul lui nea Puiu de la Galaţi, şi-a cumpărat un apartament într-unul dintre blocurile ruşilor şi acum munceşte la moara 4, la Ştei. Nu mai suporta căldura, ţînţarii. „Acum nevastă-mea e fericită, îmi cere în toiul verii s-o învelesc cu plapuma“ – rîde el. De ce nu şi-a luat o casă în satul Băiţa? Pentru că îi place la bloc. Dar şi dintr-un alt motiv. „E ceva cu locul ăsta... funcţionează ca un din ăla... un charger pentru telefonul mobil. Te încarcă. Eu cînd mă duc în vale mă simt vlăguit, mă îmbolnăvesc... şi cînd vin înapoi nu mai am nimic, sînt ca nou!“ „Din cauză de la radiaţii!“ îl completează **Remus Dobra,** arătîndu-şi toţi dinţii lui din argint. Nici pe el nu l-am cunoscut în urmă cu patru ani, cînd am mai fost aici. E celibatar. „Aicea la noi îs mai mulţi bărbaţi singuri decît femei. Data viitoare cînd veniţi, poate mi-aduceţi o nevastă...“

© A. Popescu

Consoarta lui **Vasile Harţag,** călăuza noastră din prima prospecţie, se pregăteşte să facă un grătar în spatele blocului. De două zile îl tot trimite pe Vasile după leurdă şi nu se dă dus. „O să se treacă leurda pînă merge el... nu poftiţi cu noi la masă?“ Ea are un apartament la Ştei, dar nu stă acolo. Stă aici cu Vasile, la munte.

Locul de grătar e lîngă latrinele „de pe apă“. Blocurile nu au canalizare. Aprinde focul lîngă un Trabant pe butuci. Deja se adună copiii ţiganilor. Ne cer bani pentru eugenii şi bomboane.

Băiţa Plai este în primul rînd un caz social. Toată povestea cu radiaţiile – care ba se văd, ba plutesc, ba se depun pe fundul paharului – se suprapune peste sărăcia vieţii de zi cu zi. Este basmul lor preferat. Pentru că nimeni nu le spune nimic şi nici dacă ar afla adevărul nu l-ar pricepe. „Pruncii noştri se joacă pe uraniu!“ – declara în urmă cu patru ani Harţag, pe la ziare şi posturi de televiziune locale care descoperiseră aici „un subiect de senzaţie“. „Să vină aici domnii de la Parlament, Iliescu, Năstase, ca să vadă cum ne îmbolnăvim!“ În afară de cameramanii care au filmat doar cîteva cadre, de atmosferă (căci toată „senzaţia“ consta în trei blocuri părăginite, două coteţe şi un porc solitar, pe uliţă), n-a venit nimeni. Li s-a promis, mai ales în preajma alegerilor, că vor fi mutaţi, că li se va repara drumul şi că li se va rezolva problema cu ţevile care deversează în subsolul blocurilor. Că întreaga zonă va primi compensaţii pentru faptul că în interiorul minei este acum un depozit de deşeuri radioactive. Nu s-a întîmplat nimic. Doar o fostă primăriţă de la Nucet a găsit aici un azil pentru familiile de ţigani de care vroia să scape.

„De ce nu vin investitorii?“, „Coca-Cola trebuia să facă o fabrică şi nu s-a mai făcut...“, „Au vrut să facă un telescaun pînă la satul de vacanţă de la Vîrtop... trebuia să treacă pe la noi. Dar nu l-au făcut ca să nu se iradieze turiştii...“ – sînt replicile care ascund disperarea unor oameni uitaţi, închişi în celula lor în care soarele pătrunde doar după ora şapte seara.

În prezent, mina nu mai reprezintă un pericol, pentru că acel minereu de calitatea I, puternic radioactiv, a fost dus de mult. Unii spun că, de fapt, nu mai există uraniu deloc, alţii, prea puţin vorbăreţi, cum ar fi Mao, singurul miner activ care locuieşte în colonie, cred că e prea mult. Cifrele şi hărţile geologice care se referă la rezervele de minereu sînt protejate prin lege şi considerate secret de stat. O problemă ar putea fi concentraţia de radon, un gaz radioactiv provenit din dezintegrarea uraniului, mai ales în spaţiile închise, neaerisite.

De curînd, un doctorand de la Cluj a venit să facă un studiu şi să măsoare concentraţia de radon din locuinţe. Oamenii au primit nişte dispozitive ciudate, asemănătoare unor filme fotografice pe care nu îndrăznesc să le atingă, de fapt nişte detectori de urme. Li s-a spus să-i pună la loc ferit, pe dulap, cu interdicţia de a-i muta din loc. Au primit şi cîte o fişă în care să-şi treacă datele personale şi să răspundă la întrebarea de cîte ori pe săptămînă îşi aerisesc locuinţa. „1-2 ori“, scrie în fişa lui Remus Dobra. Tot în fişă scrie că radonul în concentraţii mari este al doilea factor de risc pentru îmbolnăvirea de cancer pulmonar, după fumat. Nea Puiu îşi aprinde ţigara, s-a liniştit.

Oamenii din colonie mai au o legendă pe care o ştiu chiar şi copiii, „pleacă, mă, de aicea că pe tine nu te interesează poveşti din astea!“ – strigă la Ionuţ bătrînul **Mureşan**. Cea cu ruşii care au venit ca să se stabilească aici pentru o vreme. În prima zi au făcut drumul, în a doua zi au construit blocurile, în a treia zi au angajat oameni şi i-au transformat pe localnici în mineri, în a patra zi au înălţat cantina şi le-au dat oamenilor de mîncare, în a cincea zi s-a deschis mina şi le-au împărţit minerilor bani, în a şasea zi s-au îmbătat cu toţii cu vodcă la un foc de tabără la care au prăjit *sosiski* şi în a şaptea zi s-au odihnit. „Uite, pe acolo trecea trenuţul cu minereul păzit de soldaţi!“ – ne arată bătrînul Mureşan spre versantul muntelui. El a fost miner, soţia sa a lucrat la cantină, amîndoi i-au prins pe ruşi. Nu şi-au dat seama cînd au plecat, ca şi cum nici n-ar fi fost. Însă nu poţi muta un munte din loc fără să laşi nici o urmă. O colonie, cîteva blocuri, o comunitate.

Copiii uraniului

Ionuţ are nouă fraţi, îi numără pe degete şi îi ies doişpe. El este cel mai mic dintre băieţi, în clasa a III-a. Merge la şcoala improvizată într-un apartament de bloc. Dimineaţa iese din casă, cu ghiozdanul în spate, ocoleşte blocul în care stă şi intră în blocul vecin. În sala de clasă, cele şase bănci din sufragerie, învaţă toţi copiii pînă în clasa a IV-a, plus „grădinarii“. În urmă cu patru ani aveau un învăţător de la Nucet care obişnuia să se întoarcă spre prima bancă şi să spună: „Acum clasa a II-a e atentă la mine!“, apoi să se adreseze ultimei bănci: „Clasa a IV-a, voi aveţi matematică!“. N-a rezistat la Băiţa Plai decît doi ani. Îl întristau copiii, nu le dădea nici o şansă. Atunci, cei mai mulţi băteau mingea în ora de sport pe drumul tehnic, se fereau de camioanele care veneau dinspre mină şi vroiau să se facă şoferi. Acum, camioanele s-au mai împuţinat şi meseria de şofer nu mai e la modă printre puşti.

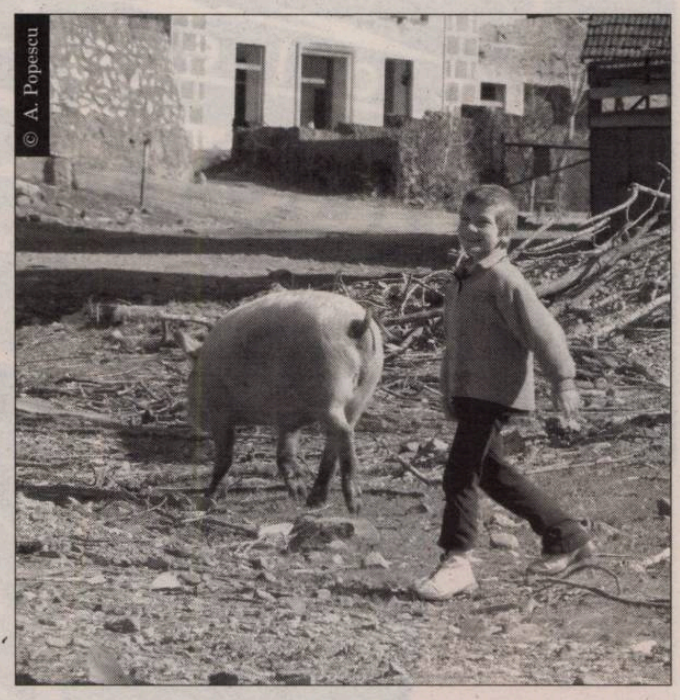
© A. Popescu

Ionuţ vrea să se facă criminal. Se uită la filmele de pe PRO TV şi i se pare o meserie bună. Odată a fost cu tatăl său, Doru, pînă sus, la Piatra Grăitoare. O călătorie de şapte zile şi şapte nopţi, în care s-au întîlnit cu ursul şi au dormit în pădure. „Nu-l ascultaţi!“ – intervine un frate mai mare. „Pînă la Piatra Grăitoare nu sînt mai mult de patru ore. El tot timpul minţeşte...“

Ionuţ şi ceilalţi copii români nu pot să-i sufere pe copiii ţiganilor, dar se joacă cu ei, n-au ce face, altfel nu se pot forma echipe de fotbal. De obicei, joaca se sfîrşeşte cu cîte o încăierare, din care Ionuţ se alege cu păduchi.

Îi pasez mingea, e cam dezumflată. „Plecaţi, nu-i aşa?“ Vom pleca, la un moment dat. „Şi tata pleacă la vară în Germania ca să muncească... Mă ia cu el ca să-l ajut.“ „Iar minţeşteee!“ – se aude vocea fratelui mai mare. Ionuţ se supără, nu mai are chef de fotbal. Visul lui de a călători se dezumflă precum mingea pe care o mai loveşte o dată cu piciorul, apoi o lasă în mijlocul drumului.

Ora cinci

Pe măsură ce trece timpul, nea Puiu devine din ce în ce mai agitat. Se uită la ceas. Singurul eveniment important din viaţa comunităţii se întîmplă la ora cinci, atunci cînd se deschide magazinul. Pe la fără un sfert, oamenii încep să iasă de prin case şi să se prelingă spre parterul ultimului bloc. Unii se aşază la o masă lungă din lemn, alţii se sprijină de o balustradă şi aşteaptă. Băutura e doar un pretext, deşi pînă la urmă cu toţii sfîrşesc prin a se îmbăta în fiecare seară. Abia la ora cinci, oamenii încep să-şi vorbească, să-şi spună lucrurile pe care şi le-au mai spus şi ieri, şi alaltăieri.

Deja s-au format două grupuri: unii stau la masă, alţii rămîn în picioare în faţa cîrciumii. Doar bătrînii stau în interior, la cele două mese. Cîţiva vecini nu-şi vorbesc şi astfel găsesc soluţii ca să se separe, atunci cînd a sosit momentul socializării de după-amiază. Totuşi, nu se pot abţine şi îşi mai aruncă două-trei vorbe peste umăr. Copiii le întrerup conversaţiile, cer bani pentru dulciuri. Încep să desfacă încet ambalajele, să şi le împartă, să le mănînce şi brusc capătă gesturi de oameni mari.

Pe drum apare un ARO cu o remorcă plină. Oamenii ştiu ce va urma şi se aşază pe băncile de lemn ca la spectacol. E zi de alocaţii şi se întorc ţiganii beţi de la Ştei. Năvălesc în magazin, mai iau de băut. „Îşi fac praf alocaţiile în două zile!“ – zice cineva. Ţiganii se aşază pe o bordură, cu berile în mînă. Au adus cu ei şi un băiat orfan ca să le cînte la acordeon. „De la Spitalul de nebuni din Nucet!“ – spune altcineva.

Petrecerea ţiganilor degenerează în bătaie, oamenii deja s-au plictisit şi îşi văd de ale lor. De fiecare dată se întîmplă la fel. Vecinii certaţi se împacă. Este ceasul la care apune soarele şi lumina aceea aurie se opreşte doar pentru cîteva clipe pe chipurile lor. Peste mai puţin de o oră, în văgăuna de la Băiţa Plai va fi beznă, iar Ionuţ se va posta în faţa televizorului ca să vadă un film cu asasini.

Şerban FOARŢĂ

Inverosimilele aventuri adevărate ale locatarului din Loch Ness

XI) Destulora le place
să dea de înţeles
că emisar de pace
ar fi fost Rudolf Hess.

Noi nu ştim ce fusese
într-adevăr, căci sul
de fum, de-atunci, se ţese,
şi încă nu-i destul,

în juru-acelui care
catapultat în gol
dintr-un biplan, se pare,
făcut bucăţi la sol,

căzuse pe domeniul
lui Hamilton, amic
de-al său... Oare,-un mileniu
s-a scurs?! Că mai nimic

clar nu cunoaştem încă
despre-acest zbor, decît
că-n noaptea verde-adîncă
de mai, numaidecît

Sir Winston, cui dèloc Hess
căzut în puţ, din lac,
ca şi-ălui de la Loch Ness
nu-i va fi fost pe plac.

DACĂ O LUME ÎNTREAGĂ
E LEGATĂ CU SÎRMĂ,
POATE CĂ AR FI MAI BINE
SĂ STUDIEM
NĂVOADELE POLIŢIŞTILOR

● A dispărut Yves Saint Laurent, cel care a dat femeilor plăcerea, pe măsura libertăţii, de a purta pantaloni. Dacă o lume întreagă şi-a ţinut respiraţia şi o lacrimă la moartea unui *couturier,* poate că mai avem o şansă de a nu ne prosti cu totul, terorizaţi între PIB şi baril. (**R. C.**)

● Se pare că nici Premiul Nobel nu-i poate garanta unui scriitor pronunţarea corectă a numelui propriu. În week-end-ul trecut, *Eduard* Pamuk a fost intens recomandat pe Naţional TV la toate ştirile de la Bookfest. Cică e scriitorul preferat al preşedintelui PSD, *Mihai* Geoană... (**S. S.**)

● Am întrebat la o terasă de pe lîngă Bookfest dacă au toalete şi mi s-au indicat două cochete cabine ecologice albe, aflate la vreo 30 de metri distanţă. Erau încuiate. Uşa celei „clasice“, albastră, de unde venea o duhoare cumplită, era legată cu sîrmă şi nu m-am chinuit s-o dezleg. Trecuse de ora opt, iar pavilioanele erau deja închise. În disperare de cauză, m-am întors la terasa unde „consumasem“ şi i-am întrebat pe cei de acolo dacă nu cunosc vreun boschet cumsecade. Fata de la mici mi-a făcut semn să o urmez. În spatele coşmeliei, a îndepărtat o porţiune dintr-un gard metalic. „Aici mergem şi noi dimineaţa cînd venim la muncă, că n-avem unde... vreţi să vă păzesc?“ Nimeresc pe un maidan cu o iarbă ofilită (sau „tratată“), înaltă pînă la brîu. E pustiu. Dincolo de maidan, se înalţă Casa Scînteii. „Să vă dau un şerveţel?“ (**A. P.**)

● Deşi şansele sînt minime, „eternul candidat“ la preşedinţia Statelor Unite (aceasta e a cincea campanie),

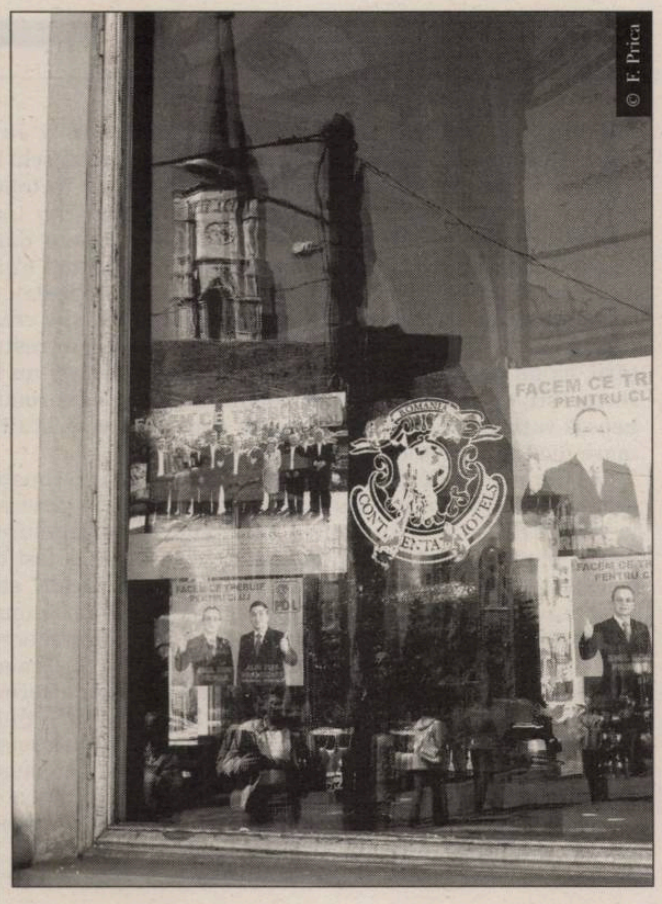

Cu ochii-n 3,14

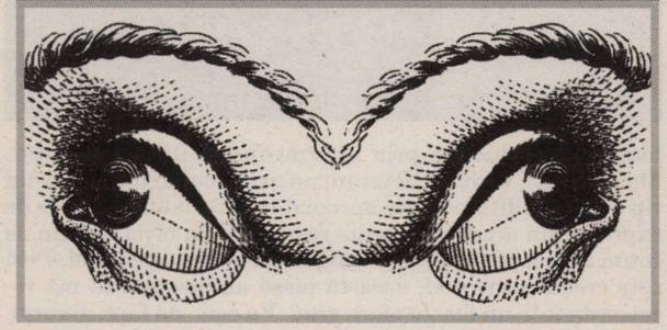

Ralph Nader, nu a renunţat. De data aceasta, programul lui e realmente atractiv: „N-ar fi mai bine să închidem prăvălia, să mergem la plajă şi să studiem balenele?“. În Statele Unite, cu acest electorat dependent de muncă n-are nici o şansă, prin alte locuri ar fi ales cu o majoritate covîrşitoare, din primul tur. (**M. B.**)

● Asiaticii prind anual în năvoadele lor aproximativ 20 de milioane de căluţi de mare. Cîţi căluţi de mare fac o herghelie? (**M. C.**)

● La Euforia TV, o prezentatoare nervoasă – nu-i venise invitatul, invocînd că „a avut un accident în trafic“ – repetă de cîteva ori „sper să fie adevărat“. Adică „mai bine te calcă maşina decît să-mi tragi ţeapă“. În altă dezordine de idei, la Iaşi, cîteva măicuţe prezente la ceremonia de înscăunare a noului mitropolit au fost duse la secţie pe motiv că ar fi sărit la bătaie, măicuţele-ninja strigîndu-le poliţiştilor: „Sînteţi fiii lui Iuda!“. În toată marea de ipocrizie, trebuie să recunoaşteţi, în aceste exerciţii de sinceritate, puţin din omul subteranei dostoievskiene. (**S. G.**)

DACĂ O LUME ÎNTREAGĂ
ARE UN TRECUT CURAJOS,
POATE CĂ AR FI MAI BINE
SĂ AI O VOCE
CARE SĂ CONDUCĂ VORBA
PE MARGINEA CĂSCATULUI

● Actualul *boom* al afacerilor imobiliare se pare că are un posibil trecut anterevoluţionar: un şofer de taxi mi-a spus aşa, într-o doară, că e fost colonel de Securitate; după care, şi-a continuat povestea cu cîteva relatări sugestive despre securiştii de întreprindere şi despre statutul lor de antreprenori *avant la lettre:* aceştia, conform interlocutorului meu, erau un fel de intermediari imobiliari – angajaţii îşi turnau colegii despre care ştiau că deţineau ilegal un apartament, iar securistul de întreprindere îi ajuta să-l obţină, turnînd şi el mai departe, evident, contra unui comision... (**I. P.**)

● „Sînt om. Sînt un om ca şi voi. Cineva m-a întrebat dacă am curaj? *(sic!)* Sincer, nu mă consider curajos. Sînt îndeajuns de timid că *(sic!)* să dau primul cu pumnul“ – ne spune despre sine Sorin Oprescu, în biografia publicată pe site-ul său. Un pumn poate că nu, dar un cap în gură – cum îi promitea unui contracandidat în campania de la primul tur – poate că da. (**C. P.-B.**)

● Din seria „Nu contează doar să ai o voce foarte bună pentru citit ştiri, ci şi ce faci cu creierul aferent“, consemnez: am aflat despre existenţa a două personaje de care nu mai auzisem pînă acum – „Valt Vitman“ şi „Iv Sen Loren“. Vai mie, că ignorantă mai sînt! (**R. T.**)

● Dintr-o „Cronică insolită“ a lui Matei Vişniec (rubrica sa la RFI, care poate fi citită aici: http://www.rfi.ro/index.php?id=7623), aflăm că o membră a Adunării Constituante din Ecuador, Maria Soledad Vela, a propus ca în Constituţia ţării sale să fie trecut şi dreptul femeii la plăcere sexuală. Propunerea a declanşat o vie dezbatere, iar printre reacţiile stîrnite a fost şi întrebarea: „Oare atunci cînd un bărbat nu reuşeşte să-şi conducă partenera la orgasm, acest lucru ar trebui considerat drept o încălcare a drepturilor omului?“. Asta da dilemă. (**M. V.**)

● La o emisiune de modă am auzit, vorba bancului, culmea anglicismelor. „Pentru ce gen de femeie aţi făcut aceste haine?“ – a fost întrebat un creator de modă autohton. „Pentru femeia confidentă!“ – a răspuns el. Fata cu microfonul părea descumpănită (recunosc, şi eu eram la fel), aşa că designerul a plusat: „Deci, pentru femeia confidentă în sine!“. Bineînţeles că am schimbat canalul: mai mult nu voiam să aud, îmi pierdusem, care va să zică, toată confidenţa. (**M. Ş.**)

● Omul preistoric medita el pe marginea căscatului? Nu îl îngrijora faptul că, din cînd în cînd, gura i se deschidea deodată larg şi ieşea un „aaah“ inutil? (**M. C.**)

DACĂ O LUME ÎNTREAGĂ
CERE ENTUZIASM
ÎNTR-O STARE DISPERATĂ,
POATE CĂ NU SÎNTEM
CHIAR IRECUPERABILI

● Văzută/auzită de Răzvan Rădulescu la Cluj: o fătucă îi cere un pachet de ţigări vînzătoarei de la magazinul Sora. „Da' parcă nu fumai, mamă?!“ – îi spune vînzătoarea. Replica fetei: „Da, dar am primit o bricheţică frumoasă!“. (**a. l. ş.**)

● La Roland Garros, în finală, Rafael Nadal l-a zdrobit ca niciodată pe aşa-zisul „extraterestru“ Roger Federer cu 6-1, 6-3, 6-0. Minute întregi, uluită, ca sub şoc, arena nu a dat urlet de entuziasm. Nici o cruzime faţă de învins, nici o umilire a lui. Nici un: „Ai mîncat bătaie, ai mîncat bătaie!“. Nici o vulgaritate. Abia cînd Federer a găsit glas ca să spună – cu humorul acela dintre tristeţe şi decenţă – „Priviţi-mă, eu sînt, cel care a cîştigat patru ghemuri în trei seturi!“, abia atunci s-au dezlănţuit aplauzele. Ce ar fi de priceput de-aici nu-i încă de nasul nostru. (**R. C.**)

● Cîteva fapte diverse din ziarul *Adevărul* de marţi, 28 august 1901: Madrid – „Doui germani venind din Catalonia şi ducîndu-se la Saint Sebastien, au fost arestaţi eri dimineaţă la gara de Nord. Ei aveau asupra lor dicţionare cifrate“; Iaşi – „Agentul de poliţie Al. Grigorovici a arestat pe soldatul dezertor D. Ghiţescu, din reg. 8 artilerie, care interogat asupra cauzei care l'a determinat să dezerteze, a declarat că din cauza sergentului plutonier Mironescu din bateria IV-a, care a atentat la pudoarea sa“; Craiova – „Pe cînd trecea pe str. Carol, d. Grigorie Marin a fost sfîşiat de un cîine al comerciantului Ilie Gh. Păsărică. Nefericitul om a fost transportat la spital într'o stare disperată“; Bucureşti – „Tînărul Alexandru Păcurescu în vîrstă de 15 ani domiciliat în str. Belizarie n-rul 17 certîndu-se eri cu mama sa, s'a ascuns în comoditate şi a încercat a'şi tăia beregata cu un briceag. Fiind surprins tînărul a renunţat de a se mai sinucide“; Bucureşti – „A fost arestat individul Heinric Vilhelm care a fost prins cu mîna în buzunarul lăptarului Lazăr Ioniţă furîndu-i o bazma cu mai mulţi bani“. (**D. S.**)

● În zona Crîngaşi-Giuleşti au fost amplasate, la fiecare două-trei blocuri, recipiente de reciclat hîrtie, plastic şi sticlă. La început am crezut că vor fi vandalizate, dar acum înregistrez cu surprindere că recipientele se umplu aproape săptămînal. Poate că, pînă la urmă, nu sîntem chiar irecuperabili. (**M. C.**)

„Nu mă gîndesc la public, dar gîndesc pentru public“

– interviu cu coregraful Philippe TRÉHET –

Philippe Tréhet (n. 1966, Le Havre) unul dintre cei mai talentaţi coregrafi francezi contemporani, a cîştigat numeroase premii la importante concursuri internaţionale (Premiul Special al Juriului la Concursul Internaţional de la Paris, primul loc la Groningen Dance Competition şi la Concursul Internaţional de Coregrafie de la Tokyo) şi a creat pentru companii prestigioase din toată lumea, printre care: Nederlands Dans Theater, San Francisco Ballet, Opera din Varşovia, Bat Dor Dance Company Israel, Channel Islands Ballet din Los Angeles. În 1987 a fondat, la Le Havre, compania care îi poartă numele. Philippe Tréhet s-a aflat în România pentru a realiza, împreună cu Răzvan Mazilu, un proiect ce are ca titlu provizoriu Umbre de lumină. *Spectacolul va avea premiera la începutul stagiunii 2008-2009 şi va fi o coproducţie Fundaţia PerfoRM şi Teatrul Odeon.*

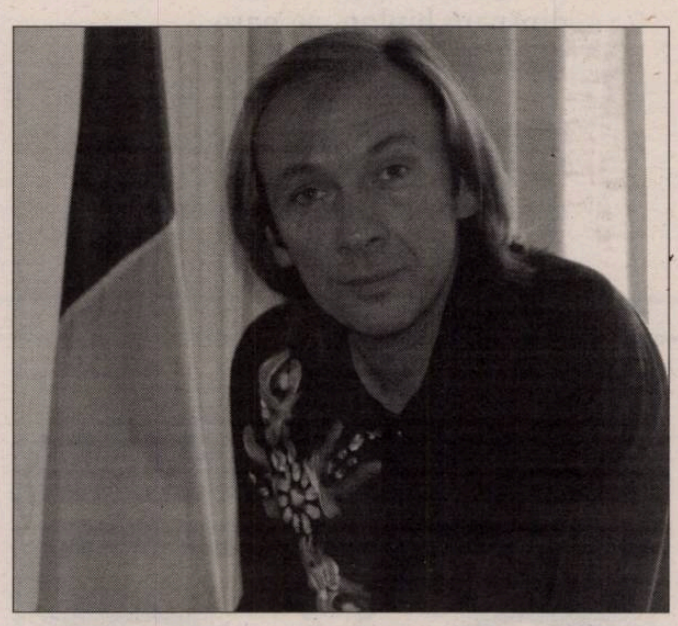

În creaţia dvs. se pot detecta două planuri: unul metafizic, poetic, mitic, şi un plan ce reflectă realitatea socială. Cum se armonizează cele două planuri, care e legătura dintre acestea?

Cred că vectorul este suferinţa. Omul crede că e stăpînul lumii, al naturii, că e superior tuturor celorlalte specii, că el este cel care deţine puterea – de aici suferinţa. Atîta timp cît umanitatea va fi tributară acestei filosofii, acestui mod de raportare la realitate, nimic nu se va schimba. Pentru mine, omul e o specie printre celelalte, nu e superior lor; dar, cum nu înţelege asta, seamănă suferinţă peste tot, inoculează suferinţa în rîndul celorlalte specii şi, ca un efect de bumerang, îşi inoculează suferinţă în propria realitate.

Planul metafizic e cel care vine să dea sens planului social?

Da, fără îndoială. Dă o perspectivă asupra rănilor şi permite o distanţare, permite umanităţii interiorizarea şi posibilitatea de a gîndi suferinţa dintr-o perspectivă superioară. În consecinţă, acest plan poate oferi un sens realităţii ca întreg.

Cum s-a născut proiectul cu Răzvan Mazilu?

Proiectul *Umbre de lumină* (titlu provizoriu) a venit exact în momentul în care aveam nevoie de el, deşi nu eram foarte conştient de asta. Răzvan văzuse o creaţie de-a mea cu ani în urmă în Japonia şi mi-a propus, pentru a doua oară, să vin să lucrăm împreună. Îl văzusem deja la Paris, în toamna trecută, în *Block Bach,* un spectacol care mi-a plăcut foarte mult şi pe care l-am simţit foarte în acord cu mine; în plus în acest spectacol apăreau cele două planuri de care vorbeam mai devreme... Cînd a venit propunerea din partea lui Răzvan, i-am trimis cîteva întrebări prin care am încercat să-l cunosc mai bine. Aşa s-a configurat ideea unui *solo,* un tip de spectacol pe care nu îl fac în mod curent – de obicei fac spectacole pentru mai mulţi dansatori, am creat *solo*-uri doar pentru mine şi pentru încă doi dansatori...

Acest proiect a venit, aşadar, la momentul oportun, pentru că ultimii patru ani au fost extrem de dificili pentru mine în plan personal şi am văzut aici posibilitatea să spun foarte multe lucruri prin intermediul unui alt dansator. Mai ales că e vorba de Răzvan, un artist cu un univers şi un tip de sensibilitate foarte apropiate de modalităţile mele de expresie, un artist care poate resimţi la un nivel extrem de intim lumea pe care eu o configurez în acest spectacol. Deşi este creată pentru el, această piesă autobiografică mă reprezintă într-un foarte mare grad. Ea este, de fapt, sinteza, transpunerea a două biografii, a coregrafului şi a interpretului.

Care sînt rădăcinile limbajului dvs. coregrafic?

Dansul meu are rădăcinile în emoţie, în umanitate, în raporturile cu ceilalţi, nicidecum în formă; el îşi găseşte rădăcinile în sens, în modul în care se străbate drumul, în emoţie, în clipa pregătită... Ştiu că e paradoxal, dar e vorba de clipa structurată, de momentul asupra căruia reflectez îndelung. Înainte de a începe lucrul la o piesă, înlăuntrul meu se petrec acumulări, se creează o presiune care eliberează creaţia atunci cînd încep să lucrez. Acolo îşi găseşte rădăcinile dansul pe care îl creez. El nu îşi află sursa în istorie, nu caută să fie un stil recognoscibil prin ceva anume, un stil care poate fi prins într-o definiţie sau alta. De fapt, eu nici nu caut să creez un stil. El există, probabil, şi nu sînt eu cel care trebuie să o spună, căci demersul meu nu e acela de a impune un anume stil coregrafic.

Vă gîndiţi la public atunci cînd creaţi?

Nu, sub nici o formă. Ar fi o formulă de compromis. Dar dansul este pentru public, e o propunere, un dar... Nu mă gîndesc *la* el, dar gîndesc *pentru* el.

Credeţi că mesajul dvs. poate schimba ceva în rîndul publicului?

Nu pot decît să sper. Acesta e scopul ultim al oricărui artist: speranţa că mesajul lui va avea ecou în viaţa celor care primesc ceea ce el creează. Nu e nimic mai binefăcător pentru mine decît mărturisirile unor oameni pe care nu îi cunosc şi care vin să îmi spună că ceea ce am creat eu a fost ca o oglindire a propriei lor vieţi, că şi-au regăsit acolo istoria personală. Asta înseamnă mai mult decît gloria sau critica favorabilă. Este emoţionant ca oamenii să se raporteze prin ei înşişi la ceea ce ai tu de dăruit.

Ce ne puteţi spune despre Jean Jaques Schmidely, compozitorul coloanei sonore a spectacolului?

A început să creeze lucrînd pentru mine şi este un compozitor extrem de talentat, care cunoaşte foarte bine demersul meu artistic. În general, nu lucrez pe muzică, ci în tăcere. Muzica este creată ulterior, cînd eu şi compozitorul petrecem foarte mult timp alegînd instrumente, nuanţe, sensuri, totul în funcţie de conceptul pe care îl propun. Deşi nu sînt compozitor, cu el îmi permit să intru în actul compoziţiei muzicale. Este o colaborare magnifică. Uneori, între repetiţia generală şi premieră, schimb muzica de mai multe ori, iar el este un compozitor lipsit de cea mai vagă urmă de egocentrism, muzica lui fiind complet în slujba obiectului artistic.

Cum aţi descrie colaborarea cu Răzvan Mazilu?

Eu sînt un coregraf care controlează absolut tot mediul scenic, cel mai mic detaliu trebuie să fie perfect pus la punct... Pentru mine fiecare mişcare contează, fiecare lumină, fiecare gest, totul este gîndit pînă în cel mai mic amănunt, nimic nu poate fi considerat aleatoriu într-un spectacol. Gîndesc aşa pentru că această manieră de a materializa o idee corespunde modului global în care eu văd creaţia. Întotdeauna manifest un anumit tip de exigenţă faţă de oamenii cu care lucrez. Respect foarte mult latura creatoare a interpretului, cu condiţia ca ea să se exprime strict prin prisma limbajului meu coregrafic, a ideii pe care o manifest în creaţie, să se integreze necondiţionat în lumea pe care o transpun în scenă...

În cazul lui Răzvan mi-am dat seama foarte repede că trebuie să acord o atenţie specială laturii sale creative, o atenţie diferită de aceea pe care o acord altor dansatori cu care lucrez. Răzvan este un artist care are nevoie să înţeleagă şi să asimileze instantaneu ceea ce interpretează şi care lucrează contextual, secundă după secundă. În fiecare clipă trebuie să aibă, spontan, înţelegerea ideii în întregul ei. În general, acesta nu e modul meu de lucru cu dansatorii, dar este foarte interesant să experimentez şi acest tip de colaborare, pornind de la filtrarea spontană a înţelegerii, mai ales că Răzvan este un artist foarte talentat şi o persoană cu simţul dăruirii. Calităţile lui artistice fundamentale fac ca această modalitate de lucru, nouă pentru mine, să fie foarte interesantă.

a consemnat Gina ŞERBĂNESCU

Alex. Leo ŞERBAN

TIFF 7. 007

1) Conceptul ediţiei cu nr. 7 – poate cel mai reuşit (c/o Chirilov & Co.), deşi pe mine tot ăla cu ţărăncuţa-Marilyn mă tuşează cel mai tare... Care va să zică „007“, adică Bond. James Bond. Spotul cel mai popular: al lui Nae Caranfil (cu replica memorabilă: *„They go to festival. Film festival!“*). Care mi-a plăcut mie cel mai mult: al lui Corneliu Porumboiu (daţi click pe www.tiff.ro să le vedeţi). Care Porumboiu (membru al juriului; cavaler al ordinului „des Arts et des Lettres“; soţ & tată; cetăţean de onoare al Vasluiului...? asta trebuie să verific) arăta super*cool* pe scenă & după, la petrecere, cu decoraţia în piept şi tenişii în picioare, încropind un discurs. Mic discurs.

2) Selecţie-mamut, cu 200 de filme, imposibil de cuprins de o fiinţă omenească în 10 zile (cu tot cu suplimentarea locaţiilor, *drive-in* etc.). Festivalul pare să fi dorit să se extindă pe orizontală, cu un plus economic-cantitativ (la TIFF se bat toate recordurile de încasări, de nu-ţi vine să crezi că eşti în România!). Şi totuşi, pentru că este vorba despre TIFF, lumea a fost mulţumită, filme bune şi foarte bune au fost şi în competiţie, şi în toate celelalte secţiuni – iar asta, în condiţiile unui an secetos, după cum s-a văzut încă de la Berlinală...

3) Pe lîngă cele trei filme premiate cu cele mai importante premii *(Intimidades de Shakespeare y Victor Hugo, Ma salama Jamil, Lake Tahoe),* care au fost şi cele mai bune din competiţie, nu trebuiau ratate: *Problema cu ţînţarii şi alte poveşti,* documentar bulgăresc despre locuitorii din Belene, lîngă Dunăre – de un umor sec dărîmător, inteligent şi stilizat; *Joe Strummer: The Future is Unwritten,* doc'n'roll marca Julien Temple, singurul din această secţiune pe care am apucat să-l văd, de altfel – viu, puternic şi emoţionant; *Tejut (Calea lactee),* lungmetraj experimental unguresc în cadre fixe şi lungi, ca o combinaţie de Tati în ralanti cu Roy Andersson fără „mesaj“, făcut de un pictor, Benedek Fliegauf – reţineţi acest nume; şi, bineînţeles, secţiunea de „3x3“: Alexandru Tatos, Victor Erice şi Pen-ek Ratanaruang.

4) Juriul, din păcate, a lăsat nepremiat un film care merita cel puţin un premiu (eventual de imagine) – lentul, hipnoticul *Cerul, pămîntul şi ploaia;* am înţeles că producătorul american (foarte american) din juriu nici n-ar fi vrut să audă de acest titlu, aşa că nu s-a putut ajunge la niciun compromis... Păcat; respins de public, filmul chilian era una din cele mai radicale propuneri din competiţie. Ce-i drept, însă, dacă ar fi premiat *şi* acest titlu, eventual şi foarte-bine-situatul – în preferinţele publicului – *La zona* (mexican), ar fi fost un palmares 100% american... *Latino*-american!

4) Părerile publicului au fost cel puţin uimitoare. Au votat, de exemplu, drept cel mai bun film din competiţie *J'ai toujours rêvé d'être un gangster* – simpatic, haios, dar mai mult o succesiune de scheciuri alb-negru *à la* Jarmusch/Kaurismäki/Kervern/Délépine, făcut cu ambii ochi la galerie şi cu cel puţin două episoade în plus; iar în topul general, cel mai iubit titlu nu a fost *Om Shanti Om* (extravaganţa bollywoodiană de 3 ore, cu numere cîntate/ dansate şi tot tacîmul), ci autohtonul de acum 22 de ani *Cuib de viespi,* făcut de un om de teatru după o piesă de teatru şi cu interpretări ca la teatru... Am crezut că TIFF-ul a crescut, în aceşti 7 ani, şi un public mai educat decît în restul ţării, că nu degeaba se face festivalul ăsta la Cluj, şi nu la Bucureşti; se pare că dorinţa populară de comedie românească satisfăcător făcută, cu actori cunoscuţi, este atît de mare încît îneacă orice alt considerent.

6) Ceremonia de închidere: (relativ) scurtă şi (rezonabil de) sobră. Nu s-a întins inutil (cum se întîmplă, în general, la UNITER), nu s-a bătut apa-n piuă şi nu s-a vorbit aiurea sau în plus (Tudor Giurgiu, în calitate de comper, a fost de o eficacitate lăudabilă), nu s-au tras „cortine muzicale“ etc. Momentul Radu Beligan (care a ţinut un discurs de o exemplară eleganţă şi discretă înţelepciune) a fost cel mai emoţionant, reuşind să eclipseze prezenţa pe scenă a lui Traian Băsescu. Maria Dinulescu, într-o rochie de un verde aerian (semnată Dorin Negrău), a fost *„the belle of the ball“,* fiind complimentată de toată lumea (inclusiv ambasadorul Franţei). Iar Porumboiu, cum spuneam, a fost el însuşi. Deşi Corneluş a devenit cavaler.

7) Deneuve. Catherine Deneuve – a venit, a vorbit (puţin) şi-a plecat. Oricum, bine c-a venit...

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul V, nr. 227 ● 19-25 iunie 2008 ● 24 pagini ● 3,50 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

Andrei Pleşu
„Post-electorale“
pagina 3

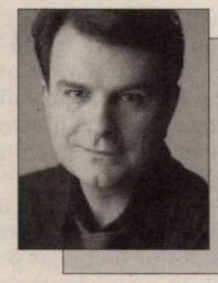

Lucian Mîndruţă
„Maşina scumpă a săracului“
pagina 4

Magdalena Boiangiu
„Frica de Europa“
pagina 5

Eco-sentimente, eco-atitudini

„Societatea modernă nu va găsi rezolvarea problemelor ecologice dacă nu își va schimba stilul de viață.“

PAPA IOAN PAUL AL II-LEA

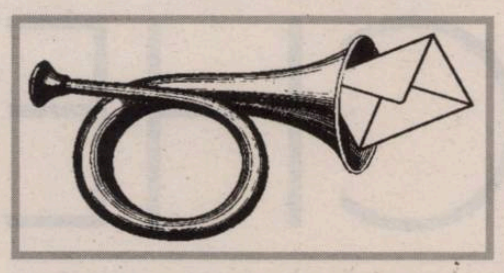

Actualităţi

Un vis

„Cînd oamenii te urcă în vîrful piramidei sociale, trebuie să arzi tot sufletul tău pentru a rămîne acolo; nu pentru tine, că tu eşti un om, trecător, dar pentru oameni, pentru idealul lor pe care tu nu trebuie să-l laşi să decadă, pentru sublimul pe care trebuie să-l faci să înflorească în inima contemporanilor tăi, chiar de-ar fi să-l creşti cu tot sîngele vieţii tale, pe care numai o dată o ai."

În frenezia exuberantă care se pare că a cuprins (deja!) clasa politică românească, în vederea alegerilor de anul acesta şi de anul viitor, ar fi interesant de realizat un sondaj printre distinşii noştri oameni politici pentru a identifica pe autorul acestor rînduri. Poate n-ar strica un mic exerciţiu de imaginaţie: să încercăm a ghici, bazîndu-ne pe experienţa zicerilor anterioare, cine ar putea fi creierul ce a izvodit aceste minunate gînduri.

Şi dacă totuşi se va dovedi din partea acestora o completă necunoaştere a chestiunii, n-ar trebui să ne supărăm prea tare; sînt aproape convins că acelaşi rezultat l-am obţine dacă am efectua o astfel de cercetare în rîndul universitarilor, alţii decît cei specializaţi în opera lui Vasile Pârvan (căci acesta este autorul acestor pătrunzătoare şi atipice cugetări).

Aşa gîndea şi scria, în anul 1920, în volumul *Idei şi forme istorice,* un mare om de ştiinţă, despre mecanismul recunoaşterii sociale şi despre raţiunea de a fi a unui om aflat în capul trebilor.

E oare cu putinţă să existe azi o persoană publică, un om politic ce gîndeşte în termenii aceştia? E cu putinţă ca ţara aceasta să merite şi alte persoane decît acelea care se închină zeului euro şi pentru care morala şi regulile sale există doar pentru a fi invocate în dezbateri fără miză?

Şi mai presus de orice, merităm noi, românii, conducători mai buni?

Se vorbeşte de cîţiva ani buni despre reforma clasei politice, despre puzderia de oameni cu bune intenţii care de-abia aşteaptă să pună umărul la urnirea căruţei naţionale din glodul în care adăstăm de vreo 20 de ani.

Sigur că o atare reformă ar fi minunată, dacă nu ar fi de-a dreptul utopică.

Din păcate, în chestiunea aceasta, nu putem pretinde a fi mai mult decît sîntem deja. Clasa politică este imaginea aproape fidelă a chiar societăţii care a creat-o şi nu putem aştepta schimbarea efectelor fără a interveni asupra cauzelor.

Cu siguranţă există multe persoane care „şi-ar arde tot sufletul lor" pentru a rămîne la vîrful ierarhiei, dar nu pentru acei al căror ideal nu trebuie lăsat să decadă. Din nefericire, sînt tot mai puţini aceia care îşi conştientizează condiţia efemeră şi care încearcă, onest, să îşi îndeplinească menirea într-o societate care îi valorizează din ce în ce mai puţin.

Într-o perioadă în care piramida valorilor pare nu doar cu susul în jos, ci hăcuită de-a dreptul prin îndepărtarea valorilor care constituie temelia unei convieţuiri cinstite în societate, probabil că vorbele de mai sus par a fi scoase dintr-un scrin ros de molii, uitat vreme de decenii în bătaia ploilor, ca o gioarsă pe care o dăm lesne uitării.

Mă întreb dacă aceste cuvinte produc vreo rezonanţă cutiei craniene a domnilor care cu cinstită umilinţă ne conduc; ori dacă se înfioară la alăturarea unor cuvinte precum ideal, sublim, trecător.

Răspunsul mi-l dau singur, după frustranta lectură a presei: aflu astfel că România este o ţară cu un parlament pentru care legea este un lucru „de dînşii inventat", dar şi mai abitir de dînşii încălcat. Îmi dau seama că România e o ţară în care cuvinte precum lege, ordine, justiţie, separaţia puterilor în stat sînt doar vorbe golite de conţinut.

După ce parlamentarii dau verdicte privind probatoriul dintr-un dosar penal, mă aştept ca următoarea amendă pentru viteză a lui Dorel să treacă şi ea prin procedura aprobării parlamentare.

Ştiu că visez, dar mi-aş dori ca la candidatura pentru orice funcţie publică, dar şi mai apoi, după învestire, periodic, doritorii să fie puşi să copieze, frumos, pe curat, de 1000 de ori, frazele de mai sus. Cine ştie, poate în final va rămîne măcar un neuron marcat de înţelesul minunat al acestora.

Daniel Traian PELE
lector dr.,
Academia de Studii Economice, Bucureşti
danpele@ase.ro

N. red.: De 1000 de ori? Nu credeţi că ar fi istovitor? Sau chiar asta visaţi? Să-i terminaţi?

„Adresaţi-vă majorităţii!"

Stimată redacţie,

Dacă omul îţi spune că se bucură mai mult cînd dăruieşte decît...

Dacă omul îţi spune că foloseşte mai rar „eu", decît „el" sau „ea"...

Dacă omul îţi spune că i s-a acrit de prea multă vorbă, mai ales la TV... unde apar aceleaşi figuri care despică firu-n patru, de 18 ani, prinse bine de locurile pe care le-au ocupat, cu ventuze de caracatiţă.

De abia ieri la un film Animal Plannet am dedus de ce filmul *Caracatiţa,* despre mafie, avea acest titlu. Deoarece caracatiţa are două atribute valoroase: puterea fizică şi puterea minţii, care depăşesc valorile medii.

Eu personal nu mai suport atîta vorbă şi iar vorbă despre lucruri care nu au valoare.

Trebuie să circuli mult printre oameni, la medic, în troleibuz, autobuz, tramvai, la ore libere sau aglomerate, trebuie să aduni mult material şi să-l selectezi tu, cu mintea ta, ca să poţi cunoaşte oamenii, să poţi simţi pulsul vieţii, astăzi. Păi, aceste personaje circulă doar cu maşinile lor, cu (probabil) medicii lor şi nu stau la rînd, la administraţia cimitirelor nu au treabă, la casa de pensii nu au treabă, au devenit desueţi, nu mai au autenticitate şi discută despre lucruri neinteresante.

I-aş spune duduii de la ştirile orei 17,00 să facă altceva.

Am auzit că urmează psihologia. Poate stă şi ea la acest post pentru o pîine.

Sau cîţiva OTV-işti care mai stau cu gura căscată şi urechile pîlnie, pînă le au mici. Dar nu sînt majoritatea! Adresaţi-vă majorităţii! Nu excepţiilor! Pierdem timpul analizînd excepţiile, în loc să le facem cunoscute pe cele bune.

Sîntem buni, răbdători, paşnici, cultivaţi, cu bun-simţ, echilibraţi. Ce popor!

Avem posibilităţi, dar toţi oamenii care le-ar putea fructifica le ignoră. Chiar nu se vede?

Cu multă consideraţie,

N. STAN (?)
Bucureşti

N.red.: Păcat că nu aţi dus consideraţia pînă la o semnătură descifrabilă, dar textul ne-a plăcut prin noutatea acestei viziuni: majoritatea bună şi excepţiile rele.

Replici

Răspuns către Marius Chivu

În nr. 213 din 13-19 martie 2008, la rubrica „Cu ochii-n 3,14", dl Marius Chivu semnalează suprimarea din grila TVR Cultural, în 2007, a unor emisiuni de valoare, ceea ce este desigur regretabil. După cîte ştiu, nu criteriul valoric, ci dificultăţi economice au determinat aceste restricţii.

> *„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.*
> *– Unde ai citit asta?*
> *– În toate cărţile bune..."*
>
> *WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE"*

Din păcate, în continuarea notiţei, tînărul moderator, ale cărei emisiuni la TVR Cultural le-am urmărit cu plăcere în 2007, mă citează într-un context inexact şi peiorativ: „Acum, pe acelaşi TVR Cultural, Silvia Chiţimia, etnolog cică, prezintă un horoscop mixat cu citate din O. Paler şi Cioran". Emisiunea de numai 15 minute pe care o susţin datează din 2005, aşadar nu a uzurpat nici una dintre emisiunile regretate de dl Marius Chivu şi nu a apărut acum în 2008.

Apoi, înainte de a mă amenda prin dubitativul „cică", o minimă deontologie profesională l-ar fi obligat pe dl Marius Chivu să consulte un dicţionar etnologic (cf. Iordan Datcu, *Dicţionarul etnologilor români,* Bucureşti, 1988, vol. 1, p. 162).

Mai putea consulta şi *Dicţionarul general al literaturii române,* apărut sub egida Academiei, din 2004, unde la litera C, ar fi aflat şi despre subiectul tezei mele de doctorat în etnologie şi arte vizuale.

Ea abordează folclorul din perspectiva hermetismului medieval care include printre altele şi astrologia.

Silvia CHIŢIMIA

Răspunsul lui Marius Chivu: Nu ştiu ce e mai regretabil: faptul că TVR Cultural a produs, la un moment dat, un horoscop – producţie kitsch, improprie unui canal cultural –, sau faptul că rubrica de horoscop a fost redifuzată după trei ani (probabil în contrapartidă cu o altă emisiune „culturală" produsă de TVR Cultural: *Duhovnicul de la miezul nopţii).* Cît despre dubitativul „cică", el marchează tristeţea de a vedea un doctor în etnologie ajuns în postura de a prezenta horoscopul la televizor.

Ruşinea de a fi român

Mi-a sărit în ochi faptul că menţionaţi în articolele dvs. despre mîndria celorlalte popoare *versus* ruşinea românilor de a fi ceea ce sînt (români). Iată de ce mi-a sărit în ochi: trăiesc de trei ani în Montréal (în România am lucrat ca ziarist) şi cea mai mare diferenţă pe care o constat între cele două societăţi (dincolo de atitudinea faţă de muncă, standardul de viaţă şi alte chestii palpabile) este faptul că românii sînt jenaţi de românitatea lor, pe cînd canadienii sînt mîndri de „canadianismul" lor.

Şi cum încercam să „calculez" avantajul principal pe care îl au canadienii faţă de români, am ajuns (oarecum aritmetic) la concluzia că nu infrastructura dezvoltată, nu economia sănătoasă, nici măcar mentalitatea de învingători nu este cel mai mare avantaj al canadienilor faţă de români, ci mîndria lor de a fi ceea ce sînt. Cred că mîndria lor de a fi canadieni (atenţie: aici nu comentez dacă au sau nu motive să fie mîndri!) e de departe cel mai mare generator de prosperitate în această societate, iar ruşinea de a fi român e cea mai grea piatră de moară agăţată de încercările de progres ale poporului român.

Cum scăpăm de această ruşine care se întipăreşte deja în genele noastre?

Cred că una dintre condiţiile de bază pentru ca românii să nu mai cultive această ruşine e ca maşinăria statului român să înceapă să funcţioneze, *on a daily basis,* în beneficiul cetăţeanului, adică în beneficiul patronului său, şi nu împotriva lui. Simplist vorbind, soluţia, la bază, pentru vindecarea românilor de ruşinea faţă de ei înşişi, porneşte de la o singură acţiune: aplicarea legii *(law enforcement* parcă o exprimă mai bine).

În rest, vindecarea de ruşinea asta e un proces lung, după ce 55 de ani ni s-a imprimat un atroce complex de inferioritate *(les fleurs du mal).* Totuşi, fiecare meseriaş român care căpşuneşte prin Occident învaţă să se lepede de ea. E un preţ care trebuie plătit.

Vă salut,

George COMAN
george.doru@gmail.com
Montreal

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)

RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Claudiu CONSTANTINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Luca NICULESCU
Andrei PIPPIDI
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
Mădălina ŞCHIOPU
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ

Şef Departament Abonamente:
Gabriela CRISTEA
tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64;
021-407.4565
fax: 021-407.54.67
e-mail: gabriela.cristea@adevarulholding.ro
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Dorina PETRUŢI
tel.: 021-407.76.87
e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Bd. Mircea Eliade nr. 2, sector 1,
012013 Bucureşti.
Telefon: 231.35.00. **Fax:** 230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

satiricon

Tiraj 13.200
Dilema veche este marcă înregistrată
a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Post-electorale

Ca întotdeauna, cînd rezultatul alegerilor nu corespunde aşteptărilor, opţiunilor, idiosincrasiilor noastre, ne supărăm pe popor. Am onorat şi eu această cutumă duminica trecută. Poporul, mi-am spus, are gusturi îndoielnice. Are o simpatie suspectă şi durabilă pentru şmecheri, pentru fabricanţii de poante groase, pentru băieţii de gaşcă şi de cartier. Îi place stilul mistocăresc, grimasa băşcălioasă, sudalma, fenta, brînciul. În 2000 ni l-a vînturat pe la nas pe Vadim Tudor, în ultimii ani ne-a distrat cu Gigi Becali, acum ni-l pune la butonieră pe Sorin Oprescu. Evident, între ei există şi diferenţe. Sorin Oprescu, de pildă, a învăţat măcar o meserie (pe care e gata, totuşi, să o abandoneze de dragul administraţiei). N-aş spune că preşedintele ţării face parte din aceeaşi categorie (între altele pentru că e pur şi simplu mai deştept şi are o claviatură politică mai amplă), dar o anumită parte a succesului lui de pînă acum se datorează *şi* laturii lui plebee, vorbei oable, „sincerităţii“ brutale, ornamenticii „populare“ a gestului, a rîsului, a replicii. Traian Băsescu e iubit de mulţi mai mult pentru defectele sale, decît pentru calităţi.

Dar nu numai în politică are succes ambalajul frust, vocea stridentă, golănia şi scandalul. Presa aduce, adesea, în faţă, aceeaşi specie. Lumea „vip“-urilor la fel. Una peste alta, avem toate motivele să fim posomorîţi. Adică nu meritäm şi noi, la aproape douăzeci de ani de la suspendarea dictaturii proletariatului, să vedem pe scena publică nişte domni? Bine crescuţi, buni vorbitori de limbă românească, fermecători fără bancuri ieftine şi convingători fără grosolănie? E asta o marfă care a dispărut definitiv de pe piaţa autohtonă? Sau care, dacă mai există, nu interesează pe nimeni?

Cam atît despre riscurile democraţiei şi despre devierile de gust ale poporului. Dar după primul parapon, lucrurile se complică. Care popor? Cam şaptezeci la sută din bucureşteni nu s-au dus la vot. Asta nu mai semnalează un viciu de opţiune, ci un viciu de mobilizare. N-a pierdut Blaga, cît a învins lehamitea. Iar pentru acest gen de viciu nu te mai poţi supăra atît de prompt pe popor. Ceva în viaţa noastră politică a luat-o razna. Taberele au încetat să mai fie distincte, ineficienţa şi demagogia sînt generale. Lumea e sastisită.

Mai departe: e adevărat că a cîştigat, în multe locuri, modelul grob. Dar nu peste tot. A cîştigat Vanghelie, dar şi Chiliman. A cîştigat Piedone, dar şi Negoiţă. A cîştigat, a treia oară, Onţanu, a cîştigat şi Boc. Tipologia învingătorilor e diversă. Asta înseamnă că judecata „poporului“, criteriile sale nu sînt atît de monotone. Acolo unde alegătorul are argumente, le cîntăreşte şi le susţine. Abia unde nu le are se lasă dus de charismă minoră şi spectacol. Primarii care, într-un mandat anterior, au făcut lucruri notabile au fost votaţi, indiferent de apartenenţa lor de partid. Cu alte cuvinte, performanţa contează. Contează şi adversarul, şi inteligenţa campaniei, şi calităţile personale. Oricum, învinşii nu sînt neapărat inocenţi.

Două note finale triste:

Prima: prin colaborarea *tuturor* forţelor politice, atmosfera generală din ţară şi perspectivele traiectoriei noastre imediate sînt descurajante. Mergem spre un episod PSD reînviat, dar reînviat într-o versiune derizorie. O să ni se pară, brusc, că „vechiul“ PSD era mai prizabil... Cît despre Bucureşti, sîntem în ceaţă. În ce mă priveşte, sînt sigur că Vasile Blaga ar fi fost un bun primar. N-am o certitudine asemănătoare cînd mă gîndesc la Sorin Oprescu.

A doua: Duminică seara, am văzut, pe „Realitatea“, o emisiune moderată de Mihai Tatulici. M-a deprimat încă şi mai mult decît m-au deprimat alegerile. Fiecare politician îşi clămpănea tenace *vulgata* de partid, interlocutorii răcneau, frecvent, acoperindu-se unii pe alţii, gazetarii se tăvăleau voluptuos în euforia propriei competenţe. Singura prezenţă coerentă, dovedind calm analitic, echilibru şi luciditate a fost Adriana Săftoiu. Ar fi putut fi de folos, dacă ar fi fost lăsat, şi Cosmin Alexandru. În rest, nu s-a înţeles mai nimic. Dl Ciorbea vorbea, nostalgic, despre sine, dl Lis comitea, spectral, orori gramaticale, dl Ponta se epuiza în ironii şugubeţe, debitate cu un surîs vicios. În mijlocul întregii adunări, dl Tatulici părea să se simtă foarte bine. Prea bine. M-a indispus, o spun cu regret, volubilitatea lui suficientă, veselia lui administrativă, aplombul lui de şef de sală. Pentru genul ăsta de emisiuni, poporul chiar că nu are nici o vină.

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Cine alungă literatura din mintea elevilor

Printre atîtea scandaluri cu siguranţă mai „palpitante“ şi mai „arzătoare la ordinea zilei“, s-a încins şi un foc de paie în jurul subiectelor de bacalaureat la limba şi literatura română. A pornit greşit şi s-a încheiat fără să se fi discutat substanţa problemei. În schimb, a fost politizat inutil şi ridicol, cu apeluri către preşedinte şi premier şi cu o „intervenţie“ fără rost a Comisiei pentru învăţămînt a Camerei Deputaţilor.

După ce Melania Mandas-Vergu a publicat un comentariu echilibrat în *Gândul* din 7 mai („Comunismul – proba orală la limba şi literatura română“, http://www.gandul.info/puterea-gandului/comunismul-proba-orala-de-limba-si-literatura-romana.html?4237;2617465), *Ziua* a preluat subiectul şi l-a transformat într-o adevărată campanie, cu titluri şi formule „tari“ –„Scheele în loc de Caragiale“, „Adomniţei rîde în nas Academiei“ (corect ar fi fost *„îi* rîde în nas“), „decerebrarea României“ – dar exagerate sau false. Alte comentarii au insistat apoi tocmai pe apariţia, în lista de subiecte, a unui fragment dintr-un discurs al d-lui Jonathan Scheele şi a unui pasaj din „Raportul Tismăneanu“. Unii s-au apucat să facă „statistici“ şi s-au arătat nemulţumiţi că, printre cele 100 de subiecte, 4 sînt cu texte din Mircea Cărtărescu, „tot atîtea cîte are şi Eminescu“. Una peste alta, s-a tras concluzia că „literatura română a fost alungată de la bacalaureat“ şi s-a jelit pe marginea acestei drame, după care s-a parcurs traseul obişnuit în România cînd cineva are o nemulţumire: mass-media (care atît aşteaptă!), minister, preşedinţie, premier. S-a cerut chiar medierea de către preşedinte, ceea ce e cu totul ridicol. S-a spus că „profesorii resping subiectele“, deşi nu e adevărat: nici măcar colegii de catedră ai doamnei Florina Rogalski (profesoară de română şi autoare de manuale şcolare, acuzată că a plagiat într-unul din manuale, azi protestatară întru cauza literaturii) nu i-au susţinut poziţia; iar Asociaţia Naţională a Profesorilor de Limba şi Literatura Română a dat un comunicat în care afirma că subiectele sînt în conformitate cu programa. Ceilalţi protestatari – cîţiva sindicalişti şi vreo două asociaţii – erau departe de a reprezenta „profesorii de română“ sau măcar un număr consistent al acestora. Dar, cum se întîmplă la noi în astfel de situaţii, nu contează nici reprezentativitatea, nici argumentaţia, ci „capacitatea de a face zgomot“. Cu ajutorul unei prese flămînde de scandal şi de vorbe mari, chestiunea se rezolvă. La un moment dat, chiar Academia Română a dat un comunicat în care îi solicita Ministerului Educaţiei o revizuire a subiectelor, dar din felul cum era formulat se vedea cel puţin o lipsă de documentare.

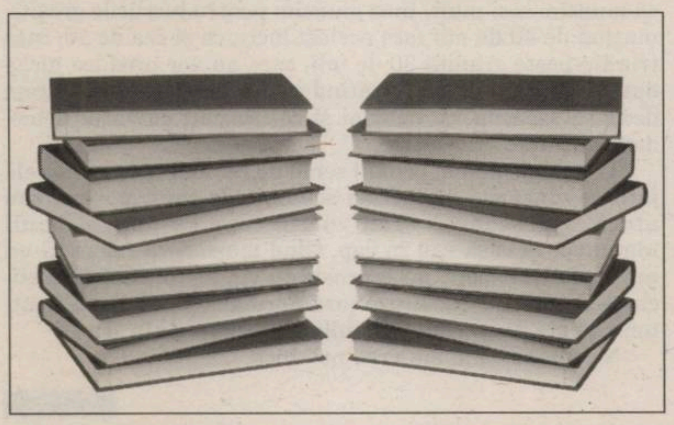

În fapt, este vorba *exclusiv despre subiectele la proba orală,* care evaluează competenţele de comunicare ale elevilor pronind de la mici fragmente de texte. Nici vorbă de o „alungare a literaturii“, care este prezentă în subiectele de la proba scrisă. Cum absolvenţii noştri stau, în general, prost cu abilităţile de comunicare, o astfel de probă este binevenită. E adevărat, industria de cărţi cu comentarii gata făcute suferă o lovitură puternică atunci cînd elevului nu i se mai cere să reproducă ce-a învăţat pe dinafară, ci să exprime opinii proprii pe marginea unui text la prima vedere. Profesorii de română înşişi – în general foarte conservatori – nu acordă atenţia cuvenită capitolelor despre comunicare din programă şi din manual: unii pentru că nu se pricep, alţii pentru că li se pare că misiunea lor este să se ocupe de „cultura neamului“, nu de „fleacuri“ precum exprimarea argumentată a unei opinii sau rezumarea coerentă a unui text.

E foarte bine că sînt evaluate, la bac, abilităţile de comunicare. Iar lamentaţiile că marii scriitori „au fost daţi afară“ sînt ridicole. Marile opere literare sînt „ucise“ zilnic prin practica prăfuită a predării unor comentarii şi analize gata (şi prost!) făcute de către profesori care aşa au apucat şi nu vor sau nu ştiu altceva. Studiul literaturii în şcoală este în suferinţă nu pentru că la proba orală de la bac se dau fragmente din texte non-ficţionale, ci pentru că programa e încărcată şi dezechilibrată, pentru că se mizează prea mult pe „tehnici“ şi pe noţiuni de teorie literară şi prea puţin pe formarea competenţelor de lectură, pe *ideile* şi *viaţa* din cărţi. Or, liceul trebuie să producă în primul rînd *cititori* capabili să înţeleagă şi să aprecieze un text, oameni care „să mai pună mîna pe o carte“ şi mai tîrziu, din plăcerea de a citi. Această plăcere e omorîtă în faşă de studiul prea „tehnicist“ al literaturii, de cerinţele adesea inadecvate şi complicate în mod inutil, de comentariile prăfuite şi plate adunate în cărţile „de pregătire pentru bac“ (o analiză de-o

precizie nimicitoare a cîtorva astfel de cărţi a făcut Ioana Bot în *Dilemateca* nr. 25, apărută pe 1 iunie). Ca să nu mai vorbim de faptul că, în era globalizării, elevii noştri fac, la liceu, prea puţină literatură universală (sau, la unele specializări, deloc). Acestea mi se par adevăratele probleme care „alungă“ literatura din mintea elevilor, nu faptul că, la bac, subiectele de la proba orală au fost concepute – în sfîrşit – altfel.

Prinsă ca în menghină între diversele schimbări şi „modificări ale schimbării“ provocate de fiecare ministru şi mentalitatea de cetate asediată a celor care cer, în numele „culturii neamului“, să nu se schimbe nimic, ci să rămînem la aceeaşi viziune solemnă şi patetică a „Templului literaturii“ ca acum zeci de ani, educaţia literară a elevilor se face, pînă la urmă, de la caz la caz, în funcţie de cît de bun e profesorul. „Sistemul“ nu e bun, dar – nu-i aşa? – omul sfinţeşte locul.

ţinerea de minte

„Şi jocul a continuat, şi cerul s-a întunecat, şi Arsenal s-a tot prostit, şi pînă la urmă a primit un gol, care, în apatia mahmură a echipei, însemna cu un gol mai mult decît ar fi fost cazul. Şi tu stai acolo, în tribuna uriaşă şi dărăpănată, cu picioarele înţepenite şi apoi realmente arzînd de frig, cu suporterii lui Chelsea bătîndu-şi joc şi gesticulînd înspre tine, şi te întrebi de ce te-ai mai obosit dacă ştiai – nu numai în adîncul inimii tale, dar şi în capul tău – că jocul o să fie plicticos şi că jucătorii vor fi incompetenţi, că sentimentele născute miercuri se vor fi scurs, lăsînd doar o pustietate plată înainte ca primele douăzeci de minute din meciul de sîmbătă să treacă, în timp ce, dacă ai fi stat acasă sau te-ai fi dus să cumperi muzică, ai fi ţinut tăciunii aprinşi încă o săptămînă. Dar, pe de altă parte, înfrîngerile cu 1-0 la Chelsea într-o după-amiază mizerabilă de martie, astea sînt meciurile care le dau sens celorlalte şi chiar datorită faptului că ai văzut atîtea la fel, te bucuri cu adevărat de celelalte, care vin o dată la şase, şapte, zece ani.“

(Nick Hornby, *Febra stadioanelor,*
traducere de Andrei Gorzo, Editura Polirom, 2004)

Luca NICULESCU

așa și pe dincolo

Europa pompelor funebre

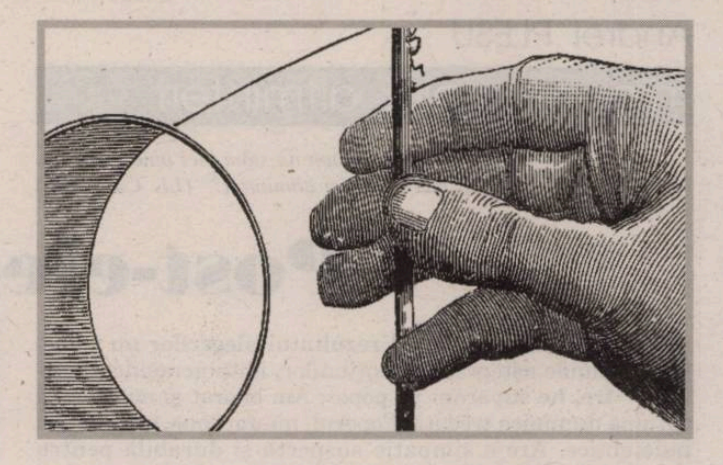

Unul dintre cele mai bune titluri din presa internaţională în urma referendumului irlandez este cel din *Libération:* „Irlanda – Europa 1-0“. Ziarul francez pune astfel în perspectiva fotbalistică a Euro 2008 rezultatul consultării populare din Irlanda. Efectele votului irlandez vor dura însă mai mult decît mahmureala după un meci pierdut, iar în ultima săptămînă au curs valuri de cerneală pe acest subiect. Irlandezii au fost taxaţi ca fiind nerecunoscători („una dintre ţările care au profitat cel mai mult de fondurile europene, dacă nu le convine, să dea banii înapoi!“ – se revolta un comentator în seara votului), sau li s-a reproşat igoranţa (unii au votat „nu“ temîndu-se că Europa le va impune avortul – interzis în Irlanda – sau crezînd că Dublin-ul va fi obligat să participe la alianţe militare, Irlanda fiind ţară neutră). Oamenii de afaceri s-au temut de o Europă prea socială, în timp ce sindicatele s-au opus unei Europe prea liberale. Pe scurt, oricine a vrut să spună NU a găsit un motiv, iar rezultatul e cel cunoscut. Contextul a contat mai mult decît textul (pe care oricum puţini l-au citit, pornind de la ideea că e un document lung, stufos şi incomprehensibil).

Ce e de făcut? Unul dintre cei chemaţi să dea un răpuns este preşedintele francez, Nicolas Sarkozy. Alături de Angela Merkel, el este iniţiatorul „tratatului simplificat“ sau Tratatul de la Lisabona. După ce l-au creat, acum trebuie să îl învie, mai ales că Franţa preia preşedinţia UE peste cîteva zile. Spre deosebire de Constituţia europeană, respinsă de Franţa şi de Olanda în 2005, pentru Tratatul de la Lisabona, „nu“-ul irlandez nu înseamnă un act de deces. Ca urmare, Parisul cere tuturor ţărilor să continue ratificarea documentului. 18 au spus deja „da“. Dacă la finalul anului, 26 din cei 27 o vor fi făcut-o, problema nu mai este atît a Europei, cît a Irlandei. Cu alte cuvinte, Irlanda ar putea să supună din nou tratatul la vot în speranţa că rezultatul va fi altul (a mai existat un precedent, Tratatul de la Nisa, respins iniţial de irlandezi şi acceptat un an mai tîrziu, în urma unui alt referendum). Sarkozy trebuie să facă însă apel la tot şarmul şi puterea sa de convingere, deoarece nu toţi liderii europeni sînt convinşi că tratatul e ceea ce le trebuie. În Cehia, de exemplu, preşedintele eurosceptic Vaclav Klaus a profitat de „nu“-ul irlandez pentru a anunţa „moartea“ documentului, iar ratificarea lui la Praga depinde de o decizie a Curţii Constituţionale cehe.

Ce nu merge? De ce tratatele europene nu rezistă votului popular? (E adevărat, nu în toate cazurile: Constituţia din 2005 fusese votată prin referendum de Spania şi Luxembourg). Un posibil răspuns l-a dat Charles de Gaulle în urmă cu cîteva zeci de ani: „cetăţenii consultaţi prin referendum nu răspund niciodată întrebării puse“. Probabil că aşa este, deoarece nici francezii, nici olandezii şi cu atît mai puţin irlandezii nu pot fi consideraţi drept antieuropeni. Ei au respins textele propuse fie din motive de politică internă, fie din cauza unei conjuncturi (cum ar fi acum criza economică, creşterea preţului petrolului, a alimentelor de bază – crize pentru care Europa încă nu a găsit un răspuns. Nici restul lumii, de altfel).

În fine, ajungem la problema comunicării. Europa este un „produs“ bun, cum spun cei din marketing, dar care nu ştie să se vîndă. Pentru asta există cel puţin trei responsabili. E vorba în primul rînd de oamenii politici care aruncă pe seama Europei toate insuccesele lor, neuitînd însă să treacă în contul politicii personale succesele europene. Comisia Europeană are partea ei de vină: în ultimii 20 de ani, politica de comunicare a UE a suferit nenumărate „îmbunătăţiri“, dar, în era Internetului, Comisia de la Bruxelles continuă să fie cel mai mare fabricant de broşuri din lume, broşuri pe care nu le citeşte nimeni. În fine, noi, jurnaliştii, sîntem la fel de responsabili. De cele mai multe ori vorbim despre Europa numai în situaţii de criză (ca acum) sau cînd sînt summit-uri europene (asta înseamnă cam de patru ori pe an). Cîteodată nu o facem nici în astfel de cazuri. În România, în zilele care au urmat „nu“-ului irlandez, doar postul de televiziune Money Channel a tratat subiectul pe larg. Celelalte televiziuni s-au mărginit să îl „expedieze“ într-o ştire scurtă, alocînd spaţiile emisiunilor de dezbatere unor interminabile discuţii despre alegeri, ratarea fotbalistului Adrian Mutu sau tîrgul de pompe funebre de la Romexpo. Pînă la urmă, de ce nu? Dacă tot e să vorbim despre decesul tratatului european...

Ştiri nebăgate în seamă

● **Tarife pentru internauţi lacomi.** *Time Warner Cable,* un furnizor american de Internet a declanşat un experiment într-un orăşel din statul Texas: clienţii au fost solicitaţi să-şi stabilească o limită lunară de servicii folosite, urmînd ca, în cazul în care o vor depăşi, preţul să crească. *Comcast* a anunţat o altă măsură de temperare a superutilizatorilor: lor li se vor atribui conexiuni cu viteze mai mici pentru a slăbi presiunea în orele de vîrf. *AT&T* a declarat că stabilirea unor limite pentru cei care folosesc excesiv Internetul e inevitabilă, că în următorii trei ani volumul traficului va creşte de patru ori şi raţionalizarea va asigura accesul egal al tuturor. Există primejdia, spun unii specialişti, ca asemenea limitări să crească incertitudinile oamenilor care-şi drămuiesc cheltuielile şi prin scăderea traficului să se subţieze şi inovaţia, şi tendinţa de a căuta noi aplicaţii. *Time Warner* argumentează că limita (40 de megabiţi) va fi mult superioară consumului mediu. Nici pînă acum n-a fost, dar nici de acum înainte nimic nu va fi gratis.

● **Cine urăşte plăteşte.** Săptămîna trecută, actriţa Brigitte Bardot, activistă pentru drepturile animalelor, a fost amendată cu 15.000 de euro pentru incitare la ură rasială criticînd ceremonia musulmană prin care era sacrificată o oaie. În Canada, o revistă a publicat un articol al cărui autor se străduia să demonstreze că prin creşterea influenţei Islamului sînt ameninţate valorile occidentale. Tonul articolului era batjocoritor, dar ziarul *International Herald Tribune* consideră că asemenea texte apar zilnic în revistele şi blogurile din Statele Unite. Ceea ce este pedepsit în multe ţări europene (epitete rasiale, etalarea simbolurilor naziste, incitarea la violenţă anti-minoritară) cu amendă sau chiar cu închisoare este protejat constituţional în Statele Unite, de primul amendament; aici se consideră că „testul cel mai bun pentru adevăr este acceptarea unei idei intrate în competiţie cu alte idei“. În contextul măsurilor dure împotriva terorismului, există şi în Statele Unite voci care cer o nuanţare a dreptului la liberă exprimare. În Canada autorul articolului şi revista unde a apărut au fost amendaţi. Nu cu intenţia de a-i sărăci. (**M. B.**)

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

Maşina scumpă a săracului

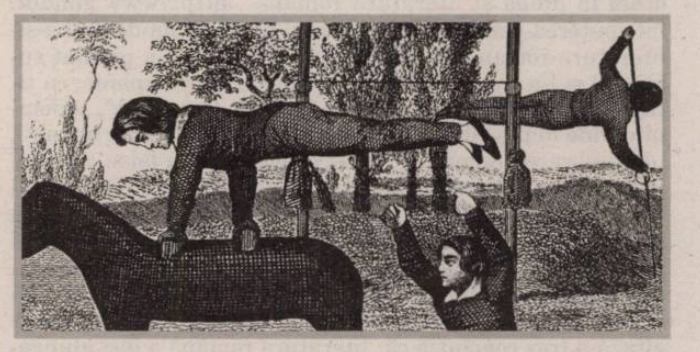

Pînă acum o săptămînă credeam că România devine o ţară bogată. N-aveam alte indicii decît acela că seara, după ora 8, nu mai poţi găsi un loc de parcare în cartiere, în nici un oraş cu mai mult de o sută de mii de locuitori. Maşini multe, maşini scumpe: deci, probabil că sîntem pe drumul cel bun, nu?

De fapt, nu. Maşinile noastre cele noi spun exact contrariul. Şi anume, că aparţinem de fapt unui grup sărac, dar decis să nu pară aşa. Ipoteza e verificată de mai mulţi autori (Kerwin Kofi Charles and Erik Hurst, University of Chicago, Nikolai Roussanov, University of Pennsylvania) ai unui studiu făcut în America, pe cîteva grupuri sociale, în mod semnificativ mai puţin avute decît media: negrii şi hispanicii. În ambele cazuri au observat acelaşi lucru: cheltuielile pentru maşini, haine şi bijuterii ale celor fără multe mijloace sînt cu pînă la 25% mai mari decît ale populaţiei majoritare. Cum venitul nu e ca elasticul, banii ăştia trebuie să vină de undeva: studiul arată că sînt tăiate cheltuieli pentru educaţie, amenajări interioare şi distracţie (alta decît liniuţele cu maşina cea nouă!). Practic, investiţiile sînt preferate în măsura în care sînt vizibile. Nu se vede ce-ai citit (mă rog, nu cînd taci), însă se vede ce porţi la mînă. Iei ceasul, nu enciclopedia.

De ce fac însă oamenii aşa ceva, de ce se poartă atît de iraţional, tăind tocmai cheltuielile care ar trebui să-i facă mai deştepţi, mai relaxaţi şi deci mai competitivi? De ce să arunci banii pe geamul larg deschis al vanităţii? De ce să devii sclavul consumului ostentativ, la fel de adictiv ca şi cocaina, odată ce şalul Ferragamo, odată cumpărat, va cere, la infinit, altul nou, odată cu fiecare sezon? Simplu – spun autorii studiului: ca să pretinzi că nu eşti sărac. Consumul la vedere nu are rolul de a demonstra că eşti avut: el, de fapt, e macaraua care te ridică din groapa cu amărîţi. Sau cel puţin aşa îţi închipui tu.

Ce e interesant e că bogăţia veritabilă nu aduce mai mult consum ostentativ, ci mai puţin. Oamenii din comunităţi care devin mai prospere încep să dedice o parte mai mică din venituri maşinilor şi hainelor care îşi strigă preţul în public. Studiul dă şi cifre: 10.000 de dolari creştere pe an a venitului duce la o scădere cu 13% a consumului ostentativ. Bogăţia te relaxează: de fapt, nu mai e nevoie să te prefaci că ai bani în cont. Chiar sînt acolo. Nu mai trebuie să faci reclamă mincinoasă.

Revenind la România, e clar că sîntem acum, într-un fel, hispanicii Europei. Mai săraci, însă foarte dornici să uităm chestia asta şi mai ales îngrozitor de disperaţi să părem bogaţi. Patologia naţională include maşina lui Becali, dar şi covoarele de Merţane şi Bemveuri aşternute în fiecare week-end în faţa hotelurilor de la mare. Nu vă gîndiţi că toate au plecat din parcări înverzite, din faţa vilelor de milioane: cele mai multe vin din faţa apartamentelor de bloc, în care e nevoie de mult de o zugrăveală şi-o cadă nouă. Nu vor veni pentru că proprietarul a ochit deja un set nou de jenţi de curse, care orbesc şi pilotul, în avionul care trece peste DN1.

Bogaţii noştri veritabili au şi ei partea lor de vină în cursa înarmărilor, însă trebuie şi ei înţeleşi: nu pot să se simtă mai jos în faţa partenerilor şi clienţilor din alte zări. Banii noi trebuie cumva să se dea mari în faţa celor vechi. Jet, valet şi costum de zece mii de euro, asta e mai degrabă o armură decît un semn de sofisticare. Te aperi de dispreţul pe care îl bănuieşti la neamţul pe care îl cheamă cu *von* sau francezul acela, cu moşie în Loara, vecini de hotel în Fiji.

De la bogaţii ăştia, care hipnotizează jumătate de ţară la televizor, porneşte în jos presiunea de a cumpăra şi a arăta. Credeam pînă de curînd că asta e bine pentru economie, pentru că pune în mişcare banii şi ne stimulează să muncim mai mult. Însă muncim pentru lucrurile greşite: maşina de 40 de mii face acelaşi lucru ca şi cea de 10, însă trimite peste graniţă 30 de mii, care nu vor produce niciodată nimic pentru noi. Arătînd că sîntem bogaţi, nu facem decît să sărăcim, ca oameni şi ca (scuzaţi cuvîntul demodat!) naţiune.

Tocmai de aceea, primul semn de normalitate va fi acela în care vînzările de lucruri scumpe, de ţinut pe tine sau afară, vor scădea. Cînd vom începe să punem banii înăuntru, în casă sau în cap. Cînd maşina va redeveni un mijloc de transport, iar succesul în viaţă – o ţintă fără eticheta de preţ pe ea. Într-o ţară normală, la un Louis Vuitton trebuie să se vîndă un milion de genţi de la Zara.

Nu invers, cum am vrea noi, încă.

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

Frica de Europa

Nu a fost o idee bună să li se aducă aminte irlandezilor, în timpul campaniei electorale pentru referendumul Tratatului de la Lisabona, cît au avut ei de profitat de pe urma accesului la fondurile structurale europene. Nu se poate aştepta recunoştinţă de la un popor, cînd acest sentiment se manifestă atît de greu la indivizi. Nu a fost o idee bună nici afirmaţia, de după votul „nu" majoritar, că patru milioane şi ceva de irlandezi nu se pot opune voinţei a sute de milioane. Acceptarea în unanimitate a documentelor esenţiale a fost regula Uniunii, garantînd statelor membre posibilitatea de a se opune unor reglementări care le dezavantajează. Tratatul de la Lisabona, respins de Irlanda, conţine unele prevederi constituţionale pentru cetăţenii europeni introduse după ce francezii şi olandezii l-au respins pe cel de la Nisa. Pentru a preîntîmpina şi alte eşecuri ale solidarităţii, ceea ce fusese cît de cît clar formulat a fost înlocuit „cu o junglă de referinţe încrucişate, amendamente, corecturi şi protocoale, foarte dificil de priceput" *(Times,* 14 iunie).

Nu e clar de ce a trebuit să se ţină seama de opoziţia Franţei şi Olandei, iar cea a Irlandei e inacceptabilă. Campania pentru „nu" a pretins că Irlanda va fi obligată să-şi modifice sistemul de impozitare, să permită avorturile, să renunţe la neutralitate şi că îşi va pierde dreptul la veto. Acesta este într-adevăr punctul sensibil al noului tratat: eliminînd posibilitatea ca o singură ţară să blocheze politica Uniunii (cum a făcut recent Grecia în cazul Macedoniei), votul în unanimitate fiind înlocuit cu un vot majoritar, într-adevăr se pot ivi situaţii cînd unele ţări îşi vor vedea propriile interese neglijate sau contrazise. Din sondaje a reieşit că, în Irlanda, alianţa pentru „nu" a reunit clasa muncitoare urbană, pe locuitorii satelor, dreapta catolică şi stînga radicală; chiar prim-ministrul irlandez Brian Cowen a recunoscut că nici el nu a citit tratatul pînă la sfîrşit. Reiese că irlandezii nici nu înţelegeau ce trebuie să voteze, dar nici nu ştiu ce au respins.

Dintre cele 27 de ţări, Irlanda a fost singura unde e legiferată necesitatea unui referendum pentru aprobarea Tratatului de la Lisabona. Şi rezultatul consultării populare e întîmpinat cu bucurie dincolo de hotare: preşedintele Cehiei, Vaclav Klaus, consideră votul irlandez „o victorie a libertăţii şi a raţiunii împotriva planurilor elitiste ale birocraţiei europene". Cehia ezită între legiferarea aprobării tratatului prin vot parlamentar sau prin referendum. Prim-ministrul Marii Britanii, Gordon Brown, este şi el supus unor presiuni puternice pentru a întîrzia ratificarea. Euroscepticii din toată Europa simt că mai au un cuvînt de spus.

Cele cîteva sute de mii de irlandezi care au asigurat victoria lui „nu" la referendum nu sînt nişte oameni ciudaţi sau suciţi: în pragul sau în vîltoarea crizei economice, oamenii şi popoarele reacţionează egoist, nu vor să li se pună în circă problemele unor ţări în dezvoltare (unele noi membre, altele pe cale de a deveni): dacă pînă acum Irlanda a beneficiat de fondurile de structurare, i-a venit rîndul să contribuie la ele şi acest adevăr e mult mai uşor de priceput decît textul Tratatului de la Lisabona.

Din discuţiile reuniunii de luni a miniştrilor de Externe din ţările UE a reieşit că, deşi rezultatul irlandez nu a fost o surpriză, ceea ce s-ar putea numi Planul B nu există. Supunerea repetată la vot a aceluiaşi text sună a dictat. Perspectiva unei Uniuni cu două viteze, în funcţie de disponibilitatea unor ţări de a accepta prevederi de cooperare mai strînsă sau mai laxă, îndepărtează obiectivul unei Europe puternice, cu o voce distinctă, actor important în competiţia mondială declanşată de Statele Unite, Rusia, China, cu putere de decizie în rezolvarea crizelor care zguduie pacea mondială. Uniunea Europeană va împlini visele întemeietorilor ei, devenind o putere mondială, doar dacă birocraţii de la Bruxelles vor dori să ţină seama de spaimele oamenilor reali. Deocamdată, în logica impusă de campionatul european de fotbal, ziarul *Times* titra: „După prelungiri, oamenii 1 – eurocraţii 0".

globul cubic

Statui

Un purtător de cuvînt al Muzeului „Madame Tussaud" din Berlin a anunţat că, începînd din 9 iulie, statuia din ceară a lui Adolf Hitler va figura printre cele 70 de noutăţi ale acestei veri. „Pregătind expoziţia, am făcut anchete şi i-am întrebat pe berlinezi şi pe turiştii întîlniţi pe stradă dacă ar fi de acord, şi ei au spus că Hitler face parte dintre exponatele pe care oamenii ar dori să le vadă" – a continuat purtătorul de cuvînt. Totuşi, pentru ca să evite acuzaţia că ar perpetua gloria conducătorului nazist, autorii expoziţiei au decis să-l înfăţişeze ca pe un „om înfrînt", situat în decorul bunker-ului unde şi-a petrecut ultimele zile, înainte de a se sinucide, în aprilie 1945 *(Le Nouvel Observateur. com,* 30 mai).

Moartea dictatorului Saparmurat Niyazov e recentă (2006) şi probabil şi din această cauză atitudinea faţă de statuia sa e mult mai radicală. Noul preşedinte al Turkmenistan-ului, Gurbanguly Berdymukhammedov, a decis să găsească un alt loc pentru monumentul de aur care-l înfăţişa pe vechiul preşedinte cocoţat pe un postament rotitor, în aşa fel încît să fie mereu cu faţa la soare. Imagini ale fostului preşedinte sînt peste tot în ţară: pe clădiri, pe ceasuri, pe sticlele de vodcă şi parfum. Se speră că mutarea statuii, măsurile de ridicare a interdicţiilor care loviseră spectacolele de operă, de balet şi de circ ar fi semnul disponibilităţii pentru reforme a noii conduceri. Profesorul McGlinchey de la Mason University, Virginia, e mai prudent: „Nu aş deschide încă sticla de şampanie: ceea ce se întîmplă e tipic pentru orice nou conducător doritor să scape de moştenirea predecesorului şi să-şi consolideze propria putere" *(The New York Times,* 5 mai).

Ar mai fi de adăugat că noul preşedinte, la fel ca şi cel vechi, este un partener de discuţii dorit de mulţi conducători de stat şi de mari şefi de companii: se consideră că Turkmenistan-ul e în topul ţărilor cu cele mai bogate rezerve de gaze naturale. **(M. B.)**

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Europenii divorţează de UE

Scriu acest text la cîteva ore după ce Irlanda a respins, prin referendum, Tratatul de la Lisabona. După eşecul din mai şi iunie 2005 al fostului Tratat constituţional, elita politică europeană nu a înţeles nimic. A perseverat într-un proiect al Uniunii Europene pe care îl pricepe doar ea – deşi, am şi în privinţa asta unele îndoieli –, fără să-i pese cîtuşi de puţin de europeni. Tratatul de la Lisabona mărturiseşte aceleaşi fundamente ca şi respinsul Tratat constituţional. Doar că e mai scurt, alineatele sînt rearanjate şi colţurile rotunjite. În sinea lor, politicienii ştiau că, dacă pun Tratatul de la Lisabona în faţa poporului, eşecul e garantat. Şi atunci, pe tăcute, au lucrat la adevărata diferenţă dintre Tratatul constituţional – respins de francezi şi olandezi – şi Tratatul de la Lisabona. O şmecherie ieftină, profund nedemocratică şi total ne-europeană: ratificarea urma să se facă numai în Parlamente. Se ocoleau tocmai europenii pentru care, zice-se, se construieşte această Uniune. Tratatul de la Lisabona era, de fapt, un *deal* între ei, cu privire la noi. Ni se făcea un bine pe care noi nu-l putem pricepe. Liderii europeni ne păcăleau oleacă, invocînd principiile democraţiei reprezentative. Dar asta nu e grav. Politicieni care îşi induc în erori controlate electoratele se mai văd prin democraţii. Ceea ce e grav însă e că fac asta pentru că ştiu că proiectele lor nu strîng adeziunea cetăţenilor. Şi totuşi, le continuă!

Numai că Irlanda, una dintre cele mai robuste democraţii din lume, este obligată de propria-i Constituţie şi de un număr de decizii ale instanţei supreme să deducă referendumului orice act privind construcţia europeană la care Irlanda, ca stat membru, este parte. Aşadar, Tratatul de la Lisabona, adoptat glorios, cu majorităţi uriaşe, în Parlamentele naţionale, a trebuit supus unui singur referendum. Unul singur, în loc de 27, aşa cum ar fi normal. Şi nu a trecut nici de acela, deşi irlandezii sînt unul dintre popoarele cele mai proeuropene de pe cuprinsul Uniunii. În continuare, în rafală, Parlamentele îl votează *en fanfare*.

Aşa cum spuneam, eşecurile din vara lui 2005 nu au spus nimic politicienilor europeni. Nici prezenţa din ce în ce mai redusă a oamenilor la euro-alegeri. Nici sondajele care arată constant, de cîţiva ani buni, sentimentul de înstrăinare a europenilor faţă de birocraţia bruxelleză. Cum au reacţionat liderii mai mici sau mai mari ai Uniunii, la aceste semnale? Au făcut seminarii, conferinţe, au dat declaraţii îngrijorate, au spus că trebuie făcut ceva. Şi ce au făcut? Singurul lucru de care sînt în stare: au înfiinţat birocraţii cu bugete rigide şi generoase, populate de funcţionari anodini, menite să facă Uniunea simpatică europenilor. Rezultatul e nul. Cu bugetele cheltuite, firește. Pur şi simplu, liderii europeni nu pot reacţiona altfel în faţa deficitului tot mai acut de democraţie din cadrul Uniunii decît dezvoltînd birocraţia. Nici acordarea de puteri sporite Parlamentului European nu e o soluţie. Parlamentarii europeni – cei mai mulţi fiind nişte anonimi recrutaţi dintre politicienii de categorii secunde din ţările lor – sînt ei înşişi parazitaţi de toate relele care fac din Uniune un corp greoi, ineficient, bugetofag şi, în orice caz, nereprezentativ.

Imediat după anunţarea rezultatului referendumului irlandez, am notat trei categorii de poziţii. Prima, cea hiperoptimistă, care spunea că referendumul acesta nu înseamnă nimic, trebuie să mergem înainte ca şi cum nu ar fi existat, să ratificăm mai departe Tratatul. Referendumul irlandez e un accident pe care vedem noi cum îl reparăm mai încolo. A doua poziţie este cea a pesimiştilor. Tratatul a murit! Nu mai e nimic de făcut, decît să ne întoarcem la masa de lucru şi să gîndim altceva. Să gîndim o Uniune bazată pe cu totul alte principii, care să funcţioneze cu totul altfel. A treia poziţie, cam dezorientată, zice: „staţi puţin, să nu ne grăbim, să găsim o soluţie!" O primă observaţie: exact aşa s-a reacţionat şi în 2005, după referendumurile francez şi olandez. Şi atunci voci luxemburgheze şi belgiene, dar şi germane apelau la Europa să facă uitată respingerea şi să meargă mai departe. Această inconştienţă mă sperie, pur şi simplu!

Personal, sînt de părerea pesimiştilor. Dacă această Uniune înseamnă ceva, atunci înseamnă tocmai un imens spaţiu al democraţiei şi libertăţii. Nu se poate construi nimic esenţial fără acordul popular. Dacă nu obţii direct această aprobare, atunci fie proiectul e prost, fie politicienii care îl susţin nu sînt în stare să performeze. Votul irlandez opreşte Tratatul de la Lisabona şi procedural (cum poţi implementa acest tratat în doar 26 de ţări, acceptînd că ratificarea va merge cu succes înainte?) şi moral (unicitatea referendumului irlandez îl face să fie mai mult decît o simplă consultare populară într-un colţ al Europei). Liderii europeni trebuie să ofere altceva. Drama este că liderii europeni nu pot, intelectualmente, furniza altceva decît ceea ce vedem. Şi trebuie accentuat acest fapt pentru că e vorba despre carierele lor politice. Angela Merkel şi Nicolas Sarkozy consideră Tratatul de la Lisabona ca fiind o mare victorie politică a lor, ca lideri europeni. Nu vor accepta moartea sa, nu vor accepta uşor evidenţa: deşi au învins în negocierile politice cu omologii lor din UE, nu i-au putut convinge pe europeni. Neputinţa de a ieşi din „cutia cu soluţii" tip UE, dublată de orgoliul acestor doi lei politici care nu acceptă aşa uşor că cea mai strălucitoare piatră de pe coroana lor politică este un fals, va pune Europa în faţa unor probleme şi mai mari. Divorţul dintre Uniunea Europeană şi cetăţenii europeni abia începe!

ready made

„Un dar ne părea că-i lipseşte d-şoarei Vasilescu, întocmai ca d-lor Vellescu şi Petrescu: mlădoşia."

(I.L. Caragiale, *Despre teatru,* Editura de Stat pentru Literatură şi Artă, 1957)

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Iarăşi despre drumuri

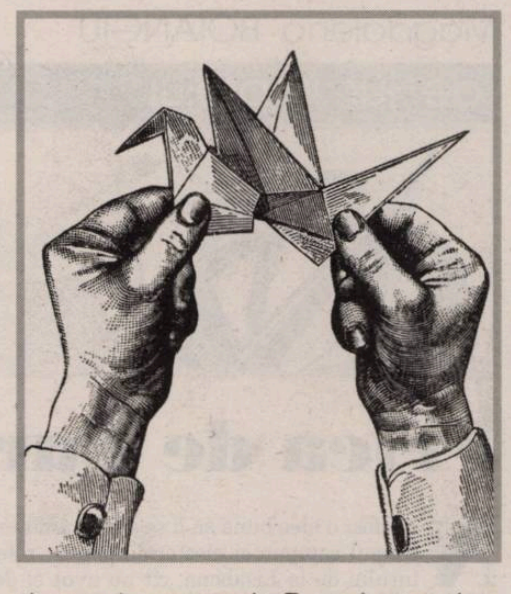

Potrivit unui anunţ recent, prima porţiune din autostrada *Bechtel* va fi dată în folosinţă la sfîrşitul anului. Ar fi vorba de 25 de kilometri. Mai vechi promisiuni spuneau că primii 40 de kilometri vor fi daţi în folosinţă în această vară. Ulterior, din lungimea promisă s-au mai tăiat cinci kilometri, iar acum, socoteala s-a scurtat la 25 de kilometri, în vreme ce timpul de execuţie s-a lungit cu cîteva luni.

Dacă ar fi să facem un calcul proporţional, care de altfel s-a mai făcut, ar însemna că dacă în fiecare an s-ar termina cîte 25 de kilometri de autostradă, pentru cei 400 de kilometri totali ai porţiunii Braşov-Borş (care întreagă nu acoperă nici măcar distanţa dintre Capitală şi graniţa de vest) ar fi necesari 16 ani. Asta dacă nu se mai întîmplă ceva neprevăzut sau dacă nu cumva se vor da în folosinţă cîte 25 de kilometri în fiecare an electoral, adică din patru în patru ani. Atunci ar însemna că 400 de kilometri vor fi gata în 64 de ani. Copiii noştri vor fi bătrîni şi nu e prea sigur nici că vor mai exista automobile. Dar să presupunem că lucrarea se va termina totuşi într-un timp mai rezonabil. Pot deja să-mi imaginez ce titluri vor apărea atunci în presă: „autostradă de doi lei", „constructorii şi-au bătut joc", „asfalt ondulat" şi altele. Presupun că nimeni n-a trecut în contract ideea că o autostradă construită în secolul XXI trebuie să aibă pe margine panouri împotriva vînturilor şi viscolului, sau care să izoleze fonic împrejurimile. Un scandal a izbucnit cînd organizaţii ecologiste au cerut garanţii că autostrada nu va deranja habitatul animalelor sălbatice. Pare un moft, dar şi în Ungaria fostă comunistă, autostrăzile sînt traversate de poduri verzi menite să permită circulaţia animalelor dintr-o parte în alta. Poate că la noi se mizează pe faptul că animalele vor traversa chiar autostrada, după ce localnicii vor rupe gardurile de protecţie prin diverse locuri. Cît despre panourile de protecţie anterior amintite, nici în Ungaria n-au fost construite. Aşa că atunci cînd e viscol, pe la curbele sau viaductele care străbat văi se adună zăpada, ceea ce poate provoca accidente în lanţ (am văzut cu ochii mei o astfel de situaţie cînd, pe viscol, autostrada din apropiere de Gyor, cu tot asfaltul ei nou şi neted, era blocată de o mulţime de asemenea accidente, în vreme ce dincolo de graniţa cu Austria, pe asfaltul care era, ce-i drept, ceva mai vechi şi mai ondulat, nu exista fulg de zăpadă sau părere de gheaţă). La noi însă, nu se întrevede mai mult decît o (foarte) viitoare panglică de beton, fără multe nuanţe şi complicaţii. Observăm că autostrada spre Constanţa nu are nici acum acele spaţii de servicii funcţionale, iar panourile electronice sînt în continuare un element pur decorativ. Cînd ninge ceva mai tare (cum s-a întîmplat astă-iarnă), circulaţia se întrerupe cu zilele. Despre o altă porţiune de autostradă în fază de construcţie, Bucureşti-Ploieşti, am aflat că s-a întrerupt din cauză că nu poate străbate o porţiune de pădure declarată rezervaţie naturală.

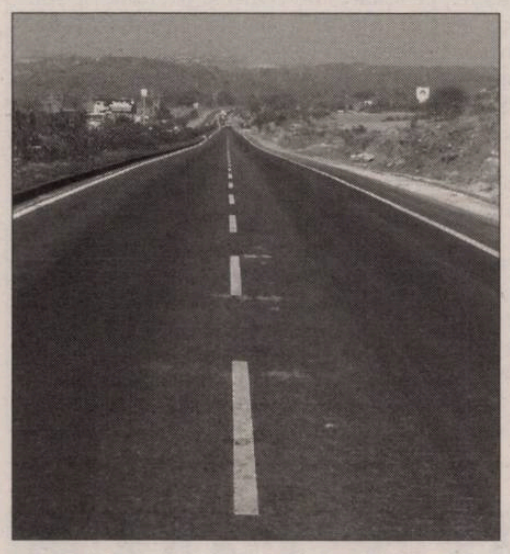

Se poate pune o întrebare îndeajuns de legitimă: cum de nu s-a gîndit nimeni la asta atunci cînd s-a întocmit proiectul? Nu a observat nimeni că acolo e o pădure protejată de lege? Ei bine, eu cred că oamenii chiar s-au gîndit la asta dinainte. Tot aşa cum unii se gîndesc să-şi cumpere terenuri în calea viitoarei autostrăzi. În sfîrşit, concluzia, după ce am văzut pînă acum, e că nu trebuie să ne facem iluzii în privinţa autostrăzilor. Sîntem ultima ţară din Europa la acest capitol şi nimeni nu ameninţă să ne ia locul. Ce ne facem însă cu şosele obişnuite care deja există? Despre porţiunea de drum european dintre Orşova şi Caransebeş, de exemplu, s-a scris recent chiar în această revistă, atunci cînd s-a amintit că însăşi preşedinta parlamentului german, Susane Kastner, s-a îngrozit străbătînd-o şi a descris-o ca pe o mare ruşine. Am trecut şi eu recent pe acolo şi am constatat că e o adevărată catastrofă. Se invocă ideea că porţiunea e în construcţie. Dar există părţi refăcute şi deja cu valuri. Zonele în construcţie sînt de fapt un fel de drum forestier cu semafoare, plin de praf şi pe care nu lucrează nimeni. Părţile pe care nici nu s-a început refacerea sînt ca bombardate. Drumul acela e prost de zeci de ani şi asta o ştiu mulţi şoferi care au circulat pe acolo, de pe la sfîrşitul anilor '80 şi pînă astăzi. Întrebarea e cum a fost posibil ca un drum european să fie lăsat într-o aşa paragină? În atari condiţii, ce să mai vorbim despre drumurile judeţene şi comunale! De curînd, ministrul Economiei şi Finanţelor a spus că va propune un program de alocare a circa 20 de miliarde de euro pînă în 2013 pentru drumuri şi căi ferate. Asta după ce a constatat în campania electorală că, pentru multe comunităţi, drumurile au devenit o adevărată „traumă colectivă". Mă tem că „trauma" asta e de fapt o tradiţie pe care nici măcar banii nu o vor putea schimba. E tradiţia unei administraţii, mai nesimţite ca asfaltul.

3 metode să te abonezi

3 luni abonament

SMS TRIMITE UN SMS DIN REȚEAUA ORANGE SAU VODAFONE LA 7409 CU TEXTUL **DILEMA VECHE**

- Costul unui SMS este de 9 euro+TVA
- Din rețeaua Orange vei primi un mesaj de confirmare a înregistrării
- Din rețeaua Vodafone vei primi un mesaj prin care ți se cere confirmarea, iar costul SMS-ului de răspuns este de 0,05 euro

Dacă trimiți până la data de 20 a lunii în curs, primești abonamentul începând cu data de 1 a lunii următoare. Contravaloarea SMS-ului nu se returnează. Informații la tel: 021/407.54.69

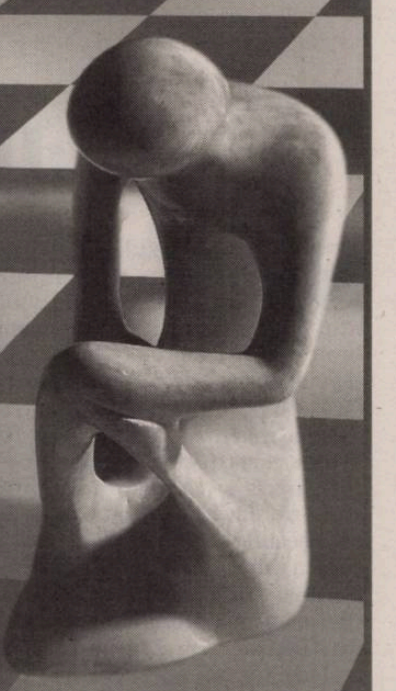

TRIMITE TALONUL

Plătește prin ordin de plată sau mandat poștal și trimite talonul de mai jos.

LA TOATE OFICIILE POȘTALE, AGENȚIILE RODIPET, SAU LA CELELALTE FIRME CU CARE ADEVĂRUL HOLDING ARE CONTRACT DE DIFUZARE A ABONAMENTELOR.

ABONEAZĂ-TE!
Ai până la 13,2% reducere din prețul de la chioșc!

Tel: 021-407.54.64, 021-407.54.65
Fax: 021-407.54.67
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro

Nume ..... Prenume..... Compania* ..... Cod Fiscal*.....
(* Completați numai dacă plătitorul este o firmă) Str. ..... nr. ..... bloc ..... scara ..... etaj ..... ap. ..... localitate .....
județ/sector ..... cod poștal ..... telefon .....e-mail .....
Adresa de livrare (daca este diferită față de adresa de mai sus): Str. ..... nr. ..... bloc ..... scara ..... etaj .....
ap. ..... localitate .....județ/sector ..... cod poștal .....
Număr abonamente contractate..... începând din luna ..... la:
Dilema Veche **3 luni (41 lei)** **6 luni (81 lei)** **12 luni (158 lei)**
Cei care se abonează direct la Adevărul Holding vor completa și rândurile de mai jos:
Am expediat către S.C. Adevărul Holding S.R.L. suma de..... lei cu mandatul poștal/ordin de plată nr ..... din data .....
..... în cont nr. RO81 ABNA 4100 2641 0028 5818 deschis la ABN AMRO BANK SA Centrala București.
Pentru ca livrarea abonamentului să începată la data de 1 a lunii următoare, plata se va efectua până la data de 20 a lunii în curs. Prin prezenta sunt de acord ca S.C Adevărul Holding S.R.L să prelucreze datele mele cu caracter personal

Completați talonul de abonament cu datele de identificare solicitate și expediați-l, împreună cu copia după dovada plății abonamentului, prin poștă, la S.C. Adevărul Holding S.R.L., **OP 33 - CP 143, București**, cod poștal 014820 sau prin fax: **021-407.54.67**.

Abonamentele se pot contracta: la sediul S.C. Adevărul Holding S.R.L., Piața Presei Libere nr. 1, Corp C, sector 1, București cu mandat poștal sau ordin de plată pentru S.C. Adevărul Holding S.R.L. la oficiile poștale la sucursalele RODIPET la firmele particulare.

Vintilă MIHĂILESCU
...@hai-hui.ro

Bricheta

Mă uit de cîteva minute bune la brichetă şi încerc să-i descopăr mecanismul. Primele încercări de a o aprinde au eşuat, spre amuzamentul soţiei, care mă pusese la încercare. Acum privesc cu atenţie indicaţiile: trebuie să răsucesc o rotiţă puţin în faţă, apoi puternic în spate şi în jos în acelaşi timp. E clar, dar nu-mi iese. Apoi, la a nu ştiu cîta încercare, o flacără anemică ţîşneşte din încăpăţînata brichetă. Triumfător, mai repet de cîteva ori pentru a-mi demonstra îndemînarea. Brusc, rotiţa se înţepeneşte, scrîşneşte scurt şi se rupe. Bricheta nou-nouţă poate fi aruncată la gunoi. Şi toate acestea – mă gîndesc înciudat – pentru „protecţia copiilor". Mai exact, pentru a nu-i stresa spunîndu-le că nu au voie să umble cu brichetele părinţilor. Prin asociaţie de idei, îmi revine apoi în minte interdicţia aceea stupidă, pe care nu se poate să nu o ţineţi minte din copilărie: *nu te juca cu focul că faci pipi în pat!* Ce idee...

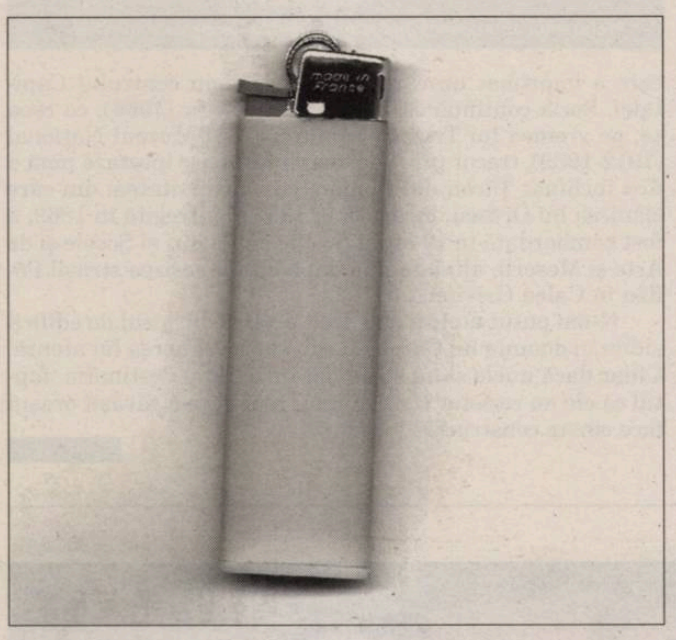

Alte exemple încep să mi se adune în minte, configurîndu-se în două lumi opuse. Copiii noştri, înfăşaţi ca nişte cîrnaţi şi cu căciuliţe trase pe urechi ca să nu-i tragă curentul, pe de o parte; pe de altă parte, moda „americană", care m-a surprins cînd am văzut prima dată, pe la congrese internaţionale, mămici cu plozi de cîteva luni în braţe, pe care îi mai şi lăsau din cînd în cînd să meargă de-a buşilea pe culoarele sălilor de conferinţă. Scena de acum cîteva zile, de la Babele, cînd un ciopor de părinţi şi bunici strigau la unison la nişte copii de 6-7 ani să nu alerge, să nu se depărteze, să nu se aşeze pe jos că răcesc... Pe de altă parte, cazurile de părinţi reclamaţi la poliţie pentru că le-au încălcat drepturile împiedicîndu-i să joace cine ştie ce joc sau refuzînd să le cumpere cine ştie ce gadget. Îmi revine în minte şi o scenă recentă în care aceste două poziţii s-au aflat faţă în faţă pentru cîteva minute. Intrat în muzeu cu copiii săi, un bun prieten s-a văzut apostrofat instantaneu de supraveghetoarele care strigau, exasperate, către copii: *Nu alergaţi! Nu puneţi mîna! Nu călcaţi pe acolo!* şi aşa mai departe. *Cum este posibil aşa ceva?* – s-a revoltat prietenul. *Dar este un muzeu, sînt obiecte de patrimoniu...* – am dat eu să explic. *De ce nu faceţi atunci falsuri, dubluri, ca să nu le mai interziceţi copiilor să se joace cu ele şi să le stricaţi bucuria?* Facem, avem un atelier de creativitate pentru copii, o întreagă echipă care numai asta face, se joacă cu copiii, dar nu aici, nu în muzeu, nu cu exponatele. Astea sînt pentru oamenii mari – mi-a mai venit mie să spun, dar mi-am dat seama că riscam să devin „incorect politic", aşa că m-am oprit şi am dat din umeri a neputinţă.

Copilăria a devenit visul societăţii, cel care ne permite să-i suportăm constrîngerile, cum suportam altădată copilăria visînd la viaţa adultă... – scrie Benoît Duteurtre în „Fetiţa şi ţigara". Înainte vreme, viaţa socială se transmitea din adult în adult, fiecare copil aşteptîndu-şi rîndul să devină şi el adult, să preia meseria părinţilor şi să le ducă mai departe valorile. Limitele se transmiteau şi ele, asigurînd perpetuarea acestei lumi a adulţilor, aşa cum fusese ea gîndită de părinţii acestora. Spre binele societăţii şi al fiecăruia dintre copiii ei. În aceste condiţii, nu numai că nu era nevoie de prea multă creativitate, dar fanteziile născute din lipsa de constrîngeri puteau fi foarte dăunătoare stabilităţii acestor societăţi în care membrii lor credeau cu tărie. A pune lipsa de responsabilitate civică şi de curiozitate intelectuală a românilor pe seama unei astfel de educaţii conservatoare a lui „nu ai voie" fără explicaţii. Are, fără îndoială, dreptate, cel puţin într-o anumită măsură. Pe de altă parte, în vijelioasele lumi postindustriale, s-ar zice că adulţii nu mai au încredere în ei înşişi şi în lumea pe care au creat-o, drept care îşi întorc privirile, pline de speranţă, spre noile generaţii. Ei par să nu mai aibă nimic de transmis, afară de idealul copilăriei, spontane şi fără frontiere, de la care aşteaptă miracolul renaşterii perpetue. Viaţa socială şi visele sale se transmit astfel de la copil la copil, sub privirile fascinate ale lui *homo otiosus,* care visează ca progeniturile sale să îndrepte „creaţia" – şi astfel să-l izbăvească şi pe el. Doar că toţi aceşti copii sfîrşesc prin a creşte mari şi a se pomeni în lumea adulţilor, care nu este atît de lipsită de constrîngeri precum i-au convins părinţii lor. Limitele şi limitările au devenit doar mai ipocrite, pentru a nu strica jocul şi a nu spulbera iluziile. În aceste condiţii, primii care îşi pierd iluziile sînt foştii copii.

Cînd va creşte mare, copilul cu bricheta va continua să se bucure de tot felul de alte drepturi şi libertăţi. Va fi în continuare curios, spontan, creativ. Doar că, în joaca sa fără frontiere cu tot felul de alte gadgeturi sociale, va descoperi la un moment dat că lumea e plină de „brichete", cu care poţi să te joci, dar nu poţi să le aprinzi. Căci cei care conduc cu adevărat jocul le-au construit special în acest fel. Va afla astfel şi faţa ascunsă a drepturilor sale: libertatea eşecului. Care este protejată la rîndul ei şi înconjurată de tot felul de drepturi ale celor care au eşuat.

Nu mi se pare că lumea devine astfel mai veselă...

Cristina HERMEZIU

România, clasa a II-a, 2 bis

Nu ştiu ce filtru îţi aşază Occidentul peste ochelari, dar, venind acasă, în România, începi să vezi lucruri pe care altădată nu le vedeai. Viaţa în afara ţării pentru un an, doi, trei, generează un soi de antimediu la purtător, în stare să arate ceea ce, fără să fie ascuns, nu se vedea niciodată. Precum peştii care nu ştiu că locuiesc în apă pînă nu eşuează la ţărm, vorba lui McLuhan.

Îţi dai seama, spre exemplu, ce mult îţi plac ardeii umpluţi, care nu au nicidecum alt gust acasă, ci sînt pur şi simplu (încă) de talie umană, cît pumnul, nu cît antebraţul, precum fraţii lor marţieni, modificaţi genetic.

Aterizare... forţată

Vezi, spre exemplu, că la aeroportul Băneasa trebuie să fii ghicitor în stele ca să găseşti staţia autobuzului 205 care te-ar putea duce pînă la Gara de Nord. Nu e nici un panou indicator şi, în fond, de ce ai avea nevoie de autobuz, cînd sînt atîtea taxiuri care, pentru un preţ uneori lunatic (cam cît costă o călătorie pînă pe Lună) îţi prestează acelaşi serviciu? Administraţia locală face totul ca să faciliteze serviciile private... Admiţînd că ajungi în cercul de iniţiaţi al celor care dau peste staţia autobuzului 205, constaţi că nu ai de unde cumpăra bilet. Nu-i nimic, îţi spui, probabil vei lua de la şofer. Afli însă că, măsură de combatere a corupţiei, şoferii nu mai au voie să vîndă bilete. Ce faci, atunci, dacă vrei pur şi simplu să circuli într-o banală legalitate? Şoferul poate fi drăguţ: de exemplu, te aşteaptă, cît să cobori, peste cîteva opriri, la o staţie cu tonetă de bilete, să-ţi cumperi unul şi să te urci iarăşi, victorios. Scenariu imposibil: fiind duminică, la prînz, ghişeul de bilete e închis! Într-un acces de milă faţă de osteneala ta de corectitudine, şoferul îţi vinde, cu o circumspecţie antrenată, un bilet gata compostat. La timp, pentru că la staţia următoare se urcă, surpriză, controlorii... O slujbă relaxantă, de duminică, de vreme ce jumătate din autobuz nu avea bilete, dar n-a fost încasată nici o amendă... Ai sentimentul că, în ţara ta, regulile se ajustează din mers, potrivit clipei, iar soluţiile răsar din neant, ascultînd de o logică absurdă.

Plecare... eronată

Într-o sîmbătă dimineaţa, trenul *intercity* Iaşi-Bucureşti stă să plece din gara oraşului moldav de la peronul 4A, cum e marcat pe panoul „Plecări". Problema e că nimic nu te ajută să descifrezi cum sînt numerotate peroanele, ca să te îndrepţi spre cel bun. Te iei instinctiv după alţi călători care îşi tîrîie valizele pe roţi, sperînd că nu pleacă şi alte trenuri în jur de 5,30 dimineaţa. Eroare. Tocmai auzi în megafoane că alt tren, accelerat, e gata să plece de la peronul 2. Încerci să te ancorezi de ceva real şi numai adrenalina stîrnită de starea de incertitudine te face să observi, în ultimul moment, o etichetă efemeră, care nu are nici o autoritate şi nimic oficial: e numărul trenului tău, cu destinaţia şi ora de plecare, cîteva litere şi cifre palide, înscrise cu cretă albă, pe fondul gri al unui stîlp de susţinere. Te încrezi în acest anunţ şi începi să te dai bine pe lîngă trenul cu pricina, căutînd vagonul marcat pe biletul de călătorie. Pe la mijlocul trenului începi să ai certitudinea că pe nici un vagon nu e trecut numărul său de ordine. Misterul se risipeşte ca prin farmec cînd observi pe cineva care desenează cu... cretă pe vagonul din dreptul tău inscripţia „vagon 2 bis". Îl depăşeşti, deduci că următorul trebuie să fie numărul „2" şi urci, în sfîrşit. Aşezi liniştit valiza, citeşti fără să clipeşti titlul de pe ziarul *Cancan* desfăcut larg de călătorul vecin şi te aşezi. În acea clipă ridici ochii şi vezi: deasupra capului, afişajul electronic clipeşte orgolios – „vagonul 1".

E clar că Harry Potter nu s-ar fi întrebat deloc de ce trenul Iaşi-Bucureşti, care numără cu totul 5 vagoane, are nevoie de un vagon pe care scrie cu cretă 2 bis, iar vagonul 2 are mîndria de a fi, de fapt, vagonul 1.

„O cafeluţă, ceva?" – mă îmbie chelnerul de vagon şi completează cu înţelepciunea meseriei: „Staţi liniştită, aşezaţi-vă unde doriţi. Nu se respectă."

În timp ce scriu aceste rînduri, cu o privire la macii spectaculoşi de pe marginea căii ferate şi un gînd la ardeii umpluţi de acasă, încep să mă conving că începutul articolului e fals. Nu pot fi singura purtătoare de antimediu, cei din jur văd la fel de bine ca şi mine aceste detalii, trăindu-le, cu stoicism, zi de zi. Să le pui într-o ordine de bun-simţ n-ar cere nicidecum un efort supraomenesc, numai că, de fapt, nimeni nu face efortul de a cere să fie puse în ordine, dintr-un sentiment generalizat de blazare: credinţa în neputinţa proprie de a schimba ceva în ţara asta. Drum bun.

PUBLICITATE

Andrei PIPPIDI

SOS București

Tot despre Carol I

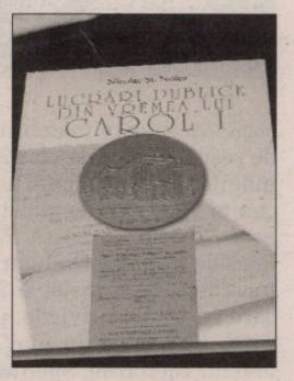

În 1914, cînd a murit regele, Academia şi-a exprimat dorinţa de a vedea organizîndu-se un muzeu Carol I, alături de mausoleul de care era vorba în testamentul suveranului. Un muzeu consacrat acestei personalităţi şi epocii sale în istoria ţării. Pînă astăzi, nici una, nici alta din aceste intenţii nu s-a realizat. Mormîntul de la Argeş nu se va mai deschide şi, de fapt, continuitatea cu trecutul medieval al românilor pe care el o proclamă se poate înţelege simbolic. Muzeul rămîne o sarcină viitoare a Academiei, care, în sfîrşit, şi-a îndeplinit datoria de a-l primi ca membru de onoare pe Mihai I, cel care, din 1940 pînă în 1947, succedase înaintaşilor săi în patronajul asupra lucrărilor ei.

Memoria lui Carol I a înviat, încetul cu încetul, în ultimii ani. În afară de reeditarea memoriilor sale pînă la încoronarea din 1881, au apărut o culegere de corespondenţă cu rudele germane (tatăl, care i-a fost sfetnic înţelept, fraţii şi atît de iubita soră), precum şi primul volum din jurnalul ţinut pînă la capăt, care cuprinde anii 1881-1887. Un splendid album de fotografii, în trei volume, ne-a arătat înfăţişarea Capitalei din timpul acelei lungi domnii. Acum, domnul inginer Nicolae Noica, din a cărui iniţiativă fusese alcătuită cartea la aniversarea unui secol de la expoziţia jubiliară din 1906, ne oferă încă un album şi sîntem încredinţaţi că vor urma şi altele. Acesta este intitulat *Lucrări publice din vremea lui Carol I. Acte de fundare şi medalii comemorative*. Dl Noica a fost ministru al Lucrărilor Publice, aşa că are, pentru marile construcţii care au marcat perioada primei modernizări, un interes deosebit. Îngrijitor al ediţiei este Stelian Ţurlea, care, şi el, cunoaşte bine epoca şi s-a străduit să-i stabilească locul cuvenit în atenţia publicului. Tiparul şi numeroasele ilustraţii, forma luxoasă a publicaţiei n-ar fi fost cu putinţă fără sprijinul guvernatorului Băncii Naţionale, vizibil prin prefaţa semnată Mugur Isărescu.

Albumul începe cu actul oficial al proclamării Regatului (10/22 mai 1881, „în al şaisprezecelea an al domniei Noastre“, după cum precizează Carol). Din seria lucrărilor care au asigurat o reţea de căi ferate, vedem pe rînd legea din 1879 pentru linia Buzău-Mărăşeşti şi actele solemne care, în 1890 şi 1895, au consemnat punerea pietrei fundamentale la podul de la Cernavodă şi inaugurarea sa. Urmează, în 1896, punerea pietrei de temelie a portului Constanţa, „care va duce peste mări numele românilor şi va înlesni, în toate vremurile, transportul bogăţiilor acestei ţări“ (între iscăliturile regale de pe acest document este una neidentificată, a marelui duce Boris Vladimirovici). Pentru cel mai cunoscut edificiu public din acea epocă, Ateneul, avem numai medalia din 1889, anul cînd clădirea a fost încheiată. Cu acest prilej am aflat de ce monumentul are o formă circulară: arhitectul Albert Galleron şi experţii români care i-au aprobat planurile, Orăscu, Mincu, Socolescu şi Cerkez, au avut de înălţat Ateneul pe temeliile unui circ! Cu ei a colaborat şi inginerul-şef al Primăriei, Cucu-Starostescu, nume pe care-l poartă o străduţă pe lîngă Zambaccian, deşi nimeni nu mai ştie cine a fost. Galleron a lucrat în acelaşi timp la proiectul Băncii Naţionale, alături de alt arhitect francez, Cassien Bernard. Documentul reprodus aici păstrează data la care s-a început construcţia.

Înzestrarea Capitalei şi a ţării cu monumente de esenţială importanţă e ilustrată mai departe de actele de fundare a palatelor de justiţie din Bucureşti (1890) şi Galaţi (1912), de acela al Casei de Economii şi Consemnaţiuni (1897), de acela al Ministerului Agriculturii (1894) şi de acela al Camerei de Comerţ (1908). Primăria Municipiului Bucureşti se găseşte astăzi în clădirea care trebuia să fie a Ministerului Lucrărilor Publice, proiectată de Petre Antonescu şi inaugurată în 1910, fiindcă n-a fost niciodată realizat acel proiect al lui Mincu pentru Primărie, care o făcea să semene cu un palat gotic din Nüremberg.

Numai o asemenea colecţie de imagini temeinic comentate poate să dea o idee despre marele efort constructiv care a imprimat un caracter de prestigiu centrului Capitalei. Seria continuă cu Institutul Geologic (1906), cu ceea ce, pe vremea lui Tzigara-Samurcaş, era Muzeul Naţional (1912-1939), trecut prin cele mai înjositoare ipostaze pînă a fost închinat Ţăranului Român, cu Universitatea, din care clădirea lui Orăscu, începută în 1857 şi întregită în 1869, a fost bombardată în 1944, cu Şcolile de Poduri şi Şosele şi de Arte şi Meserii, aliniate una după alta la ieşirea străzii Polizu în Calea Griviţei.

N-am putut aminti aici decît o parte din şirul de edificii zidite în domnia lui Carol I şi sub supravegherea lui atentă. Chiar dacă unele şi-au schimbat între timp destinaţia, faptul că ele au rezistat trecerii unui veac care a răvăşit oraşul face cinste constructorilor lor.

PUBLICITATE

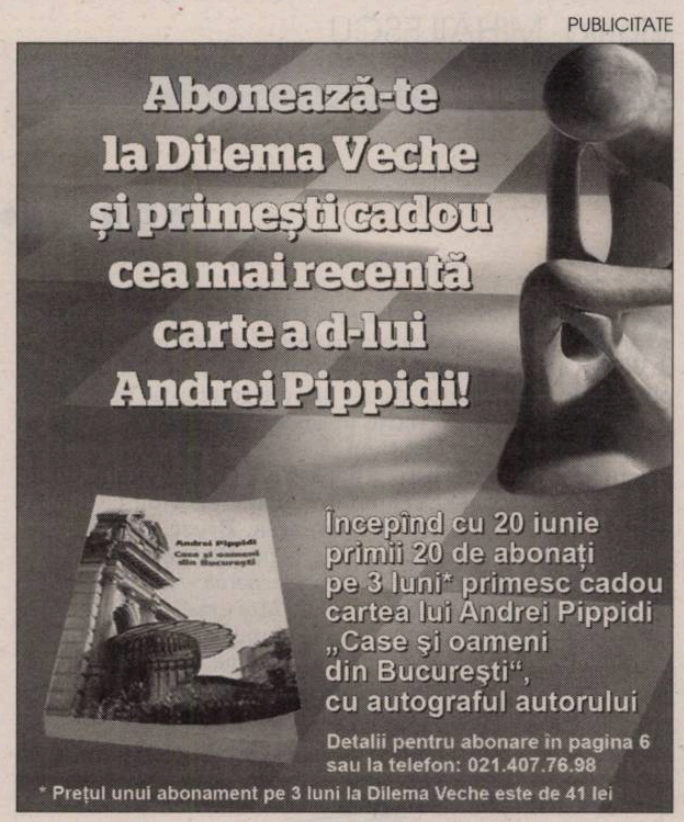

Florin DUMITRESCU

Zaraza & Franz Kafka

Kafka în publicitate... Aşa ceva nu există! Cel puţin nu la nivel de conţinuturi. E posibil ca unii regizori de spoturi să fi împrumutat din viziunile „macro“ ale lui Welles din *Procesul* sau ale lui Cronenberg din filmele sale cu insecte antropomorfe. Dar nimic nu ne garantează că maestrul de la Praga ar fi fost de acord cu viziunea expresionist-hiperbolică a artiştilor care s-au revendicat de la el. Kafka era un maniac al detaliului realist, un tipicar al condeiului mai dihai decît birocraţii care apar la tot pasul în proza sa. Mai degrabă decît în vreun spot la insecticide privit din unghiul gîndacului, îl poţi regăsi pe Kafka într-un pliant stufos cu exasperante instrucţiuni, „termeni şi condiţii“! Şi totuşi, Kafka apare în publicitatea românească... Dar nu cu lumea lui angoasantă, potrivită cel mult pentru a ilustra momentele de „înainte“, care impun soluţia de „după“. Kafka apare într-o campanie publicitară de mai an – ca efigie literară, ca *status symbol* intelectual... Ca statuie în parc! Ca un Eminescu solemn înălţat în faţa Ateneului. Kafka apare pentru prima dată ca simplă menţiune a vocii din *off*, în spotul pentru Zaraza, faimosul rebranding al vinarsului Murfatlar. Spotul cu pricina se adresează posibililor consumatori de Zaraza, într-un mod mai aparte: „Zaraza îi salută pe cei care ştiu ce înseamnă cuvîntul *fortuit* şi pe cei pentru care Kafka nu e un fotbalist ceh“. Asemeni legendarei iubite a lui Cristian Vasile din cîntecul omonim, Zaraza cea lichidă este pretenţioasă şi îşi alege pasămite cu grijă însoţitorii... Un mod de a-şi flata (şi aţîţa) publicul consumator, mai mult decît de a-l selecta: cine l-ar putea confunda pe Kafka-scriitorul cu alde Kuka sau Zitka?! Ar fi cel puţin o mostră de incultură microbistică!

Dar relaţia dintre Kafka şi Zaraza avea să continue. De la campania de imagine (minimalist realizată, cu o mînă în prim-plan, răsfoind un tabloid bălţat, imagine caricaturală a lumii *fără* Zaraza), s-a trecut la o promoţie, care promitea distinsului cumpărător de vinars, drept cadou, capodopera *Procesul*. După ce se delimita polemic de promoţiile bazate pe hazard (cu „lănţişoare de aur ascunse în parizer“ etc.), anunţătorul trimitea un salut de „respect“ şi promitea „un roman care trezeşte respectul“ ca premiu sigur, fără tragere la sorţi. Cum ar veni, un obiect cu care să te afişezi în lume, un fetiş social, nu neapărat o carte de citit în intimitate! Ca şi în cazul altor branduri care se dau alternative (Diesel, Sprite etc.), Zaraza repropune în fond tot ceea ce a repudiat (mondenitatea, deşertăciunea aparenţei), dar sub altă formă, pasămite mai prestigioasă.

Aici de-abia apare şi Kafka, dar nu ca efigie calpă, ci ca fantasmă generatoare de realitate ficţională. Obiceiul de a alătura o carte şi un produs de larg consum, de cele mai multe ori alimentar – îl ştiu cei mai maturi dintre noi din anii '80, perioada ceauşismului dezolant. Era o vreme în care librarii te obligau să cumperi cea mai dorită apariţie editorială, doar alături de o greu vandabilă conservă de peşte oceanic; sau un pachet de macaroane cvasi-expirate. O situaţie ambiguă, un compromis demn de impunerile slinoase ale funcţionarilor din birourile-budoar ale romanelor lui Franz Kafka. Pe atunci lumea citea, dom'le..., oftează a regret nostalgicii. Aşa e, dar acum lumea e liberă să cumpere ce şi cum vrea, în ce combinaţie pofteşte.

Şi iată că inovaţia culturală a anului trecut sau măcar a sezonului estival a fost promoţia vinarsului „pentru domni“, care îşi cadoriseşte cumpărătorii cu cîte o carte „respectabilă“. Cocktailul de Zaraza cu Franz Kafka.

PUBLICITATE

Texte şi opinii de: *● Mirel BĂNICĂ (jurnalist) ● Gabriel GIURGIU (jurnalist) ● Adina POPESCU ● Mugurel RĂDULESCU (preşedinte Eco Rom Ambalaje) ● Alexandru R. SĂVULESCU (jurnalist) ● Adrian STĂNICĂ (cercetător, Institutul Naţional de Cercetare-Dezvoltare pentru Geologie şi Geoecologie Marină) ● Dan Ion TRESTIENI (sociolog) ●* ***Coordonatoarea temei:*** *Stela GIURGEANU*

De ce eco-lehamitea?

Reluăm povestea. Aceea ecologică. Aceea cu „dacă ar fi nu s-ar povesti". Şi nu e. Cel puţin nu la noi. La noi încă se povesteşte. Se înşiră telenovele frumoase, înflorite, majoritatea cu happy-end, *deşi fiecare are cîte un monstru care motivează financiar proiecte şi discursuri.*

La ora actuală a vorbi despre ecologie în România e oarecum indecent. Avem dreptul s-o facem; făcînd-o însă, vorbim mai mult de turnul unui castel din Spania, îi povestim unui înfometat despre caviar şi şampanie. E adevărat, din cînd în cînd există un anumit zvînc, mai ales în campaniile electorale, un oarecare sentiment palpabil de sărbătoare eco: se sădesc flori, se văruiesc copaci, se montează ecopubele şi ecotoalete. Ecopubelele sînt amplasate ostentativ cît mai la vedere, întocmai ca un copil care îşi arată desenul stîngaci părinţilor care n-au ce face şi-l laudă. Avem şi ecotoalete. Mulţi spun că faci hepatită doar pronunţîndu-le numele. Cît despre florile şi copacii sădiţi peste noapte, sînt jertfiţi cu prima ocazie. (Vă mai amintiţi de concursul de Formula 3 din Bucureşti? Întreb, retoric, unde au fost atunci ecologiştii care vociferează şi se leagă cu lanţuri, protestînd doar contra unor proiecte industriale, ignorînd cu desăvîrşire masacrul copacilor de cartier?)

Dacă ar fi să transpunem piramida necesităţilor lui Maslow în piramida „ecologiei" în România, prima treaptă ar trebui să fie: cultura curăţeniei. Apoi, simţul civic, apoi respectul faţă de mediu... ecologia, conştientizarea raportului om-natură fiind abia în vîrful piramidei, corespondenta autorealizării.

Or, în clipa de faţă, întrucît nu am urcat nici măcar pe treapta „păstraţi curăţenia", cum ne permitem să vociferăm despre ecologie? Sîntem eco-snobi sau eco-idealişti? Practicăm o ecologie de faţadă sau chiar încercăm un salt mortal de la ghena tradiţională la reecologizarea deşeurilor?

O facem, indiferent de rezultat. Dă bine. Tonul problemei îngăduie discursuri cu aplomb. Mizînd pe o ruşine generală, se cîştigă voturi. Se blamează, dar nu ni se oferă pîrghiile susţinerii unui sistem valabil. Bătîndu-se cu pumnii mai mult în piept, decît în masă, oratorii erijaţi în apărătorii naturii cîştigă fonduri şi vizibilitate, mai mult decît schimbarea unei mentalităţi.

Pentru că, pînă la urmă, eco-lehamitea începe de la un chiştoc aruncat pe caldarîm. (Iar la noi, caldarîmul este plin.) ***(S. G.)***

Alexandru R. SĂVULESCU

Cît de european gîndesc şi acţionează românii în probleme de protecţie a mediului?

Uniunea Europeană a dat publicităţii, în luna martie a acestui an un studiu referitor la atitudinea cetăţenilor europeni în probleme de protecţie a mediului. E un studiu complex, care în afară de naţionalitate, a mai ţinut cont şi de categorii de vîrstă, nivel de pregătire etc. Studiul a urmărit să clarifice următoarele aspecte: atitudinea generală privind protecţia mediului, relaţia personală a cetăţenilor cu mediul, opiniile cetăţenilor privitor la politicile de protecţie a mediului şi nivelul de informare al cetăţenilor despre protecţia mediului. Astfel de studii au mai fost efectuate anterior, dar acesta e primul care cuprinde şi România, membră a Uniunii Europene numai din 2007.

Concluzia studiului poate fi rezumată astfel: cetăţenii europeni acordă mare importanţă protecţiei mediului, considerată o problemă globală care are nevoie de o rezolvare integrată la nivel european şi mondial. E adevărat că această importanţă e recunoscută în primul rînd teoretic – fiindcă atunci cînd vine vorba despre practică, mai sînt destule de făcut –, dar există şi motive de optimism, în special pentru că europenii par să fie destul de bine informaţi despre problemele de protecţie a mediului.

În ce priveşte poziţia de ansamblu a României între ţările europene, ea este relativ oscilantă şi, la anumite capitole, unele importante, chiar codaşă.

Românii nu cred că schimbările climatice sînt importante... Studiul începe prin stabilirea cadrului general al conceptului de „protecţie a mediului".

Primele asocieri pe care europenii din toate cele 27 de state ale Uniunii Europene le fac atunci cînd vine vorba despre „protecţia mediului" sînt: poluarea în mediul urban, schimbările climatice şi peisajele înverzite şi plăcute etc. Deşi în linii mari românii au opinii asemănătoare celorlalţi, există un punct important în care se deosebesc: pentru români schimbările climatice nu reprezintă o problemă importantă pe care să o asocieze cu protecţia mediului. Acest răspuns dă deja o primă indicaţie, care va fi reconfirmată pe parcursul studiului, asupra nivelului diferit de informare şi de conectare la problemele globale ale românilor faţă de ceilalţi europeni, în contextul în care problema schimbărilor climatice s-a aflat anul trecut în prim-planul dezbaterilor privind mediul, culminînd cu acordarea Premiului Nobel pentru Pace lui Al Gore şi Comisiei Interguvernamentale pentru Schimbări Climatice, „pentru eforturile de a achiziţiona şi disemina cunoştinţe aprofundate despre schimbările climate datorate omului şi pentru punerea bazelor pentru măsurile necesare contracarării acestor schimbări".

...dar sînt îngrijoraţi din cauza lor! La întrebarea următoare din studiu, europenii răspund că principalele lor îngrijorări legate de mediu sînt schimbările climatice, poluarea apelor, poluarea aerului şi dezastrele provocate de om. În această privinţă românii par să corespundă cu media europeană, ceea ce din punctul de vedere al schimărilor climatice îi plasează în contradicţie cu răspunsul dat la întrebarea anterioară.

Astfel de contradicţii în poziţia românilor vor mai apărea însă pe parcursul studiului.

Românii sînt în fruntea listei celor care cred că protecţia mediului nu este importantă... În ce priveşte importanţa mediului în viaţa fiecărui cetăţean, România are o poziţie extrem de relevantă – este penultima din cele 27 de ţări, şi are numărul cel mai mare (8%) de respondenţi care cred că protecţia mediului nu este importantă.

...dar cred că are un efect mare asupra vieţii lor de zi cu zi! În mod surprinzător, românii se află însă exact de partea cealaltă a plutonului cînd sînt întrebaţi despre efectul problemelor de mediu asupra vieţii lor de zi cu zi: ei cred că acest efect este mare. Întrebaţi cine trebuie să poarte responsabilitatea principală – marii poluatori sau fiecare persoană în parte – românii se încadrează în tendinţa generală la nivel european, considerîndu-i pe marii poluatori ca principalii responsabili, urmaţi la relativ mică distanţă de cetăţeni luaţi individual. Trebuie totuşi remarcat că această poziţie europeană reprezintă o medie a tuturor celor 27 de state, fiindcă situaţia este inversă în jumătate din cele 15 state vechi membre ale Uniunii Europene, unde se consideră că principala responsabilitate pentru protecţia mediului revine cetăţenilor, nu marilor poluatori.

Românii nu acţionează conform cu principiile protecţiei mediului... Cît priveşte comportarea propriu-zisă de zi cu zi în conformitate cu principiile protecţiei mediului, românii se află la coada listei. Întrebaţi dacă în ultima lună au făcut vreo acţiune utilă mediului (spre exemplu, dacă şi-au colectat separat deşeurile menajere, dacă au redus consumul de energie, au folosit transportul în comun în loc de automobilul personal, au cumpărat produse prietenoase faţă de mediu, au cumpărat produse locale în locul unor produse importate de la mare distanţă, şi-au achiziţionat un automobil mai eco-eficient în locul celui vechi etc.) nu mai puţin de 30% dintre români răspund cît se poate de clar că nici vorbă de aşa ceva.

...deşi sînt de acord cu ele! De remarcat însă că la nivel teoretic, românii sînt de acord cu restul europenilor că priorităţile vieţii de zi cu zi ar trebui să fie sortarea deşeurilor în vederea reciclării, reducerea consumurilor energetice şi folosirea în mai mare măsură a transportului public în locul automobilului personal. Şi în ce priveşte intenţiile de a cumpăra produse ecologice, chiar dacă acestea sînt mai scumpe, românii respectă media europeană, fiind în principiu de acord, dar avînd o diferenţă de peste 50% între intenţie şi realitate. Întrebaţi care dintre următorii factori influenţează „calitatea vieţii" – factori de mediu, economici, sociali – românii pun pe primul loc factorii economici şi pe ultimul factorii de mediu. Europa celor 27 pune şi ea în medie economicul pe primul loc, dar mediul pe al doilea.

Românii consideră politicile de mediu un obstacol în calea progresului... Spre deosebire de europeni în general, majoritatea românilor consideră politicile de mediu un obstacol în calea progresului.

...şi cred că progresul se măsoară numai prin indicatori economici. În ce priveşte modul cum trebuie măsurat progresul, românii sînt penultimii pe lista celor care apreciază că trebuie luaţi în considerare atît indicatori economici, cît şi sociali şi de mediu. În schimb, sînt între primii trei în lista celor care cred că progresul se măsoară numai prin indicatori economici.

Românii vor o legislaţie mai strictă, dar nu şi impunerea respectării ei! În chestiunea măsurilor prioritare care trebuie luate pentru a proteja mediul, românii sînt de acord cu măsurile situate pe prima şi a treia poziţie la nivel european – introducerea unor amenzi mai mari, respectiv oferirea de informaţii mai detaliate –, dar nu şi cu măsura situată pe locul 2 la nivel european, impunerea respectării legii. În locul acesteia din urmă, românii preferă adoptarea unei legislaţii mai stricte. Întrebaţi dacă instituţiile publice ar trebui să facă achiziţii de produse care, chiar dacă sînt mai scumpe, ajută la protecţia mediului, românii se află din nou în coada listei.

Românii ar prefera ca deciziile de mediu să fie luate la nivel naţional... Românii sînt în general de acord cu restul europenilor că deciziile de mediu trebuie să fie luate împreună cu Uniunea Europeană, dar există şi un foarte mare număr de respondenţi care ar prefera ca aceste decizii să fie luate exclusiv la nivel naţional.

...deşi în caz de dezastre s-ar baza mai degrabă pe o forţă europeană decît pe una naţională de protecţie civilă! În schimb, România se află între primele ţări care îşi doresc înfiinţarea unei forţe europene de protecţie civilă, care să ajute în situaţii de dezastre naturale etc.

Un aspect la care România se află pe ultimul loc este nivelul de informaţie.

Domeniul în care românii par să ducă cel mai acut lipsă de informaţie e acelaşi ca şi pentru restul europenilor, adică impactul asupra sănătăţii a substanţelor chimice folosite în viaţa de zi cu zi.

În timp ce majoritatea europenilor se opun folosirii organismelor modificate genetic, românii par să fie împărţiţi în două tabere aproximativ egale, pro şi contra.

Românii se înscriu în media europeană în ce priveşte sursele de informare – ştirile TV, ziarele, respectiv filmele şi documentarele TV. Ca şi pentru restul europenilor, instituţiile cele mai credibile pentru români sînt asociaţiile de protecţia mediului, urmate de oamenii de ştiinţă, respectiv televiziuni.

În concluzie, în mulţimea de inconsecvenţe şi de contradicţii care caracterizează răspunsurile conaţionalilor noştri, cel puţin un lucru este cert: sîntem europenii cei mai puţin informaţi în probleme de protecţie a mediului.

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 19 iunie, la ora 17,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri,* realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

Gabriel GIURGIU

Eco *Glossy*: checi, trendi, cuuuul!

„Protejaţi natura“ şi „apăraţi-ne de încălzirea globală“ sînt mesaje servite de „sus“ în „jos“, de la elitele *glossy* spre poporul cititor, aspiraţional, dornic de imitaţiune întru propria perfecţionare. Elitele cu pricina dau interviuri în revistele la (despre) modă, fac gesturi menite să inspire masele, dau exemple, îşi dau cu părerea. Rău n-ar fi. În fond, orice cale este bună pentru a atinge nobilul scop al colectării deşeurilor, înălţătorul deziderat al reducerii emisiei de gaze cu efect de seră sau măreţul final fericit al utilizării pe scară largă a producţiei de energie din surse regenerabile.

Că este folosit snobismul pentru a împinge ecologismul nu e rău, în sine. De cînd se ştie România modernă, atîtea şi atîtea schimbări sociale şi de atitudine ne-au venit din Occident pe auritele aripi ale snobismului (chiar, un subiect fain, snobismul ca motor al modernizării, de la Zeletin la Paşti). Necazul eco-snobismului din (vestul şi) estul european stă atît în slabele argumente ale celor care îl promovează pe plan local, cît şi în lipsa fondului din spatele formei (deh, nefiind prima oară cînd snobismul aduce progresul, trebuie să aduc aminte de Maiorescu – Gherea, cea mai celebră polemică din manualele de liceu).

Punctul 1: argumentele locale. Ele nu prea există. Tezele clamate sînt preluate, în marea lor majoritate, de pe-afară, sînt globaliste, recitate pe nemestecate, din varii surse, fără pic de discernămînt. Nu sînt adecvate local, trag pe lîngă ţintă, utilizează un limbaj CTRL-C, CTRL-V, cu o minimă traducere. Exemplele urmează. Primul argument de la punctul 1 este, să zicem, oribilul Organism-Modificat-Genetic. Nu e deloc trendi să afirmi că soia modificată genetic e inofensivă, că nu există nici o dovadă ştiinţifică doveditoare a contrariului. Trendi e să te duci cu comisarii verzi de la grinpis, să fii alături de ei în spirit cînd se urcă pe podul de la Cernavodă să protesteze. Nu contează pagubele înregistrate de fermierii cărora li s-a interzis producţia (de către ministrul Flutur, înainte de termenele negociate cu Comisia Europeană). Nu contează că hulita soie era strict pentru furajele animalelor sau pentru bio-diesel. Nu contează că soiurile „eco-cuuul“ au nevoie de pesticide şi insecticide care poluează la greu. Nu contează că acum sîntem nevoiţi să importăm ceea ce produceam local. Contează că marele grinpis zice. Şi cînd el zice, noi zicem ca el. Nu avem poziţie de negociere. Nu avem nici un fel de poziţie. Nu ar fi checi.

Punctul 2: subiectele locale. Acest tip de subiecte, specifice societăţii noastre, fără echivalent în „problemele globale ale omenirii“, sînt lăsate de izbelişte. Cel mai izbitor este ceea ce eu numesc „cazul Suceava“. Aţi observat că, de fiecare dată cînd apar viituri prin ţară, printre cele mai afectate zone este cea a Sucevei? Răspunsul l-am primit cînd m-am dus pe acolo. Obcinele sînt bărbierite. Se taie pădurea cu o frenezie demnă de o cauză mai bună. Cînd apa ia casele şi le duce la vale, întrebarea preferată a reporterilor TV este: „ce au făcut autorităţile pentru cei cărora furia apelor le-a luat agoniseala de-o viaţă?“ (şabloanele pe care le recunoaşteţi fac parte din vocabularul de numai 200 de cuvinte al reporterilor de la canalele de ştiri). Nimeni nu întreabă cum a fost posibil să se radă pădure după pădure, deal după deal, în deplină exploatare privată. Da, exploatarea forestieră a adus prosperitate localnicilor. Da, acum plătesc propria lăcomie. Şi da, mulţi tembeli şi-au construit case (şi ditamai vilele) în albia inundabilă a rîurilor. Nu, nu sînt obligat (în calitate de contribuabil de Bucureşti care nu a beneficiat de banii luaţi pe păduri) să le plătesc case noi, de la buget. Ei şi-au bărbierit dealurile din spatele casei şi nu m-au luat partener la cîştig. Acum a venit apa peste ei şi ar trebui să le fiu partener la pagubă?

Aici e alt necaz al eco-snobilor români: deruta ideologică. Ar vrea să fie de dreapta pentru că aşa e cuuul în România. Ecologismul militant pe care îl copiază din vest este, din păcate, fundamental spre stînga. Atunci cînd Banca Mondială şi Ion Iliescu afirmau răspicat (prin 1994) că retrocedarea pădurilor este periculoasă pentru mediu, teza a fost făcută praf. Iliescu a fost (re)catalogat drept bătrîn bolşevic care urăşte proprietatea privată. Nu era trendi să fii de acord cu neo-com-ul, nici măcar de dragul codrului. Acum venim la:

Punctul 3: lecturile incomplete. Avem exponenţi de vîrf ai mişcării eco de la noi care sînt înduioşător de necitiţi. Mecanismul lor e simplu. Se iau două-trei idei din *le monde diplo,* se traduc aproximativ şi se lansează pe piaţă. Atunci cînd reproşezi stîngismul ineficient şi populist al afirmaţiilor, ţi se răspunde senin că eşti un român înapoiat. „Comunismul e checi şi trendi în vest, numai la noi e naşpa“. Taci. Nu mai ai replică. La aşa stupiditate, ce replică mai poţi avea?

Şi aici vine necazul numărul 4 al ecologismului *glossy:* lipsa unei replici serioase, argumentate, convingătoare. Din păcate, dezbatere publică riguroasă nu (prea) există (şi) pentru că „tabăra adversă“ care să demoleze eco-miturile păguboase este mult prea slabă. Sînt prea puţini economişti români care să introducă paradigma eco în argumentaţie. Astfel, tema protecţiei naturii va avea soarta (cam) tuturor dezbaterilor „mari“ (protecţionismul economic şi preţul barilului/alimentelor, Orientul Mijlociu şi soldaţii români, Putin şi preţul gazelor), adică: se recită, în reviste *glossy,* idei preluate şi neadecvate de către ideologi-de-ocazie-cu-lecturi-în-grabă. Pe scurt: cultura de masă, globalizată, făcută cu viteza messenger-ului. Are avantaje: leagă oamenii de pe toate continentele, e uşor de priceput, se digeră cît ai zice click. Un mare dezavantaj: nu are valoare.

P.S. La OMG şi tăieri de păduri mai puteţi adăuga: reciclarea produselor organice, colectarea televizoarelor vechi, taxa verde pe computere, furnizorii agricoli de proximitate, reciclarea computerelor. Toate beneficiază doar de argumente traduse sumar din alte limbi decît româna.

P.P.S. Ştiaţi că singurul magazin prosper de produse bio din Bucureşti se află în ultrasnoaba zonă a Dorobanţilor? Patronul ne-a mărturisit că, în orice altă parte, ar fi dat faliment.

BARBURISME

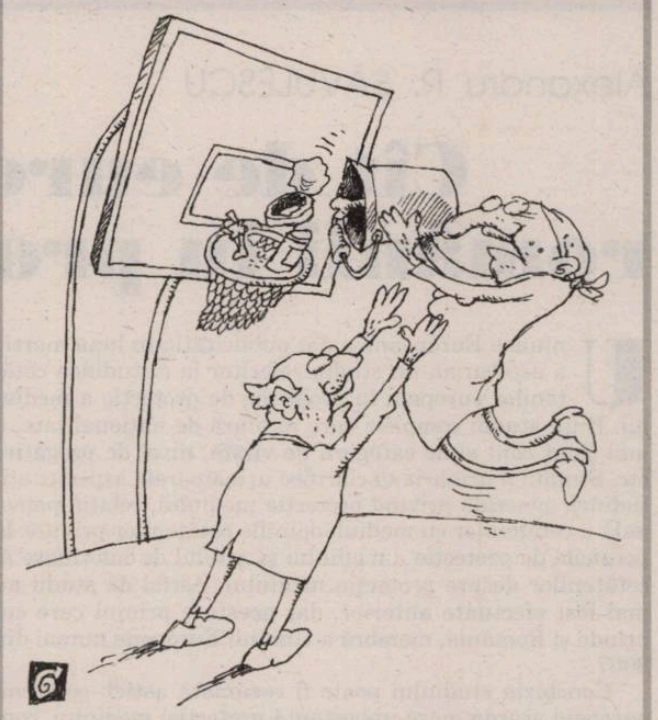

Desen de Ion BARBU

Mirel BĂNICĂ

Ecologie = Românie = Florărie

Am petrecut mai mulţi ani în Elveţia, ocupat cu studii şi meserii diverse. În această minunată ţară închisă între Munţii Alpi şi lacuri, am putut vedea ce înseamnă cu adevărat ecologia şi cum se practică ea. La sînge. Să începem cu lacurile, că tot veni vorba de ele. Lacul Leman, unul dintre cele mai mari lacuri glaciare din Europa, este din ce în ce mai curat. Calitatea apei e excepţională, rezultatul măsurilor drastice întreprinse în anii '80 referitoare la utilizarea pesticidelor şi îngrăşămintelor chimice azotate. În plin centrul oraşului Geneva se pot vedea prin cristalul apei păstrăvi ce înoată liniştiţi şi nederanjaţi de nimeni. Incomodaţi cel mult de privirile cîtorva ţigani din România ce-i privesc cu jind, săraci şi cerşetori, mîncîndu-i din ochi în aşteptarea supei populare servită la una din cantinele de pe chei.

În Elveţia sticla se recuperează în proporţie de 80-83%, hîrtia şi cartonul în proporţie de 60-65%, pet-urile de plastic la fel. E vorba de cifre mari, poate cele mai mari din Europa, egalate doar de ţările nordice şi Germania federală. Cum s-a ajuns la acest fapt? În primul rînd, printr-o educaţie susţinută din partea autorităţilor, o adevărată ofensivă ecologică, desfăşurată pe toate canalele mass-media. Îmi amintesc foarte bine un spot TV de o mare simplitate, dar cu mare impact, spot dedicat recuperării sticlelor din plastic. Un dinozaur mare ce ţinea de mînă un dinozaur mic calcă pe o sticlă de plastic, pentru a evacua aerul din interior, apoi înşurubează cu grijă capacul la loc. În felul acesta, sticla ocupă mai puţin volum în bacurile de recuperare.

Recuperarea sticlelor de plastic costă mult. Economic, nu e o activitate profitabilă. Statul federal elveţian, prin comune şi cantoane, subvenţionează puternic această activitate. Sînt puşi la plată în schimb şi marii producători de apă minerală şi răcoritoare. Bere „la pet“ în Elveţia? Nici vorbă, această formă de îmbuteliere e interzisă de autorităţi. În Occident, firmelor mamă nici prin gînd nu le-ar trece să ambaleze bere în plastic. În România tuturor posibilităţilor, directorii superplătiţi, bine îmbrăcaţi şi şcoliţi prin MBA-uri, îşi lasă convingerile ecologie parcate pe gazonul casei lor din Olanda, Germania sau aiurea. *Ştiu* că îmbuteliind bere în sticlă de plastic într-o ţară unde nu se recuperează *nimic* comit o crimă ecologică. Dar continuă să facă acest lucru, cu deplină ipocrizie: aici nu sînt nici taxaţi pentru acest lucru, iar cifra de vînzări trebuie să crească neîncetat. Plus ceva publicitate ce se vrea isteaţă, plină de mitocănie şi bărbaţi asudaţi, avînd o burtă la fel de rotundă ca sticla de 2 litri de bere.

Să vă povestesc ceva greu de crezut aici pe malurile Dîmboviţei celei dulci, dar pline de gunoaie: în Elveţia, sacul de gunoi menajer de 35 de litri se plăteşte. Între 1,80 şi 3 franci elveţieni bucata, în funcţie de canton sau comună. După ce cetăţeanul a triat la sînge resturile de carton, metal şi vegetale (acestea sînt stocate separat în containere ermetice, pentru a se composta), aplică pe sacul de gunoi o etichetă mare, galbenă, cumpărată de la Primărie, ce arată că şi-a triat gunoiul, făcîndu-şi datoria ecologică. Sistemul ce datează nu de azi de ieri chiar funcţionează. Cei care încearcă să-l fenteze sînt, după cum puteţi bănui, o parte din băieţii veseli şi „isteţi“ din Balcani şi Africa. Numai că elveţienii sînt o naţiune metodică, răbdătoare şi lentă şi plasează detectivi particulari pentru a-i surprinde pe cei ce nu se conformează. Atunci cînd nu caută de-a dreptul în sacii de gunoi abandonaţi fără etichetă, în căutarea de indicii compromiţătoare. În cele din urmă, sînt identificaţi; imposibil să nu găseşti o factură telefonică, un nume, ceva prin gunoi...

În peisajul urban al oraşelor helvete, staţiile de recuperare, formate din containere frumos aranjate, acoperite şi atent întreţinute de servicii specializate de igienă au devenit o prezenţă obişnuită. Poate cea mai bună întruchipare a „normalităţii“ occidentale la care visăm. Baterii separate pentru sticlă, plastic, hîrtie şi carton, ulei vegetal, ulei mineral, baterii, cutii de conserve şi aluminiu. Cele mai avansate au în dotare şi un fel de „presă“ manuală pentru compactarea cutiilor de conserve, astfel încît acestea să ocupe cît mai puţin spaţiu. Să nu uit cutia pentru îmbrăcămintea uzată, în care pot fi văzuţi adesea scormonind fie compatrioţii noştri cei mai săraci, fie imigranţi din America de Sud. Iar la sfîrşit de săptămînă apare cu o regularitate de ceasornic helvet echipa de curăţenie ce se ocupă conştiincios de containerele cu pricina. (De ce oare atunci cînd scriu toate acestea mă simt ca Dinicu Golescu ce descria compatrioţilor valahi cum poate pluti un vapor de metal pe „lacul Lemanului“?)

În fine, în fiecare zi de marţi, la Geneva se colectează cartoanele şi hîrtia. La intrarea fiecărui imobil, se pot vedea stive mari de hîrtie aranjate, legate cu sfoară sau bandă scotch. Maşinile Primăriei trec în jur de ora 14,00 pentru a colecta toată această pădure salvată de la tăiere. La Universitate, la fel. Coşuri simple de carton la fiecare etaj, lîngă fiecare fotocopiator, pentru colectarea hîrtiei uzate.

Cum arată în sectorul 2 al Bucureştiului, sectorul unde locuiesc, containerele de recuperare instalate în pripă de primărie? Pline de gunoaie de tot soiul, niciodată curăţate, încărcate la grămadă în maşinile salubrităţii. În plus, trebuie un braţ de bodibilder pentru a fi capabil să le ridici capacul culisant din metal ce pare făcut din metalul unui tanc T34. Tot în Bucureşti unul dintre candidaţii verzi, ecologişti, îşi apăra public punctul de vedere spunînd că el este ecologist pentru că vrea să planteze mai multe flori. Plantaţii întregi de flori.

Adrian STĂNICĂ

Ac ecologic în fîn autohton

Mă întorc spre Bucureşti dinspre Carpaţi şi încerc să găsesc argumente în favoarea existenţei unei cît de firave educaţii ecologice la români. Peisajul mă fură şi îmi e greu să mă concentrez. Din goana maşinii văd fumul vesel al grătarelor care se ridică din poienile multicolore, în care ţipătoarele culori ale ambalajelor sclipesc din verdele tare al ierbii (acolo unde iarba a mai rămas). Maşina depăşeşte camioane ale căror cozi de fum negru sînt mai lungi ca un teren de fotbal, iar eu încerc să găsesc totuşi o bilă albă, un argument care să poată contracara tot ceea ce e de domeniul evidenţei. Drumul maşinii merge un timp în lungul albiei unui rîu, iar malurile acestuia gem de gunoaie de tot soiul, de la cutii şi ambalaje, la cauciucuri şi resturi de construcţii. Îmi aduc aminte de întrebarea pe care mi-a pus-o mai demult un coleg italian, bun geolog de teren: dacă oamenii tot aruncă gunoaiele în rîu – de ce nu le aruncă măcar la vale de sat, ci chiar mai sus de case, ca şi cînd ar vrea să se otrăvească cu propria lor mizerie? Pe celălalt versant al rîului, cîndva împădurit, se văd deja urme ale unor alunecări de teren, nota de plată a despăduririlor barbare. Spre şes, maşina trece pe lîngă oraşe ale căror activităţi industriale pot fi ghicite după miros, de la depărtare. Pe măsură ce mă apropii de casă, fumul se amestecă cu fumurile, în timp ce drumurile sînt din ce în ce mai pline de maşini, pe cît de scumpe, pe atît de dăunătoare mediului. Copacii (din ce în ce mai puţini) ascunşi printre betoane şi apăraţi de şiruri de garduri (din ce în ce mai multe) din oraşul meu mă poartă cu gîndul spre marile oraşe vestice (oare cine le-o permite oamenilor din Londra, de exemplu, să stea direct pe iarbă în Hyde Park?).

Acasă, în miez de noapte, cînd şi ultima manea cu generozitate oferită de vecini s-a isprăvit, înţeleg că nu trebuie să caut ceva ce nu există – cel puţin nu în proporţie semnificativă, la nivelul românului mediu. Ci, mai degrabă, să înţeleg de ce am ajuns aici.

Sînt doar două decenii de cînd în multe case cutiile de bere erau depuse în vitrine pe post de bibelouri, alături de gîşte colorate sau gheişe pîndite de samurai bătrîni. Săpunurile Lux, Fa sau Rexona erau ţinute în dulapuri, alături de pachetele de Kent, pe post de valută-forte, dar şi pentru a aduce un discret parfum occidental în hainele românilor de rînd. În acei ani, orice vajnic pionier sau utecist căra la şcoală hîrtie veche şi sticle şi borcane (cantităţi clar stabilite de către partid, nu ai – ceri de la vecini. Dacă nici ei nu au – atunci nici contravaloarea în bani nu strică). Fierul vechi era şi el în centrul atenţiei, căci colectarea lui era, ca şi cele de mai sus, o îndatorire patriotică. Vrînd-nevrînd, făceam aproape toţi economie la curent electric, cînd o mînă nevăzută (chiar, a cui o fi fost?) tăia alimentarea cu electricitate în tot cartierul.

Ca şi cum toate acestea nu ar fi fost de ajuns, mai trebuia ca sistematic să strîngem gunoaiele din parcuri sau să plantăm copaci, în acţiuni numite voluntare, dar cu prezenţă obligatorie. Evident, totul trebuia făcut fără comentarii, dacă nu doreai să vezi pisica. Evident, totul era născător de suferinţe şi frustrări. Care e cel mai bun mod de a rezolva frustrările dacă nu o răbufnire de gesturi radical opuse? Şi experienţa mai sus descrisă explică parţial ceea trăim azi. De ce să păstrez cînd pot arunca? De ce să triez cînd, în sfîrşit, nu mă mai obligă nimeni? Apoi – rolul jucat de tranziţie. Mult doritele (dar şi foarte lentele) schimbări în bine au fost însoţite de un rapid şi eficient proces de profundă poluare socială şi morală. Am ajuns în timpurile lui „am cu ce, băi, eu am cu ce şi fac ce vreau acolo unde, cum şi cînd vreau".

Privind în urmă, vedem că am fost eroi ai unei hidoase serii de caricaturi şi în ceea ce priveşte educaţia dragostei faţă de natură. Tot ce ar fi putut fi pozitiv a fost prezentat deformat, în mod caricatural. Mergînd pe principiul „iubiţi-vă fratele codru că, de nu, avem noi grijă!", tot ce ar fi trebuit explicat cu dragoste a fost zbierat cu ură (consider fundamental pozitivă educaţia în spiritul ecologiei, a gestionării cu grijă a resurselor sau a reciclării, aşa cum tot pozitivă o consideră şi cei mai mulţi dintre locuitorii „vechii Europe" – şi nu numai). Rezultatul? Cred că, după o luptă care durează de mai bine de o generaţie, românul mediu a devenit, în sfîrşit, acel „om nou" atît de visat de către ideologii comunişti (unii reciclaţi apoi în fruntaşi capitalişti). Iar multe dintre lucrurile care ne deranjează azi la tot pasul sînt opere ale acestui om nou care acum îşi distruge singur istoria (vezi furia cu care se demolează rămăşiţele centrelor istorice).

Să fie oare acesta sfîrşitul? Vom sfîrşi oare sufocaţi de o mare de gunoaie? Fiind o fire optimistă, zic, evident, că nu. Doresc să cred că recentele firave campanii media de salvare a mediului înconjurător nu vor rămîne doar amintiri ale recent încheiatei campanii electorale. Poate că şi creşterea nivelului de trai din ultimii ani va sprijini o redeşteptare a dragostei şi respectului pentru natură – din simplul motiv că, într-un viitor nu foarte îndepărtat, din ce în ce mai mulţi oameni se vor întreba de ce să nu trăiască şi mai mult, dacă tot trăiesc mai îndestulat.

Ce ar trebui însă pentru ca natura şi protecţia ei să revină în atenţia românilor? În primul rînd – şi din dorinţa de a contracara modul de viaţă al omului nou – elaborarea unor programe de educaţie ecologică clare şi atrăgătoare. Manualele scrise cu cap şi suflet care să fie predate cu drag şi limpede pentru cei mici sînt cele mai eficiente arme de luptă împotriva mizeriei generalizate de astăzi. Iar rolul acestor programe este enorm şi l-am văzut pus în practică chiar şi pe termen scurt, într-un mod la care nu m-aş fi aşteptat. Am cunoscut în urmă cu nişte ani un grup de ecologişti care, pentru a îmbunătăţi starea mediului din vecinătatea unui cartier sărac din Rio de Janeiro, se axaseră pe educaţia ecologică a celor mici. După luni de conflicte domestice, care izbucneau de fiecare dată cînd copiii îşi vedeau părinţii aruncînd zoaie într-un rîu, pînă la urmă cei mai în vîrstă au început să-şi asculte copiii, fie de jenă, de plictis sau poate pentru că cei mai în vîrstă ar trebui să fie mai înţelepţi.

Un punct extrem de important ar fi şi reducerea poluării programelor mass-media. Promovarea şi popularizarea acţiunilor de protecţie a mediului ar putea contribui enorm la crearea unor noi modele, mai curate, pentru marele public.

Şi mai e ceva. Ajută-i Doamne pe cei chemaţi să aplice Legea (în general şi legile de protecţia mediului în special) să creadă ei înşişi în ceea ce trebuie să facă!

Oficial, ne merge bine

Conform raportului pe 2008 privind situaţia Hidrometeorologică şi a Calităţii Mediului în intervalul 16.06.2008 ora 7,00 – 17.06.2008, ora 7,00 emis de *MINISTERUL MEDIULUI ŞI DEZVOLTĂRII DURABILE, Departamentul Gospodăririi Apelor, Direcţia Managementul Situaţiilor de Urgenţă:*

În domeniul aerului: Nu au fost semnalate evenimente deosebite.

În domeniul solului şi vegetaţiei: Nu au fost semnalate evenimente deosebite.

În domeniul supravegherii radioactivităţii mediului: În ţară şi în capitală valorile radioactivităţii mediului s-au încadrat în limitele normale de variaţie ale fondului natural.

În municipiul Bucureşti: În ultimele 24 de ore, sistemul de monitorizare a calităţii aerului în Municipiul Bucureşti nu a semnalat depăşiri ale pragurilor de informare şi alertă.

Cîteva eco-zvîcniri politice

● Conform Ministerului Mediului, în data de 19 aprilie a avut loc la nivel naţional campania de colectare a deşeurilor de echipamente electrice şi electronice de la populaţie. La acest eveniment au participat toate oraşele cu peste 20.000 de locuitori din România, primăriile de sector din Municipiul Bucureşti, firmele de salubritate, organizaţiile ECOTIC, RoRec, RECOLAMP şi ENVIRON, Agenţiile Regionale şi Locale pentru Protecţia Mediului, Agenţia Naţională pentru Protecţia Mediului şi cetăţenii. Astfel, aceştia din urmă, sîmbătă 19 aprilie 2008 au renunţat la aparatele electrice şi electronice nefuncţionale, învechite şi poluante, din locuinţa proprie.

● De Ziua Mediului, ministrul Mediului şi Dezvoltării Durabile, Attila Korodi, a participat, alături de voluntarii de la „MaiMultVerde", la acţiunea de salubrizare a cursului Siretului (judeţul Galaţi), în cadrul căreia peste 1700 de voluntari au strîns deşeuri de pe albiile a trei rîuri (Dorna, Bistriţa şi Siret). Organizatorii acestei mişcări – asociaţiile „MaiMultVerde" şi Tăşuleasa Social – şi-au propus ca, pe parcursul desfăşurării campaniei (28 mai-5 iunie), să strîngă peste 50 de tone de deşeuri, adică volumul unei garnituri de tren cu 10 vagoane. La amiază, demnitarul a participat la un maraton pe biciclete în Bucureşti, care a pornit din apropierea Pieţei Charles de Gaulle şi s-a finalizat în parcul Lunca Florilor. Ministrul a condus una dintre cele cinci echipe care au îndeplinit o serie de sarcini propuse de organizatori, fiecare cu o tematică specială de mediu (amenajări de spaţii verzi, risipa de apă, colectarea deşeurilor etc.). Seara, la Clubul Diplomatic din Bucureşti, s-a celebrat Ziua Mondială a Mediului. La acest eveniment au participat invitaţi de seamă din întreg spectrul social, cultural, economic şi politic. În cadrul manifestării, ministrul Attila Korodi a dat startul campaniei naţionale „Stinge lumina!", la care au participat peste 20 de oraşe din întreaga ţară. În cadrul aceluiaşi eveniment, au fost făcute publice rezultatele plantărilor din cadrul celei de-a doua ediţii a mişcării naţinale de voluntariat „Milioane de oameni, milioane de copaci".

● Tot de Ziua Mondială a Protecţiei Mediului, premierul Călin Popescu Tăriceanu le-a cerut membrilor Cabinetului să contribuie la reducerea poluării. Premierul le-a cerut miniştrilor ca, măcar de Ziua Protecţiei Mediului, să dea un exemplu şi să renunţe la maşinile de serviciu. Ceea ce domnii miniştri au şi făcut. Doar în ziua aceea, desigur.

Dan Ion TRESTIENI

Banii sau viaţa? (mai bine banii...)

Una dintre implicările moderne în trendul vieţii cotidiene e aceea de cetăţean activ în problematica de mediu. Acest cetăţean are de obicei studii universitare, o vîrstă medie de 35 de ani, e bărbat, căsătorit şi are copii. L-am conturat pe omologul lui *homo economicus* în problematica de mediu.

El are o semantică specială.

Pretinde ca, atunci cînd ne referim la societate, să vorbim despre „societatea de risc", ameninţată în starea sănătăţii ei din ce în ce mai mult de dezvoltarea economică, unde e obligatorie comunicarea transparentă între autorităţile publice, cetăţeni şi forurile ştiinţifice. Cetăţeanul devine un soi de instituţie politică, nu mai acceptă să fie manipulat de ceilalţi doi parteneri din actul comunicării. Revendică, de asemenea, cînd discutăm despre dezvoltare, să ne focalizăm pe dezvoltarea durabilă, în care sănătatea şi bunăstarea populaţiei pe termen lung sînt singurele elemente care trebuie luate în consideraţie. Pentru acest gen de om abstract, singura formă acceptabilă de educaţie a populaţiei e „educaţia prin interpretare", actul educaţional bazîndu-se pe curiozitate şi inteligenţă. Dacă aceste două facultăţi nu-i sînt solicitate, el poate părăsi actul comunicării. Cît de răspîndit e acest gen de om? Maximum 2% din populaţia activă globală.

Grija reală faţă de mediu e o preocupare a oamenilor situaţi pe ultima treaptă de nevoi: autorealizarea – unde puţini ajung în societatea modernă. Pe de altă parte, de ce nu sînt astăzi, problemele de mediu, o componentă a nevoii de subzistenţă şi a nevoii de securitate, de ce nu pot face obiectul, în mod real, unor discuţii în interiorul „societăţii de risc"?

Pentru că nu dor, nu miros, nu ustură şi nu ard, majoritatea oamenilor le consideră probleme virtuale, chiar dacă, în principiu, se arată foarte interesaţi de ele.

Cel mai păgubos motto al majorităţii, cînd se confruntă cu probleme de mediu care ar putea să le afecteze sănătatea, e „poate că eu nu voi păţi nimic".

Am întîlnit acest gen de atitudine într-o cercetare sociologică realizată în 1986 la Întreprinderea de Reparaţii Auto din Cluj, unde o echipă de muncitori făcea izolarea cu vată de sticlă a unor containere din metal pentru Siberia, acceptînd, în schimbul unui salariu bun, să nu folosească măşti de protecţie. Era epoca marilor economii. La cabinetul medical mi s-a spus că toţi aveau mari probleme de sănătate, lucrînd în aceste condiţii de mai bine de doi ani. Speranţa lor de viaţă era sumbră. Cu riscul de a-şi pierde locul de muncă, medicii i-au sfătuit să renunţe la lucrare, însă nimeni nu a vrut, spunînd „poate că nu voi păţi nimic". Nevoia banilor era mai atractivă decît cea de subzistenţă.

Am întîlnit aceeaşi situatie şi la Baia Mare, în 1994, unde exista un mare poluator cu pulberi de plumb. Speranţa de viaţă a locuitorilor era cu 10 ani mai mică decît în restul ţării. Aici se năşteau cei mai mulţi copii cu malformaţii din România. S-au făcut sesiuni de comunicare publică şi s-a lansat varianta închiderii întreprinderii. De teama pierderii locurilor de muncă care le asigurau un trai decent, băimărenii au refuzat categoric desfiinţarea întreprinderii. Din nou, nevoia banilor a estompat nevoia de subzistenţă.

Un caz interesant e şi proiectul minei de aur din Roşia Montană. Am fost cooptat în acest proiect în perioada 2004-2005, cînd am realizat un studiu de sociologia culturii pentru Roşia Montana Gold Corporation.

Una dintre concluziile cele mai interesante a fost faptul că localnicii erau cu atît mai favorabili proiectului cu cît percepeau mai mult oportunitatea de a avea beneficii de pe urma Companiei. Tocmai persoanele considerate a fi cele mai afectate de proiect – prin relocare, reaşezare sau continuarea vieţii în apropierea minei – s-au dovedit a fi cei mai mari suporteri ai proiectului. La investigarea explicită a consecinţelor derulării proiectului asupra mediului, sătenii au declarat că proiectul nu va avea consecinţe nefaste asupra stării sănătăţii lor. Cei mai mari susţinători ai ideii au fost cei din zona istorică a comunei care urma să fie conservată, oamenii putînd să-şi continue viaţa la cîteva sute de metri de mină. În schimb, cei care se declară cei mai temători de degradarea mediului sînt cetăţenii din Abrud şi Cîmpeni, aflaţi la cea mai mare distanţă de proiect. Din nou, nevoia banilor devine mai puternică decît cea a subzistenţei.

(În cazul Roşia Montană, explicaţia acestei stări e şi apartenenţa minerilor la aşa-numita cultură de dependenţă: ei nu concep să aibă o altă activitate în afară de cea de minerit.)

Toate aceste exemple demonstrează că ignoranţa şi lipsa de cultură pot afecta grav calitatea vieţii. În mod normal, pentru o populaţie ca a noastră, aflată pe ultimul loc în Uniunea Europenă în ceea ce priveşte speranţa de viaţă, tocmai nevoia de subzistenţă ar trebui satisfacută cu prioritate. Populaţia nu ne sprijină în acest sens şi regulile democraţiei ne implică într-un joc perdant. Poate că pînă la alfabetizarea populaţiei pe problematica de mediu ar trebui ca guvernanţii să impună binele cu forţa.

Adina POPESCU

Apa Vie şi Apa Moartă

Nu-mi amintesc ca în copilărie să fi auzit de prea multe ori cuvîntul „poluare", decît poate legat de „societăţile occidentale decadente". Ele distrugeau în mod constant planeta, în timp ce la noi totul ne era prieten, „rîul, ramul". Nici despre protecţia mediului nu ştiam mai multe decît ceea ce ne spuneau plăcuţele pe care le puteai vedea pe traseele montane şi care îţi cereau impetuos să nu faci focul în pădure, fiindcă „codrul e frate cu românul".

Privind retrospectiv, nu-mi dau seama dacă trăiam într-o ţară mai curată. Trăiam, în schimb, într-o ţară în care se consuma puţin, aşa că oamenii nu prea aveau *cu ce* să polueze în mod direct mediul. Nu existau pet-uri sau pungi din plastic, berea se vindea la sticle care trebuiau recuperate, căci „aveau garanţie", ambalajele erau şi ele mai puţine, hîrtia era de multe ori valorificată, fiindcă aveam un plan de îndeplinit la şcoală, chiar şi castanele nu erau storcite pe trotuar, toamna, de paşii trecătorilor, căci erau colectate la normă. În plus, nu prea se găsea benzină, aşa că traficul era aproape inexistent.

Şi pe vremea aceea se organizau „ieşiri la iarbă verde". Vara, pe Valea Cerbului, pînă la cabana Gura Diham, nu aveai unde să arunci un ac. Familişti în treninguri la fel îşi întindeau corturile, îşi scoteau din portbagaje scaunele pliante, aprindeau cîte un foc la care nu prea aveau ce prăji, puneau berea „la rece" în apa pîrîului. Pentru că un casetofon cu baterii era un lux, nu prea se auzeau muzici diferite, cum se întîmplă azi, doar din cînd în cînd vocile de la Radio România Actualităţi. Ca să alunge plictiseala şi lenea de după masă, „pantofarii" (astfel erau denumiţi cei care îşi pierdeau vremea pe la poalele muntelui) jucau fotbal sau volei. În urma lor, resturile de pe pajişte se rezumau la cîteva dopuri de bere, poleiala de la ciocolata chinezească şi cîteva lemne carbonizate. Unii îşi spălau Daciile în pîrîu, iar cei care nu aveau maşină îi blamau.

Picnicurile de odinioară nu-mi inspiră atît o lume mai civilizată, cît sărăcia acelor timpuri. Pe atunci merita să urci aproape o oră spre Poiana Coştilei doar ca să bei apă din cel mai limpede izvor din munţii Bucegi, ba chiar să-ţi umpli şi un termos ca să duci şi acasă. Nu exista apă platâ, dar nici alte tentaţii.

Cum era şi firesc, poluarea la nivel mic a devenit o problemă odată cu dezvoltarea societăţii de consum (nu vom discuta aici despre fabricile socialiste care nu respectau nici o normă şi despre localităţi precum Copşa Mică distruse treptat din cauza lor). Se spune că nivelul de trai al populaţiei creşte direct proporţional cu cantitatea de gunoi pe care aceasta o rejectează. În ultima mea călătorie prin ţară, m-am convins că românii o duc nesperat de bine. Pe anumite porţiuni, Valea Jiului se transformă într-o „instalaţie" a unui artist plastic extrem de inventiv. Toată vegetaţia de pe malurile apei e împodobită cu zdrenţe. Pe ramurile copacilor flutură mîneci de pulovere, furouri şi ciorapi (acei ciorapi de damă care pe vremuri erau duşi la remaiat). Ceva mai încolo, un mic baraj este acoperit aproape integral de pet-uri plutitoare. Crişul Negru nu-şi dezminte numele: pete mari de ulei de motor sînt vizibile pe suprafaţa apei. Malul e înţesat de gunoaie care se îngrămedesc, ca o ironie, chiar sub panoul pe care scrie „Protejaţi apa, aerul şi solul!". Un moţ ne invită să fotografiem rămăşiţele grataragiilor de azi. Şi cîţiva păstrăvi morţi purtaţi de apele unui pîrîu de munte. La cîteva sute de metri se construiesc vile zugrăvite în roz şi portocaliu, culori care contrastează kitsch cu verdele pădurii.

Totuşi, în marile oraşe am văzut tineri care îşi sting ţigările în micile scrumiere cu care sînt prevăzute coşurile de gunoi sau care se apleacă după o hîrtie care le-a căzut de prin buzunare. Nu cred că a prins nici o campanie ecologistă. Mai degrabă, oamenii au început să fie sufocaţi de propriile gunoaie. Şi se apucă treptat să facă curat.

„Fiecare lucru are locul lui"

– interviu cu Mugurel RĂDULESCU, preşedinte Eco Rom Ambalaje –

Inspirat de sistemul internaţional Grunne Punkt, ***Eco Rom Ambalaje*** *a pus în funcţiune un sistem prin care deşeurile să fie recuperate şi transportate către reciclatori. Sînt angrenate aproape 1000 de companii care pun pe piaţă produse ambalate, peste 150 de companii de management al deşeurilor.*

Proiectarea colectării selective s-a făcut în trei etape (2004-2006, 2007-2017, 2017-2022). În ce etapă ne aflăm în 2008?

În ceea ce ne priveşte, am demarat 14 proiecte-pilot (2004-2005) caracterizate de un areal de 10.000 de locuitori, cărora li s-a pus la dispoziţie infrastructura necesară: containere colorate pe fiecare tip de material – hîrtie, plastic şi sticlă –, saci şi informaţii/campanii de comunicare menite să stîrnească interesul pentru colectarea selectivă. Proiectele au avut la bază un acord cu Primăriile şi operatorii de salubritate, cele două entităţi fiind şi cele responsabile conform legislaţiei să opereze şi să organizeze colectarea selectivă la nivel local. Majoritatea proiectelor au înregistrat rezultate încurajatoare. Metodologia folosită ne-a ajutat să dezvoltăm arealurile proiectelor-pilot pentru 50.000 de locuitori. În cîteva oraşe, prin aportul operatorilor de salubritate şi implicarea directă a primarilor şi personalului specializat, am reuşit să acoperim aproape întreaga localitate. În prezent putem spune că sîntem în plină desfăşurare a etapei de extindere la nivel naţional. Ritmul de dezvoltare a schemei de colectare selectivă e unul foarte alert, depinzînd însă foarte mult de receptivitatea admnistraţiei locale şi receptivitate în rîndul locuitorilor.

Care e finalitatea colectării selective: la capătul procesului există reciclare sau sînt deversate, blenduit, la aceeaşi tradiţională groapă de gunoi?

Finalitatea e reciclarea deşeurilor. Odată colectate selectiv, deşeurile de ambalaje sînt prelucrate – compactate, mărunţite, balotate – şi transportate către reciclator. Efortul colectării selective creşte rata de reciclabilitate a deşeurilor de ambalaje pe fiecare tip de material pentru că e evitată contaminarea acestora cu resturile menajere, prin colectarea selectivă la sursă fiind evitată practica actuală de sortare la groapa de gunoi, o activitate în condiţii neigenice.

Cînd preconizaţi o conştientizare la nivel naţional a acestei probleme şi ce mijloace credeţi a fi mai eficiente: campanii sociale mai agresive sau măsuri punitive mai drastice?

Eco Rom Ambalaje a demarat o campanie naţională de informare a populaţiei sub sloganul „Pentru că fiecare lucru are locul lui", programe pentru copii şi tineri pentru care colectarea selectivă trebuie să devină o obişnuinţă. Anul acesta am sprijinit realizarea unui manual pentru ciclul primar de învăţămînt despre reciclarea ambalajelor. Numeroase iniţiative private atrag atenţia asupra problematicii deşeurilor din România, la fel şi campaniile la nivel naţional ale autorităţilor centrale. Impactul are un ecou în fiecare dintre membrii comunităţilor, dar se iroseşte pentru că locuitorii nu sînt obligaţi să pună în practică informaţia primită. Sondajele arată că foarte puţini cetăţeni cunosc legislaţia colectării deşeurilor; cei mai mulţi nu o cunosc şi nici nu le pasă care e preţul serviciilor de colectare a deşeurilor, pe care îl plătesc lunar.

Card de Credit
Persoane Fizice
CUMPĂRĂTURILE TE POT TRIMITE ÎN VACANȚĂ
1,5% dobândă pe lună
5 excursii de 2 persoane la Chamonix
Millennium bank
VISA
2200W
Vara aceasta, cumpărăturile de minim 200 de RON plătite cu cardul de credit de la Millennium Bank în perioada 16.06.2008 - 30.09.2008 te pot trimite în una dintre cele 5 vacanțe de iarnă pentru 2 persoane în Franța, la Chamonix – Mont Blanc, sau îți pot aduce unul din următoarele premii: 30 de perechi de schiuri, 100 de huse de schiuri și 100 de căciulițe de iarnă. Valoarea totală a premiilor este de 23.009 EUR (TVA inclus). În plus, cardurile achiziționate în perioada 16.06.2008 - 31.08.2008 au dobânda de doar 1,5% pe lună pe o perioadă de până la 3 luni de la data emiterii; DAE 20,1% pe an. Regulamentul și detaliile promoției pe www.millenniumbank.ro.
Millennium bank
Viața ne inspiră
www.millenniumbank.ro
0 801 000 111 (Romtelecom)
*2111 (Vodafone, Orange)

Lucia TERZEA-OFRIM

bon de lectură

Acei universitari minunaţi şi noul contor de fildeş

● **Lindsay Waters, *L'eclipse du savoir*, Allia, Paris, 2008.**

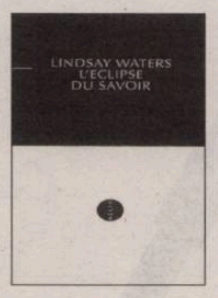

Titlul original al cărţii este *Ennemies of promise. Publishing, perishing, and the Eclipse of Scholarship*. Mai întîi mi-a atras atenţia traducătorul, nimeni altul decît Jean-Jacques Courtine. Am fost surprinsă, ca şi cum aş fi văzut o carte tradusă de Mircea Martin, şi am presupus imediat că doar importanţa excepţională a cărţii poate justifica acceptarea acestui rol secund, cu tot ce presupune el: un substanţial sacrificiu de timp şi multă energie consumată în umbră.

E adevărat că nimeni nu putea fi mai bine plasat decît profesorul Courtine pentru a face cunoscut în Europa acest îngrijorător semnal de alarmă privind viaţa universitară americană, avînd în vedere că mai bine de jumătate din experienţa lui profesională s-a derulat într-un campus de peste Ocean. Apoi, nu s-ar fi obosit cu tălmăcirea, dacă textul nu ar avea o relevanţă cu totul specială, în acest moment în care universităţile europene sînt angajate – pare-se irevocabil – pe drumul adoptării la pachet a modelului american al „universităţii-întreprindere“ şi se lasă prinse într-o logică a pieţei şi a competiţiei acerbe pentru bani.

Dacă în mediul academic din Franţa această schimbare este trăită ca o traumă şi este prilejul unor convulsii care se încăpăţînează să accepte că nu sînt altceva decît spasmele morţii unei întregi tradiţii culturale, la noi, nu văd decît un zel decerebrat, conformist, servil şi umil, cu care importăm fără nici o tresărire tot ce înseamnă birocratizare metastatică şi evaluare predominant cantitativă, prin contorizarea unor indici formali nerelevanţi în raport cu esenţa activităţii universitare. Chiar astăzi am primit prin mail un inept proiect de „fişă de monitorizare a activităţii lectorilor de limba română din străinătate“, în care, pe lîngă nenumărate alte liste şi operaţii aritmetice, ar trebui să fac totalul orelor pe care le consum pe an cu activităţile extracuriculare: reuniuni, şedinţe, consultaţii, acţiuni de promovare a cursului, participare la stagii de perfecţionare, şi, mai amuzant, ce număr de ore am alocat „prestigiului profesonal“, adică scrierii lucrărilor ştiinţifice, precum şi durata susţinerii comunicărilor şi a tuturor intervenţiilor „sub în cadrul manifestărilor organizate de facultate etc“. Aşadar trecînd peste formularea „sub în cadrul“ (apropo, nimeni nu „monitorizează“ textele astea excretate de birocraţi?) ar trebui să calculez şi să transform în unităţi de timp „prevăzute“ şi apoi „realizate“ tot ceea ce fac eu dincolo de orele efective la catedră şi consider că are legătură cu prestaţia şi prestanţa serviciilor pe care le furnizez. Oare trebuie să fiu cu ochii pe ceas cînd vorbesc cu studenţii pe hol şi să calculez în agendă cîte minute am alocat fiecăruia? Nu m-am gîndit niciodată să măsor cît timp îmi ia scrierea unui articol sau a unui capitol de carte. Văd că formularul îmi cere socoteală pentru tot ce fac pentru formarea mea profesională. Ei bine, de-o bună bucată de vreme citesc cu delicii şi foloase, pe care nu ştiu în ce rubrică ar trebui să le trec, tot ce a scris Proust. Recunosc că am pierdut şirul zecilor (sutelor?) de ore în care, fie cu creionul în mînă, fie cu ochii pe geam, sau chiar în somn, după ce cu geana ostenită închid cartea, simt cum totul în mine se modifică, se reaşază şi devine mai limpede. De la Proust am învăţat mai mult decît din toată biblioteca mea de antropologie, pentru care mă invidiază prietenii. Acum trebuie să raportez cîte ore îmi ia călătoria spre mine însămi? Poţi să le ceri pontatorilor şi celor ce vor să contorizeze şi să cuantifice orice pîrţ didactico-ştiinţific tras prin facultate sau prin împrejurimile academice să priceapă că pentru un universitar umanist o parte importantă din formarea profesională este traseul imprevizibil al evoluţiei lui interioare? Cum să cuantifici imponderabilul flux al gîndurilor şi gestaţia ideilor? Ce importanţă are faptul că o comunicare ştiinţifică ţine 20 de minute, cînd ai lucrat la ea, printre picături, zile întregi, uneori fără să bagi de seamă că deja s-a schimbat anotimpul?

Dar acesta e un episod minor din lunga, plicticoasa şi sîngeroasa poveste birocratică ce ni se pregăteşte şi pe care deja am început s-o trăim. Deocamdată să vedem cum arată scheletul din turnul de fildeş, scos la iveală de Lindsay Waters, din punctul de vedere al unui universitar care are în spate cîteva decenii de experienţă didactică, ştiinţifică şi editorială, în cadrul Universităţii Harvard. Să vedem ce se mai ascunde prin dulapurile acestui nou model de universitate, spre care ne îndreptăm cu voie sau fără voie (de nevoie?).

În calitate de *executive editor for the humanities* la Harvard University Press, Lindsay Waters scrie acest pamflet în care se referă, în primul rînd, la soarta departamentelor de ştiinţe umaniste, la felul în care se face recrutarea şi apoi promovarea personalului didactic în funcţie de criterii cantitative, numărul publicaţiilor şi cota editurilor şi a revistelor de elită. Comisia de concurs nici nu mai citeşte „contribuţiile“, doar numără titlurile şi punctează „brandurile“ la care au colaborat candidaţii. Pe nimeni nu interesează conţinutul şi caracterul teribil de inegal al volumelor al căror număr creşte exponenţial, invers proporţional cu calitatea lor. Păduri întregi s-au transformat în lamentabile „cărţi de dosar“ scrise pe bandă rulantă, sub presiunea „criteriilor“ de promovare impuse de birocraţii ce administrează universităţile, în vederea obţinerii unei poziţii de vîrf în ierarhia care condiţionează accesul la fonduri. Responsabilitatea selecţiei este transferată astfel pe umerii editorilor, care însă au propriile lor criterii influenţate de piaţa ideilor, de constrîngeri de rentabilitate nu întotdeauna identice cu cerinţele ocupării unui post într-o universitate. În această criză de supraproducţie, lucrări valoroase au mari şanse de a trece neobservate, iar cei care nu sînt dispuşi să joace tragicomedia imposturii şi să-şi împăneze CV-urile cu cantităţi industriale de nimicuri sînt eliminaţi în favoarea celor mai abili, care au înţeles repede dogma fundamentală a învăţămîntului superior de astăzi: tot ce nu poate fi numărat nu există.

Comercializarea şi birocratizarea sufocă instituţia universitară, iar corpul profesoral se transformă într-un adevărat *lumpenprofessorat*, după cum formulează inspirat autorul, şi care este silit să se supună unei nemiloase *„corporatist demand for increased productivity“*, care goleşte toate publicaţiile *„of any significance other than as a number“*.

În aceste condiţii, reputatul editor lansează *A call for slow writing*, invită profesorii să îşi folosească liber inteligenţa în scopul de a găsi adevăruri, şi nu doar de a se lăsa folosiţi pentru a atrage fonduri în contul celor ce administrează universitatea. Nimic nu caracterizează mai bine tendinţa de astăzi a universităţilor decît ilustraţia unui articol de Lindsay Waters, pe care l-am găsit pe net. Desenul înfăţişează un arbore al cunoaşterii, plin cu cărţi deschise, pe care se putea citi: VERITA$.

Alexandru MATEI

De ce în România sînt mai multe blocaje şi mai puţine idei

Amînată cu o săptămînă din diferite raţiuni, întîlnirea de la Facultatea de Litere, din cadrul Centrului de cercetări interdisciplinar de studii culturale europene şi româneşti „Tudor Vianu“, dintre H.-R. Patapievici, pe de o parte, şi Sorin Antohi, Mircea Martin şi Ovidiu Verdeş (în ordine alfabetică şi de la dreapta la stînga prezidiului) a fost săracă în public şi bogată în dezbateri. Alţi doi invitaţi – Dana Jalobeanu şi Paul Cernat – au lipsit din motive întemeiate. Criticul a lăsat totuşi un text care a fost citit de Mircea Martin pe post de prolog la o dezbatere mai puţin despre o carte şi mai degrabă despre ceea ce vorbeşte cartea: de ce cultura română nu e decît ceea ce e?

Ocazia – pentru că e nevoie mereu de un pretext – a fost aşadar un volum: cel apărut în ultima parte a anului trecut, *Despre idei şi blocaje,* despre care s-a scris destul de mult, dar răzleţ. E drept, a existat şi o polemică ceva mai consecventă, între autorul cărţii şi Andrei Cornea, dar acest ultim eseu al lui H.-R. Patapievici n-a avut succesul celorlalte. Şi asta nu-i rău: autorul a renunţat la fraza sentenţioasă şi la parada referinţelor care întreţineau imaginea unui filozof mesianic, pentru a veni cu o simplă „propunere modestă“. Dincolo de carte, dezbaterea a iscat întrebări pe care – cum se spune – multă lume ar trebui să şi le pună.

Dar poate nu întrebările, ci constatările sînt mai interesant de notat. Lipsa dialogului în spaţiul cultural românesc nu este nici un efect şi nici o cauză, ci o realitate congruentă cu lipsa dialogului social în ansamblu, într-o societate care fuge atît după propria imagine într-o oglindă ideală, cît şi de propria imagine în propriii ochi. Denegarea nu este decît un simptom al neputinţei, raţionalizarea carenţelor şi îndemnul la colmatarea lor nu înseamnă decît gestul prin care ne împăcăm supraeul şi ne permitem să fim liberi de a (nu) acţiona la fel, la fel de comod. Este imposibil să realizăm un model de coeziune într-o societate funciar centrifugă. Aceasta este, aşa-zicînd, concluzia. Dar există alte enunţuri despre cultura română recentă care ne pun pe gînduri: absenţa unei „filozofii“ româneşti nu are ca origine doar o incapacitate axiomatică de a continua ceea ce începe. De vină este, pe de o parte, investirea ei ideologică dinaintea celui de-al doilea război mondial, care a transformat mai mereu gîndirea în manifest, imposibil de convertit în subversiune lentă a mentalităţilor, ca în „procesul civilizării“ al lui Elias. Deturnarea ideologică a gîndirii este prima dovadă de imaturitate culturală a unor spirite altminteri strălucitoare. Pe de altă parte, *non sequitur*-ul din cultura română se datorează şi unei cauze exogene: regimul comunist care a arestat ştiinţele umane, lăsînd elita culturală să supravieţuiască doar cu oxigenul furnizat de literatură.

Multe dintre aceste constatări, ca şi altele, mai simple – de pildă faptul că excelenţa culturii generale la noi, clamată de Patapievici, e un simplu mit – au fost făcute de Sorin Antohi care a pus astfel, implicit, o problemă metodologică: nu poţi discuta cu adevărat despre cultură – o cultură dată – în lipsa contextului istoric şi social în care ea evoluează. Nu poţi – sau poţi, dar e aproape inutil – să faci o simplă tipologie culturală care, inevitabil, va transporta cititorul neavizat într-un abur de fatalism care, ca o evidenţă axiomatică, se sustrage verificării. De aceea, binevenite au fost şi întrebările lui Ovidiu Verdeş referitoare la definiţia relativă a unei sintagme precum „cultura română“ într-un discurs imagologic. De ce trebuie să ne comparăm mereu cu Occidentul? De ce nu ne îndreptăm privirea împrejur, ci alunecînd departe, ne interzicem orice posibilitate de schimbare prin revendicări hiperbolice şi deci imposibile? Mircea Martin şi-a demonstrat idealismul: apelul la reconciliere pe care-l face în mod programatic, în numele constituirii unei comunităţi intelectuale româneşti, nu se poate sprijini doar pe o petiţie de principiu. Structura cîmpului cultural românesc nu prevede locul în care această reconciliere ar putea apărea şi s-ar putea menţine. Între o universitate care funcţionează în regim de societate de prestări de servicii, o academie moştenită dintr-o altă eră culturală şi o politică a învăţămîntului haotică şi amatoristă, între reviste academice invizibile, mofluze, pe de o parte, şi reviste culturale generaliste de o ingenuă eterogenitate, pe de alta, cultura practicată în România produce singurul liant pe care societatea românească ştie să-l facă: cel de „cumetrie“, cel în care nu funcţia, nu rolul, ci persoana este cea care contează.

Aş vrea să revin asupra unei chestiuni care, pentru mine, este capitală în expunerea lui H.-R. Patapievici din ultima lui carte: cea a culturii „naţionale“. E drept, termenul nu poate fi omis, nu poate fi înlocuit în nici o discuţie despre un spaţiu cultural care cuprinde teritoriul administrativ, politic şi lingvistic românesc. Dar este la fel de adevărat că supravieţuirea pertinenţei acestui termen – naţional – este condiţionată de o reducere semnificativă a pretenţiilor lui: stil naţional, da, dar să vorbeşti despre o reţea instituţională naţională românească în sens esenţialist e o utopie. Şi asta nu numai pentru că reuşim să imităm forme, fără a produce conţinuturi. Mai ales pentru că, în efortul nostru de a urmări Istoria, n-am avut şi nu avem niciodată vreme să urmăm practicile formative pe care le vizăm înainte ca altele, noi, să ne atragă mai tare şi înainte ca entuziasmul cu care le reconstituiam pe primele să investească, brusc, dorinţa de a reface experienţele culturale cele mai noi. Viitorul culturii, inclusiv a celei în limba română, stă în construirea şi funcţionarea eficace a unor comunităţi culturale locale, „modeste“, dar profesioniste, care nu se vor numaidecît reprezentative pentru întreaga „cultură română“. Centrul interdisciplinar „Tudor Vianu“ poate fi una dintre ele.

Marius CHIVU

feedbook

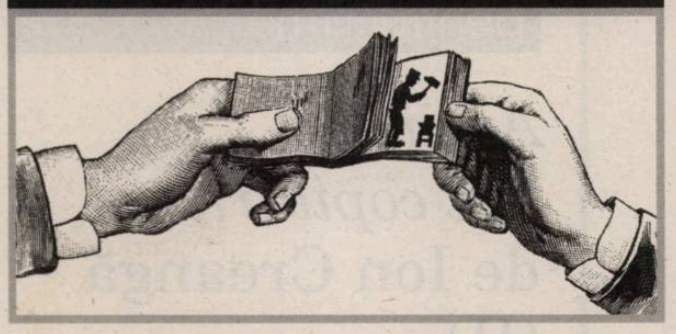

Pornoşaguri lirice

● **Emil Brumaru, *Povestea boiernaşului de ţară şi a fecioarei cu lindic zglobiu*, prefaţă de Ion Vianu, desene de Dumitru Gorzo, Editura Trei, 2008.**

Povestea boiernaşului de ţară... este, de fapt, un sequel al *Infernalei comedii* (Editura Brumar, 2005), numai că, spre deosebire de cele 43 de sonete de acolo (o parte scrise încă din 1978), de data aceasta avem un volum mai puţin unitar care adună de toate – sonete, cîntece, distihuri, rondeluri şi chiar două texte în proză –, creaţii, probabil, deopotrivă mai vechi şi mai noi. Ca admirator al sonetelor erotice, mă bucur că Emil Brumaru – un poet etern nominalizat la premii, prea puţin luat în seamă de instituţiile culturale – s-a întors la această temă care, din păcate, nu are tradiţie la noi. Trebuie să recunoaştem că avem o literatură destul de pudibondă şi nu-mi dau seama ce anume le-a lipsit scriitorilor: interesul, curajul sau talentul, erotismul fiind, se ştie, una dintre cele mai dificile şi riscante teme literare.

Doar tema diferă între aceste poeme şi volumele clasice ale lui Emil Brumaru; stilistica, vocabularul, imaginarul sînt aceleaşi şi numai contextul politic a făcut ca aceste poezii să nu intre în volumele de dinainte de '89. Căci între erotizarea obiectelor, a insectelor sau a regnului vegetal şi fanteziile erotice explicite ale bărbatului impudic, explorator în detaliu şi pînă la obsesie al corpului femeii, sclav şi stăpîn al sexului ei, există o anume coerenţă stilistică. Doar accentele diferă. De altfel, o bună parte din poemele acestei cărţi sînt elegii de dragoste (vezi splendidul „Nostalgii şi leacuri"), cînd nu surprind, cel mai adesea, dorinţa crescînd pînă la obsesie: „Îmi stai pe creieri în genunchi şi-n coate. / Cît crezi, iubito, că mai pot răbda? / Mi-s simţurile trase la rindea, / Şira spinării zbîrnîie în spate, / Zmulsă din trup şi-umplută cu smîntînă." („Îmi stai pe creieri...")

În timp ce miraculosul se retrage din dulapuri şi cămări în pat, femeia se insinuează şi impregnează cu miresmele trupului ei casa şi mintea bărbatului ce secretă necontenit lubrice fantezii sub forma unor pornoşaguri lirice alternînd nostalgia cu umorul. Intimitatea este acum a camerei, dar grădina şi natura au rolul lor în desfăşurarea desfrîurilor bucolice, al scenariilor erotice care se întind pe toată gama, de la inofensivele acte de abstinenţă („Sonet pentru Tamara") şi elogii (fetişiste) aduse trupului femeii („Temeinicia rugii mele-s sînii") şi orificiilor lui, la cunilingus („Supremul gînd de aur al gîtlanei"), exhibiţionism, sodomizări şi coprofagii (cele mai multe), fantezii erotice cu minore („Sonet şcolăresc"), orgii sau chiar acte de zoofilie. Gospodăria toată este un regat erotic – aici, în intimitate, în grădină sau în casă, după perdele ori sub pături, nimic nu este vulgar, totul este natural. Limitele sînt ale imaginaţiei, iar fericirea este carnală sau nu este deloc: „Dă-mi, Doamne, fericirea: un trup ce-o să-şi dividă / Carnea în două fese şi-n mijloc c-un drug drept, / Băgat pînă la suflet (şi dincolo de dînsul)" („Eşti coaptă pentru pulă ca mărul pentr-omidă"). Sonete/cîntece/rondeluri de alcov casnic, poemele proslăvesc trupul plin de miresme şi de parfumuri al femeii, trup oricînd îmbietor, mereu disponibil, niciodată satisfăcut. Trupul femeii este fetişul acestui trubadur al juisării, iar păcatul, cînd nu este mult prea intim pentru a fi ofensiv, ispiteşte fatal, căci abia nepermisul este semnul fericitelor acuplări: „Prea ascuţită-i bucuria-n suflet./ Fiert chiar şi-n smoala iadului cu draci, / Şi-n furci întors, de mii de ori mă-ncumet, / Soarele-i diavolesc sorb dintre craci, / Blînd blestemat să i-l adulmec reavăn / Şi-apoi, pios, minunile să-i deapăn" („Supremul gînd de aur al gîtlanei"). Majoritatea senzaţiilor erotice sînt olfactive – „voi ciopîrţi miresmele cu nara", spune poetul – şi poemele abundă în miresmele corpurilor adulmecate cu nesaţ sau în nostalgii stîrnite de vechi mirosuri incitante & excitante.

Retorica e impregnată de mărcile imperativului şi ale elogiului pre/post-coitum contopite într-o adevărată mistică erotică. În spaţiul casnic al intimităţii absolute, voluptatea explorării minuţioase a trupurilor conferă perversiunii, dincolo de o anume tandreţe, şi o semnificaţie superioară. Căci, dacă devianţa este abia ea specifică umanului, cum ne spun Pascal Bruckner şi Alain Finkielkraut, atunci abia prin sodomizare şi coprofagie are loc cu adevărat acceptarea erotică şi accederea la un fel de mîntuire a trupului. Perversiunile proiectează în sacru corpul şi percepţiile lui, sexul îi înalţă pe cei doi, fluidele corpurilor împreunate îi purifică. Cînd orice repulsie e depăşită, contopirea în secreţiile corpului celuilalt („salive", „sudori", „spermă" sînt cuvinte ce revin aproape în fiecare poem) are semnificaţia unui botez. „Sonetul XLII (elogiul iubitei ideale)" din *Infernala comedie,* în care femeia apărea ca o divinitate sexuată ale cărei acte fiziologice erau primordiale, este reluat aici în diferite poeme reuşite mai mult („Vreau să mă tîrîi ca un vierme-n tine") sau mai puţin.

Dincolo de sonetele izbutite, apariţia unui nou personaj feminin (vezi „Sonetele misogine" dedicate Celestialei Porcuţa-Satannici), versuri absolut memorabile sau cuvinte inventate pentru a susţine ludic întreaga imagerie erotică („pudilondoci", „vampirizole", „pizdancă", „lindicard", „futurgic", „pîrţoştine" ş.a.), capitol la care limba română este deficitară, există şi multe poeme de umplutură, care abia ele sînt gratuite, versificări pubere sau care ţin mai degrabă de erotismul vulgar cazon (singurele bucăţi care se potrivesc desenelor banale ale lui Dumitru Gorzo). Trecîndu-le însă cu vederea, regăsim în cele mai bune sonete acel erotism exuberant-nostalgic şi elegiac („cu melancolie-mi cern abisul"), plin de umor şi livresc care a făcut deja faima poetului. Valéry, Verlaine, Villon, Baudelaire, Sade, Apollinaire sînt invocaţi la tot pasul, li se închină versuri, iar dintre cei români, Anton Pann, Costache Conachi şi Arghezi sînt citaţi fiecare în cîte-un poem explicit.

Aş încheia cu începutul sonetului „Mi-s vorbele vrăjite să creeze...", o discretă artă poetică unde se vede limpede faptul că erotismul este, de fapt, esenţa întregii poezii brumariene, una dintre foarte puţinele poezii cu adevărat originale care se scriu astăzi la noi: „Mi-s vorbele vrăjite să creeze / Vîrtejuri în jumări, jandarmerii / De ciuboţica-cucului, teci dese / Iubind boaba fasolelor tîrzii, / Fîntîni fututе fin de cumpeni, raze / Întortocheate într-un soare cub, / Craci adormiţi pe margini de pervaze / Ce sufletul şi cugetul ni-l sug / Cînd se trezesc..."

desen de Dumitru Gorzo

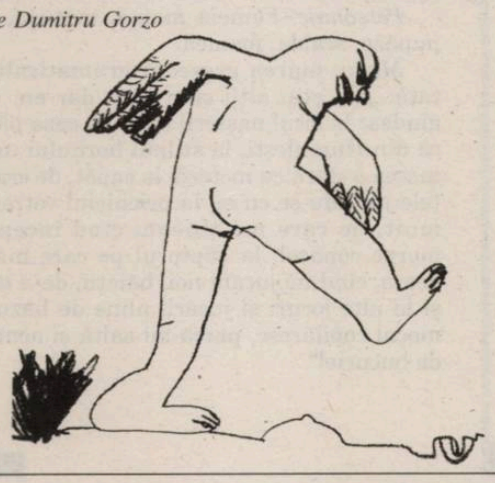

Dilema veche vă recomandă

● Henri Michaux, *Un barbar în Asia* (traducere de Dan Petrescu, Editura Nemira, 2008). Fie şi numai pentru a descoperi, la lumina unui blitz al minţii, esenţa bengalezilor fixată în două fraze („Cînd sînt în picioare, ochii par să le aparţină unor inşi culcaţi. Cînd sînt culcaţi, unor inşi aflaţi în picioare."), ar trebui să vă aplecaţi asupra acestui poet rar. (Dan Stanciu)

● Fals indiferenţi la Europeanul de fotbal în faza lui finală, impasibili la absenţa lor, acolo, riguroşi în tradiţia lor inflexibilă, englezii îşi lansează Wimbledon-ul, un fel de Mondial pe iarbă al tenisului. La sport.ro, de luni, 23 iunie, *live,* de cîte două ori pe zi. *The question:* va triumfa Rafael Nadal, regele zgurei, şi pe iarbă? Sînt dintre aceĭa pe care întrebarea nu-i lasă R.C.

● Vă recomand entuziast romanul unui tînăr scriitor polonez, Wojciech Kucyok – *Mizeria. antibiografie* (Editura Polirom), o carte tulburătoare, deopotrivă amuzantă, întunecată şi crudă pînă la insuportabil despre coşmarul copilăriei unui puşti crescut cu biciul de un tată frustrat şi violent, cu aere de artist. Scriind pe un ton necruţător ironic cum rareori mi-a fost dat să citesc, Wojciech Kucyok este un stilist al burlescului, iar traducere lui Constantin Geambaşu este de-a dreptul remarcabilă. (Marius Chivu)

Andrei GORZO

dilematograf

Cinci scurte (1)

● ***5 succese mari pentru 5 filme mici* (România, 2008).**

Oricîte premii ar cîştiga, realismul fervent al celor mai buni regizori ai noştri n-are nici o şansă de a învinge rezistenţa marelui public. Discuţiile internautice pe tema neorealismului românesc sînt pline de declaraţii ca: „Nu mă interesează să merg la cinema ca să văd viaţă reală; am parte de destulă viaţă reală în restul timpului." Ce e deprimant aici nu e faptul în sine că publicul larg preferă evazionismul, ci faptul că, judecînd după tonul ţanţoş al declaraţiilor de acest tip, cei care le fac par să creadă că nu pierd absolut nimic: ei nu vor să vadă viaţă reală la cinema – o ştiu din trăite. Atitudinea asta denotă o neînţelegere fundamentală în ceea ce priveşte arta – ce vrea ea, de fapt, şi ce poate face pentru noi. Sigur că cei mai mulţi dintre noi avem parte de destulă „viaţă reală", dar asta nu înseamnă că şi înţelegem tot ce trăim. Dimpotrivă, în cea mai mare parte a timpului trăim bezmetic, cu ochelari de cal şi pe trei sferturi îngropaţi în noi înşine. Oamenii de care ne atingem în treacăt, de care uneori ne lipim, dar cel mai adesea ne ciocnim, rareori devin pentru noi la fel de vii ca noi înşine; furaţi de mişcarea propriilor rotiţe, rareori sîntem atenţi la mersul rotiţelor *lor.* Şi aici intervine arta. Ca şi divertismentul evazionist, arta ne scoate din noi înşine, dar nu pentru a ne propulsa cît mai departe de propriile noastre vieţi, ci pentru a ne face atenţi la cum funcţionează nişte oameni diferiţi de noi şi diferiţi între ei, dar cu toţii la fel de vii şi la fel de vii ca noi, în nişte situaţii de viaţă care, într-un fel sau altul, ne dau o perspectivă asupra propriilor noastre vieţi. A fi conectat în acelaşi timp, şi în timp real, la creierele şi la nervii tuturor celor implicaţi într-o situaţie de viaţă, care de obicei e o situaţie de criză de vreun fel sau altul, e nu doar o experienţă revelatoare, ci şi una mai pasionantă decît orice evadare. Şi despre asta e vorba în filmele româneşti neorealiste.

Un exemplu superb e cel mai recent scurtmetraj al lui Radu Jude, *Alexandra* – cel mai bun motiv de a vă cumpăra bilet la *5 succese mari pentru 5 filme mici,* un pachet de scurtmetraje lansat pe ecrane de Metropolis Film, cu sprijinul CNC. Tavi (Şerban Pavlu) şi Iulia (Oana Ioachim) sînt doi soţi care s-au despărţit, dar care au rămas în ceea ce amîndoi consideră a fi „relaţii amiabile" de dragul fetiţei lor de patru ani, Alexandra. Tavi e în relaţii bune şi cu bărbatul (Mimi Brănescu) care i-a luat locul în apartamentul Iuliei şi al mamei ei (Cristina Ivan). Tustrei sînt oameni cu studii superioare, convinşi că pot să gestioneze inteligent creşterea copilului. Dar nu e nevoie decît de o vorbă greşită şi de un ton nepotrivit pentru ca, în numai zece minute, aranjamentul lor de oameni raţionali să basculeze în insanitate. Vorba greşită o spune fetiţa de patru ani atunci cînd i se adresează tatălui ei cu „Tavi" în loc de „tati" (deşi nu-i exclus ca *el* să fi auzit greşit), iar tonul nepotrivit îl foloseşte Iulia atunci cînd Tavi îi predă copilul, iar ea îl anunţă – prea sec, prea peremptoriu – că Alexandra n-o să-şi petreacă următoarea sîmbătă cu el pentru că are meditaţie. Din momentul acela, toţi par nişte nebuni: Tavi cu amocul lui pur-masculin (a cărui obscenitate e perfect redată de Pavlu), Iulia cu plăcerea ei de a-l întărîta, noul ei partener cu pretenţiile lui de *raisonneur,* pînă şi bunica – pentru că trăieşte printre ei. Imaginea lor strînşi în jurul fetiţei, punînd-o să arate care-i tata şi care-i mama, ca să stingă conflictul, e un tablou de familie *horror* – cu atît mai înfiorător cu cît răul care se comite acolo e unul atît de subtil şi de involuntar. Merită subliniat cît de greu de obţinut e acest tip de realism. Într-un alt scurtmetraj inclus în calup, *Acasă* de Paul Negoescu, un om plecat la muncă în Spania şi reîntors acasă de Sărbători (Marian Râlea) are o lungă conversaţie cu un taximetrist (Gabriel Spahiu). Conversaţia trece de la una la alta – de la trafic la integrarea în UE şi de la planurile taximetristului de a pleca şi el la muncă în străinătate la familia care-l aşteaptă pe client cu masa pusă: nimic de zis, e ca-n viaţă, numai că n-are destulă tensiune; în loc să aducă revelaţii, aduce aminte de alte conversaţii banale purtate în taxiuri. Ajuns acasă, clientul e întîmpinat de soţie cu o faţă obosită şi cu cîteva informaţii seci, printre care aceea că dacă-i e foame are nişte pui la frigider. Taximetristul asistă la această primire şi pare să-l ia cu frig. E, într-adevăr, o revelaţie, dar nu sînt sigur că e ca-n viaţă. Oare cuvintele acelea de întîmpinare nu sînt cam puse în gura soţiei? Oare Negoescu nu forţează puţin personajul ei ca să se conformeze cu ceea ce a stabilit el dinainte că e adevărul pe care vrea să-l spună? Începe prin a manipula prea puţin viaţa reală şi sfîrşeşte prin a o manipula prea tare.

trecerea prin reviste

Memento Piaţa Universităţii

În numărul 169, revista *Observator Cultural* publică o serie de eseuri despre Piaţa Universităţii, un „loc de memorie", un „spaţiu geografic strîns legat de fenomenul socio-politic care îi este asociat", dar nu numai, căci, deşi plin de istorie culturală şi arhitecturală, azi „respiră greoi, sufocat de poluarea din postcomunism". Printre semnatarii dosarului realizat de Cristian Cercel se numără Ana Blandiana, Adrian Majuru, Augustin Ioan, Mirel Bănică, Ovidiu Pop şi Ioana Nitulescu.

„În cazul Pieţei Universităţii s-a recurs la ghioage numai după ce întreaga recuzită a dezbinării, verificată cu succes în deceniile trecute, a fost înfiptă pînă la plăsele în mentalul colectiv. Au fost răspîndite manifeste semnate cu numele unor intelectuali născuţi după război care, pentru că vorbiseră din balconul Universităţii, erau puşi să se adreseze pasă-mi-te, în numele Căpitanului; se povesteşte despre orgiile femeilor goale, intelectuale fireşte, care fuseseră văzute, pe televiziunea bulgară, dansînd în Piaţa Universităţii. De altfel, toate aceste eforturi de calomniere şi falsificare nu erau lipsite de abilitate: ceea ce trebuia discreditat nu era numai intelectualitatea, a cărei obişnuinţă de a gîndi putea deveni molipsitoare, ci mai concret esenţa periculoasă a discursurilor din Piaţa Universităţii, Punctul 8 de la Timişoara, care punea sub semnul întrebării însăşi posibilitatea de a continua manipularea istoriei." (Ana Blandiana, *Despre 15 iunie, atunci şi acum)*

„La mijlocul secolului al XV-lea zona Universităţii de azi reprezenta marginea nordică a tîrgului Bucureştilor. (...) Peste 200 de ani marginea nordică se afla deja către Piaţa Romană de azi, iar în zona Universităţii, deja cuprinsă de oraş, se aflau mahalalele Sărindar, Sf. Sava şi Clopoţei. (...) Palatul Universităţii a fost ridicat începînd cu 10 octombrie 1857 pe baza proiectului arhitectului Alexandru Orăscu şi finalizat la 14 decembrie 1869." (Adrian Majuru, *Piaţa Universităţii, transformările locului)*

„Cutremurul din 1977, combinat cu politica ceauşistă de după el, a dus la dispariţia unei biserici aflate odinioară vizavi de Intercontinental, deşi ea putea fi restaurată fără probleme. Blocul actual, de inspiraţie interbelică, este elegant, dar grinzile interioare, supradimensionate, în raport cu spaţiile apartamentelor, ne vorbesc despre teama proiectanţilor de atunci." (Augustin Ioan, *Piaţa Universităţii)*

„În orice memorie traumatică, există problema concurenţei victimelor, iar Piaţa Universităţii este şi ea un exemplu de memorie traumatică. Sînt puse în joc strategii, pentru a atrage beneficii simbolice pentru actori (cum e cazul adeseori cu mitingurile politice). Un exemplu românesc din domeniu este bătălia purtată în jurul certificatului de revoluţionar, exemplul cel mai clasic de abuz memorial. (...) Competiţia pe plan memorial pentru Piaţa Universităţii arată că memoria Pieţei Universităţii se lasă foarte greu îmblînzită. Cînd politicienii încearcă să o folosească, rana se deschide mai degrabă decît să se închidă." (din interviul acordat de Mirel Bănică, *„Am avut un muzeu în aer liber al Revoluţiei Române şi l-am distrus cu bună ştiinţă")*

„Ca şi «Revoluţia Română», Piaţa Universităţii e un moment fondator pentru sistemul politic românesc. Că, în memoria noastră colectivă, aceasta nu ocupă un spaţiu comun arată cît de puţin s-a depărtat politica românească de începuturile sale. Cine vrea reformă politică poate să pornească de la un asemenea punct nodal, dezvoltîndu-l într-o nouă direcţie." (Ovidu Pop, *Bătălia pentru Piaţa Universităţii)*

„Piaţa Universităţii e considerată la nivel simbolic km 0 al României: punctul de unde începe să capete sens eliberarea de comunism. Întreaga simbolistică a Pieţei reprezintă o creare de sens a istoriei revoluţionare şi a identităţii unui popor într-un anumit moment istoric." (Ioana Nitulescu, *Piaţa Universităţii, comemorările Revoluţiei între legitimizare şi uitare)* **(S. G.)**

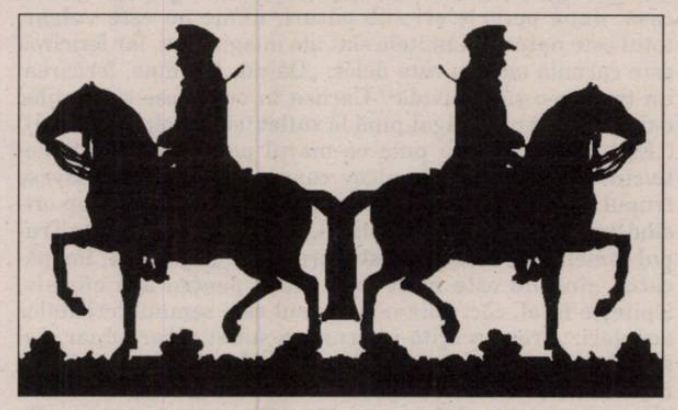

Radu COSAŞU

din vieaţa unui extremist de centru...

Neurofotbal

Precizare din capul locului: acest articol pleacă la tipar cu o zi înainte de ultimul meci din „Grupa morţii", autorul nu ştie ce va fi mîine, dar ştie ce a fost mai ieri şi alaltăieri. E de neuitat

A fost aşa cum puţini au îndrăznit să-şi închipuie şi, mai ales, s-o scrie: România – socotită fără nici o şansă – a făcut 0-0 cu Franţa şi 1-1 cu Italia, două campioane mondiale din ultimul deceniu. Cu Franţa, România a comis unul dintre cele mai urîte meciuri ale turneului. Cu Italia, doar peste trei zile, aceeaşi echipă a realizat una din cele mai frumoase partide, unii specialişti socotind-o chiar superbă. În meciul cu Franţa, antrenorul Piţurcă a preconizat – şi bine a făcut, susţin meseriaşii în problemă – o tactică excesiv de prudentă, statisticile demonstrînd că nu s-a tras nici un şut pe poartă, echipa avînd în schimb cel mai bun bloc defensiv*. În meciul cu Italia, a fost superioară în ocaziile de gol, inferioară în posesia mingii şi a loviturilor de corner. În aceeaşi ordine de idei care se bat cap în cap, imnul României – acel mohorît „Deşteaptă-te, române!" – aşa cum a fost interpretat de echipa naţională s-a clasat, în topul „imnurilor", pe locul al doilea între cel italian şi cel croat. Oameni de idei întru totul diferite – precum domnii Traian Radu Ungureanu şi Cornel Dinu – s-au declarat, în studio, la fel de emoţionaţi, în sensul reclamei Coca-Cola: fotbalul ne uneşte pe toţi.

Toate aceste evidenţe contradictorii impun constatarea fulgerătoare a lui Emil Cioran, după ce a văzut la televizor o înfrîngere cumplită a României la rugby într-un meci cu o naţională de pe insulă (ceva în jur de 130 la 0): „Românii cînd nu sînt excesivi sînt nuli". Cum s-ar zice la Paris: *Il en savait quelque chose* – „ştia cîte ceva despre asta". La fel de dragă îi este autorului, fie şi în fotbal, observaţia lui Lampedusa: „cea mai adîncă voluptate a omului este să poată spune: «ţi-am spus eu că aşa o să fie!»"

Ca atare, scribul dumneavoastră – mai zilele trecute el a primit de la un internaut scandalizat al *Gazetei sporturilor,* un mesaj devastator: „Da, ce, bă, tu scrii ca Cioran?" – nu poate să-şi reprime voluptatea de a fi scris, aici, că în meciurile cu balaurii şi crocodilii din această grupă va funcţiona norocul cu tot ce înseamnă el şi ghinion, ca oriunde se ciocnesc cei buni cu cei foarte buni. În meciul cu cocoşul galic – că aşa e în junglă, fel de fel de vieţuitoare – norocul României a purtat un nume clar: Anelka, centrul înaintaş francez care a ratat din cea mai facilă poziţie, chiar de la început. În bătălia cu Italia, bafta şi zbîrciul au convulsionat mult mai aprig şi s-au echilibrat în nefericiri strigătoare la cer, conform unei sintagme care face furori în publicistica noastră. România a avut parte de un arbitraj norvegian la care nu a visat vreodată: dl Ovrebo a anulat un gol perfect regulamentar al Italiei (recunoscut ca atare de toată gîndirea românească – act rarissim de cultură) şi a acordat în minutul 80, un penalti întru totul discutabil în favoarea noastră. Un arbitru venerabil ca Nicolae Rainea a declarat cu toată truculenţa naţională: „Dacă dădea un asemenea 11 metri împotriva noastră, îl alergam pînă la Bucureşti! Aşa însă, ar merita să fie cinstit cu o plimbare, în vapor, pe Dunăre!" Şi unde a fost ghinionul? Acolo unde el se întîlneşte cu labilitatea psihică, cu tremuriciul oaselor, cu neştiinţa. E ceea ce se numeşte azi a şti să gestionezi norocul; căci nu e întru totul corectă ideea, devenită şlagăr, conform căreia norocul ţine cu cei îndrăzneţi. El ţine şi rămîne la cei care ştiu ce să facă atunci cînd cade pe capul lor. Norocul ţine cu *ştiutorii* lui Cărtărescu. Momentul culminant a fost acela al penalti-ului în care şansa portarului Buffon s-a îngemănat cu neşansa neştiutorului Mutu. Nu a existat declaraţie competentă în care să nu apară aceşti termeni, de loc inefabili: şansă sau neşansă**. Gică Popescu – singurul fotbalist român ajuns căpitan la Barcelona – a fost cel mai radical: „Să se mai termine cu norocul Italiei!" Şi ca hazul să apară şi el, după ce s-au îmbrăţişat în final cu „ai noştri", italienii ne-au declarat „cinici": „Cinicii români" – au titrat imediat... Cine vorbeşte? Cine se plînge de cinism în fotbal? Cei care l-au consacrat fără scrupule – acel 1-0 din minutul 8 pînă în minutul 90, la care, oricît te plîngeai că nu ai avut noroc, Herrera îţi arăta tabela de marcaj.

În sfîrşit, ca să nu ne enervăm, pentru a ne desprinde de contingent şi ca să ne ridicăm uşor spre meta, autorul vede în rectorul bisericii poloneze din Viena, părintele Zygmund Waz, personalitatea exemplară de dincolo de turneu. El a decis, înaintea meciului Polonia-Austria să fie neutru, adică să nu ridice rugi Domnului pentru a nu-L amesteca în această chestiune. „Şi austriecii se roagă şi nu vrem să-l punem pe Dumnezeu într-o situaţie delicată." Nimeni, în fond, nu s-a mai exprimat cu atîta delicateţe despre ceea ce a putut face fotbalul din om.

* Comisia tehnică a UEFA l-a socotit cel mai bun meci d.p.d.v. tactic!!

** Monumental a fost ghinionul celui mai bun portar din Europa, cehul Peter Czsech, care la 2-1, în ultimele minuţele, a scăpat, ca la grădiniţă, mingea din mînă, turcii au egalat ca imediat să marcheze golul victoriei.

Eugen ISTODOR

literatura română. pentru firme

Amintiri din copilărie de Ion Creangă (II)

Se termină: „Ia, am fost şi eu, în lumea asta, un boţ cu ochi, o bucată de humă însufleţită din Humuleşti, care nici frumos pînă la douăzeci de ani, nici cu minte pînă la treizeci şi nici bogat pînă la patruzeci nu m-am făcut. Dar şi sărac aşa ca în anul acesta, ca în anul trecut şi ca de cînd sînt, niciodată n-am fost!"

Povestea: Nică e apărat magic de mamă în cele de sănătate, în drăcii, nu. De Crăciun, urătura e cam ură. Smîntînitul oalelor, chiorpecul satului, la cireşe, pupăza, la scăldat.

Şmecheriile textului: Mama nu este ca tata. Ea nu vorbeşte mult, iar principiile sînt implicite. Ea nu stă să te altoiască. Ea te lasă fără mîncare. Şi mîncarea te loveşte direct. Toate se predau lui: „mămucă, iacată-mă-s!".

Emo: „Şi mama, care era vestită pentru năzdrăvăniile sale, îmi zicea cu zîmbet uneori, cînd începea a se ivi soarele dintre nori după o ploaie îndelungată: Ieşi, copile cu părul bălan, afară şi rîde la soare, doar s-a îndrepta vremea şi vremea se îndrepta după rîsul meu... Ştia, vezi bine, soarele cu cine are de-a face, căci eram feciorul mamei, care şi ea cu adevărat că ştia a face multe şi mari minunăţii: alunga nourii cei negri de pe deasupra satului nostru şi abătea grindina în alte părţi, înfingînd toporul în pămînt, afară, dinaintea uşii; închega apa numai cu două picioare de vacă, de se încrucea lumea de mirare; bătea pămîntul, sau peretele, sau vrun lemn, de care mă păleam la cap, la mînă sau la picior, zicînd: Na, na!, şi îndată-mi trecea durerea... cînd vuia în sobă tăciunele aprins, care se zice că face a vînt şi vreme rea, sau cînd ţiuia tăciunele, despre care se zice că te vorbeşte cineva de rău, mama îl mustra acolo, în vatra focului, şi-l buchisa cu cleştele, să se mai potolească duşmanul; şi mai mult decît atîta: oleacă ce nu-i venea mamei la socoteală căutătura mea, îndată pregătea, cu degetul îmbălat, puţină tină din colbul adunat pe opsasul încălţării ori, mai în grabă, lua funingine de la gura sobei, zicînd: Cum nu se deoache călcîiul sau gura sobei, aşa să nu mi se deoache copilaşul, şi-mi făcea apoi cîte-un benchi boghet în frunte, ca să nu-şi prăpădească odorul!... şi altele multe încă făcea..."

Sms şi mess: „Auraş, păcuraş, / Scoate apa din urechi, / Că ţi-oi da parale vechi; / Şi ţi-oi spăla cofele / Şi ţi-o bate dobele!"; „Fă-mă, Doamne, val de tei / Şi m-aruncă-ntre femei!"; „Bine-ţi şede, coşcogeme coblizan, să umbli lela"; „Îi veni tu acasă, coropcarule"; „Na! Satură-te de cireşe! De-amu să ştii că ţi-ai mîncat liftiria de la mine, spînzuratule!".

Durata lecturii şi tipul de creier: Creier? Pu-pu-pup! pu-pu-pup! pu-pu-pup!

Cash şi investiţii: Cireşe în piaţă, se fac bani buni, cu zece cireşi, bazin de înot în oraşe şi sate, pe fonduri europene, tîrguri de sat, de speculat pe turism.

Personaje: Femeia mamă, mătuşa, cireaşa, pupăza, scalda, foamea.

Mişto: marea greşeală gramaticală acceptată: „Nu ştiu alţii cum sînt, dar eu, cînd mă gîndesc la locul naşterii mele, la casa părintească din Humuleşti, la stîlpul hornului unde lega mama o şfară cu motocei la capăt, de crăpau mîţele jucîndu-se cu ei, la prichiciul vetrei cel humuit, de care mă ţineam cînd începusem a merge copăcel, la cuptorul pe care mă ascundeam, cînd ne jucam noi, băieţii, de-a mijoarca, şi la alte jocuri şi jucării pline de hazul şi farmecul copilăresc, parcă-mi saltă şi acum inima de bucurie!"

PUBLICITATE

TEATRUL ACT
SALA DE LECTURĂ
Calea Victoriei 126
ETAJUL 2
Ceainarie & Biblioteca
Ceai, Cafea, Prăjiturele, Dulcețuri, Carte, Muzică Live
și alte evenimente...
PROGRAM: Luni - Duminică
15 - 23
www.teatrulact.ro Calea Victoriei, Nr. 126
TEATRUL ACT Aplaudat din 1998
ABB
DILEMA VECHE
Cotidianul
revista 22
24 FUN
PORT.ro
www.online gallery.ro
Pentru informații și rezervări de bilete vă rugăm să sunați la 3103 103 (0723 103 103) sau scrieți la bilete@teatrulact.ro.

Iaromira POPOVICI

bazar

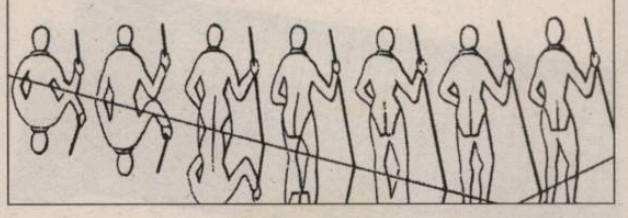

Despre sex, în variantă autohtonă

Am primit, de curînd, cadou o carte: *Sex în (per)versiune clasică* de Simona Catrina (Cărțile Tango, 2008). Evident, titlul m-a intrigat, mai ales că o știam pe autoare în varii etape ale existenței ei profesionale: pe cînd scria la ziarul *Național*, apoi la *Tabu*, și acum la *Tango*. De fiecare dată avusesem o părere controversată despre ea: pe de o parte, îmi plăcea cum scrie – alert și simpatic; pe de alta, avea tendința să fie malițioasă, eufemistic spus, găsind părțile rele ale oamenilor și lucrurilor, iar tonul ales avea o tentă bîrfitoare și vulgară...

Nimic din cele de mai sus nu s-a pierdut în cartea de față. Doar că, în opinia mea, jurnalista devenită scriitoare a evoluat, dovedind mai mult umor și – culmea! – mai multă înțelepciune decît în textele precedente. Volumul Simonei Catrina are meritul de a trata ironic subiecte pe care alte manuale de cucerire a bărbaților le iau prea în serios. Vulgaritatea, din păcate, rămîne o trăsătură constantă. Dar care nu estompează total savoarea colocvială a textelor. O feministă, în felul ei, chiar dacă populistă, scriitoarea ne expune o lume în care femeile și bărbații sînt două sexe cu slabe șanse de bună înțelegere; și în care reprezentantele celui dintîi trebuie să facă eforturi speciale pentru a interacționa fericit cu exponenții celui de-al doilea. Idee veche, veți spune, cea cu femeile de pe Venus, bărbații de pe Marte, și dă-i și luptă... Numai că, din fericire, cartea nu oferă și soluții explicite femeilor (pentru că e clar scrisă din perspectiva lor, mai ales că este alcătuită din articole apărute în reviste care li se adresează), ci doar prezintă o situație fără ieșire, ca pe un dat obiectiv...

Nu e excepțională, dar e vie, pentru că nu ține morțiș să ne înarmeze cu rețete, ci dimpotrivă, chiar să le detroneze pe unele dintre cele existente. Tonul prea populist pare a fi versiunea mioritică, mahalagească a unui *Totul despre sex* adaptat la nevoile proaspetelor sătence devenite orășence, care abia au scos capul în lumea emancipată: „Prima idioțenie brevetată în conștiința publică e că o amantă bună e cea care arată bine. Teoria (...) explică de ce vecina mea Lori de un metru cincizeci și 88 de kilograme nu are nici un amant. În schimb, nu înțeleg de ce verișoara ei la fel de slabă, Claudița, e combinată cu un țîr, Manuel, care acum, de dragul ei, își lasă nevasta și copiii rezultați".

Lumea bărbaților și a femeilor din citatul de mai sus e la fel de simplă, se împarte în soți, soții și amante, care-și dispută între ei afecțiunea și puterea. Totuși, măcar șablonul amantei seducătoare e distrus, în această variantă balcanică, îngroșată a relațiilor. Povestea sexului este coborîtă dincolo de limita lucioasă a revistelor așijderea: ca atare, derizoriul în care este împinsă sună mai genuin decît variantele lui ferchezuite: „Credeam că nimic nu e mai enervant decît să adoarmă unul lîngă tine imediat după ce-a descălecat și-a priponit situația. Dar, credeți-mă, există lucruri mai alarmante (...): Nu doarme, dar arată ca și cum i-ar fi făcut anestezie-n nară. Nu mișcă, stă ca un guștер care așteaptă musca albastră, perla vînătului reptilicesc. Nu suflă, nu te privește (...)". Această imagine animalică a bărbatului, a „dușmanului"-pradă (cam aici aș situa „sexul tare" în volumul de față) iese, evident, din canoanele manualelor standard în domeniul relațiilor. Și propune una neaoșă: chiar dacă, deocamdată, extremă și îngroșată – deschizătoare de drumuri într-un domeniu în care pînă acum aveam doar sfaturi de împrumut...

PUBLICITATE

toată diversitatea lumii cu Luca Niculescu la RFI Romania

PUBLICITATE

Locație: Standul ROMFILATELIA pavilionul 14 al Complexului ROMEXPO
Călătorie în lumea timbrului!
Perioada: 20-27 iunie 2008
Program: 10:00 - 18:00
www.romfilatelia.ro
Parteneri: antrenul si buna dispoziție!

PUBLICITATE

PUBLICITATE

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Teodor BACONSKY

turn înclinat

Unitate şi dezbinare

Ştim că Biserica paleocreştină trăia eshatologic. Ritualul, abia schiţat, ierarhia, abia conturată, dogma, abia întrezărită: iată aproximaţiile unei vîrste spirituale care menţinea realitatea mistică a hristocentrismului în tensiunea libertăţii fondatoare. Primele comunităţi aşteptau Parousia, ceea ce favoriza un relativ laxism, de pildă, în administarea Botezului, care se putea face cu apă sau, în lipsă, cu nisip, aer etc., pentru că era mai important ca neofitul să fie iniţiat în misterul Treimii decît să satisfacă x condiţii formale.

De vreme ce respectiva aşteptare mesianică nu s-a împlinit pe vremea generaţiei post-apostolice, doctrina Apologeţilor s-a convertit într-o teologie a istoriei, hrană pentru un drum ceva mai lung. Însă schema originară – compusă din opoziţia timp-eternitate – s-a reprodus ciclic, fie sub forma conflictului dintre charismă şi instituţie, fie sub aceea a fertilei complementarităţi dintre monahism şi episcopat. Fapt este că eclezia preconstantiniană a trăit în cadre doctrinar-liturgice oarecum imprecise. Nucleul comunitar era permeabil în faţa multiplelor influenţe culturale venite dinspre mediile gnostice, (neo)platonice, orientale sau iudaice. Fervoarea ţinea adesea locul învăţăturii clare. Exista un *sentiment al răscrucii*. Se manifesta pretutindeni o psihologie colectivă a miracolului care operează asupra întregii omeniri, prin intermediul Sfîntului Duh. Primii creştini primeau mai curînd daruri, decît lecţii. Pentru a replonja în atmosfera pe care cuvintele mele nu reuşesc decît să o evoce, recitiţi, bunăoară, *Faptele Apostolilor*.

Nu e aici locul să facem, chiar în efigie, o istorie a Bisericii universale. Am amintit acele clivaje şi aştepări specifice Antichităţii creştine, doar pentru a introduce un episod de actualitate: mă refer la minicriza provocată în BOR prin iniţiativa mitropolitului Nicolae Corneanu de a se împărtăşi din potirul greco-catolicilor. Aţi urmărit probabil agitaţia din preajma acestui gest, pentru unii smintitor, pentru alţii profetic. Trebuie spus că, sub raport dogmatic, conduita ierarhului bănăţean nu se susţine. Bisericile de succesiune apostolică dialoghează pentru a restaura intercomuniunea (adică recunoaşterea validităţii Sfintelor Taine săvîrşite în fiecare dintre ele), dar nici o decizie definitivă nu s-a luat deocamdată pe acest plan, în pofida „Documentului de la Balamand". Cele două (trei) ierarhii concurente nu au reuşit să găsească formula prin care să-şi împartă puterea sacramentală şi să restaureze, *ipso facto*, unitatea văzută a Bisericii „peregrine" spre Împărăţia lui Dumnezeu. Dacă rămînem ancoraţi într-un spirit „irenic" (pentru că tot vorbim despre *fraţii greco-catolici)*, atunci nu avem de ce să înteţim gălăgia demagogic-ofuscată pe care gestul ÎPS Nicolae a stîrnit-o în cercurile ortodoxe pretins „fundamentaliste".

La urma urmei, dacă Euharistia greco-catolică nu este recunoscută de către geloşii posesori ai dreptei credinţe, tot ce se poate spune, în speţă, e că mitropolitul bănăţean *nu s-a împărtăşit de fapt* cu Trupul şi Sîngele Mîntuitorului. Ce atîta vacarm? Euharistia celebrată în propria Biserică e perfect valabilă pentru greco-catolici. Pentru catolicii de rit latin, Euharistia ortodoxă nu e valabilă, deşi ortodocşii pot fi împărtăşiţi, în anumite condiţii-limită, atent inventariate. Pînă una, alta, fiecare trăieşte mistic, în propria Biserică, adevărul propriului crez. Dar asta nu înseamnă că asemenea „intersecţii" se cer diabolizate. Nu e cazul să scoatem din dulapul cu vechituri noţiuni contondente precum „erezie", „eretic" şi tot restul. Maximalismul de acest tip riscă să spulbere frumoasa moştenire pe care vizita lui Ioan Paul al II-lea la Bucureşti ne-a transmis-o cu un deceniu înainte. Tulburător, deşi nerecomandabil, gestul ÎPS Nicolae traduce măcar patosul de a căuta unitatea ucenicilor lui Iisus Hristos, pentru care se cuvine să lucrăm „cu timp şi fără timp", în deplină ascultare.

Anca MANOLESCU

Substitute de transcendenţă

Cum au putut adera la legionarism nişte străluciţi intelectuali interbelici? În cartea *Noica şi mişcarea legionară* (Editura Humanitas, 2007), Sorin Lavric îşi propune să dea o lămurire acestei adeziuni prin prisma a trei confuzii coextensive ei: confuzia dintre *contemplaţie* şi *acţiune*, dintre *mistică* şi *politică*, dintre *viaţă* şi *ideologie*. Dar dacă triada confuziilor alcătuieşte o descriere conceptualizată a fenomenului, ea nu face decît să ne sporească stupefacţia. Întrebarea devine şi mai acută: cum au putut face tocmai nişte intelectuali străluciţi aceste „trei mari şi fatale confuzii"? Cum de le-au putut profesa *cu toată convingerea* tocmai nişte *intelectuali* – cei care au prin statut profesional datoria discernămîntului, drept mîndrie, efortul metodic de a deosebi şi de a articula judicios diferitele planuri de existenţă?

Miza cărţii lui Sorin Lavric e să cerceteze legionarismul fără a recurge la grile anacronice, la judecăţi făcute prin prisma principiilor care domină actualmente mentalitatea occidentală. Vrea să analizeze fenomenul în specificitatea lui, ţinînd seama de datele mentale ale epocii, de poziţiile reale ale actorilor, de adevărul istoric. Iată probabil motivul pentru care prima parte a cărţii desfăşoară convingerile şi ascensiunea legionarilor într-un mod „comprehensiv", expunînd fără discuţie critică termenii, motivaţiile, proiectul acestora, reprezentările pe care le construiau în ce îi priveşte pe ei înşişi şi pe ceilalţi. Doar din cînd în cînd, ca o notă marginală, autorul menţionează că este vorba despre concepţii inacceptabile din punctul de vedere al democraţiilor actuale. În partea a doua a volumului se înmulţesc comentariile referitoare la „defectele constitutive" ale legionarismului (fundamentalism religios, fanatism, totalitarism). Dar peste tot, insistent, se subliniază caracteristica Mişcării legionare de a fi fost o mişcare spirituală, animată de un duh creştin şi abia apoi, secundar, o mişcare politică doritoare să dobîndească puterea.

Potrivit autorului, fundamentalismul ei ar consta în „iluzia că împărăţia de dincolo poate servi drept criteriu pentru ceea ce se întîmplă în lumea de aici" (p. 204). Dar, dacă aşa ar sta lucrurile, toţi creştinii şi toţi oamenii religioşi ar suferi de fundamentalism şi, la limită, de legionarism. Căci toţi privesc lumea de aici în lumina principiilor lumii de dincolo, toţi se orientează şi ţintesc către starea de perfecţiune a acelei lumi. Însă *contemplaţia* ca şi *acţiunea* lor nu confundă planul lumii de aici cu planul lumii perfecte, ci folosesc – mai bine ori mai puţin bine – *distanţa* dintre cele două planuri ca pe o distanţă mobilizatoare, ca pe un vector de înaintare spirituală. Şi, în egală măsură, ca pe un reper pentru comportamentul lor în istorie.

Nu confuzia dintre mistică şi politică face din legionarism un *totalitarism religios,* ci un viciu în conceperea religiosului însuşi. Ca orice totalitarism religios, legionarismul anulează în mod *iresponsabil* distanţa dintre cele două planuri, are pretenţia de a obţine transcedenţa şi perfecţiunea în regim temporal, istoric, particular, ca perfecţiune a temporalului, istoricului, particularului. Aşa gîndesc fundamentaliştii evrei care refuză să recunoască statul Israel fiindcă aşteaptă instaurarea împărăţiei lui Dumnezeu – aici, în geografia noastră, pe acelaşi plan cu ea, în locul ei. Aşa face, în Islamul actual, Hezbollah-ul: „partidul lui Dumnezeu". Divinul nu mai are dreptul să fie universal, trece sub regimul particularului, are drept reprezentanţi doar pe militanţii shiiţi. Antropologul libanez Houda Kassatly a publicat de curînd un studiu asupra imagisticii actuale a Hezbollah-ului: apariţii miraculoase îi încredinţează pe combatanţi că, prin ei, cauza lui Dumnezeu a învins, iar cei morţi în conflictul cu Israelul sînt declaraţi martiri, ofrandă către Domnul sfîrşitului timpului. Ca şi legionarii români, membrii Hezbollah se află deja în pridvorul eschatonului şi organizează, *de pe acum,* accesul fericit la el. Cine nu li se raliază riscă să ocupe acolo un loc întunecat.

Defectul constitutiv al legionarismului ar consta – spune Sorin Lavric – în „opţiunea tragică a unor oameni care au vrut să dea trup unui ideal religios – «mîntuirea neamului» – recurgînd, în cele din urmă, la mijloacele politicii" (p. 6). Dar ce fel de ideal *religios* este acela al mîntuirii în grup, care diminuează în persoana umană libertatea, responsabilitatea şi efortul de a creşte *personal* în asemănarea cu Dumnezeu, în dialogul cu el? Pe deasupra, idealul „mîntuirii neamului" transformă categoria *istorică* a naţiunii într-un „mister" şi ajunge să pretindă pentru ea prestigiul transcendenţei. Un popor constituie, fără îndoială, un mediu în care se păstrează, în care se trăiesc tradiţii spirituale şi culturale, dar el nu devine astfel ceea ce e neamul în lectură legionară: un *dublu naţional* (aşadar *particular)* al Bisericii, de a cărei universalitate legionarii par să fi uitat. Potrivit lor, nu te mai mîntuieşti ca om, ci ca român, mărşăluind încolonat în urma Legiunii, sub conducerea ei. Nu politicul aduce aşadar elementul de putere din viziunea legionară, ci religiosul propriu-zis.

Mirel Bănică a publicat o bine condusă cercetare (*Biserica Ortodoxă Română, Stat şi Societate în anii '30*, Editura Polirom, 2007) unde studiază din unghi sociologic Mişcarea legionară ca religie politică. Or, el arată că atitudinea Bisericii faţă de legionarism a fost mereu una de mefienţă şi de condamnare, chiar dacă ea nu s-a manifestat public sonor, ci doar în publicaţiile instituţiei. Preoţii care au aderat la legionarism au făcut-o în nume propriu, nu în numele Bisericii, care nu se simţea atrasă de propria reformare în stil legionar. Şi nu e cazul să punem această atitudine doar pe seama unor motivaţii pedestre (legătura Bisericii cu puterea instituită, rezistenţa ei la schimbare etc.), iar legionarilor să le atribuim numai motivaţii spirituale sublime.

În ce priveşte aspectul spiritual propriu-zis, legionarismul a răpit transcendenţei tocmai transcendenţa, concepînd împărăţia lui Dumnezeu drept asigurată printr-un proiect totalitar foarte *terestru:* legionarizarea ţării, construirea unei ţări „frumose ca soarele sfînt de pe cer" sau chiar „mai frumoasă" decît el. Imaginea exprimă îndeajuns *reducţia* planului ceresc la cel istoric sau chiar inversarea celor două planuri. La ce bun să mai tinzi, în calitate de creştin, spre lumina Ierusalimului ceresc, unde se va reuni o umanitate transfigurată, de vreme ce România legionară îţi va asigura cam aceleaşi condiţii încă de pe pămînt, din istorie?

În ce priveşte aspectul etic, lucrurile nu stau mai puţin scandalos. Asasinatul politic făcut în numele unei viziuni creştine nu e moralmente mai scuzabil decît cel comandat de şefii unei democraţii în dezagregare, de dictatura regală sau militară. *Răzbunarea ca program* – prin execuţii oribil de spectaculoase – nu e o metodă creştină, nici din punct de vedere spiritual, nici din punct de vedere politic. Ca orice actori ai unei mişcări totalitare, legionarii considerau probabil că nişte „amănunte" de morală (creştină, ca şi universală), precum respectul vieţii, libertăţii şi demnităţii persoanei umane, pot fi trecute cu vederea în scopul „mîntuirii neamului". Cei care le contrariau „cauza" erau „trădători" faţă de Legiune, adică faţă de neam, adică faţă de Dumnezeu şi nu prea meritau să trăiască. Imagistica şi vocabularul religios contribuiau la autoistalarea Căpitanului şi a Legiunii într-o situaţie de transcendenţă faţă de restul oamenilor.

Cum de a pricinuit Mişcarea legionară o adeziune atît de largă în România interbelică? Cum de oameni de tot felul au fost captivaţi de substitutele de transcendenţă oferite de Mişcare? Dincolo de explicaţiile legate strict de datele epocii, cred că secularizarea societăţilor europene a produs, pe de o parte, o „foame de transcendenţă" şi, pe de altă parte, o concepţie *pozitivistă* a trancendenţei. Uşor de sesizat, explicite, formele de transcendenţă trebuia să fie alcătuite din materia „palpabilă" a istoriei şi socialului; să poată fi „circumscrise", stăpînite, instrumentalizate; să-şi treacă uşor atributele asupra adepţilor lor.

În societăţile premoderne, întreaga viaţă a comunităţii se raporta la un reper divin pe care toţi îl ştiau activ în lume, dar situat într-un dincolo absolut, fără comună măsură cu temporalul, cu istoria, cu particularele lumii. Tot omul ştia că nordul divin nu e de căutat la polul nord, dar că polul nord este un simbol real al imutabilităţii şi transcendenţei divine. Toţi ştiau că eschatonul nu înseamnă momentul final al istoriei, ci depăşirea ei. În societăţile secularizate, conştiinţa *comună* a reperului absolut şi a *distanţei* lui mobilizatoare dispare; spaţiul public nu mai e organizat în funcţie de diferenţa de nivel între lume şi divin. Religia devine credinţă privată sau instituţie care contribuie la formarea cetăţeanului şi la bunul mers al statului. Nevoia de transcendenţă a omului rămîne, dar organizarea societăţii nu îi mai oferă reperele tradiţionale, iar discernămîntul lui în această privinţă e debilitat. Iată de ce epoca modernă abundă în „sacralizări ale corpurilor istorice" (Stat, naţiune, Biserică, partid), ceea ce îl exaspera pe Berdiaev.

Dincolo de viaţa în Biserică, de cultura spirituală, de căutarea personală, omul modern nu e totuşi lipsit de suport *social* pentru a gîndi transcendenţa veritabilă şi pentru a se orienta spre ea. Dacă democraţia are vreo trăsătură exploatabilă spiritual, ea constă – cred – în datoria de a trăi în prezenţa alterităţii, de a trăi această prezenţă, ceea ce, transpus pe verticală, e un bun exerciţiu pentru orientarea spre alteritatea absolută.

Revenind la cartea lui Sorin Lavric, mi se pare nelegitim ca viaţa lui Constantin Noica să fie înfăţişată drept un traseu raportat, în ansamblul lui, la întîlnirea cu legionarismul. Rămîne pentru mine uimitor că Noica a aderat pentru scurt timp la Mişcare. Dar, ca simplu cititor, nu simt în textele lui despre destinul spiritual al României nici o tentă legionară. „Mîntuirea prin cultură" e o metaforă netă; diferenţa de nivel între termeni exclude ambiguitatea sub care stă „mîntuirea neamului", unde termenul religios de „popor eclezial" glisează spre o accepţiune istorică, sacralizată ideologic. Iar pasiunea cu care Constantin Noica a tematizat „sentimentul românesc al fiinţei" nu cade nici ea sub influenţă legionară, căci particularul românesc nu este pledat acolo decît ca o poartă spre universal.

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

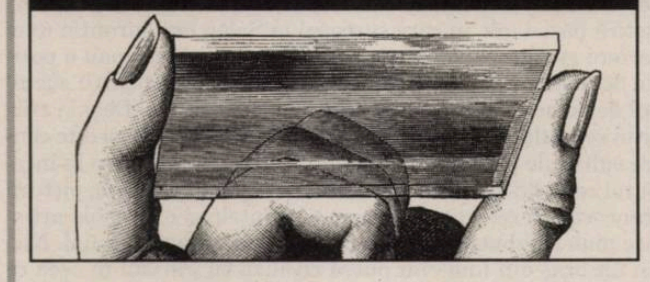

Brandul PRO

De curînd, au fost date publicităţii datele de audienţă furnizate de GfK România şi, conform acestora, *Ştirile PRO TV* şi-au *zdrobit concurenţa* în primele cinci luni ale acestui an. Televiziunea lui Adrian Sîrbu a ieşit învingătoare, la ştiri, pe toate tronsoanele orare. De exemplu, *Ştirile PRO TV* de la ora 19,00 au avut o medie de 9,3 puncte de rating, fiind urmărite de peste un milion de telespectatori din mediul urban, în timp ce, în aceeaşi perioadă, Antena 1 a obţinut o medie de 5,3 puncte de rating pe urban, pentru *Observator*. *Ştirile PRO TV* de la ora 17,00 au avut o medie de audienţă de 5,9 puncte de rating, faţă de Antena 1, care a înregistrat 1,5 puncte – ambele măsurate pe urban.

Nu este singurul succes de audienţă al lui Adrian Sîrbu din această primăvară. Telenovela *Inimă de ţigan* de la Acasă TV a depăşit orice aşteptări în privinţa ratingului şi a bătut de departe *Clanul Sprânceană,* telenovela cu romi de la Antena 1. Ultimul episod al serialului de la Acasă TV, difuzat în ziua primului tur al alegerilor locale, a înregistrat un record absolut în ceea ce priveşte serialele de televiziune difuzate la noi: 15,5% rating, adică 1.763.000 milioane de telespectatori în mediul urban. Aceasta a făcut ca Acasă TV să fie lider de audienţă pe parcursul întregii zile, surclasînd posturile care transmiteau ştiri despre rezultatele alegerilor, inclusiv PRO TV.

Bun. Nu e nici o surpriză că, în ţara Elodiei, se vînd cel mai bine ştirile cu accidente, hăcuiri, violuri sau iubite de fotbalişti pozînd goale. Nu ne surprinde nici că, în ţara manelelor, un serial care, chipurile, prezintă viaţa dintr-o şatră şi care are în distribuţie nume mari de actori (Dinică, Marin Moraru etc.) a avut un aşa de mare succes. Surprinzător este că, deşi celelalte televiziuni au făcut tot timpul eforturi să copieze PRO-ul, au rămas tot în urma lui. *Clanul Sprânceană* de la Antena 1, deşi mergea pe aceeaşi reţetă ca *Inimă de ţigan,* şi-a întrerupt difuzarea după cîteva episoade, neputînd să facă faţă competiţiei. *Ştirile de la ora 5,* formatul ultra-tabloid inventat de postul din Pache Protopopescu, nu au rămas numai la ora 5, ci, după ce au cucerit toate celelalte tronsoane orare, au fost preluate într-o fericire şi de celelalte televiziuni. Iată că, totuşi, nimeni nu se pricepe să le facă la fel de bine ca PRO TV, iar publicul este conştient de acest lucru.

De fapt, în mintea telespectatorilor s-a înşurubat brandul PRO TV care este asociat în mod automat cu tot ceea ce ţine de tabloid, adică cu tot ceea ce-i place publicului. Dacă zici *Ştirile de la ora 5,* zici PRO TV, aşa cum Elodia înseamnă OTV sau găina violată – *Evenimentul zilei*. Odată creat, brandul e atît de puternic, încît aproape că nu mai contează cum este de fapt produsul căruia îi este asociat. *Evenimentul zilei* nu mai publică de mult ştiri despre găini, dar această etichetă i-a rămas lipită. PRO TV-ul, în schimb, nu a renunţat niciodată la ştirile *horror* care i-au creat marca.

Totuşi, PRO TV nu a însemnat numai presă tabloidă. Printre altele, PRO TV a fost singura televiziune comercială de la noi care a avut – şi încă mai are – emisiuni de cultură. Să ne amintim, de exemplu, de *Profesiunea mea, cultura,* cu Nicolae Manolescu. Acolo s-a lansat pe micul ecran şi Dan C. Mihăilescu, care continuă şi acum să facă zilnic o emisiune despre cărţi (în fine, putem să fim sau să nu fim de acord cu judecăţile lui Dan C. Mihăilescu, dar faptul că se comentează cărţi la o televiziune comercială nu e puţin lucru!). *Parte de carte* a lui Cristian Tabără este şi ea destul de longevivă. Şi, apropo de *Ştirile PRO TV,* emisiunea *Te vezi la Ştirile PRO TV,* realizată de acelaşi Cristian Tabără, este de asemenea un produs de foarte bună calitate, de cele mai multe ori o adevărată emisiune de cultură (cum a fost de exemplu ultima ediţie, în care s-a vorbit despre „Cule, blide şi firide"). Oare de ce nu e copiat PRO TV-ul şi în ceea ce priveşte acest tip de emisiuni? Simplu: pentru că celelalte televiziuni nu sînt PRO TV.

Gabriel DOBRE

România electorală

– o ţară cît o capitală, un preşedinte cît un primar –

Pe parcursul campaniei pentru primul tur al alegerilor locale, Agenţia de Monitorizare a Presei a analizat informaţiile politice difuzate de cele mai urmărite şase televiziuni în principalele lor jurnale de ştiri şi articolele prezentate de primele patru cotidiene din România. (Au fost monitorizate ediţiile tipărite ale publicaţiilor *Adevărul, Evenimentul zilei, Jurnalul naţional* şi *România liberă* şi ediţiile principale de ştiri ale posturilor de televiziune Antena 1, Antena 3, Prima TV, PRO TV, Realitatea TV şi TVR 1.) Analiza arată că, asemeni alegerilor europarlamentare din toamna anului trecut, alegerile locale din acest an s-au desfăşurat în umbra preşedintelui Traian Băsescu. Ca şi atunci, pe parcursul actualei campanii electorale, şeful statului a fost cel mai mediatizat personaj politic, cu 102 apariţii în ştirile TV şi 165 în presa scrisă.

Traian Băsescu a reuşit să-i eclipseze în bună măsură pe principalii candidaţi la Primăria Bucureştiului – cei mai vizibili candidaţi înscrişi în cursa pentru alegerile locale –, a iniţiat cele mai multe atacuri, a fost cel mai criticat de jurnalişti şi a diluat, prin intervenţiile sale, temele propuse de candidaţi.

Bucureşti, în centrul atenţiei

Devansată cu aproape două săptămîni de aventura candidaturii lui Sorin Oprescu, campania electorală a intrat, odată cu venirea Paştelui şi a minivacanţei de 1 Mai, într-o moleşeală din care nici unul dintre candidaţi nu părea dornic să o scoată. În treacăt fie spus, deşi alegerile locale sînt un fenomen politic ce implică întreaga ţară, de cele mai multe ori atenţia presei se îndreaptă spre cursa pentru Bucureşti. Dacă vreţi, un soi de demonstraţie prin reducere la absurd a rezultatelor ecuaţiei politice în care urmează să înscrie întreaga Românie. Ca un exemplu, în cazul alegerilor recent încheiate, în ştirile TV, candidaţii din Bucureşti au reprezentat 69% din totalul candidaţilor prezenţi pe sticlă. Adunaţi, restul candidaţilor la Primăriile din restul ţării au însemnat puţin sub o treime din totalul amintit mai sus.

Analiza mediatizării subiectelor politice din această perioadă arată că, dacă drama candidaturii lui Sorin Oprescu la Primăria Capitalei a anunţat apropierea campaniei electorale, atacurile preşedintelui Băsescu pe tema „blaturilor politice" au reprezentat adevăratul ei start.

Preşedintele, actorul principal la locale

Pe 6 mai, la nici patru zile de la demararea oficială a campaniei, Traian Băsescu acuza, într-o emisiune la postul public de radio, înţelegerile dintre PSD şi PNL, non-combat-ul dintre candidaţii la Primăria Capitalei şi îi ataca pe Călin Popescu Tăriceanu şi Ion Iliescu. Cinci zile mai tîrziu, la finalul unei întîlniri cu Vasile Blaga şi Liviu Negoiţă, şeful statului lansa o nouă şarjă de atacuri, de această dată la adresa majorităţii contracandidaţilor lui Vasile Blaga. A urmat o serie de ieşiri în emisiuni televizate (TVR1, Realitatea, B1). Preşedintele şi-a menţinut tonul şi direcţia declaraţiilor. De fiecare dată, cei vizaţi de atacurile preşedintelui au răspuns cu aceeaşi monedă. Acest lung şir de atacuri şi contraatacuri, varianta politică a unui război cu pietre, a devenit principala linie a frontului electoral, ajungînd chiar să eclipseze confruntarea dintre candidaţii la Primăria Bucureştiului. Cea care deja eclipsa candidaturile din restul ţării.

Dacă judecăm cursa electorală prin paradigma conflictului, Traian Băsescu a fost combatantul principal. Conform analizei AMP, şeful statului a fost actorul politic cu cele mai multe iniţieri de atacuri la adresa altor actori politici, atît în presa scrisă, unde a fost prezentat ca iniţiator a 32 de atacuri, cît şi în ştirile TV, unde a înregistrat 19 iniţieri de atacuri. Ţintele predilecte ale atacurilor prezidenţiale au fost Sorin Oprescu şi Ion Iliescu. De asemenea, Traian Băsescu a fost şi ţinta celor mai multe atacuri politice – în presa scrisă a fost vizat de 33 de atacuri, în timp ce în ştirile TV a fost atacat de 50 de ori. Principala temă de atac împotriva lui Traian Băsescu a fost implicarea în campanie, acesta fiind şi motivul pentru care preşedintele a fost şi cel mai criticat politician de către jurnalişti (67 de atitudini negative din partea jurnaliştilor din presa scrisă şi 11 din partea celor TV).

Candidaţi fără chef de luptă

Prin comparaţie cu preşedintele, nivelul de combativitate în rîndul candidaţilor a fost mult mai scăzut. Sorin Oprescu, unul dintre cei mai vizibili candidaţi (primul în presa scrisă şi al patrulea în ştirile TV), a fost asociat cu 5 iniţieri de atacuri în presa scrisă şi 3 în ştirile TV. De altfel, discursul majorităţii candidaţilor, cel puţin în perioada anterioară primului tur de scrutin, nu s-a distins prin combativitate. Deşi nota generală a discursului politic a fost bazată pe atacuri (72% din temele de discurs folosite de politicieni în presa scrisă au fost utilizate în atacuri), cele mai multe au venit din partea susţinătorilor principalilor candidaţi şi rareori din partea candidaţilor. Totuşi, chiar dacă nu au atacat foarte mult, candidaţii nu s-au remarcat nici prin impunerea unor teme constructive pe agenda media.

Singura temă constructivă de discurs propusă de candidaţi şi mediatizată destul de frecvent pe parcursul perioadei electorale a fost problema traficului bucureştean cu toate aspectele sale (infrastructură de transport, parcări, transport în comun). Traficul a fost tema care a marcat agenda ieşirilor mediatice ale majorităţii candidaţilor la Primăria Capitalei, reprezentînd 7% din totalul temelor constructive propuse de candidaţi prin intermediul ştirilor TV şi 2% din cele promovate în presa scrisă.

Aşadar, am avut de-a face cu o campanie electorală dominată de preşedintele (fost primar) Traian Băsescu, cu atacuri puternice şi teme anemice, şi cu nişte candidaţi nu tocmai combativi, dar nici chiar constructivi. Pînă aici, nimic nou.

A cîştigat Sorin Oprescu, candidatul înscris în cursă pe ultima sută de metri, în urma unei drame de proporţii naţionale. Pînă aici, nimic nou.

Restul ţării a aflat (dacă mai era nevoie) că Bucureştiul e un oraş care are probleme cu traficul şi are mulţi, prea mulţi primari. Pînă aici, nimic nou.

PUBLICITATE

Portretul monden

– interviu cu Gabriel BADEA-PĂUN –

În noiembrie am asistat la conferința de la Sotheby's Paris a compatriotului nostru Gabriel Badea-Păun, prezentat de către directorul Sotheby's Franța, Guillaume Cerutti. Într-o sală plină de intelectuali și de „lume bună" – precum Jacques Attali, ducesa d'Audiffret-Pasquier, contesa de Bartillat, contesa Louis de Brantès, Caroline Chaine, prințesa Farman Farmayan, Laure de Gramont, Claude Helleu, contele Armand-Ghislain de Maigret, contesa Bernadette de Maillardoz, contesa Geneviève de Pourtalès, Sabine de La Rochefoucauld, contesa Colette Tolstoï –, am recunoscut cîțiva români: Neagu Djuvara, prințul Mihai Sturdza împreună cu soția sa Isabelle, Irina Margareta Nistor. După conferința care a avut ca subiect recenta carte apărută la Paris, Londra și New York, autorul a acordat autografe pe versiunea franceză cu titlul Portraits de Société-XIXe-XXe siècle *la editura pariziană Citadelles et Mazenod. Versiunea englezească a cărții,* The Society Portrait. Painting, Prestige and the Pursuit of Elegance *a apărut la Thames and Hudson, iar cea americană, la The Vendome Press, New York. Gabriel Badea-Păun este doctor în istoria artei al Universității Paris IV Sorbona. A publicat între altele o biografie* – Carmen Sylva, uimitoarea regină Elisabeta a României *(Editura Humanitas, 2003; a doua ediție revizuită și adăugită în 2007), precum și numeroase articole de istoria artei în Franța, Anglia și România.*

Cum de ai ales tocmai acest subiect: portretul monden?

Cred că subiectul a început să mă pasioneze din copilărie. În casa familiei noastre existau mai multe portrete datînd de la începutul secolului al XIX-lea pînă prin 1940, pe care le priveam intrigat din cauza poveștilor pe care mi le spunea bunica mea în legătură cu strămoșii mei portretizați. De fapt, fiecare dintre aceste portrete, bun sau rău, era un fel de memorie a familiei care ne-a precedat. Cele mai multe aveau în spate o istorie. Dar moștenisem și o serie de portrete a căror identitate era un mister pentru noi. Era fascinant să încerci să afli ceva despre ele, în vechile hîrtii și documente care se găseau în casa noastră.

După terminarea studiilor de istorie la Universitatea din București m-am decis să încep o teză de doctorat în istoria artei la Paris IV-Sorbona care m-a condus în timp la ideea de a face această carte, alegerea portretului monden de secol XIX părîndu-mi-se bună, exact lucrul potrivit de făcut, deoarece doream să înțeleg cum a funcționat acesta din punct de vedere artistic și sociologic.

Pentru un nespecialist este greu de spus care ar fi diferența dintre portretul aristocratic și cel burghez, așa că te rog pe tine să o faci.

Portretele mondene din secolul al XIX-lea și de la începutul secolului al XX-lea erau descendentele directe ale portretelor aristocratice din perioadele precedente. În imaginile lor și în iconografie aspirau, atît estetic, cît și moral, la acea calitate a eleganței la modă care era scopul evident al elitelor sociale și culturale de-a lungul întregii istorii, ca simbol al puterii și influenței lor. Noțiunea de eleganță – ca expresie a culturii și a bunului gust și ca măsură a rafinamentului persoanei care o avea – a evoluat constant de-a lungul secolelor, transformîndu-se într-un răspuns la reformele politice și la schimbările intervenite în convingerile religioase, care la rîndu-le au modelat climatul moral dominant. Dar chiar dacă era inevitabil și indisolubil asociată cu domeniile modei și etichetei, eleganța este și o reflectare a adevărurilor intime privitoare la psihologie și caracter. Eleganța asumă într-o formă fizică căutarea unui model al unei note individuale sau excentricitatea înfățișării lor.

De fapt, vorbind din punct de vedere filozofic, portretele burgheze din secolele XIX și XX nu sînt deloc diferite de portretele aristocratice care le-au precedat, continuînd tradiționala idee a reprezentării elegante.

Care ar fi povestea cea mai revelatoare privind relațiile dificile dintre artist și model în timpul pictării portretului?

Povestea faimosului portret al vicontesei d'Haussonville de Ingres (care se află acum la Frick Collection, New York) este tipică în ceea ce privește dificultățile care se ivesc pe durata pictării unui portret comandat. I-a luat patru ani ca să-l termine. Să începem prin a povesti cum s-a ivit comanda. Ca director al Académie de France din Roma, Ingres era obligat să fie ghidul prin „orașul etern". Astfel l-a cunoscut pe vicontele Othenin d'Haussonville, proaspăt numit în 1840 ambasador la Napoli; și pe soția sa. Ingres a început să lucreze la acest portret doi ani mai tîrziu, dar moartea accidentală a prințului moștenitor al Franței, Ferdinand, Duce d'Orléans (al cărui portret tocmai îl terminase) și sarcina modelului său au prelungit cu peste doi ani timpul necesar acelor nenumărate schițe preparatorii, spre exasperarea vicontesei care se plîngea într-o scrisoare adresată unui prieten că i-au trebuit nouă zile doar ca să-i picteze mîna dreaptă! Cîteva studii păstrate la Musée Ingres din Montauban demonstrează grija pe care el o acorda găsirii tonurilor potrivite complexității subiectelor sale.

În ce mod un portret putea în trecut să ajute o persoană să-și reabiliteze reputația?

Încă din timpul Renașterii și pînă la sfîrșitul celui de-al doilea război mondial, principalul scop al unui portret era să creeze imaginea unui anume statut social și a unei reputații. În secolele XVII și XVIII pictorii chiar foloseau alegorii împrumutate mitologiei clasice sau chiar cele religioase creștine pentru a crea sau a reabilita o reputație. De exemplu, în 1633, Sir Kenelm Digby i-a comandat lui Anthony Van Dyck portretul soției sale, Lady Venitia Digby, care tocmai murise (portret păstrat astăzi la National Portrait Gallery din Londra). Soția sa trebuia pictată ca un model de o ireproșabilă castitate, care refuza cu îndîrjire să cedeze tentațiilor nenumărate care i se așterneau la picioare, și aceasta din cauza malițiozității bîrfelor care amenințau să-i întineze numele. Deasupra Lady-ei Venitia, îmbrăcată în văluri antice, este o ghirlandă de lauri ținută de doi *putti* ocrotitori. Mîna ei stîngă odihnește pe o pereche de porumbei, simbolul inocenței. Lîngă ea, ascunzîndu-se, este Falsitatea, jucîndu-se cu masca duală a lui Ianus, și sub picioarele ei stă trupul învins al Dorinței, personificat de Cupidon, purtînd încă o torță în flăcări. Elementele alegorice, așa cum se pot vedea în portrete ca acelea ale lui Van Dyck, dispar în timpul secolului al XIX-lea, dar faimoasele curtezane pariziene ale perioadei Belle Epoque, precum Valtesse de La Bigne, Liane de Pougy, Cléo de Merode sau Mademoiselle Lanthèlme, comandau portrete unor pictori ca Gervex, Helleu sau Boldini, pentru a-și crea o imagine despre ele însele, care era aproape egală ca statut social cu acela al unei doamne din înalta societate.

Și ce crezi despre clasica deja poveste a flirtului între artist și modelul său, care se putea naște în timpul ședințelor de poză?

Cred că este mai mult o invenție a cinematografului și a literaturii. În majoritatea cazurilor, pictorul nu-și cunoștea modelul în prealabil; îl/o întîlnea de puține ori, în care situații era mai interesat să îi studieze poza pentru a face un portret care să îi mulțumească pe amîndoi. Cîteodată diferențele de rang social dintre model și pictor făceau aceste ședințe de poză extrem de dificile, chiar inconfortabile pentru artiști. Dar, bineînțeles, au fost și cazuri rare cînd comanda unui portret a stat la originea unei idile între artist și subiect. Ca în cazul lui William Orpen și Mrs St George sau Jasmy Jacob și Kees Van Dongen.

Un caz care intrigă este cel al faimoasei curtezane pariziene Valtesse de La Bigne. Ca prietenă și amantă a unei lungi liste alcătuite din cei mai faimoși artiști ai vremii ei și care îi includea pe Edouard Manet, Edouard Détaille, Gustave Courbet, Eugène Boudin, Alphonse de Neuville și, bineînțeles, Henri Gervex, Valtesse de la Bigne (care era de asemenea cunoscută sub neobrăzatul renume de *l'Union des Peintres*) și-a comandat portretele tuturor acestor pictori și în toate ea a fost pictată ca o doamnă din societatea bună. Unele dintre ele au fost totuși expuse la Salon. Cel mai cunoscut este cel al lui Gervex, acum la Musée d'Orsay din Paris.

Te asociezi părerii că portretiștii aveau o putere asupra societății?

Oh, da. De fapt, un bun portretist a exercitat întotdeauna o puternică fascinație asupra modelelor și asupra anturajelor lor. Un portret era plăcut sau urît, dar nu lăsa pe nimeni indiferent. Motivul este evident, avînd în vedere că pentru un portret calitatea esențială este să-și prezinte în mod agreabil subiectul, indiferent dacă este redat cu exactitate sau este supus interpretării artistului. Această dilemă între a fi sclavul imitării și a idealiza fără rușine îi preocupă pe portretiști pînă în ziua de azi. Uneori nu putem spune cît de „real" este portretul – ceea ce în orice caz i-ar putea interesa doar pe contemporanii modelului, care au avut avantajul de a o/îl cunoaște în carne și oase – dar înregistrăm încă o dorință irațională de a „recunoaște" persoana pictată. Dar este oare modelul cel pe care îl vedem sau este subiectul? Portret sau fizionomie, tip sau individualitate, reflectarea statutului social sau a sufletului: interacțiunea constantă a tuturor acestor factori ne reamintește în permanență complexa natură a contractului original dintre pictor și model, în care cel din urmă este identificat cu claritate ca fiind persoana care a comandat pictura.

Care ar fi, după părerea ta, cea mai interesantă perioadă pentru portret?

Cea de-a doua parte a secolului al XIX-lea. După Expoziția Universală de la Paris din 1855 artiștii străini au început să fie din ce în ce mai atrași de prestigioasa lume artistică pariziană, în care succesul la Salon era garanția unei cariere strălucite. Pictorii portretiști la modă ocupau o poziție de invidiat pentru bunăstarea financiară și pentru succesul deloc neglijabil în clasele sociale superioare. Deși la sfîrșitul secolului al XIX-lea au crescut în importanță și alte centre culturale precum München, Londra și Viena, sau la începutul celui de-al XX-lea secol, Philadelphia, Școala de pictură franceză era cea care impunea tendințele și expresiile artistice pînă la izbucnirea celui de-al doilea război mondial. Nici un alt oraș din lume nu putea rivaliza cu Parisul în ceea ce privește învățămîntul de artă, cu faimoasa sa Ecole des Beaux-Arts și numeroasele ei *ateliers libres,* și nici cu unicul său spirit, îmbibat cu un întins eclectism istoric fondat pe un trecut glorios. Competiția dintre toți acești pictori dornici de a deveni la modă a dus la un imens număr de portrete de o mare varietate a stilurilor.

Portretele ocupă cam un sfert dintre operele expuse în Saloanele pariziene și sînt adesea cele mai remarcate de presa de specialitate. Deși cele mai multe dintre ele nu poartă numele modelului, ci numai enigmatice *Madame X...* sau *Monsieur Z...,* unul dintre amuzamentele cele mai apreciate ale vizitatorilor este de a recunoaște identitatea portretizatului. (Nenumindu-și modelele, pictorii își manifestă explicit intenția de a nu copia „mecanic" pe pînză o fizionomie, ci în a crea o identitate printr-o operă de artă.) Între aceste portrete expuse în Saloanele pariziene se aflau, firește, mai multe portete ale unor aristocrați români. Dacă fastuosul *Portret al Principesei Martha Bibescu,* realizat în 1910 de Giovanni Boldini, aflat în prezent într-o colecție particulară, nu a putut fi reprodus, întîlnim însă între paginile cărții un superb *Portret al Principesei Mihai Sturdza, née Mavrocordat,* purtînd superbele smaralde ale familiei și un altul al poetesei Anna de Noailles de Kees Van Dongen, ultimul său portret realizat în 1931, în rochie de seară și purtînd la gît cordonul Legiunii de onoare în rang de comandor, căci contesa de Noailles a și fost prima femeie în Franța distinsă cu acest înalt ordin. Sînt numeroase mențiuni ale portretelor reginei Maria pictate de portretistul favorit al aristocrației engleze, Philip de Laszlo, dintre care cel mai izbutit, cel din 1924, este expus astăzi la Castelul Pelișor din Sinaia.

Influențată de convențiile socio-economice și de viața mondenă de moment, pictura, pictorii, dar și prețurile au cunoscut diverse fluctuații pe piața de artă. Care era mecanismul?

Un critic de artă de la începutul secolului al XIX-lea, Auguste Jal, scria într-o cronică despre Salonul din 1833 că portretul este, fără îndoială, între toate genurile artistice, cel care asigură supraviețuirea materială a pictorilor. De fapt, prețul unui portret varia foarte mult în funcție de renumele pictorului, de importanța pe care criticii contemporani i-o acordau, de relațiile sale sociale sau de statutul social al comanditarului. Dacă la începutul secolului al XIX-lea prețul unui portret, chiar de un artist cunoscut, era destul de modest, către jumătatea veacului, el s-a apreciat în mod spectaculos ajungînd la culmi pe care ni le imaginăm cu greutate astăzi. De fapt, în acești ani un portret putea costa chiar cîteva zeci de mii de franci aur și putea rivaliza cu prețul unui apartament într-un cartier burghez al Parisului! Portretiști precum Carolus-Duran, Henner, Bonnat sau Bouguereau sînt binecunoscuți pentru prețurile ridicate pe care le practicau în special pentru clientela lor americană, reputată ca fiind foarte generoasă.

Revenind la zilele noastre, care crezi că este percepția modernă a portretului?

În perioada de după primul război mondial, un timp al schimbărilor revoluționare politice, economice și culturale, critica de artă s-a ocupat mai ales de mișcările de avangardă care s-au afirmat într-un mod exploziv încă din 1910. Schimbărilor radicale ale cubismului și fauvismului în Franța și ale expresionismului în Germania le-au urmat numeroase alte mișcări artistice care își găseau inspirația mai ales la Georges Braque și Pablo Picasso și în explorările lor ermetice ale percepției formelor. În Franța, dar și în Germania, dorința nemăsurată, instinctivă, a celor nou-veniți era să tragă un văl peste trecut pentru a demonstra angajarea lor în prezent. Dezamăgirea generală cauzată de aristocrația proprietară de pămînt a determinat și alimentat o rezistență crescută la pretențiile membrilor privilegiați ai acestei clase, de a se poziționa ca patroni ai artelor. Arta și artiștii au proclamat acum o rupere completă cu trecutul: noțiunea de portret pictat la comandă devenea din ce în ce mai deranjantă, astfel că la terminarea celui de-al doilea război mondial și-a dat obștescul sfîrșit. În ierarhia picturii academice, atît în Anglia, cît și în Europa continentală, portretul monden a decăzut vreme de cîteva decenii pe cea mai joasă treaptă, a fost uitat, neglijat și, adesea, prost înțeles. În tot acest timp, criticii și istoricii de artă au acordat puțină atenție portretului, ca gen.

a consemnat Laura GUȚANU

colecția adevărul

să o lași moștenire urmașilor urmașilor tăi!

Carte de lux

OPERE COMPLETE
James Clavell
Theodor Constantin
Sven Hassel
Vintilă Corbul

în magazinele diverta mereu ceva nou
în exclusivitate pentru perioada **9 iunie-9 august**

Peste 70 de titluri

Liliana NICOLAE

Trecător prin Transnistria

Tocmai m-am întors din Transnistria. Mă grăbesc să scriu pentru că amintirile-s proaspete. A fost o zi plină. Am intrat prin Dubăsari, am trecut apoi prin Tiraspol şi am ieşit pe la Tighina. Ca simplu observator. Fără interviuri, fără întrebări. Ca să scoţi un microfon din geantă în Transnistria îţi trebuie o acreditare de la Ministerul Transnistrean al Informaţiilor. De obicei, durează şi nu e sigur dacă o primeşti. Eu n-am avut timp. Aşa că n-am riscat. Dacă aş fi pus întrebări şi cineva ar fi bănuit că sînt reporter, mi s-a spus că s-ar fi găsit cu siguranţă „binevoitori" care să anunţe miliţia sau securitatea.

E un loc unde e greu să ai încredere în cineva. Vecinii şi prietenii se pîrăsc aproape dintr-un instinct pe care nu se străduiesc să-l înţeleagă.

Am ales, aşadar, să fiu simplu trecător prin regiunea de dincolo de Nistru.

Am ajuns pe malul stîng al Nistrului pe la 10 dimineaţa. Primul filtru: chiar pe podul care leagă cele două maluri ale rîului. Cîţiva soldaţi ruşi. Aşa-numiţii „pacificatori". Treaba lor ar fi să prevină un eventual conflict între transnistreni şi moldoveni. Sînt înarmaţi şi păzesc nişte bariere care nu se ridică niciodată. Trebuie doar să le ocoleşti. Dincolo de bariere – un tanc.

Trecem fără să ne întrebe nimeni nimic.

Al doilea filtru – cîteva zeci de metri mai încolo. Două femei jandarm strîng paşapoartele celor care vor să treacă graniţa improvizată, recunoscută doar de ei. „Biroul" lor e o gheretă, ca a unui portar la o fabrică. Pe uşă este lipită o coală de hîrtie, pe care femeile-jandarm scriu numărul maşinilor care trec dincolo.

În faţa noastră – două maşini sovietice. Vestitele Lada. Uneia îi moare motorul şi şoferul îl roagă pe şoferul celeilalte să-l tracteze. Noi aşteptăm.

Trei femei care vorbesc ruseşte şi poartă baticuri înflorate trec bariera pe jos, fără prea mari formalităţi. La fel, un bărbat pe bicicletă. Noi aşteptăm.

Mă simt ca într-un film din timpul războiului. Ca un personaj care încearcă să treacă de un punct de control, cu inima cît un purice, în speranţa că soldaţii n-or să-l deconspire.

Eu sînt jurnalist, şi e mai bine să nu se ştie.

Un simplu semn cu mîna de la o altă barieră şi cele două maşini Lada pleacă scîrţîind. Trece şi un Mercedes cu număr de Transnistria. Noi aşteptăm. Un alt semn cu mîna de la cealaltă barieră, spre care ne îndreptăm şi noi. Aici este, de fapt, principalul punct de control. Ni se verifică paşapoartele. Completăm nişte formulare de la un birou de migraţie. Din cînd în cînd, tensiunea aşteptării e spartă de un rîs strident. Lîngă o baracă a jandarmilor, un grup de femei în uniformă stau de vorbă la soare. Un vameş deschide portierele maşinii şi se uită înăuntru. Nu înţeleg o iotă din replicile care se schimbă cu repeziciune, în limba rusă, între Saşa, însoţitorul meu, şi vameş. Trăiesc în continuare senzaţia că sînt pierdută într-un film din vremea războiului. Din portbagaj scoatem tot. Inclusiv podeaua. Sîntem întrebaţi de banii pe care-i avem la noi şi, după priviri suspicioase aruncate pe sub cozorocul înalt al caschetei de vameş, în fine, trecem.

Dubăsari – este prima localitate. Vorba însoţitorului meu, vorbitor de rusă (fără care nu m-aş fi descurcat!): „semi-oraş, semi-sat".

E greu să-l descrii. Sînt case – îngrijite, ce-i drept – văruite în alb şi albastru (mă duc cu gîndul la casele de la noi, din Deltă), dar şi blocuri cu 4 etaje.

Nu lipsesc pieţele largi şi pustii, în centrul localităţii, şi nici monumentele cu însemne sovietice, sau steagul propriu al regiunii – roşu, verde şi iar roşu (fostul steag al Republicii Sovietice Socialiste Moldoveneşti).

Piaţa agroalimentară a oraşului seamănă şi ea cu unele pieţe din România, de la ţară. Mărfurile sînt întinse pe jos,

iar aproape lîngă fiecare vînzător e un cărucior din acelea cu landou, pentru copiii mici. Aşa îşi cară localnicii mărfurile la piaţă (şi asta mă duce cu gîndul la vremurile de război cînd cărucioarele erau folosite uneori pentru a transporta cu totul altceva).

Într-un sat din raionul Dubăsari s-a născut şi actualul preşedinte al Republicii Moldova, Vladimir Voronin. Dubăsari este locul unde, în urmă cu 16 ani, a avut loc incidentul care a dus la declanşarea conflictului dintre Republica Moldova şi regiunea Transnistria. Colţul unui bloc din centrul oraşului este acoperit de coroane de flori. O poză şi o placă comemorativă amintesc că acolo a fost ucis primul comisar rus. Vizavi de sediul poliţiei – un monument simplu, acoperit de asemenea de flori, aminteşte că acolo a fost ucis şi primul cazac (un fel de mercenar rus).

Părăsim Dubăsariul şi o luăm prin Grigoriopol, spre capitala Tiraspol. Pe drum ne oprim la unul dintre monumentele pe care le întîlnim frecvent în Transnistria: un tanc cocoţat pe un deal. De jur împrejur, la baza dealului, monumente funerare ale unor soldaţi morţi în al doilea război mondial şi semnele trecerii unui grup de nuntaşi. Buchete de flori uscate şi sticle de şampanie goale. Aflu că e un obicei al transnistrienilor: în ziua nunţii, vin „la tanc", îşi fac poze şi ciocnesc un pahar. Nu ratez ocazia şi fac şi eu o poză cu tancul. Monumentul e undeva în afara localităţii. De sus, de pe deal, văd împrejurimile: cîmp pustiu pe care şerpuieşte şoseaua plină de gropi. Nici o casă, nici o mişcare. Din cînd în cînd – cîte o maşină. Orice şofer (ne gîndim, poate exagerînd un pic!) poate fi un potenţial securist. La asta îmi fuge gîndul şi cînd văd, undeva, departe, un om care stătea nemişcat.

Trecem printr-un mic sat moldovenesc. Ca el mai sînt cîteva în Transnistria. Diferenţa e că aici găseşti mai mulţi localnici care vorbesc moldoveneşte. Unii au în zonă şi şcoli în limba română. Sînt opt astfel de şcoli şi licee în toată Transnistria. Pe celelalte le recunoşti după monumentele impozante din curte: un soldat de mărime impresionantă, care ţine la piept un steag sau o armă.

Trecem pe lîngă halele imense ale fostelor colhozuri. Cele mai multe – părăsite şi distruse, la fel ca fostele CAP-uri din România. Pe gardurile care au mai rămas în picioare citim tot felul de inscripţii mobilizatoare. Sau nu. Una dintre ele: „Pîinea este capul tuturor lucrurilor".

Pe drum, în maşină, ascultăm Radio Transnistria. Prima ştire spune că „Republica Moldova şi Transnistria sînt două entităţi diferite, două culturi diferite, iar unirea lor este un gest absurd, inutil şi aberant". Timp de aproape un sfert de oră crainicul vorbeşte pe aceeaşi temă.

„Spălare pe creier" – comentează Saşa, însoţitorul meu.

Tiraspol. La intrarea în oraş – un echipaj al miliţiei. Au caschete mari, mai degrabă înalte. Amintesc de caschetele nemţilor, din timpul războiului. Cel care a ieşit la drum ţine o mînă la spate, în timp ce cu cealaltă bălăngăne o paletă cum au, de obicei, impiegaţii în gări. E bine să nu le dai motive să te oprească.

Tiraspolul e al doilea oraş ca mărime din zonă, după Chişinău. Are aproape 150.000 de locuitori. Denumirea lui vine de la cea din limba greacă a Nistrului, Tyras. În traducere, ar însemna oraşul sau cetatea Nistrului. Un pod traversează rîul, iar în centrul oraşului e amenajată o faleză. Lîngă ea – un alt tanc-monument. O femeie se urcase pe el împreună cu copilul ei, şi stăteau la soare.

Centrul oraşului e foarte... generos. Cu pieţe decorate cu statui. În special ale lui Lenin. Masive. Bust sau în picioare, cu o mantie fluturîndu-i pe umeri. Steme cu secera şi ciocanul. Panouri uriaşe cu eroi ruşi şi transnistreni.

Cînd merg pentru prima dată într-un oraş îmi place să descopăr piaţa. Să privesc feţele oamenilor, să gust din tot felul de bunătăţi, să intru în vorbă cu ţăranii, să mă bucur de culori şi de forfotă. Piaţa din Tiraspol e dominată de o voce de femeie care se aude permanent dintr-un megafon. Fără nici un fel de intonaţie, face reclamă la diverse magazine sau produse. E o piaţă mare în care se vînd tot felul de nimicuri: cuie, piuliţe, tot felul de cabluri şi piese care, poate, nu vor folosi niciodată, nimănui.

Piaţa agroalimentară, în schimb, aduce pe tarabe legume de sezon, verdeţuri sau fructe uscate. Nu e o piaţă foarte bogată. Singurii cartofi pe care i-am găsit erau puţin mai mari ca nişte nuci. În schimb, am văzut găini crescute la curte, gata curăţate, cu fulgii pîrliţi, numai bune de pus în oală. Şi am văzut... iepuri încălţaţi. Adică iepuri jupuiţi, dar cu lăbuţele acoperite de blană. O bătrînă ne spune că asta e garanţia că nu cumpărăm pisică în loc de iepure. De fapt, îi spune oricum, numai pisică nu: mîţă, motan, motîrlău...

A fost singura persoană cu care am schimbat cîteva cuvinte în Tiraspol.

Şerban FOARŢĂ

Inverosimilele aventuri adevărate ale locatarului din Loch Ness

XII) Ci azi, cînd şi Sir Winston,
şi Herr Hess au murit,
iar Gnoza de la Princeton
nu ne-a prea lămurit,

ba nici bursierii Soros,
dacă fosilu-acest
ar fi chiar Uroboros
(nu-ntreg, ci doar un rest

din el, – cum aparţine
tot regnului reptil,
ce, să-l trezeşti, nu-i bine,
din somn, păşind tiptil

pe tălpi de microporos),
eu *spun* că-i un inel
infim din Uroboros,
o verigă din el;

şi-i rog pe toţi să creadă, –
căci nu-i principiu-altern
la lumea increată
şi şarpele etern

care, cuprins de febră,
se-nghite într-atît,
că ultima vertebră
i se opreşte-n gît.

CINE SPUNE CĂ ÎN ZILELE NOASTRE SPORTUL CEL MAI FRUMOS ESTE IMIGRAŢIA VA FI OMUL CARE DĂ NUMELE UNEI ÎNTREGI CATEGORII, OBLIGÎNDU-NE SĂ FIM LOCALI

● Cine spune că în zilele noastre (aproape) orice nu e posibil greşeşte; tocmai am constatat cum sandalele înaripate ale lui Hermes, cele care îl ajutau să ducă la bun sfîrşit diverse misiuni divine, sînt, acum, la îndemîna oricărui puradel: au apărut, de cîtva timp, nişte adidaşi cu roţi la călcîi, care permit copiilor sau adolescenţilor să se deplaseze, fără alte mijloace de transport, aproape la fel de repede ca mesagerul zeilor. (**I. P.**)

● Cum arată Euro 2008 pe plaiuri scandinave (sau vechea dilemă: ce caută neamţul în Bulgaria?): am văzut meciul România-Italia ca singura româncă într-un bar plin-ochi cu italieni din... Oslo. Am supravieţuit: ţinta ironiilor a devenit un amic norvegian care a avut lipsa de inspiraţie să declare în gura mare că sportul cel mai frumos este schiul. Asta l-a transformat în ţap ispăşitor şi pentru golul lor anulat, şi pentru penaltiul nostru ratat. Şi, în sfîrşit, la Suedia-Spania am asistat în calitate de observator neutru la Göteborg, într-un bar... spaniol, unde suporterii erau cam jumi-juma. Nu pot să descriu hărmălaia, dar toată lumea a fost de acord cu un lucru: cehii fac cea mai bună bere. Iată un punct de plecare comun şi înviorător, ca să zic aşa, pentru construcţia europeană. (**M. Ş.**)

● Un afiş anti-imigraţie al Ligii Nordului din Italia: imaginea reprezintă un cap de indian, piele-roşie, împodobit cu toate ornamentele tradiţionale. Textul spune că din cauză că a permis imigraţia, trăieşte acum într-o rezervaţie. Şi dacă n-ar fi permis-o, ce ar fi azi în loc de SUA? (**M. B.**)

● Pentru toţi minoritarii afoni la fotbal, vineri, printre urlete, ţipete şi alte asemenea manifestări, am ticluit o lume ideală în care Campionatul Mondial de Snooker va fi transmis în pieţele publice, pe ecrane mari, va ţine capul de afiş la televiziuni, va invada orice discuţie care va începe, bineînţeles, prin deja celebrul: „Şi unde petreci meciul?“. (**S. G.**)

● Chiar dacă a deplîns că Barack Obama a calificat revoluţia cubaneză ca „antidemocratică şi lipsită de respect pentru drepturile omului“, Fidel Castro şi-a exprimat totuşi simpatia pentru candidatul democrat: „Fără îndoială, e cel mai avansat din punct de vedere social şi uman“. Se poate spune că există un fair-play în idei la care omul răspunde politic(os) „Mulţumesc, dar nu era cazul“. (**R. C.**)

● Corespondenţă specială de la Biroul nostru din Londra. Cu ceva vreme în urmă, deplîngeam aici soarta sărmanului Pluto, decăzut din drepturile de planetă cu acte în regulă. Mă gîndeam că trebuie să fie singur şi deprimat. Ei bine, revin cu amănunte senzaţionale, aflate la *Magazinul ştiinţific* de la BBC. Cică, de acum, va exista o nouă clasă de corpuri cereşti, care se vor numi „plutoide“. Mie mi se pare o soluţie foarte justă. Deci Pluto nu mai e planetă, ci dă numele unei întregi categorii. Pînă la urmă, este chiar mai bine. Hai să recunoaştem că în sinea noastră cam făceam discriminare faţă de Pluto, prea era mic, negru şi departe, o planetă cam aşa, de ultima bancă. Acum lucrurile au luat o întorsătură fericită: decît codaş printre planete, mai bine în categoria ta fruntaş. *Go, Pluto!!!* (**C. G.**)

● Partea cea mai nasoală cu alegerile e că afişele electorale vor rămîne lipite pe ziduri, garduri, coşuri de gunoi cîteva luni bune de acum înainte, obligîndu-ne să zărim în continuare moacele acestor indivizi. Chiar aşa, de ce candidaţii la primării sînt atît de urîţi?! (**M. C.**)

Cu ochii-n 3,14

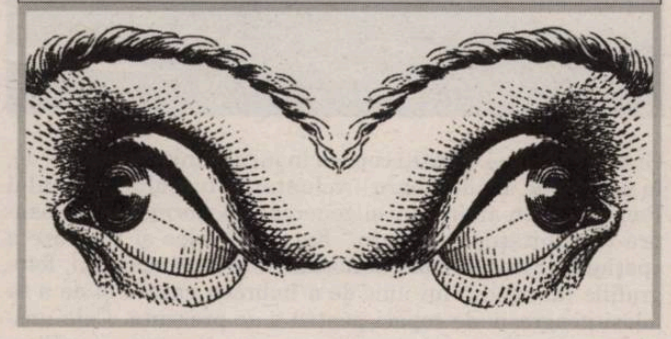

● Într-o simpatică prezentare a unui documentar de pe Animal Planet, despre îngrozitorul şarpe anaconda, *TV Mania* ne oferă „10 lucruri de ştiut“ cu privire la monstrul pe care Şerban Foarţă nu l-a pus deocamdată în versuri. La punctul 8, aflăm că „anaconda nu se înmulţeşte cu succes în captivitate“. Să fim sinceri şi toleranţi: cine se poate înmulţi (şi încă – auzi? – cu succes) în captivitate? Nici măcar animalul ăla superior despre care se spune că ar fi lup pentru om. (**R. C.**)

● Ca să descrie vizita lui Catherine Deneuve la TIFF, jurnaliştii locali au găsit o sintagmă de care au uzat şi abuzat pînă la saţietate: „Vedetă/divă cu fumuri“. La ce credeţi că făceau ei referire? La faptul, cumva, că actriţa franceză ar fi o „înfumurată“, aşa cum se înţelege? (Las' că cei care au însoţit-o au spus că a fost – dimpotrivă – (neaşteptat de) OK, ba chiar simpatică...) Ei bine, nu: voiau să spună că Deneuve fuma ţigară de la ţigară... *Asta* a fost „marea“ ştire legată de prezenţa ei la cel mai important festival de film din România! Se pare că, pe măsură ce jurnaliştilor li se face hatîrul de a vedea/întîlni personalităţi străine (Deneuve, Pamuk etc.), capetele lor se fac tot mai tabloide. (**a. l. ş.**)

POVESTEA E VECHE,
IAR MORALA E ACEEAŞI:
CÎND VINE VORBA DESPRE
FENOMENUL „BUBULICĂ“ ŞI DESPRE
BINELE ŞTIINŢEI, S-AR PUTEA
SĂ NU MAI GÎNDIM LA FEL

● Am constatat cu stupoare, intrînd pe un forum de discuţii în care se vorbea despre relatarea mea de la Cannes (apărută în *D.V.* acum două numere), că unii încă mai cred că revista noastră a „interzis“ difuzarea filmului lui Michael Moore *Fahrenheit 9/11* pe marile ecrane! Povestea e veche, poate fi găsită pe site, iar morala e aceeaşi: cînd vine vorba despre răstălmăciri şi manipulări, nimeni nu-i întrece pe harnicii activişti stîngişti de pe siteuri (vezi şi interviul cu Alex. Bălăşescu de pe HotNews)... Cînd i-am spus tînărului (el însuşi „de stînga“) clujean care discuta chestiunea cum stau lucrurile în realitate (anume, că nu am interzis decît *reclama* la un film pe care-l socoteam – şi-l socotim, în continuare – prost), mi-a răspuns: „Ah, păi asta e normal, nici eu n-aş face reclamă ultimului film al lui Daneliuc, dacă aş avea o revistă!“. De bun-simţ. (**a. l. ş.**)

● Trafic.ro oferă şi statistici ale căutărilor după cuvinte-cheie. Iată, de exemplu, ce au căutat oamenii pe siteul www.dilemaveche.ro pe data de 13 iunie: *corpul postmodern, muzica usoara veche, viata robert turcescu, mircea cartarescu orbitor, tehnica picturii pigmenti, spital clinic colentina sectia chirurgie numele doctorilor, fenomenul comportamentului deviant, high fantasy literatura fantastica, in ce tara a fost rapit tony stark, statutul femeilor rome din romania, cum sa faci fata unei despartiri?, firma italiana care cumpara fazani.* (**M. V.**)

● Ca să n-aibă „vorbe la proces“ atunci cînd noul proprietar începe să se plîngă de „mici“ imperfecţiuni, unele firme de construcţii îşi prezintă scuzele încă din nume. Pe drumul dinspre Sighişoara spre Sibiu am văzut cea mai inspirată denumire pentru o astfel de firmă: S.C. Mea culpa S.R.L. În rest, în topul personal ar mai intra o „băutură alcoolică cu aromă de vodcă“ – „Gaşca“, un magazin(aş) mixt – „Bubulică“ şi un hotel – „Binder Bubi“... (**R. T.**)

● Am găsit săptămîna trecută, după cum am tot povestit, 7 pisoi nou-născuţi, pe strada Paris. Într-un moment de obnubilare şi la hohotele fiică-mii, i-am luat. De atunci îi hrănesc cu biberonul şi mă conversez cu toate asociaţiile pentru protecţia animalelor din Bucureşti. Variantele sînt două: euthanasiere sau „depunere“ în faţa Facultăţii de Medicină Veterinară, înspre binele ştiinţei. Şi atunci de ce mai funcţionează aceste asociaţii şi ONGuri, de ce s-a înfiinţat, în regim bugetar, Poliţia animalelor? (**S. S.**)

● Încerc să-mi închipui ce-ar crede un român al anului 2108 care ar vedea în vreo arhivă ziarul *Libertatea* de miercuri, 11 iunie 2008 şi ar citi pe prima pagină acest titlu, scris cu litere uriaşe: „Ai sânii ca mingile?“. Ce ar gîndi el despre lumea asta, care atunci fi-va nimic? Greu de prezis. Unde mai pui că peste o sută de ani s-ar putea să nu mai existe sîni, mingi şi români. Iar gîndirea să fie înlocuită complet de ronţăit. (**D. S.**)

● De cîteva luni bune, BCR susţine o campanie intensă în care ni se tot spune cît de rapid rezolvă ei orice operaţiune, ce uşor şi fără griji e totul dacă apelăm la serviciile lor – „Gîndim la fel“ ne asigură sloganul! Eu am solicitat o parolă cu care să-mi verific online contul de card şi mi s-a spus că durează două săptămîni. Ei bine, domnilor de la BCR, au trecut de atunci trei luni şi jumătate! Ce ziceţi, gîndim la fel!? (**M. C.**)

DE FAPT,
UNII NU SE POT MANIFESTA
DECÎT CU MĂNUŞI

● La *Ştirile PRO TV* am avut ghinionul să văd imagini cu o broască vomitată vie de un cîine care o halise, probabil, din greşeală. De fapt, ce mă mir, cam astea sînt ştirile pe care ni le dă PRO TV-ul! (**M. C.**)

● Ca membră a unei minorităţi (femeile care aşteaptă cu sufletul la gură un campionat european sau mondial de fotbal), observ cu părere de rău cum, încă dinainte de Euro 2008, unii bărbaţi nu se pot manifesta altfel decît cu injurii de tipul „ce deştept e poporul nostru şi ce prost e al lor“. Dragii mei, nu întinaţi nobilele idealuri ale celui dintîi dintre sporturi! Nu vreau un fotbal emasculat, dar măcar păstraţi o limită; dacă aţi şti ce greu e să răspunzi la observaţii cum ar fi: „Şi cum naiba poţi să te uiţi la sportul ăla de golani?“. Mai ales cînd ştii că n-au dreptate. (**M. Ş.**)

● În comuna Fierbinţi din judeţul Ialomiţa, candidatul PNL la Primărie a fost acuzat că de zece ani trăieşte în concubinaj cu doamna de la BEC. La Galaţi, membrii comisiei de votare au primit salam expirat şi au făcut toxiinfecţie alimentară. La Iaşi, un candidat a murit. La Bucureşti a ieşit Oprescu. (**S. G.**)

● În *România liberă* de marţi, 17 iunie 2008, ecoul unei pierderi pare-se ireparabile: „Declar pierdută ştampila Asociaţiei «Trubadurii Secolului XXI» având forma rotundă cu însemnele speciale: mănuşi, joben, umbrelă. Declar nulă această ştampilă“. (**D. S.**)

Daria GHIU

Habitat de Bucureşti

„Închidem străzile pentru maşini. Le deschidem pentru oameni." Străzile, spaţiu public şi nu bun privat, aparţin oamenilor, nu sînt doar locuri de trecere şi artere de circulaţie. Între 6 şi 8 iunie, a fost „Street Delivery", ediţia a treia: strada Pictor Verona din centrul Capitalei s-a închis, maşinilor li s-a interzis accesul, iar locul lor a fost ocupat de către oameni, orchestre, artă de stradă. La cîţiva paşi mai încolo, o altă stradă închisă şi transformată într-o uriaşă sufragerie confortabilă: strada Mendeleev. Bucureştenii se relaxează, se uită la televizor, studiază harta naturală a centrului oraşului, îşi admiră vecinii-plante şi animale şi urmăresc traseul alternativ al Bucureştiului, dedicat exclusiv mersului pe jos sau cu bicicleta, pe străduţele vechi şi uitate, propus de TUB (Transcentral Urban Bucureşti).

Am călcat, m-am oprit, am admirat pe acolo unde de obicei îmi este absolut imposibil: pe mijlocul străzii. Odată ce intrai în Pictor Verona, nu ştiai către ce să-ţi mai îndreptţi ochii. „Street Delivery", organizat de către Ordinul Arhitecţilor din România (al cărui sediu e la numărul 19, acolo unde a trăit şi lucrat Ion Mincu) şi librăria Cărtureşti, fosta casă a lui Dimitrie Sturdza, invită pe strada lor organizaţiile non-guvernamentale, artiştii *street art,* teatrele de stradă.

Planşele expun pactul pentru Bucureşti. www.bucurestiulmeu.ro e o platformă a ONG-urilor pentru Bucureşti, unde îl puteţi citi şi semna, transformîndu-l în Hotărîre de Consiliu General, făcînd astfel ca fiecare cerinţă a societăţii civile să se traducă în responsabilităţi cu valoare juridică. Altfel spus, părerea bucureşteanului să conteze cu adevărat. Mai încolo, pe aceeaşi stradă, istoria grădinilor publice te face conştient de lipsa acută a lor astăzi. Pe mijlocul străzii, sfidîndu-i pe şoferi, un concert de muzică clasică se pregăteşte să înceapă, copii desenează asfaltul, alţii învaţă arta olăritului, un pic mai încolo s-a deschis talciocul, graffiti-urile se modifică în timp real şi iau forma clădirii pe care sînt făcute, se folosesc de geamuri, borduri şi stîlpi. Iar de la ferestrele clădirii galbene ce pare părăsită se îndreaptă către tine un registru întreg de priviri: e seria de fotografie monumentală a artistului Dan Hayon.

Odată ajuns în spatele Bisericii Anglicane, intri în

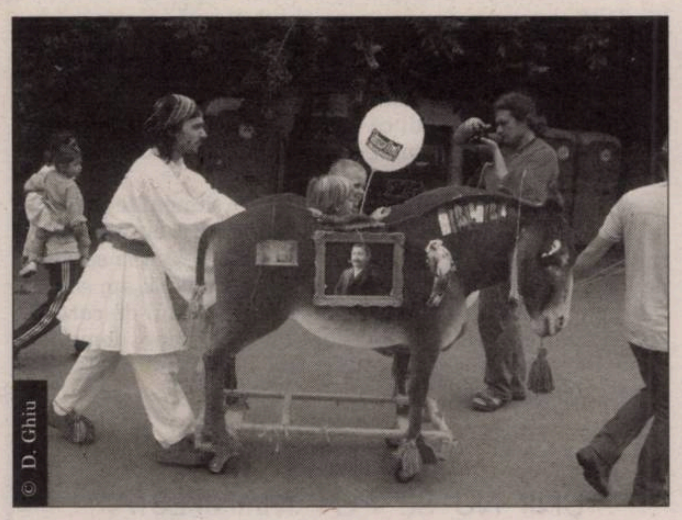
© D. Ghiu

© D. Ghiu

Grădina Icoanei. „Găsiţi copacii în jurul cărora agăţaţi – de, la umbra, pe, în, deasupra – voluntarii Muzeului Ţăranului Român expun alternativ şi generează *performance*-uri asupra comunităţilor studiate." Excelentă idee şi recreare a spaţiului. Fiecare vecin minoritar a avut muzica lui, fotografiile lui, modul lui unic de a îmbrăca natura şi de a se folosi neagresiv de copaci pentru a se prezenta. Cele unsprezece standuri, cei unsprezece copaci – turc, maghiar, rom, italian, grec, francez, german, evreu, bulgar, armean, aromân – au împărţit frăţeşte Grădina Icoanei, reconstituindu-şi, în mic, identitatea şi recreînd harta minorităţilor în spaţiul românesc, de parcurs în linişte, de la un colţ la altul.

„Ce mai sînt bucureştenii? Ce mai înseamnă să fii din Bucureşti, în afară de a locui şi de a merge la serviciu aici?" TUB împreună cu STUDIOBAZAR şi arhitecţi peisagişti au creat un foarte frumos set de fotografii, însoţite de datele ştiinţifice, într-o încercare de a stabili, pe un ton serios, habitatul de Bucureşti. Oricine a trecut pe strada Mendeleev, le-a putut primi: coabităm cu toţii – *Canis lupus familiaris,* alături de *Rattus norvegicus, Larus ridibundus* (pescăruşul rîzător), *Tineola bisselliella* (molia de haine), *Lonicera japonica* (Mîna Maicii Domnului). Apoi, TUB a prezentat traseul alternativ, care încurajează mersul pe jos sau cu bicicleta şi care îţi dă posibilitatea să vezi frumosul din Bucureşti. Filmul circuitului poate fi văzut pînă pe 18 iunie, în cadrul Anualei de Arhitectură de la Sala Dalles, un alt eveniment de neocolit pe harta bucureşteanului responsabil şi interesat de oraşul său.

Cele trei zile de evenimente în stradă destinate bucureştenilor ar trebui să devină o obişnuinţă în Capitală. Ce ziceţi de Calea Victoriei, devenită, peste noapte, stradă pietonală pentru un week-end?

Victor Iulian TUCĂ

Str. Pictor Verona

Pentru două zile, bucureştenii au avut parte de ceva inedit: rememorarea trecutului sau „strada dialogului intercultural", într-o perioadă care se vrea a fi Anul European al Dialogului Intercultural 2008.

Unde mai mult, dacă nu la Bucureşti, existau mai multe comunităţi care, pentru mai bine de opt sute de ani, au dat seamă de diversitatea culturală a Europei? Pe strada Pictor Arthur Verona timp de două zile, istoria s-a retrăit aşa cum a fost.

„Povestea vecinilor" nu este decît istoria Bucureştiului văzută prim prisma celor care şi-au pus amprenta pe oraşul lui Bucur. Turci, în nădragi, bînd însetaţi de la o cişmea de la Mandravela, aromâni veniţi din Grecia şi aşezaţi la marginea Bucureştiului unde era loc de păşune pentru oi, ţigani cu fete frumoase, bănuţi de argint la gît şi sete de libertate, albanezi cu bragă şi halviţă, unguri cu micii meseriaşi veniţi special din Ardeal şi rămaşi pe meleaguri bucureştene, evreii cu cartea sfîntă şi sinagogi pline de oameni îmbrăcaţi în haine de sărbătoare, sau armeni, veniţi după genocidul din Turcia de la începutul secolului XX şi aşezaţi în Griviţa, Piaţa Domenii sau în Colentina, mari în meşteşugul cizmăriei... pe toţi i-a întîmpinat un Bucureşti devenit, de la începutul veacului trecut, un oraş cosmopolit. Organizatorii evenimentului, tineri voluntari ai Muzeului Ţăranului Român, au spus că scopul lor este un prilej „să stăm seara la taifas cu... ele (comunităţile respective, *n. mea)* despre drumul lor pînă aici... casele, meşteşugurile lor, oamenii cu întîmplările lor."

Demersul poate părea frivol, dar nu este deloc aşa, avînd în vedere că un astfel de eveniment nu s-a vrut nimic altceva decît o socializare cu celălalt, omul de lîngă tine, pe lîngă care treci adesea nepăsător. A fost un exerciţiu de admiraţie pentru obiceiurile, vecinătatea şi trăirile împărtăşite cu aproapele fie evreu, ţigan, bulgar sau grec. Strada Pictor Arthur Verona şi Grădina Icoanei au fost invadate de fotografii, picturi, pantomimă, film, dans, muzică şi versuri, într-un efort care trebuie admirat şi repetat.

Anamaria Juga, coordonatoarea proiectului, spune că evenimentul a fost unul reuşit: „Ne-am propus să repunem în drepturi această diversitate fiindcă este Anul European al Dialogului Intercultural; să facem nişte seri culturale şi, în acelaşi timp, o acţiune derulată cu voluntarii Muzeului Ţăranului Român. Tinerii voluntari merg şi studiază – în urma unei cercetări de antropologie vizuală – comunităţile şi specificitatea acestor comunităţi. Pe 7 şi 8 iunie am expus în stradă tot ce au înţeles voluntarii. Publicul s-a simţit foarte bine, a interacţionat cu voluntarii şi a aflat detalii interesante. Cea mai tradiţională comunitate mi s-a părut cea a aromânilor, care încă mai păstrează dansurile populare. Şi turcii mi s-au părut foarte tradiţionalişti din acest punct de vedere".

Dar cît s-a mai păstrat azi din aceste tradiţii, odinioară pline de sevă şi culoare? Pogromul evreilor din timpul rebeliunii legionare din 1941, uniformizarea din perioada comunistă au produs răni adînci şi ireversibile acestor comunităţi ce reprezentau cîndva parfumul Bucureştilor.

PUBLICITATE

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul V, nr. 228 ● 26 iunie – 2 iulie 2008 ● 24 pagini ● 3,50 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEŞU

Andrei Pleşu
„La o expoziţie“
pagina **3**

Sever Voinescu
„Două femei, aceeaşi lume“
pagina **5**

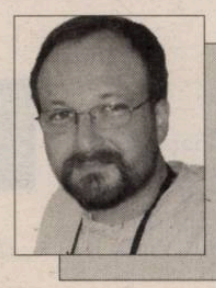

Cezar Paul-Bădescu
„Lecţia de limba română“
pagina **19**

Ce facem cu Bucureştiul?

5 948467 000186 25

„Înainte să-i dai unui politician cheile unui oraș, ai face bine să schimbi lacătul.“

L. FRANK BAUM

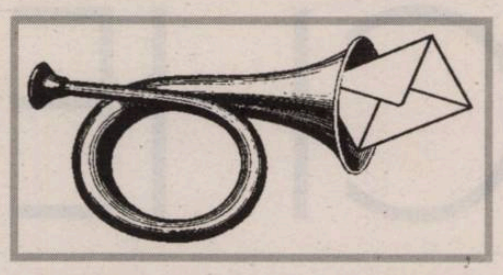

Nr. 225: Articolul lui Ştefan Susai, „Viaţa în Frumoasa“

Civismul celor 7 ani de acasă

În nr. 225 al *Dilemei vechi* („Viaţa în cartier“) am avut ocazia de a citi la cinci pagini distanţă un articol – „Încîlceli tehnologice“ de dl Andrei Manolescu – şi confirmarea concluziei acestuia – în articolul „Viaţa în Frumoasa“ de dl Ştefan Susai.

Este vorba despre menirea jurnaliştilor (ca şi a savanţilor) de a facilita comunicarea/înţelegerea pentru publicul larg (cu condiţia ca aceştia să înţeleagă ei înşişi ce transmit). Dl Susai se pare că a eşuat în demersul de a-şi civiliza vecinii, tocmai datorită neînţelegerii fenomenului abordat. Neînţelegere exprimată de dl Susai prin concluzia că situaţia neplăcută din cartier s-ar datora apartenenţei de clasă a locatarilor. De parcă, dacă în locul „clasei muncitoare şi demnilor ei urmaşi“ s-ar fi aflat activiştii PCR – pentru care fusese proiectat cartierul Frumoasa din Iaşi –, civilizaţia ar fi fost automat asigurată.

Menţionez că nu sînt un apărător al proletariatului şi consider că dictatura acestuia în România nu a încetat, ci doar a fost transferată din sfera politică în cea a serviciilor (cine a mai avut nevoie de serviciile unui instalator/electrician/mecanic auto/zugrav, în ultima perioadă, ştie la ce mă refer). Dar problema civismului este una care nu ţine de clase (nici de cele sociale, şi nici de cele de şcoală), ci de cei 7 ani de acasă. Asta nu înseamnă însă că, după această perioadă, nu mai este nimic de făcut, ci doar că metodele de intervenţie sînt altele.

Şi pentru că n-aş dori să închei fără a-i prezenta nişte soluţii dlui Susai, am să mă refer la abordarea dezvoltării comunitare (domeniu în care activez de mai mulţi ani). Deoarece schimbările pe care le doreşte dl Susai în cartierul în care locuieşte nu se pot produce fără participarea vecinilor, primul pas ar fi mobilizarea comunităţii fie în jurul unei probleme (unanim) recunoscute de membrii acesteia, fie în jurul unei oportunităţi.

Cum problema care îl preocupă pe dl Susai pare să nu-i deranjeze pe majoritatea vecinilor, variantele ar fi fie să identifice o altă problemă recunoscută de majoritatea vecinilor în jurul căreia să îi poată mobiliza (locurile de parcare insuficiente, costurile de întreţinere prea mari, neridicarea gunoaielor la timp de către serviciul de salubritate etc.), fie să declanşeze o campanie de conştientizare a cetăţenilor cu privire la problema care-l preocupă.

Cea de-a doua metodă este greu de dus la îndeplinire de unul singur, mai ales cînd porneşti de la soluţii (distribuirea de cărţi despre creşterea copiilor, măturatul scării, strîngerea PET-urilor, plantarea de gardviu sau amendarea turbulenţilor), şi nu de la efectele problemei (mediatizarea unor cazuri de delincvenţă juvenilă cu urmări grave, îmbolnăviri datorate poluării urbane sau consumului de alcool etc). În urmă cu vreo două luni, un moderator TV povestea că îşi educă fiul lipindu-i pe uşă articole din presă despre efectele nocive ale comportamentului asupra căruia doreşte să-i atragă atenţia (în loc să-i ţină predici moralizatoare, care sînt la fel de neagreate de copii şi de adulţi).

În ceea ce priveşte mobilizarea comunităţii în jurul unei oportunităţi, cred că aceasta s-ar potrivi cel mai bine în situaţia prezentă. Asta datorită relaţiilor dlui Susai cu parlamentarii şi oficialii locali, de la care ar putea afla informaţii despre posibilitatea derulării unor proiecte în cartier cu finanţare de la Uniunea Europeană (cum ar fi domeniul major de intervenţie „Planuri integrate de dezvoltare urbană“ din cadrul Programului Operaţional Regional). Dacă locatarii din Frumoasa ar fi ajutaţi să îşi formeze nişte aspiraţii pentru cartierul lor, pe măsura oportunităţilor existente, cu siguranţă că atitudinea acestora se va schimba în sensul dorit de dl Susai.

Nicolae CUŢĂ
nicucuta@gmail.com

Nr. 224: Articolul lui Peter Singer, „Un Dumnezeu al suferinţei“

...dacă la atît ne-a dus mintea...

Ne-am obişnuit să vorbim despre Dumnezeu ca despre cineva mult prea cunoscut. Faptul că ne-a făcut după „chipul şi asemănarea Lui“ pare că ne dă dreptul să-i folosim numele în cele mai diverse ocazii: fie că depunem un jurămînt solemn, fie că ne descărcăm năduful printr-o înjurătură vulgară. Mai mult încă, toate nenorocirile, calamităţile, necazurile vin de la El şi atunci Îl facem „rău şi chiar neputincios“, deşi tot noi L-am decretat Atotputernic, Atotştiutor, Atot..., Atot..., fără să ne gîndim cine este acest Dumnezeu închipuit de noi, pe care, de fapt, nu-L cunoaştem, n-avem cum să-L cunoaştem, căci nu ne este dat nouă să-L cunoaştem.

Dar pe noi, care sîntem opera Lui, pe noi ne putem cunoaşte, chiar bine sau ar trebui să ne cunoaştem mult mai bine. Calamităţile naturale, care provoacă atîtea suferinţe şi victime nevinovate, nu sînt singurele surse de suferinţă pentru omenire. Socotesc că suferinţe cu mult mai mari au provocat omenirii calamităţile artificial provocate de oameni: nenumăratele masacre şi războaie. Toate au culminat cu al doilea război mondial, cînd au pierit peste 40 de milioane de oameni şi au fost distruse mii de oraşe şi localităţi. Se poate „lăuda“ vreo calamitate naturală cu astfel de rezultate?

Calamităţile artficiale le provocăm noi, oamenii, cu bună ştiinţă, calamităţile naturale le provoacă natura, în condiţii ce pot fi cunoscute. În această situaţie, cînd putem cunoaşte aceste condiţii, calamităţile naturale pot fi evitate sau efectele lor pot fi diminuate, dar, mai ales, oamenii pot fi avertizaţi. Într-adevăr, ştiinţa se străduie să ne ajute în acest sens şi, desigur, va veni ziua cînd vom putea preveni pierderile provocate de calamităţile naturale. Pentru aceasta, tot Dumnezeu ne-a dat minte să ne putem ajuta.

Pentru calamităţile artificiale, pregătite cu minuţiozitate de oameni şi aduse la îndeplinire tot de oameni, Dumnezeu ne-a dat destulă minte să ne dăm seama ce facem. Dacă însă la atît ne-a dus mintea, putem să-L învinuim pe Dumnezeu?! Mai putem afirma că Dumnezeu este „rău şi neputincios“? Nu sîntem tocmai noi cei groaznic de răi, care ne lăsăm în voie purtaţi de halucinaţii apocaliptice, care ne provoacă suferinţe incomparabil mari, mai grele, decît calamităţile naturale.

Sîntem fiinţe superioare, înzestrate de Dumnezeu cu minte, cu puterea de a discerne ce e rău şi ce e bine. Mai mult, Dumnezeu ne-a hărăzit însuşirea de a evolua, de a deveni mai buni, mai deştepţi, de a ne perfecţiona gîndirea, împingînd tot mai sus gradul de superioritate cu care ne mîndrim printre fiinţele pămîntului. De aceea, cred că a venit timpul ca *homo rationis* („omul înţelept“) să-l înlocuiască pe *homo sapiens* („omul inteligent“) şi să ne ajute să ne înţelegem. Trebuie să ne bucurăm că am ajuns să gîndim aşa cum gîndim azi, liber, fără să fim încorsetaţi în doctrine, fie politice, filozofice sau chiar religioase, pe care să fim obligaţi să le acceptăm „în mod necritic şi să le aplicăm rigid“. Să-L ajutăm pe Dumnezeu în opera Lui, să ne perfecţionăm gîndirea, să ne eliberăm gîndirea de doctrinele valabile acum cîteva secole sau chiar milenii, care astăzi ne trag înapoi în timpurile trecute. Să cunoaştem trecutul, dar să privim spre viitor spre „omul înţelept“.

Nicolae CONSTANGIOARĂ
str. Fabricii nr. 4 A, bl. 15E, ap. 86
Bucureşti

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Filmul în comunism**
- **Fericirea azi**
- **Turismul cultural**

P.S. Sînt pensionar (inginer de mine şi metalurgie) şi veteran de război (în vîrstă de 92 de ani) pe care viaţa l-a pricopsit cu cîteva dileme.

Am luat parte la cucerirea Crimeii şi mă întrebau soldaţii de ce trebuie să moară pentru o ţară despre care unii nici n-au auzit. Luat prin surprindere, la început, n-am ştiut ce să le răspund, pînă mi-a venit în minte un cuvînt miraculos „datoria“, datoria faţă de ţară, de ţara noastră, a lor şi a mea. Au dat din cap, au înţeles şi s-au liniştit.

Pentru ei a fost poate uşor, pentru mine a fost mai greu. Am cucerit Crimeea şi m-au decorat nemţii cu „Crucea de fier“ pentru că am luptat cu ei contra ruşilor. Românii m-au făcut cavaler al „Ordinului Coroana României“. Am luat parte apoi la luptele pentru eliberarea Ardealului şi am fost făcut cavaler al „Ordinului Steaua României“. Am eliberat apoi Ungaria şi Cehoslovacia şi m-au decorat ruşii cu „Pobeda“ pentru că am luptat cu ei contra nemţilor, iar românii m-au făcut a doua oară cavaler al „Ordinului Steaua României“.

Nimeni n-a putut să-mi explice cum să înţeleg toate prin care am trecut. Iată de ce am simţit nevoia să vă scriu. Mă iertaţi!

Nr. 221: *„Cum citeam în comunism“*

„cultura încă se practica...“

...Ştiţi ce-i acela un proces literar? Eu am aflat cînd eram în clasa a IX-a la liceul din Orăştie, în 1955.

După cum probabil ştiţi, Liviu Rebreanu a fost prohibit pînă în 1954 pe motiv de *Gorila,* la fel ca şi Ionel Teodoreanu pe motiv de *Tudor Ceaur Alcaz.*

Ei bine, am asistat la un proces juridic, organizat de profesorii de la liceu la casa de cultură, în care a fost judecat Ion – eroul lui Rebreanu.

Pe scena casei de cultură au apărut judecătorul, procurorul, avocatul apărării, roluri interpretate de jurişti pensionari de care Orăştia nu ducea lipsă, mulţi jurişti din vechiul regat găsindu-şi refugiul la pensionare în acel orăşel. Lipsea inculpatul.

Pentru mine a fost ceva fascinant, căci nu prea ştiam, pe atunci, ce-i acela un proces.

După cum vedeţi, şi după cum v-am mai scris, indiferent de situaţii şi împrejurări, oamenii sfinţesc locurile unde trăiesc! Cu toată situaţia vitregă de atunci, cultura încă se „practica“.

Cu stimă,

M. COSTEA
str. Cameliei 16, Bl. 30, sc. B, apt. 38
Ploieşti

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)

RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Claudiu CONSTANTINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Luca NICULESCU
Andrei PIPPIDI
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
Mădălina ŞCHIOPU
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ

Şef Departament Abonamente:
Gabriela CRISTEA
tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64;
021-407.4565
fax: 021-407.54.67
e-mail: gabriela.cristea@adevarulholding.ro
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Dorina PETRUŢI
tel.: 021-407.76.87
e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Bd. Mircea Eliade nr. 2, sector 1,
012013 Bucureşti.
Telefon: 231.35.00. **Fax:** 230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

Tiraj 13.200
Dilema veche este marcă înregistrată
a Societăţii comerciale Dilema veche SRL
Tipărit la R-WEP SCS

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

La o expoziție

Toamna trecută, Sorin Dumitrescu a deschis, la Mogoșoaia, o mare expoziție care, din punctul meu de vedere, n-a avut ecoul meritat. Într-un mediu cultural sănătos, exercițiul lui solitar ar fi provocat reacții vii, analize, dezbateri. N-a obținut decît tăceri sau bombăneli de mîna a doua. Simt nevoia să reacționez, fie și cu mare întîrziere, pentru a semnala un gen de eveniment care și-a pierdut, la noi, relieful și savoarea.

Sorin Dumitrescu se mișcă, de multă vreme, într-un teritoriu vecin cu informulabilul. Pentru a-și expune demersul, el atacă, de aceea, pe mai multe planuri. Rareori am întîlnit un artist ale cărui cuvinte să însoțească mai abundent, mai potrivit și mai sofisticat imaginile pe care le produce. Fără a-și propune să le substituie. E doar gestul – aproape disperat – al cuiva, care se străduiește să fisureze opacitatea generală a oamenilor și a instituțiilor. E un efort de despresurare... Pentru că Sorin Dumitrescu își pune întrebări pe care foarte puțini le mai au. Iar aceste întrebări sînt substanța însăși a singurătății lui. Care sînt aceste întrebări? Toate decurg dintr-una singură: cum poate cineva să facă artă creștină astăzi? Răspunsurile care circulă (în cazurile, rare, în care întrebarea se pune totuși) sînt divagatorii. Versiunea schizoidă e mereu la îndemînă: credința e una, arta e alta. În atelier ești pictor, la biserică ești creștin. Nu e musai să le amesteci. Ba e chiar preferabil să le ții la distanță. Există și versiunea „luminată“: creștin în secolul XXI? Pe cine mai interesează o asemenea defazare? În sfîrșit, există versiunea nătîng confortabilă: poți face, la comandă, artă creștină, pastișînd, cuminte, modele mai vechi, bizantine sau clasicizante, cu mediocre exigențe de meșteșug.

Un om și un artist întreg nu vor asuma niciodată astfel de soluții. Problema care se pune este: cum poți rămîne liber în limite canonice, cum poți fi contemporan în variantă atemporală, cum poți împăca smerenia cu personalitatea, asceza cu senzualitatea, rigoarea cu pathosul? Cum poți fi ascultător cu tradiția, fără să fii flasc și previzibil; cum poți fi nou, fără orgoliu; conform, fără să fii convențional; evlavios, fără pietism și fără ipocrizie?

Răspunsurile lui Sorin Dumitrescu se organizează în jurul a trei repere inconturnabile:

1. Nu există cercetare de limbaj în sfera artei creștine (și, în fond, a artei religioase în genere) fără o solidă *cultură teologică*. Recursul la „instinct“, „intuiție“, frison sentimental, fantezie ludică etc. nu are ce căuta în atelierul căutătorului. El trebuie să *știe,* istoric și dogmatic, care este suportul doctrinar și eclezial al căutării sale. Sorin Dumitrescu este, în această privință, un caz rar: nu improvizează, nu îngăduie simplei opinii private să submineze adevărul Tradiției, nu lasă „inspirației“ ceea ce e o chestiune de *cunoaștere*. Imaginile sale „dau de văzut“ o substanță teologală bine stăpînită, un univers coerent de teme și simboluri ale Bisericii.

2. Înțelegerea artei creștine e vagă și parțială, dacă nu pornește de la o experiență spirituală nemijlocită. Fără *participare liturgică,* fără trăire rituală, fără ritmica *practicii* religioase, stricta cultură teologică e un eșafodaj abstract, iar arta icoanei – o gesticulație vidă, aplicare mecanică a unui rețetar. Lecturile și deprinderea analizei vizuale nu pot da socoteală singure de rosturile imaginii sacre, nu pot lămuri „modul de funcționare“ al nevăzutului.

3. Pentru a te înscrie în tradiția vie a artei creștine trebuie să o studiezi în datele ei concrete, în contextul ei originar. E ceea ce Sorin Dumitrescu numește „arheologia artei bizantine“. *Studiul* atent al frescelor și icoanelor medievale, reconstituirea lor analitică, detaliul adus în *grosplan,* reflecția tenace asupra compoziției, proporțiilor, desenului, toate acestea sînt indispensabile pentru cel care vrea să ajungă nu doar la o înțelegere arhivistică a lucrurilor, ci la familiaritate, empatie, convietuire.

Expoziția de la Mogoșoaia era, pe acest fundal, o combinație de inteligență, viziune și risc. O mare energie artistică – indigerabilă pentru unii tocmai datorită ireductibilității ei – se străduia să recupereze proximitatea sacrului, firescul și prestigiul lui. Rezultatul nu putea fi decît o lume stranie, adică *străină*. În lumea de azi, e oarecum inevitabil ca *prezența* misterului să sune exotic. Cînd se manifestă în masiva sa alteritate, misterul are, mai întîi, un ce *monstruos,* cu condiția să dăm cuvîntului amploarea semantică a substratului lui latin. *Monstro, -āre* însemna „a arăta, a demonstra, a face cunoscut“. „Monstrul“ e o „arătare“, în care apariția se conjugă cu inclasabilul, gestul indicării cu acela al dezvăluirii. Cele trei presupoziții, amintite mai sus, ale încercării lui Sorin Dumitrescu sînt și ele, pentru omul secularizat al momentului, mai curînd „străine“. Cultura teologică e, în cel mai bun caz, strict livrescă, viața liturgică e decerebrată, studiul formelor bizantine – pură antropologie. Într-un asemenea context, modelul icoanei și tehnica rugăciunii par, ele însele, „monstruos“ anacronice. E unul dintre motivele pentru care expoziția lui Sorin Dumitrescu n-a făcut zgomot. Și motivul pentru care am scris.

P.S. Am oferit artistului o versiune ușor amplificată a textului de mai sus, în faza pregătirii catalogului de expoziție. Artistului nu i-a plăcut. Aproape că m-a sfătuit să mă las de meserie. Îmi rezerv dreptul de a fi diletant. Atîta pot, atîta scriu.

PUBLICITATE

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Mediocri

Rămîne cum am stabilit: s-a aranjat, dar nu se poate. Această butadă din popor rezumă, cred, cel mai bine situația Uniunii Europene după ce Irlanda a respins, prin referendum, Tratatul de la Lisabona. Consiliul European de vară n-a dat o soluție pentru problema creată: dacă și cînd va intra în vigoare tratatul, din moment ce una dintre țările membre l-a respins? După obișnuitele discuții prelungite pînă noaptea tîrziu, mesajele liderilor au fost, ca de obicei, prudente și aburitoare: nu se vor impune termene pentru adoptarea tratatului nici Irlandei, nici altor țări; trebuie să ne acordăm o perioadă de reflecție; fără acest tratat, UE nu poate funcționa; facem apel la luciditate din partea statelor care încă nu au ratificat tratatul etc. etc.

Una dintre problemele serioase ale Uniunii Europene este tocmai această lîncezeală a liderilor săi în spatele limbajului de lemn. Iar respingerea tratatului de către irlandezi (ca și a „fostei“ Constituții europene de către francezi și olandezi, în 2005) își are explicația și în proasta comunicare dintre politicieni și cetățenii invitați să spună „da“ sau „nu“. De acord, tratatul este stufos și ilizibil pentru cetățeanul mediu. Dar să fim serioși: cetățenii oricum nu citesc, integral, constituțiile, legile, decretele guvernelor, codul penal sau civil etc. Toate acestea sînt însă explicate, rezumate, „traduse“, pe înțelesul omului obișnuit, de către politicieni, experți, jurnaliști, activiști din ONG-uri etc. În zilele noastre, canalele de comunicare ne copleșesc de-a dreptul, totul e să vrei și să știi să le folosești. Or, ca și în cazul Constituției abandonate, și pentru Tratatul de la Lisabona Comisia Europeană a tipărit tone de broșuri (unele dintre ele „la fel de ilizibile și ininteligibile“ ca și Tratatul), a făcut afișe – în fine, a „bifat“, fără convingere, un fel de campanie de comunicare în stilul birocraților-tehnocrați bruxellezi, lăsînd „restul“ pe seama politicienilor din fiecare țară. Iar aceștia săvîrșesc sistematic păcatul de a umbla după voturi cu orice preț, în loc să informeze. Chiar și atunci cînd își exprimă – ceea ce e legitim – acordul sau dezacordul față de tratat, mesajele și instrumentele trădează mai degrabă grija lor față de mandatul viitor, dorința vie de a-i livra poporului ceea ce acesta, neștiutor și emoționat, deja așteaptă. Fine Gael, partid de centru-dreapta, a folosit, între altele, niște afișe simpatice, „cu aluzii“, avînd drept public-țintă tinerii: *„Enlarge your opportunities“* și *„Increase your prospects“* sînt cele două mesaje cu care tineretul din Fine Gael a crezut că-și scoate la vot colegii de generație (v. foto). Glumițe drăguțe, de acord, dar ele nu comunicau nimic despre tratat. Stînga irlandeză, în schimb, i-a invitat pe cetățeni să voteze „nu“ pentru că altminteri „ni se vor privatiza educația și sistemul de sănătate“. Populism ieftin și ideologizare inutilă (un fel de „noi nu ne vindem statul social“) – căci în Tratatul de la Lisabona nu este vorba despre așa ceva. Dar, în această fază a Uniunii Europene, politicienii joacă dublu: în instanțele europene se comportă „europenește“, iar acasă, în statele-națiune, au mize mici și emoționale. Or, o schimbare profundă a organizării UE, precum cea presupusă de Tratatul de la Lisabona, are nevoie de comunicatori serioși și neutri, care să le explice oamenilor, „pe două coloane“, avantajele și dezavantajele Uniunii. Politicienii nu vor să fie ei înșiși acei comunicatori, de teamă să nu-și piardă popularitatea. Dar nici *nu pot*. Peisajul politic european e dominat, în general, de tehnocrați mediocri, lipsiți de viziune, temători în a-și asuma decizii mari, incapabili să *convingă* în legătură cu marile mize și marile proiecte. Proiectul european suferă de absența unor conducători politici de „tipul“ François Mitterrand ori Helmut Kohl, ba chiar și de niște eurosceptici de mare forță, precum Charles de Gaulle sau Margaret Thatcher. Dincolo de opiniile diverse despre viitorul Uniunii Europene ori de diversele formule posibile, e limpede că asemenea schimbări de anvergură nu pot fi nici puse în practică, nici explicate cetățenilor, de niște politicieni cu mînecuțe de contabili.

ținerea de minte

„Lucruri urîte la vedere

O haină cu cusătura din spate strîmbată către umăr.

Un guler răsfrînt care atîrnă la ceafă.

Cei care-și aduc pruncii cînd vin în vizită la oameni străini.

Bonzul ori vraciul care-și pune tichie de hîrtie cînd descîntă de curățirea sufletelor.

O femeie negricioasă, slută, cu perucă, iar lîngă ea un bărbat sfrijit, slăbănog, trăgînd aghioase după prînz, în miezul verii. Ce-și închipuie ei, că-i frumos să se lungească așa în văzul lumii? Noaptea, măcar nu le vede nimeni obrazul, și-apoi toată lumea doarme, nu-i nevoie să stea treji de teamă să nu-i zărească cineva. Și bine-ar face să se scoale degrabă în zori, înaintea celorlalți. Ar fi o ușurare pentru cei care-i privesc.

Se zice că o femeie frumoasă e și mai atrăgătoare cînd se trezește din somn, într-o după-masă de vară. Dar o slută va avea fața buhăită de somn și lucioasă, cu trăsăturile răvășite. Cînd dorm două slute alături și se privesc una pe alta, abia trezite, li se face lehamite de viață.

Urît la vedere e slăbănogul oacheș în haine de mătase subțiri, necăptușite.“

(Sei Shōnagon, *Însemnări de căpătîi,*
traducere din limba japoneză de Stanca Cionca,
Editura Rao, 2004)

Luca NICULESCU

aşa şi pe dincolo

Jurnalista, preşedintele şi tratatele

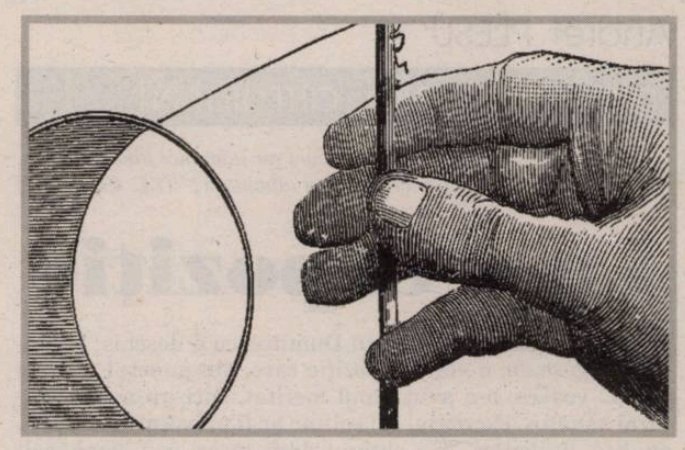

Oamenii politici nu iubesc presa. De multe ori sînt deranjaţi de relatări, de tonul jurnaliştilor, de felul cum sună cîte o interpelare. Pentru politicieni, ziariştii au un spirit critic prea pronunţat, utilizat cînd nu trebuie, sînt chiţibuşari, caută probleme acolo unde nu există, prezintă întotdeauna doar partea goală a paharului, uitînd să vorbească despre realizări etc.

Oamenii politici au însă nevoie de presă. Ca urmare, încearcă să se folosească de ea cît mai bine. Îşi aleg consilieri de comunicare, organizează conferinţe de presă cînd au ceva „pozitiv" de spus, sînt fericiţi dacă, înainte de un interviu, ziarisul le trimite întrebările şi sînt şi mai fericiţi dacă, înainte de publicarea interviului, îşi pot arunca ochii pe el pentru o ultimă corectură.

Supuşi în permanenţă criticii jurnaliştilor, oamenii politici răspund cîteodată pe un ton inadecvat. Preşedintele Consiliului de Miniştri italian, Silvio Berlusconi, i-a zîmbit unei ziariste care îi pusese o întrebare incomodă: „Doamnă, ca ziaristă nu cîştigaţi mult. Mai bine vă prezint eu pe cineva cu bani". Unei alte jurnaliste care îl întrebase despre prietenia lui cu Vladimir Putin i-a făcut semn că o împuşcă („nu mai ştiţi de glumă?" – a spus mai tîrziu). Dincolo de Alpi, în Franţa, Nicolas Sarkozy s-a arătat mirat ca „un om atît de inteligent să spună o prostie atît de mare", atunci cînd Laurent Joffrin, redactorul-şef de la *Libération,* l-a întrebat dacă Franţa nu a devenit o „monarhie electivă" din cauza puterii de care dispune preşedintele. George Bush a taxat un jurnalist de „tîmpit", neştiind că microfonul îi rămăsese deschis, preşedintele ceh Vaclav Klaus şi-a exprimat în cîteva rînduri dispreţul faţă de ziarişti, incidente au loc cîteodată şi în ţări cu veche tradiţie democratică.

Prin recentul derapaj de la Bruxelles, preşedintele român se înscrie astfel pe o listă cu politicieni cunoscuţi. Traian Băsescu i-a replicat corespondentei RFI la Bruxelles, Mihaela Gherghişan, faptul că nu a avut un „minimum de inteligenţă" atunci cînd i-a adresat o întrebare referitoare la posibilitatea ca, începînd cu 2009, în Comisia Europeană să nu mai existe şi un comisar român.

Răspunsul său ar fi fost interesant, pentru că întrebarea era pertinentă, tonul era just, iar contextul potrivit. Unde altundeva decît la Bruxelles poţi pune o întrebare despre raportul dintre România şi o instituţie europeană?

Reacţia preşedintelui a fost deci surprinzătoare. La fel de surprinzătoare a fost reacţia unor jurnalişti care i-au reproşat apoi colegei mele că a încurcat merele cu perele, adică Tratatul de la Nisa cu cel de la Lisabona. Ei au cauţionat astfel gestul preşedintelui şi au aruncat o lumină proastă asupra jurnalistei, care nu s-ar fi documentat înainte de a pune întrebarea.

Nu este aşa, iar un jurnalist respectabil putea să facă un lucru simplu: să consulte cele două tratate înainte de a scrie. În clipa de faţă, Europa funcţionează în baza Tratatului de la Nisa, adoptat în 2001 sub preşedinţie franceză. Semnat în grabă, tratatul are o serie întreagă de neajunsuri şi neclarităţi. În articolul privind extinderea se scrie că în prima Comisie de după aderarea celui de-al 27-lea membru la UE, numărul comisarilor va fi restrîns, fără să spună însă la cîţi membri. Prima Comisie de după aderarea celui de-al 27-lea membru la UE va începe să funcţioneze în vara anului viitor, după alegerile europene.

Tratatul de la Lisabona, atent elaborat, spune însă că de-abia din 2014 numărul comisarilor va scădea la două treimi din numărul actual şi că va exista o rotaţie pe principii egale între state la numirea comisarilor. Problema acum intervine. Din cauza respingerii Tratatului de la Lisabona de către irlandezi, Europa funcţionează încă în baza Tratatului de la Nisa (e suficient un vot împotrivă, pentru ca Tratatul să fie respins la nivelul întregii Europe). Dacă irlandezii nu se răzgîndesc (un nou referendum?), e posibil ca Europa să folosească Tratatul de la Nisa şi în 2009. În aceste condiţii, încă de anul viitor (şi nu din 2014), numărul comisarilor ar putea scădea, ceea ce înseamnă că unele ţări nu vor mai avea comisar. Va fi şi România printre ele? Ce face pentru a evita această situaţie? Aceasta era întrebarea pusă preşedintelui, o întrebare care fusese pusă în aceleaşi zile şi altor şefi de stat şi de guvern. Preşedintele român a decis să răspundă zeflemitor, iar unii jurnalişti nu s-au documentat înainte de a scrie despre incident. Din păcate.

Ştiri nebăgate în seamă

● **Secretele judecătorilor.** În Franţa, unele verdicte contestabile, rezultînd din desfăşurarea unor procese conduse cu stîngăcie, au pus probleme în legătură cu personalitatea magistraţilor. Colegiul naţional al magistraţilor a inclus în regulamentul de admitere obligativitatea testării psihologice a candidaţilor. „Vrem să ne concentrăm mai intens asupra calităţilor umane. Un judecător trebuie să fie capabil să asculte, să comunice, să-i facă pe oameni să accepte, să ia decizii, să conducă, să-şi demonstreze autoritatea. Căutăm persoane care să corespundă acestui profil". Testele psihologice implică participarea la un joc de grup şi o lucrare scrisă cu 240 de întrebări verificînd pînă unde pot merge anxietatea, limitele fanteziei şi ale autodisciplinei. La examenul de admitere se mai cere cunoaşterea legilor franceze şi europene şi stăpînirea limbii engleze. Judecătorii s-au revoltat: nevrozele lor trebuie să rămînă secrete, nu e cazul ca lumea să afle cît de agreabili sau conştiincioşi sînt. „S-au făcut pămîntii cînd au aflat că psihologii le vor măsura inteligenţa." *(The Times,* 21 iunie)

● **Un ţar nu atît de groaznic.** Se filmează la Moscova un serial de televiziune în 16 episoade despre ţarul Rusiei, Ivan al IV-lea, zis şi cel Groaznic. Dacă istoria epocii Putin nu poate fi scrisă din cauza intereselor celor în viaţă, dacă epoca lui Stalin ascunde încă atîtea mistere din cauza numărului mare de morţi, s-ar părea că sîngeroasele conflicte din îndepărtatul secol XVI ar putea fi reproduse în tot dramatismul lor. Se ştie că Ivan a folosit cu brutalitate poliţia secretă, şi-a ucis un adversar cu propriile mîini, dar tot el a unificat Rusia şi a început relaţiile diplomatice cu Anglia şi se pare că a compus muzică. Cel care a otrăvit, executat şi masacrat în ţara lui i-a scris regelui Franţei pentru a-şi exprima regretul faţă de „cruzimea excesivă" desfăşurată în timpul Nopţii Sfîntului Bartolomeu. Documentele au fost distruse într-unul dintre nenumăratele incendii din epocă şi astfel s-a putut crea şi legenda conform căreia trei oameni au domnit în Rusia, folosindu-se de numele Ivan cel Groaznic. Serialul TV nu favorizează această ipoteză şi îşi doreşte să „umanizeze" figura personajului principal: dacă nu s-a putut un „comunism cu faţă umană", se încearcă cu ţarismul. **(M. B.)**

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

Detalii intime? Aici

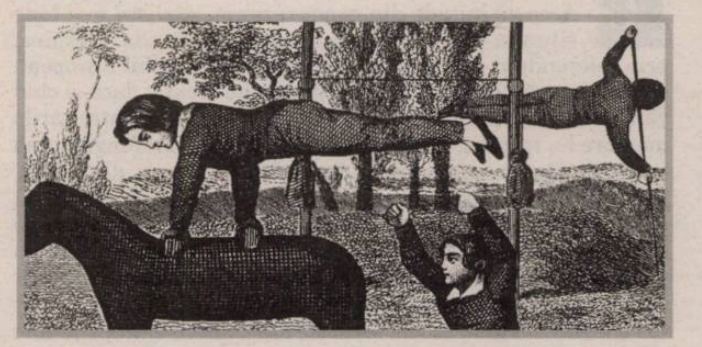

Am început să uit care dintre rudele mele au murit. Mă trezesc cîteodată gîndindu-mă cu remuşcare că n-am mai sunat de mult cutare mătuşă de pe lîngă Piaţa Chibrit, că n-am mai trecut pe la bunici, că nu mai ştiu ce face unchiul cam beţiv şi nici uncheşii din satul de pe lîngă Dunare pe care abia îl găsesc pe hartă.

Probabil că aşa e cînd ai (avut) o familie mare: fiecare îşi face un loc în mintea ta, care devine ca o sufragerie uriaşă capabilă să adune la masă zeci de oameni. Cînd ei se ridică şi pleacă, trebuie să pui ceva pe scaunele alea. Şi-atunci le aduci fantomele înapoi, le pui să vorbească, mai stai oleacă cu ele. Nu e greu şi nici patologic: replici au rămas destule în urma morţilor. Le auzi încă glasul, înregistrat pe placa de patefon a amintirilor din copilărie. Nici măcar nu ţi-e dor de ei pentru că ei, aşa cum erau, sînt încă acolo. Doar că nu-i poţi suna. Dar nici aici nu e vreo deosebire: nici cînd trăiau nu-i căutai prea des.

La 40 de ani ai mei, cele mai multe dintre rudele cu care am crescut sînt moarte. Reuniunea de familie din casa de la ţară se mai poate întîmpla doar în minte: din şapte copii ai bunicilor rămîn cu adevărat doi strănepoţi şi încă unul pe drum. În 1980 dormeam cîte trei în pat, în noaptea de Paşti. Acum are fiecare camera lui, iar dacă ciuleşti urechile, îi poţi auzi pe ceilalţi, care s-au dus, foindu-se încă, tuşind, plecînd la o ţigară pe prispă. Dimineaţa te aştepţi să mai vină lume, însă te aduce cu picioarele pe pămînt numărătoarea: Mihai a plecat primul, apoi conul Georgică, apoi Mamaie, Aneluşa, Ion, Tanţa, Nenea Dan...

Între moarte şi viaţă nu mai văd aşa o graniţă păzită, cu sîrmă ghimpată şi grăniceri înţepaţi. Într-un fel, existenţa noastră a intrat şi ea în Uniunea Europeană: trecem uşor, cu puţine acte, din viaţă în locul de veci deja pregătit, cu cruce de marmură, pe care nu mai e nevoie decît să treci anul, căci numele se ştie – sîntem o familie organizată. Cei care au rămas nu mai plîng aşa de mult, tocmai pentru că ştiu ce urmează. Ca o naştere inversă, înmormîntarea se celebrează aproape, cu credinţa că rămînem împreună, orice-ar fi.

Străini mai în vîrstă, cu care ajung la astfel de intimităţi, îmi povestesc cu groază de sentimentul că urmezi tu. La mine în familie groaza lipseşte de la cei aflaţi pe lista de priorităţi, tocmai pentru că mult prea mulţi s-au dus ca să te mai simţi bine aici. Atei şi credincioşi, aşteptăm să ne întîlnim în nimic sau în veşnicie. Şansele sînt cam de 50-50, credea bunicul. O să vedem cum i-a fost norocul, pînă la urmă.

Pe vremuri, oamenii se apărau de moarte cu ajutorul statisticii, împărţind riscul în mulţi moştenitori. Puţini mai fac în ziua de azi şapte copii: părinţii vor să-şi trăiască viaţa sau măcar să ia o bere în plus, în loc de două scutece. Familiile mari rămîn în istoria recentă, de care mai povestesc cîţiva. La fel ca ultimul război, care ne-a lăsat filmul acela celebru cu Bogart pe care nu l-a văzut nimeni, familiile mari sînt o legendă, trăită de milioane de români aflaţi acum în majoritate în cimitire. Din avion, povestea lor pare simplă şi firească, la fel ca apa rece din fîntînă: o casă la ţară pe la 1900, o bătătură plină de pici, trimişi cu greu la carte. Mulţi ajung oameni mari pe la jumătatea veacului, se mută la oraş, se mută în puşcării, ies, rămîn fără urmaşi sau abia cu unu-doi. Sofisticarea include şi lecţia de egoism, iar vremurile pun capac peste avîntul demografic al României Mari. În nici cîteva decenii, România Roşie trebuie să-şi forţeze cetăţenii să facă mai mulţi copii: ce mărturie mai bună vreţi că un sistem e neprimitor, cînd natura nu mai are chef să-i mai livreze material uman?

Dar m-am dus prea departe, ştiţi toate lucrurile astea. Ce nu ştiţi, şi nici eu, e cum să le spunem celor care au plecat c-am trecut săptămîna asta pe la ei. Cum să le dăm un semn, o mîngîiere, cum să le povestim că sîngele lor curge mai departe în nepoţi care nu i-au cunoscut niciodată? Ţineţi cont că n-am încredere în spiritism, acatistul mi se pare birocratic, lumînarea la biserică e exclusă, odată ce contribuie la încălzirea globală. Ce e de făcut?

Să vă scriu vouă. Într-un fel, şi voi sînteţi familia mea.

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

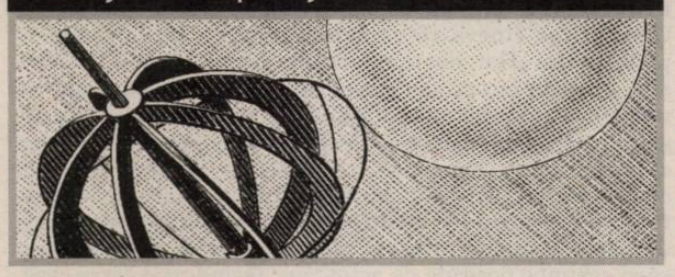

Democraţie cu văl

În februarie, Parlamentul turc a votat un amendament la constituţie, permiţînd studentelor să poarte, cînd merg la cursuri, tradiţionalul văl islamic. Interdicţia funcţiona de la începutul anilor '20, de cînd Kemal Atatürk, fondatorul statului modern turc, a impus alfabetul latin, a plasat moscheile sub autoritatea statului, zguduind ierarhia religioasă. Trauma acestei modificări brutale durează de aproape o sută de ani, experimentul unui stat laic fiind unic în lumea musulmană. Problemele raportului între stat şi religie nu sînt doar subiectul disputelor politice, ele îşi conservă potenţialul de conflict, statul laic nu este o realitate indiscutabilă nu doar pentru o parte a clasei politice, ci şi pentru majoritatea populaţiei. Un grup de generali (nu aceiaşi de-a lungul timpului) şi de politicieni veghează însă la menţinerea principiilor fondatoare şi ei au apelat la demonstraţii de forţă de cîte ori li s-a părut că moştenirea a fost deturnată: din 1960, patru guverne alese au fost înlăturate de la putere de militari care după un timp au cedat puterea unor civili dispuşi să accepte influenţa lor. În acest context au fost interzise 24 de partide politice şi în 23 de cazuri Curtea Europeană a Drepturilor Omului a decis că interdicţia violează drepturile omului.

În 2002, Partidul Dreptăţii şi Dezvoltării, musulman moderat, a format Guvernul după ce a obţinut 47% din voturi în recentele alegeri. Partidul a apărut din ruinele a două partide religioase, interzise: o parte din membrii lor s-au refugiat sub actuala denumire. Şi preşedintele ţării, Abdullah Gul, şi premierul Recep Tayyp Erdogan sînt bănuiţi că, folosindu-se de puterile obţinute pe cale democratică, îşi realizează agenda islamică. „Strada" n-ar fi împotriva unei asemenea direcţii. Majoritatea femeilor din Turcia poartă văl şi sînt mulţumite de această situaţie. Interdicţia de a-l purta la universitate e resimţită de multe dintre studente ca o umilinţă şi ele afirmă că vălul nu poate fi considerat un simbol subversiv, că democratic e ca fiecare să poarte ce vrea.

Conflictul între adepţii statului islamic şi cei ai statului secular coboară în stradă şi acolo poate fi observată o opoziţie de clasă: oamenii de rînd nu vor să renunţe la ceea ce din punctul lor de vedere le alcătuieşte identitatea, în timp ce o parte a elitelor consideră că modernizarea nu poate fi înfăptuită în cadrele unui stat religios. Dar şi o bună parte a clasei mijlocii este conservatoare şi se fereşte de gesturi prea spectaculoase. În acest context, Curtea Constituţională, unul dintre bastioanele secularismului, a legiferat împotriva amendamentului constituţional şi ameninţă că va interzice partidul de guvernămînt şi va elimina din viaţa politică pe 70 dintre membrii săi, în frunte cu premierul Erdogan. Unele ziare văd în această decizie o „lovitură de stat judiciară" *(Zaman)*, „e o interpretare «iliberală» a secularismului" *(Yeni Safak)*. Altele laudă Curtea Constituţională pentru că apără principiile fundamentale. „Secularismul este plămînul societăţii musulmane care se deschide spre libertate" – afirmă un membru de vază al Partidului Republican al Poporului. Prim-ministrul Erdogan spune că şi el vrea un stat secular, dar cu mai multe opţiuni pentru cetăţenii lui.

Ultima demonstraţie de stradă de la Ankara a adunat oameni foarte diferiţi: fluierau şi băteau în tobe – credincioşi musulmani împreună cu intelectuali laici –, lozinca fiind „protestaţi prin zgomot împotriva loviturii de stat". Ei nu doreau ca generalii să intervină în dezbatere.

Maturizarea democratică e o problemă de timp şi experienţa Turciei demonstrează că soluţiile de forţă disciplinează manifestările publice, dar nu fac decît să radicalizeze opoziţia. O eventuală lovitură de stat în numele democraţiei ar provoca, eventual, tulburări care să creeze un stat islamic la porţile Europei. Dreptul de a purta văl s-ar putea transforma într-o obligaţie.

globul cubic

Posturi şi persoane

Relaţiile franco-germane sînt, în ultimul timp, reduse la buletinul care consemnează starea gripală, cu temperaturi oscilante, în cuplul Sarkozy-Merkel. Acum e în joc postul de preşedinte al Consiliului european, demnitarul urmînd să prezideze timp de doi ani şi jumătate summiturile liderilor europeni. Discuţiile se duc deocamdată în culise. Presată să citeze candidatul favorit, doamna Merkel l-a pomenit pe fostul cancelar austriac Wolfgang Schüssel, 62 de ani, creştin-democrat. E puţin probabil ca Parisul să accepte această candidatură: cînd era cancelar, a fost boicotat şi sancţionat de Europa, pe atunci de culoare roz, din cauza alianţei cu dreapta populistă a lui Georg Haider. Se pare că n-are importanţă faptul că politica lui a fost corectă: alianţa cu puterea i-a nemulţumit pe radicalii din partidul lui Haider, ceea ce le-a diminuat serios impactul electoral. De altfel – spun germanofilii – şi la înalt nivel european funcţionează două măsuri, una fiind germanofobă: nimeni nu l-a sancţionat pe liderul italian, Silvio Berlusconi, cînd s-a aliat cu Liga Nordului. Se pare că imprevizibilul preşedinte francez ar prefera un socialist la preşedinţia Consiliului, cum ar fi ex-premierul spaniol Felipe Gonzales.

Dacă pentru acest post se discută persoana, pentru cealaltă poziţie, a „înaltului reprezentant pentru politică externă", e confuză însăşi descrierea postului. Persoana numită va trebui să combine misiunea îndeplinită acum de Javier Solana, reprezentînd poziţia statelor membre, cu misiunea Comisarului european pentru relaţii externe, poziţie ocupată acum de doamna Benita Ferrero-Waldner care controlează cheltuielile externe ale Uniunii. „Ministrul de externe" european va conduce reuniunile ordinare ale miniştrilor de Externe şi va avea doi şefi: preşedinţii Consiliului şi Comisiei Europene. Din această dublă subordonare, dar şi din dificultăţile intrinseci formulării unor politici coerente în situaţii de criză (dar nu numai), vor apărea multe disensiuni şi disfuncţii. Se caută o persoană capabilă să acţioneze ca şi cum ele n-ar exista. (**M. B.**)

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Două femei, aceeaşi lume

Duminică, mi-a fost dat să citesc *The Times* sub un soare vioi, întins pe un şezlong în Green Park. Undeva, dincolo de o lizieră deasă de copaci imenşi care îşi roteau foşnitoarele braţe în vîntul răcoros, se schimba garda la Palatul Buckingham. Găsesc, în ziar, două poveşti despre două femei. Iată-le:

Sarah. Cînd ziua de marţi, 17 iunie, a deschis ochii în Afganistan, cei cinci s-au urcat într-un Land Rover şi au pornit spre sud. Mergeau pe drumuri nesigure, de-a lungul graniţei dintre regiunile Helmand şi Kandahar, departe de zona patrulată de aliaţi, într-un deşert al nimănui, bîntuit de talibani. Pe la prînz, Land Rover-ul a sărit în aer. A doua zi, un fel de purtător de cuvînt al talibanilor din regiune a declarat victorios că bomba, cu o încărcătură explozivă de 50 kg, a fost detonată de la distanţă, la momentul oportun.

Aşa a murit Sarah Bryant, unul dintre cei mai performanţi oameni ai serviciilor de informaţii militare britanice. Avea 26 de ani. Din grupul de patru soldaţi SAS care o însoţeau, doi au murit pe loc, odată cu Sarah, altul a murit în drum spre spital, iar al patrulea a scăpat ca prin minune cu răni minore. Deşi era de puţină vreme în Afganistan, Sarah Bryant reuşise să recruteze o sursă cu potenţial informativ promiţător. Raportase superiorilor care au consimţit ca sursa să fie exploatată. Pe 17 iunie, se ducea să se întîlnească cu informatorul ei. Zona fiind cu totul nesigură, şefii au decis ca patru soldaţi SAS să o însoţească. Acum, experţii apreciază că tînărul ofiţer a fost atras într-o ambuscadă. Sursa fie a fost falsă, fie a fost compromisă. Este dincolo de orice dubiu că britanicii au căzut într-o ambuscadă.

Sarah Bryant îşi servea ţara cu pasiune. Cu un an înainte, calităţile ei fuseseră remarcate în întreaga comunitate de informaţii a Majestăţii Sale şi MI6 – serviciul britanic de informaţii externe – îi făcuse o ofertă. Bryant refuzase, dorind să servească, în continuare, în serviciul de informaţii militare. Soţul ei, de asemenea ofiţer de informaţii, o descrie drept „un soldat excepţional care a murit făcînd ceea ce îi plăcea cel mai mult să facă". Tatăl ei este conştient că tînăra sa fiică este un erou, deşi, firesc, nu ştie aproape nimic din ceea ce făcea Sarah „la serviciu". Ştie doar că, pe cînd se afla în Irak, fiica lui a reuşit să adune informaţiile necesare opririi unui atac islamist împotriva „zonei verzi" şi lansării unei acţiuni militare de succes în Bagdad.

Am în faţă două fotografii ale ofiţerului Sarah Bryant, reproduse de presa britanică. Prima, de la nunta ei. Are o rochie albă, vaporoasă şi rîde fericită, cu umerii goi. Pe braţe are un buchet mare de trandafiri albi pe care îi ţine diafan, în palme înmănuşate cu dantele albe. A doua, o fotografie în uniformă, făcută în timpul unei misiuni în Irak. Se află lîngă un Humvee, poartă vestă antiglonţ peste echipamentul de camuflaj şi ochii îi sînt acoperiţi cu ochelari de soare cocheţi, pisicoşi, blînd alungiţi în sus. În mîinile acoperite cu mănuşi negre, militare, ţine cu un gest familiar un pistol automat. Rîde. În ambele fotografii, Sarah Bryant este răvăşitor de sexy.

Vestea morţii ei reaprinde dezbateri serioase. Feministele şi antifeministele vorbesc agitat despre rolul femeii în prima linie a unui război precum acesta, analiştii dezbat iarăşi strategia aliaţilor în Afganistan (şi ajung la concluzii crude), iar vocile care cer reforme serioase în armata britanică se fac, din nou, auzite.

Naomi. Pe 3 aprilie, la exclusivista clasă *„first"* a cursei British Airways care aştepta plecarea de la Londra spre Los Angeles, erau doar doi pasageri. Nu-i de mirare, un bilet costă 12.000 de dolari. Unul dintre pasageri este celebru: Naomi Campbell. Înainte ca avionul să închidă uşile şi să se desprindă de terminal, comandantul se apropie de Naomi şi îşi prezintă scuzele: unul dintre bagajele ei este de negăsit pe moment. La asemenea preţ, regulile companiei impun comandantului să informeze personal pasagerul despre atari situaţii neplăcute. Campbell, fiind „supermodel", şi-a ieşit din minţi. Ţipînd şi înjurînd, i-a cerut comandantului să amîne plecarea avionului, să se dea jos, să meargă personal la depozitele terminalului, să caute bagajul, să-l găsească, să-l aducă şi să i-l arate ei. Comandantul i-a explicat că aşa ceva nu se poate face. Criza „supermodelului" a atins noi culmi. L-a luat la palme şi la pumni pe comandant. La bordul avionului au urcat doi poliţişti care au escortat-o pe Naomi înapoi în aeroport. Cei doi poliţişti au încasat de la „super-model", pe lîngă sudălmi, şuturi (purta pantofi cu platformă şi vîrf metalic), pumni, palme şi scuipaţi.

În faţa judecătorilor, Naomi şi-a recunoscut faptele şi a fost condamnată la 200 de ore de muncă gratuită în folosul comunităţii. E obişnuită. Acum un an, la New York, executase o pedeapsă similară. Timp de trei zile prestase munci (spălat holuri

şi scări în instituţii publice, curăţat toalete etc.) pentru că o lovise pe menajera ei în cap cu telefonul mobil. Atunci, la New York, Campbell făcuse deliciul zecilor de paparazzi, căci în fiecare dintre cele trei zile a venit la munca în folosul comunităţii îmbrăcată în cîte o toaletă exclusivă, creaţie a cîte unuia dintre cei mai scumpi trei designeri ai momentului. Paparazzii lor donezi îşi freacă mîinile căci, de data asta, Naomi are de muncit în folosul comunităţii cinci săptămîni, zi de zi.

După proces, Naomi a declarat într-un interviu pentru care a încasat o sumă confidenţială (era chiar primul interviu de după incident) că a reacţionat aşa pentru că nu a mai putut suporta tratamentul rasist al companiei British Airways, care i-a pierdut bagajul.

Sigur că între povestea lui Sarah şi povestea lui Naomi este o distanţă ca de la cer, acolo unde e Sarah acum, la pămînt, acolo unde e Naomi acum. Poveştile lor însă se regăsesc în aceeaşi ediţie a aceluiaşi ziar care vorbeşte despre aceeaşi lume. Tulburătoare nu este, nicidecum, prăpastia enormă care desparte aceste poveşti, ci fundul prăpastiei, care le uneşte.

ready made

„Candidatul care are asupra sa alte materiale decît cele permise în sala de examen (telefon mobil, culegeri, manuale, notiţe, însemnări etc., precum şi orice mijloace electronice de calcul sau de comunicare, poşetă) va primi o pungă/plic în care să le introducă împreună cu un bileţel/etichetă pe care îşi consemnează numele şi prenumele şi va fi îndrumat de către un membru al echipei de control spre sala de depozitare a obiectelor personale."

(Metodologia examenului de bacalaureat, 2008)

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Nou fel de coadă

Într-o seară la Real e lume multă la case. Agitaţie la cea rapidă, destinată cumpărătorilor cu cel mult zece produse, femeilor însărcinate şi persoanelor cu handicap. Un individ mai în vîrstă, cu ochelari s-a instalat şi el acolo, cu un cărucior plin ochi. De vreo zece ori cîte zece produse. Lumea începe să-i atragă atenţia că nu are ce căuta acolo. Omul nu reacţionează în nici un fel. Se uită pur şi simplu în altă parte prin ochelarii săi cu ramă groasă. „Lasă-l că nici nu aude – zice o femeie – probabil că e handicapat". „Handicapat pe naiba" – intervine un alt bărbat. „Asta-i nesimţire crasă. Cum domnule, o să stăm pentru o pîine şi o pastă de dinţi pînă ce o să-ţi descarci dumneata tot coşul ăla?" Individul tot nu răspunde. Se

apelează la casieră: „Nu-i luaţi decît zece produse, doamnă, şi cu restul trimiteţi-l înapoi!". „Ar face mai bine să formeze casele astea speciale în aşa fel încît să se blocheze după zece produse" – zice altcineva. „Chemaţi paza, doamnă, nu vedeţi că nesimţitul nu se clinteşte? Bou bătrîn ce eşti! Nu-i marcaţi produsele că pe urmă vin şi alţii cu coşurile pline şi se aşază aici. Faceţi puţină ordine, ce Dumnezeu!" Larma se înclnge şi apar doi indivizi de la pază. Unul e înalt, slab, ras în cap, cu ochii înguşti şi parcă abia trezit din somn. Celălalt, mic şi cu mustaţă, merge cocoşat, bălăngănindu-şi mîinile pe lîngă corp. Au veste albastre pe care scrie SWAT (după numele echipelor speciale americane de intervenţie). Parcă ar fi personaje din desene animate. Se apropie de omul în vîrstă pe care-l trag de mînecă. Individul se smuceşte uşor, dar nu deschide gura. Atunci observ că are şi o nevastă, tot cu ochelari, care stă lîngă el şi tot aşa, nu scoate un cuvînt. „Ce tehnică au!" – exclamă cineva. Cei de la SWAT încearcă să le spună ceva, dar nu au nici un fel de succes. Dau din umeri şi pînă la urmă, neştiind ce să mai facă, pleacă. Casiera începe să-i treacă omului lucrurile din coş prin cititorul de preţuri. Lumea e deznădăjduită. Lupta cu nesimţirea a fost pierdută. Între timp, o fată îşi face loc în faţă printre cei de la coadă. O femeie roşie la faţă (care combătuse şi în celălalt caz) o abordează: „Tu unde te bagi, fetiţo?". „Îi fac loc prietenei mele, nu vezi că n-am produse?" „Păi, şi de ce-i faci loc?" „Nu vezi că-i însărcinată? Are dreptul să treacă în faţă pe aici. Citeşte acolo sus." Şi prietena, cu burta mare, trece pe lîngă femeia supărată. „Da – zice femeia, uite că e chiar însărcinată. Da, de ce eşti vopsită «sandre» dacă eşti însărcinată? Trebuia să stai naturală, deşteaptă ce eşti. O să faci copii handicapaţi." „Păi, o să intre şi ei la casă tot pe aici, pe la handicapaţi" – intervine un mucalit. „E bătaie de joc la casele astea cu zece produse, ditamai firma şi nu ştie să-şi facă ordine în ogradă" – zice iar femeia cu faţa roşie. „Nu de case cu cîte zece produse avem nevoie, ci de zece casiere în plus" – pune alt bărbat punctul pe i. „Uite cîtă lume e şi doar o casă din trei funcţionează. Fac economie pe timpul nostru." Unui tînăr nu i se poate citi preţul de pe o găletuşă cu peşte marinat. Codul de bare e îndoit. Casiera face tot felul de manevre, dar nu reuşeşte. Băiatul transpiră: „Doamnă, să ştiţi că nu renunţ la ele. După ce că n-am luat decît trei produse şi am stat la toată coada asta, acum să mai şi renunţ la unul dintre ele... Chemaţi pe cineva să vă spună preţul". De la coadă se protestează: „Hai, domnule, acuma iar ne blocăm?". Zarva abia liniştită începe să crească din nou. Cîţiva bombăne de unii singuri. Fiecare îşi spune oful. Unii se asociază cîte doi şi critică. E o zumzăială generală. Se aşteaptă venirea cuiva care să-i spună casierei cît costă peştele. Tînărul, din ce în ce mai nervos, îşi freacă mîinile. Pînă la urmă, copleşit de tensiunea pe care o simte în jurul său, spune că renunţă. Îşi ia restul de cumpărături şi pleacă înjurînd. Ceilalţi încep să-şi schimbe poziţiile de aşteptare, făcînd paşi către casă, luminaţi de speranţa că nu mai e mult...

PUBLICITATE

Vintilă MIHĂILESCU
...@hai-hui.ro

Bela

– Nici nu ştii ce curată e Bela! – îmi explică vecinul meu, uitîndu-se la corcitura mică şi neagră care se învîrte printre picioarele noastre, pe stradă. Niciodată nu îşi face nevoile în curte, aşa s-a învăţat. Aşa că îi dau drumul pe stradă şi nu mai am grija ei.

Care va să zică aşa! Grija pentru curat îi face, se pare, pe mulţi dintre proprietarii de cîine de curte din oraşele noastre să-şi lase tot mai frecvent dimineaţa, pe stradă, animalele de companie şi să-i recupereze doar seara tîrziu, cînd merg cu toţii la culcare... Acest mic indiciu mă pune brusc pe gînduri şi mă face să-mi revăd toate peroraţiile despre „spaţiul public la români" pe care le-am emis şi eu, ca tot românu', de-a lungul timpului.

Îmi arunc un ochi pe fascinantul studiu al lui Yavor despre maidanezii lor, din Sofia. Primul lucru pe care îl spune este faptul că a trata această problemă doar ca pe una *administrativă,* eventual de igienă şi/sau de mediu, înseamnă a privi doar vîrful iceberg-ului. Problema este, de fapt, una profund *culturală,* expresie simbolică a unor preocupări şi frămîntări mult mai profunde ale societăţii.

Intervenţiile publice pe forumul Primăriei din Sofia dedicat acestei probleme ne oferă un prim indiciu: o tînără, de pildă, se referă în mod explicit la maidanezi, în termeni de „murdărie", iar oficialii Primăriei îi numesc „purtători de infecţie". Imaginea ne trimite deci din nou la curăţenie şi lipsa ei, adică, în ultimă instanţă, la ordine şi dezordine.

Gîndul te duce, inevitabil, la celebra lucrare a lui Mary Douglas despre „murdărie" şi „poluarea simbolică". După cum ne avertizează autoarea chiar de la începutul lucrării sale, nu este vorba despre un tip sau altul de „murdărie", de „impuritate", însoţit de un gen sau altul de sancţiune sau de tabu, ci despre reprezentarea general umană a murdăriei ca dezordine, ca agent de poluare simbolică, deci de ameninţare la adresa ordinii culturale instituite: „luat izolat, orice ansamblu particular de simboluri clasificatorii este incomprehensibil şi nu poţi spera să îi descoperi un sens decît raportîndu-l la structura totală a clasificărilor culturii respective" – explică antropoloaga britanică. Să raportăm aşadar şi noi maidanezii noştri şi potenţialul lor de poluare simbolică la structura de ansamblu a clasificărilor din cultura română şi să vedem ce ne poate spune un asemenea exerciţiu.

Am impresia că, în cultura noastră ţărănească, preocuparea sistematică pentru păstrarea bunei ordini şi evitarea cu orice preţ a murdăriei se materializează în jurul imperativului *îngrijirii,* principiu pragmatic care adună în sine ceea ce lumea modernă va despărţi ca igienă, protecţia mediului etc. Adam Drazin vorbeşte chiar, în acest caz, despre o „cultură a îngrijirii", operînd cu o polaritate *sui generis,* îngrijit/griji, care interferează tot *sui generis* cu alte polarităţi clasice ale topografiei sociale, precum public/privat sau exterior/interior şi – aş adăuga eu – sacru/profan.

Putem urmări aceste clasificări în organizarea spaţiului rural. Există astfel, pe de o parte, o topografie a spaţiului „privat", desfăşurîndu-se în cercuri concentrice de la centralitatea sacră a vetrei şi pînă la spaţiul profan al toaletei şi gunoaielor din fundul curţii. Exigenţele îngrijirii se diminuează şi ele pe măsură ce te îndepărtezi de centrul casei. Această geografie simbolică a casei se articulează, pe de altă parte, cu organizarea spaţiului comun al satului în jurul unei alte centralităţi sacre, aceea a bisericii, diminuîndu-se treptat pînă „în hotar". Dincolo de acesta începe „lumea albă", plină de ameninţări: spaţiul neîngrijit naşte îngrijorare!

În oraşe, acest spaţiu comun a fost preluat de către stat, care şi-a construit propria centralitate. Misiunea lui, în acest sens, era aceea de a transforma „spaţiul comun" al satelor într-un „spaţiu public" reprezentativ şi civic. A reuşit el în Bucureşti? Mă îndoiesc. Obsesia noastră cu „micul Paris" se referă la un efort edilitar de excepţie, foarte limitat în timp şi spaţiu. „Micul Paris" era, de fapt, o oază de imitaţie urbanistică în marele sat care rămînea, la acea vreme, Capitala ţării. Într-un prim studiu de geografie urbană, bunicul meu făcea la 1914 următoarea constatare: „Acelaşi spirit vechi se îndărătniceşte a trăi şi mai departe prin *predominarea gustului personal, prin lipsa simţului totalului pe aceeaşi stradă, în special, şi în tot oraşul, în general* (...)". Sublinierea îi aparţine.

Statul comunist a monopolizat apoi acest spaţiu urban al tuturor. Dedicîndu-l, ideologic, „întregului popor", partidul-stat a ratat însă, de fapt, construirea unui spaţiu public real. Mai mult, prezentîndu-se ca expresie a „noii ordini", acest spaţiu public autoritar a fost perceput de către mulţi locuitori, de fapt, ca o dezordine, ca o „poluare simbolică" a „adevăratului" Bucureşti. L-au respins aşadar şi s-au retras din el în spaţiul domestic, pe care s-au îndîrjit să-l „îngrijească" compensatoriu şi cathartic, lăsînd străzile şi pieţele în grija Partidului. În mod paradoxal, pe termen lung, nu spiritul

colectiv a ieşit cîştigător din acest experiment totalitar, ci acelaşi „gust personal". Căderea comunismului nu a făcut astfel, din acest punct de vedere, decît să descătuşeze acest „gust personal", care se vedea acum legitimat prin noua ideologie a liberalismului de piaţă şi a statului minimal.

Spaţiul public se află astfel în prezent într-o situaţie confuză şi ambiguă, exprimată perfect de simbolismul cultural al cîinilor care îl străbat liberi, de la un capăt la altul. Pe de o parte, problema maidanezilor este percepută ca fiind în sarcina instituţiilor statului, care sînt considerate însă imediat ca asasine atunci cînd se apucă (haotic, ce-i drept) să practice eutanasierea. Este percepţia unui stat paternalist, care trebuie să ne rezolve problemele, dar în care nu avem deloc încredere deoarece nu este în stare să ni le rezolve aşa cum trebuie. Pe de altă parte, îngrijind maidanezii „noştri" (şi, iată, dînd drumul propriilor cîini pe maidanul comun), locuitorii Bucureştiului ocupă simbolic spaţiul public, domesticindu-l însă pentru a-l transforma într-o prelungire a spaţiului propriu şi compromiţîndu-i astfel menirea de semnificaţie împărtăşită. În sfîrşit, aceiaşi cîini pot face obiectul grijii fiecăruia şi, în acelaşi timp, al îngrijorării tuturor.

Această ambiguitate nu este însă expresia unei pierderi recente a limitelor şi criteriilor de departajare public-privat, ci mai degrabă aceea a chinurilor facerii unui spaţiu public real, care nu a existat niciodată, cu adevărat, în această zonă. Îngrijirea îngrijorată a cîinilor în Bucureşti pare să exprime astfel ambiguitatea dinamicii public-privat şi ambivalenţa relaţiilor individ-stat în societatea românească actuală în general.

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Andrei PIPPIDI

SOS București

Palatul Popescu

Așa trebuie să i se spună de acum înainte palatului Ştirbei, fiindcă moştenitorii prinţului Barbu, nepoţi şi strănepoţi, s-au despărţit de casa din Calea Victoriei, aceasta trecînd în proprietatea unui domn Ovidiu Popescu. Nu numai că au vîndut palatul, cu anexele şi terenul viran din spate, unde era cîndva o magnifică grădină, dar au vîndut şi „drepturile litigioase“ asupra unei mari suprafeţe ce se întinde între Calea Victoriei, strada Banului, strada General Budişteanu şi Calea Griviţei. Acum, cu „drepturile litigioase“, aşadar contestabile, se întîmplă în ţara asta un lucru foarte periculos. Nu vreau să spun nimic despre cazul în speţă, pe care nu-l cunosc, dar, vorbind din experienţă proprie, ştiu că există diverse puşlamale care s-au specializat în cumpărarea acestor materii de proces care pot să aducă mari cîştiguri pe o bază de tot fragilă. „Mafia recuperărilor“, cum i se spune în presă, este formată din întreprinzători cărora vechii proprietari sau urmaşii lor ajung să le vîndă pretenţii, nu realităţi concrete, pretenţii pentru care aceşti parveniţi au mijloacele de a obţine confirmarea tribunalelor.

Rezultatul care ar fi să încununeze achiziţia şi manevrele menite să o extindă a putut fi văzut, ca machetă, la Expoziţia Anuală de Arhitectură de anul trecut: un lanţ de clădiri cît un munte, care va împresura şi domina palatul Ştirbei. Proiectul, aşa cum a crescut de atunci, este semnat Arsene, şi cu asta am spus destul, avînd în vedere celelalte construcţii din ultimii ani de care acest arhitect şi-a legat numele. Monumentul istoric va fi redus la o talie pitică în raport cu noile dimensiuni ale vecinătăţii. De altfel, în 2007, s-a pus chiar întrebarea dacă imobilul din Calea Victoriei 107 n-ar putea fi declasat.

Ia să vedem: cîte palate domneşti au mai rămas în Bucureşti? Cel al lui Grigore Dim. Ghica de la Colentina a fost mult transformat, la un moment dat era un restaurant şi, de la o vreme, e închis, cu paznici şi cîini, nu se ştie de ce. Atunci, numai acesta din Calea Victoriei îşi păstrează, cel puţin pe dinafară, înfăţişarea din secolul al XIX-lea. După ce familia l-a pierdut (prima oară!), a găzduit mulţi ani Muzeul de Artă Populară, sub direcţia lui Tancred Bănăţeanu, apoi un muzeu al sticlei şi ceramicii sau aşa ceva, unde intraseră porţelanurile expuse altădată la Sinaia, într-una din vilele de pe malul Peleşului, mai jos de castel, devenind astfel o secţie a Muzeului Naţional de Artă. Cînd clădirea a fost restituită moştenitorilor Ştirbei, chiar în dimineaţa în care s-a semnat actul, au dispărut cîteva sobe din palat, o găinărie, cea din urmă răbufnire a luptei de clasă.

Ce ar fi fost dacă destinaţia de muzeu ar fi fost păstrată, firește, plătind o chirie negociabilă? Poate chiar un muzeu al Ştirbeilor, familie care a lăsat o urmă adîncă în istoria acestei ţări. Am văzut altădată lăzile de documente pe care doamna Marie Costinescu le-a lăsat la Biblioteca Academiei înainte de a pleca în Germania şi erau acolo atîtea scrisori ale lui Barbu Dimitrie Ştirbei, portretul soţiei sale, Ecaterina doamna, diplome de decoraţii străine... Istoria este iarăşi alungată dintre zidurile care-i aparţineau.

Clădirea se datorează, într-o primă etapă, arhitectului Michel Sanejouand, care a lucrat în anii 1833-1835, cînd Ştirbei era un foarte activ şi destoinic vel logofăt al Trebilor Bisericeşti, adică ce ar fi fost mai tîrziu ministrul Cultelor şi Instrucţiunii. În 1848, după cum povesteşte colonelul Lăcusteanu, armata rusă de ocupaţie era gata să instaleze acolo un spital militar. Pentru a salva „casa cea mai frumoasă din capitală“, s-a organizat un bal în cinstea generalului ţarist şi, după ce l-a îmbunat pe acesta, Lăcusteanu, care era responsabil cu încartiruirea, răsuflă uşurat: „Peste cîteva luni Ştirbei au fost numit domnitor şi, dacă ar fi găsit casa spital, ce goană mi-ar fi dat în toată domnia lui!“. După ruşi au venit trupele austriece, comandate de Coronini, un italian din Gorizia, care a adus cu el în 1854 cîteva mii de soldaţi italieni, şi palatul s-a deschis iarăşi pentru alte baluri. Forma actuală, cu cariatidele de pe faţadă, este modificată din 1882, prin intervenţia arhitectului Hartmann, la cererea lui Alexandru Ştirbei, unul dintre fiii fostului domnitor.

Chiar nu mai vrea nimeni să-şi aducă aminte? Dispreţul faţă de trecut a devenit o boală naţională.

PUBLICITATE

Adina POPESCU

Timbre de ieri şi de azi

Pentru copiii din generaţia mea a avea un clasor era un prim pas spre socializare. Pe vremea cînd aproape nimic nu era colorat şi nu existau postere cu formaţii rock, colecţionarea de timbre se situa undeva la graniţa dintre modă şi pasiune. Părinţii acceptau acest „moft“ şi investeau, cumpărau acele plicuri filatelice roşii ce-ţi dădeau emoţii, pentru că nu ştiai niciodată dacă conţin „dubluri“, adică timbre pe care deja le aveai sau altele noi care îţi completau seriile. Erai exclus din gaşcă dacă, la şcoală, voiai să faci schimb cu timbre îndoite sau deteriorate (le examinam cu multă atenţie cu o mică lupă pentru filatelişti şi exclamam dezamăgiţi: „E filat!“) şi creşteai în ochii tuturor dacă deţineai „coliţe“ sau timbre străine „neştampilate“.

Îmi amintesc că schimbul de timbre semăna cu un ritual. Timbrele se ţineau în clasoare, dar şi în cărţi sau caiete şi ieşeau la iveală de prin ghiozdane, oriunde şi oricînd: pe bănci, în recreaţii sau în parcarea din spatele blocului, după ore. Dintr-odată orice altă preocupare dispărea şi se strîngeau mai mulţi copii care asistau tăcuţi la negociere. Studiai „marfa“ cu un ochi de profesionist, apreciai valoarea şi nume diferite ţi se amestecau în minte: numele ţărilor, ale unor oraşe necunoscute, ale păsărilor şi plantelor, ale sportivilor de la Olimpiadă. O cultură generală pe care o asimilai din joacă, fără să vrei şi fără să te oblige nici un învăţător, nici un părinte.

Filatelia face acum parte din rămăşiţele copilăriei mele optzeciste şi o pot încadra la categoria pasiuni ocazionale, însă vizitînd Expoziţia Filatelică Mondială EFIRO 2008 de la Romexpo nu m-am putut abţine să nu-mi imaginez cît de mult ar fi însemnat pentru noi, cei de atunci, un astfel de eveniment. Un paradis al timbrelor în care să-ţi recunoşti seriile preferate şi chiar să le poţi cumpăra direct de la „sursă“ (adică de la reprezentanţii companiilor de poştă din diverse ţări) pe cele care îţi lipsesc.

În timp ce familii întregi se înghesuiau în pavilionul central unde avea loc un tîrg al bunurilor de consum, în pavilionul 15 nimereai într-o cu totul altă lume, parcă suspendată în timp. Am văzut colecţionari pe care îi recunoşti după modul în care caută ceva anume şi gesturile fine cu care răsfoiesc un clasor, i-am văzut şi pe „nostalgicii“ generaţiei mele, dar am văzut şi oameni care, după toate aparenţele, nu aveau nici o legătură cu timbrele şi au venit ca la muzeu. Pavilionul 16, în care erau standurile „poştelor“, m-a dus cu gîndul la schimburile de odinioară, de pe treptele scării de bloc. Doar cadrul era unul „oficial“, se vorbea în engleză, însă dacă aveai timp şi răbdare să studiezi „oferta“, emoţiile erau aceleaşi: descoperirea unei serii noi din Coreea, penajul exotic al păsărilor din Botswana, sobrietatea timbrelor britanice, figurile familiare ale sportivilor de pe timbrele ruseşti.

Anul acesta se împlinesc 150 de ani de la emiterea primei mărci poştale româneşti, „capul de bour“, iar expoziţia organizată de Compania Naţională Poşta Română în colaborare cu Federaţia Filatelică Română are drept scop marcarea acestui eveniment. Prima expoziţie EFIRO cu participare internaţională a avut loc în anul 1932, sub înaltul patronaj al Regelui Carol al-II-lea.

Am stat la coadă pentru a intra în zona securizată şi a vedea matriţele capului de bour. În spaţiul cu exponate deosebite, vizitatorii intrau pe rînd, la scurte intervale de timp. În faţa mea era un cuplu în jur de 50 de ani. Ea era nemulţumită că în loc să meargă la „bunurile de consum“, trebuia să aştepte. „De ce stăm aici?“ – îi reproşa soţului său. „Cum adică de ce? Să vedem! Să vedem scrisoarea de la Hiroshima, să vedem Capul Bunei Speranţe şi eroarea de culoare, să vedem colecţia Reginei Elisabeta a II-a...“. Ea îşi masca plictiseala printr-un căscat discret. „De ce merge atît de greu?“ „Pentru că sînt unii care stau cîte o oră înăuntru“ – o informă sec agentul de securitate.

Curtea de onoare cu exponatele sale deosebit de valoroase poate fi într-adevăr spectaculoasă doar pentru cunoscători. Pentru cei ca mine este impresionantă doar din perspectivă istorică. Dincolo de ea sînt două pavilioane înţesate de timbre. Mii de timbre grupate după tematică, după ţara de proveniență, după perioada emisiei. Plicuri cu mărci poştale, interesante şi din punct de vedere al grafiei. Şi multă linişte. Poate prea multă. Dacă ar fi să reproşez ceva expoziţiei, m-aş opri la „ambalajul“ ei. Timbrele sînt expuse şi atît, nu există alte puncte de atracţie. Vizitatorii nu participă în nici un fel, doar se uită. Din loc în loc sînt ecrane pe care rulează imagini din filme documentare sau de prezentare. Nu cred că ar fi fost imposibil să se creeze un spectacol pornind de la o marcă poştală, însă probabil că nu acesta era scopul. M-a întristat însă faptul că erau foarte puţini copii. Majoritatea fuseseră „abandonaţi“ de către părinţi la intrare, în zona Jetix. Un singur puşti făcea poze în neştire costumului de cosmonaut al lui Dumitru Prunariu expus într-o capsulă din sticlă.

Într-o lume a e-mail-ului şi a Internetului, timbrele pot să pară anacronice. Celor mai tineri decît mine care n-au prins „moda clasoarelor“ nu le spun nimic. Copiii de astăzi sînt mai degrabă fascinaţi de imagini în mişcare, decît de poze. Totuşi, cu mai multă creativitate filatelia ar putea să iasă din „nişa“ ei şi să atragă şi atenţia publicului larg. Pînă atunci, el admiră maşinile de curse expuse la tîrgul bunurilor de consum.

Texte și opinii de: ● *Ioana BOGDAN (jurnalist)* ● *Irina BĂLDESCU (arhitect)* ● *Giuseppe CINÀ (arhitect, Universitatea din Genova)* ● *Augustin IOAN (arhitect)* ● *Sorin IONIȚĂ (director de cercetare, Societatea Academică din România)* ● ***Coordonatoarea temei:*** *Mădălina ȘCHIOPU*

Bucureşti: un ambuteiaj politic

Au mai trecut o campanie electorală şi alte alegeri pentru Capitală. S-au propus soluţii-miracol, autostrăzi suspendate, mii de parcări, cartiere noi cu aspect occidental, metrou pînă la Otopeni, zonă metropolitană pînă la Giurgiu, nesfîrşite parcuri şi arii verzi. În acelaşi timp, va fi refăcut Centrul istoric în doi timpi şi trei mişcări, vor fi conservate minunat clădirile de patrimoniu. Dacă ai fi picat din lună şi nu un bucureştean exasperat zilnic de haosul, blocajele rutiere şi urîţenia propriului oraş, ai putea crede că singurul lucru care a rămas de făcut este să ne hotărîm între o dezvoltare urbană de tip New York sau de tip Hong Kong. Însă candidaţii par de fiecare dată hotărîţi să facă promisiuni pentru oameni picaţi din lună. Cum ar fi să extindă metroul sau să cureţe zonele din jurul căilor ferate, asupra cărora nu au nici o putere pentru că nu sînt în subordinea lor.

Bucureştiul şi ce ar trebui să facem pentru el au devenit în ultima vreme subiecte frecvente, semn că a ajuns cuţitul la os. De fapt, soluţiile în această privinţă nu au lipsit niciodată, şi nu cele grandomane sau fanteziste, ci de bun-simţ, care pornesc de la studii şi evaluări profesioniste. Şi, în ciuda a ceea ce ni se repetă, nici fondurile nu reprezintă obstacolul cel mai mare. Citeva mostre de rea-voinţă şi incompetenţă administrativă (în legătură cu blocajele de trafic) sînt rezumate în Evenimentul zilei *din 29 mai, în articolul „Marile probleme ale Bucureştiului", semnat de Dollores Benezic: „Că vom ajunge aici ne-au avertizat japonezii de la JICA încă din anii '90. (...) Punerea în practică a proiectelor sugerate de japonezi ne-ar costa peste două miliarde de euro. Deocamdată, s-au alocat 200 de milioane de euro pentru Pasajul Basarab şi alte 320 de milioane de euro sînt destinate celor 20 de parcaje subterane ce vor fi amplasate în zonele aglomerate din oraş. Dacă Pasajul Basarab a început, după şase ani de discuţii, parcajele nu au ajuns nici azi în faza de licitare. Totuşi, nu banii au zădărnicit proiectele, ci lipsa cronică de decizie a autorităţii".*

Asupra unor subiecte există dezbateri şi puncte de vedere contradictorii. Exemple pot fi găsite şi în Dilema veche, *care găzduieşte de multă vreme articole pe tema Capitalei, cum ar fi rubrica permanentă a dlui Andrei Pippidi, în care este dezvăluit asaltul asupra clădirilor bucureştene cu valoare istorică şi culturală. În acelaşi timp, au fost publicate şi texte cu perspective diferite, aşa cum se întîmplă şi în acest număr, în paginile care urmează. Întrebarea „Ce facem cu Bucureştiul?" este prea serioasă pentru a putea evita discuţiile şi deliberarea. Trebuie să găsim moduri prin care să împăcăm nostalgia şi viitorul, respectul faţă de trecut şi dezvoltarea economică firească. Acestea sînt însă chestiuni de nuanţă: în privinţa soluţiilor logice, există un acord. Nimeni nu poate nega că o aşteptare de şase ani pentru începerea construcţiei unui pasaj indispensabil frizează absurdul.*

Şi aici ajungem la fondul problemei: nu s-a făcut mai nimic pentru Bucureşti pentru că e nevoie de voinţă şi responsabilitate politică. Or, orice voinţă necesară unui demers serios şi de durată s-a concentrat în direcţia „adică partidul, noi şi ai noştri", plus interesele economice de clan respective. De 18 ani, strategia atotstăpînitoare pentru Capitală se reduce la „care pe care". Primăria Bucureşti şi Consiliul General sînt contrazise la sectoare şi viceversa, în interiorul fiecăruia se poartă alte războaie, iar cînd lupta se ascute intervine Parlamentul cu ale lui grupuri gata să anuleze o lege prin altă lege, pentru ca finalmente să apară Guvernul şi să pună capac cu o ordonanţă de urgenţă. După două decenii postdecembriste, Bucureştiul arată ca un cîmp de bătălie. Realitate pe care o înfruntăm zilnic, pe pielea şi nervii noştri. Cînd se ia totuşi o decizie salutară este doar o întîmplare: primarul de sector-primarul general-majoritatea parlamentară şi guvernamentală au, printr-o coincidenţă, aceeaşi culoare politică. S-a ajuns în situaţia ca edilii să-şi anuleze reciproc hotărîrile şi ambele părţi să aibă acoperire în lege. Ambuteiajele de ore întregi din Capitală sînt, de fapt, imaginea blocajului mental şi moral în care se găseşte o întreagă clasă politică.

Ce putem face pentru Bucureşti? Multe. Există proiecte frumoase, care merită un efort colectiv, dacă vrem un oraş european. Dar pentru ca ele să aibă o şansă cît de mică, prima condiţie este ca din administraţia bucureşteană să fie extirpată tumoarea politicianistă. ***(Mădălina Şchiopu)***

Investitorii privaţi, UE şi regenerarea urbană

– interviu cu Giuseppe CINÀ –

Giuseppe Cinà este arhitect şi profesor la Universitatea din Genova. În Italia, a publicat o carte despre Capitala României (Bucureşti – de la sat la metropolă), *iar preocuparea constantă faţă de acest oraş se concretizează şi în participarea periodică la discuţii şi seminarii pe tema dezvoltării Bucureştiului, ca invitat al Universităţii de Arhitectură şi Urbanism „Ion Mincu" sau al unor organizaţii neguvernamentale.*

De unde vine interesul dumneavoastră pentru Bucureşti?

Am venit aici prima oară în 2002, pentru o cooperare cu Universitatea de Arhitectură. Am întîlnit un oraş pe care nu-l cunoşteam şi am descoperit că a fost, la timpul său, unul foarte european, apropiat arhitectonic şi stilistic de alte oraşe de pe continent, purtînd semne ale unor epoci diferite, cum ar fi secolul al XIX-lea şi modernismul începutului de secol XX. În acelaşi timp, o parte a Bucureştiului exprima o cultură diferită de a noastră pentru că sînt şi elemente cu origini în Orient. Această diversitate mi-a stîrnit interesul.

Cum aţi descrie Bucureştiul de astăzi, din punct de vedere arhitectonic?

Astăzi, Bucureştiul conservă o parte din moştenirea şi caracteristicile sale istorice, iar diversele sale părţi arată diferitele etape istorice prin care a trecut. Însă schimbările din ultimii anii sînt atît de semnificative, atît de numeroase încît această continuitate istorică a început să slăbească. Este o dezvoltare dezechilibrată. Oraşul este atacat de intervenţii care chiar îl distrug în anumite zone. Bucureştiul e încărcat de ziduri şi mall-uri. Cu cîteva excepţii, filtrele şi barierele, precum şi noile temple ale consumismului par să reprezinte marca recentelor construcţii urbane. Vedem separarea, închiderea, segregarea, comunităţile închise, în locul pasajelor, porticurilor, pieţelor, curţilor comune – ceea ce duce la o pierdere a spaţiilor publice şi a simţului comunitar. Moştenirea oraşului se găseşte sub o ameninţare serioasă. Bisericile, autorităţile centrale şi locale sînt proprietarii monumentelor importante, iar particularii – ai celorlalte construcţii arhitecturale. În consecinţă, autorităţile publice sînt implicate în reabilitarea şi restaurarea celor dintîi şi foarte rar a celor din urmă, lăsate să se destrame. Numai că aceste clădiri reprezintă esenţa arhitecturii din centrele istorice.

În privinţa traficului, ce măsuri s-au luat în marile oraşe italiene?

Sînt diferenţe substanţiale. Noi nu am avut o creştere a numărului de autovehicule atît de mare într-un timp foarte scurt. Trebuie să se limiteze accesul autovehiculelor în zona centrală, şi nu să se investească – aşa cum am auzit – în noi parcări, pentru că asta ar însemna şi mai multe maşini. Serviciile publice trebuie orientate spre transportul în comun, e nevoie de o diversificare a lui, pentru ca bucureştenii să fie încurajaţi să-l folosească. În Italia, măsuri rigide în ceea ce priveşte accesul în centrul istoric, dar şi pentru protejarea mediului înconjurător au fost luate, de exemplu, la Milano.

Ce înseamnă, de fapt, conceptul de regenerare urbană?

Regenerarea urbană este un proces de schimbare a oraşului care nu se limitează la schimbarea fizică, de spaţii, volume sau edificii, ci este însoţit şi de un control echilibrat al transformărilor sociale, economice, cu alte cuvinte, e o operaţiune culturală în adevăratul sens al cuvîntului, şi nu exclusiv una tehnică, edilitară. Cînd avem de-a face cu o problemă de ordin edilitar, de construcţie, regenerarea urbană încearcă să rezolve şi aspectele sociale, promovînd un model de intervenţie cu caracter durabil.

Cine poate iniţia şi dezvolta acest proces?

Există diferite competenţe, la diferite niveluri, e o responsabilitate multiplă. Aparţine, de exemplu, zecilor de organizaţii non-guvernamentale care s-au constituit într-un grup al societăţii civile ce a înaintat clasei politice „Pactul cu Bucureştiul". Există Facultatea de Arhitectură, care are competenţe tehnice şi responsabilităţi culturale, apoi administraţia publică ai cărei membri pot orienta şi realiza regenerarea urbană. Iar cea mai înaltă autoritate este Ministerul Lucrărilor Publice, responsabil pentru politicile din cadrul ROP – *Regional Operational Program,* un program de măsuri prin intermediul căruia administraţia publică şi chiar actorii privaţi au posibilitatea să înainteze sugestii de intervenţie care pot fi finanţate prin fondurile structurale europene.

Aşadar, Uniunea Europeană poate juca un rol important.

Deja joacă un rol important. Ea oferă fonduri care vin în România printr-un cadru de referinţă, iar acesta este ROP. În termenii regenerării urbane, foarte puţine programe se desfăşoară acum, iar acestea sînt încă inadecvate în comparaţie cu nevoile presante ale Capitalei. Iar regenerarea urbană nu este numai cea mai bună practică sau un procedeu durabil. Este, de asemenea, modalitatea de a ne face responsabili faţă de valorile urbane ale Bucureştiului şi de a ne apropia din nou de frumuseţea uitată a oraşului. Dacă fondurile structurale considerabile pe cale să vină din partea Uniunii Europene nu vor fi folosite cu înţelepciune, în cadrul unor politici urbane bine gîndite, Bucureştiul şi România vor pierde o ocazie unică de a-şi rescrie în bine istoria prezentă.

Aţi vorbit de curînd despre necesitatea de a implica investitorii în procesul de transformare benefică a Bucureştiului.

Întîrzierea în a se lua măsuri pentru regenerarea urbană e cauzată şi de faptul că mediilor economice li s-a dat undă verde de către administraţia locală în privinţa noilor proprietăţi şi dezvoltări imobiliare sau urbane, în loc să fie folosite pentru a se implica în intervenţii în folosul oraşului. E adevărat, avem de-a face cu o problemă dificilă: cum pot fi convinşi investitorii să se implice în aşa ceva? Ce au de cîştigat? La asta trebuie să răspundă administraţia publică şi să găsească modalităţi să îi implice.

La ultima conferinţă privind regenerarea urbană pe care au organizat-o, în colaborare, Universitatea din Genova, unde sînt profesor, şi Universitatea de Arhitectură „Ion Mincu", s-a demonstrat că se pot înainta mai multe proiecte pe această temă şi direcţia este bună. Dar s-au arătat şi lucruri oribile, devastatoare despre ce se întîmplă astăzi cu acest oraş. De exemplu, faptul că ceea s-a făcut în ultimul deceniu comunist în Bucureşti prin teroare politică, distrugerile şi demolările de atunci sînt egalate în dimensiuni acum, în libertate. Numai că astăzi foarte mulţi acceptă, şi puţini se opun.

a consemnat Mădălina ȘCHIOPU

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Augustin IOAN

Delirious Bucharest

– un manifest retroactiv pentru Capitala României –

„Dezastrul urbanistic al Bucureştilor“ nu s-a născut ieri. Ieri doar a devenit vizibil şi pentru cetăţeni. Dacă ar fi existat receptivitate în spaţiul cultural, poate că propunerile, cîte vor fi fost, ar fi avut oarecare eficienţă. Dar acum este inutilă cultura văicărelii, pe care o practicăm în loc de proiecte. Mă întreb doar dacă, în tot acest interval, Bucureştii nu ar fi meritat mai mult de la spiritele sale luminate, decît probozeli rostite din vîrful buzelor. Li s-au propus oare politicienilor politici urbane sectoriale, de la fiecare pe domeniul de expertiză? Unde sînt cărţile albe ale grupurilor de interese publice, ale grupurilor profesionale (arhitecţi, urbanişti, păstrători de monumente, comunităţi de afaceri)? Or, dacă nu li s-au propus, nici măcar în 2008, ci doar au fost certaţi cu buzduganul peste fălci, din capul scărilor soţietale, atunci să nu le mai reproşăm ulterior impostura administrativă ori absenţa unei perspective articulate despre ce vor ei, în numele şi pe seama noastră, de la Capitală! Nici diabolizarea investitorilor, simplist-stîngistă, nu rezolvă nimic: nu capitalul e inamicul în sine, ci lipsa de anticorpi a spaţiului public – care degrabă încuscreşte primarii cu afaceriştii (veroşi, cum altfel?) – lasă orfan interesul comunitar şi înlocuieşte gîndirea proiectivă cu protestul castrat. Experţii trebuie să propună soluţii viabile pe orizontul spaţiului public, dar soluţii care să ţină cont de exerciţiul dreptului inalienabil de proprietate. Decidenţii (politicienii locali sau naţionali) trebuie să adopte cele mai bune astfel de soluţii în locul geometric dintre garantarea proprietăţii private şi binele public (pe care, ai zice, ei îl reprezintă, îl apără şi îl afirmă).

Ceea ce lipseşte, încă şi încă, este o viziune de ansamblu asupra dezvoltării oraşului, din care să decurgă, logic, soluţiile experte pentru atingerea acestei viziuni. Sîntem naivi dacă mai credem că edificarea, interzicerea edificării şi/sau demolarea repezintă, singure şi oriunde, panacee. În absenţa unui proiect de urbe şi a definirii interesului public în interiorul acesteia, discuţiile despre oraş nu pot fi decît precare, iar soluţiile – parohiale (pentru *famiglia* fiecăruia) şi retardate. În consecinţă, ele sînt astăzi puţin sau deloc utile oraşului ca entitate – umană şi edificată – de grup.

Iată cîteva dintre locurile comune ale discursului dominant de astăzi.

Small is beautiful?

Încă de cînd tema catedralei patriarhale a devenit publică pentru prima dată, a izbucnit feroce tema nanismului. Bisericile să fie mici pentru că au fost dintotdeauna mici. Acum, miticismele/piticismele – psihanalizabile, aş adăuga – au fost transferate oraşului. Din punctul de vedere al acestei spaime de înalt, oraşul cel mai îngrozitor ar trebui să fie Manhattan. Or, dimpotrivă. Nu înălţimea arhitecturii defineşte calitatea spaţiului urban, ci chiar prezenţa (sau absenţa) componentei publice a acestuia. Prin urmare, limitarea coeficientului de utilizare a terenului, aşa cum s-a cerut într-un document civic, apare drept arbitrară. Nu există mare sau mic în valoare absolută. Mare sau mic înseamnă o chestiune de proporţie între ceva ce există şi ceva ce se propune.

Pur estetică, în sens iluminist, este abordarea studiului de altimetrie, pentru că, în numele unei abordări iluministe a spaţiului urban (strada ca traseu între două capete de perspectivă monumentale), ea interzice dreptul de edificare în limitele regulamentului de zonă pentru cei care nu sînt în poziţia corectă. Oraşul nu mai e o seamă de străzi (de preferat drepte), în capul de perspectivă al cărora să regăsim monumente sau edificii grandioase.

Pînă la cota maximă însă, avem de rezolvat alte lucruri, mai presante: aliniere la cornişă sau clădiri izolate? Curţi interioare, fundături sau spaţiu liber de jur împrejurul edificatului? Insulă urbană sau edificii cu patru faţade? Calcane sau fenestrare perimetrală, acolo unde se ştie că nu va fi îngăduită creşterea pe verticală a vecinilor?

Spaţiu public nu e doar Piaţa Universităţii, ci şi parterul băncilor!

În Bucureşti se dă bătălia pentru spaţiul public exterior, dar este ignorat faptul că oraşul edificat nu aparţine, nici măcar în zona centrală, locuitorilor săi. Ceea ce ar fi trebuit cerut este ceea ce, încă din 1997, solicit în chiar această revistă: ca parterul (dacă nu şi mezaninul) tuturor clădirilor construite în zona centrală să fie spaţii urbane. Acelaşi New York, invocat mai sus, ne arată şi cum trebuie făcut acest lucru: proprietatea privată începe deasupra solului sau alături de un atrium public. Fireşte, trebuie acordat celui ce construieşte un etaj în plus, în contul celui cedat drept spaţiu public. Procentul de spaţiu public, interior şi exterior, dintr-o investiţie privată trebuie decis de către exponentul interesului public (consiliu şi/sau primar) şi trebuie urmărit obsesiv în fiece PUZ (Planul de Urbanism Zonal) aprobat. Dacă în centru nu s-ar fi făcut investiţii publice şi private (mari) decît prin concursuri de arhitectură şi urbanism, care să aibă această cerinţă ca temă imperativă, atunci problema ar fi dispărut de mult.

Planul de urbanism zonal – ţap ispăşitor al urii civice?

Se spune public că PUZ reprezintă instrumentul banditismului imobiliar. Or, în condiţiile în care Planul de Urbanism General al Capitalei ignoră (sub acoperămîntul expertizei profesionale) partenerii urbani, ignoră proprietatea privată (cvasiabsentă ca voce în 1999-2000, cînd a fost făcut el), singurul instrument de corectare a acestei reprimări a vocilor urbane a rămas PUZ. Nu el în sine trebuie condamnat, ci abuzul. Ca instrument de corectare a zonelor albe din PUG sau a năzdrăvăniilor acestuia, PUZ este încă un instrument legitim de acţiune urbanistică. Dezvoltarea unui oraş este rezultanta co-prezenţei intereselor, adeseori divergente, ale diferiţilor actori urbani şi este biunivocă, nu doar expresia puterii colective. Nu e o virtute să îl critici sau să îl interzici.

Jos dreptul de proprietate, căci încalcă legile!

Dreptul de proprietate este garantat constituţional. Exerciţiul său poate fi îngrădit doar de interesul public, definit legal. Dacă feluritele legi cenzurează acest drept sau intră în coliziune cu el, atunci *ele* trebuie concertate cu Constituţia. Dacă însă cenzura este definită exclusiv în termenii interdicţiei, atunci să nu ne mirăm că se descoperă sau se inventează căi – legale şi ilegale – de ocolire. Sfînta indignare o fi ea de bonton, dar nu e eficientă. Interesul public trebuie să dialogheze cu proprietatea privată, interzicînd, dar şi oferind la schimb. Cu alte cuvinte, negociind.

Cruciada împotriva noului

Conservarea nu poate fi extinsă asupra a tot ce este vechi. Resursele de a conserva fie şi măcar ceea ce este deja pe lista monumentelor istorice clasate sînt insuficiente. Pe scurt, să ne concentrăm pe mizele reale ale conservării – monumentele istorice – pentru a fi siguri că ele, măcar, vor supravieţui. Din nefericire, nu tot ce este construit înaintea noastră va rămîne după noi. Dacă nu se vor găsi formule legale şi înţelepte de interdicţie (re)compensată, cu greu se mai susţine că doar investitorii care văd în edificiul vechi o piatră de moară sînt blamabili cînd edificiul vechi se stinge.

© I. Băldescu

Cu verdele-n sus

Cînd se legau bonjuriştii cu lanţuri de monumentul eroilor comunişti din Parcul Carol în numele păstrării lui ca spaţiu verde, pe spaţiul verde din latura Casei Scînteii/Presei Libere se construia ditai ansamblul de birouri, mult mai mare decît potenţiala catedrală. S-au tăiat arbori în Parcul Izvor cînd cu circuitul auto, dar nu s-a mai urmărit plantarea lor încincită, cum fusese vorba (şi legea). De fapt, împuţinarea spaţiului verde nu poate fi contracarată eficient, în absenţa proiectelor civice de multiplicare a acestui spaţiu verde – public şi privat deopotrivă. Nu interdicţia de a construi în foste parcuri retrocedate rezolvă criza de parcuri, ci insuficienţa soluţiilor alternative. Arhitectura, peisagismul şi *landscape-art* sînt pline, cel puţin de treizeci de ani încoace, de modalităţi de a integra vegetaţia cu oraşul şi cu edificiile acestuia. Faţadele pot fi îmbrăcate în verde (Bucureştii, apropo de tradiţii, erau potopiţi de iederă), iar terasele pot lifta spre cer exact suprafaţa de verde pe care, eventual, o elimină. Suficient să decidă astfel consiliul local, cel care dă PUZ sau cel care emite o autorizaţie de construire. Adică nu, nu e suficient: trebuie să şi urmărească plantarea şi îngrijirea verdelui recîştigat. Bonn a făcut asta la nivelul întregului oraş, cu o panglică de vegetaţie al cărei principiu este biodiversitatea, şi care – vorba poetului – taie orizontul, diametral.

Parcajele

Fireşte că trebuie să beneficiem de parcaje, iar experienţa sectorului 3 ne arată şi cum pot fi ele obţinute pe seama maidanelor, a spaţiilor reziduale, şi nu a locurilor de joacă. Dar întrebarea este, de fapt, mai generală şi ţine de definirea interesului public: vrem să aducem maşinile în centru, construind din ce în ce mai multe parcaje de reşedinţă pentru noii zgîrie-nori (mă rog, dacă edificiile de 15-20 de etaje, mai joase decît Intercontinentalul, se califică astfel). Pentru că, dacă nu, nu numai că nu trebuie să construim parcaje în plus faţă de numărul celor care locuiesc efectiv în zona centrală, ci să şi *interzicem* proliferarea lor, la pachet cu dezvoltarea complementară a transportului subteran şi de suprafaţă, a celui velo şi moto (cel mult) şi a taxiurilor. Acelaşi bun exemplu din New York, unde nici nu îţi permiţi să vii cu maşina în Manhattan sau să o ţii într-un parcaj (în 2004 costa cam 15 dolari/oră fudulia); în schimb, ca şi la Paris, metroul e ubicuu şi transportul de suprafaţă este bun. La Paris, ca şi la Barcelona, transportul public cu bicicleta este noua modă. Nu ştiu cît ar rezista ea la Bucureşti, dar, în fine, vorbim despre viitor?

Un studiu recent aflat în publicare la Open Society Institute, Budapesta, arată că Bucureştiul este cea mai fragmentată capitală a Europei Centrale şi de Est, din punct de vedere instituţional. Nu doar că funcţiuni esenţiale precum dezvoltarea strategică, planificarea tipului de activităţi permise într-o zonă sau alta sau controlul a ceea ce se construieşte se suprapun între Primăria Generală şi sectoare, după reguli alambicate şi confuze, dar această partajare permite ca un nivel să dea în practică derogări de la regulile instituite de celălalt. Acesta este aranjamentul cel mai prost posibil, pentru că generează lipsa de răspundere şi încurajează abuzurile. (...)

Ruptura instituţională se vede şi mai clar în partea de resurse: 80% din veniturile proprii ale Bucureştiului merg direct la sectoare, nivelul central trăind mai mult pe seama transferurilor realizate de Trezorerie, din impozitele naţionale. (...) Primăria Generală a Bucureştiului este singura din Europa Centrală şi de Est care nu poate face o previziune a veniturilor proprii, pentru că nu are instrumentele necesare.

(„O Constituţie pentru Bucureşti“ – proiect al Societăţii Academice din România)

© I. Baldescu

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 26 iunie, la ora 17,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri*, realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

Irina BĂLDESCU

Praful, pulberea şi PUZ-urile

Brandul „Bucureşti – Micul Paris“ este împins cu emfază de autorităţi în vitrina de la stradă *(recte:* spre străinătate), în timp ce la interior aceleaşi autorităţi tac şi fac, hrăpăreţ şi consecvent, tot ce pot, ca să distrugă ce-a mai rămas din fondul care a generat brandul (cuvînt la modă, care dă multe satisfacţii).

Ar trebui să bage de seamă autorităţile noastre că, odată ales un element care defineşte identitatea unui fenomen urban (un oraş de 3 milioane de locuitori e mai mult decît un simplu loc), elementul respectiv ar trebui conservat şi în fapt. Iar în acest sens singurii care încearcă să facă ceva – la nivel de opinie publică, pentru că nu au acces sau au acces restrîns la nivel decizional – sînt cîţiva intelectuali disperaţi din cauza situaţiei.

Umbli pe stradă şi, de la o zi la alta, vezi că dispar hălci de oraş (de fiecare dată cînd ies îmi iau aparatul de fotografiat, mă gîndesc că e ultima dată cînd pot să fotografiez vreo casă). Ceea ce omul de pe stradă nu ştie este că, de fapt, există PUZ-uri (Plan de Urbanism Zonal) pentru zone protejate – de exemplu cele pentru sectorul 2 sînt bine ascunse pe site-ul onorabilei Primării (mergeţi la www.ps2.ro > despre noi > buletin informativ > continuare > directia de urbanism şi gestionare teritoriu; coloana din dreapta). Doar că ele au devenit un fel de planuri de sanchi, hîrtii bune doar ca bază pentru puzderia de variante (în ianuarie, cînd am trecut ultima dată pe acolo, în zona protejată din strada Jean-Louis Calderon căzuseră sau erau abandonate, pe picior de demolare, vreo 4 case pe o lungime de 300 m).

Oraşul nostru nu practică o politică urbană, practică un urbanism brownian unde fiecare mişcare este determinată de ciocnirea cu investitorul potrivit. Iar casele sînt ca dinţii, cade una, cad şi celelalte, Bucureştiul are străzi ştirbe, paradentoză *in progress*.

Ce zic profesioniştii? Foarte vehiculată, de către luminile dezvoltării, e o idee care se rezumă astfel: „fiecare epocă a schimbat oraşul după conceptele sale, în toate epocile s-a demolat şi reconstruit, noi – de ce nu?“. Păcat că este doar un sofism deplorabil. După cum a spus deja Brandi de mult, în epoca noastră nu mai operăm în continuitate cu materia istorică, ci ne situăm într-un moment al luării de cunoştinţă, de percepţie critică a arhitecturii istorice – prin extensie, a oraşului istoric. Deci atitudinea noastră trebuie să fie filtrată printr-o judecată critică (care are în fundal, constant, necesitatea de a conserva).

Restaurarea – de la restaurarea de obiect la restaurarea urbană – operează cu metode diverse, dar cu un corp unitar de concepte; aşa cum nu te apuci să pictezi peste carul cu boi al lui Grigorescu un 4x4, ca să-l aduci la zi din punct de vedere estetic, aşa nu poţi să ştergi bucăţi istorice de oraş ca să faci arhitectură contemporană, doar ca să fii la modă. Oraşul nou are multe alte mii de hectare ca să se dezvolte, polinuclear.

Reabilitarea urbană este, de prin anii 1960, o disciplină cu statut aparte în urbanismul occidental, tocmai pentru că, după vreo două decenii de dezvoltare sălbatică – demolări de zone istorice ca să se taie străzi, construcţii de turnuri cu zeci de etaje în centrul istoric al oraşelor mari – administraţiile şi-au dat seama că le-a scăpat ceva printre degete.

Bucureştiul este într-un mare impas pentru că nu există un model de conservare de urmat; conştiinţa valorii patrimoniului este inexistentă la cetăţeanul mediu, lista monumentelor este o plasă cu ochiurile prea mari, prea multe case scapă. Mai mult, într-un centru istoric (concept care nu are în nici un caz conotaţia exclusivă de „medieval“) fiecare edificiu este important ca parte dintr-un întreg cu o anumită armonie, are o „valoare corală“ (concept lansat în 1932, Gustavo Giovannoni), mai importantă decît valoarea istorică sau estetică a fiecărei case în parte. Carta italiană de la Gubbio (1960) stabileşte că centrul istoric este un monument în totalitatea sa, inclusiv ţesutul său social, sistemul de activităţi urbane istorice etc. *À bon entendeur, salut*!

Un arhitect-eseist care scrie mult în contextul actual deplîngea, într-un recent articol, faptul că interesul intelectual şi demersurile de conservare sînt îndreptate mai curînd spre arhitectura aristocratică (neoclasică, înţelegem noi), şi nu spre opere contemporane (între altele, domnia sa aduce exemplul fabricii Apaca). L-am întreba retoric pe distinsul confrate – unde ar prefera să locuiască, la o adică, pe Armenească sau cu vedere la Apaca?

Eu, din partea mea, aş prefera să ştiu că şi peste 30 de ani bucureşteanul va putea să-şi plimbe cîinele pe străzile dintre Armenească şi Batiştei, să se uite la curţile cu trandafiri, la casele cu frontoane, cornişe şi marchize, şi să respire parfum de tei.

Pentru că asta e dezvoltare durabilă. Altfel, din Bucureşti mai rămîne numai praful – şi PUZ-urile.

Ioana BOGDAN

Mîndria de a fi român şi agonia monumentelor istorice

Nu mi-au plăcut niciodată blocurile. Cu ferestrele lor croite la fel, cu oamenii croiţi la fel, chiar şi respiraţiile croite la fel. Naşterile şi morţile, copiii şi bătrînii croiţi la fel. Ar trebui pentru asta să-mi aduc aminte de clădirile de locuinţe din copilăria mea, de Cartierul Drumul Taberei, de Sandu care-şi bătea nevasta, cu fereastra larg deschisă, fix sub ochii mei, în apartamentul din blocul vecin. De canalele din spatele blocului, acoperite cu grilaje mari, din beton, pe unde alergau în voie şobolanii şi unde noi, copiii, ne mai prindeam din greşeală laba piciorului, ca să ţipăm, mai apoi, mai mult de oftică decît de durere. Sau poate că ar trebui să-mi amintesc de centrala din capătul blocului de unde ieşeau, în fiecare zi, la 4 după-amiază, muncitori beţi morţi, pe care noi îi făceam răspunzători de întreruperea curentului electric.

Ei bine, pe vremea aceea, visam să locuiesc în centrul Bucureştiului. Văzusem eu odată, cînd mama mă dusese la teatru, că bătrînele din centrul Capitalei, care ieşeau la promenadă pe Magheru, nu semănau cu bunica mea. Că aveau buzele rujate, cercei lungi, fuste negre şi brăţări lucitoare. Că se plimbau şi gesticulau elegant, că îşi aruncau priviri pline de subînţelesuri. Şi am avut atunci certitudinea că acele doamne, căci numai despre doamne putea fi vorba, locuiau în centrul Bucureştiului.

Cînd m-am întors în cartierul meu, am descoperit că nu sînt singura care-şi doreşte să locuiască în centru. Mai erau şi Cami, şi Lili, şi Cip, şi Lumi, şi Ciuti. Cristi vroia să plece în America, dar cu timpul s-a răzgîndit şi a intrat în politică. America putea fi, într-adevăr, în caz de forţă majoră, o soluţie. Dar disputa, adevărata dispută, se ducea aici, pe pămînt românesc, fiindcă mai exista încă în noi informaţia genetică a simţului proprietăţii. Comunismul şi colectivizarea turtiseră irevocabil mîndria de a fi român, în interiorul cîtorva generaţii de părinţi, dar pervertirea nu-i atinsese în totalitate şi pe copiii anilor '70. Ca un făcut, Dumnezeu mi-a ascultat vrerea, am ajuns să locuiesc în centrul Bucureştiului, la Armenească, lîngă o clădire de birouri de optsprezece etaje. Zilnic, trecătorii se închină, dar nu ştiu dacă în faţa bisericii sau a clădirii de birouri. Sau poate a băncii, care are sediul la parter.

Prin liceu aveam un manual de franceză cu copertă verde şi, pe copertă, un „F“ de la „franceză“, lung cît pagina. În el, era un text de Anatole France unde se spunea cam aşa: *„Je me rappelle que dans mon enfance je regardais tourbillonner une poussière pareille. Et mon âme de vieux parisien en est emu… Tout ce que je decouvre de ma fenêtre, cet horizon qui s'étend à ma gauche… c'est ma vie, c'est moi-même et je ne serais rien sans ces choses qui se reflètent en moi avec les milles nuances de ma pensée et m'inspirent et m'animent. C'est pourquoi j'aime Paris d'un immense amour“*. Îl ştiu pe dinafară.

Ei bine, Bucureştiul e departe de a avea un *je ne sais quoi,* ca să stai să enumeri, în momentele de efuziune, de ce îl iubeşti. Bucureştiul nu mai are nimic al lui, oamenii nu mai au nimic al lor. Pe faţada celebrei clădiri Gambrinus, berăria înfiinţată de I.L. Caragiale, dar care avea la momentul naşterii sale sediul pe str. Ion Cîmpineanu, pe faţada celebrei clădiri – cum spun – o anumită firmă Hercesa a aşternut, ca un giulgiu peste chipul unui mort, un banner realmente cît casa, pe care stă scris: Hercesa Imobiliare. Cine e Hercesa asta? Şi unde eşti tu, domnule proprietar român?

Românul nu mai are simţul proprietăţii. Statului nu-i pasă nici atît, doar peştele nu începe să miroasă din senin, ca să nu zic pute. Grădina de vară Capitol, aflată în proprietatea statului, unde se strîngea lumea bună a Bucureştilor, e o paragină de la intrarea de pe Constantin Mille şi pînă la faţada dinspre Bulevardul Elisabeta. E jenant să nu mai ştii ce e al tău, să pierzi căile de comunicare cu istoria şi, în consecinţă, cu tine însuţi.

Primarul Videanu, rumen în obrăjori, a ieşit după summit-ul NATO să enumere pîlcurile de panseluţe şi trandafiri pe care le-a plantat. Exact ce ne lipsea. Istoricul Andrei Pippidi parcă spunea că Videanu a dus, de fapt, o campanie de urîţire a Bucureştiului. Dar nici Ministerul Culturii şi Cultelor (MCC) nu se lasă mai prejos.Virgil Nitulescu, secretar general în MCC, a mărturisit, oarecum stînjenit, că nu sînt fonduri pentru Grădina de vară Capitol şi a sugerat că ar trebui să renunţe la restaurarea Voroneţului pentru o aşa investiţie. Ambele, monumente istorice. Dar de ce trebuie să renunţi mereu la ceva, ca să construieşti – în cazurile fericite, în care nu distrugi – altceva, în România?

Şi iată că expansiunea ororilor imobiliare continuă. În loc să ridice cea mai înaltă oroare din metal, pe post de brad de Crăciun, în Piaţa Unirii, Primăria Capitalei şi MCC puteau să restaureze – după matematica noastră deficitară, fireşte – două-trei monumente istorice, şi rămîneau şi bani de-o îngheţată. De biserici nici nu mai vorbesc. Zidurile catedralei Sf. Iosif sînt afectate serios de şantierul de vizavi din care, cu perseverenţă şi mulţi bani, o să se nască din nou o oroare imobiliară, într-o zonă unde nu e permis mai mult de un P+4.

Zilnic, o iau spre casa mea de pe Armenească şi caut cu disperare un pom sau, cel puţin, un smoc de verdeaţă: vreau să văd şi altceva în afară de betoane „ornate“, în cazurile cele mai fericite, cu panseluţe. Şi, ori că m-am măritat, ori că trebuie să aplic şi eu teoria românească a renunţării, am de la o vreme un gînd care mă obsedează: să plec la mama, în Drumul Taberei, să miros o frunză, să duc gunoiul în papuci şi să calc într-un rahat sănătos. Să trăiesc vizavi de copiii lui Sandu, care-şi trag palme din două-n două ore, şi să scriu mare, pe uşa de la apartamentul maică-mii: „Pe aici nu se trece!“.

Bucureştiul a moştenit o diviziune teritorială în şase sectoare care sînt decupate ca nişte felii dintr-un tort rotund, fiecare dintre ele avînd în componenţă o bucată din zona centrală. Exact în această zonă, unde este de aşteptat să existe intervenţii complexe de regenerare urbană în anii care vin, proiectele vor fi foarte greu de derulat dacă apar conflicte legate de *leadership* sau autorizări. Puţinul care s-a putut face, cu mare întîrziere, în centrul istoric se datorează în mare parte coincidenţei de aliniere politică între primarul general şi cel al sectorului 3, pe teritoriul căruia se face intervenţia. (...)

Concluzia? Bucureştiul are nevoie de o „Constituţie“ a sa, adică o lege specială adoptată prin consens politic, care să-i aducă un minimum de funcţionalitate, indiferent cine va fi ales la Primăria Generală şi la sectoare.

(„O Constituţie pentru Bucureşti“ – proiect al Societăţii Academice din România)

„Nu banii reprezintă problema Capitalei, ci organizarea“

– interviu cu Sorin IONIȚĂ –

Lipsurile legii și piedicile reciproce

Ce este „Constituția pentru București“ a Societății Academice din România?

E titlul unui material făcut de SAR, o idee a noastră. I-am găsit acest titlu, mai „marketabil“, tocmai pentru a sublinia că Bucureștiul are nevoie de o regîndire instituțională. Modul de organizare este problema adevărată a Capitalei, celelalte sînt doar efecte. Orașul este organizat pe două niveluri administrative fără subordonare între ele, și nu asta ar fi marea dificultate, ci faptul că împărțirea de venituri și funcții (cine ce face, cine ce venituri primește) nu e foarte rațională între aceste niveluri, există goluri și suprapuneri. Ambele sînt periculoase: și cînd ai goluri în atribuții, pentru că înseamnă că nu se ocupă nimeni de anumite lucruri, și cînd sînt suprapuneri, pentru că nivelurile se blochează unele pe altele în anumite decizii, și atunci fie nu se poate face nimic, fie apar conflicte. De exemplu, cazul de acum cîteva luni privind atribuirea contractelor de salubrizare, în care Primăria Generală, adică Adriean Videanu, a fost în conflict cu sectorul 1 – primarul Chiliman. De ce? Pentru că legislația e ambiguă, nu se știe exact a cui e atribuția, teritoriul se suprapune, un contract îl anulează pe altul – și amîndoi aveau oarecare bază legală care să le dea dreptate. Așadar, dificultățile au ca sursă așezarea instituțională. Asta ca să nu vorbim decît de urbanism (de la documentele generale și strategice, planuri, pînă la autorizații de construcție), pentru că sînt și alte aspecte unde domnește același haos. Acest talmeș-balmeș de natură instituțională are explicații, și anume faptul că fiecare are o părticică de decizie, iar legea are portițe astfel încît fiecare nivel să poată „șunta“ decizia celuilalt. Unii iau o hotărîre în Consiliul General – cum ar fi PUZ-urile, de exemplu –, dar consiliile locale sau primăriile de sector pot veni cu abateri de la PUZ-uri, cu diverse autorizații de construcții, pentru că ei le dau. Și atunci, ceilalți se răzbună făcînd alte PUZ-uri, care sînt de fapt niște autorizații de construcție pe ușa din dos. Fiecare exploatează lipsuri din lege ca să-i pună piedică celuilalt. Iar rezultatul îl vedem. Lumea se enervează, se fac campanii pentru clădirea X sau strada Y, dar trebuie să dispară sursa problemei, iar aceasta constă în așezarea instituțiilor și în legi.

Situația a fost gîndită să ajungă în acest punct sau e vorba de o serie de decizii confuze?

Sînt diverse teorii, unii spun că a fost gîndită. Probabil că unii au strecurat și intenționat niște lucruri, cum se întîmplă și în legislația națională. Dar avem de-a face și cu rezultatul neintenționat al unor bătălii politice, pentru că au fost multe meciuri, nu numai între acești doi actori, sectoare – Primărie Generală, în acest caz și Guvernul este un jucător, pentru că și el a fost aliniat politic. Guvernele României au fost cînd cu unii, cînd cu ceilalți, și în funcție de tabără luau atribuții și venituri de la unii și le dădeau celorlalți. Iar acum, instituțional, ca reguli, Bucureștiul arată ca o canapea pe care s-au bătut niște pisici. E un rezultat parțial neintenționat al unor bătălii haotice. Diversele instituții ale Capitalei nu sînt așezate rațional, în acest moment. Uitați-vă la școli, în măsura în care aparțin autorităților locale, adică nu mult, partea de clădiri și de utilități, nici ele nu au o situație clară, și asta în toată administrația locală, nu numai în București.

Sectoarele și centrul sau venituri „sparte“ în șapte

În proiectul SAR se află, de asemenea, propunerea să avem mai multe sectoare și să fie reorganizate, cu specific de centru și de periferie.

Rostul nostru, al SAR-ului sau al coaliției de ong-uri care au venit cu acel „Pact pentru București“, nu este să dăm soluții și ele să fie neapărat puse în practică. Problema este că se încalcă legi și noi propunem să nu se mai încalce, aici nu e loc de discuții. Soluțiile trebuie să fie rezultatul unei discuții publice transparente, ceea ce nu s-a făcut niciodată. Ceea ce vrem să schimbăm nu este ce se construiește pe o parcelă, ci dorim să existe un proces transparent, cum se întîmplă în Europa, astfel încît toți cei vizați să se poată pronunța și să nu se mai facă lucruri pe ușa din dos, după care ești pus în fața faptului împlinit. La fel e și cu sectoarele. Cînd te uiți cum sînt organizate marile capitale din centrul și estul Europei, vezi această discrepanță, și anume că în București ele sînt relativ puternice în comparație cu Primăria Generală, din cauza faptului că sînt puține și mari. Sistemul de venituri locale a fost organizat în așa fel încît ele colectează mai toate veniturile locale, nu există un buget al Bucureștiului. Veniturile locale sînt „sparte“ în șapte, Primăria Generală nu știe nici măcar cît și de la cine s-au încasat bani. În calitate de cetățeni, principalele venituri locale pe care le plătim sînt cele pe teren, casă și vehicule. Administrația financiară unde le plătim este a sectorului respectiv. Pînă și soft-urile sînt diferite, nu comunică între ele. Dacă ai vrea să le pui împreună, ar fi un proiect tehnic de un an, pe care ar trebui să îl facă o firmă. Nu există o bază de date comună cu venituri ale municipalității București, nici măcar la nivel de informație. Acestea sînt probleme de management. Organizarea altor capitale arată astfel: sectoarele sînt mai mici, mai multe și nu au foarte multe atribuții pe partea de strategie, de dezvoltare pe termen lung a orașului, pentru că ar fi greu să ajungi la un rezultat cu șase strategii separate. Acolo e clar: Primăria Generală se ocupă de strategie, poate controla cine, ce, cum unde construiește, iar primăriile de sector au partea lor de autonomie, inclusiv pe venituri, dar în special în ceea ce privește funcțiile de prestare directă spre cetățeni, funcțiile sociale, asistență socială, emitere de autorizații, aprobări mărunte. Și, mai ales, există o comunicare între niveluri. În Budapesta, cei din districte participă la ședințele Consiliului General, așadar decizia fuzionează cumva, hotărîrile nu se blochează reciproc. Dacă eu, Primăria Generală, vreau să dezvolt ceva, obligatoriu va fi pe teritoriul unui sector, iar dacă ei nu vor, nu poți să faci nimic pentru că în momentul de față au puterea să dea autorizații de construcție pentru orice, mai puțin în ceea ce privește bulevardele mari. Însă în rest, dacă vreau să fac un proiect de dezvoltare, cum ar fi aceste inițiative în legătură cu construirea de pasaje, gîndiți-vă ce ar însemna, fiindcă ai nevoie o dată de Primăria Generală, apoi de cel puțin două primării de sector pe teritoriul cărora s-ar afla aceste pasaje, deci sînt necesare cel puțin trei părți pentru o decizie simplă. Dacă mai sînt și din partide diferite și refuză să coopereze, totul s-a blocat.

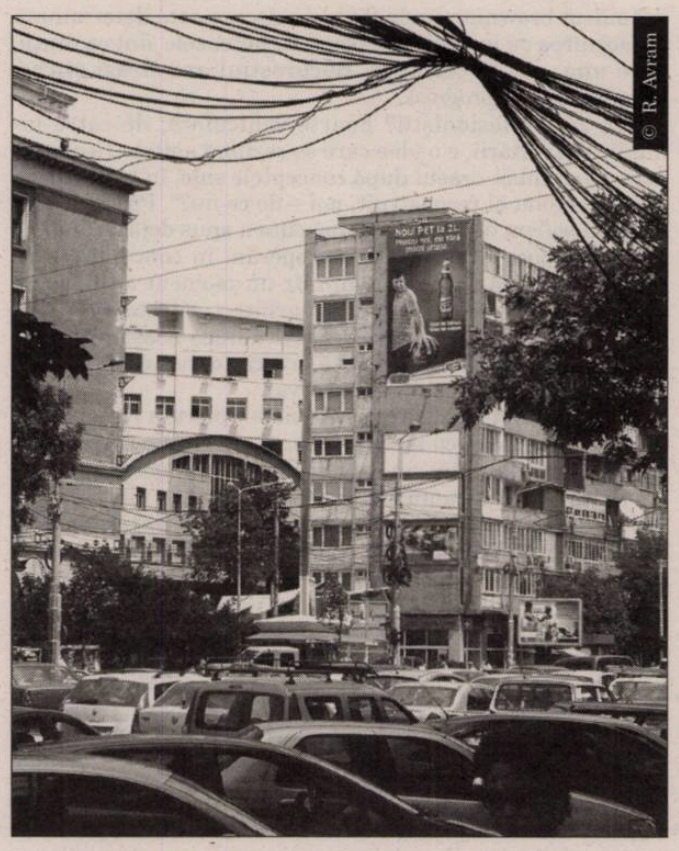
© R. Avram

Zona metropolitană și instituțiile făcute să blocheze

Chiar dacă există fonduri și proiecte.

Sînt ani buni de cînd există fonduri, dificultatea nu constă în lipsa de bani. Pentru centrul istoric, primii care au pus fonduri la dispoziție au fost americanii, prin programul USAID, acum 7-8 ani. Ar fi trebuit să înceapă de mult lucrări serioase. Nu banii reprezintă problema cea mare, ci organizarea. Situația e oricum grea pentru că proiectele urbane sînt dificile, au multe componente, și tehnice, și sociale, și legale (de exemplu, exproprierile). Regenerarea urbană e o treabă teribil de grea, care durează ani de zile și în orașele din Vestul Europei. Dacă pe deasupra instituțiile nu te ajută, ca la noi, ci te încurcă, atunci chiar nu mai poți să faci nimic. În acest moment instituțiile sînt făcute să blocheze, nu să aducă soluții. Dacă în ultima vreme s-a mai mișcat cîte ceva, au fost excepții. În București, în ultimii 19 ani, cu precădere s-a stagnat. Trebuie așezate atribuțiile diferit, să știm cu ce se ocupă fiecare, iar dacă ceva nu merge, să știm pe cine învinovățim. Acum dau vina unii pe alții și culmea este că fiecare are partea lui de dreptate și poate să vină cu o lege în sprijinul său. Avem ocazia să ne așezăm la masă și să discutăm serios despre o lege a Bucureștiului. Subliniez „serios“, pentru că discuții au mai fost, de pe vremea guvernelor PSD. Poate este prilejul să ne gîndim și la zona metropolitană, la o formă de cooperare a Bucureștiului cu comunele și orașele din jur, care sînt lipite de el, pentru că, din nou, făcînd o comparație cu celelalte capitale, Bucureștiul e un oraș foarte strîmt.

De ce e nevoie de un plan pentru zona metropolitană? Sînt soluții în acest moment pentru dezvoltarea ei?

La populația pe care o are Bucureștiul, intravilanul, limita administrativă e foarte strîmtă. Soluțiile sînt multe, dar dificile, nu numai în România, nu e ușor să înglobezi localitățile din jur. E nevoie de un referendum. Se pot găsi forme cooperative, se pot găsi mai multe modele, încercate în Vest, de asociații metropolitane. De exemplu, cetățenii din comuna Glina sînt deja nemulțumiți pentru că au o mare groapă de gunoi provenind din București. Dacă la un moment dat vom vedea revolte de tip Napoli pentru că nu mai vor să aibă acolo o groapă de gunoi ar fi în total acord cu autonomia locală, au acest drept. Noi ar trebui să ne gîndim de acum la acest gen de probleme și să propunem niște reguli pentru soluționarea lor, cum ar fi o formă contractuală de compensare. Trebuie să echilibrezi cumva beneficiile cu costurile în interiorul acestei zone. Comunele lipite de București, autonome administrativ, unele chiar în interiorul centurii orașului, oricum strîmtă, sînt de fapt niște cartiere ale Bucureștiului, practic lipite de intravilan (Chiajna, Domnești). Iar mulți bucureșteni și-au făcut case acolo. Funcțional aparțin de Capitală, sînt chiar servite de linii de transport în comun, dar instituțional sînt despărțite și atunci își fac strategia lor complet separată. Vom avea astfel în curînd o zonă disfuncțională, nu se vor putea coordona transportul, investițiile, spațiile verzi etc. Toată lumea vrea spații verzi, dar nimeni pe proprietatea lui. Dacă nu vom găsi un sistem de instituții care să pună în echilibru aceste interese absolut normale, nu vom putea face nimic, iar noi nu-l avem. Pînă acum n-a existat voința politică pentru astfel de demersuri.

O administrație de secol XIX

Există semnale dinspre clasa politică în legătură cu aceste propuneri?

În ultimele șase luni, măcar s-a discutat ceva mai mult decît înainte. Nu la inițiativa clasei politice, dezbaterea a început tot în zona societății civile. S-au cristalizat niște idei, unele au fost preluate de către politicieni. Majoritatea candidaților pentru Capitală au semnat acel „Pact cu Bucureștiul“. Primul punct propune o strategie pentru oraș din care să decurgă un nou Plan de Urbanism General. Ar fi bine dacă în paralel s-ar coordona strategia orașului cu planurile privind zona metropolitană. Uitați-vă spre Pipera: se măresc străzile, mă refer la investițiile publice, dar nu poți să faci o stradă în întregime, trebuie să te oprești la jumătate, pentru că intervine cineva căruia îi aparține terenul respectiv, sau Ministerul Transporturilor, sau județul din care face parte acea localitate. Nu există pînă acum un precedent în care unul dintre aceștia să facă un drum, iar celălalt să-l continue la fel. Ar fi semnul că am intrat în secolul XXI, dar pînă acum nu s-a întîmplat, administrația noastră se găsește în prima parte a secolului XX, uneori chiar în secolul XIX. Iar în campania electorală am asistat, ca de obicei, la vorbărie. Nu poți să promiți acolo unde nu ai atribuții. Ce sens are să vorbești, cum i-am auzit pe unii candidați, ce vei face cu metroul sau cum o să folosești liniile CFR? Metroul nu e în administrația Primăriei (în „Pactul cu Bucureștiul“ există această propunere, de unificare a transportului de suprafață cu cel subteran), CFR-ul ține de Transporturi. Care este prima imagine pentru cineva care intră în oraș pe magistralele importante ale CFR? Vezi magherniță, fundul unor curți, clădiri din bidoane de tablă și gunoaie peste tot, în special lîngă calea ferată. Iar acolo este proprietatea CFR-ului, tu, ca primar, chiar dacă ai vrea să faci curat, n-ai voie, te ia în primire Curtea de Conturi pentru că ai folosit fonduri să cureți proprietatea Ministerului Transporturilor. Cel care vine cu trenul nu știe acest lucru, se gîndește ce oraș murdar și urît a întîlnit, ceea ce este adevărat. Iar candidații au promis schimbări, dar eu știu că n-au ce să facă pentru că nu au atribuții în acest sens. Și aici discutăm de lucruri simple, ca adunatul gunoaielor și un aspect acceptabil al orașului la intrare, despre altele nici nu poate fi vorba.

Sorin Ioniță *este director de cercetare la Societatea Academică din România.*

a consemnat Mădălina ȘCHIOPU

Card de Credit
Persoane Fizice
CUMPĂRĂTURILE TE POT TRIMITE ÎN VACANȚĂ
1,5% dobândă pe lună
5 excursii de 2 persoane la Chamonix
Millennium bank
VISA
Vara aceasta, cumpărăturile de minim 200 de RON plătite cu cardul de credit de la Millennium Bank în perioada 16.06.2008 - 30.09.2008 te pot trimite în una dintre cele 5 vacanțe de iarnă pentru 2 persoane în Franța, la Chamonix – Mont Blanc, sau îți pot aduce unul din următoarele premii: 30 de perechi de schiuri, 100 de huse de schiuri și 100 de căciulițe de iarnă. Valoarea totală a premiilor este de 23.009 EUR (TVA inclus). În plus, cardurile achiziționate în perioada 16.06.2008 - 31.08.2008 au dobânda de doar 1,5% pe lună pe o perioadă de până la 3 luni de la data emiterii; DAE 20,1% pe an. Regulamentul și detaliile promoției pe www.millenniumbank.ro.
Millennium bank
Viața ne inspiră
www.millenniumbank.ro
0 801 000 111 (Romtelecom)
*2111 (Vodafone, Orange)

Alice GEORGESCU

viaţa scenei / scena vieţii

Audiţia

Recent, am petrecut cîteva zile – călduţe... – participînd la ceva ce se numeşte, cu un cuvînt englezesc (american, de fapt) prea comod spre a nu fi fost preluat ca atare în diverese limbi, *casting*. Pentru puţinele suflete candide care încă nu au aflat ce înseamnă asta, explic: atunci cînd se montează un spectacol şi regizorul nu are dinainte în cap o distribuţie fermă sau cînd îi rămîn roluri „neacoperite", producătorul spectacolului (teatru, festival, persoană particulară etc.) organizează un fel de concurs, „publicitat" din timp, unde se pot prezenta toţi actorii/actriţele care cred că au şanse, datorită experienţei, vîrstei, înfăţişării, „genului", pilelor sau doar norocului, să intre în acea distribuţie sau să primească acel rol. În faţa unei comisii (juriu, prezidiu ş.a.m.d.) alcătuite, în afară de regizor, din oameni care au, într-un fel sau altul, legătură cu spectacolul (scenograf, autor, „dramaturg", alţi actori), candidatul (a se nota relaţia etimologică a acestui substantiv cu mai sus utilizatul adjectiv desemnînd curăţenia, puritatea) îşi desfăşoară, pe loc, talentul şi talentele, abilităţile, forţa de convingere, farmecul personal. La această defilare – care este şi nu este un concurs propriu-zis, pentru că participantul luptă în primul rînd cu rolul şi cu sine însuşi, cu propriile-i limite şi bariere interioare, şi abia apoi cu colegii de „întrecere" – pot lua parte, în funcţie de viziunea regizorului sau de politica instituţiei, exclusiv actorii deja angajaţi în trupă sau actori din toate teatrele, actori fără angajament, studenţi, ba chiar şi neprofesionişti, după modelul cinematografului, de unde a şi fost preluat atît termenul, cît şi procedeul. În jargon scenic, casting-ul se mai cheamă şi audiţie. De cînd cu flexibilizarea pieţei muncii – mai bine spus, de cînd absolvenţii nu mai primesc „repartiţie" la terminarea facultăţii şi de cînd s-au înmulţit liber-profesioniştii –, audiţiile au devenit, şi în teatrul românesc, o practică frecventă.

Am participat, aşadar – în sensul că am asistat –, la o audiţie organizată de un teatru bucureştean pentru completarea distribuţiei unui spectacol ce se anunţă, date fiind titlul piesei, numele regizorului şi ambiţiile directorului, o întîmplare de interes crescut; un „eveniment", cum se spune de obicei prin comunicatele de presă emise, cu înduioşător entuziasm, de PR-iştii din teatre, cu mult înainte ca spectacolele astfel botezate să prindă măcar un minim contur. Vizate erau două roluri principale şi trei roluri mai mici, dar deloc lipsite de importanţă – nici în text, nici în context, adică în concepţia mizanscenei. La obţinerea lor au rîvnit, în total, peste o sută cincizeci de actori şi actriţe. În marea majoritate, tineri şi foarte tineri; nu au lipsit însă nici cîteva prezenţe cu oarecare istoric pe una sau alta dintre scenele bucureştene. A fost, cantitativ, o desfăşurare impresionantă.

Pentru mine, experienţa este relativ insolită; pentru actori însă, din cîte îmi dau seama din discuţiile pe care le aud zilnic şi din felurite relatări, nu-i deloc un lucru neobişnuit – dimpotrivă – să se prezinte la astfel de selecţii: o fac în ritm cel puţin lunar, încercîndu-şi norocul şi în teatru, dar şi în film şi, mai ales, în televiziune, pentru a „prinde" cîte-o reclamă bănoasă. (Şi cînd o prind, lasă baltă, de dragul ei, şi film, şi teatru, şi tot – dar asta-i altă chestiune.) Deduc de-aici că ei se menţin permanent „în formă", ca să nu rateze nici o „oportunitate"; înţeleg, chiar, că şcolile au început să-i pregătească în acest sens, instruindu-i cum să-şi „gestioneze" cît mai eficient propriul corp şi propriul glas. Oare şi propriul creier? Întrebarea aceasta a răsărit cu oarece brutalitate în propriul meu creier după ce prin faţa noastră s-a perindat un număr neaşteptat de mare de candidaţi ce păreau că sosiseră acolo doar pentru că nu aveau altceva mai bun de făcut. Din discuţii (audiţia a constat nu doar în debitarea unui text pregătit de-acasă, ci şi în mai mult sau mai puţin extinse „interviuri") a rezultat că majoritatea aspiranţilor/aspirantelor la roluri nu numai că nu prea aveau habar de piesă – subliniez, una dintre cele mai cunoscute şi mai jucate din dramaturgia universală –, dar nici despre personajul pe care ar fi urmat să-l încarneze ei înşişi ori ele însele – subliniez, personaje cu sens şi semnificaţie în conflict, şi cu destule replici –, despre acţiunile şi motivaţiile acestui personaj nu „deţineau" decît o idee extrem de vagă. Nu mai reiau aici şi acum povestea despre vocea neformată ori „neformatată" (ca să mă exprim în limbaj computeristic), despre rostirea needucată, necurăţată de feluritele reziduuri regionale sau sociale, despre mişcarea şi gestica nesupravegheate, despre relaţia neasumată cu partenerul ori cu obiectele. Mă întreb doar: e normal ca toţi aceşti tineri, în proporţie de 95% absolvenţi de ori încă studenţi la şcoli superioare de teatru (universităţi, ce mai!), să nu fi fost învăţaţi că viitorul lor profesional depinde, în ziua de azi, de felul cum se prezintă la competiţii, de capacitatea de a-i convinge pe cei ce iau decizii măcar de interesul pentru, dacă nu de priceperea lor în „zona" unde se luptă să pătrundă? Mă întreb şi îmi şi răspund: nu, nu e normal.

Şi totul se opreşte aici.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● **Rebecca Miller, *Vieţile secrete ale Pippei Lee*, traducere din limba engleză de Bogdan Perdivară, Editura Trei, 2008.**

Rebecca Miller, fiica scriitorului Arthur Miller, scrie proză şi regizează filme cu succes. Bănuiala mea este că se pricepe la oameni – atît la cei care-i alcătuiesc publicul, cît şi la cei pe care îi „povesteşte", cu o înţelegere subtilă a complexităţii fiecărui personaj în parte. E un soi de înţelegere nesăţioasă, care nu pierde din vedere nici laturile „scandaloase" ale protagoniştilor, nici abisurile sau puseurile lor incontrolabile – pe scurt, o înţelegere menită să insoliteze, nu să deconspire. Inciziile de bisturiu ale discursului său deschid evantaie multicolore, jocul său de-a luciditatea caută spectaculosul alcătuirilor omeneşti. Şi chiar îl găseşte, şi chiar ţi-l pune sub nas – ca pe o cafea fierbinte şi tare, pe care o bei din ce în ce mai dezmorţit şi mai nerăbdător să vezi desenul zaţului din ceaşcă, alambicat, bogat, bun să ghiceşti în el la nesfîrşit.

N-am numărat *Vieţile secrete ale Pippei Lee*, dar – spre deosebire de cele 9, clasice, ale unei pisici, consumate de obicei în succesiune – acestea sînt trăite aici simultan, ca prezent, amintiri, vise şi incursiuni somnambulice, toate alcătuind povestea unei casnice ce pare perfect reconfortată cu viaţa pe care o duce. Are 50 de ani Pippa Lee, un soţ octogenar (editor de succes), doi copii mari (şi gemeni), o casă într-o mică aşezare de pensionari, plus cîţiva prieteni de familie pe care-i răsfaţă cu gesturi de gazdă generoasă. În spatele acestei linişti se ascund însă o sumedenie de excese mai vechi şi mai noi – ale empatiei (acum), ale degringoladei (cîndva), ale unei durităţi şi răceli ca de „cuţit înfipt în zăpadă" (în adolescenţă), ale noncomunicării cu propriii copii sau propriii părinţi (în general) –, care transformă personajul într-unul misterios şi imprevizibil, povestit şi din interior, la persoana I, şi din exterior, la o persoană a III-a nu mai puţin iniţiată în labirinturile omenescului.

Matei FLORIAN

audio şi n-am cuvinte

Un domn vrednic de respect

● **Gnarls Barkley, *The Odd Couple*, Atlantic, 2008.**

Aş exagera dacă aş spune că Gnarls Barkley este un bun prieten al meu. E adevărat, ţin la el, îl respect şi îl admir, dar să fim înţeleşi: oricît de tare m-ar enerva Florentin Petre, mă simt mai legat de sprinturile sale tembele pe banda dreaptă, de centrările sale inutile, de fotbalul său preistoric decît de eleganţa, şi dramatică, şi hîrşită, şi teatrală, a domnului Gnarls Barkley. Nu mai pun la socoteală că, la o adică, Florentin Petre nu poate fi decît unul, iar Gnarls Barkley sînt totuşi doi. Nu am pretenţia că aş şti totul despre Cee Lo Green şi Danger Mouse (ce rost ar avea acum să vă prezint datele lor tehnico-tactice?), dar, în orice caz, un lucru nu trebuie ratat în descrierea lor: după suficiente peripeţii solo, cei doi şi-au găsit un loc comun sub înfăţişarea de Gnarls Barkley, iar *The Odd Couple* înseamnă deja a doua lor experienţă discografică. Cu riscul de a părea pisălog şi uituc, am să mă încumet să vă fac prezentările: băieţii ăştia, altminteri răsplătiţi cu Premiul Grammy pentru albumul *St. Elsewhere*, sînt totuna cu cei care au umplut vara lui 2006 cu acordurile de-a dreptul contagioase ale melodiei „Crazy". Cum radiaţiile acelei epidemii s-au stins (la fel cum au obiceiul să se stingă toate imnurile estivale) şi cum cei doi s-au străduit să se pună la adăpost de orice glorie întîmplătoare, soarta lor ar putea fi interpretată în cheia clasică a unui *one hit wonder*. La o privire suficient de detaşată, eticheta asta li se potriveşte de minune, mai ales că unul dintre simptomele de bază ale acestei clasificări – numele piesei să fie mai cunoscut decît cel al formaţiei – pare să fie îndeplinit cu brio.

Problema este alta, iar în calitatea mea de admirator nesmintit, fie şi de la distanţă, sînt nevoit să caut şi să pun acele puncte fără de care un „i" n-ar mai fi ceea ce este. La adăpostul acelui „Crazy" (echilibru perfect între soul impecabil, refren memorabil şi acorduri dansante), se afla un album deopotrivă nostalgic şi inovator, avangardist şi retro, melodios şi provocator. Între experimentele sonore deloc cuminţi brevetate de Danger Mouse şi vibraţia febrilă şi plină de catifelare din vocea lui Cee Lo Green se întemeiase o armonie perfect cumpănită, aproape vrăjită, dacă e să luăm în considerare ingredientele prea puţin compatibile. *St. Elsewhere*, rodul acelei colaborări, făcea ca acel hit de vară să se piardă în densitatea stilistică, să se descotorosească de faima trîmbiţată pe toate canalele media şi să se amestec liniştit printre celelalte surate ale sale. Fără doar şi poate, *St. Elsewhere* era un album pentru degustători şi gurmanzi. A existat însă ceva, aparent insesizabil (probabil amestecul *cool & trendy* de western-uri spaghetti şi soul cochet), care a propulsat una dintre melodii pe aceeaşi orbită cu „Umbrella" Rihannei. Slavă Domnului însă, Gnarls Barkley nu şi-a propus niciodată să o concureze pe Rihanna. La o privire atentă, era lesne de anticipat ce avea să urmeze, iar *The Odd Couple* este dovada cea mai firească şi la îndemînă cu putinţă. Fără să pară în vreun fel împovăraţi de reverberaţia gloriei pe care le-a adus-o „Crazy", departe însă de a se refugia posomorîţi din calea celebrităţii, Danger Mouse şi Cee Lo Green au continuat, egali cu ei înşişi, să scoată la iveală parfumul anilor de glorie ai muzicii soul, să-l împrospăteze cu arome electro, să se contorsioneze liric ca pentru secolul XXI şi să ne îmbie, pe mai departe, cu aceeaşi reţetă retro, rafinată, uneori simplă, alteori dificilă, iar, de cele mai multe ori, de nerefuzat. Diferenţa, previzibilă altminteri pentru felul atipic şi deloc comercial în care Gnarls Barkley gîndeşte muzica, este că lui *The Odd Couple* nu i-a mai ieşit actul (întîmplător) de magie. Mai compact tematic decît *St. Elsewhere*, mai mult soul decît electro, mai puţin deschis experimentelor şi cu un Danger Mouse intrat în subordinea vocii covîrşitor de melodioase a lui Cee Lo Green, *The Odd Couple* este, culmea!, mai accesibil decît mult premiatul album de debut. Nu are a face. Sînt convins că, şi de acum încolo, Gnarls Barkley va continua să propovăduiască bunul gust de altădată, departe însă de orice frenezie cu tentă estivală. În condiţiile date, eu zic că este cel mai prielnic moment să faceţi cunoştinţă cu acest domn.

PUBLICITATE

GRUPUL ŞCOLAR DE ARTE ŞI MESERII AL COOPERAŢIEI MEŞTEŞUGĂREŞTI „SPIRU HARET" BUCUREŞTI
Str. Ec. Cezărescu nr. 47-59, Sector 6
Tel./Fax 021/316.61.95; 021/316.61.96

Cea mai mare unitate de învăţământ preuniversitar din România, **ACREDITATĂ** de M.Ed.C.T. face înscrieri pentru anul şcolar 2008 – 2009 la:

LICEU – cursuri de zi şi frecvenţă redusă (rută directă)
Tehnician mecatronist • Tehnician operator tehnici de calcul • Tehnician în activităţi economice

LICEU – cursuri de zi şi frecvenţă redusă (rută progresivă)
Tehnician gastronom • Organizator banqueting • Coafor stilist • Tehnician mecanic pentru întreţinere şi reparaţii

S.A.M. – cursuri de zi şi serale
Frizer-Coafor-Manichiurist-Pedichiurist • Optician • Mecanic auto • Ospătar • Bucătar

Cursuri de calificare de scurtă durată
– peste 30 de meserii

Relaţii la telefon: 021/316.61.95; 021/316.61.96

Simona SORA

puzzlecturi

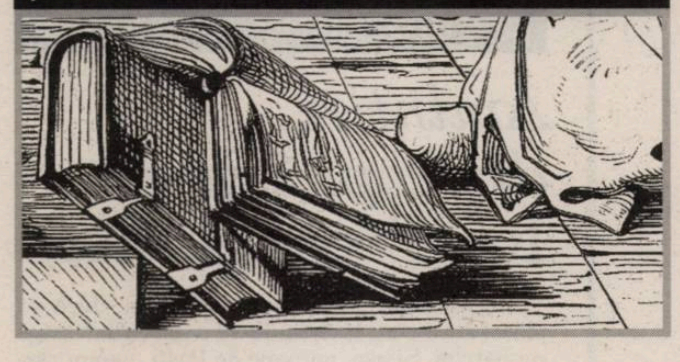

Infernul

● **Attila Bartis, *Plimbarea*, traducere din limba maghiară de Marius Tabacu, Colecţia „Biblioteca Polirom", Editura Polirom, 2008.**

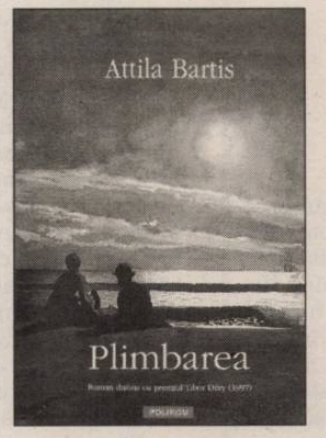

Attila Bartis a debutat în româneşte cu romanul *Tihna,* carte cu totul surprinzătoare care a trecut mai degrabă nebăgată în seamă, ca multe dintre „micile capodopere" ale literaturii central-europene traduse în ultimii ani la noi. Privite într-un fel „asimilatoriu", multe dintre aceste cărţi – ale unor scriitori precum Bohumil Hrabal, Milorad Pavić, Stefan Chwin, Andrzej Szczypiorski, György Konrad, Pawel Huelle sau Olga Tokarczuk – sînt lăsate (de critică şi cititori) să dospească în compostul nostru naţional pînă cînd, descoperite în Occident, devin interesante şi omologabile. Situaţia lor e paradoxală: sînt scrieri ale unor lumi din imediata noastră apropiere, ale unor universuri reale şi imaginare cu care împărţim mai multe obsesii identitare, neajunsuri istorico-politice, mitografii şi geografii literare, dar de care ne desparte – lucru esenţial în literatură – limba. Există prea puţini români care-i pot citi pe aceşti scriitori în limba lor, iar traducţiile – cum o să scăpăm de această fixaţie? – nu fac o literatură decît dacă vin din franceză, engleză sau – pentru *boom*-ul magic – din spaniolă.

Situaţia lui Attila Bartis este şi mai bizară: născut în România, în 1968, a plecat în Ungaria la 16 ani, devenind un binecunoscut fotograf şi scriitor *maghiar,* intens tradus în Occident cu primele trei romane ale sale, *Plimbarea, Tihna* şi *Apocrifele lui Lazăr,* cel din urmă tradus şi el în românește, de Ana-Maria Pop, la o editură din Budapesta, dar inexistent în librăriile noastre. *Plimbarea* este, aşadar, romanul de debut al lui Attila Bartis, un *bildungsroman* oniric şi exact, de o incredibilă siguranţă, pe cît de central-european (n-ar fi putut fi scris niciunde altundeva), pe atît de „universal". Căci dacă – aşa cum mărturisea Bartis undeva – de cîte ori începe un roman are în minte un mare model, *Plimbarea* pare conceput în oglinda *Infernului* dantesc, într-una dintre cele mai sufocante bolgii ale sale.

Conceput ca o lungă scrisoare către cineva care nu mai există (cineva căpătînd, pe rînd, diferite identităţi şi niveluri de citire a realităţii) sau ca un lung solilocviu al identităţilor pierdute/necristalizate/furate, *Plimbarea* este romanul unei supravieţuiri neglorioase, dar şi al formării scriitoriceşti. În spaţiul său închis, fără scăpare în afara acestei fatale evoluţii spirituale prin scris şi memorie, totul e dual. Duble sînt toate personajele importante – bunicul balerin Eberhart şi fratele său, fotograf, Engelhard; Iosif şi Fratele său; profesorul Angelo şi Sora Angela; naratorul fără nume şi *femeia* violată în staţiunea balneară de lîngă Lacul Mort. Dar dublă este mai ales lumea de umbre şi simulacre în care copilul-narator, picaro-refugiat, se lasă „plimbat" de un conductor de tren – călăuză dantescă ce şi-a pierdut „nu credinţa, ci încrederea".

Ca la Juan Rulfo în *Pedro Páramo,* ca la Carlos Fuentes în *Constancia,* sau, mai degrabă, ca la Olga Tokarczuk în *Străveacul...,* lumea în care copilul-protagonist e obligat să respire este o lume moartă, intrată în putrefacţie, o lume deja condamnată la uitare, dar care – odată cu iluziile privirii inocente – mai capătă o şansă. E un univers al urii gratuite, al ideologiilor interşanjabile, al dispreţului autoprotector, un univers concentraţionar din care doar urma mnezică a unei fiinţe (încă) inocente se poate salva. Ce reţine însă această privire – plimbată de-a lungul şi de-a latul infernului – care înregistrează pentru sine sau pentru ultimul-om-care-contează? Doar un conglomerat de atrocitate, crimă, nepăsare, grotesc şi, cu puţin noroc, cîteva, rare, pauze de înţelegere, bunătate, coerenţă. E prea puţin pentru oricine şi e, desigur, prea puţin pentru cineva care caută să aibă încredere în mecanismele realităţii şi în transfigurarea acesteia în limitele „necesarului şi verosimilului", cineva care încearcă – într-un delir imagistic de o extremă precizie – să-şi reconstituie vocaţia. Iar vocaţia copilului „masculin de feminin", cum ar spune o scriitoare care ştia că mintea artistului trebuie să fie androgină, e cea scriitoricească. Între dansul bunicului (un mare balerin cu destinul retezat scurt de istorie) şi reproducerea fotografică din studioul balnear al fratelui acestuia, naratorul „poveştii de groază pentru copii" din *Plimbarea* alege scrisul. Pentru el, arta, în toate ipostazele ei, are un singur scop: „exersarea efemerităţii", o gratuitate şi o exagerare ce răscumpără uneori greutatea vieţii, lipsa de sens, scandalul morţii.

Plimbarea e una dintre rarele cărţi ale cărei întîmplări, trasee mitice, ritualuri crude de iniţiere trec – printr-un proces de transmutaţie intimă – direct în viaţa cititorilor săi. E ca un scenariu inconştient care se activează la simpla lectură şi care începe brusc să modifice realitatea noastră de cititori hîrşiţi şi blazaţi. Citiţi-o numai dacă aveţi destul curaj!

PUBLICITATE

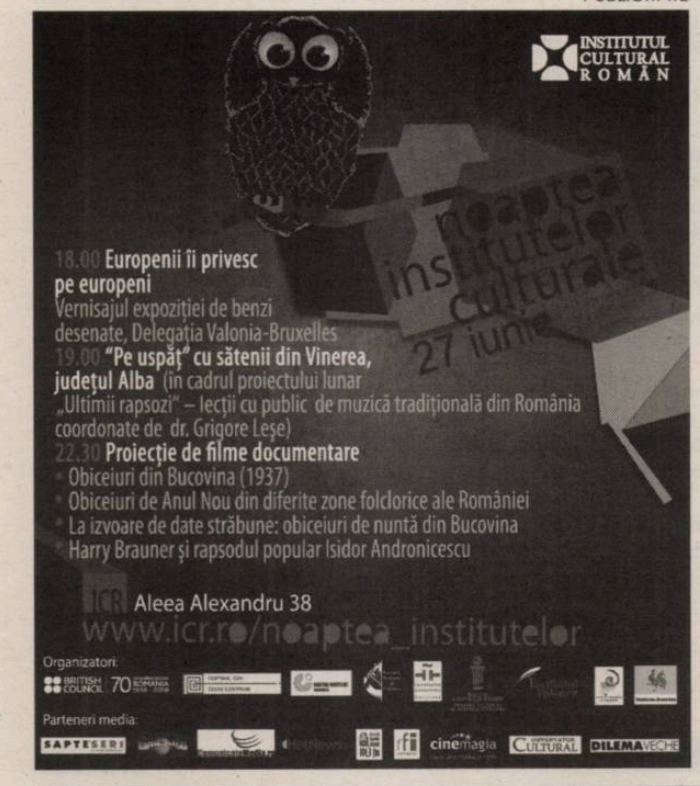

Dilema veche vă recomandă

● „Preocuparea" Radio Guerrilla pentru privitul excesiv la televizor, manifestată în cîteva spoturi inteligente şi pline de umor. De exemplu, un copilaş întreabă: „La televizor se uită şi Doamne-Doamne?", iar o voce de adult îi răspunde: „Televizorul *e* Doamne-Doamne". O campanie deşteaptă, sper să-i convingă pe cît mai mulţi să închidă, măcar din cînd în cînd, televizorul. Sau măcar să nu-l mai privească de parcă ar fi „Doamne-Doamne". (Mircea Vasilescu)

● Un spirit de fairplay mă face să-i anunţ pe toţi cei care m-au întrebat: „Cît o să ne mai plictisiţi cu fotbalul vostru?" că, în fine, duminică, 29 iunie, la ora 21,45, pe TVR 1 se va transmite de la Viena finala Campionatului European al acestui joc, în care – prin evoluţia tactică – sînt pe cale de dispariţie şi extrema dreaptă, şi extrema stîngă. (Radu Cosaşu)

● Monumentala biografie *Borges – o viaţă* de Edwin Williamson (traducere de Petru Iamandi, Editura RAO, 840 p.), documentată – inclusiv cu fotografii – pînă în cele mai mici detalii despre copilăria sub influenţa strămoşilor războinici, fascinaţia pentru avangarde şi limbi moarte, problematica relaţie cu o mamă snoabă şi tiranică, nenumăratele eşecuri amoroase, antiperonismul plătit cu umilinţe (din director al Bibliotecii Naţionale devine administratorul unei pieţe de păsări), orbirea, frica de măşti şi oglinzi, pasiunea tîrzie pentru şintoism ş.a.m.d., toate acestea presărate cu nepreţuitele comentarii critice ale profesorului oxfordian. Cea mai adevărată biografie a celui mai erudit dintre ficţionari! (Marius Chivu)

● Dacă pe stradă vă simţiţi sufocaţi de zîmbetele fetelor cu dinţii prea albi din panourile publicitare, dacă, noaptea, vă dor ochii de la firmele luminoase, dacă reclamele în general vă agasează şi dacă lichidul maroniu care curge într-un gigantic pahar montat pe o clădire din Piaţa Romană vi se pare de prost gust, accesaţi http://firme-vechi.blogspot.com. O colecţie relaxantă de fotografii cu texte, înscrisuri, contraste şi dileme. (Adina Popescu)

Andrei GORZO

dilematograf

Cinci scurte (2)

● ***5 succese mari pentru 5 filme mici* (România, 2008).**

5 succese mari pentru 5 filme mici este nu-tocmai-fericitul titlu al unui pachet de scurtmetraje româneşti, lansat în cinematografe şi pe DVD de compania Metropolis Film. Săptămîna trecută am apucat să vorbesc despre două dintre ele: *Alexandra* al lui Radu Jude şi *Acasă* al lui Paul Negoescu. *Alexandra,* un film despre doi ex-soţi care îşi închipuie – după cum se dovedeşte, înfiorător de greşit – că pot trece peste resentimentele dintre ei atît cît să nu-şi vătămeze copilul, e un motiv suficient de a vă cumpăra bilet la cinema (sau de a vă cumpăra DVD-ul): una dintre palele acelea de adevăr care nu se stîrnesc decît atunci cînd un autor foarte curajos intră, cu ochii larg deschişi, în cea mai tăinuită cameră a groazei de la el din cap, şi care pot să-l bage sub scaun pe spectator. Paul Negoescu vrea la fel de tare ca Jude să spună adevărul, dar de data asta supraevaluează miza feliei de viaţă pe care ne-o aduce în faţa ochilor şi din filmul lui, *Acasă,* nu rămînem cu foarte mult. Celelalte filme sînt *O zi bună de plajă* al lui Bogdan Mustaţă, *Lecţia de box* al lui Alexandru Mavrodineanu şi *Valuri* al lui Adrian Sitaru.

În *O zi bună...,* trei copii cu feţe fioroase răpesc doi adulţi cu aer de amărăşteni – un şofer şi o prostituată –, îi duc pe malul mării şi îi chinuie. Asta-i tot ce vedem în cele zece minute de film. La un moment dat, copiii o tîrăsc pe femeie în valuri ca să „se joace" cu ea. Atunci cînd şoferul încearcă să scape, devin şi mai violenţi: se năpustesc asupra lui cu pumnii şi cu picioarele. Sălbăticia asta ne e prezentată fără explicaţii. Cheia e, probabil, în propoziţia batjocoritoare pe care unul dintre torţionari le-o aruncă victimelor – „Vă declar soţ şi soţie" –, coroborată cu informaţia că Mustaţă şi-a recrutat micii actori într-un orfelinat. Dacă filmul lui spune ceva, atunci spune ceva foarte simplu: copiii abandonaţi au în ei multă furie. Problema nu e că toată lumea ştie asta – e treaba artei să ia lucruri pe care, la un nivel sau altul, le ştie „toată lumea" şi să le facă iarăşi noi (ceea ce e totuna cu „şocante") pentru noi; problema e că Mustaţă şi scenaristul său, Cătălin Mitulescu, *nu* fac asta. Ce le reproşez eu lor este că nu revelează, ci învăluie în fum – escamotează semnificaţia simplă a ceea ce au de spus, astfel încît să pară mai subtilă, mai greu de desluşit, mai „artistică". Rezultatul e o lucrare de artă conceptuală găunoasă şi destul de respingătoare – efectul ei depinde mult prea tare de planuri-detaliu cum ar fi acela cu piciorul unuia dintre copii călcînd pe capul şoferului. *Lecţia de box* – povestea unui tată care-şi dă la box băieţelul cel sensibil, ca să facă din el un bărbat adevărat – mi s-a părut la fel de respingător, pentru că ideile despre educaţie ale tatălui au parte, în mod vizibil, de binecuvîntarea autorilor (regizorul Mavrodineanu şi, din nou, scenaristul Mitulescu). Ce-i drept, altora li s-a părut ironic – o satiră a culturii macho. Ce-ar încuraja o asemenea lectură? În primul rînd, faptul că tatăl e atît de antipatic – un taur în costum de firmă, care maimuţăreşte vocea plîngăreaţă a fiului său şi sare în ring cu boxerul care ia apărarea copilului –, încît e greu de presupus că autorii nu sînt conştienţi de asta. În al doilea rînd, faptul că pierde meciul cu boxerul – sau, mai corect, îl cîştigă pentru că boxerul se lasă; şi cum „victoria" lui e cea care trezeşte în băieţel ambiţia de a învăţa şi el să se bată, se poate spune că băieţelul e „păcălit" să accepte valorile macho. Dar tot nu văd unde-i ironia: nu văd cum sînt chestionate aceste valori, văd doar cum sînt confirmate. Tactul de care dau dovadă boxerii, abţinîndu-se să-l umilească pe tată, confirmă convingerea acestuia că o sală de box e o şcoală numai bună pentru băieţelul lui. Dar dacă datul cu pumnul e pur şi simplu străin de firea băieţelului? Nu văd nici un indiciu cum că realizatorii şi-ar fi pus întrebarea asta. Nici predispoziţia tatălui de a se lua la harţă nu e chestionată: exemplul dat de el în ring e *chiar* un exemplu – de curaj şi de tenacitate – şi filmul se încheie cu imaginea lui întins pe o bancă din vestiar – un războinic odihnindu-se. Toate astea mă lasă fără prea mult spaţiu pentru *Valuri* – deşi filmul lui Sitaru e cel mai simpatic din calup. Locul acţiunii e o plajă de pe litoralul românesc, iar personajele sînt un golănaş negricios, o frumoasă turistă elveţiană cu un copil mic şi un cuplu de neamuri proaste cu copilul lor. Atunci cînd turista dispare (după toate aparenţele, înecată), după ce l-a rugat pe golănaş să-i supravegheze copilul şi lucrurile, golănaşul e pus în faţa unei dileme morale. Rezolvarea optimistă e prea expediată ca să fie convingătoare, dar Sitaru are un ochi foarte bun pentru spectacolul unei plaje supraaglomerate, amestec comic de promiscuitate şi iritabilitate generală.

trecerea prin reviste

Recomandarea unui novice

Pentru că încă sîntem în plin Campionat European, dar şi pentru că se discută numai despre fotbal, căci e vară, e cald şi nimic altceva notabil nu se întîmplă, iar puştanii din spatele blocului joacă partide epuizante, nesfîrşite, la prima oră a dimineţii, dar şi seara, „în nocturnă", la lumina felinarelor şi a ferestrelor de unde taţii îi cheamă acasă, din aceste cauze, dar şi din alte nenumărate motive nu putem ignora *Gazeta sporturilor* ediţia online (gsp.ro), cel mai bine cotat site din România, cu peste un milion de vizitatori unici. Un site inteligent realizat care mizează atît pe text (ştiri actualizate din 30 în 30 de minute, comentarii şi opinii), cît şi pe imagini (video şi fotografii) şi unde istoria CE „se scrie" sub ochii tăi. Dacă nu eşti în faţa unui televizor, poţi urmări un meci prin intermediul unui *„live text"* care surprinde momentele cele mai importante, dar şi evoluţia întregii partide, pe un grafic unde sînt înregistrate minutele în care se marchează, se ratează, se dau cartonaşe galbene sau se fac înlocuiri (tot grafic este ilustrată şi aşezarea jucătorilor în teren). Nu e foarte spectaculos, însă scopul de a livra prompt informaţia este atins şi-ţi poţi face o idee destul de clară despre ce se petrece pe teren.

Secţiunea care ne interesează în primul rînd, „Euro 2008", nu pare alcătuită în grabă cum se întîmplă de regulă pe mai toate site-urile româneşti care îşi lansează secţiuni speciale dedicate unui eveniment, ca mai apoi să fie lăsate în părăsire şi la cheremul celor care comentează, în ideea că o vor umple ei. E o secţiune gîndită în detaliu, atractivă nu doar pentru amatorii de fotbal, care conţine multă informaţie, fără să pară încărcată. În afară de ştiri, declaraţii de presă, reacţii în urma partidelor jucate şi clasamente, poţi citi despre stadioanele care găzduiesc meciurile de la Euro 2008, dar şi despre muzeele din Viena, cum ar fi Techniches Museum, care au organizat expoziţii cu ocazia acestui eveniment, poţi afla cine sînt arbitrii şi cum arată autocarele care transportă echipele, dar şi amănunte inedite (18.000 de oameni s-au înscris pe listele de voluntari pentru a prinde unul din cele 5000 de locuri disponibile), poţi asculta imnurile oficiale ale ediţiilor anterioare – melodii care ulterior au devenit hit-uri. Dar mai ales (şi dacă nu te pricepi la fotbal) poţi parcurge rapid un *history* al Campionatului European, începînd cu prima ediţie, cea din 1960, atunci cînd în finală a cîştigat URSS împotriva Iugoslaviei, cu 2-1 (mi-ar fi plăcut să văd şi cîteva momente filmate sau măcar unul dintre cele nouă goluri reuşite la ediţia din 1984 de către Michel Platini – golgheterul *all-time* al CE). Per ansamblu, întreaga secţiune te lasă cu senzaţia că un campionat european înseamnă mult mai mult decît fotbal, e cu adevărat un spectacol şi sînt deja curioasă cum va arăta secţiunea dedicată Olimpiadei de vară de la Beijing.

Mai merită menţionate blogurile jurnaliştilor de la *Gazeta sporturilor* (care la rîndul lor se află pe primele locuri în topurile de pe trafic.ro). Tendinţa generală de a completa informaţia de pe site cu opiniile de pe bloguri se potriveşte în cazul gsp.ro mai bine decît în cazul, să zicem, HotNews.ro, unde ai de-a face cu bloguri despre orice. Numărul mare de comentarii, peste 500 la un post al lui Tolo, de pildă, le asigură succesul şi continuitatea, deşi în acest moment şi după eliminarea echipei României în faza grupelor s-au transformat în canale de deversare a furiei unei naţii întregi de microbişti. Pe blogul Mariei Andrieş vă puteţi amuza cu „Balada Mioriţei", în variantă CE, o altă creaţie originală şi ocazională a poporului român.

Recunosc, a fost prima dată cînd am intrat pe gsp.ro şi numai din cauza faptului că un campionat european de fotbal nu te poate lăsa rece. Însă site-ul m-a convins în totalitate şi este de umărit cum vor folosi în continuare resursele Internetului pe un domeniu diversificat, e adevărat, şi totuşi restrictiv. (**A. P.**)

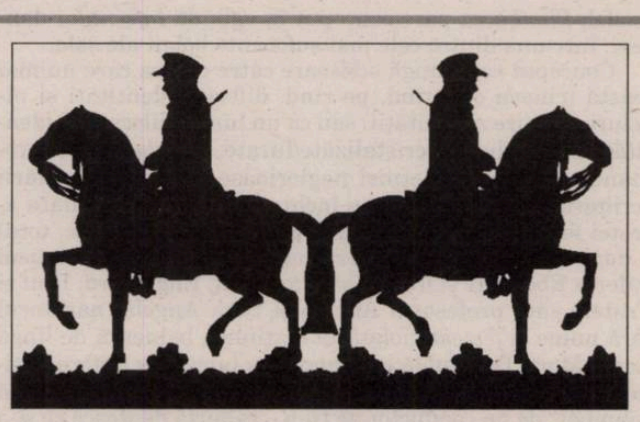

Radu COSAŞU

din viaţa unui extremist de centru...

Din această dilemă nu putem ieşi!?

Fără a fi pentru prima oară, dar nici ultima, cele scrise aici săptămîna trecută nu s-au adeverit. În meciul decisiv cu Olanda, echipa României nu a avut parte nici de noroc, nici de ghinion, după cum îşi permitea autorul să elucubreze prea generos. În schimb, în meciul cu Olanda, echipa României a confirmat ideea lui Cioran, tot atunci citată: „Românii cînd nu sînt excesivi, sînt nuli". Naţionala nu a fost nici excesiv de prudentă, ca în faţa Franţei, nici excesiv de norocoasă, ca în faţa Italiei. Ea a fost nulă: s-a apărat prost, iar atacul, şi mai prost, nu a contat în careul olandez. Asta cu atît mai mult cu cît se conta – verb de bază în limba română – pe bunăvoinţa şi chiar interesul olandezilor care, deja calificaţi, ne vor lăsa să trecem, precum profesorii îngăduitori cu şcolerii mai slăbuţi, dar simpatici şi utili. Nu întîmplător, după eşec, fotbaliştii români au fost numiţi „loaze" ajungîndu-se, repede şi firesc, pînă la sictir – cuvîntul cel mai serios şi temeinic pe care ni l-au lăsat turcii, după opinia lui Geo Bogza.

Dincolo de problemele lingvistice, tactice şi strategice, dincolo de citatele nimicitoare din presa străină, ghilimetate cu voluptate (cînd a mai citit ziaristul român *Der Spiegel* sau *The Times* cu atîta atenţie?), eşecul acesta ne întoarce la o problemă de o dimensiune naţională, care interesează fără jenă o populaţie mai mare decît aceea de la alegerile locale. Ea ţine de peste 30 de ani, indiferentă la orînduire, pasionînd mai mult decît autonomia esteticului şi postmodernismul în artă. *La chose* – cum i se spune în franceză, – chestia la români ar suna aşa: noi, românii – neapărat articulat! –, trebuie să jucăm fotbal ofensiv, dînd un gol mai mult decît adversarii sau să punem accentul (nemuritoare expresie!) pe defensivă, apărîndu-ne oricum, eroic sau meschin, inteligent sau stupid, ca să nu primim vreo boabă? Prin oricîte a trecut, neamul nu s-a putut debarasa de această întrebare dilematică. Ea ţine din 1970, de la primul nostru Mondial de fotbal în Mexic, „sub comunişti", atunci cînd Angelo Niculescu a decretat politica temporizării, aceea a posesiei prelungite, a privării adversarului de minge şi spaţiu pentru a contraataca pe ici, pe colo, în părţile esenţiale; s-au obţinut rezultate fabuloase, ca acel 0-1 cu Anglia, campioana mondială *en titre*, meci după care premierul englez, Harold Wilson, a trimis o telegramă de felicitare echipei de supuşi ai Majestăţii Sale. Îngerul interior al lui Fănuş Neagu a ţipat că „temporizarea e o idee judeţeană, fără o unghie de Cristos în iesle". (Marius Chivu m-a întrebat: „Se putea scrie atunci aşa?"*) La toate turneele europene şi mondiale – sub Lucescu, sub Jenei, sub Iordănescu, sub Piţurcă, „sub comunişti" sau nu – aşa s-a jucat, pînă la limita antijocului, cu o apărare fermă şi contraatac cît se poate, obsedaţi să nu primim gol, fără să dăm prea multe.

La 38 de ani după Guadalajara – „arc peste timp"! –, Traian Radu Ungureanu stîrnea scandal cînd scria că ar prefera să luăm patru goluri, cîte a dat Spania Rusiei antrenate de olandezul Gus Hiddink, decît să ieşim campioni europeni jucînd *à la* Piţurcă. *„Nevermore!"* i s-a răspuns chiar de către un londonez ca Dan Petrescu şi azi omagiat la Chelsea: „Numai aşa se joacă azi, la rezultat, fără scrupule!". Numitul Piţurcă a fost şi mai concret: „Nici nu vreau să mă gîndesc ce s-ar fi întîmplat la noi dacă pierdeam cu 4-1 în faţa Franţei, lăsînd o bună impresie artistică..." Pe site-ul *Gazetei Sporturilor,* cineva a pus problema în termeni concişi şi cuprinzători: „Domnule Cosaşu, dumneavoastră vreţi să fiţi inteligent sau frumos?". Numitul nu mai are vîrsta unui răspuns sincer.

Istoricii mentalităţilor – marxişti sau antimarxişti – ar trebui să se aplece peste această dilemă care desparte neamul mai aprig decît doctrinele de dreapta şi de stînga. Axiologii ar aduce o lumină explicînd că cea mai crudă temporizare poate fi valabilă dacă se bazează pe valori ca Dinu, Bölöni, Balaci, Liţă Dumitru, Hagi sau Gică Popescu, la care Mutu şi Chivu deocamdată nu au ajuns. Teologii ar linişti lucrurile socotind că după 38 de ani nu mai sînt decît încă doi pînă la acei clasici 40 necesari unei ieşiri din deşert. Pînă atunci, după bulversanta înfrîngere a Olandei terorizante, din toate simigeriile de cartier, urcă un strigăt uşor de recunoscut de către bacalaureaţii avizaţi: „Avem nevoie de un Gus Hiddink, ca în Rusia!".

* A se citi în *5 ani cu Belphegor* de Radu Cosaşu, Editura Sport-Turism, 1975.

Eugen ISTODOR

literatura română. pentru firme

Amintiri din copilărie de Ion Creangă (III)

Se termină: „Duceţi-vă pe pustiu, dacă vă place! duce-v-aţi învîrtindu-vă ca ciocîrlia! strigă cei bătrîni. Şi aşa, aproape de Paşti, ne-am răzleţit unii de alţii, şi la Şocolă a rămas să meargă cine-a vrea în toamna viitoare, anul 1855."

Povestea: Nică ajunge la Şcoala de la Neamţ.

Şmecheriile textului: cînd descrii lumea învăţăturii de oraş, descrii săteanul ajuns la oraş. Flămînd, greu de cap, caricatură, zgîrcit. Povesteşti cum este, dar şi cum va fi ăla toată viaţa lui.

Emo: „— Vai! osîndi-v-ar Dumnezeu să vă osîndească, soiuri ticăloase ce sînteţi! Nime n-are chip să se odihnească în casa asta de răul vostru! Cine oare mi-a făcut şotia? Pe Zaharia şi Nică îi aud horăind şi nu cred să fi îndrăznit... Numai că hoţomanul de Pavel mi-a făcut-o... bel-ar tăunii să-l beie, cînd i-a fi somnul mai dulce! Şi încă se preface că doarme, ticălosul! Ia să-l învăţ eu a-şi mai bate altă dată joc de om! Şi repede ia cu cleştele un cărbune aprins din vatră, şi cu dînsul pe cuptor la Pavel. Şi cum dormea, sărmanul, cu faţa în sus, îi pune cărbunele pe pieptul gol, zicînd:

— Na! satură-te de făcut şagă cu mine, cîrpaciule! Atunci se aude un răcnet spăimîntător, şi, odată cu răcnetul, Pavel, izbind cu picioarele în sobă, o şi darmă la pămînt."

Sms şi mess: Ison, oligon, petasti, Două chendime, homili, Dascăle-Trascăle, be-he-he; dracul să te ie! Mi-ţi-i, ni-vi-li, me-te-îl-o, ne-ve-i-le; me-te-îl-o, ne-ve-i-le, mi-ţi-i, ni-vi-li.

Cash şi investiţii: şpaga se returnează mereu înzecit. „Galbeni, stupi, oi, cai, boi şi alte bagateluri de alde aceste, prefăcute în parale, trebuia să ducă dascălii poclon catihetului de la fabrica de popi din Folticeni; ş-apoi lasă-te în conta sfinţiei-sale, că te scoate poponeţ, ca din cutie... Pentru mine însă numai două mierţe de orz şi două de ovăs a dat tata cui se cuvine, de am fost primit în Folticeni, căci şcoala era numai de mîntuială; boii să iasă!"

Personaje: tipic, boaite făţarnice.

Mişto: „Mi-ţi-i, ni-vi-li, me-te-îl-o, ne-ve-i-le; me-te-îl-o, ne-ve-i-le, miţi-i, ni-vi-li. Ce-a fi aceea, ducă-se pe pustiu! Unii dondăneau ca nebunii, pînă-i apuca ameţeală; alţii o duceau numai într-un muget, citind pînă le pierea vederea; la unii le umblau buzele parcă erau cuprinşi de pedepsie; cei mai mulţi umblau bezmetici şi stăteau pe gînduri, văzînd cum îşi pierd vremea, şi numai oftau din greu, ştiind cîte nevoi îi aşteaptă acasă. Şi turbare de cap şi frîntură de limbă ca la aceşti nefericiţi dascăli nu mi s-a mai dat a vedea; cumplit meşteşug de tîmpenie, Doamne fereşte! De-a mai mare dragul să fi privit pe Davidică, flăcău de munte, cu barba în furculiţă şi favorite frumoase, cu pletele creţe şi negre ca pana corbului, cu fruntea lată şi senină, cu sprîncenele tufoase, cu ochii mari, negri ca murele şi scînteietori ca fulgerul, cu obrajii rumeni ca doi bujori, nalt la stat, lat în spete, subţire la mijloc, mlădios ca un mesteacăn, uşor ca o căprioară şi ruşinos ca o fată mare, Dumnezeu să-l ierte! că n-avu parte să se preoţească. A murit, sărmanul, înainte de vreme, înecat cu pronumele conjunctive, pieritu-le-ar fi numele să le piară, că au mîncat juvaier de flăcău! Mai bună minte avea Mirăuţă din Grumăzeşti, care umbla trelalela, în puterea iernii, pe la tărăbile jidoveşti, întrebînd ba teacă de cosor, ba căpestre de purici, ba cuie de la corabia lui Noe, ba fragi şi căpşune pentru cineva care pornise într-adaos, ba cînta în pilda jidovilor...

— Nu-mi e ciudă de gîndac, / C-a mîncat frunza de fag; / Dar mi-e ciudă pe omidă, / C-a mîncat frunza de crudă: / N-a lăsat să odrăslească, / Voinicii să se umbrească. Şi alte drăcării ce-i trăsneau în cap. Nebun era el să-şi piardă viaţa din pricina lui mi-ţi-i, ni-vi-li, me-te-îl-o, ne-ve-i-le, ca Davidică?"

Dan MATEI

efectul de ecou

Avantajul de a fi ungur în România

Ungurii noştri reprezintă cam 7% din populaţia României. Ce procent de unguri are Academia Română? Cîţi generali din armata României sînt unguri? Cîţi colonei? Cîţi miniştri în guvernul României ar fi unguri, dacă UDMR n-ar fi în alianţa guvernamentală? Oare cîţi dintre agenţii SRI sînt unguri? Peste sau sub 7%?

Eu nu susţin – Doamne fereşte! – un soi de *numerus clausus* pe dos. Dar statistica spune ceva (chiar dacă e ca minijupa: „trezeşte interesul şi ascunde esenţialul"). Ori ungurii noştri sînt mai prostovani, ori (pe la vîrf) îi cam discriminăm. Prima ipoteză cred că n-o susţine nici măcar dl Funar. Aşadar...

În articolele la temă din *Dilema veche* nr. 224 (29 mai 2008) se deplînge faptul că etnicii români nu pot citi presa de limbă maghiară, deci noi, ne-vorbitorii de maghiară, sîntem rupţi de problemele specifice ale comunităţii maghiare. Şi eu deplîng acest lucru. Pentru a (mai) remedia situaţiunea, aş sugera finanţarea unor traduceri din presa/literatura maghiară de la noi, chiar de către Departamentul pentru Relaţii Interetnice, din subordinea premierului (www.dri.gov.ro). Pe de altă parte, aş fi dornic să se publice ceea ce – presupun – traduce SRI.

danmatei@hotmail.com

P.S. Opinie tristă (şi dă, Doamne, să mă înşel!): universitatea maghiarofonă publică din Cluj nu e acceptată pentru că elitele româneşti – chiar inconştient – şi-ar dori (pe termen lung) asimilarea comunităţii maghiare. Să fim în locul lor, noi, românii, ne-am dori o universitate românofonă?

P.P.S. Premiile Uniunii Scriitorilor sînt separate pe română şi pe alte limbi. Oare de ce? Numai din pricina dificultăţilor „tehnice"?

PUBLICITATE

FULBRIGHT

Vă anunţăm concursul

FULBRIGHT SENIOR (POSTDOCTORAL) AWARDS 2009-2010

pentru profesori şi cercetători români, stagii de 3-8 luni în Statele Unite ale Americii.

Detalii şi FORMULARUL de înscriere se găsesc la:

www.fulbright.ro

Comisia Fulbright România
Str. Ing. Costinescu Nr. 2, Sector 1, Bucureşti, tel: 021 2307719, 021 2315500
12.30 - 17.00, de luni până vineri

Înscrierile se primesc până la 3 NOIEMBRIE 2008 (data poştei)

PUBLICITATE

colecţia cartea de recitire

NICULESCU
www.niculescu.ro

Iaromira POPOVICI

bazar

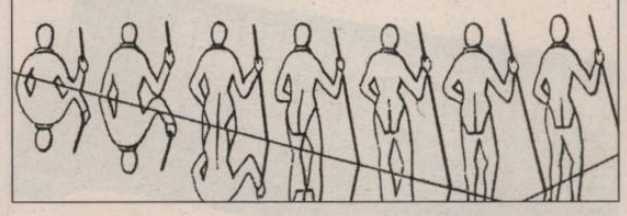

Un avocado şi cîteva baloane

În Pipera, într-o clădire care nu ştiu cum se numeşte (în caz că nu ştiţi, mastodonţii în cauză au diverse denumiri), întîmplări ciudate, sau, mai bine-zis, la limita dintre bizar şi comic, s-au ţinut lanţ. Un „locuitor", de fapt lucrător într-un asemenea bloc, mi-a dat întîlnire la parterul acestuia, la o anumită oră, fixă. Am intrat, punctuală: de la „recepţie" (ce-mi place mie termenul ăsta, îmi aminteşte de hotelurile în care stăteam la mare cînd eram mică...) am fost preluată de asistenta domnului în cauză, el fiind... la o şedinţă. Şedinţa urma să ţină o jumătate de oră, ce mare lucru, timpul corporaţiilor e flexibil pentru ceilalţi. Asistenta era chiar drăguţă, uman vorbind (fără ironie) şi uşor jenată de situaţie. Ca atare, a făcut totul pentru ca să mă simt confortabil: m-a aşezat la un birou, mi-a dat apă, cafea, reviste (definiţia *office* a confortului...). Toate bune şi moderat-frumoase: doar că s-a nimerit ca, fix în spatele biroului în cauză, să se afle vreo două coşuri cu fructe. În majoritatea lor, exotice: banane, ananas şi... niscaiva avocado. Lumea din birou – cei care nu ajunseseră la şedinţă, erau cîţiva întîrziaţi şi un tip care tocmai aterizase din Maroc (!) – a început să observe, treptat, coşurile cu fructe. Erau ca în celebra scenă din *Candid Camera* cu moneda lăsată pe jos: le dădeau tîrcoale şi se gîndeau dacă şi cît să ia. Unii mi-au aruncat priviri circumspecte – probabil nu ştiau că eram din alt film. Alţii au întrebat-o direct, pe asistentă, dacă pot lua din ele. Li s-a spus că da şi au început asaltul. Discret, ce-i drept, cîte una... Mai toate fructele au fost luate şi s-a ajuns la avocado. Aici – spiritul românesc s-a arătat în plinătatea lui pe de o parte, ignorantă, pe de alta, speculativă, şi, pe a treia parte – dacă se mai poate –, fudulă: deşi mulţi habar nu aveau care-i treaba cu avocado-ul acela, unii dintre ei nu ar fi recunoscut nici în ruptul capului. Erau totuşi cîţiva, cu bun simţ, care au întrebat ce-o fi acela şi cum se mănîncă. La această nelămurire stînjenitoare s-au găsit alţii să răspundă, nu pentru că ar fi ştiut cu siguranţă ceva, ci pentru că postura înţeleptului e oricînd mai de dorit decît a neavenitului: de pildă, una dintre doamnele de faţă a spus că nu se poate mînca decît musai gătit, deci să-l lase în pace... În final, cîteva avocado-uri au fost luate (de ce?), cîteva lăsate la locurile lor. Omul important cu care aveam întîlnire şi-a prelungit şedinţa la nesfîrşit, iar eu am fugit, spre regretul asistentei, binevoitoare pînă peste poate... Întîmplarea cu avocado-ul e tipică pentru mentalitatea românească, aşa cum se vedea în farsele lui Viorel Gaiţă de prin anii '90, cînd intervievaţii lui mai curînd spuneau că Muntele lui Venus e în Carpaţii Apuseni sau că Generalul Store a tras la revoluţie, decît să recunoască că nu ştiu ce sînt. S-au petrecut însă, în paralel cu vizita mea în Pipera, şi altele mai puţin caracteristice unei atari viziuni asupra lumii. De pildă, la serbarea de sfîrşit de an de la şcoala unde învaţă copilul meu (79), numărul de elevi care au luat premii la vreo olimpiadă sau concurs naţional, scoşi în centrul curţii interioare, era egal sau chiar mai mare decît al celor care nu luaseră nimic. Mi s-a părut îmbucurător, normal şi deloc în acord cu derizoriul general. Dimpotrivă, sentimentul final a fost unul chiar poetic, datorită altor obiecte – cu o formă asemănătoare cu a avocado-ului (ar spune cineva cu o logică suprarealistă); sau, pur şi simplu, ludice şi inocente: a unor baloane. Elevii claselor a VIII-a şi-au legat hîrtii cu numele lor de conglomerate de baloane, şi acestea... ţuşti... în înaltul cerului... (Cu excepţia unuia, ce-i drept, care era alcătuit din mai puţine baloane... Dar să ne facem că nu am băgat de seamă această ultimă întorsătură cîrcotaşă...)

Teodor BACONSKY

turn înclinat

Prinţul fatimid

Auzisem de Aga Khan: o legendă exotică, un filantrop monden, un aristocrat miliardar. Acum cîteva zile am avut onoarea de a-l întîlni şi şansa de a transforma clişeul într-o convingere personală reformulată. Ocazia? Primirea Alteţei Sale în rîndul membrilor străini ai Academiei Franceze de Arte Frumoase. Data? 18 iunie 2008. Cît despre motivele schimbării mele de percepţie, iată-le în continuare, cu tot regretul obligaţiei de a fi succint.

Primul: Aga Khan este un ales al Fortunei, zeitate capricios-ecumenică. S-a născut la 19 decembrie 1936, într-una dintre cele mai vechi familii de pe Terra: aceea a dinastiei fatimide, care numără aproape 14 secole şi a generat lungul şir al liderilor meniţi să conducă spiritual comunitatea ismaeliţilor (circa 10 milioane de credincioşi, răspîndiţi din Africa orientală pînă în Pakistan). Prinţul Karim este al 49-lea imam ismaelit şi a preluat această funcţiune sacră la 11 iulie 1957, succedînd bunicului său, Sir Sultan Mohamed Shah Aga Khan (care, înainte de a fi numit Înalt Comisar ONU pentru Refugiaţi, avusese bunul gust de a se îndrăgosti de... Miss România 1928: o spun, desigur, *pour le petite histoire).* Revenind la actualul Aga Khan, să notăm că Alteţa Sa a beneficiat de o fabuloasă moştenire (religioasă & financiară), care i-a permis, după copilăria petrecută la Nairobi, o educaţie privilegiată, începută la Geneva (cultură franceză) şi desăvîrşită la Harvard (cultură anglo-saxonă)...

Încă un norocos! Dar nu şi un alt parazit de lux, care trăieşte doar pentru sine, într-o lume capitonată. Abil om de afaceri, Aga Khan şi-a asumat o misiune şi a demonstrat că o merită: aceea de a face binele, de a contribui, nesentimental şi eficient, la dialogul culturilor şi progresul societăţilor sărace. Al doilea motiv: prinţul Karim Aga Khan posedă inteligenţa personală de a-şi gîndi singur programul. Nu în sensul că le ştie pe toate, ci în acela că înţelege ce finanţează şi doreşte ca banii săi să sprijine proiecte care corespund unei viziuni. Aş defini această viziune filozofică prin expresia „futurismului conservator". De pildă. Atunci cînd a fondat, în 1977, *Premiul Aga Khan pentru Arhitectură,* eroul acestui articol ştia foarte bine ce urmăreşte: să oprească mimetismul modernist al urbanismului islamic din anii '60 şi să-l înlocuiască printr-o revizitare creativă a tradiţiei clasice. A reuşit să inducă, prin selecţie, un curent alternativ, definit prin ecologism, tehnologie, utilizarea materialelor tradiţionale şi reabilitarea integrată a habitatului (locuinţe, drumuri, servicii). Mai am însă un recent dobîndit motiv de admiraţie: *caracterul* Prinţului, aşa cum rezultă el din faptele sale, din atitudinea publică, din discursul de recepţie rostit sub cupola Academiei Franceze, în faţa unui parter de fracuri brodate şi (mai ales) de capete ilustre. Subtilitatea cu care oratorul şi-a omagiat predecesorul (faimosul arhitect japonez Kenzo Tange), umilitatea sa nejucată, tonul său lipsit de orice condescendenţă emfatică au fost ingredientele unui moment intelectual privilegiat, care mi-a amintit, prin simpla lui manifestare, cît de rare au ajuns astăzi însuşirile evocate.

Protector al propriei comunităţi şi vestitor al unui islam moderat, Prinţul a înfiinţat Universitatea Asiei Centrale (al cărei cancelar este), montînd simultan *Reţeaua Aga Khan pentru Dezvoltare* (AKDN), un grup de agenţii care operează pentru ameliorarea condiţiilor de viaţă din ţările emergente. A restaurat cartiere musulmane antice din Cairo... dar s-a angajat recent şi în reabilitarea unor situri patrimoniale occidentale. Cum ar fi domeniul de la Chantilly, unde castelul prinţilor de Condé, hipodromul, grajdurile regale şi grădinile desenate de Le Nôtre vor fi laolaltă restituite, după ani de travaliu atent, în spledoarea lor originară. Ce-aş putea scrie cu titlu de concluzie? Doar că lumea contemporană – derutată axiologic, sufocată de populism şi marketing – resimte acut nevoia de a mai putea exalta, cu fervoarea exemplarităţii contagioase, asemenea figuri.

Nicolae DRĂGUŞIN

Despre suferinţă şi domnul Singer

Ceea ce solicită obiecţie în articolul „Un Dumnezeu al suferinţei?" semnat de Peter Singer în numărul 224 al *Dilemei vechi* nu este atît teza (Dumnezeu nu este cu adevărat cel pe care creştinii îl gîndesc atunci cînd Îl privesc ca atotputernic, atotştiutor şi bun), cît argumentele invocate. Cunoscutul moralist contrapune argumentelor creştine, detaliile realităţii: liberul arbitru eşuează atunci cînd trebuie să explice suferinţele rezultate din catastrofele naturale, iar păcatul originar (pe care oamenii îl moştenesc nediscriminatoriu de la Adam şi Eva) nu explică, de pildă, suferinţa animalelor. Doar la prima vedere este curioasă definirea lui Dumnezeu în funcţie de suferinţă, şi nu privirea Sa ca entitate autonomă, independentă de orice criteriu („Eu sînt Cel ce sînt" se spune într-una din evangheliile Noului Testament). Pentru întregul aparat filosofic al domnului Singer, conceptul de suferinţă este o grilă necesară de lectură. Capacitatea de a simţi suferinţa, şi nu capacitatea de a raţiona sau existenţa fizică justifică atribuirea drepturilor în viziunea cunoscutului moralist american. În acest fel a ajuns să justifice de ce nu doar oamenii, dar şi animalele au drepturi. Argumentul suferinţei ca bază a drepturilor a fost preluat de alţi autori şi împins pînă într-acolo încît chiar şi despre plante se poate spune că beneficiază de drepturi. Însă nu despre tendinţa de a atribui drepturi şi ne-oamenilor (animale, plante, generaţii care se vor naşte într-un viitor îndepărtat) care seduce într-un mod evident dezbaterea academică din universităţile apusene am de gînd să vorbesc, ci despre înţelegerea incompletă, din punctul meu de vedere, a unor concepte-cheie ale gîndirii creştine pe care lectura articolului în cauză o degajă. Impresia cu care am rămas este că Peter Singer ignoră că păcatul originar este, de fapt şi de drept, actul fondator al libertăţii umane. Nici măcar dreptul la viaţă pe care deopotrivă filozofia laică şi cea religioasă îl privesc ca dreptul suprem nu a fost mai revendicat în decursul timpului decît dreptul la libertate (altfel nici nu s-ar putea explica de ce eroii, cunoscuţi sau nu, au preferat negreşit moartea captivităţii). Într-o optică creştină, libertatea şi suferinţa sînt două noţiuni inseparabile, originate în păcatul proto-părinţilor şi care, în consecinţă, au sens doar luate împreună. Suferinţa este argumentul libertăţii şi sursa ei. Adam şi Eva şi o dată cu ei toţi oamenii au suferit pentru că nu au vrut să asculte de cuvîntul lui Dumnezeu, adică au vrut să fie liberi (liberi erau şi dacă ascultau, însă era o libertate neaflată sub păcat). După viaţă, următorul dar pe care Dumnezeu l-a făcut creaţiei a fost posibilitatea de a alege: între a suferi ca urmare a consumării fructului interzis şi a nu suferi prin obedienţa faţă de Creator (contrar dlui Singer, afirm că libertatea este sinonimă concomitent celor două situaţii). Cum posibilitatea de a alege este în sine premisa libertăţii, primii oameni au ales expresia ei cea mai deplină: să sufere, adică să aibă libertate sub păcat (un fapt pe care l-au cunoscut chiar de la Creator). Conceptul liberului arbitru traduce în termeni creştini libertatea şi explică la fel de mult atît dimensiunea socială a suferinţei cît şi cea naturală pe care dl Singer o exclude. Suferinţa omului ca urmare şi condiţie a libertăţii este deplină doar considerîndu-se şi latura ei naturală. Atîta vreme cît omul luptă pentru menţinerea propriei vieţi, natura, prin dezastrele naturale, participă la suferinţa acestuia. Nu mai adaug că tot mai mult în zilele noastre se crede că suferinţa rezultată din cauze naturale traduce exerciţiul iresponsabil al libertăţii.

Pe lîngă expunerea incompletă a doctrinei păcatului originar, a doua obiecţie pe care vreau să o ridic vizează definiţia suferinţei. Pentru noi, suferinţa există ca noţiune doar în raport cu un ideal de justiţie pe care omul şi-l face, în mod tradiţional, din lectura aceluiaşi pasaj al genezei sau, în mod recent (care înseamnă, mai exact, începînd cu veacul al XIX-lea), prin raportare activă, militantă, la un ideal utopic. Înţelegerea şi acceptarea suferinţei au făcut distincţia între viziunea creştină şi cea politică, asupra societăţii. În perspectivă creştină, libertatea cu care omul a fost înzestrat implică două lucruri: 1) faptul de a fi obiect şi subiect al suferinţei despre care tocmai am vorbit şi, 2) imposibilitatea perfecţiunii acestei lumi. O lume fără suferinţă, adică perfectă, nu este cu putinţă pe pămînt. Ceea ce socialiştii, fie ei utopici sau „ştiinţifici", au în comun cu Peter Singer este denunţul suferinţei mundane. Ceea ce-i desparte este că socialiştii (mai ales cei „ştiinţifici") au încercat construirea utopiei prin eliminarea suferinţei. Cum altfel s-ar fi putut face acest lucru decît excluzînd, la fel ca şi dl Singer, posibilitatea păcatului originar? Fără existenţa acestuia, oricine poate fi convins că viaţa fără suferinţă este posibilă în lumesc, însă, aşa cum utopia comunistă a arătat, eliminarea suferinţei nu se face decît cu preţul anulării libertăţii. Or, a anula libertatea nu înseamnă altceva decît a mări cantitatea de suferinţă.

În concluzie, mărturisesc că articolul dlui Peter Singer nu m-a convins deloc de faptul că Dumnezeu nu este atotputernic, atotştiutor şi bun. Dimpotrivă, este bun tocmai pentru că oferă omului libertatea nu doar ca posibilitate a pedepsei veşnice, ci şi a mîntuirii. În acest sens, suferinţa este un exerciţiu al libertăţii şi metodă de mîntuire (în acest spirit, exemplul „Cărţii lui Iov" este folosit cu nepotrivire în articol). Dumnezeu este atotputernic pentru că, deşi stăpîn al celor văzute şi nevăzute, el lasă posibilitatea (extrem de limitată în timp) omului de a se considera el însuşi un dumnezeu (cum altfel s-ar explica pasiunea la început în gîndire şi apoi în practica totalitară a supraomului?). Nu în ultimul rînd, Dumnezeu este atotştiutor nu neapărat pentru că are cunoştinţă de suferinţa omului, după cum opinează Peter Singer, ci deoarece de la bun început a ştiut în ce fel omul îşi va folosi libertatea. Departe de a contrazice cîteva din atributele divinităţii, suferinţa omului atît ca trăitor în societate, cît şi ca trăitor în mijlocul naturii, atît ca nou-născut cît şi aflat în pragul morţii, întăreşte o dată în plus faptul că Dumnezeu este atotputernic, atotştiutor şi bun.

Nicolae Drăguşin *este masterand la Universitatea din Uppsala.*

PUBLICITATE

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

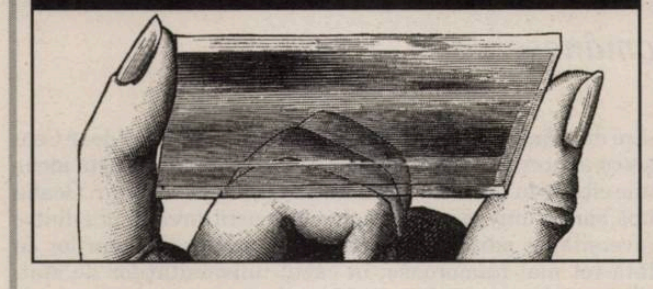

Lecţia de limba română

CNA îşi continuă activitatea de monitorizare a felului cum este utilizată limba română la radio şi la televiziune – o acţiune lăudabilă, avînd în vedere rolul de model pe care-l are audiovizualul. Greşelile de limbă propagate prin intermediul televiziunilor şi al radioului pot fi considerate foarte uşor normă, pentru că vin de pe extraordinara poziţie de putere pe care o au aceste mijloace de comunicare în masă.

Avînd în vedere acest lucru şi, în plus, observînd că, în luna mai, numărul de greşeli a crescut de mai multe ori, CNA a anunţat chiar că va institui nişte amenzi pentru posturile care siluiesc limba română. Răzvan Popescu, preşedintele CNA, a afirmat că aceste amenzi vor fi date în funcţie de cantitatea de greşeli pe care le vor face televiziunile şi radiourile într-o lună. În fine, lucrul acesta este discutabil, pentru că, aşa cum s-a văzut şi în cazul rezultatelor monitorizării pe luna mai, există destule greşeli mai puţin grave, iar o greşeală de acest fel nu ar trebui să conteze cît una cu adevărat gravă. De exemplu, raportul realizat în urma monitorizării consemnează abateri cum ar fi „blitz“ în loc de „bliţ“, „anti-drog“ în loc de „antidrog“, „sînge rece“ în loc de „sînge-rece“ (titlul romanului lui Capote a fost tradus, totuşi, *Cu sînge rece...),* „pr.“, ca prescurtare pentru „preot“, „Paşte“ în loc de „Paşti“, „şef Birou Investigaţii Criminale“ în loc de „şeful Biroului de Investigaţii Criminale“ (formă eliptică justificată de spaţiul mic în care trebuie să se încadreze această specificaţie, scrisă pe ecran), „rînd“ în loc de „rând“, „supermarket-ul“ în loc de „supermarketul“, folosirea cuvîntului „job“ în loc de „serviciu“, lipsa punctului după o prescurtare ca „dv“, ghilimele de deschidere a citatului sus şi nu jos, lipsa spaţiului după un semn diacritic etc. Toate acestea sînt, cu siguranţă, mult mai puţin grave decît, de exemplu, „da-ţi două-trei rânduri“, „vroiam“, „să aibe“, „vor apare“, „Hainele care le avea“, „se ia şi bani pe chestia asta“, „se merg pe cu totul alte indicii“, „ploaia şi vântul a făcut ravagii“, „s-au depăşit orice limită“, „un lung sir de victorii a omului“, „o cisternă, a cărui şofer...“, „mâine, decât în partea de sud-vest va mai ploua“, „să transmitem ca şi mesaj“, „încă căsătorită“, „nu mai au niciun leu în card“ etc.

Din punctul de vedere al frecvenţei, de data aceasta au „excelat“ greşeli ca: lipsa virgulei pe lîngă un vocativ (de exemplu, „Linişteşte-te mamă!“, „La mulţi ani Europa!“), lipsa virgulei care marchează elipsa verbului („Andone tras pe dreapta“), absenţa virgulei înainte de „dar“, „iar“ sau în cazul apoziţiilor, apariţia virgulei între subiect/propoziţie subiectivă şi predicat, forme eronate ale numeralelor („optâsprezece“, „optisprezece“, „şaptisprezece“), accentuările greşite ale unor cuvinte („prevéderile“, „butelíe“, „compániile private“), pronunţarea greşită a lui *x* intervocalic ([ecsact] în loc de [egzact], [ecsaminare] în loc de [egzaminare]), rostirea fără preiotare – fără un *i* iniţial – a pronumelor personale ([eu] în loc de [ieu]), forma verbală hibridă de imperfect „vroiam“, forma de conjunctiv „să aibe“, forma de indicativ prezent „trebuiesc“, forma greşită pentru viitorul verbului „a apărea“ („vor apare“), înlocuirea formei substantivale şi adverbiale „maximum“ cu aceea a adjectivului corespondent, „maxim“ („s-a circulat cu maxim 10 kilometri la oră“), omiterea prepoziţiei „pe“ la pronumele relativ „care“, cu funcţia de complement direct („declaraţia care o dau acum“), o mulţime de dezacorduri (dintre subiect şi predicat, dintre adjective şi grupul nominal, dezacordul pronumelui semiindependent „al“, al pronumelui relativ „care“ etc.), greşeli de utilizare a prepoziţiilor, „şi“ parazitar după prepoziţia „ca“ („ca şi reporter“), topica greşită, mai ales în cazul lui „mai“ („Poate mai ne vedem“), pleonasme ş.a.

De data aceasta, campioana la greşeli a fost televiziunea Antena 1, dar cel mai grav mi se pare că apar destule astfel de greşeli la TVR Cultural.

Ioana AVĂDANI

Lege şi ordine pe Internet?

Unul dintre cele mai puternice mituri urbane ale zilelor noastre este libertatea absolută a Internetului, definirea lui ca spaţiu fără reguli şi restricţii, un teren de joacă pentru imaginaţie, exprimare individuală, discurs liber şi socializare fără implicare şi responsabilizare.

Aşa că nimic nu te poate face mai nepopular pe net decît iniţiativa de a discuta despre „Lege şi ordine“. Dar este un risc pe care Centrul pentru Jurnalism Independent şi l-a asumat (sprijinit de Ambasada Statelor Unite la Bucureşti şi de Coca-Cola România), încercînd să exploreze cîtă valoare are legea şi cum se stabilesc regulile de utilizare într-un mediu populat cu „haiduci ai liberei exprimări“. Programul, numit cu multă ironie „Lege şi ordine pe Internet“, s-a adresat elevilor şi studenţilor, pe de o parte, şi jurnaliştilor, pe de alta.

Într-un mod paradoxal numai la prima vedere, tinerii au înţeles mai uşor – şi au luat *à la légère* – ironia titlului. Poate pentru că, în experienţa lor, „legea“ nu este o prezenţă opresivă (mulţi nici nu aveau încă 18 ani, deci nu erau legalmente „responsabili“), iar ordinea este ceva cu care negociezi – o mai încalci, te mai supui, te descurci. Mai violent au reacţionat iniţial locuitorii „profesionişti“ ai net-ului, crezînd că am venit noi de pe munte, cu tablele legii în mînă, să impunem poliţia Internetului.

Cînd vine vorba de lege, lucrurile ar trebui să fie extrem de clare: nu trebuie să se pomenească într-o lege despre Internet, pentru ca ea să se aplice şi acelui mediu. Orice cetăţean român care îşi desfăşoară activitatea în România se supune legilor româneşti. De aceea, insulta, calomnia, încălcarea drepturilor de autor (aşa numita „piraterie“), discursul discriminator sau incitator la ură sînt sancţionabile conform legilor în vigoare, indiferent că fapta este săvîrşită în piaţa publică, pe ecranul televizorului sau pe Internet. Din acest punct de vedere, legea nu face distincţii între tehnologii. Astfel, este relativ simplu să operezi cu concepte precum legal/ilegal cînd vorbeşti despre conţinutul postat pe Internet.

Legal, dar dăunător

Fineţurile – şi problemele – intervin cînd avem de-a face cu ceea ce legislaţia europeană numeşte „conţinut dăunător“, o noţiune care incorporează analiză subiectivă şi responsabilitate personală. Exemplul clasic în materie este pornografia. Cu excepţia celei infantile, pornografia este legală, dar este considerată „dăunătoare“ pentru minori. Aşa că efoturile se îndreaptă către avertizarea eventualilor minori doritori de site-uri porno că sînt pe cale să acceseze un conţinut nepotrivit vîrstei lor. Ca şi cum asta ar fi descurajat vreodată pe cineva! Şi ca să complicăm discuţia încă şi mai mult, nici „pornografia infantilă“ nu este absolut delimitată. Legal, vîrsta majoratului este 18 ani. Vîrsta liberului consimţămînt, al emancipării sexuale este 16 ani. În aceste condiţii, un adolescent de 16 ani (trecuţi!) care postează pe net fotografii cu vitejiile sale amoroase se face – sau nu – vinovat de „pornografie infantilă“? V-am spus că nu e simplu...

Încă şi mai fragil este conceptul de „bune practici“ – echivalentul „bunelor maniere“ în relaţiile sociale sau comerciale pe Internet. Vorbim de practici pe care legea nu le impune, dar a căror aplicare conduce la îmbunătăţirea climatului social pe Internet. Includem aici maniera civilizată de exprimare, respectarea drepturilor celorlalţi, transparenţa şi moderaţia.

Bunele practici au stat în centrul seminarului care a încheiat programul „Lege şi ordine“ şi la care au participat atît utilizatorii „corporatişti“ ai Internetului (jurnalişti, companii de *e-commerce* sau cu prezenţe comerciale pe net şi companii de publicitate online), cît şi cei „individuali“ (bloggeri, membri ai reţelelor sociale virtuale). Poate că cel mai mare cîştig al întîlnirii a fost prezenţa în „spaţiul cărnii“ a unor oameni care se cunoşteau după nume sau brand, dar care prea rar au ocazia de a pune net-ul la cale. Nu e prima astfel de întîlnire, ba aş putea spune că se remarcă o înmulţire a unor astfel de iniţiative, semn că virtualitatea e bună, dar nici realitatea fizică nu e de lepădat.

„Depinde cine le face“

Un al doilea motiv de speranţă cu temei este constatarea că „bunele practici“ nu mai par un concept foarte straniu, cel puţin în zona „industrială“. Există reguli autoasumate de cei care fac publicitate pe Internet, cum există şi recomandări pentru cei care fac comerţ electronic. Nici bloggerii, cei care se revendică de la libertatea totală de exprimare şi de la filozofia antisistem (însăşi raţiunea de a fi a blogului), nu mai sînt atît de reticenţi la ideea de „bune practici“, discuţia mutîndu-se (în ultimii doi ani) de la „nici vorbă, huo, comuniştilor!“ către un mult mai ofertant „depinde cine le face“.

Şi aici simt eu că se cere un efort de clarificare şi comunicare. Nu le face nimeni – sau nimeni altcineva. „Noi“ le facem – fiecare pentru sine. Aceasta este adevărata semnificaţie a termenului *auto* din „autoreglementare“. Evident, eforturile de coagulare, de co-operare în elaborarea unui set de practici recomandate nu sînt excluse, „punerea în vorbe“ a acestor practici pretîndu-se la un exerciţiu de grup. Adoptarea – punerea lor în practică – reprezintă însă un act de voinţă individuală, care poate avea valoare de exemplu. Aceste recomandări nu vor suna precum cele 10 porunci – „să nu...“. Nu vor suna nici ca îndemnurile colectiviste – „să facem totul...“. Vom ajunge, probabil, la „eu aşa fac, astea sînt standardele mele“.

Sînt animată de un optimist moderat în ceea ce priveşte eficacitatea unor astfel de norme autoasumate. Reţelele sociale au cîştigat în importanţă pînă într-acolo încît sînt considerate noua vocaţie a mijloacelor de informare. Valoarea unui canal mediatic nu mai este dată exclusiv de numărul de persoane către care se difuzează informaţia, ci de numărul celor pe care îi atrage şi îi fidelizează în reţeaua socială al cărei centru este (şi a cărei platformă o oferă). Blogurile au devenit, la rîndul lor, concentratoare de atenţie. În plus, autorii lor sînt creditaţi cu o anume credibilitate şi prospeţime a viziunii, fiind consideraţi „la adăpost“ de tarele jurnalismului profesionist – în principal, agenda manipulată de patroni sau condiţionată de înţelegeri comerciale ascunse consumatorului. (Aceste atribute sînt recunoscute chiar de piaţă, din ce în ce mai multe companii formulînd oferte de sponsorizare unor astfel de autori.) De aceea, bloggerul devine nu numai un lider de opinie, dar şi un model de comportament. În condiţiile în care o masă critică de „autori de conţinut“ îşi vor asuma public şi declarat un comportament responsabil pe net, este foarte posibil ca această atitudine să genereze o diseminare virală a bunelor practici. Acelaşi mecanism funcţionează şi în cazul asociaţiilor de companii cu activitate pe Internet – care pot disemina modelul nu numai la membrii lor, dar pot crea şi emulaţii.

Nu numai optimismul mă împinge să explorez cu seriozitate autoreglementarea. În decembrie anul trecut, a fost adoptată Directiva Serviciilor Media Audiovizuale, care reglementează, chiar dacă în condiţii foarte bine definite, şi anumite tipuri de conţinut vizual pe Internet. Directiva trebuie transpusă în legislaţia naţională pînă în decembrie 2009. Consiliul Naţional al Audiovizualului şi-a declarat deja intenţia de a se ţine departe de conţinutul de pe Internet. Ca atare, avem la dispoziţie un an şi jumătate pentru a găsi o soluţie acceptabilă – pentru toată lumea – privind această problemă. Autoreglementarea este acceptată şi încurajată de Comisia Europeană ca alternativă viabilă la reglementarea prin lege. Este provocarea şi şansa noastră – ca breaslă, ca industrie, ca „părţi interesate“, ca „locuitori ai Internetului“ – de a propune un set de bune practici, care să înlocuiască oarece reguli scrise de politiceni, după chipul, asemănarea şi priceperea lor în ale Internetului.

PUBLICITATE

Károly VEKOV

De unde ni se trage?

– tradiții, competențe și „schimbări" în învățământul românesc –

Cine mai are pic de responsabilitate – ca dascăl, față de sine sau față de societate, dar mai cu seamă față de copii și tineri, față de viitorul României – nu se poate ascunde după deget. Trebuie să vorbim sincer și deschis, cu cărțile pe față.

Criza

Poate cea mai gravă problemă cu care se confruntă astăzi învățământul românesc este cea a identității. Criza actuală se datorează, de fapt, nu atît – sau nu numai – „moștenirii trecutului", ci măsurilor luate în învățământ după 1989. După părerea noastră, în ciuda tarelor evidente, învățământul românesc de dinainte de 1989, atît cel preuniversitar, cît și cel universitar, a asigurat în general – desigur, cu excepții – un nivel de pregătire ridicat atît elevilor, cît și studenților. Dovadă, de exemplu, afirmarea cu brio în Occident a matematicienilor români emigrați sau înscrierea elevilor români plecați din țară în clase superioare în școlile din Vest, în virtutea cunoștințelor dobîndite în școlile din România. Școala românească a fost de calitate și competitivă, a „produs" elevi și studenți care prin cunoștințele lor îi depășeau și îi concurau pe cei de aceeași vîrstă din țările apusene.

Deși – din multiple motive – nu am de ce să fiu adeptul protocronismului, după cum nu sînt și nici n-am fost un admirator al regimului comunist, dar nici fan al Apusului sau a tot ceea ce vine de acolo, sînt convins că prea repede s-au avîntat unii – asemenea altora – după modele „de prin străinătăți", lepădîndu-se de tradiție, de metode și structuri eficace. Departe de mine gîndul că nu era nimic de schimbat după 1989. Dar au fost și atunci rezultate, în ciuda condițiilor sau chiar și împotriva lor. S-au format generații cu o bună pregătire. S-au conturat structuri și metode de real succes. S-au format specialiști în parte prezenți și astăzi, iar alții care nu mai sînt în țară... Prin urmare, după 1989 trebuia să fi schimbat doar acele elemente din procesul de învățămînt care contraveneau firii normale a ceea ce însemna școală și educație, inclusiv elementele ideologice sau practicile proprii regimului dictatorial comunist.

Ce s-a întîmplat, de fapt? S-au schimbat elemente structurale de bază, care țineau de tradiție și erau purtătoare de calitate. Ținînd morțiș la ideea că totul trebuie schimbat – și pe cît posibil radical – s-au operat schimbări acolo unde nu trebuia, unde lucrurile mergeau bine. În loc să ne preocupe însușirea temeinică a unei culturi generale bine fundamentate (pe care ar fi trebuit să o reformulăm) și care să asigure țării oameni cu carte (!) și cu bun simț, capabili de adaptare la schimbările epocii contemporane, dar și ale pieței muncii, dar totodată cu tragere de inimă atît cînd e vorba de țară, cît și de comunitatea umană mai restrînsă din care fac parte, învățămîntul românesc a renunțat la educație și a coborît ștacheta în ceea ce privește bagajul de cunoștințe. Toate sub lozinca modernizării, dar de fapt sub semnul ploconirii – în vorbe și în fapte – în fața unor curente (ale Apusului), a ceea ce exista acolo, fără un simț al măsurii, fără o aplicare adecvată, creatoare, a celor preluate de la ei. Sub lozinca specializării și alinierii la normele apusene, prin măsurile luate, s-a renunțat la însușirea unei culturi generale temeinice. În învățămîntul superior, de dragul „specializării" într-o serie de domenii, s-a renunțat la cultura profesională. Demagogia și caracterul pseudoștiințific din învățămînt, lipsa de idei, a unei viziuni de ansamblu și de perspectivă, îmbinată cu dorința de a schimba neapărat, cît mai mult posibil, și numai de dragul schimbării, au dus la experimente tragice, ale căror victime au fost și sînt copiii și nepoții noștri.

Se cuvine să subliniem că „democratizarea școlii" după 1989 a dus la unele schimbări care ne pun azi în dificultate (vezi, de exemplu, reducerea procesului de învățămînt cu o zi pe săptămînă prin acordarea sîmbetei libere, reducerea drastică și ilogică a bagajului de cunoștințe, introducerea unor așa-zise metode moderne de predare și de evaluare). Desigur, pierderea unei zile de predare pe săptămînă putea fi compensată în bună parte prin eliminarea acelor materii sau elemente în plus, neutilizabile sau redundante, care puteau lipsi din programa diferitelor materii/specializări. Trebuiau eliminate unele materii, după cum era nevoie de introducerea altora, dar nu trebuiau introduse obiecte – zise opționale – care consumau ore, dar care serveau interese de conjunctură, dacă nu chiar personale, eventual la modă. O bună parte din aceste materii erau străine atît de contextul nostru istoric și cultural, cît și de problemele acute ale învățămîntului românesc. După cum idei zise novatoare din învățămîntul preuniversitar s-au decantat în niște manuale firave sau balonate, lipsite de elementul minim de practicitate, necum de conținut utilizabil vreodată în viață. De altfel, acest element de viziune – pregătirea pentru viață, și nu numai pentru o anume meserie – a dispărut, din păcate, din învățămînt și mai cu seamă din capul celor care dipuneau de învățămîntul românesc.

În loc să fi crescut nivelul de cunoștințe al elevilor – vezi ca sursă informatizarea pe scară largă în școli – lipsește însușirea organizată a cunoștințelor și scade vertiginos nivelul de cultură generală asimilată, nemaivorbind de cel al educației, de care azi nimeni nu se mai (pre)ocupă. În afară, poate, de CNA, pe cine mai interesează ce citesc, ce ascultă sau ce vizionează copiii noștri? Pe cine interesează ce și cum gîndesc copiii noștri și cine mai face azi ceva în acest sens? Familia – nu (că n-are timp), societatea – nici, mass-media – dimpotrivă, școala – deloc. Cine este responsabil de această stare a lucrurilor? Cui îi pasă și cui nu-i pasă?

Diluarea învățămîntului superior din România

Atmosfera „democratizatoare" de după 1989 a dus la afirmarea tot mai accentuată a unor interese personale și de grup. În loc ca statul să fi încercat în această perioadă de tranziție să facă pași către o societate de piață/capitalistă *reală* să-și mențină controlul și să se opună manifestării necontrolate a acestor interese private (și exagerate) în învățămîntul universitar, a cedat. Așa au apărut universități, facultăți și mai ales profesori cu nemiluita, atît în cadrul sistemului de stat, cît mai ales în cel particular. Și toate acestea într-un moment cînd fondul de cadre universitare adecvate, adică bine pregătite, era fix și nu se preta, fără scăderea nivelului de predare, la multiplicarea de ore și de posturi. Scăderea nivelului calitativ nu a deranjat, căci deasupra interesului general, și mai ales al învățămîntului universitar plana interesul politic al fiecărui șef și șefuț de partid, măcar și de la nivel județean. Nu s-a înțeles că există un anumit număr de specialiști în țară, care nu pot preda, fără repercusiuni, într-un număr multiplu de universități. Decît să găsești o formulă judicioasă de dezvoltare, a fost mai simplu să dai drumul manifestării intereselor și ambițiilor locale sau de grup, slobozind asupra țării, mai precis a viitorilor studenți, umbra imposturii, nesansa de a absolvi o universitate necompetitivă. Profesorii făcuți și blagosloviți peste noapte tronează și distrug generații. Lipsa lor de profesionalism îi predispune la demagogie și slugărnicie, executarea oricăror măsuri ce contravin intereselor domeniului sau instituției, dar care îi mențin în postul cucerit prin varii relații. Lichefierea corpului profesoral universitar de după 1989 a dus la o luptă mocnită și nedeclarată din cauza supradozării acestei „specii". Neverificați în mod adecvat în momentul numirii, azi ei frînează profesionalismul, încearcă să-i țină departe de frîiele conducerii pe cei care vor o reformă reală în învățămîntul universitar, inventează condiții speciale de acordare a titlurilor de profesor, cărora azi ei înșiși nu le-ar corespunde nici pe departe.

Criterii birocratice răsărite peste noapte pe temeiuri din nou împrumutate, străine de realitățile de la noi, stabilesc cine poate fi, de exemplu, profesor universitar. Condițiile absurde îi privesc numai pe cei de azi, nu și pe cei care au obținut titlul de profesor ieri sau alaltăieri. Oare fiecare aspirant la un post de profesor universitar are șansa de a organiza o conferință internațională? Oare fiecare poate publica lucrări în reviste de specialitate apusene? Oare istoria României, cu epocile și cu specificul ei, etnografia sau literatura română chiar îi interesează pe redactorii revistelor de specialitate din Apus? Chiar mor ei de curiozitate în privința noastră, de vor să publice studiile specialiștilor noștri care doresc să acceadă la un titlu universitar? Nu cumva incapacitatea de evaluare a realizării științifice, fraudele, plagiatele și – de ce nu? – interesele non-științifice ale unora (suficient de mulți) lasă cîmp deschis acestor metode birocratice, care vor să înlăture concurența reală, pe temeiuri într-adevăr științifice?

Fără doar și poate că trebuia să se renunțe la sistemul universitar centralizat și centrat pe doar cîteva orașe. Dar se uită că orice țară are un anumit număr de specialiști bine pregătiți. Dacă sînt mai multe sau prea multe universități, totul se subțiază, și ba profesorii (sau locțiitorii lor) țin sau nu țin ore în mai multe centre universitare, ba sînt cooptați în tagmă (eventual cu viteză uluitoare) noi cadre, formate/declarate peste noapte. Rezultatul nu s-a lăsat așteptat. Cu ani în urmă, aveam mai puține cadre bine pregătite, decît posturi necesare pentru toate universitățile – de stat și particulare. Situația nu s-a schimbat. Starea diluată persistă. Și, desigur, mijloacele și metodele prin care „dilu(vi)ații" se mențin în posturi. Se exercită o rezistență uriașă la clasificarea pe criterii de calitate a universităților. Ceea ce ar atrage după sine finanțarea lor, repartizarea mai bună a studenților respectivi și, nu în ultimă instanță, părerea despre calitatea învățămîntului românesc superior, măcar în parte... (Egalitarismul bîntuie pe mai departe în toată țara, spre ghinionul societății românești!)

Introducerea unei viziuni „de piață" (de contabil!) în domeniul învățămîntului, inclusiv universitar, care n-a avut și n-are de-a face cu spiritul adevăratului învățămînt (doar Ceaușescu a încercat – și el în zadar – să învedereze această idee), pune efectiv în pericol învățămîntul nostru universitar. Goana după bani a universităților a dus la constituirea unora dintre universitățile particulare, respectiv, la apariția locurilor cu plată tot mai numeroase, în cazul universităților de stat. Odată și odată ar trebui clarificat dacă primesc sau nu universitățile de stat bani suficienți pentru studenții aprobați de către minister. Dacă nu, să li se aloce fonduri. Dacă însă primesc bani suficienți, nu ar trebui invocate argumente de genul: dacă nu-i treceți, nu veți primi salariu sau nu veți mai avea slujbă. Căci pînă și astăzi Constituția declară, și e bine că este așa, învățămîntul gratuit – inclusiv cel universitar. De ce sînt obligate cadrele didactice la producerea pe bandă rulantă a unor așa-zișI specialiști, care nici n-au reușit la admiterea în facultate și care vor îngroșa rîndul șomerilor, iar cu relațiile lor personale (care funcționează pe mai departe) îi vor concura pe cei cu pregătire temeinică? Sistemul actual de „alergare după bani" impune cadrelor universitare să nu pice studenții platnici. Ceea ce este o absurditate. Cadrele didactice n-ar trebui să fie șantajate cu ideea că ei (adică studenții) plătesc, deci nu este bine „să nu-i treci", căci astfel nu vor fi bani pentru a plăti cadrele universitare reticente (!!!). Cum stăm cu învățămîntul gratuit? De ce se vehiculează asemenea idei anticonstituționale?

Statul, dacă este și dorește a fi un stat social, trebuie să mențină învățămîntul gratuit inclusiv la nivel universitar și să nu faciliteze pătrunderea unor metode de piață în domeniul academic. Desigur, această aserțiune nu înseamnă că rezultatele științifice nu trebuie valorificate și contabilizate, nu însă prin absolutizarea acestui din urmă punct de vedere.

Ar trebui decis dacă Universitatea are nevoie de studenți și de cîți anume. N-are nici un rost să supradozăm numărul de specialiști, căci „aceia", devenind șomeri, ne creează probleme și pierderi financiar-sociale. Societatea nu are nevoie de nespecialiști cu diplomă sau de specialiști insuficient pregătiți. Acestei viziuni mecaniciste i se adaugă și o alta, care nu este în stare să diferențieze și să surprindă efectiv diferența de specific existent între domeniile științelor umane, tehnice sau ale naturii, cu nivel de aplicabilitate practică cu mult mai mare decît al științelor umaniste. După cum învățămîntul, de fel, nu poate aduce cîștiguri bănești, și mai ales nu instantaneu și în mod direct. Un studiu lingvistic sau istoric nu poate acoperi cheltuielile unei catedre sau facultăți, dar poate contribui la o cunoaștere mai aprofundată a identității ori a realității, care își aduce contribuția la ceea ce numim *interes public*. Pentru aceasta însă ai nevoie de oameni culți, care să fie conștienți de acest fapt și care să acționeze ca atare.

Nu întîmplător sînt atît de mari pretențiile față de un ministru al Învățămîntului.

Atitudinea slugarnică a unor conducători de instituții de învățămînt superior a dus la aplicarea unor măsuri birocratice, străine de aceste instituții și de activitatea lor. Știința, activitatea științifică și activitatea de dascăl nu se măsoară cu kilogramul. Marile personalități ale învățămîntului românesc au știut acest lucru și și-au făcut datoria, astfel că azi pe ei îi citățm, pe ei îi dăm drept exemplu, fiind oameni care au înțeles „glasul epocii lor". Dar ce se întîmplă cu cel care nu are o astfel de cultură sau o astfel de viziune și are totuși drept de decizie?

La ora actuală, prin neajunsurile semnalate, tinerii noștri pierd din competitivitate, pierd șansa de a se afirma. Nici știința, nici absolvenții noștri nu vor mai fi competitivi. Dacă noi coborîm ștacheta, dacă noi stăm cu mîinile-n sîn, asta ne va fi și le va fi soarta. Nivelul scăzut al învățămîntului preuniversitar dintr-o serie de state apusene poate fi un argument pentru renunțarea la o instrucție de calitate și competitivă, conformă tradiției din România? Chiar trebuie să renunțăm la domenii și specialiști cu care ne-am afirmat? De ce lăsăm să se lățească peste toate, și acolo unde nu trebuie, spiritul contabilicesc și birocratic? De ce nu observăm că batem pasul pe loc, că tinerii nu vor să mai meargă la țară ca profesori, că pleacă oameni de calitate temporar sau chiar definitiv în străinătate?

Măsurile judicioase trebuie să le formuleze cei cu tragere de inimă, inteligenți și cunoscători ai învățămîntului, ai societății, care-și iubesc în egală măsură și țara, și meseria, iar Parlamentul – după dezbateri publice – trebuie să adopte măsurile ce se impun conform propunerii specialiștilor, și nu după interesele meschine ale unora care au un rol – pe moment – în politică. Pragmatismul și nu moda sau demagogia trebuie să domine acest domeniu năpăstuit. Odată și odată poate se va realiza și această dorință.

***Károly Vekov** este conferențiar la Facultatea de Istorie-Filozofie a Universității „Babeș-Bolyai" din Cluj. În legislatura 2000-2004, a fost deputat, membru al Comisiei pentru Învățămînt.*

colecția adevărul

să o lași moștenire urmașilor urmașilor tăi!

Carte de lux

OPERE COMPLETE
James Clavell
Theodor Constantin
Sven Hassel
Vintilă Corbul

în magazinele diverta mereu ceva nou
în exclusivitate pentru perioada **9 iunie-9 august**

Peste 70 de titluri

Stela GIURGEANU

Abecedarul violenţei

Cînd eram mică, stăteam cu mîinile la spate cît timp se preda lecţia. Dacă voiam să răspund, ridicam mîna, cu degetul arătător şi mijlociu ţinute în semn de „v“, semnul de „victorie“ al trupelor americane. Nu comentam, iar nota la purtare era sfîntă. De chiulit m-am apucat în liceu. Mă refugiam în toaletă, cu respiraţia întretăiată de emoţie, ca nu care cumva să intre vreun prof. De obicei aveam o santinelă care ne anunţa orice mişcare venită din partea cancelariei. Ţi-era teamă, dar o făceai. Te simţeai rebel şi asta dădea un surplus de adrenalină. Aveam şi conflicte. Mai ales din cauza preferinţelor muzicale. Rockerii *versus* depecharii. Dar erau conflicte paşnice. Mai rău era cu ţiganii. Exista rasism, desconsideram elevii ţigani, fiindu-ne totodată frică de ei, iar aceştia ne terorizau cu celebrul „pun şatra pe tine“. Mai erau, ocazional, şi bătăi. Fete înamorate de acelaşi băiat, băieţi concurînd pentru inima aceleiaşi fete. Cît despre profesori? Făceam mişto de ei, dar niciodată pe faţă. Iar sentimentul predominant era unul de frică amestecat cu respectul faţă de catedră. Singurele indisipline erau, comparativ, inocente.

Cum arată „normalitatea“ şcolii româneşti de azi? Aşa cum apare în ziare:

„O elevă a fost înjunghiată mortal în incinta Şcolii Centrale din Bucureşti.“ „În Constanţa, o profesoară este ameninţată cu bătaia, în timpul orelor, de către un elev.“ „Într-o şcoală din Galaţi, un elev de 16 ani este omorît în bătaie, sub privirile colegilor.“

Se întîmplă cu adevărat? Vorbind de violenţa în şcoală în România, vorbim de un fenomen în masă, referindu-ne la manifestarea externă a unei realităţi incontestabile, sau generalizăm nişte cazuri, mediatizate (prea) mult, de dragul audienţei, în detrimentul informării obiective, cazuri care de fapt sînt incidente locale şi izolate?

Dacă e să luăm atmosfera dintr-o şcoală obişnuită, de cartier bucureştean, statutul profesorului s-a schimbat. Respectul faţă de şcoală a scăzut foarte mult. Profesorul nu mai are prestanţa de odinioară şi nu mai beneficiază de acea aură de respect pe care i-o conferea mai demult poziţia. Şcoala în sine nu mai prezintă mare interes.

Neschimbată e însă atmosfera: coexistă încă, în acelaşi spaţiu, aceleaşi două lumi separate: cancelaria profesorilor şi toaleta elevilor. Dincolo de interacţiunea de 40 de minute în timpul orelor, dincolo de predarea materiilor, nu se aud, nu se cunosc... pauzele îi separă total. În prea multe şcoli din România ruptura profesor-elev este clară, nu doar la nivelul statutului, ci şi la nivel uman. Devin două tabere distincte ai căror membri socializează doar între ei, refugiindu-se unii de alţii, profesorii în cancelarie, elevii, la toaletă, spaţiul *underground,* unde se grupează alianţe ca într-un veritabil show *Survivor.* În multe şcoli, WC-ul a ajuns să oglindească gradul culturii elevilor şi interesul profesorilor. Elevii fumează şi beau ca odinioară, însă nu mai au, ca pe vremuri, santinelă „de şase“. Nu le mai e frică. Aici se clădesc arhetipuri de învingători, personajele cu priză, agresorii care îşi racolează adepţi pe principiul: eşti cu mine sau împotriva mea. Pereţii sînt şi ei plini de inscripţii obscene, inscripţii care au evoluat de la „Mimi Love Gigi“, la mesaje violente, pline de injurii sau cuvinte obscene.

Deşi toată lumea cunoaşte provenienţa fumului care se scurge pe sub pragul uşii de la toaletă, mulţi trec mai departe, iar dezinteresul faţă de o meserie condamnată din lipsa de motivaţie duce spre dezinteresul faţă de elev, spre cultura de toaletă.

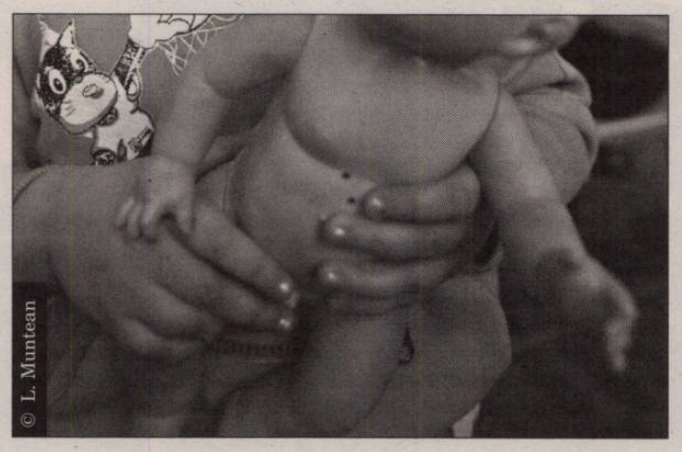

Realitate sau boom comercial?

Conform unui raport al Organizaţiei Mondiale a Sănătăţii (OMS), România ocupă primul loc în Europa privind violenţa în şcoală. Un alt raport, de data aceasta aparţinînd Organizaţiei Naţiunilor Unite, ridică şi el România pe locul 2 la violenţa în şcoală, iar „proporţia unităţilor de învăţămînt la nivelul cărora se înregistrează fenomene de violenţă a depăşit 75%“ – conchide o anchetă UNICEF, demarată alături de Ministerul Educaţiei, Institutul de Ştiinţe ale Educaţiei şi Institutul de Criminalistică.

Cifrele înclină balanţa „realitate sau audienţă“ în favoarea unei realităţi îngrijorătoare care provoacă mai mult discursuri decît măsuri, mai multe comisii de evaluare decît soluţii concrete. Acuzele se aruncă din toate părţile, profesorii blamează părinţii, părinţii sar de gîtul profesorilor. Ambele tabere fac, din cînd în cînd, un mic armistiţiu îndreptîndu-şi nervii spre sistem. Pe un sistem nelămurit, care se află ba la Stat, *via* Ministerul Învăţămîntului (ăia de fac curicula), ba la mass-media (ăia care difuzează ştiri violente).

Acuzat că nu se preocupă, Ministerul Educaţiei dă, la rîndul său, vina pe mass-media. **Anca Petrache,** inspector general la Direcţia Învăţămîntului Preuniversitar din cadrul MEC, a acuzat presa de mediatizarea excesivă a unor cazuri de violenţă petrecute în şcoală şi lipsa de profesionalism a unor jurnalişti care „vînează doar audienţa, ignorînd efectul pe care aceste ştiri îl pot avea“. Cît priveşte poziţia poliţiei, criza începe din familie: neglijarea copiilor, lipsa de implicare a părinţilor în educaţie, plecarea părinţilor în străinătate, lipsa unor modele, informaţiile furnizate de mass-media, supradimensionarea fenomenului, toate urcă România pe podiumul european în competiţia „cine-i mai violent?“.

Despre blam, **Ciprian Ciucu,** PR Manager al FDSC (Fundaţia pentru Dezvoltarea Societăţii Civile) şi organizatorului seminarului „Şcoala spune NU violenţei“, afirmă că, „deşi sînt de părere că presa a făcut foarte bine că a început să vorbească, dar trebuie evidenţiat că violenţa nu există în toate unităţile şcolare. Presa a reuşit să conştientizeze problema, ceea ce e un lucru bun, dar poate că la nivel general această conştientizare s-a transformat în percepţie. De aceea unul dintre atributele de imagine pentru portretul şcolii româneşti de azi este: violenţa. Iar mass-media a făcut şi aşa ceva“.

Se dă o ştire: „Un profesor dansează la bustul gol, beat, la un banchet al elevilor“. Este o informaţie reprezentativă?

„Statistic se poate întîmpla ca din 260.000, cîte un profesor să se îmbete, dar dacă tu, ca ziarist, vînezi asemenea subiecte, asta nu mai e informare, ci goană după senzaţional şi audienţă. Acel profesor nu este reprezentativ pentru imaginea profesorului din România, or, dacă mediatizezi asemenea cazuri doar de dragul ratingului, nu faci decît un deserviciu problemei de imagine. Cînd vorbesc de cîteva sute de mii de profesori, unul e de ajuns să strice şi să arunce o imagine proastă asupra celorlalţi. Aşa se formează percepţia.“

Vorbind totuşi de punctul de pornire al motorului agresivităţii, nu e nici un dubiu faptul că violenţa începe din familie, dar atît implicarea şcolii, cît şi responsabilizarea presei sînt vitale. Ciprian Ciucu mi-a mai declarat că, deşi „violenţa se întîmplă mai întîi în familie şi apoi la şcoală“, pentru rezolvarea acestor probleme „ne uităm la şcoală ca la un instrument de Stat organizat pe baza unor reguli, cu oameni şi resurse, fiind una dintre puţinele modalităţi de a interveni“. Cealaltă modalitate ar fi media. „Libertatea de expresie e una, dar cu ea vin nişte responsabilităţi. Că vrei să formezi sau nu, oricum o faci. În clipa de faţă, CNA-ul ar trebui să facă o analiză de conţinut pe emisiuni, cercetări pe marginea ecourilor pe care le au anumite emisiuni în formarea publicului, mai ales tînăr, pentru că în clipa cînd comunici, formezi. Mass-media trebuie să recunoască funcţia de formare (care presupune responsabilităţi) şi dacă nu o face, trebuie să luăm măsuri. Nu vorbesc de cenzură, ci despre responsabilitate.“

Barometrul violenţei

Agresivitatea elevului se traduce, pe scurt, prin nevoia de afirmare. De vizibilitate. Fiind un apanaj, de multe ori, al mediului de proveniență (şcolile periferiei vor semnala întotdeauna mai multe cazuri, provocate în special de copiii cu situaţii materiale şi familiale precare), violenţa este un mod mai mult de apărare, decît de atac.

Formele sînt diverse. Cele mai întîlnite sînt injuriile, gesturile vulgare, ameninţările, presiunile psihice, intimidările şi gesturile agresive (care de multe ori pun victima în posturi umilitoare). De la „violenţa simbolică“, care începe dinspre profesor spre elev (cînd profesorul intră în clasă şi de la bun început îşi arată puterea şi influenţa prin tipuri de comunicare para-verbală, prin tonul vocii, modul în care îi pune la punct – atitudine pe care elevii de azi nu o mai acceptă), şi „violenţă verbală“ la nivelul elevilor, se ajunge la cea mai gravă, generatoare de accidente fizice şi traumatizante psihic, chiar tragedii: violenţa fizică.

Societatea? Familia? Profesorul?

„Din acest punct de vedere, soluţiile pentru combaterea violenţei nu sînt la minister“ – susţine Ciprian Ciucu. „Sînt la firul ierbii, în cancelarie. S-au lansat legi contra violenţei în şcoală; există paznici, psihologi... dar nu ştiu cît de eficiente sînt. Mediul şcolar e dependent de responsabilizarea oamenilor. Şcoala nu are nevoie de poliţie, are nevoie de reforme care să responsabilizeze oamenii. Faptul că Ministerul semnalează şi atacă violenţa în şcoală e un pas, dar important ar fi să nu vorbim doar în abstract. S-a făcut o comisie la nivel de inspectorat, alta la nivel de şcoală... oamenii din comisie bifează cîte o activitate etc. Din păcate, lucrurile concrete – ca de pildă motivarea profesorului şi îmbunătăţirea comunicării cu elevul – nu există“. Revenind la dezinteresul profesorilor faţă meserie, cercul se strînge iar la reforma din învăţămînt şi la problemele întregului sistem educaţional. „Cît timp nu va fi motivat, profesorul nu se va implica. Pe de altă parte, nici mass-media nu îşi asumă rolul formativ, spunînd că nu e rolul lor de a face educaţie. *Să facă doar şcoala educaţie* – e o abordare simplistă şi falsă.“

Tinerii de „azi“, percepţia de „ieri“ şi „f... la creier“?

Acum, şcolile au luat vacanţă. Pe terenul de sport al unui liceu de cartier, cîteva fete sumar îmbrăcate şi extrem de fardate se fiţîie schimbînd amabilităţi cu un grup de tineri care bat mingea cu furie de zidul clădirii. Aud întrebarea „ce faci, fă?“, aud o replică cu bulină roşie, aud rîsete cristaline de copii. Îi întreb despre ei... Azi trebuie să fii dur, să ai limbaj de cartier şi o purtare pe măsură. Altfel eşti luat de fraier. Cît despre profesori... sînt şi din cei la cursurile cărora nu mişcă, dar şi din cei care dorm la catedră. Ăstora le aruncă chiştoace şi le lipesc prezervative pe scaun. Vor să primească o reacţie. Cum văd şcoala ideală? Să facă ce vor şi să nu-i „f... nimeni la creier“. Cît despre nota la purtare... ridică din umeri, se privesc şi rîd.

2979 de infracţiuni în 2007

Din datele prezentate de Ministerul de Interne, în anul şcolar 2006-2007 au fost înregistrate, la nivel naţional, 2979 infracţiuni în zona şcolilor la care au participat 3013 autori, din care 75,4% elevi. Pentru primele trei luni ale acestui an, Direcţia Generală de Poliţie a Municipiului Bucureşti anunţa că numărul infracţiunilor săvîrşite de elevii din Capitală a scăzut cu 22,3% faţă de perioada similară a anului trecut. Astfel, 122 de infracţiuni în care au fost implicaţi elevi au fost sesizate în perioada februarie-aprilie 2008, faţă de 157 înregistrate în 2007. Cele mai multe fapte infracţionale au fost comise în zona liceelor (56) – în creştere, în zona şcolilor gimnaziale fiind înregistrate 40 – în scădere, iar în alte unităţi de învăţămînt – 26 de infracţiuni.

Din totalul de 122 de infracţiuni înregistrate, cea mai mare parte (79 de fapte – 64,75%), au fost înregistrate în afara unităţilor de învăţămînt, restul de 43 de fapte (35,25%) fiind înregistrate în incinta acestora. De asemenea, 52 au fost săvîrşite de elevi (42,62%), restul de 70 de fapte (57,38%) fiind comise de alţi autori, înregistrîndu-se 97 de victime elevi. Cele mai multe infracţiuni constatate au fost cele de loviri şi alte violenţe (43), furt (31) şi tîlhărie (13).

Şcoala spune NU violenţei

Pe 22 mai, la iniţiativa Fundaţiei pentru Dezvoltarea Societăţii Civile, a avut loc seminarul „Şcoala spune NU violenţei“, realizat în cadrul unui program derulat de FDSC şi finanţat de Ambasada Olandei, un program care vizează îmbunătăţirea activităţilor de viaţă ale copiilor. Dincolo de întrebarea „Violenţa în şcoală?“ s-au încercat creionări de soluţii. În cadrul proiectului, s-au făcut cursuri pentru o alternativă curiculară prin care profesorii să înveţe alt tip de abordare, să îşi dea seama de la elevii lor de nevoile pe care le au, cum să socializeze, cum să desfăşoare lucrul în echipă. Au fost pregătiţi profesori care să poată discuta aceste lucruri cu elevii, dincolo de materiile pe care le predau. Un capitol al seminarului a fost dedicat „educaţiei pentru non-violenţă“: primul pas de diminuare a agresivităţii fiind comunicarea profesor-elev, conştientizarea problemei, punerea pe tapet a nemulţumirilor şi dezamorsarea tensiunilor interne existente într-un grup. Invitatul olandez, **Nico Van Oundenhoven,** de la International Child Development Initiatives, a declarat că, deşi violenţa copiilor nu e un apanaj strict al societăţii româneşti, fiind un „fenomen global“, în alte societăţi este ţinut sub control prin aceste programe educaţionale, jocuri şi activităţi extraşcolare care permit elevului să se afirme şi în alte contexte.

Şerban FOARŢĂ

Inverosimilele aventuri adevărate ale locatarului din Loch Ness

XIII) Dacă ce scrie-n ziare-i
crezabil pe cuvînt,
anglofobia fiarei
din lac va fi avînd

şi alt motiv, – de pildă
că n-a primit ferpar
şi ea, cu-ntreaga ghildă
a cinului impar:

Leu din Nemeea, Hidră
din Lerna, *and so forth,*
a cărora clepsidră
nu-i una de întors,

căci ele-s sempiterne
ca şi-acest ofidian
ce-şi duce-n ape terne
surghiunul ovidian;

şi-i anglofob, în parte,
şi pentru că n-a fost
poftit să ieie parte
la-naintarea-n post

de majestate-a celui
ce-avea să fie George
V, cel faimos prin zelu-i
cu care sta prin morgi...

Cu ochii-n 3,14

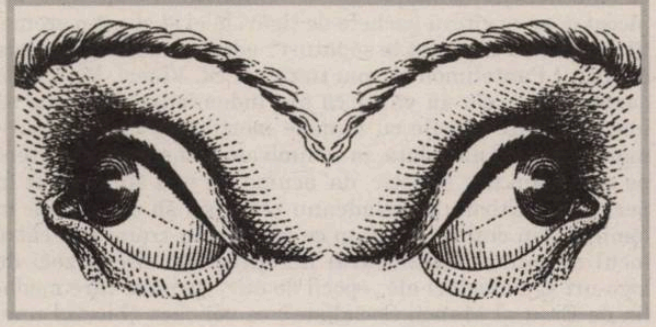

RECOMAND TUTUROR DEZAMĂGIŢILOR CUVINTELE MAGICE „DITAMAI" ŞI „MÎLC"

● Toată săptămîna am scris „3,14-isme" despre penibila Naţională de fotbal formată din nouă loseri impotenţi şi cu Mutu zece (fără a uita antrenorul), care n-a fost în stare să tragă un şut pe poarta rezervelor Olandei. Între timp, invidios şi cucerit definitiv de ambiţia sinucigaşă a turcilor, m-am calmat. Aşa că recomand tuturor dezamăgiţilor acest articol pasional, dar nu mai puţin pertinent: www.vadim.ro/2008/06/multumim-mutule-ramanem-cu-generatia-mediocra. (**M. C.**)

● Ei bine, chiar asta mi s-a întîmplat: pe un aeroport aglomerat din Göteborg, Suedia care, lingvistic şi etnic vorbind semăna cu un Turn Babel, am ştiut că în preajmă se află un grup de români cînd am auzit limpede, răspicat, cuvintele magice „Elodia" şi „Cioacă". În curînd vor deveni marcă naţională, de genul *„mamma mia"* sau *„Oh, my God"*. (**M. Ş.**)

● Anii trecuţi, văzîndu-i numele pe afişele electorale, recunosc, am crezut că e o glumă. Anul ăsta mi s-a confirmat: Cristel Niţă, candidatul Uniunii Pensionarilor şi a Solidarităţii Sociale, chiar există: deşi nu a cîştigat, figura i-a rămas ca dovadă existenţială pe un ditamai panou electoral, lipit pe un bloc prin Panduri. Poate dacă l-ar fi pus pe o biserică...? (**S. G.**)

● În atenţia celor care au scris, cu mîndrie sau cu alte sentimente înălţătoare, că „adevărata victorie" a României la Euro 2008 este faptul că echipa a cîntat imnul: înaintea meciului Italia-Spania, la italieni au cîntat imnul şi rezervele, şi medicul, şi maseurul. Spaniolii au tăcut mîlc, pentru că imnul lor e fără cuvinte. A bătut Spania. (**M. V.**)

RECOMAND TUTUROR CELOR CARE VOR SCRIE LA *D.V.* SĂ AIBĂ UN DOCTORAT ÎN CHIMIE NEISTOVITĂ

● Totul se plăteşte: cînd am făcut *check-in*-ul la aeroportul din Catania, doamna (italiancă după vorbă, după port) mi-a zis că mă ştie, m-a văzut la „tivu"; am lăsat-o să mă confunde cu Eros Ramazzotti, în fond ce-aveam de pierdut, m-am „cecuit" – şi plata a venit imediat: cînd să trec cu preţiosul meu marţipan cu *latte di mandorle* (lapte de migdale), pe care dintr-o proastă inspiraţie l-am pus în bagajul de mînă, lucrătorul de la filtru (care nu m-a recunoscut şi nu m-a confundat decît cu mine însumi) m-a obligat să-l las acolo... Ca şi acum un an, cînd o unguroaică de la filtru mi-a oprit *sugo di funghi porcini,* se pare că n-am noroc să aduc în ţară delicatesuri gastronomice; şi, tot ca acum un an, i-am obligat – la rîndul meu – să le arunce/distrugă în faţa mea („Deve butarlo!", i-am zis italianului, „Trebuie aruncat!"). Acest „3,14" e dedicat special tuturor celor care vor scrie la *D.V.* denunţîndu-mă că nu cunosc regulile aeroporturilor şi că oamenii ăia îşi fac doar datoria. *Ma dai!* (**a. l. ş.**)

● Şi în Sicilia, dacă vreţi să ştiţi, erau alegeri municipale: Catania şi Taormina erau împînzite de afişe cu tot felul de mutre candidînd la postul de primari. M-am întrebat: de ce oare *şi ai lor* trebuie să aibă asemenea figuri cretine, porcine, infecte sau suspecte?! De ce „gospodar" trebuie să rimeze cu „patibular"? Misterele genţii latine... (**a. l. ş.**)

● Un american din Cincinnati a fost îngropat, conform dorinţei sale testamentare, într-o cutie de chips-uri. Îl chema Fredric J. Baur şi în anii '70 realizase designul cutiei de chips-uri Pringles. Avea un doctorat în chimie organică, luptase în marina americană în timpul celui de-al doilea război mondial, dar mîndria lui era cutia cilindrică de carton. (**M. C.**)

● În cea mai lungă zi a anului, la solstiţiul de vară, Euronews anunţa, pentru a doua zi, aceeaşi temperatură (31 de grade) la Bucureşti şi Miami. Pentru 24 iunie, TV5 Europe prevedea 37 de grade la Bucureşti şi N'Djamena. Din 22 decembrie 1989, de cînd am aflat că la Bucureşti şi la Ierusalim erau +17 grade, am o plăcere neistovită să ştiu cum mă plasez în lumea lui Celsius. (**R. C.**)

RECOMAND TUTUROR IPOTEZELOR O DOZĂ DE TIMP UŞOR USCAT

● „Ca şef de guvern trebuie să-mi cîntăresc bine cuvintele. Dar ieri am simţit nevoia să ucid" (Donald Tusk, premierul polonez, după ce arbitrul a acordat un penalti Austriei, care i-a permis să facă egal cu Polonia). Nu precizează pe cine ar fi vrut el să ucidă, pe arbitru sau pe jucătorul vinovat. Ca şef de guvern, cînd îţi cîntăreşti cuvintele, laşi loc tuturor ipotezelor. (**M. B.**)

● A dispărut, la 91 de ani, Dino Risi, regizorul fără de care nu ar exista ceea ce se numeşte, în toate ţările care au cinefili, comedia italienească. Risi rîdea dur, furibund, neiertător cu Italia lui: „M-au tot socotit un cinic, dar am vrut să văd viaţa aşa cum e ea. Am o doză de cinism, dar sînt şi puţin caraghios, puţin melancolic şi stupid nu o dată. Omenirea e stupidă şi, ca s-o înţelegi, trebuie să fii şi tu ca ea". Să fie bine primit acolo, sus, în cinemateca de sub frunte. (**R. C.**)

● De cîteva săptămîni, primesc *spam* pe e-mail de la o doamnă americană, astrolog şi clarvăzător. Ideea de bază a mesajelor este următoarea: în toate vieţile mele anterioare am fost putred de bogată, dar între timp am pierdut ştiinţa de a face bani. Ca să trăiesc din nou pe picior mare, trebuie doar să-i trimit doamnei respective 20 de dolari şi-mi spune ea care e secretul ca să fiu iarăşi ce-am fost şi mai mult decît atît. Mă gîndesc s-o întreb la cît se ridică în acest moment averea ei personală. Aşa, măcar am şansa să aflu secretul în ceea ce o priveşte. (**M. Ş.**)

● Oare are legătură faptul că, taman în ziua cînd s-a anunţat victoria lui Oprescu la Primăria Capitalei, s-a anunţat şi că vizele pentru Australia se dau mult mai uşor? (**S. G.**)

● Moment de iunie matinal: pe terasa unei cofetării, un pensionar uscat fuma o ţigară subţire şi sorbea dintr-o bere „Stejar". (**D. S.**)

RECOMAND TUTUROR UNA BUCATĂ PAJIŞTE LITERARĂ CU LĂUTARI

● Găsesc într-o dimineaţă în parbrizul maşinii, sub ştergător, o sticlă de plastic. De 0,5 l, fără etichetă, foarte curată şi cu una bucată răvaş într-însa. Mă uit în stînga, mă uit în dreapta, dau să iau sticla, dar mă cuprinde penibilul. Trec mai departe, dar mă roade curiozitatea şi mă întorc. Pe biletul din sticlă era scris, de mînă, următorul mesaj: „Dragă cititorule, mesajul din această sticlă trebuie să ajungă la Băsescu (Băse), cu scopul de a îl avertiza că va MURI!!! ATENŢIE, repet ATENŢIE nu este o farsă! Dacă găseşti sticla cu biletul şi îl trimiteţi la destinaţie sunaţi la numărul afişat mai jos pt. a primi o recompensă!!! Semnat, Un anomim prietenos!". Mă întreb: cam cîte doage trebuie să ai lipsă ca să scrii astfel de mesaje? Şi tot eu îmi răspund: cîteva, cu siguranţă, şi încă şi mai multe ca să te-ntorci din drum pentru a citi asemenea tîmpenii... (**R. T.**)

● Săptămîna trecută m-am visat o noapte întreagă mîngîind trei bizoni blînzi ce păşteau pe o pajişte pictată de Edward Hopper. Acum simt nevoia acută de a mîngîia un bizon. Unde găsesc eu un bizon? (**M. C.**)

● Fotograful mexican care l-a surprins pe Márquez cu ochiul umflat după celebra bătaie cu Llosa, dintr-un cinematograf mexican, de acum mai bine de 30 de ani, a dat publicităţii fotografia: un Gabo stupefiat de temperamentul peruvianului, strîngînd din dinţi şi pozînd în victimă. Oare n-ar fi asta soluţia bărbătească şi pentru lumea noastră literară? Un *Fight Club* săptămînal la Cinema Pro, cu arbitri şi reguli de luptă, cu protagonişti şi galerii, cu învingători şi victime? Iar de început începem, fatalmente, cu Cărtărescu. (**S. S.**)

● În ziarul gratuit *Compact* de marţi, 24 iunie 2008, un interviu cu Tatiana şi Dragoş, finaliştii concursului *Nora pentru mama* de pe Kanal D. La întrebarea „Pasiuni comune?", ea răspunde: „Restaurantele cu lăutari". La întrebarea „Ce veţi face cu banii?", el răspunde: „O să îmi deschid o firmă de furturi auto". (**D. S.**)

© F. Prica

Adina ROSETTI

Viaţa şi faptele lui Ion Bîrlădeanu

Poate că mai mult decît colajele expuse în expoziţia „Realpolitik" de la galeria H'art, a fascinat povestea artistului. Marginalul perfect Ion Bîrlădeanu trăieşte şi produce artă pop de ani de zile într-un loc în care ajunge, în final, toată informaţia culturală a unei epoci – la gunoi. Am încercat mai jos un colaj alcătuit din viaţa, faptele, lucrările şi spusele lui Bîrlădeanu, un avangardist de la „marginea lumii".

Pe un aeroport, sub steagul României socialiste, Ceauşescu ridică mîinile murdare de sînge. În spatele lui sînt Sergiu Nicolaescu, cu o armă în mînă, şi un ţăran în costum naţional care-l fotografiază.

„N-am suportat niciodată munca socialistă!" – declară Bîrlădeanu la interviu. E greu să înţeleg ce spune, în parte din cauza dinţilor lipsă, în parte pentru că povestea lui îşi urmează cursul, indiferent de întrebările mele. „L-am urît pe Ceauşescu toată viaţa şi pe comuniştii lui nenorociţi. Ăştia, dacă auzeau că ai ceva talent, nu te mai angajau niciodată." A fost unul dintre motivele pentru care a schimbat – spune el – peste 300 de slujbe în anii comunismului...

Născut pe 24 martie 1946 la Zăpodeni (judeţul Vaslui), Ion Bîrlădeanu este unul dintre mulţii fraţi ai unei familii fără prea multă carte. Marea reuşită a familiei a fost tatăl, Bîrlădeanu senior, care, fiind şef-fruntaş de CAP, a plecat într-o excursie la Moscova, îmbrăcat în costum naţional. „Cu toată Moscova ta, eu ştiu mai multe şi nu mă tem de Ceauşescu" – i-a spus fiul, cu care nu s-a înţeles niciodată. Bîrlădeanu a refuzat întotdeauna să o ia pe căile bătătorite: trimis de tatăl său la şcoala de zidărie, după ce terminase abia 7 clase, nu a lucrat niciodată „în domeniu". A preferat chestii mai pline de aventură, precum să muncească la tăiat de stuf, în Deltă, pe vapor, docher în portul Constanţa, gropar la cimitir, tăietor la gater. A pus umărul şi la ridicarea măreţului edificiu de beton numit Casa Poporului, un loc în care a văzut destule şi unde a cunoscut mulţi artişti ai vremii.

Coana Leana stă, cu picioarele încrucişate sexy, lîngă un cazan în care fierbe liniştit un craniu. Decorul este unul post-apocaliptic şi, de undeva din stînga, se iţesc capul verzui şi colţii unui şarpe.

Nea Ion a desenat de cînd se ştie. Se învăţase să facă portrete la scară mare, pe care le copia după metoda împărţirii în pătrăţele. Cea mai celebră lucrare de tinereţe este un Ştefan cel Mare, făcut după o ilustraţie dintr-un manual de istorie, cu care se pozau colegii de la combinatul siderurgic de la Galaţi. Totuşi, nu crede că are „stofă de şcoala de arte plastice". În tinereţe, a frecventat două luni o astfel de şcoală, unde „era profesoară o moldoveancă cumsecade", dar s-a lăsat repede pentru că-i era ruşine să meargă la cursuri murdar de la muncă. Şi pentru că s-a înhăitat cu nişte „bagabonţi" care i-au spus „băi, pictore, las-o dracu' de artă şi hai la Constanţa să fugim e-un vapor în America". Bîrlădeanu n-a pus niciodată piciorul pe tărîmul plin de promisiuni al Americii, în schimb a ajuns în arestul miliţiei, pentru că-l turnaseră „nişte proşti" că lucra la negru. Era, în plus, un individ suspect: avea părul vopsit blond, pe model Florin Piersic, desena caricaturi în port şi cunoştea cam toată „pleava societăţii".

După episodul cu miliţia, a ajuns la Bucureşti, la iniţiativa unui oarecare Vasile Ţiganu care i-a propus, într-o

zi, şmechereşte: „Hai, pictore, s-o-ntindem în Capitală!" Au plecat doar cu cîteva pachete de ţigări la ei şi, după o vreme, Bîrlădeanu a „debutat la săpături": adică s-a făcut gropar la cimitirul Pantelimon şi, mai tîrziu, la Sf. Vineri. Pentru că oamenii de-acolo au văzut că are îndemînare, l-au pus să inscripţioneze crucile cu numele morţilor. „Scriitor de roman n-am fost niciodată, în schimb am fost scriitor de litere pe cruci. Am fost şi beţiv, da' acuma nu mai sînt..." Tot în perioda cimitirului, Bîrlădeanu obişnuia să cioplească în lemn, cu un cuţitaş, în timp ce mergea cu tramvaiul către locul de muncă. Rezultatul îl reprezintă cîteva zeci de logo-uri şi simboluri ale „epocii de aur" (printre care medalia de Erou al Muncii Socialiste), ce vor face obiectul unei expoziţii viitoare la H'art.

Salamuri, sticle de Cinzano, festinuri cu mezeluri apetisante şi actori celebri înfruptîndu-se din ele. Singura libertate posibilă în „epoca de aur".

Niciodată nu a vîndut nimic din ceea ce făcea. În armată, bibliotecar fiind, se apucase să decupeze actori din revistele *Flacăra* şi *Cinema*. Filmele i-au plăcut dintotdeauna (a visat să devină regizor) şi se laudă că, pe vremea lui Ceauşescu, a văzut peste 2000 de filme. Ştie toţi actorii vremii şi are preferinţe clare: Jean Marais, Alain Delon, Claudia Cardinale, Sophia Loren, iar dintre cei români, Victor Rebenciug („ăla actor adevărat") şi Maria Ploaie. Colajele le-a început construindu-şi propriile filme, cu actori celebri, iar mai tîrziu şi cu personaje care populau viaţa politică. Are pungi întregi cu decupaje din reviste, pe care le ţine împărţite pe categorii: „bărbaţii, la bărbaţi, femeile, la femei". Uneori lucrează luni de zile la un colaj: schimbă şi o sută de poze, pînă o găseşte pe cea care se potriveşte perfect. Doar are timp: lucrează seara, duminica sau atunci cînd plouă...

Alain Delon în chip de miliţian care dirijează circulaţia, încadrat de doi porci. În spatele lui, Coana Leana şi Nea Nicu îşi aşteaptă cuminţi rîndul să treacă.

Dan Popescu, managerul galeriei H'art şi cel care l-a descoperit, crede că Bîrlădeanu se află la „punctul zero al artei". E un exemplu al genialităţii care se manifestă în cele mai vitrege condiţii şi care nu poate fi oprită de absolut nimic. Bîrlădeanu este un om pe care „îl chinuie talentul", în sens propriu: creaţiile sale vin dintr-o mistuire interioară puternică, netrucată şi nealterată de nimic, care nici măcar nu are nevoie de public sau de confirmări. Este expresia unei revolte sincere şi a unei imaginaţii febrile. Arta sa este terapeutică: singura care-l ajută să supravieţuiască într-o lume care l-a considerat dintotdeauna un inadaptat marginal.

Lucrările sale sînt perfecte din punct de vedere compoziţional şi înglobează citate culturale pe care Bîrlădeanu le-a prins din zbor, din cărţile şi albumele de artă pe care le-a recuperat de la maculatură sau de pe maidane. „Nu vreau să mă autolaud, da' domnu' Dan spune că colajele mele sînt mai bine lucrate manual decît la calculator" – spune Bîrlădeanu, apoi se opreşte să mai dea un autograf unor tineri care au intrat în galerie. Scrie încet, meticulos, caligrafic, cu sentimentul că face ceva important.

Pe fondul unei demonstraţii cu pancarte roşii, Iliescu ţine două lumînări în mînă, lîngă o conservă din carne de porc deasupra căreia se iţeşte mutra lui Adrian Păunescu.

După Revoluţie (pe care Bîrlădeanu o numeşte „lovitura de partid a lu' Iliescu" sau „un film adevărat făcut de Nicolaescu"), deşi a venit libertatea, în mod paradoxal a dus-o mai rău. Nu s-a mai angajat nicăieri, a rămas fără locuinţă şi a vieţuit uitat de lume într-o cămăruţă de lîngă ghena de gunoi a unui bloc de pe Moşilor, văzîndu-şi de ale lui şi prestînd mici servicii locatarilor, pentru ceva bani. De altfel, nea Ion crede în destinul marginal şi în condiţia tragică a artistului: „Dacă duceam o viaţă de boier, nu mai făceam io toate astea. Multe lucruri se reuşesc în mizerie, în spaţii d-astea restrînse". Acum, de cînd domnu' Dan l-a descoperit, Bîrlădeanu o să intre cumva în „rîndul lumii": merge regulat la dentist, nu mai bea şi, în curînd, sînt şanse să aibă un loc mai decent unde să locuiască. La vernisaj i-a plăcut şi îl bucură faptul că lucrările sale distrează oamenii. Povestea lui, desprinsă dintr-un vis american în care, în cele din urmă, eroului i se face dreptate, pare să se termine cu *happy-end*. „Puteam să fac vreo doi metri cubi de lucrări, dar am făcut, în schimb, munci inutile care nu erau pentru mine. Ăsta e regretul meu..."

PUBLICITATE